

Π Α Υ Λ Ο Υ

ΤΟΥ ΘΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΝΔΟΞΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

Α Ι Ι Δ'. Ε Π Ι Σ Τ Ο Λ Α Ι

ΕΡΜΗΝΕΥΘΕΙΣΑΙ ΜΕΝ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙ ΤΠΟ ΤΟΤ ΜΑΚΑΡΙΟΥ

Θ Ε Ο Φ Τ Λ Α Κ Τ Ο Τ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ

Μεταφρασθῆσαι δὲ εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς κοινοτέραν διάλεκτον, καὶ Σημειώσασιν
διαφόροις καταγλαΐσθῆσαι, παρὰ τῷ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γενομένῳ

ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ

ΑΙ ΤΙΝΕΣ ΑΝΤΙΓΡΑΦΕΙΣΑΙ ΔΙ' ΑΝΑΛΩΜΑΤΩΝ ΤΟΤ ΑΟΙΔΙΜΟΥ

Ν Ε Ο Φ Τ Τ Ο Τ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

Ἡ δὴ πρῶτον Τύποις ἐξεδόθησαν τῇ συνδρομῇ καὶ ἀντιλήψει τῇ Παναγιωτάτων Πα-
τριαρχῶν Γρηγορίου καὶ Κυρίλλου, καὶ τῷ Ἐξοχωτάτῳ καὶ Πανεκλάμπρῳ Κόμητι

ΚΤΡΙΟΥ ΚΤΡΙΟΥ

Ι Ω Α Ν Ν Ο Τ Κ Α Π Ο Δ Ι Σ Τ Ρ Ι Α

ΕΤΜΒΟΥΛΟΥ ΚΑΙ ΕΞ ΑΠΟΡΡΗΤΩΝ ΤΟΥ ΣΕΒΑΣΤΟΥ ΤΩΝ ΡΩΣΣΙΩΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ
ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΟΛΩΝΙΑΣ, ΙΠΠΕΩΣ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΤΑΓΜΑΤΩΝ ΡΩΣΣΙΑΣ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΩΝ ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΕΩΝ Κ. Τ. Α.

Ἄμα δὲ συνδρομῇ καὶ ἄλλων ζήλωτῶν Ἱερομενέων τε καὶ Λαϊκῶν.

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

Τῇ πρὸς Κορινθίους Δωτέρᾳ, τῇ πρὸς Γαλάτας, τῇ πρὸς Ἐφεσίους,
τῇ πρὸς Φιλιππησίους, ἔτι πρὸς Κολασσαίς περιέχωμι.

Σπουδῇ δὲ καὶ ζήλῳ τῇ ἐλαχίστῳ Ἱερομονάχων

ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΚΑΙ ΝΕΟΦΥΤΟΥ ΤΩΝ ΑΓΙΟΡΕΙΤΩΝ

Εἰς ΚΟΙΝΗΝ ΑΠΑΝΤΩΝ ΤΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΩΦΕΛΕΙΑΝ.

Ε Ν Ε Τ Ι Η Σ Ι Ν.

ΠΑΡΑ ΠΑΝΩ ΘΕΟΛΟΓΙΟΥ ΤΩ ΕΞ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ.

Ι 8 Ι 9.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΚΡΗΤΗΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

18319

✠ Κ Τ Ρ Ι Λ Λ Ο Σ Ε Λ Ε Ω Θ Ε Ο Υ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ

ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ.

✠ Μεταξύ τῶν νηπτικῶν καὶ ψυχωφελῶν Συγγραμμάτων, ὅσα ὁ ἐν Διδασκάλοις ἀοίδιμος κύρ Νικοδήμος, ὁ κατὰ τὸ Ἀγιωνύμιον Ὅρος τῷ Ἀθῶνι τῆς ἀσκητικῆς διαθλήσας ἀγῶνας, ἐφιλοποιήσατο, καὶ ἐξέδωκε τύποις, ἐνηκολήθη καὶ περὶ τὴν συμεραίνεσθαι καὶ ἀπάρτισιν τῶν ἐφεξῆς Ἱερῶν Βιβλίων καὶ Συγγραμμάτων, τῇ νέῃ δηλονότι Συναξαρίδι, τῶν εἰς τὰ τῷ Ἀποστόλῃ Παύλῃ, τῷ Κίπῃ τῶν Χαρίτων, καὶ ἐξαιρέτως περὶ τὴν συλλογὴν τῶν σωζομένων Θεοπιδέων Συγγραμμάτων τῷ Ἁγίῳ Γρηγορίῳ τῷ Παλαμᾷ, ὧν τῶς ἀνέκδοτα τὰ πλεῖστα, καὶ διεσπαρμένα τῇδε κἀκείσε, πόνοις ἀτρώτοις καὶ δαπαναῖς ὑπερόγκοις, εἰς ᾧ συλλεξάμενος ὁ αἰμίνηςος ἕως Ἀνὴρ, εἰς τρεῖς Τόμους διείλε. Τεῦχος ὅσον πολύτιμον, ψυχωφελές, καὶ τοῖς Θεολογοῦσιν ἀναγκαιότατον, πόσον σπανιότατον καὶ μοναδικόν. Τῷ αὐτῷ δὲ ἀνδρὶ Νικοδήμῳ πόνος ἐστὶ γοναῖος καὶ ἀξιόχρεως καὶ ἡ Συλλογὴ τῶν εἰς τὸν Ψαλτῆρα σοφωτάτων Ἑρμηνειῶν Εὐθυμίου ἐκείνου τῷ Ζυγαδινῷ, καὶ διαφορῶν ἄλλων Ὑπομνηματιστῶν, ἔκ τε τῆς ἀνέκδοτε καὶ ἐκ δεδομένης Σειρᾶς, αἵρεσι παρ' αὐτῷ συνεταγμένη, καὶ ἐκτεθειμένη ἀρμονικώτατα, καὶ ἰδίαις ὑποσημειώσεσι καὶ ἐπεξηγήσεσι διαπεποιικιλμένη, ἡ μετὰ τῷ κειμένῳ τοῦ Ψαλτῆρος δίτομος ἐκδίδεται νῦν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς Πατριαρχικοῖς Τυπογραφεῖοις, δι' ἡμετέρας ὀφειλετικῆς ἀδιαλείπτου προνοίας περὶ τὰ συντείνοντα κατὰ ψυχὴν παντὶ τῷ Χριστιανῷ Πληρώματι, καὶ διὰ φιλοτίμου δαπάνης Χειρομιμήτων καὶ φιλοκάλων Ὁμογενῶν δισσεβῶν Συμδρομητῶν. Ταύτας τὰς Ἱερὰς καὶ ψυχωφελεῖς Βίβλους, ὧν ἡ ποσότης τὸν τέταρτον ἀριθμὸν ἀπαρτίζει, ὑπὸ ζήλῳ ὁ Μακαρίτης ἐκείνος ἀναφλεγόμενος, προέθετο παραπλησίως Τύποις ἐκδέναι, καὶ ἀνέθετο τὴν ἐπιστάσιον εἰς τινὰς ὁμογενεῖς δισσεβεῖς, ἀποσείλας καὶ αὐτὰ τὰ Συγγράμματα.

Ἀλλ' ἐπειδὴ περὶ τὰς εἰρησυχίας ποικίλαι μεσολλαβήσασαι, ἀνεβάλλοντο ἄλλοι τῷ νῦν τῆς Τυπογραφικῆς Ἐκδόσεως τὸ πέραν· καὶ μὴν δὲ, ἀλλὰ καὶ κίνδυνος ὑποτρέχει, μήπως καὶ τὰ πρωτότυπα ἀπολεθῶσι παντάπασι, ὧν ἐνεκα πολλὰ ἐμόγησεν ὁ κοινωφελὴς ἐκείνος Ἀνὴρ, οἱ παρόντες δὲ Ὁσιώτατοι Ἱερομόναχοι ἐκ τῷ Ἀγιωνύμιῳ Ὅρος ὅ,τε κύρ Στέφανος, καὶ ὁ κύρ Νεόφυτος, ὁπαδοὶ καὶ μαθηταὶ γνήσιοι τῷ Μακαρίτῃ, καὶ ὡς Παρακαταθήκῃ Ἱερᾷ διασώζοντες, ἦν ἐν τῷ τέλει τῷ Βίβῃ ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ αἰμίνηςος ἐπὶ αὐτῷ τέτῳ, ἐπὶ δὲ ἱκανὸν ἐνδόξιμον ἔχοντες τὰς Θεοφιλεῖς προτραπὰς καὶ διακελεύσεις τῆς Παναγιωτάτης καὶ Σεβασμιωτάτης Προκατῆχε ἡμῶν κυροῦ Γρηγορίου, τοῦ ἐν τῷ Ἀγιωνύμιῳ Ὅρει ἐφησυχάζοντος, καὶ τῆς Ἱερᾶς Συναξίως πάντων τῶν ἐκεῖ Προκείμενων Ὁσιωτάτων Πατέρων (ι), μακρὰς σέλλονται ὁδοιπορίας, καὶ ἀπέρχονται πρὸς ἀναζήτησιν, καὶ ἀνύρεσιν, καὶ ἐκτύπωσιν τῶν, ὡς εἴρηται, ἐν ἀπόπτῳ περὶ καὶ ἀγνώστῳ δεισσομενῶν ψυχωφελῶν ἐκείνων Φιλοπονημάτων.

Εὐκαίρως γὰρ καὶ ἡμεῖς συνεισώμεν Ἐκκλησιαστικῶς τὴν αὐτῶν Ὁσιότητα, καὶ μετ' ὧν ἐγκαρδίαν καὶ ἀλογιῶν προτρεπόμεθα πᾶσι τοῖς ἐν τῷ ὁμογενεῖς δισσεβεῖς καὶ Ὁρθοδόξοις Ὁμογενεῖς ἡμῶν, καὶ πρὸ πάντων τοῖς κατὰ τόπῳ Ἀρχιερατικῶς Προϊσταμένοις, ἐν Ἀγίῳ Πνύματι ἀγαπητοῖς Συναδελφοῖς, πληροφορούμενοι τὸν θεάρετον σκοπὸν τῆς αὐτῶν Ὁσιότητος, καὶ εἰς ὑπὲρ τῆς κοινῆς ὠφελείας ἀγῶνας ὑποδύμενοι, ἀναλαμβαίνομεν ποσαύτας θαλασσοδοιορικὰς κακῆχας, δέχονται αὐτὰς ὁμογενεῖς, καὶ περιποιῶνται φιλοφρόνως, καὶ ὅσοι καθ' οἰονδήποτε τρόπον ἔχουσιν παρ' ἑαυτοῖς τὰ διαληφθέντα χειρόγραφα Βιβλία, ἐγχειρίσωσι πρὸς αὐτὰς χωεῖς τινος διαζυγμὸς καὶ ἀμφιβολίας σῶμα, ὡς καὶ παρέλαβον, καὶ οἱ Θεόθεν ἔχοντες ἀπορίαν, καὶ δυνάμενοι, συνεργήσωσιν αὐτοῖς μετὰ τῆς δεύσης φιλοτιμίας πρὸς δόδωσιν τῷ ἔργῳ δι' ἡμῶν, γινόμενοι Συμδρομηταὶ φιλοδισσεβῶν καὶ φιλοκάλως περὶ τὴν Τυπογραφικὴν Ἐκδοσιν, ἵνα καὶ ἡ μετὰ πόδα διαπύρε διαταγὴ τῷ φιλοθέῳ ἐκείνῳ Ἀνδρὶ, τῷ πολλὰ περὶ τὴν συλλογὴν καὶ ἀπάρτισιν αὐτῶν πεπαιημένος, λάβῃ πέραν αἰσίων, καὶ οἱ Ὁμογενεῖς δισσεβεῖς τύχωσι τῆς ἐξ αὐτῶν ἀναπηγαζέσης ψυχικῆς σωτηρίας, καὶ ἡ αὐτῶν Ὁσιότης, τυχόντες τῆς ἐφέσεως, ἐπανελάθωσι χαίροντες, καὶ δὲ χάρεις, καὶ τῶν συναιτιλαμβανομένων αὐτοῖς διαπρύσιοι κήρυκες, καὶ πρὸ πάντων οἱ τῶν καλῶν τέτων συναίτιοι τῆς Οὐραίας ἀξιοθῶσιν ἀντιμιθίας, ἐν Χριστῷ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν καὶ Θεῷ, εἰ καὶ ἡ χεὶρ καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος, καὶ ἡ δὲ καὶ ἡ ἀλογία τῆς ἡμῶν μετεσιότητος εἴη μετὰ πάντων αὐτῶν.

ἡ αὐτῶν. Ἐν Μὲν Μαρτίῳ, Ἰνδικτιῶνος Ε'.

(ι) Οὗ μὴν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν Γράμμα συστατικὴν τοῦ Κυρίου Γρηγορίου, καὶ ἑτέρον ὁλοφράγιον τῶν ἑκασι Ἱερῶν Μοναχῶν τῷ Ἀγιωνύμιῳ Ὅρει Προϊσταμένων Πατέρων ἐφοδιασθέντες οἱ ρηθέντες δύο Ἱερομόναχοι.

„Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶ, καὶ εἰς τὰ
„πέρατα τῆς Οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶ.“ (Ψαλ. 118. 1.)
„Τὸν λαλῶντά σοι τὸν λόγον τῶ Θεῶ δοξάσεις· μνησθήσῃ δὲ
„αὐτῶ ἡμέρας καὶ νυκτός. Τιμήσεις δὲ αὐτόν.... ὡς τῶ εὖ εἶναί σοι
„πρόξενον γενόμενον· ὅπου γὰρ ἡ περὶ Θεοῦ Διδασκαλία, ἐκεῖ
„ὁ Θεὸς πάρεστιν.“ (Διαταγ. τῶν Ἀποστόλων. Βιβλ. ζ'. Κεφ. ε'.)

ΠΑΥΛΟΥ

ΤΟΥ ΕΝΔΟΞΟΥ ΚΑΙ ΠΑΝΕΤΦΗΜΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

ΑΙ ΔΕΚΑΤΕΣΣΑΡΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

Θεοφυλάκτε· Ἀρχιεπισκόπε Βουλγαρίας· Ἑρμηνεΐα εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους δευτέραν
τῆς Ἀποστόλου Παύλου Ἐπιστολῆς, μεταφρασθεῖσα εἰς τὸ ἀπλὲν (1).

Ἑπόθεσις τῆς πρὸς Κορινθίους δευτέρας Ἐπιστολῆς (2) κατὰ τὸν
Χρυσόστομον, Θεοδώριτον, Θεοφύλακτον, καὶ Οἰκουμενιον.

Τὰ αἷτια, διὰ τὰ ὅποια ἔγραψε πρὸς τοὺς Κορινθίους τὴν δευτέραν ταύτῃ Ἐπιστολῇ ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, εἶναι τρία· πρῶτον μὲν, διὰ τί κατὰ τὸν σοφὸν Θεοδώριτον, καὶ τὸν Θεοφύλακτον, ὑπεσχέθη ὁ μέγας Παῦλος εἰς τὴν πρώτῃ τῆς Ἐπιστολῆς νὰ ὑπάγῃ εἰς Κόρινθον, ἀργοπόρησε δὲ, μὲ τὸ νὰ ἐκίνει αὐτὸν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον νὰ καταγίνεται εἰς ἄλλα ἀναγκαιότερα, καὶ μὲ τὸ νὰ ἠκολούθησαν εἰς αὐτὸν πειρασμοί· ὅθεν ἔπρεπε νὰ ἀπολογηθῇ εἰς τοὺς Κορινθίους διὰ τὴν πολλὴν ταύτῃ ἀργοποιίαν, καὶ διὰ πῦτο ἐχρειάσθῃ νὰ γράψῃ καὶ δευτέραν Ἐπιστολὴν εἰς αὐτούς. Δεύτερον δέ, διὰ τί μὲ τὸ νὰ ἔγιναν καλλίτεροι οἱ Κορινθιοὶ ἀπὸ τὴν πρώτῃ Ἐπιστολῇ, κατανοούντες μάλιστα διὰ τὴν ἁμαρτίαν τῆ λαβόντος τὴν Μητρῴαν, καὶ λυπηθέντες, διὰ τὴν ἐπαράβλεψιν νὰ γένη εἰς τὸν τόπον τοῦ τοιαύτου παρανομία· διὰ πῦτο ἔπρεπεν ὁ Παῦλος νὰ ἐπαινέσῃ αὐτοὺς διὰ δευτέρας Ἐπιστολῆς· δι' ὅ, τι καθὼς ἐκατηγόρει αὐτοὺς ὅταν ἁμάρτησαν, ἔτιζεν ἔπρεπε καὶ νὰ τοὺς ἐπαινέσῃ ὅταν ἐδιωρθώθησαν· ὅθεν εἰς κατηγορητικὴν εἶναι ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη, παρέξ εἰς ὀλίγα τινα μέρη κατὰ τὸ τέλος.

Τρί-

(1) Σημειώσαι ὅτι ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη τετάρτη εἶναι κατὰ τὴν αἰξίν, καθ' ἣν ἔγραψε αἱς Ἐπιστολαῖς καὶ ὁ Παῦλος, δηλαδή μετὰ τὴν πρὸς Θεσσαλονικεῖς πρώτην, καὶ δευτέραν, καὶ τὴν πρὸς Κορινθίους πρώτην, ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος.

Epistole di S. Paolo. Tom. II.

(2) Ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη ἐγράφη κατὰ τὸν Μελέτιον, ἔστι καὶ μετὰ τὴν Ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου. (Τόμ. α. τῆς Ἐκκλησίας. Ἰσορίας.)

Τείπον δέ, ἐπειδὴ, κατὰ τὸν Οἰκουμένιον, οἱ Κορίνθιοι ἐπλανῶντο ἀπὸ τῆς ποιῆντας τὰ σχίσματα, καὶ μάλιστα ἀπὸ τῆς ἐξ Ἰουδαίων ὑπερηφάνους Χριστιανούς, καὶ ἐπρόσσεχαν μὲν εἰς τὸ γράμμα τοῦ παλαιοῦ Νόμου, ἐνόμιζον δὲ ἀδιάφορον τὴν χάριν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀπέβλεπον εἰς τὴν καυχωμένους κατὰ πρόσωπον, καὶ ἀτιμάζοντας τὸν Παῦλον ὡς ἰδιώτην, καὶ οὐδενὸς λόγου ἄξιον· διὰ τοῦτο ἐχρειάσθη ὁ Ἀπόστολος νὰ γράψῃ καὶ τὴν δευτέραν ταύτην Ἐπιστολήν· μετὰ τὴν ὁποίαν ἐπαινῇ μὲν αὐτοὺς, διὰ τὸ ἐξέβαλον ἀπὸ τῆς συναισθητικῆς τῆς τὸν μητροπόλεόν τε καὶ τὸν μητροπολίτην ἐκείνον, προσάξει δὲ αὐτοὺς νὰ δεχθῶν καὶ νὰ συνανασφράσσονται πάλιν ἐκείνον, ὡς μετανοήσαντα. Διδάσκει δὲ αὐτοὺς καὶ περὶ τοῦ Νόμου, καὶ λέγει, ὅτι δεῖν πρέπει νὰ προσέχουν μόνον εἰς τὸ φαινόμενον γράμμα τοῦ Νόμου, ἀλλὰ νὰ ἐρευνῶν τὸ ἐν τῷ γράμματι κεκρυμμένον νόημα τοῦ Πνεύματος. Καὶ ὅτι, ἂν οὗτος ὁ Χριστὸς ἦλθεν, ἔγινε καινούρια Κτίσις, καὶ διὰ τοῦτο δεῖν πρέπει νὰ ζοῦν οἱ Χριστιανοὶ κατὰ τὴν παλαιότητα τοῦ Νόμου, ἀλλὰ νὰ γίνωνται καινούριοι εἰς ὅλα· κατηγορῶντας δὲ τὴν κατὰ πρόσωπον καυχωμένους ψευδαποστόλους, ἀπαριθμεῖ ὅσα κατὰ ἔπαθον ὑπὲρ τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ διηγείται τὰς ὁπτισίας ὅπως εἶδεν· ἔπειτα παραγγέλλας εἰς αὐτοὺς νὰ μὴ ἁμαρτάνων, ἀλλὰ νὰ μετανοῶν οἱ ἁμαρτάνοντες, τελειοῦναι τὴν Ἐπιστολήν μετ' εὐχαριστίαν.

[illegible]

K E I M E N O N.

- E P M H N E I A.

A 2

χαιρεπώντας αὐτοὺς ὅλως κοινῶς· ὀνομάσας δὲ Ἀγίους τὸς πιστοὺς, δείχνει μὲ τὸν λόγον τῆτον, ὅτι ὁποῖος εἶναι ἀκάθαρτος, αὐτὸς δὲν εἶναι ἄξιος νὰ λάβῃ ἀπὸ τὸν Παῦλον, τὸ κοινὸν τῆτον ἀσπασμὸν, καὶ χαιρετισμὸν.

2. „Χάρις ὑμῖν, καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν, καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ“.

Τί λέγομεν, καὶ τί προσφωνῶμεν ἡμεῖς εἰς ἑσᾶς, τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κορίνθου; πρὸς τὴν νὰ ᾖ Χάρις καὶ Εἰρήνη τῷ Θεῷ, καὶ τῷ Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ, εἰς ἑσᾶς· περὶ τῆτου δὲ εἵπομεν πλατύτερον καὶ εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους πρώτῃ (Κεφ. α'. σ'χ. 3.) καὶ ὅρα ἐκεῖ.

3. „Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς, καὶ Πατὴρ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ“.

Υπέσχεθη εἰς τὴν πρώτῃ Ἐπιστολῇ ὁ Ἀπόστολος νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Κόρινθον, ἔπειτα ἐπειδὴ ἀργοπόρησεν, ὑπόπτισεν ὅτι ἔχουν πολλὰ νὰ λυπηθῶν οἱ Κορίνθιοι διὰ τὴν ἀργοπορίαν ταύτην, ὡσὰν ὁποῦ ἄλλους προτιμᾷ καλλίτερα ἀπὸ αὐτὰς, καὶ πηγαίνει καὶ τοὺς ἐπισκέπτεται μὲ τὴν παρυσίαν ταύτην. Θέλωντας λοιπὸν νὰ ἀπολογηθῇ, καὶ νὰ δείξῃ εἰς τὸς Κορινθίους, ὅτι ἐμποδίσθη νὰ ὑπάγῃ πρὸς αὐτὰς, ἀπὸ πειρασμοῦ πολλοῦ ὅπερ τοῦ ἡκολούθησεν, κάμνει προσφυσάτω καὶ σοφίᾳ τὴν ἀπολογίαν ταύτην. Εὐχαριστῶν, λέγει, εἰς τὸν Θεόν, ὅς τις μὲ ἐλύτρωσεν ἀπὸ κινδύνου· διὰ τῆς εὐχαριστίας δὲ ταύτης, ἀνιγματοδῶς φανερόν, ὅτι ἐκεῖνα ὅπερ ἐμπόδιζον αὐτὸν νὰ μὴ ὑπάγῃ εἰς αὐτοὺς, ἦτον μεγάλα κακά, καὶ πειρασμοί· ἀπὸ τῶν ὁποίων, ἐπειδὴ καὶ ἐλύτρωθη, εὐχαρισεῖ τὸν Θεόν. Πρέπει δὲ ὡ ἀναγνώσας, νὰ κάμῃς σιγμὴν εἰς τὸ, „Θεός“· καὶ ἔπειτα νὰ ἀρχίσῃς καὶ νὰ εἰπῇς „καὶ Πατὴρ τῷ Κυρίῳ“. (1) Εἶδεν καὶ ἀναγνώσας ταῦτα ἐνωμικά, οὕτω „ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου“ δὲν εὐγαίνει κανὴν ἀτοπὸν νόημα· δι' ὃ,τι, ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, τῷ αὐτῷ καὶ ἐνός Χριστῷ, κατὰ μὲν τὴν ἀνθρωπότητα, εἶναι Θεός, κατὰ δὲ τὴν Θεότητα, εἶναι Πατήρ.

„Ὁ Πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν, καὶ Θεὸς πάσης παρακλήσεως“.

Ο Πατήρ, λέγει, τῶν οἰκτιρμῶν, ἥτοι ἐκεῖνος, ὁποῦ ἔδειξεν εἰς ἐμὲ πόσους πολλὰς οἰκτιρμὰς καὶ ἔλεος, ὥστε ὁποῦ μὲ ἀνέβιβασεν ἀπὸ αὐτὰς τὰς πόρτας τοῦ Ἄδου, εἰς τὰς ὁποίας ἐκατέβην, καὶ μὲ ἤξιώσε νὰ ἀπολαύσω κάθε παρηγορίαν εἰς τὰς θλίψεις μου. Σιωπῆσαι δὲ ἔχουν οἱ Ἅγιοι νὰ ὀνομάζω τὸν Θεόν, ἀπὸ τῆς εὐεργεσίας ὁποῦ αὐτὸς ἠθέλει κάμῃ εἰς αὐτοὺς· χάριν λόγου, ὅταν αὐτοὶ νικῶσιν εἰς τὸν πόλεμον, ὀνομάζω τὸν Θεὸν δυνάμιν τους, καὶ ὑπερασπιστὴν ταύτην. „ἀγαπήσωσε φησὶ Κύριε, ἡ ἰχὺς μου“. (Ψαλ. ιζ'. 1.) καὶ πάλιν „Κύριος ὑπερασπιστὴς τῆς ζωῆς μου“. (Ψαλ. κς'. 2.) Ὅταν δὲ λυτρωθῶν ἀπὸ τῆς σκότωσης τῶν λογισμῶν καὶ λύπῃ, ὀνομάζω τὸν Θεὸν φωτισμόν τους „Κύριος φωτισμός μου“. (Ψαλ. κς'. 1.) ποιουτοτρόπως καὶ ὁ Παῦλος τὰρᾳ ἐδῶ ὀνομάζει τὸν Θεόν, Πατέρα οἰκτιρμῶν, καὶ Θεὸν πάσης παρακλήσεως, ἀπὸ τῶν συμβεβηκότων ὁποῦ ἡκολούθησεν εἰς αὐτὸν, καὶ ἐλέγη, καὶ ἐπαρηγορήθη ἀπὸ τὸν Θεόν (2). Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγνώσας, ταπεινοφροσύνην τοῦ μεγάλου Παύλου· δι' ὃ,τι αὐτὸς, ἀγκαλὰ καὶ ἐλυτρώθη ἀπὸ τοῦ πειρασμοῦ ὁποῦ ἡκολούθησεν εἰς αὐτὸν διὰ τὸ κήρυγμα τῷ Εὐαγγελίῳ, ὅμως ταπεινοφρονῶν, δὲν λέγει ὅτι ἐλυτρώθηκα ἀπὸ αὐτῶν, καθὼς ἦτον ἄξιον εἰς ἐμὲ, ἀλλὰ λέγει, ἐλυτρώθηκα ἀπὸ αὐτῶν διὰ τοὺς οἰκτιρμοὺς τοῦ Θεοῦ.

4. „Ὁ“

(1) Αὐτὸ τὸ ἴδιον λέγει καὶ ὁ Θεοδώριτος ἐρμηνεύων τὴν ῥητὴν τοῦτο „Ὁ Θεὸς ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός“, „ὁ Θεὸς καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός“. Ταύτῃ τῇ διαιρέσει καὶ ὁ Δεσπότης ἡμῶν ἐδιδάχθη· ἐν γὰρ τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις ἔφη· „Θεός, καὶ Πατήρ, Κύριος καὶ Οὐρανός καὶ τῆς Γῆς“.

σαφῶς διδάσκων, ὡς αὐτοῦ μὲν ἐστὶ Πατήρ, τῆς δὲ Κτίσεως Ποιητὴς καὶ Δεσπότης.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος ὕψως ἐρμηνεύει τὸ, ὁ Πατήρ τῶν οἰκτιρμῶν ἀντὶ τοῦ „ὁ πᾶς οἰκτιρμῶν πηγάζων“, καὶ τὸν ἔλεον ἀναβλύζων, καὶ πατερκοῖς οἰκτιρμοῖς „περὶ ἡμᾶς κεχρημένος“.

4. „Ὁ παρακαλῶν ἡμᾶς ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν“.

Δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ Θεὸς ὅπῃ δὲν μᾶς ἀφίνει νὰ θλιβώμεν, ἀλλὰ ὅπῃ μᾶς παρηγορεῖ, ὅταν θλιβώμεθα· ἐπεὶ δὲ ὁ Θεὸς μᾶς ἀφίνει νὰ θλιβώμεθα, διὰ νὰ λάβωμεν μισθόν· καὶ ὅταν μᾶς ἰδῇ πῶς μικροψυχῶμεν, καὶ κινδυνεύομεν νὰ ἀποκάμωμεν, τότε μᾶς παρηγορεῖ, καὶ πάντοτε δὲν παύει παρηγορῶντάς μας· διὰ τῆτο καὶ ὁ Παῦλος δὲν εἶπεν ὅτι ἐκεῖνος ὅπῃ μίαν φοράν μᾶς ἐπαρηγόρησεν, ἀλλὰ ὅπου μᾶς παρηγορεῖ, πάντοτε δηλαδή· καὶ ὅχι εἰς ταύτῃ τῷ θλίφει μόνον, ἢ εἰς ἐκείνῳ, ἀλλὰ εἰς κάθε μας θλίφειν.

„Εἰς τὸ δυνάσθαι ἡμᾶς παρακαλεῖν τὰς ἐν πάσῃ θλίψει, διὰ τῆς παρακλήσεως, ἧς παρακαλούμεθα αὐτοὶ ὑπὸ Θεοῦ“.

Ὅχι, λέγει, διὰ τί ἡμεῖς εἴμεθα ἄξιοι νὰ παρηγορούμεθα ἀπὸ τὸν Θεόν, διὰ τῆτο ὁ Θεὸς μᾶς παρηγορεῖ· ἀλλὰ διὰ νὰ ἡμπορώμεν καὶ ἡμεῖς νὰ παρηγορῶμεν ἐκείνους ὅπου εὐερίσκονται εἰς πειρασμούς, ἀπὸ τὸ ἐδικόν μας παράδειγμα· ἡγοῦν ἀπὸ τῷ παρηγορίαν ὅπου κάμνει εἰς ἡμᾶς ὁ Θεός· ὥστε καὶ ἐσεῖς Χερσιανοὶ ἀδελφοί, βλέποντες ἐμὲνα ἔττι παρηγορούμενον ἀπὸ τὸν Θεόν, μὴ ἀποκάμνετε, μηδὲ μικροψυχῆτε εἰς τὰς θλίψεις ὅπου δοκιμάζετε (1). Μὲ τὸν λόγον δὲ τῶτον δείχνει ὁ Ἀπόστολος, ποῖον εἶναι τὸ ἔργον τῶν Ἀπόστολων· δηλαδή ὅτι εἶναι, τὸ νὰ παρηγορῶν τὰς τεθλιμμένους, καὶ νὰ παρακινῶν αὐτὰς εἰς ἀνδρίαν, καὶ ὑπομονὴν (2), καὶ ὅχι καθὼς οἱ ψευδαπόστολοι, νὰ δίδονται εἰς τῷ ἀνάπαυσιν καὶ τρυφῇ, καὶ μέσα εἰς τὸν οἶκόν τας καθήμενοι νὰ παραβλέπουν ἐκείνους τοὺς Χερσιανὲς, ὅπῃ χρειάζονται παρηγορίαν, καὶ παρακίνησιν εἰς τὸ νὰ ὑπομείνουν.

5. „Ὅτι καθὼς περισεύει τὰ τοῦ Χριστοῦ παθήματα εἰς ἡμᾶς, ἔτω καὶ διὰ τῶ Χριστοῦ περισεύει καὶ ἡ παράκλησις ἡμῶν“.

Ἀκούωντας, λέγει, ἐσὺ ὦ ἀναγιῶσα, τὰς θλίψεις καὶ τὰ πάθη καὶ τὴν πειρασμὸν ὅπῃ ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι δοκιμάζομεν· μὴ καταπίσης καὶ μικροψυχήσης· δι' ὅ,τι ὅσῳ περισσεύουσιν εἰς ἡμᾶς αἱ θλίψεις, καὶ οἱ πειρασμοὶ αὐτοὶ, ὅσῳ περισσεύουσιν εἰς ἡμᾶς καὶ αἱ παρηγορίαι ἀπὸ τὸν Θεόν· δὲν εἶπε δὲ ἀπλῶς παθήματα, ἀλλὰ τοῦ Χριστοῦ τὰ παθήματα, ἵνα καὶ ἀπὸ τῆτο παρηγορήσῃ τοὺς πάσχοντας Χερσιανὲς· δι' ὅ,τι τὰ παθήματα, λέγει, αὐτὰ, ὅπῃ ἡμεῖς πάσχομεν, εἶναι παθήματα τοῦ Χριστοῦ, καὶ κατ' αὐτὰ κοινωνοὶ γινόμεθα τῶν παθημάτων τῶ· ὥστε, αὐτὸ πρέπει νὰ ἦναι μεγαλωπία παρηγορία εἰς ἐσένα Χερσιανὲς, ὅτι ὑπομύετε τὰς θλίψεις, καὶ τὰ παθήματα τῶ Χριστοῦ· καὶ ὅχι μόνον πάσχετε ἐκεῖνα ὅπου ἔπαθεν ὁ Χριστός, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ περισσώτερα· „περισεύει γὰρ, λέγει, τὰ τῶ Χριστοῦ παθήματα εἰς ἡμᾶς“· ἥτοι περισσώτερα πάσχομεν ἡμεῖς ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπου ὁ Χριστὸς ἔπαθεν. Αἰσθαιθεῖς δὲ ὁ Ἀπόστολος ποῖον λόγον μεγάλον εἶπε, συλλάβει αὐτὸν καὶ μικρύνει λέγωντας· ὅτι ἔττι καὶ διὰ τῶ Χριστοῦ περισσεύει ἡ παρηγορία ἡμῶν· ὅλον γὰρ τὸ πᾶν εἰς τὸν Χριστὸν τὸ ἀφιερώνοι· καὶ δὲν λέγει ὅτι ἡ παρηγορία εἶναι ἰσόμετρος μὲ τὰς θλίψεις ὅπου πάσχομεν, ἀλλ' ὅτι περισσεύει αὐτὴ τὰς θλίψεις μας, καὶ εἶναι κατὰ πολλὰ ἐκείνων μεγαλιτέρα.

6. „Εἴ-

(1) Ὅρα καὶ τῷ ὑποσημειώσιν εἰς τὸ „καὶ οἶψι“ „ὀλίγω χρόνῳ διὰ τὸν νόμον σου“· (α. Τιμόθ. ε. 23.) διὰ πόσας αἰτίας συγχωρῶνται νὰ θλίβωνται οἱ Ἀγγίλοι.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρετος ἔσως ἐρμηνεύει τὰ ῥήματα ταῦτα „δείκνυσιν τὸν πᾶν ὅλον Θεὸν ἰσόμετρος σοῖς πειρα-

σμοῖς τὰς παραμυθίας ἀποσφένοντα“. Οὕτω καὶ ὁ μακάριος ἐφη Δαβὶδ „κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐδωκῶν μου ἐν τῇ καρδίᾳ μου αἱ παρακλήσεις σου εὐφρανέν τιν καὶ ψυχὴν μου“. συνήδως δὲ τῷ μετερίῳ κεχρημένῳ φρονήματι, ὃ δὲ ἑαυτὸν, ἀλλὰ διὰ τοὺς λαοὺς ἐφη, πᾶς ψυχασγωγίας τυγχάνει.

6. „Εἴπε θλιβόμεθα, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως, καὶ σωτηρίας“ (1).

Δὲν πρέπει, λέγει, νὰ παύητεσθε, καὶ νὰ σκανδαλίζεσθε, Χριστιανοί, διὰ τὰς θλίψεις ὅπου ἐγὼ ὁ τῷ Χριστῷ Ἀπόστολος πάσχω· διὰ τί πάσχω ταύτας διὰ τὴν ἐδικυῖν σας παρηγορίαν, καὶ σωτείαν· ἐπεὶδὴ εἰς τὴν ἐξουσίαν μας ἦτον νὰ μὴ κηρύττωμεν τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ ἔτσι νὰ εὐερισκάμεθα εἰς ἡσυχίαν, χωρὶς νὰ πάσχωμεν καμμίαν θλίψιν· τώρα δὲ, ἐπεὶδὴ κηρύττωμεν τὸ Εὐαγγέλιον, διὰ νὰ σώσωμεν ἑσάς, καὶ νὰ παρηγορήσωμεν τὰς ψυχὰς σας διὰ μέσῃ τῷ κηρύγματος, καὶ πῶν ἐκ τοῦ κηρύγματος προξενουμένων πνευματικῶν αγαθῶν, διὰ τῆτο πίπτωμεν εἰς θλίψεις καὶ πειρασμούς· Καὶ λοιπὸν, τὰς θλίψεις ὑπομένετε διὰ τὴν ἐδικυῖν σας σωτείαν· ὅθον ἑσεῖς οἱ δι' ἡμῶν σωζόμενοι, δεῖν πρέπει δι' αὐτὰς νὰ παύητεσθε.

„Τῆς ἐνεργουμένης ἐν ὑπομονῇ τῶν αὐτῶν παθημάτων, ὣν καὶ ἡμεῖς
„πάχομεν“.

Η σωτηρία σας, λέγει, αὕτη, ἐνεργεῖται καὶ κατορθώνεται, ὅχι μόνον μετὰ τὴν ἐδικυῖά μας ὑπομονὴν, τὴν ὁποίαν δεῖχνομεν εἰς τὰς θλίψεις ὅπου πάσχομεν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἐδικυῖά σας ὑπομονὴν· ἥτις ἡ σωτηρία ἡ ἐδικυῖά σας, δὲν εἶναι ἔργον καὶ κατορθώμα ἐμὸν μόνον τῷ κηρύττοντος τὸ Εὐαγγέλιον· ἀλλὰ καὶ ἐσὰς τῶν πειθομένων εἰς τὸ κήρυγμά μου· δι' ὃ, τι, καθὼς ἐγὼ πάσχω καὶ θλίβομαι, διὰ τὸ κηρύττω, ἔτι καὶ ἐσεῖς θλίβεσθε, καὶ τὰ αὐτὰ κατὰ ὑπομένεται, διὰ τὸ ἐδέχθητε τὸ ἐδικόν μου κήρυγμα, καὶ ἐπιστεύσατε εἰς τὸν Χριστόν. Μεγάλῳ δὲ ἀρετῷ καὶ αἰδείᾳ μαρτυρεῖ ὅτι εἶχον οἱ Κορινθιοὶ, ἐπειδὴ μετὰ πειρασμοὺς καὶ θλίψεις ἐδέχοντο τὸ κήρυγμα τὸ Εὐαγγέλιον.

„Καὶ ἡ ἐλπίς ἡμῶν βεβαία ὑπὲρ ὑμῶν“.

Ητοι θαρρόμεν, λέγει, βεβαίως εἰς ἑσᾶς, ἀδελφοί, ὅτι δὲ θέλετε σαλευθῆτε ἀπὸ τῆς πειρασμῶς. Καὶ πολλῶ μᾶλλον θαρρόμεν, ὅτι δὲ θέλετε παραχθῆτε, διὰ τὸ βλέπετε ἡμᾶς πᾶς πάσχοντες ὀλίγαις καὶ πειρασμῶς.

„Εἴτε παρακαλούμεθα, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως ἢ σωτηρίας“ (2).

Επειδὴ εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι διὰ λόγουσας θλιβόμεθα, διὰ τὸ μὴ φανῆ ὅτι λέγει κἀνένα φορτικὸν καὶ βαρὺ εἰς αὐτοὺς, διὰ τοῦτο πῶρα προσθέττει ἐδῶ, ὅτι καὶ διὰ λόγουσας παρηγορούμεθα· ἤπι ἡ ἐδικήμας παρηγορία, τὴν ὁποίαν λαμβάνομεν ἀπὸ τὸν Θεόν, εἶναι εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ ἐδικήμας παρηγορία· δι' ὅτι ἀνίσως ἡμεῖς καὶ λάβωμεν ὀλίγην παρηγορίαν καὶ ἄνεσιν, αὐτὴ ἡ ἐδικήμας ἄνεσις, εἶναι ἀρκετὴ νὰ παρηγορήσῃ καὶ ἑσᾶς· διὰ τί καὶ ἑσεῖς συγκοινωνεῖτε ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἄνεσιν καὶ παρηγορίαν τῇ ἐδικῇ μας.

7. „Εἰδότες ὅτι ὥσπερ κοινωνοὶ ἔσε τῶν παθιμάτων, οὕτω καὶ τῆς
ἡμεῶν παρακλήσεως“.

Καθώς, λέγει, ὅταν ἡμεῖς διωκόμεθα, καὶ πᾶχωμεν, καὶ ἐσεῖς λυπεῖσθε, ὥσάν
να πάχετε παρομοίως με ἡμᾶς, καὶ να διώκεσθε· τοιοῦτοτρόπως, καὶ ὅταν ἡμεῖς πα-
ρη-

(2) Ἐλληνιστικὸν γῆμα μεταχαιρίζεται ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος· ἡλληνίστη γὰρ ἀπὸ κοινῆ καὶ προσωπακῆται τὸ, θλιβόμεθα οἷον, ἢτε θλιβόμεθα, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρρησίας, καὶ σωτηρίας θλιβόμεθα“.

(2) Ἑλλησπικὸν σχῆμα ἐμπαχυροῦσθι καὶ ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος· ἐλθέτω γάρ πο, παρακαλούμεθα· ἦτοι, εἴτε παρακαλούμεθα, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως καὶ σωτηρίας

παρκαλέμεθα. Πῶς δὲ παρκαλέμεθα; ὅτι κατὰ τὸν
Φῶτιον, ἀπὸ τῆς παράκλησιν καὶ παρηγορίαν, ὅπως ἡμεῖς
δοκιμάζομεν εἰς αἰς θλίψεις μας, λαμβανομένη ἀποδεί-
ξις ὅτι καὶ ἐσθὺς ἔχετε νὰ παρηγορηθῇτε. ὥστε διπλῶς
παρηγορούμεθα, καὶ διὰ τὴν ἐδίκην μας παρηγορίαν, καὶ
διὰ τὴν ἐδίκην σας, τὴν ὅποιαν ἡμεῖς βεβαιῶμεν ὅτι δε-
λετε λαβεῖτε.

ρηγορούμεθα ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ ἐσεῖς νομίζετε πῶς ἀπολαμβάνετε τὴν αὐτὴν παρηγορίαν (1).

8. „Οὐ γὰρ θέλομεν ὑμᾶς ἀγνοῆν, ἀδελφοί, ὑπὲρ τῆς θλίψεως „ἡμῶν τῆς γενομένης ἡμῖν ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ὅτι καθ' ὑπερβολὴν „ἐβαρύνθημεν (2) ὑπὲρ δύναμιν, ὥστε ἐξαπορηθῆναι ἡμᾶς καὶ „τοῦ ζῆν“.

Επειδὴ ἀνωτέρω ἀνέφερον ἀορίστως ὅτι ἐδοκίμαζε θλίψιν ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, διὰ τὸ πῶρα ἐδῶ προσδιορίζει καὶ ποίαν θλίψιν ἐδοκίμαζε, καὶ εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν δείχνει μὲ τὸ εἰς αὐτὸς, ὅτι πύς ἀγαπᾷ· ἐπειδὴ τὸν ἡγαπημένον φίλων εἶναι ἴδιον τὰ φανερόν του εἶας εἰς τὸν ἄλλον τὰς περὶ σῶσεως τὸν (3). Καὶ κοντὰ εἰς αὐτὰ, κάμνει καὶ ἀπολογίαν διὰ τὴν ἀργοπώρησιν τὰ ὑπάρχει εἰς αὐτὸς. Εἰς τὴν Ἀσίαν δὲ, λέγει, ὅτι τοῦ ἡκολούθησεν αὐτῇ ἡ θλίψις, περὶ τῆς ὁποίας εἶπε καὶ εἰς τὴν προτέραν Ἐπιστολῇ, ὅτι ἀνοίχθη εἰς αὐτὸν θύρα μεγάλη τῶν πισδύοντων, οἱ ἐναντίοι ὅμως ἦσαν πολλοί. (ἀ. Κορ. 15. 9.) (4) Φαίνεται δὲ τὰ σημαίνει εἶας καὶ τὸ αὐτὸ, τὸ καθ' ὑπερβολὴν, καὶ τὸ ὑπὲρ δυνάμιν· ἀλλὰ δὲν σημαίνει εἶας καὶ τὸ αὐτὸ· τὸ νόημα δὲ, ὅπου λέγει εἶναι τοῖτον· ὁ πειρασμὸς ὅπου ἔπαθεν ὁ Ἀπόστολος, ἦν καθ' ὑπερβολὴν, ἦν γὰρ μεγάλος· ἔπειτα, ἐπειδὴ εἶναι δυνατὸν τὰ ἦναι καὶ μεγάλος ὁ πειρασμὸς, καὶ τὰ ὑποφέρεται ἔπος γενναίως ἀπὸ κανένα δυνατὸν, καὶ μεγάλου φυχον ἀνδρα· διὰ τὸ λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ πειρασμὸς ὅπως ἡμεῖς ἐδοκιμάσαμεν, ἦν καὶ μεγάλος, καὶ περισσότερος ἀπὸ τῆς δυνάμιν μας· ἦτοι ἦν ἀβάστακτος, καὶ πόσος πολλὸς, ὥστε ὅπου ἐξηπορήθημεν καὶ ἀπὸ αὐτῆς τὴν ζωὴν· ἦτοι, ὥστε ὅπως δὲν ἐλπίσαμεν πλέον ὅτι ἔχομεν τὰ ζήσωμεν. Τὸν τοῖτον πειρασμὸν ὁ Προφήτης Δαβὶδ ὀνομάζει πόρπας, καὶ κοιλοπονήματα τῶ Ἀδὰ, καὶ παγίδας τῶ θανάτου, ὡσαύτως ὅπως γεννᾷ τὸν θάνατον, λέγων· „ἐδίνες Ἀδὰ περιεκύκλωσάν με· προέφθασάν με παγίδες θανάτου“. (Ψαλ. 13. 5.)

9. „Ἀλλ' αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου ἐχρήκαμεν“.

Ημεῖς, λέγει, ἐλάβομεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας τὸ ἀπόκριμα, ἦτοι τὴν κρίσιν, καὶ ἦφον, καὶ ἀπόφασιν ὅπου εὐδιδαν αὐτὰ τὰ πράγματα σχεδὸν φανάζοντα ὅτι ἔχομεν τὰ ἀποθνήσκου· εἰς τὸν ἑαυτὸν μας δὲ ἐλάβομεν αὐτὴν τὴν κρίσιν καὶ ἦφον τῶ θανάτου, ἦτοι ἕως εἰς μόνον τὸν λογισμὸν, καὶ ἕως εἰς τὴν ἐδικυῖ μας ὑπόνοιαν ἐσάθη ἡ ἀπόφασις αὐτῇ τῶ θανάτου, τὴν ὁποίαν ἔκαμαν αὐτὰ τὰ ἴδια πράγματα, τὰ τὸν θάνατον καθ' ἡμῶν φοβερίζοντα· περισσότερον ὅμως ἀπὸ τὸν φόβον τῶ λογισμῆμας, τὰ πράγματα δὲν ἐπροχώρησαν· ἐδὲ διὰ τῆς πείρας ἐδοκιμάσαμεν τὸν θάνατον (5).

„11α

(1) Ὁ δὲ Φώτιος λέγει, ὅτι ἐσεῖς βλέποντες ἡμᾶς πῶς παρηγορούμεθα, εἰσεδὲ δὲ ληπίδες ὅτι θέλετε παρηγορηθῆτε καὶ ἐσεῖς ὅταν πένετε εἰς θλίψιν καὶ πειρασμὸς· παρηγορία δὲ εἶναι ἡ πὸ τὰ λυτρωθῆναι τελείως ἀπὸ τῶν πειρασμῶν, ἡ πὸ τὰ δύνανται μὲν εἰς τὸ μέσον τῶν πειρασμῶν, τὰ ὑποφέρειν δὲ αὐτὸς μὲ ἀνδρείαν καὶ γενναίωσιν, δυναμύμενοι μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, καὶ μὲ τὴν ἐλπίδα.

(2) Ἐν ἄλλοις ἐβαρύνθημεν.

(3) Διὰ τὸ εἶναι γεγραμμένον· ὅτι ὁ Δανιὴλ, ὅταν ὁ Ναυουχοδονόσορ ἐζήτησε τὰ θανάτωσιν αὐτὸν, εἰάν δὲν φανερώσῃ τὸ ὄραμά του, ἐφανερώσε τὴν περισσὴν αὐτῶν εἰς τοὺς φίλους του τοὺς τρεῖς παῖδας· „Καὶ ἐσῆλθε Δανιὴλ εἰς τὸν οἶκον αὐτῶν· καὶ τῶ Ἀνανία, καὶ τῶ Μισαὴλ, καὶ τῶ Ἀζαρία ποῖς φίλοι αὐτῶν, τὸ νόημα ἐγνώρισε“. (Δαν. β'. 17.) Καὶ ὁ Σηράχ λέγει, „εὗρον φίλον, καὶ πιστώθητι μετ' αὐτῶν“. (Σηρ. κζ'. 17.) πῶ γὰρ εἶναι ἴδιον τῆς ἀληθινῆς φιλίας πὸ τὰ συμμετεχέν οἱ φίλοι, καὶ τὴν

θλίψιν ὅμως, καὶ τὴν παρηγορίαν· ὁ δὲν ἀλλὰ καὶ ἔπεν ὁ Παῦλος „χαίρει μετὰ χαυρόνων, καὶ κλαίει μετὰ κλαυόντων“. (Ρωμ. 12. 15.)

(4) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει ὅτι ὁ Παῦλος φησὶν ὅτι μὲ τὰ λόγια αὐτῶν, τὴν εἰσιν, καὶ παραχρῆν ὅπου ἐφοξένησεν ὁ Ἀργυροκέπος Δημήτριος ἐν Ἐφέσῃ κατὰ τοῦ Παύλου, ὡς δηλῶσιν αἱ Πράξεις ἐν Κεφαλῇ 18.

(5) Ὁ δὲ Φώτιος ἀπόκριμα θανάτου λέγει, τὸ πῶς τὸ θάνατον καὶ τὴν ἐκβασιν· ἔστι γὰρ σωματίζομεν τὰ λέγωμεν, ὅτι ἡ ἀσθενεῖα εἰς υἱεῖαν, ἡ εἰς θάνατον ἀπεκρίθη, ἦτοι ἐξέβη, ἐτελεύτησεν, ἐτελεύτησεν. Τὸ ἀπόκριμα λοιπὸν καὶ τὸ ἔσχατον τέλος τῶ θανάτου, ὅχι ἀπὸ ἄλλης, ἀλλ' ἡμεῖς οἱ ἴδιοι εἰς τὸν ἑαυτὸν μας, ὅχι μονοῦ ἐλογισάμεθα, ἀλλὰ καὶ ἐχρήκαμεν, διαχρώντας μὲ τὴν κρίσιν αὐτῶν, τὸ ἀναμφιβόλως τὸ θάνατον. Ὁ δὲ Θεὸς Χρυσόστομος καθαρώτερον λέγει· ἀπεγνωσθήμεν, καὶ δὲν ἐλπίσαμεν πλέον τὰ ζήσωμεν, ἀλλ' ἐτυχογίζομεθα εἰς τὸν ἑαυτὸν μας, ὅτι βέβαια δέ-

λομεν

„Ἴνα μὴ πεποιθότες ὦμεν ἐφ' ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ τῷ Θεῷ“.

Διὰ τί δὲ τοῦτο ἐγίνε, καὶ ἐπέσαμεν εἰς πόσους θανατηφόρους κινδύνους; διὰ τὸ μάθωμεν νὰ μὴ θαρρῶμεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας, καὶ εἰς τὰς δυνάμεις μας, ἀλλὰ νὰ θαρρῶμεν εἰς μόνον τὸν Θεόν· τοῦτο δὲ λέγει ὁ Παῦλος, ὅχι πῶς αὐτὸς δυνήσκει, καὶ τώρα ἐχρειάσθη νὰ μάθῃ· ἐπειδὴ ποῖος περαιότερον ἀπὸ τὸν Παῦλον ἤξευρεν ὅτι πρέπει νὰ θαρρῶμεν εἰς μόνον τὸν Θεόν; ἀλλὰ λέγει τὸτο, διὰ τὸ διδάξῃ τοὺς ἄλλους εἰς τὸ ἐδικόν τε πρόσωπον, τὸ μάθημα τὸτο· καὶ πρὸς τέτοις, διὰ τὸ τὰς νεθετήσῃ νὰ ταπεινοφρονῶν.

10. „Τῷ ἐγείροντι τὰς νεκρούς· ὃς ἐκ τηλικούτου θανάτου ἐρρύσατο ἡμᾶς, καὶ ῥύεται“.

Πάλιν ἐδῶ ἐνθυμίζει τὰς Κορινθίους τὸν περὶ τῆς ἀναστάσεως λόγον, διὰ τὴν ὁποίαν τὰς εἶπε πόσας διδασκαλίας εἰς τὴν πρώτην Ἐπιστολὴν, βεβαιώνωντας αὐτὰς καὶ ἀπὸ τὰ παρόντα πράγματα ὅπως ἐπασχον· ὁ Θεὸς, λέγει, μᾶς ἠλυθέρωσεν ἀπὸ τοῦτον μεγάλον θάνατον, καὶ δυνήσκει κίνδυνον, ἀλλὰ θάνατον· δι' ὅ,τι ἐπειδὴ ἡ ἀνάστασις εἶναι μέλλον πρᾶγμα, καὶ ἀδηλον· διὰ τὸτο ὁ Παῦλος δείχνει ὅτι αὐτὴ εἶναι οὖν πρᾶγμα ὅπως γίνεται καθεὶ ἡμέραν. Διὰ τί ὅταν ὁ Θεὸς τραβίξῃ οὖν ἄνθρωπον ἀπὸ τὰς πύλας τοῦ θανάτου, εἰς τὰς ὁποίας ἐφθασε, δυνήσκει ἄλλο τί, εἰμὴ ἀνάστασιν· ὅθεν καὶ συνειδίζομεν νὰ λέγωμεν διὰ τὰς τοιούτους εἰς θάνατον ἀπηλπισμένους ἀνθρώπους, ὅτι εἶδομεν νεκρῶν ἀνάστασιν.

„Εἰς ὃν ἠλπίκαμεν ὅτι καὶ ἔτι ῥύσεται“.

Ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα τὸ Ἀποστόλου μαρτυροῦμεν, ὅτι ἡ ζωὴ τῶν Χριστιανῶν πρέπει νὰ εὐρίσκεται πάντοτε εἰς ἀγῶνα· δι' ὅ,τι λέγωντας ἐδῶ ὁ Παῦλος ὅτι θέλει μᾶς ἐλυθέρωσιν καὶ ἀπὸ ἄλλων ὁ Θεός, προκηρύττει ὅτι μέλλει νὰ λάβῃ πληθὺς θλίψεων καὶ πειρασμῶν.

11. „Συνυπουργούντων καὶ ὑμῶν ὑπὲρ ἡμῶν τῇ δείξει“.

Ἐπειδὴ ὁ λόγος ὅπως εἶπεν ἀνωτέρω, δηλαδὴ τὸ „ἵνα μὴ πεποιθότες ὦμεν ἐφ' ἑαυτοῖς“ ἐφαίνεται ὅτι ἦτον κατγορέα εἰς μερικὰς, καὶ αἰνιγματωδῶς ἐφάνερονεν αὐτοὺς, διὰ τοῦτο ἐδῶ θεραπεύει τὸν λόγον αὐτὸν, καὶ ἐπικαλεῖται τὰς εὐχὰς αὐτῶν ἀντὶ διὰ μεγάλῃ βοήθειαν καὶ προσασίαν. Διδασκόμεθα δὲ ἀπὸ ἐδῶ ταπεινοφροσύνην, ἐπειδὴ βλέπομεν ὅτι ἓνας Παῦλος ἐχρειάζετο τὰς προσευχὰς τῶν Κορινθίων· διὰ τί ἡ παρὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν πλήθους τῶν Χριστιανῶν γνωμοκρίσις πρὸς τὸν Θεὸν προσευχή, ὅταν γίνεται καθὼς πρέπει, πολλὴν ἔχει δυνάμιν, ὥστε ὅπως καὶ ὁ ἴδιος Παῦλος νὰ ἔχῃ χρεῖαν ἀπὸ αὐτὴν (1).

„Ἴνα

λομεν ἀποδάνωμεν „τὸτο γὰρ εἶναι, αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς πο
„ἀπόκριμα τὸ θάνατον ἐχέκαμεν“ τὸτο ἡμῖν τὰ φράγ-
„ματα ἀπεκρίνοντο, ὅτι ἀπολύμεθα πάντως· καὶ τί-
„νος ἐνεκεν σιωπῶμεν μέχρι ποσῶν κινδύνων ἐλ-
„θῶν ἡμᾶς ὁ Θεός; ἵνα μὴ πεποιθότες ὦμεν ἐφ' ἑαυ-
„τοῖς· ἡτοι ἵνα μὴ μέγα φρονῶμεν, ἵνα μὴ ἐπαιρώ-
„μεθα ποῖς κατωδύμασιν“· ἐπειδὴ καὶ παρεμπρός λέ-
„γει· „ἐδόθη μοι σκόλοφος τῇ σαρκί“· (τοὺς παρασ-
„τωμάς· καὶ τὰς θλίβοντας αὐτὸν λέγων) ἵνα μὴ ὑπεραί-
„ρωμαί· καὶ μὴ ὅλον ὅπως δι' ἄλλω αἰτίαν ἐσυγχώρησεν ὁ
Θεός εἰς αὐτὸν τὰς πειρασμούς· ποῖαν; διὰ τὸ λαμψῇ
περαιότερον εἰς αὐτὸν ἡ δυνάμις· „ἡ γὰρ δυνάμις
„με φησιν, ἐν ἀσθενείᾳ περικύβηται“· (β'. Κορ. ιβ'.

87.) Ὁ δὲ Θεοδώριτος, ἀπόκριμα τὸ θάνατον, τὴν τὸ
θάνατον φῆγον ἡρμηνεύσει, συμφωνῶν μετὰ τὸν ἱερὸν Θεο-
φυλάκτον προσδάς καὶ τὸτο „σοφὸν δὲ ἀρμοδίως τῆς
„τῶν νεκρῶν ἀναστάσεως ἐμνημόνους, διδάσκων, ὡς
„ἴσον τῷ τῷ αὐτὸς νεκρὸς ἐγάρ, τὸ τῶν μεγίστων ἐκεί-
„νων ἀπαλλάξαι κινδύνων“.

(1) Διὰ τὸτο καὶ τὸν Κορυφαῖον Πέτρον ἐλεγκόμε-
νον εἰς τὴν φυλακὴν, ἡ κοινὴ προσδοχὴ τῶν Χριστιανῶν
ἠλυθέρωσεν ἀπὸ τῆς δεσμῆς, καθὼς μαρτυροῦσιν αἱ Πρά-
ξεις· „ὁ μὲν ἐν Πέτρος ἐπὶ τῇ φυλακῇ· προσ-
„ευχὴ δὲ ἦν ἐκτενὴς γνωμοκρίσις ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας
„πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ αὐτοῦ“· (Πράξ. ιβ' 5.)

„Ἴνα ἐκ πολλῶν προσώπων τὸ εἰς ἡμᾶς χάρισμα διὰ πολλῶν εὐχα-
ρισηθῇ ὑπὲρ ἡμῶν“.

Ελύτρωσε, λέγει, ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἀπὸ τὸν κίνδυνον τοῦ θανάτου· καὶ θέλει μᾶς λυτρώσει εἰς τὸ μέλλον, ἵνα ἡ διὰ τῶν πολλῶν γνομονία εἰς ἐμὴν χάρις, ἢτοι ἡ χάρις διὰ τῶν πολλῶν τῶν ὑπὲρ ἐμῆ προσευχομένων, εὐχαρισηθῇ ἀπὸ πολλὰ πρόσωπα, ἡγοῦμαι ἀπὸ τῆ ἐδικάσας· δι' ὅ,τι τὴν ἐδικήν μου σωτείαν καὶ ἀπολύτρωσιν τὴν διὰ τῶν δούλων σας γνομονίῳ, εἰς ὅλους ἐσᾶς ἐχάρισεν ὁ Κύριος, ἵνα πολλὰ πρόσωπα καὶ ὑποκείμενα εὐχαρισήσων τὸν Θεὸν διὰ λόγου μου. Μανθάνομεν δὲ ἀπὸ τοῦ ῥήτον τοῦτο, ὅχι μόνον νὰ παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν ἕνα διὰ τὸν ἄλλον, ἀλλὰ καὶ νὰ εὐχαρισῶμεν αὐτὸν ὅσας διὰ τὸν ἄλλον. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνώστα, ὅτι εἰς τὴν ἀρχὴν μου εἶπεν ὁ Παῦλος ὅτι ἐσώθη ἀπὸ τῆς πειρασμῶς διὰ τῆς οἰκτιρμῆς τοῦ Θεοῦ· τώρα δὲ, εἰς τὰς εὐχὰς τῶν Κορινθίων τὴν σωτείαν αὐτοῦ ἐπιγράφεται· ἐπεὶ πρέπει μαζὶ μετὰ τὸ θεῖον ἔλεος, νὰ κάμνωμεν καὶ ἡμεῖς τὸ ἐδικόν μας χρέος, καὶ νὰ παρακαλῶμεν. Βλέπε δὲ καὶ τὸ ἀκόμη ὅτι ὁ Παῦλος ἔτε ὅλον τὸ πᾶν τοῦ κατορθώματος, ἢτοι τῆς τῶν πειρασμῶν ἀπολυτρώσεως ἔδωκεν εἰς τὰς εὐχὰς τῶν Κορινθίων, διὰ νὰ μὴ τὰς κάμῃ νὰ υπερηφανεύθῃ· ἔτε πάλιν τελείως τὰς ἀπεξένωσεν ἀπὸ τὸ κατόρθωμα τῶτο, διὰ νὰ μὴ τὰς κάμῃ ἀμελετέρας. Θέλει, λέγει, με λυτρώσει ὁ Θεὸς ἀπὸ τῆς πειρασμῶς, καὶ τὰς κινδύνους, ἀνίσως καὶ ἐσεῖς συμβοηθῆτε εἰς ἐμὴν μετὰ τὴν προσδούλην σας, καὶ δείχνετε καὶ ἐσεῖς τὴν δυνατὴν σας σωτείαν εἰς τῶτο.

12. „Ἡ γὰρ καύχησις ἡμῶν αὕτη ἐστὶ, τὸ μαρτύριον τῆς συναδότη-
σεως ἡμῶν“.

Α

„Ὅτι ἐν ἀπλότητι, καὶ εἰλικρινείᾳ Θεοῦ“.

Τὴ μαρτυρεῖ, λέγει, ἡ Συνειδήσις μας; καὶ διὰ τί καυχώμεθα; ὅτι μετὰ ἀπλότητα, ἡγοῦμαι μετὰ ἀπονήρευτον γνῶμην, καὶ μετὰ ἀπλότητα εἰλικρίνειαν, ἢγεν μετὰ καθαρότητα διανοίας, ἣτις δὲν εἶχε κανένα δόλον καὶ ὑπόκρισιν, ἀλλ' ἦτον ποιαύτη, ὅποιαν δέχεται ὁ Θεός (1), μετὰ ποιαύτην, λέγω, ἀπλότητα καὶ εἰλικρίνειαν συνανεστέφημεν μετὰ ἐσᾶς. Ταῦτα δὲ λέγει ὁ Παῦλος διὰ τῆς δολίους ψευδοσολίας.

„Οὐκ ἐν σοφίᾳ σαρκικῇ“.

Ἡτοι ἡ συνειδήσις ἡμῶν μαρτυρεῖ, πῶς συνανεστέφημεν μετὰ ἐσᾶς, ὅχι μετὰ δεινότητα λόγων, καὶ μετὰ περιπλοκάς, καὶ σοφίσματα· διὰ τί αὐτὴ εἶναι ἡ σαρκικὴ σοφία, εἰς τὴν ὅποιαν, ἐπεὶ οἱ ψευδοσολοὶ ἐκεῖνοι υπερηφανεύοντο, αὐτὸς ἐκ τῆς ἐναντίας ἀποβάλλει καὶ αὐτὴν, καὶ ἀποστέφεται.

„Ἀλλ' ἐν χάριτι Θεοῦ ἀνεστέφημεν ἐν τῷ Κόσμῳ“.

Αλλὰ ἡμεῖς, λέγει, ἀνεστέφημεν, ὅχι μόνον εἰς ἐσᾶς, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλον τὸν Κόσμον, μετὰ τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ χαρισθεῖσαν εἰς ἡμᾶς σοφίαν, καὶ μετὰ τὰ σημεῖα καὶ θαύματα, τὰ ὅποια ἦτον

(1) Ὅτι δὲ ἡ εἰλικρίνεια πρὸς τὸν Θεὸν λέγεται, ὅρα τὴν ὑποσημείωσιν καὶ ἐρμηνείαν τοῦ „ἵνα ἦτε ἡλικρινεῖς, καὶ ἀπόστοκοι“. (Φιλίπ. α. 10.)

ἦτον χάρις τῷ Θεῷ. Μεγαλωτάτη δὲ παρηγορία εἶναι, τὸ νὰ γνωρίζῃ τινὰς εἰς τὴν συνείδησίν τε, ὅτι δυνάμει κἀνένα πρᾶγμα μὲ ἀνθρώπινῳ δῶσαμεν, ἀλλὰ μὲ Θεῖαν χάριν.

„Περιοσotέρωσ δὲ πρὸς ὑμᾶς“.

Πῶς ἀνεσφάφημεν, λέγει, μὲ τὴν χάριν τῷ Θεῷ εἰς ἐσᾶς; ὅτι κοινὰ εἰς τὰ σημεῖα, καὶ θαύματα, ἐκήρυξα εἰς ἐσᾶς, καὶ τὸ Εὐαγγέλιον, χωρὶς κἀμμίαν πληρωμὴν. Βλέπετε δὲ, ὡς ἀναγνώσας, ὅτι ἐκεῖνο ὅπου ἦτον κατόρθωμα, καὶ ἀρετὴ τῷ Παύλῳ, αὐτὸς τὸ ἀναφέρει εἰς τὴν χάριν τῷ Θεοῦ, πῶς ἦτον ἐκείνης κατόρθωμα.

13. „Οὐ γὰρ ἄλλα γράφομεν ὑμῖν, ἀλλ' ἢ ὅ ἃ ἀναγινώσκετε, ἢ καὶ ἐπιγινώσκετε“.

Επειδὴ ἐφάνη ὅτι λέγει μεγάλα ἐγκώμια διὰ λόγους ὁ Ἀπόστολος, διὰ τὸ μὴν εἰπεῖν τινὰς, ὅτι αὐτὰ εἶναι κόμπος λόγων μόνων, καὶ ὄχι πραγμάτων, διὰ τὸτο λέγει ἐδῶ· ὅτι ἐκεῖνα τὰ ἴδια σᾶς γράφομεν, τὰ ὅποια διαβάσετε μὲν εἰς τὰς Ἐπιστολάς μας ταύτας, ἡξούρετε δὲ καὶ προλαβόντως διὰ τῆς ἀκοῆς, καὶ ὁράσεως, καὶ σιωαναστροφῆς μας· διὰ τὴν γνῶσιν ὅπου ἐσεῖς ἔχετε διὰ λόγους μας, δυνάμει εἶναι ἐναντία μὲ τὰ γράμματα καὶ τὰς Ἐπιστολάς μας· ἥτοι ἐκεῖνος ὅπῃ ἡμῶν εἰς τὸ πρόσωπον, ὅταν σιωανεσρεφόμεν μὲ ἐσᾶς, ὁ αὐτὸς εἶμαι καὶ νῦν ὅταν σᾶς γράφω. Μερικοὶ δὲ ἐτίμι ἐνόησαν τὸ ρητόν· ὅτι ἐκεῖνα τὰ ἴδια σᾶς γράφομεν, τὰ ὅποια ἀναγινώσκετε, ἥτοι ἐνθυμίζεσθε μόνον εἰς τὰς Ἐπιστολάς μας· ἐπειδὴ ἀνάγνωσις ὀνομάζεται ἡ ἐνθυμῆσις, καὶ δευτέρα γνῶσις τῷ προεγνωσμένου πράγματος· ἀγκαλὰ λέγεται ἀκόμη ἀνάγνωσις, καὶ ἡ πρώτη γνῶσις τοῦ ἄλλοτε μὴ ἐγνωσμένου. Μὰ τί λέγω, ὅτι ἐσεῖς ἐνθυμίζεσθε ταῦτα μὲ τὰς Ἐπιστολάς μας; ἐσεῖς αὐτὰ τὰ ἡξούρετε πῶς εἶναι ἐδικά μας, καὶ χωρὶς νὰ χρειασθῇτε τελείως ἐνθυμῆσιν περὶ τούτων, μὲ τὸ νὰ ἦναι φανερά εἰς ἐσᾶς, καὶ ἐγνωσμένα.

„Ἐλπίζω δὲ ὅτι καὶ ἕως τέλους ἐπιγινώσεσθε“

14. „Καθὼς καὶ ἐπέγνωτε ἡμᾶς ἀπὸ μέρους“.

Εἰς τὸν Θεὸν ἀφιερῶντες ὅλον τὸ πᾶν ὁ Ἀπόστολος· δι' ὅ,τι ἐλπίζω, λέγει, εἰς τὸν Θεόν, ὅτι θέλετε μᾶς γνωρίσετε πῶς εἴμεθα ποιῶντες, ὁποῖους μᾶς δείχνουν καὶ ἡ Ἐπιστολὰς μας, καὶ ἡ προτέρα μας ζωὴ βεβαίονοι· δι' ὅ,τι ἀπὸ μέρος μόνον ἐσεῖς μᾶς ἐγνωρίσετε, ἥτοι μᾶς ἐδοκιμάσετε, μὲ τὸ νὰ ἐδείξαμεν ἡμεῖς εἰς ἐσᾶς μερικά τινα καὶ ὀλίγα σημάδια ζωῆς ἐναρέτου· τὸτο δὲ λέγει ταπεινοφροῶντας ὁ Ἀπόστολος (1).

„Ὅτι καύχημα ὑμῶν ἐσμὲν, καθάπερ καὶ ὑμᾶς ἡμῶν, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ“.

Τί λέγει, θέλετε γνωρίσετε; ὅτι εἶμαι καύχημα ἐδικόν σας, ἥτοι ὅτι ποιῶντος ἱκανὸς εἶμαι, ὥστε ὅπῃ νὰ σᾶς δίδω ἀφορμὴν νὰ καυχᾶσθε δι' ἐμὲ, ὅτι ἔχετε ποιῶντον Διδάσκαλον, ὅς τις δυνάμει ἐδίδαξε κἀνένα ἀνθρώπινον, ἕτε εἶναι ὑπελὸς καὶ δολερὸς. Ἐπειτα διὰ τὸ μὴ φανῆναι ὅτι λέγει ὁ Ἀπόστολος διὰ λόγου μεγάλα τινα καὶ ὑπερήφανα λόγια, κἀμνει κοινὸν τὸ καύχημα καὶ λέγει· ὅτι ἐσεῖς εἰσθε καύχημα ἐδικόν μας· δι' ὅ,τι ἐγὼ θέλω καυχῆσθαι πῶς ἀπόκτησα τοιάτῃς μαθητὰς, ὅπῃ δυνάμει σαλεύονται, ἕτε ἀπαπῶνται ἀπὸ τῆς φειδωλότητος· τότε δὲ, καὶ ἐγὼ θέλω καυχῆσθαι εἰς ἐσᾶς, καὶ ἐσεῖς εἰς ἐμὴν; Καὶ νῦν μὲν, εἰς τὴν παρεῖσαν ζωὴν, μάλιστα δὲ τότε εἰς τὴν ἡμέραν ἐκείνῃ τῆς Κρίσεως· διὰ τὴν, νῦν μὲν, οἱ πολλοὶ καὶ ἄγνωστοι ἄνθρωποι, βλέπουσι μόνον τὰς κατηγορίας,

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει, ὅτι διὰ τὸτο εἶπεν ὁ Παῦλος, ὅτι ἀπὸ μέρος μόνον μὲ ἐγνωρίσετε, διὰ τὸ νὰ κενώσῃ τοὺς Κορινθίους πῶς δυνάμει ἀπέβαλον παντελῶς ἀπὸ τῆς ἀκοῆς καὶ ψυχάσεων, πᾶς κατὰ τὸ Παῦλος γινόμενης διαβολῆς παρὰ τῶν φειδωλότητος.

καὶ τὰς ὀνειδισμὰς ἐπαυὶ κάμνουσι κατ' ἡμῶν οἱ ψευδαπόστολοι· καὶ ἴσως μᾶς κατηγορεῖσι καὶ αὐτοὶ οἱ ἰδιοὶ, τότε δὲ εἰς τὴν ἡμέραν τῆς Κρίσεως, μετὰ τὸ νὰ ἔχουν νὰ ξεσκεπασθῶν ὅλα, θέλω φανεῶς καὶ ἐγώ, ὅτι δυνάμει εἶμαι πικρὸς, καθὼς οἱ ψευδαπόστολοι με κατηγορεῖσι· καὶ ἐσεῖς δὲ, θέλετε γυνὴ καύχημα ἐδικόν μου, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸς δυνάμει ἐπίσθις.

15. „Καὶ ταύτη τῇ πεποιθήσει ἐβουλόμην ἔλθαι πρὸς ὑμᾶς τὸ „πρότερον“.

Μποῖαν πεποίθησιν καὶ θάρρος λέγεις, ὦ Μακάριε Παῦλε, ὅτι ἤθελες νὰ ὑπάγῃς εἰς τὰς Κορινθίους; μετὰ τὸ νὰ μὴ ἤξεύρω, λέγεις, εἰς τὴν συνειδήσιν μου καλὸν πονηρὸν· μετὰ τὸ νὰ εἶμαι καύχημά σας· μετὰ τὸ νὰ μὴ συνανερράφηκα εἰς ἐσᾶς μετὰ σαρκικῶν σοφίαν, ἀλλὰ μετὰ χάριν Θεοῦ· καὶ μετὰ τὸ νὰ ἔχω ἐσᾶς μάρτυρας ὅλων τῶν πᾶν καλῶν· διὰ ταῦτα, λέγεις, ἤθελον νὰ ἔλθω, θαρρῶντας εἰς ἐσᾶς.

„Ἰνα δευτέραν χάριν ἔχητε“.

Ηπι διὰ τὸ ἔχετε διπλὴν χαρὰν, μίαν, διὰ τὴν πρώτῃ Ἐπιστολῇ ὅπου σᾶς ἔστειλα (1)· καὶ δευτέραν, διὰ τὴν παρσίαν μου.

16. „Καὶ δι' ὑμῶν διελθεῖν εἰς Μακεδονίαν“.

Απορία εἶναι ἐδῶ, πῶς εἰς τὴν πρώτῃ Ἐπιστολῇ εἶπον ὁ Παῦλος ὅτι θέλω ἔλθω εἰς ἐσᾶς, ὅταν διαπεράσω τὴν Μακεδονίαν, ἐδῶ δὲ λέγει ὅτι ἤθελον νὰ ἔλθω προτίτερα εἰς ἐσᾶς, τί λοιπὸν ἐναντιόνεται ὁ Ἀπόστολος αὐτὸς εἰς τὴν ἑαυτὸν τῆς; μὴ γένοιτο! δι' ὅ,τι δυνάμει εἶπον, ὅτι προέγραφα πῶς ἔχω νὰ ὑπάγω εἰς Μακεδονίαν διὰ μέσῃ ἐσᾶς τῶν Κορινθίων· ἀλλ' εἶπον ὅτι ἤθελον τὸτο. Ἐπειδὴ ἂν καὶ νὰ μὴ σᾶς ἔγραφα ἔτι, λέγει, ὅμως ἐσπένδαζον καὶ ἤθελον νὰ ἔλθω εἰς ἐσᾶς, καὶ πρὸ τῆς ἀκόμῃ νὰ ἰδῶ τὴν Μακεδονίαν. Καὶ ποσῶτον δὲν ἀμέλησα νὰ ἔλθω εἰς ἐσᾶς, καὶ νὰ ἀθετήσω τὴν υπόσχεσίν μου, ὥστε ὅπως καὶ νὰ τελειώσω τὴν υπόσχεσίν μου ταύτῃ ἠθέλησα πρὸ τῆς διορισθείσης καιρῶ.

„Καὶ πάλιν ἀπὸ Μακεδονίας ἔλθαι πρὸς ὑμᾶς καὶ ὑφ' ὑμῶν προπεμφθῆναι εἰς τὴν Ἰουδαίαν“.

Εἰς τὴν πρώτῃ Ἐπιστολῇ εἶπον ἀδιορίζως, ὅτι ἐσεῖς ἔχετε νὰ με προπέμψετε ἐκεῖ, ὅπως θέλω νὰ ὑπάγω, φοβέμενος, μήπως εἰπῇ μου, ὅτι θέλω ὑπάγω εἰς τὴν Ἰουδαίαν, ἔπειτα δὲ ἀναγκασθεῖς ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος νὰ ὑπάγῃς εἰς ἄλλο μέρος, ὅπως ἤθελε φανήσῃ· πῶρα δὲ, ἐπειδὴ ἀπέτυχεν τῆς σκοποῦ καὶ δυνάμει ὑπάγει εἰς τοὺς Κορινθίους, διὰ τῆς θαρρῶντας, λέγει εἰς αὐτὰς· ὅτι ἤθελον νὰ νὰ προπεμφθῶ ἀπὸ λόγου σας εἰς τὴν Ἰουδαίαν, ἀλλ' ὁ Θεὸς δυνάμει ἠθέλησε νὰ ἔλθω τελείως εἰς ἐσᾶς, ὥστε νὰ προπεμφθῶ ἀπὸ λόγου σας εἰς τὴν Ἰουδαίαν· ἄκουε δὲ καὶ τὰ ἀκόλουθα.

17. „Τοῦτο ἔν βεβλόμενος (2) μή τι ἄρα τῇ ἐλαφρείᾳ ἐχρησάμην; ἢ ἂν βουλεύομαι, κατὰ σάρκα βουλόμαι; ἵνα ἢ παρ' ἐμοὶ τὸ ναὶ, ναὶ, καὶ τὸ ὐ, ὐ“.

Εδῶ φανερά λέγει ὁ Παῦλος τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ἀργοπόρησε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὰς Κορινθίους, καὶ λέγει· διὰ ποίαν αἰτίαν δυνάμει ἤλθον εἰς ἐσᾶς; ἄραγε διὰ τί εἶμαι ἐλαφρὸς εἰς

(1) Ἐμοὶ δὲ φαίνεται ὅτι ἤθελον ἔχουν διπλὴν χαρὰν εἰς Κερινθίους, ὅχι διὰ τὴν πρώτῃ Ἐπιστολῇ τῇ Παύλῳ, ἀλλὰ διὰ τὴν αὐτῇ παρσίαν, ἣν ὁ Παῦλος ἐποίησε πρὸς αὐτοὺς, κηρύττων τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ

διὰ τὴν δευτέραν παρσίαν, ἣν ἐβίβλετο εἰς αὐτοὺς ποιῆσαι. Σημειῶσαι ὅτι παρὰ τῷ Θεοδώρῳ, ἀντὶ τῆς χάριτος, χαρὰν ἀνίσχεται.

(2) „Βεβλόμενος“ γέγραπται παρὰ τῷ Θεοδώρῳ.

εἰς τὸν λογισμόν, καὶ εὐκολομετάβλητος, καὶ ἄλλα μὲν λέγω τὴν μίαν φοράν, ἄλλα δὲ λέγω τὴν ἄλλω; ὅχι· ἀραγε δὲ κατὰ σάρκα, ἤγουν ἀνθρώπινως βουλόμαι, καὶ κυβερνῆμαι μετὰ τὴν ἐδικήν μου γνώμην, ὥστε ὅπου, ἐκεῖνο ὅπερ ἀποφασίσω εἰς τὸν λογισμόν μου, ἐκεῖνο καὶ νὰ τελειώσω, καὶ νὰ τὴν νὰ, καὶ νὰ ὅχι; ἔτε τοῦτο δὲν εἶναι· διὰ τὴν ἄγνοιαν καὶ κυβερνῆμαι ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, καὶ δὲν ἔχω ἐξουσίαν νὰ πηγαίνω ὅπως θέλω, ἀλλ' ὅπως με προσάξει τὸ Πνεῦμα· ὥστε ὅπερ, πολλὰς φορές εἰς ἐμένα, τὸ νὰ, δὲν εἶναι νὰ· ἐπειδὴ δὲν φαίνεται τὸτο ἀρετὸν εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Οὐ δὲ τὸ, ἔ, εἶναι κοινὰ εἰς ἐμένα ἔ· διὰ τὴν ἐκεῖνο ὅπερ ἐγὼ δὲν θέλω, τὸτό με προσάξει νὰ κάμω τὸ Πνεῦμα. Βλέπετε δὲ σοφίαν τῷ Παύλῳ, πῶς ἐκεῖνο ὅπου οἱ κατηγοροῦντες αὐτὸν Ἰουδαῖοι, ἐκαμναι αἰτίαν κατηγορίας κατ' αὐτὸν, δηλαδὴ τὸ νὰ ὑποσχεθῇ νὰ ὑπάγῃ εἰς Κόρινθον, καὶ ἔπειτα νὰ μὴν ὑπάγῃ, τοῦτο, λέγω, ὁ Παῦλος βάλλει ἐδῶ εἰς τὴν ἐγκωμίαν· ἵπτοι τὸ νὰ μὴν ἐξουσιάζῃ αὐτὸς τὸν ἑαυτὸν τῷ, ἀλλὰ νὰ φέρεται ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ὅπου ἂν ἐκεῖνο θέλῃ. Ἀλλ' ἤθελεν ἀπορήσῃ τινὰς· καὶ τί; ἐκεῖνο ὅπερ ὑπόσχετο ὁ Παῦλος ὅτι ἔχει νὰ ὑπάγῃ εἰς Κόρινθον, χωρὶς τὴν ἐνέργειαν, καὶ κίνησιν τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι τὸ ὑπόσχετο, καὶ δὲν ἤθελεν ἐκεῖνο ὅπερ μέλλει νὰ γένη; εἰς τὸ ὅποιον ἡμεῖς ἀποκρινόμεθα, ὅτι, νὰ, δὲν τὸ ἤθελεν· ἐπειδὴ ὅλα δὲν τὰ ἐγνώριζεν· ὅθεν καὶ ἐπαρακάλει νὰ λάβῃ ἐκεῖνα ὅπου δὲν συνέφερον εἰς αὐτόν· καθὼς παρεκάλει τὸν Θεὸν νὰ σιωπῇ ἀπὸ αὐτὸν ὁ σκόλοφος τῆς σαρκός, ἵπτοι οἱ ἐναντιούμενοι εἰς τὸ κήρυγμα, καὶ δὲν εἰσηκόσθη, διὰ τὴν δὲν ἦτον συμφέρον. (β'. Κορ. ιβ'. 8.) Καὶ εἰς τὰς πράξεις δὲ φαίνεται ὅτι ὁ Παῦλος θέλωντας νὰ ὑπάγῃ εἰς ἄλλο μέρος, ἐμποδίσθη ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· „ἐλθόντες γὰρ, λέγει ὁ Ἱερὸς Λαός, καὶ, κατὰ τὴν Μυσίαν, ἐπείραζον κατὰ τὴν Βιθυνίαν πορεύεσθαι, καὶ ἐκ εἰσεν αὐτὸς „τὸ πνεῦμα“. (Πράξ. ις'. 7.) Τῷ δὲ ἔκαμναι ὁ Θεὸς συμφερόντως, διὰ νὰ μὴ προσέχεν εἰς τὰς Ἀποστόλους οἱ ἄνθρωποι ὡσάν εἰς Θεὸς, καθὼς τὸ ἔπαθον οἱ ἐν τῇ Λυκαονίᾳ κατοικοῦντες, καὶ ἀνόμενον, τὸν μὲν Βαρνάβαν, Δία, τὸν δὲ Παῦλον, Ἑρμῆν, ὡς φαίνεται εἰς τὰς αὐτὰς πράξεις. (Κεφ. ιδ'. 10.) (1)

18. „Πε-

(1) Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸν Φῶτιον, μερικοὶ ἀπορῶσι λέγοντες· ἀραγε ὁ Παῦλος εἰς ποῖα βουλόμαι, καὶ εἰς ποῖα ὅχι; καὶ ὅσα ἐβούλετο, κατὰ σάρκα τὰ ἐβούλετο, ἢ κατὰ πνεῦμα; εἰς λύσιν τῆς ἀπορίας αὐτῶν λέγομεν σωπῶμεν ἐδῶ· ὅτι τὰ πράγματα γενικῶς εἰς δύο διαιρῶνται, εἰς πνευματικὰ καὶ εἰς σαρκικά. Πάλιν τὰ πνευματικὰ εἰς δύο διαιρῶνται, εἰς τὰ δόγματα τῆς Πίστεως, καὶ εἰς τὰς ἀρετὰς. Ὁμοίως καὶ τὰ σαρκικά, ἀλλὰ μὲν ἔναι ἐναντία εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καθὼς εἶναι ἡ ἀπιστία, ἡ ἀσεβεία, ἡ πορνεία, καὶ ὅλαι αἱ ἀμαρτίαι· ἀλλὰ δὲ, εἶναι διαφορετικά μὲν ἀπὸ τὰ πνευματικὰ, ὅχι ὅμως καὶ ἐναντία εἰς τὰ πνευματικὰ· ὅποια εἶναι τὰ ἀδιάβλητα πράγματα τῆς φύσεως, φαγητὰ, ποτὰ, ὕπνος, ἐνδύματα, καὶ τὰ λοιπὰ. Τῶν ὅλων ἀπορροσμένων, λέγομεν ὅτι ὁ Παῦλος περὶ μὲν τῶν δογμάτων τῆς Πίστεως, καὶ περὶ τῶν κηρύγματος, ἔτε ἐβούλετο, ἔτε ὑπόσχετο· ἀλλὰ μόνον ἐκήρυττε, καὶ δικόνη, ὡς ἀφορισμένος καὶ ἀπεσταλμένος εἰς τὸν ὑπὸ Θεοῦ. Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι, καὶ ἐβουλόμην περὶ τῶν, καὶ ὑπόσχετο, ὡς κατηλύοντες τὸν λόγον τῷ Θεῷ.

Περὶ δὲ τῶν ἀρετῶν, εἰς μὲν τὰς μὴ ὑπὸ τὸ Χρестоῦ νομοθετηθείσας, ἐβούλετο ὁ Παῦλος, καὶ εἰδὲ γνώμην ἀφ' ἑαυτοῦ, διὰ τοῦτο καὶ περὶ τῆς Παρθενίας, καὶ τῶν παρθένων ἔλεγε, „ἐπιταγὴ Κυρίου“, „οὐκ ἔχω, γνώμην δὲ δίδωμι“. (Α'. Κορινθ. ζ'.) εἰς δὲ τὰς ὑπὸ τῷ Χρестоῦ νομοθετηθείσας, δὲν ἔχεν ἀφαιρῆσαι νὰ βουλόμαι, ἀλλὰ νὰ φυλάττῃ αὐτάς, δι' ὃ καὶ ἔλεγε „ποιεῖτε δὲ γεγαμηκόσι παραγγέλλω, „ἐκ ἐγὼ, ἀλλ' ὁ Κύριος“. (Α'. Κορ. ζ'. 10.) Περὶ δὲ τῶν σαρκικῶν τῶν ἐναντίων εἰς τὸ Πνεῦμα, ἐβούλετο μὲν ὁ Παῦλος, ἀλλὰ κατὰ Πνεῦμα ἐβούλετο, διὰ νὰ ἀναιρέσῃ, καὶ νὰ θανατώσῃ αὐτά· εἰς δὲ τὰ

σαρκικά μὲν καὶ μὴ ὄντα ἐναντία εἰς τὸ Πνεῦμα, ἵπτοι εἰς τὰ ἀναγκαῖα καὶ ἀδιάβλητα πράγματα τῆς φύσεως, ἐβούλετο καὶ εἰς αὐτά, πνευματικῶς ὅμως καὶ κατὰ Πνεῦμα· ὑποπλάζωντας τὸν ἑαυτὸν τῷ μὲν πάντα, καὶ δίδαν, καὶ ἀγρυπνίαν· καὶ ἀπλῶς ἠπῆν, κατὰ σάρκα μὲν, ἤγουν ἐναντία εἰς τὸ Πνεῦμα, ἐδὲ ποτε ὁ Παῦλος ἐβούλετο, εἰς δὲ τὰ ἀναγκαῖα πράγματα τῆς φύσεως, τὰ μὴ ἐναντία εἰς τὸ Πνεῦμα, ἐβούλετο πολλαῖς ὁ Παῦλος ἐξ ἑαυτοῦ τὴν βούλησιν τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι· ὅθεν δὲν ἤθελε μὲν νὰ τύπτεται, καὶ ἐτύπτετο· ἤθελε νὰ ὑπάγῃ πρὸς ἐν, καὶ ἐμποδίσθη ἀπὸ τὸ Πνεῦμα· ἤθελε νὰ μὴν ἀσθενῇ ὁ Τιμόθεος, καὶ ἠσθένει· ἤθελε νὰ μὴν εἶναι ἐναντίος εἰς τὸ κήρυγμα, καὶ ἦσαν· τὰς ὁποίας καὶ ὀνομάζει σκόλοπος τῆς σαρκός· ὥστε κατὰ σάρκα ὅπερ λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, νοεῖται, ἀντὶ τῶν αὐτεξουσιῶν, ἀποδεσπότως, ἀποκελεύσας· ἵπτοι αὐτεξουσίως δὲν βουλόμαι ἐκῆν ὅπερ βουλόμαι. (Ὁρα καὶ τὸν 17. στίχ. α'. Κεφ. τῆς πρὸς Ῥωμ. καὶ τὸν 18. τῷ β'. Κεφαλ. τῆς πρὸς Θεσσαλονικῆς πρώτης.)

Ὁ δὲ Θεοδώριτος ὡς ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν τοῦτο· „δύο πειθαρχεῖς ἐναντία, ὧν τὸ μὲν ἀριστερόν ἐστι τῷ πνεύματι, ὅτε κοῦφος εἰμι, οὐτε ὀξυρρόπους ἔχω τὰς τῆς γνώσεως μεταβολάς, ὥστε, νῦν μὲν τὸτο, νῦν δ' ἐκῆν· το αἰρεσθῆναι· τὸ δὲ δεξιότερον, τὸτο ὅτε μὴν πᾶσι βουλόμαι, ἵνα ἐκ παντός τρόπου τὴν ἐπιθυμίαν πληρώσω. τὸτο γὰρ λέγει· ἢ ἂν βουλόμαι, κατὰ σάρκα βουλόμαι, ἵνα ἢ παρ' ἐμοὶ τὸ νὰ, νὰ, καὶ τὸ ἔ, ἔ· ὁ γὰρ ταῖς τῆς σαρκός ἐπιθυμίαις ἐπόμηνος, ὑπὸ τῶν οἰκείων συρτάων λογισμῶν, καὶ λίαν τὸ ἀποτὸν ἔχωσιν· ὁ δὲ σωφρονικῶς βουλούμενος, καὶ ἀγαθόντι βουλόμαι, σωφρονὶ δὲ τὸτο μὴ σωφρονισμὸν μέλλον ἐτέραις, ἐκ ἐπιτιμῆσι τῇ βουλῇ τὸ πέραν“.

18. „Πισὸς δὲ ὁ Θεός, ὅτι ὁ λόγος ἡμῶν ὁ πρὸς ὑμᾶς, ἐκ ἐγένετο
„ναί, καὶ οὐ“.

Εἰδὼ λύει μίαν ἀντίστασιν ὁ Ἀπόστολος· ἀκόλουθον γὰρ ἦτον νὰ εἰπῇ τινὰς· ἀνίσως, ὡς Μακάριε Παῦλε, ἐκεῖνα ὅσα λέγεις δυνάμει βέβαια, ἀλλὰ πολλαῖς φοραῖς λέγεις ναί, καὶ εὐείσκειται ὅχι, φοβέμεθα, μήπως καὶ ὁ λόγος σου καὶ τὸ κήρυγμα σε εἶναι τοιοῦτον ναί, καὶ ὅχι· ἤγουν ἀκατάστατον, καὶ ἀβέβαιον. Ταύτην λοιπὸν τὴν ἀντίστασιν λύων, λέγει· ὅτι τὸ μὲν νὰ ὑποσχεθῶ ἐγὼ νὰ ἔλθω εἰς ἐσᾶς, τῆτο ἦτον εἰς τὴν γνώμην τὴν ἐδικήν μου, διὰ τοῦτο καὶ ἀπέτυχον τῆ σκοπῆς, καὶ δυνῶ ἤλθον· τὸ δὲ κήρυγμα, καὶ ὁ λόγος μου, δυνάμει εἶναι ἐδικά μου, ἀλλὰ εἶναι τῷ Θεῷ· ὅθεν εἶναι ἀδυνάτον νὰ γένουν ψεύματα τὰ τῷ Θεῷ πράγματα. Διὰ τῆτο καὶ λέγει· πιστὸς εἶναι ὁ Θεός, ἤγουν ἀληθής· ὥστε ἐπειδὴ εἶναι ὁ Θεός ἀληθής, λοιπὸν καὶ ὁ λόγος τῷ Θεῷ, τὸν ὅποιον ἐγὼ ἐκήρυξα εἰς ἐσᾶς, δυνάμει εἶναι ψεύδης, καὶ ἄσχατος, καὶ ἀβέβαιος, καὶ ποτὲ μὲν ναί, ποτὲ δὲ, ὅχι· ἀλλ' εἶναι πάντοτε ἀληθής, καὶ βέβαιος.

19. „Ὁ γὰρ τοῦ Θεοῦ Υἱὸς Ἰησοῦς Χριστός, ὁ ἐν ὑμῖν δι' ἡμῶν κη-
„ρυχθεὶς, δι' ἐμῶν, καὶ Σιλβανῶ (1), καὶ Τιμοθέου, οὐκ ἐγένετο
„ναί, καὶ ὁ· ἀλλὰ ναί ἐν αὐτῷ γέγονεν“.

Ακόλουθως λέγει ἐδῶ ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, ποῖος λόγος δυνάμει ἐγενετο ναί καὶ ὅχι· ἤγουν, ποῖος λόγος, πῶρα μὲν ἐκηρύττετο ἔτι, πῶρα δὲ, ἀλλεοτρόπως· ἀλλὰ ἐγενετο μόνον ναί· ἤγουν ἐκηρύχθη βεβαίως καὶ ἀπαρασαλῶτως. Λέγει λοιπὸν ὅτι αὐτὸς ὁ λόγος εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τῷ Θεῷ· ἐπειδὴ αὐτὸς ἦτον ὅλη ἡ ὑπόθεσις τοῦ Ἀποστολικῆς κηρύγματος. Ἀειδμεν δὲ καὶ τὸ πλῆθος ἐκείνων ὅσα ἐκήρυξαν τὸν λόγον αὐτόν· ὥς μὲν, διὰ τὰ καὶ τὴν μαρτυρίαν τὴν ἀξιόπιστον· ἐπειδὴ „ἐπὶ σώματος δύο μαρτύρων, ἢ τριῶν, σταθίσεται πᾶν ῥῆμα“ (Ματθ. 18. 16.) Καὶ ἄλλο δὲ διὰ τὰ διδάξῃ τοὺς Κορινθίους ταπεινοφροσύνην· ἐπειδὴ ὁ ποσῆτος καὶ πηλικῆτος Παῦλος πρὸς ἐδικὰς του μαθητὰς ὀνομάζει, καὶ κάμνει σωδιδασκάλως, ὁμοίως μὲν τὸν ἑαυτὸν τε.

20. „Ὅσαι γὰρ ἐπαγγελίαι Θεοῦ, ἐν αὐτῷ, τὸ ναί, καὶ ἐν αὐτῷ,
„τὸ, Ἀμήν, τῷ Θεῷ πρὸς δόξαν δι' ἡμῶν“.

Εἰς τὸ κήρυγμα τῷ Εὐαγγελίῳ πολλαὶ εἶναι ἐκεῖνα ὅπου ἐπαγγέλλονται καὶ ὑπόσονται ἀπὸ τὸν Θεόν· οἷον ἀνάσσει νεκρῶν, ὑπόθεσις, σώματος ἀφθαρσία, καὶ καθολικῶς εἰπεῖν, ἐλπίδες τῷ μέλλοντος αἰῶνος. Λέγει λοιπὸν ὁ Παῦλος, ὅτι ὅχι μόνον τὸ κήρυγμα πάντοτε εἶναι τὸ αὐτὸ, καὶ βεβαίως ἐκηρύχθη· ἀλλὰ καὶ αἱ ἐν τῷ κηρύγματι ἐπαγγελίαι καὶ ὑποσχέσεις τῷ Θεῷ εἶναι βέβαιαι, καὶ πάντοτε ἢ αὐταῖς· διὰ τί; ὅτι εἶναι ὑποσχέσεις τῷ Θεῷ· ὅσα δὲ ὁ Θεός ὑπόσεται, ἐν αὐτῷ τῷ Θεῷ ἔχει τὸ ναί, καὶ τὸ, Ἀμήν· ἤγουν ἔχουσι τὸ βέβαιον, καὶ ἀμετάβλητον (2) διὰ τί δυνάμει τελειώνονται μὲν τὴν δύναμιν τινὸς ἀνθρώπου, ἵνα ἀκολουθήσῃ τὸ νὰ μὴ τελειωθῶν· ἀλλὰ τελειώνονται μὲν τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, ὅστις εἶναι παντοδύναμος, καὶ δυνάμει εἶναι τρόπος νὰ μὴ τελειωθῶν, καὶ νὰ μὴ γινῇ βέβαιαι αἱ ὑποσχέσεις τε· ἐ μόνον δὲ διὰ τί ὁ Θεός εἶναι παντοδύναμος, διὰ τῆτο τελειό-

201

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριος λέγει, ὅτι ὁ Σιλβανός εἶναι ὁ ἴδιος Σίκας, περὶ τοῦ ὁποῦ ὀνόματος ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν πρὸς τὴν Κεφαλὴν, καὶ πρὸς τὴν εἰς τὴν πρὸς Θεσσαλονικῆς ἀφώτιστον.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριος οὕτως ἐρμηνεύει τὸ ῥῆμα.
„Πολλὰ τῷ Θεῷ αἱ ἐπαγγελίαι, νεκρῶν ἀνάσσει, σώ-
„ματος ἀφθαρσία, ζωὴ ἀπελεύθετος, Οὐρανῶν Βασι-
„λεία· ἀλλὰ πῶς ὁ πᾶν ὅλων Θεός διὰ τῷ Μονογενεῖ
„Υἱῷ κεχορηγήκεν· ἐ δὲ χάριν καὶ δι' αὐτοῦ πᾶν τῷ

„διχαριστίας αὐτῷ προσφέρωμεν ὕμνον. Τὸ δὲ ἀμήν
„ἐν ταῦτα, οὐχ' ἀπλῶς προσέθηκεν, ἀλλὰ διδάσκων,
„ὡς ὁ μόνος ὁ προσδύχόμενος ἱερδὴς, προσφέρει πᾶν
„ὕμνον, ἀλλὰ καὶ ὁ πᾶν, ἀμήν· ἐπιλέγων, κοινωνῶν τῷ
„προσφερομένῳ δοξολογίας“. Φαίνεται δὲ, ὅτι ἐλ-
„ληπτικὸν σχῆμα μεταχρηζόμενος ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος·
„τὸ δὲ ἀνεκλιπὲς ἀπὸ ἐστίν· „ὅσαι γὰρ ἐπαγγελίαι Θεοῦ,
„ἐν αὐτῷ τῷ Θεῷ ἔχουσι τὸ ναί· καὶ ἐν αὐτῷ τῷ
„Θεῷ ἔχουσι τὸ Ἀμήν“.

νοι καὶ πᾶς ὑποσχέσεις, ὅπῃ κἀμῃ· ἀλλ' ὅτι καὶ αἱ ὑποσχέσεις αὐταί, εἶναι πρὸς δόξαν Θεῷ. Ὅθεν καὶ ὁ Θεὸς, αὐτὸν ὅχι διὰ ἄλλο, ἀλλ' ὁμῶς διὰ τὴν ἐδικήν τε δόξαν ἐξάπαντος θέλει πᾶς τελειώσει· πῶς δὲ θέλει πᾶς τελειώσει; διὰ μέσσω ἡμῶν τῶν πιστῶν, ἥτοι διὰ μέσσω τῶν εἰς ἡμᾶς τὰς πιστὰς ἐργεσιῶν καὶ χαρίων τε· δι' ἑστὶ ἡμεῖς οἱ πιστεύοντες μὲ τὸ νὰ δεχόμεθα διὰ τῆς Πίστεως τὰ ἐπαγγελόμενα παρὰ τοῦ Θεοῦ, γινόμεθα αἴτιοι εἰς τὸν Θεὸν νὰ τελειώσῃ τὰς ἐπαγγελίας καὶ ὑποσχέσεις τε. Ἀνίσως λοιπὸν αἱ ἐπαγγελίαι τοῦ Θεοῦ εἶναι βέβαιαι, πολλῶν μᾶλλον ὁ Θεὸς, καὶ ὁ περὶ τοῦ Θεοῦ λόγος εἶναι βέβαιος· ἢ καὶ ἄλλως νοεῖται τὸ δι' ἡμῶν· περὶ, πρὸς δόξαν Θεῷ, τὴν διὰ μέσσω ἡμῶν προσαγομένην εἰς αὐτόν· διὰ μέσσω γὰρ ἡμῶν τῶν πιστῶν, δοξάζεται ὁ Θεός (1).

21. „Ὁ δὲ βεβαιῶν ἡμᾶς σὺν ὑμῖν εἰς Χεῖσόν, καὶ χεῖσας ἡμᾶς Θεός“.

22. „Ὁ καὶ σφραγισάμενος ἡμᾶς, καὶ δὲς τὸν ἀρράβωνα τοῦ Πνεύματος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν“.

Ἐπειδὴ εἶπον ἀνωτέρω ὁ Παῦλος ὅτι ὁ Θεὸς τελειώνει τὰς ἐπαγγελίας καὶ ὑποσχέσεις τε, τὰρα κατασκευάζει τὸ καὶ λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ὅπῃ δίδει καὶ αὐτὸ πὲ νὰ συνέσθῃ ἐσεῖς βέβαιοι εἰς τὴν Πίσιν τοῦ Χεῖσθ, καὶ ἐγὼ αὐτὸς ὁ Διδάσκαλός σας· καὶ ὁ Θεὸς εἶναι ὅπῃ μᾶς ἔχρισεν καὶ μᾶς ἐσφράγισεν, ἥγυν μᾶς ἔκαμε Προφῆτας, καὶ Βασιλεῖς, καὶ Ἱερεῖς (2). (ἐπειδὴ τὰ τρία τάγματα αὐτὰ ἐχείοντο μὲ τὸ νομικὸν ἔλαιον). Τοιοῦτος γὰρ εἶναι καθε Χεῖσιανὸς ὅπῃ βαπτισθῇ, ἥγυν εἶναι Προφήτης, διὰ τὸ εἶδεν ἐκεῖνα ὅπῃ ἐφθαλμὸς σαρκικὸς δὴν εἶδε· καὶ ἥκασεν ἐκεῖνα ὅπῃ αὐτὸ σαρκικὸν δὴν ἥκασεν· εἶναι Ἱερεὺς, διὰ τὸ χρεώσθαι νὰ προσφέρῃ τὸν ἑαυτὸν τῇ θυσίᾳ ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ, καθὼς λέγει ὁ αὐτὸς Παῦλος· (Ῥωμ. ιβ'. 1.) εἶναι καὶ Βασιλεὺς καθε Χεῖσιανός, διὰ τὸ ἐγίνεν ὑὸς κατὰ χάριν τοῦ ἐπαρὰν τῆς Βασιλείας· διὰ τὸ μέλλει νὰ γένη εἰς τὴν ἄλλω ζωῇ, κληρονόμος τῆς Βασιλείας, καὶ διὰ τὸ εἰς τὴν παρῶσαν ζωῇ, βασιλεύει καὶ ἐξουσιάζει τὰς κακὰς λογισμοὺς, καὶ εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ ὅλον τὸν Κόσμον, καὶ τὰ τοῦ Κόσμου πράγματα. Καθὼς λοιπὸν τὸν παλαιὸν καιρὸν οἱ Προφῆται, καὶ Ἱερεῖς, καὶ Βασιλεῖς ἐχείοντο μὲ τὸ αἰσθητὸν ἔλαιον· ἔττι καὶ πῶρα ἡμεῖς οἱ Χεῖσιαιοὶ, ἐχρίσθημεν μὲ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον τὸ νοητὸν ἔλαιον, μὲ τὸ νὰ ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὰς καρδίας μας τὸν ἀρράβωνα καὶ τὸ ἐνέχυρον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· εἰς δὲ τὸν ἀρράβωνα καὶ τὸ μέρος ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς, βέβαια θέλει δώσει καὶ τὸ ὅλον. Ἀρράβωνα δὲ λέγει ὅλα τὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὰ διδόμενα εἰς τοὺς ἀξίους ἐν τῇ παρῶσιν ζωῇ· ἐπειδὴ, κατὰ τὸν αὐτὸν πάλιν Παῦλον, „ἐκ μέρους γινώσκου, καὶ ἐκ μέρους προφητεύου“ (1. Κορ. ιγ'. 9.) τότε δὲ θέλομεν λάβομεν τὸ τέλειον, ὅταν ὁ Χεῖσθ φανερωθῇ εἰς τὴν δόξαν τε, κατὰ τὸν αἰῶνα τὸν μέλλοντα. Μὴ νομίζετε λοιπὸν λέγει, ὦ Χεῖσιανοὶ, ὅτι ἡμεῖς ἔμεθα ὅπῃ σᾶς ὑπεσχέθημεν τὰς ἐπαγγελίας, καὶ διὰ τὸ τοῖσως φοβέσθῃτε ὅτι θέλομεν φανῆμεν ψεῦσαι· ἐπειδὴ, εἰδὲ ἡμεῖς ἔμεθα ὅπου σᾶς σφραγίζομεν εἰς τὰς ἐπαγγελίας ταύτας, ἀλλ' ὁ Θεὸς εἶναι ὅπου καὶ ὑπόσχεται καὶ σφραγίζει εἰς τὰς ὑποσχέσεις τε καὶ ἡμᾶς, καὶ ἐσᾶς· ὅθεν αὐτὸς εἶναι ὅπῃ μέλλει νὰ τελειώσῃ καὶ ὅλα ὅσα ὑπεσχέθη· δι' ὅ,τι ἐξωθῶν πρέπει νὰ ὑπακούσῃς, ὦ ἀναγνώστα, πῶς ἐνοεῖται ἔττι ὁ λόγος ἕτος κατὰ ἑλπίαν τοῦ ῥητῆ, ἥγυν, ὅτι ὁ Θεὸς ὁ βεβαιῶν, καὶ χεῖσας, καὶ σφραγισάμενος ἡμᾶς, αὐτὸς τελειώνει καὶ τὰς ἐδικὰς τε ἐπαγγελίας, καὶ ὑποσχέσεις (3).

23. „Ἐγὼ

(1) Δύναται δὲ τὸ δι' ἡμῶν νὰ νοηθῇ, ἀντὶ τοῦ διὰ μέσσω ἡμῶν πῶν Ἀποστόλων, πῶν κηρυξάντων τὸ Εὐαγγέλιον, ἐβεβαίωσαν ὁ Θεὸς τὰς ἐπαγγελίας τε.

(2) Ἦτοι ἔκαμεν ὁ Θεὸς ὅλους τὰς Χεῖσιανὰς Προφῆτας, καὶ Βασιλεῖς, καὶ Ἱερεῖς, οὐ κατὰ τὴν ἰδιαιτέραν λογαμικὴν Προφητείαν, καὶ Βασιλείαν, καὶ Ἱεροσυνίαν· κατὰ παντὶ γὰρ μόνον εἶναι Προφῆται, καὶ Βασιλεῖς, καὶ Ἱερεῖς, ὅσοι λαμβάνουν τὸ χεῖσμα καὶ τὴν χάριν τῆς Προφητείας, καὶ Βασιλείας, καὶ Ἱεροσυνίας· ἀλλὰ κατὰ τὴν κοινότερον καὶ καθολικώτερον νομικὴν Προφητείαν, καὶ Βασιλείαν, καὶ Ἱεροσυνίαν· εὐπὼ γὰρ καὶ ἐν

τῇ Ἀποκαλύψει γέγραπται· „Καὶ ἐποίησεν ἡμᾶς Βασιλεῖς, καὶ Ἱερεῖς τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ αὐτοῦ“ (Ἀποκ. α'. 6.) καὶ πάλιν· „Καὶ ἐποίησας ἡμᾶς τῷ Θεῷ ἡμῶν Βασιλεῖς, καὶ Ἱερεῖς, καὶ βασιλεύσομεν“ ἐπὶ τοῖς γῆς“ (Ἀποκ. ε'. 10.)

(3) Ὁ δὲ Φώτιος λέγει, ὅτι δύναται νὰ εὐδοκῇ τὸ ἀνωτέρω ῥητὸν τοῦ Παύλου, καὶ κατὰ ἑλπίαν μιᾶς μόνης λέξεως τῆς, εἶναι· οἷον „ὁ δὲ βεβαιῶν ἡμᾶς εἰς Χεῖσόν, καὶ χεῖσας ἡμᾶς, Θεὸς ἐστίν“ ὅθεν ὅταν ἔττι ἀναγνώδῃ, χρηάζεται εἰς τὸ „χεῖσας ἡμᾶς“ καὶ γένη ὑποσινῆ. τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Χρυσόστομος.

23. „Εγὼ δὲ μάρτυρα τὸν Θεὸν ἐπικαλεῖμαι ἐπὶ τῷ ἐμῷ ψυχῷ, ὅτι φαρδόμενος ὑμῶν ἔκ' ἔτι ἦλθον εἰς Κόρινθον“.

Απορία γονᾶται ἐδῶ· διὰ τί, ἀνωτέρω μὲν εἶπεν ὁ Παῦλος, ὅτι διὰ τὸ δὲ ἦλθον εἰς Κόρινθον, διὰ τί δὲ ἦτον εἰς τὴν ἐξουσίαν τῷ ἐδικλῶμαι, ἀλλὰ ἐμποδίσθην ἀπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου· τὰρα δὲ λέγει, ὅτι λυπέμενος, καὶ πονῶντας διὰ ἐσᾶς, δὲ ἦλθον; εἰς λύσιν τῆς ἀπορίας ἀποκρινόμεθα, ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ νὰ μὴ ὑπάγῃ ὁ Παῦλος εἰς Κόρινθον λυπέμενος καὶ πονῶντας διὰ τὰς Κορινθίους, καὶ αὐτὸ, λέγω, ἦτον ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· ἐπεὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἁγιον ἐσωθεν ἐκίει αὐτὸν νὰ μὴ ὑπάγῃ εἰς Κόρινθον, προβάλλον τῷ διὰ τοῦ Κορινθίου λύπῃ συμπτέουσιν ὅπως ἔχει νὰ λάβῃ· ἢ καὶ ὅτι, κατὰ μὲν τῷ ἀρχῇ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἁγιον ἐμπόδιζε τὸν Παῦλον νὰ μὴ ὑπάγῃ, ὕστερον δὲ καὶ αὐτὸς ἐσοχάσθη ἀπὸ λόγων, ὅτι τὸ εἶναι καλλίτερον, ὅσον καὶ ἔμεινε. Βλέπε δὲ τῷ σοφίαν τὸ Παῦλος· ἐπεὶ γὰρ οἱ Κορινθιοὶ ἔλεγον εἰς τὸν Παῦλον, ὅτι διὰ τὸ δὲ ἦλθες, διὰ τί μᾶς ἐμίσησες, ὁ Παῦλος λέγει εἰς αὐτὰς τὸ ἐναντίον, ὅτι διὰ τὸ δὲ ἦλθον, διὰ τί σᾶς ἀγαπῶ, καὶ δὲ θέλω νὰ σᾶς λυπήσω. Τὸ δὲ τὸ λέγει, διὰ τί ἦτον μερικοὶ εἰς τῷ Κόρινθον ὅπως ἀμάρτανον, καὶ δὲ ἐμετανόουν, τὰς ὁποίας ἤθελε παιδεύσῃ ὁ Παῦλος, εἰς ἐπήγαινον εἰς Κόρινθον, καὶ εὗρισκον αὐτὰς ἀδιορθώτους καὶ ἀμετανοήτους. Ἐπρόσμενε λοιπὸν, ἵνα ὅταν ἐκεῖνοι διορθωθῶσι, τότε καὶ αὐτὸς ὑπάγῃ, καὶ δὲ εὖρη καμμίαν αἰτίαν νὰ τὰς παιδεύσῃ.

24. „Οὐχ ὅτι κυριεύομεν ὑμῶν τῆς Πίσεως, ἀλλὰ συνεργοὶ ἐσμέν τῆς χαρᾶς ὑμῶν“.

Επεὶ ἐκεῖνος ὁ λόγος ὅπως εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Παῦλος, ἤγουν τὸ, ὅτι σᾶς λυπεῖμαι καὶ δὲ θέλω νὰ σᾶς παιδεύσω, ἐφαίετο ὅτι εἶναι αὐθεντικός καὶ ἐξουσιαστικός· (δι' ὅ,τι ἐκεῖνος ὅπως τινὰς λυπεῖται καὶ δὲ θέλει νὰ παιδεύσῃ, αὐτὸς εἶναι ἐξουσιαστικὸς καὶ νὰ τὰς παιδεύσῃ.) διὰ τὸ ἰατροῦει πῶρα ἐδῶ τῷ τραχύτητα τὸ λόγος καὶ λέγει, ὅτι εἶπον πῶς σᾶς λυπεῖμαι, καὶ δὲ θέλω νὰ σᾶς παιδεύσω, ὅχι διὰ τὸ εἶμαι ἐξουσιαστικός, καὶ αὐθεντικός τῆς Πίσεώς σας, (ἐπεὶ ἡ Πίσις εἶναι τῆς προαιρέσεως, καὶ κἀνείνας δὲ ἀναγκάζει νὰ πισδέσῃ, ἐκεῖνον ὅπως δὲ θέλει) ἀλλὰ εἶπον ὅτι σᾶς λυπεῖμαι, καὶ δὲ θέλω νὰ σᾶς παιδεύσω, διὰ τὸ ἡ ἐδικήσας χαρὰ εἶναι ἐδικήμῃ· καὶ διὰ τὸ δὲ ἦλθον εἰς Κόρινθον, διὰ νὰ μὴ σᾶς βάλλω εἰς λύπην, καὶ ἀκολέθως διὰ νὰ μὴ λυπηθῶ καὶ ἐγὼ, δι' ὅ,τι ὅλα τὰ κάμνω διὰ τῷ ἐδικλῶσας χαρὰν· καὶ διὰ τὸ ἔμεινα καὶ δὲ ἦλθον, ἵνα ἀλείσκωντάς σας διορθώμεν ἀπὸ τὸν φοβερισμὸν μόνον ὅπως σᾶς ἔκαμα, σᾶς διαφυλάξω εἰς χαρὰν, καὶ δὲ σᾶς λυπήσω (1).

„Τῇ γὰρ Πίσει ἐσήκαπε“.

Με συστολῶ λαλεῖ εἰς αὐτὰς ἐδῶ, διὰ τὸ τὰς ἐπέπληξε πολλὰ εἰς τῷ πρώτῳ Ἐπιστολῷ· ἐκεῖνο δὲ ὅπως λέγει, ἔχει παιδὸν νόημα· εἰς μὲν τὰ τῆς Πίσεως, λέγει, ἐσέκεσθε, καὶ

Ὁ δὲ Οἰκουμένης λέγει ὅτι διὰ τῶν λόγων τούτων ἐδήλωσεν ὁ Παῦλος σαφές αὐτῷ Ἁγίῳ Τριάδα· ὁ Πατὴρ γάρ, ὁ βεβαιῶν ἡμᾶς εἰς Χριστόν, καὶ Χρίστος διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, αὐτὸς πληροὶ καὶ πᾶς ὑποσχέσεις. Ὁ δὲ Εὐαγγελιστὴς ὁ Ἀργεντινός, ἐν τῷ περὶ Μυστηρίων, Κεφ. 179. λέγει, ὅτι διὰ τῶν ῥημάτων αὐτῶν τὸ Ἀποστόλου, διδάσκειται τὸ μυστήριον τοῦ Θεοῦ Μύρου· καθ' ὅ,τι τὸ Ἱερεὺς χροῖστος τοὺς βεβαπτισμένους, καὶ λέγοντος, σφραγίς δωρεᾶς Πνευματικῆς, Ἁγίου, λαμβάνουσιν εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν οἱ χροῖσμενοι καὶ σφραγίζομενοι, τὸν ἀρραβῶνα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τοῦτο δὲ τὸ Μυστήριον διεπλάθει καὶ

διὰ τῶν ῥημάτων ἐκάνων τοῦ Κυρίου, ὃν εἶπε πρὸς τοὺς Ἀποστόλους, ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τῷ ἐπαγγελλίαν τὸ Πατὴρ μετὰ ὑμᾶς· ὑμᾶς δὲ καθίστατε ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλὴμ, ἕως οὗ ἐνδύσηθε δύναμιν ἐξ ὕψους. (Λυκ. κ.α.) Κατὰ τὸν αὐτὸν Ἀργεντινόν.

(1) Σχεδὸν αὐτὰ λέγει καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ἐπεὶ γὰρ ἐκός ἐστιν εἶπαι· τί ἐν; τοῦτο χάριν ἐπιστεύσαμεν, ἵνα δουλεύῃν δεξιόμεθα, καὶ δεσποτίζωμεν παρὰ σοῦ παιδωνόμεθα; ἀναγκάως ἐπήγαγεν, ὅτι παύται οὐχ ὡς δεσπότην ὑμῶν εἶρηκα, ἀλλ' ὡς τῆς πνευματικῆς ὑμῶν συνεργὸς εὐφροσύνης“.

καὶ διὰ τὸ δὲ εἶχον νὰ σᾶς κατηγορήσω εἰς αὐτά· εἰς ἄλλα δὲ ἐσαλεύσθε, τὰ ὅποια, ἐπειδὴ δὲ ἐδιωρθώσατε, ἤθελον νὰ σᾶς παιδέσω, καὶ ἀκολούθως ἤθελα σᾶς λυπήσω, καθὼς καὶ ἐγὼ ἐλυπήθηκα ἀπὸ λόγους, διὰ τὰ τοιαῦτα ἀμαρτήματα ὅπερ κάμνετε.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Β'.

1. „Ἐκρινά δὲ ἐμαυτῷ τοῦτο, τὸ μὴ πάλιν ἐν λύπῃ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς“.

Λέγωντας τὸ „πάλιν“ δείχνει ὁ Ἀπόστολος ὅτι καὶ ἄλλοτε ἐλυπήθη ἀπὸ τῆς Κορινθίας (1)· δὲ εἶπε δὲ φανερά ὅτι μὲ ἐλυπήσατε ἄλλοτε, ἀλλὰ μὲ ἄλλον τρόπον· ἤγουν, ὅτι διὰ τὸ δὲ ἦλθον, διὰ νὰ μὴ σᾶς λυπήσω πάλιν, τὸ ὅποιον, ἔχει μὲν τὸ αὐτὸ νόημα· ἐπειδὴ διὰ τὸ βέβαια καὶ αὐτὸς ἐλύπει τὴν Κορινθίαν μὲ τὰ ἐπιτίμια, διὰ τὴν καὶ αὐτοὶ ἐλύπουν αὐτὸν μὲ τὰ ἀμαρτήματα ὅπερ ἔκαμνεν· ἀγκαλὰ, λέγω, τὸ ἔχει τὸ αὐτὸ νόημα, ὅμως δὲ εἶναι τὸσον ἐπιπληκτικόν, καθὼς ἦτον αὐτὸς τὸς ἔλεγον, ὅτι μὲ ἐλυπήσατε.

2. „Εἰ γὰρ ἐγὼ λυπῶ ὑμᾶς, καὶ τίς ἐστὶν ὁ εὐφραίνων με, εἰ μὴ ὁ λυπόμενος ἐξ ἐμοῦ“;

Αγκαλὰ, λέγει, καὶ σᾶς λυπῶ διὰ τὴν σᾶς ἐπιτίμω, καὶ σᾶς ἀποσρέφωμαι, ἀλλ' ὅμως δι' αὐτὸ τὸ εὐφραίνωμαι, ὅτι, καθὼς φαίνεται, εἰς πολλῷ τιμῷ μὲ ἔχετε, καὶ διὰ τὸ λυπεῖσθε, ὅταν ἐγὼ σᾶς ἀποσρέφωμαι, καὶ σᾶς ἐπιτίμω· δι' ὅ,τι κένενας ἄλλος δὲ μὲ εὐφραίνει τὸσον, καθὼς με εὐφραίνει ἐκεῖνος ὅπερ λυπεῖται, ὅταν με βλέπῃ νὰ ὀργίζωμαι· φανερόντοι γὰρ μὲ τὴν λύπην ὅπερ λαμβάνει, ὅτι δὲ μὲ καταφρονεῖ· ὅθεν ἐπειδὴ καὶ διὰ τὸ δίδει καλὰς ἐλπίδας ὅτι ἔχει νὰ διορθωθῇ, κατὰ τὸ καὶ ἐμὲνα εὐφραίνει.

3. „Καὶ ἔγραψα ὑμῖν αὐτὸ τὸτο“ (2).

Ποῖον, λέγει, σᾶς ἔγραψα; ὅτι λυπόμενος νὰ μὴ σᾶς παιδέσω, διὰ τὸ δὲ ἦλθον. Πᾶ δὲ τὸτο ἔγραψα; εἰς τὴν Ἐπιστολῇ ταύτῃ (3).

„Ἰνα μὴ ἐλθὼν, λύπην σχῶ, ἀφ' ὧν ἔδει με χαίρειν“.

Διὰ τοῦτο, λέγει, ἔγραψα πῶρα εἰς ἐσᾶς, διὰ νὰ διορθωθῇτε· καὶ διὰ νὰ μὴ ἐλθῶ, καὶ διεσκωντᾶς σας ἀδιορθώτως, λύπην λάβω διὰ λόγους, οἱ ὅποιοι ἐσεῖς ἔσπετε, νὰ μοι δίδετε αἰτίας, ὅχι λύπης, ἀλλὰ χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης.

„Πεποιθὼς ἐπὶ πάντας ὑμᾶς, ὅτι ἡ ἐμὴ χαρὰ πάντων ὑμῶν ἐστίν“.

Εἔγραψα, λέγει, θαρρῶντας ὅτι θέλετε διορθωθῇτε, καὶ ἐκ τῆς διορθώσεώς σας ταύτης, θέλω χαρᾶ καὶ ἐγὼ· ἡ ἐδική μου δὲ πάλιν χαρὰ, εἶναι χαρὰ κοινὴ καὶ ὅλων ἐσᾶς· ὥς ἐν τῷ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος, λέγει, ὅτι τὸ πάλιν συνάπτεται ὅχι μὲ τὸ, ἐν λύπῃ, ἀλλὰ μὲ τὸ, ἐλθεῖν, ἥτοι μὲ τὴν παρουσίαν· παυτὸν εἶπεν „ἐκρινά δὲ ἐμαυτῷ“ τὸ νὰ μὴ ἐλθῶ δευτέρου μὲ ἐσᾶς μὲ λύπην.

(2) Ἐν ἄλλοις τοῦτο αὐτὸ.

(3) Εἰς ποῖον δὲ μέρος τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης πῶς εἶπεν ὁ Ἀπόστολος; ἀδηλον εἶναι· ἐν μὲν γὰρ τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ ἔγραψεν ὅτι „Καὶ παύτη τῇ πεποιθῇ ἐβελόμην πρὸς ὑμᾶς ἐλθεῖν πρότερον, ἵνα δὲ ὑμεῖς χάρην ἔχητε“ (β. Κορ. α. 15.)· ἀλλὰ δὲν φανερόντοι εἰς πᾶσι λόγοις ταῦτα ὁ Παῦλος ὅτι λυπόμενος διὰ νὰ μὴ σᾶς παιδέσω δὲ ἦλθον· ἴσως δὲ λέγει

ὁ Παῦλος ὅτι αὐτὸ τὸτο σᾶς ἔγραψα ὅχι εἰς τὴν Ἐπιστολῇ ταύτῃ τὴν δευτέραν, ἀλλὰ εἰς τὴν πρώτῃ, ὅταν ἔλεγε „τί θέλετε; ἐν ῥάβδῳ ἐλθῶ πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐν ἀγάπῃ, πνευματικῇ πραότητι“; (α. Κορινθ. δ. 21.) Μὲ πᾶσι ὅποις λόγοις πλεονάζει φανερόντοι ὁ Ἀπόστολος, ὅτι δὲ θέλει νὰ ὑπάγῃ εἰς τὰς Κορινθίας μὲ ῥάβδον καὶ παιδείαν. Ὁ δὲ Θεοδώριτος οὕτως ἐρμηνεύει τὸ ἔγραψα αὐτὸ τὸτο „ἀπὸ χαρᾶς πρὸς ὑμᾶς, τὴν παρουσίαν καὶ γράμματα, ἵνα δι' ἐκείνων ἡ δὲ χαρὰ, πᾶσι γενομένη, ἐμοὶ προζενήσῃ τὴν εὐφροσύνην“· ἥτοι διὰ τὸ σᾶς ἔγραψα τὴν Ἐπιστολῇ ταύτῃ διὰ νὰ διορθωθῇτε· καθὼς παρακάτω λέγει τὸ αὐτὸ καὶ ὁ Θεοφύλακτος.

τὸ εἶπον ἀνωτέρω ὅτι δὲν ἤλθον, διὰ τὸ μὴ λυπηθῶ· ὅχι ἀποβλέποντας τὸ ἐδικόν μου συμφέρον, ἀλλὰ τὸ ἐδικόν σας· δι' ὅ,τι ἠξούρω, ὅτι, εἰ μὲ ἰδῆτε νὰ χαίρω, ἔχετε νὰ χαρῆτε καὶ ἐσεῖς, καὶ εἰ μὲ ἰδῆτε νὰ λυπῶμαι, ἔχετε νὰ λυπηθῆτε καὶ ἐσεῖς.

4. „Ἐκ γὰρ πολλῆς θλίψεως, καὶ συνοχῆς καρδίας ἔγραψα ὑμῖν
„διὰ πολλῶν δακρύων“.

Επειδὴ εἶπεν ἀνωτέρω ὅτι ὁποῖος λυπεῖται δι' ἐμὲ, ἐκεῖνος μὲ δακρύει, διὰ τὸ νὰ μὴ εἰποῦν, ὅτι ἐσὺ λοιπὸν ὦ Παῦλε, δι' αὐτὸ παρὰδίδεις νὰ λυπῆς ἡμᾶς, διὰ τὸ νὰ χαίρεσαι· διὰ τὸ λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι καὶ ἐγὼ ποῶ λυπῶμαι, καὶ περισσότερον ἀπὸ ἐσᾶς ὅπως ἁμαρτάνετε· δι' ὅ,τι σᾶς ἔγραψα τῷ Ἐπιστολῷ ταύτῳ (1)· ὅχι ἀπὸ θλίψεως ἀπλῶς, ἀλλὰ ἀπὸ θλίψεως πολλῆς· καὶ ὅχι μὲ δάκρυα ἀπλῶς, ἀλλὰ μὲ δάκρυα πολλὰ, καὶ μὲ συνοχῇ καρδίας· ἥτοι ἡ λύπη ἀπόπνιγε τῷ καρδίαν μου, συνέχευσα καὶ συνοχωρῶσα αὐτῇ, καὶ διὰ τὸ παρεκινήθηκα νὰ σᾶς γράψω, καθὼς καὶ σᾶς πατήρ, καὶ ἰατρός, ὅταν ἔχη νὰ καύσῃ, ἢ νὰ κόψῃ τὴν πληγὴν τῆ ὑἱοῦ, κατὰ δύο τρόπους λυπεῖται, καὶ διὰ τὸ ὅς τις ἀσθενεῖ, καὶ διὰ τὸ ἀναγκάζεται νὰ κόψῃ, ἢ νὰ καύσῃ τὴν πληγὴν τῆς κατὰ ἄλλον ὅμως τρόπον χαίρει διὰ τὴν ἐλπίδα ὅπως ἔχει, ὅτι μέλλει νὰ ὑγιαίνῃ ὁ υἱὸς τῆς. Τοιοῦτόπως παθαίνω καὶ ἐγὼ ὁ Πνευματικὸς σας Πατήρ καὶ ἰατρός· διὰ τὸ λυπῶντας ἐσᾶς ὅπως ἁμαρτάνετε, λυπῶμαι καὶ ἐγὼ· κατὰ ἄλλον τρόπον ὅμως, χαίρω καὶ δακρύομαι ὅταν ἐσεῖς λυπησθε, διὰ τὴν ἐλπίδα ὅπως ἔχω ὅτι μέλλετε νὰ διορθωθῆτε.

„Οὐχ ἵνα λυπηθῆτε, ἀλλ' ἵνα γινώτε τὴν ἀγάπην, ἣν ἔχω πε-
„ρισσότερος εἰς ὑμᾶς“.

Η ἀκολουθία τῶ λόγου ἦν νὰ εἰπῇ, ὅτι σᾶς ἔγραψα, ὅχι διὰ νὰ λυπηθῆτε, ἀλλὰ διὰ νὰ διορθωθῆτε· ὁ δὲ Παῦλος δὲν εἶπεν ἔτι, ἀλλὰ γλυκαίνει τὸν λόγον, θέλωντας νὰ τραβίξῃ αὐτοὺς εἰς πειθῶν, μὲ τὸ νὰ τὴν δείξῃ ὅτι περισσότερον ἀγαπᾷ αὐτοὺς ἀπὸ τὴν ἄλλης μαθητῆς τῆς· καὶ ὅτι καὶ τὴν λυπᾷ, ἀλλὰ τὴν λυπεῖ ἀπὸ ἀγάπης, καὶ ὅχι ἀπὸ μῆ-
σος καὶ θυμοῦ, δι' ὅ,τι σημείον, λέγει, μεγάλης ἀγάπης εἶναι, τὸ νὰ λυπῶμαι ἐγὼ διὰ τὴν ἐσᾶς ἁμαρτάνετε, καὶ τὸ νὰ παρὰδίδω νὰ σᾶς ἐπιτιμῶ, καὶ ἐκ τῆς νὰ σᾶς λυπῶ· δι' ὅ,τι ἂν δὲν σας ἠγάπων, βέβαια ἤθελα σᾶς ἀφήσω ἀλύτους, καὶ ἀκολούτως ἤθελα σᾶς ἀφήσω καὶ ἀδιορθώτους.

5. „Εἰδέ τις λελύπηκεν, ἔκ ἐμὲ λελύπηκεν, ἀλλ' ἀπὸ μέρους, ἵνα
„μὴ ἐπιβαρῶ, πάντας ὑμᾶς“.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα θέλει ὁ Ἀπόστολος νὰ γνήσῃ ἀγάπην μὲ τὸν πορνέυσαντα τῷ Μη-
τρεϊάτῃ, περὶ τῶ ὁποῖο ἔγραψεν εἰς τὴν πρώτην Ἐπιστολῇ· ἐπειδὴ καὶ κατὰ τὴν προ-
σαγῶν τῷ Παύλῳ, ὅλοι οἱ Κορινθιοὶ ἀπεστράφησαν ἐκείνον καὶ δὲν τὸν συνανεσρέφοντο ὡς
σιγχαμερόν. Λοιπὸν ἐπειδὴ καὶ πάλιν ἐπροσάχθησαν ἀπὸ τὸν Ἀπόστολον νὰ ἀγαπήσωμεν,
καὶ νὰ συνανεσρέφωμεν μὲ αὐτὸν, διὰ τὸ μὴ σκαυδαλισθῶμεν εἰς τὸν Παῦλον ὡς ὁ μετὰ βό-
λον καὶ παλὶμβάλον, καὶ ἄλλοτε μὲν, ἐπιτιμῶντα, ἄλλοτε δὲ, συγχωροῦντα· διὰ τὸ ὅ
Παῦλος σοφώτατα μεταχειρίζεται τὸν λόγον ἐδῶ, καὶ κάμνει καὶ τὴν Κορινθίαν συγχωρῶντα
τῆς συγχωρήσεως τῆς μητρονομίας ἐκείνης, λέγων· ὅτι καθὼς αὐτοὺς κοινῶς ἐλύπησεν ἡμᾶς
ὅλος μὲ τὴν ἁμαρτίαν τῆς, ἔτι καὶ κοινῶς πάλιν χαροποιεῖ ὅλος μὲ τὴν μετάνοιαν καὶ συγ-
χώρησιν τῆς. Δι' ὅ,τι δὲν ἐλύπησε, λέγει, μόνον ἐμένα, ἀλλὰ καὶ ἐσᾶς ὅλος ἐκ μέρους·
ἡγοῦν ὀλίγοντι, καὶ μερικῶς ἐλύπησε· λέγω δὲ τὸ ὅτι σᾶς ἐλύπησεν ὀλίγοντι καὶ μερι-
κῶς,

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ὁ Παῦλος λέγει
τὴν ἔγραφον μετὰ λύπης πολλῆς τὴν προτέραν Ἐπιστολήν,
„σφοδρότερον αὐτῶν ἐν τοῖς προτέροις καθήκοντι γραμ-
„μασι· διδάσκει πῶς, ὡς ἐκ ἀπλῶς λυπησάμενος βολό-

„μενος ἐκῆνα γέγραφε, ἀλλὰ τῇ πᾶσι πεπλημμελη-
„κότων ἰατρικῇ πραγματευόμενος, δι' οὗ καὶ πλάσσει
„οὐδὲν ἐδέξατο, καὶ θαρρῶν ἐπέστηλεν, ἣν ἔχει πε-
„ρὶ αὐτοῦ μὴ μὴν διαδίδειν“.

κᾶς. διὰ τὸ νὰ μὴ ἐπιφορτίσω βάρος πολὺ ἐπ' αὐτὸν εἰς τὸν πορνέυσαντα αὐτὸν· ἐπεὶ δὲ τῇ ἀληθείᾳ, καὶ ὅσας ἐλύπησε παρομοίως μετ' ἐμοῦ· ὑπερβολικῶς δηλαδὴ· ἀλλ' ὅμως διὰ τὸ μὴ ἐπιφορτίσω βάρος πολὺ κατηγορίας εἰς τὸν ἀμαρτήσαντα αὐτὸν, διὰ τὸ λέγω, ὅτι ἐκ μέρους καὶ ὀλίγον σὰς ἐλύπησεν (1).

6. „Ἰκανὸν τῷ τοιούτῳ ἢ ἐπιτιμία αὕτη ἢ ὑπὸ τῶν πλειόνων“.

Δὲν λέγει διωρισμένως ὁ Παῦλος ὅτι εἶναι ἰκανὸν τὸ ἐπιτίμιον αὐτὸ καὶ ὁ Κανὼνας ὅπως ἔγινεν ἀπὸ ὅλης, εἰς τὸν πορνέυσαντα, καὶ μητρονομίᾳ· ἀλλ' ἀδείκνυται εἰς τὸν τοιοῦτον· καθὼς πιστοτρόπως ἀδείκνυται ὡνόμαζεν αὐτὸν καὶ εἰς τὴν προτέραν Ἐπιστολῇ· ἀλλὰ τότε μὲν ἐκεῖ δὲν ἦθελον εἰδὲ νὰ εἴπῃ τὸ ὄνομα· ἐδῶ δὲ πῶρα δὲν τὸν ὀνομάζει, λυπόμενος καὶ συμπονῶντας αὐτὸν· διὰ τὸ εἰδὲ εἰς κανὼνα μέρος τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης ἀναφέρει φανερά τὴν ἀμαρτίαν τῆς, διδάσκωντας μετ' αὐτοῦ καὶ ἡμᾶς, νὰ ἔμεθα συμπαθεῖς εἰς τὰς μετανοῶντας καὶ σωπετεμμένους.

7. „Ὡς ἐναντίον μᾶλλον ὑμᾶς χαρίσασθαι, καὶ παρακαλέσαι (2).“

Ὅχι μόνον, λέγει, λύσατε τὸ ἐπιτίμιον καὶ τὸν Κανὼνα τῶν πορνέυσαντος, καὶ συλλυπησθε μετ' αὐτὸν· ἀλλὰ χαρίσατε εἰς αὐτὸν καὶ ἄλλο τι περισσώτερον, καὶ παρηγορήσατε αὐτὸν· ἡγοῦμαι ἀναλάβετε αὐτὸν ἀπὸ τῆς προτέρας τῆς λύπης, καὶ ἰατρούσατέ τον· καθὼς καὶ εἰς αὐτὸν ὅπως δέξηται τινὰ, δὲν τὸν ἀφίνει μόνον ἐλπίδα ἀπὸ τὸν δαρμόν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τέτοις παρακινεῖται νὰ ἰατρούσῃ καὶ τὰς πληγὰς τῆς· δι' ὅ,τι, διὰ τὸ μὴ νομίσῃ ὁ ἀμαρτήσας ὅτι ἐσυγχωρήθη διὰ τὴν ἐξωμολογήθη ἰκανῶς, καὶ ἐμετανόησεν ἀρκεῖ· διὰ τὸ δέχεται ὁ Παῦλος, ὅτι ἐκεῖνος λαμβάνει παρὰ τῶν Ἀποστόλων τὴν συγχώρησιν τῆς ἀμαρτίας τῆς, ὅχι τόσον ἀπὸ τῆς μετάνοιάν τῆς, ὅσον ἀπὸ τῆς χάριος ὅπως κάμνει ὁ Ἀπόστολος πρὸς τὰς συμπατριώτας τῆς Κορινθίους.

„Μήπως τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῇ ὁ τοιοῦτος“.

Πρέπει, λέγει, νὰ πάρετε τὸν ἀμαρτήσαντα αὐτὸν, καὶ νὰ τὸν παρηγορήσετε, καὶ νὰ τὸν ἰατρούσατε, διὰ τὸ μὴ καταπιωθῇ ἀπὸ τῆς λύπης καὶ ἀπόγνωσιν, ὥσάν ἀπὸ κινήσεως θνητοῦ, ἢ ὥσάν ἀπὸ κινήσεως φορτικῆς θαλάσσης, ἢ ὥσάν ἀπὸ κινήσεως σφοδρῶν χειμῶνα, καὶ ῥαγδαίαν βροχῇ· καὶ ἐστὶν ὑπὸ τῆς πολλῆς λύπης καὶ ἀπογνώσεως παρακινεῖται, ἢ κρεμασθῇ μόνος τῆς, καθὼς ἐκρεμάσθη καὶ ὁ Ἰσάκ, ἢ ἀποσταθῇ ἀπὸ τῆς πίστεως τῆς Χριστοῦ, καὶ γινῇ Ἐβρώδης, μὴ ὑποφέροντας τὸν πόνον τῆς ἀμέτρου ἐπιτιμίας, καὶ ἐστὶν κρημνισθῇ εἰς μεγαλιτέραν κακίαν καὶ κόλασιν. Βλέπετε δὲ, ὡς ἀναγνώσας, πῶς ὁ Παῦλος ταπεινῶν τὸν ἀμαρτήσαντα μετὰ τὰ λόγια ταῦτα, διὰ τὸ μὴ γινῇ ἀμελέστερος μετὰ τὴν συγχώρησιν τῆς ἀμαρτίας τῆς· διὰ τὸ ὥσάν νὰ λέγῃ εἰς αὐτὸν· δύνῃσι ἐσυγχώρησα, διὰ τὸ ἐξέπλυνες μετὰ τὴν ἐλπίδα τὸν μολυσμὸν τῆς ἀμαρτίας τῆς, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ πάθῃς κινήσεως χειρότερον κακὸν διὰ τὴν ἀσθενείαν σου (3). Σημειῶσαι δὲ ὅτι δὲν πρέπει νὰ διορίζωμεν τὰ ἐπιτίμια καὶ τὰς Κανόνας κατὰ τὴν φύσιν τῆς ἀμαρτίας· ἀλλὰ κατὰ τὴν διάθεσιν τῆς ἀμαρτανότητος, καθὼς καὶ οἱ θεοὶ Κανόνες τὰς διορίζουσι· καὶ μάλιστα ὁ ρβ'. τῆς Ἀγίας καὶ Οἰκουμένης Σ'. Συνόδου.

8. „Δι“

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος οὕτως ἐρμηνεύει τὸ ἀπὸ μέρους, ὅτι δηλαδὴ ὁ μητρονομίᾳ ἐκείνος ἐλύπησεν ὅλον τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας καὶ πάντας τὰς Χερσιν, καὶ ὅχι μόνον τὰς Κορινθίους· ὁ δὲ Παῦλος ἀφῆσας ὅλην τὴν ἑκκλησίαν ὅπως ἐλύπησεν ἐκείνος, μόνον ἀναφέρει τὰς Κορινθίους· τὰς γὰρ ἄλλοις τὸ, ἀπὸ μέρους.

(2) Ἰσως ἐκλήθη τὸ, διὰ.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος οὕτως τὰ ρητὰ ἐρμηνεύει· „ἐδύξεν μὲν καὶ τὴν αὐτῆς μετάνοιαν ἐπίστασιν, τὴν

„περισσότεραν λύπην ἐπ' αὐτὸν· χάριν δὲ ὅμως ὀνομάζει τὴν ἀφῆσιν, μέζονα τῆς μετάνοιαν τῆς ἀμαρτίας τῆς, δεικνύς· δεδήλωκε δὲ καὶ τὴν πᾶν Κορινθίων σπουδὴν· ἰκανὸν γὰρ ἔφη τῷ τοιούτῳ ἢ ἐπιτιμία αὕτη ἢ ὑπὸ τῶν πλειόνων· πάντες γὰρ αὐτὸν ἀπεστρέφοντο ὡς ἐκεῖ, λύσαντες· ποσοῦτον ἰσχυρὸν καὶ γὰρ ὁ ἀκνηρόρατος διὰ τὴν ἐνοικῆσαν αὐτῷ δύναμιν· καταποθῆναι δὲ, τὸ ἀπογινῶναι ἐκάλεσε, καὶ παντελῶς ἀποσθῆναι τῆς πίστεως“.

8. „Δι' ὃ παρακαλῶ ὑμᾶς κυρῶσαι εἰς αὐτὸν ἀγάπην“.

Δεὸν προσάξει πλέον ὁ Παῦλος ὡς Διδάσκαλος, ἀλλὰ παρακαλεῖ τὰς Κορινθίους, καθὼς εἰς ὑπερασπιστὴς παρακαλεῖ τὰς Κεῖτὰς διὰ τὰ βοηθήσων τινα· καὶ τί τὰς παρακαλεῖ; τὰ κυρώσων εἰς τὸν ἀμαρτήσαντα ἀγάπῃ, ἡγοῦν τὰ βεβαιώσων ἀγάπῃ εἰς αὐτὸν, καὶ τὰ μὴ τὸν δεχθῶν μόνον ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε. Μετὰ τὰ λόγια δὲ ταῦτα δείχνει καὶ τὴν ἀρετὴν τῶν Κορινθίων· ἐπεὶ ἐκεῖνοι ὅτε πόσον ἡγάπων πρότερον τὸν πορνεύσαντα, ὥστε ὅτε καὶ τὰ συμβουλεύον αὐτὸν εἰς τὴν ἀμαρτίαν, ὑπερον πόσον τὸν ἐμίσησαν καὶ τὸν ἀπετράφησαν, ὥστε ὅτε ὁ Παῦλος ἐχρειάσθη τὰς παρακαλῆ διὰ τὰ τὸν ἀγαπήσων.

9. „Εἰς τοῦτο γὰρ καὶ ἔγραψα, ἵνα γινῶ τὴν δοκιμὴν ὑμῶν, εἰ εἰς πάντα ὑπήκοοί ἐστε“.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα φοβίζει πρὸς Κορινθίους ὁ Ἀπόστολος, διὰ τὰ φοβηθῶν τὴν καταδίκην τῆς παρακοῆς, καὶ δολῶς τὰ συγχωρήσων τὸν ἄνθρωπον· διὰ τὸτο, λέγει, σὰς ἔγραψα διὰ τὰ δοκιμάσω τὴν ἀρετὴν καὶ προθυμίαν ὅτε ἔχετε εἰς τὸ τὰ μου ὑπακούετε· ἡγοῦν διὰ τὰ δοκιμάσω ἀνίσως, καθὼς ὑπακούσατε πρότερον, καὶ ἐπιτιμήσατε τὸν ἀμαρτήσαντα, ἔτι καὶ τώρα ὑπακούετε εἰς τὸ τὰ τὸν παρηγορήσετε, καὶ τὰ βεβαιώσετε εἰς αὐτὸν τὴν ἀγάπην· τὸτο γὰρ διλοῖ τὸ, εἰ εἰς πάντα ὑπήκοοί ἐστε. Καὶ μῶλον ὅτε ὁ Ἀπόστολος δευτέρῃ ἔγραφεν εἰς αὐτοὺς διὰ τὸτο, ἀλλὰ διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀμαρτήσαντος· ὅμως ὅτε δευτέρῃ βλάπτεται τίποτε, κάμνει χάριν καὶ εἰς τὰς Κορινθίους, καὶ τὰς ἐπαινεῖ.

10. „Ὡς δέ τι χαρίζεσθε, καὶ ἐγώ“.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα μαλακῶν τὴν αἰτίσασιν, καὶ φιλονεικίαν ὅτε ἴσως ἤθελεν ἀκολουθήσῃ· ἡπιὸν τὸ τὰ ἀντισταθῶν οἱ Κορινθιοὶ καὶ τὰ μὴ θέλουν τὰ συγχωρήσων τὸν ἀμαρτήσαντα· δι' ὃ, ἐδῶ, ἐκείνους μετὰ κατακαίει πρώτους καὶ ἀρχηγούς τῶν εἰς ἐκεῖνον χάριτος καὶ συγχωρήσεως, τὸν ἑαυτὸν τε δὲ κάμνει ἀκόλουθον εἰς ἐκεῖνους, καὶ λέγει, ὅτι εἰς ἐκεῖνον ὅτε ἐσεῖς κάμνετε χάριν, εἰς αὐτὸν κάμνω χάριν καὶ ἐγώ.

„Καὶ γὰρ ἐγώ, εἴ τι κεχάρισμαι, ὃ κεχάρισμαι, δι' ὑμᾶς (1), ἐν προσώπῳ Χριστοῦ“.

Διὰ τὰ μὴ νομίσουν οἱ Κορινθιοὶ πῶς αὐτοὶ εἶναι κύριοι καὶ ἐξουσιασταὶ ἢ τὰ συγχωρήσων τὸν ἀμαρτήσαντα, ἢ τὰ μὴ τὸν συγχωρήσων, καὶ διὰ τὸτο ἀμελήσων τὰ λύσων τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῆς ἐπιτίμιον· διὰ τὸτο ὁ Παῦλος δείχνει εἰς αὐτοὺς ἐδῶ, ὅτι αὐτοὺς ἐφάρταβε καὶ ἐσυγχώρησεν αὐτοὺς, ὥστε ὅτε εἰς τὸ ἐξῆς τὰ μὴ ἡμπορῇ τινὰς τὰ ἐναντιωθῇ εἰς αὐτὸ, ἀλλὰ ὅλοι τὰ τὸν συγχωρήσων· διὰ τὰ μὴ λυπηθῶσι δὲ πῶς μένος τε τὸν ἐσυγχώρησε, καὶ ἐπαράβλεψεν αὐτοὺς, διὰ τὸτο λέγει ἀκολούθως, ὅτι ἐγὼ ἐσυγχώρησα αὐτὸν διὰ τὴν ἀγάπην τὴν ἐδικλῶσας· ἐπεὶ δὴ ἤξεύρα ὅτι ἡ συγχώρησις αὕτη εἶναι ἀρετὴ εἰς ἐσᾶς (2). Ἐπειτα διὰ τὰ μὴ φανῇ πάλιν, ὅτι διὰ τὴν ἀγάπην τῶν ἀνθρώπων ἐσυγχώρησε τὸν ἀμαρτήσαντα, διὰ τὸτο ἐπρόσθεσε τὸ „ἐν προσώπῳ Χριστοῦ“· ἡγὼν κατὰ Θεόν, καὶ ὡς ἂν τὰ δεικνύμην ἐνώπιον τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὡς ἂν τὰ με ἐπρόσθετον ἐκεῖνος, ποιητοτρόπως τὸν ἄνθρωπον ἐσυγχώρησα· ἡ τὸ „ἐν προσώπῳ Χριστοῦ“ νοεῖται, ἀντὶ τῶν εἰς δόξαν Χριστοῦ. Καὶ λοιπὸν ἀνίσως εἰς δόξαν Χριστοῦ γίνεται ἡ συγχώρησις τῶν ἀμαρτήσαντων τέτε, πῶς δευτέρῃ πρέπει τὰ συγχωρηθῇ κοινῶς καὶ ἀπὸ ὅλης σας, διὰ τὰ δοξασθῇ ὁ Χριστός;

11. „Ἰνα

(1) Ἐδῶ φαίνεται τὰ λέγει ὃ, κεχάρισμαι· ἡγὼν ἐγὼ ἔτι κεχάρισμαι, ὃ κεχάρισμαι, δι' ὑμᾶς κεχάρισμαι.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· ὁ λόγος εἶπεν τὸ Ἀγ

ποσὴν φανερότοι αἰνιγματωδῶς, ὅτι οἱ Κορινθιοὶ ἔκαμαν δέσιν πρὸς τὸν Παῦλον διὰ μέσας τὰ Τίτον, καὶ Τιμοθέον, ἵνα συγχωρήσῃ τὸν ἀμαρτήσαντα.

11. „Ἴνα μὴ πλεονεκτηθῶμεν ὑπὸ τῷ Σατανᾶ· ὁ γὰρ αὐτὸς τὰ νοήματα ἄγνοῶμεν“ (1).

Πρέπει, λέγει, νὰ συγχωρήσωμεν ὅλοι τὸν ἁμαρτήσαντα, διὰ νὰ μὴ γινῇ κοινὴ ἡ αὐτῷ βλάβη, καὶ ὀλιγοσέλιος ὁ ἀρεθμὸς τῆς ποιμένης τῆς Χειρὸς· προσφυῶς δὲ ὠνόμασε τὴν ἀπώλειαν ἐκεῖνην, πλεονεξίαν τῆς Διαβόλου· διὰ τὸ ὅτι ὁ Διάβολος δὲν ἀρπάζει μόνον τὰ πρόβατα ὅπως εἶναι ἐδικά τε, ἡπὶ τὰς ἀπίστες καὶ ἀσεβεῖς, ἀλλὰ ἀρπάζει καὶ τὰ ἐδικά μας, ἡτοίμας τὰς Χειρῶν· καὶ μάλιστα ἀνίσως γινῇ αἰτία καὶ ἡ ἐδική μας μέθοδος, ἡγοῦν ἡ παρ' ἡμῶν γινομὲν ἄμετρος, καὶ ὑπερβολικὴ ἐπὶ τῇ μετανοίᾳ λύπῃ, ἀπὸ τῆς ὁποίας γυνᾶται ἡ ἀπόγνωσις· διὰ τὸ καὶ νοήματα τῆς Διαβόλου ὁ Παῦλος ὠνόμασε, τὴν πονηρίαν τε καὶ τὴν δολιότητα, διὰ τὸ μὲ σχῆμα, καὶ προσωπεῖον δολαβείας, ἀπολλύει τὰς ἀνθρώπους· ἐπειδὴ δὲν κρημνίζει μόνον τὰς ἀνθρώπους εἰς τὴν ἀπώλειαν μετὰ τὴν πορνείαν, ἢ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἄμετρον λύπην, τὴν γινομὲν διὰ τὴν ἁμαρτίαν. Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι πλεονεξία ἡ πονηρία τε, εἰς καιρὸν ὅπως καὶ ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπως κάμνομεν ἡμεῖς ὡς καλὰ, αὐτὸς μᾶς ἀπολλύει, ὅταν τὰ κάμνωμεν χωρὶς μέτρον, καὶ μετὰ ὑπερβολῆς (2);

12. „Ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν Τρωάδα εἰς τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χειροῦ, καὶ θύρας μοι ἀνεωγμένης ἐν Κυρίῳ“
13. „Οὐκ ἐσχῆκα ἀνέσιν, τῷ Πνεύματί μου, τῷ μὴ εὐρεῖν με Τίτον, τὸν τὸν ἀδελφόν μου“.

Εἶπεν αἰωτέρῳ ὁ Παῦλος ὅτι ἠκολούθησεν εἰς αὐτὸν Θλίψις μεγάλη ἐν τῇ Ἀσίᾳ, καὶ ὅτι ἠλθὲν ἀπὸ αὐτοῦ· τῶρα δὲ πάλιν λέγει, ὅτι ἐθλίβη καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον, μετὰ τὸ νὰ μὴ ὄρῃκε τὸν Τίτον· δι' ὅ,τι ὅταν τινὰς δὲν ἔχη κἀνείνα ὁμάτρων ἀδελφῶν νὰ τὸν παρηγορήσῃ εἰς τὴν Θλίψιν τε, τότε ὁ πειρασμὸς, καὶ ἡ Θλίψις, γίνεται εἰς αὐτὸν χειρότερα· ὥστε, μὴ με κατηγορεῖτε, λέγει, ὁ Κορίνθιοι, πῶς δὲν ἰδωλήθηκα νὰ ἔλθω εἰς ἑσᾶς, διὰ τὸ ἔπεσα εἰς πόσας πειρασμοὺς καὶ ἀνάγκας, ἢ ὁποίαις δὲν με ἀφίνεσι νὰ πηγαίνω ὅπως θέλω. Εἰς τὴν Τρωάδα δὲ λέγει πῶς ἐπῆγον, ὅχι ἀπλῶς καὶ ὡς ἐτυχεν, ἀλλὰ διὰ νὰ κηρύξῃ τὸ Εὐαγγέλιον. Πῶς λοιπὸν, ὦ Παῦλε, δὲν ἐκήρυξας; καὶ μάλιστα ὅπως σοι ἀνοίχθη καὶ πόρτα, καθὼς λέγεις; ἐκήρυξα λέγει, ὅχι ὁμως εἰς πολὺν καιρὸν, διὰ τὸ δὲν ὄρῃκα τὸν Τίτον, καὶ ἐκ τῆς δὲν ἔλαβον ἀνέσιν εἰς τὴν ψυχῇ μου, ἡτοίμας ἐθλίβην πολλὰ διὰ τὴν ἀπυσίαν τῆς καὶ σέρισιν. Ἀλλ' ἄραγε, διὰ τὴν ἀπυσίαν τῆς Τίτου, ἀφῆκας ὡς μακάριε Παῦλε, τὸ ἔργον τῆς Θεοῦ, καὶ δὲν ἐκήρυξας τὸ Εὐαγγέλιον; ὅχι, λέγει, δὲν ἀφῆκα διὰ τὸ τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ λέγω πῶς, διὰ τὸ ἐμποδίζετο τὸ κήρυγμα τῆς Εὐαγγελίας, ἐπειδὴ ὁ Τίτος δὲν ἦτον παρῶν· δι' ὅ,τι ἐγὼ μὲν καὶ πολλὰ ἐπιθύμουν νὰ κηρύξω, ἡ ἀπυσία ὁμως καὶ ἡ ἀλλοτρίτης τῆς Τίτου ἐγένετο ὀλίγον ἐμπόδιον· κατ' ὅ,τι πολλὰ ἐσυνήργει εἰς τὸ, ὅταν ἦτον παρῶν.

„Ἀλλ' ἀποταξάμενος αὐτοῖς, ἐξῆλθον εἰς Μακεδονίαν“.

Ητοίμας δὲν διέτριψα πολὺν καιρὸν κηρύττων εἰς τὴν Τρωάδα, μετὰ τὸ νὰ ἐξενωχωρήμην διὰ τὴν ἀπυσίαν τῆς Τίτου· δι' ὅ,τι πόρτα μὲν μεγάλη ἀνοίχθη τῆς Πίστεως, καὶ τὸ ἔργον, ἡτοίμας ἐκεῖ-

(1) Ὁ Διαφύλακτος Μάξιμος ὅπως λέγει ἐν τῷ ῥήτινι αὐτοῦ· ὁ ὁ γινώσκων τὴν ποιητὴν τὰ μηχανήματα, καὶ πᾶσι συμπελαίνει τὸν ἀφάνητον πολεμὸν ἐκ ἄγνωστων, καὶ ὅπως τὸ φανερὸν ἀπὸ γνώσεως περιλαμβανόμενος, ἄλλος τίθει καὶ λυχνίον, τῷ μεγάλῳ Ἀποστόλῳ προσκόντως φθεγγόμενος, οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ νοήματα ἄγνοοῦμεν“ (Κεφ. σ. η. τῆς σ. ἑκατοστῆς τῆς Θεολογικῆς.)

(2) Διὰ τὸ αὐτὸν οἱ Πατέρες, ὅτι πᾶς ἄκρα, ἡγὼν αἱ ὑπερβολαί, καὶ αἱ ἐκδηλῆσαι τὸν ἀρετῶν, εἶναι τὸν δαιμόνων ἀποσελεύσματα· καὶ οἱ ἐξ αὐτοῦ σοφοὶ ἔποντο ὅτι „πάν μέτρον ἀρετῶν“ καὶ ὅτι αἱ ὑπερβασίαι, εἶναι „ἀλλοτρίαι“ ἡτοίμας φευκταί, ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων, τὸ ἀποφύγω· Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημασίαν αὐτῆς, ἢ δὲ τὸ Κόσμον, λυτὴ θάνατον κτετεργάζεται“ (β. Κορ. ζ'. ιβ.)

ἐκείνοι ὅπῃ ἔμελλον νὰ πιστεύσω, ἦτον πολλοί· ὅμως ἀπὸ τῷ σέρησιν τῷ σωεργῷ Τί-
τι, ἐμποδίζοντο (1).

14. „Τῷ δὲ Θεῷ χάρις, τῷ πάντοτε θριαμβῶντι ἡμᾶς ἐν τῷ
„Χρυσῷ“.

Επειδὴ πολλὰς λύπας ἀπαρτίσθησαν ὁ Ἀπόστολος, ὅπῃ ἠκολούθησαν εἰς αὐτὸν, λέγω
τῷ εἰς τῷ Ἀσίαν γενομένῳ, τῷ εἰς τῷ Τρωάδα, καὶ πρὸς τοῖς τῷ λύπῳ ὅπῃ ἐδο-
κίμασε, διὰ τὴν δὲ ἐπὶ ἡμεῖς εἰς Κόρινθον, καθὼς ἐβυλάτο, τίτι χάρις διὰ τὴν μὴ φανῇ
ὅτι ἀρτίως τὰς λύπας αὐτὰς ὡς θρηνῶν καὶ οδυρόμενος, διὰ τὸ λέγει ἐδῶ ὅτι δι' ἡμᾶς
εἰς τὸν Θεόν, ὅπῃ πάντοτε θριαμβῶντι ἡμᾶς, ἡγου μᾶς δείχνει ἐνδόξως, καὶ νικητῆς, καὶ
περιφανεῖς· θριαμβὸς γὰρ λέγεται, ὅταν ὁ Βασιλεὺς, ἢ ὁ Ἀρχιστράτηγος τῷ Βασιλέως,
γυρίσας ἀπὸ τὸν πόλεμον νικητῆς, καὶ τροπαῖχος, περὶ εἰς τὸ μέσον τῆς Πόλεως μὲ
προπομπῇ μεγάλῃ, καὶ δόξαν, καὶ προὔπαντισιν. Καὶ ἡμᾶς, λέγει, ὁ Θεὸς μᾶς κάμνει
περιφανεῖς, καὶ ἐνδόξως, ὅμῃ μὲ τῷ κατὰ τῷ Διαβόλῳ νίκῃ καὶ τρόπαιον· διὰ τὴν αἰ φαι-
νόμεναι ἀτιμίαι, καὶ καταφρονήσεις ὅπῃ γίνονται εἰς ἡμᾶς, αὐταὶ εἶναι δόξα ἐδικήμας·
ἐπειδὴ τίτι νικᾶται καὶ πίπτει ὁ Διάβολος, ὅταν ἡμεῖς ἀτιμαζόμεθα. Ἐν Χρυσῷ δὲ λέγει
ὅτι γίνονται ταῦτα, ἡγου διὰ τὸν Χρυσόν, καὶ διὰ τὸ κήρυγμα τῷ Εὐαγγελίῳ τῷ· ἢ τὸ,
ἐν Χρυσῷ νοεῖται ἀκόμη, ὅτι ἡμεῖς ἐν Χρυσῷ θριαμβῶμεθα, ἡτοι δοξαζόμεθα· δι' ὅ, τι
ἡμεῖς φέροντες τὸν Χρυσόν εἰς τὸν αὐτὸν μας, ὡσαν εἴα νικητικὸν τρόπαιον, μὲ τῷ ἐκεί-
νῃ δόξαν δοξαζόμεθα καὶ ἡμεῖς οἱ τὸν βασιλεύοντες.

„Καὶ τῷ ὁσμῷ τῆς γνώσεως αὐτῷ, φανερωῦντι δὲ ἡμῶν ἐν παν-
τί τόπῳ“.

Μῦρον, λέγει, πολῦτιμον εἶναι ἡ γνώσις τῷ Θεῷ, τὴν ὁποίαν γινώσκιν ἡμεῖς φανερόμεθα
εἰς ὅλας τὰς ἀνθρώπους· ἢ μάλλον εἰπεῖν, δὲ φανερόμεθα τὸ ἴδιον μῦρον, ἀλλὰ μόνον τὴν
ὁσμῷ καὶ δωδῖαν τῷ μύρῳ (2). Ἐπειδὴ ἢ ἐν τῇ παρέσθῃ ζωῇ διδασκῶν γινώσκιν τῷ Θεῷ,
δὲ εἶναι πολλὰ φανερὰ, καὶ καταληπτῇ, ἀλλὰ ὁμοιάζει μὲ τῷ γινώσκιν ὅπῃ γίνεται διὰ τῷ
καθρέπτῃ, καὶ διὰ τῷ αἰνίγματος· ἡγου εἶναι ἀσαφῆς, καὶ μερικῇ, ὡς ἔπειν ὁ αὐτὸς Ἀ-
πόστολος. „Βλέπομεν ἄρτι δι' ὁσπίτρου καὶ ἐν αἰνίγματι“. (ἀ. Κορ. 13. 12.) Καθὼς
λοιπὸν ἐκεῖνος ὅπῃ ὁσφραίνεται τῷ δωδῖαν τῷ μύρῳ, νοεῖ μὲν ὅτι εἶναι μῦρον ἐκεῖ κοντὰ
ἀέρος.

Ὅρα καὶ τῷ ὑποσημασίῳ αὐτῷ „πρὸς τοῖς μεθοδῖαις αὐτῷ
„Διαβόλῳ“ (Ἐφ. 5. 11.) διὰ τὴν μάθησιν ὅτι πε-
ρισσότεροι πίπτουν καὶ ἀπολλύονται ἀπὸ τοῦ δεξιῆς, καὶ τοῖς
φαινομέναις ἀρεταῖς, παρὰ ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ, καὶ τοῖς φαι-
νόμεναις κακίαις.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριος λέγει, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Τίτις
ἀπεσταλὴ εἰς τοῖς Κορινθίους διὰ ψυχικῶν αὐτῶν ὠφέ-
λειαν, καὶ ἀκόμη δὲ εἶχε ἐλθεῖν, καθὼς τὸ φανερῶς
λέγει ὁ Παῦλος „περισσότερος δὲ μάλλον ἐχάρημεν
„ἐπὶ τῇ χαρᾷ Τίτου, ὅτι ἀναπέταται τὸ πνεῦμα
„αὐτῷ ἀπὸ πάντων ὑμῶν“ (β. Κορινθ. 13. 13.)
ἐπειδὴ, λέγει, ὁ Τίτις δὲ εἶχε ἐλθεῖν ἀκόμη ἀπὸ
τῷ Κόρινθον, διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος ἀφῆκε τοῖς Τρωά-
δαις, καὶ ἀνεχώρησεν, ὡς μὴ εἶχον σύνορον τὸν Τίτον.
Ἀναφέρει δὲ ἀκόμη τὸν Τίτον ἐδῶ, διὰ τὴν ἔμελλε νὰ
εἴλῃ πάλιν αὐτὸν εἰς τῷ Κόρινθον μὲ τῷ Ἐπιστο-
λῇ αὐτῇ, ἵνα φανερώσῃ τῷ ἀρετῇ σου μὲ τῷ
λόγῳ σου.

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Νύσσης θᾶος Γρηγόριος ἐρμηνεύων
τὸ „μῦρον ἐκκενωθὲν ὀνομάσθῃ“ ὡς φησὶ „ὅ, τι ἂν
„ἐπινοήσωμεν, φησὶν, ὀνομα γινωσκτικόν αὐτῷ τοῖς τοῖς
„Θεοῦ τοῦ μύρῳ, ἐκ αὐτῷ τὸ μῦρον διὰ τοῖς ἐμφάνεσι
„τῶν λεγομένων σημαίνοντες, ἀλλὰ βραχύτι λιγύρον

„αὐτῷ τῷ θείῳ εὐωδίας, τοῖς θεολογικαῖς ἐνόμασιν
„ἐνδοκνύμεθα“ ὡς ἐπὶ τῶν ἀγγίων ὅ, τι ἂν ἐκκενωθῇ
„τὸ μῦρον, αὐτὸ μὲν τῇ αὐτοῦ φύσει ἀγνοῦται τὸ
„μῦρον τὸ ἐκκενωθὲν τῶν ἀγγίων οἷον ἐστίν, δὲ ἀμυ-
„δρᾶς δέτικος τῆς ὑποληφθείσης ἐκ τῶν ἀτμῶν τῷ
„ἀγγίῳ ποιότητος, σοχασμόν τινα περὶ τῷ ἐκκενω-
„θέντος μύρῳ ποιούμεθα“. (Ὁμιλ. α. εἰς τὸ Ἀσμα
τῶν Ἀσμάτων.)

Ὁ δὲ Θεοδώριος λέγει „ὁσμῷ δὲ γνώσεως τῷ
„παρούσῃ ἐκάλει γνώσιν, δὲ κατὰ πᾶν διδασκῶν,
„καὶ ὅτι τοῖς τελείαις γνώσεως μέρος αὐτῆς μικρόν“ καὶ ὅτι,
„τῷ μὲν ἐκείνῃ λανθάνει, κατὰ καιρὸν δὲ φανίσεται,
„κατὰ τῷ εἰκόνι τῷ θυμιάματος, ὁ ποταμὸς ἐν θα-
„λαμῶντι, προσομιλῶν τῷ τυρῷ, καὶ ἐκείνῳ τῷ εὐ-
„οσμῷ ἐκπέμπει· οἱ δὲ αὐτῆς μεταλαγχάνοντες,
„ἐκείνῳ μὲν ἔχ' ὁρᾶσι, τοῖς δὲ ὁσμῇ ἀπολαύουσι“.
Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀλεξανδρίαις Κύριλλος ἐρμηνεύων τὸ
ῥητὸν αὐτῷ „ἐφαίρουσθαι δὲ διὰ τῶν Ἀγγίων Ἀποστόλων
„ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὡς ὁσμῇ τῷ γνώσεως
„τῷ Θεῷ καὶ Πατρί· εἰ γὰρ ἐγνωστικὸν φόν, ἐγνω-
„πάντως καὶ τῶν Πατέρων, διὰ τὸ τῷ τοῖς φύσεως αὐτῶν,
„καὶ κατὰ πᾶν ὅ, τι ἐστὶν ἴσως τε καὶ ἀπαρτίζοντες ἔχει“.
(Βιβλ. α. τῶν Γλαφυρῶν).

δουλοῦμεν, δὲν καταλαμβάνει ὅμως τὴν ἐστίαν, καὶ φύσιν ἔχει τὸ μῦρον ἐκείνο· ποιητοτρόπως καὶ ἡμεῖς, ὅτι μὲν εἶναι Θεὸς, ἠξιώμεθα· τί δὲ εἶναι ὁ Θεὸς κατὰ τὴν ἐστίαν, δὲν ἠξιώμεθα. Λοιπὸν ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι εἴμεθα ὡτάν εἷς βασιλικὸν θυμιατήριον, καὶ εἰς ὅποιον πόπον πηγαίωμεν, ἐκεῖ φέρομεν μαζίμας καὶ τὴν δαωδίαν τῇ πνευματικῇ μύρῃ, καὶ θυμιάμας, ἡγοῦν τὴν δαωδίαν τῇ τῷ Θεοῦ γνώσει. Ἀφ' ἧς λοιπὸν εἶπεν ἀνωτέρω ὅτι θυμαμβδόμεθα, καὶ δοξαζόμεθα πάντοτε καὶ εἰς κάθε καιρὸν, πῶρα ἔδω λέγει, ὅτι καὶ εὐωδιάζομεν πρὸς αἰθρώπους εἰς κάθε πόπον· δι' ὅ,τι, κάθε καιρὸς, καὶ κάθε τόπος εἶναι γεμάτος ἀπὸ τὰ πνευματικὰ χεῖσματα καὶ ἀγαθὰ ἡμῶν πῶν Ἀποστόλων· ὥς διὰ τὸ πρέπει νὰ ὑπομενάμεν ἀνδρείως πρὸς θλίψεις καὶ λύπας ὅπου μᾶς ἀκολουθοῦν, διὰ τὴν πόσον πολλὰ δοξαζόμεθα ἀκόμη καὶ εἰς τὴν παρεῖσαν ζωὴν, πρὸ τῆς νὰ ἔλθῃ ἡ μέλλουσα.

15. „Ὅτι Χειροῦ εὐωδία ἐσμὲν τῷ Θεῷ ἐν τοῖς σφζομμένοις, καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις“.

Η τὸ λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι προσφέρομεν τὸν ἑαυτὴν μας θυσίαν, καὶ ἀποθνήσκουμεν διὰ τὸν Χειρὸν, δαωδιάζοντες αὐτὸν μετὰ τῆς αἱματὸς τῆς θανάτου· ἡ λέγει, ὅτι ἐπάνω εἰς τὴν σφαγὴν καὶ θυσίαν τῆς Χειρὸς, καὶ ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι βαλλόμεθα ὡτάν θυμίαμα, καὶ ἐνταυτῷ θυμιαζόμεθα καὶ ἡμεῖς, καὶ θυμιάζουμεν καὶ πρὸς ἄλλους· τὸ νόημα δὲ ὅλον τῆς λόγῃς εἶναι τοῦτο· ὅτι καὶ σφάζονται μερικοὶ ἀπὸ τὸ κήρυγμα τῆς Εὐαγγελίας, καὶ χάνονται, τὸ Εὐαγγέλιον ὅμως μένει, καὶ ἔχει πάντοτε τὴν ἐδικλὴν ἀρετὴν καὶ δαωδίαν, καὶ ἡμεῖς οἱ τὸ κηρύττοντες, μένομεν πάντοτε ἐκεῖνο ὅπῃ εἴμεθα, δαωδία δηλαδὴ τῆς Χειρὸς· ὅσοι δὲ χάνονται, ἀπὸ τὴν ἐδικλὴν ἀπιστίαν καὶ κακογνωμίαν χάνονται· καὶ καθὼς τὸ φῶς, καὶ ἡ σκοτινιάζῃ τῆς ἀσθενεῖς ὀφθαλμοῦς, ὅμως φῶς πάντοτε εἶναι· καὶ καθὼς τὸ μέλι, καὶ ἡ φαίνεται πικρὸν κοντὰ εἰς τῆς ἱκερικῆς, καὶ βλαμμένῃ τὴν γεῦσιν ἔχοντας, ὅμως πάντοτε εἶναι μέλι γλυκύ· ἔτσι καὶ τὸ Εὐαγγέλιον, πάντοτε εἶναι εὐωδία, καὶ σωτηρίας πρόξιον, καὶ καὶ μερικοὶ χάνονται μετὰ τὴν νὰ μὴ πιστεύειν εἰς αὐτό· ἔτσι παρομοίως καὶ ἡμεῖς οἱ τὸ Εὐαγγέλιον κηρύττοντες, δαωδία εἴμεθα, καὶ ὅχι ἀπλῶς εὐωδία, ἀλλὰ δαωδία εἰς τὸν Θεόν· ὅταν δὲ ὁ Θεὸς ἀποφασίζῃ πῶς ἡμεῖς εἴμεθα δαωδία, ποῖος θέλει ἐναντιωθῇ καὶ νὰ εἰπῇ ὅτι δὲν εἴμεθα πιστοὶ (1);

16. „Οἷς μὲν, ὁσμὴ θανάτου, εἰς θάνατον· οἷς δὲ, ὁσμὴ ζωῆς, εἰς ζωὴν“.

Επειδὴ εἶπεν ἀνωτέρω ὅτι εἴμεθα εὐωδία εἰς τῆς ἀπολλυμένους καὶ χαϊμένους, διὰ τὴν νὰ μὴ νομίσῃ τις ὅτι καὶ ἐκεῖνοι εἶναι εὐπρόσδεκτοι κοντὰ εἰς τὸν Θεόν, διὰ τὸ λέγει ἀκολουθῶς ἔδω, ὅτι τὴν εὐωδίαν πύττω τὴν ἐδικλὴν μας, ἄλλοι μὲν τὴν δέχονται, διὰ τὴν νὰ σωθῶν· ἄλλοι δὲ τὴν δέχονται, διὰ τὴν νὰ ἀπωλεσθῶν· καθὼς καὶ τῇ μύρῃ τὴν εὐωδίαν, δέχονται τὰ γράνια, καὶ οἱ κἀνθάροι, ἀλλὰ διὰ τὴν νὰ πνιγῶν, καὶ νὰ θανατωθῶν, ὡς λέγουσιν οἱ Ἰσραηλιτοὶ· ὃν τρόπον καὶ ὁ Χειρὸς πέτρα σκανδάλου ὀνομάζεται, διὰ τὴν εὐρίσκεται εἰς τῆς ἀπίστεως πτωσίς καὶ κρημνισμός· καὶ τὸ πῦρ, τὸ μὲν χρυσάφι λαμπρύνει, τὰς δὲ κἀνθάδας κατακαίει (2).

„Καὶ

(1) Ὁ δὲ Μέγας Βασίλειος ἐρμηνεύων διὰ τὴν αἰσίων παλαιὸν Νόμον ἦτον ἐμποδισμένος, ἄλλος τινὰς νὰ μὴ θυμιάζεται μετὰ τὸ θυμίαμα ἐκείνο ὅπου ἐπροσφέρετο εἰς τὸν Θεόν, τὸ ὅποιον ἦτον σωθεμένον ἀπὸ τέσσαρα πράγματα, ἀπὸ σαρκὸς, ἐνυχας, χαλζάνῃς ἡδυσμῆ, καὶ λίβανον διαφανῆ, ὡς μαρτυρεῖ ἡ Γραφή λέγουσα· „κατὰ τὴν σωθεσιν πύττω καὶ ποιηθήσεται ὑμῖν ἑαυτοῖς· ἀγίασμα ἔσται ὑμῖν Κυρίῳ· ὃς ἂν ποιῇ ὡσαύτως ἀνὴρ, ὥς ὁσφραλισθῇ ἐν αὐτῷ, ἀπολήσεται ἐκ τῆς λαοῦ αὐτοῦ“ (Ἐξ. λ'. 37.) τὸ λέγω, ἐρμηνεύων ὁ Μέγας Βασίλειος, λέγει· „τὸ δὲ ποιῶν ἀπηγορεύεται ἑαυτῷ ποιῆν τινα εἰς ἀπολαυσιν“.

„πᾶσι μὴ ἑαυτῷ ἐπιγράφειν τὰ κακορρήματα· ἀλλ' εἰς τὸν Θεόν, ὡς καλὸν τὴν αἰτίαν ἀνάγειν· ποιῶν ἢν θυμίαμα ὁ Παῦλος ὁ λέγων „Χειρὸς εὐωδία ἐσμὲν“ καὶ πάλιν „χαῖρας δὲ τῷ Θεῷ τῷ πάντοτε θυμαβδόντι ἡμᾶς, καὶ τὴν ὁσμὴν τῆς γνώσεως αὐτοῦ φανερῶντι ἐν ἡμῖν“ (Σελ. 904. τῆς Πεντηκ. 88).

(2) Ἀξιάγασα δὲ εἶναι καὶ ἐκεῖνα ὅπῃ λέγει ὁ Νύσσης Γρηγόριος εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ περὶ τῆς ρήτου· „Κατὰ τὴν προσῆσαν ἐκάσῃ διάδωσιν, ἡ ζωοποιὸς εἶναι, γίνεσθαι, ἡ θανατοφόρος ἡ εὐπνοία· ὡς περὶ τὸ αὐτὸ μῦρον, ἡ κἀνθάρος, καὶ περιτερεῖα προστεθείη, καὶ πύττων, ἐφ' ἑκατέρων ἐργάζεται· ἀλλ' ἡ μὲν περιτερεῖα ῥύμα-

„Καὶ πρὸς ταῦτα τίς ἱκανός;

Επειδὴ εἶπε μεγάλα λόγια ὁ Παῦλος, ὅτι θριαμβολούμεθα, καὶ δοξαζόμεθα, καὶ ὅτι εἴμεθα εὐωδία, πάλιν ἐδῶ λαλεῖ ταπεινά, καὶ λέγει, ὅτι εἰς αὐτὰ πὰ ὑπὸ τῆ Θεῶ γινόμενα με-
γαλεῖα εἰς ἡμᾶς, δυνῆτον ἄρκετὴ ἡ ἐδικήμας ἀδυναμία, ἀνίσως δυνῆτον ἡ τῆ Θεῶ δυνάμις, ὅπως τὰ ἐτελείωσεν· τῆ Θεῶ γὰρ εἶναι ὅλον τὸ πᾶν, καὶ ὅχι τῆς ἐδικῆς μας ἀρετῆς καὶ δυνάμεως.

17. „Οὐ γάρ ἐσμὲν, ὡς οἱ πολλοὶ (1) καπηλαδύοντες τὸν λόγον
„τῆ Θεῶ“.

Τοὺς ψευδοπροφῆτας ἐδῶ φανερόντι ὁ Θεὸς Παῦλος, οἱ ὅποιοι τὴν τῆ Θεῶ χάριν ἔλεγον, πῶς εἶναι ἐδικὸν τῆς κατορθώμα· ὅθεν καὶ λέγει· ὅτι διὰ τὸ τοιοῦτον, πῶς δυνῆται εἶναι τινὰς εἰς αὐτὰ ἱκανός, καὶ εἰς τὸν Θεὸν ἀφίερῶσα τὸ πᾶν, διὰ τὴν δυνάμιν οἱ ψευδοπροφῆται, καὶ καπηλαδύω, καὶ τὰ μεταστρέφω τὸ χάρισμα, καὶ τὴν δωρεάν τῆ Θεῶ· μετὰ τὴν λέξιν δὲ τῆ καπηλαδύω, αἰνιγματωδῶς φανερόντι πῶς οἱ ψευδοπροφῆται ἐδόλουν τὴν ἀληθῆ καὶ ἀδολὸν διδασκαλίαν τῆ Εὐαγγελίᾳ, μετὰ τὰ ψευδοσοφίσματα τῆς ἐξω σοφίας· καθὼς καὶ οἱ κάπηλοι δολοῦνται, καὶ σμίγουν τὸ κρασί μετὰ τὸ νερόν· καὶ πῶς πωλεῖται μετὰ τὰ ἄσπρα τὴν χάριν τῆ Θεῶ, τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ δίδουν δωρεάν καὶ ἀδωροδοκῆτως· ἡμεῖς ὅμως, λέγει, δυνῆται εἴμεθα πιστοὶ· ὅθεν ἀκολούθως ἐπιφέρει.

„Ἀλλ' ὡς ἔξ ἐλκερνεῖας, ἀλλ' ὡς ἐκ Θεῶ, κατενώπιον τῆ Θεῶ, ἐν
„Χειρὶ λαλῶμεν“.

Ητοι ἡμεῖς λαλῶμεν ἀπὸ καθαρὰν καὶ ἀδολὸν γνώμην, καὶ ἐκεῖνα ὅπως λέγομεν, τὰ λέγομεν ὡς τὰ ἐχόμενα ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ ὅχι ὡς τὰ ἐκ τῆς κατορθώμα ἡμεῖς ἀπὸ λό-
γματος, μετὰ τῆς ἐδικῆς μας δυνάμεως· καὶ ἐν Χειρὶ τὰ λέγομεν, ἡτοι, ὅχι μετὰ τὴν ἐδικήν μας σοφίαν, ἀλλὰ μετὰ τὴν τῆ Θεῶ σοφίαν καὶ δυνάμιν ταῦτα ἐνηχέμεθα, καὶ τῆς ἄλλου διδασκόμεν· τὸ δὲ ἐνώπιον τῆ Θεῶ εἶπε, διὰ τὴν δέξιν τὴν εὐθύτητα, καὶ τὴν εὐπαρρησίαν τῆς καρδίας τῆς· πόσον λέγει, εἶναι καθαρὰ καὶ ἐλκερνεῖς ἡ καρδιά μας, ὥστε ὅπως τὴν φανερόνομεν καὶ ἐμπροσθεν τῆ Θεῶ (2).

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Γ'.

1. „Ἀρχόμεθα πάλιν ἑαυτὸς συωισάμεν“.

Επειδὴ ἀνωτέρω εἶπε μεγάλα λόγια ὁ Ἀπόστολος διὰ λόγους, διὰ τὸ τοιοῦτον λέγει ἐδῶ· ὅτι ἴσως τινὰς ἠθέλων εἰπῇ· τί εἶναι ταῦτα ὅπου λέγεις, ὦ μακάριε Παῦλε; ὑψόνους τὸν
ἑαυ-

„λεωτέρως διὰ τῆς εὐπνοίας τοῦ μύρου γίνεται, ὁ δὲ
„καὶ θάρος φέρεται· ἔγω καὶ ὁ Παῦλος, τὸ θῆλον ἐ-
„καὶ θυμιάμα, ἐν μὲν τις ἦν περιστερά, κατὰ Τί-
„τον, ἢ Σιλβανόν, ἢ Τιμόθεον, συμμετεῖχεν αὐτῷ
„τῆς εὐωδίας τοῦ βίου, προσκόπων ἐν παντί καλῶ,
„ποῖς κατ' αὐτὸν ὑποδείγμασιν· ἐν δὲ Δημῶς τις ἦν, ἢ
„Ἀλέξανδρος, ἢ Ἑρμογένης, ἐφέροντες τὸ τῆς ἐγ-
„πρατικῆς θυμιάμα, κανθάρων δίκην ὑπὸ τῆς εὐω-
„δίας ἐφυγαδύοντο“.

Καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει· „ἡμεῖς τῆ Χειρὶ τὴν εὐ-
„σμίαν προσφέρομεν ἅπασιν, ἀλλ' ἔχ' ἅπαντες οἱ με-
„ταλλοῦντες ἀπολαύουσι σωτηρίας· ποῖς γὰρ ποῦς
„ὀφθαλμοὶ ἀνθρώπων διακινεῖται, ἐπίβλεπον τὸ φῶς καὶ
„πολεμῶν, ἀλλ' ἔχ' ὁ ἥλιος ἐπιφέρει τὴν βλαβὴν· φα-
„σι δὲ καὶ τὸς γύπτες φέγγειν τὸ μύρον τὴν εὐσμίαν.
„Μύρον δὲ ὅμως τὸ μύρον, καὶ οἱ γύπτες ἀποδιδρά-

„σκασιν· ἔγω καὶ τὸ σωτήριον κήρυγμα, ποῖς μετὰ πι-
„στώντι πραγματεύεται σωτηρίαν, ποῖς δ' ἀπιστοῦσιν
„ἐπάγει τὸν ὀλεθρόν“· Ὁ δὲ Θεὸς Μάξιμος λέγει, ὅτι
„ὁ Παῦλος ἦν ὁσμή ἀπὸ ζωῆς ἐκ ζώων, κατὰ ὅτι μετὰ
„παράδογμα τὸ ἐκάμνε τὸς πιστοὺς νὰ κινῶνται εἰς τὴν
„εὐωδίαν τῶν ἀρετῶν διὰ πράξεις· καὶ ἀπὸ τὴν αἰδι-
„οτικῶν ἐπὶ τὴν ζωὴν νὰ μεταφέρονται εἰς τὴν πνευ-
„ματικῶν ζωὴν οἱ παθόμενοι εἰς τὸν λόγον τῆς· ἦσαν δὲ
„καὶ ὁσμή θανάτου εἰς θάνατον, ἐπειδὴ ἐδίδοι νὰ αἰδαν-
„θῶν τὴν μέγιστον κόλασιν, ἐκέννοι ὅπως ἀπὸ τὸν θά-
„νατον τῆς ἀγνοίας, ἐφθασαν εἰς τὸν θάνατον τῆς αἰ-
„πιστίας“· (Κεφ. καὶ τῆς δ' ἐκατ. τῶν Θεολογ.)

(1) Παρὰ τῆ Θεοδώριτου γράφεται, ὡς οἱ λοιποὶ.
(2) Ὅτι δὲ ἡ ἐλκερνεῖα, πρὸς τὸν Θεόν λέγεται,
ἔρα τὴν ὑποσημειώσιν καὶ ἐρμηνεύειν τὴν „ἵνα ἦτε ἡλι-
„κερνεῖς“· (Φιλιπ. α'. 10.)

ἐαυτὸν σου, καὶ ὑπερηφανεύσαι, καὶ μὴ αὐτὰ ζητεῖς ἵνα συστήῃς εἰς ἡμᾶς τὸν ἐαυτὸν σου; Ταύτῳ λοιπὸν τὴν αἰτίαν σου λύων ὁ θεὸς Ἀπόστολος ἀποκρίνεται, ὅτι δὲν λέγομεν ταῦτα ὑπερηφανόμενοι, καὶ θέλοντες ἵνα συστήσωμεν τάχα τὸν ἐαυτὸν μας κοινὰ εἰς ἐσᾶς, πῶς εἴμεθα καλοί· ἀλλὰ πῶς δὲν χρειάζομεθα συστατικὰς Ἐπιστολάς πρὸς ἐσᾶς, ὥστε ὅπως, ἐσᾶς τὰς ἰδίους ἔχομεν ἀντὶ συστατικῆς ἡμῶν Ἐπιστολῆς, καθὼς ἀκολούθως ταῦτα λέγει κατὰ μέρος ἐν τοῖς ἐμπροσθεν ῥηθησομένοις.

„Εἰμὴ χρῆζομεν, ὥς τινες, συστατικῶν Ἐπιστολῶν πρὸς ὑμᾶς, ἢ ὅτι ὑμῶν συστατικῶν“;

Τὰ λόγια ταῦτα λέγει ὁ Ἀπόστολος μὲ βαρεῖαν καρδίαν, κάμνωντας τὸν λόγον ἐπιπληκτικώτερον· αἰνιγματωδῶς δὲ φανερόν τι τὰς ψευδοπροσώπων, οἱ ὅποιοι μὲ τὸ νὰ μὴ ἔχωμεν πῶς νὰ γνωρίζονται εἰς τὰς ἀνθρώπους ἀπὸ τῆς ἐδικῆς καλὰ ἔργα καὶ κατορθώματα, ἔκαμναν πλασὰς καὶ ψευδεῖς Ἐπιστολάς, καὶ τὰς ἐπὶ ἡμῶν εἰς ἐκείνους ὅπως ἤθελον, καὶ μὲ αὐτὰς ἐσυλιστῶντο καὶ ἐγνωρίζοντο πῶς εἶναι καλοί. Ἐκεῖνο λοιπὸν ὅπως λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος μὲ βαρεῖαν καρδίαν, εἶναι ἥτο· ὅτι δὲν εἶναι ἀρκετὴς ὁ πόσος καιρὸς ὅπως μᾶς ἐσύστησε κοινὰ εἰς ἐσᾶς, καὶ μᾶς ἀπέδειξε ὅτι δὲν εἴμεθα ψευδεῖς Ἀπόστολοι, ἀλλὰ καὶ τώρα πάλιν ἀρχίζομεν ἵνα συσταίνομεν τὸν ἐαυτὸν μας πῶς δὲν εἴμεθα πιαῖτοι; ἢ μήπως ἀρά γε χρειάζομεθα νὰ ἐπιφέρωμεν ἄλλων συστατικὰς Ἐπιστολάς, αἱ ὅποια νὰ συλλογίσωμεν καὶ νὰ φανερώσωμεν ἡμᾶς ὡς καλὰς, καὶ ἀληθεῖς κοινὰ εἰς ἐσᾶς; ἢ ἐκ τῆς ἐναντίας, μήπως χρειάζομεθα νὰ ἔχωμεν μαζίμας ἐδικὰς σας συστατικὰς Ἐπιστολάς, αἱ ὅποια νὰ μᾶς συλλογίσωμεν καὶ νὰ μᾶς φανερώσωμεν εἰς τὰς ἄλλας, ὅτι εἴμεθα καλοί, καὶ ἀληθεῖς; ὅχι, δὲν χρειάζομεθα πιαυτὰς Ἐπιστολάς συστατικὰς τῆς ζωῆς μας, ἢ ἀπὸ λόγους, ἢ ἀπὸ ἄλλως (1).

2. „Ἡ Ἐπιστολὴ ἡμῶν ὑμᾶς ἔξε, ἐγγεγραμμένη ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, γνωστομένη, καὶ ἀγνωστομένη ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων“.

Ἡ αἰτία, λέγει, διὰ τὴν ὁποῖαν δὲν χρειάζομεθα ἄλλων συστατικὰς Ἐπιστολάς πρὸς ἐσᾶς, εἶναι, διὰ τὴν ἐσῆς οἱ ἴδιοι εἰσθε ἡ ἐδική μας συστατικὴ Ἐπιστολή· καὶ ἐκεῖνο ὅπου ἤθελαν κάποιον τὰ συστατικὰ γράμματα, συσταίνομεν ἡμᾶς, καὶ αἰδεσίμως ποιῶντες, ἥτο τὸ κάμνουμε ἐσῆς οἱ ἴδιοι βλέποντες ἀπὸ ὅλης, καὶ ἀκούοντες· καὶ εἰς ὅποιον τόπον ἡμεῖς πηγαίνομεν, πανταχῇ σας περιφέρομεν μαζίμας, ὡς ἂν συστατικὴ μας Ἐπιστολή, διὰ τὴν σας ἔχομεν ὅλης γεγραμμένης μέσα εἰς τὴν καρδίαν μας· καὶ ἀνοίγοντες αὐτὴν ὡς βιβλίον καὶ γράμμα, δείχνομεν εἰς ὅλην τὴν ἐδική σας ἀρετὴν· ὥστε, ἐπειδὴ ἐσᾶς τὰς ἰδίους ἔχω συστατικὴν καὶ ζωντανὴν Ἐπιστολήν, ἡ ὁποία μὲ συλλογίσαι εἰς τὰς ἄλλας ὅπως δὲν μὲ ἠξίωρου, διὰ τὴν δὲν χρειάζομαι ἄλλας ἀψύχως συστατικὰς Ἐπιστολάς ἀπὸ λόγους, ἵνα διὰ μέσων αὐτῶν, γνωρισθῶ εἰς ἐκείνους ὅπως δὲν μὲ γνωρίζουν. Πάλιν δὲ, ἐπειδὴ καὶ ἐσῆς εἰς τὴν διάνοιαν, καὶ ἐνθύμησίν μου εὐρίσκεισθε πάντοτε γεγραμμένοι, διὰ τὴν δὲν χρειάζομαι νὰ μὲ συστήσωσιν ἄλλοι πρὸς ἐσᾶς μετὰ γράμματά των· διὰ τὴν τὰ γράμματα τινὰς χρειάζεται, ὅταν πηγαίῃ εἰς ἀνθρώπους ὅπως δὲν τὸν ἠξίωρου, καὶ ὅχι ὅταν πηγαίῃ εἰς ἐκείνους ὅπως τὸν ἠξίωρου· καὶ διὰ τὴν, ἂν ἐγὼ ἔχω ἐσᾶς ὅπως μὲ συλλογίσαι εἰς τοὺς ἄλλους, πῶς ἤθελα χρειασθῶ ἄλλων γράμματα διὰ νὰ μὲ συστήσω εἰς ἐσᾶς; Ἐσῆς δὲ πόσον εἰσθε ἐντυπωμένοι εἰς τὴν καρδίαν μου, ὥστε ὅπως δὲν δώσασθε ἀπὸ ἐκεί νὰ εἴχατε· μαρτυρεῖ δὲ μὲ τὰ λόγια ταῦτα εἰς τὰς Κορινθίους ὁ Παῦλος, ὅχι μόνον πῶς τὰς

(1) Οὕτως κατ' ἐρώτησιν θέλουν νὰ ἀναγνωσθῇ τὸ ῥητὸν τοῦτο ὁ Οἰκουμενισμός, καὶ ὁ Χρυσόστομος, καὶ ὁ Θεόδωρος καὶ ὁ Θεοφύλακτος· εὐδοκῶντες δὲ, καὶ εἰς ἀνταγινώσκοντες ἡμεῖς ἐρωτήσεως ἀποφαντικῆς, ἥτοι ἀρχίζομεν τώρα πάλιν νὰ συλλογίσωμεν τὸν ἐαυτὸν μας, ὡς ἀγνωστοί, τελείως ὡς ἐσᾶς· ἐξω μόνον ἀν' ἡμῶν τινὰς, πῶς ὅχι μόνον ἡμεῖς συλλογίσωμεν τὸν ἐαυτὸν μας εἰς ἐσᾶς, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ χρειάζομεθα συστατικὰς ἄλλων ἐπιστολῶν

πρὸς ἐσᾶς· τὸ ὅποιον δηλαδὴ εἶναι ἀπρεπον εἰς ἡμᾶς, τὸ νὰ χραισμάζωμεν νὰ συστήσωμεν ἀπὸ ἄλλων εἰς ἐσᾶς· ἐάν δὲ ἐρωτηματικῶς ἀναγνωσθῇ τὸ ῥητὸν τοῦτο, πρὶν τὸ „εἰ μὴ χρῆζομεν“ νὰ ᾖ ὡς „ἢ, μὴ χρῆζομεν“, ὡς τινες· καὶ τὰ ἐξῆς· καθὼς καὶ ἡ ἀντιγραφή πολλὰ ὡς εὐρίσκειται γεγραμμένη· καὶ παρὰ Θεόδωρον καὶ ἰερωνίμους δὲ λεγὶ τούτο πρὸς αὐτοὺς ὁ Παῦλος, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, διὰ νὰ τὰς ἐπιπλήξῃ περισσώτερον.

τὰς ἀγαπᾷ, ἀλλὰ καὶ πῶς ἐκεῖνοι εἶχον ἀρετὰς καὶ κατορθώματα· ἐπεὶ δὲ εἶδειχον εἰς ὅλους τὰς ἀνθρώπους τὴν Διδασκάλει αὐτῶν Παύλου τὸ ἀξίωμα· διὰ τί τῶν μαθητῶν ἡ ἀρετὴ σολίζει τὸν Διδάσκαλον, καθὼς καὶ ἡ τῶν μαθητῶν κακία, ἐντροπιάζει τὸν Διδάσκαλόν τες.

3. „Φανερόμενοι ὅτι ἐξε ἐπιστολὴ Χειρῶν“.

Πῶς λέγει, ἐσεῖς οἱ ἐν Κορίνθῳ Χειριανοὶ εἰσθε Ἐπιστολὴ τῶ Χειρῶ; ἐπεὶ δὲ ὁ Νόμος καὶ ἡ ἐντολαὶς τῶ Χειρῶ, μένουσιν ὡς ἀν γράμματα γεγραμμέναις, καὶ ἐντετυπωμέναις μέσα εἰς τὰς καρδίας σας, καὶ φυλάττονται ἀνεξάλειπταις ἀπὸ ἐσᾶς διὰ τῶν ἔργων καὶ τῶν πραγμάτων (1).

„Διακονηθεῖσα ὑφ' ἡμῶν, ἐγγεγραμμένη ἐ μέλανι, ἀλλὰ Πνεύματι Θεοῦ ζῶντος· ἔχ ἐν πλαξὶ λιθίνῃς, ἀλλ' ἐν πλαξὶ καρδίας σαρκίνας“.

Επεὶ δὲ εἶδῃ ἔλαβον αἰτίαν ὁ Ἀπόστολος νὰ συγκρίνῃ τὸν παλαιὸν Νόμον μετὰ τὸ Εὐαγγέλιον, ἀρχικῶς ἐτίζει καὶ λέγει· ὅτι καθὼς ὁ Μωϋσῆς ἐγένετο διάκονος καὶ ὑπηρετῆς τῶ παλαιῦ Νόμου, ἐτίζει καὶ ἡμεῖς ἐγίναμεν διάκονοι καὶ ὑπηρετῆς τῶ κηρύγματος τῶ Εὐαγγελίου· καὶ καθὼς ἐκεῖνος ἐπέλεξε τὰς δύο πλάκας, τὰς ὑσέρας δηλαδὴ, ἐτίζει καὶ ἡμεῖς ἐπέλεκτισαμεν καὶ ἐκάμαμεν ἐπιτιμείας εἰς τὴν τῶ Εὐαγγελίου ὑποδοχὴν τὰς ἐδικάς σας καρδίας· καὶ ὁ μὲν Νόμος ἐγράφη μετὰ μελάνι ἀπὸ τοῦ Μωϋσῆ, τὸ δὲ Εὐαγγέλιον ἐγράφη εἰς ἐσᾶς μετὰ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Ὅσῳ λοιπὸν διαφέρει τὸ Πνεῦμα ἀπὸ τοῦ μελάνι, καὶ ἡ ἐμφύχως καρδιά τῶ ἀνθρώπου, ἀπὸ τοῦ ἄψυχου λίθου, πόσον διαφέρει καὶ ἡ καινέου Διαθήκη τῶ Εὐαγγελίου, ἀπὸ τοῦ παλαιῦ Νόμου. Τὸ δὲ „ἐν πλαξὶ καρδίας σαρκίνας“ εἶναι χῆμα ὑπερβατὸν, καὶ ἀναγινώσκεται ἔτσι· „ἐν πλαξὶ σαρκίνας“· τὸ δὲ „καρδίας“ εἶναι, διὰ μέσου· ἢ ἐπειδὴ εἶναι καὶ καρδίας πέτειναις, καθὼς εἶναι τῶν σκληρῶν καὶ πεπωραμένων Ἑβραίων καὶ Ἑθνικῶν· διὰ τὸ πὺς καρδίας τῶν πιστῶν Χειριανῶν τὰς ἀνέμασε σαρκίνας, ὡς αἰσθητικὰς, καὶ ἀπαλὰς, καὶ δεκτικὰς τῶ λόγου τῶ Εὐαγγελίου, περὶ τῶν ὁποίων προεφήτευσεν ὁ Ἰεζεκιήλ, λέγων· „Καὶ ἀφελὼ τὴν καρδίαν τὴν λιθίνην ἐκ τῆς σαρκὸς ὑμῶν, καὶ δώσω ὑμῖν καρδίαν σαρκίνην“· (Ἰεζ. λς'. 26.) (2)

4. „Πεποίθησιν δὲ τοιαύτῃ ἔχομεν διὰ τῶ Χειρῶ πρὸς τὸν Θεόν“.

5. „Οὐχ ὅτι ἱκανοὶ ἐσμὲν ἀφ' ἑαυτῶν λογίσασθαί τι, ὡς ὅξ ἑαυτῶν“.

Επεὶ δὲ εἶδειξε τὰ πὺς νέας Διαθήκης τῶ Εὐαγγελίου ἀνώτερα, καὶ μεγαλύτερα ἀπὸ τῶ παλαιῆς Διαθήκης, ἀκόλουθον ἦν νὰ συλλογισθῇ ἔτσι καὶ νὰ εἰπῇ· τὸ λοιπὸν καὶ ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι διάκονοι τῆς νέας Διαθήκης τῶ Εὐαγγελίου, μεγαλύτεροι ἐμεῖς ἀπὸ τοῦ Μωϋσῆ, ὅπου ἐστὶν διάκονος τῆς παλαιῆς Διαθήκης· τὸ δὲ ἐφαίετο πῶς ἦν λόγος ὑπερήφανος· διὰ τὸ ὅ Παῦλος λέγει μετὰ ταπεινοφροσύνης, ὅτι ἡμεῖς κατέχοντες ἐδικόν μας κατορθώμα δὲν ἔχομεν· ἀλλ' ἡ πεποίθησίς μας, ἡγουν τὸ σφέωμα καὶ καύχημά μας, εἶναι διὰ μέσου τῶ Χειρῶ πρὸς τὸν Θεόν· διὰ τί ὁ Χειρὸς εἶναι αἷτιος, καὶ πρόσθετος τῶ νὰ καυχώμεθα ἡμεῖς εἰς τὸν Θεόν· καὶ κατέχοντες ἐδικόν μας κατορθώμα δὲν εἶναι εἰδὲ τὸ παραμικρόν· τὸ το

(1) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώρετον ἔπος ἐρμηνεύεται τὸ ῥητὸν „ἡμεῖς οὐ δέμεθα γραμμάτων“ αὐτὴ γὰρ ἡ „μὴν τὰ πράγματα μαρτυρεῖ καὶ ἐπιστολῇ ἐμφύχως“ ἔχομεν πὺ καθ' ἡμᾶς σωσιῶσαι ὑμῖν, τὴν πίστιν „τὴν ὑμετέραν, τὴν πανταχοῦ γῆς καὶ θαλάσσης“ ἀδομενίλ· ἡμᾶς γὰρ ὑμᾶς πὺς πλανῆς ἀπαλαξάντες, „τὸ πὺς θεωρητικῶς πρὸς ἡμᾶς προσηγόμεν“.

(2) Ὁ δὲ Μέγας Βασιλεὺς ἐρμηνεύει τὸ πὺς Ἡ. Epistole di S. Paolo. Tom. II.

σαῖς ἑκάτο „καὶ ποῖς γραφοῦσι πονηρίαν“· (Ἡσ. ι. 1.) λέγει „ἡ μὲν γὰρ καρδιά τῶν δικαίων καταγέγραπται ἐ μέλανι, ἀλλὰ Πνεύματι Θεοῦ ζῶντος· ἡ δὲ τῶν ἐδικῶν καρδίας· ἐ Πνεύματι Θεοῦ ζῶντος, ἀλλὰ μελάνι τὸ συγγενὲς τὸ σκότειν, καὶ ἐχθρὸν τὸ φῶς“· ὡς ἐκαστος ἡ ὑπὲρ αὐτοῦ συγγράφει, τὰ ἀγαθὰ πράσσων, ἢ καθ' ἑαυτὸν τῶν χυρογράφων κατατίθεται „πονηρίαν“.

7. „Εἰδὲ ἡ διακονία τῆ θανάτου ἐν γράμμασιν ἐπιτετυπωμένη ἐν
„λίθοις, ἐγκύετο ἐν δόξῃ“.

Αφ' ἧ ἐδίδασκεν ἀνωτέρω τὴν διαφορὰν ὅπως ἔχει ἡ παλαιὰ Διαθήκη ἀπὸ τῆς νέας, καθ' ὅ,τι, ἐκείνη μὲν ἐγράφη μὲ μελάνι, αὕτη δὲ ἐγράφη μὲ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· καὶ ἐκείνη μὲν ἐτυπώθη εἰς τὰς πέτρας, αὕτη δὲ, εἰς τὰς καρδίας· καὶ ἐκείνη μὲν ἐθανάτωσεν, αὕτη δὲ, ζωοποιεῖ· ἀφ' ἧ, λέγω, ταῦτα ἐδείξε, πῶς ἐδῶ θέλει νὰ δείξῃ, ὅτι καὶ ἡ δόξα τῆ Εὐαγγελίας εἶναι μεγαλιτέρα ἀπὸ τῆς δόξης τῆ παλαιᾶς Νόμου· ἐπεὶ δὲ ὁ Νόμος αἰσθητῶς ἔχει δόξαν πᾶν προερχομένην ἐκ τῆ προσώπου τῆ Μωϋσέως, τὸ δὲ Εὐαγγέλιον ἔχει νοητῶς τὴν δόξαν, τῶν ὁποίων δὲ βλέπει τινὰς αἰσθητῶς· διὰ τὸ ὅτι ὁ Παῦλος ἀπὸ συλλογισμὸν ὁρθὸν δείχνει τῶν ὑπεροχῶν τῆς δόξης τῆ Εὐαγγελίας, καὶ λέγει· ὅτι ὁ Νόμος ἦτον διάκονος μόνον καὶ ὑπηρετῆς τῆ θανάτου, καὶ δὲν εἶπεν ὅτι ὁ Νόμος ἦτον ποιητικὸς, καὶ αἴτιος τῆ θανάτου, διὰ νὰ μὴ δώσῃ λαβὴν, καὶ αἰτίαν εἰς τὰς αἰρετικές νὰ τὸν κατηγοροῦν· δι' ὅ,τι ἡ μὲν ἀμαρτία ἦτον ποιητικὴ αἰτία τῆ θανάτου, ὁ δὲ Νόμος ἐδίδε τῶν παιδείαν τῆ θανάτου, τῆ ἐκ τῆς ἀμαρτίας γεννηθείσης. Ἀλλὰ καὶ πρὸς τούτοις ὁ Νόμος γράμματα μόνον ἦτον, τὰ ὅποια, ὅχι μόνον δὲν ἐδίδαν καμμίαν βοήθειαν εἰς τὰς ἀγωνιζομένας κατὰ τῆς ἀμαρτίας, (καθὼς πῶς δίδεται βοήθεια εἰς τὰς ἀγωνιζομένας ἐν τῇ νῆα Διαθήκῃ ὑπὸ τῆς Ἁγίας Βαπτίσματος·) ἀλλὰ καὶ ἀκόμη ἀνεξαλείπτως ἐφύλαττον τὰ γράμματα ταῦτα τὰς τιμωρίας τῶν ἀμαρτανόντων· διὰ τί; ὅτι ἦτον ἐπιτετυπωμένη, λέγει, εἰς σφερέας πέτρας ἡ διακονία τῆ θανάτου, δηλαδή ἡ παλαιὰ Διαθήκη· ἀνίσως λοιπὸν ὁ Νόμος ποιούτος ὧντας, ἐγενήθη μὲ δόξαν, ἥτοι ἐγενετο ἐνδοξος, πόσῳ μᾶλλον ἢ χάρις τῆ Εὐαγγελίας εἶναι ἐνδοξος, ἢ ἀσυγκρίτως τῆ Νόμου ὑπερέχουσα (1);

„Ὡς μὴ διώσθαι ἀτρενίσαι τὴς ἡοὺς Ἰσραὴλ εἰς τὸ πρόσωπον
„Μωσέως, διὰ τὴν δόξαν τῆ προσώπου αὐτῆς τῶν καταργημένων“.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα κατηγορεῖ ἀνεπαίσθητως τὴς Ἑβραίων ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, δι' ὅ,τι αὐτοὶ ἦτον πόσον παχεῖς, καὶ χοῦδροί, ὥς ὅπως ἐδὲ τῶν αἰσθητῶν δόξαν τῆ προσώπου τῆ Μωϋσέως ἐδιώκοντο νὰ βλέπουν· δὲν εἶπε δὲ ὅτι ὁ Νόμος, καὶ αἱ πλάκες εἶχον τὴν δόξαν, ἀλλὰ τὸ πρόσωπον τῆ Μωϋσέως τῆ βασιλείας τῆς πλάκας· δι' ὅ,τι ὁ Μωϋσῆς ἐφαίνετο ἐνδοξος, καὶ ὅχι αἱ πλάκες τῆ Νόμου· ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν δόξαν τῆ Μωϋσέως καταβιβάζει ὁ Ἀπόστολος ὀνομάζων αὐτῶν καταργημένων· βλέπε δὲ ὅτι δὲν εἶπε τῶν δόξαν τῶν καλῶν, ἀλλὰ τῶν καταργημένων, ἥτοι τῶν ἀργῶσαν, καὶ τέλος λαμβάνουσαν, καὶ οὐ διαμένουσαν πάνποτε.

8. „Πῶς ἔχει μᾶλλον ἡ διακονία τῆ Πνύματος ἔσαι ἐν δόξῃ“.

Καθὼς εἶπεν ἀνωτέρω τὸν Νόμον διακονίαν θανάτου, ἔττι ἦτον ἀκόλουθον νὰ εἴπῃ καὶ τὸ Εὐαγγέλιον διακονίαν ζωῆς· ὁ δὲ Ἀπόστολος ἀφήσας τὸ μικρότερον, εἶπε τὸ μεγαλιτερον, ὀνομάσας αὐτὸ διακονίαν τῆς Ἁγίας Πνύματος· δι' ὅ,τι ἡ νῆα Διαθήκη τῆ Εὐαγγελίας, δὲν δίδει μόνον ζωὴν, ἀλλὰ δίδει καὶ τὸ μεγαλιτερον τῆς ζωῆς, ἥτοι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὸ τῆς ζωῆς χορηγόν· πόσῳ μᾶλλον λοιπὸν λέγει ἡ διακονία αὕτη τῆς Πνύματος, θέλει γένη μὲ δόξαν, παρὰ ὁ Νόμος, ὁ διακονῶν εἰς πᾶν θάνατον;

9. „Εἰ

(1) Καὶ ὁ σοφὸς δὲ Θεοδώρετος ἐρμηνεύων τὸ ῥητὸν ὡς· „τῶν διακονίαν τῆς Νόμου, διακονίαν θανάτου“, προσηγοῦντο, ἐπεὶ δὲ τὰς παραβαίνοντες ὁ Νόμος ἐκδικάζει· εἰ ποῖναι φησιν, εἶδα τιμωρίας, καὶ θάνατον· καὶ γράμματα λίθοις ἐγκεκολλημένα, ποσά· τῶν οὐ ποῖναι κομίζων Μωϋσῆς ἐν τῇ προσώπῳ δόξαν ἐδείξατο, πόσῳ μᾶλλον οἱ τῶν θείων διακονῶντες Πνύματι, πλήρεις ἀπελαύουσι δόξης· λέγει δὲ καὶ ὁ Μείγας Βασιλεὺς· „Κάλλος ἀληθινὸν καὶ ἐρασμιώτατον,

καὶ μόνον τῷ πᾶσι τῶν κεκαθαρευμένων θεωρητὸν, τὸ πρὸς τῶν θείων καὶ μακαρίων φύσιν εἶναι· εἰ ὁ ἐνατενίσας τὰς μαρμαρυγὰς, καὶ τὰς χάριτι μετακαμβάνη τι, ἀπ' αὐτῆς, ὥστερ ἀπὸ τινος βαφῆς, αἰγίλλῃ τινα ἀνδρᾶν εἰς τὴν οἰκίαν ὅτιν ἀναχρονιόμενος· ὁ δὲν καὶ Μωϋσῆς τῷ μεταληφέναι τοῦ κάλλους ἐκίνη ἐν τῷ ὁμιλῶν Θεῷ, ἐδοξάσθη τὸ πρόσωπον“· (Ἑρμηνεύει αἰς τὸν κατὰ τὸν Πάτριον, εἰς τὸ ῥητὸν· Κύριε ἐν τῇ δεικνύμεναι σου παρῶν τῇ καλῇ με δωσίμην).

9. „Εἰ γὰρ ἡ διακονία τῆς κατακρίσεως δόξα· πολλῷ μᾶλλον ἡ διακονία τῆς δικαιοσύνης περισσεία ἐν δόξῃ“.

Πάλιν τὸ αὐτὸ νόημα, καὶ ἐδῶ λέγει ὁ Παῦλος· ὥσάν γὰρ νὰ ἐρμηνεύῃ πῶς εἶπεν ἀνωτέρω ὅτι τὸ γράμμα τῶ Νόμου ἀποκτείνει, λέγει ἐδῶ, ὅτι ὁ αὐτὸς Νόμος ἦτον διακομὴ τῆς κατακρίσεως, καθ' ὃ δηλαδὴ ἦτον παιδολογικὸς τῆς ἀμαρτίας, καὶ ὄχι ποιητικὸς, ἦτοι καθ' ὃ ἐπαίδευε τὰς ἀμαρτάνοντας, καὶ ὄχι πῶς ἦτον αἴτιος νὰ ἀμαρτάνουν οἱ ἄνθρωποι· διακομίαν δὲ δικαιοσύνης τὸ Εὐαγγέλιον ὠνόμασε· διὰ τὴν αὐτὴν, ὄχι μόνον ἐλδοθερόνοι τὰς ἀνθρώπους ἀπὸ τῆς κόλασιν, ἀλλὰ καὶ δικαίως κάμνει τὰς ἀμαρτωλὰς διὰ τῆς Ἀγίας Βαπτίσματος· ὅθεν, ἂν ὁ Νόμος καὶ ἡ διακονία τῆς κατακρίσεως τῆς θανάτου, ἐσάθῃ ἐνδοξος, πολλῷ μᾶλλον τὸ Εὐαγγέλιον, ἡ διακονία τῆς δικαιοσύνης, θέλει εἶναι ἐνδοξον.

10. „Καὶ γὰρ ὃ δεδοξασται τὸ δεδοξασμένον ἐν τῷ τῷ μέρει, οὐκ ἐν τῇ τῇ ὑπερβαλλούσῃ δόξῃ“.

Καὶ τί, λέγει, συγκρίνω τὴν παλαιάν μετὰ τὴν νέαν; τόση πολλὴ εἶναι ἡ ὑπεροχὴ ὅπως ἔχει ἡ νέα Διαθήκη τῆς Εὐαγγελίας ἀπὸ τὸν Νόμον, ὥστε ἐν τῷ μέρει τῷ τῷ ἐν τῇ συγκρίσει ταύτης, ἡδὲ θέλει νομισθῇ πῶς ἔχει δόξαν τελείως τὸ δεδοξασμένον, ἦτοι ὁ παλαιὸς Νόμος, διὰ τὴν ὑπερβολικὴν δόξαν τῆς Εὐαγγελίας· δι' ὃ, τι, ἀγκαλὰ καὶ ὁ παλαιὸς Νόμος εἶναι δεδοξασμένος αὐτὸς καθ' ἑαυτὴν· ὁμῶς κοινὰ εἰς τὴν ὑπερβολικὴν δόξαν τῆς Εὐαγγελίας, ἄδοξος φαίνεται (1). Βλέπε δὲ ὅτι καὶ μᾶλλον ὅπως καταβιβάζει τὸν παλαιὸν Νόμον, μετὰ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Ἀπόστολος, ἀλλ' ὁμῶς μετὰ αὐτὰ πάλιν τὰ ἴδια τὸν συσάινει· διὰ τὴν αἰ συγκρίσεις γίνονται, ὄχι εἰς πράγματα ὅπως εἶναι πάντῃ ἀνόμοια, καὶ ἑτεροφυῆ, ἀλλ' εἰς πράγματα ὅπως εἶναι συγγενή, καὶ ὁμοφυῆ ἀναμεταξύον, κατὰ τὰς γραμματικὰς.

11. „Εἰ γὰρ τὸ καταργέμενον διὰ δόξης, πολλῷ μᾶλλον τὸ μένον, ἐν δόξῃ“.

Καὶ μετὰ ἄλλον συλλογισμόν ἀποδείχνει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος τὴν ὑπεροχὴν τῆς νέας ἀπὸ τῆς παλαιᾶς· διὰ τὴν, ἀνίσως, λέγει, ὁ Νόμος ὅπως ἐμελλε νὰ παύσῃ καὶ νὰ γένῃ ἀργός, ἐδόθη μετὰ δόξαν, πολλῷ μᾶλλον τὸ Εὐαγγέλιον εἶναι ἐνδοξον, τὸ ὁποῖον ἔχει νὰ διαμένῃ πάντοτε ἕως τῆς σωτελείας τῆς Κόσμου.

12. „Ἐχοντες ὃν τοιαύτῳ ἐλπίδα, πολλῇ παρρησίᾳ χρώμεθα“.

Επειδὴ πολλὴν, καὶ ὑπερβολικὴν δόξαν ἐμαρτύρησε πῶς ἔχει ἡ νέα Διαθήκη τῆς Εὐαγγελίου, οἱ δὲ ἀκούοντες τὰ λόγια ταῦτα ἴσως ἐπεθύμουν νὰ ἴδουν δόξαν αἰσθητὴν, ὡς ἀσθενεῖς ὄντες εἰς τὸν λογισμόν· διὰ τὴν ὁ Παῦλος λέγει ἐδῶ, ὅτι, ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ὅπως ἐπιστάμεθα εἰς τὸ Εὐαγγέλιον ἐλπίδα ἔχομεν. Ποίαν δὲ ἐλπίδα, καὶ ποταπὴν; ὅτι ἡζιώθημεν μεγαλότερα χαρίσματα ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπως ἡζιώθη ὁ Μωϋσῆς· καὶ διὰ τοῦτο ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι πολλὴν παρρησίαν μεταχειρίζομεθα πρὸς ἐσᾶς τὰς μαθητευομένους παρ' ἡμῶν Χριστιανούς, χωρὶς νὰ ἀποσελλώμεθα, καὶ νὰ κρυπώμεθα τελείως ἀπὸ ἐσᾶς, καὶ νὰ σκεπάζωμεν τὸ πρόσωπόν μας, καθὼς τότε ὁ Μωϋσῆς ἐσκεπάζε τὸ πρόσωπόν τε, διὰ νὰ μὴ τὸ ἴδουν οἱ ἀσθενεῖς ὀφθαλμοὶ τῶν Ἑβραίων· ἐπειδὴ ἡμεῖς δὲ φοβούμεθα ὅτι ἔχον νὰ βλαφθεῖν οἱ ὀφθαλμοὶ σας ἀπὸ τῆς θεωρίας μας· διὰ τὴν αὐτὴν δὲν εἶναι

(1) Προσέφεραν ὁμοίωμα εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ῥητὸς τῆς φράσεως ὁ σοφὸς Θεόδωρος· „προσέφθη ἐστὶν ὡς ἡ τοῖς διακόνοις τῆς χάριτος προσεσσομένη δόξα, ὅτι ὡς δὲ δόξαν εἶποι τις ἂν ἀκόσως τὴν Μωσῆϊ προσγε-

νομένην, ἀποβλέπων εἰς τὴν· ἐν νυκτὶ μὲν γὰρ τὸ „λυχνιαῖον φῶς, φανότατον εἶναι δοκί, ἐν μισσημβρίᾳ δὲ μίσση, κρύπτεται, καὶ εἰς φῶς μετανομίζεται“.

εἶναι ἀσθενεῖς καὶ ἀδυνατοί, καθὼς ἦτον οἱ ὀφθαλμοὶ πῶν Ἑβραίων· ὁ γὰρ Μωϋσῆς, ἃς ἔδωκεν ἐδέχθη πᾶς πλάκας, καὶ ἐκατέβη ἀπὸ τὸ ὄρος τῆ Σινᾶ, εἶχε τὸ πρόσωπόν του τόσο λαμπρόν, ὅπως δὲν ἐδύναντο οἱ Ἑβραῖοι νὰ πλησιάσῃ εἰς αὐτὸν, καὶ νὰ σιωπήσῃ, ἕως ὅτε ὁ Μωϋσῆς ἔβαλε σκέπασμα ἐπ' αὐτὸν εἰς τὸ πρόσωπόν του, καθὼς φαίνεται εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφήν. „Καὶ εἶδον Ἀαρὼν, καὶ πάντες οἱ πρεσβύτεροι τὸν Μωϋσῆν, καὶ ὡς δὲ δόξασμεν ἡ ἄψις τῶ χράματος τῶ προσώπου, καὶ ἐφοβήθησαν ἐγγίσει αὐτῷ... „Καὶ ἐπέθηκεν ἐπὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ κάλυμμα· ὡς δ' αὖ εἰσπορεύετο Μωϋσῆς εὐαν- „τι Κυρίου λαλεῖν αὐτῷ, περιερίπτετο τὸ κάλυμμα, ἕως τῆ ἐκπορεύεσθαι· καὶ ὅτε ἐλθὼν ἐλά- „λει πᾶσι πῶς ἦτο Ἰσραὴλ, ὅσα ἐνετείλατο αὐτῷ Κύριος· καὶ εἶδον οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τὸ „πρόσωπον Μωϋσέως ὅτι δεδόξασται, καὶ περιέθηκε Μωϋσῆς κάλυμμα ἐπὶ τὸ πρόσωπον „αὐτοῦ, ἕως αὖ εἰσελθεῖν συλλαλεῖν αὐτῷ“. (Ἐξ. λδ'. 30.) Ταύτῃ δὲ τῇ ἰσορίαν ἀναφέρει ὁ Παῦλος ἐδῶ, καὶ πνευματικῶς ἀλληγορεῖ τί ἐσημαίνει.

13. „Καὶ οὐ καθάπερ Μωσῆς ἐτίθει κάλυμμα ἐπὶ τὸ πρόσωπον „αὐτοῦ, πρὸς τὸ μὴ ἀπεινῆσαι τὰς ὕψις Ἰσραὴλ εἰς τὸ τέλος τῆ „καταργήσεως“.

Ηἵτοι δὲν εἶναι χρεῖα, λέγει, νὰ σκεπαζόμεθα ἡμεῖς ἀπὸ λόγους, καθὼς ὁ Μωϋ- σῆς ἐσκέπαζε τὸ πρόσωπόν του με σκέπασμα διὰ νὰ μὴ τὸν βλέπωσι οἱ Ἑβραῖοι· ἐπειδὴ ἐσεῖς εἰσθε διωκτοὶ νὰ βλέπετε τὴν νοτιῶν δόξαν ταύτην τῆ Εὐαγγελίᾳ, τὴν ὁποίαν ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι ἔχομεν· καὶ μὲν ὅπως ἐτάπη ἡ δόξα τῆ Εὐαγγελίᾳ εἶναι λαμπροτέρα ἀπὸ τὴν δόξαν τῆ Μωϋσεως, ἥτοι ἐσεῖς διώσθε νὰ νοήτε τὰ Μυστήρια τῆ Θεοῦ, καὶ τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι δὲν χρειαζόμεθα νὰ σκεπαζώμεθα αὐτὰ ἀπὸ λόγους, ὥσπερ με σκέπασμα, με τὴν ἀσάφειαν, καὶ σκοτεινάδα πᾶν λόγων καὶ νοημάτων. Οἱ δὲ Ἑβραῖοι με τὸ νὰ ἦτον παχεῖς, καὶ χονδροί, δὲν ἐδύναντο νὰ ἰδοῦν καὶ νὰ σοχασθῇ ὅτι ὁ Νόμος ἔχει τέλος, καὶ ὅτι θέλει μείνῃ ἀργός (1), δι' ὃ,τι τὸ κάλυμμα σημαίνει τὸν πα- χυὸν νοῦν πῶν Ἑβραίων, καθὼς θέλει μάθῃς καὶ ἀπὸ τῶ ἀκόλουθα λόγια τῆ Ἀποστόλου. Μερικοὶ δὲ ἐτίθι ἐνόησαν τὸ ρητὴν ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ νὰ μὴν ἡμποροῦν οἱ Ἑβραῖοι νὰ ἰδοῦν τὴν δόξαν τῆ Μωϋσεως, ἐφανέροντε πῶς ἡ δόξα ἐκείνη ἔχει τέλος· δι' ὃ,τι με τὸ νὰ μὴν ἐβλέπετο ἀπὸ τὰς ἄλλας, κατὰ τὸ ποῦ εἶδεν δόξα ἦτον λοιπὸν· καὶ ἐτίθι ἐδηλώτο, ὅτι εἶναι ὀλιγοχρόνιος, με τὸ νὰ μὴν ἐφαίνετο εἰς πῶς ἦτον δόξα. Εἶπε γὰρ ὅτι δὲν ἐδύναντο οἱ Ἰσραηλῖται νὰ ἰδοῦν εἰς τὸ τέλος τῆ καταργήσεως, ὥσπερ νὰ ἔλεγον· ὅτι, ἐπειδὴ δὲν ἐβλεπον οἱ Ἰσραηλῖται τὴν δόξαν τῆ Μωϋσεως, λοιπὸν τέλος εἶχε καὶ ἐπαύσατο ἡ δόξα ἐκεί- νη, καὶ ὥς ὀλιγοχρόνιος ἦτον, ὥς ὅπως εἰς αὐτὴν ἄρχισε, καὶ ἐπαύσατο.

14. „Ἀλλ’

(1) Ὁ δὲ σοφὸς Φώτιος περὶ τοῦτο ἔρμηνεύει ὅτι ἐδό- δη ἐντολή εἰς πῶν Ἀδὰμ ἐν τῇ Παραδείσῳ, ἀλλὰ κα- τεργήθη καὶ ἐπαύσατο· ἐδόδη καὶ εἰς πῶν Νῶε, ἀλλὰ καὶ ἐκείνη κατεργήθη· ἐδόδη καὶ εἰς πῶν Ἀβραάμ Διαθήκη, ἀλλὰ ὁ Νόμος κατεργήσατο αὐτῇ, μετὰ τὸν μεταβο- λῆς, καὶ προσθήκης· ἐδόδη καὶ ὁ διὰ Μωσέως Νόμος, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς κατεργήθη, καὶ ἐπαύσατο, ὅχι διὰ τὴν δόξην αὐτοῦ ἀλλὰ διὰ τὸν Νόμον, καὶ νὰ κατεργήθη ἐκείνος, ἀλλὰ διὰ τὸ νὰ μείνῃ εἰς πῶν αἰῶνα. Ὅλοι μὲν οὖν οἱ πρότεροι Νόμοι κατεργήθησαν, ἀλλὰ τέλος τοῦ καταρ- γήσεως ἔγινε ὁ διὰ Μωσέως Νόμος, ἐπειδὴ ὕστερα ἀ- πὸ αὐτοῦ, ἄλλος δὲν ἐκατεργήθη· εἰ δὲ ὁ Νόμος τέ- λος ἔγινε τῆ καταργήσεως, λοιπὸν καὶ τὸ πρόσωπον ὅ- πως ἔφερε πῶν Νόμον, φανερὸν ὅτι πῶν τέλος τῆ κα- τεργήσεως, ἥτοι ὁ Μωϋσῆς· καθὼς καὶ τὸ Εὐαγγέ- λιον, καὶ ὁ τοῦ Εὐαγγελίου Δοτὴρ, μένει εἰς πῶν αἰῶνα.

Καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει ἐρμηνεύων τὸ ρητὸν τῆ- πο· „ἡμεῖς (οἱ Ἀπόστολοι δηλαδὴ) οὐ δεόμεθα πῶ κα- „λύμματος, καθάπερ ἐκείνος“ (ὁ Μωϋσῆς δηλ.) τι- „στοῖς γὰρ διαλεγόμεθα· πάντες δὲ οἱ πιστεύοντες πῶς „τῶ νοητοῦ φωτός ἀπολαύσιν αἰῶνι· δηλοῖ δὲ ὁ λό- „γος, ὡς τὴν Ἰουδαίαν ἀπιστίαν ὁ Θεὸς Μωϋσῆς „προδεδεικνύει, ἐπιτίθει τῷ προσώπῳ τὸ κάλυμμα, „διδάσκων ὡς τὸ Νόμον τὸ τέλος ἰδὼν ἐδυνήσονται· „τέλος γὰρ Νόμος Χριστὸς εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ πι- „στῶντι“ (Ῥωμ. ι. 4.) τὸ γὰρ ἔφη πρὸς τὸ μὴ ἀπ- „εἶσαι ὡς ὕψις Ἰσραὴλ εἰς τὸ τέλος τῆ καταργήσεως· „καταργήμενοι γὰρ ἔφη πῶν Νόμον, ταῖς παλαιαῖς „τέλεις δὲ τῆ καταργήσεως, τὸν ὑπὸ τῷ Νόμῳ κη- „ρυττομένους, ταῖς πῶν Χριστόν“.

14. „ Ἀλλ' ἐπωρώθησαν τὰ νοήματα αὐτῶν· ἄχει γὰρ τῆς σήμερον, τὸ αὐτὸ κάλυμμα ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, μένει, μὴ ἀνακαλυπτόμενον, ὅτι ἐν Χριστῷ καταργᾶται“ (1).

Επωρώθη, λέγει, καὶ ἐσκληρώθη, καὶ ἀναίσθητος ἔγινεν ὡσάν τινι πέτρῃ τινὶ καλῶς μόνῳ Παυλῷ, ὁ νῦν τῶν Ἑβραίων· καὶ διὰ τοῦτο, ἔτε οἱ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Μωϋσέως δεισιμόμενοι Ἑβραῖοι ἔβλεπον, καὶ ἐσοχάζοντο, ἔτε οἱ πωρινοὶ βλέπασιν, ὡς πεπωρωμένοι καὶ ἀναίσθητοι, καὶ ὡς ἔχοντες τὸ ἴδιον σκέπασμα ἐπάνω εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Μωϋσέως, ἦσαν ἐπάνω εἰς τὴν κατ' ἐπιφάνειαν ἀνάγνωσιν τοῦ παλαιῦ Νόμου. Μωσῆς γὰρ ὀνομάζει τὸν Νόμον ὁ Κύριος εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, καθὼς εἶναι ἐκεῖνο ὅπου λέγει „ ἔχου Μωσῆα, καὶ τὴν Προφήταν“· (Λευκ. 15. 29.) καὶ διὰ τοῦτο δεῦν ζεσπεπάζεται εἰς τὰς πωρινὰς Ἑβραίας, ἐδὲ γνωρίζεται ἀπὸ αὐτῆς τοῦτο τὸ νόημα, ὅτι δηλαδὴ ὁ Χριστός. ἔμελλε νὰ καταπαύσῃ τὸν παλαιὸν Νόμον· ὥστε ἡ ἀμαρτία αὐτῶν αὕτη, εἶναι ποραιρετική, καὶ τῆς πεισματικῆς αὐτῶν γνώμης, διὰ τὴν ἡ πώρωσις, καὶ σκληρότης καὶ ἀναίσθησία τοῦ νοῦς, εἶναι σφάλμα, ὅχι φυσικόν, ἀλλὰ τῆς προαιρέσεως. Μὴ θαυμάζετε, λέγει, ἀνίσως οἱ πωρινοὶ Ἑβραῖοι δεῦν ἡμποροῦν νὰ ἰδῶν τὴν δόξαν τοῦ Χριστοῦ, καὶ νὰ πισύσουσιν· διὰ τὴν ἐδὲ τὴν δόξαν τοῦ παλαιῦ Νόμου τὴν ὀλιγωτέραν τῆς τοῦ Χριστοῦ δόξης, ἐδιδύοντο νὰ βλέπουσιν· ἐπειδὴ, αὐτοὶ ἔβλεπον τὴν δόξαν τοῦ Νόμου, βέβαια ἠθέλαν ἰδοῦν καὶ τὴν δόξαν τοῦ Χριστοῦ, καὶ τοῦ Εὐαγγελίου· δι' ὅ,τι δόξα Νόμου εἶναι τὸ νὰ ἰδῇ τινὰς, καὶ νὰ πισύσῃ εἰς τὸν Χριστόν, τὸν ὑπὸ τοῦ Νόμου καταργηθέντα. Πᾶς δὲ ὁ Μωϋσῆς καὶ ὁ Νόμος ἔειπεν, ὅτι ὁ Νόμος πάλιν αὐτοὺς μέλλει νὰ καταργηθῇ ἐν τῷ Χριστῷ, ἦγον διὰ τοῦ Χριστοῦ; εἰς τὸ Δεύτερονόμιον ὅπως λέγει· „ Προφήτῳ ὑμῖν ἀναστήσει Κύριος ὁ Θεός· αὐτὸς ἀνάσσει κατὰ πάντα“· (Δευτ. 18. 18.) Ὡς ἐπειδὴ οἱ Ἑβραῖοι ἐπρόσασσοντο ἀπὸ τὸν Μωϋσῆν, καὶ τὸν Νόμον, νὰ ἀνάσσωσιν τὸν Χριστόν· ὁ δὲ Χριστός ἔλυσεν τὰ Σάββατα, καὶ τὴν περικοπὴν, καὶ τὰ ἄλλα ἔθιμα τοῦ Νόμου, (ὅσα δηλαδὴ ἀπέβλεπον εἰς τὸν ἱερουργικόν, καὶ τελεουργικόν Νόμον, καὶ ἔχι ὅσα ἀπέβλεπον εἰς τὸν ἡθικόν, καθὼς εἶναι αἱ δέκα ἐντολαὶ καὶ τὰ ἄλλα· ταῦτα γὰρ καὶ μετὰ τὸ Εὐαγγέλιον ἐνεργῶσι (2)· λοιπὸν ὁ Νόμος ὁ ἴδιος ἐπρόσασσε τὴν ἐδικλῶν καταργήσιν· ἀλλὰ καὶ πρὸς τοῖς, ἐπειδὴ ὁ Νόμος ἐπρόσασσε νὰ γίνωνται μὲν εἰς εἷνα Ναὸν τῆς Ἱερουσαλὴμ ἢ θυσίας, ὁ δὲ Χριστός προείπεν ὅτι θέλει κηρυχθῇ ὁ Ναός· λοιπὸν μὲν τὸν κηρυγμὸν τοῦ Ναοῦ, ἀνέτρεψε καὶ τὰς θυσίας τοῦ Νόμου παντελῶς· Καὶ ὁ Δαβὶδ δὲ εἰπὼν περὶ τοῦ Χριστοῦ ὅτι „ σὺ Ἱερὸς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν „ Μελχισεδέκ“· (Ψαλ. 110. 4.) ἔδειξεν ὅτι ὁ Νόμος καταργήθη, ὁ πᾶς θυσίας τῶν ἀλόγων προσάξων· ἀπὸ ποῖον; ἀπὸ τὸν Χριστόν, ὅς τις, ὅχι διὰ θυσιῶν ἀλόγων, ἀλλὰ δι' ἁρτῶν καὶ οἶνου ἐπρόσασσε νὰ ἐπιτελέσῃ τὴν ἀναίμακτον ἱερουργίαν· καθὼς καὶ ὁ Παῦλος ἀλλαχὲρ εἶπε· „ μετατιθεμένης τῆς ἱερουσιᾶς, ὅς ἀνάγκης καὶ Νόμος μετὰθεσις γίνεται“· (Ἑβ. 7.) Τὸ τοῦ ἴδιον ἀποδείχεται καὶ ἀπὸ τοῦ ἄλλο ρητὸν τοῦ Δαβὶδ, τὸ ὁποῖον λέγει ἐκ μέρους τοῦ Χριστοῦ, ἦτοι τὸ „ θυσίαν καὶ προσφορὰν ἐκ ἡθέλησας, σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι“· (Ψαλ. 110. 7.) (3)

15. „ Ἀλλ' ἕως σήμερον, ὡμίκα ἀναγινώσκηται Μωσῆς, κάλυμμα, ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν κᾶται“.

Επειδὴ ἀνωτέρω ἔειπεν, ὅτι δεισέκεται σκέπασμα εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ παλαιῦ Νόμου, διὰ νὰ μὴ νομίσῃ τινὰς, ὅτι σκέπασμα λέγει τὴν ἀσάφειαν, καὶ σκοτεινάδα ὅπως ἔχει ὁ Νό-

(1) Ἐπιτελεῖ ἡμεῖς εἶναι ἐδὲν τὸ δὲ πλῆρες τῶν ἐστὶν· „ μὴ ἀνακαλυπτόμενον, ὅτι ἐν Χριστῷ καταργᾶται ἡ παλαιὰ Διαθήκη“.

(2) Ὅρα τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „ τὸν Νόμον τῶν ἐν πολλῶν ἐν δόγμασι καταργήσας“· (Ἑβ. 7. 15.) καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „ ὑμεῖς γὰρ ἐπ' ἐλπίδι ἐκλήθητε, ἀδελφοί“· (Γαλ. 3. 13.) ἵνα μάθῃς περὶ τῆς καλῆς τέρας.

(3) Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀλεξανδρινὸς Κύριλλος ἐρμηνεύων τὸ ρητὸν τοῦτο „ μὴ ἀνακαλυπτόμενον εἰς τὸ γινῶναι“· αὐτοῦς, ὅτι ἐν Χριστῷ καταργᾶται ὁ Νόμος· ὁ γὰρ „ Χριστός καταργᾶ τὸ κάλυμμα“· αὐτὸς γὰρ ἐν ἡ ἀλήθειᾳ, θνατὴν, πάντι τὴν σκιάν, καὶ τὴν διπλοῦν τοῦ Νόμου“· (Βιβλ. τῆς ἐρμηνείας τοῦ Λευκά παρ' Οἰκουμεν.)

Νόμος εἰς τὸ νᾶ νοηθῇ· διὰ τῆτο λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι σκέπασμα ἐνοῶ καὶ λέγω πρὸς πάντων, καὶ αἰσθησίαν, καὶ παχύτητα τῆς καρδίας πᾶν Ἑβραίων· ἐπεὶ καὶ τότε εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Μωϋσέως δὲν ἦν τὸ σκέπασμα διὰ τὸν Μωϋσῆν, ἀλλὰ διὰ τὴν τῶν θεωρουμένων Ἑβραίων παχύτητα, καὶ ἀσθένειαν τῶν ὀφθαλμῶν τος (1).

16. „Ἦνίκα δ' ἂν ἐπιστρέψῃ πρὸς Κύριον, περιαιρᾶται τὸ κάλυμμα·
,,ὁ δὲ Κύριος, τὸ Πνεῦμά ἐστιν“.

Εδῶ λέγει πᾶρα ὁ Ἀπόστολος τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον εἶπαι δυνατὸν νᾶ διορθωθῶν οἱ Ἑβραῖοι, εἰς θελήσωσιν, ὅταν, λέγει, ἐπιστρέψῃ πρὸς Κύριον, ἤγουν ὅταν ὁ Ἑβραῖος ἀφήσῃ τὸν Νόμον, καὶ γυρίσῃ εἰς τὸ Πνευματικὸν Εὐαγγέλιον, τότε ἀσκηκόνται ἀπὸ αὐτὸν τὸ σκέπασμα καὶ ἡ παχύτης τῆς καρδίας τῶν· διὰ τί, καὶ εἰς τὸν Μωϋσῆν ἔτιζι ἡκολέθει· καὶ ὅταν ὁ Μωϋσῆς ἐγύριζε πρὸς τὸν Θεόν, ἐσήκονε τὸ σκέπασμα ἀπὸ τοῦ προσώπου τῶν· τῆτο δὲ ἦν ὁ εἶδος τύπος τῶ μέλλοντος· ὅτι ὅταν καὶ ὁ Ἑβραῖος γυρίσῃ πρὸς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, (τῆτο γὰρ εἶναι ὁ Κύριος) τότε θέλει ἰδῆ γυμνὸν, καὶ ἀσκέπασον τὸ πρόσωπον τοῦ Νομοθέτου Μωϋσέως· ἡ μάλλον εἰπεῖν, καὶ αὐτὸς θέλει εἶναι εἰς τὰξιν τῶ Μωϋσέως, καὶ θέλει ἀπολαύσει τὴν δόξαν τῶ Εὐαγγελίου, τὴν ὑπερβάλλουσαν τὴν τῶ Νόμου δόξαν, ὡς εἶπομεν· δι' ὅ,τι ταύτῃ τὴν δόξαν θέλει χαρίσει εἰς αὐτὸν τὸ Πνεῦμα, ὡς Κύριος, καὶ Παντοδύναμος (2).

17. „Οὐ δὲ τὸ Πνεῦμα Κυρίου, ἐκᾶ ἐλευθερία“.

Εἰς τὸν Νόμον, λέγει, ἦν ζυγὸς καὶ δουλεία· εἰς δὲ τὸν Νόμον τῶ Πνεύματος, ἦτοι εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, εἶναι ἐλευθερία· ὥστε ὅπως, εἰς αὐτὸ βλέπει τινὰς ἀνεμποδίστως, καὶ ἐλευθερίας τὴν δόξαν τῶ Κυρίου (3).

18. „Ἡ·

(1) Ἀξιολογὰ δὲ ἡμῶς ἀληθῶς καὶ ἐκάστα ἀπὸ λέγει ὁ σοφὸς Θεοδωρίτος ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ ῥήτου οὗτου οὕτω γάρ φησι· „τί σημαίνει τὸ κάλυμμα τὸ ἐπιτε-
,,δεῖ τῶ προσώπῳ τῶ νομοθέτου; ἔχομεν τῶ Ἀπο-
,,σώμα τὴν ἐρμηνείαν· „μέχρι γὰρ φησὶ τῆς σήμερον,
,,ἦνίκα ἀνεγνώσκειται Μωϋσῆς κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρ-
,,διαν αὐτοῦ κατὰ, μὴ ἀνακαλυπόμενον, ὅτι ἐν
,,Χριστῇ καταργηται· ἦνίκα δ' ἂν ἐπιστρέψῃ πρὸς Κύριον,
,,περιαιρᾶται τὸ κάλυμμα· ὡς περὶ γὰρ τότε θέλει ἐν-
,,πλησθῆ δόξης τῶ Νομοθέτου τὸ πρόσωπον, καὶ τὸ σέ-
,,λαι τὸ ἐκᾶσθαι, ὑπὲρ ἀσκήτων ἐκπεμπόμενον, ἀντι-
,,βλέπειν οὐκ εἰς τὰς ἐπιτοχὰς αὐτοῦ, ἀλλ' ἡ ἑτέρως
,,πρὸς πρόσωπα στρέφει, ἡ τῶ ὀφθαλμοῦ μὴν ἡνάγκα-
,,ζε· καὶ τῆτο χάριν ἐχρήσῃ τῶ προκαλύμματι, τῶ
,,λαῶ διαλεγόμενοι· πρὸς δὲ τὸν Θεὸν ἐπιστρέφον, γυ-
,,μνὸν ἔχει τὸ πρόσωπον· ὡς Ἰσραὴλ, τῶ τῶ Νο-
,,μου προσέχοντες γραμματι, τὴν μὲν δόξαν ἐχ' ὁ-
,,σι, μόνον δὲ τὸ κάλυμμα βλέπασιν· τῇ δὲ τῶ Πα-
,,ναγίῳ Πνεύματι χάριτι προσιόντες, ἀπακαταπονται
,,μὲν τῶ προκαλύμματι· θεωρεῖσι δὲ τὴν δόξαν, ἥς
,,Μωϋσῆς ἐνπληθεύ· Τῆτο γὰρ καὶ ὁ μακάριος λέ-
,,γει Παῦλος „ἡμῶς δὲ πάντες ἀνακαλυμμένῳ προσώ-
,,πῳ τὴν δόξαν Χριστοῦ καταπαριζόμενοι, τὴν αὐτὴν
,,δόξαν μετμορφόμεθα, ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, κατὰ
,,τὴν ἐκτὸ Κυρίου Πνεύματος“· (Σειλ. 934. τῆς
Πενταπλευχοῦ)

(2) Ὁ Μέγας Βασίλειος λέγει διὰ τί τὸ Πνεῦμα Κυρίου ἐνμάζεται· „Ἐπὶ πάντα ἐνέργει τὸ ὕψος διὰ
,,τοῦ Πνεύματος φανερῶνται, Κύριος ονομάζεται τὸ
,,Πνεῦμα τῶ τοῦ Κυρίου ὀνόματι“· (Ὁμιλ. εἰς τὸ
Ἅγιον Βαπτισμα·)

(3) Τὸ ῥητὸν οὗτο τῶ Ἀποστόλου ἐρμηνεύων ὁ Κο-

ρείσιος λέγει· „ὅπως τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἐκᾶ ἐλευ-
,,θερία· ἐκ ἐπὶ κάλυμμα· οὐκ ἐπὶ γραμματι· οὐκ
,,εἰς δουλείαν ἀλόγων ζώων· καὶ γὰρ λαμπρὸν ἐστὶ καὶ ἐκ-
,,φανὲς τὸ κηρυγμα τῶ ἁγίου Τριάδος, καὶ τῆς ἐναν-
,,θρωπήσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου“· καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ πρώτη ἐλευ-
,,θερία, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, ἦγουν ἡ προηγουμένη· Ἡ
δὲ δευτέρα καὶ ἐπομένη, κατὰ τὸν Αὐγουστίνον, εἶναι ἡ
ἀγάπη τῆς δικαιοσύνης καὶ ἀρετῆς· κατὰ δὲ ἄλλους, ἡ
ἐλευθερία τῶ Πνεύματος μὲ δέκα τινα σωίζεται· α'.
μὲ τὴν δαίμονιν τῶ Προδύκτου καὶ τῶ ζήλου, β'. μὲ τὴν
δραστικὴν ἐνέργειαν τῶ κηρύγματος γ'. μὲ τὴν σοφίαν
τῶν μελλόντων δ'. μὲ τὴν αγιότητα ε'. μὲ τὴν δύναμιν
τῶν δυνάμεων ζ'. μὲ τὴν ἀδυναμίαν τῶν τελευτῶν ἐχθρῶν
σάρκος, καὶ Κόσμου, καὶ Κοσμοκράτορος ζ'. μὲ τὴν
ἐλπίδα τῆς ὑποστάσεως, η'. μὲ τὴν πρὸς Θεὸν ὑπὸ
ἐλπίδι καὶ τῶν μελλόντων θ'. μὲ τὸ πλῆθος τῶν βοηθούντων μετὰ τῶν
ἁγίων ι'. μὲ τὴν ἀδίστακτον ἐλπίδα τῆς ἀποκρίσεως
τῆς μακαριότητος. Περὶ τῆς ἐλευθερίας ταύτης τὸ Πνεῦ-
ματος εἶπεν ὁ Κύριος· „εἰάν ὑμεῖς μανήτε ἐν τῶ λό-
,,γῳ τῶ ἐμῷ, ἀληθῶς μακάριται με εἶτε, καὶ γνώσεθε τὴν
,,ἀληθείαν καὶ ἡ ἀληθὴ ἐλευθερώσῃ ὑμᾶς... εἰάν ἂν ὁ
,,ὁὗς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ, ὅπως ἐλευθεροὶ ἐσέθε“· (Ἰω.
ἡ. 32.) Βλέπετε δὲ ὅτι καθὼς ὁ ὁὗς ἐλευθεροὶ, ὥς καὶ τὸ
Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐλευθεροὶ· ἐμοῦσιον ἀρα εἶναι μὲ
τὸν ὕψος τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· καὶ λοιπὸν ἂν αὐτὸ
μᾶς ἐλευθερῇ, πῶς ἂν αὐτοῦ δούλων; ἀσχετῶς ὡς οἱ
βλασφημῶντες Μακεδονίαν κατὰ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, βλασφημῶν
τὴν αὐτοχάρτην. Περὶ τῆς ἐλευθερίας ταύτης τῆς
πνευματικῆς, ἐγράφη καὶ εἰς τὴν Γαλάτας ὁ Ἀπόστολος· „τῇ
ἐλευθερίᾳ ἐν ἣ ἡμεῖς Χριστὸς ὑμᾶς ἠλευ-
,,θερώσε, ἐκένεσε, καὶ μὴ πάλιν ζυγοῦ δουλείας ἐν-
,,χέσε· (Γαλ. ε. 1.)

18. „Ἡμᾶς δὲ παῦτες ἀνακαλυμμένῳ προσώπῳ τῷ δόξαν Κυρίου
κατοπτριζόμενοι, τῷ αὐτῇ Εἰκόνα μεταμορφόμεθα, ἀπὸ δό-
ξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ Κυρίου Πνεύματος“ (1).

Τόσω, λέγει, ἐλθούσαν καὶ εὐγενεῖαν ἀπολαμβάνομεν, ὥστε ὅπῃ, ὅχι καθὼς τότε ὁ
κύριος Μωσῆς, ἀλλὰ ὅλοι ἡμεῖς οἱ πιστοὶ Χριστιανοί, βλέποντες τῷ δόξαν τοῦ Κυρίου με-
τασχημασθέντες ὡς πρόσωπον, (ἐπειδὴ κοντὰ εἰς τὰς πιστεύσαντας Χριστιανὰς δεῖ εἶναι καὶ σέ-
πασμα) ἡμεῖς ὅλοι, λέγω, βλέποντες τῷ δόξαν τοῦ Κυρίου, μεταμορφόμεθα τῷ αὐτῷ
Εἰκόνα τῆς δόξης, καὶ γινόμεθα ὡσαύτως καὶ ὡς καθερέπτης· καὶ δεχόμεθα μετὰ τῷ τοῦ Κυρίου
δόξαν εἰς τὸν αὐτὸν μας, ἀντιλαμβάνομεν δὲ πάλιν καὶ ἡμεῖς ἀπὸ λόγους, κατὰ ἀντανά-
κλασιν, ἄλλῳ ὁμοίαν δόξαν. Καὶ καθὼς τὸ καθαρόν καὶ λαμπρόν ἀσπῆμι, ὅταν βαλθῇ
ἀντικρὺ τῇ ἡλίᾳ, δέχεται μετὰ τὰς ἀκτῖνας, καὶ τὸ φῶς τῇ ἡλίᾳ, εὐγαίνει δὲ καὶ αὐτὸ πάλιν
ἀπὸ λόγους ἄλλας ἀκτῖνας, καὶ φῶς· τοιοτρόπως καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί, καθαρῶς ὡς
εἰς τὸ Ἅγιον Βάπτισμα, διὰ μέσου τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ αὐγαζόμενοι ἐν τῇ καρδίᾳ
ἀπὸ τὰς ἀκτῖνας ἐκείνης, εὐγάνομεν καὶ ἡμεῖς ἀπὸ τῷ καρδίαν μας, μίαν τινα λαμπρότητα
νοητῶν, καὶ μεταμορφόμεθα τὴν αὐτὴν Εἰκόνα, ἀπὸ τὴν δόξαν τοῦ Πνεύματος, εἰς τὴν δόξαν
τὴν ἐδικήν μας· ὅποιαν δόξαν δηλαδὴ εἶναι ἀκόλουθον τῇ ἐκείνου ὅπῃ φωτίζεται ἀπὸ
τοῦ Πνεύματος, τὸ ὁποῖον εἶναι Κύριον τῶν πάντων, καὶ εἰς κανένα δεῖ ὑποκεῖται· δι' ὅ, τι
μετὰ τὸ νὰ ᾔναι αὐτὸ Κύριος, καὶ Δεσπότης τοῦ Παντός, ἀκολούθως ἔχει καὶ Δεσποτικόν, καὶ
Θεοπρεπὴ τὸν φωτισμόν· δι' ὅ, τι ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ γεμίζουν ἀπὸ Πνεύματος Ἁγίου διὰ μέ-
σε τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος, καὶ λάμπει αὐτῶν ἡ ψυχὴ (2), ἐπειδὴ καὶ ὁ Μωϋσῆς βλέπων-
τας

(1) Τοῦτο τὸ ῥητὸν ἐρμηνεύων ὁ Μέγας Βασίλειος
λέγει· „ὁ οὖν ἐν τῇ ἀναγνώσει τοῦ Νόμου περιελθὼν τὸ
„γράμμα, ἐπιστρέφει πρὸς τὸν Κύριον, ὁ δὲ Κύριος, οὖν
τὸ Πνεῦμα λέγεται, καὶ ὁμοίος γίνεται τῷ Μωϋσῇ
ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ Θεοῦ τὸ πρόσωπον δεδοξασμέ-
νον ἔχοντι“ ὡς γὰρ καὶ πῶς ἀνδρῶν χρώμασι πα-
ρακείμενα, ἐκ τῆς περιρρέουσιν αὐτῆς καὶ αὐτὰ καπα-
χρῶννυνται, ὥστε ὁ ἐκαστὸς ἐκτενείσκει τῷ Πνεύματι
τι, ἐκ τῆς ἐκείνου δόξης μεταμορφῶνται πῶς πρὸς τὸ
φανώτερον, οἷόν τι μορφήν, τῇ ἐκ τοῦ Πνεύματος
ἀληθείας τῷ καρδίαν κατελαμπρόμενος· καὶ τὸ ἐστὶ
τὸ μεταμορφῶσθαι ἀπὸ τῆς δόξης τοῦ Πνεύματος εἰς τὴν
οἰκίαν δόξαν, ἢ μικρολόγως, εἰς ἀμυδράς, ἀλλ' ἐπὶ
ποσῶν, ἐφ' ὅσον ἐστὶν ἡχος τὸν ὑπὸ τοῦ Πνεύματος
φωτίζομενον“ (Κεφ. κα'. περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.)

Λέγει δὲ καὶ ὁ σοφὸς Θεοδωρῆς, ὅτι μετὰ τὸν λόγον
τοῦτον ὅπου λέγει ἔδῳ ὁ Παῦλος, ὀνομάζων Κύριον τὸ
Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, δείχνει αὐτὸ ὁμοῖον τῷ Θεῷ καὶ
Πατρί· ἐπειδὴ ὁ μετὰ Μωϋσῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἐπέστρεψε
τὸ πρόσωπόν του, καθὼς λέγει ἡ θεία Γραφή· ἡμεῖς δὲ
οἱ Χριστιανοὶ ἐπιστρέφομεν τὸ πρόσωπόν μας εἰς τὸ Πνεῦ-
μα, ὡς λέγει ἔδῳ ὁ Ἀπόστολος· δεῖ ἡμεῖς δὲ ἀναφί-
ρη ἔδῳ ὁ Παῦλος τὸ Πνεῦμα, διὰ τὸ νὰ δέξῃ τῷ και-
νῷ Διαθήκῃ μεγαλιτέραν τῆς παλαιᾶς, ἀνίσως καὶ
ἡξίως πῶς εἶναι κτίσμα τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· δι' ὅ, τι
ἂν τὸ Πνεῦμα ᾔναι κτίσμα, ὡς βλασφημῶσιν οἱ Ἄραιοι,
καὶ ὁ Εὐνόμιος, ἡμεῖς δὲ προσερχόμεθα εἰς τὸ κτίσμα,
ὁ δὲ Μωϋσῆς ἐπροσέρχετο εἰς τὸν Θεόν καὶ Πατέρα, μι-
κροτέρα ἦναι λοιπὸν πολὺ ἢ νέα Διαθήκη ἀπὸ τῷ
παλαιᾷ· ἐπειδὴ δὲ ἡ νέα Διαθήκη εἶναι καλλίτερα,
καὶ πολὺ μεγαλιτέρα τῆς παλαιᾶς, ἀρα δεῖ εἶναι κτί-
σμα τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἀλλ' εἶναι μετὰ τὸν Θεόν καὶ
Πατέρα ἰσοδύναμον καὶ ὁμοῖον. Εἶδε καὶ οἱ Πνευμα-
πομάχοι λέγον ἀναγνώσκοντες, ὅτι ὁ Ἀπόστολος ἔδῳ τὸν Κύ-
ριον ὀνομάζει Πνεῦμα, καὶ ἔχει τὸ Πνεῦμα ὀνομάζει Κύ-
ριον, τοῦτος ὁ λόγος εἶναι ἀνόητος· διὰ τί ὁ θεὸς Παῦ-
λος κάμνει ὅλῳ τὴν σύγκλησιν τῶν γραμμάτων, καὶ τοῦ
Πνεύματος· „ἐγγεγραμμένη γάρ φησιν, ἡμεῖς, ἀλλὰ
Πνεῦμα Θεοῦ ζώντος“· καὶ πάλιν „ὁ γράμματός,
ἀλλὰ Πνεῦμα“ καὶ ἄλλα· ὅλην ποίνω, ὡς τὸ Πα-
ναγίον Πνεῦμα Κύριον ὁ θεὸς Ἀπόστολος προσηγόρευεν.
Εἶδε τὸν Κύριον Πνεῦμα προσηγόρευεν, ἔπειτα ἂν ἔ-
δε ὁ Κύριος· ἀλλ' ἔχ' ὥστε ἄρρηται· ἀλλὰ Πνεῦμα Κυ-
ρίου, ἐπὶ δὲ αὐτοῦ ἡ σὺν κεχορηγῆται χάρις· καὶ ἵνα
μή τις αὐτὸ ὑπεργόν ὑπολάβῃ, ἀναγκαίως προσέδει-
κναι, ὅτι ὁ δὲ Κύριος τὸ Πνεῦμα ἐστὶ“.

(2) Ταῦτα πάντα λέγει καὶ ὁ θεὸς Χρυσόστομος,
ἐφ' ὃ τὴν ἡρασίαν καὶ ὁ ἱερός Θεοφυλακτος· ὁρνοῦ ὁ-
μως ὁ ἱερός Χρυσόστομος ἀκολούθως καὶ λέγει, ὅτι ἡ δό-
ξα αὐτῇ ἢ ἀπόρρητος ὅπῃ λαμβάνουν οἱ βαπτιζόμενοι
Χριστιανοί, μένει εἰς αὐτὴν μίαν, ἢ δύο ἡμέρας, καὶ
ἐπειτα κατασβεῖνται ἀπὸ τῆς βιωτικῆς φροντίδας, καὶ
πᾶς μετὰ τὸ Βάπτισμα ἀμαρτίας· „Οἱμοι! καλὸν γὰρ
ἐνταῦθα καὶ γενεᾶς μικρὸν· ὅτι τοσαύτης ἀπολαύ-
οντες εὐεργεσίας, εἰς τὴν παλαιὰν ἵσμεν, διὰ τὸ
παχέως ἀποκλίνειν τὰ πράγματα, καὶ πρὸς τὴν αἰσθη-
σιν ἐπιστρέφειν· αὐτὴ γὰρ ἡ δόξα ἢ ἀπόρρητος, καὶ
φωτεινὴ, μέχρι μὲν μίας, καὶ δευτέρας ἡμέρας ἐν
ἡμῖν μένει· τὸ λοιπὸν δὲ αὐτῷ κατασβεῖνται, τὸν
καίμῃ ἐπ' αὐτῶν τῶν βιωτικῶν πραγμάτων, καὶ τῇ
πυκνότητι τῶν νεφῶν ἀποκρυφθέντες τὰς ἀκτῖνας· χα-
μῶν γὰρ τὰ βιωτικά, καὶ χαμῶνος σκυθρωπότερον“.

(Ὁμιλ. ζ'. εἰς τὴν πρὸς Κορινθ. β'.) Ταῦτα δὲ καὶ
λέγει ὁ Ἅγιος, διὰ τί τῷ τότε καιρῷ μεγάλοι οἱ ἀν-
δρωται, ὡς ἐπὶ τὸ πλῆθος, ἐβαπτίζοντο· καὶ ἀκολού-
θως, ὁ γλῶσσα ἐπὶ τὸν εἰς τὴν προαιρετικὰ ἀμαρτημέ-
τα, καὶ ἐσβυναν τῷ δόξαν ἐκείνῃ, καὶ χάρις ὅπῃ ἐλάμ-
βαιον ἐν τῷ Ἁγίῳ Βαπτίσματι.

τας τὴν δόξαν τῷ Θεῷ, μετεμορφώθη καὶ αὐτὸς τὴν δόξαν ἐκείνῳ, ἵγουν μετέλαβε καὶ αὐτὸς εἰς τὸν αὐτόν τὴν δόξαν ταύτῃ, καὶ διὰ τὸτο ἔλαμψε τὸ πρόσωπόν τῆς, τὸ ὅποιον ἦτον τύπος ἡμῶν πῶς Χριστιανῶν (1).

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Δ'.

1. „Διὰ τῆτο, ἔχοντες τὴν διακονίαν ταύτῃ, καθὼς ἡλεήθημεν, ἔκ ἐκκακῶμεν“.

Επειδὴ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Παῦλος πολλὰ, καὶ μεγάλα λόγια, ὅτι οἱ Ἀπόστολοι εἶναι μεγαλύτεροι καὶ ἀπὸ τῶν Μαυσῶν· διὰ τὴν ἀνίσωσιν ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ εἶναι ἀνώτεροι τῷ Μαυῷ· σέως κατὰ τὴν δόξαν, πολλῶν μᾶλλον οἱ Ἀπόστολοι· διὰ τὸτο πῶρα ἐδῶ ἰατρεύει τὸν ὄγκον, καὶ τὸ μεγαλεῖον τῶ λόγου, καὶ λέγει, ὅτι τῷ Θεῷ εἶναι ὅλον τὸ πᾶν· διὰ τὴν ἡμεῖς, λέγει, οἱ Ἀπόστολοι, διάκονοι μόνον, καὶ ὑπηρεταὶ εἴμεθα· καὶ πάλιν ἐδὲ αὐτὴ ἡ διακονία εἶναι ἐδικόν μας κατόρθωμα, καὶ ἀρετὴ· ἀλλὰ καθὼς ἡλεήθημεν ἀπὸ τῶν Θεῶν, ἔτσι καὶ ἐλάβομεν τὴν διακονίαν ταύτῃ· ὅθεν καὶ αὐτὴ ἔργον τῶ Θεῷ ἐλέως εἶναι, καὶ ὅχι τῆς ἐδικῆς μας ἀρετῆς. Ὑπερβατὸν δὲ σχῆμα μεταχειρίζεται ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος· τὸ γὰρ διὰ τοῦτο, συνάπτεται μὲ τὸ, ἐκ ἐκκακῶμεν, ἵγουν διὰ τὴν ἡζιώθημεν νὰ λάβωμεν τοιαῦτα χαρίσματα, διὰ τοῦτο δὲν ἀποκάμνομεν εἰς τὰς θλίψεις, καὶ τὰς κινδύνους ὅπως πάσχομεν· ἐπειδὴ καὶ μίαν φοράν ἡλεήθημεν ἀπὸ τῶν Θεῶν, καὶ ἐδιωρίσθημεν εἰς τὸ νὰ ὑπηρετοῦμεν εἰς τὴν χάριν ταύτῃ τῷ Εὐαγγελίῳ.

2. „Ἀλλ' ἀπαπαίμεθα τὰ κρυπτὰ τῆς αἰσχυρίας, μὴ περιπατῶντες ἐν πανουργίᾳ“.

Τοὺς ψευδοπροσώπων φανερόναι αἰνιγματωδῶς ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, οἱ ὅποιοι ὅλα τὰ ὑπεκρίνοντο· διὰ τὴν λαμβάνοντες ἄσπρα κρυφίως, ἐφαίνοντο εἰς τὰ ἔξω ὅτι δὲν λαμβάνουσιν· καὶ νομιζόμενοι κατὰ τὰ ἔξω ἅγιοι, ἦτον κρυφίως ἀκάθαρτοι. Ἡμεῖς λοιπὸν οἱ Ἀπόστολοι, λέγει, ἀρνηθήκαμεν νὰ πράττωμεν τὰ τοιαῦτα σκοτεινὰ, καὶ ὑποκείμενα ἔργα, τὰ ὅποια ὅταν φανερόνται ἐντροπιάζου ἐκείνους ὅπου τὰ πράττει· διὰ τῆτο καὶ ἀκαλοῦθαι λέγει· „μὴ περιπατῶντες ἐν πανουργίᾳ“· ὥστε αὐτὰ εἶναι ὅπως προξενῶν ἐντροπὴν εἰς τὰς ποιῶντας· τὰ ἔργα δηλαδὴ, τὰ γινόμενα μὲ ὑπόκλεισιν, καὶ πανουργίαν· εἰ δὲ καὶ νοήσεις τὸ ρητὸν τῆτο, πῶς λέγει διὰ τὰς αἰσχυρίας, καὶ ἀκαθάρτους πράξεις, δὲν εἶναι κἀνὸς ἀποκρυφισμοῦ· διὰ τὴν οἱ ψευδοπροσώπων τοιοῦτοι ἦσαν, αἰσχροποιοὶ δηλαδὴ, καὶ ἀκάθαρτοι (2).

„Μη-

(1) Ὅθεν ἀξιάγασα εἶναι καὶ ἐκάστη ὁποῦ εἴπε περὶ αὐτοῦ ὁ μέγας Βασιλεὺς· „καθαρεύοντα δὲ ἐν αὐτῷ τῷ αἵματι, ὃ ἀνεμάξατο διὰ τῆς κακίας, καὶ πρὸς τὸν ἑαυτοῦ φύσιν καλὸς ἐπανεγένετο, καὶ οἷον εἰκὼν βασιλικῇ τῇ ἀρχαίᾳ μορφῇ διὰ καθαρότητος ἀποδόσιν· πᾶς ὅπως ἐστὶ μόνως προσεγγίσαι τῷ Παρακλήτῳ· ὁ δὲ, ὡς περὶ ἡλίου κεκαθαμένον ὄμμα παραλαβὼν, διέδειξεν ἐν αὐτῷ τῇ εἰκόνι (ἡτοι τὸν Τίον) τοῦ ἀοράτου (ἡτοι τοῦ Πατρὸς) ἐν δὲ τῷ μακαρίῳ τῆς εἰκόνος δεξιᾷ, τὸ ἀρρητὸν ὅτι παρρησιάζεται (ἡτοι τοῦ Πατρὸς) καλὸς“ (Κεφ. 3. περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος). Καὶ πάλιν· „ὡς περὶ τὸ λαμπρὸν καὶ διαφανὲς πᾶν σώματι, ἀκτῖνες αὐτοῦ ἐμπεσόντες, αὐτῷ γίνεται περιλαμπή, καὶ ἐτέραν ἀντὶ αὐτῶν ἀποσείβει· ὡς αἱ πνευματικοὶ ψυχῆ, ἐκαμφοῦσαι παρὰ τῷ Πνεύματι, αὐτῷ ἀποτελεῖται Πνύματι· καὶ εἰς ἐτέρας τῇ χάριτι ἐξαποστέλλουσιν“ (αὐτῷ 3.).

Ὁ δὲ ἱερός Θεοδόσεως, ὅχι κατωτέρα λόγια τοῦ Μεγάλου Βασιλέως, λέγει περὶ αὐτοῦ· „ὡς περὶ τὸν δι-

Epistole di S. Paolo. Tom. II.

„δὴ κάπτει, πᾶν εἰσπρόσθετον τῆς τύπης ἐκμάττει· τὰ· ὡς αἱ καθαφαὶ καρδίαι, τῷ Θεῷ τῇ δόξῃ ἐκδίδονται· δι' ὃ καὶ ὁ Κύριος ἐφ' ἡμᾶς· „Μακαριοὶ οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ ὅτι αὐτοῖς τὸν Θεὸν ὁρᾶται“ (Ματθ. 5. 8.). „Καὶ ὡς περὶ ὁ Ἰσίδας τὸν Διάβολον ἐκδεδεγμένον, τῇ ἐκείνου πονηρίᾳ ἐνετύπωσε αὐτῷ, ὡς ὁ τῇ θύρᾳ χάρει προσίει, ταῖς ἐκείνου φερομέναις μαρμαρυγαῖς κατενύγεται· καὶ ὡς ὁ ἐν σκοτεινῇ καθιζόμενος, σκοτεινὴ γίνεται, ὁ δὲ ἐν ἡλίῳ, ἡλιοειδής, καὶ φωτεινός· ὡς αὖ τῷ Θεῷ προσεδρόμων, θεοειδὴς δεχεται χαρακτῆρας“ (Σελ. 934. τῆς Πεντατεύχου). Καὶ πάλιν, „ὡς περὶ τὸ διαφανὲς ὕδωρ ἐκμάττειται πᾶν εἰσπρόσθετον τῆς ὁφείας, καὶ αὐτῷ τῷ ἡλίῳ, ὡς κύκλον, καὶ πᾶν ὑφαντὸν πᾶν κῆρυ· ὡς αἱ καθαφαὶ καρδίαι, τῆς θείας δόξης οἷον τῆς ἐκμάττει, καὶ καὶ πᾶν γίνεται· ἀπὸ δόξης δὲ λέγει αὐτῷ τῷ Θεῷ Πνύματι· μακαριοὶ οἱ δόξαν τῇ ἡμετέρᾳ, ἀντὶ τοῦ, ἐκείνου δεχόμεθα“.

(2) Ὁ δὲ Θεοδόσεως κρυπτὰ τῆς αἰσχυρίας λέγει τῇ περιουσίᾳ, ὡς οἱ δὲ ἐδῶν πεπιστωτοὶ ἐκκρύπτειν.

Ε

„Μηδὲ δολῶντες τὸν λόγον τῷ Θεῷ“.

Οχι μόνον, λέγει, ἡ ζωὴ ἡμῶν πῶν Ἀποστόλων εἶναι ἀπλῆ, καὶ ἀπονήρως, καὶ καθαρά· ἀλλὰ καὶ τὰ δόγματα τῆς Πίστεως, καὶ ὁ λόγος, καὶ ἡ διδασκαλία ὅπως κηρύττομεν, εἶναι ἄδολα, καὶ καθαρὰ· διὰ τὸ δὲ σμίγμεν μὲ αὐτὰ κἀνείνα ἄλλόττερον φρόνημα τῆς ἑξω σοφίας, οὐδὲ κἀνείνα ἥθος κολακeutικόν· ἀλλ' ἔτε ἄσπρα μαζόνομεν ἀπὸ τοῦ κήρυγμα· οὐδὲ, ποτὲ μὲν, τῷ διδάσκοντι, ποτὲ δὲ ἄλλο, συσχηματίζομενοι κατὰ τὴν καιροῦς, καὶ κατὰ τὰ πρόσωπα ὅπως εὖρομεν, καθὼς κἀμνην οἱ ψάδαπόστολοι, ὅχι· ἀλλὰ πάντοτε, καὶ πρὸς πάντας, τὰ αὐτὰ λέγομεν, καὶ διδάσκομεν.

„Ἀλλὰ τῇ φανερώσει τῆς ἀληθείας σωσιζῶντες ἑαυτοὺς πρὸς πάντας
„σωσέησιν ἀνθρώπων ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ“.

Οἱ μὲν ψάδαπόστολοι, λέγει, συσαίνοντες τὸν ἑαυτοῦς μὲ τὴν ὑπόκρισιν, μὲ τὸ νὰ φαίνονται μὲ ἄλλοι εἰς τὰ ἑξω, ἄλλοι δὲ ὄντες τῇ ἀληθείᾳ εἰς τὰ ἑσω καὶ τῷ καρδίαν· ἐγὼ δὲ συσαίνω τὸν ἑαυτὸν μου μὲ τῷ φανέρωσιν τῆς ἀληθείας, ἥτοι αὐτὰ τὰ πράγματα, καὶ τῷ ἀλήθειαν μάρτυρας μεταχειρίζομαι. χάριν λόγου· λέγω ὅτι δὲν πέρνω ἄσπρα, καὶ ἔχω εἰς τῷ μάρτυρας ἑσᾶς τὴν ἰδίαν· ὁμοίως καὶ εἰς τὰ ἄλλα. Ὅθεν μὲ ποιῶτον τρόπον συσαίνω τὸν ἑαυτὸν μου εἰς ὅλους τὴν ἀνθρώπων, πόσον τὴν ἀπίστην, ὅσον καὶ τὴν πίστην, δείχνωντας καθαρὰν τῷ ζῶντι ὅπως ζῶ, καὶ φανερόντωντας εἰς ὅλους τὸ κήρυγμα ὅπου κηρύττω, διὰ τὸ νὰ τὸ μανθάνουσιν· ἐπεὶ δὲ εἶναι δυνατὸν νὰ λανθάνῃ μὲν, καὶ νὰ κρυβῇ τινες ἀπὸ τὴν ἀνθρώπων, ἀπὸ τὸν Θεὸν δὲ, εἶναι ἀδυνατὸν νὰ κρυβῇ· διὰ τῷ λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ ταῦτα λέγω, καὶ ποιῶ, τὸν ὅποιον Θεὸν οἱ ψάδαπόστολοι, ποτὲ δὲ ἤθελαν δεχθῶν νὰ ἔχουν μάρτυρας, μὲ τὸ νὰ ἐλέγχωνται ἀπὸ τῶν σωσέησιν τους.

3. „Εἰδὲ κεκαλυμμένον ἐστὶ τὸ Εὐαγγέλιον ἡμῶν, ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις ἐστὶ κεκαλυμμένον“.

Επεὶ δὲ εἶπον ἀνωτέρω, ὅτι ἀγκαλὰ εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν εὐρίσκεται σκέπασμα ἐν τῇ ἀναγνώσει τοῦ Νόμου, οἱ δὲ πῖστοι Χριστιανοὶ μὲ ξεσκεπασμένον πρόσωπον βλέπεσι τῷ δόξαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· τώρα λέγει ἐδῶ, ὅτι ἂν καὶ νὰ ἦναι τὸ Εὐαγγέλιον σκεπασμένον, καὶ δὲν καταλαμβάνεται, ὅμως εἰς τὴν ἀπίστην εἶναι σκεπασμένον, καὶ ἀπὸ αὐτῆς δὲν καταλαμβάνεται· δι' ὅ,τι, καθὼς τότε ἠκολούθει εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν, καὶ δὲν ἐδιώκοντο νὰ ἴδω τὸ πρόσωπον τοῦ Μωϋσέως, ὡς εἶπομεν· ποιητοτρόπως καὶ τώρα ἀκολουθεῖ εἰς τοὺς ἀπίστην, καὶ δὲν διώκονται νὰ ἴδω τὸ Εὐαγγέλιον· τῷ δὲ, δὲν εἶναι ἔγκλημα, καὶ κατηγορεῖα τοῦ Εὐαγγελίου, ἀλλὰ πῶν ἀπίστων· διὰ τὸ, ἂν αὐτοὶ ἤθελαν πιστεύσαν, βέβαια ἤθελαν ἴδω καὶ αὐτοὶ μὲ ξεσκεπασμένον πρόσωπον τῷ δόξαν τοῦ Θεοῦ.

4. „Ἐν οἷς ὁ Θεὸς τῷ αἰῶνος τέττε ἐτύφλωσε τὰ νοήματα πῶν ἀπίστων, εἰς τὸ μὴ αὐγάσαι αὐτοῖς τὸν φωτισμὸν τοῦ Εὐαγγελίου, τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ“.

Μαζὴ μὲ τὴν πολλὰς, καὶ διαφορὰς ἀπωλεσμένων, συναριθμῶνται καὶ οἱ ἀπίστοι· τῶν δὲ πῶν ἀπίστων τὰ νοήματα ἐτύφλωσε ὁ Θεὸς τῷ αἰῶνος τούτου· ἐδῶ μὲν οἱ αἰρετικοὶ Μαρκεωνισαὶ λέγουσιν, ὅτι Θεὸν τῷ αἰῶνος τέττε εἶπεν ὁ Παῦλος τὸν Δημιουργὸν τοῦ Κόσμου, τὸν ὅποιον λέγουσιν δίκαιον, καὶ ἀγαθόν· χωρίζουσι γὰρ ἐκεῖνοι τὸν Δημιουργὸν τοῦ Κόσμου ἀπὸ τὸν Θεόν· οἱ δὲ αἰρετικοὶ Μανιχαῖοι λέγουσιν πάλιν, πῶς εἶπε Θεὸν τῷ αἰῶνος τέττε, τὸν διάβολον (1)· ὅμως ἔτε τὸ εἶναι, ἔτε τὸ ἄλλο ἀπὸ αὐτὰ τὰ νοήματα ἀληθεύει· ἀλλὰ εἶπε τῷ ὁ

Παῦ-

(1) Ὅρα εἰς τὸν β. Τόμον τῆς Ὀκτωβρίας. σελ. καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος Θεὸν τῷ αἰῶνος τέττε ἐννοεῖ 633. τί λέγει ὁ Θεὸς Μαξιμὸς· ἄκουσον δὲ τί λέγει τὸν διάβολον, (καθὼς δηλ. καὶ ὁ Ἁγίος Μαξιμὸς)· „ὁ

Παῦλος διὰ τὸν Θεὸν ἡμῶν· εἶδεν καὶ ὁ Θεὸς, ὀνομάζεται Θεὸς τῷ αἰῶνι τῷ τῷ, δὲ εἶναι κα-
 νον ἀποπν, ἐπειδὴ καὶ Θεὸς τῷ ἑαυτοῦ λέγεται· „ἐξομολογεῖσθε ᾧ, λέγει ὁ Δαβὶδ, τῷ
 „Θεῷ τῷ ἑαυτοῦ“· (Ψαλ. ρλβ. 26.) καὶ δὲ εἶναι μόνον τῷ ἑαυτοῦ Θεὸς, ἀλλ' εἶναι Θεὸς καὶ τῷ
 Ἀβραάμ, καὶ τῷ Ἰσαάκ, καὶ τῷ Ἰακώβ· (Ματθ. κβ'. 32.) καὶ ὅχι μόνον ἐκείνων τῶν Προ-
 πατέρων εἶναι Θεός, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν ἀνθρώπων. Τί λοιπὸν θαυμάσιον καὶ παράδοξον
 εἶναι, ἂν καὶ ὁ Παῦλος τώρα εἰς καιρὸν ἀρμόδιον, ὀνόμασεν αὐτὸν Θεὸν τῷ αἰῶνι τῷ τῷ; τῷ
 γὰρ ἐποίησε, διὰ τὸ νὰ δείξῃ περὶ αὐτοῦ εἰς τὰς ἀπίστους, ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ ὀνόματα κτίσ-
 ματα, ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε, τὰ ὅποια κτίσματα αὐτοὶ ἐντροφῶντες, καὶ ἀπολαμβάνοντες,
 ἀδελφοί, καὶ ἀρνούνται τὸν τέτων Δημιουργόν. Διότι δὲ νὰ ἀναγνώσθῃ καὶ ἐτζί τὸ ρη-
 τὸν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐτύφλωσε τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων τῷ αἰῶνι τῷ τῷ· ἐπειδὴ εἰς τῶν τῶν
 αἰῶνα εὐρίσκονται ἀπίστοι, εἰς δὲ τὸν μέλλοντα ἀπίστοι δὲ εἶναι (1). Τί δὲ δηλοῖ τὸ
 ἐτύφλωσε; ἦν ἐσυγχώρησε, καὶ παρέχοντο ὁ Θεὸς νὰ εἶναι τυφλοὶ οἱ ἀπίστοι, κα-
 θὼς δηλαδὴ ἐνοεῖται, καὶ τὸ ἄλλο Ἀποστολικὸν ρητὸν τὸ λέγον διὰ τὰς αὐτὰς ἀπίστους Ἐλ-
 λήνας· ὅτι „παρέδωκεν αὐτοὺς εἰς πάθη ἀτιμίας“· (Ρωμ. α. 28.) καθὼς εἵπομεν
 εἰς τὴν ἐρμηνείαν αὐτῶν, ὡς καὶ ἀναγνώδι. Ἐπειδὴ γὰρ οἱ ἀπίστοι πρῶτοι ἀπεπνήθησαν,
 καὶ ἐγκατέλιπον τὸν Θεόν, διὰ τὸ καὶ ὁ Θεὸς ἀκολούθως ἀφῆκε, καὶ ἐγκατέλιπον αὐτοὺς,
 ἐπειδὴ ὁ Θεὸς δὲν βιάζεται νὰ τὸν σώσῃ· ἀλλὰ θέλει νὰ σώζεται ὁ καθ' ἑαυτοῦ,
 καὶ μετὰ τὴν ἰδίαν τὴν θέλησιν. Βλέπε δὲ, ὡς ἀναγνώσας, ὅτι δὲν εἶπεν ὅτι ἐτύφλωσεν ὁ Θεὸς
 αὐτοὺς εἰς τὸ νὰ ἀπιστήσιν, ἀλλὰ εἰς τὸ νὰ μὴ ἰδῶν οἱ ἀκάθαρτοι καὶ σκοτεινοὶ αὐτῶν ὁφ-
 θαλμοί, τὸν φωτισμὸν τῆς δόξης τῆς Χρυσῆς, καὶ τῆς Εὐαγγελίας· φωτισμὸς δὲ εἶναι, τὸ νὰ
 πιστεύσωμεν οἱ ἀπίστοι ὅτι ὁ Χρυσὸς ἐσαυρώθη, ὅτι ἀνελήφθη, ὅτι θέλει δώσει τὰ μέλ-
 λοντα ἀγαθὰ· καὶ καθὼς ἐμποδίζει τινὰς εἶναι, ὅπως ἔχει πονεμένα τὰ ὀνόματα, διὰ τὸ νὰ μὴ
 ἰδῶν τὸν ἥλιον, ἵνα μὴ βλαβῇ περὶ αὐτοῦ· τοιοῦτόπως καὶ αὐτοὶ ἔγιναν μετὰ ἀπίστοι ἀπὸ
 λόγων, καὶ πονεμένα εἶχον τὰ ὀνόματα τῆς ψυχῆς τῶν· ἐπειδὴ δὲ τοιοῦτοι ἔγιναν ἀφ'
 ἑαυτῶν, διὰ τὸ ἐμπόδιζε καὶ ὁ Θεὸς ἀπὸ αὐτῶν τὰς ἀκτῖνας, καὶ τὸν φωτισμὸν τῆς δόξης
 τῆς Εὐαγγελίας τῆς Χρυσῆς διὰ τὸ νὰ μὴ βλαβουῖ περὶ αὐτοῦ, καθὼς καὶ ἀπὸ τῆς Ἑβραίου
 ἐμπόδιζε τὸ νὰ βλέπων τοῦ Μαυσέως τὸ πρόσωπον· ἐτζί ἐπρόσεξεν ὁ Κύριος, καὶ εἰς
 ἡμᾶς ἐν τῷ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίῳ νὰ μὴ ρίπτωμεν τὰ Ἅγια εἰς τὰς σκύλας, καὶ τὰ
 μαργαριτάρια ἐμπροσθεν εἰς τὰς χοίρας, „μὴ δώτε τὸ Ἅγιον τοῖς κυσὶ, μὴ δὲ βάλητε
 „τὰς μαργαριτὰς ἐμπροσθεν τῶν χοίρων“· (Ματθ. ζ'. 6.) (2) Καλῶς δὲ εἶπεν ὁ Παῦλος
 καὶ προσφυῶς τὴν λέξιν αὐγάζει· ἐπειδὴ εἰς τὴν παρεσαν ζωὴν, αὐγάζει μόνον ἔχομεν
 μετερίαν, καθὼς εἶναι δηλαδὴ τὸ ὀλίγον φῶς τῆς αὐγῆς τῆς ἡμέρας, καὶ δὲν ἔχομεν ὅλον
 τὸν φωτισμὸν τῆς ἀνεσπερου ἡμέρας ἐκείνης τῆς μέλλοντος αἰῶνος· ταύτῃ τὴν μετερίαν αὐ-
 γάζει, καὶ τὸ ἐπαῦθα διδόμενον ὀλίγον φῶς, εὐαδίαν, καὶ ἀρραβῶνα ὀνόμασε πρότερον ὁ
 Ἀπόστολος, ὡς εἵπομεν, (β'. Κορ. α. 22. καὶ β'. 15.) διὰ τὸ νὰ δείξῃ, ὅτι τὸ περὶ αὐτοῦ
 μέρος, καὶ τὸ ὅλον τῷ φωτισμῷ, ἐκτὶ εἰς τὴν ἄλλω ζωὴν ἔχομεν νὰ ἀπελαύσωμεν.

„Ὁς

„διὰ τοῦτο ἐτύφλωσεν αὐτοὺς τὰ νοήματα, καθάπερ ὁ
 „Παῦλος φησὶν, εἰς τὸ μὴ αὐγάζει τὸν φωτισμὸν τῆς
 „δόξης τῆς Εὐαγγελίας τῆς Χρυσῆς ἀλλ' ἐσφαλὴ τῆς ἐλ-
 „πίδος ὁ δῆλαιος“· (Ὁμιλ. ε. ἐν τῷ Πάσχα) Λέ-
 γουσι δὲ οἱ Ἅγιοι ἐπὶ, Θεὸν τῷ αἰῶνι τῷ τῷ διὰ τοῦτον,
 ὅχι ὡς συμφωνοῦντες τοῖς αἰρετικοῖς Μανιχαίοις· ἀλλ' ὅτι
 δὲν ἀκολουθεῖ κανὲν ἀποπν, ἂν καὶ ἐτζί τοιοῦτον τὸ
 ἀποστολικὸν τῷ ρητῷ.

(1) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος εἶπεν εἰς τὴν
 γενέθλια τῆς Κυρίου· „Ἰουδαῖοι σκανδαλιζέσθωσαν·
 „Ἐλπίστε διαγελασθῶσαν· αἰρετικοὶ γλωσσαλγέσθωσαν·
 „ποτε πισθῶσιν, ὅταν ἰδῶσιν εἰς ἑαυτὸν ἀνθρώπον,
 „καὶ ὡς Κριτὴν καθεζόμενον“· Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώ-
 ριστος ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῶν ρητῶν τῶν· „ἔδειξεν ὅτι τῷ
 „δε τῷ αἰῶνι ἡ ἀπίστια περιώριται“· ἐκτενὴ γὰρ τῷ
 „βίῳ γυμνῇ πᾶσιν ἡ ἀλήθεια δέκνυται“· ἐτύφλωσε δὲ
 „τῶν οἱ Θεός, ἐκ αὐτοῦ τὴν ἀπίστιαν ἐνδείξας, ἀλλὰ
 „τὴν ἀπίστιαν αὐτὸν δεσφάμενος, ἐκ ἑαυτοῦ ἰδῶν καὶ

„κεκρυμμένα μυστήρια“· „μὴ δώτε φησι τὰ Ἅγια τοῖς
 „κυσὶ, μὴδὲ ρίψετε τοὺς μαργαριτὰς ἐμπροσθεν τῶν
 „χοίρων“· (Ματθ. ζ'. 6.) Καὶ πάλιν· „διὰ τὸ
 „ἐν παραβολαῖς λαλᾷ αὐτοῖς, ὅτι βλέποντες ἢ βλέπου-
 „σι, καὶ ἀκούοντες ἢ σωῶσιν“· (Ματθ. 13. 13.)
 Ὅρα καὶ τὸν ὑποσημειώσιν τῶν „Καὶ ἄδειο ἐν τῷ Κέσ-
 „μῳ“· (Ἐφ. β'. 12.)

(2) Ὅθεν τὸ ρητὸν τῶν τῶν Κυρίου ἐρμηνεύων ὁ
 δῆλος Ἰσίδωρος ὁ Πηλεσιώτης λέγει· „ἢ χρηστὸν εἶναι τὴν
 „Ἅγια, ὅδε τοῖς κυσὶν Ἰουδαίοις, ποτε πολεμικῶς τῶν
 „θεῶν λόγον καταδέξαμενοι, καὶ πάλιν ἐπὶ τῶν ἰδίων
 „ἐμὲπον ὑποστροφῶν· ἢ τοῖς αἰρετικοῖς ἐπὶ τὸν ἀληθινόν
 „λόγον βαδίζουσι, καὶ παλινεστὶ πρὸς τὴν προτέραν κα-
 „κόνοισαν· ὅδε καὶ μυστήρια ρίπτειν εἰς τὰς παρὰ τοῖς συμ-
 „φυρομένοις, καὶ χοιρῶν βίον μετερχομένους, μήποτε
 „καταπατήσωσιν αὐτὰ ἐν τοῖς πονηροῖς αὐτῶν ἐπισημῶ-
 „μασι, καὶ ἡμεῖς ῥηξωσιν τὰς καταπληκτικὰς μεσιδιδόντας
 „τῶν μυστηρίων“· (ἐν τῇ σηφῇ τῇ κατὰ Ματθαῖον.)

„Ὅς ἐστὶν Εἰκὼν τῷ Θεῷ τῷ ἀράτῳ“.

Δείχεται μὲν τὰ λόγια ταῦτα ὁ Παῦλος, ὅτι οἱ ἄπιστοι, ὅχι μόνον δὲν γνωρίζουσι τὴν δόξαν τῷ Χριστῷ, ἀλλ' ἐδὲ τὴν δόξαν τῷ Πατρὶ· δι' ὅ,τι ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς καὶ ὁ Υἱὸς καὶ Θεὸς, εἶναι Εἰκὼν τῷ Πατρὶ (1)· ὅλον γὰρ ἐν ἑαυτῷ δείχνει τὸν Πατέρα· δι' ὃ λέγει „ὁ ἑώρακας ἐμὲ, ἑώρακε τὸν Πατέρα“· (Ἰω. ιδ'.) λοιπὸν ὅποιος τὸν Χριστὸν δὲν βλέπει, οὐδὲ τὸν Πατέρα βλέπει, καθὼς αὐτὸς ὅποιος δὲν βλέπει τὴν Εἰκόνα, οὐδὲ τὸ πρωτότυπον βλέπει.

5. „Οὐ γὰρ ἑαυτὰς κηρύσσομεν, ἀλλὰ Χριστὸν Ἰησοῦν Κύριον· ἑαυτὰς δὲ ὁμολογῶμεν ὑμῶν διὰ Χριστόν“.

Ἀνωτέρω μὲν εἶπεν ὁ Παῦλος ὅτι ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι δὲν περιπατοῦμεν μὲ πανουργίαν, καθὼς οἱ ψευδαπόστολοι· ἐπειτα ἀναμεταξύ ἐβαλε τὰ περὶ τῶν ἀπίστων, πῶς εἶναι σκεπασμένοι, καὶ δὲν γνωρίζουσι τὸν φωτισμὸν τῷ Εὐαγγελίῳ· πόρα δὲ λέγει, ὅτι διὰ τῶν δὲν περιπατοῦμεν μὲ πανουργίαν, διὰ τὴν δὲν κηρύττομεν τὸν ἑαυτὸν μας, πῶς εἴμεθα καλοὶ, καθὼς ποιοῦσιν οἱ ψευδαπόστολοι· ἐκεῖνοι γὰρ ἐπειθον τῶς μαθηταῖς των, νὰ ὀνομάζωνται ἀπὸ αὐτῶν, καθὼς ἐδήλωσεν ὁ Ἀπόστολος εἰς τὴν πρώτῃν Ἐπιστολὴν μὲ τὸν λόγον ἐκεῖνον ὅπῃ εἶπεν „ἐγὼ μὲν εἰμι Παῦλος, ἐγὼ δὲ Ἀπολλῶν, ἐγὼ δὲ Κηφᾶ“· (ἀ. Κορ. α'. 12.) ἢ νοεῖται καὶ ἐτὶ τὸ ρητὸν ταῦτο· μὴ νομίζετε ἐσεῖς ὅτι μᾶς πολεμεῖτε, ὅτι πολεμεῖτε ἡμᾶς, ὅχι· διὰ τὴν ἡμεῖς δὲν κηρύττομεν τὸν ἑαυτὸν μας, ἀλλὰ τὸν Χριστόν· λοιπὸν καὶ ἐσεῖς τὸν ἴδιον Χριστόν πολεμεῖτε, τὸν κηρύττομενον ἀπὸ λόγου μας· διὰ τὴν ἡμεῖς πόσον εἴμεθα μακριὰ ἀπὸ τῶν νὰ κηρύττομεν τὸν ἑαυτὸν μας, ὥστε ὅτι δὲν τὸ ἔχομεν διὰ ἀτιμίαν μας, τὸ νὰ εἴμεθα δῆλοι ἐδικοί σας διὰ τὸν Χριστόν, ἢ γὰρ διὰ τὴν ὁ Χριστὸς πόσον μᾶς ἠγάπησεν, καὶ ἐπραξεν ὅλα τὰ ταπεινά, καὶ ἀνθρώπινα διὰ τὴν ἀγάπην μας.

6. „Ὅτι ὁ Θεὸς ὁ εἰπὼν ἐκ σκότους φῶς λάμψαι (2) ὃς ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, πρὸς φωτισμὸν τῆς γνώσεως τῆς δόξης τῷ Θεῷ, ἐν πρωτόπῳ Ἰησοῦ Χριστῷ“.

Διὰ τί, λέγει, ἡμεῖς οἱ ἀληθεῖς Ἀπόστολοι δὲν κηρύττομεν τὸν ἑαυτὸν μας; διὰ τὴν ὁ Θεὸς ἔλαμψεν εἰς τὰς καρδίας μας, καὶ καθὼς ἐφώτισεν, καὶ ἐδόξασεν τὸ πρόσωπον τοῦ Μωϋσέως,

(1) Ὅθεν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει· „εἰκὼν λέγεται ὁ Υἱὸς τοῦ Πατρὸς διὰ τὸ ὁμοῖον· καὶ ὅτι τῶν ἐκείνων, ἀλλ' οὐκ ἐκ τούτου Πατὴρ· αὐτὴ γὰρ Εἰκὼν φύσις, μίμημα εἶναι τῷ ἀρχετύπῳ, καὶ οὐ λέγεται· πλὴν ὅτι καὶ πλέον ἐν ταῖς ἐκείναις· ἐκ μὲν γὰρ ἀκίνητος, κινούμενη· ἐν ταῖς δὲ, ζῶντος, καὶ ζῶσα, καὶ πλέον ἔχουσα τὸ ἀπαράλλακτον, ἢ τῷ Ἀδάμ ὁ Σὴθ, καὶ τῷ γεννῶντος παντὸς τὸ γεννώμενον· πάλιν γὰρ ἢ τῶν ἀπλῶν φύσις, μὴ τῷ μὲν, εἰκέναι, τῷ δὲ, ἀπεικέναι, ἀλλ' ὅλον ὅλου τύπον εἶναι, καὶ ταυτὸν ἡ μάλλον, ἡ ἀφομοίωμα“· (Δόγ. β'. περὶ Τιβ'.) Ὅρα καὶ τὴν ἐρμηνείαν ἐς τὸ αὐτὸ ρητὸν, κείμενον ἐν κεφ. α'. σίχ. 15. τῆς πρὸς Κολαοσ. καὶ πλατυτέραν ἔσαν τῆς παρὰ τῆς καὶ θαυμασιωτέραν· ὁμοίως καὶ τὴν ὑποσημείωσιν.

(2) Σημειώσαι, ὅτι καὶ κατὰ τὸ ρητὸν τοῦτο τοῦ Παύλου, καὶ κατὰ τὸ α'. κεφάλαιον τῆς Γενέσεως, τὸ σκότος ἐπαρηγήθη τῷ φωτί, τὸ δὲ φῶς ἐδημιουργήθη μετὰ τὸ σκότος, ἐν αὐτῇ τῇ πρώτῃ καταβολῇ τῆς δημιουργίας τῆς πασδης πύτης Κτίσεως· ὥστε γὰρ τὸ μὴ εἶναι ἀρηγνύται τὰ εἶναι τῶν ὄντων, ὅπου καὶ τὸ σκότος, ἀρηγνύται τῷ φωτί· ἐκ τῶν μὴ εἶναι γὰρ λέγομεν

ὅτι παρήγαγεν ὁ Θεὸς τὰ ὄντα· καὶ ἐκ τῶν σκότους ἐκάνον τὰ φωτίζοντα, ὅτι παρήγαγεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς· Διὰ τῶν καὶ ἡ τῷ Χριστῷ Ἐκκλησία, ἐπομένῃ τῇ Ἀγίᾳ Γραφῇ, ἀφ' ἐσπέρας ἀρχίζει τὸ νυχθημερόν, καὶ ἐκ τῶν σκότους ἀξέρχεται εἰς τὸ φῶς· καὶ ὅρα τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ· „Καὶ ὅτι ἐπῆν, καὶ ὅτι ἐγένετο τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς Γραφάς“, (ἀ. Κορ. ιε'. 4) ἀναγκαίαν ἔσαν ἐς τὰς. Λέγει δὲ καὶ ὁ Νύκτες Γρηγόριος „τοῦ ἐβδόματικῶν παυσαντῶν χρόνῳ ἐντέσσεται ἡμέρα ὅλη, δὴ μετὰ τὴν ἐβδόμην· ὁ γὰρ μετὰ τὴν ἐβδόμην γίνεται, ἐκ ἐτι δὲ τὴν τῷ ἀρι- θμῷ διαδοχῇ ἐφ' ἑαυτῆς δεχομένη, μία γὰρ ἐς τὸ διλυτικὴν παραμένη, οὐδέ ποτε νυκτερινῶ διαρρομένη· ζῶσα· ἄλλος γὰρ αὐτῇ ποιεῖ ἡλῖος, ὁ τὸ ἀληθινόν· φῶς ἀπολαμβάνων· ὃς ἐπιδὼν ἀπαξ ἐπιφανῇ ἡμῖν, κα- θὼς φησὶ ὁ Ἀπόστολος, ἐκ ἐτι ἐν δυσμαίς κρύπτε- ται· ἀλλὰ πάντα τῇ φωτιστικῇ αὐτῇ δυνάμει περι- πτυξάμενος, διλυτικὸς τε καὶ ἀδιαδόχον ποιεῖ ἀξίους τὸ φῶς ἐμποιεῖ, καὶ αὐτὸς τῷ μετέχοντι τῷ φωτὶ ἐκ- νου, ἄλλους ἡλῖους ἀπεργαζόμενος“. (Εἰς τὸν 5. Ψαλμ.)

σίως, ἔτζί καὶ ἡμᾶς ἐφώτισε, καὶ ἐδόξασε. Πλὴν, δὲν ἠκολούθησαν εἰς ἡμᾶς, καθὼς ἠκολούθησαν εἰς τὴν πρῶτην Κτίσιν καὶ Δημιουργίαν, ὅταν εἶπεν ὁ Θεός, καὶ ἔγινε φῶς, ἀπὸ ἐκεῖ ὅπῃ ἦτον σκοπός. „Καὶ σκοπός γάρ φησιν ἐπαύω τῆς ἀβύσσου· καὶ εἶπεν ὁ Θεός· „γενήθητω φῶς, καὶ ἐγένετο φῶς“· (Γεν. α. 2.) δὲν ἠκολούθησε λέγων καὶ τώρα ἔτζί, εἰς τὴν ὥραν ὅταν εἶπεν ὁ Θεός μὲ μόνον λόγον, καὶ ἔγινε φῶς· ἀλλ' αὐτὸς ὁ ἴδιος Θεὸς ἔγινε φῶς εἰς ἡμᾶς· δι' ὅ,τι αὐτὸς ἔλαμψεν εἰς ἡμᾶς, ἐν προσώπῳ Χριστοῦ, ἡγοῦμεν διὰ μέσου τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ διὰ μέσου τοῦ Χριστοῦ λάμπει εἰς ἡμᾶς ὁ Πατὴρ, καὶ χαρίζει τὸν φωτισμὸν τῆς γνώσεως, ἐκ τῆς ὑσίας αὐτοῦ καὶ φύσεως· ἀπαγε! ἀλλὰ τῆς ὑσιώδους δόξης αὐτοῦ, καὶ φυσικῆς ἐνεργείας· διὰ τὸν Υἱὸν γὰρ ἐκείσθη εἰς ἡμᾶς ἡ ἀληθὴς γνώσις τοῦ Πατρὸς, καθὼς αὐτὸς εἶπεν ἐν Εὐαγγελίῳ „ἐφανερώσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις“· καὶ „ἐγὼ σε ἐδόξασα „ἐπὶ τῆς γῆς“· (Ίω. ιζ.) Βλέπε δὲ καὶ τώρα κηρυττομένην ὑπὸ τοῦ Παύλου τὴν Θεολογίαν, καὶ τὸ ὁμόδοξον τῆς Ἀγίας Τριάδος· περὶ μὲν γὰρ τοῦ Πνεύματος εἶπεν ἀνωτέρω· „τὴν „δόξαν τοῦ Κυρίου κατοπιεῖζόμενοι, ὁ δὲ Κύριος τὸ Πνεῦμα ἐστίν“· (Κεφ. γ'. 16.) περὶ δὲ τοῦ Υἱοῦ εἶπε· „τὸν φωτισμὸν τοῦ Εὐαγγελίου τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ“· (δ'. 4.) περὶ δὲ τοῦ Πατρὸς λέγει τώρα „πρὸς φωτισμὸν τῆς γνώσεως τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ“ (1).

7. „Ἐχομεν δὲ τὸν θησαυρὸν τῶτον ἐν ὀσράκinois σκώδῃσιν“.

Επειδὴ πολλὰ, καὶ μεγάλα εἶπε διὰ τὴν ἀπόρρητον δόξαν τοῦ Θεοῦ, διὰ τὰ μὲν εἰρη-
νας, καὶ πῶς πλέον μένομεν εἰς τὸ θνητὸν τῶτο σῶμα, ἡμεῖς ὅπῃ ἐλάβομεν τοιαῦτα μεγά-
λα χαρίσματα, καθὼς ἐσὺ λέγεις ὡς μακάριε Παῦλε; διὰ τὸ τοιοῦτον ἀποκεινόμενος λέγει,
ὅτι καὶ τὸ τοιοῦτον ἔχομεν ἀκόμη φθαρτὸν σῶμα, ἡμεῖς ὅπῃ τοιαῦτα μεγάλα χαρίσματα
ἐλάβομεν, καὶ τὰ μὲν ἀφθαρτισθῶμεν ἀκόμη ἀπὸ τῆς τῶν ζώων, καὶ αὐτὸ εἶναι ἔρ-
γον, καὶ ἀποτέλεσμα τῆς τοῦ Θεοῦ διωάμεως, ὅτι πεισθεὶς θησαυρὸς χαρίτων, τὸ ὀσράκινον,
καὶ πῆλινον τῶτο σῶμα χωρεῖ (2).

„Ἰνα ἡ ὑπερβολὴ, τῆς διωάμεως ἡ τοῦ Θεοῦ, καὶ μὴ ᾄξῃ ἡμῶν“.

Καὶ διατί λέγει τοῦτο γίνεται; διὰ τὰ ἵνα ἡ ὑπερβολὴ τῆς φαινομένης εἰς ἡμᾶς
διωάμεως τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τὰ μὴ νομιζόμεθα ἡμεῖς ἀπὸ τῆς ἀλλῆς, ὅτι κατορθώομεν
ἀπὸ λόγου τίποτε· ἀλλὰ τὰ λέγουσι ὅλοι ἐκεῖνοι ὅπῃ μᾶς βλέπουν, ὅτι τὸ Θεὸς εἶναι
τὸ πᾶν· αἰνιγματωδῶς δὲ φανερόν· ὁ Παῦλος μὲν τὰ λόγια ταῦτα τῆς ἰδιωτικῆς,
οἱ-
τινες ἐπέγραφον, καὶ ἐπεφύμιζον τὸ πᾶν εἰς τὴν ἐδικήν τῃς διωάμεως, καὶ ἀρετῇ.

8. „Ἐν παντὶ θλιβόμενοι, ἀλλ' ἐς σενοχωρέμενοι“.

Καὶ πόσον πολλὰ λέγει εἶναι ὅλον ἡμῶν τὸ κατόρθωμα ἔργον τῆς διωάμεως τοῦ Θεοῦ,
ὥστε ὅπῃ, καὶ μᾶλλον ὅπῃ ἡμεῖς εἴμεθα πῆλινον, καὶ ὀσράκινον, καὶ μᾶλλον ὅπῃ κτυπόμεθα
ἀπὸ κάθε μέρος μὲ τῶν πολλῶν πειρασμῶν, μᾶλλον τὸ τοιοῦτον δεῖν συντελεσθῆναι· καθὼς εἶ-
ναι ἴδιον φυσικὸν τὸ ὀσράκινον καὶ πῆλιν ἵνα συντελεσθῇ, εἰς τὸ χάρομεν τὸν θησαυρὸν τῶν
χαρισμάτων, ὅπου ἔχομεν κεκρυμμένον μέσα εἰς αὐτὸ τὸ ὀσράκινον σῶμά μας· δι' ὅ,τι
θλι-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριος εἶπεν ἐρμηνεύει τὸ, ἐν προ-
σώπῳ Ἰησοῦ Χριστοῦ· „τὸ δὲ ἐν προσώπῳ Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ, πάντῃ ἔχει τὴν διάνοιαν· ἐπειδὴ ἡ θύα
„φύσις ἀέρας, διὰ τὴν ληφθεῖσιν ἀνθρωπότητα τῶ
„δαφ φωτὶ περιλαμπόμενης, καὶ ἀσφαλῆς ἀφίσης, κα-
„δορᾶται ὡς ἐνέστιν“· Ὁ δὲ Συμεὼν ὁ Μεταφράστης τῶν
πεντηκοντα λόγους παραφράζων τὸν μεγάλου Μακαρίου
ἐρμηνεύει τοιοῦτος εἶναι ὁ φωτισμὸς τῆς χάριτος, καὶ φησιν·
„ἡ φωστὴ τοῦ Πνεύματος ἐλάμψις, ἐκ οἷον νοημά-
„των μόνον ἀποκαλύψις, καὶ φωτισμὸς χάριτος, ὡ-
„στερ εἴρηται· ἀλλ' ὑποστατικὸς φωτὸς ἐν ταῖς ψυχαῖς
„βεβαίως, καὶ διηλεκτικῶς ἐλάμψις· τὸ γὰρ εἶπεν ἐκ σκο-
„πὸς φῶς λάμψαι, ὅς ἐλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν

„πρὸς φωτισμὸν τῆς γνώσεως τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ... καὶ
„τὰ λοιπὰ τῶν αὐτῶν ἀκολουθίαν τῆς σκοπῆς παρίστη-
„σι“· (Κεφ. ρλή.) Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ
„ἔτε ἐν σώματι, ἐκ οἷδα“· (β'. Κορ. ιβ'. 2.)

(2) Σημειῶσαι ὅτι ὁ μέγας Μακάριος συνήγαγε
τὴν ἰ. Ὁμιλίαν αὐτοῦ ἐκ τῶν πεντηκοντα, ἐπιγρά-
φας αὐτῇ περὶ τοῦ θησαυροῦ τῶν Χριστιανῶν τοῦ Χρι-
στοῦ, καὶ Πνεύματος Ἁγίου, καὶ διηρημένῃ εἰς κεφάλαια
ἐνδεκα· ἐρμηνεύων δὲ τὸ ῥητὸν τῆς αὐτοῦ λέγει· „ἔχοντες
„τὸν θησαυρὸν πάντων ἐν ὀσράκinois σκώδῃσιν· αὐτέστιν,
„ὅν ἐν σαρκὶ ὄντες κτήσασθαι ἐν αὐτοῖς κατηξιώθησαν,
„ἡτοι τὴν ἀγαθὴν δύναμιν τοῦ Πνεύματος“· (Κεφ. α.)

Θλιβόμεθα ναί, εἰς κάθε καιρὸν, καὶ εἰς κάθε πόνον, καὶ εἰς κάθε πρᾶγμα, καὶ ἀπὸ κάθε προσώπου, καὶ ἀπὸ φίλων, καὶ ἀπὸ ἐχθρῶν· ἀλλ' ὅμως πᾶσα τα πᾶσχοιτες, διὰ τὸ ἵνα πλατυῇ ὁ Θεὸς τὰς καρδίας μας, διὰ ἵνα δέχωνται μὲ δόξαν τὰς πειρασμούς, κατὰ τὸ ψαλμικόν, „ὅτι ἐλπίσει ἐπλάτυνας με“· (Ψαλ. δ'. 1.)

„Απορέμενοι, ἀλλ' ἔκ ὄξυπορέμενοι“.

Ητοι, πίπτουμε ναί εἰς πολλὰς ἀνάγκας, καὶ ἀπορίας, ὅμως πάλιν ὀρθοὶ στεκόμεθα, καὶ διὰ ἀπελπιζόμεθα, ἔδὲ νικώμεθα ἀπὸ τὰς πειρασμούς· ἀλλὰ πόρος, καὶ τρόπος διεύσκομεν μὲ τῷ βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, μὲ τὰς ὁποίας γλυτόνομεν, καὶ νικῶμεν (1).

9. „Διωκόμενοι, ἀλλ' ἔκ ἐγκαταλειπόμενοι“.

Διώκοντες, λέγει, ἡμᾶς οἱ ἄνθρωποι, ἀλλ' ὁ Θεὸς διὰ μᾶς ἐγκαταλείπει· δι' ὅ,τι ταῦτα πάντα τὰ δεινὰ συγχωρεῖ ἵνα μᾶς ἔρχωνται, ὅχι διὰ ἵνα νικηθῶμεν, ἀλλὰ διὰ ἵνα γυμνάζωμεθα εἰς τὸν πόλεμον τῶν πειρασμῶν, καὶ διὰ ἵνα γινώμεθα δόκιμοί τε καὶ ἔμπειροι.

„Καταβαλλόμενοι, ἀλλ' ἔκ ἀπολλύμενοι“.

Ριπτόμεθα, λέγει, κάτω ἀπὸ τὰς πολεμουϊτάς μας, κατὰ τὸ σῶμα, καὶ κατὰ τὰς σωματικὰς περιστάσεις· ἀλλὰ διὰ ἀπολέμεθα, ἔδὲ χαλνόμεθα κατὰ τῷ προθυμίαν, καὶ τὴν ἀνδρίαν τῆς ψυχῆς μας· ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὸ τὸ σῶμα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διαφυλαττόμεθα (2).

10. „Πάντοτε τῷ νέκρωσιν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιφέρουντες, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ φανερωθῇ ἐν τῷ σώματι ἡμῶν“.

Ητοι θανάτως, λέγει, καθημερινὰς ὑπομνήσκου, καὶ μὲ αὐτὰς μιμνήμεθα τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου πάντοτε· ἀλλὰ διὰ τὸν θάνατον τούτων, καὶ τῷ ζῶντι τοῦ Κυρίου δείχνου, ἡτοι τῷ αὐτῷ ἀνάσσειν, εἰς τὸ σῶμά μας τῆτο, τὸ πάντοτε μὲν πάσχον, ἀπὸ τὰ πάθη δὲ μὴ θανατούμενον· ὅθεν καὶ ἐν τῇ προτέρᾳ Ἐπιστολῇ ὁ αὐτὸς Παῦλος ἔγραφε· „Καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω, καὶ τὴν ὑμετέραν καύχου“· (1. Κορ. ιε'.) δι' ὅ,τι ὁποῖος ἀπιστῇ, ὅτι ἀνέστη ὁ Χριστός, αὐτὸς ἂς ἰδῇ ἡμᾶς, πῶς ἀποθνήσκου καθ' ἡμέραν, καὶ πῶς ζωντανοῦμεν πάλιν καθ' ἡμέραν, καὶ βέβαια διὰ ἔχει πλέον ἵνα ἀπιστήσῃ.

11. „Ἀλλὰ γὰρ ἡμεῖς οἱ ζῶντες εἰς θάνατον παραδιδόμεθα διὰ Ἰησοῦ, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ φανερωθῇ ἐν τῇ θνητῇ σαρκὶ ἡμῶν“.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἐρμηνεύει ὁ Ἀπόστολος, διὰ τὴν εἰπὴν ὅτι περιφέρουμεν εἰς τὸ σῶμά μας τῷ νέκρωσιν, καὶ τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου· δι' ὅ,τι ἡ νέκρωσις αὕτη, καὶ ὁ θάνατος τοῦ Κυρίου, διὰ ἐσαφνίζετο καλὰ μὲ τὰ αἰωτέρω λόγια· ἐπειδὴ ὁ Παῦλος συνεκτίθει πάν-

(1) Καὶ ὁ Μέγας Βασιλεὺς ἐρωτηθεὶς τί δηλοῖ τὸ ῥῆσιν αὐτοῦ, ἀποκρίνεται λέγων· „τὴν πληροφορίαν τῆς ἐκείνου εἰς Θεὸν πεποιθησεως, καὶ ἀντιπαράθεσιν τοῦ ἀνθρώπου φρονήματος δικαίου ὁ Ἀπόστολος, ἕκαστον τῶν ἐν τῷ τόπῳ κεμένων, ὅπως τιθῇσι· ὡς μὲν γὰρ πρὸς τὸ ἀνθρώπινον φρόνημα, ἐν παντὶ θλιβόμενοι, ὡς δὲ πρὸς τῷ ἐπὶ Θεὸν πεποιθησιν, τὸ ἀπὸ τοῦ ἐκνοχάρου· καὶ πάλιν, ὡς μὲν πρὸς τὸ ἀνθρώπινον φρόνημα ἀπορούμενοι, ὡς δὲ πρὸς τὴν ἐπὶ Θεὸν πεποιδήσιν, τὸ οὐκ ἐξ-

πορέμενοι“· καὶ τὰ λοιπὰ ὁμοίως. (Ὁρα κατ' ἐπιτομ. σό.)

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει· „ἡ γὰρ τούτων ἔδου ἡμῖν προσέβαλεν, ἕκ ἂν ἐδάχθη τὸ πᾶν θάνατος, δυνάμει μεγέθος· ἐπειδὴ δὲ ὡς εἰκαμέν φυσικῶς, ἐν πυρὶ τεθνηλόσι, κηρύττουμεν δι' ὧν πάσχοιτες, ἀπῆμαντο φυλαττόμεθα, τὸ προσπίζοντες Θεὸς τῷ ἰσχυρῷ· τὸ δὲ ἀπορέμενοι, ἀλλ' ἔκ ὄξυπορέμενοι, ἀντιτῆ, ἐν ἀπορίαις πράγμασι, πόρος διεύσκομεν σπληνῆς.“

πάντοτε νὰ σαφηνίζῃ, καὶ νὰ ἐξηγῇ ἐκεῖνα ὅπῃ εἶπῃ ἀσαφῆ, καὶ σκοτεινά· τὸ δὲ, ἵνα ἡ ζωὴ τῆ Ἰησοῦ φανερωθῇ, κοντὰ εἰς τὴν ἀνωτέρω ἐξηγήσιν ὅπῃ τῆ ἐκμάμας, καὶ ἔτι ἡμπορεῖ νὰ νοηθῇ· ὅτι, καθὼς ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι ὑπομεινόμεν τὴν εἰς τὴν παρῶσαι ζωὴν τὸν θάνατον τῆ Κυρίου, καὶ ζωντανοὶ ὄντες, προτιμῶμεν καὶ ἀγαπῶμεν νὰ ἀποθανῶμεν δι' αὐτόν· ἔτι καὶ αὐτὸς θέλει ἀγαπήσῃ νὰ μᾶς ζωοποιήσῃ, ἀφ' ἧς ἀποθανῶμεν· τὸ ὁποῖον καὶ εἰς ἄλλο μέρος φανερόν· ὁ αὐτὸς Παῦλος λέγων· „εἰ γὰρ σωμαπεθανόμεν, καὶ συζήσομεν“· (β'. Τιμόθ. β'. 11.)

12. „Ὡς ἐ, ὁ μὲν θάνατος ἐν ἡμῖν ἐνεργᾶται, ἡ δὲ ζωὴ, ἐν ὑμῖν“.

Θάνατον ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὰς θανατηφόρους πειρασμὰς, καὶ ὡσαύτ' νὰ λέγῃ ἔτι· ὅτι ἡμεῖς μὲν οἱ Ἀπόστολοι δεισκόμεθα εἰς κινδύνους θανατηφόρους· ἐσεῖς δὲ οἱ Κορινθιοὶ, λαμβάνετε ζωὴν ἀπὸ τῶν ἐδικῶν μας κινδύνων· διὰ τὸ τὸ Εὐαγγέλιον κηρύττεται ἀπὸ ἡμᾶς εἰς ἑσάς, διὰ μέσου τῶ ὁποῖα, ἐσεῖς ζήτε τὴν αἰώνιον ζωὴν.

13. „Ἐχοντες δὲ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα τῆς Πίσεως, κατὰ τὸ γεγραμμένον· ἐπίσδσσα, δι' ὃ ἐλάλησα, (Ψαλ. ριέ. 1.) καὶ ἡμᾶς πί-
„σάομεν, δι' ὃ καὶ λαλήσαμεν“ (1).

Ἀνωτέρω μὲν ἀνέφερον ὁ Ἀπόστολος πειρασμὰς, καὶ θανάτους· ἔπειτα εἶπεν ὅτι καὶ ἀπὸ αὐτῶν μᾶς ἐλδοθερόν· ὁ Ἰησοῦς· καὶ κάμνει εἰς τὸτο εἶς συλλογισμὸν, ὅτι, διὰ τὸτο μᾶς λυτρώοι, διὰ νὰ βεβαιώσῃ τὴν ἐδικὴν τὴν ἀνάστασιν. Τώρα δὲ λέγει ὅτι αὐτὸ δὲν πρέπει μόνον νὰ τὸ βεβαιώσωμεν μὲ τὸν συλλογισμὸν μας, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν Πίσιν· διὰ τὸ, καθὼς ὁ Δαβὶδ εἰς πειρασμὰς δεισκόμενος, καὶ παρὰ μόνον τῆ Θεῶ ἐλδοθερώθης ἀπὸ αὐτῶν, ἔλεγεν· „ἐπίσδσσα, δι' ὃ ἐλάλησα“· ἔτι καὶ ἡμεῖς, μὲ τὸ νὰ ἔχωμεν ἐκεῖνο τὸ ἴδιον Πνεῦμα τῆς Πίσεως, ὅπῃ εἶχε καὶ ὁ Δαβὶδ, διὰ τὸτο πισδόμεν· καὶ διὰ τὸ πισδόμεν, διὰ τὸ καὶ λαλήσαμεν· ὅτι καθὼς ὁ Ἰησοῦς ἀνέστη, ἔτι καὶ ἡμεῖς τὴν πᾶσαν θάνατον ἐκδοθῶμεν καὶ ἀναστῶμεν μαζὶ μὲ τὸν Ἰησοῦν. Σημειῶσαι δὲ τὸν λόγον τῶν ὅτι δηλαδὴ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα εἶναι, πόσον εἰς τὴν παλαιάν Διαθήκην, ὅσον καὶ εἰς τὴν νέαν, διὰ ἐκείνης τῶν αἰρετικῶν ὅπου διαβάλλουν, καὶ κατηγοροῦν τὸν παλαιὸν Νόμον, ὡς κακὸν, ὁποῖοι ἦσαν οἱ Μανιχαῖοι (2).

14. „Εἰδότες, ὅτι ὁ ἐγάρας τὸν Κύριον Ἰησοῦν, καὶ ἡμᾶς διὰ Ἰη-
„σοῦ ἐγερεῖ, καὶ παραστήσει σὺν ὑμῖν“.

15. „Τὰ γὰρ πάντα δι' ὑμᾶς, ἵνα ἡ χάρις πλεονάσῃ διὰ τῶν
„πλεόνων τὴν εὐχαριστίαν, περισσείῃ εἰς τὴν δόξαν τῆ Θεῶ“.

Τὸ πισδόμεν, λέγει, καὶ τί λαλήσαμεν; ὅτι ἡξάρωμεν πῶς καὶ τώρα ὁ Θεὸς θέλει μᾶς ἐλδοθερώσει ἀπὸ τῶν κινδύνων, καὶ ὑστερὸν μετὰ τὴν τοῦ Κόσμου σωτέλειαν, θέλει ἀναστήσει ἡμᾶς, ὁμοῦ μὲ ἑσάς εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ, διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν τῆ αἰώνια ἀγαθῆ. Μὲ ταῦτα δὲ τὰ λόγια παραθάρρυνει ὁ Ἀπόστολος τοὺς Κορινθίους εἰς τὴν Πίσιν, καὶ εἰς τὴν ἐσπέρην ζωὴν· φανερόντων δὲ αἰνιγματωδῶς τῶν ψαλμοποιοῦν ὅπου ἔλεγον ὑπερηφανδόμενοι, ὅτι ἡμεῖς ἔμεθα μεσίται, καὶ πρεσβύται εἰς τῶν μαθητῶν μας, τῶν παρὰ τῆ Θεοῦ ἀγαθῶν, διὰ τοῦτο λέγει ὁ Παῦλος ἐδῶ, ὅτι

(1) Οὕτως ἐρμηνεύει ὁ Θεοδώρου τὸ ρητὸν „ἀγαν“, δὲ ἀρμοδίως τὴν μαρτυρίαν παρήγαγεν· ὁ γὰρ μακάριος Δαβὶδ, ἐν τῇ πρὸ πούτου ψαλμῶν εἰρηκῶς, ὅτι ἐρρύσασθαι τὴν ψυχὴν μου ἐκ θανάτου, τῶν ὀφθαλμῶν μου ἀπὸ δακρύων, καὶ τὰς πόδας μου ἀπὸ οὐλομένηας, τῶν εὐαρεσῆσαι ἐνώπιον Κυρίου ἐν χώρα ζώντων· ἔχ' ἐώρασθαι αὐτὴν ἡ χώρα, ἀρχόμενος τῶ μετὰ τῶν ὅντων ψαλμοῦ ἐφ' ἐπίσδσσα, δι' ὃ ἐλάλησα· τὸ αὐτὸ

„δέ φησι Πνεῦμα, καὶ δι' ἐκείνων ἐφδέξατο, καὶ δι' ἡμῶν φδέγγεται“.

(2) Ὁ δὲ Μέγας Βασιλεὺς ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ ρητοῦ τῶν τῶν Δαβὶδ, τοῦ κημενοῦ εἰς τὸν ριέ. Ψαλμὸν, οὕτω λέγει· „τῶ τῆς θεολογίας Μυστήριον τὴν ἐκ τῆς ἀβασανίστου πίσεως ἐπιζητῆ συγκατάδε-
„σιν... ὅπως δὲ ἡ αἰνεύ πίσεως ἐπὶ τῶ λαλῶν ἐρχο-
„μένη ψυχὴ διακενῆς λήρησι, κατ' ἐθένης ὑποκείμενη
„πὴν

διὰ ἰσᾶς, ἥτοι διὰ ὅλης τῆς πιστεύουσας, εἶναι ὅλα τὰ ἀγαθὰ παρὰ τῷ Θεοῦ, καὶ αὐτὴ ἡ ἀνάστασις, καὶ ὅχι διὰ τὸν δαίμονα, καὶ διὰ τὸν δαίμονα· τοῦτο δὲ ποιεῖ ὁ Θεὸς καὶ κάμνει χάριν, ὅχι εἰς ὀλίγους καὶ μερικὰς, ἀλλὰ εἰς πολλὰς, ἵνα αὐξήσῃ ἡ χάρις αὐτῶ· καὶ ἀκολουθῶς, ἵνα αὐξήσῃ καὶ ἡ ἀγαθαισία, προσφερομένη εἰς τὸν Θεὸν διὰ μέσου πολλῶν ἀνθρώπων εἰς δόξαν αὐτῶ· ὥστε οἱ φθαρτοὶ οἱ πολλοί, ἐπειδὴ καὶ οἰκαιοποιεῖται εἰς τὸν αὐτὸν πᾶσι τὴν χάριν τῷ Θεῷ, καὶ λέγουσι, πῶς αὐτοὶ εἶναι ὅπως κατορθῶσι ταῦτα, καὶ ὅχι ὁ Θεός, ἀκολουθῶς αὐτοὶ εἶναι ὅπως ὀλιγοσύνῃσι καὶ τὴν δόξαν τῷ Θεῷ.

16. „Δὶ ὅ, ἐκ ἐκκακῶμεν· ἀλλ' ἐ καὶ ὁ ἔξω ἡμῶν ἀνθρώπος φθάσει-
ται (1), ἀλλ' ὁ ἔσωθεν ἀνακαίνιται ἡμέρᾳ καὶ ἡμέρᾳ“.

Διὰ τὸτο, λέγει, ἐπειδὴ ἤξάρομεν τὴν δυνάμιν τῶ Θεῷ, ὅτι αὐτὸς καὶ πῶρα μᾶς ἐλδο-
 φερόνοι ἀπὸ τῆς κινδυνῆς, καὶ ὕστερον θέλει μᾶς ἀναστήσει λαμπρῶς· διὰ τὸτο, λέγω, δο-
 κακίζομεν, εἰδὲ ἀποκάμνομεν πάσχοντες ἀπὸ τῆς πειρασμῶς· καὶ ὁ μὲν ἔξω αἰσθητός,
 ἦτοι τὸ σῶμα φθείρεται, μὲ ποῖον τρόπον; διὰ τί δέρνεται, διαίκεται, καὶ παλαιωρεῖται·
 ὁ δὲ ἔσω, ἦτοι ἡ ψυχὴ, ἀναικανίζεται· πῶς; καὶ διὰ τί; διὰ τί ἔχει καλὰς ἐλπίδας, καὶ
 παρρησίαν, καὶ χαρὰν λαμβάνει, ὅτι πάσχει διὰ τὸν Θεόν (2).

17. „Τὸ γὰρ παρωτικά ἐλαφρόν τῆς θλίψεως ἡμῶν, καὶ ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολὴν, αἰώνιον βάρος δόξης κατεργάζεται ἡμῖν“.

Εἰδὼ ἐρμυνόμεν ὁ Παῦλος πῶς ἀνακαινίζεται ὁ ἔσω ἀνθρώπος καὶ ἡ ψυχὴ, καὶ λέγει· ὅτι διὰ τὸ ἀνακαινίζεται ἡ ψυχὴ, διὰ τὸ σοχάζεται, πῶς, ἡ μὲν θλίψις παραυτίκα ἐστίν, ἡ γοῶν προσωρινή, καὶ περαστική· καὶ διὰ τὸ εἶναι περαστικὴ, διὰ τὸ εἶναι καὶ ἑλαφρά, καὶ ἐκκολεῦσθαι ὡς ἄερος· ἡ δὲ δόξα ὅπερ προξενεῖται ἀπὸ τῆς πρόσκαιρον θλίψεως, εἶναι αἰώνιος, καὶ παντοτινὴ· καὶ πρὸς τούτοις, ἔχει καὶ βάρος δόξης, ἥτοι ἔχει μέγεθος δόξης ὑπερβολικόν, μὲ ὑπερβολῶν· τὸ γὰρ δηλοῖ τὸ καθ' ὑπερβολῶν εἰς ὑπερβολῶν (3).

18. Mr

23 πὸν λόγον προάγασα· ἀρχὴ ποίηεν λόγου ἔμφρονος,
 24 τίσις ἰχυρῶς τῇ καρδίᾳ τῇ λαλῶντος ἐνδρυμένη... καὶ
 25 ὅλος ὁ πόν οἰκίον νῦν μέτρον πῶν ὄντων ποιέμενος,
 26 καὶ λογιέμενος, ὅτι ῥάον ἐς κοτύλῃ μικρᾷ τῷ πᾶ-
 27 σιν ἀλάσσαν ἐκμετρήσας, ἡ τῷ ἀνθρώπῳ νῶ ὅτι α-
 28 φάσα μεγαλειότητος τοῦ Θεοῦ περιδράσασθαι, ἐκῆρσις-
 29 μενος, καὶ ἐπαυρόμενος τῇ ματαιότητι τῇ νοῦς αὐτοῦ,
 30 καὶ δυνάμει λέγειν πῶς, ἐπίστυσα δὲ ὁ ἐλάλησα. ἔ-
 31 πενήδῃ ἐδὲ πὸ ἐφεξῆς ἐπάγων αὐτῷ δυνάμει, τὸ καὶ ἐγὼ δε
 32 ἐπαπηνῶδῃ σφῶδρα. τυφῶ γὰρ καὶ ἀλαζονεῖα συζῆ,
 33 καὶ διὰ καὶ ῥήμασιν ἐπαγαλίσσεται, πῶς ἐκ τῆς πίστεως
 34 ἰσχυρόν μὴ κεκτημένος.

(1) Ἐν ἄλλοις, διαφθίρεται.

(2) Ὁ δὲ Μῆγας Βασιλεὺς ἔγω λέγει ἐρμηνεύων
 τὸ ῥητὸν τοῦτο „ ὥσπερ ἐπὶ παραπτώσεως ἡ αὐτοῦ ἐτέρη συμ-
 μαχία ἦταν ποιῆ τῇ ἐτέρῳ. οὕτως ὁ τῇ σαρκὶ
 προσδεδεμένος, τὸ Πνεῦμα καταπαύσκειται. καὶ ὁ πρὸς
 τὸ Πνεῦμα μεταπέμψμενος, καταπαύεται πλὴν σαρκᾶ.
 τοῦτο γὰρ ἀλλήλοις ἀντίκειται. ὥτε ἐ βύβλι ἰχυρὸν
 πρὸς σῆσιν τὴν νῦν, δάμασπον πλὴν σαρκᾶ διὰ νηστίας.
 τοῦτο γὰρ εἰν ὁ φησὶν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ὅσον ὁ ἐ-
 ξῶθεν ἀνδρωπος διαφθίρεται, τοσούτον ὁ ἐσωθεν ἀ-
 ναναιῶται καὶ τὸ, ὅταν ἀδινῶ, τότε δυνατός ἐμῖ. (Λόγος α. περὶ Νηστίας.) Λέγει δὲ καὶ Ὁ Ἀλεξανδρείας
 Κίεραλος „ πλανομένη γὰρ καὶ σπαταλῶσα διὰ πάντων (πῶν
 ἐδεσμάτων) ἡ σὰρξ, χαλεπή τις ἐστὶ, καὶ ταῖς τῷ Πνεύ-
 ματι ἐπιθυμίαις δυσαναπαύωντος, ἀδινῶσα δὲ, καὶ
 τῷ πρὸς τῇ μὴ βουδινεμένη, ἐξ ἀνάγκης ἐκάνῳ δι-
 ὄσῳ το νικᾶν. Τέτο καὶ ὁ μακαρὶος Παῦλος διδάσκει

ἡμᾶς ἔπω φησι· καὶ γὰρ ὁ ἔξω ἡμῶν ἀνθρώπος δια-
φθίρηται, ἀλλ' ὁ ἔσω ἀνακατασκευάζεται ἡμέραν κατ' ἡμέ-
ραν. (Λόγος αὐτοῦ πρὸς τὸ Πάσχα.)

Ὁ δὲ Μέγας Βασιλεὺς ἀποφθιν' ,, ἄκχε τὴ Ἀπο-
 ,, σόλη λέγοντος· ἐπὶ ἡ ὁ ἔξω ἡμῶν ἀνδρῶς φθίρεται,
 ,, ἀλλ' ὁ ἔσω ἀνακαλύπεται ἡμέρα ἢ ἡμέρα· πῶς ἂν δύ-
 ,, γωρίσω τὸν αὐτὸν ἀνδρῶν; γὰρ φθιν', εἴα τὸν
 ,, φανόμενον, καὶ εἴα τὸν ὑπὸ τῷ φαινομένῳ κεκρυμ-
 ,, μένον· ὁράτον τὸν ἔσω ἀνδρῶν, τὸν ἢ κεκρυμένον
 ,, ἢ ἀκλυδέτερον ἀνδρῶν. Ἐστὶ τοίνυν ἔχμεν ἀνδρῶν
 ,, πον ἢ διπλοὶ τινες εἰσίν· τὸ πάρε ἀληθεὲς λεγόμενον,
 ,, ὅτι εἴδον εἴμεν· ἐγὼ γάρ, κατὰ τὸν ἔσω ἀνδρῶ-
 ,, πον· πᾶ ἔξω, ἔκ ἐγώ, ἀλλὰ ἐμὰ· ἐγὼ δὲ, τὸ λο-
 ,, γικόν τῆς ψυχῆς, ὥς τὸ τέλειον ἐν τῷ λογικῷ τῆς
 ,, ψυχῆς· τὸ ἂν σῶμα, ἐμὰ, ὄργανον τοῦ ἀνθρώπου,
 ,, ψυχῆς ὄργανον· ἀνθρώπος δὲ κυριεὺς τὸ κατ' αὐτὴν
 ,, τῆς ψυχῆς". (ἐν τῷ ἐπιγραμματικῷ τῷ Βασιλεῖ
 Λόγῳ περὶ κατασκευῆς ἀνθρώπου).

(3) Ὁ δὲ θῆς Χρυσόστομος καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ὁ Παῦλος ἀντικρὺ βάλῃ ἐδῶ πᾶ παρόντα με πᾶ μέλλοντα· οἷον ἀντικρὺ εἰς τὸ, παραυτίκα, βάλῃ τὸ αἰώνιον· ἀντικρὺ εἰς τὸ βαρὺ, (ἥτοι πολὺτιμον) βάλῃ τὸ ελαφρόν· ἀντικρὺ εἰς τὴν θλίψιν, βάλῃ ὅχι τὴν ἀνείσιν, ἀλλὰ τὴν δόξαν. ἥτις εἶναι τῆς ἀνείσως μεγα- λυτέρα· καὶ ἀντικρὺ εἰς τὸ, κατ' ὑπερβολὴν, βάλῃ τὸ, εἰς ὑπερβολὴν, δια τὰ διῆξ, ὅτι ὅσον ὑπερβολικὴ εἶ- ναι ἡ παρῶσα προσκαρπος, καὶ ελαφρὰ θλίψις, ὅσον ἐκ τῆς ἐναντίας εἶναι ὑπερβολικὴ καὶ ἡ μέλλουσα, αἰώνιος, καὶ πολὺτιμος δόξα.

18. „Μὴ σκοποῦντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα, τὰ γὰρ βλεπόμενα πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα, αἰώνια“.

Εἰδὼ δέειναι ὁ Παῦλος μὲ παῖον τρόπον γίνεται ἡ θλίψις ἐλαφρά, καὶ δικολοῦπόφερτος· διὰ τὸ, λέγει, ὅλα τὰ βλεπόμενα τῷ Κόσμῳ πράγματα, εἶναι πρόσκαιρα, ἐπεὶ καὶ εἶναι βλεπόμενα· διὰ τὸτο γὰρ εἶπε καθολικῶς, πῶς εἶναι ὅλα τὰ βλεπόμενα πρόσκαιρα, διὰ τὴν συμπεριλάβειν μαζί, καὶ τὴν θλίψιν, καὶ τὴν ἀνάπαυσιν· ἔπε λοιπὸν ἡμεῖς θέλομεν καταπέσομεν, καὶ νικηθῶμεν ἀπὸ τῆς θλίψεως, ἔπε πάλιν ἀπὸ τῆς ἀνάπαυσης, καὶ καλοπάζειαν θέλομεν χαυνοθῶμεν· διὰ τὸ καὶ τὰ δύο εἶναι πρόσκαιρα, καὶ περαστικά· ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνα ὅπερ βλέπονται εἶναι τοιαῦτα πρόσκαιρα, ἀκολουθεῖ νὰ ᾖναι αἰώνια, καὶ παντοτινὰ ἐκεῖνα ὅπερ δὲ βλέπονται, ἥτοι ἡ Βασιλεία τῶν ὁρατῶν, καὶ ἡ κόλασις· ἵνα τὴν μὲν Βασιλείαν ποθῶμεν, τὴν δὲ κόλασιν ἀποφύγωμεν (1).

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ε'.

1. „Οἶδαμεν γὰρ, ὅτι ἐὰν ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τῷ σκηνῆς καταλυθῇ, οἰκοδομηθῇ ἐκ Θεοῦ ἔχομεν, οἰκίαν ἀχαροποίητον, αἰώνιον ἐν τοῖς ὁρατοῖς“.

Επεὶ δὲ ὁ Ἀπόστολος εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι ὅσον ὁ ἔξω ἄνθρωπος φθείρεται, ποσὸν ὁ ἔσω ἀνακαίνηται, μετὰ τὰ ὁποῖα λόγια ἐφαίνετο, ὅτι λέγει κἀντὶ αἰνίγμα, καὶ παράδοξον· διὰ τὸτο λέγει τώρα ἐδῶ, ὅτι πολλῶν μᾶλλον ὅταν τελείως φθαρῇ τὸ θνητὸν τὸ σῶμα, καὶ γῆινον, τότε θέλουν προξενηθῶν εἰς ἡμᾶς μυρία ἀγαθὰ (2)· λέγωντας δὲ τὸτο, εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν πάλιν ὁμιλεῖ εἰς τὰς Κορινθίους περὶ τῆς ἀναστάσεως, ἀγαθὰ καὶ ὅχι τὸσον καθαρὰ, καθὼς ἐμίλησεν εἰς τὴν προτέραν Ἐπιστολὴν· καὶ τὸτο τὸ κάμνει καὶ δὲ ὁμιλεῖ ἐδῶ περὶ τῆς ἀναστάσεως καθαρὰ, διὰ τὸ μὴ φανῇ ὅτι πῶς νομίζει ἀκόμη ἀδιορθώτως εἰς τὸ Δόγμα τὸτο, καὶ διὰ τὸτο ἐχρειάσθη πάλιν νὰ ὁμιλήσῃ περὶ

(1) Ὅθεν καὶ ὁ θεοφόρος Ἰγνατίος ἀπὸ πρὸς Χριστὸν πυρπολούμενος ἔρωτα ἔλεγε· „πότε ἔσομαι ἀληθῆς, μαθητὴς Χριστοῦ, ὅταν εὖ τὸ σῶμά μου ὁ Κόσμος „ὀψεται“ καὶ γὰρ φαινόμενα, πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ φαινόμενα, αἰώνια“· (Ἐπιστολ. πρὸς Ῥωμαίους)

(2) Τὸ ρητὸν παρὰ τῷ Ἀποστόλῃ οὕτως ἐρμηνεύει ὁ δῆος Νύσσης Γρηγόριος· „ἐὰν ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τῷ σκηνῆς καταλυθῇ, τότε αὐτῇ εὐρήσομεν οἰκοδομηθῇ ἐκ Θεοῦ γενομένην, οἰκίαν ἀχαροποίητον αἰώνιον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἀξίαν τῇ εἶναι αὐτὴν Θεοῦ κατοικητήριον ἐν Πνεύματι· καὶ μοι μὴδὲ χαρακτῆρα, καὶ γῆμα, καὶ εἶδος ὑπογραφῆται πῶς ἀχαροποιήτω ἐκείνη οἰκία, καθ' ὁμοίωσιν τῶν νῦν ἐπιφανομένων ἡμῖν χαρακτῆρων, διακερυνόντων ἡμᾶς ἀπ' ἀλλήλων τοῖς ἰδωμένοι· ἔ γὰρ μόνος τῆς ἀναστάσεως ἡμῖν παρὰ τῶν θείων λογίων κεκηρυγμένης, ἀλλὰ καὶ τὸ δὲ ἀγαθὸν εἶναι πῶς ἀνακαίνισθεν διὰ τῆς ἀναστάσεως, τῆς θείας διεγγυώμενης Γραφῆς, ἀνάγκη πᾶσα κεκρύφθαι, πικρὰ καὶ ἀγνωστὰ πρὸς ὅ, τι ἀγαθὸν εἶναι· τῷ μὴδὲ ὑποδήγμα τῶν ἐπιζήμενων ἐν τῷ νῦν καθαρᾷ βίῳ· ἀλλ' ὅτι μετὰ γένος εἶναι τῶν πάντων ἐν, ὅταν ἐν σῶμα Χριστοῦ οἱ πάντες γενώμεθα, τῷ ἐνὶ χαρακτῆρι μεμορφωμένοι, ἐκ ἀμφιβόλων, πᾶσι κατὰ τὸ ἴσον τῆς θείας εἰκόνος ἐπιλαμπρύνει· τὸ δὲ ἡμῖν ἀντὶ τῶν ποικίλων ἰδιωμάτων

„ἐν τῇ ἀκαθῇ τῆς φύσεως προσγενήσασιν, χρῆσθαι εἶναι πᾶσι σοφιστικῆς ἐννοίας ἀπορριπτέον“· (Ὁμιλ. εἰς τὰς Κορινθίους)

Δικαίως δὲ ἐδῶ ἠθέλην ἀπορίσθαι τινὲς, ὅτι ἂν ὅλοι ἐκάνοι ὅπως ἀναστῆναι (οἱ Δίκαιοι δηλ.), ἔχον νὰ γένωνται ἐν γένος, καὶ μετὰ τὴν χαρακτῆρα θεοῦ μεμορφωμένοι, πῶς θέλουν γνωρίζοντα εἶναι ἀπὸ τῶν ἄλλων; ὁ γὰρ Θεός, καὶ ὁ Χριστός, ἔχον νὰ γένῃ καὶ πάντα ἐν πᾶσι κατὰ τὴν εὐδοξίαν ἐκείνην τῶν Δικαίων ἐξανάστασιν, ὥς ἔπρεπε ὁ Παῦλος εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους πρώτην· „ἵνα ἡ ὁ Θεὸς καὶ πάντα ἐν πᾶσι“· καὶ πάλιν, „ἀλλὰ καὶ πάντα καὶ ἐν πᾶσι Χριστός“· (Κολ. γ' 11.) Ἡμεῖς δὲ λύοντες τὴν ἀπορίαν ἀποκρινόμεθα, ὅτι οἱ Δίκαιοι τότε θέλουν γνωρίζον ἀλλήλους ὅχι ἀπὸ τῆς ἐξωτερικῆς χαρακτῆρας τῶν σώματος, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς ἀποκαλυπτικῆς διωκτικῆς τῆς θείας φωτὸς ἐκείνης· μετὰ τὸ ὅποιον θέλα ἵνα περιεχόμενα καὶ δεδοσμένα τῶν σώματι τῶν μακαρίων. Ὡστερ γὰρ ὁ Πέτρος καὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης ἐγνωρίσαν τὸν Μωϋσῆν κατὰ τὴν Ἠλίαν εἰς τὸ Θαβώρον ὄρος, ἀπὸ τῆς ἀποκαλυπτικῆς διωκτικῆς τῆς ἀπλήτης φωτὸς ἐκείνης ἐπὶ περιλάμπει καὶ τῶν Ἀποστόλων, καὶ τῶν Προφῆταις ἐκείνης, ὥς λέγει ὁ μέγας τῆς Θεολογικῆς, Γρηγόριος· ἐπὶ σοφιστικῶς λέγομεν, ὅτι καὶ οἱ μακάριοι ἀλλήλους θέλουν γνωρίσθαι μετὰ τὴν αὐτὴν ἀποκαλυπτικὴν διωκτικὴν τῆς θείας φωτὸς, δι' ἐπεριλάμποντα.

εἰ τότε εἰς πλάτος. Ἐπίγειον δὲ οἰκίαν σκηνῶς, ὀνομάζει τὸ σῶμα· ὀνομάζοντας δὲ αὐτὸ σκηνῶς, φανεροί οἱ εἰναι πρόσκαιρον, καὶ ὀλοκληροῦν, ἐπεὶ τοῖς τοῖς πρόσκαιρον καὶ ὀλοκληροῦν εἶναι καὶ ἡ σκηνή. Καὶ ἀγκαλὰ καὶ αἱ ἐν τῷ ἔραυῳ ἀναπαύσεις τῶν Δικαίων, ὀνομάζονται πολλαῖς φοραῖς σκηνῶν, ἀλλὰ ὅχι ἀπλῶς σκηνῶν, ἀλλὰ μετὰ προσθήκῃ, σκηνῶν αἰώνιαι, καθὼς λέγει ὁ Ἰερὸς Λεκὼς· „Ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τῶ μαμωνᾶ ἢ τῆς ἀδικίας, ἵνα ὅταν ἐκλίπητε, δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς“. (Λεκ. 15. 9.) Βλέπε δὲ πῶς ἔβαλεν ὁ Παῦλος κατὰ τάξιν τὰ ἐναντία, μετὰ τὰ ἐναντία, ἦγεν αὐτὴ τῆς ἐπίγειας οἰκίας, ἔβαλε τὴν ἔραυον, καὶ αὐτὴ τῆς σκηνῶς, ἔβαλε τὴν αἰώνιον οἰκίαν· αὐξάνοντας δὲ τὸ ἐγκώμιον τῆς δόξης, ὅπως μέλλει νὰ λάβῃ τὸ ἐδικνύμας σῶμα, ὠνόμασεν αὐτὸ, οἰκίαν ἀχειροποιήτων, καὶ ὅχι πρὸς διαφορὰν τῆς τῆς σῶματος, ἐπεὶ καὶ τὸ σῶμα τῆς τῆς πρόσκαιρον, ἀχειροποιήτων εἶναι. Ἡ νοεῖται καὶ ἔτι· ἐπεὶ οἰκίαν τὸ σῶμα ὠνόμασε, διὰ τὸ ἐπρόσθεσε καὶ τὸ ἀχειροποιήτων, πρὸς διαφορὰν τῆς οἰκίας τῶν ἀνθρώπων, ἥτις δὲ εἶναι ἀχειροποίητος, ἀλλὰ ὑπὸ χειρῶν ἀνθρώπων κατασκευάζεται, κατὰ τὸν Χρυσόδομον. Μερικοὶ δὲ (ἀπὸ τῶν ὁποίων εἶναι καὶ ὁ Φώτιος, καὶ ὁ Θεοδώριτος, καὶ ὁ Ἅγιος Μεθόδιος ἐν τῷ περὶ ἀναστάσεως) οἰκίαν μετὰ χειροποιήτων λέγουσι, τὴν ἐν τῇ γῇ ταύτῃ ζωὴν· σκηνῶς δὲ, τὸ σῶμα· ἄλλο γὰρ εἶναι ἡ οἰκία, καὶ ἄλλο τὸ σκηνῶς, τῶν ὁποίων εἶναι ἡ οἰκία, καὶ ἄλλο ἡμεῖς, τῶν ὁποίων εἶναι τὸ σκηνῶς ἴδιον· ὥστε τὸ λεγόμενον εἶναι τοῖς τοῖς ἀνίσως καταλυθῇ ἢ ἐπὶ τῆς γῆς φθαρτὴ ζωὴ τῆς σῶματος ἡμῶν, ἢ ὁποία ἡμπορεῖ νὰ ὀνομασθῇ καὶ χειροποίητος, διατὶ συσταίνεται ὡσαύτῃ ἀπὸ χεῖρα, (δι' ὅ,τι τὸ φῶμι, καὶ τὸ κρασί, καὶ αἱ ἄλλαι τῆς σῶματος τροφαί, διὰ τῶν χειρῶν τῶν ἀνθρώπων γίνονται) ἀνίσως λέγω καὶ ἡ τοιαύτη ζωὴ καταλυθῇ, θέλομεν ἀποκτήσομεν ἄλλω ζωὴν εἰς τὰς ἑραυάς, ἀφθαρτὴν, καὶ ἀχειροποιήτων, ἥτις δὲ χρειάζεται τὴν ἐργασίαν τῶν ἐδικνύμας χειρῶν.

2. „Καὶ γὰρ ἐν τῷ τῷ σκηνῶν, τὸ οἰκητήριον ἡμῶν τὸ ὅτι ἔραυον, ἐπερδύσασθαι ἐπιποδοῦντες“.

Ποῖον οἰκητήριον λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος; τὸ σῶμα τὸ ἀφθαρτὸν· λέγει δὲ αὐτὸ πῶς εἶναι ἀπὸ τῶν ἑραυόν, ὅχι πῶς ἀπὸ τῶν ἑραυόν κατασκευάζεται, ἀλλ' ὅτι ἀπὸ τῶν ἑραυόν λαμβάνει τὴν χάριν τῆς ἀφθαρσίας. Τόσον λοιπὸν δὲν πρέπει νὰ λυπημέθα διὰ τῶς μερικῆς τῆς σῶματος πειρασμῆς, ὥστε ὅπως, ὅλον τὸ ἐναντίον, περισσώτερον πρέπει νὰ σκηνῶμεν, διὰ τὴν δὲ ἐκδυόμεθα μετὰ τελειότητα καὶ ὅτι ὅλοκληρὸν τὸ φθαρτὸν αὐτὸ σῶμα, διὰ νὰ ἐκδυόμεν αὐτὸ ἀφθαρτὸν, καὶ ἀθάνατον. Διὰ ταύτην γὰρ τὴν ἀφορμὴν, εἰς σκηνῶς ὠνόμασε τὸ φθαρτὸν ἐκεῖνο σῶμα, ἀλλὰ οἰκητήριον, ὡς μοιμώτερον, καὶ αἰώνιον (1).

3. „Εἴγε καὶ ἐκδυσάμενοι, ὡς γυμνοὶ ἀρεθισόμεθα“.

Διὰ νὰ μὴ θαρρῶσιν οἱ Κορινθιοὶ Χριστιανοί, ὅτι ὅλοι ἔχον νὰ λάβωμεν τὴν ἑραυόν, καὶ ὅτι ὅλοι ἀφθαρσίαν τῆς σῶματος, διὰ τὸ ὑποθετικῶς εἶπεν ὁ Παῦλος ἐδῶ, ὅτι ἀνίσως καὶ ἡθέλαμεν ἐκδυόμεν τὴν ἀφθαρσίαν, καὶ λάβωμεν σῶμα ἀφθαρτὸν, τότε δὲν ἡθέλαμεν ἀρεθίσμεν γυμνοὶ ἀπὸ τῆς θείκης δόξης, καὶ σκέπῃ, μετὰ τὸ νὰ μὴ ἔχωμεν τὴν ἀσχημάδα τῆς ἀμαρτίας· δι' ὅ,τι, ὅλοι μετὰ οἱ ἀνθρώποι ἔχον νὰ λάβωμεν ἀνάστασιν, ὅλοι δὲ ὅμως, δὲν ἔχον νὰ λάβωμεν δόξαν, καὶ τιμὴν, παρέξ ἄλλους οἱ ὀρθόδοξοι, καὶ ἀπὸ τῶν ὀρθόδοξων οἱ Δίκαιοι· οἱ δὲ ἄλλοι πάντες, ἀσεβεῖς καὶ ἀμαρτωλοὶ, μετὰ ἀτιμίαν ἔχον νὰ ἀναστῶν (2).

4. „Καὶ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι οἰκητήριον ὅτι ὀρνεῖ, τὴν ἀφθαρσίαν εἶπεν ὁ Παῦλος, καὶ δὲν εἶπεν ἐκδυόμεθα, ἀλλ' ἐπερδύσασθαι· ἐπεὶ δὲ ἐκδυόμεθα, ἄλλο σῶμα ἀπὸ τῆς ὅπως πορῶμεν, ἀλλὰ τὸ φθαρτὸν σῶμα ἡμῶν, ἐπερδύσεται τὴν ἀφθαρσίαν, καὶ ὅπως ἔχον αὐτὴν, ἐκδυόμεθα τῶν. Ὁ δὲ ἁγιος Μάξιμος ὅπως ἐρμηνεύει, „οὐράνιον οἰκη-

τήριον εἶναι, ἢ κατ' ἀρετὴν ἀπαθείας εἶναι, καὶ ἡ μετὰ ἡμεῖς, ἔχον πλάνης πολεμὴν αὐτῇ νόμῳ γῶσι“. (Κεφ. μδ'. τῆς ε'. ἐκπαττ τῶν Θεολογικ.)

(2) Ὁ δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει, „γυμνὸς ποῖναι, καλὰ πᾶς τῆς θείας δόξης γεγυμνωμένους“· οἱ ἑαυτῶν, σωεπάξεν ὁ Ἀπόστολος, μετὰ τῶν καὶ Κορινθίους, καὶ τῶν πάντων ἀνθρώπων διδάσκων“.

4. „Καὶ γὰρ οἱ ὄντες ἐν τῇ σκλήρᾳ τέτῳ, σενάζομεν, βαρύνομεν,
 „ἐφ' ᾧ οὐ θέλομεν ἐκδύσασθαι, ἀλλ' ἐπενδύσασθαι· ἵνα κατα-
 „ποδῇ τὸ θνητὸν ὑπὸ τῆς ζωῆς“.

Επειδὴ ἐφαίτετο βαρὺς ὁ λόγος ἐκεῖνος ὅπῃ εἶπεν ὁ Παῦλος, ὅτι σενάζομεν διὰ τὸ ἐπιθυμεῖν νὰ ἐλδύερωθῶμεν ἀπὸ τοῦ σώματος, δι' ὅ,τι πολλὴ καὶ ἀρρήτος ἐστὶν ἡ σχέσις, καὶ οἰκειότης ὅπῃ ἔχει ἡ ψυχὴ μὲν τὸ σῶμα, καὶ οἱ περισσώτεροι ἀνθρώποι σενάζουσι, καὶ θέλουσι, ὅχι νὰ ἀποθάνωσι, ἀλλὰ νὰ μὴ ἀποθάνωσι· διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ ἐπιδιορθώνωντας τὸν ἀνωτέρω λόγον, ὅτι δὲν σενάζομεν διὰ τοῦτο, διὰ νὰ ἐλδύερωθῶμεν ἀπλῶς ἀπὸ τοῦ σώματός μας, ἀλλὰ διὰ τὸ θέλομεν νὰ τὸ ἐκδύωμεν ἄφθαρτον, καὶ ὑπόδοξον· ἐπειδὴ κατ' ὅσον σώματός μας, ἐδέχοντο θέλομεν νὰ τὸ ἐκδύωμεν, ἀλλὰ μόνον θέλομεν νὰ ἐλδύερωθῶμεν ἀπὸ τῆς φθορᾶς αὐτοῦ· ἵνα ἐξοδῶμεν, καὶ ἀφηνιτῶμεν ἡ φθορὰ τοῦ σώματος ἀπὸ τῆς ζωῆς, καὶ ὅχι αὐτὸ τὸ σῶμα. Δι' ὅ,τι δὲν βαρυνόμεθα ἀπλῶς διὰ τὸ σῶμα, ἀλλὰ διὰ τὸ φθαρτὸν σῶμα, ἥτοι, διὰ τὸ εἶναι τὸ σῶμά μας φθαρτὸν, καὶ πρόσκαιρον. Ἀπὸ τὰ λόγια δὲ ταῦτα ἐμφράττονται παντελῶς τὰ σώματα τῶν αἰρετικῶν· ἐπειδὴ δὲν λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος διὰ ἄλλο, καὶ ἄλλο σῶμα, ἢ γὰρ πῶς εἶναι ἄλλο μὲν, τὸ σῶμα ὅπῃ πῶρα φορέμεν, ἄλλο δὲ, ἐκεῖνο ὅπῃ μέλλομεν νὰ φορέσωμεν μετὰ τῆς ἀνάστασις· ἀλλὰ λέγει περὶ φθορᾶς, καὶ ἀφθαρσίας, ἡγοῦν ὅτι, τοῦτο μὲν τὸ σῶμα εἶναι φθαρτὸν, ἐκεῖνο δὲ, θέλει εἶναι ἄφθαρτον.

5. „Ὁ δὲ κατεργασάμενος ἡμᾶς εἰς αὐτὸ τῆτο, Θεός“.

Θεός, λέγει, εἶναι ἐκεῖνος ὅπῃ κατεργάσατο καὶ ἐδημιούργησεν ἡμᾶς, δι' αὐτὸ τῆτο, ἡ γὰρ διὰ νὰ γινώμεν ἄφθαρτοι· καὶ δὲν ἐφανή πῶρα τοῦτο ἀρετὸν εἰς αὐτὸν, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς, καὶ ἀπὸ τοῦ αἰῶνος· ὥστε βέβαια καὶ ἐξάπαντος τῆτο θέλει γινῆναι.

- „Ὁ καὶ δὲς ἡμῖν τὸν ἀρράβωνα τοῦ Πνεύματος“.

Θεός, λέγει, Χριστιανὲ ἀπόδειξιν, ὅτι ἔχομεν νὰ γινώμεν ἄφθαρτοι μετὰ τῆς ἀνάστασις; ἰδέσσοι δίδω καὶ ἄλλω· ποίαν; ὅτι ὁ Θεὸς μὲν τὸ νὰ ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον διὰ τοῦ Βαπτίσματος, ἐν ταυτὶ μᾶς ἔδωκε καὶ τὸν ἀρράβωνα τῆς ἀφθαρσίας· διὰ τὸ ἡγίασε τὴν ψυχὴν, καὶ τὸ σῶμά μας, καὶ ἔκαμε καὶ τὰ δύο θεϊότερα, καὶ πνευματικώτερα, μὲν τὸ νὰ τὸ ἡλδύθῃωσεν ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας, ἀπὸ τῆς ὁποίας γεννᾶται ὁ θάνατος, καὶ ἡ φθορά· ὥστε, ἐπειδὴ μᾶς ἔδωκε Πνεῦμα Ἅγιον, φανερόν ὅτι μᾶς ἡλδύθῃωσεν ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας· ἐπειδὴ δὲ ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας μᾶς ἡλδύθῃωσεν, φανερόν ὅτι καὶ τῆς φθορᾶς ἐκατήργησε· διὰ τὸ ἡ φθορὰ ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας ὡς εἶπον γεννᾶται. Μὲ τέτοιον τρόπον λοιπὸν εἶναι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἀρράβων τῆς μελλούσης ἀθανασίας (1). Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον τοῦτο γινῆται· ὅτι ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς μερικῶς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, βέβαια κάποιον ἀρράβωνα μᾶς ἔδωκεν· ὥστε, ἐκεῖνος ὅπου μᾶς ἔδωκε τὸν ἀρράβωνα, αὐτὸς θέλει μᾶς δώσει καὶ τὸ ὅλον. Πῶς δὲ ἤθελε μᾶς δώσει τὸ ὅλον, ἀνίσως δὲν εἶχομεν νὰ ἀφθαρτιθῶμεν, καὶ νὰ δοξασθῶμεν κατὰ τὴν ψυχὴν, καὶ κατὰ τὸ σῶμα; Λοιπὸν, ἐπειδὴ ἐστὶ Χριστιανὲ, ἔλαβες πῶρα εἰς τὴν παρῶσαν ζωὴν τὸ ὀλίγον, καὶ τὸν ἀρράβωνα, ἐλπίζε ὅτι θέλεις λάβης τότε καὶ τὸ ὅλον ὀλόκληρον· καὶ λοιπὸν ὅπῃ εἶσαι ἄφθαρτος καὶ ἀθάνατος κατὰ τὴν ψυχὴν, ἔχεις νὰ γινῆς ἄφθαρτος καὶ ἀθάνατος καὶ κατὰ τὸ σῶμα.

6. „Θαρ-

(1) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ μέγας Ἀθανάσιος· „διὰ γὰρ ὅτι φθαρτὸν τὸ ἐκδύσασθαι ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν ἐκδύσασθαι ἀθάνατον· οἱ γὰρ φορῶντες τὸ
 „Πνεῦμα τὸ Θεοῦ, ἀφθαρσίαν φοροῦσιν· ἀφθαρσία δὲ ἐστὶν ὁ Θεός.“ (παρὰ τῷ α'. Τόμῳ τοῦ Βρυενίου σελ. 214.)

6. „Θαρρόυντες οὖν πάντοτε, ἡ εἰδότες ὅτι ἐνδημῶντες ἐν τῷ σώματι, ἡ ἐκδημῶμεν ἀπὸ τοῦ Κυρίου“.
7. „(Διὰ Πίσεως γὰρ περιπατοῦμεν, ἡ διὰ ἔδους.)
8. „Θαρρόμεν δὲ, ἡ ἀδοκῶμεν μᾶλλον ἐκδημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος, ἡ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν Κύριον (1).“

Καὶ μὲν τὰ λόγια ταῦτα κατασκιάζει, καὶ βεβαίονοι ὁ Ἀπόστολος ἐκείνο ὅπως εἶπεν αἰωτέρως· διηλαθὲν ὅτι δεῦν φροντίζομεν διὰ τὰς κινδύνους, καὶ τὸν θάνατον τοῦ σώματος, διατί οἱ κίνδυνοι, καὶ ὁ θάνατος προξενοῦσιν εἰς ἡμᾶς τὸ ἐπιθυμητὸν πρᾶγμα, τὴν εὐδοξίαν ἀφθαρσίαν δηλαδὴ, διὰ τὴν ὁποίαν καὶ σπείρομεν, καὶ διὰ τὴν οἱ κίνδυνοι, καὶ ὁ θάνατος, μᾶς φέρει πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Δεσπότην μας. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ἔχομεν θάρρος πάντοτε, καὶ ἡξυμένοι ὅτι ἐν ὅσῳ καιρῷ ἀγριόμεθα σὺν σωματικῇ μετὰ τὸ σῶμα τῷ, εἰμεθα χωρισμένοι ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, διὰ τὸ τοῦ φθιμένου ἔτε διωγμῶς, ἔτε ἐπιβλαῆς, ἔτε θανάτου. Βλέπετε δὲ, ὦ ἀναγνώστα, σοφίαν τὴν Παύλου! διὰ τί, ἐκρυψε μὲν τὰ ὀνόματα τῶ θανάτου, ἔβαλε δὲ τὸν ἀπὸ τοῦ σώματος χωρισμὸν, καὶ πῶν μετὰ τὸν Θεὸν εἶωσιν· ἔβαλε δὲ ταῦτα, διὰ τὴν μὲν ἐπιθυμίαν, καὶ ἀποκρεμάταινας ἀπὸ τῆς παρούσης ζωῆς, ἐπειδὴ αὐτὴ μᾶς χωρίζει ἀπὸ τοῦ Κυρίου. Ἐπειτα διὰ τὴν μὲν εἰρητίαν, τί λοιπὸν; τὸ σῶμα μᾶς χωρίζει ἀπὸ τοῦ Θεοῦ; διὰ τοῦτο διορθοῦν τὸν λόγον ὁ Παῦλος καὶ λέγει· „διὰ Πίσεως γὰρ περιπατοῦμεν, οὐ διὰ ἔδους.“ ἡτοι ἔδῳ μὲν εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν, γνωρίζομεν τὸν Θεόν, ὁλοκρῶν ὅμως, καὶ μερικῶς, διὰ ἐσόπτρου, καὶ ἀνιγμῶτος· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ διὰ Πίσεως· ὅχι δὲ ἐπὶ πρῶτον πρὸς πρόσωπον· τὸτο γὰρ δηλοῖ τὸ, οὐ διὰ ἔδους (2). Ἐπειδὴ λοιπὸν αὐτὰ ἔπως ἔχουσι, διὰ

(1) Τοῦτο τὸ ῥητὸν ἀναγωγικῶς ὁ θεοφάνης Μαξιμος ἐρμηνεύει λέγων· „ἀποδημῶν σαρκός, ὁ φέρει τὴν γνῶσιν ἐξ ἡμετέρης ἀπὸ τῆς πρακτικῆς, ἀρπαζόμενος ὡς ἐν νεφέλαις ποῖς ὑψηλοτέροις νοήμασιν εἰς τὴν διαφανὴ τῆς θεωρίας αἴαν, καὶ ἐν τῇ Κυρίῳ εἶναι δυνάμει πάντοτε· ἐκδημῶν δὲ ἀπὸ τοῦ Κυρίου, ὁ μὴ πῶν διὰ τὴν κατὰ αἰσθησὶν ἐργασίαν καθαρὰ καὶ θεωρεῖται κατὰ τὸ ἐνικτὸν καὶ νοήματα μὴ δυνάμεις, καὶ τὸν περὶ τοῦ Κυρίου λόγον ἀπλὴν χωρὶς ἀνιγμῶτος, πῶν μὴ χωρῶν“· (Κεφ. ν.δ'. τῆς β'. ἐκδοστ. πῶν Θεολογικῶν).

(2) Ὁ δὲ ἀγνώστους καὶ ὑπατικῶς Κάλιστος, λιποτέρα καὶ θεωρητικώτερα ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν πῶς τὸ Ἀπόστολος ἐν Κεφ. ν.δ'. πῶν ἀνεκδότων αὐτῷ κεφαλαίῳ· διατρεῖ γὰρ ὅτι τῷ Πίσει εἰς δύο καὶ λέγει· ὅτι ἀλλή μὲν Πίσις εἶναι, ἥτις λόγῳ μόνῳ φιλοφωτίζεται, καὶ χρῆσται ἀπόδειξιν, ἀλλή δὲ Πίσις εἶναι, ἥτις ἀπὸ χρῆσται παντελῆ ἀπόδειξιν πῶν πιστομένου, μετὰ τὸ νὰ πᾶν πῶν πιστοῦται ἀπὸ κάποιατινα προφανή πρᾶγματι, ἡ ὁποία Πίσις ὀνομάζεται καὶ ἐνυπόστατος· χαρὶν παραδείγματος· εἰς ἀκούας πῶς εἶναι ὑφαντῆς, κατασκιάζει εἰς τὴν ὑφάσματι, καὶ πανία σου, ζωῶ ποικίλα, καὶ διάφορα· τῶρα ἂν εἰς τοῦτο ἰδῇς τὴν ὑφάσματι πῶν ὑφαντῆς ἐκείνη, εἰς ἀνάγκης χρῆσται νὰ ἔχῃς Πίσειν, καὶ νὰ πισθῇς μετὰ λόγον φίλον, πῶς εἶναι πῶν ὑφαντῆς. Ἀνίσως δὲ τύχη νὰ ἰδῇς καὶ τὴν ὑφάσματι ἐκείνη, τότε καὶ χωρὶς νὰ σὲ εἰπῇ ἄλλος τινάς, ἀπὸ τῆς θεωρίας κατασκιάσει τὸ ὑφάσματι ἐκείνη· ἐπειδὴ ἔτε ἀπὸ λόγου ἡμπορὶ νὰ ὑφαντῆς τὸ ὑφάσμα ἐκείνη, ὅτε ἀπὸ κανένα ἄλλο ζῶν ἐξω ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον. Τότε λοιπὸν ἀλλή Πίσις θεωρητικῇ κρατῇ τῷ ψυχῇ σου, πολλα διφορετικῇ ἀπὸ τῆς πρῆτης.

Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ εἶδος εἰς δύο διατρεῖ ὁ αὐτὸς Κάλιστος καὶ λέγει· ὅτι ἄλλο μὲν εἶδος λέγεται ἐνυπό-

στατον, ὅταν θετεῖν ἰδῇς εἰς ἄνθρωπον ὅπως εἶναι ξανθός εἰς τὸ χρώμα, μακρός εἰς τὸ μέγεθος, συμμέτρος εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ τὸ πρόσωπον, καὶ τὴν μύτην, καὶ τὰ λοιπὰ ὑποστατικὰ ἰδιώματα. Εἶναι δὲ καὶ ἄλλο εἶδος, ὅταν λέγεται ἐνυπόστατον, καὶ εἶναι ἐκείνο τὸ πῶν ὑφαντῆς, ὅτε ἡπομεν ἀντερν, ὅτι δὲ ἰδῇς ἀμέσως τὸ πρόσωπόν σου, ἀλλὰ διὰ τοῦ ὑφάσματις ἐκείνης πᾶντες ὅτι ἔχῃ μὲν εἶδος γενικῶς, καὶ καθολικῶς ἀνθρώπινον, ἐνυπόστατον ὅμως, ὡς χωρὶς τῆς ὑποστάσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνη, θεωρεῖται.

Ὅλοι λοιπὸν (λέγει ὁ αὐτὸς Ἅγιος) οἱ θεωρητικοί, μετὰ Πίσει περιπατεῖν, ὅχι φιλοῦν, καὶ ἐξ ἀκούας· ἀλλὰ ἐνυπόστατον διὰ θεωρίας· καὶ βλέπει τὸν Θεὸν μετὰ εἶδος, ὅχι ἐνυπόστατον, ἀλλὰ ἐνυπόστατον, καὶ γενικῶς θεωρεῖται· διὸ, ὅτι ὁ Θεός, ἀγκυλὰ καὶ κατὰ τὴν φύσιν καὶ φύσιν εἶναι ὑπερκείμενος παντὸς εἶδους, καὶ εἶδος δεῦν ἔχῃ, κατὰ τῆς ἐνεργείας ὅμως, καὶ διὰ προφαντῶν, λέγεται ὅτι ἔχῃ εἶδος τοιούτον, καὶ δεσπετῆς· διὸ, ὅτι ἂν ὁ Θεός δεῦν ἔχῃ εἶδος τελείως, βέβαια καὶ κάλλος ἔπρεπε νὰ λέγεται ὅτι ἔχῃ, καὶ πρόσωπον, καὶ ἀκούας, ἔπρεπε νὰ ἦναι πάντῃ πάντως ἀδέσποτος· ἀλλὰ ἐπειδὴ καὶ λέγεται, ὅτι ἔχῃ κάλλος, καὶ πρόσωπον, ἀκούας ἔχῃ καὶ εἶδος· εἶδος ὅμως, ὡς ἡπονον, νοητὸν, εὐπρεπές, ἀξιακρόστητον, ἐνδοξοπατον, ἐκπληξέως παρεκτικὸν τῇ ψυχῇ, νοερού φωτός ἀποπληρῶν πῶν νῦν, καὶ Θεὸς ἐνοίαν παρησάγον· ὁ καὶ Μωυσὲς φαντασθεῖς „ἀπολώλαμεν, ὡς γῆρας, ἔλεγε, Θεὸν ἐνῶν, καμῶν“. Καὶ Μωυσὲς ἐκείνος ἐν ποιούτῃ εἶδῃ εἶρα τὸν Θεόν, ὡς γέγραπται „σῶμα κατὰ σῶμα καλῶν αὐτόν, ἐν ἡδῇ, καὶ ἐν ἀνιγμῶτων, καὶ τῷ δόξαν Κυρίου εἶδος“· (Ἀποκ. β'. 8.) Ὁ δὲ μὲν τῷ ἀνιγμῶτι διαίρεσιν πῶν τῷ εἶδος, συμβιβάζονται καλῶς ἐκείνη ὅπως λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι δεῦν περιπατοῦμεν διὰ εἶδος, καὶ ἐκείνη ὅπως λέγει ὁ Θεός, ὅτι ἐφῶν εἰς τὸν Μωυσὲν ἐν ἡδῇ, καὶ ἐν ἀνιγμῶτων.

διὰ τὸτο ἄδοκῶμεν, ἦτοι πολλὰ ἐπιθυμῶμεν τὸ νὰ ἐκδυθῶμεν τὸ φθαρτὸν τὸτο σῶμα, καὶ νὰ ἐμμεθα σώμενοι μετὰ τὸν Κύριον· δὲν εἶπε δὲ ὅτι ἐπιθυμῶμεν νὰ λάβωμεν τὴν ἀφθαρσίαν· ἀλλ' εἶπε τὸ καλλίτερον, ἦγαν ὅτι ἐπιθυμῶμεν νὰ εἵμεθα μαζί μετὰ τὸν Κύριον, διὰ τὸ τὸτο εἶναι πολλὰ μεγαλύτερον ἀπὸ τὴν ἀφθαρσίαν.

9. „Δὶ ὃ καὶ φιλοτιμώμεθα, ἅτε ἐνδημουῦντες, ἅτε ἐκδημουῦντες, εὐάρεστοι αὐτῷ εἶναι“.

Τὸ ζητούμενον ὅλον, λέγει, εἶναι τὸτο, τὸ νὰ ζῶμεν κατὰ τὴν διαρέσιν τῆ Θεοῦ, δι' ὃ, τι, διὰ νὰ μὴ ἀκέρῃ· ἐσὺ ὁ Χριστιανὸς ἐκδημίαν καὶ χωρισμὸν τοῦ σώματος, καὶ νομίσῃς ὅτι αὐτὸς μόνος ὁ χωρισμὸς τοῦ σώματος εἶναι ἀρκετὸς εἰς τὸ νὰ σὲ σώσῃ, διὰ τὸτο λέγει ἀκολούθως ὁ Ἀπόστολος, ὅτι, παθεῖν Χριστιανὲ, νὰ χωρισθῇς ἀπὸ τοῦ σώματος, καὶ νὰ ὑπάγῃς πρὸς τὸν Χριστὸν ἀδόκιμος, διὰ μέσου τῆς ἐν τῷ Κόσμῳ τέτρω διαρέσεως ζωῆς σου.

10. „Τοὺς γὰρ πάντας ἡμᾶς φανερωθῆναι δεῖ ἔμπροσθεν τῆ βήμας, τοῖς τῆ Χρυσῆς“.

Φοβίζει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος τὰς Χριστιανὰς, μετὰ τὴν ἐνθύμησιν τῆ φοβερῆς ἐκείνου βήματος τῆ Χρυσῆς, καὶ μετὰ τὸν λόγον ὅπως λέγει, ὅτι πρέπει, καὶ ἀνάγκη εἶναι νὰ φανερωθῶν ὅλοι οἱ ἀνθρώποι ἔμπροσθεν εἰς αὐτό. Μὴ φοβασθῇς, λέγει, Χριστιανὲ, ὅτι τότε ἐκεῖ εἶναι τοῖχοι, καὶ σκεπάσματα διὰ νὰ σκεπασθῇς, ἢ πῶς τὸ βάθος τῆς καρδίας ἡμπορεῖ νὰ σκεπάσῃ τὰ ἔργα, ἢ τὰς λογισμὰς τῶν ἀνθρώπων· ὅχι μὴ φοβασθῇς τὸτο, διὰ τὸ, ὅλα, καὶ ἔργα, καὶ λόγια καὶ διαλογισμοὶ, ἔχον νὰ φανερωθῶν.

„Ἰνα κομίσῃται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος, πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθόν, εἴτε κακόν“.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Παῦλος, πρὸς μὲν ἐναρέτους καὶ ἀγωνιζομένους, κάμνει νὰ ἔχον καλὰς ἐλπίδας· διὰ τὸ αὐτοὶ ἔχον νὰ λάβουν παρὰ Θεοῦ τὰς ἀμοιβὰς τῶν ἀγώνων, καὶ τῆς ἀρετῆς τῶν· πρὸς δὲ ἀμελεῖς, κάμνει φοβούμενος μετὰ τὸν φόβον τῆς καταδίκης, καὶ κολάσεως. Βεβαίονοι δὲ ἐν ταυτῷ μετὰ τῶν λόγων τῶν αὐτῶν τῶν σωμάτων, διατὶ τὸ σῶμα ὅπως ὑπηρετῇ τὴν ψυχὴν εἴτε εἰς τὰ καλὰ ἔργα, εἴτε εἰς τὰ κακά, καὶ αὐτὸ ἔχει βίβαια, ἢ νὰ στεφανωθῇ, ἢ νὰ κολασθῇ· ἐμφράττονται λοιπὸν καὶ ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα τὰ Ἀποστόλου, τὰ σώματα τῶν αἰρετικῶν, ὅπως λέγουσι ὅτι δεῖν ἔχει τὸ σῶμα νὰ πασηθῇ. Καὶ ὁ Θεοδώριτος δὲ λέγει· „Δίκαιος ὢν ὁ Κριτὴς ὑπὲρ τῶν βεβιωμένων ἐκάστῳ κατακρίσει τὰς ἀντιδόσεις παρέξει· ἐδείξε δὲ κατὰ ταῦτα καὶ τὰς τιμωμένας, καὶ τὰς κολαζομένας ψυχὰς, μετὰ τῶν σωμάτων δεχομένας τὰς ἀντιδόσεις.“ Ὁρα καὶ τὸ „εἰ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ ἡλπιότις ἐσμεν ἐν Χριστῷ μόνον“ (ἀ. Κοριν. ιε. 19.) ἐν τῇ ὑποσημειώσει.

11. Εἰδότες οὖν τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, ἀνθρώπους πείθομεν, Θεῷ δὲ „πεφανερώμεθα· ἐλπίζω δὲ καὶ ἐν ταῖς συνειδήσεσιν ὑμῶν πεφανερωσθαι“.

Μετὰ τὸ νὰ ἡξάρωμεν, λέγει, τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο κριτήριον τῆ Θεοῦ, διὰ τὸτο κάθε λογῆς τρόπον κάμνομεν, διὰ νὰ μὴ σκανδαλίσωμεν κανένα ἄνθρωπον· τὸτο γὰρ δηλοῖ τὸ „ἀνθρώπους πείθομεν“· αἰτὶ τῷ, τὰ σκανδάλια ἰατροῦμεν, καὶ σηκώνομεν ἀπὸ τὸ μέσον τὰς αἰτίας τῶν σκηδολιζομένων· διὰ τὸ καὶ, θετέον, καὶ κανένα κακὸν δεῖν κάμνωμεν, δίδομεν ὅμως ὑποψίαν πῶς τὸ κάμνομεν, βίβαια κατακρινόμεθα, αἰσῶς, δυναμένοι νὰ διορθώσωμεν τὴν υποψίαν, καὶ αἰτίαν τῶν σκανδάλων, ἡμεῖς δὲ τὴν διορθώσωμεν. Εἰς δὲ τὸν Θεὸν εἵμεθα φαίεροι, καὶ ἐκεῖνος ἡξάρει πῶς πολιτευόμεθα· διὰ τὸ τὸν Θεὸν δεῖν ὁρᾶν νὰ πείθωμεν, καὶ νὰ πληροφορεῖμεν, ὥσταν ὅπως ἐκεῖνος μᾶς ἡξάρει, καὶ δεῖν σκανδαλίζεσθαι διὰ

διὰ λόγους· ὅχι μόνον δὲ εἰς τὸν Θεόν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐσᾶς εἰμεθα φανεροί· ἐπεὶ καὶ ἡμεῖς πολλὰ κατὰ ἡξούριαν ὅλῳ τῷ ἐδικλῷ μας ζῶν, καὶ τὰ ἔργα μας, καὶ λοιπὸν δεῖ ἀρτίως νὰ ζητῶμεν νὰ σᾶς πληροφορῶμεν περὶ πάντων, διὰ τὴν ἐσᾶς δεῖ ἐσκανδαλίσθηναι διὰ λόγους.

12. „Οὐ γὰρ πάλιν ἑαυτὲς σπυσιζάνομεν ὑμῖν, ἀλλ' ἀφορμῶν δι-
„δόντες ὑμῖν καυχήματος ὑπὲρ ἡμῶν“.

Συχράκις ἀποβάλλει τὴν ὑπόφιν, τῇ ὅτι φαίνεται πῶς καυχᾶται ὁ Ἀπόστολος· διὰ τὸ καὶ ἐδῶ λέγει, ὅτι αὐτὰ τὰ λόγια εἶπομεν, ὅχι διὰ νὰ συστήσωμεν, ἢ γοῦν διὰ νὰ μεγαλυνώμεν, καὶ νὰ ἐγκωμιάσωμεν τὸν ἑαυτὸν μας, ἀλλὰ διὰ νὰ δώσωμεν αἰτίαν εἰς ἐσᾶς νὰ καυχᾶσθε καὶ νὰ καλλωπίζεσθε διὰ λόγους εἰς τὰς ψευδαποστόλους, οἱ ὅποιοι διασφύρουν ἡμᾶς, καὶ κατηγοροῦσιν.

„Ἵνα ἔχητε (1) πρὸς τὰς ἐν προσώπῳ καυχωμένους καὶ ἐκ καρδίας“.

Αφορμῶν, λέγει, δίδομεν εἰς ἐσᾶς, Χερσιανοί, μὲ αὐτὰ ὅπως λέγομεν, διὰ νὰ ἔχετε νὰ καυχᾶσθε διὰ λόγους εἰς τὰς ψευδαποστόλους, οἱ ὅποιοι εἰς τὸ πρόσωπον μόνον καυχῶνται, ἢ γοῦν κατ' ἐπίδειξιν, καὶ εἰς τὸ πρόσωπον πάντων ἀνθρώπων, καὶ ὅχι κατὰ ἀλήθειαν διὰ τὸν ἔργον· οἱ οἱ γὰρ ἦσαν ἐκεῖνοι, ἔχοντες μὲν ἕξωθεν σχῆμα καὶ προσωπεῖον δόξης, ἕσωθεν δὲ εἰς τὴν καρδίαν μὴ ἔχοντες κενὴν ἀγαθόν. Ὅρα δὲ ὅτι προσάγει τὰς Κορινθίους ὁ Ἀπόστολος νὰ μὴ καυχῶνται πάντοτε, ἀλλ' ὅταν ἐκεῖνοι οἱ ψευδαπόστολοι ἐπαί-
νῃσι, καὶ ὑφῴνῃσι τὸν ἑαυτὸν τας.

13. „Εἴτε γὰρ ἐξέσημεν, Θεῷ. Εἴτε σωφρονῶμεν, ὑμῖν“ (2).

Αν, λέγει, ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι λέγομεν κενὴν μέγαλον, καὶ ὑψηλὸν διὰ λόγους, (ἐκαστὸν δὲ τὸτο ὀνομάζει, καθὼς καὶ ἀλλὰ, ἀφροσύνην τὸτο καλεῖ) (β'. Κοριν. ια'. 21.) διὰ τὸν Θεὸν τὸτο λέγομεν, καὶ ποιῶμεν, διὰ νὰ μὴ μᾶς καταφρονῇτε ἐσᾶς καὶ κολάζεσθε, μὲ τὸ νὰ μᾶς νομίζετε διπλοῦς καὶ ἀναξίους· αὐτὸ δὲ πάλιν λέγομεν κενὴν ταπεινὸν καὶ μέτριον διὰ λόγους, τὸτο τὸ λέγομεν, καὶ ποιῶμεν, διὰ λόγους, δηλαδὴ διὰ νὰ μάθετε ἐσᾶς ἀπὸ λόγους νὰ ταπεινοφρονῇτε· σωφροσύνην γὰρ τὴν ταπεινοφροσύνην ἀνόμε-
σε, κατὰ τὸν Θεοδώριον. Ἡ καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον τὸτο νοεῖται· αἰγῶν, τινὰς ὑποπτεύει πῶς ἡμεῖς εἰμεθα ἕξω φρενῶν, διὰ τὴν λέγομεν μέγαλον τινὰ διὰ λόγους, ἡμεῖς ἐλπίζομεν νὰ λάβωμεν μισθὸν ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ τὴν ὑπόφιν, καὶ κατηγορεῖν πρὸς τὴν αἰσῶν δὲ πάλιν νομίζη πῶς ἔχομεν τὰς φρενὰς σώας καὶ ὑγιεῖς, αὐτὸς ἀπαραμυβῶν τὴν ἀφέλειαν ἐπὶ πορνεύεται ἀπὸ τὴν ἐδικλῷ μας σωφροσύνην, καὶ σαθερότητα τῆς νοῦς. Νοεῖται δὲ τὸτο καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον· αὐτὸ ἡμεῖς μαϊνόμεθα, καὶ εἰμεθα ἕξω φρενῶν, διὰ τὸν Θεὸν μαϊνόμεθα πιστοτρόπως, διὰ νὰ παραστήσωμεν, καὶ νὰ προσφέρωμεν ἐσᾶς εἰς τὸν Θεόν (3)· ἐμαίνετο δὲ καὶ ἕξω φρενῶν ἦσαν ὁ Παῦλος, ὅχι μὲ μαῖαν κατηγορημένῳ, ἀλλὰ μὲ μαῖαν ἐπαινετῷ, καὶ μακαρίαν, δηλαδὴ μὲ μαῖαν, καὶ ἐκαστὸν ἐρωτικῷ· ἐπεὶ τὸ-
σον

(1) Ἐκείνη ἐδῶ πρὸς, καυχᾶσθαι, ἢ πρὸς „Ἵνα ἔχητε „καυχᾶσθαι“, καθὼς ἐρμηνεύει ὁ ἱερός Θεοφύλακτος.

(2) Καὶ ἐδῶ σχῆμα ἐλληστικόν, καὶ ἀπὸ κοινοῦ λεγόμενον, μεταχρησίζεται ὁ Ἀπόστολος· πρὸ γὰρ τέλειον τὸτο ἐστίν, κατὰ τὸν χερσικὸν Φώτιον· „Εἴτε γὰρ „ἐξέσημεν, Θεῷ ἐξέσημεν“ ἢ τε σωφρονῶμεν, ὑμῖν „σωφρονῶμεν“.

(3) Ὁ δὲ Φώτιος λέγει, ὅτι ἐπὶ τῇ ἀπὸ ἀνωτέρω ὁ Παῦλος· „ἐλπίζω καὶ ἐν ταῖς συνιδούσιν ὑμῶν „πεφανερῶμαι“, καὶ „ἐ γὰρ πάλιν ἑαυτὸς σπυσιζάνομεν“ „ἐ γὰρ δεόμεθα συστάσεως πρὸς ὑμᾶς“· διὰ τὸτο λέγει ἀκολούθως· „ἵνα ἐν ἐξέσημεν, Θεῷ“· ἢ γὰρ ἀν τινὰς μᾶς

ἢ πρὸς ὅτι ἡμεῖς ἐξελκόμετες, εἰς τὸν Θεὸν τοῦτο σπ-
κεται νὰ τὸ κενὴν, καὶ ὅχι εἰς ἐσᾶς· ἐπεὶ, ὡς ἡ-
πεν εἰς τὴν προτέραν Ἐπιστολήν· „ἐμοὶ εἰς ἐλαχι-
„στον ἐστίν, Ἵνα ὑφ' ὑμῶν ἐνακαρδῶ“· ὁ δὲ ἀνακαρδῶν
„με Κυρεῖς ἐστίν“· ἀν δὲ πάλιν νομίζομεθα εἰς τινὰ ὅτι
σωφρονῶμεν, καὶ ἔχομεν τὸν νῦν ὑγια καὶ ἐρρωμένον,
ἐσᾶς μάλιστα περισσοτέρον ἀπὸ τῆς ἄλλης, πρέπει τὸτο
νὰ νομίζετε πῶς ἔχομεν τὸν νῦν ὑγια, διὰ τὴν ἐσᾶς
ἴσδε ἢ σφραγὶς τῆς ἐδικλῆς μου ἀποστολῆς, καὶ ἐσᾶς
ἡξούριαν περισσοτέρον ἀπὸ τῆς ἄλλης καὶ κατ' ἐμὴν· ὅθεν
πρέπει, ὅχι μόνον ἐσᾶς τὸτο νὰ νομίζετε, ἀλλὰ καὶ πρὸς
τὰς ψευδαποστόλους νὰ τὸ λέγετε, καὶ νὰ τὸ καυχᾶσθε.

σον πολὺ ἔρωτα εἶχεν εἰς τὸν Θεὸν ὁ τεισμακάριτος, ὥς ὅπῃ ἦτον τῷ Θεῷ μανικὸς ἐρα-
σιῆς, καὶ μὲ τὸν ἐρωμένον τῷ Θεῷ μόνον ἔζη, καὶ ὅλος ἔξω ἑαυτοῦ ὢν, ὅλος μετέστη διὰ τῷ
ἔρωτος πρὸς τὸν Θεόν· καὶ δοὺ ἔζη πλέον τῷ ἐδικνώτε ζῶν, ἀλλὰ τῷ τῷ ἐρωμένῳ Θεοῦ
ζῶν, ὡς πολλὰ ἐρωτικῶς, καὶ ἀγαπητικῶς· διὰ τῆτο καὶ ἔλεγε, „ζῶ δὲ ἐκ ἑτι ἐγὼ, ζῇ δὲ
ἐν ἐμοὶ Χριστός“. (Γαλ. β'. 20.) (1). Ἀνίσως λοιπὸν καὶ ἐξέστημεν, ἡγοῦν ἐγίναμεν
ἔξω ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν μας, τῷ Θεῷ πάντως ἐξέστημεν, ἡγοῦν διὰ τὸν Θεὸν ἐγίναμεν ποιῆτοι,
καὶ διὰ τὸν πρὸς τὸν Θεὸν ἔρωτα, καὶ ὑπερβάλλουσιν ἀγάπῃ.

14. „Ἡ γὰρ ἀγάπη τῷ Χριστῷ σωῆχα ἡμᾶς· κλίναντας τῆτο, ὅτι,
„εἰ ἕως ὑπὲρ πάντων ἀπέθανον, ἄρα οἱ πάντες ἀπέθανον, καὶ
„ὑπὲρ πάντων ἀπέθανον“.

15. „Ἴνα οἱ ζῶντες, μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν
„ἀποθανόντι, καὶ ἐγερθέντι“.

Η ἀγάπη, λέγει, ὅπῃ ἔδειξεν ὁ Θεὸς εἰς ἡμᾶς, αὐτὴ μᾶς συσέλλει, καὶ μᾶς παρaki-
νεῖ εἰς τὸ νὰ κινδυνώωμεν διὰ τὸν Θεόν· μὲ τὸ νὰ ἐκλείναμεν καὶ νὰ ἐσοχάσθῃμεν τῆτο κα-
λῶς καὶ φρονίμως, ὅτι, ἐπεὶ καὶ ὁ Χριστὸς ἀπέθανεν διὰ ὅλης τῆς ἀνθρώπου, φανερόν ἐστὶν
ὅτι ὅλοι ἡμεῖς ἡμεῖς ἀποθαρσύνοι, καὶ χαϊμέιοι, καὶ διὰ τῆτο ὁ Χριστὸς ἀπέθανεν διὰ ὅλης
τῆς ἀποθαρσύνου, καὶ χαϊμένους, ἵνα ζωοποιήσῃ ὅλης ἡμᾶς. Ἐπεὶ λοιπὸν καὶ ὁ Χριστὸς
μᾶς ἐζωοποίησε, διὰ τῆτο δὲν χρεωσθῆμεν πλέον νὰ ζῶμεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας, ἀλλὰ νὰ ζῶ-
μεν εἰς τὸν Χριστόν, διὰ τὸν ὅποιον καὶ ἔχομεν τῷ ζῶν (2)· ὁ ὅποιος δὲν ἀπέθανεν μό-
νον διὰ λόγους μας, ἀλλὰ καὶ ἀνέστη διὰ λόγους μας, ἡγουν, διὰ νὰ ἀναβιβάσῃ εἰς τὸν ἔρανόν
τῷ ἀπαρχῇ ἡμῶν, ἡγοῦν τῷ αὐτῷ ἀνθρώπινῳ φύσει, καὶ διὰ μέσας αὐτῆς, νὰ ἀναβιβά-
σῃ καὶ ὅλης ἡμᾶς. Δι' ὅ,τι, τί ὅλης ἔκαμνε χρεῖα νὰ ἀναβῇ ὁ Χριστὸς εἰς τὸν ἔρανόν, ἀνί-
σως καὶ ἡμεῖς δὲν ἐμέλλαμεν νὰ ἀναβῶμεν ἐκεῖ; ὥς, καὶ διὰ τὴν ἀπέθανεν ὁ Χριστὸς διὰ
λόγους μας, καὶ διὰ τὴν μᾶς ἐζωοποίησε, καὶ διὰ τὴν ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς τῆς ἀρραβῶνας τῆς ἀφ-
θαρσίας, διὰ ταῦτα ὅλα χρεωσθῆμεν νὰ ζῶμεν εἰς τὸν Χριστόν, καὶ ὄχι εἰς τὰς ἐδικὰς μας
ἐπιθυμίας.

16. „Ὡς ἡμᾶς ἀπὸ τῷ νῦν, εἰδέναι οἶδαμεν κατὰ σάρκα“.

Επεὶ, λέγει, καὶ ὅλοι ἐθανάτωθησαν μὲν ἀπὸ τῷ ἁμαρτίαν πρῶτον, ἀνεζώωθησαν
δὲ ὕστερον ἀπὸ τὸν Χριστόν διὰ μέσας τῷ ἁγίῳ Βαπτίσματος, διὰ τῆτο δικαίως κλίνον, λέ-
γει, ἀπὸ τῆς πιστῆς Χριστιανῆς δὲν ἡξιάρομεν πλέον νὰ ζῇ κατὰ σάρκα, ἡγουν κατὰ τῷ
παλαιῶν, καὶ σαρκικὴν πολιτείαν· δι' ὅ,τι, ἐπεὶ καὶ ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ ἀνεγεννήθησαν
ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, διὰ τῆτο ἀκολούθως καὶ ὅλοι πρέπει νὰ ζοῦν μίαν νέαν καὶ πνεύ-
ματικὴν πολιτείαν.

„Εἰ

(1) Ταῦτα δὲ πᾶς λόγια ἠρανίσθη ὁ ἱερός Θεοφύλα-
κος ἀπὸ τὸ πετιανὸν ἐκείνο πῶς ἔραν, τὸν Ἀρεπαγί-
τῳ, λέγων, Διονύσιον λέγοντα· „εἰ δὲ καὶ ἐκστατικός
ὁ θεὸς ἔρω, ἐκ ἑὼν ἑαυτῶν εἶναι πᾶς ἐρασιῆς, ἀλ-
„λά πᾶν ἐρωμένων... δι' ὅ καὶ Παῦλος ὁ μέγας ἐν
„καποχῇ πῶς θεὸς γεγονώς ἐρωσι, καὶ πᾶς ἐκστατικῆς
„αὐτοῦ δυνάμεως μεταληφώς ἐνδὲρ στόματι, ζῶ
„ἐγὼ φησὶν, οὐκ ἐστὶ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός· ὡς
„ἀληθῆς ἐρασιῆς, καὶ ἐξεσηκῶς, ὡς αὐτὸς φησι, (ἐδὲ
„δηλαδὴ εἰς τὸ ἀνωτέρω ρητόν) τῷ Θεῷ, καὶ ὁ τῷ
„ἑαυτοῦ ζῶν, ἀλλὰ τῷ πῶς ἐρασιῆς ζῶν, ὡς σφόδρα
„ἀγαπητικῶς“. (Κεφ. δ'. περὶ θείων ὀνομάτων)

(2) Ἀπὸ πᾶς λόγια ταῦτα πῶς Ἀποστόλος, συμπε-
ραίνει ὁ Μέγας Βασιλεὺς εἶνα χρεῖος ὅπῃ ἔχον οἱ μετα-
λαμβάνοντες Χριστιανοὶ πᾶς Θεῶς Μυστήρια· ἐπεὶ γὰρ οἱ
μεταλαμβάνοντες καταγγέλλουσιν τὸν θάνατον πῶς Κυρίου

διὰ τῆς μεταλήψεως, ὡς λέγει ὁ αὐτὸς Παῦλος· (1. Κορ. ια'. 26.) ὁ δὲ θάνατος πῶς Κυρίου, ὑπὲρ πᾶν
μεταλαμβάνοντων, καὶ πάντων ἀπλῶς πᾶν ἀνθρώπων ἐ-
γένετο, κατὰ τὸ ἀνωτέρω ρητόν πῶς Παῦλος, ἡγοῦν πῶς
„εἰ ἕως ὑπὲρ πάντων ἀπέθανον, ἄρα οἱ πάντες ἀπέ-
„θανον“. Λοιπὸν οἱ μεταλαμβάνοντες χρεωσθῆναι νὰ δέ-
χωνται διὰ τῷ ἀγάπῃ, καὶ Πίστιν, καὶ ἔντολᾶς πῶς
Θεῷ μέχρη θανάτου ὑπακούω· καὶ νὰ μὴ ζῶν πλέον
εἰς τὸν Κόσμον, καὶ εἰς τῷ ἁμαρτίαν, καὶ εἰς τὸν ἑαυ-
τὸν μας, ἀλλὰ εἰς μόνον τὸν μεταλαμβάνόμενον παρ' αὐτῶν
Θεόν, τὸν ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντα καὶ ἐγερθέντα· κα-
τὰ τὸν ἴδιον παλιν Παῦλον „ἵνα οἱ ζῶντες φησι, μη-
„κέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόν-
„τι καὶ ἐγερθέντι“· καὶ τῆτο, λέγει ὁ Ἅγιος, ὅτι εἶναι
δόγμα παραδεδομένον ἀπὸ τὸν Παῦλον. (Λόγος ὅτι δὲ
τὸν ἀναγεννηθέντα διὰ τῷ Βαπτίσματος, τρέφεται.

„Εἰ δὲ καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρκα Χριστόν, ἀλλὰ νυν, ἔκ ἔτι γινώσκομεν“ (1).

Δείχνει μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Ἀπόστολος, ὅτι τὸ νὰ μὴ ζοῦν πλέον οἱ Χριστιανοὶ κατὰ σάρκα, ἀλλὰ κατὰ Πνεῦμα, τότε ἀρχηγὸν ἔχουσι τὸν Χριστόν. Λέγει λοιπὸν, ὅτι, ἀγκαλὰ καὶ ὁ Χριστὸς ἦτον εἷς αἰρὸν κατὰ σάρκα, πρὶν τῆς ἀναστάσεως, ἀλλὰ πόρα δυνάμει κατὰ σάρκα· τί λοιπὸν ἔγινε; μή πως ἀπέβαλε τὴν σάρκα; ὄχι· μὴ γένοιτο! διὰ τί καθὼς ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανόν, ἔτσι καὶ θέλει ἔλθῃ, ὡς εἶπον οἱ Ἄγγελοι εἰς τὰς Ἀποστόλους· ἀνελήφθη δὲ μὲ τὴν σάρκα, ἥτοι μὲ τὸ σῶμα, λοιπὸν καὶ μὲ τὴν αὐτὴν σάρκα, ἥτοι τὸ σῶμα, θέλει ἔλθῃ εἰς τὴν ὑπέρτατον παρουσίαν· διὰ τί λοιπὸν λέγει τοῦτο ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος; ὅτι ἡμεῖς μὲν οἱ φίλοι ἄνθρωποι τότε λεγόμεθα πῶς ζῶμεν κατὰ σάρκα, ὅταν δεισκάμεθα εἰς ἀμαρτίας, καὶ εἰς τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς, καὶ τότε λεγόμεθα πῶς δυνάμει ζῶμεν κατὰ σάρκα, ὅταν δυνάμει ἀμαρτανίζωμεν· ὁ δὲ Χριστὸς λέγεται πῶς ἔζητε κατὰ σάρκα, ὅταν ἔζη πρὸ τῆς ἀναστάσεως κατὰ τὰ ἀδιάβλητα καὶ ἀκατηγόρητα πάθη τῆς φύσεως, τρώγωντας δηλαδὴ, καὶ πίνωντας, καὶ πεινῶντας, καὶ διψῶντας, καὶ κοιμώμενος, καὶ κοπιῶντας. Τώρα δὲ λέγεται, πῶς δυνάμει κατὰ σάρκα, ἦσαν πῶς ἐλδοθεράθη ἀπὸ τῶν ὑπέρτατων ἀδιάβλητων καὶ ἀκατηγόρητων παθῶν τῆς φύσεως, καὶ ἔτε τρώγει, ἔτε πίνει, ἔτε διψᾷ, ἔτε κοιμᾶται, ἔτε κοπιᾷ, καὶ πῶς ἔχει σῶμα ἀπαθές, καὶ ἀθάνατον (2)· διὰ τί δὲ ταῦτα τὰ πάθη ἀπέβαλεν ὁ Κύριος; διὰ τὴν διδασκίαν βέβαια καὶ ἡμᾶς τὰς Χριστιανὰς, καὶ μιμητάς τε, νὰ μὴ ζῶμεν πλέον κατὰ σάρκα, ἥτοι μὲ ἀμαρτίας, καὶ μὲ τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς, ἀλλὰ κατὰ Πνεῦμα, ἥτοι μὲ ἀρετῶν, καὶ πρὸς τοιοῦτος διὰ τὴν μᾶς βεβαιώσῃ, ὅτι καὶ ἡμεῖς ἔχομεν τὰ ἀποβάλλωμεν ταῦτα τὰ πάθη, ἀφ' ὧν ἀναστῶμεν.

17. „Ὡς, ἄτις ἐν Χριστῷ, καινὴ Κτίσις“.

Ὅποιος λέγει, ἐπισύσσω εἰς τὸν Χριστόν, αὐτὸς πλέον ἦλθεν εἰς ἄλλαν δημιουργίαν, καὶ νέα κτίσις ἔγινεν· ὅθεν δυνάμει χρεώσμενος πλέον ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ νὰ ζῶμεν τὴν πεπαιτωμένην ἐκείνῃ ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας ζωὴν τῆ παλαιᾶς Ἀδὰμ, ἀλλὰ τὴν νέαν ζωὴν τῆς νέας Ἀδὰμ, Χριστῷ Θεῷ ἡμῶν (3).

„Τὰ ἀρχαῖα παρῆλθον· ἰδοὺ γέγονε τὰ πάντα καινά“.

Ποῖα ἀρχαῖα; καὶ τὰ τῆς ἀμαρτίας, καὶ τὰ τῶν Ἑβραίων ἔθνος· διὰ τί, καὶ ἡ παλαιὰ ἀμαρτία ἐπέραςε, καὶ ἡ ψυχῆς ἔγινε καινέσια, καὶ τὸ σῶμά μας ἔγινε καινέριον διὰ μέσσω τῆς Θεῆς Βαπτίσματος. Καὶ πάλιν τὰ τῶν Ἑβραίων παλαιὰ ἐπέρασαν, καὶ ἔγιναν ὅλα καινέρια

(1) Τὸ ῥητὸν αὐτὸ ἀπληροκῶς ἐρμηνεύει ὁ Διοφύρος Μάξιμος· „ὡς ἀπαρχὴ τῆς πρὸς εὐσεβεῖαν μαθητείας πῶν ἀνθρώπων πρὸς σάρκα γίνεσθαι πέφυκε· γράμματι γὰρ, ἀλλ' ὡς Πνεύματι κατὰ τὴν πρῶτην ἡμῶν εἰς θεοσέβειαν προσβολὴν ὁμιλοῦμεν· κατὰ μέρος δὲ προβαίνοντες τῷ Πνεύματι, καὶ τὸ παχὺ πῶν ῥημάτων πρὸς λεπτοτέρας θεωρήμασι ἀποξέοντες, ἐν καθαρῷ ὥρῳ τῷ Χριστῷ γινόμεθα κατὰ τὸ διωκτὸν ἀνθρώποις, εἰς τὸ διώκεσθαι λέγειν κατὰ τὸν μέγαν Ἀπόστολον· „εἰ καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρκα Χριστόν, ἀλλὰ νυν ἔκ ἔτι γινώσκομεν“ διὰ τὴν ἀπλὴν δηλοσίαν πρὸς τὸν λόγον, χωρὶς πῶν ἐπ' αὐτῷ καλυμμάτων, τῶν κατὰ προσβολὴν, ἀπὸ τῆς σαρκὸς πῶν λόγων γινώσκων, εἰς τὴν ὡς μονογενὴς πατρὸς Πατρὸς αὐτῶν δόξαν, ἔξ ἀποκόψαντες“. (Κεφ. ξα'. ἐκαστοτ. β'. τῶν Θεολογικῶν.)

(2) Καὶ Κλήμης δὲ ὁ Στρωματικός συμφώνως λέγει· „ὡς ἡμεῖς κατὰ σάρκα εἰς, τὸ ἐν ἀμαρτίαις εἶναι, καὶ τὸ ἐξ αὐτῶν, καὶ κατὰ σάρκα· ἔτι καὶ

τὸ Χριστὸν κατὰ σάρκα, τὸ ἔκκεν τοῖς φυσικοῖς πάθεσι· τὸ μὴ ἔκκεν δὲ, καὶ κατὰ σάρκα, ἀλλ' ὡς περ φησὶν ἐκείνος ἀπληροκῶς, ἔτι καὶ ἡμεῖς“. (Στρωμ. δ. ι.) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „λελυθεὶς τῷ δεσποτικῷ θανάτῳ μεμαδηκότες τὸν θάνατον, ἐδύνατο λοιπὸν ἀνθρώπων θνητὸν ἐπιστάμεθα· ἡ γὰρ καὶ αὐτὸς, ὁ Δεσπότης Χριστὸς παθόντων ἔσχε τὸ σῶμα, ἀλλὰ μετὰ τὸ πάθος ἀφάρκων αὐτὸν τεποίηκε καὶ ἀθάνατον.

(3) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Μέγας Βασίλειος προσφύεσθαι εἶπε τὰ ἀξιώματα ταῦτα· „Πρὸς ἐν τὸν θεὸν ἀναστῆναι, βίβιν καρπίζων ἡμᾶς ὁ Κύριος, τὴν Εὐαγγελικὴν πᾶσαν ἐκτίθεται πολιτείαν, τὸ ἀόρητον, τὸ ἀνεξίκακον, τὸ φιληδονίαν ἀρρῶπων, καὶ τὸ ἀφιλάργυρον τὸ τρῶπικον νομοθετῶν· ὥστε, ἀπερ ὁ αἰὼν ἐκείνος κατὰ φύσιν κεκτηται, ταῦτα προσλάβοντας ἡμεῖς ἐκ προουρέσεως καταρδῶν. Εἰ σὺν τῷ θεῷ ἀναστῆναι βίβιν ἐκ τῆς Εὐαγγελίας, ἔτι καὶ ὡς ἀναστῆναι βίβιν προδιατύπωσιν, ἔκ αἱμοὶ δοκῇ τῶ προσήκοντος ἀμαρτῶν.“ (Κεφ. ιε'. περὶ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι.)

νέρια εἰς ἡμᾶς τὰς Χριστιανὰς· ἀντὶ τῆς Νόμῃ, ἔγινον εἰς ἡμᾶς τὸ Εὐαγγέλιον· ἀντὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ, ὁ ἑρανό· ἀντὶ τῆς αἰσθητῆς Ναῦ, τὸ ἐσώτερον τῆς νοητῆς καταπετάσματος, εἰς τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται ἡ Ἁγία Τριάς· ἀντὶ τῆς περιτομῆς, τὸ Βάπτισμα· ἀντὶ τῆς μάννα, τὸ σῶμα τῆς Χρυσῆς· ἀντὶ τῆς ὕδατος, τὸ αἷμα τῆς Δεσπότῃς· ἀντὶ τῆς ῥάβδου τῆς Μωυσέως, ἡ τῆς Ἀαρὼν, εἶναι ὁ Σπαιρός· ἀντὶ τῆς Ἀμνῆ, εἶναι ὁ Υἱὸς τῆς Θεᾶς· καὶ ἀντὶ τῶν ἄλλων παλαιῶν, εἶναι εἰς ἡμᾶς τὰ νέα χαρίσματα τῆς Εὐαγγελίᾳ.

18. „Τὰ δὲ πάντα ἐκ τῆς Θεοῦ, τοῦ καταλλάξαντος ἡμᾶς ἑαυτῷ διὰ „Ἰησοῦ Χριστοῦ“.

Αὐτὰ ὅλα, λέγει, τὰ χαρίσματα ὅπερ ἐλάβομεν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί, ἐδόθησαν εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, ὅς τις μᾶς ἐφιλόνησεν μετὰ τὸν ἑαυτόν τε, ὅπερ εἶμεθα πρότερον ἐχθροί τε, διὰ μέσσω τῆς μεσιτείας τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ· δι' ὃ, τι ἡμεῖς δυνάμει ἐκπροσρέξαμεν εἰς τὸν Θεόν, ἀλλ' ὁ Θεὸς ἐκάλεσεν ἡμᾶς εἰς τὸν ἑαυτόν τε, διὰ μέσσω τῆς θανάτου τοῦ μονογενεῖς Υἱοῦ τε.

„Καὶ δόντος ἡμῖν τιμὴν διακονίαν τῆς καταλλαγῆς“.

Ὁ βᾶθος φιλανθρωπίας τῆς Θεᾶς! δι' ὃ, τι ὁ Θεός, ἔστειλε μετὰ τὸν Υἱόν τε πρέσβιν, καὶ μεσίτην διὰ τὴν φιλιώσῃ ἡμᾶς τὰς ἀνθρώπων μετὰ τὸν Πατέρα του (1). Βλέποντας δὲ τὸν Υἱόν τε τὴν σφαγὴν ἀπὸ τῆς ἰδίας ἐκείνης ἀνθρώπων, διὰ τὴν φιλιώσιν τῶν ὁποίων ἐσάληθον εἰς τὴν γῆν ὁ μονογενὴς τε αὐτὸς Υἱός, δυνάμει ὤργισθη, εὐδὲ ἀμέλησεν τὰς ἀνθρώπων, καθῶς ἦτον

Ὁ δὲ σοφὸς Φώτιος πῶς τὸ ῥητὸν ἐρμηνεύων λέγει· „φασὶν οἱ Ἕλληνας, καὶ τὸ Ἰουδαῖον (ἡποιοὶ Ἰουδαῖοι.) „τί κομπάζει Παῦλος λέγων „ἰδὲ γέγονε καινὰ πᾶν· „τα; ἢ τις ἐν Χριστῷ καινὴ Κτίσις; ἐγὼ φησὶν εὐδὲ „καινὸν βλέπω· ἡμεῖς δὲ ἀποκρινόμεθα, οὐκ ἔχουσ „ὀφθαλμοί· ἵνα ἴδῃς αὐτὰ... ἢ βούλει δὲ, πρὸς „ὅπως γέγονε πάντα καινὰ. Κτίσις λέγεται ἐν τῇ „Γραφῇ, ἢ μόνον ἢ ἐκ τῆς μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι πα- „ραγωγῇ, ἀλλὰ καὶ ἢ ἐκ τῆς ὄντος ἐπὶ τὸ βέλτιον με- „ταβολῇ· ἐκτίσεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανόν· τοῦτο ἐστὶν ἐκ „τῆς μὴ ὄντος, ἐργάσασθαι· κτίσιν καὶ ὅταν πῶς πο- „νηρὸν ἀνθρώπων καλὸν ἀπεργάσθαι· ἐν ταῦτα πᾶ „κτίσιν παραγωγῆς ἐστὶν ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταβολῇ. „Καὶ ἄκουσον Δαβὶδ λέγοντος· ἐπὶ τῇ γὰρ ὑπὸ αὐτοῦ „καὶ ἡ καρδίᾳ αὐτῆς ἐκτίσμεν, ἐρρυθρῶδη δὲ τῇ „μοιχείᾳ, καὶ τῇ φόνῳ, καὶ πρὸς φθοράν κατεφύγετο, „παρακαλῶ τὸν Θεόν, καὶ λέγει· „Καρδίαν καθαράν „κτίσιν ἐν ἐμοὶ ὁ Θεός· ἔχ' ὅτι πρότερον ἐκ εἰς „καρδίαν, εὐδὲ περὶ τῆς εὐθείας τῆς καρδίας λέγει, ἀλλ' „λαὸς περὶ τῆς κοσμοῦ αὐτῆς ἀρίστης πολιτικῆς... „οὕτω κτίσεται σώφρων ἢ πόρνη, οὕτως ἐλεήμων, ὁ „ἀρπαξ· ὕψω μεταβάλλεται εἰς πρόβατον ὁ λύκος, καὶ „ὁ ἱεραὺ εἰς περιεργῶν· δύο κτίσεις· διὰ πᾶν καὶ τὸ „λουτρόν (ἡποιοὶ τὸ Βάπτισμα) κτίσμα λέγεται „ἀποδυσάμενοι γάρ φησι τὸν παλαιὸν ἀνθρώπον, ἐνδὺ „σάμενοι δὲ τὸν νέον τὸν ἀνακαινόμενον κατ' εἰκόνα „τῆς κτίσεως αὐτοῦ. Ὅρας ὅτι ἐστὶ καινὴ κτίσις; τί „γὰρ μοι ὄφελος εἰν γενέσθαι ὁ ἑρανὸς καινός, καὶ ἡ γῆ „καινὴ, ἐγὼ δὲ ταῖς ἀμαρτίαις πεπαλαίωμαι; ὁ οὐ- „ρανός, οἰκός ἐστιν, ἐγὼ δὲ, ὁ διατώμενος ἐν αὐτῷ „καὶ νοσῶν· εἰν ἰατρός εἰς τὴν οἰκίαν τῆς ἀρρώστιας „ἐσέλθῃ, καὶ πᾶν μεν, εὐδὲ μίαν πρόνοιαν λαβεῖν, λαβὼν „καὶνὴν δὲ πᾶς ποιῆσαι καὶ χρυσογραφῇ τὸν ὄροφον, οὐκ „ἐν ἡμέρᾳ αὐτῇ, ἀνθρώπε, ἀνάστησον τὸν νοσῶντα. τί „τὴν οἰκίαν καλωπίζει; βουθήσῃ τῇ κημῶν· καὶ ὁ „Χεῖρ ἐσέλθεν εἰς τὸν Κόσμον τῶν, ἐν ᾧ κα-

„πακαμύλω εὖρε τὴν φύσιν με νοσῶσαν, καὶ πρὸς τὴν „θεραπεύσαν αὐτῆς, ἀπαντα δέχεται τὸν ἀγῶνα, καὶ ἀ- „νακαινίζει, καὶ ἀνορθοῖ τὴν φύσιν. Τί οὖν τὸν ἰατρὸν „μεινῇ, ὅτι μὴ ταῦτα ποιῶ, τὸν Χριστὸν δὲ πάλιν „ὑπὸ μῶμον ποιεῖς, ὅτι ταῦτα ποιῶ; οὕτω παρῆλθε „πᾶς ἀρχαῖα· ὕψω γέγονε πᾶς τῶν καινῶν· οὕτω καινὴ „κτίσις“. (Ἀμφιλοχ. Ζητήμ. ρ πς.)

Ταῦτα πάντα ἐρανίσθη αὐτοῦ ἐκ τῆς πῶς τὸν Θεόν Χρυ- „σοτόμον ὁ Κελτικὸς Φώτιος, καὶ ὅρα εἰς τὸν π. τῆς Χρυ- „σοτόμου Τόμον πῶς ἐν Ἑπὶν ἐκδόσεως, σελ. 148. Καὶ ὁ „Μέγας δὲ Βασίλειος ὕψω φησὶν· „ἔτε λέγοιτο Κτίσις „ἢ ἐν ταῦτα τῶν ἐξ ἀμαρτίας διαπεπρωκόπων ἐπὶ τὸ „βέλτιον μετακρίσεως“. Λέγεται γὰρ καὶ ὕψω κατὰ „τὴν σωτηρίαν πῶς Γραφῆς· ὡς ὅταν Παῦλος λέγῃ „ἔτε „ἐν Χριστῷ καινὴ κτίσις“. (Κεφ. ιδ'. περὶ τοῦ „Ἁγίου Πνεύματος.)

(1) Διὰ τὴν καὶ ὁ θεοφόρος Μάξιμος ἡποιοῦ. „ὅτι „τοῦτο ἐστὶ τὸ τῆς Θεοῦ Εὐαγγελίον, πρεσβῆς Θεᾶς καὶ „παρακλήσις, πρὸς ἀνθρώπων δι' Υἱοῦ σαρκωθέντος, καὶ „πῶς πρὸς τὸν Πατέρα καταλλαγῆς, μισθὸν δωρεμένου „πῶς πειθομένους αὐτῷ τὴν ἀγῶν τῶν δεισιν· ἀγῶν „πῶς δὲ λέγω δέωσιν, τὴν κατ' ἑδὸς ἐνυπόστατον ἐλ- „λαμψιν, ἥτις οὐκ ἔχει γένεσιν, ἀλλ' ἀνεκίνητον ἐν „πῶς ἀξίους φανέρωσιν“. Λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Μα- „κάριος· „οἱ Χριστιανοὶ τιμῇσι οἶδασιν τὴν ψυχὴν ὑ- „πὲρ πάντα τὰ δημιουργήματα· μόνος γὰρ ὁ ἀνθρώπος „κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ ἐγένετο· ἰδὲ ὁ ἑρανός „πῶς ἐστὶν ὑπερμεγέθης, καὶ ἡ γῆ, καὶ πᾶς ἐν αὐτοῖς „κτίσματα τίμια, καὶ μεγάλα πᾶς σκευὴ αὐτῶν! ὁ „δὲ ἀνθρώπος ὑπὲρ πάντα πᾶς σκευὴ τίμιος ἐστὶν· ἐ- „πὶ τῇ εἰς αὐτὸν μόνον εὐδόκησεν ὁ Κύριος... Βλέ- „πει ἐν σοὶ τὸ ἀξίωμα (Χριστιανὸν) πῶς εἰ τίμιος· ὁ- „τι ὑπὲρ Ἀγγέλους ἐποίησέ σε ὁ Θεός· ὅποτε καὶ αὐ- „τὸς δὲ ἐκ τοῦ εἰς σὺν πρεσβῆν, καὶ λούτρῳ παρ- „γένετο ἐπὶ τῆς γῆς. (Ὁμιλ. ιε. κεφ. μ δ.) Τοῦτο „τὸ ἰδίον λέγει καὶ ἐν τῇ κς. Ὁμιλίᾳ, κεφ. α.

ἦτον τὸ δίκαιον· ἀλλὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῆς μετὰ Θεοῦ φιλιώσεως ταύτης τῶν ἀνθρώπων, ἔδωκε, λέγει, εἰς ἡμᾶς τὰς Ἀποστόλους, ἵνα ἡμεῖς περιπατῶντες εἰς τὸν Κόσμον, καὶ κηρύττοντες τὸ Εὐαγγέλιον μεσιτεύωμεν εἰς τὰς ἀνθρώπους τὰς ἀποστάτας τῷ Θεῷ, καὶ ἐτζί προσφέρωμεν αὐτοὺς φιλιωμένους εἰς τὸν Θεόν.

19. „Ὡς ὅτι Θεὸς ἦν (1) ἐν Χριστῷ Κόσμον καταλλάσσων ἑαυτῷ, μὴ λογιζόμενος αὐτοῖς τὰ παραπτώματα αὐτῶν“.

Εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι ὁ Θεὸς ἐφιλιώσεν ἡμᾶς μετὰ τὸν ἑαυτὸν περὶ, λοιπὸν διὰ τὰ μὴ εἶπῃ τινας, καὶ πῶς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ μᾶς ἐφιλιώσεν, εἰς καιρὸν ὅπῃ ἐπεμψεν τὸν Υἱόν περὶ; διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι καὶ, τὸν μὲν Υἱόν ἐπεμψεν· ὅμως δὲν ἐκάλεσε τὰς ἀνθρώπους μόνος ὁ Υἱός, ἀλλὰ καὶ ὁ Πατὴρ διὰ μέσων τῶν Υἱῶν αὐτῶν καὶ Χριστῶν, ἐκάλεσε, καὶ ἐφιλιώσεν τὸν Κόσμον μετὰ τὸν ἑαυτὸν περὶ· τῷτο γὰρ δηλοῖ τὸ, ἐν Χριστῷ, ἦτοι διὰ τῶν Χριστῶν· καὶ ποσαύτῳ φιλοφροσύνην ἔδειξεν εἰς τὰς ἀνθρώπους, ὥστε ὅπῃ, ὅχι μόνον δὲν ἐκόλασεν αὐτὰς, καθὼς ἦτον τὸ δίκαιον, διὰ τὴν ἐθανάτωσαν τὸν Υἱόν του, ἀλλὰ ἀντὶ διὰ τὰς τοὺς κολάσῃ, καὶ ἐφιλιώθῃ ἀκόμῃ μετὰ αὐτὰς· καὶ ὅχι μόνον ἐσυγχώρησε τὰς ἀνθρώπους, ἀλλ' ἐδὲ ἐλογαρίασε τελείως τὰς ἀμαρτίας των· δι' ὅ,τι, αὐτὸν μόνον ἤθελε ζητήσῃ λογαριασμὸν διὰ τὰς ἀμαρτίας τῶν ἀνθρώπων, βέβαια ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἤθελαν ἀπωλεσθῆν.

„Καὶ θέμενος ἐν ἡμῖν τὸν λόγον τῆς καταλλαγῆς“.

Δὲν ἐδιωρίσθημεν, λέγει, τὰ κάμωμεν ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι κἀνενά βαρὺ καὶ φορτικὸν εἰς ἐσᾶς τὰς Χριστιανὰς, ἀλλὰ τὰ ἐνεργήσωμεν ἐν ἡμῖν ἔργον ἐλαφρὸν καὶ χαροποιόν· τῷτο δὲ εἶναι, τὸ τὰς σᾶς φιλιώσωμεν μετὰ τὸν Θεόν. Ὁ γὰρ Θεὸς ὥσπερ τὰ εἶπεν εἰς ἡμᾶς, ἐπειδὴ εἰς ἐμὴν ἀμέσως οἱ ἄνθρωποι δὲν ἐπέσθηνσαν, ἕτε εἰς τὸν Υἱόν μου, διὰ τοῦτο ἐσεῖς οἱ Ἀπόστολοί μου, μέτετε παρακαλουῶντες τὰς ἀνθρώπους, ἕως οὗ τὰς καταπέψετε, καὶ τὰς φιλιώσετε μετὰ ἐμὴν.

20. „ὑπὲρ Χριστῶν οὖν πρεσβόμεν, ὥς τῷ Θεῷ παρακαλῶντος δι' ἡμῶν· δεόμεθα ὑπὲρ Χριστῶν, καταλλάγητε τῷ Θεῷ“.

ὑπὲρ Χριστῶν, λέγει, ἡγοῦν ἀντὶ τῶν Χριστῶν πρεσβεύομεν, καὶ κάμνομεν εἰς ἐσᾶς μεσιτείαν· δι' ὅ,τι ἐκεῖνῳ τῷ ἰδίῳ μεσιτείαν ὅπῃ ἐμελλεν ὁ Χριστὸς τὰ κάμῃ εἰς ἐσᾶς, ταύτῃ ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι ἀνεδέχθημεν πέρα καὶ τῷ προσφέρωμεν εἰς ἐσᾶς· καὶ καθὼς διὰ μέσων τῶν Χριστῶν παρεκάλεσε τὰς ἀνθρώπους ὁ Πατὴρ τὰ φιλιώθῃν μετὰ αὐτὸν, ἐτζί παρομοίως καὶ τώρα διὰ μέσων ἡμῶν τῶν Ἀποστόλων, παρακαλεῖ ὁ ἴδιος Πατὴρ ἐσᾶς, διὰ τὰς φιλιώθῃτε μετὰ αὐτὸν. Δὲν εἶπε δὲ ὁ Παῦλος, φιλιώσατε τὸν Θεόν μετὰ τὸν ἑαυτὸν σας, ἀλλ' ἐσεῖς φιλιώθῃτε μετὰ τὸν Θεόν· διὰ τὴν ἐσεῖς εἴσθε ὅπῃ ἐχθρεύεσθε, καὶ πολεμεῖτε μετὰ τὸν Θεόν· ὁ δὲ Θεὸς κάμειαν φορὰν δὲν σᾶς ἐχθρεύεται, ἐπειδὴ εἶναι Θεὸς καὶ Πατὴρ φιλοφροσύνης· ὥσπερ δὲ τὰ ἐπταίσεν εἰς τὰς ἀνθρώπους ὁ Θεός, ποιητοτρόπως κάμνει τῷ πρεσβεῖαν, καὶ μεσιτείαν ταύτῃ ὁ Παῦλος, διὰ τὰς συγχωρήσωσιν οἱ ἄνθρωποι τὸν Θεόν. Ὡς πλῆθος τῆς τῷ Θεοῦ εὐσπλαγχνίας, καὶ συγκαταβάσεως!

21. „Τὸν γὰρ μὴ γνόντα ἀμαρτίαν, ὑπὲρ ἡμῶν ἀμαρτίαν ἐποίησεν, ἵνα ἡμεῖς γινώμεθα δικαιοσύνη Θεοῦ ἐν αὐτῷ“.

Διὰ τὰς μὴ λέγω, λέγει, ὅλα τὰ ἄλλα ἀγαθὰ, καὶ τὰς εὐεργεσίας ὅπῃ σᾶς ἔκαμνεν ὁ Θεός, ἦγαν ὅτι ἐσεῖς ἀτιμάσατε τὸν εὐεργέτην σας, καὶ ὁ Θεός δὲν σᾶς ἐκαταδίκασεν διὰ τὴν ἀτι-

(1) Ὁ Θεοδωρίτης λέγει, ὅτι εἰς τὸν Θεόν, πρέπει τὰ γίνεσθαι εὐεργετίας· εἶπε τὰ ἀναγινώσκειται τῷ, ἐν Χριστῷ· οἷον „ὅτι Θεὸς ὢν, ἐν Χριστῷ κόσμον καταλλάσσων ἑαυτῷ“ αὐτὸς γὰρ φησὶν ὁ πᾶν ὅλων Θεός, „διὰ τοῦ Χριστοῦ πᾶς ἀπὸς τὰς ἀνθρώπων καταλλαγὰς ἐποίησεν“.

ἀτιμίαν αὐτῷ ὅπως ἡμεῖς, καὶ ὅτι αὐτὸς μάλιστα πρῶτος ἠθέλησε νὰ φιλιωθῇ με αὐτόν· ἀλλ' ὅμως, ἀντὶ ὅλα αὐτὰ δεῖ θέλετε νὰ φιλιωθῇτε με τὸν Θεόν, πλὴν δίκαιον εἶναι καὶ ἄξιον νὰ φιλιωθῇτε με αὐτὸν καὶ διὰ ταύτῃ μόνῳ τῷ εὐεργεσίαν καὶ χάριν ὅπως σᾶς ἔκαμε· ποία δὲ εἶναι ἡ χάρις αὐτῆς; ὅτι τὸν Υἱὸν αὐτοῦ, ὅπου δεῖ ἐγνωρίσκειν ἁμαρτίαν, καὶ ἐπὶ εἶναι αὐτοδικαιοσύνη, αὐτὸν, λέγω, τὸν ἀναμάρτητον Υἱόν τε, τὸν ἔκαμε νὰ περπατῇ διὰ τῷ ἐδικλύσας ἀγάπῃ, καὶ σωτηρίαν, ὡς ἂν εἴα ἁμαρτωλὸν, καὶ ὡς ἂν εἴα ἐπικατάρaton, καὶ κκοποιὸν ἀνθρώπων. „Επικατάρatos γάρ, λέγει ἡ Γραφή, πᾶς ὁ κτεκνύων ἐπὶ ξύλῳ“. (Δευτ. κα. 3.) καὶ ὁ Ἡσαΐας λέγει· „Καὶ μετὰ αὐτῶν ἐλο- „γίσθη“. (Ἠσ. λγ'. 12.) Δεῖ εἶπε δὲ ὁ Παῦλος ὅτι ὁ Πατὴρ ἐποίησεν ἁμαρτωλὸν τὸν Υἱόν τε, ἀλλὰ ἁμαρτίαν· τὸ ὅποιον εἶναι ἀκόμη μεγαλύτερον (1). Διὰ τί δὲ τὸτο ἐγίνε; διὰ νὰ δικαιώσῃ ἡμῖς διὰ μέσῃ αὐτῆς, ὅχι ἀπὸ τὰ ἔργα τῆς Νόμου, ἀλλὰ ἀπὸ τῷ χά- ριν τῆς Θεῶ· τὸτο γάρ εἶναι ἡ τῆς Θεῶ δικαιοσύνη, ὅταν τινὰς δικαιώσῃ με τῷ χάριτι τοῦ Θεῶ, καὶ ὅταν δεῖ εἶρεθῇ καὶ ἡμῖς ἀκαθαρσίᾳ ἁμαρτίας εἰς αὐτόν. Διὰ τὸτο καὶ ὁ Παῦλος δεῖ εἶπε νὰ ἡμεῖς γινώσκωμεν δίκαιοι· ἀλλ' ἵνα ἡμεῖς γινώσκωμεν δικαιοσύνη Θεῶ, φανερόνων- τας με τῷ λέξιν ταύτῃ, τῷ ὑπερβολῇ τῆς χάριτος τῆς Θεῶ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 5'.

1. „Συνεργοῦντες δὲ καὶ παρακαλῶμεν, μὴ εἰς κενὸν τὴν χάριν τῆς Θεῶ δεῖξαῖται ὑμᾶς“.

Συνεργοῦμεν, λέγει, ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι, καὶ με εἰς, καὶ με τὸν Θεόν· με ἐργᾶ- μιν, διὰ νὰ σωθῇτε εἰς· με τὸν Θεόν δὲ, διὰ νὰ τελειώσῃ ὁ Θεὸς τὸ ἁγιόν τε θέλη- μα· τὸ ὅποιον εἶναι, τὸ νὰ σώσῃ εἰς (2)· οὐ μόνον δὲ συνεργοῦμεν, ἀλλὰ καὶ σᾶς πα- ρακαλῶμεν αὐτὴ τῇ Χειρὶ, ἕως τῷ δούτερον τε παρυσίαν, καὶ ἕως ὅπως ἐλθίσκόμεθα εἰς τῷ παρυσίαν ζωῆς· διὰ τί δὲ σᾶς παρακαλῶμεν; ἵνα μὴ δεχθῇτε ματαίως τῷ αἰωτέ- ρω ταύτῃ χάριτι τῆς Θεῶ. Τί γάρ ὁφελος νὰ ἐλθίσκωμεν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας με τῷ χάριτι τῆς Θεῶ, ἐπειτα ἀπὸ τῷ ἀμέλειά μας νὰ γεμίσωμεν πάλιν ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἁμαρ- τίας; διὰ τί με τῶν τὸν τρόπον, πάλιν ἔχθρα γίνεται ἀνάμεσα εἰς ἡμᾶς, καὶ τὸν Θεόν· καὶ λοιπὸν ἡ χάρις τῆς Θεῶ φιλιώσεως ὅπως ἐλάβομεν, ἐγίνε κενὴ καὶ ματαία, καὶ ἀνωφε- λής (3). „Ὅθεν μὴ ἰομίσετε, λέγει, ὅτι τὸ νὰ πισδύσετε εἰς τὸν Θεόν, τότε μόνον εἶναι ἀρκετὸν εἰς τὸ νὰ φιλιωθῇτε με τὸν Θεόν· ὅχι· ἀλλὰ εἶναι χρεια νὰ ἔχετε ἀκόμη καὶ πολυ- τέταν ἐνάρτεον·

2. „Λέγα γάρ, καιρῷ δεκτῷ ἐπήκυσσας, καὶ ἐν ἡμέρᾳ σωτηρίας „ἐβοήθησά σοι. (Ἠσ. μθ'. 8.) ἰδοὺ νῦν καιρὸς ἀπρόσδεκτος· „ἰδὲ νῦν ἡμέρα σωτηρίας“.

Ποῖος εἶναι ὁ ἀπρόσδεκτος καιρὸς; ὁ πῶς χάριτος τῆς Εὐαγγελίᾳ, εἰς τὸν ὅποιον καιρὸν, ἐγίνε συγχώρησις τῶν ἁμαρτημάτων, καὶ ὅσις τῆς δικαιώσεως τῶν ἁμαρτωλῶν· αὐτὸς εἶναι

6

(1) Ἄλλοι δὲ εἰς ἡμῖν ἡμεῖς ἁμαρτία λέγεται ἢ ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν προσφερομένη θυσία εἰς τὸν Θεόν· κατ' ἐκείνῃ τὸ τοῦ Ὡση ἡμεῖς περὶ τῶν Ἱερῶν „ἁμαρτίας λαοῦ μου φάγονται“ (οἱ Ἱερεῖς θυλάκῃ) (Ἠσ. δ'. 8.) ἢ τοῖς ὑπὲρ τῶν ἁμαρ- τιῶν προσφερομένης θυσίας. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεῶ ἐπροσφέρθη θυσία εἰς τὸν Θεόν καὶ Πατέρα διὰ τῆς ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων, οὐκοῦν χάρις λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ Πατὴρ ἔκαμε τὸν Υἱὸν τοῦ ἁμαρτίαν, ἢ τοῖς θυλάκῃ νὰ γένῃ θυσία διὰ τῆς ἁμαρτίας τῆς Κόσ- μῃ. Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ἁμαρτίας γὰρ ἐλθ- „δεν, πᾶν τῶν ἁμαρτωλῶν ὑπέμεινε θάνατον, ἵνα „τῶν ἀνθρώπων λύσῃ τῷ ἁμαρτίαν, καὶ τῶν κληδόν

„ὅπως ἡμεῖς ἡμῖς, ἐκάλεσεν ἡμᾶς, ὅπως ὑπῆρχεν „αὐτὸς· τὸν γὰρ τῆς δικαιοσύνης ἡμῖν ἐδώρησας „πλῆσιν“.

(2) Λέγει γὰρ ὁ Ἀποστολὸς Διονύσιος· „θέλημα „μεν εἰς τῇ πάντων ἐκκλησίᾳ θειοκρατικῇ μακαρι- „στικῇ καὶ λογικῇ σωτηρίᾳ τῶν τε καὶ ἡμᾶς καὶ ὑ- „πὲρ ἡμᾶς οὐσιῶν“. (Κεφ. α'. Ἐκκλ. Ἱερρχ.) Συμφώνῃ καὶ ὁ Νύσης Γρηγόριος λέγει· „θέλημα „δὲ, ἡ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων εἰς·“ (Λογ. δ'. εἰς τὸν Πατέρα ἡμῶν.)

(3) Ἰδοὺ καὶ ὁ Θεοδώριτος εἰς λέγει· „ἐπειδὴ εἰ- „πεν, ὑπὲρ Χρῆστῃ προσβόλῃ, ἀναγκάσει διδάσκει, „ὡς αὐτοῖς τοῖς παρακαλῶμενοι συμπράττειν οἱ ἀρε- „στῶν·

ὁ ἀπορόδεκτος καιρὸς, εἰς τὸν ὅποιον μᾶς δέχεται ὁ Θεός, καὶ μᾶς εἰσακίει, καὶ μᾶς σώζει· δι' ὅ,τι εἰς τὸν καιρὸν τῆς κείσεως, τότε δὲν θέλει μᾶς εἰσακίσει πλέον ὁ Θεός, ἅτε θέλει μᾶς βοηθήσει, ἅτε θέλει μᾶς σώσει. Λοιπὸν εἰς τῆτον τὸν καιρὸν τῆς χάριτος, χρεώμεν νὰ ἀγωνιζώμεθα καὶ ἡμεῖς, διὰ νὰ εἰσακισθῶμεν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ ἐπιτυχώμεν μὲ ὀκλίαν τὰ βραβεῖα, καὶ τὰς σεφάνες τῆς αἰῶν κλήσεως. Διὰ τὸτο εἶπεν ὁ Μέγας Βασιλεὺς· „νυνὶ καιρὸς ἀπρόσδεκτος φησὶν ὁ Ἀπόστολος· νυνὶ ἡμέρα σωτηρίας· ἕως ὁ αἰὼν, τῆς μετανοίας, ἐκεῖνος, τῆς ἀνταποδόσεως· ἕως τῆς ἐργασίας, ἐκεῖνος τῆς μισθαποδοσίας· ἕως τῆς ὑπομονῆς, ἐκεῖνος τῆς παρακλήσεως· νυνὶ βοηθὸς τῶν ἐπιστρέφόντων ἀπὸ ὁδοῦ κακῆς ὁ Θεός· τότε φοβερὸς καὶ ἀπαραλόγιστος τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων καὶ ἐνθυμημάτων ἐξεταστής· νυνὶ τῆς μακροθυμίας ἀπολαύομεν, τότε τὴν δικαιοκρισίαν γνωρίσομεν, ὅταν ἀνασῶμεν, οἱ μὲν, εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δὲ, εἰς ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἀπολάβῃ ἕκαστος κατὰ τὴν ᾠρᾶν αὐτῆς“. (ἐν τῇ Προοίμ. τῶν κατὰ πλάτ. ὄρων.)

3. „Μηδεμίαν ἐν μηδενὶ διδόντες προσκοπιῶ, ἵνα μὴ μωμηθῇ ἡ διακονία ἡμῶν“ (1).

Επειδὴ ὁ Ἀπόστολος εἶπεν αὐωτέρω ὅτι συνεργῶμεν μὲ τὸν Θεόν, καὶ παρακαλῶμεν ἑαῶς, πόρα λέγει, καὶ μὲ ποῖον τρόπον συνεργῶμεν, καὶ παρακαλῶμεν· δηλαδὴ μὲ τὸ νὰ πολετῶμεθα καὶ νὰ ζῶμεν ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι, χωρὶς νὰ δίδωμεν καμμίαν αἰτίαν σκανδάλου. Διηγόμενος δὲ ὁ Ἀπόστολος τὴν ἐδικλύνει τὴν ζωὴν, ἐν ταύτῃ διηγέσεως, συμβαλλόμενος καὶ τοὺς ἄλλους Χριστιανούς νὰ ἀποβλέψωσι καὶ αὐτοὶ πρὸς τὸ παράδειγμα τὸ ἐδικόν τε, καὶ νὰ μιμνηται τὴν ζωὴν τῶν ὡς ὅπως, ὅχι μόνον, λέγει, δὲν δίδω εἰς κανένα αἰτίαν νὰ μὲ κατηγορήσῃ διὰ μεγάλα ἐγκλήματα, ἀλλ' ἐδὲ νὰ μὲ μεμψθῇ, καὶ νὰ μὲ φέξῃ διὰ κανένα παραμικρὸν ἐλάττωμα. Διὰ τὸτο δὲν εἶπεν, ἵνα μὴ κατηγορηθῇ ἡ διακονία, ἀλλ' ἵνα μὴ μωμηθῇ, ἦγεν διὰ νὰ μὴ λάβῃ ἀπότινα ἐδὲ παραμικρὸν φέξιμον, τὸ ἔργον καὶ ἡ διακονία τῶν ἀποστολικῶν κηρύγματος (2). Μερικοὶ δὲ ἔττι ἠρμηνεύσαν τὸ ρητὸν τὸτο· ὅτι δὲν δίδω ἐγὼ εἰς κανένα αἰτίαν σκανδάλου, καὶ μέμφεως, ἵνα μὴ ἡ μέμφις αὐτῇ ἀναφερθῇ εἰς τὸ κήρυμά μου· πῶς γὰρ διακονίαν ὀνομάζει· δι' ὅ,τι ὅταν ἐγὼ ὁ Ἀπόστολος ἀπὸ κρυπτῶ, ζῶ κακῶς ζωῶν, βέβαια καὶ τὸ ἀποστολικὸν μου κήρυγμα θέλει κατηγορηθῇ, καὶ θέλει καταφρονηθῇ ὡς κακόν. Μὲ κρυφὸν δὲ καὶ αἰνιγματικῶς τρόπον φαιρόμενος ὁ Ἀπόστολος διὰ τῶν λόγων τῶτων, εἰς τὰς ἐν Κορίνθῳ Χριστιανούς, καὶ ὡτὰν νὰ τὰς λέγῃ· ὅτι καὶ ἐσεῖς, ὅταν ζῆτε κακῶς, καὶ κατηγορημένως ζωῶν, εἰς τὸν Χριστόν, καὶ εἰς τὴν Πίσιν ἀναφέρεται ἡ βλασφημία, καὶ ἡ κατηγορία αὐτῇ τῆς ζωῆς σας.

4. „Ἄλλ’

„βδύοντες, ἵνα τὸ τῆς θείας χάριτος κομίσανται κέρδος, καὶ μὴ κενὴν δόξαν, καὶ ματαίαν τὴν οἰκονομίαν, ἐναντίον βίον πύτην ἐπιδοκνύμενοι“. Ὁ δὲ Μελέτιος ὁ Πηγάς λέγει· „Δι' ὅ καὶ Παῦλος παραγγέλλει Κορινθίοις, μὴ εἰς κενὸν δέξασθαι τὴν χάριν. Συμβαίνει δὲ πῶς ποῖς μὴ ἀντεπιδοκνῶσι τὴν πρὸς ἑαυτῶν· ἐστὶ δὲ πῶς, τὸ μὴ ἀντιπίπτειν, ἢ κακτίζειν πρὸς τὴν κέντρα. Τοῖς ἐν μὴ ἀνταποκρινόμενοι Θεῷ τῷ καλῶναι, καὶ προσεπιφέρει τὴν παρ' ἑαυτῶν, ἀ καὶ αὐτὰ χάριτος εἰν ἐπιγνήματα, πιστῶν μόνον ζητῶντα γῆν εἰς ἐκβάσειν (εἰ γίνεται κενὴ ἡ χάρις) ὡς εἰν ἰδὲν ἐπὶ τῷ Ἀποστόλῳ, ὅς τινι χάριν δεξάμενος, καὶ τῇ χάριτι ἐπεργαζόμενος, ἥτ' ἐν ἐπὶ ἐργαζόμενος τὴν χάριν, εἶπε μὴ γεγενῆσθαι τὴν χάριν ἐν αὐτῷ κενῇ· καὶ αὐτῇ ἐστὶ κλήσις, ἢ λεγόμεν. ἐγὼ“. (περὶ Χριστιανισμοῦ Βιβλίου α'.)

(1) Οὕτως γέγραπται παρὰ τῷ θείῳ Χρυσόστομῳ, τῷ τε Θεοδώρῳ, καὶ τῷ Θεοφύλακτῳ τὸ ρητὸν πῶς, μετὰ τὴν ἡμῶν, ἦγον ἵνα μὴ μωμηθῇ ἡ διακονία ἡμῶν· ἐν ἄλλοις δὲ ἀντιγράφοις εἰ πρόσκειται τὸ, ἡμῶν·

κατεπληρότερον δὲ εἶναι νὰ γράφεται μετὰ τὸ, ἡμῶν· καθ' ὅ,τι τὰ λόγια ὅπως ἀκολουθῶν μετὰ τὸ ρητὸν τῶτων, εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἀποστόλου ἀναφέρονται, καὶ ὅχι εἰς τὸ πᾶν Κορινθίων· καθὼς καὶ αὐτὰ κατ' ἑαυτὰ βεβαιῶσι πῶς, καὶ οἱ πᾶσιν ἐρμηνεύται.

(2) Κατὰ γὰρ τὸν Χρυσόστομον, ἄλλο εἶναι ἀνέγκλητος, καὶ ἄλλο, ἀμειπτος· ἀνέγκλητος μὲν γὰρ εἶναι ὁ εἰς μεγάλα τινα κατηγορούμενος πταίσματα, ἀμειπτος δὲ, ὁ μὴ εἰς τὰ παραμικρὰ φεγόμενος· ὅπως χάριτι ἐρμηνεύειν τὸ πῶς πᾶσι πῶς Ἰωβ ἐρμηνεύειν· „Καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐκάνος ὡς ἀληθινός, ἀμειπτος“. (Ἰωβ α'. 1.) διὰ τί οὐκ εἶπεν ἀνέγκλητος, ἀλλὰ ἀμειπτος; „ὅτι τὸ μετ' ἐγκλήμα, ἐπὶ πᾶσι μεγίστων ἀμαρτημάτων τίθεται, ἢ δὲ μέμφις ἐπὶ πᾶσι μικρῶν καὶ ἐλαχίστων“. Ὁ δὲ Συμμαχος ἀπὸ τῶν ἀμειπτων, ἀμῶμος ἐξέδωκεν· ὅπερ ἐρμηνεύειν ὁ αὐτὸς θεὸς Χρυσόστομος λέγει· „ἀμῶμος εἰναι, ὁ μὴ εἰς πᾶν ἀγαθὸν ἐλλειπής, ὁ ἀπὸ πάσης κακίας ἀπείσῳς πᾶν βίον αὐτῇ διεξάγων“. (Ἐρμηνεία εἰς τὸν Ἰωβ.)

4. „'Αλλ' ἐν παντὶ σωσιζῶντες ἑαυτοὺς, ὡς Θεὸς διάκονοι“.

Τὸ ἐπὶ λέγει, εἶναι τὸ μεγαλίπερον κατόρθωμα, ἡμῶν τῶν Ἀποστόλων· δηλαδὴ ὅτι ὄχι μόνον φυλάττομεν τὸν ἑαυτόν μας καθαρὸν ἀπὸ κάθε κατηγορίας, καὶ μέμψιν, ἀλλ' ὅτι καὶ δείχνομεν ἀκόμη τοιαύτῳ ἀκατηγόρητον καὶ ἀμεμπτον ζωῇ, ὥστε ὅπως διὰ μέσου τῆς τοιαύτης ζωῆς μας φαινόμεθα πῶς εἴμεθα διάκονοι, καὶ ὑπηρεταὶ τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ δεῦν εἶπεν, ὅτι φαινόμεθα, ἀλλ' ὅτι σωσιζῶμεν, ἡγοῦν ἀποδεικνύομεν τὸν ἑαυτόν μας διὰ τῶν ἔργων, καὶ τῶν πραγμάτων, ὅτι εἴμεθα τοιοῦτοι διάκονοι Θεοῦ.

„'Εν ὑπομονῇ πολλῇ“.

Εἰδὼ λέγει ὁ Παῦλος μὴ τί τρόπον ἀπέδειχεν τὸν ἑαυτόν τε πῶς ἦν Θεὸς διάκονος, καὶ μὴ τί τρόπον ἔγινε τοιοῦτος, καὶ δεῦν ἐπρόξενει σκαῦδαλον, ἡγοῦν ὅτι ἔγινε διὰ μέσου τῆς ὑπομονῆς, καὶ ὄχι ἀπλῶς ὑπομονῆς, ἀλλὰ ὑπομονῆς πολλῆς· διὰ τί, δεῦν εἶναι ἀρκετὸν τὸ νὰ ὑπομείνῃ τινος μίαν, ἢ καὶ δύο φορὰς, εἰς εἰς εἰς εἰς πᾶν ῥῆγμα, καὶ ὄχι εἰς ἄλλο· ἀλλὰ νὰ ὑπομείνῃ ἀρχὴ τέλους, καὶ εἰς ὅλα τὰ δεινὰ ὅπως τὸ ἀκολουθεῖ.

„'Εν θλίψεσιν, ἐν ἀνάγκαις“.

Τὸ εἶναι ἀληθῶς ὑπερβολὴ θλίψεως, ὅταν ἡ θλίψις ἦναι εἰς μὴν μὴ τὴν ἀνάγκην, δηλαδὴ ὅταν ὁ ἀνθρώπος, ζητῇ μὴ καὶ θῆλῃ, δεῦν ἡμπορῇ δὲ νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τῆς περιστάσεως καὶ συμφορᾶς ὅπως τὸ ἀκολουθεῖ, διὰ τὴν ἀνάγκην ὅπως αἱ συμφοραὶ ἔχουσιν, καὶ ὅταν ἀπὸ κάθε μέρος σφοδρῶνται, καὶ πνίγεται.

„'Εν σφοχωρείαις“.

Ηῖτοι ἐγὼ λέγει, ὁ Παῦλος ἀποδείχνω τὸν ἑαυτόν με Θεὸς διάκονον, μὴ τὰς σφοχωρείας ὅπως ἀκολουθεῖ εἰς ἐμὲ ἀπὸ τῆς πείνης, καὶ ἔλκει· τῶν ἀναγκαιῶν, ἢ καὶ μὴ τὰς σφοχωρείας ἐκείνας ὅπως ἀκολουθεῖ εἰς ἐμὲ ἀπὸ ὅλης ἀπλῶς τῆς πειρασμῆς.

5. „'Εν πληγαῖς, ἐν φυλακαῖς“.

Αἰσῶς μόνον οἱ δαρμοὶ, ἢ μόναις ἢ φυλακαῖς, εἶναι τὸ καθ' ὅσον βαρύντατον, χωρὶς δοκιμαζόμενον· ὅταν καὶ ὁμῶς εἶναι εἰς μὴν μὴ τὰς φυλακάς, καὶ μὴ τὰ δεσμά, σοχάσῃ πλέον ἐσὺ ἀγαπητέ, πόσῳ μεγάλον καὶ αὐτόφορον εἶναι τὸ κακόν· ταῦτα δὲ πάντα ἐδοκίμαζεν ἡ ἀποστολικὴ τῆ μακαρίου Παύλου ψυχὴ.

„'Εν ἀκαταστασίαις“.

Ηῖτοι ἐγὼ ὁ Παῦλος ἀποδείχνω τὸν ἑαυτόν με Θεὸς διάκονον, μὴ τὰς διωγμῆς, καὶ μὴ τὰς ἀπὸ τόπον εἰς τόπον μεταβάσεις, καὶ φυγὰς· ἀκαταστασία γὰρ εἶναι ὅταν δεῦν ἔχῃ τινος τόπον πᾶν νὰ σταθῇ· ἀλλὰ κυνηγᾶται ἀπὸ κάθε Πόλιν καὶ Χώραν, καὶ δεῦν συγχωρῆται νὰ ἀναπαυθῇ εἰς κἀνείνα μέρος.

„'Εν κόποις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν νηθείαις“.

Αφ' ὧν εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Ἀπόστολος ἐκείνα τὰ κακά, ὅπως χωρὶς νὰ θῆλῃ ἔπασχον ἀπὸ τῆς ἄλλης ἀνθρώπων, καὶ τῆς ἑξω διώκτες· τώρα λέγει ἐδῶ καὶ ἐκείνα τὰ θλιβερά ὅπως ἐπρόξενει αὐτὸς ὁ ἴδιος εἰς τὸν ἑαυτόν τε, σκληραγωγῶν, καὶ κακωχῶντας τὸ σῶμά τε θλιμатικῶς, ἢ τοι δολῶντας μὴ κόπης, καὶ ἐργασίας τῶν χειρῶν τε, διὰ μέσου τῶν ὁποίων κόπων ἔτρεφε καὶ τὸν ἑαυτόν τε, καὶ τῆς ἄλλης ὅπως ἦτον μαζί τε. Καὶ ἐπάσῃ εἰς τὰς κόπους ὅλης αὐτῆς, ἐπρόσθετε καὶ ἀγρυπνίας, καὶ νηθείας, νηδεύων δηλαδὴ, καὶ ἀγρυπνῶν, καὶ κατὰ νηστείας τὸ σῶμά τε.

6. „'Εν“

6. „'Εν ἀγνότητι“.

Αγνότητι ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος τὴν σωφροσύνην, ἢ καὶ τὴν εἰς ὅλα τὰ ἔργα καθαρότητα· καὶ τὸ νὰ μὴ δέχεται δῶρα ἀπότινα, ἀλλὰ νὰ κηρύττῃ τὸ Εὐαγγέλιον, χωρὶς κάμμιαν πληρωμὴν, καὶ μισθόν (1).

„'Εν γνώσει“.

Ητοι ἐγὼ ὁ Παῦλος δείχνω τὸν ἑαυτέν μου Θεὸν διάκονον μὲ θεϊκὴν σοφίαν, ἡ ὁποία εἶναι γνώσις ἀληθινὴ, καὶ ὅχι μὲ τὴν ἑξω σοφίαν, ἥτις εἶναι γνώσις ψευδής, τὴν ὁποίαν οἱ ψευδαπόστολοι ἐμεταχειρίζοντο. Ὁ δὲ Θεοδώριτος γινώσκει πὴν διδασκαλίαν, ἥτις εἶναι κοπιασικὴ, καὶ ἐπίπονος.

„'Εν μακροθυμίᾳ, ἐν χρηστότητι“.

Αδαμαντίνης ψυχῆς βέβαια εἶναι ἴδιον, τὸ νὰ παρακινῆται μὲ τινας καὶ νὰ κεντᾶται ἀπὸ κανένα αἰθρων, διὰ τὰ θυμωθῇ κατ' αὐτὸν, αὐτὸς δὲ, ὅχι μόνον μακροθυμεῖ, καὶ δεῦν θυμόνεται κατὰ τὸ κεντῶντος αὐτόν, ἀλλὰ ἀκόμη κάμνει καὶ καλὰ, καὶ ἀεργεσίας εἰς αὐτόν (2).

„'Εν Πνύματι Ἀγίῳ“.

Μετὸν λόγον τῶν δείχνει ὁ Ἀπόστολος μὲ ποίαν βοήθειαν τὰ ἀνωτέρω πάντα ἐκατέρωθωσιν, ἢ γὰρ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Ἁγίου Πνύματος. Βλέπε δὲ, ὅτι ὅταν αὐτὸς εἰδείξῃ τὰ δυνάμει εἰς τὴν προαίρεσίν τε, τότε ἔβαλε τὴν βοήθειαν τοῦ Ἁγίου Πνύματος· νοεῖται δὲ τὸ, ἐν Πνύματι Ἀγίῳ, καὶ αὐτὴ τῇ, ἐν τοῖς Πνύματικοῖς χαρίσμασι· διὰ τὴν καὶ μὲ τὰ χαρίσματα αὐτὰ τὰ πνύματικά, δείχνοντες λέγει ἡμεῖς, ὅτι ἐμεῖς διάκονοι τοῦ Θεοῦ, μὲ τὸ νὰ κάμνωμεν θαύματα δι' αὐτῶν, ἢ νοεῖται, ὅτι δεῦν ἐπροξενήσαμεν σκαῦδλον μὲ τὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνύματος· διὰ τὴν πολλοὶ ἄλλοι ὑπερηφανόμενοι εἰς τὰ χαρίσματα αὐτὰ, (καθὼς ὑπερηφανόοντο οἱ διαφόροι γλώσσας λαλῶντες) δεῦν μεταχειρίζονται καθὼς ὀρέπει τὰ θεῖα χαρίσματα· ἀλλὰ ὁ Παῦλος δεῦν τὰ ἐμεταχειρίσθη μὲ τοιοῦτον τρόπον.

„'Εν ἀγάπῃ ἀνυποκρίτῳ“.

Η ἀνυπόκριτος καὶ γνησίως πρὸς τὰς ἀδελφὰς ἀγάπη, αὐτὴ εἶναι τὸ αἷτιον ὅλων τῶν ἀγαθῶν, καὶ αὐτὴ ἔκαμει νὰ μὴ πάποτε εἰς τὸν Παῦλον τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον.

7. „'Εν λόγῳ ἀληθείας“.

Ητοι ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι τοῦ Κυρίου δεῦν δολόνομεν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ μὲ τὸ ψεῦδος, ἀλλὰ κηρύττομεν αὐτόν, ἀληθῆ, καὶ ἄδολον.

„'Εν δυνάμει Θεοῦ“.

Κανένα, λέγει, δεῦν εἶναι ἐδικόν μου, ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ ἐγιναν μὲ τὴν δυνάμει τοῦ Θεοῦ· ἢ νοεῖται καὶ ἔτι τὸ ῥητὸν τῶν ὅτι ὅλα αὐτὰ ἐγιναν μὲ σημεῖα καὶ θαύματα, καὶ μὲ δυνάμει τοῦ Θεοῦ, ἥτις ἀεργεῖται μὲν τὰς ἀπειθεῖς εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, ἐπαίδου δὲ καὶ ἐτιμῶρει τὰς ἀπειθεῖς.

„ Διὰ

(1) Ἀλλὰ καὶ ὁ σοφὸς Θεοδώριτος ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ ῥητοῦ αὐτοῦ λέγει· ὅτι, ἀγνότητι ἐννοεῖ ὁ Παῦλος τὴν τῶν ἀσπρῶν καταφρόνησιν, καὶ πῶς δεῦν ἐλάμβανε τὰς ἀναγκαίας του χρεῖς ἀπὸ τῶν Κο-

ρινθίους, ὡς καὶ ὁ Θεοφύλακτος δηλαδὴ ἐρμηνεύσεν.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι χρηστότητα μὲν εἶδεν ὁ Παῦλος εἰς τὰς οἰκίας, μακροθυμίαν δὲ εἰς τὰς ἀγορὰς.

„Διὰ τῶν ὅπλων τῆς δικαιοσύνης τῶν δεξιῶν, ἢ τῶν ἀριστερῶν“.

Οπλα καὶ ἄρματα ἀριστερὰ τῆς δικαιοσύνης εἶναι, ὅλα τὰ ἐναντία καὶ λυπηρὰ τῷ βίου πράγματα· καὶ ἄρματα μετὰ αὐτὰ ὀνομάζονται, διὰ τὴν φυλάττειν, καὶ κάμνουν ἀσφαλῆς ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας ἐκείνης ὅπῃ τὰ ἔχουσιν· ἀριστερὰ δὲ πάλιν αὐτὰ ὀνομάζονται, διὰ τὴν ἔττειν τὰ ὑπολαμβάνειν καὶ τὰ νομίζειν οἱ περὶ αὐτοὺς ἄνθρωποι. Διὰ τῆτο καὶ ὁ Κύριος ἐπρόσβαξε νὰ παρακαλέσῃ, διὰ νὰ μὴ ἐμβῇμεν εἰς πειρασμόν· „καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν“· (Ματθ. 5. 13.) δεξιὰ δὲ ὀνομάζονται, τὰ δέσποιν, καὶ χαροποιὰ τῷ βίῳ πράγματα. Ὁ Παῦλος λοιπὸν καὶ τὰ δύο ταῦτα ἀπολαμβάνωντας καὶ δοκιμάζωντας, ἐφαίετο ἀκατηγόρητος, καὶ ἔτε ἀπὸ τῶν λυπηρῶν, καὶ τῶν πειρασμῶν ἐταπεινόνετο, καὶ κατέπιπτεν, ἔτε ἀπὸ τῶν χαροποιῶν ὑπερηφανόετο, ἀλλ' ἐμεταχειρίζετο καὶ τὰ δύο, ἄρματα τῆς δικαιοσύνης καὶ ἀρετῆς.

8. „Διὰ δόξης, καὶ ἀτιμίας“.

Εἰδὼν οὖν ἐξηγεῖ ὁ Ἀπόστολος ποῖα εἶναι τὰ δεξιὰ, καὶ ποῖα τὰ ἀριστερὰ ὅπῃ εἶπεν ἀνωτέρω, ἡγοῦν ὅτι εἶναι, ἡ δόξα μὲν, καὶ τιμὴ, δεξιὸν, ἡ δὲ ἀδοξία καὶ ἀτιμία, ἀριστερόν. Πῶς δὲ ἡ δόξα καὶ τιμὴ γίνεται ἄρμα δικαιοσύνης καὶ ἀρετῆς; διὰ τὴν πολλοὺς παρακινεῖ εἰς τὴν δόξαν καὶ τὴν Πίσιν, τὸ νὰ τιμῶνται καὶ νὰ δοξάζωνται οἱ Διδάσκαλοι τῆς δόσεως καὶ Πίσεως. Τί λοιπὸν; τῆτο τὸ νὰ δοξάζεται, κατόρθωμα καὶ ἀρετὴ ἦν τῷ Παύλῳ; ναί· διὰ τὴν καὶ μῶλον ὅπῃ ἐδοξάζετο, καὶ ἐτιμάτο, ὅμως δεῖν ἔχαινε, ἔτε ἐνικατο ἀπὸ τῆς δόξης· πάλιν δὲ ἡ ἀδοξία, καὶ ἀτιμία, μετὰ τὸ νὰ ἐπρόξενε εἰς τὸν Παῦλον ὑπομονὴν, ἔκαμνεν αὐτὸν δέδοκτον, καὶ ἔττει αἰξάνε καὶ ἐπλάτυνε τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου διὰ τῶν δύο τούτων ἐναντίων.

„Διὰ δυσφημίας, καὶ δόξης“.

Μέγα ἔργον εἶναι καὶ τῆτο, τὸ νὰ ὑπομείνη τις τὴν δυσφημίαν καὶ κατηγορησίαν ὀνόματα· διὰ τὴν τὰ δυσφημία ὀνόματα μεγάλως κτυποῦν καὶ πληγόνουν τὴν ψυχὴν τῷ ἀνθρώπῳ· διὰ τῆτο καὶ ὁ Κύριος μακαρίζει ἐκείνους ὅπῃ ὑπομύσιν τὴν ὀνειδισμόν, καὶ τὴν ἀτιμίαν, λέγων· „Μακάριοί ἐστε ὅταν μισήσωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι καὶ ὅταν ἀφορίσωσιν ὑμᾶς καὶ ὀνειδίσωσιν, καὶ ἐκβάλωσιν τὸ ὄνομα ὑμῶν ὡς πονηρόν“· (Λουκ. 5. 22.) δι' ὅ,τι εἰς μετὰ τὴν σωματικὰν βασάνην, καὶ τιμωρίαν, μοιράζεται τὴν πόνην τὸ σῶμα μαζί με τὴν ψυχὴν· εἰς δὲ τὴν δυσφημίαν, ἡ ψυχὴ μοναχὴ λαμβάνει ὅλον τὸν πόνην καὶ τὸ βάρος. Διὰ τῆτο καὶ εἰς τὸν Ἰάβ βαρύτεραις ἐφάνηκαν ἡ δυσφημία καὶ κατηγορία ὅπῃ τῷ ἔκαμαν οἱ φίλοι, παρὰ ὅλαις ἡ ἄλλαι συμφοραῖς ὅπῃ τῷ ἠκολούθησαν (1). „Ὅρα περὶ τῷ Ἰάβ εἰς τὴν ἐρμηνείαν καὶ ὑποσημείωσιν τῶν „μετὰ χαρᾶς διαχαρίζοντες τῷ Πατρί“· (Κολ. α'. 12.)

„Ὡς πλάνοι, καὶ ἀληθεῖς“.

Τῆτο εἶναι ἐξηγήσεις καὶ ἐρμηνεία ἐκείνης ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Ἀπόστολος, ἥτοι τῶν διὰ δυσφημίας καὶ δόξης.

9. „Ὡς

(1) Διὰ τῆτο καὶ ὅταν οἱ τρεῖς φίλοι αὐτοῦ ἄρχισαν νὰ ἐγγίζον τὸν Ἰάβ εἰς τὴν τιμὴν, καὶ νὰ τὸν λέγων πῶς ὁ Θεὸς τὸν ἐπαύδωσι διὰ τῆς ἀμαρτίας αὐτοῦ, τότε ὁ Ἰάβ φαίνεται νὰ παραπονεῖται ὡς ἄνθρωπος ὅπῃ ἦν, καὶ νὰ ὀνομάζῃ αὐτοὺς παρακλητήρας κακῶν· „παρακλητοὶ κακῶν πάντες“ (Ἰάβ 15. 2.)· νὰ αὐτὸς λέγῃ ἀνελεημόνος· „ἐπέβησαν δὲ μοι ἀνελεημόνως“ (Ἰάβ 1. 21.)· νὰ διηγῇται τὰς ἀρετὰς σου, (Ἰάβ 3. 1. 2.) καὶ νὰ λέγῃ ἀκόμη ἄλλαι πικρὰ παραπονήματα. Διὰ τῆτο εἶπε καὶ ὁ Σολομὼν, ὅτι „ὅ,τι ἀγαθὸν πικρὸν ὄσῃ“ (Παρ. 15. 2.)· Ἡ αἰτία

δὲ, διὰ τὴν ὁποίαν ἡ δυσφημία καὶ κατηγορία φαίνονται βαρύτεραις εἰς τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῆς ἄλλης συμφορᾶς, εἶναι, διὰ τὴν φυσικὰ ὁ ἄνθρωπος εἶναι φιλαυτοῦς, καὶ ἀκολούθως εἶναι καὶ φιλοδόξος· ὅθεν ἡ φιλοδοξία ὀνομάζεται ἀπὸ τῆς Πατέρας ἐχθρὸς χιτῶν τῶν παδῶν, ὁ ὁποῖος εὐγύνει ὑστερα ὑστερα· ὅθεν εἶπεν Ἡλίας ὁ Ἐκδικος· „Πάντας μετὰ τῆς δερματίνους χιτῶνας πολλοὶ θξιδύσαντο· τὸν ἔσχον δὲ, τὸν πῶς κενδοξίας μόνει οἱ, τὴν αὐτοῦ μητέρα, τὴν ἀνταρσκήαν βδελυζόμενοι“ (Κεφ. ρλ. α'. τῶν Πρακτικ. καὶ Θεωρητ.)

9. „Ὡς ἀγνοούμενοι, καὶ ἐπιγινωσκόμενοι“.

Τὸ λέγει ὁ Παῦλος, δι' ὅ,τι εἰς ἄλλας μὲν ἀνθρώπους ἦσαν οἱ Ἀπόστολοι ποθητοὶ καὶ γνώριμοι· εἰς ἄλλας δὲ, τόσον ἦσαν μισητοὶ, ὥς ὅτε ἐκεῖνοι ἐδὲ νὰ τὰς ἡξέδρου ἤθε-
λαν· τὸτο δὲ εἶναι ὅμοιον μὲ ἐκεῖνο ὅτε εἶπεν ἀνωτέρω, διὰ δόξης, καὶ ἀτιμίας.

„Ὡς ἀποθνήσκοντες, καὶ ἰδὲ ζῶμεν“.

Ητοι ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι εἴμεθα ὡσαύ καταδικασμένοι εἰς θάνατον, καὶ ὅσον εἰς τὴν
γνώμην ἐκείνων ὅτε μᾶς ἐπιβυλδύονται, εἴμεθα ἀποθαμένοι· διὰ τὴν δυνάμιν ὅμως καὶ
βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, ἰδὲ ζῶμεν, καὶ δεῖ ἀποθαίνομεν.

„Ὡς παιδιδύμενοι, καὶ μὴ θανατούμενοι“.

Αὐτὰ, λέγει, ἀφίνει ὁ Θεὸς νὰ ἔρχωνται εἰς ἡμᾶς τὰς Ἀποστόλους, διὰ νὰ μᾶς παι-
δάξῃ, καὶ νὰ μᾶς διδάσκῃ τὴν ἐράτην τῆς σωτηρίας, ὥς ὅτι καὶ πρὸ τῆς ἀκόμῃ νὰ λάβωμεν
τὰς ἐκείσε μισθὰς τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, δεῖ εἶναι ὀλίγον τὸ κέρδος, καὶ ἡ ἀφέλεια ὅπου
λαμβάνομεν εἰς τὴν παρῶσαν ζωὴν· δηλαδή ἡ παιδεία αὕτη καὶ διδασκαλία ὅτε μανθάνο-
μεν. Τὸτο δὲ ἐδανείσθη ὁ Ἀπόστολος ἀπὸ τὸν Προφῆτην Δαβὶδ, ὅς τις λέγει· „Παιδῶν
ἐπαίδουσέ με ὁ Κύριος, καὶ τῷ θανάτῳ ἐπαρέδωκέ με“· (Ψαλ. ριζ'. 18.)

10. „Ὡς λυπόμενοι, αἰὲν δὲ χαίροντες“.

Κοντὰ μὲν, λέγει, εἰς τὰς ἔξω ἀνθρώπους, φαινόμεθα ὅτι λυπόμεθα· ἡμεῖς ὅμως ἔχομεν
τὴν ἡδονὴν, καὶ χαρὰν ἀκμάζουσιν, καὶ νεαραὶ εἰς τὴν καρδίαν μας, δι' ὅ,τι δεῖ χαίρομεν μερι-
καῖς φοραῖς, ἢ εἰς ἄλλον μὲν καιρὸν, εἰς ἄλλον δὲ ὄχι, ἀλλὰ πάντοτε, καὶ εἰς κάθε καιρὸν.

„Ὡς πτωχοὶ, πολλὰς δὲ πλατίζοντες“.

Ο Ἀπόστολος Παῦλος δεῖ ἦτον πλεσιος μόνον κατὰ τὸν πνευματικὸν πλῆτον, μὲ τὸν
ὁποῖον ἔκαμνε πλεσίως τὰς ἄλλας, ἀλλὰ ἦτον πλεσιος ἀκόμῃ καὶ κατὰ τὸν αἰσθητὸν πλῆ-
τον· δι' ὅ,τι, μὲ τὸ νὰ εἶχεν εἰς τὸν ἑαυτὸν τὴν αἰοικτὰ ὅλα τὰ ὀσπῆτια τῶν πλεσιῶν, κα-
τὰ τὸτο ἦτον πλεσιώτατος, καὶ ἐδυνάτο νὰ διδῇ καὶ εἰς ἄλλας, καὶ νὰ τρέφῃ αὐτὰς, καθὼς
ἔτρεφε καὶ τὰς ἐν Ἱερουσαλὴμ πτωχὰς Ἀγίας Χριστιανὰς, μὲ τὰς ἐλεημοσύνας τῶν Χριστι-
ανῶν· τὸτο δὲ φανερόν, καὶ μὲ τὰ ἀκόλουθα λόγια·

„Ὡς μηδὲν ἔχοντες, καὶ πάντα κατέχοντες“.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Παῦλος, ὅτι τίποτε δεῖ εἶχε, καὶ ὅτι πάλιν ὅλα τὰ εἶχε·
διὰ τὸ ὅποιος δεῖ εἶναι προσηλωμένος, καὶ δελωμένος εἰς κἀνὲν πράγμα τοῦ Κόσμου πύ-
τε, αὐτὸς διὰ τὴν ἀπροσπάθειάν τε, ὅλα τὰ κτήματα τοῦ Κόσμου τὰ ἔχει. Διὰ τὸτο λέγει
ὁ αὐτὸς, ὅτι πάλιν πολλὰ ἀγάπῃ εἶχον εἰς τὸν Παῦλον οἱ Γαλάται, ὥς ὅτε, αὐτὸν ἦσαν
δυνατὸν, ἤθελαν εὐγάλας τὰ ὀμμάτιά των, καὶ νὰ τὰ δώκουν εἰς τὸν Παῦλον· „εἰ δυνατὸν,
καὶ τὰς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν ἐξορύξαντες αὐτῷ ἐδώκατέ μοι“· (Γαλ. δ'. 15.) ὅθεν πάλιν ἀγά-
πῃ ἔχοντες πρὸς τὸν Παῦλον, πῶς ἦσαν δυνατὸν νὰ λυπηθῶν ἄσπρα, καὶ νὰ μὴ δώσουν
εἰς αὐτὸν ὅσα ἤθελε τὰς ζητήσεις· Αὐτὰ δὲ ὅλα τὰ λέγει εἰς τὰς Κορινθίους, διὰ νὰ μὴ τα-
ράττωνται εἰς κἀνὲν ἀπὸ τὰ ἐναντία, καὶ λυπηρὰ ὅτε τῶν ἀκολουθῶν.

11. „Τὸ ζῶμα ἡμῶν ἀνέφυγε πρὸς ὑμᾶς, ὦ Κορινθιοὶ· ἡ καρδία
ἡμῶν πεπλάτυται“.

Αφ' ὅ ἐδινῆθη ὁ Παῦλος τὰς ἐδικὰς τε ἀγῶνας, καὶ εἰδείξεν εἰς τὰς Κορινθίους, πῶς
πρέπει νὰ τὸν μιμουῖται, ἔχει νὰ τὰς κατηγορήσῃ πῶς δεῖ ἀγαπῶσιν αὐτὸν· πρὸ τῆς δὲ
1α

νὰ κάμῃ τὸτο, δείχνει τὴν ἀγάπην ὅπῃ ἔχει αὐτὸς εἰς αὐτὰς, καὶ λέγει· ὅτι πάντοτε θά-
λω, καὶ ἀγαπῶ νὰ συνομιλῶ καὶ νὰ διαλέγωμαι μετ' ἐσᾶς ἀδελφοί μου, καὶ νὰ σᾶς λαλῶ μετ'
παρρησίαν, χωρὶς καμμίαν συστολή· τὸτο γὰρ δηλοῖ ὅτι ἀνοίχθῃ τὸ στόμα μου εἰς ἐσᾶς
(1). Λέγει δὲ ταῦτα τὰ ἀγαπητικὰ λόγια εἰς αὐτὰς, διὰ τὴν μέλλει νὰ τὰς ἐπιτιμήσῃ, καὶ
δείχνει, ὅτι τὸτο μάλιστα εἶναι σημεῖον ἀγάπης, ἡ πρὸς αὐτὰς παρρησία· ὅχι μόνον, λέ-
γει, δείχνω τὴν ἀγάπην ὅπῃ ἔχω εἰς ἐσᾶς μετ' τὸ στόμα μου, ἀλλὰ καὶ μετ' τὴν καρδίαν μου·
διὰ τὴν ἔχω ταύτην πλατεῖαν, καὶ ἐρύχωρον εἰς ἐσᾶς· ἐπεὶ δὴ ἡ θερμότης ἡ ὑπερβολικὴ τῆς
πρὸς ἐσᾶς ἀγάπης μου, αὐτὴ ἀνοίγει καὶ τὸ στόμα μου, καὶ πλατυίνει καὶ τὴν καρδίαν μου, καὶ κά-
μνει ταύτην τόσο ἐρύχωρον, ὥστε ὅπῃ νὰ σᾶς χωρῇ ὅλας μέσα· δι' ὃ, καὶ ἀκολούθως λέγει·

12. „Οὐ ξενοχωρεῖσθε ἐν ἡμῖν· ξενοχωρεῖσθε δὲ ἐν τοῖς σπλάγ-
χνοις ὑμῶν“.

Εἰσεῖς, λέγει, μέσα εἰς τὴν ἐδικλήν μου πλατεῖαν καρδίαν εὐρίσκεσθε, καὶ χωρεῖτε ὅλοι
χωρὶς καμμίαν ξενοχωρίαν, καὶ μόνον ὅπῃ εἰσθε τόσοι πολλοὶ εἰς τὸν αἰεθμόν, ἐγὼ δὲ
μέσα εἰς τὰ ἐδικάσας σπλάγχνα, καὶ τὴν καρδίαν, ἔχω πολλὴν ξενοχωρίαν, καὶ δεῦν ἡμ-
πορῶ νὰ χωρέσω μετ' πλάτος καὶ ἐρύχωρίαν, καὶ μόνον ὅπῃ εἶμαι ἐν ἑαυτῷ μοναχός· ἥτοι ἐγὼ
μὲν σᾶς ἀγαπῶ μετ' ὑπερβολῇ, ἐσεῖς δὲ ἀγαπᾶτε μὲν ἐμένα, καὶ μετ' ἐχέτε μέσα εἰς τὰ
σπλάγχνασας· ἀλλ' ὅμως, μετ' ξενοχωρίαν μετ' ἐχέτε, καὶ ὅχι μετ' πλατυσμόν καὶ ἐρύχωρίαν.

13. „Τὴν δὲ αὐτὴν ἀντιμισθίαν (2) (ὡς τέκνοις λέγω) πλατυύ-
„θητε καὶ ὑμεῖς“.

Τὴν ἰδίαν, λέγει, ἀνταμοιβὴν καὶ ἰσότητά τῆς ἀγάπης ὅπῃ ἐγὼ ἔχω εἰς ἐσᾶς, δείξα-
τε καὶ ἐσεῖς εἰς ἐμένα, καὶ πλατυύθητε καὶ ἐσεῖς εἰς ἐμέ, καθὼς καὶ ἐγὼ πλατυύομαι εἰς
ἐσᾶς. Δείχνει δὲ, ὅτι ἡ ἀνταμοιβή, καὶ ἰσότης αὕτη τῆς ἀγάπης, εἶναι χρέος εἰς αὐτὰς· ὡς
τέκνοις γάρ φησι, λέγω τὸτο· ἥτοι δεῦν ζῆτῶ κἀν ἐμένα μεγάλον πρᾶγμα ἀπὸ ἐσᾶς, διὰ τὴν
ἐγὼ εἶμαι Πατήρ σας Πνευματικός, καὶ ἐσεῖς εἰσθε πνευματικὰ τέκνα μου· ὥστε ὡς χρέος ζῆ-
τῶ τὸ νὰ ἀγαπῶμαι ἐγὼ ὁ Πατήρ ἀπὸ τὰ τέκνα μου, ἐπεὶ δὴ τὰ τέκνα, φυσικῶς χρεώσου
νὰ ἀγαποῦν τὸν Πατέρα των.

14. „Μὴ

(1) Ὁ δὲ Φῶτιος καὶ ἄλλο νόημα εὐγάνη ἀπὸ τοῦ
„τὸ στόμα ἡμῶν ἀνέωγε πρὸς ὑμᾶς, ὦ Κορίνθιοι“·
ἀντὶ τοῦ, πολλὴν ὕλην μοι δίδετε νὰ ἀνοίγω τὸ στό-
μα μου καὶ νὰ σᾶς λαλῶ· διὰ τὴν, ὅταν εἶναι δύο φίλοι,
καὶ ὁ εἷς μὲν ἀγαπᾷ τὸν ἄλλον μετ' ὑπερβολῇ, ὁ δὲ
ἄλλος δεῦν τὸν ἀγαπᾷ παρομοίως, τότε ὁ ἀγαπῶν φί-
λος ἔχει ὕλην πολλὴν, καὶ εὐπορίαν, καὶ δικαιολογήμα-
τα εἰς τὸ νὰ λαλή, καὶ νὰ παραπονηθῇ πρὸς τὸν μὴ ὁ-
μοίως ἀγαπῶντα φίλον π· ὁ δὲν ἀκολουθῶν καὶ ὁ
Παῦλος λέγει τὰ δικαιολογήματά π, πῶς αὐτὸς πᾶς εἶ-
χε μέσα εἰς τὴν καρδίαν π, καὶ ἐπλατυέτο, καὶ δεῦν ἐξε-
νοχωρεῖτο· ἐκεῖνοι δὲ, οἱ Κορίνθιοι δηλαδὴ, ἐξενοχωρῶντο
καὶ δεῦν ἐπλατύνοντο ἐπ' αὐτόν. Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „ἀπὸ
„τὸ περιὺ ὑμῶν πῶτα λέγειν ἀναγκάζομαι φίλτρον“·
„πάντος γὰρ ὑμᾶς ἐν ἐμαυτῷ περιφέρω· σοιούτη γὰρ
„τῆς ἀγάπης ἡ φύσις, ἐρύχωρος ἐργάζεται πᾶς πῶν
„κεκτημένων καρδίας“. Ὁ δὲ Χρὶστος οὕτως ἀλλὰ καὶ
ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν αὐτό· „τυτέσι σέβην, καὶ σιγὴν κα-
„τέχην τὴν ἀγάπην ἢ δυνάμει· ἀλλὰ διαπαντός ὑμᾶς,
„καὶ πανταχῶς, καὶ ἐπὶ τῆς διανοίας, καὶ ἐπὶ τῆς γλώτ-
„της περιφέρω“· (Ἑρμηνεία εἰς τὸν μ.α. Φαλμόν.)
(2) Σημειῶσαι, ὅτι κατὰ τὸν Φῶτιον, ἐκείνη ἐδοῦ
το, ἐπιδείξασθε, ἢ εἰσπνεύσατε, ἥτοι τὴν αὐτὴν ἀν-

τιμισθίαν ἐπιδείξασθε καὶ ὑμεῖς· εὐδοῦται δὲ ἡ σω-
πᾶσις, καὶ εἴαν ὁ δὲ συνδεσμός ληφθῇ, ὡς παρέλαχον καὶ
περιτὰς· ἐστὶ δὲ τὸ νόημα αὐτό· „ξενοχωρεῖσθε ἐν
„τοῖς σπλάγχνοις ὑμῶν“· καὶ τότε εἰς τίς εἰς τὴν
αὐτὴν ἀντιμισθίαν· ἀδικον δὲ εἶναι αὐτὴν αὐτὴν
ἀντιμισθίαν τῆς ἐδικῆς μου ἀενοχωρήτης ἀγάπης, τὸ
νὰ ξενοχωρεῖσθε ἐσεῖς· διὰ τὸτο ὡς εἰς τέκνα σᾶς
λέγω· πλατυύθητε καὶ ἐσεῖς εἰς τὴν αὐτὴν ἀντιμισ-
θίαν, καὶ ἀγαπήσατε ἡμᾶς ἀενοχωρήτως, καθὼς καὶ
ἡμεῖς ἀενοχωρήτως σᾶς ἀγαπᾶμεν· Ὁ δὲ Ἀλεξανδρίαιος
Κύριλλος οὕτω φησι· „Ἰουδαῖοι μὲν γὰρ προσεφώνει
„Θεὸς διὰ φωνῆς Ἰσοῦς ἀκούσατε λόγον Κυρίου ἄνδρες
„τεθλιμμένοι· καὶ πάλιν· μαθεῖτε ἀκὴνν ἐνιοχωρήμα-
„τοι (Ἰσ. κη. 14.)· ἐκβεβηκὼς δὲ ὁ Παῦλος τὴν
„ἐν Νόμῳ ἐνέωσιν, προσεφώνηκε τίσις πῶν ἡδὴ πᾶ-
„πισευκόων· τὸ στόμα ἡμῶν ἀνέωγε πρὸς ὑμᾶς Κορίνθιοι·
„ἡ καρδία ἡμῶν πεπλατυτα· ἐξενοχωρήσθε ἐν ἡμῖν·
„ξενοχωρεῖσθε δὲ ἐν τοῖς σπλάγχνοις ὑμῶν· τὴν δὲ
„αὐτὴν ἀντιμισθίαν, ὡς τέκνοις λέγω, πλατυύθητε
„καὶ ὑμεῖς· μὴ γίνεσθε ἑτεροζυγῆντες ἀπίστοι· ἤκο-
„λύθεν γὰρ ἐπὶ τοῖς Ἰουδαῖον ἐσπλάμασι, καὶ ἀνοήτοις
„ἐκκακοβουλίαις“· (Βιβλ. α. πῶν Γλαφυρῶν)

H

14. „Μὴ γίνεσθε ἐτεροζυγοῦντες ἀπίστοις“.

Διὰ τὰ μὴ φανῇ ὅτι λέγει ὁ Ἀπόστολος τὰ αἰωτέρω διὰ λόγους, δείχνει ἐδῶ ὅτι διὰ τὴν ἐδικὸν τῆς κείδος ζητεῖ καὶ χρειάζεται τὴν ἐδικὴν τῆς ἀγάπης, καὶ ὥσπερ τὰς λέγει ἐτῆ· ὡς Χριστιανοί, τὸτο εἶναι τὸ νὰ ἀγαπᾶτε ἐσεῖς ἐμὲ, τὸ νὰ μὴ σμίγεται μετὰς ἀπίστων, καὶ νὰ μὴ κλίνετε εἰς τὸ μέρος αὐτῶν· δὲν εἶπε δὲ, μὴ σμίγεται, ἀλλὰ μὴ γίνεσθε ἐτεροζυγῶντες, ἡγοῦν μὴ ἀδικῆτε τὸ δίκαιον, μηδὲ κλίνετε καὶ προσωαθῆτε μετὰς ἀπίστων, εἰς ἐκεῖνα τὰ πράγματα ὅπερ δὲν εἶναι νόμιμα καὶ εὐλογα· δι' ὅ,τι τὸ ἐτεροζυγεῖν, λέγεται εἰς τὴν ἀδικὸν ζυγαρίαν, ὅταν τὸ εἶναι μέρος τῆς ζυγαρίας κλίη, καὶ δὲν εἴκη εἰς τὴν ἰσότητά καὶ δικαιοσύνην (1). „Οὐρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τῶ „ἵνα ἦτε εἰλικρινεῖς, καὶ ἀπρόσκοποι“ (Φιλιπ. α'. 10.)

„Τίς γὰρ μετοχὴ δικαιοσύνης, καὶ ἀνομία“;

Εδῶ ὁ Ἀπόστολος δὲν κάμνει σύγκρισιν τῶ ἑαυτοῦ, καὶ πῶν ἀπίστων, ἀλλὰ συγκρίνει τὴν ἀρετὴν καὶ ἀγνότητα πῶν Κορινθίων, μετὰ τὴν κακίαν πῶν ἀπίστων· καὶ καθὼς εἶπεν πατὴρ βλέπωντας τὸν ἵόντα νὰ συναναστρέφεται μετὰ κακῆς καὶ διεφθαρμένους ἀνθρώπους λέγει εἰς αὐτὸν· τέκνον μου, τί κοινωνίαν καὶ εὐωσιν ἔχει ἡ ἐδική σου ἀγνότητα, μετὰ τὴν ἀχρεϊότητα πῶν ἀνθρώπων ἐκεῖνων; ποικιλοτρόπως λέγει καὶ ὁ Παῦλος πρὸς τὰς Κορινθίους· ἐσεῖς, ὡς τέκνα Πνευματικά, εἰσθε αὐτόχρημα, καὶ ὅπως διόλου δικαιοσύνη, καὶ ἀρετή· ἐκεῖνοι δὲ οἱ ἀπίστοι, εἶναι ὅπως διόλου κακία, καὶ ἀνομία· λοιπὸν τί κοινωνίαν, καὶ συναναστροφὴν ἔχετε νὰ κάμειτε ἐσεῖς μετὰ ἐκείνους;

15. „Τίς δὲ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; Τίς δὲ συμφώνησις Χερὶ ὧν πρὸς Βελίαν“ (2).

Μετὰ κάθε τρόπον θέλωντας νὰ χωρίσῃ ὁ Ἀπόστολος τὰς Χριστιανὰς ἀπὸ τῶν ἀπίστων, δὲν εἶπε ποίαν κοινωνίαν καὶ εὐωσιν ἔχον οἱ τῶ φωτός ἱοί, μετὰ τῶν ὑπὸ τῶ σκότους; ἀλλ' αὐτὰ τὰ ἄψυχα πράγματα, ἦγον τὸ φῶς καὶ τὸ σκότος, ἐβλάσαν αὐτὴ διὰ πρὸς ὅπως

(1) Ὁ δὲ Φώτιος λέγει ὅτι τὸ ἐταυροζυγεῖν διὰ τῶν αἰ, γραφόμενον, σημαίνει (κατὰ τὴν τὴν ἀνωτέρω εἰνοιαν, καθ' ἣν ἡμεῖς ὡς πρὸς τὸν ἱερόν Θεοφύλακτον) καὶ πρὸς ἀκόμη, ἦγον ὅτι δὲν πρέπει νὰ σμίγεται μετὰς ἀπίστων, ὥσπερ μετὰ οἰκίας καὶ ἐταίρους, καθὼς καὶ ὁ παλαιὸς Νόμος τῶ Μωϋσέως προσέειπε λέγων· „καὶ ὡς ὡς καὶ τῶν κτήνην ἐτεροζυγῶ“ (Λευιτ. 19. 19.) μετὰ τῶ ὅποια λόγια προσέειπε, ὅτι δὲν πρέπει νὰ σμίγεται μετὰ κτήνην μετὰ ἐτέρω γένει ζῶον, μήτε μετὰ τὸ νὰ γενήσων, μήτε μετὰ τὸ νὰ κάμωσιν ἄλλω καμμίαν ἐργασίαν. Διὰ μέσων δὲ πῶν ἀλόγων ζῶων νομοθετεῖ, ὅτι ἡμεῖς οἱ λογικοὶ ἄνθρωποι, καὶ ὁρδόδοξοι Χριστιανοί, πρέπει μετὰ κάθε τρόπον νὰ φεύγωμεν τὴν εὐωσιν καὶ κοινωνίαν πῶν ἀλλοπίστων καὶ ἀλλογενῶν· καὶ μήτε νὰ συγγενώμεν μετὰ αὐτοῖς διὰ γάμου, μήτε νὰ τὰς πένωμεν βοηθῶντας μετὰ πνευματικῶν ἐργασίαν· ἐπειδὴ καὶ ἔχον περισσότερον νὰ διαφθερῶν οἱ ποῖποι τὰς ἐδικὰς μας κόπης, παρὰ νὰ τὰς αὐξήσων· ἔπειτα καὶ τὴν χρεία εἶναι νὰ ἀνακαπῶν ἐαυτοῦ ὁ ὁρδόδοξος Χριστιανὸς τὴν εὐγένειαν τῆς ἐδικῆς σὺ Πίστεως μετὰ τὴν εὐα καὶ μπιστὶν βλασφῆμιας τῆς κακοδοξίας; (Αμφιλ. ζητ. σμβ.) Ὁ δὲ Θεόδωρος ἔπειτα πρὸς ῥητὸν ἐρμηνεύει· „μὴ μιμνήσθε τὰς ἐτέρας ἐνδοξίας βίας, καὶ πῶν ζυγόν, κλίνοντας, τὴν πῶν ἀπίστων ἀπάσῃ τῆς ἡμετέρας, προτιμῶντες διδασκαλίαν“.

(2) Ἐν ἄλλοις δὲ γράφεται Βελίαν· ὁ δὲ πολυμαθὴς Κορεασιος, ἐδήμων ἐν τῇ Ἑβραϊκῇ διαλέκτῳ, λέγει, ὅτι Βελίαν μὲν δὲλα νὰ ἦτῃ, ἄζυγος καὶ ἀέσπτος, ὡς μὴ ὑποπασόμενος τῶ ζυγῷ καὶ τῇ ἐσποτῇ τοῦ Θεοῦ· „θεοῦ γὰρ φησὶ τὸν δρόμον μου ἐκάνω, πῶν νεφελῶν, καὶ ἴσομαι ὅμοιος τῶ Ἰσραὴλ“· Βελίαν δὲ ἐρμηνεύεται, Θεὸς πῶν μῶν, ἡτοι πῶν ἀσθενῶν, καὶ περὶ τὰς δυσωδίας πῶν παθῶν τρεχόντων, ὡς αἱ μῶναι. Δαίμων δὲ ὀνομάζεται ἀπὸ τῶ δαίμων, τὸ μακάριον· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Προφήτην· „σοφὸς ἐστὶ τὸ κακοποιῆσαι“· ἢ ἀπὸ τοῦ δημῶν καὶ φοβῶν, κατὰ τὸν Εὐσέβιον. Σατανᾶς δὲ δὲλα νὰ ἦτῃ ἀντικείμενος, ἢ ῥοή νυκτός. Ἀσμοδῶν δὲ ἐρμηνεύεται, κρίσις Κτίσεως, καθ' ὃ τιμωρὸς τῶ κακῶν. Διάβολος δὲ λέγεται ἀπὸ τῶ διαβάλλω, διὰ τὴν καὶ πῶν Θεὸν διαβάλλει μετὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν ἀνθρώπων μετὰ τὸν Θεόν· ὅτι δὲ τὰ ἐναντία εἶναι, δὲν δύναται νὰ σμίξων ποτέ, βέλαιο καὶ ὁ Θεὸς διὰ Ἰερμίου λέγων· „Τὸ ἄχυνον πρὸς πῶν σίσιον“ (Ιερ. κγ. 28.) Λέγει δὲ καὶ ὁ σοφὸς Σιμὼν· „Τὴν κοινωνίαν λυκοῦ ἀμνῶ; οὕτως ἀμαρτωλὸς πρὸς εὐσεβῆ· τίς ἐρῶν ὑμῶν πρὸς κύναν; καὶ τίς ἐρῶν πλοσίφ πρὸς περὶν; (Σαρ. ιγ. 18.) Καὶ πάλιν „τί κοινωνίαν χύτρα πρὸς λέβητα; αὕτη προσκρίσιν, καὶ αὕτη σωτηρία“ (ἀποθ. 2.) Λέγει δὲ καὶ ὁ Μέγας Βασίλειος ἐρμηνεύων τὸ τοῦ Ἡσαΐα

ὅποιον εἶναι μεγαλύτερον, καὶ ἐνεργητικώτερον εἰς τὸ νὰ καταπέσῃ τὸν ἀπρωτὶ· ἔβαλε δὲ καὶ τὸν Χρυσὸν, καὶ τὸν Βελίαν, τὸ ὅποιον ὄνομα δηλοῖ Ἑβραϊκῶς ἀποσάτω, ὃς τις εἶναι ὁ Διάβολος· καὶ διὰ τῶν ἑκάμει τὸν λόγον φοβερώτερον, καὶ δυσωπητικώτερον.

„Ἡ τίς μερὶς πιστῶ μετὰ ἀπίστῃ“;

Εἰδὼς φανερώς καὶ διωρισμένως ἔβαλε τὰ πρόσωπα τῶ πιστῶ καὶ τῶ ἀπίστῃ, διὰ νὰ μὴ φανῇ ὅτι κατηγορεῖ ἀπλῶς καὶ ἀορίστως τὴν κακίαν, ἐπαινεί δὲ τὴν ἀρετήν.

16. „Τίς δὲ συγκατάθεσις Ναὼ Θεοῦ μετὰ Εἰδώλων; ὑμᾶς γὰρ
„Ναὸς Θεοῦ ἔσε ζῶντος“.

Οἱ μὲν ἀπιστοί, λέγει, εἶναι Ναοὶ τῶν Εἰδώλων, ἢ καὶ αὐτόχρημα Εἰδῶλα· ἐσεῖς δὲ οἱ πιστοὶ Χριστιανοί, εἰσθε Ναὸς Θεοῦ· ὅχι ποιῆτε Θεοῦ, καθὼς μυθολογοῦσιν οἱ Ἑλλήνες, οἵτινες λατρεύουσι Θεὸς νεκρὰς καὶ ἄψυχα Εἰδῶλα, ἀλλὰ ζωντανῶ Θεοῦ. Ποία λοιπὸν συγκατάθεσις, ἥτοι ὁμοιότης καὶ ἑνώσις εἶναι ἀνάμεσα εἰς ἐσᾶς, τὸς Ναὸς τῶ ζῶντος Θεοῦ, καὶ ἀνάμεσα εἰς τὰ νεκρά, καὶ ἀναισθητὰ Εἰδῶλα; βέβαια ἐδεμία (1).

„Καθὼς ἔπεν οὗτος ὁ Θεός· ὅτι ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐμπεριπατήσω, καὶ ἔσομαι αὐτῶν Θεός, καὶ αὐτοὶ ἔσονται μοι Λαός“· (Λευϊτ. 22. 12.)

Διὰ νὰ μὴ φανῇ ὅτι κολακάζει τὸς Κορινθίους ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, διὰ τὸ φέρει τώρα μαρτυρίαν ἀπὸ τῆς Γραφῆς, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ εἶναι Ναὸς Θεοῦ. Τὸ νὰ κατοικήσῃ λοιπὸν μέσα εἰς ἡμᾶς τὸς Χριστιανὸς ὁ Θεός, τὸτο τὸ προξενεῖ ἡ καθαρότης τῆς προτέρας ζωῆς μας. Τὸ δὲ καὶ νὰ περπατήσῃ μέσα εἰς ἡμᾶς ὁ αὐτὸς Θεός, τὸτο τὸ προξενεῖ, ἡ μετὰ τὴν ἐνοίκησιν τῶ Θεοῦ ἐνάρετος πολιτεία μας· δι' ὃ, τι, ὅταν μὲν καθαρισθῇ ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὰ πάθη, τότε κατοικεῖ εἰς αὐτὸν ὁ Θεός· ὅταν δὲ πάλιν μετὰ ταῦτα κινῆται ὁ ἄνθρωπος καὶ προκόπτῃ εἰς ἔργα θεάρετα, τότε λέγεται, ὅτι ὁ Θεός περπατεῖ μέσα εἰς τὴν καρδίαν τῆς, δείχνωντας γνωστῶς εἰς αὐτὸν ἐνεργῆσαι τὴν χάριν τῆς, καὶ ἐμφανίζων μὲ πνευματικὰς κινήσεις, καὶ θείας ἐμπνέσεις τὸ ἅγιον αὐτῶ θεῖον· τότε γὰρ ὁ κοινὸς ὅλων τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν κτισμάτων Θεός, γίνεται μὲ ἐξάαιρετον, καὶ ξεχωριστὸν τρόπον Θεός ἰδιος τῶ ἀνθρώπου ἐκείνου· δι' ὃ καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ἀναβαίνει εἰς τὴν τάξιν καὶ τὸ μέτρον τῶν

πα-

Ἡσαΐα ἐκέλευε „καὶ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῶν (τῶν Ἰσραηλιτῶν) ὁ ζυγὸς αὐτῶν“· (τῶν Ἀσσυρίων δηλ.) (Ἠσ. 10. 24.) Τὸτο λέγω, ἐρμηνεύων φησι, „δεῖ δὲ καθαρῶς ἀποταξάσθαι ἡμᾶς τὴν ἀμαρτίαν, ἵνα ἐλευθέρωμεν τὸν αὐχένα τῶ ζυγοῦ ἔχωμεν τῶν Ἀσσυρίων“ (τῶν δαιμονίων δηλ. καὶ παθῶν) καὶ δυναθώμεν γενέσθαι „Χρυσὸν ὑποζύγιον“· δύο γὰρ ζυγοὶ εἰς δυνάμειν ἐπικείμενοι ἡμῶν τῶν τραχιῶν, τὸν τῶ Κυρίου, καὶ τὸν τῶ Ἀσσυρίου (ἥτοι τῶ διαβόλου) τίς γὰρ μετὰ τὴν δικαιοσύνην καὶ ἀνομίαν; ἢ τίς κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος“;

(1) Σημειώμεν ἐδῶ, ὅτι ἐπειδὴ οἱ Χριστιανοὶ εἶναι Ναὸς Θεοῦ ζῶντος, ὡς λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, διὰ τὸτο, καθὼς ὁ αἰδὴτος Ναὸς ὁ ἐν Ἱερουσαλὺμοις ἔχει δίκτυα εἰς τὰ παραθύρα τῶ, διὰ νὰ μὴ εἰσβαίνειν μέσα εἰς αὐτὸν αἱ μύαι καὶ τὰ ἀκαθάρτα ζῴδια· ὅπου γὰρ φησὶν ὁ ἱερεὺς „Καὶ αἱ θυρίδες, (τῶ Ναοῦ δηλ.) δίκτυα εἰσὶν“ (Ἰεζ. 44. 16.) ποιητορικῶς καὶ οἱ Χριστιανοὶ οἱ νοητοί, καὶ ἑμψυχοὶ Ναοὶ τῶ Θεοῦ, πρέπει νὰ ἔχουν εἰς τὰ παραθύρα τῶ Ναοῦ τῶν, ὅπου εἰς πᾶσι περὶ αἰδήσεως τῶν δικτύων δηλαδὴ νὰ ἔχουν τὰς αἰσθὰς τῶν φόβων, καὶ τῶν ἐνδυσμῶν τῶν μελῶν κινήσεων, καὶ κολάσεως, καὶ μὲ τὰ δίκτυα αὐ-

τὰ, νὰ ἐμποδίζων τὰς ἡδονικὰς θεωρίας, καὶ τὰ ἄσθενεα ἀκρίσματα, καὶ ἀπλῶς ὅλας τὰς ἐμπαθεῖς εἰκόνας ἀπὸ τῶν αἰδήσεων τῶν, καὶ νὰ μὴ τὰς ἀφίενεν νὰ εἰσβαίνειν μέσα εἰς τὴν καρδίαν τῶν, καὶ νὰ μολύνουν τὸν Ναὸν τῶ Θεοῦ· ἔστι τὸ παραγγέλλει ὁ σοφὸς Νῆλος· „Ναὸς Θεοῦ ὑμῶν ἐστὶ φανερὸς ὁ Ἀπόστολος· ὡς ἂν ἐν μηδὲν ἐσέρπη τῶν ἀκαθάρτων μορφῶν εἰς τὴν σὴν διάνοιαν, δίκτυα λογισμῶν τῆς μελῶν κινήσεως, διακρίνον τὰς τῶ σώματος θυρίδας, τὰς διὰ τῶν αἰσθήσεων ἐσέρχόμεναι εἰκόνας ἀποτμηχίζων τὴν ἐννοίαν“· (σελ. 813. τῶ β'. Τόμ. τῆς Ὀκταετίας.) Ναὸς Θεοῦ δὲ μάλιστα γίνεται, ὅπου εἰς τὴν καρδίαν τῶ πάντοτε πνευματικῶν τῶν μνημῶν τῶ Θεοῦ, καὶ νοεῶς προσεύχεται, ὡς λέγει ὁ Μέγας Βασίλειος· „ὅπου γινώμεθα γὰρ Ναὸς Θεοῦ, ὅταν μὴ φροντίζῃ γινῆναι τὸ συνεχὲς τῆς μνήμης διακοπῆται, μηδὲ πᾶσι ἀπροσδοκῆται πᾶσι· οἱ οὖν ἐκπαράττειται“· (Ἐπιστολ. α'.) Λέγεται δὲ περὶ τῶ Βασιλείου, ὅτι Ναὸς Θεοῦ ἐστὶν ὁ τῆς Ἁγίας Μοναχὸς Δισκός, ὅπου ἐκεῖνος ὅπου κατασκευασθὲν τὸν τῶν ἀνείδων, καὶ ἀσχηματίστον ἐν τῇ προσευχῇ, καὶ θεωρίᾳ τῶ Μοναχικοῦ Θεοῦ.

παλαιῶν Πατριάρχων, τῷ Ἀβραάμ, τῷ Ἰσαάκ, καὶ τῷ Ἰακώβ, τῶν ὁποίων ὁ πῶν πάντων Θεὸς, ἐλέγετο μὲ ἰδιαίτερον τρόπον Θεός· „ἐγὼ εἰμὶ ὁ Θεὸς Ἀβραάμ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαάκ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰακώβ“. (Ἐξ. γ'. 6. Ματθ. κβ. 32.) Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τῷ „κα-
ποικῆσαι τὸν Χριστὸν διὰ τῆς Πίστεως ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν“. (Ἐφ. γ'. 17.)

17. „Δι' ὃ ὄξέλθετε ἐκ μέσων αὐτῶν, καὶ ἀφορίσθητε, καὶ ἀκα-
θάρτου μὴ ἄπτεσθε· καὶ γὰρ ἐσδέξομαι ὑμᾶς, λέγει Κύριος“.
(Ἦσ. νβ'. 11.)

Δὲν εἶπε, μὴ κάμνετε ἄτοπα, καὶ ἀκάθαρτα ἔργα, ἀλλὰ εἶπε τὸ μεγαλύτερον, ἡγοῦν μὴ δὲ νὰ ἐγγίξετε εἰς αὐτὰ. Δύω λογίων δὲ εἶναι ἡ ἀκαθαρσία, μία τῶ σώματος, καὶ ἄλ-
λη τῆς ψυχῆς· καὶ τῆς ψυχῆς μετ' ἀκαθαρσία εἶναι, οἱ αἰσχροὶ, καὶ σαρκικοὶ λογισμοί, αἱ μνησικακίαι, αἱ δολιότητες, οἱ συνδυασμοί, αἱ συγκαταθέσεις τῆς ἀμαρτίας, τὸ νὰ βλέπῃ τις μετ' ἐπιθυμίας τὰ εὐμορφα πρὸς ὥπα, τὸ νὰ γλυκαίνεται εἰς τὰ αἰσχρὰ λό-
για, καὶ τὸ νὰ μολιῇ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις μετὰ τὰς βλαβεράς, καὶ ἐμπαθεῖς ἡδονάς. Τῷ σώματος δὲ πάλιν ἀκαθαρσία εἶναι, ἡ πορνεία, ἡ μοιχεία, καὶ κάθε ἄλλη ἀσέλγεια διὰ τῶν ἔργων γινομένη. Διὰ τὸ τοῦτο θέλει ὁ Θεός, καὶ ὁ Θεὸς αὐτῷ Ἀπόστολος νὰ εἴμεθα ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ καθαροὶ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ, καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν, καὶ κατὰ τὸ σῶμα. Εὐγῆτε λοιπὸν, λέγει, ἐσσεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἔξω ἀπὸ τὴν συναναστροφὴν τῶν ἀπίστων αἰσθρώπων, καὶ τὴν κοινωνίαν τῶν πονηρῶν ἔργων, καὶ ἀφορίσθητε, ἡγοῦν σαθῆτε κατ' ἰδίαν χωριστὰ ἀπὸ αὐτῶν, καὶ καθαρῶς, καὶ τότε θέλω σᾶς δεχθῶ· δι' ὃ, τι, ὅταν ἐσὺ ὁ Χριστιανὸς, χωρι-
σθῇς ἀπὸ τῶν πονηρῶν αἰσθρώπων, καὶ ἀπὸ τὰ κακὰ ἔργα, τότε θέλεις ἐνῶθῇς μετὰ τὸν Θεόν·

18. „Καὶ ἔσομαι ὑμῖν ἑς Πατέρα, καὶ ὑμᾶς ἔσεσθέ μοι ἑς υἱούς, καὶ
„θυγατέρας, λέγει Κύριος Παντοκράτωρ“. (Ἱερ. λβ'. 1.)

Βλέπετε, ἀγαπητὴ ἀγαθὴ, πῶς ὁ Προφήτης Ἱερεμίας ἐφοφητόσεν ἄνωθεν τὴν ἀγαθὴν-
νησιν τῷ Ἁγίῳ Βαπτίσματι, καὶ τὴν ὑποθεσίαν ὅτι ἡδέλαμεν λάβωμεν εἰς τὴν ὑμέρους
χρόνος ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί; ταύτῃ γὰρ δηλαῶς τὸ ρητὸν αὐτοῦ τὸ τοῦτο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

1. „Ταύτας οὖν ἔχοντες τὰς ἐπαγγελίας ἀγαπητοί, καθαρῶς, καὶ
„ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμῶ σαρκός, καὶ πνέματος“.

Ποίας ἐπαγγελίας, καὶ ὑποσχέσεις λέγει ὁ Παῦλος ἐδῶ, ὅτι ἔχομεν ἡμεῖς οἱ Χριστι-
ανοί; καὶ ἀποκρινόμεθα ὅτι ἔχομεν ταύτας· ἡγοῦν, τὸ νὰ εἴμεθα Ναοὶ τοῦ Θεοῦ· τὸ νὰ ἔχω-
μεν τὸν Θεόν καὶ Πατέρα κατενοῶντα καὶ περιπατοῦντα μέσα εἰς τὸν ἑαυτὸν μας· καὶ τὸ νὰ
εἴμεθα υἱοὶ, καὶ λαὸς τοῦ Θεοῦ. Διὰ τὸ τοῦτο λοιπὸν ἄς καθαρῶς, καὶ ἑαυτοὺς ἀπὸ τὰ
ἀκάθαρτα ἔργα, διὰ τὰ αὐτὰ μολύνωσι τὸ σῶμά μας· ἄς καθαρῶς, καὶ ἑαυτοὺς ἀπὸ τὴν
καὶ ἀπὸ τῶν αἰσχυρῶν, καὶ βλασφημίας, καὶ ἐμπαθεῖς λογισμῶν, διὰ τὰ αὐτὰ μολύνωσι τὸ
πνεῦμα, ἥτοι τὴν ψυχὴν μας (1).

„Ἐπι-

(1) Ὁ δὲ Μείγας Βασιλεὺς, ἐρωτᾷ τί εἶναι ὁ
μολυσμὸς τῆς σαρκός, καὶ τί εἶναι ὁ μολυσμὸς τοῦ
πνεύματος, ἀποκρινόμενος, ὅτι μολυσμὸς σαρκός εἶναι
τὸ νὰ σμίγῃ τις μετ' ἐκείνους τὰς ἀνθρώπους ὅπως πράτ-
τουσι τὰ αἰσχρὰ καὶ παράνομα ἔργα τὰ ἐμποδισμένα ἀ-
πὸ τῆς Γραφῆς· μολυσμὸς δὲ τῶ πνεύματος, ἥτοι τῆς
ψυχῆς, εἶναι τὸ νὰ φαίνεται τις ἀδιάφορος εἰς ἐκεί-
νους ὅπως φρονεῖν, καὶ πράττειν τὰ ποικίλα ἐμποδισμένα
ἔργα· τότε δὲ γίνεται καθαρὸς ἀπὸ τὰ ποικίλα, ὅταν
μὴδὲ συντηγῇ μετὰ τῶν ποικίλων φρονεῖν, καὶ πράτ-
τειν, ἢ ὅταν λυπηθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ δι' αὐτῶν, κα-
θὼς ὁ Δαβὶδ ἐλεγεν· „ἀθυμία κατέχευε ἀπὸ ἀμαρ-
τίας, πλὴν τῶν ἐγκαταλιμπανόντων τὸν νόμον σου“. καὶ ὅταν
δείξῃ ποιανύτῃ λύπῃ μεγάλῃ δι' αὐτῶν, ὅποιαν εἰδε-
ξαν καὶ οἱ Κορίνθιοι διὰ τὸν σμίξαντα μετὰ τὴν μητρὸν
αὐτοῦ, ἐν παντί συστήσαντες τὴν εὐσυνείνησιν ὅτι ἦσαν κα-
θαροὶ ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας ἐκείνου· ἁγιασμός δὲ εἶναι τὸ
νὰ ᾄδῃ τις ἀφιερωμένος εἰς τὸν Ἁγίον Θεόν μετ' ὅλην
αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, καὶ ἀχωρίτως, καὶ ἐν κάθε καιρῷ.
(Ὁρ. κατ' ἐπιστολὴν. ιγ.)

„Ἐπιτελουῦτες ἀγιοσύνην ἐν φόβῳ Θεοῦ“.

Δὲν εἶναι, λέγει, ἀρκετὸν μόνον τὸ νὰ ἀπέχη τινὰς ἀπὸ τῆς ἀκαθαρσίας καὶ ἁμαρτίας, ἀλλὰ πρέπει καὶ τὰς καλὰς καὶ τὰς καλὰς τὸ ἀγαθόν, καὶ τῆς ἀγιοσύνης, ἡγοῦν νὰ ἀποκρίσῃ τῇ καθαρότητι, καὶ σωφροσύνῃ· ἐπρόσθεσε δὲ καὶ τὸ „ἐν φόβῳ Θεοῦ“ ἢ διὰ τί γίνεται καὶ σωφροσύνη ἐπιτετιδωμένη, ἢ ἐν ἐκείνῃ ὅπῃ μεταχειρίζεται ἐπίτιδες τινὰς, διὰ νὰ ἀρέσῃ εἰς τὰς ἀνθρώπους, καὶ ὅχι διὰ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ· ἢ μὲν τὸ μᾶς δείχνει ὁ Παῦλος, τίνι τρόπῳ ἡμπορεῖται νὰ τελώσωμεν τὴν σωφροσύνην, δηλαδὴ μὲ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ· δι' ὅ,τι ἀγκαλὰ καὶ νὰ τυρανῇ τὸν ἄνθρωπον ἢ ἐπιθυμία τῆς σαρκός, ἀλλ' ὅμως ὅποιος ἔχει τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν καρδίαν, αὐτὸς θέλει καταπαύσει τὴν λύσαν τῆς ἐπιθυμίας· διὰ τὸ εἶπε καὶ ὁ Δαβὶδ· „Καθήλωσον ἐκ τοῦ φόβου σου τὰς σάρκας μου· ἀπὸ γὰρ πάντων κειμένων σου ἐφοβήθην“· (Ψαλ. ριθ'. 119.) Μὴ σοχασθῇς δὲ, ὡς ἀναγιῶσα, πῶς ἡ ἀγιοσύνη δηλοῖ μόνον τὴν σωφροσύνην, ἔχει· διὰ τὴν αὐτὴν δηλοῖ ἀπλῶς καὶ καθαρότητα τῆς ζωῆς.

2. „Χωρήσατε ἡμᾶς· ἐδείξα ἡδίκησάμεν, ἐδύνα ἐφθείραμεν, ἐδύνα ἐπλεονεκτήσαμεν“.

Πάλιν ἐδῶ κινεῖ ὁ Ἀπόστολος τὸν λόγον περὶ τῆς ἀγάπης· ἐπεὶ γὰρ ἐπίπληξε τὰς Κορινθίους, μὲ τὸ νὰ εἶπον εἰς αὐτὰς, ὅτι φάλαγγι μὲν ἀπὸ αὐτὸν, τρέχουσι δὲ καὶ ἐνόνονται μὲ τὰς ἀπίστους καὶ ἀκαθάρτους· τώρα γλυκαίνει αὐτὰς, καὶ λέγει· χωρήσατε ἡμᾶς, ἢ ἐν δεχθῆτέ με πλατέως μέσα εἰς τὴν καρδίαν σας, καὶ ὥς μὴ ἐνοχλωρῶμαι μέσα εἰς τὰς ψυχὰς σας· φανερόντων δὲ αἰνιγματωδῶς τὰς ψευδοποσολὰς λέγει· ὅτι κἀντὶ ἀπὸ ἐσᾶς δὲν ἠδίκησάμεν εἰς ἄσπρα, ἢτοι δὲν ἐπῆραμεν ἀδίκως τὰ ἄσπρα τινός· ἐδὲ ἐφθείραμεν, ἢτοι ἐδὲ ἀπατήσαμεν τινα, ἐδὲ ἐδιαφείραμεν τὸν νῦν τὴν μὲ δόγματα ἀσεβῆ· ἐδὲ ἐπλεονεκτήσαμεν, ἢτοι δὲν ἀρπάσαμεν, οὐδὲ ἐσωμάξαμεν ἀργύριον, δι' αἰτίαν τὴν κηρύγματος (1).

3. „Οὐ πρὸς κατακλίσιν λέγω· προέφηκα γὰρ ὅτι ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἔσε, εἰς τὸ συναποθανῆν, καὶ συζῆν“.

Δὲν σὰς λέγω ἀδελφοί μου ταῦτα, λέγει ὁ Παῦλος, διὰ νὰ σὰς κατακλίνω· ἀλλὰ πόθεν εἶναι φανερόν, ἀποκρίνονται αὐτοὶ, ὅτι δὲν λέγεις αὐτὰ διὰ νὰ μᾶς κατακλίνῃς, ὡς μακάριε Παῦλε; Ἀπὸ τῆς ἀγάπης, λέγει, ὅπῃ σὰς ἔχω· διὰ τί ἐσεῖς δεικνύσῃς μέσα εἰς τὴν καρδίαν μου· ἐπεὶ δὲ εἶναι δυνατὸν, νὰ ἀγαπᾷ μὲν τινὰς τὸν ἄλλον, νὰ μὴ θέλῃ δὲ νὰ συγκοινωνῇ εἰς τὰς κινδύνους καὶ συμφορὰς τῆς ἡγαπημένης, διὰ τὸ τὸ Παῦλος λέγει ἐδῶ, ὅτι ἐγὼ σὰς ἀγαπῶ πόσον, ὅπῃ εἰμι ἐπιμὸς καὶ νὰ συναποθάνω μαζίσας· πάλιν δὲ, ἐπεὶ πολλοὶ δὲν συγχαίρουσι διὰ τὸν φθόνον, ὅταν οἱ φίλοι των ἐτυχεῖσι, διὰ τὸ ἐπρόσθεσεν ὁ Παῦλος καὶ τὸ συζῆν, ἢτοι ἐγὼ μὲ τὴν ἀγάπην συγχαίρω εἰς τὴν

ἐδὲ.

(1) Οὕτω ποτὶ καὶ ὁ Προφῆτης Σαμὴλ ὅταν ἐγῆρασεν, εἶπε πρὸς πάντας τὸν λαὸν Ἰσραὴλ· „ἰδοὺ ἐγὼ, ἀποκρίθητε κατ' ἐμοῦ ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἐνώπιον Χερσὶ αὐτοῦ. Μίσχεν τίνος εἴληφα; ἢ ὄνον τίνος ἔλαβον; ἢ τίνα καταδωμάσθους ὑμῶν; ἢ τίνα ἐξεπίεσα; ἢ ἐκ χειρὸς τίνος εἴληφα ὄφελος καὶ ὑπόδημα; ἀποκρίθητε κατ' ἐμοῦ, καὶ ἀποδώσω ὑμῖν.“ Καὶ εἶπαν πρὸς Σαμὴλ· ἐκ ἡδίκησας ἡμᾶς, καὶ ἐκ κατεδωμάσθους ἡμᾶς· καὶ ἐκ ἐδύσας ἡμᾶς, καὶ ἐκ εἴληφας ἐκ χειρὸς ὑδενός· ἐδὲν“· (ἁ. Βασιλ. ιβ'. 3.) Τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ὁ Μωϋσῆς πρὸς τὸν Θεόν, ὅταν ἐβαρυνθῇ διὰ τὴν ἀντίστασιν τοῦ Δαδὰν καὶ Ἀβερὼν· „Καὶ ἐβαρυνθῇ Μωϋσῆς σφόδρα, καὶ εἶπε πρὸς Κύριον· μὴ πρόσχῃς εἰς τὴν θυμὸν αὐτοῦ“.

„ἐκ ἐπιθυμίας ὑδενός αὐτῶν ἄλλα, ἐδὲ ἐκάκασα ἐδὲν, νὰ αὐτῶν“· (Ἀριθ. ις'. 15.) Καὶ ὁ Δαβὶδ ὁμοίως ἔλεγεν· „ἀνδρὶ ἀνομίας ἐδραμον καὶ κατεύδυνα“· (Ψαλ. νη'. 4.) καὶ πάλιν „εἰ εἰς ἀδικίαν ἐν χερσίν μου“· (Ψαλ. ζ'. 3.) Ἰδοὺ πῶς πρέπει νὰ εἶναι ἐλθόντες ἀπὸ καὶ ἀδικίαν, καὶ δωροληψίαν οἱ Κληταί, καὶ προεσώτες τοῦ λαοῦ, καὶ μάστις οἱ ἱερωμένοι· διὰ τί ὅποιος λαμβάνει δῶρα, ἀδικᾷ καὶ ἔστιν ὡς ἄνθρωπος νὰ καμῇ δικαίαν κρίσιν, καὶ νὰ φυλάξῃ ἀπαραβάσις πρὸς τοὺς Νόμους· ὅθεν γέγραπται· „Καὶ δῶρα ἐλήθη· πῶς γὰρ δῶρα ἐκτυφλοῖ ὀφθαλμούς βλεπόντων, καὶ λυμάνεται ῥήματα δίκαια“· (Ἐξοδ. κγ'. 8.) καὶ πάλιν „ἐξολλυσιν ἑαυτὸν ὁ δωρολήπτης· ὁ δὲ μισθὸς δῶρων ἐλθῇ, σφίγγεται“· (Παρ. ιε'. 27.)

ἐδικήνησας ζωὴν καὶ δαῖτυχίαν. Τὸ δὲ νόημα ὅλον τὸ λόγος εἶναι τὸτο, ὅτι ἐγὼ, ἔχοντας ἀγάπην πρὸς ἑσᾶς, ἔπε ἀπὸ τῆς κινδύνουςσας θέλω φύγω, ἔπε θέλω φρονήσω εἰς τὰς δαῖτυχίαςσας· ἀλλὰ θέλω γνώω συγκοινωνὸς καὶ τῶν δύω, καὶ τῶν κινδυνῶν, καὶ τῶν δαῖτυχιῶνσας.

4. „Πολλήμοι παρρησία πρὸς ὑμᾶς· πολλή μοι καύχησις ὑπὲρ ὑμῶν“.

Εἰπεδὴ ὁ Παῦλος ἐφαίνετο ὅτι ἐπέπληττεν αὐατέρω τὰς Κορινθίους μὲ τὸ νὰ τὰς εἶπεν, ὅτι σκωχωρεῖσθε, καὶ χωρεῖσάτε με μὲ πλάτος καρδίας· διὰ τὸτο πῶρα ἀπολογεῖται, γλυκαίνων αὐτὰς καὶ ἱατρούων· λέγει γάρ, ὅτι δὲ σᾶς εἶπον τὰ ἀνωτέρω λόγια ἀδελφοὶ ὡς κατηγορώντάςσας· ἀλλὰ τὰ εἶπον διὰ τὴν πολλὴν παρρησίαν ὅπε ἔχω εἰς ἑσᾶς, καὶ διὰ τὴν θέλω νὰ ποροκόπτετε εἰς τὴν ἀρετὴν· δι' ὅ,τι πῶς δὲ σᾶς κατηγορῶ, φανερόν εἶναι καὶ ἀπὸ τῶτο, ἐπειδὴ ἐγὼ καὶ εἰς τὰς ἄλλας καυχῶμαι διὰ λόγουςσας.

„Πεπλήρωμαι τῇ παρακλήσει, ὑπερπερισσόδομαι τῇ χαρᾷ ἐπὶ πάντη τῇ θλίψει ἡμῶν“.

Εἰπεδὴ, λέγει, ἐδιωρθώθητε διὰ τὴν σᾶς ἐκατηγόρησα εἰς τὴν πρῶτην Ἐπιστολῇ, τὰς χάριν μὲ ἐγεμίσατε ἀπὸ κάθε παρηγορίας· καὶ ὅχι μόνον παρηγορίαν μοι ἐπροξενήσατε, καὶ ἀπὸ κάθε λύπῃ μὲ ἐλδθερώσατε, ἀλλὰ καὶ πρὸς τούτοις μὲ ἐγεμίσατε μὲ πλεσιόπτη ἀπὸ κάθε χαρᾷ· τὴν δὲ πλεσιόπτη καὶ τὸ πλῆθος τῆς χαρᾶς φανερόνοι μὲ τὴν λέξιν τὴν ὑπερπερισσόδομαι· καὶ τούτη, λέγει, πολλὴ χαρὰ ἐπροξενήθη εἰς ἐμὲ, ὡς ὅπε αὐτὴ ἡ χαρὰ ἰσχυρεν εἰς κάθε μεγάλῃ θλίψει ὅπε εἶχον, καὶ ἐσβεσεν αὐτὴν. Ταῦτα δὲ ὅπε λέγει ἐδῶ, φαίνονται μὲ ὅτι εἶναι ἐναντία μὲ ἐκεῖνα ὅπε εἶπε πρὸ ὀλίγου περὶ τῶν Κορινθίων, δὲ εἶναι ὁμως ἐναντία· διὰ τὴν καὶ αὐτὰ ὅπε λέγει ἐδῶ, καὶ ἐκεῖνα ὅπε εἶπεν αὐατέρω, εἶναι λόγια ἴδια φίλα καὶ ἡγαπημένα, καὶ ὅχι ἐχθρὰ. Ἐκεῖνα μὲ γάρ εἶπεν, ὡς ἐλέγχων τὰς Κορινθίους, αὐτὰ δὲ εἶπεν ὡς βεβαιῶν, ὅτι δὲ ἐπορήλθον ἀπὸ ἐχθραν οἱ ἐλεγχοὶ ἐκεῖνοι, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν πολλῇ, καὶ ὑπερβολικῇ ἀγάπῃ ὅπε τὰς ἔχει.

5. „Καὶ γὰρ ἐλθόντων ἡμῶν εἰς Μακεδονίαν, εἰς μίαν ἔσχηκεν ἡμῶν ἡ σὰρξ ἡμῶν“.

Εἰδῶ διηγεῖται τὴν θλίψιν ὅπε ἐδοκίμασεν ὁ Θεὸς Παῦλος εἰς Μακεδονίαν, καὶ δείχνει αὐτῇ μὲ τὸν λόγον μεγάλῃ, διὰ νὰ δείξῃ ἀκολέθως μεγάλῃ καὶ τὴν χαρὰν ὅπου ἐπροξένισαν εἰς αὐτὸν οἱ Κορινθιοὶ, διὰ μέσου τῆς ὁποίας χαρᾶς, ἀπέβαλε τὴν μεγάλῃ θλίψιν ἐκεῖνῃ· προσφυῶς δὲ εἶπεν ὅτι τὸ σῶμά τε δὲ ἔλαβε κάμμιαν ἀνάπαυσιν, ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ τῇ Παύλῃ ἦτον ἀνίκητος, καὶ ἀπὸ κάμμιαν θλίψιν καὶ συμφορὰν δὲ κατέπιπτεν.

„Ἀλλ' ἐν παντὶ θλιβόμενοι· ἔξωθεν μάχαι“.

Εἰξῶθεν, λέγει, ἀπὸ τῶν ἀπίστων καὶ Ἑλλήνων, μᾶς ἀκολεθὲν πόλεμοι καὶ ἐναντιότητες

„Ἐσωθεν φόβοι“.

Ἀπὸ τῶν ἀσθενεῖς δὲ πάλιν Χριστιανέ· τῶτες γὰρ ὀνομάζει ἔσωθεν· μᾶς ἀκολεθουῖ, λέγει, φόβοι, διὰ τὴν φοβέμεθα, μήπως αὐτοὶ ἀπατηθουῖ, καὶ πλανηθουῖ ἀπὸ τῶν ψευδαποστόλων, καὶ ψευδαδελφῶν.

6. „Ἀλλ' ὁ παρακαλῶν τὰς ταπεινὰς, παρεκάλεσεν ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἐν τῇ παρρησίᾳ Τίτῃ“.

Εἰπεδὴ αὐατέρω ἐμαρτύρησεν ὁ Ἀπόστολος εἰς τὰς Κορινθίους μεγάλα ἐγκώμια, διὰ τὸτο φέρει ἐδῶ πῶρα μάρτυρα τῶτων τὸν Τίτον. Ποῖος δὲ εἶναι ἐκεῖνος ὅπε παρηγορεῖ τὰς ταπεινὰς; καὶ ἀποκρίνεται ὅτι εἶναι ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος ἐπαρηγόρησε καὶ ἡμᾶς, ἐπειδὴ μᾶς ἔσειλη τὸν

τὸν Τίτον, τῷ ὁποίῳ ἡ παρουσία ἐσάθη ἀρκετὴ εἰς τὸ νὰ διασκεδάσῃ καθε λυπὴν ἀπὸ τῆς καρδίας μου, καὶ νὰ μὲ παρηγορήσῃ· μετὰ λόγια δὲ ταῦτα θέλει πρὸς τέτοις ὁ Ἀπόστολος νὰ καταστήσῃ τὸν Τίτον αἰδέσιμον, καὶ σεβάσιμον κοντὰ εἰς αὐτὸς· διὰ τὸ καὶ ἐπαινῇ ὡς μεγάλῳ τῷ παρουσίᾳ (1).

7. „Οὐ μόνον δὲ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ παρακλήσει, ἥ παρακληθῇ ἐφ' ὑμῖν“.

Οχι μόνον, λέγει, ὁ Τίτος με ἐπαρηγόρησε, καὶ ἐχαροποίησε με τῷ παρουσίᾳ, κατὰ τὸ, καθ' ὃ ἦλθεν εἰς τὸν καιρὸν ὅπῃ εἶχον θλίψιν καὶ λύπην εἰς τῷ ψυχῷ μου· ἀλλὰ καὶ καθ' ὃ μᾶς ἐφάνερωσε τοιαύτῳ μεγάλῳ τῷ ἀρετῶσας, ἀπὸ τῆς ὁποίας καὶ αὐτὸς ἐπαρηγορήθη καὶ ἐχαροποιήθη διὰ λόγους, ἐπαινέσας καὶ ἐσᾶς, καὶ τὰ κατορθώματά-σας· μετὰ λόγια δὲ ταῦτα οὐνοὶ, καὶ οἰκειοποιεῖ τὸν Τίτον μετὰ Κορινθίους, διὰ τὸ ὅτι Τίτος ἐπαίνεσεν αὐτὸς πρὸς τὸν Παῦλον.

„Ἀναγγέλλων ἡμῖν τῷ ὑμῶν ἐπιπόθησιν, τὸν ὑμῶν ὄδυρμόν, τὸν ὑμῶν ζῆλον ὑπὲρ ἐμοῦ“ (2).

Επειδὴ ἀκόλουθον ἦτον νὰ προσδοῦν, καὶ νὰ λυποῦνται πολλὰ οἱ Κορινθιοὶ διὰ τὸν Παῦλον, λέγοντες, διὰ τί ἐτζί ἐλυπήθη διὰ λόγους μας ὁ Διδάσκαλος ἡμῶν Παῦλος; διὰ τί τὸσον καιρὸν ἔλειφε, καὶ δεῦν ἦλθε νὰ μᾶς ἐπισκεφθῇ; ὅθεν ταῦτα θέλωντας νὰ φανερώσῃ ὁ Ἀπόστολος, δὲν εἶπεν, ὅτι οἱ Κορινθιοὶ ἐδάκρυον ἀπλῶς, ἀλλ' ὅτι ᾠδύροντο, καὶ ἐθρήνουσι δι' αὐτόν· ἐδὲ εἶπεν, ὅτι εἶχον ἀπλῶς ἐπιθυμίαν νὰ τὸν ἴδωσιν, ἀλλ' ὅτι εἶχον ἐπιπόθησιν, ἥτοι σφοδρὰ καὶ ὑπερβολικῶς ζήψουσιν· ἐδὲ εἶπεν, ὅτι ἔδειξαν μόνον ὀργὴν, καὶ θυμὸν ἐναντίον τῷ πορνείᾳ, ἀλλὰ ὅτι ἔδειξαν ζῆλον, καὶ ὑπερβολικῶς ἐκκαυσιν. Διὰ ἐμὴν ἐθερμάσθητε, λέγει, ἀδελφοί, καὶ ἀνάψατε, διὰ νὰ τελειώσῃτε τῷ προσαγῶν μου· ἢ καὶ ἐλάβετε ζῆλον διακαῇ ἐναντίον εἰς τὰς ψόδαποσώλεις διὰ λόγους, ὑπερασπιζόμενοι τὸ ἐδικόν μου ὄνομα, καὶ τῷ ἐδικῷ μου τιμῇ, καὶ ἀγάπῃ. Ταῦτα δὲ λέγει ὁ Ἀπόστολος, ὅχι μόνον διὰ νὰ ἰατροῦσῃ τὰς προτέρας ἐπιπλήξεις ὅπῃ ἔκαμε κατὰ τὸν Κορινθίων, ἀλλὰ καὶ ἐν ἀληθείᾳ διὰ νὰ ἐπαινῇ τὰς διορθωθέντας καὶ μεταβληθέντας εἰς ἀρετὴν· δι' ὃ, τι, ἀγκαλὰ καὶ πολλοὶ ἦτον ἀνάμεσα εἰς τὰς Κορινθίους κακοήθεις, καὶ ἀχρεῖοι, καὶ ἀνάξιοι τῶν αἰωτέρων ἐπαινῶν, ὅμως ὁ Παῦλος δὲν χωρίζει τὰς κακὰς ἀπὸ τὰς καλὰς· ἀλλὰ τὸσον τὰ ἐγκώμια, ὅσον καὶ τὰς κατηγορίας καὶ ἐπιπλήξεις, κοινὰ τὰ κάμνει καὶ τὰ δύω εἰς ὅλας ἀπλῶς ἀγαθὰς τε, καὶ πονηρὰς, ἀφίνοντας εἰς τῷ σιωπῇ τῶν κατὰ ἐνὸς νὰ διαλέγῃ ἀπὸ αὐτῶν, ἐκεῖνα ὅπῃ εἶναι ἐδικὰ τε· ἡγοῦν, αὐτὸς ἵναί τις κακὸς, νὰ δέχεται τὰς ἐπιπλήξεις, καὶ κατηγορίας· καὶ πάλιν ἄν ἦναι καλὸς, νὰ δέχεται τὰ ἐγκώμια.

„Ὡς με μᾶλλον χαρῶμαι“.

Καὶ ἀπὸ τῆς παρουσίας, λέγει, τῷ Τίτῳ ἐχάρηκα· ἀλλὰ περὶ ἄλλοτερον ἐχάρηκα, διὰ τὸ αὐτὸς ἀνηγγεῖλε καὶ ἐφάνερωσε τὰ ἀνωτέρω εἰς ἐμὲ, ἡγοῦν τὸν ὑπερβολικὸν ζῆλον, καὶ ὄδυρμόν ὅπῃ ἔχετε διὰ λόγους μου.

8. „Ὡς, εἰ καὶ ἐλύπησα ὑμᾶς ἐν τῇ Ἐπιστολῇ, ὃ μεταμέλωμαι, εἰ καὶ μετεμελόμην“.

Αγκαλὰ, λέγει, καὶ τὸσον ἐπιπληκτικὰ λόγια σὰς ἔγραψα εἰς τῷ προτέρῳ Ἐπιστολῇ,

(1) Οὕτω δὲ συνιστᾷ καὶ ἐπαινῇ τὸν Τίτον ὁ Παῦλος, ἐπειδὴ μετὰ τὸν Τίτον ἐσελε τῷ παρῶσαν Ἐπιστολῇ, κατὰ τὸν Θεοδώρου. Σημειῶσαι, ὅτι καὶ ἐδὲ ἡμᾶς ὑπερβατὸν μεταχαρίζεται ὁ Ἀπόστολος, ὅπερ ὅπως ἐξομαλίζεται· „ἀλλ' ὁ Θεός, ὁ παρακαλῶν σὺς

„πατηνὲς, παρεκάλεσεν ἡμᾶς ἐν τῇ παρουσίᾳ Τίτου“.

(2) Καὶ ἐδὲ σχῆμα ὑπερβατὸν μεταχαρίζεται ὁ Ἀπόστολος ἀντὶ τοῦ „τὸν ὑπὲρ ἐμὲ ὑμῶν ζῆλον“· ἢ ἐλλειπτικὸν ἀπὸ κοινῆ· „τὸν ὑμῶν ζῆλον, τὸν ὑπὲρ ἐμοῦ γινόμενον“.

λίω, ὥς ὅτε ὑπερέβηκα τὸ μέτρον τῆς ἐπιτιμύσεως, καὶ διὰ τῆτο ἐμετανόησα πῶς ὑπέρμετρα σὰς ἐπέπληξα· ὅμως πῶρα, σοχαζόμενος τὸ πολὺ κέρδος, καὶ τὴν ὠφέλειαν ὅπου ἐλάβετε ἀπὸ τῆς ὑπέρμετρον ἐκείνῳ ἐπίπληξίν μου, δὲν μετανοῶ. Ταῦτα δὲ λέγει ὁ Παῦλος, ὅχι διὰ τὸ ἀμέτρως τῇ ἀληθείᾳ ἐλύπησε τὰς Κορινθίους, ἀλλὰ διὰ τὸ θέλει νὰ αὐξήσῃ τὰ ἐγκώμια τῶν Κορινθίων, ὅπως ἤδη ἐδιωρθώθησαν.

„Βλέπω γὰρ, ὅτι ἡ Ἐπιστολὴ ἐκείνη, εἰ καὶ πρὸς ὧραν (1), ἐλύπησεν ὑμᾶς“.

9. „Νυνὶ χαίρω, οὐχ' ὅτι ἐλυπήθητε, ἀλλ' ὅτι ἐλυπήθητε εἰς μετάνοιαν· ἐλυπήθητε γὰρ κατὰ Θεόν“.

Πρὸς ὧραν μὲν, λέγει, σὰς ἐλύπησεν ἡ πρώτη μου ἐκείνη Ἐπιστολή· ἀλλὰ τὸ κέρδος καὶ ἡ ὠφέλεια ὅπως ἐλάβετε ἀπὸ αὐτῆς, εἶναι παντοπινά· διὰ τῆτο καὶ ἐγὼ χαίρω, ὅχι διὰ τὸ ἐλυπήθητε, (ἐπεὶδὴ τί κέρδος ἤθελα ἔχω ἐγὼ, ἀνίσως μόνον ἠθέλετε λυπηθῆτε;) ἀλλὰ χαίρω, διὰ τὸ ἐλυπήθητε, καὶ διὰ τὸ ἀπὸ τῆς λύπης ταύτης, ἐπαρακινήθητε νὰ μετανοήσετε, καὶ νὰ διορθωθῆτε (2). Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγιῶσα, πῶς, τῷ μὲν λύπῳ λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι τῷ ἐπροξένησεν ἡ Ἐπιστολή, τῷ δὲ ὠφέλειαν ὅπως ἐλάβον, δὲν λέγει πῶς τῷ ἐπροξένησεν ἡ Ἐπιστολή, τὸ ὅποῖον ἦτον ἀληθές, ἀλλὰ κάμνει πῶς τὸ πρᾶγμα, καὶ ἡ ὠφέλεια αὐτῇ, προῆλθεν ἀπὸ τῆς ἀρετῆς· διὰ τῆτο λέγει, ὅτι ἐσεῖς ἐλυπήθητε κατὰ Θεόν.

„Ἴνα ἐν μηδενὶ ζημιωθῆτε ἐξ ἡμῶν“.

Επεὶδὴ, λέγει, ἐσεῖς ἐπιπλήχθητε ἀπὸ λόγου μας, διὰ τῆτο καὶ ἐλυπήθητε κατὰ Θεόν· λυπηθέντες δὲ κατὰ Θεόν, δὲν ἐζημιώθητε ἀπὸ λόγου μας εἰς κανένα πρᾶγμα· διὰ τὸ ἀπὸ τῆς λύπης αὐτῆς ὅπως ἐλάβετε ἐκ τῆς ἐπιπλήξεώς μας ὅλοι ἐσεῖς, καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ὅπου ἡμαρτε καὶ ἐπῆρε τὴν μητρυναίαν, ἐδιωρθώθητε. Ἐπεὶδὴ τότε ζημιόνοι ὁ Διδάσκαλος τὴν μαθητῶν, ὅταν τὸν βλέπῃ πῶς ἀμαρτάνει, καὶ δὲν τὸν ἐπιπλήττει· διὰ τὸ αὐτὸς ἐπιπλήττετο ἀπὸ τὸν Διδάσκαλόν τε, βέβαια ἤθελε κερδήσῃ τῷ διόρθωσίν τε καὶ σωτηρίαν.

10. „Ἡ γὰρ κατὰ Θεὸν λύπη, μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον κατεργάζεται· ἡ δὲ τῷ Κόσμῳ λύπη, θάνατον κατεργάζεται“.

Εἰδὼ φιλοσοφεῖ καὶ κάμνει θεωρίαν ὁ Παῦλος περὶ τῆς λύπης· ὅτι δηλαδὴ ἡ λύπη δὲν εἶναι πάντοτε κακὸν, ἀλλὰ μόνον ὅταν γίνεται κατὰ κόσμον, ἥτοι ὅταν λυπῆται τις διὰ ἄσπρα, ἢ διὰ δόξαν, ἢ διὰ τὰς ἀποθανόντας συγγενεῖς τε· δι' ὅ,τι ἡ λύπη αὕτη προξενεῖ θάνατον ψυχικόν, μὲν τὸ νὰ καταβυθίσῃ τὴν ψυχὴν εἰς προσπάθειαν καὶ ἀγάπῃ ἐκείνων ὅπως ὑπερήθῃ· πολλαῖς φοραῖς δὲ προξενεῖ καὶ θάνατον σωματικόν· ἐπεὶδὴ πολλοὶ λυπηθέντες ὑπερβολικά, διὰ τὸ ἔχασαν τὰ ἄσπρα, ἢ τὴν δόξαν, ἢ τὰς συγγενεῖς των, ἀπὸ τῆς πολλῆς λύπης ἀπέθανον, μερικοὶ δὲ καὶ ἔπεσαν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐπνίγησαν, ἢ ἐκρεμάσθησαν, ἢ ἐκρημνίσθησαν, ἢ κατὰ ἄλλον τρόπον ἐφόνευσαν τὸν ἑαυτὸν

(1) Σημείωσαι, ὅτι εἰς τὸ „εἰ καὶ πρὸς ὧραν“ πρέπει νὰ γίνηται ὑποσίγησις· καὶ νὰ μὴ ἀναγινώσκειται ἐνωμένως μετὰ τοῦ „ἐλύπησεν ὑμᾶς“· ἐπιτίτες γὰρ εἶναι τὸ νόημα, εἰάν σωημένως ἀναγινώδῃ· εἰάν δὲ μετὰ ὑποσίγησις ἀναγινώδῃ, τέλος ἐστὶ τὸ νόημα· οἷον· βλέπω γὰρ ὅτι ἡ Ἐπιστολή ἐκείνη ἐλύπησεν ὑμᾶς, εἰ καὶ πρὸς ὧραν, ἐλύπησε δηλαδὴ.

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Μέγας Βασιλεὺς ἐρμηνεύων τὸ ποῦ Ἡσίου ἐκεῖνο· „πρὸς σὲ κλαίοντες ἀναβήσονται“ (Ἡσ. ιε. 5.) λέγει „ἀρχὴ εὐφροσύνης ἐστὶ τὸ κλαῖον

καλῶς, καὶ ἀναβίσεως, καὶ προκοπῆς πῶς ἐπὶ τῇ αἰῶνι, ἢ κατὰ Θεὸν λύπη“· δι' ὅ καὶ ὁ Ἀπόστολος εὐφραίνεται „ἀπὸ τῶν λυπημένων, ὅρων εἰς σωτηρίαν ἀγοντας“· τὰς ἑαυτοῦ λόγους, καὶ ἐνεργαζομένους αὐτοῖς τῷ κατὰ Θεὸν λύπῳ, μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον· οἱ γὰρ κλαίοντες ἐπὶ τοῖς κακοῖς ἔργοις, καὶ ταῖς κακαῖς αὐτῶν διατοαῖς, ἐκ ἐτι μετὰ καταβήσονται, καὶ εἰσελεύσονται εἰς τὴν καπνίσαν τῆς γῆς· ἀναβήσονται δὲ, οἷον χερσὶν αὐτῶν τῇ πρὸς τὴν αἰῶν ὕψωσιν, τῇ κατὰ Θεὸν λύπῃ κεχηρμένοι“.

τῷ ὅθ' ἔειπεν ὁ Σειράχ, „ἀπὸ λύπης ἐκβαίνει θάνατος· καὶ λύπη καρδίας, κάμψαι ἰσχύν“. (Σειρ. λή. 18.) Ὅποιος ὁμως θέλει νὰ λυπηθῇ διὰ τὰς ἀμαρτίας τῆς αὐτοῦ κατὰ Θεὸν λυπεῖται (1), δι' ὃ, τι τὸ ἱατρικὸν τῷ τῆς λύπης, εἰς ταύτῃ μόνῳ τῷ ἀδελφίαν ἀρμόζει, ἦγουν εἰς τὰς ἀμαρτίας, καὶ αὐτῷ ὠφελεί, διὰ τὴν προξενεῖ σωτηρίαν, διὰ τῷ ὅποιον σωτηρίαν τινὰς ποτὲ δεῦν μετανοεῖ. (ἐπειδὴ καὶ νῦν δεῦν κατηγορεῖ ποτὲ τὸν ἑαυτὸν τῶς ἐλυπήθη διὰ τὰς ἀμαρτίας τῆς.) καὶ διὰ τὴν κατὰ Θεὸν λύπη αὐτῆς, λειτουργοὶ τὸν ἀνθρώπον ἀπὸ τὸν ψυχικὸν θάνατον. Δύω καλὰ λοιπὸν προξενεῖ ἡ κατὰ Θεὸν λύπη, κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον, εἴα μὲν, τὸ νὰ μὴ μετανοῇ τινὰς, μηδὲ νὰ κατηγορῇ τὸν ἑαυτὸν τῶς ἐλυπήθη, καὶ ἄλλο δὲ, τὸ νὰ καταντῇ ἡ λύπη τῆς αὐτῆς εἰς σωτηρίαν τῆς ψυχῆς τῆς· ἡ δὲ διὰ τὰ τῶ Κόσμου πράγματα λύπη, καὶ ἀπὸ τὰ δύο ταῦτα καλὰ εἶναι ἐξερρημμένη, α. διὰ τὴν ὅποιος λυπεῖται διὰ τὰ τῶ Κόσμου πράγματα, μετανοεῖ, καὶ κατηγορεῖ τὸν ἑαυτὸν τῶς ἐλυπήθη· ὅθ' ἐκ πολλοὶ γονεῖς, λυπηθέντες μὲ ὑπερβολῇ εἰς τὸν θάνατον τῶ ὑἱῶν, ἀφ' ὧς ἐπέρασαν ὁ καιρὸς τῶ πένθους, μετανοῶν διὰ τὴν ἐλυπήθησαν τῶσόν· καὶ β'. διὰ τὴν ἡ παιαυτῆς λύπη, δεῦν προξενεῖ κάμψιν ὠφέλειαν εἰς τὰς λυπημένους, ἀλλὰ μάλιστα καὶ βλάβην μεγαλωτάτῃ (2).

II. „Ἰδὲ γὰρ αὐτὸ τὸ κατὰ Θεὸν λυπηθῆναι ἡμᾶς, πόσῳ κατὰ τὴν γὰρ αὐτὸ ἐν ὑμῖν σπένδω!“

Δεῦν ἀποδείχῃ, λέγει, ἀπὸ ἄλλης, πόσῳ ὠφέλειαν προξενεῖ ἡ κατὰ Θεὸν λύπη, ἀλλὰ ἀπὸ

(1) Διὰ τὸ λέγει ὁ Νύκτας Γρηγόριος, „εἰ χρεὶ καὶ λυπεῖσθαι, ἐκείνῳ ἐλόμεθα τῷ λύπῃ, τῷ ἔπαινετῳ, καὶ ἐνέρετον“ ὡς γὰρ τῆς ἡδονῆς, τὸ μὲν εἶναι κτηνῶδες καὶ ἀλογον, τὸ δὲ καθαρὸν καὶ αὐλόν· ὅταν καὶ τὸ ἀντικείμενον τῇ ἡδονῇ πρὸς κακίαν, καὶ ἀρετῇ διασπείλῃται. Ἐστὶν ἄντι καὶ πένθος εἶδος μακαριζόμενον, καὶ πρὸς κακίαν ἀρετῆς ἐκ ἀποβλήτων, ὅπερ ἐναντίως ἔχει πρὸς τῷ ἀλογον αὐτῶν, καὶ ἀνδραποδὸν κατὰ τὴν ὁ μὲν γὰρ ἐν αὐτῇ γενόμενος, ἑαυτοῦ μετὰ ταῦτα διὰ μεταμέλειαν κατὰφεται, ὡς ἐξω τῷ καδιδωτῶς παρενεχθεῖς, ὅτε τοῦ παύδους ἡ τῶν ἐγγύων τὸ δὲ μακαριζόμενον πένθος, ἀμειψιμὸν, καὶ ἀνεπαίσχυντον ἔχει τῷ σκυθρωπότητι... Ἀκούσατε εἰ πρὸς τὸ τῆς λύπης πένθος δίκως καταφερόμενοι, ὅτι οὐ καλύομεν τῷ λύπῃ, ἀλλ' ἀντὶ τῆς κατεγνωσμένης τῷ ἀγαθῷ συμβουλεύομεν. Μὴ λυπεῖσθε πίνω τὴν τῶ κόσμῳ λύπῃ, τῷ κατεργαζομένῳ τὸν θάνατον, καδὼς φησὶν ὁ Ἀπόστολος, ἀλλὰ τὴν κατὰ Θεὸν, ἥς τὸ πένθος ἡ τῆς ψυχῆς σωτηρία· τὸ γὰρ ἡ καὶ μέντοι πῶς κεκοιμημένοι ἐπιχειροῦμεν δακρυοῦ, πῶς καὶ κατεργασίας αὐτῶν γίνεται τῷ κακῶς οἰκονομῶντι τὸ χρήσιμον“ (Ὀμιλία εἰς τὸς Κεκοιμημένους) Λέγει δὲ καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος, „εἰς τὴν λύπῃ χρησιμώτερα, καὶ τιμιώτερα χαρὰς“ καὶ ὁ Χρυσόστομος, „καιρὸς λύπης, οὐχ ὅταν πάσχωμεν κακῶς, ἀλλ' ὅταν δρῶμεν κακῶς“. Εἶπε, δὲ καὶ ὁ Ὅσιος Ἰωάννης ὁ πρὸ Βαρσανουφίου, ὁ καλέμενος Προφήτης, „εἰ δὲ ἐπὶ πράγματι τὸ κόσμου πᾶσι λυπεῖσθαι ὅλως· ἀλλ' ἐπὶ μόνῃ τῇ ἀμαρτίᾳ“.

(2) Ὁ δὲ Μέγας Βασίλειος ἐρωτῶν, „τίς ἐστὶν ἡ λύπη ἡ κατὰ Θεὸν, καὶ τίς ἡ κατὰ Κόσμον, ἀποκρίνεται· ἡ μὲν κατὰ Θεὸν, ὅταν ἐντολῆς Θεοῦ παρορθένης, λυπηθῇς κατὰ τὸ γεγραμμένον· ἀδύναμις κατεσχευμένη ἀπὸ ἀμαρτωλῶν πᾶν ἐγκαταλιπεῖς τὸν Νόμον σου· ἡ δὲ τοῦ Κόσμου, ὅταν τὴν ἀνθρώπινον, καὶ τὸν Κόσμον ἀξίον ἢ τὸ λυπεῖν“. (Ὁρ. κατ' ἐπιτομήν. ρ4β.) Περὶ τῆς κατὰ Κόσμον λύπης εἶπε καὶ ἁπλῶς ὁ Σειράχ, „μὴ δῶς εἰς λύπην τῷ

ψυχῇ σου, καὶ μὴ δλίψῃς σεαυτὸν ἐν βολῇ σου“ (Σειρ. λ'. 22.) Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ κατὰ Θεὸν λύπη, ὅταν ἦναι ὑπερβολικὴ, βλέπεται τὸν μετανοῦντα, διὰ τὴν φέρει αὐτὸν εἰς ἀπογνώσιν, καὶ ἐκ τῆς ἀπογνώσεως, προξενεῖ εἰς αὐτὸν θάνατον· ὅθεν καὶ τῷ παύτῳ ὑπερβάλλεται λύπην, πρέπει νὰ ἀποδιώκῃ ὁ μετανοῶν. Διὰ τοῦτο εἶπε καὶ ὁ Σειράχ, „παρακάλε· τῷ καρδίαν σου, καὶ λύπῃ μακρὰν (ἡ τοῦ ὑπερβάλλουσαν, ἡ καὶ πολυ-χροίον) ἀπέστησεν ἀπὸ σου· πολλοὺς γὰρ ἀπέκτανεν ἡ λύπη, καὶ ἐκ ἐστὶν ὠφέλεια ἐν αὐτῇ“. (Σειρ. λ'. 23.) Διὰ τὸ καὶ ὁ Ὅσιος Κασσιανός, εἴα πᾶσι ἐκ τῶ τῆς κακίας λογισμοῦς, λέγει πῶς εἶναι καὶ ὁ τῆς λύπης· καὶ πέμπτον αὐτὸν κατὰ τὴν πᾶσιν ἀριθμῶν γράφει ὅτι, „προηγμένως πίνω ἀγωνιστὴν κατὰ τὸ πνεύματος τῆς λύπης, τοῦ ἐμβάλλοντος τῷ ψυχῇ εἰς ἀπογνώσιν, ὅπως ἀπελάσωμεν αὐτὸ τῆς ἡμετέρας καρδίας. Τοῦτο γὰρ τῷ Καὶν ἐ συνεχώρησε μετὰ τῇ ἀδελφοκοτονίᾳ μετανοῶν, ὅτε τῷ Ἰούδα, μετὰ τῇ τῷ Δεσποτῇ προδοσίᾳ· ἐκείνῳ μόνῳ τῷ λύπῃ ἀσκήσωμεν, τῷ ἐπὶ μετανοίᾳ τὸν ἡμαρτωλὸν μετὰ ἐλπίδος ἀγαθῆς γινόμενῳ“. περὶ ἧς ὁ Ἀπόστολος εἶπε, „ὅτι ἡ κατὰ Θεὸν λύπη, μετανοῶν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον κατεργάζεται· ἡ γὰρ κατὰ Θεὸν λύπη, τῇ ἐλπίδι τῆς μετανοίας διατρέφεται τὴν ψυχὴν, χαρὰ συμμίκτης ὑπάρχει· ὅθεν καὶ προδύμον, καὶ ὑπὴρκοον πρὸς πᾶσαν ἀγαθὴν ἐργασίαν παρασκευάζει τὸν ἀνθρώπον“. (Φιλικ. σελ. 72.)

Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἅγιος Μάρκος ὁ Ἀσκητής, ὅτι, ὁποιος πῶς εἰς κάμψιν ἀμαρτίαν πρέπει νὰ λυπηθῇ ἀναλόγως κατὰ τῷ ἀμαρτίᾳ ὅτι ἐκαμῇ· ἦγουν ἂν ἦναι μεγάλη ἡ ἀμαρτία, μεγάλη πρέπει νὰ ἦναι καὶ ἡ λύπη· καὶ ἂν ἦναι μικρὰ ἡ ἀμαρτία, μικρὰ πρέπει νὰ ἦναι καὶ ἡ λύπη· διὰ τὴν ἂν δεῦν λυπηθῇ ὁ ἀνθρώπος κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἀμαρτίας, πάλιν τίπτει εὐκόλως εἰς τὴν ἰδίαν ἀμαρτίαν· ἐάν τις περιπέσῃ εἰς οἰαδήποτε ἀμαρτίαν, καὶ μὴ λυπηθῇ κατὰ ἀναλογίαν τῷ σφάλματι, εὐχερὲς πάλιν τῷ αὐτῷ περιπίπτει δικτύῳ“. (Κεφ. σιέ. περὶ τῶν αἰσμένων ἐξ ἔργων δικαιουσθαι.)

ἀπό ἐσᾶς πᾶς ἰδίως· διὰ τὶ ἐσεῖς, ὅχι, μόνον δὲν ἐμετανοήσατε πῶς ἐλυπήθητε, ἀλλὰ πολλῶν μᾶλλον ἀπὸ τὴν λύπῃ αὐτῇ ἐγίνετε προσεκτικώτεροι, καὶ εἰς τὴν ἀρετὴν προθυμότεροι.

„ Ἀλλ' ἀπολογίαν “ (1)!

Η λύπη, λέγει, αὐτὴ ἐπροξένησεν εἰς ἐσᾶς τὸ νὰ ἀπολογηθῆτε εἰς ἐμένα, διὰ τῆς μετανοίας, ὅπῃ εἰδείξατε.

„ Ἀλλ' ἀγανάκτησιν “!

Αὐτὴ ἡ λύπη, λέγει, σᾶς ἐπροξένησε τὸ νὰ ὀργισθῆτε ἐναντίον τοῦ πορνέυσαντος καὶ μητρομίκτου, καὶ νὰ χωρισθῆτε ἀπὸ τὴν συναστροφὴν αὐτοῦ.

„ Ἀλλὰ φόβον “!

Αὐτὴ, λέγει, ἡ λύπη σᾶς ἐπροξένησε φόβον εἰς ἐμένα· διὰ τὶ αὐτὴ ἡ πόσον πολλὴ καὶ ὀγλίγωρος διόρθωσις ὅπῃ ἐλάβετε, ἐπροξένηθη εἰς ἐσᾶς ἀπὸ τὸν ἐδικὸν με φόβον, ἢ καὶ ἀπὸ τὸν φόβον τῷ Θεῷ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

„ Ἀλλ' ἐπιπόθησιν “!

Αὐτὴ ἡ λύπη σᾶς ἐπροξένησε πόθον μεγάλον εἰς ἐμένα· ἐπεὶ γὰρ εἶπεν ἀνωτέρω φόβον, διὰ νὰ μὴ φαῖν ὅτι αὐθροτικῶς ἐξεστιάζει αὐτὴς, διὰ τὸτο συντόμως ἐδιώρθωσε τὸν λόγον, καὶ ἐπρόσθεσε τὴν ἐπιπόθησιν· τὸ ὅποιον εἶναι δηλωτικὸν ἀγάπης, καὶ ὅχι ἐξεστίας.

„ Ἀλλὰ ζῆλον “!

Αὐτὴ, λέγει, ἡ λύπη σᾶς ἐπροξένησε καὶ ζῆλον, ἵγουν σᾶς ἔκαμε νὰ δείξετε ζῆλον διὰ τὸν Θεόν, καὶ διὰ τὴν τῷ Θεῷ ἀγάπην.

„ Ἀλλ' ἐκδίκησιν “!

Αὐτὴ ἡ λύπη σᾶς ἔκαμε νὰ κάμετε ἐκδίκησιν τῶν Νόμων τῷ Θεῷ, οἱ ὅποιοι Νόμοι ὑβρίσθησαν, καὶ ἀτιμάσθησαν ἀπὸ τὸν πορνέυσαντα.

„ Ἐν παντὶ σιωπήσατε ἑαυτὰς ἀγνὸς εἶναι ἐν τῷ πράγματι “.

Μὲ αὐτὰ, λέγει, ὅλα τὰ καλὰ, ὅπῃ ἐκ τῆς λύπης ἐλάβετε, ὅχι μόνον εἰδείξατε πῶς δὲν ἐπράξατε κἀνεία τοῦτον ἀμάρτημα, ὅποιον ἔπραξεν ὁ μητρομίκτης ἐκεῖνος, ἀλλ' εἰδείξατε πρὸς πάντας καὶ πῶς δὲν ἠδύνθητε ἐδὲ συναρέσθητε εἰς τὸ ἀμάρτημα αὐτό. Ἐπεὶ δὲ καὶ εἰς τὴν προτέραν Ἐπιστολὴν εἶπεν, ὅτι ἐσεῖς εἰσθε πεφυσιωμένοι, ὁ ὅποιος λόγος ἔδειχεν πῶς καὶ οἱ Κορίνθιοι ἦσαν συγκοινωνοὶ εἰς τὸ ἀμάρτημα ἐκεῖνο, διὰ τὸτο λέγει ἐδῶ, ὅτι ἐσεῖς, ἀδελφοί, πᾶρα διεσκεδάσατε τὴν ὑποφίαν αὐτῷ ἀπὸ λόγου σας, καὶ εἰδείξατε πῶς εἰσθε καθαροὶ ἀπὸ τὴν κατηγορίαν ταύτῃ.

12. „ Ἀρα εἰ καὶ ἔγραψα ὑμῖν, ὅχι ἕνεκεν τῷ ἀδικήσαντος, ἐδὲ οὐκ
„ κεν τῷ ἀδικηθέντος (2) ἀλλ' ὕνεκεν τῷ φανερωθῆναι τὴν σπυ-
„ ρὴν ἡμῶν τὴν ὑπὲρ ὑμῶν, πρὸς ὑμᾶς, ἐνώπιον τῷ Θεῷ “.

Διὰ νὰ μὴ εἰπῶν εἰς αὐτὸν οἱ Κορίνθιοι, καὶ αἰσῶς ἡμεῖς εἴμεθα ἄγνοὶ καὶ καθα-
ροὶ

(1) Ἐν ἄλλοις· „ ἀλλὰ ἀπολογίαν· ἀλλὰ ἀγανάκτη-
σιν... ἀλλὰ ἐπιπόθησιν· ἀλλὰ ἐκδίκησιν “.

(2) Καὶ ἐδῶ φαίνεται ἀπὸ κοινοῦ τὸ· „ ἔγραψα “.
ἵνα ἢ τὸ ὅλον· „ ἄρα εἰ καὶ ἔγραψα ὑμῖν, ὅχι ἕνεκεν

„ τοῦ ἀδικήσαντος, ἐδὲ οὐκ ἐνεκεν τῷ ἀδικηθέντος ἔγρα-
„ ψα, καὶ τὰ ἐξῆς· Ἐν ἄλλοις δὲ γράφεται, ὅχι ἕνεκεν
„ τῷ ἀδικήσαντος, ἐδὲ ὕνεκεν τοῦ ἀδικηθέντος, ἀλλ'
„ ὕνεκεν τῷ φανερωθῆναι, κτ. “.

ροὶ ἀπὸ τοῦ ἀμάρτημα ἵπτο, διὰ τί λοιπὸν μᾶς ἐπέπλητες, καὶ μᾶς ἐπετίμας; διὰ τὸτο λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι πόσον ὀχλαίωσεν διὰ τὰ γράμματα ἐκεῖνα, καὶ διὰ τὴν ἐπίπληξιν ὅπως σᾶς ἔκαμα, ὥστε ὅπως καὶ λέγω, ὅτι ἐπίπλητες, καὶ δι' αὐτὸ τὸτο τὰ ἔγραφα, ἵνα ἡ ἀγάπη, καὶ σπεδὴ ὅπως ἔχω διὰ λόγους, φανερωθῇ εἰς ἐσᾶς, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. ἤτοι, τὸ Θεὸς ἐφορῶντος καὶ βλέποντος, ὅτι ἡ ἀγάπη καὶ σπεδήμα αὐτῇ, εἶναι ἀληθινὴ καὶ γνωστὴ, καὶ ὅχι ψεύδους καὶ νενοθευμένη· ἐφοβήθηκα γὰρ μήπως τὸ ἀμάρτημα αὐτὸ, καὶ ἡ ἐκ τῆς βλάβης, μεταδοθῇ καὶ εἰς ἐσᾶς, ὡσανὺ πανῶντα· ποῖον δὲ λέγει ἀδικήσαντα; τὸν ἄνδρα ὅπως ἐπόρνευσε· ποῖον δὲ ἀδικήσεται; τὴν γυναῖκα καὶ μητρυνάντα, τὴν παρ' ἐκείνου πορνεύσαντα, διὰ τί καὶ οἱ δύο εἰς τὸν ἄλλον ἀδίκησαν (1). διὰ τί δὲ λέγει ὅτι δὲν ἔγραφα διὰ τῆς; ἡ τὸτο λέγει, ὅτι ἔγραφα μὲν καὶ διὰ τῆς, ὅχι ὅμως προηγουμένως δι' αὐτῆς, ἀλλὰ διὰ ἐσᾶς, σπεδαζώνας δηλαδὴ καὶ φοβέμενος, μήπως ὅλη ἡ πόλις βλάβῃ ἀπὸ τῆς ἀμαρτίαν ταύτης· πῦτο δὲ εἶναι ὅμοιον μέ ἐκεῖνο ὅπως λέγει „μήπως μέλει εἰς τὸν Θεὸν διὰ „τὰ βόδια“. (ἀ. Κορ. θ'. 15.) τὸ ὅποιον δὲν τὸ λέγει ὅτι δὲν μέλει τὸν Θεὸν δι' αὐτῆς· ἐπειδὴ αὐτὸς ὁ Θεὸς δὲν ἐπρονοεῖτο διὰ τὰ βόδια, πῶς ἤθελεν συσάθου, καὶ νὰ διαμείνουν εἰς τὸ εἶναι; ἀλλὰ λέγει τὸτο, ἐπειδὴ προηγουμένως δὲν νομοθετεῖ ὁ Θεὸς διὰ τὰ βόδια, ἀλλὰ διὰ τὰς ἀνθρώπους, πῶν ὁποῖον τὰ βόδια εἶναι κτήματα.

13. „Διὰ τὸτο παρακεκλήμεθα“.

Διὰ τί, λέγει, ἡ σπεδὴ καὶ ἡ προθυμία μου ἐφάνη πῶς ἐγίνε διὰ λόγους, καὶ ἡ ἐλπίδες μου δὲν ἐφάνηκαν ψεύδεις, διὰ τὸτο ἔλαβον παρηγορίαν μεγαλωπιάτω.

„Ἐπὶ δὲ τῇ παρακλήσει ὑμῶν, περισσοτέρως μᾶλλον ἐχάρημεν ἐπὶ „τῇ χαρᾷ Τίτῃ“ (2).

Τώρα δὲ, λέγει, κοντὰ εἰς τὴν παρηγορίαν καὶ χαρὰν, τὴν ὁποῖαν ἔλαβον ἀπὸ λόγους, ὡς προεῖπον, ἀκόμη περισσοτέρον ἐχάρηκα διὰ τὴν χαρὰν τοῦ Τίτου. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ χαρὰ τοῦ Τίτου, καὶ ἡ παρηγορία, ἀπὸ λόγους ἠκολούθησε, καὶ διὰ λόγους· ὅθεν λέγει ἀιολόγως.

„Ὅτι ἀναπέπταται τὸ πνεῦμα αὐτὸ ἀπὸ πάντων ὑμῶν“.

14. „Ὅτι εἴτι αὐτῷ κεκαύχημαι ὑπὲρ ὑμῶν; εἰ κατηχυῶν“.

Διὰ τὸτο, λέγει, ἐχάρηκα ὅτι ὁ Τίτος σᾶς εὗρε ποιῆτας ἁγίους, ὁποῖους ἐγὼ ἔλεγον εἰς αὐτὸν πῶς εἶσθε· ὅθεν καὶ αὐτὸς ἀνεπαύθη πῶς σᾶς εὗρε ποιῆτας, καὶ δὲν ἔπαθεν ἀπὸ λόγους κἀνέκα λυπηρὸν καὶ ἀνδρὸς· καυχώμενος δὲ ὁ Παῦλος διὰ τῆς μαθητίας τῆς, δείχνει ὅτι καὶ οἱ μαθηταὶ τῆς ἀπὸ τοῦ εἶναι μέρος εἶναι ἐνάρτοι, καὶ αὐτὸς ἀπὸ τοῦ ἄλλο εἶναι διδάσκαλος φιλομαθητής, καὶ Πατὴρ φιλόπικρος. Τοῖστοι πρέπει νὰ εἶναι καὶ οἱ πωρινοὶ μαθηταὶ καὶ διδάσκαλοι, ἐνάρτοι δηλαδὴ, καὶ ἡγαπημένοι ἀναμεταξύων.

„Ἀλλ' ὡς πάντα ἐν ἀληθείᾳ ἐλάλησα (3) ὑμῖν, ἔγω καὶ ἡ καύχησις, ἡμῶν ἡ ἐπὶ Τίτῃ, ἀληθὴς ἐγνωθή“.

Καθώς, λέγει, ὅσα σᾶς ἐκήρυξα, ἦτον ἀληθῆ, ἡ καὶ ὅσα ἐγκώμια σᾶς εἶπον διὰ τὸν Τίτον, καθώς, λέγω, αὐτὰ ὅλα ἐφάνησαν ἀληθῆ, ἔτσι καὶ ὅσα διὰ λόγους ἐκαυχήθηκα, ὅλα ἐρέθησαν ἀληθινά.

15. „Καὶ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος ἀδικηθέντα λέγει τὸν πατέρα αὐτοῦ πορνεύσαντα, τὴν μητρυνάντα· διὰ τί ἀγκαλὰ καὶ ἐκείνος ἦτον ἀποδαμνός, ἀδικήθη ὁμοίως, μετὰ τὸ νὰ ὑβρίσθῃ καὶ ἀτιμάσθῃ ἡ γυναῖκα παρ' αὐτοῦ τῇ ἰδίᾳ ὡς πῶ.

(2) Ἐν ἄλλοις „ἐπὶ τῇ παρακλήσει ὑμῶν· περισσοτέρως δὲ μᾶλλον ἐχάρημεν ἐπὶ τῇ χαρᾷ Τίτῃ“· ὁ καὶ νομίζω κρῆτσον εἶναι.

(3) Ἐν ἄλλοις „ἐλαλήσαμεν“.

2. „Ὅτι ἐν πολλῇ δοκιμῇ θλίψεως ἡ περιέσσεια τῆς χαρᾶς αὐτῶν“.

Ηῖτοι, ἀγκαλὰ καὶ αἱ Ἐκκλησίαι τῆς Μακεδονίας πόσον πολλὰ κακὰ ἔπαθον, καὶ πόσας θλίψεις ὑπέμειναν, ὥστε ὅπῃ διὰ τῆς ὑπομονῆς των ἐφάνηκαν δόκιμοι εἰς τὴν Πίσιν, καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ, μὲν ταῦτα, πάλιν δὲν ἐκατάπεσαν, οὐδὲ ἐνικήθησαν, ἀλλὰ πολλῶ μᾶλλον καὶ χαρὰν ἀπὸ τῆς τοιαύτης θλίψεως ἔλαβον, καὶ ὅχι ἀπλῶς χαρὰν, ἀλλὰ χαρὰν μὲν περισσεύσαν.

„Καὶ ἡ κατὰ βάθος πτωχεία αὐτῶν, ἐπερίσσευσεν εἰς τὸν πλῆθον, τῆς ἀπλότητος αὐτῶν“.

Ηῖτοι καθὼς ἡ πολλὴ θλίψις αὐτῶν ἐπροξένησεν εἰς αὐτοὺς πολλὴν καὶ τὴν χαρὰν, ἐττί καὶ ἡ πολλὴ αὐτῶν καὶ βαθεῖα πτωχεία, ὅχι μόνον δὲν τὴν ἐμποδίσεν ἀπὸ τοῦ νὰ δίδου ἐλεημοσύνην, ἀλλὰ καὶ πολλῶ μᾶλλον τὴν ἐκατάπεισεν εἰς τὸ νὰ περισσεύου εἰς τὸν πλῆθον, ὅχι πῶν δοθέντων παρ' αὐτῶν χρημάτων, ἀλλὰ εἰς τὸν πλοῦτον τῆς ἀφθόγου, καὶ ἐμμεταδότης γνώμης αὐτῶν. ἦτοι, ὅσον αὐτοὶ εἶναι πολλὰ πτωχοὶ, πόσον ἀκολούθως ἔχουν καὶ πολλὰ πλεσίαν προαίρεσιν εἰς τὸ νὰ ἐλεῶν, καὶ νὰ μεταδίδου· διὰ τὴν ἡ ἐλεημοσύνη, καὶ ἡ φιλατιμία τῆς μεταδόσεως, δὲν κρίνεται εἰς τὸ πλῆθος τῶν διδομένων, ἀλλὰ εἰς τὴν ἐλδοθέραν προαίρεσιν τῆς διδόσης. Τῆτο λοιπὸν εἶναι τὸ θαυμαστὸν, ὅτι οἱ ἐν τῇ Μακεδονίᾳ ὄντες Χριστιανοὶ, ἀγκαλὰ καὶ εἶχον πόσῃ πολλῇ πτωχείαν (ἐπεὶ ἀρπαζαν τὰ ὑπάρχοντά των οἱ ἴδιοι αὐτῶν συμπατριῶται καὶ ὁμογενεῖς) ὅμως ἔδειξαν πόσῃ πολλῇ φιλατιμίαν εἰς τὴν ἐλεημοσύνην.

3. „Ὅτι κατὰ δύναμιν, μαρτυρῶ, καὶ ὑπὲρ δύναμιν, αὐθαίρετοι“.

4. „Μετὰ πολλῆς παρακλησίσεως δεόμενοι ὑμῶν“.

Εἰδὼς ἐξηγεῖ ὁ Ἀπόστολος ἐκεῖνο ὅπῃ εἶπεν ἀνωτέρω, καὶ λέγει, ὅτι ὅσῃ δύναμιν εἶχον οἱ ἐν τῇ Μακεδονίᾳ Χριστιανοὶ, πόσῃ ἔδειξαν καὶ τὴν ἐλεημοσύνην· ἡ μᾶλλον εἰπεῖν, καὶ ὑπὲρ τὴν δυνάμιν τὴν ἔκαμαν ἐλεημοσύνην· τῆτο γὰρ διηλοὶ ἡ περισσεύουσα τῆς ἀπλότητος, ὅπῃ εἶπεν ἀνωτέρω, ἡ γουὶν τὸ νὰ ἐλέησαν περισσώτερον ἀπὸ τὴν δυνάμιν τὴν. Καὶ τὸ μεγαλίστερον εἶναι, ὅτι ἐλέησαν ὑπὲρ τὴν δυνάμιν τὴν, χωρὶς νὰ παρακινήσω ἀπὸ λόγου μου εἰς τὸ νὰ ἐλέησω. Ἀλλὰ τί λέγω, ὅτι δὲν ἐπαρακινήθησαν ἀπὸ λόγου μου; καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἀκόμη παρεκίνησαν ἐμὰ καὶ παρεκάλεσαν, νὰ δώσω εἰς τοὺς ἐν Ἱερουσολύμοις πτωχοὺς Χριστιανοὺς ἐλεημοσύνην. Ταῦτα δὲ λέγει ὁ Παῦλος, διὰ νὰ παρακινήσῃ καὶ τοὺς ἐν Κορίνθῳ Χριστιανούς, ὅχι πόσον εἰς τὸ νὰ δώσω πολλὴν ἐλεημοσύνην, ἀλλὰ εἰς τὸ νὰ δώσω αὐτῇ μετὰ προθυμίας, καὶ χαρᾶς· διὰ τῆτο καὶ ἀργοπορεῖ εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, καὶ πλατυίνει μὲ πολλὰ λόγια τὴν εἰς τῆτο παρακίνησιν.

„Τὴν χάριν, καὶ τὴν κοινωνίαν τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς Ἁγίους“.

Εἰδὼς λέγει τὸ „δέξασθαι ὑμᾶς“ (1) ἡ γουὶν παρεκάλου ἡμᾶς οἱ ἐν Μακεδονίᾳ Χριστιανοὶ νὰ δεχθῶμεν τὴν χάριν καὶ κοινωνίαν τῆς διακονίας, ἥτοι τὴν ἐλεημοσύνην ὅπου ἔδωκαν διὰ τοὺς ἁγίους πτωχοὺς Χριστιανούς τοὺς ὄντες εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ (2). χάριν δὲ ὠνόμασε τὴν ἐλεημοσύνην διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν, ἵνα, ἐπεὶ οἱ Κορίνθιοι ἦσαν ζήλωται καὶ θερμοὶ ἐρασαὶ τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων, ἀκέραιες πῶς ἡ ἐλεημοσύνη εἶναι χάρισμα, τρέξωσιν εἰς αὐτὴν ὡς εἰς χάρισμα πνευματικόν, καθὼς καὶ ἀνωτέρω εἶπομεν. Κοινωνίαν δὲ πάλιν τὴν ἐλεημοσύνην ὠνόμασε διὰ νὰ μάθουσι ὅσοι ἐλεοῦσιν, ὅτι

(1) Τοῦτο δὲ εὐερίσκειται καὶ προσεδραμεῖται ἐν αἰσιν τοῦ κείμενου τῷ Ἀποστόλῃ.

(2) Ὅρα περὶ πάντων τῶν ἐρμηνειῶν καὶ ὑποσημειώσεων σου.

„μόνον τῶν πτωχῶν ἵνα μνημονεύωμεν· ὁ καὶ ἐσπούδασα αὐτὸ πῶς ποιῆσαι“. (Γαλ. β'. ια.)

ὄχι μόνον δίδασιν, ἀλλὰ καὶ λαμβάνουσι· δίδοντες γὰρ ἄσπρα, λαμβάνουσι τὰς παρά τῶν πτωχῶν. Χριστιανῶν εὐχάσεται καὶ εὐλογίας· καὶ δίδαντες πρόσκαιρα, λαμβάνουσι παρά Θεοῦ αἰώνιον τῆς ἐλεημοσύνης τὸν μισθόν.

5. „Καὶ οὐ καθὼς ἠλπίζαμεν“.

Ημεῖς λέγει ἠλπίζαμεν, ὅτι οἱ ἐν Μακεδονίᾳ Χριστιανοὶ μὲ τὸ νὰ εὐρίσκοντο εἰς τὴν πολλὴν πτωχείαν, καὶ εἰς τὴν πολλὴν θλίψιν, δεῶν θέλουν κάμει τὴν πλυσίαν ἐλεημοσύνην· αὐτοὶ ὅμως οἱ εὐλογημένοι, ὄχι μόνον πλυσίως ἐλέησαν, ἀλλὰ καὶ ἐμὴν ἐπαρακάλεσαν νὰ δεχθῶ τὴν ἐλεημοσύνην τῆς ταύτης.

„Ἀλλ’ ἐαυτοὺς ἔδωκαν (1) πρῶτον τῷ Κυρίῳ, καὶ ἡμῖν, διὰ θελήματος τοῦ Θεοῦ“.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα, μαρτυρεῖ ὁ Παῦλος, ὅτι οἱ ἐν Μακεδονίᾳ Χριστιανοὶ, δεῶν εἶχον μόνον τὴν ἐλεημοσύνην, ἀλλὰ εἶχον καὶ ἄλλας ἀρετάς· διό, τι δεῶν ὑπερηφανεύθησαν πῶς εἶχον τὴν ἐλεημοσύνην, καὶ ἐκ τούτου νὰ ἀμελήσιν τὰς ἄλλας ἀρετάς, ἀλλὰ ὅλον τὸν ἑαυτὸν τῆς ἔδωκαν εἰς τὸν Κύριον, διὰ τὰ κάμει κάθε ἔργον θεάρετον, νέουσιν εἰς τοῦτο μὲ ὅλην τῆς τὴν ψυχὴν, καὶ ὄχι μὲ δισαγμὸν καὶ διψυχίαν· ἀλλὰ καὶ εἰς ἡμᾶς, λέγει, ἔδωκαν τὸν ἑαυτὸν πῶς, ἡγοῦν ὑπετάχθησαν, καὶ ἔδειξαν ἀγάπην διὰ θελήματος Θεοῦ, ἡγοῦν καθὼς εἶναι ἀρετὸν εἰς τὸν Κύριον, καὶ ὄχι καθὼς εἶναι ἀρετὸν εἰς τὸν ἀνθρώπινον λογισμόν.

6. „Ὡς ἐπὶ ἡμᾶς παρακαλέσαι (2) Τίτον, ἵνα, καθὼς προενηρξάτο, ἐν ὑμῖν οὕτως ἐπιτελέσῃ καὶ τὴν χάριν ταύτην“.

Τὸσον πολλὰ, λέγει, οἱ ἐν Μακεδονίᾳ Χριστιανοὶ ἔδωκαν τὸν ἑαυτόν τῆς, καὶ ἐπροθυμοποιήθησαν εἰς τὴν ἐλεημοσύνην, ὥς ὅπως ἐγὼ, βλέπωντας τὴν πόσῃ σωῶμεν τῆς ἐλεημοσύνης τῶν, ἐφρόντισα καὶ διὰ λόγους, μήπως ἴσως οἱ Κορινθιοὶ ἐλαττωθῇτε, καὶ φανῇτε κατώτεροι ἀπὸ αὐτῶν κατὰ τὴν ἀρετὴν ταύτην. Διὰ τοῦτο καὶ παρεκάλεσα τὸν Τίτον νὰ ἔλθῃ εἰς ἐσᾶς, ὁ ὁποῖος καὶ πρὸ τῆς ἀκομῆς νὰ τὸν παρακαλέσω ἐγὼ, ἔκαμν αὐτὸς πρῶτος τὴν ἀρχὴν, καὶ ἐπροθυμήθη νὰ ἔλθῃ, διὰ νὰ σᾶς παρακινήσῃ εἰς τὴν δόξιν τῆς ἐλεημοσύνης· πόσον ζήσαν καὶ θερμὴν ἔχει τὴν ψυχὴν. Λέγει δὲ τὰ ἐγκώμια ταῦτα διὰ τὸν Τίτον ὁ Παῦλος, διὰ νὰ τὸν φιλιώσῃ καὶ νὰ τὸν οικειοποιήσῃ καλλίτερα μὲ τὰς Κορινθίους, ἵνα ὅταν ὑπάγῃ εἰς Κόρινθον, καὶ παρακινῇ τὰς Χριστιανὰς εἰς τὸ νὰ δώσω ἐλεημοσύνην, εὐκολώτερα πεισθῶσιν εἰς τὴν παρακίνησίν τε, ὥς ὅπως εἶναι καλοθελητὴς ἐδικός των. Πάλιν δὲ καὶ ἐδῶ χάριν ἀνόμασε τὴν ἐλεημοσύνην· ἐπειδὴ τῇ ἀληθείᾳ ἡ ἐλεημοσύνη εἶναι μεγάλον ἀγαθόν, καὶ δῶρον ἀληθὲς τῷ Θεῷ, τὸ ὁποῖον κάμνει ὅμοιον τὸν ἀνθρώπον μὲ τὸν Θεόν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παροιμιαστὴς λέγει „μέγα ἀνθρώπος, καὶ τίμιον αἶψα ἐλεῆμων“ (Παρ. κ'. 6.) (3).

7. „Ἀλλ’

(1) Παρὰ τῷ Θεοδώρῳ γράφεται „παρέδωκαν“.

(2) Ἐν ἄλλοις „εἰς τὸ παρακαλέσαι“· κρηττον ὅμως δοκεῖ μοι εἶναι τὸ „ὥς ἐπὶ ἡμᾶς παρακαλέσαι“· ἐν ἄλλοις δὲ τὸ „ἐν ὑμῖν, ὅχι εὐρίσκειται“· ἀλλὰ παρὰ τῷ ἱερῷ Θεοφυλάκῳ, συνάπτεται δὲ, οὐχὶ μὲ τὸ „προενηρξάτο“, ἀλλὰ μὲ τὸ „ἐπιτελέσῃ“.

(3) Αὐτὰ τὰ ἴδια λέγει καὶ ὁ Χρυσόστομος, ἀπὸ τὸν ὁποῖον πᾶ ἐρανίσθη ὁ ἱερὸς Θεοφυλάκτος· προσθέτει δὲ καὶ τὸ μέγα σὺν τῇ ἐλεημοσύνῃ ἐγκώμιον ὁ χρυσὸς Ῥήτωρ τῆς Ἐκκλησίας, λέγων· „αὐτὴ μὲν ἡ χάρις, ἡ νεκρὸς ἀνίστα· ὡ γὰρ ἐν τῷ φωνήματι Ἰησοῦ τὸς ἀποθανόντας ἐγήρην, πολλὰ μᾶλλον, τὸ πινῶντα τρέφει τὸν Χριστόν· ἐνταῦθα μὲν γὰρ,

„σὺ τὸν Χριστόν εὐεργετᾷ· ἐκὰ δὲ, αὐτὸς σέ, καὶ ὁ „μισθὸς δὲ ἐν τῷ ποιῆν εὖ, ὅχι ἐν τῷ πάσχειν εὖ· „ἐνταῦθα μὲν γὰρ, ἐπὶ τῶν σημείων λέγω, αὐτὸς ὁ „φάλης τῷ Θεῷ· ἐπὶ δὲ τῆς ἐλεημοσύνης, τὸν Θεόν „ὀφειλέτω ἔχει“ (Ὁμιλ. ιζ'. εἰς τὴν β'. πρὸς Κορινθ.). Καὶ ὁ Σαράχ λέγει· „Ἀδελφοί, καὶ βοηθήσα „εἰς καρὸν θλίψεως, καὶ ὑπὲρ ἀμφοτέρων ἐλεημοσύνη „ρύσεται“ (Σηρ. μ'. 24.) Καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος „ἔδεν ἀπὸ ἀνθρώπου Θεῷ ὁμοιωταί ὡς τῷ „εὖ ποιῶν“. Καὶ ὁ Ἀδελφός Ιάκωβος „κρίσις α- „νίλων τῶν μὴ ποιήσαντι ἔλεος, καὶ κατακαυχᾶται „ἔλεος κρίσεως“ (Ἰακωβ. β'. 13.)

Ὁ δὲ Νύσης Γρηγόριος θέλει ὅτι ἡ ἐλεημοσύνη εἶναι

7. „ Ἀλλ' ὥσπερ ἐν παντὶ περισσεύετε, πίση, καὶ λόγῳ, καὶ γνώσει, καὶ σπουδῇ πάσῃ, καὶ τῇ ἐξ ὑμῶν ἐν ἡμῖν ἀγάπῃ, ἵνα καὶ ἐν ταύτῃ τῇ χάριτι περισσεύητε “.

Με ἐγκώμια, καὶ ἐπαίνους παρακινεῖ τὰς Κορινθίους εἰς ἐλεημοσύνην ὁ Θεὸς Παῦλος, καὶ λέγει· ὅτι καθὼς ὅλας τὰς ἄλλας ἀρετὰς ἔχετε μὲν περιλείπειν καὶ ὑπεβολῇ· ἔτι καὶ εἰς τὴν ἀρετὴν τῆς ἐλεημοσύνης σπουδάζετε, ὅχι νὰ δώσετε ἀπλῶς, ἀλλὰ νὰ περισσεύσετε· ἥτοι, ἢ νὰ δώσετε μὲν περιλείπειν καὶ πλεονεξία, ἢ καὶ νὰ ὑπερβῆτε τὰς Μακεδόνας εἰς τὴν δόσιν τῆς ἐλεημοσύνης. Λέγει δὲ εἰς αὐτάς, ὅτι εἰς περισσεύετε, καὶ εἰσθε πλεονεξοί, μὲν τὴν ἀδίστακτον Πίσιν τῶν χειρισμάτων, μὲν τὸν λόγον τῆς σοφίας, μὲν τὴν γνώσιν τῶν δογμάτων, καὶ μὲν καθὼς σπουδῶν, καὶ προθυμίαν, ὅπως δείχνετε εἰς τὰς ἄλλας ἀρετὰς, καὶ μὲν τὴν ἀγάπην, ὅπως ἔχετε εἰς ἡμᾶς· εἶπε γὰρ αἰωτέρῳ, ὅτι εἰδείξαν εἰς τὸν Τίτον τὴν διὰ τὸν Παῦλον ἀγάπην τὴν, ἐπειδὴ καὶ ἐζήλωσαν διὰ τὸ ὄνομα, καὶ τὴν τιμὴν τὴν.

8. „ Οὐ κατ' ἐπιταγὴν λέγω “.

Τοιούτοις, δὲν σὰς ἀναγκάζω, λέγει, ἔτε ἐξουσιαστικῶς σὰς προσηγορεύω νὰ δώσετε ἐλεημοσύνην.

- „ Ἀλλὰ (1) διὰ τῆς ἐτέρων σπουδῆς, καὶ τὸ τῆς ὑμετέρας ἀγάπης, γνήσιον δοκιμάζων “.

Ητοι, διὰ τὸ ἐπαινῶ τὰς Μακεδόνας πᾶς ἔκαμαν πλεονεξία ἐλεημοσύνην, ἵνα μὲν τὸ μέσον τῆς ἐκείνων προθυμίας καὶ ἀφθονίας μετὰδόσεως, ἀποδείξω τὴν πρὸς τὰς πτωχὰς ἀγίους Χριστιανὰς ἀγάπην καὶ διάθεσιν σας, λαμπροτέραν ἀπὸ τὴν τῶν Μακεδόνων καὶ μεγαλιτέραν.

9. „ Γινώσχετε γὰρ τὴν χάριν τὴν Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι δι' ὑμᾶς ἐπτώχευσε πλεονεξίος ὢν, ἵνα ὑμᾶς τῇ ἐκείνου πτωχείᾳ πλεονεξήσετε “.

Συλλογισθῆτε, λέγει, καὶ σοφασθῆτε καλῶς ἀδελφοί τὸ μέγα μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν, καὶ βέβαια δὲν θέλετε ἀκριβεσθῆτε εἰς κανένα πρᾶγμα· δι' ὅ,τι, αὐτὸν Χριστιανὸν δὲν πεισύνῃ, ὅτι ἡ πτωχεία προσεκοίμην πλεονεξίαν, σοφασθῶ τὸν Δεσπότην τῶν ἀπάντων, καὶ βέβαια θέλει πεισύνῃ· δι' ὅ,τι αὐτὸς ἐκεῖνος δὲν ἠθέλε πτωχεύσῃ, ἥτοι ἂν ἐκεῖνος δὲν ἀνελάμβανε τὴν ταπεινὴν καὶ πτωχὴν, καὶ ἄτιμον φύσιν τῶν ἀνθρώπων (2) καὶ αὐτὸν δὲν ὑπέμεινεν ὅλα τὰ ἄλλα πάθη τὰ καταφρονημένα, διὰ ἡμᾶς τὰς ἐχθρὰς καὶ πτωχὰς, βέβαια ἡμεῖς δὲν ἠθέλαμεν πλεονεξώμεν· ποῖον δὲ πλεονεξίαν λέγει ὅτι ἐπλεονεξασμεν; τὸν πλοῦτον τῆς εὐσεβείας, καὶ θεογνωσίας, καὶ χάριτος· τὸν καθαρισμὸν, τὸν ἁγιασμὸν, τὴν

εἶναι μία ἐπίστασις καὶ ὑπερβολὴ τῆς ἀγάπης· διὰ τὸ καὶ ὁ ἐλεημὸν, ὡς τὴν ἀγάπην ἔχων, μακάριος ὀνομάζεται ὑπὸ τοῦ Κυρίου, ἀπόντος· „ μακάριοι οἱ ἐλεημονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται “ (Ματθ. ε. 7.) „ ἐλεός ἐστιν ἡ ἐπὶ τῶν δυσφορούντων ἐπίστασις ἀνταρῶν “ ἀγαπητικὴ συνδιάθεσις.... καὶ ἔστι ἀκριβὲς ἐξετάσαι πᾶσι τὸ ἐλεῖν ἰδίῳ, ἐπίστασις εὐρήσει τῆς ἀγαπητικῆς διαθέσεως, τῇ κατὰ τὴν λύπην πᾶσι συνιζούμεν· ἀλλὰ μὴ, πάντων ὁμολογῶν τῶν ἀγαθῶν ἡ ἀγάπη τὸ κράτιστον εἶναι, ἐπίστασις δὲ ἀγάπης ὁ ἐλεός· κυρίως ἄρα μακαριστός, ὁ ἐν τῇ τοιαύτῃ διαθέσει τὴν λύπην ἔχων, ὡς τὸ ἀκροατοῦ κατὰ τὴν ἀρετὴν ἐφαπτομένοι. (Ὁμιλ. ε. εἰς τὰς Μακαρισμοὺς.)

(1) Φαίνεται ὅτι ἀπὸ κοινῆς ἐννοήται ἐδῶ τοῦ „ λέγω “ ἵνα ἡ μετοχὴ μὴ μᾶλλον ἀναναπόδοτος· ἥτοι „ ἀλλὰ λέγω, δοκιμάζων διὰ τῆς ἐτέρων σπουδῆς “ κατ.

(2) Σημειώσαι ὅτι ὁ Κύριος, ὅχι μόνον λέγεται πτωχός, διὰ τὴν ἐπτώχευσιν τὴν πτωχὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων· ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἥτις πτωχός κατὰ τὴν ζωὴν. Καὶ μαρτυρεῖ ὁ Θεὸς Δαβὶδ ἐκ προσώπου τοῦ Κυρίου λέγων· „ ἐγὼ δὲ πτωχός ἐμὶ καὶ πένις “. (Ψαλ. λθ'. 23.) ὅπερ ἐρμηνεύει ὁ Μέγας Βασίλειος λέγων· „ μνησθῆναι τὸ Ἀποστόλου ἀπόντος περὶ τοῦ Κυρίου, ὅτι δι' ἡμᾶς ἐπτώχευσεν πλεονεξίᾳ ὢν, λογίζομαι ὅτι πτωχός μεν εἰναι ὁ ἀπὸ πλεονεξίας, πλεονεξίᾳ εὐδαιμον· πένις δὲ, ὁ ἐξ ἀρχῆς ἐν ἐνδομῇ ὢν. καὶ ὑπερέως τοῦ Κυρίου, κυβερνήσας τὴν τοιαύ-

τῷ ὑποδείσαν; καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ἀγαθὰ ὅπῃ μᾶς ἐχάρισεν ἐν τῇ παράσῃ ζωῇ, καὶ θέλει μᾶς χαρίσῃ εἰς τὴν μέλλουσαν.

10. „Καὶ

„ποιούτω περιέσαιν. Ὁ δὲ Δαβὶδ πτωχὸν καὶ πένυ-
„πα εἶναι ὁμολογεῖ, πᾶσα μὲν εἰς πρόσωπον τοῦ Κυ-
„ρίου καὶ πᾶσι λέγων, πτωχὸς μὲν ὀνομαζομένης, κατὰ
„τὸ ὅς δι' ἡμᾶς ἐπώχλυσε πλῆσιος ὦν, πένυς δὲ, κα-
„θ' ὃ, οὐ πλεονεξίᾳ τινος, ἀλλὰ τέκνονος ὡς τὸ κατὰ
„σάρκα ἐχρημάτισε“. (Ὁρ. κατ' ἐπίτομον. σξβ.).

Καὶ βέβαια ἂν μὴ ἐκ προσώπου τοῦ Κυρίου νοηθῇ τὸ
ῤῥῆτον αὐτοῦ, δευ' ἀληθδὴν ὁ Δαβὶδ κατὰ τὸ γράμμα λέ-
„γων“, ὅτι εἶμαι πτωχὸς καὶ πένυς“. Βασιλεὺς γὰρ ὦν,
ὅταν πᾶς Ψαλμὸς ἔγραφε, πῶς ἤδιδεν ἀληθδὴ λέ-
„γων, ὅτι εἶμαι πτωχός; Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς Βασι-
„λεὺς ἐν τῇ δ'. ἀσκητικῇ Διατάξει περὶ τῶν γοιέων
τοῦ Κυρίου λέγει“, ἀνδρώποιοι γὰρ ὄντες, δίκαιοι μὲν
„καὶ εὐσεβεῖς, πεινῆτες δὲ, καὶ πᾶν ἀναγκαῖον ἐκ εὐπο-
„ροῖ (καὶ μάρτυς ἡ φάτις τῶν τιμίων πόνων ἡ δερ-
„πνία) ἐκόπως πόνοις σώματος προσωμίλῃν διηκέ-
„σιν“. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ῥαββὶ Σαμουὴλ ἐν τῷ χρυσῷ
καλονομῶνι ποιήματι (σελ. 39.) προτιθεῖς τὸ τοῦ
Ζαχαρίου ἐκείνο, „χαῖρε σφόδρα δύγατερ Σιών, κή-
„ρυσε δύγατερ Ἱερουσαλὴμ, ἰδοὺ ὁ Βασιλεὺς σου ἐρχεται
„σοι δίκαιος καὶ σφῶν, αὐτὸς πραὺς, καὶ ἐπιβεβηκώς
„ἐπὶ ὑποζύγιον καὶ πῶλον νέον“. (Ζαχ. δ'. 9.)
λέγει, ὅτι ἐν τῇ Ἀραβικῇ Ἐκδόσει ἔστω καίται“, ἰδοὺ
„ἐρχεται ὁ Διδάσκαλός σου πτωχός, καὶ ἐπιβεβη-
„κώς ἐπὶ ὄνον“. Ὁρὰ καὶ αἰλ. 13. τῆς Δωδεκαβί-
βλου τοῦ Δοσιδίου, ἵνα μάθῃς ὅτι καὶ ὅλοι οἱ συγγενεῖς
τοῦ Κυρίου ἦσαν ἀνδρώποιοι πολλὰ πτωχοί, ἐπρωγαν τὸ
φωμῖον πᾶσι μὲν πόνον καὶ ἰδρώτα τὰ προσώπουσιν,
καὶ εἰς ἀπόδοσιν τούτου, ἔχον πᾶσι χάρας γεμάτας ἀπὸ
ῤῥύσεως καὶ τυλώματε, πᾶσι ὅποια ἐγίναν εἰς αὐτοὺς ἀπὸ
τῶν χονδρὰ καὶ βαναυτικὰ ἐργόχηρα ὅπου ἐδούλουν,
ὡς ἐδούλουν αὐτοὺς εἰς τὴν Βασιλείαν Δομετιανόν, ὅς σις
ἐλεῖσθαι αὐτοὺς διὰ τὴν πολλὴν πτωχείαν αὐτῶν καὶ ἀνάγκην,
ἀφικεν αὐτοὺς, καὶ δὲν πᾶς ἐδανάτωσεν.

Ἀλλὰ γὰρ καὶ ὁ λόγος ἐκείνος, ὅτι ὁ Κύριος ἦν ὡς
πὴν Γραμματεὺς, κατὰ τὸ γράμμα ἐρμηνεύμενος, πῇν
μεγάλῃν πτωχείᾳ φανερόναι τῷ Ἰησοῦ, „αἱ ἀλώπεκες φω-
„λεὺς ἔχουσιν, καὶ πᾶσι πετινὰ τὰ ὕμνα κατασκλινώσας, ὁ
„δὲ ὡς τὸ ἀνδρώπε, ἐκ ἔχῃ τὴν πῇν κεφαλὴν κλίνῃ“. (Ματθ. ἡ. 20.) Ὅπερ ἐρμηνεύει ὁ θεὸς Χρυσόστομος
λέγει, „τί γὰρ φρεῖ χρέματα προσδοκᾶς ἀκολουθῶν
„ἐμοί, συλλέγειν; ἔπειτα ἔχ' ὅρας ὅτι οὐτε καπηλῶγιον
„ἐμοί εἶσιν, εἰδὲ πῶσων, ὅσον ποῖς ὀρνισιν, ἡ τᾶς ἀλώ-
„πεξ“. Καὶ ὅρα ὡς ἐν τῷ πολὺ τὸ μέτρον ἐν-
δείκνυσται· οὐ γὰρ ἔπεν, ὅτι ἔχω μὲν, κατηφρονῶ
δὲ, ἀλλ' ὅτι ἐκ ἔχω. Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ φέρεμα τοῦ Κυ-
ρίου, ἡτοῦ ὁ ἀνῶθεν ὕφαντος, τῷ πτωχείᾳ φανερόναι
αὐτῷ· πῶσων γὰρ φέρεμα ἐφόρουσιν οἱ πτωχοὶ Γαλιλαῖοι,
καθὼς λέγει ὁ Θεὸς Ἰσίδωρος ὁ Πηλυσιστίης· γράφει γὰρ
εὐδὸς πρὸς Κάσωνα Μοναχὸν αὐτοῦ, „ὅτι βλακῆα, καὶ
„λεπτότης, καὶ εὐχροῖα ἱματίων, ἐσώζει τῆς κατὰ Θεὸν
„ἀσκήσεως πῇν κατόνα, ἐρώτησιν Ἰωαννίλῳ πῇν Θεολό-
„γον, πῇν τὸ Κυρίον διαγραφόντα χιτῶνα, καὶ φράσῃ σοι·
„ὁ δὲ χιτῶν αὐτοῦ ἦν ἄρραφος ἐκ πῇν ἀνῶθεν ὕφαντος
„διόλου· τίς δὲ ἀγνοεῖ πῇν διτέλειαν τῆς ἐσθῆτος ἐ-
„κείνης, ἥ περ οἱ πτωχοὶ καὶ χρεῖνται πῇν Γαλιλαίων,
„καθ' ἧς μαλίστα τὸ φοῖτον φίλῃ γίνεσθαι ἱματίον, πε-
„ρὶ χιτῶνι, ὡς αἱ ἐνδοδεσμίδες, ἀνάκρουσεν φανερῶς
„νοῖ;... εἰ ἐν αὐτῶν ἐπιδυμᾶς, τῷ Ἰησοῦ εὐτελεῖ ἐ-
„σθῆτι μίμου“. (Ἐπισ. οδ. Κάσωνι Μοναχῷ.)

Ἀλλὰ καὶ ὁ Θεοδώριτος τὸ ῤῥῆτον αὐτοῦ τῷ Ἀποστόλῃ ἐρμη-
νεύειν λέγει, „ἀποβλέψατε γὰρ εἰς τὸν πῇν ὅλων Ποιῆ-
„πῇν καὶ Δεσπότην, πῇν Μονόγενῇ τῷ Θεῷ Υἱόν, ὅς τῆς
„ὑμετέρας εὐσεβείας σωτηρίας, τῷ ἐσχάτῳ μετεκλήλυ-
„θε πένυαν, ὑμῖν πῇν ἐκ τῆς πένυας φερόμενον πραγ-
„ματδόμενος πλῆτον“. Ἐκ τῶν ῤῥητων δὲ πῇν πῇν
Ἀγίων τί συμπεραίνομεν; ὅτι ἐπειδὴ καὶ ὁ Κύριος
ἔχει πῇν ἐσχάτῳ πτωχείαν, ὡς μαρτυρεῖ ἐδῶ ὁ
Ἀπόστολος, καὶ οἱ θεοὶ Πατέρες, λοιπὸν χρεῖαν εἶχε
να δαδῶν καὶ τέχνῳ εἰς εἰς τῆς τελευτῆς τῆς
ἡλικίας αὐτοῦ, διὰ τὴν πείρην καὶ αὐτοῦ ἐαυτοῦ, καὶ τῷ Ἀ-
γιοπᾶτῳ Μητρίᾳ τῷ πτωχῇν ἔσταν, καὶ διὰ τὴν ἐλεῆν καὶ
τῆς πτωχείας· ὡς γὰρ εἰς τῆς τριάκοντα χρόνους ἀγνώ-
ριστος ἦτον ὁ Κύριος ἀπὸ πᾶς ἀνδρώπης· ὅθεν καὶ τῷ
ὁμοίαν ζωῇ ὅπου ἔζων κατὰ τὸ φαινόμενον οἱ ἄλλοι
ἀνδρώποιοι, ἐξῆν καὶ αὐτὸς· μετὰ δὲ τῆς τελευτῆς χρόνους,
γνωρισθείς εἰς τὴν Κόσμον Διδάσκαλος, ἐτρέφετο ἀπὸ
τῆς ὑπάρχοντα πῇν ἀκολουθεῖσθαι αὐτῷ πλουσίῳ γυναι-
κῶν, ὡς λέγει ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς.

Καὶ ἐπειδὴ αὐτοῦ ἔχῃ, θαυμάζω πῶς τιτὲς
μέμφονται, διὰ τί γράφεται εἰς τὸ Πνευματικὸν Γυμνάσι-
ματι, ὅτι ὁ Κύριος ἐδεδόκε πῇν τεκτονικῇ τέχνῳ,
ὡς μαρτυρεῖ ὁ ἱερός Μάρκος· (πρέπει δὲ νὰ ἡξυρῶμεν
ὅτι κατ' οἰκονομίαν πάντοτε ἐδεδόκε ὁ Κύριος τῷ
τεκτονικῇ, καὶ ὅχι καμμίαν ἄλλαν τέχνῳ) διὰ τί
καθὼς λέγεται, καὶ εἶναι τέκτων, καὶ ἀρχιτέκτων ὅλην τὴν
Κόσμον ὁ Κύριος, καθ' ὃ Θεός· „Μάταιοι γάρ φρεῖ
„πάντες ἀνδρώποιο φύσιν, οἱ ἐκ πῇν ὀρυμμένων ἀγαθῶν
„ἐκ ἔχουσιν εἰδέναι πῇν ὄντα, ὥτε πῇς ἔργοις προχόν-
„τες, ἐπεγινώσκων πῇν τεχνίτῳ“. (Σοφ. ιγ. ι.)
ἐπὶ ἦτον ἀκόλουθον νὰ ἦναι τέκτων ὁ αὐτὸς Κύ-
ριος, καὶ καθ' ὃ ἀνδρώποιοι. Ὅτι δὲ ὁ Κύριος ἐδούλουν
τῷ τεκτονικῇ, μαρτυρεῖ καὶ ὁ Ἅγιος Ἰουστίνος ὁ Φι-
λόσοφος καὶ Μάρτυς ἔστω λέγων, „Ταῦτα δὲ πᾶσι σκε-
„πτικὰ ἔργα ἐργάζετο ὁ Κύριος ἐν ἀνδρώποις ὦν,
„ἀροτρα καὶ ζυγὰ· διὰ τούτων καὶ πᾶσι τῆς δικαιοσύνης
„συμβολα διδάσκων, καὶ ἐνεργῶν πῇν βίον“. (Ἐν τῷ
πρὸς Τρύφωνα Διαλόγῳ, σελ. 196. τῆς ἐν Βενετίᾳ
Ἐκδόσεως γενομένης ἐν ἔτη α' μ' ζ'.) Οἱ μεμφόμενοι
λοιπὸν εἶποι μαδῶσθαι, ὅποιοι καὶ ἂν εἶναι, ὅτι αὐτὸς
ῤῥῶς λέγουσι· καὶ ὅτι αὐτὸς εἶναι φρονήματα κοσμικὰ,
πᾶσι ὅποια ἤλθε διὰ τὴν ἀνατρέφῃ ὁ Κύριος· νομίζον-
τες γὰρ εἶποι ὡς ἀτιμοὶ καὶ κατηγορημένοι πράγματα, τὸ
νὰ δαδῶν τινὰς βαναυτικὸν ἐργόχηρον, ἀκολουθεῖς συ-
νομιζοῖς πῶς ἦτον ἀνάξιον τὸ Κυρίον νὰ δαδῶν τοι-
αύτῳ τέχνῳ· καὶ ὡς φαίνεται ἐπειδὴ αὐτοὶ ζῶσιν
ἄργοι, ἡδεῖναι νὰ ἦναι τοιαῦτος καὶ ὁ Κύριος. Ἀλλ' ἐ-
γὼ ἀφίαντας πᾶσι τοιαῦται εἰς εἰς μέρος, τρέπομαι εἰς
δοξολογίαν, καὶ λέγω· δοξαῖτε Κύριε ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστέ,
ὅτι τσαούτῳ ὑπερβολικῇ σπαινωσῖν ἐμπαχεύσεως,
οὐ μόνον δικαιοῦν τῆς Ἀγίας σου Μαθητῆς, καὶ νίττων
αὐτῶν τῆς πόδας, καὶ πᾶσιν, καὶ θανάτῳ ἀτιμότητος τῷ
Σπαιρῷ ὑπομένων, ἀλλὰ καὶ δαδῶν τῷ τεκτονικῇ
τέχνῳ, ὥς ὅτι ἀπίστῳ, ὅχι ἀπὸ ἀπίστῳ μόνον,
ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτῶν τούτων πισθύνοντες εἰς σέ· δοξα τῇ
ἐσχάτῃ πτωχείᾳ σου, καὶ τῇ δὲ ἡμᾶς μετὰ γενομένην,
παρ' ἡμῶν δὲ ἀπισμένην συγκαταβάσῃ σου. Ὁρὰ καὶ πῇν
ὑποσημειώσιν τοῦ· „μημυνῶντε γὰρ ἀδελφοί πῇν κό-
„πον ἡμῶν καὶ πῇν μόχθον“. (ἀ. Θεσσαλον. β. 9.)

10. „Καὶ γνώμῳ ἐν τῷτῳ δίδωμι· τῷτῳ γὰρ ὑμῖν συμφέρεῖ“.

Βλέπε, ὡς αἰσθάνῃς, πῶς ὁ Ἀπόστολος παρακινῶντας τὰς Κορινθίους εἰς τὸ νὰ ἐλεήσουν, σπυρδαίνει νὰ μὴ φαίνεται ὀχληρὸς καὶ βαρὺς εἰς αὐτούς· διὰ τῷτῳ καὶ λέγει, ὅτι γνώμῳ σὰς δίδω περὶ τῷτῳ, ἥτοι συμβαλὼν, καὶ ὅχι ἀνάγκῃ σὰς προσφέρω· καὶ αὐτῷ δὲ τῷτῳ συμβαλὼν τῷ κάμῳ, διὰ τὴν ἡ ἐλεημοσύνην περισσότερον συμφέρεῖ εἰς ἐσὰς ὅπῃ τῷτῳ δίδετε, παρὰ εἰς ἐκείνους ὅπῃ ἔχον νὰ τῷτῳ λάβουν.

„Οἱ τινες, ὃ μόνον τὸ ποιῆσαι, ἀλλὰ καὶ τὸ θέλει προενήρξασθε ἀπὸ πέρις“.

11. „Νυνὶ δὲ καὶ τὸ ποιῆσαι ἐπιτελέσατε“.

Δὲ παρακινεῖ πλέον ὁ Ἀπόστολος τὰς Κορινθίους εἰς τῷτῳ ἐλεημοσύνην, ἀπὸ τῷτῳ σπυρδαίνει ὅπῃ εἰδείξαν εἰς αὐτῷτῳ οἱ ἐν Μακεδονίᾳ Χριστιανοί· ἀλλὰ παρακινεῖ αὐτοὺς ἀπὸ τῷτῳ ἐδικλῶντας προθυμίαν καὶ λέγει· ὅτι θεληματικῶς ἐσεῖς ἀπὸ λόγους ἐκινήθητε ἀπὸ πέρις εἰς τὸ νὰ ἐλεήσετε τὰς ἐν Ἱεροσολύμοις πτωχοὺς Χριστιανούς, καὶ ὅχι μόνον ἐκάμετε ἀρχὴν εἰς τὸ νὰ ἐλεήσετε μὲ τὸ ἔργον, ἀλλὰ ἐκάμετε ἀρχὴν καὶ εἰς τὸ νὰ θέλησετε ὅλως νὰ ἐλεήσετε, χωρὶς τινος νὰ σὰς παρακινήσῃ. Διὰ τῷτῳ πῶρα σὰς δίδω γνώμῳ, καὶ συμβαλὼν, διὰ νὰ τελειώσετε καὶ τὸ ἔργον αὐτὸ ὅπῃ ἀρχίσετε, ἥτοι διὰ νὰ συναρξήτε καὶ τῷτῳ ἐλεημοσύνην αὐτῷτῳ, ὅπῃ ἀπὸ λόγους ἡθέλησατε νὰ κάμετε.

„Ὅπως, καθάπερ ἡ προθυμία τῷτῳ θέλει, ὅτῳ καὶ τὸ ἐπιτελέσαι ἐκ τῷτῳ ἔχον“ (1).

Σὰς δίδω, λέγει, συμβαλὼν νὰ τελειώσετε καὶ τὸ ἔργον τῆς ἐλεημοσύνης σας ταύτης καὶ προθυμίας, διὰ νὰ μὴ σταθῇ τὸ καλὸν αὐτὸ ἕως εἰς μόνον τῷτῳ προθυμίαν σας, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ γνήσῃ ἐπὶ τῆς τελείας πράξεως τελειότερον· διὸ καὶ, καθὼς ἡ ἐδική σας θέλησις ἐκίνησε τῷτῳ προθυμίαν εἰς τὸ νὰ ἐλεήσετε, ἔτῃ καὶ τὸ ἔργον αὐτὸ, καὶ ἡ πράξις τῆς ἐλεημοσύνης, θέλει γυννηθῇ ἀπὸ τῷτῳ δυνάμιν, καὶ τὸν τρόπον ὅπῃ ἔχετε. Ὅποιος λοιπὸν ἔχει δυνάμιν καὶ τρόπον διὰ νὰ ἐλεήσῃ, αὐτὸς ἂς κάμῃ καὶ τὸ ἔργον αὐτὸ, ἥγουν αὐτὸς ἂς δώσῃ τῷτῳ ἐλεημοσύνην ὅπῃ δύνανται· ἐπειδὴ, ἐκεῖνος ὅπῃ δὲν ἔχει δυνάμιν νὰ ἐλεήσῃ μὲ τὸ ἔργον, αὐτὸς τελειόνει τῷτῳ ἐλεημοσύνην μὲ μόνον τῷτῳ προαίρεσίν τε καὶ προθυμίαν.

12. „Εἰ γὰρ ἡ προθυμία πρόκειται, καθ' ὃ ἐὰν ἔχη τις, ἀπρόσδεκτος, ὃ καθ' ὃ ὃν ἔχα“.

Βλέπε σοφίαν τῷτῳ μεγάλῃ Παύλῳ ἐδῶ· διὰ τὴν αὐτὸς ἐπαίνεσε μὲν τὰς Μακεδόνας, ἥτοι τὰς Φιλιππησίους, καὶ Θεσσαλονικεῖς, καὶ τὰς ἄλλας Χριστιανούς, πῶς ἐν τῇ Μακεδονίᾳ ἀεισκομύες, πῶς ἔκαμαν ἐλεημοσύνην ὑπὲρ τῷτῳ δυνάμιν τε· τὰς δὲ Κορινθίους ζητεῖ νὰ κάμῃ ἐλεημοσύνην κατὰ τῷτῳ δυνάμιν τε, καὶ ὅχι ὑπὲρ τῷτῳ δυνάμιν τε. Ἀνίσως λοιπὸν, λέγει, ἔχετε τῷτῳ προθυμίαν εἰς τὸ νὰ ἐλεήσετε, δώσετε ἐκεῖνο ὅπῃ ἔχετε, καὶ δέχεται τῷτῳ ὁ Θεός (2).

13. „Οὐ

(1) Ἑλληνικὴ γῆμα μεταχειρίζεται ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος· τὸ γὰρ τέλειον τῆς περιόδου ταύτης τοῦτο τυχόν ἐστιν· „ὅπως, καθάπερ ἡ προθυμία ἐκ τῷτῳ θέλει, ἐστὶν ἡ ἐγνώμη“ ὅπου καὶ τὸ ἐπιτελέσαι ἐκ τοῦ ἔχον ἢ ἡ γυνήται“.

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Πηλουσιώτης λέγει Ἰσίδωρος· „Καὶ μὴ θαυμάζῃς, εἰ ὁ ὕμνος παρέχον, ἐκ ἀμείδον, πῶς ποιεῖ· καὶ γὰρ ἀπὸ τῆς προαίρεσις κρίνεται ἡ ἐλεημοσύνη· ὅποτε καὶ ὁ λόγος ἀποδοχῆς ἀξιούται“.

Epistole di S. Paolo. Tom. II.

„ἰδὲ γάρ φησι καὶ λόγος ὑπὲρ δόμα ἀγαθόν· (Σαρ. 17.) ὃ γὰρ πᾶσι πᾶσι δόδου, ὅσον ἡ περιουσία καὶ ἡ προαίρεσις τῷτῳ παρέχοντος ζητᾶται· διὸ καὶ ἡ πᾶσι δυνάμει προσάγεται, πάντας τὰς πολλὰ προσοίσαντας ὑποκρίνεται“· (παρὰ τῇ σαρὰ τῷτῳ κατὰ Ματθ. κεφ. 1.) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ἀναρῶν συνδεσμον καὶ χαροποιαν (ὁ Πατὴρ αὐτοῦ, δηλ. Γρηγόριος) ὅπερ ἐμοὶ δυνάται, μικρολογίαν καὶ δοκιμασίαν τῷτῳ ληφόμενος, ὅστις τε ἀξίος ἐστίν, καὶ ὅστις

13. „Οὐ γὰρ ἵνα ἄλλοις ἀνεστis, ὑμῖν δὲ θλίψis“ (1).

Δὲν πρέπει, λέγει, ἐσεῖς νὰ δώσετε ἐλεημοσύνην ὑπὲρ τῶν δυνάμιν σας, ἵνα μὴ ἄλλοις ἐκ τῆς ἐλεημοσύνης σας ἔχον ἀνεστis καὶ κάθε ἀνάπαυσιν, ἐσεῖς δὲ ἐξ αἰτίας τῆς ὑπὲρ δυνάμιν ἐλεημοσύνης, λάβετε χρεῖαν καὶ σῶδειαν, καὶ συνοχωρηθῆτε· καὶ μὲν ὅπως ὁ Κύριος ἐπαίνεσεν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τὴν χήραν ἐκείνην, ὅπως ἔδωκεν ὅλον τὸν πλεόντῃς εἰς τὸ γαζοφυλάκιον, καὶ ἔμεινεν ἐνδεὴς καὶ ὑστερημένη· (Ματθ. 1β.) ἀλλ' ὁ Παῦλος δὲν κάμνει τῆτο, ὅτε παρακινεῖ τὴς Κορινθίους νὰ ἐλεήσουν ὑπὲρ τῶν δυνάμιν σας, σὺ μὲν, μὲν τὸ νὰ ἦτον ἀσθενεῖς εἰς τῶν Πίστιν καὶ τὸν λογισμόν, καὶ ἄλλο δὲ, μὲν τὸ νὰ ἦτον πλέσιοι· καὶ αὐτίσως ἤθελεν δώσουν κατὰ τὴν δυνάμιν ὅπως εἶχον, βέβαια ἤθελε γινῆ μία δόσις, καὶ σῖναξις πλεσιωτάτη. Καὶ πρὸς τῆτοις, διὰ τὴν ἡλιθίαν ὅτι οἱ Κορινθιοὶ ἔχουν ἀπὸ λόγων τῶν νὰ φερμανθοῦν, καὶ νὰ προθυμοποιηθοῦν ἀπὸ τὸ παράδειγμα τῶν Φιλιππησίων, καὶ Θεσσαλονικαίων, καὶ διὰ τῆτο ἀφίνει τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν ἐξουσίαν σας. Ὅμως εἰς τὰ ἀκόλουθα λόγια, αἰνιγματωδῶς τὴς παρακινεῖ εἰς τὸ νὰ ἐλεήσουν, ὅχι μόνον κατὰ τὴν δυνάμιν σας, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν δυνάμιν σας.

14. „Ἀλλ' ἐξ ἰσότητος (2) ἐν τῷ νυνῷ καιρῷ, τὸ ὑμῶν περίσδμα
„εἰς τὸ ἐκείνων ὑστέρημα, ἵνα καὶ τὸ ἐκείνων περίσδμα γεύηται
„εἰς τὸ ὑμῶν ὑστέρημα“.

Τὸ νόημα τῶν λόγων τῶν τῆς Ἀποστόλου εἶναι τῆτο· ἐσεῖς εἰσθε πλέσιοι καὶ γεμάτοι ἀπὸ ἀσπρά· οἱ πτωχοὶ δὲ πάλιν Χρεισianoὶ ὅπως μέλλετε νὰ ἐλεήσετε εἶναι πλέσιοι, καὶ γεμάτοι ἀπὸ τῆς πρὸς Θεὸν παρρησίας. Δότετε λοιπὸν ἐσεῖς εἰς ἐκείνους ἀπὸ τῆς ἀσπρά ὅπως σὰς περισδέουν, τὸ ὅποια ἐκεῖνοι δὲν ἔχουν, διὰ νὰ λάβετε καὶ ἐσεῖς ἀπὸ τῆς εἰς Θεὸν παρρησίας, τῶν ὅποιον ἐκεῖνοι μὲν ἔχον, ἐσεῖς δὲ ὑστερεῖσθε (3). Βλέπετε δὲ πῶς κρυφίως, καὶ χωρὶς νὰ τὸ αἰσθανθοῦν, κατασκευάζει ὁ Παῦλος καὶ τὸ νὰ δίδουν ὑπὲρ δυνάμιν· δι' ὅ,τι αὐτίσως, λέγει, θέλης νὰ λάβῃς ἀπὸ τὸ περίσδμα τῆς πρὸς Θεὸν παρρησίας τῶν πτωχῶν Χρεισianoῶν, δὸς καὶ ἐσύ εἰς αὐτοὺς ἀπὸ τὸ περίσδμα τοῦ πλέτους ὅπου ἔχεις.

„ὅς τις ἢ καὶ ῥῆμα γαγγυσμῷ μετὰ τῆς ἐπιδόσεως,
„ὅπερ πάσχειν οἱ πολλοὶ, δίδοντες μὲν, τὸ δὲ προ-
„δύμως ἢ προσιδέοντες, ὁ τὸ παρέχων μῆζον ἐστὶ καὶ
„τελειώτερον· πολλῷ γὰρ βέλτιον ἢναι, διὰ τῆς ἀξίως
„ὁρεῖται τοῖς ἀναξίοις, ἢ τῆς ἀξίως ἀποστερεῖν, δέει τῶν
„ἀναξίων“. (Λόγ. εἰς τὸν αὐτὸν Πατέρα) Διὰ τῆτο
εἶπεν ὁ Θεὸς Νύσσης Γρηγόριος ὅτι ἡ ἐλεημοσύνη δὲν
ἐκτεταται εἰς τὴν δόσιν τῶν χρημάτων, ἀλλ' εἰς τὴν προ-
σῆρσιν τῶν διδόντων· „Καὶ μηδεὶς ἐν μόναις ταῖς ὕλαις
„τὴν ἀρετὴν πιστῶν διατρέψω· οὐκ γὰρ ἂν οὐ παν-
„τὸς ἂν εἴη τὸ κατόρθωμα τῆτο, πλην τῶν δυνάμιν τινῶν
„πρὸς εὐπορίαν ἔχοντος· ἀλλὰ μοι δοκῇ δικαιότερον ἐν
„προμνήσει τὸ ποιῶν βλέπειν· ὁ γὰρ δευτέρως πρὸς
„τὸ ἀγαθὸν μόνον, κωλυθεὶς δὲ πρὸς τὸ καλὸν τῷ
„μὴ δυνάσθαι, κατ' ἐδὲν ἐλαττωται τῇ τῆς ψυχῆς
„διαδίδω, καὶ διὰ τῶν ἔργων τὴν γνώμην διέξαντος“.
(Ὁμιλ. ε. εἰς τὴν Μακαρισμῶν).

Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώρητος πρὸς ῥῆτον τῆτο ἐρμηνεύων
τὴν μὲν προθυμίαν τελείαν εἶναι προσήκη, καὶ δὲ
προσφερόμενα τῇ δυνάμει μετρεῖν ἡώδεν ὁ πᾶν ὅλον
Θεός· ὁ γὰρ πᾶν ποσότητι, ἀλλὰ τῆς γνώμης ὅρα τὴν
ποιότητα· „Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημίωσιν τῶν· „ὁ ἐλεῶν
ἐν ἰκαρόφῳ“. (Ρωμ. 1β. 8.) Καὶ ὁ ἱερός δὲ Αὐγὺς
εἰναι λέγει· „οὐδέ τις λόγος, ἢ κολάσεως ἀξίος, ὁ μὴ
„ποιῶν, ὁ ποιῶν ἢ δύναται· ἐχὶ πῶτον προσάδει, καὶ
„ἐν ὅρεσιν οἱ ποιμεῖς, καὶ ἐν διατρίβοις οἱ ποιηταί, καὶ
„οἱ ἀπαιδίδοντες ἐν ταῖς σαρκίαις, καὶ οἱ πεπαιδωμένοι

„νοὶ ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις, καὶ οἱ καθηγούμενοι ἐν τοῖς
„φροντιστηρίοις, καὶ οἱ προεσώτες ἐν τοῖς ἱεροῖς περμε-
„σι“; (Βιβλ. περὶ διττῆς ψυχῆς κεφ. 1α.)

(1) Ἑλλήπετα τὸ, γέννηται· ὡς παρακάτω πῶς λέ-
γει ὁ Ἀπόστολος.

(2) Ὁμοίως καὶ ἐδὼ λήπει τὸ, γεύεται.

(3) Τοῦτο τὸ ῥῆτον ἐρμηνεύειν τροπολογικῶς ὁ μέγας
Μακάριος, τῶν διὰ τῆς ἡσυχάζοντες καὶ χολάζοντες ἐν
τῇ προσδύχῃ, ὅσον καὶ διὰ τῆς ἐν κοινοβίῳ ἐντοῖς, καὶ τῆς
ἡσυχασίας διακονήσαντες ἀδελφοὺς, καὶ λέγει· ὅτι τὸ πε-
ρίσδμα τῶν ἡσυχαστῶν, καὶ σχολάζοντων ἐν ταῖς
προσευχαῖς ἀναπληροῖ τὸ ὑστέρημα τῶν κοινοβιακῶν, καὶ
διακονήσαντων αὐτοὺς· ὁμοίως καὶ τὸ περισδμα τῶν κοι-
νοβιακῶν καὶ διακονήσαντων τῶν ἡσυχαστῶν, ἀναπληροῖ τὸ
ὑστέρημα τῶν ἡσυχαστῶν· καὶ ἐστὶ διὰ τῆς ἀναπληρώ-
σεως τῶν ὑστερήματος καὶ τῶ ἐνός μέρους, καὶ τῶ ἄλλου, γί-
νεται ἰσότης· „μητε ὁ ἀδιαλείπτως προσκαρτερῶν ταῖς
„εὐχαῖς, τὸ μὴ ἔστω ποιῶν δυναμῶν, κατεπαυρῶν·
„μητε ὁ τῇ διακονίᾳ ἐσώπων ἐκδίδως, τῇ τῇ προσευ-
„χῇ χολάζοντος κατηγογγυζέτω· ὡς εἴγε μετὰ ποι-
„αύτης ἀπλότητος τε καὶ διαδίδεως ἀλλήλοις, προσφέρων-
„το, γίνεται τὸ περισδμα τῶν ταῖς εὐχαῖς ἐμπαρα-
„μερόντων, ἐπὶ τὸ ὑστέρημα τῶν διακονήσαντων· καὶ αὐτίς
„τὸ πᾶν διακονήσαντων περισδμα, ἐπὶ τὸ ὑστέρημα τῶν
„ταῖς εὐχαῖς σχολάζοντων· καὶ ὡς μάλλον ὁ ἰσότης“.
(Κεφ. 3. περὶ Προσευχῆς)

ἔχεις· εἰ δὲ καὶ θέλεις νὰ λάβῃς ὁλόκληρον τὴν ἀπαμοιβὴν, καὶ τὴν παρρησίαν ὅπως ἔχον οἱ πτωχοὶ Χριστιανοὶ πρὸς τὸν Θεόν, δός καὶ σὺ εἰς αὐτοὺς ὅλον σε τὸν πλοῦτον· τὸ ὅποιον τὸτο εἶναι ὑπὲρ τῶν δυνάμιν, ὥσπερ ὅτι εἶναι ἐκ τῆ ὑπερήματος· ἀλλὰ τὸτο, ὡς εἶπον, κρυφίως τὸ φανερόν· ὁ Παῦλος καὶ χωρὶς νὰ τὸ καταλάβουν· κατὰ τὸ φαινόμενον ὁμως τὸ συμβεβηκέναι νὰ ἐλεήσουν κατὰ τὴν δυνάμιν τες.

15. „Ὅπως γένηται ἰσότης, καθὼς γέγραπται „ὁ τὸ πολὺ, οὐκ ἐπλεόνασε· καὶ ὁ τὸ ὀλίγον, ἐκ ἡλαττόνησε“ (Ἐξ. 15. 18.) (1)

Πῶς ἤθελε γένῃ ἰσότης; αἰσῶς, λέγει, καὶ ἐσθὲς ὅπως ἐλεῖτε, καὶ ἐκεῖνοι ὅπως ἐλεοῦνται, δώσετε ὅσας εἰς τὸν ἄλλον ἐκεῖνα ὅπως σὰς περισσέουν, καὶ ἀπολαθῶς, ἐὰν ἀναπληρώσῃτε ὅσας τῶ ἄλλῃ τὰ ὑπερήματα. Καὶ ποῖα ἰσότης εἶναι αὐτῇ, νὰ δίδῃ τινὰς πνευματικὰ ἀγαθὰ, καὶ νὰ πέρῃ σωματικὰ ἀγαθὰ; ἡ ἰσότης ἐδῶ δὲν ἐννοεῖται, καὶ ὅ εἶναι πλούσιότερα, ἢ ἀτιμότερα καὶ διδόμενα, καὶ λαμβανόμενα· ἀλλὰ καὶ ὅ ἐκεῖνο μὲν ὅπως περισσάει εἰς ἐσῶς, τὸ δίδετε εἰς τὰς πτωχὰς, ἐκεῖνο δὲ πάλιν ὅπως περισσάει εἰς τὰς πτωχὰς, τὸ δίδουσι παρομοίως καὶ ἐκεῖνοι εἰς ἐσῶς. Καὶ ἐκ τῶ ἐναντίου, ἐκεῖνο ὅπως ἐσθὲς οἱ πλείστοι ὑπερεῖσθε, τὸ λαμβάνετε ἀπὸ τὰς πτωχὰς· καὶ πάλιν ἐκεῖνο ὅπως ὑπερένται οἱ πτωχοὶ, τὸ λαμβάνουν ἀπὸ ἐσῶς τὰς πλεονείας. Ὅσον κατὰ τὸτο γίνεται ἰσότης καὶ εἰς τὰ δύο μέρη, τῶν πλουσίων καὶ ἐλεούντων, καὶ τῶν πτωχῶν καὶ ἐλεουμένων (2). Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον· ἡ ἰσότης, λέγει, αὐτῇ, γίνεται μόνον εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα, εἰς δὲ τὸν μέλλοντα, πολὺ ὑπερέχουν ἐκεῖνα ὅπως ἔχουν νὰ δώσουν οἱ πτωχοὶ εἰς τὰς πλεονείας· καὶ ὅ, τι ἐκεῖνοι μέλλουν νὰ δώσουν εἰς αὐτοὺς αἰῶνια ἀγαθὰ, αὐτὶ τῶν προσκαιρῶν χρημάτων ὅπως ἔλαβον, καὶ μέλλουν νὰ τὰς δεχθῶν εἰς τὰς ἐρανοὺς μονάς των· „Ποιήσατε γὰρ φησὶν „ἐαυτοῖς φίλους ἐκ τῶ Μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας, ἵνα, ὅταν ἐκλίπητε, δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς“· (Λυκ. 15. 9.) ὥστε συσφαλθῆτε καὶ ταπεινωθῆτε ἐσθὲς οἱ πλείστοι, ἐπειδὴ οἱ πτωχοὶ σὰς ὑπερβαίνειν κατὰ τὰ πνευματικὰ καὶ μόνιμα ἀγαθὰ, ὅπως ἔχον καὶ σὰς δίδουν. Φέρει δὲ ὁ Παῦλος εἰς παράδειγμα ἐκεῖνο ὅπως ἡκολούθει ὅταν οἱ Ἑβραῖοι ἐμάζοναν τὸ Μάννα· ὅσα μὲν, διὰ νὰ δείξῃ πῶς γίνεται ἡ ἰσότης· ὅτι ὅταν ὁ πλείσιος ὅπως ἔχει τὸ πολὺ, δώσῃ τὸ περισσεῦον εἰς ἐκεῖνον ὅπως ἔχει τὸ ὀλίγον, ὅτε ὁ πλείσιος πλεονάζει καὶ αὐξάνει τὸν πλοῦτόν τιν, διὰ τὸ δίδει τὸ περισσεῦον· οὔτε ὁ τὸ ὀλίγον ἔχων, ἐλαττονεῖται καὶ ὑπερεῖται, διὰ τὸ λαμβάνει ἐκεῖνο ὅπως δὲν ἔχει ἀπὸ τὸν πλείσιον. Ὅμοιως τὸ αὐτὸ ἀκολουθεῖ καὶ εἰς τὴν πρὸς Θεὸν παρρησίαν τῶν πτωχῶν, ἀπὸ τῶν ὁποίων αὐτοὶ δίδουσι εἰς τὰς ἐλεούντας αὐτοὺς πλεονείας. Καὶ διὰ ἄλλῳ αἰτίαν δὲ ἔφερε τὸ παράδειγμα τῶ Μαμωνᾶ, διὰ νὰ κατορθώσῃ ἄλλο πρᾶγμα μεγαλύτερον, ἢ γὰρ διὰ νὰ δείξῃ εἰς τὰς πλεονείας, ὅτι καθὼς ἡκολούθει εἰς τὸ Μάννα, καὶ ἐκεῖνοι ὅπως ἐμάζοναν περισσότερον, ἢ ὀλιγώτερον Μάννα, ὅλοι ἀνέσκοπον νὰ ἔχουν ὅσα καὶ τὸ αὐτὸ ἴσον μέτρον, μετὰ τὸ νὰ ἐπαίδευσεν ὁ Θεὸς τὴν πλεονεξίαν καὶ ἀχορτασίαν ἐκείνων ὅπως ἐμάζοναν τὸ περισσεῦον.

(1) Ἦτοι ὁ τὸ πολὺ μάννα συβέξας, ἐκ ἐπλεονάσας· καὶ ὁ τὸ ὀλίγον μάννα συβέξας, ἐκ ἡλαττόνησεν· οὕτω γὰρ γέγραπται καὶ ἐν τῇ Ἐξόδῳ· „Καὶ συβέξαν ὁ τὸ πολὺ, καὶ ὁ τὸ ἡλαττόν· καὶ μετρήσαν· τες γομὲρ, ἐκ ἐπλεονάσεν ὁ τὸ πολὺ, καὶ ὁ τὸ ἡλαττόν, ἐκ ἡλαττόνησεν“· (Ἐξ. 15. 18.)

(2) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεσσαλονίκης Δεσπότης Γρηγόριος τῶν πατέρων· „διδάσκει τις διὰ τῶν γυνῶν πούτων καὶ χαμαζήλων χριῶν πού σώματος... κατὰ τὴν Δεσπότην· τὴν παραγγελίαν καὶ παραίνεσιν, εἰ πὸ περισσὴν, παρασχοὶ ποῖς τὰς ἀρετὰς κεκτημένοι, (πτωχοὶ γὰρ οἱ ἐπίπαν ὅσοι τῶν κατὰ σώμα χριῶν) διὰ τῶς μεταδόσεως αὐτῆς, ἀναπληρῶσαι τὴν ἐπ' ἀρετῆς ἐκκλίνον, καὶ τὴν ἐπὶ τῇ σερήσει πούτων, διδῶν τὴν διαφυγὴν· καὶ τοῦτο δηλῶν Παῦλος ὁ μέγας πρὸς τὰς Κορινθίους γράφων, κοινωσίαν πρὸς τοὺς Ἁγίους πᾶν μεταδόσιν αὐτῶν καλῶ“· (β'. Κορινθ. 4. 4.)

καὶ προῖον ἐπάγει· „τὸ ὑμῶν περισσεύμα εἰς τὸ ἐκάνων ὑσέρημα, ἵνα καὶ τὸ ἐκάνων περισσεύμα γένηται εἰς τὸ ὑμῶν ὑσέρημα“· (Λόγος εἰς τὸ Εὐαγγέλιον τῶ Πλεσίσι καὶ τοῦ Λαζάρου.)

Ὁ δὲ Θεοδώριος ἔτι φησὶν· „ὁ Δεσπότης Ἀπόστολος εἰς τὰ μεγάλα νομοθετεῖ“, ἀλλὰ τῇ ἀσθενείᾳ τῆς γνώμης τὸς νόμους μετρεῖ· ὅ δὲ χάριν ἔφη ἔχει ἵνα ἀλλοῖς ἀνέσις, ὑμῖν δὲ θλίψις, καὶ τῶν περισσῶν μεταδόναι προσέτιξεν, καὶ τὸ ἐντεῦθεν φερόμενον ὅπως ἔξεν κέρδος, ἵνα καὶ τὸ ἐκάνων περισσεύμα γένηται εἰς τὸ ὑμῶν ὑσέρημα· ἀντίδοσις, φησὶν, ἀρίστη γινώσκεται, καὶ τὰ ἐλαττόνα δίδοντες, τὰ μέγιστα λήψαμε· τῆς γὰρ ἀξιοπείνης καρτερίας αὐτοῖς κοινωνήσατε· μάλα δὲ εἰς καιρὸν καὶ τὴν μαρτυρίαν παρέθηκε· καὶ γὰρ ἐπὶ τῆς τῶ Μαμωνᾶ συβέξας τὴν ἰσότητά πούτην ὁ Δεσπότης ὑπέδειξεν· ἔδεν γὰρ ὡνισεν ὁ τὸ πλέον συβέξας· τὸ γὰρ μέτρον ὁ μεγαλοῦρος τῶ δώρῳ συνέζευξεν“.

εισσότερον· τοιοῦτρόπως καὶ τώρα, δεῖ πρέπει τινὰς νὰ ἀγαπᾷ μὲ πλεονεξίαν καὶ περισσό-
τερα ἄσπρα, ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπῃ τὰ χρειάζονται.

16. „Χάρις δὲ τῷ Θεῷ τῷ δόντι τῷ αὐτῷ σπουδῶν ὑπὲρ ὑμῶν
„ἐν τῇ καρδίᾳ Τίτου“.

Αφ' ὧς ὁ Ἀπόστολος ἀμίλησεν εἰς τὰς Κορινθίους ὅσα ἦτον πρόπον περὶ τῆς ἐλεημοσύ-
νης, τώρα λοιπὸν ἐδῶ ἐπαινεῖ ἐκείνους ὅπῃ ἐσάλησαν διὰ νὰ μαζώξουν, καὶ νὰ πάρουν
τὴν ἐλεημοσύνην ταύτην, νὰ μὲ τὰς ἐπαίνους αὐτὰς, γινόμενοι ἐκεῖνοι ἔξω ἀπὸ κάθε
ὑποψίας, ἐμβάσουν εἰς τὰς καρδίας τῶν Κορινθίων προθυμίαν εἰς τὸ νὰ δώσῃ ὁ καθ'
εἷας τὴν κατὰ δύναμιν ἐλεημοσύνην· ἐπειδὴ δὲ ἀνάμεσα εἰς τὰς ἀπεσταλμένους, πρῶτος
ἦτον ὁ Τίτος, διὰ τὸ καὶ ὁ Ἀπόστολος πρῶτον τὸν ἐπαινεῖ, καὶ λέγει πῶς ἦτον ἀποτέ-
λεσμα τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, τὸ νὰ παρακινήσῃ αὐτὸς νὰ ὑπηρετήσῃ εἰς τὴν σύναξιν τῆς
ἐλεημοσύνης ταύτης· διὰ τὸ ὁ Θεός, λέγει, ἔβαλε μέσα εἰς τὴν καρδίαν τοῦ τῷ ἰδίᾳ
σπεδὸν καὶ προθυμίαν ὅπῃ καὶ ἐγὼ ἔχω εἰς τὸ τὸ πρᾶγμα. Μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα πα-
ρακινεῖ τὰς Κορινθίους ὁ Παῦλος διὰ νὰ κάμουν πλεσίαν, καὶ ἀξιόλογον τὴν δόσιν τῆς
ἐλεημοσύνης· δι' ὅ,τι αὖ ὁ Θεός, λέγει, ἐκίνησεν εἰς τὸ τὸν Τίτον, φανερόν ὅτι καὶ ὁ Θεός
εἶται ὅπῃ ζητεῖ τὴν ἐλεημοσύνην ταύτην ἀπὸ λόγου σας, καὶ λοιπὸν χρεωθεῖτε νὰ κάμετε
τὴν δόσιν ἀξίαν τοῦ Θεοῦ.

17. „Ὅτι τὴν μεν παράκλησιν ἐδέξατο· σπεσδιότερος δὲ ὑπάρχων,
„αὐθαίρετος ἔζηλθε πρὸς ὑμᾶς“.

Πόθεν εἶναι φανερόν, ὃ μακάριε Παῦλε, ὅτι ὁ Θεός παρεκίνησε τὸν Τίτον νὰ ὑπάγῃ εἰς
Κόρινθον διὰ νὰ συνάξῃ τὴν ἐλεημοσύνην; διὰ τὸ δι' οὗτος, λέγει, ὅπῃ ἀπὸ λόγου με παρε-
κινήθη ὁ Τίτος εἰς τὸ, ἐδέχθη προθυμῶς τὴν παρακίνησιν, καὶ δεῖ ἐγγύς, ἀλλὰ καὶ
αὐτὸς θεληματικῶς ἀπὸ λόγου τοῦ εὐήκε καὶ ἦλθεν εἰς ἐσᾶς· ὥστε, αὐ καὶ ἐγὼ δεῖ ἡθέλω
παρακινήσω αὐτὸν, αὐτὸς ἡθέλω δείξῃ ἀπὸ λόγου τοῦ ἰδικῶς τοῦ προθυμίαν εἰς τὸ.

18. „Συνεπέμφαμεν δὲ μετ' αὐτῶ τὸν ἀδελφόν, ὃ ὁ ἔπαινος ἐν τῷ
„Εὐαγγελίῳ διὰ πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν“.

Μετ' αὐτοῦ μετ' ἐπεμψέν, ὅτι ὁ ἀδελφὸς ἔπεμψε ἐπέμφθη μαζί με τὸν Τίτον, εἶναι
ὁ Εὐαγγελιστὴς Λευκάς, διὰ τὸ Εὐαγγέλιον ὅπῃ ἔγραφε· μετ' αὐτοῦ δὲ πάλιν λέγουν, ὅτι
εἶναι ὁ Βαρνάβας, δι' ὅ,τι καὶ τὸ ἄγραφον κήρυγμα, τὸ ὁποῖον ἐκήρυττεν ὁ Βαρνάβας,
Εὐαγγέλιον ὀνομάζεται· δεῖ αὐξάνει δὲ, εἰς πλάτυναι ὁ Παῦλος καὶ ἐγκώμια τὰς, κα-
θὼς καὶ τὸ Τίτω, ἴσως διὰ τὸ δεῖ ἦτον γνωστὸς εἰς τὰς Κορινθίους, ὁ δὲ Τίτος ἦτον γνω-
στὸς εἰς αὐτάς. Πλὴν καὶ εἰς αὐτὸν ἀρκετὸν πλέκει ἐγκώμιον, διὰ τὸ λέγει πῶς αὐτὸς δεῖ
κηρύττει ἀπλῶς Εὐαγγέλιον, ἀλλὰ καὶ ἐπαινεῖται διὰ τὸ Εὐαγγέλιον, ὅχι ἀπὸ δῶ, ἢ
τρεῖς ἀνθρώπους, ἀλλὰ ἀπὸ ὅλας τὰς Ἐκκλησίας τῶν Χριστιανῶν.

19. „Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ χειροτονηθεὶς ὑπὸ τῶν Ἐκκλησιῶν σωέκ-
„δημος ἡμῶν, σὺν τῇ χάριτι ταύτῃ τῇ διακονομένῃ ὑφ' ἡμῶν“.

Εδῶ ἐπαινεῖ ὁ Παῦλος τὸν ἀποσταλτὰ ἀδελφόν, εἴτε τὸν Λευκᾶν, εἴτε τὸν Βαρνάβαν,
ἀπὸ τῶν κρείστων καὶ ἀπόφασιν ὅπῃ ἔκαμαν ἐκεῖνοι ὅπῃ τὸν ἐδιάλεξαν· ὅχι μόνον λέγει
αὐτὸς κηρύττει τὸ Εὐαγγέλιον, ὡς προκομμένος καὶ δίδοκιμος, ἀλλὰ καὶ πρὸς τούτοις ἐχει-
ροτονήθη ἀπὸ τὰς τῶν πιστῶν Ἐκκλησίας συνέκλητος ἡμῶν, ἡτοι διὰ νὰ περὶπατῇ εἰς τὸ
κήρυγμα μαζί με ἡμᾶς· ὥστε καθὼς εἶναι κοινῶς τὸ κήρυγμα, ἔτσι εἶναι συγκοινωνός
καὶ τῶν πειρασμῶν καὶ κινδύνων ὅπῃ ἀκολουθοῦν εἰς τὸ κήρυγμα. Αὐτὰ δὲ τὰ λόγια περισσό-
τερον ἀρμύζουσιν εἰς τὸν Βαρνάβαν, παρὰ εἰς τὸν Λευκᾶν· διὰ τὸ ὁ Βαρνάβας ἀφωρίσθη ἀπὸ
τὸ Πνεῦμα τοῦ Ἁγίου εἰς τὸ νὰ ἦναι τὸ Παῦλος συνέκλητος· „εἶπε γάρ φησι τὸ Πνεῦμα τοῦ
„Ἁγίου· ἀφώρισαν δήμοι πάντες Βαρνάβαν, καὶ τὸν Σαῦλον εἰς τὸ ἔργον ὃ προσκέκλημαι
„αὐ-

αὐτὲς“ (Πράξ. ιγ'. 2.)· ἐχειροτονήθη δὲ καὶ ἐψηφίσθη διὰ τὰ διακονῇ μαζί με ἐμένα εἰς τὴν χάριν ταύτην, ἥτοι καὶ εἰς τὴν διακονίαν τῆς ἐλεημοσύνης τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πτωχῶν (1).

„Πρὸς τὴν αὐτὴν τῇ Κυρίᾳ δόξαν, καὶ προθυμίαν ὑμῶν“.

Η'τοι διὰ τὰ δοξάζεται καὶ ὁ Θεός, καὶ διὰ τὰ γυνήτε καὶ ἐσεῖς προθυμότεροι· ὥσπερ ὅτε ἐκεῖνοι ὅτε μέλλουν νὰ δεχθῶν τὰ ἄσπρα τῆς ἐλεημοσύνης σας, οἷος δηλαδὴ ἦτον ὁ Τίτος, καὶ ὁ Βαρνάβας, εἶναι δόκιμοι καὶ κἀνείνας δεῖ δύναται νὰ βάλῃ κατ' αὐτῶν κάμμιαν κακίαν ὑποφίαν, ὅτι ἔχον νὰ ἐξοδώσιν ἀπὸ αὐτὰ, ἢ νὰ οικειοποιηθῶντι ἐξ αὐτῶν.

20. „Σπελλόμενοι τῷτο, μήτις ἡμᾶς μωμήσῃται ἐν τῇ ἀδρότητι τῶν
„τῇ τῇ διακονομένη ὑφ' ἡμῶν“.

Α'ξιος εἶναι τῇ ἀληθείᾳ ὁ λόγος ἕως τῆς Ἀγίας τῇ Παύλου ψυχῆς, καὶ τῆς πολλῆς ἐκείνης προνοίας καὶ συγκαταβάσεως· διὰ τῷτο, λέγει, τὰς ἀδελφὰς τέτας ἐπέμψαμεν, καὶ ὅχι εἷνα, ἀλλὰ περὶ αὐτὰς, ἐπειδὴ σπελλόμεθα, ἤγουν φοβόμεθα, διὰ τὰ μὴ μᾶς ὑποπτόσῃτινας, ὅτι σφετερίζομεν, καὶ οικειοποιούμεθα τὰ ἄσπρα τῆς ἐλεημοσύνης· καὶ δεῖ εἶπεν ὅτι φοβόμεθα μήπως ἐσεῖς μᾶς κατηγορήσετε πῶς ἔχομεν νὰ τὰ οικειοποιηθῶμεν, ἀλλὰ ἄλλος τις, διὰ τὰ μὴ θυμωθῶν οἱ Κορίνθιοι πᾶς ὑποπτεύονται ἀπὸ τὸν Παῦλον, ὅτι τοιαῦτα ἀνοίκεια φρονέσι περὶ αὐτῶν. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ λέγει ἡ ἀδρότης, ἥτοι τὸ πλῆθος, καὶ ἡ πλεσία σύναξις τῶν ἁσπρῶν τῆς ἐλεημοσύνης σας, εἶναι ἀρκετὴ νὰ δώσῃ ὑποφίαν εἰς τὰς περιέργους καὶ ποιηρὰς, ὅτι ἔχουν νὰ σφετερισθῶν, ἀνίσως καὶ δεῖ κάμωμεν ἀσφάλειαν, καὶ βεβαιότητα εἰς αὐτά.

21. „Προνοῦμενοι καλὰ, ὅ μόνον ἐνώπιον Κυρίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον
„ἀνθρώπων“ (2).

Β'λέπε τὴν ἀγίαν ψυχὴν τῇ πᾶκαλει Παύλου πῶς ἐφρόντιζε νὰ μὴ προξενήσῃ αἰτίαν σκανδάλου εἰς κἀνείνα ἀνθρώπων· δι' ὅ,τι δεῖ εἶπεν, ἐγὼ εἶμαι καθαρὸς ἀπὸ τῆς ὑποφίαν ταύτης· λοιπὸν ὅποιος θέλει ὡς φλυαρὴν διὰ λόγους· ἀλλὰ καθὼς προνοῦμαι ἐνώπιον τῇ Θεῷ, ἤγουν καθὼς φροντίζω διὰ τὰ φαίνομαι ἀνεγκλητος, καὶ ἀκατηγόρητος ἔμπροσθεν τῇ Θεῷ, πισπετρόπως φροντίζω νὰ φαίνομαι ἀκατηγόρητος καὶ ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων. Καὶ μάλιστα, ὅσον περὶ αὐτὸν εἶναι οἱ ἀνθρώποι ἀδελφεῖς εἰς τὸν λογισμὸν, καὶ ὑποπτεύουσι, καὶ σκανδαλίζονται, τὸσον περὶ αὐτὸν πρέπει νὰ συγκαταβαίῃ τις εἰς αὐτὸς, καὶ νὰ μὴ τὰς δίδῃ αἰτίαν σκανδάλου· διὰ τὴν καὶ εἰς τὰ μικρὰ παιδία συγκαταβαίνομεν, καὶ κάμνομεν πολλὰς ἐκεῖνο ὅτε θέλομεν, ἀνίσως καὶ ἀγαπῶμεν νὰ βασιλεύσωμεν τὴν ἀδελφείαν καὶ νηπιισφροσύνην τῆς.

22. „Συνεπέμψαμεν δὲ αὐτοῖς τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν, ὃν ἐδοκιμάσαμεν
„ἐν πολλοῖς πολλάκις σπασδαῖον ὄντα, νυνὶ δὲ πολὺ σπασδαῖον
„ρον, πεποιθήσει πολλῇ τῇ εἰς ὑμᾶς“.

Κ'οντα εἰς τὰς ἀνωτέρω δύο Ἀδελφὰς ὅτε ἔσειλον ὁ Παῦλος διὰ τὴν ἐλεημοσύνην, τὸν Τίτον λέγων, καὶ τὸν Βαρνάβαν, προσθέττει ἀκόμη καὶ ἄλλον τρίτον, ὀνομάζοντα αὐτὸν

Ἀδελ-

(1) Ὅρα περὶ τῷτο εἰς τὸ β'. Κεφάλαιον τῆς πρὸς Γαλάτας, ὅπου γράφεται· „καὶ γινώσκοντες τὴν χάριν τῆς
„δοθῆσαν μοι Ἰάκωβος, καὶ Κυρῆς, καὶ Ἰωάννης, οἱ δο-
„κῶντες σύλοι εἶναι, δεξιὰν ἔδωκαν ἐμοί, καὶ Βαρνάβαν
„κοινωνίας, ἵνα ἡμεῖς εἰς τὰ Ἔθνη, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν
„περιουσίαν· μόνον τῶν πτωχῶν ἵνα μνημονεύωμεν, ὃ
„καὶ ἐσπούδασα αὐτῷ τῷτο ποιῆσαι“. (Γαλ. β'. 9.)
Καὶ ὁ Θεοδώρητος δὲ λέγει ἐρμηνεύων τὸ ῥητὸν αὐτό·
„τὸν τελομακάριον Βαρνάβαν πρὸς ἡμεῖς χαρακτηρί-
„σαι· αὐτὸς γὰρ καὶ ἐν Ἀντιοχείᾳ σὺν τῇ μακαρίᾳ

„Παύλῳ τῆς χειροτονίας τετύχηκε... καὶ ἐν Ἱεροσολύ-
„μοις ὑπερὸν σὺν αὐτῷ πρὸς τοὺς θείους Ἀποστόλους ἐ-
„ποιήτατο πᾶς σωθήκας“· καὶ φέρεται εἰς μαρτυρίαν πρὸς
ἀνωτέρω ῥητὰ τῶν Πράξεων, καὶ τῆς πρὸς Γαλάτας.

(2) Τῷτο τὸ ἴδιον λέγει καὶ ὁ Παροιμιαστής „Προ-
„νοῦ καλὰ ἐνώπιον Κυρίου καὶ ἀνθρώπων“· (Παρ.
γ'. 4.) ἀπ' ὅ ἡρανόσθη ὁ Ἀπόστολος· καὶ εἰς τὴν
πρὸς Ῥωμαίους δὲ εἶπεν ὁ αὐτὸς Παῦλος· „Προνοῦ-
„μενοι καλὰ ἐνώπιον πάντων ἀνθρώπων“. (1 β'. 17.)

Ἀδελφόν· συζαίνει δὲ αὐτὸν εἰς τὰς Κορινθίους, μὲ τὸ νὰ λέγῃ ὅτι τὸν ἐδοκίμασε, καὶ ἔκρινε πῶς αὐτὸς εἶναι σπευδαῖος, καὶ ἐνάρτος εἰς πολλὰ πράγματα, καὶ πολλαῖς φοραῖς· ἐπίτασις δὲ ἐπαίνου εἶναι τὸ νὰ διπλασιάσῃ τὰ ὀνόματα τῶ Ἀδελφοῦ τῆς, καλῶν αὐτὸν σπευδαῖον, καὶ σπευδαιότερον. Τώρα γὰρ λέγει, καὶ σπευδαιότερος ἔγινε, διὰ τὴν ἐλπίσιν, ὅτι ἐσεῖς θέλετε κάμῃ πλουσιωτέραν τὴν ἐλεημοσύνην, εἰς τὴν ὁποίαν μέλλει αὐτὸς νὰ ὑπηρετήσῃ (1).

23. „Εἴτε ὑπὲρ Τίτου (2) κοινωνὸς ἐμὸς, καὶ εἰς ὑμᾶς συνεργός“.

Ἡ τοι αἰσῶς, λέγει, πρέπη νὰ εἰπῶ τι ἐγκώμιον διὰ τὸν Τίτον (ἐλλειπτικὸν γὰρ σχῆμα ἐμπαχειρίσθη ὁ Παῦλος ἐδῶ) αὐτὸ ἔχω νὰ εἰπῶ δι' αὐτὸν, δηλαδὴ ὅτι εἶναι ἐδικός μου κοινωνός, καὶ συνεργεῖ εἰς τὴν ἐδικλῦσας διδασκαλίαν, καὶ ὠφέλειαν· ἢ νοεῖται καὶ ἔτι, ὅτι αἰσῶς κάμετε κάμμίαν χάριν, καὶ περισσοτέραν ἐλεημοσύνην διὰ τὴν παρουσίαν τῶ Τίτου, νὰ ἠξέδρετε ὅτι δὲ ἐκάμετε τὴν χάριν καὶ αὐτῷ εἰς τὸν τυχόντα ἄνθρωπον, ἀλλὰ εἰς τὸν ἐδικόν μου σύντροφον, καὶ κοινωνόν.

„Εἴτε (3) ἀδελφοὶ ἡμῶν“.

Ταῖς αἰσῶς, λέγει, πρέπη νὰ σᾶς εἰπῶ τι ἐγκώμιον καὶ διὰ τὴν ἄλλαν δύο ἀδελφούς, τὴν ἀποσεβασμένην μετὰ τὸν Τίτον (ἐλλειπτικὸν γὰρ σχῆμα ἐμπαχειρίσθη καὶ ἐδῶ, καθὼς λέγει ὁ Φώτιος Ἐπιστολῇ ρζζ'. Γεωργίῳ Νικομηδείας) καὶ αὐτοὶ ἔχουσιν μεγάλα δίκαια νὰ νομίζωνται ἀπὸ λόγουσας πῶς εἶναι ἀξιόπιστοι, διὰ τὴν εἶναι ἀδελφοὶ μου κατὰ Πνεῦμα, γνήσιοι, καὶ ἀληθεῖς.

„Ἀπόστολοι Ἐκκλησιῶν“.

Ἡ τοι αὐτοὶ οἱ δύο ἀδελφοὶ οἱ μετὰ τὸν Τίτον ἐρχόμενοι, ἐψηφίσθησαν, καὶ ἀπεσάλαθσαν ἀπὸ τὰς Ἐκκλησίας τῶν πιστῶν Χριστιανῶν.

„Δόξα Χριστῷ“.

Τὸ μεγαλύτερον ἐγκώμιον ἐφύλαξεν ἐδῶ ὁ Παῦλος καὶ τὸ ἔβαλεν ὑπερώτερα· αὐτοῖ, λέγει, οἱ ἀδελφοὶ, οἱ συναποσάλαθέντες μετὰ τὸν Τίτον, εἶναι δόξα τῷ Χριστῷ· λοιπὸν ἐκείνῃ τὴν τιμῇ, καὶ ὑπακοῇ ὅπως ἠθέλετε δείξετε εἰς αὐτὸς, εἰς τὸν ἴδιον Χριστὸν τὴν δέχνετε.

24. „Τὴν ὃν ἐνδύσιν τῆς ἀγάπης ὑμῶν, καὶ ἡμῶν καυχήσεως ὑπὲρ ὑμῶν, εἰς αὐτὸς ἐνδύσασθε, εἰς πρόσωπον τῶν Ἐκκλησιῶν“.

Τώρα, λέγει, ἐσεῖς οἱ Κορινθιοὶ, δείξετε πῶς ἀγαπᾶτε ἐμένα, καὶ πῶς ἐγὼ δὲ καυχῶμαι ματαίως, καὶ ἰδοὺς διὰ λόγουσας, ἀλλὰ ἀληθῶς καὶ σπουδῶν μετὰ τὰ πράγματα· θέλετε δὲ δείξετε ἀγάπην εἰς ἐμένα, αἰσῶς δείξετε ἀγάπην εἰς αὐτὸς ὅπως σέλω· διὰ τὴν ἢ πρὸς αὐτὸς ἀγάπη, εἰς ἐμένα ἀναφέρεται· ὅχι δὲ μόνον ἐκ ἐμένα ἀναφέρεται ἢ πρὸς αὐτὸς ἀγάπη, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ εἰς τὸ πρόσωπον τῶν Ἐκκλησιῶν τῶ Χριστῷ ἔχει νὰ ἀναφερθῇ ἐκείνη ἡ τιμὴ, καὶ ὑπακοή, καὶ ἀγάπη ὅπως ἠθέλετε δείξετε εἰς αὐτὸς, ἥτοι εἰς τὴν τιμὴν τῶν Ἐκκλησιῶν, αἱ ὁποῖαι τὸς ἔσειλαν.

ΚΕ.

(1) Σημειώσω, ὅτι ὁ Θεοδώριτος λέγει, πῶς ὁ ἀδελφός ἐστι ὁ συμπεφυδὸς μετὰ Τίτου, καὶ Βαρνάβαν, ἀλλὰ ὁ Ἀπολλῶς, ὡς φαίνεται· ἐπειδὴ καὶ ὑπέσχετο ὁ Παῦλος νὰ πέμψῃ τὸν Ἀπολλῶν εἰς τὴν προτέραν πόλιν Κορινθίους Ἐπιστολῇ. „Περὶ δὲ Ἀπολλῶν τοῦ ἀδελφοῦ, πολλὰ παρεκάλεσα αὐτὸν, ἵνα ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς μετὰ τῶν ἀδελφῶν, καὶ πάντως ἐκ ἡμῶν δεύει.“ (Θεὸς δηλ.) ἵνα ἔλθῃ· ἐλθούστω δὲ ὅταν δικά-

σῇ, ῥησιν“. (α. Κορ. ις. ιζ.) τώρα δέ, ἐπειδὴ, ὡς φαίνεται, εὐκαίρως, ἀπεσάλαθ.

(2) Ἡ ἀναπληρωσὶς τῆς ἐλλειπτικῆς τούτης αὐτῆς εἶναι· „εἴτε ὑπὲρ Τίτου καὶ λέγει, κοινωνός ἐμὸς, καὶ εἰς ὑμᾶς συνεργός“.

(3) Ἡ ἀναπληρωσὶς τῆς ἐλλειπτικῆς τούτης αὐτῆς εἶναι· „εἴτε ὑπὲρ τῶν ἄλλων δύο καὶ λέγει, ἀδελφοὶ ἡμῶν ἐστὶν αἱ αὐτῆς“.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Θ'.

1. „Περὶ μὲν γὰρ τῆς διακονίας τῆς εἰς τὰς Ἀγίας, περὶ τὸν μου
„εἰς τὸ γράφειν ὑμῖν“.

Αγκαλὰ καὶ ὁ Παῦλος εἶπε πόσα πολλὰ λόγια, διὰ τὰ παρακινήσει τὰς Κορινθίους νὰ δώσουν ἐλεημοσύνην· καὶ ἀγκαλὰ πάλιν ἔχει νὰ εἰπῇ διὰ αὐτὴν, μὲ ὅλα ταῦτα ἐδῶ λέγει, ὅτι εἶναι περὶ τὸν εἰς αὐτὴν τὸ νὰ γράφῃ δι' αὐτήν· τὸ τοῦτο δὲ τὸ κάμνει σοφῶς, διὰ τὰ νὰ ἡμπορῇ νὰ τραβίξῃ αὐτὰς περισσότερον εἰς ἐκεῖνο ὅπῃ θέλει, καὶ διὰ τὰ τὰς καταπείσῃ καλλίτερα· διὰ τὸ αὐτὸν θέλων ἐντραποῦν, αἰσῶς ὁ μὲν Παῦλος ἔχει ὑπολήψιν δι' αὐτὰς ὅτι δὲν χρειάζονται συμβεβηέντες εἰς τὸ νὰ ἐλπίσουν, αὐτοὶ δὲ ἤθελαν φανῆν τῆς ὑπολήψεως τῆ μεγάλης Πύλης κατώτεροι.

2. „Οἶδα γὰρ τὴν προθυμίαν ὑμῶν, ὡς ὑπὲρ ὑμῶν καυχῶμαι
„Μακεδόσιν, ὅτι Ἀχαΐα παρεσκώλασαι ἀπὸ πέριτυ“.

Ηξάρω, λέγει, καὶ ἐγὼ τὴν προθυμίαν ὅπῃ ἔχετε ἀδελφοί μου εἰς τὸ νὰ ἐλεῇτε· καὶ ὅχι μόνον ἐγὼ ἡξάρω τὸ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς Μακεδόνας, ἥτοι εἰς τὰς Φιλιππησίους, καὶ Θεσσαλονικεῖς τὸ καυχῶμαι, ὅτι ὅχι μόνον ἡ Κόρινθος, ἀλλὰ καὶ ὅλη ἡ Ἀχαΐα (1) εἶναι ἐτοίμη νὰ δώσῃ ἐλεημοσύνην· καὶ ἄλλοι δὲν λείπει, πάρειξ τὸ νὰ ἔλθουν οἱ ἀδελφοὶ νὰ παραλάβουν τὰ συναχθισόμενα τῆς ἐλεημοσύνης χρήματα· ὥστε, ἐντροπὴ μεγάλη ἔχει νὰ προσκινήσῃ εἰς ἐμὰς, αἰσῶς φανῶ πῶς καυχῶμαι ματαίως, καὶ ψεύδωμαι εἰς τὰς Μακεδόνας· καὶ αἰσῶς δὲν εἶγῃ τὸ καύχημά μου ἀληθινόν· δηλαδή, ἔχω νὰ ἐντροπιασθῶ ἐὰν ἡ ἐλεημοσύνησας δὲν φανῇ πλοσία, καὶ ἀξία τῆ καυχήματός μου.

- „Καὶ ὁ ἐξ ὑμῶν ζῆλος ἠρέθισε τὰς πλείονας“.

Καὶ πῶς αὐτῶν ἐλεγχεν ὁ Παῦλος ὅτι οἱ Μακεδόνες ἀπὸ λόγων ἐπαρακινήθησαν νὰ δώσωμεν ἐλεημοσύνην, καὶ τὸν Παῦλον ἐπαρακάλεσαν νὰ τὴν δεχθῇ, τὰρα δὲ λέγει, ὅτι ἐπαρακίνησαν αὐτὰς εἰς τὸ τοῦτο ὁ ζῆλος τῶν Κορινθίων· Ἡ λύσις τῆς ἀπορίας εἶναι, διὰ τὸ δὲν λέγει ἐδῶ ὅτι ὁ ζῆλος τῶν Κορινθίων ἐπαρακίνησαν εἰς ἐλεημοσύνην ὅλως τὰς Μακεδόνας, διὰ τὸ ἔτιζεν ἠθέλουν ἦναι ἐναντίον μὲ τὸ αὐτῶν· ἀλλὰ λέγει ὅτι παρεκίνησε τὰς περισσότερας ἀπὸ αὐτὰς· δι' ὅ,τι, ἄλλοι μὲν ἀπὸ τὰς Μακεδόνας, ἀπὸ λόγων ἐπαρακινήθησαν εἰς τὸ νὰ ἐλεήσωμεν, καὶ ἄλλοι δὲ, ἐπαρακινήθησαν ἀπὸ τὸν ζῆλον τῶν Κορινθίων· διὰ τὸ οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι, κέντρον χρειάζονται, καὶ παρεκίνησιν εἰς τὸ καλόν, καὶ ὅλοι ἀπὸ λόγων τῶν δὲν προαιρουῦνται τὸ ἀγαθόν, καὶ τὴν ἀρετήν· ἡ νοεῖται καὶ ἔτιζεν τὸ ρητόν· ὅτι δὲν ἐσυμβεβλήταμεν ἡμεῖς, οὐ δὲ ἐπαρακαλέσαμεν τὰς Μακεδόνας εἰς τὸ νὰ ἐλεήσωμεν, ἀλλὰ μόνον ἐπαινέσαμεν ἐσᾶς τὰς Κορινθίους πῶς εἰσθε ἐτοιμοὶ νὰ ἐλεήσετε, καὶ τοῦτος μόνος ὁ ἐπαινος ἐσάθη ἀρκεστὸς νὰ πύς παρακινήσῃ. Βλέπετε, ὡ ἀγαθῶς, σοφίαν τῆ μακαρίης Παύλης; πῶς καὶ τὰς Μακεδόνας παρεκίνησαν εἰς τὴν ἐλεημοσύνην μὲ τὸ μέσον τῶν Κορινθίων, καὶ πάλιν τὰς Κορινθίους παρεκίνησε μὲ τὸ μέσον τῶν Μακεδόνων; Διδάσκαλοι, λέγει, ἐγίετε εἰς τὰς Μακεδόνας ἐσῆς οἱ Κορινθιοί, καὶ παράδειγμα τῆ καλῆς τῆς ἐλεημοσύνης, λοιπὸν μὴ φανῆτε ἐσῆς οἱ Διδάσκαλοι κατώτεροι εἰς τὴν ἐλεημοσύνην ἀπὸ τὰς μαθηταίσας, ἥτοι ἀπὸ τὰς Μακεδόνας.

3. „Ἐπεμψα δὲ τὰς ἀδελφάς, ἵνα μὴ τὸ καύχημα ἡμῶν τὸ ὑπὲρ
„ὑμῶν, κενωθῇ ἐν τῷ μέρει τῷ τῷ, ἵνα (καθὼς ἔλεγον) παρα-
„σκευασμένοι ᾖτε“.

Εδῶ ὁ Ἀπόστολος ὥσάν νὰ κάμνῃ τὸν ἑαυτόν του πῶς εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς Κορινθίους, καὶ διὰ τὸ φοβεῖται καὶ ἔχει ἀγῶνα διὰ λόγων· λέγει γὰρ ὅτι, ἐπειδὴ ἐκαυχῆθηκα διὰ

(1) Ποῖον μέρος τῆς Μορίας ὀνομάζεται Ἀχαΐα, ὅρα εἰς τὴν ὁποσημείωσιν (Ῥωμ. ι. ε. 26.).

διὰ λόγους εἰς τὰς Μακεδόνας, ἐφοβήθηκα μήπως φανῶ φεύσης εἰς τὸ καύχημα ὅπου ἔκαμα, καὶ ἐντραπῶ· καὶ διὰ τὸ ἐπεμῆα τὰς ἀδελφὰς διὰ νὰ μὴ κενωθῇ, ἦγαν διὰ νὰ μὴ φανῇ ἡ καύχησης ὅπως εἶπον διὰ λόγους, ματαίᾳ, καὶ εὐκερος, ἥτοι ψεύδης· διὰ τὴν ἐγὼ, λέγει, κατὰ πειστικότητα διὰ λόγους, ἐκαυχήθηκα εἰς ὅλας τὰς Μακεδόνας· ὥστε εἰὰν τώρα ἐσεῖς φανήτε κατώτεροι ἀπὸ τοὺς Μακεδόνας, κατὰ τὴν ποσότητα τῆς ἐλεημοσύνης, κοινὴ ἔχει νὰ γινῇ ἡ ἐντροπὴ, καὶ εἰς ἐμένα ὅπου ἐκαυχήθηκα, καὶ εἰς ἐσᾶς, διὰ τοὺς ὁποίους ἐκαυχήθηκα· πλὴν φοβεῖμαι, λέγει, νὰ μὴν ἐντραπῶ, ὅχι εἰς κάδε ὑπόθεσιν, ἀλλ' εἰς τὸ μέρος τῆτο, ἥτοι εἰς τὴν περὶ ἐλεημοσύνης ὑπόθεσιν ταύτην. Ταῦτα δὲ πάντα ἐποίησα, λέγει, διὰ νὰ εἰσθε ἐτοιμοὶ εἰς τὸ νὰ ἐλεήσετε, καθὼς καὶ ἔλεγον εἰς τὰς Μακεδόνας, ὅτι ὅλοι οἱ ἐν τῇ Ἀχαΐᾳ Χριστιανοὶ εἶναι ἐτοιμοὶ, καὶ καμμία ἐκείνῃς εἰς αὐτὰς δεῶν εἶναι.

4. „Μήπως, εἰὰν ἔλθωσι σωὲν ἐμοὶ Μακεδόνες, καὶ εὐρωσιν ὑμᾶς ἀπαρασκευάζουσιν, κατασχυρῶμεν ἡμᾶς, (ἵνα μὴ λέγωμεν ὑμᾶς (1)) ἐν ταύτῃ τῇ ὑπόστασι τῆς καυχήσεως“.

Πάλιν τὰ αὐτὰ λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, καὶ αὐξάνει περισσότερον τὸν φόβον, καὶ τὴν ἀγωνίαν ὅπως ἔχει διὰ τὰς Κορινθίους, καὶ παρακινεῖ αὐτοὺς μὲ ἀνθρωπίνους συλλογισμὸς εἰς τὸ νὰ εἶναι ἐτοιμασμένοι νὰ ἐλεήσωσι· λέγει γὰρ ὅτι, ἴσως μὲν εἰς ἐμένα θάρρῃτε πῶς σὰς συγχωρῶ, καὶ διὰ τὸ πῶσον δεῶν ἐντρέπεσθε, εἰὰν δεῶν εὐρεθῇτε ἐτοιμοὶ εἰς τὸ νὰ ἐλεήσετε· ἀλλὰ εἰὰν τύχῃ νὰ ἔλθωσι εἰς Κόρινθον μαζί με ἐμένα καὶ Μακεδόνες, τὸ ὅποιον εἶναι ἀκόλουθον, καὶ εἰὰν αὐτοὶ σὰς εὐρωσι πῶς εἰσθε ἀέτιμοι εἰς τὴν ἐλεημοσύνην, τότε πόσον θέλωμεν ἐντραπῶμεν καὶ ἡμεῖς, καὶ ἐσεῖς; διὰ τὴν μεγαλιτέρα ἐντροπὴ ἀκολουθεῖ νὰ γίνεταί ποτε, ἔστιν εἶναι παρόντες, ἔστιν, καὶ ἀγνώριστοι ἀνθρώποι, παρὰ ὅταν εἶναι οἰκεῖοι, καὶ γνωστοί. Δεῶν εἶπε δὲ ὅτι αἰσῶς σὰς εὐρωσι ὅπως νὰ μὴ θέλετε νὰ δώσετε ἐλεημοσύνην, ἀλλὰ αἰσῶς σὰς εὐρωσι ἀέτιμους εἰς ἐλεημοσύνην· δι' ὅ,τι, αἰσῶς ἦναι ἐντροπήσας καὶ κατασχυρῶν, τὸ νὰ μὴ εἰσθε ἐτοιμασμένοι, καὶ τὸ νὰ μὴ δώσετε ὀλίγῳ καὶ χωρὶς ἀργοπορίαν τὴν ἐλεημοσύνην, πόσον μᾶλλον εἶναι ἐντροπήσας τὸ νὰ μὴ δώσετε τελείως ἐλεημοσύνην; ἢ τὸ νὰ δώσετε αὐτὴν ὀλιγωτέρᾳ ἀπὸ τὸ πρέπον, καὶ κατὰ τὴν ὑπόληψιν ὅπως σὰς εἶχον; Συσέλλει δὲ καὶ μετελάζει τὸν λόγον λέγωντας· ἐγὼ θέλω ἐντραπῶ (διὰ νὰ μὴ λέγω ὅτι καὶ ἐσεῖς θέλετε ἐντραπῆτε) ἐν τῇ ὑπόστασι ταύτῃ τῆς καυχήσεως, ἦγουν ὅχι εἰς ἄλλαν ὑπόθεσιν, ἀλλὰ εἰς ταύτην μόνην τὴν περὶ ἐλεημοσύνης, ἐπειδὴ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα εἰσθε ἐπαινετοί, καὶ ἀκατηγόρητοι. Τῆτο δὲ τὸ λέγει ὁ Παῦλος, ὅχι διὰ νὰ τὰς κολακεύσῃ, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ νὰ τὰς κάμῃ προθυμοτέρας εἰς τὴν ἐλεημοσύνην, ἵνα αὐτοὶ ὅπως εἶναι ἀξιοί, καὶ εὐδόκιμοι εἰς ὅλας τὰς ἄλλας ἀρετάς, μὴ φαίωσιν ἀδόκιμοι καὶ ἀνάξιοι εἰς ταύτην μόνην τὴν ἀρετὴν τῆς ἐλεημοσύνης, καὶ κατώτεροι τῆς τιμῆς καὶ ὑπολήψεώς των. Λέγωντας δὲ ὅτι, διὰ νὰ μὴ εἰπῶ ὅτι καὶ ἐσεῖς ἔχετε νὰ ἐντραπῆτε, μετὰ τὸν, λέγω, τὸν λόγον δείχνει, ὅτι αὐτοὶ ἔχον περισσότερον ἀπὸ τὸν Παῦλον νὰ ἐντραποῦν· ἐπειδὴ αὐτῶν εἶναι τὸ σφάλμα, καὶ ἔχει τὸ Παῦλος· ὑπόστασιν δὲ ὀνομάζει, αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν, καὶ τὸ πρᾶγμα τῆς καυχήσεως.

5. „Ἀναγκαῖον ἔν ἡγήσάμην παρακαλέσαι τὰς ἀδελφὰς, ἵνα προέλθωσιν εἰς ὑμᾶς, καὶ προκαταρτίσωσι τὴν προεπηγγελμένην εὐλογίαν ὑμῶν, ταύτῃ εἶναι ἐτοιμὴν ὅπως, ὡς ὀλογίαν, καὶ μὴ ὡς πλεονεξίαν“.

Διὰ νὰ μὴ φανῇ ὁ Ἀπόστολος ὅτι λέγει ἐναντία, ἐπειδὴ αὐτῶν μὲν εἶπον ὅτι εἶναι περὶ τὸν εἰς ἐμένα νὰ γράφω εἰς ἐσᾶς περὶ ἐλεημοσύνης, ἔπειτα δὲ πάλιν γράφει περὶ αὐτῆς· διὰ ταῦτα, λέγω, τώρα ἐδῶ διαλέγεται περὶ τῆς πλεονεξίας τῆς μετὰ τὴν ἐλεημοσύνην,

(1) Ἑλληνικὴ ἐκδοχὴ τὸ, κατασχυρῶμεν, ἥτοι „ἵνα μὴ λέγωμεν, μήπως ὑμᾶς κατασχυρῶμεν, ἢ ἵνα μὴ λέγωμεν, ὅτι ὑμᾶς κατασχυρῶμεν“.

σύνης, καὶ περὶ τῷ ὅτι πρέπει νὰ κάμνῃ αὐτὴν μετὰ προθυμίας· ὁ Θεὸς καὶ διὰ τῆτο, λέγει, ἔπειμα τὸς ἀδελφούς· ἐπειδὴ δὲ παραινέει τὸς Κορινθίους εἰς δύο ἐναντία, καὶ εἰς τὸ νὰ ἐλεῇσιν πλεσιώως, καὶ εἰς τὸ νὰ ἐλεῇσιν προθύμως, διὰ τῆτο σοφώτατα τὸν λόγον μεταχειρίζεται· καὶ πρῶτον μὲν λέγει, ὅτι πρέπει νὰ ἐλεῇσιν προθύμως· δεύτερον δὲ, ὅτι πρέπει νὰ ἐλεῇσιν καὶ πλεσιώως. Λέγει λοιπὸν περὶ τῆ πρώτου ὅτι εἶναι εὐλογία καὶ αὐξήσις πᾶν ὑπαρχόντων σας, ἐκεῖνο ὅπου δίδετε· ὅποιος δὲ δίδει εὐλογίαν, καὶ αὐξήσιν τῶν ὑπαρχόντων τε, αὐτὸς δοῦν λυπ. κ. α. Δείχνει δὲ μὲ τῆτο ὁ Παῦλος, ὅτι καὶ ὁ καρπὸς τῆς ἐλεημοσύνης πᾶν ἐνθὺς ἔχει νὰ βλαστήσῃ, καὶ ὅτι ἐκεῖνοι ὅπῃ ἐλεῖν εἶναι γεμάτοι ἀπὸ καθε εὐλογίαν, καὶ πλεσιόπται. Καὶ δοῦν ἀρκέσθῃ μόνον εἰς τὰ λόγια ταῦτα, ἀλλὰ ἐπαρσθεσε καὶ τοῦτο, ὅτι, μὴ δίδετε τὴν ἐλεημοσύνην ὡσαύτῃ πλεονεξίαν· μὴ νομίζετε, λέγει, ὅτι λαμβάνομεν τὰ ἄσπρα τῆς ἐλεημοσύνης σας διὰ νὰ σᾶς πλεονεκτήσωμεν, καὶ νὰ σᾶς ζημιώσωμεν, ὅχι· ἀλλὰ διὰ τὴν θέλωμεν νὰ σᾶς προξενήσωμεν μάλιστα εὐλογίαν, καὶ αὐξήσιν τῶν ὑπαρχόντων σας· ὥστε ὅποιος σαρικῶς δίδει ἐλεημοσύνην, αὐτὸς φαίνεται ὡσαύτῃ νὰ πλεονεκτῇται, καὶ νὰ ζημιώνεται, καὶ ὅχι ὡσαύτῃ νὰ λαμβάνῃ παρὰ Θεοῦ εὐλογίαν, καὶ αὐξήσιν τῶν ὑπαρχόντων τε.

6. „Τὶτο δὲ (1) ὁ σπάρων φειδομεύως, φειδομένηως καὶ θερίστα· καὶ ὁ σπάρων ἐπ' εὐλογίαις, ἐπ' εὐλογίαις, καὶ θερίστα“.

Τώρα ἐδῶ μεταβαίνει ὁ Παῦλος εἰς τὴν δειντέραν ὑπόθεσιν, περὶ τῆς ὁποίας εἶπομεν ἀνωτέρω, ἡγοῦν εἰς τὸ νὰ παραινέσῃ τὸς Κορινθίους νὰ ἐλεῇσιν πλεσιοπαρόχως, καὶ λέγει· καὶ τῆτο ἀκόμη προσθέτω κοντὰ εἰς ἐκεῖνα ὅπῃ εἶπον ἀνωτέρω, ἡγοῦν ὅτι δοῦν πρέπει νὰ ἐλεῇτε ἐσῆς οἱ Χριστιανοὶ φειδωλῶς, καὶ μὲ ἀκρίβειαν, ἀλλὰ μὲ πλεσιόπται (2). Δοῦν εἶπε δὲ, ὅτι μὴ ἐλεῇτε μικρολόγως, καὶ μὲ ὀλιγόπται, ἀλλὰ ἔβαλον εὐφημότερον ὄνομα, τὸ τῆς φειδῆς, καὶ τῆς ἀκρίβειας· ἀνόμασε δὲ τὴν ἐλεημοσύνην σπῶρον, διὰ νὰ καταλάβῃ ὅποιος ἐλεῇ ὅτι περισσότερα λαμβάνει, παρὰ ὅπῃ δίδει· καθὼς καὶ ἐκεῖνος ὅπῃ σπέρνει, περισσότερα θερίζει, παρὰ ὅπῃ σπέρνει. Ἀφ' οὗ δὲ εἶπεν ὁ Παῦλος, ὅτι πρέπει νὰ ἐλεοῦν οἱ Χριστιανοὶ μὲ πλεσιόπται, πάλιν λέγει, ὅτι πρέπει νὰ ἐλεῇν οἱ αὐτοὶ καὶ μὲ προθυμίαν· δι' ὅ, τὸ νὰ σπείρῃ τινὰς ἐπ' εὐλογίαις, τῆτο φανερὸν, ἡγοῦν ὅτι ὅποιος ἐλεῇ, μὲ προθυμίαν πρέπει νὰ ἐλεῇ· καθὼς καὶ ἐκεῖνος ὅπῃ σπέρνει μὲ ἐλπίδα ὅτι ἔχει νὰ θερίσῃ περισσότερον, μὲ προθυμίαν σπέρνει.

7. „Ἐκα-

(1) Ἐλεῖται ἐσαυτῷ τὸ προσίδημι τοῖς ἐρημένοισι· ἡτοι „αὐτὸν δὲ προσίδημι τοῖς ἐρημένοισι, ὅτι ὁ σπάρων φειδομεύως“ κτ.

(2) Διὰ τῆτο λέγει καὶ ὁ Θεὸς Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ὅτι ὅσῳ τίνες ἔχει περισσότερον πλοῦτον, ὡσαύτῃ πλεσιότεραν χρεώσῃ νὰ κάμνῃ τὴν ἐλεημοσύνην. „Διὰ τοῦτο καὶ οἱ πλετώντες τῶν πτωχόντων μάλλον κολάζονται ὄντες κακοί, ὅτι μὴ ἐν ἀδελφείᾳ γενομένοι· ἡτοι γὰρ μοι λέγε, ὅτι δὲδωκάσιν ἐλεημοσύνην· ἡ γὰρ μὴ κατ' ἀξίαν δὲδωκάσιν, ἡδὲ ὡσαύτῃ διαφεύξονται τὴν κόλασιν· ἡ γὰρ τῶ μέτρῳ τῶν δεδομένων ἡ ἐλεημοσύνη κρίνεται, ἀλλὰ τῇ ἀγαθότητι τῆς γνώμης. Προσέταξε γὰρ ὁ Χρυσὸς περισσεύσαι τὴν δικαιοσύνην ἡμῶν πλείονα τῶν Γραμμάτων, καὶ Φαρμακῶν· ὥστε καὶ ἐλεημοσύνην δῶν, μὴ πλείονα δὲ ἐκείνων, ἐκ ἐισελήσῃ εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν. Καὶ πόσον ἐκείνοι παρέχον ἐλεημοσύνην; τῶν ὄντων ἀπάντων δεκάτην καὶ πάλιν ἑτέραν δεκάτην· καὶ μετὰ ταύτης τρίτην· ὥστε παρ' αὐτοῦ, τὸ τρίτον τῆς ὑσίας παρέχον· τρεῖς γὰρ δεκάται συμπληροῦναι τῆτο ποσοστί· καὶ μετὰ ταῦτα καὶ ἀπὸ τῆς, καὶ τὰ πρῶτα, καὶ ἑτέρα πλείονα. . .

Epistole di S. Paolo. Tom. II.

„Εἰδὲ ὁ πῶ τρεῖς δὲ, μάλλον δὲ τῶν ὄντων τὸ ἡμῶν (μετὰ γὰρ πάντων ἐκείνων συμπληροῦναι τὸ ἡμῶν εἶναι)· εἰ τῶν οὖν ὁ πῶ ἡμῶν διδὸς ἡδὲ ἐργάζεται, ὁ μὲν δὲ τὸ δέκατον παρέχον, τίνος ἀξίος εἶσαι; ἀκόπως οὖν ἔλεγε, (ὁ Κύριος δηλ.) ὀλίγοι οἱ σωζόμενοι“.

(Ὁμιλ. ξδ' ἐν τῶν Ματθ.)
Καὶ πάλιν λέγει· „Διὰ τοῦτο πολλοὶ ἡμῶν δὲ σου εἶναι, καὶ ἀγαπᾶς τὴν φιλανθρωπίαν· Ἀκούοι γὰρ τί φησιν ὁ Προφήτης· „ἐλεῖσόν με ὁ Θεὸς κατὰ τὸ μέγεθος ἐλεός σου“· ἡτοι καὶ ἡμᾶς τὴν πλεσίαν οὕτως ἐλεῖν δὲ, κατὰ τὸ μέγεθος ἐλεός σου παρ' ἡμῶν· οἱ γὰρ ἂν γενοίμεθα περὶ τοὺς ὁμοδούλους, ποιούμεθα τὸ δέκατον· ποῖον δὲ ἐλεός μέγα; ὅταν μὴ ἐκ σου περισσεύματος δῶμεν, ἀλλ' ἐκ τοῦ ὑπερήματος“.

(Ὁμιλ. ξ' ἐν τῶν Ματθ.) Καὶ ἀλλοῦ· ὁ αὐτὸς φησιν· „τί γὰρ ὄφελος, εἴπε μοι, ὅταν πλοῦτον ἔχῃς, τρεῖς δὲ παρ' ἐκείνου, ὅσων ἀντιστῇ ἀπὸ τῆς λαγῆς κυάδων δόση, καὶ μὴδὲ χήρας γυναικὸς μεγαλοφυλίαν ζηλώσης; πῶς δὲ ἐρίης· ἐλεῖσόν με ὁ Θεὸς κατὰ τὸ μέγεθος ἐλεός σου, καὶ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρῶν σου, ἐξέλεον τὸ ἀκόμημά με· αὐτὸς ἡ κατὰ τὸ μέγεθος ἐλεός σου, πᾶσα δὲ ἡδὲ κατὰ τὸ μικρόν“.

L

7. „Ἐκαστος καθὼς προαιρᾶται τῇ καρδίᾳ· μὴ ἐκ λύπης, ἢ ὄχι ἀνάγκης· ἱλαρὸν γὰρ δότῳ ἀγαπᾷ ὁ Θεός“. (Παρ. κβ'. 8.)

Πλατύνει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος περισσώτερον τὸν λόγον τε ὅτι πρέπει οἱ Χριστιανοὶ τῆς Κορινθίας νὰ ἐλεῶν μὲ προθυμίαν, καὶ δευτέρως πλατύνει τὸν λόγον τε νὰ ἐλεήσουν μὲ πλεονεξία, διὰ τὴν ἡδύτητα, ὅτι τὸ παράδειγμα τῶν Μακεδόνων, καὶ Θεσσαλονικέων, ἦτον ἱκανὸν νὰ παρακινήσῃ αὐτὰς εἰς τὸ νὰ ἐλεήσουν πλουσίως, ἐν τρεπτομένους διὰ νὰ μὴ φανοῦν ἀπὸ ἐκείνους κατώτεροι· ἰατρᾷ δὲ καὶ τῷ γνώμῳ ἐκείνων ὅπως ἔμελλον νὰ ἐλεήσουν· ὅτι δηλαδὴ πρέπει νὰ ἐλεήσουν θεληματικῶς, διὰ νὰ ᾔναι καὶ ἀρετὴ ἡ παρ' αὐτῶν γινόμενή ἐλεημοσύνη· διὰ τὴν τοιαύτην γινόμενον, δευτέρως ἀρετὴ (1). Ὁ Παῦλος λοιπὸν, καθὼς εἶναι διδάσκαλος τῆς ἀρετῆς, θέλει ὅτι οἱ μαθηταὶ τῆς Χριστιανότητος νὰ κάμνουν τὴν ἀρετὴν, καθὼς ἀπαιτεῖ τὸ ὄνομα καὶ ὁ ὀρθὸς λόγος τῆς ἀρετῆς. Καὶ πρὸς τοιοῦτος θέλει ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ μισθὸς τῆς ἐλεημοσύνης τῶν Κορινθίων νὰ ᾔναι τέλειος καὶ ὁλόκληρος εἰς αὐτὰς, μὴ τὸ νὰ κάμνουν αὐτὴν θεληματικῶς· διὰ τὴν ἐκείνο τὸ καλὸν καὶ ἡ ἀρετὴ ὅπως γίνεται τοιαύτη, ἔχει κολοβὸν καὶ ἀτελὴ τὸν μισθόν. Διὰ τοῦτο λέγει, ὅτι καθεὶς οὗτος ἀπὸ ἐσᾶς, ὅς καμὴ τὴν ἐλεημοσύνην, καθὼς θέλει καὶ προαιρεῖται, καὶ ὄχι ἀπὸ λύπης τε, ἢ ἀνάγκης τε. Φέρει δὲ εἰς τοῦτο μαρτυρίαν ἀπὸ τῶν Σολομώντων ὅπως λέγει· „ἱλαρὸν δότῳ ἀγαπᾷ ὁ Θεός“ (2)· καὶ ἀγκαλὰ ὁ Σολομών εἶπε τὸ ῥητὸν τοῦτο εἰς τὸ νὰ δίδῃ τινὰς μὲ πλεονεξία, ὁ Παῦλος ὅμως ἐξέλαβε τὸ ῥητὸν εἰς τὸ νὰ δίδῃ τινὰς μὲ χαρὰν, καὶ προθυμίαν ψυχῆς· εἰ δὲ θέλεις, νήσων τὸ ῥητὸν ὅτι ἀρμόζει καὶ εἰς τὰ δύω, καὶ εἰς τὴν πλεονεξίαν τῆς ἐλεημοσύνης, καὶ εἰς τὴν προθυμίαν τῆς ψυχῆς, ὅπως δίδει τὴν ἐλεημοσύνην.

8. „Διωκτοὶ δὲ ὁ Θεὸς πᾶσαν χάριν περισσεῦσαι εἰς ὑμᾶς“.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα ἀνατρέπει ὁ Ἀπόστολος τὸν λόγον ὅπως συνεκρίβουν νὰ λέγουν μερικοὶ ὀλιγόπιστοι Χριστιανοί· ἐγὼ αἰσῶς δῶσα πολλά, φοβῶμαι μήπως γένω πτωχός. Λέγει λοιπὸν εἰς τὰς πλείους ὁ Παῦλος· Χριστιανοί, ὁ Θεὸς δύναται νὰ σᾶς κάμῃ τόσο ἀελλίπεις ἀπὸ τὰ χρειαζόμενα, ὥστε ὅπως νὰ ἡμπορῇτε νὰ κάμνετε καθεὶς χάριν, ἤγουν νὰ κάμνετε καθεὶς πλεονεξίαν ἐλεημοσύνης εἰς τὰς πτωχάς. Διὰ τοῦτο πλεονεξίως, καὶ ἀφρονοπαρόχως, ἵνα καὶ καθεὶς χάρις τῷ Θεῷ περισσώδῃ εἰς ἐσᾶς, ἵνα καὶ ἐκ τῆς πλείους χάριτος τῷ Θεῷ, αὐξάνῃ πάλιν καὶ περισσώδῃ πάντοτε ἡ πρὸς τὰς πτωχάς ἐλεημοσύνη σας.

„Ἴνα ἐν παντὶ πάντοτε πᾶσαν αὐτάρκειαν ἔχοντες, περισσεύετε εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν“.

Βλέπεις, Χριστιανέ, τί γράφει ἐδῶ ὁ Παῦλος; διὰ τὴν αὐτὴν δευτέρως εὐχεται εἰς τὰς Κορινθίους τὸ νὰ ἔχουν πλεονεξίαν, ἀλλὰ τὸ νὰ ἔχουν ὅσα εἶναι αὐτάρκη, καὶ ἱκανὰ εἰς τὰς σωματικὰς χρεῖας τῶν. Λέγωντας δὲ τοῦτο, δείχνει πῶς δευτέρως βιάζει αὐτὰς, ἐδὲ ἀναγκάζει νὰ δίδεν ἐλεημοσύνην ἀπὸ τὰ ὑπερήματα. Ἐπειδὴ αὐτὸ δίδεν ἀπὸ τὰ ὑπερήματα, δευτέρως

(1) Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἡ ἀρετὴ λέγεται ἀρετὴ, διὰ τὴν εἶναι καθ' ἑαυτὴν ἀρετὴ καὶ θελήσει· ὅθεν εἶπεν ὁ θεὸς Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός· „ἀρετὴ δὲ καλεῖται διὰ τὸ ἀρᾶσθαι· ἀρετὴ γὰρ καὶ θελήσει, διὰ τὸ ἀρετῶς καὶ αὐθελῶς τὸ ἀγαθὸν ποιεῖν ἡμᾶς, ὅχι ἀβελήπως καὶ ἀναγκαστικῶς“. (Λόγ. περὶ ἀρετῶν καὶ κακιῶν.) Διὰ τὴν δὲ ἡ ἀρετὴ εἶναι θεληματικὴ, διὰ τὴν εἶναι καὶ ἐκωνομένη· ἡ γὰρ ἀναγκαστικῶς γινόμενα, οὐκ εἶναι ἐκωνομένη. Αἶμα δὲ καὶ ὁ Νύκτας Γρηγόριος· „ἀδίστοτον γὰρ τι χρῆμα ἡ ἀρετὴ, καὶ ἐκωνομένη· τὴν δὲ κατηναγκασμένην, καὶ βεβιασμένην, ἀρετὴν εἶναι οὐ δύναται“. (Περὶ κατισχυῆς ἀνδρώεως κεφ. 15. Τόμ. α'.)

(2) Τὸ ῥητὸν τοῦτο ὅπου γράφει ὁ Σολομών· „Ἄνθρωπος ἱλαρὸν καὶ δότῳ εὐλογεῖ ὁ Θεός“. (Παρ. κβ'. 28.) Ὁμοίον δὲ μὲ αὐτὸ εἶναι καὶ ἐκεῖνο ὅπως λέγει ὁ σοφὸς Σαραχ· „ἐν πάτῃ δόσῃ ἱλαρώσῃ τὸ πτωχόν, πότισον“. (λβ'. 8.) ὅτι δὲ ἡ ἱλαρότης ἐκονοῦται ἀπὸ τὸν Σαραχ εἰς τὴν προθυμίαν καὶ χαρὰν τῆς ψυχῆς, μὲ τὴν ὅποιαν πρέπει νὰ κάμῃ τὴν ἐλεημοσύνην τινὰς, φανερῶς παρέρχεται τὸ ἐπιτερούμενον μετὰ τὸ ἀνωτέρω ῥητὸν· „Καὶ ἐν ευφροσύνῃ ἀγίασον, δεκάτῳ“. (πρὸς δ.) πάλιν ὅταν μια ψυχὴ μὲ προθυμίαν καὶ χαρὰν ἐλεῇ, ἡ χαρὰ αὐτὴ καὶ προθυμία τῶν παρακινῶν νὰ ἐλεῇ καὶ μὲ πλεονεξίαν. Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημαίνωμεν τὴν „ὁ ἐλεῶν ἐν ἱλαρότητι“. (Ρωμ. ιβ'. 8.)

δυν ἤθελαν ἔχεν ἀνάρκειαν, ἀλλὰ ἔκειψιν, καὶ εἶδεν τῶν ἀναγκαίων· διδάσκει δὲ ἀκόμη καὶ τὸτο, πῶς νὰ μεταχειρίζεται τινὰς τὰ δῶρα, καὶ ἀγαθὰ τὰ Θεοῦ καθὼς πρέπει, ἤγουν νὰ τὰ μεταχειρίζεται εἰς τὸ νὰ περιασθῇ εἰς κάθε ἔργον ἀγαθόν. Εἰς μὲν τὰ σωματικά, λέγει, εὐχομαι νὰ ἔχετε ὅσα εἶναι αὐτάρκη εἰς τὴν χρείαν σας, εἰς δὲ τὰ πνευματικά (τὸτο γὰρ δηλοῖ τὸ „εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν“) εὐχομαι νὰ ἔχετε περισσείαν, καὶ πλεονείηται, ἵνα ὅχι μόνον ἐλεῆτε περισσῶς, καὶ πλεονείητε, ἀλλὰ καὶ ἵνα κάμνετε πλεονείητε, καὶ φιλοτιμῶς κάθε ἄλλο ἔργον ἀγαθόν, καὶ θεάρετον.

9. „Καθὼς γέγραπται „ἐσκόρπισον, ἔδωκε τοῖς πένησιν· ἡ δικαιοσύνη αὐτῆς μένει εἰς τὸν αἰῶνα“. (Ψαλ. ριά. 5.)

Επειδὴ ὁ Παῦλος εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι διὰ τὰς περιστάσεις, τότε χάριν πόρα κατασκοπεύωντας, καὶ ἀποδείκνυντας τὸτο, φέρει μαρτυρίαν ἀπὸ τὸν Προφήτην Δαβὶδ λέγοντα· „ἐσκόρπισε“· δηλοῖ δὲ τὸ ἐσκόρπισε τὴν περισσείαν, καὶ πλεονείηται. Τὰ μὲν ἐν ἄσπρᾳ ὅπῃ δοθῇ ἐλεημοσύνη, δυν διαμένουσιν· ἡ δὲ δικαιοσύνη, ἥτοι ἡ φιλανθρωπία, καὶ ἡ πρὸς τὰς πτωχὰς ἐσπλαγχνία, ὅπῃ κερδηθῇ ἀπὸ τὰς δοθέντας ἄσπρας, (δικαιοσύνην δὲ ὀνομάζει τὴν φιλανθρωπίαν ταύτην, διὰ τὴν δικαιοσύνην τὸν ἐλεῆμονα, καὶ διαλύει τὰ ἁμαρτήματα·) αὕτη, λέγω, ἡ δικαιοσύνη, καὶ ἡ φιλανθρωπία μένει εἰς τὸν αἰῶνα, ἥτοι καὶ εἰς τὸν παρόντα, καὶ εἰς τὸν μέλλοντα (1). Διὰ τὸτο καὶ ὁ ἐλεῆμων αὐθροπος εἶναι ἐυλογημένος, καὶ ἀγαπητός ἀπὸ ὅλους· ὅθεν εἶπεν ὁ Σολομών· „ἐυλογία εἰς κεφαλὴν τῆς μεταδίδοντος“ (Παρ. ιά. 26.) καὶ τὰ τέκνα καὶ οἱ ἀπόγονοι τῆς ἐλεήμονος, εἶναι ἀγαπητοί, καὶ ἐυλογημένοι ἀπὸ τὰς μεταγενεστέρας, καθὼς εἶναι γεγραμμένον „ὅλως τὴν ἡμέραν, ἐλεῖ καὶ δανείζει ὁ δίκαιος, καὶ τὸ σπέρμα αὐτῆς εἰς ἐυλογίαν ἔσται“ (Ψαλ. λς'. 23.) (2).

10. „Ὁ δὲ ἐπιχορηγῶν σπέρμα τῷ σπείροντι, καὶ ἄρτον εἰς βρώσιν χορηγήσῃ, καὶ πληθύνῃ τὸν σπῆρον ὑμῶν, καὶ αὐξήσῃ τὰ γεννήματα τῆς δικαιοσύνης ὑμῶν“.

Μὲν τὰ λόγια ταῦτα ἐπιδύχεται εἰς τὰς Κορινθίους ὁ Ἀπόστολος ἐνταυτῷ καὶ τὰ σωματικά ἀγαθὰ, καὶ τὰ πνευματικά· καὶ βεβαιώνει τὸν λόγον, καὶ τὴν ἐκτέλεσιν, ἀπὸ τῆς αἰσθητικῆς γεωργίας· δι' ὅ,τι αἰσῶς ὁ Θεὸς δίδει σπέρμα, καὶ καρποφορίαν εἰς τοὺς γεωργὸς ἐκείνους ὅπῃ σπείρουν, καὶ αἰσῶς ὁ Θεὸς δίδει τροφὴν εἰς ἐκείνους ὅπῃ τρέφουσιν τὸ σῶμα, πολλὰ μᾶλλον θέλει δώσει τὰ πνευματικά ἀγαθὰ, εἰς ἐκείνους ὅπου γεωργῶσι τὸν ἔρπον, καὶ τρέφουσιν τὰς ψυχὰς, πῶς τὰς ἐδικαίων, ὅσον καὶ τὰς τῆς πλησίον. Μὲν τὰ λόγια δὲ ὅπου λέγει ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἂν ποτε ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ, καὶ νὰ πληθύνῃ τὸν σπῆρον σας, φανεροῦν ὅτι ὁ αἰσθητὴς πλεονεξία γίνεται σπῆρος πνευματικὸς, ὅταν δίδεται εἰς τοὺς πτωχοὺς· δι' ὅ,τι ἀπὸ τὸν σπῆρον τοῦτον τὸν πνευματικόν, ἤγουν ἀπὸ τὸν πλεονεξία τὸν εἰς τὰς πτωχὰς μοιραζόμενον, αὐξάνει κάθε ἔργον ἀγαθόν εἰς τὰς ἐλεήμονας, καὶ πληθύνει τὰ χερσὶν τῆς δικαιοσύνης, καὶ ἀρετῆς των· διὰ τὸτο καὶ ἀκολούθως λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς ἂν ποτε νὰ αὐξήσῃ τὰ γεννήματα τῆς δικαιοσύνης σας. (3) Σημείωσαι δὲ καὶ τὸτο ἐδῶ ὅτι ὁ Ἀπόστολος παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ δίδῃ εἰς τὰς ἐλεή-

(1) Ὅθεν ἦπεν ὁ Μέγας Βασιλεὺς· „πλὴν ἄλλα παράδοξον ἴσως φανέται σοι· ὁ μέλλων λέγων, πάντως, δὲ εἶναι ἀληθέστερον· σκορπιζόμενος ὁ πλεονεξία, καθ' ὃν ὁ Κύριος ὑποτίθεται τρόπον, πέφυκε παραμένον, συνεχόμενος δὲ, ἀποστρέφεται· ἐάν φυλάσῃς, ἔχ' ἐξῆς· ἐάν σκορπίσῃς, ἔκ' ἀπολείς“· „ἐσκόρπισε“ γὰρ, ἔδωκε πῶς περισσῶς, ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα“· (Λόγ. εἰς τὰς πλεονείητας.)

(2) Τὸτο κατ' Ἰεροχὴν ἠκολούθησεν εἰς τὰ τέκνα καὶ ἀπογόνους τῆς Ἀγίας ἐκείνης καὶ ἐλεήμονος Φιλαρέτης· διὰ τὴν ὅτι ὁ Κόσμος ὅλος, ὅταν ἐβλεπον τὰ τέκνα, καὶ μά-

λισα οἱ παρ' αὐτοῦ ἐλεηδότες, ἐσυνέδιζον νὰ λέγουν ἀγαπητικῶς καὶ μετὰ ἐυλογίας τὰ λόγια ταῦτα· „ἰδοὺ, τὰ ἐυλογημένα τέκνα τῆς ἐλεήμονος Φιλαρέτης“· καὶ λοιποὶ πληροῦσαι εἰς τὰ τέκνα τῆς ἐλεήμονος, ἐκείνη ὅπου ὑπεσχέθη ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἰσραὴλ· „ὅγ' ὅτι, ὡς πᾶν πνεῦμα ἐπὶ τὸ σπέρμα σου, καὶ τὰς ἐυλογίας μου ἐπὶ τὰ τέκνα σου“· (Ἰσαΐ. μδ'. 3.)

(3) Ὁ δὲ Θεοδώρετος λέγει, ὅτι διὰ τὸτο ὁ Παῦλος ἠνῶσε τὴν εὐχὴν ταύτην μετὰ τῶν παραινέσεων τῆς ἐλεημοσύνης, διὰ τὴν νὰ διδάξῃ τὸν πλεονεξία τῆς δικαιοσύνης, καὶ ὅτι ὁ Θεός, δυνάται μὲν νὰ δίδῃ πλεονείηται εἰς

ἐλεήμονας, ὅχι τρυφῶν, ἀλλὰ τροφοῦν· ἡγουν ὅχι πολυποικίλα, καὶ ἡδονικὰ φαγητὰ, ὅπως ἀποβλέπουν εἰς ἐξοφάνημα, ἀλλὰ φαγητὰ λιτὰ καὶ μονοειδή, ὅσα ἀποβλέπουν πρὸς σύσσειν, καὶ χρεῖαν τῷ σώματι. Ἄρτον γὰρ λέγει εἰς βρώσιν· τὰτο δὲ ἐρανίσθη ὁ Ἀπόστολος ἀπὸ τῶν Προφῆτῶν Ἡσαΐαν λέγοντες, „ὥς γὰρ εἶπὲ καταβῆν ὑετός, ἢ χιὼν ἐκ τοῦ ἡραῖ, καὶ ἡ μὴ ἀποσραφῇ, ἕως αὐτοῦ μεθύσῃ τὸ γῆλον, καὶ ἐκτεκῇ, καὶ ἐκβλαστήσῃ, καὶ ὁ σπέρμα τῶν σπείροντι, καὶ ἄρτον εἰς βρώσιν“. (Ἡσα. ιε. 10.)

11. „Ἐν παντὶ πλαστιζόμενοι εἰς πᾶσαν ἀπλότητα, ἥτις κατεργάζεται δι' ἡμῶν δόξα καὶ δόξαν τοῦ Θεοῦ“.

Ακόμη καὶ ἐδῶ δείχνει ὁ Ἀπόστολος πῶς πρέπει νὰ μεταχειρίζεται τινὰς τῶν πλουτῶν· λέγει γὰρ ὅτι δεῖν πρέπει νὰ σκάπηται, καὶ νὰ τὸν κρύπτῃ, ἀλλὰ νὰ τὸν ἐκχέῃ εἰς κάθε ἀπλότητα, ἡγουν νὰ τὸν δίδῃ μὲν κατὰ πλαστιότητα (1)· ἐπειδὴ ὅμως πολλοὶ δίδουν πλαστίως τὸν πλεονέκτημα εἰς πόρνας, καὶ μίμναι, καὶ θεάτρα, καὶ παίγνια, διὰ τὸ ἀκολούθως λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι ἡ πλαστία δόσις τῷ πλεονέκτημα, πρέπει νὰ γίνεσθαι, ὅχι εἰς τὰ πικρὰ καὶ ἄλλα ὅμοια κακὰ, ἀλλὰ εἰς τὰ καλὰ, καὶ θεάρεστα ἔργα, ἀπὸ τῶν ὁποίων προξενεῖται δόξα καὶ δόξα καὶ εὐδοκία εἰς τὸν Θεόν· καὶ ὅχι μόνον δόξα καὶ εὐδοκία εἰς τὸν Θεόν, ἀλλὰ καὶ ἄλλα πολλὰ ψυχωφελῆ, καὶ σωτήρια, τὰ ὅποια λέγει παρακάτω. Γράφει δὲ ταῦτα ὁ Παῦλος, διὰ νὰ δείξῃ τὰ καλὰ ἅπαντα γεννῶνται ἀπὸ τῆς πλαστίας δόσις πρὸς ἐλεημοσύνης, καὶ ἀκολούθως διὰ νὰ κἀμὲν τὰς Κορινθίους εἰς τὸ νὰ ἐλαίσαν πλαστίως.

12. „Ὅτι ἡ διακονία τῆς λειτουργίας ταύτης, ἡ μόνον ἐστὶν προσαναπληρῶσα τὰ ὑπερήματα τῶν Ἀγίων, ἀλλὰ καὶ περισσώδης διὰ πολλῶν δόξα καὶ δόξαν τοῦ Θεοῦ“.
13. „Διὰ τῆς δοκιμῆς τῆς διακονίας ταύτης· δοξάζοντες τὸν Θεόν ἐπὶ τῇ ὑποταγῇ τῆς ὁμολογίας ὑμῶν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀπλότητι τῆς κοινωνίας εἰς αὐτὸς, καὶ εἰς πάντας“.
14. „Καὶ αὐτῶν δεήσας ὑπὲρ ὑμῶν, ἐπιποθεύων ὑμᾶς διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν χάριν τοῦ Θεοῦ ἐν ὑμῖν“ (2).

Η διακονία, λέγει, ἡτοίη ἡ τῆς ἐλεημοσύνης σας δόσις πολλὰ καλὰ καταρθόνοι· διὰ τὴν ἑσῆς μὲν αὐτῶν, ὅχι μόνον πεποιθεῖτε τὴν χρεῖαν καὶ ἀνάγκην ἅπαντα ἔχον οἱ ἐν Ἱερουσαλὺμοις πτωχοὶ Χριστιανοί, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ περισσώδης, ἡγουν περισσώτερον ἀπὸ τὴν χρεῖαντας δίδετε εἰς αὐτούς· ὅθεν καὶ πολλὰ δόξα καὶ δόξαν προσφέρονται ἀπὸ αὐτῶν εἰς τὸν Θεόν διὰ μέσου τῆς ἐπαινετικῆς ταύτης καὶ μαρτυρικῆς διὰ τὴν φιλαδελφίαν ἐλεημοσύνης σας· οἱ γὰρ ἐν Ἱερουσαλὴμ πτωχοὶ Χριστιανοί οἱ τῶν ἐλεημοσύνης σας ταύτης λαμβάνοντες, δοξάζουσι τὸν Θεόν, ὅτι πόσον πολλὰ ὑπερέχοντες εἰς τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, ὥστε ὅπου

τε·

εἰς ὅλους τοὺς πτωχοὺς, τὰ ἀγαθὰ· διὰ τὴν αὐτῶν εἶναι ὅτι ἐξ ἀρχῆς ἔδωκεν αὐτοῖς σπὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ αὐτῶν τρέφει, ὅταν βαλῇ εἰς τὴν γῆν, καὶ αὐτοὶ εἰσὶν ὅτι διδοὺ τὴν ἐκ τοῦ σπόρου τροφήν αὐτοῖς σώματος, ὅμοιος δὲ τῶν ὀφειλῶν αὐτῶν ἀνθρώπων, δίδει διὰ μέσου τῶν ἀνθρώπων νὰ λαμβάνουν οἱ πτωχοὶ τὴν ζωοτροφίαν αὐτοῦ· καὶ σπὸν μὲν ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὴν ἐλεημοσύνην, γεννήματα δὲ δικαιοσύνης, τὴν ὀφειλὴν ἀνθρώπων, τὴν ἀπὸ τῆς ἐλεημοσύνης βλαπέναν.

(1) Ὅρα καὶ ὅτι ὁ μεταδίδων ἐν ἀπλότητι. (Ρωμ. ιβ. 8.) καὶ τὴν εἰς τὴν ὑποσημείωσιν.

(2) Ὁ δὲ Κερτικὸς Φώτιος λέγει ὅτι τὰ ρητὰ ταῦτα τὸ Ἀποστόλου, καὶ τὸ χωρίον τὸτο, εἶναι συνεσταλμένον, καὶ μελλεῖται, καὶ περιβολαῖ, καὶ ὑπερβαίνει ποικιλομένον, καὶ σχηματιζόμενον· ἡ δὲ αὐτοτέλει

αὐτῶν ῥημάτων εἶναι τοιαύτη· „Δοξάζοντες εἰς οἱ Ἀγγελοὶ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῇ ὑποταγῇ τῆς ὁμολογίας ὑμῶν, καὶ εἰς τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ· καὶ ἐπὶ τῇ ἀπλότητι τῆς εἰς αὐτοὺς κοινωνίας, καὶ εἰς πάντας“.

Πάλιν δοξάζοντες εἰς τὸν Θεόν καὶ ἐπὶ τῇ ὑπὲρ ὑμῶν δεικνύει αὐτῶν, καὶ ἐπιποθεύων ὑμᾶς διὰ τὴν ἐν ὑμῖν ὑπερβάλλουσαν χάριν τοῦ Θεοῦ· καὶ ὅρα ὅπως συνεστραπτὰ τὸ χωρίον, καὶ ἐκτείνεται, καὶ βούλει δὲ καὶ περιβέβληται· ἡ μὲν ἐξωθεν πολλῶν ἐδεῖται, ἀλλὰ ῥήματα βραχέσι κατὰ τὴν ἐκτείναν, καὶ ἐπὶ κοινῇ παραλαμβάνοντες, καὶ τὴν ὑπερβαίνει τὴν καθ' ἑαυτὴν ἀπολαμβάνοντες τόπον, εἰς τὸ κοινόν καὶ σαφές, σαφὸς τῆς ἐρμηνείας διαμορφωθείς, ἐπανεστραπτὸς ὁ λόγος“. (Ἐπιστολ. ρεζ'. Γεωργίου Νικομηδείας)

πελείοντες πρὸς προσαγάς τε μὲ καὶ προθυμίαν καὶ περισσίαν· δι' ὅ,τι τὸ Εὐαγγέλιον διδάσκει τὴν ἐλεημοσύνην, καὶ παρακινεῖ νὰ ἐλεῇ οἱ ἔχοντες πρὸς πτωχούς· „μακάριοι γάρ, φησιν, οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται“· (Ματθ. ε. 7.) Δοξάζουσιν ἀκόμη τὸν Θεὸν οἱ λαμβάνοντες τὴν ἐλεημοσύνην, καὶ διὰ τὴν ἡ φιλαδελφία καὶ πλεσιότης πρὸς ἐλεημοσύνης σας, δὲν χύνεται μόνον εἰς αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλους ἀπλῶς πρὸς πτωχούς Χριστιανούς· διὰ τὴν οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις πτωχοὶ Χριστιανοὶ, δὲν ζηλοῦσι, καθὼς οἱ ἄλλοι πτωχοὶ, πῶς δίδετε καὶ εἰς τὴν ἄλλαν· ἀλλὰ μᾶλλον ὀχλαίνουσιν τὸν Θεόν, διὰ τὴν ἐλεῖτε καὶ πρὸς λοιπὴν πτωχούς, τὸ ὅποσον εἶναι σημάδι τῆς ἀφθόνης καρδίας, καὶ φιλαδελφίας, καὶ τῆς μεγάλης αὐτῶν ἀρετῆς· ὥστε περισσώτερον πρέπει νὰ δώσετε εἰς αὐτὴν, οἱ ὅποιοι εἶναι τὸσον φιλαδέλφιοι, καὶ τὸσον μακριὰ ἀπὸ τὸν φθόνον, καὶ τὸσον ἐνάρτοι· ὅχι μόνον δὲ ὀχλαίνουσιν τὸν Θεόν διὰ τῆς ἐλεημοσύνης σας οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις πτωχοὶ, ἀλλὰ καὶ παρακαλοῦσι τὸν Θεόν νὰ ἀξιώθῃ νὰ σας ἰδῇ, καὶ νὰ σας ἀπολαύσῃ, ὅχι διὰ τὰ ἄσπρα, καὶ τὴν ἐλεημοσύνην ὅπως δίδετε εἰς αὐτὴν, ἀλλὰ διὰ τὴν χάριν τῆς Θεοῦ, ἡ ὁποία ἐδόθη μὲ ὑπερβολῶς εἰς ἑσάς. Πάλιν δὲ ἐδῶ χάριν ὀνομάζει τὴν ἐλεημοσύνην, διὰ τὴν ἀποδώσῃ τὸ πᾶν τῆς ἀρετῆς ταύτης εἰς τὸν Θεόν, καὶ διὰ νὰ μὴ ἐπαίρωνται οἱ Κορινθιοὶ εἰς αὐτὴν· λέγωντας δὲ ὑπερβάλλουσιν χάριν τοῦ Θεοῦ, παρακινεῖ αὐτὴν διὰ νὰ κάμνῃ πλεσιωτέραν τὴν ἐλεημοσύνην, ἵνα μὴ ἄλλοι Χριστιανοὶ ὑπερβάλλουν, καὶ νικήσῃ αὐτὴν κατὰ τὴν πλεσιότητα τῆς ἐλεημοσύνης.

15. „Χάρις δὲ τῷ Θεῷ ἐπὶ τῇ ἀνεκδιηγήτῳ αὐτῷ δωρεᾷ“.

Δωρεᾷ ὀνομάζει τὰ ἀγαθὰ ὅπως γινώσκονται ἀπὸ τὴν ἐλεημοσύνην, τὸσον εἰς τὴν ἐλεῖντας καὶ δίδοντας, ὅσον καὶ εἰς τὴν ἐλεημώμενους καὶ λαμβάνοντας· ἡ δωρεᾷ ἐνοεῖται τὰ ἀγαθὰ ὅπως ἡξιώθημεν νὰ λάβωμεν διὰ μέσου τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τῆς Χρυσῆς, ὥσπερ νὰ λέγῃ· μὴ νομίσετε, ἀγαπητοί, πῶς κάμνετε κερδοῦσα μεγάλα κατόρθωμα, διὰ τὴν δίδετε ἐλεημοσύνην, ἐπειδὴ τὰ ἀγαθὰ καὶ αἱ ὑπεργεσίαι ὅπως ἐλάβετε ἐσθὺς ἀπὸ τὸν Θεόν, εἶναι ἀνεκδιήγητα, καὶ διὰ τὸ πλῆθος, καὶ διὰ τὴν μεγαλειότητα ὅπως ἔχον· ὅθεν τί μεγάλον πρᾶγμα κάμνετε, αἰσθῶς ἐσθὺς δίδετε ὀλίγα, καὶ φθαρτὰ ἀγαθὰ, αὐτὴν διὰ τὰ τόσα πολλὰ, καὶ ἀφθαρτὰ ἀγαθὰ ὅπως ἐλάβετε παρὰ Θεοῦ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'.

1. „Αὐτὸς δὲ ἐγὼ Παῦλος παρακαλῶ ὑμᾶς διὰ τῆς πραότητος, καὶ ἐπιεικείας τῆς Χρυσῆς“.

Ἀφ' ἧς ἐτελείωσε πρὸς περὶ τῆς ἐλεημοσύνης λόγους ὁ Θεὸς Παῦλος, τώρα ἀρχινᾷ νὰ λαλῇ αὐστηρότερα εἰς τὴν Κορινθίαν, ἐναντίον τῶν ἡδοναποσώλων ὅπως ἐδιάβαλλον αὐτὸν ὡς ἰδιώτην καὶ ἀγράμματον, καὶ ὡς υπερηφανώμενον ματαίως, καὶ χωρὶς νὰ ἔχῃ χάρισμα ἀποστολικόν. Ὅθεν καὶ ἀναγκάζεται νὰ σπείρῃ τὸν ἑαυτὸν εἰς αὐτὴν, ὅχι διὰ λόγους, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ καταφρονῇται τὸ ἀποστολικόν τῆς κήρυγμα, καὶ ἐπάγγελμα. Ἀπαρτιζομένη λοιπὸν τὰ κατόρθωμά της, καὶ τὴν χάριν ὅπως ἐδόθη εἰς αὐτὸν ἀπὸ τὸν Θεόν· ὥστε ὅπου, δὲν ἤθελε σφάλῃ, αἰσθῶς καὶ ἤθελεν ὀνομάσῃ τινὰς τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην ἐγκώμιον τοῦ Παύλου· ἡ ἀρχὴ δὲ πᾶν λόγων τούτων, πῶς ἔχει νόημα, διὰ ἐκείνους ὅπως ἀνιμάζον αὐτὸν ἀδύνατον, καὶ ὑπερήφανον. Λέγει λοιπὸν· σας παρακαλῶ αὐτὸς ἐγὼ ὁ ἴδιος Παῦλος, ἦγον ἐγὼ ὁ Διδάσκαλος τῆς Οἰκουμένης· ὁ γὰρ λόγος ὅπως ἐπὶ λέγει, αὐτὸς ἐγὼ ὁ Παῦλος, ἀξίωμα φανερόν, ὅ,τι λογῆς καὶ ὁ λόγος ἐκείνος ὅπως εἶπεν „ἴδε ἐγὼ Παῦλος λέγω ὑμῖν“ (Γαλ. ε. 2.) τὸ ἀξίωμα καὶ τὴν ἐξουσίαν τῆς Παύλου δηλοῖ. Σας παρακαλῶ λέγει ἐγὼ ὁ Παῦλος, νὰ μὴ με ἀναγκάσῃ ἐκείνοι ὅπως με κατηγορεῖν ὡς ἀδύνατον, εἰς τὸ νὰ μεταχειρισθῶ κατ' ἐπαύω των τὴν πνευματικὴν ἐξουσίαν καὶ δύναμιν ὅπως ἐλάβον ἀπὸ τὸν Θεόν. Καὶ ἀγκαλᾷ μεγάλη ἦναι ἡ συγκατάβασις ὅπως κάμνει ὁ Παῦλος, τὸ νὰ παρακαλῇ ὁ ἴδιος τὴν Κορινθίαν, ἀλλ' ὅμως ὁ Παῦλος δὲν εἶκει ἕως ἐδῶ, ἀλλὰ βάλλει ἀκόμη καὶ μεσὶ τῆς παρακαλῆσεώς της καὶ τὴν πραότητα τῆς Χρυσῆς, καὶ ὥσπερ νὰ τὴν λέγῃ· ἐντραπήντε τὴν πραότητα, καὶ ἡλικίαν τῆς Ἰησοῦ Χρυσῆς, διὰ μέσου τῆς ὁποίας σας παρακαλῶ· με τὸν δὲ φανερόν καὶ ἐνταυτῷ, ὅτι πρὸς λυπεῖται καὶ δὲν τὴν παιδεύει, διὰ τὴν μισεί-

μιμῆται τῷ πραότῳ καὶ μακροθυμίᾳ τῷ Σωτῆρι Χριστῷ, καὶ ὅχι διὰ τὸ εἶναι ἀδύνατος καὶ ἀσθενής. Μὴ λοιπὸν με ἀναγκάσετε, λέγει, νὰ ἀφίσω με τῷ πραότῳ ταύτῳ τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ, τῷ ὁποίῳ τόσο ἀγαπῶ, ὥστε ὅπως προβάλλω αὐτῷ ὡς μεσίτῳ, νὰ μεταχειρισθῶ δὲ τῷ αὐστηρότῳ.

„Ὅς κατὰ πρόσωπον μὲν, ταπανὸς ἐν ὑμῖν, ἀπὼν δὲ, θάρρῳ εἰς ὑμᾶς“.

Τὸν λόγον τῶν, ἡ εἰρωνικῶς τὸν λέγει ὁ Παῦλος, μεταχειρισθεὶς τὰ ἴδια λόγια ἐκείνων ὅπως τὸν ἐδιάβαλλον ὡς ἀδύνατον· ἔλεγον γὰρ ἐκεῖνοι ὅτι ὁ Παῦλος, ὅταν μεν ἦναι παρὼν, δεῦν εἶναι ἄξιος ἐκδυνὸς λόγου, ἀλλὰ εἶναι ταπεινὸς καὶ ἐκκολοκαταφρόνητος· ὅταν δὲ λείπῃ, τότε φουῶ καὶ ὑπερηφανεύεται, καὶ θάρρει κατ' ἐπαίῳ μας, καὶ μᾶς φοβερίζει· ἡ λέγει τὸν λόγον τῶν ἀληθῶς διὰ λόγου τε, ἦγυν ὅτι ἐγὼ ὅπως φαίνομαι ταπεινὸς καὶ πρᾶος εἰς ἐσᾶς, ὅταν εἶμαι παρὼν, τώρα ὅπως λείπω, ἀγκαλὰ καὶ λέγω μεγάλα λόγια, ἀλλὰ δεῦν τὰ λέγω ἀπὸ ὑπερηφανείαν, ἀλλὰ ἀπὸ θάρρους ὅπως ἔχω εἰς ἐσᾶς.

2. „Δέομαι δὲ, τὸ μὴ παρὼν θάρρῃσαι τῇ πεποιθήσῃ (1) ἢ λογίζομαι τολμῆσαι ἐπὶ τινὰς, τὰς λογιζομένους ἡμᾶς, ὡς κατὰ σάρκα περιπατῶντας“.

Σᾶς παρακαλῶ, λέγει, νὰ μὴ με ἀναγκάσετε εἰς τὸ νὰ μεταχειρισθῶ θάρρῃσαι τῷ δύναμιν (ταύτῳ γὰρ ὀνομάζει πεποιθήσιν) τῷ ὁποίῳ λογίζομαι νὰ τολμῶ νὰ δείξω ἐναντίον εἰς ἐκείνους, ὅπως με κατηγοροῦσι πῶς περιπατῶ κατὰ σάρκα, ἦγυν πῶς εἶμαι ὑποκριτής, καὶ ὑπερήφανος. Βλέπε δὲ, ὡς ἀναγνώσας, πῶς ὀνομάζει ὁ Παῦλος τολμῶν, τὸ νὰ ἐκδικήσῃ ὅλως, καὶ νὰ παιδῶσῃ τινὰς, καὶ μόνον ὅπως ἐμελλε νὰ κάμῃ δικαίως τὴν παιδείαν, καὶ ἐκδικήσῃ ταύτην· ἀλλ' ὅμως πλέον οἰκειότερον, καὶ ἀρμοδιώτερον εἶναι εἰς σὺν Ἀπόστολον καὶ Διδάσκαλον, τὸ νὰ ἀργοπορῇ νὰ παιδῶσῃ τινὰς, παρὰ τὸ νὰ μεταχειρίζεται τὰς παιδείας ὀλίγωρα.

3. „Ἐν σαρκὶ γὰρ περιπατῶντες, εἰ κατὰ σάρκα στρατευόμεθα“.

Ἦγυν, ἀγκαλὰ καὶ φορεῖμεν σάρκα, ὅμως δεῦν μεταχειρίζομεθα ἄρματα σαρκικά. Περί τῆ κηρύγματος δὲ λαλεῖ ἐδῶ· δι' ὅ,τι αὐτὸ δεῦν εἶναι σαρκικὸν καὶ ἀνθρώπινον, ἔτε χρειάζεται τῷ παρὰ τῶν ἀνθρώπων βοήθειαν, ἀλλ' εἶναι θεῖον, καὶ πνευματικόν, καὶ βραβίον. Λέγοντας δὲ ὅτι „στρατευόμεθα“ φανερόνι με τῷ λέξιν ταύτῳ, ὅτι ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι, πόλεμον, καὶ μάχην ἐδέχθημεν διὰ νὰ κάμωμεν με ἀνθρώπους, καὶ με δαίμονας.

4. „Τὰ γὰρ ὅπλα τῆς στρατείας ἡμῶν εἰ σαρκικά“.

Τὰ ἄρματα, λέγει, τὰ ἐδικῶν μας πολέμου, δεῦν εἶναι σαρκικά, ἦγυν δεῦν εἶναι πλεῖτος, καὶ δόξα, καὶ ἐγλωττία, καὶ κολακεία, καὶ ὑποκρίσεις, ποιαῦτα γὰρ εἶναι τὰ σαρκικά ἄρματα, ὅχι· τί δὲ εἶναι; ἀκολέθως λέγει.

„Ἀλλὰ διωκτὰ τῷ Θεῷ, πρὸς καθάρσεις ὀχυρωμάτων“.

Δεῦν εἶπεν ὁ Παῦλος ὅτι εἶναι πνευματικά τὰ ἄρματα τῶν πολέμων μας· (δι' ὅ,τι ἔτζει ἔπρεπε νὰ εἴπῃ, πρὸς διαφορὰν τῶν σαρκικῶν, ὅπως εἶπεν ἀνωτέρω) ἀλλὰ εἶπεν αὐτὰ δύναται, φανερόνως με τῷ λέξιν ταύτῳ, ὅτι τὰ ἄρματα ἐκείνων ὅπως ἐδιάβαλλον τὸν Παῦλον, ἦτον ἀσθενῆ, καὶ ἀδύνατα. Καὶ βλέπε τὸ αὐπερήφανον, καὶ ταπεινὸν φρόνημα τῶν μακαρίων Παύλων· ἐπειδὴ δεῦν εἶπεν ὅτι ἡμεῖς εἴμεθα δυνατοί, ἀλλὰ τὰ ἄρματα τῶν πολέμων μας

(1) Βαλαπτικὸν χῆμα καὶ ὑπερβατὸν μεταχειρίζεται ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος· ὅπερ τυχόν ὅπως ἀναπληρῆται καὶ ἐξομαλίζεται· „δέομαι δὲ, ὅπως (ἢ χαρίσασθε)“ „τὸ, παρὼν, μὴ θάρρῃσαι χρῆσασθαι τῇ πεποιθήσῃ, ἢ λογίζομαι τολμῆσαι ἐπὶ τινὰς, καὶ πᾶσι λοιπὰ“.

μας εἶναι δυνατὰ τῷ Θεῷ, ἥτοι ὁ Θεὸς, ἡκατοσκόλασεν αὐτὰ δυνατὰ. Ἐπειδὴ γὰρ ἐδίωκοντο οἱ Ἀπόστολοι, καὶ ἐδέρνοντο, οἱ δὲ σαρκικοὶ ἄνθρωποι ἐνόμιζον αὐτὰ πῶς εἶναι ἀσθενεῖαι, καὶ ἀδυναμίαις, διὰ τὸ ὅτι Παῦλος λέγει ἐδῶ τὸ ἐναντίον· ὅτι αὐτοὶ οἱ δαρμοὶ, καὶ διωγμοὶ, καὶ εἰ ἄλλοι κίνδυνοι, ἦσαν ἄρματα δυνατὰ μετὰ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ· διὰ τὴν δυνάμιν τοῦ Θεοῦ μετὰ τὰς ἀσθενείας ταύτας ἐφαίνετο· καὶ ὁ Θεὸς εἶναι ὅπως ἐνεργεῖ, καὶ πολέμει μετὰ τὰ ἄρματα αὐτὰ, καὶ ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι φαινόμεθα ὅτι τὰ ἔχομεν ἐπαύματος φορέμεθα. Εἰς τί δὲ εἶναι τὰ ἄρματα αὐτὰ δυνατὰ; εἰς τὸ νὰ κρημνίζωμεν τὰ σερὰ τείχη· ποῖα δὲ εἶναι τὰ τείχη αὐτὰ; παρακάτω τὸ λέγει.

„Λογισμὸς καθαιρῶντες“.

Ο χυρώματα, λέγει, καὶ σερὰ τείχη, τὰ ὅποια κρημνίζουσι τὰ δυνατὰ ἄρματα μας, εἶναι οἱ συλλογισμοὶ τῆς ἐξώθεν σοφίας τῶν Ἑλλήνων, καὶ ὁ τύφος καὶ ἡ κενοδοξία αὐτῶν· ἡ λέγει, ὅτι μετὰ τὰ δυνατὰ ἄρματα μας κρημνίζομεν μετὰ τὴν πλάνην, καὶ πολυθείαν, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐκρατῆντο οἱ λογισμοὶ, καὶ αἱ ψυχαὶ τῶν Ἑλλήνων, ὑποτάσσουσιν δὲ αὐτοὺς εἰς τὴν ἀλήθειαν τῆς Θεογνωσίας, καὶ πίστεως· καθὼς, χάριν παραδείγματος, ὁ λογισμὸς, καὶ ἡ μεγαλόνοια τοῦ Ἀρεοπαγίτου Διονυσίου, ἐκρημνίσθη μετὰ ἀπὸ τὴν ἀσέβειαν μετὰ τὴν διηρηγορίαν τοῦ Παύλου, ὑπετάχθη δὲ εἰς τὴν ἀσέβειαν. Βλέπε δὲ, ὡς ἀγαθῶς, πῶς δὲν εἶπον ὁ Παῦλος ὅτι προσφέρομεν εἰς τὰς Ἑλλήνας μηχανήματα, καὶ ἄρματα διὰ νὰ τὰς νικήσωμεν, ἀλλ' ἐξ ὧς καθαιρῶμεν αὐτάς· φανερόνωντας μετὰ τὸ, τὴν ἀκολίαν, μετὰ τὴν ὁποίαν ἐκίκησαν οἱ Ἀπόστολοι τὰς Ἑλλήνας, καὶ τὴν δύναμιν ὅπως εἶχον τὰ πνευματικὰ ἄρματα, καὶ αἱ σαῖται τῶν αὐτῶν Ἀποστόλων.

5. „Καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ“.

Επειδὴ αὐτῶρα ὁ Ἀπόστολος εἶπε κατὰ μεταφοράν, πόλεμον, καὶ ὀχυρώματα, καὶ ὅπλα· διὰ τὸ ἐπιμεθεῖν εἰς τὴν μεταφοράν αὐτὴν, διὰ νὰ παραστήσῃ δρασιμώτερα καὶ καθαρώτερα ἐκείνο ὅπως θέλει. Λέγει λοιπὸν ἐδῶ, ὅτι καὶ ὕψωμα εἴη, ἥτοι πύργον, ἢ κάστρον ἐψηλόν, τὸ ὁποῖον ἀντισέκεται εἰς τὴν ἀληθῆ γνῶσιν τοῦ Θεοῦ, ἥτοι εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ αὐτὸ τὸ νικῶμεν, καὶ τὸ κακκρημνίζομεν μετὰ τὰ πνευματικὰ ἄρματα (1).

„Καὶ αἰχμαλωτίζοντες παῦ νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ“.

Τὸ ὄνομα τῆς αἰχμαλωσίας δύο πράγματα φανεροί, καὶ τὸ νὰ χάσῃ τινὰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς, καὶ τὸ νὰ σκλαβωθῇ πλείως ἀπὸ τῆς ἐχθρῆς, ὥστε ὅπως νὰ μὴ δύναται πλέον νὰ ἀντισταθῇ εἰς αὐτὴς. Ἐδῶ δὲ ὁ Παῦλος πᾶρα, κατὰ τὸ δεύτερον, σημαίνοντων, νοεῖ τὸ αἰχμα-

(1) Ὁ δὲ Μίγης Βασίλειος ὕψωμα ἐνοεῖ, τὴν πόλιν καὶ ὑπερφάνην ἐκάνον τῶν Χερικανῶν, ὅπου θεληματικῶς ἀμαρτάνουν, καὶ κατφρονητικῶς παραβαίναν πρὸς τὸν Θεὸν ἐμπλῆς· ἐρμηνεύων γὰρ οὕτως αὐτὸν, „φυγὴ ἥτις ποιήσῃ ἐν χειρὶ ὑπερηφανίας, τὸν Θεόν οὕτως παροξύνει“ (Ἀ. π. 16. 30.) λέγει, „χάρᾳ ὑπερηφανίας καλῇ τὴν πόλιν τῶν ἐκκλισίων ἀμαρτανῶν, ὅπερ ὁ Ἀπόστολος ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ ὀνομάζει“. Λέγει λοιπὸν ὅτι ἐὰν ἡ φυγὴ ἐκάνου ὅπως ἀμαρτανὰ ποικιλοτρόπως, θεληματικῶς, καὶ κατφρονητικῶς, δὲν ἐκτριβῇ, ὡς προσάζει ὁ Θεός, ἡ ἀμαρτία αὐτῆς, ὅχι μόνον εὐλογεῖται ἡς αὐτῇ, ἀλλὰ καὶ ἡς ἐκάνους ἀκομή ὅπου δὲν δέξωνται ἰδίον ζῆλον ἡς πρὸς νὰ ἐκτριβῇ ὁ ἄνθρωπος ἐκάνος. (σελ. 1265. τῆς Πεντατεύχ.) Ὁ δὲ Προκόπιος ὕψωμα καὶ ὀχυρώματι κατὰ τοῦ Θεοῦ ἐπαιρόμενα ὀνομάζει, πρὸς μετὰ πιθανότητος λόγου ἀπατᾶν „δωσαντες“. (σελ. 77. τ. β. Τόμος τῆς Ὀκτατεύχ.) Περὶ πᾶσιν τῶν ὕψωμάτων λέγει ἀνιγματοδῶς ὁ Σολομών, „πόλις ὀχυρὰ ἐπέβη σοφός, καὶ καθύπευ

„ὀχυρώματι, ἐφ' ᾧ ἐπετίθεισαν οἱ ἀσέβεις“. (Περ. κα. 22.) Διὰ τὸ ὅτι ἐλεγε καὶ ὁ εὐλογημένος ἐκάνος Χαλεβ πρὸς τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ, „ὡς δὲ οἱ Ἑβραῖοι ἐκάνει, πόλις ὀχυρὰ καὶ μεγάλη· ἐὰν ἐν Κυρὸς μετ' ἐμὴν ἢ, ἐξολοθρεύσω αὐτήν, ὃν τρόπον ἡπέμοι Κυρὸς“. (Ἰσο. 18. 12.) Λέγει δὲ καὶ ὁ ὁσιος Χρυσόστομος, „ὑποσχομέθα ὑμῖν μὴ εἶναι ἀπὸ λογισμῶν ἐρῆν· τὰ γὰρ ὅπλα ἡμῶν οὐ σαρκικά, ἀλλὰ πνευματικά, λογισμοὺς καθαρῶντες, καὶ τὰ ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ. καθαρῶν τὸν νοῦν αὐτῶν, ἐκ ἐπαρῆν κελδομεθα· καταλύον, ἐκ ὀπλιζόμεθα πούτοις προσετήχημεν“, „λογισμοὶ γὰρ θνητῶν, δηλοὶ ἐστίφησι· τὰ ἐς δαίμονας, ὁ δαίμων, καὶ ἐπ' ἀσφαλοῦς βύβη χωρὶς, ὑδέτω θορρῇ, ἀλλὰ δέδοικε καὶ τρεμῇ· ἐπὶ καὶ τὸ λογισμοῖς ἐπαχθεῖν, καὶ ἀληθείᾳ ἢ, πληροφορίαν ὑδέτω, παρέχῃ τῇ φυγῇ, καὶ τίς ἐστι καλῶς. Ἐπὶ ἐν σαύτῃ τῶν λογισμῶν ἢ ἀσθένεια, φέρεται ἀπὸ τῶν Γραβῶν πρὸς αὐτοὺς ἐναντιώματι μάχης ἀφάμεθα“.

αἰχμαλωτίζοντες, δι' ὅ,τι λέγει· δεῶν νικῶμεν μόνον καθε δianoian καὶ γνώσιν αὐθρώπων, ἀλλὰ καὶ αἰχμαλωτίζομεν αὐτῶν τὸν σῶμα, ὅπως δεῶν διώκεται εἰς τὸ ἐξῆς νὰ μᾶς ἀντισταθῇ· τὸ ὅποιον τῶτο εἶναι ἡ τελειότης νίκη. Ἐπειτα, ἐπειδὴ τὸ ὄνομα τῆς αἰχμαλωσίας, εἶναι ὄνομα βαρὺ, καὶ δύσφημον, διὰ τῶτο ἐπρόσθετον ὁ Παῦλος, ὅτι αἰχμαλωτίζομεν καθε νόημα τῶν αὐθρώπων εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ· ἡτοι τὸ ὑποτάσσομεν εἰς τὴν δουλείαν τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία δουλεία εἶναι τιμιωτέρα ἀπὸ καθε ἐλευθερίαν, διατὶ ἐλευθερόνομεν τὰς αὐθρώπους ἀπὸ τῆς ἀπάλειαν, καὶ τὰς δουλόνομεν εἰς τὴν σωτηρίαν· ἐλευθερόνομεν αὐτὰς ἀπὸ τὸν θάνατον, καὶ τὰς δουλόνομεν εἰς τὴν ζωὴν, ἐπειδὴ καὶ τὰς ὑποτάσσομεν εἰς τὸν Χριστόν, ὅς τις εἶναι ἡ σωτηρία, καὶ ἡ ζωὴ. Ἐνθυμίσθη δὲ, ὡς ἀναγνώσα, τὰς ἐν Ἐφέσῳ αὐθρώπους, οἱ τινες κατέκαυσαν τὰς μαγικὰς αὐτῶν βίβλους, αἱ ὁποῖαι ἀξίζαν πρὸς ἑκατὸ χιλιάδες γρόσια, ὡς ἰσορῶσιν αἱ πράξεις τῶν Ἀποστόλων· (Πραξ. 19. 18.) καὶ τότε θέλεις καταλάβεις πῶς αἰχμαλωτίζομεν ὁ Παῦλος εἰς τὸν Χριστόν τὰ νοήματα τῶν αὐθρώπων· δι' ὅ καὶ αἱ πράξεις, ὡσαύτῃ νὰ ἤθελον νὰ φανερώσουν τὴν πνευματικὴν αἰχμαλωσίαν ταύτῃ, ἀκολούθως ἐπιφέρουσιν, ὅσα ἀφ' ἧ κατέκαυσαν οἱ αὐτῶν τὰ μαγικά βιβλία, „ἔγω κατακράτος ὁ λόγος τοῦ Κυρίου ἡξῆσεν καὶ ἰσχυρὸς“. (αὐτόθ. 19.)

6. „Καὶ ἐν ἐτοιμίῳ ἔχοντες ἐκδικῆσαι πᾶσαν παρακοὴν, ὅταν πληρωθῇ ὑμῶν ἡ ὑπακοή“.

Ἐδῶ φοβίζει καὶ τὰς Κορινθίους ὁ Θεὸς Ἀπόστολος λέγων· ἐσᾶς προσμενόμεν, ἵνα ἀφ' ἐ διορθώσωμεν ἐσᾶς μετὰ τὴν διδασκαλίαν μας, καὶ σᾶς χωρίσωμεν ἀπὸ τῆς ἑσθλαποσύνης, τότε θέλομεν τιμωρήσομεν ἐκείνους μόνους, ἐὰν μείνουν ἀνιάτρευτοι, καὶ ἀδιόρθωτοι. Ἐτοιμὴν λοιπὸν ἔχομεν τὴν κατ' αὐτῶν τιμωρίαν· ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτοὶ εἶναι ἀκαταμενέοι μετὰ ἐσᾶς, ἐμποδίζόμεθα καὶ δεῶν τὰς τιμωρίαν, διὰ νὰ μὴ τύχη νὰ ἐγγίσῃ καὶ εἰς ἐσᾶς ἡ τιμωρία. Λέγοντας δὲ ὅτι ὅταν τελειωθῇ ἡ ἐδικήσας ὑπακοή, μετὰ τὸ αἰνιγματωδῶς φανερόν· ὅτι καὶ τὰ ὑπακούουσιν εἰς αὐτὰ οἱ Κορινθιοὶ, ὅχι ὁμοῦς τελείως, ἀλλὰ ἀτελῶς. Ταῦτα δὲ φοβερίζει ὁ Ἀπόστολος, ἵνα καὶ οἱ Κορινθιοὶ, καὶ οἱ ἑσθλαπόστολοι διορθωθῶσι, καὶ κἀνέας νὰ μὴ τιμωρηθῇ (1). Νοῦνται δὲ τὰ αὐτὰ εἰρημικά παρὰ τοῦ Παύλου, καὶ τροπολογικῶς μετὰ τοιαύτῃ τάξιν· πρῶτον μὲν γίνονται εἰς ἡμᾶς προσβολαὶ λογισμῶν κακῶν, ἐκ τῶν δαιμόνων· ἔπειτα γίνεται πάλιν, μετὰ τὸ νὰ παλαίωσιν κακοὶ λογισμοὶ μετὰ τὰς καλὰς· ἔπειτα ἀπὸ τῆς πάλιν, γίνονται οἱ κακοὶ λογισμοὶ ὑψώματα, ἡγὰρ ὑψηλοὶ, ἐπειδὴ νικῶν τὰς καλὰς, καὶ ὑπερηφανύονται κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ πόσον, ὅπως καὶ γίνονται ὡσαύτῃ νοήματα φυσικὰ τοῦ αὐθρώπου, καὶ ὡσαύτῃ ἐκθεσιασμοὶ, ἐπειδὴ καὶ κάμινται τὸν αὐτῶν ὅπως τὰς ἔχει, ὡσαύτῃ ἐκθεσιάζονται καὶ νὰ γίνεται ἐξω τοῦ αὐτοῦ τοῦ· δι' ὅ,τι, εἶναι μὲν νόσεις ἐκ καθαρότητος, καὶ τῆς Θεᾶς χάριτος γινόμεναι, ἡτις εἶναι μία ἀπλὴ ἐπιβολὴ τοῦ νοός, χωρὶς συλλογισμὸν· καὶ δείχνει τὰ νοητὰ πράγματα, καθαρώτερα, καὶ ἀκριβέστερα ἀπὸ καθε συλλογισμὸν, καὶ ἀπόδειξιν· εἶναι δὲ καὶ ἄλλαι νοήσεις εἰς ἐκείνους ὅπως πλανῶνται ἀπὸ τῆς δαίμονας, αἱ ὁποῖαι, φαίνονται μὲν πῶς εἶναι ὁμοίαι μετὰ τὰς αὐτῶν νοήσεις, τὰς ἐκ καθαρότητος γινόμεναι, δεῶν εἶναι δὲ. Ταύτας λοιπὸν τὰς δαιμονικὰς νοήσεις, ὁ Παῦλος, καὶ ὅπως εἶναι ὁμοῦς μετὰ τὸν Παῦλον, αἰχμαλωτίζει, καὶ ὑποτάσσει εἰς τὴν ὑπακοὴν, καὶ τὴν ἀπλανῇ γνώσιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

7. „Τὰ κατὰ πρόσωπον βλέπετε“.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα δεῶν φοβίζει ὁ Ἀπόστολος μόνον τὰς ἑσθλαποσύνας, ὅπως ἐπλάνην τὰς ἄλλας· ἀλλὰ ἐπιπλήττει καὶ τὰς Κορινθίους, ὅπως παρ' ἐκείνων ἐπλανῶντο. Διὰ τῶτο, λέ-

(1) Ὁ δὲ Μέγας Βασιλεὺς ὡς ἐρμηνεύει τὸ „ἐν ἐτοιμίῳ ἔχοντες ἐκδικῆσαι πᾶσαν παρακοὴν“. Καὶ ἐν-
ταῦτα, „πάλιν, ἐχὶ τὴν δε, ἡ τίνα, ἀλλὰ πᾶσαν
„παρακοὴν“ ἀραγε ἠπάτησαν ἡμᾶς ἡ κακίη σω-
„ῆσαι· ἀρα κακὴν αἰτία ἡμῖν μεγάλῃ γέγονεν ἡ
„διορθωμένη τῶν ἀνθρώπων παραδόσις, καὶ μὲν, παραι-
„σμένη δὲ τῶν ἀμαρτημάτων, καὶ δὲ, ἀδιαφορῶς
„αἰρουμένη“ καὶ κατὰ μὲν τινῶν σφοδρῶς ἀναγκάτων

„προσποιημένη, οἷον φόβος, καὶ μοιχείαι, καὶ τῶν ποί-
„ων· καὶ δὲ, ὅδε φίλος γὰρ ἐπιτιμῶσας ἀξία κα-
„νισα· οἷον ὀργὴν, ἡ λαιδορῆαν, ἡ μέδω, ἡ πλο-
„υεῖαν, καὶ ὅσα ποιεῖται κατὰ τὴν ἀπάντων, καὶ ἀλ-
„λαχὺ ἔδωκε τὴν αὐτῇ ἀπόρασιν ὁ ἐν Χριστῷ λαλῶν
„Παῦλος, ἑπὶ τῶν, ὅτι οἱ καὶ ποιεῖται πράσσοντες, ἀξιοί
„θανάτου εἰσιν“· (Ἐν τῷ Προοιμίῳ περὶ κηρύματος Θεοῦ.)

λέγει, ἐσεῖς οἱ Κορίνθιοι τὰ πράγματα κείμετε ἀπὸ τῶ ἔξω, καὶ τὰ φαινόμενα μόνον, καὶ ὄχι ἀπὸ τῶ ἔσω, καὶ μὴ φαινόμενα· χάριν λόγου· ἐσεῖς βλέπετε, καὶ κείμετε μόνον, αὐτίσως λέγει τινὰς μεγάλα λόγια διὰ λόγου, ἀνίσως ἔχη πλεον, καὶ ἀνίσως τινὰς ἦναι ἐνδεδυσμένος σχῆμα μόνον, καὶ προσωπεῖον ἀρετῆς, καὶ ὄχι πρᾶγμα, καὶ ἀληθεῖαν ἀρετῆς, τὸ ὁποῖον δεῶ πρέπει νὰ κείμετε.

„Εἴτις πέποιθεν ἑαυτῷ Χειροῦ ἔναι, τὸτο λογιζέσθω πάλιν ἄφ' ἑαυτοῦ, ὅτι καθὼς αὐτὸς Χειρῶ, ὅτω καὶ ἡμεῖς“.

Οἱ Ἰουδαποῖοι ἐμεγαλύνουν καὶ ἔλεγον, πῶς εἶναι τάχα οἰκεῖοι μαθηταὶ καὶ Ἀπόστολοι τῶ Χειροῦ, καὶ αὐτόπται αὐτοῦ· διὰ τὸτο λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ὁποῖος θάρρει εἰς τὸν ἑαυτὸν πῶς εἶναι Ἀπόστολος, καὶ οἰκεῖος τῶ Χειρῶ, αὐτὸς ἂς σοχασθῇ ἀπὸ λόγου, ὅτι καθὼς αὐτὸς εἶναι οἰκεῖος τῶ Χειρῶ, καὶ Ἀπόστολος, ἔτι εἴμεθα καὶ ἡμεῖς· εἶπε δὲ ὅτι νὰ σοχασθῇ ἀπὸ λόγου, ἦγεν ἂς μὴ προσμνήνῃ νὰ τὸν ἐπιπλήξῃ ἐγὼ διὰ τὸτο· ἀλλὰ ἂς ἐννοήσῃ ὅτι, κατ' αὐτὸ ὅπερ αὐτὸς λέγει, πῶς εἶναι οἰκεῖος τῶ Χειρῶ, κατὰ τὸτο δεῶ ἔχει τὴν περισσότερον ἀπὸ ἐμὲν· δι' ὅ,τι δεῶ εἶναι, ἐκείνος μὲν τῶ Χειρῶ, ἐγὼ δὲ, ἄλλω τινός· ἀλλὰ πῶς οὐδὲ καὶ τῶ αὐτῶ Χειρῶ εἴμεθα καὶ οἱ δύο. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν λέγει μὲν τρόπον συγκαταβατικόν· ἐπειδὴ πηγαίνοντας παρεμπρός, ἀποδείχνει πόσον αὐτὸς ὑπερέχει ἀπὸ τῶ ἄλλου.

8. „Ἐὰν γὰρ περισσόντι καυχῆσθωμαι περὶ τῆς ὀξυαίας, ἧς ἔδωκε μοι ὁ Κύριος, εἰς οἰκοδομὴν, καὶ οὐκ εἰς κατάρρεσιν, οὐκ αἰχμυρῶμαι“.

Δεῶ εἶπεν ὁ Παῦλος ὅτι, ἐγὼ μὲν ἔχω ὀξυαίαν ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ παιδεύω, καὶ νὰ τιμωρῶ, ἐκεῖνοι δὲ οἱ Ἰουδαποῖοι δεῶ ἔχουσιν· ἀλλὰ μὲ συσολῶ, καὶ μετεωρίσθω εἶπεν, ὅτι ἔχω τὴν περισσότερον ἀπὸ ἐκείνους· καὶ δεῶ εἶπεν ὅτι ἐὰν καυχῶμαι, ἀλλ' ἐὰν καυχῶμαι, ἦγεν ἐὰν θέλω νὰ καυχῶμαι· διὰ τὴν ὀξυαίαν ὅπερ μοι ἔδωκεν ὁ Κύριος, ἀναφέροντας τὸ πᾶν, καὶ ἀφαιρόντας εἰς τὸν Κύριον· ταύτῃ δὲ τὴν ὀξυαίαν ἔλαβον, λέγει, ἀπὸ τὸν Θεόν, διὰ νὰ οἰκοδομῶ τῶς ἀνθρώπους εἰς τὴν Πίσιν, ἀφαιρόντας αὐτοὺς, καὶ ὄχι διὰ νὰ τῶς παιδεύω, καὶ νὰ τῶς τιμωρῶ. Καὶ πῶς ἀντιπρὸς εἶπε, ὡς μακρίτερος Παῦλος, ὅτι ἡμεῖς κατάρρεσιν, καὶ κρημνίζομεν τῶς κακὰς λογισμὰς; καὶ μᾶς ἀποκρίνεται ὅτι αὐτὸ, λέγει, τὸ νὰ κρημνίζονται οἱ τοιοῦτοι κακοὶ λογισμοὶ τῶν ἀνθρώπων, τὸτο μάλιστα εἶναι ὅπερ οἰκοδομῶ τῶς ἀνθρώπους· καὶ πῶς λοιπὸν φοβερίζεις αὐτοὺς, ἀνίσως δεῶ ἔλαβες ὀξυαίαν ἀπὸ τὸν Θεόν νὰ κρημνίζῃς, ἀλλὰ νὰ οἰκοδομῇς; ὅτι, ἀποκρίνεται, προηγουμένως μὲν ἔλαβον τὴν ὀξυαίαν ταύτῃ εἰς τὸ νὰ οἰκοδομῶ μὲν εὐεργεσίας, καὶ χάριτας· ἀνίσως ὁμως καὶ μὲν τινὰς ἀδιόρθωτος, μεταχειρίζομαι ἐπομένως, καὶ τὸ νὰ κρημνίσω πᾶς κακὰ φρονήματα ἐκείνους μὲ παιδείαν, καὶ τιμωρίαν. Ἀνίσως λοιπὸν ἐγὼ θελήσω νὰ καυχῶμαι, ὅτι ὁ Θεὸς ἔδωκεν εἰς ἐμὲν περισσώτερον ἀπὸ τῶς ἄλλης ὀξυαίας, εἰς τὸ νὰ ἀφαιρῶ μὲν προηγουμένως, νὰ παιδεύω δὲ ἐπομένως ὅταν ἤθελα ἀναγκασθῶ· ἀνίσως, λέγω, ἔτι ἤθελα καυχῶμαι, δεῶ θέλω ἐντραπῶ διὰ τὸτο, ἥτοι δεῶ θέλω φανῶ ὅτι εἰμι ἰσχυρὸς, ἢ ὑπερήφανος· διὰ τὴν εἶναι ἀληθινὸν τὸ καυχῆσθαι, καὶ ἔχω διῶκεν ἀπὸ τὸν Θεόν εἰς τὸ νὰ παιδεύω.

9. „Ἴνα μὴ δόξω ὡς αὐτὸ ἐκφοβῶν ὑμᾶς διὰ τῶν Ἐπιστολῶν“.

10. „Ὅτι αἱ μὲν Ἐπιστολαί, φησι, βαρεῖαι, καὶ ἰχυραί· ἡ δὲ παρουσία τῶ σώματος, ἀσθενής, καὶ ὁ λόγος ὀξυαίνετός“.

11. „Τοῦτο δὲ λογιζέσθω ὁ τοιοῦτος, ὅτι οἱ οἱ ἐσμέν τῶ λόγῳ δι' Ἐπιστολῶν ἀπόντες, τοιοῦτοι καὶ παρόντες τῶ ἔργῳ“.

Τὸ νόημα ὅπερ λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος εἶναι τοιοῦτον· ἡδυνάμην, λέγει, νὰ καυχῶμαι, ἀλλ' ὁμως δεῶ καυχῶμαι, διὰ νὰ μὴ φαίῃ πῶς σὰς φοβερίζω μὲ τὰ γράμματά μου· καθὼς

τε, ποιητοτρόπως, λέγει, ὁ Θεός, ἐμοίρασε τὴν Οἰκονομίαν εἰς ἡμᾶς τὰς Ἀποστόλους τε, δίδοντας εἰς τὸν καθ' ἑαυτοῦ ἀπὸ ἡμᾶς ἑα μέρος τῆς Οἰκονομίας διὰ τὴν κηρύξιν εἰς αὐτό, καὶ τὴν ἐπιστρέψιν εἰς τὴν Πίσιν τὴν ἐν αὐτῷ ἀνθρώπων. Ἡμεῖς λοιπὸν θέλομεν καυχηθῶμεν ἕως εἰς τὸ μέτρον τοῦ Κανόνος, ὅπερ ἐμοίρασεν ὁ Θεός εἰς ἡμᾶς, καὶ ὅχι ἔξω ἀπὸ τοῦ μέτρον ὅπερ ὁ Θεός δὸν μᾶς ἔδωκε. Ποῖον δὲ εἶναι τὸ μέτρον ὅπου μᾶς ἔδωκεν ὁ Θεός; τὸ τὴν φθάσασμεν δηλαδὴ τὴν ἔλθωμεν κηρύττοντες ἕως καὶ εἰς ἐσᾶς τὰς Κορινθίους. Ἐπειδὴ λοιπὸν τὸ εἶναι τὸ μέτρον μας, διὰ τὸ καὶ ἡμεῖς ἕως εἰς τὸ μέτρον αὐτό, ἥτοι ἕως εἰς ἐσᾶς τὰς μαθητάς μας καυχώμεθα (1), καὶ ὅχι περαιτέρω, εἰς τὰς μὴ παρ' ἡμῶν μαθητοδούτους.

14. „Οὐ γὰρ ὡς μὴ ἐφικνύμενοι εἰς ὑμᾶς, ὑπερεκτείνομεν ἑαυτὰς·
„μέχρι γὰρ καὶ ὑμῶν ἐφθάσαμεν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ“.

Ακόλουθον ἦτον οἱ Ἰουδαῖοι να πηγαίνεν εἰς πολλὰς πόλεις, χωρὶς να κηρύττουν τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ ἀπὸ μόνον τὸν φίλον πηγεμόντες να ὑπερηφανώωνται, καὶ να νομίζεν, ὅτι αὐτοὶ ἐπέσρεψαν εἰς τὴν Πίσιν τὴν ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις ἀνθρώπων. Λέγει λοιπὸν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἡμεῖς οἱ ἀληθεῖς Ἀπόστολοι τοῦ Χριστοῦ, δὸν ἔχαπλόνομεν τὸν ἑαυτὸν μας παραπάνω ἀπὸ τὸ μέτρον μας, ὥσταν να μὴ ἡθέλαμεν φθάσωμεν ἕως εἰς ἐσᾶς· δι' ὅ, τι ἐφθάσαμεν καὶ ἡλθαμεν εἰς ἐσᾶς, ὅχι ἀπλῶς μετὰ φίλον ἐρχομόν, καθὼς οἱ Ἰουδαῖοι, ἀλλ' ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ, ἥτοι ἡλθαμεν εἰς ἐσᾶς κηρύττοντες τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ.

15. „Οὐκ εἰς τὰ ἄμετρα καυχώμενοι ἐν ἀλλοτερίοις κόποις· ἐλπίδα
„δὲ ἔχοντες, αὐξανομένης τῆς Πίσεως ὑμῶν, ἐν ὑμῖν μεγαλιω-
„θῆναι κατὰ τὸν Κανόνα ἡμῶν εἰς περισσείαν“.
16. „Εἰς τὰ ὑπερεπέκανα ὑμῶν ἀγγεγελίζεσθαι, οὐκ ἐν ἀλλοτερίῳ
„Κανόνι, εἰς τὰ ἔτοιμα καυχήσασθαι“.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα φανερὸν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἐκαλλωπίζοντο εἰς τὰς ξένους κόπας τῶν Ἀποστόλων, καὶ διὰ τὸ ἐκαυχῶντο εἰς τὰ ἄμετρα, ἥτοι ὑπερβολικῶς, καὶ ἔξω τοῦ μέτρου καὶ τῶν κόπων τῶν ἐδικῶν τες· ἡμεῖς ὅμως οἱ ἀληθεῖς Ἀπόστολοι, δὸν κάμνομεν ἔτι, ἀλλὰ ἕως εἰς ἐσᾶς ὅπερ ἐφθάσαμεν καὶ ἡλθομεν κηρύττοντες τὸ Εὐαγγέλιον, ἕως εἰς ἐσᾶς καὶ καυχώμεθα, καὶ παρήσιαζόμεθα· ἐλπίζομεν δὲ, εἰς τὸν Θεὸν δηλαδὴ (ἐπειδὴ ὁ Παῦλος συνειθίζει να ρίπτῃ τὰ πάντα εἰς τὸν Θεὸν διὰ τῆς ἐλπίδος, καὶ να μὴ ἀποφασίζῃ να κάμνητι ἀφ' ἑαυτοῦ) ὅτι, ἀφ' ἧς ὁ Θεὸς ἐδιδάξαμεν ἱκανῶς, καὶ αὐξήσαμεν τὴν Πίσιν σας, ἔχομεν να μεγαλυθῶμεν, καὶ να δοξασθῶμεν εἰς ἐσᾶς· τότε γὰρ μεγαλύνεται καὶ δοξάζεται ὁ Διδάσκαλος, ὅταν αὐξάνῃ, καὶ προκόπτῃ οἱ μαθηταί τε, καὶ ὅταν ὁ Κανὼν αὐτῶ ἀναβαίνει εἰς περισσώτερον μέγεθος, ἥτοι ὅταν τὸ μέτρον ὅπερ ἔλαχε, περισσώτερον προκόπτῃ, καὶ μεγαλύνεται. Τί δὲ ἐλπίζομεν; ὅτι δηλαδὴ θέλομεν κηρύξομεν τὸ Εὐαγγέλιον καὶ εἰς ἄλλα μέρη μακρύτερα, καὶ τυχόν θέλομεν καυχηθῶμεν καὶ εἰς τὰς ἐν ἐκείνοις ἀνθρώπων, ἀνίσως καὶ τὰς ὠφελήσωμεν. Εἰς καθὲρ δὲ μέρος λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι περιπατεῖ μετὰ Κανόνα, καὶ μέτρον· ὁ δὲ Κανὼν καὶ τὸ μέτρον εἶναι ὅργανα, καὶ ἐργαλεῖα τῶν οἰκοδόμων, καὶ ἀρχιτεκτόνων, ἵνα δείχῃ διὰ τῆς, ἑαυτοῦ, ὅτι καὶ ὁ Παῦλος ἦτον οἰκοδόμος, καὶ ἀρχιτεκτων τῆς Οἰκονομίας· καὶ ἄλλο δὲ, ὅτι τὸ Θεὸς εἶναι ὅλον τὸ πᾶν, ὁ ὁποῖος ἔδωκεν εἰς τὸν Παῦλον τὸν Κανόνα καὶ τὸ μέτρον τὸ τοιοῦτον· διὰ τὸ καὶ ἀκολούθως λέγει·

17. „Ὁ δὲ καυχώμενος, ἐν Κυρίῳ καυχάσθω“· (ἀ. Βασ. β'. 10. Ἱερ. θ'. 23.)

Αγαθὰ, λέγει, καὶ ἡμεῖς οἱ ἀληθεῖς Ἀπόστολοι τοῦ Χριστοῦ ἔχομεν ποιαῦτα ἔργα καὶ κατορθώματα, ὅμως δὸν ὑπερηφανώμεθα, οὐδὲ λογιζόμεθα εἰς τὸν ἑαυτὸν μας καμμίαν ἀρε-

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει· „Μέτρον κανόνας τὴν ὑπὸ Θεοῦ δεδομένην ἐκάλει χάριν· παύτην γὰρ ὁ μεγαλόδοτος διένειμε τοῖς πιστοῖς“. Τοῦτο καὶ Ῥωμαίους ἐπιστελὼν ἔφη· „ἐκάστω· ὡς ὁ Θεὸς ἐμί-

„εἰσε μέτρον πίστεως“· (Ῥωμ. 12. 3.) Λέγει δὲ ὅτι τὴν τοῦ φρονήματος περιεκοπταμένη ἀμετέλειαν, εἰς δὲ τὴν δεδομένην ἀποβλεπομένη χάριν.

ἀρετῶν· ἀλλὰ τὸ πᾶν τὸ λογιζόμεθα εἰς τὸν Θεόν, καὶ αὐτὸ τὸ ἴδιον μέτρον, εἰς τὸ ὅποιον ἐφθάσαμεν, καὶ εἰς τὸν Θεὸν μόνον καυχώμεθα· ὅθεν καὶ οἱ ψευδαπόστολοι, εἰς τὸν Θεὸν ἐπρεπε νὰ λογίζεν τὸ πᾶν, καὶ εἰς τὸν Θεὸν νὰ καυχῶνται, καὶ ὄχι εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς.

18. „Οὐ γὰρ ὁ ἑαυτὸν σωισῶν (1) ἐκεῖνός ἐστι δόκιμος, ἀλλ' ὁ
„ὁ Κύριος συνίστησιν“.

Δὲ εἶπεν ὅτι ἡμεῖς οἱ ἀληθεῖς Ἀπόστολοι ἔμεθα δόκιμοι καὶ ἄξιοι ἐπαίνων, ἀλλὰ ἐκεῖνος, τὸν ὅποιον ὁ Κύριος συσταίνει, ἥτοι ἐκεῖνος, τὸν ὅποιον ἡ ἀλήθεια τῶν ἔργων καὶ κόπων τε, μαζί με τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, ἀποδείχῃ δόκιμον καὶ ἄξιον ἐπαίνου (2).

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ι Α'.

1. „Οφελον ὑψέχουσθ' ἐμὲ μικρόν τι, τῆς ἀφροσύνης· ἀλλὰ καὶ αὐτέ-
„χουσθ' ἐμὲ“.

Επειδὴ μέλει νὰ ἔμβῃ ὁ Ἀπόστολος εἰς τὰς ἐδικὰς τῆς ἐπαίνου, μεταχειρίζεται πρότερον πολλὰς προδιουσιάζσεις, καὶ τρόπους, διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὸ φορτικὸν καὶ βαρὺ ὅπως ἀκολουθεῖ, ἀπὸ τοῦ νὰ φαίνεται ὅτι ἐπαινεῖ τὸν ἑαυτὸν τῆς. Ἐφερὲ δὲ τὸν Παῦλον εἰς τὸ νὰ ἐπαινῇ τὸν ἑαυτὸν τῆς, ἡ ἀνάγκη, καὶ ὁ φόβος ὅπως ἔχον, ὅτι ἔχει νὰ ἀκολουθήσῃ βλάβη εἰς τὰς μαθητάς τῆς Χριστιανὰς, ἀνίσως αὐτὸς μετ' ἐξουσιάζεται καὶ καταφρονῆται, οἱ δὲ ψευδαπόστολοι φαίνονται πῶς εἶναι κάποιοι τινὲς μεγάλοι. Ὅτι δὲ ὁ Παῦλος ἀπὸ πολλῶν, καὶ μεγάλῳ ἀνάγκῳ, ἥτις ἦτον ἡ ὀφέλεια τῶν μαθητῶν τῆς Χριστιανῶν, ἦλθεν εἰς τὰς ἐδικὰς τῆς ἐπαίνου, πῶς εἶναι φανερόν καὶ εἰς αὐτὰς τὰς πολλὰς ἀνοήτους· διὰ τὴν ἀνίσως ὁ Παῦλος ἐνθυμεῖτο πάντοτε, καὶ μετὰ τὸ Βάπτισμα, τὰς ἀμαρτίας ὅπως ἔκαμε πρὸ τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος, αἱ ὁποῖαι ἐσυγχωρήθησαν διὰ μέσου τοῦ αὐτοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος· καὶ ἀνίσως αὐτὸς ἐνόμιζε τὸν ἑαυτὸν τῆς ἀνάξιον τοῦ νὰ ὀνομασθῇ Ἀπόστολος· „ἐκ εἰμὶ γάρ φησιν, ἱκανὸς καλεῖσθαι Ἀπόστολος, δι' ὃ, τι ἐδίωξα τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ“ (ἀ. Κορ. ιβ'. 9.) πῶς πόρα ἤθελε νὰ ἐπαινῇ τὸν ἑαυτὸν τῆς, καὶ νὰ καυχῆται, χωρὶς νὰ λάβῃ μεγάλῳ ἀνάγκῳ; Λέγει λοιπὸν εἰς τὰς Κορινθίους, ἅπασι νὰ ἤθέλετε ὑποφέρει τὴν ἀφροσύνην καὶ ἀγνωσίαν μου (3) ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, καὶ ὑποφέρετε αὐτῇ· ἐπειδὴ φαρρῶ ὅτι με ἀγαπᾶτε, καὶ διὰ τῆς ὑποφέρετε ὅλα μου τὰ ἐλαττώματα.

2. „Ζηλῶ γὰρ ὑμᾶς Θεὸς ζήλω“.

Δὲ εἶπεν ὅτι σὰς ἀγαπῶ, ἀλλὰ εἶπεν ἐκεῖνο ὅπως εἶναι πολλὰ μεγαλύνον ἀπὸ τὴν ἀγάπην, ἥτοι ὅτι σὰς ζηλοῦν· διὰ τὴν ζήλον τὴν γεννᾶται ἀνάμεσα εἰς ἐκείνας ὅπως ἀγαπᾶν ἀλλήλους, μετὰ πολλὴν, καὶ ὑπερβολικὴν ἀγάπην. Ἐπειτα διὰ νὰ μὴ νομίσεν, ὅτι διὰ κάποιον ἀνθρώπινον πράγμα τὰς ζηλοῦει, ἥτοι διὰ ἄσπρα, ἢ διὰ δόξαν, διὰ τὸ τὰς λέγει, ὅτι τὰς ζηλοῦει μετὰ ζήλον Θεοῦ· διὰ τὴν καὶ ὁ Θεὸς λέγεται ὅτι ζηλοῦει ἡμᾶς τὰς ἀνθρώπους· „ἐγὼ
„εἰμὶ φησι Κύριος, Θεὸς ζήλων“ (Ἐξοδ. κ'. 5.) Καὶ πάλιν „ὁ ζήλος Κυρίου Σαβ-
„βαὶθ ποιήσει κύματα“ (Ἠσ. λζ'. 32.) Καὶ πάλιν „ἐζήλωκα τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ τὴν
„Σιών ζήλον μέγαν“ (Ζαχ. ε'. 4.) Ζηλοῦει δὲ ὁ Θεὸς ἡμᾶς, διὰ τὴν πολλὰς μᾶς ἀγαπᾶ· ὄχι διὰ νὰ κερδήσῃ αὐτὸς τίποτε εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς, ἀλλὰ διὰ νὰ σώσῃ ἡμᾶς, σὺν-
ωντας μετὰ τὸν ἑαυτὸν τῆς, καὶ συγκαλλῶντας ἡμᾶς εἰς τὴν ἀγάπην τῆς· ποιῶντος, λέγει, Θε-
κὸς εἶναι καὶ ὁ ζήλος ὅπως ἐγὼ ὁ Παῦλος ἔχω εἰς ἐσᾶς τὰς Χριστιανὰς, ὄχι διὰ νὰ κερδή-
σω ἐγὼ τίποτε, ἀλλ' ἵνα ἐσεῖς μὴ διαφθάρητε ἀπὸ τὰς ψευδαποστόλων.

„Ἡρμῶ“

(1) Ἐν ἄλλοις, σωισάντων.

(2) Ὁ δὲ Θεοδόσεως, „ἐγὼ γὰρ ἑαυτοῖς προσήκει προσ-
„μάρτυρεῖν ἀρετῇ, ἀλλὰ τὴν θείαν φῆρον προσμενῶν“.

(3) Ἀφροσύνην δὲ λέγει ὁ Παῦλος ὅτι καυχῶνται
ὅπως μέλει νὰ καμῇ διὰ λόγους παρεμπράς.

„ Ἡρμοσάμην γὰρ ὑμᾶς ἐνὶ ἀνδρί, παρθεῖον ἀγνῶν παραστήσαι
„ τῷ Χριστῷ “.

Αρραβωνίασα, λέγει, ἐγὼ ὁ Παῦλος ἐσᾶς τὰς Χριστιανὰς, καὶ σᾶς εἶσα πνευματικῶς μετὰ τὸν Χριστόν, λοιπὸν διὰ τὸν Χριστόν σᾶς ζηλώω, καὶ ὄχι διὰ λόγους· ἐπειδὴ ἐγὼ δὲ εἶμαι ἄνδρας ἐδικός σας διὰ τὰ σᾶς ζηλώω, ἀλλὰ ὁ Χριστός· ἐγὼ δὲ εἶμαι μόνον νυμφαγωγός, καὶ προξενητής (1). Βλέπετε δὲ πῶς δὲ εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι εἶμαι διδάσκαλός σας, καὶ διὰ τὰτο χρεώσῃτε νὰ με ὑποφέρετε· ἀλλὰ, τὰς μὲν ἐν Κορίνθῳ Χριστιανὰς, ἔβαλεν εἰς τὴν τάξιν νύμφης, τὸν ἑαυτὸν τε δὲ, ἔταξεν εἰς τὸπον προξενητείας, διὰ τὰ μεγαλειώη, καὶ νὰ τιμήσῃ αὐτὰς. Παράδοξον δὲ πρᾶγμα εἶναι κατὰ ἀλήθειαν ἐκεῖνο ὅπῃ ἀκολοθεῖ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν Πνευματικὴν Νύμφην τῷ Χριστῷ· δι' ὅ,τι, εἰς μὲν τὸν σαματικόν, καὶ κοσμικὸν γάμον, οἱ σύζυγοι δὲν μόνον παρθενοί, ὕστερα ἀφ' ἑ ὑπανδρεύθην· ἐδῶ δὲ εἰς τὸν πνευματικὸν γάμον τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τῷ Χριστῷ, καὶ ἐκεῖνοι ὅπῃ δὲν εἶναι παρθενοί προτίτερα, ὕστερα ἀπὸ τῆς μετὰ Χριστῷ εὐώσιν, γίνονται παρθενοί. Μὲ τοῦτον πνευματικὸν γάμον καθεὶ Ἐκκλησία τῶν Χριστιανῶν, παρθένος εἶναι καὶ ὀνομάζεται· ἐπειδὴ εἰς ὅλας κοινὰς τὰς ὑπανδρεύμενας ἄνδρας Χριστιανὰς ταῦτα γράφει ὁ Παῦλος, καὶ εἰς ὅλας τὰς ὑπᾶνδρας γυναῖκας Χριστιανὰς. Μὲ ποίους δὲ ἀρραβωνίας, καὶ προίκας ἐνυμφεύθη ὁ Χριστός τῇ Ἐκκλησίᾳ; μετὰ τὰ ἀγαθὰ τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν. Τέτε τῷ πνευματικῷ γάμῳ τῆς Ἐκκλησίας μετὰ τῷ Χριστῷ, τύπος ἦν ἐκεῖνο ὅπῃ ἠκολούθησεν εἰς τὸν καιρὸν τῷ Πατριάρχῃ Ἀβραάμ· διὰ τὸ, καθὼς ὁ Ἀβραάμ ἔσειλε τὸν δαδόντα νὰ ὑπάγῃ εἰς Μεσοποταμίαν διὰ νὰ ἀρραβωνίσῃ μετὰ τὸν υἱόντα Ἰσαὰκ, κόρην Ἐθνικὴν τῇ Ῥεβέκκᾳ· ποιητοτρόπως καὶ ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἔσειλε τὰς δέχους αὐτῆς τὰς Προφῆτας καὶ Ἀποστόλους, διὰ νὰ ἀρραβωνίσκω μετὰ τὸν Υἱόντα τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἐτὶ ἀπέσειλε τὸν Προφῆτὴν Δαβὶδ, ὅστις διὰ τὰτο ἔλεγεν εἰς τὴν Νύμφην Ἐκκλησίαν ταῦτα· „ ἀκυσσον θυγάτερ, καὶ ἴδε, καὶ ἐπιλάθε τὰ λαῶν, καὶ τὰ οἶκον τοῦ Πατρός σου, καὶ ἐπιθυμήσει ὁ Βασιλεὺς τὴν κάλλεός σου “ (Ψαλ. μδ'. ιι.). Ἐτὶ ἀπέσειλε τὸν μακάριον τὸν Παῦλον, ὅς τις διὰ τὰτο ἔλεγεν εἰς τὴν Πνευματικὴν Νύμφην· „ ὑπὲρ Χριστοῦ ἔν πρεσβόμοις “ (Κορ. β'. 20.). Ὁμοίως ἔλεγε καὶ τὰ ἀνωτέρω λόγια „ ἡρμοσάμην “, ὑμᾶς ἐνὶ Ἀνδρί, Παρθεῖον Ἀγνὴν παραστήσαι τῷ Χριστῷ. Ὁ μὲν ἔν καιρὸς τῷ παρόντος αἰῶνος, εἶναι καιρὸς μνηστείας καὶ ἀρραβωνίας μετὰ τὸν Χριστόν· ὁ δὲ μέλλων αἰὼν, εἶναι καιρὸς τῶν γάμων· τότε γὰρ ἔχον νὰ τελεσθῇ οἱ πνευματικοὶ γάμοι τῶν μακαρίων μετὰ τῷ Χριστῷ, ἐν τῇ Βασιλείᾳ τῶν Οὐρανῶν. Διὰ τὰτο τότε θέλει γινῆ καὶ ἡ φωνὴ αὐτῆ, λέγεσα εἰς τὰς παρθενοὺς ψυχὰς „ ἴδε ὁ νυμφίος ἔρχεται· ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ “ (Ματθ. κβ'. 6.) (2)

3. „ Φο·

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ Κορίνθιος, ὅτι καθεὶ ψυχὴ εἶναι Παρθένο καὶ Νύμφη, ὁ Χριστός δὲ εἶναι Νυμφίος· ὁ Παῦλος εἶναι Παράνυμφος· ἡ δὲ νύμφησις γίνεται διὰ Πίστεως, Ἐλπίδος, καὶ Ἀγάπης, καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν· δι' ὅ,τι, καθὼς εἶπεν ὁ Θεὸς Ἀγγελοῦς ἐν τῇ ἐξηγήσει τῷ Ἰωάννου, ἡ καθαρὸς πρὸς τοὺς ὑπάρχοντες τῆς Πίστεως, ἑρπῆς Ἐλπίδος, καὶ τελεία Ἀγάπη· πᾶς ἐναιτίας δὲ τούτων ἔχει ἡ πόρνη ψυχὴ· ὅθεν καὶ ὁ Ὡσεύσης Ὀμιλία β'. εἰς τὸ Ἀδελφικὸν κη-β'. εἶπεν· „ εἰ δὲξῃ ἄνθρωπος, ἐν τῇ κοίτῃ τῆς ψυχῆς σου τὸν Διάβολον, πόρνην τῇ ψυχῇ σου ἐποίησας “· καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς Ὀμιλ. εἰς τοὺς ἀδελφούς, λέγει· „ ὅταν ἡ ψυχὴ σὺ νυμφίῳ αὐτῇ Χριστῷ προσαρμοῖται, καὶ ἡ καὶ πρὸς ἡμᾶς ἐκείνη, καὶ κείνην δέχεται ἀναμφισβήτητος, καὶ ὅς ἐκείνη σπέρμα πνευματικὸν δέχεται, κατὰ τὸ ῥητὸν τῷ Ἡσαΐᾳ „ διὰ τὸν φόβον σου Κύριος ἐν γαστρὶ ἐλάβομεν, καὶ ἀδινῆσάμεν, καὶ ἐτέκομεν Πνῦμα σωτηρίας “ (Ἡσαΐ. 48.).

Λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Μακάριος· „ ὥσπερ ὁ Θεὸς τὸν ἑρπῆ, καὶ τῇ γλῶσσι ἐκτίσεν εἰς τὸ κατοικῆσαι τὸν ἄνθρωπον, ὥστε καὶ τὸ σῶμα, καὶ τὴν ψυχὴν πρὸς ἑαυτὸν ἐκτίσεν εἰς ἰδίαν οἰκίαν, εἰς τὸ ἐνοικῆσαι, καὶ ἀναπαύσασθαι, ὥστε ἐν ἰδίᾳ οἰκῇ τῷ σώματι, ἔχον νύμφην καλὴν τῇ ἐράσμιον ψυχῇ, τῇ κατ' ἐκείνην, καὶ αὐτὴ πεποιημένη “· ἡρμοσάμην γὰρ ὑμᾶς, φησὶν ὁ Ἀπόστολος, ἐνὶ ἀνδρί παρθεῖον ἀγνῶν παραστήσαι τῷ Χριστῷ. (Ὀμιλ. μδ'. κεφ. δ.).

(2) Περὶ τοῦ πνευματικοῦ τούτου γάμου τῆς Νύμφης καὶ τοῦ Νυμφίου Χριστοῦ, ἔλεγεν ὁ Ἡσαΐας· „ ὡς νύμφην, κατεκόσμησέ με κόσμος “ (Ἡσ. ξα'. 10.). καὶ πάλιν „ ἔσται ὁν τρόπον ἐφρανδύσεται νυμφίος ἐπὶ νύμφην, ὥστε ἐφρανδύσεται Κύριος ἐπὶ σοί “ (Ἡσ. ξβ'. 9.). καὶ πάλιν „ ἔχ' ὡς γυναῖκα καταλελειμμένην, καὶ ὀλιγοψυχὸν κέκληκέν σε ὁ Κύριος, ὅς σε γυναῖκα ἐκ τούτης μεμισήμεν, εἶπεν ὁ Θεὸς σε· χρόνον μικρὸν κατέλειπόν σε, καὶ μετ' ἐλθὲς μέγαλον ἐλεήσω σε “ (Ἡσ. νδ'. 6.). Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἱερεμίας „ διὰ

ἀρετῶν· ἀλλὰ τὸ πᾶν τὸ λογιζόμεθα εἰς τὸν Θεόν, καὶ αὐτὸ τὸ ἴδιον μέτρον, εἰς τὸ ὅποιον ἐφθάσαμεν, καὶ εἰς τὸν Θεὸν μόνον καυχώμεθα· ὅθεν καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, εἰς τὸν Θεὸν ἔπρεπε νὰ λογίζωντο τὸ πᾶν, καὶ εἰς τὸν Θεὸν νὰ καυχῶνται, καὶ ὄχι εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς.

18. „Οὐ γὰρ ὁ ἑαυτὸν σιωπῶν (1) ἐκεῖνός ἐστι δόκιμος, ἀλλ' ὁ
„ὁ Κύριος συνίστησιν“.

Δὲν εἶπεν ὅτι ἡμεῖς οἱ ἀληθεῖς Ἀπόστολοι εἴμεθα δόκιμοι καὶ ἄξιοι ἐπαίνων, ἀλλὰ ἐκεῖνος, πᾶν ὅποιον ὁ Κύριος συσπνέει, ἥτοι ἐκεῖνος, πᾶν ὅποιον ἡ ἀλήθεια πᾶν ἔργων καὶ κώπωνται, μαζί με τὴν χάριν τῆς Θεῶ, ἀποδείχνει δόκιμον καὶ ἄξιον ἐπαίνου (2).

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ι Α'.

1. „Ὁφελον ὑμῖν χεσθὲς με μικρόν τι, τῆς ἀφροσύνης· ἀλλὰ καὶ αὐ-
„χεσθὲς με“.

Επειδὴ μέλει νὰ ἔμβῃ ὁ Ἀπόστολος εἰς τὰς ἐδικὰς τῆς ἐπαίνου, μεταχειρίζεται πρότερον πολλὰς προδιορισθεῖσας, καὶ τρόπους, διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὸ φορτικὸν καὶ βαρὺ ὅπως ἀκολουθεῖ, ἀπὸ τὸ νὰ φαίνεται ὅτι ἐπαινεῖ τὸν ἑαυτὸν τῆς. Ἐφερὲ δὲ τὸν Παῦλον εἰς τὸ νὰ ἐπαινῇ τὸν ἑαυτὸν τῆς, ἢ ἀνάγκη, καὶ ὁ φόβος ὅπως εἶχεν, ὅτι ἔχει νὰ ἀκολουθήσῃ βλάβη εἰς τὰς μαθητάς τῆς Χριστιανῶν, ἀνίσως αὐτὸς μετ' ἐξουτελίζεται καὶ καταφρονῆται, οἱ δὲ Ἰουδαῖοι φαίνονται πῶς εἶναι κάποιοι τινὲς μεγάλοι. Ὅτι δὲ ὁ Παῦλος ἀπὸ πολλῶν, καὶ μεγάλῳ ἀνάγκῳ, ἥτις ἦτον ἡ ὠφέλεια πᾶν μαθητῶν τῆς Χριστιανῶν, ἦλθεν εἰς τὰς ἐδικὰς τῆς ἐπαίνου, τὸ εἶναι φανερόν καὶ εἰς αὐτὰς τὰς πολλὰς ἀνοήτους· διὰ τὴν ἀνίσως ὁ Παῦλος ἐνθυμῆτο πάντοτε, καὶ μετὰ τὸ Βάπτισμα, τὰς ἀμαρτίας ὅπως ἔκαμε πρὸ τῆς Ἁγίας Βαπτίσματος, αἱ ὁποῖαι ἐσυγχωρήθησαν διὰ μέσε τῆς αὐτῆς Ἁγίας Βαπτίσματος· καὶ ἀνίσως αὐτὸς ἐνόμιζε τὸν ἑαυτὸν τῆς ἀνάξιον τῆς νὰ ὀνομασθῇ Ἀπόστολος· „ἐκ εἰμὶ γάρ φθονος, ἰκα-
„νός καλεῖσθαι Ἀπόστολος, δι' ὃ, τι ἐδίωξα τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Θεῶ“ (ἀ. Κορ. ιβ'. 9.) πῶς πόρα ἤθελε νὰ ἐπαινῇ τὸν ἑαυτὸν τῆς, καὶ νὰ καυχῆται, χωρὶς νὰ λάβῃ μεγάλῳ ἀνάγκῳ; Λέγει λοιπὸν εἰς τὰς Κορινθίους, ἄρκατε νὰ ὑθέτετε ὑποφέρειν τὴν ἀφροσύνην καὶ ἀγνωσίαν μου (3) ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, καὶ ὑποφέρετε αὐτῷ· ἐπειδὴ θάρρῳ ὅτι με ἀγαπᾶτε, καὶ διὰ τῆς ὑποφέρετε ὅλα μου τὰ ἐλαττώματα.

2. „Ζηλῶ γὰρ ὑμᾶς Θεὸς ζήλω“.

Δὲν εἶπεν ὅτι σὰς ἀγαπῶ, ἀλλὰ εἶπεν ἐκεῖνο ὅπως εἶναι πολλὰ μεγαλότερον ἀπὸ τὴν ἀγάπην, ἥτοι ὅτι σὰς ζηλώω· διὰ τὴν ἡ ζήλουτις γεννᾶται ἀνάμεσα εἰς ἐκεῖνας ὅπως ἀγαπᾶν ἀλλήλους, μετὰ πολλὴν, καὶ ὑπερβολικὴν ἀγάπην. Ἐπειτα διὰ νὰ μὴ νομίσουν, ὅτι διὰ κάποιον ἀνθρώπου πρᾶγμα τὰς ζηλοῦν, ἥτοι διὰ ἄσπρα, ἢ διὰ δόξαν· διὰ τὸ τὰς λέγει, ὅτι τὰς ζηλοῦν με ζῆλον Θεῶ· διὰ τὴν καὶ ὁ Θεὸς λέγεται ὅτι ζηλοῦν ἡμᾶς τὰς ἀνθρώπους· „ἐγὼ
„εἰμι φθονος, Θεὸς ζήλωτις“ (Ἐξοδ. κ'. 5.) Καὶ πάλιν „ὁ ζῆλος Κυρίου Σαβ-
„βαώθ ποιήσει ταῦτα“ (Ἠσ. λζ'. 32.) Καὶ πάλιν „ἐζήλωκα τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ τὴν
„Σιών ζῆλον μέγαν“ (Ζαχ. α'. 14.) Ζηλοῦν δὲ ὁ Θεὸς ἡμᾶς, διὰ τὴν πολλὰ μᾶς ἀγαπᾶ· ὄχι διὰ νὰ κερδήσῃ αὐτὸς τίποτε εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς, ἀλλὰ διὰ νὰ σώσῃ ἡμᾶς, ἐό-
νωντας μετὰ τὸν ἑαυτὸν τῆς, καὶ συγκολλῶντας ἡμᾶς εἰς τὴν ἀγάπην τῆς· τοῦτο, λέγει, θε-
κὸς εἶναι καὶ ὁ ζῆλος ὅπως ἐγὼ ὁ Παῦλος ἔχω εἰς ἐσᾶς τὰς Χριστιανῶν, ὄχι διὰ νὰ κερδή-
σω ἐγὼ τίποτε, ἀλλ' ἵνα ἐσεῖς μὴ διαφθάρητε ἀπὸ τῆς Ἰουδαϊσμοῦ.

„Ἡρμῶ“

(1) Ἐν ἄλλοις, σιωπῶντων.

(2) Ὁ δὲ Θεοδόωτος „ἐγὰρ ἑαυτοῖς προσήκει προσ-
„μαρτυρεῖν ἀρετὴν, ἀλλὰ τὴν θείαν ψῆφον προσμενᾶν“.

(3) Ἀφροσύνην δὲ λέγει ὁ Παῦλος τὴν καύχησην
ὅπως μέλει νὰ κάμῃ διὰ λόγους παρεμπρός.

„ Ἡρμοσάμην γὰρ ὑμᾶς ἐνὶ ἀνδρεί, παρθέον ἀγνῶν παραστήσαι
„ τῷ Χριστῷ “.

Αρράβωνίαν, λέγει, ἐγὼ ὁ Παῦλος ἐσᾶς τῆς Χριστιανῆς, καὶ σᾶς ἐνώσα πνευματικῶς μετὰ τὸν Χριστόν, λοιπὸν διὰ τὸν Χριστόν σᾶς ζηλώω, καὶ ὅχι διὰ λόγους· ἐπειδὴ ἐγὼ δὲ εἶμαι ἄνδρας ἐδικός σας διὰ τὰ σᾶς ζηλώω, ἀλλὰ ὁ Χριστός· ἐγὼ δὲ εἶμαι μόνον νυμφαγωγός, καὶ προξενητής (1). Βλέπε δὲ πῶς δὲ εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι εἶμαι Διδάσκαλός σας, καὶ διὰ τὸτο χρεώσετε νὰ με ὑποφέρετε· ἀλλὰ, τῆς μετὰ ἐν Κορίνθῳ Χριστιανῆς, ἔβαλεν εἰς τὴν νύμφην, τὸν ἑαυτὸν τε δὲ, ἔπαξεν εἰς τόπον προξενητείας, διὰ τὰ μεγαλειῶν, καὶ νὰ τιμῇ αὐτῆς. Παράδοξον δὲ πρᾶγμα εἶναι κατὰ ἀλήθειαν ἐκεῖνο ὅπῃ ἀκολαθεῖ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν Πνευματικὴν Νύμφην τῷ Χριστῷ· δι' ὅ,τι, εἰς μετὰ τὸν σωματικὸν, καὶ κοσμικὸν γάμον, οἱ σύζυγοι δὲν μένουν παρθενοί, ὅτι ἀφ' ἧς ὑπανδρεύθην· ἐδῶ δὲ εἰς τὸν πνευματικὸν γάμον τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τῷ Χριστῷ, καὶ ἐκεῖνοι ὅπῃ δὲν εἶναι παρθενοί προτίτερα, ὅτι ἀπὸ τῆς μετὰ Χριστῷ ἐνώσεως, γίνονται παρθενοί. Μὲ τοῦτον πνευματικὸν γάμον καθεὶ Ἐκκλησία τῶν Χριστιανῶν, παρθένος εἶναι καὶ ὀνομάζεται· ἐπειδὴ εἰς ὅλους κοινῶς τῆς ὑπανδρευμένης ἁνδρας Χριστιανῆς ταῦτα γράφει ὁ Παῦλος, καὶ εἰς ὅλους τὰς ὑπάνδρους γυναῖκας Χριστιανῆς. Μὲ ποιῶν δὲ ἀρράβωνας, καὶ προῖκας ἐνυμφεύθη ὁ Χριστός τῇ Ἐκκλησίᾳ; μετὰ τὰ ἀγαθὰ τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν. Τέτε τῇ πνευματικῇ γάμῃ τῆς Ἐκκλησίας μετὰ τῷ Χριστῷ, τύπος ἦν ἐκεῖνο ὅπῃ ἠκολέθησαν εἰς τὸν καιρὸν τῆς Πατριάρχης Ἀβραάμ· διὰ τὸ, καθὼς ὁ Ἀβραάμ ἐσείλε τὸν δαλόν τε νὰ ὑπάγῃ εἰς Μεσοποταμίαν διὰ νὰ ἀρράβωνίσῃ μετὰ τὸν υἱόν τε Ἰσαὰκ, κόρην Ἐθνικῶν τῆς Ρεββέκκας· ποισιτρόπως καὶ ὁ Θεός καὶ Πατὴρ ἐσείλε τῆς δέλως αὐτῆς τῆς Προφῆτας καὶ Ἀποστόλους, διὰ νὰ ἀρράβωνίσαν μετὰ τὸν Υἱόν τε τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἐτὶ ἀπέσειλε τὸν Προφῆτὴν Δαβὶδ, ὅστις διὰ τὸτο ἔλεγεν εἰς τὴν Νύμφην Ἐκκλησίαν ταῦτα· „ ἄκουσον θύγατερ, καὶ ἴδε, καὶ ἐπιλάθε τὰ λαῶν σου, καὶ τὰ οἶκος τοῦ Πατρός σου, καὶ ἐπιθυμήσει ὁ Βασιλεὺς τὰ κάλλος σου “ (Ψαλ. μδ'. ιι.). Ἐτὶ ἀπέσειλε τὸν μακάριον τὸν Παῦλον, ὅστις διὰ τὸτο ἔλεγεν εἰς τὴν Πνευματικὴν Νύμφην· „ ὑπὲρ Χριστοῦ ἔν ἐν προσβόλῳ μου “ (Κορ. ε'. 20.). Ὁμοίως ἔλεγε καὶ τὰ ἀνωτέρω λόγια „ ἡρμοσάμην ὑμᾶς ἐνὶ Ἀνδρεί, Παρθέον Ἀγνῶν παραστήσαι τῷ Χριστῷ “. Ὁμοῦ ἐν καιρὸς τῷ παρόντος αἰῶνος, εἶναι καιρὸς μνηστείας καὶ ἀρράβωνος μετὰ τὸν Χριστόν· ὁ δὲ μέλλων αἰὼν, εἶναι καιρὸς τῶν γάμων· τότε γὰρ ἔχον νὰ τελεσθῇ οἱ πνευματικοὶ γάμοι τῶν μακαρίων μετὰ τῷ Χριστῷ, ἐν τῇ Βασιλείᾳ τῶν Οὐρανῶν. Διὰ τὸτο τότε θέλει γυνὴ καὶ ἡ φωνὴ αὐτῇ, λέγουσα εἰς τὰς παρθενοὺς ψυχὰς „ ἴδε ὁ νυμφίος ἔρχεται· ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ “ (Ματθ. κ. 6.). (2)

3. „ Φο·

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ Κορίνθιος, ὅτι καθεὶ ψυχὴ εἶναι Παρθένος καὶ Νύμφη, ὁ Χριστός δὲ εἶναι Νυμφίος· ὁ Παῦλος εἶναι Παρὰ νυμφός· ἡ δὲ νύμφησις γίνετα διὰ Πίστεως, Ἐλπίδος, καὶ Ἀγάπης, καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν· δι' ὅ,τι, καθὼς ἔπεν ὁ Θεὸς Αὐγουστίνος ἐν τῇ ἐξηγήσει τῆς Ἰωάννου, ἡ καθαρότης τῆς νοῦς ὑπάρχει τελεία Πίστις, σερρὰ Ἐλπίς, καὶ τελεία Ἀγάπη· τὰ ἐναιτιὰ δὲ σούτων ἔχει ἡ πόρνη ψυχὴ· ὅθεν καὶ ὁ Ὁμοιωτής Ὀμιλία ιβ'. εἰς τὸ Ἀδελφικὸν κεφ. β'. ἔπεν· „ εἰ δὲ ἄνθρωπος, ἐν τῇ κοίτῃ τῆς ψυχῆς σου τὸν Διάβολον, πόρνην τῇ ψυχῇ σου ἐποίησας “ καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς Ὀμιλ. εἰς τοὺς ἀριθμούς, λέγει· „ ὅταν ἡ ψυχὴ τῷ νυμφίῳ αὐτῆς Χριστῷ προσαρμοῖται, καὶ ἀκούῃ τῶν ῥημάτων ἐκείνου, κακῶν δέχεται ἀναμφισβήτησας, καὶ ἔξ ἐκείνου σπέρμα πνευματικὸν δέχεται, κατὰ τὸ ῥῆμα τῷ Ἠσαΐᾳ „ διὰ τὸν φόβον σου Κύριε ἐν γαστρὶ ἐλάβομεν, καὶ ὠκνήσαμεν, καὶ ἐπέκομεν Πνεῦμα σωτηρίας σου “ (Ἠσαΐ. κς'. 18.).

Λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Μακάριος· „ ὥσπερ ὁ Θεός „ τὸν ὕμνον, καὶ τῇ γλῶσσει ἐκτίσεν εἰς τὸ κατοικῆσαι „ τὸν ἄνθρωπον, ὥσπερ καὶ τὸ σῶμα, καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ „ θρώπε ἐκτίσεν εἰς ἰδίαν οἰκίαν, εἰς τὸ ἐνοικῆσαι, καὶ „ ἀναπαύσθαι, ὡς ἐν ἰδίῳ οἴκῳ τῷ σώματι, ἔχον „ νύμφην καλλὴν τῇ ἐράσμιον ψυχῇ, τῇ κατ' ἠκολούθῃ αὐτῇ πεποιημένη “ ἡρμοσάμην γὰρ ὑμᾶς, φησὶν ὁ Ἀπόστολος, ἐνὶ ἀνδρεί παρθέον ἀγνῶν παραστήσαι τῷ Χριστῷ “ (Ὀμιλ. μδ'. κεφ. δ.).

(2) Περί τῆς πνευματικῆς αὐτῆς γάμῃ τῆς Νύμφης, καὶ τοῦ Νυμφίου Χριστοῦ, ἔλεγεν ὁ Ἠσαΐας· „ ὡς „ νύμφην, κατεκόσμησέ με κόσμῳ “ (Ἠσ. ξα'. 10.). καὶ πάλιν „ εἶσαι ὡς πρόπον εὐφρανθήσεται νυμφίος ἐπὶ „ νύμφῃ, ὡς εὐφρανθήσεται Κύριος ἐπὶ σοί “ (Ἠσ. ξβ'. 9.). καὶ πάλιν „ ὡς ὡς γυναικα κατελελειμένη „ νύμφην, καὶ ὀλιγόψυχον ἐκλήκε σε ὁ Κύριος, ὡς ὡς „ γυναῖκα ἐκ νεότητος μεμισσημένην, ἔπεν ὁ Θεός σου· „ χρόνον μικρὸν κατέλειπόν σε, καὶ μετ' ἐλέες μεγάλου „ ἐλεήσω σε “ (Ἠσ. νδ'. 6.). Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἱερεμίας „ διὰ

λατε τὰς ὑποφέρειν νὰ λέγῃ τὰ τοιαῦτα (1)· διὰ τὸ γὰρ ἐπρόσθεσε καὶ τὸ „ὃν ἐκ ἐκινύ-
ηξαμεν“. Ἐπειδὴ δὲ πῶς αὐτὸν Χερσὸν, ὅπῃ ἡμεῖς ἐκινύξαμεν, κηρύττωσι καὶ ἐκεῖνοι, καὶ τὰ
αὐτὰ τῆς Πίσεως κεφάλαια, τί περιαισώτερον ἔχουσιν ἐκεῖνοι ἀπὸ ἡμᾶς; βέβαια οὐδέν. Καὶ
βλέπε, ὡ ἀντιγνώστα, πῶς δὲν εἶπεν, ὅτι, αἰσῶς ὁ ἐρχόμενος, ἦτοι ὁ ψευδαπόστολος, ὁ
ἐξωθεν ἐρχόμενος εἰς ἐσᾶς, κηρύττει τὴν περιαισώτερον ἀπὸ λόγου μας· (ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ἐκί-
νυτον μὲ περιαισώτεραν αὐθεντίαν ἀπὸ τῆς Ἀποστόλης, καὶ μὲ περιαισώτερον κάλλος, καὶ
ῥητορείαν τῶν λόγων) ἀλλὰ εἶπεν· αἰσῶς ὁ ἐρχόμενος ἄλλον Ἰησοῦν κηρύττει, τὴν ὁποίαν
ἡμεῖς δὲν ἐκινύξαμεν, τὴν ὁποίαν τὸ κήρυγμα, δὲν χρειάζεται ῥητορικὴν ἀγλωττίαν· εἰ
Πνεῦμα ἔπρην λαμβάνετε, καὶ τῆσιν, αἰσῶς λαμβάνετε διὰ μέσων τῶν ψευδαποστόλων ἄλλο
Πνεῦμα, τὸ ὁποῖον σᾶς κάμνει πλεσιωτέρας εἰς τὰ πνευματικὰ χαρίσματα· ἀλλὰ καὶ αὐ-
τὸ δὲν χρειάζεται κομψὴν λόγων· ἢ αἰσῶς δέχεσθε Εὐαγγέλιον ἕτερον, τὸ ὁποῖον καὶ
αὐτὸ λόγος ῥητορικῶς δὲν χρειάζεται. Πανταχῇ δὲ φαιερόιοι ὁ Παῦλος, ὅτι δὲν πρέπει
νὰ προσέχετε ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, αἰσῶς αὐτοὶ οἱ ψευδαπόστολοι λέγουσι καὶ οὐκ αἰσῶς
περιαισώτερον ἀπὸ ἡμᾶς πῶς ἀληθεῖς Ἀπόστολοι· ἀλλὰ νὰ σοχαῖσθε, αἰσῶς αὐτοὶ λαλοῦσι
καὶ οὐκ ἄλλο ὑσιῶδες καὶ ἀναγκαῖον δόγμα, τὸ ὁποῖον, εἶναι μὲν χρεῖα νὰ λαληθῇ, ἡμεῖς
δὲ, τὸ ἀφήσαμεν, καὶ δὲν τὸ ἐλάλησαμεν εἰς ἐσᾶς· διὰ τὸ εἶπεν „ἄλλον Ἰησοῦν, ὃν ἐκ
ἐκινύξαμεν“. Πνεῦμα ἕτερον, ὃ ἐκ ἐλάβετε· Εὐαγγέλιον ἕτερον, ὃ ἐκ ἐδέξασθε“. ὥστε,
ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ λέγουσι τὰ ἴδια ἐκεῖνα ὅπῃ λέγομεν καὶ ἡμεῖς, τί χάσκετε ἐντὶ καὶ προσέ-
χετε εἰς αὐτοὺς; Ἀλλ' ὡ μακάριε Παῦλε, ἐπειδὴ οἱ ψευδαπόστολοι τὰ αὐτὰ λαλοῦσι μὲ ἐκεί-
να ὅπῃ λαλοῦσι καὶ ἐσὺ, διὰ τί τῆς ἐμποδίζεις νὰ μὴ λαλοῦσι; ἐπειδὴ, λέγει, ὑποκριτοὶ
μεταχειριζόμενοι, καὶ φαινόμενοι ὅτι λέγουσι καλὰ, σμίγῃσι μὲ τὰ καλὰ, καὶ τὰ κακὰ, καὶ
ἄλλα δόγματα δογματίζουσιν.

5. „Λογίζομαι γὰρ μηδὲν ὑπερηκεῖναι τῶν ὑπὲρ λίαν Ἀποστόλων“.

Εἰδὼ συγκρίνει τὸν ἑαυτοῦ τὸν Παῦλος μὲ τὸν Κορυθαῖον Πέτρον, καὶ μὲ τὰς περὶ αὐ-
τὸν προκείμενους τῶν Ἀποστόλων. Θέλει δὲ νὰ δείξῃ μὲ τὸ, ὅτι αὐτοὶ οἱ ψευδαπόστολοι αὐτοὶ
ἠξιώθησιν παραῖν ἀπὸ ἐμοῦ, ἢ ἐλάβον χαρίσματα μεγαλύτερα ἀπὸ λόγου μας, λοιπὸν
καὶ ἀπὸ τῶν Κορυθαῖων Πέτρον, καὶ ἀπὸ τῆς ἐγκρίτης Ἀποστόλης περιαισώτεροι ἠξιώθησιν, καὶ
ἀκολούθως μεγαλύτεροι εἶναι καὶ ἀπὸ ἐκείνων· μὲ τὸν τρόπον δὲ τὸν φέρει τὸν λόγον εἰς
ἀποκρίν, καὶ ἀδύνατον. Βλέπε δὲ, ὡ ἀντιγνώστα, ταπεινοφροσύνην τῷ Παύλῳ· λογίζομαι, λέ-
γει, ἦτοι νομίζω καὶ ὑπολαμβάνω, καὶ ὅχι ἀποφαντικῶς κυριῶν τὸ καὶ δογματίζω· ποῖον;
ἦτοι ὅτι δὲν εἶμαι κατώτερος, ὅχι ἀπλῶς τῶν Ἀποστόλων, ἀλλὰ τῶν ὑπὲρ λίαν· φανερό-
ντως μὲ τὸν τὸν λόγον αἰνιγματωδῶς, τὸν Πέτρον, καὶ Ἰωάννην, καὶ Ἰάκωβον. Ταῦτα
δὲ τὰ καυχήματα λέγει τώρα ὁ Παῦλος διὰ τὴν ἡττὴν καὶ ἀνάγκη νὰ τὰ εἰπῇ, ὡς
προεῖπομεν· ἐπειδὴ εἰς ἄλλο μέρος, ὅταν πιασθῇ χρεῖα δὲν ἦναι, λέγει πῶς δὲν εἶναι
ἄξιος νὰ ὀνομάζεται Ἀπόστολος „ὅς ἐκ εἰμι ἰκανὸς καλεῖσθαι Ἀπόστολος“. (ἀ. Κορ. ιε'. 9.)

6. „Εἰ δὲ καὶ ἰδιώτης τῷ λόγῳ, ἀλλ' ὅτι τῇ γνώσει“. (2)

Εἰδὼ εἰς τὸ ἐκαλωπίζοντο καὶ ἐκαυχῶντο οἱ ψευδαπόστολοι, δηλαδὴ, ὅτι δὲν εἶναι
ἰδιώται καὶ ἀμαθεῖς κατὰ τὸν λόγον, καὶ τὴν ἐξωθεν εὐγλωττίαν ὡσαύτῃ ὁ Παῦλος· διὰ τὸ
δείχτει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι δὲν ἀποσρέφεται τὴν ἰδιωτείαν ταύτην, καὶ ἀμάθειαν,
διὰ

(1) Ὁ δὲ Φώτιος πρὸς „καλῶς ἠνέχουσιν“ ἐρμηνεύων
λέγει, ὅτι ὁ Παῦλος δὲν εἶπε πῶς, ὡς ἐπαινῶν τὸν
Κορυθαῖον, ἀλλ' ἐλέγχων αὐτοῦ ἐκ περιουσίας· ἐπειδὴ
φθορὰν ἀνωτέρω ὠνόμαζε πρὸς νὰ ἀνέχωνται, καὶ νὰ προσ-
έχουν αὐτοὺς εἰς τοὺς ψευδαποστόλους. Τί εἶναι λοιπὸν
ἐκείνο ὅπῃ ἐλέγχεται; ἀποφάντιστος, λέγει, εἶναι ἡ ἀγά-
πη ὅπου δείχεται εἰς τοὺς ψευδαποστόλους· διὰ τὴν ἡ
καιρὸν ἐπὶ καὶ ἡμᾶς οἱ Ἀπόστολοι, καὶ ἐκεῖνοι τὰ αὐ-
τὰ φαίνονται πῶς λέγουν μὲ ἡμᾶς, διὰ τὴν ἐσᾶς ἀπὸ
ἡμᾶς μὲν χωρίζουσιν, εἰς ἐκεῖνους δὲ προσκολλᾶσθε; δι-
ὅ, ὅτι δὲν ὄχετε, λέγει, προφασιν νὰ εἴπητε, ὅτι τοὺς

ἀγαπᾶτε διὰ τὴν καινότητα, καὶ διὰ τὸ ἐνηλλαγμένον
τῶν δογμάτων, καὶ τοῦ κηρύγματος· εἴθε γὰρ ἡ και-
νότης ὑπογαραλιζέτω, καὶ ἐφελκεσθῇ τοὺς ἀπληρέστε-
ς εἰς ἐσᾶς δὲ, εἴθε αὐτὴ ἡ προφασίς τῆς καινότητος εὐ-
ρίσκεται.

(2) Σημῶσαι, ὅτι κατὰ τὸν Φώτιον, παρὰ τῷ
Ἀποστόλῳ Παύλῳ, τρεῖς σημαίνοντα ἔχει ὁ λόγος,
καὶ τρεῖς ἡ γνώσις· καὶ ἄ. μὲν, λόγος εἶναι ἀπλῶς ὁ
προφορικὸς· γνώσις δὲ ἡ ἐν τοῖς δόγμασιν ἐκδοχὴ· πε-
ρὶ ὧν λέγει „ἐπλητίσθητε ἐν αὐτῷ ἐν παντί λόγῳ“,
(ἦτοι εἰς καὶ ἐν γλώσσῃ) καὶ πάσῃ γνώσει“. (ἀ.
Κορ.

διὰ τὴν ὁποίαν τὸν κατηγοροῦσιν, ἀλλὰ μάλιστα καὶ καλῶς πίζεται εἰς αὐτὴν. Καὶ δεῦν λέγει, ὅτι, ἀγκαλὰ καὶ εἶμαι ἰδιώτης, ὅμως εἶναι καὶ οἱ ἄλλοι κορυφαῖοι Ἀπόστολοι, διὰ τὰ μὴ φανῆναι ὅτι τὰς κατηγορεῖ καὶ αὐτός· ἀλλ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα γυμνὸν τῆς ἔξωθεν σοφίας καὶ δόξης, καταβάλλει, καὶ ἀνατρέπει· καθὼς καὶ εἰς τὴν πρώτῃν Ἐπιστολὴν ἀπέδειξεν αὐτὸ, πῶς εἶναι, ὅχι μόνον ἀνώφελες, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ βλάβη τὴν δόξαν, καὶ τὸ καύχημα τῶ Σπαυροῦ· κατὰ τὸν λόγον, λέγει, καὶ τὴν ρητορικὴν δόξαν εἶμαι ἰδιώτης καὶ ἀμαθὴς (1), ἀλλ' ὅχι καὶ κατὰ τὴν γνῶσιν· μετὰ τὸν λόγον δὲ τῶν, αἰνιγματωδῶς φανερόν· τὰς φιλολογίας, οἵτινες ὅσον ὑπερηφανίζοντο διὰ τὴν ματαίαν δόξαν, τόσοι ἦσαν ὑστερημένοι ἀπὸ τὴν ἀληθῆ γνῶσιν τῶ Θεοῦ, καὶ τῇ ἀληθείᾳ αὐτοὶ ἦσαν ἰδιῶται, καὶ ἀμαθεῖς εἰς αὐτὴν.

„Ἀλλ' ἐν παντὶ φανερωθέντες (2) ἐν πᾶσιν εἰς ὑμᾶς“.

Ημεῖς, λέγει, δεῦν ἐμεῖς ἀσὴν οἱ φιλοδοξοῦντες, καὶ ἄλλοι μὲν ὄντες κατὰ τὰ ἔργα, ἄλλοι φαινόμεθα κατ' ὑπόκρισιν· ἀλλὰ ἐμεῖς φανεροὶ εἰς ἐσᾶς κατ' ὅλα, ὅσα, καὶ κἀμνομεν, καὶ λέγομεν· καὶ κἀμμία διπλὴ γνῶμη, καὶ ὑπόκρισις εἰς ἡμᾶς δεῦν ὀρίσκειται, καθὼς ὀρίσκειται εἰς τὰς φιλοδοξοῦσας, οἱ ὅποιοι, ἐνδεδυμένοι ὄντες ἔξωθεν σχῆμα καὶ προσωπεῖον δόξης, κἀμνοσιν ὅλα τὰ χεῖρις ἔργα.

7. „Ὡς, ἀμαρτίαν ἐποίησα ἑμαυτὸν ταπεινῶν, ἵνα ὑμᾶς ὑψωθῇτε, ὅτι δωρεὰν τὸ τῷ Θεῷ Εὐαγγέλιον ἀγγεγελισάμην ὑμῖν“;

Ταύτῃ, λέγει, μόνῃ τὴν ἀμαρτίαν ἔκαμα, καὶ διὰ τὸ ἔχετε εὐὰ μετὰ κατηγορεῖτε, καὶ εὐὰ ὑπερηφανίζεσθε ἐναντίον μου ἐσῆς οἱ Κορινθιοί, διὰ τὴν ἐγὼ ἐταπεινώσα τὸν ἑαυτὸν με,

(3)

Κορ. α'. β'. δὲ, λόγος λέγεται πὸ ἔχον χάρισμα διδασκαλικόν, γνῶσις δὲ, πὸ συνιέναι τὸν πῶ κηρυγματος λόγον, ὅχι ὅμως καὶ πὸ δυνάσθαι διδάσκειν, καὶ ὠφελεῖν ἄλλους· περὶ ὧν ἔπειτα· „ὅς μετ' ἔχον διδοῦναι λόγους σοφίας, ἀλλὰ δὲ λόγους γνῶσεως“ (α'. Κορ. ιβ'). καὶ γ'. λόγους ἐπίστε λέγεται, πὸ εὐὰ ἵνα τις γυμνασμένος εἰς τὴν Ἑλληνικὴν σοφίαν, καὶ εὐὰ μὴ μετέχη ἀπὸ τὴν δόξαν, μόνον δὲ εὐὰ ἵνα εὐγλωττος καὶ σωμύλος εἰς τὸ λέγειν· γνῶσις δὲ, πὸ εὐὰ ἵνα τις τελὴς εἰς τὴν δόξαν σοφίαν, ὥστε ὅπως καὶ αὐτὸς ἀκριβῶς εὐὰ ἡγεῖται, καὶ τὰς ἄλλους εὐὰ διδάσκει εὐὰ διδάσκει, καὶ εὐὰ προσφέρει εἰς τὸν Χριστόν· περὶ ὧν λέγει ὁ Παῦλος ἐδῶ πὸ „Εἰ δὲ καὶ ἰδιώτης τῷ λόγῳ, ἀλλ' οὐ σῆ γνῶσις“· ὥστε λέγει ὁ Παῦλος· ὅτι ἀγκαλὰ καὶ ἐγὼ δεῦν εἶμαι γυμνασμένος, ὥστε ἐμεῖς τὴν Ἑλληνικὴν εὐγλωττίαν, καὶ τὸν ρητορικὸν λόγον, ὅμως εἶμαι τελὴς εἰς τὴν δόξαν σοφίαν, καὶ διδάσκειν εὐὰ διδάσκω καὶ τὰς ἄλλας, καὶ εὐὰ προσφέρω αὐτὰς εἰς τὸν Χριστόν.

(1) Ἐδῶ γινώσκται μία ἀπορία, διὰ τὴν οἱ δὲ Θεοὶ Χρυσόστομος, εἰς μετὰ τὴν πρὸς Κορινθίους πρώτῃν Ἐπιστολὴν λέγει πρὸς τὰς Χερσιανούς· „ὅταν οὖν Ἑλληνες κατηγορήσωσι τῶν μαθητῶν, ὡς ἰδιωτῶν, πλέον ἡμῶς ἐκείνων κατηγοροῦμεν αὐτῶν· μηδὲ λεγέτω τις, ὅτι σοφὸς ἦν ὁ Παῦλος, ἀλλ' ἐπαίροντες ἐπὶ σοφίᾳ τὰς μεγάλας παρ' ἐκείνοις, καὶ ἐπὶ εὐγλωτσίᾳ θαυμάσιους, τὰς παρ' ἡμῶν ἀπαντας λέγομεν ἰδιώτας· γεγονέναι· ἢ μικρῶς γὰρ αὐτοὺς καὶ κατὰ τὸ πῶ καταβαλλόμεν τὸ μέρος· οὕτω γὰρ ἔστα λαμπρὰ πὶ νικητήρια“ (Λόγ. γ'. εἰς τὴν πρὸς Κορ. ιβ'). Εἰς δὲ πῶν δ'. Λόγον περὶ Ἱερουσαλὴμ λέγει περὶ τοῦ Παύλου ταῦτα· „ὅταν οὖν καὶ πρὸ τῶν σημείων, καὶ ἐν μέσσοις αὐτοῖς φάνηται ποτὶ κατεργασμένος τῷ λόγῳ, πῶς ἐστὶ τοιμήσουσιν ἰδιώτῃ ἑστῇ, πῶν καὶ ἀπὸ τοῦ διαλέγεσθαι, καὶ δημηγορεῖν μάλιστα θαυμάσονται παρὰ

πᾶσι; διὰ τὴν γὰρ Λουκιᾶνος αὐτὸν ὑπέλαβον εἶναι Ἑρμῆν; πὸ μετὰ γὰρ Θεὸς ὀνομαζήναι, ἀπὸ τῶν σημείων ἐγένετο· πὸ δὲ, πῶν Ἑρμῆν, ἔκ ἐτι ἀπὸ ἐκείνων ἐγένετο, ἀλλ' ἀπὸ τῶ λόγου“· Καὶ πάλιν, πῶθεν τὰς Ἑλληνιστὰς καταπαλάσσειν; ἔκ ἐπειδὴ κατὰ κράτος εὐὰ τῷ λόγῳ; καὶ εἰς τοῦτον αὐτὸς ἡλευνερ, ὡς καὶ εἰς φόνον παροξυνήναι, μὴ φέροντας τὴν ἡσυχίαν“;

Ἀλλὰ καὶ ὁ Κριτικὸς Φώτιος ἀποδίδει ὅτι ὁ Παῦλος δεῦν ἦτον ἰδιώτης καὶ ἀμαθὴς κατὰ τὸν λόγον καὶ τὴν ρητορικὴν εὐγλωττίαν, καὶ εἰς ἄλλα μέρη, μάλιστα δὲ εἰς αὐτὸς πρὸς τὸν Νικομηδείαν Γεώργιον Ἐπιστολὰς π. Τὴν ἀπορία δὲ πῶς τὴν λύσιν ὁ ἴδιος πάλιν Χρυσόστομος ἐν τῷ αὐτῷ περὶ Ἱερουσαλὴμ Λόγῳ, λέγων· ὅτι ὁ Παῦλος ἦτον ἰδιώτης τῷ λόγῳ, κατὰ δὲ δεῦν ἡσυχῇ τὴν περὶ τὴν αὐτὴν αὐτὸν ἔξωθεν λόγον, καὶ κατὰ δὲ τὴν εὐγλωττίαν δεῦν ἔχεν ἀπὸ σέχνης, καὶ μελέτης, ὡς λέγει ὁ Φώτιος, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀνῶθεν χάρις, καὶ ἀπὸ τὸ ἐμφυτον κράτος καὶ δυνάμει τῆς διανοίας π. διὰ τὴν ὅσα εἰς τὸς ἔξω ρήτορας αἱ τέχναι, καὶ αἱ μελέται ἐκατέρωθον, ταῦτα ἦσαν εἰς τὸν Παῦλον, πρόχηρα καὶ εὐκόλα· διὰ τὴν ἐκ τῶ σχεδίου ὁ Παῦλος αὐτὴν ἐμεταχειρίζετο. Ἐν δὲ τῇ πρὸς Γεώργιον Μητροπολίτην Νικομηδείας, ρξ. Ἐπιστολῇ λέγει ὁ αὐτὸς Φώτιος, ὅτι ὁ Παῦλος διὰ ταπεινῶν ὀνομάζει τὸν ἑαυτοῦτον ἰδιώτῃ τῷ λόγῳ, καθὼς ὀνομάζει τὸν ἑαυτοῦτον καὶ πρῶτον τῶν ἀμαρτωλῶν, καὶ ἔσχατον τῶν Ἀποστόλων, καὶ ἐκ τῶν τῶν, καὶ περικλάσμα τῶ κόσμου, καὶ πάντων περὶ τῆς. Ὅρα καὶ εἰς τὴν ὑποσημαίνωσιν π. ἔτε διακονίαν, ἐν τῇ διακονίᾳ· (Ρωμ. ιβ. 7.) καὶ ἐν τῷ Προσμίῳ τῷ εἰς τὰς Ἐπαύσεις.

(2) Ἀπὸ τῶν ἐσῆς ἀλλ' ἐν παντὶ φανερωθέντες ἐσῆς, καθὼς λέγει ὁ Φώτιος· ὁ δὲ Θεοδώριτος ἐρμηνεύων τὸ ρῆτον ταῦτα λέγει· „τῶν δὲ καὶ ὑμῶς μαρτυρεῖσθαι· ὅτι γὰρ ὑμῖν ἐγένετο πᾶ ἡμέτερα“.

ζητώντας ἀπὸ ἄλλης, ἢ πεινασμένος ὄντας, διὰ τὴν ὑψωθῆτε ἐσεῖς, ἥτοι διὰ τὴν οἰκοδομηθῆτε ἐσεῖς εἰς τὴν πίσιν, καὶ τὴν μὴ λάβετε κἀμμίαν αἰτίαν σκανδάλου· δι' ὅ,τι αὐτοὶ ἐσκαιδιχλίζοντο, ἐὰν ἐβλεπον τὸν Παῦλον τὴν πέρην ἀπὸ αὐτῶν πρὸς τὴν χρείαν, καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον δοῦν οἰκοδομῆντο, πᾶρεξ ἂν ἐβλεπον τὸν μακάριον Παῦλον τὴν πνίγεται, καὶ τὴν κινδυνεύει ἀπὸ τῆς πείνης. (τὸ ὅποιον πῶς ἦτον μεγαλωπία κατηγορία τῶν Κορινθίων καὶ σημεῖον τῆς ὑπερβολικῆς αὐτῶν ἀσπλαγχνίας.) Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐκατηγόρει τὸν Παῦλον, ὅτι, ὅταν μὲν ἦναι παρὼν αὐτοπροσώπως, εἶναι ταπεινός· ὅταν δὲ λείπῃ, κομπάζει καὶ ὑπερηφανίζεται, διὰ τὸ τοῦτο ἐδῶ ὑπὲρ πάντων ἀπρολογίζμενος, κτυπᾷ καὶ ἐπιπλήττει αὐτῶν, λέγων· ὅτι ἐγὼ διὰ τῶν ἔγινα ταπεινός, διὰ τὴν ὑψωθῆτε ἐσεῖς.

8. „Ἀλλας Ἐκκλησίας ἐσύλησα, λαβὼν ὀψώνιον πρὸς τὴν ὑμῶν „διακονίαν“.

Καὶ μὲν ὅτε ὁ Ἀπόστολος ἐδύνετο νὰ εἰπῇ, ὅτι ἀπὸ τὸν κόπον τῶν χειρῶν μὲ ἐτρέφα, καὶ ἐτρέφωμιν· ὅμως διὰ τὴν κάμην τὸν λόγον ἐπιπληκτικώτερον, λέγει ὅτι ἐγὼ ἔλαβον ἀπὸ ἄλλης τὴν πρὸς τὴν χρείαν, διὰ τὴν διακονήσω εἰς ἐσᾶς, καὶ νὰ σᾶς κηρύξω τὸ Εὐαγγέλιον τῷ Χριστῷ· τὸ δὲ „ἐσύλησας“ δηλοῖ ὅτι ἐγύμνωσα, καὶ ἔκαμα ἄλλης Χριστιανῶν πτωχῶν· φανεροὶ δὲ τῆς Μακεδόνας καὶ Φιλιππησίως, οἱ ὅποιοι, καὶ μὲν ὅτε ἦτον πτωχοτάτοι, ὅμως εἶχον καὶ ἐμοῖα ὅτε τῶν ἐσᾶν· ἀγκαλὰ καὶ δοῦν ἐλάμβανον περὶ τὰ καὶ ὑπὲρ τῆς χρείας, ἀλλὰ τὰ ἀναγκαῖα μόνον· ὀψώνιον γάρ φησιν ἔλαβον, ἥτοι τὸ ἀναγκαῖον μὲ σιτηρέσιον (1)· καὶ μὲν πῶς, εἰδὲ αὐτὰ τὰ ἀναγκαῖα μοι ἐδώκατε, ὦ Κορινθιοί, τὸ ὅποιον εἶναι μεγαλωπία κατηγορία σας, καὶ τὸ χειρότερον, ὅτι καὶ αὐτὰ ὅλα τὰ ἔλαβον διὰ τὴν ἐδικλῶσας ὑπηρεσίαν καὶ ὠφέλειαν· δι' ὅ,τι εἰς καιρὸν ὅτε ἐκήρυττον εἰς ἐσᾶς, καὶ ἐπιμελέμην τὴν ἐδικλῶσας σωτηρίαν, ἐτρέφωμιν ἀπὸ ἄλλης· Ὅρα τὸν 10. 15. καὶ 16. εἶχον τὴν πρὸς Φιλιππησίως δ'. Κεφαλαίαν.

9. „Καὶ παρὼν πρὸς ὑμᾶς, καὶ ὑσερηθῆς, ἐ κατενάρκησα ἐδενός“.

Τρία ἐγκλήματα, λέγει, ἔχετε ἐσεῖς, ὦ Κορινθιοί· α. διὰ τὴν δεισκόμην αὐτοπροσώπως εἰς ἐσᾶς· β'. ὅτι ἐδιακόνειν, καὶ ἐκήρυττον τὸ Εὐαγγέλιον εἰς ἐσᾶς· καὶ γ'. ὅτι καὶ μὲν ὅτε ὑσερέμην τῶν ἀναγκαίων, πάλιν δοῦν ἠξιώθηκα νὰ λάβω ἀπὸ ἐσᾶς κἀμμίαν πρόνοιαν, καὶ βοήθειαν· δι' ὅ,τι ἐσεῖς, ὅχι μόνον δοῦν ἐπέμψατε εἰς ἐμοῖα κἀνένα χρεώδης, ὅταν δεισκόμην εἰς ἄλλον τόπον, καθὼς οἱ Μακεδόνες μοι ἔπεμπον· ἀλλ' εἰδὲ ὅταν ἦμουν παρὼν εἰς τὴν Κόρινθον μὲ ἐτρέφετε· τὸ δὲ „ἐ κατενάρκησα ἐδενός“ τῶς δηλοῖ, ὅτι δοῦν ἐπαραβάρυνα κἀνένα ἀπὸ ἐσᾶς· φανεροὶ δὲ μὲ τὴν λέξιν ταύτην, ὅτι οἱ Κορινθιοὶ ἐδίδαν τὴν ἐλεημοσύνην εἰς τῶν πτωχῶν μὲ ὀκνηρίαν, καὶ αἰμωδιάσμα· νάρκη γάρ λέγεται τὸ αἰμωδιάσμα τινός μέλους τῆς σώματος· λέγεται δὲ καὶ ἓνα μικρὸν ὀφάριον, τὸ ὅποιον ὅταν κτυπήσῃ τὸν ἄνθρωπον, κάμνει νὰ αἰμωδιάσῃ τὸ χεῖρ. Μερικοὶ δὲ (ὅποιος εἶναι ὁ σοφὸς Θεοδώριτος) λέγουσι, ὅτι τὸ „ἐ κατενάρκησα“ σημαίνει αἰτὶ τῆς, δὲν ἠμέλησα, εἰδὲ ὀκνηρότερος ἔγινα εἰς τὸ κήρυγμα· ἀλλὰ ὅσα ἦτον χρεία νὰ γένων διὰ τὴν ἐδικλῶσας σωτηρίαν, ὅλα ἔγιναν ἀπὸ λόγου μὲ χωρὶς νὰ σᾶς παραβαρύνω· δι' ὅ,τι ἐγὼ εἰς ἔνδειαν δεισκόμενος, δὲν ἐζήτησα ἀπὸ κἀνένα βοήθειαν, εἰδὲ ἀδυνατήσας εἰς τὴν ὑπομονῇ, αἰμωδιάσας τρόπον τινὰ καὶ ἀμελήσας εἰς τὸ κήρυγμα μὲ.

„Τὸ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ἐπειδὴ ἐμπροσθεν ὁ Παῦλος ἀνέφερε στρατίαν καὶ πόλεμον „τὰ γὰρ ὅπλα „φησὶ τῆς στρατίας ἡμῶν ἢ σαρκικά“· (β'. Κορ. 1. 4.) διὰ τοῦτο ἀκολουθεῖν εἰς τὴν μεταφορὰν αὐτῆν, φησὶ μὲν ὀψώνιον τὴν ἀναγκαίαν τὴν χρείαν, ἐπειδὴ ὀψώνιον κυρίως λέγεται τὸ σιτηρέσιον τῶν στρατιωτῶν· ὅθεν καὶ ὁ Πρόδρομος Ἰωάννης εἶπε πρὸς τοὺς στρατιω-

μένους „καὶ ἀρκᾶσθε τοῖς ὀψωνίοις ὑμῶν“· (Λυκ. γ'. 14.) Διὰ τοῦτο λοιπὸν ὁ Παῦλος μὲ τὸν λόγον τοῦτον στρατιώτῳ τῶν ἐκείνων πρὸς, καὶ ὅτι κατ' ὁ στρατιώτης ἔχει δίκαιον νὰ πέρη τὸ σιτηρέσιόν τε, καὶ ὅχι νὰ τὸ ὑσερήται, καὶ νὰ τρέφεται ἀπὸ λόγου πρὸς „τίς γάρ φησι στρα-“ „ταῦτα ἰδίους ὀψωνίοις ποτέ;“ (α. Κορ. 9. 7.)

„Τὸ γὰρ ὑξέρημά μιν προσανεπλήρωσαν οἱ ἀδελφοὶ ἐλθόντες ἀπὸ Μακεδονίας“.

Μὲν τὰ λόγια ταῦτα βάλλει εἰς ζῆλον τὰς Κορινθίους, διὰ τὰ τὰς παρακινήσει περισσώτερον εἰς τὴν ἐλεημοσύνην, ἵνα μὴ καταδεχθῶσι, καθὼς ἐνικήθησαν πρότερον ἀπὸ τὰς Μακεδόνας, κατὰ τὴν τῆ Παύλου ζωοτροφίαν, νὰ νικηθῶσι καὶ τώρα ἀπὸ αὐτῆς κατὰ τὴν ἐλεημοσύνην. Λέγωντας δὲ ὑξέρημα, δείχνει ὅτι δὲν ἔλαβε τίποτε παράνω ἀπὸ τὴν χρείαν τῶν οἱ Φιλιππησίουι δὲ ἦσαν ἐκεῖνοι ὅπῃ τὸν ἔδρεψαν, καὶ ὅρα τὸν 10. 15. καὶ 16. εἶχον τὴν πρὸς Φιλιππησίους δ'. Κεφαλαίᾳ, ὡς προείπομεν.

„Καὶ ἐν παντὶ ἀβαρῇ ὑμῖν ἐμαυτὸν ἐτήρησα, καὶ τηρήσω“.

Δείχνει μὲν τὰ λόγια ταῦτα ὁ Ἀπόστολος, ὅτι οἱ Κορινθιοὶ ἐνόμιζον διὰ βάρος καὶ αὐτὸν τὸ νὰ δίδαν τὴν ἀναγκαίαν τροφὴν εἰς τὸν Παῦλον· καθὼς δὲ εἶπεν, ὅτι ὅχι μόνον ἐφύλαξα τὸν ἑαυτόν μου καὶ δὲν ἐπροξένησα βάρος εἰς ἑσᾶς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἐξῆς τὸτο θέλω φυλάξω. Μὴ νομίζετε, λέγει, ὅτι εἶπον αὐτὰ διὰ νὰ λάβω εἰς τὸ ἐξῆς τίποτε ἀπὸ λόγου σας, ὅχι· ἀλλὰ καθὼς ἕως τώρα δὲν σᾶς ἐπαροβάρυνα, ἐτῆρι καὶ εἰς τὸ ἐξῆς δὲν θέλω σᾶς παραβαρύνω· ὁ ὁποῖος λόγος ἔπος, εἶναι μίᾳ μεγάλῃ πληγῇ ἐναντίον τῶν Κορινθίων, ἐπειδὴ εἰς τὸ ἐξῆς θαρρεῖ εἰς αὐτὰς, ἀλλὰ ἀπὸ μιᾶς ἀπελπίσθη, καὶ δὲν ἔχει νὰ λάβῃ τι ἀπὸ αὐτῆς.

10. „Ἐσιν ἀλήθεια Χειρὲς ἐν ἐμοὶ, ὅτι ἡ καύχησις αὕτη ἐφραγήσεται ἅς ἐμὲ ἐν τοῖς κλίμασι τῆς Ἀχαΐας“.

Διὰ νὰ μὴ νομίσεν οἱ Κορινθιοὶ ὅτι διὰ τὸτο εἶπεν ὁ Παῦλος ὅτι θέλω φυλάξω τὸν ἑαυτόν μου ἀβαρῇ καὶ εἰς τὸ μέλλον, διὰ νὰ τὰς ἐλκύσῃ περισσώτερον εἰς τὸ νὰ τὰ δώσεν, τὸτο χάριν λέγει ἐδῶ, κατὰ ἀλήθειαν τὴν ἐν Χειρὶ Ἰησοῦ, σᾶς λέγω, ὅτι βέβαια δὲν θέλω λάβω ἀπὸ λόγου σας καμμίαν μου χρείαν, καὶ βοήθειαν. Πάλιν δὲ διὰ νὰ μὴ νομίσῃ τινες πῶς αὐτὸς λέγει ταῦτα λυπημένος, καὶ ἢ ὀργιζόμενος, διὰ τὸτο καύχησιν τὸ πρᾶγμα ὀνομάζει, ἦγεν τὸ νὰ μὴ λάβῃ τι ἀπὸ αὐτῆς· ἐπειδὴ τινὰς δὲν λυπεῖται, ἔπε ὀργίζεται ποτὲ διὰ ἐκεῖνο ὅπῃ ἔχει καύχημά τι, καὶ σέφανον· δι' ὅ,τι τὸ νὰ κηρύττῃ ὁ Παῦλος τὸ Εὐαγγέλιον δωρεὰν, καὶ χωρὶς κανενός μισθόν, τὸτο ἦτον μέγαλον καύχημα εἰς αὐτὸν, ὥσῃ ὅπῃ μὲ τὸτο ὑπερέβαινον ἀπὸ τὰς ὁρᾶς, καὶ τὴν τάξιν τῆς Χειρὸς, ὅπῃ παρήγγειλον εἰς τὰς Ἀπόστολους τὰ νὰ τρέφανται ἀπὸ τὸ κήρυγμα τῆς Εὐαγγελίας. Καὶ τὸ „ἐφραγήσεται“ δὲ εἶπεν ἀπὸ μεταφορᾶς, καὶ ὁμοιότητος τῶν ποταμῶν· ἐπειδὴ γὰρ ἡ φήμη τῆς ὅτι ὁ Παῦλος δὲν λαμβάνει τὴν ζωοτροφίαν τι ἀπὸ τὸ κήρυγμά τι, ἔτρεχον ὥσαν ποταμὸς εἰς κάθε τόπον, καὶ ἐδιαλαλεῖτο· διὰ τὸτο λέγει ἐδῶ, ὅτι τὸ ἐπαιεῖται, καὶ ἐνδοξον ρεῦμα καὶ τρέξιμον τῆς φήμης ταύτης, δὲν θέλει φραγῇ καὶ ἐμποδισθῇ, ἐπειδὴ καὶ ἐγὼ δὲν ἔχω νὰ λάβω τίποτε· εἰάν γὰρ λάβω, παρόλ' ὅ,τι αὐτὸ θέλει ἐμποδισθῇ. Καὶ ὁ λόγος δὲ ὅπῃ λέγει, εἰς τὰ κλίματα καὶ μέρη τῆς Ἀχαΐας (1), ἐπίπληξιν εἶναι· δι' ὅ,τι, ἐν τὸ νὰ μὴ πέρνῃ ὁ Παῦλος τὴν πρὸς τὴν χρείαν τι ἀπὸ τὸ κήρυγμά τι, ἦτον καύχησις εἰς αὐτὸν, ἔπρεπε νὰ φυλάττῃ τὴν καύχησιν αὐτὴν εἰς κάθε τόπον, καὶ νὰ μὴ πέρνῃ τι παράτινος· ἐπειδὴ δὲ εἰς τὴν Ἀχαΐαν τὰς Μορέας τὸτο ἐφύλαττε, φανερόν εἶναι, ὅτι καὶ οἱ Ἀχαιοὶ μόνοι ἐσκανδαλίζοντο διὰ τὸ ἔπερνον ὁ Παῦλος, καὶ δὲν ἦτον ἐλδύθεροι, καθὼς ἦσαν οἱ Μακεδόνες, ἦτοι οἱ Φιλιππησίουι· ὅθεν καὶ ὁ Παῦλος εἰς ἀναιρέσιν τῶν σκανδάλων, ἐφυλάττετο νὰ πᾶρῃ τι ἀπὸ αὐτῆς (2).

11. „Διὰ

(1) Ποῖον δὲ μέρος τῆς Μορέας λέγεται Ἀχαΐα, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν. (Ρωμ. 15. 26)

(2) Ὅρα δὲ καὶ πᾶν αἰτίαν πλατύτερον γραφομένην ἐν τῷ δ'. κεφαλ. τῆς πρὸς Φιλιππησ. Στίχ. 10. διὰ τὴν ὁποίαν ὁ Παῦλος παρὰ τῶν Μακεδόνων μὲν καὶ

Φιλιππησίων ἔπερνον ἐλεημοσύνην, παρὰ δὲ τῶν Κορινθίων δὲν ἔπερνον. Ὁ δὲ Θεοδώριτος πρὸς „φραγήσεται“ ἐρμηνεύει, ἀντὶ τῆς, ὅτι δὲν θέλει ἐμφραξῇ τὸ ἵσος μὲν, ἀπὸ τὸ νὰ καυχᾶται διὰ τὴν φιλοτιμίαν αὐτῶν, πρὸς νὰ μὴ πᾶρῃ τι ἀπὸ τῆς Ἀχαΐας.

11. „Διὰ τί; ὅτι ἐκ ἀγαπῶ ὑμᾶς; ὁ Θεὸς οἶδεν“.

Θέλωντας ὁ Ἀπόστολος νὰ εἰπῇ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν δὲν ἔλαβε τι ἀπὸ τῶν Κορινθίων, ὅτι δηλαδὴ ἦτον διὰ τῶν ψευδαποστόλων, οἱ ὅποιοι ἔλεγον ὅτι ὁ Παῦλος διὰ τὸ κυριότερον, διὰ τὴν συζύγη ἀργύριον· τῷ, λέγω, Θέλωντας νὰ εἰπῇ ὁ Παῦλος, ἀπαιτρεῖται πρῶτον τὴν ὑπόνοιαν τῶν Κορινθίων, οἵτινες ἔλεγον εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς, ὅτι ὡς φαίνεται, ἐσὺ ὦ Παῦλε, δὲν λαμβάνεις ἀπὸ ἡμᾶς τίποτε, διὰ τὴν μᾶς μισεῖς· ὅθεν καὶ ἀποκρίνεται πρὸς τὸν ὁ Ἀπόστολος λέγων· ὅτι διὰ τὴν δὲν λαμβάνω, διὰ τὸ περισσώτερον σὰς ἀγαπῶ· δὲν θέλω γὰρ νὰ βλαβῇτε ἐσεῖς ἀπὸ τῶν, ὡσὰν ὅτε δολίως σκανδαλίζεσθε· ἀλλ' ἐτὶ μὲν φανερὰ δὲν τὸ λέγει, διὰ τὴν μὲν ἐλέγξει τὴν ἀσθενεῖαν τῶν λογισμῶν τῆς, ἀλλὰ γυρίζει τὴν αἰτίαν εἰς ἄλλους, καὶ λέγει·

12. „Ὁ δὲ ποιῶ, καὶ ποιήσω, ἵνα ἐκκόψω τὴν ἀφορμὴν τῶν θελούντων ἀφορμῶν, ἵνα ἐν ᾧ καυχῶνται, ὡς εὖ οἶδεν, καθὼς καὶ ἡμεῖς“.

Εἰδὼ φανερώτατα λέγει ὁ Παῦλος τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν δὲν ἐλάμβανε τι ἀπὸ τῶν Κορινθίων· ἐπεὶ γὰρ ἡξίωσεν ὁ Διαβόλος, ὅτι οἱ φιλόπλετοι ἄνθρωποι εἰς τὸ μάλιστα διχαρίζονται, καὶ διασπένονται, ὅταν οἱ διδάσκαλοι αὐτῶν δὲν λαμβάνουν τίποτε ἀπὸ λόγων· διὰ τὸ ἐδίδασκε καὶ τῶν ψευδαποστόλων νὰ ὑποκρίνονται τῶν, καὶ νὰ μὴ πέρνουν τίποτε. Εἶπον δὲ νὰ ὑποκρίνονται τῶν, ἐπεὶ τῇ ἀληθείᾳ δὲν ἐκατόρθωναν τὴν ἀρετὴν αὐτῶν, τὸ νὰ μὴ πέρνουν δηλαδὴ, ἀγκαλὰ καὶ ἦσαν πλείσιοι, καὶ δὲν εἶχον χρεῖαν· ἀλλὰ ἐφαίνοντο μὲν καὶ ὑποκρίνοντο πῶς δὲν λαμβάνουν, ἐλάμβανον ὅμως τῇ ἀληθείᾳ. Διὰ τὸ δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος, ἵνα ἐν ᾧ κατορθώσιν, ἀλλὰ ἐν ᾧ καυχῶνται, τὸ ὁποῖον ἦτον καὶ τῆς υπερηφανείας αὐτῶν σημεῖον· δι' ὅ,τι, καὶ μᾶλλον ὅτε ἔπερνον, ἐκαυχῶντο ὅμως καὶ υπερηφανίζοντο ὅτι δὲν ἔπερνον. Ὁ Παῦλος λοιπὸν τὸν ἡξίωσεν, ἀπεφάσισεν εἰς τὸν ἑαυτὸν τὴν νὰ μὴ πάρῃ τι ἀπὸ κανενός, καὶ μᾶλλον ὅτε ἦτον πτωχὸς, καὶ χρεῖαν ἔχων, διὰ τὴν κόψῃ τὴν ἀφορμὴν τῶν ψευδαποστόλων ἐκείνων, καὶ διὰ τὴν μὲν εὖ οἶδεν ἄδειαν νὰ κατηγορῶσιν αὐτὸν (1), καὶ μᾶλλον ὅτε τὸ δὲν ἦτον κατηγορεῖν τῶν Ἀποστόλων, ἐπεὶ καὶ ἦτον Νόμος Χρυσῆ· ἀλλ' ὅμως ἐπεὶ οἱ Κορινθιοὶ ἐσκανδαλίζοντο εἰς τὸν, ὡς ἀσθενεῖς εἰς τὸν λογισμὸν, διὰ τὸ ἐφυλάχθη ὁ Ἀπόστολος καὶ δὲν ἐλάμβανεν· ὅθεν οἱ ψευδαπόστολοι, καθὼς εἰς τῶν ἄλλων ἀρετῶν, ἦτον κατώτεροι ἀπὸ τὸν Παῦλον, ἐτὶ καὶ εἰς τὸν, ἦτοι εἰς τὸ μὴ λαμβάνειν, δὲν εἶχον τι παραπάνω ἀπὸ αὐτὸν· ἔξω αὖ θέλησιν νὰ εἰπῇ, ὅτι καὶ κατὰ τὸ ἐφάνηκαν κατώτεροι τῷ Παύλῳ, καθ' ὅ,τι ἐκείνοι μὲν πλείσιοι ὄντες, δὲν ἐλάμβανον, ὁ δὲ Παῦλος καὶ πτωχὸς ὢν, καὶ χρεῖαν ἔχων πολλῶν, δὲν ἐλάμβανε· καὶ πρὸς τούτους, καθ' ὅ,τι ἐκείνοι μὲν δὲν ἐκατόρθωναν τὸν ἀληθῶς, τὸ νὰ μὴ λαμβάνειν, ἀλλὰ καθ' ὑπόκρισιν μόνον ἐφαίνοντο πῶς δὲν λαμβάνουν· ὁ δὲ Παῦλος ἀληθῶς ἐκατόρθωνε τὸν, καὶ δὲν ἐλάμβανε τι ἀπὸ κανενός Κορινθίου.

13. „Οἱ γὰρ τοῖς τοῖς, ψευδαπόστολοι, ἐργάται δόλιοι, μεταχηματίζόμενοι ὡς Ἀποστόλοι Χρυσῆ“.

Τὴν λέγει ὁ μακάριος Παῦλε; ἐκείνοι ὅτε κηρύττει τὸν Χρυσὸν, ἐκείνοι ὅτε δὲν διδάσκουσιν ἄλλο Εὐαγγέλιον ἀπὸ τὸ ἐδικόν σου, καθὼς ἐσὺ ὁ ἴδιος εἶπας ἀνωτέρω, αὐτοὶ πῶς εἶναι ψευδαπόστολοι; καὶ, λέγει, δι' αὐτὰ ταῦτα ὅτε ἔπον εἶναι ψευδαπόστολοι· διὰ τὴν αὐτοὶ, ὑποκρινόμενοι πῶς κηρύττει, καὶ διδάσκουσιν ταῦτα, κρυφίως ὅμως σμίγουν εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς ἁγίας, καὶ ἄλλοτετα δόγματα τῆς τῆς Χρυσῆ Πίστεως· ἐργάται δὲ δόλιοι εἶναι, καθ' ὅτι φαίνονται μὲν ὅτι ἐργάζονται εἰς τὸν ἀμπελῶνα τῆς Εὐαγγελίας, καὶ τῆς Πίστεως, ἀσπασῶσιν ὅμως ἀπὸ τῆς ῥίζαν τῆς πεφυτευμένης, καὶ ῥιζωμένα δένδρα, καὶ χῆμα μόνον ἔχον ἔξωθεν τῶν Ἀποστόλων, καὶ δέρμα προβάτων, λύκοι δὲ ὅμως εἶναι τῇ ἀληθείᾳ.

14. „Καὶ

(1) Διὰ τὸν καὶ ὁ Θεοφόρος Ἰγνατίος τοῦτον τὸν ἴδιον „ἐχέτω τι· μὴ ἀφορμὰς δίδωτε τοῖς ἐχθροῖς, ἵνα μὴ σχεδὸν γράφω λέγων·“ καὶ μὴδὲ ὑμᾶς κατὰ τὴν πλησίον „δι' ὀλίγους ἄφρονες, τὸ εὖ οἶδεν πλῆθος βλασφημῆται“.

14. „Καὶ ὁ Θαυμασὸν· αὐτὸς γὰρ ὁ Σατανᾶς μεταχηματίζεται εἰς „Ἀγγελον φωτός“.

Αίσιως, λέγει, ὁ διδάσκαλος τῶν ἰουδαϊστικῶν Διάβολος καὶ Σατανᾶς, ταῦτα πολὺ μᾶλλον κάμνει, ὅσον εἶναι κάποιος θαυμασὸν, αἰσίως καὶ αὐτοὶ οἱ μαθηταὶ τοῦ μιμνῆσθαι τὸν διδάσκαλόν τους. Ἀγγελον δὲ φωτός ὀνομάζει ἐκεῖνον, ὅπως ἔχει κοινὰ εἰς τὸν Θεὸν παρρησίαν, καὶ παρασέεται εἰς τὸ ἀληθινὸν φῶς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐκεῖνον ὅπως ἀγγέλλει, ἦσαν μὴν ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι φῶς, μετὰ τὸ νὰ ἦναι καὶ αὐτὸς φῶς· εἰς πιστὸν δὲ φωτός Ἀγγελον, μεταχηματίζεται μόνον καὶ ὁ Διάβολος, ἀλλὰ ὅσον γίνεται καὶ ποιῶν τῇ ἀληθείᾳ, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς εἶναι σκότος (1). Τοιοτρόπως λοιπὸν καὶ οἱ ἰουδαϊστικοὶ ἔτοι, σχῆμα μόνον ἔχοντες τῶν Ἀποστόλων, ἀλλ' ὅχι καὶ τὸ πρᾶγμα, καὶ τὴν ἐνέργειαν τῶν Ἀποστόλων. Μανθάνομεν δὲ ἀπὸ τούτου, ὅτι τὸ νὰ κάμνει τινὰς πᾶς ἀρετὰς κατ' ἐπίδειξιν μόνον, καὶ ὅχι κατὰ ἀληθείαν, τῶτο εἶναι ἰδίωμα τοῦ Διαβόλου οἰκειότατον ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα.

15. „Οὐ μέγα ἔν, εἰ καὶ οἱ διάκονοι αὐτοῦ μεταχηματίζονται ὡς „διάκονοι δικαιοσύνης“ ὡν τὸ τέλος ἔσται κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν“.

Δὲ εἶναι, λέγει, μέγα καὶ θαυμασὸν πρᾶγμα, αἰσίως καὶ οἱ ὑπηρετοὶ τοῦ Διαβόλου σχηματίζονται καὶ φαίνονται πῶς εἶναι ὑπηρετοὶ τῆς δικαιοσύνης, ἦσαν τὸ Εὐαγγέλιον,

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Ἅγιος Ἑρραῖμ εἰς τὸν βίον τοῦ Ὁσίου Ἀβραμίου γράφει ὅτι ὁ Διάβολος θέλωντας νὰ ἀπατήσῃ τὸν Ὅσιον Ἀβράμιον, ἐκείνῳ ὅπως κατὰ τὸ μεσοκύκλιον ἐφαλλεν ὁ Ὅσιος, ἐλαμψεν τὸ κεῖνον καὶ ἤκουσε φωνὴν λέγουσαν· „Μακάριος εἶ Ἀβράμιε, ὅτι „ἐδὲς εἶναι ὁμοίος σοι“ πάντες γὰρ ἐτέλεσας πᾶς προσεγγύμασι καὶ „Οὐδὲ Ἀβράμιος ἀπεκρίνατο“ ἡ σὴ σκωτία „εἰ μετὰ σοῦ εἰς ἀπώλην, μετὰ Φυδους καὶ ἀπάτης“ „ἐγὼ γὰρ ἄνθρωπος ἀμειψυλός εἰμι“.

Πάλιν εἰς τὸν Συμεὼν τὸν Στυλιτῆν ἐφάνη ὁ Διάβολος πλήρης φωτός μετὰ κόκκιναν ἀλογα λέγων· ὁ Κύριός ἐπιμύειν ἐμὲ τὸν Ἀγγελόν σου, ὅπως ἀρπάσωσιν, ὡς ἠρπάσας τὸν Ἡλίαν· ἀναβῆθι λοιπὸν εἰς τὸ ἀμάξι διὰ νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὸν ἑρῶν, ἐπειδὴ καὶ ἐλθοὶ οἱ Ἀγγελοι, καὶ οἱ Ἀχαιοί, θέλεις νὰ σὲ ἰδῶν· ἐπειδὴ δὲ ἠβυλῆθη ἀναβῆναι, ἐποίησε τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ καὶ ἐκείνῳ ἐγένοντο ἀφαντοὶ ὁ Διάβολος, ὡς διηγᾶται Ἀπώνιος ὁ αὐτοῦ μαθητής. Διὰ τούτου καὶ ὁ Ἀββᾶς Ἀρσενίου, ἐπειδὴ παρὰ τοῦ Διαβόλου ἠκούσεν, ὅτι ἐγὼ εἰμι ὁ Χερσός, ἀπεκρίνατο· „ὁ βέλομαι Χερσὸν ἰδὼν ἐν τῷ τῷ Κόσμῳ“, ἀλλ' ἐν τῷ μέλλοντι. Ὁ Ὅσιος Ἰωάννης (ὁς τις προήκεν εἰς τὸν Βασιλεῖα Θεοδοσίου τὸν νικῶν ὅπου ἐμελλε νὰ κάμῃ κατὰ τὸν Βαρβάρων) ἔδεν ἀμάξιον, καὶ ἀλογα ὀλοαμύνη, καὶ ἠκούσε φωνὴν λέγουσαν· „Ἄνδρα καλῶς πάντα ἐπράξας, γνώρισόν με νῦν εἰς Βασιλεῖαν, καὶ λατρεῦσόν μοι“. Ὁ δὲ Ἰωάννης ἀπεκρίνατο· „Κύριός μου προσκυνήσω, καὶ αὐτὸ μόνον λατρεύσω“.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν μέγαν Παχώμιον ἐφάνη ὁ Διάβολος ὡς ἔδεν Χερσός, καὶ ἔπειτα· „ὁ Παχώμιε, ἐγὼ εἰμι ὁ Χερσός, καὶ ἦλθεν πρὸς σὲ τὸν πιστὸν μου φίλον. Ὁ δὲ Παχώμιος ἀπεκρίθη· ὁ μὲν Χερσός ἐστιν ἡρῶν, σὺ δὲ ὅλον με θορύβῳ ἐναπλήσας· ὁ δὲ ποιῶν τὸν Σταυρὸν, ἐγένοντο ἀφαντοὶ ὁ Διάβολος· τῶτο δὲ διηγᾶται ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ Διονύσιος τις. Καὶ τὸν Μοναχὸν δὲ Οὐάλεντα ἡπάτασε ὁ Διάβολος, καὶ ποικίλως μὲν ἐφάνη εἰς αὐτὸν ὡς Ἀγγέλος· ἔπειτα δὲ πᾶσι Χερσὸν λαβὼν ὁ καταράτης, καὶ ἔχων μετὰ αὐτοῦ πολλοὺς Διμονεὺς λαμπούτας, ἰδὼν τὸν ἦπεν ἡλθεν ὁ Χερσός πρὸς ἐσένε. Καὶ ἐπεί οὗτος

εὐχὴς Οὐάλης ἐλάτρευσεν τὸν Διάβολον· ἐπειδὴ δὲ ἦλθε καιρὸς νὰ μεταλάβῃ οἱ Πατέρες, καὶ ὅλοι ἐκοιμήθησαν, αὐτὸς „δὲν δέλω, ἦπε, νὰ κοινωνήσω, ἐπειδὴ „ἐγὼ τὸν Χερσὸν ἰώρακα“· καὶ ἐπεί εἶδεν αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ ὡς τρελὸν καὶ παράφρονον, καὶ τῶτο διηγᾶται ὁ Παλλεδῖος. (παρὰ Κορεσίῳ)

Σημειῶται δὲ ὅτι ὁ μέγας Μακάριος ὁ Αἰγύπτιος, ἐρωτηθεὶς, ὅτι, ἐπειδὴ ὁ Διάβολος μεταχηματίζεται εἰς Ἀγγελον φωτός, καὶ γίνονται πᾶς πλάνης, παρόμοια μὲν τῇ χάριτι, πόθεν δύναται νὰ νοήσῃ τινὰς καὶ νὰ διακρίνῃ πᾶς τῆς χάριτος ἀπὸ πᾶς πλάνης· εἰς τὴν ἐρωτήσιν λοιπὸν παύτην ἀποκρίνεται ὁ Ἅγιος καὶ λέγει ὅτι „πᾶς τῆς χάριτος χαρὰν ἔχει, ἡρῶν ἔχει, ἀγάπην, πᾶς ἔχει, ἀληθινὰ ἔχει“ αὐτὴ ἡ ἀληθὴς ἀγάπη, καὶ τὸν ἄνθρωπον ἀληθινὰ ἐπίσταται· πᾶς δὲ τῆς ἀμαρτίας ἔδεν ἐπιπαραμύσει, καὶ ἔχει ἀγάπην, καὶ χαρὰν πρὸς τὸν Θεόν· ὡς γὰρ ἡ πικρὴ (ἡτοι ἡ πικραλίδα, καὶ τὸ ἀντίδι) ὁμοίᾳ τῆς θείας. „ἡτοι τὸ μαρτυρῶν“ τὸ μὲν εὖ, γλυκὺ, τὸ δὲ ἐν, πικρὸν· καὶ ἐν αὐτῇ δὲ τῇ χάριτι, ἐστὶν ὁμοίᾳ ἀληθῆς, καὶ εἰς αὐτὴν ἡ ὑποστάσις τῆς ἀληθείας. (Ὁμιλ. ζ'. ἐρωτήσ. γ.) Καθὼς λοιπὸν ἡ γεύσις ἐστὶν ὅπου διακρίνῃ τὸ πικρὸν ἀντίδι, ἀπὸ τοῦ γλυκὺν μαρτυρῶν, ἐπεί καὶ ἡ σπαραχή, ἡ ἡρῶν τῆς καρδίας, εἶναι ὅπου διακρίνῃ πᾶς πλάνης δειάματι, ἀπὸ πᾶς τῆς χάριτος.

Ὁ δὲ Ἅγιος Παῦλος ὁ ἐν τῷ Λάτρῳ, ἐρωτηθεὶς ἀπὸ τὸν μαθητὴν τι διαφέρει τὸ φῶς τοῦ διαβόλου, ἀπὸ τοῦ φῶς τῆς χάριτος, ἀπεκρίθη· „ὅτι τὸ μὲν „τῆς ἀντικειμένης δυνάμεως φῶς, πυροῦντες εἰς, καὶ πνῶδες, καὶ τὸ αἰσθητὸν πυρὸς ὁμοίᾳ· καὶ ἐπὶ αὐτῷ „μετριοπαθῆς καὶ κεκαθαυμένη ψυχὴ δεκκῆται, ἀνδρῶν „ἔχει φῶς αὐτῷ, καὶ βελύσσεται· πᾶς δὲ τὸ ἀγαθὸν „ἀγαθὸν (φῶς), χαλεπώτερον τε εἶναι, καὶ ἀκραφνές, καὶ προσβαλὼν ἀγιάζει, φῶς τε καὶ χάρις, καὶ ἡλικρότης „πληροὶ τῷ ψυχῷ, καὶ ὑπὸ αὐτὴν, καὶ φιλεῖται „πᾶς ἀπεργάζεται“. (Κεφ. ξγ'. πρὸς Ἀχίλ. Καλίστα καὶ Ἰγνατίου Φιλοκαλ. 1067.)

λίαν, τὴν τὴν δικαιοσύνην ἔχοντος· ἢ λέγει αὐτὸς ὡς ὑπὲρ τῆς δικαιοσύνης, καθ' ὅ,τι οἱ Ἰουδαῖοι, ἐκδύονται ἐξωθεν καὶ λαμβάνουν ὑπόληψιν ἀπὸ τῶν πολλῶν, πῶς εἶναι αὐθραῖτοι δίκαιοι, ἀλλ' ὅμως ἕως τέλους δὲ θέλουν γλυτώσασθαι· διὰ τὴν κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν, θέλει γένῃ καὶ τὸ τέλος αὐτῶν· ἥτοι καθὼς εἶναι τὰ ἔργα των πονηρὰ καὶ κακὰ, ἔτ- ζι καὶ τὸ τέλος των θέλει γένῃ πονηρὸν καὶ κακόν, ὥστε ἀπὸ τὰ ἔργα αὐτῶν, θέλωμεν πὺς γνωρίσωμεν· ἐπειδὴ τὸ τέλος των θέλει γένῃ σύμφωνον μὲ τὰ ἔργα των· καὶ αὐθραῖτον ἡμᾶς λανθάνει ἔτι, ὅμως τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλμὸν τῆ Θεοῦ, δὲ θέλει λανθάνει, ἀλλ' ἔχει παρ' ἐκείνου νὰ παιδευθῇ, ὡς λέγει ὁ Φῶτιος (1).

16. „Πάλιν λέγω· μή τις μὲ δόξη ἄφρονα εἶναι· εἰ δὲ μήγε, καὶ ὥς ἄφρονα δέξασθαι με, ἵνα καὶ γὰρ μικρόν τι καυχῆσώμαι“.

Αγαθὰ, λέγει, καὶ ἐμεταχειρίσθηκα πρότερον καποίας προδιορισθείσης εἰς ἐσᾶς, διὰ ἐκεῖνα τὰ καυχήματα ὅπερ ἔχω νὰ εἰπῶ· ἀλλ' ὅμως δὲν ἀρκῆμαι εἰς μόνας ἐκεῖνας, ἀλλὰ καὶ πάλιν σᾶς λέγω· ὅτι νὰ μὴ νομίση τις ἀπὸ λόγου σας πῶς εἶμαι ἄφρων, καὶ ἀνόη-τος· δι' ὅ,τι τὸ νὰ καυχᾶται τις, ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε, χωρὶς νὰ λάβῃ καμμίαν ἀνάγκην εἰς τὸτο, βέβαια εἶναι σημεῖον ἀφροσύνης, καὶ ἀγνοσίας (2), ἐγὼ ὅμως δὲν κάμνω τὸτο νὰ καυχῶμαι, ὡς ἄφρων καὶ ἀγνώστος, χωρὶς αἰτίαν καὶ ἀνάγκην· ἀλλ' ἀναγκαζόμενος, τὸτο ποίω, ὅθεν καὶ ὡς φρόνιμος πρέπει νὰ λογίζωμαι· ὅμως ἀνίσως ἐσῆς δὲν μοι συγχω-ρῆτε τὸτο, ἔτε ὡς φρόνιμος μὲ νομίζετε, ἀλλὰ ὡς ἄφρονα, (καὶ μῶλον ὅπερ ἀπὸ ἀνάγκης καυχῶμαι) δὲν παραιτῶμαι καὶ τὸτο, ἀλλὰ δέχομαι τὸ νὰ μὲ νομίζετε ἄφρονα. Λαίπρον ὑποφέρετέ με ὡς ἄφρονα, διὰ νὰ καυχῆθῶ καὶ ἐγὼ, καθὼς δηλαδὴ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι καυχῶνται, πλὴν διὰ νὰ καυχῆθῶ ὀλίγον τι καὶ παραμικρόν.

17. „Ὁ λαλῶ, οὐ λαλῶ κατὰ Κύριον, ἀλλ' ὡς ἐν ἀφροσύνῃ, ἐν ταύτῃ τῇ ὑποστάσει τῆς καυχήσεως“.

Εκεῖνο μὲν, λέγει, ὅπερ λαλῶ, ἥτοι τὰ λόγια μόνον, καὶ τὰ ψιλά ῥήματα τῆς καυχήσεως, δὲν εἶναι κατὰ τὸ θέλημα τῆ Κυρίου, διὰ τὴν φαίνονται ὑπερήφανα (3)· ὁ σκοπὸς δὲ καὶ τὸ τέλος, διὰ τὸ ὅποιον λέγω τὰ λόγια ταῦτα, καὶ ῥήματα, εἶναι καὶ πολλὰ σύμφωνος μὲ τὸ θέλημα τῆ Κυρίου· δὲν εἶπε δὲ ἐν ἀφροσύνῃ, ἀλλ' ὡς ἐν ἀφροσύνῃ· δι' ὅ,τι ἡ καυχῆσις με, λέγει, ὁμοιάζει μὲν μὲ ἀφροσύνην, καὶ ἀγνοσίαν, δὲν εἶναι δὲ τῇ ἀληθείᾳ ἀφροσύνη. Διὰ νὰ μὴ νομίσης δὲ σὺ, ὡς ἀγνοῶσα, ὅτι εἰς κάθε μέρος των Ἐπιστολῶν τῆ λαλεῖ ὁ Παῦλος μὲ ἀφροσύνην, καὶ ὅχι κατὰ τὸ θέλημα τῆ Κυρίου, διὰ τὸτο ἐπρόσθεσεν ἐν τῇ ὑπο-στάσει, ἥγουν ἐν τῷ μέρει τῷ καὶ τῇ ὑποθέσει τῆς καυχήσεως, ἥγουν εἰς τὸτο μόνον τὸ μέρος τῆς καυχήσεώς με, φαίνομαι πῶς εἶμαι ἄφρων, καὶ μῶλον ὅπερ δὲν εἶμαι, ὅχι δὲ καὶ εἰς ἄλλατινα.

18. „Ἐπὶ πολλοὶ καυχῶνται κατὰ σάρκα, καὶ γὰρ καυχῆσώμαι“.

Επειδὴ, λέγει, πολλοὶ καυχῶνται κατὰ σάρκα, ἥγουν ἀπὸ τὰ ἐξωθεν πράγματα τῆ Κόσμου, ἀπὸ τῶν ἀγέλειαν, ἀπὸ τῶν περιτομῶν ὅπερ ἔχουν, καὶ διὰ τὴν οἱ ἀνόητοι πῶς εἶ-
ται

(1) Ὁ δὲ Μεγάλος Βασίλειος, ἐρμηνεύει τὸν Ἡσαΐαν, λέγει ὅτι ὁ Διάβολος ἀκόμη μετασχηματίζεται εἰς ἀγγέλους φωτός καὶ εἰς ὅλους ἐκάνους ὅπερ νομίζουν εὐτυ-χίαν καὶ μακαριότητα των πλεόντων, τὴν δοῦναι, πᾶσι ἡδονὰς τῆς σαρκός, καὶ καλὰ των σωμάτων, καὶ τὰ γῆϊνα πράγματα· ὅθεν καὶ ὁ Προφήτης Δαβὶδ τὴν τρυφὴν καὶ τὴν ἐξοφάντων ἐνόμιζε διὰ φωτισμόν, καὶ ὅποια ἦσαν τῇ ἀληθείᾳ νύκτα καὶ σκότος· διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγε· „καὶ νύξ φωτισμός ἐστι τῇ τρυφῇ μου“ (Ψαλ. ρλ η'). τὸ ὅποιον ῥήτον ὡς μεταφράζει ὁ θεολόγος Γρηγόριος· „φωτισμόν γὰρ εἶναι τῇ τρυφῇ ὑπελαμβάνον“.

(2) Ὅρα περὶ πάντων τῶν ὑποσημειῶσιν σου „ἵνα, καθὼς γέγραπται, ὁ καυχώμενος ἐν Κυρίῳ καυ-χάσθω“ (α'. Κορ. α'. 31.)

(3) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώριος λέγει· „Νόμος ἐστὶν Διοσκοτικός διδάσκων, ὅτι πάντα πάντα ποιήσας, λέγετε, ὅτι ἀχρεοὶ δούλοι ἐσμεν, ὅτι ὁ ἀφείλομεν ποιῆσαι, πεποιθήκαμεν“ (Δεκ. ιζ'. ισ'). Τὴν χάριτι καὶ ὁ Θεοπέσιος ἐφθ. Παῦλος· „ὁ λαλῶ, ἐλα-λῶ κατὰ Κύριον ἀντὶ τοῦ, παρὰ των αὐτῶ Νόμον, πάντα λέγω“.

ναι Ἑβραῖοι· τὸ γὰρ εἶναι ἐκεῖνο ὅπῃ εἶπεν αὐντέρω ὁ Παῦλος, πῶς δὲν τὸ λαλεῖ κατὰ Κύριον, τὸ νὰ καυχᾶται δηλαδὴ εἰς τὰ τοιαῦτα τῆς σαρκὸς προνόμια· ἐπειδὴ τί ὄφελος εἶναι εἰς τὴν ψυχὴν, ἀπὸ τοῦ νὰ ἦναι τινὰς ἐκ προγόνων Ἑβραίων; βέβαια ἔδεν. Δὲν νομίζω, λέγει, ἐγὼ ταῦτα ὡς ἀρετὴ· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκεῖνοι οἱ ψευδαπόστολοι καυχῶνται εἰς αὐτὰ, διὰ τὸ καὶ ἐγὼ ἀναγκάζομαι ἔδω νὰ συγκριθῶ μὲ αὐτοὺς, καὶ νὰ καυχῶμαι.

19. „Ἡδέως γὰρ ἀνέχεσθε τῶν ἀφρόνων, φρόνιμοι ὄντες“.

Εἰσεῖς, λέγει, μὲ ἀναγκάζετε νὰ καυχῶμαι, καὶ νὰ λέγω ταῦτα, διὰ τὴν ἀνίσωσιν ἐσεῖς δὲν ἐδέχεσθε τῆς ψευδαποστόλης ἐκείνης νὰ καυχῶνται, καὶ αὐτὸς ἐγὼ δὲν ἐβλέπον πῶς ἐσεῖς βλάπτεσθε ἀπὸ τὰ τοιαῦτα καυχήματα ἐκείνων, ποτὲ δὲν ἤθελα ἔλθω εἰς τὸ, ἦγαν εἰς τὸ νὰ καυχῶμαι· ἀφρονάς δὲ καὶ ἀγνώστως ὀνομάζει ἐκείνης ὅπῃ ἐκαυχῶντο εἰς τὰ σαρκικά, ἦγαν εἰς τὰ τῆς σαρκὸς, καὶ τῆς γένεως προνόμια· δι' ὃ, τι ἀνίσωσιν καὶ τὸ νὰ καυχᾶται τινὰς εἰς τὰ πνευματικά, ἦναι ἰδίου μωρίας καὶ ἀγνοσίας, πόσω μᾶλλον τὸ νὰ καυχᾶται ὅλως τινὰς εἰς τὰ μὴ ὄντα πνευματικά; Ὁ δὲ λόγος ὅπῃ λέγει εἰς αὐτοὺς, ὅτι εἰσθε φρόνιμοι, φαίνεται μὲν πῶς εἶναι ἰλαρὸς, καὶ ἐπαινετικὸς, ὅμως περισσότερον εἶναι κατηγορητικὸς, καὶ ἐπιπληκτικὸς· ἐπειδὴ, λέγει, ἐσεῖς ἐν γνώσει ἀμαρτάνετε, ὡσὰν ὅπῃ εἰσθε φρόνιμοι· δι' ὃ, τι αὐτὸς ἦσθε μωροί, καὶ ἀνόητοι, ἠθέλετε εἰσθε καὶ ἄξιοι συγχωρήσεως.

20. „Ἀνέχεσθε γὰρ, ἅτις ὑμᾶς καταδολοῖ“.

Βλέπε, ὡ ἀναγνώστη, πόσῳ δειλοπρέπειαν λέγει ὁ Παῦλος πῶς εἶχον οἱ Κορίνθιοι, μὲ τὴν ὁποίαν ἦσαν ὑποδουλωμένοι ὑπερβολικὰ εἰς τὴν ψευδαποστόλην.

„Εἴτις κατεδίει, ἅτις λαμβάνει“.

Βλέπεις, ἀγαπητέ, πῶς ὁ Ἀπόστολος ἀποδείχνει μὲ τὰ λόγια ταῦτα τῆς ψευδαποστόλης, ὅτι ἔπεναν ἄσπρα, καὶ ὅτι τὰ ἔπενον μὲ ὑπερβολῶν; δι' ὃ, τι τὸ „κατεδίει“ τὸ φανερό· οἱ, τὴν πολλὴν αὐτῶν ἀρπαγὴν, καὶ πῶς κατέτρωγαν τὰς Κορινθίους· ὥστε, ἐκεῖνο ὅπου αὐντέρω εἶπε περὶ αὐτῶν, ἦγαν τὸ „ἐν ᾧ καυχῶνται“ ἀληθῶς, καὶ προσφυῶς τὸ εἶπε· δι' ὃ, τι, ὡς καύχημα μόνον ἔλεγον τὸ, ἀλλ' ὅμως δὲν εἶχον τὸ καὶ ἀληθινόν· κατ' ὑπόκεινται γὰρ μὴ λαμβάνοντες, τὴν ἀληθείαν ἐλάβανον.

„Εἴτις ἐπαίρεται“.

Ητοὶ ἐσεῖς ὑποφέρετε ἀνίσωσιν τινὰς ὑπερηφανόλεται κατ' ἐπαύσας, καὶ σὰς ἐξουσίῃς τυραννικῶς· ἐπειδὴ οἱ αὐθένται καὶ ἐξουσιασταὶ σας ψευδαπόστολοι, εἶναι βαρετοί, καὶ φορτικοὶ εἰς ἐσάς.

„Εἴτις ὑμᾶς εἰς πρόσωπον δέρα (1) κατὰ ἀτιμίαν λέγω“.

Εἶδες ὑπερβολῶν ἀτιμίας, καὶ ὕβρεως, ὅπῃ ἐμεταχειρίζοντο οἱ ψευδαπόστολοι πρὸς τὰς Κορινθίους; δι' ὃ, τι ὡσὰν σκλάβους, καὶ ἀνδράποδα αὐτοὺς ἐμεταχειρίζοντο. Λέγει δὲ ταῦτα ὁ Παῦλος, ὅχι πῶς ἐτύπνυντο οἱ Κορίνθιοι εἰς τὸ πρόσωπον ἀπὸ τῆς ψευδαποστόλης, ἀλλ' ὅτι δὲν ἔπασχον ὀλιγώτερα κακὰ παρ' αὐτῶν, ἀπὸ ὅσα πάσχον οἱ εἰς τὸ πρόσωπον τυπτόμενοι, καὶ ραπίζόμενοι δόλοι· πρὸς ὕβριν γὰρ, καὶ ἀτιμίαν πῶν Κορινθίων εἶπε τὸ· δι' ὃ, τι, τί ἄλλο, λέγει, ἀπὸ τῆς ἠθέλε γένῃ ἀτιμότερον, ὅταν οἱ ψευδαπόστολοι πέρνουν καὶ τὰ ἄσπρα σας, πέρνουν καὶ τὴν ἐλευθερίαν, καὶ τιμῶσας καὶ ἔπειτα ὡς δούλους σας μεταχειρίζονται.

21. „Ὡς ὅτι ἡμᾶς ἠθρονήσαμεν“.

Διὰ ποίαν, λέγει, αἰτίαν ὑποφέρετε ἐσεῖς οἱ Κορίνθιοι τῆς ψευδαποστόλης νὰ σὰς καμνίσκῃ ταῦτα; διὰ τί ἡμεῖς οἱ ἀληθεῖς τῷ Χριστῷ Ἀπόστολοι ἀσθενήσαμεν, καὶ δὲν ἡμ-

(1) Ἐν ἁπολῇ, δαίρει.

πορῶμεν νὰ σᾶς μεταχειρίζομεθα μὲ ποιῶτον ὀχνησιασικόν, καὶ τυραννικὸν τρόπον; ὅχι· (1) διὰ τὴν ἡμεῖς ἡμπορῶμεν νὰ ἐτζί ὑβριστικῶς, καὶ αὐθεντικῶς νὰ ἀναστρέφομεθα εἰς ἑσᾶς· ἀλλὰ δὲ θέλομεν νὰ φερώμεθα ἕως, καὶ ἡ ἐσεῖς νομίζετε, ὅτι δὲ ἡμπορῶμεν, ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος· Ὁλῶ λοιπὸν τῇ αἰτίᾳ τῆς τῶν ψευδοπροσώπων ὑπερηφανείας, ἀποδίδει ὁ Παῦλος εἰς τὴν δαλοπρέπειαν, καὶ ὑπόκλησιν τῶν Κορινθίων· ἐσεῖς, λέγει, μὲ τὸ νὰ ὑποκλίνεσθε εἰς τὰς ψευδοπροσώπων δαλοπρεπῶς, διὰ τὸ γίνεσθε αἰτιοὶ, εἰς ἐκείνους μὲν τοῦ νὰ σᾶς ἀτιμάζουν ἐτζί, εἰς ἐμὲν δὲ, τοῦ νὰ σᾶς γράφω τὰ λόγια ταῦτα, καὶ πᾶς κατηγορίας.

„Ἐν ᾧ ὁ ἄντις πολμᾶ, (ἐν ἀφροσύνῃ λέγω) πολμῶ καὶ γώ“.

Βλέπε πῶς ἐδῶ ὁ Παῦλος ὀνομάζει τὴν καύχησιν πόλμαν, καὶ ἀγνωσίαν· καὶ σχεδὸν λέγει, ὅτι ἀπὸ βίαν ἀναγκαζόμενος, ἔρχομαι εἰς τὸ νὰ καυχῶμαι, καὶ μόνον ὅπως προέπει, τόσα προδιωριστικὰ, καὶ προθεραπευτικὰ λόγια τῆς πιαύτης καυχήσεως, ὡς προείπομεν. Ταῦτα δὲ κάμνει ὁ Ἀπόστολος διὰ τὴν διδασκίαν καὶ ἡμᾶς, νὰ μὴ ἐρχώμεθα εἰς τοιαύτας καυχηματικὰς λόγους, χωρὶς νὰ ἴναι ἀνάγκη. Λέγει λοιπὸν, ὅτι εἰς ὅποιον πρᾶγμα πολμᾶ νὰ καυχῶμαι τινὰς, εἰς τὸ τὸ ἴδιον πολμῶ νὰ καυχῶμαι καὶ ἐγώ· (ἐκείνους γὰρ ταῦτα τὰ λόγια, καὶ ἔξωθεν συλλυπακόνται·) ἦτοι, ὅσα προνόμια ἔχεν ἐκεῖνοι οἱ ψευδοπροσώποι, ταῦτα δὲν λείπεν καὶ ἀπὸ ἐμὲν· ἀκολούθως δὲ λέγει καὶ ποῖα εἶναι τὰ προνόμια αὐτὰ.

22. „Ἐβραῖοι ἡσὶ; καὶ γώ· Ἰσραηλῖται ἡσὶ; καὶ γώ· σπέρμα Ἀβραάμ ἡσὶ; καὶ γώ“.

Επειδὴ ὅλοι οἱ Ἐβραῖοι δὲν ἦτον καὶ Ἰσραηλῖται, διὰ τὴν καὶ οἱ Μωαβῖται, καὶ Ἀμμωνῖται οἱ υἱοὶ τῆ Λὼτ, Ἐβραῖοι μὲν ἦτον, (2) ἀλλὰ δὲν ἦτον καὶ Ἰσραηλῖται, ἦτοι ἀπὸ τοῦ γένους τοῦ Ἰακώβ τοῦ μετονομασθέντος Ἰσραὴλ· διὰ τὸ καθεαίρωντας ὁ Παῦλος τὸ αἷμα, καὶ τὴν ὀργάνην τοῦ γένους τοῦ, ἀκολούθως λέγει, ὅτι αὐτοὶ οἱ καυχώμενοι ψευδοπροσώποι, εἶναι Ἰσραηλῖται, καὶ ἀπὸ τοῦ σπέρματος τοῦ Ἀβραάμ, ἦτοι ἀπὸ τῶν ἐξ ἐπαγγελίας Ἰσαὰκ, τοιοῦτος εἶμαι καὶ ἐγώ, καὶ ἔχω νὰ καυχῶμαι εἰς αὐτὰ.

23. Διάκονοι Χερσὶ ἡσὶ; (παραφρονῶν λαλῶ) ὑπὲρ ἐγώ“.

Λέγουσί τινες, ὅτι δὲν ἔπρεπεν ὁ Ἀπόστολος νὰ κόμῃ τὸν λόγον κατὰ σύγκρισιν, ἀλλὰ νὰ ἀνηθῇ παιτῶσι πῶς οἱ ψευδοπροσώποι εἶναι Διάκονοι Χερσὶ· ἡμεῖς δὲ λέγομεν, ὅτι ἀνωτέρω μὲ μίαν λέξιν ἐφανέρωσεν αὐτὸς πῶς δὲν εἶναι Χερσὶ Διάκονοι, ἐπειδὴ τὸς ἀνόρασε ψευδοπροσώπους. Τώρα δὲ ἐδῶ, ἀρχίσας νὰ συγκρίνῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ μὲ ἐκείνους, φέρει τὴν διὰ τῶν πραγμάτων ἀπόδειξιν, καὶ δίδει εἰς τὸν ἀναγινώσκοντα νὰ νοήσῃ, ὅτι αὐτὸς μὲν εἶναι Διάκονος Χερσὶ, ἐκεῖνοι δὲ, δὲν εἶναι. Λέγει λοιπὸν, ὅτι, αὐτὸ καὶ κατ' ὑπόθεσιν οἱ ψευδοπροσώποι εἶναι Διάκονοι Χερσὶ, ἀλλ' ὅμως ἐγώ εἶμαι κατὰ τὸ ἀνώτερος ἀπὸ αὐτῶν. Πάλιν δὲ ἀφροσύνῃ, καὶ μαρίαν τὴν καύχησιν ταύτῃ ὀνομάζει ὁ Θεὸς Παῦλος, διὰ τὸ πέλαγος τῆς ταπεινοφροσύνης τοῦ (3).

„Ἐν“

(1) Κατὰ τὴν ἑρμηνείαν ταύτην, φαίνεται ὅτι κατ' ἐρώτησιν πρέπει νὰ ἀναγινώσκεται τὸ ῥήτον, ἔγω· „ὡς ὅσοι ἡμεῖς ἠσθενήσαμεν“; ἐχὶ δηλαδὴ οὐκ ἠσθενήσαμεν, ἀλλὰ καὶ πανταχὶ ἀποφαντικῶς γράφεται.

(2) Ὁ δὲ Κιρέσιος λέγει, ὅτι ὠνομασθησαν Ἐβραῖοι, ἢ παρὰ τὸ ἑβραῖον, ὃ δηλαδὴ τὸ διεπέρατε· ἐπεὶ δὲ ἐκ τῆς Χαλδαίων γῆς φανέντες, διεβήσαν τὸν Εὐφράτην ποταμὸν, διὰ τὴν πέραν τῆς Παλαιστίνης· ὁ δὲν καὶ ὁ Ἀβραάμ πρῶτον μετὰ τὴν διάβασιν τῆς Εὐφράτης, ὠνομασθὲν Ἐβραῖος, ἦγεν περάτης δι' ὃ καὶ ἡ Γραφή λέγει· „παραγενόμενος δὲ τις τῶν σωδωμῶν, πῶν, ἀπήγγελεν Ἀβραμ τῷ περάτῃ“· (Γεν.

ιδ'. 13.) Περάτης δὲ κατὰ τὴν Συριακὴν γλῶσσαν δελεῖ νὰ εἴπῃ Ἐβραῖος, καθὼς καὶ ὁ Ἀκύλας ἐξέδωκε, καὶ ὁ Γεωργάδιος, καὶ Ἀκάκιος λέγουσι, τὸ ἀνωτέρω ῥήτον ἑρμηνεύοντες· ἢ ὠνομασθησαν Ἐβραῖοι ἀπὸ τῆς Προπάτορος αὐτῶν Ἐβερ, οἱ τινες ἐν τῇ συγχύσει τῶν γλωσσῶν τῆς Βαβέλ, μόνοι διεπύρηναν τὴν Ἐβραῖδα φωνήν.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι εἰς μὲν τὰ ἀνωτέρω φυσικὰ προτερήματα τῶν ψευδοπροσώπων, ἦγον αἱ τῆς ευγενείας καὶ τὸ ἐκ σπέρματος εἶναι τῷ Ἀβραάμ, ἐδίδεν ὁ Παῦλος τὸν ἑαυτὸν τῶν, ἴσον μὲ αὐτῶν· εἰς δὲ τὰ πνευματικὰ κατὰρτάματα, ἦγον αἱ τῶν τοῦ Χερσὶ διακονίαν, δέχων τὸν ἑαυτὸν τῶ ἀνώτερον ἀπὸ ἐκείνους.

„Ἐν κόποις περισοτέρως· ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως· ἐν φυλακαῖς περισοτέρως“.

Εἰδὼν ἐπαρθεμεὶ ὁ Παῦλος ἐκεῖνα ὅπῃ χαρακτηρίζου, καὶ δηλοποιοῦν τὰς ἀληθείας τοῦ Χριστοῦ Ἀποστόλους, καὶ ἀφίνοντας τὰ σημεῖα καὶ θαύματα, τὰ ἴδια πᾶν Ἀποστόλων, ἀρχεται νὰ πῶς φανερώνη ἀπὸ τῆς πειρασμῶς, καὶ τὰς θλίψεως, καὶ λέγει· ὅτι, ἐγὼ ὁ ἀληθὴς τῷ Χριστῷ Ἀπόστολος, καὶ κόπας περισοτέρας λαμβάνω, περιπατῶντας ἀπὸ τόπον εἰς τόπον, καὶ διδάσκωντας νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ κοιτᾶ εἰς αὐτὰ, ἀκόμη καὶ δουλεύωντας ἐργόχειρον μὲ τὰς χεῖράς μου. Τὸ δὲ μεγαλότερον, ὅτι καὶ πληγὰς πρὸς τέτοις, καὶ δαρμούς ὑπομείνω, καὶ δαρμῶς, ὅχι ὀλίγας, ἀλλὰ πολλὰς, καὶ μὲ ὑπερβολῶν· καὶ τὸ πολλὰ ἀκόμη μεγαλότερον, ὅτι μαζὶ μὲ τοὺς δαρμῶς, βάλλομαι καὶ εἰς φυλακῶν. Τὸ δὲ, ὑπερβαλλόντως, καὶ τὸ περισοτέρας, συγκριτικὰ μὲ εἶναι, καὶ λέγονται ὡς πρὸς τὰς Ἰουδαίους· πλὴν λέγονται κατ' ὑπόθεσιν, θίγον ἔξω, ὅτι ἐκεῖνοι κοπιᾶζουσιν, ἀλλ' ἐγὼ περισοτέρας, καὶ ὑπερβαλλόντως ἀπὸ αὐτοῦ κοπιᾶζω. Μερικοὶ δὲ λέγουσι, πῶς δὲν λέγονται αὐτὰ κατὰ σύγκρισιν τῶν Ἰουδαίους, ἀλλ' ἀπλῶς εἶναι δηλωτικὰ ὑπερβολῆς πηλῆς καὶ ἐπιτάσεως τῶν κόπων, καὶ πληγῶν, καὶ φυλακῶν τῷ μακάριῳ Παύλῳ.

„Ἐν θανάτοις πολλάκις“.

Οὐχι μόνον, λέγει, ἐγὼ μὲ τὴν προαίρεσιν κατ' ἡμέραν ἀποθνήσκω, ὡς ἔλεγον εἰς τὴν πρῶτὴν Ἐπιστολήν, (ἀ. Κορ. ιε'. 31.) ἀλλὰ καὶ εἰς κινδύνους ἐκδίδομαι, οἵτινες τῇ ἀληθείᾳ εἶναι θανατηφόροι.

24. „ὑπὸ Ἰουδαίων πεντάκις τεισαράκοντα παρὰ μίαν ἔλαβον“.

Διατὶ παρὰ μίαν; Νόμος ἦν, καὶ ὁποῖος ἤθελε λάβῃ περισοτέρας ξυλίας ἀπὸ τῆς τεσσαράκοντα, αὐτὸς ἦν ἄτιμος ἄνθρωπος (1)· διὰ τὸ λοιπὸν ἐδιώρισεν ὁ Μωϋσῆς νὰ δίδουσιν εἰς τὸν πταίσαν παρὰ μίαν τεσσαράκοντα, ἥτοι τετραπλάσια ξυλία, μὲ σκοπὸν, ἵνα αἰσθῶς ἐκεῖνος ὅπῃ κτυπᾶ τὰς ξυλίας, ἀπὸ τῆς ὀργῆς φερόμενος, ἤθελε δώσῃ καμμία ξυλίαν παραίνω, νὰ δώσῃ μόνον τεσσαράκοντα, καὶ ὅχι παραίνω· καὶ ἔτσι νὰ μὴ γινῇ ἄτιμος ἐκεῖνος ὅπῃ ἐξυλίζετο, ὡσαύτῃ ὅπῃ δὲν ἐξυλίσθη ἔξω ἀπὸ τὸν νόμιμον ἀειθρόν πᾶν τεσσαράκοντα· ὅθεν ὁ Παῦλος πρῶτε φοράς ἐδάρθη ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἔλαβε ξυλίας ἑκατὸν ἐννεκὼνταπέντε.

25. „Τεὶς ἐρράβδισθην· ἅπαξ ἐλιθάσθην“.

Ο ἱερός Λουκᾶς εἰς τὰς Πράξεις δὲν φανερόντι ὅλα, ὅσα ἔπαθεν ὁ μακάριος Παῦλος, δι' ὅ, τι βλέπεις, ὅτι πολλὰ ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπου ἀπαρθεμεὶ εἰδὼ ὁ Παῦλος, δὲν τὰ ἀναφέρει ὁ θεὸς Λουκᾶς ἐκεῖ (2), ἐπειδὴ τὴν συγγραφὴν τῶν Πράξεων, δὲν τὴν ἔκα-

με

(1) Οὕτω γὰρ διορίζεται τὸ Δευτερονόμιον· „Καὶ ἐγώ, ἐάν τις ἀξίος ἢ πληγῶν ὁ ἀσεβῶν, καθεὶς αὐτῶν ἐναντὶ τῶν Κριτῶν, καὶ μαστιγώσουσιν αὐτὸν ἐναντίον· κατὰ τὴν ἀσέβειαν αὐτοῦ· καὶ ἀριθμῶν τεσσαράκοντα καστιγώσουσιν αὐτὸν· καὶ προδήσουσιν· ἐάν δὲ προσδῇ καστιγῶσαι ὑπὲρ πνύτας τὰς πληγὰς πλείους, ἀσχημονήσει ὁ ἀδελφός σου ἐναντίον σου“ (Δευτερ. κί'. 2.)

(2) Οὕτω μὲν λέγει ὁ ἱερός Θεοφύλακτος. Ὁ δὲ ἱερός Λουκᾶς ἀναφέρει εἰς τὰς Πράξεις καὶ τὰς δύο φορές αὐτῶς, κατ' ὅς ἐρράβδισθη ὁ Παῦλος, καὶ τὸν λιθάσμον· τὴν μὲν μίαν φοράν εἰς τὰς Φιλιππούς, περὶ δὲ λέγει· „Καὶ συνετέθη ὁ ὄχλος κατ' αὐτῶν, καὶ οἱ στρατηγοὶ περιεβλήσαντες αὐτῶν τὰ ἱμάτια, ἐκέλευον ραβδίζειν, πολλὰς τε ἐπιδοτάς αὐτοῖς (τῷ Παύλῳ δηλαδὴ καὶ

τῷ Σίλῳ) πληγὰς, ἔβαλον εἰς φυλακῶν“ (Πράξ. ιε'. 22.) τὴν δὲ δευτέραν φοράν, ὅταν ὁ χιλιάρχος ἔπειν εἰς τὸν ἐκατόνταρχον „μαστίζῃ ἀντιτίσθαι αὐτῶν“· πρὸς τὸν ὅποιον ἔπειν ὁ Παῦλος· „εἰ ἄνθρωπον Ῥωμαῖον, καὶ ἀκατήκοντον ἔχουσιν ὑμῖν μαστίζειν“ (Πράξ. κβ'. 24.) Φαίνεται δὲ ὅτι καὶ πρὸς τὰς φορές αὐτὰς, ἐρράβδισθη ὁ Παῦλος ἀπὸ Ἑθνικῶν καὶ Ἑλλήνων, μὲ ξυλίας ἀδιορίστους, καὶ ὅχι ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων. Περὶ ἐκείνων γὰρ ἔπειν αὐτῶν· „ἅπαξ δὲ ἐλιθάσθην, ὁ Παῦλος εἰς τὴν Ἀντιόχειαν καὶ Δίρβιον πόλεις τῆς Συρίας“· περὶ δὲ λέγει ὁ ἱερός Λουκᾶς· „ἀπὸ τῶν δὲ ἀπὸ Ἀντιοχείας καὶ Ἰκονίου Ἰουδαίῳ, καὶ πᾶσαι τὰς ὁδοὺς, καὶ λιθάσαντες τὸν Παῦλον, ἔσυρον ἔξω τῆς πόλεως, νομίσαντες αὐτὸν τεθνήσκειν“ (Πράξ. ιδ'. 19.)

με διὰ τὴν δέξιν φιλοτιμίαν καὶ ἔπαινον, ὥστε ὅπως νὰ τὰ εἰπῇ ὅλα, καὶ νὰ μὴ ἀφήσῃ τίποτε, ἀλλὰ μόνον διὰ τὴν φανερώσῃ τὰ περισσότερα, καὶ ἀναγκαϊότερα.

„Τεὺς ἐναυάγησα· νυχθήμερον ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα“.
26. „Ὀδοιπορίαις πολλάκις“ (1).

Πρὸς ταῦτα ἤθελεν εἰπῇ τινάς· καὶ αὐτὸς ὁ μακάριος Παῦλος, ἐφ' ἑρτηνιάσθης, καὶ ἐκαραβοτζακίσθης εἰς τὸ πέλαγος, τί ἔχει νὰ κάμῃ εἰς ταῦτα τὸ Εὐαγγέλιον; Καὶ μᾶς ἀποκρίνεται ὁ Ἀπόστολος λέγων, ὅτι διὰ τὴν αἰτίαν τῷ Εὐαγγελίῳ, ἐγὼ ταξιδεύωντας, καὶ εἰς μακρὰς ἐστάς διὰ γῆς, καὶ θαλάσσης ἀποσεβόμενος, ἐκαραβοτζακίσθηκα· οὐα δὲ ἡμερονύκτιον διεπέρασε κολυμβώντας εἰς τὴν θάλασσαν, ὥς ἡ ὀργή μου εἰς τὴν στερεάν. Μερικοὶ δὲ λέγουσιν ὅτι ὁ Παῦλος ὕστερα ἀφ' ἧς ἐγλύτωσεν ἀπὸ τὸν κίνδυνον ὅπως τῷ ἡκολούθησεν εἰς τὴν Λύτραν, κατέβη εἰς τὴν ξηροπήγαδον, καὶ ἐκρύβη, τὸ ὅποιον ἀνομάζεται Βυθός· καὶ περὶ τῆς λέγει ἐδῶ (2).

„Κινδύοις ποταμῶν“ (3).

Οχι μόνον εἰς τὴν θάλασσαν ἐκινδύνωσεν ὁ τρισόλβιος Παῦλος, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ποταμούς, ὅταν ἐκινδύνωσεν νὰ διαπεράσῃ αὐτὰς μετὰ μικρὰ βαρκόπτερα, καὶ σχεδίας.

„Κινδύοις λησῶν· κινδύοις ἐκ γένους· κινδύοις θῆ· Ἐθνῶν· κινδύοις ἐν Πόλει· κινδύοις ἐν ἐρημίᾳ· κινδύοις ἐν θαλάσῃ“.

Εἰς κάθε μέρος, καὶ εἰς κάθε τόπον, ὅπως ἐπειπάται ὁ αἰδίδιμος Παῦλος, καὶ ἐδιάττει, καὶ ὁ Διάβολος ἐπολέμει αὐτὸν, πότε μετὰ οὐα, καὶ πότε μετὰ ἄλλο μέσον· καὶ πάλιν ὁ Χρυσὸς ἔδεικνεν αὐτὸν νικητὴν ὅλων τῶν πειρασμῶν, καὶ τὸν ἐσεφάνε· δι' ὃ, τι καὶ κλέπται ἐσηκόνοντο κατ' ἐπάνω τῆς, καὶ τὸν ἐπίανον εἰς τὰς δρόμους· καὶ ἀπὸ τῆς ἀποφυγῆς Ἐθνικῆς καὶ Ἰουδαίας κινδύνους πολλοὺς ἐδοκίμαζεν, ὁμοίως καὶ ἀπὸ τῆς ὁμοφυλίας τῆς Ἰουδαίας, οἱ ὅποιοι καὶ περισσώτερον ἀπὸ τῆς ἄλλης τὸν ἐπολέμουν, ἀγριαινόμενοι κατ' ἐπάνω τῆς ὡσαύτως θηρία, διὰ τὴν ζήλουτιαν καὶ τὸν φθόνον ὅπως τὰ ἔχον· διὰ τὴν Ἐβραϊοῦ ὄντας ἐπίστυσεν εἰς τὸν Χρυσόν, καὶ ἐκήρυττε τὸ ὄνομα τῆς. Ἀλλὰ τάχα ὅταν εἰσελθὲν μέσα εἰς καμίαν Πόλιν, ἦτον χάρις κίνδυνον ὁ τρισμακάριος τῷ Κυρίῳ Ἀπόστολος; ὅχι· ἢ ὅταν εἰσελθὲν εἰς ἐρημον τόπον, τάχα καὶ ἐκεῖ ἔμενεν ἀκίνδυνος; ἔδὲ ἐκεῖ, ὁ τῶν Οὐρανῶν ἄξιος, εἰσελθὼν ἀνάπαυσιν, καὶ αὐτὸς ἀπὸ τῆς γῆς ἐφύγε, καὶ ἐγλύτανε, διεδέχοντο αὐτὸν οἱ τῆς θαλάσσης κίνδυνοι.

„Κινδύοις ἐν ψάδαδέλφοις“.

Τὸ πάλιν εἶναι ἄλλο εἶδος πειρασμῶν, πολλὰ λυπηρότατον· δηλαδὴ τὸ νὰ ἐπιβελοῦται, καὶ νὰ κατατρέχεται τινάς ἀπὸ ἐκείνων ὅπως φαίνονται μὲν, πῶς εἶναι ἀδελφοὶ γνήσιοι, καὶ ἀληθινοί, αὐτοὶ δὲ εἶναι ψάδαδελφοὶ ἐχθροί, καὶ ὑποκρίνεται, καθὼς ἐπιβελοῦται ἀπὸ τῆς ποιότητος ὁ μακάριος Παῦλος· διὰ τὸ ὅποιον τὸ καὶ ὁ Προφήτης Δαβὶδ κλαίει, καὶ πα-

(1) Ἦτοι ἐν ὁδοιπορίαις πολλάκις ἡμεῖς κατ' ἐλπίαν, ἢ ὁδοιπορίαις πολλάκις χρώμεθα.

(2) Ὁ δὲ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς ἀληγορευτικῶς ἡρμηνεύει ταῦτα· ὅτι τρεῖς ἐναυάγησεν ἡ ἀνθρωπίνη φύσις· μίαν φορὰν εἰς τὸν Παραδύσον διὰ τῆς παραβάσεως τῆς θείας ἐπαγγελίας, δεύτερον εἰς τὸν κατακλυσμόν, καὶ τρίτον ἀφ' οὗ ἐδέχθη τὸν Νόμον· καὶ ὅτι νυχθήμερον αὐτῇ ἦσαν ἐν τῷ βυθῷ· καὶ νύκτα μετὰ λέγουσι πρὸς τὴν ἐκείνην τὴν Χρυσὴν ἐν τῇ σκοτεινῇ πλάτῃ διατριβῇ, ἡμέραν δὲ, τὴν μετὰ Χρυσὸν φωτεινῇ.

διαγωγῇ τῷ Βαπτίσματι. Ὁ δὲ Θεοδώριτος πρὸς „νυχθήμερον ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα“ ὅπως ἐρμηνεύει, τὴν „τέτι, πρὸς σκάφης διαλυθείσης, πᾶσαν τὴν νύκτα, καὶ τὴν ἡμέραν διετέλεσα, σὺν τῇ κακίᾳ ὑπὸ τῶν κυμάτων φερόμενος“.

(3) Ἦτοι ἐν κινδύοις ποταμῶν ἡμεῖς ὁμοίως καὶ ἐν κινδύοις λησῶν, καὶ ἐν κινδύοις ἐκ γένους, ὁμοίως καὶ ἐν κινδύοις ἐν πόλει κατ' ἐλπίαν δηλαδὴ· ἢ κινδύοις σωμάτων, ἢ ἄλλο ποιοῦσιν ῥήμα.

παραπονεῖται λέγων· „Εἰ ὁ ἐχθρὸς ἀνείδισέ με, ὑπὲρ ἔγκα αὐ· σὺ δὲ αὐθροπῇ ἰσόφυ-
 „χε, ἡγεμών μου καὶ γνωστὴς μου“; (Ψαλ. νδ'. 14.) καὶ πάλιν· „ὁ αὐθροπὸς τῆς εἰρήνης
 „μου ἐφ' ὃν ἤλπισα, ἐμεγάλυνεν ἐπ' ἐμέ πτερνισμόν“. (Ψαλ. μ'. 10.)

27. „Ἐν κόπῳ, καὶ μόχθῳ, ἐν ἀγρυπνίαις πολλάκις“.

Δεὺ ἦτον ἀρκετοὶ εἰς τὸν Παῦλον οἱ πειρασμοὶ ὅπῃ ἐλάμβανεν ἀπὸ τῶν ἔξωθεν φανι-
 κῶς, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ αὐτὸς ἀπὸ λόγων τε θεληματικῶς, ἐκκληραγῶγει τὸν ἑαυτὸν μετὰ κό-
 πους, καὶ μόχθους, καὶ ἀγρυπνίας ὁ ἀξιωμακάεισος (1).

„Ἐν λιμῷ, καὶ δίψῃ, ἐν νηστείαις πολλάκις· ἐν ψύχῃ καὶ
 „γυμνότητι“.

28. „Χωρὶς τῶν παρεκτός“.

Καὶ μᾶλλον ὅπῃ ὁ τεισάμβιος Παῦλος ἔπασχε τόσα καὶ τόσα δεινὰ, ὅμως ἔτε τὴν αἰαγ-
 καίαν τροφὴν εἶχε διὰ τὰ παρηγορήσῃ τὴν πείναντα, ἔτε τὰ ἀναγκαῖα ῥῆχα, καὶ σκεπάσ-
 ματα, διὰ τὰ σκεπάσῃ τὸ ταλαιπωρημένον σῶμά τε· ἀλλὰ καὶ πεινασμένος ὢντας, καὶ
 γυμνός, ὁ τῆς Οἰκουμενῆς Διδάσκαλος, ἀγωνίζετο, καὶ ἐπάλυε μετὰ ὅλον τὸν Κόσμον. Ἀ-
 γκαλὰ δὲν ἀπαριθμεῖ ἐδῶ ὅλα τὰ λυπηρὰ ὅπῃ ἐδοκίμαζεν ἡ ἀδαμαντήρη ἐκείνη ψυχὴ τε,
 ἀλλὰ ἀφῆκε τὰ περισσώτερα· τὰτο γὰρ δηλοῖ τὸ, χωρὶς τῶν παρεκτός, ἦτοι χωρὶς ἀπὸ
 τὰ ἄλλα δεινὰ ὅπῃ ὑπομένω, τὰ ὅποια ἀφῆκα ἐκτός, καὶ ἔξω τῶ λόγου, καὶ δεὺ τὰ ἐ-
 διηγήθηκα (2)· μᾶλλον δὲ, καὶ αὐτὰ τὰ ὀλίγα ὅπῃ εἶπε, δεὺ τὰ εἶπε κατ' εἶδος, καὶ
 καταλέπτως· ἀλλ' ὅσων μετὰ δεινῶν ὁ ἀριθμὸς ἦτον ἐκκολοκατάληπτος, αὐτὰ ἀρίθμησε
 μόνον, λέγωντας, πεντάκις, καὶ τρίς, καὶ ἅπαξ· ὅσων δὲ δεινῶν ὁ ἀριθμὸς ἦτον δυσ-
 κολοπερίληπτος, αὐτὰ τὰ ἀνέφερον ἀόριστως, καὶ χωρὶς ἀριθμὸν, εἰπὼν μόνον· πολλά-
 κίς, περισσώτερος, καὶ ὑπερβαλλόντως. Βλέπε δὲ, ὡς ἀναγνώσας, πῶς εἶπε μὲν ὁ Παῦλος ὅσα
 κακὰ ἐδοκίμαζε, δεὺ εἶπε δὲ καὶ πόσα ἔβη ἐπίστρεψεν εἰς τὸν Χεῖρὸν, καὶ εἰς τὴν Πί-
 σιν· οὐα μὲν, διὰ τὴν ἄκραν ταπεινοφροσύνην τε, καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὰ μᾶς διδάξῃ, ὅτι
 ἐκεῖνος ὅπῃ ἀγωνίζεται τὰ ὠφελήσῃ διὰ λόγον καὶ διδασκαλίας τῆς ἀδελφῆς τε, καὶ κα-
 νὸς εἰς αὐτῶν δεὺ ὠφελήσῃ, αὐτὸς ὅμως ἔχει τὰ λάβῃ παρὰ Θεοῦ τέλειον τὸν μισθὸν τῆ
 ἀγῶνος καὶ κόπης τε (3).

„Ἡ

(1) Δι' ὅ, τι κατὰ τὸν Θεοδώριον, καὶ μέγα εἰς τὰ
 δεσμοφύρια εὐελσόμενος ὁ τεισάμβιος τῷ Κυρίῳ Ἀπό-
 σολος, καὶ πῶς χεῖρας δεδεμένους φέρων μετὰ βαρυτάτης
 σιδηρᾶς αλυσῆς, καὶ ἀσφαλισμένους ὄντας κατὰ πῶς πό-
 δας μέσα εἰς τὰ κατ' ἔξω, ὑπὸν γλυκὴν καὶ ἀναπαυτι-
 κὴν δεὺ ἀπελάμβανεν· ἀλλὰ ἡγρύπνουσι τὸ περισσώτερον
 μέρος τῆς νυκτός, εἰς δοξολογίαν Θεοῦ, οἱ ἀγιάται, καὶ
 θεοπτικώτατοι ὀφθαλμοὶ τε· καὶ μαρτυρᾷ πῶς τὸ ἐν
 Φιλιπποῖς γεγονός σύμβαμα, τὸ ὅποιον διηγῶνται αἱ ἱε-
 ραὶ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων· „κατὰ τὸ μεσονύκτιον γάρ
 „φασιν Παῦλος καὶ Σίλας προσδυχόμενοι, ὕμνουσι τὸν
 „Θεόν, ἐπικροῦντο δὲ αὐτῶν οἱ δέσμοι“. (Κεφ.
 ις'. 25.)

(2) Καὶ ὁ Θεόδωρος δὲ ὡς ἐρμηνεύει τὸ „χω-
 „ρὶς τῶν παρεκτός“· „ὀλίγα φησὶν ἐκ πολλῶν ἡναγκά-
 „σθην διελθεῖν“· λέγει δὲ ὁ αὐτὸς ὅτι τὸ μετὰ „ἐν λιμῷ,
 „καὶ δίψῃ“, πῶς ἦτον πάθος τῷ Παύλῳ ἀκέραιον· τὸ
 δὲ, ἐν νηστείαις πολλάκις, πῶς ἦτον ἀρετὴ τῷ Ἀποστό-
 λῳ ἐκείνῳ. Ἀπορρᾷ δὲ ὁ μέγας Βασίλειος, διὰ τί, ὁ
 μετὰ Σκωτῶν λέγει· „ἐλμοκτονήσῃ Κύβητος ψυχᾶς
 „δικαίων“. (Παρ. ι'. 3.) ὁ δὲ Παῦλος ἔπασχεν
 ἀπὸ τῶν λιμῶν καὶ τῶν πείνων· λῶν δὲ τῶν ἀπορρᾷ
 λέγει· „ἐγὰρ περὶ σωματικῆς λιμῆς λέγει· ἢ γὰρ αὖ
 „εἶπε, σῶματι δικαίων, ἀλλὰ περὶ τῆς ψυχικῆς· ἐγὰρ

„λιμοκτονήσῃ ψυχᾶς δικαίων· ἔγω δ' ἂν ἐλμοκτονή-
 „μα ἦν πρὸς τὸν τῶν μακαρίων βίον· ἢ περὶ Παῦλος
 „μετὰ τῶν καυχήμασιν ἀριθμεῖ τὸ, ἐν νηστείαις πολ-
 „λάκις, καὶ τὸ, ἐν λιμῷ καὶ δίψῃ· τὸν δὲ λιμὸν ἀπὸ
 „χεῖρας τῶν δικαίων ὁ Προφήτης· ἀλλὰ βέλτερον τῶν
 „ἐκείνων κατὰ τὸν ὑψηλότερον περὶ εὐδαιμονίας τῶν ἐξα-
 „κούων. Τοῖσιν ἐστὶ καὶ τὸ, ἐκ ἡδὸν δικαίων ἐγκαταλε-
 „λημμένον, εἰδὲ τὸ σπέρμα αὐτῶν ζητούν ἀρετῆς· με-
 „μνημεῖα γὰρ Ἡλίου ζητήσαντες ἀπὸν παρὰ τῆς Σι-
 „δωνίας, ἀλλὰ καὶ τὸ σπέρμα Ἰακώβ τῶ δικαίᾳ ἀρετῆς
 „ἐζητήσῃ εἰς Αἴγυπτον“. (Ἑρμηνεία εἰς τὸ, „νηστεία“,
 „καὶ ἀργίαν μισθὸν ἢ ψυχὴν“. Ἡσαΐας α'. 13.)

(3) Διὰ τὸ λέγει καὶ ὁ εὐσεβὴς Χρυσόστομος τὰ ὄν-
 τας ἀποστολικὰ, καὶ φιλαδέλφεια πῶς τὰ λογία· „Πάλιν
 „ἔγω, πάλιν καλῶς· καὶ γὰρ μὴ πάντες ἀκέραιον,
 „οἱ ἡμίσεις ἀκέραιον· καὶ μὴ οἱ ἡμίσεις ἀκέραιον, τὸ
 „τρίτον μέρος· καὶ μὴ τὸ τρίτον, τὸ τέταρτον· καὶ
 „μὴ τὸ τέταρτον, καὶ δεκά· καὶ μὴ δεκά, καὶ πέν-
 „τε· καὶ μὴ πέντε, καὶ ἑξήκοντα· καὶ ἑξήκοντα, καὶ ἑξήκοντα
 „ἀπληρτισμένον ἔχω“. (Λεγ. ὅτι τῆς Ἐκκλησίας ἔ-
 ξω εὐρεθεὶς Εὐστροφίος, ἀπεσπᾷ.) Σημειώσω, ὅτι
 παρὰ τῇ ἐρμηνείᾳ τῶ ἱεροῦ Θεοφύλακτος τὸ „ἐν λιμῷ,
 „καὶ δίψῃ, ἐκ εὐελσέως γεγραμμένον“.

„Ἡ ἐπισύσασίς με ἡ καθ' ἡμέραν“.

Ητοι χωριστά ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα δεινὰ ὅπῃ δοκιμάζω, τὸ χειρότερον εἶναι πῶς ἡ θηρώδης, καὶ μανιώδης ὁρμὴ, καὶ ἐπανάσσεις, τὴν ὁποίαν κάμνυσιν ἐναντίον με καθ' ἡμέραν, ὅλα τὰ πλήθη, καὶ οἱ δῆμοι πῶν πόλεων, με κοινῶς γνώμῃ καὶ συμφωνίαν.

„Ἡ μέριμνα πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν“.

Τὸ εἶναι τὸ κεφάλαιον, καὶ ἡ κορωνίς, καὶ κορυφή ὅλων τῶν κόπων τῆ αἰοδύμε Παύλου, τὸ νὰ ἔχη τὴν μέριμναν ὅλων τῶν Θεῶν Ἀγίων Ἐκκλησιῶν· διὰ τὴν αἰσῶς τινος οἰκονόμος ὅπῃ ἔχει πρόνοιαν καὶ φροντίδα διὰ τὰ οἰκονομήσει εἰς αὐτὸν ὅσπῃτιον, δεῖν ἡμπορεῖ νὰ ἀναπνέσῃ ἀπὸ τῆς φροντίδας, καὶ μέριμνας, καὶ μόλον ὅπῃ ἔχει καὶ δάσκαλος, καὶ οἰκονόμος ἄλλως πῶς ὅσπῃτις πῶς. Τί εἶναι ἀκόλουθον νὰ συμπεραίνωμεν, ὅτι ἐπάσχειν ἡ μία ψυχὴ τῶ μακαρίου Παύλου; ἥτις μαζί με πόσας, καὶ πόσας πειρασμούς, καὶ κινδύνους ὅπῃ ἐπάσχειν, ἐφρόντιζεν ἀκόμη καὶ διὰ ὅλων τῶν Οἰκουμένων, καὶ διὰ τὰς ψυχὰς ὅλων τῶν ἀνθρώπων; βέβαια αὐτὸ καὶ ἄλλο δεινὸν ὁ Θεοπέσιος Παῦλος δεῖν ἐπάσχειν ἐξωθεν, ἀρκετὸς μόνον ἦτον ὁ εἶδος πόλεμος αὐτὸς ὅπῃ ἐδοκίμαζε, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, καὶ ἱκανὰ ἦτον τὰ ἄλλεπάλληλα κύματα τῶν λογισμῶν, καὶ φρονημάτων, νὰ διασπῶσιν τὴν ἁγίαν ψυχὴν αὐτοῦ, καὶ νὰ κατακόπτωσι τὴν καρδίαν καὶ διανοίαν αὐτοῦ εἰς μυρία κομμάτια (1).

29. „Τίς ἀσθεῖ, καὶ ἐκ ἀσθενῶ“;

Διὲ νὰ μὴ εἰπῇ τινες, ὅτι ὁ Παῦλος, ἐμερίμνα μὲν καὶ ἐφρόντιζεν, ἀπλῶς ὅμως καὶ χωρὶς νὰ δοκιμάζῃ κανένα θλιβερόν, διὰ τὸ λέγει ἐδῶ καὶ τὰ δεινὰ ἀποτελέσματα ὅπῃ ἐπάσχειν ἀπὸ τῆς μέριμνας αὐτοῦ. Ποῖος, λέγει, ἀσθενεῖ, καὶ δεῖν ἀσθενῶ καὶ ἐγὼ μαζί με αὐτόν; Καὶ βλέπε ἀγαπῆτε, πῶς δεῖν εἶπεν, ὅτι καὶ ἐγὼ συγκοινωνῶ εἰς τὴν λύπην τῶ ἀσθενήσαντος, ἀλλὰ καὶ ἐγὼ ἐτὶ διατίθειμαι εἰς τὴν ψυχὴν, καὶ καρδίαν αὐτοῦ, ὥστε νὰ εἶμαι ἀσθενής. Ἀσθενεῖαν δὲ θέλεις ἰοῦσαι ἐδῶ, ὅχι μόνον τὴν τῆ σάρκατος, ἀλλὰ μάλιστα τὴν τῆς ψυχῆς· τὸ δὲ „τίς ἀσθεῖ“ εἶπε, διὰ τὸ δεῖξαι ὅτι καὶ μέγας, καὶ ἀξιωματικὸς, καὶ πλάσιος ἢ καὶ ἐκεῖνος ὅπῃ ἀσθενεῖ, καὶ παραμικρὸς, καὶ πρῶτος, καὶ ὀπίσθιος, αὐτὸς ὅμως ἀδιαφόρως, καὶ παρομοίως συμπεριφέρεται, πῶς με τὸν εἶνα, ὅσον καὶ με τὸν ἄλλον.

„Τίς σκανδαλίζεται, καὶ ἐκ ἐγὼ πυρᾶμαι“;

Βλέπε ἐδῶ, ὡς ἀναγνώστη, πῶς ἐπαράσκησε τὴν ὑπερβολὴν τῆς πόνης ὅπῃ ἐδοκίμαζεν εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὁ ἅγιος Ἀπόστολος· πυρᾶμαι, λέγει, ἡγοῦμαι καίομαι, καὶ καταφλέγομαι ἀπὸ τῆς πόνης καὶ λύπης, ὅταν τινες Χριστιανὸς σκανδαλίζεται (2). Καὶ διὰ μὲν τὰ ἄλλα δεινὰ, καὶ πειρασμούς, ὅπου ἐπάσχειν ὁ Θεὸς Παῦλος, ἔχαιρεν· ἐπειδὴ καὶ ἐπάσχεταυ-

(1) Ὅθεν καὶ ὁ σοφὸς Θεοδώριτος ἔτσις ἡρμηνεύσε τὸ ῥῆτον· „Εἰ δέποτε φησι, καὶ παύσασιν οἱ διωκοντες, αὐτὴ με τῶν Ἐκκλησιῶν ἡ φροντίς καταπτικὴ· πάσης γὰρ τῆς οἰκουμένης ἐν ἐμαυτῷ περιφέρω τὴν μέριμναν“.

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἐγραφεν εἰς τὸν ἀπολογητικόν αὐτοῦ· „Τί Παῦλος αὐτὸς φησι περὶ Παύλου, ἀκουσάμενος· εἰ λέγειν αὐτὸς πότους, τὰς ἀγρυπνίας, τὰς φόβους, τὰς ἐν λιμῷ καὶ διψῇ κακοπαθείας, τὰς ἐν ψυχῇ, τὰς ἐν γυμναστικῇ, τὰς ἐξωθεν ἐπὶ βελούοντες, τὰς εἰς ὁδοὺς ἀντιπραγμάτων· ἀλλὰ φημι τὰς διωγμούς, τὰς συνεδριάς, τὰς δεσμοφύλακας, τὰς δεσμάς, τὰς κατηγόρας, τὰς δικαστήριας, τὰς καθ' ἡμέραν καὶ ὅταν θανάτου, τὴν σαργάνην, τὰς λιθασμους, τὰς ραβδισμούς, τὴν περιόδον, τὰς κατὰ γῆν κινδύνους, τὰς κατὰ θάλασσαν, τὸν βυθόν, τὰ ναυάγια, κινδύνους ποταμῶν, κινδύνους ληστῶν, κινδύνους ἐκ γένους, κινδύνους ἐν ἰδὺ ἀδελφοῖς, τὸν ἐκ χειρῶν βίον, τὸ ἀδάπανον Ευαγγέλιον, ὡς θείαν ἦν καὶ Ἀγγέλοις, καὶ ἀνθρώποις, μέσος Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἰσχυρὸς, ὑπὲρ μὲν πᾶν, ἀγωνιζόμενος, τῷ δὲ προσάγων, λαόν, καὶ οἰκόν, λαόν περισσόν· χωρὶς τῶν παρεκτός ποταμῶν, τίς ἂν ἀξίως διέλθοι τὴν καθ' ἡμέραν ἐπιστάσαν; τὴν τῶν καθ' ἑκάστον κηδεμονίαν; τὴν μέριμναν πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν; τὴν πρὸς πάντας συμπαθεῖς καὶ φιλαδέλφους προσκοπτὴς τις, καὶ Παῦλος ἡσθένει· ἄλλος σκανδαλίζεται, καὶ Παῦλος ἦν ὁ φλεγόμενος“. Σημειῶσαι ὅτι ἀπὸ τῶν λογισμῶν τῶν Θεολόγου ἐρανίσθη ὁ ἅγιος Ἀνδρέας πρὸς δύω στρατηγὰς τῆς Λατίης εἰς τὴν ἑορτὴν τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου.

πάντα διὰ τὸν Δεσπότην του Χριστόν· διὰ δὲ τὰ σκανδαλα καὶ τὰς πειρασμὸς, ὅπῃ ἐλάβαν οἱ ἀδελφοί τῶ Χριστιανοί, καὶ μάλιστα ὅταν αὐτοὶ ἦτον πτωχοί, καὶ ἀπερριμμένοι, διὰ πάντα, λέγω, ἐπληγόνετο ἡ μακαρία ψυχὴ τῶ, καὶ ἐλυπείτο κατὰ καρδία. Ὁ δὲ Προφήτης Δαβὶδ μᾶς δίδει νὰ ἐνοήσωμεν, ὅτι τὸ πυροῦμαι ὅπου λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, εἶναι ἀντὶ τοῦ σκανδαλίζομαι· καθὼς γὰρ αἰωτέρω εἶπεν ὁ Ἀπόστολος „τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ;“ ἔτι καὶ ἐδῶ λέγει, ὅτι καὶ τινὰς σκανδαλίζεται, καὶ ἐγὼ φαίνομαι ὅτι σκανδαλίζομαι, καὶ σπουδάζω νὰ ἰατρεύσω τὸ πάθος ἐκείνου, καὶ σκανδαλον, ὥσων νὰ ἦτον καὶ ἐδικόν μου σκανδαλον. Πῶς δὲ ὁ Δαβὶδ δίδει εἰς ἡμᾶς τὸτο νὰ ἐνοήσωμεν; εἰς τὸν ἐνατον ψαλμὸν, ὅπερ φησιν „ἐν τῷ ὑπερηφανεύεσθαι τὸν ἀσεβῆ, ἐμπυεῖται ὁ πτωχός“ (Ψαλ. 9. 23.) ἦτοι σκανδαλίζεται ὁ πτωχός, βλέπωντας καὶ σοχαζόμενος, ὅτι οἱ ἀμαρτωλοὶ, καὶ ἀσεβεῖς, καὶ ἀνάξιοι, εἶναι πλείσιοι, καὶ ἀξιωματικοί, καὶ ὑπερηφανεύονται.

30. „Εἰ καυχᾶσθαι δεῖ, καὶ τῆς ἀσθενείας μου καυχῆσομαι“.

Ασθενείαν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Οὐρανοβάμων Παῦλος τὰς διωγμὸς, καὶ τὰς ἄλλας πειρασμοὺς, καὶ πειρασμὸς ὅπῃ τῶ ἠκολούθουν, δι' ὅ,τι, ὅταν πεινᾷ τινὰς, καὶ δένεται, καὶ καρβοτρίζεται, καὶ διώκεται, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα πάσχη δεινὰ, τότε καὶ ἡ ἀνθρώπινη φαίνεται ἀσθενεία· θαύματα δὲ ἐδῶ, δὲν ἀναφέρει τελείως ὁ Παῦλος, διὰ τὴν ἐκείνα ἦτον δωρεὰ γυμνῇ, καὶ δυνάμει Θεοῦ. Τὰ δὲ δεινὰ πάντα ὅπῃ ἀναφέρει ἐδῶ, αὐτὰ κοντὰ ὅπῃ φανερόντες καὶ τῷ βοήθειαν καὶ δυνάμει τῶ Θεοῦ, φανερόντες ἀκόμη καὶ τῷ μεγαλοψυχίαν ἐκείνου ὅπῃ τὰ ὑπομένει.

31. „Ὁ Θεός καὶ Πατὴρ τῶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, οἶδεν (ὁ ὢν „εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας) ὅτι ἐψάδομαι“.

Εἰς κἀνὸν ἀπὸ ὅσα προεῖπεν ὁ μακάριος Παῦλος, δὲν κάμνει καμμίαν διαμαρτυρίαν, εἰδὲ φέρει τὸν Θεὸν εἰς τὸ μέσον πρὸς βεβαίωσιν τῶν λόγων τῶ, ἀλλὰ μόνον ἐδῶ κάμνει τὸτο, καὶ βεβαιόνοι, καὶ πιστόνοι ἐκείνα ὅπῃ ἔχει νὰ εἰπῇ, φέροντας μάρτυρα τὸν Θεόν· ἴσως δὲ κάμνει τὸτο, διὰ τὴν αὐτὸ ὅπῃ μέλλει νὰ εἰπῇ πῶς ἔπαθεν, ἦτον παλαιότερον καὶ ἀδιπότερον εἰς τὰς Κορινθίους, ἐπειδὴ τὰ ἄλλα ὅπῃ εἶπεν ὅτι ἔπασχον, ἦτοι τῷ μέμνησαν τῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ τῷ ἐπανάσασιν τῶν λαῶν, καὶ τὰ λοιπὰ, ἦτον γνώριμα, καὶ φανερά εἰς τὰς Κορινθίους (1).

32. „Ἐν Δαμασκῷ ὁ Ἐθνάρχης Ἀρέτα τῶ Βασιλέως, ἐφρέρα τῷ Δαμασκηνῶν Πόλιν πιάσαιμε θέλων“.

Βλέπε, ὡ ἀναγνώστα, πόσον μεγάλος ἦτον ὁ πόλεμος ὅπῃ ἐδοκίμασεν ὁ γενναῖος Παῦλος· ἐπειδὴ δὲ αὐτὸν καὶ μόνον, ἐφύλαττον ἀπὸ κάθε μέρος με στρατιωτικά τάγματα ὅλην τὴν Πόλιν τῆς Δαμασκῆς, ἦτοι τῶ νῦν Τερκιστὶ λεγομένου Σάμι, ὁ τῆς Πόλεως αὐτῆς Ἀρχὸν καὶ Ἐξουσιαστής· καὶ βέβαια δὲν ἤθελε διατεθῇ ἔτι, ἔτε ἤθελε κινηθῇ με πόσω μαρίαν, καὶ σπουδίῳ, καὶ προφύλαξιν ὁ τῆς Δαμασκῆς Ἐθνάρχης, καὶ Ἐξουσιαστής, αἰσῶς καὶ ὁ διὰ Χριστόν ζῆλος τῶ Παύλου, δὲν ἐκατάκαιεν ὅλα ἐκείνα τὰ μέρη, καὶ δὲν ἐπίστροφον εἰς τῷ Πίσιν τῶ Χριστοῦ, πολὺ πλῆθος λαῶ· ὁ δὲ Βασιλεὺς Ἀρέτας, ἦτον πρῶτος Ἡρώδης τῶ Τετράρχη, τῶ τὸν Πρόδρομον θανατώσαντος.

33. „Καὶ διὰ θυρίδος ἐν σαργαῇ ἐχαλάσθην διὰ τῶ τείχους, καὶ ὄξενυγον τὰς χεῖρας αὐτῶ“.

Εξένυγον ὁ Παῦλος, καὶ ἐγλύτωσεν ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶ Ἀρχόντος τῆς Δαμασκῆς, φυλάττωντας καὶ τὸν Νόμον τῶ Δεσπότης Χριστοῦ, καὶ τὸ ἴδιον παράδειγμά τῶ· δι' ὅ,τι ὁ Κύριος,

δχι

(1) Διὰ τὴν ὁ Ἀπόστολος εὐθύς ὅπῃ ἀνέφερεν ἐδῶ τὸ ὄνομα τῶ Θεοῦ καὶ Πατρός, ἔκαμε Δοξολογίαν αὐτῶν· „ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας“· Ὁρα τῷ ὑ-

ποσημέσις τοῦ „τῷ δὲ Θεῷ καὶ Πατρὶ ἡμῶν δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων Ἀμήν“· (Φιλ. δ'. 20.) γλαφυράν ἴσαν.

ὄχι μόνον παρήγγειλον εἰς τὰς Μαθητάς τε λέγων· „ὅταν δὲ διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει, παύτη, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην“· (Ματθ. ι'. 23.) ἀλλὰ καὶ ὅταν ἤκουον ὅτι ὁ Ἰωάννης ἐβάρυνε ἀπὸ τὸν Ἡρώδην εἰς τὴν φυλακὴν, ἔδωκε τόπον, καὶ ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη τῆς Γαλιλαίας· „ἀκούσας γάρ φησιν ὁ Ἰησοῦς, ὅτι Ἰωάννης παρεδόθη, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν“· (Ματθ. δ'. 12.) ποιητορῶς λοιπὸν καὶ ὁ Παῦλος, καλῶς ποιῶν, ἔφυγεν ἀπὸ τὰς χεῖρας τῷ Ἀρχόντῃ τῆς Δαμασκῆ, διὰ τὴν μὴ τὸν θάνατόν· ἐπειδὴ ἀπὸ λόγους δὲ πρέπει νὰ κρίνωμεν τὸν ἑαυτὸν μας εἰς τὰς πειρασμούς (1), δι' ὅ,τι, ὅπως μὴ οἱ πειρασμοί, καὶ τὰ κατὰ ὅπως μέλλομεν νὰ πάθωμεν εἶναι ἀφεντα, καὶ δὲν ἡμπορῶμεν νὰ τὰ ἀποφύγωμεν· τότε εἶναι χρεῖα μόνον τῷ Θεῷ διὰ τὴν μᾶς λυτρώσῃ ἀπὸ αὐτῶν, καὶ ἀπὸ ἐκείνου μόνον πρέπει νὰ ζητήσωμεν, καὶ νὰ προσμεσώμεν τὴν ἀπολύτρωσιν· ὅταν δὲ ὁ πειρασμός ᾖ ἡμῶν σύμμετρος, καὶ δὲν ᾖ τὸσον ἀφελὲς, τότε καὶ ἡμεῖς ἀπὸ λόγους πρέπει νὰ ἐπινοήσωμεν τέχνας, καὶ μηχανὰς διὰ τὴν γλυτώσωμεν, πλὴν καὶ τότε εἰς μόνον τὸν Θεὸν πρέπει νὰ ἀποδίδωμεν τὸ πᾶν, καθὼς ἔκαμε καὶ ὁ Παῦλος, καὶ εὗρε μηχανὴν διὰ τὴν γλυτώσῃ· ἐκατεβάσθη γὰρ μετὰ ζιμπίλι ἀπὸ τὸ τεχνόκαστρον τῆς Δαμασκῆ, καὶ ἔπος ἐγλύτωσεν ἀπὸ τὸν κίνδυνον (2)· δι' ὅ,τι, ἀγκαλὰ καὶ αὐτὸς ἐπεθύμει νὰ ᾖ ἡμῶν μετὰ τὸν Χριστὸν εἰς τὰ ἔσθια, ἀλλὰ ἐπεθύμει ἀκόμη καὶ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἐφύλαττε τὸν ἑαυτὸν τε διὰ τὴν κηρύττειν εἰς τὴν Ἐθνην, καὶ νὰ ἐπιστρέφῃ πολλὰς ψυχὰς εἰς τὸν Χριστόν· καὶ πρὸς τοὺς ἔκαμε τρόπον καὶ ἐγλύτωσε, διὰ τὴν ἀκόμη δὲ ἦτον καιρὸς νὰ μαρτυρήσῃ, καὶ νὰ ἀποδείξῃ διὰ τὸν Χριστόν· ὥσπερ ὅπως τὸ πᾶν ἡκολύθησεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς εἰς τὸν Χριστόν ἐπιστροφῆς τε, καθὼς μαρτυροῦσιν αἱ Πράξεις, ἔγω λέγουσαι· „Καὶ οὕτως (μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τε δηλαδὴ) ἐν ταῖς συναγωγαῖς ἐκήρυττε τὸν Χριστόν· Σαῦλος δὲ μᾶλλον ἐνεδυναμώθη, καὶ συνέχεε τὰς Ἰουδαίους τὰς κατοικούντας ἐν Δαμασκῷ, συμβιβάζων ὅτι εἶπός ἐστιν ὁ Χριστός· ὡς δὲ ἐπληρύντο ἡμέραι ἱκαναί, συνεβελόσαντο οἱ Ἰουδαῖοι ἀελεῖν αὐτόν· ἐγνώσθη δὲ τῷ Σαύλ ἡ ἐπιβλὴ αὐτῶν, παρέπρετε τὰς πύλας ἡμέρας τε καὶ νυκτός, καὶ ἔπος αὐτὸν ἀελάωσιν· λαβόντες δὲ αὐτόν οἱ Μαθηταὶ νυκτός, κατέθηκαν διὰ τῶν τείχεων, χαλάσαντες ἐν σπυρίδι“· (Πράξ. 9. 22.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

1. „Καυχᾶσθαι δὲ ὃ συμφέρα μοι· ἐλπίστομαι γὰρ εἰς ὀπτασίας, καὶ ἀποκαλύψας Κυρίῳ“.

Επειδὴ ὁ μακάριος Παῦλος εἰς ἄλλο εἶδος καυχήσεως μεταβαίνει τὸ τῶν Ἀποκαλύψεων, τὸ ὅποιον δὲν ἔχει μὲν πῶσον μισθόν, ἔκαμνε δὲ αὐτόν ἐνδοξόν καὶ λαμπρόν κοντὰ εἰς τὰς προβάς, καὶ ἐχὶ εἰς τὰς ἀκείβας ἐξετάζοντα· διὰ τὸ λέγει, ὅτι δὲν εἶναι συμφέρον εἰς ἐμὲ νὰ καυχῶμαι περὶ αὐτόν εἰς τὰς πειρασμούς, καὶ τὰ δεινὰ ὅπως διὰ τὸν Χριστόν ἐδοκίμα-

μα-

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „Νόμος μαρτυρίας, μήτε ἐδελοναίς πρὸς τὸν ἀγῶνα χωρεῖν, φειδοὶ τῶν διωκόντων, καὶ τῶν ἀσθενετέρων, μήτε παρόντας, ἀναδύεσθαι· πῶ μὲν γὰρ δράσεις, πῶ δὲ, ἀνδρείας εἶσι· (Ἐπιτομή εἰς τὸν Μέγαν Βασίλειον) Ὅρα καὶ τὸν 17. Κανὸν τῶν Ἁγίων Ἱερομάρτυρος Πέτρου Ἀλεξανδρινῆς κατὰ πλάτος λεγόντα περὶ τούτου· ἐν δὲ τῷ 1. αὐτῶν Κανόνι ἰδιαιτέρως λέγει περὶ τῶν Ἀποστόλων Παύλου ἔγω· „Καὶ γὰρ ὁ πολλὸς διωγμὸς ὁ μακάριος, πολλὰτε ἄλλα αγωνισμάτων ἐνδείχθησεν, ὁ μακάριος Ἀπόστολος Παῦλος, ἐγνωκὼς ὅτι καλὸν ἐστὶν ἀναλύσαι καὶ σωτὴν Χριστῷ εἶναι, ἐπιφέρει λέγων· πῶ δὲ ἐπιμένει τῇ σαρκὶ ἀναγκαϊότερον δι' ὑμᾶς“· (Φιλιπ. α.) σκοπῶν γὰρ ὃ τὸ ἑαυτοῦ συμφέρον, ἀλλὰ τὸ πᾶν πρὸς τὸν ἵνα σωθῶσιν, ἀναγκαϊότερον τῆς ἑαυτοῦ· καὶ νὰ πᾶσι πηγάσῃ, τὸ παραμένειν τοῖς ἀδελφοῖς, καὶ ἐπιμελεῖσθαι αὐτῶν· Λέγει δὲ καὶ ὁ Δῖος Χρυσόστομος· „Χρὴ πᾶσι ἐδόξαι πᾶς μέτρα διατηρεῖν, καὶ μήτε αὐ-

τομάτως ἐπὶ τὸν θάνατον ἵεναι ποτε, καὶ μυστὰ αὐτῶν ἔχει δεῖν, μήτε ἐλκομένους ὑπὲρ τῶν τῷ Θεῷ δοκούντων, ἀναδύεσθαι, καὶ ὁκνήν, ἀλλὰ θάρρουντας ἀποδύεσθαι, τὴν μελῶσαν τῆς παρουσίας ζωῆς προσιμῶσαι“· (Ὁμιλ. π. εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην.) (2) Ὅθεν περὶ τούτου λέγει ὁ μέγας Μακάριος ὅτι καὶ οἱ Ἀπόστολοι δὲν ἐσυγχωρῶντο νὰ κάμνουν ὅσα θύματα ἤθελον, ἀλλ' ὅσα μόνον ἦσαν συμφέρον καὶ οἰκονομία Θεῷ· „ὅπως καὶ Παῦλος ὅτε ἐκρατήθη ὑπὸ τῶν Ἐθνάρχων, ἢ ἤθελεν ἢ σὺν αὐτοῖς χάρις, ἐποίησεν τῶν Ἐθνάρχων, καὶ τὸ τῆς διαρκείας ἀνδρωπίας ἔχων Παράκλητον· ἀλλὰ διὰ σαρκῆος χαλάται ὁ Ἀπόστολος· καὶ πᾶς ἡ σωτὴς θῆκε δυνάμει· πᾶσι οἱ οἰκονομικῶς ἐγένετο, ἢς τινὰ πράγματα ποιῶν αὐτοῦς· σημαίαν, καὶ θαυμάσια, καὶ ἢς τινὰ ἀδελφὴν αὐτῶν· ἵνα ἐν τοῖς διακρίσει ἡ πίστις τῶν ἀπίστων, καὶ τῶν πειστών, καὶ τὸ αὐτεξουσίαν δοκιμασθῇ, καὶ φανερωθῇ“· (Ὁμιλ. κς'. Κεφ. 5.)

μασα· αὐτὰ γὰρ εἶναι τὰ μεγάλα τῇ ἀληθείᾳ καυχήματα· δὲν μοι συμφέρει [δὲ νὰ καυχῶμαι εἰς αὐτὰ, εἵα μὲν διὰ νὰ μὴ ἔλθω εἰς ἔπαρσιν, καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὶ ἔχω καὶ ἄλλα καυχήματα νὰ εἰπῶ τὰ πῶν Ἀποκαλύψων, τὰ ὅποια καὶ αὐτὰ δὲν μοι συμφέρει [νὰ τὰ λέγω διὰ τὴν ἔπαρσιν, ἀναγκάζομαι ὁμῶς νὰ τὰ εἰπῶ· ἀλλὰ αἰσῶς εἰς ἄλλας δὲν εἶπῃς τὰς Ἀποκαλύψεις ταύτας, ὡς θεσπέσιε Παῦλε, δὲν τὰς ἠξόλῳις μόνος σε; καὶ ἠξόλῳντας αὐτὰς, δὲν ὑπερηφανόεσαι; ναὶ, λέγει, ναί· ἀλλ' ὁμῶς δὲν ὑπερηφανόμεθα πόσον οἱ ἄνθρωποι, ὅταν ἡμεῖς μόνοι ἠξόλῳμεν τὰς ἀρετὰς, καὶ χαρίσματα μας, ὅσον ὑπερηφανόμεθα ὅταν αὐτὰ λέγωμεν, καὶ φανερόνωμεν εἰς τὰς ἄλλας. Λέγει δὲ ὁ Παῦλος ὅτι φέρει αὐτὸν εἰς ἔπαρσιν ἡ καύχησις πῶν Ἀποκαλύψων, ὅχι διὰ τὶ αὐτὸς ἔμελλε νὰ ὑπερηφανόθῃ, ἀλλὰ διὰ νὰ διδάξῃ ἡμᾶς νὰ μὴ λέγωμεν εἰς τὰς ἄλλας τὰ χαρίσματα ὅπῃ λάβομεν ἐκ Θεοῦ, ἀλλὰ νὰ τὰ φυλάττωμεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας μυστικά, καὶ ἀπόκρυφα. Καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον, καὶ συμφέρει τὸ νὰ καυχᾶται ὁ Παῦλος εἰς τὰς Ἀποκαλύψεις καὶ, διὰ νὰ μὴ νομίσῃ τις, ὅτι αὐτὸς ἔγινεν ὑπὲρ ὃ βλέπεται, ἥτοι ὑπὲρ ἄνθρωπον, καθὼς τὸτο παρακάτω λέγει. Καὶ οἱ μὲν Ἰουδαῖοι, καὶ ἡμεῖς νὰ ἔχον κατένα θεῖον χάρισμα, ἡ Ἀποκάλυψιν, ἐκαυχῶντο πῶς ἔχον· ὁ δὲ Παῦλος, καὶ μόνον ὅπῃ εἶχε νὰ εἰπῇ πῶς καὶ πῶς Ἀποκαλύψεις Κυρίου ὅπῃ ἠξιώθῃ, ὁμῶς μίαν μόνην ἐνθυμᾶται, καὶ ἀναφέρει ἐδῶ· καὶ αὐτῷ πάλιν τὴν ἀναφέρει, ἀναγκάζομενος, καὶ ἡμεῖς νὰ θέλῃ. Ἡξόλῳις δὲ, ὡς ἀναγνώσας, ὅτι ἡ Ἀποκάλυψις, ἔχει διαφορὰ ἀπὸ τῆς ὁπτασίας· δι' ὅ,τι, ἡ μὲν Ἀποκάλυψις ἔχειτι περισσότερον ἀπὸ τῆς ὁπτασίας, ἐπειδὴ ἡ μὲν ὁπτασία, δίδει μόνον νὰ βλέπῃ μυστηριώδη τινα, ἐκείνος ὅπῃ ὁπτάνεται· ἡ δὲ Ἀποκάλυψις, φανερόναι ἀκόμη καὶ κάποια βαρύτερα ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπῃ βλέπονται (1).

2. „Οἶδα ἄνθρωπον ἐν Χερσῶ, πρὸ ἐτῶν δεκατεσσάρων“.

Ὅτε ἔλας τὰς Ἀποκαλύψεις ὅπῃ εἶδεν ὁ μακάριος Παῦλος ἀναφέρει ἐδῶ, ὡς εἶπομεν, (ἐπειδὴ ἤθελε γρήγορον φορτικὸς, καὶ βρῦς, μὲν τὸ νὰ ἦτον πολλαί) ἤτε πάλιν ὅλας τὰς σιωπᾶ· ἀλλὰ ἀναφέρει μίαν καὶ μόνην, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι ἀναγκάζομενος καὶ αὐτῷ ἀναφέρει. Ἐπρόσθεσε δὲ ὁ Παῦλος τὸ ἐν „Χερσῶ“ διὰ τὰ μὴν εἰπῆν οἱ Ἰουδαῖοι, ὅτι ἀρπάξθῃεν ἀπὸ τῆς Δαίμονας, ὡσαύτ' ὁ Σίμων· λέγει δὲ, καὶ ὅτι πρὸ χρόνων δεκατεσσάρων εἶδε τῷ Ἀποκάλυψιν ταύτῃ, ὅχι ἀλόγως καὶ χωρὶς αἰτίας, διὰ νὰ μάθῃ· ἐστὶ ὁ ἀναγνώστης, ὅτι αὐτὸς ὅπῃ ἐσιώπησε, καὶ ἔκρυψε τῷ ὁπτασίαν ταύτῃ δεκατέσσαρς χρόνους, βέβαια ἐδὲ πῶρα δὲν ἤθελε τῷ φανερώσῃ, ἐὰν δὲν ἐλάμβανεν ἀνάγκην· καὶ β'. ὅτι αἰσῶς ὁ Παῦλος πρὸ δεκατεσσάρων χρόνων, ποιῶν Ἀποκαλύψων ἠξιώθῃ, πόσο μέγας εἶναι πῶρα, καὶ ποίων χαρισμάτων ἠξιώθῃ, ὅσα ἀφ' ἧς ὑπέμεινε διὰ τὸν Χερσὸν πόσας καὶ πῶς κινδύνους; Δὲν λέγει δὲ εἰς πρῶτον πρόσωπον, ὅτι οἶδα ἐγώ· ἀλλὰ εἰς τρίτον πρόσωπον, οἶδα ἄνθρωπον, ὡσαύτ' ὁ ἦτον ἄλλος ὅπῃ εἶδε τῷ Ἀποκάλυψιν ταύτῃ· εἵα μὲν, διὰ πενηθοφροσύνην, καθὼς καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης τριτοπροσώπως εἶπε διὰ λόγους, „Ἐξῆλθεν ἐν ὁ μαθητὴς ὁ ἄλλος, ὃς μὲν γινώσκος τῷ Ἀρχιερεῖ“. (Ἰωάν. ιη. 16.) Καὶ πάλιν „Καὶ ὁ ἑωρακὴς μεμαρτύρηκε, καὶ ἀληθινή ἐστι ἡ μαρτυρία αὐτοῦ“. (Ἰωάν. ιθ. 35.) καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὶ εἶναι σιωπηρὸς εἰς πολλὰς, καὶ ἐξωτερικὰς, καὶ ἐσωτερικὰς, νὰ διηγῶνται εἰς τρίτον πρόσωπον τὰ ἐδικάτων κατορθώματα, ὡσαύτ' ὁ νὰ τὰ ἔκαμαν ἄλλοι.

„Εἶτε

(1) Ἐπὶ βλέπομεν ὅτι ὁ Θεολόγος Ἰωάννης, πολλὰ δεικνύει ὅπῃ ἐβλέπεν ἐν τῇ Ἀποκάλυψιν, καὶ μὴ εἰδὼς τί εἶναι, ἀπεκαλύπτετο ταῦτα παρὰ τῷ Ἀγγέλῳ τῷ Ἀποκάλυψιν δεικνύοντι· „ἤτε γάρ μοι φησὶν ὁ Ἀγγέλος“ διὰ τὶ ἐδιδόμασας; ὡς σοι ἐρῶ· ὡς μυστήριον τῆς γυναίκος, καὶ τῆς θῆρας καὶ βασιλέως· καὶ αὐτῷ, ὡς ἔχοντι τὰς ἐπὶ κεφαλὰς, καὶ τὰ δέκα κέρατα“. (Ἀποκ. ιζ. 7.) Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀγγέλος Μακάριος, ὅτι ἄλλο εἶναι ὁρατοί, καὶ ἄλλο εἶναι φωτισμός, καὶ ἀποκάλυψις· „εἰσὶν αἰσθησις, καὶ εἰσὶν

ὁρατοί, καὶ εἰσὶ φωτισμός· καὶ οὗτος ὁ ἔχων τὸν φωτισμὸν μάζων ἐστὶν ὡς ἔχοντι τῷ αἰσθησιν· ἐφωτισμένη γὰρ ὁ νῆς αὐτοῦ, ὡς ὅτι μερὶς τινα μάζων ἐλάβε, παρὰ τὸν πῶν αἰσθησιν ἔχοντα· ἐπειδὴ εἶδεν ἐν ἑαυτῷ τινὰ πληροφορίαν ὁρατοῦ· τλήν ἄλλο εἶσιν ἀποκαλύψεις, ὅτε πραγματικὰ μεγάλα, καὶ μυστήρια Θεοῦ ἀποκαλύπτεται τῇ ψυχῇ“. (Ὁμιλ. ζ'. Ἀποκρ. ε.) Περὶ τῆς ἀποκαλύψεως ὅρα ὡς τῷ ἐρμηνεύοντι· „εἰάν μὴ ὑμῖν λαλήσω ἐν ἀποκάλυψιν“. (ἀ. Κορ. ιδ. 6.)

„Εἴτε ἐν σώματι, ἔκ οἶδα, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, ἔκ οἶδα (ὁ Θεὸς οἶδεν) ἀρπαγύντα τὸν τοιοῦτον ἕως τρίτου ὕψους“.

Βλέπε ταπεινοφροσύνην τοῦ Οὐρανοβάμονος Παύλου, πῶς ὁμολογεῖ ὅτι δὲν ἤξευρε, εἴτε μὲν τὸ σῶμα ἦτον, εἴτε χωρὶς τοῦ σώματος, ὅταν ἥρπάζῃ (1)· τρίτον δὲ ὕψος, ἕως δύνασθαι τὰ νοήσης· ἄ. μὲν ὕψος ὁνομάζει εἰς πολλὰ μέρη ἢ ἀγία Γραφή, τὸν αἶρα, „Καὶ ἄρχετε τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ, ἥτοι τῶ αἵρος“ (Γεν. α'. 18.), „Καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ ὕψους“ (Ψαλ. 108.) Καὶ „δώητοι Κύριος ἀπὸ τῆς δρόσου τοῦ ὕψους“ (Γεν. κζ'. 28.) β'. δὲ ὕψος

(1) Ὅχι μόνον διὰ ταπεινοφροσύνης ὁ Παῦλος ὁμολογεῖ ἔδω, ὅτι δὲν ἤξευρε ὅταν ἥρπάζῃ, εἴτε μὲν τὸ σῶμα ἦτον, εἴτε χωρὶς τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ τῇ ἀληθείᾳ δὲν ἤξευρε· καὶ ἂν κατ' ὑπόθεσιν ἤδειε δελητὴν ἢ εἴη, δὲν ἤξευρε τι ἢ εἴη· δι' ὅ, τι, καθὼς ὁ θεολογικῶτατος ἐκείνος καὶ διαβατικῶτατος θεὸς Γρηγόριος ὁ Θεσσαλονίκης γράφει ἐν εἰς πᾶν πρὸς τὸν Ἀκίνδυνον ἀντιρρητικῶν, ὁ διὰ τῆς πύρας εἰδὼς πρὸς ὑπεραγνώσεως, καὶ ὑπερφύως πρὸς Θεὸν ἀρπαγῆς μυήσεων, καὶ ὁ μὴ μόνον μαδῶν παρὰ πᾶν πεπεισμένον, ἀλλὰ καὶ παδῶν, καὶ περαδῆς· καθὼς, λέγω, ἔσος γράφει, ἡ θεία ἀρπαγή ἐπὶ γίνεται πρὸς τοὺς ἀγίους τὰ μυήματα τῶν· οἱ τῶσδε, λέγει, παδόντες, ἐν ᾧ καιρῷ μέλλουσιν ἀρπαγῆναι, θείας καὶ ἀπορρήτης ἐλλαμψέως ἀξιούνται, πρῶτον, ἡτις νομίζεται ἀπὸ αὐτοῦ, ὅτι ἔρχεται ἀνωδεν· ἡ ἀπορρήτης δὲ αὐτῇ ἐλλαμψίς, εὐδύς πᾶν νῦν πᾶν ἀρπάσσει, καὶ πᾶν πᾶν ὄντων αἰδητῶν, καὶ νοητῶν, καὶ αὐτὸν αὐτῷ ἀπανασῆσας, ὅλον δι' ὅλην αὐτῆς ποιῶ· ὥστε ὅπου, ὁ τῶν μακαρίων πούτῳ παδὼν ἀλλοίωσιν, καὶ τὸν ὑπὲρ ἐννοίαν φωτισμόν, πᾶν πᾶν ἐξελκῶς, ἡδὴ δὲ καὶ αὐτοῦ, ἔκ οἶδε ἢ μετὰ σώματος ἐσιν ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, ἢ χωρὶς τοῦ σώματος· πᾶσχω γὰρ ποτε ὁ νῦν ὑπὸ τοῦ μέζοντος, καὶ ανωτέρου, καὶ κρείττοντος, καὶ ὑπερφύως, ἐδωάται ἐνεργῆσαι πᾶς αὐτῇ φύσεως· δηλαδὴ ἐδωάται νοησαί τι πᾶν ὄντων, ἕτε αὐτὸς αὐτὸν, ὑπὸ τῶν θείων ἐκείνων, καὶ ἀρρήτων καποχῆν, εὐελοκόμενος· ἢ γὰρ νοησαί τι πᾶν ὄντων, ἢ τῶν αὐτοῦ καπῆσιν, ἔκ ἐτι ἐσιν ἐν τῷ Θεῷ· ἐδὲ πρὸς τὸ ὑπὲρ νῦν ἥρπάζῃ καὶ κρύφιον ἐν· ἀφ' οὗ δὲ ὑπὸ τῆς ἀρρήτου ἐκείνης αἰγλης οἰκονομικῶς ἀφελῇ, καὶ ἐπιγραφῇ ἐς τὸν αὐτὸν πᾶ, ποτε γνωρίζῃ, ὅτι ἐν τῷ τότε καιρῷ, ἐξῶ ἢν αὐτῇ, καὶ πᾶς ἐπασχε ἐξόντι, καὶ τῆς αὐτῇ φύσεως ανωτέρου, καὶ ὅτι τῇ ἀληθείᾳ ἔκ οἶδεν, εἴτε ἐν σώματι ἦτον, εἴτε χωρὶς τοῦ σώματος.

Σημειώσαι ὅτι πούτῳ ἐγραφε, κατὰ τὴν ἐννοίαν μόνον τῶν λόγων τῶ Ἁγίου ἢν ἐμνημονόουν, καὶ ἐχὶ κατὰ λέξιν· ἐπειδὴ δὲν ἔχον παρόν τὸ βιβλίον τοῦ θεοῦ Πατρός, καὶ πούτῳ δὲ ἀκόμη προσσημαίωσαι ὅτι ὁ νῦν ὑπὸ τῆς θείας χάριτος ἀρπαζόμενος, ἀγκαλὰ καὶ γίνεται ὑπὲρ πᾶν αὐτῇ φύσιν, δὲν παρᾶπτεται ὁμως, ἐδὲ πᾶσχε καμμίαν ἐς τὸ χέρον ἀλλοίωσιν, ὅποιαν παρᾶσιν οἱ ὑπὸ τῶν δαιμονίων ἐνεργέμενοι ψευδοπροφήται καὶ μάντιες· ἀλλὰ μέλων καθαρός, καὶ ἀτάραχος, πᾶρκα ἀλλοίωσιν ἐς τὸ κρείττον, καὶ ὑπὲρ φύσιν, ἐν ἐκπλήξει καὶ δαυμασμῷ εὐελοκόμενος· καὶ ὅρα πᾶς ὑποσημαίωσαι τῷ „οἶδατε, ὅτι ὅτε Ἐδὴν ἦτε“ (ἀ. Κορ. ιβ'. 2.)

Περὶ τῆς ἀρπαγῆς πούτῳ, γράφει ὁ αὐτὸς θεὸς Γρηγόριος ἐς τῶν Μοναχῶν ἐξόντι, πᾶ ἀξιάγασα πούτῳ· „ἡμέρας δὲ διαυγασίας καὶ φωσφόρου ἀνατῆ· λαντος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, κατὰ τὸν ἐν Ἀπο-

„τόλοις Κορινθίων, ἐξῶσι κατὰ τὸ Προφητικὸν ἐκείνῳ „λόγιον, ὁ ὄντως ἄνθρωπος ἐπὶ τῶν ὄντων ἐργασίαν „αὐτῷ, καὶ τῷ φωτὶ χρώμενος ὁδῷ, ἀνῆσιν, ἢ ἀνῆσιν, „γεταί ἐπ' ὅρη αἰώνια, καὶ πᾶν ὑπερκοσμίαν ἐν πούτῳ „τῷ φωτὶ πρᾶγματων“ (ὁ τῷ δαυμασμοῦ!) ἐπὶ τῆς „καδίσταται, μὴ διαζευγνύμενος, ἢ διαζευγνύμενος „πᾶς τῶν ἀρχῶν συμπορημῆς ὕλης, ὡς οἶδεν ἢ „ὁδός (ὅπερ πᾶν ἐστὶ μὲν τὸ Ἀποστολικὸν πᾶν „ἢ ἐν σώματι, ἢ ἐκτὸς τοῦ σώματος ἔκ οἶδα· ὁ Θεός „οἶδεν“) ἢ γὰρ διανοίας φανταστικῶς ἀνῆσι πτεροῖς· ἢ „πᾶν καδᾶτερ τυφλῇ, περιπολῇ, μὴτ' ἐπὶ πᾶν ἀ- „πόντων αἰδητῶν, μὴτ' ἐπὶ πᾶν ὑπερναβεηκόπων νοη- „τῶν πᾶς ἀκριβοῦς, καὶ ἀνευδοκίᾳ καταληφῆς ἀντι- „λαμβανομένη· ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας ἀνῆσιν ἀρῆσθ πνύ- „ματος δωάμεν, καὶ πνευματικῇ καὶ θείᾳ ἀντιλήξει πᾶν „ἀρρήτων ρημάτων διακῆν, καὶ ὅρα πᾶ ἀδέατα, καὶ τῷ „δαυματος ὅλος τῶν τευδεν ἐστὶ τε καὶ γίνεται, καὶ ἐ- „κῆδεν ἀπῇ“.

Καὶ σημειώσαι κατὰ πούτῳ τὸν Ἁγίον, καὶ πᾶν πᾶς ὑποτακτικῶς Πατέρας, ὅτι ἐάν μὴ ἀξιώθῃ τις τοῦ ἐν καρδίᾳ φωτισμοῦ (ὅς τις καλῆται καὶ ἐνυπόστατος, διὰ τὸ παραμένειν ἐν τῇ ψυχῇ κατ' ἐξιν, καὶ οὐχὶ δίκλῳ νοημάτων γινόμενος καὶ ἀπογινόμενος) ἐάν, λέγω, δὲν φωτιδῇ ἢ καρδίᾳ πρῶτον, καὶ ἀρπαγῇ πρὸς Θεόν, ἐδωάται ὁ νῦν· ὑπὸ τῷ φωτισμῷ γὰρ ἐκείνῳ τῷ ἐν καρδίᾳ πληθωδύνει, καὶ πλημμυρίζαντος, ὡς λέγει Ἰωσήφ ὁ Καλοθέτης, ὀδηγούμενος ὁ νοῦς, ἀνῆσιν ἢ ἀνάγεται, ἐς θείας Ἀποκαλύψεις τῆς τοῦ Θεοῦ διωάμεως, καὶ σοφίας, καὶ ἀγαθότητος· καὶ ἀρπαζέται ἐς πᾶ πρὸς τῆς δημιουργίας τῆς κτίσεως αἰδία, καὶ φυσικὰ προσόντα τοῦ Θεοῦ· καὶ μελόντων ἐκβάσεως ὅρα, καὶ ἀλλὰ μυτικά καὶ ἀπορρήτα μυήματα βλέπει, ὅσα ἡδὲν ἀποκαλύψῃ αὐτῷ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἀναλόγως κατὰ τῶν αὐτοῦ καθαρότητα. (Ὅρα καὶ ἐν τῇ Φιλοκαλῇ Καλλίστου τοῦ Καταφυγίου, Κεφ. ιβ'. ιγ'. ιδ'. ιε'. ις'. ιζ'. ιη'. ιθ'. ξγ'. ξδ'. ξε'. ξς'.)

Εἴτε δὲ καὶ Συμεὼν ὁ Μεταφραστὴς, παραφράζων τὸν πνευματικὸν λόγον τῷ μεγάλῳ Μακαρίῳ· „Καὶ τῷ „μακαρίῳ δὲ φησι Παύλῳ τὸ ἐλλαμψῆν ἐν τῇ ὁδῷ „φῶς δι' ἐ καὶ εἰς τρίτον ὕψος ἦρται, καὶ μυήσεων „ἀληθειῶν ἀκυστὴς ἐγένετο, ἐ νοημάτων τις καὶ γνώσεως „φωτισμός ἦν, ἀλλὰ διωάμεως τῷ ἀγαθῷ Πνεύματι „κατ' ὑπόστασιν ἐν τῇ ψυχῇ ἐλλαμψίς· οὗ τῶν ὑπερ- „βολῶν τῆς λαμπρότητας οἱ πᾶς σαρκὸς ὀφθαλμοὶ μὴ „διετηγόντες, ἀπετυφλώθησαν· δι' ἐ πᾶσα γινώσις ἀπο- „καλυπτεται, καὶ Θεὸς πρὸς ἀλήθειαν πᾶ ἀξία, καὶ φι- „λαμῆν ψυχῇ γνωρίζεται“ (Κεφ. ρλδ'.) Ὁ μὲν οὖν ἐγκάρδιος καὶ ἐκκλησιαστικὸς καλούμενος θεὸς ἐρως, ἐξίσθ πᾶν ἐρωπολητῶμενον ἀπὸ πᾶς τῆς ψυχῆς διωά- μιν μόνον, ἐ μὲν δὲ καὶ ἀπὸ τῶν αἰδητῶν, κατὰ τὸν Συναί-

ρανὸν ὀνομάζει τὸ σπέρμα· λέγει γὰρ ὁ Μωϋσῆς, „Καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὸ σπέρμα ἑρα-
νόν“. (Γεν. α. 8.) γ'. δὲ ἑρανὸν ὀνομάζει τὸν πρῶτον ἑρανόν, τὸν ἐν τῇ ἀρχῇ τῆ Κόσμου
δημιουργηθέντα ὁμοῦ μετὰ τὴν γλῶ, καὶ τὰ ἄλλα στοιχεῖα· „ἐν ἀρχῇ γάρ φησιν ἐποίησεν ὁ
„Θεὸς τὸν ἑρανὸν καὶ τὴν γλῶ“ (Γεν. α. 1.) (1).

3. „Καὶ οἶδα τὸν ποιῆτον ἄνθρωπον (εἴτε ἐν σώματι, οὐκ οἶδα.
„εἴτε ἐκτὸς τῆ σώματος, ἐκ οἶδα, ὁ Θεὸς οἶδεν“) (2).

4. „Ὅτι ἠρπάγη εἰς τὸν Παράδεισον, καὶ ἤκασεν ἄρρητα ῥήματα, ἃ
„ἐκ ὅξον ἀνθρώπῳ λαλῆσαι“.

Εἰδὼ λέγει, ὅτι ἀπὸ τὸν τρίτον ἑρανόν, πάλιν ἀρπάχθηκεν ὁ Παῦλος εἰς τὸν Παράδει-
σον· διὰ τί δὲ ἀρπάχθη εἰς τὸν ἑρανόν, ὅπως ἐστὶν ὁ Χειρὸς; διὰ τὸ μὴ ἵσθαι κατὰ τὸ
κατώτερον τῶν λοιπῶν Ἀποστόλων, οἵτινες συλλαβεσάμεθα μετὰ τὸν Χειρὸν· ἀρπάχθηκε δὲ
καὶ εἰς τὸν Παράδεισον, ἐπειδὴ τὸ ὄνομα τῆ πόλεως τῆς Παραδείσου, πολλὰ ἐφημίζετο·
ὅθεν καὶ ὁ Κύριος ὑπέσχέθη ἐν δόξῃ τῶν εἰς τὸν λαλῶν· ἄρρητα δὲ ῥήματα ἤκασεν
ὁ Παῦλος, τὰ ὅποια δὲ εἶναι συγκεχωρημένον ἐν λαλήσει ἐκείνοι, ὅπως φρονεῖν ἀνθρώπι-
να καὶ σαρκικά, καὶ δὲ ἔχον πνευματικὸν φρόνημα. Ἀπὸ τούτου δὲ εἶναι φανερόν, ὅτι ἡ λε-
γομένη Ἀποκάλυψις τῆ Παύλου, εἶναι νόθος καὶ ψευδὲς γράμμα, διὰ τὸ ὅτι Παῦλος
λέ-

Συναίτιον Γρηγόριον· (Κεφ. ν. ἡ. νδ.) ἡ δὲ ἀρπα-
γή, καδ' ἢν ὁ ἐκστατικός καλούμενος ἔρως ἐγγίνεται,
(Κεφ. νδ. ρ. ἡ.) καὶ ἀπὸ αὐτῆς τὴν αἰσθητικὴν ἐξι-
σιν τὸν θεωρούμενον, μόνον δὲ ἡ πνοὴ μένει ἐν αὐτῷ·
ὅθεν αἰσθάνεται ὁ ἀρπαγὴς τὸ σῶμα, ἐμπνέει μετὰ
καὶ ζωντανόν, ἀναίσθητον δὲ· ὅθεν εἶπεν ὁ θῆος Νῆλος
„εἰ μεν προηγουμένη τῶν πνεύματι προσευχῇ, ἀρπα-
γῇ τις τῶν κατὰ τὴν πνοὴν αἰσθάνεται ἐκστασις ὁλοκληρῆς“.
Διὰ τούτου καὶ ὁ Μέγας Ἀθανάσιος (Λόγ. δ. κατὰ
Ἀρειανῶν) „οἶδα, λέγει, ὅτι ἠρπάγη ὁ Παῦλος, πῶς
„δὲ ἠρπάγη, ἐκ οἶδα“· καὶ ὁ θῆος δὲ Μάξιμος λέγει
ὅτι „ὅποτε καὶ αὐτὸς ὁ τρόπος καδ' ὅτι ὁ Θεὸς θέλων
„μετεχέσθαι, μένει διηγεῖται τοῖς πᾶσι ἀνέκφαντος“.

Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος ἔτι φησὶ „Παῦλος δὲ,
„ἡμεῖς ἐκφορεῖν ἢν, ἀπὸ ἑξῆς ὁ τρίτος ἑρανός, καὶ ἡ
„μέχρις ἐκείνης προόδος, ἡ ἀνάβασις, ἡ ἀνάληψις“· ἀ-
„χα αὐτὴ περὶ Θεοῦ πλέον ἐγνωμένη, ἢ περὶ τῶν κατὰ
„τὸ πᾶν ἀρπαγῆς μυήσεων“· (Λόγ. β. περὶ Θεολο-
γίας) Σημειώσω δὲ ὅτι τὸ μυήσεων τούτου πᾶς θέλει
ἀρπαγῆς, εἰς πολλὰ σπανίους Ἀγίους ἐδόθη, καὶ μάλιστα
ἀπὸ γενομένης ἐν γενεῇ Χαιρέτι Χαιρέ, καδὼς λέγει ὁ
Ἅγιος Ἰσαάκ· (Λόγ. λβ. σελ. 200.) ὅθεν καὶ ὁ
Θεσσαλονικὴς Γρηγόριος ὠνόμασε τὸν ἐν τῷ τῷ Ἀ-
θανάσιου Πέτρῳ βίβλιν „δυσέκμαρτον, καὶ δυσεκλάλητον,
„καὶ δυσεπίτρεπτον χρῆμα“· Πότε δὲ ἀξιούται τινος
τῶν μυήσεων τούτου πᾶς ἀρπαγῆς; „ἐν τῷ κοινῷ τῆς
„Προσευχῆς, ἀποκρίνεται ὁ Ἅγιος Ἰσαάκ“· (Λόγ.
λβ. σελ. 206.) Ὅθεν εἶπεν παρ' αὐτῶν καὶ ὁ θῆος Γρη-
γόριος· „Προσέδωχ' ἐστὶν καθάρσις νοῦς, ἥτις μόνον ἐκ τῆς
„φωτὸς τῆς Ἀγίας Τριᾶδος μετ' ἐκπλήξεως τεμνεται“·
καὶ ὁ Ἅγιος Νῆλος „Κατάστασις ἐστὶν προσευχῆς, ἐξ ἧς
„ἀπαύει, ἐρωτῇ ἀκροατικῶν, εἰς ὅσον νοετὶν ἀρπαζέσθαι
„τὸν φιλόσοφον νῦν“· (Κεφ. νγ. περὶ Προσευχῆς.)

(1) Σημειώσω δὲ ὅτι κατὰ τὸν Κορίνθιον εἶναι ἡ-
μεῖς ὁ ἑρανός κατὰ τὸ ὅλον, οἱ δὲ μερικοί ἑρανοί, μέ-
ρη εἶναι τῶ ὅλου ἑρανοῦ· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Πλάτων πα-
ραμυθιάζει τὸν ἑρανόν μετὰ τὸ ζῶν, τὸ ὅποιον εἶναι εἶναι
μετὰ κατὰ τὸ ὅλον, ἐκ δὲ μέλη πολλὰ.

(2) Λυπηρόν μοι ἐφάνη ἐν τῇ προσθέσει εἰδὼ τὴν
ὑψηλὴν ἐρμηνείαν, ὅτι καμὴν ὁ Θεοφόρος, καὶ φερωνύ-
μος μέγιστος Μάξιμος εἰς τὸ ἀνωτέρω ῥητὸν τοῦ Θεολό-
γου Γρηγορίου, ἡτοίμασε τὸ „Παῦλος δὲ, εἰ μεν ἐκφο-
ρεῖται ἢν“· καὶ πῶς ἐρμηνεύει τὴν τοῦ Παύλου προόδον,
ἡ ἀνάβασις, ἡ ἀνάληψις. Λέγει λοιπὸν ἔτι „πῶς δὲ
„καὶ ἐξίστην αὐτὸς τὸν θεωρούμενον ἢ δέωσις, ἢ ποῖς ὁ-
„μοῖς τῆς φύσεως αὐτῆς ἐμπροσθέντα; σωθῆναι οὐκ
„ἔχω“· δι' ὃ προόδον μετὰ αὐτὸν (τὸν Θεολόγον Γρηγό-
„ριον δηλ.) ὑπονοῶ λέγειν, τὴν ἐξ ὧν τῆς φυσικῆς ἀ-
„νάγκης τὸν Ἅγιον Ἀπόστολον κατενόησαν, πῶς ἀρε-
„τῆς κατὰ τὴν ἐξ ἡ ἀπάθειαν, καδ' ἢν ἐδεμίαν εἶ-
„λετο πρὸς τὴν φύσιν ἔχον προαίρεσιν χεῖρ, ὡς καὶ
„αὐτὸς πᾶς κατὰ αἰσθητικὴν φυσικὴν ἐνεργίαν ἐξω γενόμε-
„νον· μάλλον δὲ καὶ περὶ τὴν πνευματικὴν ἐξ ἡ με-
„ταβαλόντα ἀνάβασις δὲ, τῇ τε τῶν αἰσθητικῶν πάντων
„ἀπόληψιν, ἐκ ἐπὶ ἐνεργειῶν, ἡ ἐνεργουμένων παρ'
„αὐτῶν κατὰ τὴν αἰσθητικὴν, καὶ τῆς περὶ αὐτὰ κατὰ φύσιν
„ἐν πνεύματι γνωστικῆς θεωρίας ὑπέρβασις· ἀνάληψιν
„δὲ, τὴν ἐν τῇ Θεῷ γενουμένην αὐτῶ μετὰ τοῦτο μο-
„νην τε καὶ ἰδρυτικὴν ἢν προσφόρος ὁ Διδάσκαλος (ὁ Γρη-
„γόριος δηλ.) ἀνάληψιν εἶπεν, ὡς παρόντι μάλλον,
„ἡ ἀρπάζουσα τὸν Ἀπόστολον τὴν ἀνάληψιν ἐνδεδυμέ-
„νης· ἡ ἀνάληψις γὰρ πᾶσι ἐστὶ τῶ ἀναλαμβάνοντι,
„ἐνεργεῖα δὲ τῶ ἀναλαμβάνοντος· ὡς τοιαύτης φυσικῆς,
„καὶ χηρῶν ὀνομάτων ὑπῆρχε Κύριος ὁ Ἀπόστολος, κα-
„τὰ τὴν φύσιν, καὶ χεῖρ ὑπέρβη τὴν κλήσιν, ὑπὲρ
„φύσιν, καὶ ἀρετῶν, καὶ γνώσιν ἀνθρωπίνῳ γινόμενος·
„καὶ δὲ μάλλον ἀπείρως ἀπέδωκε θεῷ ὀνόματος; τῶ κα-
„τὰ χεῖρ μετεβη τῆς κλήσεως· Θεὸς αὐτῇ παντός
„ἄλλου προσόντος ὀνόματος, φυσικῶς, καὶ χηρῶν, τῇ
„ἀνάληψιν γινόμενος, καὶ καλούμενος“· Ταῦτα μετὰ
ὑψηλοῦ, καὶ Θεολόγου ὁ τῶ ὅντι Θεοφόρος καὶ Θεολόγος
Μάξιμος· ἐμοὶ δὲ πῶς γράφονται, ἐπέρχεται θαυμά-
ζειν, καὶ λέγειν· ὅτι τοῦτον Θεολόγον ἐξηγητικῶν ἐπε-
τε ἐν ἑξῇ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος, ἵνα ὁ Θεολόγος καὶ
τοῦ Θεολόγου Θεολογικῶς Θεολογῇ.

λέγει ἐδῶ, ὅτι ἐκεῖνα ὅπῃ ἤκουσεν, ἦσαν ἄρρητα, καὶ ἀνεκδιήγητα· ἡ δὲ ψαλμογράφος ἐκείνη Ἀποκάλυψις, λέγει, καὶ διηγείται ταῦτα (1). Κατὰ μὲν ἐν τῷ γράμματι ἄλλος εἶναι ὁ Οὐρανός, καὶ ἄλλος ὁ Παράδεισος· κατὰ δὲ ἀληθοῦς καὶ ἀναγωγῆς, ἴσως μὲν εἶναι ὁ αὐτός, ἴσως δὲ δὸς εἶναι ὁ αὐτός, ἀλλὰ ἄλλος. Ἐπειδὴ δὲ πολλὰ περὶ τῆς τῆς ἀναγωγικῶς λέγονται παρὰ πολλῶν Πατέρων, ἡμεῖς θέλομεν εἰπεῖν ἐδῶ ὀλίγα, τὰ πλέον φιλοκαταληκτικά. Πρῶτος λοιπὸν Οὐρανός, κατὰ τὸν Ἁγίον Μάξιμον, εἶναι τὸ τέλος καὶ ὁ περιορισμός τῆς Ἠθικῆς καὶ Πρακτικῆς Φιλοσοφίας, μετὰ τὴν ὁποίαν ρυθμιζήτινας τὴν ἡθικήν, καὶ τελειῶναι τὰς ἀρετάς. Δεύτερος Οὐρανός, εἶναι ἡ φυσικὴ θεωρία τῶν ὄντων, μετὰ τὴν ὁποίαν περιορίζητινας εἰς τὴν διάνοιάν τε, ὅσον τὸ δυνατόν, τὴν γνώσιν, καὶ τὰς λόγους τῆς φύσεως τῶν ὄντων, αἰσθητῶν τε, καὶ νοητῶν. Τρίτος δὲ Οὐρανός, εἶναι ἡ Θεολογία, μετὰ τὴν ὁποίαν φθαίνει τινὰς, διὰ τῆς θείας χάριτος καὶ ἀρπαγῆς τῆς ἰούσης, εἰς τὸ δυνατόν μέτρον τῆς καταλήψεως τῶν ὑπὲρ γνώσιν τῶν Θεῶν μυστηρίων (2). Καὶ ὁ Παῦλος λοιπὸν ἀνέβη εἰς τὴν θεωρίαν τῶν περὶ τὴν Ἁγίαν Τριάδα ὑπερκosμίων τόπων, ἀρπαχθεὶς βίβαια εἰς αὐτὰς ἀπὸ τῆς ἀρρήτου δυνάμει τῆς Ἁγίας Πνεύματος, καὶ ὑπερβάς ὅλα τὰ κτίσματα αἰσθητὰ, καὶ νοητὰ, καὶ αὐτὰ τῶν Ἀγγέλων τὰ πάγματα· καὶ ἔτε εἰς τὸ σῶμά τε ἦτον ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀρπαγῆς ταύτης, ἐπειδὴ δὲ ἐνέργειαν τότε αἱ τὰ σῶμάς τε αἰσθηταί· ἔτε πάλιν ἦτον ἔξω ἀπὸ τοῦ σώματος, ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ ἡ νόσις καὶ ἐνέργεια τῆς νοός τε, ἔπαυσε, καὶ δὲ ἐνέργει· ἔτε αἱ ἄλλαι δυνάμεις καὶ ἐνέργειαι τῆς ψυχῆς, καὶ ἀκολούθως δὲ ἐργάζετο τὴν αὐτὴν κατέσασιν, ποῖα εἶναι. Δι' οὗ, τὴν εἰς τὰ θεῖα πράγματα, ἀργεῖ ὅλη ἡ ἀνθρωπίνη νόσις, μετὰ τὴν ἀρπάζεται τότε ὁ νῦν τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ ἀπὸ ἐκεῖνον φέρεται καὶ ἐνεργῆται, καθῶς, καὶ ὅπου, καὶ εἰς ὅσα μυστήρια ἐκεῖνος θέλει καὶ βέλεται. Ἐπειδὴ δὲ καὶ εἰς τὰς ὑπερκosμίας ἐκείνας τόπους τῆς Ἁγίας Τριάδος, βαθμοὶ, καὶ ἀναβάσεις εἶναι ἀνώτεραι, καὶ κατώτεραι, διὰ τὸ τοῦ Παύλου ἀρπαχθεὶς πρῶτον εἰς τὸν τρίτον Οὐρανόν, ἀπὸ τὸν τρίτον Οὐρανὸν ἀρπαχθεὶς πάλιν εἰς τὸν Παράδεισον (3) καὶ ἀνέβη εἰς μυστικώτερα θεάματα, καὶ ἀποκαλύψαις βαθυτέρας τῆς ὑπερκosμίας Θεότητος· τὰ ὅποια πάντα εἶναι ἄγνωστα εἰς τὸν νῦν, καὶ ἀρρητα εἰς τὸν λόγον, καὶ δὲ ἡμπορεῖταις γὰρ τὰ δεχθῆ καὶ νὰ τὰ νοήσῃ, αὐτὸ δὲ εὖ γὰρ ἔξω ἀπὸ τῆς ἀνθρωπίνου φυσικῆς ἐτέλειαν, καὶ ταπεινώσιν, καὶ νὰ ἀναβῇ εἰς τὸ ὑπὲρ φύσιν, μετὰ τὴν ἀρρήτων δυνάμει τῆς Ἁγίας Πνεύματος.

5. „Τπέρ

(1) Λέγει δὲ ὁ Κορίνθιος πῦμα· ὅτι ἤκουσεν ὁ Παῦλος ἐν τῷ τῆς ἀρπαγῆς ἐκείνης καιρῷ τὰς σάξεις τῶν Ἀγγέλων, καὶ ἔμαθεν αὐτὰς, καὶ πᾶσι παρέδωκεν εἰς τὸν θάρον Διόνυσον τὸν Ἀρεσπαγίστην, ὡς λέγει ὁ Διάλογος· (Ὁμιλ. δ. εἰς τὸν Ἰεζεκιήλ) ἄλλοι δὲ λέγουσι, ὅτι ἤκουσε τὰς περὶ τὰς προορισμῶν λόγους, καὶ τὰς περὶ τῆς Εὐαγγελίας ἀπολυτρώσεως, καὶ τὰς ὑραίας ὕμνους. Τί δὲ καὶ εἶδε τότε ὁ Παῦλος; ὁ μὲν Αὐγουστίνος λέγει (Ἐπιστ. ρίβ.) ὅτι εἶδε τὴν εἰσὶν τῶ Θεῷ· ἀλλὰ τὸ πᾶν εἶναι ἀδύνατον εἰς καθεστὸς γενητῶν κρίσιν, ἐπειδὴ ὁ ἴδιος Παῦλος ἔπεν· „ὅν εἶδον, δὲν εἶδον ἀνθρώπων, ἔτε ἰδὼν δυνάται“. (ἀ. πρὸς Τιμόθ. ε'. 16.) καὶ ὁ Θεὸς δὲ εἶπε πρὸς τὸν Μωϋσῆν· „εἶδον ὅφεται τὸ πρόσωπόν μου, καὶ ζήσεται“. Κάκιον εἶναι λοιπὸν νὰ εἰπόμεν, ὅτι εἶδον ἐλαμψιν καὶ δοξάν Θεοῦ, καθῶς εἶδον οἱ ἄλλοι Ἀπόστολοι ἐπὶ τοῦ ὄρους Θαβὼρ· ἐπειδὴ ἡ εἰσὶν τῶ Θεῷ εἶναι ἀπαιτος, καὶ εἰς αὐτὴν περπατῶσαι· ἡ δὲ ἐλαμψις τῶ Θεῷ περιεσπᾶται, ἐπειδὴ ὑπὸ τῆς νῦν μετέχεται. Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος ὅτι ὁ Παῦλος δὲν εἶπε „μὴ εἶναι ἀνθρώπων, πῶ ἀκούσαι, ἀλλὰ λαλήσαι· ἡ γὰρ μὴ εἶπεν ἀνθρώπων, πῶ ἀκούσαι, πῶς αὐτοὺς ἤκουσεν; ἀλλ' ἤκουσε μὲν, εἶπεν δὲ αὐτοὺς οὐκ ἐλάλησε. Τινὲς δὲ φασὶν πᾶσι ρήματα, πράγματα εἶναι“.

(2) Ὁ δὲ Πομέριος λέγει, ὅτι ὁ Παῦλος ἠρπάγη εἰς τὸν τρίτον οὐρανόν, τὸν ἐμπύρηνον δηλαδὴ, ὅπου ὑποτίθεται ὅτι εἶναι ὁ θρόνος τοῦ Θεοῦ.

Epistole di S. Paolo. Tom. II.

(3) Μετριοὶ δὲ λέγουσι, ὅτι ἠρπάγη ὁ Παῦλος εἰς τὸν Παράδεισον, καθ' ὅτι ἐμνήθη τὰς περὶ Παράδεισους μυθικές, καὶ ἀπορρήτους λόγους, οἱ τινὲς μέχρι τῆς σήμερον εἶναι ἀποκρυφοὶ εἰς ἡμᾶς· ἦγαν, ποῖον ἦσαν τὸ ζυλὸν τῆς ζωῆς πρὸς τὸν μέσῳ τῶ Παράδεισου· τί ἦν τὸ ζυλὸν τῆς γνώσεως· τί ἦσαν τὰ Χερυβίμ καὶ ἡ φλογὶν ρομφαία, καὶ φυλάττονται τὴν πόλιν τῆς Ἐδέμ· τί ἦσαν τὰ ξύλα, ἀπὸ τῶν ὁποῖα ἐδιώρισε ὁ Θεὸς τὸν Ἀδάμ νὰ πρῶγῃ, καὶ πᾶσι λοιπὰ πάντα, τὰ ὅποια, ἀγκαλὰ καὶ οἱ θᾶνοι Πατέρες ἠθέλησαν νὰ ἐρμηνεύσωσι, ἀλλ' ὅμως δὲν τὰ ἐσαφηνίσαν μετὰ ἀκρίβειαν. Διὰ τὸ ἀναγινώσκοντες εἰς τὰς ὑποδείξεις ὅτι ἐσώθη ὁ Ἀντιστοχίας Ἰωάννης, ἐν χειρογράφοις συζητούμενας, ὅτι ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Βοσρινός, ὁ κατὰ πνεύματος ἀκατάρτων ἔχων τὴν ἐξουσίαν, ἐπετίμησεν ἐν τῷ ὀνοματι Κυρίου τὰς περὶ αὐτὸ διωχθέντας δαίμονας, καὶ ἔπεν αὐτῶν βιαζόμενοι ὑπὸ τῆς θείας δυνάμεως, περὶ τῶ ζυλὸς τῆς ζωῆς, καὶ τῶ γνωστὸ καλῶ καὶ ποιητῶν, καὶ ἄλλὰ πολλὰ περὶ τῶ Παράδεισου, τὰ ὅποια γράφει ἡ Ἱστορία, ὅτι δὲν σωζόμενοι νὰ τὰ φανερῶσιν ὁ Ἅγιος μετὰ γραφῆν· καὶ ἴσως τὸ πᾶν ὅπῃ λέγεται ἐδῶ περὶ τῶ Παύλου, ὅτι „ἠρπάγη εἰς τὸν Παράδεισον, καὶ ἤκουσεν ἀρρήτα ῥήματα“, καὶ ἐκ ἐξόν ἀνθρώπων λαλήσαι· ἴσως, λέγον, πῶ καὶ ἐξόν τῶ, ἐνοεῖται, ὅτι δὲν ἦσαν συγκεχωρημένοι εἰς ἀνθρώπων νὰ τὰ λαλήσῃ, διὰ τὴν δὲν σωζόμενοι εἰς τὰς ἀκούοντας. Παράδεισος δὲ εἶναι λέξις Περσικῇ, καὶ δεῖται νὰ εἴπῃ κηπος κατήφυτος ἀπὸ διάφορα δένδρα

P

κατὰ

5. „Υπὲρ τῶ τοιάυτε καυχῆσομαι“.

Βλέπε τὸ αὐτοπερήφανον τῷ Παύλῳ, καὶ ταπεινὸν φρόνημα, πῶς διηγείται τῷ Ἀποκάλυφιν, ὥσπερ νὰ τῷ εἶδεν ἄλλοστινας, καθὼς προείπομεν· ὑπὲρ τῶ τοιάυτε γὰρ, λέγει, αὐθράπης, θέλω καυχηθῶ. Καὶ ἂν ἄλλος αὐθραπὸς ἠρπάχθῃ, καὶ εἶδε τῷ Ἀποκάλυφιν ταύτῳ, ἐσὺ, ὦ μακάριε Παῦλε, τί καυχᾶσαι; ὥς φανερόν ἐστιν, ὅτι διὰ λόγου τε ταῦτα λέγει, καὶ διὰ τῶ καυχᾶται.

„Υπὲρ δὲ ἐμαυτῶ εὖ καυχῆσομαι“.

Η ποὶ χωρὶς νὰ ᾔῃαι ἀνάγκη, ἐγὼ δὲν θέλω καυχηθῶ ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε διὰ λόγου μου, καὶ νὰ εἰπῶ πῶς εἶδον ποιαύτῳ Ἀποκάλυφιν· ἢ λέγει τῶ διὰ νὰ συσκιάσῃ, ὅσον τὸ διωγμὸν, τὸν λόγον, καὶ νὰ κρύψῃ τὸν ἑαυτὸν τε. (1)

„Εἰ μὴ ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου“.

Η ποὶ διὰ τὸν ἑαυτὸν μου δὲν ἔχω νὰ καυχηθῶ, πάρεξ εἰς μόνας τὰς θλίψεις, καὶ τὰς διωγμὸς, καὶ πειρασμὸς ὅπῃ δοκιμάζω.

6. „Ἐὰν γὰρ θελήσω καυχῆσασθαι, ἐκ ἔσομαι ἄφρων ἀλήθειαν γὰρ ἐρῶ“.

Διὰ τί ὁ Παῦλος πρόπερον μὲν εἶπεν, ὅτι τὸ νὰ καυχᾶται τινες εἶναι ἀφροσύνη, καὶ ἀγνωσία· τώρα δὲ λέγει, ὅτι αἰσῶς καυχηθῶ, δὲν θέλω γινῶ ἄφρων; εἰς τῶ ἀποκρινόμεθα· ὅτι, τώρα λέγει πῶς δὲν θέλει εἶναι ἄφρων, ὅχι κατὰ τὸ καυχᾶσθαι, ἀλλὰ κατὰ τὸ ψεύσασθαι· δι' ὅ, τι λέγει ἀκολέθως, ἀλήθειαν γὰρ ἐρῶ· ὥς, ἐπειδὴ ἀληθινὰ εἶναι αὐτὰ τὰ καυχήματα ὅπῃ λέγω, διὰ τῶ δὲν θέλω νομισθῶ μωρὸς, καὶ ἀγνώστος.

„Φαίδομαι δὲ, μή τις εἰς ἐμὲ λογίσσεται ὑπὲρ ὃ βλέπαμε, ἢ ἀκῆα
 „τι ἐξ ἐμοῦ“.

Αὕτη εἶναι ἡ φανερά, καὶ καθολικὴ αἰτία, διὰ τῷ ὁποίαν ὁ Παῦλος δὲν θέλει νὰ καυχᾶται, καὶ νὰ φανερόνῃ τὰ παρὰ Θεῷ χαρίσματα, καὶ τὰς Ἀποκαλύψεις, καὶ ἀρπαγὰς ὅπῃ
 ἡξιώ-

κατὰ τὸ ὀνομαστικὸν τῷ Πολυδεύκῃ, καὶ τὸν Ξενοφῶντι· Ἐβραῖσι δὲ ὀνομάζεται Πάρτε, ἀπὸ τὸ παρὰ, ὃ σημαίνει τὸ ἐκαρποφόρησε· καὶ ἀπὸ τὸ ἀντάρ, ὃ σημαίνει τῷ μυστήριον, κατὰ τὸν Κορινθίον.

Διὰ ποίαν δὲ ἄλλην αἰτίαν ὁ Παῦλος ἠναγκάσθη νὰ εἰπῇ ὅτι ἠρπάγη, τὸ λέγει ὁ Ἅγιος Ἰσαάκ· „Ἐπει-
 „δὴ τινὲς ἐν τῇ φαντασίᾳ τῶν Δαιμόνων ἐφαρμμένοι
 „ἀνθρώποι, ἠθέλησαν φθᾶραι τῷ διδασκῇ τῶν μα-
 „καρίων Ἀποστόλων, ἠναγκάσθη ὁ Θεὸς Ἀπόστολος
 „καταλύσαι τὸ καύχημα τῶν αἰρετικῶν, τῶν καυχώ-
 „μενῶν ἐν τῇ σκίᾳ τῆς ἐργασίας τῶν Δαιμόνων, καὶ
 „τῶν φανομένων αὐτοῖς, ἥνικα διηγᾶται τῷ Θεῷ
 „θεωρίαν τῷ αὐτῷ, ἐν ταπεινώσει, καὶ φόβῳ πολλῷ,
 „εἰς πρόσωπον ἄλλου ἀναφέρον αὐτῷ“· „Εἶδον γάρ φη-
 „σιν ἄνθρωπον ἐν Χερσὶ πρό ἐπὶ δεκατεσσάρων, ἡ-
 „τε ἐκὼς τῆ σώματος, ἥτε ἐν σώματι, ἐκ οἷδα...
 „ἠρπάγη οὖν ἠρπάγη, λέγει, καὶ ὅχι ὅτι ἐκουσίας ἀ-
 „λλὰ ἐν τῷ νοί αὐτοῦ, ἐν τῇ θεωρίᾳ εἰς τὸν τρί-
 „τον ἑρᾶν· ἀλλ' ὅτι εἶδε θεωρίας, ἐγραφε, καὶ ὅτι ἡ-
 „κουσε ῥήματα, εἶπε· τίνες δὲ εἰσιν οἱ λόγοι, ἢ οἱ
 „τύποι τῶν θεωρίων, ἐκ ἠδωμένη γράφει· ὁ γὰρ τῶς
 „ἥνικα ἐν τῇ πνεύματι τῆς Ἀποκαλύψεως εἶδεν αὐ-

„τὰ ἐν τῷ αὐτῷ πόρῳ, ἐκ ἐδέξατο παράδεισιν λαλή-
 „σαι αὐτῷ, ἐν τῷ πόρῳ τῷ μὴ ἰδίῳ αὐτοῦ· ἔτε δὲ
 „ἡ ἠθέλησε λαλήσαι αὐτῷ, ἠδωμένη· δι' ὃ, τι ἐκ ἐν
 „ταῖς σωματικαῖς αἰσθήσεσιν εἶδεν αὐτῷ... μνημονεύει
 „δὲ μόνον, ὅτι εἶδεν αὐτῷ, πῶς δὲ, ὡς τῶν γινώσκων
 „διηγῆσθαι“· (Ἐπιστολ. δ'. σελ. 578.)

(1) Ἰσως δὲ λέγει ὅτι διὰ μὲν τὸ ποιῶν χαρίσμα-
 „μα, ἥτοι διὰ τῷ ποιαύτῳ δείκνῃ ὅτι πασίαν, καὶ Ἀ-
 „ποκάλυφιν, θέλω καυχηθῶ ἐν Κυρίῳ, καὶ ὅχι διὰ
 „τὸν ἑαυτὸν μου· δι' ἐκείνην γὰρ καυχῶμαι, ὅτι τὸ πᾶν
 „αὐτῆς ἦτον τῆς χάριτος, καὶ τῆς δωάμεως τῷ Θεῷ, τῷ
 „ποιῶν ὑπερφυῆ ἀξιώσεως τὸν ἄνθρωπον· διὰ δὲ τὸν ἑ-
 „αυτὸν μου, δὲν ἔχω τίποτε νὰ καυχηθῶ ὡς ἐνεργήσαν-
 „τα εἰς αὐτῷ· ἐπειδὴ ἡ Ἀποκάλυψις αὐτῇ καὶ ἀρπα-
 „γῇ, δὲν ἦτον ὅλας κατάρθωμα καὶ ἀρετῇ ἐδικήμῃ· πῶς
 „γὰρ ὁ κατὰ φύσιν ἄνθρωπος δωάται ἀπ' αὐτοῦ νὰ γένη
 „ὑπὲρ φύσιν, καὶ νὰ ἀξιώθῃ ποιῶν μυστηρίων χωρὶς τῆς
 „ὑπερφυσικῆς δωάμεως τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι; Διὰ τὸν ἑ-
 „αυτὸν μου λοιπὸν δὲν ἔχω ἄλλο νὰ καυχηθῶ, παρὰ τῆς
 „πειρασμῶς ὅπῃ δοκιμάζω, εἰς τὰς ὁποίας, φαίνεται μὲν
 „καὶ ἡ βοήθεια τῷ Θεῷ, φαίνεται δὲ καὶ ἡ ὑπομονὴ ἡ ἐδική-
 „μα· καὶ μέρος μὲν ἔχει ὁ Θεός, μέρος δὲ ἔχω καὶ ἐγώ.

ἡξιώθη· δηλαδή, διὰ τὸ μὴ θεοποιήσαν αὐτὸν οἱ ἄνθρωποι, καὶ τὸν νομίζαν πῶς ὄντως ἔξω ἀπὸ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, διὰ τὸ καὶ πάντοτε ἐσιώπα τὰς ἐδικὰς τῆς ἐπαίνες· καὶ αὐτὴν καμμίαν φοράν ὑπαγκάσθη νὰ εἰπῇ διὰ λόγους καὶ ἄλλους ὑψηλὸν, πάλιν τὸ σωεσκέαζε, καὶ τὸ ἐκρυβε, διὰ τὸ μὴ λάβαν οἱ ἄνθρωποι, οἱ βλέποντες αὐτὸν, καὶ ἀκούοντες, μεγαλιτέραν τῆς ἀξίας, καὶ θεοπρεπῆ ἰδέαν περὶ αὐτοῦ· δι' ὃ, τι δὲν εἶπεν, ὅτι φεῖδομαι καὶ φυλάττομαι ἀπὸ τοῦ νὰ καυχῶμαι, καὶ νὰ λέγω τὰ ὑψηλά, διὰ τὸ μὴ εἰπῆτινὰς ἐγκώμια θεοπρεπῆ διὰ λόγους· ἀλλὰ εἶπε, διὰ τὸ μὴ νομίσῃ τελείως τινὰς διὰ λόγους, καὶ ἄλλοις μεγαλότερον τῆς ἀξίας μου· δι' ὃ, τι αἰσῶς οἱ ἄνθρωποι τῆς Λυκαονίας ἐθεοποίησαν τὸν Παῦλον, ὀνομαζόντες αὐτὸν Ἑρμῶν, καὶ ἤθελον νὰ θυσιάσῃν ταύρους εἰς αὐτὸν, ὡς αὐτὸς εἰς Θεὸν, διὰ τὸ θαυμάσιον ἔκαμε, καὶ ἀσώρητον τὸν χαλὸν, ὡς φαίνεται εἰς τὰς Πράξεις (Πράξ. ιδ'. 13.) τί δὲν ἤθελαν καμὲν οἱ ἄνθρωποι εἰς αὐτὸν, αἰσῶς καὶ ἤθελον φανερόν· εἰς αὐτὰς τὰς Ἀποκαλύψεις ὅπως ἡξιώθη;

7. „Καὶ τῇ ὑπερβολῇ τῶν Ἀποκαλύψεων ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι, ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκί, Ἄγγελος Σατᾶν, ἵνα με κολαφίσῃ, ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι“.

Μερικοὶ ἐνόμισαν, πῶς Ἄγγελος Σατᾶν, καὶ σκόλοψ, ἦτον ἡ κεφαλαλγία ὅπως ἐπαχυν ὁ Παῦλος ἐκ συνεργίας τῆς Διαβόλου (1)· ἀλλὰ μὴ γένοιτο νὰ ᾔναι τὸ τοιοῦτον! Πῶς γὰρ τὸ σῶμα τῆς Παύλου ἤθελε παραδοθῇ εἰς τὸν Διάβολον, εἰς καιρὸν ὅπου ὁ Παῦλος μάλλον ἐπρόσβαλε τὸν Διάβολον, καὶ δεῖα ἐβαλιν εἰς αὐτὸν, ὅταν τὸ ἐπαράδειξεν τὸν ἐν Κορίνθῳ μητρομικτῶν, πόσον νὰ τὸν παιδεύσῃ, καὶ τὴν δεῖα αὐτὰ ὁ Διάβολος νὰ παραβῇ δὲν ἐτόλμησε; Ποῖον εἶναι λοιπὸν τὸ νόημα τῆς ρητῆς; Σατᾶν, κατὰ τὴν Ἑβραϊκὴν διάλεκτον, λέγεται ὁ ἀντικείμενος (2)· ὅλοι λοιπὸν ἐκεῖνοι ὅπως ἦτον ἀντικείμενοι εἰς τὸ κήρυγμα τῆς Παύλου, Ἄγγελοι ἦτον τῆς Σατανᾶ· ὅποιοι ἦτον Ἀλέξανδρος ὁ Καλκεὺς, Ἐλύμας ὁ μάγος, ὁ Τρέναιος, ὁ Φιλητὺς, καὶ οἱ λοιποὶ ὅπως ἐθλίβον καὶ ἐκακοποίησαν αὐτὸν, ἐπεὶ αὐτοὶ ἐπραττον τὰ ἔργα τῆς Σατανᾶ. Λέγει λοιπὸν ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἄφησε τὸ κήρυγμά μου νὰ αὐξάνῃ, καὶ νὰ προχωρῇ εἰς τὸ ἐμπροσθεν χωρὶς κινδύνους, καὶ πειρασμῶν· διὰ τί; διὰ τὸ μὴ ὑπερηφανώσασθαι ἐγὼ διὰ τὰς πολλὰς Ἀποκαλύψεις, καὶ θείας ἀρπαγῆς ὅπως ἡξιώθηκα· διὰ τί δὲ, δὲν εἶπεν ὅτι ἐδόθησαν εἰς αὐτὸν Ἄγγελοι Σατᾶν πληθυντικῶς, ἀλλὰ Ἄγγελος ἐνικῶς; ἴσως ἐπεὶ εἰς κάθε τόπον, ἕνας ὀρίσκειτο ὅπως ἀντίσταν εἰς τὸ κήρυγμα τῆς Παύλου· ἀντικείμενος δὲ ὁ ἕνας, ἐπαρακίνει καὶ τὸν λαόν· ἢ (τὸ ὅποῖον εἶναι προσφύετον) αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, ἦγεν τὴν ἐναντιότητα, καὶ ἀντίσταν ὅπως ἔκαμνον ὁ Σατανᾶς εἰς τὸ κήρυγμα, καὶ τὴν ἐπιφορὰν τῶν κινδύνων, Ἄγγελον Σατᾶν ὁ Παῦλος ὠνόμασεν. Αὐτὸς δὲ ὁ τῆς Σατᾶν Ἄγγελος, καὶ ἡ πρὸς τὸ κήρυγμα ἐναντιότης, ἀπὸ ποῖον ἐδόθη εἰς τὸν Παῦλον; ἀπὸ τὸν Θεὸν συνεχωρήθη, καθὼς τὸ λέγει μόνος· τὸ γὰρ ἐδόθη ὅπως λέγει ἐδῶ, συνεχωρήθη δι' αὐτοῦ· καὶ δὲν ἐσυνεχωρήθη λέγει νὰ με κολαφίσῃ, καὶ νὰ με πληγώσῃ μίαν φοράν, ἀλλὰ πάντοτε· διὰ τὸ δὲν εἶπεν, ἵνα με κολαφίσῃ, ἀλλ' ἵνα με κολαφίσῃ·

μερι-

(1) Ὁ δὲ Κορίνθιος λέγει ὅτι σκόλοψ τῆς σαρκὸς, ὁ μὲν Ἱερώνυμος (Κεφ. δ'. πρὸς Γαλάτ.) καὶ ἄλλοι θέλουν νὰ ᾔναι ἡ ἀδυναμία τῆς σαρκὸς τῆς Παύλου, καὶ ἡ σωματικὴ κεφαλαλγία· ὁ δὲ Νικήτας εὐτὶνι Λόγῳ τοῦ Θεολόγου Γρηγορίου θέλει νὰ ᾔναι ποδάγρα· ἄλλοι δὲ, νὰ ᾔναι ἀσθένεια σωματική, καὶ ἀρρώστια, συμφωνοῦν μετὰ τὸν Ἀβυργίνον εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῶν φασμάτων, καὶ μετὰ τὸν Μέγαν Βασίλειον λέγοντι· „εὐρομέν δὲ καὶ ἄλλοι, ληθαι αἰτίαν ἀρρώστιας τῶν ἁγίων συμβαίνουσας, ὡς ἐπὶ τῇ Ἀποστόλῃ· ἵνα μὴ δόξῃ ὑπερβαίνειν τὸν ὅρον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, καὶ μή τις αὐτὸν λογίσῃ· τὰ ἐν τῇ φυσικῇ κατασκευῇ ἔχον τι περισσόν...“ εἰς παραστάσιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, τῇ ἀρρώστια, „σωτὴν διαρκῶς“ (ὅπως κατὰ πλάτος νε.) Ὁ δὲ Φώτιος θέλει ὅτι Ἄγγελος μὲν Σατᾶν, νὰ ᾔναι ὁ ὑπηρετὴς τῶν ἀντικείμενων Δαίμονι καὶ Διαβόλῳ ἀνθρω-

πος, σκόλοψ δὲ σαρκὸς οἱ πειρασμοί, καὶ αἱ θλίψεις ὅπως ἐπρόξενον εἰς τὸν Παῦλον οἱ ὑπὸ τοῦ Διαβόλου κινούμενοι ἄνθρωποι.

(2) Διὰ τὸ ποῦ λέγει ἡ Ἁγία Γραφή· „Καὶ ἦγαγε Κύριος Σατᾶν τῷ Σολομῶν, τὸν ἄδερ τὸν Ἰδαμαῖον καὶ τὸν Ἑσραῖμ υἱὸν Ἑλιδάδ“. (γ'. Βασιλ. ια'. 14.) Καὶ πάλιν· „Καὶ ἦν Σατᾶν (ἦτοι ἀντικείμενος ἐχθρὸς, ἐναντίος) τῷ Ἰσραὴλ πάσας τὰς ἡμέρας Σολομῶντος“. (αὐτῶν. 25.) Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Παῦλος ἀλλοχρῶς σαφηνίζει, πῶς ἦτον Ἄγγελοι τῆς Σατᾶν, ἦτοι ἀντικείμενοι, ὅλοι ἐκεῖνοι ὅπως ἀντίσταν εἰς τὸ κήρυγμά μου· λέγει γὰρ· „Θύρα γάρ μοι ἀνέωγε ἡ μεγάλη καὶ ἐνεργὴς καὶ ἀντικείμενος πολλοί“. (α'. Κορ. ις'. 8.) Οὕτως συμφωνοῦν ἑρμηνεύει τὸ ἀνωτέρω ρητὸν, ὅ,τι θεὸς Χρυσόστομος, καὶ ὁ Θεοδώρετος, καὶ ὁ Οἰκουμένιος, καὶ ὁ Ἀμβρόσιος.

μεικοὶ δὲ (1) τὸ „ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι“ ἐνόησαν ὅτι δηλοῖ, ἵνα μὴ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων δοξάζωμαι· ἀλλὰ δὲν λέγει τὸ Παῦλος ἐδῶ, ἀγκαλὰ καὶ νὰ εἴπῃ τὸ ἀνωτέρω, ἀλλὰ καθὼς εἶναι ἐτῆς τὸ λέγει, ἦγαν διὰ νὰ μὴ κενδοδοξῶ, ἐπειδὴ ἄνθρωπος ἦν καὶ αὐτός.

8. „ὑπὲρ πάντων τοῖς τὸν Κύριον παρεκάλεσα, ἵνα ἀποσῇ ἀπ' ἐμοῦ“.

9. „Καὶ ἄρηκέμοι· ἀρκᾶ σοι ἡ χάρις μου“.

Τεῖς, λέγει, ἦτοι πολλάκις παρεκάλεσα τὸν Κύριον διὰ νὰ μὲ ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τῆς ἐναντιότητος τῆς κηρύγματός μου, καὶ δὲν εἰσηκούσθηκα. Καὶ τὸτο δὲ εἶναι ἴδιον τῆς ταπεινοφροσύνης τῆς Παύλου, τὸ νὰ ἐμολογῇ ὅτι δὲν ὑπέφερα τὰς ἐπιβλάδας καὶ τὰς θλίψεις ὅπως τὸ ἠκολούθουν εἰς τὸ κήρυγμα, καὶ διὰ τὸτο παρεκάλει τὸν Θεὸν νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ ἀπὸ αὐτῆς. Εἶπε λοιπὸν, λέγει ὁ Χριστὸς εἰς ἐμοῦ· ἀρκετὸν εἶναι εἰς ἐσένα, ὦ Παῦλε, ὅτι σοι ἔδωκα πιαύτως μεγάλῳ χάριν, νὰ ἀναστάνῃς νεκρῶς, καὶ νὰ κάμῃς διάφορα θαύματα, καὶ μὴ ζητῇς νὰ προβαίνῃ, καὶ νὰ αὐξάνῃ καὶ τὸ κήρυγμά σου χωρὶς κινδύνους, καὶ πειρασμούς· περὶ τῶν γὰρ, καὶ ἀνώφελές εἶναι τὸτο εἰς ἐσένα· ἐκεῖνο δὲ ὅπως ἦτον ἀρκετὸν εἰς τὸ νὰ σε ἐνδυναμόνῃ, τὸ ἔλαβες.

„Ἡ γὰρ δυνάμις μου ἐν ἀσθενείᾳ τελεῖται“ (2).

Αλλ' ἴσως πονεῖς, καὶ λυπῆσαι, ὦ Παῦλε, (τὸ λέγει ὁ Κύριος) μήπως ἡ ἐναντιότης, καὶ οἱ πειρασμοὶ ὅπου ἀπολαθοῦν εἰς τὸ κήρυγμα, νομισθῇ ὅτι προέρχονται ἀπὸ τινὸς ἐδικλῆως ἀσθενείας· ἦγουν, ὅτι ἐγὼ δὲν ἔχω δύναμιν νὰ τὰς σιγκώσω ἀπὸ τὸ μέσον· εἰμὶ, λέγω, διὰ τὸτο λυπῆσαι, ἔχε θάρρος· διὰ τὸ ὅτε περισσότερον φαίνεται μεγαλιτέρα ἡ δυνάμις μου, ὅταν ἐσὺ ὁ διωκόμενος, καὶ πειραζόμενος Ἀποστόλος μου, νικᾷς τὰς διώκοντας, καὶ πειράζοντάς σε. Βλέπε δὲ, ὦ ἀσθενέστα, πῶς ὁ μὲν Παῦλος εἶπεν, ὅτι διὰ τινὸς αἰτίας ταύτης ἐσυγχωρήθη νὰ ἔλθῃ πειρασμός, καὶ θλίψις, ἥτοι διὰ νὰ μὴ ὑπερηφανεύεται· ὁ δὲ Θεὸς εἶπεν, ὅτι ἄλλῃ εἶναι ἡ πύτις αἰτία· δηλαδή διὰ νὰ φαίνεται πῶς τότε ἔχει ἡ θεία τε δύναμις τὸ τέλειον, ὅταν οἱ Ἀπόστολοί τε εὐρίσκονται ἐν ἀσθενείᾳ, ἦγουν εἰς διωγμούς, καὶ κινδύνους.

„Ἦδε-

(1) Ὁ Φώτιος οὗτος εἶναι, ὅστις καὶ λέγει, ὅτι πῶς ἔστι καλλίτερον νόημα, καὶ ὅ,τι ἡ τῆς Παύλου ψυχὴ, δὲν ἐχρηάζετο χαλινόν, πᾶς θλίψις, καὶ πᾶς πειρασμός, διὰ νὰ μὴν ὑπερηφανεύεται.

(2) Ὁ δὲ Κορίνθιος τὸ ρητὸν πῶς ἐρμηνεύων λέγει· ἡ χάρις τελεῖται ἐν πειρασμοῖς, καὶ ἐν ὑπομονῇ· καὶ γὰρ τότε δέχονται ἡ ἀνδρία, καὶ ἡ σωφροσύνη ἐν τῷ στρατιῶν τῷ Χριστῷ, ὡς εἰδείχθη ἐν τῷ Ἰωσήφ, καὶ τῇ Σωσάννῃ, καὶ μάλιστα ἡ παπίνωσις· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον· „κάμνυσαν ψυχὴν, ἐγγύς ἐστι Θεοῦ· καὶ τὸ χρηζέον, ἐπιστρέφει πρὸς αὐτὸν δύναι· „δυναμένον, τῷ ἀφδόνῳ πᾶς δωρεὰς τυχόν καὶ κατὰ φρονέμενον“ (Λόγ. πρὸς τὰς πολιτ. δομένους Ναζιανζῶ) καὶ πάλιν λέγει· „σωφρόνων δ' ἀνδρῶν, οἱ τινες „παιδεύονται ταῖς συμφοραῖς, καὶ ὡς χρυσοὶ πυρὶ καθαίρονται, λέγαν· „ἀγαθόν μοι ὅτι ἐπαπίνωσάς με, „ὅπως ἂν μάθω τὰ δικαιώματά σου“ ὡς τικτωσὶς τῆς „παπίνωσις, τὸ γινώσκον τὰ δικαιώματα, καὶ τὸ τῷ „Πέτρῳ πάθον ἐπικαλεσαμένῳ τινὶ σωτηρίαν, ἐν τῷ „μείλῃ καταδύεσθαι, ἵνα μάθῃν προσχωρῶσι Θεῷ „διὰ τῶ ἀλγύν, καὶ τὸν εὐεργέτην οἰκείανται διὰ τῆς „θλίψεως“ (αὐτῶδ.) δι' ὅ,τι ἀνίσως κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην, ἡ δυνάμις ἀσκαμένη αὖξιν, πάντως καὶ ἡ σωφροσύνη, καὶ ἡ παπίνωσις αὖξιν ἐν πειρασμοῖς· ὅθεν ἦτον τινὲς ὅτι ἡ ἐδικλῆως δυνάμις, εἶναι ἡ γνῶσις πᾶς ἐδικλῆς μας ἀδυναμίας, καὶ ταπεινότητος· διὰ τὸτο ὁ Ἰε-

ρώνυμος ἔγραφε πρὸς Κησιφῶνα, ὅτι ἡ τελειότης τῆς παρούσης ζωῆς, γίνεται διὰ τῆς γνώσεως τῆς ἡμετέρας ἀτελειότητος, διὰ τινὸς ὁποῖαν εἰς τὸν Θεὸν πλησιάζομεν. Εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἅγιος Μάξιμος, ὅτι, καὶ ὁ ἀσθενὴς διὰ τῆς ἀσθενείας αἰς δέχνη τινὶ μεγαλοφυλίαν μετὰ τινὶ πρὸς Θεὸν εὐχαριστίαν· καὶ ἂν μὲν ἦναι σίδηρος, ἦγουν ἀμαρτωλός, ἀποβάλλῃ τινὶ σκυρίαν διὰ τῆς πυρὸς τῆς ἀσθενείας· εἰάν δὲ ἦναι χρυσάφι, μετὰ καθαρότης καὶ λαμπρότης διὰ τῆς ὑπομονῆς, καὶ τῆς ἀνδρίας, καὶ ταπεινώσεως καὶ ἐλπίδος· ἐπειδὴ καὶ ὁ Παῦλος διὰ τὸτο δὲν ἐφάνη κατώτερος τῶν πρώτων Ἀποστόλων, ἐπειδὴ δὲν ἐσοχάσθη πῶς εἶναι τι, διὰ τὰς πολλὰς ἀσθενείας ὅπου ἐπασχεν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος περὶ τῆς τῆς Θεοῦ δυνάμεως πύτις θεολογῇ ἐν τῷ περὶ δέων ὀνομάσαν Κεφαλαίῳ ἡ. „Ἀλέγομεν „πῶν ὅτι δυνάμις ἐστὶν ὁ Θεός, ὡς πᾶσαν δυνάμιν „ἐν αὐτῷ πρεῖχαν, καὶ ὑπερέχον, καὶ ὡς πάσης „τάμεως αἷτιος.... καὶ τῷ ἀφδέγκτῳ, καὶ ἀγνώστῳ, „καὶ ἀνεπινοήτῳ πᾶς πάντα ὑπερέχον αὐτῷ δυνάμει· „ἡ διὰ πειρασίων τῶ δυνάμει, καὶ τινὶ ἀσθενείαν δυνάμει, καὶ τῷ ἐξαπατᾶν τὸν ἀπηνεικτατὸν αὐτῆς σωτῆρα καὶ „διακρατῆ· καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν κατ' αἰῶνας δυνάμει „τῶν ὀρώμεν, ὅτι τὰ ὑπέρλαμπρα φῶτα, καὶ μέγεθος „τῶν ἀμβλητῶν ὀράσεων φθάνει, καὶ τὰς μεγάλας φασὶ „τῶν ἰσχυρῶν, καὶ εἰς τὰς μὴ λίαν εὐκάλως τῶν ἡχῶν „ἀντιλαμβανόμενας ἀκούς εἰσδύειται“.

„Ἦδιστα οὐ μᾶλλον καυχῆσομαι ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου, ἵνα ἐπι-
σκληρώσῃ ἐπ' ἐμέ ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ“.

Επειδὴ, λέγει, ταῦτα ἤκουσα, ὅτι ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ ἐν ἀσθενείᾳ τελειῖται, λοιπὸν θέλω καυχῆσθαι καὶ ἐγὼ εἰς τὰς ἀσθενείας μου, δι' ὅ, τι, ὅσον αἱ ἀσθενεῖαί μου αὐταὶ εἶναι περισσώτεραι, πόσον καὶ περισσοτέραν προξενῶσιν εἰς ἐμοῦ τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ. Διὰ τοῦτο μὴ νομίζετε, ἀδελφοί, πῶς, ὡς λυπεμένος εἶπον ἀνωτέρω περὶ τοῦ σκόλοπος, καὶ τῶν ἀντικειμένων ἀνθρώπων εἰς τὸ κήρυγμά μου, ἀλλὰ μάλιστα τὸ εἶπον χαίρων, καὶ καυχώμενος, διὰ τὸ μὲν τὸ μέσον αὐτῶν, τραβίζω εἰς τὸν ἑαυτὸν μου μεγαλιτέραν τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ.

10. „Δι' ὃ ἄδοκῶ ἐν ἀσθενείαις, ἐν ὕβρεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν διωγμοῖς, ἐν σενοχωρίαις ὑπὲρ Χριστοῦ“.

Επεθύμω, λέγει, ὡς ἄνθρωπος, καὶ ὡς ἀσθενὴς ὢν κατὰ τὴν φύσιν, νὰ ἐλθῶ θρασυῶς ἀπὸ τῶν θειῶν, καὶ τὰς πειρασμοὺς, καὶ μὲ εὐρυχωρίαν νὰ προβαίῃ εἰς αὐξήσιν τὸ κήρυγμά μου· ἐπειδὴ δὲ ἤκουσα τοῦ Χριστοῦ νὰ μοι εἴπῃ τὰ ἀνωτέρω λόγια, διὰ τοῦτο ἀπὸ τότε καὶ ὕστερα καυχῶμαι, καὶ εὐδοκῶ, ἥτοι ἐπιδφραίνομαι, καὶ εὐαρεσθῶμαι εἰς τὰς ἀσθενείας (1). Ἐπειτα διὰ νὰ μὴ νομίσῃ τις ὅτι ἀσθενείας λέγει τὸ σῶμα, θερμὸν, ἢ κεφαλόπονον, ἢ ἄλλας νόσους, διὰ τοῦτο ἐρμηνεύει, τὸ εἶναι αὐταῖς ἡ ἀσθενείαις, ἥγουν ὅτι εἶναι αἱ ὕβρεις, αἱ ἀνάγκαι τῆς ζωοτροφίας, οἱ διωγμοί, καὶ αἱ λοιπαὶ σενοχωρίαι, καὶ θλίψεις· ταῦτα δὲ εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν, ἐντροπιάζουσι μὲν τὰς ψευδοπροσώπων, οἱ ὅποιοι ὡς ἀντίθεοι, καὶ ἀντίχριστοι ἐκαυχῶντο εἰς τὰ ἐναντία τῶν, ἥγουν εἰς τὰς δόξας, εἰς τὰς εὐτυχίας, καὶ εἰς τὰς ἀναπαύσεις· παρηγορεῖ δὲ ταῦτα καὶ τὰς Χριστιανὰς, τὰς μαθητὰς τοῦ Παύλου, καὶ κάμνουσιν αὐτὰς νὰ μὴ ἐντρέπωνται πῶς πάσχει ὁ Διδασκάλος τῶν ὁ Παῦλος, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ νὰ χαίρουσι, καὶ νὰ καλῶνπιζοῦνται εἰς τὰ πάθη τοῦ Διδασκάλου· ἐπειδὴ τὰ πάθη αὐτὰ, τὰ θέλει ὁ Θεός, καὶ γίνονται διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ.

„Ὅταν γὰρ ἀσθενῶ, τότε δυνατός εἰμι“.

Τὶ θαυμάζεις, λέγει, Χριστιανὲ ἀδελφέ μου, αἰσῶς ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ δείχνεται, καὶ πελειᾷται εἰς τὴν ἀσθενείαν, καὶ τὰς πειρασμούς; Καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος Παῦλος, τότε εἶμαι δυνατός, ὅταν πάσχω τὰς ποικίλας ἀσθενείας, καὶ πειρασμούς· διὰ τὸ τότε ἔρχεται εἰς ἐμὲ περισσοτέρα ἡ χάρις, καὶ δύναμις τοῦ Θεοῦ, καθὼς ἠκολούθησεν εἰς τὴν Ἐπαρχίαν τῶν Φιλιππῶν· καὶ ὅταν ἐδάρθῃ, καὶ ἐκλείσθῃ ὁ Παῦλος εἰς τὴν φυλακὴν, τότε ἔλυσε πρὸς δεσμὰ τῶν φυλακωμένων, καὶ τὸν δεσμοφύλακα ἐκατήχησε, καὶ ἐβάπτισεν· (Πράξ. 16. 31.) καὶ ὅταν ἐκαρaboτζακίσθῃ ὁ αὐτὸς Παῦλος εἰς τὴν Μάλταν, καὶ ἐπιάσθῃ ἀπὸ τῶν ἐχιδνῶν, τότε τὰς ἐν τῇ Μάλτᾳ Βαρβάρους ἐξέπληξε (Πράξ. 18. 7.)· καὶ ὅταν δεμνός ἐπαρασάδῃ εἰς τὸν Βασιλέα Ἀγρίππαν, καὶ τὸν Ἡγεμόνα Φῆσον, τότε ἐνίκησεν αὐτὰς, καὶ ἐκείνας ὅπως τὸν ἐκατηγόρου, πόσον, ὅπου ἔκαμε καὶ τὸν Βασιλέα Ἀγρίππαν νὰ εἴπῃ τὸν λόγον τοῦτον, „ὅλιγόν με πείθει Χριστιανὸν γινέσθαι“· (Πράξ. 26. 28.) Καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, ὅταν ὁ Παῦλος ἦτον ἀσθενὴς, ἥγουν ὅταν εὐρέσκετο εἰς κινδύνους, καὶ ἀτιμίας, τότε ἦτον δυνατός, καὶ ἐνδοξος, καὶ λαμπρός (2).

11. „Γέγονα ἄφρων καυχώμενος· ὑμεῖς με ὑψαγκάσατε“.

Πάλιν ἐδῶ ἀπολογεῖται ὁ Ἀπόστολος διὰ τὴν καύχησιν ὅπως κάμνει· καὶ ἀνωτέρω μὲν ἔλεγον· „ὡς ἄφρονα δέξασθέ με“· καὶ „ὡς ἐν ἄφροσύνῃ λαλῶ“· τώρα δὲ σηκώνοι ἀπὸ τοῦ μέ-

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώρητος τὸ εὐδοκῶ ἐρμηνεύων λέγει· „ὡς εἶπεν ὑπομένω, ἀλλ' εὐδοκῶ· περὶ χαίρων, εὐφραίνωμαι, μετ' εὐθυμίας δέχομαι καὶ προσπίπτωτα“.

(2) Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τῆς· „ὡς καὶ ὁ ἐξ ἡμῶν ἄνθρωπος φθάνεται“· (β. Κορ. 8. 16.)

μέσον τὸ ὅς, καὶ ἄφρονα γυμνῶς ὀνομάζει πὺν ἑαυτὸν πυ, ἐπεὶ γὰρ κατεσκεύασεν ἐκεῖ-
νο ὅπῃ ἤθελεν, ἤγουν τὸ νὰ καυχῇ. πῶρα λοιπὸν κατηγορεῖ τὸ ἐλάττωμα τῆς καυχί-
σεως, διδάσκων ἡμᾶς μὲ ὑπερβολῇ, νὰ μὴ καυχώμεθα πάποτε, χωρὶς νὰ ᾖναι ἀνάγ-
κη· ἀγκαλὰ καὶ ὅταν αὐτὸς ἔλαβεν ἀνάγκην νὰ καυχῇ, πάλιν ὠνόμασε τὸν ἑαυτὸν του
μωρὸν, καὶ ἄφρονα· λέγει ὁμῶς, ὅτι ἐσεῖς μὲ ἀναγκάσατε νὰ καυχῇ, διὰ τὴν ἐγώ,
προνοώντας διὰ τὴν σωτηρίαν σας, ταῦτα ἐκαυχῆθην· ἐπεὶ γὰρ ἔβλεπον πῶς οἱ ψευ-
δαπόστολοι ἀπὸ τῆς καυχίσεως ὅπου κἀμινεσι ψεύδως, γελοῦν, καὶ διαφθείρουν ἐσᾶς, ὅπῃ
προσέχετε, καὶ χάσκειτε εἰς αὐτοὺς, διὰ τὸ καὶ ἐγὼ ἐκείνα νὰ καυχῇ ἄληθῶς ὀλίγον
τι, διὰ τὴν ἐδικήν σας σωτηρίαν (1).

„Ἐγὼ γὰρ ὥφειλον ὑφ' ὑμῶν σωθῆναι“.

Επρεπε, λέγει, ἐσεῖς περισσότερον νὰ ἀειδῆτε τὰ ἐδικάμου κατορθώματα, καὶ καυχί-
ματα, καὶ νὰ τὰ ἐπαινῆτε, καὶ ὅχι ἐγὼ· ἐπεὶ δὲ ἐσεῖς τὸ τοιοῦτον ἐκάμετε, ἀλλὰ ἐπροσέ-
χετε καὶ ἐχάσκειτε εἰς τὴν ψευδαποστόλους, διὰ τοῦτο καὶ ἐγὼ εἶπον αὐτὰ, διὰ νὰ μὴ πλα-
τῶσθε ἀπὸ ἐκείνους.

„Οὐδὲν γὰρ ὑξέρησα πῶν ὑπὲρ λίαν Ἀποστόλων, εἰ καὶ εἰδέν ἐμι“.

Ανωτέρω μὲν εἶπον ὁ Παῦλος μὲ ἀμφίβολον γνώμην, ὅτι ἐγὼ λογιῶ πῶς δὲν
ἐλαττώθην εἰς κἀνὴν πρᾶγμα ἀπὸ τῆς προκείμενης Ἀποστόλης (β'. Κορ. ια'. 5.)· πῶρα
δὲ ἀποφαντικώτερον εἶπεν, ὅτι δὲν ὑξέρησα εἰς κἀνὴν πρᾶγμα, ἥτοι δὲν ἤλθον κατό-
πιν, ἔτε ἐφάνηκα κατώτερος ἀπὸ τῆς μεγάλης, καὶ κορυφαίας Ἀποστόλης, τὸν Πέτρον, λέ-
γω, καὶ τὸν Ἰωάννην, καὶ Ἰάκωβον. Πλὴν καὶ ταῦτα λέγωντας, δὲν ἀληθεύοντες πάλιν ὁ
μακάριος Παῦλος τὴν ἀγίαν συνήθειαν τῆς βαθείας τῆς ταπεινώσεως, ἀλλ' εἶπε παρρησίᾳ,
ἀγκαλὰ καὶ δὲν εἶμαι τίποτε „εἰ καὶ εἰδέν ἐμι“. Βλέπε δὲ, ὡς ἀναγνώσα, τὴν σύνεσιν, καὶ
φρονιμάδα τῆς μεγάλου Παύλου· δι' ὅ,τι δὲν συγκρίνει πλέον τὸν ἑαυτὸν τῇ μὲ τῆς ψευδα-
ποστόλους, ἀλλὰ πῶς εἰς λόγῳ ἀξιόνομτας, βεβαίονοι ὅτι εἶναι ἴσος μὲ τῆς πρώτης Ἀ-
ποστόλης· καὶ ἐτι δεῖχαι τὸν ἑαυτὸν τῇ πῶς κρατεῖ, καὶ ὑπερέχει τῆς ψευδαποστόλης βεβαίως
καὶ μὲ ὑπερβολῇ. Καὶ πρὸς τῆς δεῖχαι μὲ τὰ λόγια ταῦτα, ὅτι οἱ Κορίνθιοι ὑβρίζουσι
τῆς Κορυφαίας Ἀποστόλης, ἐπεὶ αὐτοὶ, τὸν ἴσον μὲ ἐκείνους Παῦλον, ἔχουσι κατώτε-
ρον ἀπὸ τῆς ψευδαποστόλης.

12. „Τὰ μὲν σημεῖα τῶν Ἀποστόλων καταργάσθη ἐν ὑμῖν“.

Εγὼ μὲν, λέγει, δὲν εἶμαι τίποτε· ἐσεῖς δὲ, ὡς Κορίνθιοι, μὴ βλέπετε τὸ τοιοῦτον, ἀλλὰ σο-
χάζεσθε, ὅτι κἀνὴν σημάδι ἀπὸ ἐκείνου ὅπῃ χαρακτηρίζουσι, καὶ συνιστᾷ τῆς ἀληθείας
Ἀποστόλης, δὲν εἰμὶν, ὅπῃ νὰ μὴ τὸ ἔχω καὶ ἐγὼ· δι' ὅ,τι ἐσεῖς οἱ ἴδιοι εἰσαθε μάρτυ-
ρες, ὅτι ὅλα τὰ σημεῖα τῶν ἀληθινῶν Ἀποστόλων, τὰ ἔκαμα, καὶ τὰ ἔδειξα εἰς ἐσᾶς.

„Ἐν πάσῃ ὑπομονῇ“.

Πρῶτον χαρακτηριστικὸν σημάδι τῶν ἀληθινῶν Ἀποστόλων, εἶναι ἡ ὑπομονή, καὶ τὸ νὰ ὑπο-
φέρῃ γυναικίως ὅλα τὰ συμβαίνοντα εἰς αὐτὸν δεινά. Βλέπε δὲ, ὡς ἀναγνώσα, τὴν ταπει-
νοφροσύνην τῆς μεγάλου Παύλου· διὰ τὴν μὲ μίαν λέξιν τῆς ὑπομονῆς, αἰνιγματωδῶς ἐφανε-
ρώσε, καὶ παρέτρεξε πόσας κινδύνους, πόσας διωγμούς, καὶ πόσας πολέμους, καὶ τῶν ἑσω Χρι-
στιανῶν, καὶ τῶν ἔξω Ἑθνικῶν, ὅπῃ ἐδοκίμασε. Καὶ ἐκεῖνο μὲν ὅπῃ ἦτον κατόρθωμα, καὶ
ἀρετὴ ἐδική τε, ἤγεν, πὺν εἰς ὅλους τῆς πειρασμῶν ὑπομονήν τε, μὲ μίαν μοναχὴν λέξιν ἐφα-
νέρωσε. Τὰ δὲ σημεῖα, καὶ θαύματα, τὰ ὅποια δὲν ἦτον ἐδικά τε κατορθώματα, ἀλλὰ τῆς χά-
ριτος τῆς Θεοῦ, αὐτὰ λέγω, μὲ λέξεις, καὶ ὀνόματα περισσότερα ἐφανερώσε, καὶ ἄλλε τί λέγει.

„Ἐν

(1) Ὅπως καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τῆς „ἵνα καθὼς γέγραπται, ὁ καυχώμενος ἐν Κυρίῳ καυχάσθω“.
(α'. Κοριν. α'. 31.)

„ Ἐν σημαίοις, καὶ τέρασι, καὶ δυνάμεσι “.

Τὴ διαφορὰ ἔχει τὸ σημεῖον ἀπὸ τοῦ τέρας, εἰπομέναι εἰς τὴν πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολὴν (Κεφ. ιε'. 19.) καὶ ὅρα ἐκεῖ· διὰ τὰ μὴ νομίσῃς δὲ, ὅτι τὰ σημεῖα αὐτὰ, καὶ θαύματα ἔκαμν ὁ Ἀπόστολος εἰς τὸ νὰ ἐργετήσῃ μόνον τὰς ἀπειθεῖς, διὰ τὸ ἐπρόσθεσε καὶ τὸ, „ δυνάμεσι “· δι' ὅ,τι ἡ δύναμις δηλοῖ τὰ θαύματα ἐκεῖνα ὅπως ἐποίησεν ὁ Ἀπόστολος, εἰς παιδείαν τῶν ἀπειθῶν, ὃν τρόπον δηλαδὴ ἐτύφλωσε τὸν Ἐλύμαν τὸν μάγον, καὶ ἄλλ. Βλέπε δὲ καὶ ἐδῶ, πῶς μὲ ὀλίγα λόγια, ἐφανέρωσεν ὁ Παῦλος πόσας νεκρὰς, πόσας λεπρὰς, πόσας τυφλὰς, πόσας δαιμονισμένους, καὶ πόσας ἄλλας ὅπως ἐργετήθησαν διὰ μέσων τῶν θαυμάτων του· ὁμοίως καὶ πόσους, ὅπου ἐσωφρονίσθησαν μὲ τὴν παιδευτικὴν δυνάμιν αὐτοῦ.

13. „ Τί γάρ ἐστιν ὃ ἠττήθητε ὑπὲρ τὰς λοιπὰς Ἐκκλησίας;

Διὰ τὰ μὲν εἰπῇ τινὰς, ὅτι, ναὶ μέγας εἶσαι, ὦ Παῦλε, ὅμως δὲν ἔκαμες πόσα, ὅσα ἔκαμαν οἱ λοιποὶ Ἀπόστολοι εἰς τὰς ἄλλας Ἐκκλησίας τῶν Χερσιανῶν· διὰ τὸ ἀποκρίνεται ἐδῶ καὶ λέγει ὁ Ἀπόστολος· τί ἠττήθητε; ἢτοι τί ὀλιγώτερον ἔχετε ἐσεῖς οἱ Κορίνθιοι ἀπὸ τὰς ἄλλας Ἐκκλησίας; μὴ πως ἐλάβετε χαρίσματα ὀλιγώτερα, ἀπὸ ὅσα ἐλάβον οἱ ἄλλοι πιστεύσαντες Χερσιανοί; ὅχι βέβαια· ἀλλὰ ἐλάβετε ἴσα, καὶ ὅμοια χαρίσματα μὲ ἐκεῖνας.

„ Εἰμὴ, ὅτι αὐτὸς ἐγὼ οὐ κατενάρκησα ὑμῶν; χαρίσασθε μοι τὴν ἀδικίαν ταύτην “.

Μὲ βαρεῖαν καρδίαν, ἐπιπλήττει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος τὰς Κορινθίους, λέγων· ὅτι, αἰσῶς καὶ μὲ κατηγορεῖτε, ὦ Κορίνθιοι, διὰ τὸ δὲν σὰς κατενάρκησα, ἢτοι δὲν σὰς παρεβάρυνα νὰ πάρω τίποτε ἐξ ὅσα ἀπὸ λόγου σας διὰ τὰς χρείας μου, ἀλλὰ χωρὶς καμμίαν πληρωμὴν ἐκήρυξα εἰς ἐσὰς τὸ Εὐαγγέλιον τῶ Χερσι· διὰ τὸ ζητῶ συγχώρησιν ἀπὸ λόγου σας· χαρίσασθε μοι αὐτῷ τῷ ἁμαρτίαν, καὶ ἀδικίαν ὅπως σὰς ἔκαμα. Περιέχει δὲ ὁ λόγος ἕτος ὅμως καὶ ἐγκώμιον τῶν Κορινθίων, ἐπεὶ αὐτοὶ ἐνόμιζον πῶς ἀδικεῖνται, διὰ τὸ ὁ Παῦλος δὲν ἐκαπαδέχθη νὰ λάβῃ καὶ ἑνὶ πράγμα ἀπὸ λόγου των.

14. „ Ἰδὲ τρίτον τὸ τοιοῦτος (1) ἐτοίμως ἔχω ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ οὐ κατανάρκῃσω ὑμῶν· εἰ γὰρ ζητῶ τὰ ὑμῶν, ἀλλ' ὑμᾶς “.

Διὰ τὰ μὴ φανῇ ὅτι συνεχῶς λέγει εἰς τὰς Κορινθίους ὁ Παῦλος πῶς δὲν ἐπῆρε τίποτε ἀπὸ αὐτῶν, μὲ σκοπὸν διὰ τὰ πάρεχαι εἰς τὴν ἐξῆς, διὰ τὸ λέγει, ὅτι, ὅχι διὰ τὸ δὲν πέρνω ἀπὸ λόγου σας τίποτε, διὰ τὸ δὲν ἔρχομαι καὶ εἰς ἐσὰς· ἀλλὰ καὶ δεύτερον ἦλθον εἰς ἐσὰς (2) καὶ πῶρα πάλιν ἐπιμος εἶμαι νὰ ἐλθῶ· πλὴν δὲν ἔχω νὰ σὰς παραβαρύνω, καὶ νὰ πάρω ἀπὸ λόγου σας τίποτε· καὶ διὰ τὸ δὲν ἔχω νὰ πάρω; ὅχι διὰ τὸ ἐσεῖς λυπεῖσθε, ἢ ἀσθενεῖτε εἰς τὸν λογισμόν, πῶς ἐγὼ ἔχω νὰ πάρω ἀπὸ λόγου σας, ἀλλὰ διὰ τὸ ἐγὼ ζητῶ ἐσὰς τὰς ἰδίους, καὶ ὅχι τὰ ἐδικά σας πράγματα, ἢτοι ἐγὼ ζητῶ τὰς ψυχὰς καὶ τὴν σωτηρίαν σας, καὶ ὅχι τὰ ἄσπρα σας.

„ Οὐ γὰρ ὀφείλατε τὰ τέκνα τοῖς γονεῦσι θεσαυρίζαν, ἀλλ' οἱ γονεῖς τοῖς τέκνοις “.

Επεὶ δὲ ἀκόλουθον ἦτον νὰ εἰποῦν οἱ Κορίνθιοι, καὶ πῶς; δὲν εἶναι δυνατόν, ὦ μακάριε Παῦλε, εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν νὰ ἔχῃς καὶ ἡμᾶς, καὶ νὰ ἔχῃς καὶ τὰ ἐδικά μας ἄσπρα; ἢτοι

(1) Ἐν ἄλλοις πο, τὸ τοιοῦτος γέγραπται· ἀλλὰ μόνον· Ἰδὲ τρίτον ἐτοίμως ἔχω, κτ.

(2) Καθὼς δηλαδὴ ὑπεσχέθη εἰς τὴν πρώτῃν Ἐπιστολὴν ἐν Κεφ. ιε'. ὅτι ἔχει νὰ ὑπάγῃ εἰς Κόρινθον,

ἐπλήρωσε τὴν ὑπόσχεσίν αὐτοῦ, καὶ ἐπῆγε δεύτερον· εἶπον δὲ δεύτερον, διὰ τὸ πρῶτον ἐπῆγεν ὁ Παῦλος εἰς Κόρινθον, ὅταν ἐκήρυξεν εἰς αὐτοὺς τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ πῶς ἐπίστρεψεν εἰς τὴν Πίειν.

ἡτοι τὸτο εἶναι δυνατὸν· ὥς μὲ τὸτο ὅπῃ ἐσὺ δὲν θέλεις νὰ πάρῃς τὰ ἐδικάμας ἄσπρα, δείχνεις ὅτι δὲν μᾶς ἀγαπᾷς· διὰ ταῦτα, λέγω, φέρεי ὁ Παῦλος εἰς αὐτοὺς ὡς φυσικὸν συλλογισμόν, καὶ λέγει εἰς αὐτούς· ὅτι οἱ γονεῖς χρεώσονται νὰ δίδωσι εἰς τὰ τέκνα, καὶ ὅχι τὰ τέκνα νὰ δίδωσι εἰς τὸς γονεῖς· νοεῖ δὲ, γονεῖς μὲν, τὸς Διδασκάλους, ἡτοι τὸν ἑαυτὸν τε, τέκνα δὲ, τὸς Μαθητάς, ἡτοι ἐκείνους· καὶ δείχνει μὲ τὸ παράδειγμα τὸτο, ὅτι αὐτοὶ χρέος πληρόνοι, καὶ ἀπαραίτητον πρᾶγμα κάμνει, ὅταν δὲν πέριγ ἀπὸ αὐτῶν (1).

15. „Ἐγὼ δὲ ἥδις αὐτὸν δαπανήσω, καὶ ἐκδαπανηθήσομαι ὑπὲρ πάντων ψυχῶν ὑμῶν“.

Εγὼ, λέγει, ὅχι μόνον δὲν θέλω πάρω τίποτε ἀπὸ λόγους, ἀλλὰ καὶ πρὸς τίποις θέλω σᾶς δώσω· τὸτο γὰρ δηλοῖ τὸ „δαπανήσω“. Μὰ τί λέγω, ὅτι θέλω ἐξοδεύσω ἄσπρα διὰ λόγους; καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος, λέγει, θέλω δαπανήσω τὸν ἑαυτὸν με, ἡτοι εἰάν κάμῃ χρεία καὶ νὰ ἐξοδεύσω τὸ σῶμά μου, δὲν θέλω τὸ λυπηθῶ· ἀλλὰ γλυκύτατα θέλω τὸ ἐξοδεύσω, καὶ θέλω τὸ παραδώσω εἰς θάνατον, διὰ τὴν σωτηρίαν πάντων ψυχῶν σας.

„Εἰ καὶ περισσοτέρως ὑμᾶς ἀγαπῶν, ἤττον ἀγαπῶμαι“.

Καὶ τὸτον τὸν λόγον λέγει ὁ Παῦλος μὲ κατηγορίαν ὁμῶς, καὶ ἀγάπῃ· δι' ὃ, τι λέγει, ἀγκαλὰ καὶ ἐγὼ ὅλα αὐτὰ τὰ κάμνω, ἡτοι καὶ ἄσπρα δὲν λαμβάνω, καὶ τὸ σῶμα μου τὸ ἐξοδεύω διὰ ὑμᾶς, ὅμως ἐσεῖς ἀγαπᾶσθε μὲν ἀπὸ λόγους περισσότερον, ἀγαπᾶτε δὲ ἐσεῖς ἐμὲ ὀλιγώτερον, καὶ ἔχει περισσότερον, καθὼς ἀπαιτεῖ τὸ χρέος τῆς ἀγάπης, ἡτις οὐρίζεται ὅτι εἶναι ἀντιτιδομένη διάθεσις. Βλέπε, δὲ ἀγαπητέ, πόσους βαθμούς ἔχει τὸ πρᾶγμα, καὶ ἡ ἀρετὴ τῆ μεγάλης Παύλου· α'. ἔπρεπε νὰ λάβῃ ὁ Παῦλος ἀπὸ τῶν Κορινθίων, καὶ δὲν ἔλαβε· β'. ὅτι καὶ μᾶλλον ὅπῃ ἦτον ὑπερημνός, καὶ χρεῖαν ἔχων, δὲν ἔλαβε· γ'. ὅτι δὲν ἔλαβε, καὶ εἰς καιρὸν ὅπῃ ἦτον παρὼν, καὶ ἐκήρυττεν εἰς αὐτούς, καὶ ὅχι ὅταν ἦτον εἰς ἄλλο μέρος, καὶ ἐκήρυττε· δ'. ὅτι ὅχι μόνον δὲν ἐλάμβανεν, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ἐδίδεν· ε'. ὅτι ὅχι ἀπλῶς ἐδίδεν, ἀλλὰ καὶ μὲ φιλοτιμίαν, διὰ τί ἐδίδεν εἰς αὐτοὺς ἐκ τῆ ὑπερημνίας· ς'. ὅτι ἐδίδεν, ὅχι μόνον ἄσπρα, ἀλλὰ καὶ τὸν ἴδιον ἑαυτὸν τε· ζ'. ὅτι ἐδίδε τὸν ἑαυτὸν του διὰ ἐκείνους ὅπῃ δὲν ἠγάπων αὐτὸν πόσον· καὶ ἡ· ὅτι ἀγκαλὰ καὶ ἐκείνοι πόσον δὲν ἠγάπων αὐτὸν, αὐτοὶ ὅμως ὑπερβολικὰ τὸς ἠγάπα. Διὰ τὸτο καλὰ εἶπεν ὁ Θεοτόκος Μάξιμος· „οἱ μὲν τῶ Χριστῷ φίλοι, πάντας ἀγαπῶσι γνησίως, ἔχ' ὑπὸ πάντων δὲ ἀγαπῶνται· οἱ δὲ τῶ Κόσμῳ φίλοι, εἰδὲ ὑπὸ πάντων ἀγαπῶνται· καὶ οἱ μὲν τῶ Χριστῷ, μέχρι τέλους τῆ συνιέχειαν τῆς ἀγάπης διατηροῦσιν· οἱ δὲ τῶ Κόσμῳ, μέχρις ἂν ἀλλήλοις διὰ τῶ Κόσμου προσκρέσωνσιν“· (Κεφ. γ' ἡ. τῆς δ'. Ἐκατοντ. τῶν περὶ ἀγάπης).

16. „Ἐγὼ δὲ, ἐγὼ αὐτὸν κατεβάρησα ὑμᾶς· ἀλλ' ὑπάρχων πανουργός, δόλω ὑμᾶς ἔλαβον“ (2).

17. „Μήτινα ὦν ἀπέσειλα πρὸς ὑμᾶς, δι' αὐτὸ ἐπλεονέκτησα ὑμᾶς“;

Τὸ νόημα τῶ παρόντος ῥητῆ εἶναι τὸτο· ἃς ἦναι, λέγει, πῶς ἐγὼ δὲν σᾶς ἐπλεονέκτησα, ὥς ἐπῆρα τίποτε ἀπὸ λόγους· ἀλλ' ἴσως ἔχει τινὰς νὰ ὑποπτευθῇ, ὅτι ἐγὼ, μὲ τὸ νὰ μὴ ἐπῆρα τίποτε ἀπὸ λόγους, μὲ τὸτο ἐκατασκευάσα ὡς πανουργός, ὅτι εἰς τὸ πρόσωπον τὸ ἐδικόν μου νὰ ζητήσουν νὰ πάρουν ἀπὸ λόγους οἱ ἀδελφοὶ ἐκεῖνοι ὅπῃ ἔσειλα εἰς

(1) Πλὴν καὶ τὰ τέκνα χρεώσονται νὰ θησαυρίζωσι διὰ τοὺς γονεῖς των, δηλαδή νὰ γηροκομῶν καὶ νὰ τρέφω αὐτούς, ὅταν χρεῖαν ἔχωσιν.

(2) Σημειώσαι ὅτι ὁ Μέγας Βασίλειος πρὸς „δόλω ὑμᾶς ἔλαβον, ἀπλῶς ἐκλαμβάνων“ ἀντὶ τῆ μετὰ δόλου ἡλθον εἰς ὑμᾶς, καὶ μὲ πρὸ νὰ μὴ ἐπεργάζω ἄσπρα ἀπὸ λόγους, μὲ τὴν μέθοδον αὐτῶν σας ἀπέστη, καὶ ἐκήρυξεν εἰς ὑμᾶς πρὸς τοῦ Χριστοῦ Εὐαγγέλιον· τοῦτο,

λέγω, οὕτως ἐκλαμβάνων, λέγει καθολικῶς· ὅτι πρὸ ἐπιβελόν, καὶ φειδύς, καὶ δολιγότης, εἶναι εἰς τὸν Θεὸν μισητόν, καὶ εἰς τὸν ἀνθρώπον· ὅταν τινὰς κατασκευάσῃ ἐπιβελόν, καὶ φειδύς, καὶ δολιγότης, ὅχι διὰ τὴν ἐδικήν του ἀφέλειαν, ἢ ἄλλων εὐεργεσίαν, ἢ διὰ ἑλπίαν φιλήνθρωπον οἰκονομίαν, ἀλλὰ διὰ βλάβην, καὶ ζημίαν ἄλλων, καθὼς ὁ διαβολὸς ποιᾷ τὴν δολιγότην, καὶ φειδύς ἐμπαχισμένη κατὰ τὸν ἀνθρώπον· καθὼς ὁ Καῖν

εἰς ἐσᾶς· καὶ ἔτι με τοιαύτῳ καλῶ μέθοδον, νὰ λάβω ἀπὸ λόγουσας, καὶ πάλιν νὰ φανῶ πῶς δὲν ἔλαβον. Στοχασθῆτε λοιπὸν καὶ ἰδέτε αὐσίως καὶ τὸτο ὅπῃ λέγω, ἔγινε, καὶ εἶναι ἀληθές· φανερόν γάρ εἶναι ὅτι τὸτο δὲν ἔγινε, ἔτε τοιαύτῳ μέθοδον πανουργίας ἐγὼ ἐμεταχειρίσθην. Πάλιν δὲ πλεονεξίαν ὀνομάζει τὸ νὰ πάρῃ τίποτε ἀπὸ τῆς Κορινθίας κατηγορούντας αὐτὸς καὶ ἐντροπιάζοντας, καὶ δείχνοντας ὅτι αὐτὸς καὶ ἤθελεν δώσειν τίποτε εἰς τὸν Παῦλον, σανικῶς ἤθελεν τὸ δῶσαν, καὶ ὥσαν νὰ ἐπλεονεκτῆτο, καὶ νὰ ἀδικῆτο. Τὸτο γὰρ ὀνομάζεται πλεονεξία, τὸ νὰ πάρῃ τις τὸ πρᾶγμα τῷ ἄλλῳ, χωρὶς ἐκεῖνος νὰ θέλῃ· τὸ ὁποῖον τὸτο ἦτον μεγαλωπία καταισχύνῃ τῶν Κορινθίων, αὐσίως ἐνόμιζον πῶς πλεονεκτῶνται, διὰ τὸ ἔτρεφον τὸν Διδάσκαλόν τε.

18. „Παρεκάλεσα Τίτον, καὶ σωμαπέστειλα τὸν ἀδελφόν· μήτι ἐπλεονέκτισεν ὑμᾶς Τίτος“;

Καὶ τῶν τῶν λόγον ὀνειδιστικῶς λέγει ὁ Παῦλος, δὲν ἐπεμψα, λέγει, ἀλλὰ παρεκάλεσα τὸν Τίτον νὰ ἔλθῃ εἰς ἐσᾶς· δείχνοντας μὲ τῶν τῶν λόγον, ὅτι, καὶ αὐτὸς ἐλάμβανε τίποτε ὁ Τίτος ἀπὸ αὐτῶν, δικαίως ἤθελε τὸ λάβῃ, ἐπεὶ παρακαλεσθεὶς ἦλθεν· ἀλλ' ὅμως, καὶ μῶλον ὅπῃ ἐπαρακαλέσθην καὶ ἦλθε, πάλιν ἐμεινε καθαρὸς, καὶ δὲν ἐπῆρε τίποτε· ἔστειλε δὲ ὁ Παῦλος καὶ ἄλλον ἀδελφόν ὅμως μὲ τὸν Τίτον, καθὼς εἶπε καὶ πρότερον, εἰς τὸ ἡ. Κεφ. σίχ. 28. τὸν ὁποῖον λέγουσι τινὲς νὰ ᾔναι ὁ Λουκᾶς, ἢ ἀληθέστερον, ὁ Βαρνάβας.

„Οὐ τῷ αὐτῷ πνύματι περιπατήσαμεν“;

Ηπι δὲν ἐπολιτόθημεν εἰς ἐσᾶς ὅλοι, καὶ ἐγὼ, καὶ ἐκεῖνοι μὲ τὸ αὐτὸ πνύματικόν χάρισμα; χάρισμα δὲ ὀνομάζει τὸ νὰ ἐνοχωρῶνται μὲν, αὐτὸς τε, καὶ οἱ ἄλλοι, καὶ νὰ ἔχουν ἀνάγκην καὶ χρεῖαν, νὰ μὴ λαμβάνωσι δέ. Καὶ ἀγκαλὰ τὸτο κατόρθωμα ἦτον τοῦ Πύλλου, καὶ τῶν ἄλλων, ἀλλ' ὅμως ἀναφέρει τὸτο εἰς τὸν Θεὸν ὡς χάρισμα ἐδικόν τε, ἐπεὶ διὰ τῆς χάριτος τῷ Θεῷ, καὶ διωάμεως τὸ ἐκατόρθωσαν.

„Οὐ τοῖς αὐτοῖς ἰσχυροῖς“;

Οὐδὲ ὀλίγον τι, λέγει, ἐγὼ καὶ ἀπὸ τῶν δρόμων τὸν ἐδικόν μου, ὁ Τίτος καὶ οἱ μετ' αὐτῶν ἀδελφοί, ἀλλ' ἔδειξαν εἰς ὅλα, καὶ ἐφύλαξαν τὴν αὐτὴν μὲ ἐμὴν ἀκρίβειαν, καὶ πολιτείαν. Βλέπε δὲ, ἀγαπητέ, πῶς, ὅχι μόνον ὁ Παῦλος ἐπαιδαγωγῆσε τὸν ἑαυτὸν τε νὰ περιπατῇ μὲ τοιαύτῳ ἀκρίβειαν, ἀλλὰ καὶ τῶν μετ' αὐτῷ Ἀποστόλων ἐπαιδέωσι νὰ μὴ λάβωσι τίποτε, καὶ νὰ μολυνθῶν μὲ πάρσιμον τῷ οἰκτιρῶντι πρᾶγματι, καὶ νὰ δίκαιον ἦτον.

19. „Πά-

Καὶν, κατὰ τὴν ἀδελφῶν· καθὼς ἡ Ἰεζάβελ κατὰ τοῦ Ναβυδαῖ· καὶ καθὼς οἱ Ἰουδαῖοι, κατὰ τὴν Κυρίαν· ἐμεταχειρίσθησαν ὅμως καὶ πολλοὶ Δίκαιοι καὶ Ἅγιοι δολιότησαι καὶ ψεύδοι, ἡ μάλιστα εἶπεν, ἐμεταχειρίσθησαν δικαίαν μέθοδον, μὲ τὴν ὁποίαν ἐκρυψάν δικαίως καὶ σοφῶς τὴν ἀληθείαν, ἐπράξαν ὅμως πρὸς ἐναντίαν τῶν ἐπιβούλων, τῶν δολερῶν, καὶ ψεύδων· διὰ τὴν καὶ τὴν ἐκυστῶντες ἀφελήσαν διὰ τῆς μεθόδου ταύτης, καὶ τοὺς ἄλλους καθὼς ὁ Μωϋσῆς, ὅπου εἶπε πρὸς τὸν Φαραὼ, ὅτι ἔχῃ νὰ ἐκβάλῃ τὸν λαόν εἰς τὴν ἐρήμω, διὰ νὰ λατρεύσιν εἰς τὸν Θεόν· καὶ μῶλον ὅπου ἔχε σκοπὸν νὰ τὴν ἐλευθερώσῃ τελῶς ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου· καθὼς ὁ Σαμουὴλ, οἱ τίς πρὸς αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ νὰ χρίσῃ τὸν Δαβὶδ, ἐκαμῶδῃ πῶς πηγάζει νὰ καμῇ θυσίαν εἰς τὸν Θεόν, διὰ νὰ μὴ κινδυνεύσῃ ἀπὸ τῶν Σαυλ· καθὼς ὁ Δαβὶδ εἶπε πρὸς τὸν Ἰερεῖ Ἀβιμέλεχ, ὅτι ἐπέμφθη ἀπὸ τῶν Σαυλ

διὰ ἀναγκαίαν ὑπόθεσιν, ἵνα διὰ τῆς δόλου τῆς διασώσῃ τὸν ἐκυστῶν. Ὁμοίως καὶ ὅταν ἐπῆγεν εἰς τὸν Βασιλεῖα Ἀγχιὺς, ἐκαμῶδῃ πῶς ἔστα σαλός, διὰ τὴν γλυτῶσιν ἀπὸ τῶν Ἀποστόλων· καθὼς ἡ Ἰακὼβ ἐπότισε γάλα τὸν Σισάρην, καὶ ἐδέχθη αὐτὸν εἰς τὴν σκηνὴν, καὶ ἐπῆγε τὸν ἐδανέωσαν· ὁμοίως καὶ ἡ Ἰακὼβ ἐπῆγεν εἰς τὴν σκηνὴν τὴν Ὀλοφέρνη, καὶ μετὰ δόλου ἐδανέωσαν αὐτὸν, διὰ νὰ λυτρώσῃ τὴν Ἰσραηλῆτιν· ἐτὶ λοιπὸν προνομίως, λέγει καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, μετὰ δόλου προσήλθε πρὸς Ἰουδαίους ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα Ἰουδαίως κερδήσῃ· δι' ὃ καὶ λέγει „ὑπάρχων πανουργὸς δόλου ὑμᾶς ἔλαβον“ ἐπὶ τοῖς „ποινῶν ἐν δόλοις, καὶ ψεύδεσιν, οὐ ψεύτας, φησὶν, „ὅτε δολερὸς πρὸς ἁγίους δι' ἀληθείαν“ ἀλλὰ σοφὸς μὲν, πρὸς τὸ ἀγαθόν, ἀκέραιος δὲ πρὸς τὸ κακόν“. (Παρὰ Ἀνακασίῳ τῷ Συναίτῃ ἐρωτήσεσι ξ.)

19. „Πάλιν δοκῆτε ὅτι ὑμῖν ἀπολογούμεθα; κατενώπιον τῷ Θεῷ
„ἐν Χειρῶ λαλῶμεν“.

Εφοβήθη ὁ Παῦλος μήπως ὑποπτεύθῃ ὅτι κολακίζει αὐτούς, καὶ διὰ τῆτο λέγει, ὅτι
δὲν λέγομεν ταῦτα διὰ χάριν ἐδικλῶσας, καὶ κατὰ πρόσκλισιν· εἰδὲ λέγομεν αὐτὰ διὰ τὴν
ἀπολογηθῶμεν, καὶ τὰ συστήσωμεν τὸν ἑαυτὸν μας εἰς ἑσᾶς, ὅχι· ἀλλὰ λαλῶμεν, καὶ λέ-
γομεν ταῦτα πῶσον ἀπαθῶς καὶ ἀληθῶς, ὥσταν τὰ λέγωμεν ἐνώπιον τοῦ βλέποντος καὶ
ἀκόντος ταῦτα Θεοῦ, ἐν Χειρῶ, ἦγυν διὰ μέσε τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ (1)· ὥστε, ἐκεῖνα μόνον
λέγομεν ὅπως ἔγιναν, καὶ καθὼς ἔγιναν, χωρὶς προσθήκης, ἢ ἀφαιρέσεως· καὶ ἐκεῖνα ὅπου
γινώσκονται ἀπὸ τὸν ἀλάθητον ὀφθαλμὸν τοῦ Θεοῦ· καὶ ὅχι διὰ τὴν συστήσω ἐγὼ τὸν ἑαυτὸν
μας, καθὼς καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς Ἐπιστολῆς, τῆτο τὸ ἴδιον ἔλεγμα.

„Τὰ δὲ πάντα, ἀγαπητοὶ, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν οἰκοδομῆς (2)“.

Δὲν εἶπεν, ὅτι διὰ τῆτο αὐτὰ ὅλα τὰ ἔκαμα, καὶ δὲν ἐπῆρα τίποτε ἀπὸ λόγους, διὰ
τὴν εἰς εἰς ἀσθενεῖς εἰς τὸν λογισμὸν, καὶ φειδωλοί· ἐπειδὴ ἐτζί ἐγίνετο ὁ λόγος ἐ-
πιπληκτικός· ἀλλὰ τὰ ἔκαμα, λέγει, αὐτὰ ὅλα διὰ τὴν ἐδικλῶσας οἰκοδομῆν, ἦγουν,
διὰ τὴν μὴ σκανδαλίζεσθε εἰς ἑμῶν, καὶ τὰ λέγετε, ὅτι ἐγὼ κηρύττω διὰ τὴν συνάγω ἀρ-
γύρια, καὶ διὰ τῆτο δὲν ἔλαβον, διὰ τὸ ἐδικλῶσας ἀσκανδάλισον, καὶ διὰ τὴν ἐδικλῶσας
ὠφέλειαν.

20. „Φοβοῦμαι γὰρ, μήπως ἔλθων, οὐχ' οἷος θέλω εὐρὼ ὑμᾶς·
„καὶ γὰρ ὄρεθῶ ὑμῖν, οἷον εὐ θέλετε“.

Βλέπεις, ὡ ἀγαθῶς, ποίαν πρόνοιαν, καὶ ἀγάπην πατερικῶν εἶχεν ὁ μέγας Παῦλος
εἰς τοὺς Χερσιανούς; ἄλλοι ἡμάρτανον, καὶ αὐτὸς ὁ τρισμακάριος ἐφοβεῖτο δι' αὐτούς· ἐκ
ἀποφασιστικῶς δὲ εἶπεν, ἀλλὰ ἀμφιβάλλωντας ἀπόμην· μήπως, λέγει, ἔλθω εἰς Κόρινθον,
καὶ σᾶς εὐρὼ ποιήσω, ὅποίους δὲν σᾶς θέλω, ἦτοι σᾶς εὐρὼ ἀμαρτανόντας, καὶ διεφθαρμέ-
νες· καὶ ἀκολούθως ἀναγκασθῶ τὰ εὐρεθῶ καὶ ἐγὼ εἰς ἑσᾶς ποιήσω, ὅποῖον δὲν με θέλετε·
ἦτοι ὄρεθῶ εἰς ἑσᾶς τιμωρητής, καὶ παιδούλης, καὶ σᾶς παιδύσω με τὴν τιμωρητικῶν δύ-
ναμιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

„Μήπως ἔρας, ζῆλοι, θυμοί, ἐρίθαι, καταλαλῆαι, ψιθυρισμοί
„φυσιώσας, ἀκατασασίαι“ (3).

Πρῶτον ἔπρεπε τὰ βάλλῃ ὁ Ἀπόστολος εἰς τὴν τάξιν τὰς φυσιώσεις καὶ ὑπερηφανίας·
ἐπειδὴ διὰ μέσε αὐτῶν ἐναντίον τοῦ Παύλου ὑπερηφανύοντο οἱ Κορινθιοί, καὶ ἐτίμων τὰς
ψευδοπροφητείας· ἀλλ' ὅμως διὰ τὴν μὴ φανῇ ὅτι ζητεῖ τὸ ἐδικλῶν, καὶ τὴν ἐδικλῶν ἐκδί-
κῃσιν, διὰ τῆτο πρῶτον εἰς τὴν τάξιν ἔβαλε τὸ κοινὸν εἰς ὅλους κακόν, ἦγυν τὰς φιλονει-
κίας, καὶ φθόνους· διὰ τὴν ἀπὸ τὰς φιλονεικίας, καὶ τὰς φθόνους, ἐγεννῶντο εἰς τοὺς Κοριν-
θίους ὅλα τὰ ἄλλα κακά· καὶ πάλιν ἀπὸ τὰ ἄλλα ἐκεῖνα κακά, αὐτίπαν, καὶ αὐξαναν πε-
ρισσότερον αἱ αὐταὶ φιλονεικίαι, καὶ οἱ φθόνοι· ἐρίθαι δὲ ὀνομάζεται, ὅταν τινες με φι-
λέναι.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριος ἐπὶς ἐρμηνεύει· „ἴσως, φη-
„σι, καὶ τὴν ἀπολογίαν τεκμηρίων εὐτελέας τομίζετε·
„ἀλλ' ἡμεῖς ὑπὸ μάρτυρι τοῦ Θεοῦ ταῦτα φημεν, ὑπὸ
„τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Διεσπότου Χριστοῦ φωτίζομενοι· τὸ
„γὰρ ἐν Χειρῶ, ἀντὶ τοῦ, κατὰ τὴν τῶ Χριστοῦ νόμον·
„αὐτοῦ γὰρ εἰς νόμος· „οὕτω λαμβάνω τὸ φῶς ὑμῶν
„ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων· ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ κα-

„τὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς
„ἐρανοῖς“· (Ματθ. ε. 16.)

(2) Ἐλλείπει ἐν ταῦτα τὸ ποιῶμεν, κατὰ τὸν Θεο-
φύλακον, οἷον „τὰ δὲ πάντα, ἀγαπητοί, ὑπὲρ τῆς ὑ-
„μῶν οἰκοδομῆς ποιῶμεν, ἢ πραγματεύομεθα“ κατὰ
τὸν Θεοδώριον.

(3) Ἐλλείπει ἐν ταῦτα τὸ „ἐν ὑμῖν εἶσι“.

ἐκείνον ὅπῃ τὴν πράξιν (1) ἢ ἐννοεῖται ἀκαθαρσία μὲ ἐσχωριστὸν τρόπον, καθὼς πονηρὰ πρᾶξις τῶν σαρκικῶν μίξεων, καὶ συκοφαντῶν· δι' ὅ,τι δὲ ἦτον εἰς Κόρινθον ὅσας μόνος ὅπῃ ἐπόρνευσε (καθὼς ἦτον ὁ μητρονομίκτης ἐκεῖνος) ἀλλὰ πολλοὶ, καὶ εἰς πολλὰ εἶδη τῆς ἀσελγείας ἀπεισκόμουν.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ι Γ'.

1. „Ἰδοὺ τείτον τὸτο ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς· ἐπὶ σώματος δὴ μαρ-
„τύρων, καὶ τελῶν σαθρήσεται πᾶν ῥῆμα“. (Διδ. περ. ιθ'. 15.)

Καθὼς ὁ Θεὸς ἀπειλεῖ μὲν καὶ φοβερίζει διὰ τῶν λόγων, πῶς ἔχει νὰ κάμῃ πολλὰ κακά, ἀργοπορεῖ δὲ πάντοτε εἰς τὸ νὰ κάμῃ διὰ τῶν ἔργων, ἐκεῖνα ὅπῃ φοβερίζει (2). τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ τῷ Θεῷ μιμητὴς Παῦλος προδιαμαρτύρεται, καὶ φοβερίζει πολλὰ, καὶ λέγει· ὅτι καθὼς εἶναι γεγραμμένον, ὅτι ἔμπροσθεν δὴ καὶ τελῶν μαρτύρων βεβαιόνηται, καὶ λαμβάνει τὸ κύρος καθὼς ἀμφίβολος ἀπόθεσις· τοιοῦτοτρόπως καὶ ἔμπροσθεν τῶν τελῶν παρρησιῶν τῶν ἐδικῶν μου, τῶν δὴ ὅπῃ ἤλθον, καὶ τῆς μίας, τὴν ὁποίαν μέλλω νὰ κάμω, θέλει κατασταθῇ, καὶ βεβαιωθῇ καθὼς φοβεριστικὸς λόγος ὅπῃ ἐλάλησα ἐναντίον σας, ἐὰν δὲ μετανοήσετε· αὐτὴ μαρτύρων γὰρ βάλλει τὰς παρρησίας τῷ ὁ πανδύφημος Ἀπόστολος.

2. „Προεήρηκα, καὶ προλέγω, ὡς παρὼν τὸ δίδυρον· καὶ ἁπὼν νυν
„γράφω, τοῖς προημαρτηκόσι, καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσιν, ὅτι ἐὰν
„ἔλθω εἰς τὸ πάλιν, ἔφάσομαι“.

Καὶ ὑπόπερον, λέγει, σᾶς εἶπον, καὶ τώρα πάλιν σᾶς προλέγω· δι' ὅ,τι, καθὼς ὅταν ἤλθον δίδυρον εἰς τὴν Κόρινθον, καὶ ἤμην παρὼν, σᾶς προεῖπον, ἔτι καὶ τώρα λείπωντας ἀπὸ ἐσᾶς, προλέγω διὰ τῶν γραμμάτων καὶ τῆς Ἐπιστολῆς μου ταύτης· εἰς ποίους δὲ προλέγω; εἰς μὲν ἐκεῖνους ὅπῃ ἤμαρτιν, προλέγω, διὰ τὴν χρειάζονται διόρθωσιν· εἰς δὲ τὰς ἄλλας ὅπῃ δὲ ἤμαρτιν προλέγω, διὰ τὴν εἶναι μάρτυρες τῶν λόγων μου τῶν· τί δὲ προλέγω; ὅτι αἰσῶς καὶ ἔλθω πάλιν τεύτῳ φορᾷ εἰς τὴν Κόρινθον, δὲν θέλω λυπηθῶ, καὶ σπλαγχνισθῶ τὰς ἀμαρτάνοντας, καὶ μὴ μετανοήσαντας· καὶ δὲν εἶπον ὅτι θέλω τὰς παιδεύσω, ἀλλ' ἐμεταχειρίσθην μίαν πατερικὴν λέξιν τῆς φειδῆς, καὶ δὲ σπλαγχνίης, „ἔφάσομαι“· δι' ὅ,τι, ἂν εὖρω, λέγει, τῆς ἀδιορθώτης, πλεον δὲν θέλω ἀναβάλλω τὸν καιρὸν, ἀλλ' ἔχω ἄθῴς καὶ τὰς τιμαρῆσω.

3. „Ἐπὶ δοκιμῇ ζητᾶτε τὸ ἐν ἐμοὶ λαλῶντος Χειρῶ“.

Με πολὺ μὲν, δίκαιον δὲ θυμὸν, λέγει ταῦτα ὁ Ἀπόστολος, εἰς ἐκεῖνους ὅπῃ τὸν κατεφρόνεν ὡς ἀδύνατον, καὶ ἐτιδανόν· ἐπειδὴ, λέγει, θέλετε νὰ δοκιμάσετε αἰσῶς καὶ ὁ Χειρῶς κατοικῇ εἰς ἐμένα, καὶ διὰ τὸ μὲ περιγελάτε ὡς ἀδύνατον, καὶ ὡς ἔρημον ἀπὸ τῶν χάριν καὶ δυνάμιν τῶ Χειρῶ· τότε θέλετε μὲ γνωρίζετε βέβαια, αἰσῶς καὶ μέτετε ἀδιορθῶται. Δείχνει δὲ μὲ τὸτο ὁ Παῦλος, ὅτι τὰ φοβεριστικὰ ταῦτα λόγια, εἶναι λόγια τῷ Ἀγίῳ Πνεύματι τῷ ἐν αὐτῷ κατοικῶντος, καὶ λοιπὸν ὁρᾷ νὰ φοβηθῶν αὐτὰ, ὡς ὅπῃ τὰ λαλεῖ.

(1) Διὰ τὸτο ὁ Σολομών λέγει· „Ἀνὴρ ἄφρων καὶ παρανομός, χαίρει οἷς μισαὶ ὁ Θεός· σωτρίβεται δὲ ἀκαθαρσίαν ψυχῆς“. (Παρ. σ'. 16.) Καὶ πάλιν· „ἀκάθαρτος ἐναντὶ Κυρίου πᾶς παρανομός“. (Παρ. γ'. 32.) Καὶ πάλιν· „Ἀκάθαρτος παρά Θεῷ πᾶς ὑψηλοκάρδιος“. (Παρ. ις'. 6.)

(2) Ἐπὶ ὁ Θεὸς ἐφοβέρεται μὲν, ὅτι ἔχει νὰ αἰτο-

δαῖν ὁ Ἀδάμ, εὐδὲς ὅπῃ φάγη ἀπὸ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκοντος καλὸν καὶ πονηρὸν· ἀπέθανε δὲ διὰ τῶν ἔργων, μετὰ τὴν ἐννεακοσίαν τετρακόντα χρόνους ἐφοβέρεται διὰ τὴν δόσιν τῶν Κατακλυσμῶν ἐπὶ τῷ Νῶε, ἀλλὰ ἐπέρασεν μετὰ τῶν φοβερισμῶν αὐτῶν, ἑκατὸν χρόνοι, καὶ ἔγινε διὰ τῶν ἔργων ὁ Κατακλυσμός, ἵνα διὰ τῆς ἀργοπορίας αὐτῆς δόσῃ καιρὸν μετανοίας καὶ τῆς ἀνδραπείας.

λαλεῖ ὁ Χριστός, καὶ τὸ πνεῦμα (1). Πλὴν δεῦν ἐπαίδους πρὸς Κορινθίους ὁ Παῦλος, πᾶσα διὰ τὰ πρὸς κἀμὴν τὰ δοκιμάσεν τὴν ἐν αὐτῷ χάριν, καὶ δύναμιν τοῦ Χριστοῦ. ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκείνοι ἀμάρτανον αἰσθάνεσθαι, καὶ ἀμετανόητα, διὰ τοῦτο πρὸς λέγει, ὅτι, αὐτὸς ἀναγκασθῶ, καὶ σᾶς παιδεύσω, τότε θέλετε μάθετε διὰ τῶν ἔργων καὶ τῶν πραγμάτων, τὴν δοκιμὴν ὅπως ζητεῖτε, αὐτὸς ὁ Χριστός κατοικῇ εἰς ἐμοῦ.

„Ὅς εἰς ὑμᾶς ἔκ ἀδελφῆ, ἀλλὰ δυνατὴ ἐν ὑμῖν“.

Διὰ τί ὁ Παῦλος ἐπαρόχθεσε καὶ εἶπεν, ὅτι ὁ Χριστός εἶναι δυνατὸς εἰς πρὸς Κορινθίους, καὶ μᾶλλον ὅτι αὐτὸς εἶναι πανταχῇ, καὶ εἰς πάντας δυνατός; δι' ὃ, τι ἀκόλουθον εἶναι τὰ ἐδοκίμασαν οἱ Κορινθιοὶ καὶ προτιτέρα τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ. Λέγει λοιπὸν ὅτι ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπου ἔως πᾶσα ἐδοκίμασατε ἀδελφοί, γνωρίζετε βέβαια ὅτι εἰς ἐσᾶς δεῦν εἶναι ἀσθενὴς ὁ Χριστός, ἀλλὰ δυνατὴ, ἢ γὰρ δύναται, καὶ κἀμὴν πολλὰ θαυμάσια, καὶ δυνάμεις. ἢ νοεῖται καὶ ἐπὶ ὅτι ὁ Χριστός, εἰς μὲν τὴν παρεῖσαν ζωὴν δείχνει εἰς ἐσᾶς τὴν δύναμιν, παιδεύων καὶ τιμῶν ἐκείνους ὅπως δύναται τὰ διορθώσαν, διὰ τὰ μὴ σᾶς παιδεύσῃ εἰς τὴν ἄλλω ζωῇ. εἰς δὲ πρὸς ἀπίστους, εἰς μὲν τὴν παρεῖσαν ζωὴν, δεῦν δείχνει τὴν τιμωρητικὴν τὴν δύναμιν. εἰς δὲ τὴν ἄλλω, θέλει δείξει αὐτὴν κατ' αὐτῶν (2). Δείχνει δὲ πρὸς πάντας καὶ μὴ τὰ λόγια πᾶντα ὁ Παῦλος ὅτι αἰσθάνεται καὶ ἔχει τὰ τιμωρήσασθαι, αὐτὸς δεῦν θέλει τὸν τιμωρήσει, ἀλλὰ ὁ Χριστός, ὁ ἐν αὐτῷ κατοικῶν, καὶ λαλῶν, καὶ ἐνεργῶν.

4. „Καὶ γὰρ εἰ ἐσαυρώθη ἐξ ἀσθενείας, ἀλλὰ ζῇ ἐκ δυνάμεως Θεοῦ“.

Πολλοὶ σκανδαλίζονται ἀπὸ τοῦ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Παύλου. ἀλλὰ μάθε ἐσὺ ὅπου ἀναγινώσκεις αὐτὸ, ὅτι λέγεται μὲν α'. ἀσθενεία, ἢ τὸ σώματος ἀρρώστια. λέγεται β'. ἀσθενεία, ἢ εἰς τὴν Πίσιν σαθρότης, καὶ ἀπελιδότης, καθὼς δηλοῖ τὸ ἀποσολικὸν ἐκεῖνο „τὸν δεῦν ἀσθενῶντα τῇ Πίσει, προσλαμβάνεσθε“. (Ῥωμ. ιδ'. 1.) λέγεται καὶ γ'. ἀσθενεία, αἱ ἐπιβλαῖαι, οἱ κίνδυνοι, αἱ ἀτιμίαι, καὶ τὰ ὅμοια, περὶ, ἃ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Παῦλος ὅτι „ἐδοκῶ ἐν ἀσθενείαις, ἐν θλίψεσιν“. (β'. Κορ. ιβ'. 10.) Κατὰ τὸ γ' λοιπὸν τοῦτο σημαίνοντος πρὸς ἀσθενείας, λέγεται ὅτι ἀπὸ ἀσθενείαν ἐσαυρώθη ὁ Κύριος. ἐπειδὴ ὑπέμενον ἐπιβλαῖαν, καὶ κίνδυνον, καὶ ὕβρεις, καὶ πάθη. δι' ὃ, τὰ πᾶντα ὅλα φαίνονται κοντὰ εἰς πρὸς πολλὰς ἀνθρώπους, πῶς γίνονται ἀπὸ τὴν ἀσθενείαν τὴν πάσχοντος ἀνθρώπου. Καθὼς λοιπὸν μωρεῖαν ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, ὅχι πῶς εἶναι τῇ ἀληθείᾳ μωρεῖα, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐπὶ νομίζεται ἀπὸ πρὸς ἀπίστους καὶ ἑλλώνας. τοιοτρόπως λέγει καὶ δεῦν, ὅτι ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός ἐσαυρώθη ἀπὸ ἀσθενείαν, τὴν νομιζομένην μὲν ἀπὸ πρὸς ἀπίστους, καὶ Ἰουδαίους (διὰ τοῦτο γὰρ ἔλεγον ἐκεῖνοι „Ἄλλως ἔσθωσιν, εὐαγγέλιον ἃ δύναται πρὸς σωσαι“; Ματθ. κζ'). μὴ ἔσαν δὲ ἀσθενείαν τῇ ἀληθείᾳ (3). ζῇ ὅμως ὁ Χριστός.

(1) Ὅθεν καὶ ὁ θεὸς Χρυσόστομος λέγει „διὰ τοῦτο γὰρ συνεχῶς ὑπὲρ πάντων ἐπὶ τὴν ἀγίαν ἐκκλήν (τὴν Παύλου) καταφεύγω ψυχὴν, ὅτι χρησμοί τινες, καὶ θεοὶ νόμοι τοῦ Παύλου ῥήματα οὐ γὰρ Παῦλος ἐστὶν ὁ λαλῶν, ἀλλ' ὁ Χριστός ὁ τὴν ἐκκλήν ψυχὴν κινῶν δι' ἐκείνην γὰρ φέρεται πάντες, ἀπὸ ἐκείνου ἔπειτα“. (Λ. γ. οὗ ἐπικίνδυνον πρὸς χάριν δημηγορὴν, Τόμ. η'.) Ὅρα καὶ πρὸς ἡμᾶς λέγω, ὅτι ὁ Κύριος“ (α'. Κορ. ιδ'. 12.) ἐν τῇ ὑποσημείωσιν. Ὅρα καὶ πρὸς ἡμᾶς λέγει, ὅτι ὁ Κύριος ἐστὶν ἐν ἡμῶν“. (α'. Κορ. ιδ'. 37.) Ὅρα καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς Βίβλου πρὸς πρὸς ἐντεταμένους. (2) Ὅρα καὶ πρὸς ἡμᾶς λέγει, ὅτι ὁ Κύριος ἐστὶν ἐν ἡμῶν“. (α'. Κορ. ια'. 32.)

(3) Εἰ γὰρ καὶ ἀσθενεία ἢ συγκατάβασις λέγεται τοῦ Θεοῦ Λόγου, καὶ ἡ ἐσαυρώθη, ὅμως ὁ Χριστός ἀσθενεία, ἀλλὰ ἀσθενεία ἀπεροδύναμος καὶ δεαρχικὴ. ὅθεν ὁ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος τὴν συγκατά-

βασιν αὐτῷ „ἀπεροδύναμος ἀγαθότης τῆς δεαρχικῆς ἀσθενείας“ ὀνόμασε. (Κεφ. γ'. περὶ θεῶν ὀνομάτων.) Ὁ δὲ Φώτιος οὕτως ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν „διὰ πρὸς ἡμῶν ἀσθενείας, καὶ ἀμαρτίας, ὁ ἰσχυρὸς, καὶ ἀναμάρτητος ἐσαυρώται“. ἢ ἔξ ἀσθενείας ὡς εἰ Ἰουδαῖοι ἔλεγον „ἄλλους ἔσθωσιν αὐτὸν ἢ δυνάται σωσαι“. (Ματθ.) Ὁ δὲ Θεοδώριος „ἐξ ἀσθενείας λέγει ἐσαυρώθη, ὡς ὑμῖν ἀκόλουθον νομίσαι. εἰ γὰρ δοκιμὴν ἔπειτα ζητᾶτε, καὶ πρὸς σαυρὰν ἀρετὴν ἐξ ἀσθενείας νομιεῖτε ὑπομέναι“. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς „εἰ γὰρ καὶ τοῦ σαυροῦ τὸ πάθος ὑπέμενε διὰ τὴν θνητὴν φύσιν“. ἀλλὰ ζῇ, καὶ ζῶν ἐστὶν, ὡς Θεός, καὶ Θεοῦ Υἱός. Καὶ ἀπλῶς εἶπεν, ἐπειδὴ ὁ Χριστός ἦσαν Θεός, καὶ ἀνθρώπος, καὶ ὁ μὲν ἀνθρώπος ἐσαυρώθη διὰ τὴν ἀδυναμίαν τῆς παθητικῆς καὶ θνητῆς αὐτοῦ ἀνθρωπότητος. καὶ ὁ δὲ Θεός, ἀνέστη, καὶ ζῇ διὰ τὴν δυνάμιν, καὶ ἐνεργίαν τῆς παντοδυναμίας αὐτοῦ Θεότητος. Περὶ τοῦ ῥητὸς τοῦτο ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τὴν „καὶ γὰρ ἔκρινεν τὸ εἶδέναι τι ἐν ὑμῖν“. (α'. Κορ. β'. 2.) τί λέγει ὁ θεὸς Μάρκος.

σὸς ἀπὸ τῆς δυνάμιν τοῦ Θεοῦ, ἥτοι τοῦ Πατρὸς, ταυτὸν εἰπεῖν ἀπὸ τῆς δυνάμιν τῆς ἐδικῆς τοῦ. Ἐπειδὴ ὅλα τὰ τοῦ Πατρὸς, εἶναι καὶ τοῦ Υἱοῦ· καὶ ἀντιστρόφως, ὅλα τὰ τοῦ Υἱοῦ, εἶναι καὶ τοῦ Πατρὸς· ὥστε καὶ ἡ δύναμις ἐκείνη, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀνέστη ὁ Χριστός, καὶ ζῇ, κοιμῇ ἥτοι καὶ τοῦ Πατρὸς, καὶ αὐτὸς τοῦ Χριστοῦ· ἢ μάλλον εἰπεῖν, καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς κατὰ τὴν Θεοποίησιν, εἶναι δύναμις τοῦ Πατρὸς, καθὼς λέγει ὁ Παῦλος·, Χριστὸν Θεοῦ δυνάμιν, καὶ Θεοῦ σοφίαν“. (1. Κορ. 1. 24.) Λοιπὸν καὶ ὁ Χριστός, αὐτὸς τὸν ἑαυτοῦ τὴν ἀνέστητε, καθὼς καὶ προεῖπε „λύσατε τὸν ναὸν τῶτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν“. (Ἰω. 2. 19.) Ταῦτα δὲ πάντα λέγει ὁ Παῦλος, ἐπειδὴ τὸν ἐκαταφρόνουν ὡς διωκόμενον, καὶ ἐπιβλαβόμενον, καὶ κινδυνεύοντα· καὶ ἐπειδὴ ἐνόμιζον αὐτὸν πῶς πάσχει αὐτὰ ὅλα ἀπὸ ἀσθενείαν, καὶ ἀδυναμίαν. Δείχεται λοιπὸν, ὅτι καὶ ὁ Χριστός, δεὺ ἐβλάβη τίποτε ἀπὸ τῆς νομιζομένης ταύτης ἀσθενείαν, καὶ ἀδυναμίαν.

„Καὶ γὰρ καὶ ὑμεῖς ἀσθενεῖτε ἐν αὐτῷ· ἀλλὰ ζησομεθα σὺν αὐτῷ, ἐκ δυνάμεως Θεοῦ, εἰς ὑμᾶς“..

Καὶ ἡμεῖς, λέγει, οἱ Ἀπόστολοι τοῦ Χριστοῦ, ἀσθενεῖτε ἐν αὐτῷ, ἥτοι διωκόμεθα, καὶ ἐπιβλαβόμεθα, καὶ κινδυνεύομεν· αὐτὰ γὰρ εἶναι ἡ ἀσθενεία ὅπερ λέγει· ἐν αὐτῷ δὲ εἶπεν, ἦγαν δι' αὐτὸν τὸν Χριστόν, καὶ διὰ τὸ κήρυγμα αὐτοῦ ταῦτα πάσχομεν· ἀλλὰ καθὼς ἐκεῖνος δεὺ ἐβλάβη τίποτε ἀπὸ τῆς ἐπιβλητῆς, καὶ ὁδοδοσίας, καὶ πάθῃ ὅπερ ἔλαβεν· ἔτι ἐδὲ ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοί τε, θέλομεν λάβομεν ἐκ τῶν κινεσάμενων κακῶν· ἀλλὰ μάλιστα θέλομεν ζήσομεν ἐν αὐτῷ, ἦγαν θέλομεν ἀρεθώμεν ἀνίκητοι ἀπὸ ὅλων αὐτὰ τὰ δεινὰ μετὰ τῆς δυνάμιν αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ· διὰ τί; διὰ λόγους, καὶ διὰ τῆς ἐδικῆς ἀφέλειαν. Τῷ γὰρ δυνατῷ τὸ „εἰς ὑμᾶς“· ἴσως δὲ καὶ μετὰ λόγια ταῦτα φοβερίζει τοὺς Κορινθίους ὁ Ἀπόστολος, ὅτι αὐτοὶ καὶ ἐσεῖς νομίζετε πῶς ἡμεῖς εἴμεθα ἀδύνατοι, καὶ ἀσθενεῖς, καὶ ἡζόμενοι ὅμως, ὅτι εἴμεθα ζωντανοὶ, καὶ δυνατοὶ εἰς ἐσᾶς, ἦγαν εἰς τὸ νὰ παιδεύομεν ἐσᾶς, ἐὰν δεὺ διορθωθῇτε (1).

5. „Ἐαυτοὺς περὶ αὐτῶν ἐν τῇ Πίστει (2) ἑαυτοὺς δοκιμάζετε“ (3).

Καὶ τί λέγω, φησι, διὰ λόγους, ὅτι ὁ Χριστός, κατοικεῖ, καὶ λαλεῖ μέσα εἰς ἐμὴν, καὶ ὅτι ἔχω μετὰ δύναμιν νὰ σᾶς παιδεύω, ἐκεῖνον δὲ μιμνήσκον τὸν σαυρωθέντα, δεὺ σᾶς παιδεύω; καὶ ἐσεῖς οἱ ἴδιοι, ἐὰν θελήσετε νὰ ἐξετάσετε τὸν ἑαυτοῦ σας, θέλετε ἰδεῖν, καὶ θέλετε γνωρίσει πῶς ὁ Χριστός, κατοικεῖ μέσα εἰς τὴν καρδίαν σας, ἀνίσως καὶ ἔχετε πίστιν εἰς αὐτόν (οἱ γὰρ τότε πιστεύοντες, ἐκαμνεν θαύματα, καὶ χαρίσματα διάφορα ἐλάμβανον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος δι' οὗ ὅπερ ἐβαπτίζοντο, καὶ ἀκολούθως αὐτοὶ ἐγνώριζον γνωστῶς, καὶ μετὰ αἰσθησιν πνευματικῶν αἰσθανόντο, ὅτι ἡ χάρις καὶ ὁ Χριστός, κατοικεῖ καὶ ἐνεργεῖ μέσα εἰς τὰς καρδίας των) ἢ τῆς ἀπλῆς καὶ κοινῆς εἰς ὅλους Πίστιν, ἢ τῆς Πίστιν τῶν σημείων καὶ θαυμάτων, ἥτις εἶναι ἰδιαιτέρα καὶ ξεχωριστή, διδομένη εἰς μερικούς· ὥστε, αὐτοὶ μέσα εἰς ἐσᾶς κατοικῇ, καὶ ἐνεργῇ ὁ Χριστός, ὅπερ εἰσθε μαθηταί μου, πολλῶν μᾶλλον κατοικεῖ, καὶ ἐνεργεῖ μέσα εἰς ἐμὴν, ὅπερ εἶμαι Διδάσκαλός σας;

„^h“

(1) Καὶ ὁ Φωτίος δὲ πῶς τὸ ῥητὸν ἐρμηνεύων λέγει· „μὴ καταφρονεῖτε ἡμῶν, ὡς ὁρῶντες ἡμᾶς διωκόμενους, καὶ μυρία πάσχοντες· οὕτω καὶ ὁ Χριστός, καταφρονήθη σαυρωμένος, ἀλλ' ἀνέστη, πάντας ὅσους ἠθέλησεν ἐποίησεν· καὶ ἡμεῖς δὲ αὐτὸ πάσχομεν, δι' αὐτόν πάσχομεν· ὥστε εἰ καὶ πάσχομεν, ἐκείνος δὲ ζῇ καὶ δυνάσται, καὶ ἡμεῖς σὺν αὐτῷ, καὶ ζῶμεν, καὶ δυνατοὶ ἐσμέν ποιῆσαι, ὃ βυλομεθα, εἰς ὑμᾶς· ὅτι πολλὰ ἔχομεν ἀπαδιδόντων ὑμῶν, δικαιώματα κατὰ ὑμῶν.“

(2) Ἐν ἄλλοις, ἐτίθηκατε ἐν τῇ Πίστει.

(3) Ὁ δὲ σοφὸς Φωτίος κατ' ἐρωτησιν θέλει νὰ ἀναγνώσκειται τὸ ῥητὸν τοῦτο, ἥτοι· „ἀρα μὴ ἐαυτοὺς περὶ αὐτῶν ἐν τῇ Πίστει; ἀρα μὴ ἐαυτοὺς δοκιμάζετε“; καὶ γὰρ νὰ ζητῇτε ἀκόμη, δοκιμῶν τῶν

ἐν ἐμοὶ λακύνων Χριστοῦ, καὶ ἀκόμη νὰ μὴ εἰσθε πληροφορημένοι ἀκριβῶς ὅτι εἰς ἐμὴν τὸν Διδάσκαλον σας λαλεῖ ὁ Χριστός, τί ἄλλο εἶναι, παρὰ νὰ δοκιμάζετε καὶ τὸν ἑαυτοῦ σας ἀνίσως ἦσθε πιστοί, καὶ νὰ ἀμφιβάλετε διὰ λόγους; ἡμᾶς ἡμῶν ἡμῶν, καὶ τελῶς, νὰ μὴ ἡζόμενοι ἐὰν ὁ Χριστός, εὐρίσκεται μέσα εἰς ἐσᾶς; δι' οὗ, τι ἂν εἰς τὸν Διδάσκαλόν σας ἐμὴν δεὺ ἦναι ὁ Χριστός, ὡς νομίζετε, πολλῶν μᾶλλον δεὺ εἶναι εἰς ἐσᾶς τοὺς μαθητάς μου; ἀλλὰ διὰ τί, λέγει, δεὺ γνωρίζετε ὅτι εὐρίσκεται εἰς ἐσᾶς ὁ Χριστός, ὅς τις σᾶς ἐπλοῦτισε μετὰ διάφορα χαρίσματα; πᾶρες, διὰ τί μετὰ τὴν τοιήδε σας πράξιν ἐκαμνεν ἀδόκιμον τὸν ἑαυτοῦ σας, καὶ ὑπερβῆτε πᾶ χαρίσματα ὅπου ὁ Χριστός σᾶς εἴδωκε.

„Ἡ ἔκ ἐπιγινώσχετε ἑαυτὰς, ὅτι Ἰησοῦς Χριστὸς ἐστὶν ἐν ὑμῖν (1);
 „ἀ μῆτι ἀδόκιμοί ἐστε“.

Καὶ δὲ ἤδύρετε, λέγει, τὸν ἑαυτὸν σας, πῶς ὁ Χριστὸς κατοικεῖ μέσα εἰς τὰς καρδίας σας; ἔγω μόνον αὐτῷ εἰσθε ἀδόκιμοι, ἤγουν ἔγω μόνον αὐτῷ ἐχάσετε τὴν χάριν τῶν σπουδαίων καὶ θαυμάτων ὅπως ἐκάμνετε, ἥτις χάρις τὴν ἐνοικήσιν τοῦ Χριστοῦ δὲν δίδεται· αἰνιγματωδῶς δὲ φανερόν ἐστὶν ὅ Ἀπόστολος, ὅτι οἱ Κορινθιοὶ ἦσαν διεφθαρμένοι εἰς τὴν ζωὴν· δι' ὅ, τι, ἐπειδὴ πολλοὶ μετ' αὐτῶν εἶχον Πίσιν, δὲν εἶχον δὲ τὴν ἐνέργειαν καὶ δύναμιν τῶν θαυμάτων, μετὰ τὸ νὰ ἐφθείραν τὴν ζωὴν τῶν, καὶ καθαρότητα μετὰ ἀμαρτίας· διὰ τὸτο, λέγει ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ὡς φαίνεται, δὲν γνωρίζετε τὸν ἑαυτὸν σας πῶς ὁ Χριστὸς κατοικεῖ μέσα εἰς ἐσᾶς· δὲν κατοικεῖ δὲ ὁ Χριστὸς μέσα εἰς ἐσᾶς, μετὰ τὸ νὰ εἰσθε ἀδόκιμοι, καὶ διεφθαρμένοι εἰς τὴν ζωὴν ἀπὸ ἀμαρτίας· δὲν εἶπε δὲ ἀποφατικῶς, ὅτι εἰσθε ἀδόκιμοι, διὰ τὸ νὰ μὴ τὰς ἐπιπλήξῃ, ἀλλὰ εἶπε τὸτο, μετὰ ἀμφίβολον, καὶ κολαστικὸν τρόπον „εἰ μῆτι ἀδόκιμοί ἐστε (2)“.

6. „Ἐλπίζω δὲ ὅτι γινώσεσθε, ὅτι ἡμεῖς ἔκ ἐσμεν ἀδόκιμοι“.

Πολὺς φαίνεται ὁ φοβερισμὸς τοῦ Παύλου καὶ εἰς ταῦτα τὰ λόγια· δι' ὅ, τι, ἐπειδὴ, λέγει, ἐσεῖς θέλετε νὰ λάβετε δοκιμὴν μετὰ τὴν παιδείαν ὅπως ἤθελα σᾶς κάμω, αὐτὸ ὁ Χριστὸς κατοικῇ εἰς ἐμεῖς, καὶ αὐτῷ δὲν εἶμαι ἀδόκιμος καὶ διεφθαρμένος· ἐπειδὴ λέγω, τὸτο θέλετε, ἐλπίζω ὅτι δὲν θέλω φανῶ ἐλλειπὴς εἰς τὸ νὰ σᾶς κάμω τὴν ἀπόδειξιν ταύτην· πῶς ἐγὼ δηλαδὴ, δὲν εἶμαι ἀδόκιμος, εἰδὲ ἔχασα τὴν χάριν, καὶ δύναμιν τῶν θαυμάτων· ἢ διὰ τὸ νὰ εἰπῶ σαφέστερον, θέλω σᾶς ἀποδείξω ὅτι ἐγὼ δὲν ἐφθάρθην εἰς τὴν ζωὴν ἀπὸ ἀμαρτίας, ἵνα ἐκ τῆς ἀναχωρήσῃ καὶ ὁ Χριστὸς ἀπὸ λόγου μου· ἀλλ' ἔχω ζωὴν ἀδόκιμον μετὰ τῆς ἀρετῆς, καὶ διὰ τὸτο ὁ Χριστὸς κατοικεῖ εἰς ἐμεῖς, ὅστις δι' ἐμὲ θέλει τιμωρήσῃ, ἐκείνους ὅπως ἀπειθεῖν ἀπὸ λόγου σας.

7. „Εὐχομαι δὲ πρὸς τὸν Θεὸν μὴ ποιῆσαι ὑμᾶς κακὸν μηδεὶν ἔχον· ἵνα ἡμεῖς δόκιμοι φανῶμεν, ἀλλ' ἵνα ὑμεῖς τὸ καλὸν ποιῇτε, ἡμεῖς δὲ ὡς ἀδόκιμοι ὤμεν“.

Βλέπε, ὡ ἀγαθὴ, σπλάγχχνα πατερικά, καὶ ἀγάπην τοῦ Χριστοκλήρου Παύλου· αὐτὸς κατεφρονεῖτο ἀπὸ τῆς Κορινθίας, καὶ ἐπεριπαίετο, πῶς δὲν ἔχει κάμειαν δύναμιν, καὶ χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀλλὰ μόνον εἰς τὰς Ἐπιστολάς, καὶ γράμματάς τιν' ὑπερηφανύεται· καὶ μὲν ταῦτα ὁ φιλοσοργότατος Παῦλος, αὐτὸ νὰ τῆς παιδέσῃ, καὶ νὰ τῆς τιμωρήσῃ παρὰ τοῦτο, αὐτὸς ὅμως, ὅχι μόνον ἀναβάλλει, καὶ βραδυνεῖ τὴν τιμωρίαν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τῆς κάμνει διχῶς εἰς τὸν Θεόν, μῆτε οἱ Κορινθιοὶ νὰ ἀμαρτήσιν ποτε, μῆτε αὐτὸς νὰ ἔλθῃ εἰς ἀνάγκην νὰ τῆς τιμωρήσῃ. Διὰ τὸ ἐγὼ, λέγει, δὲν σπευδάω πῶς νὰ φανῶ δόκιμος μετὰ τὴν δύναμιν ὅπως ἔχω νὰ σᾶς παιδέσω· ἀλλὰ τὸτο σπευδάω, πῶς ἐσεῖς νὰ κάμνετε τὸ καλὸν πάντοτε, καὶ καὶ ἀμαρτήσετε καμμίαν φοράν, πάλιν νὰ μετανόητε. Καὶ ἐὰν ἐσεῖς ταῦτα τὰ καλὰ ποιῇτε, ἐγὼ ἀγαπῶ νὰ εἶμαι ἀδόκιμος, ἤγουν ἐγὼ ἀγαπῶ νὰ νομίζωμαι ἀπὸ ἐσᾶς, πῶς εἶμαι ἀσθενής, καὶ δὲν ἔχω δύναμιν, μετὰ τὸ νὰ μὴ δέξωμαι αἰτίαν ἁγίαν, διὰ τὸ νὰ σᾶς παιδέσω, καὶ νὰ δείξω τὴν δύναμίν μου. Καλῶς δὲ εἶπεν· ἵνα ἡμεῖς ὤμεν, ὅχι ἀδόκιμοι, ἀλλὰ ὡς ἀδόκιμοι, ἐπειδὴ τῇ ἀληθείᾳ μετὰ τὸν τρόπον, ὅ

(1) Ἐν αὐτοῖς, ὅτι Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν ὑμῖν ἐστίν;

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρου πρὸς „ἀδόκιμοι“ ἠρμηνεύσεν, ἀντὶ τοῦ, ἱεροὶ ἐστὶν πρὸς πίστεως· ὅπου γὰρ φησὶ „Πρὸς· ἡμεῖς γὰρ ὑμᾶς εἰδέναι, ὅτι αὐτὸν ἐνοικον ἔχετε τὸν Δεσπότην Χριστόν· ὁ γὰρ παντὶ οὐκ ἔχον τὴν γνώσιν, πρὸς πίστεως ἔρως· τοῦτο γὰρ εἶπεν ἀδόκιμοι, ἐπειδὴ γὰρ ἐφ' ὑμῶν πρό βραχείας ἐν αὐτῷ τὸν Χρι-

„τόν φείγγεσθαι, εἰδὼς αὐτὸς ὅτι ἐν αὐτοῖς οἱ· καὶ ἡ ἐμπειρία, κατὰ τὴν προφητικὴν χρησιμο· λογίαν· δηλαδὴ πρὸς „ὡς ὑμεῖς ἐστε καὶ Θεοῦ ζῶντος, καὶ ὡς ἔπεν ὁ Θεός· ὅτι ἐνοικήσῃ ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμ· περιπατήσω“ (β'. Κορ. ε'. 16.) Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „κατοικήσῃ τὸν Χριστόν διὰ τῆς πίστεως ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν“ (Ἐφ. γ'. 17.)

ὁ Παῦλος δὲ ἔμελλε νὰ νομισθῇ ἀπὸ τῶν φρονίμων ἀδόκιμος, καὶ ἀδύνατος, ἀλλὰ μᾶλλον δόκιμος, καὶ δυνατός· οἱ γὰρ φρόνιμοι εἶχον νὰ εἶπυν ὅτι ὁ Παῦλος πόσον παιδαγωγεῖ, καὶ διδάσκει τὸς μαθητάς τε, ὥστε ὅπῃ αὐτοὶ δὲν ἁμαρτάνουν εἰς τίποτε. Πλὴν διὰ τὴν ὑπόληψιν τῶν πολλῶν καὶ ἀσθενῶν, εἶπεν, ὅτι ἐσεῖς κάμνετε τὸ καλὸν, καὶ τὴν ἀρετὴν, καὶ ἡμεῖς ἂν νομιζώμεθα ὡς ἀδόκιμοι (1).

8. „Οὐ γὰρ δυνάμεθα τι κατὰ τῆς ἀληθείας, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἀληθείας“.

Διὰ νὰ μὴ φανῇ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι πρὸς χάριν αὐτῶν λαλεῖ ταῦτα, διὰ τὸ λέγει· ἐγὼ ταῦτα λαλῶ, καὶ πράττω μὲ γνώμῳ ἀκροδόξον καὶ ἀπροσπαθῆ· ὅτι δηλαδὴ αἰσῶς καὶ σὰς εὖρω διωρθωμέεες, καὶ μὴ σφάλλοντας, δὲν θέλω δυνηθῶ νὰ σὰς τιμωρήσω· ἀλλὰ καὶ ἐγὼ ἐπιχειρήσω νὰ σὰς τιμωρήτω, ὁ Θεὸς δὲν θέλει συνεργήσει εἰς τὴν ἐδικλὴν μου γνώμῳ, καὶ ἐπιχειρήσιν· ἐπεὶ δὲ ὁ Θεὸς ἔδωκε δύναμιν εἰς ἐμένα, διὰ νὰ κάμνω ἀποφασίαν, νὰ κρίνω μὲ ἀλήθειαν, καὶ ὅχι νὰ ἀποφασίζω ἐναντίον εἰς τὴν ἀλήθειαν (2). Κάμνει δὲ ἀποφασίαν καὶ κρίνει μὲ ἀλήθειαν, ὁποῖος τιμωρεῖ καὶ παιδεύει ἐκείνον ὅπῃ εἶναι ἄξιος παιδείας, καὶ τιμωρίας· ἀποφασίζει δὲ ἐναντίον εἰς τὴν ἀλήθειαν, ὁποῖος ἐπιχειρεῖ νὰ παιδεύῃ ἐκείνον ὅπῃ δὲν ἥμαρτεν, ὥστε εἶναι παιδείας ἄξιος.

9. „Χαίρομεν γὰρ ὅταν, ἡμεῖς μὲν ἀσθενῶμεν, ὑμεῖς δὲ δυνατοὶ ᾖτε“.

Πάλιν δείχνει ὁ Παῦλος φίλον, καὶ οἰκεῖον τὸν ἑαυτὸν τε εἰς τὸς Κορινθίους, μὲ τὰ λόγια ταῦτα, διὰ τὸ λέγει εἰς αὐτούς· μὴ νομίζετε ἀδελφοί ὅτι λυπῶμαι, διὰ τὸ δὲν ἔμπορῶ νὰ δείξω τὴν τιμωρητικὴν δύναμίν μου εἰς ἐσάς, ὅταν ἐσεῖς δὲν ἁμαρτάνετε· ὅχι· δὲν λυπῶμαι διὰ τὸ, ἀλλὰ μάλιστα χαίρω· ὅταν, ἐγὼ μὲν νομιζώμαι ὡς ἀσθενής, καὶ ἀδύνατος, μὲ τὸ νὰ μὴ δείχνω τὴν δύναμίν μου εἰς τὸ νὰ τιμωρήσω τινὰ ἁμαρτωλὸν ἀπὸ λόγους· ἐσεῖς δὲ ἦσθε δυνατοί, ἦγεν ὅταν ἐσεῖς ἦσθε ἄπταιστοι, καὶ ἐνάρετοι, καὶ διὰ τὸ δὲν ὑπόκεισθε εἰς τιμωρίαν.

„Τὸτο δὲ καὶ εὐχομαι τὴν ὑμῶν κατάρτισιν“.

Ὅχι μόνον, λέγει, θέλω, καὶ ἀγαπῶ τὸ νὰ νομιζώμαι ἐγὼ ἀδύνατος, καὶ τὸ νὰ ἦσθε ἐσεῖς οἱ Χριστιανοὶ δυνατοὶ καὶ ἁγῶοι· ἀλλὰ καὶ πρὸς πάντας, εὐχομαι, καὶ παρακαλῶ τὸν Θεὸν νὰ ἦσθε αὐτόθυνοι, καὶ κατηρτισμένοι, ἥτοι τελειωμένοι εἰς τὰς ἀρετάς, καὶ καμμίαν λαβὴν καὶ αἰτίαν νὰ μὴ δίδετε εἰς τὸ νὰ παιδεύθῃτε.

10. „Διὰ τὸτο ταῦτα ἀπὸν γράφω· ἵνα παρὼν, μὴ ἀποτόμως χρήσωμαι, κατὰ τὴν ἔξοσάν, ὡς ἔδωκέ μοι ὁ Κύριος εἰς οἰκοδομὴν, καὶ ὅχι εἰς κατάρτισιν“.

Ἐπεὶ δὲ καὶ ἀνωτέρω μὲ ὑπερβολῶς ἐπίπληξε, καὶ ἐφοβέρισε τὸς Κορινθίους ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, διὰ τὸτο πᾶσα ἀπολογεῖται καὶ λέγει ὅτι, διὰ τὸτο σὰς ἔγραψα ἐτζι ἐπιπληκτικῶς,

(1) Τὰ αὐτὰ δὲ λέγει καὶ ὁ σοφὸς Φώτιος.

(2) Ἀπὸ τῶν λόγων ταῦτα τὸ Ἀποστόλου μανθάνομεν, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν συνεργεῖ, ἀλλὰ ἀκολουθεῖ εἰς τὰς ἀλόγους ὁρμὰς ἐκείνων τῶν Ἀρχιερέων, ὅπου παιδεύει μὲ ἀφορισμοὺς καὶ ἐκκλησιαστικὰ ἐπιτίμια πᾶσι μηδὲν ἀδικησαντός· ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Ἀρειοπαγίτης Διονύσιος· „ὅπου καὶ πᾶσι ἀφοριστικὰς ἔχουσιν οἱ Ἱεράρχαι δυνάμεις, ὡς ἐκφράσονται οἱ πάντες θεῶν δικαιοσύνας, καὶ ὡς ταῖς αὐτῶν ἐκλογαῖς ὁρμὰς τῆς πειρασθῆς διαρχίας, εὐφύμως εἰπὼν, ὑπηρετικῶς ἐπομένους· ἀλλ' ὡς αὐτῶν, ὑποφω-

„τικῶς ὑποκινῶνται τῷ τελειωτικῷ Πνεύματι, ταῦς κεκοιμημένοις Θεῷ κατ' ἀξίαν ἀπορροχίζοντων“· „λάβετε γὰρ φησι τὸ Πνεῦμα τοῦ Ἁγίου· ἀντιπῶν ἀφῆτε πᾶσι ἁμαρτίαις, ἀφίενται αὐτοῖς, ἀντιπῶν κρατῆτε, κεκράτηνται· καὶ τῷ πᾶσι Θεῷ Ἀποκαλύψαι τοῦ παναγίου Πατρὸς ἐλλαμπόμενον, (ἡτοι τῷ Πάτρι) καὶ λογισθῆσαι „ὅ ἐάν δῆσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεξιὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καὶ ὅ ἐάν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεξιὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς“· (πρὸς Ἐκκλησίαν Γερμαρ. κεφ. 4.)

καὶ, καὶ φοβεριστικά, διὰ τὸ θέλω νὰ μείνῃ ἡ ἐπίπληξις, καὶ ὁ φοβερισμὸς μὲ, ἕως εἰς μόνα φίλα τὰ γράμματα, καὶ τὰ λόγια, καὶ ὅχι νὰ ἔλθῃ εἰς τὰ ἔργα καὶ πράγματα· δι' ὅ, τι, αὐτοὶ ἐσεῖς δὲν διορθωθῆτε, βέβαια θέλω σᾶς τιμωρήσω μὲ ἀσπλαγχνίαν, ἐπεὶδὴ μοὶ ἔδωκεν ἔξουσίαν τοιαύτῃ ὁ Κύριος. Μὲ τῶτον δὲ τὸν λόγον δείχνει, ὅτι ὁ Κύριος παιδεύει καὶ τιμωρεῖ τὰς ἀδιορθώτως ἀμαρτάνοντας μὲ τὸ μέσον τῆ Παύλου, καὶ ὅχι ὁ Παῦλος μόνος. Διὰ νὰ δείξῃ δὲ πάλιν ὅτι δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ μεταχειρισθῇ τὴν ἔξουσίαν αὐτὴν, εἰς τὸ νὰ τιμωρήσῃ τὰς Κορινθίους. διὰ τὸτο ἐπρόσθεσεν, ὅτι νὰ ἔλαβε τὴν ἔξουσίαν αὐτὴν μὴ ὅχι διὰ καθεαίρεσιν, ἀλλὰ διὰ οἰκοδομίαν· ἤτοι, προσηγορικῶς ὁ Κύριος δὲν θέλει νὰ κηρύττῃ, ἥτοι νὰ τιμωρῇ δι' ἐμὰς τὰς ἀνθρώπους, ἀλλὰ θέλει νὰ τὰς οἰκοδομῇ, ἥτοι νὰ τὰς ἀνέγερῃ· ὅμως καὶ τὸ νὰ τιμωρῇ ἐκείνας ὅτε μόνον ἀδιορθώτοι, καὶ αὐτὸ οἰκοδομῇ, καὶ ἀνέγερσιν εἶναι.

II. „Τὸ λοιπὸν, ἀδελφοί, χαίρετε“.

Εγὼ, λέγει, ἔκαμα τὸ ἐδικόν μου ἔργον, ὅσον ἠδυνάμην, καὶ σᾶς ἐπέπληξα, καὶ σᾶς ἐφοβέρισα διὰ νὰ διορθωθῆτε· ὑπόλοιπον δὲ εἶναι εἰς τὸ ἐξῆς νὰ κάμετε καὶ ἐσεῖς τὸ ἐδικόν σας ἔργον, καὶ νὰ διορθωθῆτε· δι' ὅ, τι εἰὰν διορθωθῆτε, θέλετε ἀποκτήσετε παντοτινὴν καὶ ἀμάραντον τὴν ἀπὸ τῆς σωτηρίας σας χαρὰν· ἀγκαλὰ καὶ ἐλυπήθητε, διὰ τὰ λυπηρὰ λόγια ὅτε σᾶς προεῖπον.

„Καταρτίζεσθε“.

Ηῖτοι τέλειοι γίνεσθε, πόσον εἰς τὰ ὀρθὰ Δόγματα τῆς Πίστεως, ὅσον καὶ εἰς τὴν ἐν-ἀρετον ζωὴν καὶ πολιτείαν, καὶ ὅσα καταρτώματα, καὶ ἀρεταὶ λείπουν ἀπὸ ἐσᾶς, σπευδάζετε νὰ τὰς ἀναπληρώσατε.

„Παρακαλεῖσθε“.

Επεὶδὴ ἦσαν εἰς τὴν Κόρινθον πολλοὶ πειρασμοὶ, καὶ κίνδυνοι, διὰ τὰτο τὰς λέγει ὁ Παῦλος ἔδωκεν νὰ παρηγορῶνται, καὶ ἀπὸ λόγων ὁ καθεὶς, καὶ ἀναμεταξύων, ὅσας ἀπὸ τὸν ἄλλον· καὶ πρὸς τέτοις νὰ παρηγορῶνται, ἀπὸ αὐτῶν καθ' αὐτὴν τὴν ἀποχὴν τῆ κακῆς, καὶ τὴν ἀπόκλισιν τῆς ἀρετῆς· δι' ὅ, τι μεγάλη παρηγορία εἶναι, τὸ νὰ ἀφεθῇ τινος ἀπὸ τῆς κακίας, καὶ νὰ ἐργάζεται τὴν ἀρετὴν, διὰ τὴν παρηγορίαν ὅτε τῇ προξενεῖ ἡ ἀγαθὴ τῆ σωτηρίας (1).

„Τὸ αὐτὸ φρονεῖτε, ἐρυνάζετε“.

Τὸτο τὸ ἴδιον παρήγγειλεν εἰς αὐτὰς νὰ κάμνουν καὶ εἰς τὴν πρώτῃν Ἐπιστολῇ· τὸ νὰ εἶναι δηλαδὴ ὁμόφρονες καὶ εἰρῳικοί, ἐπεὶδὴ ἦσαν διηρημένοι, καὶ εἶχον σχίσματα ἀναμεταξύων· εἶναι δὲ διωκτὸν, καὶ νὰ φρογῇ τινὰς τὸ εὖ καὶ τὸ αὐτὸ μὲ τὸν ἄλλον, κατὰ τὰ δόγματα, καὶ τὴν Πίσιν, καὶ νὰ μὴ εἰρυνώδῃ μὲ τὸν ἄλλον κατὰ τὴν ἀγάπην, καὶ πολιτείαν· ὁ δὲ Παῦλος ζητεῖ χρεωστικῶς ἀπὸ αὐτῶν νὰ ἔχουν καὶ τὰ δύο, ἤτοι καὶ νὰ εἶναι ὁμόφρονες κατὰ τὴν Πίσιν, καὶ νὰ εἶναι εἰρῳικοί ἀναμεταξύων κατὰ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ζωὴν.

„Καὶ ὁ Θεὸς τῆς ἐρῳότητος, καὶ ἀγάπης ἔσται μεθ' ὑμῶν“.

Οχι μόνον ὁ Παῦλος συμβεβλῆκε καὶ παραγγέλλει τὰ πρέποντα εἰς τὰς ἐν Κόρινθῳ Χρυστιανὰς, ἀλλὰ καὶ εὐχεται καὶ παρακαλεῖ δι' αὐτὰς τὸν Θεὸν διὰ μέσους τῶν λόγων τῶν, ἢ ὁ λό-

(1) Διὰ τοῦτο ἦτο καὶ ὁ θᾶος Νύσσης Γρηγόριος· „ποιεῖ, ὡς δικαιοσύνης κτησίς καὶ ἀρετῆς. (ἐν τῇ σαφῇ, οὐδὲν οὕτω βαρὺ τὴν ψυχὴν, καὶ κατέλκε κατὰ τὴν κατὰ Μαρτ. κεφ. ι. α. σίχ. 30.)“
„ὡς ἀμαρτίας σωτὴρ, εἰδὲ οὕτω πτεροὶ καὶ μετέωρον

λόγος ἔπος δὲ εἶναι διχῆ, ἀλλὰ εἶναι μία προειδήσις· λέγει γὰρ εἰς αὐτούς· ὅτι ἐὰν εἰρυνώδετε, βέβαια ὁ Θεὸς θέλει εἶναι μετὰ ὑμᾶς. Λέγεται δὲ ὁ Θεός, Θεὸς ἀγάπης, ἡ διὰ τὴν εἶναι αἰτία καὶ πηγὴ τῆς ἀγάπης, ὡσαύτως ὁ Θεὸς ἔδειξε τὴν ἀγάπην εἰς ὑμᾶς μετὰ ὑπερβολῆς· ἢ διὰ τὴν, ὅπως εἶναι ἡ ἀγάπη, ἐκεῖ καὶ ὁ Θεὸς εἶναι, καὶ φαίνεται, ὡς Δεσπότης ταύτης καὶ Κύριος· ὁμοίως ὁ Θεὸς λέγεται καὶ Θεὸς τῆς εἰρήνης, ἡ διὰ τὴν εἶναι αἰτία καὶ πηγὴ τῆς εἰρήνης, ἡ διὰ τὴν εἰρυνώδετε τὰ ἐν οὐρανῷ καὶ τὰ ἐπὶ γῆς, ἡ διὰ τὴν εἶναι τὴν κτῆματός τῆς εἰρήνης Δεσπότης καὶ Κύριος (1).

12. „Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ“.

Ασπάσασθε, λέγει, ὡς τὸν ἄλλον σας μετὰ φίλημα ἁγιον, ὡσαύτως οἱ ἀδελφοὶ φιλεῖτε τὰς ἀδελφὰς, καὶ οἱ γονεῖς τὰ παῖδιά, καὶ τὰ παῖδιά τὰς γονεῖς, καὶ ὅχι μετὰ φίλημα ὑπερβολὴν καὶ δολερὸν, καθὼς ὁ Ἰσάβ ἐφίλησε τὸν Χριστόν (2)· ἐπειδὴ διὰ τὸ φιλεῖν ὡς τὸν ἄλλον, ἵνα μετὰ τὸ ἔξωθεν φίλημα τὸ σῶμα, ἀνάψωμεν τὴν εὐδοκίαν ἀγάπης τῆς καρδίας μας περισσώτερον· δι' ὅ,τι ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα μέλη τῆς αὐθράπε, τὸ σῶμα εἶναι ὅπου περισσώτερον ἐνόνει καὶ συνάπτει τὰς ψυχὰς τῶν φιλεμενῶν· διὰ τὸ, καὶ ὅταν τινες φίλοι λείπουν πολὺν καιρὸν εἰς μακρινὸν τόπον, καὶ ἐπαναγυρεύσαντες αὐταμώσῳσι, φιλεῖνται εἰς τὸ σῶμα ὡς τὸν ἄλλον, διὰ τὸ εἶδεν μετὰ τὸ ἔξωθεν φίλημα τὸ σῶμα τὴν εὐωσιν ὅπως ἔλαβον ἔσωθεν αἱ ψυχαὶ τῶν· καὶ κατὰ ἄλλο δὲ νόημα, κἀμνησι τὸ ἁγιον φίλημα οἱ Χριστιανοί, καθὼς τὰς παραγγέλλει ὁ Ἀπόστολος· ἐπειδὴ ὡς λέγει ὁ Θεὸς Χρυσόστομος, καθεὶ Χριστιανὸς εἶναι Ναὸς τοῦ Θεοῦ Πνευματικὸς, καὶ Ἅγιος, ὡς λέγει ἄλλα καὶ ὁ Παῦλος· „ὁμοίως ὡς Ναὸς Θεοῦ ζῶντος“· (β'. Κοριν. 5'. 16.) ἐπειδὴ καὶ ἔχει μέσα εἰς τὴν καρδίαν καθεὶ Χριστιανὸς τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος· πόρτα δὲ καὶ πρόθυρον τοῦ Ναοῦ ποῦτε τὰ πνευματικὰ, ἡτοι τῆς καρδίας τῆς Χριστιανῆς, εἶναι τὸ σῶμα· ὅθεν καθὼς οἱ Χριστιανοὶ συνεισίστανται εἰς τὴν φιλεῖν ἔξωθεν τὰς πόρτας καὶ τὰ πρόθυρα τῆς αἰσθητῆς Ναοῦ, ὅταν δεισκύνουν αὐτὸν κεκλεισμένον, ἄλλοι μὲν σκύπτοντες καὶ φιλεῖντες ἀμέσως τὰς πόρτας αὐτὰς, ἄλλοι δὲ, πλανήοντες μὲν μετὰ τὸ χεῖρ τὰς πόρτας τῆς Ναοῦ, καὶ τὰ πρόθυρα, ἔπειτα δὲ, φιλεῖντες τὸ χεῖρ ὅπως ἐπίστανται αὐτὰ, διὰ ἁγιασμόν τῆς· ποικιλοτρόπως, ἐπειδὴ καὶ ὁ Πνευματικὸς Ναὸς, ἡτοι ἐπειδὴ καὶ ἡ καρδία τῶν Χριστιανῶν εἶναι κεκλεισμένη, διὰ τὸ φιλεῖνται ὡς μετὰ τὸν ἄλλον εἰς τὴν ἔξωθεν σῶμα, διὰ τὸ ἁγιασθῆναι· ὡσαύτως ὅπως τὸ σῶμα, εἶναι ἡ πόρτα, καὶ τὸ πρόθυρον, διὰ μέσα τῶν ὁποίων ἐμβαίνει ὁ Χριστὸς μέσα εἰς τὸν Πνευματικὸν Ναόν, ἡγουν μέσα εἰς τὴν καρδίαν τῶν Χριστιανῶν ὅταν κοινωνῶν τὰ Ἅγια Μυστήρια, τὸ σῶμα δηλαδή, καὶ τὸ αἷμα τῆς Χριστοῦ. Παραγγέλλει δὲ πρὸς τέτοις ὁ Παῦλος εἰς τὰς Χριστιανὰς εἰς τὴν φιλεῖνται μετὰ φίλημα ἁγιον, ἡγουν ἁγνόν, καὶ καθαρὸν ἀπὸ καθεὶ πάθος· καὶ ὅχι μετὰ φίλημα σαρκικόν, ἀκαθάρτον καὶ μεμολυσμένον, ὁποῖον εἶναι τὸ ἐμπαθές, καὶ ἐρωτικόν (3).

„Ἀσπά-

(1) Ὅρα καὶ πᾶσι „ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης ἔσται μετὰ ὑμᾶς“ (Φιλιπ. 4'. 9.) καὶ τὴν ὑποσημείωσιν εἰς αὐτὸν.

(2) Καθὼς καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Ἀρχιερατὴς τοῦ Δαβὶδ, δολίμως ζητήσας νὰ φιλήσῃ τὸν Ἀμειοαῖ, ἀντὶ τὴν τὸν φιλήσῃ, ἐδανάπησεν αὐτὸν μετὰ τὴν μάχαιραν ὅπου ἔβατα εἰς τὸ χεῖρ κρυφίως· „Καὶ ἔπεν Ἰωάννης τῷ Ἀμειοαῖ· εἰ ὑγιαίνεις ὡς ἀδελφεῖ; καὶ ἐκράτησεν ἡ δεξιὰ Ἰωάννης τοῦ πύργου Ἀμειοαῖ τὴν καποφιλήσῃ αὐτὸν· καὶ Ἀμειοαῖ οὐκ ἐφυλάξατο τὴν μάχαιραν τὴν ἐν τῇ χειρὶ Ἰωάννης· καὶ ἔπασεν αὐτὸν ἐν αὐτῇ· Ἰωάννης εἰς τὴν Ἰωάννην, καὶ ἐξεχύθη ἡ κοιλία αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν, καὶ οὐκ ἐδυνάτευσεν αὐτὸν, καὶ ἀπέθανε“· (β'. Βασιλ. 2'. 9.)

(3) Διὰ τὸ λέγει ὁ Χρυσόστομος Ῥήτωρ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς, καὶ χαρμάνιμος Ἰωάννης· „Καὶ γὰρ οὐχ ὡς ἐσυχνε τὸ σῶμα ἡμῶν τιτίμνεται δεχόμενον τὸ σῶμα, τὸ Δεσποτικόν· διὰ τοῦτο μέλιστα ἐνταῦθα φιλοῦ-

μεν· ἀκνέωσαν οἱ αἰσχροὶ φθεγγόμενοι, οἱ λοιδοροὶ ἐξαγοντες, καὶ φελεπείωσαν, οἷον κατωσυχύνουσι τὸ σῶμα· ἀκνέωσαν οἱ αἰσχροὶ φιλοῦντες· ἀκνέωσαν οἱ αἰσχροὶ ἐχρησε διὰ τοῦ σῶματος· ὁ Θεὸς, καὶ φυλάξον αὐτὸν ἀκηλίδωτον“· Ὅθεν καὶ ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ἔχεν ἀρχαιοσύνην σωθήσαν, νὰ ἀσπάζονται ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ οἱ ἐν τῇ λειτουργίᾳ εὐρισκόμενοι, μετὰ φίλημα ἁγιον· λέγει γὰρ τὸ 13'. Κεφάλαιον τοῦ β'. Βιβλίου τῶν Ἀποστολικῶν Διαταγῶν· „λεγεῖται ὁ παρεὼς τῷ Ἀρχιεπίσκοπῳ, μηδὲς κατὰ τινος, μηδὲς ἐν ὑποκομῇ“· Καὶ πάλιν „ἀσπάζεσθωσαν ἀλλήλους οἱ ἄνδρες· καὶ ἀλλήλους αἱ γυναῖκες ὡς ἐν Κυρίῳ φίλημα“· Τοῦτο τὸ ἴδιον λέγει καὶ ὁ 13'. Κεφάλαιον τῆς ἐν Λαοδικαῖς· „μετὰ τὸ πρεσβυτέρους δύναι τῷ Ἐπισκόπῳ τὴν εἰρήνην, (ἡτοι τὸν ἐν Χριστῷ ἀσπασμόν) ὡς τὸ πρὸς λαϊκούς, τὴν εἰρήνην διδόναι· καὶ ὡς τὴν ἁγίαν Προσφορὰν ἐπιτελεῖσθαι“· ἀλλὰ καὶ ὁ 26ος Ἰωάννης τὸ πρὸς συναγωγὰς λογι-

ἄμποτε τὰ διαφυλαττώμεθα καὶ ἡμεῖς, κρατῶντες τὰ δόγματα τῆς Πίσεως, καὶ δείχνον-
τες διὰ τῶν ἔργων καθαρὰν καὶ ἀδιάφθορον πολιτείαν, διὰ τὰ εἰμεθα τέλειοι τῇ ἀλη-
θείᾳ, ἔχοντες καλῶς καὶ ὑγιᾶς καὶ κατὰ τὰ δύο, καὶ φαινόμενοι δέλοιοι τέλειοι τῷ τελεῖν
ἐν Τριᾷδι Θεῷ· ᾧ ἡ δόξα εἰς τὰς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν (1).

„διηρημένα, καὶ διάφορα τὰ διδόμενα σημαίνει ὁ Ἀ-
ποστολος· ἀπὸ ὅτι τὰ διδόμενα, ἐν Τριᾷδι δίδονται,
καὶ τὰ πάντα ἐξ ενός Θεοῦ“. (παρὰ τῷ Α. Τόμ. τῷ
Βρυσηνίᾳ Λογ. δ'. σελ. 68.) Σημειῶσαι δὲ καὶ τὸ
ὅτι τὸ „ἡ χάρις τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ“, καὶ τὰ
λοιπὰ, εἶναι ἀσπασμός τῷ Παύλῳ, πῶν ὁποῖον ἰδιο-
χάρως ἔγραφεν ἐν πάσῃ Ἐπιστολῇ, κατὰ τὸν Θεο-

δώριον· καὶ εἶναι ἀντὶ τοῦ „ἐρρώσθε“, ὅπου ἡμεῖς
σῶρα γράφομεν ἐν τῷ τέλει τῶν Ἐπιστολῶν· καὶ
ὅρα εἰς τὸ τέλος τῆς πρὸς Θεσσαλονικῆς β'.

(1) Ἡ πρὸς Κορινθίους δεύτερα αὐτῇ Ἐπιστολῇ ἐ-
γράφη ἀπὸ Φιλίππων τῆς Μακεδονίας, διὰ Τίτου καὶ
Λαχά, ἡ μάλλον αὐτῶν, Βαρνάβα· καὶ ὅρα εἰς τὸ ἡ-
κεφ. τῆς παρύσης, Στίχ. 19.

ΠΑΥΛΟΥ

ΤΟΥ ΕΝΔΟΞΟΥ ΚΑΙ ΠΑΝΕΤΦΗΜΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΑΙ ΔΕΚΑΤΕΣΣΑΡΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

Θεοφυλάκτῃ Ἀρχιεπισκόπῃ Βελγαρίας Ἑρμυνείᾳ εἰς τὴν πρὸς Γαλάτας τῇ Ἀποστόλῃ
Παύλου Ἐπιστολῇ, μεταφρασθεῖσα εἰς τὸ ἀπλοῦν.

Ὑπόθεσις τῆς πρὸς Γαλάτας Ἐπιστολῆς (1) κατὰ τὸν Χρυσόστομον,
Θεοδώριτον, Θεοφύλακτον, καὶ Οἰκουμένιον.

Η αἰτία διὰ τῇ ὁποίᾳ ἔγραψεν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος τῇ παρούσῃ Ἐπιστολῇ, εἶναι αὕτη· οἱ Γαλάται (2) ἐδιδάχθησαν πρότερον ἀπὸ τὸν Παῦλον, καὶ ἐπίσταντες εἰς τὸν Χριστόν· ἀφ' οὗ δὲ ὁ Παῦλος ἀνεχώρησεν ἀπὸ αὐτῶν, οἱ ἔξ Ἑβραίων πιστεύσαντες, κρατοῦντες ἀκόμη τὸν παλαιὸν Νόμον, ὅμῃ δὲ καὶ θέλοντες νὰ εἶναι, καὶ νὰ ὀνομάζονται διδάσκαλοι, ἐδίδασκον τὰς ἐπιλοίπας Χριστιανὰς Γαλάτας, ὅτι πρέπει νὰ περιτέμνῃνται, καὶ νὰ φυλάττῃν τὰς ἐορτὰς τῶν Σαββάτων, καὶ τὰς νεομηνίας, καθὼς ὁ Νόμος διδάσκει, προβάλλοντες εἰς αὐτὰς, ὅτι καὶ ὁ Κορυφαῖος Πέτρος καὶ οἱ μετ' αὐτῶν Ἀπόστολοι, δυνάμει ἐμποδίζον τὰς ποιαύτας νομικὰς παρατηρήσεις, καὶ ἔθιμα. Καὶ ἀληθῶς ἐκεῖνοι δυνάμει ἐμπόδιζον αὐτὰ, ὅχι ὅμως διὰ τὸ τὰ ἐδογματίζαν καὶ τὰ ἔλεγον πῶς εἶναι καλὰ καὶ ἄξια νὰ φυλάττωνται· ἀλλὰ διὰ τὸ ἐσυγκατέβαινον εἰς τὴν ἀσθενείαν τῶν νεοφωτίστων Ἰουδαίων, εἰς τοὺς ὁποίους ἐκήρυττον. Ὁ δὲ Παῦλος, μετὰ τὸ νὰ ἐκήρυττεν εἰς τὴν Ἑθνην, δυνάμει εἶχε χρεῖαν νὰ κάμῃ ποιαύτῃ συγκατάβασιν· ὅταν δὲ χρεῖαν ἔλαβε, τότε καὶ αὐτὸς ἐσυγκατέβη, καὶ περιέτεμε τὸν Τιμόθεον, (Πράξ. 15. 3.) καὶ ἡγήσθη αὐτὸς ὁ ἴδιος κατὰ τὸν παλαιὸν Νόμον· (Πράξ. κα. 26.) ἀλλ' οἱ ἀπατεῶνες ἐκεῖνοι, οἱ ἔξ Ἰουδαίων λέγω πιστεύσαντες, μὴ λέγοντες τὰς αἰτίας ταύτας τῆς συγκαταβάσεως, διὰ τὰς ὁποίας ὁ Πέτρος, καὶ οἱ περὶ αὐτὸν Ἀπόστολοι δυνάμει ἐμπόδιζον τὰ νομικὰ ἔθιμα, ἐπλάγουν τὰς ἀπλοϊκωτέρους Γαλάτας, καὶ εἰς κατηγορίαν τῷ Παύλῳ ἔλεγον, ὅτι αὐτὸς ποτὲ μὲν περιτέμνει, ποτὲ δὲ πάλιν ἀνατρέπει τὴν περιτομήν, καὶ ἄλλοτε ἄλλα κηρύττει.

Καὶ

(1) Ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη ἔγραψεν, κατὰ τὸν Μελέτιον, ἔτη κ γ' μετὰ τῇ Ἀνάκλησιν, ὀλίγον τι πρότερον ἀπὸ τῇ πρὸς Ῥωμαίους, ἢ κατ' ἄλλους ἀλλως. Τόμ. α'. σελ. 41. πρὸς Ἐκκλησίαν Ἱερουσάλης.

(2) Σημειώσαι ὅτι Γαλάται ὀνομάζονται ἀπὸ τῇ ἐν τῇ Ἀσίᾳ εὐρισκομένην Γαλατίαν· ἡ δὲ Γαλατία πάλιν ὀνομάσθη ἀπὸ τῶν ἐν τῇ Δύσει Γάλλων, ἡτοι πᾶς τῶν λεγομένων Φρεντζέζων, καὶ ὅ,τι οἱ Γάλλοι ἐξελθόντες ἐκ τῆς Γαλτίας, ὁδηγῶν ὄντος αὐτοῖς τοῦ

Βρέννου, ἐμετοίκησαν εἰς τὴν ἐν τῇ Ἀσίᾳ Γαλατίαν, καὶ εἰς ἄλλους τόπους· ὅθεν ἡ Γαλατία αὕτη ἐκαλεῖτο πρότερον Γαλλογρακία, ἢ Γραικογακία, καὶ ὕστερον ὀνομάσθη Γαλατία. (Μελέτ. Γεωγραφ. Σελ. 67.) Καὶ τῷ δὲ ἀκόμη σημειώσαι, ὅτι καὶ αὐταὶ αἱ Γαλλίαι, Γαλατία ὀνομάζονται, κατὰ τὰς ἐξωθεν, ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος, πρὸς τὰς ὁποίας ἐπορεύθη ὁ Κρησκῆς. (β'. Τιμόθ. δ'. 10.)

Καὶ ἐπαύω εἰς ὅλα ἔλεγον, ὅτι δεῦν πρέπει νὰ παιδῶμεθα εἰς τὸν Παῦλον, ὁ ὁποῖος ἔτε τὸν Χριστὸν εἶδε σωματικῶς, οὔτε ἐσάθη Μαθητὴς ἀμέσως τῷ Χριστῷ· ἀλλὰ εἶναι Μαθητὴς τῶν Μαθητῶν καὶ Ἀποστόλων τῷ Χριστῷ· εἰς δὲ τὸν Πέτρον καὶ τὰς περὶ αὐτὸν Ἀποστόλους, πρέπει νὰ ἀκολουθῶμεν, καὶ τὰ παρ' αὐτῶν γινόμενα νὰ δεχώμεθα.

Διὰ ὅλα ταῦτα λοιπὸν, ἀνάψας τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὸν ζῆλον ὁ Μακάριος Παῦλος, ἔγραψε τὴν παρῶσαν Ἐπιστολὴν, ὅχι μὲ ἀλλων χεῖρας, ὑπαγορεύοντας, καθὼς ὑπαγόρευον ὅλας τὰς ἄλλας πρὸς Ἐπιστολάς· ἀλλὰ μὲ τὰς ἰδίας ἀγίας τοῦ χεῖρας, καθὼς μόνος τὸ λέγει· „ἴδετε πηλίκους ὑμῖν γράμμασιν ἔγραφα τῇ ἐμῇ χερί.“ (Γαλ. 5. 11.)

(1). Καὶ τὸ μὲν Προαίμιον, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καὶ Θεοφύλακτον, γράφει μὲ θυμὸν πολὺν, καὶ σχεδὸν ὅλῳ τῷ Ἐπιστολῷ· δι' ὅ,τι τὸ νὰ φαίνεται τινὰς πάντοτε πρῶτος καὶ ἡμερος εἰς τὰς μαθητὰς ἐκείνας ὅπου χρειάζονται ἐπίπληξιν, δεῦν εἶναι ἴδιον Διδασκάλου ἀληθινῶς ὅπου θέλει νὰ ἀφελήσῃ τὰς μαθητὰς τὰ· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος, μακαρίσας πρῶτον τὸν Πέτρον, ὑπερον τὸν ἐπετίμησε λέγων· „ὑπάγε ὀπίσω μου Σατα· νᾶ, ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τῷ Θεῷ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων.“ (Ματθ. 15. 17.) ὁμοίως καὶ „τὰς ἄλλας τὰς μαθητὰς ἀσυμέτως ὠνόμασε λέγων· „ἀκριβῶς καὶ ὑμεῖς ἀσύμετοί εστε.“; (Ματθ. 16. 16.) πιεστροπῶς λοιπὸν καὶ ὁ Παῦλος μὲ αὐστηρότητα ἔγραψε καὶ πρὸς τὰς Κορινθίους πρότερον, καὶ πρὸς τὰς Γαλάτας τῆς πύρας· καὶ πρῶτον μὲν ἀποκρίνεται πρὸς ἐκεῖνο ὅπῃ ἐκεῖνοι οἱ ἀπατεῶνες ἔλεγον, διὰ νὰ ἀναιρέσουν τὴν τῷ Παύλῳ καλὴν ὑπόληψιν καὶ τὸ ὄνομα, ὅτι δηλαδὴ, οἱ μὲν ἄλλοι Ἀπόστολοι εἶναι Μαθηταὶ τῷ Χριστῷ, ὁ δὲ Παῦλος εἶναι τῶν Μαθητῶν τῷ Χριστῷ καὶ Ἀποστόλων Μαθητὴς, καὶ ὅχι τῷ Χριστῷ· ἔπειτα ἐπαινεῖ αὐτὰς διὰ τὴν γνησίαν Πίσιν καὶ ἀγάπην ὅπῃ ἔχον εἰς τὸν Χριστόν· καὶ ὑπερον κατηγορεῖ αὐτὰς, διὰ τὸ ὡς ἀνόητοι ἐμεταβάλλθησαν.

Γράφει δὲ καὶ περὶ τῷ Νόμῳ, καὶ πῶς κατὰ τὸν Ἀβραάμ Πίσεως, καὶ ἀποδείχνει πόσον ἀπὸ τὸν Νόμον, ὅσον καὶ ἀπὸ τὰς γυναικας τῷ Ἀβραάμ, ὅτι ἡ περιτομὴ καὶ ὅλα τὰ τῷ Νόμῳ, ἐδόθησαν μέχρι καιρὸς τινος, καὶ μετὰ ταῦτα ἔπαυσαν μὲ τὴν παρουσίαν τῷ Χριστῷ· καὶ ταῦτα ἀποδείξας, συμβαλεῖται αὐτὰς νὰ μὴ προσέχων εἰς τὰ λόγια ἐκείτων τῶν ἀπατεῶνων, ἀλλὰ νὰ φυλάττων τὴν εἰς Χριστόν Πίσιν καὶ χάριν, ἥτις καταργεῖ τὴν κατὰ σάρκα περιτομὴν, καὶ ἔττι, παραινέσας αὐτὰς εἰς τὰ ἥθη καὶ εἰς τὸν βίον, τελειῶνοι τὴν Ἐπιστολὴν (2).

ΕΡ-

(1) Οὐ μόνον δὲ τὴν Ἐπιστολὴν αὐτῇ, ἀλλὰ καὶ τὴν πρὸς Φιλήμονα ἰδίαν χερσὶν ἔγραψεν ὁ εὐθὺς Ἀπόστολος· καὶ δηλοῖ αὐτὸ λέγων· „ἐγὼ Παῦλος ἔγραφα τῇ ἐμῇ χερί· ἐγὼ ἀποτίσω.“ (Πρὸς Φιλ. 19.)

(2) Σημειώσω ὅτι ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη εἶναι ὁγδόη κα-

τὰ τὴν πῆξιν, καὶ τὰς χρόνας, καθ' ἃς ὁ Παῦλος ἔγραψε τὰς Ἐπιστολάς τας, δηλαδὴ μετὰ τὰς β. πρὸς Θεσσαλονικαῖς, καὶ τὰς β. πρὸς Κορινθίους, καὶ τὴν πρῶτην πρὸς Τιμόθεον, καὶ τὴν πρὸς Τίτον, καὶ τὴν πρὸς Ῥωμαίους, καθὼς λέγει ὁ Θεοδώριτος ἐν τῷ προοιμίῳ τῶν τῷ Παύλῳ Ἐπιστολῶν.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ ΓΑΛΑΤΑΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

1. „Παῦλος Ἀπόστολος, οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων, ἐδὲ δι' ἀνθρώπου“.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Παρόθεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης ἀναίρει ὁ Παῦλος πῶς δεῖ εἶναι Μαθητῆς καὶ Ἀπόστολος τῶν ἀνθρώπων· δι' ὃ, τι λέγει, πῶς δεῖ ἐκλεῖσθαι ἀπὸ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἀνωθεν καὶ ἀπὸ τῶν Οὐρανῶν· καὶ ὅχι διὰ μέσσω τινος ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐπειδὴ, ἐβάπτισεν μὲν αὐτὸν, Ἀνανίας ὁ Ἀπόστολος, ἀλλὰ δεῖ ἐκλεῖσθαι καὶ αὐτὸν ἐκεῖνος εἰς τὴν Πίσιν, καὶ τὸ Ἀποστολικὸν ἐπάγγελμα· ἀλλὰ ὁ Χριστὸς τὸν ἐκλεῖσεν ἀπὸ τῶν Οὐρανῶν ἐν τῇ καιρῷ τῇ μεσημερίᾳ, διὰ τῆς ὑπὲρ ἡλίου λαμπρότης φοβερᾶς ὀπτασίας ἐκείνης. (Πράξ. 9.) Διὰ τὴν δὲ, δεῖ εἶπε, Παῦλος κλητὸς, καθὼς γράφει εἰς τὴν πρὸς Ῥωμαίους, καὶ πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολῶν, ἀλλὰ εἶπεν Παῦλος Ἀπόστολος· διὰ τὴν περὶ τούτου ἦτον ὅλη ἡ ὑπόθεσις τῆς λόγου, μὲν τὸ νὰ ἔλεγον οἱ ὅτι Ἰουδαίων νεωστὶ πισεύσαντες, ὅτι ὁ Παῦλος ἐψηφίσθη ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων Ἀπόστολος, καὶ ὅχι ἀπὸ τῶν Χριστῶν ἀμέσως, ὡς προείπομεν εἰς τὴν ἀρχὴν ἐν τῇ ὑπόθεσι τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης. Εἰς τὸν λόγον λοιπὸν τῶν ἐναντιώμενος ὁ Παῦλος, ἔγραψε τὸ, Ἀπόστολος, δείχνωντας μὲν τὸ, ὅτι δεῖ ἦτον μαθητῆς τῶν ἀνθρώπων, ἔτε ἦτον ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ψηφισμένος Ἀπόστολος.

„Ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ Θεοῦ Πατρὸς, τὸ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν“.

Αἱ μὲν Πράξεις τῶν Ἀποστόλων φανερώνουσιν ὅτι ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐδιωρίσθη ὁ Παῦλος Ἀπόστολος· „λειτεργέντων γάρ φησιν, αὐτῶν τῷ Κυρίῳ, καὶ νηυστόνων, εἶπε τὸ „Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· ἀφορίσατε δὴ μοι πάντες Βαρνάβαν, καὶ τὸν Σαῦλον, εἰς τὸ ἔργον ὃ „προσκέκλημαι αὐτὸς“. (Πράξ. 13. 2.) Ἐδῶ δὲ λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι ἐδιωρίσθη Ἀπόστολος ὑπὸ τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, διὰ τὸ νὰ μάθωμεν ἡμεῖς, ὅτι μία εἶναι ἡ ἐξουσία Πατρὸς, Υἱοῦ, καὶ Ἁγίου Πνεύματος, τῆς ἀδιαίρετης καὶ ὁμοσυνῆς Ἁγίας Τριᾶδος. Ἀλλως τε δὲ, καὶ ἀπὸ τῶν Υἱῶν ἀπεσάλη· αὐτὸς γάρ εἶπε πρὸς αὐτὸν· „πορεύεσθαι ἐγὼ εἰς Ἑβραὶα μα- „κραν ὁξαποσελῶσε“. (Πράξ. 18. 21.) Σημείωσαι δὲ ὅτι ἡ, διὰ, πρόθεσις δέσκειται ἐδῶ καὶ ἐπὶ τοῦ Πατρὸς· καὶ ὅτι πρῶτον ὁ Υἱὸς ἐπάχθη ἀπὸ τῶν Πατέρων, διὰ ἐκείνης τῆς αἰρετικῆς, ὅπως περὶ ἐργάζονται ταῦτα· ἀδιάφορος γὰρ εἶναι κοινὰ εἰς τὸν Παῦλον ἡ τάξις τῶν προθέσεων, καὶ τῶν Θεῶν Προσώπων τῆς Ἁγίας Τριᾶδος, διὰ τὴν αὐτῶν ὁμοσυνότητα· ἀγκαλὰ καὶ ἡ φυσικὴ τάξις αὐτῶν πρέπει νὰ φυλάττεται ἀμετάθετος, καθὼς παρέδωκεν αὐτῷ εἰς ἡμᾶς ὁ Κύριος ἐπὶ τῷ Βαπτίσματι, ὡς γράφει ὁ Μέγας Βασίλειος, καθὼς ἀλλὰ-

ἀλλαχῇ εἶπομεν (1). Ἐν καιρῷ δὲ τῷ πρέποντι ἐνθυμᾶται ὁ Παῦλος τὸν θάνατον, καὶ τὴν ἀνάστασιν τῆ Χρυσῆ, διὰ τὴν πείσιν τῆς Γαλατίας, νὰ μὴ προσέχεν πλέον εἰς τὸν Νόμον, καὶ τὰ τῆς Νόμου ἔθιμα, ὡσαύτῃ ὅπως ὁ Νόμος δὲν ἐπροξένησεν εἰς αὐτὴς καμμίαν ὠφέλειαν· ἀλλὰ νὰ προσέχεν, καὶ νὰ πείθωνται εἰς τὸν Χρυσόν, ὅς τις ἀπέθανε, καὶ ἀνέστη διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς· καὶ ὅτι τὸ νὰ χωρίζονται, καὶ νὰ μακρύνει ἀπὸ τοῦτον διεργέτω, τὸν Χρυσόν δηλαδὴ, εἶναι ἔργον μεγαλωπίας ἀχαρείας. Λέγει δὲ ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ Πατὴρ ἀνέστησεν τὸν Χρυσόν ἀπὸ τῆς νεκρῆς, οὐ μὲν, διὰ τὴν ἀσθενή λογισμὸν τῶν Γαλατῶν, καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν εἰς τὸν Πατέρα ἀναφέρονται, ὡς εἰς ρίζαν καὶ αἰτίαν τῆς Θεότητος, ὅσα ὁ Υἱὸς ἐνήργει καὶ ἔκαμνε· ἐπειδὴ ὁ Υἱὸς δὲν ἦτον ἀδύνατος νὰ ἀναστήσῃ τὸν ἑαυτὸν τε, ὅς τις ἔδωκε δύναμιν εἰς τῆς ἄλλης ὅπως τὸν ἐπίσδυσαν, νὰ ἀναστάνειν νεκρῆς, ἀπὸ μοναχῶν τὴν σκιά τῶν σωμάτων τῆς. Διὰ τὸ καὶ εἶπε· „λύσατε τὸν Ναὸν τῶν, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν“.... ἐκεῖνος δὲ ἔλεγε περὶ τῆς Ναὸς τῆς σώματος αὐτῆς. (Ἰω. β'. 19.)

2. „Καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ πάντες ἀδελφοί“.

Ἐπειδὴ οἱ ἐξ Ἰουδαίων πισδύσαντες ἐκατηγόρουν τὸν Παῦλον, πῶς μόνος κηρύττει νὰ ἀθετῇται ὁ παλαιὸς Νόμος, καὶ τὰ νομικὰ ἔθιμα· διὰ τὸ δείχνει τώρα ἐδῶ ὅτι ἔχει πολλὰς ἄλλας ἀδελφούς καὶ συναποστόλους, συγκοινωνούς τῆς αὐτῆς γνώμης καὶ συμφώνους εἰς ὅσα γράφει ἐν τῇ Ἐπιστολῇ ταύτῃ.

„Ταῖς Ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας“.

Βλέπε, ὡς ἀναγνώσας, τὸν θυμὸν καὶ τὸν πόρον τῆς μακαρίας Παύλου· διὰ τὴν δὲ εἶπον, „τοῖς ἀγαπητοῖς, τοῖς ἡγιασμένοις, καὶ ταῖς Ἐκκλησίαις τῆς Θεῆς“ καθὼς ἔχει συνηθισθῆναι νὰ γράφῃ εἰς τὰς ἄλλας Ἐπιστολάς, ἀλλ' ἀπλῶς εἶπε „ταῖς Ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας“. Ἐπειδὴ δὲ καὶ εἶχον σχίσματα, καὶ ἐχωρίζοντο εἰς ἀπὸ τὸν ἄλλον, διὰ τὸ πρεπόντως Ἐκκλησίας πολλὰς αὐτὴς ὀνομάζει, καὶ ὅχι Ἐκκλησίαν μίαν· ὅμως δὲ ἐντροπιάζωντας αὐτὰς μὲν τὸ ὄνομα τῆς Ἐκκλησίας, τὰς παρακινεῖ νὰ ἔλθωσι εἰς εὐνοίαν καὶ συμφωνίαν· ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ὅπως εἶναι εἰς πολλὰ μέρη σχισμένοι καὶ χωρισμένοι, δὲν ἔμπορουν νὰ ὀνομαζέσθωσι μὲν τὸ ὄνομα τῆς Ἐκκλησίας, διὰ τὴν Ἐκκλησίαν θέλει νὰ εἴπῃ εὐνοίαν, καὶ συμφωνίαν, καὶ εἰς τὴν συνάθροισιν· καὶ ὅρα περὶ τὰς εἰς τὴν πρώτῃν πρὸς Κορινθίους, κεφ. α'. σίχ. 2.

3. „Χαίρει ὑμῖν καὶ εἰρήνῃ“.

Ἐπειδὴ οἱ Γαλάται ἐκινδύνουν νὰ ξεπέσουν ἀπὸ τῆς χάριος τῆς Θεῆς, μὲν τὸ νὰ ἐπρόσσεχον εἰς τὸν παλαιὸν Νόμον, καὶ τὰς τῆς Νόμου παρατηρήσεις, διὰ τὸ ὅτι ὁ Παῦλος ἐδῶ εὐχεται εἰς αὐτὴς τὴν χάριν τῆς Θεῆς· πάλιν δὲ ἐπειδὴ οἱ Γαλάται ἔκαμαν τὸν ἑαυτὸν τῆς ἐχθρὸν μὲν τὸν Θεόν, θέλοντες νὰ συστήσουν τὰ τῆς Νόμου, τὰ ὅποια ὁ Θεὸς κατήργησε καὶ ἔπαυσε, διὰ τὸ μὲν τὸ ὄνομα τῆς εἰρήνης ἐπαναγυρίζει πάλιν αὐτὴς ὁ Παῦλος εἰς τὴν μετὰ τῆς Θεῆς εἰρήνῃ. (Ὁρα καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῆς χάριος ὑμῖν εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους α'. κεφ. α'. σίχ. 3.)

„Ἀπὸ Θεοῦ Πατρός“.

Ὁ Θεός, λέγει, ἔγινε Πατὴρ ἐδικός μας· ἀπὸ ποίαν αἰτίαν; ἀπὸ τὸν Νόμον, εἰς τὸν ὅποιον εἰσεῖς οἱ Γαλάται προσέχετε χάσκοντες, ἢ ἀπὸ τὸ Βάπτισμα τῆς Χρυσῆ; φανερὸν δὲ ἀπὸ τὸ Βάπτισμα τῆς Χρυσῆ· λοιπὸν πῶς εἰσεῖς ἀποσρέψετε τὸν διεργέτω σας Χρυσόν; Σημειώσεται δὲ τὸ „ἀπὸ Θεοῦ Πατρός“ γεγραμμένον χάρις τῆς ἁγίας, διὰ ἐκείνης ὅπως λέγεται κατώτερον τὸν Υἱόν, μὲν τὸ νὰ λέγῃ αὐτὸν ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης Θεόν, χάρις ἁγίας· „Καὶ Θεὸς ὡς ὁ Λόγος“. (Ἰωάν. α'. 1.)

„Καὶ“

(1) Ὁρα περὶ τούτου ἐν τῇ ὑποσημείωσιν αὐτῇ· „ὁ δὲ αὐτὸς Θεὸς ὁ ἐνεργῶν πᾶσι καὶ πάντα ἐν πᾶσι“. (α'. Κορινθ. ιβ'. 6.)

„Καὶ Κυεῖς ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ“.

Δὲν εἶται, λέγει, ὁ Γαλάται, Κύριος ἡμῶν πῶν Χριστιανῶν ὁ Νόμος, εἰς τὸν ὁποῖον ἐσεῖς προσέχετε· ἀλλὰ εἶναι Κυεὶς μας, ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Καὶ αὐτὰ δὲ πᾶ ὀνόματα τοῦ Κυεῖς, εἶναι δηλωτικὰ καὶ παραστατικὰ τῆς ἀεργεσίας ὅπῃ μᾶς ἔκαμν. Ἰησοῦς γὰρ ὀνομάζεται, διὰ τὴν μᾶς ἔσωσεν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, καθὼς εἶπεν ὁ Ἀγγελος· „αὐτὸς γὰρ „σώσει τὸν λαὸν αὐτὸν ἀπὸ πῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν“ (Ματθ. α. 21.) Καὶ Χριστός δὲ ὀνομάζεται ἀπὸ τῶν χρίσιν τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, τῷ ὁποῖον ἐχρίσθη διὰ λόγον μας, ἀγιάσας ὅλῳ τῷ ἐδικλῷ μας φύσιν διὰ μέσον τῶ προσλήμματός τε, καὶ χαρίσας εἰς ἡμᾶς τὸ νὰ ὀνομαζώμεθα ἀπὸ τὸ ὄνομά τε Χριστιανοί (1).

4. „Τῷ δόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν“.

Ιδὲ πῶς ἐδῶ λέγει ὁ Παῦλος ὅτι ὁ Χριστός ἔδωκε τὸν ἑαυτὸν τε θεληματικῶς καὶ ὀφειστικῶς διὰ τῆς ἁμαρτίας μας· λοιπὸν δεῖ ὑπάργειν εἰς τὴν οἰκονομίαν, καθὼς ἔλεγον οἱ Ἀρειανοί, ὡσαύτως δὲ ὅτι. Ὅταν λοιπὸν ἐσὺ ἀκούῃς ὅτι ὁ Χριστός ἐδόθη ἀπὸ τὸν Πατέρα, „Παιδίον γὰρ φησὶν ἐγενήθη ἡμῖν Τίς, καὶ ἐδόθη ἡμῖν“ (Ήσ. θ'. 6.) ἐπιόησον διὰ τῆς δόσεως ταύτης, τῷ δόδοιαν καὶ θέλῃσιν τῷ Πατρός, καθὼς καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος εἶπε· „τῷ δόδοιαν τῷ Πατρός, ἀποσολῶ εἶναι νόμισον“ (Λόγ. εἰς τὰ Γενέθλ. καὶ εἰς τὸ Πάσχα.) Ἐδωκε λοιπὸν ὁ Χριστός τὸν ἑαυτὸν τε θεληματικῶς διὰ τὴν ἐλδοθεράσῃ ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἀπὸ τῆς ὁποίας ὁ Νόμος δεῖ ἐδύετο νὰ μᾶς ἐλδοθεράσῃ· πῶς λοιπὸν ἐσεῖς οἱ Γαλάται, ἀφήκατε τὸν ἐλδοθερωτικὴν σας Χριστόν, καὶ προσέχετε εἰς τὸν Νόμον, ὁ ὁποῖος δεῖ σᾶς ὠφέλησε τίποτε;

„Ὅπως ὤξέληται ἡμᾶς ἀπὸ τῷ ἐνεσῶτος αἰῶνος πονηρῷ“.

Εἰδὲ εἰς τὸ ρητὸν πῶς πηδῶσιν οἱ αἵρετικοὶ Μανιχαῖοι, καὶ λέγουσιν· ὅτι, νὰ ὅπῃ ὁ Ἀπόστολος ὠνόμασε πονηρὸν τὸν ἐνεσῶτα αἰῶνα, ἥτοι τῷ παρῶσαν ζωὴν μας. Πλὴν δεῖ ἔχει ἔγω τὸ ῥήμα, καθὼς αὐτοὶ οἱ φρενοβλαβεῖς λέγουσι· διὰ τὴν ἡμέραν αὐταὶ κατ' ἑαυτὰς εἶναι πονηραὶ καὶ κακαί· ἐπεὶ τί πονηρίαν ἔχει ὁ δρόμος, καὶ ἡ κίνησις τοῦ ἡλίου, τῷ ποιῶντος τὰς ἡμέρας καὶ χρόνους; ἡ ποίαν κακίαν δύναται νὰ ἔχη τὸ διάστημα τῶν ἡμερῶν; βέβαια εἰς μίαν· ἔτε, λέγω, αἱ ἡμέραι εἶναι κακαὶ κατ' ἑαυτὰς, ἔτε ἡ παρῶσα ζωὴ μας εἶναι κακὴ καὶ πονηρὰ κατ' ἑαυτήν· πῶς γὰρ αὐτὴ εἶναι πονηρὰ, μὲ τῷ ὁποῖον γνωρίζομεν τὸν Θεόν, καὶ μὲ τῷ ὁποῖον ἐργαζόμεθα τὰς ἐπιτολάς τε, καὶ φιλοσοφῶμεν περὶ τῶν μελλόντων πραγμάτων; Αἰῶνα λοιπὸν πονηρὸν ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὰ πονηρὰ ἔργα, καὶ τῷ πονηρῷ καὶ διεφθαρμένῳ προαίρεσιν τῷ ἀνθρώπῳ, ἀπὸ τῶν ὁποίων τὰ ἔργα γίνονται· διὰ τὴν καὶ ἡμεῖς ἐτὶ συνεκρίνομεν νὰ λέγωμεν, κακὴν ἡμέραν εἶχον σήμερον, κατηγοροῦντες μὲ τῷ, ὅχι τῷ ἡμέραν, καὶ τὸν καιρὸν, ἀλλὰ τῷ περὶ τῶν, καὶ πρᾶξιν, καὶ δυσυχίαν, ὅπῃ μᾶς ἠκολέθησαν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ (2). Ὅθεν ὁ Χριστός δεῖ ἀπέσαι, διὰ νὰ μᾶς θανατώσῃ, καὶ νὰ μᾶς ἐκβάλῃ ἀπὸ τῆς παρῶσαν ζωῆς, καθὼς οἱ Μανιχαῖοι φλυαροῦσιν· ἀλλὰ διὰ νὰ μᾶς ἐλδοθεράσῃ ἀπὸ τῶν πονηρῶν ἔργων. Ἐπεὶ γὰρ εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι ὁ Χριστός ἔδωκε τὸν ἑαυτὸν τε διὰ νὰ μᾶς ἐλδοθεράσῃ ἀπὸ τῶν προγεγοτότα καὶ ἀπερασμῶνα ἁμαρτημάτων μας, διὰ τῷ λέγει ἐδῶ τώρα, ὅτι καὶ εἰς τὸ μέλλον μᾶς ἔδωκεν ἀσφάλειαν καὶ σιγερότητα νὰ μὴ ἁμαρτανώμεν, καὶ μᾶς ἐλδοθεράσῃ ἀπὸ τῶν πονηρῶν καὶ φαυλόβιον ζωῆς· ὁ Νόμος δὲ, εἰς τὸν ὁποῖον ἐσεῖς οἱ Γαλάται προσέχετε, ἔτε τὰ ἀπερασμῶνα ἁμαρτημάτων μας ὀξάλειψεν, ἔτε μᾶς ἐδυναμῶντε νὰ μὴ ἁμαρτανώμεν εἰς τὸ μέλλον (3).

„Κα-

(1) Περὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ, ὅρα εἰς τὸ α. κεφ. καὶ ἰ. σίχ. τῆς πρὸς Ῥώμ. ἐν τῇ ὑποσημείωσιν.

(2) Ὅρα καὶ τῷ ἑρμηνείαν τῷ „ὅτι αἱ ἡμέραι „πληροῦνται““ (Ἐφ. ἰ. 16.)

(3) Ὅρα καὶ τῷ ἑρμηνείαν καὶ ὑποσημείωσιν τοῦ „ἁμαρτία γὰρ ὑμῶν ἡ κυριότης“ οὐ γὰρ ἐστὶν ὑπό νόμον, ἀλλ' ὑπό χάριν“ (Ῥώμ. ῑ. 14.)

„Κατὰ τὸ θέλημα τῷ Θεῷ καὶ Πατρὸς ἡμῶν“.

Επειδὴ ἐνόμιζον οἱ Γαλάται ὅτι ἐκὼν ἀφίσκην τὸν Νόμον, παραπέσει τῷ Θεῷ, διὰ τοῦτο διορθῶσι ὁ Παῦλος ἐδῶ τὴν ὑπόνοιαν ταύτην, καὶ δείχνει ὅτι θέλημα τῷ Πατρὶ εἶναι, τὸ νὰ ἐλθῇ ἡμεῖς ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας καὶ τῆς θανάτου, διὰ μέσου τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅχι διὰ μέσου τῷ Νόμῳ. Βλέπε δὲ ὅτι ἐκὼν εἶπεν ὁ Υἱὸς μᾶς ἡλθὲν ἵνα καταργῇ τὸν Νόμον, ἀλλὰ κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς, ἵγουν τὴν δόξαν, λέγωντας δὲ, Πατέρα μας τὸν Θεόν, πάλιν μᾶς ἐνθυμίζει τὸν ἀεργέτην μας Χριστόν, ὁ ὁποῖος τὸν κατὰ φύσιν αὐτοῦ Πατέρα, ἕκαμεν ἡμῶν κατὰ χάριν Πατέρα· πῶς λοιπὸν ἐσεῖς ὦ Γαλάται, ἀπὸ τοιοῦτον ἀεργέτην μακρύνετε;

5. „Ὡς ἡ δόξα εἰς τὰς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν“.

Εἰς κἀμμία ἄλλῃ Ἐπιστολῇ προοίμιον, ἐκὼν ἔβαλεν ὁ Παῦλος τὸ, ἀμήν, παρέξ εἰς ταύτην καὶ μόνον, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι ὁ λόγος αὐτῶν ἐτελείωσε, καὶ ὅτι εἶναι ἱκανὰ ὅσα εἶπεν εἰς κατηγορίαν τῶν Γαλατῶν. ἐνθυμηθεὶς γὰρ ἀνωτέρω τὰς ἀναρτήματας διεργεσίας τῷ Θεῷ, ἀπὸ τῆς ὁποίας οἱ Γαλάται κατεκρίνοντο, μετὰ τὸ νὰ ἄφησαν τὸν ταύτης χαριστάμενον εἰς αὐτὸς ἀεργέτην Χριστόν· ἔπειτα θαυμάσας καὶ ἐκπλαγεὶς δι' αὐτὰς, καὶ μὴ ἔχοντας τί ἄλλο νὰ εἴπῃ εἰς ἔπαινον αὐτῶν, λοιπὸν ἐτελείωσε τὸν λόγον εἰς δοξολογίαν καὶ εὐχαριστίαν Θεοῦ, καὶ τὴν δοξολογίαν ταύτην ἐπισφράγισεν, καθὼς εἶναι σύνηθες, μετὰ τὸ Ἀμήν (1).

6. „Θαυμάζω πῶς εἴπω ταχέως μετατίθεσθε ἀπὸ τῷ καλέσαντος ὑμᾶς ἐν χάριτι Χριστοῦ“.

Δείχνει μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Παῦλος, ὅτι εἶχε μεγάλῃ τιμῇ ὑπόληψιν διὰ τῶν Γαλατῶν, ὅθεν καὶ λέγει· Θαυμάζω καὶ ἀπορῶ αἰσῶς ἐσεῖς οἱ Γαλάται, ὅπως ἔσονται πολλὰ ἐκοπίασατε εἰς τὴν πίσιν τῷ Χριστῷ, ὅπως πολλὰ ὀγλίγωρα μεταγυρίζετε ἀπὸ αὐτοῦ. Δύο δὲ κατηγορίαι τῶν Γαλατῶν φανεροί εἰσι ἐδῶ· μίαν μὲν, ὅτι μετεγύρισαν ἀπὸ τῆς πίσεως τῷ Χριστῷ, καὶ ἄλλω δὲ, ὅτι ὀγλίγωρα μετεγύρισαν, ὥστε ὅπως, μὴδὲ πολυκαιρίαν ἐκὼν ἐχρησάσθησαν οἱ αὐτοὶ ἀπαίσαντες, εἰς τὸ νὰ τὰς πλανέσῃ· τὸ ὁποῖον τῷ δείχνει τοὺς Γαλάτας πῶς ἦσαν κῆφοι καὶ ἐλαφροὶ εἰς τὸν λογισμόν, καὶ ἐκὼν εἶπεν ὅτι ἐμεταγυρίσατε, ἀπὸ τῆς πίσεως τῷ Χριστῷ, εἰς χρόνον ἀπερασμέον καὶ τέλειον· ἀλλὰ μεταγυρίζετε, εἰς χρόνον ἐνεσῶτα καὶ ἀτελῆ, ἥτοι ἀκόμη ἐκὼν πιστεύω, ἐδὲ νομίζω, ὅτι νὰ ἐπλανέθητε τέλεια. Βλέπε δὲ, ὡς αἰσῶσα, σοφίαν τῷ Παύλῳ· ἐπειδὴ οἱ Γαλάται κρατῶντες τὸν Νόμον, ἐνόμιζον πῶς μετὰ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ τὸν Θεόν καὶ Πατέρα, διὰ τῷ ὁ Παῦλος ἀποδείχνει ὅλον τὸ ἐναντίον, ὅτι ἐκεῖνοι ὅπως προσέχον εἰς τὸν Νόμον, αὐτοὶ, ὅχι μόνον δὲν ἔλαβον τὸν Πατέρα, ἀλλὰ καὶ μετατίθενται καὶ μακρύνον ἀπὸ αὐτοῦ· εἶπε γὰρ πρὸς αὐτοὺς ὅτι „μετατίθεσθε ἀπὸ τῷ καλέσαντος ὑμᾶς“ ἥτοι τῷ Πατρὶ „ἐν χάριτι Χριστοῦ“· ἥτοι ἐκαλέσθητε ἀπὸ τὸν Πατέρα, διὰ νὰ δικαιωθῆτε ἀπὸ τὸν Χριστόν, ὅχι μὲ τὰ ἔργα σας, ἀλλὰ μὲ τὴν χάριν αὐτοῦ· ὁ μὲν γὰρ Πατὴρ σᾶς ἐκάλεσεν εἰς τὸ νὰ λάβετε συγχώρησιν τῶν ἀμαρτιῶν σας, ὁ δὲ Χριστὸς σᾶς ἔδωκε τὴν συγχώρησιν αὐτὴν μετὰ τὴν χάριν τοῦ.

7. „Εἰς ἕτερον Εὐαγγέλιον, ὃ ἔστιν ἄλλο, εἰμὴ τινὲς εἰσιν οἱ παράσποντες ὑμᾶς, καὶ θέλοντες μετασρέψαι τὸ Εὐαγγέλιον τῷ Χριστῷ“.

Επειδὴ οἱ ἀπατεῶνες ἐκεῖνοι, ὅπου ἐπλάνουν τῶν Γαλατῶν, Εὐαγγέλιον ἀνόμαζον τὴν πλάνην τοῦ, διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος, καὶ εἰς αὐτὸ τὸ ψιλὸν ὄνομα τοῦ Εὐαγγελίου ἐκέ-

των,

(1) Περὶ τοῦ Ἀμήν, ὅρα εἰς τὰς ὑποσημειώσεις πρὸς β'. Κεφ. τῆς πρὸς Ῥωμαίους, στίχ. 25. διὰ τὴν δὲ ὁ Ἀπόστολος ὅταν ἐνθυμῇ τὸν Πατέρα, δοξολογῇ καὶ εὐ-

χαριστῇ, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ 20. Στίχ. πρὸς δ'. Κεφαλαίου τῆς πρὸς Φιλιππησίους.

νων, ἐναντιῶται καὶ μάχεται (1). λέγει γάρ, ὅτι δεῦν εἶναι ἄλλο Εὐαγγέλιον ἔξω ἀπὸ ἐκεῖνο ὅπῃ ἐσεῖς οἱ Γαλάται παρελάβετε ἀπὸ λόγου μου· διότι, οὐα εἶναι τὸ Εὐαγγέλιον ὅπῃ περιέχει τὴν ὀρθοδοξίαν, ἐκεῖνο δηλαδὴ ὅπῃ ἐγὼ σᾶς ἐκήρυξα, ἔξω μόνον αὐ εἶναι τινες ὅπῃ παρὰ τὴν καὶ συγχύζων τὴς νοητῆς ὀφθαλμῶς τῆς ψυχῆς σας, καὶ ἀκατέθως σᾶς κάμνουν νὰ βλέπετε ἄλλα αὐτ' ἄλλων, μὲ σκοπὸν διὰ νὰ ἀπατρέψουν τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, καθὼς καὶ ἐκεῖνοι ὅπῃ μὲ τὸ δάκτυλον σαλεύοντες τὸ ὁμματόκλαδόν τας, κάμνουν τὸν ὀφθαλμόν τας νὰ βλέπῃ τὸ οὐα δύο, καὶ τὰ δύο νὰ βλέπῃ ὡς πολλα. Ἀγκαλὰ δὲ καὶ αἱ εἰς Ἰσδαίων πιστεύσαντες ἐν τῇ Γαλατίᾳ, δεῦν ἀνέτρεπον ὅλον τὸ Εὐαγγέλιον, ἀλλὰ μόνον ἐδίδασκον νὰ φυλάττεται ἡ ἐντολὴ ἡ περὶ τῶ Σαββάτου, καὶ τῆς περιτομῆς· ἀλλ' ὁμως ὁ Παῦλος δείχνει ὅτι καὶ ὀλίγοντι νὰ μετασφαλῶσιν τινες ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιον, ἐκεῖνο τὸ ὀλίγον μετασφαλῶν καὶ ἀντρέπει ὅλον τὸ Εὐαγγέλιον, καθὼς καὶ ὅποιος κόψῃ ὀλίγοντι μέρος ἀπὸ τῆς βασιλικῆς μονέδαν, ὅλῳ τῷ μονέδαν τῷ κάμνει κερεμύλῳ καὶ ἄχρηστον. Σημειῶσαι δὲ τὸ το, διὰ ἐκεῖνας ὅπῃ φρονεῖν ἀδιαφορίαν, καὶ λέγειν, ὅτι τὸ το εἶναι μικρὸν ἀμάρτημα καὶ ὀλίγη παράβασις, καὶ διὰ τὸ το πρέπει νὰ συγχωρῆται νὰ γίνετα (2). Οἱ δὲ αἱρετικοὶ Μαρκιωνισαί πιαῖν τὸ ρητὸν τὸ το τῷ Παύλῳ, καὶ λέγειν, ὅτι ἀπὸ αὐτοῦ δείχνηται πῶς δὲν πρέπει νὰ δεχώμεθα τὰ πῶσα Εὐαγγέλια πῶν θείων Εὐαγγελιστῶν, ἀλλὰ ἕνα μόνον· τὸ το δὲ τὸ οὐα συγχύσαντες καὶ περικόφαντες εἰς διάφορα μέρη, ἐσύνθεσαν ἔπω καὶ ἀνχαλινάσκουσιν αὐτό· ἰδοὺ γάρ, λέγουσιν, ὁ Παῦλος θέλει νὰ ἦναι οὐα τὸ Εὐαγγέλιον· πρὸς τὰς ὁποίας ἡμεῖς ἀπακρινόμεθα· ὅτι τί ἔχει νὰ κάμῃ ὁ λόγος τῷ Παύλῳ, μὲ τὸ νόημα αὐτὸ ὅπῃ ἐσεῖς τὸ κάμνετε; Καὶ ἡμεῖς τὰ πῶσα Εὐαγγέλια ὅπῃ δεχόμεθα, οὐα Εὐαγγέλιον λέγομεν πᾶς εἶναι, διὰ τῷ μίαν συμφωνίαν ὅπῃ ἔχουν· διότι ἐδὲ ὁ Παῦλος ὁμιλεῖ ἐδῶ περὶ ἀρετῆς καὶ ποσότητος Εὐαγγελίων, ἀλλὰ περὶ διαφωνίας καὶ διαφορᾶς Εὐαγγελίων· ἐπειδὴ γάρ λέγει τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὸ κήρυγμα πῶν πλάνων καὶ ἀπατεῶνων εἶναι ἐναντίον καὶ διαφορετικόν, ἀπὸ τὸ ὑπὸ πῶν Ἀποστόλων κηρυττόμενον Εὐαγγέλιον, διὰ τὸ το δὲν εἶναι Εὐαγγέλιον· ἐπειδὴ αὐτὸν σύμφωνον μὲ ἐκεῖνο, βέβαια ἤθελεν ἦτον καὶ αὐτὸ Εὐαγγέλιον, ἦγαν κήρυγμα Ἀποστολικόν· ὥστε τὰ λόγια πῶν Μαρκιωνιστῶν, εἶναι φλυαρία.

8. „Ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς, ἡ Ἀγγελος ὅς οὐρανοῦ ἀγγεγελίζεται ὑμῖν
παρ' ὃ ἀγγεγελιστάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔσω“ (3).

Διὰ νὰ μὴ εἰπῇ τινες ὅτι διὰ φιλοδοξίαν συσαίνει ὁ Παῦλος καὶ βεβαιῶναι τὰ ἐδῶ καὶ τοῦ δόγματα, διὰ τὸ το ἀναθεματίζει ἐδῶ καὶ τὸν ἴδιον ἐαυτὸν τε· ἐπειδὴ δὲ οἱ Γαλάται

ται

(1) Περὶ τῶ Εὐαγγελίου οὐα εἰς τὸ ἰδ. Κεφάλαιον τῆς πρὸς Ρωμ. Στίχ. 24. ἐν ταῖς ὑποσημνώσεσι.

(2) Ποσὸν κακὸν εἶναι ἡ ἀδιαφορία, δέκνεται ἀπὸ πῶν ἐννεηκοσὸν Κανὼν τῶ Μεγάλῃ Βασιλείῳ, εἰς πῶν ὁποῖον παρακαλῇ ὁ Ἅγιος νὰ μὴν εὐρεθῇ τὸ κακὸν αὐτὸ εἰς τὰς Ἐπισκόπους τε, ὅπῃ ἀπεύχονται ἐφ' ὅμιν εὐρεθῆναι. Καὶ ὁ θῆος Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης φησὶν· „τὸ λέγειν, οὐδὲν παρὰ τοῦτο, τῷ κακίαν ἐπισκοπῶσαι τῷ βίῳ πεποιήκην“. (Ἐπιστολ. πσλ γ.) Καὶ ὁ θῆος Χρυσόστομος· „τοῦτο δὲ καὶ ἡμεῖς ποιοῦμεν, καὶ τῷ ἐν ἡμῖν κακίαν ἀνατέλλομεν μετὰ πολλῶν αἰτίων· ἵνα μὴ προΐδῃ αὐτῇ τῷ νόσον· καὶ γὰρ ἀμελεῖμεθα μῆζονα γίνετα πῶν ἀμαρτημάτων τὰ τραυμάτια, καὶ ἡ μέχρη τραυμάτων ἵσταται πᾶσι τὰς νόσον καὶ ἀρρώστιας, ἀλλὰ καὶ θάνατον τίκτει πῶν ἀθανάτων· ὥσπερ ἂν ἐξ ἀρχῆς, τὰ μικρὰ ἀνέλωμεν, ἐδὲ τὰ μεγάλα ἐφεται“. (Ἐρμηνεία εἰς πῶν ε'. Φαλ.) Καὶ πάλιν· „καὶ πῶν μικρῶν καὶ εὐτελῶν εἶναι δοκούστων ἀμαρτημάτων, εἴτε ἐν λόγῳ, εἴτε ἐν πράγμασι, ἀπεχόμεθα σπουδαζόμεν· ἔπω γὰρ ἐδὲ ποτε πᾶσι μῆζονι περιπεσόμεθα πῶν ἀμαρτημάτων, εἴαν πῶν μικρῶν ἀπεχόμεθα“. (Λόγ. ἰδ. εἰς πῶν Γένεσιν.) Καὶ ὁ θῆος Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης πάλιν λέγει· „Πέφυκε τὰ μέγιστα πῶν πλημμελημάτων ἐκ βραχυτέρων τίκτεσθαι“. (Ἐπιστ. ε'. Ἀστίφ) Καὶ ὁ Χρυ-

σορρήμων· „δενὸν γὰρ δενὸν πᾶσι πονηροῖς πᾶσι πᾶσι· „θεοὶ δὲνα χάραν· δι' ὃ χρὴ παντὶ τρόπῳ διακρέσθαι, καὶ ἐξωθῆναι αὐτῶν τῷ ἔσοδον· ὅταν γὰρ ἐπιλάβωνται τῆς ψυχῆς, καὶ κατακραπίσωσι, καθάπερ πῦρ εἰς ὕλην ἐμπέσῃ, οὕτω λαμπερὴν τῷ φλόγῳ ἀνάπτουσι. Δι' ὃ παρακαλῶ πάντα ποιῆν, ὥστε ἀποσχιζέσθαι αὐτοῖς τῷ ἔσοδον, μὴδὲ πῶ ψυχροδόρῳ λογιζομῶ παραμυθεμένους ἐαυτοῖς, πᾶσαν ἐπιστάγην πονηρίαν, λέγοντας· τί παρὰ τὸ το; καὶ τί παρ' ἐκείνο; καὶ γὰρ μυρία κακὰ ἐντεῦθεν τίκτεται· ὁ γὰρ διαβολὸς μισρὸς ὢν, πολλὰ κέχρηται τῇ κακουργίᾳ, καὶ εὐνοίᾳ, καὶ συγκαταβάσει πρὸς τῷ πῶν ἀνθρώπων ἀπώλειαν, καὶ ἀπὸ πῶν μικροτέρων προσβάλλει. Δι' ὃ χρὴ πάντι ποιῆν, ὥστε τῆς ἀρχῆς αὐτῶν ἀναρῆν· μὴ γὰρ δι' ὅτι πρὸς τῷ φύσιν ἴδης τὴν ἀμαρτήν, μᾶλλον, ὅτι μικρὸν, ἀλλ' ὅτι μέγαλε γίνετα ῥίζα ἀμελεμένη“. (Ὁμιλ. πς'. εἰς τὸ κατὰ Ματθ.) Ὁρα καὶ τῷ ὑποσημνώσει τοῦ· „ἐν τῇ χάριτι τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“. (β'. Τιμοθ. β'. 1.)

(3) Τὴν αὐτῷ ἀδύνατον ὑπόθεσιν καὶ ὑπερβολὴν ἐμπειρησάμενος ὁ Παῦλος καὶ ἐν τῷ· „Πέπεισμαι γὰρ ὅτι ἔτε θάνατος, ἔτε ζωὴ, ἔτε ἄγγελοι, ἔτε ἀρχαί, ἔτε δυνάμεις... ἔτε τις κτίσις ἐτέρα δυνάστηται, ἡμεῖς χωρίσας ἀπὸ τῆς ἀγάπης τῷ Θεῷ“. (Ρωμα. 8. 38.)

ται κατέφθλυνον εἰς ἀξιώματα ἀνθρώπων, καὶ ἐπρόβαλον τὸν Κορυθαῖον Πέτρον, καὶ Γά-
κωβον, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς προκρίτας Ἀποστόλους, διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος ἀναφέρει καὶ τὰς
Ἀγγέλους. Ἐπρόσθεσε δὲ καὶ τὸ ἐξ ἑρανεῖ· ἐπειδὴ καὶ οἱ ἱερεῖς, Ἀγγελοὶ ὀνομάζονται,
κατ' ἐκεῖνο τὸ πᾶ Μαλαχίᾳ· „χείλη ἱερέως φυλάσσεται γνώσιν... διότι Ἀγγελος Κυρίου
„ Παντοκράτορ ἐστίν “· (Μαλαχ. β'. 7.) ὅθεν διὰ τὰ μὴ νομίσει τις ὅτι λέγει τὸ
το περὶ ἱερέως, διὰ τὸ μετὰ τὴν προσθήκην τῶ ἐξ ἑρανεῖ, ἐφανέρωσε πῶς τὸ λέγει διὰ τὰς
ἑρανεῖς Ἀγγέλους. Καὶ δὲν εἶπεν, ὅτι, ἐὰν κηρύττῃσιν ἐναντία, ἀλλὰ καὶ διαγγελίζων-
ται ὀλίγοντι ἔξω ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπῃ ἡμεῖς σὰς διηγγελίσαμεν, νὰ εἶναι ἀνάθεμα (1). Καὶ
ἀγκαλὰ οἱ ἀγαθοὶ Ἀγγελοὶ, ὡς λέγει ὁ Χρυσόστομος, δὲν εἶναι δυνατόν ποτε νὰ εὐαγγ-
γελίσκῃ ἔξω ἀπὸ τὸ πᾶ Χρυσῷ Εὐαγγελίῳ, μόνον τὸ ὅτι Παῦλος τὸ εἶπε κατ' ὑπόθεσιν
ἀδύνατον, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ, ἐκ περιστάσεως καὶ μετὰ ὑπερβολῇ, κάθε εἶδος, ὁποῖος καὶ αὐ-
τῷ ἦναι, ὅπῃ ζητεῖ νὰ διδάσκῃ παρὰ τὰ διατεταγμένα.

Ἀναθεματίσας λοιπὸν τὰς Ἀγγέλους, ἐὰν κατ' ὑπόθεσιν αὐτοὶ ἐδίδασκον ἄλλα ἔξω
ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιον, μετὰ τὸ ἐκβάλλει κάθε ἀξίωμα καὶ εὐδοξίαν ὑποκείμενον, πόσον ἐρά-
νιον ὅσον καὶ ἐπίγειον· ἀναθεματίσας δὲ καὶ τὸν ἑαυτὸν τε, ἐὰν κατ' ὑπόθεσιν καὶ αὐτὸς
ἐδίδασκε παρὰ ἐναντία τῷ Εὐαγγελίῳ, μετὰ τὸ ἐκβάλλει ἔξω καὶ κάθε οἰκεῖον πρόσωπον.
Μή μιν εἰπῆς, λέγει, ἐσὺ ὦ Γαλάτα, ὅτι νὰ ὅπῃ ὁ Πέτρος, καὶ οἱ περὶ αὐτὸν συναπόστο-
λοί σου, διδάσκουσιν ἄλλα ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπῃ κηρύττετε ἐσὺ· διὰ τὴν ἐγὼ, εἰδὲ τὸν ἑαυτὸν μου
λυπεῖσθαι, ἀλλὰ τὸν ἀναθεματίζω, ἀνίσως καὶ σὰς κηρύττω ἄλλα ἔξω ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπῃ σὰς
ἐκήρυξα πρότερον. Δὲν λέγει δὲ ταῦτα ὁ Παῦλος διὰ νὰ κατηγορήσῃ τὰς Ἀποστόλους, ἀλ-
λά διὰ νὰ ἀποφράξῃ τὰ σώματα ἐκείνων τῶν πλάνων ὅπῃ ἐπλάκυν τὰς Γαλάτας, καὶ νὰ
δείξῃ ὅτι δὲν ἐντρέπεται καρεῖν ἀξίωμα ἀνθρώπου, ὅταν ὁ λόγος ἦναι περὶ δογμάτων
καὶ πίστεως.

9. „Ὡς προεηρήκαμεν καὶ ἄρτι πάλιν λέγω· εἴ τις ὑμᾶς ἀναγγε-
„ λίζεται παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω “.

Διὰ νὰ μὴ νομίσῃ οἱ Γαλάται ὅτι ἀπὸ θυμὸν παραχθεὶς ὁ Παῦλος, κατὰ συναρπα-
γὴν εἶπε τὰ ἀνωτέρω, διὰ τὸ καὶ δεύτερον ἐδὲν λέγει τὰ αὐτά· διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι δὲν τὰ
εἶπεν ἀκρίτως· ἀλλὰ κυρώσας ταῦτα εἰς τὸν ἑαυτὸν τε βεβαίως καὶ σερεῶς (2), ἔτ' εἰ τὸ εἶ-
πεν ἀποφασιστικῶς.

10. „Ἄρτι γὰρ ἀνθρώπους πείθω, ἢ τὸν Θεόν; ἢ ζητῶ ἀνθρώποις
„ ἀρέσκειν “;

Μέλλει νὰ ἀπολογηθῇ ὁ Παῦλος διὰ ἐκεῖνα ὅπῃ ἐκατηγορεῖτο, δηλαδὴ πῶς δὲν εἶναι
Μαθητὴς τῷ Χρυσῷ, ἀλλὰ τῶν Ἀποστόλων. Καὶ λοιπὸν διὰ νὰ μὴ ὑπερηφανώθῃ οἱ Γα-
λάται πῶς κρίνονται μετὰ τὸν Διδάσκαλόν τε, καὶ ἔχει διαφορά μετ' αὐτόν, διὰ τὸ ὅτι Παῦ-
λος λέγει· μὴ νομίζετε πῶς ἐγὼ ἀπολογεῖμαι, καὶ κρίνομαι εἰς ἐσᾶς, ἢ πῶς ζητῶ νὰ σὰς
πέισω ὅτι εἶμαι Μαθητὴς τῷ Χρυσῷ, καὶ ἐχὶ τῶν ἀνθρώπων· πρὸς τὸν Θεὸν κάμνω ὅλῳ
τῷ κρίσιν, καὶ τῷ ἀπολογίαν μου· ὅθεν δὲν γράφω ταῦτα, διὰ τὴν ἀγαπῶ νὰ ἀπολαύσω
ἀπὸ λόγουσας δόξαν, ἢ διὰ νὰ ἔχω ἐσᾶς μαθητάς μου, ὅχι· ἀλλὰ γράφω ταῦτα, ἀπο-
λογέμενος εἰς τὸν Θεόν, διὰ τὰ δόγματα τῆς πίστεως ὅπῃ κηρύττω, καὶ ὅχι διὰ τὴν θέλω
νὰ ἀρέσω εἰς τὰς ἀνθρώπους (3)· ἢ ἰοεῖται καὶ ἔτ' εἰ· ἐπειδὴ οἱ ἐξ Ἰουδαίων πιστεύσαντες
ἐν

(1) Τί δὲ θέλω νὰ εἶπῃ ἀνάθεμα, καὶ ὅτι δὲν
πρέπει νὰ ἀναθεματίζῃ τις, ὅρα εἰς τὴν ἑρμηνείαν
καὶ ὑποσημειώσιν τῶ· „ἡσχόμην γὰρ αὐτοῖς ἐγὼ ἀνάθε-
μα εἶναι ἀπὸ τοῦ Χρυσοῦ “· (Ρωμ. 9. 3.) Ὅρα καὶ
εἰς τὰ προλεγόμενα αὐτοῦ ἐν Γάγγρᾳ Συνοδῷ ἐν τῷ ὑ-
μετέρῳ Κανονικῷ.

(2) Βεβαίως γὰρ εἶναι σημεῖον, ὅτι νὰ λέγῃ τι-
νάς δις τὸν αὐτὸν λόγον, κατὰ τὰς Ῥήσας.

(3) Σημείωσαι ὅτι κατὰ τὸν Μέγαν Βασίλειον „ὅτι
„ποιεῖται ἐν πολλῇ Θεῷ διὰ ἀξίαν τῶ κατὰ δόγματα ἔχον
„τῷ διανοίαν, ἐλέγχεται γὰρ ὁ ἀνθρωπάρεστος, ὅτι
„ἐπὶ μὲν τῶν ἐπαινετῶν σπουδὴν ἐπιδίδηται, ἐπὶ δὲ τῶν
„λεγόντων, ὀκνηρὸς γενέσθαι· εἰ γὰρ τῷ Κυρίῳ ἀρέσκειν
„βέλτεται, πάντοτε καὶ πανταχῶς αὐτοῦ ἔσται, πληρῶν τῶ
„ἐμμελόν· διὰ τῶν ὁπλῶν αὐτοῦ δικαιοσύνης τῶν δεξιῶν
„καὶ ἀρετῶν “· (Ὁρ. κατ' ἐπιστολὴν λγ.) Πῶς δ' αὖν
φύγη

εἰς τὸν Ἰσδαῖσμόν ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ· ποία δὲ ἦτον ἡ οἰκονομία αὐτῆς; ἵνα ἡ αἰφνίδιος καὶ παράδοξος αὐτῇ μεταβολὴ εἰς τὸν Χρῆστον, πολλὰς Ἰσδαίους πληροφορήσῃ, καὶ τραβίξῃ αὐτὰς εἰς τὴν πίσιν τῇ Χρῆστῃ. Ἐδιδάχθη δὲ τὸν Παῦλον ὁ Θεὸς εἰς τὸ Εὐαγγέλιον τῇ Χρῆστῃ, ὅχι κατὰ τύχην καὶ ἀποκλήρωσιν, ἀλλὰ διὰ τὴν προεγνώρισιν αὐτὸν ὅτι εἶναι ἄξιος.

„Καὶ καλέσας διὰ τῆς χάριτος αὐτῆς“.

Ο μὲν Θεὸς, διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ ἀξιοπρέπειαν τῇ Παύλῳ, ἐκάλεσεν αὐτὸν εἰς τὸ Εὐαγγελικὸν κήρυγμα· „Σκευὸς γὰρ, εἶπε πρὸς τὸν Ἀνανίαν, ἐκλογῆς μοι εἰς ἔσπε“· (Πράξ. 9. 15.) ὁ δὲ Παῦλος ταπεινοφρονῶν, εἶπεν, ὅτι διὰ μέσου τῆς χάριτος τῇ Θεῷ ἐκλήσθη, καὶ ὅχι διὰ τὴν ἀξιοπρέπειάν, ἀλλὰ διὰ τὴν Θεῷ ἔλεος.

16. „Ἀποκαλύψαι τὸν Υἱὸν αὐτῆς ἐν ἐμοί“ (1).

Δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος ὅτι ὁ Πατὴρ ἀπεκάλυψεν ἐμοί, ἥτοι εἰς ἐμένα, τὸν Υἱόν τε, ἀλλὰ ἐν ἐμοί, ἥτοι μέσα εἰς ἐμένα, διὰ τὴν νὰ δείξῃ με τῷ Θεῷ, ὅτι δὲν ἔμαθε μόνον με λόγον ἀπὸ τὸν Θεόν, ἀλλὰ καὶ ἐγέμισεν ἡ καρδιά μου ἀπὸ πολλῶν χάριν καὶ δυνάμιν τῇ Ἀγίᾳ Πνεύματος, με τὴν νὰ ἐβάβη ἡ τῇ Χρῆστῃ γνώσις μέσα εἰς τὸν ἐντὸς ἀνθρώπον, καὶ ὁ Χρῆστος ἐλάλει μέσα εἰς αὐτόν (2).

„Ἰνα ἀναγγελλίζωμαι αὐτὸν ἐν τοῖς Ἑθνεσιν“.

Απεκάλυψε, λέγει, ὁ Πατὴρ καὶ ἐφανερώσεν εἰς ἐμένα με ὑπερφυσικὸν τρόπον καὶ ἑλλάμψιν τὸν Υἱόν τε, ὅχι διὰ τὴν νὰ τὸν ἰδῶ ἐγὼ μόνος, καὶ νὰ τὸν κρύψω εἰς τὴν καρδίαν μου, ἀλλὰ διὰ τὴν νὰ τὸν φανερώσω καὶ εἰς τὰς ἄλλας διὰ μέσου τῇ Εὐαγγελικῇ κηρύγματος· διότι μετὰ τὸ μέσον τῆς θείας ὁπτασίας καὶ ἀποκαλύψεως ἐκείνης ὅτῃ ἠξιώθη ὁ Παῦλος, ὅχι μόνον αὐτὸς ἐπίστανται εἰς τὸν Χρῆστον, ἀλλὰ καὶ ἐχειροτονήθη ἀπὸ τὸν Θεόν εἰς τὴν νὰ κηρύττῃ πρὸς τὰ Ἑθνη (3). Ἄν λοιπὸν ἐγὼ ἐδιδάχθην ἀπὸ τὸν Θεόν, πῶς ἐσεῖς ὦ Γαλάται, λέγετε ὅτι ἐδιδάχθην ἀπὸ τῆς ἀνθρώπου; ἀλλὰ ἐγὼ ἐψηφίσθην ἀπὸ τὸν Θεόν διὰ τὴν νὰ κηρύττω ὅχι ἀπλῶς, ἀλλὰ εἰς τὰ Ἑθνη, πῶς ἡμπορῶ πλέον νὰ κηρύττω περιτομῇ εἰς τὴν ἀπειρίτητα Ἑθνη;

„Εὐθέως ἐ προσανεθέμην σαρκὶ καὶ αἵματι“.

Ητοι ἀφ' οὗ, λέγει, ὁ Πατὴρ διὰ τῆς ὑπερφυῆς ἐλλάμψεως ἀπεκάλυψε μέσα εἰς τὴν καρδίαν μου τὸν Υἱόν τε, εὐθέως δὲ ἦλθον εἰς λόγον καὶ συρουιλίαν με τῇ Ἀποστόλῃ τῇ Κυρίᾳ· τῆς γὰρ ὀνομάζει σὰρκα καὶ αἷμα, καλῶν αὐτὰς ἐτὶ ἀπὸ τὴν φυσικῇ τῇ Ἐβραϊκῇ γένει συγγένειαν· ἡ σὰρκα καὶ αἷμα ὀνομάζει καθολικῶς ὅλους τῆς ἀνθρώπου, καὶ ὡσαύτῃ νὰ λέγῃ, ὅτι ἀπὸ κανένα ἀνθρώπου δὲν ἔμαθον τίποτε περὶ τῆς εἰς Χρῆστον πίστεως, ἀλλὰ ἀρξάμεθα εἰς μόνον τὴν θεϊκὴν ἀποκάλυψιν (4).

17. „Οὐ-

(1) Ὅρα ὅτι, ἀγκαλὰ καὶ ὁ Υἱὸς ἀπεκάλυψεν ἑαυτὸν εἰς τὸν Παῦλον, διὰ τῆς ὑπὲρ ἡλίου λαμπρότητος ὁπτασίας ἐκείνης· „ἐγὼ ἡμεῖς γάρ φησιν Ἰησοῖ, ὃν σὺ διώκεις“· (Πράξ. 9. 5.) μόνον πᾶσι ὁ Παῦλος ἐδῶ λέγει, ὅτι ἀπεκάλυψεν εἰς αὐτόν ὁ Πατὴρ τὸν Υἱόν· ἐπειδὴ πάντα τὰ τῇ Υἱῷ, εἶναι καὶ τῇ Πατρίδι διὰ τὴν ὁμοουσιότητα· ἔθεν καὶ ὁ Θεοδώριτος ἔειπε· „Πάλιν ἐν-“ „παῦδα συνῆλθε τῷ Υἱῷ τὸν Πατέρα, καὶ αὐτὸν ἔφη,“ „καὶ πρὸ αἰώνων προεγνωσκῆσαι τὴν κατ' αὐτόν, καὶ μετὰ“ „πάντα κεκληκῆσαι, κατ' ὃν καιρὸν ἐδοκίμασεν“.

(2) Ὁ δὲ Προκόπιος οὕτως ἐρμηνεύει τὸ ρητὸν τῷ λέγοντι, „ὅτι, ἰδὲ πόπως παρ' ἐμοί, τὸν Πατέρα τοῖς“ „μεν“ ὡς γὰρ ὁ Υἱὸς ἀποκαλύπτει τὸν Πατέρα, ὅπως

„Πέτρω καὶ Παύλῳ τὸν Υἱόν ὁ Πατὴρ ἀπεκάλυψεν· ὁ“ „μεν γὰρ ὡς ἐκ Πατρὸς μαθὼν τὸν Υἱόν, μακαρίζε-“ „ται· ὁ δὲ φησιν· ὅτε εὐδόκησεν ὁ Θεὸς ὁ ἀφροσύνας“ „με ἐκ κοιλίας μητρός μου, ἀποκαλύψαι τὸν Υἱόν αὐ-“ „τοῦ ἐν ἐμοί“· (Σελ. 927. τῆς Περυσιατικῆς)

(3) „Σκευὸς γὰρ φησιν ἐκλογῆς μοι εἰς ἔσπε, τῇ“ „βαστάσει τὸ ὄνομα μου ἐνώπιον Ἑθνῶν καὶ Βασιλείων,“ „ὡς τῇ Ἰσραὴλ“· (Πράξ. 9. 15.) Καὶ πάλιν· „Πορεύου, ὅτι ἐγὼ εἰς Ἑθνη μακρὰν ἐξαποσελεύσω“· (Πράξ. 13. 21.)

(4) Ὁ δὲ Οἰκουμενικὸς ἐρμηνεύων τὸ „εὐθέως ἐ προσ-“ „ανεθέμην σαρκὶ καὶ αἵματι“ λέγει· „εὐθέως ἐκ ἀπέ-“ „κλινα εἰς ἄνεσιν καὶ ἡδυστάθειαν, ὅτι ὡς μέγατι κα-“ „τωρ-

17. „Οὐδὲ ἀνῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα πρὸς τὰς πρὸ ἐμῶ Ἀποστόλους“.

Εκείνο ὅπῃ εἶπεν ἀνωτέρω σκοτεινῶς, ὅτι ἔ προσανέθετο σαρκὶ καὶ αἵματι, τὸτο ἰδῶ σαφέστερον λέγει, ὅτι δηλαδὴ δὲν ἐπῆγεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα διὰ τὰ ὁμιλήσῃ μετὰ τὰς ἄλλας Ἀποστόλους. Διὰ ποίαν δὲ αἰτίαν λέγει ταῦτα ὁ Παῦλος; ἄραγε τόσον ἦτον ὑπερήφανος, ὥστε ὅπῃ ἐνόμιζε πῶς εἶναι αὐτάρκης αὐτὸς εἰς τὸν ἑαυτὸν τῶ, καὶ δὲν χρειάζεται ἄλλον σύμβουλον; καὶ πῶς δὲν ἤκουσε τὸν Παροιμιαστὴν ὅπῃ λέγει· „μὴ ἴσθι φρόνιμος παρὰ σεαυτῷ“; (Παρ. γ΄. 7.) οὐδὲ τὸν Ἡσαΐαν λέγοντα· „καὶ οἱ συνεποὶ ἐν ἑαυτοῖς, καὶ ἐνώπιον αὐτῶν ἐπισήμονες“; (Ἡσ. ἐ. 21.) Μὴ γινώσκωτε λοιπὸν τὰ ἦτον πιστὸς ὑπερήφανος ὁ Παῦλος! ἀλλ’ ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ὅπῃ τὸν ἐκατηγόρησαν ἔλεγον, ὅτι πρέπει νὰ ἀκολουθώμεν εἰς τὰς ἄλλας Ἀποστόλους, ὅπῃ ἦτον προηγουμένως ἀπὸ τὸν Παῦλον, καὶ ὅχι εἰς τὸν Παῦλον ὅπῃ ἦτον ὑπερώτερος· διὰ τὸτο ὑπερηφάνως ὁ Ἀπόστολος νὰ εἴπῃ ταῦτα, διὰ νὰ κατασιγάσῃ τὰς πλάνους ἐκείνας ὅπῃ ἔλεγον ταῦτα. Ἐπειδὴ ἄλογον ἦτον καὶ πάντῃ ἀνοίκειον, ἐκεῖνος ὅπῃ ἔμαθον ἀμέσως ἀπὸ τὸν Θεόν, ἦτοι ὁ Παῦλος, νὰ προσέχῃ πλέον εἰς διδασκαλίαν ἀνθρώπων. Δὲν λέγει λοιπὸν ταῦτα ὁ Παῦλος ὑπερηφανώμενος, ἀλλὰ διὰ νὰ δείξῃ τὸ ἀξίωμα τῶ ἐδικῶ τῶ κηρύγματος· καὶ ἐπῆγεν ὁ Παῦλος ἀπὸ τῶ Δαμασκὸν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ διὰ τῶ Βαρνάβαν ἀνταμώσῃ μετὰ τὰς Ἀποστόλους ὡς μαρτυρῶσιν αἱ Πράξεις, (Κεφ. 9.) πλὴν ὅχι διὰ νὰ μάθῃ τι, ἀλλὰ διὰ νὰ πληροφορήσῃ τὰς ἄλλας ὅτι ἐκεῖνα ὅπῃ κηρύττει εἶναι καὶ εἰς τὰς ἐν Ἱεροσολύμοις Ἀποστόλους δεκτὰ καὶ ἁάρετα· ἔπειτα δὲ, καὶ αὐτὸς ἐπῆγεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ἀντάμωσε τὰς Ἀποστόλους, δὲν ἐπῆγε παρὰ τοῦ ἐπὶ ἐπίσκεψιν, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα· καὶ τότε, διὰ νὰ πληροφορήσῃ, ὡς εἶπον, τὰς ἄλλας, καὶ ὅχι διὰ νὰ μάθῃ αὐτὸς τίποτε ἀπὸ τὰς Ἀποστόλους.

„Ἀλλὰ ἀπῆλθον εἰς Ἀραβίαν, καὶ πάλιν ὑπέστρεψα εἰς Δαμασκόν“.

Ο Παῦλος αὐτὸς ὅπῃ ἐπίσκεψιν, περιεπάτει εἰς τὰς χέρους καὶ ἀγεωργήτας τόπους ἀπὸ τὸ Εὐαγγελικὸν κήρυγμα· δι’ ὅ,τι αὐτὸς ἦτον μαζί μετὰ τὰς Ἀποστόλους, ἤθελεν ἐμποδισθῇ τὸ κήρυγμα, καὶ δὲν ἤθελεν ἐξαπλωθῇ τόσον ὀλιγῶρα εἰς τὰς ἀγέρας καὶ μακρινὰς τόπους· ἐπειδὴ δὲ μόνος ἦτον ὁ Παῦλος, διὰ τὸτο ἔτρεχον εἰς τὰ βαρβαρώτατα ἔθνη, ὅποιοι ἦτον οἱ Ἀραβες. Βλέπε δὲ ταπεινοφροσύνην τῶ Παύλου, ὅτι αὐτὸς ἀπαρτιμῶντας τὰς πόλεις καὶ ἑπαρχίας ὅπῃ ἐκήρυξε, δὲν φανεροὶ καὶ πόσους ἀνθρώπους ἐγύμνασεν εἰς τὴν πίσιν. Καὶ μᾶλλον ὅπῃ εἰς μόνῳ τῶ Δαμασκόν, ἦτοι τὸ νῦν λεγόμενον Σάμι, τόσον ποῦν ἐσύγχυσε καὶ ἐτάραξε τὰς ἐκεῖ ἀριστοκράτους Ἑβραίους, ὥστε ὅπῃ ἐπιβουλεύθη νὰ πιασθῇ ἀπὸ τὸν Ἐθνάρχην καὶ Ἐξουσιαστὴν τῆς Δαμασκῆς, τὸν ὅποιον εἶχε καταστήσῃ ἐκεῖ ὁ Βασιλεὺς Ἀρέτας, καθὼς τὸ λέγει μόνος εἰς τὸ τέλος τῶ δώδεκατος Κεφ. τῆς πρώτης πρὸς Κορινθίους· ἔτι λοιπὸν ὁ Παῦλος, ἐκεῖνα τὰ μεγάλα ὅπῃ φαίνεται πῶς λέγει διὰ λόγους, δὲν τὰ λέγει διὰ φιλοτιμίαν καὶ δόξαν, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ βλαβῇ τὸ κήρυγμα, ὡς εἶπομεν εἰς τὸ δώδεκατον καὶ δώδεκατον Κεφάλαιον τῆς πρὸς Κορινθίους ἀδελφάς· ἐπειδὴ ἀπισεῖτο ὡς ἀπελέςτερος ἀπὸ τὰς ἄλλας, καὶ ὡς Μαθητὴς τῶν Μαθητῶν καὶ Ἀποστόλων τῶ Χριστοῦ.

18. „Ἐπατα μετὰ ἔτη τέτα, ἀνῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα ἰσορῆσαι Πέτρον“ (1)

Καὶ τὸτο σημεῖον εἶναι τῆς μεγάλης ταπεινοφροσύνης τῶ Παύλου, ἐπειδὴ αὐτὸς ὅπῃ τόσα ἐκατόρθωσε, καὶ εἰς πόσους τόπους ἐκήρυξεν, ἐπῆγεν εἰς τὸν Πέτρον, ὅχι διὰ νὰ μάθῃ τι, ἢ νὰ

„παρὰ τοῦτο, εἰς ῥαζώνην καὶ ὀλιγῶραν ἀνέπεσα, ἀλλὰ σωσάμενος τὸν ποῦ Εὐαγγελίου δρόμον ἐποιέμην· ἢ ὥστε, ἢ προσηλυτίζων ἰδὼν συγγενεῖς, ἢ οἰκίαν, ἢ σωτήρας, ἢ πατερίδα· ἀλλὰ πάντα λιπὼν, (ὅδε γὰρ ἐν ποῦσι πᾶν περὶ Πέτρον, καὶ Ἰωάννην ἐλάττωμαι, εὐδώς εἰς Ἀραβίαν, καὶ εἰς Δαμασκόν, καὶ εἰς τὸ κήρυγμα ἔτρεχον.“ Ὅρα καὶ τῶ ὑποσημαίωσιν τὰ „κα-

„τὰ σκοτὸν διώκων ἐπὶ τὸ βραβῶν τῆς ἀνὰ κλήσεως“ (Φιλιπ. γ΄. 14.) ἵνα ἴδῃς πῶς ὁ Παῦλος ἔτρεχον ὡς δρομεύς, κατὰ τὸν Βασιλεῖον.

(1) Διαφωνία φαίνεται ἀνάμεσα εἰς τὰς Πράξεις, καὶ εἰς τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Ἀποστόλου· αἱ γὰρ Πράξεις φανεροῦσιν ὅτι ὁ Παῦλος μετὰ τῶ ἐπιστροφῇ τῶ ἐπῆγεν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ τῶ Δαμασκόν· „παρὰ γὰρ-

να ὠφελῇ αὐτὸν, ἀλλὰ μόνον διὰ τὴν ἰσορήσῃ, καὶ τὴν ἰδῇ, τιμῶντας αὐτὸν ὡς Κορυθαῖον, καὶ ὡς μεγαλίτερόν τε· διὰ τὸ δὲ εἶπεν ὅτι ἐπῆγεν εἰς Ἱερουσόλυμα διὰ τὴν ἰδῇ τὸν Πέτρον, ἀλλὰ διὰ τὴν ἰσορήσῃ, καθὼς συνειδέζων τὴν λέγουσαν οἱ περιηγηταὶ ἐκεῖνοι ὅτι ἰσορῶσι, καὶ μανθάνουσι τὰς μεγάλας καὶ λαμπρὰς πόλεις, καὶ τὰς ἀρχαιολογίας τὰς Κόσμου· ἢ καθὼς καὶ ἡμεῖς λέγομεν ὅταν πηγαίνωμεν νὰ ἀνταμώσωμεν τινὰς μεγάλης καὶ Ἀγίας Ἀνδρας· ἀλλὰ ἡμεῖς μὲν πηγαίνομεν εἰς ἐκεῖνας διὰ ὠφέλειάν μας ψυχικὴν, ὁ δὲ Παῦλος ἐπῆγεν εἰς τὸν Πέτρον, διὰ τιμὴν μόνον, καὶ ὄχι διὰ ὠφέλειάν τε.

„Καὶ ἐπέμεινα πρὸς αὐτὸν ἡμέρας δεκαπέντε“.

Τὸ μὲν νὰ ἰσορήσῃ τὸν Πέτρον, ὁ Παῦλος, τὸ ἦτον σημεῖον τιμῆς πρὸς τὸν Πέτρον, τὸ δὲ καὶ νὰ μείνῃ εἰς αὐτὸν, τὸ ἦτον σημεῖον φιλίας καὶ ἀγάπης πολλῆς. Δὲν εἶπε δὲ, ὅτι ἐδιδάχθηκα ἀπὸ τοῦ Πέτρον, ἀλλὰ μόνον ὅτι ἔμεινα εἰς αὐτὸν, ἥτοι ὅμειν με αὐτὸν.

19. „Ἐπερον δὲ πῶν Ἀποστόλων ἐκ ἑδον, ἀμὴ Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν
„τῷ Κυρίῳ“ (1).

Επῆγε μὲν ὁ Παῦλος εἰς Ἱερουσαλὴμ διὰ τὴν ἰσορήσῃ τὸν Πέτρον, ἐπειδὴ πόσον ἐτίμα, καὶ ἐπέθει αὐτόν· εἶδε δὲ καὶ τὸν Ἰάκωβον, ὅχι τὸν ἀδελφὸν τῷ Ἰωάννῃ, ἀλλὰ τὸν ἀδελφὸν τῷ Κυρίῳ· μετὰ τὴν ἐνθυμῆται καὶ ἀναφέρει· πόσον ἦτον ὁ τεισμακάριτος Παῦλος ἐλδύμενος ἀπὸ κάθε βασκανίας καὶ φθόνου· καὶ μῶλον ὅτι, εἰ μὴ ἤθελε νὰ φανερώσῃ τὸν Ἰάκωβον ποῖος εἶναι, δὲν τὸν ὠνόμαζεν ἀδελφὸν τῷ Κυρίῳ, ἀλλὰ, ἢ ὅτι τῷ Κλωπᾷ κατὰ νόμον, ἢ ὅτι τῷ Ἰωσήφ κατὰ φύσιν· ἐπειδὴ ὁ Ἰάκωβος δὲν ἦτον κατὰ σάρκα ἀδελφὸς τῷ Κυρίῳ, ἀλλὰ ἐνομιζέτο μένον. Πῶς δὲ ἦτον κατὰ νόμον υἱὸς τῷ Κλωπᾷ; ἄκυσον· ὁ Κλωπᾶς, καὶ ὁ Ἰωσήφ, ὁ μνήτωρ τῆς Θεοτόκης, ἦτον ἀδελφοὶ κατὰ σάρκα· ἐπειδὴ δὲ ὁ Κλωπᾶς ἀπέθανεν ἄτεκνος, ὁ Ἰωσήφ ἐπῆρε τὴν γυναῖκα τῶν ἀδελφῶν τῷ Κλωπᾷ, καὶ ἀνέστησεν εἰς αὐτὸν σπέρμα, γεννήσας τὴν τὸν Ἰάκωβον, καὶ ἄλλας τρεῖς ἀδελφάς τὸν Ἰωσήφ, τὸν Ἰδαν, καὶ Σίμωνα, καὶ μίαν θυγατέρα Μαρίαν ὀνομαζομένην, τὴν ὁποίαν ἀδελφὴν τῆς Θεοτόκης ὀνομάζει τὸ Ἅγιον Εὐαγγέλιον, (Ἰωάν. 19. 25.) εἴα μὲν, ὡς συγγενίδα, καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν ὅτι ὁ Ἰωσήφ εἶχε πρὸς τὴν Θεοτόκον πατρὸς πρόνοιαν καὶ οἰκειότητα περισσόπερον, παρὰ ὅτι εἶχε πρὸς αὐτὴν, ἀνδρὸς οἰκειότητα, καὶ διάθεσιν.

20. „Α

„γενόμενος γὰρ φασιν, ὁ Σαῦλος εἰς Ἱερουσαλὴμ, ἐπαρῶν κολλησάμενος τοῖς μαθηταῖς, καὶ πάντες ἐφοβήθησαν αὐτόν, μὴ πιστεύοντες ὅτι εἰς μαθητὴν· Βαρνάβας δὲ ἐπιλαβόμενος αὐτόν, ἦγαγε πρὸς τοὺς Ἀποστόλους, καὶ διηγήσατο αὐτοῖς πῶς ἐν τῇ ὁδῷ εἶδε τὸν Κυρίον“, καὶ τὰ ἐξῆς. (Πράξ. 9. 26.) Ἐδῶ δὲ λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι μετὰ ἐστὶν τελευτῆς τῆς ἐπιστροφῆς αὐτοῦ, ἐπῆγεν εἰς Ἱερουσόλυμα, ἀλλὰ ἀπὸ ποῖου τόπου ἐπῆγε δὲν φανερόν· ἀλλὰ ἐπειδὴ παραπάνω εἶπεν, ὅτι μετὰ τὴν ἐπιστροφήν αὐτοῦ ἐπῆγεν εἰς Ἀραβίαν, καὶ πάλιν ὑπέστρεψεν εἰς Δαμασκόν, ἴσως διαστρίψας εἰς ἄλλας πόλεις πρὸς τὴν ὁδὸν ὅπου λέγει ἔδῳ, πάλιν ἐγύμνασεν εἰς Δαμασκόν, καὶ ἀπὸ τῆς Δαμασκὸν ἐπῆγεν εἰς Ἱερουσόλυμα, καὶ τότε διὰ τῶν Βαρνάβας προσήχθη εἰς τοὺς Ἀποστόλους, καθὼς λέγουσιν αἱ Πράξεις· ἄλλως γὰρ συμβιβάζοι αὐτὰ ἐδῶ· καθὼς καὶ ὁ Οἰκουμἐνιος ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῶν Πράξεων, ἀγωνίζεται καὶ βασανίζεται μετὰ πέντε ἐξ ἀπορίας, τὰ συμβιβάζει πᾶσι τῷ Παύλῳ ἐλευσέναι εἰς Ἱερουσόλυμα, πᾶσι τῷ ἐν ταῖς Πράξεσι δηλωμέναις, καὶ πᾶσι ἐν τῇ πρὸς Γαλάτας πύτῃ Ἐπιστολῇ, καὶ δὲν διώκται· καὶ τέλος, λέγει, ὅτι ὁ Παῦλος ἐδῶ, ἄλλον λέγει καιρὸν, πᾶν ὅταν ὁ Λευκᾶς εἰς τοὺς Πράξεις δὲν ἀναφέρει, ὡς πολλὰ συντεμνών, καὶ πολλὰς καιροὺς εἰς εἰς συνάξας.

Epistole di S. Paolo. Tom. II.

(1) Ἰστέον δὲ οἱ δύο οὗτοι Ἀπόστολοι ἦσαν ἐκεῖνοι, πρὸς τοὺς ὁποίους ὁ Βαρνάβας ἦγαγε τὸν Παῦλον, ὡς αἱ Πράξεις ἰσορροῦσιν. (Κεφ. 9. 27.) Τρεῖς δὲ Ἰάκωβοι ἦσαν, πρῶτος ὁ ἀδελφὸς Ἰωάννῃ, ὃν ἱδανίσαντο· ὁ ἑνδεκάτος δὲ ὁ πρὸς τὸν Ἀλφαίου, οἱ τινες ἦσαν καὶ οἱ δύο Ἀπόστολοι ἐκ τῶν 12. καὶ τρίτος ὁ ἀδελφὸς τῷ Κυρίῳ, ὁ ἐνταῦθα ἀναφερόμενος, ὅστις δὲν ἦτον ἐκ τῶν 12. Ἀποστόλων, ὡς λέγει ὁ Ἰερωνυμὸς ἐν τῇ ἐξηγήσει τῆς πρὸς Γαλάτας πύτῃ Ἐπιστολῆς καὶ ἐν τῇ περὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραμμάτων. (Παρά Κορινθίω.) Οὗτος ὁ Ἰάκωβος ἐλέγετο Μικρὸς κατὰ τὸν Θεοφύλακτον, πρὸς διαφορὰν τῷ Ἰακώβῳ τοῦ υἱὸς Ζεβεδαίου, ὃς τις ἐλέγετο Μέγας, ὡς ὦν ἐκ τῶν δωδεκά καὶ ὡς πρόεδρος· περὶ δὲ ἡ Μάρκος ὁ Εὐαγγελιστὴς, ἦσαν δὲ καὶ γυναῖκες ἀπὸ μακρόθεν θεωρησάσαι, ἐν αἷς ἦν Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ, καὶ Μαρία, ἢ τῷ Ἰακώβῳ τῷ Μικρῷ, καὶ Ἰωσή μῆτηρ. (Μάρκ. 16. 40.) ὅπου, Μαρία λέγεται ἡ Θεοτόκος, ἢ ὡς μῆτηρ νομιζομένη τοῦ Ἰακώβου πᾶσι, καὶ τῷ Ἰωσή πᾶσι τῶν υἱῶν τοῦ Ἰωσήφ· ὅτι δὲ ὁ Ἰάκωβος εἶπεν ἦτον ηἰγιατμενὸς ἐκ κοιτίας μητρὸς αὐτοῦ, καὶ κρᾶσι, ἢ κρᾶσι δὲν ἐπὶ ποτε ὡς Ναζιραῖος, καὶ κρᾶσι δὲν ἐφαγεν, οὐδὲ ἐξουστῆθη, οὐδὲ μὲν λαδὶ ἐχρησθη (καθὼς ἦτον τότε σκηνοῦντα, πρὸς ἱλαρότητα τῷ σώματι) ὅτε εἰς λυτὸν ἐλθὼν,

T

ἐλθὼν,

20. „Α δὲ γράφω ὑμῖν, ἰδὲ ὡς ἐνώπιον Θεῶ, ὅτι εὐδίδωμαι“.

Ὡς αὐτὸς νὰ ἔμελλεν ὁ μακάριος Παῦλος νὰ δώσῃ ἀπολογίαν ἐνώπιον τοῦ Κυρίου τῆς Κεκλησίας τῆς Θεῶ, ἔττι ἀγωνίζεται καὶ σπευδάζει νὰ ἀποδείξῃ τὰ λόγια ταῦτα εἰς πᾶς Γαλατίας, διὰ νὰ φανῇ εἰς αὐτοὺς ὅτι εἶναι ἀξιόπιστος καὶ ἀληθινός.

21. „Ἐπατα ἡλθον εἰς τὰ κλίματα τῆς Συρίας, καὶ τῆς Κιλικίας“.

22. „Ἡμῶν δὲ ἀγνοούμενος τῷ προσώπῳ ταῖς Ἐκκλησίαις τῆς Ἰουδαίας ταῖς ἐν Χερσῶ“.

23. „Μόνον δὲ αἰκούντες ἦσαν, ὅτι ὁ διώκων ἡμᾶς ποτε, νυνὶ δὲ ἀγα-
„γελίζεται τῷ πίσιν, ὡς ποτε ἐπόρθε“.

Τὴν πρώτῃ φοράν μόνον διὰ νὰ ἰδῇ τὸν Πέτρον ἐπῆγεν ὁ Παῦλος εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ· καὶ πάλιν ἀνεχώρησεν ἀπὸ αὐτῆς, οὗ μὲν, διὰ τὴν ἀπεσάλην κήρυξιν εἰς τὰ Ἔθνη, καὶ εἰς αὐτὴν ἔπρεπε νὰ κηρύττῃ τὸ Εὐαγγέλιον· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν δὲν ὑπέφερε νὰ οἰκοδομῇ ἐπαύῳ εἰς ἄλλων Ἀποστόλων θεμέλιον, ἦγεν νὰ κηρύττῃ εἰς τὰς Ἑβραίας, εἰς πᾶς ὁποῖας ἐκήρυττον οἱ ἄλλοι Ἀπόστολοι, ἀλλὰ νὰ κηρύττῃ εἰς τὰ ἄγρια καὶ βάρβαρα Ἔθνη, εἰς τὰ ὁποῖα δὲν εἶχεν ἀκόμη ὑπάγῃ νὰ κηρύξῃ κἀνός τις Ἀπόστολος· διὰ τὸ τοῦ λέγει, ὅτι δὲν με εἶχον ἰδῇ ἀκόμη εἰς τὸ πρόσωπον οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ Χερσιανοί. Καὶ λοιπὸν αὐτὸι ἀκόμη δὲν εἶχον με ἰδῇ, πῶς ἤθελε κηρύξω εἰς αὐτοὺς περὶ τοῦ, ἦγεν νὰ περιτμένωται, καθὼς με κατηγοροῦν οἱ ἐξ Ἰουδαίων πισθύναντες Χερσιανοί ἐν τῇ Γαλατίᾳ; τὸ γὰρ εἶναι παντελῶς ἀνάρμοστον καὶ ἀνακόλουθον· μόνον δὲ, λέγει, οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ Χερσιανοί ἦσαν διὰ λόγου με ὅτι ἐπίσρεψα εἰς τὸν Χερσὸν, καὶ ἐκήρυττον τῷ πίσιν ἐκείνῳ, τῷ ὁποίῳ πρότερον ἐδίωκον, καὶ ἐπεχείρουν νὰ ἀφανίσω (1).

24. „Καὶ

ἐλθὼν, πῶ γράφει ὁ Παμφίλος Εὐσέβιος βιβλ. β'. πῶς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας φέρων μάρτυρας Κλήμεντα τὸν Στραματῆα καὶ τὸν Ἡγήσιππον, οἱ τινες γράφον ὅτι εἰς πᾶς πῆδας αὐτοῦ δὲν ἔβαλε σανδάλια ὁ αἰδιδίμος οὗτος, ἀλλὰ ἐπιερπάτε γυμνόπους, καὶ πάντοτε ἐφόρει λυκά καὶ λινὰ ἱμάτια· ὅθεν καὶ λέγει ὁ Ἐπιφάνιος καὶ ὁ Γερώνυμος, ὅτι αὐτὸς ἦν ὁ νεανίσκος ἐκείνος, ὃς τις εἰς πᾶν καιρὸν τῷ πᾶσι ἀφῆκε τὴν σινδόνα αὐτοῦ καὶ ἔφυγεν, ὡς γράφει ὁ Εὐαγγελιστὴς Μάρκος ἐν κεφ. ιδ'. 51. ἐπαθὴ καὶ αὐτὸς μόνος ἐλθὼν ἀνάμεσα εἰς τοὺς Ἀποστόλους. (ὅθεν κατὰ μίμησιν πᾶσι ἐπεκράτησε συνήθεια νὰ φορῶν ὅλοι οἱ Πατριάρχαι τὸν Ἱεροσολύμων, οἱ τῷ μακαρίου Ἰακώβου διάδοχοι, λυκά μετὰ ζωτὰ· διὰ τὸ καὶ ὁ Ἅγιος Εὐδύμιος ἀπὸ τοῦ λαμπροῦ καὶ λευκοῦ ἱματισμοῦ προῆδεν, ὅτι Ἀναστάσιος ὁ Πρεσβύτερος ἔμελλε νὰ πατριαρχεῖται τὸν Ἱεροσολύμων, καθὼς καὶ συνέβη κατὰ ἀλήθειαν σελ. 402. πῶς Δωδεκαβίβλου.) Ἐπαρθεῖν δὲ καὶ εἰς ὅλῳ σου τῷ ζῶν ὁ τερμακαρῆς, καὶ ἀπὸ τὴν συχρὴν γονυκλισίαν ὅτε ἔκαμνεν, ἐπὶ τὸν γονάτων αὐτοῦ ἱσάμενος καὶ προσδύχόμενος, ἐξυγκώδησαν τὰ γονάτα καὶ ἐγέναν σκληρά ὡς τὰς καμήλους· προσδέττει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος, ὅτι μετὰ τὸ νὰ ἐκτύπη συχναῖς τὸ μέτωπόν σου εἰς τὴν γῆν, ὡγκώθη καὶ ἐγένε μαῦρον· καὶ δὲ κράσπιδες τὰ ἱματίων μικροὶ καὶ μεγάλοι ἀμυλῶντες νὰ τὰ ἀσπαζώμεται, κατὰ τὸν Ἱερώνυμον· ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ Ἀγία τὸν Ἅγιον ἔμβαλε καὶ ἐκὼ προσκύχητο ὑπὲρ τὸν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων· ὅθεν καὶ Ὁβλίας ἐπωνομάσθη, ἦγεν Δίκαιος, καὶ τὸ χρυσοῦν πέταλον τοῦ νομικοῦ Ἀρχιερέως, ἐφόρει εἰς τὴν κεφαλῇ, ὡς μαρτυροῦσιν ὁ Κλήμης, καὶ ὁ Ἐπιφάνιος· λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος

ἐρμηνεύων τὸ, „Ἐπειτα ὤφθη Ἰακώβ“, ὅτι πρῶτον πᾶσι ἐκμνησθῆναι ὁ Κύριος Ἐπίσκοπον τὸν Ἱεροσολύμων. (Δόγ. 38. εἰς τὴν α'. πρὸς Κοριν.)

Καὶ ὁ Ἐπιφάνιος αἰρέσ. ο.ή. καὶ ὁ Εὐσέβιος, πῶς τὸ ἴδιον λεγόντων· ἀγκαλὰ καὶ ὁ Κλήμης ὁ Στραματῆας λέγει, ὅτι μετὰ τὴν Ἀναλήψιν τοῦ Χερσοῦ, ὁ Πέτρος, καὶ Ἰακώβος, καὶ Ἰωάννης, οἱ πρόκετοι τὸν Ἀποστόλων, ἐδιέλεξαν τὸν Ἰακώβον τῶν νὰ ᾖναι Ἐπίσκοπος τὸν Ἱεροσολύμων· εἰκοσιεννέα δὲ χρόνους ἐπισκοπήσας εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, μαρτυρικῶς τέλος ἠξιώθη ὁ τερμακαρῆς· δι' ὅτι, ἀναβιβασθεὶς εἰς τὸ πτερύγιον τοῦ Ἱερᾶ παρὰ τὸν παρανόμιον Ἱερών καὶ Ἱραμματῆων, ἐπαθὴ ἐφώνησεν ἐκάδεν εἰς ἐτήκοον πάντων „τί με ἠρώπατε διὰ τὸν Ἰησοῦν τὸν Τίον τῶ ἀνθρώπῳ; αὐτὸς ἠκάθηται ἐκ δεξιῶν τῶ πατρὸς ἡμῶν Θεοῦ· καὶ μετὰ τὸν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ, μέλλει νὰ ἐλθῇ νὰ κάμῃ ἡ κρίσις καὶ ἀνταπόδωσιν“· παῦσα λέγω ἐπὶ ἐκὼ ἐφώνησεν, εὐδὺς ὀρμήσαντες κατ' αὐτοῦ οἱ Γραμματεῖς, καὶ Ἱερᾶς, ἐκρημνίσαν αὐτὸν κάτω ἀπὸ τοῦ πτερύγιον, καὶ ἐγέναν αἰμορραγίαι οἱ ἅγιοι πόδες αὐτοῦ· κλίνας δὲ τὰ γόνατα, καὶ ὑπὲρ τὸν φονδύτων εὐχόμενος, ἐλιθοβολήθη. Ὅρα περὶ τῶν ἐν τῷ α'. βιβλ. καὶ κεφ. α'. πῶς τοῦ Δοσιθέου Δωδεκαβίβλου. λέγει δὲ ὁ Μέγας Ἀθανάσιος ὅτι ὁ Ἰακώβος ὅπως μετέφρασεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν τὸ Ἑβραϊκὸν Εὐαγγέλιον τοῦ κατὰ Ματθαῖον, καὶ ὅρα σελ. 9. πῶς Δωδεκαβίβλου.

(1) Διὰ τί δὲ λέγει ὁ Λουκάς εἰς πᾶς Πράξεις, ὅτι ὅταν ὁ Βαρνάβας ἐπῆγε τὸν Παῦλον εἰς πᾶς Ἀποστόλους, ὁ Παῦλος ἦν μετ' αὐτῶν εἰσπορεύμενος καὶ ἐκπορεύμενος ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ παρρησιαζόμενος ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, ἐλάλει καὶ καὶ συνεζήτει· πρὸς

24. „Καὶ ἐδόξαζον ἐν ἑμοί τὸν Θεόν“.

Καὶ ὅτος ὁ λόγος εἶναι σημεῖον τῆς ταπεινοφροσύνης τῆ μακαρίου Παύλου, δι' ὃ, τι δεῦν εἶπεν, ὅτι με ἐθαύμαζον, ἢ με ἐπαίνυν, ἀλλὰ ἀναφέρει τὸ παρ εἰς τὴν χάριν τῆ Θεοῦ τὸν Θεόν, λέγει, ἐδόξαζον εἰς ἐμὴν, ὅς τις ὅ, τι ἔγνω εἰς ἐμὴν, ὅλον αὐτὸς τὸ ἐκατόρ-θωπε, καὶ ὅχι ἐγώ (1).

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Β'.

1. „Ἐπτα διὰ δεκαποσάρων ἑτῶν πάλιν ἀνέβην εἰς Ἱεροσόλυμα μετὰ Βαρνάβαν, συμπαραλαβὼν καὶ Τίτον“.
2. „Ἀνέβην δὲ κατὰ ἀποκάλυψιν“.

Τῆς μὲν πρώτης ἀναβάσεως τῆ Παύλου εἰς Ἱεροσόλυμα, ὁ Πέτρος ἦν αἰτία, ἥντιν διὰ τὴν ἰσορήσιν τὸν Πέτρον, ὡς εἶπεν ἀνωτέρω· τῆς δὲ δευτέρας ταύτης ἀναβάσεως, ὅπως λέγει ἐδῶ, αἰτία ἦν ἡ θεία καὶ ὑπερφυσικὴ Ἀποκάλυψις, ὅπως τῆ ἔγινεν· εἶχε δὲ, λέγει, καὶ μαζί με τὸν Βαρνάβαν καὶ τὸν Τίτον, ὡς μάρτυρας τῆ ἐδικῆς κηρύγματος· ὅτι δηλαδὴ τὸ κηρύγμα τῶ ἦν ἀρετὸν καὶ δεκτὸν καὶ εἰς ἄλλας Ἀποστόλους.

„Καὶ ἀνεθέμενον αὐτοῖς τὸ Εὐαγγέλιον, ὃ κηρύσσω ἐν τοῖς Ἑθνεσιν“.

Ηῖτοι ἀνέφερα εἰς τὰς Ἀποστόλους τὸ κήρυγμα, ὅπως κηρύττω εἰς τὰ Ἑθνη, χωρὶς νὰ κηρύττω εἰς αὐτοὺς ὅτι νὰ περιτέμνωνται. Διὰ ποίαν δὲ αἰτίαν ὕστερα ἀπὸ τούτων χρόνους ἀνέφερον εἰς τὰς Ἀποστόλους τὸ Εὐαγγέλιον ὅπως κηρύττει, εἰς καιρὸν ὅπως ἔπρεπε νὰ ἀναφέρῃ εἰς τὴν ἀρχὴν ὅταν ἐπίσβεσε, διὰ νὰ γνωρίσῃ ἐὰν καλῶς τρέχει, ἢ ἐὰν κακῶς; ἀνέστην γὰρ ἔργον ἦν τῇ ἀληθείᾳ, ἀφ' ἧς ἔτρεχε δεκαεπτὰ χρόνους καὶ ἐπέκεινα, κηρύττωντας τὸ Εὐαγγέλιον, νὰ ἔχῃ χρεῖαν νὰ μανθάνῃ, ἀρά γε καλῶς τρέχει, ἢ ματαίως ἐκοπίασεν· ὅθεν, εἰ μὲν ἀνέφερε τὸ κήρυγμα τῶ εἰς τὰς Ἀποστόλους διὰ νὰ μάθῃ αὐτοὺς, περὶ τῆ δρόμου ὅπως ἐπεριπάτησε, βέβαια ἔτιζι ἀνέκτων ἦν, ὡς εἶπομεν, καὶ ἀσυλλόγιστον τὸ γινόμενον. Ἐπειδὴ δὲ ἐβλεπε πολλὰς ὅπως ἐσκαιδαλίζοντο, πῶς ὁ μὲν Πέτρος ἐδέχετο τὴν περιτομὴν καὶ περιέτεμνε πολλὰς, αὐτοὺς δὲ, δεῦν τὴν ἐδέχετο, καὶ ἀκολούθως ὑπωπτεύετο ὅτι παρανομεῖ, διὰ ταῦτα, λέγω, τὴν αἰτίαν ἐπῆγεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα· τὸ δὲ τὸ νὰ ὑπάγῃ, τὸ ἐσυμβέλλοσεν εἰς αὐτὸν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, κατὰ ὑπερφυσικῶς Ἀποκάλυψιν, διὰ νὰ πεισθῇ καὶ νὰ πληροφορηθῇ ἐκεῖνοι ὅπως ἐσκαιδαλίζοντο, ὅτι καμμία ἐναντιοφωμία καὶ διαφορὰ δεῦν εἶναι ἀνάμεσα εἰς τὸ κήρυγμα τῶ Πέτρου, καὶ εἰς τὸ κήρυγμα τῶ Παύλου, ἀλλὰ κατ' οἰκονομίαν καὶ συγκατάβασιν ἐσυγχώρει ὁ Πέτρος τὴν περιτομὴν, ὡς ἂν ὅπως ἐκήρυττεν εἰς τὰς περιτετμημένους Ἑβραίους. Λοιπὸν δεῦν ἦν ἀνέκτων τὸ ὅπως ἔκαμε ὁ Παῦλος νὰ ὑπάγῃ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ νὰ ἀναφέρῃ εἰς τὰς Ἀποστόλους περὶ τῆ κηρύγματος τῶ ὕστερα ἀπὸ τούτων χρόνους· διὰ τὴν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐκίνησεν αὐτὸν νὰ ὑπάγῃ, καὶ αὐτοὺς ὑπήκουσε μετὰ δίκαιον καὶ εὐλογον τρόπον.

„Κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς δοκῶσι“.

Επειδὴ πολλοὶ ἦν ἐκεῖνοι ὅπως ἐσκαιδαλίζοντο, διὰ τὸ ὁ Παῦλος κατ' ἰδίαν ἐσυμμίλησε μετὰ τὸν Πέτρον καὶ τὰς σὺν αὐτῷ προκρίτας Ἀποστόλους, διὰ νὰ μὴ ἀκολοθήσῃ παρα-

„πρὸς τοὺς Ἑλληνας, οἱ δὲ ἐπεχέρων αὐτὸν ἀνελθόντες“ (Πράξ. 9. 28.) Ἀνίσως λοιπὸν καὶ ὁ Παῦλος συμμιλήσεται καὶ ἐλάλει μετὰ τοῖς Ἑλλησιν, ἥτοι μετὰ τοῖς Ἑβραίοις, ὡς δεχομένους τὴν Ἀγίαν Γραφήν, καθὼς μεθ' ἐρμηνεύσαν αὐτῶν Ἑλλήσιν οἱ ἐβδολοκοντο, πῶς ἐδῶ λέγει ὁ Παῦλος ὅτι δεῦν ἔχον ἰδὴ αὐτὸν οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ Χριστιανοί; ἢ λέγει, ὅτι δεῦν ἔξουρον, καὶ δεῦν

ἔδον αὐτὸν, οὐχὶ οἱ ἐν τῇ Ἰερουσαλὴμ Χριστιανοί, πρὸς αὐτὸς γὰρ συμμιλήσεται· ἀλλὰ οἱ εἰς τὰ ἄλλα μέρη τῆς Ἰουδαίας, καὶ Παλαιστίνης κατοικοῦντες Χριστιανοί.

(1) Ὁ δὲ Φωστὶς ἐρμηνεύων λέγει· „ἐδόξαζον τὸν Θεόν ἐν ἑμοί, ὡς τίς δι' ἐμέ, καὶ οὐχὶ τὸν δῆνα, ἢ τὸν δῆνα διδασκαλον, ἀλλ' αὐτὸν τὸν Θεόν· αὐτὸς γὰρ ἦν ὁ ἀποκαλύψας ἐμοί, καὶ διδάξας τὸ κήρυγμα“.

παραχὴ καὶ πόλεμος, καὶ γὰρ μεγαλίτερον τὸ σκάνδαλον· δι' ὅ,τι, μὲ τὸ νὰ ἦτον εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ μυριάδες, καὶ πολλαὶ χιλιάδες (1) Ἑβραίων, ὅτε ἐσκανδαλίζοντο, ὡς εἰπομεν, αὐτοὶ δὲ οὗτοι ὅτε ἤθελαν ἀκῶσαι ὅτι ὁ Παῦλος καὶ μέσα εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ δεισκόμηνος, καταργεῖ καὶ δὲ δέχεται τὴν περιτομὴν, ἀκόλουθον ἦτον νὰ συγχυσθῇ, καὶ εὖ παράξεν πᾶ πάντας· ὅθεν διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην κατ' ἰδίαν καὶ κατὰ μέρος ἐτυωμίλησε μετὰ τὰς Κορυφαίας Ἀποστόλους. (2) Εἶχε δὲ μαζί τε τὸν Τίτον, καὶ τὸν Βαρνάβαν ὅταν ἐσυωμίλησε μετὰ τὰς Ἀποστόλους, διὰ νὰ μαρτυρῇ αὐτοὶ εἰς τὰς ἄλλας, ὅτι οὐδὲ εἰς τὰς Ἀποστόλους ἐφάνη ὁ Παῦλος ὅτι κηρύττει κἀντὶ ἐναντίον. Λέγων δὲ τὰς Ἀποστόλους δοκῶντας καὶ φαινομένους, δὲ ἀναιρεῖ μετὰ τὸν λόγον τῶν, πῶς δὲ ἦτον τῇ ἀληθείᾳ οἱ περὶ τὸν Πέτρον Ἀπόστολοι, μεγάλοι καὶ ἀπόκριτοι· ἀλλὰ εἶπε τῶν, διὰ νὰ συωαεῖται καὶ τὴν κοινὴν ψῆφον καὶ δόξαν τῶν πολλῶν μετὰ τὴν ἐδικήν τε, ἥτοι διὰ νὰ δέξῃ πῶς, ὅχι μόνον εἰς τὸν Παῦλον ἐνομιζόντο μεγάλοι οἱ περὶ τὸν Πέτρον Ἀπόστολοι, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἄλλους, καθὼς καὶ αὐτὸς ὁ Παῦλος τῶν τὸ ἴδιον λέγει διὰ τὸν ἑαυτὸν τε „δοκῶ δὲ καὶ „γὰρ Πνεῦμα Θεοῦ ἔχει“ (ἀ. Κορινθ. ζ'. 40.) ὅχι διὰ νὰ ἀναιρέσῃ πῶς εἶχε τῇ ἀληθείᾳ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, ἐφαίνετο δὲ πῶς τὸ ἔχει· ἀλλὰ διὰ νὰ φανερώσῃ καὶ τὴν κοινὴν ὑπόληψιν τῶν ἀνθρώπων, κοινὰ εἰς τὰς ὁποίας ὁ Παῦλος ἐδόκει καὶ ἐνομιζέτο πῶς εἶχε Πνεῦμα Θεοῦ. Εἰς τὰς δοκῶντας λοιπὸν, λέγει, Ἀπόστολος, κατ' ἰδίαν ὡμίλησα, ἦγεν εἰς τὰς μεγάλας, καὶ ἐνδόξας, καὶ παρὰ πᾶσι νομιζομένους πειστας.

„Μήπως εἰς κενὸν τρέχω, ἢ ἔδραμον“.

Τοῦτέστι διὰ νὰ διδάξω ἐκείνους ὅτε σκανδαλίζονται δι' ἐμὴν, ὅτι δὲ τρέχω οὐδὲ κηρύττω κενῶς καὶ ματαίως, καὶ ὅχι διὰ νὰ μάθω ἐγὼ· πῶς γὰρ ἐχρειάζομαι νὰ μάθω ἐγὼ, ὅτε ἀποκαλύφθηκα παρὰ τὸν Πατρός τὸν Υἱόν τε, καὶ τὸ Εὐαγγέλιον τῶν Υἱῶν τε; (3) ἢ πῶς ἕστερα ἀπὸ πόσας χρόνας ἐχρειάζομαι νὰ πληροφορηθῶ, αὐτὸ δὲ τρέχω κενῶς καὶ ματαίως, ἐγὼ ὅτε ἔλεγον „ἔγω τρέχω, ὡς οὐκ ἀδήλως· οὕτω πυντεύω ὡς ἐκ ἀέρος, δέρον“; (ἀ. Κορινθ. θ'. 26.) τῶν γὰρ εἶναι παντελῶς ἀνακόλουθον.

3. „Ἀλλ' εἰ δὲ Τίτος ὁ σὺν ἐμοί, Ἐλλω ὦν, ὑπαγκάσθη περὶ τμηθῶναι“.

Ο Τίτος, λέγει, καὶ μὲν ὅτε ἦτον Ἐλλω καὶ ἀπειρήτος, δὲ ἀναγκάσθη ὅμως νὰ περὶ τμηθῇ, τὸ ὅποιον τῶν ἦτον μεγαλωπία ἀπόδειξις, ὅτι μὴδὲ ὁ Πέτρος, καὶ οἱ περὶ τὸν Πέτρον Ἀπόστολοι, ἐδέχοντο τὴν περιτομὴν κατὰ προηγουμένον λόγον, ἀλλὰ κατ' οἰκονομίαν καὶ συγκατάβασιν, διὰ τοὺς περιτομηνύκτας Ἑβραίους· ὅθεν διὰ τῶν, εἰδὲ ἐκατηγόρησαν τὸν Παῦλον, καὶ τὸ κήρυγμα τῶν Παύλου, πῶν οὐοίου ὁ μαθητὴς Τίτος ἦτον ἀπειρήτος.

4. „Διὰ

(1) Οὕτω γὰρ ἔλεγον οἱ περὶ τὸν Ἀδελφόν Ἰάκωβον πρὸς τὸν Παῦλον· „θεορεῖς ἀδελφέ, πόσαι μυριάδες εἰσιν Ἰουδαίων τῶν πεπιστευκότων, καὶ πάντες „ζηλωταὶ τοῦ Νόμου ὑπάρχοντες· κατηχήθησαν δὲ περὶ σὺ, ὅτι ἀποστασίαν διδάσκεις ἀπὸ Μωσέως, τοὺς „κατὰ τὴν Ἑβραίων πάντας Ἰουδαίους, λέγων μὴ περιτεμεν αὐτοὺς πᾶ τέκνα, μὴδὲ τοῖς ἔθνεσι περιπατεῖν“ (Πράξ. κ α. 2.)

(2) Ὁ δὲ Φώτιος οὕτως ἐρμηνεύει τὸ „κατ' ἰδίαν „δὲ πῶς δοκῶσι, μήπως εἰς κενὸν τρέχω ἢ ἔδραμον“ διὰ τί κατ' ἰδίαν; ἵνα μὴ ἐμπροσθεν πάντων ἀναδῇ, σκανδαλίσω νεοπαγεῖς ὄντας ὅτε τὰς ἐκ περιτομῆς, καὶ ἀποστῇ αὐτοὺς παρασκῆψα διόλου τῆς πίστεως τῶ Χρι-

στοῦ, καὶ ἀπολέσω τὸν δρόμον μου, καὶ κενὸς διαχθῇ ὁ ἀγὼν μου· πῶς γὰρ ἐκ ἐκείνου κενὸν τρέχει καὶ ἔδραμον, ὅταν τρέχων ἵνα σώσω, ἑτέρας πάλιν διὰ τῆς ἀπειρηκέντου ἀκροβείας ἀπολέσω; πῶς ἂν νῦν καὶ δημοσίᾳ ἐλέγχει; (τὴν περιτομὴν δηλ. εἰς τὰς Γαλάτας) ὅτι προκοπή ἦν (τῆς Πίστεως δηλαδὴ) καὶ ὅτι δόγματινες τὴν οἰκονομίαν ἐτόλμων ποιεῖν.

(3) Ὁ δὲ Φώτιος λέγει ἐτι πᾶς „μήπως εἰς κενὸν „τρέχω ἢ ἔδραμον“ δύναται νὰ ἀναγνωσθῇ καὶ ἐρωτηματικῶς· μήπως εἰς κενὸν τρέχω ἢ ἔδραμον; ἢ καὶ δηλαδὴ δὲ τρέχω εἰς κενὸν, ὅτε ἔδραμον· ἀλλὰ πᾶντα σὺν ἀσφαλείᾳ ἐπραττον καὶ προνοία.

4. „Διὰ δὲ (1) τῆς παρεσάκτους ψδδαδέλφους, οἵτινες παρσῆλ-
„θον κατασκοπήσαι τὴν ἐλδθερίαν ἡμῶν, ὡς ἔχομεν ἐν Χρ-
„στῷ Ἰησοῦ, ἵνα ἡμᾶς καταδελώσωνται“.

Η συνάξεις τῆς περιόδου ταύτης εἶναι ποιαύτη· οὐδὲ διὰ τῆς παρεσάκτους ψδδαδέλφους ἡναγκάσθη Τίτος περιτμηθῆναι, ἀπὸ κοινῆ λαμβανομένη τῇ εἰδῇ· ἥτοι καὶ μετ' ὅλον ὅπῃ οἱ κρυφίως ἐλθόντες καὶ ἐπιβυλδόντες (τῶτο γὰρ δηλοῖ τὸ παρεσάκτους) ψδδαδέλφοι, ἦτον παρόντες, καὶ ἐναντιόοντο εἰς ἐμὴν, ὅμως οὔτε δι' αὐτῶν, οὔτε διὰ τῶν ἐναντιότητάτων, ἡναγκάσαν οἱ Ἀπόστολοι νὰ περιτμηθῇ ὁ Τίτος. Διὰ τί δὲ ὁ Παῦλος ψδδαδέλφους ὀνομάζει ἐκείνους ὅπῃ ἐδέχοντο τὴν περιτομὴν, εἰς καιρὸν ὅπῃ καὶ οἱ ὑπάκριτοι Ἀπόστολοι ταύτῃ ἐδέχοντο; ἐπειδὴ, οἱ μὲν Ἀπόστολοι ἐδέχοντο καὶ τὴν περιτομὴν, ἀλλὰ συγκαταβαίνοντες εἰς τὴν ἀσθεσίαν τῶν ἐξ Ἰουδαίων πισύσαντων Χρυστιανῶν, διὰ τῶτο ἐκήρυττον αὐτῶν εἰς τῆς περιτμημένων Ἑβραίων· οἱ δὲ ψδδαδέλφοι, καὶ παρείσαντο ἐκεῖνοι, ἐνομοθέτην, πῶς προηγουμένως ᾤεται νὰ γίνεταί ἡ περιτομή, τάχα διὰ νὰ δεφεντάσων μετ' ὅλον τὸν παλαιὸν Νόμον, ὅθεν καὶ ψδδαδέλφους διὰ τῶτο αὐτῶν ὀνομάζει. Λέγωντας δὲ καὶ ὅτι οἱ ψδδαδέλφοι αὐτοὶ παρσῆλθον, φανερόντι μετ' ὅλον λέξιν ταύτην, τὴν κρυπτὴν αὐτῶν ἐπιβυλδῶν· ὁμοίως λέγωντας, καὶ ὅτι κρυφίως ἐμβῆκαν διὰ νὰ κατασκοπύσων τὴν ἐλδθερίαν μας, φανερόντι πῶς αὐτοὶ ἦτον ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι· ἐπειδὴ ὅσοι εἶναι κατασκοποὶ, διὰ πάντας ἄλλο τέλος δυν' ἐμβαίνειν κρυφίως εἰς τὰς πόλεις, πᾶρεξ διὰ νὰ μάθων λεπτομερῶς ὅλα τὰ μέρη, καὶ τὰς τόπας τῆς πόλεως, καὶ ἐκ τῶν νὰ ἡμπορῇ μετ' ὅλον νὰ κατασκάψων τὴν πόλιν ἐκεῖνην, καὶ νὰ τὴν σκλαβώσων· τὸ ὅποιον τῶτο ἔργον ἔκαμναν καὶ οἱ ψδδαδέλφοι, καὶ κατάσκοποι ἐκεῖνοι· δι' ὅ, τι ἐσοχάζοντο καὶ ἐβλεπον τριγύρω, ποῖοι εἶναι ἀπερίτμητοι, καὶ ἔχων ἐλδθερίαν τὴν ἐν Χρυστῷ, ἦσαν δυν' εἶναι ὑποκείμενοι εἰς τὰ ἔθιμα καὶ τὴν δουλείαν τῶ παλαιῷ Νόμῳ, διὰ νὰ εὖρον πιάσιμον, καὶ νὰ ἀναγκάζεσθαι αὐτῶν νὰ περιτμηθῶν, καὶ μετ' ὅλον τὸν τρόπον, πάλιν νὰ τῶν ὑποτάσων εἰς τὴν δουλείαν τῶ Νόμου, ἀπὸ τῆς ὁποίας δουλείαν ὁ Χρυστός μας ἡλδθέρωσε. Καὶ ἀπὸ ἐδῶ λοιπὸν εἶναι φανερόν, ὅτι οἱ μὲν Ἀπόστολοι ἐσυγχώρουν μερικὰ ἔθιμα τῶ Νόμου, διὰ νὰ ἡμπορέσουν κατ' ὀλίγον νὰ ἐλδθερώσων τῶν Ἰουδαίων ἀπὸ τῆς δουλείας τῶ Νόμου· οἱ δὲ ψδδαδέλφοι αὐτοὶ, ἐκατασκοπάζον ὅλον τὸ ἐναντίον, τὸ νὰ αὐξήσων δηλαδὴ καὶ νὰ σερεώσων τὴν δουλείαν τῶ Νόμου.

5. „Οἷς οὐδὲ πρὸς ὥραν ἔξαμεν τῇ ὑποταγῇ, ἵνα ἡ ἀλήθεια τοῦ
„Εὐαγγελίου διαμάνη πρὸς ὑμᾶς“.

Δυν' εἶπον ὅτι εἰς πρὸς ὀλίγον ἐπέσθην εἰς τὸν λόγον τῶν ψδδαδέλφων, ἀλλὰ εἰς τὴν ὑποταγὴν αὐτῶν· ἐπειδὴ αὐτοὶ δυν' ἔκαμναν αὐτὰ διὰ νὰ μᾶς διδάξων τὰ τῶ Νόμου, ἀλλὰ διὰ νὰ μᾶς ὑποτάξων, καὶ νὰ μᾶς ὑποδελώσων εἰς τὸν Νόμον. Διὰ τῶτο, εἰς μὲν τῶν Ἀποστόλων ἐπέσθην καὶ ὑπακῶσαν, εἰς τῶν ψδδαδέλφων δὲ τῶτες, δυν' ὑπακῶσαν· διὰ τί; διὰ νὰ μὴσι, λέγει, βέβαια καὶ ἀληθῆ ἐκεῖνα ὅπῃ ἐκηρύξαμεν εἰς ἐσᾶς· ποῖα; ὅτι τὰ ἀρχαῖα ἐπέρασαν, καὶ ὅτι ὁ Νόμος κατηργήθη καὶ ἔπαυσε, καὶ ὅτι ἐκεῖνες ὅπῃ περιτέμνονται ὁ Χρυστός δυν' τῶν δέχεται, εἰς τῶν ὠφελεῖ τίποτε. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἀντιστάθην εἰς τῶν ψδδαδέλφων ἐκεῖνους, μετ' ὅλον ἐδείξαμεν ὅτι εἶναι ἀληθινὰ ἐκεῖνα ὅπῃ ἐκηρύξαμεν εἰς ἐσᾶς, διὰ τὴν ἀργίαν τῶ Νόμου, καὶ τὴν κατὰπαυσίν τῶ· λοιπὸν προσέχετε νὰ μὴ δυγῆτε ἔξω ἀπὸ αὐτῶν τὴν ἀλήθειαν (2).

6. „Ἀπὸ

(1) Σημείωσαι ὅτι ὁ Θεοδώριτος, θέλει νὰ ἦναι περιτμὸς ὁ δὲ· εἰς δὲ ἡ διάνοια τῶ ρήτῃ αὐτῇ „ἀλλ' εἰς“· „Τίτος ὁ σὺν ἐμοί, καὶ οἱ Ἑβραῖοι, ἡναγκάσθη περιτμηθῆναι διὰ τῶν παρεσάκτους ψδδαδέλφους“ καὶ τὰ ἐξῆς.

(2) Ὁ δὲ Φώτιος πρὸς τὸ ρήτῃ ἐρμηνεύων λέγει ἀπορητικῶς· „Εἰ εἰς ὁ Τίτος ἡναγκάσθη περιτμηθῆναι, εἰς δὲ διὰ τῶν παρεσάκτους ψδδαδέλφους, διὰ τί τὸν Τιμόθεον περιέτεμεν, καὶ λόγον ἔποιήταί τῶν ψδδαδέλφων; εἰς δὲ ἐκείνους διὰ τῶτες περιέτεμεν· μὴ

„γένοιτο! ἀλλ' ἵνα κερδήσῃ τῶν δι' ἀσθεσίαν τῶν λογισμῶν σκανδαλιζομένων· τοῖς μὲν γὰρ ἀσθενέσι δὲ συγκαταβαίνειν ἐπὶ θεραπείᾳ πρὸς τὰ ἀρρώστηματα, τοῖς δὲ ἐκ κακουργίας καὶ πονηρίας γνώμης ὀρμημένοις, εἰς δὲ τὸ ἐλάχιστον ὑπέκειν· οὗτοι γὰρ ἔμνον ἐ δύνανται θεραπείας, κρείττους ἀπάσης θεραπείας τῶ πάθος αὐτοῖς ἐσθρηχθέντος· ἀλλὰ καὶ τῶν πλησίον ζητῶσι τῶν οἰκείας νόσον ἀναπλῆσαι· δι' ὅ εἰς πρὸς ὥραν αὐτοῖς ἔξαμεν, καὶ ὁ θεὸς ἀποφάνεται Παῦλος“.

6. „Ἀπὸ δὲ τῶν δοκούντων εἶναι τι, ὅποιοί ποτε ἦσαν, ἔδεν μοι δια-
„φέρε· πρόσωπον Θεὸς ἀνθρώπου εἰ λαμβάνει“.

Επειδὴ ἀκόλουθον ἦτον νὰ ἐναντιωθῇ τινὰς εἰς τὸν Παῦλον, καὶ νὰ εἴπῃ· καὶ πῶς λοι-
πὸν οἱ Ἀπόστολοι ἐπρόσαζαν νὰ περὶτέμνυνται οἱ ἔξ Ἰουδαίων πιστεύσαντες; διὰ τὸ τοῦτο
ἔδωκε τὴν ἐναντιολογίαν ταύτην· καὶ τὴν μετ' αὐτῆς αἰτίαν δὲν λέγει, διὰ τὴν ὁποίαν οἱ
Ἀπόστολοι οἰκονομικῶς καὶ κατὰ συγκατάβασιν ἐπρόσαζαν τὴν περικομὴν, ἵνα μὴ ἀκώσῃσι
τὸ τοῦτο οἱ ἔξ Ἰουδαίων πιστεύσαντες, ὅτι οἱ Ἀπόστολοι οἰκονομικῶς, καὶ ἔτι ἀληθῶς συγχωρε-
σι τὴν περικομὴν, καὶ διὰ τὸ τοῦτο χωρισθῶσιν ἀπὸ αὐτῶν, ὡς καταλύοντες τὸν Νόμον· δι' ὃ,
τι ἐκεῖνοι, διὰ τὸ τοῦτο ἐπρόσφεραν εἰς τὰς Ἀποστόλους κατὰ τὸ παρὸν, καθ' ὅ,τι ἐφύλαττον
τὰ τῶν Νόμων. Αὐτὴν λέγω τὴν αἰτίαν ὁ Παῦλος σιωπᾷ καὶ δὲν τὴν φανεροῖ διὰ τὴν ὠφέ-
λειαν τῶν ἔξ Ἰουδαίων πιστεύσαντων· λέγει δὲ εἰς αὐτὸν λόγον πολλὰ βαρύνει περὶ τῶν Ἀποστό-
λων· ὅτι ἔδεν μοι διαφέρει, ἦγουν ἐγὼ καμμίαν φροντίδα δὲν λαμβάνω περὶ τῶν δοκούντων
εἶναι τι, ἦγουν περὶ τῶν μεγάλων Ἀποστόλων, εἴτε περικομὴν ἐκέρυττον, εἴτε δὲν ἐκέρυτ-
τον· δι' ὃ,τι αὐτοὶ θέλουν δώσῃν λόγον εἰς τὸν Θεὸν περὶ τῶν, καὶ δὲν θέλει δυσωπηθῇ,
εἴτε ἐντραπὴ τὸ πρόσωπον αὐτῶν ὁ Θεός, ἐπειδὴ καὶ εἶναι μεγάλοι καὶ ἑταίροι τῶν Ἀποστό-
λων· ἀποσωπολήπτης γὰρ εἶναι ὁ Θεός. Βλέπε δὲ, ὡς ἀναγνώσας, πῶς δὲν εἶπεν, ὅποιοι
καὶ αὐτοὶ εἶναι πῶρα, ἀλλ' ὅποιοι καὶ αὐτοὶ ἦτον τότε, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι πῶρα λοιπὸν καὶ οἱ Ἀπόστο-
λοι ἐπαυσαν ἀπὸ τοῦ νὰ κηρύττουν ἐπ' αὐτοῖς, καὶ νὰ δέχωνται τὴν περικομὴν, ὥσπερ ὅτε τὸ κή-
ρυγμα τῶν Εὐαγγελίων πανταχῶς ἐλαμψε, καὶ ἡ Πίστις τῶν Χριστῶν ἐπρόκοψε καὶ αὐξήσῃ.
Ταῦτα δὲ λέγει ὁ Παῦλος, ὅχι διὰ νὰ καταφρονήσῃ τὰς Ἀποστόλους, ἀλλὰ διὰ νὰ ὠφελήσῃ
ἐκείνους ὅτε τὸν ἤκουον.

- „Ἐμοὶ γὰρ οἱ δοκούντες ἔδεν προσανέθεντο“.

Εκεῖνοι μὲν ἔν, λέγει, οἱ μεγάλοι καὶ ἀπόκριτοι τῶν Ἀποστόλων, ὅποιοι καὶ αὐτοὶ ἦτον τότε,
ὁ Θεὸς θέλει φροντίσει περὶ τῶν· ἐγὼ δὲ τὸ τοῦτο ἠξιώσας, ὅτι αὐτοὶ εἰς ἐμοὶς τελείως δὲν
ἐναντιώθησαν, ἐδὲ ἐπρόσθεσαν τίποτε παραπλὴν εἰς τὸ κήρυγμά μου, ἢ ἐδιώρθωσαν αὐτό.

7. „Ἀλλὰ πάναντίον, ἰδόντες ὅτι πεπίσδμαι τὸ Εὐαγγέλιον τῆς
„ἀκροβυστίας, καθὼς Πέτρος τῆς περικομῆς“.
8. „Ὁ γὰρ ἐνεργήσας Πέτρῳ εἰς τὴν ἀποστολὴν τῆς περικομῆς, ἐνέ-
„γησε καὶ ἐμοὶ εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν“.
9. „Καὶ γινόντες τὴν χάριν τῶν Θεῶν τὴν δοθεῖσάν μοι Ἰάκωβος, καὶ
„Κηφᾶς, καὶ Ἰωάννης, οἱ δοκούντες σύλοι εἶναι, δεξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ
„καὶ Βαρνάβαν κοινωνίας, ἵνα ἡμᾶς εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν
„περικομὴν“.

Μερικοὶ ἔτι ἐκινῶντες τὸ ῥητὸν τὸ τοῦτο, ὅχι μόνον οἱ ἀπόκριτοι Ἀπόστολοι δὲν ἐδιώρ-
θωσαν τίποτε ἀπὸ τοῦ ἐδικόν μου κήρυγμα· ἀλλὰ ἐκ τῶν ἐναντίων ἐδιωρθώθησαν ἐκεῖνοι ἀπὸ
τοῦ κήρυγμά μου· πλὴν δὲν εἶναι τὸ τοῦτο τὸ νόημα τῶν Παύλων· ἐπειδὴ τί ἠθέλον διωρθώθῃν οἱ
μεγάλοι Ἀπόστολοι ἀπὸ τοῦ κήρυγμα τῶν Παύλων, εἰς καιρὸν ὅτε καθ' ὅσας ἀπὸ ἐκείνους
ἦτον τέλειος; Τὸ τοῦτο λοιπὸν λέγει ὁ Παῦλος μετ' ὁμοιοπαθίαν, ὅπερ ἔπος ἐξομαλίζεται·
„ἀλλὰ πάναντίον, δεξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ κοινωνίας“· εἶπα τὰ ἄλλα λόγια, εἶναι διὰ μέσον·
ἦτοι τὸ „ἰδόντες ὅτι πεπίσδμαι τὸ Εὐαγγέλιον τῆς ἀκροβυστίας“, καὶ τὰ λοιπὰ· πόσον, λέ-
γει, μακρὰν ἦτον οἱ Ἀπόστολοι ἀπὸ τοῦ νὰ με διωρθώσιν, ὥστε ὅτε ἀκόμη καὶ με ἐπαίνε-
σαν, καὶ ἐσυμφώνησαν, ὅτι ἐγὼ μὲν καὶ ὁ Βαρνάβας, νὰ κηρύττωμεν τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὴν
ἀκροβυστίαν, ἦτοι εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν, αὐτοὶ δὲ, νὰ τὸ κηρύττωμεν εἰς τὴν περικομὴν, ἦγουν εἰς τὰς
Ἑβραίας· δι' ὃ,τι περικομὴν, καὶ ἀκροβυστίαν ἔδωκε ὁ Παῦλος, δὲν ὀνομάζει αὐτὰ γυνὰ τὰ
πράγματα τῆς περικομῆς, καὶ ἀκροβυστίας, ἀλλὰ ὀνομάζει τὰς ἀκροβύς, ἦτοι τὰς ἀπειρι-
μήτους Ἑβραίους, καὶ τὰς περικομηνήτους Ἑβραίας, τὸ ἀφρημεῖον αὐτῶν τὸ συγκεκερμένον.

Δείχεται

Δείχνει δὲ ὁ Παῦλος ἐδῶ τὸν ἑαυτὶν τε ἰσότιμον μὲ τὸν Πέτρον· ἐπεὶ δὲ ὁ ἴδιος Θεὸς ὅπως ἔδωκεν εἰς τὸν Πέτρον τὴν κρῆσιν πρὸς τὰς Ἑβραίους ἀποστολῶν καὶ ἐνέργειαν τῆς Εὐαγγελίας, αὐτὸς ἔδωκε καὶ εἰς τὸν Παῦλον τὴν ἀποστολὴν εἰς τὰ Ἑθνη. Βλέπε δὲ πῶς ἔδειξεν ὁ Παῦλος ὅτι τὸ κήρυμά τε δὲ ἦτον μόνον ἀρετὸν εἰς τὰς Ἀποστόλους, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν Θεόν· δι' ὅ,τι οἱ Ἀπόστολοι, λέγει, γνωρίσαντες τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἐδόθη εἰς ἐμὴν, καὶ δὲ εἶπεν αἰκείσαντες, ἀλλ' ἀπὸ αὐτὰ τὰ πράγματα γνωρίσαντες· δι' ὅ,τι αὐτὸ δὲ ἦτον τὸ κήρυγμά μου ἀρετὸν εἰς τὸν Θεόν, πῶς ἤθελε μοι δώσῃ ὁ Θεὸς τὴν χάριν ταύτην; Ἀκασσον δὲ πῶς ἀναφέρει ὁ Παῦλος τὰς τρεῖς προκείμενους Ἀποστόλους, τὸν Πέτρον, τὸν Ἰάκωβον (1) καὶ Ἰωάννην, μὲ ἐπαινον καὶ ἐγκώμια· λέγει γὰρ δι' αὐτῶν· οἱ δοκῦντες σύλοι εἶναι, ἦτοι οἱ μεγάλοι, τὰς ὁποίας ὅλοι εἰς καθὲ μέρος ἀφημίζουσιν, καὶ δοξάζουσιν; αὐτοὶ εἶναι ὅπως μαρτυρῶσιν, ὅτι τὸ κήρυγμά μου εἶναι ἀρετὸν εἰς τὸν Χριστόν· διὰ τὸ καὶ ἔδωκεν εἰς ἐμὴν καὶ εἰς τὸν Βαρνάβαν, δεξιὰς κοινωνίας, ἥτοι ἐσυμφώνησαν καὶ μᾶς ἔκαμαν κοινωνίας των, καὶ ἔδειξαν ὅτι ἀρέσκονται εἰς τὸ κήρυγμά μου, ὡς αὐτὸ δὲ διαφέρει τίποτε ἀπὸ τοῦ ἐδικόν των.

10. „Μόνον τῶν πτωχῶν ἵνα μνημονώωμεν, ὃ καὶ ἐσπέδατα αὐτὸ τῷ „το ποιῆσαι“.

Τὸ μὲν κήρυγμα, λέγει, τῆς Εὐαγγελίας ἐμοιράσθημεν μὲ τὰς λοιπὰς Ἀποστόλους, καὶ ἐκεῖνοι μὲν ἐκήρυττον εἰς τὰς Ἑβραίους, ἐγὼ δὲ καὶ ὁ Βαρνάβας, εἰς τὰ Ἑθνη· τὰς πτωχὰς ὅμως δὲ ἐμοιράσθημεν, ἀλλὰ τὰς εἶχομεν ἀμοιράσας καὶ κοινὰς, καὶ ἐκεῖνοι καὶ ἡμεῖς· δι' ὅ,τι εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ἦτον πολλοὶ ἀπὸ τῶν ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντας Χριστιανὰς, οἵτινες διηρπάχθησαν καὶ ὑπερήθησαν τὰ ὑπάρχοντά των ἀπὸ τῶν ἀπίστων Ἑβραίων, καὶ δὲ ἔχον ἔτε πὴν ἀναγκαίαν των τροφὴν. Ἐπεὶ δὲ δὲ ἐπολέμεν πόσον οἱ Ἕλληνες τὰς ἐκ τῶν Ἑλλήνων πιστεύσαντας εἰς τὸν Χριστόν, ὅσον ἐπολέμεν οἱ Ἑβραῖοι τὰς ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντας· διὰ τὸ καὶ ὁ Παῦλος πολλὴν σπουδὴν εἶχε διὰ νὰ τὰς ἐπιμελῇται, καὶ νὰ φροντίσῃ τὰ πρὸς τὴν χρείαν των, καθὼς καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος τὸ ὁμολογεῖ ἐδῶ λέγων· ὅτι ἐσπέδασα αὐτὸ τὸ ποιῆσαι· ἐπεὶ δὲ πάντοτε ἐπιμελεῖτο νὰ συνάγῃ ἀπὸ τῶν μαθητῶν τῶν Ἑθνικῶν Χριστιανῶν ἐλεημοσύνην, καὶ νὰ πηγαίῃ ταύτην εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα μόνος, ἢ νὰ τὴν εἰλῇ μετ' ἄλλου (2).

11. „Ὅτε δὲ ἦλθε Πέτρος εἰς Ἀντιόχειαν, κατὰ πρόσωπον αὐτῷ ἀντίσω“.

Πολλοὶ νομίζουσιν πῶς ὁ Παῦλος κατηγορεῖ ἐδῶ τὸν Πέτρον ὡς ὑποκριτὴν· ἀλλὰ δὲ εἶναι ἔτι τὸ πρᾶγμα· δι' ὅ,τι ὅσα φαίνεται πῶς εἶπεν ὁ Παῦλος ἐναντίον τοῦ Πέτρου, ὅλα οἰκονομικῶς τὰ εἶπε, καὶ τὰ ἐπραξεν· ἡ αἰτία δὲ τῆς ὑποθέσεως ταύτης ἦτον αὕτη· ὁ Πέτρος, ὀφεισκόμενος μὲν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, ἐσυγχώρει νὰ περιπέμνουνται οἱ ἐξ Ἰουδαίων πιστοί, ἐπεὶ δὲ δὲ ἦτον δυνατόν μίαν φοράν νὰ τὰς ἀποσπάσῃ ἀπὸ τῶν Νόμων· ὅταν δὲ ἦλθεν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, συνέτρωγε μαζὶ μὲ τὰς Ἑθνικὰς καὶ ἀπειρημένους, καὶ συνανεδρέφετο μὲ αὐτὰς ἐλθούθως· ἐπεὶ δὲ ἔτυχεν νὰ ἔλθουν μερικοὶ Ἱεροσολυμίται ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντες εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, τότε βλέπων αὐτὰς ὁ Πέτρος, ἐσυσέλλετο ἀπὸ τῶν Ἑθνικῶν, καὶ δὲ συνέτρωγεν, ἔτε συνανεδρέφετο μὲ αὐτὰς, ὡς τὸ πρότερον, εὐα μὲν, διὰ νὰ μὴ σκανδαλίσῃ τὰς Ἱεροσολυμίτας ἐκεῖνας, καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ δώσῃ εἰς τὸν Παῦλον εὐλογον ἀφορμὴν νὰ τὸν ἐπιπλήξῃ· διὰ τὸ καὶ ὁ Παῦλος ἐπέπληξε τὸν Πέτρον, καὶ ὁ Πέτρος ὑπέμεινε τὴν ἐπίπληξιν, χωρὶς καμμίαν ἀντίστασιν· δι' ὅ,τι μὲ τῶν τὸν τρόπον ἔμελλον οἱ Ἱεροσολυμίται ἐκεῖνοι καὶ μαθηταὶ τοῦ Πέτρου, νὰ μετατεθῶν ἀπὸ τῆς περιτομῆς καὶ

(1) Τὸν Ἀδελφόν τὸν Ἰάκωβον φαίνεται νὰ λέγῃ ἐδῶ ὁ Παῦλος, τῷ ὁποίῳ καὶ πρότερον ἐμνήσθη ἑκὼν· ἔπειτα δὲ τῶν Ἀποστόλων ἐκ ἑδῶν, ἐμὴν Ἰάκωβον, τὸν ἀδελφόν τοῦ Κυρίου (Γαλ. α. 19.) καὶ μετ' ὀλίγον δέξαι ἐπὶ περὶ αὐτοῦ, πρὸ γὰρ τῆς ἐλθῆναι ταύτης ἀπὸ Ἰακώβου (Γαλ. β. 12.) τὸ Ἀδελφόν τὸν Ἰάκωβον, ὡς ἐρμηνεύει ὁ Θεοφύλακτος· ὁ γὰρ Ἰάκωβος ὁ

ἀδελφὸς Ἰωάννου, φαίνεται ὅτι ἔχει μαρτυρήσῃ προλαβόντως, ὡς μαρτυροῦσιν αἱ Πράξεις.

(2) Ἡ πρὸς τὰς Ἀγίας τὰς ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐλεημοσύνη αὕτη, ἥτοι εἰς τὰς πτωχὰς Χριστιανὰς τὰς ἐν Ἱερουσαλὴμ, ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Παύλου μάλιστα. (ἀ. Κορ. 15. 1.) (β. Κοριν. θ. 4. 5. 1.) (Ῥωμ. 15. 26.)

ἡ τὴν τῷ Νόμῳ ἔτιμα, ὅταν ἔβλεπον πῶς ὁ Διδάσκαλος αὐτῶν Πέτρος ἐπιπλήττεται δι' αὐτὰ καὶ κατηγορεῖται ἀπὸ τὸν Παῦλον, καὶ σιωπᾷ, μὴ ἔχων τί νὰ εἰπῇ. Τὸ νὰ ἀντισταθῇ λοιπὸν ὁ Παῦλος εἰς τὸν Πέτρον, τὸτο σχῆμα μάχης ἦτον μόνον, καὶ ὄχι μάχη ἀληθινῆς, διατὶ αὐτὸς ἦτον ἀληθινὴ μάχη, δεῶς ἤθελεν ἐπιπλήξῃ τὸν Πέτρον ὁ Παῦλος ἐμπροσθεν εἰς τὰς Ἱεροσολυμίτας ἐκείνας μαθητάς τε, ἐπειδὴ πολλὰ ἤθελεν σκανδαλίσαν αὐτὰς, βλέποντας τὰς δύο Κορυφαίας Ἀποστόλους νὰ μάχωνται· τὰρα δὲ ἦ ἐν τῷ φανερῷ ἐκείνῃ σχηματισθεῖσα μάχη, ἔγινε διόρθωσις τῶν μαθητῶν· ὅθεν εὐδὲ ὁ Πέτρος ἀντιλέγει εἰς αὐτῷ, φανερόνωντας ὅτι ἀπέδέχετο καὶ ἔσεργε τῷ ἀντίστασιν ταύτῃ τῷ Παύλῳ διὰ οἰκονομίαν.

„Ὅτι κατεγνωσμένος ὤ“.

Δεῶς εἶπεν ὅτι ὁ Πέτρος ἦτον κατηγορημένος ἀπὸ ἐμὲ, ἀλλ' ἀπλῶς ἀπὸ ἄλλης, ὅπου δεῶς ἤθελεν τῷ οἰκονομίαν ὅπως κάμνει, ἀλλ' ἐνόμιζαν, πῶς ὁ Πέτρος εἶναι ὑποκεινός, καὶ ὅταν οἱ Ἱεροσολυμίται ἔλειπαν ἀπὸ τὴν Ἀντιόχειαν, συνέρτρωγε καὶ συναγερφετο μετὰ τὰς Ἑθνικὰς· ὅταν δὲ ἐκείνοι ἦλθον, τότε ἐσυστάθη ἀπὸ αὐτὰς (1). Μερικοὶ δὲ ἐτί- ἐνόησαν τοῦτο· ὅτι ὁ Πέτρος ἦτον προκατηγορημένος διὰ τί σιωπέαγε μετὰ τὸν Ἑθνικὸν Κορινθίου, καθὼς μαρτυροῦσιν αἱ Πράξεις, (Κεφ. 1.) καὶ διὰ τὸτο πῶρα ὅπως ἦλθον οἱ Ἱεροσολυμίται εἰς Ἀντιόχειαν, ἐφοβήθη μήπως πάλιν κατηγορήσων αὐτὸν, καὶ διὰ τὸτο ἐσυστάθη καὶ ἐχωρίσθη ἀπὸ τὰς Ἑθνικὰς· ἐπειδὴ δὲ ἐσυστάθη ἀπὸ αὐτὰς, διὰ τὸτο λέγει καὶ ἐγὼ ὁ Παῦλος ἀντιστάθηκα εἰς αὐτόν.

12. „Πρὸ γὰρ τῷ ἐλθεῖν τινὰς ἀπὸ Ἰακώβου, μετὰ τῶν Ἑθνῶν συν- ἦσθιεν· ὅτε δὲ ἦλθον, ὑπέσχελλε, καὶ ἀφώριζεν ἑαυτὸν, φοβόμενος τὰς ἐκ περιτομῆς“.

Εὐδὲ λέγει καὶ τῷ αἰτίαν, διὰ τῷ ὁποίαν ἐκατηγόρει τὸν Πέτρον· ἀπὸ τὸν Ἰακώβον λέγει τὸν Ἀδελφόν, τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις διδάσκοντα, ὡς Ἐπίσκοπον αὐτῶν, ἐσάλθησαν μερικοὶ, ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανοὶ εἰς τῷ Ἀντιόχειαν, οἱ ὅποιοι ἐπίσταντο μετὰ εἰς τὸν Χριστόν, ἀκόμη δὲ ἐκράτην τὸν παλαιὸν Νόμον. Τέτοις βλέπωντας ὁ Πέτρος, καὶ φοβηθεὶς, ὄχι διὰ νὰ μὴ κινδυνώσῃ αὐτὸς, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ σκανδαλίσῃ αὐτὰς, καὶ τὰς κάμῃ νὰ χωρίσθω τελείως ἀπὸ τῷ τῷ Χριστῷ Πίσι, ἐχωρίσθη ἀπὸ τῷ συναναστροφῇ τῶν Ἑθνικῶν. Τέτοις λοιπὸν βλέποντες μερικοὶ νὰ κάμῃ ὁ Πέτρος, καὶ μὴ ἤθελοντες διὰ τί τὸ κάμνει, ἐκατηγόρειν αὐτόν.

13. „Καὶ συνυπεκρίθησαν αὐτῷ καὶ οἱ λοιποὶ Ἰουδαῖοι, ὥς καὶ Βαρνάβας συναπήχθη τῇ ὑποκρίσει αὐτῶν“.

Υποκρίσιν ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὸ πρᾶγμα καὶ τῷ οἰκονομίαν τῷ Πέτρῳ· εἶνα μετ', ἐπειδὴ δεῶς θέλει νὰ φανερῶσιν μετὰ ποίαν γνώμην καὶ σκοπὸν ὁ Πέτρος ἐχώριζε τὸν ἑαυτὸν τε ἀπὸ τῷ συναναστροφῇ τῶν Ἑθνικῶν· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ ἀνασπᾷ ἀπὸ τῷ ρίζαν τῷ

διὰ-

(1) Διὰ τί δὲ ὁ Παῦλος ἐσιώπησε, καὶ δεῶς εἶπε πῶς κάμνει οἰκονομίαν ὁ Πέτρος καὶ συγχωρεῖ τῷ περιτομῇ; καὶ πῶς οἰκονομικῶς δεῶς συναγερφετο μετὰ τὰς Ἑθνικὰς καὶ ἀπεριτμήτας; ἀποκρίνεται ὁ σοφὸς Φώτιος καὶ λέγει· ὅτι ἂν ὁ Παῦλος ἤθελεν εἰπῇ πῶς κατ' οἰκονομίαν ὁ Πέτρος συγχωρεῖ τῷ περιτομῇ, ἔμελλε νὰ σιωπᾷ ἐκείνο, ὅπως ἐπολέμει νὰ ἀναρῇ, καὶ νὰ δέχεται δηλαδὴ τῷ περιτομῇ· δι' ὅ, τι ἤθελεν εἰπῇ οἱ ἀκούσαντες, ὅτι ἂν ὁ Πέτρος κάμῃ καλὰ, καὶ συγχωρῇ οἰκονομικῶς τῷ περιτομῇ, διατὶ καὶ ἐγὼ, ὁ Παῦλος, δεῶς τὸν συγχωρῶ; τί δὲ καὶ κατηγορεῖ αὐτῷ, τῷ ὁποίαν ὀνομάζει οἰκονομίαν; συγχωρήσων νὰ γίνεταί, καὶ μὴ τῷ ἐπιτιμᾷ, καὶ ὅπως θέλει

ὀνομάζει αὐτῷ, εἴτε οἰκονομίαν, ἢτε δόγμα καὶ ἀκριβίαν· ἐπειδὴ ὅταν μία ψυχὴ ἀγαπᾷ εἶνα πρᾶγμα, εὐδὲς ὅπως λάβῃ ὀλίγην ἀφορμῇ, περισσότερον οἰκονομῇ καὶ περιπλέκεται εἰς ἐκείνο· ὅθεν διὰ νὰ μὴ συλλογίζωνται καὶ νὰ λέγαν αὐτὰ οἱ εἰς τὸν Νόμον προσέχοντες, διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος, σοφῶς ἐσιώπησε μετὰ τὸν οἰκονομίαν τῷ Πέτρῳ, δριμύτως δὲ κατηγορεῖ τῷ πρᾶξιν αὐτῷ τῆς περιτομῆς, καὶ ἐλέγχει ὡς παρανομῶντας τὰς αὐτῷ συγχωρῆτας, ἵνα μετὰ τῷ σφοδρῶν ἐπιπλήξῃ, πῶς ἀληθῶς παρανομῶντας καὶ περιτομωμένους φοβῇ καὶ διορθώσῃ. Διὰ τοῦτο καὶ δοκῶντας καὶ κατεγνωσμένους, καὶ ὑποκρινόμενους, καὶ μὴ ὁρθοποδοῦντας δεῶς παρακαλεῖται νὰ ὀνομάζῃ αὐτὰς.

διέθεσιν καὶ κλίσιν ὅπως εἶχον οἱ Γαλάται εἰς τὸν παλαιὸν Νόμον· λοιπὰς δὲ Ἰουδαίας ὀνομάζει ὁ Παῦλος, ἔκ τῃς ὧς Ἱεροσολύμων ἐλθόντας Ἰουδαίους, ἀλλὰ τὰς ἐν Ἀντιοχείᾳ δεισσομύνας, οἱ ὅποιοι καὶ αὐτοὶ, βλέποντες τὸν Πέτρον χωριζόμενον ἀπὸ τῶν συναναστροφῶν τῶν Ἑθνικῶν, ἐχωρίσθησαν καὶ αὐτοὶ ἀπὸ αὐτῶν.

14. „Ἀλλ' ὅτε εἶδον ὅτι οὐκ ὀρθοποδοῦσι πρὸς τῷ ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου, εἶπον τῷ Πέτρῳ ἔμπροσθεν πάντων“.

Ας μὴ σε παράτην, ὦ ἀναγνώστα, τὰ φίλα πάντα λόγια τῷ Παύλῳ, ἥτοι τὸ „ἐκ ὀρθοποδοῦσι πρὸς τῷ ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου“· διὰ τὴν αὐτὴν δυνάμει λέγει ταῦτα διὰ τὴν κατηγορίαν τὸν Πέτρον, ἀλλὰ διὰ ἐκείνας ὅπως ἔμελλον νὰ ὠφελεῖσθαι ἐκ τῆς φήμης καὶ ἀκοῆς ταύτης, ὅτι δηλαδὴ ὁ Πέτρος ἐπιτιμήθη καὶ ἐπιπλήχθη διὰ τὴν κρατεῖν τὰ ἔθιμα τοῦ Νόμου. Ὅθεν εἶχε δίκαιον νὰ εἰπῇ καθ' ὅσας εἰς αὐτὴν, καὶ αὐτὸς ὁ Πέτρος ἐπιπλήχθη διὰ τὰ ἔθιμα τοῦ Νόμου, πῶς ἐσεῖς εἰς τὴν ἐξῆς ἀποπολμάτε νὰ τὰ φυλάττετε; διὰ τὸ γὰρ καὶ ὁ Παῦλος ἔμπροσθεν εἰς ὅλους ἐπετίμησε καὶ ἐπέπληξε τὸν Πέτρον, διὰ τὴν ἀκρίβειαν ἐκείνοι καὶ νὰ φοβηθῶν, πῶς ὁ πλειεῖς μέγας σύλος τῶν Ἀποστόλων ἐπιτιμήθη, καὶ δυνάμει εἶχε τὴν νὰ ἀπολογηθῇ (1). Ὁ δὲ Εὐσέβιος ὁ Καισαρείας λέγει, πῶς δυνάμει ἐπιτιμήθη ὁ μέγας καὶ Κορυφαῖος Πέτρος ἀπὸ τὸν Παῦλον, ἀλλὰ ἄλλος τινὰς, ὀνομαζόμενος Κηφᾶς, εἶας ἀπὸ τῶν ἐβδομήκοντα Ἀποστόλων· καὶ κατασκάδωντας πᾶσα τὸν λόγον, λέγει, ὅτι δυνάμει ἦσαν πρέπον νὰ χρειασθῇ ὁ δεύτερος ἐπιτίμησιν καὶ ἐπίπληξιν ὁ Πέτρος, ὅς τις ἀπελογηθῇ εἰς τῷ ἀρχίῳ τῷ κηρύγματός, ὅταν ἐσκαιδάλισε μερικὰς, διὰ τὴν σιμῆσθαι μὲν τὸν Ἑθνηκὸν Κορνήλιον (2)· ἀλλ' ἠθέλων εἰπῆται εἰς τὸν Εὐσέβιον, ὦ σοφώτατε, εἰδὲ ἡμεῖς λέγομεν πῶς ὁ Πέτρος ἐπιτιμήθη ἀπὸ τὸν Παῦλον διὰ τὴν δυνάμει ἠξίωρε τὸ πρέπον, ἀλλὰ πῶς θεληματικῶς ὑπέμεινε τῷ ἐπιτίμησιν τῷ Παύλῳ, διὰ τὴν νὰ διορθωθῶν οἱ ἄλλοι.

„Εἰ σὺ Ἰουδαῖος ὢν, Ἑθνηκῶς ζῆς, καὶ οὐκ Ἰουδαϊκῶς, τί τὰ Ἑθνη ἀναγκάζεις Ἰουδαῖζαν“;

Σχεδὸν μὲν τὰ λόγια ταῦτα φωνάζει ὁ Παῦλος εἰς τὴν ἀπὸ τῶν Ἰακώβου σαλόντας, καὶ τότε παρόντας, καὶ εἰς ὅλους ἀπλῶς τὰς κρατῶντας τὰ τοῦ Νόμου Χριστιανούς· μνησθῆτε τὸν Διδάσκαλόν σας Πέτρον, ὦ ἀδελφοί, διὰ τὴν καὶ αὐτὸς Ἰουδαῖος ὢντας, ἰδὲ ὅπως συνέβαλε μὲν τοὺς Ἑθνηκούς. Βλέπε δὲ πῶς δυνάμει κατηγορεῖ ὁ Παῦλος τὸν Πέτρον, ὅτι κάμνει κατὰ διὰ τὴν φυλάττει τὸν Νόμον, ἀλλ' ἐπιπλήττει αὐτὸν διὰ τῷ ὠφελεῖσθαι τῶν ἐδικῶν μαθητῶν, τῶν Ἑθνηκῶν δηλαδὴ· ἐπειδὴ καὶ ὁ Πέτρος ὠνόμαζεν αὐτὴν νὰ περιτέμνωνται, καὶ νὰ φυλάττων τὰ τῶν Ἰουδαίων· δι' ὅ,τι μὲν τῷ ἐπιτίμησιν αὐτῷ, ἔμελλε νὰ γινῇ τὸ κήρυγμα τῷ Παύλῳ πλέον ἀπαράδεκτον εἰς τὰς μαθητάς.

15. „Ἡμεῖς φύσει Ἰουδαῖοι, καὶ ἐκ τοῦ Ἑθνῶν ἀμαρτωλοί“.

Ημεῖς, λέγει, ἔμεθα φύσει Ἰουδαῖοι, ἦσαν ὅχι προσήλυτοι, καὶ ἐλθόντες εἰς τῷ θρησκείαν τῶν Ἰουδαίων ἀπὸ τῶν Ἑθνηκῶν, ἀλλὰ ἔμεθα γυνήματα φυσικά, ἀπὸ γονεῖς, καὶ

προ-

(1) Ὁ δὲ Οἰκουμενικός λέγει ὅτι ὁ Παῦλος μὲν τὸ νὰ μὴ θέλῃ νὰ φανερώσῃ τῷ οἰκονομίαν, μὲν τῷ ὅποιον ὁ Πέτρος ἐχώριζε τὸν ἑαυτὸν ἀπὸ τῶν Ἑθνηκῶν, διὰ τοῦτο εἶπεν ὅτι ἐκ ὀρθοποδοῦσι πρὸς τῷ ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου· καθὼς δηλαδὴ διὰ τῷ αὐτῷ αἰτίαν εἶπε καὶ ἀνωτέρω, συνεκρίθησαν· ἐκ ὀρθοποδοῦν δὲ ταῦτα πρὸς τῷ ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου, καθὼς ὅτι ἡ ἀλήθεια τοῦ Εὐαγγελίου αὐτὴ εἶναι, μήτε νὰ περιτέμνη, μήτε νὰ χωρίζεται τις ἀπὸ τῶν Ἑθνηκῶν καὶ ἀκροβυσσῶν· ἐπειδὴ ἐν Χριστῷ ἐκ ἐνι περιτομῇ, καὶ ἀκροβυσσῆς, ὅτε Ἰουδαῖος καὶ Ἑλλήν. (Κολ. γ. 11.)

(2) Ὅταν γὰρ ἀνέβη Πέτρος εἰς Ἱερουσαλὴμ, καὶ διεκρίνοντο πρὸς αὐτὸν οἱ ἐκ περιτομῆς, λέγοντες, ὅτι πρὸς

ἀνδρας ἀκροβυσσίαν ἔχοντας εἰσῆλθε, καὶ σιμῆσθαι αὐτοῖς, ὅτε αὐτοὶ ἀρχαῖος ἐδιηγῆτο τῷ ὁπασίαν ὅπως ἴδε τῆς ἀπ' ἐρανὸς καταβαίνοντος σινδόνης. Καὶ ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον εἶπεν εἰς αὐτὸν νὰ ὑπάγῃ ὅμως μὲν τοὺς τρεῖς ἀνδρας τὰς ἀπεσταλμένους ὑπὸ τοῦ Κορνηλίου. Καὶ ὅτι ἐκεῖ ὅπου ἀρχισε νὰ λαλῇ εἰς αὐτοὺς τὸν λόγον τὸ Θεῖον, ἐπέπεσε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐπὶ τὰς περὶ τὸν Κορνήλιον καὶ πᾶσι λοιπὰ, ἀπὸ ὧν ἐν τῷ 14. Κεφαλ. τὸν Πράξεων. Καὶ ὅπως ἀκούσαντες ταῦτα οἱ Ἑβραῖοι, ἠσυχάσαν καὶ ἐδόξασαν τὸν Θεὸν λέγοντες· ἄραγε καὶ τοῖς Ἑθνεσιν ἔδωκεν ὁ Θεὸς τῷ μετάνοιαν καὶ ζωὴν.

τὸν Νόμον, ἐκεῖνος εἶναι παραβάτης, ὃχι μόνον διὰ τὴν παραβαίνει τὴν Πίσιν τῷ Χριστῷ, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν παραβαίνει αὐτὸν τὸν ἴδιον Νόμον· ἐπεὶ δὲ ὁ Νόμος ὠδήγησεν ἐμὲ εἰς τὴν Πίσιν τῷ Χριστῷ, καὶ μετ' ἐπίσειε νὰ ἀφήσω αὐτὸν, καὶ νὰ ἀκολουθήσω τὸν Χριστόν· ἀλλὰ τὸ μὲν θέλει τὸ δείξει παρεμπρός ὁ Ἀπόστολος· τώρα δὲ κατὰ τὸ παρὸν λέγει, ὅτι ὁ Νόμος ἔπαυσε, καὶ τὸ πρὸ ὁμολογήσαμεν ἡμεῖς οἱ ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντες εἰς τὸν Χριστόν, μετ' ἐπὶ νὰ κατελύσαμεν, καὶ κατηργήσαμεν αὐτὸν, χωρισθέντες καὶ ἀφίησαντες αὐτόν. Καὶ λοιπὸν αὐτὸ φιλονεικῶμεν νὰ συστήσωμεν πάλιν τὸν Νόμον, καὶ νὰ ἐπεργάμεν πάλιν αὐτὸ ἐδίμα, βέβαια γινόμεθα παραβάται, διὰ τὴν συνιστῶμεν τὸν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καταλυθέντα.

19. „Ἐγὼ γὰρ διὰ Νόμου Νόμῳ ἀπέθανον“.

Εδῶ ὁ Ἀπόστολος κατασκευάζει, καὶ ἀποδείχνει πῶς κατέλυσε τὸν Νόμον, καὶ λέγει ὅτι διὰ μέσου τοῦ Νόμου τῆς χάριτος καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, ἐγὼ ἀπέθανον εἰς τὸν Νόμον τὸν παλαιὸν τοῦ Μωϋσέως. Ἡ νοεῖται καὶ ἐτζί· ἐγὼ ἀπέθανον τῷ Νόμῳ διὰ τοῦ Νόμου, ἥτοι αὐτὸς ὁ ἴδιος Νόμος μετ' ὠδήγησε νὰ μὴ προσέχω πλέον εἰς αὐτόν, ἀλλὰ εἰς τὸν Χριστόν, διὰ μέσου τῶν λόγων τοῦ Μωϋσέως, καὶ τῶν Προφητῶν· ὁ γὰρ Μωϋσῆς, καὶ οἱ Προφῆται περὶ τοῦ Χριστοῦ προφητεύσαντες, διδάσκουσιν ὅλους νὰ πιστεύσῃσιν εἰς αὐτόν· ὥστε, ὡς ἐγὼ προσέχω πάλιν καὶ ἀκολουθῶ τὸν Νόμον, αὐτὸν τὸν ἴδιον Νόμον παραβαίνω. Ἡ νοεῖται καὶ ἔπειτα· ὁ Νόμος ἐπαύσατο, ὅτι ὅποιος ἠθέλε παραβῆναι τὰ προστάγματα ἐκείνα ὅπως αὐτὸς ἐδιώκετο, νὰ παιδεύεται καὶ νὰ θανατώνεται· λοιπὸν ἐπεὶ καὶ ὁ Νόμος ἦτον ἀδύνατος εἰς τὸ νὰ πελαιοθῇ καὶ νὰ φυλαχθῇ ἀπὸ τῆς ἀνθρώπου, διὰ τοῦ ἐγὼ ὁ τῷ Νόμῳ προσέχων, ὅσον τὸ εἰς αὐτόν, ἐθανάτωθηκα, διὰ τὴν δυνάμειν νὰ τὸν φυλάξω. Λοιπὸν εἰς τὸ ἐξῆς ἂς μὴ προσέχω ὁ Νόμος ἐμὲ ὅπως ἀπέθανον (ὅσον τὸ εἰς αὐτόν) μετ' διπλοῦν θάνατον· μετ' θάνατον ψυχικόν, διὰ τὴν ἁμαρτάνω, μετ' τὸ νὰ μὴ δυνάμην νὰ τελειώσω τὰ προστάγματα· καὶ μετ' θάνατον σωματικόν, διὰ τὴν ὁ Νόμος καταδικάζει εἰς θάνατον ἐκείνους ὅπως τὸν παραβαίνουσιν· ὅθεν ἐπεὶ προσέειπε εἰς ἐμὲ διπλὸν τὸν θάνατον, πῶς πλέον νὰ προσέχω εἰς αὐτόν, ὅπως μετ' θανατόν;

„Ἰνα Θεῷ ζήσω, Χριστῷ συνεσαύρωμαι“.

Διὰ νὰ μὴ εἰπῇ τινας, καὶ πῶς ἐσύ, ὦ μακάριε Παῦλε, ζῇς; εἰς καιρὸν ὅπου ἀνωτέρω εἶπες ὅτι ἀπέθανες ἀπὸ τοῦ Νόμου, διὰ τοῦ λέγει ἐδῶ, ὅτι ὁ μὲν Νόμος, ζωντανὸν ὄντα μετ' ἐθανάτωσεν· ὁ δὲ Χριστός, νεκρὸν μετ' λαμβάνωντας ἀπὸ τοῦ Νόμου, ἐζωοποίησε, διὰ τὴν νοητῶς ἐσαυρώθηκα μετ' αὐτόν, καὶ ἀπέθανον μαζίτε εἰς τὸ Ἅγιον Βάπτισμα· ἐπεὶ δὲ τὸ Βάπτισμα τύπον ἔχει, καὶ τῆς σαυρῆ καὶ τῆς θανάτου, καὶ τῆς τιμῆς τοῦ Κυρίου, καὶ τῆς ἀναστάσεως. Διπλὸν δὲ εἶναι τὸ θάυμα, καὶ διὰ τὴν ὁ Χριστός μετ' ἐζωοποίησε, καὶ διὰ τὴν μετ' ἐζωοποίησε διὰ τῆς θανάτου (1).

20. „Ζῶ

(1) Ὁ δὲ Κορέσιος πρὸς τὸν ῥητὸν ἐρμηνεύωντας λέγει, ὅτι ὁ φιλὸν τὸν Χριστόν μεταμορφῶται εἰς τὸν Χριστόν· ἐπειδὴ κατὰ τὸν θῆον Αὐγουστίνον· Ἐξηγήσ. εἰς τὴν α'. Ἐπισκελὴ τῶ Ἰωάννου.) ἡ ἀγάπη μετασχηματίζοντα τὸν φιλοῦντα εἰς τὸν φιλούμενον· ὅθεν ἡ φιλῆς Θεοῦ, Θεός ἐστι· ἡ δὲ φιλῆς διαβολῶν, διάβολος ἐστι· ἡ δὲ σάρκα, σὰρξ. Σημειώσω δὲ ὅτι τὸ α'. ἔργον τοῦ θῆου ἔρωτος εἶναι τὸ νὰ ἐνὸν τὸν φιλοῦντα μετ' τοῦ φιλούμενου· ὅθεν ὁ θῆος Διονύσιος ἔπειτα, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ θῆου ἔρωτος, δωαμένως εἰς ἐνοπλῆ καὶ σωδελῆς, καὶ διαφερόντως συγκρατικῆς ἐν τῷ καλῷ καὶ ἀγαθῷ. (Περὶ θῆων ὀνομαστ. Κεφ. δ.) β'. ἔργον τοῦ θῆου ἔρωτος ἡμεῖς, τὸ ἀμοιβάζον, καθὼς λέγει τώρα ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι καθὼς ὁ Χριστός ἐσαυρώθη δι' ἐμὲ, ὥστε καὶ ἐγὼ ἀμοιβάμενος Χριστῷ συνεσαύρωμαι· γ'. τὸ νὰ κάμνη τὸν φιλούμενον νὰ φιλή τὸν φιλοῦντα, καὶ νὰ ἐντυπῶνται αὐ-

τὸν εἰς ὅλα τὰ ὀράμενα, καὶ νοούμενα· καὶ δ'. ἔργον ἐστὶ τὸ θῆος ἔρωτος, τὸ νὰ προξενῇ ἑκάστω εἰς τὸν ἑαυτῶν· ὅθεν ὁ θῆος Διονύσιος ἔπειτα· „ἔστι δὲ καὶ ἑκάς· τικός ὁ θῆος ἔρωτος ἀπὸ τῶν αὐτῶν εἶναι πὸς ἑαυτῶν, ἀλλὰ τὸν ἐρωμένον“. (Κεφ. δ'. περὶ θῆων ὀνομαστ.) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ θῆος Ἰγνατίος ἐγράφε πρὸς Ῥωμαίους τῷ τῷ Χριστῷ πυρπολούμενος ἔρωτι· „ὁ ἐμὸς ἔρωτος ἐσταύρωται“· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Νύκσιος Γρηγόριος ἔπειτα περὶ τοῦ Παύλου, ὅτι ἡ ἀγάπη ἔκαμε τὸν Παῦλον νὰ μὴ αἰδανέται, μήτε ἡδονήν, μήτε πόνον, μήτε φόβον, μήτε ἀνθρωπίνην ὁλως κλίσην, ἀλλ' ὅλος νὰ μεταβληθῇ εἰς τὸν Χριστόν· διὰ τὸν θῆον τῶν ἑρωτων, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγάπην, ὁ Ἀνδρέας κατακερματίζει εἰς τὸν σαυρόν ἀπὸ τοῦ Αἰγέαιου, τὸν ἡγεμόνα τῆς Ἀχαΐας, ἐλεγε· „ὦ σαυρὲ, τὸν ὅποιον πάσαι ἐπέδαν, ἰδὲ τώρα, ὅπως ἀπολαμβάνω τὴν τελειώσιν τῆς πόδης μου“.

V 2

Διὰ

20. „Ζῶ δὲ ἔκ ἐτι ἐγὼ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός“.

Λέγωντας μὲν ὁ Παῦλος „Χριστῷ συνεσσύραμαι“ ἐφάνερωσε τὸ Βάπτισμα αἰνιγματωδῶς· λέγωντας δὲ πάλιν „ζῶ δὲ ἔκ ἐτι ἐγὼ“ ἐφάνερωσε τὴν μετὰ τὸ Βάπτισμα χρεωσμεσίῳ πολιτείαν πῶν Χριστιανῶν, διὰ μέσου τῆς ὁποίας νεκρόνονται τὰ μέλη ἡμῶν εἰς τὸ νὰ μὴ ἐνεργῶμεν πῇν ἁμαρτίαν. „Ζῇ δὲ ὁ Χριστὸς ἐν ἐμοί“ ἥτοι κἀνέκα ἔργον σωματικόν, ἢ κίνημα ψυχικόν δυνάμει γίνεται εἰς ἐμὴν, ἀπὸ ἐκείνου ὅπῃ δυνάμει ὁ Χριστός· ἀλλ' ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ πᾶντα ποιῶν εἰς ἐμὴν, καὶ κρατῶν, καὶ ἐξουσιάζων· καὶ τὸ μὲν ἐδικόν μου θῆλημα, εἶναι νεκρὸν, τὸ δὲ θῆλημα τῷ Χριστῷ, εἶναι ζωντανὸν εἰς ἐμὴν, καὶ κυβεῖν τὴν ζωὴν μου. (1) Ἀνίσως λοιπὸν ἐγὼ ζῶ εἰς τὸν Θεὸν ἄλλην ζωὴν ἔξω ἀπὸ τῆς τῷ Κόσμῳ, καὶ ἀν' ἐγὼ ἐνεκράθηκα, φανερόν ἐστίν, ὅτι δυνάμει εἰς τὴν ἐξῆς νὰ φυλάττω κατὰ ἀπὸ τὰ τῷ Νόμῳ.

„Ὁ δὲ νυνὶ ζῶ ἐν σαρκί, ἐν πίσει ζῶ τῇ τῷ Υἱῷ τῷ Θεῷ“.

Εἰκείνα, λέγει, ὅπῃ εἶπον αὐτῷ, τὰ εἶπον διὰ τὴν νοητὴν καὶ ψυχικὴν ζωὴν, πλὴν καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν αἰσθητὴν ζωὴν, πῇν ὁποίαν πόρα ζῶ, θέλεις τὴν εὐρεῖν, ὅτι μοι πῇν ἔδωκεν ὁ Χριστός· δι' ὅ,τι, ὁ μὲν Νόμος μὴ φυλαττέμενος, ἀλλὰ παραβαινόμενος ἀπὸ τῆς ἀνθρώπου, τῆς ἐκαπαδίκασεν ὅλης υποκάτω εἰς τὴν παιδείαν καὶ ἁμαρτίαν, καὶ τίποτε δυνάμει ἐμπόδιζε νὰ θανατωθῇ ὅλοι, καὶ νὰ ἀπολεσθῇ, ὡς παραβάται τῷ Νόμῳ· καθὼς ἀπολώσθησαν καὶ πρὸ τῷ γραπτῷ Νόμῳ, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, οἱ παραβάται τῷ φυσικῷ Νόμῳ, εἰς τὸν καιρὸν τῷ

Διὰ τὴν δὲ ἀγάπην ὁ Πέτρος ἔλεγε πρὸς τὸν Νέρωνα νὰ πῶν σαυρῶσιν κατακέφαλα. Διὰ τὴν δὲ ἀγάπην ὁ Φίλιππος ἐσαυρώθη ἐπὶ Κλαυδίου Καίσαρος, ὡς λέγει ὁ Εὐσεβίος. Διὰ τὴν δὲ ἀγάπην ὁ Σίγκος ἐσαυρώθη ἐπὶ Δακίς, καὶ Βαλεριανοῦ πῶν Βασιλέων, κατὰ πῶν Πρυδέντιον. Διὰ τὴν δὲ ἀγάπην ὁ Διονύσιος ἐσαυρώθη ὑστερὰ ἀπὸ πολλῆς τιμωρίας, ἐπὶ Ἀδριανῷ. Διὰ τὴν δὲ ἀγάπην ἐσαυρώθη ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς μεγάλης Παρασκευῆς, ὁ Ἅγιος Μάρτυς Κωνσταντῖνος ὁ μαθητὴς τῷ Διονυσίῳ, κατὰ πῶν Σέβρον. (Ὁρα καὶ τὴν υποσημείωσιν τῷ „τὸς ἐχθρὸς τῷ Σταυρῷ τῷ Χριστῷ“ Φιλιπ. β'. 18.) καὶ τὴν υποσημείωσιν τοῦ „ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, ἀλλ' ἐν τῷ Σταυρῷ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ“. (Γαλ. σ'. 14.)

(1) Ὁ δὲ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος ὑψιλότερον τὸ πῶν ῥητὸν ἐρμηνεύει ὡς ἀποτέλεσμα τῷ ἐν τῷ Παύλῳ ἐκστατικῷ τῷ Θεῷ ἐρωτῶν· ὅπως γὰρ λέγει „ἐστὶ δὲ καὶ ἐκστατικός ὁ Θεὸς ἐρῶν, ὅπως ἐὼν ἐαυτὸν ἵσταται πρὸς ἐρῶν, ἀλλὰ πῶν ἐρωμένων... Δι' ὅ καὶ Παῦλος ὁ μέγας ἐν κατὰ τὴν δυνάμει ἐρωτῶν, καὶ πῶν ἐκστατικῆς αὐτῷ δυνάμει μεταληφῶν, ἐνδεῶ σῶματι, ζῶ ἐγὼ φησὶν ἔκ ἐτι· ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός, ὡς ἀληθὴς ἐραστής, καὶ ἐξουσιάζων, ὡς αὐτὸς φησὶ, τῷ Θεῷ· καὶ οὐ τῷ ἐαυτοῦ ζῶν, ἀλλὰ τῷ τοῦ ἐρατοῦ ζῶν, ὡς σφοδρὰ ἀγαπῶν τὸν Θεόν. (Κεφ. δ'. περὶ δυνάμει ὀνομάτων.) Λέγει δὲ ὁ μέγας πῶν Θεσσαλονίκης Γρηγόριος εἰς τὸ ποιοῦν ῥητὸν τοῦ Παύλου, ἐν τῇ πρὸς Ἀκίνδων ἐπιστολῇ· „ὅρα σαφῶς ὅτι ἄκτιστος ἢ χάρις; οὐ μόνον δὲ ἢ ποιῶν χάρις ἄκτιστος ἐστίν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς τοῦ Θεοῦ ποιῶν ἐνεργείας, ἄκτιστος ἐστὶ· ταῦτ' ἀρα καὶ ὁ μέγας Παῦλος τῷ χρόνῳ μὴκέτι ζῶν ζῶν, ἀλλὰ τῷ τοῦ ἐνοικήσαντος ἐν ἐμοὶ Θεῷ· ἀνάρχως γέγονε καὶ ἀτελευτήτως· καὶ μετ' ὀλίγα· „Κτιστός ἦν ὁ Παῦλος μεχρὲς ἀν' ἐξ τῷ προσάγματι Θεοῦ ἐξ οὗκ ὄντων

„γεγονῶν ζῶν· ὅτε δὲ μὴκέτι πύττω ἐξῆς, ἀλλὰ τῷ ἐνοικήσῃ τῷ Θεῷ προσηγομένην, ἄκτιστος γέγονε τῇ χάριτι· καὶ τὰς ὁ ζῶντα καὶ ἐνεργοῦντα μόνον τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον κηρύττοντες“.

Καὶ ὁ Θεοφόρος δὲ Ἰγνατίος πῶν αὐτῷ κηρὸν λόγια λέγει πῶν Παύλῳ, ὡς ἀπὸ πῶν αὐτῶν θῶν ἐρωτᾷ πυρπολούμενος· „ἐκ τῆς ἡμέρας τροφῆς φθορᾶς, ὡς ἡδοναῖς πῶν βίᾳ πῶν· ἄρτον πῶν Θεῷ δέλω· ἄρτον ἐράνιον, ἄρτον ζωῆς... καὶ πόμα δέλω πῶν πόμα αὐτοῦ, ὁ ἐστὶν ἀγάπη ἀφ' ἑαυτοῦ, καὶ ἀέννατος ζωὴ· οὐκ ἐπὶ δέλω κατὰ ἀνθρώπου· πῶν ζῶν· πῶν δὲ ἐστὶν ἐάν ὑμῶν δέληται“· „Χριστῷ συνεσσύραμαι· ζῶ δὲ οὐκ ἐτι ἐγὼ, ἐπὶ δὲ περὶ ζῇ ἐν ἐμοὶ ὁ Χριστός“. (Ἐπιστολ. πρὸς Ῥωμαίους.) Ὁρα καὶ εἰς τὴν υποσημείωσιν τοῦ „ἀπεθανάτετε γὰρ, καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κηρύττεται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ“. (Κολ. γ'. 3) Ὅτι δὲ τὰς σημανόμενα ἔχει ἡ ζωὴ, ὅρα εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ „ἐμοὶ γὰρ πῶν ζῇ Χριστός“. (Φιλιπ. α'. 2.) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος πῶν ῥητὸν πῶν ἐρμηνεύων λέγει· „ἐκὼν, ἢ μὴκέτι ὁ Παῦλος ζῇ, ὁ τῷ Κόσμῳ σαυρωθῆς, ἀλλ' ὁ Χριστὸς ἐν αὐτῷ ζῇ, πῶν τὸ παρὰ πῶν Παύλῳ γινόμενον τῷ καὶ λεγόμενον, εἰκότως εἰς τὸν ἐν αὐτῷ ζῶντα Χριστὸν ἀναφέρεται· καὶ γὰρ πῶν ῥήματα πῶν Παύλῳ παρὰ τῷ Χριστῷ λαλῆσαι φησὶν ὁ αὐτὸς· „ἐδοκίμησεν ἡμεῖς τὸν ἐν ἐμοὶ λαλοῦντα Χριστῷ, καὶ πῶν εὐαγγελικὰ κατωρθώματα, οὐκ αὐτοῦ φησὶν εἶναι, ἀλλὰ τῇ χάριτι τῷ Χριστῷ τῇ οἰκίᾳ ἐν αὐτῷ, ἀνατίθεται“. (Ὁμιλ. εἰς πῶν, ὅπῃ δὲ ὑποσταθῇ αὐτῷ πῶν πᾶντα· πῶν β'.) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει, ὅτι ὅλοι οἱ βαπτισθέντες Χριστιανοί, χρεωστῶν νὰ λέγῃν μετ' ἀλλήλων πῶν λόγον πῶν τοῦ Ἀποστόλου· „ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός“· καὶ ὅρα πῶν λόγια πῶν Πατρός εἰς τὴν υποσημείωσιν τῷ· „δι' ἐμοὶ Κόσμος ἐσαυρώται“. (Γαλ. σ'. 14.)

τῷ κατακλυσμῷ· ἐλθὼν ὁμοῦς ὁ Χριστὸς μᾶς ἐλύτρωσεν ἀπὸ τὴν καταδίκην ταύτην τῷ Νόμῳ, καὶ τὴν ἀπάλειαν, καὶ μᾶς ἐδικαίωσε μὲ τὸν θάνατόν τε· ὥστε καὶ αὐτὸ τὸ νὰ ζῶμεν αἰσθητῶς, καὶ ἐν σαρκί, τὸ ἔχομεν διὰ τὴν εἰς τὸν Χριστὸν Πίσιν, ἥτις μᾶς ἐδικαίωσε, καὶ ἀπὸ τὴν καταδίκην τῷ θανάτῳ μᾶς ἠλύθέρωσεν.

„Τὸ ἀγαπήσαντός με, καὶ παραδόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ“.

Διὰ τί ὁ Παῦλος λέγει ἐδῶ ὅτι ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν αὐτὸν, καὶ παρέδωκε τὸν ἑαυτοῦ του διὰ τὴν ἀγάπην τε, εἰς καιρὸν ὅπῃ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν ὅλους τὰς ἀνθρώπους, καὶ παρέδωκε διὰ ὅλους τὸν ἑαυτοῦ τε; εἰς λύσιν τῆς ἀποκεινόμεθα· ὅτι, τῷτο λέγει ὁ Παῦλος, οὐα μὲν, μὲ τὸ νὰ ἐσοχάσθῃ ἀπὸ ποῖα κακὰ μᾶς ἠλύθέρωσεν ὁ Χριστὸς, καὶ ποῖα ἀγαθὰ μᾶς ἔχαρεισε, καὶ ἀνάψας ἀπὸ τὴν ἀγάπην, ὠνόμασεν ἰδίαν καὶ ἐδικλῶκε τὴν ἀνθρωπίνην ὑπὲρ πάντων ἀγάπην καὶ παράδοσιν τῷ Χριστῷ, καθὼς καὶ οἱ Προφῆται τὸν κοινὸν ἀπαύτων τῶν ἀνθρώπων Θεόν, ἐδικλῶντες Θεὸν ὀνομάζοντι, κατ' ἐκεῖνο τὸ ψαλμικόν „ὁ Θεός, ὁ Θεός μου“, (Ψαλ. ιζ'. 3.) καὶ ἄλλα πολλὰ ῥήματα, περὶ ὧν ὅρα εἰς τὸ πρῶτον κεφάλαιον τῆς πρὸς Ῥωμαίους εἰς τὴν ὁγδόην. Καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὸ νὰ δείξῃ, ὅτι τὸσύν πολλῶν χάριν πρέπει ὁ καθένας Χριστιανὸς νὰ ὁμολογῇ εἰς τὸν Χριστόν, ὅσων ἤθελεν ὁμολογῇ, καὶ αὐτὸν μόνον ἤθελεν ἀποθανῇ ὁ Χριστός· διὰ τί, τὴν ἐργασίαν ταύτην ἔλαβον ἀπὸ τὸν Χριστὸν κυρίως καὶ ἐξαίρετως μόνοι οἱ Χριστιανοὶ ὅπῃ ἐπέδωσαν εἰς αὐτὸν (1), ὥστε ὁποῖος Χριστιανὸς ὑστέρα ἀπὸ τὸ Βάπτισμα, καὶ ὑστέρα ἀπὸ τὴν πρῶτην ἐργασίαν τῷ Χριστῷ, προσέχει εἰς τὸν Νόμον, αὐτὸς δείχνει πῶς ὁ Χριστὸς δὲν ἀπέθανε διὰ λόγους. Καὶ λοιπὸν, πῶς ἐσύ, ὡ ἀνόντε Νομολάτρα Χριστιανέ, δὲν φρίττεις, ἀλλὰ πάλιν μετὰ τὸ Βάπτισμα ἐπαναγυρίζεις εἰς τὸν Νόμον, καὶ μὲ τῷτο ἀποδείχνεις πῶς ὁ θάνατος τῷ Χριστῷ εἶναι ἄχρηστος; Σημειώσαι δὲ τὸν λόγον τῶτον ὅπῃ λέγει ὁ Παῦλος ἐδῶ, ὅτι ὁ Χριστὸς παρέδωκε τὸν ἑαυτοῦ τε εἰς θάνατον, (θεληματικῶς δηλαδή) διὰ τὰς αἰρετικὰς Ἀρειανὰς, οἵτινες βλασφημοῦσιν, ὅτι ὁ Χριστὸς κατὰ προσαγωγή μόνῳ τῷ Πατρί, καὶ ἐχὶ κατὰ θέλησιν ἐδικλῶκε, παρεδόθη εἰς θάνατον.

21. „Οὐκ ἄθετῶ τι καὶ χάριν τῷ Θεῷ“.

Επειδὴ ὅσα εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Ἀπόστολος ἦσαν ἀπὸ συλλογισμῶν ὑποθετικῶν, διὰ τῷτο πῶρα ἐδῶ ἀποφασιστικὰ δογματίζει καὶ λέγει, ὅτι, δὲν ἀποβάλλω τὴν δωρεὰν τῷ Χριστῷ, τὴν ὁποίαν μοι ἔχαρεισε, δικαίωτας με χωρὶς ἔργων μὲ τὸν θάνατόν τε· καὶ πλέον εἰς τὸν Νόμον δὲν προσέχω, καὶ τὰ τῷ Νόμῳ.

„Εἰ γὰρ διὰ Νόμου δικαιοσύνη, ἄρα Χριστὸς δωρεὰν ἀπέθανε“.

Ανίσως, λέγει, καὶ ὁ Νόμος ἔχει δύναμιν νὰ σώζῃ καὶ νὰ δικαιώσῃ τὸν ἄνθρωπον, λοιπὸν ὁ Χριστὸς ματαίως καὶ ἀνωφελῶς ἀπέθανεν· ἐπειδὴ διὰ τῷτο ἀπέθανεν ὁ Χριστὸς, διὰ τὸ νὰ σώσῃ αὐτὸς τὰς ἀνθρώπους διὰ τῷ θανάτῳ τε, ὥσπερ ὅπῃ ὁ Νόμος, τῷτο νὰ κάμῃ δὲν ἐδύνετο· ὥστε, αὐτὸ ὁ Νόμος σώζῃ τὸν ἄνθρωπον, περιττὸς εἶναι ὁ τῷ Χριστῷ θάνατος· βλέπεις πῶς καταντᾷ ἡ βλασφημία;

ΚΕ.

(1) Διὰ τοῦτο συμφώνως μὲ τὸν Παῦλον ἔλεγεν ἱερῶς καὶ ὁ τῷτοντι θεοφόρος Ἰγνατίος· „τὸν Ἰησοῦν φιλῶ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν ὑπὲρ ἐμοῦ ἀποθάνοντα καὶ ἐγερθέντα“. (Ἐπιστολ. πρὸς Ῥωμαίους) Καὶ πάλιν· „τὸν Κύριον ποδῶ, τὸν Υἱὸν τοῦ ἀληθινοῦ Πατρὸς, τὸν Ἰησοῦν τὸν Χριστόν· ἐκάνον ζητῶ τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθάνοντα καὶ ἀνάσταντα· συγγνωμονέμενοι ἀδελφοί“.

„μὴ ἐμποδίστητέ μοι εἰς ζωὴν φθάσαι. Ἰησοῦς γὰρ ἐστὶν ἡ ζωὴ πάντων πιστῶν· μὴ δολήσητέ μοι ἀποθανεῖν· θάνατος γὰρ ἐστὶν ἡ ἀντὶ Χριστοῦ ζωὴ.... πιστεύσατέ μοι ὅτι τὸν Ἰησοῦν φιλῶ τὸν ὑπὲρ ἐμοῦ παραδοθέντα· τί ἀντιποδῶ τῷ Κυρίῳ περὶ πάντων, ὃν ἀντιπέδωκέ μοι“; (Αὐτῷδ.)

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Γ'.

1. „Ω ἀνόητοι Γαλάται, τίς ὑμᾶς ἐβάσκανε (1) τῇ ἀληθείᾳ μὴ „πάθεσθαι“;

Αφ' οὗ πρότερον ἔδειξεν ὁ Παῦλος, ὅτι δὲν ἐχειροτονήθη ἀπὸ τῆς ἀνθρώπου Ἀποστόλου, εἰδὲ διὰ μέσων τινός ἀνθρώπου, καὶ ἀφ' οὗ ἐκατάσκησεν τὸν ἑαυτὸν τὴν ἀξιοπίστον, ὁμιλεῖ πλέον εἰς τὴν Γαλάτιαν μὴ περισσοτέραν ἐξουσίαν καὶ αὐθεντίαν. Καὶ ἐπειδὴ μέλλει νὰ συγκρίνῃ τὴν Πίσιν μὲ τὸν Νόμον, διὰ τὸ προτίτερα ὀνομάζει ἀνόητος τὴν Γαλάτιαν· ὅχι ὡς παραβαίνοντες τὸν Νόμον τῷ Χριστῷ, ὅπου ἐπρόσβαλε νὰ μὴ ὀνομάζῃ τινὰς τὸν ἀδελφόν τε μωρὸν (Ματθ. ε. 22.) ἀλλὰ μάλιστα καὶ φυλάττων αὐτὸν· δι' ὅ,τι δὲν καταδικάζεται ὁποῖος ὀνομάσῃ τὸν ἀδελφόν τε μωρὸν δικαίως· ἀλλ' ὁποῖος τὸν ἐπομάσῃ μωρὸν, ματαίως, καὶ ἀδίκως· οἱ δὲ Γαλάται ὅλοι, δικαιοτάτα ὀνομάσθησαν ἀνόητοι ἀπὸ τὸν Ἀπόστολον, διὰ τὸ ἔμεινον αἰαίσθητοι τῶν πόσων ἀγαθῶν καὶ εὐεργεσιῶν τῷ Χριστῷ, καὶ ἔκαμναν ἀχρηστοὺς τὸν τῆς θανάτου. Βλέπε δὲ, ὡς ἀναγνώσας, ὅτι ὕστερα ἀφ' οὗ ἀπέδιδεν ὁ Παῦλος εἰς αὐτὴν τὴν Νόμον κατέρησιν, τότε τὴν ἐπιτίμῃ, καὶ παρὰ τοῦ ἐπαυσε τὴν ἐπιτίμῃσιν· διὰ τὸ δὲν εἶπεν εἰς αὐτὴν· τίς σὰς ἐγέλασεν; ἀλλὰ τίς σὰς ἐφθόνησε; μετεωρίτερον· διὰ νὰ δείξῃ ὅτι πρότερον ἔπραττον ἔργα καλὰ, ἀξία φθόνου καὶ βασκανίας (2). Φανερόντι δὲ πρὸς τῆς μὴ τὴν λέξιν τῆς βασκανίας, καὶ τῷ φθόνου, ὅτι ἐκεῖνοι ὅπῃ τὴν ἐπειδὴ νὰ περιτέμνωνται, καὶ νὰ φυλάττων τὰ τῷ Νόμῳ, δὲν ἦσαν προνοηταί, καὶ ἐπιμεληταί τῆς σωτηρίας των, οὐδὲ ἐδίδασκον ταῦτα διὰ νὰ ἀνατληρώσω τὴν ἔκλειψιν τῆς ἀρετῆς τῶν Γαλατῶν, ἀλλὰ μάλλον διὰ νὰ κολοβάσω, καὶ νὰ ἐλαττώσω τὴν ἀρετὴν τῶν. Τοῦτον γὰρ κακὸν εἶναι ὁ φθόνος, ἐμποδιστικὸν τῆς προκοπῆς καὶ αὐξήσεως τῷ φθονομένῳ· δὲν εἶπε δὲ τὸ Παῦλος, διὰ τὸ ὁ φθόνος κατ' ἑαυτὸν ἔχει πόσῳ δυνάμει νὰ ἐνεργῇ ταῦτα, ἀλλὰ διὰ τὸ, οἱ ταῦτα διδάσκοντες τὴν Γαλάτιαν, ἀπὸ φθόνου καὶ βασκανίας τὴν ἐκινήθησαν νὰ τὴν τὰ διδάσκων.

„Οἷς κατ' ὀφθαλμοῦς Ἰησοῦς Χριστὸς προεγράφη, ἐν ὑμῖν ἔσαν· ῥωμεινός“.

Διὰ ποίαν ἀφορμὴν λέγει ὁ Παῦλος ἐδῶ ὅτι ἔμπροσθεν εἰς τὴν ὀφθαλμὴν τῶν Γαλατῶν ἔσαν ῥωμεινός ὁ Χριστός, εἰς καιρὸν ὅπῃ αὐτὸς ἔσαν ῥωμεινός εἰς τὴν Ἰερουσαλήμ (3); Ἀποκρινόμεθα, ὅτι τὸ πρὸ λέγει, διὰ τὸ μὴ τὴν ὀφθαλμὴν τῆς Πίσεως, εἶδον τὸν σαυρὸν νοητῶς οἱ Γαλάται, πλέον ἀκριβέστερα καὶ καθαρώτερα ἀπὸ ἐκείνης ὅπῃ ἦσαν, παρόντες εἰς τὴν Ἰερουσαλήμ, καὶ εἰς τὸν Γολγοθᾶ, καὶ εἶδον αὐτὸν ματαίως· δι' ὅ,τι πολλοὶ μὲν ἀπὸ ἐκείνης ὅπῃ τότε τὸν εἶδον σωματικῶς, τίποτε δὲν ὠφελήθησαν ἀπὸ τῆς θεωρίας ταύτης· οἱ δὲ Γαλάται, καὶ πάντες οἱ πιστεύσαντες Χριστιανοί, ἀγκαλὰ καὶ αἰσθητῶς καὶ ὀφθαλμοφανῶς δὲν εἶδον ἔσαν ῥωμεινόν τὸν Κύριον, διὰ τῆς Πίσεως ὅμως καὶ τῆς διανοίας, τὸν εἶδον ἀκριβέστερα ἀπὸ ἐκείνης.

Προ-

(1) Ἐν ἄλλοις, ἐβάσκανε.

(2) Ὅθεν ὁ Θεοδώρετος ἄσας ὑμνήσας· „μετ' εὐφροσύνης ἢ παροινίας· βασκαίνει γὰρ τις εὐπρόσῳ, οὐ πένητι· εὐμεροῦσιν, καὶ δυσπραγοῦσι. Ἀλλοὶ ποίνῃ, ὁ λόγος τὸν προτίτερα αὐτῶν περὶ τὸν εὐεργετὴν προθυμίαν· ἐκφάνει δὲ καὶ τὴν πατρικὴν τῷ Ἀποστόλῃ φιλοσοφίαν· ὁλοφύρεται γὰρ αὐτοὺς, ὡς τὸν σωματικῶς ἀπολέσαντας πλοῦτον. Ποιοῖ φησι, δαίμων φθονερὸς σε καὶ βασκανος τὸν ἀξιάγασεν ὑμῶν ἐσύλησι πλοῦτον“.

(3) Ἀγκαλὰ καὶ κατὰ τὸν Οἰκουμένιον, δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος, ὅτι ἔσαν ῥωμεινός εἰς τοὺς Γαλάτας ὁ Χριστός, ἀλλ' ὅτι προεγράφη ἔσαν ῥωμεινός· ἦτοι „τὸ κήρυγμα μὴ

ἔξωγράφην ὑμῖν τὸν σαυρὸν, ὑμῖν δὲ ποῖς τῆς πίστεως ὀφθαλμοῖς, ὡς παρὸντι αὐτὸν εἶδετε“ οὕτω γὰρ ἐπιστεύσατε, ὡς αὐτὸν τῷ Χριστῷ τὸν σαυρὸν δεασάμενοι“. Τὸ πρὸ ἴδιον λέγει καὶ ὁ Θεοδώρετος· λέγει δὲ καὶ ὁ Δισπείσιος τῆς Ἀλεξανδρίας Κύριλλος· „ὁ γὰρ τὸ τυποῖς ἐστὶ προσκείμενος, μετὰ τὴν ἀνάδελφον Ἰησοῦ, κατὰ λόγον μὲν τῶν ἱερῶν ὡς ἀποτίσω κτιστάς, ἀπόκληρος δὲ καὶ ἀμέσυχος παιτερὸς τῶν διὰ Χριστὸν χαρισμάτων ἀποδεχθῆσιν· τοῦτο ποῖ παθόντας τῶν ἐν Γαλατίᾳ τινὰς ἐλέγχετο σαφῶς ὁ Δισπείσιος γράφων· Παῦλος· „ὡς ἀνόητοι Γαλάται, τίς ὑμᾶς ἐβάσκανε; οἷς κατ' ὀφθαλμοῦς Ἰησοῦς Χριστὸς προεγράφη ἔσαν ῥωμεινός“. (Βιβλ. ε. τῶν Γαλατῶν)

Προεγράφη λοιπόν ὁ Χρῆστος, ἵτοι προεζωγραφήθη διὰ μέσου τῆ κηρύγματός μου ὁ Χρῆστος ἐσαυρωμένος· ἐσεῖς δὲ οἱ Γαλάται, πισεύσαντες εἰς τὸ κήρυμά μου, ἴδετε καὶ τὸν Χρῆστον ἐσαυρωμένον, ὅσαυτὰ ἦτον παρὼν ἔμπροσθέν σας. Ταῦτα δὲ τὰ λόγια, καὶ ἔπαινος εἶναι πῶν Γαλατῶν ἐν ταυτῷ, καὶ κατγορεία· ἔπαινος μὲν, ὅτι ἐδέχθησαν ταῦτα μὲ πόνῳ Πίσειν καὶ πληροφορίαν· κατγορεία δὲ, ὅτι τὸν Χρῆστον, ὅπῃ εἶδον γυμνόν, ἐσαυρωμένον, καὶ θνήσκοντα διὰ τῆς ἀγάπης τῆς, ἀφῆκαν, χωρὶς τὰ ἐντραπὴν τὰ πάθους, καὶ ἐπρόσφεζαν εἰς τὸν Νόμον. Βλέπε δὲ, ὡς ἀναγνώσα, πῶς ὅλα μὲν τὰ ἄλλα πάθους, καὶ τὰ διὰ τὸν ἄνθρωπον οἰκονομικὰ ἔργα καὶ Μυστήρια τῷ Χρῆστῳ, ἀφῆκεν ὁ Παῦλος, μόνον δὲ τὸν σαυρὸν φέρει εἰς τὸ μέσον· διὰ τὸ ὁ σαυρὸς μάλιστα, ἦτον τὸ κεφάλαιον τῆς περὶ ἡμῶν προνοίας καὶ κηδεμονίας τῷ Χρῆστῳ, ὡς λέγει ὁ Χρυσόρρημων.

2. „Τὸ μόνον θέλω μαθεῖν ἀφ' ὑμῶν, ἐξ ἔργων Νόμου τὸ Πνεῦμα ἔλάβετε, ἢ ὅς ἀκοῆς Πίσεως“;

Ἐπειδὴ, λέγει, ἐσεῖς οἱ Γαλάται δὲν ἠμπορεῖτε νὰ καταλάβετε τὰ πολλὰ λόγια, καὶ πᾶς μακρὰς ἀποδείξεις, εἰδὲ θέλετε νὰ σοχασθῆτε τὸ βάθος τῆς οἰκονομίας τῷ Χρῆστῳ, τὸ μόνον τὸ συνύπομον καὶ δικολονόητον σᾶς λέγω· ἀποκρίθητέ μοι εἰς τὸ τοῦ μικρὸν ἐρώτημα ὅπῃ σᾶς κάμνω, καθὼς λέγει ὁ Θεοδώριτος· ἀπὸ πᾶ ἔλάβετε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καὶ ἐκάματε πᾶσα θαύματα καὶ σημεῖα; ἀπὸ τὰ ἔργα τῷ Νόμῳ, ἢ ἀπὸ τὴν Πίσιν; φανερὸν εἶναι ὅτι ἀπὸ τῆς Πίσεως· ἐπειδὴ ὅταν ἐκρατεῖτε τὸν Νόμον, τότε δὲν εἶχετε Πνεῦμα Ἅγιον, ὅτε θαύματα ἐποιεῖτε. Πῶς λοιπόν τώρα ἀφήσατε τῇ Πίσιν, ὅπῃ σᾶς ἐχάρισε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καὶ κρατεῖτε πάλιν τὸν Νόμον.

3. „Οὕτως ἀνόητοί ἐσε· ἐναρξάμενοι Πνεύματι (1) νῦν σαρκὶ ἐπιτελεῖσθε“.

Πῶς ἐν εἰς καιρὸν τὸν πρέποντα ὑβρίζει αὐτὰς καὶ ὀνομάζει ἀνόητους· ἔπρεπε, λέγει, ἐσεῖς νὰ κάμνετε προσθήκην καὶ αὐξήσιν τῆς Πίσεως, μαζὶ μὲ τῇ προσθήκῃ τῷ χρόνῳ καὶ αὐξήσιν· ἐσεῖς δὲ, ὅχι μόνον δὲν ἐπήγετε ἔμπρὸς, εἰδὲ αὐξήσατε εἰς τῇ Πίσιν, ἀλλὰ ἐκάματε τὸ ἐναντίον, καὶ ἐγυρίσατε εἰς τὰ ὀπίσω· δι' ὅ,τι τὸ μὲν νὰ κάμνετε σημεῖα, τοῦτο ἦτον ἔργον πνευματικόν, καὶ τελειωτικόν τῆς πνευματικῆς καταστάσεώς σας, τῇ ὁποίᾳ εἶχετε εἰς τῇ ἀρχῇ ὅταν ἐπιστάσατε· τὸ δὲ νὰ περιτέμνησθε, τὸ εἶναι ἔργον σαρκικόν, καὶ τῆς σαρκικῆς σας δηλωτικόν καταστάσεως, τὴν ὁποίαν ἠγαπήσατε τώρα εἰς τὸ τέλος. Δὲν εἶπε δὲ ὅτι ἐν σαρκὶ τελεῖτε, ἐνεργητικῶς· ἀλλὰ τελεῖσθε, παθητικῶς· διὰ νὰ δείξη, ὅτι οἱ ὅς Ἰσδαῖαν πισδύσταιτες ἐκεῖνοι ἀπατεῶνες, πέρνοντες εἰς πᾶς χεῖρας πῶν τῶν Γαλάτας, κατέκοπτον αὐτὰς διὰ τῆς περιτομῆς, καθὼς κατακόπτον καὶ ἀνεχίζον οἱ ἄνθρωποι τὰ ἄλογα ζῶα. Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Πνεῦμα τῇ χάριτι ἐκάλεσε, σὰρκα δὲ, τῇ κατὰ Νόμον πολιτείᾳ, ἐπειδὴ σωματικὰ ἦν, τῷ Νόμῳ τὰ περιττά“.

4. „Τοσαῦτα ἐπάθετε ἀκῆ· ἄγε καὶ ἐκῆ“.

Πολλὰς πειρασμὸς ὑπέμειναν οἱ Γαλάται διὰ τὴν τῷ Χρῆστῳ Πίσιν· διὰ τὸ τοῦ Παύλου λέγει εἰς αὐτὰς ἐντροπιαστικῶς· πόσας καὶ πόσας πειρασμὸς ἐπάθετε ματαίως καὶ ἀνώφελως· δι' ὅ,τι ἀνίσως ἐσεῖς περιτέμνησθε, ὅλα ἐκεῖνα ματαίως καὶ ἀνώφελως τὰ ἐπάθετε πρότερον· καὶ σοχασθῆτε πόνῳ ζημίαν σᾶς ἐπροξένησαν, καὶ πόσας στεφάνους σᾶς ὑσένησαν οἱ πλάνοι ἐκεῖνοι, ὅπῃ σᾶς διδάσκον νὰ περιτέμνησθε. Ἐπειτα διὰ νὰ δώσῃ εἰς αὐτὰς ἐλπίδα μετανοίας καὶ ἐπιστροφῆς εἰς τὸν Χρῆστον, προσθέττει τὸ, ἄγε καὶ ἐκῆ· ἵτοι, ἐὰν θελήσετε

τε

(1) Ὁ δὲ Οἰκουμενικὸς λέγει, ὅτι λέπει ἐδὲ πῶ, ἐπιτελεῖσθαι· ἵτοι ἐναρξάμενοι Πνεύματι ἐπιτελεῖσθαι. Πνεύματι γὰρ ἐπιτελεῖσθαι οἱ Γαλάται, τὰ σημεῖα ποιεῖν· ἀλλ' ἀνείκων ἴσως πῶς δοκεῖ εἰς τὸ νοῦμα τοῦ

Ἀποστόλου· ὁ γὰρ Παῦλος δέλει καὶ φανερῶς διὰ τοῦτο, ὅτι ἀρχισαν μὲν οἱ Γαλάται, κατὰ Πνεῦμα, τελειόνον δὲ, κατὰ σὰρκα.

να νά αἰανήτε καὶ νά μετανοήσετε, δὲν ἐπάθετε ἐκεῖνα τὰ προλαβόντα ματαίως καὶ ἀνωφελῶς, ἀλλὰ θέλετε σφαιρωθῆτε δι' αὐτὰ (1). Ἐκ τῶν πᾶν λόγων ὡς ἐντραπὺν ἐκείνοι ὅπως αἰανῶν τὴν μετανοίαν, ὅποιοι ἦσαν οἱ σχισματικοὶ Νευατιανοὶ· δι' ὅ,τι νὰ ἐπὶ οὗτοι οἱ Γαλάται, ἦσαν θαυματουργοὶ, καὶ ὁμολογηταί, καὶ μάρτυρες, ἀλλ' ὥς ἐπέσαν ἀπὸ τὴν εἰς Χριστὸν Πίσιν· καὶ ἀφ' ὧς ὥς ἐπέσαν, ὁ Παῦλος δὲν τὴν ἀποβάλλει, ἀλλὰ τὴν δέχεται πάλιν γλυκέως εἰς τὴν Πίσιν καὶ τὴν μετανοίαν.

5. „Ὁ ἐν ἐπιχορηγῶν ὑμῖν τὸ Πνεῦμα, καὶ ἐνεργῶν δυνάμει ἐν ὑμῖν, ὃς ἐργῶν Νόμος, ἢ ὃς ἀκοῆς Πίσεως“;

Ὁ Θεὸς, λέγει, ὅπως ἔδωκεν εἰς ἐσᾶς τὴν χάριν τῶ Πνεύματος, ὥστε ὅπως νὰ προφικτεῖτε μετ' αὐτὴν, καὶ νὰ λαλήτε γλώσσας, καὶ ὁ Θεὸς ὅπως ἐνεργεῖ εἰς ἐσᾶς δυνάμει σημεῖων καὶ θαυμάτων, εἰπατέ μοι, διὰ τὰ ἔργα τῶ Νόμου σᾶς ἔδωκε τὴν χάριν ταύτην, καὶ ἐνεργεῖτε τὰς δυνάμεις ταύτας (ἐλπίεσσι γὰρ ταῦτα, καὶ πρέπει νὰ συνυπακύνωνται ἀπὸ κοινῆς οὐτως· ὥς ἐργῶν Νόμος ἐπιχορήγησεν ὑμῖν τὸ Πνεῦμα, καὶ ἐνήργησεν ἐν ὑμῖν τὰς δυνάμεις) διὰ τὰ ἔργα, λέγω, τῶ Νόμου, σᾶς ἐχάρισε ταῦτα ὁ Θεός, μετ' ὅ νὰ θεραπεύεται ἀπὸ λόγου σᾶς ὅταν τὰ τῶ Νόμου ποιεῖτε, ἢ σᾶς τὰ ἐχάρισε διὰ τὴν Πίσιν ὅπως ἐδείξατο εἰς τὸν Χριστόν; φανερόν ἐστίν, ὅτι διὰ τὴν Πίσιν σᾶς ἐχάρισε ταῦτα. Πῶς λοιπὸν ἀφήσατε τὴν Πίσιν, μετ' ὅ τὴν ὁποίαν ἐδοξάσθητε ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ προστρέχετε πάλιν εἰς τὸν καταργηθέντα Νόμον, ὅπως δὲν σᾶς ἐχάρισε τίποτε;

6. „Καθὼς καὶ Ἀβραὰμ ἐπίσδωκε τῷ Θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην“. (Γεν. 15. 6.)

Ἐπρεπε, λέγει, ἐσεῖς μάλιστα ἀπὸ τὰ σημεῖα καὶ θαύματα ὅπως ἐκάμετε, νὰ γνωρίζετε τὴν δυνάμει τῆς Πίσεως τῶ Χριστοῦ· πλὴν ὡς δὲν ἐγνωρίζετε ἐκ τῶν σημεῖων τὴν Πίσιν, καὶ δάσατε μίαν θεωρίαν καὶ σοφισμὸν εἰς τὸν προπάτορά σας Ἀβραὰμ, τῶ ὅποιον ὁ ἑπαινος καὶ ἡ φήμη εἶναι μεγάλη καὶ πολλὴ κοντὰ εἰς ἐσᾶς, καὶ θέλετε εἰδῆ, πῶς καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὴν Πίσιν ἐδικαιώθη. Ἀνίσως λοιπὸν ὁ παρὰ τῆς χάριτος ὡς Ἀβραὰμ, ἐδικαιώθη διὰ μέσσω τῆς Πίσεως, πολλῶ μᾶλλον ἐσεῖς ὅπως ἀξιώσασθε νὰ λάβετε τὴν χάριν, χρεωσθεῖτε νὰ κρατῆτε τὴν Πίσιν, μετ' ὅ τὴν ὁποίαν ὁ προπάτωρ σας ἐδικαιώθη (2).

7. „Γινώσκετε ἄρα, ὅτι οἱ ἐκ Πίσεως, ἔσονται υἱοὶ Ἀβραάμ“.

Ἐπειδὴ, οἱ Γαλάται ἐφοβήντο μήπως ξέπεσαν ἀπὸ τὴν συγγένειαν τῶ Πατριάρχου Ἀβραάμ, μετ' ὅ τὴν ὁποίαν πολλὰ ἐτεμνύοντο, ἐὰν παραιτήσαν τὸν Νόμον, καὶ τὴν περιτομὴν, τὴν

(1) Τινὲς δὲ Πατέρες πρὸς, ἐκτὸς τῶ, ἐρμηνεύουσιν ὅτι „πόσα πᾶσι ὑπεμνήσαντε προτίτερα ματαίως καὶ ἀνωφελῶς“· ἀνίσως καὶ πρέπει νὰ ἡπόμεν ὅτι πᾶσι ἐπάθετε ματαίως καὶ ἀνωφελῶς, καθ' ὅ,τι δι' ἐκείνα ἔχετε περισσοτέρον νὰ κατακομῆτε· δι' ὅ,τι γδυσάμενοι ῥημάτων Θεοῦ καλῶν, καὶ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ ἀπολαύσαντες, ἐγυρίσατε εἰς πᾶς ὅτις, καὶ τῆς χάριτος ὑπερήδητε, καὶ διὰ τῶ ἐγίνετε τιμωρίας μεγαλειτέρας ὑπεύθυνοι· λέγει γὰρ ὁ Σολομὼν· „κεῖς ἀπόσιμος ἐν τοῖς ὑπερέχουσιν γίνεται· ὁ γὰρ ἐλάχιστος, συγγνωστός ἐστιν ἐλέως, δυνατὸς δὲ, δυνατὸς ἐπαδῆσόνται... τοῖς δὲ κραταιοῖς ἰσχυρὰ ἐφίσταται ἐρύνα“ (Σοφ. 5. 6). Ὅθεν καὶ ὁ Οἰκουμενικὸς συμφώνως μετ' ὅ Πατέρας πᾶσι ἐρμηνεύει πρὸς, ἐκτὸς τῶ „εἰγε καὶ ἐκτὸς, φησιν, ἀλλὰ μὴ ἐπιζημίως· ἐκτὸς γὰρ μενέσι, πρὸς μὴδὲ, μὴτε προσλαβάν, μὴτε ἀποδέσθαι· ὁ δὲ ἐναρξάμενος Πνεύματι, καὶ διὰ τῶ πολλοῖς περιττοῖς, τῶν παρῶν, ἢ μεταβαλλόμενος, οὐ μόνον ἐκτὸς

ἐπαδεν, ἀλλὰ καὶ ἐπιζημίως, ἀπολέσας ἂν ἀπέκτιστο, αὐτῷ, διὰ τῶ ὑπὲρ Χριστοῦ θλίψας, καὶ τοῖς παρῶ, ραυμοῖς ἐπαδῆ“. Λέγει δὲ καὶ ὁ Μέγας Βασίλειος ἐκ τῶ κατὰ μεθυστῶν Λόγου, οἶον· πρὸς ἐκτὸς ἐρμηνεύων· „Πόσας ἡμέρας ἐκτὸς σωτηροῦσθαι, εἰγε, καὶ ἐκτὸς· ὁ γὰρ ἐν προκοπῇ γινόμενος ἀγαθῶν ἐργῶν, ἢ παρῶ παλινδρομῆσαι πρὸς τὴν ἀρχαίαν σωτηρίαν, ἢ μόνον πρὸς τοῖς πεπονημένοις μισθόν ἐζημιώθη, ἀλλὰ καὶ βαρυτέρας ἀξιοῦται τῆς κατακρίσεως· ὅτι γδυσάμενος καλὸν Θεοῦ ῥῆμα, καὶ γνώσεως, μυστηρίων ἀξιώθεις, πάντα προεῖδεν, ἢ δὲν βραχέως, δειλασθῆς“.

(2) Ταῦτα διδάσκει πλατύτερον ὁ Ἀπόστολος ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολῇ, κεφαλαιῷ δ' κατὰ τὸν Θεοδώρων, ἀποδεικνύων ὅτι ὁ Ἀβραὰμ ἐκ τῶ Πίσεως ἐδικαιώθη· καὶ ὅτι οἱ τῆς Πίσεως τῶ Ἀβραάμ ἀκόλουθοι, εἰσι καὶ υἱοὶ τῶ Ἀβραάμ χρηματίζουσιν.

πὴν δοθεῖσαν εἰς τὸν Ἀβραάμ· ἐπειδὴ, λέγω, τὸτο ἐφοβῆντο, διὰ τὸτο ὁ Παῦλος ἐδῶ δεί-
χρει εἰς αὐτὸς ὅλον τὸ ἐναντίον, ἦγεν, ὅτι ἡ Πίσις περιωστέρον τὴς κάμνει ὑοὺς τῆ πι-
στὴ Ἀβραάμ, παρὰ ὁ Νόμος, καὶ ἡ πειτομή· διὰ τὶ τὴν πειτομὴν ἔλαβεν ὁ Ἀβραάμ εἰς
σημεῖον μόνον ἐξωτερικόν, τῆς ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῇ προῦπαρχήσης ἐσωτερικῆς Πίσεως.

8. „Προῖδῃσα δὲ ἡ Γραφή, ὅτι ἐκ Πίσεως δικαιοῖ τὰ Ἔθνη ὁ Θεός,
„προδηγγελίσατο τῷ Ἀβραάμ· „ὅτι ἐν σοὶ ἄλογηθήσονται
„παῦτα τὰ Ἔθνη“. (Γεν. ιβ'. 3. καὶ κβ'. 18.)

Εδῶ ἀποδείχτει ὁ Ἀπόστολος πῶς οἱ πὴν Πίσιν ἔχοντες τὴν Ἀβραάμ, αὐτοὶ εἶναι καὶ
ὑοὶ τῆ Ἀβραάμ· καὶ φέρει μαρτυρίαν ἀπὸ τῆς Γραφῆς τὴν λέγσαν· ὅτι ἐν σοὶ θέλουσιν
ἄλογηθῆν ὅλα τὰ Ἔθνη, αὐτὴ τῇ, ἐν τῇ μιμήσει τῆς ἐδικῆς σου Πίσεως (1). Δείχρει δὲ
πρὸς τούτοις μὲν τὰ λόγια ταῦτα, καὶ ὅτι ἡ Πίσις εἶναι προτέρα ἀπὸ τὸν Νόμον, ἐπειδὴ ἡ
Πίσις μόνη ἐδικαίωσε τὸν Ἀβραάμ, πρὸ τοῦ ἀκόμη νὰ δοθῇ ὁ Νόμος· καὶ ὅτι, καθὼς ὁ
Θεὸς προεῖπεν, ἐτὶ γίνεται καὶ τὰ νῦν γινόμενα πράγματα. Προῖδῃσα γάρ φησιν ἡ Γρα-
φή, ἥτοι ὁ Θεὸς ὁ τὴν Γραφὴν καὶ τὸν Νόμον δὲς, ἐπρογνώρισε καὶ ἐπροέειπε νὰ δικαιωθῶνται
οἱ ἄνθρωποι, ὅχι ἀπὸ τὸν Νόμον, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν Πίσιν. Καὶ δεῖ εἶπεν ὅτι ἀπεκάλυψεν,
ἡ ἐφανέρωσεν εἰς τὸν Ἀβραάμ· ἀλλὰ ἀνηγγέλισατο, διὰ νὰ μάθῃς ἐσὺ, ὅτι καὶ ὁ Ἀβ-
ραάμ ἔχαιρε καὶ ἀφραίετο διὰ τὸν τρόπον τούτον τῆς δικαίωσης, ἦγεν πῶς μὲν τὴν Πίσιν
ἔχεν νὰ δικαιωθῇ ὅλα τὰ Ἔθνη, καὶ ἐπόθει νὰ τελειωθῇ, καὶ νὰ ἔλθῃ διὰ τῶν πραγμά-
των εἰς ἕκαστον.

9. „Ὡς οἱ ἐκ Πίσεως, ἄλογῶνται σὺν τῷ πιστῷ Ἀβραάμ“.

Επειδὴ οἱ Γαλάται ἐφοβῆντο, μήπως εἶναι ἐπικατάρτοι ἐὰν δὲν μόνον εἰς τὸν Νόμον
(ἦτον γὰρ γεγραμμένον· „ἐπικατάρτος πᾶς ἄνθρωπος, ὃς ἐκ ἐμμένει ἐν πᾶσι τοῖς λό-
„γοις τῆς Νόμου τῆς ποιῆσαι αὐτὸς “.) (Δεύτερ. κζ'. 26.) διὰ τὸτο ὁ Παῦλος ἐδῶ
δείχρει ὅλον τὸ ἐναντίον, ὅτι ἄλογημέσοι εἶναι, ὅχι ἐκεῖνοι ὅπως μένουν καὶ φυλάττειν τὸν
Νόμον, ἀλλὰ ἐκεῖνοι ὅπως ἀφίσταν τὸν Νόμον, καὶ προσρέξεν εἰς τὴν Πίσιν, καθὼς καὶ ὁ
πιστὸς Ἀβραάμ, διὰ νὰ προσρέξῃ εἰς τὴν Πίσιν, ἄλογηθῇ.

10. „Ὅσοι γὰρ ἐξ ἔργων Νόμου εἰσιν, ὑπὸ κατάραν εἰσι· γέγρα-
„πται γὰρ „ἐπικατάρτος πᾶς ὃς ἐκ ἐμμένει ἐν πᾶσι τοῖς γε-
„γραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς Νόμου, τῆ ποιῆσαι αὐτὰ“. (Δε-
„τερ. κζ'. 26.)

Διὰ νὰ μὴν ἐναντιωθῇ τις καὶ νὰ εἰπῇ, ὅτι, καὶ ὁ Ἀβραάμ δικαίως ἐδικαίωθῃ καὶ ἄ-
λογηθῇ ἀπὸ τῆς Πίσεως, διὰ τὶ ἀκόμη Νόμος δεῖ ἦτον· ἐσὺ δὲ ὦ μακάριε Παῦλε, δεῖξόν
μοι, αἰσῶς ἡ Πίσις δικαιοῖ καὶ ἄλογῇ τὸν ἄνθρωπον, ἀφ' ἧς ἐδόθη ὁ Νόμος· διὰ τὸτο ὁ
Παῦλος ἐδῶ ἀποδείχρει, ὅχι μόνον πῶς ἡ Πίσις ἄλογα καὶ δικαιοῖ, ἀλλ' ὅτι καὶ πῶς ὁ
Νόμος γίνεται αἴτιος κατάρας καὶ ἀμαρτίας· ἐπειδὴ κἀνέσας δεῖ ἡμμεῖς νὰ κάμῃ ὅλα
ἐκεῖνα ὅπως γράφει ὁ Νόμος· ὅποιος δὲ ταῦτα δεῖν κάμνει, εἶναι κατάρμενος, καθὼς ὁ
αὐτὸς Νόμος προσάξει· ὥστε τῆς Πίσεως μόνος εἶναι ἴδιον νὰ εὐλογῇ τὴν ἀνθρώπου, καὶ ὅχι
τὸ Νόμον· καὶ λοιπὸν ματαίως ἐστὶς φοβεῖσθε πῶς θέλετε γινῆναι ἐπικατάρτοι, αἰσῶς ἀφί-
σσετε τὸν Νόμον, διὰ τὶ, ἐὰν προσέχετε εἰς τὸν Νόμον, περιωστέρον εἰσθε κατάρμενοι,
διὰ τὶ δεῖ ἡμμεῖς νὰ τελειώσῃτε ἐκεῖνα ὅπως ὁ Νόμος προσάξει.

II. „Ὅτι

(1) Ἐτὶ ἐρμηνεύει τὸ ῥησὶν τούτου καὶ ὁ Ἀλέξανδρος· „ὅτι“. (Βιβλ. β'. περὶ τοῦ ἐν Πνεύματι, καὶ ἀλη-
θείας Κύριος· „ἐν σοὶ, κατὰ μίμησιν σου καὶ ὁμοί-
αυτῆς λατρείας)

11. „Οτι δὲ ἐν Νόμῳ ἔδωκ' δικαιῶται παρὰ τῷ Θεῷ, δῆλον· ὅτι
 „ὁ δίκαιος ἐκ Πίσεως ζήσεται.“ (Ἀββακ. β'. 4.) (1)
 12. „Ὁ δὲ Νόμος ἐκ ἔσιν ἐκ Πίσεως, ἀλλ' ὁ ποιήσας αὐτὰ αὐθρῶ-
 „πος, ζήσεται ἐν αὐτοῖς.“ (Λαβί. ιη'. 5.)

Αφ' οὗ ἔδειξεν ὁ Παῦλος ὅτι ὁ μὲν Νόμος κάμνει κατράμεινους ἐκείνους ὅπου πὺν φυλάττων, ἡ δὲ Πίσις τὰς ἀλογεῖ, πῶρα δείχνει ἐδῶ, ὅτι καὶ ἡ Πίσις μοναχὴ δικαιόνοι πὺν αὐθρῶπον, καὶ ὅχι ὁ Νόμος, καὶ φέρει μάρτυρα πὺν Ἀββακὺμ ὅπῃ λέγει· ὅτι ὁ δίκαιος θέλει ζήσει ἀπὸ πὺν Πίσιν, καὶ ὅχι ἀπὸ πὺν Νόμον· ἐπειδὴ ὁ Νόμος δὲ ζῆτε μόνον Πί-
 σιν, ἀλλὰ καὶ ἔργα· τὰ δὲ ἔργα τῷ Νόμῳ τινὰς δὲν ἐδύνατο νὰ φυλάξῃ. Καλῶς δὲ εἶπε
 „παρὰ τῷ Θεῷ“· ἐπειδὴ κοινὰ μὲν εἰς τὰς αὐθρῶπας, ἴσως φαίνονται δίκαιοι ἐκεῖνοι ὅπῃ
 φυλάττων πὺν Νόμον, ὅποιοι ἦπν οἱ Φαρισαῖοι, οἵτινες ἐδικαίοναν πὺν ἑαυτὸν τὰς ἔμπροσ-
 θον εἰς τὰς αὐθρῶπας· „ὑμεῖς ἔσε οἱ δικαιῶτες ἑαυτὰς ἐνώπιον πὺν αὐθρῶπων“· (Λευκ.
 ις'. 15.) Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Νόμος, διὰ τὶ ἦπν δύσκολος εἰς τὸ νὰ φυλαχθῇ, δὲν ἐδι-
 καίονε τὰς αὐθρῶπας, ἀλλὰ τὰς ἔκαμνε καὶ καταράτας, διὰ τὸ πῶ ἦλθεν ἡ χάρις, καὶ μὰς
 ἔδειξεν εὐκόλον δρόμον πὺν Πίσιν, διὰ μέσσω τῆς ὁποίας καὶ δικαιονόμεθα, καὶ ἀλογεμέθα·
 ὥστε, ἰδὲ ἀπεδείχθη, ὅτι ἡ Πίσις, ὅχι μόνον ἀλογεῖ καὶ ἐδικαίονε τὰς αὐθρῶπας πρὸ τῷ
 νὰ δοθῇ ὁ Νόμος, ἀλλὰ περισσόπρον τὰς ἐδικαίονε, καὶ ὕστερα ἀφ' ἧς ἐδόθη ὁ Νόμος.

13. „Χειρὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρης τῷ Νόμῳ, γινόμε-
 „νος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρ· γέγραπται γάρ· „ἐπικατάρητος πᾶς
 „ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλῳ“· (Δαλτερ. κἀ. 23.) (2)

Διὰ νὰ μὴ ἀντισαθῇ τινὰς ἀπὸ τὰς Γαλάτας καὶ εἰπῇ, ὅτι, ἀληθὲς μὲν εἶναι ὅτι
 ὅποιος δὲν κάμνῃ τὰ ἔργα τῷ Νόμῳ, εἶναι κατράμεινος, καὶ ὅτι ἡ Πίσις δικαιόνοι πὺν αὐ-
 θρῶπον, ἀπὸ πῶ δὲ εἶναι φανερόν, ὅτι καὶ ἡ κατάρ ἐκείνη τῷ Νόμῳ ἐλύθη καὶ ἀσκησθῇ
 ἀπὸ τὸ μέσον· ἡμεῖς γὰρ φοβόμεθα, μήπως ἀκόμη ἀρυσκώμεθα ὑποκάτω εἰς ἐκεῖνον πὺν
 κατάραν τῷ Νόμῳ, ἐπειδὴ ἐφθάσαμεν μίαν φοράν καὶ ὑπετάχθημεν εἰς πὺν δουλείαν τῷ Νό-
 μῳ· διὰ ταῦτα λοιπὸν ὁ Παῦλος ἀποδείχνει ἐδῶ ὅτι ἐλύθη ἡ κατάρ ἐκείνη μὲ τὸ μέσον
 τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ· δι' ὃ, τι αὐτὸς, ἐπειδὴ Θεληματικῶς ἔγινε κατάρ, ἔδωκεν πληρωμὴν αὐ-
 τῷ τῷ κατάραν ὅπῃ ἔλαβε, καὶ μὲ πὺν πληρωμὴν ταύτην μὰς ἐξαγόρασεν ἀπὸ πὺν κατάρ-
 ραν τῷ Νόμῳ· πὺν ὁποῖαν κατάραν, ὁ μὲν Χριστὸς δὲν ἦπν δίκαιον νὰ λάβῃ, διὰ τὶ ἐπλήρω-
 σεν ὅλον πὺν Νόμον, καὶ διὰ τὶ ἦπν ἀναμάρτητος· ἡμεῖς δὲ εἴμεθα ὑπόδουνοι ὑποκάτω εἰς
 πὺν κατάραν αὐτὴν, μὲ τὸ νὰ μὴ ἐδυνάμεθα νὰ πληρώσωμεν ὅλα τὰ ἔργα τῷ Νόμῳ, καὶ
 μὲ τὸ νὰ εἴμεθα παραβάται καὶ ἀμαρτωλοί· ὅθεν καὶ ἠκολούθησεν εἰς τὰς κακίας τὰς, ἐπειτα ἤθελον
 ἀρεθῇ ἄλλος ἀδῶς, ὅς τις νὰ ἐλθῇ ἐκείνῳ μὲν ἐκεῖνον ἀπὸ πὺν θανάτου, αὐτὸς δὲ νὰ προ-
 τιμήσῃ νὰ ἀποθάνῃ διὰ πὺν ζωὴν καὶ ἀγάπην ἐκεῖνον· Ἐδέχθη λοιπὸν ὁ Χριστὸς πὺν κατάρ-
 ραν, ὅπῃ ὁ Νόμος ἐδίδεν εἰς ἐκεῖνον ὅπῃ ἤθελε κρεμασθῇ εἰς τὸ ξύλον, χωρὶς νὰ ἦναι
 ὑποκείμενος εἰς αὐτὴν, εἰς μὲν, διὰ τὶ ἐπλήρωσεν ὅλον πὺν Νόμον, καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὶ
 ἀμαρτίαν καὶ παράβασιν δὲν ἔκαμε· καὶ ἔτσι ἔλυσε πὺν ἄλλῳ κατάραν, ὅπῃ ὁ Νόμος ἐδι-
 δον εἰς ἡμᾶς, διὰ τὶ δὲν ἐδυνάμεθα νὰ πὺν πελειώσωμεν ὅλον, καὶ νὰ μὲνώμεν πάντοτε
 εἰς αὐτόν.

14. „Ἰνα

(1) Τῷ ἑρμηνείαν πῶ ρητῇ πῶτε τοῦ Ἀββακούμ, ὅρα εἰ πῶ πρῶτον Κεφάλαιον πῶς πρὸς Ῥωμαίους, σίχ. 17.

(2) Σημειώσαι ὅτι ἡ περικοπὴ αὕτη πῶ Ἀποστόλου, εἰς τοῦ· „Ἰνα τῷ ἐπαγγελίαν τοῦ Πνεύματος λά-
 „βαμεν διὰ τῆς Πίσεως“, ἐκωμώσῃ ὅμῳ μὲ τῷ πε-
 ρικοπῇ τῷ πῶτε Κεφ. πῶς α. πρὸς Κορινθίους, ἡτοι

μὲ πῶ· „Ἀδελφοί, μικρὰ ζύμη, ὅλον πῶ φύρμα
 „ζυμοῖ“, εἰς τοῦ· „ἀλλ' ἐν ἀζύμοις ἐλικερνήας καὶ
 „ἀληθείας“· αὐταί, λέγω, αἱ δύο περικοπαὶ τῆς Ἀ-
 ποστόλου ἐνέμειναι, ἀναγινώσκονται εἰς πὺν Ὁρθρὸν τῆς Ἀ-
 γίου καὶ Μεγάλου Σαββάτου, αἰ εἰς Ἀπόστολος πῶς μεγα-
 λυε ἐκλήθη, καὶ φρικτὸς, καὶ σεβασμιωτάτης ἡμέρας.

14. „Ἴνα εἰς τὰ Ἔθνη ἡ δόλογία τῆς Ἀβραάμ γενηται ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“.

Διὰ τῆς λέγει, ἔγινε κατὰ τὸν Χριστόν, ἵνα εἰς τὰ Ἔθνη, ἦσαν εἰς ἐκείνους ὅπου δὲν μεταχειρίζονται τὸν Νόμον, ἡ δόλογία τῆς Ἀβραάμ, ἥτοι ἡ ἐκ τῆς Πίστεως, γένῃ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἦσαν ἐν τῷ σπέρματι τῆς Ἀβραάμ, καθὼς καὶ γέγραπται· „Καὶ ἐνδολογήθησονται ἐν τῷ σπέρματι σου πάντα τὰ Ἔθνη τῆς γῆς“, (Γεν. κβ'. 18.) ἥτοι ἐν τῷ Χριστῷ, ὅστις μέλλει νὰ γεννηθῇ ἀπὸ λόγου σου κατὰ σάρκα, θέλει ἐνδολογήθῃ ὅλοι ἐκείνοι ὅπου πιστεύουσιν εἰς αὐτόν.

„Ἴνα τὴν ἐπαγγελίαν τῆς Πνεύματος λάβωμεν διὰ τῆς Πίστεως“.

Διὰ τῆς λέγει, ἐνδολογήθησαν ὅλα τὰ Ἔθνη, διὰ νὰ λάβωσιν καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον διὰ μέσου τῆς εἰς τὸν Χριστόν Πίστεως· δι' ὃ, τι ἐπειδὴ δὲν ἦτον δυνατὸν νὰ λάβωσιν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐκείνοι ὅπου ἀκόμη δεικνύοντο ὑποκάτω εἰς τὴν κατὰ τὸν Νόμον, ὡς μὴ φυλάξαντες αὐτόν, διὰ τῆς ἐλύθη ἡ κατὰ τὸν Νόμον ἐκείνη μετὰ τὴν κατὰ τὸν Νόμον, ὅπου ἔλαβον ὁ ἐνδολογημένος Χριστός, κρεμασθεὶς εἰς τὸ ξύλον τῆς Σταυρῆ· ἀφ' ἧς δὲ ἐλύθη ἡ κατὰ τὸν Νόμον ἐκείνη, ἐνδολογήθησαν ὅλα τὰ Ἔθνη ὅπου ἐπίσταντο εἰς τὸν Χριστόν. Καὶ ἔτι ἐνδολογήθησαν καὶ δικαιοσύνη διὰ τῆς Πίστεως, ἔλαβον τὴν ἐπαγγελίαν καὶ ὑπόσχεσιν τῆς Πνεύματος, ἡγοῦν ἐκείνα τὰ ἀγαθὰ ὅπου ὑποσχέθη νὰ δώσῃ ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἀβραάμ, καθὼς ἦτον ἡ δόλογία, ἡ αὐξήσις τῆς γένους τε, ἡ κληρονομία τῆς Ἰερουσαλὴμ, καὶ τὰ ἄλλα, τὰ ὅποια ὁ Παῦλος νοεῖ, πῶς ἦτον ὅλα πνευματικά, καὶ ἀπολαύσας πῶς ἐδόθησαν τώρα πνευματικῶς εἰς ἡμᾶς τοὺς πιστεύσαντας Χριστιανούς (1).

15. „Ἀδελφοί, κατὰ ἀνθρώπον λέγω“.

Ἀντιθέτως μὲν ἀνόμασε τὴς Γαλάτας, ἀνόητους, τώρα δὲ τὴς ὀνομάζει ἀδελφούς· ἐκεῖνος μὲν γὰρ εἶπε, διὰ νὰ τὴς τύψῃ καὶ νὰ τὴς ἐλέγξῃ· τὸ δὲ τὸ εἶπε, διὰ νὰ τὴς παρηγορήσῃ· ἀνθρώπινον, λέγει, παράδειγμα ἔχω νὰ σᾶς φέρω εἰς τὸ μέσον (2).

„Ὅμως ἀνθρώπος κεκυρωμένος Διαθήκην οὐδαὶς ἀθετεῖ, ἢ ἐπὶ διατίσσειται“.

16. „Τῷ δὲ Ἀβραάμ ἐδόθησαν αἱ ἐπαγγελίαι, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ· ὅ λέγει καὶ τοῖς σπέρμασιν, ὡς ἐπὶ πολλῶν· ἀλλ' ὡς ἐφ' ἐνός, καὶ τῷ σπέρματι σου, ὅς ἐστι Χριστός.“ (Γεν. κβ'. 18.)

17. „Τὸ δὲ λέγω Διαθήκην προκεκυρωμένην ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς Χριστόν, ὁ μετὰ ἔτη τετρακόσια καὶ τετράκοντα γεγονώς, Νόμος (3) ὅκ ἀκυροῦ εἰς τὸ καταργῆσαι τὴν ἐπαγγελίαν“.

Τὸ θέλει νὰ δείξῃ ὁ Ἀπόστολος μετὰ τὰ λόγια ταῦτα, ὅτι ἡ Πίσις εἶναι διαθήκη ἀρχαιότερα ἀπὸ τὸν Νόμον, καὶ ὅτι δὲν εἶναι δίκαιον νὰ προτιμηθῇ ὁ Νόμος ἀπὸ τὴν Πίσιν ταύτην.

(1) Ὁ δὲ Οἰκουμενικὸς ὁπὸς ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν αὐτὸ· „ἡ μετὰ κατὰ τὸν Νόμον τῷ σταυρῷ· διὰ δὲ τῆς εἰς Χριστόν Πίστεως δικαιοσύνη γεγενῆσται· ἐκ δὲ δικαιοσύνης, ἐπισπασμός τῆς Παρακλήτου Πνεύματος. Καὶ γὰρ καὶ τὸ Πνεῦμα ἐν ἐπαγγελίᾳ ἦν· ὁ γὰρ ἰσχυρὸς, ὅτι ἐν σοὶ ἐνδολογήθησονται πάντα Ἔθνη, τῇ τοῦ Πνεύματος ἐπιφοίτησιν τὴν ἐπαγγελίαν ἐπαγγέλατο“.... Πῶς δὲ διὰ τοῦ Χριστοῦ ἐδόθη ἡ ἐπαγγελία τῆς Ἀβραάμ εἰς τὰ Ἔθνη; ἐπειδὴ εἰς τὸ σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ ἐδόθησαν αἱ ἐπαγγελίαι· σπέρμα δὲ τοῦ Ἀβραάμ εἶναι ὁ Χριστός κατὰ τὸ ἀνθρώπινον· λοιπὸν ὁ Χριστός καθ' ὃ ἀνθρώπος,

πὸς, κληρονομήσας τὰς ἐπαγγελίας τοῦ Ἀβραάμ, ὡς ὅς αὐτὸς, ἐδωκεν αὐτὰς εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοῦ εἰδικοῦ του, ἡγοῦν εἰς ἐκείνους ὅπου τὸν πιστεύουσιν.

(2) Συμφώνως καὶ ὁ Θεοδώριος λέγει· „ἀντὶ τῆς ἀνθρωπίνου πράξεως καὶ χρίσματος“.

(3) Οἱ ἀκριβέστεροι τῶν παλαιῶν Χρονολογίας ἀεχθροῦσιν, ἀκολουθεῖντες εἰς τὸ ῥητὸν τῆς τῆς Ἀποστόλου, πρὸς 430. ἔτη μετὰ τὴν γενεάν ἐκείνην εὐρίσκουσιν ὅτι ὁ Θεὸς ὑποσχέθη νὰ δώσῃ τὴν γῆν Χαναάν εἰς τὸν Ἀβραάμ, ἥσαν ὁ Ἀβραάμ χρόνων 75. κατὰ τὸ 1β'. τῆς ἐνέσεως· ἐγένετο δὲ τὸν Ἰσαάκ ὅταν ἦσαν χρόνων ἑκατὸν ἀπὸ δὲ

ταύτην· διὰ τὸτο καὶ τὸ παράδειγμα τὸτο ἔφερν, δηλαδὴ, αἰσῶς κενένας ἀνθρώπος καὶ κά-
μη διαθήκῃ, ἀποτολμᾶσιν μετὰ ταῦτα καὶ ἀνατρέψῃ τὴν διαθήκῃ τῆ ἀνθρώπου ἐκείνῃ,
καὶ νὰ διατάξῃ ἄλλα, ἦγεν νὰ προσθέσῃ ἢ νὰ ἀγάγῃ ἀπὸ τὰ γεγραμμένα εἰς τὴν διαθήκῃ
ἐκείνῃ· ὅχι βέβαια δὲν ἀποτολμᾷ, κατὰ τὰς Πολιτικὰς, καὶ Βασιλικὰς Νόμους. Τώρα, αὐ-
τὸ ἀνθρώπου κεκυρωμένῃ διαθήκῃ δὲν δύναται τινὰς νὰ ἀνατρέψῃ, πόσω μάλλον δὲν δύνα-
ται νὰ ἀνατρέψῃ τὴν διαθήκῃ τῆ Θεῶ; Δι' ὅ,τι ὁ Θεὸς διαθήκῃ ἔκαμε μετὰ τὸν Ἀβραάμ
νὰ ἐλογηθῇ τὰ ἔθνη εἰς τὸ σπέρμα· τὸ δὲ σπέρμα τῶ Ἀβραάμ, εἶναι ὁ Χριστὸς κα-
τὰ τὸ ἀνθρώπινον· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς δὲν εἶπε νὰ ἐλογηθῇ τὰ ἔθνη εἰς τὰ σπέρματά σε
πληθυντικῶς, διὰ νὰ μὴ νομίσῃ τις πῶς εἶπε τὸτο διὰ τὰς Ἰουδαίας καὶ Ἰσραηλῖταις, τὰς
καταγομένους ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ· ἀλλὰ εἶπε νὰ ἐλογηθῇ τὰ ἔθνη εἰς τὸ σπέρμα σε ἐνι-
κῶς, τὸ ὁποῖον εἶναι ὁ Χριστὸς, ὡς προείπομεν. Πῶς λοιπὸν δύναται ὁ Νόμος νὰ ἀνατρέ-
ψῃ καὶ νὰ κάμῃ ἄκυρον τὴν τοιαύτην διαθήκῃ καὶ συμφωνίαν καὶ ὑπόσχεσιν τῆ Θεῶ; δηλαδὴ
τὸ καὶ μὲν ἐλογηθῇ τὰ ἔθνη εἰς τὸν Χριστόν, ἀλλὰ εἰς τὰς τῶ Νόμου ἐντολὰς; δι' ὅ,τι
τὸτο δὲν εἶναι ἄλλο, πᾶρεξ νὰ καταργηθῇ καὶ ἡ διαθήκη καὶ ὑπόσχεσις τῆ Θεῶ, τὸ ὁποῖον
εἶναι ἀποπῶν (1).

18. „Εἰ γὰρ ἐκ τῆ Νόμου ἢ κληρονομία, ἔκ' ἐτι ὅξ' ἐπαγγελίας·
„τῷ δὲ Ἀβραάμ δι' ἐπαγγελίας κεχάριται ὁ Θεός“.

Αἰσῶς, λέγει, ὁ Νόμος χαρίζῃ τὰς εὐλογίας τῶν ἔθνων, καὶ κάμῃ τὰς ἀνθρώπους
κληρονόμους ζωῆς καὶ δικαιοσύνης, λοιπὸν ἡ ἐπαγγελία καὶ ὑπόσχεσις τῆ Θεῶ ἢ πρὸς τὸν
Ἀβραάμ, ἄκυρος εἶναι καὶ ἀπόβλητος· ἀλλὰ ἡ ἐπαγγελία τῆ Θεῶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ
ἀκυρωθῇ· διὰ τὸ ὁ Νόμος μὲ τὸ νὰ ἦναι ὑπεράτερος, δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἀνατρέψῃ τὴν προ-
τέραν διαθήκῃ τῆ Θεῶ. Καὶ μέλει τῷ ὁμοιάζει μὲ τὴν ὑπόθεσιν τὸ παράδειγμα τῆς
διαθήκης τῆ Θεῶ ὅτ' ἀνέφερεν ὁ Παῦλος· διὰ τὸτο μὴ σπευδάς τις ἐσὺ, ὡ ἀναγνώστη, νὰ
παρομοιάσῃς κατὰ πάντα τὴν πρὸς τὸν Ἀβραάμ διαθήκῃ τῆ Θεῶ, μὲ τὸ παράδειγμα
τῆς διαθήκης τῆ ἀνθρώπου· ἐπειδὴ ἐκείνη εἶναι θεϊκὴ διαθήκη, τὸτο δὲ εἶναι παράδειγμα
ἀνθρώ-
πινου

δι' ἧς γεννήσεως τοῦ Ἰσαὰκ εἰς τῆς γεννήσεως τοῦ
Ἰακώβ, ἐπέρασαν χρόνοι 60. ὁ δὲ Ἰακώβ ὅταν ἦτον
χρόνων 130. κατέβη εἰς Αἴγυπτον. Οἱ 25 λοιπὸν
χρόνοι τοῦ Ἀβραάμ (ἀπὸ γὰρ τοῦ 100. χρόνους
ἐκτὸς ἀφαιρούμενων τῶν 75. μένουσιν 25.) καὶ οἱ 60.
τῶ Ἰσαὰκ ἐνήμενοι, γίνονται 215. ἀλλ' ὁ Ἰωσήφ ἦ-
τον 40. χρόνων, ὅταν ὁ πατήρ του Ἰακώβ κατέβη εἰς
Αἴγυπτον, ἐξῆσε δὲ χρόνους 110. λοιπὸν ἀπὸ τῶ
ἐπαγγελίαν ὅπου ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἀβραάμ εἰς
τοῦ θανάτου τῶ Ἰωσήφ, χρόνοι ἐπέρασαν 285. ἀπὸ
τοῦ θανάτου δὲ τῶ Ἰωσήφ εἰς τῆς γεννήσεως τῶ Μωϋ-
σέως, ἐπέρασαν χρόνοι 75. ὁ δὲ Μωϋσῆς ὅταν ἐξῆλ-
θεν ἀπὸ τῶ Αἴγυπτον ἦτον χρόνων ὀγδοήκοντα· λοι-
πὸν ἀπὸ τῶ ἐπαγγελίαν τῶ πρὸς τὸν Ἀβραάμ, εἰς
τοῦ ἐξόδου τῶν Ἰσραηλῖτων ἐξ Αἴγυπτου, χρόνοι ἐπεί-
ρασαν 440. (ὅρα τὰς σημειώσεις τὰς ἐν σελ. 377. συμ-
τοῦ Χρυσόστομου τῆς κατὰ τὸ Παρίσιον ἐκδόσεως.) ἐπει-
δὴ δὲ δὲν εἶναι ἀκριβῶς φανερόν ποῦ ἔπος τῶ Ἀβραάμ,
κατὰ τὸ ὅποιον πρεθεῖ καὶ καμνωμένον ἀρχὴν τῆς χρο-
νολογίας ταύτης, διὰ τοῦτο εἰς ἡμᾶς εἶναι σφαλερὸν νὰ
ἐκτιμᾶμεν καὶ 440. ἐπὶ ὡς 430. καθὼς ὁ Ἀ-
πόστολος εἰρηάζει. (σελ. 207. τῆς Πεντατεύχ.) Συμ-
φώνῃ δὲ μετὰ τὸν Παῦλον καὶ ἡ θία Γραφὴ λεγούσα·
„Ἡ δὲ παροικία τῶν ἡν Ἰσραὴλ, ἦν παροικίαν
ἐν γῇ Αἴγυπτου, καὶ ἐν γῇ Χαναάν, αὐτοὶ καὶ οἱ
πατέρες αὐτῶν, πετρακοσία τριάκοντα ἐπὶ καὶ ἐγένε-
το μετὰ πετρακοσία τριάκοντα ἐπὶ, ἐξῆλθε πᾶσα ἡ
δύναμις Κυρίου ἐκ γῆς Αἴγυπτου νυκτὸς“· (Ἐξ. 16.
40.) ὁ δὲ Νόμος ἔδωκεν εἰς τὸν αὐτὸν χρόνον, ἐν ᾧ

ἐξῆλθεν ἀπὸ τῶ Αἴγυπτον οἱ Ἰσραηλῖται, κατὰ
τὸν τρίτον μῆνα, ὡς λέγει ἡ Γραφή· „τοῦ δὲ μηνὸς
τῆς ἐξόδου τῶν ἡν Ἰσραὴλ ἐξ Αἴγυπτου,
τῆς ἡμέρας ταύτης, ἦλθεν εἰς τὴν ἔρημον Σινᾶ“·
(Ἐξ. 19. 1.)

(1) Οὕτως ἐρμηνεύει τὸ ρητὸν τῶ ὁ Θεοδόχατος·
„Καὶ ἡ κατὰ τὴν Γραφὴν διαθήκῃ τοῦ Θεῶ κατὰ τὴν
πρὸς τὸν Ἀβραάμ γεγεννημένῃ ἐπαγγελίαν· οὐχ
οἶόν τε πῶς, ἢ προσθήκῃ τινι, ἢ ἀφαιρέσει, ἢ λυ-
σιν ἐκείνῃ λαβεῖν διὰ τῆς τῶ Νόμου θέσεως, ὅς μετὰ
πλήτερον γεγεννητὰ χρόνον· ἐπιτηγνῆται δὲ καὶ τὸ σπέρ-
μα τῶ Ἀβραάμ εὐλογεῖν τὰ ἔθνη ὁ πᾶν ὅλων Θεός·
Τὸτο δὲ τὸ σπέρμα αὐτοῦ εἶναι ὁ Δεσπότης Χριστός·
δι' αὐτοῦ γὰρ πέραν ὑπόσχεσις ἔλαβε, καὶ τὰ ἔθνη
τῆς εὐλογίας τετύχηκεν· οἱ δὲ ἄλλοι πάντες, καὶ οἱ
τῆς ἀκριβοῦς ἐπιτηγνῆται, ἢτε Μωϋσῆς, ἢτε
Σαμουὴλ, ἢτε Ἡλίας, καὶ ἀπαξιαί, πάντες οἱ
ἔξ Ἰσραὴλ τὸ γένος κατὰγοντες, σπέρμα μετ' αὐτοῦ
κατὰ φύσιν καλῶνται, καὶ μὲν ἐκείνους εἰς τὴν πη-
γὴν τῆς εὐλογίας κομίσαντες ἔθνη· τοῦτο γὰρ
λέγει ὁ θῆος Ἀπόστολος· οὐ λέγει καὶ τοῖς σπέρμασιν,
ὡς προκῶν· ἀλλ' ὡς ἐφ' ἐνός, καὶ τῷ σπέρματι σε, ὅς
εἶμι Χριστός· οὐχ ἐπειδὴ ἦν ἔξ Ἀβραάμ τὸ γένος κα-
τὰγοντες καὶ ἐκείνους, σπέρμα τῶ Ἀβραάμ ὀνομάζονται·
ἀλλ' ὅτι οὕτως κυρίως παντὶν ἔχει τὴν κλησιν, ὅτι
δὴ μόνος κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν, δωρησάμενος εὐλογίαν
τοῖς ἔθνεσιν... ἔχαριν ὁ θῆος Ἀπόστολος ἀκούει
τὴν ἐπαγγελίαν ἰχυροτέραν τῶ Νόμου“.

ἀνθρώπινον, ὡς εἶπεν ὁ Ἀπόστολος· ὥστε δὲν εἶναι παράξενον, αὐτὸ δὲν διώταται τὸ ἀνθρώπινον παράδειγμα νὰ ὁμοιάσῃ κατὰ πάντα μὲ τὸ θεῖόν· ἐπεὶ δὲ τὸ παράδειγμα ἦτον κατὰ πάντα ὅμοιον μὲ τὸ παραδειγματιζόμενον πρᾶγμα, δὲν ἦτον πλέον παράδειγμα, ἀλλὰ ἤθελεν ἦτον αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον εἶναι παράδειγμα.

19. „Τί οὖν ὁ Νόμος; πῶν παραβάσεων χάριν προστετέθη“.

Ἐπεὶ δὲ ὕψωσε τὴν Πίσιν, καὶ ἔδειξεν αὐτῷ προτέραν ἀπὸ τὸν Νόμον, ἐκ τούτου ἀντί-
στασις καὶ ἀπορία ἐγενήθη τοιαύτη· ἐπεὶ δὲ ἡ Πίσις εἶναι προγενέστερα τῷ Νόμῳ, καὶ ἡ Πί-
σις ἔδιδε τὰς εὐλογίας εἰς τὰ ἔθνη, λοιπὸν διὰ ποίαν αἰτίαν ἐδόθη ὁ Νόμος; λύων δὲ
τὴν ἀντίστασιν ταύτην ὁ Παῦλος λέγει, δὲν ἐδόθη ὁ Νόμος ματαιῶς καὶ χωρὶς ωφέλειαν,
ἐπεὶ δὲ ἐδόθη διὰ τὰς πολλὰς παραβάσεις καὶ ἁμαρτίας, ὅπῃ ἔκαμιναν οἱ πρὸ τῷ Νόμῳ Ἀ-
θροῦποι, διὰ τὰ ἥναι κοινὰ εἰς τὰς Ἰουδαίας ὡσὰν εἷς αὐτὸν χαλινάρι, ὅπῃ ἐμποδίζεν αὐτὰς νὰ
μὴ παραβαίνων, αὐτὸ ὅχι ὅλας τὰς ἐντολάς, ἀλλ' ὅμως ὀλίγας καὶ μερικὰς. Καλῶς δὲ
εἶπεν, ὅτι ὁ Νόμος ἐπροσέθη, διὰ νὰ δείξῃ, πῶς δὲν ἐδόθη ὁ Νόμος προηγουμένως, καὶ
κατὰ πρῶτον σκοπὸν, καθὼς ἐδόθησαν αἱ ἐπαγγελίαι εἰς τὸν Ἀβραάμ· ἀλλὰ τρόπον τι-
να, ἔξωθεν, καὶ κατὰ δεύτερον λόγον ἐπροσέθη, διὰ τὰς πολλὰς παραβάσεις τῶν Ἰουδαίων,
ἵνα ἀπὸ τὰς πολλὰς, καὶ ἐμποδίζῃ ὀλίγας.

„Ἀχρὶς οὗ ἦλθε τὸ σπέρμα, ὃ ἐπήγγελλται“.

Ἐδόθη δὲ, ἢ μᾶλλον εἶπεν, ἐπροσέθη ὁ Νόμος, ὅχι, λέγει, διὰ νὰ φυλάττεται παι-
ποτικὰ, ἀλλὰ ἕως οὗ νὰ ἔλθῃ τὸ σπέρμα τῷ Ἀβραάμ, ἡτοι ὁ Χριστός, εἰς τὸν ὁποῖον
ἦτον ἡ ἐπαγγελία τῷ Θεῷ, ὅτι ἔχεν νὰ εὐλογηθῇ τὰ ἔθνη εἰς αὐτόν. Ἀνίσως λοιπὸν
ὁ Νόμος ἐπροσέθη διὰ νὰ φυλάττεται ἕως ὅπῃ νὰ ἔλθῃ ὁ Χριστός, διὰ τί ἐσεῖς οἱ Γα-
λάται, ζητεῖτε νὰ φυλάττεται αὐτόν, καὶ ὑτέρα ἀπὸ τὴν τῷ Χριστῷ παρεσίαν;

„Διαπαγὴς δι' Ἀγγέλων ἐν χειρὶ μεσίτου“.

Ἐδόθη, λέγει, ὁ Νόμος, ὑπηρετουμένων, καὶ διακονούντων εἰς τὴν δόξιν αὐτοῦ, ἢ τῶν
Ἱερέων, οἵτινες ὀνομάζονται Ἀγγελοι, κατὰ τὴν Μαλαχίαν, (Μαλαχ. β'. 7.) ἢ καὶ τῶν
αὐτῶν Ἀγγέλων· ἐπεὶ δὲ Ἀγγελοι ἐδιακόνουν καὶ εἰς τὰς σάλπιγγας ἐκείνας ὅπῃ ἀκήρυοντο
εἰς τὴν ἔρημὴν τῷ Σινᾷ, ὅταν ὁ Θεὸς ἐκατέβη νὰ δώσῃ τὸν Νόμον, καὶ εἰς τὰς βροχὰς, καὶ
εἰς τὰ ἄλλα φοβερά θεάματα ὅπῃ ἐφαίνοντο εἰς τὸ ὄρος (1). Ἐδόθη δὲ λέγει πρὸς τούτους
ὁ Νόμος ἐν χειρὶ μεσίτου, ἡτοι τοῦ Χριστοῦ. Θέλει γὰρ νὰ δείξῃ ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ Χρι-
στός ἔδωκε τὸν Νόμον, ὥστε αὐτὸς ὅπῃ τὸν ἔδωκεν, αὐτὸς πάλιν εἶναι Κύριος καὶ ἐξουσιαστὴς
πάλιν νὰ τὸν λύσῃ.

20. „Ὁ δὲ μεσίτης, ἐνὸς ἔκ ἐσιν· ὁ δὲ Θεός, ἑὶς ἐστίν“.

Ὡς ἐπεὶ δὲ ὁ μεσίτης δὲν εἶναι ἐνός, ἀλλὰ δύο, ἢ καὶ πολλῶν διαφορομενῶν ἀνάμε-
ταξήτων, λοιπὸν ὁ Χριστός δύο τινων εἶναι μεσίτης, τοῦ Θεοῦ δηλαδὴ καὶ τῶν ἀνθρώπων
ὅλων· δι' ὅ,τι αὐτὸς ἐμεσίτωσεν αἰάμεσα εἰς τὰς δύο, καὶ ἐφιλήωσε καὶ ἐιρήνώδισε τὸν Θεὸν
μὲ

(1) Διὰ τοῦτο ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος τοῦτο δηλοποιῶν
ἐλεγε ἄλλαχθ'· „ὁ δὲ Ἀγγέλων λαληθεὶς λόγος
„(ὅτι ἂν ὁ Νόμος) ἐγένετο βέβαιος“· (Ἐβρ. β'. 2.)
Καὶ ὁ Ἀρχιδιάκονος Στεφάνος ἔλεγε πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, οἱ
„τινὲς ἐλάβετε τὸν Νόμον εἰς διαπαγὴν Ἀγγέλων, καὶ
„ἐκ ἐφυλάξατε“· (Πράξ. ζ'. 53.) Λέγει δὲ συμφωνῶς
καὶ ὁ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος· „ἢ οὐχὶ καὶ τὴν ἐν-
„τολὴν τοῦ Νόμου δεσμοδεσίαν ἢ τῶν λογίων παραδό-
„σεως, ὡς αὐτὸθεν μετ' ἡμῶν ἐκ Θεοῦ τῷ Μωσῇ δεδομένη

„μενίω, ὅπως ἂν ἡμᾶς ἀληθῶς ρυθίσῃ τὸ θεῖον αὐ-
„τῷ εἶναι καὶ ἱερὰς υποτύπων; διδάσκει δὲ καὶ τοῦτο
„σοφῶς ἡ Θεολογία, πῶς δὲ Ἀγγέλων αὐτὴν εἰς ἡ-
„μᾶς προελθῶν“· (περὶ Οὐραν. Ἱεραρχ. Κεφ. δ'.)
Δι' ὃ κατὰ τὸν Θεοδώρον, καὶ τὸν Μιχαὴλ αὐτοῖς
(τοῖς Ἰουδαίοις δηλ.) ἐπέστησεν ὁ τῶν ὅλων Θεός, καὶ
τῷτο ἡμᾶς ὁ μακάριος ἐδίδασκε Δανιὴλ· (Δαν. ἰ. 21.)
καὶ τῷ μεγάλῳ δὲ Μωσῇ ὑπέχετο συμπτέμεν τὸν Ἀγ-
γελον τῷ λαῷ· (Ἐξ. λβ'. 34.)

με τὰς ἀνθρώπους, καὶ ἀντιστρόφως τὰς ἀνθρώπους μετὰ τὸν Θεόν, καὶ ἔλυσε τὸν πόλεμον καὶ τὴν ἐχθρὰν ὅπως εἶχον ἀναμεταξύων· ἀφ' οὗ γὰρ ὁ Υἱὸς τῆ Θεᾶς λύσσει μετὰ τὴν ἐδικλὴν τὴν ὑπόστασιν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἀπὸ τότε ἔκαμε τὴν μεσιτείαν καὶ τὴν εἰρήνην· ἐπειδὴ λύσσει παραδόξως τὴν πολέμιαν καὶ ἐχθρὰν τῆ Θεᾶς φύσιν τῶν ἀνθρώπων μετὰ τὴν θείαν φύσιν. Λοιπὸν, ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ αὐτὸς καὶ μεσίτης καὶ διαλλακτὴς, φανερόν ἐστι αὐτὸς εἶναι καὶ ὅπως σφάζει, καὶ ὅχι ὁ Νόμος. (1)

21. „Ὁ δὲ Νόμος κατὰ τῶν ἐπαγγελιῶν τῆ Θεᾶς; μὴ γένοιτο“!

Αίσις, λέγει, αἱ μὲν πρὸς τὸν Ἀβραάμ ἐπαγγελίαι τῆ Θεᾶς, ἔδιδαν τὰς διλογίας εἰς τὰ Ἑθνη, ὁ δὲ Νόμος τὸ ἐναντίον, δίδει κατάραν εἰς ἐκείνας ὅπως δὲν τὸν φυλάτταν ὅλον, φανερόν ἐστίν ὅτι, εἰ δὲ δεχόμεθα τὸν Νόμον τὸν τὴν κατάραν δίδοντα, αἰς ἔχοντα τὸ κύρος, ἀκολουθεῖ μετὰ τὸ νὰ λύωμεν τὰς ἐπαγγελίας τῆ Θεᾶς ὅπως δίδασκε τὰς διλογίας· ἀλλὰ μὴ γένοιτο νὰ ἴδαι ὁ Νόμος ἐναντίος καὶ λυτικός τῶν τῆ Θεᾶς ἐπαγγελιῶν! Ἀκουε δὲ καὶ τὰ ἀκόλουθα (2).

„Εἰ γὰρ ἐδόθη Νόμος ὁ δυνάμενος ζωοποιῆσαι, ὅπως αὖν ἐκ τοῦ „Νόμου καὶ ἡ δικαιοσύνη“ (3).

Τότε, λέγει, ὁ Νόμος ἤθελεν ἦτον δυνάτοτερος ἀπὸ τὴν Πίσιν, καὶ τὰς ἐκ Πίσεως ἐπαγγελίας, καὶ ἤθελεν διλογῇ καὶ δικαιοῦν τὸν ἄνθρωπον, αἰσις καὶ ἡδύνατο νὰ ζωοποιήσῃ, καὶ νὰ σώσῃ τὰς ἀνθρώπους· ἀλλὰ πῶρα ὁ Νόμος, ὅχι μόνον δὲν ζωοποιεῖ, ἔτε σφάζει,

(1) Ὁ δὲ Ἅγιος Γερνάδιος ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἐρμηνεύων τὰς ἀνωτέρω ῥητὰς τῆ Παύλου λέγει· „Μω-
„σῆς μὲν μεσιτὴς πρὸς τὴν δόσιν τοῦ Νόμου· ἀλ-
„λ' ἐνὶ μόνῳ ἐμεσιτῶσεν Ἑθνεῖ· διὰ δὲ τὸν ὡς ἀληθῶς
„μέλλοντα μεσιτῶν πρὸς τὸν πᾶν ἀπάντων Ἑθνῶν εἶνα
„Θεόν, καὶ ὑπὲρ ἐνὸς Ἑθνους, ἀλλ' ὑπὲρ πάντων κοινῇ
„τὴν μεσιτείαν ποιήσασθαι· ἐπειδὴ καὶ πάντων Ἑθνῶν
„ἡ εἰς Θεόν· ἡ δ' ἂν εἴη ὡς ὁ φίλος ἄνθρωπος οἶκος
„Μωσῆς, ἀλλὰ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, Θεὸς τε καὶ
„ἀληθὴς ὁ αὐτὸς καὶ ἄνθρωπος ἀληθῶς, καὶ τῇ συ-
„γγενείᾳ τῇ πρὸς ἐκάστην, ἡ εἰς σωμάτων ἐν αὐτῷ
„τὰ ἐκάστην· αὐτὸς γὰρ εἰς ἡμῶν ἡμῶν, ὁ ποιῶ-
„σαι τὰ ἀμφοτέρω ἐν· ὁ δὲ μεσίτης ἐνὸς καὶ εἷς·
„ὁ γὰρ ἐνὸς γέγονε Μεσίτης, ἀλλὰ Θεὸς καὶ ἀνθρώ-
„πων· ἡ δὲ αὐτὸς ἐμεσιτῶσεν ἡμῶν, αὐτὸς καὶ σώσει·
„ὁ δὲ Θεὸς ἡ εἷς ἐστίν· Εἰ οὖν τὸν μεσίτην ἀνάγκη
„πᾶσα δύω εἶναι, ἡ καὶ πλείονων πρὸς αὐτὸς διαφε-
„ρομένων εἶναι Μεσίτην, ὁ δὲ Θεὸς ἡ εἷς ἐστίν, εὐδη-
„λον, ὅτι τῷ Θεῷ καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἐμεσιτῶσεν,
„καὶ ἀποκατήλασεν ἡμᾶς πρὸς αὐτόν· Εἰ δὲ ὁ Χρι-
„στὸς ἡμᾶς, καὶ ὅχι ὁ Νόμος ἀποκατήλασεν, εὐδηλον ὡς
„ὁ Χριστὸς, καὶ ἡ εἰς αὐτόν Πίσις σώζει, καὶ ὅχι ὁ Νό-
„μος“. Γλαφυρὸν δὲ εἶναι ἐκείνο ὅπου λέγει Ἰωσήφ ὁ
„Βρυένιος περὶ τῆς μεσιτείας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· ὅτι
„καθὼς εἶναι ὅπως μεσιτῶν ἀναμεταξύ εἰς δύο ἐχ-
„θρομένους ἀνθρώπους, καὶ δεῖν νὰ τὰς φιλιώσῃ, με-
„τὰ τὴν χεῖρα πέρνει τὸν ἑνᾶ, καὶ μετὰ τὴν ἄλλαν χεῖρα
„πέρνει τὸν ἄλλον, καὶ ἄνω τοὺς ἐνόησι καὶ τὰς κάμνει
„νὰ ἐναγκαλισθῶν καὶ νὰ φιληθῶν· ἔτσι καὶ ὁ Ἰησοῦς
„Χριστὸς, ὁ μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, κάμνωνται
„τὴν μεσιτείαν καὶ φιλιώσιν τὴν ἐδικλὴν μας μετὰ τὴν
„Θεᾶς, καὶ τὸν μετὰ Θεόν, ἐπὶ τὸν μετὰ τὴν θείαν φύ-
„σιν ὡς μετὰ δεξιάν χεῖρα, τοὺς δὲ ἀνθρώπους,
„ἐπὶ τὸν μετὰ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ὡς μετὰ ἀριστε-
„ράν χεῖρα, καὶ ὡς ἡνῶσε καὶ αἰς δύο, καὶ τοὺς ἐφι-

„λίωσεν“. Ὁρα καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῆς „ἡς καὶ μεσίτης
„Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων“, (ἀ. Τιμ. β'. 5.) καὶ τὴν εἰς
τοῦτο ὑποσημείωσιν.

(2) Ὁ Φώτιος ἐρμηνεύων τὰς ῥητὰς τοῦ Παύλου λέγει, ὅτι ὁ Παῦλος λύει ἐν μίᾳ ἀντίστασιν· ἡδύνατο γὰρ νὰ εἴπῃ τινὰς, ὅτι ὁ Νόμος ἠτοίμασε τὸ δικαίωμα τῶν ἐπαγγελιῶν τῆ Θεοῦ, καὶ ἐδόθη ἐναντίον αὐτῶν· ἀλλὰ μὴ γένοιτο! διὸ, ὅτι, εἰ μὲν ὁ Νόμος ἐδύνατο νὰ ζωοποιήσῃ καὶ νὰ δικαιώσῃ τὰς ἀνθρώπους, ποτε δικαίως ἠδὲλε νομίζῃ τινὰς, ὅτι ἐδόθη ἐναντίον τῶν ἐπαγγελιῶν, καὶ ὅτι ἀρ-
παξὴν τὸ ἐκείνων δικαίωμα· ἐπειδὴ δὲ ὁ Νόμος δὲν δύνα-
ται νὰ κάμῃ καὶ νὰ ποιῶν, καὶ ὅτε ζωοποιεῖ, ἔτε δι-
καίονοι τὰς ἀνθρώπους· φανερόν ἐστι δὲ ἐδόθη ἐναντίον
τῶν ἐπαγγελιῶν· αὐτὰ γὰρ δέχοντα δέχοντα τὸ ἐδικλόντες
δικαίωμα καὶ ἀξίωμα, τὸ ὅποιον ἦναι τὸ νὰ δικαιώσῃ, καὶ
νὰ σώσῃ τὰς ἀνθρώπους διὰ τῆς Πίσεως· καὶ βλέπε, ὡς
ἀνγκυρῶσα, σφοδρὰν τὴν Παύλου, ἐκείνο ὅπου ἄλλος ἠδὲλεν
εἰπῇ ἡς κατηγόριαν τοῦ Νόμου, ὅτι αὐτὸς δὲν ζωο-
ποιεῖ, καὶ δὲν δικαιώνει, τοῦτο ὁ Παῦλος μεταχειρίζε-
ται ἡς ἐγκώμιον τῆς Νόμου· διὰ τὸ τοῦ, λέγων, ὁ Νό-
μος δὲν ἐγένετο ἐναντίον τῶν ἐπαγγελιῶν, διὰ τὸ δὲν
ἐδύνατο νὰ δικαιώσῃ, καὶ νὰ σώσῃ, ὡς περὶ ἐκείνη· καὶ
ὅχι μόνον δὲν ἐγένετο ἐναντίον τῶν ἐπαγγελιῶν, ἀλλὰ
τρόπον τινὰ καὶ σωμνήρηται εἰς αὐτὰς, καθὼς ὅτι, ἐπει-
δὴ δὲν ἐδύνατο, ἔτε ἐδικλόντες, διὰ τὸ τοῦ παρεκίνησε
τὰς ἀνθρώπους νὰ τρέξωσιν εἰς τὴν δικαιοσύνην πίσις· πα-
ρακινῶντας δὲ αὐτὰς εἰς τὴν Πίσιν, σωμνήρηται εἰς τὸ
νὰ τελευτῶν αἱ ἐκ τῆς πίσεως ἐπαγγελίαι.

(3) Τὸ τοῦ ῥητὸν ὁ Θεοδώριτος ἐρμηνεύων λέγει·
„τὸ τοῦ καὶ διὰ τῆς ἱερετικῆς ἡμῶν ὁ πᾶν ὅλων Θεοῦ· καὶ
„ἐγὼ ἐδύνατο αὐτοῖς προσάγαμναι οὐ καλὰ, καὶ δικαιο-
„ματι, ἐν οἷς ἐζητήσονται ἐν αὐτοῖς“ (ἱερ. κ'. 25.)
„παῦλα λέγων, ὅτι ἐκ περιστάσεως ἔχον ὁ Νόμος, ἀπερὴ
„φύσις ἐδωκερῶσε, τὰ περὶ θυσιῶν, καὶ λεπτῶν, καὶ γο-
„νορρῶν, καὶ τὰς τέτοις παραπλήσια· ὅτι γὰρ τὰς αἰ-
„ναγκαῖα

ζει, ἀλλὰ καὶ θανατόνοι τὰς προσέχοντας εἰς αὐτὸν, καθ' ὅτι δὲν δύναται νὰ τὰς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τῆν ἁμαρτίαν. Καὶ λοιπὸν, πῶς θέλει ὑπερνικήσῃ τὴν Πίσιν, ἡ ὁποία ἔχει δύναμιν νὰ ζωοποιῇ τὰς πισδύοντας διὰ μέσῃ τῷ Ἁγίῳ Βαπτίσματος, καὶ νὰ τὰς ἀλογῇ, καὶ νὰ τὰς δικαιώσῃ;

22. „ Ἀλλὰ σωέκλυσεν ἡ Γραφή τὰ πάντα ὑπὸ ἁμαρτίαν, ἵνα ἡ
„ ἐπαγγελία ἐκ Πίσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, δοθῇ τοῖς πισδύουσιν“.

Ο Νόμος, λέγει, δὲν ἐδύνατο νὰ ἐλευθερώσῃ τὰς ἀνθρώπους ἀπὸ τῆν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ εἰς τὸτο συνήργησεν, εἰς τὸ νὰ τὰς συγκλείσῃ ὑποκάτω εἰς ἁμαρτίαν, ἥτοι εἰς τὸ νὰ δείξῃ αὐτὰς πῶς ἁμαρτάνουν, καὶ ἔτι νὰ τὰς παρακινήσῃ νὰ ἐπιθυμήσῃ τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν τας, καὶ νὰ προσδράμῃ εἰς τὸν Χριστόν, ὅπῃ ἔχει δύναμιν νὰ χαρίσῃ ταύτῃ τὴν συγχώρησιν. Ἐπειδὴ γὰρ οἱ Ἑβραῖοι πρὸ τῷ Νόμῳ, ἁμάρτανον μὲν, δὲν αἰσθάνοντο ὁμῶς τὰς ἁμαρτίας ὅπῃ ἔκαμναν, διὰ τὸτο ὁ Θεὸς ἐδωκε τὸν Νόμον εἰς αὐτὰς διὰ νὰ τὰς συγκλείσῃ, ἥγυν διὰ νὰ τὰς σκεχωρήσῃ καὶ νὰ τὰς σφίξῃ μετὰ τὰς ἐλέγχους (1) καὶ νὰ τὰς ἀποδείξῃ ἁμαρτωλὰς· καὶ ἔτι νὰ τὰς βιάσῃ εἰς τὸ νὰ ζητήσῃ τὸν τρόπον, μετὰ τὸν ὁποῖον ἦτον δυνατόν νὰ συγχωρηθῇ αἱ ἁμαρτίαι των· ὁ τρόπος δὲ αὐτὸς εἶναι ἡ εἰς τὸν Χριστόν Πίσις, διὰ μέσῃ τῆς ὁποίας ἀλογώμεθα, καὶ δικαιώμεθα, καὶ λαμβάνομεν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν μας.

23. „ Πρὸ τῷ δὲ ἐλθῆν τὴν Πίσιν, ὑπὸ Νόμον ἐφραξάμεθα, συγ-
„ κεκλησμενοὶ εἰς τὴν μέλλουσαν Πίσιν ἀποκαλυφθῶναι“.

Ο Νόμος, λέγει, πολλὴν ἀσφάλειαν καὶ προφύλαξιν ἐχάριζεν εἰς ἐκείνας ὅπῃ ἐπρόσ-
εχον εἰς αὐτόν, μετὰ τὸ νὰ τὰς ἐμποδίζῃ ἀπὸ τὰ πειρασόπρα ἁμαρτήματα· καὶ τρόπον τινα, ἦτον ὡσαύτῃ αἱ τειχοὶ ὅπῃ ἐκλείε τὰς ἀνθρώπους, καὶ τὰς ἐσυμμάζοντες εἰς τὴν τῷ Χριστοῦ Πίσιν ὡσαύτῃ μέσα εἰς μαῦδραν. Πῶς, καὶ μετὰ τί τρόπον; ἐπειδὴ ἤλεγχε μὲν καὶ ἐφανερώνε τὰς ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων, μὴ δυνάμενος δὲ νὰ ἐλευθερώσῃ τὰς ἀνθρώπους ἀπὸ αὐτὰς, ἐξ ἀνάγκης ἐδειχνεν εἰς αὐτὰς τὴν Πίσιν, ἥτις τὰς ἐδικαίωσε, καὶ ἐλευθεύοντες ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας· ἡ Πίσις δὲ αὕτη ἦτον μὲν καὶ παλαιά, ἐκρύπτετο δὲ, ὑπερον ὁμῶς ἐφανερώθη, ὅταν καὶ ὁ Θεὸς ἐφανερώθῃ εἰς τὸν Κόσμον μετὰ σάρκα.

24. „ Ὡς ὁ Νόμος παιδαγωγὸς ἡμῶν γέγονεν εἰς Χριστόν, ἵνα ἐκ
„ Πίσεως δικαιωθῶμεν“.

Καθὼς ὁ παιδαγωγός, ἥτοι ὁ διδάσκαλος τῶν μικρῶν παιδίων, ἐλευθερόνοι μετὰ τὰ
παιδιά ἀπὸ κάθε κακίας, καὶ τὰ κάμνει ἐπιτήδεια εἰς τὸ νὰ δεχθῇ μετὰ κάθε ἐπιμέλειαν
καὶ

„ναγκαῖα τῷ Νόμῳ, ζωοποιῶν, πάλιν δι' αὐτὸ τὸ Προ-
„ φητε εἶρηκε· „Καὶ ἐδωκε αὐτοῖς τὰ προσάγματα μὲν,
„ καὶ τὰ δικαιώματα μου ἐγνώρισεν αὐτοῖς, ὅσα ποιῶσι
„ αὐτὸν ἄνθρωπος, καὶ ζήσεται ἐν αὐτοῖς“ (Ἰεζ. κ'. 11.)
„ Ἐπειδὴ δὲ αὐτοὶ, φησι, παρέβησαν, ἐδωκε αὐτοῖς
„ προσάγματα καὶ καλὰ, καὶ δικαιώματα, ἐν οἷς συζή-
„ σονται ἐν αὐτοῖς· καὶ εἰς αὐτοὺς ἦν κακὰ, ἀλλ' οὐ
„ καλὰ, τελείοις ἀνάρμοστα παντελῶς· ὥστε τὸ γὰρ τῆς
„ δηλῆς, τοῖς μετὰ τελείοις ἐσιν ἀνδράς, τοῖς δὲ βρέφεισι,
„ ἐπιτίθει· τὸτο καὶ ἐνταῦθα εἶπεν ὁ θεὸς Ἀπόστολος“.

(1) Διὰ τὸτο καὶ ὁ Θεοδότης τὸ, σωέκλυσεν, δι-
„ ἠλεγξεν ἑρμηνεύει, εἰπὼν· „Διῆλεγξεν ἡ θεία Γρα-
„ φη καὶ πῶς πρὸ Νόμου, καὶ τοὺς ἐν Νόμῳ, τὰς μετὰ
„ τὸν πῶς φύσεως παραβαίνοντας Νόμον· τοὺς δὲ πῶς
„ Μωσαϊκόν· ἀλεξίφάρμακον δὲ καὶ τῶπις, καὶ κήνους

„ τὴν ἐπαγγελίαν διὰ τῆς Πίσεως προσεήνεχε σω-
„ πρίαν· πάλιν γὰρ τὸ σωέκλυσεν, ἀντὶ τῆς ἡλεγχῆ
„ τεθείκε· „Ὁ δὲ Οἰκουμενὸς τὸ, σωέκλυσεν ἑρμη-
„ νεύων λέγει· „οἱ οὖν περιέλαβε, καὶ περιέκλυσεν πάντας
„ εἰς ἁμαρτίαν· ἁμαρτωλοὺς ἀπέδειξε· πῶς; ἦτε γὰρ
„ ἐπικατάρατοι πᾶς ὅς οὐκ ἐμμελῆ ἐν πᾶσι τοῖς γε-
„ γραμμένοις τὰ ποιῆσαι αὐτὰ“ (Δαυτερ. κζ'. 26.)
„ αὐτοὶ δὲ ἦτον ἀδύνατοι, ὅχι μόνον διὰ τὸ ὅλοι οἱ ἐν τῷ
„ Νόμῳ δὲν ἔκαμναν ὅλα τὰ προσάγματα τοῦ Νόμου·
„ ἀλλ' εἰς μερικοὶ ἀπὸ αὐτῶν ἐδωκύνθησαν νὰ τὰ φυλάξουν
„ ὅλα, ἀλλὰ μόλις οἱ ἐγκριπώτεροι ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους
„ ἐδωκύνθησαν νὰ φυλάξουν τὰ περισσότερα· ὥστε, ἐπειδὴ
„ καὶ δὲν τὰ ἐφύλαξαν ὅλα, λοιπὸν καὶ ἐκείνοι ἦτον ὑποκά-
„ μενοι εἰς κατέραν καὶ ἁμαρτίαν· ὅλοι ἄρα ἦτον συγκεκλησ-
„ μενοὶ εἰς τὴν ἁμαρτίαν.

καὶ προσοχῇ, μαθήματα ὑψηλότερα ἀπὸ τὸν ἀνώτερον διδάσκαλον (1)· ποιητοτρόπως καὶ ὁ Νόμος, ἐδίδασκε μὲν τὰς μαθητάς τε κάποιαν ἀρετὴν σύμμετρον καὶ οἰκίαν εἰς ἀρχαίαις, ἀδύγει δὲ τὰς μαθητάς τε εἰς τὸν Χριστόν, ὃς τις ἦτον ὁ τέλειος Διδάσκαλος τῶν τελείων καὶ τῶν ὑψηλοτέρων μαθημάτων. Μετὰ τί δὲ τὰς ἀδύγει; μετὰ τὸ νὰ ἐδειχθῇ εἰς αὐτὸς τὰ ἁμαρτήματα ὅπως ἔκαμναν, καὶ διὰ τὰς τὰς ἔκαμνε προθυμοτέρως εἰς τὸ νὰ ζητήσῃ τὸν Χριστόν ὅπως δίδει τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ δικαιοῦναι τὰς ἀνθρώπους ἀπὸ μόνου τὴν εἰς αὐτὸν Πίσιν. Ἄς ἐντραπῇ λοιπὸν οἱ αἰρετικοὶ Μανιχαῖοι, καὶ οἱ ἄλλοι ὅπως διαβάλλουν καὶ κατηγοροῦν ὡς κακὸν τὸν παλαιὸν Νόμον· διὰ τί, ἔπε ὁ παιδαγωγὸς εἶναι ἐναντίος μετὰ τὸν διδάσκαλον, ἔπε ὁ παλαιὸς Νόμος, μετὰ τὸν καινὸν Διαθήκῃ τῆς Εὐαγγελίας (2).

25. „Ἐλθέσης δὲ τῆς Πίσεως, ἔκ ἔτι ὑπὸ παιδαγωγὸν ἔσμεν“.

26. „Πᾶντες γὰρ Υἱοὶ Θεοῦ ἔσε διατῆς Πίσεως ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“.

Αφ' οὗ, λέγει, ἦλθεν ἡ Πίσις, ἥτις κάμνει τελείας ἀνδρας τὰς αὐτὴν δεχομένους, δοῦν εἶναι πρέπον νὰ εἴμεθα πλέον ὑποκάτω εἰς παιδαγωγὸν, ἡμεῖς ὅπως ἐγίναμεν τέλειοι ἀνδρες διὰ μέσε τῆς Πίσεως, καὶ ὑπερέβημεν τὴν παιδικὴν ἡλικίαν· ὅτι δὲ εἴμεθα τέλειοι ἀνδρες διὰ τῆς Πίσεως, τὸ εἶναι φανερόν ἀπὸ τούτου, ἦγαν, διὰ τί εἴμεθα υἱοὶ Θεοῦ διατῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ Πίσεως· (ἔπε γὰρ εἶναι ἡ εὐθεῖα σύνταξις τῆς ὑπερβατῆς·) ὁποῖος δὲ ἀξιοῦν νὰ γούνη ὑπὸς Θεοῦ, αὐτὸς πλέον δοῦν εἶναι νήπιος, εἰδὲ ἀτελής, ἀλλ' ἐξάπαντος εἶναι τέλειος ἀνδρας· ὥστε, ἀξίον γέλωτος πρᾶγμα εἶναι, νὰ ὑποτάσσονται εἰς τὸν παιδαγωγὸν καὶ ἀρχαίικον Νόμον, ἐκεῖνοι ὅπως ἔγιναν ἀνδρες τέλειοι· καθὼς εἶναι ἀξιογέλαστον καὶ τὸ νὰ μὴ βλέπῃ τινὰς τὸν ἥλιον, ἀφ' οὗ ἀνατείλῃ ἡ ἡμέρα, ἀλλὰ νὰ βλέπῃ τὸν λύχον. Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγιῶσα, πῶς, ἀνωτέρω μὲν ἐδείχθη ὁ Ἀπόστολος ὅτι ἡ Πίσις κάμνει τὰς ἀνθρώπους υἱοὺς τῆς Ἀβραάμ, τώρα δὲ ἐδῶ ἀποδείχνη, ὅτι ἡ Πίσις κάμνει τὰς ἀνθρώπους υἱοὺς Θεοῦ· πόσον μέγала ἔργα ἔχει δύναμιν νὰ κατορθώῃ ἡ Πίσις.

27. „Ὅσοι γὰρ εἰς Χριστόν ἐβαπτίσθητε, Χριστόν ἐνεδύσασθε“.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα κατασκιάζει ὁ Ἀπόστολος πῶς γινόμεθα υἱοὶ Θεοῦ· καὶ λέγει, ὅτι διὰ μέσε τῆς Ἀγίας Βαπτίσματος γινόμεθα υἱοὶ τῆς Θεοῦ· δοῦν εἶπε δὲ, ὅτι ὅσοι ἐβαπτίσθητε, ἐγίνατε υἱοὶ Θεοῦ, καθὼς καὶ ἡ ἀποκρίσις τῆς λόγῃ τὸ ἐζητεῖ, ἀλλὰ εἶπε, τὸ πολὺ ἀκόμη μεγαλύτερον, καὶ φοβερώτερον, ἦγαν ὅτι ἐνεδύθητε τὸν Χριστόν· δι' ὅ,τι αἰσῶς ἐνδυθήκαμεν τὸν Χριστόν, ὃς τις εἶναι Υἱὸς τῆς Θεοῦ, λοιπὸν καὶ ὅμοιοι ἐγίναμεν μετὰ τὸν Υἱὸν τῆς Θεοῦ, καὶ ἔτσι ἐλάβαμεν μίαν συγγένειαν, καὶ ὁμοιότητα μετὰ αὐτὸν, καὶ ἐγίναμεν κατὰ χάριν, ἐκεῖνο ὅπως εἶναι αὐτὸς κατὰ φύσιν (3)..

28. „Οὐκ

(1) Κατὰ μὲν τὴν παλαιὰν σωμῆδαν, Παιδαγωγὸς ἦτον, ἔχι ὁ Διδάσκαλος, ἀλλ' ἐκείνος ὅπως ἐρρύθμιζε τὰ ἥδη πᾶν μικρὸν παιδίον, καὶ πᾶν ἐπαίδευε νὰ μὴ ἀπακτῇ· ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν παλαιὰν σωμῆδαν, παιδαγωγὸς ἐνομάζεται ὁ παραδιδούς πᾶν σοιχίαν, καὶ τὴν μάθησιν τῶν γραμμάτων εἰς τὰ μικρὰ παιδάκια, διὰ τούτου καὶ ἡμεῖς ὥπως αὐτὸν ἐρμηνεύομεν.

(2) Διὰ τούτου καὶ ὁ Κορέσιος λέγει „ὁ Νόμος τοῦ Μωϋσῆ παιδαγωγὸς ἦτον εἰς τὸν Χριστόν“· ἐπειδὴ διὰ τοῦτο ἐμεσίτουμε μετὰ τοῦ φυσικοῦ Νόμου, καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, διὰ τὴν διώξιν μετὰ τὴν εἰσβολοατρίαν, πᾶν διαφθείρασαν τὸν φυσικὸν Νόμον· νὰ προξενήσῃ δὲ εἰς τοὺς πεδομένους, τὴν ἐπαγγελίαν τὴν δοθένσαν τῷ Ἀβραάμ διὰ τῆς τῆς Χριστοῦ Πίσεως, καὶ διὰ τὴν συγγένειαν καὶ ἰσότητάς ἀπὸ τῆς βαθείας ἁμαρτίας διὰ δυσίων, καὶ ἡδῶν, καὶ ἀπλῶς διὰ προσφορῶν.

(3) Διὰ τί δὲ λέγει ὁ Παῦλος ὅτι ἐβαπτίσθημεν εἰς τὸν Χριστόν, καὶ ὅχι εἰς τὴν Ἀγίαν Τριάδα, ὅρα εἰς τὸν 3. εἶχον τοῦ 5. Κεφαλῆς τῆς πρὸς Ῥωμαίους.

Ὁ δὲ Κορέσιος λέγει, ὅτι διὰ τούτου ὁ Παῦλος εἶπε, „Χριστόν ἐνεδύσασθε“ διὰ τί, καθὼς ἡ ὕλη ἐνδύεται πρὸ φυσικὸν εἶδος, καὶ γίνεταί εἰς αὐτὸν καὶ καθὼς ἐνδύεται τινὰς πρὸ φορέμα, ἔτσι καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἐνδύονται τὸν Χριστόν. Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει, ὅτι καθὼς ἐκεῖνος ὅπως φορεῖ τὸν ῥέχον, ἐκεῖνο φαίνεται εἰς αὐτὸς ἄλλως, ὅπως εἶναι καὶ πρὸ ῥέχον· ἔτσι καὶ ὁ Χριστιανός, ἐκεῖνο πρέπει νὰ φαίνεται, ὅπως εἶναι καὶ ὁ Χριστός. Ὁ δὲ σφόδρος Φώτιος ἐρωτηθεὶς πῶς οἱ εἰς Χριστόν βαπτίζομενοι, Χριστόν ἐνδύονται, ἀποκρίνεται· „ὅτι ἐκεῖνοι „ὅπου ἐνδύονται τὸν Χριστόν, πρὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐνδύονται“ ὁ γὰρ Κύριος ἔρηκεν εἰς τῆς Ἀποστόλων „πρὸ ὅτι ὑμεῖς δὲ καθίστατε ἐν τῇ Πόλει Ἱερουσαλὴμ, „εἰς τὴν ἐνδύσασθε δυνάμει ἐξ ὕψους, ἐκτελόντες τὴν Ἀγίαν Πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς. Λοιπὸν καὶ τὸ εἶδμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὸ εἶδμα τῆς Ἀγίας Πνεύματος, ὁμοῦται, εἶναι, καὶ μάλιστα τὴν αὐτὴν αὐτῆς ἐνεργείας καὶ χάριτος, πᾶν περιέχουσιν αὐθενταί. Ἐνδύμα δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον λέγεται πᾶν πιστῶν, οὐχ' ὡς ἱμάτιον, ἀλλ' αἰς ἐνδύμα.

28. „Οὐκ ἐνὶ Ἰουδαίῳ, οὐδὲ Ἑλλήνι· οὐκ ἐνὶ δούλῳ, οὐδὲ ἐλεύθερῳ·
 „οὐκ ἐνὶ ἄρσεν καὶ θήλει· πάντες γὰρ ὑμεῖς ἕς ἐστε ἐν Χριστῷ
 „Ἰησοῦ“.

Κάθε σῶας, λέγει, ἀπὸ τῆς βαπτισθούσης Χριστιανῆς, ἀπέβαλε μετὰ τὰ φυσικὰ, ἢ τὰ
 εἰδικτὰ γνώρισματα ὅπως εἶχε, τὴν Ἰουδαίαν τυχήν, ἢ τὴν Ἑλληνικὴν· τὴν δούλην, ἢ τὴν ἐλεύθε-
 ράν· τὴν ἄρσενος, ἢ τὴν θήλειος (1)· ὅλοι δὲ ἔλαβον μίαν μορφὴν, ὅσα τύπον, καὶ σῶ-
 α γνώρισμα, ὅχι Ἀγγέλου, ἢ Ἀρχαγγέλου, ἀλλὰ αὐτοῦ τῷ Δεσπότῃ τῶν Ἀγγέλων Χριστοῦ·
 μετὰ τὸ νὰ δείχνουν ὅλοι εἰς τὸν αὐτὸν τῶς μεμορφωμένον τὸν Χριστόν (2)· ὥστε ὅλοι οἱ βαπ-
 τισθόντες Χριστιανοί, σῶα εἴμεθα ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· ἥτοι καθ' ὃ μίαν μορφὴν ἔχομεν τοῦ
 Χριστοῦ, τυπαμνίζωμιν εἰς τὴν ψυχὴν μας, ἢ καὶ καθ' ὃ ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ εἴμεθα σῶα σῶμα,
 καὶ ἔχομεν μίαν κεφαλὴν τὸν Χριστόν.

29. „Εἰ δὲ ὑμεῖς Χριστοὶ, ἄρα τῷ Ἀβραάμ σπέρμα ἐστε, καὶ κατ'
 „ἐπαγγελίαν κληρονόμοι“.

Επειδὴ πρότερον εἶπον, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι τὸ σπέρμα ἐκεῖνο τῷ Ἀβραάμ, εἰς τὸν
 ὁποῖον ἐπηγγείλατο καὶ ὑποσχέθη ὁ Θεὸς νὰ ἀνυπολόγηται ὅλα τὰ ἔθνη· καὶ ἐπειδὴ ἀπέδει-
 ξεν,

„ἐνδύεται σίδηρος τὸ πῦρ, ἐκ ἑξῶθεν περιβαλλόμενος,
 „ἀλλ' ὅλοι δίομεν· ὅπως γὰρ καὶ τὸν Χριστόν, καὶ τὸ
 „Πανάγιον Πνεῦμα, ἐχ' ὡς ἱμάτιον ἑξῶθεν περιβά-
 „μενον περιβαλλόμεθα, ἀλλ' ὡς τὴν καρδίαν, καὶ τὴν
 „λογισμὴν περιβάμενοι τε φωτὸς, καὶ τὸ πρόσωπον χα-
 „ρὸς· δι' ὃ καὶ ἀντιζήσκουσιν εἰς τὸ πρόσωπον Στεφάνου
 „οἱ Ἰουδαῖοι, ἵδον τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς πρὸ
 „σωτὸν Ἀγγέλου“· (Ἀμφιλ. ζητήμ. ρμ. η.)

(1) Ὁ δὲ Νύνης Γρηγόριος λέγει, ὅτι ἡ κατὰ τὸ
 ἄρρεν, καὶ θῆλυ τῶ ἀνδρὶ διαφορά, ἐγνωρίσθη μετὰ
 τὴν παραβάσιν τοῦ Ἀδάμ, πρὸ δὲ τῆς παραβάσεως ἡ
 ποιοῦσα διαφορά, ἦσαν μετ', ἀλλ' ἐγνωρίσθη δὲ ἀπὸ
 αὐτῆς Προπαύρας· „Ἀλλὰ προτερὰ δὲ τὸ νοεῖν, καὶ
 „παρὰ τῆς τῶ ἀνδρωποιοῦσιν ἐν πείρᾳ διεξελθόντος
 „ἐμαδοῦσιν· ἐπιγεννηματικὴν δὲ εἶναι τῶ ἀνδρὶ τὴν
 „πρὸς τὸ ἄλογον κοινῶν τε καὶ συγγένειαν· πρῶτον
 „μετ' ἄρρεσιν, ὅτι ἐποίησεν ὁ Θεὸς κατ' ἀκόνα
 „Θεοῦ τὸν ἀνδρῶν, δακτύλῳ δὲ τῶν ἀρρέων, καθὼς
 „φῆσιν ὁ Ἀποστόλος, ὅτι ἐν τῷ σοῦτῳ ἄρρεν καὶ θῆ-
 „λυ ἐκ εἰν· ἅπα ἐπ' αὐτῶν τῶ ἀνδρωπίνης φύσεως καὶ
 „διόματι, ὅτι ἄρρεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτὸς“·
 (Ὁμιλ. περὶ κατισχυῆς ἀνδρὶ, Κεφ. 15. Τόμ. α.)

(2) Πῶς δὲ ἔλαβον ἡς τὸν αὐτὸν τῶς οἱ Χριστιανοὶ
 μίαν μορφὴν, καὶ σῶα τύπον, καὶ γνώρισμα τοῦ Χρι-
 στοῦ; ἀρὰ γε κατὰ τὸ εἶδος σχῆμα, καὶ τὴν διάπλασιν
 τῶ σώματος; ὅχι· διὰ τί καὶ μετὰ τὸ Βάπτισμα,
 καὶ αὐτοὶ χαρακτηρὶς τοῦ σώματος μένουσι, καὶ ὁ
 ἀνδρὶς, μετὰ ἀνδρὸς πάλιν, καὶ τὸ θῆλυ μετὰ πάλιν
 θῆλυ· κατὰ τὴν ψυχὴν λοιπὸν γίνεται ἡ μεταβο-
 λὴ ἐν τῷ ἁγίῳ Βαπτίσματι, κατὰ τὴν ἀλλαγὴν
 τῶς προτερῆς κακῆς ζωῆς, καὶ τῶν διεφθαρμένων ἠδῶν·
 καὶ ἀπλῶς, κατὰ τὴν ἐκδύσιν τοῦ παλαιῦ ἀνδρὶ, καὶ
 κατὰ τὴν ἐκδύσιν τοῦ νέου· ἔστι τὸ βεβαῖον ὁ Θεὸς
 Νύνης Γρηγόριος λέγων εἰς αὐτὸς Χριστιανὸς· „ἡ δὲ κατ'
 „μαί μετὰ τὸν φυσικὸν χάριν (τὸ Βάπτισμα) τὸ δη-
 „λαῖον (τὴν τῶν ἀρρέων ἀλλαγὴν), καὶ τῆς ἐπὶ τῷ
 „κρῆστον μετοικισμοῦ τῶν διεφθαρμένων, τῇ καθαρῶ-
 „τητι τῶς πολιτείας γνωρίζεται· τὸν μὲν γὰρ ὑπο-

„τιπτόντων τοῖς ὀφθαλμοῖς, οὐδὲν ἀλλοιοῦται· οἱ δὲ
 „τοῦ σώματος χαρακτηρὶς, μένουσιν ἀμετάβλητοι, καὶ
 „ἡ τῆς ὁμοειδέους φύσεως διάπλασις, οὐκ ἀρεῖται·
 „χρεῖα δὲ πάντως τινὸς ἐναργὺς ἀποδείξεως, δι' ἧς
 „ἐπιγνωσόμεθα τὸν ἀρτίστοκον ἀνδρῶν, συμβολοῖς
 „τῶν φανερῶν τὸν νῦν ἀπὸ τοῦ παλαιῦ διακρίνοντες·
 „αὐτοὶ δὲ οἱμαί τυγχάνειν, καὶ κατὰ πρόδισιν τῶς
 „ψυχῆς κινήματα, ἀφ' ὧν αὐτῶν χωρίζεται τῆς πα-
 „λαιᾶς συνήθειας, νεωτέραν δὲ τέμνεται τῆς πολιτείας
 „δοξάν, διδάσκει σαφῶς τοῖς γνωρίζουσιν, ὡς ἄλλη τις ἐξ
 „ἄλλης γεγενῆσται, ἵδον τῆς παλαιᾶς ἐφελκομένη γνῶ-
 „ρισμα“· (Λόγ. ἡς τὰ Θεοφάνεια Τόμ. γ.)

Διὰ ταῦτα καὶ ὁ Θεοφόρος Μάξιμος τὸ ρητὸν τοῦτο
 τοῦ Ἀποστόλου τροπολογικῶς, καὶ ἀλληγορικῶς ἐρμηνεύσας,
 ἄρρεν μετ' ἄρρεσιν, τὸν θυμὸν, θῆλυ δὲ, τὴν ἐπιθυ-
 μίαν· καὶ Ἰουδαῖον μετ', τὴν περὶ Θεοῦ μονοπροσώπων
 μοναρχίαν, Ἑλληνα δὲ, τὴν πολυθεῶν πολυαρχίαν·
 „ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὐκ εἰσιν ἄρρεν καὶ θῆλυ, καὶ σῶ-
 „μεῖα δηλαδὴ, καὶ πᾶσι τῆς ὑποφθορᾶς καὶ γενέσεως
 „φύσεως· ἀλλ' ἡ μόνον θεοειδὴς λόγους γνωστὴ δεικνύ-
 „ται· ποιούμενος, καὶ γινώσκων μοναδικὴ κίνησις, μόνῳ αἰρε-
 „μένη τῶν ἀρετῶν· οὕτως Ἑλλῆς, καὶ Ἰουδαῖος, δι' ὧν
 „τῆς περὶ Θεοῦ δόξης ὁ διάφορος σημαίνεται λόγος· ἢ
 „πῶς μάλλον ἀλλοτρίως εἴπειν, ἀντικείμενοι“· (Ἑρ-
 „μην. Εἰς τὸ Πάτερ ἡμῶν)· Καὶ πάλιν, „οὐκ εἰσιν ἄρ-
 „ρεν, καὶ θῆλυ, τῶν τε θυμῶν, καὶ ἐπιθυμιᾶν· ὁ μὲν
 „τυραννικῶς ἐκφέρει τὸν λογισμὸν, καὶ τὸ νόμον τῆς
 „φύσεως ἐξουσιάζει τὴν διάνοιαν· ἡ δὲ, τῆς μίας
 „καὶ μόνης ἐφετῆς καὶ ἀπαθείας αἰσίας καὶ φύσεως ποιη-
 „μένη πᾶσι μετ' αὐτῶν ἐρπαιώτερα“· (Αὐτόδ.)
 „Ἀλλ' ὅτε ἐν τῷ Χριστῷ λέγει εἶναι περὶ τοῦ καὶ ἁκρο-
 „βυστία, αἱ τῶν ἀλλοτρίων κατὰ τὴν λατρίαν· ὅτι Βάρ-
 „βαρος καὶ Σκυθὴς, ἥτοι ἡ πρὸς αὐτοῦ ἐκείνη τῆς
 „μίας φύσεως κατὰ γινώσκων διάστασις, ὅτε δούλος, καὶ ἐ-
 „λεύθερος ἡ τῆς αὐτῆς δηλονότι φύσεως πᾶσι γνωστὴ
 „διαίρεσις· ἀλλὰ πᾶσι καὶ ἐν πᾶσι Χριστοῖς, διὰ τὸν
 „ὑπερφύσιν καὶ νόμον τὸν τῆς ἀνάρχου Βασιλείας δημιου-
 „ργῶν μορφῶν“· (αὐτόδ.)

Y

μακρύνει τὰς Γαλάτας ἀπὸ τὸν Νόμον, καὶ ἐν τῇ ἐντροπιάσῃ περαιοτέρῃ, καθὼς καὶ εἰς τὰ ἀκόλουθα λόγια θέλει τὸ δεῖξαι περαιοτέρῃ. Μερικοὶ δὲ (ὁποῖος εἶναι ὁ Ἅγιος Γερμανός ὁ Κωνσταντινουπόλεως) σοιχεῖα ἐνόησαν, τὴν σοιχεῖαν, καὶ εἰσαγωγικὸν Νόμον, τὸν εἰς τὰς ἀρχαίους, καὶ πρωτοπείρας ἀρμόδιον, καὶ ὅχι εἰς τὰς τελείας.

4. „Ὅτε δὲ ἦλθεν τὸ πλήρωμα τῶ χρόνῳ, ἔξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικὸς, γενόμενον ὑπὸ Νόμον“.
5. „Ἴνα τὰς ὑπὸ Νόμον ἔξαγοράσῃ, ἵνα τὴν ὑποθεσίαν ἀπολάβωμεν“.

Εἵως, λέγει, ἡμεῖς νήπιοι, δευσιμέμεθα ὑποκάτω εἰς τὰ σάββατα, καὶ πενήμιαις, καὶ τὰς ἄλλαις παρατηρήσεις τῇ Νόμῳ· ὅταν δὲ ἦλθον ὁ ἀεισμένος καιρὸς τῆς ἐσθάρκας Οἰκονομίας, ὅταν ἡ ἀνθρωπίνη φύσις, κάθε εἶδος κακίας πληρώτασα, ἐχρεώζετο ἰατρείαν, (τὰτε γὰρ διλοὶ τὸ πλήρωμα τῶ χρόνῳ) (1) ἔξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ὅχι διὰ γυναικὸς· (διὰ τὴν μὲν εὖραν αἰτίαν αἱ ἀρετικοὶ Οὐαλκοντινοὶ, τὰ λέγουν ὅτι ὁ Κύριος διεπέρασεν ἀπὸ τὴν Παρθένον, ὡσαύτῃ ἀπὸ τῶν ἁλλωδῶν, κατὰ φαντασίαν διπλασθῇ, καὶ ἔχι κατὰ ἀλήθειαν γενόμενος ἀνθρώπος) ἀλλ' εἶπεν ἐκ γυναικὸς, ἥτοι ἐκ τῆς ὑσίας, καὶ τὴν πανάγων αἱμάτων τῆς Παρθένου, σῶμα λαβόντα, καὶ καρπὸν ὄντα τῆς κοιλίας αὐτῆς (2).

Ἐγίνε

(1) Ὁ δὲ Οἰκονομίας ἐρμηνεύει τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου λέγει· „Ποῖς πλήρωμα χρόνου; καὶ ὅτ' ὅτ' χρόνον“ ἔδει φησὶν εἰλθεῖν τὸν Χριστόν· προῦτο γὰρ ὁ χρόνος τοῦ ἐλευθέρου τοῦ Χριστοῦ παρὰ τοῦ Δανιὴλ τοῦ Προφήτου, ὃς ἐλαβε τέλος ἐπὶ τῆς Βασιλείας Καίσαρος Αὐγύστου· ὅτε καὶ ἡ ἐσθάρκας οἰκονομία τῇ Χριστῷ ἀρχῇ ἐλαβεν· „Ὅρα καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῆς „νῦν“ δὲ ἀπὸ τῆς σωτηρίας τῶν αἰώνων“ (Ἐβρ. δ'. 26.) Ὁ δὲ μακάριος Αὐγύστιος ἐν τοῖς περὶ Τριάδος βιβλίοις, ἐρμηνεύει τὸ „ὅτε“ δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ „χρόνου“ λέγει, ὅτι, ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἐγίνοντο δεκτικοὶ καὶ χωρητικοὶ τῆς γνώσεως τοῦ Ἁγίου Τριάδος, καὶ δὲν ἐβλάπτοντο ἀπὸ τοῦ κηρύγματος τοῦ τρισυποστάτου τοῦ Θεοῦ, ὡς ὅτε τὰ πᾶσι ἐς πολυδίαν, ὡς ἐλάθεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπεκάλυψεν αὐτοῖς τὸν Κόσμον πᾶσι ἔχει ἡμεῖς, καὶ ἀκολουθῶν πᾶσι αὐτοῖς ὁ Θεὸς τρισυπόστατος· πᾶσι ὅποιος αὐτοῖς γνώσεως τῆς Ἁγίας Τριάδος δὲν ἦσαν χωρητικοὶ οἱ Ἰουδαῖοι πρὸ τῆς ἐσθάρκας παρασίας τῇ Υἱῷ τῇ Θεῷ. Ὅρα καὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ „κατὰ τὴν οἰκονομίαν τοῦ Θεοῦ τὴν δὲ“ „ἡμεῖς μοι ἐς ὑμᾶς πληρῶσαι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ“ (Κολασσ. α'. 25.) ἵνα μάθω, ὅτι πᾶσι ἦσαν οἰκονομία Θεοῦ, τὸ τὰ φανερωθῇ τὸ μυστήριον τοῦ Ἐυαγγελίου, ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἐγίνοντο ἐπιπρόθυμοι ἐς τὸ τὰ πᾶσι τοῖς.

(2) Ὅσοι συμφώνως ἐρμηνεύει τὸ ῥῆμα πῶς καὶ ὁ μέγας Βασίλειος λέγων· „ὁ Ἀπόστολος τὴν ἐμφαντικωτέραν φωνὴν προετίμησε, τὴν ἐκ, δηλαδὴ, καὶ ἔχι τὴν διὰ, εἰπὼν „γενόμενον ἐκ γυναικὸς“· πᾶσι μὲν γὰρ διὰ τῆς γυναικὸς, παροδικὴν ἐμπελὴ τὴν ἐν τοῖς τοῖς γεννήσεως υποφάνει· τὸ δὲ ἐκ τῆς γυναικὸς, ἱκανῶς παραδηλοῦν τὴν κοινωνίαν τῆς φύσεως τῆς τικτομένης πρὸς τὴν γεννήσαντα“ (Κεφάλαιον ἐπερὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἅγιος Ἐφραίμ ὁ Σύρος ἐν τῷ Λόγῳ, ὅπου παρομοιάζει μὲν τὸν μαργαρίτιν, τὸν ἐκ Παρθένου γεννητὴν τοῦ Θεοῦ Λόγον, γράφει, ὅτι ἐκείνῳ ὅπου λέγει ὁ Ἐυαγγελιστὴς Λουκᾶς, πᾶσι εἶπεν ὁ Ἄγγελος πρὸς τὴν Θεοτόκον ὅταν αὐτὴν εὐηγγέλisen, ἥτοι πᾶσι, „δὲ καὶ τὸ γεννῶμενον Ἄγιον κληθήσεται Υἱὸς Θεοῦ“ (Λυκ. α'. 35.) πῶς, λέγει, τὸ ῥῆμα λέγει ὁ Ἅγιος Ἐφραίμ ὅτι εἶναι ὡς γυναικὸς· „δὲ καὶ τὸ γεννῶμενον

„ἐκ σῆ“· (συμφώνως δηλοῦσι καθὼς λέγει ἐδὼ ὁ Παῦλος, γενόμενον ἐκ γυναικὸς) εἶνα δὲ, λέγει, ἀντίγραφον πῶς ἐκ ἔχουσι, τοῖς ἀρετικοῖς χαρζόμενα· Ὅθεν κατὰ τὸν Ἅγιον πᾶσι, ἀναγκαῖος πρέπει νὰ προσέδεται πᾶσι, ἐκ σῆ, ἡς τὸ ἀνωτέρω Ἐυαγγελικὸν ῥῆμα.

Λέγει δὲ ὁ Φώτιος· ὅτι πᾶσι „γενόμενον ἐκ γυναικὸς“ πρέπει νὰ γράφεται μὲν εἶνα ν, καὶ ὅχι μὲν δὴ· καθὼς μὲν εἶνα ν, γράφεται καὶ πᾶσι ἀκόλουθον· „γενόμενον ὑπὸ Νόμον“ δι' ὅτι, γεννῶνται μὲν ὁ Χριστὸς ἐκ Παρθένου, πᾶσι γεννῶνται διὰ δὴ ν, γυναικὸς, ὅχι δὲ καὶ γεννῶνται, ἐπειδὴ ἀπὸ τῆς Παρθένου γεννῶνται. Εἰ δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος εἶπεν· „Χριστὸς γεννῶνται“ ἀλλὰ πᾶσι, διὰ τὴν ὅτε ἦσαν παρούσα ἡ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως ἡμέρα, καὶ ὅχι διὰ τὴν πάντοτε ἐκ Παρθένου γεννῶνται. (Ἀμφιλόχ. Ζητήμ. πδ.) Ταῦτα δὲ λέγει ὁ σοφὸς Φώτιος, διὰ τὴν, ὅτι εἰπόμενον γεννῶμενον ἐκ γυναικὸς μὲν δὴ ν, φατερόνομεν ὅτι πᾶσι, καὶ πάντοτε γεννῶνται ὁ Χριστὸς, ὅπερ ἐστὶ ψεῦδος· χρόνῳ γὰρ ἐνεστώτι ὁ παραπατικὸς εἶναι τὸ γεννῶμενον. Πλὴν παρὰ τῷ Θεοδότῳ, καὶ ἄλλοις, εὐεσχετο γυναικὸς, καὶ πᾶσι εἶνα, καὶ πᾶσι ἄλλο, ἥτοι, καὶ γενόμενον ἐκ γυναικὸς, καὶ γεννῶμενον. Σημειώσα δὲ ὅτι δὴ σημαζόμενα ἔχει πᾶσι εἶμα τῆς γυναικὸς, πᾶσι μὲν εἶνα, κύριον, πᾶσι δὲ ἄλλο, καταχρηστικόν· κυρίως μὲν γὰρ γυνὴ δὴ καὶ εἶπα ὅλη ἡ φύσις τῆς γυναικὸς, εἶτα παρθένον, εἶτα ὑπᾶνδρον, καθὼς καὶ πᾶσι ὅνομα, αἶψα, διλοὶ τὴν φύσιν ὅλων τῶν ἀνθρώπων, εἶτα ἀγᾶμων, εἶτα, ὑπὸ γάμον· καταχρηστικῶς δὲ καὶ ἰδικωτέρῳ λόγῳ, γυνὴ εἶναι ὑπᾶνδρος, καὶ ὅχι ἡ παρθένος· ὅθεν εἶπεν ὁ Κύριος, „ἐκ ἐγὼ γεννῶνται ἐν γεννητοῖς γυναικῶν μὲν καὶ Ἰωάννη τῷ Βαπτιστῇ“· ἥτοι γυναικῶν ὑπᾶνδρων, καὶ μὴ παρθένων, αἵ ἐρμηνεύει ὁ ἱερὸς Θεοφύλακτος. Ταῦτα εἶπα ἐρμηνεύων, τὸ ὄνομα τῆς γυναικὸς ἀρμολογεῖ ὁ Παῦλος εἶνα τῇ Ἁγίᾳ Παρθένῳ, κατὰ τὸ πρῶτον σημαζόμενον μόνον, καθὼς καὶ ὁ Ἐυαγγελιστὴς Ἰωάννης πᾶσι εἶπε περὶ αὐτῆς· „τὴν ἐμοὶ καί σοι γυνᾶ“ (Ἰω. β'. 4.) καὶ „γυνᾶς, ἰδὲ ὁ Υἱὸς σου“ (Ἰω. β'. 26.) ἵσως δὲ καὶ λέγει πᾶσι ὁ Παῦλος, διὰ τὴν Ἁγίαν Θεοτόκον Θεοτόκον γυνὴ ἐνεμίζετο τῷ τέκνῳ Ἰωσήφ, καὶ μόνον ὅτε δὲν ἦσαν αὐτῆς αἶψα, ἀλλὰ μετῆρ μόνον, μᾶλλον δὲ φύλαξ, καὶ προστάτης αὐτῆς.

Ἐγινε δὲ ὑποκάτω εἰς τὸν Νόμον ὁ Χρῆστος, ἐπειδὴ καὶ περιετμήθη, καὶ ἐπέλυσεν ὅλα τὰ τῷ Νόμῳ, καθὼς τὸ εἶπε μένος· „ἐκ ἡλθο καταλύσαι τὸν Νόμον, ἀλλὰ πληρῶσαι“· (Ματθ. β. 17.) καὶ μὲ τοιοῦτον τρόπον, γενόμενος ὁ Κύριος, ἔξω τῆς κατάρας τῷ Νόμῳ, τῆς λεγούσης· „ἐπικατάρτος πᾶς ἄνθρωπος, ὃς ἐκ ἐμμένει ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις τοῦ „Νόμου τέτοι ποιῆσαι αὐτὸς“· (Δαὲρ. κζ'. 26.) ὡς πληρώσας πᾶν τὸν Νόμον, ἐξαγόρασεν ἡμᾶς ἀπὸ τὴν κατάραν ταύτην τῷ Νόμῳ, ὡσαύτῃ ἡμεῖς, δὲν ἐδουκάμεθα νὰ φυλάξωμεν ὅλα τὰ τῷ Νόμῳ προσάγματα. Δύω δὲ κατορθώματα λέγει ἐδῶ, πῶς ἐκατορθώσεν ἡ ἐνανθρώπησις τῷ Χρῆστῳ, εἰς μὲν, τὸ νὰ μᾶς ἐξαγοράσῃ ἀπὸ τὴν κατάραν, καὶ ἄλλο δὲ, τὸ νὰ μᾶς χαρίσῃ τὴν ὑποθεσίαν. Εἶπε δὲ ὁ Παῦλος ὅτι ἀπελάβομεν τὴν ὑποθεσίαν, διὰ τὸ νὰ δείξῃ ὅτι ἀνώθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ἡ ὑποθεσία αὐτῇ, ἦν μὲν χρεωσμένη εἰς ἡμᾶς ἐξ ἐπαγγελίας τῷ Θεῷ, δὲν ἐδίδετο δὲ, διὰ τὴν νηπιότητα, καὶ ἀτέλειαν τῆς γνώσεώς μας· δι' ὅ,τι ἡ πρὸς τὸν Ἀβραὰμ ἐπαγγελθεῖσα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ κληρονομία, ἡ ὑποθεσία ἦν, ἥτοι τὸ νὰ γένωμεν ἡμεῖς οἱ πιστεύσαντες Χρῆστῳ, ὡς εἰπομεν αἰωκέρω, καὶ ἀκολούθως νὰ γένωμεν καὶ κληρονόμοι τῷ Θεῷ· ἐπειδὴ ὁ ὕψος εἶναι ὅπου κληρονομεῖ, κατὰ πάντας τὰς φυσικὰς, καὶ πολιτικὰς Νόμους, καὶ ὅχι ὁ δῶλος, καθὼς καὶ ὁ Κύριος ἐδήλωσεν εἰπὼν· „ὁ δῶλος ἐ μένει ἐν τῇ σκίᾳ εἰς τὸν αἰῶνα· ὁ ὕψος μένει εἰς τὸν αἰῶνα, νᾶ“· (Ἰω. ι. 35.)

6. „Ὅτε δὲ ἔξε υἱοὶ, ἐξαπέσταλεν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τῷ Υἱῷ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν, κράζον, Ἀββᾶ ὁ Πατήρ“.

7. „Ὡς οὐκ ἔτι εἰ δῶλος, ἀλλ' ὕψος· εἰ δὲ ὕψος, καὶ κληρονόμος, κληρονόμος μὲν Θεῷ, συγκληρονόμος δὲ Χρῆστῳ“.

Ἀπὸ τί εἶναι φανερόν, ὅτι ἡμεῖς οἱ Χρῆστῳ ἐξωθήμεθα νὰ γένωμεν υἱοὶ Θεοῦ; Τῷ πο ἀπέδειξε μὲν καὶ ἀνωτέρω ὁ Παῦλος, ὅταν εἶπεν, ὅτι ὅσοι ἐβαπτίσθησαν, εἶναι ἐνδεδυμένοι τὸν Χρῆστον, ὅστις εἶναι Υἱὸς Θεοῦ· δείχνει δὲ καὶ τώρα τὸ αὐτό· δηλαδή, ὅτι εἰμεθα υἱοὶ Θεοῦ, μὲ τὸ νὰ ἐλάβομεν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὸ ὅποσον μᾶς κάμνει νὰ ὀνομάζωμεν Πατέρα μας τὸν Θεόν, ἐπειδὴ καὶ ἐνεργεῖ ἑσώθεν τὰς καρδίας μας μὲ ἐνδυσιαστικὸν καὶ παράδοξον τρόπον· αὐτὴ δὲ ἡ ὑπερφυσικὴ ἐνέργεια τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, βέβαια δὲν ἠθέλει γένῃ εἰς ἡμᾶς, ἀνίσως καὶ δὲν εἰμεθα υἱοὶ Θεοῦ. Καὶ λοιπὸν, ἐπειδὴ εἰμεθα υἱοὶ Θεοῦ, ἀκολούθως εἰμεθα καὶ κληρονόμοι, ὅχι μικρῶν, καὶ τυχόντων πραγμάτων, ἀλλὰ τῆς αἰωνίου Βασιλείας τῷ ἰδίῳ Θεῷ· καὶ συνακολούθως εἰμεθα καὶ συγκληρονόμοι τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· διὰ τὸ, ἐκεῖνο ὅπου εἶναι ὁ μονογενὴς κατὰ φύσιν, τοῦτο ἡμεῖς γινόμεθα κατὰ χάριν· „Ὡς, ἂν ἐσεῖς, ὦ Γαλάται, ἐγίνεσθε υἱοὶ Θεοῦ, διὰ τί τώρα γίνεσθε πάλιν δούλοι; καὶ διὰ τί ἀφαιτεῖτε μὲν τὴν Πίσιν τοῦ Χρῆστοῦ, μὲ τὴν ὁποίαν ἐλάβετε τὴν ὑποθεσίαν, προσέχετε δὲ εἰς τὸν Νόμον (1);

8. „Ἀλλὰ τότε μὲν ἐκ εἰδότες Θεόν, ἐδουλώσατε τοῖς μὴ φύσει θεοῖς“.

Εἰδῶ γινέσκει τὸν λόγον ὁ Ἀπόστολος εἰς ἐκείνους τοὺς Χρῆστῳ, ὅπου ἐπίσταν ἀπὸ τῷ Ἐθνῇ, καὶ δείχνει, ὅτι τὸ νὰ παρατηροῦν αὐτοὶ τὰς ἡμέρας, καὶ νὰ λέγαν πῶς, ἄλλαις μὲν

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Οἰκουμενικὸς λέγει· „Πῶς οὖν οὐκ ἀποποι τοὺς γενόμενους ὑψὸς Θεοῦ, διὰ τὴν Χρῆστον, καὶ διὰ Πνεύματος, ἐπιστρέφει πάλιν εἰς τὸν Νόμον; καὶ ὅρα ἐμφανιστῇ τῆς Ἁγίας Τριάδος· ὁ Πατήρ, ὁ Υἱὸς ἐσαρκώθη, καὶ τὸ Πνεῦμα ἐσηπλήρωσεν, ὅ καὶ εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν ἐπισειδόν, διδάσκει λέγειν „Ἀββᾶ ὁ Πατήρ“· διὰ τὴν δὲ εἶπεν ὁ Παῦλος μὲ Ἑβραϊκὸν ὄνομα, Ἀββᾶ ὁ Πατήρ, ὅρα εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῆς ἑ. Κεφ. τῆς πρὸς Ῥωμ. εἰχ. 15. ἐν τῇ ὑποσημείωσιν. Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριος ἐν τῇ εἰς ἐκείνη ἐρμηνείᾳ αὐτῶν· „τὸ δὲ Ἀββᾶ προσέθηκε

τῷ παρρησίᾳ τῶν καλόντων διδάσκων· τὰ γὰρ τὰ παιδία πλείονι παρρησίᾳ κεχρημένα πρὸς τοὺς πατέρας· εἰδὼ γὰρ τελείαν τὴν διάκρισιν ἔχει· συχρῆτον πρὸς αὐτὸς τῇ δὲ κέχρηται τῇ φωνῇ· ὡς δὲ καὶ ἡμεῖς διὰ τῆς ἀρρήτων αὐτοῦ φιλανθρωπίας, καὶ ἀμέτρων ἀγαθότητων, Πατέρα μὲν καλεῖμεν, ὡς προσετέχθημεν, τῶν ὅλων τὸν Ποιητὴν, ἀγνοοῦμεν δὲ, ὅσον αὐτῷ, καὶ ἡμῶν τὸ διάφορον, ὅτε ἡμᾶς αὐτοὺς ἀπερὶως ἐπιστάμενοι, καὶ αὐτῷ τῷ φύσιν παντελῶς μὴ γνωσκότες“.

μὲν ἡμέραις, εἶναι καλαῖς, ἄλλαις δὲ, κακαῖς, καὶ ἄλλα ὅμοια, τοῦτο εἶναι μία εἰδωλολατρεία, καὶ ὅτι περισσότερον αὐτοὶ ἀμαρτάνουσι πῶρα ἀφ' οὗ ἐπίσταν, ἐὰν τὰ ταῦτα παρατηρῶσι, παρά ὅπου ἀμάρτανον πρότερον, ὅταν ἦτον ἄπιστοι, καὶ εἰδωλολάτραι· δι' ὅτι πρότερον μὲν, λέγει, ἐσεῖς οἱ Ἑθνικοὶ· δὲν ἐγνωρίζετε τὸν ἀληθινὸν Θεόν, μετὰ τὸ τὰ ἡσθε ἐσκοτισμένοι, καὶ πεπλανημένοι, καὶ διὰ τῆτο ἐλατρώετε ὡσαν Θεὸς τὸν ἥλιον, καὶ τὴν σελήνην, καὶ τὰς πλάνητας, τὰ ὅποια δὲν εἶναι φυσικὰ Θεοί· πῶρα δὲ, ἀφ' ἧ ἐγνωρίζετε τὸν ἀληθῆ Θεόν, ἀνίσως πάλιν παρατηρῆτε, καὶ περιεργάζεσθε τὰς ἡμέρας, τῆτο δὲν εἶναι ἄλλο, παρά πῶς πάλιν λατρώετε καὶ προσκυλεῖτε τὰ σοιχεῖα, καὶ ἀκολέθως ἀσεβεῖτε χειρότερα ἀπὸ τὸ πρῶτον. (1)

9. „Νυνὶ δὲ γνόντες Θεόν, μᾶλλον δὲ γνωσθεύτες ὑπὸ Θεοῦ, πῶς ἐπιστρέφετε πάλιν ἐπὶ τὰ ἄστρον, καὶ πτωχὰ σοιχεῖα, οἷς πάλιν ἄνωθεν δαδάν θέλετε“;

Τώρα δὲ, λέγει, ἐσεῖς οἱ ἑθνῶν πισδσαντες Χριστιανοί, ἐγνωρίζετε τὸν Θεόν, καὶ μᾶλλον εἰπεῖν, ἐσεῖς δὲν ὀρίσκετε μετὰ τὸν κόπον σας τὸν Θεόν, καὶ ἐγνωρίζετε αὐτὸν (ἐπειδὴ καὶ ἐζητήσατε αὐτὸν τελείως) ἀλλ' ὁ Θεὸς ἐζητήσεν ἐσᾶς, ὅπως ὀρίσκεσθε μέσα εἰς τὸ βαθεῖ σκότος τῆς ἀσεβείας, καὶ ἀμαρτίας, καὶ σᾶς ἔκαμιν ἐδικές τε· δι' ὅ,τι τὸ „ἐγνωσθέν-τες“ νοεῖται, αὐτὶ τῶ, προσληφθέντες, καὶ οἰκειοποιηθέντες ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. (2) Καὶ λοιπὸν, πῶς ἐσεῖς ὅπως πῶρα ἐγνωρίσθητε, καὶ οἰκειοποιήθητε ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, πάλιν ἀφήσετε τὸν Θεόν, καὶ ἐγυρίζετε εἰς τὰ πτωχὰ, καὶ ἀδύνατα σοιχεῖα; ἢ πῶς εἰς ἐκεῖνα ὅπως δὲν ἔχεν καμμίαν δύναμιν νὰ σᾶς χαρίσῃ τὰ αἰώνια ἀγαθὰ, μὴ δὲ ἡμπορῇ νὰ σᾶς ἀφελήσῃ πιδματικῶς εἰς τὴν ψυχὴν; Ὀνομάζει δὲ τὰ σοιχεῖα, καὶ τὰς φασήρας, καὶ πλάνητας, πτωχὰ, καὶ ἄστρον, διὰ τὸ εἶναι ἄψυχα, καὶ ἀνίσθητα, καὶ ἄλογα, καὶ καμμίαν ζωὴν, καὶ οὐκ ἔχον, καὶ καὶ οἱ ἀνίσθητοι ἑθνοὶς ἀπαρέσκονται εἰς τῆτο, καὶ δοξάζον αὐτὰ ὡς ἐμψυχα καὶ λογικά. Οἱ μὲν ἐν ψευδαπόστολοι ἐκεῖνοι, ὅπως ἐπλανῶν τὰς Γαλάτας, ἐπειδὴ ἐδεφνίδον τὸν παλαιὸν Νόμον, ὅς τις διδάσκει τὰ σάββατα καὶ τὰς ἀρχιμυρίας τῶν ἡμερῶν, διὰ τῆτο ἀκολέθως ἐδίδασκον τὰς Χριστιανὰς νὰ παρατηρῇ τὰς ἡμέρας. Ὁ δὲ Παῦλος σφώτατα ὀνομάζει τὴν παρατήρησιν ταύτην, Εἰδωλολατρείαν, τὴν ὁποίαν καὶ αὐτὸς ὁ Νόμος φανερὰ ἐμποδίζει, καὶ ἀκολέθως, μετὰ τῆτο αποδείχνη ἐναντίως εἰς τὸν Νόμον καὶ τὰς διδάσκοντας ταῦτα.

10. „Ἡμέρας παρατηρῆσθε, καὶ μῆνας, καὶ καιρὸς, καὶ ἐνιαυτός“.

Απὸ τὰ λόγια ταῦτα τῷ Ἀποστόλῃ εἶναι φανερόν, ὅτι οἱ ψευδαπόστολοι ἐκεῖνοι οἱ τοὺς Γαλάτας πλανῶντες, δὲν ἐδίδασκον μόνον τὴν περιτομὴν, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐορτὰς τῶ χρόνου, καὶ τὰς νεμυρίας τὰς ὑπὸ τοῦ παλαιῦ Νόμου παραδεδομένας.

11. „Φοβῶμαι μήπως ἐκλῇ κεκοπίακα εἰς ὑμᾶς“.

Βλέπε, ὡ ἀναγιῶσα, σπλάγχνα πατρικά, καὶ ἀγάπην ὅπως ἔχον ὁ Θεὸς Ἀπόστολος εἰς τὰς μαθητάς τε· δι' ὅ,τι οἱ Γαλάται ἐσαδόντο, καὶ ὁ Παῦλος φοβεῖται δι' αὐτὰς· τὸ δὲ „μήπως“ ὅπως

(1) Σημειῶσαι ταῦτα διὰ τὰς Χριστιανὰς ἐκείνας ὅπως μετὰ χαρίζονται τὰ μαγικά, καὶ φρονεῖ πῶς εἶναι σοιχεῖα, καὶ πῶς αἱ ἡμέραι, ἄλλαι εἶναι καλαί, καὶ ἄλλαι, κακαί, καὶ ἄλλα ὅμοια· κατὰ τὸν ὅποιον καὶ ἡμῖς εἰς πλάτος γραφομεν ἐν τῷ ἐνάτῳ Λόγῳ τῆς βιβλίας τῆς Χρησθηθείας, ἥτις ἐσάνη διὰ τὰς τυπώδεις.

(2) Ἀξιόλογον τῇ ἀληθείᾳ εἶναι τὰ λόγια ὅπως λέγει ὁ σοφὸς Νικήτας ὁ σχολιαστὴς Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου· ἐρμηνεύων τὸ „Καὶ τὸς ὅσων ἴσως ὅσον ἤδη γινώσκῃς (ὁ Θεὸς δηλ.) τὰς γνωστικότητας“ (Λόγ. εἰς τὰς Γενέσεις) τὰ ὅποια ἀρμύζονται καὶ εἰς τὸ ῥήμα τὸ „διπλὴν ὁ Θεὸς ἔχει γινῶσιν, τὴν μὲν, κατὰ τὴν

„κατὰ φύσιν ἀπαντα γινώσκει“ ὡς πῶ, ὡς εἶδω, πῶς πάντα πορὶν γινέσκει αὐτῶν. (Σωτάννα 42.) τὴν δὲ, κατὰ τὴν οἰκονομίαν τὰς αἰκηνόμενας αὐτῶν ὡς πῶ, γινώσκει Κύριος ὁδὸν δικαίων. (Ψαλ. α. 6.) Καὶ πάλιν „ἐγὼ Κύριος τὸς ὅσους αὐτῶν“ (Ἀριθμ. κ'. 5.) γνωρίζων ἐν αὐτοῖς διπλὴν σοφιστικὴν τῆς θεῆς χαρακτῆρας αὐτῶν, ὡς καὶ πρὸς τὸν Μωϋσῆν λέγει „οἶδ' ὡς σε παρέ πάντας“ (Ἐξ. λγ'. 12.) πρὸς δὲ ἄλλους „ἐγὼ οἶδα ὑμᾶς“. (Ματθ. κε. 12.) Κατὰ τὸ δεύτερον δὲ τὸ ποῦτο σημαίνον τὸ πῶς οἰκονομῶν, ἡ γινώσκῃς ἐν αὐτοῖς ἐξήληπται, ὅρα καὶ πῶς „τότε δὲ γινώσκωμαι κατὰ τὴν ἐπεγνωσμένην“. (ἀ. Κορ. ιγ'. 13.)

ὅπῃ λέγει ἐδῶ δὴλοῖ, πῶς οἱ Γαλάται δὲν ἦσαν τελείως ἀπωλεσμένοι, ἀλλὰ ἀκόμη εἶχον σπέρμα ἰσχυροῦς καὶ πίστεως εἰς τὴν ψυχὴν τῶν· καὶ διὰ τῆτο ὁ Παῦλος, μετὰ τὸν λόγον τῶτον, δίδει καλὰς ἐλπίδας εἰς αὐτοὺς, ὅτι, ἐὰν θέλουν νὰ μετανοήσων, καὶ νὰ διορθωθῶν, δυνάμει γυνὴ κενὸς, καὶ μάταιος ὁ κόπος ὅπῃ ἔκαμν εἰς αὐτοὺς. Καὶ ὡσανὺ νὰ τὴς λέγῃ ἐτῆ· ἐνθυμηθῆτε, ὦ ἀδελφοί, καὶ τέκναμεν, τὰς κόπας καὶ ἰδρώτας ὅπῃ ἔχουσα, κηρύττωντας εἰς ἐσᾶς τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ μαθητεύοντάς σας τὴν Πίσιν τῶ Χριστοῦ, καὶ μὴ δείξετε ματαίους τὰς πόσας κόπας μεν.

12. „Γίνεσθε ὡς ἐγὼ, ὅτι καὶ γὰρ ὡς ὑμεῖς“.

Ταῦτα τὰ λόγια λέγει ὁ Ἀπόστολος εἰς τὰς ἐκ τῶν Ἰσραηλίων πιστεύσαντας, ὅτι μιμηθῆτε, λέγει, ἀδελφοί καὶ ἐσεῖς ἐμένα, δι' ὅ,τι καὶ ἐγὼ πρότερον ὑπερμάχην καὶ ἐκαίνομην διὰ τὸν Νόμον, καθὼς πῶρα καὶ ἐσεῖς ὑπερμαχεῖτε, καὶ καίεσθε δι' αὐτόν· ἀλλ' ὅμως ἀφῆκα τὸν Νόμον, καὶ πῶρα ὑπερμαχῶ διὰ τὴν Πίσιν τῶ Χριστοῦ. Τοῖσπο λοιπὸν ὑπερμαχοὶ τῆς Πίστεως γυνήτε καὶ ἐσεῖς. Καλῶς δὲ ὁ Παῦλος ἔβαλεν ὑπερὸν τῆτο τὸ ἐπιχείρημα· διὰ τὸ οἱ ἄνθρωποι περισσότερον τραβίζονται καὶ πείθονται ἀπὸ τὸ παράδειγμα τῶν ὁμογενῶντας, παρά ὅπῃ πείθονται ἀπὸ τῶν ἄλλων συλλογισμῶν, καὶ τὰς ἀποδείξεις.

„Ἀδελφοί, δέομαι ὑμῶν· ὁδεύ με ἡδίκησέτε.“

Επειδὴ ἀνωτέρω πολλὰ ἐκατηγόρησε τὰς Γαλάτας ὁ Ἀπόστολος, διὰ τῆτο ἐδῶ θέλει πάλιν νὰ γλυκαῖν καὶ νὰ μαλακώσῃ αὐτοὺς· διὰ τὸ, ἔτε ἡ πολλὴ ἐπίπληξις ὠφελεῖ, ἔτε πάλιν ἡ πολλὴ γλυκύτης καὶ συγκατάβασις. Διὰ τῆτο καὶ ἀδελφὸς αὐτοὺς διοράζει, καὶ τὰς ἐνθυμίζει τὴν χάριν τῶ Ἁγίου Βαπτίσματος, ἀπὸ τὴν ὁποίαν διορίζονται ἀδελφοί, ὅλοι, ὅσοι ἐγεννήθησαν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ Πατέρα, τὸν Θεόν, καὶ ἀπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν Μητέρα, τὴν Ἁγίαν Ἐκκλησίαν, καὶ ἀπὸ μίαν μήτραν, τὴν Ἱερὰν Κολυμβήθραν. Ἀπολογεῖται δὲ καὶ διὰ τὰ λόγια ὅπῃ εἶπον εἰς αὐτοὺς πρότερον, διομύζων αὐτοὺς ἀνοήτως, ὅτι δηλαδὴ δυνάμει ἐρέθησαν ἀπὸ αὐτὸν μετὰ κενῆς μίσους, καὶ ἔχθραν, ἐπειδὴ, λέγει, τίποτε δὲν με ἀδίκησέτε, διὰ νὰ φερθῶ μετὰ ἐσᾶς ἐχθρῶδως· ἀλλὰ μάλλον ἐδείξατε εἰς ἐμένα ἔργα καὶ ἀποτελέσματα πάμπολλα τιμῆς μεγάλης, καὶ ἀγάπης, καὶ χάριτος. Πῶς λοιπὸν ἠθέλα εἰπῶ μετὰ ἔχθραν, καὶ μίσος ἐκείνα τὰ λόγια; ἀλλὰ φανερόν ἐστίν, ὅτι τὰ εἶπον, φροντίζοντας διὰ τὴν σωτηρίαν σας, καὶ θέλωντας νὰ κάμω καὶ ἐγὼ χάριν εἰς ἐσᾶς, ἀντὶ διὰ τὰς χάριτας ὅπῃ καὶ ἐσεῖς μοι ἐκάμετε (1).

13. „Καὶ τὸν παρασμὸν τὸν ἐν τῇ σαρκί μου ἐκδέχθησάτε, ὅδε διεπτύσατε.“

Ηξάρετε, λέγει, ἐσεῖς ἀδελφοί, ὅτι με ἀσθενήσαν τῆς σαρκὸς, ἦγαν με διωγμοὺς καὶ κινούνας (2) ἐκήρυξα εἰς ἐσᾶς τὸ Εὐαγγέλιον τῶ Χριστοῦ, καὶ ἐσεῖς δὲν με ἀποσραφήκετε διὰ τὸ ἐδιωκόμην, καὶ ἐπάσχα πόσας θλίψεις· ἐδὲ ὁ πειρασμός μου αὐτός, ἦγαν οἱ διωγμοί, καὶ οἱ δαρμοί, καὶ οἱ κίνδυνοι ὅπῃ ἐδοκίμαζον, δυνάμει σᾶς ἐσκανδάλισαν, ἔτε σᾶς ἔκαμαν νὰ με καταφρονήσετε, καὶ νὰ μὴ δεχθῆτε τὸ κήρυγμά μου. Μετὰ τὰ λόγια δὲ ταῦτα, κρυφίως ἐντροπιάζει τὰς Γαλάτας ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, διὰ τὸ δείχνει τὸ ἔπαθε δι' αὐτοὺς, ἀπὸ τῶν ἐναντίας τῆς Πίστεως.

„Ἀλλ' ὡς Ἄγγελον Θεοῦ ἐδέξασθέ με, ὡς Χριστὸν Ἰησοῦν“.

Τὸσον πολλὰ, λέγει, με ἐτιμῆσατε, ὅπῃ ἐνομίζετε πῶς δυνάμει εἶμαι ἄνθρωπος, ἀλλὰ ἐσᾶς Ἄγγελος, ἀνώτερος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· ἢ ὡσανὺ νὰ εἶμαι αὐτός ὁ ἴδιος Ἰησοῦς Χρῖς.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος τὸ ῥητὸν πῶς ἐρμηνεύων λέγει· „τῆς οὐμῆς τὸ πάθος συνεχῶς αὐτὸν μετὰβαλλεν, ἀναγκάζει τὸν λόγον τὸ εἶδος, καὶ νῦν μετὰ ἐπιτιμῶν, νῦν δὲ, παρακαλῶν, καὶ ποτὲ μετὰ, καταγορεύει, ποτὲ δὲ, θρηνῶν“.

(2) Ὁ δὲ Ἱερώνυμος παρασμὸν καὶ ἀσθενήσαν νοεῖ τὴν κεφαλαλίαν, τὴν ὁποίαν ἔχεν ὁ Παῦλος, καὶ ἀπλῶς τὴν τὴν σῶματος ἀσθενήσαν· περὶ ἧς ὅρα τὴν ὑποσημείωσιν εἰς τὸ „ἐδόθη μοι σκόλοψ· τῇ σαρκί“ (β. Κορ. ιβ' 7.) (παρὰ Κορσίου).

Χειρὸς. Πῶς λοιπὸν δεῶν εἶναι ἀποπὸν, τότε μὲν ὅπῃ ἐδιακόμην, καὶ ἐκινδύνωσα, νὰ μὲ δεχθῆτε ὡσαύτῃ Ἀγγελον, καὶ ὡσαύτῃ Χειρὸν, καὶ τῶρα ὅπῃ σὰς συμβεβλήω τὰ πρέποντα, νὰ με νομίζετε ὡς ἐχθρόν σας; καὶ νὰ μὴ δέχεσθε τὰ λόγιά μου;

15. „Τίς ἔν ὑμῶν ὁ μακαρισμὸς ὑμῶν“!

Απορεῖ ἐδῶ ὁ Παῦλος, καὶ θαυμάζωντας λέγει· τί ἔγινε λοιπὸν ὡς Γαλάται ἀδελφοί μου! τί ἔγινεν ὁ μακαρισμὸς σας ἐκεῖνος (1)! ἦγεν, καὶ ἐπῆγαν, καὶ πῶς ἀφανίσθησαν ὅλα ἐκεῖνα τὰ τῆς Πίστεως κατωρθώματά σας, διὰ τὰ ὅποια ἐμακαρίζεσθε ἀπὸ ὅλης, καὶ ἐπαινέεσθε ὡς φιλοδιδάσκαλοι; Ποίος εἶναι τώρα, καὶ εἰς τί μετεβλήθη ὁ μακαρισμὸς σας ἐκεῖνος καὶ ἐπαινος; ἐπειδὴ τώρα δεῶ βλέπω αὐτὸν εἰς ἐσᾶς, διὰ τὴν ἐσᾶς μετεβλήθητε, καὶ ἔχετε ἐναντίαν διάθεσιν εἰς ἐμένα ἀπὸ τὴν πρώτην.

„Μαρτυρῶ γὰρ ὑμῖν, ὅτι, εἰ δυνατὸν, τὰς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν ὄξο-
„ρύξαντες αὐτὸν ἐδώκατέ μοι“.

Καὶ ἀπὸ τῆς ιδίως σας, λέγει, ὀφθαλμοὺς, τιμιώτερον ἐνομίζετε ἐμένα τότε, διὰ τὴν σᾶς ἐκήρυξα τὸ Εὐαγγέλιον τῷ Χριστῷ· ὅθεν τί μεταβολὴ εἶναι αὐτὴ ὅπῃ ἠκολούθησαν εἰς ἐσᾶς, καὶ τώρα μὲ ὑποπτύετε ὡς ἐχθρόν σας; διὰ τὴν, ἀποπὸν εἶναι τῇ ἀληθείᾳ, τὸ νὰ νομίζετε ὅτι ἐγὼ, ὅπῃ ἐτιμήθηκα πῶς ἀπὸ λόγου σας, τώρα σὰς λέγω ταῦτα μὲ ἐχθρικὴν γνώμην.

16. „Ὡς ἐχθρὸς ὑμῶν γέγονα ἀληθείᾳ ὑμῖν“.

Αλλῶ, λέγει, αἰτίαν ἐχθρας πρὸς ἐσᾶς, δεῶ γνωρίζω εἰς τὸν ἑαυτὸν με, παρέξ διὰ τὴν σᾶς εἶπον τῷ ἀλήθειαν, καὶ διὰ τὴν σᾶς ἐλεγξα πῶς ἐφθάρηκα εἰς τὰ τῆς Πίστεως δόγματα, ἀλλὰ διὰ τὸτο μάλιστα ἔπρεπε περαιότερον νὰ μὲ ἀγαπήσετε, διὰ τὴν ἔδειξα εἰς ἐσᾶς ἔργον πατρός, καὶ προνοίας, καὶ ἐχὼ ἐχθρὸν καὶ κακοφελήσας.

17. „Ζηλοῦσιν ὑμᾶς οὐ καλῶς· ἀλλ' ἐκκληῖσαι ὑμᾶς θέλουσιν, ἵνα
„αὐτὸς ζηλῶτε“.

Ζῆλος μὲν καλὸς εἶναι, ὅταν τινὰς μιμῆται τὴν ἀρετὴν τῷ ἄλλῳ· ζῆλος δὲ κακὸς εἶναι, ὅταν τινὰς σπυδαῖν νὰ χωρίσῃ τὸν ἄλλον, ἀπὸ τὴν ἀρετὴν, καὶ τὸ καλὸν ὅπῃ κάμνῃ. Αὐτοὶ λοιπὸν, λέγει, ὅπῃ σὰς διδάσκον νὰ πειτέμενος, καὶ νὰ φυλάττετε τὸν Νόμον, σπυδαῖν με ζῆλον κακόν, νὰ σὰς κλείσῃ ἐξω, καὶ νὰ σὰς εὐγάλῃ ἀπὸ τὴν ἐν Χριστῷ τελειοπατίῳ κατέσασιν, καὶ γινώσιν, καὶ ἐκ τῶ ἐναντίου, νὰ σὰς ἐμβάσῃ πάλιν εἰς τὴν ἀτελή τῷ Νόμῳ κατέσασιν, μὲ σκοπὸν, διὰ νὰ τὰς τιμᾶτε ἐσᾶς ὡς διδασκάλους σας, καὶ ὡς μαθηταίων νὰ τὰς μιμῆσθε, καὶ νὰ τὰς ζηλοῦτε. Ἐγὼ ὅμως ἤθελα ὅλον τὸ ἐναντίον, ἦγεν, ἤθελα ὅτι ἐσᾶς νὰ εἰσθε καὶ εἰς αὐτὰς, καὶ εἰς ὅλης τὰς ἄλλας, διδασκαλοὶ εἰς τὰ τελειότερα, καὶ ὑψηλότερα· τὸ ὅποιον τὸτο προνόμιον, καὶ κατόρθωμα τὸ ἔχετε, ὅταν ἐγὼ ἤμην εἰς ἐσᾶς. Ταῦτα δὲ καὶ παρακάτω, αἰνιγματωδῶς φανερῶνται ὁ Ἀπόστολος.

18. „Καλὸν δὲ τὸ ζηλοῦσθαι ἐν καλῷ πάντοτε, καὶ μὴ μόνον ἐν τῷ
„παρεῖναί με πρὸς ὑμᾶς“.

Βλέπεις ὅτι ἐδῶ αἰνιγματωδῶς φανερῶνται ὁ Παῦλος, πῶς οἱ Γαλάται, ὅταν μὲν ἦτον ὁ Παῦλος παρὼν εἰς αὐτὰς, ἦσαν ἀπὸ ὅλης ζηλωτοὶ διὰ τὴν τελειότητα τῆς Πίστεως ὅπου εἶχον.

(1) Παρομοίως καὶ ὁ Φωτίος λέγει, ὅτι θαυμαστικῶς περιπατῶν ἀναγινώσκεις ὁ λόγος ἐστος· „τίς ἔν ἡ ὁ μακα-
„ρισμὸς ὑμῶν; ἡλικὸς ἦν φησὶ! θαυμαστός! ἡλικὸς μακα-
„ρισμὸς ἐξετίσαστε!“ ἡ ἀναγινώσκεται καὶ κατ' ἐρώτησιν·
„τίς ἦν; ἀντιμῆσθε, λέγει, τίς ἦν ὁ μακαρισμὸς

„ὑμῶν; λίαν γὰρ ὑμᾶς ἐμακάριζον· νῦν δὲ τί; ἐ-
„λέγχω· διὰ τὸ ποῦ μισῶμαι· διὰ τί δὲ ἐλέγχω; διὰ
„τὴν σπυδαίαν ὑμῶν“. Καὶ ὁ Θεοδόσιος λέγει πε-
„ρὶ ἐρμηνείας· „τὰ τὰ ζηλωτὰ τῆς Πίστεως κατωρθώμα-
„τα; καὶ γὰρ τίς, ἀντὶ τῆς, τῆς, τέθηκεν“.

ἔχον· ὅταν δὲ ἀπὸ αὐτῶν ἔφυγε, τότε ἔχασαν τὴν τελειότητα ταύτην; διὰ τὸ μακαρισμὸν ἄξιον, λέγει, πῶς εἶναι ἐὰν οἱ μαθηταὶ φρονῶσι καὶ πράττωσι τὰ πρέποντα, ὅχι μόνον ὅταν ᾖναι παρὼν ὁ Διδάσκαλός των, ἀλλὰ καὶ ὅταν λείπῃ.

19. „Τεκνία μου, οὓς πάλιν ὠδίνω, ἄχρεις οὐ μορφωθῇ Χειρὸς ἐν ὑμῖν“ (1).

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα μιμεῖται ὁ Παῦλος μίαν φιλοσοφίαν μητέρα, ἡ ὁποία τρέμει, καὶ καίεται, καὶ σπαράττειται διὰ τὰ φίλτατά της παιδιά· διεφθεύρατε, λέγει, ὦ τεκνία μου, καὶ ἐχυλάσετε τὴν μορφὴν τῆς Χειρὸς, τὴν ὁποίαν ἐλάβετε μέσα εἰς τὴν καρδίαν σας διὰ μέσου τῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος, καὶ ἔχετε μεμορφωμένον τὸν Χριστὸν εἰς τὸν ἑαυτὸν σας. Λοιπὸν χρειάζεσθε πάλιν ἄλλω δυνάμει ἀναγκήνῃσιν, καὶ ἀνάπλασιν, διὰ νὰ γένη πάλιν εἰς τὰς καρδίας σας ἡ μορφή τῆς Χειρὸς, ὥστε ὅπως νὰ εἰδοποιῆσθε, καὶ νὰ εἰσθε μεμορφωμένοι ἀπὸ αὐτὸν· διὰ τὸ πάλιν σᾶς κοιλοπονῶ, καὶ διὰ μέσου τῆς διδασκαλίας μου πάλιν σᾶς ἀναγκονῶ, δι' ὃ, τι δεῶ σᾶς ἀπελπίζω· ἀλλὰ διὰ τὸ πάλιν σᾶς ὀνομάζω τεκνία μου, διὰ νὰ μὴ ἀπελπισθῇτε καὶ ἐσεῖς. Λέγει δὲ αὐτὸς, ὅχι τέκνα, ἦσαν παιδιά, ἀλλὰ τεκνία, ἥτοι παιδάκια, ἡ διὰ νὰ δείξῃ μὲ τὸ τρυφερότερον αὐτὸ, καὶ οἰκειότερον ὄνομα, τὴν γνησίαν, καὶ πατρικὴν ἀγάπην, ὅπως ἔχει εἰς αὐτὸς ὁ φιλοσοργότατος Παῦλος· ἡ διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι ἦσαν νηπιῶδες εἰς τὴν νῦν, καὶ δικολοπαῖντοι, ὥσαν τὰ βρέφη, καὶ νηπία, καὶ τὰ μικρὰ παιδάκια. Τῶν τὸν λόγον σημειῶσαι, ὡ ἀναγκῶσα, διὰ τὴν ἀνατρέψει τὴν κακοδοξίαν τῶν χρισματικῶν Ναυατιανῶν (2), οἱ ὁποῖοι δεῶ ἐδέχοντο τὴν ἐκ μετανοίας διόρθωσιν· ἐπειδὴ, ἰδὲ ὅπως ἐδῶ ὁ Παῦλος τὰς Γαλάτας πάλιν κοιλοπονεῖ, καὶ ἀναμορφῶντο εἰς αὐτὸς τὴν προτέραν χάριν ὅπως ἔχασαν.

20. „Ἦθε-

(1) Τὸ ῥητὸν τοῦτο ἔσται ἐρμηνεύει ὁ Ἀλεξανδρινὸς Κύριλλος· „μορφῶται γὰρ Χειρὸς ἐν ὑμῖν ἔχ' ἐτέ-
 „ρωσ, εἰ μὴ διὰ πίστεως ἀνεγκλήτων, καὶ πολιτίας εὐαγ-
 „γεληκῆς· ἡ γὰρ ἐν παλαιότητι γραμμάσι, ἀλλ' ἐν
 „καυρότητι Πνεύματος περιπατῶν ἀνεγκλήτων, πῶς οἱ-
 „γε βαδίζον ἐν τῇ πρὸς Θεόν“ (Ὁμιλ. 1. εἰς τὸ
 „Πάσχα“). Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς λέγει· „ἄχρεις ἡ μορφω-
 „θῇ Χειρὸς ἐν αὐτοῖς· πατέσιν, ἄχρεις ἂν οἱ μεγά-
 „λοὶ, καὶ ὑπερφανεῖς τῆς Θεότητος αὐτοῦ χαρακτῆρὸς εἰς
 „τὸν ἐκάνον ἡμέτερον διαπλαστικοῦ νοῦ“ (Βιβλ. 4.
 „τῶν Γλαφυρῶν“ ἐν ᾧ περὶ Ἀβραάμ λέγει.)

(2) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἀπὸ τῶν λόγων
 τῶν τῶν Παύλου, ἀνατρέπει τὰς αὐτῶν Ναυατιανούς,
 καὶ σωστῶς ὅτι ἦναι δυνατὸν διὰ τῆς μετανοίας νὰ λάβῃ
 πάλιν τινὰς τὴν προτέραν χάριν τοῦ Πνεύματος ὅπως
 ἔχασαν. „Γαλάταις γράφον ὁ Ἀπόστολος φησιν, ὅτι
 „ἐλάβον Πνεῦμα· μὴ τοῦτο ἐνχαριζέρον ζητᾷς; ἀλλ'
 „ἐπιφύρει· ἔσως ἀνοητοὶ ἐσε, ἐναρξάμενοι Πνεύματι,
 „ἐν σαρκὶ ἐπιτελεῖσθε ἐξέπεσθε ἀπὸ Χειρὸς· ἴδεις
 „αὐτὸς ἔχοντας τὸ Πνεῦμα, ἠκούσας ὅτι κατηργήθη-
 „τε ἀπὸ Χειρὸς, ὁμοίως καὶ τῆς χάριτος ἐξέπεσθε;
 „τί μετὰ ταῦτα ἐπιτέρει δίδου τοποῖν ἐγκαινισμοῦ;
 „τεκνία μου ὡς πάλιν ὠδίνω· ἀπαῖς ἦν γεννήσας· ἀλλ'
 „ὅχι ὁ ἀπαῖς γεννήσας, παρατῆται καὶ ἐκ δευτέρου
 „γεννήσας εἰς σωτηρίαν“ (Λόγ. περὶ Μετανοίας.)

Συμμετῶν δὲ ὁ νέος Θεολόγος περὶ τῆς ἐν ἡμῖν νοητῆς
 μορφώσεως τῆς Χειρὸς, ταῦτα λέγει πρὸς ἀξιάγασα· „Κα-
 „λότητος εἶναι ἐκάνος ὅπως ἰδῇ τὸ φῶς τῆς Κόσμου,
 „ἦσαν τὸν Χριστὸν, πῶς ἐμορφώθη μέσα, ὅτι αὐτὸς
 „θέλει νομισθῇ Μήτηρ Χειρὸς, ἔχοντας τὸν Χριστὸν
 „μέσῃ, ὥσαν βρέφος, καθὼς αὐτὸς ὁ ἀλόφδεστος
 „ὑπεσχέθη μόνος σου· Μήτηρ μου, καὶ ἀδελφοί μου, καὶ
 „φίλοι μου οὕτως ἴσιν, οἱ ἐκάνοντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ
 „καὶ ποιῶντες αὐτὸν· ὥστε ἐκάνει ὅπως δὲν φυλάττω

„τὰς ἐντολάς, ὑπερῶνται διηλεκτικῶς ἀπὸ τῶν ποι-
 „αυτῶν χάρι· ἐπαύει τοῦτο τὸ πρᾶγμα, καὶ ἦσαν,
 „καὶ εἶναι, καὶ θέλει ἦναι δυνατὸν, καὶ ἔγινε, καὶ γίνε-
 „ται, καὶ θέλει γένη εἰς ὅλους ἐκάνους ὅπως κάμνουν πᾶς
 „ἐντολάς· ὁμοίως διὰ νὰ μὴ ἀφίσωμεν τοῦτο, χω-
 „ρὸς μαρτυρίας, καὶ δώσωμεν ὑποψίαν, ὅτι λέγομεν
 „τίποτε ἀπὸ λόγου μου, καὶ ὅχι ἀπὸ τῶν θεῶν Γρα-
 „φῶν, καὶ ὅτι δογματίζομεν ὡς δυνατὸν πρὸς ἀδυναμίαν,
 „φέρομεν πάλιν μαρτυρίαν ἀπὸ τῶν μακαρίων Παύ-
 „λων, τὸ σῶμα τοῦ Χειρὸς, ὅπως λέγει· „Τεκνία μου,
 „ὡς πάλιν ὠδίνω, ἄχρεις ἡ μορφωθῇ Χειρὸς ἐν ὑμῖν“·
 „μὰ ἀρετῇ εἰς πᾶν πᾶν, καὶ μέρος τῆς σώματος μου
 „νομίζετε πῶς λέγει, ὅτι θέλει μορφωθῇ ὁ Χειρὸς;
 „εἰς τὸ πρόσωπον, ἡ εἰς τὸ σῆμα; ὅχι, ἀλλὰ μέσα
 „εἰς τὴν καρδίαν μου μορφῶνται· καὶ ὅχι σωματικῶς,
 „ἀλλὰ σώματος, καὶ καθὼς πρέπει εἰς τὸν Θεόν· πλην
 „καθὼς ὅταν ἦναι ἐγγασσωμένη ἡ γυναῖκα πρὸς τὸν ἄνδρα
 „φανερὰ, ἐπειδὴ καὶ σκιρτᾷ τὸ βρέφος εἰς τὴν κοιλίαν
 „τῆς, καὶ δεῦν εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ γνωρίζῃ πῶς ἔχει μέ-
 „σας βρέφος· ποιητοτρόπως καὶ ἐκάνος ὅπως ἔχει τὸν Χρι-
 „στὸν μεμορφωμένον εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς, γνωρίζῃ πρὸς σκιρ-
 „τήματα καὶ κινήματα τῆς, ἦσαν πᾶς ἐλλάμψας καὶ πᾶς
 „ἀσπραῖς σε, καὶ βλέπει μέσα τὴν μορφῶσιν τοῦ
 „Χειρὸς, ὅτι λογὸς δέχνεται τὸ φῶς τῆς λαμπρόδος
 „μέσα εἰς τὸν καθρέπτην· ὅχι μὲ φάντασμα ἀνθρώ-
 „που, καθὼς εἶναι ἐκάνος ὅπως φαίνεται εἰς τὸν καθρέ-
 „πτῶν· ἀλλὰ δέχνεται μὲ φῶς ἐμπροσθέν καὶ ὑπὸ
 „δῶς, ὁράμενον ἀσπρῶς, καὶ κατανοητὸν ἀκατανόη-
 „τος, μὲ μορφὴν ἀμορφον, καὶ μὲ ἰδεᾶν ἀνέδον“.
 (Λόγ. ν.ζ. σελ. 304.)

Τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ὁ Θεοφόρος Μαξιμὸς· „ὁ τῶ Θεοῦ
 „Λόγος ἐφάπαξ κατὰ σάρκα γεννηθείς, ἀπὸ τῆς γυναίκας
 „θέλων κατὰ Πνεῦμα διὰ φιλανθρωπίαν τοῖς θείοις,
 „καὶ γίνεταί βρέφος, ἑαυτὸν ἐν ἐκείνῳ διαπλατῶν
 „τῶν

20. „Ἦθελον δὲ παρῆναι πρὸς ὑμᾶς ἄρτι, καὶ ἀλλάξαι τὴν φωνὴν
 „μὲν ὅτι ἀπορῶμαι ἐν ὑμῖν“.

Δὲν ἀρκῶμαι, λέγει, εἰς ταύτην τὴν Ἐπιστολὴν ὅπερ σὰς γράφω, ἀλλὰ ἤθελον εἰ εἶμαι καὶ παρὼν εἰς ὑμᾶς, καὶ εἰς ἀλλάξω τὴν φωνὴν μου, ἥτοι εἰς μεταβάλλω τὴν φωνὴν μου εἰς κλαυθμὸν, καὶ δάκρυα· διὰ τὸ ἀπορῶ καὶ δὲν ἠξούρω τί εἰπῶ διὰ λόγους· πῶς ἐσθὲς ὅπερ πρότερον ἐφθάσατε εἰς τὸς τὴν τελειότητα, ὥστε ὅπερ καὶ εἰς κινδυνεύσατε διὰ τὴν Πίσιν, καὶ διὰ μέσσω αὐτῆς τῆς Πίσεως εἰς κάμντε θάυματα, πῶρα ἐμεταβλήθητε, καὶ ἐκρημνίσθητε εἰς τὴν διτέλειαν τῶ παλαιῷ Νόμῳ· διὰ τὸ λοιπὸν ἤθελον εἰ εἶμαι παρὼν, καὶ διὰ τὴν ἀπορίαν καὶ θαυμασμόν μου εἰς κλαύσω. Τῆτο δὲ λέγει ὁ Παῦλος, διὰ τὸ ὅταν οἱ αἰθρωποὶ ἀπορήσουν, καὶ δὲ ἔχουν τί εἰπῶν, τότε φυσικῶς τῇ τῷ τρόπῳ συνειθίζουσιν εἰς κλαίον (1).

21. „Λέγετέ μοι οἱ ὑπὸ Νόμον θέλοντες εἶναι, τὸν Νόμον (2) οὐκ ἀκούετε“;

Εἰπεὶ δὲ ἀρκῶται ἐγλύκατε, καὶ ἐμαλάκωσεν τὰς Ταλάτας, πάλιν ἐμβαίνει εἰς ἀγῶνας καὶ ἀποδείξεις ὁ Ἀπόστολος, διὰ εἰς δὲ αὐτὸς ὁ ἴδιος Νόμος θέλει εἰς φυλάττεται πλέον ἀπὸ τῆς Χεισιανῆς· καλῶς δὲ εἰπὼν εἰς αὐτὰς, τὸ, θέλοντες, ἐπειδὴ δὲ ἦτον παρὼν, καὶ ἀκόλουθον πρᾶγμα, τὸ εἰς φυλάττειν οἱ Γαλάται τὸν Νόμον· ἀλλὰ τῆτο ἦτον ἀποτέλεσμα τῆς ἐκείνων φιλονεικῆς θελήσεως. Νόμον δὲ ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Παῦλος, τὸ βιβλίον τῆς Γενέσεως, διὰ τὸ ἔχει συνήθειαν εἰς ὀνομάζει Νόμον ὅλῳ τὴν Παλαιὰν Γραφὴν.

22. „Γέ-

„ταῖς ἀρεταῖς, καὶ πᾶσι φαινόμενοι, ὅσον χωρὶν ἐπίσταται τὸν διχοκόμενον· ἐφθονὴ σμικρῶν πῶ οἱ καὶ μεγάλους τὴν ἐκφάνειν, ἀλλὰ μέτρησεν σαδμίζον, πῶν ὅρῳ πᾶσι τὴν δυνάμειν· ὅπως αἱ καὶ φαινόμενοι ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος πῶς τῶν τῶν μετῶν, αἱ διαμένει κατὰ τὴν ὑπερβολὴν τῶ μυστηρίου πῶς πᾶσι ἀθέατος“ (Ἐκκωνσ. γ. κεφ. κ.) Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς, αἱ δὲ Χειρὸς γεννᾶται μουσικῶς, διὰ τῶν σωζομένων σαρκούμενοι καὶ μητέρα παρθένον ἀπεργάζομενοι τὴν γεννώσαν ψυχὴν“ (Ἐρμην. εἰς τὸ Πατερ ἡμῶν.)

Ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος ἐν ταῖς πρὸς Ἀντίοχον ἀποκρίσεσιν ὅπως λέγει· „τόδε ἐπιγινώσκει ὁ ἄνθρωπος, ὅτι ὅλοι ἐβαπτίσθη, καὶ Πνεῦμα Ἅγιον εἰλαβέν, ὡς ἡ ἡγίος ἐν τῷ Ἁγίῳ Βαπτισματι; καὶ ἀποκρίνεται πᾶσι· ὁ Προφήτης Ἡσαΐας φησὶ πρὸς τὸν Θεόν· „διὰ τὴν φόβον σου Κύριε ἐν γαστρὶ ἐλάβομεν, καὶ ὠδινῆσαμεν Πνεῦμα σωτηρίας“· ὡς περ οὖν ἡ ἐν γαστρὶ λαβύσα γυνὴ ἐκ τῶν σκιρτημάτων πᾶ βρεφὸς τῷ ἐν τῇ μήτρᾳ αὐτῇ, ἐπίσταται ἀφ' ὧν, ὅτι καρπὸν ἐλάβεν· ὅπως καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀληθῶς Χεισιανῆ, ἐπὶ δὲ ῥημάτων γαστρῶν, ἀλλὰ διὰ τῶν πραγμάτων, καὶ σκιρτημάτων τῆς καρδίας αὐτῆς· μάλιστα τῶ καιρῷ τῶν ἑσπέρων, καὶ τῶν φωτισμάτων, καὶ τῆς Μισσηλῆς τοῦ Ἁγίου Σώματος καὶ Αἵματος τῷ Χειρῷ, μανθάνει ἐκ τῆς χαρᾶς τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον εἰλαβε βαπτισθῆς“· Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημειώσιν τῆ ἐκ τῆς εἰχῆς τῆ ἐκ τῆ κεφαλῆς τῆς ἑβραϊκῆς. Λέγει δὲ καὶ ὁ Νύκτας δῶς Γρηγόριος· „ἐπεὶ γὰρ ἐν τῇ αἰμαίντῳ Μαρία γέγονε σωματικῶς, τῇ πληρώματος τῆς Θεότητος ἐν τῷ Χειρῷ, εἰς διὰ τῆς Παρθένου ἐκλάμψαντος, ταῦτο καὶ ἐπὶ

„ταῖς ψυχῆς, κατὰ λόγον περιενομήσας γίνεται“· „εἰ ἐπὶ σωματικῇ ποιμένῳ τῷ Κυρίῳ τὴν παρῶν... ἀλλὰ ἀφ' ὧν ἐσοικίζομεν, καὶ τὸν Πατέρα αὐτοῦ σωματίζοντος“ (Λόγ. περὶ Παρθ. κεφ. β. σμ. γ.)

Ὁ δὲ Ἅγιος Μακάριος λέγει „ὅτι καθὼς σημαδεῖ τῆς γυναικὸς ὅπερ σωματίζεσθαι εἶναι τὸ τῷ μὲν δέλη, μηδὲ εἰς ὀρέγεται πᾶ γλυκὰ φαγητὰ· ἐστὶ εἶναι σημαδεῖ καὶ τῆς ψυχῆς ὅπου συλαβῇ τὸν Χειρῶν, καὶ τὸ Πνεῦμα τῷ Ἁγίῳ, πᾶ εἰς μὴν ὀρέγεται πᾶ ἡδονικὰ τῶ κόσμῳ πρᾶγματῶν“· Καὶ πάλιν λέγει τὸν φοβερὸν τῶτον λόγον· ὡς περ τὸ νόμισμα τῷ χρυσῷ, εἰ μὴ λαβῇ, καὶ ἐντυπωδῇ τὴν βασιλικὴν εἰκόνα, οὔτε εἰς ἐμπροσθέν ἀπέρχεται, ὅτε εἰς Βασιλεὺς θησαυρὸς ἀποτίθεται, ἀλλ' ἀποβλητὸν τυγχάνει· ὅπως καὶ ἡ ψυχὴ εἰ μὴ ἔχῃ εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου Πνεύματος ἐν φωτὶ ἀρρήτῳ, Χειρῶν ἐντυπωσμένη ἐν αὐτῇ, καὶ χρησιμὴν εἰς τὰς αἰῶνες θησαυροὺς, καὶ ὑπὸ τῶν ἐμπόρων τῆς βασιλείας τῶν καλῶν Ἀποστόλων ἀποβλητὸς γίνεται· καὶ γὰρ ὁ κληδὶς καὶ μὴ φορῶν τὸ εἶδμα τοῦ γάμου, ὡς ἀλλότριος ἐξεβλήθη εἰς τὸ ἀπόστριον σκότος, μὴ φορῶν τὴν εἰκόνα τὴν ἐπουρανίαν“ (Ὁμιλ. λ. Κεφαλ. ε.) ὡς ὅσοις ἀκόμη ὀρέγεται τοῦ κόσμου πᾶς ἡδονὰς, αὐτοὺς δὲ συνέλαβεν εἰς τὴν καρδίαν τοῦ τῶ Χειρῶν.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος ὅπως ἐρμηνεύει· „πυρπολόμενος ὑπὸ τοῦ πάθος γενέσθαι ὑπόπτερος ἡδονῶν, καὶ δραμῆν, καὶ εἰδὼν πᾶ γινόμενα, καὶ τῶν μὲν, τὴν ἐκτροπὴν θρησκείας, πᾶν δὲ, τὸ βέβαιον θαυμάσας· καὶ γὰρ φησὶ ἀπὸν, ἀπορῶ· τί εἶπω! τί φθέγωμαι! τί ὀδυρῶμαι!“

(2) Ἐν αἰσὶ τοῦ Νόμου.

22. „Γέγραπται γάρ, ὅτι Ἀβραάμ, δύο υἱὸς ἔσχευ, εἷς ἐκ τῆς
„ παιδίσκης, καὶ εἷς ἐκ τῆς ἐλδύθερας“.

Εἶπεν αὐτῶν, ὅτι οἱ Γαλάται, καὶ πάντες οἱ πισδύσαντες Χριστιανοί, εἶναι υἱοὶ τοῦ Ἀβραάμ, διὰ μέσσω τῆς εἰς Χριστὸν Πίστεως· ἐπεὶ δὲ οἱ υἱοὶ τοῦ Ἀβραάμ δὲν ἦν μίᾳ καὶ τῆς αὐτῆς ἀξίας, ἀλλ' ὁ μὲν Ἰσμαὴλ, ἦτον γεννημένος ἀπὸ τῆν δούλῳ Ἀγαρ, ὁ δὲ Ἰσαὰκ, ἦτον γεννημένος ἀπὸ τῆν Σάρραν τῆν γυναικῶν τοῦ Ἀβραάμ· διὰ τὸ πῶς ὁ Ἀποστόλος δείχνει, ὅτι οἱ Γαλάται, καὶ ὅλοι οἱ πιστοὶ Χριστιανοί, εἶναι, ὅχι μόνον ἀπλῶς υἱοὶ τοῦ Ἀβραάμ, καὶ ἀλλὰ ποιῶσι υἱοί, ὁποῖος ἦτον ὁ Ἰσαὰκ, ὁ ἐλδύθερος, καὶ ὁ γεννῆς υἱὸς τοῦ Ἀβραάμ· πιστοτρόπως ἡ Πίσις ἐγέννησε τὸς πισδύσαντας Χριστιανούς.

23. „Ἀλλ' ὁ μὲν ἐκ τῆς παιδίσκης, κατὰ σάρκα γεγενῆται· ὁ δὲ
„ ἐκ τῆς ἐλδύθερας, διὰ τῆς ἐπαγγελίας“.

Επεὶ δὲ αὐτῶν εἶπεν ὅτι οἱ πισδύσαντες εἰς Χριστὸν εἶναι υἱοὶ τοῦ Ἀβραάμ, ἐφαίνετο δὲ ὅτι λέγει ἀπίθανα πράγματα, διὰ τὸ ὠνόμασεν υἱὸς τοῦ Ἀβραάμ ἐκείνους, ὅπου δὲν ἐγεννήθησαν ἀπὸ τοῦ Ἀβραάμ κατὰ σάρκα· διὰ τὸ πῶς ἔδωκε λέγει, ὅτι οὐδὲ αὐτὸς, ὁ Ἰσαὰκ, ὁ ὁγεννέσμενος, καὶ οἰκειότερος υἱὸς τοῦ Ἀβραάμ, οὐδὲ αὐτὸς λέγει ἐγεννήθη κατὰ σάρκα ἀπὸ τοῦ Ἀβραάμ· πῶς γὰρ ἤθελε γεννηθῇ κατὰ τὸν φυσικὸν νόμον τῆς σαρκὸς εἰς καιρὸν ὅπῃ ἡ φύσις καὶ τὸ πατὴρ καὶ τὸ μητὴρ τοῦ Ἀβραάμ, καὶ τῆς μητὸς τοῦ Σάρρας, ἐκείνῃ διὰ τὸ γηρατειόν, καὶ πρὸς τέτις ὅπῃ καὶ ἡ μήτρα τῆς μητὸς τοῦ Σάρρας, ἦτον στείρη καὶ ἄγονος κατὰ φύσιν; μῶλον τὸ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ Ἐπαγγελία ὅπῃ ἔδωκεν εἰς αὐτὸς ὁ Θεός, αὐτὴ διέπλασε τὸν Ἰσαὰκ· ὁ δὲ Ἰσμαὴλ ἐγεννήθη μὲν κατὰ τὴν ἀκολούθῃαν καὶ νόμον τῆς φύσεως· τὸ γὰρ δηλοῖ τὸ κατὰ σάρκα· ἐπεὶ δὲ καὶ ἦτον δούλος, ὡς ἀπὸ δούλῳ γεννηθεὶς, ἀκολούθως ἦτον ἀποξενωμένος τῆς κληρονομίας τοῦ Ἀβραάμ· ὁ δὲ Ἰσαὰκ, ἀγκαλὰ καὶ δού ἐγεννήθη κατὰ σάρκα, ὅμως ὡς γεννηθεὶς ἀπὸ τῆν ἐλδύθεραν, καὶ γυναικῶν τοῦ Ἀβραάμ, διὰ τὸ ἦτον καὶ γνήσιος κληρονόμος τοῦ Ἀβραάμ. (1) Κατὰ τὰ παραδείγματα λοιπὸν ταῦτα, τί ἐμποδίζει καὶ ἐσέως οἱ Γαλάται, νὰ εἰσθε υἱοὶ τοῦ Ἀβραάμ, αὐτὸ κατὰ σάρκα δού ἐγεννήθητε ἀπὸ τοῦ Ἀβραάμ; διὰ τὸ καὶ ἐσέως διαπλάθῃτε, καὶ ἐγεννηθῇτε μετὰ τὴν δυνάμιν τῶν λόγων, τῶν ἐπὶ τῆς Ἀγίας Κολυμβήθρας τοῦ Βαπτίσματος λεγομένων ὑπὸ τοῦ Ἱερέως, ἡτοι διὰ τῶν τελῶν ἐπικλήσεων τῆς προσκυνητῆς καὶ Ἀγίας Τριάδος.

24. „Ἀτινά ἐσιν ἀλληγορέμενα“.

Ητοι ἡ ἰσοεία αὐτῇ τῶν δύο υἱῶν τοῦ Ἀβραάμ, ὅχι μόνον τὸ δηλοῖ ὅπῃ εἶπον αὐτῶν, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ἄλλατινα σημαίνει μετὰ τρόπον ἀλληγορικόν· διὰ τὸ καὶ ἀλληγορία αὐτὴ ὀνομάζεται· ἐπεὶ δὲ ἡ ἰσοεία αὐτὴ ἦτον τύπος τῶν ἐπὶ τῆς χάριτος τοῦ Εὐαγγελίου τῶρα γινομένων (2).

25. „Αὐ-

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀλεξανδρινὸς Κύριος ἐν τῇ Λόγῳ περὶ τῆς ἐν τῇ ὁγδοῇ περικοπῇ (πῶμ. καὶ βιβλ. δ' κεφ. ζ'). „ὅτι ὁ μὲν Ἰσμαὴλ, ὡς κατὰ σάρκα γεννηθείς, καὶ ἐν τῇ δεκάτῃ τρίτῃ ἔτει τῆς ἡλικίας αὐτοῦ περιτμηθείς, ἐξέπαισε τῆς ἐν τῇ ὁγδοῇ ἡμέρᾳ γεννομένης ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, ὡς πάντες μὴ δεξιόμενος τὸ σωτήριο κήρυγμα· ἐξέπαισε δὲ καὶ τῆς δωδεκάτης, ὡς ἀποστρέφόμενος τὸν χρόνον τῶν δωδεκά Ἀποστόλων· ὁ δὲ Ἰσαὰκ ἐν τῇ ὁγδοῇ περιτμύνεται· καὶ ὅ,τι, λέγει, οἱ τῆς ἐλδύθερας ἐλευθεροὶ υἱοί, τῆς αὐτῆς φαιμέν Ἱερουσαλήμ, προσδεχόμενοι τὴν ὁ γὰρ πάντες τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὴν ἐν Πνεύματι περιτμὴν πεπληρωμένην, ἀπάσης αὐτῆς ἐλευθερώσαντες ἀμαρτίας· καὶ θανάτῳ μετὰ ἀπαλλαγῆσαν, ἐπὶ τῇ καὶ ἀμαρτίας, ἐξ ἧς, καὶ δι' ἣν ὁ δό-

„νατος, ἡς δὲ τὴν αὐτὴν Χριστὸν ζῶντα μεδαρμόζουσιν“.

(2) Καὶ ὁ Φάτιος ὡς ἐρμηνεύει· ἡτοι „τύποι ἦσαν τῶν μελλόντων διαθηκῶν αἱ γεννήσεις τῶν δύο σπέρματος παιδίων· οὐ γὰρ μόνον αὐτὸ ὀνόμαζεν, ἀλλὰ καὶ ἐπεὶ περὶ ὑπαγορεύουσιν οἱ πόροι· τὸ γὰρ ἐσιν ἀλληγορέμενα, ἀντὶ τοῦ ἐτέρως νοούμενα“. Σημειώσαι δὲ ἐπαυθὰ ὅτι καλῶς λέγουσιν ἐκείνοι, ὅπῃ δέχονται ὅτι πρῶτοι ὅπῃ ἐκαμαν ἀλληγορεῖν αἱ τὴν παλαιάν Γραφήν, εἶναι ὁ Ὀριγένης, καὶ ὁ Φίλων ὁ Ἰουδαῖος· ἰδὲ γὰρ πρῶτος μετὰ Χριστὸν ἐμεταχρησάμενος τὴν ἀλληγορίαν ὁ Ἀποστόλος Παῦλος, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ ρητοῦ αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ ὁ Θεοδώρετος ὡς ἐρμηνεύει· „ἀλλ' ἀλληγορέμενα εἶπεν ὁ ὁσὸς Ἀπόστολος, ἀντὶ τῆς καὶ ἐτέρως νοούμενα“. καὶ γὰρ τὴν ἰσοείαν ἀνάλεξεν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἰσοείᾳ προτυπωθεῖσα διδάσκει.

25. „Αὗται γάρ εἰσιν αἱ δύο Διαθήκαι· μία μὲν ἀπὸ Ὄρους Σινᾶ
 „ εἰς δεξιάν γυνῶσα, ἥτις ἐστὶν Ἀγαρ“.
26. „Τὸ γὰρ Ἀγαρ, Σινᾶ Ὄρος ἐστὶν ἐν τῇ Ἀραβίᾳ, συσχοιᾶ δὲ τῇ
 „ νυνὶ Ἱερουσαλήμ, δεξιὰ δὲ μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς“.

Αὗται, ποίαις; αἱ δύο γυναῖκες δηλαδὴ, ἡ Ἀγαρ, καὶ ἡ Σάρρα, ἀλληγορικῶς νοῦνται εἰς τὴν παλαιὰ καὶ νέαν Διαθήκην· πῶς, καὶ μὲ ποῖον τρόπον; ἡ μὲν Ἀγαρ, ἔχει τύπον τῆς παλαιᾶς Διαθήκης, ἐπεὶδὴ ἡ παλαιὰ Διαθήκη καὶ ὁ Νόμος, ἐδόθη ἀπὸ τοῦ Ὄρους Σινᾶ· τὸ δὲ Ὄρος πάλιν τῆς Σινᾶ, δρισκεται μὲν εἰς τὴν ἔρημον Ἀραβίαν, ὀνομάζεται δὲ μετὰ γλῶσσαν Ἀραβικὴν, Ἀγαρ (1)· συσχοιᾶ δὲ, ἥτις πλησιάζει καὶ γειτονδεῖ, ἡ καὶ παρομοιάζεται μετὰ τὴν κάτω Ἱερουσαλήμ, καὶ εἰς αὐτὴν νοεῖται καὶ ἐκλαμβάνεται, μετὰ τὸ νῦν ἔχου ὁμοιότητα ἀναιμεταξύτων ταῦτα τὰ δύο, τὸ Σινᾶ Ὄρος, καὶ ἡ κάτω Ἱερουσαλήμ· δι' ὅ, τι καθὼς ἡ Ἀγαρ ἦτον δέλη, καὶ εἰς τὴν δεξιάν ἐγέννησε τὸν υἱὸν τῆς Ἰσμαὴλ· ἐτὶ καὶ ὁ Νόμος ὁ δοθεὶς εἰς τὸ Σινᾶ Ὄρος, τὸ ὀνομαζόμενον μετὰ Ἀγαρ (2) παρομοιάζομενον δὲ μετὰ τὴν κάτω Ἱερουσαλήμ, ὡς γειτονεῖ μετὰ αὐτὴν, ἐτὶ λέγω, καὶ ὁ Νόμος, εἰς δεξιάν γυνῶσα, ἥτοι δεξιὰ ποιεῖ ἐκείνης, ὅπερ προσέχεν εἰς αὐτὴν· ἐπεὶδὴ εἰς τὸν παλαιὸν Νόμον, πολλὴ ἀνελευθερία καὶ δεξιὰ δρισκετο· δι' ὅ, τι καὶ ἡ ἀρετὴ τῶν τῶ Νόμου μαθητῶν, ἐνομοθετεῖτο, καὶ ἐγένετο διὰ μισθὸν πρόσκαιρον καὶ φθαρτὸν, δηλαδὴ διὰ τὰ πρόσκαιρα ἀγαθὰ τῆς παρέρσης ζωῆς· ὁμοίως καὶ ἡ ἀποχὴ τῆς κακῆς, ἐνομοθετεῖτο, καὶ ἐγένετο διὰ τὸν φόβον τῶν τιμωριῶν, καὶ τῶ θανάτου.

27. „Ἡ δὲ ἄνω Ἱερουσαλήμ, ἐλεύθερα ἐστὶν, ἥτις ἐστὶ Μήτηρ πάντων
 „ ἡμῶν“.

Ὁ μὲν τύπος τῆς Ἀγαρ πεῖτος ἦτον. Βλέπε δὲ τώρα καὶ τὸν τύπον ὅπερ ἔχει ἡ Σάρρα, διὰ τὴν αὐτὴν προετύπωνε τὴν ἄνω καὶ ἐράνιον Ἱερουσαλήμ· (3) ἐκείνη γὰρ εἶναι ἡ Πόλις καὶ Πατεὶς τῶν πιστῶν Χριστιανῶν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐδόθη εἰς ἡμᾶς καὶ ἡ νέα Διαθήκη τῆς Εὐαγγελίας· διὰ τὴν τὸ Εὐαγγέλιον ἀπὸ τῶν Οὐρανῶν ἐδόθη, κατὰ ἐκ τῶν Οὐρανῶν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐπεπιφοίτησεν εἰς τὸς Ἀποστόλους, καὶ ἀνέδειξε αὐτοὺς Κήρυκας τῆς Εὐαγγελίας· ἐλεύθερα δὲ εἶναι ἡ Πόλις αὕτη ἀπὸ τῆς δεξιᾶς παρατηρήσεις τῶ Νόμου, καὶ ὅλα τὰ προσάξει μετὰ ἐλευθερίαν καὶ μετὰ ἀγνοίαν· διὰ τὴν ἡμεῖς οἱ τὰ προσάγματα ταύτης φυλάττοντες Χριστιανοὶ, δὲν κάμνομεν κάμνιαν ἀρετὴν καὶ κατόρθωμα, διὰ μισθὸν πρόσκαιρον, εἰδὲ ἀποφύγομεν τὴν κακίαν, διὰ φόβον τιμωριῶν τῆς σώματος· ἀλλὰ καὶ αἱ ὑποσχέσεις ἀπὸ τοῦ εἰδὲ εἰς ἡμᾶς ἡ Μήτηρ ἡμῶν ἄνω Ἱερουσαλήμ, εἶναι θεϊκαῖς, καὶ ἐράνιαι· καὶ αἱ τιμωρίαι αὐτῆς πρέπουσι εἰς ὀργαίους υἱούς, καθὼς εἶναι τὸ νῦν ἐπιτιμώμεθα μόνον ὡσανὺ ὀργαίους υἱοί,

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος, λέγει, „ὅτι διὰ τοῦτο τὸ Σινᾶ ὄρος ὀνομάσθη Ἀγαρ, διὰ τὴν τὸ γένος καὶ οἱ ἀπόγονοι τῆς Ἀγαρ, εἰς τὰ μέρη τοῦ Σινᾶ ὄρους ἐκατοικίησαν, συμφωνη δὲ ταῦτα, φησι, ποῖς ἡμετέροις“· κατὰ τὸ γὰρ ἐκεῖ, εἰς μὲν πατὴρ, δύο δὲ μητέρες, καὶ δύο παῖδες· ὡσανὺ κατὰ τὸν Θεόν, δύο δὲ Διαθήκαι, καὶ δύο λαοί· ἀλλὰ τῆς μὲν πρώτης Διαθήκης, ἡ Ἀγαρ εἰκὼν, τῆς δὲ δευτέρας, ἡ Σάρρα“.

(2) Καὶ ὁ Κορέσιος δὲ λέγει ὅτι τὸ Σινᾶ ὄρος, καὶ διὰ τὴν ἀγνοίαν ἦν, καὶ διὰ τὴν ἐξω τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας, καὶ διὰ τὴν ἐπέκει δούλος Ἀραβίαι, τύπον ἔχει τῆς παλαιᾶς Νομοῦ.

(3) Σημειῶσαι ὅτι κατὰ τὸν Κορέσιον, τὸ ὄνομα τῆς Ἱερουσαλήμ εἶναι σωδεμένη ἀπὸ τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἡρέ, τὸ ὁποῖον δηλοῖ, ὁφεται, καὶ ἀπὸ τοῦ παλαιῶντος ὄνομα τῆς Σαλήμ, ὃ δηλοῖ ἡρόνη· ὡς Ἱερουσαλήμ,

δέλει νῦν εἶπῃ, ὁρασίς, ἡ ὁφθαλμὸς· ἐν ταύτῃ γὰρ ὁ Ἀβραάμ μέλωντες νῦν θυσιάζει τὸν υἱόν, καὶ ἐρωτηθεὶς παρ' αὐτῶ ἀπεκρίθη· „ὁ Θεὸς ὁφεται αὐτῷ πρόβατον εἰς ὁλοκαύτωσιν τέκνον“· (Γεν. κβ'. 8.) Ἄλλοι δὲ ἄλλως εἶπον περὶ τῆς Ἱερουσαλήμ· Ὁ μὲν γὰρ Προκόπιος λέγει, ὅτι ἐπεὶδὴ ἡ Σαλήμ καὶ Ἱερὺς ἐκαλεῖτο, ἡ σωδεσίς τῶν δύο τῶν ὀνομάτων, Ἱερουσαλήμ ἐποίησαν· τρεπομένου δὲ τῶ β, εἰς τὸ ρ, Ἱερουσαλήμ ἐγένετο. (σελ. 198. τῆς Περικλίου.) Ὁ δὲ Ἰωσήφ λέγει, ὅτι ὁ Μελχισεδέκ ὁ πρῶτος χριστὸς Πόλιν ἐν τῇ Παλαιστίνῃ, ἐπεὶδὴ καὶ ἐκτίσεν Ἱερὸν, ἐξ αὐτῆς τῆς Πόλεως Ἱερουσαλήμ ἐκάλεσε, Σόλμα καλεμένη πρότερον. (Βιβλ. ζ. κεφ. ιη. περὶ Ἰουδαίας) Πλήν ὅπως καὶ ἂν ἦναι, τὸ ὄνομα Ἱερουσαλήμ εἶναι Ἑβραϊκόν· εἰ μὴ τις θέλει νῦν εἶπῃ ὅτι εἶναι Ἑλληνιστικόν· ὅρα καὶ εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τῆς ζ'. Κανόνος τῆς Οἰκουμένης πρώτης Σиноδὸς ἐν τῇ ἡμετέρῃ Κανονικῇ.

υἱοί, νὰ μὴ μεταλαμβάνωμεν ἀπὸ τὴν τῶν Μυστηρίων πιδύματικῶν τράπεζαν τῷ ἐδικῷ μας Δεσπότη, καὶ διούτι τὰ ἀπέχωμεν ἀπὸ αὐτὴν, καὶ μὲ μόνον τὴν ἐπιτίμησιν ταύτῃ νὰ διορθωνώμεθα (1).

„Γέγραπται γάρ· „Ἐφράνθητι σάρρα ἢ οὐ τίχτουσα· ῥῆξον καὶ „βόησον ἢ οὐκ ὠδίνουσα· ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου, μᾶλλον ἢ „τῆς ἐχέσης τὸν Ἄνδρα“. (Ἑσ. νδ'. 1.) (2)

Δὲν ἀρκεῖται ὁ Ἀπόστολος εἰς μόνες τὰς τύπας τῶν δύο γυναικῶν τῇ Ἀβραάμ, εἰς τὴν μόνον τὴν ἐδικῶν τῇ ἀληθοειᾶ, ἀλλὰ φέρει καὶ μάρτυρα τὸν Προφήτην Ἡσαΐαν, ὅς τις λέγει, σείραν μὲν καὶ ἔρημον, τὴν ἐξ Ἑθνῶν Ἐκκλησίαν· ἐπεὶ αὐτὴ ἦτον ἔρημος ἀπὸ τῶν γινώσκων τὴν ἀληθινὴν Θεῶν, καὶ ἄτεκνος, διὰ τὸ δὲ ἐγέννησε κατὰ τὴν Προφήτιαν τῇ Θεῶν, ἡ Διδάσκαλον Ἀγιον· γυναῖκα δὲ ἔχουσαν ἄνδρα, ὀνομάζει ὁ Προφήτης τὴν Συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων, ἡ δὲ διὰ τὸ εἶχε τὸν Νόμον τῇ Θεῶν ὡσαύτῃ ἄνδρα, διακοινοῦντα, καὶ διοικούντα αὐτῇ, ἡ δὲ διὰ τὸ εἶχε τὸν ἴδιον Θεόν. Λέγει λοιπὸν εἰς τὴν σείραν καὶ ἐξ Ἑθνῶν Ἐκκλησίαν ὁ Ἡσαΐας· ῥῆξον, ἦγαν φώναξον μὲ φωνὴν διφροσυΐης καὶ ἀγαλλιάσεως· διὰ τὸ τώρα διὰ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τῇ Χρυστῇ ἐγεννήθησαν πολλὰ τὰ τέκνα σα, καὶ Προφῆται, καὶ Διδάσκαλοι, καὶ υἱοὶ Θεῶν ἀπὸ ἐσέα ἐβλάστησαν, καὶ ὅλα τὰ Ἑθνη τῆς Οἰκουμένης ἐσὺ ἐγέννησας διὰ τῇ Βαπτίσματος, καὶ ὅχι οὐ μόνον Ἑθνος, καθὼς ἡ τῶν Ἑβραίων Συναγωγὴ (3).

28. „Ἡμεῖς δὲ ἀδελφοί, κατὰ Ἰσαὰκ ἐπαγγελίας τέκνα ἐσμέν“.
29. „Ἀλλ' ὥσπερ τότε ὁ κατὰ σάρκα γεννηθεὶς, ἐδίωκε τὸν κατὰ „πνεῦμα, ἔγω καὶ νῦν“.

Ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἑθνῶν, λέγει, ἀγκαλὰ καὶ ἦτον σείρα, καθὼς ἡ Σάρρα, ὅμως ὅχι μόνον ἔγινε πολύτεκνος, ἀλλὰ καὶ μὲ πᾶσαν ὑπερφυσικὴν, καὶ παραδόξον τρόπον ἐγέννησεν ὡσαύτῃ ἡ Σάρρα· δι' ὅ,τι καθὼς τὴν Σάρραν ἔκαμε μῆτέρα, ὅχι ἡ φύσις αὐτῆς ἡ νενεκρωμένη, καὶ διὰ τὰ γηρατεῖα, καὶ διὰ τὴν στείρωσιν, ἀλλὰ ἡ ἐπαγγελία τῇ Θεῶν· (δι' ὅ,τι ὁ λόγος ἐκεῖνος ὅπῃ τῆς εἶπεν ὁ Θεὸς ὅτι· „Κατὰ τὸν καιρὸν τῶν ἐλδύσομαι, καὶ ἔσαι τῇ „Σάρρᾳ Υἱός“ (Γεν. ιη'. 10.) αὐτὸς, λέγω, εἰσελθὼν εἰς τὴν μήτραν, τὸ βρέφος διέπλανε) ποιηποτρόπως ἠκολούθησε καὶ εἰς τὴν ἐξ Ἑθνῶν Ἐκκλησίαν, αἷς εἰπομεν ἀνωτέρω· διὰ τὸ τὰ λόγια τῇ Θεῶν τὰ λεγόμενα ὑπὸ τῇ ἱερέως ἐπὶ τῇ Ἁγίᾳ Κολυμβήθρας τῇ Βαπτίσματος, ἥτις εἶναι ὡσαύτῃ μῆτέρα, ἡ κοιλία τῆς Ἐκκλησίας, αὐτὰ εἶναι ὅπῃ ἀναγεννητοὶ, καὶ διαπλάττωσι τὰ τέκνα τῆς, διηλαθὲ τῆς βαπτιζομένης Χρυσταῖς, καὶ κάμνουνσι πάντες υἱοὶ τῇ Θεῶν. Ἐπειτα διὰ νὰ μὴ εἰπῇ τινος, καὶ ποία ἐλδύσεια εἶναι αὐτὴ ὅπῃ ἔχον

(1) Ὅρα καὶ εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῇ 15'. σίχ. τῇ ἡ κεφαλ. τῆς πρὸς Ῥωμαίους διὰ τὰ ἰδίᾳ ἐκὴ πόσας διαφορὰς ἔχον οἱ ἐν τῇ χάριτι ἀπὸ τῆς ἐν Νόμῳ.

(2) Οὕτω παρομοιάζει τὸν τύπον τῆς Σάρρας μὲ τὴν ἐξ Ἑθνῶν Ἐκκλησίαν ἡμεῖς· „καθὰπερ ἡ Σάρρα „ἐν γήρᾳ γενένηκε παρά πᾶσαν ἀνδρωπίνην ἐλπίδα· „ἐγὼ τὰ Ἑθνη παρ' αὐτοῦ πὸ τῇ βίᾳ τέλος τῆς θεογνωσίας πετύχηκε, καὶ γενένηκεν ἡ σάρρα τῇ πλήθι τῶν „γεννηθέντων τῇ πάλαι πολυπαῖδα.

(3) Ἐπειδὴ Σάρρα μὲ εἶρα ρ, δέλει νὰ εἴπῃ, ἀρχηγμὴ καὶ μὲ δύο ρρ, Σάρρα, δέλει νὰ εἴπῃ ἀρχεσσα, ὡς λέγει ὁ Φίλων, ἡ ὡς λέγει ὁ Κορέσιος, δέλει νὰ εἴπῃ ἀρχηγέμου· διὰ τοῦτο αὕτη εἶναι εἰς τὸν τύπον τῆς τῇ Χρυστῇ Ἐκκλησίας, ἥτις Ἐκκλησία ἔχει δ'. ἰδιώματα κατὰ τὸν Κορέσιον· α'. ὅτι ἡ κεφαλὴ αὐτῆς ὁ Χρυστός, εἶναι ἀνωδεν, καὶ ἡ πῆσις αὐτῆς, καὶ ἐλπίς, καὶ ἀγάπη, καὶ τῶν Μυστηρίων ἡ δύναμις· β'. ὅτι εἶναι ἐλευθέρη, καὶ τῶν παδῶν κυριεύουσα δι' ἀγάπην, καὶ ὅ

καὶ διὰ φόβον, ἥτοι κατὰ τὸν τῆς ὑποδείας τρόπον· γ'. ὅτι Ἱερουσαλήμ εἶναι, ἡγοῦν ὅρασις ἡρήνης· ὅτι μητρ γόνιμος ἐγενέτω, ἐπαθὴ πολλὰς υἱοὺς ἐγέννησε, διὰ τὴν εἶναι ἀμωμος κατὰ σωδυσμόν· εἶναι γόνιμος κατὰ τὸν πόκον, εἶναι Παρθένος κατὰ τὴν σεμνότητά· καὶ Παρθένος ὄσα, ἡμεῖς ἐγέννησεν, ἐκτὶ ἐκ σπέρματος, ἀλλὰ ἐκ Πνεύματος. Διὰ τοῦτο ὁ θῆνος Ἱερώνυμος ἐλεγεν, ὅτι ἡ πάλαι ἀγονὸς Ἐκκλησία, νῦν ἐγενέτω γόνιμος, ἀφ' ὃ ὁ Κύριος ἐγεννήθη ἐκ τῆς Παρθένου· διὰ τοῦτο δὲ καὶ ὁ πρότερον, ὅταν ἔτεκε τὸν Ἰσμαὴλ, καλλόμενος Ἀβραμ, ὁ δηλοῖ Πατὴρ μετάρως, κατὰ τὸν Φίλωνα, ὕστερον ὅταν ἐμελλε νὰ λάβῃ τὴν ἐπαγγελίαν καὶ σωδύκην παρὰ Θεοῦ διὰ νὰ γεννήσῃ τὸν Ἰσαὰκ, τὸν τύπον οὐκ ἔχον Χρυστοῦ, ἐκλήθη Ἀβραάμ, ὁ δηλοῖ Πατὴρ ἐκλεκτός ἡχῆς, κατὰ τὸν αὐτὸν Φίλωνα, ἡ Πατὴρ πλήθους μεγάλου, κατὰ τὸν Κορέσιον· ἡ ὅπως ὀνομάσθη, διὰ νὰ δηλωθῇ ἡ τῆς τῇ Χρυστῇ Ἐκκλησίας πολυγονία, καὶ πολυτεκνία.

ἔχον οἱ ἔξ Ἑθνῶν πισθυσαντες Χριστιανοί, εἰς καιρὸν ὅπῃ πρὸς δέον, καὶ πρὸς διώκον οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ δὲλοι ὄντες τῷ Νόμῳ, οἱ δὲ φαινόμενοι πῶς εἶναι ἐλδύθεροι Ἑθνικοί, διώκονται; Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Ἀπόστολος, ὅτι καὶ εἰς τὸν τύπον τοῦτο τὸ ἴδιον σωζέβαινον· δι' ὅ, τι ὁ Ἰσμαὴλ, ὁ ἐκ τῆς δέλης Ἀγαρ γεννηθεὶς, ἐδίωκε τὸν ἐλδύθερον, καὶ ἐκ τῆς ἐλδύθερας Σάρρας γεννηθεὶς Ἰσαὰκ (1)· ἀλλ' ὅμως ὁ διωκόμενος Ἰσαὰκ, δὲν ἐμποδίζετο τίποτε ἀπὸ τὸν διωγμὸν τῷ Ἰσμαὴλ, εἰς τὸ νὰ ᾔται γνήσιος, καὶ ἐλδύθερος υἱὸς τῷ Ἀβραάμ, καὶ αὐθιγὸς τῷ διώκοντι Ἰσμαὴλ· ὥστε καὶ ἀπὸ αὐτοῦ, λέγει, τὸ νὰ διώκεσθε ἐσεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἀπὸ πρὸς Ἰουδαίους, δείχνεται ἡ ὁμοιότης ὅπῃ ἔχετε μὲν τὸν γνήσιον υἱὸν Ἰσαὰκ, καὶ ἡ οἰκειότης ὅπῃ ἔχετε μὲν τὸν Ἀβραάμ. Τοιοῦτοτρόπως ἐρμηνεύει τὸ ρητὸν τοῦτο τῷ Παύλῳ καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Κύριλλος.

30. „Ἀλλὰ τί λέγει ἡ Γραφή; „ἐκβαλε τὸν υἱὸν τῆς παιδίσκης·
„ὃ γὰρ μὴ κληρονομῆσα ὁ υἱὸς τῆς παιδίσκης μετὰ τῷ υἱῷ
„τῆς ἐλδύθερας“. (Γεν. κ.α. 10.) (2)

Διὰ τὸ νὰ μὴ εἰπῇ τινος, καὶ τί παρηγορίαν προσκομῇ εἰς πρὸς Χριστιανὸς ὅπῃ πῶρα διώκονται ἀπὸ πρὸς Ἑβραίους, τὸ νὰ ἐδιώκετο τότε καὶ ὁ Ἰσαὰκ ἀπὸ τὸν Ἰσμαὴλ; διὰ τοῦτο λέγει ὁ Παῦλος ἐδῶ· ἄκουσον ἐσὺ ὁ Χριστιανὸς, ὅπῃ διώκεσαι ἀπὸ πρὸς Ἰουδαίους, καὶ ἀπίστους, τί λέγει περὶ τοῦτο ἡ Γραφή, καὶ τότε θέλεις παρηγορηθῆς· δι' ὅ, τι θέλεις ἰδῆς, ὅτι ὁ Ἰσμαὴλ, αὐτὶ διὰ τὸν πρόσκαιρον διωγμὸν ὅπῃ ἔκαμνεν εἰς τὸν Ἰσαὰκ, τελείως ἐξεβλήθη καὶ ἐδιώχθη ἀπὸ τὴν πατρικῶν οἰκίαν τῷ Ἀβραάμ· καὶ δὲν ἐσάθη ἀρκετὴ μὴν ἡ τιμωρία αὐτῇ εἰς τὸν διώκτην Ἰσμαὴλ, ἀλλὰ ἀκόμη ἐπροσέθη εἰς αὐτὸν καὶ ἄλλη· δηλαδή, τὸ νὰ μὴ γένῃ κοινωνός, καὶ κληρονόμος ἑδὲ τῶν αγαθῶν ἐκείνων τῷ Ἀβραάμ, ὅπῃ ἦτον ἐπιμασμοσία τὰ δοθῆναι εἰς τὸν δέλον τῷ, ἀλλὰ νὰ γένῃ ἀπόκληρος πάντῃ· τὸ ὅποῖον τοῦτο ἦτον μεγαλιτέρα τιμωρία καὶ κόλασις εἰς τὸν Ἰσμαὴλ, ἣτις ἔλαβε τὴν ἀρχὴν καὶ αἰτίαν ἀπὸ τὴν κρίσιν καὶ ἀπόφασιν τῷ Θεῷ, καὶ ὅχι ἀπὸ τὸν διωγμὸν ὅπῃ ἔκαμνεν κατὰ τῷ Ἰσαὰκ. Ὁ γὰρ Θεὸς εἶπε πρὸς τὸν Ἀβραάμ ὅπῃ τῷ ἐκακοφάνῃ πῶς τῷ εἶπεν ἡ Σάρρα νὰ διώξῃ τὸν Ἰσμαὴλ· „μὴ σκληρὸν ἔσω ἐναντίον σου περὶ τῷ παιδί, καὶ περὶ τῆς παιδίσκης· πάντα ὅσα αὐτὸ εἰπῇ σοι Σάρρα, ἄκουε τῆς φωνῆς αὐτῆς· ὅτι ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεται ὁ σπέρμα“ (Γεν. κ.α. 12.) (3). Βλέπετε δὲ, ὡς ἀναγνώσας, πῶς ὠνόμασεν ὁ Παῦλος τὸν Ἰσμαὴλ, ὅχι υἱὸν τῷ Ἀβραάμ, ἀλλὰ υἱὸν τῆς παιδίσκης, ἀπὸ τὸ χειρότερον καὶ ἀτιμότερον μέρος, διὰ τί δὲν ἦτον ἄξιός νὰ κληρονομῇ τὸν Ἀβραάμ ὅμῃ μὲν τὸν γνήσιόν τῷ υἱὸν Ἰσαὰκ. Στοχάσασθαι λοιπὸν ὅτι ἐδείξεν ὁ Παῦλος, πῶς αὐτὸς ὁ ἴδιος Νόμος ἐδίδασκε τὴν ἐδικλῶν κατέρησιν· ἐπειδὴ ὅλα αὐτὰ ὅπῃ ἐρρέθησαν περὶ τῶν δύο υἱῶν, καὶ γυναικῶν τῷ Ἀβραάμ, ἦτον τύπος τῶν χειρομνῶν πῶρα εἰς τὴν χάριν τῷ Εὐαγγελίῳ· καὶ πάλιν ὅλα αὐτὰ ἰσορρύνται εἰς τὸν Νόμον, ἥτοι εἰς τὸ βιβλίον τῆς Γενέσεως, καὶ τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς.

31. „Ἄρα ἀδελφοί, οὐκ ἐσμεν τῆς παιδίσκης τέκνα, ἀλλὰ τῆς
„ἐλδύθερας“.

Αὐτὰ ὅλα τὰ λέγει ὁ Παῦλος, καὶ τὰ κινεῖ, διὰ τὸ νὰ δείξῃ, ὅτι αὐτὸ ὅπῃ ἔγινεν εἰς ἡμᾶς πρὸς Χριστιανὸς, πόσον πρὸς ἔξ Ἰουδαίων πισθυσαντας, ὅσον καὶ πρὸς ἐκ τῶν Ἑθνῶν, δὲν εἶναι

(1) Ἡ δεῖα Γραφή δὲν λέγει ὅτι ἐδίωκεν ὁ Ἰσμαὴλ τὸν Ἰσαὰκ, ἀλλὰ λέγει, ὅτι ἐπαίξεν· „ἰδούσα, δὲ ἡ Σάρρα τὸν υἱὸν Ἀγαρ τῆς Αἰγυπτίας... παίζοντα μετὰ Ἰσαὰκ τῷ υἱῷ αὐτῆς“. (Γεν. κ.α. 9.) καὶ ἡ παιδί αὐτῆς, μάχη ἦν, καὶ ὁ Ἰσμαὴλ ἐστυπῆ τὸν Ἰσαὰκ, καὶ ἐκαύησεν, καὶ ἐμάχησεν μὲν αὐτὸν· ἐπειδὴ ὅς ποιεῖν νόημα συνιδίξει ἡ Γραφή τὸ μετὰ χιμερίζεται τὸ παίζον· ὅπου γὰρ ἡ β'. τῶν Βασιλειῶν γραφῇ· „ἀναστήσασθαι δὴ τὰ παιδάσθαι, καὶ παίζασθαι ἐνώπιον ἡμῶν“· (β'. Βασιλ. β. 14.) ἀντὶ τῷ μαχεσθῆσαν· ὁδὸν καὶ ὁ Ἀκάκιος, καὶ ὁ Διόδωρος, καὶ ὁ Κύ-

βελλος, καὶ πρὸ πάντων ὁ μέγας Παῦλος, ἐδῶ ἐτζί ἐρμηνεύσαν τὸ παίζον τῷ Ἰσμαὴλ μετὰ τῷ Ἰσαὰκ.

(2) Τὸ ρητὸν τοῦτο ἐρμηνεύων ὁ Θεοδώριτος λέγει· „τῆς Σάρρας τὰ ῥήματα, τῆς Γραφῆς εἶπε ῥήματα, τὸν σκοπὸν δεικνύς τῆς Γραφῆς, ὅτι τὸν χάριν ἀνά γραπτῇ σαύτῃ πεποιήκεν, ἵνα καὶ μετὰ τῷ ἀληθείας ὁ τύπος διαχθῇ.“

(3) Διὰ τοῦτο εἶναι γεγραμμένον ἐν τῷ δεῖαν Γραφῇ· „ἔδωκε δὲ ὁ Ἀβραάμ πάντα τὰ ὑπόρχοντα αὐτῷ Ἰσαὰκ τῷ υἱῷ αὐτοῦ“. (Γεν. κ.α. 6.)

εἶναι καινέριον, ἀλλὰ αὐθις καὶ ἐξ ἀρχῆς ἀπὸ πολλῶν χρόνων ἐτυπῶν καὶ εἰκορίζεται· πῶς λοιπὸν, λέγει, δεῶν εἶναι ἀποπῶν, ἡμεῖς ὅπῃ ἡξιώθημεν νὰ γυμνάσωμεν ἐλδ'θεοὶ πρὸ τῶσαν χρόνων, νὰ γινώμεθα πῶρα δεῶλοι μὲ τὸ θέλημα μας (1), μὲ τὸ νὰ ὑποτασώμεθα, εἰς τὴν δουλείαν τῷ Νόμῳ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

1. „Τῇ ἐλδ'θερίᾳ ὅν, ἡ Χειρὸς ἡμᾶς ἡλδ'θέρωτε, σήκετε“.

Μήπως, λέγει, ἐσεῖς ἐλδ'θέρωσατε τὸν ἑαυτὸν σας; ὄχι· ἀλλὰ σᾶς ἡλδ'θέρωσεν ὁ Χειρὸς, ὅστις ἔδωκε τιμὴν τὸν ἑαυτὸν τε, καὶ μὲ αὐτὴν σᾶς ἐξαγόρασεν ἀπὸ τὴν δουλείαν τῷ Νόμῳ (2). Πῶς λοιπὸν ἐσεῖς οἱ Γαλάται, ὑποδελνέτετε πάλιν τὸν ἑαυτὸν σας ὑποκάτω εἰς τὴν ἐξουσίαν τῷ Νόμῳ, ἔξω ἀπὸ τὴν γνῶμιν τῷ Χειρὶ, ὅπῃ σᾶς ἡλδ'θέρωσε; Λέγωντας δὲ ὁ Παῦλος, „σήκετε“ ἔδειξε μὲ τὸν λόγον τῶν, ὅτι ἐσαλλόοντο εἰς τὴν Πίσιν.

„Καὶ μὴ πάλιν ζυγῷ δουλείας ἐνέχεσθε“.

Λέγωντας μὲν ζυγὸν ὁ Ἀπόστολος, ἐφανερώσεν τὸ βάρος τῆς τῷ Νόμῳ δουλείας· λέγωντας δὲ, πάλιν, κατηγορεῖ τὸς Γαλάτας ὡς αἰσιδήτους· ἐπειδὴ ὕστερα ἀφ' ὧν ἔμαθον μὲ τὴν δοκιμὴν πόσον βαρεῖα, καὶ φορτικὴ εἶναι ἡ δουλεία τῷ Νόμῳ, πάλιν τρέχουσι μόνοι πῶν εἰς αὐτὴν· „δις γὰρ ἐπὶ τῷ αὐτῷ λίθῳ προσκρῖναι, πῶς ἀνοήτοις ἢ παροιμία δίδωσιν“.

2. „Ἴδε ἐγὼ Παῦλος λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν περιτέμνησθε, Χειρὸς ὑμᾶς ὁδὸν ὠφελήσα“.

Λέγωντας ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, ἴδε ἐγὼ Παῦλος, βάλλει τὴν ἀξιοπιστίαν τῷ ὀνόματός τε, αὐτὴν διὰ καθε ἀλλῶν δυνατωτέραν ἀπόδειξιν· δεῶν ὠφελῆ δὲ ὁ Χειρὸς ἐκείνου ὅπῃ περιτέμνεται, διὰ τὸ περιτεμνόμενος ἀφαιρεῖ τὴν χάριν τῷ Χειρὶ, καὶ προστρέχει μετ' εἰς τὸν Νόμον ὡς δεργέτιν αὐτῷ, ἀπιστεῖ δὲ εἰς τὸν Χειρὸν, καὶ δεῶν πισδῶει βεβαίως ὅτι ὁ Χειρὸς τὸν δεργέτην· ὁποῖος δὲ ἀπιστεῖ, τίποτε δεῶν ὠφελεῖται, οὐδὲ κερδαίνει ἀπὸ τὸν ὑπ' αὐτῷ ἀπιστῶμενον.

3. „Μαρτύρομαι δὲ πάλιν παντὶ ἀνθρώπῳ περιτεμνομένῳ, ὅτι ὄφρα, λέτις ἐσὶν ὅλον τὸν Νόμον πληρῶσαι“.

Διὰ νὰ μὴ νομίσεν οἱ Γαλάται, ὅτι τοῦτα λέγει ὁ Παῦλος μὲ ἔχθραν πρὸς αὐτοὺς, διὰ τὰ τοῦ λέγει· ὅτι μὴ νομίσετε πῶς λέγω τὸ ἐξῆς ρηθισόμενον· εἰς ἐσᾶς μόνους, ἀλλὰ καὶ εἰς καθε ἀλλὸν ἀνθρώπον ὅπῃ περιτέμνεται, διαμαρτύρομαι, καὶ βεβαιῶν, ὅτι μεγάλον βάρος ἐπιφορτίζετε εἰς τὸν ἑαυτὸν σας· ἐπειδὴ τὰ διατάγματα τῷ Νόμῳ εἶναι ἀλληλοῦδεται, καὶ κρατῶνται εἰς ἀπὸ τὸ ἄλλο, ὡσαύτ' ἀλυσίδα. Ὅθεν, ὅταν ἐσεῖς δεχθῆτε εἰς τὸν ἑαυτὸν σας εἰς ἀπὸ διατάγμα, καὶ ἔθος τῷ Νόμῳ, καὶ ὑποτάξετε τὸν ἑαυτὸν σας εἰς τὸν ζυγὸν τε, νὰ ἡξώρετε, ὅτι ὑποτάξετε τὸν ἑαυτὸν σας καὶ εἰς ὅλῳ τὴν δεσποτείαν καὶ ἐξουσίαν τῷ Νόμῳ· διὰ τὸ ἡ περιπνῆ, ζητεῖ νὰ γοῖν διὰ τὸν περιτεμνόμενον καὶ θυσία· ζητεῖ καὶ παρατήρησιν ἡμέρας, ἥτοι νὰ ᾖ ἡ ὁγδοὴ ἡμέρα ἀπὸ τῆς γεννήσεως τῷ παιδί· ἡ δὲ θυσία πάλιν αὐ-

τη,

(1) Ὁ δὲ Οἰκουμενίος ἐρμηνεύων τὸ ρητὸν τοῦτο λέγει· „ἐκ ἐσμεν τῆς παιδείκης σέκνα, ἐπὶ μήτε ἡμῶν τύπος ἡ Ἀγαρ, ἀλλὰ πῶν Ἰουδαίων· ἡμῶν γὰρ ἡ Σάρρα τύπος“.

(2) Μὲ πόσα συνίσταται ἡ κατὰ Χειρὸν πνευματικὴ ἐλευθερία ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ· „οὐ δὲ, τὸ Πνεῦμα Κυρίου ἐκὼ ἐλευθερία“· (β. Κορ. γ'.

17.) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριος· „ἐλδ'θερίαν τὴν ἐξῶ τῷ Νόμῳ πολιτείαν καλεῖ, ζυγὸν δὲ δουλείας, τὴν κατὰ νόμον ζωὴν· ἐπὶ γὰρ καὶ ὁ θῆος Πέτρος ἐν ταῖς Πράξεσιν ἐφη· „τί παραξίτε τὸν Θεὸν ἐπιθῆναι ζυγὸν ἐπὶ τὸν τράχηλον πῶν μεθιστῶν, ἐν, οὕτε οἱ Πατέρες ἡμῶν, οὕτε ἡμεῖς ἰχθύσαμεν βατῶσαι“· (Πράξ. ιε. 10.)

π, ζητᾷ καὶ τόπον ἀρμόδιον, καὶ τρόπον, καὶ καθαρισμὸς, καὶ πλυσίματα, καὶ ἱερεῖς, διὰ τὴν ὁποίαν εἶναι ἀκάθαρτος, καὶ ἀνέρος δὲν ἔμπορεῖ νὰ κάμῃ θυσίαν· οἱ καθαρισμοὶ δὲ πάλιν ζητῶν ἄλλας παρατηρήσεις. Βλέπεις πῶς ὁποῖος μίαν φοράν ἀποσαπίσῃ ἀπὸ τὸν Χεῖσόν, ὅχι μόνον τίποτε δὲν ὠφελεῖται ἀπὸ τὸν Χεῖσόν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τέτοις εἰς μὲν βαρὺ ὑποτάσσει τὸν ἑαυτὸν τῷ (1); δι' ὅ,τι, αὐτὸς ὁ Νόμος ἦναι κύριος, καὶ αὐθεντίας, ὡς νομολάτρα Χεῖσιανέ, λοιπὸν φύλαξον ὅλον τὸν Νόμον· εἰδὲ ὁ Νόμος δὲν εἶναι αὐθεντίας, λοιπὸν μηδὲ μέρος τοῦ Νόμου καταδέξαι νὰ φυλάξῃς.

4. „Κατηργήθητε ἀπὸ τοῦ Χειροῦ, οἱ τινες ἐν Νόμῳ δικαιώσθε· τῆς
„χάριτος ὀξυπέσατε“.

Ητοι ἐδεμίαν κοινωνίαν ἔχετε με τὸν Χριστὸν, ἐσεῖς οἱ Γαλάται, ὅτ' νομίζετε πῶς δικαιόνησθε εἰς τὸν Νόμον· ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Εὐαγγελίου ἔξεπέσετε, ἵτις ἀληθῶς σὰς δικαιῶσι. Μεγάλος λοιπὸν εἶναι ὁ παραβοτζακισμὸς, καὶ ἡ ἀπώλεια αὕτη ὅπου ἐπάθετε, ἐπειδὴ, ὅχι μόνον τὸν Νόμον δὲ φυλάττετε, ἀλλὰ καὶ τὴν χάριν ἀπεβάλετε, καὶ ἐχάσατε.

5. „Ἡμεῖς γὰρ Πνδύματι ἐκ Πίσεως ἐλπίδα δικαιοσύνης ἀπεκδε-
„χόμεθα“.

Ημεῖς, λέγει, οἱ πιστοὶ Χριστιανοὶ, ἐλπίζομεν νὰ δικαιωθῶμεν, ὅχι μὲ τὸν Νόμον τῆ Μωϋσέως, ἀλλὰ μὲ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· πῶς δὲ, καὶ μὲ ποῖον τρόπον ἐλπίζομεν νὰ δικαιωθῶμεν; ἀπὸ τὴν Πίσιν· δι' ὃ, τι ἄρεται ἁρῶτον νὰ θεωρηγῇται ἡ Πίσις τῶ πισθόν-
τες, ἢ ἑξῆς, νὰ λαμβανῇ ὁ πισθὼν τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ μὲ τὴν ἐπιφοίτη-
σιν τῶ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ νὰ δικαιόνηται μὲ τὸ Βάπτισμα (2).

6. „Ἐν γὰρ Χειρῶ Ἰησοῦ, ὅτε περιτομή τι ἰχύα, οὔτε ἀκροβυστία,
 „ἀλλὰ Πίσις δι' ἀγάπης ἐνεργασμένη (3).

Διὰ τί ἀνωτέρω μὲν εἶπεν ὁ Παῦλος, ὅτι βλαπτεται ἡ περικοπὴ ἐπειδὴ, χωρίζεται ἀπὸ τὴν Πίσιν τῷ Χρυσῷ, νῶρα δὲ λέγει πῶς αὐτὴ εἶναι ἀδιάφορος; εἰς τὸ το ἀποκεννόμεθα, ὅτι ἀνωτέρω μὲν εἶπε διὰ τὴν περικοπὴν, ὅπῃ λάβῃ τινὰς μετὰ τὸ Βάπτισμα, καὶ διὰ τὸ εἶπε

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρατος οὕτως ἀναπτύσσει τὸ ῥητὸν·
 „Καὶ μάλιστα ἐκώσκει· ἐπαράτει γὰρ ὁ Νόμος ποῖς μὴ
 „πάντα πληροῦσι καὶ διηγορούμενα· ἄλλως τε ὁ γνῶμη
 „τῶν ἐλδοθεῶν κατελιπὼν, καὶ δουλεύειν ἐλομενος,
 „πάντι ὑπόκειται τοῖς τοῦ Δεσποτοῦ προστάγμασιν·
 Ὁ δὲ Μέγας Βασιλεὺς αὐτὸ πρὸ ῥητὸς προτιθέμενος λέ-
 γει· „σαφῶς ἐν σαίνεσθαι, ὅτι πᾶς ὁ βαπτισθῆς, ἐ-
 „ν τῇ Εὐαγγελίῳ Βάπτισμα καθὼς γέγραπται, ἐ-
 „πίσης ὀφείλεις εἶσι, κατὰ πούτε ἡμῶν ἀποθανόντος,
 „καὶ ἐγερθέντος, λόγον τῷ πληρώσει τῷ γεγραμμένον
 „ὅτι αὐτῷ πᾶσι Ἀποστόλοις, ἡ γὰρ ἀγάπη τῷ Χρῆστῃ συν-
 „έχα ἡμεῖς καὶ καὶ ἐξῆς· εἰ γὰρ ὁ περιτμυθῆς μέρος τι
 „τῷ σώματι τὴν κατὰ Μωσὴν περιτομῇ, ὀφείλεις
 „εἶναι ὅλον τὸν Νόμον ποιῆσαι, πόσω μᾶλλον ὁ περιτμυ-
 „θῆς τῷ κατὰ Χριστὸν περιτομῇ, ἐν τῇ ἀπεκδύσει
 „ὅλου τοῦ σώματος πᾶν ἀμαρτύνῃ τῆς σαρκός, καθὼς
 „ἔ, γέγραπται, ὀφείλεις εἶσι πληρώσει πρὸς ὑπὸ τῷ Ἀ-
 „ποστόλῳ ἡρώμενος, ἐμοὶ ὁ κόσμος ἐσαύρωται, καὶ γὰρ
 „ἐν τῇ λόσῳ·“ (Λόγ. β. περὶ Βαπτίσμ. ἐρωτῶσ. α.)

(2) Ὁ δὲ Κορέσιος λέγει, ὅτι ἐλπίς δικαιοσύνης, κατὰ τινες μὲν εἶναι, ἢ αἰδώς δόξα, κατὰ τινες δὲ, ἢ ἐλπιζομένη δικαιοσύνη.

(3) Ὁ δὲ Κορέτσιος λέγει, ὅτι ἡ Πίσις ἐνεργῇ διὰ τῆς ἀγάπης, ὥς ὡς ποιητικὴ αἰτία δι' ὄργανον, ἀλλ' ὡς διαδοεῖς διὰ τῆς ἰδῆς ἐνεργῇ πρὸς τὸ διατιθεῖσθαι ὡς καὶ ἡ θερμότης διὰ τοῦ εἶδους τοῦ πυρὸς, λέγεται ἐνεργῇ τὸ ἐξελθεῖν πάλιν καὶ πάλιν, καὶ πάλιν εἰς τὸ πῦρ μεταβολῶν· ὡσαύτως ἡ Πίσις διὰ τῆς ἀγάπης ἐνεργῇ, πᾶσι θεαρέτους πράξεις πράσσουσα, καὶ πᾶσι ἐνεργήσας τῆς ἀγάπης πρὸς Θεοῦ, καὶ τοῦ πλησίον, καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν ἐπιποιήσασα· καὶ γὰρ ἡ ἀγάπη ἐκ εἶναι ἰδὸς ἐσιώδους, ἀλλ' ἐπιτωίδους, ὥς τῇ τε πίστι, καὶ πᾶσι τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις, ζωῇ, καὶ ῥῶσιν, καὶ μισθὸν παρέχει, κατὰ τὴν πρὸς τὸ ὑσάσθαι τέλος ἀναγωγὴν· ὅπου γὰρ ἀγάπη, ἐκ καὶ ἀρετῶν παρέσι, καὶ ἐλπίς μισθῷ.

Σημειώσαι ὅτι πρῶτον εἶδη Πίστεως εὐρίσκονται εἰς τὴν Γραφήν. Καὶ πρώτη μὲν Πίστις ἦναι ἡ δικαιοῦσα πᾶν ἄνθρωπον, περὶ ἧς ἔπειν ὁ Παῦλος πρότερον εἰς τὴν παρῶσαν Ἐπιστολὴν. „Καὶ ἡμᾶς εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν ἐπιστάμεθα, ἵνα δικαιωθῶμεν ἐκ πίστεως Χριστοῦ.“ (Γαλ. β'. 16.) Δεύτερα ἦναι ἡ καλουμένη ἰσορροκία, μετὰ τὴν ὁποίαν πισθῶμεν ὁ ἄνθρωπος, εἰς πᾶν Χριστὸν, καὶ εἰς πᾶν παρεχόμενον ἐν ταῖς Γραφαῖς ὅτι ἦναι πληροῦν, διὰ τὴν δόξαν οὕτως πᾶν ἀνθρώπων, ἢ διὰ φόβον πᾶς ζῶντος, δυνάμεως.

ἔπε πῶς αὐτὴ βλάπτει· ἐδῶ δὲ λέγει διὰ τὴν περιτομὴν ὅτῃ ἔχει τινὰς ἀπὸ τῆς νὰ πί-
 εύσῃ, καὶ νὰ βαπτισθῇ, καὶ διὰ τὸ τοῦ λέγει πῶς αὐτὴ εἶναι ἀδιάφορος, καὶ καμμίαν δὲ ἔχει
 διῶκαμιν· ὥσαυτὰ νὰ ἔλεγον, ὅτι ἐκεῖνοι ὅτῃ ἐπίσδυσαν εἰς τὴν νέαν Διαθήκην, καὶ χάριν καὶ
 Εὐαγγελίῳ, ἔπε αὐτὴ εἶναι περιποιημένοι ὡφελῶνται τίποτε ἀπὸ τὴν ἑσπερίαν περιτομὴν τῆς,
 ἔπε αὐτὴ εἶναι ἀκρόβυτοι, καὶ ἀπερίτμητοι, βλάπτονται· ἐπειδὴ ἡ Πίσις εἶναι ὅτῃ κάμνει
 πὸ πᾶν (1) ὅχι ὁμῶς ἡ ψιλὴ Πίσις καὶ ἀνέργητος, ἀλλὰ ἡ Πίσις ἡ δι' ἀγάπης ἐνεργου-
 μένη, ἥτοι ἐκείνη ὅτῃ χρεώσῃ πάντες νὰ ἦναι ζωντανή, καὶ ἐνεργητικὴ, διὰ μέσῃ τῆς εἰς
 Χριστὸν ἀγάπης, καὶ τῆς ἐργασίας τῶν ἐπιτολῶν. Μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα αἰνιγματωδῶς ὁ Α-
 πόστολος φανερώνει τὴν Γαλιλάαν, πῶς ἐπίσδυσαν μετὰ εἰς τὸν Χριστὸν, δὲ ἐρριζώθησαν
 ὁμῶς καὶ εἰς τὴν ἀγάπην τῆς Χρυσῆς· καὶ διὰ τὸ τοῦ, μετὰ τὸ νὰ μὴ εἶναι ἐρριζώμενοι εἰς τὴν
 ἀγάπην τῆς Χρυσῆς, ἀφῆκαν τὸν Χριστὸν, καὶ ἐπορεύσαν θεληματικῶς εἰς τὸν Νόμον· ἡ λέ-
 γωντας, ὅτι ἡ Πίσις ἰσχύει, ἡ δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη, μετὰ τὸν λόγον αὐτὸν διορθοῦν τὴν
 ἀπὸ τὸν πλησίον ἀγάπην τῶν Γαλιλαίων. Καὶ ἀπὸς τέτοις δείχνει, ὅτι ἐκεῖνοι οἱ ψευδαπό-
 στολοι, ὅτῃ ἐπλάσαν τὴν Γαλιλάαν, αὐτὴν εἶχον ἀληθινῶς ἀγάπην πρὸς αὐτοὺς, δὲ ἡθελεν
 πολέμῃ νὰ κάμνῃ ταῦτα, καὶ νὰ τὴν πλανῇ ἀπὸ τὴν Πίσιν τῆς Χρυσῆς. Μάρτυρε λοιπὸν
 ἐστὶν, ὡς ἀναγνώσας, ὅτι ἡ Πίσις ἐνεργεῖται μετὰ μετὰ τὸ μέσον τῆς ἀγάπης, ἥτοι δείχεται
 ζωντανή· ὅταν δὲ ἡ Πίσις δὲ ἔχῃ τὴν ἀγάπην, εἶναι νεκρά, καὶ ἀνέργητος. Ὁμοίον δὲ
 τὸ εἶναι μετὰ ἐκεῖνο ὅτῃ εἶπεν ὁ Ἀδελφός Θεὸς Ἰάκωβος, ὅτι „ἡ Πίσις χωρὶς ἔργων, νε-
 „κρά“. (Ἰάκ. β'. 17) Ὁρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τῆς „διὰ Πίσεως περιπατῶμεν“ (β'.
 Κορ. ε'. 7.) ἵνα μάθῃς ποία εἶναι Πίσις ψιλὴ καὶ ὅς ἀκοῆς, καὶ ποία ἡ θεωρητικὴ, ἥτις
 καὶ ἐκτενέστερος λέγεται.

7. „Ἐτρέχετε καλῶς· τίς ὑμᾶς ἐνέκοψε τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι“!

Δὲ λέγει ταῦτα ὁ Ἀπόστολος ἐρωτηματικῶς, ἥγαν δὲ ἐρωτᾷ τὴν Γαλιλάαν διὰ τὴν μά-
 ρτυρίαν, ἀλλὰ τὴν λέγει ἐρωτηματικῶς καὶ ἀπορητικῶς· ἐσθίς, λέγει, ἐφθάτετε εἰς τὴν τελειότη-
 τα, καὶ τώρα τί μεταβολὴ εἶναι αὐτῇ ὅτῃ εἰς ἐσθίς ἔγινε! ποῖος πλάνος τόσο ἐδωκῆθη μετὰ
 τὰ λόγια ταῦτα, ὥστε νὰ σᾶς ἐμποδίσῃ νὰ μὴ πείθεσθε εἰς τὴν ἀλήθειαν τῆς Εὐαγγελίου,
 ἀλλὰ εἰς τὴν σκιά τῆς Νόμου (2)!

8. „Ἡ πειρασμὸν, ἃ ἐκ τῆς καλῆς ὑμᾶς“.

Ταῦτα, τὸ νὰ πείθεσθε ἐσθίς οἱ Γαλιλαῖοι εἰς ἐκεῖνους τὴν ψευδαποστόλους ὅτῃ σᾶς ἀπα-
 τῶν, δὲ εἶναι ἀπὸ τὸν Χριστὸν· ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς δὲ σᾶς ἐκάλεσε διὰ τὴν νὰ πείθεσθε εἰς
 ἐκεῖνους ὅτῃ σᾶς συμβεβλήεν νὰ ἐκταίξετε (3).

9. „Μι-

ἀμολογῶ τὴν Πίσιν αὐτῶν· ποιοῦσι ἦσαν ἐκείνοι οἱ ἀρ-
 χοντες, οἱ τινες ἀγκαλὰ καὶ ἐπίσδυσαν εἰς τὸν Χριστὸν,
 ἀλλὰ διὰ τῆς Φαρισαίου, καὶ ἀμολογῶν, ἵνα μὴ ἀποσυ-
 κέτωσι γένεσθαι· „ἡγάπησαν γὰρ τὴν δόξαν τῶν ἀν-
 „θρώπων μάλλον ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ“. (Ἰω. ιβ'.
 42.) Τρίτη Πίσις εἶναι ἡ καλουμένη πρόσκαιρος, τὴν
 ὅποιαν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ὀνομάζει Πίσιν τῶν και-
 ρῶν. Τοιαύτη εἶναι ἡ Πίσις ἐκείνη ὅτῃ μετὰ χαρᾶς μὲν
 δέχονται τὸν λόγον εἰς τὴν ἀρχὴν, ὑστερον δὲ ὅταν
 ἀκολουθήσῃ πειρασμός, παρατρεῖται τὴν Πίσιν, ὡς εἶπεν
 ὁ Κύριος· „ἔσθι ρίζαν ἣν ἔχουσιν, οἱ πρὸς καιρὸν τι-
 „σθῶσι, καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ ἀφίστανται“. (Λουκ.
 ιι'. 13.) Τετάρτη Πίσις εἶναι ἡ τῶν σημείων καλου-
 μένη, μετὰ τὴν ὁποίαν πιστεύει ὁ ἄνθρωπος ὅτι ὁ Θεὸς
 ὁμοῦτα ποιῶσι σημεῖα καὶ θαύματα ἢ ἀμείσως, ἢ διὰ
 αἵματος τινος φιλοθέου, ἢ καὶ διὰ μέσῃ αὐτοῦ τῆς ἰδίου ὅτῃ
 πιστεύει. Τοιαύτη ἦσαν ἡ Πίσις τῶν ἐκκλησιαστικῶν, (Ματθ.
 ιι'. 8.) καὶ ἡ τῶν προσεγγιζάντων τὸν παραλυτικόν εἰς
 τὸν Χριστὸν. (Αὐθ. β'. 2.) Πέμπτη δὲ ἡ τῆς

ταῖα εἶναι ἡ διὰ τῆς ἐργασίας τῶν ἐπιτολῶν, καὶ μάλιστα
 διὰ τῆς ἀγάπης ἐνεργουμένη. Αὕτη λέγεται Πίσις ζῶ-
 σα καὶ σώζουσα, καὶ ἀνωτέρα ὅλων τῶν ἄλλων, καθ' ὅτι
 πᾶσαι μετὰ αἱ ἄλλαι δυνάμεις νὰ ἐκπέσῃ, καὶ νὰ κο-
 λασθῶν οἱ πάντες ἔχοντες, αὐτὴ δὲ μόνη νὰ ἐκπέσῃ
 δὲ δύναται, ὡς καὶ ἀγάπη ἡνωμένη τῇ μὴ ἐκπιπτέσῃ.

(1) Καὶ ὁ Θεοδώριος λέγει· „ἔρασις ἐστὶν Νόμος·
 „φύλαττε τὸ Νόμον καὶ ἀναγκαῖα· κατὰ τὴν τὴν περὶ
 „τὸν τέλος ἀγάπην· διὰ γὰρ ταύτης ἀπὸς ὁ Νόμος
 „πληροῦται· πειρασμῶν δὲ καὶ ἀκρόβυστος διαφορὰν αἰ-
 „νεῖται ἡ Πίσις· οὐδὲ γὰρ ἐν ποῖς ἐρασιότητις καὶ ληθ-
 „κόν, ἢ τὸ μέλαν, ἀλλὰ τὴν πολυμερὴ ἐμπειρίαν ἐτι-
 „μητοῦσιν οἱ ἐρατικοί“.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριος εἰς τὴν φησὶν· „ἐκείνη τὴν
 „δρῶν, καὶ δρῶν τὴν δρῶν τὴν ταύτην“.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριος· „ἵδου Θεὸς καλῶν, καὶ
 „δὲ πείθεσθαι, τῶν ἀγαθῶν“· Ὁρα καὶ εἰς τὸ „εἰ γὰρ
 „πάντων ἡ Πίσις“. (β'. Θεσσαλ. γ'. 2.)

9. „Μικρά ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ“.

Διὰ τὰ μὲν εἶπεν οἱ Γαλάται, τί πόσον μᾶς κατηγορεῖς ὡς μακάριε Παῦλε; μίαν ἐμπλήρω τῶ Νόμου ἐφυλάξαμεν, πὴν περιτομὴν δηλαδὴ, καὶ πόσον μεγαλιεύεις τὸ σφάλμαμας; διὰ τὸ τοῦτο ἀποκρίνεται ὁ Ἀπόστολος, ὅτι αὐτὸ ὅπως φαίνεται εἰς ἐσᾶς μικρὸν, καὶ ὀλίγον σφάλμα, βλάπτει εἰς τὰ καίρια, καὶ μεγάλα· ἐπεὶ δὴ, καθὼς τὸ προζύμι, μεταβάλλει εἰς τὸν ἑαυτὸν τὸ ὅλον τὸ ἄλφρον, καὶ τὴν ζύμην, καὶ μὲν ὅπως εἶναι μικρὸν, καὶ ὀλίγον· ποικιλοτρόπως καὶ ἡ περιτομή, ἀγκαλὰ καὶ ἦναι μία ἐντολή τῶ Νόμου, ὅμως σᾶς μεταβάλλει ὅλος εἰς τὸν ἰσδαῖσμόν (1). Τὸ τοῦτο ἰδίον ῥητὸν εἶπον ὁ Παῦλος καὶ ἄλλαχῆ· „μικρά ζύμη, ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ“· (ἀ. Κορ. ε. 6.)

10. „Ἐγὼ πέποιθα εἰς ὑμᾶς ἐν Κυρίῳ, ὅτι οὐδὲν ἄλλο φρονήσετε“.

Θαρρῶ, λέγει, εἰς ἐσᾶς ὡς Γαλάται, ἐπεὶ δὴ καὶ ἡξάρω ποῖας μαθητὰς ἔχω, καὶ ἐπεὶ δὴ γνωρίζω πῶς εἰσθε ἀκολοδιόρθωτοι· θαρρῶ λοιπὸν εἰς ἐσᾶς, πῶς ἄλλο δὲν θέλετε φρονήσετε, ἢ ἡμεῖς θαρρῶ πῶς διώσθε νὰ διορθωθῆτε πάλιν· θαρρῶ δὲ καὶ εἰς τὴν βοήθειαν καὶ δυνάμιν τῶ Κυρίου, ὅς τις δὲν θέλει νὰ ἀπαλεσθῇ ἐδὲ ὁ παραμικρὸς ἄσθρωνος, ὅτι νὰ σᾶς βοηθήσῃ εἰς τὸ νὰ διορθωθῆτε. Μετὰ τὰ λόγια δὲ ταῦτα παρακινεῖ τὰς Γαλάτας νὰ κάμνουν καὶ αὐτοὶ τὸ ἐδικόν τας ἔργον καὶ κατὰ δύναμιν, ἡμεῖς νὰ ἐλπίζωμεν εἰς τὸν Κύριον· ἐπεὶ δὴ κατὰ ἄλλον τρόπον δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτύχετε, λέγει, πὴν παρὰ τῶ Θεοῦ βοήθειαν, αἰσίως καὶ ἐσεῖς δὲν εἰσφέρετε τὸ ἐδικόν σας μέρος, καὶ δὲν κάμετε τὸ κατὰ δυνάμιν (2).

„Ὁ δὲ παράσσω ὑμᾶς, βασιάσα τὸ κέριμα, ὅς τις αὐτῷ ᾗ“.

Εσεῖς, λέγει, θέλετε διορθωθῆτε· πλὴν ἐκεῖνοι ὅπως σᾶς ἐπλάνησαν, δὲν ἔχον νὰ ἐλθῶσθε ἀπὸ τὴν κόλασιν καὶ τιμωρίαν, διὰ τὴν ἐδικνύσας διόρθωσιν· ἀλλὰ θέλουν τιμωρηθῆν, καὶ μεγάλοι τινες φαίνονται πῶς νὰ ἦναι καὶ ἀξιοπίστοι· τὸ γὰρ δηλοῖ τὸ „ὅς τις αὐτῷ ᾗ“· λέγει δὲ τὸ τοῦτο ὁ Παῦλος, ἵνα μὴ καὶ ἄλλοι τινες πλανῶσι, ἐπιφορτισθῶν πάλιν τὰς Γαλάτας καὶ τὰς πλανῶν (3).

11. „Ἐγὼ δὲ, ἀδελφοί, εἰ περιτομὴν ἔτι κηρύσσω, τί ἔτι διώκομαι“;

Επεὶ δὴ ἐκατηγορεῖν τὸν Παῦλον οἱ Ἰουδαῖοι ἐκεῖνοι καὶ ἔλεγον, ὅτι εἶναι ὑποκριτής, καὶ εἰς ἄλλα μὲν μέρη, κηρύττει νὰ περιτέμνωνται, εἰς ἄλλα δὲ, δὲν κηρύττει τὸ τοῦτο, διὰ τὸ

το

(1) Ὁ δὲ Κορίνθιος λέγει ὅτι κατὰ τινὰς προζύμι εἶναι ἡ ψευδής καὶ ὑποκριτικὴ τῶν Ἰουδαίων διδασκαλία, καθὼς καὶ ὁ Κύριος παντὶ ὡς ὡνόμασεν ἡμῶν· „πρῶτον προσέχετε ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων, ἥτις εἰσὶν ὑπόκρισις.“ (Λυκ. 1 β. 1.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ἐκ εἰπὸν ὡς φρονήστε, ἀλλὰ ὡς φρονήσετε· ποῖς γὰρ ἡδὴ γεγεννημένοι εἰσὶν, τιμωρῶνται, εὐχεταὶ δὲ ἰδὼν τὴν ἐπὶ τὸ κρεῖττον μετὰ παβολὴν“.

(3) Γλαφυρά δὲ εἶναι καὶ ἡ ἐρμηνεία ὅπου κάμνει ὁ θεὸς Χρυσόστομος εἰς τὸ ῥητὸν τῶ τοῦτο ὅτι τοῦτο τὸ ἴδιον μεταχειρίζονται καὶ οἱ πατέρες εἰς τὰς ὑοῦς των· καὶ ὁ παππὶς πινος παππὶς συμβαλεῖ τὸν γόνυν, ὅστις διεφθάρη, καὶ ἔκαμε πολλὰ κακά, καὶ καὶ ὁ παππὶς ἐκάνει ἡξάρη τὸν γόνυν, ὅτι ἀπὸ τὴν κακὴν τὴν γυνῆν ἐγένετο κακός, ὅμως ῥίπτει εἰς ἄλλον τὸ σφάλμα, καὶ λέγει εἰς αὐτὸν· „οἶδα ὅτι εἰς σὺν γέγονε τὸ ἀμάρτημα“· ἐπεὶ οὖν σε „διεφθέραι καὶ ἠπάτησαν“· ἐκάνειν εἰς σὺν τὸ πλῆμα, μελῆμα“· διὰ τί ὁ γὸς ἀκύνωνται πάντες πρὸς λόγια τῶ

πατρός τω, θέλει ἡμπορέσαι νὰ σοχασθῇ τὴν κακίαν τω, καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ πάλιν εἰς τὴν ἀρετὴν, ἐντρεπόμενος καὶ φανῇ ἀνέξιος πρὸς ἐδικὴν τὴν δόξην καὶ ὑπολήψας· τὸ τοῦτο ἴδιον κάμνει καὶ ὁ Ἀπόστολος γράφωντας εἰς αὐτὰς Γαλάτας· καὶ ὕστερα ἀπὸ τὰ πολλὰ λόγια, καὶ πρὸς μυρίας κατηγορίας ὅπως ἔπε κατ' αὐτῶν, κοντά εἰς τὸ τέλος τῆς Ἐπιστολῆς, δέλωντας νὰ σιναῖξ ἀπὸ λόγων τῶν κατηγοριῶν, ἵνα ὀλίγοι ἀναπαυδέντες ἀπὸ τῶν κατηγοριῶν, δυναθῶσι νὰ ἀπολογηθῶσι, ἔτσι πρὸς λέγει· „ἐγὼ πέποιθα εἰς ὑμᾶς ὅτι οὐδὲν ἄλλο φρονήσετε· ὁ δὲ παράσσω ὑμᾶς βασιάσα τὸ κέριμα, ὅς τις αὐτῷ ᾗ“· ὅπου καὶ Δαβὶδ ἐποίησε· διὰ τί τὸ νὰ λέγῃ πρὸς τὸν Σαούλ· „ἵνα, τί ἀκούει σὺν λόγων τῶ λαοῦ, λεγόντων· ἰδοὺ Δαβὶδ ζητῇ τὴν ψυχὴν σου;“ (ἀ. Βασιλ. κδ. 10.) ἐδήξεν ἑτέρως εἶναι· πρὸς παρεξήνουντας, ἑτέρως πρὸς διὰφθέρωντας· παντὶ σρόψ σπου· „δάξων ἀπολογίαν αὐτῷ παραχρὴν τῶν ἐγκλημάτων“· (Σελ. 443. Τόμ. β. τῆς Ὀκτατεύχ.)

πο λέγει ἐδῶ, πῶς ἐσείς εἴσατε μάρτυρες, ὅτι ἐγὼ διώκομαι ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων· καὶ λοιπὸν
ἐὰν ἐγὼ κηρύττω περὶ τοῦ κυρίου, διὰ τί ἄλλο ἤθελαν με διώκεν οἱ Ἰουδαῖοι; φανερόν γάρ εἵ-
ναι, ὅτι διὰ τὸ καταλύω τὰ πάτρια ἐξῆλθον τῷ Νόμῳ αὐτῶν, διὰ τὸ τοῦ κυρίου με διώκεσιν. Εἰ δὲ καὶ
κηρύττω τὴν περὶ τοῦ κυρίου, ἐγὼ βέβαια με αὐτὴν συνιστῶ καὶ βεβαιῶν τὰ πάτρια καὶ νόμιμα
ἐξῆλθον τῶν Ἑβραίων· ὅθεν διὰ τί πλέον νὰ διώκεν ἐμένα, ὅπως συνιστῶ τὰ τῷ Νόμῳ πον;
Ἀλλὰ τί λέγουσιν μερικοὶ; καὶ πῶς ὁ Παῦλος ἐπετίμε τὸν Τιμόθεον; ναι, ἀποκερυνόμεθα,
ἐπετίμε τὸν Τιμόθεον ὁ Παῦλος, ἀλλὰ κατ' οἰκονομίαν, καὶ συγκατάβασιν· καὶ μίαν φο-
ρὰν ἐπετίμενον, εἰς πάντοτε, εἰς ἐκέρυττον εἰς τὴν ἄλλαν νὰ περιτέμνωνται· ἄλλο δὲ εἶ-
ναι τὸ νὰ περιτέμνηται μίαν φορὰν, καὶ ἄλλο εἶναι τὸ νὰ κηρύττῃ νὰ περιτέμνωνται παντο-
τίνᾳ. Διὰ τὸ καὶ ὁ Ἀπόστολος δεῦν εἶπεν, ὅτι, αἰσῶς καὶ ἕκαμα περὶ τοῦ κυρίου, ἀλλὰ αἰσῶς
κηρύττω περὶ τοῦ κυρίου· δι' ὅ,τι ἐκεῖνος ὅπως κηρύττει περὶ τοῦ κυρίου, δογματίζει πῶς πρέπει νὰ
γίνεται πάντοτε ἡ περιτομή, ὡς ἀπλῶς καλὸν πράγμα· ἐκεῖνος δὲ ὅπου κατ' οἰκονομίαν
περιτέμνηται, δεῦν κάμνει τὸ καλόν, ὡς ἀπλῶς καλόν, ἀλλὰ ὡς χρειῶδες, κατὰ καιρὸν, καὶ
κατὰ περίστασιν (ε).

„Αρα κατήργηται τὸ σκάνδαλον τῷ Σπαιρῷ“.

Ανίσως, λέγει, ἐγὼ κηρύττω ἵνα περὶτεύωνται οἱ Χεῖσαιοι, λοιπὸν ἔπαυσε τὸ σκανδαλον, τὸ ὁποῖον σκανδαλίζονται οἱ Ἑβραῖοι διὰ τὸν Σταυρὸν τοῦ Χεῖσ᾽· ἐπεὶ αὐτοὶ διὰ ἄλλο δυνάμιτι σκανδαλίζονται, παρέξ διὰ τὴν κηρύττωσιν τὸν Σταυρὸν, καὶ διὰ ταῦτα τὸ κήρυγμα μας δυνάμιτι δέχονται, διὰ τὴν ἀπὸ αὐτοῦ καταλύεται ἡ πειρασμὴ καὶ ὁ Νόμος· ἄρα, ἐὰν ἡ πειρασμὴ κηρύττεται ἀπὸ ἐμῶν, ἔπαυσε ἡ μάχη, καὶ ὁ πόλεμος ὅπως ἔχον οἱ Ἑβραῖοι μετὰ τοῦ Σταυροῦ, καὶ κατηργήθη τὸ σκανδαλον, τὸ ὁποῖον σκανδαλίζονται διὰ τὸν Σταυρὸν.

12. „Οφελον ἔ ἀποκόψονται οἱ ἀνάσταθόντες ὑμᾶς“.

Εκείνος μὲν τὰς Γαλάτας, ὅπῃ ἐπλανήθησαν καὶ ἐπεριτέμνοντο, ὠνόμασεν αὐοήτας εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ Ἀπόστολος, καὶ ἐπίπληξεν αὐτοὺς, ὅχι περιεσώτησαν ἀπὸ τὰ αὐοήτα παιδιὰ· ἐκείνος δὲ, ὅπῃ ἐπλανήσαν αὐτοὺς, καταπαταί ἐδῶ, ἐπειδὴ καὶ ἐνόσουν αἰνᾶτα, καὶ ἐμμενον ἀδιόρθωτοι. Ποῖα δὲ εἶναι ἡ καταπάρα ὅπῃ λέγει κατ' αὐτῶν; ἀμποτε, λέγει, αὐτοὶ, ὅχι μόνον νὰ περιτέμνωνται, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀποκόψαν τελείως ὅλα τὰ κρύφια μέλη των· ἡ ἀποκοπὴ γὰρ τῶν καὶ ὁ δυνεχισμός, προξενεῖ θάνατον, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, εἰς τὰς παθοῦσας (2).

Ελέ-

(1) Ἀσία δὲ καὶ γλαφυρά ἐναί η αἰτία, ὅπως διδόναι σοφὸς Νικήτας, διὰ τίνω ὅποιαν ὁ Παῦλος περιέτεμε τὸν Τιμόθεον, καὶ ἡ ὁμοίωσις, τὴν ὅποιαν κάμνει ἐπ' αὐτῷ εἰς πῦρ ὁ Παῦλος, λέγει, ἐμφανῆσαι τὴν ἀληθείαν καὶ φαραῖδες· διὰ τί καθὼς οἱ φαραῖδες δὲν ῥίπτασιν εἰς τὴν θάλασσαν γυμνὸν τὸ ἀγκίστρι, ἀλλὰ σκεπάζουσιν αὐτὸ μὲν τὸ δόλωμα, καὶ ἐπ' αὐτῷ παλαιπρωτοῦ φάρακα, βλέποντα τὸ δόλωμα, ἀρπάζουσι τὸ ἀγκίστρι καὶ ἐλευθεῖναι πιάκονται ἀπὸ αὐτοῦ· τοιοῦτο ποιεῖν καὶ ὁ Παῦλος ἐποίησε.

Καὶ θάλασσα μὲν ἦν αὖ καὶ Κόσμος, ὁ φάραξ δὲ ἦτον οἱ Ἰουδαῖοι· πῶ ἀγκίζει, ἦτον ὁ Τιμόθεος· πῶ δὲ δόλωμα, ἦτον ἡ περιστομή τοῦ Τιμοθέου· ὁ δὲ Παῦλος ἦτον ὁ φάραξ. Ἐρρίφε λοιπὸν ὁ Παῦλος πῶν Τιμόθεον ὡς πῶν ἀγκίζει εἰς τὴν θάλασσαν τὸ Κόσμον· ὅχι ὅμως γεμῶν, ἀλλὰ σκεπασμένον μὲ πὸ κρίας καὶ δόλωμα πῆς περιστομῆς, ἦγον ἀπέσπινεν ὁ Παῦλος πῶν Τιμόθεον εἰς πῶν Κόσμον, ὅχι ἀκρόβυστον καὶ ἀπερίτμητον· διὰ τί αὖ καὶ ὁ φάραξ, ἦγον οἱ Ἰουδαῖοι ὅτι ἐμεῖλλον τὰ δεχθῶν πῶν Τιμόθεον ἐβλεπον αὐτὸν ἀπερίτμητον, εὐδὺς ἦδελαν φύγον ἀπὸ αὐτὸν, καθὼς καὶ τὰ ὁ φάραξ φύγον· μακρὰν ἀπὸ τοῦ γένου ἀγκίζει· ἀλλὰ ἀπέσπινεν πῶν Τιμόθεον σκεπασμένον μὲ τὴν περιστομήν, ἵνα οἱ Ἰουδαῖοι, ἰδόντες, καὶ γνωρίζαντες πὸ σκεπασμένον εἰς αὐτὰς ση-

μικτόν ἡν περιτομῇ τρέξουσιν εἰς τὸ ἀγκίστρον τοῦ Τιμο-
 θεῖου, καὶ τραβιχθῶσι μετ' αὐτοῦ περιτομῇ, παιδῶ-
 σι δὲ ἀπὸ τῶν λόγων ἡν διδασκαλίας τοῦ Εὐαγγελίου τῆς
 χάριτος· καὶ ἐστὶ ὁ Τιμόθεος μετ' οὗ καὶ ἔχει τὴν πε-
 ριτομὴν, κατέλυσε τὴν περιτομὴν· ἐπεὶ οὐκ οὕτως εἶνα
 ταῖς τῆς οἰκονομίας· ἐσυγκατέβη πρότερον ὁ Παῦλος καὶ
 ὑπερον ἀνέσπασεν ὡς ὀφείλα τὰς Ἰουδαίους, ἀπὸ τὸν
 βυθὸν τῆς ἀγωνίας, καὶ προσπαθίας τοῦ παλαιῦ Νόμου,
 καὶ πᾶς ἔφερεν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον. (παρὰ τῇ Σερ. τοῦ
 κατὰ Ματθ. κεφ. β').

(2) Εἰδὲ καὶ ἀπορήσῃ τις διὰ τί ὁ Παῦλος κα-
παρᾶται, ἀποκρίνεται ὁ Ἰησοῦς Ἰερωνύμος, ὅτι καπαρᾶ-
ται ὁ Παῦλος, ὅχι ἀπὸ ἐχθρῶν καὶ μίσος, ἀλλὰ ἀπὸ
ζήλου εὐθεῶν, καθὼς καὶ ὁ Πέτρος ἐκαπαράσθη πρὸς Σί-
μωνα Μάγον, εἰπὼν πρὸς αὐτόν, „τὸ ἀργύριον σου σὺ
,, σοὶ ἢ ἐς ἀπώλειαν, ὅταν τὴν δωρεάν τὸ Θεὸν ἐνό-
,, μισας διὰ χρημάτων καῖσθαι“. (Πράξ. ἡ. 20.)
Καὶ καθὼς ὁ Ἐλισαῖος ἐκαπαράσθη πρὸς παιδίαν, ὅπου τὸν
ἐπεβρόχλων, περιπαίζοντα ἑσπαιτῶ καὶ τὴν ἀνταβασί-
ον διδάσκαλτον Προφῆτην Ἠλίου. (δ. Βασίλ. β. 24.)
Ὁ δὲ Ἀυγουστῖνος φησὶν, ὅτι λέγει ἐν αὐτοῖς ὁ Παῦλος
καὶ περιμυροῦμαι κατὰ τὰ παιδία, τὸ ὅποιον δὲν εἶκα
κατὰ καὶ ἀλλὰ εὐχή. (παρὰ Κοροσίω)

Βλέπε, δὲ ἀγαπῆτε, πῶς εἶπε τὸς πλάνους ἐκείνους αἰσασαίνοντας, τὸ ὅποιον ὄνομα τὸτο λέγομεν εἰς ἐκείνους ὅτ' ἐσκαβόντων τὸς αἰσώπας· διὰ τὴν καὶ αὐτοὶ ἐσήκωναν πρὸς ἐλδοθερίαν τὸν Γαλατῶν Χριστιανῶν, καὶ πέρνοντες τὸς πιστὰς ἀπὸ τὴν αἰῶν καὶ ἐλδοθερίαν Ἱερουσαλήμ, ἥτοι τὴν νέαν χάριν, ἐμετατόπιζον αὐτοὺς, ὡσαύτ' ἐσκαβόντες, καὶ μετανάστευον αἰσώπας, εἰς τὸν Νόμον, καὶ εἰς τὴν Ἰουδαϊκὴν μικρολογίαν καὶ δουλείαν. Σημειώσαι δὲ τὸ ῥητὸν τὸτο τῷ Ἀποστόλῃ, ὡσαύτ' εἰς ἐκείνους ὅτ' ἀποκόπτεται τὰ μέλητων καὶ ἀνεχίζονται, διὰ τὴν τραβίζον εἰς τὸν αὐτὸν τὸς τὴν κατάραν ταύτην τῷ Ἀποστόλῃ· δι' ὃ καὶ ὁ κβ'. καὶ κγ'. καὶ κδ'. Κανὼν τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων, ὡς φονέα κανονίζον ἐκείνον, ὅτ' ἡθέλων ἀνεχισθῇ, καὶ ὡς ἐχθρὸν τὸς τῷ Θεῷ θυμωγίας, καὶ ὡς ἐπίβουλον τὸς ζωῆς τε.

13. „Τμᾶς γὰρ ἐπ' ἐλδοθερίᾳ ἐκλήθητε, ἀδελφοί, μόνον μὴ τὴν
„ἐλδοθερίαν (1) εἰς ἀφορμὴν τῇ σαρκί“.

Εσείς, λέγει, ἀδελφοί, ἐκαλέσθητε ἀπὸ τῶν Χριστῶν, ὅχι διὰ τὴν δουλεύετε εἰς τὸν Νόμον, ἢ γὰρ εἰς τὸν τελεωργικόν, ἀλλὰ διὰ τὴν εἶσθε ἐλδοθεροὶ ἀπὸ τῶν ζυγῶν καὶ τῶν δουλείων τῶν ποιεῖτε Νόμους. Ἐπειτα, διὰ τὴν μὴν ὑποπτόσθηναι καὶ τὴν συλλογισθῇ, ὅτι ἐπειδὴ καὶ ὁ Χριστὸς μᾶς ἐχάρισεν ἐλδοθερίαν, λοιπὸν εἶναι συγχωρημένον εἰς ἡμᾶς τὴν κάμνωμεν ἐκεῖνα τὰ κακὰ ὅτ' ἐβόλμεν, διὰ τὸτο ὁ Ἀπόστολος διορθῶν τὴν ὑποψίαν ταύτην, καὶ λέγει· ὅτι, ὡς μὴν ἔχωμεν τὴν ἐλδοθερίαν „εἰς ἀφορμὴν τῇ σαρκί“ ἢ γὰρ εἰς τὸς σαρκικὰς ἐπιθυμίας, δι' ὅτι δὲ ἐλδοθερώμεθα διὰ τὸτο ἀπὸ τῶν ζυγῶν τῶν Νόμων, διὰ τὴν κατὰ κρημνισθῶμεν εἰς τὰ πάθη, καὶ τὴν δουλεύωμεν εἰς τὰ κακὰ· ἀλλὰ διὰ τὴν περὶ πατῶμεν εὐτακτεῖν τὴν ζωὴν μας, καὶ χωρεῖν τὴν ἔχωμεν τὸν τῶν Νόμων ζυγόν, ὡσαύτ' ὅτ' καλῶς ἐπαιδαγωγῶμεν πρότερον ἀπὸ τῶν Νόμων· καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, ἡμεῖς δὲ ἐλδοθερώμεθα διὰ τὸτο ἀπὸ τῶν τελεωργικῶν προσάγματι τῶν Νόμων, διὰ τὴν παραβαίνωμεν καὶ αὐτὰς τὰς ἡθικὰς ἐντολὰς τῶν Νόμων, ὅποιος εἶναι ὁ Δεκάλογος, καὶ ἄλλαι (2). ἀλλὰ ἐλδοθερώμεθα διὰ τὴν κάμνωμεν καὶ παρανώ ἀπὸ τὰς προσαγὰς τῶν Νόμων.

„Ἀλλὰ διὰ τῆς ἀγάπης δουλεύετε ἀλλήλοις“.

Επειδὴ ἐσήκωσεν ὁ Ἀπόστολος ἀπὸ τὸ μέσον, τὸν ζυγόν τῶν παλαιῶν Νόμων, πόρᾳ ἐπιφορτίζει εἰς τὸς Χριστιανούς, ἄλλον ζυγόν τὸν τῶν ἀγαθῶν, ἐλαφρότερον ἀπὸ τῶν ζυγῶν τῶν Νόμων, καὶ δουλωτότερον· φανερὸν δὲ αἰνιγματωδῶς, ὅτι οἱ πλάνοι ἐκείνοι ἐμβήκαν μέσα εἰς τὸς Γαλάτας, ἀπὸ τὴν φιλαρχίαν αὐτῶν καὶ φιλοδοξίαν· ἡ γὰρ φιλαρχία εἶναι ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ ρίζα ὅλων τῶν αἰρέσεων. Ἐπειδὴ λοιπὸν, λέγει, ἡ φιλαρχία σᾶς ἐσχίσε καὶ σᾶς ἐχώρισεν ἀπ' ἀλλήλων, διὰ τὸτο εἰς τὸ ἐξῆς δηλοῦν, καὶ ὑποτάσσασθε ὅσας εἰς τὸν ἄλλον διὰ μέσου τῆς ἀγάπης. Ἐδήλωσε δὲ μετὰ τὴν λέξιν τῶν δουλεύετε, τὴν ἐπιτεταμένω, καὶ ὑπερβολικῶς ἀγάπῃ, μετὰ τὴν ὁποίαν χρεώσῃν τὴν γίνονται δεῖλοι ὅσας εἰς τὸν ἄλλον οἱ Χριστιανοί· καὶ ἐπειδὴ ἐγύρισεν τὸν λόγον τῷ ὁ Ἀπόστολος εἰς τὸ ἡθικόν, δείχνει τρόπον εἰς τὸς Γαλάτας, τὴν ἀγάπῃ, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ἡθέλε κατωρθωθῇ ἀπὸ αὐτῶν τὸ μὴ δουλεύειν εἰς τὸς σαρκικὰς ἐπιθυμίας (3).

14. „Ὁ

(1) Ἑλλήτιν πο, ἔχετε, ἥτοι „μόνον μὴ τὴν
„δουλεύειν ἔχετε εἰς ἀφορμὴν τῇ σαρκί“.

(2) Εἰς τρία γὰρ μέρη διαίρεται ὁ παλαιὸς Νόμος· εἰς τελεωργικόν, ἡθικόν, καὶ πολιτικόν· καὶ τὸ μὲν τελεωργικόν εἶναι ἐκεῖνο, ὅπου διορίζεται διὰ τὰς δυσίας, διὰ τὴν περὶ πατῶν, καὶ διὰ ἄλλα ἔθιμα, ὅτ' ἀνέχουσιν εἰς τὴν Ἰουδαϊκὴν θρησκείαν· τὸ δὲ ἡθικόν, εἶναι ἐκεῖνο τὸ μέρος ὅπου περιέχεται τὰς δέκα ἐντολὰς, καὶ τὰς λοιπὰς ὅτ' διορίζονται, καὶ ρυθμίζονται πρὸς ἕνα καθε ἀνθρώπου· τὸ δὲ πολιτικόν, ἦσαν ἐκεῖνο τὸ μέρος, ὅτ' ἐδωκε διὰ τὴν πολιτικὴν διοίκησιν τῇ Ἰουδαϊκῇ καὶ ἰδιαιτέρον· ἀπὸ αὐτῶν τρία δὲ

μέρη τῶν Νόμων ταῦτα, μόνον τὸ ἡθικόν μέρος χρεώσμεν τὴν φυλάττωμεν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί, διὰ τὴν ἀπὸ αὐτοῦ ρυθμίζονται τὰ ἡθίμας, καὶ διὰ τὴν τὸ μέρος αὐτὸ εἶναι Νόμος αἰώνιος καὶ ἀμεταβλητός, ὡς οἰκοδομημένος ἐπάνω εἰς τὸν φυσικὸν Νόμον, καὶ ὡς διδάσκων τὰ καθήκοντα, ὡς πρὸς τὸν Θεόν, ὅσον καὶ πρὸς τὸν πλησίον, καὶ πρὸς τὸν αὐτὸν μας. Ὅρα περὶ αὐτῶν καὶ τὴν ὑποσημαίνωμεν τῷ „ἡ γὰρ ἐδόθη Νόμος „ὁ δυνάμενος ζωοποιῆσαι“ (Γαλ. γ. 21.)

(3) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος ἐρμηνεύων τὸ ῥητὸν τοῦτο „ὁ γὰρ ἐλικρινῶς ἀγαπῶν, εὖ δουλεύει παρὰ τῇ σφύρᾳ τῇ φιλομενῇ“.

14. „Ὁ γὰρ πᾶς Νόμος ἐν ἐνὶ λόγῳ πληρᾶται „ ἐν τῇ ἀγαπήσει
„ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν“. (Λαβ. 19. 18.)

Απίσως, λέγει, καὶ ἐσεῖς θέλετε νὰ φυλάττετε τὸν Νόμον, μὴ τὸν φυλάττετε μὲ τὴν περιτομὴν, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀγάπην. Ἐπειδὴ καὶ ἡ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη εἶναι ἐντολὴ τῆς παλαιᾶς Νόμου· τὸ γὰρ Λαβιτικὸν λέγει· „ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν“ (Λαβ. 19. 18.) καὶ ἡ ἀγάπη εἶναι τὸ πλήρωμα τῆς Νόμου, ἥγυν ὁποῖος φυλάξῃ τὴν ἀγάπην, αὐτὸς ἐφύλαξεν ὅλον τὸν Νόμον. Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγνώστα, πῶς ὁ Ἀπόστολος, καὶ μᾶλλον ὅπως ἐγύμνασε τὸν λόγον τε εἰς τὸ ἡθικόν, πάλιν δυνάμει τοῦ δογματικόν· πόσον πολλὰ ἐλυπεῖτο καὶ ἐπὶ τὴν καρδίαν, διὰ τὴν οἱ Γαλάται οἱ μαθηταῖς, ἐπλανήθησαν ἀπὸ τὴν Πίσιν, καὶ ἤθελον νὰ περιτέμνωται (1).

15. „Εἰ δὲ ἀλλήλους δάκνετε, καὶ κατεσθίετε, βλέπετε μὴ ὑπ' ἀλλήλων ἀναλωθῇτε“.

Εκείνο ὅπως ἤξευρε βεβαίως ὁ Παῦλος πῶς κάμνουν οἱ Γαλάται, τὸ γράφει ὡς ἀμφιβάλλοντας· διὰ τὸ καὶ μὲ ὑπόθεσιν εἶπεν, ὅτι αἰσῶς δακνέτε καὶ κατατρώγετε ἑκαστὸν τὸν ἄλλον, σοχασθῆτε μήπως καταφθαῖντε ἑκαστὸν ἀπὸ τὸν ἄλλον. Εἶπε δὲ ταῦτα ὑποθετικῶς, διὰ τὴν φόβισιν, καὶ τὴν προφυλάξιν, καὶ ὅχι διὰ τὴν καταδικάσιν· δυνάμει εἶπε δὲ, δακνέτε μόνον, τὸ ὅποιον κάμνουν ἐκεῖνοι ὅπως θυμωθῶν· ἀλλὰ καὶ κατατρώγετε ἑκαστὸν τὸν ἄλλον, τὸ ὅποιον δηλοῖ ἀπανθρωπίαν μεγάλην, καὶ εἶναι ἴδιον τῶν ἀγγέλων θηρίων. Ταῦτα δὲ λέγει μὲν ὁ Ἀπόστολος καὶ διὰ τὰ διεφθαρμένα δόγματα τῆς Πίσεως, ὅπου ἐδέχοντο οἱ Γαλάται (2)· νοεῖται δὲ, καὶ διὰ τὴν ἡθην, ἥγου διὰ τὰς ἐπιβουλάς, καὶ ἀρπαγὰς, καὶ πλεονεξίας, ὅπου οἱ Γαλάται ἔκαμναν ἑκαστὸν εἰς τὸν ἄλλον· ἐπειδὴ δὲ ἐκεῖνοι ὅπου ἀδικῶν, καὶ ἐπιβουλεύονται, φαίνονται ὅτι φθείρουν τὰς ἄλλας καὶ ὅχι τὸν ἑαυτῶν, διὰ τὸ λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι σοχασθῆτε καλὰ, ἀδελφοί, μήπως ἀπὸ τὰς τοιαύτας ἐπιβουλάς, καὶ καταδρομὰς ὅπως κάμνετε, δυνάμει φθείρετε ἄλλας, ἀλλὰ τὸν ἴδιον ἑαυτὸν σας.

16. „Λέγω δέ, πνύματι περιπατῆτε, καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ „ μὴ τελέσητε“.

Επειδὴ εἶπεν ὑπερῶς ὁ Ἀπόστολος ὅτι τὸ νὰ δακνῇ, καὶ νὰ κατατρώγῃ τινὰς τὸν ἄλλον, εἶναι φθαρτικὸν τῷ ἑαυτῷ, διὰ τὸ λέγει ἐδῶ τὸ ἱατρικὸν τῷ κακῷ τῷ· τὸ ὅποιον ἱατρικὸν καὶ τὴν ἀγάπην φυλάττει, καὶ πάλιν αὐτὸ φυλάττεται ἀπὸ τὴν ἀγάπην· τὸ δὲ εἶναι, τὸ νὰ περιπατῶν οἱ Χριστιανοὶ κατὰ Πνεῦμα, καὶ νὰ εἶναι Πνύματικοί, ἥτοι τὸ νὰ ζῶν μὲ προσοχίᾳ τῷ νοῷ, καὶ νῆφιν, καὶ πνύματικῶν ἐργασίαν, καὶ προσοχίᾳ· διὰ τὴν ἑαυτῶν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ εἴμεθα Πνύματικοί, καὶ προσέχωμεν πάντοτε εἰς τὴν καρδίαν μας, μὲ νῆφιν, καὶ νοεράν προσοχίᾳ, βέβαια θέλομεν διακόμεν καὶ κάθε προσβολῇ τῶν αἰσχυρῶν, καὶ πονηρῶν λογισμῶν, ὅπως μᾶς προσβάλλει ὁ διάβολος· διακόντες δὲ ἀπὸ λόγους τὰς προσβολὰς τῶν αἰσχυρῶν, καὶ πονηρῶν λογισμῶν, βέβαια εἰς τὴν σαρκὸς ἐπιθυμίαν, οὐδὲ ἄλλω κάμμιαν ἁμαρτίαν θέλομεν τελέσομεν, τὴν ἐκ τῶν αἰσχυρῶν, καὶ πονηρῶν λογισμῶν τικτομένην· ἐπειδὴ ὁ λογισμὸς εἶναι ἡ ρίζα τῆς πράξεως τῆς ἁμαρτίας, ἡ δὲ πράξις εἶναι τὸ βλασάει· ὅθεν ὁποῖος κόπτει τὴν ρίζαν, ἥγυν τὸν λογισμὸν, αὐτὸς κόπτει ἐνταυτῷ καὶ τὸ βλα-

(1) Ὁ δὲ Αὐγυστίνος (Βιβλ. ἡ. περὶ Τριῶν) λέγει· „πᾶς Νόμος περιέχεται ἢ τῇ ἀγάπῃ τῷ Θεῷ, ἢ τῇ ἀγάπῃ τῷ πλησίον· ἡ δὲ ἀγάπη αὐτὴ πλησίον περιέχεται τῇ ἀγάπῃ τῷ Θεῷ, ἐπειδὴ διὰ τὸν Θεὸν ἀγαπᾶται ὁ πλησίον· λοιπὸν ὁ ἀγαπῶν τὸν πλησίον, καὶ τὸν Θεὸν ἀγαπᾷ“.

(2) Ἐπειδὴ κατὰ τὸν Οἰκουμένιον „ὁ πρῶτος σῶμα

„δαπανᾶται κατεσθιόμενον, ὅσον ψυχὴ φθείρεται ἐκ „τῶν ποικίλων δογμάτων“· καὶ κατὰ τὸν δεῖον Χρυσόστομον· „ὅχι ὅπως ὁ ἀνθρωπίνης απογνυσάμενος σαρκὸς „ἐβλάφεν, ὡς ὁ δόγματι εἰς τὴν ψυχὴν πηγνύει“ „ὅσον γὰρ ψυχὴ τιμιώτερα σώματος, ποσούτων χαλεπώτερα ἢ αὐτῶν βλάβη“· (Ἑρμηνεία εἰς τὸ περὶ ῥητῶν.)

βλασάει, ἤεν πὴν πράξιν τῆς ἀμαρτίας, καὶ ἐλδ'ερος γίνεται· καὶ ἐτ'εστε πρὸς τὸν Θεὸν ἀμαρταίει, ἔτε πρὸς τὸν πλησίον (1).

17. „ Ἡ γὰρ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ Πνύματος· τὸ δὲ Πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκός. (2) ταῦτα δὲ ἀντίκεινται ἀλλήλοις, ἵνα μὴ ἃ ἂν θέλητε, ταῦτα ποιῆτε “.

Εἰς τὸ πρὸς τὸν ρήτον πολεμῶσιν οἱ αἵρετικοὶ Μανιχαῖοι, καὶ ὅσοι ἄλλοι εἶναι ὅμοιοι πῶν Μανιχαίων· λέγουσι γὰρ ἔτι ὅτι ὁ ἄνθρωπος συντίθεται ἀπὸ δύο φύσεις καὶ ἐσίας ἐναντίας, καὶ μαρτυρεῖ ὁ Ἀπόστολος μετὰ τὸ λόγιον πρὸς ὅπως λέγει ἐδῶ· ἀλλὰ δεῖ εἶναι τοῦτον τὸ γένος τῶν Ἀποστόλων· ἐπειδὴ δεῖ ὁμιλεῖ ἐδῶ ὁ Παῦλος διὰ τὴν ἐσίαν καὶ φύσιν τῆς σαρκός, ἔτε διὰ τὴν φύσιν καὶ ἐσίαν τῶν Πνύματος, ἥτοι τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ σάρκα ἐννοεῖ τὸν γεῶδη λογισμὸν τῶν ἀνθρώπων καὶ ῥάθυμον, καὶ τὸν τὰ ὑλικά φρονεῖντα. Ὁμοίως καὶ Πνεῦμα πάλιν ἐννοεῖ τὸν πνευματικὸν, καὶ ἰστέον λογισμὸν, τὸν τὰ αἴθλα καὶ πνευματικά φρονεῖντα, καὶ ὅχι τὴν ἐσίαν τῆς ψυχῆς (3). Ὁ γεῶδης λοιπὸν, καὶ ἐμπαθὴς λογισμὸς, ἐναντιοῖται μετὰ τὸν πνευματικὸν λογισμὸν τὸν τὰ αἴθλα φρονεῖντα· καὶ ἀντιστρόφως ὁ πνευματικὸς λογισμὸς, ἐναντιοῖται μετὰ τὸν γεῶδη καὶ ἐμπαθὴ. Ὁ Ἀπόστολος λοιπὸν ἐδῶ λέγει πῶς εἶναι μάχη τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν πονηρῶν λογισμῶν ἀμέσως, καὶ ὅχι τῶν σώματος καὶ τῆς ψυχῆς· δι' ὅτι τὸ νὰ θέλῃ, ἢ νὰ μὴ θέλῃ ὁ ἄνθρωπος τὸ καλὸν, ἢ τὸ κακὸν, τὸ πρὸς ἐρχεται ἀμέσως ἀπὸ τὸν λογισμὸν τῆς ψυχῆς τῆς λογικῆς, καὶ ὅχι ἀμέσως ἀπὸ τὴν ψυχῆν, ἢ ἀπὸ τὸ σῶμα. Διὰ τὸ ἀκολούθως λέγει ὁ Παῦλος „ ἵνα μὴ ἃ ἂν θέλητε, ταῦτα ποιῆτε “· διὰ τὸ τὸ σῶμα αὐτὸ κατὰ αὐτὸ, καὶ κατὰ τὴν ἐαυτοῦ φύσιν, συνεργὸν καὶ συμβουδὸν εἶναι τῆς ψυχῆς, καὶ ὅχι ἐναντίον· καὶ πάλιν ἡ ψυχὴ συζητεῖ τὸ σῶμα, καὶ καθ' ἑκάστην τρόπον κάμνει, καὶ πάσχει διὰ νὰ μὴ τὸ ἀφήσῃ· ὅθεν καὶ ὅταν χωρίζεται ἀπὸ τὸ σῶμα διὰ τὴν θανάτῃ, πονεῖ καὶ λυπεῖται. Πῶς λοιπὸν εἶναι ἐναντία αὐτὰ, ὅπως ἔχον τὸς ὅλους σχέσιν, καὶ συμπάθειαν, καὶ τὸς ὅλους ἀγάπην καὶ οἰκειότητα ἀναμεταξύων (4);

18. „ Εἰ

(1) Διὰ τὸ πρὸς ἡμεῖς καὶ ὀντοπτικῶς ἐκείνος καὶ πνευματικὸς Πατὴρ Θεὸς Διάδοχος ὁ Φωτικὸς Ἐπίσκοπος „ ὁ ἐνδημῶν ἐν τῇ ἐαυτοῦ καρδίᾳ, ἐκδημῶν πάντων πᾶν πρὸς βίαν ὡραίων· πνευματὶ γὰρ περιπατῶν, πᾶς τῆς σαρκὸς ἐπιθυμίας εἶδεναι ἐδωκεν “ (Κοφ. νζ'). Εἶπε δὲ καὶ ὁ Μέγας Ἀρσένιος· „ Πᾶσαν σου πλὴν σπυδὴν ποίησον, ἵνα ἡ εὐδοκία ἐργασία κατὰ Θεὸν ᾖ, καὶ νικήσῃς πᾶν ἔξω πάθῃ “ (ἐν τῷ Βίῳ αὐτοῦ). Λέγει δὲ καὶ ὁ Μέγας Βασίλειος ἐμνηνῶν τὸ Μακάριος ἀνὴρ ὃς ἐκ ἐπαρόδου ἐν βελῇ ἀσεβῶν “ (Ψαλ. α. 1.). „ Πρῶτος ἐν μακαριστοῖς πᾶς ἐν τῇ διαίτῃ ἡμῶν καθάρων· ἐπειδὴ ρίζα πᾶν τῶν σῶμα πᾶς ἐνεργῶν πρὸς τὴν καρδίαν βελῶν· ἡ γὰρ μοιχία ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ φιληδόνος πρῶτον ἀναφλεχθεῖσα, ὡς πλὴν διὰ τοῦ σώματος φθορὰν ἀπεργάζεται· ὅθεν καὶ ὁ Κύριος ἐνδοξάζει εἶναι πᾶς κοινῶντα τὸν ἄνθρωπον “ (Ματθ. 1 ε. 11.). Καὶ ὁ Θεοφόρος Μάξιμος ὡς φησιν· „ ὁ ἀδιαλείπτως περὶ πᾶς εὐδοκίας διατηρεῖται πνευματικὸς, σφραγιστὴς, μακροθυμῶν, καὶ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ διωρῆς, καὶ θεολογῆς, καὶ προσέχεται· καὶ τὸ πᾶς εἶναι, ὃ λέγει ὁ Ἀπόστολος „ Πνεύματι περιπατεῖτε, καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς ἐμὴν τελέσητε “ (Κεφ. ξδ. τῆς δ. Ἐκκατοντ. πῶν Θεολογικῶν.).

(2) Ἡ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, λέγει ὁ Κορέσιος, κατὰ τὴν φυσικὴν, καὶ αἰσθητικὴν δυνάμιν· πᾶσαν εἶπεν ἡ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος μετὰ πᾶς σαρκικὰ πάθῃ, πορνείας, μοιχείας, φιληδονίας, καὶ ἄλλων· ἡ δὲ ψυχὴ ἐπιθυμεῖ κατὰ τῆς σαρκὸς, μετὰ πᾶς αἰσθητικῆς. Διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Ἀββᾶς Ἀχιλλεύς, ὅτι ἡ κακὴ ἐπιθυμία εἶναι ἡ πᾶν ἄνθρωπον ἐν ἑαυτῷ δαίμων πολεμικός, ὃ εἰς ὅργανον δαίμονος.

(3) Συμφώνως λέγει καὶ ὁ Θεοδώριος ἐρμηνεύων ταῦτα· „ Σάρκα λέγει τὴν ἐπὶ πᾶς χεῖρ τῆς γνώμης ῥοπήν, Πνεῦμα δὲ τὴν ἐννοεῖσαν χάριν· αὐτὴ γὰρ ἐπὶ πᾶς πράξεις ποδηγεῖ τὴν ψυχὴν· πῶς δὲ δαματὸν νικήσας, τῆς σαρκὸς πᾶς παθῶν, ἵνα μὴ ἃ ἂν θέλητε, ταῦτα ποιῆτε, μὴ τοῖς ἀσπίσι ἐπιστὰς λογισμοῖς· ἀντὶ τῆς περιγίνεσθαι πάντων, ἔχοντες συνεργὸν τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος “ Ὁ δὲ Κύριος ὁ Ἀλεξανδρινὸς πρὸς τὸν πρὸς τὸν Παῦλον προτιθεὶς λέγει· „ ἀλλὰ κρατῶντες μὲν τῆς σαρκὸς, ἀίψως τε καὶ ἀσελγῆς ὁ νενικημένος, καὶ βορβόρα πᾶντος μικρότερος, ἡ τῶν αἰσθητικῶν δὲ, καὶ παραχωρήσας τῷ πνεύματι, λαμπρότερος, καὶ ἀξιώσας τοῖς νικῶσιν οἱ εἴφανοι· εἰσὶν γὰρ δύο, μὲν τε ἀμύνης, καὶ φαυλότητος ἀποπῶσα, καὶ τοῖς ἐξ ἀρετῶν αὐχμηροῖς διακρίνοντες “ (Ὁμιλ. ιβ. εἰς τὸ Πάχα.).

(4) Ναι ἡ ἀνθρωπίνη σὰρξ ἀπὸ τῆς παραβάσεως τοῦ Ἀδάμ ἐφάρη, καὶ ἐπειδὴ μετὰ τὴν ἡδονὴν σπείρεται, καὶ συλλαμβάνεται, καὶ ἀνατρέφεται, διὰ τοῦτο κλίνει πάντοτε εἰς τὴν ἡδονὴν, καὶ εἰς τὴν ἐμπαθὴ ἐπιθυμίαν· ἀλλ' ὅμως χωρὶς ὁ λογισμὸς νὰ πᾶθῃ πρῶτον καὶ νὰ συγκατανύσῃ εἰς τὴν ἡδονὴν, ἡ σὰρξ ἀφ' ἐαυτῆς δὲν ἡμπορεῖ νὰ νικήσῃ τὸν λογισμὸν καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ νὰ τὴν βιάσῃ εἰς τὴν πᾶν πᾶν ἀμαρτίαν· ὅθεν εἰς ὅλα τὰ πάθῃ τῆς ἐπιθυμίας, πρῶτον πᾶς εἰς ὁ λογισμὸς, κατὰ τὸν Θεσσαλονικὴς μέγαν Γρηγόριον· (ἐν τοῖς πρὸς τὴν Ἑσθλ.). Διὰ τοῦτο καὶ εἰς πᾶς μικρὰ παιδαγωγία βλέπομεν, ὅτι ἀγκαλὰ καὶ πᾶς παιδογόνος αὐτῶν μόρεα κινεῖται, μετὰ τὸ νὰ μὴ πᾶσχει ὅμως ὁ νῦν αὐτῶν, καὶ νὰ ἡδυνῆται εἰς τὴν πᾶν, ἀπαθῶς ἐκείνη κινεῖται, καὶ πρὸς οὐρανὸν μόνον τῆς φύσεως, καὶ πρὸς ἡδονὴν, κατὰ τὴν αὐτὴν δυνάμιν Γρηγόριον. (αὐτοῦ.)

ὅθεν

18. „Εἰ δὲ πνύματι ἄγεςθε, ἔκ ἔσε ὑπὸ Νόμον“.

Οποῖος ἔχει τὸ Πνεῦμα τῷ Θεῷ, ἡποῖ τὴν χάριν τῷ Ἁγίῳ Πνύματος εἰς τὴν ψυχλήν τε, αὐτὸς σβύνει τὰς ποιηρὰς ἐπιθυμίας· ὁποῖος δὲ ἐλδθερωθῇ ἀπὸ τὰς ποιηρὰς ἐπιθυμίας, αὐτὸς δεῦν χρειάζεται πλέον τὰς συμβελάς, καὶ διδασκαλίας τῷ παλαιῷ Νόμῳ, οὔτε εἶναι πλέον ὑποκείμενος εἰς αὐτόν· χάριν λόγῳ, ὁποῖος μὴδὲ θυμόνεται κατὰ τὸ ἀδελφοῦ π, πῶς αὐτὸς χρειάζεται πλέον τὸν Νόμον, ὅπῃ παραγγέλλει νὰ μὴ φορδῇ τινάς; ὁ γάρ φόνος εἶναι τῷ θυμῷ ἀποτέλεσμα· καὶ ὁποῖος μὴδὲ ἐπιθυμεῖ εἰς τὴν καρδίαν π, πῶς αὐτὸς χρειάζεται πλέον τὸν Νόμον νὰ τὸν διδάξῃ νὰ μὴ πορδῇ; ἡ γάρ πορνεία, βλαπδὸς εἶναι τῇ ἐπιθυμίας· αὐτὸς δὲ πορλαβὼν, ἀνέσπασε τὴν ρίζαν ταύτῃ, καὶ σιῶ αὐτῇ ἀνέσπασε καὶ τὸ ἐκ τῇς ρίζης βλασάει· τὸ ὁποῖον τῷ καὶ εἰς ἄλλο μέρος εἶπον ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος, ὅτι· „Δικαίῳ Νόμος ἔκείται“· (ἀ. Τιμ. ἀ. 5.) Τὰ λόγια δὲ ταῦτα φαίνεται οἱ τὰ λέγει ὁ Παῦλος εἰς ἐγκώμιον τῷ παλαιῷ Νόμῳ· ἐπειδὴ τὴν τάξιν, ὅπῃ ἔχει πῶρα εἰς ἡμᾶς τὰς Χριστιανὰς τὸ Πνεῦμα, ταύτῃ εἶχεν ὁ Νόμος εἰς τὰς Ἰουδαίας, διὰ τὴν ἐπαιδαγωγίαν αὐτὰς κατὰ τὴν διωμίν π, ὅταν εἶχε τὸν καιρόν, καὶ ἡκμαζε. Πῶς λοιπόν, λέγει, πῶρα ἐσεῖς οἱ Γαλάται ὑποτάσσεσθε πάλιν εἰς τὸν παιδαγωγὸν Νόμον, καὶ ἀφίνετε τὸ Πνεῦμα τῇς χάριτος, τὸ ὁποῖον κατασαίνει τελείας εἰς τὴν Πνύματικὴν ἡλικίαν; τῷ γάρ εἶναι ὅμοιον, ὡσαν, ἀνίσωστινας ὄντας Φιλόσοφος, πηγαίῃ ζιπῶντας παιδαγωγὸν καὶ γραμματισίῳ, διὰ νὰ τῷ παραδῶσῃ τὰ πρῶτα σοιχεῖα τῷ ἀλφαβήτῳ.

19. „Φανερά δὲ ἐσι τὰ ἔργα τῇς σαρκὸς· ἄτινά ἐσι, πορνεία, μοιχεία“.

Τὰ ἔργα, λέγει, τῇς σαρκικῇς, καὶ γεώδας, καὶ διεφθαρμένης προαιρέσεως τῷ ἀνθρώπου εἶναι αὐτὰ, ἀπὸ τὰ ὅποια καὶ γνωρίζεται ἡ πιαύτη σαρκικὴ προαίρεσις, ἡ γυν εἶναι ἡ πορνεία καὶ ἡ μοιχεία· διαφέρει δὲ ἡ πορνεία ἀπὸ τὴν μοιχείαν, καθ’ ὅ,τι πορνεία μὲν εἶναι ὅταν τινὰς πέσῃ μὲ γυναῖκα ἀνύπανδρον, μοιχεία δὲ, ὅταν πέσῃ μὲ γυναῖκα ὑπανδρδυσίῳ.

„Ἀκαθαρσία, ἀσέλγεα“.

Τρόπος αἰσχροῦς σαρκικῶν ἀμαρτιῶν ἐννεῖ ἐδῶ αἰνιγματῶδῳ ὁ Ἀπόστολος, μὲ τὰ ὀνόματα τῇς ἀκαθαρσίας, καὶ ἀσελγείας, τὰς ὁποῖας τρόπος ἐδὲ νὰ εἴπῃ ἡθέλησε κατ’ ὀνομα, διὰ τὴν αἰσχροπία (1).

20. „Εἰδωλολατρεία, φαρμακεία, ἔχθραι, ἔρας, ζῆλοι, θυμοί, εἰρίθαι, διχοσασίαι, αἰρέσεις“.

21. „Φθόνοι, φόντοι, μέθαι, κῶμοι, καὶ τὰ ὅμοια τέτοις· ἃ προλέγω ὑμῖν (2) καθῶς καὶ προᾶπον, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσουν· πες, Βασιλείαν Θεῷ ἔ κληρονομήσασιν“.

Α΄

ὁδον πῶσο δέλωνται νὰ φανερώσῃ ὁ αὐτὸς Παῦλος ἐλεγεσν ἄλλαχῶ· „Ποῖοντες πὶ δελήματα τῇς σαρκὸς, καὶ πῶν διανοῶν“· (Ἐφ. β΄. 3.) ὡς διὰ νὰ συμπεράνωμεν πὸ πᾶν, ἡ σὰρξ κατὰ τοῦ Πνεύματος δεῦν εἶναι ἐναντία ἀμέσως, εἰμὲ ἐμμέσως διὰ τῇς προσβολῇς τοῦ ἐμπάδῃς λογισμῷ· καὶ ἀντιστόφως ἔτε τοῦ Πνεύματος εἶναι ἐναντίον κατὰ τῇς σαρκὸς. Ὅμοιον δὲ εἶναι πὸ μὲ τὸ· „Βλέπω δὲ ἕτερον Νόμον ἐν ποῖς μέλεσί μου ἀντιπρσδόμενον τῷ Νόμῳ τοῦ νοός μου, καὶ αἰχμαλωτίζοντά με τῷ Νόμῳ τῇς ἀμαρτίας, τῷ ἐντι ἐν ποῖς μέλεσί μου“· (Ρωμ. ζ΄. 23.) καὶ ὅρα τὴν ἐρμηνείαν αὐτοῦ καὶ ὑποσημείωσιν. Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν πὸ „μὴ δίδετε ποπὸν τῷ διαβόλῳ“· (Ἐφ. δ΄. 27.)

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ἐρωτηθεῖς „τί εἶναι ἀκα-

θαρσία, καὶ τί εἶναι ἀσέλγεα, ἀπεκρίθη, τὴν μεν ἀκαθαρσίαν ὁ Νόμος ἐδῆξε, χρησάμενος τῷ ὀνόματι, ἐπὶ τῶν ἀκαθάρσις ἐκ φυσικῇς ἀνάγκης συμβαινόντων· τὴν δὲ ἀσέλγεαν, δοκῇ μοι ἐκφαίναν ὁ σοφώτατος Σολομών, ἡδὺν καὶ ἀνάληγον ὀνομάσας· (Παρ. ιδ΄. 25.) ὡς εἶναι τὴν ἀσέλγεαν διαθεσιν, μὴ ἔχουσαν, ἡ μὴ φέρουσαν ἄλλος ἀδελφικόν· ὡς πορ καὶ ἀκρασία εἶναι, ἡ μὴ σχῶσα κράτος κατὰ πῶν ἐνοχλησῶν ἡδονῶν. (Ὁρ. κατ’ ἐπίτ. ξζ΄.)

(2) Τὸ „ἃ προλέγω ὑμῖν“ φαίνεται ὅτι εἶναι ἐλεητηρικόν· ἴσως γάρ ἐλλήπει ἐξυδεν ἡ διὰ ἡποῖ „δὲ“ ἃ προλέγω ὑμῖν, καθῶς καὶ προᾶπον, ὅτι οἱ πᾶς τοιαῦτα πράσσετε, κτ.

Ας ἀποκριθὲν τώρα εἰς ἡμᾶς ἐκεῖνοι, ὅπῃ διαβάλλουσι, καὶ κατηγοροῦσιν ὡς κακῶ τὴν σάρκα· ὥς ἵνα, καθὼς ἐσεῖς θέλετε, ὅτι ἡ ἀσέλγεια, καὶ ἡ πορνεία εἶναι ἀμαρτήματα τῆ σώματος· αἱ δὲ αἵρέσεις, καὶ αἱ ἔχθραι, καὶ αἱ ἐξέδες, καὶ ἐξιδεῖται πῶς εἶναι τὰ σώματος ἀμαρτήματα· ὥς φανερόν εἶναι, πῶς αὐτὰ εἶναι ἔργα καὶ ἀποτελέσματα, ὅχι τῆ σώματος, ὅχι τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ τῆς διεφθαρμένης καὶ γεώδους προαιρέσεως τῆ ἀνθρώπου· δι' ὅ,τι αὐτὰ τὰ ἀμαρτήματα ἦν φυσικὰ, καὶ συσπαικτὰ τῆ σώματος, πῶς ἤθελαν μᾶς ὑπερῶν τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, καὶ νὰ μᾶς κολάζεν; ἡ γὰρ κήλασις, καὶ οἱ σέφανοι, δὲν δίδονται διὰ τὰ φυσικὰ, καὶ ἀδιάβλητα πάθη τῆ σώματος, ἀλλὰ διὰ τὰ προαιρετικὰ ἀμαρτήματα ἢ ἀρετὰς. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, αἰσῶς τὰ πάθη, καὶ τὰ ἀμαρτήματα ἦν κατ' αὐτὰ τῆς φύσεως, καὶ ὅχι τῆς κακῆς προαιρέσεως, δὲν ἤθελον εἰπῇ ὁ Ἀπόστολος, οἱ πράσσοντες αὐτὰ, ἀλλὰ οἱ πάσχοντες· δι' ὅ,τι τὸ νὰ παύσῃ τις, προαίρεσιν φανερόν· ἐπεὶ δὲ ὅ,τι καὶ αὐτὸς παύσῃ ὁ ἄνθρωπος, μετὰ προαίρεσιν τὸ παύσῃ. Ἐχθρας δὲ λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος ἐκείνας ὅπῃ γίνονται ἀδίκως· διὰ τὸ εἶναι καὶ ἔχθραις δίκαιαις, αἱ ὁποῖαι γίνονται διὰ τὴν Πίσιν, ἐναντίον εἰς τὰς ἀσεβεῖς καὶ αἰρετικές, καὶ ἐναντίον εἰς τὸν διάβολον, καὶ εἰς ἐκείνους ὅπῃ παραβαίνουσι τὴν δικαιοσύνην, καὶ τὴν ἐλπίδα κείνῃ (1). Ζήλος δὲ λέγει πρὸς ζηλοτυπίαν καὶ φθόνον· διὰ τὸ εἶναι καὶ ζήλος καλός, ὅταν τινὰς μιμῆται ἐκεῖνον ὅπῃ παύσῃ τὸ ἀγαθόν καὶ τὴν ἀρετὴν. Καλῶς δὲ ἔβαλε τὰς αἵρέσεις ὑπερὰ ἀπὸ τῆς ἐριθείας (2) καὶ διχοστασίας· διὰ τὸ καθε αἵρεσις γεννᾶται ἀπὸ τὴν φιλονεικίαν, μετὰ τὸ νὰ θέλῃ νὰ σῇ τὸ ἐδικόν τε θέλημα καθε φιλόνομος, καὶ διὰ νὰ σῇ τὸ κακόν τε θέλημα, συλλεῖν τέλος πάντων καὶ αἵρεσιν. Καὶ ὁ φόβος δὲ γεννᾶται, ἀπὸ τὸν φόβον· ὁμοίως καὶ οἱ κῶμοι, ἤσαν ἢ μακινάδες, καὶ τὰ ἐν νυκτὶ γενόμενα πορνικὰ, καὶ ὑβριστικὰ ἄσματα, καὶ παιγνίδια, ἀπὸ τὴν μέθῃ γεννῶνται. Διὰ τὸ καὶ ὁ Ἀπόστολος παύσῃ ἔβαλε τὰ αἷτια καὶ τὰς ρίζας, ἔπειτα ἔβαλε τὰ ἐξ αὐτῶν γενόμενα βλασάεα. Ὅλοι, λοιπόν, λέγει, ὅπῃ παύσῃσιν ὅλα τὰ αὐτῶν εἰρημνία κακὰ, ἐκπίπτουσιν μετὰ ἀπὸ τὴν Βασιλείαν τῆ Θεοῦ ἐξίστα, καὶ οἱ τὰ μικρὰ ἐκ τῶν, καὶ οἱ τὰ μεγάλα ποιήσαντες, διαφορετικῶς ὅμως τὴν κολάσιν ἔχουσιν, καθὼς εἶπομεν καὶ εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους πρῶτην, ἐν Κεφαλαίῳ 5. στίχ. 9. 10.

22. „Ὁ δὲ καρπὸς τῆς πνύματος ἐστὶν ἀγάπη, χαρὰ, ἐριμνία“.

Τὰ μετὰ πορνικὰ ἔργα γεννῶνται ἀπὸ μόνους ἡμᾶς τὰς ἀνθρώπων, ἤσαν ἀπὸ μόλις τὴν κακὴν τρεχὴν μας γνώμην καὶ προαίρεσιν· διὰ τὸ καὶ ἀνόμενον αὐτὰ ὁ Παῦλος ἔργα τῆς σαρκός. Πρὸς τῶν ἀνόμενων αὐτὰ ἔργα, καὶ διὰ τὸ ἔχεν δυσκολίαν καὶ βάρος εἰς τὸ νὰ γένῃ, ἐπεὶ δὲ ἔργον θέλει νὰ εἰπῇ, δύσκολον· τὰ δὲ καλὰ, καὶ ἡ ἀρεταίς, δὲν χρειάζονται μόνον τὴν ἐδικὴν μας ἐπιμέλειαν διὰ νὰ γένῃ, ἀλλὰ χρειάζονται καὶ τὴν τῆ Θεοῦ βοήθειαν, καὶ συνεργίαν· διὰ τὸ καὶ καρπὸν αὐτὰ ἀνόμενον τῆ Ἁγίας Πνύματος, κατ' ὅ,τι ἀπὸ λόγου μας μετὰ καταβάλλεται καὶ φυτῶνται ὁ σπόρος τῶν ἀρετῶν, ὅς τις εἶναι ἡ καλή μας γνώμη καὶ προαίρεσις· τῆς δὲ τῆ Θεοῦ δυνάμεως εἶναι ἔργον, τὸ νὰ γένῃ αὐταὶ καρπὸς, καὶ νὰ τελεσφορήσιν (3). Βάλλει δὲ παύσῃ ὁ Παῦλος τὴν ρίζαν ὅλων τῶν ἀγαθῶν καὶ ἀρετῶν τὴν ἀγάπην, ἔπειτα τὴν χαρὰν· διὰ τὸ ἐκεῖνος ὅπῃ ἀγαπᾷ, πάντοτε χαίρει, ὅχι μόνον ὅταν ἀεργετῇται ἀπὸ τὸν ἀδελφόν τε, ἀλλὰ καὶ ὅταν κακοποιῇται ἀπὸ αὐτόν· διὰ τὸ μετὰ τὸ μέσον τῆς ἀγάπης, νομίζει μετὰ ὡς ἀεργετῇται ἐκεῖνον ὅπῃ τὸν κακοποιεῖ, χαίρει δὲ εἰς τὸν Θεόν, ἐπεὶ δὲ διὰ τὸν Θεόν ὅλα τὰ κάμνει, καὶ τὰ ὑπομένει, καὶ διὰ τὸ ἀφραίνεται μετὰ τὴν ἀγάπην.

(1) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος εἶπεν ἄλλα· „εἰ δυνάμει τὸ θεῶν μετὰ πάντων ἀνθρώπων ἐριμνίετε“· (Ρωμ. 1 β.) ὡς εἶναι ὁλον, κατὰ τὸν Οἰκουμενικόν, ὅτι εἰν ὅτε, ἐκ ἐστὶ τοῦτο δυνάμει.

(2) Τί δὲ εἶναι ἡ ἐριμνία καὶ ἡ ἐριμνία ἀπομνην εἰς τὸ 1 β. Κεφάλαιον τῆς πρὸς Κορινθ. β. Στίχ. 20. καὶ ὅτε ἐκ.

(3) Ὅτι δὲ εἰ μόνον τὸ τέλος τῶν ἀρετῶν καὶ ἀγαθῶν ἔργων, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀρχὴ αὐτῶν ἐκ τῆς θείας προεργίας χαίρει, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τῆς „ὁ Θεὸς γὰρ εἰν ὁ ἀεργῶν ἐν ὑμῖν καὶ τὸ θέλει καὶ τὸ ἀεργῶν“.

(Φιλιπ. β. 13.) Λέγει δὲ ὁ Θεοδόθεος εἰς τὴν ἐριμνίαν τὸ ῥητὸν τούτου ὅτι „εἰ τὸ σώματος ἢ ἐκείνου μόνον (τὰ ἀντικείμενα δηλαδὴ τὰ πάθη) εἶδα διαχθῆναι, καὶ τὸ τῆς ψυχῆς ἔργα, ἀλλ' εἰ τέλει. Διὸν πόνειν ὡς σάρκα μετὰ τὸ σαρκικὸν ἐκάλεσε φρονίμην, ἀπὸ τῆς τῆς ψυχῆς τὴν ἐπὶ τὴν χάριν ῥοπήν, Πνεῦμα δὲ καλὴ τὴν δεδομένην χάριν· διὰ τοῦτο καὶ καρπὸν τῆς Πνύματος τὴν ἀγάπην, καὶ τὴν χαρὰν, καὶ τὴν λοιπὰν προσηγορίαν· ἐκείνου γὰρ τῆς ψυχῆς συνεργήσαντος, τῶν ἐκαστον κατὰ τὸν ἑαυτοῦ“.

ὅτι συνείδησιν ὅπως ἔχει· ὁποῖος δὲ πάλιν ἔχει τὴν ἀγάπην, καὶ τὴν χαρὰν, αὐτὸς εἰρηνόβουτος κατὰ τὴν ψυχὴν καὶ καρδίαν· διὰ τὸ ἔπε ἀπὸ τῶν λογισμῶν ἐσωθεὶς παράττεται, ἔτι ἀπὸ τῶν ἐξωθεὶς πειράζοντας αὐτὸν ἀνθρώπους, ἢ δαίμονας. Καὶ αὐτὴ τὴν ἐχθρότητα τινὰ ἐκείνος, ὅπως ἔχει τὴν ἀγάπην, καὶ τὴν χαρὰν, δευτέρως ἐχθρόεται τὸν ἀνθρώπον, ἀλλὰ τὴν κατὰ τὴν ἀνθρώπου, τὸν δὲ ἀνθρώπον ἀγαπᾷ ὡς ἀδελφόν τε· καὶ διὰ τὸ συμφέρον αὐτῷ, δείχνει πῶς ἔχει ἐχθρὰν μὲ αὐτὸν, ἵνα μὲ τὴν φαινομένην ἐχθρὰν τε, κάμῃ αὐτὸν νὰ διορθωθῇ (1).

„Μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίσις, πραότης, ἐγκράτεια“.

Μακροθυμία κατὰ τὸ πο διαφέρει ἀπὸ τὴν πραότητα, κοινὰ εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφὴν, κατ' ὃ „ὁ μὲν μακροθυμὸς εἶναι πολὺς ἐν φρονήσει“ ὡς λέγει ὁ Παροιμιαστής· (Παρ. 10. 31.) ἐπειδὴ δευτέρως διδίδει ἐγγύως τὴν ἀντιπροσώπων τιμωρίαν εἰς ἐκείνον ὅπου τοῦ σφάλματος, ἀλλὰ μὲ ἀργοπορίαν καὶ πολυχρονιότητα· ὁ δὲ πρῶτος, συγχωρεῖ καὶ τελείως τὸ σφάλμα ὅπως τὸ κάμει· καθὼς ὁ Μωϋσῆς, διὰ νὰ συγχωρήσῃ τελείως τὸ σφάλμα καὶ τὴν κατηγορίαν ὅπως ἔκαμιν κατ' αὐτῷ οἱ ἀδελφοὶ τε, ὁ Ἀαρὼν, καὶ ἡ Μαριὰμ, διὰ τὸ ὠνομάσθην πρῶτος ἀπὸ ὅλης τῆς ἀνθρώπου τῆς γῆς· „καὶ ἐλάλησε, φησι, Μαριὰμ, καὶ Ἀαρὼν κατὰ Μωϋσῆν, ἐξέκρινεν τῆς γυναικὸς τῆς Αἰθιοπίστῃς, ὡς ἔλαβε Μωϋσῆς, ὅτι γυναικαὶ καὶ Αἰθιοπίστῃς ἔλαβε, καὶ εἶπαν· μὴ Μωϋσῆς μόνον λελάληκε Κύριος; ἐγὼ καὶ ἡμεῖς ἐλάλησαμεν; καὶ ἤκουσε Κύριος. Καὶ ὁ ἀνθρώπος Μωϋσῆς πρὸς σφοδρὰν παρὰ πάντας τὰς ἀνθρώπους τὰς ὄντας ἐπὶ τῆς γῆς“· (Λευ. 10. 1.) ἡ δὲ χρηστότης εἶναι καθολικώτερος ἀπὸ τὴν ἀγαθωσύνην, κατ' ὃ, τι, ἡ μὲν χρηστότης τῷ Κυρίῳ εἰς ὅλην εἶναι ἀπλωμένη κατὰ τὸ „Χρηστὸς Κύριος πῶς σύμπασιν“· (Ψαλ. 136. 4.) Ἡ δὲ ἀγαθωσύνη τῷ Κυρίῳ, μόνους πρὸς ἀξίους ἀεργεῖται, κατὰ τὸ „ἀγαθὸν Κύριος πῶς ἀγαθοῖς“· (Ψαλ. 136. 4.) (2) Πίσις δὲ λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, ὅχι τὴν ἀπλῶν, καὶ φιλιῶν Πίσις τῇ ἐξ ἀκοῆς, ἀλλὰ τὴν θεωρητικῶν, καὶ ἐνυπόστατον καλυμμένην (3) καὶ χάρισμα ἔσαν καὶ καρπὸν τῆς Ἀγίας Πνεύματος, ἡ ὁποία μεταποτίζει τὰ βενά, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος, καὶ πιστεύει ἀδυστάκτως ὅτι τὰ παρὰ ἀνθρώποις ἀδυνάτα, εἶναι δυνατὰ κοντὰ εἰς τὸν Θεόν· ὕστερα δὲ ἀπὸ ὅλα ἐβάλλθη ἡ ἐγκράτεια, ἥτις εἶναι ἀποχή, ὅχι μόνον τῶν ἡδονικῶν βρωμάτων καὶ πομάτων, ἀλλὰ καὶ κάθε ἄλλης ποικίλης λόγου, καὶ ἔργου, καὶ πράγματος (4).

23. „Κα-

(1) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεὸς Χρυσόστομος τὸ ῥητὸν τοῦ ἐρμηνεύοντος τοῦ Παύλου λέγει „ὅρα μοι λέξω ἀκριβέως, καὶ διδασκαλίαν ἀκαλουθίαν“ προσέθετο τὴν ἀγάπην, καὶ τότε πᾶν ἔστι ἐννημιόδοον· ἔδωκε τὴν ῥίζαν, καὶ τότε τὸν καρπὸν ἀπέδεξε· κατέβαλε τὸν θεμέλιον, καὶ τότε τὴν οἰκοδομίαν ἐπήγαγεν· ἀπὸ τῆς πηγῆς ἤρξατο, καὶ τότε ἦλθεν ἐπὶ τὰς ποταμίας· εἴθε γὰρ ἡ τῆς χαρᾶς πρῶτος ἐπισκευὴν ὑποδείξει· δυνάμει, ἂν μὴ τῆς ἀγάπης ἡ ῥίζα φανῇ· εἴθε τῷ τῆς εἰρήνης περιπλακῆναι καλῶ δυνάμει, ἂν μὴ πρῶτον οἰκία τοῦ πλησίον ἀπαντᾷ λογισμῶν· Καὶ πάλιν „ἀγάπη ῥίζα, καὶ πηγὴ, καὶ μητρὶς εἶναι“ πάντων τῶν ἀγαθῶν· καὶ γὰρ ὡς ῥίζα μυρίους τῆς ἀρετῆς τὰς κλάδους ἀναδίδωσι· καὶ ὡς πηγὴ, ποικίλ τι καὶ πᾶσι νάματα· καὶ ὡς μητρὶς, ἔσω τῶν ἐαυτοῦ κόλπου τῶν περισφιγγῶν τὰς εἰς αὐτὴν καταφεύγοντας· ὅθεν καὶ ὁ σοφὸς Ψελλὸς εἶπεν εἰς τὴν περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας ἱάμβους „ἐγὼ γὰρ πηγὴ, καὶ περιέρω κύκλῳ· πᾶσι γὰρ ἀρετῆς ἀρετῆς σφίγγω κύκλῳ“· Διὰ τοῦτο καὶ μερικοὶ ἐτυμολογοῦσι τὴν ἀγάπην, ἀπὸ τοῦ ἀγνῆ, ἥτοι ἐξουσία, ἡ καὶ φέρει ἐν ἐαυτῇ, πᾶσας τὰς ἀρετὰς.

(2) Συμφωνῶν ἐρμηνεύει ὁ μέγας Βασίλειος τὴν χρηστότητα καὶ ἀγαθωσύνην ἐν τῷ 10. κατ' ἐπιφάνειαν ὅρα, ὅτι καὶ ὁ Θεοφύλακτος τὴν ἐρμηνείαν αὐτῇ ἡρῶνισαν· „Πλατυτέραν εἶμαι, εἶναι τὴν χρηστότητα εἰς ἐργασίαν πνευματικῶν ἐπιδομενῶν παύσας τῆς σαρκινῆς δὲ τὴν ἀγαθωσύνην, καὶ τὰς τῆς δικαιοσύνης λόγους ἐν ταῖς εὐεργεσίαις συγχωρημένον“.

Epistole di S. Paolo. Tom. II.

(3) Περί τῆς ἐνυπόστατης Πίσεως παύσης, ὅρα εἰς τὸ κεφ. τῆς πρὸς Κορ. β'. σίχ. 7.

(4) Ὁ μέγας Βασίλειος ὅπως ὁρίζει τὴν ἐγκράτειαν „ἐγκρατείας δὲ οὐ καλῶς ὅρα καὶ κατὰ τὸν ἐσω, καὶ μὴτε πρὸς τρυφὴν, μὴτε πρὸς κακοπαθῆναι τῆς σαρκὸς βλέπειν, ἀλλὰ φεῦγαν ἐκ ἐκατέρω τῶν μετρίων, ἵνα μὴτε πολυδαρκῶς ἀρᾶσθαι, μὴτε τὸ σωθῆναι γενομένην, ἀδυνατῇ πρὸς τὴν ἀπὸ ἐντολῶν ἐργασίαν· ἴση γὰρ ἐξ ἐκατέρω, ἡ βλάβη τῇ ψυχῇ προσγίνεται“· (Λόγος ἀσκητικῶν) Βλέπε δὲ, ἀγαπητέ, πῶς ὁ Ἀπόστολος ἐδῶ ἐβάλε τὰς καρπὰς τῆς τοῦ Πνεύματος, εἰς κατέστιν ἀπὸ τῶν ἀρετῶν· ἐπειδὴ καὶ αἱ ἀρεταὶ κρέμονται μία ἀπὸ τῶν ἄλλων· ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Νύσσης· Γρηγόριος· „φασὶ δὲ καὶ οἱ τοιοῦτοι ἐξητακότες, μὴ ἀπεσχίσθαι τὰς ἀρετὰς ἀλλήλων, μὴδὲ δυνατὸν εἶναι μίαν τινος ἀρετῆς κατὰ τὸν ἀκριβῆ περιδράσασθαι λόγον, τὸν μὴ καὶ τῶν λοιπῶν ἐφαρμύζον· ἀλλ' ὅτι ἂν παραγίνεται μία τῶν ἀρετῶν, ἀναγκάτως ἐπακολουθεῖ, καὶ τὰς λοιπὰς“· (Περὶ Παρθ. κεφ. 10.) Λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Μακάριος· „γινώσκου, τε ἀγαπητοί, ὅτι ἀλλήλων ἐκδέδυνται κατὰ αἱ ἀρετὰς· ὥστε γὰρ τῆς πνευματικῆς ἀλυσίς, μία τῆς μίας ἠρτᾶται· ἡ εὐχὴ ἀπὸ τῆς ἀγάπης, ἡ ἀγάπη ἀπὸ τῆς χαρᾶς, ἡ χαρὰ ἀπὸ τῆς πραότητος, ἡ πραότης ἀπὸ τῆς ταπεινώσεως, ἡ ταπεινότης ἀπὸ τῆς διακονίας, ἡ διακονία ἀπὸ τῆς ἐλπίδος, ἡ ἐλπίς ἀπὸ τῆς Πίσεως, ἡ Πίσις ἀπὸ τῆς ὑπακοῆς, ἡ ὑπακοή ἀπὸ τῆς ἀπλότητος“· (Ὁμιλ. 1. κεφ. 4.)

B b

23. „Κατὰ τῶν τοιούτων ἔκ ἐξι Νόμος“.

Διὰ τί, λέγει, ἔδῳ ὁ Παῦλος τῷτο; ὅτι ἡ ψυχὴ ἐκείνη ὅπῃ ἀποκτήσῃ τὰς αὐτῶν εἰρημνίας καρπὰς τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, αὐτὴ πλέον δεῖ χρειάζεσθαι τὰς ἀπὸ τοῦ Νόμου νεθεσίας, μὲν τὸ νὰ ἔγινεν ὑψηλοτέρα ἀπὸ τὸν Νόμον, καθὼς καὶ πρὸς ἄλλα ἐκεῖνα ὅπῃ εἶναι φυσικὰ ὀφλίσκωρα εἰς τὴν δρόμον, αὐτὰ δεῖ χρειάζονται κέντρον καὶ δάρσιμον διὰ νὰ περιπατῶν. Δεῖ ἀποβάλλει δὲ ἔπε ἔδῳ ὁ Παῦλος τὸν Νόμον ὡς πονηρὸν, ἀλλὰ ὡς κατώτερον ἀπὸ τὴν φιλοσοφίαν, καὶ ἀρετὰς ὅπῃ χαρίζει τὸ Πνεῦμα τὸ Ἁγιον· σύμφωνον δὲ εἶναι τῷτο μὲ ἐκεῖνο ὅπῃ λέγει ὁ Παῦλος ἄλλαχῶς· „δικαίῳ Νόμος ἔκ κεῖται“· (ἀ. Τιμ. ἀ. 9.) περιττὸς γάρ ἐστιν ὁ Νόμος τοῖς κατορθῶσι τὴν ἀρετὴν, κατὰ τὸν Θεοδώρητον.

24. „Οἱ δὲ τῷ Χριστῷ, τὴν σάρκα ἐσαύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι, καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις“.

Ὡς αὐτὸ νὰ ἤθελεν εἰπῇ τινὰς εἰς τὸν Παῦλον· καὶ ποῖος εἶναι ἐκεῖνος ὅπῃ ἐκατόρθωσε καὶ ἀπόκτησε τὰς αὐτῶν καρπὰς τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι ὅπῃ εἶπας ὁ μακάριος Παῦλος; ὅθεν εἰς τῷτο ἀποκρινόμενος λέγει, ὅτι ἀπόκτησαν αὐτὰς, οἱ τῷ Χριστῷ, ἦσαν ἐκεῖνοι ὅπῃ εἶναι οἰκεῖοι, καὶ τῆς μερίδος τοῦ Χριστοῦ, διὰ τὴν αὐτοὶ ἐσαύρωσαν τὴν σάρκα, ἥτοι ἐνέκρωσαν τὸ φρόνημα τῆς σαρκός· (καὶ ὅχι δηλαδὴ ἐθανάτωσαν τὸν ἑαυτὸν τῶν· ἐπειδὴ, ὡς λέγουσιν οἱ Πατέρες, παθοκτοιοὶ θέλει ὁ Κύριος νὰ εἶμεθα, καὶ ὅχι σωματοκτοιοὶ) δι' ὅ,τι μὴ νοήσης ἔδῳ πῶς λέγει ὁ Παῦλος τὴν ἐστίαν καὶ φύσιν τῆς σαρκός καὶ τοῦ σώματος, ἀλλὰ τὸν σαρκικὸν καὶ γεῶδη καὶ ἐμπαθεῖ λογισμόν, ὡς προείπομεν· ὥστε ὅπῃ μὴτε τὰ παθήματα τῷ θυμῷ μέρες νὰ ζῇν εἰς τὸν ἑαυτὸν τῶν, μὴτε ἡ ἐπιθυμία καὶ ἡδοναὶς, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ, καὶ ἐκεῖνα ὅμῃ, νὰ εἶναι ἐσαυρωμένα καὶ νεκρωμένα· ἡ καὶ παθήματα ἀπλῶς ὀνομάζει, τὰς ἐμπαθεῖς πράξεις, καὶ ἔργα, καὶ ἀπὸ τὸν θυμὸν γεννῶνται, καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν (1). Ὅχι μόνον λοιπὸν, λέγει, νὰ νεκρώνωμεν τὰς ἐμπαθεῖς πράξεις καὶ ἔργα, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐν τῇ καρδίᾳ ἐπιθυμίας, καὶ κλίσεις, καὶ ὁρέξεις, ἡ ὁποῖαις εἶναι ἀρχαὶς καὶ ρίζαις τῶν πράξεων καὶ τῶν ἔργων.

25. „Εἰ ζῶμεν Πνεύματι, Πνεύματι καὶ σοιχῶμεν“.

Επειδὴ, λέγει, πόση εἶναι ἡ δυνάμις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ ποῖα καρπὰ χαρίζει, λοιπὸν ἂς ζῶμεν καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἐν τῷ Πνεύματι, καὶ εἰς μόνον τὸ Πνεῦμα ἂς σοιχῶμεν, ἥτοι ἂς ἀκολουθῶμεν καὶ ἂς ἀρχόμεθα· τῷτο γὰρ δηλοῖ τὸ „σοιχῶμεν“· ἀπὸ τῆς, ἂς ἀρκεσθῶμεν εἰς τὴν δυνάμιν τοῦ Πνεύματος, καὶ ἂς σαυρόνωμεν καὶ ἡμεῖς τὴν σάρκα μας σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις, καὶ ἂς μὴ ἐπιζητήμεν ὅλλω προσθήκῃ τὴν ἀπὸ τοῦ παλαιῦ Νόμου· ἔπος ἀπαραλλάκτως ἐρμηνεύει τὸ ρητὸν τῷτο καὶ ὁ σοφὸς Φώτιος.

26. „Μὴ

(1) Ὁ δὲ Κλήμης ὁ Στραματάκις ἐν τῷ πέμπτῳ τῶν ὑποτυπώσεων ὥπως ἐρμηνεύει τὸ ρητὸν τοῦτο· „Εἰ, πᾶσι νὰ μὴ λέγωσι, καὶ τίς πᾶσι ποιῶν; φησὶν· ἔτσι εἰσὶν οἱ πᾶσι ποιῶντες, οἱ τινες τὴν σάρκα τοῦ Χριστοῦ, ἥτοι τὸ σῶμά του (σὰρξ γὰρ Χριστοῦ εἶναι τὸ ἐδικόν μας σῶμα) ἐσαύρωσαν, καὶ τροποῦν τινὰ ἐνέκρωσαν ἀπὸ τῆς σαματικῆς πάθης· καὶ ὅχι μόνον τὸ σῶμα ἐσαύρωσαν εἰς τὸ νὰ μὴ ἐνεργῇ πᾶσι πάθης, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ ἐσαύρωσαν πᾶσι πάθης, εἰς τὸ νὰ μὴ ἐνεργῇ ἀπὸ αὐτῆς·“ πάλιν καὶ τὴν ἐρμηνείαν αὐτὴν, τὸ δὲ, εἶναι περιττὸν, ἐν τῷ „οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ“· ἡ καὶ ἔπειτα „τί λέγουσιν ἀπὸ τοῦ αἵματος ἀρετῆς“; ἀπὸ τινος οἱ τινες ἐσαύρωσαν μὲν

τὸν ἑαυτὸν τῶν, ὅσον πρὸς τὸ νὰ μὴ ἐνεργῶν αὐτοὶ πᾶσι πάθης, ἐσαύρωσαν δὲ καὶ πᾶσι πάθης, ὅσον εἰς τὸ νὰ μὴ ἐνεργῶν αὐτὰ εἰς αὐτοὺς· ὁμοίον μὲ ἐκεῖνο ὁποῦ λέγει· „ἐμοὶ ὁ Κόσμος ἐσταύρωται, καὶ γὰρ τῷ Κόσμῳ“· (Γαλ. 6.) νοεῖται οὖν τὸ, καὶ δὲ, ὥστε· ὅτι εἰσιν, ὡς ἔπαιον, οἱ τινες τῷ Χριστῷ τὴν σάρκα ἐσαύρωσαν, καὶ πᾶσι ἐξῆς. Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀλεξανδρινὸς Κύριλλος ἐρμηνεύων τὸ ρητὸν τοῦτο· „ἀγία, πρεπὴς γὰρ ὁ βίος τοῖς ἐν Χριστῷ, καὶ σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν παθῶν, καὶ γεῶδων ἀκαθαρσιῶν“· (βιβλ. ἀ. τῶν Γλαφυρῶν)

26. „Μὴ γινώμεθα κενόδοξοι, ἀλλήλους προκαλούμενοι, ἀλλήλοις
„φθονούντες“.

Δείχεται μὲ τῆτα τὰ λόγια ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἐκεῖνσι ὅπῃ ἐπλάνασαν τὰς Γαλάτας καὶ τὰς ἐπεισαν νὰ περιτέμνυνται, ἐκινήθησαν ἀπὸ φιλοδοξίαν· διὰ τὴν ἡ φιλοδοξία εἶναι ἀρχὴ καὶ αἰτία ὅλων τῶν κακῶν· τὸ δὲ ἀλλήλους προκαλούμενοι εἶναι, ὅταν τινὰς λέγῃ εἰς τὸν αὐτίμαχόν τι ταῦτα· αὐτῷ ἴσαι δυνατὸς, ἔλα νὰ κάμωμιν τὸτο· ἐπεὶ δὲ ὁ φθόνος γεννᾷται ἀπὸ τὴν κενοδοξίαν, διὰ τὸτο ὁ Ἀπόστολος ἐμποδίζει καὶ τὸτον (1).

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Σ'.

1. „Ἀδελφοί, ἐὰν καὶ προληφθῇ ἄνθρωπος εὐτινι παραπτώματι, ὑμεῖς
„οἱ Πνευματικοὶ καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον ἐν πνύματι πραότητος“.

Επεὶ δὲ κοντὰ εἰς τὰς Γαλάτας ἦσαν πολλοί, οἵτινες φαινόμενοι πᾶς ἐπιτιμᾶν καὶ κανονίζουν τὰς ἀμαρτανόντας, ἐκάμιναν ἐκδίκησιν τῶν παθῶν καὶ τῆς μνησικακίας ὅπῃ ἔχον πρὸς αὐτὰς, παρακινέμενοι εἰς τὸτο ἀπὸ τῆς φιλαρχίας· διὰ τὸτο ὁ Παῦλος εἰδὼ λέγει, ὅτι αὐτίμως τινὰς προληφθῇ, ἦγουν συναρπασθῇ καὶ δελεασθῇ ἀπὸ τὸν διάβολον, ἐνοχληθεῖς καὶ πολεμηθεῖς ἀπὸ αὐτὸν εἰς καμμίαν ἀμαρτίαν, ἐσεῖς οἱ Πνευματικοὶ καταρτίζετε αὐτὸν, ἦγουν μὴ παιδεύετε αὐτὸν καὶ τιμωρεῖτε, ἀλλὰ διορθοῦντέ τον με Πνεῦμα πραότητος. Δὲν εἶπε δὲ με, πραότητα, ἀλλὰ με πνεῦμα πραότητος, διὰ νὰ δείξῃ με τὸν λόγον τὸτον, ὅτι τὸ νὰ διορθοῦν οἱ Πνευματικοὶ τὰς ἀμαρτωλοὺς με πραότητα, τὸτο εἶναι ἀρετὴν εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Καὶ πρὸς τούτοις, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι τὰ Πνευματικὰ χαρισμάτων εἶναι ἴδιον, τὸ νὰ διορθῶν τὰς ἀμαρτωλοὺς με ἡμερότητα· καὶ ὁ Θεοδώριτος ὅπως ἐρμηνεύει τὸ καταρτίζετε, ἀπὸ τὴν διορθῶσθε, σκεῖζετε, τὸ ἐλεῖπον ἀναπληρῶτε.

„Σκοπῶν σεαυτὸν, μὴ καὶ σὺ παρασθῇς“.

Διὰ νὰ μὴ ὑπερηφανῶθῃ ἐκεῖνος ὅπῃ καταρτίζει, καὶ διορθῶν τὸν ἄλλον, διὰ τοῦτο προφυλάττει αὐτὸν ὁ Ἀπόστολος με ταῦτα τὰ λόγια. Βλέπε, λέγει, καὶ ἐσύ, καὶ φύλαττε τὸν ἑαυτὸν σε, μήπως καὶ σὺ πέσης εἰς τὰ ἴδια ἀμαρτήματα καὶ πάθη ἐκεῖνα ὅπῃ διορθῶν τοις, με τὸ νὰ πάθῃς πειρασμόν καὶ πόλεμον ἀπὸ τὸν διάβολον. Ἐμφαντικῶς δὲ καὶ παρρησιαστικῶς εἶπε τὸ, σὺ· διὰ νὰ φανερώσῃ με τῷ λέξιν αὐτῷ, τῷ ἀνθρωπίνῳ ἀσθενείαν, ἦγουν μήπως πειρασθῇς ἀπὸ τὸν διάβολον καὶ σὺ ὁ ἀδυνάτος ἄνθρωπος, καὶ σὺ ὅπῃ εἶσαι τρεπτός καὶ ὑποκείμενος εἰς τῷ αὐτῷ ἀσθενείαν τῆς φύσεως· ὅθεν συμπόνοσον τὸν ἀσθενῆ, καὶ πληρωθεὶς ἀδελφόν σε.

2. „Ἀλλήλων τὰ βάρη βαρύνετε“.

Επεὶ δὲ ὅποιοι εἶναι ἄνθρωπος, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι ἀναμάρτητος, διὰ τὸτο συμβαλεῖται εἰδὼ ὁ Ἀπόστολος διὰ νὰ μὴ ἀκρεβολουραγιάζῃ οἱ Χριστιανοὶ καὶ νὰ ἐξετάζῃ με λεπτολογίαν τὰ τῶν ἀδελφῶν τοὺς ἀμαρτήματα· ἀλλὰ νὰ ὑποφέρῃ ταῦτα, ἵνα πάλιν καὶ τὰ ἐδικά των ἀμαρτήματα ὑποφέρωσιν ἄλλοι (2).

„Καὶ“

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος ὅπως ἐρμηνεύει τὸ ρητόν· „τῷ κενοδοξίαν, καὶ τὸν φθόνον ἡ διάστασις ἐκείνη πεποιήθη, καὶ“ ὅπως γὰρ ἐκεῖνοι ὅπῃ ἦτον σερεοὶ εἰς τῷ τῷ Χριστῷ Πίστιν, καταγορεύοντες σωθεῖν τὰς ἀπὸ τὴν Πίστιν παρασάλλουσας, ἐπαρακίταν αὐτὰς εἰς φιλονεικίας καὶ μάχας· διὰ τὸτο, συμβαλεῖται ὁ Ἀπόστολος τὰς σερεοὺς εἰς τῷ Πίστιν νὰ δῶσιν χεῖρα βοηθείας εἰς ἐκεῖνους ὅπῃ ἐπαρασάλλουσιν ἀπὸ τὴν Πίστιν, καὶ ἐκκλιναν εἰς τὸν Νόμον.

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ἐρωτηθεὶς· „τί εἶναι τὸ ἀλλήλων τὰ βάρη βαρύνετε, καὶ ὅπως ἀναπληρώσασθε τὸν Νόμον τοῦ Χριστοῦ;“ ἀποκρίνεται· „Βαρύνει ἡ ἀμαρτία καὶ κατέλκουσα τῷ ψυχῇ εἰς τυφλότητα· ἔδου· ἢν ἀίρωμεν ἀλλήλων καὶ περιεργόμεν, εἰς ἐπιτροπὴν ἄγοντες τὰς ἀμαρτανόντας· τῷ δὲ βαστάσαι· ἀπὸ τοῦ ἀρεῖ, σωῖν καὶ τοῖς ἐπιχωρίοις κενήσας, ὡς πολλὰκις παρὰ πολλῶν αὐτὸς ἤκουσα· Νόμον“.

„Καὶ ὅπως ἀναπληρώσατε τὸν Νόμον τῆ Χρυσῆ“.

Δὲν εἶπε πληρώσατε, ἀλλὰ ἀναπληρώσατε, ἵνα κοινῶς ὅλοις πληρώσετε τὸν Νόμον καὶ τὸ Εὐαγγέλιον τῆ Χρυσῆ, μὲ τὸ νὰ ὑποφέρετε εἰς τὸν ἄλλον, καὶ νὰ βασάζετε τὰ σφαλματάς· χάριν λόγου, ὁποῖος ἀδελφὸς εἶναι ὀξυκίνητος, καὶ ὀγλίγωρος εἰς κάθε ἔργον, ὃς ὑποφέρει τὸν ἀμελὴ καὶ ἀργοκίνητον· ὁμοίως καὶ ὁ ἀργοκίνητος ἀδελφός, ὃς ὑποφέρει τὴν πολλὴν ὀγλιγωράδα τῆ ὀξυκινή, καὶ ἔτι ἔτε ὁ ὀξυκίνητος θέλει ἀμαρτήσῃ, μὲ τὸ νὰ ὑποφέρεται ἀπὸ τὸν ἀργοκίνητον ἀδελφόν, ἔτε ὁ ἀργοκίνητος, μὲ τὸ νὰ ὑποφέρεται ἀπὸ τὸν ὀξυκίνητον. Μὲ τοῖτον λοιπὸν τρόπον, δίδοντες χάριν, καὶ βοήθειαν εἰς τὸν ἄλλον, ἀναπληρώσατε εἰς τὴν διὰ τῆ ἄλλης τὸν Νόμον τῆ Χρυσῆ· ἐπειδὴ τὸτο ποιοῦντες, ἀναπληροῦντε, καὶ ἀποσβένετε ἐκεῖνόν τὸν ἀρετὴν ὅπως λείπει ἀπὸ τὸν ἀδελφόν σας, βασάζοντες, καὶ ὑποφέροντες τὸ ἐλάττωμα ἐκεῖνον. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον τὸτο νοεῖται· τῆς ἀγάπης εἶναι ἴδιον νὰ βασάζῃ τοῦ ἄλλου τὰ βάρη· ἡ δὲ ἀγάπη πάλιν, εἶναι πλήρως ὅλων τῶν ἐντολῶν τῆ Χρυσῆ· „ἐὰν γὰρ, φησιν ὁ Χρυσός, ἀγαπάτέ με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσατε“· (Ἰωάν. 14. 15.) καὶ πάλιν· „αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ ἐντολή ἡ ἐμὴ, ἵνα ἀγαπᾶτε ἅπαντες ἀλλήλους, καθὼς ἐγάπησα ὑμᾶς“· (Ἰωάν. 13. 34.) (1)

3. „Εἰ γὰρ δοκῇ τις εἰναί τι, μηδὲν ὦν, ἑαυτὸν φρεναπαταῖ“.

Πάλιν ὁ Παῦλος ἐδῶ καταβάλλει καὶ κρημνίζει τὴν οἴησιν, καὶ κροδοξίαν, διὰ τὴν μέγα λόγια ταῦτα δείχνει, ὅτι ὁποῖος νομίζει πῶς εἶναι κάποιόν τι μέγα, αὐτὸς δὲν εἶναι τίποτε· διὰ τὴν δείχνει σημάδι φανερόν τῆς ἀσθενείας, αὐτὸ πὲν νὰ νομίζῃ πῶς εἶναι κάποιον μέγα πρᾶγμα, καὶ διὰ τὸτο δὲν πλανᾷ ἄλλον κάποιον, πάρεξ τὸν ἑαυτὸν τε.

4. „Τὸ δὲ ἔργον αὐτῆς δοκιμαζέτω ἕκαστος, καὶ τότε εἰς ἑαυτὸν μόνον τὸ καύχημα ἔξει, καὶ οὐκ εἰς τὸν ἕτερον“.

Αὗτος ὁ ἐξετάζων, λέγει, ὁ καθ' εἰς τὰ ἐδικάς ἔργα (τὸτο γὰρ δηλοῖ τὸ „δοκιμαζέτω“) μήπως κάμνῃ τὰ ἔργα ταῦτα μὲ κροδοξίαν, ἢ μὲ ὑπόκρισιν, ἢ μὲ κάποιον ἄλλο τέλος, καὶ σκοπὸν κοσμικὸν καὶ ἀνθρώπινον, καὶ ὅχι διὰ μόνον τὸν Θεόν· καὶ τότε, ὅταν εὕρῃ τὸν ἑαυτὸν τὴν ἀδῶν ἀπὸ αὐτὰ, καὶ ἀκατηγόρητον, ὃς μὴ καυχᾶται ἐναντίον τῆ ἄλλης ὀδελφῆ· ἀλλ' εἰς ἑαυτὸν ὅσον ἀκράττος, καὶ ἐμπαθῆς, καὶ δὲν ἔμπορῇ νὰ ταπεινῇ τὸ φρόνημάς, ὃς ἔχει καὶ τὸ καύχημα αὐτὸ εἰς μόνον τὸν ἑαυτὸν τε· ἥτοι, αὐτὸς μὲ τὸν ἑαυτὸν τε συγκεκριμένους, ὃς νομίζῃ καλλίτερον τὸ σημεῖόν τῶν ἔργων ἀπὸ τὸ χρετινόν, καὶ ὃς σεμνύνεται εἰς τὸ ἀγαθόν του. Ταῦτα δὲ λέγει ὁ Παῦλος κατὰ συγκατάβασιν, καὶ ὅχι κατὰ ἀκρίβειαν καὶ νομοθεσίαν· ἵθι ταῦτα λέγει συγκαταβαίνοντας εἰς τὴν ἀσθενείαν τῶν Γαλατῶν, διὰ τὴν διηγεῖται μὲ τὴν συγκατάβασιν αὐτὴν νὰ τὴν ξεκόψῃ ὀλίγον ὀλίγον ἀπὸ τὸ νὰ μὴ καυχῶνται τελείως· δι' ὃ, τὸ ὅποιοι συνειδήσῃ νὰ μὴ καυχᾶται ἐναντίον τῆ ἀδελφῆς, καθὼς ὁ Φαρισαῖος ἐκαυχᾶτο κατὰ τὴν Τελώνου, καὶ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων, λέγων· „οὐκ εἰμὶ ὥσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων“ (Λευκ. 11. 11.) αὐτὸς ὀγλίγωρα θέλει ἀφεθῇ ἀπὸ τὸ νὰ καυχᾶται καὶ εἰς τὸν ἑαυτὸν τε.

5. „Ἐκαστος γὰρ τὸ ἴδιον φορτίον βασάσῃ“.

Τὴν καυχᾶσαι, λέγει, ἐσύ Χρυσιανέ, ἐναντίον τῆ ἀδελφῆ σου; καὶ ἔχεις τὸν ἑαυτὸν σου μεγαλότερον ἀπὸ τὸν ἄλλον; καὶ σὺ, καὶ ἐκεῖνος θέλετε βασάσετε τὰ ἐδικάς φορτία· καὶ τότε

1) δὲ τοῦ Χριστοῦ ἀναπληρώσωμεν τὴν ἐπίστασιν, ὅτι ἡλ-
1) δὲ καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἀμαρτωλούς εἰς μετάνοιαν·
2) καὶ ἡμῖν νομοθετήσαντος, ὅτι ἐάν ἀμαρτήσῃ ὁ ἀδελφός
3) σου, ὑπάγε ἐλέγξον αὐτόν· ἐάν σε ἀκούσῃ, ἐκέρδησας
4) τὸν ἀδελφόν σου“· (κατ' ἐπίστασιν. ὅρα ροζ.)

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι Νόμον Χριστοῦ
τὴν ἀγάπην ἐκάλεισεν ὁ Ἀπόστολος· τῆ Χρυσῆ γὰρ

εἶναι φωνὴ αὐτῆς „ἐντολὴν καλὴν δίδωμι ὑμῖν ἵνα ἀ-
γαπάτε ἀλλήλους“· (Ἰω. 13. 34.) Ὁ δὲ Κορίνθιος
λέγει, ὅτι βασάζομεν τὸ σφάλμα τοῦ ἀδελφοῦ μας,
ὅχι μόνον ὑποφέροντες αὐτό, ἀλλὰ καὶ διορθώνοντες αὐτό
διὰ τοῦ λόγου, ὡς εἶπε καὶ ὁ μέγας Βασιλεὺς, καὶ
προσευχόμενοι πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ αὐτοῦ.

τότε εἰς τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως, θέλει δοκιμασθῇ τὸ ἔργον τῷ καθ' ἑαυτοῦ, ἢ καλὸν εἶναι, ἢ κακόν· ὥστε, ἐπειδὴ καὶ σὺ ἔχεις φορτία καὶ βάρη ἁμαρτιῶν, μὴ καυχᾶσαι πῶς εἶσαι τοῦ ἄλλου ἀνώτερος, μηδὲ ὑπερηφανεύου εἰς τὸν ἑαυτόν σου διὰ τὰ καλὰ ἔργα ὅπου κάμνεις (1).

6. „Κοινωνήτω δὲ ὁ κατηχόμενος τὸν λόγον, τῷ κατηχοῦντι ἐν πάσιν ἀγαθοῖς“.

Ἐδῶ ὁμιλεῖ ὁ Παῦλος περὶ τῶν Διδασκάλων, καὶ λέγει, ὅτι ἐκεῖνοι ὅπως κατηχοῦνται, καὶ διδάσκονται, πρέπει νὰ μεταδίδουσιν εἰς τὰς κατηχητὰς αὐτῶν καὶ διδασκάλας, ὅχι ὥς ἀγαθόν, ἀλλὰ ὅλα τὰ ἀγαθὰ, ἵγουν νὰ δίδουν εἰς αὐτὰς, καὶ φαγητὰ, καὶ ποτὰ, καὶ ἐσθύματα, καὶ τιμὴν, καὶ ἀγάπην, καὶ τὰ λοιπὰ· ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνοι ὅπως διδάσκονται, περισσότερα λαμβάνουν ἀπὸ τῆς διδασκάλας αὐτῶν, παρά ὅπως τὰς δίδουσι· διὰ τὴν ἀντὶ διὰ πρόσκαιρα καὶ ἐπίγεια ἀγαθὰ ὅπως τὰς δίδουσι, λαμβάνουν ἀπὸ αὐτῶν παντοτινὰ καὶ ἐράνια, διὰ τῆς οὐρανίης διδασκαλίας αὐτῶν, καὶ τῷ θεῷ λόγῳ. Διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος κοινωνίαν τὸ πρᾶγμα, καὶ τὴν μεταδόναν ταύτην ὀνομάζει· διὰ τὴν εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν ὅπως δίδει ὁ μαθητὴς, καὶ διδασκόμενος Χριστιανὸς εἰς τὸν διδάσκαλόν τε, κοινωνεῖ καὶ ἀντιλαμβάνει καὶ αὐτὸς ἀπὸ τοῦ διδάσκαλόν τε. Διὰ ποίαν δὲ αἰτίαν ἐδιώρισεν ὁ Χριστὸς νὰ φέρονται οἱ διδάσκαλοι ἀπὸ τῶν μαθητῶν; Εἶπε γὰρ ὅτι „ἄξιός ἐστιν ὁ ἐργάτης τῆς ἔσχατης αὐτῷ ἐστίν“ (Ματθ. 10. 10.) διὰ τέσσαρα αἰτία· πρῶτον, διὰ νὰ μὴ ὑπερηφανεύωνται πολλὰ οἱ διδάσκαλοι, ἀλλὰ νὰ ταπεινοφρονοῦν, ὥσπερ ὅπως ἔχουν χρεῖαν καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τῶν μαθητῶν· δεύτερον, διὰ νὰ καταγίνωνται ὅπως διόλου εἰς μόνον τὸν τῷ Θεῷ λόγον, καὶ τὴν διδασκαλίαν, καὶ νὰ μὴ περισπῶνται, καὶ ἐξοδεύουν τὸν καιρὸν εἰς τὸ νὰ φροντίζουν διὰ τὴν τροφήν καὶ χρεῖαν τῶν σώματός των· τρίτον, ἵνα οἱ μαθηταὶ καὶ διδασκόμενοι μὴ τὴν εὐγνωμοσύνην, καὶ εὐχαρίστησιν ὅπως δείχνουσιν εἰς τὰς διδασκάλας των, μανθάνουν νὰ γίνωνται εὐχάριστοι καὶ πρὸς τὰς ἄλλας ἀνθρώπους· καὶ τέταρτον, ἵνα οἱ αὐτοὶ μαθηταὶ μὴ ἐντρέπωνται, ἐὰν εἶναι πτωχοί, καὶ ζητοῦν ἀπὸ τῶν ἄλλων τὰς χρεῖας των· εἰς καιρὸν ὅπως οἱ διδάσκαλοί των, εἶναι τοιοῦτοι πτωχοί, καὶ ἀπὸ ἄλλων ζητοῦν τὰ χρεῶδη, καὶ ἀναγκαῖα.

7. „Μὴ πλανᾶσθε· Θεὸς οὐ μυκτηρίζεται· ὁ γὰρ αὐτὸς σπείρει αὐτῷ· θρόνος, τοῦτο καὶ θερίσει“.

8. „Ὅτι ὁ σπείρων εἰς τὴν σάρκα αὐτοῦ, ἐκ τῆς σαρκὸς θερίσει· φθοράν· ὁ δὲ σπείρων εἰς τὸ Πνεῦμα, ἐκ τοῦ Πνύματος θερίσει ζῶν αἰώνιον (2).“

Ἐπειδὴ πολλαῖς φοραῖς ἀκολοθεῖ καὶ μερικοὶ κατηγορεῖντες τὰς διδασκάλας των, πῶς εἶναι κακῆς ζωῆς ἄνθρωποι, παραβλέπων αὐτὰς, καὶ δεῦν τὰς τρέφουν, ἔτε τὰς βοηθοῦν ὅπως εἶναι πτωχοί, καὶ ἔχουν χρεῖαν βοηθείας· διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος, εἶπε μετὰ ἀνωτέρω περὶ τούτων, ἔχει δὲ νὰ εἰπῇ καὶ ἔμπροσθεν ὅταν λέγῃ „τὸ δὲ καλὸν ποιῶντες, μὴ ἐκκακῶμεν“· ἀλλὰ καὶ τώρα ἐδῶ φανερόν, ὅτι οἱ μαθηταὶ καὶ διδασκόμενοι Χριστιανοί, πρέπει νὰ μὴ ἀκριβεύωνται εἰς τὰς διδασκοντας αὐτὰς τὸν λόγον τῷ Θεῷ· ἐπειδὴ τὰ ἐξοδα ὅπως γίνονται

(1) Ἐδῶ ὡπορεῖ ὁ θεὸς Ἰερώνυμος καὶ λέγει „ὅτι ὁ Ἀποστόλος εἶπε πρότερον, ὅτι ἀπὸ τῶν πᾶν βαρύνοντων τὸν ἄνθρωπον φορτίων, ἐναντία γὰρ εἰσι πάντα· ὡς δὲ τὸ πᾶν ἀποσφᾶν λέγει, ὅτι, τὸ μὲν, ἀπὸ τῶν πᾶν βαρύνοντων, εἶπε διὰ τὸν παρόντα αἰῶνα· ἐδῶ γὰρ πρέπει νὰ βαρύνωμεν εἰς τοῦ ἄλλου τὸ σφάλμα· τὸ δὲ ἐπὶ λέγει ἐδῶ, τὸ λέγει διὰ τὸν μέλλοντα αἰῶνα· ἐκ γὰρ ὁ καθ' ἑαυτοῦ θέλει βαρύνει τὸν ἐδικόν τε φορτίον, καὶ κενὸν δὲ θέλει εἶναι νὰ τὸν συμβουδῇ· (πρὸς Κορινθίους.)“

(2) Ὁ μέγας Βασιλεὺς Πνεῦμα ἐδῶ ἐνοεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, οὕτω λέγων· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν Πνύματος τετηρήκαμεν πολλαχού· τὸ ἐξ οὗ κενόμενον, ὁ γὰρ σπείρων φησὶν εἰς τὸ Πνεῦμα, ἐκ τῶν Πνύματος θερίσει ζῶν αἰώνιον“ (κεφ. 1. περὶ τῶν Ἁγίων Πνύματος.) Ὁ αὐτὸς δὲ Βασιλεὺς ἐρμηνεύων τὸ τῷ Ἰησοῦ ἐκεῖνα „Ἀποστέλω ὡς ἐρπετα ἐπὶ τὴν γῆν“ (Ἰησ. 10. 1.) λέγει, ὅτι ὅποιοι σπείρει εἰς τὴν σάρκα, αὐτοὶ προκομίζονται μετὰ τὸν ὄφιν, ὅπως ἐκκαδικάσθαι νὰ τρώγῃ τὴν γῆν ὅλην τὴν γῆν ζῶν· ὅστις ἐκ τῇ γῇ καταλήπεται, καὶ ὁμοῦται τῷ ὄφιν, καὶ περὶ

ται εἰς αὐτὰς, εἰς ἱερὸν καὶ πνευματικὸν πρᾶγμα γίνονται· ἔθεν συγκρίναντας ὁ Ἀπόστολος τὰ ἔξοδα ὅπῃ κάμνουν τίνες εἰς τὰ σωματικά καὶ κοσμικά πράγματα, καὶ τὰ ἔξοδα ὅπῃ κάμνουν εἰς τὰ ψυχικά καὶ πνευματικά, λέγει, ὅτι εἰάν μὲν ἐσὺ Χρυσιανέ, ἐξοδεύῃς τὸν πλετόν σου εἰς τὸ σῶμα, ἦγαν ἐτοιμάζοντας τραπέζια, καὶ φαγητὰ, καὶ ποτὰ, καὶ καρυκεύματα τῆς κοιλίας, καὶ σπέρνεις τὰ ἄσπρασα εἰς μέθλη, καὶ τρυφήν, καὶ πολυφάγιαν, ἤξευρε ὅτι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς θανάτου, θέλεις θερίσεις ἀπὸ τὸν σπόρον αὐτόν, φθορὰν καὶ σαπήλαν· διὰ τί αὐτὰ ἔχον νὰ φθαρῶν, καὶ νὰ σαπήσιν ὁμοῦ μὲ τὸ σῶμα σου· καὶ ὅχι μόνον τῆτο, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως θέλεις θερίσεις καὶ ἐντροπὴν, καὶ ἀτιμίαν, καὶ κόλασιν· εἰάν δὲ ἐκ τῆς ἐναντίας ἐξοδεύῃς τὸν πλετόν σου εἰς τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ σπέρνῃς αὐτόν εἰς τὰ πνευματικά ἔργα, κάμνωντας ἐλεημοσύνην εἰς ὅλους, καὶ ζώντας ζῶν σωφρονισμῶν, ἤξευρε ὅτι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, θέλεις θερίσεις ζωῇ αἰώνιον. Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς δὲν περιπαίζεται, ἔτε γελάται, ἀλλὰ θέλει δώσει εἰς τὸν κατ' οὐα κατὰ τὰ ἔργατο, ὡς λέγει ὁ Σολομών „ὁ πλάτας πνοὴν πᾶσιν, αὐτὸς οἶδε „πάντα· ὃς ἀποδίδωσιν ἐκάσῳ κατὰ τὸ ἔργον αὐτοῦ“. (Παρ. κδ'. 12.) Διὰ τῆτο λοιπὸν καλλίτερον εἶναι νὰ ἐξοδεύῃς ἐσὺ Χρυσιανέ, τὰ ἄσπρασα εἰς τὰ πνευματικά ἔργα, μαζὶ μὲ τὰ ὁποῖα συμπεριλαμβάνεται καὶ ἡ πρὸς τὰς διδασκάλας βοήθεια, καὶ μετὰδοσις, παρὰ νὰ τὰ ἐξοδεύῃς εἰς τὰς σαρκικὰς ὑδονάς, ἢ ὁποῖαις, ὅχι μόνον φθείρονται, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμά σου φθείρουσι καὶ τὴν ὑγείαν σου· διὰ τί ἀπὸ τὰς ὑδονάς, καὶ τρυφᾶς ἀκολουθεῖν ἡ περαιότεραις ἀσθενείαις τῆς σώματος, πολλάκις δὲ καὶ θάνατος (1).

9. „Τὸ δὲ καλὸν ποιῶντες, μὴ ἐκκακῶμεν· καιρῷ γὰρ ἰδίῳ θε-
„ρίσομεν μὴ ἐκλυόμενοι“.

Τώρα ἐδῶ καθαρώτερα φανερῶνται ὁ Ἀπόστολος, ὅτι καὶ κακοὶ αἰθρώποι εἶναι ἐκεῖνοι ὅπῃ ζητοῦν τὴν ἐλεημοσύνην, ἡμεῖς δὲν πρέπει νὰ ἐκκακῶμεν, ἥτοι νὰ ἀποκάμνωμεν εἰς τὸ νὰ ἀγαθοποιῶμεν αὐτοὺς· λέγωντας δὲ ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐκκακῶμεν, φανερόντοι πῶς πρέπει, καὶ νὰ δίδωμεν ἐλεημοσύνην, καὶ νὰ τὴν δίδωμεν πλεσίαν, καὶ παντοτινὴν. Ἐπειτα ἐπειδὴ μεγάλον πρᾶγμα ἐζήτησε νὰ κάμνουν οἱ Χρυσιανοί, ἦγαν τὸ νὰ ἐλθῶν καὶ πλεσίως, καὶ πάντοτε· διὰ τῆτο παρῶντος λέγει καὶ τὸν εἶφανον ὅπῃ ἔχον νὰ λάβω, ἦγαν ὅτι θέλουν θερίσιν ζῶν αἰώνιον· πῶς δὲ θέλουν θερίσιν αὐτῶν; μὴ ἐκλυόμενοι, ἦγαν χωρὶς νὰ ἀποκάμνω καὶ νὰ δοκιμάσιν κενὴν κόπον, ἀλλὰ ἔχοντες κάθε ἀνάπαυσιν· δι' ὅ, τι εἰς μὲν τὴν παρῶσαν ζῶν, ἀκολουθεῖν κόποι, καὶ ἰδρώτες, καὶ καύματα ὅταν θερίζητινας· εἰς δὲ τὴν ἄλλω ζῶν, ὅταν θερίζητινας καὶ ἀπολαμβάνῃ τὰ αἰώνια ἀγαθὰ, κενὴν τοιαῦτον κόπον δὲν δοκιμάζει, ἀλλὰ ἔχει κάθε ἀνάπαυσιν καὶ μακαριότητα (2).

10. „Ἄρα

„περὶ ἡμεῖς ὅτι γλυφῇ πάσας τὰς ἡμέρας σου“ (Γεν. γ'. 14.) οὕτως ἐξαποστέλλεται ὡς τὰ ἑρπετὰ· γλυφὴ δὲ ἐσθία, ὁ σπέρων εἰς τὴν σάρκα, καὶ ἐκ αὐτῆς σαρκὸς θερίζων φθορὰν. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἐρμηνεύων τὸ „καὶ ὀφραίνονται ἐν αἰνέσει“, ὡς οἱ „ὀφραίνονται ἐν αἰνέσει“ (Ἠσ. δ'. 4.) λέγει· „ὁ γὰρ σπέρων ἄνθρωπος, τῶτο καὶ θερίσει· ἐν ἡμέρᾳ τῆς ἀναποδόσεως, οἱ πῶν λόγον δεξάμενοι, καὶ καρποφορήσαντες, κατὰ ἀναλογίαν πῶν ἐπαύδα αὐτοῖς ἀποκαταβεβλημένων, κομιζόμενοι παρὰ τὴν δι-
καίου Κερατοῦ πᾶς ἀντιμισθίας, ὀφραίνονται, ὡς οἱ ὀφραίνονται ἐν αἰνέσει, καὶ ὁν τρόπον, οἱ δια-
βόμενοι σκύλα· οἱ μὲν ὀφραίνονται ἐν αἰνέσει, ἐκ πῶν ἰδίων πόνων πᾶς ἀρχαίς τῆς δυσφορίας ἔχουσιν· οἱ δὲ ἀπὸ σκύλων πλετώντες, ἀδρανῶς ὑποδέχονται τὴν πλεονεξίαν τῆς ἀφορμῆς“. Καὶ ἐρμηνεύων δὲ τὸ „καὶ ἐκλυόμενοι“ λέγει· „ὁ γὰρ σπέρων ἄνθρωπος, τῶτο καὶ θερίσει· ἐν ἡμέρᾳ τῆς ἀναποδόσεως, οἱ πῶν λόγον δεξάμενοι, καὶ καρποφορήσαντες, κατὰ ἀναλογίαν πῶν ἐπαύδα αὐτοῖς ἀποκαταβεβλημένων, κομιζόμενοι παρὰ τὴν δι-
καίου Κερατοῦ πᾶς ἀντιμισθίας, ὀφραίνονται, ὡς οἱ ὀφραίνονται ἐν αἰνέσει, καὶ ὁν τρόπον, οἱ δια-
βόμενοι σκύλα· οἱ μὲν ὀφραίνονται ἐν αἰνέσει, ἐκ πῶν ἰδίων πόνων πᾶς ἀρχαίς τῆς δυσφορίας ἔχουσιν· οἱ δὲ ἀπὸ σκύλων πλετώντες, ἀδρανῶς ὑποδέχονται τὴν πλεονεξίαν τῆς ἀφορμῆς“. Καὶ ἐρμηνεύων δὲ τὸ „καὶ ἐκλυόμενοι“ λέγει· „ὁ γὰρ σπέρων ἄνθρωπος, τῶτο καὶ θερίσει· ἐν ἡμέρᾳ τῆς ἀναποδόσεως, οἱ πῶν λόγον δεξάμενοι, καὶ καρποφορήσαντες, κατὰ ἀναλογίαν πῶν ἐπαύδα αὐτοῖς ἀποκαταβεβλημένων, κομιζόμενοι παρὰ τὴν δι-
καίου Κερατοῦ πᾶς ἀντιμισθίας, ὀφραίνονται, ὡς οἱ ὀφραίνονται ἐν αἰνέσει, καὶ ὁν τρόπον, οἱ δια-
βόμενοι σκύλα· οἱ μὲν ὀφραίνονται ἐν αἰνέσει, ἐκ πῶν ἰδίων πόνων πᾶς ἀρχαίς τῆς δυσφορίας ἔχουσιν· οἱ δὲ ἀπὸ σκύλων πλετώντες, ἀδρανῶς ὑποδέχονται τὴν πλεονεξίαν τῆς ἀφορμῆς“.

„ρων ἐν δάκρυσιν, ἐν ἀγκαλίσει θερίσει, αἶρων πᾶς μετανοίας τὰ δράγματα, ὡς τῶ πρᾶκτοσι ὅλον ἀπο-
τίσαι τὸ χρεὸς“. (Ἡτοι πῶν ἐπὶ πῶν κολάσεων τε-
παγμένῳ.)

(ε) Δι' ὅ, τι ἀπὸ τῆς πολλῆς τρυφῆς, γίνονται οἱ τρυφῶντες παχυσαρκοί, οἱ δὲ παχυσαρκοὶ πάλιν, ὁ-
γλιγωροτέρα ἀποδύνουσιν ἀπὸ τῆς λεπτοσαρκείας· ὅθεν ἔ-
πεν ὁ Ἰπποκράτης εἰς τὰς ἀφορμὰς π' „οἱ παχέες
„σφόδρα, παχυδάνωτοι γίνονται μάλλον πᾶσι σκηνῶν“·
ἐκ τῆς ἐναντίας δὲ, ἀπὸ τῆς ἐγκράτειας, καὶ ὀλιγο-
φαγίας, γέννεται ἡ ὑγεία, καὶ ἡ πολυζωία· ὅθεν
ἔτε πάλιν ὁ αὐτὸς Ἰπποκράτης· „Μήτηρ ὑγίης
„ἀκορμη τροφῆς, καὶ ἀοκνίς πόνων“. Σημῶσαι ὅτι τὸ,
„ὁ γὰρ ἂν σπέρων ἄνθρωπος, τῶτο καὶ θερίσει“ ἡρῶσι-
σμὸς ὁ Ἀπόστολος ἀπὸ τῶν Σολομώντων· λέγει γὰρ ἐκεῖ-
νος· „ὁ σπέρων φάουλα, θερίσει κακὰ“. (Παρ. κβ'. 8.)

(2) Ὁ δὲ Φώτιος τὸ „ἐκλυόμενοι“ ἡρμηνεύει· „μὴ
„ἀποναρκῶντες, μηδὲ τῆς ἀγαθοεργίας ἀριστάμενοι· πῶν
„γὰρ εἰς τέλος ἀγωνιζομένων εἰσιν οἱ εἶπαντες“. Καὶ
ὁ Θεοδώριος οὕτως ἐρμηνεύει· „μηδὲ πῶν ἀνιερῶν
„δικαιοσύνης τῆς περὶ τὰ καλὰ προθυμίας· πῶν
„γὰρ

10. „Ἄρα οὖν ὥς καιρὸν ἔχομεν, ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς
„παντὸς, μάλιστα δὲ πρὸς τὰς οἰκίας τῆς Πίσεως“.

Καθὼς δὲ εἶναι κάθε καιρὸς ἐπιτήδειος διὰ τὰ σπέρνητινας „καιρὸς γάρφησι τοῦ
„φυτεῦσαι“ (Ἑκκλ. γ'. 2.) ἔτσι δὲν εἶναι καὶ κάθε καιρὸς ἐπιτήδειος διὰ τὰ ἐλεῆν· καὶ
μαρτυροῦσι τὸ το αἱ πρῶτε μωραὶ Παρθοῖοι, αἱ ὁποῖαι ἐζήτην τὰ βάλλαν ἔλαιον εἰς τὰς
λαμπάδας των, ἦγαν τὰ κάμην ἐλεημοσύνην, εἰς τὸν καιρὸν τῆς Ἀναστάσεως· ὁμοίως καὶ
ὁ ἀσπλαγχνος, καὶ πηγαυζόμενος ἐν τῇ γαστρίᾳ πλάσιος, ὅς τις ἐζήτει ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ τὰ
γυεῖσθαι πάλιν εἰς τὸν Κόσμον τῶτον, διὰ τὰ κάμη ἀγαθοεργίας· ἀλλὰ ἔτε ἐκεῖνα ἐπέ-
τυχον τὸ ποθέμενον, ἔτε ἔπος· διὰ τὸ παραγγέλλει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἕως ὅπου
εὐερισκόμεθα εἰς τὴν παρῶσαν ζωὴν, καὶ ἔχομεν καιρὸν, πρέπει τὰ ἐργαζώμεθα τὸ κα-
λὸν, ἥτοι τὰ κάμνωμεν ἐλεημοσύνην, καὶ ἀγαθοεργίας, ὅχι μόνον εἰς τὰς Ἱεροκλήρυκας καὶ
Διδασκάλους μας, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλους ἀπλῶς Ἰουδαίους τε, καὶ Ἑλλήνας, καὶ ἀπίστους· ὁμοίως
δὲν πρέπει τὰ ἐλεῆμεν τὰς ἀπίστους, καὶ τοὺς πιστὰς Χριστιανούς, ἐξίσως, καὶ μὲ τὸ αὐτὸ
μέτρον τῆς ἐλεημοσύνης· ἀλλὰ εἰς τὰς πιστὰς ἀδελφάς μας, πρέπει τὰ δεικνῶμεν περισσο-
τέραν φιλοτιμίαν, καὶ ἔλεος· τὸ γὰρ δηλοῖ τὸ „μάλιστα“ ὅπε λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος.
Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγνώστη, πῶς καὶ μὲ τὸ ὅπε παραγγέλλει ἐδῶ, χωρίζει τὰς Γαλάτας
ἀπὸ τὴν τῇ παλαιᾷ Νόμῳ ταπεινότητα· διὰ τὴν, ὁ μὲν Νόμος ἐπαγγέλλει εἰς τὰς Ἰου-
δαίους, τὰ ἐλεῆν μόνας τὰς ὁμοεθνεῖς των „ἀνδρῶν γάρφουσιν, ἀνδρῶν τὰς χεῖρας σου τῷ
„ἀδελφῷ σου τῷ πενήτῃ, καὶ τῷ ἐπιδομοῦ τῷ ἐπὶ τῆς γῆς σου“ (Δευτερ. 15. 11.) ἡ δὲ χά-
ρις τῷ Εὐαγγελίῳ, γῆν, καὶ θάλασσαν, καὶ ὅλους τὰς ἐν τῇ Οἰκουμένῃ πτωχεὺς καλεῖ εἰς τὴν
τῆς ἐλεημοσύνης τράπεζαν καὶ μετάδοσιν, ἀγκαλὰ καὶ ὅχι μὲ σὺα καὶ τὸ αὐτὸ μέτρον,
ὥς εἶπομεν ἀνωτέρω.

11. „Ἴδετε πηλίκους ὑμῖν γράμμασιν ἔγραψα τῇ ἐμῇ χερὶ“!

Αφ' οὗ εἶπεν ὁ Ἀπόστολος ὀλίγα λόγια εἰς τὴν διόρθωσιν τῶν ἡθῶν, πάλιν ἐδῶ
ἐπαναχωρεῖ εἰς τὴν προτέραν υπόθεσιν, ἥτις ἐλύπει τὴν καρδίαν του περισσότερον· καὶ
φανερῶν, ὅτι μὲ τὰς ἐδικὰς τε μακαρίας, καὶ ἀγίας χεῖρας ἔγραψεν ὅλῳ ταύτῳ τὴν
Ἐπιστολήν, σὺα μὲν, διὰ τὰ δέξῃ πῶς ἔχει ἀγάπῃ γνησίαν εἰς τὰς Γαλάτας, καὶ ἄλλο
δὲ, διὰ τὰ ἀνατρέψῃ τὴν ὑπόψιν ὅπε εἶχον κατ' αὐτὰ· ἐπεὶ γὰρ ἐκατηγορεῖτο ἀπὸ
τὰς ἐν τῇ Γαλατίᾳ ψευδοπροφῆτας καὶ ἀπατεῶνας, ὅτι ἄλλα κηρύττει εἰς σὺα μέρος, καὶ
ἄλλα εἰς ἄλλο· διὰ τὸ ἠναγκάσθη τὰ κάμη ἔγγραφον καὶ ιδιοχείρως μαρτυρίαν τοῦ κη-
ρύματός τε διὰ τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης. Εἶπον δὲ ὅτι ἔγραψεν ιδιοχείρως ὁ Παῦλος ὅλῳ
τὴν παρῶσαν Ἐπιστολήν· διὰ τὴν, τὰς μὲν ἄλλας Ἐπιστολάς ὑπαγόρευεν αὐτός, καὶ ἔγρα-
φον ἄλλοι, καθὼς εἶναι φανερόν ἀπὸ τὴν πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολήν, εἰς τῆς ὁποίας τὸ
τέλος γράφεται ἔτσι· „ἀσπάζομαι ὑμᾶς ἐγὼ Τέρτιος ὁ γράψας τὴν Ἐπιστολήν“ (Ῥωμ. 15.
22.) μόνον δὲ τὸν ὑποκάτωθεν χαιρετισμὸν ἔγραψεν ιδιοχείρως, καθὼς ὁ ἴδιος τὸ λέγει·
„ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χερὶ Παύλου“ (1. Κορ. 15. 21.) (1). Τὸ δὲ „πηλίκους“ ὅπε λέ-
γει

„γὰρ δίχα θεωροῦμεν τὰ σπαιρόμενα“· διὰ τὸ καὶ ὁ
Δαβὶδ ἐλεγεν· „οἱ σπαιρόντες ἐν δάκρυσιν, ἐν ἄλῃ-
„λιάσει θεωροῦσι· πορδύμενοι ἐπορδύοντο, καὶ ἐκλαον
„βάλλοντες τὰ σπέρματα αὐτῶν, ἐρχόμενοι δὲ ἤξουσιν
„ἐν ἀγαθίᾳ αἰρόντες τὰ δράγματα αὐτῶν“ (Ψαλ.
8. 8.) Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀββὰ Μακάριος ὁ Αἰγύ-
πτιος· „ὡς γὰρ ὁ φυτὸς ἀμπελὸν περὶ ἡ ἀρξάδα τῇ
„καμᾶν ἔχει τὴν χαρὰν ἐν αὐτῷ καὶ τὴν ἐλπίδα, καὶ
„προδιαγράφει ἐν τῷ νῷ οἰνῶνας, (ἥτοι βαγιοτα-
„γρία) καὶ φησὶν προσόδους, καὶ ὅπως ἀναδέχεται τὸν
„κάματον· ἡ γὰρ ἐλπίς, καὶ ἡ προσδοκία ποιῇ αὐτὸν
„προδύμῳ καμῆν, καὶ τῶς ἐκ τῶ οἴκου πολλὰς δαπάνας
„σκορπίζει· ὁμοίως καὶ ὁ οἰκοδομῶν οἶκον, καὶ ὁ γεωρ-

„γῶν, πρῶτον ἐκ τῶν ἰδίων πολλὰ σκορπίζει διὰ τὴν
„ἐλπίδα τῆς μελέτης προσόδου· ὅπου κἀντιπῶδα, ἐάν
„μή τις ἔχη πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν χαρὰν, καὶ τὴν ἐλ-
„πίδα, ὅτι μέλει λυτρώσεως συγχαρῆν, καὶ ζωῆς,
„καὶ δυνάμει ὑπομένει πᾶς θλίψιν, ἔτε τὸ φορτίον, καὶ
„τὴν σελὴν ὁδὸν ἀναδέξασθαι“ (Ὁμιλ. κ. κ. κεφ. 14.)

(1) Ὁ ἀσπασμὸς ὅπε ἔγραψεν ὁ μακάριος Παῦλος
ἥτοι ὁ τελευταῖος λόγος ὅπε συνιρίζει τὰ γράφη εἰς
πᾶσαν χεῖρ Ἐπιστολῶν, ἦγαν σὺ· „ἡ χάρις τοῦ Κυ-
„ρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετ' ὑμῶν· Ἀμήν“· καθὼς
λέγει ὁ Θεοδώριτος· ὅπε ἵνα ὁμοίον μὲ ἐκᾶν ὅπου
ἡμεῖς γράφομεν πᾶρα εἰς τὸ τέλος τῶν ἐπιστολῶν· ἔρρω-
σο, ἡ υἱάνη, ὡς περ τὸ πολλαχὺ προέπομεν.

γει ἐδῶ, δὲν φανερόν· πῶς τὰ στοιχεῖα τῶν γραμμάτων τῷ Παύλῳ ἦτον μεγάλα εἰς τὸ μέγεθος, ἀλλὰ φανερόν· πῶς ἦτον ἀσχημα, καὶ ἀχρεία, ὥσπερ νὰ τὴν ἔλεγον ἐπὶ τῇ ἰδέῃ πῶς, καὶ μὴ μόνον ὅτι δὲν ἤξεύρω νὰ γράφω εὐμορφα, καὶ καλὰ γράμματα, ὅμως διὰ τὴν πολλὴν σας ἀγάπην, ἀναγκάσθηκα νὰ γράψω ἰδιόχειρον τὴν Ἐπιστολήν. (1)

12. „Ὅσοι θέλουσιν ἀποπροσώπῃσαι ἐν σαρκί, οὗτοι ἀναγκάζουσιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι“.

Ὅσοι, λέγει, θέλουν νὰ φαίνωνται εὐδόκιμοι καὶ ἐπαινετοὶ ἐν σαρκί, ἤγουν κοντὰ εἰς τὰς ἀνθρώπους, τὰς Ἑβραίους δηλαδή, (οἱ γὰρ ἅπιοι Ἑβραῖοι, ὠνείδιζον τὰς ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντας Χριστιανούς, πῶς ἀφῆκαν τὰ τῶν Πατέρων τὰς ἐθίμας) αὐτοὶ, λέγει, εἰκαὶ ὅτι σὰς ἀναγκάζει νὰ περιτέμνεσθε, καὶ διὰ μέσεως τῆς ἐδικῆς σας σαρκὸς, ἡτοὶ τῆς ἐδικῆς σας περιτομῆς, ἀπολογεῖνται εἰς τὰς Ἰουδαίους, καὶ λαμβάνειν ἐπαινον παρ' αὐτῶν, ὡς τὸ Νόμον ζηλωταὶ καὶ ὑπέρμαχοι. Λέγωντας δὲ ὁ Παῦλος, ὅτι ἀναγκάζουσιν αὐτὰς, δείχνει μὲν τὸτο, ὅτι χωρὶς νὰ θέλουν οἱ Γαλάται πάσχειν τὸτο καὶ περιτέμνονται, καὶ ἀκολούθως δίδει αἰτίαν εἰς αὐτὰς, νὰ ἀναχωρήσων ἀπὸ τὰς πλάνης ἐκείνης, ὥσπερ ὅτι σφάλλων χωρὶς νὰ θέλουν.

„Μόνον ἵνα μὴ τῷ Σταυρῷ τῷ Χριστῷ διώκωνται“.

Ὅχι μόνον, λέγει, αὐτοὶ σὰς ἀναγκάζει νὰ περιτέμνεσθε, διὰ νὰ ἐπαινεῖνται ἀπὸ τὰς ἀπίστας Ἑβραίους, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλῳ ἀκόμη αἰτίαν· δηλαδή, διὰ νὰ μὴ διώκωνται ἀπὸ τὸν Σταυρὸν τῷ Χριστῷ, καὶ τὴν εἰς Χριστὸν Πίσιν· ἐπεὶ γὰρ οἱ ἐξ Ἑβραίων αὐτοὶ πιστεύσαντες, παραβαίνουσι τὴν εἰς Χριστὸν Πίσιν, μὲν τὸ νὰ περιτέμνουν τὰ τέκνα τῶν, διὰ τὸτο διδάσκων νὰ περιτέμνονται καὶ οἱ ἄλλοι, ἵνα μὲν τῶν τὸν τρόπον ἔχων καὶ ἄλλας συγκοινωνῶς τῆς περιτομῆς, καὶ παραβάσεώς των, καὶ δὲν ἐλέγχωνται μόνοι των (2).

13. „Οὐ δὲ γὰρ οἱ περιτεμνόμενοι αὐτοὶ Νόμον φυλάσσουσιν (3)
ἀλλὰ θέλουσιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι, ἵνα ἐν τῇ ὑμετέρᾳ σαρκὶ
καυχῆσονται“.

Ὅχι μόνον, λέγει, δι' αἰθροπαρέσκεπτον, ἀλλὰ καὶ διὰ φιλοδοξίαν οἱ ἀπατεῶνες ἐκείνοι σὰς διδάσκων νὰ περιτέμνεσθε· ἐπεὶ δὲ δὲν κόμουν τὸτο διὰ ζήλον τῷ Νόμῳ, ἐδὲ διὰ τὴν δυσέβειαν, ἀλλὰ διὰ καύχησιν καὶ κενδοξίαν· τὸτο γὰρ δηλοῖ τὸ „ἵνα ἐν τῇ ὑμετέρᾳ σαρκὶ καυχῆσονται“· τῆς τῆς, ἵνα μὲν τὴν περιτομὴν τῆς ἐδικῆς σας σαρκὸς, αὐτοὶ καυχῶνται πῶς εἶναι διδασκαλοῖσας, καὶ πῶς ἔχων ἐσὰς μαθητὰς καὶ ὑπηκόους εἰς τὸτο.

14. „Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ Σταυρῷ τῷ
Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ“.

Εἰ καὶ μοι, λέγει, οἱ ψευδοποιοὶ, καὶ λαοπλάνοι καυχῶνται εἰς τὴν περιτομὴν, πρᾶγμα ὅτι εἶναι ἐτελέστατον καὶ καταργημένον, εἰς ἐμὴν δὲ μὴ γένοιτο νὰ καυχῶμαι εἰς ἄλλο κἀνός· πρᾶγμα, πάρεξ εἰς τὸν Σταυρὸν τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ (4)· ὁ ὁποῖος

(1) Σημειῶσαι δὲ ὅτι καὶ τὴν πρὸς Φιλήμονα, ὅλην ἔγραψαν αἱ μακάριαι χεῖρες τοῦ Ἀποστόλου, καθὼς ἐπαμειν καὶ εἰς τὴν ἐρμηνείαν ἐκείνης, καὶ εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης.

(2) Ὁ δὲ Θεοδόθεος ὅπως ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν περὶ τῶν, τὴν παρὰ ἀνθρώπων διδασκίαν δόξαν, καὶ τῆς ἀσφαλείας προμηθεύμενοι τῆς οἰκίας, τὴν ἀναγκασίαν, καὶ τὴν περιτομὴν ὑμῖν διδασκαλίαν προσφέρουσιν, ἵνα μὴ παραπλησίως ὑμῖν τοῖς κηρύττωσι τὸν Χριστὸν, αἰκίζωνται, καὶ καθιερῶνται.

(3) „Πῶς γὰρ, λέγει ὁ Θεοδόθεος, εἰςιν αὐτοὶ φυλάττει τὸν Νόμον πόρρω τῶν Ἱεροσολύμων διάγοντας, πῶς ἐπιτελεῖσι τὰς ἐορτάς, πῶς τὰς θυσιὰς προσφέρουσιν; πῶς ἀκαθάρτων ἀπέμυντοι περιεργάζονται“;

(4) Ὁ Παῦλος καυχᾶται ἐν τῷ Σταυρῷ, λέγει ὁ Κορνεῖσιος, διὰ τῆς πίστεως δηλαδή καὶ χάριτος, ἐνδυμένους τὴν θείαν ἀγάπην, καὶ δικαιοῦσιν ὅτι ἔχον ἁβὴν ἀπὸ τὸν Σταυρὸν· ἐπεὶ δὲ διὰ τὸν Σταυρὸν καὶ τὸ μέγεθος τῆς ἀμαρτίας, καὶ τὸ μέγεθος τῆς θείας φιλανθρωπίας γνωρίζεται, ὡς λέγει ὁ ὁ Θεὸς Χρυσόστομος· ὁ δὲ

ὁποῖος Σταυρὸς, ἐκατίργησε τὸν παλαιὸν Νόμον· ἔτε γυνόιτό μοι νὰ καυχῶμαι εἰς ἄλλο, πᾶρεξ εἰς τὴν Πίσιν τῷ Ἐσαυρωμένῳ. Δὲν εἶπε δὲ ὁ Παῦλος, κατὰ τὸν θῆον Χρυσόστομον, ὅτι ἐγὼ δὲν καυχῶμαι, ἢ δὲν θέλω νὰ καυχῶμαι εἰς ἄλλο, παρὰ εἰς τὸν Σταυρὸν τῷ Χρυσῷ, ἀλλὰ εἶπον, εἰς ἐμὴν δὲ, νὰ μὴ γοῖν ποτὲ τὸ νὰ καυχῶμαι εἰς ἄλλο, παρὰ εἰς τὸν Σταυρὸν τῷ Χρυσῷ, παρακαλῶντας διηλαδὴ μὲ τὰ λόγια ταῦτα τὸν Θεόν, νὰ μὴ δώσῃ τῷ ποτὲ εἰς αὐτὸν, καὶ ἐκ τῶ ἐναντίῳ ἐπικαλέμενος τὸν βοήθειαν τῷ Θεῷ, εἰς τὸ νὰ καταρθώσῃ τὸ νὰ καυχᾶται εἰς μόνον τὸν Σταυρὸν. Μὲ ποῖον δὲ τρόπον ἐκαυχᾶτο ὁ Παῦλος εἰς τὸν Σταυρὸν; καὶ μὲ ποῖον τρόπον πρέπει νὰ καυχᾶται εἰς αὐτὸν καθε Χριστιανός; ἀκυσον· ἐὰν σοχάζεται καὶ λέγει ἔτσι· ὁ Χρυσός, ὁ Δεσπότης τῶν ἀπαύτων, δι' ἐμένα τὸν ἀχρεῖον δῶλον, καὶ ἐχθρὸν, καὶ ἀχάριστον ἔπαθε, καὶ ἐσαυρώθη, καὶ πόσον πολλὰ μὲ ἠγάπησεν, ὥστε ὅπως παρέδωκε τὸν ἑαυτὸν εἰς σὺν ἄτιμον, καὶ καταδικασμὸν θανάτου τῷ Σταυρῷ. Ὅθεν τί ἄλλο καύχημα εἶναι εἰς ἐμέ ἴσον, ἢ ὁμοῖον μὲ ἔτατο; Καύχημα λοιπὸν τῷ Παύλῳ, καὶ καθε πιστῷ Χριστιανῷ εἶναι ὁ Σταυρὸς· διὰ τί μὲ τὸ μέσον τῷ Σταυρῷ, δείχνεται ἡ πόρος ἡμᾶς πὺς δόξης ὑπερβάλλουσα ἀγάπη τῷ Δεσπότης ἡμῶν Χρυσῷ. Ποῖος δὲ δῶλος δὲν καυχᾶται, καὶ δὲν σεμνύεται, ὅταν ἀγαπᾶται ἀπὸ τὸν Δεσπότην; βέβαια καθε δῶλος ἔχει τὸτο εἰς μεγάλον τὸ καύχημα, χωρεῖς νὰ ἐξαίρεθῇ ἐδὲ εἰς.

„Δὶ ὃ ἐμοὶ Κόσμος ἐσαύρωται, καὶ γὰρ τῷ Κόσμῳ“.

Κόσμον ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Ἀπόστολος, ὅλα τὰ βιωτικὰ πράγματα, δόξαν, πλῆτον, τρυφάς, ἡδονάς, καὶ τὰ ὅμοια· αὐτὰ λοιπὸν, λέγει, ἔγιναν νεκρά, καὶ ἀνενέργητα εἰς ἐμὴν· ἀλλὰ καὶ ἐγὼ ἀντιστρόφως ἔγινον νεκρός καὶ ἀνενέργητος εἰς αὐτὰ, μὲ τὸ νὰ ἔγινε διπλὴ ἡ νέκρωσις, καὶ ἔτε ἐκεῖνα ἔχον διύαμιν νὰ μὲ ἐλευσεν εἰς τὴν ἀγάπῃ αὐτῶν, ἐπειδὴ εἶναι νεκρὰ εἰς ἐμὴν· ἔτε ἐγὼ ἔχω διύαμιν νὰ ἐπιθυμήσω ἐκεῖνα, ἐπειδὴ καὶ εἶμαι νεκρός εἰς αὐτὰ (1).

15. „Ἐν

ὅθεν εἶπον ὁ Αὐγουστίνος, ὅτι ὁ Παῦλος ἐδῶκε νὰ καυχᾶται εἰς τὴν σοφίαν τῷ Χρυσῷ, καὶ εἰς τὴν δύναμιν τῷ, ἀλλὰ ἐκαυχῆθη εἰς μόνον τὸν Σταυρὸν, διὰ μέσου τῷ ὁποῖου ὁ κατὰ Κόσμον φιλόσοφος, ἐρυνθῆναι, καὶ ἐντρέπεται, καὶ ὁ Ἀπόστολος, δηλαδὴ δὲρσκει· ὅπως γὰρ παπινισκῇ, ἐκὴ ἐφάνη μεγαλειότης· ὅπως ἀδυναμία, ἐκὴ ἐφάνη δυνάμις· ὅπως θάνατος, ἐκὴ ζωὴ. Ὁ δὲ θῆος Μαξιμὸς εἶπεν· „ὁ φόβος τῷ Θεῷ Σταυρός ἐστίν, καὶ ἡ μνημὴ τῶν ἀνῶ, καὶ ἡ κυριότης κατὰ τῶν παθῶν, ἡτοι κατὰ τῷ θυμῷ καὶ τῷ ἐπιθυμίας· καὶ ἡ ἀποστρέφωσις ἀπὸ τῆς ἀγάπης τῶν συγγενῶν, καὶ φίλων διὰ τὸν πρὸς Θεὸν ἔρωτα“. Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀββὰς Ἰσαΐας ὅτι „ὁ Σταυρὸς, καταργησις ἐστὶ πάσης ἀμαρτίας“. καὶ ὁ Ὁσιος Μάρκος „Πᾶσα ἀρετὴ Σταυρός ἐστίν“. Ἀνετίγραφος δὲ τις ἐρμηνεύων τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον, ἀλληγορικῶς ὡς ἡγῆται εἰς τὸν Σταυρὸν τὸ ρητὸν ἐκὴνο τοῦ Κυρίου, τὸ „Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ ἥλιος, καὶ ἡ γῆ, καὶ ἡ ὥρα ἐν, ἡ μία κεραία, ἢ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ Νόμου“. τὸ μὲν γὰρ ἰώπα, δηλοῖ τὸ ὁρδὸν μέρος τοῦ Σταυροῦ, ἡ δὲ κεραία, δηλοῖ τὸ πλάγιον τοῦ Σταυροῦ μέρος· δηλοῖ οὖν μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Κύριος, ὅτι τὸ κατὰ τὸν Σταυρὸν αὐτῷ μυστήριον, καὶ τῶν ἡραίων ἐστὶ μονιμώτερον, καὶ τῷ γῆς σαδερωτέρον, καὶ πάσης τῆς τῶν ὄντων συστάσεως διαρκέστερον. (παρὰ τῇ σαφῇ τῷ κατὰ Ματθ. κεφ. ε. 18.)

(1) Ὁ δὲ θῆος Γρηγόριος ὁ Θεσσαλονίκης ἐρμηνεύων τὸ ρητὸν τῷ εἰς τὴν γ. Κυριακῇ τῶν Νηστειῶν, λέγει τὸ „Δὶ ὃ ἐμοὶ Κόσμος ἐσαύρωται“, φανερὸν ὅτι ἡμῖς ἀνχωρήσαμεν αἰσθητῶς ἀπὸ τῶν Κόσμων, καὶ παρατῶμεν πλῆτον, καὶ δόξαν, καὶ ἡδονάς, τὸ ὅποιον εἶναι εὐκόλον εἰς τὸν καθ' ἑα νὰ τὸ κέρμῃ.

Epistole di S. Paolo. Tom. II.

τὸ δὲ „Καὶ γὰρ τῷ Κόσμῳ“· δηλοῖ, ὅταν καὶ ἡμῖς ὅπως ἀνχωρήσαμεν ἀπὸ τῶν Κόσμων αἰσθητῶς, σαυρωθῶμεν εἰς τὸν Κόσμον καὶ λογιστικῶς· δηλαδὴ, ὅταν ἀποβάλλωμεν ἀπὸ τῶν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν μας, καὶ αὐτὰ τὰ πάθη, καὶ ἐνθυμῆσις, καὶ ἐπιθυμίας τῷ Κόσμῳ, καὶ δὲν ἐνοχλημέδα ἀπὸ αὐτῶν, τὸ ὁποῖον εἶναι δυσκολώτερον ἀπὸ τὸ πρῶτον· καθ' ὅ, τι, πολλοὶ μὲν εἶναι μακρὰν ἀπὸ τῶν Κόσμων κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὰς αἰσθήσεις, κατὰ δὲ τὸν λογισμὸν, καὶ νῦν, καὶ καρδίαν, ἀνέχονται ἀκόμη εἰς τὸν Κόσμον, ἀγαπῶντες καὶ ἐπιθυμῶντες τὰ τῷ Κόσμῳ ἡδύα. Τοῦτο ἐνοῶ καὶ ὁ Ἅγιος Ἰσαάκ ἐν οἷς λέγει· „Ἡ πράξις τῷ Σταυρῷ διπλὴ ἐστὶ καὶ τὸτο πρὸς τὸ διπλοῦν, τὸς φῶσις, τὸ διαρρέμενον εἰς δύο μέρη, καὶ ἡ μὲν, πρὸς τὸ ὑπομῆναι τὰς θλίψεις τῆς σαρκός... καὶ καλῶται πράξις· ἡ δὲ, ἐν τῇ λεπτῇ ἐργασίᾳ τοῦ νῦν, καὶ ἐν τῇ θείᾳ ἀνέχεται ἀδολεισχία, ἐστὶ καὶ ἐν τῇ διαμονῇ τῆς προσδουχίας, καὶ καλῶται θεωρία· καὶ ἡ μὲν μὲν, ἡ γὰρ ἡ πράξις, τὸ παθητικὸν μέρος τῆς ψυχῆς καθαρῶς ἐν τῇ δουλείᾳ τῷ ζῆλῳ· ἡ δ' ἡ θεωρία, τὴν ἐνέργειαν τῆς ἀγάπης τῆς ψυχῆς“. (Λόγ. λ. σελ. 190.) Διὰ τὸτο καὶ ὁ θῆος Χρυσόστομος λέγει, ὅτι τὸ ρητὸν τοῦτο τῷ Παύλῳ πρέπει νὰ τὸ ἔχη εἰς τὸ εἶμας καθε Χριστιανός, καὶ νὰ τὸ λέγῃ· „Ταῦτόν εἶναι χρὴ τὸν Χριστιανόν· ταύτῃ καὶ τὴν φωνῇ περιφέρειν· δι' οὗ ἐμοὶ Κόσμος ἐσαύρωται, καὶ γὰρ τῷ Κόσμῳ· ἐδὲν τῇ νεκρώσει ταύτης μακρῶτερον· αὐτὴ γὰρ ἐστὶ τῆς μακαρίας ζωῆς ἡ ὑπόδεσις“. (Ἐρμην. εἰς τὴν παρῶσαν Ἐπιστολ.)

Τὸ αὐτὸ μὲ τὸν θῆον Χρυσόστομον λέγει Χρυσὸς καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, ὅτι ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ νὰ λέγουν μετὰ παρρησίας τὸν λόγον τῶν „Δὶ ὅτι πᾶν πάντων ἐμὲ

C c

κα-

15. „Ἐν γὰρ Χρυσῷ Ἰησοῦ, οὔτε περιτομήτι ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυσ-
 „σία, ἀλλὰ καινὴ κτίσις“.
16. „Καὶ ὅσοι τῷ κανόνι τῷ εἰρῆνῃ ζοιχῆσουσιν, εἰρήνῃ ἐπ' αὐτοὺς καὶ
 „ἔλεος, καὶ ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ τῷ Θεῷ“.

Μή μιν προβάλης, λέγει, ἐσὺ ὁ Ἰουδαῖος Χριστιανέ, ὡσαύτ' ἄλλο πρᾶγμα τὴν περιτομήν· διὰ τὴν αὐτὴν εἶναι ἄχρητος, καὶ δὲ ἔχει καμμίαν δυνάμιν, καθὼς δὲ ἔχει δυνάμιν, ἕτε ἡ ἀκροβυστία, καὶ τὸ νὰ ἦναι τινος ἀπερίτμητος· ἐπεὶ καὶ ὁ Χριστὸς ὅλα τὰ ἔκαμε καινέρια, καὶ διὰ τὸ καινέριον καὶ ἄλλω ζωῇ πνευματικῇ ζητεῖ ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς· ὅθεν καὶ ἡ κατὰ Χριστὸν ζωὴ τῶν Χριστιανῶν ὀνομάζεται καινέρια κτίσις, καθὼς εἰς ἄλλο μέρος τὸ λέγει ὁ αὐτὸς Παῦλος· „εἰς τὴν Χρυσῷ καινὴ κτίσις“ (β'. Κορινθ. 6. 17.) ἐπεὶ καὶ αἱ ψυχαὶ ἡμῶν τῶν βαπτισθέντων Χριστιανῶν ὅπως ἦν παλαιωμέναι ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, ἀνικαινεργήθησαν ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Βάπτισμα ἐν τῇ παρῳσῃ ζωῇ, καὶ ἐν τῇ μελλοσῃ δὲ, θέλουν ἀνικαινεργεῖν τὰ σώματά μας, καὶ θέλουν τιμῆσθαι μὲν τὴν δόξαν, καὶ ἀφθαρσίαν τῆς ἀναστάσεως. (1) Ὅσοι λοιπὸν Χριστιανοὶ μένουσιν εἰς τὸν τὸν κανόνα, καὶ νόμον τῆς κατὰ Χριστὸν καινέριος ζωῆς, καὶ ἀποσρέφονται τὴν παλαιάν, καὶ ἄχρητον περιτομήν, αὐτοὶ θέλουν ἀπολαύσκειν τὴν παρὰ τῷ Θεῷ εἰρήνῃ· διὰ τὴν ἡλθόντων ἀπὸ τῆς Πίστεως ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, αἱ ὁποῖαι κάμνουν ἐχθρὸν τὸν Θεὸν κατεπαύωμαι· καὶ αὐτοὶ θέλουν λάβειν φιλανθρωπίαν καὶ ἔλεος ἀπὸ τοῦ Θεοῦ· διὰ τὴν δὲ θέλουν μισῆσθαι πλέον ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ μέλλουν νὰ φιλιωθῶν, καὶ νὰ ἐλεηθῶν ἀπὸ αὐτοῦ, ὡσαύτ' ὅτι ὁ Θεὸς ἔκαμεν εἰρήνῃ μὲν αὐτοὺς διὰ μέσσω τῶ Σπαιρῶ, καὶ τῆς χάριτος τῆ Ἰῆσῃ Χρυσῷ· αὐτοὶ αὐτοὶ εἰς ὅλον τὸ ὕψος, εἶναι, καὶ ὀνομάζονται κυρίως καὶ ἀληθῶς Ἰσραὴλ· διὰ τὴν εἶναι νόες ὅπως ὁρῶσι τὸν Θεόν, καθὼς ἐκ τῆς ὀνομάσθαι Ἰσραὴλ, καὶ ὁ Πατριάρχης ἐκεῖνος Ἰακώβ· „ἐκκληθήσεται γάρ φησιν ἐπὶ τὸ ὄνομά σου Ἰακώβ, ἀλλ' Ἰσραὴλ ἔσται τὸ ὄνομά σου, ὅτι ἐνίσχυσας μετὰ Θεοῦ, καὶ μετὰ ἀνθρώπων δυνατὸς ἔσθι“ (Γεν. 32. 26.) Καὶ ὅσοι δὲ εἶναι πιστοὶ Χριστιανοί, κατὰ τὴν Πίσιν, καὶ ζωῇ, αὐτοὶ δὲ εἶναι τῇ ἀληθείᾳ Ἰσραὴλ· ἀλλὰ ψευδῶς ὀνομάζονται Ἰσραὴλ, καὶ κατὰ γὰρ ἀπὸ τοῦ γένους τῶ Ἰσραὴλ· τὸ ρητὸν δὲ τὸ εἰσαγείσθαι ὁ Παῦλος ἀπὸ τοῦ Δαβὶδ ὅπως λέγει· „εἰρήνῃ ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ“ (Ψαλ. 122. 5.) (2)

17. „Τε-

„καθαρεῦσαι ἀναγκαῖον, πάντες τὸ διαβόλῳ ἐπιθυμῶν,
 „καὶ πῶς τὸν κόσμῳ μισήσαντων, καὶ πῶν ἀνθρωπίνων
 „παραδόσεων, καὶ πῶν ἰδίων διλημάτων, καὶ εὐπροσώ-
 „πότεροι εἶναι δόξωσι, καὶ ὑπὸ τῷ Νόμῳ σωτηριάζονται,
 „καὶ καὶ πρὸς ὀλίγον ἀναβολῇ ἐμπούσῃσι τῇ ἐφελ-
 „μεν ὁξυτάτῃ σπυρί· πῶν διλημάτων τῷ Θεῷ· ἵνα
 „οἱ ἐν τῷ ποιῶντι Βαπτίσματι ὁμολογήσαντες σω-
 „σασθῶνται τῷ Χρυσῷ, σωτηριάζονται, συντηθήσονται,
 „συμπεφυτῶνται, σωτηριάζονται, παρρησίαν ἔχοντες με-
 „τὰ ἀληθείᾳ εἰπὴν· „ἐγὼ τῷ Κόσμῳ ἐσταύρωμαι·
 „πολύ δὲ πρότερον, τῷ διαβόλῳ· καὶ ὁ κόσμος ἐμοί· τῷ
 „δὲ ἐκέτι ἐγὼ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χρυσός“ (Δογ. περὶ
 Βαπτίσματος πῶς βαπτίζεται ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ.)

(1) Διὰ τὸ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, προδιὰ τῶν
 „λεγει, ὅτι εἶναι πῶς ἐξανατάσσει βίβ' τὸ Εὐαγγέ-
 „λιον· καὶ ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τῶ ἀνωτέρω ρητοῦ.
 „(β'. Κορινθ. 6. 17.) Ὅθεν καὶ ὁ σοφὸς Θεοδώριτος λέ-
 „γει· „καινὴ κτίσις κυρίως μὲν καλὴ τὴν ἐσομένην
 „μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν τῶν πραγμάτων μετα-
 „βολῇ· ποτε γὰρ καὶ ἡ κτίσις τῆς ἐπικημερίας ἐλθ-
 „ουσα φθορὰς, καὶ τῶν ἀνθρώπων ἡ φύσις τὴν ἀ-
 „θανάσιον ἐκδύεται· ὅσον δὲ τινος πῶν μελλόντων εἰκό-
 „να δέχεται τὸ Σωτήριον Βάπτισμα· ἐν τῷ γὰρ ἀ-
 „ποδύομεθα τῶν παλαιῶν ἀνθρώπων, ἐκδύομεθα δὲ τῶν
 „νέων, καὶ πῶν ἁμαρτημάτων τὸ φορτίον ἀποτιθέμενοι,
 „δεχόμεθα τὴν χάριν τῷ Πνεύματι. Οὔτε πάλιν τῷ

„Πανάγιον Βάπτισμα, ἕτε ὁ μέγας βίος οἶδε περι-
 „τομῆς, καὶ ἀκροβυστίας διαφορὰν“ Ὁ δὲ μέγιστος Μα-
 „ξιμος ἀλληγορικῶς ἐρμηνεύων τὸ ρητὸν τῶ, λέγει· „ὁ
 „τὴν ἐν Χρυσῷ ζήσας ζωῇ, τὴν τῷ Νόμῳ, καὶ τῆς
 „φύσεως ὑπερέβη δικαιοσύνης· ὅπερ ὁ Θεὸς ἐνδεδυ-
 „μενος Ἀποστόλος φησιν· „ἐν γὰρ Χρυσῷ Ἰησοῦ,
 „ἕτε περιτομή ἐστιν, ἕτε ἀκροβυστία· διὰ μὲν τῆς πε-
 „ριτομῆς, τὴν νομικὴν δικαιοσύνην δηλώσας· διὰ δὲ
 „τῆς ἀκροβυστίας, τὴν φυσικὴν ἰσονομίαν ἀνιξάμενος“.
 „(Κεφ. 5. β'. Ἐκκεντ. πῶν Θεολογικ.)

(2) Ὁ δὲ κεκλητὸς Φώτιος λέγει, ὅτι καὶ πῶς
 „δύο τῶν εἰχῶν, ἦν τὸ „ἕτε περιτομήτι ἰσχύει,
 „ἕτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ καινὴ Κτίσις. Καὶ ὅσοι τῷ
 „Κανόνι τῷ εἰρῆνῃ ζοιχῆσουσιν, εἰρήνῃ ἐπ' αὐτοὺς, καὶ ἔλεος,
 „καὶ ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ τῷ Θεῷ“· πῶς λέγω, γνωμα-
 „τίζω ὁ Φώτιος ὅτι ὁ Παῦλος τὴν ἐρανίσθαι ἐκ τῶν ἀ-
 „ποκρύφων τοῦ Μωϋσέως, πῶς ὅποια τὴν σήμερον οὐ
 „σάζονται· καθὼς καὶ ὁ Ἀπόστολος Ἰούδας ἐρανίσθαι
 „ἐκ τῶν αὐτῶν τῶ, ὁ δὲ Μιχαὴλ, ὁ Ἀρχάγγελος,
 „ὅτε τῷ διαβόλῳ διακεκομμένος διελέγετο περὶ τῷ Μω-
 „σέως σώματος, ἐκ ἐπὶ ἡμῶν κείσιν ἐπετελεῖν βλασφη-
 „μίας, ἀλλ' ἔπειτα ἐπιτιμῆσαι σοι Κύριος“ (Ψαλ. 9.)
 „(Ἀμφιλοχίων Ζητήματι 103.) „Κανὼν δὲ λέγει ὁ
 „Θεοδώριτος, τὴν προκημενὴν διδασκαλίαν ἐκάλεσαν,
 „ὡς διδασκῆται κοσμημένη, καὶ μὴτε ἐλαττόν τι, μὴτε
 „περισσότερον ἔχουσαν“.

17. „Τελοιπὲ κόπης μοι μηδαῖς παρεχέτω“.

Ταῦτα λέγει ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, ὅχι πῶς ἀμέλησε καὶ ἐκάκισε· δι' ὅ,τι, πῶς ἤθελεν εἰπῆ τὸ Παῦλος, ὅπῃ αὐτὸς συμβουλεύει τὸν Τιμόθεον, καὶ τὴ λέγει, νὰ σέκη καὶ νὰ διδάσκη, καὶ ὅταν δρείσκη καιρὸν ἀρμόδιον, καὶ ὅταν δὲν δρείσκη; „ἐπίσηθι δικάρως ἀκαί-
ρως“· (ἀ. Τιμ. δ'. 2.) ἀλλὰ λέγει ταῦτα, εἰς μὲν, διὰ τὴ ἡθέλε νὰ μείνεν ἀκίνητος, καὶ ἀμετασάλευτα τὰ δόγματα τῆς Πίσεως, καὶ τὸ Εὐαγγέλιον, ὅπῃ αὐτὸς κηρύττει. Καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ μὴ ἐλπίζεν πλέον οἱ Γαλάται νὰ ἀκέσεν ἄλλῳ διδασκαλίαν ἀπὸ λό-
γῳ τῷ, ἀλλὰ νὰ ἔχεν τελείαν πληροφορίαν, ὅτι αὐτὸ εἶναι τὸ κήρυγμά τῃ.

„Ἐγὼ γὰρ τὰ σίγματα τῷ Κυρίῳ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματί μου βαρύνω“.

Εἰς ἐκείνης, λέγει, ὅπῃ μὲ κατηγορῶν πῶς εἶμαι ὑποκριτής, καὶ πῶς εἰς ἄλλα μέρη κη-
ρύττω περιτομῇ, ἔχω νὰ δώσω τὴν ἀπολογίαν ταύτην· ποίαν; τὰ σίγματα, καὶ πάθη, καὶ τὰς κινδύνους, ὅπῃ ὑπομείνω διὰ τὸν Χριστόν· διὰ τὴ αὐτὰ μαρτυρῶν λαμπρότερον ἀπὸ
κάθε φωτὸς, καὶ σάλπιγγα, ὅτι ἐγὼ δὲν τὰ ὑπομείνω διὰ τὸν παλαιὸν Νόμον, ἀλλὰ διὰ
τὸ Εὐαγγέλιον τῷ Χριστῷ· δὲν εἶπε δὲ, ὅτι ἔχω τὰ σίγματα τῷ Ἰησοῦ, ἀλλὰ τὰ βαρύνω,
ὥσπερ εἰς τὴν νικητικὴν δηλαδὴ, καὶ ὥσπερ εἰς τὴν παράσημον, καὶ διάδημα βασιλι-
κόν, καὶ εἰς αὐτὰ καυχῶμαι, καὶ μεγαλυνώμαι, καὶ παρρησιάζομαι εἰς τὸν Κόσμον.

18. „Ἡ χάρις τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ μετὰ τῷ Πνεύματι
ὑμῶν, ἀδελφοί. Ἀμήν“.

Μὲ τὴν τελευταίαν δὲ λέξιν ταύτην, ὅπῃ κάμνει διὰ τὰς Γαλάτας ὁ Ἀπόστολος, δείχνει,
ὅτι ὅσα εἶπεν εἰς ὅλῃ τὴν Ἐπιστολὴν ἐπιπληκτικά, δὲν τὰ εἶπεν ἀπὸ θυμὸν καὶ ἔχθραν,
ἀλλὰ ἀπὸ ἀγάπης· τὰ λόγια δὲ ταῦτα, δὲν εἶναι μόνον δέχη, ἀλλὰ καὶ διδασκαλία, ἡ
ὅποια σφραγίζει ὅλα ὅσα εἶπεν· ἐπεὶ ἀναφέρει εἰς τὰ λόγια ταῦτα τὴν χάριν ὅπῃ ἀπό-
λαυσαν οἱ Γαλάται, ὅχι διὰ μέσθ τῷ Νόμῳ, ἀλλὰ διὰ τῆς Πίσεως τῷ Χριστῷ. Καὶ δὲν
εἶπεν, ἡ χάρις τῷ Χριστῷ εἴη μετὰ ὑμῶν, ἀλλὰ μετὰ τῷ πνεύματι ὑμῶν, διὰ νὰ τὰς μα-
κρύνῃ μετὰ τὸν λόγον τῶν ἀπὸ τὰ σαρκικά φρονήματα, τὰ ὅποια εἶναι ἐναντία εἰς τὸ
πνεῦμα· καὶ διὰ νὰ δείξῃ εἰς αὐτὰς, πῶς δὲν ἔλαβον τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἀπὸ τὸν Νό-
μον, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν χάριν, καὶ τὸ Εὐαγγέλιον τῷ Χριστῷ, καὶ πῶς ὁ Νόμος, καὶ ἡ περι-
τομή, δὲν ἔμπορῶν νὰ φυλάξεν εἰς αὐτὰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· ἀλλὰ ἡ χάρις, καὶ Πίσις
τῷ Χριστῷ, καθὼς καὶ ἡ χάρις τῷ Χριστῷ ἔδωκεν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν εἰς αὐτὰς τὸ Πνεῦμα τὸ
Ἅγιον. Λέγωντας δὲ ὁ Παῦλος ἀδελφές τὰς Γαλάτας, τὰς ἐνθύμισεν τὴν Κολυμβήθραν
τῷ Ἁγίῳ Βαπτίσματος, ἀπὸ τὴν ὅποیان, ὥσπερ ἀπὸ μήτραν, ἀναγεννώμεθα, καὶ γινόμεθα
ἀδελφοὶ κατὰ Πνεῦμα, καὶ υἱοὶ τοῦ αὐτοῦ Πατρὸς τῷ Θεῷ, καὶ ὅχι ἀπὸ τὸν Νόμον. Ἄμποτε δὲ
καὶ μὲ ἡμεῖς τὰς ἀναγινώσκοντας, καὶ ἀκέοντες νὰ ἦναι ἡ χάρις τῷ Θεῷ, μετὰ τὸ νὰ πολι-
τεύωμεθα πνευματικῶς, καὶ νὰ μὴ ἀποβάλλωμεν τὸν ἀγιασμόν τῷ Θεῷ Πνεύματος, καὶ τὴν
καθαρότητα, μετὰ τὸν βόρβορον τῶν ἁμαρτιῶν· ἀλλὰ μάλιστα νὰ αὐξανώμεν τὸν ἀγιασμόν
αὐτὸν περαιότερον εἰς τὸν ἑαυτὸν μας, μετὰ τὴν χάριν τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, ὅς τις
μᾶς ἔδωκε τὴν κληρονομίαν, καὶ πνευματικῶς ζωῇ, μετὰ τὴν ἀποβολὴν τῆς παλαιᾶς, καὶ σαρ-
κικῆς ζωῆς· ὥς ἡ δόξα εἰς τὰς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Ἡ πρὸς Γαλάτας αὕτη Ἐπιστολὴ ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης.

ΠΑΥΛΟΥ

ΤΟΥ ΕΝΔΟΞΟΥ ΚΑΙ ΠΑΝΕΤΦΗΜΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

ΑΙ ΔΕΚΑΤΕΣΣΑΡΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

Θεοφυλάκτε Ἀρχιεπισκόπε Βαλγαρίας Ἑρμινεία εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους τῷ Ἀποστόλῳ
Παύλῳ Ἐπιστολὴν, μεταφρασθεῖσα εἰς τὸ ἄπλου.

Ὑπόθεσις τῆς πρὸς Ἐφεσίους Ἐπιστολῆς (1) κατὰ τὸν Χρυσόστομον,
Θεοδώριτον, Θεοφύλακτον, καὶ Οἰκουμένιον.

Η Ἐφεσος ἦτον Μητρόπολις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, καὶ ἐλάτρωε τὴν Ἰσίδοθεαν Ἀρτέμιδα, τῆς ὁποίας ἦτον καὶ ναὸς εἰς τὴν Ἐφεσον μεγαλώτατος, καὶ ὡραιότατος, τιμώμενος ἀπὸ ὅλης τῆς Ἐλλάδας, μάλιστα δὲ ἀπὸ τῆς Ἐφεσίας (2). ὅθεν καὶ ἡ Ἐφεσος ὠνομάζετο νεώκερος τῆς Ἀρτέμιδος, καὶ τῷ εἰδῶλε αὐτῆς τῷ καλεσμένῳ Διοπετῆς, καθὼς ἰσοῦσιν αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων (Κεφ. 19). εἰς τὴν Ἐφεσον διέτριβε τὸν περισσότερον καιρὸν ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ἐπελόγησε (3). Καὶ ὁ Παῦλος εἰς τὴν Ἐφεσον ἀφῆκε Διδάσκαλον καὶ Ἀρχιερέα τὸν Τιμόθεον, καὶ οἱ τῆς Ἀσίας Φιλόσοφοι, οἱ περισσώτεροι καὶ σοφώτεροι ὠδήθησαν εἰς τὴν Ἐφεσον.

Ἐπει-

(1) Ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη ἐγράφη, κατὰ τὸν Μελέτιον, ἔσθ' κζ'. μετὰ τὴν Ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου. Τόμ. α. σελ. 41. τῆς Ἐκκλησι. Ἱστορίας.

(2) Ὁ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος ἦτον εὖα ἀπὸ πᾶς ἐπὶ ταῖς δαύματι τοῦ Κόσμου, ὅς τις ἐκτίσθαι μὲ τὴν συνδρομὴν ὅλης τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, εἰς διάστημα χρόνων διακοσίων, ὡς λέγει ὁ Πλίνιος. Ἦτον δὲ, εἰς μὲν τὸ μήκος, ποδῶν τετρακοσίων εἰκοσιπεντε, εἰς δὲ τὸ πλάτος, διακοσίων ἐννιήκοντα δὲ ἐπάνω εἰς ἑκάστην εἰκοσιπεντε κολόνας, ἀπὸ πᾶς ὁποίας ἡ καθεμία ἦτον ποδῶν ἐξήκοντα τὸ ὕψος, ἀφιερώμα ἐνὸς Βασιλέως (ἐπὶ δὲ τότε καθεμία πόλις ἐκυβερνεῖτο ἀπὸ εὗα διοικητῶν, ὅς τις ὠνομάζετο Βασιλεὺς) καὶ καθεμία ἦτον πολυέξοδος καὶ τεχνουργημένη ἀπὸ ἐπιστάδων τεχνίτης. Οἰκοδομηθὲν ὁ ναὸς αὗτος ἀπὸ τῶν περίφημων ἀρχιτέκτων Κτισφώντα, καὶ Κρησιφώντα, καὶ Μεταγένη τὸν ὄντα... ἐπυρπολήθη δὲ κατὰ τὴν ἡμέραν οὗ ἐγενήθη ὁ μέγας Ἀλέξανδρος. Ἐνας

ἄνθρωπος ποταπὸς, ὀνόματι Ἐρώστρατος, ἔβαλε τὴν φωτίαν, ὅς τις βασιανίζμενος διὰ τὴν ὁμολογήσιν πόδεσσι ἐπαρακινήθη νὰ τὸν καύσῃ, ἀπεκρίθη, ὅτι ἐπαρακινήθη εἰς τὸτο, διὰ τὴν ἀφήσιν τοῦ ὀνόματος ἀδάνατον· ὅθεν καὶ ἡ Ἀσία διὰ τὴν ματαιώσιν τὸν σκοπὸν τοῦ Ἐρώστρατος, ἔδωκε ψήφισμα νὰ μὴ πολυμῆσιν τινὰς νὰ ἀναφέρῃ τὸ ὄνομα τῶν ἀλλὰ τὸ ψήφισμα αὐτὸ ἐξυπνίσε τὴν περιέργειαν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἔκαμε τοὺς ἰσορικούς νὰ ἀναφέρων ἐπάνω καὶ κάτω εἰς πᾶς ἰσορίας τὸν τοῦ ὀνόματος τῶν Ἐρώστρατος.

(3) Σημειώσαμεν ὅτι καὶ ὁ θεὸς Χρυσόστομος, καὶ ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Θεοδώριτος, καὶ ὁ Θεοφύλακτος, καὶ οἱ τρεῖς συμφώνως λέγουσιν, ὅτι ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἐτελεύτησεν, ἦτοι ἐκοιμήθη καὶ ἀπέθανεν ἐν τῇ Ἐφεσῷ καὶ ὁ Πολυχράτης δὲ Ἐπίσκοπος Σμύρνης, ἡ Ἐφεσὸς κατ' ἄλλους, ἐν τῇ πρὸς Βίχαρον τὸν Ῥώμης Ἐπίσκοπον ἐπιστολῇ, ποῦτο τὸ ἴδιον μαρτυρεῖ λέγων· καὶ γὰρ κατὰ τὴν

,, τὴν

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ Ἐφεσος ἦτον πόσον πολλὰ ἔκδοτος εἰς τὴν θρησκείαν τῆς Ἀρτέμιδος, καὶ τῶν λοιπῶν δαιμόνων, καὶ ἐπειδὴ ἦτον πεπλευτισμένη ἀπὸ πάσης σοφῆς, διὰ τὸτο καὶ ὁ Παῦλος ἐμεταχειρίσθη πολλῶν σπεδῶν καὶ προθυμίαν, διὰ νὰ γράφῃ εἰς τὰς ἐν αὐτῇ πύλας τὴν παρῶσαν Ἐπιστολὴν· καὶ ἐπειδὴ οἱ Ἐφέσιοι ἦτον κατηχημένοι πρότερον, διὰ τὸτο ἐμπισδύει εἰς αὐτὰς καὶ φανερόν τι βαθυτέρα καὶ ὑψηλότερα νοήματα τῆς Πίστεως, καὶ τῆς Θεολογίας, καὶ ἐνσάρκας Οἰκονομίας. Καὶ πρῶτον μὲν γράφει εἰς αὐτὰς, ὅτι τὸ μυστήριον τῆς Πίστεως τῶν Χριστιανῶν, δὲν εἶναι νεώτερον, ἀλλὰ ἀνάδου καὶ ἐξ ἀρχῆς, καὶ πρὸ καταβολῆς κόσμου ἦτον διδοκία καὶ θέλημα Θεοῦ, νὰ σαρκωθῇ ὁ Χριστὸς διὰ λόγους μας, καὶ ἡμεῖς νὰ σωθῶμεν. Δεύτερον γράφει εἰς αὐτὰς περὶ τῶν καλέσματος τῶν ἔθνων, διὰ νὰ τὰς δείξῃ ὅτι ἀξίως ἐπίσδυσαν εἰς τὸν Χριστόν, καὶ ὅτι τὸ κάλεσμά τις ἔγινεν, ὅχι δι' ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ τῶ Ἰησοῦ Χριστοῦ τῶ Ὑἱοῦ τῶ Θεοῦ, ἵνα ἐκ τῶτος μάθωσιν οἱ Ἐφέσιοι, ὅτι πισδύσαντες εἰς τὸν Χριστόν, δὲν ἔγιναν ἀνθρωπολάτραι, ἀλλὰ ἔγιναν ἀληθινοὶ Θεοσεβεῖς.

Λέγει δὲ ὁ Παῦλος, ὅτι καὶ αὐτὸς ἀπεσάλλθη ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ νὰ κηρύξῃ τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ ὅτι ἐφρόντιζε διὰ τὰς Ἐφεσίους· ἔπειτα συμβεβλῶει ἀνδρας τε καὶ γυναῖκας καὶ τέκνα, καὶ αὐθύντας, καὶ δούλους, καὶ ἀρματούσας αὐτὰς ὡς στρατιώτας, καὶ παρακινήσας ὡς καλὸς ἀρχιστράτηγος νὰ πολεμῶν κατὰ τὸ διαβόλου, καὶ τῶν δαιμόνων, τελειῶναι τὴν Ἐπιστολὴν, τὴν ὁποίαν γράφει ἀπὸ τῶ Ῥώμῳ δεδεμένος ὄντας. Λοιπὸν πολλῶν προσοχῶν χρειαζόμεθα νὰ ἔχωμεν καὶ ἡμεῖς ὅπως τὴν ἀναγινώσκωμεν, διὰ νὰ καταλάβωμεν τὰ ἐν αὐτῇ ὑψηλὰ καὶ βαθεὰ μυστήρια (1).

ΕΡ-

„τὴν Ἀσίαν μεγάλη σοιχῆα κεκοίμηται· Φίλιππος, ὃς κεκοίμηται ἐν Ἱερουσολέμῃ. ἔτι δὲ καὶ Ἰωάννης ὁ ἐπὶ τῷ σῆδος Ἰησοῦ ἀπαπεσάν, ὃς ἐγενήθη Τερπύς, πρὸ πεταλὸν πεφορηκὸς, καὶ μάρτυς καὶ Διδάσκαλος, ὅπως ἐν Ἐφέσῳ κεκοίμηται“. Ἀγκαλὰ καὶ Νικηφόρος ὁ Βλεμνίδης ἐν τῷ εἰς αὐτὸν ἐγκομίῳ χειρογράφῳ λέγει, ὅτι ἐνηθάγη ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, κατὰ δὲ ἐν τῷ αὐτῷ ἀποστινάξας τὴν φθοράν, ἀφδαρτίσθη, καὶ ἡδὴ ζῇ· ἡ ἀπαγὴ δὲ αὐτοῦ, ὡς θάνατος λογίζεται καὶ κοίμησις· καὶ ὅπως ἐπληρώθησαν καὶ τὰ δύο λόγια τῶ Εὐαγγελίου περὶ αὐτοῦ· ἡτοι πρὸς, καὶ ὅς ἔκ ἤπειν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐκ ἀποδύσθη· καὶ πρὸς, ἔάν αὐτὸν δέλω μένειν, ὡς ἐρχομαι σὶ πρὸς σέ; (Ἰω. κα. 22.)

(1) Σημειώσται ὅτι ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη εὐδεκάκις εἶναι κατὰ τὴν αἰξὶν καὶ τοὺς χρόνους, κατὰ οὓς ὁ Παῦλος ἔγραψε πρὸς Ἐπιστολάς, ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος· δηλαδὴ μετὰ πρὸς β. πρὸς Θεσσαλονικεῖς, καὶ πρὸς β. πρὸς Κορινθ. καὶ τὴν πρῶτην πρὸς Τιμόθεον, καὶ τὴν πρὸς Τίτον, καὶ τὴν πρὸς Ῥωμαίους, καὶ τὴν πρὸς Γαλάτας, καὶ τὴν πρὸς Φιλιππησίους, καὶ τὴν πρὸς Φιλήμονα.

Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος πρὸς τούτους, ὅτι πρῶτος ὁ Παῦλος ἐκήρυξεν εἰς τὴν Ἐφεσον πρὸ σωτήριον κήρυγμα, καὶ ἐχρὶ ὁ Θεολόγος Ἰωάννης, κατὰ καὶ ἡ ἱστορία διδάσκει τῶν Πράξεων· ἐν τῇ Ἐφέσῳ ὁ Παῦλος εὔρεστος δώδεκα μαθηταί, τοὺς βαπτισμένους μόνον εἰς τὸ βάπτισμα Ἰωάννη, καὶ ἐβάπτισεν αὐτοὺς, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐν τῇ Ἐφέσῳ δύο χρόνους ὁ Παῦλος διέτριψε διδάσκων τοὺς Ἐφεσίους, καὶ πρῶτον μὲν διέλεγτο εἰς πᾶς συναγωγὰς· ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἰουδαῖοι ἀντελέγον, διέστρεβον ἐν τῇ σχολῇ τῶ Τυράντη. Ἐν Ἐφέσῳ τοῦ Παύλου εὕρισκόμενοι, πρὸς σάδαρα, (ἡτοι πρὸς μακρόθυλα) καὶ σιμικίνδια (ἡτοι πρὸς φακίολια, ἡτοι πρὸς ζωνάρια, κατὰ τὸν Ἡσυχιον) αὐτοῦ ἐδαυματούργον· καὶ ὁ δαίμων ἐφαλλόμενος εἰς τοὺς ἡμέτερος Σκευῶ, ἔπε· „τὸν Ἰησοῦν γινώσκω, καὶ τὸν Παῦλον ἐπίσταμαι, ὑμεῖς δὲ „τίνες ἐστέ;“ (Πράξ. 18. 14.) καὶ ἐν τῇ Ἐφέσῳ κατεκαίησαν πρὸς βιβλία τῶν μάγων, τῶν ὁποίων ἡ τιμὴ ἐσυμποσῆτο εἰς πέννητα χιλιάδας ἀργυρίου, (Πράξ. 18. 18.)

Ε Ρ Μ Η Ν Ε Ι Α

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

1. „Παῦλος Ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ θελήματος Θεοῦ“.

Ε Ρ Μ Η Ν Ε Ι Α.

Ιδὲ ἐδῶ ὁ Παῦλος ἔβαλε τὴν διὰ πρόθεσιν εἰς τὸν Πατέρα, ὅθεν σημειῶσαι τῆτο, ὃ ἀναγνώσας, διὰ τὰς Ἀρειανὰς, οἵτινες λέγουν, ὅτι ὁ Υἱὸς θεὸν εἶναι ὁμοῦσιος μὲ τὸν Πατέρα, ἀλλὰ κτίσμα καὶ ὄργανον τῷ Πατρί. ἐπεὶ δὲ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἔβαλεν εἰς αὐτὸν, ὅχι τὴν ὅξ πρόθεσιν, ἀλλὰ τὴν διὰ, καὶ εἶπε· „πάντα δι' αὐτὸ ἐγένετο“· (Ἰωάν. α. 2.) διὰ τί, ἵνα ὅπως καὶ ὁ Παῦλος ἔβαλε τὴν αὐτὴν πρόθεσιν ἐπὶ τῷ Πατρί.

„Τοῖς Ἀγίοις τοῖς ὅσιν (1) ἐν Ἐφέσῳ, καὶ πιστοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“.

Βλέπε πόση ἦσαν ἡ ἀρετὴ τῶν παλαιῶν Χριστιανῶν, διὰ τὴν ὁ Παῦλος ὀνομάζει Ἀγίους, ἀνθρώπους κοσμικὰς, ὅπως εἶχον γυναῖκας, καὶ παιδιὰ, καὶ ὁσπήτια· πῶρα δὲ, εἰς ἐκεῖνοι ὅπως κατοικεῖν εἰς τὰ ὅρη καὶ σπήλαια, θεὸν εἶναι πιστεύοι Ἀγιοί.

2. „Χάρις ὑμῖν καὶ ἀρτιότης ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν, καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ“.

Πρῶτον ἐδῶ λέγει χάρις, ἔπειτα λέγει Θεὸς Πατὴρ, διὰ ἵνα δείξῃ μὲ τῆτο τὰ λόγια, τί κατόρθωμα καὶ ἀποτέλεσμα μεγάλον ἐνήργησεν ἡ χάρις τῷ Θεῷ, δηλαδὴ τὸ ἵνα καμὴ Πατέρα ἐδικόν μας τὸν Θεόν, καὶ Δεσπότην τῶν ἀπάντων· ἀλλὰ καὶ ὁ Κύριος, ἦτοι ὁ Υἱὸς τῷ Θεῷ, διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς χάριν ἐγένεν Ἰησοῦς καὶ Χριστός· ἐπεὶ δὲ ἀφ' οὗ ἐγένεν αὐτῷ-
 θρω-

(1) Σημειῶσαι ὅτι κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, εἰς μερικά ἀντίγραφα, δὲν εὐρίσκειται τὸ „ἐν Ἐφέσῳ“, ἀλλὰ μόνον τὸ „τοῖς Ἀγίοις τοῖς ὅσιν, καὶ πιστοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“. γράφει γὰρ ὅπως „ἐπεὶ ὅν, καὶ ἀλή-
 „θεῶν, καὶ ζωὴ ὁ Θεός, οἱ τῷ Θεῷ τῷ ὄντι μὴ ἡνω-
 „μενοὶ κατὰ τὴν πίσιν, τῇ δὲ ἀνυπαρξίᾳ τῷ Θεῷ
 „οἰκωθῆντες διὰ τῆς περὶ τὰ εἰδωλὰ πλάνης, ἀκό-
 „πως, οἶμαι, διὰ τὴν γέννησιν τῆς ἀληθείας, καὶ τὴν
 „ἀπὸ τῆς ζωῆς ἀποστρίψιν, μὴ ὄντες προσηγινώ-
 „σαν“ (καὶ τὰ μὴ ὄντα γάρφουσιν, ἦτοι τὰ εἰδωλὰ, ἐξε-
 „λέξατο ὁ Θεός. α. Κορ. β.) ἀλλὰ καὶ τοῖς Ἐφεσίοις

„ἐπισέλω, ὡς γνησίως ἠνωμένοι τῷ ὄντι (ἦτοι τῷ
 „Θεῷ) δι' ἐπιγνώσεως, ὅπως αὐτὸς ἰδιαζόντως ὠνό-
 „μασεν ἐπὶ τῶν „τοῖς Ἀγίοις τοῖς ὅσιν, καὶ πιστοῖς ἐν
 „Χριστῷ Ἰησοῦ“ ὅπως γὰρ καὶ οἱ πρὸ ἡμῶν παραδεδώ-
 „κασι, καὶ ἡμεῖς ἐν τοῖς παλαιαῖς τῶν ἀντιγράφων εὐ-
 „ρήκαμεν“· (Λόγ. β. κατ' Εὐνομίαν.) Τὰ γὰρ εἰ-
 „δωλὰ καὶ οἱ θεοὶ τῶν εἰδωλῶν ἐκ ἐσθίν, ὡς λέγει ὁ Ἰε-
 „ρεμίας. „ᾤμνησαν ἐν τοῖς μὴ οὖσι θεοῖς“· καὶ ἡ Ἐ-
 „δὴρ· μὴ παραδῶς Κύριε τὸ σκῆπτρόν σου τοῖς μὴ οὖ-
 „σι“· καὶ ὁ Παῦλος· „καὶ ἐδουλεύσατε τοῖς μὴ φύσει
 „ὄντι θεοῖς“.

Θρωπος, ὠνομάσθη Ἰησοῦς, ὁμοίως ὠνομάσθη καὶ Χριστός, διὰ τὸ ἔχεισε τὴν ἀνθρωπότητα μετὰ τὴν αὐτῆς Θεότητα· περὶ ἧς ὅρα τὸ πρῶτον κεφάλαιον τῆς πρὸς Ῥωμαίους εἰς 1. ὅρα δὲ καὶ τὸν 3. εἰς 1. τῆς α'. κεφ. τῆς πρὸς Κορινθ. α'.

3. „Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ“.

Ἰδὼς ἐδῶ ὁ αὐτὸς ὠνομάζεται Θεὸς καὶ Πατὴρ τῶν αὐτῶν καὶ κυρίου Χριστοῦ. Θεὸς μετὰ αὐτῶν, καθ' ὃ ἐγένεν ἀνθρωπος. Πατὴρ δὲ αὐτῶν, καθ' ὃ εἶναι Θεὸς Λόγος καὶ Υἱός.

„Ὁ ἄλογος ἡμᾶς ἐν πάσῃ ἀλογίᾳ πνευματικῇ“.

Πρὸς διαφορὰν τῆς ἀλογίας τῶν Ἰουδαίων, ἔβαλεν ἐδῶ ὁ Παῦλος τὸ ὄνομα πνευματικῇ· ἐπειδὴ ἡ τῶν Ἰουδαίων ἀλογία ἦτον σωματικὴ, καὶ διὰ πρόσκαιρα ἀγαθὰ γινουμένη· „ἀλογησὶ γὰρ φησὶν ὁ Θεὸς τὰ ἔργα τῆς κοιλίας σου“· (Δούτ. ζ'. 13.) „Κύριος ἀλογησὶ πάντα τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου“· (Δούτ. κη'. 12.) ἡ δὲ ἀλογία τῶν Χριστιανῶν, εἶναι ὅλη πνευματικὴ, καὶ διὰ αἰώνια ἀγαθὰ γινουμένη· ὥστε κἀνὸν χάρισμα δὲν λείπει ἀπὸ ἡμᾶς τὰς Χριστιανὰς, ἐπειδὴ ἐγέναντο ἀθάνατοι, καὶ υἱοὶ Θεοῦ, καὶ συγκληρονόμοι τοῦ Χριστοῦ· καὶ ἡ ἀπαρχὴ τῆς ἐδικῆς μας φύσεως, προσκυνεῖται ἐν τῷ Χριστῷ, ἀπὸ ὅλων τῶν πραγμάτων τῶν Ἀγγέλων. Δικαίως λοιπὸν εἶπεν ὁ Παῦλος ἐδῶ, ὅτι ὁ Θεὸς μᾶς ἀλόγησε μετὰ πάσης ἀλογίαν, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἐχάρισεν εἰς ἡμᾶς ὅλα τὰ θεῖα καὶ πνευματικά.

„Ἐν τοῖς ἐπερανίοις“.

Μετὰ τὴν λέξιν ταύτῃ, ὥσπερ νὰ ἐξηγῇ ὁ Παῦλος, πῶς καὶ τίνι τρόπῳ εἶναι πνευματικῇ, ἡ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀλογία τῶν Χριστιανῶν, δι' ἃ λέγει „ἐν τοῖς ἐπερανίοις“· ἡ μὲν γὰρ τῶν Ἰουδαίων ἀλογία ἦτον εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην, καὶ διὰ τῆτο ἦτον καὶ σωματικὴ· „εἰ μὴ γὰρ φησὶ θελήτε καὶ εἰσακέσθαι με, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε“· (Ἠσ. α'. 19.) Καὶ „ὡμίκα αὐτὸν εἰσέλθης εἰς τὴν γλῶσσαν, γλῶσσαν ῥέσαν γάλα καὶ μέλι“· (Δούτ. κζ'. 3.) ἐδῶ δὲ εἰς τὴν χάριν τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ εἰς τὴν ἀλογίαν τῶν Χριστιανῶν, δὲν περιέχεται κἀνὸν γνήσιον ἀγαθόν, ἀλλὰ ὅλα εἶναι ἐπερανία· διὰ τῆτο καὶ ἡ ἐδική μας ἀλογία εἶναι πνευματικὴ. Βασιλεία γὰρ ἐρανῶν ὑπεσχέθη νὰ δοθῇ εἰς τὰς πτωχάς· καὶ ὁ μισθὸς εἰς τὰς διωγμένους ἔχει νὰ δοθῇ πολὺς εἰς τὰς ἐρανάς· κατὰ τὸ „μακάριοι οἱ πτωχοὶ τοῦ πνεύματος, ὅτι αὐτοὶ εἰσι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν“· (Ματθ. ε'. 3.) καὶ „χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς ἐρανοῖς“· (αὐτόθ. 12.)

„Ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“.

Ἡτοι, διὰ μέσων τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐδόθη ἡ πνευματικὴ ἀλογία εἰς ἡμᾶς τὰς Χριστιανὰς, καὶ ὅχι διὰ μέσων τοῦ Μωϋσέως, καθὼς ἡ σωματικὴ ἀλογία ἐδόθη εἰς τὰς Ἑβραίας· ὥστε ὅπως ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ δὲν ὑπερβάλλομεν τὰς Ἑβραίας μόνον κατὰ τὴν ποιότητα τῶν ἀγαθῶν ὅπως ἐλάβομεν, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ κατὰ τὸν μεσότην τῶν ἀγαθῶν τέτων, ὅστις εἶναι ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

4. „Καθὼς ὄξελεξάτο ἡμᾶς ἐν αὐτῷ πρὸ καταβολῆς κόσμου“.

Ὁ Θεὸς, λέγει, καθὼς ὄξελεξεν ἡμᾶς τὰς Χριστιανὰς διὰ μέσων τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἔτρεξε καὶ διὰ μέσων τοῦ αὐτοῦ Χριστοῦ ἐδιέλεξεν ἡμᾶς, ἡτοι διὰ μέσων τῆς εἰς τὸν Χριστὸν πίστεώς μας· μᾶς ἐδιέλεξε δὲ πρὸ τοῦ νὰ θεμελιωθῇ, καὶ νὰ κτισθῇ ὁ κόσμος· ἐπειδὴ αὐτὸν, καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῶν αἰώνων, ἐπροωρίσθη ἡ ἐδική μας κλήσις καὶ σωτηρία· καὶ δὲν εἶναι αὕτη νεωτέρα, ἀλλὰ διωρισμένη καὶ ψηφισμένη ἀπὸ τοῦ αἰῶνος. Προσφυῶς δὲ εἶπε καταβολῇ, τὸ τῷ κόσμῳ θεμέλιον, διὰ νὰ δείξῃ μετὰ τὴν λέξιν ταύτην, ὅτι ἀπὸ τὴν διύαμιν τοῦ Θεοῦ, ὥσπερ ἀπὸ κἀνὸν ὕψους, κατεβλήθη καὶ ἐθεμελιώθη ὁ κόσμος, συγκαταβαίνοντος τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τοῦ ἀπειρον ὕψους τῆς μεγαλειότητός τε, εἰς τὸ νὰ κτίσῃ κόσμον· τὸ δὲ ἐδιέλεξε, φανερόν· ἐνταυτῷ καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν ἀρετὴν τῶν διαλεχθέντων ἀνθρώπων.

Ἀνθρώπων· διὰ τὶ ὁ Θεὸς διαλέγει, ὅχι ἀπλῶς πάντας, ἀλλὰ ἐκείνους ὅπῃ γνωρίζει πῶς μέλλειν τὰ γινῆναι δόκιμοι καὶ ἐλεητικοί (1).

„Εἶναι ἡμῶς Ἀγίους καὶ ἀμώμους κατενώπιον αὐτοῦ“.

Διὰ τὰ μὲν ἀμελήσας ἐσὺ, ὦ ἀναγνώστη, ἀνέσας ὅτι σε ἐδιάλεξεν ὁ Θεός, διὰ τὸ ἐπρόσθεσον ἀπολέσθαι ὁ Παῦλος ἐδῶ, ὅτι διὰ τὸ μᾶς ἐδιάλεξεν ὁ Θεός, διὰ τὰ εἰμεθα Ἅγιοι καὶ ἀμώμοι, ἦσαν ἀκατηγόρητοι, καὶ ἀπίστοι ἀπὸ κάθε πάθους, καὶ τὸ παραμικρόν· καὶ διὰ τὰ μείωμεν πάντοτε εἰς τὴν ἀγιότητα ἐκείνῃ καὶ καθαρότητα, ὅπῃ μᾶς ἐχάρισεν ὅταν ἐβαπτίσθημεν, μετὰ τὸ τὰ ζῶμεν ζωὴν Θεοφιλή καὶ ἐνάρετον· διότι Ἅγιος μὲν εἶναι, ἐκεῖνος ὅπῃ ἔχει τὴν Ἁγίαν Πίσιν τῶν Χριστιανῶν· ἀμώμος δὲ εἶναι, ἐκεῖνος ὅπου εἶναι ἀκατηγόρητος κατὰ τὴν ζωὴν· πλὴν καὶ τὴν ἀγιότητα ταύτην τῆς Πίσεως, καὶ τὸ ἀκατηγόρητον τῆς ζωῆς, ζητεῖ ὁ Θεός τὰ ἐχῶμεν, ὅχι ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ ἐμπροσθέν τε· διὰ τὶ εἶναι πολλοὶ ὅπῃ φαίνονται μὲν Ἅγιοι καὶ ἀκατηγόρητοι ἐμπροσθέν εἰς τὰς ἀνθρώπους, κατὰ δὲ ἦσαν οἱ Φαρισαῖοι· δεῖν εἶναι ὅμως τοῖσιν καὶ ἐμπροσθέν εἰς τὸν Θεόν· διὰ τὸ καὶ ὁ Δαβὶδ λέγει· „κατὰ τὴν καθαρότητα τῶν χειρῶν μου“· ποῖαν καθαρότητα; τὴν ἔσαν ποιούτω, λέγει· „ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ Θεοῦ“ (Ψαλμ. 133. 25.) καὶ διὰ τὴν οὖν ὁ Θεὸς παραγγέλλει ταῦτα· „λέσασθε καὶ καθαροὶ γίνεσθε· ἀφέλετε τὰς ποτηρίας, ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ἀπείαντι τῶν ὀφθαλμῶν μου“ (Ἠσ. α. 16.)

5. „Ἐν ἀγάπῃ προορίσας ἡμᾶς εἰς ὑπόθεσίαν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς αὐτόν“.

Επειδὴ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Παῦλος, ὅτι ἐδιάλεξεν ἡμᾶς ὁ Θεός, μετὰ τὸν λόγον τῆτον ἔδωκε τὰ νοήσῃ τινὰς, ὅτι μᾶς ἐδιάλεξεν ὡς δοκίμους διὰ τὴν ἀρετὴν μας· ἐπειδὴ ὅμως ἡ σωτηρία μας δεῖν κατάρθεται ἀπὸ μόνου τὴν ἀρετὴν μας, διὰ τὸ ἐπρόσθεσον ἐδῶ, ὅτι μᾶς ἐπροώρισε μετὰ ἀγάπῃ, ἥτοι διὰ τὴν ἐδικὴν τε φιλανθρωπίαν ἀγαπήσας ἡμᾶς, ἐπροώρισέ μας. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον νοεῖται τὸ· ὅτι τὸ μὲν τὰ πιστεύσωμεν, καὶ τὰ πλησιάζωμεν εἰς τὸν Χριστόν, τὸ εἶναι τῆς ἐδικῆς μας προαιρέσεως κατάρθωμα· (ἀγκαλὰ τὸ εἶναι ἐν ταυτῇ κατάρθωμα τὸ Θεὸς ὅπῃ μᾶς ἐκάλεσεν εἰς τὴν Πίσιν·) τὸ δὲ τὰ ἀξιώσθωμεν τὰ γινῶμεν ὑποὶ τοῦ Θεοῦ, ἀφ' ἧς ἐπιστάμεν, τὸ εἶναι ἴδιον κατάρθωμα μόνης τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ καὶ φιλανθρωπίας. Διὰ τὸ καὶ ὁ Παῦλος ἐπρόσθεσον ἐδῶ, καὶ εἶπεν, ὅτι μᾶς ἐπροώρισεν εἰς ὑπόθεσιν· ποῖαν ὑπόθεσιν; ἐκείνῃ δηλαδὴ ὅπῃ ἀναβιβάζει εἰς τὸν Θεόν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, καὶ κάμνει τὸ οἰκεῖον τοῦ Θεοῦ· πλὴν καὶ τὸ τὸ χάρισμα ἐγίνετο εἰς ἡμᾶς, διὰ μέσας τὰς Ἰησοῦ Χριστοῦ· ὁ μὲν γὰρ Πατὴρ ἐπροώρισεν ἡμᾶς, ὁ δὲ Χριστὸς μᾶς ἐπρόσφερεν εἰς τὸν Πατέρα· ἐπειδὴ διὰ μέσας τὰς Ἰησοῦ ἐχαρίσθησαν ὅλα τὰ πνευματικὰ ἀγαθὰ εἰς ἡμᾶς, καὶ ὅχι διὰ μέσας τινὸς δέλε· ὅθεν καὶ ἡ φιλοτιμία καὶ δωρεὰ αὕτη, εἶναι διὰ τὸ λαμπρότερα, καὶ μεγαλοπρεπέστερα.

6. „Κατὰ τὴν δόξαν τὴν θελήματος αὐτοῦ, εἰς ἔπαινον δόξης τῆς χάριτος αὐτοῦ“.

Διὰ τὸ, λέγει, ὁ Θεὸς προώρισεν ἡμᾶς εἰς ὑπόθεσιν, διὰ τὸ ἠθελε τὸ καὶ ἐπεθύμει πολλὰ (τὸ γὰρ δηλοῖ ἡ δόξα), ἵνα μετὰ τὸ δεῖξῃ ἡ δόξα τῆς χάριτος καὶ τῆς δεικνύσεως αὐτοῦ· τάχα δὲ ἐπιθυμεῖ καὶ ὁ Θεὸς τὴν δόξαν, καὶ διὰ τὸ λαλεῖ ἐτὶ ἐδῶ ὁ Παῦλος;

(1) Διὰ τὸ εἶπεν ὁ ἱερός Ἀνγέλινος (ἐν κεφ. 13. περὶ τῶν προορισμῶν τῶν Ἀγίων) ὅτι ἡ ἐκλογή τῶν προωρισμένων διὰ Χριστοῦ ἐγένετο ὡς παρόντος, ὁ δὲ Χριστὸς προωρίσθη ἀπλῶς διὰ τὴν θέαν φιλανθρωπίαν. Μερικοὶ δὲ δέλουν, ὅτι καὶ οἱ Ἄγγελοι τριχῶς ἔλαβον τὴν χάριν διὰ τὸν Χριστόν· περικῶς, παραδειγματικῶς, καὶ μισθωτῶς· πλὴν πρῶτος μὲν ἔλαβον τὴν χάριν οἱ ἄν-

θρωποι, διὰ τὰς ὁποίας ὁ Χριστὸς ἐσταυρώθη, ἐπομεύως δὲ καὶ οἱ Ἄγγελοι. (παρὰ Κορεσίῳ) Ὅρα καὶ εἰς τὴν υποσημείωσιν αὐτῆς τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ „πρὸ χρόνων αἰώνων“· (β'. Τιμόθ. α. 9.) Ὅρα καὶ εἰς τὸ τέλος τῆς πρὸς τὸν Ἅγιον Ἰωαννῆνον συμβε-

λος; μὴ γινώσκειτο! ἐπειδὴ ὁ Θεὸς δὲν ἔχει χρεῖαν ἀπὸ δόξαν, ἀλλὰ θέλει νὰ δοξάζεται ἀπὸ λόγους, διὰ νὰ ἀγαπῶμεν ἡμεῖς αὐτὸν περισσότερον· διότι ὅποιος θαυμάζει, καὶ ἐπαινεῖ τὰς ἐνεργεσίας ὅπως γίνονται εἰς αὐτὸν, αὐτὸς καὶ σπαράζει νὰ μὴ σφάλῃ εἰς τὸν ἐνεργέτην τῷ· καὶ ὅσας φορὰς τινὰς ἐνθυμᾶται πρὸς ἀγαθὰ ὅπως λάβῃ, τὸσον περισσότερον ἀγαπᾷ καὶ ἐκείνον ὅπως ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ταῦτα. Εὐδοκία λοιπὸν κατὰ τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνὸν (βιβλ. β'. κεφ. μς'. περὶ Πίστεως) εἶναι τὸ προηγούμενον θέλημα τῷ Θεῷ· χάριν λόγῳ, πρῶτον θέλημα τῷ Θεῷ εἶναι, τὸ νὰ μὴ ἀπολεσθῇ τινὰς ἀνθρώπων· δεύτερον δὲ καὶ ἐπόμενον θέλημα τῷ Θεῷ εἶναι, τὸ νὰ ἀπολεσθῇ καὶ νὰ κολασθῶν ἐκεῖνοι ὅπως γίνονται κακοὶ ἀφ' ἑαυτῶν· θέλει γὰρ ὁ Θεός, ὡς δίκαιος, νὰ κολάζωνται οἱ κακοὶ· ἡ εὐδοκία λοιπὸν εἶναι θέλημα προηγούμενον τῷ Θεῷ, τὸ ὅποιον εἶναι ἐξ αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ· τὸ δὲ δεύτερον, καὶ ἐπόμενον θέλημα τῷ Θεῷ, ὀνομάζεται παραχώρησις, ἥτις πρᾶρχεται ἀπὸ τῆς ἐδικλῆμας αἰτίας, ἥτοι ἀπὸ τῆς κακότητος ἡμᾶς προαίρεσιν.

„Ἐν ᾗ ἔχαρίτωσεν ἡμᾶς ἐν τῷ ἡγαπημένῳ“.

Δεῦν εἶπεν ὅτι ἔχαρισεν, ἀλλὰ ἔχαρίτωσεν, ἥτοι χαριεστάτως καὶ ἐρασμιωτάτως ἡμᾶς ἐποίησε (1)· καὶ καθὼς, χάριν παραδείγματος, ἀνίσως ἤθελε πάρῃ τινὰς εἰς γέροντα φαρμακόν, λεωβημκόν, ἀπὸ τῆς πείναν ἔξηραμκόν καὶ διεφθαρμκόν, καὶ διὰ ταῦτα πᾶντε ἀσχημῶτατον ὄντα, ἔπειτα δεῦν ἤθελε κάμῃ αὐτὸν νέον, καὶ εὐμορφον, χαριτώσας αὐτὸν, καὶ γεμάσας ἀπὸ καθὲ χάριν καὶ ἀγαθόν· ποιητοτρόπως ἔκαμε καὶ ὁ Θεός, διὰ τὴν πέρωντας ἡμᾶς τὰς ἀνθρώπων ὅπως ἡμεῖς γεμάτοι ἀπὸ καθὲ ἀσχημάδα καὶ ἀσθενείαν καὶ γρηατέον τῆς ἀμαρτίας, μᾶς ἀπέδειξε νέας, χαριεστάτως καὶ ὠραιότητας· ὁ δεῦν εἶπεν ὁ Δαβὶδ περὶ τῆς κάλλους καὶ τῆς ὠραιότητος ταύτης, πρὸς τῷ Ἐκκλησίαν καὶ πρὸς καθὲ ψυχῇ· „Ἀκυσον θυγάτηρ καὶ ἴδε καὶ ἐπιλάθε τῆ λαῶν σου, καὶ τῆ οἴκου τῆ πατρός σου, καὶ ἐπιθυμήσει ὁ Βασιλεὺς τῆς κάλλους σου“ (Ψαλμ. μδ. 12.) ἔχαρίτωσε δὲ ἡμᾶς ὁ Πατὴρ ἐν τῷ ἡγαπημένῳ, ἥτοι διὰ τῆς ἡγαπημένης Τίς τῆ Ἰησοῦ Χριστοῦ (2).

7. „Ἐν ᾗ ἔχομεν τῷ ἀπολύτρωσιν διὰ τῆς αἵματος αὐτοῦ, τῷ ἄφεσιν τῶν παραπτωμάτων“.

Ἐν τῷ ἀγαπητῷ, λέγει, Τίς τῷ Θεῷ ἔχομεν τῷ ἀπολύτρωσιν· ποία δὲ εἶναι ἡ ἀπολύτρωσις αὐτῆς; εἶναι ἡ ἄφεσις, καὶ συγχώρησις τῶν ἀμαρτιῶν μας· πᾶς δὲ καὶ μέ ποιὸν τρόπον ἡ συγχώρησις αὐτῆς ἔγινε; διὰ μέσῃ τῆς αἵματος αὐτοῦ· τὸ γὰρ εἶναι τὸ φοβερώτατον χρεῖσμα ἀπὸ ὅλα, ὅτι ὁ Πατὴρ σφάξας τὸν μονογενῆ, καὶ ἡγαπημένον τῷ Τίῳ, ἔδωκεν εἰς τιμὴν, καὶ ἔξαγορὰν τὸ αἷμα τῷ (3) καὶ ἔτρε ἐλύτρωσεν ἡμᾶς τὰς μισεμένους, καὶ ἡλῶ-

(1) Συμφώνως ἐρμηνεύειν τὸ ρητὸν πᾶσι καὶ ὁ Θεοδωρίτος.

(2) Οὕτως γὰρ αὐτὸν ὁ Πατὴρ αὐτοῦ ὁ ἀγαπητὸς ἐμαρτύρησε, τὸσον ἐπὶ τῷ Ἰερὸν· „ἐπὶ ἐστὶν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾗ εὐδόκησα“ (Ματθ. γ'. 17.) ὅσον καὶ ἐπὶ τῷ ὄρει Θαβὼρ, „ἐπὶ ἐστὶν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός ἐν ᾗ εὐδόκησα“ αὐτὸς ἀκούετε“ (Ματθ. ζ'. 5.) Τὸ δὲ πᾶν ὄνομα καὶ οἱ διηγόροι Προφῆται τῷ Τίῳ τῷ Θεῷ προσαρμόζουσιν· ὁ μὲν γὰρ Δαβὶδ „ὡδή φησιν, ὑπὲρ τῆς ἀγαπῆς“ (Ψαλμ. μδ'. 1.) ὁ περ ἐρμηνεύων ὁ πολὺς πᾶς Δαὶδ Βασιλεὺς „ἀρὰ σοι διηγομαι, φησι, τὸν ἀγαπητὸν, ὃν τινὰ ὁ λόγος εἶναι, φησιν, ἡ καὶ πρὸ τῶν ἐμῶν λόγων ἐπίσταται, μεμνημένος πᾶσι ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ φωνῆς; „ἐπὶ ἐστὶν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, αὐτὸς ἀκούετε· ἀγαπητός γὰρ, τῷ Πατρὶ μὲν, ὡς μονογενὴς· τῇ Κτίσει δὲ πάλιν, ὡς Πατὴρ φιλόφρων, καὶ ἀγαθὸς προσάγει· τὸ αὐτὸ δὲ ἐστὶ τῇ φύσει, καὶ ἀγαπῆται, καὶ ἀγαθόν· διό, ὅτι

„καλῶς ὤρεσαντο ἡδὴ τινες (ἥτοι ὁ Ἀριστοτέλης Νικομαχ. α.) ἀγαθόν εἶναι ὃ πᾶντα ἐφίεται. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς Δαβὶδ· „ὁ Βασιλεὺς τῶν θυμῶν σου ἀγαπῆται“ (Ψαλμ. ζζ'. 13.) Ὁ δὲ Ἡσαΐας λέγει· „ἄσω δὴ τῷ ἡγαπημένῳ ἔσμα σου ἀγαπῆται με“ (Ἡσ. ε'. 1.) Ὁ δὲ Ἱερειμίας· „κενὸς ἀγαπῆται, ποιῆσαι σεαυτῇ“ (Ἱερ. 5. 26.) Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἅγιος Ἰσαάκ· „Πρόσωπον αἰδήμονος μιμᾶται τῷ πατέρων σου, τῷ ἡγαπημένῳ“ (Λόγ. β'. σελ. 12.) Ὁ δὲ Θεοδωρίτος τὸν ἀγαπητὸν Τίον καὶ ἡγαπημένον, ἀντὶ τοῦ γνήσιον ἐρμηνεύει, καὶ ὅρα ἐν τῇ ὑπόσημασί τῷ „καὶ μετέστησεν εἰς τῷ Βασιλείαν σου Υἱοῦ τῆς ἀγαπῆς“ αὐτοῦ“ (Κολασ. α'. 13.)

(3) Ἀπορία εἶναι, πῶς γράφει ἐδῶ ὁ Ἱερὸς Θεοφύλακτος, ὅτι ἔδωκεν ὁ Πατὴρ τὸ αἷμα τῷ Τίῳ πᾶσι τιμῇ, καὶ ἔξαγορὰν; εἰς ποῖον γὰρ ἔδωκε πᾶσι; εἰς τὸν διάβολον, ὅπως ἐκράτει ἡμᾶς αἰχμαλωτῆς; ἀλλ' ὁ Θεολόγος Γρηγόριος πᾶσι οὐ δέχεται· „εἰ μὲν γὰρ φησὶ τῷ

ἡλδ' ἐφάρπεν ἀπὸ τῆς τυραννίδος τὴν θανάτῃ καὶ τὴν διαβολῇ. Βλέπε δὲ, ὡς ἀναγνώσας, ὅτι τὸ χάρισμα τῆς, εἶναι μεγαλύτερον ἀπὸ τῆς ἰδίας ἀκόμῃ ὑποθεσίαν ὅπως μᾶς ἐχάρισεν ὁ Θεός· δηλαδή, τὸ νὰ μὴ ἀκλειβόδῃ τὸν κατὰ φύσιν, καὶ μονογενῆ τὸν Υἱὸν διὰ λόγους· ὅθεν καὶ ὁ Ἀπόστολος, ἅρ' εἰπὼν ἐκεῖνο, ἔβαλε τὸ ὡς μεγαλύτερον, ἀρχιμῶντας ἀπὸ τὰ μικρότερα, καὶ ἀναβαίνωντας εἰς τὰ μεγαλύτερα.

„Κατὰ τὸν πλῆτον τῆς χάριτος αὐτῆς, ἧς ἐπερίσδωκεν εἰς ἡμᾶς“.

Τῆς, λέγει, τὸ νὰ μᾶς ἐξαγοράσῃ ὁ Πατὴρ μὲ τὸ ἴδιον αἷμα τῆς ἀγαπητῆς Υἱᾶς, τὸ ἔκαμε κατὰ τὸν πλῆτον τῆς χάριτός της. Βλέπε δὲ τὰς ὑπερβολὰς ὅπως γράφει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι ἐμεταχειρίσθη ὁ Θεός. Πλῆτος, λέγει, ἐδόθη εἰς ἡμᾶς· καὶ ὅχι ἀπλῶς πλῆτος, ἀλλὰ πλῆτος Θεῶ· καὶ ὅχι ἀπλῶς τῆς Θεῶ, ἀλλὰ τῆς χάριτος τῆς Θεῶ· καὶ ὅχι ἀπλῶς τῆς χάριτος, ἀλλὰ τῆς χάριτος ἐκείνης, ἧς ἐπερίσδωκεν εἰς ἡμᾶς, ἥτοι ἀφθόνης καὶ πλεσίως ἐξεχύθη.

8. „Ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ φρονήσει, γνωρίσαι (1) ἡμῖν τὸ μυστήριον „τῆς θελήματός αὐτῆς“.

Ηῆτοι τὴν χάριν ἐξέχεε, καὶ ἐπερίσδωκεν εἰς ἡμᾶς, ἵνα σοφὴς καὶ φρονίμος ποιήσας πρόπρον, ἐτῆς ὕπερον γνωρίσῃ εἰς ἡμᾶς τὸ μυστήριον τῆς θελήματός αὐτῆς· ὡσαύτῃ νὰ ἤθελε εἰπῇ· ὅτι ὁ Θεός καὶ Πατὴρ ἐφανερώσεν εἰς ἡμᾶς τὰ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς ἀπόκρυφα μυστήρια· ἢ νοεῖται καὶ ἐτῆς τὸ ρητὸν μὲ σχῆμα προθύσερον „γνωρίσαι ἡμῖν τὸ μυστήριον τὸ ἐν „πάσῃ σοφίᾳ καὶ φρονήσει“ ἥτοι τὸ μυστήριον ὅπως εἶναι γεμάτον ἀπὸ κάθε σοφίαν καὶ φρόνησιν· διὰ τί, τὸ νὰ ἀξιῶσιν ὁ Θεός ποιῶντων μεγάλων ἀγαθῶν ἡμᾶς τῶς μισομενέως ἐχθρῆς της, καὶ ἀπερρίμμενους, καὶ μάλιστα νὰ μᾶς ἀξιῶσιν τῶν εἰς τὸ τέλος τῶν καιρῶν, καὶ διὰ μέσου τοῦ Σταυροῦ, αὐτὰ ὅλα, λέγω, πῶς δὲν ἦτον ἔργα γεμάτα ἀπὸ μεγαλωπαιῶν σοφίαν (2);

9. „Κατὰ τὴν εὐδοκίαν αὐτῆς ὡς προέθετο ἐν αὐτῇ“.

Εποίησε δὲ, λέγει, τὸ ὁ Θεός, καθὼς ἠθέλησε, καὶ καθὼς προέθετο καὶ προώρισεν ἐν αὐτῇ, τῷ Χριστῷ δηλαδή· ὁ Χριστὸς γάρ ἐστιν ἡ ἀρχὴ καὶ κεφαλὴ τῆς προωρισμῆς ὅλων τῶν προωρισμένων, κατὰ τὰς θεολόγους· ἐπεὶ δὲ ἐν αὐτῇ, καὶ δι' αὐτῆς προωρίσθησαν, ὅσοι προωρίσθησαν.

10. „Εἰς

„τῷ πονηρῷ ἐδόθη· φεῦ τῆς ὕβρεως! εἰ μὴ παρὰ τοῦ „Θεῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν Θεὸν αὐτὸν λύτρον ὁ λη- „στὴς λαμβάνει, καὶ μισθὸν οὕτως ὑπερφυῆ, τῆς αὐτοῦ „τυραννίδος, δι' ὃν καὶ ἡμῶν φανερῶσαι δίκαιον ἦν“.

(Λόγ. εἰς τὸ Πάσχα) Λοιπὸν, καθὼς ἐκεῖ ὁ Θεολόγος θέλει, τὸ αἷμα τῆς Υἱᾶς ἔλαβεν ὁ Πατὴρ, ὅχι ζητήσας αὐτὸ ἀπὸ τὸν Υἱόν, ὡς χρειασθεῖς, ἀλλὰ διὰ τὴν οἰκονομίαν, καὶ διὰ τί ἔπρεπε νὰ ἀγιασθῇ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις μὲ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐτῆς νὰ μᾶς λυτρώσῃ αὐτὸς ὁ Πατὴρ, ἀπὸ τῆς τυραννίδος τῆς διαβολῆς, νικήσας αὐτὸν μὲ βίαν, ὡς τύραννον, διὰ τῆς μεσιτείας τῆς Υἱᾶς. Τοιοῦτοτρόπως πρέπει νὰ νοήσωμεν ἐδῶ ὅτι ὁ Πατὴρ ἔδωκεν εἰς τὸν ἑαυτὸν τὸ αἷμα τῆς Υἱᾶς· αὐτὸν εἰπὼν, ὅτι αὐτὸς ὁ ἴδιος τὸ ἔλαβε, καὶ ἐτῆς μᾶς ἐλύτρωσεν ἀπὸ τῆς τυραννίδος τῆς διαβολῆς.

Τὸ τοῦ ἰδίου λέγει καὶ ὁ σοφὸς Φώτιος· „ὁ Πατὴρ „μὲν δέχεται τὸ αἷμα τοῦ παιδός, πόθεν τὸ ἐκβεβή- „κός· (ἥτοι διὰ τὴν ἀγάπην τῆς τέλει καὶ τῆς σωτη- „ρίας τῶν ἀνθρώπων, ἧς ἐπρόβλεπεν διὰ τοῦ αἵμα-

„τος τοῦ Υἱοῦ της.) ὁ δὲ πονηρὸς ἐτόλμα μὲν καὶ „ἐδρασύνετο λαβεῖν, ἀντέλαβε δὲ τῆς τυραννίδος αὐ- „τῆς τῆς κακώσεως, καὶ τῆς ἀποδόσεως τε καὶ ἀνία- „τον πληγῶν, ἦν καὶ ὑπαδόμενος, αἵματι ἐπεπλήδα „τῷ σαυρῷ, καὶ αἷμα σωστέλεος τε καὶ ἀφίστατο τῆς „θεομαχίας ὁρμῆς“· (Αμφιλοχ. ζητήματι κ γ'.)

Εἰς πόσα δὲ χρησιμὴ τὸ λύτρον, ὅρα τὴν ὑποσημείω- σιν τῆς „ὅθεν ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων“· (ἀ. Τιμοθ. β'. 6.)

(1) Ἐν ἄλλοις γνωρίσας.

(2) Ὁ δὲ Φώτιος ὡς ἐρμηνεύει τὸ ρητὸν· „ἢ ὅτι, „μὴ μόνον τὸ πρᾶξαι τὸ περὶ ἡμᾶς μυστήριον διὰ τῆς „Υἱᾶς, προωρίσθη γενέσθαι κατ' εὐδοκίαν τῆς θελήμα- „τος τῆς Πατρός· ἀλλὰ καὶ τὸ ἀξιοῦν ἡμᾶς μαθεῖν „τοῦτο, ὅμοιως διὰ τῆς Υἱᾶς ἡμῖν γέγονε, κατ' εὐδο- „κίαν τοῦ Πατρός· πάντα μὲν γὰρ ὁ Υἱὸς ἐποίησε „καὶ ἔπαυσε ἵνα ὑποδείξῃ καὶ ὑποδείξῃ, καὶ ἀπεκαλυ- „ψεν ὅτι ὑποδείξῃ· ἀλλὰ καὶ ἐν πᾶσι αἰσὶν ὑπό- „κρινεν ὁ Πατὴρ καὶ ἠθέλησε“.

10. „Εἰς οἰκονομίαν τῷ πληρώματος τῶν καιρῶν“.

Καὶ τὴν δόξαν, λέγει, ταύτῃ καὶ τὴν θέλησιν προέθετο καὶ προώρισεν ὁ Πατήρ εἰς οἰκονομίαν, καὶ διοίκησιν, καὶ κατέσασιν τῷ πληρώματος τῶν καιρῶν· δι' ὃ, τι τὸ μυστὴρ πληῖμα τῶν καιρῶν, ἦτοι οἱ ἔσχατοι καὶ ὑστερινοὶ ἔσσι χρόνοι, ἐζήταν ἀπὸ τὸν Θεὸν κολάσιν, καὶ τιμωρίαν τῶν ἀνθρώπων· διὰ τὴν ἐπληθύνθη, καὶ ἐκορυφώθη εἰς αὐτὰς ἡ ἀνθρωπίνη κακία· (1) ἡ δὲ σὰρξ παρυσία τῷ Υἱῷ τῷ Θεῷ, αὐτὴ κολάσεως καὶ τιμωρίας, οἰκονόμησε τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων εἰς τὰς ἐσχάτας καιρὰς· τὸ ὅποσον τῷ εἶναι ἔργον μιᾶς ἀκατανοήτης σοφίας, καὶ ἀγαθότητος·

„Ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ, τὰ ἐν τοῖς ὕρανοις, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ἐν αὐτῷ“.

Χωρισμένα, λέγει, καὶ σχισμένα ἦτον τὰ ἐράνια ἀπὸ τὰ ἐπίγεια, καὶ δὲν εἶχον μίαν, καὶ τὴν αὐτὴν κεφαλὴν· διὰ τὴν, ἀγκαλὰ καὶ κατὰ τὸν λόγον τῆς δημιουργίας αὐτῆς Θεὸς ἦτον εἰς ὅλα τὰ κτίσματα ἐράνια, καὶ ἐπίγεια, ἀλλ' ὅμως κατὰ τὸν λόγον τῆς οἰκειώσεως, δὲν ἦτον εἰς ὅλα αὐτὰ ὁ Θεός, μετὰ τὸ γὰρ ἐπροσκύωντο ἀντὶ Θεοῦ, τὰ κτίσματα. Προέθετο λοιπὸν ὁ Πατήρ νὰ ἀνακεφαλαιώσῃ τὰ ἐράνια μετὰ τὰ ἐπίγεια, ἦτοι νὰ βάλῃ ἐπάνω εἰς ὅλα αὐτὰ, μίαν κεφαλὴν τὸν Χριστόν· εἰς μὲν τὰς Ἀγγέλους νὰ βάλῃ αὐτὸν κεφαλὴν, κατὰ τὴν ἀσώματον φύσιν τῆς Θεότητος (ἡ τῆς ἀσώματης ψυχῆς)· εἰς δὲ τὰς ἀνθρώπους, νὰ βάλῃ αὐτὸν κεφαλὴν, κατὰ τὴν φύσιν τῆς σαρκὸς καὶ τῆς ψυχῆς. Λέγεται δὲ ἀνακεφαλαιώσας, τὸ νὰ εἰπῇ τινὰς μετὰ σωτηρίαν, ἐκεῖνα ὅσα ἐρρέθησαν μετὰ πολλὰ καὶ μακρὰ λόγια· εἰς τὸν Χριστόν λοιπὸν ἀνακεφαλαιώσας τὰ πάντα ὁ Πατήρ, ἦτοι ἐσωώτεμε τὰ οἰκονομώμενα διὰ πολλῶν καὶ μακρῶν χρόνων· δι' ὃ καὶ ὁ Ἡσαΐας μετὰ τὸ Ἀποστόλου εἶπε· „λόγον σωπῆ-
,, λῶν καὶ σωτέμενων τὸν ἐν δικαιοσυνῇ“· (Ἡσ. ἰ. 22.) (Ῥωμ. 9. 28.) (2)

11. „Ἐν ᾧ καὶ ἐκληρώθημεν, προορισθέντες κατὰ πρόθεσιν τῷ τὰ πάντα ἐνεργούντος κατὰ τὴν βουλὴν τῷ θελήματος αὐτοῦ“.

Εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Ἀπόστολος ὅτι ἐδιάλεξεν ἡμᾶς ὁ Θεός· πόρα δὲ πάλιν λέγει, ὅτι ἐκληρώθημεν ἐν τῷ Χριστῷ, ἦτοι διὰ τὸν Χριστόν· ἐπειδὴ δὲ ὁ κληρὸς τῆς τύχης πράγμα εἶναι, καὶ κατὰ τύχην ἀκολουθεῖ, καὶ δὲν εἶναι ἔργον τῆς ἀρετῆς τῆς ἀνθρώπου, εὐδὲ τῆς προαιρέσεως· διὰ τὸ διορθῶναι τὴν λέξιν ταύτην ἀκολουθῶς ὁ Παῦλος, καὶ λέγει· ὅτι ἐπροωρῆσθημεν κατὰ πρόθεσιν τῷ Θεῷ· δι' ὃ, τι δὲν ἤθελε μᾶς προορίσῃ, εἰδὲ δὲν μᾶς ἐγνωρίζον ἀξίως, ἐπειδὴ ἐπρόβλεπεν ἡμᾶς πρὸ τῆς νὰ γινώσκον, καὶ διὰ τὸ ἐκληρώσῃ ἡμᾶς, καὶ ἀφώρισεν εἰς τὴν αὐτὴν τὴν ὅλα τὰ πάντα ἐνεργῶν Θεός· ὥστε, καὶ τὴν ἐδικλὴν μας ἐκλογὴν, καὶ κληρώσιν ἐνεργήσας ὁ αὐτὸς Θεός, δὲν ἐσφαλε. Σημεῖον δὲ καὶ ἀπόδειξις μακαριότητος εἶναι, τὸ νὰ κληρωθῶμεν ἡμεῖς ἀπὸ τὸν Θεόν, καθ' ὅτι ὅτι μετὰ κόπον ἐδικλόν μας, ἀλλὰ μετὰ μόνον τὴν χάριν τῷ Θεῷ, ἡ τοιαύτη κληρώσις ἐγένετο, ἀγκαλὰ καὶ εἰς ἀξίως ἔγινε.

Κα-

(1) Ὅρα καὶ τὸ „ὅτε δὲ ἦλθεν τὸ πληῖμα τῶ χρό-
,, νων“ (Γαλ. 4. 4.) καὶ τὸ „νῦν δὲ ἀπαξ ἐπὶ συντε-
,, λείᾳ πάντων αἰώνων“· (Ἐβρ. 9. 26.) διὰ τὴν λέγεται
πληῖμα χρόνος, ὁ καιρὸς, καθ' ὃν ἦλθεν ὁ Κύριος.

(2) Καὶ ὁ Θεοδώριτος δὲ τὸ αὐτὸ λέγει· „ἀνακε-
,, φαλιώσιν καλεῖ τὴν σωτηρίαν τῶν πραγμάτων βο-
,, λήν· διὰ γὰρ τῆς κατὰ τὸν Δεσπότην Χριστόν οἰκο-
,, νομίας, καὶ τῶν ἀνθρώπων ἡ φύσις ἀνίσταται, καὶ τὴν
,, ἀφθαρσίαν ἐνδύεται· καὶ ἡ ὁρμητικὴ κτίσις τῆς φθορᾶς
,, ἐλδιδεμένη, τὴν ἀφθαρσίαν τῆς ἀφθαρσίας, καὶ τῶν ἀο-
,, ράτων οἱ ἄνθρωποι ἐν εὐφροσύνῃ διατελέουσιν, ἐπειδὴ
,, ἀπέδρα ὁδὸν καὶ λύπην καὶ στεναγμούς, καὶ τὸτο διὰ τὴν
,, δε τῶν ῥημάτων ἐδίδαξεν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι γὰρ ἀπλῶς

„ἦτε τὸν ἕρανόν, καὶ τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν τοῖς
,, ὕρανοις, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς“· Ὅρα καὶ τὸ „ὅπως χά-
,, ριτι Θεὸς ὑπὲρ πάντος γενέσθαι θάνατον“· (Ἐβρ.
,, β'. 9.) Ὁ δὲ Ἀλεξανδρίνης Κύριος ἐπὶ τὴν ἀνα-
,, κεφαλαιώσιν ἐρμηνεύει· „ὀνομασθῆς ἀληθῶς, καὶ ἱερά-
,, τος Παῦλος τῆς διὰ Χριστόν σωτηρίας ἐκμενοικῶς
,, τὸ μυστήριον, ἀνακεφαλαιώσιν ἐν αὐτῷ γενέσθαι φι-
,, σι, πάντες ἐν ἕρανῳ, καὶ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν εὐδο-
,, κίᾳ τε καὶ θελήσει τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, τὴν τῶν ὅλων
,, ἐπανόρθωσιν, καὶ τὴν εἰς ἑπὶ ἡν ἐν ἀρχῇ ἀναφοί-
,, σθιν τῶν κατεφθαρμένων τῶ τῆς ἀνακεφαλαιώσεως
,, σαφηνίζων ὀνόματι“· (Βιβλ. α'. τῶν Γλαφυρῶν ἐν
,, ἡ λέγει περὶ τοῦ Ἀδάμ.)

Κατὰ τὴν βουλὴν δὲ λέγει τῷ Θελήματος τῷ Θεῷ, ὅτι ἐγίνεν ἡ ποιὰν εἰς ἡμᾶς ἐνέργεια, καὶ κλήρωσις, καὶ προορισμός· διὰ τὴν δέξιν μετὰ τὴν λέξιν τῆς βουλῆς, ὅτι δὲ ἐκλήθησαν τὰ ἔθνη κατὰ πάροδον, ἀφ' ἧς οἱ Ἑβραῖοι ἀπεΐθνησαν· ἀλλὰ αὐθιχῶς, καὶ πρὸ τῶν αἰώνων ἡ κλήσις αὐτῶν προωρίσθη· καὶ ἡ κλήσις αὐτῶν ἦτον βουλὴ τῷ Θεῷ ἀρχαία, καὶ θέλημα. Διότι ἀγκαλὰ καὶ ὁ Χρῆστος εἶπεν εἰς τὴν Ἀποστόλῃ· „εἰς ὁδὸν ἔθνων μὴ ἀπέλθῃτε“· (Ματθ. 1. 5.) „καὶ ἐκ ἀπεσάλλω εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ“· (Ματθ. 10. 6.) ἀλλ' οὕτως ταῦτα εἶπεν ὁ Κύριος, διὰ τὴν παρακινήσιν περισσώτερον τὴν Ἰουδαίαν, καὶ τὴν τὴν ἐλκύσῃ εἰς τὴν πρὸς αὐτὸν Πίσιν, κολακδομενῶς ὡσαύτ' τὰ νήπια· ἐπειδὴ ἡ ἀλήθεια εἶναι αὐτὴ, ὅτι ἡ κλήσις τῶν ἔθνων εἰς τὴν Πίσιν, ἦτον αὐθιχῶς, καὶ ἀπὸ τῶ αἰῶνος προωρισμένη.

12. „Εἰς τὸ ἔναι ἡμᾶς εἰς ἔπαινον δόξης αὐτοῦ, τὴν προηλπικότης
„ἐν τῷ Χρῆστῳ“.

Διὰ τὸτο, λέγει, ἐκάλεισεν ἡμᾶς τὰ ἔθνη ὁ Πατὴρ, διὰ τὴν εἰμεδα εἰς δόξαν αὐτοῦ, ἡμεῖς οἱ προελπίσαντες εἰς τὸν Χρῆστον, ἥτοι ἡμεῖς ὅπως ἐπιστάμεν εἰς τὸν Χρῆστον, καὶ πρὸ τῆς ἀκόμῃ τὴν ἔλθῃ ὁ μέλλων αἰὼν, μετὰ τὴν ἐλπίσασμεν βεβαίως ἐκείνα τὰ ἀγαθὰ, ὅπως μέλλεν τότε τὴν δόξαν εἰς ἡμᾶς· δι' ὅ,τι δόξα, καὶ ἔπαινος εἶναι τῆς ἀγαθότητος τῷ Θεῷ, τὸ τὴν σώσῃ ἡμᾶς, ὅπως ἡμεδα τὸσον χωρισμοί, καὶ μεμακρυμένοι ἀπὸ αὐτοῦ.

13. „Ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς ἀκέσαντες τὸν λόγον τῆς ἀληθείας τὸ Εὐαγγέλιον
„γέλιον τῆς σωτηρίας ὑμῶν“.

Ἐν ᾧ ἥτοι διὰ μέσων τῶ Χρῆστου· ἔτι γὰρ γράφει καὶ εἰς τὴν πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῇ αὐτοῦ Παῦλος· „ἐλάλησεν ὑμῖν ἐν Τίμῳ“· (Ἑβρ. 4. 2.) λόγον δὲ ἀληθείας λέγει ἐδῶ, πρὸς διαφορὰν τῶ Νόμου, ὅς τις ἦτον τυπικὸς καὶ σκιαῶδες, καὶ ὅχι τῆς ἀληθείας· ὁμοίως καὶ Εὐαγγέλιον σωτηρίας ὠνόμασε, πρὸς διαφορὰν καὶ τῶ ἀπερασμένῳ Νόμῳ τῶ θανατόντος, καὶ ἀπολλύοντος, καὶ τῆς μελλέσης κολάσεως τῆς ἀπολλύουσας τὴν ἀνθρώπων· δι' ὅ,τι τῆς μετὰ πρώτης παρουσίας τῶ Χρῆστου τὸ κήρυγμα, ἐγίνε διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων· τὸ δὲ κήρυγμα τὸ διὰ σάλπιγγος γενησόμενον τῆς δευτέρας τῶ Χρῆστου παρουσίας, θέλει γενηθῇ διὰ τὴν κόλασιν τῶν ἀπίστων, καὶ ἀμαρτωλῶν ἀνθρώπων.

„Ἐν ᾧ καὶ πιστεύσαντες ἐσφραγίσθητε τῷ Πνεύματι τῆς ἐπαγγελίας
„λίαν τῷ Ἁγίῳ“.

Ἐν ᾧ ἥτοι ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τῆς σωτηρίας πιστεύσαντες ἐσεῖς οἱ ἔθνηκοι, ἡ καὶ ἐν τῷ Χρῆστῳ, ἥτοι διὰ τῆς τῶ Χρῆστου χάριτος πιστεύσαντες ἐσεῖς, ἐσφραγίσθητε μετὰ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἵνα διὰ τῆς σφραγίδος ταύτης ἦναι φανερόν εἰς ὅλους, ὅτι εἰσθε κληρὸς, καὶ λαχὸς, καὶ μερὶς τῷ Θεῷ. Καὶ οἱ μετὰ Ἰουδαῖοι ἐσφραγίσθησαν μετὰ τὴν σωματικὴν περιτομῇ, καθὼς καὶ τὰ ἄλλα ζῶα σφραγίζονται μετὰ σωματικὴν σφραγίδα· ἡμεῖς δὲ οἱ Χριστιανοί, ἐπειδὴ εἰμεδα υἱοὶ τῷ Θεῷ, διὰ τὸτο ἐσφραγίσθημεν μετὰ τὸ ἀνώματον Πνεῦμα Ἅγιον. Ἐπαγγελίας δὲ Πνεῦμα εἶπεν αὐτὸ, ἡ διὰ τὴν ἐπαγγελίαν καὶ ὑποσχέσεως τῷ Θεῷ ἐδόθη εἰς ἡμᾶς· διὰ γὰρ τῶ προφήτῃ Ἰωὴλ ὑποσχέθη ὁ Θεὸς λέγων· „ἐκχεῶ ἀπὸ τῶ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα“· (Ἰω. β'. 28.) δηλαδὴ τὴν πιστεύσαν κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον· καὶ ὁ Δεσπότης Χρῆστος ὑποσχέθη εἰς τὴν μαθητῶν λέγων· „λήψεσθε δυνάμιν, ἐπελθόντος τῶ Ἁγίου Πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς“· (Πράξ. 1. 8.) καὶ πάλιν· „ὑμεῖς δὲ καθίστατε ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλὴμ, ἕως ἡ ἐκδόσῃσθε δυνάμιν ἐξ ὕψους“· (Λυκ. κδ'. 49.) ἡ λέγεται ἐπαγγελίας Πνεῦμα τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καθ' ὅ,τι αὐτὸ βεβαίον, διὰ τῆς εἰς ἡμᾶς διδομένης ἐνεργείας καὶ χάριτος τῆς ἐπαγγελίας καὶ ὑποσχέσεως τῶν μελλόντων ἀγαθῶν· δι' ὅ,τι αὐτὸ, μετὰ τὴν ἐδόθη νῦν εἰς ἡμᾶς τὴν Χριστιανὴν, πιστῶν καὶ πληροφορεῖται τῆς καρδίας μας, ὅτι θέλομεν λάβομεν καὶ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ· διὰ τὸτο καὶ ἀρραβῶν ὀνομάζεται ἀπὸ τὸν Ἀπόστολον καὶ εἰς ἄλλα μέρη· „δὲς, γὰρ φησι τὸν ἀρραβῶν· „να τοῦ Πνεύματος ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν“· (β'. Κορ. 1. 22.) καὶ ἐδῶ ἀκολουθῶς, λέγει γάρ·

14. „Ὅς

14. „Ὅς (1) ἐσιν ἀρράβων τῆς κληρονομίας ἡμῶν“.

Ο Θεός, λέγει, διὰ τὴν πολλὴν ἀγάπην ὅπερ μᾶς ἔχει, ἀγόρασεν ἀπὸ λόγου μας, ὅχι ἄλλο, ἀλλὰ πάλιν αὐτὴν τὴν ἰδίαν μας σωτηρίαν, καὶ αὐτὴ δι' αὐτὴν, ἐδωκεν εἰς ἡμᾶς κατὰ τὸ παρόν, ἀρράβωνα τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, διὰ τὴν μᾶς πιστῶτη μὲ τὸν ἀρράβωνα τῶν, ὅτι θέλει μᾶς δώσει καὶ τὴν κληρονομίαν τῶν μελλόντων ἀπαρρήτων ἀγαθῶν. ὅθεν ἐκεῖνοι ὅπερ τῇ ἀληθείᾳ καὶ ἐν αἰσθήσει νοεῶν μετέχον ἀπὸ τῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, αὐτοὶ ἀπὸ ἐδῶ ἀκόμη, γνωρίζουν ὅτι ἡ χάρις ἐκεῖνη ὅπερ ἐνεργεῖ εἰς τὴν καρδίαν μας, εἶναι ἀρράβων τῆς τελείας κληρονομίας τοῦ αὐτοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὅπερ ἔχον τὴν λαβὴν εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα. ὁποῖος ἦτον καὶ ὁ Ἀπόστολος ἔπος Παῦλος, ὁ ὁποῖος ἐσκόπευε, καὶ ἐζητεῖ τὴν λαβὴν τὸ τέλειον, καὶ τὴν ἦναι μὲ τὸν Χριστόν. „ἐπιθυμῶ ἀναλύσαι καὶ συὺ Χριστῷ εἶναι“ (Φιλιπ. α'). ἡμεῖς δὲ οἱ ταλαίπωροι, οὔτε τὸν ἀρράβωνα τῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἔχομεν εἰς τὴν καρδίαν μας, καθὼς πρέπει, ὅτε τὸ τέλειον ἐπιθυμῶμεν τὸ λαβόμεν, μὲ τὸ τὴν εἰμεθα τῆς τοῦ Θεοῦ γλυκύτητος ἀγάδου (2).

„Εἰς ἀπολύτρωσιν τῆς περιποιήσεως“.

Περιποιήσιν ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Παῦλος τὴν κηδεμονίαν καὶ σπουδὴν καὶ πρόνοιαν, ὅπου ἔδειξε καὶ δείχνει εἰς ἡμᾶς τὸς Χριστιανὸς ὁ Θεός. Λέγει λοιπὸν, ὅτι ὁ ἀρράβων τῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, φέρει ἡμᾶς εἰς τὴν τελείαν ἀπολύτρωσιν, καὶ τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ καθαρὰν ἡμῶν περιποίησιν, καὶ διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην ἐδόθη εἰς ἡμᾶς. τότε γὰρ θέλει γινῆ ἡ τελεία ἐλευθερία καὶ ἀπολύτρωσις ἡμῶν, ὅταν παντελῶς καταργηθῇ καὶ ἀφανισθῇ ἡ ἁμαρτία. καὶ ὅταν ἐλευθερωθῇ οἱ Ἅγιοι καὶ ἀπὸ τῆς συναναστροφῆς καὶ συγκατοίκησιν τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ φανῇ καθαρὰ ἐκεῖνοι ὅπερ ἐπεποιήθησαν καὶ ἀποκτήθησαν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν ἦναι λαὸς ἐδικός τε, καθὼς εἶπεν ὁ κορυφαῖος Πέτρος. „λαὸς εἰς περιποίησιν“ (ἀ. Πέτ. β'. 9.) Μετακοὶ δὲ περιποιήσιν ἐνόησαν πῶς εἰμεθα ἡμεῖς οἱ ἴδιοι, τὸ ἀφηρημένον αὐτὴ τῇ συγκεκεκριμένῃ λαμβάνοντες, κατὰ τὸ ἀνωτέρω ρητὸν τοῦ Πέτρου. Εἰς ἀπολύτρωσιν λοιπὸν τῆς περιποιήσεως λέγει, ἥτοι εἰς ἀπολύτρωσιν ἡμῶν, οἱ ὁποῖοι ἡμεῖς εἰμεθα περιποιήσεις, καὶ ἀπόκτημα, καὶ περιεσχία καὶ πλῆτος τοῦ Θεοῦ.

„Εἰς ἔπαινον τῆς δόξης αὐτοῦ“.

Συχνὰ λέγει τῶν τὸν λόγον ὁ Παῦλος, διὰ τὴν μᾶς δόσιν πληροφορίαν, ὅτι ὅξάπαντος θέλουν γινῆν ὅσα ἐπηγγείλατο καὶ ὑποσχέθη ὁ Θεός. δι' ὅ, τε, αἰσῶς διὰ λόγου μας, καὶ διὰ τῶν ἐδικῶν μας ἀρετῶν μόνον ἐμελλε τὴν δόσιν ὁ Θεός κατὰ ἀγαθὰς εἰς ἡμᾶς, ἦτον κάποια ἀμφιβολία. πῶρα δὲ, ἐπειδὴ ἔχει τὴν δόσιν κατὰ ἀγαθὰς εἰς ἡμᾶς, διὰ τὴν φανῇ ἡ ἐδική τε ἀγαθότης, καὶ διὰ τὴν δοξασθῇ αὐτός, ποῖος πλέον δυνάται τὴν ἀμφιβάλλῃ, ὅτι δεῦν ἔχει τὴν μᾶς χάρισιν ταῦτα; Διὰ τὸ καὶ ὁ Θεός εἰς πολλὰ μέρη ὑπόσχεται τὴν μᾶς ἐλεήσει, ὅχι διὰ ἄλλο, ἀλλὰ διὰ τὴν δόξαν τε, καὶ διὰ τὸ ὄνομά τε. „Καὶ ἐποίησα, ὅπως τὸ ὄνομά μου τὸ παράπαν μὴ βεβηλωθῇ ἐνώπιον τῶν ἐθνῶν“ (Ἰεζεκ. κ'. 9.) καὶ πάλιν. „τάδε λέγει Κύριος, ἐχ' ὑμῖν ἐγὼ ποιῶ οἶκος Ἰσραὴλ, ἀλλ' ἡ διὰ τὸ ὄνομά μου τὸ Ἅγιον“ (Ἰεζεκ. λς'. 22.) καὶ πάλιν. „ἐνεκεν ἐμῇ ποιήσω σοι, ὅτι τὸ ἐμὸν ὄνομα βεβηλῆται, καὶ τὴν δόξαν

(1) Ἐδῶ, κατὰ τὸν σοφὸν Φώτιον, ἔπρεπεν ὁ Ἀπόστολος νὰ εἴπῃ „ὅς ἐσιν (ἦγον τὸ Πνεῦμα, ὅπερ εἶπεν ἀνωτέρω) ἀρράβων“. ἔπειτα δὲ τοῦτο ὅπως, ὅχι ἀπὸ τῆς προφορᾶς τοῦ Πνεύματος, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς ἐννοίας τοῦ Θεοῦ. ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι ἐσφραγίσθητε τῷ Πνεύματι, τὸ δὲ Πνεῦμα ἐστὶ Θεός, διὰ τὸν ἀκολουθῶν λόγον „ὅς Θεός, ἐσιν ἀρράβων“, βαθυτέρον σωπάζον μετὰ τὸν τοῦ Πνεύματος. ἡ συντάξις τοῦτο, ὅχι μὲ τὸ προηγούμενον ὑδέτερον, ἥτοι μὲ τὸ Πνεῦμα, ἀλλὰ μὲ τὸ ἐπόμενον ἀρραβὸν, ἥτοι μὲ τὸ, ἀρράβων,

κατὰ τὴν σωήθειαν τῶν Ἀττικῶν, κατ' ἐκείνην. „Πόλεις ἐκείναι εἰσιν, ὅς φωνεῖς ἵνα νομίζεις“.

(2) Ὁ δὲ Θεοδῶρος ὅπως ἐρμηνεύει τὸ ρητόν. „εἰ δὲ θεῶν προσδοκῶμεν τὸ μεγεθὸς. εἰ γὰρ ἡ δοξαία, δι' ἧς καὶ θαύματα ἐνεργεῖται, καὶ νεκροὶ καὶ γέροντες, καὶ λεπροὶ ἐκκαθαίροντο, καὶ δαίμονες ἠλευθύνοντο, καὶ τ' ἄλλα καὶ σκύτοις ἐγένετο παραπλήσια, ἀρράβωνος πᾶσιν εἶπεχα. δηλον ὡς πολὺ μεζονος οἱ πιστεύοντες τῆς χάριτος ἀπολαύονται“.

„Ξαν με ἐτέρω ἐδώσω“· (Ἦσ. μ.ή. 11.) καὶ ὁ Δαβὶδ ἔλεγε· „μὴ ἡμῖν, Κύριε, μὴ ἡμῖν, ἀλλ' ἢ τῷ ὀνόματί σου δὸς δόξαν“. (Ψαλμ. ριγ'. 1.)

15. „Διὰ τῷτο καὶ γὰρ ἀκέσας τὴν κατ' ὑμᾶς πίσιν ἐν τῷ Κυρίῳ
„Ἰησοῦ, καὶ τὴν ἀγάπην τὴν εἰς πάντας τὰς Ἀγίας, ἐπαύομαι
„δι' ἡμεῶν ὑπὲρ ὑμῶν“.

Διὰ τῷτο, ποῖον; διὰ τί, λέγει, ἐσθὲς οἱ Ἐφεσίοι πιστεύσαντες εἰς τὸν Χριστόν, ἐσφραγίσθητε μετὰ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καὶ ἀρραβῶνα ἐλάβετε τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, καὶ τῆς τελείας ἀπολυτρώσεως ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας, καὶ τῆς φθορᾶς· καὶ διὰ τί μέλλετε γὰρ ἀπολαύσετε τὰ ἀγαθὰ, ὅτι εἶναι ἐτοιμασμένα εἰς ἐκείνας τὰς Χριστιανὰς, ὅτι ζῶσιν ὀρθῶς καὶ ἐν ἀρετῇ πολιτείας· διὰ τῷτο, λέγει, δεῦν παύομαι γὰρ δι' ἡμεῶν τὸν Θεόν. Βλέπε, ἀγαπῆτε, σπλάγχνα πατρὶκά τὰ μακαρίαι Παῦλε! πῶς διὰ ὅλης τῆς Χριστιανικῆς δι' ἡμεῶν τὸν Θεόν, ὡς ἂν γὰρ ἤθελεν ἐργετηθῇ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἀπὸ τῶν Θεῶν· διότι δεῦν γράφει τῷτο εἰς μόνους τὰς Ἐφεσίους, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς Κορινθίους, καὶ εἰς ὅλους ἀπλῶς τὰς πίστες, εἰς τὰς ὁποίας ἔγραψεν· ἄξιον λοιπὸν εἶναι γὰρ δι' ἡμεῶν τὸν Θεόν, διὰ ὅλα τὰ ἀγαθὰ ὅτι μᾶς ἡξίωσεν· ἄξιον δὲ εἶναι γὰρ τὸν δι' ἡμεῶν ἀκόμη, καὶ διὰ τί ἐπίστευσαν οἱ ἄπιστοι ἐθνικοὶ εἰς τὸν Χριστόν, καὶ διὰ τί πόσον ἐφωτίσθησαν, εἰς τρόπον ὅτι, ἐμακρυνθῆσαν μὲν ἀπὸ τῶν ἀπολλύοντα αὐτὰς διάβολον, ἐπλησίασαν δὲ καὶ ἠωώθησαν μετὰ τὸν Σπαιρόν τῶν Σωτηρῶν· τῷτο γὰρ εἶναι ἴδιον φιλαδελφίας, τὸ γὰρ μὴ δι' ἡμεῶν τινὰς τὸν Θεόν μόνον διὰ λόγου τε, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἀδελφῶν τε. Ἀκέσας, λέγει, τὴν πίσιν σας τὴν διὰ τὸν Κύριον Ἰησοῦ· καὶ ὅχι μόνον τὴν πίσιν σας, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀγάπην σας, ἦσαν τὴν ἐλεήμονα καὶ φιλάδελφον γνώμην, ὅτι ἔχετε εἰς ὅλους, ὅχι μόνον εἰς τὰς ὁμοπατερίδας, καὶ πλεονεξίας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ξένους καὶ πτωχεύς Ἀγίας, ἦσαν τὰς Χριστιανὰς· τῷτο, λέγω, ἀκέσας, δι' ἡμεῶν τὸν Θεόν (1). Βλέπε δὲ πῶς ὁ Παῦλος εἰς καθὲν μέρος ἐάνοι ὁμῶς μετὰ τὴν πίσιν, καὶ τὴν ἀγάπην, ἥτις γεννᾷ τὴν ἐν ἀρετῇ ζωὴν· διότι τὸ εἶναι χωρὶς τὸ ἄλλο, εἶναι ἀργὸν καὶ νεκρὸν, ἦσαν ἡ πίσιν χωρὶς τὰ ἔργα καὶ τὴν ζωὴν, καθὼς καὶ ἡ ζωὴ χωρὶς τὴν πίσιν.

16. „Μνησθῆναι ὑμῶν ποιοῦμενος ἐπὶ τῶν προσδουχῶν μου“.

Στοχάσασθε, ἀγαπῆτε ἀδελφεῖ, πόσους ἀνθρώπους εἶχεν ὁ Παῦλος εἰς τὴν διάνοιάν τε, καὶ πόσον πλῆθος Χριστιανῶν ἐνθυμέτο εἰς τὰς προσδουχίας τε· ἡμεῖς δὲ, εἰς τὸν ἑαυτὴν μας μόνον ἐνθυμέμεθα, καθὼς πρέπει, ὅταν προσδουχώμεθα.

17. „Ἰνα ὁ Θεὸς τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ· ὁ Πατὴρ τῆς δόξης“.

Διὰ τί, ὦ μακάριε Παῦλε, δέεσαι καὶ παρακαλεῖς τὸν Θεόν διὰ λόγους; ἤθελεν εἰπεῖν τινὰς ἐκ τῶν Ἐφεσίων· διὰ γὰρ σὰς σοφίαν, ἀποκρίνεται ὁ Παῦλος, καὶ διὰ γὰρ σὰς φωτίσιν ὁ Θεός, ὅστις, εἶναι Θεός μὲν τῷ Κυρίῳ Ἰησοῦ, κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, Πατὴρ δὲ τῆς δόξης, ἥτοι αὐτὸς εἶναι ὅτι ἐχάρισεν εἰς ἡμᾶς τὰ μεγάλα, καὶ εὐδοξία ἀγαθὰ· διότι ὁ Παῦλος σιωπᾷ τὴν γὰρ ὀνομάζει τὸν Θεόν ἀπὸ τῆς ὑπόθεσιν, ὅτι πράττειται ἐμπροσθέν τε, καθὼς τὸν ὀνομάζει, καὶ ἀπὸ τῶν οἰκτιρμῶν, καὶ τὴν παρηγορίαν ὅτι δίδει· „ὁ Πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν, καὶ Θεὸς πάσης παρακλήσεως“· (β'. Κορ. α. 3.) ἔτι καὶ ὁ Προφήτης Δαβὶδ ὀνομάζει τὸν Θεόν ἀπὸ τῶν περὶ αὐτοῦ, ὅτι τὰ ἡκολέθησαν λέγων· „Ἀγαπήσω σε Κύριε ἡ ἰσχύς μου, Κύριος στερῶμά μου, καὶ καταφυγή μου, καὶ ῥύσῃς μου“· (Ψαλμ. ιζ'. γ'.) Καὶ εἰς λοιπὸν ὁ Παῦλος, ἐπειδὴ μεγάλα καὶ εὐδοξία ἐχάρισεν εἰς ἡμᾶς ὁ Θεός

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει ὅτι ἀπὸ τῶν λόγων ταῦτα τοῦ Ἀποστόλου ἐνέμισαν μερικοί, ὅτι δεῦν ἔδε τις Ἐφεσίους σωματικῶς ὁ Ἀπόστολος, καὶ διὰ τῷτο ἔγραψεν εἰς αὐτοὺς τὴν παρῶσαν Ἐπιστολήν· ἔπρεπε, λέγει, ὁμῶς αὐτοὶ γὰρ στοχάζεσθαι ὅτι καὶ εἰς τὰς Κορινθίους ἔγραψεν Ἐπιστολήν, διὰ τί ἤκουσε περὶ αὐτῶν λυπηρὰ,

καὶ ὅχι διὰ τί δεῦν ἔδε αὐτοὺς· „ἐδηλώθη γάρ μοι“, φησὶ, περὶ ὑμῶν ἀδελφοί μου, ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν, ὅτι „ἐρίδες ἐν ἡμῖν ἔσι“· καθὼς λοιπὸν εἰς ἐκείνους ἔγραψεν λυπημένος, διὰ τὰ λυπηρὰ, ἐποῦ ἔμαθεν· ἐπὶ γὰρ γραφὴ καὶ εἰς τοὺς Ἐφεσίους χαρήμενος, διὰ τὰ χαρυσία, ὅτι περὶ αὐτῶν ἔμαθε, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν δι' ἡμεῶν.

Θεός, διὰ τὸ Πατέρα δόξης αὐτὸν ὀνομάσκειν, ἦγεν αἷτιον τῆς ἐδικῆς μᾶς δόξης· ἐπειδὴ δὲ εἶχε ἀπὸ ἄλλο νὰ ὀνομάσῃ τὸν Θεόν, παρέξ ἀπὸ ἐκεῖνο ὅπῃ φαίνεται λαμπρότερον εἰς τὰς ἀνθρώπους, ἤτοι ἀπὸ τῆς δόξης. Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος δόξαν ἐνόησε τῷ Θεότῳ τῷ Μονογενεῖ (Λόγ. β'. περὶ Τίτ.) ὥστε ὅπῃ ὁ αὐτὸς Θεὸς καὶ Πατὴρ, τῷ αὐτῷ καὶ εὐδὸς Χριστῷ, καὶ ὁ μὲν ἀνθρώπων, εἶναι Θεός, τῆς δὲ δόξης αὐτῷ, ἤτοι τῆς Θεότητος αὐτῷ, εἶναι Πατὴρ, ὡς γεννῶν αὐτὸν ἀνάρχως, καὶ αἰδίως κατὰ τῷ Θεότῳ (1).

„Δώη ὑμῖν Πνεῦμα σοφίας, καὶ ἀποκαλύψῃς, ἐν ἐπιγνώσῃ αὐτῷ, πεφωτισμένους τὰς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας (2) ὑμῶν“.

Ητοι εὐχομαι τῷ Θεῷ διὰ νὰ δώσῃ χάρισμα εἰς ἡμᾶς, ὥστε ὅπῃ νὰ φωτισθῇτε ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· ἐπειδὴ, ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον δὲν ἀποκαλύψῃ τὰ κεκρυμμένα μυστήρια, ἀδυνάτον εἶναι κατὰ ἄλλον τρόπον νὰ τὰ μάθῃ τις· δι' ὅ,τι, ὅχι ἄλλος τις, ἔτε Ἄγγελος, ἔτε Ἀρχάγγελος, ἀλλ' αὐτὸ μόνον τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ὅλα τὰ ἐρδνᾷ, καὶ αὐτὰ τὰ βᾶθῃ τῷ Θεῷ, ὡς εἶπεν ἀλλοχρὶ ὁ Ἀπόστολος· „ἡμῖν δὲ ὁ Θεὸς ἀπεκάλυψε διὰ τὸ Πνεῦματος αὐτῷ· τὸ γὰρ Πνεῦμα πάντα ἐρδνᾷ, καὶ τὰ βᾶθῃ τῷ Θεῷ“. (ἀ. Κορ. β'. 10.) Ὅταν λοιπὸν ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἀποκαλυφθῇ εἰς ἡμᾶς τὰ μυστήρια τῷ Θεῷ, τότε καὶ ἡμεῖς ἐρχόμεθα εἰς τῷ ἐπίγνωσιν τῷ Θεῷ, καὶ φωτίζονται οἱ ὀφθαλμοί μας, καὶ πλέον δὲν ἀμφιβάλλομεν, εὐδὲ λέγομεν, ὅτι ἀδυνάτον εἶναι νὰ γνῶν τὸ, ἢ ἐκεῖνο, ἀλλὰ βλέπομεν ὅλα, καθὼς ἔχουσι, καὶ κατὰ τὸν λόγον τῆς φύσεώς των (3).

„18. „Εἰς τὸ εἶδέναι ὑμᾶς τίς ἐστὶν ἡ ἐλπίς τῆς κλήσεως αὐτῷ“.

Ητοι διὰ τὸ εὐχομαι τῷ Θεῷ νὰ σᾶς δώσῃ πνεῦμα σοφίας καὶ ἀποκαλύψῃς, διὰ νὰ γνωρίσετε, διὰ ποίας ἐλπίδας ἐκαλέσθητε ἀπὸ τὸν Θεόν· φανερόν γὰρ εἶναι ὅτι ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἐκαλέσθημεν, διὰ νὰ γνῶμεν ὑποὶ Θεῷ, καὶ διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν τὰ ἐραῖα ἀγαθὰ, καὶ διὰ νὰ ᾖναι κεφαλῆμας ὁ Χριστός· ἐπειδὴ δὲ ταῦτα εἶναι μέλλοντα, ὥσπερ ὅπῃ εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα ἔχομεν νὰ τὰ ἀπολαύσωμεν τελείως, διὰ τὸ χρειαζόμεθα εἰς τὸ νὰ τὰ μάθωμεν καθὼς πρέπει, τῷ παρὰ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι ἀποκαλύψιν.

„Καὶ τίς ὁ πλῆθος τῆς δόξης τῆς κληρονομίας αὐτῷ ἐν τοῖς Ἁγίοις“.

Καὶ τὸ ἀκόμη μὲν τὸ νὰ ᾖναι ἄδελφον εἰς ἡμᾶς, καὶ μέλλον, διὰ τὸ χρειαζέται τῷ παρὰ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι ἀποκαλύψιν, ἤτοι διὰ νὰ μάθωμεν ποῖα ἀγαθὰ μέλλου νὰ κληρονομήσῃ οἱ Ἅγιοι· μεγάλα γὰρ εἶναι ταῦτα· διὰ τὸ καὶ ὁ Ἀπόστολος ἐδῶ πλῆθον δόξης αὐτῷ ὀνομάζει, ἤτοι ἄρρητον δόξαν, καὶ ὑπερβολικῶς· ἀλλὰ καὶ κληρονομίαν αὐτῷ ὀνομά-

(1) Καὶ ὁ Θεοδώριος δὲ ἔπος ἐρμηνεύει· „δόξαν γὰρ τῷ Θεῷ θῆκαν φύσιν ὀνομάσκειν· ἔπος καὶ ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῇ, ὅς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης, πατέρι τῆς θείας φύσεως· ἔπος καὶ ὁ θῆς Ἰεζεκιήλ, τὸ πῶς φησιν, ὁμοίωμα δόξης Κυρίου· (Ἰεζ. β'. 1.) ἐπειδὴ γὰρ τῷ Θεῷ θῆκαν φύσιν διακρινῶναι πᾶμπαν ἀδυναστον, δόξαν αὐτῷ ὀνομάζουσιν, ἀπὸ τῆς προσκυνήσεως καὶ δοξολογίας τῷ προσηγομένῳ τιθεύσας“.

(2) Ἐν ἄλλοις, διανοίας.

(3) Διὰ τὸ πᾶν, ἀξιάγαστα εἶναι ἐκεῖνα ὅπου ὁ Θεωρητικώτατος Κάλλιος ἐγράφε, εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο ἐρμολόγηται· λέγει γὰρ αὐτός, ὅτι καθὼς ἡ κίνησις τοῦ σώματος χρειαζέται καὶ ὀφθαλμοὺς, καὶ αἰσθητὸν φῶς, ἔξω ἀπὸ τῆς ἐδικῆς φύσιν· ἔτσι καὶ ἡ κίνησις τοῦ νοῦς χρειαζέται καὶ ὀφθαλμοὺς, καὶ φῶς ὑπὲρ τῆς ἐδικῆς φύσιν· ὀφθαλμοὶ δὲ τῷ νοῦς εἶναι, τὸ ἐν πίστει γινόμενον τῆς καρδίας ἀνοιγμα· φῶς δὲ εἶναι αὐτὸς ὁ Θεὸς ὁ ἐνεργῶν καρδιακῶς ἐν τῷ Πνεύματι· καὶ κα-

θὼς τὸ αἰσθητὸν φῶς δὲν κινεῖ ἐρδῶς ἐκείνον ὅπου δὲν ἔχει ὀφθαλμοὺς· ἔτσι καὶ τὸ νοητὸν φῶς, ἦγεν ὁ Θεός, δὲν κινεῖ τὸν νοῦν ἐκεῖνα τῷ ἀνθρώπῳ, ὅπου δὲν ἔχει τὸ ἀνοιγμα τῆς καρδίας. Καὶ πάλιν· καθὼς οἱ ὀφθαλμοὶ δὲν ἡμπορῶν νὰ ἰδῶν χωρὶς φῶς, ἔτσι καὶ τὸ ἀνοιγμα τῆς καρδίας, τὸ ὅποιον εἶναι οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ψυχῆς, δὲν ἡμπορῶν νὰ θεωρήσῃ χωρὶς τοῦ Θεοῦ φῶς· ἢ μάλλον εἰπὴν, εὐδὲ ἀνοιγμα τῆς καρδίας δυνάται νὰ γνῶν, ἀνίσταται ὁ Θεὸς δὲν ἐνεργήσῃ, καὶ δὲν ἐρδῇ διὰ τῆς χάριτος, καὶ τῷ Θεῷ φῶς πᾶν ἐν τῇ καρδίᾳ. (Κεφ. μδ'. πᾶν ὑπερον εὐρεθεύσων ἀνεκδότων.) Λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, „ὡς ἡ δυνάμις τῶ ἐρδν ἐν τῷ ὑγιαίνοντι ὀφθαλμῷ, ὥσπερ ἡ ἐνέργεια τῷ Πνεύματι ἐν τῇ κεκαθαρμένῃ ψυχῇ· δι' ὃ καὶ Παῦλος εὐχεται Ἑφρεσίοις, πεφωτισμένους τὰς ὀφθαλμοὺς εἶναι αὐτῶν ἐν Πνεύματι τῆς σοφίας“. (Κεφ. κς'. περὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος.)

ονομάζει, ἐπειδὴ καὶ μέλλαν νὰ δοθῇ εἰς τὰς ἡμέρας τῆς Θεᾶς, τὰς κληρονόμους αὐτῆς, ἡτοι εἰς τὰς Ἀγίας. (1)

19. „Καὶ τί τὸ ὑπερβάλλον μέγεθος τῆς δυνάμεως αὐτῆς εἰς ἡμᾶς
„τοὺς πισδύοντας, κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ κράτους τῆς ἰχύος
„αὐτῆς“.

20. „Ἦν ἐνήργησεν ἐν τῷ Χριστῷ, ἐγείρας αὐτὸν ἐκ τῶν νεκρῶν“.

Ὅσα μὲν εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Ἀπόστολος, ἦτον περὶ μελλόντων πραγμάτων· τῆτο δὲ ὅπου λέγει ἐδῶ εἶναι ἀπερασμύον, καὶ γεγεννημένον· ἀναφέρει δὲ τῆτο, διὰ νὰ πισύσῃ ἀπὸ τῆτο καὶ ἐκεῖνα· ποῖον λοιπὸν εἶναι αὐτό; δηλαδὴ τὸ νὰ πισύσωμεν ἡμεῖς οἱ ἐθνικοὶ εἰς τὸν Χριστόν· ἐπειδὴ, λέγει, καὶ τῆτο χρειάζεται ἀποκάλυψιν, διὰ νὰ τὸ μάθετε καλὰ, καὶ νὰ τὸ καταλάβετε. Τί λοιπόν; καὶ δὲν ἤξούραν οἱ Ἐφῆσιοι ὅτι ἐπίσδυσαν, καὶ ἐχρειάζοντο διὰ νὰ τὸ μάθουν; ναὶ ἤξούραν μὲν τῆτο, ἀλλὰ δὲν τὸ ἤξούραν πόσον καλὰ, καθὼς λέγει πῶρα ἐδῶ ὁ Παῦλος, διὰ τὴν δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ τὸ καταλάβῃ τινάς· ἐπειδὴ τὸ νὰ πείσῃ τινὰς τὴν ψυχὴν τῆς ἀνθρώπου, καὶ νὰ πῇ μεταθήσῃ ἀπὸ τῆς πλάνης, τῆτο ἀληθῶς χρειάζεται μεγαλιτέραν δυνάμιν, ἀπὸ τὴν νὰ ἀνάσῃ νεκρόν· διὰ τὴν βλέπομεν πῶς ὁ Κύριος, μὲ εὐαγγελιστὴν μόνον λόγον ἀνάσῃ νεκρὸς· ἀλλὰ τὰς Ἰουδαίας δὲν ἐκατάπεισε μὲ πόσους μακρὰς λόγους καὶ διδασκαλίας, καὶ μὲ πόσα παράδοξα ἔργα καὶ θαύματα ὅπως ἐνήργησεν. Λέγει λοιπὸν ὁ Παῦλος, ὅτι καὶ εἰς τὸ νὰ καταλάβωμεν τῆτο, χρειάζομεθα τὴν παρὰ τῆς Ἀγίας Πνεύματος ἀποκάλυψιν, διὰ νὰ μάθωμεν δηλαδὴ, ὅτι τὸ νὰ πισύσωμεν εἰς τὸν Χριστόν ἡμεῖς οἱ ἐθνικοὶ, ἦτον ἔργον καὶ ἀποτέλεσμα μόνης τῆς Θεᾶς μεγάλης δυνάμεως, καὶ ἐνεργείας· διὰ τὴν καθὼς ὁ Θεὸς ἐμεταχειρίσθη μεγάλῃ δυνάμει, διὰ νὰ ἀνάσῃ τὸν Χριστόν ἀπὸ τῶν νεκρῶν, ἔτσι παρομοίως ἐμεταχειρίσθη μεγάλῃ δυνάμει, καὶ διὰ νὰ ἀνάσῃ ἡμᾶς ὅπως εἴμεθα νεκροὶ ἀπὸ τῆς ἀπιστίας. Διὸ ὑπερβάλλον μέγεθος τῆς δυνάμεως τῆς Θεᾶς τὸ ἔργον τῆτο ὠνόμασε, καὶ κράτος τῆς ἰσχύος αὐτῆς· διὰ τὴν, εἰς εὐαγγελισμὸν ὅπως ὁλος ὁ Νόμος, καὶ οἱ Προφῆται τίποτε δὲν ἐκατέρωσαν· εἰς εὐαγγελισμὸν ὅπου ὅλη ἡ ὁρατὴ κτίσις τίποτε δὲν ἔκαμε, διδάσκουσα ἡμᾶς μὲ τὴν διπαξίαν τῆς πνευματικῆς· καὶ εἰς εὐαγγελισμὸν ὅπως ἡ ἀόρατος κτίσις πᾶν Ἀγγέλων, δὲν ἐδωκέν νὰ μᾶς διορθώσῃ· τότε παραδόξως, καὶ ἔξω ἀπὸ κάθε ἐλπίδα, ἐσώθημεν διὰ τῆς τῆς Χριστοῦ πίστεως· (2) τὸ δὲ „ἐνήργησεν ἐν τῷ Χριστῷ“ νόησον ὅτι τὸ εἶπεν ὁ Παῦλος διὰ τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ ἐκεῖνο ὅπως ἀνέστη, ἦτον ἀνθρώπος, ἀγκαλὰ καὶ ἦτον ἐσώμενον μὲ τὸν Θεὸν λόγον· διὸ, κατὰ τὴν Θεότητα, καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἀνέστη τὸν ἑαυτὸν τῶν „λύσατε γὰρ φρεσὶ τὸν Ναὸν τῶτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν“. (Ἰωάν. β'. 19.)

„Καὶ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ αὐτῆς ἐν τοῖς ἐπερανίοις“.

21. „ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς, καὶ ἐξουσίας, καὶ δυνάμεως, καὶ κυριότητος“.

Δὲν εἶπεν ὁ Ἀπόστολος αὐτῶν, ἀλλὰ ὑπεράνω, διὰ νὰ φαγεῖται τὸ ἀκρότατον ὕψος, εἰς τὸ ὅποιον ἀνέβη ὁ Χριστὸς, ἀνώτερον πᾶ ὅποιον δὲν δύρεσκειται· ἐπειδὴ ἀπὸ τὸν κατώτατον βαθμὸν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, ἀνέβιβασεν εἰς τὸν ὑψηλότετον βαθμὸν καὶ πόσον τὴν ἐν Χρ.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος ὅπως ἐρμηνεύει πρὸς ἀνωτέρω πνευματικῇ „γλώττῃ σαρκικῇ διαλεγόμενος ὁ Ἀπόστολος, καὶ μὴ δυνάμενος ὡς βέλεται τὸν Δεσπότην ὑμῖν, καὶ πᾶν δωρεὴν ὑποδείξει τὸ μέγεθος, ποῦ κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην σωαδρῶν, δῆλα πᾶν φιλονεικῶν κατὰ δυνάμιν· διὰ τοῦτο ἐλπίδα κλήσεως, καὶ πλεονεξίας κληρονομίας, καὶ ὑπερβάλλον μέγεθος δυνάμεως, καὶ εὐδοκίαν δειλήματος, καὶ πᾶ ἄλλα, ὅσα σοιᾶται, σωαγέρι“.

(2) Ὁ δὲ Φώτιος τὸ ὑπερβάλλον μέγεθος τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἐρμηνεύει „τὸ κατ' ὑπερβολὴν

„μέγεθος τῆς ἀφ' αὐτῆς δυνάμεως αὐτοῦ, καὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς πισδύοντας ἐπιδείκνυται· πῶς; ὅτι τοῖς πᾶσι πᾶσι τοῖς αἰσθητοῖς νεκρωμένοις ἔχοντες, καὶ αὐτὸν τὸν λογισμὸν πᾶσι ἐντεταμένον, καὶ συγκεχωμένον, ἀνέσθησε καὶ ἐζώσεν εἰς τὸ δέξασθαι ἡμᾶς τῆς πίστεως αὐτοῦ τὴν αἴγλην καὶ τὴν λαμπρότητα· ὅπως τοῦτο κράτος ἰσχύος αὐτοῦ· διὸ καὶ συνιέναι αὐτὸς διὰ τῆς τῆς Πνεύματος σοφίας ἐπιδείκνυται τῆτο· ἂν γὰρ σωώμεν, ὁ διεργατήμεθα, μάλλον τε τὸ δῶρον περιπτύξομεθα, καὶ τῷ ἐνεργετῇ εὐχαριστῶν ἐσόμεθα διακεκμενοί“.

Χειρῶ ἀνθρώπινω φύσιν· ἐπεὶ δὴ ὁ Παῦλος εἶδῃ διὰ τὴν τῆ Χειρῶ ἀνθρώπινω φύσιν ὁμιλεῖ, τὴν ἀποθανῆσαν, καὶ ἀναστῆθεσαν, καὶ ἀναληφθεῖσαν, καὶ ὑψωθείσαν, ὡσαύτῃ οὕτως ἡ φύσις τῆς Θεότητος, ἕτε ἀπέθανεν, ἕτε ἀνέστη, ἕτε ἀνελήφθη, καὶ ὑψώθη, ἥτις πάντοτε δέξεται ἐπ' αὐτὴν ἀπὸ κάθε ὑψους· ὑπεράνω λοιπὸν ἀπὸ κάθε δυνάμει ἀγγελικῶς ἐκάθισεν, ἢ πρῶτον ἕστα σιγχαμερὰ καὶ μισαμένη φύσις τῶν ἀνθρώπων (1).

„Καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένων, ἢ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τῷ τῷ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι“.

Ὅ, τι πρᾶγμα, λέγει, καὶ κτίσμα αὐτὸν δέξεται εἰς τὸν ἕρανόν, τῷ εἶναι κατώτερον ἀπὸ τὸν προσληφθέντα ὑπὸ τῆ Θεῆ λόγῃ ἀνθρώπου, καὶ ὑψωθείτα· καὶ αὐτὸς εἶναι ἀπὸ ὅλα ἀνώτερος· ἀπὸ τὸν λόγον δὲ πᾶν τῷ Ἀποστόλῃ μανθάνομεν, ὅτι εἶναι καὶ ἄλλαι δυνάμεις πᾶν Ἀγγέλων, τῶν ὁποίων, τώρα μὲν δεῖ ἡξέδρομεν τὰ ὀνόματα, τότε δὲ εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα, ἔχεν νὰ ἀποκαλυφθῇ εἰς ἡμᾶς, καὶ νὰ τὰ μάθωμεν.

22. „Καὶ πάντα ὑπέταξεν ὑπὸ τῆς πόδας αὐτῆς“.

Ἀκούοντας ἐσὺ, ὦ ἀναγνώστη, ὅτι ὁ Χειρὸς ἐκάθισεν ὑπεράνω ἀπὸ κάθε τάξιν πᾶν Ἀγγέλων, διὰ νὰ μὴ νομίσης ὅτι ἐπροτιμήθη μόνον ὁ Χειρὸς, κατὰ σύγκρισιν περιωδέτερον ἀπὸ τῆς Ἀγγέλων, καὶ ὅχι τίποτε ἄλλο ἔλαβε, διὰ τῷ ὁ Παῦλος δείχνει εἶδῃ, ὅτι ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἔκαμε τὸν Χειρὸν Δεσπότην καὶ ἐξουσιαστὴν ὅλων τῶν ἀγγελικῶν Ταγμάτων κατ' ὃν ἀνθρώπου, (2) καὶ ὅλα τὰ κτίσματα ὀρατὰ καὶ ἀόρατα ἔκαμεν ὑπόδελα εἰς αὐτόν· ὑπόταξε γάρ, λέγει, πάντα εἰς αὐτόν, καὶ ὅχι ἀπλῶς τὰ ὑπόταξεν, ἀλλὰ μὲ μίαν ἐσχάτην καὶ θαυμαστάτην ὑποταγῇ, ὥστε ἀπὸ τῆς ὁποίας ἄλλη κατωτέρα δεῖ εἶναι· τῷ γὰρ δηλοῖ τὸ ὑπὸ τῆς πόδας αὐτῆς· ὅθεν δικαίως εἶδῃ πρέπει νὰ ἐκφωήσῃ τινὰς, τὰ θαυμαστικὰ λόγια ὅπως εἶπεν ὁ Θεὸς Χρυσόστομος εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῆς ῥητῆς τῆς „εἰ πάντα τὰ ἔδωκεν ὡς σαζών, εἰς ἀνθρώπου πόσον ἄρα μέρος τῆς σαζόνος; ἀλλὰ τῶν πάντων ἀνώτερον ἐποίησε. Βαβαί! φρικτὴ ὄντως τὰ πράγματα! ἀνθρώπου γέγονε δέλη πᾶσα, ἢ κτιστὴ δυνάμεις, διὰ τὸν ἐνοικῶντα Θεὸν Λόγον· τῷ μέγα ὄντως καὶ θαυμαστόν“! (Λόγ. γ'. εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσ.)

„Καὶ αὐτὸν ἔδωκε κεφαλὴν ὑπὲρ πάντα τῇ Ἐκκλησίᾳ“.

Ὁ τῷ θαύματος! καὶ τὴν Ἐκκλησίαν ὅλων τῶν Χριστιανῶν εἰς αὐτὸν ἐκάθισε τὸν βασιλικὸν καὶ θεϊκὸν θρόνον ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ· διὰ τὸ, ὅπως δέξεται ἡ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλη-

κλη-

(1) Τί δὲ σημαίνει ἡ δεξιὰ ὅρα εἰς τὸ „ὅς ἐστιν ἐν δεξιᾷ τῆ Θεοῦ“ (Ρωμ. η'. 34.)

(2) Ἀξιάγαστος εἶναι ἀληθῶς καὶ ἡ ἐρμηνεία τοῦ μακαρίου Θεοδώρου ἡ εἰς τὰ ῥητὰ παῦσα γινόμενη· „δὴλον δὲ ὅτι παῦσα πάντα ὡς περὶ ἀνθρώπου τέθηκε· οὕτω γὰρ αὐτῷ καὶ τὴν ἐκκλησίαν ἐποίησε· τὸ γὰρ τὸν Θεὸν ὄντα συνεδρῶν τῷ Θεῷ, καὶ Υἱὸν ὄντα συμβασιλεύον τῷ Πατρὶ, θαυμαστόν εἶδεν· τῇ παυσίτητι γὰρ τῆς φύσεως ἡ κοινωνία τῆς ἐξουσίας σωεζύκετο· τὸ δὲ τὴν ληρθεῖσαν ἐξ ἡμῶν φύσιν, τῆς αὐτῆς τῷ λαβόντι μετέχον τιμῆς, ὥς μὴδεμίαν φαίνεσθαι διαφορὰν προσκυνήσεως, ἀλλὰ διὰ τῆς ὁρῶμενης φύσεως τὴν ἀόρατον προσκυνῆσαι Θεότητα, τῷ παντὸς ἐπέκεινα θαύματος· διὰ τοῦ τῷ καὶ ὁ Θεὸς Ἀπόστολος ὑπεραγαθὸς· πρῶτον μὲν ὑμῖν τὸ ὑπερβαλὼν μέγεθος τῆς δυνάμεως· ἔπειτα τὴν ἐνέργειαν τῆς κράτους τῆς ἐξουσίας, καὶ ζητῶν ὀνόματα δηλώσαι δυνάμει· να τὰ πράγματα τὸ παράδοξον· πρῶτον μὲν γὰρ φησὶν ἡ γερὰν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν· δὴλον ὅτι ὡς ἀνθρώπου· ἔπειτα ἐκάθισε, καὶ δεκτὴς τὸ μέγεθος τῆς τιμῆς προσέθε-

„κεν ἐν δεξιᾷ αὐτῆς· ἐπιδείκνυσιν δὲ καὶ τὴν Βασιλείαν, ἐν τοῖς ἐπουρανίοις· ἥτις καὶ τῆς ὑψηλῆς, ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας· καὶ διεξελθὼν πάντα, ὅσα ἐδίδάχθημεν, τῶν ἀοράτων ὀνόματα, προσέθεκεν, ὅτι καὶ εἰς τινὰς τῶν ἀγνοούμενων, μετὰ δὲ πάντα γνωσόμεθα ἐν τῷ μέλλοντι βίῃ, καὶ ἔσονται πάντες ὑπόκλινται· καὶ τὴν προφητικῶς ἐπήγαγε μαρτυρίαν· „πάντα γὰρ ὑπέταξεν ὑπὸ τῆς πόδας αὐτῆς“· καὶ πῶς δὲ ὁ Προφήτης ὡς περὶ ἀνθρώπου τέθηκε. Καλῶς δὲ λέγει ἐν τῷ ὁ σοφὸς Θεοδώρος ὅτι διαφορὰ προσκυνήσεως δὲν εἶναι μετὰ τῆ Θεῆ Λόγῃ, καὶ τῆς προσληφθείσης παρ' αὐτῆς ἀνθρωπότητος· μία γὰρ ἀμφοτέρων ἡ προσκυνῆσις· ὅθεν εἶπεν ἐν τῷ ὁ γὰρ κατὰ Νεστορίαν ἀναστασιμῶν ὁ Θεοπέσιος τῆς Ἀλεξανδρείας Κυριλλος· „τῷ λέγοντι τὸν ἀναληφθέντα (ἥτοι προσληφθέντα) ἀνθρώπου συμπροσκυνῆσαι δὴν τῷ Θεῷ Λόγῳ, καὶ σωδοξάζεσθαι ὡς ἑτερον ἐν ἑτέρῳ, καὶ ἔχει μίαν προσκυνῆσιν, καὶ δόξην τιμῶντι τὸν Ἑμμενῆν, ἢ ὁ Λόγος· σὰρξ ἐγενετο, ἀνάδεμα“.

Εε

κλησίας, ἥτοι ὁ Χριστός, ἐκεί δὲ κρίνεται καὶ τὸ σῶμα τῆς Χριστοῦ, ἥτοι ἡ Ἐκκλησία, καὶ μετὰ τὴν κρίσιν αὐτὴν δὲ διαχωρίζεται τὸ σῶμα ἀπὸ τῆς κεφαλῆς· διὰ τὴν αὐτὴν ἐχωρίζεται, ὅτε ἡ κεφαλὴ ἤθελεν ἵνα κεφαλὴ, ὅτε τὸ σῶμα, σῶμα· τὸ δὲ ὑπὲρ πάντων τῶν ὁλοῦ, ὅτι ὁ Πατὴρ ἔδωκε τὸν Χριστὸν κεφαλὴν, ὑψίστην, καὶ ὑπὲρ πάντα ἕσαν, ὑπὲρ Ἀγγέλους, καὶ ὑπὲρ Ἀρχαγγέλους (1).

23. „Ἦτις ἐστὶ τὸ σῶμα αὐτῆς, τὸ πλήρωμα τῶν πάντων ἐν πᾶσι πλη-
,, ρωμένου “.

Διὰ τὴν μὴ ἀκρίβειαν ἐστὶ ὁ ἀναγνώστης κεφαλὴν, καὶ νομίσας ὅτι τὸ ὄνομα τῶν ὁλοῦ ἀρ-
χὴν τινὰ μόνον, καὶ ὁμοίαν (ἐπεὶ ἡ κεφαλὴ σημαίνει καὶ ταῦτα· κατὰ τὸ „ ἡ κεφαλὴ
,, τῆς κυκλώματος αὐτῶν “ (Ψαλμ. ρλθ'. 8.) ἥτοι ἡ ἀρχὴ καὶ ὁ πρῶτος τῆς κυκλώματος τῶν
ἀμαρτωλῶν.) διὰ τῶν ἀπολόθως ἐδῶ προσθέττει ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ Χριστός ἐστὶ κεφαλὴ
τῆς Ἐκκλησίας, ὡς αὐτὸ σῶμα ἐδικαίωται· καὶ ἐστὶν ὅσον συγγενῆς, καὶ ἰσάμενος μετὰ τῆς
Ἐκκλησίας, καθὼς ἐστὶν συγγενῆς, καὶ ἰσάμενος μετὰ τὸ σῶμα καὶ ἡ κεφαλὴ· ὅθεν ἀκολου-
θῶς καὶ ἡ Ἐκκλησία ἐστὶν πλήρωμα τῆς Χριστοῦ, διὰ τὴν, καθὼς τὸ σῶμα ἐστὶν πλήρωμα
τῆς κεφαλῆς, ἐπεὶ καὶ ἀναπληροῖ τῆς κεφαλῆς μετὰ τὰ ἐδικαίωται μέλη, καὶ κάμνει αὐτῇ
ἀνέλιπνῃ, καὶ τελείαν· ἐστὶ καὶ ἡ Ἐκκλησία ὅλων τῶν Χριστιανῶν, ἐστὶν πλήρωμα, καὶ ἀνα-
πλήρωσις τῆς Χριστοῦ, ὅς τις ἀναπληρῆται, καὶ τρόπον τινὰ ἀναγεμίζεται κατ' ὅλα τὰ μέλη
τα, μετὰ ὅλους τῶν κατὰ μέρος πιστῶν Χριστιανῶν· χάριν λόγου, ἀναπληρῆται καὶ λαμβάνει ὁ
Χριστός τὸ σῶμα τῶν χέρι, μετὰ τὸν ἐλεήμονα Χριστιανόν, ὅπως μοιράζει εἰς τῶν πτωχῶν μετὰ
τῶν χέρι τῆς ἐλεημοσύνης· ἀναπληρῆται, καὶ λαμβάνει τὸ ἄλλο τῶν χέρι, μετὰ τὸν Χριστιανόν
ἐκεῖνον ὅπως ἐπισκέπτεται, καὶ ἐπιμελεῖται τῶν ἀσθενῶν· ἀναπληρῆται, καὶ λαμβάνει τῶν
πόδας τῶν ὁ Χριστός, μετὰ ἐκεῖνον τὸν Χριστιανόν ὅπως τρέχει ἐπάνω καὶ κάτω, διὰ τὴν κηρύττει
τὸν λόγον τῶ Θεοῦ, καὶ μετὰ ἐκεῖνον ὅπως τρέχει εἰς τῶν ἐπίσκεψιν, καὶ βοήθειαν τῶν ἀδελ-
φῶν τῶν· καὶ ἄλλο μέλος τῶ ἀναπληροῖ καὶ λαμβάνει μετὰ ἄλλον Χριστιανόν· καὶ μετὰ τὸν τρόπον
ἀναπληροῖται, καὶ λαμβάνει ὅλα τὰ μέλη ὁ Χριστός μετὰ ὅλους τῶν Χριστιανῶν, ἥτοι διὰ
μέσων ὅλων τῶν Χριστιανῶν, μετὰ τὴν ἀναπληροῖται, ἄλλος μὲν Χριστιανός, ἄλλο μέλος τοῦ
Χριστοῦ, ἄλλος δὲ, ἄλλο· τότε γὰρ πληρῆται, καὶ γεμίζεται ἡ κεφαλὴ μας ὁ Χριστός, ἥτοι τό-
τε λαμβάνει τέλειον τὸ σῶμά της, ὅταν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ, εἴμεθα ὅλοι ὁμοῦ εὐαγέτοι,
καὶ συγκεκολλημένοι εἰς μετὰ τὸν ἄλλον διὰ τῆς ἀγάπης (2).

Κ Ε-

(1) Προσέτι ὁ θεὸς Χρυσόστομος τὸ ὑπὲρ πάντα ἕσαν
ἐρμηνεύει „τί ἐστιν ὑπὲρ πάντα; ἡ πᾶν ὅσα ὑπὲρ πάντα
,, πᾶν ὁρώμενα, καὶ πᾶν νοούμενα Χριστὸν· ἡ ὑπὲρ πάντα
,, πᾶν ἀγαθὰ τῶν πεποιήκει, τὸ πᾶν τῶν δυνάμεων κεφα-
,, λῆν, ἐκ Ἀγγέλων, ἐκ Ἀρχαγγέλων, ἐκ ἄλλων ὁλοῦ
,, ἀφῆκεν ἀνώτερον “· Ὁ δὲ θεὸς Ἰερωνύμος ἀναγινώσ-
κει τὸ ῥητὸν τῶν τοῦ Παύλου οὕτως· „Καὶ αὐτὸν ἔ-
,, δωκε κεφαλὴν ὑπὲρ πάντων τῶν Ἐκκλησιῶν “ δηλα-
δὴ τῶν τε ἐπὶ γῆς κρατούμενων, καὶ τῶν ἐν οὐρα-
νοῖς διακυβέλλουσιν· τῶν τε τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν τῶν
Ἀγγέλων· τῶν τε τῶν θνητῶν, καὶ τῶν τῶν μακαρίων.

(2) Ὁ δὲ Κερύσιος λέγει, ὅτι ὁ Χριστός τελευ-
ταί, καὶ πληρῆται ἀκριβέστερον ἀπὸ τῶν ἐκλεκτῶν ἐν τῇ
μελλούσῃ δόξῃ, κατὰ τὸν Θεοδώριον· ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν
παθημάτων, πλήρωμα γινόμεθα τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸ
,, καὶ ἀναπληρῶν τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τῶν Χρι-

,, στῶ ἐν τῇ σαρκὶ μου “· (Κολαοσ. α'. 24.) Σημειώ-
σαι ὅτι ὁ Θεοδώριος τῶν Ἐκκλησιῶν λέγει, σῶμα
μετὰ τῆς Χριστοῦ, πλήρωμα δὲ τοῦ Πατρὸς· ἐπεὶ καὶ
ὁ Πατὴρ ἐπλήρωσε τὴν Ἐκκλησίαν παντοδαπῶν χαρισ-
μάτων, καὶ οἰκῇ ἐν αὐτῇ καὶ ἐμπνευματικῇ, κατὰ τῶν
προφητικῶν φωνῶν· ὁμοίως τὸν αὐτὸν Πατέρα λέγει
πάντα ἐν πᾶσι πληρούμενον, κατὰ ἐκεῖνο ὅπου λέγει
εἰς τῶν Κορινθίους· „ἵνα ἡ ὁ Θεὸς πᾶν πάντα ἐν πᾶσι “·
,, (α'. Κορ. ιε'. 26.) καθ' ὅτι, κατὰ τὸν παρόντα βίον
,, ἐν πᾶσι μενέσιν ὁ Θεός, ἀπεριγραπτὸν γὰρ ἔχει
,, τῶν φύσιν· ἐν πᾶσι δὲ ἐν πᾶσι· ἐπεὶ, οἱ μεν
,, δουλοῦσιν, εἰ δὲ παρανομοῦσιν· οἰκῇ δὲ ἐν ποίᾳ φο-
,, βημένοι αὐτὸν, καὶ ἐν ποίᾳ ἐλπίζουσιν ἐπὶ τὸ τέλος
,, αὐτῶν· ἐν δὲ τῇ τῶν μελλόντων βίῃ τῆς θνητῆς παύ-
,, μεως, καὶ τῆς ἀθανάσιας χορηγούμενης, καὶ τῆς ἀμαρ-
,, τίας ἐκ ἐπὶ χάριτος ἐχούσης, πάντα ἐν πᾶσι εἶναι “.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Β'.

1. „Καὶ ὑμᾶς ὄντας νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι, καὶ ταῖς ἀμαρτίαις“.
2. „Ἐν αἷς ποτε περιπατήσατε, κατὰ τὸν αἰῶνα τῷ κόσμῳ τῷ
„τῷ, κατὰ τὸν ἄρχοντα τῆς ἑξουσίας τῷ αἔρος τῷ πνύδματος“.

Εἶπεν αὐτῷ ὁ Παῦλος, ὅτι τὴν αὐτὴν δυνάμιν, καὶ ἐνέργειαν, ὅπως ἔδειξεν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ εἰς τὸν Χριστόν, τὴν αὐτὴν ἔδειξε καὶ εἰς τὰς ἐξ ἔθνων πιστεύσαντας· καὶ περὶ μὲν τῷ Χριστῷ ἔπειν, ὅτι ἀνέστησεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐκάθισεν ὑπεράνω ἀπὸ ὅλων τῶν κτίσματος τὰ αἰσθητὰ, καὶ νοητὰ· διὰ τῶν Ἑθνικῶν δὲ, λέγει τώρα ἐδῶ, ἦγεν ὅτι ἀνέστησεν ὁ Θεὸς καὶ ἐσῆς τὰ ἔθνη, ὅπως ἐσθὲ νεκροὶ, ὅχι κατὰ τὴν σωματικὴν νεκρώσιν, ἣτις ἄρχισεν ἀπὸ τῆς παράβασιν τῷ Ἀδὰμ, ἀλλὰ κατὰ τὴν ψυχικὴν, ἣτις γίνεται ἀπὸ λόγους μας, ἥτοι ἀπὸ τῆς κακίης μας γνώμης, καὶ ἀπὸ τῶν προσωπικῶν ἀμαρτιῶν μας· ὥστε ὅπως, μετὰ τὴν ἰδίαν δυνάμιν, τὴν ὁποίαν ὁ Πατὴρ ἀνέστησεν τὸν Χριστόν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, ἀπὸ τὸν σωματικὸν θάνατον, μετὰ τὴν αὐτὴν ἀνέστησεν καὶ ἐσῆς τὰ ἔθνη, ἀπὸ τὸν ψυχικὸν θάνατον τῶν ἀμαρτιῶν· ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, μεγαλύτερον θαῦμα ἐνέργησεν ὁ Θεός, νὰ μεταπίσῃ καὶ νὰ ἀναστήσῃ τὰς ψυχὰς σας, ἀπὸ τῆς πλάνης τῆς ἀπιστίας, καὶ εἰδωλολατρίας, παρὰ νὰ ἀναστήσῃ τὰς νεκρὰς, καθὼς εἶπομεν αὐτῷ. Τὸ μὲν ἔν ἰσχυρὸν ὅλα τὰ ῥήματα εἶναι ποιῶν· ἀποδίδεται δὲ ἡ μακρὰ αὕτη περίοδος, κάτω εἰς τὸ „συνεζωοποιήσατε τῷ Χριστῷ“· ἀναμεταξύ γὰρ ἐβάλλθησαν πολλὰ ἄλλα λόγια, καὶ ἐπανάλυψις ἔγινε τῆς περιόδου εἰς τὸ „ὁ δὲ Θεὸς πλέσιος ὢν ἐν ἐλέει“· μᾶλλον δὲ ἡ ἐπανάλυψις ἔγινεν εἰς τὸ „καὶ ὄντας ἡμᾶς νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι“· Ἀφ' οὗ λοιπὸν ἔδειξεν ὁ Ἀπόστολος ὅτι οἱ Ἑφεσίοι, καὶ ὅλοι οἱ Ἑθνικοὶ, ἦσαν νεκροὶ ἀπὸ τῶν παραπτώματι καὶ τῶν ἀμαρτιῶν, ὕστερον παρηγορεῖ αὐτὰς μετὰ δύο τρόπους· εἰς τὸ μὲν τὸ νὰ εἴπῃ· „ἐν αἷς ποτε περιπατήσατε“ καὶ ὅχι διπλῶς πῶς περιπατεῖτε τώρα, εἰς τὰς ἀμαρτίας ἐκείνας, εἰς τὰς ὁποίας ἔνα καιρὸν ἐπεριπατήσατε· καὶ ἄλλον δὲ, μετὰ τὸ νὰ εἴπῃ, ὅτι ἀμαρτάνετε νῦν, ὅμως ἀπὸ τὸν διάβολον ἐξουσιάζομενοι καὶ κυριεύομενοι· ὅθεν δὲν ἦσαν ὅλον τὸ πᾶν τῶν ἀμαρτιῶν, τῆς ἐδικῆς σας γνώμης, ἀλλὰ καὶ τῆς συνεργίης τῶν ἀμαρτιῶν διαβόλου, ὅστις τόσον δυνατὰ σας κατεκυριεύει. Ἀμαρτάνετε, λέγει, λοιπὸν ἐσθὲς τὰ ἔθνη, μετὰ τὸ νὰ ἐπεριπατεῖτε κατὰ τὸν αἰῶνα τῷ κόσμῳ τῷ, ἥτοι μετὰ τὸ νὰ ἐφροῖετε τὰ τῷ κόσμῳ, καὶ τὰ πρόσκαιρα πράγματα, καὶ ἐμεταχειρίζεσθε κακῶς τὸν αἰῶνα τῶν· ἐπειδὴ ὁ αἰὼν καθ' ἑαυτὸν δὲν εἶναι κακός, ἀλλὰ ἡ παράχρησις τῷ αἰῶνος· ὁ μὲν γὰρ αἰὼν ἔπος, μετὰ τὸ νὰ ἦναι φθαρτός, καὶ πρόσκαιρος, ἐδόθη ὡσαύτῃ ὁδηγός εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὸν Θεόν, διὰ νὰ μᾶς παρακινή, καὶ νὰ μᾶς ἐξυπνῇ, εἰς τὸ νὰ ἀγαπῶμεν τὰ ἀφθάρτα, καὶ αἰῶνια· ἡμεῖς ὅμως, μετὰ τὸ νὰ ἐδέσθμεν εἰς τὴν φθορὰν τῷ αἰῶνος τῷ, ἐκάμαμεν αὐτὸν, ὅχι ὁδηγὸν εἰς τὴν ἀφθαρσίαν, ἀλλὰ ἐμπόδιον. Ἀρχοντα δὲ τῆς ἐξουσίας τῷ αἔρος, τὸν διάβολον ὀνομάζει ὁ Παῦλος, καὶ ὅχι τὸν δημιουργόν, καθὼς βλασφημῶσιν οἱ κατὰρτοι Μαριχαῖοι. Ἀρχοντα λοιπὸν αὐτὸν ὀνομάζει, διὰ τὸ οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἀφ' ἑαυτῶν ὑπετάχθησαν εἰς αὐτὸν, καὶ οἱ περισσότεροι δαδύνει εἰς αὐτὸν, ὡσαύτῃ εἰς Θεόν· ὅμως εἰς μόνον τὸν αἰῶνα τῶν εἶναι, καὶ κρατεῖ ἡ ἀρχὴ καὶ ἐξουσία τῷ διαβόλῳ, καὶ εἰς τὸν αἶρα ἔχει τὴν ἐξουσίαν, καὶ ὅχι παραπῶ ἀπὸ τὸν αἶρα· ἐπειδὴ εἰς τὸν ἑρηνόν, χώραν, καὶ τόπον δὲν ἔχει ὁ διάβολος, ἀλλὰ ὑποκάτω ἀπὸ τὸν οὐρανόν, ὅπως ἐστὶ καὶ ὁ αἶρ· διὰ τῶν καὶ ὁ Παῦλος ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τῷ αἔρος λέγει τὸν διάβολον, ὅτι διὰ τὴν ἐξουσιάζει τὸν αἶρα, καὶ οἰκονομεῖ αὐτὸν, ἅπασι τῆς βλασφημίας! ὁ δὲ διὰ τὴν αἶρα ἐμφιλοχαρεῖ· δι' ὅ,τι, μετὰ τὸ νὰ ἦναι πνεῦμα ὁ διάβολος, διὰ τῶν διατελεῖ καὶ εἰς τὸν αἶρα, ὅστις εἶναι καὶ αὐτὸς πνεῦμα, καὶ ἕως εἰς τὸν αἶρα ἔχει τὴν δυνάμιν, καὶ ἐξουσίαν, ὡς ἄρχων ἐκείνων ὅπως θεληματικῶς εἰς αὐτὸν ὑποτάσσονται (1).

Με-

(1) Μερικοὶ δὲ ἄρχοντα τοῦ αἔρος ἐνόησαν τὸν διάβολον, καθ' ὅ,τι ὅλη ἡ δυνάμις αὐτῶν, μετὰ τὴν ὁποῖαν πλανᾷ τὰς ἀνθρώπους, εἶναι ἡ διαφορά, καὶ ποικιλοτρόποις φαντασίαις, τῆς ὁποίας πλαττὴ καὶ σχηματίζεται εἰς τὸν αἶρα, τῶν ὅταν οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἐξυπνοί, ὅσον καὶ ὅταν εἶναι κοιμώμενοι· διὰ τοῦτο

καὶ οἱ Πατέρες, παντομίμητον μὲν καὶ ἀρχαῖον ζωγράφον ὀνομάζουσι τὸν διάβολον, τὴν δὲ φαντασίαν, γέφυραν, διὰ μέσθ τῆς ὁποίας διαπερνῶντες οἱ δαίμονες, συμμιγνύνται μετὰ τὴν ψυχὴν, καὶ καμνύουσιν αὐτὴν οἰκηθῆναι τὸν ἀκάθαρτον καὶ ἐμπυκτὸν ἐρηνόν, ὡς λέγει ὁ δῆος Κασσιός. (Κεφ. ξδ'. σελ. 1068 τῆς Φιλοκαλίας)

Μερικοὶ δὲ, ὅποῖος εἶναι ὁ Θεὸς Χρυσόσομος, καὶ ὁ Ἅγιος Κύριλλος, ἄρχοντα τῷ αἵρεσι, ἢτοι πῶν ἐναερίων δυνάμεων ἐννοοσι· διὰ τὸ καὶ ἀπολύτως λέγει ὁ Παῦλος, τῷ πνύματι, ἢτοι κατὰ τὸν ἄρχοντα καὶ ἐξουσίαν παντὸς ἐναερίου πνύματος· ἐπεὶ γὰρ ὁ διάβολος ἄρχων ἐγένετο εἰς τὰς Ἀγγέλους ἀπὸ τὸν Θεόν, φαίνεται ὅτι καὶ μετὰ τὸ πέσιμον αὐτοῦ, δυνάμει ἐπέπεσαν ἀπὸ τῷ ἀρχίῳ καὶ ἐξουσίᾳ, ἀλλὰ ἐξουσιάζει ὅλως ἐκείνους ὅπως μὲ αὐτὸν ἐπέσαν ἀπὸ τῶν ἐρανέων (1).

„Τὸ νυνὶ ἐνεργούντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας“.

Δυνάμει εἶπε πῶς ὁ διάβολος ἀναγκάζει τὰς ἀνθρώπους, ἀλλὰ πῶς ἐνεργεῖ εἰς τὰς υἱὰς τῆς ἀπειθείας, (2) ὅθεν ἀπὸ τῶτο εἶναι φανερόν, ὅτι ἐξουσιάζει αὐτὰς μὲ τὸ θέλημα τῶν· δι' ὅτι, αἰσῶς ἐξουσιάζει ἡμᾶς σαρκαῶς, βέλαια ἡθελε καὶ μᾶς ἀναγκάζει· καὶ ἀπὸ τὸν ἀπολύθον δὲ λόγον ἐπεὶ λέγει ὁ Παῦλος, εἶναι φανερόν, ὅτι ὁ διάβολος δυνάμει ἀναγκάζει καὶ νύνα· „ἐνεργεῖ γὰρ φησὶν ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας“· ἢτοι εἰς ἐκείνους ὅπως δυνάμει πείθονται εἰς τὸν Θεόν, ἀλλὰ πείθονται εἰς τὸν διάβολον, χωρὶς γὰρ ἀναγκάζονται ἀπὸ αὐτὸν (3).

3. „Ἐν

Ὁ δὲ Ὁσίος Πατὴρ Συμεὼν ὁ Θαυμασορήτης, ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ αἵρεσι ἐνόησε τὸν διάβολον, καὶ ὅτι αὐτὸς ἐν τῷ αἵρεσι ἰσάμενος, ἐμποδίζει τὰς ψυχὰς μετὰ θάνατον νὰ μὴ ἀνέλθωσι εἰς τοὺς οὐρανοὺς· οὕτω γὰρ φησὶν ἐπὶ λέξεως· „Τὸν τὸν διάβολον, ὡς μετέωρον δικαστὴν καθήμενον, διδάσκει αὐτὸς ὁ Θεὸς Ἀπόστολος λέγων, κατὰ τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ αἵρεσι τῷ νυνὶ ἐνεργούντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας· αὐτὸς γὰρ ὁ Ἀπόστολος ὡς περὶ αὐτοῦ ἐν τῷ ἀρχαγγέλῳ, ὅτε ἐν σώματι, ὅτε χωρὶς σώματος, ὡς τρεῖς οὐρανοὺς, καὶ ἰδὼν τὸν πᾶν ψυχῶν ἐν αἵρεσι, πολεμιστὴν, πᾶσι διηγήσατο“. Ἀκολουθῶν δὲ λέγει ὁ Ἅγιος, ὅτι πᾶσι δαίμονι ὅπως ἐπιστατοῦσι εἰς καὶ παῖδας, αὐτὰ ἐξεπαύσει καὶ ἐν ψυχῇ ἀνερχομένην, καὶ κλίναν αὐτῇ, ἰσάμενος πρὸ πᾶν θυρῶν τῶν ἐρανέων. Ταύτῃ τῇ γνώμῃ βεβαίως καὶ ὁ βίος τῶν μεγάλων Ἀποστόλων, καὶ τοῦ μεγάλου Μακκαρίου, ὅτι διάφορα ἡσὶ τελώνια πᾶν δαίμονων ἐν τῷ αἵρεσι, πᾶσι ὅποια ἐξεπαύσει τὰς ψυχὰς πᾶν ἀνερχομένην. Ἀνάγνωθι καὶ τὸν α.β. Λόγον τοῦ Ὁσίου Νικητοῦ ἐν τῷ α. Τμήμα αὐτοῦ, καὶ εὐρήσεις κατὰ πλάτος φέροντα μαρτυρίας εἰς τὴν ὑπόδοξιν αὐτῶν· ἐν ᾧ καὶ τοῦτον τὸν φοβερόν λόγον εὐρήσεις, ἐν ᾧ λέγει ὁ ἀνωτέρω Θεὸς Συμεὼν· „εἰδὼ ἀνθρώπων ἐν τῇ γυνεὶ αὐτῇ πεπληροφορημένον, ὅτι τῷ ὀλίγῳ δύνανται οἱ εἰς χεῖρας Ἀγγέλων παραδίδόντες τὰς ψυχὰς αὐτῶν· ἐπληρώθη γὰρ ἡ ἀνομία καὶ ἡ ἀδικία· καὶ δαίμονες εἰσὶν οἱ παραλαμβάνοντες αὐτάς. Ἐπηρεῖται δὲ τὸν Θεόν (ὁ ἀνωτέρω Ἅγιος δηλαδὴ) μαδαῖν τι περὶ τοῦ ῥήματος τῶν, καὶ ἐχρηματίσθη αὐτῷ διὰ τοῦ Πνεύματος τῶ Ἁγίου, ἀπὸ μυρίων μίαν μόλις δύνανται ψυχῇ ἐν τοῖς ἐνστάσι χρόνοις ἐν χερσὶ πᾶν Ἀγγέλων προερχομένην ἐκ τοῦ σώματος“. Ὡς, ἵκεως ἴκεως γένοιτο ἡμῖν ὁ Θεός!

(1) Σημειώσαι δὲ, ὅτι ἀγκαλὰ καὶ οἱ δαίμονες ὑποπύσσονται πᾶρα εἰς τὸν διάβολον, ὅμως εἰς τῷ τελουμένῳ ἡμέραν τῆς Κρίσεως, ἔχον γὰρ ὑβρίαν, καὶ γὰρ καταρσάν αὐτὸν, βλέποντες πῶς δυνάμει ἐλαβὼν καὶ νύνα καλὸν ἀπὸ τῆς ὑποπαγῆς, ἀλλὰ μάλιστα κόλασιν ἀπελθούσας· ἐπὶ τῷ λέγει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος·

„Ἡ πύλας μετεπύματα δίκας τίσειν ἀταρῆς,

„Ἦλως ἀπτομένης, ὅτι ἐμπυρὸς εἰν αἰμψίαι.

„Πολλὰ περὶ οὐδὲν εἰσὶν ἐνὶ δρηστῆρι δαμασθαί.

„Τετομενοῖς· πῶ γὰρ εἰς κακὰ γεννήτορι τίσις.

(Λόγ. 5. εἰς τὰ ἀπορήτα, καὶ περὶ ἄρχων.)

(2) Ποῖοι εἶναι οἱ υἱοὶ τῆς ἀπειθείας, ὅρα εἰς τὸ „διὰ“ „ἐρχεται ἡ ὀργὴ τῶ Θεοῦ ἐπὶ τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας“. (Κολ. γ. 6.)

(3) Ἀπορία γεννάται ἐδῶ, διὰ τί ὁ μὲν Θεὸς Χρυσόσομος, καὶ ὁ Ἅγιος Κύριλλος ἔποντο ὁπισθεν, ὅτι ὁ διάβολος εἶναι ἄρχων πᾶν ἐναερίων πνύματος, καὶ πῶς δυνάμει ἐπέπεσαν ἀπὸ τῆς ἐξουσίας ὅπως τῷ ἐδῶκεν ὁ Θεός, γὰρ ἀρχὴ ὑπὸ τὸν ἐρανόν, καὶ μετὰ τῷ παραβάσει τῆς πύλας· ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει πῶς ἐναντίον, ὅτι ἐπέπεσαν ἀπὸ τῷ ἀρχίῳ μετὰ τῷ εὐσαρκον οἰκονομίαν, καὶ πῶς πᾶτος τῷ Χριστῷ, ἡπόντος· „νυνὶ ὁ ἄρχων πᾶς κόσμος πᾶσι ἐκβληθήσεται ἐξ“ (1ω. ββ. 31) Λέγει γὰρ ὁ Θεός, ὁ μέγας Βασίλειος δηλαδὴ· „πῶς, πῶς τῆς ἀρχῆς (τῷ διαβόλῳ) ὁ ἐναερίος, ὡς φησὶν ὁ αὐτός, πῶς (Παῦλος δηλαδὴ) κατὰ τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τῷ αἵρεσι, τῷ πνύματι πᾶν ἐνεργούντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας· διὰ τὸ καὶ κόσμος ἄρχων λέγεται, ἐπὶ τῇ περιγῇ αὐτῷ ἐστὶν ἡ ἀρχή“ (Τόμ. α. ὁμιλ. 3.) καὶ καταπύρει· „εἰδὼναι χρὴ ὅτι οὐρανὸν συνήδως ἡ

„Γραφὴ τὸν αἶρα καλεῖ“ ὡς πῶς, πῶς περὶ τῶν ἐρανέων, καὶ πῶς, „ἀναβαίνουσιν εἰς τὸν οὐρανόν“, πᾶσι ἐπιπαλὲς τῷ αἵρεσι ὑφάνται· διὰ τὸ καὶ ὁ Κύριος εἶδε τὸν σατανᾶν ὡς ἀστρατὴν ἐκ τῶν ἐρανέων περὶ τῶν, πᾶσι τῆς οἰκίας ἀρχῆς ἐκπερὶ τῶν, καὶ κατὰ κλίναν, „εἰνα παπῆται ὑπὸ τῶν εἰς Χριστὸν ἡλικίαν“. Συμφωνῶν δὲ μὲ τὸν Βασίλειον λέγει καὶ ὁ Θεοδώριος· „Σαφῶς ἡμᾶς ἐδίδαξεν ὁ Ἀπόστολος, ὡς πᾶσι μὲν ὁ διάβολος τῷ αἵρεσι ἐπιστατῶν τῷ ἐξουσίαν, ἐκπερὶ τῶν δὲ αὐτοῦ διὰ τὸν πονηρίαν, διδάσκαλος δυσσεβείας, καὶ πονηρίας ἐγένετο“. Εἰς λύσιν λοιπὸν τῆς ἀπορίας λέγομεν, α. ὅτι κατὰ τὸν Χρυσόσομον, καὶ τὸν Κύριλλον ὁ διάβολος δυνάμει ἐπέπεσε μὲν ἀπὸ τῷ ἀρχίῳ καὶ ἐξουσίαν πᾶν ἀνθρώπων αὐτῷ ὑποταγμένων, δαίμονων· καὶ ὅτι καὶ ἐκείνους ἐπέπεσαν μὲν αὐτὸν ἀπὸ τὸν ἐρανόν, καὶ μετὰ τῷ πᾶσι ὑποπύσσονται εἰς αὐτὸν· ἐπέπεσαν ὅμως κατὰ τὸν Βασίλειον, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν, καὶ ἐξουσίαν, καὶ τυραννίαν ὅπως ἔχει κατὰ τὸν ἀνθρώπων· ἐπεὶ ὁ διάβολος ἄρχων μὲν εἶναι καὶ ἐξουσίας πᾶν ὑπὸ αὐτῶν, καὶ μετὰ αὐτῶν περὶ τῶν δαίμονων· πᾶν δὲ ἀνθρώπων δυνάμει ἐξουσιαστικῶς, ἀλλὰ μόνον ἐνεργεῖ εἰς αὐτούς. Λέγομεν δὲ καὶ β. ὅτι εἰάν ἡ ἀρχὴ τῷ διαβόλῳ νοσηθῇ ἐπὶ πᾶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ ὁ Θεὸς Χρυσόσομος λέγων, ὅτι δυνάμει ἐπέπεσε ὁ διάβολος ἀπὸ τῷ ἀρχίῳ, καὶ ἐξουσίαν πᾶν ἀνθρώπων· ἀλλὰ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν καὶ ἐξουσίαν· ἀπὸ τῷ κληπτικῷ δηλαδὴ καὶ

ληστῆρι-

3. „Ἐν οἷς καὶ ἡμεῖς πάντες ἀνεσφάφημεν ποτε ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς σαρκὸς ἡμῶν, ποιεῦντες τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς, καὶ τῶν διανοιῶν“.

Δὲν ἐπαρηγόρησε τὰς Ἐφεσίους ὁ Παῦλος μὲ τὸν λόγον μόνον, ὅτῃ τὰς εἶπεν, ὅτι ὅξου-
σιαζόμενοι ἀπὸ τὸν διάβολον ἁμαρτάνουν, ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ ὅτῃ συν-
αεισμεῖ καὶ ὁ Ἀπόστολος τὸν ἑαυτοῦ τῶν, καὶ ὅλως τὰς ἄλλας ἀνθρώπους, ὅμῃ μὲ τὰς Ἐφε-
σίους, ἐπεὶ δὴ κἀνείνας ἀνθρώπους δὲν ἦτον ἀναμάρτητες· ἐπιθυμίας δὲ σαρκὸς λέγει τὰς
ἐπιθυμίας τῆς σαρκὸς καὶ ἐμπαθῆς φρονήματος· διότι φανερόν ἐστίν ὅτι δὲν κατηγορεῖ τὴν
σάρκα ὡς κακὴν, διὰ τὴν, ἀφ' ἧς εἶπε „ποιεῦντες τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς“ ἀκολούθως εἶπε
καὶ τῶν διανοιῶν, ἡτοι τῶν ἐμπαθῶν λογισμῶν, τῶν ἐδὲν πνευματικῶν φρονήτων· ὥστε ἡ
σάρκα κατ' ἑαυτὴν δὲν εἶναι ἀξία κατηγορίας, ἀλλ' ἡ διάνοια καὶ ὁ λογισμὸς, ὁ καταφερό-
μενος εἰς τὰ πάθη τῆς ἡδονῆς. Ἡ καὶ ἔτω νόησον τὸ ῥητόν· ὅτι καὶ τὰς διανοίας καὶ λογισμὸς
μας ἐμολυώμεν πρότερον, συλλογίζόμενοι τὰ κακὰ καὶ ἁμαρτίας, ὁμοίως ἐμολυώμεν καὶ
τὴν σάρκα μας πράττοντες τὰ κακὰ· ἡμπορεῖς δὲ νὰ νοήσης ἔργα μὲν τῆς σαρκὸς, πορ-
νεῖαν, μοιχείαν, καὶ τὰ ἄλλα σαρκικὰ καλέμενα ἁμαρτήματα· ἔργα δὲ τῶν διανοιῶν, φθό-
νον, μισοκακίαν, καὶ τὰ ἄλλα πάθη τὰ καλέμενα ψυχικά (1).

„Καὶ

ληρικῶν, καὶ τὴν μερικῶν, μὲ τὴν ὅποιαν καὶ μετὰ
τὴν εὐσάρκον οἰκονομίαν τῆς Χρυσῆς, ὡς κλέπτει,
καὶ λησῆς, δολίως καὶ ἐπιβύλων, καὶ μὲ τρόπον ἀπόκρυ-
φον, ὑποτάσσει τὰς ἀνθρώπους, διὰ τῶν ἡδονῶν, καὶ πλε-
σι, καὶ δόξης, καὶ διὰ τῶν ἐπιθυμιῶν τῆς σαρκὸς.

Ἀληθὲς δὲ ὁμοίως καὶ ὁ μέγας Βασιλεὺς σὺ τῷ
Θεοφώτῳ ὅτῃ λέγει, ὅτι ἐξέπεσεν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν
καὶ ἐξέστειλεν ὁ διάβολος· ἀλλὰ ἀπὸ ποίαν ἀρχὴν; ἀ-
πὸ τὴν καδὸν δηλαδὴ καὶ τυραννικῆν, καὶ φανεράν, μὲ
τὴν ὅποιαν πρὸς τῆς εὐσάρκον οἰκονομίας, ἐτυράννει φα-
νερώς καὶ μὲ παρρησίαν πρὸς ἀνθρώπους, ὑποτάσσει αὐτοὺς,
καὶ κατεξουσιάζει, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ὡς θεὸς προσκυνοῦμενος
πανταχῶς. Καὶ μαρτυρεῖ καὶ τὰς δύο παύτας ἀρχάς καὶ
ἐξουσίας τῆς διαβολῆς φανερώς ὁ ἴδιος Βασιλεὺς λέγων·
„Ἐπεὶ ἐν ἐξεβλήθῃ ἡ πονηρὰ αὐτῆς τυραννίς, καὶ ἐκα-
θάρθη ὁ περίηχος πότος διὰ τῆς σωτηρίας πάδας τῆς
ἐρητύσαντος πᾶς ἐπὶ τῆς γῆς καὶ πᾶς ἐκ ἑρρανοῦ, κη-
ρύσσεται ἡμῖν λοιπὸν ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν“.
(Τόμ. α'. ὁμιλ. δ'.) Καὶ πάλιν „ἐπειδὴ σὸ πολὺ τῆς
ἐκείνης δυνάμεως ὁ Δεσπότης νόμοις ἀλύτοις κατέδωκε
„(βλέπε ἐδῶ ὡς ἀναγνώσας, ὅτι δὲν κατηργήθη ὅλη
ἡ δύναμις τῆς διαβολῆς, ἀλλὰ ἡ πῶλη καὶ ἡ μετὰ παρ-
ρησίας καὶ ἡ τυραννικὴ) καὶ ἐκ ἡσεν ἐσάπαξ ὁρμή-
σαντα σὸ γένος ἐκτρίψαι τῆς γῆς“ κλέπτει τὴν κατ'
ἡμῶν νίκην λοιπὸν ἐκ τῆς ἡμετέρας ἀνοίας ὁ βᾶσκα-
νος, πᾶς τῶν κοσμικῶν σέρφων ὑποτρέχων σκιᾶς,
καὶ περὶ τὴν ἐδὸν τῆς βίης τῶν πεφύκασι, δυνάει κρύ-
ψαι ληστὴν, καὶ τὸν ἐπιβυλδύοντα παιῶσαι λαδῶν“.
(Τόμ. α'. ὁμιλ. λ γ'.) Βλέπε ἐδῶ καὶ τὴν ληρικῶν
ἀρχὴν τῆς διαβολῆς, ἀπὸ τὴν ὅποιαν δὲν ἐξέπεσε κατὰ
τὸν Χρυσόστομον.

Συμμεμαρτυρεῖ δὲ παύται καὶ ὁ ἀδελφὸς τῆς μεγάλης Βα-
σιλείας δῆος Νύσσης Γρηγόριος λέγων, ὅτι μετὰ τὴν
εὐσάρκον Οἰκονομίαν συντρίβη ἡ κεφαλὴ τῆς δράκοντος
διαβολῆς, ἥτις ἡ ὑπερβολικὴ καὶ τυραννικὴ αὐτῆς ἐξουσία,
καὶ μόνον ἡ ἐκείνη ἐμνύνε, σαλεύεται, καὶ κινεμένη διὰ
γυμνασίου καὶ σφαιρῶν τῶν πτωχῶν· εἰς δὲ τὴν δευτέραν
παρρησίαν τοῦ Κυρίου, πότε εἶχε νὰ νεκρωθῇ τελείως,
καὶ νὰ ἀφανισθῇ καὶ αὐτὴ ἡ ἐκείνη, ὅπερ εἰς ὁ θάνατος·
καὶ ἔτω καὶ ὁ τοῦ δράκοντος ἀναστροφῆς, ὅτε πολὺ γέγονε

„τὸ θηρίον... τὴν κεφαλὴν ἀελῶν... ἔδωκε τοῦ
κατόπιν ὁλοῦ πεποίηται λόγον, εἰς ἀφορμὴν γυμνα-
σιῶν· τοὺς ἐφεξῆς, τὴν ἐν τῷ νεκρῷ θηρίῳ κινήσειν
ὑποληφθῆναι ποιήσαι“· (Λόγ. εἰς τὴν Χρυσῶν
γνώμην.)

Καὶ πῶς δὲ σημειώμεν ἐδῶ, ὅτι καὶ πᾶς οἱ δαίμο-
νες ἐνδιατρίβουσιν εἰς τὸν αἶρα καὶ ἀπλῶς εἰς τὴν ὑπὲρ
ῥατὸν, ὡς λέγουσιν οἱ θεολογῶντες, καὶ ὡς ἡμεῖς εἶπομεν
ἀνωτέρω, κατὰ δειὰν ὅμως ἀδύαν, ἐνδιατρίβουσιν ἐκτὸς
ἐν πᾶσι διωρισμένῃ τῆς καταδίκης αὐτῶν, ἀλλὰ διὰ ἀ-
γῶνα τῶν ἐκλεκτῶν, καὶ διὰ παιδείαν τῶν ἁμαρτανόντων·
κατὰ τὸ „ὁ ἀντίδικος ὑμῶν διάβολος ὡς λέων ὠρυόμε-
νος περιπατᾷ ζητῶν τίνα καταπίῃ“· (Α'. Πέτ. ε'.
8.) καὶ τὸ τοῦ Ἰωβ „περιελθὼν τὴν γῆν, καὶ ἐμ-
περιπατήσας πῶν ὑπὲρ ἑρρανοῦ“· (Ἰωβ. α'. 7.) ἐν τῷ
αὐτῷ δὲ κατεχόμενοι, ἐκῆσε τὴν τελειάν καταδίκην,
προσμένον· ὁ αὐτὸς γὰρ εἶναι ὁ διωρισμένος πότος τῆς
αὐτῶν καταδίκης, καὶ πᾶς ἐν τῷ αὐτῷ κολασθῆναι· καθὼς
ἐρρέθη περὶ τῆς Ἑσφορῆς „νῦν δὲ εἰς ἀδὴν κατβῆση
καὶ εἰς τὴν δεμέλια τῆς γῆς“· (Ἠσ. ιδ'. 15.) καὶ ὁ
Ἀπόστολος Ἰούδας ἔπει περὶ αὐτῶν „Ἀγγέλους τε τῶν
μη τηρήσαντες τὴν ἐαυτῶν ἀρχὴν, ἀλλ' ἀπολιπόντας
τὸ ἴδιον οἰκητήριον, εἰς κελσὶν μεγάλῃς ἡμέρας, δεσ-
μοῖς αἰδίοις ὑπὸ ζόφον τετήρηκεν“· (Ἰούδ. σίχ. 6.)

(1) Τὴν αὐτὴν σχεδὸν ἐρμηνείαν τοῦ ῥητοῦ αὐτοῦ
καίμεν καὶ ὁ μέγας Βασιλεὺς (ὅρω κατ' ἐπιτομ. σζ δ'.)
„θελήματα μὲν σαρκὸς λέγων, ἅπερ ὁ Ἀπόστολος ἀρεθ-
μῇ εἰς ἄλλο μέρος, (Γαλ. ε'. 19.) θελήματα δὲ τῶν
διανοιῶν, τοὺς λογισμούς, περὶ ὧν ἔπεν ὁ αὐτὸς
Παῦλος, λογισμὸς καθαρουῦντες, καὶ πᾶν ὕψωμα ἐ-
παυρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ νουήματα
μη ἀχμαλωτιζόμενα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χρυσῶν·
δι' ὅπερ ἀναγκαῖον καὶ ἀσφαλὲς εἶναι τὴν πανταχοῦ φυ-
λάσιν ἐκείνο πᾶν τὸ Δαβὶδ ἡρμῆσον, „Καὶ αἱ
συμβουλίαι μου, πᾶς δικαιοσύνην σου“· Ὅρα καὶ τὴν ὑ-
ποσημειώσιν τῆς „μη δίδετε τὸ πῶν τῷ Διαβόλῳ“· (Ἐφ.
δ'. 27.) καὶ τὴν ὑποσημειώσιν τοῦ „ἡ γὰρ σὰρξ ἐπι-
θυμεῖ κατὰ τὸ Πνεῦμα“· (Γαλ. ε'. 17.) Ὁ δὲ
μέγας Ἀδανάσιος εἰς τὴν διαρκὴ τὸ θελημα λέγων·
„θελημα δῆλον, πᾶς προστάγματα τοῦ Θεοῦ· θελημα

„φύσις-

„Καὶ ἡμεῖς τέκνα φύσα ὀργῆς, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ“.

Εἵμεθα, λέγει, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, πόσον Ἰουδαῖοι, ὅσον καὶ Ἑθνικοὶ τέκνα ὀργῆς, αὐτὸ τῷ, παρωργίσασμεν τὸν Θεόν, καὶ ἄλλοι δὲν ἡμεῖς, παρὰ μόνον ὀργὴ αὐτόχρημα, καὶ ὕλη, καὶ ὑπόθεσις τῷ νὰ ὀργίζεται ὁ Θεὸς κατ' ἡμῶν διὰ τὰς πολλὰς ἁμαρτίας μας· καὶ καθὼς τὸ τέκνον τῷ ἀνθρώπῳ, εἶναι φυσικὰ ἄνθρωπος, ἔτσι καὶ ἡμεῖς ἡμεῖς τέκνα τῷ Θεῷ ὀργῆς· καὶ καθὼς λέγονται υἱοὶ γεωργίας καὶ υἱοὶ ἀπωλείας ἐκεῖνοι, ὅπως πράττων ἔργα ἄξια τῆς γεωργίας καὶ τῆς ἀπωλείας· τοιοῦτότρόπως λέγονται καὶ τέκνα ὀργῆς, ἐκεῖνοι ὅπως πράττων ἔργα ἄξια τῆς τῷ Θεῷ ὀργῆς, καὶ ἀγανακτήσεως. Τὸ δὲ φύσει ἐδῶ νοεῖται, αὐτὸ τῷ ἀληθῶς καὶ πραγματικῶς· Ἐπρόσθεσε δὲ ὁ Ἀπόστολος τὸ „ὡς καὶ οἱ λοιποὶ“ ἐπειδὴ πάντας ἄνθρωπος δὲν ἦν ἐλπίσθερος ἀπὸ ἁμαρτίας· „πάντες γὰρ ἡμαρτον, ὡς ὁ αὐτὸς λέγει Παῦλος „ἀλλὰ καὶ, καὶ ὑπερένται τῆς δόξης τῷ Θεῷ, δικαιοῦμενοι δωρεὰν τῇ αὐτῷ χάριτι“. (Ῥωμ. γ'. 23.) (1)

4. „Ὁ δὲ Θεὸς πλέσιος ὢν ἐν ἐλέει“.

Ημεῖς μὲν, λέγει, ἐπράταμεν ἔργα ἄξια θείας ὀργῆς, καὶ ἀδικήκαμε ἀγανακτήσεως, ὁ δὲ Θεὸς ἐκ τῷ ἐναντίου, μὲ τὸ νὰ ἦναι, ὅχι ἀπλῶς ἐλεήμων, ἀλλὰ καὶ πλέσιος ἐν ἐλέει, συλλεζωποιοῦσεν ἡμᾶς μαζὶ μὲ τὸν Χριστὸν, ὡς λέγει παρακάτω.

„Διὰ τὴν πολλὴν ἀγάπην αὐτοῦ, ἣν ἡγάπησεν ἡμᾶς“.

Καὶ ἡ ἀγάπη, λέγει, τῷ Θεῷ, ἀπὸ τὸ πολὺ αὐτῷ ἔλεος ἐγένετο· διὰ τὴν πᾶς ἦτον δυνατὸν νὰ ἀγαπηθῶμεν ἀπὸ τὸν Θεόν ἡμεῖς, ὅπως ἡμεῖς τέκνα τῆς ὀργῆς, ἐὰν ὁ Θεὸς δὲν μας ἐσπλαγχνίζετο, καὶ ἐὰν δὲν ἐκινεῖτο ἀπὸ ἐνὰ πλείσιον ἔλεος;

5. „Καὶ ὄντας ἡμᾶς νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι, συλλεζωποιοῦτε τῷ Χριστῷ“.

Εἵδῳ γίνεται ἡ ἀπόδοσις, καὶ τὸ τέλος τῷ νοήματος ὅλου, ὅπως ἄρχισεν ὁ Ἀπόστολος ἀπὸ τὸ β'. Κεφάλαιον, τὰ δὲ ἄλλα λόγια, ἐβάλλθησαν διὰ μέσον. Καὶ ἐπειδὴ ἡ περιόδος ἐγενετο μακρὰ, διὰ τὸτο ἐπανέλαβεν ἐδῶ πάλιν ὁ Ἀπόστολος νόμῳ ρητορικῆς, πρὸς σαφύειαν τῇ, „Καὶ ὄντας ἡμᾶς νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι“ τὸ ὁποῖον εἶπε καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῷ Κεφαλαίῳ. (Ἀγκαλὰ καὶ τὸ ἡμᾶς, ἐπατέλαβεν, ὅχι εἰς δεύτερον πρόσωπον, ὡς ἦτον ἐκεῖ, ἀλλὰ εἰς πρῶτον· ἢ διὰ τὴν αἰ ἐπαναλήψεις, δὲν γίνονται πᾶντοτε ὁμοίαις καὶ ἀπαράλλακταις μὲ τὰ προηγούμενα κῶλα, τῶν ὁποίων εἶναι ἐπαναλήψεις κατὰ τὰς ρήτορας· ἢ διὰ τὴν πρῶτον πρόσωπον, ὅπερ ἀνέφερον εἰπών· „ἐν οἷς καὶ ἡμεῖς πάντες ἀνεσφάφημεν“ συλλαμβάνει τὸ δεύτερον πρόσωπον, καὶ τὸτο ὑπερτικὰ ἐν τῇ συλλήψει, κατὰ τὰς Γραμματικὰς.) Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγνώστη, πῶς πάλιν ἐδῶ ὁ Χριστὸς μεσίτης δεικνύεται τῆς ζωοποιήσεώς μας· καὶ τὸ πρᾶγμα φαίνεται ἀξιόπιστον· διὰ τὴν αἰσίως ἡ ἀπαρχὴ ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων

„φυσικὸν φύσεως λογικῆς, ἡ ἐργασία τοῦ Θεοῦ θελήματος· θέλημα σαρκικόν, ἡ παρακοὴ τῷ Θεῷ Νόμῳ“. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀναστάσιος ὁ Συναΐτης· „τελῶς λέγει „εὐερίσκομεν ἐν τῇ Γραφῇ τὸ θέλημα λεγόμενον θελόν, φυσικὸν καὶ σαρκικόν· ὅπερ σημαίνει τὸ διαβολικόν· θέλημα φυσικὸν καὶ θεόκτιστόν ἐστι, κίνησις νοερά· τοῦ ἐπιθυμητικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ ποθεύμενον σωωθούσα πᾶν ἄνθρωπον· θέλημα δὲ φυσικὸν παρὰ ἀνθρώποις, ἡ τῆς ἐμφύτου νοεράς ορέξεως πρὸς τὸ κατὰ φύσιν ἐκ τοῦ παρὰ φύσιν ἐπιχειρῆσαι· θέλημα σαρκικὸν ἐμπαδὲς ἐστίν, ἡ τοῦ κατὰ φύσιν πρὸς τὸ παρὰ φύσιν τῆς ψυχῆς παρατροπή“. (παρὰ τῷ α'. Τόμῳ τοῦ Ὁσίου Νίκωνος.)

(1) Ὅτι δὲ οἱ υἱοὶ τῆς ἀπαθείας λέγονται καὶ τέκνα ὀργῆς, ἔρα (Κολασ. γ'. 6.) ἐν τῇ ὑποσημειώσει. Καὶ ὁ Θεοδώριτος δὲ ἐρμηνεύει ἔτσι· „τέκνα δὲ φύσις ὀργῆς εἶπεν, ἀντὶ τῷ ὀργῆς ἄξιοι, καὶ τιμωρίας ἐχάσθησαν“. οὕτω τὸν ἀντίχριστον ὡς ἀπολλῆας ὠνόμασε, κατέστιν ἀπολλῆας ἄξιον. Καὶ ὁ Θεοδώριτος τῆς Ἀλεξανδρίας Κύριλλος τὸ, τέκνα φύσις ὀργῆς, ἀντὶ τοῦ ἀληθῶς τέκνα ὀργῆς ἡρμηνεύσαν ἐν τῇ ἐπιλήσει τοῦ γ'. ἀναθεματισμοῦ κατὰ Νεστορίαν· καὶ ἐν τῇ ἀπολογίᾳ πρὸς τὴν ἀντιρρῆσιν τῶν Ἀναπλικῶν, καὶ ἐν τῇ ἀπολογίᾳ πρὸς τὴν ἀνατροπὴν τοῦ Θεοδώριτου· συμφώνως δηλαδὴ τῷ ἱερῷ Θεοφυλάκτῳ.

πων ζῇ ἐν τῷ Χριστῷ, φανερὸν ὅτι καὶ ἡμεῖς, ἐκ τῶν ὁποίων εἶναι ἡ ἀπαρχὴ αὐτῆ, ζώμεν ἐν τῷ αὐτῷ Χριστῷ· ὁ γὰρ Πατὴρ ἐζωοποίησε τὸν Χριστὸν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, καὶ ἡμᾶς· τὸν μὲν Χριστὸν, ἐνεργείᾳ καὶ πραγματικῶς· ἡμᾶς δὲ ἐζωοποίησε δυνάμει καὶ πίστει κατὰ τὸ παρὸν, μετὰ ὀλίγον δὲ, θέλει μας ζωοποιήσει καὶ ἐνεργείᾳ, καὶ πράγματι. Ἰδὲ τὸ εἶναι τὸ ὑπερβάλλον μέγεθος τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ, τὸ ὁποῖον εἶπεν ἡ πρὶν ἀρχὴν τῆς Ἐπιστολῆς· ἰδὲ αὐτὴ εἶναι ἡ ἐλπίς τῆς κλήσεως ἡμῶν, περὶ τῆς ὁποίας εἶπεν εἰς τὸ πρῶτον Κεφάλαιον.

„(Χάριτι ἐς ἐ σωσμοίνοι “.)

Τὸν τὸν λόγον τὸν ἔβαλε διὰ μέσσω ὁ Παῦλος, καὶ ἐξεφώνησεν αὐτὸν ἀπὸ μίαν ἐνδιαθετὸν ἐκπληξιν, καὶ θαυμασμόν· ἐθαύμασε γὰρ με τῶν, τὴν ἄφατον, καὶ ὑπερβάλλουσαν χάριν, καὶ δωρεὰν τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ, λέγει, ἐσθὲς οἱ Ἑβραῖοι ἐσωθήκατε, ὅχι μὲ κόπας καὶ ἔργα ἐδικάσας, ἀλλὰ μὲ μόνῳ τῷ χάριτι τοῦ Θεοῦ· δι' ὅ,τι, ὅσον ἀπὸ τὰ ἔργα σας, ἄξιοι ἦσθε κολάσεως καὶ ἐργῆς, καὶ ὅχι σωτηρίας.

6. „Καὶ σωήγαρε καὶ συνεκάθισεν (1) ἐν τοῖς ἑπερανίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“.

Καθὼς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἀνέστησε τὸν Χριστὸν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, τὴν ἀπαρχὴν, καὶ κεφαλὴν ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων, ἔτξι διὰ μέσσω αὐτῆς συιανέστησε καὶ ἡμᾶς. Καὶ καθὼς ἐκάθισεν τὸν Χριστὸν, τὴν κεφαλὴν μας, κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, εἰς τὰ δεξιὰ, ἔτξι μαζί με τὴν κεφαλὴν μας, συνεκάθισεν καὶ ἡμεῖς ὅπως ἡμεῖς σωθῶμεν· διὰ τὸ καὶ εἶπεν „ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“ ἡτοι μὲ τὸ νὰ ἐκάθισεν ὁ Χριστὸς εἰς τὰ ἑπερανία, διὰ τὸ καὶ ἡμεῖς καθήμεθα (2). Ἡ τὸ σωήγαρε πρέπει νὰ νοήσωμεν ὅχι εἰς τὴν μέλλουσαν ἀνάστασιν τῶν σωμάτων μας, ἀλλὰ εἰς τὴν ἀναζωοποίησιν τῶν ψυχῶν μας, τὴν ὑπόαν ἐλάβομεν πόρα διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος· Ἐὰν λοιπὸν ἐπὶ τῆς τῶν ψυχῶν ἀναζωοποιήσεως νοηθῇ τὸ σωήγαρε, πῶς δύναται νὰ νοηθῇ ἐπὶ τῆς αὐτῆς καὶ τὸ, συνεκάθισεν; Οὕτω λοιπὸν θέλει νοηθῇ· αἰσῶς δηλαδὴ ὑπομνῶμεν τὰς θλίψεις καὶ τὰς πειρασμούς, τὰς διὰ τὸν Χριστὸν ἐρχομένους· ἐὰν γὰρ αὐτὰς εὐχαρίστως ὑπομνῶμεν, καὶ νικῶμεν τὰ πάντα, ἔχομεν νὰ καθίσωμεν μαζί με τὸν Χριστὸν, καὶ νὰ συμβασιλεύσωμεν, καθὼς ἀλλοτρίως ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος γράφει· „εἰ ὑπομνῶμεν, καὶ συμβασιλεύσωμεν“· (β'. Τιμ. β'. 12.) καὶ ὁ ἴδιος Χριστὸς ὑπόσχεται τὸ εἰς τὴν ἱερὰν Ἀποκάλυψιν· „ὁ νικῶν, δώσω αὐτῷ καθίσαι μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ θρόνῳ μου, ὡς καὶ ἐγὼ νίκηκα, καὶ ἐκάθισα μετὰ τοῦ Πατρὸς μου ἐν τῷ θρόνῳ αὐτοῦ“· (Ἀποκ. γ'. 21.) Καὶ πάλιν· „ὅμοις καθίσασθε ἐπὶ δώδεκα θρόνους“· (Ματθ. 19. 28.) Καὶ πάλιν· „τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ ἐναντιῶν μου, ἐκ ἐστὶν ἐμὸν δεῖναι, ἀλλ' οἷς ὑποτάσσει“· Ματθ. 1. 40.) ὥστε ὑπομνῶμεν εἶναι νὰ καθίσαν μετὰ τοῦ Χριστοῦ, οἱ τὰ ὑπὲρ Χριστοῦ παθήματα ὑπομνῶντες.

7. „Ἰνα ἐνδᾶξῃται ἐν τοῖς αἰῶσι τοῖς ἑπερχομένοις τὸν ὑπερβάλλοντα πλῆτον τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἐν χρηστότητι ἐφ' ἡμᾶς, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“.

Διὰ νὰ μὴ ἀπισήσῃ τις εἰς τὰ χαρίσματα ὅπως εἶπεν αἰωτέρω ὁ Παῦλος, ὅτι ἔχει νὰ δώσῃ εἰς ἡμᾶς τὰς Χριστιανὰς ὁ Θεός, διὰ τὸ ἐδῶ κάμνει τὸν λόγον πιθανόν, καὶ λέγει,

(1) Ἐν αἰῶσι πρόσκειται „καὶ συνεκάθισεν ἡμᾶς“.

(2) Συμφώνως ἐρμηνεύει καὶ ὁ Θεοδώριτος· „αὐτῷ γὰρ ἀναστάντος, ἡμεῖς τῇ ἐλπίδι ἀνέστημεν· καὶ αὐτῷ τῷ Πατρὶ συνεδρεύοντος μετέχομεν καὶ ἡμεῖς τῆς τιμῆς, κεφαλὴ γὰρ ἡμῶν ὁ συνεδρεύων ἀπαρχὴ ἡμῶν ὁ συμ- βασιλεύων· τὴν γὰρ ἡμεῖς ἐραν ἐνδεύεται φύσιν“· Ὁ δὲ μέγας Μακάριος ὁ Αἰγυπτίος λέγει· „ἀν ἐκτεπισθῇς τοὺς ἐφθαλμούς πρὸς τὸν ἥλιον, εὐρίσκεις ἐν αὐτῷ τὸν κύκλον αὐτοῦ, τὸ δὲ φῶς, καὶ τὰς ἀκτίνας ἐπὶ τὴν γῆν ῥεπέσκει, καὶ πᾶσαν τὴν δυνάμειν τοῦ φωτός, καὶ

„τὴν λαμπρότητα πρὸς γῆν φερομένην“ οὕτω καὶ ὁ Κύριος ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς, ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καθίσταται, τὸν δὲ ἐφθαλμόν αὐτὸς εἰς τὰς καρδίας τῶν ἐπὶ γῆς ἀνθρώπων ἔχει στεταμένον, ὥπως τοὺς ἀπεκδεχόμενους τὴν παρ' αὐτοῦ βοήθειαν ἀνενέγκῃ, ἐν δὲ αὐτοῖς ὑπάρχει, ἐπειδὴ λέγει· „ὅπως ἐγὼ ἡμεῖς, ἐκὰ καὶ ὁ Διάκονος ὁ ἐμὸς ἔσται“· (Ἰω. 13. 26.) Καὶ πάλιν ὁ Παῦλος· „ὅτι σωήγαρε, καὶ συνεκάθισεν ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ ἐν τοῖς ἑπερανίοις“· (Ομιλία με. κεφ. 6.)

χει, ὅτι, αὐτὸ καὶ ὁ Θεὸς δὲν δώσῃ τὰ χαρίσματα ταῦτα, διὰ τὴν ἀγάπην ὅπως ἔχει εἰς ἡμᾶς, ὅμως ἔχει νὰ μᾶς τὰ δώσῃ, καὶ διὰ τὴν θέλει νὰ δείξῃ τὴν πλεονεξίαν τῆς θεϊκῆς αἰσθητικῆς· δι' ὅ,τι πῶρα μὲν πολλοὶ δὲν πιστεύουσι πῶς ἔχει νὰ χαρίσῃ τοιαῦτα ἀγαθὰ ὁ Θεός· τότε δὲ εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα, βλέποντες τὰς Ἁγίας Χριστιανὰς νὰ δίδοντες αἰσθητικὴν δόξαν, θέλουν γνωρίσων ὅλοι ποῖα ἀγαθὰ, καὶ δωρεὰς εἰς τὰς ἀνθρώπους ἔχουσιν ὁ Θεός. (1) Τὸ δὲ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ δηλοῖ, ὅτι δὲν θέλουν δοῦν τὰ ἀγαθὰ ταῦτα εἰς μόνον τὸν Χριστόν (κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα δηλαδή) ἐδὲ ἕως εἰς τὸν Χριστόν μόνον ἔχον ταῦτα νὰ δώσῃ· ἀλλὰ διὰ μέσων τῶν Χριστῶν θέλουν ἔλθον ταῦτα καὶ εἰς ἡμᾶς, ὡσαύτως ἀπὸ ἀπαρχῆς εἰς τὸ ὅλον, καὶ ὡσαύτως ἀπὸ κεφαλῆς εἰς τὸ σῶμα· καὶ θέλουν αἰσθητικῶς καὶ ἡμεῖς, καὶ θέλουν συγκαθίστασθαι μὲν τὸν Χριστόν. Οὕτως ἐρμηνεύει τὸ ρητὸν τὸ ὁ μέγας Χρυσόστομος Ἰωάννης, εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους παύλῳ· εἰς τὴν ἐρμηνείαν ὅμως τῆς κατὰ Ματθαῖον λέγει, ὅτι κἀνόνος δὲν θέλει καθίσει τότε εἰς τὴν κρίσιν τῶν Χριστῶν· ὡςτε χρεῖα εἶναι εἰς ἡμᾶς Πνεύματος Ἁγίου καὶ ἀποκαλύψεως, διὰ νὰ νοήσωμεν τὸ βάθος τῶν μυστηρίων τῶν· Ἡμπορεῖ δὲ νὰ εἰπῇ τινες εἰς τὸ, ὅτι καθὼς ἡμεῖς οἱ εἰς Χριστόν πιστεύοντες, λεγόμεθα ὅτι προσκυνέμεθα ἀπὸ τῆς Ἀγγέλου, ὅχι διὰ τὴν αὐτοπροσώπως προσκυνέμεθα ἀπὸ ἐκείνης, ἀλλὰ διὰ τὴν προσκυνῆται ἀπὸ τῆς Ἀγγέλου ἡ φύσις ἡμῶν, ἡ ζωὴ καὶ κατ' ὑπόστασιν μὲν τὸν Θεὸν Λόγον, καὶ ἀκολούθως δι' ἐκείνης διαβαίνει καὶ εἰς ἡμᾶς ἡ προσκυνητικὴ καὶ ἡ δόξα· τοιοῦτοτρόπως λεγόμεθα καὶ ὅτι θέλουν νὰ συγκαθίστασθαι μὲν τὸν Χριστόν· κατ' ὅ,τι, ἐκείνη καθεζομένη ἐν τῷ θρόνῳ καὶ ἐν τοῖς δεξιοῖς τῶν Πατρῶν, καὶ ἡμεῖς ἐν ἐκείνῳ θέλουν καθίστασθαι, καὶ δι' ἐκείνης ἡ καθέδρα καὶ ἡ δόξα καὶ εἰς ἡμᾶς διαβαίνει· ἐπειδὴ ὅμως καὶ ὁ Κύριος ὑπόσχεται νὰ μᾶς καθίσῃ εἰς τὸν θρόνον τῶν, ὡς εἶπομεν, καὶ ὁ θεὸς Χρυσόστομος ῥητῶς γράφει ταῦτα, τὸ ἐν λέγει (ὁ Παῦλος δηλαδή) ὅτι καὶ ἡμεῖς καθεδόμεθα· διὰ τὸ ἀκόλουθον εἶναι, νὰ εἰπῶμεν ἐδῶ καὶ τὰ θαυμαστά λόγια τῶν αὐτῶν μεγάλων Χρυσορρήμονος, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς χάριτος καὶ τῆς δωρεᾶς ὅπως ἔχει νὰ χαρίσῃ εἰς ἡμᾶς ὁ Θεός· ἔγω γὰρ λέγει, „καὶ καλῶς ἐν χρυσότητι ἐφ' ἡμᾶς ἐν χρυσότητι Ἰησοῦ· τὸ γὰρ καθίσαι ἐκ δεξιῶν, τιμῆς ἐστὶ τῆς ὑπὲρ πάντων τιμῆς, καὶ μεθ' ἡμᾶς ἐτέρα ἐκ ἐστίν· ὅπως ὑπερβάλλων πλεῖς! ὅπως ὑπερβάλλον τὸ μέγεθος τῆς δωρεᾶς, μετὰ αὐτῶν, μετὰ Χριστῶν καθίσαι! καὶ μυρία ψυχὰς εἰ ἔχεις, ἐκ ἀπολλύεις αὐτὰς ἐν αὐτῶν; εἰ γὰρ εἰς πῦρ ἐμβῶναι ἔδει, τὸ ἐκ ἐχρήν ἐπίμωρος ὑπομένειν; εἰ γὰρ κατὰ κόπτεσθαι ἔδει κατ' ἐκείνῳ ἡμέραν ὑπὲρ πάντων, ἐκ ἐχρήν προθύμως καταδέχεσθαι; ἐννόησον πᾶν ἐκάθισεν ἐκεῖνος; ἐπάνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας· καὶ τίτι συγκαθίστασθαι; ἐκείνῳ· τίς ὦν; νεκρός· φύσει τέκνον ὀργῆς· καὶ τί κατάρθωσας; ἐδὲν· ὅπως νυνὶ εὐκαιρίαν ἀναβοῆσαι· ὦ βάθος πλούτου, καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ!“ (Ῥωμ. ι. α. 33.) (Λόγ. δ'. εἰς τὴν παρῶσαν (2)).

8. „Τῇ γὰρ χάριτι ἔσε σεσωσμένοι διὰ τῆς πίστεως“.

Ἀφ' οὗ εἶπε τὰ τῶν Θεῶν, ὅτι ἐσώθημεν μὲν τὴν χάριν αὐτῶν, ἀκολούθως λέγει ἐδῶ καὶ τὸ ἐδικὸν μας, ἦσαν ὅτι ἐσώθημεν διὰ μέσων τῆς πίστεως, ὅπως ἐδείξαμεν εἰς τὸν Χριστόν, διὰ νὰ μὴ ἀναίρεθῇ τὸ αὐτεξέσιον τῶν ἀνθρώπων.

„Καὶ τὸτο ἐκ ἐξ ἡμῶν, Θεὸς τὸ δῶρον“.

Εἰπὼν ἀνωτέρω, ὅτι διὰ τῆς ἐδικῆς μας πίστεως ἐσώθημεν, πάλιν ἐδῶ ἀνατρέπει καὶ χαλαρᾶς τὸτο, καὶ λέγει, ὅτι ἐδὲ ἡ πίστις ἦτον ἀπὸ λόγου μας, διότι αὐτὸ ὁ Χριστὸς δὲν ἤθελεν ἔλθῃ, καὶ αὐτὸ δὲν μας ἐκάλει εἰς τὴν πίστιν αὐτῶν, βέβαια ἡμεῖς δὲν ἠθέλαμεν ὑπακούσασθαι

(1) Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν σου· „ὡς ἐς τὴν πᾶν αἰώνων κατήχησιν“· (ἀ. Κορ. ι. ιτ.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρητος ἔπος ἐρμηνεύει τὸ ρητὸν σου· „ἵνα ἐνδείξηται ἐν ποῖς αἰῶσι ποῖς ἐπερχομένοις·“ ἵνα γὰρ πᾶν ἐλπίζομένων ἀγαθῶν τὸ μέγεθος ποῖς μὲν ἀπίστοις ἀδηλον παντελῶς· οἱ δὲ γε πιστοί, ὡς ἐν ἐσώπτη βλάπτει, καὶ ἀνίγμεται· διὰ πίστεως γὰρ

περιπατοῦσιν, ἐ δὲ αἰῶσι· ὥστε δὲ, πρόσωπον πρὸς πρόσωπον ὁρῶνται· τότε καὶ οἱ πιστοὶ καὶ ἀπίστοι τὴν ἐξ ἡμῶν ληφθῆσαν φύσιν δεύονται, παρὰ πάντων προσκυνητικῆς κτίσεως, καὶ τῶν Ἁγίων συμβασιλευόντων· εἰ γὰρ ἀπεδανόμενοι φησι, καὶ συζητοῦμεν· ἡ ὑπομένομεν, καὶ συμβασιλεύομεν· (β'. Τιμ. β'. ιι.)

μεν εἰς τὸ κάλεσμά τε, καὶ νὰ πισδύσωμεν· πῶς γὰρ, λέγει ὁ αὐτὸς Παῦλος, πισδύσασιν, ἢ ἐὰν μὴ ἀκήσωσι; (Ρωμ. ι. 14.) ὥς τε καὶ ἡ πίσις αὐτῇ ὅτε ἡμεῖς ἐδείξαμεν, δῶρον εἶναι Θεοῦ. Ἡ καὶ ἄλλως νοεῖται· δὲν λέγει τὴν πίσιν αὐτῇ κατ' ἐαυτῇ, δῶρον Θεοῦ ὁ Ἀπόστολος, ἀλλὰ τὸ νὰ σωθῶμεν ἡμεῖς διὰ μέσεσ τῆς πίσεως, τὸτο εἶναι δῶρον Θεοῦ· δι' ὅ,τι, ἅς ἦναι ὅτι ἡ πίσις εἶναι ἔργον, καὶ κατόρθωμα ἐδικόν μας, ἀλλὰ πῶς αὐτὴ μο-
ναχὴ ἡ ἐδική μας πίσις, ἥθελε δυνηθῇ νὰ μᾶς σώσῃ, ἐὰν ὁ Θεὸς δὲν ἥθελε μᾶς δεχθῇ
διὰ τῆς πιαυτῆς μας πίσεως; πλὴν διὰ νὰ μὴ εἰμέθα καὶ ἡμεῖς τελείως ἄργοι, ἀλλὰ
διὰ νὰ φαινώμεθα ὅτι ἐπροσφέραμεν εἴα κάποιον ὀλίγον, διὰ τὸτο ὁ Θεὸς ἐζήτησεν ἀπὸ
λόγε μας τὴν πίσιν ταύτην, τὸ νὰ πισδύσωμεν δηλαδὴ καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν Χεῖσόν.

9. „Οὐκ ἔξ ἔργων, ἵνα μή τις καυχῆσθαι“.

Δὲν μᾶς ἀπεγράφη, λέγει, ὁ Θεός, εἰς καιρὸν ὅτε εἶχομεν ἔργα καλὰ, ἀλλὰ μάλιστα
ἔγινε τὸ ἐναντίον, καὶ εἰς καιρὸν ὅτε εἶχαμεν ἔργα πονηρὰ, καὶ ἀπὸ πάς κακίας ἡμεθα διεφ-
θαρμενοί, χάριτα μᾶς ἐσώσεν ὁ Θεός· ὥς τε ἐκ τῆ ἀποτελέσματος, νὰ μὴ ἔχῃ νὰ καυ-
χᾷται τινὰς λοιπόν· τὸ γὰρ ἵνα, δὲν εἶναι ἐδῶ αἰτιολογικόν, ἀλλὰ ἀποβατικόν, ἡγουν
ἐπειδὴ καὶ διὰ τὰ καλὰ μας ἔργα δὲν ἐσώθημεν, ἐκ τῆς ἀπέβη νὰ μὴ ἡμπορῇ τινὰς νὰ
καυχᾷται, πῶς ἐσώθη ἀπὸ τὰ ἔργα τε, καὶ ὅχι πῶς, διὰ τὸτο δὲν εἶχομεν ἔργα καλὰ,
διὰ νὰ μὴ ἡμπορῇ τινὰς νὰ καυχῆθῃ (1).

10. „Αὐτὲ γὰρ ἐσμεν ποιήμα, κτισθέντες ἐν Χεῖσῳ Ἰησοῦ ἐπὶ ἔρ- γοις ἀγαθοῖς, οἷς προητοιμάσεν ὁ Θεός, ἵνα ἐν αὐτοῖς περ- πατήσωμεν“.

Εἰπεδὴ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Παῦλος, ὅτι ἀπὸ τὰ ἔργα μας δὲν ἐσώθημεν, ἀλλὰ ἀπὸ μό-
νῳ τῇ πίσιν, καὶ τῇ θείαν χάριν, διὰ νὰ μὴ ἀκέρως ἐσὺ τὸτο, καὶ ἀμελήσῃς εἰς τὰ
ἔργα, διὰ τὸτο λέγει πῶς ἐδῶ, ὅτι ὕστερα ἀπὸ τῇ πίσιν, εἶναι χρεια νὰ ἔχωμεν καὶ ἔργα·
ἐκτίσθης, λέγει, ἐσὺ ὦ Χεῖσιανέ, ἐν τῷ Χεῖσῳ, καὶ νέον ποιήμα ἔγινες, μετὰ τὸ νὰ ἀπέθα-
νεν εἰς τὸ ἅγιον Βάπτισμα ὁ παλαιὸς ἀνθρώπος ὅτε ἦσεν ἐνδεδυμένος· καὶ κατὰ τὴν ἀρ-
χὴν τῆς πλάσεως, ἔγινες ἀπὸ τῆ μὴ ὄντος εἰς τὴν εἶναι, ἐτῆ καὶ πῶς σε αἰεπλάσεν ὁ Θεός,
καὶ σε ἔφερον ἀπὸ τὸ κακῶς εἶναι, εἰς τὸ καλῶς εἶναι· (2) ἐκτίσθης δὲ, ὅχι διὰ νὰ μὴν
ἄργος, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐργάζεσθαι, καὶ νὰ περιπατῇς εἰς τὰ καλὰ ἔργα, ἡγουν διὰ νὰ περά-
σῃς ὅλῳ τῇ σράταν τῆς ζωῆς σε μετὰ καλὰ ἔργα· ὅχι εἴα χρόνοι, ἢ δύο, ἢ τρεῖς, ἀλ-
λά ὅλῳ τῇ σράταν τῆς ζωῆς σε. Τὸτο γὰρ αἰνιγματωδῶς φανερόν· ὁ Ἀπόστολος μετὰ τῇ
λέξειν ὅτε λέγει, τὸ „περιπατήσωμεν“· δι' ὅ,τι ὁ Θεός, λέγει, προητοίμασε τὰ καλὰ ἔργα
ταῦτα, διὰ νὰ τὰ ἐργασθῶμεν ἡμεῖς· λοιπόν δὲν εἶναι τρόπος νὰ ἀργοπορήσωμεν, καὶ νὰ
τὰ ἀφήσωμεν εἰς ἄλλον καιρὸν, ἐπειδὴ εἶναι διωριμμένα ἀπὸ τὸν Θεόν, διὰ νὰ τὰ κάμω-
μεν. Δὲν εἶπε δὲ οὐκὶως κτισθέντες ἐπὶ ἔργῳ ἀγαθῷ, ἀλλὰ πληθυντικῶς „ἐπὶ ἔργοις
ἀγαθοῖς“· διὰ νὰ φανερώσῃ ὅτι ὅλα τὰ ἀγαθὰ ἔργα, πρέπει νὰ τὰ κάμνωμεν ἡμεῖς οἱ
Χεῖσιανοί· διὰ τὴν αὐτὴν εἴα μόνον καλὸν ἔργον ἀπὸ ἡμᾶς, δὲν εἶναι ἡ ἀρετὴ μας τε-
λεία,

(1) Ὁ δὲ σοφὸς Φώτιος τὸ ῥητὸν τῷ καὶ τὸ ἀκόλου-
θον ἐρμηνεύων λέγει, ὅτι δὲν ἐσώθη τινὰς ἀπὸ τὰ ἔρ-
γα τε, διὰ νὰ μὴ ἔχῃ ἀφορμὴ νὰ ὑπερηφανεύεται·
ἀγκαλὰ, καὶ ἀντιπᾶς ἐδύνατο νὰ σωθῇ ἀπὸ τὰ ἔργα τε,
πάλιν δὲν ἔπρεπε νὰ καυχῆθῃ, καὶ νὰ ὑπερηφανύ-
θῃ· διὰ τὴν ὅτι ἡμεῖς, ὅχι μόνον εἰμέθα ποιήματα
τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐκτίσθημεν διὰ νὰ κάμωμεν καλὰ·
ὥς τε καὶ ἀν' ἀπὸ τὰ ἔργα μας ἐσώζομεθα, εἰς τὸν Θεόν
ἔπρεπε νὰ ἀποδίδωμεν τῇ αἰτίαν καὶ τῇ εὐχαριστίαν,
ὡποῦ διὰ τὸτο μᾶς ἐκτίσε, καὶ ὅχι εἰς τὸν εαυτὸν μας·
ὅταν δὲ ἡμεῖς ἐπὶ ἐκτίσθημεν, διὰ νὰ ἐργασθῶμεν
τὰ ἀγαθὰ, κανένα ἀγαθὸν δὲν ἐκασωρῶσαμεν, ἀλλὰ
μάλιστα ἐπράξαμεν ποσὰ κακά, καὶ πράξατες τὰ κα-

κά, δὲν ἐπιστραφήκαμεν εἰς τὸν Θεόν ἀφ' ἐαυτῶν μας, καὶ
νὰ μετανιώσωμεν, ἀλλὰ ἐπιστραφήκαμεν ἀπὸ τῇ χά-
ριν τοῦ Θεοῦ· οἱ ποιητοτρόπως, λεγῶ, εὐεργετηθέντες
ἀπὸ τὸν Θεόν πόσῳ χρεωστούμεν νὰ τὸν εὐχαριστήσωμεν;
ἢ πῶς δυναμέθα πλέον νὰ καυχῆθῶμεν; Ἀλλ' οὐ καὶ ὁ
Θεοδώτης ὡς λέγει „ἡ γὰρ αὐτομάται πεπιστεύκα-
μεν, ἀλλὰ κληρώσασθε, προσκληρώσασθε· καὶ προσ-
ελθόντες οὐκ ἀπήσεν (ὁ Θεός) καθαρῶς βίβη,
ἀλλὰ μόνον τῇ πίσιν δεξιόμενος, τῇ τὸν ἁμαρτιῶν
ἀφίσιν ἐδωρήσατο“.

(2) Οὕτω καὶ ὁ Θεοδώτης λέγει· „τὸ κτισθῆναι
στὴν ἐκταῦθα ἐπὶ τῆς ἀναγεννήσεως τεθῆκεν“.

λεία, ἀλλὰ κολοβή. Σημείωσαι δέ, ὅτι ὁ Θεολόγος Γρηγόριος τὸ „κτισθέντες ἐπὶ ἔργois „ἀγαθοῖς“ δυνάμει ἐνόησε διὰ τὴν ἀνάγκησιν τῶν ἐν τῷ βαπτίσματι, ἀλλὰ διὰ τὴν παρώ-
τῳ δημιουργίαν, καὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς κτίσιν· καθ' ὅτι ὁ Θεὸς μᾶς ἐδημιούργησεν, ὅχι διὰ
να μισῶμεν ἀργοὶ, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐργαζώμεθα ὅλα τὰ ἀγαθὰ ἔργα (1).

11. „Διὸ μνημονύετε, ὅτι ὑμεῖς ποτε τὰ ἔθνη ἐν σαρκί, οἱ λεγόμε-
νοι ἀκροβυστία ὑπὸ τῆς λεγομένης περιτομῆς ἐν σαρκὶ χαρο-
ποιήτε, ὅτι ἦτε ἐν τῷ καιρῷ ἐκάνῳ Χειρῶν“.

Αφ' ὧν εἶπεν ὁ Ἀποστόλος ὅτι ὁ Θεὸς ἀνέστησεν ἡμᾶς, ὅπως ἡμεῖς νεκροὶ, πῶρα ἔχει νὰ
εἰπῇ μὲ ποίους μᾶς ἔκαμεν ἴσους καὶ συγκληρονόμους, ἦσαν ὅτι ἡμᾶς τὰ ἔθνη μᾶς ἔκαμεν
ἴσους μετὰ τῆς Ἰσραηλῆτις, ἐπεὶ τὸ ἀξίωμα πῶν Ἰσραηλιτῶν ἦτον μέγαν. Λέγει λοιπὸν·
διὰ τὸ ἐνθυμᾶσθε· διὰ ποίον; διὰ τὴν ἐκτίσθημεν διὰ νὰ κάμωμεν ἔργα ἀγαθὰ. Ἐπει-
δὴ τὸ μόνον εἶναι ἀρκεῖν νὰ μᾶς καταπέσῃ, νὰ ἐπιμελόμεθα, καὶ νὰ πράττωμεν τὴν
ἀρετὴν, τὸ νὰ ἐνθυμώμεθα ὅτι διὰ τὸ ἐκτίσθημεν, διὰ νὰ ἐργαζώμεθα τὰ καλὰ καὶ
τὰς ἀρετάς· ἐνθυμᾶσθε δὲ εἶπεν εἰς τὰς Ἑθνικὰς Ἐφεσίους· διὰ τὴν εἶναι σωθήσεται, εἰς
ἐκείνας ὅπως ἀπὸ πολλῶν ἀπέλειαν, καὶ αἰτιμίαν ἀναβῆν εἰς ὑψὺς δόξης, καὶ τιμῆς, νὰ μὴ
ἐνθυμῶνται τὴν προτέραν τὴν πενίαν κατὰσασιν, καὶ νὰ ταπεινώνωνται· τί δὲ νὰ ἐνθυ-
μᾶσθε; ὅτι ἦσθε μακροσυσμίον ἀπὸ τὸν Χεῖρῶν, εἰς τὴν πρώτην καιρὸς τῆς πλάνης, καὶ
εἰδωλολατρίας σας· πῶρα δὲ ἐγίνετο οἰκῆοι, καὶ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ, καθὼς ἦτον οἰκῆοι τοῦ Θεοῦ
καὶ οἱ Ἰσραηλῆται, ἀλλὰ καὶ οἰκιοῦντο ἀκόμη ἀπὸ τῆς Ἰσραηλῆτις ἐσθῆς ἐγίνετο. Τὸ λοι-
πὸν εἶναι ὁ σκοπὸς τοῦ Ἀποστόλου νὰ δείξῃ εἰδῶν. Βλέπε δὲ, ἀγαπητέ, πόσον σοφῶς κα-
ταβάλλει καὶ κηρύττει τὴν περιτομὴν τῶν Ἰουδαίων· διὰ τὴν δείχνει πῶς αὐτὴ διαφέρει
ἀπὸ τῆς ἀκροβυστίας τῶν Ἑθνικῶν, ὅχι μὲ ἔργον, ἀλλὰ μὲ λόγον μόνον ψιλόν· ἐσθῆς
γὰρ, λέγει, τὰ ἔθνη ἐν σαρκί, ἀλλ' ὅχι ἐν πνεύματι, (2) καὶ ἐσθῆς οἱ λεγόμενοι μόνον,
ἀλλ' ὅχι καὶ ὄντες τῇ ἀληθείᾳ ἀκροβυστία· ὡσαύτ' ἔλεγεν, ὅτι ἐσθῆς οἱ ἀκρόβυτοι Ἑθ-
νικοὶ, κατὰ τὴν σάρκα, καὶ κατὰ τὸν λόγον μόνον εἴσθε κατώτεροι ἀπὸ τῆς περιτεμμένης
Ἰουδαίας, καὶ ὅχι κατὰ τὸ πνεῦμα, καὶ κατὰ τὸ πρᾶγμα· ἀπὸ ποίους δὲ λέγεσθε ἀκροβυ-
σία; ἀπὸ τῆς λεγομένης ἐν σαρκὶ περιτομῆς, ἥτις ἀπὸ τῆς περιτεμμένης Ἰουδαίας,
φανερώνοντας μὲ πάντες, ὅτι κατὰ τὸν λόγον μόνον ἡ περιτομὴ ἔχει τὴν προτίμησιν ἀπὸ
τῆς ἀκροβυστίας, καὶ ὅχι κατὰ τὸ πρᾶγμα καὶ τὴν ἀλήθειαν. Ἡ μὲν ἀκροβυστία λοιπὸν τῶν
Ἑθνικῶν, δυνάμει ἦτον πρᾶγμα κακόν, εἰς σιγχαμερόν, ἀγκαλὰ καὶ οἱ περιτεμμένοι Ἰου-
δαῖοι, εἶχον ὡς σιγχαμερὲς τῆς ἀπεριτμῆτος Ἑθνικῆς· τὸ δὲ νὰ εἶναι οἱ ἀπεριτμῆτοι Ἑθ-
νικοὶ χαλεπισμένοι ἀπὸ τὸν Χεῖρῶν, τὸ τῇ ἀληθείᾳ ἦτον τὸ κάκιστον καὶ ἀνυπόφορον· διὰ
τί δὲ ὁ Παῦλος εἰς τὸν καιρὸν ὅπως θέλει νὰ δείξῃ τὰς Ἑθνικὰς συγκοινωνὰς τῆς δόξης καὶ
ἀξίας τῶν Ἰσραηλιτῶν, εἰς τὸν αὐτὸν κηρύττει τὴν ἀξίαν τῶν Ἰσραηλιτῶν; εἰς τὸ ἀπο-
κρινόμεθα, ὅτι ναὶ κηρύττει τὸ ἀξίωμα τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἀλλ' ὅχι εἰς τὰ ἀνάγκαια, καὶ
ἐσιώδη, ὅποια ἦτον ἡ πρὸς τὸν Θεὸν οἰκείωσις καὶ λατρεία αὐτῶν, ἀλλὰ εἰς τὰ μὴ ἀναγκ-
καῖα, καὶ περιττὰ ἢ ἀδιάφορα, ὅποια ἦτον ἡ περιτομὴ· εἰς δὲ τὰ ἀνάγκαια καὶ ἐσιώδη,
πολλὰ μεγαλύνει τὰς Ἰουδαίας, ὀνομάζοντας αὐτὰς Ἀγίας καὶ οἰκίας τοῦ Θεοῦ.

12. „Ἀπὸ τῆς“

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ ὁσὸς Χρυσόστομος· „κληθεῖσθε
„οὐκ ἐπ' ἔργοις ἀγαθοῖς, μένωντες ἀπαντὶ ἐργαζόμε-
νοι· διὰ τὸ γὰρ ἐκκληθῆμεν, οὐκ ἵνα ἐν ἔργον ἐρ-
„γασώμεθα, ἀλλ' ἵνα πάντες ὡς γὰρ αἰσθησῶμεν ἡ-
„μῖν πρὸς ἑαυτοὺς, καὶ πᾶσις ἡς δέον κεχρησθῶμεν δὴ,
„οὕτως καὶ πᾶσις τῆς ἀρετῆς· ἡ δὲ τίς σωφροσύνη
„μὲν, ἀνελεῖται δὲ ἡ· ἡ ἐλεῖται μὲν ἡ, πλὴν
„νεκρὸς δὲ· ἡ ἀπέχουσι μὲν πᾶν ἀσχετοῦ, πᾶν δὲ
„αὐτὸ μὴ καταδίδω, πάντα ἐκὴν γίνεται· οὐ γὰρ

„ἀρκῆ μία μόνον ἀρετὴ παρασῆσαι τῷ βήματι τοῦ
„Χεῖρῶν μετὰ παρήσας ἡμᾶς· ἀλλὰ πολλὰς ἡμῖν δὴ,
„καὶ ποικίλας, καὶ πανσόδας, καὶ πάσης αὐτῆς·
(Διόγ. δ. ἐν τῷ παρῶν.)

(2) Ὁ δὲ Θεόδωρος λέγωντας ὅτι πρῶτα νὰ εἰ-
„ζώμεν ἡς τὸ „ὑμεῖς ποτε τὰ ἔθνη“, καὶ ἔπειτα τὰ ἀ-
„ναγκαιώματα „ἐν σαρκὶ οἱ λεγόμενοι ἀκρόβυτοι“,
φανερῶντες ὅτι τὰ ἔθνη ἐλεγχοντο ἀκρόβυτοι ἐν σαρκί,
ἀπὸ τῆς λεγομένης ἐν σαρκὶ περιτομῆς.

12. „ Ἀπὴλλοτελωμένοι τῆς πολιτείας τῆς Ἰσραήλ “.

Δὲν εἶπε χωρισμένοι, ἀλλὰ ἀποξενωμένοι· διὰ τὴν καὶ πολλοὶ ἀμελεῖς Ἰσραηλίται, ἦτον ναὶ χωρισμένοι ἀπὸ τῆς κατὰ Θεὸν πολιτείας, ὅπερ ἐξίτηι ὁ Νόμος, ὅμως δὲν ἦτον τε-
λείως ἀποξενωμένοι, καθὼς ἦτον οἱ Ἑθνικοί.

„ Καὶ ξένου τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας “.

Καὶ τὸ ἀκόμιν ἦτον μέγας χωρισμός τῶν Ἑθνικῶν, διὰ τὴν δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος ὅτι ἄσπεις οἱ Ἑθνικοὶ δὲν ἐπροσέχετε εἰς τὰς διαθήκας καὶ ὑποσχέσεις τῆς Θεῆς, ἀλλὰ ὅτι εἰσθε πάντῃ ξένου ἀπὸ αὐτῆς· διὸ, τι ἀγκαλὰ καὶ οἱ Ἰσραηλίται ἐξέπεσον ἀπὸ τῆς ἐπαγγελίας, τῆς Θεῆς, ὅχι ὅμως αἰς ξένου, ἀλλὰ αἰς ἀμελεῖς καὶ ῥάθυμοι. Ποίαις δὲ ἦτον ἡ διαθήκαις τῆς ἐπαγγελίας; ἦτον αὐταῖς· „ Σοὶ δώσω τὴν γῆν ταύτην καὶ τῷ σπέρματί σου “· (Γεν. 12.) καὶ ἔσα ἄλλα ὑποσχέθη νὰ δώσῃ ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἀβραάμ, καὶ ὅποια νοῶνται πνευ-
ματικῶς εἰς ἡμᾶς τὰς πιστῶσαντας Χριστιανές.

„ Ἐλπίδα μὴ ἔχοντες “.

Εσείς, λέγει, οἱ Ἑθνικοὶ ἦσθε πρότερον χωρεῖς ἐλπίδα, ὅτι ἔχετε νὰ ἀνασκηθῆτε, καὶ νὰ λάβετε τὴν αὐταπόδοσιν τῶν ἔργων σας.

„ Καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ “.

Καὶ πῶς εἶπον ἄθεοι τὰς Ἑθνικὰς, οἵτινες ἐπροσκύνουν θεούς; ἐπειδὴ οἱ Θεοὶ ὅπερ ἐπ-
ροσκύνουν δὲν ἦτον ἀληθεῖς Θεοί, ἀλλὰ ψεῦδοθεοί· ἐπρόσθετε δὲ τὸ „ ἐν τῷ κόσμῳ “ διὰ
νὰ δείξῃ μὲν πῶς, ὅτι οἱ Ἑθνικοὶ ὅχι μόνον ἦτον κατώτεροι τῶν Ἰουδαίων, κατὰ τὰ βράβια,
καὶ πνευματικὰ ἀγαθὰ, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰ γήινα, καὶ εὐδοξία ἀγαθὰ· ἐπειδὴ οἱ Ἰσραηλίται διὰ
τὴν θεοσέβειαν, καὶ θεογνωσίαν ὅπερ εἶχον, ἐγίναν καὶ εὐδοξοὶ καὶ εὐγενέστατοι κατὰ κόσμον (1)·

13. „ Νυνὶ δὲ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὑμᾶς οἱ ποτὲ ὄντες μακρὰν, ἐγγὺς
„ ἐγγενήθητε ἐν τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ “.

Μακρὰν ἡμεῖς καὶ ἡμεῖς οἱ Ἑθνικοὶ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ὅχι κατὰ τὸν τύπον, ἀλλὰ κατὰ τὴν
προαίρεσιν καὶ πολιτείαν· τῶρα δὲ ἐγίναμεν κοντὰ εἰς τὸν Θεόν, ὅχι κατὰ τὴν πολιτείαν,
ἐπειδὴ πᾶντῃ ἀγαθὸν ἔργον δὲν εἶχομεν, ἀλλὰ διὰ μέσσω τῆς Χρυσῆς, καὶ τῆς αἵματος αὐτῆς·
διότι ὁ Χρυσὸς χύσας τὸ αἷμα, καὶ δὲς τὸν ἑαυτὸν τε διὰ λόγους, μᾶς ἠλθέρευσεν
ἀπὸ τῆς σκλαβίαν τῆς διαβολῆς, ἣτις μᾶς ἐμάκρυνεν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔτρε μᾶς ἔφερε κον-
τὰ εἰς τὸν Θεόν· Ἡμπορεῖς δὲ καὶ ἔτρε νὰ νοήσῃς τὸ ῥητόν, ὅτι ἡμεῖς οἱ Ἑθνικοὶ ἡμεῖς πρό-
τερον μακρὰν ἀπὸ τῆς Ἰσραηλίτας, κατὰ τὴν θεογνωσίαν, καὶ κατὰ τὴν ἐνδρετον πολιτείαν,
τῶρα δὲ ἠλθομεν κοντὰ εἰς αὐτὴν καὶ κατὰ τὰ δύο.

14. „ Αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ἡ ἐρῶν ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα εὔ “.

Πρὸ μὲν τῆς ἐνανθρωπήσεως τῆς Τις τῆς Θεῆς, μεγάλη ἐχθρὰ καὶ μάχη ἦτον ἀνάμεσα εἰς
τὰς περιπετμημένους Ἰουδαίους, καὶ εἰς τὰς ἀπειρημένους Ἑθνικὰς· τῶρα δὲ μετὰ τὴν ἐνανθρω-
πησιν

(1) Ὁ δὲ Οἰκουμενικὸς λέγει, ὅτι διὰ τῶν ἡμεῶν ὁ
Ἀποστόλος πῶς „ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ “ διὰ νὰ φανερῶσιν,
ὅτι ὅσοι γίνονται ἄθεοι, εἰς τὸν μόνον τὸν κόσμον ἐ-
ναί ἄθεοι· διὰ τὴν εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα, τινὰς δὲν
δέλναι αἰνᾶν ἄθεοι, διὰ τὴν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν νὰ
γνωρίσῃ καὶ χωρεῖς νὰ δέλναι, τὸν ἀληθινόν Θεόν, καὶ ὅ-
λοι ἔχουν νὰ προσκυνῶσιν αὐτὸν καὶ μὴ δέλναι· διὰ τῶν

καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος εἶπεν· „ Ἰουδαῖοι σκαδαλι-
ζέσθωσαν, Ἑλλήνες διαχέλαπσαν, αἰρετικοὶ γλωσ-
σαλγέσθωσαν, τότε πιστεύουσιν, ὅταν ἴδωσιν ἐξ οὐρανοῦ
„ ἀνερχόμενον “ εἰ δὲ μὴ τότε, ἀλλ’ ὅταν ἐξ ἑρῶν ἐρ-
„ χόμενον, καὶ ὡς Κριτὴν καδεζόμενον “· (Λόγ. εἰς
τὰ Γενέθλια) Ὅρα καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῆς „ ἐν οἷς ὁ
„ Θεὸς τῶν αἰῶνων πᾶσι “· (β’. Κορ. δ. 4.)

πισιν αὐτῶν, ἐρρωδίσταμεν, μετὰ τὸ εὐάγετον καὶ οἱ δύο εἶς, κατὰ τὴν πίσιν· ἐπεὶ δὲ
 δεῦρ' ἔχομεν διαφορετικά σημάδια, ὁ εἷς τὴν περιτομὴν, καὶ ὁ ἄλλος τὴν ἀκροβυστίαν,
 ἀλλ' εἷς καὶ τὸ αὐτὸ σημάδι ἔχομεν καὶ οἱ δύο, τὴν εἰς Χριστὸν πίσιν· διότι, καθὼς χά-
 ριν παραδείγματος, εἷς αὐθεντὴς ἔχει δύο ἀνθρώπους, τὸν εἷα δέλον, καὶ τὸν ἄλλον ὑόν
 τιν' ἑαυτῶν· ἔπειτα αἰσῶς σφάλλει καὶ οἱ δύο εἰς τὸν αὐθεντὴν, καὶ ὁ μὲν θεὸς ὑὸς ἡθε-
 λε πράξει ἔργα ἄξια διὰ τὴν ἀποκηρυχθῆναι, καὶ τὴν διωχθῆναι ἀπὸ τῶν κατὰ θεοὺς πατέρων,
 ὁ δὲ δέλος ἡθελε φύγει κρυφίως ἀπὸ τῶν αὐθεντῶν· ἔπειτα πάλιν αἰσῶς καὶ οἱ δύο
 μετανοήσαντες, γίνονται κληρονόμοι καὶ ἡμεῖς κατὰ θεοὺς τῶν αὐθεντῶν ἐκείνων, ἰδὲ ὅπως αὐτοὶ
 καὶ οἱ δύο, ἦλθον εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν τιμὴν, καὶ ἔγιναν τὸ εἷς. Τοιοτρόπως καὶ οἱ
 Ἑβραῖοι, καὶ οἱ Ἰσραηλῖται· οἱ μὲν Ἑβραῖοι, ὡς δέλοι ἐσφαλαν εἰς τὸν Θεόν, προσκυλῶν-
 τες τὰ εἶδωλα, καὶ τὰς ψευδοθεάς· οἱ δὲ Ἰσραηλῖται ἐσφαλαν εἰς τὸν Θεόν ὡς υἱοὶ, μετὰ
 τὴν ἐκείνων ἐφύλαττον τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, καὶ Πατρός των, ἀλλὰ ἔκαμναν ἔργα ἄξια διὰ τὴν
 γίνεσθαι ἀποκληρεῖ· ὕστερον δὲ διὰ μέσων τῶν εἰς Χριστὸν πίσιν ἐπιστραφεύοντες εἰς τὸν Θεόν
 καὶ οἱ δύο, ἔγιναν υἱοὶ γνήσιοι τοῦ Θεοῦ, καὶ κληρονόμοι τῆς αὐτῆς τιμῆς, καὶ τῶν αὐτῶν ἀγα-
 θῶν. Διὰ τί λοιπὸν σὺ ὦ μακάριε Παῦλε, λέγεις, ὅτι εἶναι μέγαλον ἀξίωμα τὸ τὴν γέ-
 νωμεν ἡμεῖς οἱ Ἑβραῖοι, κοινωνοὶ μετὰ τῶν Ἰσραηλῖταις; ἐσὺ ἀνωτέρω εἶπες, ὅτι ὁ Χριστὸς
 μὲν ἀνέβησεν εἰς τὰς ἑβράους, καὶ μὲν ἐκάθισεν ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας, καὶ
 τώρα πῶς μὲν λέγεις, ὅτι εἶναι μέγαλον ἀξίωμα τὸ τὴν εὐαγγελίαν μετὰ τῶν Ἰσραηλῖταις;
 Εἰς τὸ μὲν ἀποκρίνεται ὁ Ἀπόστολος, ὅτι καὶ, ἐκείνα μὲν ὅπως εἶπον, ὅτι ὁ Χριστὸς μὲν
 ἀνέβησεν εἰς τὰς ἑβράους, πρέπει νὰ τὰ νοῶμεν ὅτι τὰ ἐλάβομεν, κατὰ τὴν εἰς Χριστὸν
 πίσιν· μέγα δὲ εἶπον, τὸ τὴν γένωμεν συγκοινωνοὶ τῶν Ἰσραηλῖταιν, κατὰ τὰ ἔργα, καὶ κα-
 τὰ τὴν πολιτείαν τῶν δικαίων Ἰσραηλῖταιν. Καὶ ἄλλως δὲ, ὡς λέγει μέγα ὁ Ἀπόστολος τὸ
 καὶ συγκοινωνήσωμεν μετὰ τῶν Ἰσραηλῖταις, ἡμεῖς οἱ Ἑβραῖοι, καὶ τὴν ἀναβέμεν εἰς τὴν ἐλ-
 γειαν ἐκείνων· ἐπεὶ δὲ ὁ Χριστὸς ἀνέβησεν ἐξ Ἰσραὴλ, καὶ ἐκείνους, καὶ ἡμᾶς, εἰς μεγαλιτέραν
 τιμὴν, καὶ ἐλγείαν· ἀλλὰ λέγει τὸ, διὰ τί μεγαλιτέρα εἶναι ἡ δειγνύουσα ὅπως ἔκαμνεν ὁ
 Θεὸς εἰς ἡμᾶς τῶν Ἑβραίων, παρὰ εἰς τὰς Ἰουδαίας· καθ' ὅτι, εἰς ἐκείνους μὲν, εἶχον ὑπό-
 σχεσιν ὁ Θεὸς τὴν δειγνύουσαν, εἰς ἡμᾶς δὲ, εἶδειαν εἶχον ὑπόσχεσιν· καὶ ὅτι ἐκείνοι
 μὲν ἀπὸ κοιτῆς ἔδραμον εἰς τὴν πίσιν, ἡμεῖς δὲ ἀπὸ μακρόθεν, κατὰ τὸ ἀνωτέρω παρὰ-
 δεῖγμα, τὸ δέλον, καὶ τὸ θεῶν ἡμᾶς ὅπως ἀνέβησαν.

„Καὶ τὸ μεσότοιχον τῶν φραγμῶν λύσας, τὴν ἔχθραν ἐν τῇ σαρ-
 „κὶ αὐτοῦ“.

Εἰδὼν ἐρμηνεύει ποῖον ἦτον τὸ μεσότοιχον τῶν φραγμῶν, καὶ λέγει ὅτι ἦτον ἡ ἔχθρα ὅπου
 εἶχον πρὸς τὸν Θεόν, πᾶσαν οἱ Ἑβραῖοι, ὅσον καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, ἡ ὅποια ἐγενήθη ἀπὸ τῆς
 ἀμαρτίας καὶ τῆς εἰς μέρας, καὶ τῆς ἄλλης, καθὼς λέγει ὁ Προφήτης Ἡσαΐας· „ἐχὶ αἱ ἀμαρ-
 „τίαι ὑμῶν διήκωσιν ἀναμέσον ἐμὴ καὶ ὑμῶν“; (Ἡσ. νθ'. 2.) Τὸ λοιπὸν τὸ μεσότοι-
 χον τῶν ἀμαρτιῶν, καὶ τὴν ἔχθραν, ἔλυσεν ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν ἐδικνύουσαν σάρκα· πῶς; καὶ τί-
 νι τρόπῳ; μετὰ τὴν εὐαγγελίαν εἰς αὐτὴν, τὴν ἔχθραν ταύτην· δι' ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ,
 καθ' ὃ ὡς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καθ' ὑπόστασιν μετὰ τὴν Θεότητάν, διὰ τῆς εἰσόδου
 ταύτης ἐπροξένησε καταλλαγὴν καὶ φιλίαν τῷ Θεῷ, καὶ τῶν ἀνθρώπων, μετὰ τὴν ἐναγκαλισθῆ-
 σαν ἀναμεταξύων αἱ δύο φύσεις, τῆς Θεότητος, καὶ τῆς ἀνθρωπότητος (1). Καὶ κατὰ
 ἄλλον δὲ τρόπον ἔλυσεν τὴν ἔχθραν, καὶ τὸ μεσότοιχον τῆς ἀμαρτίας ὁ Χριστὸς, καθ' ὃ
 ἀμαρτίαν ἐκ ἐποίησε, καὶ καθ' ὃ ὅλον τὸν Νόμον ἐπλήρωσε· διὰ τὴν ὁ Νόμος, ἦτον μὲν φρα-
 γμὸς, καθ' ὃ ἐδόθη πρὸς ἀσφάλειαν τῶν ἀνθρώπων, διὰ τὴν τῶν ἀποφράττην, καὶ τὴν
 ἐμποδίσει ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας· παραβαινόμενος ὅμως καὶ μὴ φυλαττόμενος, κατὰ τὸ εἶδει-
 ξε

(1) Ὁ δὲ θεὸς Μαξίμος ὅπως ἐρμηνεύει τὸ μεσό-
 τοιχον, καὶ τὸν φραγμὸν· „Μεσότοιχον, τὸν κατὰ φύ-
 „σιν, ὡς οἶμαι, νόμον τῆς σαρκὸς κεκλήκε· φραγμὸν
 „δὲ τὴν ἐν τῷ νόμῳ τῆς σαρκὸς πρὸς τὴν πᾶσιν χέ-
 „σιν, ἣν τὴν ἀμαρτίαν· μόνον γὰρ ἡ πρὸς τὴν πᾶσιν
 „τῆς ἀτιμίας χέσις τῶν νόμων τῆς φύσεως (κατὰ τὴν αὐ-
 „τὴν παθητικὴν τῆς φύσεως μέρος) φραγμὸς γίνεται, τῆς

„φύσεως τὸ σῶμα διατηρῶν, καὶ τὴν λόγον τῶν ἀρε-
 „τῶν τὴν πρὸς σάρκα διὰ μέσης φύσεως κατὰ τὴν
 „πράξιν, μὴ συγχωρῶν γενέσθαι διάβασιν· ὁ δὲ λό-
 „γος παραγινόμενος, καὶ τὸν τῆς φύσεως νόμον, ἦν
 „τὸ τῆς φύσεως παθητικὸν καταπαλαιῶσαι, τὴν ἐν αὐ-
 „τῷ σῶματι παρὰ φύσιν παθῶν χέσιν κατηργῆσαι“ (Κεφ.
 „ζγ'. π. 5. Ἐκαστοῦ τῶν Θεολογικῶν.)

ἐς τὴν ἀμαρτίαν μεσότηχον, ὅχι πλέον διὰ τὰ ἀσφαλίζει τὰς ἀνθρώπους, ἀλλὰ διὰ τὰ τὰς χωρίζει ἀπὸ τοῦ Θεοῦ (1).

15. „Τὸν Νόμον πᾶν ἐντολῶν ἐν δόγμασι καταργήσας“.

Διὰ τὰ μὲν εἰρητινας, καὶ τί λοιπὸν ἐκερδήσαμεν ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, αἰσῶς μᾶς ἤλθε. Θέλωσε μὲν ἀπὸ τὰς προτέρας παραβάσεις τῷ Νόμῳ, πάλιν δὲ ἀναγκάζομεθα τὰ φυλάττωμεν τὸν αὐτὸν Νόμον; διὰ τὸ ὅτι ὁ Ἀπόστολος λέγει ἐδῶ, ὅτι ὁ Χριστὸς ἡμεῖς αὐτοὺς τὸν Νόμον ἔλυσε· δι' ὃ, τι ὁ Χριστὸς μᾶς ἔδωκε τὸν Νόμον, διὰ τὰ μᾶς προφυλάττει ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας· ἐπειδὴ ὅμως ἡμεῖς δὲν τὸν ἐφυλάξαμεν, εἰς κέρδιον ὅπως ἔπρεπε τὰ μᾶς παιδεύειν ὡς παραβάτας τοῦ Νόμου, αὐτὸς ἔλυσε καὶ τὸν Νόμον αὐτὸν, καὶ ἡμᾶς ἀπὸ αὐτοῦ ἠλευθερώσας· καθὼς ἤθελε καμὴ καὶ εἰς φιλόσοργος πατὴρ, ὅστις παραδὼς τὸ παιδίον τὸ εἰς παιδαγωγὸν διὰ τὰ τὸ παιδαγωγῆσαι, καὶ ἐπειδὴ τὸ παιδίον τὸ δὲν ὑπακούει, ὁ πατὴρ τὸ ἀντὶ τὰ τὸ παιδεύει, ἤθελε τὸ ἐλευθερώσει τελείως καὶ ἀπὸ τοῦ παιδαγωγὸν ἐλθόντος. Νόμον δὲ ἐντολῶν ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὸν παλαιὸν Νόμον, ὡσαύτως ὅπως ἐδίδασκε τὰς ἀνθρώπους περὶ πολιτείας· δόγματα δὲ ὀνομάζει τὴν εἰς τὸν Χριστὸν πίσιν, ὡσαύτως ὅπως αὐτὴ συνίσταται διὰ μέσους τῶν περὶ Θεοῦ δογμάτων· (2) ὡσαύτως ἔλεγεν, ὅτι ὁ Θεὸς αὐτὶ τὴν βίβιν καὶ τὴν πολιτείαν, ἐνομοθέτησεν εἰς ἡμᾶς τὴν πίσιν· ἐπειδὴ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ δὲν ἐδικαιώθημεν ἀπὸ τὰς ἐντολὰς τοῦ Νόμου, ὅπως διορίζεν τὰ κάμνωμεν καὶ τὰς· ἀλλὰ πισθόντες μόνον μετὰ τὴν καρδίαν, καὶ ὁμολογήσαντες μετὰ τὸ σῶμα Κύριον τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ἐσώθημεν. „ἐὰν γὰρ φησι πισθῶς τῇ καρδίᾳ σου, καὶ ὁμολογήσῃς τῷ σώματί σου, σωθήσῃ“. (Ρωμ. 10. 9) Ἡ δόγματα ὀνομάζει τὰς αποφασιστικὰς τῆς Κυρίου παραγγελίας, οἷον „ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, μὴ ὁμόσαι ὅλως“· (Ματ. 23. 34.) „ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ“· (αὐτόθ. 39.) „ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ἀγαπᾶτε τὰς ἐχθρὰς ὑμῶν“· (αὐτόθ. 44.)

„Ἴνα τὰς δύο κτίσῃ ἐν ἑαυτῷ εἰς εἷνα κοινὸν ἄνθρωπον“.

Δὲν λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος πῶς ἔκαμεν ὁ Χριστὸς τὸν Ἑβραῖον καὶ Ἑθνικόν, Ἰουδαῖον· ἀλλὰ πῶς ἀνέβιβασε καὶ τὰς δύο εἰς καλλιτέραν κατάστασιν· (3) δὲν εἶπε δὲ ἵνα μεταβάλλῃ αὐτὰς, ἀλλὰ ἵνα κτίσῃ, διὰ τὰ δείξῃ φανερά τὸ λεγόμενον· καὶ ὅτι δὲν πρέπει τὰ παλαιὰ τὴν τοιαύτην κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνέβιβάσθησαν ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, οἱ Ἑθνικοὶ, καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, καθὼς καὶ τὰς κτίσεως καὶ φύσεως ἰδιώματα, ἡμπορῶν τὰ παλαιὰ, καὶ τὰ ἀννηθῶν. Τὸ δὲ „ἐν ἑαυτῷ“ νοεῖται, ἢ ἀντὶ τὸ δι' αὐτὰ· ἐπειδὴ ἄλλος τινὰς ταύτην τὴν κτίσιν

(1) Ὁ δὲ Φώτιος λέγει ἔλυσε τὴν ἐχθρὰν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ ὁ Χριστός, ἡμεῖς διὰ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ· ἢ γὰρ μὴ ἀπέδειξεν ὑπὲρ ἡμῶν, δὲν ἤθελε λυθῇ ἡ ἀμαρτία ὅπως μᾶς ἐχώρειν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ· διπλὴ δὲ ἦσαν ἡ ἐχθρὰ, καὶ διπλὸν τὸ μεσότηχον, ἢ καὶ τὴν τὴν ἐχθρὰ ὅπως ἔχον οἱ Ἰουδαῖοι μετὰ τοὺς Ἑθνικούς· ἢ ἐχθρὰ ὅπως ἔχον οἱ δύο ἅπασιν μετὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ ἐχθρὰ ὅπως ἔχον ὅλον τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων μετὰ τοὺς Ἀγγέλους· ὁ δὲ Χριστὸς ἔλυσε καὶ τὰς τρεῖς ἐχθρας ταύτας. Ὁ δὲ Κορέσιος λέγει ὅτι κατὰ τὸν Ἀμβρόσιον, καὶ τὸν Ἰερώνυμον, μεσότηχον ἦσαν ἡ ἐδωλολατρεία, καὶ ὅλως ἡ Ἰουδαία θρησκεία· κατ' ἄλλους δὲ, ἦσαν ἡ ἐχθρὰ ὅπως ἔχον ἀναμετρεῖσθαι οἱ Ἰουδαῖοι μετὰ τοὺς Ἑθνικούς· οἱ μὲν γὰρ Ἰουδαῖοι καυχώμενοι εἰς τὴν περιτομὴν, καὶ εἰς τὴν λιθίναν πλάκα τοῦ Νόμου, ἐμίσαν ὡς κώας τοὺς Ἑθνικούς, οἱ δὲ Ἑθνικοὶ πάλιν κατεγέλων τὰς Ἰουδαίας, διὰ τὸ καὶ ἀντεμίσαν αὐτάς.

(2) Συμφωνῶν καὶ ὁ Θεοδώριος λέγει· „ὁ Χριστὸς ἔπαυσεν ὅσα ἡμᾶς, καὶ ἡμεῖς ἐχώρῃς· πῶς γὰρ εἶπε τὸν Νόμον πᾶν ἐντολῶν, οὐ γὰρ ἀνέλε τὸ, οὐ μοιχεύσεις, ὁ φονεύσεις, καὶ κλέψεις, καὶ ἡ ἡδονομαρτυρία, κατὰ τὴν πλησίον σου μαρτυρίαν Ἰωάννη· οὐδὲ

τὸ τίμα τὸν πατέρα σου, καὶ τὴν μητέρα· οὐδὲ τὸ ἐκ ἐπιθυμίας τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον σου· καὶ ὅσα ποιαῦτα· ταῦτα γὰρ καὶ τῷ μαθῶν βελήσεντι τὴν αἰώνιον ζωὴν τὴν ὁδόν, ὁ Δεσπότης Χριστὸς ὑπέδειξε· δόγματα δὲ τὴν εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν ἐκάλεσεν· ἐπὶ δὲ ἐν τῇ αἰρέσει τῆς γνώμης, κατὰ τὴν τελειότητα, ἢ κατὰ τὴν κατὰ τὴν ὁδόν· ὁ δὲ δωσάμενος γάρ φησι χωρεῖν, καὶ χωρεῖται“· (Ματθ. 23. 12.) Καὶ ἀπὸ τοῦ Νόμου ἐντολῶν, λέγει ὁ Παῦλος ὅτι καταργήσας ὁ Χριστὸς, τὸ μέρος τοῦ Νόμου τὸ τελετουργικὸν καλούμενον, τὸ ὁποῖον ἐδίδασκε τὰς Ἰσραηλίτας καὶ Ἰερὴς περὶ θυσιῶν, περὶ ῥαντισμῶν, περὶ τῆς περιτομῆς, καὶ τῶν ἄλλων τελεσμάτων καὶ μὴ ἀναγκαίων εἰς τὴν φύσιν· ὁμοίως καὶ τὸ μέρος τοῦ Νόμου τὸ καλούμενον πολιτικόν, τὸ ὁποῖον ἐδίδασκε περὶ τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν ἰδιωτικὴν διαίτησιν τοῦ γένους τῶν Ἰουδαίων, καὶ οὐχὶ τὸ ἡδὲ καλούμενον μέρος τοῦ Νόμου· ταῦτα γὰρ ἐκ ἡλθε καταλύσαι ὁ Χριστὸς, ἀλλὰ πληρῶσαι· καὶ ὅρα περὶ οὗτου εἰς τὴν ὑποσημείωσιν σου· ὑμεῖς γὰρ ἐπ' ἐλευθερίᾳ ἐκλήθητε ἀδελφοί“· (Γαλ. 3. 13.)

(3) Ὁ δὲ Κορέσιος λέγει ὅτι ἦνωσεν ὁ Χριστὸς τὰς Ἑθνικὰς καὶ Ἰουδαίας εἰς εἷνα λαόν, καὶ εἰς εἷνα σῶμα·

κτίσιν ἢ εὖωσιν πῶν δύο, δὲ ἐνήργησε, παρέξ ὁ μόνος αὐτὸς ὁ Χεῖσός, διὰ μέσων τῶ ἐαυ-
 τῶ· ἀναχωρῶντας γὰρ τὸν Ἰουδαῖον, καὶ τὸν Ἑθνικόν, ὥσπερ μέσα εἰς χωνδύριον, ἔδειξε τὰς
 δύο εἴς αὐτὸ καὶ θάυμαστον αὐθροῶν. Ἡ νοεῖται καὶ ἔπος· ὅτι αὐτὸς πρῶτος ὁ Χεῖ-
 σὸς ἔδωκεν εἰς τὰς Ἑθνικὰς καὶ Ἰουδαίους, τύπον καὶ παράδειγμα· καὶ φανεῖς αὐτὸς πρῶτον,
 ἐκείνο ὅπερ ἐκείνους ἔκαμεν, ἦγεν αὐθροῶν ἀναμάρτητος, εἴτα γενόμενος μεσίτης ἀναμέσων
 πῶν δύο αὐτῶν, καὶ πιάσας ἀπὸ τοῦ εἴνα χεῖρ τὸν Ἰουδαῖον, καὶ ἀπὸ τοῦ ἄλλο τὸν Ἑθνικόν,
 καὶ σμίξας αὐτὰς, καὶ ἀφανίσας καθεὶς ἰδίωμα καὶ πάθος ἁλλότριον τῆς φύσεώς των,
 ἀνέπλασε δεύτερον αὐτὰς διὰ πυρός, καὶ ὕδατος, ἥτοι διὰ τῶ θείου Βαπτίσματος, καὶ τῶ
 Ἀγίου Πνεύματος. Ἐν ἑαυτῷ λοιπὸν ὁ Θεὸς Λόγος, ἥτοι εἰς τὴν αὐθροῶν φύσιν, τὴν κοι-
 νῶν ἔσαν, τὸσον εἰς τὰς Ἰουδαίους, ὅσον καὶ εἰς τὰς Ἑθνικὰς, καὶ δι' αὐτὰς τὰς δύο παρ' αὐτὰ
 προσληφθεῖσαν· εἰς ταύτην, λέγω, καθαρὰν ἔσαν ἀπὸ καθεὶς φθορᾶς καὶ παλαιότητος τῆς
 ἀμαρτίας, ἔκτισε τὰς δύο λαὸς εἰς εἴνα καὶ ὁ αὐθροῶν, ἐλθόντων ἀπὸ τοῦ γηρατειῶν καὶ
 παλαιότητος τῆς ἀμαρτίας· ἐπειδὴ πλέον οἱ Ἑθνικοὶ, καὶ οἱ Ἰουδαῖοι δὲ χαρακτηρίζονται,
 μετὰ τὰ παλαιὰ ἰδιώματα ὅπερ ἔχον, οἱ μὲν Ἑθνικοὶ μετὰ τὴν ἀκροβυστίαν, οἱ δὲ Ἰουδαῖοι,
 μετὰ τὴν περιτομήν· ἀλλὰ τὰ ἰδιώματα τῶ εἴνα αὐθροῶν τὰ κατὰ Χεῖσὸν μορφωθέντες, αὐ-
 τὰ χαρακτηρίζουσι καὶ τὰς δύο. Καθαρῶτερα δὲ θέλει καταλάβης τὸ λεγόμενον ἐδῶ ὑπὸ τῶ
 Ἀποστόλου, αἰσῶς νοήσης, τὸν μὲν Χεῖσὸν ὡς λίθον ἀκρογωνιαίον, τὰς δὲ Ἰουδαίους, καὶ Ἑθ-
 νικὰς ἐὰν νοήσης, ὡς δύο τοίχας κτισσομένων καὶ ἐνωμένων εἰς τὸν λίθον αὐτὸν· καθὼς καὶ ὁ Κύ-
 ριος ἔπος ἐπαρωμοίωσε τὸν ἑαυτὸν τῶ εἰπὼν περὶ ἑαυτοῦ ἐκεῖνο τὸ ψαλμικόν· „λίθον δὲ ἀ-
 „πεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομῶντες, ἔσας ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας“. (Ματθ. κ. α. 42.)

„Ποιῶν εἰρήνῳ“.

Εποίησεν εἰρήνῳ ὁ Χεῖσός, ἐνώσας ἀναμεταξύ των τὸν Ἰουδαῖον μετὰ τὸν Ἑθνικόν· τὸ ὅποιον
 τῶ γίνεται, ὅταν καὶ οἱ δύο πιστεύσιν εἰς τὸν Χεῖσόν· μάλιστα δὲ ἐποίησεν εἰρήνῳ ὁ
 Χεῖσός ἐνώσας αὐτὰς τὰς δύο μετὰ τὸν Θεόν· τὸ ὅποιον τῶ νόημα εἶναι οἰκειότερον ἀπὸ
 τοῦ πρῶτον, καθὼς φανερόν ἐστι καὶ τὰ ἀκόλουθα λόγια τῶ Παύλου.

16. „Καὶ ἀποκαταλλάξῃ τὰς ἀμφοτέρους ἐν ἐνὶ σώματι τῶ Θεῷ διὰ
 „τῶ Σταυροῦ“.

Δὲ εἶπε διὰ τὴν ἀποκατάλαξιν, ἦγεν διὰ τὴν φιλιώσιν ὁ Χεῖσός, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀποκατα-
 λάξιν, ἦγεν διὰ τὴν ἀποφιλιώσιν, φανερόντων μετὰ τὴν λέξιν ταύτην ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἡ
 αὐθροῶν φύσις, ἐφιλιώθη μὲν μετὰ τὸν Θεόν διὰ μέσων τῶ Νόμου, ἔπειτα δὲ πάλιν διὰ τῆς
 παραβάσεως τῶ Νόμου, ἔγινεν ἐχθρὰ, καὶ πολεμία περισσότερον μετὰ τὸν Θεόν· διὰ τῶ
 ἐχρεώσθη πάλιν τὴν φιλιώσιν μετὰ αὐτόν· ἡ φιλιώσις δὲ αὕτη, μετὰ τὴν ἔγινε πλήρης καὶ
 τελεία, διὰ τῶ δικαίως ὠνομάσθη ἀπὸ τὸν Παῦλον ἀποκαταλλάξιν, ἥτοι ἀποφιλιώσις·
 διὰ τὴν ἡ ἀπὸ πρόθεσις, σημαίνει τὸ ὅλον, καὶ τέλειον. Ἐν εἴνῳ δὲ σώματι τὰς ἀμφοτέρους
 ἀποφιλιώσιν ὁ Χεῖσός, ἥτοι εἰς τὸ ἐδικόν τε σῶμα, τελείως ἐφιλιώσε μετὰ τὸν Θεόν τὰς Ἰ-
 ουδαίους καὶ Ἑθνικὰς, μετὰ τὴν ὑπομείνη αὐτὸς, διὰ μέσων τῶ σταυρικοῦ θανάτου, τὴν καταδίκην
 ὅπερ ἐχρεώσθη τὴν δοθῆναι εἰς αὐτὰς· τὸ ὅποιον τῶ καὶ ἀνώτερον τὸ φανερώσιν ὁ Ἀπόστολος
 εἰπὼν „ὅτι ὁ Χεῖσός ἐλυσε τὴν ἐχθρὰν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτῶ· καὶ ὅτι ἔκτισε τὰς δύο ἐν
 „ἑαυτῷ“· μερικοὶ δὲ τὸ „ἐν εἴνῳ σώματι“ νοήσιν, ὅτι ὁ Χεῖσός τὰς Ἰουδαίους, καὶ Ἑθνικὰς,
 εἴνα σῶμα ὁνομασμένους, τὰ ὅποις σώματος αὐτὰς εἶναι κεφαλὴν, ἔστι τὰς ἐφιλιώσε τελείως
 μετὰ τὸν Θεόν καὶ Πατέρα (1).

„Ἀπο-

(1) Ἀπὸ τῶς μερικῆς φύσεως εἴνα καὶ ὁ σοφὸς
 Φῶτιος ὅστις λέγει, ὅτι μετὰ „ἐν εἴνῳ σώματι“ φανε-
 ροῖτο ὁ Παῦλος τὴν φιλιάν ὅπερ ἔκαμαν οἱ δύο λαοί,
 τὰ ἔθνη καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἀναμεταξύ των· μετὰ „Θεῷ δὲ“
 φανεροῖτο τὴν φιλιάν ὅπερ αὐτοὶ οἱ δύο ἔκαμαν μετὰ τὸν
 Θεόν. Ὁ δὲ Θεοδωρικὸς συμφωνῶν μετὰ τὸν ἱερὸν Θεοφύλα-
 κτον ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τῶ ῥήματος λέγει, „ἀπέκτανε, λέγει,
 „ὁ Χεῖσός τὴν ἐχθρὰν ἐν τῶ Σταυρῷ, τὴν κῆρυξ

„δυσίαν προσνεχῶν· κατέλαξε δὲ ἀμφοτέρους, ταπεί-
 „σι τὰς ἐξ Ἑθνῶν, καὶ τὰς ἐξ Ἰουδαίων, ἐν εἴνῳ σώμα-
 „τι τῶ ὑπὲρ πάντων προσνεχθέντι, ὥς αὐτὰς, εἰς
 „εἴνα σῶμα τελὴν· πάντως δὲ τὰς πιστεύουσας εἴνα κε-
 „κληκεν ἀνθρώπων· ἐπειδὴ μία μετὰ ἀπάντων κεφαλὴ
 „ὁ Δεσπότης Χεῖσός, τὴν δὲ τὸ σώματος αὐτῶν πληρῶ-
 „σιν οἱ τῆς σωτηρίας ἡξιομενοί“.

„Αποκτείνας τὴν ἔχθραν ἐν αὐτῷ“.

Δὲν εἶπε λύσας τὴν ἔχθραν, ἀλλὰ μὲ λέξιν πλέον ζωντανὴν εἶπεν, ἀποκτείνας καὶ θανατώνσας αὐτὴν τελείως· ὥστε ὅπως πλέον νὰ μὴν ἡμπορῇ ἡ ἔχθρα αὐτὴ νὰ ἀναστῇ, καὶ νὰ ζωντανόσῃ. Ἀλλὰ πῶς πάλιν ἀνασταίνεται ἡ ἔχθρα αὐτὴ, καὶ γίνονται οἱ ἄνθρωποι ἔχθροί, καὶ πολέμιοι μὲ τὸν Θεόν; εἰς τὸτο ἀποκρινόμεθα, ὅτι ἐκεῖνη ἡ πρώτη ἔχθρα, καμμίαν φοράν πλέον δὲν ζωντανόει, ὅτε ἀνασταίνεται, ἀλλὰ ἡμεῖς μὲ τὰς ἀμαρτίας, ὅπου κάμνομεν, ὑτέρα ἀπὸ τὸ Ἅγιον Βάπτισμα, γεννώμεν ἄλλω ἔχθραν μὲ τὸν Θεόν. Τὸ δὲ „ἐν αὐτῷ“ δηλοῖ, πῶς ἐθανάτωσε τὴν ἔχθραν ὁ Χριστὸς ἐν τῷ Σταυρῷ, ἡ ἐν τῷ Θεοῦ ποσάτῳ σώματι αὐτοῦ· διὰ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἔχθραν τῶν ἀνθρώπων, ὁ Χριστὸς ἐθανάτωσε καὶ μὲ τὸν Σταυρὸν, καὶ μὲ τὸ σῶμά τε, μὲ τὸ ὅποιον ἐδέχθη καὶ τὸν σαυρικὸν θάνατον.

17. „Καὶ ἐλθὼν ἀγγεγελίσατο εἰρῴνῳ ὑμῖν τοῖς μακρὰν, καὶ τοῖς ἐγγύς“.

Δὲν ἐπεμύσε, λέγει, Ἄγγελον, ἢ ἄνθρωπον, ἀλλ' αὐτὸς ὁ ἴδιος Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἦλθεν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἀναδεξάμενος τάξιν καὶ σχῆμα διακόνου, καὶ ὑπηρετῆ, καὶ κήρυκος, ἐμύωσε τὴν πρὸς τὸν Θεὸν εἰρῴνῳ τῶν ἀνθρώπων, καὶ εἰς τὰς μακρὰν ὄντας τοῦ Θεοῦ, ἤτοι εἰς τὰς Ἑθνικὰς, καὶ εἰς τὰς ἐγγύς, ἤτοι εἰς τὰς Ἰουδαίας· ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι ἐφαίνοντο κοντίτεροι εἰς τὸν Θεόν· ὅθεν περὶ τῆς εἰρῴνης ταύτης ὁ Κύριος ἔλεγον· „εἰρῴνῳ ἀφήμι ὑμῖν“. (Ἰω. 18. 27.) Καὶ „θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον“. (Ἰω. 15. 33.) Καὶ „ὁ Πατὴρ ὑμᾶς φιλεῖ, ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ πεφιλήκατε“. (Ἰω. 18. 23.) Καὶ „πάντα ὅσα αὐτὸς αἰψήσῃ, σθε, λήψεται“. (Ματθ. 13. 24.) ὅλα γὰρ τὰ ρητὰ ταῦτα, εἶναι τῆς πρὸς τὸν Θεὸν εἰρῴνης τῶν ἀνθρώπων σημεῖα ἀληθέστατα.

18. „Ὅτι δι' αὐτῶν ἔχομεν τὴν προσαγωγὴν οἱ ἀμφοτέροι ἐν ἐνὶ πνεύματι πρὸς τὸν Πατέρα“.

Ο Δεσπότης μας Χριστὸς, τὴν μὲν ὀργὴν, λέγει, ὅπως εἶχεν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ κατὰ τῶν ἀνθρώπων, τὴν ἐδιάλυσε μὲ τὸν θάνατον τε· ἀφ' οὗ δὲ ταύτῃ ἔλυσε, μᾶς ἔκαμε καὶ ἀξιαγαπήτως ἀπὸ τοῦ Πατέρα, διὰ μέσσω τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, χαριώσας καὶ τὰς δύο, καὶ Ἑθνικὰς, καὶ Ἰουδαίας, μὲ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν χάριν· διὰ τὴν δὲ ἔδωκεν εἰς μὲν τὰς Ἰουδαίας περισσοτέραν χάριν, ὡς κοντίτερον ὄντας τοῦ Θεοῦ, εἰς ἡμᾶς δὲ τὰς Ἑθνικὰς ὀλιγωτέραν, ὡς μακρύτερα ὄντας τοῦ Θεοῦ, ὅχι· ἀλλὰ μὲ εὐὰ καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, ἔδωκε καὶ εἰς τὰς δύο μίαν καὶ τὴν αὐτὴν χάριν, καὶ ἔτι ἐπρόσφερε καὶ τὰς δύο χαριτωμένους εἰς τὸν ἐρατὴν Πατέρα. Ἡ πό, ἐν, εἶναι αὐτὴ τῆς διὰ, καὶ νοεῖται ὁ λόγος μὲ ποῖον τρόπον· ὅτι δι' αὐτῶν τῶν Υἱῶν, καὶ τοῦ Πνεύματος, ἐπροσφέρθημεν ὅλοι καὶ Ἑθνικοὶ καὶ Ἰουδαῖοι εἰς τὸν Θεόν· δι' οὗ καὶ ὁ Κύριος εἶπεν· „εἰδὲς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμῶν“. (Ἰω. 18. 6.) (1)

19. „Ἄρα ὅν δ' ἐτι ἐξ ἐξένοι καὶ πάροικοι, ἀλλὰ συμπολιταὶ τῶν Ἀγίων“.

Επειδὴ ὁ δῆλος ἐ μύει ἐν τῇ οἰκίᾳ, ὁ δὲ υἱὸς μύει εἰς τὸν αἰῶνα, καθὰς εἶπεν ὁ Κύριος, (Ἰω. 11. 35.) λοιπὸν ἐκείνοι ὅπου δὲν μέλλον νὰ ἐπιτύχουν τὴν αὐτὴν πόλιν, καὶ κατοικίαν τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, αὐτὴν δὲν εἶναι υἱοί, ἀλλὰ δῆλοι· ἡμεῖς ὅμως οἱ Χριστιανοί, λέγει ὁ Παῦλος, δὲν εἴμεθα πόρα ποιῶντες, ἀλλὰ εἴμεθα συμπολιταὶ τῶν Ἀγίων· ὅχι ἀπλῶς τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ τῶν Ἀγίων ἐκείνων καὶ δικαίων Πατριάρχων, καὶ Προφητῶν, καὶ εἰς τὴν αὐτὴν κατοικίαν καὶ πόλιν ἀπογραφθήκαμεν καὶ ἡμεῖς, δηλαδὴ τὴν ἐν ἐρανοῖς, τὴν μένουσαν, τὴν ὁποίαν καὶ ἐκείνοι ἐπόθουν (2).

„Καὶ

(1) Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν εἰς τὸ „δι' ἐλὰ- βόμεν χάριν καὶ ἀποστολήν“. (Ῥωμ. 8. 5.)

(2) Διὰ τοῦτο καὶ ἀπαρχὴ ὁ Ἀπόστολος εἰλεγε, κατὰ

τὴν Θεοδώρετον, περὶ τοῦ Ἀβραάμ· „ἐξεδέχετο γὰρ τὴν αἰσθητικὴν ἐχασαν πόλιν, ἥς πενήτης καὶ ἐμ- μισγὸς ὁ Θεός“. (Ἑβρ. 13. 10.)

„Καὶ οἰκᾶοι τῷ Θεῷ“.

Εκείνο, λέγει, ὅπῃ οἱ παλαιοὶ δίκαιοι, καὶ Ἅγιοι, οἱ πρὸ τῷ Νόμῳ, καὶ ἐν τῷ Νόμῳ, μὲ πολλὰς κόπας ἀπόκτησαν, τὶτο ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ τὸ ἀποκτήσαμεν χάριτα, δηλαδὴ τὸ νὰ οἰκωθῶμεν μὲ τὸν Θεόν. Ἰδὲ ἡ ἐλπίς τῆς κλήσεως τῶν Χριστιανῶν ποία εἶναι, περὶ ἧς εἶπεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ὁ Παῦλος· ἰδὲ διὰ ποίας ἐλπίδας ἐκαλέσθημεν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν πίσιν, διὰ τὰ λάβωμεν δηλαδὴ τοιαῦτα μεγάλα χαρίσματα.

20. „Ἐποικοδομηθεύτες ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν Ἀποστόλων καὶ Προφητῶν“.

Θέλωντας ὁ Ἀπόστολος νὰ φανερώσῃ τὴν ὑπερβολικὴν εὐωσίαν, ὅπῃ ἔλαβον οἱ Ἑθνικοὶ μὲ τὰς Προφῆτας, καὶ Ἀποστόλους, εἶπεν ὅτι οἱ Ἑθνικοὶ ἐκτίσθησαν ἐπ' αὐτῷ εἰς τὸ θεμέλιον τῶν Ἀποστόλων καὶ Προφητῶν· ὥσαυτὰ νὰ ἔλεγεν, ὅτι, οἱ μὲν Προφῆται καὶ Ἀπόστολοι εἶναι θεμέλιος, ἐσεῖς δὲ οἱ Ἑθνικοὶ ἀνεπληρώσατε τὴν λοιπὴν οἰκοδομίαν· ὥστε ὅπῃ ὅλοι, καὶ ἐκεῖνοι, καὶ ἐσεῖς, ἐγίνεστε εὐας ναὸς, καὶ μία κατοικία Θεοῦ. (1) Τὶτο δὲ ὅπῃ λέγει ἐδῶ οἰκοδομῶν τῶν Ἑθνικῶν, ἐπ' αὐτῷ εἰς τὰς Προφῆτας, καὶ Πατεράρχας, ἀνόμασεν ἐγκεντρισμὸν εἰς τὴν πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολὴν· (Ῥωμ. ια'. 19.) πρῶτος δὲ τὰς Ἀποστόλους ἔβαλε κατὰ τὴν ἀξίαν καὶ τάξιν, ἀγκαλὰ καὶ νὰ εἶναι τῶν Προφητῶν ὕψεροί κατὰ τὸν χρόνον.

„Ὅντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ“.

Εκείνος, λέγει, ὅπῃ συνέχει καὶ συγκρατεῖ τὰ πάντα, εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος· διὰ τὴν καθὼς ἡ πέτρα, ὅπῃ τίθεται εἰς τὴν γωνίαν τῷ πείχῳ, συγκρατεῖ καὶ τὰς δύο πείχας, καὶ τὰ θεμέλια, ποιεῖ τρόπως καὶ ὁ Χριστός ἡ νοτιή πέτρα, συγκρατεῖ καὶ τὰς θεμελίους τῶν Ἀποστόλων καὶ Προφητῶν, καὶ τὰς πείχας καὶ τὴν οἰκοδομίαν τῶν Ἑθνικῶν, καὶ Ἰουδαίων. Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγνώστα, πῶς ποτὲ μὲν ὁ Παῦλος λέγει τὸν Χριστόν, ὅτι ἀπὸ αἰῶθεν συσφίγγει καὶ συγκρατεῖ ὅλον τὸ σῶμα, ὅταν αὐτὸν ἀνόμαζεν ἀνωτέρω κεφαλῇ· ποτὲ δὲ λέγει, ὅτι ὁ Χριστός συγκρατεῖ ἀπὸ κάτωθεν ἑλὼν τὴν οἰκοδομίαν τῆς Ἐκκλησίας, καθὼς ἐδῶ πῶρα τὸν ἀνομάζει λίθον ἀκρογωνιαίον· ἀλλὰ καὶ δὲ ἀνομάζει αὐτὸν θεμέλιον διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν· „θεμέλιον γάρ φησιν ἄλλον ἑαυτὸς δυνάται θεῖναι παρὰ τὸν κεῖμενον, ὃς ἐστὶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός“. (ἀ. Κορ. γ'. 11.)

21. „Ἐν ᾧ πᾶσα οἰκοδομὴ συναρμολογούμενη, αὐξᾷ εἰς Ναὸν ἁγίον ἐν Κυρίῳ“.

Επ' αὐτῷ, λέγει, εἰς τὸν ἀκρογωνιαίον λίθον τῶτον, ἥτοι εἰς τὸν Χριστόν, ὅλη ἡ οἰκοδομὴ, ἥτοι ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ συναρμολογούμενοι καὶ ἐνέμενοι προσφυῶς καὶ ἀχωρείως, αὐξάνουσιν, καὶ αἰσπληρῶνται, ὥστε ὅπῃ γίνονται ὅλοι ἓνας Ναὸς Ἅγιος τῷ Θεῷ, κατὰ τὸ γεγραμμένον· „ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω“. (Λευιτ. κς'. 11.) διὰ τὴν καὶ ὅλη κοινῶς ἡ Ἐκκλησία, καὶ τὸ συνάθροισμα τῶν Χριστιανῶν, ἓνας Ναὸς τῷ Θεῷ εἶναι· καὶ πάλιν ὁ καθὲς Χριστιανὸς χωρὶς ἀ χωρὶς, Ναὸς εἶναι τῷ Θεῷ· τὸ δὲ „ἐν Κυρίῳ“ δηλοῖ, ἀντὶ τῆς διὰ τῆς χάριτος τῆς Κυρίας γινόμεθα Ναὸς τῷ Θεῷ, καὶ ὅχι διὰ τῶν ἐδικῶν μας κόπων. Λέγωντας δὲ ὁ Παῦλος „συναρμολογούμενοι“ φανερόν ἐστιν ὅτι κατὰ ἄλλον τρόπον δὲν ἠμποροῦμεν νὰ γένωμεν Ναὸς τῷ Θεῷ, παρὲξ αἰτίως καὶ ἔχωμεν ζῶν ἐνάρετον, καὶ ὁμοίαν μὲ τὸν ἀκρογωνιαίον λίθον, ἥτοι τὸν Χριστόν, ἐπ' αὐτῷ εἰς τὸν ὁποῖον οἰκοδομεῖμεθα.

22. „Ἐν

(1) Διὰ τὴν καὶ ὁ θεοφύροτος Ἰγνατίος ἐγραφε ἐν τῇ πρὸς Ἐφεσίους Ἐπιστολῇ ὅτι „ἐθεμελίωσεν ἡμεῖς ὁ Χριστός ἐπὶ τῆς πέτρας, ὡς ἐκλεκτὸς λίθος, ἐπιτηδεύων πρὸς τὴν οἰκοδομίαν τῷ Πατρὶ, εἰς τὰ αἰῶνα διὰ τοῦ Χριστοῦ τίνοντες, αὐτὸ ὑπὲρ ἡμῶν σωτηρίας, καὶ χρησάμενοι ἀντὶ σωθῆναι τῷ Παναγίῳ Πνεύματι“. Ὁ δὲ Ἰερώνυμος „ὡς ἐμὲν, ἔλεγε, λίθοι ζῶντες, καὶ

„εὐκατεσκευασμένοι, συναχθέντες ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ“· πῶς δὲ θέλομεν γένωμεν λίθοι πετράγωνοι, καὶ ἐπιτηδεύοντες, εἰς τὴν οἰκοδομίαν τῷ οἴκῳ Κυρίου; μᾶλλον ἐρμηνεύει ὁ Ἀββᾶς Δαυρόδεος λέγων· „ἡ ὑπομονή, καὶ ἡ ἀγάπη, καὶ ἡ σπένδυσις, πετράγωνον τὸν λίθον ἐργάζεσθαι, μηδέποτε ἐκπίπτουσιν ἐκ τῆς συνδέσεως τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ“. (Παρά Κορινθίους.)

22. „Ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς σινοικοδομαῖσθε εἰς κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ ἐν
„πνύματι“.

Καὶ ὅλοι μὲν οἱ Χριστιανοί, λέγει, ἐπαύω εἰς αὐτὸν τὸν λίθον τὸν Χριστὸν δηλαδὴ
σινοικοδομῶνται· μαζὶ δὲ μὲ αὐτὰς σινοικοδομαῖσθε καὶ ἐσεῖς οἱ Ἐφέσιοι, διὰ τὰ εἶσθε
ὅλοι ἐν κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ ἐν πνύματι, ἦγεν διὰ τῆς τοῦ Πνύματος ἐνεργείας καὶ χάρι-
τος· ἢ εἶπε „τὸ ἐν πνύματι“ πρὸς διαφορὰν τῆς αἰσθητῆς οἰκοδομῆς, ὡσαύτῃ εἶλεγε, διὰ
τὰ γίνεσθε κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ πνύματικόν. Συμπεραίνεται λοιπὸν ἐκ τῶν λόγων τῶ-
ν, ὅτι ἡ σινοικοδόμησις αὕτη ἔχει τὰ γίνεται, ἕως τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Χριστοῦ,
διὰ τῶν καθ' ἑκάστην ἡμέραν πισδύοντων εἰς τὸν Χριστὸν, καὶ οἰκειομένων μὲ αὐτὸν διὰ τῶν
ἐσπερῶν ἔργων.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Γ'.

1. „Τὴν χάριν ἐγὼ Παῦλος ὁ δέσμιος Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ ὑμῶν
„τῶν ἔθνων (1).“

Αφ' οὗ εἶπεν ὁ Ἀπόστολος τὴν εἰς ἡμᾶς τὰς Ἑθνικὰς γενομένην πρόνοιαν καὶ φιλανθρωπίαν
τοῦ Χριστοῦ, πῶρα ἐμβαίνει καὶ εἰς τὴν πρόνοιαν ὅπερ, αὐτὸς ἔδειξε διὰ τὰς αὐτὰς Ἑθνικὰς,
καὶ ὡσαύτῃ λέγει, ἐπειδὴ τοιαύτῃ κηδεμονίᾳ ἔδειξεν ὁ Θεὸς τοῖς Χριστοῖς εἰς ἑσᾶς, ἀνά-
γκη λοιπὸν εἶναι τὰ δεῖξω καὶ ἐγὼ εἰς ἑσᾶς τὴν κατὰ δυνάμιν πρόνοιάν μου. Καὶ ἰδὲ πῶς
διὰ τὴν ἐδικήν σας σωτηρίαν, διεύσκομαι εἰς τὰς ἀλυσίδας, καὶ τὰ δεσμά· καὶ ἂν ὁ Κύριος
ἐσαυρώθῃ διὰ λόγους, ἀλλὰ καὶ ἐγὼ εἶμαι δεμένος διὰ ἑσᾶς· εἶπε δὲ ὅτι εἶμαι δεμένος
διὰ ἑσᾶς τὰ ἔθνη, διὰ τὰ φανερώσῃ πῶς, ὅχι μόνον δεῖ σᾶς σιγχαίνομαι ὡς ἀπειρημέ-
τους καὶ Ἑθνικὰς, καθὼς οἱ λοιποὶ Ἰουδαῖοι σᾶς σιγχαίνονται, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ δεσμά λαμβά-
νω διὰ τὴν ἀγάπην σας, καὶ καυχῶμαι τὰ ὀνομάζω τὸν ἑαυτόν μου δέσμιον τοῦ Χριστοῦ
διὰ λόγους σας.

2. „Εἰ γε ἠκύνσατε τὴν οἰκονομίαν τῆς χάριτος τῆς δοθείσης μοι εἰς ὑμᾶς·

Εἰ δὲ φανερόν μοι ὁ Παῦλος τὴν πρόρρησιν, ὅπερ εἶπεν ὁ Κύριος εἰς τὸν Ἀπόστολον Ἀνανίαν
δι' αὐτόν, ἦγεν τὸ „ὅτι σχεῦος ἐκλογῆς μοι ἐστὶν εἶς, τὸ βασάσαι τὸ ὀνομά μου ἐνώ-
„πιον ἔθνων, καὶ βασιλεύων, ἡμῶν τε Ἰσραὴλ“· (Πράξ. 9. 15.) καὶ τὴν ἀποκάλυψιν δὲ
τῆς μυσητείας τῆς τῶν ἔθνων πίσεως, οἰκονομίαν χάριτος ὀνομάζει, τὴν ὁποίαν ἀπὸ ἀνθρώ-
που ὁ Παῦλος δεῖ ἔμαθεν· ἔτι λέγει, οἰκονομήσεν ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, τὰ καλεσθῶ ἄνω-
θεν ἀπὸ τῆς ἐρανῆς, καὶ τὰ τυφλωθῶ ἐγὼ, ὅπερ ἦμην ἀπειθήν εἰς τὸ φῶς τῆς τοῦ Χριστοῦ
πίσεως, ἵνα καὶ μὲ τὴν τυφλωσιν τῶν αἰσθητῶν μου ὀφθαλμῶν, καταπεισθῶ εἰς τὸ φῶς
αὐτὸ καὶ πισδύσω· προσδέττει δὲ ὅτι εἰς ἑσᾶς ἐδόθη ἡ χάρις αὕτη· ὁ γὰρ καλῆσας
με Ἰησοῦς Χριστὸς εἶπέ μοι· „Πορεύου ὅτι εἰς ἔθνη μακρὰν ἐγὼ ἐξαποσελῶ σε“· (Πράξ.
καβ'. 21.) ὥστε τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ εἶναι ὅλον τὸ πᾶν, καὶ ἐγὼ ἀπὸ λόγου μου δὲν ἐπρόσ-
φερα τίποτε εἰς αὐτό.

3. „Ὅτι κατὰ ἀποκάλυψιν ἐγνώρισέ μοι τὸ μυστήριον“.

Ιδὲ τῆς θείας χάριτος τὸ ἔργον, δηλαδὴ ἡ τὴν περὶ τῶν ἔθνων μυσητεία ἀποκάλυψις·
δι' οὗ, τι μυστήριον ἀληθῶς εἶναι, τὸ τὰ ἀναβιβασθῆναι τὰ ἔθνη ἀπὸ τῆς ἄκρας ταπεινότητος
καὶ δουλείας ὅπερ εἶχον, εἰς τιμὴν, καὶ ἀξίαν μεγαλιτέραν ἀπὸ τῆς τῶν Ἰουδαίων.

„Κα-

(1) Σημειῶσαι ὅτι κατὰ τὸν Θεοδώρετον, ἡ ὀνομα-
στικὴ αὕτη ἀποδίδεται κάπως εἰς τὸ „καμπῶν τὰ γόνα-
τα“ μοι πρὸς τὸν Πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ. Στίχ. 18. καὶ δὲ ἄλλα λόγια καὶ ἀπὸ τῶ-

τα μέχρις ἐκείνου τοῦ εἰχῶν, εἶναι διὰ μέσου. Λέγε-
ται δὲ τὸ ἡμῶν Περὶ τῆς Περὶ τῆς Περὶ τῆς Περὶ τῆς
καὶ πνεῦμα, διὰ τῆς μακροσκελῆς ἐκείνου εἰχῶν.

„Καθὼς προέγραψα ἐν ὀλίγῳ“.

Ητοι περὶ ὧν εἶπον αἰωτέρῳ, δηλαδή περὶ τοῦ πῶς ἐκαλέσθησαν τὰ ἔθνη ὅπου ἦσαν μακριὰ ἀπὸ τὸν Θεόν, περὶ τῶ πῶς οἰκοδομήθησαν αὐτὰ ἐπαύω εἰς τὰς Προφῆτας, καὶ Πατεράρχας, καὶ ὅσα τοιαῦτα· ἐν ὀλίγῳ δὲ, αὐτὶ τοῦ, συντόμως, καὶ διὰ βραχείων σὰς ἐφανέρωσα (1).

4. „Πρὸς ὃ δυνάσθε ἀναγινώσκοντες, νοῆσαι τὴν σωῆσίν μου ἐν τῷ „μυστήριῳ τῷ Χριστῷ“ (2).

Εγγραφα, λέγει, ὅχι ὅσον ἔπρεπεν, ἀλλὰ κατὰ τὴν δυνάμιν σας, καὶ ὅσον ἐσεῖς ἐδύνασθε νὰ καταλάβετε· πλὴν καὶ ἀπὸ τὰ ὀλίγα ὅπῃ αἰωτέρῳ ἔγραψα, ἡμπορεῖτε νὰ νοήσετε τὴν σωῆσιν καὶ γινώσιν ὅπῃ ἔχω εἰς τὸ μυστήριον τῷ Χριστῷ, ἦγεν πῶς ἐγνώρισα τὸ μυστήριον τῷ Χριστῷ, καὶ ἐκατάλαβα ὅτι κἀκεῖται ὁ Χριστός εἰς τὰ δεξιὰ τῷ Θεοῦ καὶ Πατρός· ὅτι συνεκάθισεν καὶ ἡμᾶς μαζί με τὸν ἑαυτὴν τῷ· ὅτι εἰς τὸν ἑαυτὴν τῷ ἔκτισεν τὰς δύο λαὸς τὰς Ἑθνικὰς καὶ Ἰσραήλ, εἰς ὃν καὶ κληρονομήσει αὐτῶν, καὶ ὅσα ἄλλα εἶναι οἰκεία τοῦ μυστηρίου τούτου. Ἀπὸ αὐτὰ λοιπὸν ὅπῃ μοι ἐφανέρωσεν ὁ Θεός, θέλετε γνωρίσετε, λέγει, τὸ ἀξίωμα καὶ τὴν μεγάλην μου σύνεσιν καὶ τιμὴν· δι' ὃ, τι πῶς εἶναι τιμὴ μεγάλη, καὶ μακαριότης εἰς ἐκεῖνον, ὅπῃ φανερόν ἐστι ὁ Θεός καὶ μυστήριόν τῷ, τὸ προλαβὼν ὁ Δαβὶδ ἀνεβόησεν· „ἐκ ἐποίησεν ἑγὼ παντὶ ἔθνεϊ, καὶ τὰ κρίματα αὐτῶν ἐκ ἐδήλωσεν αὐτοῖς“· (Ψαλμ. ρμζ'. 8.) καὶ ὁ Βαρύχ λέγει· „μακάριοι ἔσμεν Ἰσραὴλ, ὅτι τὰ ἀρετὰ τῷ Θεῷ, ἡμῖν γνωστὰ εἰσι“· (Βαρ. δ'. 4.)

5. „Ὁ ἐτέραις γενεαῖς οὐκ ἐγνωρίσθη τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, ὡς νῦν ἀπεκαλύφθη τοῖς ἁγίοις αὐτῷ Ἀποστόλοις καὶ Προφήταις ἐν πνεύματι“.

Τί λοιπὸν; δεῦν ἤξωσαν οἱ Προφῆται τὸ περὶ τῷ Χριστῷ μυστήριον; καὶ πῶς λέγει ὁ Χριστός ὅτι ὁ Μωϋσῆς, καὶ οἱ Προφῆται περὶ ἐμὲ ἔγραψαν; „εἰ ἐπιστρέψετε γὰρ φησὶ Μωϋσῆς, ἐπιστρέψετε ἀπὸ ἐμοί· περὶ γὰρ ἐμὲ ἐκεῖνος ἔγραψεν“· (Ἰω. ε'. 46.) Καὶ πάλιν „δεῖ πληρωθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ νόμῳ Μωσέως, καὶ Προφήταις, καὶ ψαλμοῖς περὶ ἐμὲ“· (Λευκ. κδ'. 44.) Καὶ πάλιν „ἐρδυνάτε τὰς Γραφὰς... ἐκεῖναι γὰρ εἰσιν αἱ μαρτυρεῖσαι περὶ ἐμὲ“; (Ἰωάν. ε'. 39.) Εἰς τὸν δὲ ἀποκεινόμεθα, πρῶτον μὲν, ὅτι ὁ Παῦλος λέγει ἐδῶ, πῶς δεῦν ἀπεκαλύφθη τὸ μυστήριον τῷ Χριστῷ ὅχι εἰς τὰς Προφῆτας, ἀλλὰ εἰς ὅλους τὰς ἀνθρώπους· διὰ τὸ καὶ ἐπρόσθεσεν „ὁ ἐτέραις γενεαῖς οὐκ ἐγνωρίσθη τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων“· Καὶ δεύτερον, ὅτι τὸ μυστήριον τῷ Χριστῷ οὐδὲ εἰς τοὺς Προφῆτας δεῦν ἀπεκαλύφθη τόσον φανερά, καθὼς ἀπεκαλύφθη τώρα διὰ τῶν πραγμάτων εἰς τὰς Ἀποστόλους, καὶ εἰς τὰς ἐν τῇ καινῇ Διαθήκῃ Προφῆτας, διὰ μέσου τῇ ἁγίῳ Πνεύματι· δι' ὃ, τι αὐτὸ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον δεῦν ἐδίδασκε τὸν καρυφαῖον Πέτρον διὰ τῆς ἀπ' οὐρανοῦ ἐλθέσης σινδόνης, τῆς ἐχούσης ὅλα τὰ θεία τῆς γῆς, καὶ αὐτὸ δεῦν ἀπεκαλύπτειν εἰς αὐτὸν, ὅτι ὅλα τὰ ἔθνη δέχεται ὁ Θεός εἰς τὴν πίσιν, βέβαια ὁ Πέτρος δεῦν ἤθελε δεχθῆναι.

(1) Καὶ ὁ Θεοδώριος συμφώνως ἐρμηνεύει τὸ ῥῆτον αὐτῶν „τὸ μὲντοι προέγραψα ἐν ὀλίγῳ, καὶ ὡς τινες ὑπέλαβον, ὅτι ἐτέραν Ἐπιστολὴν γέγραπεν“· οὐδὲ γὰρ „περὶ τῶν κατ' ἐαυτὸν εἶπεν ὅτι προέγραψα, ἀλλὰ „περὶ τοῦ μυστηρίου“· πῦπο γὰρ εἶπεν, ὅτι κατὰ ἀποκαλύφειν ἐγνωρίσθη μοι τὸ μυστήριον, καθὼς προέγραψα ἐν ὀλίγῳ, ὡς τίς περὶ οὗ νῦν ἔγραψα· καὶ „γὰρ περὶ τούτου διεξηγήμην ἀπὸ τῶ προημιῶ, μέν, καὶ τὸδε τοῦ χωρίου“.

(2) Σημείωσαι ὅτι, κατὰ τὸν κριτικὸν Φώτιον, τὸ ῥῆτον αὐτῶν ἢ διὰ τῶ κατ' ὑπερβατὸν χήματος πρὸς τὸ ὁρδὸν καὶ σωῆσαι τῆς φράσεως ἐπαναγεται· ἢ παρὰ πρὸς ὃ δυνάσθε νοῆσαι τὴν ἐν τῷ μυστηρίῳ τῷ Χριστῷ σωῆσίν μου· ἢ διὰ τῶ κοινοποιήσαντος ἐκκλησιαστικῶν τοῖς ἐφεξῆς καὶ προσημασμένα· ἦγεν· „νοῆσαι τὴν σωῆσίν μου, τὴν ἐν τῷ μυστηρίῳ τῷ Χριστῷ“· (Ἐπιστολ. ρεζζ'. Γεωργίου Νικομηδείας.)

Ἐν τῇ βαπτίσῃ τὸν Κορνήλιον, καὶ ὅλῳ τὴν οἰκίαν του. (Πράξ. 1.) (1) Καὶ βλέπε πῶς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον δυνάμει ἀπεκάλυψεν εἰς τὸν Πέτρον διὰ τὰς Ἰουδαίας, ἀλλὰ διὰ τὰς Ἑθνικὰς· ἐπειδὴ ἀληθῶς μέγα πρᾶγμα ἦτον, τὸ νὰ δεχθῇ εἰς τὴν τῷ Χριστῷ πίστιν οἱ σιγαχαμεροὶ Ἑθνικοί. Διὰ τὸτο οἱ πρὸ τῆς χάριτος Προφῆται δυνάμει ἤξεδραν πόσον καθαρά τὸ μυστήριον τῆτο, εἰς καιρὸν ὅπῃ ὁ πόσον μέγας καὶ κορυφαῖος Πέτρος, ἐχρημάσθη νὰ διδάχθῃ περὶ τῶ μυστηρίου τῆτο τῶν Ἑθνικῶν, ἀπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου.

6. „Εἶναι τὰ ἔθνη συγκληρονόμα, καὶ σύσσωμα, καὶ συμμέτοχα τῆς ἐπαγγελίας αὐτῆς, ἐν τῷ Χριστῷ διὰ τῆς Εὐαγγελίας“.

Δυνάμει ἀπεκαλύφθη, λέγει, τὸ μυστήριον τῆτο εἰς ἄλλας γενεάς, τὸ νὰ εἶναι δηλαδὴ καὶ τὰ ἔθνη συγκληρονόμα, μαζί με τὰς Ἰουδαίας, καὶ συμμέτοχα τῆς ἐπαγγελίας, καὶ ὑπαχέσεως, ὅπῃ ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἀβραάμ· ἐμπεχον γὰρ οἱ Ἰσραηλίται τὴν ἐπαγγελίαν ταύτῃ τῷ Θεῷ, ὡς ἔθνος ἅγιον ὅπῃ ἦτον· ἐμέδεξαν δὲ μαζί με τὰς Ἰουδαίας τὴν ἰδίαν ἐπαγγελίαν καὶ οἱ Ἑθνικοί, οἱ λογιζόμενοι ἀνάθαρτοι· ἀλλὰ με ποῖον τρόπον ἐμέδεξαν αὐτῇ; „ἐν τῷ Χριστῷ“ ἦτοι διὰ μέσῃ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, ἡ ὅποια πίστις ἐπροξενήθη εἰς αὐτοὺς, διὰ μέσῃ τῆς κηρύξεως τῆς Εὐαγγελίας. Δυνάμει ἀρξέσθῃ δὲ ὁ Παῦλος νὰ ὀνομάσῃ τὰ ἔθνη, συγκληρονόμα μόνον, καὶ συμμέτοχα, ἀλλὰ διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν πολλῶν καὶ ὑπερβολικῶν συγγένειαν, καὶ εἴωσιν, ὅπῃ ἔλαβον τὰ ἔθνη με τὰς Ἰουδαίας, ὡνόμασεν αὐτὰ καὶ σύσσωμα· ἐπειδὴ οἱ Ἑθνικοί, καὶ οἱ ἅγιοι Ἰουδαῖοι, εἷς σῶμα ἔγιναν καὶ οἱ δύο, συγκρατούμενοι ἀπὸ μίαν κεφαλὴν τὸν Χριστόν.

7. „Οὗ ἐγνωσμένον διάκονος, κατὰ τὴν δωρεὰν τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, τὴν δοθῆσάν μοι, κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς δυνάμεως αὐτῆς“.

Εἰ γὰρ, λέγει, ἔγινα διάκονος καὶ ὑπρέτης τῆς αἰωτέρῃς εὐαγγελικῆς κηρύξεως, διὰ μέσῃ τῶ ὅποιον ἐπίσδυσαν τὰ ἔθνη εἰς τὸν Χριστόν, καὶ διὰ τὸ Εὐαγγελικὸν αὐτὸ κήρυγμα δεισχομαι πέρα εἰς τὰ δεσμά· πλὴν ἡ διακονία αὕτη δυνάμει εἶναι κατάρθωμα ἐδικόν μου, ἀλλὰ εἶναι δωρεὰ τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος, ἡ ὅποια ἐδόθη εἰς ἐμένα, ἔχει ἀπλῶς, καὶ πτωχικῶς, ἀλλὰ δυνατῶς, καὶ πλεσιοπαρόχως, καθὼς ἐπρεπεῖν εἰς τὸν Θεόν, ὅπῃ ταύτῃ ἐνέργησεν εἰς ἐμέ. Ἡ νοεῖται καὶ ἔττι, ὅτι ὁ Θεός, ὅπῃ μοι ἐχάρισε τὴν διακονίαν ταύτῃ τῆς Εὐαγγελίας, αὐτίς μοι ἐχάρισε καὶ τὴν δυνάμιν· ἐπειδὴ δυνάμει ἦτον ἀρκετὸν μόνον τὸ ἀξίωμα καὶ ἡ χάρις αὕτη ὅπῃ μοι ἔδωκεν, αἰσίως δυνάμει ἤθελε προσεθῇ εἰς ἐμέ καὶ δυνάμεις παρ' αὐτῆς· διότι τέτα πρᾶγματα πρέπει νὰ προσφέρῃ οἱ Ἱεροκήρυκες καὶ Διδάσκαλοι, εἰς τὴν διακονίαν τῇ Εὐαγγ-

(1) Καὶ ὁ Κορίνθιος ἀποστὰς ἐδῶ καὶ λέγει, ἂν ὁ Χριστὸς καὶ ἡ κλήσις τῶν ἑθνῶν ἦσαν προεγνωσμένα εἰς τὰς Προφῆτας, πῶς λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι οὐκ ἐγνωσθῇ αὕτη πρὸς τοὺς πάντας ἀνθρώπων; εἰς λύσιν δὲ τῆς ἀπορίας φέρει τὸν Χριστόσφορον, καὶ τὸν Ἱερώνυμον λέγοντες, ὅτι εἰς τὰς γὰρ τῶν ἀνθρώπων δυνάμει ἦτον ἐγνωσμένη, καὶ ὅχι εἰς τὰς Προφῆτας· οἱ γὰρ Προφῆται δυνάμει εἶναι γοὶ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ γοὶ τοῦ Θεοῦ· ἡ καὶ κλήσις τῶν ἑθνῶν δυνάμει ἦτον ἐγνωσμένη εἰς πολλοὺς, ἀλλὰ εἰς ὀλίγους, κατὰ τὸν αὐτὸν Χριστόσφορον· καὶ δυνάμει ἦτον ἐγνωσμένα τὰ ἔθνη, ὅτι ἔχον νὰ ὁμοιωθῶν κατὰ τὴν χάριν καὶ πίστιν, με τοὺς Ἰουδαίους, καὶ ὅτι ἔχον ἀκομὴν καὶ νὰ ὑπερβοῦν αὐτοὺς. Ἀλλὰ καὶ ὁ Θεοφόρος Μάξιμος ἀποστὰς προσέειπεν τοιαύτην· ὅτι ἂν ὁ Κύριος ἔπει μετὰ τὴν ἀνάστασιν, παρῶντες μαθητεύσας, τε πάντα τὰ ἔθνη, πῶς ὤρεον ὁ Πέτρος ἐχρημάσθαι ἀποκαλύψιν διὰ τῆς ἀπ' οὐρανοῦ κατελθούσης συνθέσεως, ἵνα μάθῃ ὅτι δέχεται τὰ ἔθνη ὁ Θεός; ἡ πάλιν οἱ Ἱεροσολύμοις Ἀποστόλοις ἀκούσαντες ὅτι ὁ Πέτρος ἐβάπτισεν τὸν Κορνήλιον, καὶ ὅλον τὸν οἶκόν τε, διακρίνοντο

πρὸς αὐτόν; Λύοντες λοιπὸν τὴν ἀπορίαν ταύτην, λέγει ὅτι καὶ πολλὰ ἐχρημάσθη ὁ Πέτρος ἀποκαλύψιν θείαν περὶ τῶν ἑθνῶν· ἐπειδὴ δυνάμει ἤξεδραν ὅτι δυνάμει καὶ μὴ διαφορά περιτομῆς καὶ ἀκροβυστίας κατὰ τὴν πίστιν, ὅπῃ ἤξεδραν καθαρά, ὅτι ἐπρεπεῖν νὰ μαθητεύθῃν τὰ ἔθνη χωρὶς τῆς κατὰ Νόμον φαρμακείας λειτουργίας· διὰ τῆτο καὶ ὁ Κύριος ἀπεκαλύψεν εἰς αὐτοὺς καὶ περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς ἀπορήτης βουλῆς τῆς· διὰ τί, ἄλλος ἦναι ὁ λόγος τῆς ἐντολῆς, καὶ ἄλλος ἦναι ὁ τρόπος, κατὰ τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ γένη ἡ ἐντολή· ὅθεν ὁ Πέτρος λαβὼν παρὰ τοῦ Κυρίου τὴν ἐντολήν, τὴν νὰ μαθητεύσῃ τὰ ἔθνη, δυνάμει ἐπεχέρισε νὰ τὴν μαθητεύσῃ, ἀλλὰ ἀνέμενε νὰ διδάχθῃ παρὰ Χριστοῦ καὶ τὸν τρόπον, μετὰ τὸν ὅποιον ἐμελεῖ νὰ τὴν μαθητεύσῃ, ὅς, τις ἦτον ὅτι τὰ ἔθνη ἐπρεπεῖν νὰ καλεσθῶν καὶ νὰ σωθῶν, χωρὶς περιτομῆς, καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ Νόμου σωματικὰ· ἐπειδὴ ὁ λόγος ἤξεδρε πνευματικὴν περιτομὴν, τὴν ἐκτομὴν τῆς πρὸς τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς ἐμπέδου κρίσεως. (παρὰ τὴν Συναγ. τοῦ κατὰ Ματθ. Κεφ. κη. 19.)

Εὐαγγελικῆ κυρύματος· ψυχῶν, ὅπῃ νὰ ἀγαπᾷ τὰς κηδεύουσας· σοφίαν, καὶ σωώσεις, καὶ ζωὴν ἀκατηγόρητον· εἶναι χρεια δὲ πρὸς πάντας, νὰ διδῇ καὶ ὁ Θεὸς δυνάμειν εἰς αὐτοὺς, διὰ μέσον τῆς ὁποίας ταῦτα πάντα τελεῖται θείων ἑνεργητικῶν, καὶ καρποφόρα· „Κύριος γάρ, „φῶσι, δώσει ῥῆμα τοῖς εὐαγγελισμοῦς δυνάμει πολλῇ“. (Ψαλ. λθ'. 12.)

8. „Ἐμοὶ τῷ ἐλαχιστέρῳ πάντων τῶν Ἀγίων, ἐδόθη ἡ χάρις
„αὕτη“.

Επειδὴ ὁ Παῦλος ἔχει νὰ εἰπῇ τὸ μεγαλεῖον τῆς θείας χάριτος ὅπῃ ἐδόθη εἰς αὐτὸν, βλέπει τί λέγει διὰ λόγους ἀπὸ ταπεινοφροσύνης· διὰ τί αὐτὸς, ὕστερα ἀπὸ πόσα κατὰ-θώματα, καὶ ἀρετὰς, καὶ ἀγῶνας, ἐνομάζει τὸν ἑαυτὸν τῷ ἐλαχιστέρῳ, ὅχι μόνον ἀπὸ τῆς Ἀποστόλης, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ὅλης τῆς Ἀγίας, ἥσαν τὰς Χριστιανὰς· ὅπως δὲ ὁ λόγος εἶναι μεγαλιώτερος ὅσον εἰς τὴν ταπεινότητα, ἀπὸ τὸν λόγον ἐκεῖνον ὅπῃ εἶπεν· „ὅς ἐκ εἰμὶ ἱκανὸς καλεῖσθαι Ἀπόστολος“. (ἀ. Κορ. 16. 9.)

„Ἐν τοῖς ἔθνεσιν εὐαγγελισασθαι τὸν ἀνεξιχνίασον πλῆθον τῶ
„Χριστοῦ“.

Ποία χάρις, λέγει, μοι ἐδόθη; τὸ νὰ κυρύττω εἰς τὰ ἔθνη τὸ Εὐαγγέλιον· δι' ὃ, τι οἱ μὲν ἄλλοι Ἀπόστολοι ἐκήρυττον τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὰς περιπετρημίας Ἰουδαίας, ὁ δὲ Παῦλος ἐκήρυττεν αὐτὸ εἰς τὰ ἔθνη· ὅθεν ὁ ἀπὸ τῆς ἄλλης ἐλαχιστότερος, ὅπῃ ἐνεπιστάθη τὴν μεγαλιώτεραν διακονίαν, ἀκολούθως ἐχρειάζετο νὰ ἔχῃ καὶ μεγαλιώτερον χάριν· διὰ τί ἐκεῖνος ὅπῃ ἐδιακρίσθη ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ ἐπιστρέφῃ εἰς τὴν πίσιν τὰς Ἑθνηκὰς, τὰς χειροτέρας ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας, αὐτὸς κατὰ τὸ ποιεῖν μέγας, καὶ ἡμεῖς ἦσαν μικροί· ὥστε τῆς θείας χάριτος ἦσαν τὸ κατόρθωμα τῶτο. Ἀνίσως δὲ ὁ πλῆθος τῆς χάριτος τῷ Χριστῷ, καὶ ὕστερα ἀφ' οὗ ἐφανερώθη, εἶναι ὅχι μόνον ἀκατάληπτος, ἀλλὰ καὶ ἀνεξιχνίαστος, ἥτις ἐδὲ τὰ ἴχνη αὐτῆς νὰ ἀρεθῶν διύκνυνται, πόσῳ μᾶλλον ἡ εὐσεία καὶ φύσις τῆς αὐτῆς Θεότητος; ὅθεν πῶς ὁ αἰρετικὸς Εὐδόκιμος ὑπερφημολογεῖ, ὅτι νοεῖ καὶ καταλαμβάνει πλὴν εὐρίαν τὸ Θεῶ (1);

9. „Καὶ φωτίσαι πάντας, τὶς ἡ οἰκονομία τῷ μυστήριῳ τῷ ἀποκε-
„κρυμμένῳ ἀπὸ τῶν αἰώνων ἐν τῷ Θεῷ“.

Οτι μὲν ἔμελλον νὰ καλεσθῶν τὰ ἔθνη εἰς τὴν πίσιν τῷ Χριστῷ, τῶτο ἴσως τὸ ἤξευ-
ραν, διὰ τῆς ἀποκαλύψεως τῶ Ἀγίου Πνεύματος, καὶ οἱ Προφῆται, καὶ οἱ Ἀγγελοὶ· ὅτι δὲ ἔ-
μελλον νὰ καλεσθῶν, διὰ τὴν νὰ λάβωμ τοιαῦτα μεγάλα χαρίσματα, καὶ διὰ τὴν νὰ καθίσταν με-
τὰ τῷ Χριστῷ εἰς τὸν θρόνον τῷ Θεῷ, τῶτο ποῖος ἤθελεν ἐλπίσῃ νὰ γένη; βέβαια εὐδαίμων·
διὰ τῶτο ὁ Ἀπόστολος ἐδῶ, μυστήριον αὐτὸ ἐνομάζει ἀποκεκρυμμένον εἰς τὸν Θεὸν ἀπὸ τῶν
αἰώνων, ἥτις ἀνωθεν καὶ ὁ ἀρχὴς· ἐπειδὴ ἡ οἰκονομία αὕτη τῷ Θεῷ ἀπὸ εἶναι καινέρια,
ἀλλὰ ἀπὸ αὐτὸν μόνον ἐγινώσκετο ἀπὸ τῶν αἰώνων.

„Τῷ τὰ πάντα κτίσαντι διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ“.

Καλῶς ἐδῶ ὁ Παῦλος ἀναφέρει τὴν κτίσιν, διὰ τὴν ὁ Θεὸς ἐκεῖνος ὅπῃ ἐκτίσας ὅλα τὰ
κτίσματα διὰ τῷ Χριστῷ, νοημένα κατὰ τὴν Θεότητα (λέγει γὰρ ὁ Ἰωάννης „πάντα δι'
„αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο ἑδὲ οὐδ' ὃ γέγονεν“). (Ἰω. ἀ. 3.) ὁ Θεὸς, λέγω,
καὶ Πατὴρ ὁ διὰ τῷ Χριστῷ τὰ πάντα κτίσας, αὐτὸς καὶ τῶτο τὸ μυστήριον περὶ τῆς τῶν ἐθ-
νῶν κλήσεως, καὶ δόξης, ἀποκαλύπτει διὰ μέσου πάλιν τῷ αὐτῷ Χριστῷ.

10. „Ἰνα

(1) Τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ὁ Θεοδώριτος προσειδὼς καὶ
τῶτο „ὅτι ὁ μὲν Εὐνόμιος ποιητὴν τῶ Χριστοῦ τὸν Πα-
„τέρα λέγων καὶ τὴν αὐτοῦ τοῦ Πατρὸς ἑστάν ἐστιν
„καταληγνέται· ὁ δὲ θῆας Ἀπόστολος οὐ μόνον τοῦ

„Χριστοῦ τὴν θῆαν φύσιν, ἀλλὰ καὶ τὸν πλῆθος ἀνεξι-
„χνίασον κέκληκε. Καὶ πῶς κυρύττει, ἥτις ὁ πλῆ-
„θος ἀνεξιχνίαστος; πῶς γὰρ αὐτὸς φησὶ κυρύττω ὅτι
„ἀνεξιχνίαστος· πῶς γὰρ ἐπάγει“.

10. „Ἴνα γνωρευθῇ νῦν ταῖς ἀρχαῖς, καὶ ταῖς ὀξυσίαις ἐν τοῖς ἐπα-
 „ρανίοις, διὰ τῆς Ἐκκλησίας (1) ἡ πολυποίκιλος σοφία τοῦ Θεοῦ“.

Οὕτε αἱ αὖν τῶν Ἀγγέλων ἀρχαί, καὶ ὀξυσίαι, ὅτε αἱ κάτω ἤξεραν ἀκριβῶς τὸ μυ-
 στήριον τῆς δόξης, ὅπως ἐμελλον νὰ λάβουν οἱ Ἑθνικοί· δι' ὅ,τι οἱ αὖν ὄντες Ἀγγελοι, καὶ
 οἱ Ἀρχάγγελοι, τὸτο μόνον ἤξεραν, ὅτι ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ, ἦτον μετὰ τῷ Κυρίου καὶ
 λαὸς αὐτοῦ, καθὼς εἶναι γεγραμμένον· „Καὶ ἐγενήθη μετὰ Κυρίου λαὸς αὐτοῦ Ἰακώβ“
 „σχοίνισμα κληρονομίας αὐτοῦ Ἰσραὴλ“· (Λευ. λβ'. 9.) Καὶ ὁ κάτω ἀποσταλὴς Ἀρ-
 χάγγελος Γαβριὴλ τὸτο μόνον ἤξερε, ὅτι ὁ Ἰησοῦς θέλει γλυτώσει τὸν λαόν τε, τὴν
 Ἰουδαϊκὴν δηλαδὴ, ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας των· „αὐτὸς γάρ φησι, σώσει τὸν λαόν αὐτοῦ ἀπὸ
 „τῶν ἀμαρτιῶν αὐτῶν“· (Ματθ. α'. 21.) (2) Πῶς δὲ οἱ Ἑθνικοὶ καὶ εἰδωλολάτραι ἐμελ-
 λον νὰ λάβουν πόσιν μεγάλην τιμὴν, καὶ δόξαν, τὸτο ἐγνώρισαν πῶρα, μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν
 οἰκονομίαν, καὶ οἱ αὖν ἐν τῷ ἑρανῶ ὄντες Ἀγγελοι, καὶ οἱ ἐν τῇ γῇ κάτω, διὰ μέσων τῆς
 Ἐκκλησίας, ἦτοι διὰ μέσων τῶν εἰς ἡμᾶς γενομένων παρὰ Θεοῦ ἐργεσιῶν· δι' ὅ,τι αἱ ἐερ-
 γεσίαι ὅπως ἐδόθησαν εἰς ἡμᾶς τὰς ἐξ ἐθνῶν Χριστιανὰς, αὐταὶ ἐδίδαξαν τὰς Ἀγγέλους
 τὴν πολυποίκιλον σοφίαν τοῦ Θεοῦ· ὅς ἐπε δὲ τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ, ἀπλῶς ποικίλῳ, ἀλ-
 λά πολυποίκιλον, διὰ νὰ φανερώσῃ μὲ τὴν λέξιν ταύτην, τὸ πᾶντεχρον αὐτοῦ καὶ ἀκατανόη-
 πον. Ὁ δὲ Θεὸς Γρηγόριος ὁ Νύκτης ἐτζί ἐρμηνεύει τὸ ρητὸν τὸτο (Ὁμιλ. ή. εἰς τὸ ἄσμα
 τῶν Ἀσμάτων.) ὅτι προτίτερα μὲν ἀπὸ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Θεοῦ Λόγου, αἱ ἐρανίαι δυνάμεις
 τῶν Ἀγγέλων, ἀπλῶς ἐγνώριζον τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ· χάριν λόγου· ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε
 πᾶντα μὲ μόλις τὴν θέλησίν τε· ἐκ τούτων δὲ ἐγνώριζον οἱ Ἀγγελοι τὸν Θεὸν δυνατόν
 καὶ παντοδύναμον· ὁ Θεὸς διεφύλαττε τὰ δημιουργηθέντα κτίσματα, μὲ τὴν σοφίαν τε πρόνοιαν·
 ἐκ τούτων δὲ οἱ Ἀγγελοι ἐγνώριζον αὐτὸν σοφόν καὶ προνοητὴν· καὶ κἀνύνα ποικίλον ὅς ἦτον
 εἰς αὐτὰ, ἦγαν κἀνύνα πρᾶγμα ὅς ἦτον εἰς αὐτὰ, ὅπως νὰ ἦναι μὲν ἄλλο, νὰ γυνᾷ δὲ
 ἄλλο ἀποτέλεσμα· Ἀφ' οὗ δὲ ἐσαρκώθη ὁ Θεὸς Λόγος ἔγινε πολυποίκιλος ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ,
 διὰ τὴν κατωρθώθησαν καὶ ἔγιναν τὰ ἐναντία διὰ τῶν ἐναντίων, ἦγαν διὰ θανάτου ἔγινε
 ζωὴ· διὰ ἀσθενείας, δυνάμεις· διὰ ἀτιμίας, δόξα· καὶ διὰ μέσων τῶν ὀυτελῶν καὶ ἀνθρώ-
 πινων, ἔγιναν τὰ μεγάλα ἔργα καὶ θεοπρεπῆ· ὅθεν μὲ πᾶσι τὸν τρόπον ἐγνώρισθη πῶρα εἰς
 πᾶς ἐρανίαις δυνάμεις, ἡ πολυποίκιλος αὐτῆς σοφία τοῦ Θεοῦ· δι' ὅ,τι ὅφ' ἔ ἡμεῖς οἱ ἄνθρω-
 ποι ἐμάθομεν τὴν πᾶσιν αὐτῇ σοφίαν τοῦ Θεοῦ, πῶς καὶ αἱ δυνάμεις τῶν Ἀγγέλων, ἔμαθον
 αὐτῇ διὰ μέσων ἡμῶν, ἐπειδὴ εἶδον τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ συνάθροισμα τῶν Χριστιανῶν,
 ποῖα μεγάλα καὶ παράδοξα ἡξιώθη, καὶ ἀπολέθως, δι' αὐτῆς ὡδηγήθησαν εἰς τὴν γνώσιν
 τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ.

11. „Κατὰ πρόθεσιν τῶν αἰώνων, ὡς ἐποίησεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ
 „Κυρίῳ ἡμῶν“.

Τώρα μὲν, λέγει, εἰς τὰς ἐσχάτας καιρὰς, ἐγνώρισθη ἡ σοφία τῶν εἰς ἡμᾶς τὰς Ἑθ-
 νικὰς γενομένων ἐργεσιῶν τοῦ Θεοῦ· ἦτον δὲ αὕτη αὐτοῦ καὶ ἐξ ἀρχῆς προωρισμένη ἀπὸ
 τὸν Θεόν, κατὰ πρόθεσιν τῶν αἰώνων, ἦτοι κατὰ πρόγνωσιν τῶν μελλόντων αἰώνων· δι' ὅ,τι
 ἤξεραν ὁ Θεὸς ἐκεῖνα ὅπως μέλλεν νὰ γυνᾷ, καὶ διὰ τούτου ἐτζί τὰ ἐπροώρισε· τὸ δὲ, „ὡς
 „ἐποίησεν ἐν Χριστῷ“· νοεῖται διὰ τὴν σοφίαν, ἦτοι διὰ τὴν οἰκονομίαν ὅπως ἔκαμεν ὁ Πα-
 τὴρ διὰ μέσων τοῦ Υἱοῦ· Ὁ δὲ Χρυσόστομος ἀναγινώσκει τὸ ρητὸν ἐτζί· „κατὰ πρόθεσιν τῶν
 „αἰώνων, ὡς ἐποίησεν ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ“.

12. „Ἐν

(1) Ὁ δὲ Θεὸς Χρυσόστομος λέγει „ὅτι ἡ διὰ πρό-
 „θεσιν ἐδὲ εὐεχέσταται ἀντί τῆς, συν' ὡς ποιαντὴν ἐν-
 „νοαν ἔχον τὸ ἀποστολικὸν τοῦτο ρητὸν, ὅτι συν' τῇ
 „κατὰ ἡμᾶς Ἐκκλησίᾳ, καὶ οἱ Ἀγγελοι οἱ ἐν ἑρανίαις,
 „πᾶσι ἀπορήματα τοῦ Θεοῦ ἐμνήσθησαν μυστήρια“.

(2) Ἦγαν διὰ νὰ γνωρευθῇ πᾶσι καλοῖς Ἀγγέλοις,

κατὰ τὸν Ἰερώνυμον, καὶ οὐχὶ πᾶσι κακοῖς, κατὰ τὸν
 Ἀμβρόσιον, ἀγαθὰ καὶ ὁ Ἀυγουστίνος (βιβλ. εἰς περὶ
 τῆς ἐνέσεως κατὰ τὸ γράμμα κεφ. 13.) Ἐκκλησίαν,
 τοῦ τὴν ἐπουράνιον, γνωρίσαντας τοῖς κατωτέροις πᾶσι
 αὐτὰ μυστήρια. (παρὰ Κορεσίῳ)

12. Ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν παρρησίαν, καὶ τὴν προσαγωγὴν, ἐν πεποι-
 „θήσει διὰ τῆς πίσεως αὐτῆς“.

Πᾶς, λέγει, ἔγινε τὸ παῦ τῆς πρὸς τὴν ἔθνη ἀεργεσίας τῷ Θεῷ, διὰ μέσθ τῷ Χριστῷ, φατερόν εἶναι ἐκ τούτου, διὰ τὸ ὁ Χριστὸς εἶναι ὁποῦ μᾶς ἐπρόσφερεν εἰς τὸν Πατέρα· πλὴν δὲ ἐπρόσφέρθημεν εἰς τὸν Πατέρα παρὰ τῷ Χριστῷ, ὡς σκλάβοι, καὶ ὡς ἁμαρτωλοὶ· ἀλλὰ ὡς παρρησίαν ἔχοντες, καὶ ὄχι ἀπλῶς παρρησίαν, ἀλλὰ παρρησίαν ἐνωμύῳ ὁμῶς μετὰ ἐλπίδα καὶ θάρρος. Αὐτὰ δὲ ὅλα διὰ τίνος μέσον ἐδόθησαν εἰς ἡμᾶς; διὰ τῆς πίσεως, λέγει· διὰ τὴν αὐτὴν ἢ πίσιν, μετὰ τὸ νὰ μᾶς ἐλύτρωσεν ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας, ἐβάλεν εἰς τὴν καρδίαν μας παρρησίαν καὶ θάρρος.

13. „Διὸ αἰτῶμαι μὴ ἐκκακῆν ἐν ταῖς θλίψεσί μου ὑπὲρ ὑμῶν (1)·
 „ἥτις ἐστὶ δόξα ὑμῶν“ (2)

Διὰ τὸ τοῦτο, λέγει, ποῖον; διὰ τὸ εἶναι Μίγα τὸ μυσῆριον τῷ εἰς τὴν πίσιν καλέσματος ἑσᾶς τῶν Ἑθνικῶν, καὶ διὰ τὸ ἐγὼ ἐμπιστεύθηκα μεγάλῳ διακονίᾳ, νὰ σᾶς κηρύττω τὸ Εὐαγγέλιον τῷ Θεῷ· καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ λαμβανῶ δεσμὰ, καὶ νὰ πάσχω κακὰ ἀπὸ ἐκείνων, ὅπῃ δὲ καταλαμβάνει τὸ μυσῆριον τούτου, ἀλλὰ ἐναντιόονται εἰς αὐτὸ, διὰ τὸ τοῦτο λέγω, σᾶς παρακαλῶ, ἀδελφοί μου, νὰ μὴ ἐκκακῆτε, ἢ γὰρ νὰ μὴ παράττεσθε, καὶ νὰ λυπηθῆτε, ὥσθ νὰ γίνεται κενὴ πρᾶγμα παράξενον· ἐπειδὴ τὰ δεσμὰ, καὶ αἱ θλίψεις, ὅπῃ ἐγὼ δοκιμάζω διὰ λόγους, αὐτὰ εἶναι δόξα καὶ σφαιρόσας· φατερόναι γὰρ αὐτὰ, ὅτι ὁ Θεὸς πόσον πολλὰ σᾶς ἠγάπησεν, ὥσθ ὅπῃ, ὄχι μόνον ἔδωκε τὸν μονογενῆ υἱὸν διὰ τὴν ἀγάπην σας, ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς τῆς δέλης τε παραδίδει εἰς κινδύνους καὶ δεσμὰ, διὰ τὴν ἐδικλῶσας ἀφέλειαν. Καὶ αὐτὴ ἡ ἐδικλῶσις μου θλίψεις εἶναι δόξα ἐδικλῶσας, πολλῶν μᾶλλον εἶναι δόξα σας αἱ θλίψεις καὶ τὰ κακὰ, ὅπῃ ἐσεῖς οἱ ἴδιοι ἠθέλετε πάθετε διὰ τὸν Χριστόν. Λοιπὸν δὲν πρέπει νὰ παράττεσθε καὶ νὰ λυπηθῆτε, καὶ ὅταν ἐσεῖς θλίβεσθε.

14. Τότε χάριν κάμπτω (3) τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν Πατέρα τῷ
 „Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ“.
15. Ἐξ ἧς πᾶσα πατεὶα ἐν ἑρανῶ καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται“.

Επειδὴ, λέγει, ἐσεῖς οἱ Ἑθνικοὶ πόσον ἠγαπήθητε ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ πόσον μεγάλα, καὶ ἀκατάληπτα εἶναι τὰ ἀγαθὰ ὅπῃ ἐλάβετε, καὶ θέλετε λάβετε ἀπὸ αὐτόν· διὰ τὸ καὶ ἐγὼ ὁ κήρυξ καὶ διδάσκαλός σας, παρακαλῶ διὰ νὰ σᾶς δοθῇ ἡ χάρις τῆς κατοικησαντος εἰς ἑσᾶς Χριστοῦ, ἵνα διὰ τῆς χάριτος ταύτης καταλάβετε τὰ ἀγαθὰ ταῦτα, καὶ γνωρίσετε πόσον ἠγαπήθητε ἀπὸ τὸν Θεόν. Εἶπε δὲ ὅτι κάμπτω τὰ γόνατά μου, διὰ νὰ φανερώσῃ καὶ μετὰ τὸ σχῆμα, τὴν κατασκευατικὴν δέξιν, ὅπῃ ἐπρόσφερεν εἰς τὸν Θεόν δι' αὐτῆς· λέγει δὲ ὅτι καθεὶς πατεὶα προέρχεται ἀπὸ τὸν αἰώνιον Πατέρα. Καὶ πᾶς μὲν ἐπὶ τῆς γῆς γυνεὴς τῶν ἀνθρώπων πατεὶας ὀνομάζει, διὰ τὸ ἐτὶ σὺναιεθίζονται νὰ ὀνομάζωνται ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ, ἀπὸ τὸ ὄνομα τῶν ἐπιγείων αὐτῶν Πατέρων· τὰ δὲ ἐν τῷ ἑρανῶ πάγματα καὶ συστήματα τῶν Ἀγγέλων, πατεὶας ὀνομάζει, ἐπειδὴ ἐκεῖ γυνεαῖς δὲ εἶναι, ὥστε κανεὶας ἀπὸ

(1) Ὑπερβατὸν σχῆμα μεταχρηρίζεται ἰδῶ ὁ Ἀποστόλος, ἥτοι ἐν ταῖς ὑπὲρ ὑμῶν θλίψεσί μου· ἢ ἐκκλησιαστικὸν σχῆμα τὸ ἀπὸ κοινῆς λεγόμενον, ἥτοι, σᾶς ὑπὲρ ὑμῶν γινόμεναι, κατὰ τὸν σοφὸν Φωτισμόν. (Ἐπιστολὴ ΡΕΖ'. Γεωργίου Νικομηδείας)

(2) Τὸ, ἥτις πρὸς τὸ ἐπόμενον δόξα συνέπαξε, καὶ ἔτι πρὸς τὰς θλίψεις, τὸ προηγούμενον, ἀπτικῶς κατὰ τὸ „πολλὰς ἐλπίδας εἶναι, ὥς φωτισμὸς εἶναι νομίζεσθαι“.

(3) Ἐδῶ ἀποδίδεται ἡ ὀνομαστικὴ ἢ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς Κεφαλῆς, ἥτοι τῷ „τούτῃ χρεὶ ἐγὼ Παῦλος ὁ δέσμιος Ἰησοῦ Χριστοῦ κάμπτω τὰ γόνατά μου ὡς ἄπο μὲν“· ἐπειδὴ δὲ πολλὰ λόγια ἐβάλεν ὁ Παῦλος ἐν τῷ μετὰ καὶ ἐν μῆκος πολὺ ἐξετάσει ἡ περὶ ὁδοῦ, διὰ τὸ τοῦτο ἐκαμῶν ἰδῶ ὁδοῦ τὴν ἐπαύλησιν τῶν αὐτῶν λόγων, ἢ γὰρ τῶ „τούτῃ χρεὶ“· διὰ νὰ ἀνάξῃ τὸν λόγον ἐν τῷ σαφέστερον, κατὰ ῥητορας.

ἀπὸ τῆς Ἀγγελίας γεννᾶται, ἢ γεννᾶται. Ὅλας λοιπὸν καὶ τὰς αἰῶν, καὶ τὰς κάτω πατερίας ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἐποίησε, καὶ ὅσοι ὀνομάζονται πατέρες, ἀπὸ αὐτῶν ἕως ὀνομάζονται (1).

16. „Ἵνα δώῃ ὑμῖν κατὰ τὸν πλῆτον τῆς δόξης αὐτοῦ, διυνάμει κρα-
ταιωθῆναι διὰ τοῦ Πνύματος αὐτοῦ, εἰς τὸν ἔσω αὐθροπον“.

17. „Κατοικῆσαι τὸν Χριστὸν διὰ τῆς πίσεως ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν,
ἐν ἀγάπῃ ἐρρίζωμένοι, καὶ τεδεμελιωμένοι“ (2).

Τί, λέγει, σὰς εὐχομαι διὰ τὴν σὰς δώσῃ ὁ Θεὸς ὡς πλεσιος ὅπῃ εἶναι, καὶ ὡς θέ-
λων τὴν δόξάν τε, τὴν δὲ σερωθῆτε εἰς τὰς πειρασμοὺς, ὥστε τὴν μὴ παρὰ τὴν εὐχὴν αὐτῶν,
καὶ τὴν παρὰ τὴν εὐχὴν αὐτῶν. Δὲν ἀρκέσθῃ δὲ μόνον τὴν εὐχὴν, τὴν δὲ σερωθῆτε, ἀλλὰ ἐπρόσθε-
σε καὶ τὸ „ἐν δυνάμει“ διὰ τὴν εὐχὴν τὴν δόξαν εἰς αὐτὴν τὰ ἀγαθὰ, μὲ πλεσιότητα, μὲ
διυνάμει, καὶ μὲ ὑπερβολῇ· πῶς δὲ τὴν σερωθῆτε; διὰ τοῦ Ἁγίου Πνύματος· δι' ὅ,τι τὸ

Πιεύ-

(1) Διὰ τὸ καὶ ὁ Θεὸς Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, τὸ
ὄνομα τῆς πατρὸς λέγει, ὅτι ἐκ τῶν θείων ἐδόθη
εἰς ἡμᾶς τὴν ἀνθρώπου ἐκ τῶν ἀνθρώπων, δηλαδὴ εἰς τὴν
καίαν, καὶ ὅχι ἐκ τῶν κατὰ τὴν αἰῶν. Τὸ τοῦ
ἰδίου λέγει καὶ ὁ Ἰερώνυμος· λέγεται δὲ ἡ πατρία Ἐ-
βραΐσι, μισαχὰ, καὶ σημαίνει φυλὴν ἐκ τῆς ἀρχῆς κα-
ταγομένην, καὶ συγγενήν, καὶ ἢ ἐκδοχὴν ἐξέλαβε
τὸ ὄνομα τὸ τοῦ ἐδὲ ὁ Ἀποστόλος, κατὰ τὸν Χρυσόστομον
(παρὰ Κορνήλιον)· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „κυρίως
„Πατὴρ καὶ ἀληθὴς Πατὴρ ὁ Θεός· ὁ γὰρ ἡγεῖται πρῶ-
τον τῶν ἱερέων, ὅσοι Πατὴρ, ἀλλ' ἀπὸ Πατὴρ ἐστὶ, καὶ φύσει
„Πατὴρ, οἱ δὲ ἄλλοι πατέρες, ἢτε συμπατικοί, ἢτε
„πνύματικοί, ἀνῶθεν τῶν προσκυρομένων εἰληκισαν“ λέ-
„γει δὲ ἐπὶ τῆς πατρίας, τὴν φύσιν πατέρας, οὐρα-
„νίου δὲ πατέρας τῶν πνύματικῶν καλῶς· τοιοῦτος ἦν
„αὐτὸς ὁ Θεὸς Ἀπόστολος... ἡ κελεύουσι τὸν τὸν Κυ-
„εῖν Ἰησοῦ Χριστοῦ Πατέρα, ὅς ἐκ παρ' ἄλλου τοῦτο λα-
„βὼν ἔχει, ἀλλ' αὐτὸς ποῖς ἄλλος μετὰ δέδωκε τὸ τοῦτο“.

(2) Τὸ „ἐν ἀγάπῃ ἐρρίζωμένοι καὶ τεδεμελιω-
„μένοι“ λέγει ὁ Φωτιστής, πῶς εἶναι, ἢ σφάλμα γραφί-
κόν· διὰ τὴν ἐπὶ τὴν νῆα εἰς πᾶσιν αἰτιατικῇ,
καθὼς τὸ ἀπαιτῆ ἢ σωτηρίᾳ ἢ τοῖς ἐρρίζωμένοι καὶ
τεδεμελιωμένους· ἢ τῶν αἰτιατικῶν πᾶσιν μετε-
χειροῦσθαι ὁ Παῦλος εἰς πᾶσιν ὀνομαστικῶν κατὰ αἰ-
τιπῶσιν μετοχῆς, καθὼς τὸ σχῆμα τοῦτο συναδί-
ξεν καὶ πολλοὶ ἐξωτεροὶ Ἕλληνες. Συγγραφεὺς, καὶ μά-
λιστα ὁ Θεοκλύδης· καὶ ἡ σωτηρία δὲ τῆς ἀρχαίας συν-
σφίξεως τῶν Ἑλλήνων ἔστω γραφὴ ἢ εὐδοκία ἢ σωτή-
ρις, καὶ εἰάν κατ' ὑπερβολὴν σχῆμα νοηθῇ, τὸ ἐπὶ τὸν
σχῆμα μάλιστα μετὰ χειρὶς τὸν Θεὸν Παῦλος· οὕτω
τὸν σωπασσεται τὸ ρητὸν· „ἵνα, ἐν ἀγάπῃ ἐρρίζωμέ-
„νοι, καὶ τεδεμελιωμένοι, ἐξελθόντες καταλαβέσθαι συν-
„πᾶσι ποῖς Ἁγίοις, τὴν τὸν πλάτος, καὶ τὴν τὴν“ Ὁ-
ρα δὲ ὅτι ἡ καρδία τῶ ἀνθρώπου κατοικία ἐστὶ τῶ Χρι-
στοῦ διὰ τῆς χάριτος τῶ Ἁγίου Πνεύματος· ὅθεν ἔπεν
ὁ Ὅσιος Μάρκος· „χρητὴν πρῶτον ἐν τῇ καρδίᾳ ἐνε-
„ργῶσαν ἔχειν τὴν χάριν τῶ Παναγίου Πνεύματος, καὶ
„ὅσοι κατὰ τὴν ἀναλογίαν ἐπελθόντες εἰς τὴν Βασιλείαν
„τῶν Οὐρανῶν“· Τὸ τοῦ φανεροῦ ὁ Κύριος ἐλεγεν·
„ἢ Βασιλεία τῶν ὀρανῶν, ἐστὶς ὑμῶν ἐστὶ“· τὸ τοῦ καὶ
ὁ Ἀπόστολος δηλῶν ἔγραψεν· „αὐτοὺς δοκιμάζετε ἢ
„ἐστὶ ἐν τῇ πίστει; ἢ οὐκ ἐπιγινώσκετε ὅτι Ἰησοῦς
„Χριστός ἐστιν ἐν ὑμῖν“; ἢ μήτι ἀδόκιμοι ἐστὶ. Καὶ
ὁ μέγας Μακάριος ἔστω λέγει· „ὁ Κύριος παραγενόμε-

„νος εἰς τὰς οἰκίας τῶν ψυχῶν ἡμῶν, ἀναπαύεται εἰς
„τὴν καλίαν τῆς καρδίας ἡμῶν, ἐκαστε οἰκῇ, παρρη-
„χομένων λοιπὸν τῶν κυμάτων τῶ ἀγέλου χαλκῶν,
„καὶ τοῦ σκοποῦ· καὶ αὐτὴ λάμπουσιν αἱ ἀκτίνες,
„φωτὸς ἡδυνάτω γέμισαι, εἰρήνης βαθείας ἐπὶ σελήνης
„τῶ οἴκῳ τῶ“· Λέγει δὲ καὶ ὁ Νύκτις Γρηγό-
„ριος· ὁ μὲν τῶν πιστῶν γίνεται Θεὸς ὡς τὸς· ὁ δὲ
„οἰκός· ἄλλος δὲ ὁ δρόμος· καὶ ἕτερος ὑποπόδιον· ἐστὶ
„δὲ τις καὶ ἄρμα γινόμενος, ἢ ἵππος εὐνίας, δεχόμε-
„νος ἐφ' ἑαυτῶ τὸν ἀγαθὸν ἐπιβάτω, καὶ πρὸς τὸν θε-
„κὴν τῶ εὐδύνοντι διακῶν τὸν δρόμον“· (Ὁμιλ. εἰς
τὸ Ἄσμα τῶν Ἀσμάτων.) Πλὴν, καθὼς ἡ καρδία τῶ
Χριστιανοῦ γίνεται κατοικία τῶ Χριστοῦ, διὰ τῆς χάρι-
τος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· ἐστὶ καὶ αὐτὴ καρδία γίνε-
ται κατοικία καὶ τῶ διαβόλου, (ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ αὐ-
τῆς κατοικῶντος, ὡς λέγει ὁ Θεὸς Διάδοχος, καὶ ἔχι
εἰς τὸ βάθος·) ἐστὶ, λέγω, ἢ αὐτὴ καρδία γίνεται
κατοικία τοῦ διαβόλου, καὶ τῶν δαιμόνων, διὰ τῆς ἐνε-
ργίας καὶ ἐξως τῶν παθῶν καὶ τῆς ἀμαρτίας. Διὰ τὸ τοῦ
προσφύεσθαι ἔπεν ὁ τῶν τῶν μέγας Μακάριος· „ὡς-
„περ εἰς ὀφθαλμὸς μικρὸς παρ' ὅλα τὰ μέλη· καὶ αὐ-
„τὴ ἢ κόρη μικρὰ ἔστω, μέγα ἐστὶ σκεῦος. Βλέπει γὰρ
„ὕψ' ἐν, οὐρανόν, ἀστέρων, ἡλίου, σελήνης, πόλεως,
„καὶ ἄλλα κτίσματα· ὁμοίως καὶ αὐτὴ τῶ ὀφθαλμοῦ ἐμμορφούται καὶ
„τὸ εὖ, τῇ μικρῇ κόρῃ τῶ ὀφθαλμοῦ ἐμμορφούται καὶ
„ἐκκοιζέται· οὕτω ἐστὶ καὶ ὁ νῦν εἰς τὴν καρδίαν· καὶ
„αὐτὴ ἢ καρδία μικρόντι σκεῦος ἐστὶ· καὶ ἐκὴ οἱ δρᾶ-
„σκοντες, καὶ ἐκὴ οἱ λέγοντες· ἐκὴ τῶ ἰοβόλῃ θηρία,
„καὶ οἱ οἱ θησαυροὶ τῆς κακίας· καὶ ἐκὴ αἱ τραχύναι,
„καὶ ἀτάμαλοι ὁδοί· ἐκὴ αἱ φαραγγεῖς· ὁμοίως πάλιν
„ἐκὴ ὁ Θεός· ἐκὴ καὶ οἱ Ἄγγελοι· ἐκὴ ἢ ζωὴ, καὶ
„ἢ Βασιλεία· ἐκὴ τὸ φῶς, καὶ οἱ Ἀπόστολοι· ἐκὴ οἱ θη-
„σαυροὶ τῆς χάριτος· ἐκὴ τὰ πάντα ἐστὶ“· (Ὁμιλ.
μ. γ'. κεφ. 8.) Καὶ μετ' ὀλίγα φησὶν ὁ αὐτός· „ὡς-
„περ καπνοῦ πλῆθος ἐστὶ ἐν οἴκῳ ἐνί· ὅπως ἐστὶ καὶ
„ἢ ἀμαρτία μετὰ τῶν ῥυπαρῶν λογισμῶν αὐτῶν, ἐγ-
„καδεζόμεν καὶ ἐφέρπουσα εἰς τὰς λογισμοὺς τῆς καρ-
„δίας, καὶ ἀπαιρὸν πλῆθος δαιμόνων“· (Ἀποδιδ.)
Διὰ τὸ τοῦ καὶ ἁλῶν ὁ Παῦλος ἐλεγεν· „Χριστός δὲ ὡς
„ὑψὲς ἐπὶ τῶν οἰκῶν αὐτοῦ· οὐ οἶκος ἐσμεν ἡμεῖς, εἰάν
„περ τὴν παρρησίαν, καὶ τὸ καύχημα τῆς ἐλπίδος μέ-
„χρ' ἐτέλες βεβαίαν καταχωμεν“· (Ἐβρ. γ'. 6.)
Ὁρα καὶ τὴν ὑποσημειώσιν τῶ „ὅτι ἐσοικῶσιν ἐν αὐ-
„τοῖς, καὶ ἐμπεριπατήσω“· (β'. Κορ. 5. 16.)

Πνεῦμα τὸ Ἅγιον εἶναι ὅπῃ δίδει τὴν δύναμιν, καὶ τὴν σερέωσιν, δι' ὃ καὶ ὁ Ἡσαίας, „Πνεῦμα ἰσχύος“ αὐτὸ ὀνομάζει. (Ἠσ. ια'. 2.) Δὲν εἶπε δὲ μόνον τὸ νὰ σερεωθῇτε, ἀλλὰ εἶπε καὶ τὸ μεγαλότερον, ἦγυν τὸ νὰ κατοικήσῃ ὁ Χεῖσός εἰς τὸν ἐσωτερικόν σας ἄνθρωπον, ἥτοι μέσα εἰς τὰς καρδίας σας, ὅχι εἰς τὴν ἐπιπολὴν καὶ ἐπιφανείαν, ἀλλὰ εἰς τὸ βάθος· πῶς; καὶ μὲ ποῖον τρόπον; διὰ μέσῃ τῆς πίσεως· δι' ὅ,τι εἰς τὰς καρδίας τῶν πιστῶν κατοικεῖ ὁ Χεῖσός, ἐρχόμενος οὐκ μὲ τὸν Πατέρα τῶν, καὶ κάμειντας μοῦν καὶ κατοικίαν εἰς αὐτὰς, καθὼς τὸ ὑπεσχέθη ὁ ἀψύδης αὐτός· „ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου, πρὶς, καὶ ὁ Πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτόν· καὶ πρὸς αὐτόν ἐλθούμεθα, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν“. (Ἰω. ιδ'. 23.) Αὐτὰ δὲ, λέγει, θέλετε τὰ ἀπολαύσετε, αἰσίως καὶ εἰσθε ἐρριζωμένοι εἰς τὴν ἀγάπην τῆ Ἰησοῦ Χεῖσῃ, καὶ δεῦν παραφέρεσθε καὶ μετασάλλεσθε ἀπὸ αὐτόν· ἢ δύνῃ τινὰ λοιπὸν εὐχεται εἰς τὰς Ἐφεσίους ὁ Παῦλος, τὸ νὰ σερεωθῇν διὰ τῆς Ἀγίας Πνεύματος, καὶ τὸ νὰ κατοικήσῃ ὁ Χεῖσός εἰς τὰς καρδίας των· ἢ λέγει, ὅτι εὐχομαι νὰ σερεωθῇτε διὰ τῆς Πνεύματος, καὶ νὰ γινῇτε ἐπιπιδεῖοι εἰς τὸ νὰ κατοικήσῃ ὁ Χεῖσός εἰς τὸν ἐσωτερικόν σας ἄνθρωπον, ἥτοι εἰς τὰς καρδίας σας.

18. „Ἵνα ὀξισχύσητε καταλάβεσθαι σὺν πᾶσι τοῖς Ἀγίοις, τὸ πλάτος, καὶ μῆκος, καὶ βάθος, καὶ ὕψος“.

Εκεῖνο ὅπῃ δὲχθήν ὁ Παῦλος εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Ἐπιστολῆς, ἦγυν τὸ νὰ δοθῇ εἰς τὰς Ἐφεσίους πνεῦμα σοφίας καὶ ἀποκαλύψεως, διὰ νὰ γνωρίσων ποία εἶναι ἡ ἐλπίς τοῦ εἰς τὴν πίσιν καλέσματος αὐτῶν, καὶ τὰ ἐξῆς, τῆτο πὲ ἴδιον εὐχεται καὶ ἐδῶ νὰ δοθῇ εἰς αὐτούς· Ἵνα, λέγει, δυνηθῇτε νὰ καταλάβετε μὲ ὅλῃς τὰς πιστὰς Χεῖσιντας (τέτῃς γὰρ ὀνομάζει Ἀγίους) τὸ μυήριον ὅπῃ οἰκονομήν διὰ λόγῃ σας ἀπὸ τὸν Θεόν, τὸ ὅποιον εἶναι τόσον μέγαλον, ὥστε ὅπῃ ἐξαπλόνεται εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς Κόσμου· διὰ τῆτο καὶ μὲ σωματικά, καὶ ὕλικά σχήματα αὐτὸ ἐπερίγραφεν, εἰπὼν, τὰ ἄνω, τὰ κάτω, καὶ τὰ πλάγια μέρη σας εἰπὼν, λέγει, καὶ ἐγὼ περὶ τῆς μυήριον τέτῃ· πλὴν δεῦν εἶναι δυνατόν μὲ τὰ ἐδικά μου λόγια μόνον, νὰ μάθετε αὐτὸ ἀρκετὰ, ἀλλὰ διὰ μέσῃ τῆς Ἀγίας Πνεύματος. Καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον δεῦν θέλετε δυνηθῇτε νὰ καταλάβετε αὐτὸ, αἰσίως πρῶτον δεῦν σερεωθῇτε μὲ τὴν δύναμιν τῆς Ἀγίας Πνεύματος· (χρεῖα γὰρ εἶναι νὰ λάβετε πνευματικὴν δύναμιν) καὶ αἰσίως δεῦν κατοικήσῃ ὁ Χεῖσός εἰς ἐσάς, τίποτε δεῦν θέλετε δυνηθῇτε νὰ κατορθώσετε (1). Ὁ δὲ Θεὸς Νύνης Γρηγόριος (Λόγ. α'. εἰς τὸ Πάχῃ) καὶ ἐν τῇ Κατηχητικῇ Κεφ. λβ'. λέγει, ὅτι διὰ μέσῃ τῶν πεσάρων τέτων μερῶν, τῆς πλάτῃς, καὶ μήκῃς, καὶ βάθῃς, καὶ ὕψῃς, ὅπου ἀναφέρει ἐδῶ ὁ Παῦλος, διλοποιεῖται ὁ τετραμερὴς σαυρός τῆς Χεῖσῃ. Εὐχεται λοιπὸν ὁ Ἀπίσολος εἰς τὰς Ἐφεσίους, τὸ νὰ δυνηθῇν νὰ καταλάβῃ τῆς σαυρῆς τὸ μυήριον, διὰ τὴν ὅλην ἡ ἐσάρκος οἰκονομία τῆς Χεῖσῃ μέσα εἰς τὸν σαυρόν περιλαμβάνεται· καὶ τῆς οἰκονομίας, καὶ ἐνανθρωπήσεως τῆς Χεῖσῃ τὸ φοβερῶτατον ἔργον, εἶναι

(1) Ὁ δὲ Φώτιος λέγει· „τίνος πλάτος, καὶ μήκος, καὶ βάθος, καὶ ὕψος, ἡ τοῦ μυήριου ἐλαπτὶ· καὶ ὡς ἡ νοῦτα κατ' ὑπερβάτον· Ἵνα ὀξισχύσητε καταλάβεσθαι τὸ πλάτος, καὶ μῆκος, καὶ βάθος, καὶ ὕψος τῆς γνώσεως τῆς Χεῖσῃ· γνωταίτε τὴν ὑπερβάλλουσαν εἰς ὑμᾶς ἀγάπην αὐτῆς“· γνωταίτε δὲ Χεῖσῃ εἶναι, ἡ τῆς περὶ ὑμᾶς αὐτοῦ οἰκονομίας φανέρωσις· καὶ ὅτι τὴν πρᾶξιν αὐτῆς τὴν ὑπερδουμάσων, αὐτὸς ἐργάσασθαι καὶ οὐκ ἄλλος ὑπὲρ ὑμῶν· καὶ ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ὁ χορηγὸς ὑμῖν πύτης τῆς γνώσεως· καὶ ὅτι δι' αὐτῆς ἐγνωρίσαμεν μέλῃς τῶν Χεῖσῶν· καὶ ἡ μὲν γνώσις τοῦ Χεῖσῃ αὐτῆς εἶναι· μήκος δὲ τῆς γνώσεως αὐτῆς εἶναι, τὸ νὰ προσομῶν αὐτῇ πρὸ τῶν αἰῶντων ἀνάρχῃς· πλάτος δὲ τῆς γνώσεως αὐτῆς εἶναι ὅτι εἰς ὅλους καὶ τὰς ἀνθρώπους, καὶ τὰς Ἀγγέλους, καὶ εἰς τὰ ἐκείνη, καὶ εἰς τὰ ἐπίγῃα, καὶ εἰς Ἰουδαίους καὶ Ἑθνικούς, καὶ εἰς τὰς ζῶντας καὶ ἀποθανόντας, ἡ εὐαγγελία αὐτῆς ἐξαπλύνεται· ἐπαδὴ ὁ Χεῖσῃς ἐκείνην ἐποίησεν εἰς τοὺς Ἀγγέλους καὶ εἰς τοὺς ἀν-

θρώπους, ὅπῃ ἦσαν ἀναμειψύπων ἐκθρομένοι· καὶ βάθος μὲν τῆς γνώσεως αὐτῆς εἶναι, ὅτι ὁ Χεῖσῃς καὶ εἰς εἰς τὰ σμῖα τοῦ αἵου ἐδαξε τὴν ἀφασιν αὐτοῦ εὐεργεσίαν καὶ δύναμιν, τὸν μὲν αἵου καταργήσας καὶ ἀίχμαλωτίσας, τοὺς δὲ ἐκείνη ἀίχμαλωτῆς ἐλευθέρωσας· ὕψος δὲ τῆς γνώσεως τῆς Χεῖσῃ εἶναι, ὅτι ὁ καταβάς αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ ἀναβάς ὑπεράνω πάντων ἐκείνων, ὅπῃ καὶ ἀνεβίβασε τὴν ἀπαρχὴν τῆς ἡμῶν φύσεως, ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ δυναμείας.

Ταῦτα λοιπὸν πὲ τεσσάρῃ εὐχεται ὁ Παῦλος νὰ καταλάβῃ οἱ Ἐφεσίους, καὶ πάντες ἡμῖς οἱ Χεῖσῃνοί· ἀν δὲ ταῦτα καταλάβωμεν, τί ποτε θέλομεν γνωρίσωμεν; τὴν εἰς ὑμᾶς ἀγάπην τοῦ Χεῖσῃ· ἀν δὲ γνωρίσωμεν τὴν ἀγάπην τοῦ Χεῖσῃ, ποῖος θέλει ἀμφιβαλεῖ πλέον, πῶς δεῦν θέλομεν πληρωθῶμεν ἐν παντὶ πληρώματι Θεοῦ; ἥτοι πῶς δεῦν θέλομεν δεχθῶμεν ὅλον μέσῃ μας, διὰ τῶν ἀγαθῶν ἔργων, τὸν ὅπως ἀγαπήσαντα ἡμᾶς Χεῖσῃν.

εἶναι ὁ σαυρός· ἀπὸ τὸν ὁποῖον καὶ ἡ ἀγάπη τῷ Θεῷ πρὸς τὰς ἀνθρώπους, μάλιστα καὶ ὁμοίως φανερώνεται, καθὼς λέγει ὁ Κύριος· „μείζονα ταύτης ἀγάπῃς εἶδεις ἔχει, ἵνα τις τὴν „ψυχὴν αὐτῆς θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτῆς“· (Ἰω. ιε'. 13.) διὰ τὸ καὶ ὁ Παῦλος ἀκολούθως λέγει περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης (1).

19. „Γινώσκειτε τὴν ὑπερβάλλουσαν τῆς γνώσεως ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ“.

Καὶ τὸ τοῦ ρήτου κρέμεται ἀπὸ τὸ ἀνωτέρω, ἦγαν διὰ τὴν διωκθῆναι, λέγει, τὰ γνωρίσετε τὴν ἀγάπην ὅπως ἔχει ὁ Χριστὸς εἰς τὰς ἀνθρώπους, ἡ ὁποία ὑπερέχει κάθε γνώσιν τῶν ἀνθρώπων. Ἀλλ' ἤθελεν εἰπεῖν τινας, ἐπειδὴ ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ ὑπερβαίνει κάθε γνώσιν, πῶς ἡμεῖς, ὡς μακάριε Παῦλε, ἀνθρώποι ὄντες, θέλομεν τὴν τὴν γνωρίσωμεν; καὶ εἰς τὸ μᾶς ἀποκρίνεται, ὅτι ἐγὼ μὲν σᾶς εἶπον, πῶς ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ ὑπερβαίνει κάθε γνώσιν, τῶν ἀνθρώπων δηλαδή· ἐσεῖς ὁμῶς δὲν ἔχετε τὴν γνωρίσετε τὴν ἀγάπην αὐτοῦ, μετὰ ἀνθρώπων καὶ φυσικῶς γνώσιν, ἀλλὰ ὑπερφυσικῶς διὰ Πνεύματος Ἁγίου. Ἐπειτα, δὲν εἶπον ὁ Παῦλος, ὅτι ἔχετε τὴν γνωρίσετε τὴν ἀγάπην αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ πόσοι μεγάλη εἶναι· ἀλλὰ μόνον πῶς ἔχετε τὴν γνωρίσετε αὐτοῦ, ὅτι εἶναι μεγάλη, καὶ ὅτι ὑπερέχει κάθε γνώσιν ἀνθρώπων· διὰ τὸ, λέγει, παρακαλῶ ἐγὼ τὸν Θεόν, τὰ ἡμπορεύεσθε τὰ μάθετε παρὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὅτι εἶναι μεγάλη καὶ ὑπερέχουσα ἡ πρὸς τὰς ἀνθρώπους ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ποῖος τὸ δὲν ἡξεύρει, ὡς μακάριε Παῦλε; ὅλοι, ἀποκρίνεται, ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ Χριστιανοὶ δὲν τὸ ἡξεύρουν, ὅσοι λυτῶνται καὶ δὲν ὑπομένουν εὐχαρίστως τὰ κακὰ ὅπως πάσχον, καὶ ὅσοι προτιμῶν τὸν μαμωνά καὶ ἀδικον πλεονεκτησάμενοι ἀπὸ τοῦ Θεοῦ· δι' ὅ,τι αὐτοὶ ἐγνώριζαν τὴν μεγάλην, καὶ ὑπερέχουσαν ἀγάπην ὅπως ἔχει ὁ Χριστὸς πρὸς τὰς ἀνθρώπους, βέβαια πάσχοντες τὰς πειρασμούς, δὲν ἤθελαν γογγύζον κατὰ τῆς Θεῆς Προνοίας, εἰδὲ ἤθελαν προσέχον εἰς πλεονεκτητὴν φθαρτὴν, καὶ πρόσκαιρον, χωριζόμενοι ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ὅπως πόσον τὴν ἡγάπησε. Σημειώσεται δὲ καὶ τὸ κατὰ τῶν αἰρετικῶν Εὐνομιανῶν, ὅπως καυχῶνται ανοήτως ὅτι γνωρίζουν τὴν εὐστίαν τοῦ Θεοῦ· δι' ὅ,τι αὐτοὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ ὑπερέχει κάθε γνώσιν ἀνθρώπων, πόσῳ μᾶλλον ἡ εὐστία τῆς Θεότητος του;

„Ἰνα πληρωθῆτε εἰς πᾶν τὸ πλήρωμα τοῦ Θεοῦ“.

Τὸ κατὰ δύο τρόπους ἐνόησαν μερικοὶ, ὁποῖος μάλιστα εἰς ὁ Θεὸς Χρυσόστομος, ἦγαν ἵνα γνωρίσετε, λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς ἡμῶν, προσκυνεῖται, καὶ λατρεύεται ἐν Πατρὶ, Τίμῃ, καὶ Ἁγίῳ Πνεύματι· τὸ γὰρ εἶναι τὸ πλήρωμα τοῦ εὐδὸς Θεοῦ, τὸ τὰ προσκυνῆται ἐν τριῶν προσώποις, ὡς Τριᾶς, ἐπειδὴ ὁποῖον πρόσωπον ἐκ τῶν τριῶν ἀφεῖθῃ, ἐλλειπὴς μένει ὁ Θεός·

(1) Καὶ ὁ Κορίνθιος δὲ λέγει ὅτι ὁ Ἀπόστολος ἐδῶ περιγράφει τὸ πλάτος καὶ μῆκος, βάθος καὶ ὕψος τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ ἡ ἀγάπη καὶ εὐεργεσία τοῦ Χριστοῦ, ἐκτείνεται κατὰ πλάτος μὲν εἰς ὅλα τὰ ἔθνη, καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοὺς πρὸ τοῦ Νόμου, καὶ ἐν Νόμῳ καὶ μετὰ Νόμον, καὶ εἰς ὅλα τὰ πέρατα τοῦ κόσμου. Κατὰ μῆκος δὲ διὰ τὴν αἰδίον, καὶ προαιώνιον ᾗθρον καὶ θῆκεν προσορισμόν· κατὰ δὲ βάθος, διὰ τὴν εἰς ἅδην καὶ ὅσον· ἡ δὲ διὰ τὸ βάθος τῆς σοφίας, καθ' ἣν τὴν ποιούσῃ εὐεργεσίᾳ ἐπέλεσε· κατὰ δὲ τὸ ὕψος, διὰ τὴν εἰς ὑπερβαίνοντων προωρισμένων ἀνάβασιν· ἡ μῆκος εἶναι ἡ πίσις· πλάτος ἡ ἐλπίς· ὕψος ἡ ἀγάπη· βάθος ἡ σκεπτικαίς· ἡ μῆκος εἶναι ἡ διαμονὴ ἐν τῇ χάριτι, πλάτος ἡ ἀγάπη, ὕψος ἡ ἐλπίς, βάθος τὰ τοῦ Θεοῦ κριματι.

Ὁ δὲ Σωφρόνιος ἐν τῇ εἰς τὴν Χρυσὸν Γεσίτην Ὁμιλίᾳ λέγει· „αἰδίες ἦν ὁ Χριστός· (ἰδὲ τὸ μῆκος.) „πλάτος κατὰ τὴν ἀγάπην, ὕψος κατὰ τὴν φύσιν, βάθος κατὰ τὴν σοφίαν. Ἐλαβε δὲ πᾶσι τὰ διδασκαλὰ ὁ Παῦλος ἀπὸ τῶν Ἰωβ λέγοντα· „ἡ ἰχ-

„νος Κυρίου εὐρήσεις; ἡ εἰς πᾶν ἐσχάτη ἀρίστη, αἰ εἰποίησεν ὁ παντοκράτωρ; ὕψος ὁ ἐρανός, καὶ τί ποιήσεις; βάθος δὲ τῶν ἐν ἅδῃ, τί οἶδας; ἡ μακρότερα μέτρον γῆς; ἡ εὐρύς θαλάσσης“· (Ἰωβ ια'. 7.) Λέγει δὲ καὶ ὁ Δαβὶδ πᾶσι πνεύματι διασημάται· „εἰς πᾶν ἐπὶ τὸν οὐρανόν, σὺ ἐκὰς ἐπὶ τὸν οὐρανόν“· (ἰδὲ τὸ ὕψος.) εἰς πᾶν κατὰ τὸν οὐρανόν, πᾶσι· (ἰδὲ τὸ βάθος.) εἰς πᾶν ἀναλαμβάνει πᾶσι πᾶσι· γὰρ μετὰ ὅρδον, ἦγαν τὴν ἀναπλῆναι· (ἰδὲ τὸ μῆκος.) καὶ κατεκλήρωσεν εἰς πᾶν ἐσχάτη τῆς θαλάσσης, ἡτοι πᾶσι τῶν· (ἰδὲ τὸ πλάτος) Λέγει δὲ καὶ τὸ πετεινὸν τοῦ οὐρανοῦ ὁ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος, πρὸς τοὺς ἀνωτέρω Πατέρας, πᾶσι· „Πλάτος μετὰ τὸν Θεόν ρητὸν τὴν ὑπερδύναμιν ἐπὶ πάντα τὸν Θεόν, πρὸς δὲ μῆκος δὲ τὴν ὑπερεκτεταμένην πᾶσι ὅλα δύναμιν· βάθος δὲ τὴν πᾶσι πᾶσι ἀπερὶληπτον, κρυφιοσύνην, καὶ ἀγνωσίαν“· (Κεφ. 3. περὶ Θεῶν ὀνομάτων), „Πρὸς δὲ ὑπερδύναμιν τὸν Θεόν, ἐρμηνεύει ὁ Παχυμέρης, τὴν εἰς τὸ παραγαγῆναι πᾶσι πάντα, καὶ εἰς τὸ κυβερνᾶν, καὶ προνοεῖν πᾶσι“.

Θεός· ἢ λέγει, ὅτι διὰ τὰ ἡσθε πεπληρωμένοι καὶ γεμάτοι ἀπὸ καθὲ ἀρετῶν, ἀπὸ τῶν ὁποίων εἶναι πλήρης ὁ Θεός. Πλὴν ἐγὼ νομίζω πῶς εἶναι προσφυέστερον τὰ νοηθῇ ἐτζί· διὰ τὰ ἡσθε τέλειοι εἰς ὅλῳ τῷ κατὰ Θεὸν πελειότῳ, γνωρίζοντες ὅσον εἶναι δυνατὸν ὅλα τὰ θεῖα δόγματα, καὶ μυήτρια (1).

20. „Τῷ δὲ δυναμένῳ ὑπὲρ πάντα ποιῆσαι, ὑπερεκπερισσὸν ὧν αἰ-
„τῶμεθα, ἢ νοῶμεν, κατὰ τὴν δύναμιν τῇ ἐνεργουμένην ἐν
„ἡμῖν“.

21. „Αὐτῷ ἡ δόξα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, εἰς πάσας τὰς
„γενεὰς τῶ αἰῶνος τῶν αἰώνων. Ἀμήν“.

Εγὼ μὲν, λέγει, εὐχόμαι εἰς τὸν Θεόν, διὰ τὰ σὰς ἀξιώσῃ τὰ καταλάβετε τὰ αὐτῶν εἰρημνία· ὁ δὲ Θεός, θέλει δώσει εἰς ἑσάς, καὶ μεγαλτέρα ἀκομή ἀπὸ ἐκεῖνα, ὅπῃ ἐγὼ τὸν παρακαλῶ· ἐπειδὴ ὁ Θεός ἔχει δύναμιν τὰ διδοῖν, ὅχι μόνον ἐκεῖνα τὰ ζητήματα ὅπου τὸ ζητεῖται, ἀλλὰ καὶ τὰ κάμνη παραῶν ἀπὸ αὐτῶν, καὶ τὰ κάμνη ὅχι ἀπλῶς, ἀλλὰ ὑπερεκπερισσῶν, ἢ γὰρ φιλοτιμίας, πλεονομαρίας, καὶ θεοπροπίας. Δύω δὲ ὑπερβολὰς βάλλει ἐδῶ ὁ Παῦλος, τὸ ὑπὲρ πάντα, καὶ τὸ ὑπερεκπερισσῶν, διὰ τὴν εἶναι δυνατὸν τὰ διδοῖν τινὰς περὶ ὅλα ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπῃ τὸ ζητεῖται, ὅσον τὰ διδοῖν ὅμως καὶ ὑπερεκπερισσῶν, ἢ γὰρ μὴ πολλὰ φιλοτιμίαν καὶ πλεονομία· ὁ δὲ Θεός καὶ τὰ δύω δύνανται τὰ κάμνη, καθὼς καὶ τώρα, καὶ τὰ δύω αὐτὰ ἐνήργησαν εἰς ἡμᾶς πρὸς αὐθρόπῃς· διὰ τὴν, καὶ μέγαλα, καὶ ἐξαίτια ἔργα ἔκαμε, ποιήσας ὑμῶν κατὰ χάριν πρὸς πρῶτον ἐχθρὸς τῶν Ἑθνικῶν· καὶ διὰ τὴν ἔκαμν αὐτὰ μὲν ὑπερβάλλουσαν, καὶ θεοπροπὴν φιλοτιμίαν καὶ πλεονομία· ὥστε ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν ὅπῃ ἕως τώρα ἐνήργησαν εἰς ἡμᾶς, εἶναι φανερόν, ὅτι καὶ εἰς τὸ μέλλον θέλει ἐνεργήσει πολλὰ μεγαλτέρα. Δικαίως δὲ πελειότοι τὸν λόγον εἰς δοξολογίαν ὁ θεὸς Ἀπόστολος, οὗ μὲν, διὰ τὰ δοξάσῃ τὸν εὐεργέτην μας Θεόν (2), καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὰ διδοῖν μὲν τῷ δοξολογίαν, τὸ μέγεθος τῶν γενουμένων παρὰ Θεῶν ἀγαθῶν εἰς ἡμᾶς· διότι ὁ Θεός. Δὲν ἤθελε θαυμάζεται, ἔπε ἤθελε δοξολογῆται, αἰσῶς καὶ τὰ ἀγαθὰ ὅπῃ ἐχάρι-
σε, δὲν ἦτον πιαῦτα μεγάλα, ὅπῃ τὰ κινῶν πρὸς αὐθρόπῃς εἰς θαῦμα καὶ δοξολογίαν Θεῶν. Δὲν εἶπε δὲ ἀπλῶς τὰ ἦναι ἡ δόξα εἰς τὸν Θεόν, ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἀληθῶς γὰρ κἀνείας αὐθρόπῃς δὲν δύνανται μὲν ἄλλον τρόπον τὰ δοξολογήσῃ τὸν Θεόν καὶ Πατέρα, παρὰ μὲν τῷ χάριν καὶ δύνανται τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ· ὁ Χριστὸς γὰρ εἶναι ὅπῃ μᾶς χαριπνοί, διὰ τὰ δοξολογεῖν τὸν Θεόν, καὶ ὅπῃ μᾶς διδάσκει πῶς πρέπει τὰ τὸν δοξολογοῦμεν. Καλῶς δὲ εἶπεν ὅτι εἰς τῷ Ἐκκλησίᾳ εἶναι ἡ δόξα τῷ Θεῷ· διὰ τὴν καθὼς ἡ Ἐκκλησία διαμύσει πάντοτε, καὶ πύλαι ἅδῃ κατισχυοῦσιν αὐτῇ, ἐτζί ἀκολούθως καὶ ἡ ἐν τῇ Ἐκ-
κλησίᾳ δοξολογία τῷ Θεῷ, διαμύσει πάντοτε, καὶ εἶναι αἰώνιος (3).

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν . Δ'.

1. „Παρακαλῶ ἔν ὑμῶν ἐγὼ ὁ δέσμιος ἐν Κυρίῳ, ἀξίως περιπατῇ-
„σαι τῆς κλήσεως, ἧς ἐκλήθητε“.

Ο Διδάσκαλος δὲν πρέπει τὰ ἦναι ὡς αὐθρόπῃς, καὶ ἐξουσιασῆς, ἀλλὰ πρέπει τὰ φαί-
νεται ὡτὰν δῆλος εἰς πρὸς μαθητὰς πρὸς τῷ σωτηρίαν αὐτῶν· διὰ τὴν καὶ ὁ Παῦλος ἐδῶ ὡτὰν δῆλος παρακαλεῖ πρὸς Ἐφεσίους, προβάλλει δὲ εἰς παρακάλειν καὶ μεσιτείαν τὰ δει-
μὰ, ὅπῃ ἦτον φορεμνός διὰ τὸν Χριστόν, καὶ διὰ πρὸς Χριστιανῶν· δέσμιος, λέγει, εἶμαι ἐν

Κυ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ἵνα πληρωθῇτε εἰς
„τὴν πρὸς πληρωμὴν τοῦ Θεοῦ“, ἀντὶ τῶ „ἵνα πελειώ-
„σιν αὐτὸν ἐν ὅλῳ δέξασθε“.

(2) Ὅρα περὶ τῶ καὶ τῷ ὑποσημείωσιν τῷ εἰς
τὸ δ. Κεφάλαιον πρὸς Φιλιππησίους, σίχ. 20. ἀξιο-
λογον ἔσαν· ὅτι οἱ Χριστιανοὶ πρέπει τὰ δοξολογεῖν,

ὅσας φορὰς ἀναφέρναι τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ.

(3) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ὕμνω αὐτὸν, ὅτι καὶ
„δύνανται, καὶ βούλονται, καὶ πλείονα ὧν αἰτῶμεν δωρεῖ-
„ται· αὐτὸν δὲ καὶ παρὰ πάντων ὑμνῶμεν προσέχον,
„ὥστε τῷ παρόντι βίῳ, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι“.

Κύριον, ἦγαν δεσμά καὶ ἀλυσίδας φορῶν, ὅχι διὰ κἀνὸν κακόν μὲ ἔργον, ἀλλὰ διὰ τὸν Κύριον. Ἐντραπήτε λοιπὸν ἐσεῖς οἱ Χριστιανοὶ τὰ διὰ τὸν Θεὸν δεσμά μὲ παῦτα (1). τί δὲ σᾶς παρακαλῶ; ὅχι διὰ λόγον μὲ, ἀλλὰ διὰ λόγον σας, διὰ τὸ νὰ περιπατήτε ἀξίως κατὰ τὸ κάλεσμα ὅπῃ σᾶς ἔκαμν ὁ Κύριος· ἐπειδὴ δὲν ἐκαλέσθητε ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ παραμικρὰ πράγματα, ἀλλὰ διὰ μεγάλα, καὶ θάυμασά, ἦγαν διὰ τὸ νὰ συγκαθίσετε μαζὶ μετὰ τὸν Χριστόν, καὶ διὰ τὸ νὰ συμβασιλεύσετε αἰώνια μετὰ αὐτὸν εἰς τὰς ἡραγὰς· ὅθεν δὲν πρέπει νὰ ἐντροπιάζετε τὸ κάλεσμα αὐτὸ καὶ ἀξιώμα σας, μετὰ ἔργα ἀνάξια τῷ Χριστῷ καὶ τῶν Χριστιανῶν. Βλέπετε δὲ ὅτι ἀπὸ τὸ δογματικὸν κατέβη ὁ Παῦλος ἐδῶ εἰς τὸ ἡθικόν, διὰ τὸ νὰ γλυκάνῃ τὸν λόγον.

2. „Μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης“.

Εἰδῶ δείχνει πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ περιπατῶν οἱ Χριστιανοὶ ἀξίως κατὰ τὸ κάλεσμα ὅπῃ ἔλαβον ἀπὸ τὸν Θεόν, δηλαδὴ αἰσίως καὶ εἶναι ταπεινοί· θέλουν δὲ γινῆναι ταπεινοί, αἰσίως καὶ νοεῖσι ποιοὶ ἦσαν πρότερον, ἦγαν πῶς ἦσαν ἀσεβεῖς καὶ ἁμαρτωλοὶ καὶ ἐχθροὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ ποῖα ἀγαθὰ ἠξιώθησαν νὰ λάβουν ὕπερον ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ ἐτζί θέλουν ταπεινωθῶν, καὶ θέλουν σπευδάσαν νὰ ὀυχαρισήσων τὸν ὑπεργέλω τῆς Θεοῦ. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, ἡ ταπεινότης εἶναι τὸ θεμέλιον κάθε ἀρετῆς· διὰ τῆτο καὶ ὁ Κύριος ἀπὸ τῆς ταπεινοφροσύνης ἄρχισε τὰς μακαρισμὰς, καὶ αὐτῷ ἔβαλε θεμέλιον τῶν, εἰπὼν· „Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι“ (Ματθ. ε. 3.) ἦτοι μακάριοι εἶναι οἱ ταπεινόφρονες· εἶπε δὲ μετὰ κάθε ταπεινώσιν, δηλαδὴ ὅχι μόνον μετὰ τῆς εἰς τὰ λόγια ταπεινώσιν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῆς εἰς τὰ ἔργα, καὶ νοήματα, καὶ σχήματα καὶ κάθε τρόπον, καὶ ὅχι μόνον μετὰ τῆς πρὸς τὸν ἑαυτὸν μὲν, ταπεινώσιν, ὅχι δὲ πρὸς τὸν ἄλλον, ἀλλὰ μετὰ τῆς εἰς ἄλλας ταπεινώσιν, καὶ μικροὶ εἶναι, καὶ μεγάλοι.

„Καὶ

(1) Λυπηρὸν μοι ἐφάνη νὰ μὴν εἰπῶ μερικὸς ἐπαί-
 νους ἀπὸ τούτους πολλοὺς ὅπου πλέκει εἰς τὰ δεσμά τοῦ
 μακαρίου Παύλου ὁ χρυσοῦς ῥήτωρ τῆς Ἐκκλησίας· „ὅ-
 „δὲν οὕτω λαμπρὸν, ὡς δεσμὸς διὰ Χριστόν“ ὡς αἱ
 „ἀλυσὶς αἱ περιχέμεναι τῆς οἰκίας χερσὶν ἐκάνης·
 „τὸ Ἀπόστολον εἶναι, τὸ Διδάσκαλον εἶναι, τὸ Εὐαγ-
 „γελιστὴν εἶναι, τὸ λαμπρότερον, τὸ δέσιμον εἶναι διὰ
 „τὸν Χριστόν· εἰ τις φιλεῖ τὸν Χριστόν, ἔγνω τὸ λεγόν-
 „μενον· εἰ τις μαίνεται καὶ περικαίεται τοῦ Δεσπότη,
 „οἶδε τὴν δύναμιν τῶν δεσμῶν· ὁ ποῖος εἰλοιοτὸν ἂν
 „δεσμός εἶναι διὰ Χριστόν, ἡ τούτοις οὐρανοὺς οἰκῇ...
 „πάχας τοῦ καθίσαι ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τοῦτο σε-
 „τερον· τοῦ καθίσαι ἐπὶ δώδεκα θρόνων, τοῦτο σε-
 „μνότερον, τὸ δεδῆναι δι' αὐτόν· εἰ τις ἐμοὶ τὸν ἑα-
 „νὸν ἐχαρίζετο πάντα, ἡ τῷ ἄλυσιν ἐκάνη (τοῦ
 „Παύλου) ἐκάνη ἂν ἐγὼ προετίμισα· εἰ τις με μετὰ
 „τῶν Ἀγγέλων ἴση ἂν, ἡ μετὰ Παύλου δεδεμένου·
 „τὸ δεσμοτήριον ἂν εἰλόμην· εἰ τις με ἐκάνων εἰς
 „ἐποῖα τῶν δυνάμεων, τῶν περὶ τὸν οὐρανόν, τῶν
 „περὶ τὸν θρόνον τὸν βασιλικόν, ἡ δεσμώτιν ποιού-
 „σιν, τοιοῦτος ἂν εἰλόμην δεσμῶν· καὶ ἐκόσμος· οὐ
 „δὲν γὰρ τῆς ἀλυσῆς ἐκάνης μακαριώτερον... ἔχ
 „οὕτω μακαρίζω Παῦλον ὅτι εἰς Παράδεισον ἤρπαι, ὡς
 „ὅτι εἰς τὸ δεσμοτήριον ἐνεβλήθη· οὐχ οὕτως αὐ-
 „τὸν μακαρίζω, ὅτι ἦκεν ἁρρηκτὰ ῥήματα, ὡς ὅτι
 „ὑπέμεινε τὰ δεσμά· ἀρετώτερον ἐμοὶ παθεῖν κακὰ
 „ὑπὲρ Χριστοῦ, ἡ τιμᾶσθαι παρὰ τῷ Χριστῷ· τοῦτο
 „μεγαλὴ τιμή· τοῦτο δόξα ἡ πάντα ὑπερβάλλουσα...
 „ὡς τῶν μακαρίων δεσμῶν· ὡς τῶν μακαρίων χερῶν,
 „αἱ ἐκόσμησεν ἡ ἀλυσὶς ἐκάνη· ἔχ ἦσαν ὅτε τιμίαι
 „αἱ χάρες Παύλου, τῶν χαλόν τῶν ἐν Λύττοις ἀναση-
 „σασαὶ καὶ ἐχάρασαι, ὡς τὰ δεσμά περιχέμεναι· εἰ
 „κατ' ἐκάνους τούτους χρόνους ἦν ἐγὼ, τότε ἂν μάλιστα

„αὐτοῖς περιεπτυσάμην, καὶ ἐπὶ αἰς κόρας ἐδῆκα
 „αἰς ἐμὰς· οὐκ ἂν ἐπυστάμην καταφιλῶν χάρας·
 „καταξινώσας ὑπὲρ τοῦ Δεσπότην δεδῶκεν τοῦ ἐ-
 „μῆ· θαυμάζεις Παῦλον ὅτε καθήψεν αὐτοῦ ἡ ἔχισ
 „τῆς χερσὶ, καὶ εἰς ἐποίησε; μὴ θαυμάζεις· ἠδέθη
 „γὰρ τῷ ἄλυσιν· καὶ θαλάτταν· δὲ ὁλοκληρὸς παύ-
 „τῶν ἠδῆτο· καὶ τότε γὰρ ἐδέδετο· εἰ τις μοι νεκρὸς
 „ἐδῶκεν ἀναστῆσαι νῦν, οὐκ ἂν τοῦτο εἰλόμην, ἀλλὰ
 „τῷ ἄλυσιν· εἰ τῶν ἐκκλησιαστικῶν φροντίδων ἐκτός
 „ἦμην, καὶ τὸ σῶμα εὐρωστὸν ἔχον, οὐκ ἂν παρητη-
 „σάμην ἀποδημίαν ποσούτῳ ποιήσασθαι· ὑπὲρ τοῦ
 „αἰς ἀλυσῆς Παύλου μόνον ἰδῆν· ὑπὲρ τῶν δεσμῶν
 „πῆλον εἰδα ἐδέδετο... πόσον καύχημα εἶδεναι, ὅ-
 „τι διὰ τὸν Χριστόν ἐδέδη; πόση ἡδονή· πόση τιμή·
 „πόση λαμπρότης! ἐβλόμην διαπαντός παῦτα φέγγ-
 „γεσθαι· ἐβλόμην ἐχέσθαι τῆς ἀλυσῆς· ἐβλόμην
 „εἰ καὶ τῷ πράγματι ἀπετρίμην· ἀλλὰ τῷ λόγῳ πε-
 „ριδεῖναι τὴν ἀλυσιν τῇ ψυχῇ διὰ τῆς διαδέσεως“
 (Λόγ. ἡ. εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσ. αὐτῶν.)

Προσδέττη δὲ καὶ τῶν ὁ αὐτὸς Χρυσόστομος ὅτι ὁ
 μακάριος Μάρτυς Βαβύλας ἐδέδη καὶ αὐτὸς ἀπὸ τῆς
 αὐτῆς αἰτίας, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐδέδη καὶ ὁ Πρόδρο-
 μος Ἰωάννης, διὰ τὴν ἡλεγε τὸν παράνομον Βασιλέα
 ἀποδυνάστευσαι δὲ ὁ θεὸς ὅπως Βαβύλας, παρήγγα-
 νὰ βάλλων τὰ δεσμά εἰς τὸ σῶμά σου, καὶ ἐτζί ὑμῶν
 νὰ τὸ ἐντοφίσαν· ὅθεν καὶ εἰς τῆς σήμερον διεύσκον-
 ται αἱ ἀλυσίδες καὶ τὰ δεσμά αὐτῶν ἐμὲ μετὰ τὸ σῶ-
 μά· πόσον πόθον ἔχον εἰς τὰ διὰ τὸν Χριστόν δεσμά
 ὁ μακάριος! (Ὁμιλ. δ'. εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσ.) Καὶ
 σημειώσω ὅτι αἱ δύο αὐτῶν Ὁμιλίαι τῆς πρὸς Ἐφε-
 σίαις, τῆς ὁδοῦ δηλαδὴ, καὶ ἐννάτῳ, ἐξοδῶν ὁ
 θεὸς Χρυσόστομος εἰς ἐπανὸν τῶν τῶν Παύλου δεσμῶν.

„Καὶ πραότιτος, μετὰ μακροθυμίας“.

Επειδὴ καὶ εἶναι δυνατὸν νὰ ᾖναι μὲν τινὰς ταπεινός, ὁξὺς δὲ καὶ θυμώδης, διὰ τὸτο ὁ Παῦλος προσθέτει ἐδῶ τὴν πραότητα καὶ τὴν μακροθυμίαν, διὰ νὰ φανερώσῃ ὅτι ὁποῖος εἶναι ταπεινός, πρέπει ἐνταυτῷ νὰ ᾖναι καὶ πρᾶος, καὶ νὰ μὴ θυμώνεται εὐκόλῃ· διὰ τὸτο καὶ ὁ Κύριος εἶπε· „μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρᾶος εἰμὶ καὶ ταπεινός τῇ καρδίᾳ, καὶ ὀρθήσετε ἡνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν“ (Ματθ. 11. 29.) διὰ νὰ φανερώσῃ ὅτι αἱ δύο αὗται ἀρεταὶ ἢ πραότης καὶ ἡ ταπεινότης εἶναι μία ἀπὸ τῶν ἄλλων ἀχάριστος.

„Ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ“.

Εδῶ διδάσκει ὁ Παῦλος ποῖον εἶναι τὸ κέρδος τῆς πραότητος καὶ μακροθυμίας, ἥτις τὸ νὰ ὑπομνήνῃ οἱ Χριστιανοὶ εἰς τὸν ἄλλον. Ἐπειτα διὰ νὰ μὴ εἴπῃ τινὰς, καὶ πῶς θέλω ὑποφέρειν τὸν ἀδελφόν μου ὅπῃ θυμόνῃ καὶ μὲ ὑβρίζει; διὰ τὸτο ὁ Παῦλος προσθέτει ἀκολούθως καὶ μὲ ποῖον τρόπον δυνάται νὰ τὸν ὑποφέρῃ, ἦγεν μὲ τὴν ἀγάπην· διὰ τὴν ἀνίσως ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἔχωμεν τὴν ἀγάπην, ὁκόλως θέλομεν ὑποφέρομεν εἰς τὸν ἄλλον.

3. „Σπαραζόντες τῆραν τὴν ἐνότητά τῷ πνύματος ἐν τῷ σωδέσμῳ τῆς εἰρήνης“.

Καθὼς εἰς τὸ φυσικὸν σῶμα, τὸ πνεῦμα τὸ καλέμενον ψυχικὸν καὶ αἰγοειδές, αὐτὸ εἶναι ὅπῃ συγκρατεῖ καὶ εὐνοοῖ ὅλα τὰ μέλη, καὶ καὶ εἶναι ταῦτα διάφορα· πεισποτρόπως καὶ εἰς τὰς Χριστιανὰς ἡμᾶς, τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι, ὅπῃ μᾶς εὐνοοῖ ὅλως, καὶ καὶ ἔχωμεν διαφορετικὰ γένη, καὶ ἐπαγγέλματα, καὶ γνάμους, καὶ διὰ μέσους πάντες τῷ ἁγίῳ Πνύματος, ὅλοι γινόμεθα εἰς ἓν σῶμα. Ἄς σπαραζώμεν λοιπὸν, λέγει, διὰ νὰ φυλάττωμεν αὐτὴν τὴν ἐνότητα τὴν διὰ τῷ ἁγίῳ Πνύματος γινομένην, μὲ τὴν ἀναμεταξύμας εἰρήνην· διὸ ὅτι αὐτὸν ἔχωμεν τὸν συνδέσμον τῆς ἀγάπης, καὶ ἐὰν δὲν εἰρλωδῶμεν ἀνάμεσονίμας, βέβαια θέλομεν χάσομεν τὴν εἰρήνην, ὅπῃ μᾶς ἐχάρισε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καθὼς ἀκολουθεῖ καὶ εἰς τὸ φυσικὸν σῶμα· καὶ αὐτὸ, θετέον, χωρεῖται τὸ χεῖρ, ἢ τὸ ποδάρι ἀπὸ τὸ ἐπίλοιπον σῶμα, καὶ αὐτὸ διακοπῇ τὰ μέλη ἀπὸ τῶν σωέχειαν, καὶ εἰρήνην ὅπῃ ἔχεν εἰς πρὸς τὸ ἄλλο, πλέον δὲν συγκρατῆνται ἀπὸ τὸ εἶναι καὶ τὸ αὐτὸ φυσικὸν πνεῦμα. Χρειαζόμεθα λοιπὸν νὰ ἔχωμεν πολλὴν σπιδίαν, καὶ κόπον, καὶ ἐπιμέλειαν, διὰ τὴν χωρεῖς κόπον δὲν θέλομεν δυσηθῶμεν νὰ ἔχωμεν πάντοτε εἰρήνην μὲ τὰς ἀδελφάςμας, καὶ ἂς συνδύωμεν μὲ τὸν ἑαυτὸν μας εἰς τὸν ἄλλον, καὶ ὅπου ὁ εἰς κινεῖται καὶ φέρεται, ἐκεῖ καὶ ὁ ἄλλος ἂς φέρεται· ἐπειδὴ πεισποτρόπως συγκινεῖται, καὶ συμφέρονται καὶ ἐκεῖνοι ὅπῃ εἶναι ὁμῶς δεδεμένοι μὲ εἰς καὶ τὸν αὐτὸν δεσμόν· καὶ ἂς μὴ φαινόμεθα ὅτι αὐθιγνικῶς ἐξασιάζομεν εἰς τὸν ἄλλον, ἵνα μὲ τὸτον τὸν τρόπον συγκρατῆμεθα ἀπὸ εἰς καὶ τὰ αὐτὸ Πνεῦμα Ἅγιον.

4. „Ἐν σῶμα καὶ ἐν πνεύμα“.

Δὲν ζητεῖ ὁ Παῦλος ἀπὸ τὰς Χριστιανὰς ἀγάπην ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ ζητεῖ ποιαὐτὴν σφικτὴν ἀγάπην, ἥτις κάμνει ὅλως τὰς Χριστιανὰς εἰς ἓν σῶμα, διὰ τὴν ἀκριβῆ εἰρήνην ὅπῃ ἔχεν εἰς μὲ τὸν ἄλλον· ὥστε ὅπῃ, καθὼς τὰ μέλη τῷ σώματος συμπάσχον εἰς μὲ τὸ ἄλλο, καὶ πάλιν συγχαίρον εἰς μὲ τὸ ἄλλο, ἔπω καὶ οἱ Χριστιανοὶ πρέπει νὰ συμπάσχον καὶ νὰ συγχαίρον εἰς μὲ τὸν ἄλλον. Καλῶς δὲ εἶπε καὶ ἐν πνεύμα, διὰ νὰ δείξῃ μὲ τὸτο, ὅτι διὰ νὰ ᾖναι εἰς ἓν σῶμα, ἐκ πάντων ἀκολουθεῖ νὰ ᾖναι καὶ εἰς ἓν πνεῦμα· ἢ λέγει τὸτο, διὰ τὴν, εἶναι μὲν δυνατὸν νὰ εἶναι τινὲς εἰς ἓν σῶμα, νὰ μὴ εἶναι ὁμῶς καὶ εἰς ἓν πνεῦμα· καθὼς λόγος χάριν ἡμπορεῖ νὰ ᾖναι τινὰς ἐρθεόδοξος, φίλος κατὰ τὸ σῶμα μὲ τὰς αἰρετικὰς, νὰ μὴ εἶναι δὲ φίλος κατὰ τὸ πνεῦμα, ἥτις κατὰ τὰ δόγματα καὶ τὴν αἵρεσιν· ἢ ἰοεῖται καὶ ἔττι· ὅτι ἐπειδὴ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἐλάβομεν εἰς ἓν πνεῦμα διὰ μέσους τῆς πίστεως, διὰ τὸτο χρωςῶμεν νὰ ἔχωμεν καὶ ὁμόνοιαν ἀναμεταξύμας· ἢ πνεῦμα λέγει ἐδῶ

ἐδῶ τὴν μίαν προθυμίαν καὶ ἐμοτροπίαν καὶ σύμπνοιαν, ὥσπερ νὰ ἔλεγον, ὅτι νὰ εἰσθε εἷς σῶμα, καὶ μία ψυχὴ (1).

„Καθὼς καὶ ἐκλήθητε ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως ὑμῶν“.

Ο Θεός, λέγει, ἐκάλεσεν ὅλους εἰς τὰς Χερσιανὰς, διὰ νὰ σᾶς δώσῃ τὰ αὐτὰ χαρίσματα· εἰς ὅλους γὰρ ἐχάρισε ζωὴν, καὶ ὅλων εἶναι ὁξίσια κεφαλὴ καὶ ὅλους τὰς συναρτίσεις, καὶ συνεκάτισεν εἰς τὰ ὑπεράνω, καὶ ὅλους ἀπλῶς καὶ μετ' ὁμοτιμίαν οἰκειοποιήθη· καὶ τὰ αὐτὰ ἀγαθὰ ἐλπίζομεν νὰ ἀπολαύσωμεν ὅλοι κοινῶς οἱ Χερσιανοί· διὰ τοῦτο λοιπὸν χρῶσεσθε, λέγει, νὰ εἰσθε τὸ εἷς κατὰ τὴν εὐαγγελίαν τῆς ἀγάπης· διὰ τὸ εἰς τὰς ἑρρανὰς, ὅλοι ἴσοι θέλων εἶναι οἱ Χερσιανοί, ὡς ἐν τῇ αὐτῇ Βασιλείᾳ τῶν Οὐρανῶν δευσεκόμενοι, καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν δευσεκόμενοι, διαφέρων εἷας ἀπὸ τῶν ἄλλων.

5. „Εἰς Κύριον, μία Πίσις, ἐν Βάπτισμα“.

Ενας, λέγει, εἶναι ὁ Κύριος ὅλων τῶν Χερσιανῶν, καὶ δὲν ἔχει ὁ ἕνας μὲν μεγαλύτερον Κύριον, ὁ δὲ ἄλλος, μικρότερον· ἐδὲ ὁ ἕνας μὲν, ἐσώθη ἀπὸ τῆς πίσις, ὁ ἄλλος δὲ, ἐσώθη ἀπὸ τῶν ἔργων, ἀλλὰ ὅλοι ἀπὸ τῆς πίσις ἐσώθησαν· μηδὲ ὁ ἕνας μὲν, ἐγένεν υἱὸς Θεοῦ ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Βάπτισμα· ὁ δὲ ἄλλος, δὲν ἐγένεν, ἀλλὰ ὅλοι κοινῶς ἀπὸ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ Βάπτισμα ἐγέναν υἱοὶ Θεοῦ (2).

6. „Εἰς Θεὸς καὶ Πατὴρ πάντων, ὁ ἐπὶ πάντων, καὶ διὰ πάντων, καὶ ἐν πᾶσι ὑμῶν“.

Ενας, λέγει, εἶναι ὁ Θεός καὶ Πατὴρ ὅλων τῶν ἀνθρώπων· „ὁ ἐπὶ πάντων“ ἦγεν ἐκεῖνος ὅπως εἶναι ἐπάνω ἀπὸ ὅλα· καὶ διὰ πάντων, ἦτοι ὁ εἰς ὅλα τὰ ὄντα χωρῶν μετὰ τὴν αὐτὴν πρόνοιαν καὶ διοίκησιν· „καὶ ἐν πᾶσι“ ἦτοι ὁ εἰς ὅλους σας κατοικῶν. Σημειώσαι δὲ, ὅτι οἱ αἰρετικοὶ λέγουσι πῶς ἢ μὲν διὰ, πρόθεσις, δίδεται εἰς μόνον τὸν Υἱόν· ἢ δὲ ἐν, εἰς μόνον τὸ Πνεῦμα, ὥσπερ ὅπως δηλῶσιν ἐλάττωσιν· ἐπειδὴ δὲ ἐδῶ καὶ αἱ δύο αὐταὶ προθέσεις δευσεκονται εἰς τὸν Πατέρα, λοιπὸν δὲν φανερόντις ἐλάττωσιν, ἔθεν καὶ σφάλλουσιν οἱ αἰρετικοί (3).

7. „Ἐνὶ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος ὅπως ἐρμηνεύει τὸ ῥητόν· „εἰ-
“ νὸς ἀπηλευσάτε Πνεύματος· εἰς εἷς σῶμα τελῆται·
“ μία ἐλπίς ὑμῶν δέδοται πᾶσι ἀναστάσεως, καὶ πᾶσι
“ Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν“.

(2) Ὁ μέγας Βασίλειος ὅπως ἐρμηνεύει τὸ ῥητόν
λέγει· „διὰ τοῦτο καὶ Ἰουδαϊκῶς ἐφ' ἐκάστῳ μολύσματι
“ ἀπολούμεθα, ἀλλ' ἐν οἷδαμεν τὸ σωτήριον βάπτισμα·
“ ἐπειδὴ εἰς εἶναι ὁ ὑπὲρ τοῦ κόσμου θάνατος, καὶ μία ἢ
“ ἐκ νεκρῶν ἐξανάστασις, ἐν τύποις εἰς τὸ βάπτισμα“.

(Κεφ. ι. ε. περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.) Τὸ μοναδικὸν τὸ
βάπτισμα φανερόντις ὁ Ἀπόστολος ἐλεγε· ἀλλὰ
“ καὶ ἀδυνατῶν γὰρ πᾶσι ἀπαξ φωτισθέντες, γούσα-
“ μένοις τε τῆς δωρεᾶς τῆς ὑπερανίου, καὶ παραπεσόν-
“ τας, πάλιν ἀνακαινίζην εἰς μετάνοιαν, ἀνασταυρῶντις
“ εἰς τοὺς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ παραδεδωγμένους“.

(Ἐβρ. 5. 4.) Καὶ πάλιν· „ἐκασίως γὰρ ἀμαρτανέν-
“ των ἡμῶν, μετὰ τὸ λαβὴν τὴν ἐπίγνωσιν πᾶσι ἀλη-
“ θείας, καὶ ἐπὶ περὶ ἀμαρτιῶν ἀπολείπεται θυσιᾶ“.
(ἦτοι βάπτισμα.) (Ἐβρ. 1. 26.) Διὰ τί δὲ πρῶτον
ἔπεν ὁ Ἀπόστολος, μία πίσις, καὶ ἐπειτα ἔπεν εἷς
βάπτισμα; ἐπειδὴ ἡ πίσις προσηγῆται τὸ Βάπτισμα·
πρῶτον γὰρ πρέπει νὰ πισύσῃ ὁ ἄνθρωπος, καὶ δέπει-
ροι νὰ βαπτισθῇ· ὁ δὲ λέγει ὁ μέγας Βασίλειος· „πί-
“

“ τισ, καὶ βάπτισμα, δύο τρόποι τῆς σωτηρίας, συμ-
“ φυῆς ἀληθοῦς, καὶ ἀδιάρρητοι· πίσις μὲν γὰρ τελῆται
“ ται διὰ βαπτίσματος· βάπτισμα δὲ δευσεκῆται διὰ
“ τῆς πίσεως, καὶ διὰ τῶν αὐτῶν ὀνομάτων ἐκάστῳ πλη-
“ ρῆται· ὡς γὰρ πισύομεν εἰς Πατέρα, καὶ Υἱόν, καὶ
“ Ἁγίον Πνεῦμα, ἐπὶ καὶ βαπτίζομεθα εἰς τὸ ὄνομα τοῦ
“ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· καὶ πρὸς
“ τὴν μὲν ἢ ὁμολογίαν πρὸς τὴν σωτηρίαν ἐσάγουσα,
“ ἐπακολουθεῖ δὲ τὸ βάπτισμα, ἐπισφραγίζον ἡμῶν τὴν
“ συγκατάθεσιν“ (Κεφ. ιβ. περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος)
καὶ πάλιν λέγει· „βαπτίζεσθαι δὲ, ὡς παρελάβομεν,
“ πισύειν δὲ, ὡς βεβαπτίσμεθα, δευσεκῆται δὲ, ὡς πε-
“ πισύκαμεν“ (Λόγ. περὶ ἀσκήσεων.)

(3) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „Πανταχοῦ τὸ
“ ἐν, καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν συμφωνίαν συνάπτων τὴν Ἐκκλη-
“ σίαν· εὐαγγελιστὴν Κύριον ἔχομεν· εἷς βάπτισμα
“ ἀπηλευσάμεν· μίαν πίσιν προσευνησάμεν· εἰς ὁ
“ πάντων ἡμῶν Θεός καὶ Πατὴρ. Προσῆκεν πᾶσι ὑμᾶς
“ ὡς ἀδελφοὺς, τὴν περὶ ἀληθοῦς ἔχον ὁμολογίαν· τὸ
“ μὲν ἐπὶ πάντων, τὴν δευσεκίαν σημαίνει, τὸ δὲ
“ διὰ πάντων, τὴν πρόνοιαν, τὸ δὲ ἐν πᾶσι, τὴν
“ ἐνοικήσιν“.

7. „Ἐνὶ δὲ ἐκάσῳ ἡμῶν ἐδόθη ἡ χάρις, κατὰ τὸ μέτρον τῆς δω-
 „ρεᾶς τῆς Χρείας“.

Ἰσως ἡθέλω ἀπορήσῃ τινὰς καὶ νὰ εἰπῇ· ἐπειδὴ, ὡς μακάριε Παῦλε, ἐσύ λέγεις ὅτι οἱ Χριστιανοὶ ἔχον ὅλα τὰ χαρίσματα κοινὰ καὶ ἴσα, πόθεν τὸτο προέρχεται, καὶ ὁ εὐας μὲν, ἔχει χάρισμα μεγαλύτερον, ὁ δὲ ἄλλος, ἔχει μικρότερον; τὸτο γὰρ ἔκαμνε καὶ τὸς Ἐφε-
 σίους, καθὼς καὶ τὸς Κορινθίους καὶ ἄλλους πολλὰς, νὰ ἔχον φθόνον ἀνταμαζύον. Λύων-
 τας λοιπὸν ὁ Θεὸς Ἀπόστολος τῷ ἀπορίαν ταύτῃ ἐδῶ λέγει, ὅτι εἰς τὸν κάθε Χρиси-
 νὸν ἐδόθη χάρισμα, καθὼς ἐμέτρησεν ὁ τὸ χάρισμα δωρησάμενος Χριστός· ὥστε, ἐπειδὴ
 δωρεὰ καὶ χάρισμα εἶναι, εἴργε καὶ εὐχαριστῶ καὶ ἐσύ Χριστιανέ, ὅπως ἔχεις τὸ μικρότερον
 χάρισμα, διὰ τὴν ὅλως ἔλαβες· δι' ὅ,τι ὡς χρέος δυνάσῃ σοι ἐδόθη τὸ χάρισμα αὐτὸ ἀπὸ τὸν
 Θεόν. Καὶ ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι ὅπως οὐρίζει, καὶ ζυγιάζει τὸ μέτρον τῆς κάθε χαρίσματος;
 εἴτε μικρὴ εἴτε μεγάλη, ἐσύ πλέον μὲν ἐρδυνᾷς περὶ τῆς· διὰ τὴν αὐτὴν ὁ Θεὸς ἐδιώρισε
 τὸ μέτρον τῆς κάθε χαρίσματος, βέβαια πρὸς τὸ συμφέρον τὸτο ἐποίησεν. Ὅσα λοιπὸν εἶ-
 ναι ἀναγκαῖα, χωρὶς τῶν ὁποίων δυνάμει εἶναι ἰδυνάτων νὰ ἦναι τινὰς Χριστιανός, αὐτὰ ὅλα,
 λέγω, εἶναι κοινὰ καὶ ἴσα εἰς ὅλους τὸς Χριστιανούς· εἰ δὲ ὁ εὐας Χριστιανὸς ἔχει κληροῦσα χά-
 ρισμα μεγαλύτερον ἀπὸ τὸν ἄλλον, τὸτο ἂν μὴ λυπῇ ἐσένα ὅπως δυνάμει τὸ ἔχεις· διὰ τὴν ἐκεῖ-
 νος ὅπως ἔλαβε τὸ μεγαλύτερον χάρισμα, ἔκαμνε καὶ μεγαλύτερον κόπον, καθὼς παρακάτω
 θέλει τὸ εἰπῇ ὁ Ἀπόστολος. Βλέπε δὲ ὅτι δυνάμει εἶπε κατὰ τὸ μέτρον τῆς τῆς κάθε εὐας πί-
 στως, διὰ νὰ μὴ βάλῃ εἰς λύπην ἐκείνης, ὅπως ἔχον τὰ μικρότερα χαρίσματα· ἀλλὰ ἀνέ-
 φερε τὸ μέτρον τῆς κάθε χαρίσματος εἰς τὴν θέλησιν τῆς Θεῶ ὅπως τὰ δίδει, διὰ νὰ μὴ πολ-
 μῶσι πλείως νὰ ἐξετάζουσι περὶ τῆς.

8. „Δι' ὃ λέγει· ἀναβὰς εἰς ὕψος, ἡχημαλώτισεν αἰχμαλωσίαν, καὶ
 „ἔδωκε δόματα τοῖς ἀνθρώποις“· (Ψαλ. ξζ'. 19.)

Πῶς δὲ ὁ Θεὸς εἶναι ὅπως δίδει τὰ χαρίσματα εἰς τὸς ἀνθρώπους, φανερόν, λέγει, εἶναι
 ἀπὸ τὰ λόγια τῆς Προφῆτης Δαβὶδ, ὅστις λέγει ὅτι ὁ Θεὸς ἔδωκε δόματα, ἤγουν δωρεὰς καὶ
 χαρίσματα εἰς τὸς ἀνθρώπους. Ἀλλὰ ὁ Δαβὶδ λέγει ὅτι ἔλαβες δόματα, καὶ ὅχι ἔδωκες,
 πλὴν εὐας καὶ τὸ αὐτὸ νοεῖται ἐδῶ τὸ ἔλαβες, καὶ τὸ ἔδωκες, διὰ τὴν ὁ Χριστός δίδωντας τὰ
 χαρίσματα εἰς τὸς ἀνθρώπους, αὐτὴν δὲ αὐτὰ λαμβάνει τῷ διακονίαν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων,
 ἐπειδὴ ὁποῖος ἀνθρώπος λάβῃ χάρισμα, διὰ τὸτο τὸ λαμβάνει διὰ τὴν ἐνεργεῖ καποῖαν
 διακονίαν εἰς τὸν Θεόν, καὶ κοπιᾷ (1). Λοιπὸν δυνάμει πρέπει διὰ τὸτο νὰ λυπῇται τις·
 ἀνέβῃ δὲ ὁ Χριστός ἢ εἰς τὸ ὕψος τῆς Σταυρῶ, ὅταν ἐσταυρώθῃ, ἢ εἰς τὸ ὕψος τῆς ἑρανῶ, ὅ-
 ταν ἀνελήφθῃ· τὸ ὁποῖον τὸτο εἶναι προσφύετον, καθὼς ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα λόγια γίνεται
 φανερόν. Ποῖαν δὲ αἰχμαλωσίαν αἰχμαλώτισεν ὁ Χριστός; τῷ τῆς διαβόλου δηλαδὴ, ἐπει-
 δὴ σκλάβος ἔλαβεν ὁ Χριστός, τὸν διάβολον, καὶ τὸν θάνατον, καὶ τῷ κατάραν, καὶ τῷ
 ἁμαρτίαν, καὶ ἡμᾶς τὸς ἀνθρώπους ὅπως εἴμεθα ὑποκάτω εἰς τῷ σκλαβίαν τῆς διαβόλου, καὶ
 τῶν λοιπῶν· καὶ ὅχι μόνον μᾶς ἡλώθέρωσεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τιμωρίας, ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς
 δόματα καὶ χαρίσματα, ὡς λέγει ὁ σοφὸς Φῶτιος.

9. „Τὸ δὲ ἀνέβῃ, τί ἐστιν, εἰ μὴ ὅτι καὶ κατέβῃ πρῶτον εἰς τὰ κατώ-
 „τερα μέρη τῆς γῆς“;

10. „Ὁ καταβὰς, αὐτὸς ἐστὶ καὶ ὁ ἀναβὰς ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρα-
 „νῶν, ἵνα πληρώσῃ τὰ πάντα“.

Ἐπειδὴ ὁ Παῦλος ἐδῶ ὁμιλεῖ διὰ τῷ ταπεινοφροσυνῷ, διὰ τὸτο φέρει τὸν Χριστὸν πα-
 ράδειγμα, καθὼς πρὸς φέρει καὶ εἰς τῷ πρὸς Φιλιππησίους Ἐπιστολῇ, καὶ λέγει· ὅτι καθὼς
 ὁ Χριστός δυνάμει ἐπαραιτίσε, τὸ νὰ κατέβῃ ἀπὸ τῆς ἑρανῶς καὶ νὰ ταπεινωθῇ, ἔτσι καὶ ἐσεῖς
 οἱ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ἀμφότερα δὲ γένηται, καὶ τὸ ἔλαβε, καὶ τὸ ἔδωκε· λαμβάνων γὰρ τὴν
 „πίστιν, ἀντιδίδωσι τῷ χάρει“.

οἱ Χριστιανοὶ μὴ παρατεῖσθε, τὸ νὰ συγκαταβαίνετε διὰ ταπεινώσιν εἰς τὰς παραμικροὺς ἀδελφάς σας. Ὅτι δὲ ὁ Χριστὸς ἐκατέβη, φανερόν ἐστι ἀπὸ τὸν λόγον τῷ Δαβίδ, ὅπῃ εἶπεν ὅτι ἀνέβη. „ἀναβάς γὰρ ῥησιν εἰς ὕψος“ (Ψαλ. ις'. 8.) δι' ὅ,τι ἐπὶ τῷ Θεῷ ὅταν ῥηθῇ πῶς ἀνέβη, ἀνάγκη εἶναι νὰ ἐννοῶμεν ὅτι πρῶτον κατέβη ἀπὸ τὸ ὕψος ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον πρὸ τῷ δέξασκετο. ἐπὶ δὲ τῶν ἀνθρώπων δυνάμει τῷτο, καθ' ὅτι ὅσοι ἄνθρωποι ἀναβαίνειν εἰς καὶ εὐα ἀξίωμα θεῶν, ἢ ἀνθρώπων, δυνάμει προτίτερα εἰς αὐτὸ, ἀλλὰ κάτωθεν ἀναβαίνουσιν αἰῶ, καὶ ἀπολαμβάνουσι τὸ ἀξίωμα τῷτο. Πᾶς δὲ ἐκατέβη ὁ Χριστός; εἰς τὸν ἄδην. τὸν ἄδην γὰρ ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, κατώτερα μέρη τῆς γῆς, κατὰ τὴν σωτηρίαν ὅπῃ ἔχει ἡ Γραφή, καὶ κατὰ τὴν κοινὴν ὑπόληψιν ὅπῃ ἔχον οἱ ἄνθρωποι, ὅτι ὁ ἄδης εἶναι τὸ κάτω μέρος τῆς γῆς. ἔτι γὰρ ὁ Ἰακώβ ἔλεγε πρὸς τὰς υἱὰς τῆς „Καὶ κατὰ τὴν γῆράς με μετ' ὁδοῦ εἰς ἄδην“ (Γεν. κδ'. 38.) καὶ ὁ Δαβίδ. „Κύριε ἀνέβη, γὰρ ἐξ ἄδης τὴν ψυχὴν μου. ἔσωσάς με ἀπὸ τῶν καταβαινόντων εἰς λάκκον“ (Ψαλ. κθ'. 3.) Κατέβη λοιπὸν ὁ Χριστὸς εἰς τὰ πλέον κατώτερα μέρη τῆς γῆς, ὕστερα ἀπὸ τὰ ὁποῖα δυνάμει εἶναι ἄλλα κατώτερα. Καὶ ἔπειτα ἀπὸ ἐκεῖ κάτω, ἀνέβη ὑπεράνω ὅλων τῶν ἐραίων, ἐπάνω ἀπὸ τὰς ὁποῖας ἄλλοι ἄνθρωποι ἐραῖοι δυνάμει εἶναι. καὶ ἡ ἄκρα κατὰβασις ὅπῃ ἔκαμε, δυνάμει ἐμπόδισε τίποτε ἀπὸ τὸ νὰ ἀναβῇ εἰς τὸ ἀνώτατον ὕψος (1). Καὶ ἐσεῖς λοιπὸν οἱ Χριστιανοί, αἰσῶς ταπεινώνεσθε, βέβαια θέλετε ὑψωθῆτε. ἐπειδὴ ὁ Παῦλος διὰ τῷτο ἀναφέρει, καὶ λεπτολογεῖ ταῦτα, διὰ νὰ διδάξῃ τὰς ἀνθρώπους ταπεινοφροσύνην. ἀνέβη δὲ, λέγει, ὁ Χριστὸς ὑπεράνω πάντων, διὰ νὰ πληρώσῃ καὶ νὰ γεμίσῃ ὅλα τὰ κτίσματα καὶ ὅλας τὰς πόλεις, ἀπὸ τῶν μετὰ τῆς ἀνθρωπότητος δεσποτεῖαν αὐτῷ καὶ ἐνέργειαν, διὰ τὸ μὲ τῶν Θεότητάς, ἐγέμοζεν ὅλας τὰς πόλεις τῷ παντὸς πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως, πανταχῶ ὦν, καὶ ὑπὲρ τὸ παῦ, ὡς ἄπειρος. (2) Σημείωσαι, ὡ ἀναγνώστη, ταῦτα τὰ ῥητὰ ἐναντίον τῷ Σαμοσατέως Παύλῳ, καὶ τῷ Νεσορείῳ, τῶν φρονούντων φιλοῦν ἄνθρωπον τὸν Χριστόν, καὶ ἄλλον μὲν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ἄλλον δὲ, τὸν Υἱὸν τῆς Παρθένου λεγομένων. διὰ τὸ ἐκεῖνος ὅπῃ ἐκατέβη, φανερόν ὅτι ἐπάνω ὄντας πρότερον, ἐκατέβη μὲν εἰς τὴν γῆν, σαρκωθεὶς καὶ ἀποθανὼν εἰς τὸν Σπαιρόν, κατέβη ἔπειτα καὶ εἰς τὸν ἄδην. ὥς εἶπας καὶ ὁ αὐτὸς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐκεῖνος, ὅπῃ ἔκαμε τὴν κατὰβασιν ταύτην, καὶ τὴν ἀνάβασιν, καὶ δὲν εἶναι ἄλλος ὁ καταβάς, καὶ ἄλλος ὁ ἀναβάς (3).

11. „Καὶ αὐτὸς ἔδωκε“.

Μετὰ ἐμφασιν εἶπεν ὁ Παῦλος τὸ „αὐτὸς“. διὰ νὰ φανερώσῃ ὅτι ὁ Χριστὸς ἐκεῖνος, ὅπῃ τὸσον πολλὰ ἐπρονόησεν ἡμᾶς τὰς ἀνθρώπους, καὶ ὅπῃ διὰ τὴν ἀγάπην μας δυνάμει παραίτησε τὸ νὰ κατέβῃ εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς. αὐτὸς εἶναι ὅπῃ διέμοιράσε καὶ τὰ χαρίσματα εἰς τὰς ἀνθρώπους, ὅχι ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχον, ἀλλὰ πανσφόως καὶ συμφερόντως. ὅθεν, διὰ τὴν ἐστὶ ἀδελφὴ νὰ λυπησῇ, πῶς δὲν ἔλαβες μεγαλύτερον χάρισμα; μετὰ τὴν λύπην

(1) Ὁ δὲ σοφὸς Φώτιος ἐρμηνεύει ὅτι τὸ ῥητὸν τῷτο. ἐπειδὴ ἐκεῖνος ὅπῃ ἀναβαίνει, ἢ ὅταν ἀναβαίνει, ἀρχίζει νὰ γίνεται ἄνω, μὴ ὡς πρὸς πρότερον ἄνω. ἢ δυνάμει ἀρχίζει νὰ γίνεται ἄνω ὅταν ἀναβαίνει, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς ἦσαν μὲν ἄνω, κατέβη δὲ ἐκείθεν, καὶ πάλιν ἀναβαίνει ἐκεῖ. διὰ τῷτο ὁ Παῦλος λέγωντες περὶ τοῦ Χριστοῦ, τὸ ἀναβάς, ἐρμηνεύει πῶς πρέπει νὰ νοῶμεν τὸ, ἀναβάς τῷτο, ἢ γὰρ ὅτι αὐτὸς δυνάμει λέγεται πῶς ἀνέβη, διὰ τὴν ἀρχισιν πῶς νὰ σταθῇ, (ἐπειδὴ αὐτὸς ἦσαν ἐξ ἀρχῆς εἰς τὸ ὕψος τῆς δεξιᾶς ἀξίας, καὶ τῆς πατρικῆς δόξης) ἀλλὰ διὰ τὴν ἀνελθὼν ἀπὸ τῆς μέχεις ἔδωκε αὐτῷ συγκαταβάσεις εἰς τὴν πρέπουσαν τῷ δέξαι αὐτὸ ἀξίωματος δόξαν, λέγεται ὅτι ἀνέβη. Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι κατὰ τὰ μέρη τῆς γῆς, τὸν θάνατον ὀνόμασεν. ὅθεν γὰρ καὶ ὁ Προφῆτης ρησιν. „Ἐδυνάμει με ἐν λάκκῳ κατωτάτω“. (Ψαλ. πζ'. 19.) Καὶ πάλιν. „Καὶ ἡ ὑπόστασις μου ἐν τοῖς κατωτάτοις τῆς γῆς“. (Ψαλ. ρλγ'. 15.)

(2) Ἀπὸ τῷτο τὸ ῥητὸν ἐρανισθεὶς ὁ Θεολόγος Γρηγόριος εἶπε. „πληρωθῆναι δὲ πᾶσι πάντα δόξης Θεοῦ,

ἐπεὶ καὶ Θεοῦ“. Καὶ ὁ Μάρκος ὁ Ἰδρῆντος ἐν τῷ προπαρεμῇ τῆς α'. ὡδὴς τῷ κανόνος τῷ μεγάλῳ Σαββάτῳ, ἀπὸ τῷ ῥητὸν τῷτο, καὶ ἀπὸ τῷ τῷ Θεολόγῳ ἐρανισθεὶς, εἶπεν. „ἵνα σε τῆς δόξης πᾶσι πάντι πληρώσῃς, καταποφροσύνης, ἐν κατωτάτοις τῆς γῆς. ἀπὸ γὰρ σε ἐκ ἐκρύβη, ἡ ὑπόστασις μου ἐν Ἀδάμ“. Λέγει δὲ καὶ ὁ Κύριος εἰς τὸν Μωυσῆν. „ζῶ ἐγώ, καὶ ζῶν τὸ ὄνομα μου, καὶ ἐμπλήσῃς ἡ δόξα Κυρίου πᾶσαν τὴν γῆν“ (Ἀριθ. ιδ'. 21.) καὶ τῷ Σεραφίμ δὲ ὕμνον παρὰ τῷ Ἡσαΐᾳ. „Ἅγιος Ἅγιος, Ἅγιος Κύριος Σαββῶθ, πλήρης πᾶσα ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ“. (Ἠσ. ς'. 3.)

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει. „ἐκ ἄλλος κατελήλυθε, καὶ ἄλλος ἀνελήλυθεν. ἀλλ' ἵνα συντόμως ἢτω, ἄλλος κατελήλυθεν, ἄλλος ἀνελήλυθεν. ἀσώματος γὰρ κατελήλυθεν, μετὰ σώματος ἀνελήλυθεν. ἢ δὲ γὰρ κατεβασίς, οὐ τοπικὴ τίνα σημαίνει μεταβάσιν, ἀλλὰ τῆς οἰκονομίας διδασκῇ τὸ μέγεθος, ὅτι ὁ Ὑψίστος, τοσαύτης ἡνέσχετο ταπεινότητος“.

λύπην γὰρ αὐτῷ δείχνεις, πῶς ὁ Χριστὸς δὲν ἐμοίρασε τὰ χαρίσματα τῶν με δικαιοσύ-
νῃ καὶ εὐλογον τρόπον, καὶ κατὰ τὸ αὐτοῦ εἶδος εἰς τὸν Χριστόν. Εἰς δὲ τὴν πρὸς Κοριν-
θίους Ἐπιστολὴν λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον εἶναι ὅπῃ διαμοιράζει τὰ χα-
ρίσματα· „πάντα γὰρ φησιν, ἐνεργεῖ τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, διαιρῶν ἰδίᾳ ἐκάστῳ, κα-
θὼς βέλεται“ (ἀ. Κορ. ιβ'. ιι.) καὶ ἐν ταῖς Πράξεσι γέγραπται ὅτι εἶπεν ὁ αὐτός
Παῦλος πρὸς τοὺς Ἐπισκόπους τῆς Ἐφέσου· „προσέχετε ἑαυτοῖς, καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ
ὑμᾶς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἔθετο Ἐπισκόπους“ (Πράξ. κ'. 28.) εἰς ἄλλο δὲ μέρος λέ-
γει ὅτι ὁ Πατὴρ ἐνεργεῖ τὰ χαρίσματα· „ἔθετο ὁ Θεὸς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, πρῶτον Ἀπο-
στόλους, δεύτερον Προφῆτας, τρίτον Διδασκάλους“ (ἀ. Κορ. γ'. 6.) ἐδῶ δὲ λέγει, ὅτι
ὁ Χριστὸς διαμοιράζει τὰ χαρίσματα. Λοιπὸν μία εἶναι ἡ ἐνέργεια τῶν τετῶν προσώπων τῆς
Ἀγίας Τριᾶδος, καθὼς εἶναι μία καὶ ἡ οὐσία αὐτῶν.

„Τὸς μὲν Ἀποστόλους, τοὺς δὲ Προφῆτας“.

Πρῶτοι εἶναι οἱ Ἀπόστολοι, ἐπεὶ αὐτοὶ εἶχον καὶ τὰς Προφητείας τῶν ἐν τῇ νῆα Δια-
θήκῃ Προφητῶν· οἱ δὲ τῆς νέας χάριτος Προφῆται δὲν εἶχον καὶ τὸ χάρισμα τῆς ἀποστο-
λῆς· διὰ τὸ καὶ δεῦτεροι ἀπὸ τῶν Ἀποστόλων εἰς τὴν τάξιν ἐβάλλθησαν· ἦσαν δὲ Προφῆται
ἐν τῇ νῆα χάριτι, ὅποιοι καὶ ὁ Ἀγαβός, καὶ οἱ εἰς Ἀντιόχειαν ἐλθόντες Προφῆται, περὶ
ᾧ γέγραπται· „ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις κατήλθον ἀπὸ Ἱεροσολύμων Προφῆται εἰς Ἀντιό-
χειαν“ (Πράξ. ια'. 27.)

„Τὸς δὲ Εὐαγγελιστάς“.

Εὐαγγελιστάς ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Παῦλος, ἡ ἐκείνους ὅπῃ ἐσύγγραφαν Εὐαγγέλια, ἡ ἐκείνους
ὅπῃ δὲν περιήρχοντο μὲν εἰς τὸν κόσμον πανταχῶς νὰ κηρύττουν, ἐκεῖ ὅμως ὅπου δύναντο
το, διαγγελλίζοντο τοὺς λαούς μετὰ τὸ κήρυγμα, καθὼς ἦτον ἡ Πρίσκιλλα καὶ ὁ Ἀκύλας (1).

„Τὸς δὲ Ποιμένας, καὶ Διδασκάλους“.

Ποιμένας ἐδῶ ὀνομάζει τοὺς Ἐπισκόπους, τοὺς ἔχοντας τὴν προαίτιαν πᾶν Ἐκκλησίαν,
ὅποιοι ἦτον ὁ Τιμόθεος, ὁ Τίτος, καὶ οἱ τοιοῦτοι ἄλλοι. Ἡμπορεῖς νὰ νοήσῃς Ποιμένας μὲν,
καὶ τοὺς Πρεσβυτέρους, Διδασκάλους δὲ τοὺς Διακόνους· ἐπεὶ αὐτοὶ τὴν καθαρτικὴν τάξιν
ἔχοντες ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὡς λέγει ὁ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος, διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς
θεοῦ λόγου καθαρίζουσι τοὺς ἀνθρώπους (2).

12. „Πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν Ἀγίων, εἰς ἔργον διακονίας, εἰς
οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ“.

Βλέπεις, ὦ ἀγαθὸν, πόσον εἶναι τὸ ἀξίωμα τοῦ καθ' ἑαυτὸν Χριστιανῆς; ὁ καθ' ἑαυτὸν λέγει,
καταρτίζει τὸν ἄλλον· ὁ καθ' ἑαυτὸν διακονεῖ εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, ἡτοι
τῆς Ἐκκλησίας· ὥστε τί λυπησάμενος εἶμι Χριστιανὲς, πῶς ἔλαβες μικρότερον χάρισμα; ἰδοὺ
καὶ

(1) Τοιοῦτος ἦν καὶ ὁ Διακὸν Φίλιππος, περὶ ᾧ γέ-
γραπται· „τῇ δὲ ἐπαύρῳ ἐξελθόντες οἱ περὶ τῶν
Παύλου ἡλθόμεν εἰς Κωνσταντινὴν, καὶ εἰσελθόντες εἰς
τὸν οἶκον Φιλίππου τῷ Εὐαγγελιστῇ (τῷ ὄντι ἐκ τῶν
ἐπ' αὐτῷ) ἐμείναμεν παρ' αὐτοῦ“ (Πράξ. κα'. 8.)
Γράφει δὲ καὶ ὁ Παῦλος πρὸς τὸν Τιμόθεον· „ἔργον
ποιήσον Εὐαγγελιστῆς“ (β'. Τιμόθ. δ'. 5.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει ὅτι Ποιμένας μὲν καὶ
Διδασκάλους, τὸς κατὰ πόλιν καὶ κατὰ κώμην διαρισμένους
ὀνομάζει ὁ Παῦλος, Εὐαγγελιστάς δὲ, τοὺς περιήρχομε-
νους καὶ κηρύττοντας τὸ Εὐαγγέλιον. Ὁ δὲ Εὐσεβίος
ὁ Πάμφιλος αὐτὰς λέγει περὶ τῶν Εὐαγγελιστῶν· „Τῶν

καὶ κατὰ τὰς διαλαμψάντων τῶν χρόνους, Κοδράτος
ἦν, ὃς ἅμα ταῖς Φιλίππου θυγατρίσι, προφητικῶς
καὶ χαρίσματι λόγους ἔχει διατρέχει· καὶ ἄλλοι δ' ἐπὶ
τάτοις πλείους ἐγνωρίζοντο κατὰ τὰς δεξιὰς, τῶν πρώτων
τῶν τῶν Ἀποστόλων ἐπὶ ἔχοντες διαδοχῆς· οἱ καὶ
ἀπὸ τῶν μαθητῶν δευτέρου μαθητῆς, τῶν κατὰ
πάντα τὸν πᾶν Ἐκκλησιῶν προκαταβληθέντας ὑπὸ
τῶν Ἀποστόλων δευτέρους ἐπὶ ὀδοῦσαν, αὐξάνοντας εἰς
πλέον τὸ κήρυγμα, καὶ τὴν σωτηρίαν σπέρματα τῶν
τῶν Οὐρανῶν Βασιλείας, ἀπὸ πάντων εἰς πᾶσιν ἐπισ-
τάτοντες τῶν οἰκουμένων“ (Βιβλ. γ'. κεφ. λζ'.
τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Γραμματικῆς.)

ἢ ἐσὺ χρησιμεύεις εἰς τὸν καταρτισμὸν τῶν Ἀγίων, ἢ γὰρ εἰς τὴν ὠφέλειαν καὶ τελειότητα τῶν Χριστιανῶν. Βλέπε λοιπὸν ἀδελφε, μήπως λαμβάνοντας χάρισμα, διὰ τὴν οἰκοδομὴν τῆς ὁδοῦ σου ἀδελφές, ἔπειτα φθορῶντας ἐκείνας, ὅπως ἔχουν τὰ μεγαλύτερα χαρίσματα, ἐκ τῆς ἀπολέσης τὸν ἑαυτὸν σου· ἔπειτα καὶ τὰτο σοχάσῃ, ὅτι αὐτὸ καὶ ὁ ἄλλος ἔλαβε μεγαλύτερον χάρισμα ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ τὴν ὠφέλειαν τῶν Χριστιανῶν, πλὴν καὶ ὁ κόπος, καὶ ἡ διακονία, ὅπως ἔκαμνεν εἶναι μεγαλύτερα· ἀκολούθως δὲ καὶ ἡ κόλασις εἶναι μεγαλύτερα εἰς αὐτὸν, ἐὰν δὲ μεταχειρισθῇ καλῶς τὸ ποιῶν χάρισμα ὅπως τὸ ἐδόθη. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, πῶς δὲ εἶναι σατανικὸν πάθος αὐτὸ, ὅπως ἐσὺ πάσχεις, δηλαδὴ τὸ νὰ φθοῇς τὸν ἔχοντα τὸ μεγαλύτερον χάρισμα ἀδελφόν σου, ὅς τις καταρτίζει καὶ οἰκοδομεῖ τὸ σῶμα καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τῶ Χριστοῦ; ἀντιχεῖς γὰρ καὶ ἀντιθέτως εἶναι γινώσκοντα ὁ ποιῶν τὸ φθόρος.

13. „Μέχρις καταντήσωμεν οἱ πάντες εἰς τὴν ἐνότητα τῆς πίσεως, καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ“.

Εως τότε, λέγει, πρέπει νὰ ἐργάζωνται καὶ νὰ κοπιᾶζον, καὶ νὰ οἰκοδομῶν τὴν Χριστιανότητα, ἐκείνοι ὅπως ἔλαβον χαρίσματα, ἕως ἢ νὰ φθάσωμεν ὅλοι εἰς τὴν ἐνότητα τῆς πίσεως, ἢτοι ἕως οὗ νὰ ἀποδειχθῶμεν ὅλοι πῶς ἔχομεν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πίσιν· καὶ μὴτε κατὰ τὰ δόγματα νὰ διαφερώμεθα, μὴτε κατὰ τὴν ζωὴν, καὶ τὰ ἔργα νὰ ἔχωμεν σχίσματα ἀσυνεταξίαν· τότε γὰρ θέλει γένῃ ἡ ἀληθινὴ ἐνώσις τῆς πίσεως, καὶ τότε θέλομεν γνωρίσωμεν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ὅπως καὶ εἰς τὰ δόγματα εἴμεθα ὁρθόδοξοι, καὶ τὸν συνώδοντον φυλάττωμεν τῆς ἀγάπης, ἡ ὁποία ἀγάπη εἶναι ὁ Χριστός; (1).

„Εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ“.

Ανδρα τέλειον, καὶ μέτρον ἡλικίας λέγει ὁ Παῦλος, τὴν τελειότεραν γνώσιν τῶν δογμάτων τῆς πίσεως, καθὼς καὶ πληρῶμα Χριστοῦ ὀνομάζει τὴν παντελῆ, καὶ ὁλόκληρον αὐτὴν γνώσιν καὶ πίσιν· ὅτι δηλαδὴ, εἰς ἃν τῆς Ἀγίας Τριᾶδος καὶ ἴσος τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Ἀγίῳ Πνεύματι, ἔγινεν ἄνθρωπος, χρηματίσας μίαν ὑπόστασιν ἐν δύο φύσεσι, καὶ θελήμασι, καὶ ἐνεργείαις· καὶ ὅτι μετὰ τὸ σώματος συγκάθεται μετὰ τὸν Πατέρα, καὶ θέλει ἔλθῃ μετὰ τὸ αὐτὸ σῶμα, διὰ τὴν κλήνῃ ζωῆς καὶ νεκρῆς, καὶ ὅσα ἄλλα δόγματα περὶ Χριστοῦ νοούνται ὁρθῶς καὶ λέγονται, παρὰ τῶν ἱερῶν Συνόδων, καὶ Διδασκάλων, καὶ Θεολόγων τῆς Ἐκκλησίας. (2) Πῶς δὲ εἰς ἄλλα μέρη τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου λέγει ἀπὸ τῆς

(1) Καὶ ὁ Οἰκουμενικός δὲ λέγει, ὅτι τὰ πόσις ἐπιγνώσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ποὺ μὴ διαφωρῶν περὶ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ῥητοῦ δὲ πᾶσι τοῦ Παύλου ἐρανισθέντες οἱ θεοὶ Πατέρες, οἱ τῆς ἱερᾶς Λειτουργίας συγγραφάντες, ὁ Βασίλειος, ὁ Χρυσόστομος, καὶ Γρηγόριος ὁ Διάλογος, αὐτῶνται παρὰ Θεοῦ τὴν ἐνότητα τῆς πίσεως, ὅπως ἐρμηνεύων ὁ σοφὸς Νικόλαος ὁ Καββάσιος, ὁ Δυρράχιος Ἐπίσκοπος λέγει· „τί δὲ ἐστὶν ἡ τῆς πίσεως ἐνότητα; ἀνὴρ φησὶ διΐψυχος, ἀκατάσπαστος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ“· (Ίακ. α. 8.) διΐψυχον λέγων τὸν ἀμφοβέλκον, τὸν ὑδαμῶς βέβαιον· ὁ γὰρ ποιῶν ἐφ' ἐκάστης κλίματι, ὑπετέρῳ βίβει βεβαίως· πούτος ποὺ ἐναντίον δηλοῦται διὰ τῆς ἐνώσεως, τὸ πάγιον, τὸ βέβαιον, ποὺ ἐξός· ὁ μὲν γὰρ πιστὸν βεβαίως, ἐν τῇ γνώσει περὶ τοῦ πράγματος, ἢ ποὺ εἶναι, ἢ ποὺ μὴ εἶναι· ὁ δὲ ἀμφίβολος πρὸς ἀμφω ῥέπων, καὶ ἀπὸ τῆς προσηγορίας γίνεται ὁ δῆλος“. (Κεφ. ιγ. τῆς ἐρμηνείας τῆς θείας Λειτουργίας.) ὥστε κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τῆς σοφῆς πέρας, ὁ Παῦλος εὐχεταὶ νὰ φθάσιν ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ εἰς τὴν τελειάν πίσιν, τὴν τῶν θαυμάτων, τὴν καὶ μεγαλίαν, καὶ τῆς θεωρίας καλουμένην, μὴδὲ διακρινόμενοι εἰς ὅσα αὐτῶνται, καὶ καὶ τὰ ὁ-

ρη προσάξον νὰ μεταβῶν εἰς ἄλλον τρόπον· βέβαιον καὶ πληροφωρημένοι ὅντες, ὅτι πάντα δύναται τὸ πιστεύοντι, καὶ ὅτι ὁ Θεὸς πάντα ποιῶν διώκεται. Ἐπίγνωσις δὲ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐννοῇ ὁ Παῦλος ἐδῶ, ὅχι τὴν γινώσκον τὸν Θεοῦ, διὰ τῆς θεωρίας τῶν κτισμάτων, καὶ τῶν θείων Γραφῶν· πιστὴν γὰρ καὶ οἱ ἀκατάσπαστοι διώκονται νὰ ἔχον· ἀλλὰ λέγει τὴν, διὰ θείας ἐκείνης, καὶ φωτισμοῦ ἐνδοσκοπίας ἐν καρδίᾳ, ὑπερφυσικῇ γνώσει τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ἥτις μόνοις δίδεται τοῖς τελείοις, καὶ τελείως κεκαθαρμένοι ἀπὸ πάσης σωματικῆς πάθης καὶ ψυχικῆς, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ εὐχεταί, νὰ φθάσιν ὅλοι οἱ Χριστιανοί.

(2) Ὁ δὲ Οἰκουμενικός ἐρμηνεύων τὸ ῥητὸν τοῦ Παύλου λέγει· „ἵνα μὴ ἀκούσας ἄνδρα τέλειον, καὶ μέτρον ἡλικίας, τὴν σωματικὴν νοήσιν, ἐπιγνῶν, τὸ πληρῶμα τοῦ Χριστοῦ· ὡς εἶλεγε· μέχρις οὗ εἰς τελειότητα φθάσωμεν τῆς ὁλοτελεῖς τοῦ Χριστοῦ πίσεως, καὶ γνώσεως· οὐ γὰρ ὁ τυχὼν γίνεται μέρος τοῦ ὅλου πληρώματος, ἢτοι τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' ὁ εἰς ἄνδρα τέλειον τῆς γνώσεως αὐτοῦ κατανήσκει, καὶ εἰς μέτρον ἡλικίας ἀξίως τὸ πληρῶμα τοῦ Χριστοῦ“. Καὶ ὁ Θεολόγος δὲ Γρηγόριος περὶ τούτου εἰλεγει ἐν

τὴν γινώσκοντες ὅτι ἡμεῖς ἔχομεν περὶ τῆς Χρείας; „βλέπομεν γὰρ ἄρτι φησὶ δι' ἐσόπτρου „ὡς ἐν αἰνίγματι“ (α'. Κορ. ιγ'. 12.) ἢ λέγει τὴν γινώσκοντες ἡμῶν ἀπελθὼν, πρὸς διαφορὰν τῆς ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι γνώσεως, ἥτις ἔσται παντελής καὶ ὁλόκληρος· ἐδῶ δὲ ὠνόμασε τὴν γινώσκοντες τελείαν, διὰ τὸ σκεδόν καὶ ἀμετάπτωτον, διότι ὅταν ἡμεῖς δὴν μεταπίπτωμεν, ἀλλὰ ἐκείνο τὸ ὀλίγον ὅτι ἔλαβόμεν, τὸ κρατῶμεν μετὰ ἐκαστοῦ σπαθίῳ καὶ βεβαίῳ πτωματι, τότε τέλειοι λέγομεθα, καθὼς τὸ τοῦτο δηλεῖται, καὶ ἀπὸ τῶν ἀκόλουθα λόγια τῆς Ἀποστόλου.

14. „Ἵνα μηκέτι ὦμεν νήπιοι, καὶ κλυδωνιζόμενοι, καὶ περιφερόμενοι „παντὶ ἀνέμῳ τῆς διδασκαλίας“.

Ἵνα, λέγει, αὐτὸ τὸ ὀλίγον μέτρον τῆς γνώσεως ὅτι ἔλαβόμεν, κρατῶμεν βεβαίως καὶ σκεπτικῶς, καὶ Ἵνα μὴ σαλδῶμεθα καὶ περιφερώμεθα πλέον, ὥσπερ αἰὼνιτα νήπια ἀπὸ κατὰ διδασκαλόν· ἐπεὶ διὰ τὸ τοῦτο ἐδόθησαν τὰ χαρίσματα, διὰ τὰ οἰκοδομεῖν καὶ τὰ ἀφελῆν τὰς ἄλλας οἱ ταῦτα ἔχοντες, καὶ ἀκολούθως διὰ τὰ μὴ σαλευέσθαι ἢ τῆς Ἐκκλησίας οἰκοδομῇ. Λέγωντας δὲ ὁ Παῦλος ὅτι πλέον τὰ μὴ σαλδῶμεθα, ἔδειξεν ὅτι καὶ προτίτερα ἐσαλδύθησαν οἱ Ἐφέσιοι· λέγωντας δὲ καὶ τὰ μὴ σαλδῶμεθα εἰς πρῶτον πρόσωπον, συναρθεμεῖ καὶ τὸν ἑαυτὸν καὶ ὁ Ἀπόστολος μετὰ τῶν σαλδωμένων, διὰ τὰ μὴ φαίνεται πῶς ἐνεδίδει τὰς Ἐφεσίους, καὶ ἔτι δι' ἁπολύτως διορθώσῃ αὐτὰς· εἶπε δὲ πῶς ἐκλυδωνίζοντο, καὶ εἶχον φερτῶναι εἰς τὸν ἑαυτὸν τὰς, διὰ τὰ δέξῃ μετὰ τὴν λέξιν αὐτὴν, εἰς ποῖον κίνδυνον καὶ παραχλὺ δύνεισκονται, αἱ ψυχαὶ ἐκεῖναι ὅτι εἶναι ἀπαγεῖς, καὶ ἀσέλεκταις εἰς τὴν ὁρθόδοξον πίστεν· μνῶντας δὲ εἰς τὴν μεταφορὰν τῆς φερτῆρας, ἀκολούθως ὠνόμασεν ἀνέμους, τὰς διαφόρους καὶ πεπλανημένας διδασκαλίας τῶν ἀνθρώπων (1).

„Ἐν τῇ κυβίᾳ τῶν ἀνθρώπων, ἐν πανουργίᾳ πρὸς τὴν μεθοδείαν „τῆς πλαΐνης“.

Κυβέται λέγονται ἐκεῖνοι ὅτι παίζον τὰ ἀζάρια· πῖπτοι δὲ εἶναι καὶ οἱ ψευδοδιδασκαλῶν, διὰ τὸ μεταθέττειν εἰς τὴν πλαίνην τὰς καθὰς θέλων τὰς ἀπλὰς καὶ ἀκάκας ἀδελφάς, ὥσπερ τὰ ἀζάρια· διὰ τὸ τοῦτο, λέγει, ὅτι ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ δὴν πρέπει νὰ περιφερώμεθα, καὶ νὰ μεταγυρίζωμεν εἰς τὴν κυβίαν ταύτην καὶ πλαίνην. Πῶς δὲ ἡμεῖς περιφερώμεθα εἰς αὐτήν; μετὰ πανουργίαν πρὸς τὴν μεθοδείαν τῆς πλαΐνης, ἥτοι πρὸς ἐκεῖνο ὅτι θέλει ἡ πόσις ψευδοδιδασκάλων πλαῖνος τέχνη καὶ μέθοδος· ἐπεὶ δὲ ὅσα μεθοδεύουσι καὶ τεχνεύονται οἱ ποιητοὶ, δὴν τὰ κάμνουν δι' ἄλλο, πᾶρεξ διὰ τὰ πλαῖνεσθαι· καλῶς δὲ ἐπρόθεσε καὶ τὸ „ἀνθ. ὡπαν“ ἐπεὶ τὰ πράγματα καὶ ἡ διδασκαλία; τῷ Θεῷ, δὴν ἔχομεν καμμίαν κυβίαν καὶ πλαίνην.

15. „Ἀλη-

τῶν εἰς τὴν Γενέθλια Λόγῳ· „Διὰ πᾶσαν ὁδὸν ἀμείνω „πῶς τῶν ἐλπίων σου Χριστοῦ καὶ δικαίμων, ὡς Χρι- „στοῦ μαθητῆς, ἐκτίσθητι, περιτμήνητι... τέλος, „συναινώθητι, συναρπάγητι, συναρπάγητι προθύμως, „Ἵνα καὶ συναρπάγῃς καὶ σωθῇς, καὶ συμβασιλεύ- „σῃς“. Ὅτι μὲν ἐν δὴν ἡμεῖς ἀδυνατοῦν, ἀλλὰ δυνατοῦν νὰ φθάσῃ τις εἰς τὴν ἐν Χριστῷ τελειότητα, μαρτυρεῖ σαφῶς ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος· ὅτι δὲ ἡμεῖς δύσκολον τὰ φθάσῃ τις τὴν τελειότητα μαρτυρεῖ ὁ ἐν τῷ δυνάμει τῶν ἀνθρώπων τελειότητα φθάσαι· Ἄγιος Μακάριος λέγων· „τίς δὲ ὁ ἐλθὼν εἰς τὸ μέτρον τοῦ τέ- „λειου ἐν καιροῖς, καὶ γλυττάμενος, καὶ πᾶσαν ἔχων ἐκ- „κείνην τὴν αἰώνιον· ἀκμῶν γὰρ ὅδενα ἴδον τέλειον ἄνθρω- „πον Χριστιανόν, ἢ ἐλπίδον“ ἀλλ' εἰ καὶ ἀναπαύεται τις „ἐν τῇ χάριτι, καὶ ἐσέρχεται εἰς μυστήρια, καὶ ἀποκα- „λύψῃς, καὶ ἐκτελέσῃ πολλὰ τῆς χάριτος· ὁμοῦ καὶ ἡ „ἀμαρτία σῶσιν ἀκμῶν ἔσω· αὐτοὶ δὲ, διὰ τὴν ὑ- „περβόλην χάριν, καὶ τὸ ἐκ αὐτῆς φῶς, νομίζουσιν „ἐλπίδον εἶναι καὶ τέλειον, παρὰ ἀπαισίαν σφαλισμέ- „νοι, ἐπεὶ ἔχουσιν ἐνεργεῖαν τῆς χάριτος· ἀκμῶν δὲ „οὐδένα ἴδον ἐλπίδον· ἐπεὶ καὶ γὰρ μερικῶς ἐν και-

„ροῖς τισιν ἡσπλῶν εἰς ἐκείνο τὸ μέτρον, καὶ οἶδα κα- „ταμαθῶν, πῶς ἐκ ἐστὶ τέλειος ὁ ἄνθρωπος“. (Ὁμιλ. „κ. κεφ. ε'.) Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημειώσιν τῆς „ἔσοι οὖν „τέλειος, φῶς φρονῶμεν“ (Φιλίπ. γ'. 15.) Ἵνα „μαθῇς, ὅτι, ὅσον καὶ ἂν γένηται τέλειος ἐν ἀνθρώ- „ποις, πάντως πρέπει νὰ σπινθύνεται, σοχαζόμενος „ὅτι εἶναι ποτὶ μακρὰν ἀπὸ τῆς ὕψους καὶ ἀληθινῆς „τελειότητος· δι' ὅ, τι λέγει ὁ ῥηθὴς μέγας Μακάριος· „ὅτι πολλὰκις εὐρομεν ἐν τοῖς ἀδελφοῖς, ὅτι ποσάτην „εὐρὸν χάριν, καὶ χάριν, ὥστε ἐν πρώτῳ, καὶ ἐξ ἑτέ- „ρου, λέγουν αὐτοῖς, ὅτι ἐξηρανθῇ ἡ ἐπιθυμία· καὶ μετὰ ταῦ- „τα ὡς ἐνόμισαν ἡλυθῆναι ἀπ' αὐτῆς, ἐγκρυβήσα- „ν ἡ κακία ἐπεκινήθη αὐτοῖς, καὶ κατεκαύθησαν τῇ ἐπι- „θυμίᾳ, ὥστε ξενίζεσθαι αὐτοῖς καὶ λέγουν· ὅτι μετὰ „ποσάτην χρόνον ποδοῖ ἡμῖν ἐπανεστὶ ποσάτη κακία; „ἐδὲ οὖν πᾶν ἐχέμεν τὸν πόλεμον ἡμῶν, ὅτι, σῶσιν „μοι τῆς χάριτος, τὸ ὅλον ἡλυθῆναι τῆς ἀμαρτίας. „(Ὁμιλ. ιζ'. κεφ. ε'.)

(1) Ὅρα καὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ „διδασκᾶν ποιή- „σαι καὶ ἐκείνους μὴ περιφέρειν“. (Ἐβρ. ιγ'. 9.)

15. „Ἀληθεύοντες δὲ ἐν ἀγάπῃ, αὐξήσωμεν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα,
„ὅς ἐστιν ἡ κεφαλὴ, ὁ Χριστός“.

Οἱ μὲν πανῆργοι, καὶ κυβδύται τῶν λόγων, καὶ ψευδοδιδάσκαλοι, ὅλα τὰ ἔχον νόθα, ψάδῃ, καὶ πεπλανημένα, καὶ κενὰ ὑγιᾶς καὶ ἀληθινὸν εἰς αὐτὸς δὲν δέσκειται· ἡμεῖς δὲ οἱ Χρειανοὶ, ἐπειδὴ ἀληθεύομεν μετὰ τὴν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπῃ, καὶ ἐπειδὴ κενὰ ψάδες, καὶ νόθον δόγμα δὲν ἔχομεν, ἢ μὴτε ζῶμεν μετὰ ὑπόκεισιν καὶ πανουργίαν (φαίνεται γὰρ ἐδῶ ὁ Παῦλος ὅτι ὁμιλεῖ εἰς τὰς Ἐφεσίους, ὅχι μόνον διὰ τὰ δόγματα τῆς πίστεως, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐνάρετον ζωὴν) ὥς αὐξήσωμεν, λέγει, εἰς τὸν Χριστὸν ὅλα τὰ ἐδικά μας, ἤσαν καὶ τὰ ὁρὰ δόγματα, καὶ τὴν ἐνάρετον ζωὴν μας· διὰ τὴν μὲν τὸ νὰ ᾔναι ὁ Χριστὸς κεφαλὴ μας, ἡμεῖς δὲ μέλη τε, χρεωσθῶμεν νὰ προσαρμόζωμεν εἰς αὐτὸν ὅλα τὰ ἐδικά μας, ἵνα μὲν τῶν τὸν τρόπον δὲν ἔχωμεν κενὰ δόγμα καὶ ἔργον ἀνάμνησιν καὶ ἀνάμνησιν τῆς κεφαλῆς μας τῷ Χριστῷ, ἀλλὰ πάντα νὰ τὰ αὐξάνωμεν εἰς αὐτὸν καὶ νὰ τὰ συγκολλῶμεν.

16. „Ἐξ ὧ πάντῃ τὸ σῶμα συναρμολογούμενον, καὶ συμβιβάζομενον
„διὰ πάσης ἀφῆς τῆς ἐπιχορηγίας, κατ' ἐνέργειαν ἐν μέτρῳ
„ἐνὸς ἐκάστου μέρους, τὴν αὐξήσιν τῷ σώματος ποιεῖται, εἰς οἷον
„κοδομῶν ἑαυτὸ ἐν ἀγάπῃ“.

Σκοτεινὴ μὲν εἶναι, καὶ ἀσαφὴς ἡ φράσις τῆς ῥητῆς τῆς, τὸ νόημά τε δὲ εἶναι τὸ. Καθὼς εἰς τὸ φυσικὸν σῶμα, τὸ ψυχικόν, καὶ καθαρὸν πνεῦμα ὅπως καταβαίνει ἀπὸ τὸν ἐγκέφαλον διὰ μέσση τῶν νῆδρων (τὰ ὅποια ἔχον τὴν ῥίζαν τῆς εἰς τὴν κεφαλὴν, κατὰ τῆς φυσικῆς, καὶ ιατρικῆς) δὲν δίδει ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχον εἰς ὅλα τὰ μέλη τὴν αἰσθησιν, καὶ τὴν κίνησιν, ἀλλὰ κατὰ ἀναλογίαν· δηλαδὴ κατὰ τὴν δεκτικὴν δύναμιν ὅπως ἔχει τὸ καθεὶ μέρος, ἔτσι δίδει καὶ τὴν αἰσθησιν, καὶ κίνησιν· καὶ εἰς ἄλλο μὲν μέρος, δίδει περισσότεραν, εἰς ἄλλο δὲ, ὀλιγωτέραν· ποικιλοτρόπως καὶ ἡ κεφαλὴ μας ὁ Χριστὸς, δίδει τὰ χαρίσματα τῆς εἰς τὰς ψυχὰς μας, αἱ ὅποιαι εἶναι μέλη τε· δίδει δὲ αὐτὰ, ὅχι ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχον, ἀλλὰ κατὰ τὸ μέτρον τῆς καθεὶ Χρειανῆς, ἥτοι καθὼς ἔχει δυνάμιν νὰ χωρήσῃ ὁ καθεὶ Χρειανός· καὶ ἔτσι ὅλον τὸ σῶμα τῶν Χρειανῶν κάμνει τὴν οἰκοδομῶν, καὶ αὐξήσιν αὐτῆς μετὰ ἀγάπην· ἐπειδὴ κατὰ ἄλλον τρόπον, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ δεχθῇ τὴν δόσιν τῶν χαρισμάτων τῷ Πνεύματος, ὅπως καταβαίνει ἀπὸ τὴν νοητὴν κεφαλὴν μας τὸν Χριστόν, ἀπὸ τὸ ὅποιον Πνεῦμα καὶ ζωογονούμεθα καὶ αὐξάνομεν, πάρεξ ἀνίσως δὲν εἴμεθα σωδεδεμένοι μετὰ τὴν ἀγάπην, καὶ εὐμενίαν ὡς αὐτὸ σῶμα· δι' ὅ,τι, καθὼς ἐὰν, θετίον, τὸ χεῖρ χωρισθῇ ἀπὸ τοῦ σώματος, δὲν ἔμπορεῖ πλέον νὰ δεχθῇ τὸ ψυχικόν, καὶ αἰσθητικὸν πνεῦμα τὸ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς καταβαίνον, μετὰ τὸ νὰ ἐκόπη ἀπὸ τὴν συνέχειαν τῆς ὅλης σώματος· ποικιλοτρόπως καὶ ἡμεῖς οἱ Χρειανοὶ, ἀνίσως δὲν εἴμεθα εὐμενίαν ἀναμεταξύ μας, δὲν ἔμπορεῖμεν νὰ δεχθῶμεν τὴν χάριν τῷ Πνεύματος, τὴν καταβαίνουσαν ἀπὸ τὴν κεφαλὴν μας τὸν Χριστόν. Διὰ τὸ καὶ ὁ Ἀποστόλος εἶπεν ὅτι „τὸ σῶμα συναρμολογούμενον καὶ συμβιβαζόμενον“ ἥτοι ὅτι πρέπει νὰ εὐερίσκωνται τὰ μέλη τῆς σώματος, ὅχι ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχον τεθιμνῶν, ἀλλὰ ἐνταυτῷ νὰ ᾔναι καὶ εὐμενία ἀναμεταξύ των, καὶ τὸ καθεὶ εὐμενία νὰ ἔχῃ τὸν ἐδικόν τε φυσικὸν τόπον, καὶ νὰ μὴν ᾔναι εὐγαλμνῶν ἔξω ἀπὸ τὴν ἀρμονίαν, καὶ θεῶν, καὶ χημῶν. Ἐδικόν μας λοιπὸν εἶναι τὸ νὰ συναρμόζωμεν καὶ νὰ συμβιβάζωμεν τὸν ἑαυτὸν μας μετὰ τὴν ἀγάπην, τῆς δὲ κεφαλῆς μας πάλιν, ἥτοι τῷ Χριστῷ, εἶναι ἴδιον τὸ νὰ ἐλλῇ εἰς ἡμᾶς διαπεθεμνῶν, τὴν χάριν τῷ Ἁγίῳ τῷ Πνεύματος. Ὅλος λοιπὸν ὁ λόγος τοῦ Ἀποστόλου εἶναι ἐδῶ περὶ ταπεινοφροσύνης, καὶ εὐμενίας· τὸ δὲ „διὰ πάσης ἀφῆς“ καὶ ἐπιχορηγίας“ δηλοῖ, ὅτι τὸ ψυχικὸν πνεῦμα τῆς σώματος, τὸ καταβαίνον ἀπὸ τὴν κεφαλὴν, ἀπῆται, καὶ διαμερίζεται εἰς ὅλα τὰ μέλη τῆς σώματος (1). Τὸ σῶμα λοιπὸν αὐ-

ξάνει

(1) Ὁ δὲ Φώτιος ὁπὸς ἐρμηνεύει τὸ „διὰ πάσης ἀφῆς“ „ἵνα, λέγει, μὴ ὁ μὲν τῶνδε συνάπτηται, ὁ δὲ, τῶνδε“ ἀλλὰ πάντες πᾶσι· διὰ γὰρ τῆς πάντων ἐπιχορηγίας τῷ Χριστῷ· ἐπιχορηγίαν δὲ αὐτῷ ὀνομα-

ζαίει καὶ οἰκοδομεῖται, διὰ τὴν ῥοὴν τοῦ ψυχικῆς πνεύματος, ἐγγίζει τὰ μέλη, καὶ ἐνερ-
γῆ εἰς αὐτά· τὸ γὰρ δηλοῖ τὸ κατ' ἐνέργειαν, ἢ δηλοῖ, ὅτι τὸ πνεῦμα εἶναι ὅπως δίδει
εἰς τὰ μέλη τὴν ἐνέργειαν, καὶ τὴν κίνησιν.

17. „Τὸ ἐν λέγω καὶ μαρτύρομαι ἐν Κυρίῳ, μηκέτι ὑμᾶς περιπατᾶν,
καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ Ἐθνη περιπατοῦν ἐν ματαιότητι τοῦ νοῦς αὐτῶν“.

Τὸ διδασκάλος εἶναι ἴδιον, ὅχι μόνον τὸ νὰ συμβεβῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ φοβίξῃ, κάμ-
νοντας τὸν Θεὸν ἔφορον καὶ ἐπιστάτην εἰς τὰς μαθητάς τε· διὰ καὶ ὁ Παῦλος, ὡς διδασκαλὸς
τῆς Οἰκουμενῆς, τὸτο κάμνει ἐδῶ· μαρτύρομαι γὰρ, λέγει, ὑμᾶς ἐν Κυρίῳ, ἥτις μάρτυρα
κάμνω τὸν Κύριον, ὅτι δὲν ἐκρυψα ἀπὸ λόγου σας ἐκεῖνα ὅπως ἔπρεπε νὰ σᾶς εἰπῶ· δὲν εἶπε
δὲ ὅτι νὰ μὴ περιπατῆτε πλέον, καθὼς πρότερον ἐπεριπατεῖτε, διὰ τὰ μὴ τὰς ἐπιπλήξεις·
ἀλλὰ νὰ μὴ περιπατῆτε πλέον, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ Ἐθνη περιπατοῦσι, σωφρονίζων αὐτὰς
καὶ συσέλλων ἀπὸ τοῦ παραδείγματος τῶν ἄλλων· ἐν ματαιότητι δὲ τὸ νοῦς περιπατοῦσι τὰ Ἐθ-
νη, ἕνα μὲν, διὰ τὴν σέβονται τὰ εἰδωλα, τὰ ὅποια ὀνομάζονται μάταια καὶ ἀνωφελῆ, κα-
θὼς λέγει ὁ Ἱερεμίας, „καὶ ἐπορεύθησαν ὀπίσω τῶν ματαίων καὶ ἐματαιώθησαν“ (Ἱερ.
β'. 5.) Καὶ πάλιν· „τὰ νόμιμα τῶν Ἐθνῶν, μάταια“ (Ἱερ. ι'. 3.) Καὶ ὁ Ἡσαΐας· „ἀποίη-
σαν προσκυεῖν τοῖς ματαίοις, καὶ ταῖς νυκτερίσιν“ (Ἠσ. β'. 20.) Καὶ ἄλλο δὲ, διὰ
τὴν διδόναν εἰς τὰ πάθη, καὶ εἶναι προσηλωμένοι εἰς τὸ κόσμον τὰ μάταια πράγματα, τὰ
ὅποια καὶ ματαιότης ὀνομάζονται διὰ τὸτο, διὰ τὴν ἡμεῖς τὰ μεταχειροῦμεθα ματαιῶς·
„ματαιότης γὰρ φησὶν ὁ Σολομὼν, ματαιότης, τὰ πάντα ματαιότης“ (Ἐκκλ. α'. 1.)
ἐπειδὴ κατὰ τὴν φύσιν τὰς, δὲν εἶναι μάταια, ἀλλὰ εἶναι πρὸς τι χρήσιμα, καθ' ὃ καὶ ὡς
καλὰ λίαν παρὰ Θεῷ ἐκτίσθησαν. (Γεν. α'. 31.) (1).

18. „Ἐσκοτισμένοι τῇ διανοίᾳ, ἀπηλλοτριωμένοι τῆς ζωῆς τοῦ Θεοῦ“.

Τὸ μὲν φῶς, πόσον τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως, ὅσον καὶ τῆς ἐναρέτου ζωῆς, ἐλαμπεν εἰς τὸν
κόσμον, διὰ κτίσεως καὶ τοῦ φυσικῆς νόμου, τὰ δὲ Ἐθνη ἐσκοτίσαν τὸν ἑαυτῶν τὴν, διὰ τὴν
ἐκαμαν ἀσθενεῖς τὸ διορατικὸν ὁμμάτι τῆς ψυχῆς τῶν, μετὰ τὸ σκόπος τῶν παθῶν καὶ τῶν
βιωτικῶν φροντίδων· ἐπειδὴ πόσον τὰ πάθη, ὅσον καὶ αἱ φροντίδες τοῦ κόσμου, εἶναι ὡσαύ-
τῳ ῥεῦμα πολὺ καὶ δυσκολοῦν ἀντὶ τῶν, τὸ ὅποιον θαλόνοι καὶ σκαπάζει τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ
νοῦς· διὰ τὸτο καὶ ἐκεῖνοι ὅπως εἶχαν τὸ πᾶν ῥεῦμα καὶ τὴν ἐπίχρυσιν εἰς τὰς ὀφθαλμῶν
τῶν, ἥτοι χωρισμένοι ἀπὸ τῆς ζωῆς τοῦ Θεοῦ, ἥτοι ἀπὸ τῆς ἐπίγνωσιν τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ τὸ
λογικὴ ἢ ζωὴ, εἶναι τὸ καὶ νοῦ καὶ νὰ γνωρίζῃ τὴν ἀλήθειαν· ὅποιος δὲ λογικὸς τυφλωθῇ
εἰς τὴν ἀλήθειαν ταύτην, αὐτὸς δικαίως λέγεται ὅτι δευρὸς ζῆ, ἀλλ' εἶναι νεκρὸς, διὰ τὴν ἢ
ἀλήθεια εἶναι ἢ ἐσὶα καὶ τὸ φῶς, καὶ ἀνολεθῶς ἢ ζωὴ τοῦ λογικῆς νοῦς (2).

„Διὰ τὴν ἀγνοίαν τὴν ἄσαν ἐν αὐτοῖς, διὰ τὴν πώρωσιν τῆς καρ-
δίας αὐτῶν“.

Καὶ αὐτοὶ οἱ Ἐθνικοὶ εἶχον ἀγνοσίαν, διὰ τὴν κατηγορεῖς αὐτοὺς ὡς μακάριε Παῦλε; ἐκεῖνος
γὰρ ὅπως δεῖ ἡξῆρει, πρέπει νὰ διδάσκηται καὶ νὰ μαρτυρῇ, καὶ ὅχι νὰ κατηγορεῖται· ἀλλ'

ἀπο-

ζῆ, διὰ τὴν μαζί μετὰ τῆς ἀλλας ἐνέργειας, ὅπως δίδει ὁ
Χεῖρος εἰς τὸ σῶμα, ἐπιχορηγῇ ἀκόμη καὶ τὴν ἀλη-
θῆσαν συναφῆσαν· τὸ δὲ κατ' ἐνέργειαν δηλοῖ, ὅτι ὁ Χρι-
στὸς, ὅχι μόνον μᾶς δίδει τὴν ἐπισημοσύνην εἰς τὸ νὰ
συναπαύμεθα, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ νὰ συναπαύμεθα ἐνερ-
γείᾳ, τῆς ἐκείνου ἐπιχορηγίας εἶναι· ἵνα δὲ ἐσὺ Χρι-
στIANὲ μὴ ἀμελήσῃς, ἀκούσας ὅτι ὁ Χεῖρος μᾶς κάμνει
ἐπισημὸς νὰ συναρμολογῶμεθα, καὶ κατ' ἐνέργειαν μᾶς
συναπτῇ· διὰ τὸτο ἐπρόσδεξε τὸ „ἐν μέτρῳ ἑνὸς ἑ-
κάστου μέρους“· δηλαδή ἢ ἐπιχορηγία καὶ διανομή τοῦ
Πνεύματος τοῦ Χριστοῦ γίνεται, κατὰ τὸ μέτρον τῆς προ-
θυμίας τοῦ καθ' ἑαυτοῦ, ὅπως τὴν ὑποδεχεται.

(1) Ὁ δὲ Φαῖσος ἔπος ἐρμηνεύει τὸ „ἐν ματαιότητι

τοῦ νοῦς αὐτῶν“· ὅτι οἱ Ἐθνικοὶ καὶ ἡδονολάτραι, δεῖ
ἐφρόνεν τὰ τῆς ἀληθείας, οὐδὲ ἐπίσταντο καὶ ἀπεδέχοντο
τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ ἐπίσταντο ἐκείνα ὅπως ὁ λογισμὸς
αὐτῶν ἀνέπλαττε μετὰ τὴν φαντασίαν καὶ ἐσφαλόμετο·
τί δὲ καλὸν ἠδυνάτο νὰ συλλογισθῶν, αἱ ἐχόντες ἐσ-
κοτισμένην τὴν διάνοιαν; βέβαια οὐδεῖ.

(2) Διὰ τὸτο καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἔπε περὶ
τοῦ Θεοῦ Λόγου· „ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν· καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ
φῶς τῶν ἀνθρώπων“ (Ἰωάν. α'. 4.) ὡς νὰ εἴλεγε, ὅτι
τὸ νοσητὸν φῶς, καὶ ἡ γνώσις τοῦ Θεοῦ καὶ ἀλήθεια,
αὐτὴ εἶναι ἡ ζωὴ τῶν λογικῶν ἀνθρώπων· Ὁ δὲ Θεοδῶ-
ριτος λέγει, ὅτι ζωὴ τοῦ Θεοῦ, τὴν ἐν ἀρετῇ ζω-
ὴν λέγει.

ἀποκρίνεται ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἡ ἀγνοία τῶν Ἑθνικῶν ἔγινε θεληματική, διὰ τὴν πώρωσιν καὶ ἀναισθησίαν τῆς καρδίας αὐτῶν· ἡ δὲ ἀναισθησία πάλιν αὐτὴ ἠκολούθησεν εἰς αὐτοὺς, ἀπὸ τῆς ἀκαθαρτοῦ ζωῆς, καὶ ἀπὸ τῆς κλίσιν ὅπως εἶχον εἰς τὰ πάθη, ὥστε διὰ τὸ εἶναι ἄξιοι κατηγορίας (1). ἐλήφθη δὲ ἡ λέξις τῆς παρώσεως ἀπὸ τῆς πέτρας τῆς καλυσμένης πωρεῖ, ἵνα δι' αὐτῆς δηλωθῇ ἡ σκληρότης καὶ λιθίνη ἀναισθησία τῆς καρδίας, καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ εἶπομεν.

19. „Οἵ τινες ἀπηλγνηκότες ἑαυτοὺς παρέδωκαν τῇ ἀσελγείᾳ, ἣς ἐργασίαν πάσης ἀκαθαρσίας ἐν πλεονεξίᾳ“.

Βλέπεις, ἀδελφε, ὅτι ἡ ἀναισθησία τῶν Ἑθνικῶν ἦτον προαιρετική; ἀπηλγνηκότες γάρ φησιν, ἤγουν ἀμελήσαντες ἔποι, καὶ μὴ θέλοντες νὰ κοπιᾶσεν διὰ νὰ εὕρην τὸ καλόν, καὶ τὴν ἀληθῆ Θεόν· καὶ μὴ πονεῖντες, μηδὲ λυπέμενοι διὰ τῆς ἀπώλειάν τες, ἀλλὰ γενόμενοι μωροὶ καὶ ἀναισθητοί, ἔτι παρέδωκαν τὸν ἑαυτόν τες εἰς τὴν ἀσελγείαν· διὰ τί τέλος; διὰ νὰ κάμνουν τῆς ἀκαθαρσίας τῆς σαρκὸς, ἔχοντες αὐτῇ μελέτῃ, καὶ ἔργον παύσινον, καὶ ὄχι διὰ νὰ κάμνουν οὐα εἶδος μόνον ἀκαθαρσίας, ἀλλὰ καθε εἶδος. Καὶ πῶς λοιπὸν δεῖν ἔμελλαν νὰ εἶναι ἀναισθητοί, αὐτοὶ ὅπως ἐπαράδωκαν θεληματικῶς τὸν ἑαυτόν τες εἰς κάθε ἀκαθαρσίαν καὶ ἁμαρτίαν; διὰ τί ἡ ἀκαθαρτος ζωὴ, εἶναι αἰτία καὶ δογματῶν πονηρῶν, καὶ προξενεῖ ἀγνοσίαν καθε καλῆ καὶ ἀρετῆς. Ὅταν λοιπὸν ἐπὶ ἀκέρως τὸν Ἀπόστολον νὰ λέγῃ εἰς τὸ ἀ. κεφάλαιον τῆς πρὸς Ῥωμαίους, ὅτι ὁ Θεὸς παρέδωκε τὰς φιλοσόφους καὶ Ἑθνικούς εἰς ἀδόκιμον νῦν, ἐκθυμῶσε ὅμως καὶ τὸ ρητὴν τὸτο ὅπως λέγει ἐδῶ, καὶ συμφωνῶντας καὶ πρὸς δύο, νόησον ὅτι ὁ Θεὸς λέγεται πῶς παραδίδει εἰς ἀδόκιμον νῦν ἐκείνους τὰς αὐθρόους, ὅπως εἰς αὐτὸν παρέδωκαν μόνοι τὸν ἑαυτόν τες, ἤγουν συγχωρεῖ ὁ Θεὸς καὶ ἐγκαταλείπει αὐτοὺς, ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνοι ἔκαμαν τὸν ἑαυτόν τες ἄξιον τῆς τοῦ Θεοῦ ἐγκαταλείψεως. Ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ εἴπῃ ὁ Παῦλος „ἐν πλεονεξίᾳ“ μαρτυρεῖ μὲν τὸτο ὅτι προαιρετικῶς εἶχον αἱ Ἑθνικοὶ τὴν ἀναισθησίαν (2), διὰ τί ἦτον δυνατὸν εἰς αὐτοὺς νὰ ἀπολαμβάνουν καὶ ἄσπρα, καὶ ἡδονάς, μὲ συμμετείαν καὶ μὲ καλῶς χρῆσιν· ἐπειδὴ δὲ αὐτοὶ ἐμεταχειρίσθησαν ταῦτα, μὲ ἀμετείαν, καὶ μὲ κακῶς μεταχείρισιν, διὰ τὸτο ἦλθον εἰς πώρωσιν καὶ ἀναισθησίαν καθε ἀγαθῆ καὶ ἀρετῆς.

20. „Τῆς δὲ ὅχ' ὅπως ἐμάθετε τὸν Χριστόν“.

21. „Εἴγε αὐτὸν ἠγάσαστε, καὶ ἐν αὐτῷ ἐδιδάχθητε, καθὼς ἐσιν ἀλήθεια ἐν τῷ Ἰησοῦ“.

22. „Ἀποθέσθαι ὑμᾶς κατὰ τὴν προτέραν ἀναστροφὴν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον“.

Τὰ μετ' Ἑθνη καὶ οἱ ἄπιστοι, λέγει, ὅπως ἔχουσιν· ἐσθὲς δὲ οἱ Χριστιανοὶ δεῖν ἐμάθετε ἔτι τὸν Χριστόν, ἤγουν δεῖν ἐπιστάσαστε εἰς τὸν Χριστόν, διὰ νὰ κάμνετε ποιαῦτα πονηρὰ ἔργα, καὶ νὰ ζῆτε πιαύτῃ ἐθνικῶς ζωῇ· τὸ δὲ „εἴγε ἠγάσαστε τὸν Χριστόν“, δεῖν τὸ λέγει ὁ Παῦλος, ὡς ἀμφιβάλλοντας, ἀλλὰ καὶ ὡς πολλὰ διαβεβαιέμενας, ἤγουν, ἐπειδὴ ἠγάσαστε, καὶ ἐδιδάχθητε τὸν Χριστόν, καθὼς εἶναι ἀλήθεια εἰς τὸν Ἰησοῦν. Λέγει δὲ ταῦτα ὁ Ἀπόστολος, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι τὸ νὰ ζῇ ὁ Χριστιανὸς ὀρθῶς καὶ ἐναρέτως, τὸτο ἀληθῶς εἶναι τὸ νὰ μάθῃ καὶ νὰ διδαχθῇ τὸν Χριστόν· ὥσπερ ὅπως ἐκεῖνος, ὅπως ζῇ κακῶς ζωῇ, αὐτὸς κατὰ τὸτο ἀγνοεῖ, καὶ δεῖν ἐξόλρει τὸν Χριστόν· δι' ὃ καὶ ἀλλαχὲ ὁ αὐτὸς Παῦλος

λος

(1) Ὁ δὲ Θεοδόωτος ὅπως ἐρμηνεύει τὸ ρητὸν τοῦτο· „λέγει ὁ Παῦλος τῇ τῆς παρανομίας αἰτίας· ὅπως καὶ ὁ Δαβὶδ ὁ Προφῆτης λέγει· ἔπειν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ ἐκ ἐκείνου Θεοῦ· διεφάρησαν καὶ ἐβδελύχθησαν ἐν ἐπιποδύμασι“· (Ψαλ. 17. 1.) πόρωσιν δὲ καρδίας (ὅπως γὰρ γράφει διὰ τῆς, ο, τῇ λέξιν παύτῃ ὁ Θεοδόωτος) πῶς ἐσχάτῃ ἀπαληψίαν ἐ-

καλέσει· καὶ γὰρ αἱ τῇ σῶματι ἐγγινόμεναι παρώσεις, οὐδεμίαν αἰδήσιν ἔχουσι, διὰ τὸ παντελῶς νεκρῶσαι“.

(2) Ὁ δὲ Οἰκουμένης λέγει ὅτι πᾶς ἐν πλεονεξίᾳ δύναται νὰ νικήθῃ, ἀντὶ τῆς, μὲ ὑπερβολῇ καὶ περισσῇ ἐργάζοντο οἱ Ἑθνικοὶ καθε ἀκαθαρσίαν ὡς σαρκοῦ· καὶ ὁ Θεοδόωτος λέγει· „πλεονεξίαν γὰρ τῇ ἀμετερίᾳ ἐκάλειεν ὁ Ἀπόστολος“.

λας ἔλεγε· „Θεὸν ὁμολογᾶσιν εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνεῖται.“ (Τίτ. δ. 16.) τὸ δὲ „καθὼς ἐστὶν ἀλήθεια ἐν τῷ Ἰησοῦ“ ἔτι νοεῖται· ὅτι δὲ συμφωνήσετε εἰς τοὺς οἱ Χριστιανοὶ μὲ τὸν Χριστὸν ὅταν ἐπιστρέψετε, νὰ περιπατῆτε εἰς τὰ κακὰ, καθὼς καὶ τὰ ἔθνη περιπατοῦσιν· ἐπειδὴ καὶ τὰ Χριστὰ πράγματα δὲ εἶναι ψεύδη καὶ ματαιότητες, καθὼς εἶναι καὶ τῶν ἐθνῶν, ἀλλὰ εἶναι ἀλήθεια, πόσον κατὰ τὰ δόγματα τῆς πίστεως, ὅσον καὶ κατὰ τὴν ζωὴν ὅπως ἀπαιτεῖ νὰ ζῇ οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ· ἢ μὲν γὰρ ἀμαρτία εἶναι ψεύδος, ὡσανὺ ὅπως δὲ ἔχει ὑπόστασιν, καὶ τέλος, καὶ σκοπὸν, ἀλλὰ παρυσώσασιν καὶ χωρὶς τέλος, καὶ χωρὶς σκοπὸν· (1) ἢ δὲ ἀρετὴ εἶναι ἀλήθεια, ὡσανὺ ὅπως εἶναι πρᾶγμα ὕψους, καὶ ἔχει τέλος καὶ σκοπὸν. Τί δὲ ἐδιδάχθητε ἐν τῷ Χριστῷ; καὶ ποῖα εἶναι ἡ κατὰ Χριστὸν ἀλήθεια; τὸ νὰ ἀποβάλετε τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, ἥτοι τὸν τρόπον τῆς προτέρας αἰστροφίης σας, καὶ τὴν παλαιὰν καὶ ἀμαρτωλὴν ζωὴν. Διὰ τὴν δὲ λέγεται παλαιὸς ἄνθρωπος, ὅρα τὴν ὑποσημείωσιν τῆς σ'. Κεφαλαιὸς τῆς πρὸς Ῥωμ. σίχ. 6. Ὁρα καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῆς γ'. κεφ. τῆς πρὸς Κολασσαεῖς, σίχ. 6. ἦγεν τὴν „ἀπεκδυσάμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ“ γλαφυρὰν ἔσαν.

„Τὸν φθαρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης“.

Δύο λογίων ἡμπορεῖς νὰ νοήσης τὸ ρητὸν τῆτο ἀγαπητέ· ἢ πῶς, καθὼς ἡ ἐπιθυμία τοῦ σώματος φθείρεται, ἔτι καὶ ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος, ἥτοι ὁ ἐμπαθὴς λογισμὸς, φθίρεται καὶ δὲν διαμένει· πῶς δὲ φθίρεται ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς; διὰ τὴν καὶ τὸ σωματικὸν κάλλος, ὅπως ἐπιθυμεῖ τινος, μαρτύρεται, καὶ φθίρεται ἀπὸ ἀσθενείαν, ἢ ἀπὸ γῆρας· καὶ ὁ λογισμὸς δὲ, καὶ ἡ διύαμις τοῦ σώματος ἐκείνη, ὅπως τὸ ἐπιθυμεῖ, καὶ αὐτὴ παρομοίως φθίρεται, καὶ εἰς ὅλον τὸ ὕψος καὶ τὰ δύο ὅμως μὲ τὸν θάνατον διαλύονται· „ἐν ἐκείνῃ“ γὰρ φησὶν ὁ Δαβὶδ, τῇ ἡμέρᾳ, ἀπολῶνται πάντες οἱ διαλογισμοὶ αὐτοῦ· „ἐν ἐκείνῃ“ ἢ τὸ „κατὰ τὰς ἐπιθυμίας“ νοεῖται ἀντὶ τῆς, ὑπὸ τῶν ἐπιθυμιῶν· διὰ τὴν ἀπὸ τὰς ἐπιθυμίας φθίρεται ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος, καθὼς καὶ τὸ μαλλί, ἀπὸ τῆς σκάλεικας ὅπως γυνῆ, ἀπὸ αὐτῆς τῆς ἰδίας καὶ φθίρεται· ὁμοίως καὶ τὸ σίδηρον, ἀπὸ τῆς ἰδίας σκευῆς ὅπως γυνῆ, ἀπὸ αὐτῆς καὶ κατατρώγεται· ἐπειδὴ καὶ ὁ ἔρως τῆς δόξης, καὶ τῆς τιμῆς φθίρει μὲν βέβαια τὴν ψυχὴν, πολλὰς φορὰς δὲ φθίρει καὶ τὸ σῶμα, καὶ προξενεῖ εἰς αὐτὴν θάνατον· ὁμοίως ποιεῖ καὶ αἱ σαρκικαὶ ἡδοναί, καὶ ὁ τῆς κόσμου πλῆτος· Καλῶς δὲ καὶ προσφύως ὠνόμασεν ὁ Παῦλος ἀπάτην τὴν ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας ταύτης ὡς ἀπὸ τῆς ἡδονῆς· διὰ τὴν ἡδονὴν αὐτῶν, σχηματίζεται μὲν καὶ φαίνεται πῶς εἶναι ἡδονή, κατ' ὑπόκεισιν καὶ ψεύδος, τῇ δὲ ἀληθείᾳ, εἶναι πικρία καὶ θάνατος. Τῆτο λοιπὸν εἶναι ἡ ἀπάτη, τὸ νὰ φαίνεται μὲν πῶς εἶναι ἡδονή, νὰ ᾖναι δὲ τῇ ἀληθείᾳ καὶ τῷ πράγματι, ἄλλο (2).

23. „Ἀνανεῶσθε (3) δὲ τῷ πνύματι τὰ νοῦς ὑμῶν“.

Διὰ νὰ μὴ νομίση τινὰς ὅτι ἄλλον ἄνθρωπον νομοθετεῖ πῶς εἶναι ὁ Παῦλος; διὰ τῆτο λέγει ἐδῶ „ἀνανεῶσθε“ ἥτοι τὸν ἴδιον ἐκεῖνον ἄνθρωπον ὅπως φορεῖτε, ὅς τις ἐγήρασεν ἀπὸ

(1) Ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Νύκων Γρηγόριος· „ἀμαρτία ἐστὶν ἡ τοῦ Θεοῦ ἀποστελῶσις, ὅς ἐστιν ἀληθινὴ καὶ μόνη ζωή“· (Λόγ. β'. κατ' Εὐνομίαν) Καὶ πάλιν· „καλὸν γὰρ ἐξω προαιρέσεως κέμεσον, καὶ κατ' ἰδίαν ὑπόστασιν θεωρούμενον, ἐν τῇ φύσει πάντων ὄντων ἐστὶν ἐ- δῶ“· (Λόγ. περὶ Παρθεν. κεφ. ιβ'.) Διὰ τῆτο γὰρ καὶ ἡ ἀμαρτία λέγεται ἀμαρτία, ἥτοι ἀποτυχία· διὰ τὴν ἐκείνην ὅπου τὴν πράττεισιν, ἀποτυγχάνουσι τῶν τελῶν, καὶ τῶν σκοποῦ τῆς θείας μακαριότητος, διὰ τὴν ὅποιαν ἐκτίθησαν. Λεγὰ δὲ καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος· „τὸ κακὸν οὐ γέγονε παρὰ Θεοῦ, ἐδὲ ἐν Θεῷ, ἐπὶ τῇ ἐκείνῃ γέγονεν, οὐτε ὅστις τις ἐστὶν αὐτῷ“· (Λόγ. κατ' Εὐνομίαν). Καὶ πάλιν ὁ Νύκων φησὶ· „τὸ μὲν ἐν τῇ φύσει αἶναι (ἥτοι ἐν τῷ καλῷ) ἀληθές, ἐστὶν εἶναι τῷ ὄντι αἶναι (ἥτοι ἐν τῷ καλῷ) ἀληθές, οὐδὲ ἐν τῇ φύσει αἶναι τὸ γὰρ ἐν κακίᾳ εἶναι,

οὐκ ἐστὶ κυρίως εἶναι· δι' ὅ, τι αὐτὴ κατ' ἐαυτὴν ἢ κακία ἐκ ἐστὶν, ἀλλ' ἡ τῆ καλῆς ἀνταρξία, κακία· γί- νεται“· (ἐρμηνεία εἰς τὴν ψαλ.) Ὁ δὲ ἱερός Ἀλυστίνος· „ἐδὲν ἕτερον εἰσέφησι τὸ κακὸν, ἢ τὸ ἀγαθὸν ἐρήσις· τὸ κακὸν ποῖναι ἐδὲν ἐστὶν· ὅσακις ποῖναι ἐκτρέπη τὸ ἀγαθόν, σαυτὸν τὸ λόγῳ χωρίζει· αὐτοῖς γὰρ ἐστὶ τὰ καλὰ, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲν γίγνηται, ὅτι χωρὶς ἐστὶ τὸ καλόν, ὃ χωρὶς γέγονεν ἐδὲν ἐστὶ“· (Εὐχὴ ἐρωτ. δ'.)

(2) Ἄλλοι δὲ τὸ „κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης“ ἐρμηνεύουσιν, ἀντὶ τῆς, κατὰ τὰς ἀπάτης ἐπιθυμίας, κατὰ περιφρασιν· ὡς καὶ ἡ δ'. τῶν Βασιλειῶν ἐν κεφ. β'. σίχ. 15. λέγει ὅτι ἀπέσταλκεν πνευμάτικον ὑμῶν δυνάμεως, διὰ νὰ ζήτεσιν τὸν Ἠλίαν, ἥτοι ὑμῶν δυνάμεως, ὡς ἐρμηνεύει ὁ Θεοδώριος.

(3) Ἐν ἄλλαις, ἀνανεῶμαι, ἐξηρημασμένον τὸ ἀπαρημασμένον ἐκ τῆς, ἐδιδάχθητε.

ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, αὐτὸν ἀνακαινίζετε, καὶ κάμειτε καινέριον μὲ τὰς ἀρετὰς· ὥστε, τὸ μὲν ὑποκείμενον, καὶ ὁ αὐθροπος, εἶναι ὁ αὐτός, ἡ δὲ μεταβολὴ τῶ αὐθροπῶν τέτε, εἶναι κατὰ τὸν τρόπον καὶ τῶ γινώμῳ. Πῶς δέ, καὶ μὲ τί τρόπον γίνεται ἡ τῶ παλαιῶ αὐθροπῶ ἀνανέωσις; γίνεται διὰ μέσῃ τῶ Ἁγίῳ Πνεύματος, τῶ κατοικῆντος εἰς τὸν νῦν ἡμῶν καὶ τῶ καρδίαν, ἐπειδὴ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον δυνάμει ὑποφέρει πράξεις καὶ ἔργα παλαιὰ καὶ ἁμαρτανλά. Τὸ ῥητὸν λοιπὸν τῶτο θέλει νὰ εἴπῃ, ἀγαγεῖσθε Χριστιανοὶ πνευματικῶ ἀνανέωσιν μὲ τὸν νῦν σας, καὶ ὅχι σωματικῶ, τῶ μὲ τὸ σῶμα γινόμενῳ (1).

24. „Καὶ ἐνδύσασθε τὸν καινὸν αὐθροπον“.

Βλέπετε, ὡ ἀναγιῶσα, ὅτι τὸ μὲν ὑποκείμενον, ἦτοι ὁ αὐθροπος, εἶας καὶ ὁ αὐτὸς εἶναι, ὁ ἐκδυόμενος καὶ ἐνδυόμενος· τὰ δὲ ἐνδύματα εἶναι διαφορετικὰ, ἦτοι ἡ παλαιότης καὶ ἡ νεότης, ἦγεν ἡ κακία καὶ ἡ ἀρετή· διότι καθὼς τὸ νὰ ἐκδυθῇ, καὶ τὸ νὰ ἐνδυθῇ τινὰς τὸ φόρεμά τε, εἶναι εὐκολόν, ἐτὶ εἶναι εὐκόλον καὶ τὸ νὰ ἐκδυθῶμεν τῶ κακίαν, καὶ νὰ ἐνδυθῶμεν τῶ ἀρετῶ, εἰς προθύμῳς θελήσωμεν. Διὰ τί δὲ παλαιὸν αὐθροπον ὀνομάζει τῶ κακίαν, τῶ δὲ ἀρετῶ νέον αὐθροπον; διὰ τί ἀπὸ τὰ ἔργα, καὶ ἀπὸ τῶ κακίαν, ἡ τῶ ἀρετῶ, χαρακτηρίζεται ὁ αὐθροπος, καὶ αὐτὰ εἶναι ὅπῃ σημαδύσῃ καὶ ἀποδείχῃσιν τὸν αὐθροπον, εἴτε τὸν καλὸν εἴτε τὸν κακόν, ὅχι ὀλιγώτερον ἀπὸ τὰ τῆς φύσεως χαρακτηρικὰ ἰδιώματα. Καὶ ὅρα τῶ ἐρμηνείαν τῶ γ΄ κεφ. τῆς πρὸς Κολασ. σίχ. 6. Καινέριος λοιπὸν αὐθροπος εἶναι ὁ νέος Χριστιανὸς ὅπῃ βαπτισθῇ, ὁ ὁποῖος χρεώσῃ νὰ ἦναι διωπατὸς, ἦγεν νὰ μὴ νικᾶται ἀπὸ τὰ πάθη, καὶ τὸν διάβολον· χρεώσῃ νὰ μὴ ἔχῃ ζαραμοτάδας εἰς τὸ πρόσωπον, ἀλλὰ νὰ ἦναι ὡραῖος, ἦτοι νὰ ἦναι εἰς ὅλα τέλειος· καὶ πρὸς τῶτοις χρεώσῃ νὰ ἦναι καὶ ὑγιεινός, ἦγεν νὰ μὴ ἔχῃ καμμίαν ἀσθενείαν ἁμαρτίας· ταῦτα γὰρ εἶναι τὰ φυσικὰ καὶ χαρακτηρικὰ ἰδιώματα τοῦ νέου αὐθροπῶ, τὰ ὁποῖα χρεώσῃ νὰ ἔχῃ καὶ κάθε βαπτισμένος Χριστιανός.

„Τὸν κατὰ Θεὸν κτισθέντα ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ ὁσιότητι τῆς ἀληθείας“.

Οὗτος, λέγει, ὁ νέος αὐθροπος, καὶ βαπτισμένος Χριστιανὸς ἐκτίσθῃ, ὅχι κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης, ἀλλὰ κατὰ Θεόν, ἦτοι ὑπὸ Θεῷ ἐκτίσθῃ μὲ κτίσιν ποιαύτῳ, εἰς τὴν ὁποῖαν διαρρεῖται ὁ Θεός, διὰ μέσῃ τῆς ἁγίας κολυμβήθρας τῶ Θεῷ Βαπτίσματος· ἔχει μὲ γλῶσσαν, καὶ νερόν, καὶ τὰ ἄλλα σοιχεῖα, καθὼς ἐκτίσθῃ τὸ πρῶτον, ἀλλὰ μὲ δικαιοσύνην, καὶ ὁσιότητα· αὐταῖς γὰρ ἡ ἀρεταῖς εἶναι ἡ σύστασις καὶ ἡ οὐσία τῶ ποιῆτε νέου αὐθροπῶ, καὶ βαπτισμένῳ Χριστιανῷ. Δικαιοσύνη λοιπὸν εἶναι ἡ καθόλου καὶ γενικὴ ἀρετή· ὅθεν καὶ συνειθίζομεν νὰ ὀνομάζωμεν δίκαιον, τὸν αὐθροπον ἐκεῖνον ὅπῃ ἔχει ὅλας τὰς ἀρετὰς, καὶ εἶναι ἀπίστος ἀπὸ κάθε κακίαν· διὰ τῶ καὶ ὁ Κύριος εἶπεν· „ἐὰν μὴ περιασθήσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν (ἦτοι ἡ καθόλου ἀρετή) πλεῖον τῶν Γραμματέων, καὶ τῶν Φαρισαίων, καὶ μὴ εἰσέλθῃτε εἰς τῶ Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν“. (Ματθ. ε΄ 20.) Ὅσιότης δὲ λέγεται ἡ καθαρότης, καὶ τὸ νὰ τελειώσῃ τινὰς κάθε χρέος ὅπῃ χρεώσῃ· διὰ τῶτο συνειθίζομεν νὰ λέγωμεν εἰς τὰς νεκρὰς τῶ ὁσίαν, ἦγεν ὅταν τινὰς πληρώσῃ ὅλα τὰ εἰς τὰς νεκρὰς ὀφειλόμενα χρέη, καὶ ἔτιμα· ὁμοίως λέγομεν καὶ τὸ, ἀφωσιωσάμην. Ἐπειδὴ δὲ καὶ εἰς τῶ παλαιῶ Διαθήκῃ ἐλέγετο δικαιοσύνη, διὰ τῶτο λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι ἡ δικαιοσύνη ἐκείνης, ἦεν σκιαῶδες καὶ τυπική· ἐγὼ δὲ σὰς λέγω τῶ δικαιοσύνῃ τῆς ἀληθείας, καὶ τῶ Εὐαγγελίῳ· ἡ τὸ „ἀληθείας“ εἶπε, πρὸς διαφορὰν τῆς ἐν πράγματι δικαιοσύνης, καὶ τῆς ἐν ὑπόκεισιν καὶ σχήματι. Ἐκτίσθῃ λοιπὸν, ἦτοι ἀνεγεννήθῃ ὁ Χριστιανός ἐν τῷ βαπτίσματι, διὰ δικαιοσύνης, καὶ ὁσιότητος, ἀλλὰ πρέπει ὁ αὐτός Χριστιανός νὰ ἐκδυθῇ καὶ τὸν νέον αὐθροπον, διὰ τῆς ἐναρέτεως ζωῆς, καὶ τῶν καλῶν ἔργων. Ὅταν δὲ εἰς ἀναγιῶσα ἀκρόσης νὰ ἐκδυθῇ ὁ Χριστιανός τῶ ἐν ἀρετῇ ζωῇ, ἐννοεῖ ὅτι δυνάμει πρέπει πλέον νὰ ἐκδυθῇ αὐτῶ τῶ ζωῇ· διὰ τί ἡ Ἁγία Γραφή συνειθίζει νὰ λέγῃ ἐπὶ τῶ ἀμεταβλήτων πραγμάτων τὸ, ἐνδύεται, καθὼς τῶτο δηλᾶται καὶ διὰ τῶ ψαλμικοῦ ἐκεῖνης· „ἐνδύσατο καπῆραν, ὡς

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρετος λέγει· „πνεῦμα νόου, τῶ ποσημείωσιν αὐτῶ, ἀλλὰ μεταμορφῶσαι τῇ ἀνακαινώσει, ὁρμῶν αὐτοῦ πνευματικῶ ἤρκε“. Ὅρα καὶ τῶ ὅτι „τῶ νοὸς ὑμῶν“. (Ρωμ. 12. 2.)

„ὡς ἱμάτιον“· (Ψαλ. ρή. 18.) καὶ τὸ „ἀναβαλλόμενος φῶς ὡς ἱμάτιον“· (Ψαλ. ργ'. 2.) καὶ ἡμεῖς συνειθίζομεν νὰ λέγωμεν διὰ τοῦτο ἀνθρώπον, ὅπως δὲν ἡμπορεῖ πλέον νὰ ἀποβάλλῃ τὴν συναναστροφὴν εἰς ἄλλω, ὅτι ὁ δεῖνα τὴν δεῖνα ἐνεδύσατο.

25. „Διὸ ἀποθέμενοι τὸ ψεῦδος, λαλᾶτε ἀλήθειαν ἕκαστος μετὰ τῷ πλησίον αὐτοῦ, ὅτι ἐσμὲν ἀλλήλων μέλη“.

Αὐτὸς ἔειπεν ὁ Ἀπόστολος καθολικῶς τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, καὶ τὴν ἐφάρμακτον ζωὴν, λοιπὸν ἀκολούθως δηλοποιεῖ αὐτὸν καὶ μετὰ τὰς κατὰ μέρος κακίας· καὶ πρῶτον μετὰ διδασκεί νὰ ἀποβάλλῃ οἱ Χριστιανοὶ τὸ ψεῦδος ἀπὸ λόγων (1), καὶ λέγει διὰ ποῖα αἰτία πρέπει τὸτο νὰ ἀποβάλλῃ, δηλαδή διὰ τὴν εἰμεθα πλησίον, καὶ ἀδελφοὶ τοῦτο εἶναι τὸ ἄλλω· καὶ τὸ μεγαλύτερον, διὰ τὴν εἰμεθα καὶ μέλη τοῦτο εἶναι τὸ ἄλλω· ὡσαύτως νὰ λέγῃ τὸτο· καθὼς τὸ ὁμμάτι τὸ ἀνθρώπου, ὅταν ἰδῇ κἀνὲν ὄφιν, ἢ κἀνὲν φοβερόν, καὶ ἀνθρώποκτόνον θηρίον, δὲν λέγει ψέματα εἰς τὸ ποδᾶρι, ὅτι δὲν βλέπει τίποτε· ἀλλὰ εὐθὺς δίδει εἰδῆσιν ἀληθῆ εἰς αὐτὸ, καὶ φέγγει ἀπὸ τοῦ βλάβου· ἢ ὅταν θεῖον τὸ ποδᾶρι πατήσῃ εἰς τὸν λάκκον βαθύν, ὅπως δὲν φαίνεται, ἀλλὰ εἶναι σκεπασμένος ἐπὶ αὐτὸν ὁ χῶμα, καὶ χόρτα, καὶ καλάμιν, καθὼς, λέγω, ὅταν τὸ ποδᾶρι πατήσῃ, καὶ γνωρίσῃ πῶς εἶναι λάκκος, δὲν λέγει ψέματα εἰς τὸ ὁμμάτι, ἀλλὰ δίδει εἰς αὐτὸ εἰδῆσιν ἀληθῆ, διὰ τὸν ἰδῇ νὰ εὕρῃ ἀπὸ ἄλλο μέρος πέραμα νὰ περάσῃ, καὶ νὰ φυλαχθῇ· καὶ ἀπλῶς, καθὼς ὅλα τὰ μέλη τὸ ἀνθρώπου, ὅταν αἰσθάνωνται κἀμμίαν βλάβιν, τὴν φανερόν· ἀληθῶς εἰς τὰ ἄλλα μέλη, διὰ τὸν ἀποφύγῃ· ποικιλοτρόπως καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί, ἐπειδὴ καὶ εἰμεθα μέλη ἑκαστοῦ τοῦ ἄλλω, διὰ τὸ δὲν πρέπει νὰ λέγωμεν ψέματα ἕνας εἰς τὸν ἄλλον, ἀλλὰ νὰ λέγωμεν τὴν ἀλήθειαν, διὰ νὰ γνωρίζωμεν ἢ τὸ καλόν, καὶ νὰ τὸ κληρώμεν, ἢ τὸ κακόν, καὶ νὰ τὸ ἀποφύγωμεν.

26. „Ὁργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε“· (Ψαλ. δ'. 5.)

Εἰπεν αὐτοῦ ὁ Ἀπόστολος νὰ μὴ ψεύδωνται οἱ Χριστιανοί· ἐπειδὴ δὲ πολλαῖς φοραῖς ἀπὸ τοῦ ψεύδους γεννᾶται ὀργὴ καὶ θυμὸς, διὰ τὸτο ἀκολούθως καὶ ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος λέγει, ὅτι εἶναι μετὰ καλόν νὰ μὴ θυμόνεται τις Χριστιανὸς παντελῶς· ἐπειδὴ ὅμως συμβαίνει νὰ θυμωθῇ, διὰ τὸτο παραγγέλλει, ὅτι αὐτὴν τὴν καὶ θυμωθῇτε ὡς Χριστιανοί, καὶ μὴ μεταχειρίζεσθε τὸν θυμὸν ἁμετρα, καὶ διὰ τὸτο νὰ πίπτει εἰς ἁμαρτίαν, ἀλλὰ νὰ καταπαύετε ὀλίγηρα τὸν θυμόν σας, βάζοντες εἰς αὐτὸν χαλινάρι, τὸ λογικόν· Ἐδανείσθη δὲ τὸ ρητὸν τὸτο ὁ Ἀπόστολος ἀπὸ τὸν Προφήτην Δαβὶδ. Μετριοὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι τοῦτο εἶναι μόνον θυμὸς γίνεται χωρὶς ἁμαρτίαν, ἐκείνον ὅπως ἔχει τις ἐναντίον τῶν δαιμόνων, καὶ τῶν παθῶν, καὶ τῆς ἁμαρτίας, καὶ περὶ τῶν θυμῶν μᾶς παραγγέλλει ἐδῶ ὁ θεὸς Ἀπόστολος (2).

„Ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν“.

Αὐτὸς μὴ παραμύνη, λέγει, εἰς ἑσᾶς ἀδελφοί, τὸ πάθος τὸ θυμὸν εἰς πολλῶν ἡμερῶν διάστημα, μηδὲ ὁ ἥλιος ἅς βασιλεύῃ, καὶ ἅς σᾶς ἀφίγη ἔχθρας καὶ συγχυσμένους μετὰ τὰς ἀδελφάς σας, τοῦτο μὴ πως καὶ ἡθελε φαίη, πῶς ἀνέτειλε τὸ φῶς τὸ εἰς ἀνθρώπους ἀναξίως τὸ φῶς· καὶ ἄλλο δὲ, μὴ πως ἡ νύκτα μεσοκλαβήσασα, ἡθελεν ἀνάψῃ περιεσσότερον τὸ πῦρ τὸ θυμῶν, καὶ ἡθελε κατασκοδάσῃ μηχανάς, καὶ ἐπιβελάς τὸ εἰς κατὰ τὸ ἄλλω (3).

27. „Μὴ

(1) Ὅρα καὶ τὴν ἑρμηνείαν τῆς „μὴ ψεύδεσθαι εἰς ἀλλήλους“ ἐν κεφ. γ'. στίχ. 9. τῆς πρὸς Κολοσσαίς.

(2) Ὅθεν εἶπε καὶ ὁ μέγας Βασίλειος· „νεύραν γὰρ εἰς τῆς ψυχῆς ὁ θυμὸς, ὡς αὐτὴ πρὸς τὴν πᾶν κατὰ τὴν εὐσέειαν ἐμποῖον... ὁ γὰρ εἰμὴ θυμωθῆναι κατὰ τοῦ ποιητοῦ, δυνατὸν εἶναι μίσσηται αὐτὸν ὅσον ἄξιον· δὲν γὰρ οἶμαι τὴν ἴσιν σκεδῶν, ἔχον περὶ τὴν τὴν ἀγάπην τῆς ἀρετῆς, καὶ περὶ τὸ μῖσος τῆς ἁμαρτίας“· (Λόγ. κατὰ ὀργίζεσθαι.)

(3) Τὸ ρητὸν τὸτο ἑρμηνεύει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος

λέγει· „ὡς γὰρ τὴν ὀργὴν μὴ διημερδῆναι, ἀλλὰ προκαταλύειν ἡμῶν, καλόν, καὶ τῷ Θεῷ φίλον, χρὸν νικῶν τε καὶ ἀναγωγικῶς, ἐπιδύεσθαι γὰρ ὀργίζεσθαι· ἡμῖν οὐκ ἀσφαλὲς τὸν τῆς δικαιοσύνης ἥλιον· ὅταν τὸν σπαιύτῃ βρώσιν μὴ διανυκτερεύειν, μηδὲ εἰς τὴν εἰς τῆς ἀποσιτίθεται“· (Λόγ. εἰς τὸ Πάχα) Καὶ ὁ Θεὸς δώροτος λέγει· „μέτρον ἔδωκε τῷ θυμῷ, τῆς ἡμέρας τὸ μέτρον· ὑφορεται γὰρ, μὴ νύκτωρ ἡσυχάζων“ ὁ λογισμὸς, ἐπιτάτην τὴν νόσον“.

27. „Μὴ δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ“.

Τὸ νὰ πολεμῶμεν εἰς τὸν ἄλλον, καὶ νὰ θυμονώμεθα ἀναιμεταξύμας, τῆτο εἶναι ὅπου δίδει τόπον εἰς τὸν διάβολον· διότι ἐν ὧν εἴμεθα ἐνώμικοι, καὶ πεπικνωμένοι εἰς τὸν ἄλλον διὰ τῆς ἀγάπης, δευ δυνάται ὁ διάβολος νὰ ἐμβάσῃ ἀνάμεσόν μας καμμίαν τε ἐπιβλήν, ἢ κακίαν, μετὰ τὸ νὰ μὴ δέσῃ τὸν τόπον, καὶ εἰσοδόν· ὅταν δὲ εὖρῃ καὶ εἰς ἀδιαχώρισμα, καὶ τόπον εὐκερὸν ἀνάμεσόν μας, τότε καὶ ἐκεῖνος δέσκει τὸν τόπον ἄδειον, ἐμβάζει ἀνάμεσόν μας τὴν κεφαλὴν τε, ὡς αὐτὸς ὁ δόξ· ἀφ' οὗ δὲ ἐμβάσῃ τὴν κεφαλὴν τε, τραβίζει μαζὶ καὶ ὅλον τὸ ἐπίλοιπον μέρος τῆς σάρκατός τε, καὶ ὅλως μᾶς κυριεύει (1). Οὗ δὲ Οἰκουμενίου λέγει ὅτι τὸ „μὴ δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ“ κρέμεται ἀπὸ τῶν αἰρημένων· „μὴ ἐπιδυέτω ὁ ἥλιος ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν, ἵνα μὴ δοθῇ τίς τῷ διαβόλῳ“ διὰ τῶν κατὰ τὴν νύκτα λογισμῶν, καὶ ἐκκαύσῃ ἡμᾶς εἰς περισσώτεραν ἔχθραν κατὰ τῶν ἀδελφῶν ἐκείνων, μετὰ τὴν ὁποίαν ἐσυγχύσθημεν τὴν ἡμέραν.

28. „Ὁ

(1) Μερικοὶ δὲ Πατέρες ὡς ῥητὴν τῆς τοῦ Ἀποστόλου ἐρμηνεύουσιν ὅτι ὅταν ὁ διάβολος προσβάῃ εἰς ἡμᾶς κατὰ λογισμὸν αἰσχρὸν, ἢ πονηρὸν, πρέπει νὰ τὸν μισοῦμεν καὶ νὰ τὸν ἀντικατωμεθα, καὶ ἐκ πρώτης προσβολῆς νὰ τὸν ἀποδιώκωμεν ἀπὸ λόγους, καὶ ὡς ὁ Ἀδελφός εἰς τὸν συμβουλευτικὸν λέγων· „ἀντίστητε τῷ διαβόλῳ, καὶ φουξεται ἀπ' ὑμῶν“ (Ἰακ. δ. 7.) καὶ νὰ μὴ συνομιλῶμεν γλυκέως, καὶ νὰ συνδυάζωμεν μετὰ τὸν κακὸν λογισμὸν ἐκείνον, μηδὲ νὰ καμνωμεν συγκατάθεσιν εἰς τὸ νὰ τὸν πράξωμεν διὰ τῶν ἔργων· διὰ τί, ἐὰν ἐπὶ τῆς καρμίας, δίδωμεν τόπον εἰς τὸν διάβολον· ποῖος δὲ εἶναι ὁ τόπος; εἶναι ἡ καρδιά μας, εἰς τὴν ὅποιαν ἐσέρχεται ὁ διάβολος, ὅταν ἡμῶς δεχθώμεν τὴν προσβολὴν τοῦ λογισμοῦ του, καὶ καμνωμεν συγκατάθεσιν εἰς τὴν καρδίαν μας. Τῆτο δὲ τὸ ἴδιον παραγγέλλει καὶ ὁ Ἐκκλησιαστής λέγων· „ἐάν πνεῦμα (ἡτοὶ λογισμὸς) τῷ ἐξουσιάζοντι (ἡτοὶ τοῦ διαβόλου) ἀναβῇ ἐπὶ σέ, ποπὸν (ἡτοὶ τὴν καρδίαν σου) μὴ ἀφῇ“ (Ἐκκλ. 1. 4.).

Διὰ τὸ καὶ ὁ θεὸς Κύριος ὁ Ἀλεξανδρινὸς ἐρμηνεύει τὸ „πότε ἐσῆλθεν εἰς ἐκείνον (ἡτοὶ εἰς τὸν Ἰούδα) ὁ σατανᾶς, λέγει· „ἐσῆλθε λοιπὸν ὁ σατανᾶς, καθάπερ τινὰ πύλιν τῆς τοῦ φυλάττοντος ἐρημίας νύμφης, ἢ κατεπαθῆσαν αὐτὴ τὴν καρδίαν εὐρών, καὶ αἰδύρων ὅταν θεωρήσας τὸν νῦν, θερμόν τε ἦδη, πρὸς τὸ βλέπειν δρᾶν, ὡς ἐὰν ἐδέλῃ καὶ διασκέψῃται... πρόσι μὲν γὰρ ἐν ἀρχαῖς τὸν τὸν σεβομένην τὸν Θεὸν δοκίμαζον καρδίαν, καὶ πονηρὰς ἐν πρώτοις κατωπύρει λογισμῶν, καὶ ταῖς εἰς τὸ φαῦλον ἡδοναῖς, πρὸς τὸν ἥδος ἡμᾶς ἐρεδίζει πταισμάτων, μάλιστα δὲ πρὸς ἐκείνους πίπτει βαρὺς, πρὸς ὅπως ἂν βλέπῃ προσεπονδίας ἦδη (ἡτοὶ ἔχοντας προσπαθῆσαν) καὶ προσεπαθῆσαν... καὶ κατωπύρει καὶ παθόμεν ἂν ποιῶν, ὅπως ὁ Ἰάκωβος φησὶ· „πρὸ τοῦ μετὰ πικρῶν δυνάμεν, ἐγὼ ἐπλημμέλησα“ (Ψαλ. ριθ. 67.) πρὸ γὰρ τῆς παθῆναι τελείως τὴν ἀμαρτίαν (ἡτοὶ πρὸ τοῦ νὰ πράξωμεν τελείως τὴν ἀμαρτίαν) προπλημμελοῦμεν ἡμῶν τῇ συνέσει τῶν λογισμῶν, τιμῶντες αὐτὴν, καὶ καταδεχόμενοι, καὶ τὸν ἥδον δίδοντες διὰ τοῦτο τῷ σατανᾶ· ἐστὶ δὲ τύπος καὶ εἰκὼν τοῦ πράγματος, τοῦ προδόντος τὸ πάθος“ (Τόμ. δ. βιβλ. δ'. κεφ. 17.).

Epistole di S. Paolo Tom. II.

Ὁ αὐτὸς δὲ Κύριος ἐρμηνεύει τὸ ἀνωτέρω ῥητὴν τοῦ Ἐκκλησιαστῆ· „ἐάν πνεῦμα τῷ ἐξουσιάζοντι ἀναβῇ ἐπὶ σέ, ποπὸν σου μὴ ἀφῇ, ὅτι ἵαμα καταπαύσει ἀμαρτίας μεγάλας“ λέγει· „ἐπιστιμώμενα γὰρ ἐν ἀρχαῖς καὶ παθόμενα, παύονται καὶ ἀνακόπωνται“ πλάττειν δὲ ὡς περὶ καὶ ἀναδέχονται εἰς λαβὴν τὴν εἰς τὴν χάριν πρόσδον, ὅλην δόξαν καταδράττονται τῆς ψυχῆς, καὶ λογισμοῦ τοῦ κολάζοντος οὐκ ἀνεχόμενοι“ (ἐρμηνεία εἰς τὸν Ἰωὴλ κεφ. α'. Τόμ. γ.). Καὶ λοιπὸν τὸ „ἵαμα καταπαύσει ἀμαρτίας μεγάλας“ δέλεα ἐστὶν ἡτοὶ ὅτι ἡ ἱατρία, ὅπου ἡδελε καμὴ τινὰς εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἀμαρτίας, ἡγοῦν τὸ νὰ μὴ δέχεται εἰς τὴν καρδίαν τὴν τὴν προσβολὴν τῶν κακῶν λογισμῶν, ἀλλὰ νὰ μισῇ αὐτὴν, καὶ νὰ ἀποσρέφεται, αὐτὸ τὸ μῖσος καταπαύει τὴν μεγάλαν ἀμαρτίαν· διὰ τὴν δὲ ἀφῆν αὐτὰς νὰ ἔρχονται εἰς τὴν πρᾶξιν καὶ τὸ ἔργον, καὶ ὡς νὰ γίνονται θανάσιμα, καὶ μεγάλα. Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημειῶσιν· „ἡ σὰρξ ἐπιδυμῇ κατὰ τὴν πνεύματος“ (Γαλ. 5. 17.) Ὁμοίως ὅρα καὶ τὴν ὑποσημειῶσιν τῆς „καὶ ὑποδυσταμοῦν τὴν πόσιν“ (Ἐφ. 5. 15.) Διὰ τοῦτο χρεώσονται οἱ Χριστιανοὶ νὰ ἐναντιώνονται καὶ νὰ πολεμῶσι τοὺς αἰχρὰς καὶ βλασφημίας, καὶ πονηρὰς λογισμοὺς, καθὼς ἐναντιοῦνται καὶ πολεμῶσι καὶ πρὸς αἰχρὰ ἔργα καὶ πράξεις, καὶ καθὼς ἀσφαλίζονται εἰς τὴν ἐξω, ὡς νὰ ἀσφαλίζονται καὶ εἰς τὴν ἐσω· ὁ δὲ ἄνθρωπος ὁ μέγας Μακάριος· „Εἰστίνας τὸ καὶ λέγοντες, ὅτι ὁ Κύριος μόνος φανερός καρπὸς ἀπαιτεῖται παρὰ τῶν ἀνθρώπων· καὶ δὲ κρυπτῇ, ὁ Θεὸς κατορθοῖ· οὐχ ὡς αὐτὸν δὲ εἰς τὴν πρᾶξιν, ἀλλ' ὡς περὶ εἰς τὸν ἐξω, ἀνθρώπον ἀσφαλίζεται· ὡς οὐκ εἶναι καὶ ἐν τοῖς λογισμοῖς ποιῶν ἀγῶνα καὶ πολεμῶν· ἀπαιτεῖται γὰρ ὁ Κύριος, ἵνα ὀργισθῇ σεαυτῷ, καὶ μάχην ποιήσῃ μετὰ τοῦ νοός σου· καὶ μήτε συμφωνήσῃς, μήτε σω-ἡδυνῇς τοῖς λογισμοῖς τῆς κακίας“ (Ομιλ. γ. κεφ. γ.). Λέγει δὲ καὶ ὁ θεὸς Χρυσόστομος ὅτι ὁποῖος νικᾷ τὴν κακίαν λογισμῶν, αὐτὸς γίνεται Βασιλεὺς· „Καὶ ὡς αἰὶν δὲ Βασιλεὺς γινόμεθα, ἐάν βεληθῶμεν κρατῆν τῶν ἀποπῶν λογισμῶν· ὅτι γὰρ ὁ ποῖος βασιλεύει, καὶ μάχον, ἢ οὐ τὸ δαδῶν περὶ κακίας· ἡδὲ τὸ τοῦ ποιῶν δῆλον ὑμῖν“ (Ομιλ. γ. εἰς τὴν πρὸς Κορινθ. β.).

Kk

28. „Ὁ κλέπτων μηκέτι κλεπτέτω“.

Βλέπεις, ὦ ἀναγνώσα, ποῖα εἶμαι τὰ μέλη τῆ παλαιᾷ ἀνθρώπου; ψεύδος, θυμὸς, μνησικακία, κλεψία, περὶ τῶν ὁποίων εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Ἀπόστολος, καὶ ἐδῶ λέγει· δεῦν εἶπε δὲ, ἐκεῖνος ὅπως κλέπτει ὥς παιδόμενος, ἀλλὰ ὥς παύσῃ ἀπὸ τοῦ κακόν· διότι ἡ παιδεία καὶ τιμωρία τῶν κλεπτῶν, αὐτὴ εἶναι ἔργον τῶν ὀξωτερικῶν κειτῶν, τὸ δὲ νὰ παύῃ ὁ κλέπτης ἀπὸ τῆς κλεψίας, τὸ εἶναι ἔργον τῆς τῆ Χρῆστῃ διδασκαλίας. Πᾶς εἶναι πῶρα οἱ Ναυατιανοὶ, οἱ λεγόμενοι Καθαροὶ, οἱ γεμάτοι ὄντες ἀπὸ κατὰ ἀκαθαρσίαν, οἱ τινες αὐαῖρῶν τῆς μετάνοιαν; ὥς ἀκούσῃ τῆ Ἀποστόλου Παύλου, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποπλυνῇ τινὰς τῶν ἀμαρτιῶν, ὅχι μόνον μετὰ τὸ νὰ κάμῃ ἀποχρῆσιν αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ νὰ ἐργάζεται τὸ ἀγαθόν· λέγει γὰρ ἀκολούθως ταῦτα.

„Μᾶλλον δὲ κοπιᾶτω, ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθὸν ταῖς χερσὶν, ἵνα ἔχῃ μεταδιδόναι τῷ χρείαν ἔχοντι“.

Επειδὴ δεῦν εἶναι ἀρκετὸν τὸ νὰ ἀφήσῃ μόνον τινὰς τῶν ἀμαρτιῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ ἐργασθῇ τῶν ἐναντίων τῆς ἀμαρτίας ἀρετῶν· διὰ τὸ λέγει ὁ Παῦλος ἐδῶ, ὅτι ὁ κλέπτης ὅπως ἐκλεπτε πρότερον, καὶ ἔκαμνε τῶν κακίαν τῆς κλεψίας, πῶρα ὥς κάμῃ τῶν ἀρετῶν τῆς ἐλεημοσύνης· καὶ ὅχι ἀπλῶς ὥς κάμῃ αὐτῶν, ἀλλὰ μετὰ κόπον καὶ μέχθοι, ἥτοι μετὰ τῆς χιῶν, καὶ ἐργόχειρον· οὕτως μὲν, διὰ τὸ νὰ βασανίσῃ, καὶ νὰ σωτηρίῃ διὰ τῆς ἐργασίας τὸ σῶμά του, τὸ ὁποῖον διὰ τῶν ἀργίων, ὅπως εἶχε πρότερον, ἔμαθε νὰ κλέπτῃ τὰ τῶν ἄλλων, καὶ νὰ τρέφεται ἐξ αὐτῶν· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὸ νὰ ἔχῃ πλείονον τὸν τρόπον, καὶ πόρον τῆς ζωῆς ἀπὸ τῶν τῆς χιῶν καὶ τὸ ἐργόχειρόν του, καὶ ἐτῆζι ἔχοντας τὸν τρόπον, νὰ ἐλεῇ καὶ τὰς ἄλλας ὅπως δεῦν ἔχον· καὶ ἀντὶ διὰ ἐκεῖνα ὅπως ἐκλεπτε πρότερον ἀπὸ τὰς ἄλλας, πῶρα νὰ διεργετῇ, καὶ νὰ δίδῃ εἰς τὰς ἄλλας. Ὡς τῆ θαύματος! (εὐκαιρὸν γὰρ εἶναι νὰ ἐκφανῇ-σω ἐδῶ) πῶς ἡ ζωὴ τῆ Ἁγίας Εὐαγγελίας κάμνει καθαράς, καὶ Ἀγγέλους ἐκεῖνας, ὅπου ἦσαν πρὸ τῆς ἀμαρτωλότητος, καὶ δαίμονες (1).

29. „Πᾶς λόγος σαπρὸς ἐκ τοῦ σώματος ὑμῶν μὴ ἐκπορεύεσθω“.

Σαπρὸν, καὶ βρομερὸν λόγον ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, τὸν ἀργόν, καὶ ἄκαιρον, καὶ μάταιον· καθὼς λόγος χάριν εἶναι ἡ μωρολογία, ἡ εὐτραπεία, ἡ πῆσι ἡ ἀσειόπιτες, καὶ οἱ χοροτάδες, καὶ ἄλλα ὅμοια (2). χειρότερος δὲ ἀκόμη καὶ βρομερώτερος λόγος ἀπὸ τὸν σαπρὸν εἶναι, ἡ αἰσχρολογία, ἡ λοιδορία, ἡ καταλαλιά· ἐπειδὴ ἔχομεν νὰ καταχειθῶμεν, ὅχι μόνον διὰ τὰ πονηρὰ ἔργα ὅπως πράττομεν, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ διὰ τὰ ἀργὰ λόγια ὅπου

λαλῇ-

(1) Καὶ ὁ Θεοδώριτος δὲ ἐρμηνεύων τὸ ῥητὸν τοῦτο λέγει· „ἐπειδὴ ἡ ἀργία πύστις διαφερόντως τὴν ἀμαρτίαν (ἡτοι τῆς κλεψίας) γεννᾷ, εἰκότως αὐτῇ „τῶν ἀγαθῶν ἐργασίαν ἀντέταξε· παρεγγυᾷ δὲ μὴ „μόνης εὐεκεν τῆς γαστρὸς μετείναι τὴν ἐργασίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν χρεῶν τῶν δεομένων“.

(2) Σημειώσαι ὅτι ἀγκαλὰ καὶ ὁ ἱερός Θεοφύλακτος λέγει ἐδῶ ὅτι ἡ μωρολογία καὶ εὐτραπεία εἶναι λόγος ἀργός, πλατύτερον ἐκλαμβάνων τὴν τῆς ἀργῆς λόγου ἐννοίαν, κατὰ ἀκρίβειαν ὅμως, πολὺ χειρότερα καὶ καταδικῆς περισσοτέρας αἰτίαι εἶναι ἡ μωρολογία καὶ εὐτραπεία ἀπὸ τὴν ἀργὸν λόγον· καθὼς ὅτι ἡ μωρολογία καὶ εὐτραπεία τὸ σωπικόν καὶ σαρδόν τῆς διανοίας διαλύσας, καὶ γὰρ τὴν κινεῖ εἰς τὴν ἀκούσας, προφανῶς ἀμαρτωδὴς εἶναι· ὁ δὲ ἀργὸς λόγος ἡ ποιότης εἶναι. Καὶ ἀκούσας τὴν λέγει ὁ μέγας Βασιλεὺς· ἐρωτηθεὶς γὰρ ὅπως ἐκ ποίων ῥημάτων ἡ ἀργολογία κερνίται, ἀπεκρίνετα

ἔτι· „Καθόλου πᾶν ῥῆμα τὸ μὴ σωτὲρ πρὸς τὴν „προκειμένην ἐν Κυρίῳ χρείαν, ἀργόν ἐστὶ· καὶ σωτὴρ „ἐστὶ τὸ ποιῆσαι ῥῆματος ὁ κινδῶνος, ὅτι καὶ ἀγαθόν ἢ „τὸ λεγόμενον, μὴ πρὸς οἰκοδομίαν δὲ τῆς πίστεως οἰκο- „νομῆται, ἐκ ἐν τῇ ἀγαθότητι τῆς ῥήματος ὁ λαλήσας „ἔχει τὸ κινδῶνον, ἀλλὰ ἐν τῇ μὴ πρὸς οἰκοδομίαν οἰκο- „νομῆσαι τὸ ῥητὸν, λυπῇ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον τῆς Θεᾶς. „Τὸ γὰρ σαφῶς ἐδίδαξεν ὁ Ἀπόστολος εἰπὼν πᾶς λόγος „σαπρὸς ἐκ τοῦ σώματος ὑμῶν μὴ ἐκπορεύεσθω· ἀλλὰ ἵτις „ἀγαθὸς πρὸς οἰκοδομίαν τῆς πίστεως, ἵνα δὲ χάριν ποιῇ „ἀκούσας“· καὶ τὸ ἐπαγαγὼν „καὶ μὴ λυπᾶτε τὸ Πνεῦ- „μα τὸ Ἅγιον τῆς Θεᾶς, ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε“· καὶ δὲ λυ- „πησῃ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ὅσον ἐστὶ κακόν, τί δὲ „καὶ λέγει“; (Ὁρ. κατ' ἐπιστολῆν χ γ.) ὥστε κατὰ „τὸν Ἅγιον πύστιν, ὁ ἀργὸς λόγος ἀκολουθεῖ νὰ ἦναι πο- „τε καὶ ἀγαθός· ἡ δὲ μωρολογία καὶ εὐτραπεία πάντο- „τε εἶναι κακὴ καὶ ἀμαρτωδὴς.

λαλῶμεν, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος· „λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι πᾶν ῥῆμα ἀργόν, ὃ ἐὰν λαλήσωσιν
„οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσουσι περὶ αὐτῷ λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως“. (Ματθ. ιβ'. 36.) (1).

„Ἀλλ' εἴ τις ἀγαθὸς πρὸς οἰκοδομὴν τῆς χρείας, ἵνα δῶ χάριν τοῖς
„ἀκούουσιν“.

Η γὰρ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἐκείνον μόνον τὸν λόγον πρέπει νὰ λαλῶμεν, ὅς τις εἶναι
ἀναγκαῖος εἰς τὴν ὑπόθεσίν μας, καὶ εἰς τὴν χρείαν ὅπῃ ἔχομεν· καθεὶ δὲ λόγον ὅπῃ δὲν
εἶναι ἀναγκαῖος εἰς τὴν ὑπόθεσίν μας, αὐτὸν δεῦν πρέπει νὰ λαλῶμεν ἀκαίρως καὶ ἀχρή-
τως, ἵνα οἱ ἀκούοντες τῶν καιρίων, καὶ χρησίμων μᾶς λόγων, μᾶς γνωρίζουσιν χάριν· διὰ
τὶ ὅταν λαλῶμεν λόγια ψυχωφελῆ, καὶ σωτήρια, θέλουν μᾶς δὲ χαρισθῆσαν οἱ ἀκούοντες ταῦ-
τα, διὰ τὶ ὠφελήθησαν ἐξ αὐτῶν. Ἡ τὸ „ἵνα δῶ χάριν τοῖς ἀκούουσιν“ τῷ δηλοῖ· ὅτι ὁ
καλὸς καὶ ψυχωφελὴς λόγος, θέλει χαριώσῃ ἐκείνους ὅπῃ τὸν ἀκούον· ἐπειδὴ καθὼς τὸ
μῦθον δίδει χάριν καὶ δαδίαν εἰς ἐκείνους ὅπῃ τὸ ἀλείφονται· ποιητοτρόπως καὶ ὁ θεὸς,
καὶ ὠφέλιμος λόγος δίδει χάριν καὶ δαδίαν πνευματικῶς εἰς τοὺς αὐτὸν ἀκούοντας (2). Βλέ-
πεις, ἀγαπητέ, πῶς ὁ Παῦλος ἐκεῖνο ὅπῃ συμβαλῆαι πάντοτε εἰς τοὺς Χριστιανούς, τῷ καὶ
πῶρα διδάσκει μὲ τὰ λόγια ταῦτα; παρακινεῖ γὰρ ἡμᾶς νὰ οἰκοδομῶμεν, καὶ νὰ ὠφελεῖμεν
τὸν ἀδελφόν μας, ταυτὸν εἰπεῖν, νὰ ὠφελεῖμεν τὸν ἑαυτόν μας· διὰ τὶ ἐκεῖνος ὅπῃ συμβα-
λῆαι εἰς τοὺς ἄλλους τὰ ψυχωφελῆ καὶ σωτήρια, αὐτὸς προτίτερα ἀπὸ ἐκείνους συμβαλεῖται
τὸν ἑαυτόν τε, καὶ ὠφελεῖ.

3ο. „Καὶ μὴ λυπᾶτε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον τῷ Θεῷ.“

Ανίσως, λέγει, καὶ ἐσὺ Χριστιανέ, εἰπῆς κἀνείνα λόγον βρομερὸν, καὶ ἀνάξιον τῷ Χρι-
στιανικῷ σώματι, δὲν λυπεῖς ἄνθρωπον, ἀλλὰ λυπεῖς αὐτὸ τὸ ἴδιον Ἅγιον Πνεῦμα τοῦ
Θεοῦ, ἀπὸ τοῦ ὁποῖον ἐεργετήθης, καὶ ἀπὸ τοῦ ὁποῖον ἡγιασθή τὸ σῶμα σου· ἡ λύπη δὲ
αὕτη ὅπῃ ἐσὺ προξενεῖς εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, εἶναι ἀμάρτημα πολλὰ φοβερόν, καὶ
τρομερόν εἰς ἐσένα ἀδελφέ· διὸ καὶ ἄλλαχθ' ὁ ἴδιος Ἀπόστολος ἔλεγεν· „ὁ ἀθετῶν, οὐκ
„ἄνθρωπον ἀθετεῖ, ἀλλὰ τὸν Θεόν“· (ἀ. Θεοσ. δ'. 8.) ἀκολούθως δὲ λέγει ὁ Παῦλος,
καὶ τὶ ἐεργεσίαν ἐλάβομεν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου.

„Ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως“.

Διὰ τὶ, λέγει, αὐτὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι, ὅπῃ μᾶς ἐσφράγισε μὲ τὴν χάριν τε,
ὡσανὺ μὲ σφραγίδα καὶ βέβηαν βασιλικῶς, καὶ μᾶς ἐδεδῆκε πῶς εἴμεθα καὶ ἡμεῖς πρόβατα
τῆς θεϊκῆς τοῦ ποιμνίου καὶ μαῖνδρας· αὐτὸ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, δεῦν ἀφήκεν ἡμᾶς νὰ στεκώ-
μεθα μαζὶ μὲ τοὺς καταδικάτους, καὶ ὑπεδωμένους εἰς τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ ἐβέβηωσεν
ἡμᾶς, καὶ μᾶς ἐξεχώρισεν εἰς τὸ νὰ εἴμεθα ἐλεύθεροι ἀπὸ τῆς θεϊκῆς ὀργῆς ταύτης (3).
Δεῦν ἐντρεπόμεθα λοιπὸν νὰ λυπῶμεν τὸν τύπον ἄκρον μας εὐεργέτην; ἐσφραγίσθη, καὶ ἐ-
βελ-

(1) Σημείωσαι ὅτι, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, τὸν
ἀκριβῆ νομογράφον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ αὐταὶ αἱ
τῆς καρδίας ἡμῶν ἐννοίαι, καὶ οἱ λόγοι, ἔργα λέγον-
ται, πλατυτέρως τῆς σημασίας τοῦ ἔργου λαμβανομέ-
νης· ὅπως γὰρ ἐρμηνεύων τὸ ψαλμικὸν ἐκεῖνο· „ὁ πλάσας
„κατὰ νόμον τῆς καρδίας ἡμῶν, ὁ συνίης εἰς πάντα
„τὰ ἔργα αὐτῶν“, (Ψαλ. λβ'. 15.) εἶπεν λέγει·
„ἔργα δὲ λέγομεν καὶ τὰς λόγους, καὶ τὰς ἐννοίας, καὶ
„πᾶσαν ἀπαξιαπλῶς τὴν τοῦ ἀνθρώπου κίνησιν· ποίᾳ
„γὰρ διαδίδει, καὶ τίνι προδίδει κινήμεθα· πότερον
„εἰς ἀνδρόπων ἀρεσκείαν, ἢ εἰς ὑπουργίαν τῶν δεδο-
„μένων ἡμῖν προσαγμάτων παρὰ Θεοῦ, μόνος οἶδεν ὁ
„συνίης πάντα τὰ ἔργα ἡμῶν· διὰ τοῦτο καὶ περὶ παν-
„τός ῥήματος ἀργοῦ δίδομεν λόγον· καὶ εἰς ποταμοῦ

„ὕδατος ψυχρῆς τὸν μισθὸν ἐκ ἀπόκρυμνον, διὰ τοῦ εἰς
„πάντα ἡμῶν τὰ ἔργα συνίεναι τὸν Κύριον“.

(2) Οὕτω λέγει καὶ ὁ θῆος Χρυσόστομος· „Καθάπερ
„τὸ μῦθον χάριν δίδωσι τοῖς μεταλαμβάνουσιν, οὕτω
„καὶ λόγος ἀγαθός“· διὰ τοῦτο καὶ τις ἔλεγε „μῦθον
„ἐκκενωθῆναι ὀνομά σου“ (Ἰσμ. α. β.) ἀποπνῆν
„αὐτοῦς ἐποίησεν ἀπὸ τῆς εὐωδίας ἐκείνης“. (Λόγ. ιδ'.
εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσ.) Καὶ ὁ Ἰωάννης τῆς Κλίμακος εἶπε
φθισιν· „ὡς περὶ ὁ ἀρώματα βασάζων, καὶ μὴ θέλων
„ἐλεγχέσθαι ἀπὸ τῆς οσμῆς· οὕτω καὶ ὁ Πνεῦμα Κυ-
„ρίου ἔχων, ἐκ τῶν αὐτῶν λόγων ἐλεγχέσθαι, καὶ τῆς
„παπινώσεως“. (Λόγ. κς.).

(3) Ὡς τε τὸ „εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως“ ἐρμηνεύει
ὁ ἱερός Θεοφύλακτος, ὅτι εἶναι ἡ ἡμέρα τῆς κρίσεως, ἀ-

βελῶσθαι, λέγει, τὸ σῶμα, Χειριανέ, ἀπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου, ὥστε ὅπως νὰ μὴ λαλῇ καμὲν λόγον ἀνάξιον τῆς χάριτός τε· λοιπὸν μὴ λύσης τὴν σφραγίδα ταύτην, καὶ θεῖκῶς βέλῃαν, ἀλλὰ λέγε καὶ σὺ μὲν τὸν Δαβὶδ· „Ὁ Θεὸς Κύριος φυλακὴν τῷ σωματί μου, καὶ θύραν „περιοχῆς περὶ τὰ χεῖλη μου“. (Ψαλ. ρμ'. 3.) (1).

31. „Πᾶσα πικρία, καὶ θυμὸς, καὶ ὀργή, καὶ κραυγὴ, καὶ βλασφημία, ἀρδῆτω ἀφ' ὑμῶν σὺν πάσῃ κακίᾳ“.

Αγκαλὰ καὶ αἰέτρεφε τὸν θυμὸν ὁ Ἀπόστολος, καὶ μὲν τὰς αὐτῶν συμβουλὰς ὅπως εἴπουν, ἀλλὰ πᾶρα ἀνάσπα τῶν ἀπὸ τῆς ρίζαν· διὰ τὴν ἢ πικρίαν, εἶναι ἢ ρίζα καὶ ἢ ἀρχὴ τῶν θυμῶν καὶ τῆς ὀργῆς· διὰ τὴν καθὼς ὁ θυμὸς τῶν σώματος, ὅταν γένη πικρὸς καὶ δειμύς, χωρίζεται εἰς ὅλον τὸ σῶμα, καὶ κάμνει τὸν ἄνθρωπον ἄγριον, ὡς τὸν θηρίον· πικροτρόπως κάμνει ἄγριον αὐτὸν καὶ ἢ πικρία, (2) ἐπειδὴ ἢ πικρία εἶναι μία ὑπελόγος καὶ δολιότης τῶν ἡθῶν, καὶ ἐπιμασία, καὶ σπιδὴ εἰς τὸ νὰ κακοποιήσῃ τινὰς τὸν ἄλλον· ὁ δὲ θυμὸς, εἶναι μία ἀναθυμίασις καὶ ζέσις τῶν περικαρδίων αἵματος, καθὼς τὸν ὀρίζει ὁ μέγας Βασιλεὺς (Λόγ. κατὰ ὀργιζομένων) καὶ μία ἀρχὴ τῆς ὀργῆς· ὀργὴ δὲ εἶναι ἐκεῖνο ὅπως ἀρχιτεν ἔστι νὰ ὀρμῇ εἰς τὸ νὰ κάμῃ κακόν. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν Βασιλεῖον, ἢ ὀργὴ εἶναι, μία ἔμμοιρος λύπη τῆς καρδίας, πρὸς ἐκδίκησιν ἐκείνων ὅπως ἀδίκησαν τὸν ἄνθρωπον· ἐπειδὴ δὲ ἢ ὀργὴ, αἰσίως δὲν ἔχει τὰς μεγάλας φωνάς, καὶ κραυγὰς νὰ τῷ ἀνάπτωσιν, εὐκολὰ καὶ ὀγλίγωρα σβύνη· διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι καὶ αὐτὴ ἀκούη ἢ κραυγὴ, καὶ μεγάλη φωνή, ἢ ἐκ τῶν θυμῶν καὶ τῆς ὀργῆς γινομένη, πρέπει νὰ σιωπῇ τελείως καὶ νὰ ἀφηνισθῇ ἀπὸ τῶν Χειριανῶν, ὥστε ὅπως, ἔτε λείψανον κανὴν τῆς ὀργῆς νὰ μὴ εἰς αὐτὰς· διότι ἢ μὲν κραυγὴ, καὶ ἢ μεγάλας φωναί, εἶναι ὡς τὸ ἵππος καὶ ἄλογον, καβαλάρης δὲ ὅπως κάθεται ἐπάνω εἰς τὸν ἵππον αὐτὸν, εἶναι ἢ ὀργὴ καὶ ὁ θυμὸς. Λοιπὸν ἐσὺ Χειριανέ, συμπόδισον, καὶ κρήμνισον κάτω τὸ ἄλογον τῆς κραυγῆς, καὶ βέβαια θέλεις κρημνίσῃς οὐκ καὶ τὸν καβαλάρην, ἥτοι τὸν θυμὸν καὶ τὴν ὀργήν· ἀπόβαλε δὲ καὶ τὴν βλασφημίαν, ἥτοι τὴν ὕβριν καὶ λοιδορίαν τῷ κατὰ τὴν ἰδεολογίαν, ἢ ὅποια ὕβρις, γυνάται μὲν ἀπὸ τῆς ὀργῆς, ἀνάπτεται δὲ περισσώτερον διὰ μέστε τῆς κραυγῆς. (3) Ἐπειδὴ δὲ

πὸ τῆς ὁποίας ἔχομεν νὰ λυτρωθῶμεν διὰ τῆς σφραγίδος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ὁ δὲ Οἰκουμενὸς, ἡμεῖς ἀπολυτρώσεως λέγει, κατὰ τὴν ἐλάβομεν τὸ Ἅγιον Βάπτισμα, ὅτε καὶ σφραγισθῶμεν τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι διὰ τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου μύρου.

(1) Διὰ τοῦτο ἦτε καὶ ὁ Θεὸς Χρυσόστομος· „ἀν ἡμῖν ὑβριστικὸν ῥήμα, ἀν πληξὴς τὸν ἀδελφόν, οὐκ ἔκρινεν ἐπληξας, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα ἐλύπησας“. (Λόγ. 18. εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσ.)

(2) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μέγας Βασιλεὺς παρομοιάζει τοὺς πικρὸς καὶ ὀργίλους ἀνθρώπους μὲν τῷ μέλιον, ἢ ὅποια πληγόνεσα τὸν ἄνθρωπον μὲν τὸ κέντρον τῆς, εὐδὺς ἀποδύσκει, βλάπτουσα περισσώτερον τὸν ἑαυτὸν τῆς παρὰ τοὺς ἄλλους· „ἐστὶ δὲ καὶ ἢ μέλιον μικρὸν ζῶον, καὶ ἀδελφεὲς, ἀποδύσκει ἐν τῷ ἀμύμῳ· ὁμοῦτε γὰρ ἐμύχε τὸ κέντρον, καὶ σωμαπέθανε τῇ πληγῇ· τὸν μὲν πρῶτον μικρὸν ἐβλάψεν, ἑαυτῷ δὲ τῆς ζωῆς ἀπέστέρησε· ποιεῖται τὸν πικρὸν ἄνθρωπον, καὶ πνέου μέλων ἢ φύσις, μείζονα κακούντων ἑαυτοὺς διὰ τῆς πονηρίας, ἢ ὅσοι ἀν αὐτῶν τῇ ὀργῇ περιτύχουσιν“. (Ἑρμηνεία εἰς τὸ ῥητὸν τῷ Ἡσαΐα) „Καὶ τῇ μελίῳ, ἢ ἔστιν ἐν χώρᾳ τῶν Ἀσσυρίων“. (Ἡσ. ζ'. 19.)

(3) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μέγας Βασιλεὺς ἐν τῷ κατὰ ὀργιζομένων Λόγῳ συμβολοῦν, ὅτι, ἀντιπὰρ καὶ νικηθῇ ἀπὸ τὸν θυμὸν, καὶ παραχθῇ εἰς τὴν καρδίαν, νὰ βιάζῃ τὸν ἑαυτὸν νὰ μὴ λαλήσῃ τίποτε, καὶ εὐκόλως θέλει νικήσῃ τὸ πάθος· „ἐάν μὴ δηχθῇ, ἀτρωτος εἶ· ἢ ἐάν δὲ καὶ πάθῃ, τὴν ψυχῇ, εἰ σικυτῶ κατὰ

τὸ λυπηρόν· ἐν ἐμοὶ γάρ φησιν ἐπαράχθῃ ἢ καρδία μου· πετέσιν, οὐκ διεδόθη πρὸς τὸ ἔξω τὸ πάθος· „ἀλλ' οἶοντι κύμα ἥσυχον ἀνὰ γαλῶν κατακλινῶν ἐσθ' ὁ ῥέει· καὶ καθυπακούοντες τῇ καρδίᾳ ὑπακούσαν καὶ ὁ ὁμοιωσάν· „Καὶ ὁ Θεὸς Χρυσόστομος ἔπειτα λέγει· „ἀκούσας ταῦτα μάλιστα αἱ γυναῖκες, αἱ ἐν παντί κλάουσας, καὶ βεῶσαι... Καὶ ἡ βία μανθὴν διὰ τῶν πραγμάτων, μηδὲ ποτε κλάσῃ, καὶ ἡδέποτε ὀργισθῇ· ἰδοὺ τρόπος ὀργισίας· ὡς γὰρ οὐκ ἐνὶ τὸν μὴ κλάοντα ὀργισθῆναι, οὕτως, οὐκ ἐνὶ τὸν κλάοντα μὴ ὀργισθῆναι... ὥστε εὐ μικρὸν πρὸς τὸ συμβάλλεται, τὸ παιδεύσαι τὴν ψυχὴν μηδὲ ποτε κλάσῃ, καὶ βοᾷ· πᾶσι περὶ τῆς περικύπτου τῆς ὀργῆς, τὴν κραυγὴν περιωρῶν· τὸ οἶδημα κατὰ τῆς τῆς καρδίας“. (Λόγ. 15. εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσ.) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Δημιουργὸς ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τινος ἡγεμόνος, πῶς εἰ ἀρετὰ διδύνοι τὰ σφάτματα, ἀπεκρίθη, ὅτι τοῦτο θέλει κατορθώσῃ, εἰ ὀργῆς ἀπορίῃ. Λέγει δὲ πρὸς τῆς ὁ μέγας Βασιλεὺς· „θυμὸν μὲν καὶ ὀργὴν ἢ διαφορά, πᾶσα ἐν διαθείῃ, καὶ ὀργὴ κατὰ, τὴν μὲν ὀργιζομένη ἐν διαθείῃ μόνῃ ἔχοντο, τὸ πάθος· ὡς δηλοῖ ὁ ἁγίος· „ὀργίζετε, καὶ μὴ ἀμάρτανετε, τοῦ δὲ θυμοῦ μου, ἥδη τι καὶ πλέον δακνύντες· „Θεὸς γὰρ αὐτοῖς, φησὶ, κατὰ τὴν ὁμοίωσιν τῶν ὀρεῶν. Καὶ ὁ Ἡρώδης ἦν θυμομαχὸν Τυρίοις καὶ Σιδωνίοις· τὸ δὲ σφοδρότερον ἀπὸ θυμοῦ κίνημα, παροξυσμὸς ὀνομαζέται· ἢ δὲ πικρία, κατὰ τὴν ὁμοίωσιν τῆς κακίας, ἐμφανῆ“. (Ὁρ. κατὰ Ἐπιτομ. ν. 1.)

δὲ πολλοὶ ἄνθρωποι εἶναι, οἱ ὁποῖοι, εἰς μὲν τὸ φανερόν δὲν λέγουσι καμμίαν ὕβριν, κρυφίως ὅμως ἐπιβελύουσι, καὶ κηκοποιῶσι, φυλάττοντες τὴν κακίαν ἀφανῆ μέσα εἰς τὴν καρδίαν τῆς, καθὼς καὶ μερικοὶ σκύλοι, οἱ καλέμενοι λαθροδῆκται, δὲν γαυγίζουσι, κρυφίως ὅμως δαγκάνουσι· διὰ τῆς καὶ ὁ Ἀπόστολος ἐπρόσθεσεν ἐδῶ τὸ „σὺν πάσῃ κακίᾳ“· λέγων, ὅτι ὁ θυμὸς, καὶ ἡ ὀργὴ πρέπει νὰ σιωπῇ ἀπὸ τῆς Χεισιανῆς, μὲ καθε κακίαν ἄλλω, φανεράν καὶ ἀφανῆ, μικράν καὶ μεγάλην.

32. „Γίνεσθε δὲ εἰς ἀλλήλους χρηστοὶ, εὐσπλαγχνοὶ, χαρίζομενοι „ἑαυτοῖς“.

Επειδὴ δὲ εἶναι ἀρετὴν μόνον τὸ νὰ ἀπέχη τις ἀπὸ τὰ κακά, εἰς τὸ νὰ ἀξιοῦται τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, ἀλλὰ χρειάζεται καὶ νὰ κάμῃ τὸ ἀγαθόν· κατὰ τὸ „ἐκκλινον ἀπὸ „κακῆς, καὶ ποιήσον ἀγαθόν“· (Ψαλ. λς'. 28.) (διότι αἰσῶς λείψωμεν καὶ δὲν κάμωμεν τὸ ἀγαθόν, κολαζόμεθα, καὶ τὸ κακὸν δὲν πράξωμεν, καθὼς εἶναι τῆς φανερόν ἀπὸ τῆς πύτης μωρᾶς παρθεύης, καὶ ἀπὸ τῆς ἐξ ἀρετῶν ἐσώτης ἀμαρτωλῆς, οἱ ὁποῖοι ἐκαπαδικάσθησαν, ὅχι διὰ τὴν ἀδίκησαν, ἀλλὰ διὰ τὴν δὲν ἔκαμαν ἐλεημοσυίῳ) διὰ τῆς, λέγω, καὶ ὁ Παῦλος, ἀφ' οὗ ἐπαράγγειλε νὰ μὴ κάμωμεν οἱ Χεισιανοὶ τὰ κακά, πῶρα ἐδῶ τῆς συμβεβούλει καὶ ὅτι αὐτοὶ πρέπει νὰ ἐργάζονται τὰ καλὰ, καὶ τῆς λέγει νὰ γίνωνται χρηστοὶ καὶ ἡμεροὶ, πρὸς διαφορὰν ἐκείνων ὅπως γίνονται ἄγριοι ἀπὸ τὸν θυμόν· ὁμοίως νὰ γίνωνται καὶ εὐσπλαγχνοὶ, πρὸς διαφορὰν τῆς πικρίας τῆς θυμῆ· τῆς λέγει δὲ, καὶ νὰ χαρίζωνται εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς, ἡγὼ νὰ εἶναι συγγνωμονικοὶ, καὶ συμπαθητικοὶ, συγχωρῶντες εἰς ἐκείνους ὅπως ἤθελαν τῆς σφάλαν, πρὸς διαφορὰν τῶν ὑβριζόντων, καὶ μνηστικακύντων ἐν τῇ καρδίᾳ.

„Καθὼς καὶ ὁ Θεὸς ἐχαρίσατο ἡμῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“.

Επειδὴ τὰ παραδείγματα εἶναι πάντοτε δυσωπητικώτερα, καὶ κινήτικώτερα εἰς τὸ νὰ πείθωμεν τῆς ἀνθρώπους, διὰ τῆς καὶ ὁ Παῦλος φέρει ἐδῶ παράδειγμα τὸν Θεόν. Καὶ ἡμπορεῖσε μὲν νὰ εἴπῃ ὅτι ὁ Θεὸς εἶπεν· „ἐὰν ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, „ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐρανός“· (Ματθ. 5'. 14.) ἐπειδὴ ὅμως εἰς τὰ μέλλοντα πράγματα οἱ πολλοὶ δὲν πιστεύουσι, διὰ τῆς φέρει εἰς τὸ μέσον τὰ ἀπεράσμοια, καὶ λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς ἐχάρισεν εἰς ἡμᾶς, ἡγοῖ ἐσυγχώρησεν ἡμᾶς εἰς ὅσα τὰ ἐσφάλαιμεν· πῶς δὲ μᾶς ἐσυγχώρησεν; ἐν τῷ Χριστῷ, ἡγὼ μὲν τὸν κίνδυνον, καὶ τὸν θάνατον τῆς Τίς τῆς Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἐσὺ μὲν Χεισιανέ, ἴσως χαρίζεις, καὶ συγχωρεῖς τὸν ἀδελφόν σου, χωρεῖς νὰ λάβῃς κίνδυνον κίνδυνον· ὁ δὲ Θεὸς δούσῃ ἐσυγχώρησε χωρεῖς τὸν κίνδυνον τῆς ζωῆς τῆς Τίς τῆς, καὶ ἐσὺ μὲν συγχωρεῖς, καὶ κάμνεις χάριν εἰς τὸν ἄλλον, ὅπως εἶναι κατὰ φύσιν, καὶ χάριν ἀδελφός σου, ὁ δὲ Θεὸς ἐσυγχώρησεν ἐσένα, ὅπως ἦσεν ἐχθρός σου. Βλέπε δὲ, ὦ ἀγαθῶς, πῶς ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, ἀπὸ τῆς νὰ εἴπῃ χαρίζομενοι ἀλλήλοις, εἶπε, „χαρίζομενοι ἑαυτοῖς“ διὰ νὰ δείξῃ μὲν τὴν λέξιν ταύτην, ὅτι ὅταν ἡμεῖς οἱ Χεισιανοὶ κάμνωμεν χάριν εἰς τὸν ἀδελφόν μας, εἰς τὸν ἴδιον ἑαυτόν μας κάμνομεν τὴν χάριν ἐκείνῳ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

1. „Γίνεσθε ὅν μιμηταὶ τῆς Θεῶς, ὡς τέκνα ἀγαπητά“.

Καθὼς, λέγει, ὦ Χεισιανέ, ὁ Δεσπότης σου Θεὸς ἠγάπησεν ἐσένα τὸν δῆλον, ἔττι καὶ ἐσὺ ὁ δῆλος, ἀγάπησον τὸν ὁμόδοξον ἀδελφόν σου, καὶ ἔττι ἔγινες μιμητὴς τῆς Θεῶς, κατὰ τὸ δυναπύσῃ· ἐπειδὴ ἐδῶ δὲν ἡμπορεῖ τις νὰ εὖρη πρέσβιν τὴν πτωχείαν, καὶ τὴν ζημίαν τῶν ἄσπρων, καὶ νὰ εἴπῃ, ὅτι ἂν ἐγὼ συγχωρήσω τὸν ἀδελφόν μου ζημιόνομαι εἰς τὰ ἄσπρα μου, ὅχι· ποιαῦτα ζημία δὲν ἀκολουθεῖ ἐδῶ, καὶ μὴ φοβῶ Χεισιανέ· ἀλλὰ συγχώρησον τὸν ἀδελφόν σου, χωρεῖς νὰ λάβῃς καμμίαν ζημίαν καὶ ἐξοδόν· καὶ ἀπὸ τὴν ἀζήμιον αὐτῷ συγχώρησιν, ἐκέρδησας εἰς μεγαλῶτατον κέρδος, διὰ τὴν ἐμιμήθηκες τὸν ἴδιον Θεόν. Ἐπειτα καὶ ἄλλω αἰτίαν φέρει ὁ Παῦλος εἰς τὴν πλέον ὀφειλικώτεραν· ἐσεῖς, λέ-

ζει, οἱ Χριστιανοὶ εἰσθε τέκνα τῷ Θεῷ, λοιπὸν ὡς τέκνα ἀγαπητὰ τῷ Θεῷ, ἔχετε χρέος νὰ μιμῆσθε τὸν ὑψίστον σας Πατέρα· ἐπεὶ δὲ ὅλα τὰ τέκνα δὲν μιμῶνται τὸν Πατέρα υἱος, διὰ τὸ ἐπρόσθεσον ὁ Παῦλος τὸ „ἀγαπητὰ“ διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι οἱ ἡγαπημένος υἱοί, αὐτοὶ φυσικὰ μιμῶνται τὸν ἀγαπητόν της Πατέρα (1).

2. „Καὶ περιπατᾶτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἡγάπησεν ἡμᾶς, καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν (2) προσφορὰν, καὶ θυσίαν τῇ Θεῷ εἰς ὁσμὴν ὀσμῆς“.

Ἰδὲ ποῖα εἶναι ἡ ὑπόθεσις καὶ αἰτία ὅλων τῶν καλῶν, ἡ ἀγάπη· διὰ τί, ὅπως ἦναι ἡ ἀγάπη, ἐκεῖ δὲν εἶναι κραυγὴ, ἐκεῖ δὲν εἶναι θυμὸς, ἐκεῖ δὲν εἶναι βλασφημία, καὶ ὕβρις, ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ λείπουν καὶ ἀφανίζονται· διὰ τὸ καὶ ὁ Παῦλος ὕψιστον ἀπὸ ὅλα ἔβαλεν ἐδῶ τὴν ἀγάπην ὡς δυνατωτέραν· διδάσκει δὲ καὶ ἀπὸ ποίαν αἰτίαν ἐγίναντο τέκνα Θεοῦ, δηλαδὴ ἀπὸ τῆς ἀγάπης. Λοιπὸν τῇ ἀγάπῃ χρεωσθῶμεν νὰ φυλάττωμεν, ὡσαύτως ὅπως ἔγινε πρόξενος τῆς θείας ὑποθεσίας μας· διὰ τί, καθὼς ὅταν εἴμεθα ἀσθενεῖς, καὶ ἰατροῦθαμεν ἀπὸ κακῆς ἰατρικῆς, τιμῶμεν καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα τῆς ἰατρικῆς ἐκείνης, διὰ τὴν μᾶς ὠφέλησεν· ποιητοτρόπως χρεωσθῶμεν νὰ τιμῶμεν, καὶ νὰ φυλάττωμεν τὴν ἀγάπην, ὑπὸ τῆς ὁποίας ὁ Δεσπότης Χριστὸς κινέμενος, παρέδωκε τὸν ἑαυτὸν διὰ λόγον μας· καὶ μὴ ὅλον ὅπως, ἐκεῖνος μὲν, παρέδωκε τὸν ἑαυτὸν διὰ τὴν ἐχθρὴν τῆς, ἐσὺ δὲ Χριστιανέ, ἀγαθοποιεῖς τὴν ἀδελφὴν καὶ φίλον σου· πλὴν τότε ἀληθῶς θέλεις μιμῆσαι τὸν Δεσπότην σου Χριστόν, ὅταν τὴν ἐχθρὴν σου ἀεργετῇ· τότε γὰρ φυλάττεις τὸν λόγον τὸν ὅπως λέγει ὁ Παῦλος ἐδῶ ἦγαν τὸ „καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἡγάπησεν ἡμᾶς“ δηλαδὴ ὅταν τὴν ἐχθρὴν σου συγχωρῇ, καὶ ἀγαθοποιῇ αὐτήν. Πότε δὲ γινόμεθα θυσία, καὶ ὁσμὴ ὀσμῆς· ὅταν διὰ τῆς σωτηρίας τῶν ἐχθρῶν μας, πάθωμεν κακὰ καὶ ἀποθάνωμεν· διὰ τὴν καὶ ὁ Χριστὸς ἔγινε θυσία ἐπὶ τῷ Σταυρῷ, καὶ ἐπροσφέρθη ὁσμὴ ὀσμῆς πρὸς τὸν Πατέρα, ἐπεὶ καὶ ἀπέθανε διὰ ἡμᾶς τὴν ἐχθρὴν τῆς (3). Τὸ λοιπὸν εἶναι νὰ μιμηθῶμεν ἡμεῖς οἱ ἀνθρώποι τὸν Θεόν, ὅταν διὰ τῆς ἀγάπης τῶν ἐχθρῶν μας πάσχωμεν.

3. „Πορνεία δὲ, καὶ πᾶσα ἀκαθαρσία, ἢ πλεονεξία, μηδὲ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν, καθὼς πρέπει Ἀγίοις“.

Ἐπεὶ δὲ δὴ εἶναι τὰ καθολικὰ πάθη τῆς ψυχῆς, θυμὸς, καὶ ἐπιθυμία, διὰ τὸ ἀφ' ἧς ὁ Ἀπόστολος εἶπεν αἰωτέρως διὰ τὸν θυμὸν, (πῶς εἶναι πάθος χειρότερον καὶ δυσκολοπολέμητον) (4) τώρα ἐδῶ λέγει καὶ διὰ τὴν ἐπιθυμίαν, τὸ ὅποιον εἶναι πάθος καὶ κακὸν ὀλιγώτερον· διὰ τὸ καὶ ὁ νομοθέτης Μωϋσῆς, πρῶτον ἔβαλε τὸν νόμον εἰς τὸν Δεκάλογον, ὅς τις γεννᾶται ἀπὸ τὸν θυμὸν, εἶπε γάρ· „ἐφονεύσεις“ (Δευτ. ε. 17.) καὶ δεύτερον ἔβαλε τὴν μοιχείαν, ἥτις γεννᾶται ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας, εἶπε γάρ· „ἐμοιχεύσεις“.

(1) Διὰ τὸ καὶ ὁ θεὸς Χρυσόστομος τὸ ῥητὸν τὰ το ἐρμηνεύων λέγει· βαβαί! τί πάθος τῆς φωνῆς μακαριώτερον γεννᾶται ἢ; καὶ βασιλείαν ἔσται, καὶ ὁ, τῶν, οὐδὲν ἴσον· τὸν Θεόν μιμῆσαι τῷ Θεῷ ἐξομολογεῖσθαι, ὅταν συγχωρήσῃς ἐκείνῳ· μάλλον ἀμαρτάνει, μακάριον δὲ συγχωρεῖν, ἢ χρημάτων· χρημάτων μὲν γὰρ ἐάν συγχωρήσῃς, οὐκ ἐμιμῶσαι τὸν Θεόν· ἀμαρτάνει, καὶ δὲ ἐάν συγχωρήσῃς, τὸν Θεόν μιμῶσαι. (Λόγ. ιζ'. εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσ.) Ὁ δὲ Κορέσιος λέγει, ὅτι διδάσκει ἡμᾶς ὁ Ἀπόστολος νὰ ἡμεῖς μιμηταί τῷ Θεῷ, οὐ κατὰ τὴν δύναμιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν πραότητα, καὶ ἀγάπην· καὶ ἀπλῶς κατὰ αἰς αὐτῶν φυσικὰς τελειότητας, αἷς ἡμῖν προβαλλόμεναι εἰς μίμησιν, αἷ τινες καὶ ἡδικαί λέγονται διὰ τοῦτο ἀπὸ τῆς Θεολογίας.

(2) Ἐν ἄλλῳ, ὑπὲρ ἡμῶν.

(3) Ἀνθρωποπρεπῶς εἶπεν ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι ἐ-

προσφέρειν ὁ Χριστὸς τὸν ἑαυτὸν τῇ θυσίᾳ τῷ Πατρὶ εἰς ὁσμὴν ὀσμῆς, καθὼς ἔπειτα γράφεται καὶ περὶ τῶν ἐν τῷ νόμῳ θυσιῶν καὶ καρπωμάτων· „ὁλοκαυτωμά ἐστι θυσία ἐσμὴν ὀσμῆς τῷ Κυρίῳ“ (Δευτ. α. 9.) ἐσμὴν δὲ εὐωδίας αὐτῷ ὠνόμασε, διὰ τὴν ἔγινε δεκτὴ ἀπὸ τὸν Πατέρα, καὶ διὰ τὴν ἦσαν θυσία πνευματικὴ· ἡδὲ καὶ, ὡς ἀνὰ θυμῷμα ἐκλεκτὸν, κατὰ τὸν Κορέσιον.

(4) Ὅθεν καὶ ὁ Διοφύρος Μάξιμος εἶπε· „δυσκαταγνώριστα μάλλον τὰ τοῦ θυμικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς, παρὰ τὰ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ τυχερά“· διὰ τὴν καὶ μᾶλλον τὸ φάρμακον κατ' αὐτοῦ ἡ ἐννοία τῆς ἀγάπης ὑπὸ τῷ Κυρίῳ ἐδόθη. (Κεφ. πρὸς β'. Ἐκαστον. περὶ ἀγάπης) καὶ διὰ τοῦτο, ὡς φάνηται, καὶ ὁ Παῦλος, ἀφ' ἧς εἶπεν αἰωτέρως πρὸς τὸν θυμὸν ἀποτέλεσμα, εἶπε καὶ πρὸς ἰατρικὴν αὐτοῦ τὴν ἀγάπην· „περιπατᾶτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἡγάπησεν ἡμᾶς“.

„σεις“· (Δότ. ε. 18.) δι' ὅ,τι καθὼς ἡ πικρία, καὶ ἡ κραυγὴ, καὶ ἡ βλασφημία, εἶναι γενήματα καὶ βλασάφεια τῆ θυμῆς, ἐτὶ καὶ ἡ πορνεία, καὶ ἡ ἀκαθαρσία, καὶ ἡ πλεονεξία, εἶναι βλασάφεια τῆς ἐπιθυμίας· ἐπεὶ δὲ μετὰ αὐτῶ ἐπιθυμίαν ἐπιθυμῶμεν, πόσον τὰ ὠραῖα σώματα, ὅσον καὶ τὰ ἄσπρα (1). Τὰ τοιαῦτα λοιπὸν ἀμαρτήματα τῆς πορνείας, καὶ τῆς ἀκαθαρσίας, καὶ πλεονεξίας, μὴδὲ ἄς ὀνομάζονται, λέγει, ἀπὸ ἐσᾶς τῆς Χρυσιστιανῆς· ἀλλὰ νὰ εἰσθε καθαροὶ καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ ψιλά ὀνόματα τῶν τοιῶν· διὰ τὸ, καθὼς λέγει ὁ Χρυσορρήμων, τὰ λόγια φέρει τὸν ἀνθρώπον καὶ εἰς τὰ πράγματα· „οἱ λόγοι τῶν πραγμάτων εἰσὶν ὁδοί“· (Λόγ. ιζ'. τῆς πρὸς Ἐφεσ.) ὥστε αὐτοὶ εἰσὶν οἱ Χρυσιστιανοὶ εἰσθε ἅγιοι, καθὼς καὶ εἰσθε, ἄς ᾖναι ἅγια καὶ ἡ γλῶσσά σας, ἅγια δὲ θέλει εἶναι, ἐὰν δὲν λαλῇ τὰ τοιαῦτα ἄτοπα λόγια (2). Λέγει δὲ ἀκολούθως ὁ Παῦλος·

4. „Καὶ αἰσχροτύτης, καὶ μωρολογία, ἢ δ'τραπελία, τὰ ἐκ ἀνῆκοντα· ἄλλα μᾶλλον ἀχαριστία“.

Καθὼς αὐτῶ ἐμπόδισεν τὴν κραυγὴν, καὶ τὰς μεγάλας φωνὰς ὁ Ἀπόστολος, διὰ τὸ αὐταῖς εἶναι ἄλογον, ἐπαίω εἰς τὸ ὅποιον καβαλικόει ἡ ὀργή, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, αὐταῖς εἶναι προσάνομμα τῆς ὀργῆς, ἐτὶ καὶ πόρα ἐμποδίζει τὴν αἰσχρολογίαν, καὶ τὴν δ'τραπελίαν, ἥρην τῆς χορατάδης, διὰ τὸ αὐτὰ εἶναι τὰ προσανάμματα τῆς πορνείας. Μὴ εἰπῆς, λέγει, χορατάδες ὦ Χρυσιστιανέ, μὴδὲ αἰσχρὰ λόγια, καὶ θέλεις σβέσεις τὴν φλόγα τῆς πορνείας· ἐπειτα διὰ νὰ μὴ φανῇ ὁ Ἀπόστολος, πῶς εἶναι βαρὺς, καὶ δυσκολοῦπόφερτος ἐπεὶ δὲ καὶ ἐμποδίζει τὰς εὐτραπελίας, λέγει καὶ τὴν αἰτίαν διὰ τὴν ἐμποδίζει· δηλαδὴ, δι' ὅ,τι ἡ δ'τραπελία, καὶ οἱ χορατάδες, καὶ τὰ γελοιώδη λόγια, δὲν ἀνῆκουν, ἥτοι δὲν πρέπειεν εἶτε χρησιμῶν εἰς ἡμᾶς τῆς Χρυσιστιανῆς· διότι καθὼς ὁ ἱεραγάρης, καὶ κάθε ἄλλος περὶ τῆς, δὲν ὑποφέρει νὰ κάμῃ τίποτε, ἔξω ἀπὸ τὰ μὴ χρησιμῶντα εἰς τὴν τέχνην τῆς πειστροπίας καὶ ὁ Χρυσιστιανός, ἐπεὶ δὲ καὶ ἔγινεν ἅγιος, καὶ καθαρὸς διὰ τῆς πίστεως, καὶ τῆς Ἀγίας Βαπτίσματος, διὰ τὸ δὲν χρειάζεται νὰ λέγῃ ἐκεῖνα, ὅπῃ δὲν ἀνῆκον εἰς τὸν ἁγιασμόν, καὶ τὴν ἐπαγγελίαν τῆς· δι' ὅ,τι ἐκεῖνα ὅπῃ δὲν μᾶς χρειάζονται, αὐτὰ εἰδὲ πρέπει νὰ τὰ λέγωμεν, καὶ νὰ τὰ ὀνομάζωμεν ὀλότεια· ἀλλ' ἐὰν θέλωμεν νὰ λέγωμεν λόγια, ἄς λέγωμεν ἀχαριστίας, καὶ δοξολογίας τῷ Θεῷ· διὰ τὸ ἐὰν ἐτὶ συνεθίσωμεν νὰ ἀχαριστῶμεν, θέλωμεν ἐθυμώμεθα τὴν ἡμεῶν πρότερον, καὶ τὴν ἐγίναντες ὕστερον· θέλωμεν λυπηθῶμεν διὰ τὰ κακὰ ὅπῃ ἐπράξαμεν, καὶ θέλωμεν θαυμάσομεν τὸν Θεόν, ὅπῃ μᾶς ἀξίωσε πόσα μεγάλα χαρίσματα, καὶ δὲν θέλωμεν ἔχομεν καιρὸν νὰ συλλογισθῶμεν, ἢ νὰ εἰπῶμεν ἄλλο τι, ἔξω ἀπὸ αὐτὰ· ἐπεὶ δὲ, κατὰ τὸν Θεὸν Χρυσόσομον, ὁ καιρὸς τῆς παρέσης ζωῆς μας, δὲν εἶναι καιρὸς γέλωτος, καὶ εὐτραπελίας, ὅχι· ἀλλὰ εἶναι καιρὸς κλαυθμοῦ, καὶ καιρὸς ἁγνότητος. Τί κάμεις Χρυσιστιανέ; ὁ διάβολος περιτεταγμένος, τρυζῶν τὰ ὀδόντιά σου ἐναντίον σου, καὶ σὺ παύεις, καὶ χορατεύεις; καὶ αὐτὸς ἐκεῖνος ὅπῃ ἀγωνίζεται, καὶ πολεμῇ, μόλις καὶ μὴ δυσκολίαν νικᾷ τὸν διάβολον, πῶς ἐσύ ἀδελφέ, θέλεις τὸν νικῆσεις, ὅπῃ γέλωτος, καὶ παίξεις, καὶ χορατεύεις; θέλεις νὰ μάθῃς Χρυσιστιανέ ἀδελφέ μου, τί πρᾶγμα εἶναι ὁ εὐτράπελος, καὶ ὁ χορατατζής; μάθε, ὅτι κατὰ τὸν Χρυσόσομον εἶναι ἐκεῖνος ὅπῃ εἶναι εὐκολος, καὶ πρὸς πάντα σχηματίζόμενος· εἶναι ἐκεῖνος ὅπῃ εὐκόλως γυρίζει τὰς λόγους τῆς, ὅπῃ θέλεις· εἶναι ὁ μίμος ἐκεῖνος, ὅπῃ μιμᾶται τὰ σχήματα, καὶ λόγια, καὶ ἐλαττώματα τῶν ἀνδρώπων· τὸ δὲ τὸ πάθος τῆς εὐτραπελίας, δὲν εἶναι ἴδιον τῶν Χρυσιστιανῶν, τῶν

πι-

(1) Ὅτι δὲ πρὸς δύο πούτα πᾶσι, ὁ θυμὸς, καὶ ἡ ἐπιθυμία, εἶναι πᾶσι ἄλογα ὅπῃ τραβίξουν τὴν καρδίαν τῆς ψυχῆς, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „νυν“ δὲ ἐκ ἐπὶ ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτὸ“· (Γωμ. ζ'. 17.)

(2) Διὰ τὸ καὶ ὁ Θεός, φοβερίζῃ νὰ ἀφανίσῃ ἀπὸ τῆς Χρυσιστιανῆς καὶ τὸ ὄνομα αὐτὸ τῶν ἀμαρτημάτων καὶ τὸ ἐγκατάλημμα καὶ σπέρμα αὐτῶν, πρὸ ὁποῦν εἶναι ἡ ἐνθυμία καὶ ὁ ἡδονικὸς σκωδασμὸς τῆς ἀμαρτίας· „Καὶ ἐπαναστασθῶμεν αὐτοῖς λέγει Κύριος Σαββαὶδ, καὶ ἀπολῶ αὐτῶν ὄνομα, καὶ καταλημμά καὶ σπέρμα“.

(Ἦσ. ιδ'. 21.) Ὅπερ ἐρμηνεύων ὁ μέγας Βασίλειος λέγει· „μακαρία καρπία καὶ ψυχὴ, καὶ πολιτεία ἡ ἀνθρωπίνης, ἐν ἣ ὄνομα κακίας ἐχρηματίζεται, καὶ πρὸς τὸν Ἀπόστολον ἡ πόνησις „πορνεία δὲ, καὶ ἀκαθαρσία, ἡ ἀσελγία, μὴδὲ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν, καθὼς πρέπει ἁγίοις“· δαύτερον δὲ, πρὸ ἐγκατάλημμα γούνη μὴ εἶναι· πολλοὶ γὰρ ἐπιστρέφοντες ἀπὸ πονηρῶν ἔργων, οἵοντι πᾶσι μνήμας τῶν παλαιῶν ἔργων παρακαλῶντες, δι' αὐτῶν πολλὰκις ἀνανεῖται τὴν ἡσυχάαν ζῶσαν ἀμαρτίαν“.

πιστεύοντων εἰς τὴν σάρκα πέτρων, τὸν Χριστὸν, ὅχι· ἀλλὰ εἶναι ἴδιον τῶν ἀκαταστάτων, καὶ ἀσεβειῶν εἰς τὸν λογισμόν (1), ἥτοι τῶν ἀπίστων, καὶ Ἑθνικῶν.

5. „Τοῦτο γὰρ ἔξε γινώσκοντες, ὅτι πᾶς πόρνος, ἢ ἀκάθαρτος, ἢ πλεονέκτης, ὃς ἐστὶν εἰδωλολάτρης, οὐκ ἔχα κληρονομίαν ἐν τῇ „Βασιλείᾳ τοῦ Χριστοῦ, καὶ Θεοῦ“.
6. „Μηδαὶς ὑμᾶς ἀπατάτω κενοῖς λόγοις“.

Ὡς φαίνεται ἦτον μερικοὶ εἰς τὴν Ἐφεσον ὅπου ἔλεγον, ὅτι ὁ Θεὸς, θέλωντας νὰ φοβέσῃ τὰς ἀνθρώπους, ἐμπόδισε νὰ μὴ λέγουν, ἢ νὰ κάμνουν τὰ παραμικρὰ ἀμαρτήματα, καὶ ὅχι πῶς διὰ ταῦτα ἔχει νὰ τὰς κολάσῃ· ἐπεὶ τί ἀμάρτημα μέγαλον εἶναι, τὸ νὰ εἰπῇ τις τὸν ἄλλον, μωρὲ, καὶ διὰ τὸν παραμικρὸν αὐτὸν λόγον, νὰ γίνεταί ἐνοχος εἰς τὴν γέννησιν τοῦ πυρός; „ὅς δ' αὖ εἶπῃ μωρὲ, ἐνοχος ἔσται εἰς τὴν γέννησιν τοῦ πυρός“ (Ματθ. 6. 22.) ἢ πῶς ὁ πλεονέκτης, εἶναι εἰδωλολάτρης. Τάς λοιπὸν αἰνιγματώδεις φανερώνοντας ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος λέγει· κἀνύσας ἅς μὴ σὰς γελᾷ με εὐκερα λόγια· εὐκεροὶ γὰρ λόγοι εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι πρὸς ὥραν μὲν προξενῶσι κάποιαν χάριν καὶ εὐχαρίστησιν εἰς τὰς ἀκούσας, ἐπὶ δὲ τῶν πραγμάτων, καὶ ἔργων, φαίνονται ἄχρηστοι· διὰ τοῦτο καὶ τὸ „ἀπατάτω“ εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ἀπάτη καὶ γέλασμα εἶναι, τὸ νὰ κάμῃ χάριν τινὰς εἰς τὰς ἄλλας μὲν ταῦτα ἄχρηστα λόγια. Ὅτι δὲ ὁ πλεονέκτης εἶναι εἰδωλολάτρης, μάθε τὸ ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Εὐαγγελίου· εἶπεν ὁ Κύριος ὅτι „ἐδύασθε Θεὸν, δευλόειν καὶ μαμμωνᾶ“ (2) (Ματθ. 6. 24.) λοιπὸν, ὅποιος εἶναι πλεονέκτης, αὐτὸς χωρίζεται ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ δευλόει εἰς τὰ χρήματα· ὅθεν πῶς ὁ πλεονέκτης δεῦν εἶναι εἰδωλολάτρης; εἰ δὲ καὶ λέγῃς πῶς ὁ πλεονέκτης δεῦν ἔστιν εἰδωλὸν αἰσθητὸν τοῦ χρυσοῦ, ἔτε ἐπροσκύνουν αὐτὸ αἰσθητῶς, τί ἀπὸ τούτου; εἰδὲ οἱ σοφώτεροι ἀπὸ τὰς Ἑβραίων ὁμολόγησαν, πῶς προσκυνῶν εἰδῶλα, ἀλλ' ἔλεγον πῶς προσκυνῶν τὴν Ἀφροδίτῃ, καὶ τὸν Ἀρῦν· ταῦτα δὲ εἶναι πάθη, ἢ μὲν Ἀφροδίτῃ τῆς πορνείας καὶ τῶν ἄλλων σαρκικῶν παθῶν, ὁ δὲ Ἀρῆς, τὸ θυμὸν καὶ τῆς μάχης, καὶ τῆς μνησικακίας· ὅθεν καὶ ὁ πλεονέκτης, ὡς λατρεύων, καὶ προσκυνῶν εἰς τὸ πάθος τῆς πλεονεξίας, εἰδωλολάτρης ἐστίν (3). Ἀλλὰ λέγεις ὅτι

(1) Καὶ ὅλοι μὲν οἱ εὐστράπελοι, καὶ χορατίζοντες ἀμαρτάνουσι, πολλὰ δὲ μάλλον ἐκείνοι ὅπου χορατίζουσι μὲν πᾶσι θεὰ λόγια, καὶ μεταχαρίζονται τοὺς λόγους τοῖς Ἁγίαις Γραφαῖς εἰς εὐστραπείας· ἄξιοι γὰρ εἶναι οἱ ποιεῖσαι νὰ τοὺς κατακαύσῃ ὁ Θεὸς μὲ ἀστράπας, καὶ κέραυνους, καθὼς λέγει ὁ ὁ Θεὸς Χρυσόστομος „ἐδὲν τοῦ εὐστράπελου ἀνασχυρότερον... οὐ χάρις αὐτῷ τὸ γέμειν τοῦ σώματος, ἀλλ' οὐδὲν· τὸ γὰρ οὐκ ἐστὶ τὸσο τὸ νόσημα λοιπὸν; ἥδη καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ εἰσῆκται· ἥδη καὶ τῶν γραφῶν ἡ ψαυ· ἐτυχέ τις τῶν πατρῶν τινα τῶν ἐπὶ γνώσει μέγα φρονούντων... καὶ τὰ πινυκοὺς παρατεδύσας ἔλεγε· δράξασθε παιδία, μηποτε ὀργισθῇ κοιλία· καὶ πάλιν ἑτέραι φασιν· εἰ σοὶ τῷ μαμμωνᾶ, καὶ τῷ μὴ ἔχοντι σε· καὶ πολλὰ τοιαῦτα ἀποπαῖ ἡ εὐστραπεία ἐπεισήγαγεν· ἀρᾷ σκηπτῶν ἄξια πάντα“; (Λόγ. 15. εἰς τὴν πρὸς Ἐφ.)

Καὶ Ἰωάννης ὁ Καρπάδιος λέγει „ἐδὲν ὅπως ἐξαφανίζην τὴν ἀρετὴν πέφυκεν, ὡς ἡ εὐστραπεία, καὶ τὸ παιζέειν, καὶ ἡ ἀργολογία“ (Κεφ. κ'. σελ. 244. τῆς Φιλοκαλ.) Λέγει δὲ καὶ ὁ ὁ Θεὸς Νεῖλος πύλον τὸν φοβερὸν λόγον· „Λέγει ὅτι παίζων ἐλαϊδότησιν· ἐκὼν παίζων καὶ ἐρωτεύμενος ὑπόσπονδον τὴν αἰώσιν· ὡς κολάσιν· καὶ μετρωζόμενος, πορεύει εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον“ ὅπως δέλεα νὰ εἴπῃ, ὅτι οἱ χορατίζοντες, χορατίζοντες ἔχον νὰ ὑπάγουν εἰς τὴν κολάσιν. Περὶ τῆς εὐστραπείας καὶ ἡμεῖς ἄπομν κατὰ

ἐκείνους εἰς τὸν ζ'. Λόγον τῆς νεωστὶ σωτηθείσης παρ' ἡμῶν Χριστιανίας τῶν Χριστιανῶν.

(2) Σημειώσαι ὅτι ὁ μὲν θεὸς Χρυσόστομος τῶν μαμμωνῶν ἐρμηνεύει, ὅτι εἶναι ὁ χρυσοῦς καὶ τὰ χρήματα. Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει, ὅτι εἶναι πᾶν τὸ περιττὸν καὶ ὑπὲρ τὴν χρείαν. (Ὁρ. κατ' ἐπιτομή.) Καὶ ὁ Θεσσαλονικὴς θεὸς Γρηγόριος (Ὁμιλ. εἰς τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Πλασί· καὶ τὸ Λαζάρου) λέγει „μαμμωνᾶν ἀδικίας πᾶν τὸ περιττεῖον τῆς χρείας, καὶ μὴ πρὸς τὰς δεόμενους μεταδιδόμενον“· ἐκάλεσε δὲ ὁ Χριστὸς τὸν μαμμωνᾶν κύριον καὶ αὐθεντῆν, οὐ διὰ τὴν οἰκίαν φύσιν, ἀλλὰ διὰ τὴν τῶν ὑποκαταμένων αὐτῷ παλαίωσαν· ὅπου καὶ τὴν κοιλίαν, θεὸν τῶν κοιλιοδούλων ὁ Παῦλος ἐκάλεσεν· ἐτ' ἐρμηνεύει αὐτὸ ὁ θεὸς Χρυσόστομος.

(3) Ἀρμόζον ἐδῶ τὰ λόγια τῶν μεγάλων Ἀθανασίου, ἁπὸρ ἐσὶ ταῦτα· „πολλὰς τις ἡμῶν ἔπει· τὸ ἐστὶ διωγμὸς εἰς τὸ μαρτυρῆσαι; μαρτυρήσων τῇ σωτηρίᾳ, σὺν αὐτῷ ἀπόδανε τῇ ἀμαρτίᾳ· νεκρώσων τὰ μέλη τὰ ἐπὶ γῆς, καὶ γέγονας μάρτυς τῇ προαιρέσει“· ἐκείνοι πρὸς βασιλεῖς, καὶ ἄρχοντας ἐμάχοντο· ἔχεις καὶ σὺ ἀντίπαλον τὸν διαβόλον, τὸν βασιλέα τῆς ἀμαρτίας, καὶ ἄρχοντας τῶν δαίμονων· ὁ γὰρ παθεῖ δουλῶν, καὶ ἡδοναῖς ἀολαζών, τὸν Ἰησοῦν ἠρνήσατο, καὶ εἰδῶλον προσκυνῇ· ἔχει γὰρ ἐν αὐτῷ τῆς Ἀφροδίτης τὸ ἀγαλμα, τῆς σαρκὸς τὴν αἰσχρὰν ἡδονὴν· παλιν ὁ ὁργή

ὅτι ὁ πλεονέκτης δὲν σφάζει πρόβατα, ἔπε θυσιάζει αὐτὰ εἰς τὴν πλεονεξίαν, ἀλλ' ὅμως σφάζει ἀνθρώπους, καὶ ψυχὰς λογικὰς, τὸ ὅποιον εἶναι χειρότερον· καὶ οἱ μὲν Ἕλληες ἐπροσκύνησαν τὰ κτίσματα τῶ Θεοῦ, ὁ δὲ πλεονέκτης, τὸ ἐδικόν του ποῖημα προσκυνοῖ· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς πλεονεξίαν δὲν ἐποίησεν, ἀλλ' ἡ ἀχορτασία τῶν ἀνθρώπων αὐτῷ ἐφύρθηκε· νομίζω δὲ ἔτι ὁ Παῦλος ἐρανίσθη τὸν λόγον τῶτον ἀπὸ τὸν Δαβὶδ, ἐννοήσας αὐτὸν μὲ τρέπον ἀντίστροφον· ὁ μὲν γὰρ Δαβὶδ λέγει· „τὰ εἰδῶλα τῶν ἐθνῶν, ἀργύριον καὶ χρυσίον“· (Ψαλ. ριγ'. 15.) ὁ δὲ Παῦλος κατὰ τὴν μεγάλῃ αὐτῷ σοφίαν ἀντέστρεψε τὸ ῥητὸν καὶ εἶπεν, ὅτι τὸ ἀργύριον, καὶ τὸ χρυσίον εἶναι εἰδῶλα, λοιπὸν καὶ ὁποῖος λατρεύει, τὸ ἀργύριον καὶ τὸ χρυσίον, αὐτὸς εἶναι βέβαια καὶ εἰδωλόλατρες.

„Διὰ ταῦτα γὰρ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τῷ Θεῷ ἐπὶ τὰς ὑψὲς τῆς ἀπειθείας“.

Δι' αὐτὰ, λέγει, ἦγαν διὰ τὴν πορνείαν, καὶ ἀκαθαρσίαν, καὶ τὴν πλεονεξίαν, καὶ διὰ τὰ ποικίλα λόγια τῶν ἀπατελώνων, ἔρχεται ἡ ὀργὴ τῷ Θεῷ εἰς τὰς ὑψὲς τῆς ἀπειθείας· ἀπειθείας δὲ ὑψὲς ὀνομάζει τὰς πολλὰ ἀπειθεῖς, τὰς ἀπιστῦντας εἰς τὸν Θεόν, καὶ τὰς δογματίζοντας τὰ πικρὰ (1).

7. „Μὴ ὅν γίνεσθε συμμέτοχοι αὐτῶν· ἦτε γὰρ ποτε σκότος, νυνὶ δὲ φῶς ἐν Κυρίῳ“.

Αλλ' ἐσεῖς, λέγει, οἱ Χριστιανοί, οἱ Χριστὸ μαθηταί, μὴ συγκοινωνεῖτε μὲ τὰς ποιήτας ὑψὲς τῆς ἀπειθείας· ἐπειτα ἐνθυμίζωντας αὐτὰς τὴν προτέραν κακίαν καὶ ζωὴν ὅπῃ εἶχον, λέγει· ἐνθυμηθῆτε ἀδελφοί τί ἦσθε πρότερον, καὶ τί εἴσθε τώρα· καὶ ὅτι ἀπὸ τοῦ σκότους τῆς ἀγνωσίας, καὶ τῆς κακίας, ἤλθετε εἰς τὸ φῶς τῆς θεογνωσίας, καὶ ἀρετῆς· ἐπειδὴ, πρότερον μὲν ἦσθε σκότος αὐτόχρημα, τὸσον κατὰ τὰ δόγματα, καὶ τὴν πίσιν, ὅσον καὶ κατὰ τὰ ἔργα, καὶ τὴν ζωὴν· τώρα δὲ εἴσθε φῶς αὐτόχρημα, διὰ τὴν καὶ τὸν ἀληθινὸν Θεόν, τὸν φῶς ὅντα ἐγνωρίσατε, καὶ τὰ ἔργα τῷ φωτὶ μεταχειρίζεσθε. Τῆτο δὲ ἔγινον εἰς ἐσᾶς, ὅχι ἀπὸ τῆς ἐδικῆς ἀρετῆς, ἀλλ' ἐν Κυρίῳ, ἦγαν διὰ τῆς χάριτος τοῦ Κυρίου. Λοιπὸν δὲν χρεωσθετὲ νὰ συγκοινωνῆτε μὲ τὰς ὑψὲς τῆς ἀπειθείας, κατ' ἐπαύω τὸν ὅποιον ἔρχεται ἡ ὀργὴ τῷ Θεῷ, διὰ τὴν οὐα κοινὸν καὶ ἐσεῖς ἦσθε ἄξιοι τῆς ποικίλης ὀργῆς τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ τώρα δὲν εἴσθε ποιῶντες, ὅθεν μὴ γυρίσετε πάλιν εἰς τὸ σκότος, καὶ γυνῆτε τῆς θεϊκῆς ὀργῆς ἄξιοι.

8. „Ὡς τέκνα φωτὸς περιπατεῖτε“.

Ηγαν, καθὼς ἐκεῖνος ὅπῃ δέχσκειται εἰς τὸ φῶς, περιπατεῖ μὲ σχῆμα σεμνόν, καὶ εὐτακτον, διὰ τὴν φαίνεται ἀπὸ ὅλης, ἔτι πρέπει νὰ περιπατῆτε καὶ ἐσεῖς οἱ Χριστιανοί, ὅπῃ δέχσκεισθε εἰς τὸ φῶς τῆς θεογνωσίας, καὶ ἀληθοῦς πίστεως, καὶ βλέπεσθε ἀπὸ ὅλης· (2) ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, μὲ τὰ λόγια ταῦτα παραγγέλλει ὁ Ἀπόστολος, νὰ εἴμεθα ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί φῶς καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἀπίστας· διὰ τὴν, ἐκεῖνος ὅπῃ εἶναι τέκνον, καὶ γυνῆμα τῷ

„ὀργῇ καὶ θυμῷ ἠττάμενος, καὶ μὴ ἐκκόπτων ἑαυτοῦ ἀπὸ τῆς μακίαν, τὸν Ἰησοῦν ἠρνήσασθαι, καὶ τὸν Ἄρεα εἶναι αὐτῷ Θεῷ ἔχει· ὑπέκυψε γὰρ τῇ ὀργῇ, ὁπέρ ἐστι μανίας εἰδῶλον· ἕτερος φιλαργυρος καὶ φειδωλὸς ὢν, οὐ καλὸν πρὸς σπλάγχνα αὐτῷ, καὶ μὴ ἐλεῶν τὸν πλησίον, τὸν Ἰησοῦν ἠρνήσασθαι, καὶ εἰδῶλοις λατρεύει· ἔχει γὰρ ἐν ἑαυτῷ τὸ πρὸς Ἑρμῶ εἰδῶλον, καὶ τῇ κτίσει λατρεύει παρὰ τὸν κτίσαντα“· Λέγει δὲ καὶ ὁ θεοφόρος Μάξιμος ἐρμηνεύων πρὸς „ὅταν δὲ ἴδῃτε πρὸς βδέλυγμα τῆς ἐρμηώσεως ἐς τὸς ἐν σὺν ἁγίῳ“· (Ματθ. κδ'. 15.) πρὸς ἅγιος, καὶ ναὸς Θεοῦ, ὁ πρὸς νῆς ὑπάρχει πρὸς ἀνδρῶν, ἐν ᾧ οἱ δαίμονες διὰ τὸν ἐμπαδῶν λογισμῶν τὴν ψυχὴν ἐρμηώσαντες,

„τὸ εἰδῶλον τῆς ἀμαρτίας ἐστίν“· (παρὰ τῇ σιμρᾷ τῷ κατὰ Ματθ.)

(1) Ὅρα εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ἰδίου τούτου ῥητοῦ (Κολασ. γ'. 6.) καὶ εἰς τὴν εἰς τὴν ὑποσημείωσιν.

(2) Λέγει δὲ καὶ ὁ Κορέσιος, σκότος εἶναι ἡ ἀμαρτία· διὰ τὴν μιστὴ τὸ φῶς, διὰ τὴν σκοτίζει τὸν νοῦν· διὰ τὴν ἡ ἀμαρτία γυνοῦνται ἐκ τοῦ πατρὸς τῷ σκότειν, ἦγαν τοῦ διαβόλου ἐκ τοῦ ἐναντίου δὲ ἡ ἀρετὴ καὶ τὸ καλὸν εἶναι φῶς, διὰ τὴν φωτίζει τὸν νοῦν, διὰ τὴν γυνοῦνται ἐκ τῶ πρώτου φωτὸς τῷ Θεῷ· ὁ δὲ καὶ ὁ ἐνάρετος ἀγαπᾷ τὸ φῶς, καὶ ἔρχεται εἰς τὸ φῶς, καὶ ἀπὸ ὅλης φαίνεται φῶς· ὁ δὲν εἶπεν ὁ Κύριος· „αὐτὸς δὲ εἶναι ἡ χάρις, ὅτι τὸ φῶς ἐκλήλυθεν εἰς τὸν κόσμον“ καὶ

τῷ φωτός, βέβαια φῶς εἶναι καὶ αὐτός, καὶ κατ' ὃ φῶς, πρέπει νὰ φωτίζει καὶ πρὸς ἄλλους, καὶ νὰ ἐλέγχει τὰ πονηρὰ αὐτῶν ἔργα.

9. „(Ὁ γὰρ καρπὸς τῷ Πνεύματος ἐν πάσῃ ἀγαθωσύνῃ, καὶ δικαιοσύνῃ, καὶ ἀληθείᾳ.“.)

Μετὰ λόγια ταῦτα ὡσαύτῃ νὰ ἐξηγῇ ὁ Ἀπόστολος, τί εἶναι τὸ τέκνον τῷ φωτός ὅπως εἴπεν αὐτῷ, καὶ λέγει· ὅτι ἐκεῖνος ὁ Χριστιανὸς εἶναι τέκνον τῷ φωτός, ὁποῖος ἔχει εἰς τὸν ἑαυτόν τε τὰς καρπὰς τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι· διὰ τί τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον καρποφορεῖ εἰς τὸν Χριστιανόν, ὅχι ὀργῇ καὶ ἀκαθαρσίᾳ, καὶ πλεονεξίᾳ, τὰ ὅποια εἶπε προτίτερα, ἀλλὰ τὰ ἐναντία τούτων, ἥτοι καρποφορεῖ ἀγαθωσύῃ, ἥτις εἶναι ἐναντία μὲ τὴν πικρίαν καὶ τὴν ὀργὴν, καρποφορεῖ δικαιοσύνῃ, ἥτις εἶναι ἐναντία μὲ τὴν πλεονεξίαν, καρποφορεῖ καὶ ἀληθείᾳ, ἥτις εἶναι ἐναντία μὲ τὴν ψεύτικὴν ὑδονίαν τῆς ἀκαθαρσίας καὶ σαρκικῆς ἀμαρτίας· πᾶσαν δὲ ἀγαθωσύῃ λέγει ὅτι καρποφορεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον εἰς τὰς Χριστιανούς, ἥτοι ἀγαθωσύῃ εἰς ὅλους τὰς ἀνθρώπους, ὅχι μόνον εἰς τὰς φίλους καὶ οἰκείας, ἀλλὰ πολλῶν μᾶλλον εἰς τὰς ἐχθρὰς καὶ ξένους.

10. „Δοκιμάζοντες τί ἐσὶν ἄρεσιν τοῦ Κυρίου“.

Τὸ νὰ δοκιμάζῃ τινὰς καὶ νὰ κρίνῃ ποῖον εἶναι τὸ ἄρεσιν εἰς τὸν Κύριον, τὴν εἶναι ἔργον πῶν τελείων, καὶ ἐκείνων ὅπως ἔχον διάκρισιν πνευματικὴν· ὥστε τὸ νὰ θείῃ τινὰς, καὶ τὸ νὰ κρίνῃ ἐκεῖνα ὅπως δὲ ἄρεσκον εἰς τὸν Κύριον, ὅποια ἦσαν τὰ αὐτῶν πάθη, ὅπως ὁ Ἀπόστολος ἀπαείδμησε, τὴν εἶναι ἴδιον ἀτελεῖς καὶ ἀδοκίμους ἰσθῶς.

11. Καὶ μὴ συγκοινωνεῖτε τοῖς ἔργοις τοῖς ἀκαρποῖς τῷ σκότει, μάλλον δὲ καὶ ἐλέγχετε“. (1)

12. „Τὰ γὰρ κρυφῇ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν, αἰσχροὶ ἐσὶ καὶ λέγαν“.

Τὰ σκοτεινὰ καὶ ἀμαρτωλὰ ἔργα, εἶναι ἄκαρπα, διὰ τί ἄλλοι δὲ καρποφοροῦσι, παρέξ θάνατον καὶ ἐντροπὴν εἰς ἐκείνους ὅπως τὰ κάμνουν· διὰ τὴν λέγει ὁ Ἀπόστολος, ὅτι

„καὶ ἡγάπησαν οἱ ἄνθρωποι μᾶλλον τὸ σκότος ἢ τὸ φῶς· ἥν γὰρ πονηρὰ αὐτῶν τὰ ἔργα· πᾶς γὰρ ὁ φῶς πρὸς τὸ φῶς, καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς· ἵνα μὴ ἐλεγχθῇ τὰ ἔργα αὐτοῦ· ὁ δὲ πᾶν τὴν ἀλήθειαν, ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα φανερωθῇ αὐτῷ τὰ ἔργα, ὅτι ἐν Θεῷ εἰς ἔργασμένα“ (1ω. γ. 19.) Ὁ δὲ Θεοφύλακτος λέγει· „ἐπιθὲ φῶς αὐτοῖς, προσηγόρδουσε φῶς δὲ ἀληθινόν ὁ Κύριος κέκληται, φῶς αὐτοῖς προσηγόρδουσε τέκνα“.

(1) Τὸ „μᾶλλον δὲ καὶ ἐλέγχετε“ ἑρμηνεύει ὡς οὗτος ὁ Φῶς· ἐλέγχετε, λέγει, μὲ τὴν σύγκρισιν τῆς εὐδικίας φωτεινῆς ζωῆς· διὰ τί καὶ χωρὶς νὰ καλῶτε καὶ νὰ φανερόντε διὰ λόγου τὰ σκοτεινὰ πῶν ἀμαρτωλῶν ἔργα, θέλων ἐλεγχθῶν αὐτὰ ἀπὸ τῆς εὐδικίας ἀρετῆς καὶ τὰ ἔργα· ἢ καὶ οὕτως· ἐλέγχετε, λέγει, τὰ σκοτεινὰ ἐκείνων ἔργα, μὲ πῶν εὐδικίας λαμπρόν καὶ ἐνδοξόν βίον, καὶ μὴ προσηγορεύετε ἐκείνους νὰ τὰ φανερόν· διὰ τί ἐκείνοι, ἀγκαλὰ καὶ κάμνον τὰ αἰσχροὶ ἔργα, γνωρίζοντες ὅμως τὴν πολλὴν αἰσχρότητα, ἐντρέπονται καὶ δὲν τὰ φανερόν· ἐάν δὲ φανερώσετε εἰς τὰ ἔργα ἐκείνων, κατηγοροῦν ἐκείνοι, καὶ μέμφονται πῶν αὐτῶν πῶς ἡμαρτάν· ἢ δὲ αὐτομεμφία καὶ κατηγορία αὐτῶν τοῦ αὐτοῦ πῶν, γίνεται εἰς αὐτὰς ἀρχὴ μετάνοιας· ὅθεν ἔπειτα ὁ θεὸς Νῆλος· „ἀρχὴ σωτηρίας

ἢ αὐτῶν κατήγνωσις“· ἢ δὲ μετάνοια πάλιν τὸν φέρει εἰς τὴν ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς, ἥτις ἵνα φῶς ὡς πρόξενον τὰ μέλλοντος φωτός. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἐκείνοι ὅπως ἀμαρτάνον, πρέπει νὰ δέχονται πῶν ἐλέγχους ἐκείνους, ὅπου ἤδελαν κάμνον εἰς αὐτὰς οἱ διδάσκαλοι, καὶ οἱ ἄλλοι Χριστιανοί· διὰ τί οἱ ἀδελφικοὶ αὐτοῖς ἐλέγχον, ἵνα ἰατρία τῆς ἀμαρτίας τῶν, καὶ σωτηρία τῆς ψυχῆς τῶν· ὅποιοι δὲ ἀποστρέφονται τὸ νὰ πῶν ἐλέγχον οἱ ἄλλοι, αὐτοὶ ἀποστρέφονται ἐν πύτῃ καὶ πῶν σωτηρίαν τῶν· ὅθεν ἔπειτα ὁ Ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλ. μακ· „ἔτις ἐλεγχον δίκαιον ἢ ἀδίκον ἐξ ἑαυτοῦ ἀπερίβλητο, ὅπως τὴν αὐτοῦ σωτηρίαν κηρύσσω· εἰδὲ τίς τούτων μετὰ πόνου, ἢ καὶ ἀπονῶν κατεδέχεται, πηχέως τῆς πῶν αὐτοῦ πταισμάτων ἀφεσιμῆς ἡδύσεται“ (Λογ. δ. περὶ υπακοῆς) Ὅτι δὲ οἱ Χριστιανοὶ πρέπει νὰ ἐλέγχον, ὅχι μὲ πᾶθος καὶ υπερηφάνειαν, ἀλλὰ μὲ ἀγάπην καὶ πενήτειαν τοῖς ἀμαρτανότοις ἀδελφοῖς τῶν, μαρτυρεῖ ὁ ἴδιος Θεὸς λέγων· „ἐλεγμὸν εἰς λέγεις πῶν πλησίον σου, καὶ ἡ λήθη δὲ αὐτῶν ἀμαρταν“ (Λευιτ. 19. 17.) καὶ ὁ Σολομὼν λέγει· „ὁ ἐλέγχων ἀνθρώπου ὁδὸς, χαλεπὴ ἐστὶ μᾶλλον τοῦ γλωσσοχαλεπότητος“ (Περ. κη. 23) Ὅρα καὶ εἰς τὴν ἐμὴν νεοσύστατον Χρησθήδειαν, πῶς πρέπει νὰ γίνεται ὁ πρὸς τοῖς ἀδελφοῖς ἐλέγχος.

οἱ Χριστιανοὶ δὲν πρέπει νὰ συγκοινωνῶν μὲ τὰ ποιαῦτα σκοτεινὰ ἔργα, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ πᾶ ἐλέγχων, ἥτοι νὰ παιδεύων καὶ νὰ σωφρονίζων ἐκείνους ὅπῃ τὰ πράττεισι. Καὶ πῶς εἰς ἄλλο μέρος ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος λέγει· „μὴ πρὸ καιρῶ τι κείνεται“; (ἀ. Κορ. δ'. 5.) καὶ ὁ Κύριος πῶς εἶπε „μὴ κείνεται“; (Ματθ. ζ'. 1.) αὐτὶ τῶ, μὴ κατακείνεται; ἀλλ' εἰς τὸ ἀποκαλύμεθα, ὅτι ἄλλο εἶναι ἔλεγχος, καὶ ἄλλο εἶναι κατακείναις· ὁ μὲν γὰρ ἔλεγχος γίνεται πρὸς διόρθωσιν τῶ ἀμαρτάνοντος· ἡ δὲ κατακείναις γίνεται, διὰ κατηγορίαν μόνον, καὶ ἐκπύμπουσιν τῶ ἀμαρτήσαντος ἀδελφῶ, καὶ ὅχι διὰ διόρθωσιν τῶ. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, τὸ „μὴ κείνεται“ τὸ εἶπεν ὁ Κύριος διὰ παραμικρὰ ἀμαρτήματα· καὶ φανερόν ἐστίναι τὸ ἀπὸ ἐκεῖνο ὅπῃ λέγει ἀκολούθως· „τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ „τῶ ἀδελφῇ σου“; (Ματθ. ζ'. 3.) ἥτοι τὰ μικρὰ τῶ ἀμαρτήματα; ὁ δὲ Παῦλος ἐδῶ αἰνιγματωδῶς φανερόνοισι, πῶς εἰς τὴν Ἐφεσον ἐγένοντο ἀμαρτίαις, πόσον μεγάλας καὶ πόσον αἰσχυραῖς, ὅπῃ διὰ τὴν πολλὴν αὐτῶν αἰσχυρότητα, δὲν ἦτον πρόπον εἰδὲ μὲ τὸν λόγον νὰ φανερωθῶν (1).

13. „Τὰ δὲ πάντα ἐλεγχόμενα ὑπὸ τῆς φωτὸς φανεροῦνται“.

Αφ' οὗ εἶπεν ὁ Ἀπόστολος ὅτι ἐσεῖς οἱ Χριστιανοὶ εἴσθε φῶς, τὸ δὲ φῶς φυσικῶς τῷ τρόπῳ, φανερόνοισι ἐκεῖνα ὅπῃ εἶναι μέσα εἰς τὸ σκότος, διὰ τὸ ἀκολούθως λέγει ἐδῶ, ὅτι, αὐτοὶ ἐσεῖς ἦσθε ἐν ἁρεσί, καὶ φωτεινὰ ἔργα ἔχετε, δὲν θέλων ἡμπορεῖν νὰ κρυφθοῦν ἀπὸ ἐσῶς οἱ τὰ κακὰ ἔργα πράττοντες· δι' οὗ, καθὼς ὅταν ἀνάπτη ὁ λύχνος, δὲν πλημὴ κλέπτει νὰ ἐμβῇ μέσα εἰς τὸν οἶκον· τοιοῦτρόπως καὶ ὅταν τὸ φῶς λάμπῃ τῆς ἐδικῆς σας ἀρετῆς, ἐκεῖνοι ὅπῃ κἀμινεν τὰ αἰσχυρά, καὶ σκοτεινὰ ἔργα, φανερόνουνται· καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον αὐτοὶ φανερόνουνται, ὅταν ἐλέγχωνται ἀπὸ τῆς ἐδικῆς σας λόγους, τῆς πρὸς διόρθωσιν αὐτῶν γινομένης.

„Πᾶν γὰρ τὸ φανερόμενον φῶς ἐστίν“.

Καθὼς ἡ πληγὴ, ὅταν ᾖ σκεπασμένη καὶ δὲν φαίνεται, καμμίαν ἰατρειάν δὲ λαμβάνει, τοιοῦτρόπως καὶ ἡ ἀμαρτία, ἐν ὅσῳ μὲν εἶναι κεκρυμμένη, πράττεται μὲ κάθ' ἡδυσίαν ἀπὸ τὴν κατ' ἐσῶς, ὅταν δὲ φανερωθῇ, γίνεται φῶς, ὅχι αὐτὴ ἡ ἀμαρτία, ἀλλ' ἐκεῖνος ὅπῃ κἀμινει τὴν ἀμαρτίαν (2)· διὰ τί ὅταν ἐσὺ μὲν ἐλέγξης τὸν ἀμαρτάνοντα, αὐτὸς δὲ μετανοήσῃ, διὰ τὴν ἐλεγμὸν ὅπῃ τῶ ἔκαμες, καὶ λάβῃ τὴν συγχώρησιν, τότε δὲν ἐκαθάρισε τὸν ἀμαρτωλὸν αὐτόν; τότε δὲν ἔκαμες φῶς τὸ πρότερον σκότος τῶ; καὶ βέβαια ἐκαθάρισε αὐτόν, καὶ φῶς τὸν ἔκαμες (3). Καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον δὲ τὸ νοεῖται, ὅτι δηλαδὴ ἡ ζωὴ τῶν Χριστιανῶν, μὲ τὸ νὰ ᾖ φανερά, καὶ κἀντὶ σκοτεινὸν ἔργον δὲν ἔχῃ, ἀκολούθως εἶναι καὶ φῶς, καὶ φαίνεται εἰς ὅλους· διὰ τί κἀντὶς δὲν ἡμπορεῖ νὰ κρύβῃ, τὴν κα-

(1) Μερικοὶ δὲ ἔχον γνώμην, ὅτι πῦτα λέγει ὁ Ἀπόστολος ἐδῶ, διὰ τοὺς Νικολαῖτους, οἱ ὅποιοι ἐπραττον πῶς αἰσχυργίας, ὅπῃ ἐντρέπεται τις καὶ νὰ πᾶς ἐπὶ, καὶ νὰ πᾶς γράφῃ· καθὼς περὶ τῶν λεγόντων ὁ Ἅγιος Ἀπόστολος Ἰωάννης εἰς τὴν καθολικὴν τῶ Ἐπιστολῇ, καὶ ὁ θῆος Ἐπιφάνιος ἐν ποίᾳ περὶ ἀρέσεων.

(2) Διὰ τὸ καὶ ὁ θῆος Χρυσόστομος λέγει· „ὡς περὶ τὸ τραῦμα, ὡς ἂν ἐμφωδῇ καλυπτομένην ἀνῶδες, καὶ διὰ βλάβος τρέχῃ, εὐεμίας ἀπολαύει τῆς ἐπιμελείας· ὡς καὶ ἀμαρτία, ὡς μὲν ἂν κρύπταιται, καθάπερ ἐν σκότῳ, μετὰ ἀδείας πολυμάτι πολλῆς· ἐπὶ δὲ φανερωθῇ, γίνεται φῶς· ἐκ αὐτῆς ἡ ἀμαρτία (πῶς γάρ;) ἀλλ' ὁ ἐργαζόμενος“. (Λογ. κη. εἰς τὴν παρῶσαν πρὸς Ἐφεσίους). Καὶ ὁ θῆος Ἰωάννης τῆς Κλημάτος· „μὴ ὡς δολοφονοῦντες ἐπὶ τὸν ὁφθαλμὸν· καὶ πάλιν· „φυγὴ ἐξαγρό-“ ῶσιν ἐννοούμενη, ὡς ὑπὸ χαλινῶ, ὑπὸ πωτῆς κατε-“ χεται μὴ ἀμαρτάνειν· καὶ γὰρ ἀνεξαγρόντα, ὡς ἐν

„σκότειν ἀδείας λοιπὸν πράττομεν“. (Λόγῳ δ'. περὶ ὑπακοῆς.)

(3) Διὰ τὸ καὶ ὁ θῆος Χρυσόστομος λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς ἐβαλε τὸν Χριστιανὸν εἰς τὸν κόσμον, διὰ νὰ ᾖ διδάσκαλος, καὶ φῶς, καὶ προζύμι, καὶ ἅλας τῶν ἀπίστων καὶ ἀσεβῶν, διὰ νὰ ἐπιστρέφῃ αὐτοὺς μὲ τὴν καλὴν ζωὴν, εἰς τὴν πίσιν, καὶ τὴν ἐνέχον ζωὴν· ὅθεν καὶ ἔχῃ νὰ ζητήσῃ ὁ Θεὸς ἀπὸ τῶν κατὰ Χριστιανῶν, ὅχι μόνον τὴν σωτηρίαν τὴν ἐδικήν, ἀλλὰ καὶ τὴν σωτηρίαν τῶν ἄλλων· „καὶ γὰρ διδάσκαλος, καὶ ζύμι, καὶ φῶς, καὶ ἅλας· ἡμεῖς βέβαια (ὁ Θεὸς) τὸν Χριστιανόν·“ τί δὲ ἐστὶ τὸ φῶς; βίος λαμπρῶν, μηδὲν ἔχον ἐσκοτισμένον· τὸ φῶς οὐχ ἐαυτῷ χρησιμὸν, οὐδὲ τῷ ἄλλῳ, οὐδὲ ἡ ζύμι, ἀλλ' εἰς ἑτέροισι ἐπιδικνύεται τὴν ὠφέλειαν· ὡς καὶ τὴν ἐαυτῶν ὠφέλειαν ἀπαιτεῖται μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἑτέρων“. (Ὀμικ. ιβ'. εἰς τὸν Ἰωάννην.)

καθαράν, ἢ ἀκατηγόρητον πίσιν ἢ πράξιν· τὰ δὲ ἔργα ὅπῃ κρύπτονται, διὰ τὸ κρύπτονται, διὰ τὸ εἶναι κακὰ, ἢ ἀκολέθως εἶναι ἄξια σκότους καὶ κρύψεως· ταῦτα δὲ πρέπει νὰ ἐλέγχῃ τινὰς, ἢ νὰ τὰ φανερόνῃ διὰ νὰ διορθωθῶν.

14. „Δὶ ὃ λέγει· ἔγειραι ὁ καθεύδων, ἢ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, ἢ ἐπιφαύσαι σοι ὁ Χεῖσός“.

Κοιμώμενον ἢ νεκρὸν ἐνομάζει ὁ Παῦλος ἐδῶ τὸν εἰς τὰς ἀμαρτίας δεισκόμενον Χεῖσιανόν· διὰ τὸ ὁ ἀμαρτωλὸς εἶναι βρομερὸς μὲν, καθὼς εἶναι βρομερὸς ἢ ὁ νεκρὸς· ἀκίνητος δὲ ἢ ἀνενέργητος, καθὼς εἶναι ἀκίνητος ἢ ἐκείνος ὅπῃ κοιμᾶται· διὰ τὸ ἢ οὐκ εἶναι βλέπει, ἢ φαντάζεται ἄλλα ἀντ' ἄλλων πεπλανημένα, ἢ ἀνυπόστατα εἶδωλα· ὅταν δὲ ὁ ἀμαρτωλὸς σηκωθῇ ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας, τότε καὶ ὁ Χεῖσός ἐπιφαύσκει, ἢ γὰρ ἐπιλάμπει εἰς αὐτὸν, καθὼς ἢ ὁ ἥλιος λάμπει εἰς ἐκείνους ὅπῃ σηκωθῶν ἀπὸ τὸν ὕπνιον· ἐν ὅσῳ δὲ ὁ ἀμαρτωλὸς εὐερίσκειται εἰς τὴν ἀμαρτίαν, μισεῖ τὸ φῶς, ἢ δὲν θέλει νὰ ἔλθῃ εἰς αὐτό. Ταῦτα δὲ λέγει ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, ὅχι μόνον διὰ τῆς ἀπίστεως ὅπῃ κοιμῶνται εἰς τὸ σκότος τῆς ἀσεβείας, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς πιστῆς Χριστιανῆς, ὅπῃ κοιμῶνται εἰς τὸ σκότος τῆς ἀμαρτίας. Διαφορὰν δὲ ἔχει ὁ κοιμώμενος ἀπὸ τὸν νεκρὸν, καθ' ὅ,τι πολλοὶ μὲν ἀμαρτωλοὶ κάμνουν τὴν ἀμαρτίαν, δὲν ἐπαινῶν ὅμως τὴν ἀμαρτίαν, ἐδὲ δεφενδεύουν ἐκείνους ὅπῃ τὴν κάμνουν, οἱ ὅποιοι ἤμπορῶν νὰ ὀνομασθῶν κοιμώμενοι, οἱ τινες ἢ ὀλίγιστα ἐξυπνῶν ἢ σηκώνονται ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας· ἢ πρὸς πᾶν ἀρμόζει ὁ λόγος αὐτὸς τῷ Ἀποστόλῃ τὸ „ἐγειραι, ὁ καθεύδων“. ἄλλοι δὲ ἢ κάμνουν τὴν ἀμαρτίαν, ἢ δεφενδεύουν ἀκόμη καὶ τῆς ἀμαρτανότητος, οἱ ὅποιοι ἤμπορῶν νὰ ὀνομασθῶν νεκροὶ, ὡσὰν ὅπῃ δυσκόλως ἀνακαλῶνται εἰς τὸ καλὸν ἢ εἰς τὴν μετάνοιαν· ὅμως ἢ εἰς αὐτὸς ὁ Χεῖσός, ζωὴ αἶν, φωνάζει νὰ ἀναστῇ, ἢ νὰ μετανόησιν λέγων· „ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν“· ἐπειδὴ ἡ τρεπτὴ φύσις τῶν ἀνθρώπων δὲν πρέπει ποτὲ νὰ ἀπογινώσκειται (1).

15. „Βλέπετε ἔν πῶς ἀκευβῶς περπατᾶτε, μὴ ὡς ἄσοφοι, ἀλλ' ὡς σοφοί“.

Καὶ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἐμποδίζει ὁ Ἀπόστολος ἀπὸ τῆς Χεῖσιανῆς τὴν πικρίαν καὶ τὴν ὀργὴν, ἢ ὡσὰν νὰ λέγῃ εἰς αὐτὰς, ὅτι ἐσεῖς οἱ Χεῖσιανοί, εἴσθε ὡσὰν τὰ πρόβατα ἀνάμεσα εἰς τὰς λύκους, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος· „Ἴδὲ ἀπέστειλα ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων“. (Ματθ. ι. 16.) Καὶ πολλοὶ ἀπὸ τῆς ἀπίστεως ἔχον νὰ φανῶν κατ' ἐπ' ἀνάσας ἄγριοι, ὡσὰν λύκοι· λοιπὸν ἐσεῖς προσέχετε νὰ μὴ δώσετε εἰς αὐτὰς καμμίαν αἰτίαν ἔχθρας ἢ μίσεως· ἢ ἔξω ἀπὸ μόνῳ τὴν πίσιν, εἰς ἄλλοι μὴ καταγορεῖτε αὐτὰς, ἀλλὰ ἢ καθε τιμῶν, ἢ ὑπακούω δείχνετε εἰς αὐτὰς· ἐπειδὴ ὅπῃ ἢ πίσιν δὲν βλάπτεται, ἐκεῖ μὴ ὀργίζεσθε, ἀλλὰ φαίτεσθε πρᾶοι, ἢ ἄκακοι ὡσὰν τὰ περιετέλεια, τὰ ὅποια δὲν κακίζουσιν εἰς ἐκείνους ὅπῃ πέμψουσιν τὰ πηλὶα πον· τὸ γὰρ εἶναι ἴδιον τῆς σοφίας καὶ φρονιμάδας τῷ Χεῖσιανῇ, τὸ νὰ φυλάττῃ τὸν ἑαυτὸν τῆς ἀπίστεως ἀπὸ κάθε πάθος καὶ ἀκατηγόρητων, καὶ κἀνεὶα ἀνθρώπων νὰ μὴ ἐκδικῇ.

16. „Ἐξα-

(1) Τὸ ῥητὸν πῶς λέγει ὁ σοφὸς Φώτιος εἰς τὴν Ἀμφιλόχια (ζητήματα ροβ.) ὅτι πῶς ἐρανίδῃ ὁ Παῦλος ἀπὸ τῆς ἀπόκριφας τῆς Προφητῆς Ἱερεμίου, τὰ εἰς τὸν καιρὸν τῶν Ἀποστόλων σωζόμενα, ἀλλὰ νῦν οὐ σωζόμενα· ὁ γὰρ Παῦλος φησὶ, δι' ὃ λέγει· ἐν δὲ τῇ Ἀγίᾳ ὁλῇ Γραφῇ παῖσιν ῥητὸν ἀπολέξῃ· ἔχ' εὐερίσκειται, ἴσως δὲ καὶ ἐρανίδῃ πᾶσα ὁ Ἀπόστολος, ὡς ἐμπειρος τῶν Γραφῶν, ἀπὸ κἀνεὶα μέρους τῆς Γραφῆς, πῶ ὅποιοι πᾶρμα ἔχ' εὐερίσκειται, καθὼς εἶπομεν ἢ περὶ τῆς „ἀλλ' ὡς ἢ καθὼς γέγραπται, ἢ ὁφθαλμὸς ἐκ ἡδὲ, καὶ ἢ

„ἐκ ἡκαστου“. (ἐν κεφ. β'. σίχ. 9. τῆς α'. πρὸς Κορινθ.) Ὑπνοὶ δὲ, κατὰ τὸν Κορέσιον εἶναι ἡ ἀμαρτία· ὕπνοι δὲ καὶ ὁ ἀμαρτωλὸς· ὁμοίως ἡ ἀμαρτία εἶναι δάκατος, ὅθεν καὶ ὁ ἀμαρτωλὸς εἶναι νεκρὸς, δι' ὃ καὶ παρομοιάζει μὲ τὸν νεκρὸν Λάζαρον, πρὸς τὸν ὅποιον φωνάζει ὁ Χεῖσός διὰ τῆς διεγερτικῆς χάριτος τῆς „Λάζαρε, ἀνάστηθι ἐκ τῶν νεκρῶν καὶ δεῦρο ἔξω“. Ὅρα καὶ εἰς τὸ „ἐκαστος ὑμῶν λαλὸν ἔχει“ (α'. Κορινθ. ιδ'. 26.) ἐν τῇ ὑποσημείωσιν, τί λέγει διὰ τὸ ῥητὸν ταῦτο ὁ Θεοδώριτος.

16. „Εξαγοραζόμενοι τὸν καιρόν“.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα δὲν διδάσκει ἡμᾶς τὴς Χριστιανῆς ὁ Ἀπόστολος νὰ εἴμεθα ποι-
κίλοι, καὶ κατὰ τὸν καιρὸν νὰ μετασχηματίζωμεθα, ὅχι· ἀλλὰ τὸ τοῦ μαῶς διδάσκει, ὅτι
ἐπειδὴ ὁ καιρὸς τῆς παρῆς ζωῆς δὲν εἶναι ἐδικός μας, μὲ τὸ νὰ εἴμεθα ἑσθιοὶ καὶ πάροι-
κοι εἰς τὸν κόσμον τῶν, διὰ τοῦτο μαῶς λέγει, μὴ ζητεῖτε ὡς Χριστιανοὶ, τιμὴν καὶ δόξαν
εἰς τὴν ζωὴν ταύτην, μηδὲ κάμνετε ἐκδίκησιν εἰς ἐκεῖνον ὅπῃ σὰς βλάψῃ· ἀλλὰ ὑπομέ-
νετε κάθε θλίψιν καὶ ἀτιμίαν εὐχαρίστας, καὶ μὲ τὴν ὑπομονὴν σας αὐτῇ, ἀγοράζετε τὸν
καιρὸν, καὶ ὅσα αὐτῇ ζητῶν οἱ ἄπιστοι, καὶ ἀσεβεῖς ἀπὸ λόγου σας, δόσετέ τα, ἔξω μόνον ἀπὸ
τὴν πίσιν. Καὶ καθὼς ὅταν ἀνέσωμεν, πῶς σὰς πλέσιος, βλέπωντας κλέπτας ὅπῃ ἐρ-
χονται κατ' ἐπαύω τινε διὰ τὰ τὸν φοιεύσαν, ἔδωσαν ὅλον τὸν πλῆτόν τε, καὶ ἐγλύτωσε τὴν
ζωὴν τε, τότε λέγομεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ἐξαγόρασε τὸν ἐαυτόν τε μὲ τὸν πλῆτόν
τε· ἐτὶ καὶ ἐσθῆς οἱ Χριστιανοί, ὅλα τὰ ἄσπρα σας, καὶ τὰ ὑπαρχοντά σας δότε εἰς τὰς
ἀπίστας, μόνον διὰ τὰ γλυτώσετε τὸ κεφάλαιον, ἦγυν διὰ τὰ ἐξαγοράσετε μὲ αὐτὰ τὴν
ὀρθόδοξον πίσιν σας. Διὰ τοῦτο γὰρ ἀλλὰ προσάξει ὁ Ἀπόστολος, νὰ πληρόνεν οἱ Χρι-
στιανοὶ ὅλα τὰ χαράτζια καὶ δοσίματα εἰς τὰς ἀπίστας, μόνον διὰ τὰ φυλάξεν τὴν πίσιν
τὰς· „ἀπόδοτε πᾶσι τὰς ὀφειλάς, τῷ τὸν φόρον, τὸν φόρον, τῷ τὸ τέλος, τὸ τέλος“.
(Ῥωμ. ιγ'. 7.) (1)..

„Ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραῖσι“.

Δὲν κατηγορεῖ ἐδῶ ὁ Παῦλος τὴν φύσιν καὶ ἐστὶν τῶν ἡμερῶν, διὰ τί ἐστὶ καὶ φύσις
τῶν ἡμερῶν εἶναι τυχόν τὸ φῶς, καὶ ἡ ὥρα, καὶ τὰ λεπτά ὅπῃ περιέχον· ποία δὲ πονη-
ρία εἶναι εἰς τὸ φῶς, καὶ εἰς τὰς ὥρας, καὶ εἰς τὰ λεπτά; βέβαια ἐδεμία. Δὲν κατηγορεῖ
λοιπὸν ὁ Παῦλος ἐδῶ τὰς ἡμέρας κατ' ἐαυτὰς, ὡς πονηρὰς καὶ κακὰς, ἀλλὰ διὰ τὰ κακὰ
καὶ ἀμαρτίας ὅπῃ γίνονται εἰς τὰς ἡμέρας, δι' αὐτὰ φαίνεται ὅτι κατηγορεῖ καὶ τὰς ἡμέ-
ρας· καθὼς καὶ ἡμεῖς συνεθίζομεν νὰ λέγωμεν, ὡς καὶ τί κακὴν ἡμέραν ἐπέρασα σήμερον;
κατηγοροῦντες τὴν ἡμέραν, διὰ τὰ κακὰ ὅπῃ ἐλάβομεν εἰς αὐτὴν ἀπὸ τῆς πονηρῆς ἀνθρώ-
που, καὶ ὅχι ἀπὸ τὸν Θεόν· διὰ τοῦτο λοιπὸν αἱ ἡμέραι λέγονται πονηραῖ, διὰ τί ἔχον τὰς
πονηρὰς ἀνθρώπους, ὅπῃ ἐξεσιάζουσιν εἰς αὐτάς (2).

17. „Διὰ“

(1) Ὅρα καὶ τὴν ἑρμηνείαν πρὸς κεφ. τῆς πρὸς
Κολαοῦ. σίχ. 5. ἦγυν πρὸς „τὸν καιρὸν ἐξαγοραζόμενοι“·
διὰ τοῦτο μακάριοι ἀληθῶς ἵνα ἐκάνοι οἱ Χριστι-
ανοί, ὅπου μετὰ χαρᾶς πληροῦνται τὰ δοσίματά των εἰς
τοὺς ἀπίστους, πόσον τὰ κεφαλαιώτικα λεγόμενα, ὅσον
καὶ τὰ παροικία, καὶ σπέντζαι· μακάριοι δις ἵνα ἐ-
κάνοι οἱ Χριστιανοί, ὅπου δίδουσιν ὅτι ἠδελαν τοὺς
ζητῶντας οἱ ἀσεβεῖς, καὶ μὴ ἔχοντες τὸν τρόπον, ἐμβαί-
νουν εἰς χρέος, καὶ πληροῦνται βαρύνοντα διάφορα, μόνον
καὶ μόνον διὰ τὰ φυλάξουν τὴν ὀρθόδοξον πίσιν τοὺς·
καὶ μακάριοι τοῖς ἵνα ἐκάνοι οἱ Χριστιανοί, οἱ ὅποιοι
κοντὰ ὅπῃ ὑπερῶνται ὅλον τὸν ὑπαρχόντων, πρὸς τὰς
ποῖς καὶ ὑπομένουν εὐχαρίστας, ἀγγαρείας, ξυλίας, δαρ-
μῆς, δεσμὰ, φυλακὰς, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα δυνά, πρὸς τὰς
πᾶν ἀποτίσιν εἰς αὐτοὺς προξενούμενα· αὐτοὶ ἀληθῶς
δέλαν ἀξιοῦν μετὰ θάνατον νὰ καποικήσιν ἐν τῷ ἐρα-
νῷ, εἰς παλάτια φωτεινὰ καὶ ὠρανότατα, καὶ ἔχουσιν νὰ
χαίρουν εἰς αἰῶνα αἰῶνας μὲ μίαν χαρὰν ἀνεκλάλη-
τον· καὶ ὅτι πᾶν ἵνα ἀληθῆς, ἰδὲ πρὸς παρηγορίαν
τῶν τυραννομενῶν καὶ κακοπαδέντων Χριστιανῶν γράφω
ἐδῶ τὴν ὁπτασίαν ὅπου εἶδεν ὁ Ὀσιώτατος ἐκάνος, καὶ

προρατικός διὸς Ἀκάκιος, ὁ ἐν τῇ σκῆτῃ τοῦ Καυ-
σοκαλυβίου ἀσκήσας, ἔχουσιν ὅπως ἔπος ὁ Ὀσιος ποτὲ
προσευχόμενος, ἦλθεν εἰς ἑκαστὴν, καὶ βλέπει ὡς ἂν
εἶνα ἄνδρα θαυμάσιον, ὅπῃ τὸν ἐπίασεν ἀπὸ τοῦ χέου,
καὶ τὸν ἐπῆγεν εἰς εἷνα κάμπον, πόσον μεγάλον, ὡς ὅ-
πῃ ἄκρα αὐτῇ δὲν ἐφαίνετο, ὅστις ἦσαν γεμάτοι παλά-
τια, καὶ ὁσπῆτια ὠρανότατα, εὐκερὰ ὅμως ἀπὸ ἀνθρώπων.
Θαυμάζων δὲ περὶ τῶν ὅσους, ἠρώτησε τὸν ὀδηγόντα
διὰ τί τὰ παλάτια πῶς ἵνα εὐκερὰ; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς
ἔπειν· ὁ πόπος ὅτος, καὶ τὰ παλάτια πῶς ἵνα ἐποι-
μασμένα, διὰ τὰ καποικήσαν εἰς αὐτὰ μετὰ τὴν κοινὴν
ἀνάστασιν οἱ Χριστιανοὶ ἐκάνοι ὅπῃ πληροῦνται εἰς τὰς Τέρ-
κας χαράτζια, καὶ ἄλλα δοσίματα, καὶ ὑπομένουν εὐχα-
ρίστας διὰ τὸν Χριστὸν πᾶς κακοπαθείας· ὅθεν ὁ Ὀ-
σιος ἔκραξε πρὸς τοὺς μετ' αὐτοῦ ὄντας ἀδελφοί,
καὶ τὰς ἔπειν· εἴαν ἔχετε ἄσπρα, πηγαίνετε, καὶ πλη-
ρώσετε τὰ χαράτζια, διὰ τὰ γένομεν καὶ ἡμᾶς συγ-
κοινωνοί, μὲ τὰς Χριστιανούς ὅπου πληροῦνται· καὶ οὕτως
ἐδιηγῆθη καταλεπῶς εἰς αὐτὰς τὴν ὁπτασίαν ὅπῃ εἶδεν.

(2) Ὅρα περὶ τοῦ εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ γ'-
κεφαλ. τῆς πρὸς Τιμόθεον β'. Ἐπιστολῆς σίχ. 2.

17. „Διὰ τῷτο μὴ γίνεσθε ἄφρονες, ἀλλὰ συνιέντες τί τὸ θέλημα
τῷ Κυρίου“.

Επειδὴ, λέγει, αἱ ἡμέραι τῆς παρέσης ζωῆς ἔχουσι πονηρὰς αἰθράπας, διὰ τῷτο ἵσως οἱ Χριστιανοὶ μὴ γίνεσθε ἄφρονες, (1) ἀλλὰ ὡς φρόνιμοι καὶ σοφαστικοὶ ἐπιμελείσθε νὰ μὴ δίδετε καὶ μιάν ἀφορμὴν εἰς τὰς ποίετας αἰθράπας· διὰ τὶ τῷτο εἶναι τὸ θέλημα τῷ Θεῷ, τὸ νὰ φυλάττετε μαζὶ μὲ τὴν πίσιν σας, καὶ τὸν ἑαυτὸν σας ἀκατηγόρητον καὶ ἀπίαντον ἀπὸ κάθε πάθος καὶ ἁμαρτίαν.

18. „Καὶ μὴ μεθύσκεσθε οἴνῳ“.

Καὶ μὲ τῷτον τὸν λόγον ἐμποδίζει ὁ Ἀπόστολος ἀπὸ τῆς Χρηστίας τὸν θυμὸν, καὶ τὴν ὀργὴν, καθὼς καὶ ἀνωτέρω μὲ πολλὰ τὸν ἐμπόδισεν· ἐπειδὴ τὸ πολὺ κρασί πινόμενον, κάμνει τὰς πίνοντας θυμώδεις. Διὰ τῷτο εἶπεν ὁ Μαῦσῆς· „θυμὸς δρακόντων ὁ οἶκος αὐτῶν, καὶ θυμὸς ἀσπίδων ἀνιάτος“. (Δδτ. λβ'. 33.) Καὶ ὁ Σειράχ λέγει· „πληθύνει ἡ μέθη θυμὸν ἄφροτος“. (Σειρ. λά. 35.) τὸ πολὺ δὲ κρασί κάμνει τὰς πίνοντας καὶ αὐθάδεις καὶ ὑβριστάς· ὅθεν εἶπεν ὁ Σολομών· „ἀκόλασον οἶνος· καὶ ὑβριστικὸν μέθην“. (Παρ. κ'. 1.) Ὅτι δὲ ὁ Ἀπόστολος ἐδῶ τὴν ἁμαρτίαν καὶ ὑπερβολικὴν πόσιν τῷ κρασίου κατηγορεῖ, καὶ ὅχι τὸ κρασί καθ' ἑαυτὸ, φανερόν ἐστίν· ἐπειδὴ δὲ εἶπε, μὴ πίνετε κρασί Χρηστianoί, ἀλλὰ μὴ μεθύετε, καθὼς καὶ ὁ Προφήτης Ἀγγαῖος λέγει· „ἐπίετε, καὶ ἐκ εἰς, μὲθύνω“. (Ἀγγ. α. 6.) ἡ δὲ μέθη γυνάται ἀπὸ τῷ πολλῷ πόσιν τῷ κρασί· (2)

δι

(1) Διὰ τί δὲ ἀπαχού λέγει ὁ Παῦλος νὰ μὴ γίνονται φρόνιμοι οἱ Χρηστianoί εἰς τὸν ἑαυτὸν σας, ὅρα εἰς τὴν πρὸς Ῥωμ. ιβ'. 16.

(2) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Προφήτης Ἰωὴλ παραγγέλλει νὰ θρηνῶν οἱ πίνοντες τὸν πολὺν οἶνον καὶ μεθύοντες, διὰ τὰ πολλὰ κακά ὅτῃ προξενῇ ἡ μέθη· „ἐκνήψατε οἱ μεθύοντες ἐξ οἴνου, καὶ θρηνήσατε οἱ πίνοντες οἶνον“. (Ἰωὴλ α. 5.) Καὶ ὁ Ἀμώς ἐλεηνολογῇ τὰς πίνοντας τὸν διυλισμένον οἶνον· „καὶ οἱ πίνοντες τὸν διυλισμένον οἶνον“. (Ἀμ. ε'. 6.) καὶ ὁ Σειράχ· „πικρὰ ψυχῆς οἶνος πολὺς“. (Σειρ. λά. 34.) Καὶ πάλιν, ἐν οἴνῳ μὴ ἀνδρίζε· πολλὰς γὰρ ἀπώλεσεν ὁ οἶνος“. (Σειρ. λά. 29.) Καὶ ὁ Ἡσαΐας πρὸς οὐκ ἐπιλέγει εἰς τὰς πίνοντας τὸν πολὺν οἶνον· „καὶ οἱ ἐγνόμενοι πρὸ πρῶ, καὶ πρὸ σίκερα διώκοντες, οἱ μένοντες πρὸ φέ· ὁ γὰρ οἶνος αὐτοὺς συγκαύσει“. (Ἡσ. ε. 11.) ὅπῃ ἐρμηνεύει ὁ μέγας Βασίλειος λέγει· „τῆς ἀποστολικῆς λέξεως τὴν ἐξηγήσιν πρὸς παρὸν πᾶς μέρος τῆς προφητικῆς περιέχει· „δίδει μεθύσοι Βασιλείαν Θεοῦ καὶ κληρονομίαν“. (α. Κερ. ι. 6.) οἱ σίκερα δὲ πᾶν τὸ δυνάμενον μέθην ἐμποῖσαι πόμα, πρὸς Ἑβραϊκῶν ὀνομαζόμενον σικηδές... ὁ γὰρ οἶνος αὐτὸς συγκαύσει· πρὸ δὲ ἐκ τῷ οἴνῳ πῦρ ἐγγιγνόμενον τῇ σαρκί, ἕξαμμα γίνεται πᾶν πεπρωμένων βελῶν τοῦ ἐχθροῦ· πᾶν μὲν γὰρ λογισμὸν καὶ πᾶν νῦν ὁ οἶνος κατωβαπτίζει, πρὸς δὲ ἐπιθυμίας καὶ ἡδονάς, ὡς περ ἔλαιον φλόγα ἐξάπτει, ὡς πρὸς ἐρμηνεύει, ὅτι οἱ οἶνοι αὐτοὺς συγκαύσει, ἐκ ἐπὶ τῷ εἰς τὸ πίνειν μόνον ἐπιθυμίας, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῷ λοιπῷ τῷ σώματι πύρρῳσιν ἐκδοχόμενα“. (Ἑρμηνεία εἰς τὴν Ἡσαΐαν ὁμοίαν.)

Καὶ ἀπαχού ὁ Ἡσαΐας πάλιν λέγει· „οὐαὶ οἱ ἰσχύοντες ὑμῶν, οἱ πίνοντες τὸν οἶνον, καὶ οἱ δυνάσαι οἱ κεραιννντες πρὸ σίκερα“. (Ἡσ. ε. 22.)

Διὰ τῷτο καὶ ὁ Κύριος παραγγέλλει λέγων· „προσέχετε, δὲ ἑαυτοῖς, μήποτε βερυνθῶσιν ὑμῶν αἱ καρδίαι ἐν κραπαλῇ καὶ μέθῃ, καὶ μεθύνοντες βιωτικαί, καὶ αἰφνιδίως ἐφ' ὑμᾶς ἐπιτῇ ἡ ἡμέρα ἐκίνη“. (Λυκ. κα. 34.) Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς Ἡσαΐας λέγει ὅτι ὁ πολὺς οἶνος πλάττει μεθύσας γεννᾶ εἰς τὸν νῦν, καὶ καταπίνει ἐκίνους ὅπῃ πᾶν πίνουσιν· „εἴποι οἶνον πεπλανημένον εἰς, καὶ τεπόθησαν διὰ τὸν οἶνον“. (Ἡσ. κη. 7.) Οὐ μόνον δὲ πρὸς ἀνωτέρω κακά ἡ μέθη γεννᾶ, ἀλλὰ καὶ πτωχὰς κάμνει τὰς αὐτὰς μαθητάς· ὅθεν εἶπεν ὁ Σολομών· „πᾶς γὰρ μεθύσας πτωχὸς ἐστί“. (Παρ. κγ. 21.) Καὶ πάλιν „ἀκανθαὶ φουονται ἐν χειρὶ μεθύου“. (Παρ. κς. 9.) Καὶ ὁ Σειράχ λέγει· „ἐργάτης μεθύσας, ἐπλητίζεται“. (Σειρ. ιδ. 1.) μάστις δὲ ἐάν ἡ γυνὴ ἦναι μεθύσας, αὐτὴ εἶναι μία μεγαλωτάτη ὀργή· „ὀργὴ μεγάλη, γυνὴ μεθύσας“. (Σειρ. κς. 9.)

Σημειῶσαι δὲ ὅτι πρῶτον λογίων εἶναι ἡ μέθη· ἡναι μέθη, ὅτι γίνεται ἀπὸ τῷ πολλῷ πόσιν τοῦ οἴνου, καθὼς ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος λέγει, καὶ πᾶν πρὸς ῥητὰ ὅτῃ ἐφέραμεν μαρτυροῦσιν· εἶναι μέθη, ὅτι γίνεται ἀπὸ πρὸς πᾶν καὶ πρὸς πολὺ πλῆθος πᾶν ἀμαρτιῶν, περὶ τῆς ὁποίας λέγει ὁ Ἡσαΐας· „καὶ τῷ σεφάνῳ τῆς ὑβρως... οἱ μεθύοντες ἀνδρὶ οἶνον“. (Ἡσ. κη. 1.) Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς λέγει περὶ τῆς Ἑρρασκίῃ· „ἀκουε τεταπνημένῃ, καὶ μεθύσας ἀνδρὶ οἶνον“. (Ἡσ. νά. 21.) Ὅθεν λέγει καὶ ὁ μέγας Βασίλειος· „ὁ ὁποιοῦντος πᾶν τῆς ψυχῆς κεκρατημένος, οἶνός ἐστι μεθύων ἐκαστὸς, κατὰ τὴν ἐγγενομένην αὐτῷ ὑπὸ τῷ πᾶν ἐκαστὸν, πίνειν οἶνον λέγεται, καὶ κινεῖν ἑαυτὴν σίκερα· καὶ πάλιν μεθὴν δεινὴ φιλοδοξία, καὶ φιλαρχία· δεινὸν μεθύσμα· φρόνος· δεινὸν ἡ ὑπόκρισις, καὶ ἡ τῷ πλῆθον καταπλησία, οἱ μεθύοντες ψυχὴν, ἐπιπλανῶνται τῆς σοφίας“.

φίας

δι' ὅτι ἡ σύμμετρος καὶ ὀλίγη πόσις τῆς κρασίης, καὶ ὑγίαν προξενεῖ εἰς τὸ σῶμα (καθὼς ὁ ἴδιος ἔπος Παῦλος τὸ λέγει γράφων εἰς τὸν Τιμόθεον, νὰ πίνῃ ὀλίγον κρασί, διὰ νὰ δυναμώῃ τὴν ἀσθενεῖαν τῆς σωματικῆς. „Καὶ οἶνον εἰλίγω χρῶ διὰ τὸν σωμαχόν σου, καὶ τὰς πυκνάς σου ἀσθενείας“ (ἀ. Τιμόθ. ε'. 23.) ὅχι μόνον, λέγω, ὑγίαν προξενεῖ τὸ ὀλίγον κρασί πινόμενον, ἀλλὰ καὶ ἄφροσύνην, καὶ χαρὰν προξενεῖ εἰς τὴν καρδίαν, καθὼς λέγει ὁ Δαβὶδ. „Καὶ οἶνος ἀφραίνει καρδίαν ἀνθρώπου“ (Ψαλμ. ργ'. 15.) Καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Δαβὶδ ὁ Σολομὼν ἔτι γράφει εἰς τὰς παροιμίας τῆς. „δότε μέθην (ἢ περὶ διὰ χυσίν καὶ χαρὰν) τοῖς ἐν λύπαις, καὶ οἶνον τοῖς ἐν οἰμῆσιν, ἵνα ἐπιλάθωνται τῆς πένθους, καὶ τῶν πόνων μὴ μνησθῶσιν ἔτι“ (Παρ. λγ'. 6.) ἐπειδὴ τὸ ὀλίγον κρασί διαλύει τὸ τραχύ καὶ λυπηρὸν κατὰσταμα τῆς ψυχῆς, καὶ τὸ συνέρον τῆς ἀθυμίας διώκει. Διὰ τὸτο καὶ ὁ Θεὸς σύμμετρα ἔκαμε τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων, ὥστε ὅπως ἰὰ ἀρκηται εἰς ὀλίγα φαγητὰ, καὶ ποτὰ, διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ μὲν τὸτο, ὅτι δεῦν μᾶς ἔπλασε διὰ τὴν ζωὴν ταύτην, ἔτε διὰ νὰ τρώωμεν, καὶ νὰ πίνωμεν ἅμετρα, αἰτῶν τὰ ἄλογα ζῶα, ἀλλὰ μᾶς ἔκαμιν ἐπιτηδεύειν, διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν τὴν ἄλλην ζωὴν.

„Ἐν ᾧ ἔστιν ἀσωτία“.

Ητοι εἰς τὴν πολλὴν πόσιν τῆς οἴνης, ἀκολουθεῖ φθορά, καὶ ἀπώλεια, ἐπειδὴ ὁ πολὺς οἶνος, δεῦν σφάζει, ἐδὲ προξενεῖ ὑγίαν, ἀλλὰ φθείρει καὶ θανατόν, ὅχι μόνον τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴν. καὶ τὸτο εἶναι ἡ ἀσωτία. (1) ἡ ἀσωτίαν ἐνοεῖ ἐδῶ ὁ Παῦλος, τὴν ὑπὸ τῶν ἰδιωτῶν ὀνομαζομένην ἀκολασίαν εἰς τὰ σαρκικὰ πάθη. διὰ τὴν ἀπὸ τῆς μέθης γεννᾶται ἡ ἀκολασία, καὶ ἀσελγεία. Διὰ τὸτο εἶπεν ὁ μέγας Βασιλεὺς. „παρὰ τῶν μεθύοντων γίνονται αἱ τῆς φύσεως ἐναλλαγαί, ἐν ἁρρῶνι μὲν τὸ θῆλυ, ἐν δὲ τῷ θήλει, τὸ ἁρρῶν ἐπιζητῶντων“ (Λόγ. ἀ. περὶ ἰηστῆς) Ὅρι καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῆς „μὴ κώμοις καὶ μέθαις, μὴ κοίταις καὶ ἀσελγείαις“ (Ῥωμ. ιγ'. 13.)

19. „Ἀλλὰ πληρῶσθε ἐν Πνύματι, λαλῶντες ἑαυτοῖς ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις, καὶ ᾠδαῖς πνύματικαῖς, ᾄδοντες καὶ ψάλλοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ Κυρίῳ“.

Θέλεις, λέγει, νὰ χαίρῃς καὶ νὰ ἀφραίνῃσαι Χειρικῆ; φεῦγε ἀπὸ τοῦ νὰ γεμίζῃς τὴν κοιλίαν σου ἀπὸ τοῦ κρασί, καὶ ἀγάπησον τὸ νὰ γεμίζῃς τὴν ψυχὴν σου ἀπὸ Πνεύματος Ἁγίου. τὸτο δὲ θέλει γοῆν εἰς ἐσὲ, ἀνίσως μέθης νὰ ψάγῃς, διὰ τὴν ἐκείνοι ὅπως ψάλλουν πνύματικά ᾄσματα, γεμίζον ἀπὸ Πνεύματος Ἁγίου. (2) καθὼς ἐκ τῆς ἐναντίου γεμίζον ἀπὸ

„φίαις“ ἐδῶ γὰρ ἔτι συγχῶν πρὸς ἀπὸ σοφίας θεωρήματι, ὡς αὐτὸ τοῦ πρὸς τὴν πᾶσαν ἀμαρτίαν. (Ἐρμηνεία ἡς τὸ ε. τῆς Ἡσίο.) Εἴτω καὶ μέθην, ἥτις γίνεται ἀπὸ τὸν πικρὸν ἔρωτα. καὶ τὴν ἀγαπῶν καὶ τὴν χαίρειν τῷ Θεῷ, ἥτις προξενεῖ νῆψιν ἢ τὸν νῆψιν, καὶ σφοδρὸν ἡς τὸ σῶμα, περὶ ἧς ἔλεγεν ἡ ἀσματίζουσα Νύμφη. „φάγετε, ἀδελφοί μου, καὶ πίστε, καὶ μεθύετε ἀδελφοί“ (Ἄσμ. ε'. 2.)

(1) Διὰ τὸτο εἶπεν ὁ μέγας Βασιλεὺς. „μέθην κακίας μῆτηρ, ἀρετῆς ἐναντίας τὸν ἀνδρῶν, δαλὸν ἀποδιδόναι τὸν σωφρονισμὸν, ἀσελγῆν δικαιοσύνην, ὅχι εἶδε φρόνησιν ἀναίρη. ὡς περὶ γὰρ ὕδωρ πολέμιον, ἐστὶ πύρ, ὅπως ἀμετορία εἶνα λογισμὸν κατισβεννύσιν. οἱ μεθύοντες, ἔτι τὴν ψυχὴν ἀπολωλότες, ὡς ὑπὸ πάσης κηλίδος εἶναι κατεστῆμένοι, ἐστὶ καὶ αὐτὴν τοῦ σώματος τὴν ἔξιν προσδιαφθίρουνται, ὅχι μόνον τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἡδονῶν ἐξοικιστῶν ἐπὶ λαγῶν, ἐκτετηκότες, καὶ διαβρέοντες, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν ἔγκων, πεπληθύνοντες, καὶ τῶν ζωτικῶν τόνων λελυμένοι τὸ σῶμα φέροντες“ (Λόγ. κατὰ μεθύοντων.)

(2) Ἐστὶ καὶ ὁ Προφήτης Ἐλισαῖος ἐνεπλήσθη Πνεύματος Ἁγίου, καὶ ἐπρεφητεύσεν, ἀκούων τῶν ψαλμῶν. ἔτι γὰρ γέγραπται. „Καὶ νῦν ἴδε λάβε μοι ψάλλον. ὅτι καὶ ἐγένετο ὡς ἱψαλλὴν ὁ ψάλλον, καὶ ἐγένετο, ἐπ' αὐτὸν χάρις Κυρίου. Καὶ ἔπειτα, πῶς λέγει Κύριος“ (δ'. Βασίλ. κεφ. γ'. 15.) ὅπως ἐρμηνεύων ὁ Θεοδώρητος λέγει. „οἱ Ἀδελφοί ἐχρῶντο τῇ πνευματικῇ τῇ Δαβὶδ μελωδίᾳ τῶν ὧν μετὰ κληθῆναι προσετα. ἔτι ὁ Προφήτης ἔκρινεν δὲ ψάλλοντος, ἡ τῆς Πνεύματος χάρις τὸ πρακτικὸν ἐσημαίνε. Καὶ ὁ Χρυσόστομος λέγει. „ἥρκει ἡ καθαρὸς τῶ Προφήτου προσκαλεσθῆναι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον διὰ τὴν ἔν λέγειν, ὅπως ἀνδρῶν ἡδύτα ψάλλειν; ὅχι ἵνα τὸ Πνεῦμα τερπνὸν διὰ τῆς ψαλμωδίας, ἀλλ' ἵνα ἔκρινεν ψάλλοντος, ὁ νῆς τοῦ Προφήτου ἀνακαινισθῇ, ἅγιος γυνήσῃ τῆς τῆς Ἁγίου Πνύματος ἐπιφοιτησεως. διὰ τὸτο τὸ Πνεῦμα καλὸν, ἵνα διῆρ, ὅτι οὐ τῇ ψαλμωδίᾳ ἐπληρώθη, ἀλλὰ τῇ ψυχῇ τῇ ὑπὸ τῆς ψαλμωδίας διεγερθεῖσιν. οὐκ ἦλθεν ἐπὶ τὸν ψάλλοντα, ἀλλὰ ἐπὶ τὸν ἀκούοντα“.

ἀπὸ Πνεῦμα δαιμονικόν, καὶ ἀκάθαρτον ἐκεῖνοι, ὅπως τραγῶδον τὰ σατανικά τραγῶδια. (1) Παραγγέλλει δὲ ὁ Ἀπόστολος νὰ ψάλλωμεν εἰς τὴν καρδίαν μας, ὥς καὶ μὲν, διὰ νὰ δείξῃ πῶς ὄχι μόνον μὲ τὸ σῶμα πρέπει νὰ ψάλλωμεν, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸν νῦν καὶ τὴν καρδίαν· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ νὰ ψάλλωμεν μὲ σωέσιν καὶ προσοχῇ τῶ νοός· διὰ τὴν ἐκεῖνος ὅπως προσέχει εἰς τὰ ὑπὸ τῶ σώματος ψαλλόμενα πνευματικά λόγια, αὐτὸς ψάλλει μὲ τὴν καρδίαν τῶ. Βλέπε δὲ ἀγαπητέ, ὅτι, ἀφ' ἧς ὁ Ἀπόστολος ἐκαθάρισε τὴν ψυχὴν τῶν Χριστιανῶν ἀπὸ τῶν πικριῶν καὶ ὀργῶν, καὶ τὰ ἄλλα πάθη, περὶ τῶν ἐποίων εἶπον ἀνωτέρω· καὶ ἀφ' ἧς ἐκατασκόλασε τὰς Χριστιανὰς δισπλάγχχους, καὶ συμπαιδικὰς πρὸς τὰς ἀδελφάς τῶν, τότε παραγγέλλει νὰ γεμίζωμεν ἀπὸ Πνεύμα Ἁγίου· ἐπεὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, δυνάμει ἔρχεται ἀπλῶς εἰς τὸν ἀνθρώπον, ἀλλὰ πληρόνοι ὅλῳ τὴν καρδίαν τῶ ἀνθρώπου· ὅθεν χρεῖα εἶναι νὰ καθαρῶμεν πρότερον ἢ καρδίαν, ἢ μέλλουσα νὰ δεχθῇ πλησίαν τὴν τῶ Πνεύματος χάριν· ἐὰν δὲ ἡ χάρις αὕτη τῶ Πνεύματος εὐρίσκειται πλουσία εἰς ἡμᾶς, εὐκολοῦ λοιπὸν θέλει εἶναι εἰς ἡμᾶς ἢ ἀπόκτησις καὶ τῶν λοιπῶν ἀρετῶν.

20. „Εὐχαρισθῶντες πάντοτε ὑπὲρ πάντων, ἐν τῷ ὀνόματι τῶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῷ Θεῷ καὶ Πατρί“.

Πάντοτε, λέγει, ἀδελφοί μου εὐχαριστεῖτε τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, ὄχι μόνον ὅταν εὐρίσκεσθε εἰς ἀνέσιν, καὶ ὑγίαν, καὶ εὐτυχίαν, ἀλλὰ καὶ ὅταν εὐρίσκεσθε εἰς θλίψιν, καὶ ἀσθένειαν, καὶ δυσυχίαν· καὶ ὄχι μόνον εὐχαριστεῖτε διὰ τὰ ἀγαθὰ ὅπως λαμβάνετε, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ λυπηρὰ, καὶ ἀπλῶς, διὰ ἐκεῖνα ὅπου ἠξεύρετε καὶ δυνάμει ἠξεύρετε· ἐπεὶ μὲ ὅλα ὅσα μᾶς ἔρχονται, εὐεργετούμεθα ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ καὶ ἡμεῖς δυνάμει γνωρίζωμεν πῶς, καὶ τίνι τρόπῳ εὐεργετούμεθα. (2) Πρέπει δὲ νὰ εὐχαρισεύωμεν τὸν Θεόν καὶ Πατέρα, ἐν τῷ ὀνόματι ὅμως τῶ Κυρίου, ἢ ὡς ὀνομάζοντες τὸ γλυκὺ καὶ πρᾶγμα καὶ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῷ Υἱῷ τῷ Θεῷ, καὶ πέρνοντες μαζί καὶ τὸν Ἰησοῦν, ὡς μετὰ τὴν ὄντα καὶ ὅλων τῶν ἀγαθῶν ὅπως λαμβάνομεν, καὶ αὐτῆς τῆς ἰδίας εὐχαριστίας, ὅπως προσφέρωμεν εἰς τὸν Θεόν καὶ Πατέρα (3).

21. „ὑποτασσόμενοι ἀλλήλοις ἐν φόβῳ Θεοῦ“.

Ιδὲ καὶ ἐδῶ διορίζει ὁ Ἀπόστολος τὴν ἀγάπην, διὰ τὴν ἀπὸ τὴν ἀγάπην ἰσχυρᾶται καὶ τὸ νὰ ἔχωμεν ὑποταγῇ ὥς εἰς τὸν ἄλλον, ὄχι διὰ κἀνεία κοσμικόν, καὶ ἀνθρώπινον τέλος, ἀλλὰ διὰ τὸν φόβον τῶ Θεοῦ· ἐπεὶ ἐκεῖνοι ὅπως διὰ τὸν Θεόν, καὶ τὸν φόβον τῶ Θεοῦ ὑποτάσσονται ὥς εἰς τὸν ἄλλον, αὐτοὶ ποτὲ δυνάμει θέλουν σκανδαλισθῆναι, ἢ τε θέλουν διαχωρισθῆναι ἀναμεταξύ τῶν, μὲ τὸ νὰ ἔχουν ποιεῖν δυνατὸν συνδέσμον ὅπως τὰς δυνάμεις, τὴν κατὰ Θεὸν ἀγάπην· „εἰρήνη γάρ φησι πολλή, τοῖς ἀγαπῶσι τὸν νόμον σου, καὶ ἐκ ἑσίν, αὐτοῖς σκανδαλόν“· (Ψαλμ. ριγ.)

22. „Αἰ

(1) Διὰ τὸ καὶ ὅλοι καινῶς οἱ Ἅγιοι Ἀπόστολοι ἐμποδίζουν κατένευεν Χριστιανὸς νὰ μὴ λέγῃ τραγῶδια ἐθνικά, καὶ πορνικά, μήπως ἀντὶ νὰ ἐμβῇ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον εἰς τὴν καρδίαν τῶν, ἐμβῇ δαιμόνιον, καὶ πνεῦμα πονηρὸν· οὕτω γὰρ λέγαν εἰς πᾶς διαπαγίας τῶν· „ἐδὲ ἐν ταῖς Κυριακαῖς ἡμέραις πνεύματος ἁγίου ἐπιτρέψομεν ὑμῖν ἀσιμνόντι, ἢ φθέρῃ, ἢ πρᾶττειν“· λέγει γάρ περὶ ἡ Γραφή· „δικαίως τῷ Κυρίῳ ἐν φόβῳ, καὶ ἀγαλλιάσθε αὐτῷ ἐν τρόμῳ. Καὶ πᾶς ἀγαλλιάσθης ἐν ὑμῶν, μετὰ φόβου καὶ τρόμου γίνεται“· καὶ ὁ γὰρ τοῦ Χριστιανὸς ὁ πιστός, ἐδὲ ὅλῳ ἐθνικῶν ὁφείλει λέγειν, οὕτως ὡς πορνικόν· ἐπὶ συμβῇ αὐτῷ διὰ τῆς ὁδοῦ, εἰδῶτων μεμνημένων ὅτι· „ὅμοια δαιμονικά, καὶ ἀντὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἐσθέρῃ ἐν αὐτῷ τὸ πονηρὸν“· (Διατρεχὼν βιβλ. ε. κεφ. ι.)· Ὅτι δὲ οἱ Χριστιανοὶ δυνάμει πρέπει νὰ παιδίζων ὄργανα καὶ νὰ τραγῶδον, εἰπομεν ἡμᾶς κατὰ πλά-

τος εἰς τὸν β'. Λόγον τῆς Χριστοθεῖας. Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τῶν „ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ Κυρίῳ“ (Κολ. γ'. 16.) γλαφυρὰν ἔσαν καὶ ἀναγκαίαν.

(2) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ θᾶνος Χρυσόστομος ἐσυνείδιζε νὰ λέγῃ πάντοτε εἰς ὅλα ὅσα τῶ ἤρχοντο, τοῦτο τὸ ἀξιωματικὸν ἀπόφθεγμα· „Δέξαι τῷ Θεῷ πάντων ἕκαστον“· (Ἐπιστολ. ια'. πρὸς τὴν Ὀλυμπιάδα) καὶ ὁ μέγας Θεσσαλονίκης Γρηγόριος τὸν θᾶνον Χρυσόστομον μιμνήσκων, πῶς τὸ ἴδιον εἶπε.

(3) Διὰ τὸ καὶ οἱ θᾶνοι Πατέρες οἱ καλέμενοι Νηπτικοὶ ἐνομοθέτησαν νὰ προσεύχωνται πῶς οἱ Μοναχοί, ὅσον καὶ οἱ Λαϊκοί καὶ νὰ λέγαν τὴν σύντημον αὐτῶν, καὶ μονολόγιον καλεσμένην προσευχῇ, τότε μὲ τὸ σῶμα, καὶ τὸν περισσώτερον καιρὸν μὲ τὸν νῦν, καὶ τὴν καρδίαν· „Κυριε Ἰησοῦ Χριστέ Υἱέ τοῦ Θεοῦ ἐλέησον με“.

22. „Αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ὑποτάσσεσθε, ὡς τῷ Κυρίῳ“.

Οὐχι ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε φροτίζει καὶ ἐπιμελεῖται ὁ μέγας Παῦλος διὰ τὸν γάμον, καὶ διὰ τὰς ὑπαιδρεμίας Χριστιανῶν, ἐπεὶ καὶ ὁ Θεὸς ἐξ ἀρχῆς, διὰ τὸν γάμον ἐφρόντισεν ὑπερβολικῶς· διὰ τὴν μὲν τὸν πρωτόπλαστον Ἀδὰμ ὡσεὶ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, τὴν θυγατέρα καὶ σάρκα τοῦ Εὐάν· ἀφ' ἧς δὲ ἐπλήθυσε τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, ἐξάπλωσε τὸν γάμον καὶ εἰς τὰς μικρὰν ὄντας ἀνθρώπους κατὰ τὸ γένος, καὶ δεῦν ἀφῆκε νὰ ᾖ συμμαζωμένη ἡ σαρκικὴ ἀγάπη, ἕως εἰς μόνες τὰς συγγενεῖς· ἀλλὰ καὶ ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων ὅλη, διὰ μέσων τῶν γάμων καὶ τῶν συλλοικεσίων συσαίνεται. Διὰ ταῦτα ἐν παντὶ ἐπιμελεῖται ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος τὰ ἀνδρόγυνα τῶν Χριστιανῶν, καὶ λέγει, ὅτι αἱ γυναῖκες νὰ ὑποτάσσονται εἰς τὰς ἀνδρας τῶν, διὰ τὴν, ὅταν τὰ ἀνδρόγυνα ἔχον ὁμόνοιαν καὶ ἀγάπην ἀγαπητῶν, βέβαια καὶ τὰ τέκνα τῶν τρέφονται καλῶς, καὶ μὴ φόβον Θεοῦ, καὶ οἱ δούλοι καὶ δούλαις διάγουν εὐτακτα, καὶ ὅλα τὰ πράγματα τὰ εἰς καὶ τῆς φαμιλίας εὐτυχῶσιν· ἀλλὰ καὶ οἱ γείτορες καὶ φίλοι, εἰρηνικῶς ἔχουσιν πρὸς αὐτάς. Διὰ τί δὲ ὁ Παῦλος εἶπεν ἐδῶ, ὅτι αἱ γυναῖκες νὰ ὑποτάσσονται εἰς τὰς ἀνδρας τῶν, ὡς νὰ ὑποτάσσονται εἰς τὸν Κύριον, εἰς καιρὸν ὅπῃ ὁ Κύριος εἶπεν· „εἴ τις ἔρχεται πρὸς με, καὶ ἐμισεῖ τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ τὴν γυναῖκα, καὶ τὰ τέκνα... ἐδούλαί μου εἶναι μαθητῆς“; (Λουκ. ιδ'. 26.) καὶ αὐτὴν αἱ γυναῖκες πρέπει νὰ ὑποτάσσονται εἰς τὰς ἀνδρας τῶν, ὡς νὰ εἰς τὸν Κύριον, πῶς ὁ Κύριος λέγει νὰ χωρίζονται αἱ γυναῖκες ἀπὸ τῶν ἀνδρας τῶν διὰ τὸν Κύριον; Εἰς τὸ ἀποκρινόμεθα, ὅτι τὸ ὡς, ὅπῃ λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, δεῦν φανεροὶ πάντοτε καὶ ἐξάπαντος ἰσοτιμίαν καὶ ἀπαράλλακτον ὁμοιότητα· ἡ λέγει νὰ ὑποτάσσονται αἱ γυναῖκες εἰς τὰς ἀνδρας, ἐπεὶ καὶ ἡ χωρίζον πῶς μὲν τὴν ὑποταγὴν αὐτῶν, δεῦν καὶ ὑποτάσσονται εἰς τὸν Κύριον, δηλαδὴ ὅτι αὐτὴ καὶ προηγουμένως αἱ γυναῖκες δεῦν ὑποτάσσονται διὰ τὰς ἀνδρας τῶν, ἀλλὰ τὸ ὀλιγώτερον διὰ τὸν Κύριον, πρέπει νὰ ὑποτάσσονται εἰς αὐτὸς· ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ἐκεῖνος, ὅπῃ ἀντιστέκει εἰς τὰς ἐξωτερικὰς ἐξουσιασὰς, ἀντιστέκει εἰς αὐτῶν τῷ διαταγῇ τοῦ Κυρίου, ὅπῃ τὰς ἐξωτερικὰς ἐξουσιασὰς ἐδιδόκει, καθὼς λέγει ὁ αὐτὸς Παῦλος, (Ρωμ. ιγ'. 2.) πολλῶν μᾶλλον ἀντιστέκεται εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ Θεοῦ ἐκεῖνη ἢ γυναῖκα ὅπῃ ἀντιστέκεται εἰς τὸν ἀνδρα τῆς· ὥστε ἐκ τῶ ἐναντίου, καὶ ἐκεῖνη ἢ γυναῖκα ἐπὶ ὑποτάσσεται εἰς τὸν ἀνδρα τῆς, εἰς αὐτὸν τὸν Κύριον ὑποτάσσεται, τὸν τὸν γάμον διατάσσοντα.

23. „Ὅτι ὁ ἀνὴρ ἐστὶ κεφαλὴ τῆς γυναικὸς, ὡς καὶ ὁ Χριστὸς κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας· καὶ αὐτὸς ἐστὶ σωτὴρ τοῦ σώματος“.

Ἀπὸ ἀνθρωπίνων συλλογιμῶν συσαίνει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος ὅτι πρέπει νὰ ὑποτάσσονται αἱ γυναῖκες εἰς τὰς ἀνδρας τῶν, καὶ βάζει ὑπόθεσιν καὶ ἀφορμὴν τῆς ἀγάπης τῶν ἀνδρῶν τῶν ταύτων, δηλαδὴ, ὅτι, ὁ μὲν ἀνδρας ἔχει τάξιν ἀρχοντος καὶ προνοητῆ ἐπάνω εἰς τὴν γυναῖκα· κεφαλὴ γὰρ λέγει ὅτι εἶναι ὁ ἀνδρας, καὶ σωτὴρ τῆς γυναικὸς, ἡ δὲ γυναῖκα ἔχει τάξιν ὑποτασσόμενης πρὸς τὸν ἀνδρα· σῶμα γὰρ αὕτη εἶναι, τὸ ὁποῖον ὑποτάσσεται εἰς τὴν κεφαλὴν· καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς, μὲν τὸ νὰ ᾖ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας, προνοεῖται καὶ σώζει αὐτὴν, ἔτι λοιπὸν καὶ ὁ ἀνδρας εἶναι κεφαλὴ καὶ σωτὴρ τοῦ σώματός τοῦ, ἥτοι τῆς γυναικὸς τοῦ· ὅθεν πῶς δεῦν χρεωστῇ καὶ τὸ σῶμα (ἥτοι ἢ γυναῖκα) νὰ ὑποτάσσεται εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ (ἥτοι εἰς τὸν ἀνδρα τῆς); ἢ ὁποία κεφαλὴ προνοεῖται, καὶ σώζει αὐτό.

24. „Ἄλλ' ὥσπερ ἡ Ἐκκλησία ὑποτάσσεται τῷ Χριστῷ, ὅπου καὶ αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ἐν παντί“.

Ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα μανθάνομεν καθαρώτερα ἐκεῖνο, ὅπῃ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Ἀπόστολος, ἦσαν τὸ „αἱ γυναῖκες ὑποτάσσονται τοῖς ἀνδράσιν ὡς τῷ Κυρίῳ“· ἐπεὶ γὰρ αἱ γυναῖκες χρεωστῶν νὰ ὑποτάσσονται εἰς τὰς ἀνδρας, καθὼς καὶ ἡ Ἐκκλησία ὑποτάσσεται εἰς τὸν Χριστόν, ἡ δὲ Ἐκκλησία περιέχει καὶ γυναῖκας, λοιπὸν ἡ γυνὴ χρεωστῇ νὰ ὑποτάσσεται εἰς τὸν ἀνδρα, καθὼς καὶ εἰς τὸν Χριστόν. Διὰ τί δὲ προσάγει ὁ Ἀπόστολος νὰ ὑποτάσσονται αἱ γυναῖκες εἰς τὰς ἀνδρας τῶν ἐν παντί πράγματι; ἀράγε πρέπει νὰ ὑποτάσσονται

ται εἰς αὐτὰς καὶ ὅταν αὐτοὶ παρακινῶν τὰς γυναῖκάς των εἰς τὴν ἀπίσταν ; ἅπασι ! διὰ τὸ ὁ Παῦλος ἐδῶ δὲν ὁμιλεῖ περὶ ἀνδρῶν ἀπίστων καὶ ἀσεβῶν, ἀλλὰ περὶ πιστῶν καὶ Χριστιανῶν, πρὸς τὰς ὁποίας καὶ ἔγραφεν (1).

25. „Οἱ ἄνδρες ἀγαπάτε τὰς γυναῖκας ἑαυτῶν, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς
„ἠγάπητε τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς“.

Εἶδες Χριστιανὲ πῶς ἐπαρακίνησε, καὶ ῥημάτισε τὴν γυναῖκα ὁ Παῦλος, νὰ ὑποτάσσεται εἰς τὸν ἄνδρα, μὲ ἐκεῖνο τὸ μέτρον καὶ τὴν τάξιν, μὲ τὴν ὁποίαν καὶ ἡ Ἐκκλησία ὑποτάσσεται εἰς τὸν Χριστόν ; ἄκουσον δὲ καὶ πῶς πάλιν ἐδῶ παρακινεῖ, καὶ ἀναγκάζει τὸν ἄνδρα, νὰ ἀγαπᾷ τὴν γυναῖκα τῇ, καὶ ὅχι νὰ φέρεται εἰς αὐτὴν ὡσαύτῃ αὐτοῦ καὶ ὁμοειδέως. Ἀγαπάτε, λέγει, οἱ ἄνδρες τὰς γυναῖκάς σας· μὲ ποῖον μέτρον ; μὲ ὁποῖον δηλαδὴ καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπητε τὴν Ἐκκλησίαν· καὶ προνοεῖτε καὶ ἐπιμελεῖσθε τὰς γυναῖκάς σας, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς προνοεῖ τὴν Ἐκκλησίαν· καὶ αὐτὴν ὡς κἀμὴ χρειαν νὰ πάθετε τίποτε, ἢ καὶ νὰ ἀποθάνετε διὰ τὰς γυναῖκάς σας, μὴ τὸ παραιτήσετε· διὰ τὸ, ἐπεὶ μὲν θέλετε ὑπομῶναι τὰ πάθη ταῦτα, καὶ τὸν θάνατον, διὰ τὰς ἐδικὰς σας γυναῖκας, ὅπως σὰς ἀγαπᾷ, καὶ φυλάττειν τιμῇ, καὶ σωφροσύνῃ· ὁ δὲ Χριστὸς ὑπέμεινε πάθη καὶ θάνατον σαυρικὸν διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, ὅπως ἦτον πρὸ τῆ μοιχαλίας, λατρεύσας τὰ εἰδωλά, καὶ ἠγάπα μὲν τὰς δαίμονας καὶ τὰς ἁμαρτίας, ἐμίσει δὲ τὸν Χριστόν· καὶ καθὼς ὁ Χριστὸς ἐτράβηκεν εἰς τὴν ἀγάπῃν, τὴν ἀποστροφὴν αὐτὴν Ἐκκλησίαν, ὅχι μὲ ὕβρεις καὶ φοβερισμὸς· ἔττι καὶ ἐπεὶ οἱ ἄνδρες, ἐὰν ἰδῶτε τὰς γυναῖκάς σας καὶ σὰς ἀποσρέφονται, σπευδάτε νὰ τὰς τραβίξετε εἰς τὴν ἀγάπῃν, μὲ πολλὴν ἀγάπην καὶ ἐπιμέλειαν, καὶ αὐτὴν πάθετε τίποτε κακὸν διὰ τὰς γυναῖκάς σας, μὴ τὰς ἐνεδίδετε πῶς πάσχετε δι' αἰτίας· διὰ τὸ καὶ ὁ Χριστὸς δὲν ἐνεδίδε τὴν Ἐκκλησίαν, πῶς ἔπαθε δι' αὐτὴν τόσα πάθη, καὶ θάνατον σαυρικόν.

26. „Ἰνα αὐτὴν ἀγιάσῃ, καθαρίσας τῷ ὕδατι τῆ ὕδατος ἐν
„ῥήματι“.

Ο Χριστὸς, λέγει, δὲν ἐσιγχαθῇ τὴν Ἐκκλησίαν, ὅπως ἦτον πρότερον μεμολυσμένη, καὶ ἀκαθάρτος, καὶ ἀσχημὸς· καὶ σὺ ὁ ἄνδρας ὁμοίως μὴ σιγχαθῇ τὴν γυναῖκά σου, καὶ ἦναι ταπεινὴ, καὶ ἀσχημοτάτη. Ὅτι δὲ ἡ Ἐκκλησία ἦτον ἀσχημὸς, ἄκουσον τί εἶπε δι' αὐτὴν ἡ ἀνωτέρω ὁ Παῦλος· „ἦτε γὰρ ποτε σκότος“ (Ἐφ. ε'. 8.) τί δὲ εἶναι μαυρότερον, καὶ ἀσχημότερον ἀπὸ τὸ σκοτάδι ; δι' ὃ καὶ ἐν τῷ ᾄσματι ἡ αὐτὴ Ἐκκλησία διὰ τὴν προτέραν τῆς ἀσχημίας ἔλεγε· „μέλαινά εἰμι ἐγώ“ (ᾄσμ. α'. 4.) Ἡ Ἐκκλησία πρότερον ἦτον δέλη εἰς τὴν κακίαν, καὶ εἰς τὸν διάβολον, τί δὲ ἄλλο εἶναι ἀπὸ τὴν κακίαν, καὶ τὸν διάβολον ἀκαθαρτότερον ; ἡ Ἐκκλησία πρότερον ἦτον ἀπειθή, ἀνόητος, καὶ βλάσφημος· τί δὲ ἄλλο ἀπὸ τὰ πάθη αὐτὰ, εἶναι ἀεισιθέτερον ; μὲ ὅλα ταῦτα ὁ Χριστὸς διὰ τὴν Ἐκκλησίαν αὐτὴν, τὴν τόσον ἀσχημον, καὶ ἀνόητον, καὶ ἀκαθάρτην, ἔδωκε τὸν ἑαυτὸν τῇ εἰς θάνατον, καὶ ἐκαθάρισεν αὐτὴν, μὲ τὸ ὕδωρ τῆ ὕδατος, ἡτοι μὲ τὸ Ἅγιον Βάπτισμα, καὶ μὲ ῥῆμα· ποῖον ; ἦταν μὲ τὸ ὄνομα τῆ Πατρὸς, καὶ τῆ Υἱοῦ, καὶ τῆ Ἁγίας Πνεύματος, εἰς τὸ ὁποῖον βαπτίζομεθα.

27. „Ἰνα παραστήσῃ αὐτὸς ἑαυτῷ ὡδοξὸν τὴν Ἐκκλησίαν“.

Εἔδωκε, λέγει, ὁ Χριστὸς τὸν ἑαυτὸν τῇ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, διὰ νὰ παραστήσῃ αὐτὴν εἰς τὸν ἑαυτὸν τῇ, ὅχι ἀπλῶς καθάραν, ἀλλὰ ὡδοξόν, καὶ λαμπράν. Καθὼς λοιπὸν ὁ Χριστὸς ἔγινεν αἷτιος εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὅλων τῶν ἀγαθῶν, ἔττι καὶ σὺ ὁ ἄνδρας γίνε εἰς τὴν

(1) Σημειώμεν ἐδῶ, ὅτι αἱ γυναῖκες δὲν πρέπει νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τοὺς ἄνδρας, ὅχι μόνον ὅταν οἱ ἀνδρες τὰς παρακινῶν εἰς τὴν ἀπίσταν, ἀλλὰ καὶ ὅταν τὰς παρακινῶν νὰ κάμνουν καμμίαν πράξιν καὶ ἔργον κατὰ φύσιν, καὶ ἔξω ἀπὸ τῆς ἐντολῆς τοῦ Χριστοῦ· μὲ ἐντὶ γὰρ τῇ ἐντολῇ, καὶ κατὰ φύσιν ἔργα, πρέ-

πει νὰ ἀντιστήκων εἰς τοὺς ἄνδρας των, καὶ τελείως καὶ μὴ πᾶσι ὑπακούειν· διὰ τὸ ἐάν τις ὑπακούσῃ καὶ ἁμαρτήσῃ, κολάζονται καὶ αὐταὶ μαζί με τοὺς ἄνδρας των. Ὅρα καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῆς. „αἱ γυναῖκες ὑποτάσσονται τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ὡς ἐπὶ τὴν ἐν Κυρίῳ“ (Κολοσ. γ'. 18.)

κάσε, κάθε ἀγάπην, καὶ ὑπερβολικὴν ἐπιμέλειαν. Φέρει δὲ πάλιν καὶ εἰς τὸτο ὁ Παῦλος παραδειγμα τὸν Χριστὸν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν, διὰ τὰ δείξει, ὅτι καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καθὼς ἠγάπησεν καὶ τὸ ἰδίον τὸ σῶμα.

30. „Ὅτι μέλη ἐσμὲν τοῦ σώματος αὐτοῦ“.

Ητοι γνησιότητα καὶ οἰκειότητα πολλὴν πρὸς τὸν Χριστὸν ἔχομεν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί, οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτὸν, οἵτινες λεγόμεθα τῷ Χριστῷ Ἐκκλησία.

„Ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ“.

Απὸ τὴν σάρκα, λέγει, καὶ ἀπὸ τὰ κόκκαλα τοῦ Χριστοῦ εἴμεθα ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί· διὰ τὴν, καθὼς ἡ Εὐὰ ἐγένετο ἀπὸ τοῦ σώματος τοῦ Ἀδάμ, ἔτσι καὶ ὁ Χριστὸς ἐγένετο ἀπὸ τὴν ἐδικήν μας φύσιν· καὶ ὅση συγγένεια ἐγένετο τότε ἐκεῖ τῷ Ἀδὰμ μετὰ τὴν Εὐάν, τὴση συγγένεια ἐγένετο καὶ τώρα ἐδῶ τῷ Χριστῷ μετὰ ἡμᾶς τὴν Ἐκκλησίαν τε. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί εἴμεθα ἀπὸ τὴν σάρκα τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀπὸ τὰ κόκκαλά τε· α'. διὰ τὴν, καθὼς ὁ Χριστὸς ἐγεννήθη χωρὶς σπορὰν ἀνδρὸς ἐκ Πνεύματος Ἁγίου, ἔτσι καὶ ἡμεῖς ἀναγεννώμεθα διὰ Πνεύματος Ἁγίου, μετὰ τὸ λυτρὸν τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος· καὶ β'. διὰ τὴν μεταλαμβανόντες ἀπὸ τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου, μεταβαλλόμεθα εἰς αὐτὰ, καὶ γινόμεθα σῖσσωμοι μετὰ τὸν Χριστὸν. Καὶ διὰ τὰ εἰπόμεν μετὰ συντομίαν, διὰ τὸτο λέγει ὁ Παῦλος πῶς εἴμεθα ἀπὸ τὴν σάρκα, καὶ ἀπὸ τὰ κόκκαλα τοῦ Χριστοῦ, διὰ τὴν ἄκραν καὶ ὑπερβολικὴν ἐνώσιν, καὶ οἰκειότητα, ὅπερ ἔχομεν μετὰ τὸν Χριστὸν· διὰ τὴν, καὶ κατ' αὐτὸ τὸ φαινόμενον, ὁ Χριστὸς ἐκοιμήνησεν εἰς ἡμᾶς τὸ σῶμά τε, καὶ τὸ αἷμά τε· καὶ κατὰ τὸ νοούμενον, διὰ τὴν ὁ Χριστὸς ἐγένετο αἷτιος τοῦ νὰ ἀναπλασθῶμεν ἡμεῖς πνευματικῶς διὰ τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος, καθὼς καὶ ὁ Ἀδὰμ ἐγένετο αἷτιος (ὕλικῶς δηλαδὴ) τῆς πλάσεως τῆς Εὐας.

31. „Ἀντὶ τούτου καταλείψει ὁ ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται ὡς ἓν σὰρκα μία“· (Γεν. β'. 24. Ματθ. ιθ'. 5.)

Ιδὲ καὶ ἄλλο αἷτιον καὶ δικαίωμα, ὅπερ ἔχει ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀγαπᾷ τὴν γυναῖκά τε, ἦγεν διὰ τὴν ὁ ἄνθρωπος ἀφίνει μετὰ τὰς ἰδίας γονεῖς τε, ἐνέμεται δὲ μετὰ τὴν γυναῖκά τε· καὶ δευρὸς εἶπε συγκατοικεῖ, ἀλλὰ προσκολληᾶται μετὰ τὴν γυναῖκά τε, διὰ τὰ φανερώσῃ μετὰ τὴν λέξιν ταύτῃ, τὴν ἀχώριστον ἐνώσιν ὅπερ ἔχει ὁ ἄνθρωπος μετὰ τὴν σύζυγόν τε. Τὸ δὲ εἰς σὰρκα μία, λέγει ὁ μέγας Χρυσόστομος, ὅτι ἐκλαμβάνεται μετὰ καὶ ἀπλῶς, πῶς ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ γυνονται μία σὰρκα διὰ τῆς μίξεως, φανεροί ὅμως καὶ εἴα ἄλλο νόημα βαθυτέρον, ἥτις πῶς ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ γυνὴ οἱ δύο ὁμῶς σμίγονται διὰ τὰ ἐπιτελέσεν μία σὰρκα, ἦγεν διὰ τὰ γεννήσεν εἴα παιδίον.

32. „Τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν· ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν, καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν“.

Ητοι ὁ Μωϋσῆς, λέγει, μέγαν καὶ θαυμαστὸν πρᾶγμα ἐφάνερωσεν εἰπὼν εἰς τὸ Βιβλίον τῆς Γενέσεως, ὅτι ὁ ἄνθρωπος θέλει ἀφήσῃ τὰς γονεῖς τε, καὶ νὰ προσκολληθῇ μετὰ τὴν γυναῖκά τε· δι' ὅ,τι ἀληθῶς μυστηριώδες πρᾶγμα, καὶ ἀπόκρυφον εἰς τὸν νῦν εἶναι, τὸ νὰ ἀφίη ὁ ἄνθρωπος τὰς γονεῖς ἐκείνας ὅπερ τὸν ἐγέννησαν, καὶ ἐκοπίασαν νὰ τὸν ἀναδρέψεν, καὶ τὴν ἐβέργευσαν δίδοντες εἰς αὐτὸν τὸ εἶναι, καὶ πάλιν μετὰ τὴν θέλησιν τῶν ἰδίων αὐτῶν γονέων τε, νὰ πηγαίη νὰ προσκολληθῇ μετὰ μίαν γυναῖκα, ὅπερ ποτὲ δευρὸς εἶδε, καὶ ὅπερ δευρὸς τῷ ἔκαμε κἀνεία ἀγαθὸν καὶ ἐβέργειαν, ἀληθῶς μέγα εἶναι τὸ μυστήριον τοῦτο· ἐκλαμβάνεται ὅμως καὶ νοεῖται ἀπὸ ἐμένα τὸν Παῦλον, εἰς τὸν Χριστὸν, καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν· ὡσαν ὅπερ τὸτο ἐρρέθη ἀπὸ τὸν Ἀδὰμ, καὶ ἀπὸ τὸν Μωϋσῆν προφητικῶς διὰ τὸν Χριστὸν· διὰ τὴν καὶ ὁ Χριστὸς ἀφῆκε τὸν ἐρασίον τε Πατέρα, ὅχι μετὰ πικρῶς μετὰ βασιιν, ἀλλὰ μετὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως συγκατάβασιν, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Νύμφην, τὴν εἰς ἐθῶν Ἐκκλησίαν,

σίαν, ἡ ὁποία ποτὲ δὲν τὸν ἐγνώρισε διὰ Θεόν, καὶ ἐγινε μὲ αὐτῷ ὅσα Πνεῦμα διὰ τῆς Ἀγίας Βαπτίσματος· ἐπειδὴ „ὁ κολλώμενος τῷ Κυρίῳ, ὃ Πνεῦμα ἐστὶ“ κατὰ τὸν αὐτὸν Παῦλον. (ἀ. Κορ. 5. 17.) (1) Πῶς λοιπὸν κατηγοροῦσιν τινες τὸν γάμον ὅτι εἶναι κακός, εἰς καιρὸν ὅπῃ ὁ μέγας Παῦλος ἔφερεν αὐτὸν εἰς παράδειγμα τῶ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου, καὶ εἰς καιρὸν ὅπῃ ὀνομάζει αὐτὸν μυστήριον; ὁπῶς κακῶς οἱ κακοὶ ἔτοι καὶ παρανόμως τὸν κατηγοροῦσι (2).

33. „Πλὴν καὶ ὑμεῖς οἱ καθ' εἷα, ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα οὕτως ἀγαπάτω ὡς ἑαυτόν“.

Πλὴν, λέγει, ἀγκαλὰ καὶ ἐγὼ ἀληθοεικῶς, καὶ πνευματικῶς ἐνόησα τὰ ἀνωτέρω προφητικά λόγια τῶ Ἀδάμ, καὶ τῶ Μωϋσέως, εἰς τὸν Χριστὸν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν, ὅμως κατὰ τὸ γράμμα, ἔρρέθισαν αὐτὰ καὶ διὰ τὰ ἀνδρόγυνα· καὶ δὲν ἀνατρέπει ἡ πνευματικὴ ἀληγορία αὐτῇ, τὴν κατὰ τὸ γράμμα ἐνόησαν καὶ σαρκικῶς σχέσιν, ὅπῃ πρέπει νὰ ἔχη ὁ ἄνδρας μὲ τὴν γυναῖκα· δι' ὅ,τι κάθε ἄνδρας χρεώσῃ νὰ ἀγαπᾷ, καὶ νὰ περιθάλπῃ τὴν γυναῖκά τῆς, καθὼς ἀγαπᾷ καὶ περιθάλπει καὶ τὸν ἑαυτόν τῆς. Καὶ μὴ μὲς λέγῃς ἐσὺ ὁ ἄνδρας, ὅτι τὸ πᾶν καὶ πᾶν ἐλάττωμα ἔχει ἡ γυναῖκά μου, καὶ διὰ τὸ δὲν τὴν θέλω· διὰ τὸ, καθὼς ἐσὺ ὅταν ἔχῃς κἀνὸς ἐλάττωμα εἰς τὸ σῶμά σου, ἤγειν αὐτὴν ἵνα τὸ χέρι σου καλῶν, ἢ τὸ ποδάριον κατῶν, ἢ τὸ ὀμμάτιον ἀλοῖθωρον, ἢ ἄλλο σὺ μέλος ἔχει κἀνὸς βλάβη, δὲν ἀποκόπτεται ἀπὸ τὸ σῶμά σου τὸ μέλος ἐκεῖνο, ἀλλὰ μάλιστα περισσώτερον τὸ ἐπιμελῆσαι διὰ νὰ τὸ ἰατρῶσῃς· τοιοτρόπως καὶ ἐὰν ἡ γυναῖκά σου ἔχη ἐλαττώματα καὶ ἰσχυρά, δὲν πρέπει νὰ τὴν χωρίζῃς δι' αὐτὰ, ἀλλὰ μάλιστα νὰ τὴν ἐπιμελῇσαι, διὰ νὰ τὴν ἰατρῶσῃς (3).

„Ἡ δὲ γυνὴ ἵνα φοβῇται τὸν ἄνδρα“.

Επειδὴ ἡ κατὰ πάντα ἰσοτιμία τῶ ἀνδρὸς μετὰ τῆς γυναικὸς, προξενεῖ ἀκαταστασίαν εἰς τὰ ἀνδρόγυνα, καὶ εἰς τὰς οἰκίας, διὰ τὸ ὅτι Παῦλος ἐδῶ λέγει, ὅτι ἡ γυναῖκα πρέπει νὰ ἔχη καὶ φόβον εἰς τὸν ἄνδρα τῆς, ἵνα διὰ μέσων τῶ φόβου αὐτῆς, δέξεται εἰς τὰ ἀνδρόγυνα μία ἀρχή, καὶ ἐξουσία, καὶ κεφαλὴ ὁ ἄνδρας μόνον, καὶ ὅχι ἡ γυναῖκα· φόβον ὅμως πρέπει νὰ ἔχη ἡ γυνὴ πρὸς τὸν ἄνδρα, ὅχι δελικόν, ὡσαύτῃ δέλη, ἀλλὰ ὅσα φόβον ὅπῃ πρέπει εἰς τὰς ἐλδοθέρας, ὅστις δὲν εἶναι ἄλλο, παρὲς μία ὑπερβολικὴ δολάβεια καὶ συστολή, καὶ ἐντροπή, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἔχη εἰς τὸν ἄνδρα τῆς· ἐπειδὴ ἀπὸ τὸν τοιοῦτον φόβον, καὶ τὴν δολάβειαν, καὶ ἐντροπὴν, θέλει συνίσταται περισσώτερον ἡ ἀγάπη τῶν ἀνδρογυνῶν· καὶ πάλιν αὐτιστρέφως ἀπὸ τῆς τοιαύτης ἀγάπης θέλει συνίσταται ὁ τοιοῦτος φόβος, καὶ ἡ δολάβεια· διότι ἡ γυνὴ θέλει μὲν ἀγαπήσῃ τὸν ἄνδρα τῆς, ὡσαύτῃ μέλος καὶ σῶμά τῆς· θέλει δὲ φοβεῖται, καὶ δολαβεῖται αὐτὸν καὶ ὡσαύτῃ κεφαλὴ τῆς, ἐπειδὴ ἔττι καὶ ὁ Θεὸς ἐπρόσθετον εἰς τὴν ἀρχὴν τῶ Κόσμου τὴν Εὐαν; νὰ ἔχη δολάβειαν, καὶ φόβον εἰς τὸν ἄνδρα τῆς τὸν Ἀδάμ, λέγων· „πρὸς τὸν ἄνδρα σου ἡ ἀποστροφὴ σου, καὶ αὐτός σε κυριεύσει“. (Γεν. γ'. 16.) Ἀλλ' ἴσως ἤθελον εἰπῇ κἀνὸς ἄνδρας· τί λοιπὸν νὰ κάμω ἐγὼ, ὅπῃ ἡ γυναῖκά μου δὲν με φοβεῖται, ἐδέ με ἐντρέπεται; εἰς τὸν ὁποῖον ἀποκεινόμεθα, ὅτι ἐσὺ ὁ ἄνδρας ἀγάπα τὴν γυναῖκά σου, καὶ κάμνε τὸ ἐδικόν σου χρέος, καὶ μὲ τὴν ποικίλῃς ἀγάπῃ, θέλεις καταπείσεις εἰς ὅλον τὸ ὕψος τὴν γυναῖκά σου, καὶ νὰ σε ἐντρέπεται· ὁμοίως καὶ ἐσὺ ἡ γυναῖκα, αὐτὴ καὶ δὲν ἀγαπᾷ ἀπὸ τὸν ἄνδρα σου καθὼς πρέπει, ὅμως ἐσὺ κάμνε τὸ χρέος σου, καὶ φοβῇ, καὶ ἐντρέπῃ τὸν ἄνδρα σου, καὶ μὲ τὴν ἐδικλῇ σου ἐντροπῇ καὶ δολάβειαν, θέλεις καταπεί-

(1) Διὰ αὐτὸ γράφει καὶ ὁ μέγας Μακάριος· „Πάτερ, ἀδελφε, τῷ ὀνηγάντισε Θεῷ· κοινωνήσῃς ἡ ψυχή σου τῷ Θεῷ, ὡς κοινωνεῖ νύμφη νυμφίῳ“· τὸ γὰρ „μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν, φησὶν· ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν, καὶ εἰς τὴν ἑκκλησίαν τὴν ἁγίαν“· (Ὁμιλ. λθ. κεφ. ε').

(2) Τοιοῦτοι ἐτάθησαν οἱ Μανιχαῖοι, καὶ ὁ Σαπφηνίλος, καὶ οἱ Εὐσαδιανοί, καὶ ὅσα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν

τῶ· „κολύονταν γαμῖν“· (ἀ. Τιμοθ. δ'. 3.) Διὰ τὸ καὶ ἡ ἐν Γάγγρᾳ Σύνοδος πάντας ἀναθεματίζει καὶ νόνι α'.

(3) Περὶ τῆς, ὅτι δὲν πρέπει νὰ χωρίζον οἱ ἄνδρες αἱς γυναῖκάς των, ὅρα τὴν κατὰ πλάτος ὑποσημείωσιν αὐτῆς μὴ· Ἀποστολικῶν, ἐν τῷ ἡμετέρῳ νεκτυπῶ τῷ Κανονικῷ.

παπίσεις τὸν ἄνδρα σε εἰς ὅλον τὸ ὕψερν καὶ εἰς τὸ νὰ σε ἀγαπᾷ. Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγνώ-
στα, πῶς ὁ Ἀπόστολος μὲ πολλὰ μὲν λόγια ἐπλάτυνε καὶ ἀπέδειξε, πῶς ὁ ἄνδρας πρέπει
νὰ ἀγαπᾷ τὴν γυναῖκά τε· μὲ εὖ δὲ μένον λόγον ἐφάνερωσεν, ὅτι ἡ γυναῖκα πρέπει νὰ
φοβῆται τὸν ἄνδρα, χωρὶς νὰ τὸ πλατυῇ μὲ πολλὰ, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι εἰς τὰ ἀν-
δρόγυνα θέλει μάλιστα νὰ κυριεύῃ περισσότερο ἡ ἀγάπη, παρὰ ὁ φόβος· ἀγκαλὰ καὶ ἡ
γυνή, ὡς εἶπομεν, χρεώσῃ νὰ ἔχῃ πρὸς τὸν ἄνδρα εὖ φόβον, ὅπῃ νὰ ῥῶμαι εὐωμύς
μὲ τὴν ἀγάπῃ, καὶ ὅχι εὖ φόβον ὅπῃ νὰ τὴν κάμῃ νὰ τρέμῃ καὶ νὰ δειλιά· διὰ τὴν
ἀπὸ τὸν τοιοῦτον φόβον δυνά γυνᾶται ἀγάπῃ καὶ εὐωσίς, ἀλλὰ μάλιστα μίσος, καὶ διχό-
νοια· καὶ πρὸς τέτοις νὰ ἔχῃ εὖ φόβον ἡ γυνή, ὥστε ὅπῃ νὰ μὴν ἀντιλέγῃ εἰς τὸν ἄνδρα
της, μηδὲ νὰ σηκώνεται κατ' ἐπάνω τῷ ἀνδρὶ, καὶ νὰ ζητῇ τὰ πρωτεῖα· δι' ὅ, τι, ἀγκαλὰ
καὶ ἡ γυνή ἦναι μία σάρκα μὲ τὸν ἄνδρα, καὶ ἔχῃ καὶ αὐτὴ ἐπάνω εἰς τὰ γεννώμενα παι-
διά, μίαν ἀρχὴν μὲ τὸν ἄνδρα ἰσότημον κατὰ τὸ τοιο· ὅμως εἶναι ἀρχὴ δούτέρα, τὴν δὲ πρω-
τίαν καὶ μεγαλιτέραν ἀρχὴν καὶ ἐξουσίαν ἔχει ὁ ἄνδρας (1).

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Σ'.

1. „Τὰ τέκνα ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν ἐν Κυρίῳ“.

Καθὼς εὖας τεχνίτης ὅπῃ ζητεῖ νὰ κατασκευάσῃ εὖα ἀνδελῆντα ἀνθρώπινον, πρῶτον
μεν κατασκευάζει τὴν κεφαλὴν, ἔπειτα τὸν λαιμὸν, καὶ τὰς ὤμους, καὶ τὰς χεῖρας, καὶ περὶ-
ταῖον κατασκευάζει τὰ πόδας· τοιαυτῶν καμνεὶ καὶ ὁ ἀρχιτέκτων τῆς τῷ Θεῷ Ἐκκλη-
σίας Παῦλος, καὶ πρῶτον μεν εἶπε περὶ τῷ ἀνδρὶ, ὅστις εἶναι ἡ κεφαλὴ, καὶ ἡ πρώτη ἀρχὴ
τῷ ἀνδρογυνί· δούτερον δὲ εἶπε περὶ τῆς γυναικὸς, ἥτις εἶναι δούτέρα ἀρχὴ τῷ αὐτῷ ἀνδρο-
γυνί· πῶρα δὲ λέγει ἐδῶ καὶ διὰ τὰ τέκνα, τὰ ὅποια εἶναι τρίτη ἀρχὴ, ὡς ἐξουσιάζοντες
τὰς δούλους· καὶ μετὰ ταῦτα θέλει εἰπῇ καὶ διὰ τὰς δούλους, οἵτινες ἔχον τὰς τῶν οἰ-
κίας· δι' ὅ, τι τῆς μεν γυναικὸς ἀρχὴ εἶναι μόνος ὁ ἄνδρας· τῶν δὲ παιδίων ἀρχὴ εἶναι ὁ
ἄνδρας ὅμῃ καὶ ἡ γυνή, ὡς μήτηρ· τῶν δὲ δούλων ἀρχὴ, εἶναι καὶ τὰ τέκνα, ὡς κληρονόμοι
τῶν γονέων. (2) Παραγγέλλει λοιπὸν ὁ Παῦλος εἰς τὰ τέκνα, νὰ ὑπακούον εἰς τὰς γονεῖς
των, ἀλλὰ ἐν Κυρίῳ, ἥτοι ὅταν ἡ προσαγωγὴ τῶν γονέων εἶναι κατὰ Κύριον, ἥγαν σύμ-
φωναις μὲ τὰς προσαγωγὰς, καὶ τὸν νόμον τῷ Κυρίῳ· διὰ τὴν αἰσῶς οἱ γονεῖς παρακινῶσι τὰ
τέκνα των εἰς τὴν ἀσέβειαν καὶ ἀπιστίαν, ἢ θέλουν νὰ κάμνουν πόρνῳ τῷ θυγατέρα των, ἢ
νὰ μάθουν τὸν ὅλον τὴν καμμίαν αἰσχρὰ τέχνην, καθὼς εἶναι τῶν μίμων, τῶν παιγνιδιωτῶν,
τῶν ρεφιαίων, καὶ τῶν ἄλλων θεατρικῶν ἀνθρώπων, ἢ ἄλλῳ καμμίαν κακίαν νὰ τὰ δι-
δάξουν.

(1) Ὅθεν ἦπεν ὁ Θεὸς Χρυσόστομος· „ἀν ὅπου
„πᾶς οἰκίας διοικῶμεν πᾶς αὐτῶν, καὶ πρὸς ἐκκλησίας
„ἐπιστάσιαν ἐσόμεθα ἐπιτιθεσθαι· καὶ ἡ οἰκία γὰρ ἐκ-
„κλησία ἐστὶ μικρά, ὥπως εἰς ἄνδρας καὶ γυναῖκας γενο-
„μενους ἀγαθὰς, πάντας ὑπερβαλέσθαι. Ἐννοῶσιν τὸν Ἀ-
„βραάμ καὶ τὴν Σάρραν, καὶ τὸν Ἰσαάκ, καὶ τὰς τρια-
„κοσίους δέκα καὶ ὀκτὼ οἰκογενεῖς· πῶς πᾶσα ἡ οἰκία
„συγκεκροτήτω· πῶς ἅπαντα εὐλαβείας ἔγεμεν· ἐκείνη
„καὶ τὸ ἀποστολικὸν ἐπλήρως παράγγελμα, καὶ τὸν ἄνδρα
„ἐφοβήτω· ἀκούε γὰρ αὐτοῦ λέγουστος· „ὅπου μεν μοι
„γέγονεν ὥς τὸ νῦν, ὁ δὲ κύριός μου πρεσβύτερος“.
„(Γε. 18. 12.) καὶ κείνος αὐτῷ ὥς ἡγάπα, ὡς πάν-
„τα κελύεσθαι πᾶν· καὶ τὸ παιδίον ἐνέρετον ἦν, καὶ
„οἱ οἰκογενεῖς καὶ αὐτοῦ θυγατέρες... ὅπου δὴ καὶ ἐν-
„ταῦθα ὅταν ἀνὴρ, καὶ γυνή, καὶ παιδιά, καὶ οἰκέται
„ᾧσι τῶν αὐτῶν ἐπιμελόμενοι, πολλὴ τῆς οἰκίας ἡ ἐ-
„μόνοια. Πολλῶν ἔν προνοίαν ποιῶμεθα, καὶ γυναικῶν,
„καὶ παίδων, καὶ δούλων, εἰδότες, ἐστὶ τὴν ἀρχὴν ἡ-
„μῶν αὐτοῖς εὐχολον καταστήσομεν, καὶ ὅτι πᾶς εὐ-
„δυνας ἡμέρας καὶ ἐπισηκῆς ἐξομεν, καὶ ἐρῶμεν, ἡ-
„δὲ ἐγὼ καὶ τὰ παιδιά ἄμοι ἐδωκεν ὁ Θεός“· (Ἡσ.
„18.) (Λόγ. κ'. εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσ.)

(2) Ὅθεν προσφυσάτω εἶπεν ὁ πάμμεγας, καὶ πάν-
σοφος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ὅτι καὶ ἐκαστὸν, εἴτε
πλοσίον, εἴτε πτωχὸν, εἶναι μία ὁλόκληρος πόλις, καὶ
εὐρίσκονται εἰς αὐτὴν ἀρχόντες διάφοροι, καθὼς εὐρίσκον-
ται καὶ εἰς μίαν πόλιν· ἢ μάλλον εἶπεν, εἰς τὴν καὶ
ἐκαστὸν εὐρίσκειται εὖας βασιλεὺς, καὶ ἔχῃ ἀρχοντας
ὑποταγμένους εἰς αὐτὸν· ὥς γὰρ φησὶν ἐπὶ λέξεως·
„Πόλις ἐστὶν ἡ ἐκάστη οἰκία· ἀρχὴν ἐστὶν ἐκαστος τῆς
„αὐτοῦ οἰκίας· καὶ ὅτι μεν ποιαυτὴ ἡ τῶν πλεόντων
„των, εὐδελον· εὐδα καὶ ἀγροὶ (ἡγαν σζεφιλίκα)
„καὶ ἐπιτροποὶ, καὶ ἀρχόντες ἐπὶ ἀρχεσιν· ἐγὼ δὲ
„καὶ τὴν τῶν πλεόντων οἰκίαν, φημί πόλιν εἶναι· καὶ
„γὰρ καὶ ἐνταῦθα εἰσιν ἀρχαί, οἷον κρατὴ τῆς γυ-
„ναικὸς ὁ ἀνὴρ· ἡ γυνή τῶν οἰκετῶν· οἱ οἰκέται τῶν
„ιδίων γυναικῶν· πάλιν αἱ γυναικες καὶ οἱ ἀνδρες τῶν
„παίδων. Ἀρα εἰ δοκῇ σοι καθάπερ τῆς βασιλεὺς εἶναι,
„ποσῶς ἀρχοντες ἔχον ὑποταγμένους αὐτοῦ, καὶ
„πάντων προσήκων αὐτῶν οἰκονομικώτερον εἶναι καὶ πο-
„λιτικώτερον;“· (Λόγ. κβ'. εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσ.)
Τότε δὲ μάλιστα γίνεται τὸ ὁπῶς, καὶ ἡ οἰκία τῷ
καὶ ἡ Χερσιανὸς μία Ἐκκλησία, καὶ μία πόλις, ὅταν
δυνά χωρίζονται οἱ γονεῖς ἀπὸ τὰ τέκνα, καὶ τὰ τέκνα
ἀπὸ

δάξεν· τότε ἡ προσχαρὶς τῶν πατέρων γονέων, δυνῆναι κατὰ τὸ θέλημα καὶ πρὸς ἐντολὴν τῆς Κυ-
 ρίαι, διὰ τὸ τοῦτο εἶναι τέκνα πρέπει νὰ υπακούσιν εἰς αὐτάς, ἀλλὰ νὰ ἐνθυμῶνται τὸν λόγον
 τῆς Κυρίας ἀπὸ εἰπέν· „ὁ φιλὼν πατέρα, ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμέ, ἐκ ἔστι με ἄξιος“· (Ματθ. ι. 37.)

„Τὸτο γὰρ δίκαιον“.

2. „Τίμα τὸν πατέρα σου, καὶ τὴν μητέρα σου, (Ἐξ. κ'. 12.) ἥτις
 „ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη ἐν ἐπαγγελίαις“.

Δίκαιον, λέγει, εἶναι νὰ ὑποτάσσωνται τὰ τέκνα εἰς τὰς γονεῖς, καὶ νὰ τιμῶσιν αὐτοὺς,
 διὰ τὴν καὶ ὁ φυσικὸς νόμος τοῦτο θέλει, καὶ ὁ γραπτὸς νόμος τοῦτο προσάσκει· πῶς δὲ λέγει

ἀπὸ τῶν γονεῶν· ἀλλὰ καὶ πρὸ τοῦ γάμου, καὶ μετὰ τὸν γά-
 μον, συγκατοικῶν ὅλοι μαζί καὶ γονεῖς, καὶ υἱοὶ καὶ νύμ-
 φαι, καὶ ἐγγονία, καὶ δούλοι, καὶ οἱ συμπεριλαμβανόν-
 ται εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν οὐκὴν τὰ ὁσπῆτια τῶν καὶ
 ὅταν ὅλοι ἔχοντες εἷμα κοινὸν πατρὸν, συντρέγαν, καὶ
 συμπίναν ὅλοι ὁμοῦ εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν τραπέζαν,
 καὶ ἔχον τὰ πάντα κοινοβιακά. Μίαν ποιούσιν ἐπι-
 νεύουσαι σωθήσαν εὐρίσκοντες ὅτι ἔχον εἰς τὰς παλαιὰς
 χρόνους ὁ Πατριάρχης Ἀβραάμ· κοινοβιακῶς ζωὴν ζῶν
 μετὰ τοῦ ἀπὸς τετρακοσίου δεκαοκτώ οἰκογενεῶν καὶ ὁ
 Πατριάρχης Ἰακώβ μετὰ τῶν δώδεκα υἱῶν τε, καὶ δού-
 λων τε καὶ ὁ δίκαιος Ἰσὼβ, καὶ ἄλλοι πολλοί. Τοιαύτῳ
 σωθήσαν εὐλογημένῳ ἔχον ἕως τῆς σήμερον εἰς τὰ
 μέρη τῆς Ἀνατολῆς, ὅχι μόνον πολλοὶ Χερσιανοί,
 ἀλλὰ καὶ πολλοὶ Ἀγαρηνοὶ οἱ καλέμενοι Γιουρούκιδες,
 οἱ ποιμενικὸν βίον ἔχοντες, καὶ κατοικῶντες εἰς σκη-
 νὰς καὶ τζαδιῆρα, κατὰ μίμησιν τῶν παλαιῶν ἐ-
 κείνων Ἀγίων Πατριαρχῶν, περὶ ὧν εἶπομεν. Αὐ-
 τῷ τῷ ἁγίῳ καὶ εὐλογημένῳ σωθήσαν πρέπει
 νὰ μιμνῶνται καὶ οἱ εἰς τὰ ἐδικά μας μέρη εὐρίσκομε-
 νοὶ Χερσιανοί· καὶ οὔτε οἱ γονεῖς νὰ χωρίζονται ἀ-
 πὸ τῶν υἱῶν τῶν, ὅταν τὸς ὑπανδρῶνται, οὔτε οἱ υἱοὶ
 νὰ χωρίζονται ἀπὸ τῶν γονεῶν τῶν ἀφ' οὗ ὑπανδρῶ-
 νται, καὶ νὰ πηγαίνωσι εἰς ἄλλα ὁσπῆτια· ἀλλὰ νὰ μένωσι
 συγκατοικῶντες ὁμοῦ, καὶ συντρέγοντες, καὶ συμπίνον-
 τες. Τεῖρα γὰρ μεγάλα καλὰ ἐκ τῆς συγκατοικήσεως
 αὐτῆς προξενῶνται εἰς αὐτάς. Α. διὰ τὴν τῆς συγκα-
 τοικήσεως αὐτῆς προξενῶνται ὁμοῦσια περισσοτέρα εἰς
 τὰς ψυχὰς τῶν, ἀγάπῃ μεγαλιτέρα, αὐξήσει τῆς κοινῆς
 συμβαλῆς περὶ τὸν πρακτέον τῶν βίβι, χαρὰ, ἐντρο-
 πὴν, σεβας, ὑπακοήν καὶ κάθε ἄλλο καλὸν ψυχικόν.
 Β. διὰ τὴν προξενῶνται ἐκ τῆς ποιούσης συγκατοικήσεως καὶ
 βοηθία μεγάλη εἰς τὰ τῶν βίβι πράγματα· διὰ τὴν ἐκείνοι
 ὅπου δὲν ἔχει ὁ εἷμα, πρὸ φέρειν ὁ ἄλλος· καὶ ἔτι ὅλοι
 μετὰ ἀπολαμβάνουσι τὰ πράγματα τῶν καθεαυτοῦ· ὁ καθ'
 εἷμα δὲ ἀπολαμβάνει τὰ πράγματα ὅλων· καὶ ὁ καθ' ἑ-
 νας ἔχει τὰ τῶν καθεαυτοῦ, καὶ ὅλοι ἔχουσι τὰ πράγματα
 ὅλων. Γ. δὲ, καὶ τελοῦται, διὰ τὴν καὶ τὰ ἐξοδα ὀλιγό-
 τερα γίνονται, ὅταν συγκατοικῶν οἱ γονεῖς μετὰ τὴν ὑπαν-
 δρῶντα τέκνων, καὶ τρώγον εἰς μίαν τραπέζαν, πὰ-
 ρεῖς ὅταν εἶναι χωρῶς, καὶ τρώγον εἰς πολλὰς τρα-
 πέζας· ὅθεν καὶ ὁ δῆς Χρυσόστομος, ἐρμηνεύων τὸ ρητὸν
 ἐκείνου τῶν Ἀποστολικῶν Πράξεων, ὅτι οἱ ἐν ἀρχῇ τῶν
 Εὐαγγελίων πιστεύσαντες Χερσιανοὶ ἔχον ἅπαντα κοινά,
 καὶ κινῶντες δὲν ἦσαν πτωχοί, (Πράξ. δ'.) τοῦτο,
 λέγω, ἐρμηνεύων, πολλὰ ἐπὶ τῶν τῶν ὁσπῆτια ἐκείνων τῶν
 Χερσιανῶν, εἰς τὰ ὅποια συγκατοικῶντες οἱ γονεῖς, καὶ
 τὰ τέκνα, καὶ αἱ νύμφαι, καὶ οἱ δούλοι ὁμοῦ, ἔχουσιν
 ἅπαντα κοινά· καὶ ἀποδεικνύει ὅτι τὰ ἐξοδα τῶν ποιού-

των, εἶναι πολλὰ ὀλιγώτερα, ἀπὸ τῶν ἐξοδα τῶν χωρι-
 σά συγκατοικῶν· ὅπου γὰρ φησὶν· „εἰς δὲ δέξω ὅτι
 „τὸ διασπασμένον σοῦτο, διαπνερνόν, καὶ περιεὶς ποιη-
 „τικόν, ἐσὼ οἰκία εὐδα παιδία δεκά, καὶ γυνή, καὶ
 „ἀνὴρ· καὶ ἡ μετ', ἐμμεργήτω· ὁ δὲ, ἐξωθεν φερέτω
 „προσόδους· ἐπὶ δὲ δῆμοι, ὅσοι κοινῇ σιτῶμενοι, καὶ μίαν
 „ἔχοντες οἰκίαν, πληροῦσιν ἂν ἀναλίσκοντες, ἢ διασπα-
 „ρῶντες; εὐδελον ὅτι διασπαρῶντες· ἢ γὰρ μέλαιν
 „διασπαρῶν τὰ δέκα παιδία, δεκά καὶ οἰκημάτων χρησά-
 „δεκα στραπέζων· δεκά ὑπερηφάνων, καὶ τῶν ἄλλων προσό-
 „δων τοσαύτης· τί δὲ εὐδα δούλων πληθὺς ἐστίν; οὐχὶ
 „διὰ τοῦτο πάντες μίαν ἔχουσι τράπεζαν, ὥστε μὴ πολλῶν
 „γυνεῶν τὴν δαπάνην; ἢ γὰρ διαίτησις αἰεὶ ἐλάττωσιν ἐμ-
 „ποία· ἢ δὲ ὁμοῦσια καὶ συμφωνία, αὐξήσιν· ὅπως οἱ ἐν
 „τοῖς μοναστηρίοις ζῶσιν νῦν, ὥστε ὅτε οἱ πτωχοὶ· τίς
 „ἀπέθανεν ἐν ἀπὸ λιμῆς; τίς δὲ ἐδιετράφη μετὰ ἀφ-
 „θονίας πολλῆς“; (Ὁμιλ. ια'. εἰς τὰς Πράξεις.)

Καὶ τῇ ἀληθείᾳ, ὡ καὶ τὴν μεγάλην εὐτυχίαν ὅπου
 εἶναι εἰς εἷμα τοῦτο ὁσπῆτιον καὶ φαμίλιαν Χερσιανῶν·
 νὰ βλέπῃς τῷ πρῶτῳ τῶν πατέρων νὰ προσάξῃ τὸς ὑ-
 πανδρῶμενους υἱοὺς τῶν νὰ πηγαίνῃ ὁ εἷμα εἰς τὴν μίαν
 τέχναν, καὶ ὁ ἄλλος, εἰς τὴν ἄλλην· ὁμοῦσια καὶ τῷ
 μητέρα νὰ προσάξῃ τὸς ὑπανδρῶν συγατέρας τῆς, νὰ
 ἐργάζεται ἡ μία τὸ μαλὶ, καὶ ἡ ἄλλη τὸ βραδί· καὶ
 τῷ βραδί, νὰ βλέπῃς νὰ συμμαζεύονται ὅλοι, φέρον-
 τες ὁ εἷμα εἷμα φαγῶν, καὶ ὁ ἄλλος, ἄλλο· καὶ ὅπου
 νὰ κἀθῶνται εἰς μίαν κοινὴν τραπέζαν ὅλοι νὰ τρώγαν
 καὶ νὰ πίναν μετὰ ἀντιθέσεως εἰς δόξαν Θεοῦ, προκαθυ-
 μένων τῶν γονέων· ἐπ' ἀληθείας, λέγω πάλιν, ὅτι κοι-
 νὴ χαρὰ καὶ παρηγορία εὐρίσκειται πάντοτε εἰς τὴν
 ποιούσιν φαμίλιαν, καὶ λύπη δὲν δύναται νὰ κυριεύ-
 σῃ ὅτε τὸ πᾶν ὁσπῆτιον. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ δῆς
 Χρυσόστομος ὑπόσχεται, ἂν ὁ Θεὸς δώσῃ ζωὴν εἰς αὐ-
 τῶν, νὰ κάμῃ ὅλα τὰ ὁσπῆτια τῶν Χερσιανῶν κοινόβια,
 διὰ τὰ πολλὰ καλὰ ὅτε προξενῶνται ἐκ τῆς ποιούσης
 κοινοβιακῆς ζωῆς καὶ συγκατοικήσεως· „Πλὴν, ἀλλ'
 „ἐάν ὁδὸ προβαίνωμεν, πιστεύω τῷ Θεῷ ὅτι καὶ τῶν
 „ἔσται, πᾶσι δὲ μοι μένον, καὶ κατὰ πάσιν καπερδωσόμεν
 „τὰ πράγματα· καὶ ἂν ὁ Θεὸς ζῶν δῶ, πιστεύω ὅτι
 „παχέως εἰς πύλιν ὑμᾶς ἄξομεν τῷ πολιτείᾳ“.
 (Αὐτόδ.) Ἐκ τῆς ἐναντίας δὲ, ἀπανδρωπείας, καὶ λύ-
 πης, καὶ θρησκότης μεγάλης εἶναι κατὰ ἀλήθειαν, νὰ
 βλέπῃς τινὲς νὰ χωρίζονται οἱ γονεῖς ἀπὸ τῶν τέκνων,
 καὶ τὰ τέκνα ἀπὸ τῶν γονεῶν ἀφ' οὗ ὑπανδρῶνται· καὶ
 τὰ μὲν τέκνα, νὰ κατοικῶν εἰς ὁσπῆτια λαμπρὰ καὶ
 μεγάλα, καὶ νὰ τρώγαν καὶ νὰ πίναν λαμπρῶς καὶ με-
 τὰ αὐτάρκειαν· οἱ δὲ γονεῖς τῶν, νὰ κατοικῶν εἰς πα-
 λαιοσχητικὰ τινὰ καὶ ἐρείπια, νὰ εἶναι πτωχοὶ καὶ ἐμ-
 θεῖς, καὶ νὰ μὴ ἔχον τὸν ἐπίδοκον ἄρτον.

ὁ Παῦλος, ὅτι τὸ „τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου“ εἶναι πρώτη ἐντολή; πρώτη γὰρ ἐντολή τῆς Δεκαλόγου, εἶναι τὸ „ἐγὼ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου; καὶ ἔσονται σοὶ Θεοὶ ἕτεροι „πλὴν ἐμῶν“. (Ἐξ. κ'. 2.) Καὶ κατὰ τὴν τάξιν δὲ ὅπῃ ὁ Κύριος ἐξέφώνησεν ἐν τῇς Εὐαγγελίοις πρὸς ἐντολὰς, πρῶτον ἔβαλε τὸ „καὶ φοβούμεσθε“ καὶ τὸ „καὶ μοιχεύετε“, καὶ ἕτερον ἔβαλε τὸ „τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα“. (Ματθ. 19'. 18. Μάρκ. 1. 19. Λυκ. 14. 20.) Εἰς τὸ λοιπὸν ἀποκρινόμεθα ὅτι δὲν εἶπον αὐτῷ τὴν ἐντολὴν ὁ Παῦλος πρῶτον ἀπλῶς, ἀλλὰ ἐπρόσθεσεν „ἐν ἐπαγγελίαις“ διὰ τὴν ἑπὶ τῇ πρώτῃ ἐντολῇ τῆς Δεκαλόγου, ἔπε καμία ἄλλη, ἔχουσιν ἐπαγγελίας καὶ μισθὸς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. ἐπεὶ εἰς καμίαν ἀπὸ τῆς δέκα, ὑποσχέθη ὁ Θεός να δώσῃ μισθὸς ἀγαθῶν πρὸς τῆς ταύτης φυλάττοντας. ἀλλ' εἰς ταύτην καὶ μόνον ὑποσχέθη να δώσῃ ταῦτα. „ἵνα, λέγει, μακροχρόνιος γένῃ ἐπὶ τῆς γῆς τῆς ἀγαθῆς, ἧς Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι“. (Ἐξ. κ'. 12.) καθὼς ὁ Παῦλος λέγει τὸτο παρακάτω. Καὶ ἀφίνω να λέγω, ὅτι κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον, καὶ τὸν ἱερὸν τῶν Θεοφύλακτον, αἱ πρὸ τῆς ἐντολῆς ταύτης ἐντολαί, κατὰ τὴν τάξιν ὅπῃ ὁ Κύριος πρὸς ἐξέφώνησεν, ἦγαν τὸ „καὶ φοβούμεσθε, καὶ καὶ μοιχεύετε“ δὲν ἔχον ἐπαγγελίας καὶ μισθὸς, ἀλλὰ μόνον ἀποκαί εἶναι τῶν κακῶν, καὶ ὅχι ἐργασίαι τῶν ἀγαθῶν. κἀνέας δὲ μισθὸς δὲν χρεωσέται εἰς ἐκεῖνον, ὅπῃ ἀπέχει μὲν ἀπὸ τοῦ κακοῦ, δὲν πράττει ὁμοῦς καὶ τὸ ἀγαθόν. αὕτη δὲ ἡ ἐντολή, ἐπεὶ περιέχει ἐργασίαν τῆς καλῆς, διὰ τὸ καὶ πρώτη αὐτῇ τὴν ἐπαγγελίαν ἐδέχθη. Θυμασὴ δὲ εἶναι καὶ ἡ τάξις τῶν ἐντολῶν. ἐπεὶ γὰρ ὁ Μαῦσῆς, μᾶλλον δὲ ὁ Θεός, ἐμάκρυνε πρῶτον τῆς ἀνθρώπου ἀπὸ τῶν κακῶν ἔργων, μετὰ τῆς ἄλλας ἐντολῆς, καὶ θέλωντας να τῆς ἐμβάσῃ εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν καλῶν, πρῶτον ταύτην ἔταξε τὴν ἐντολὴν, ἦγαν τὴν παρὰ τῶν τέκνων εἰς τῆς γονεῖς τιμῶν. ἐπεὶ γὰρ οἱ γονεῖς εἶναι οἱ πρῶτοι μετὰ Θεοῦ ἀεργεῖται εἰς τῆς ἀνθρώπου, καὶ ὁ εἶναι αὐτοὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς εἰρήνης. (1) διὰ τὸτο δικαίως καὶ πρῶτοι οἱ γονεῖς πρέπει να ἀπολαμβάνουσι τῆς παρὰ τῶν τέκνων τῆς καρπῆς, ἥτοι να ἀπολαμβάνουσι τὰ ποῖα ταῦτα ἀπὸ τῶν τέκνων, ὑπακούω, τιμῶ, ἀγάπῃ, ὁμιλίαν, καὶ ὑπομονὴν εἰς τὰ ἐλαττώματά των, ἐν καιρῷ τῆς γῆρας καὶ ἀσθενείας των, καθὼς εἶναι γεγραμμένον εἰς τὸν Σειράχ. „τέκνον, ἀντιλαβὲ „ἐν γῆρας πατρός σου καὶ ἀπολίπη σιγῆς σου. συγγνώμην ἔχε, καὶ μὴ ἀτιμάσῃς αὐτὸν ἐν „πάσῃ ἰσχύϊ σου“. (Σειράχ γ'. 12.)

3. „ἵνα εὖ σοι γινώσκῃται, καὶ ἔσῃ μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς“. (2) (Ἐξοδ. κ'. 12.)

Ταῦτα μόνον τὰ ὀλίγα λόγια εἶπε ὁ Παῦλος, διὰ τὴν ὑποταγὴν τῶν τέκνων πρὸς τῆς γονεῖς, καὶ δὲν εἶπε περισσότερα, μετὰ τὸ να μὴ θυμῶνται να χωρέσων αὐτὰ τὰ παιδία, διὰ τὴν ὑπὸ τῆς ἐντολῆς. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον ὀλίγα εἶπε περὶ τῆς ὑπακοῆς τῶν τέκνων ὁ Ἀπόστολος, καὶ ὅτι, ἐπεὶ ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ γυναῖκα, οἱ γονεῖς τῶν παιδίων, ἐδιδάχθησαν καὶ ὁρίστησαν τὰ ἡθῶν κατὰ τῆς νόμου καὶ λόγου, ὅπῃ προλαβὼν ἐνομοθέτησε περὶ αὐτῶν ὁ Παῦλος. διὰ τὸτο οἱ ποικιλοτρόπως κτισθέντες γονεῖς, δὲν χρειάζονται πολὺ κόπον, ἔπε πολλὰ λόγια διὰ να ὑποδείξων τὰ τέκνα των, καὶ να τὰ ὁρίστησαν. ἀλλ' εἰδὲ ἀναφέρει ἐδῶ ὁ Παῦλος, πῶς ἔχον τὰ τέκνα να κληρονομήσων Βασιλείαν Οὐρανῶν, καὶ τὰ ἀπόρρητα ἀγαθὰ τῆς μέλλοντος αἰῶνος, εἰὰ ὑποπίστωνται καὶ τιμῶν τῆς γονεῖς των. ἀλλὰ ἀρκέσθη εἰς μόνον τὰ λόγια τῆς Ἀγίας Γραφῆς, καὶ ἐκεῖνα μόνον εἶπον, ὅσα ζητεῖ καὶ ἀγαπᾷ ἡ νηπιάδης καὶ ἀτελῆς ψυχὴ τῶν παιδίων. πρὸς αὐτὰ γὰρ ἀποτείνει τὸν λόγον τὸ ἐπεὶ τί ἄλλο εἶναι γλυκύτερον εἰς τὰ μικρὰ παιδία, ὡταὶ τὸ να εὐτυχίσων, καὶ να μακροχρονήσων εἰς τὸν τὸν κόσμον; διὰ τὰν καὶ εἰς τῆς Ἑβραίων, ὅπῃ ἦσαν νήπιοι, καὶ ἀτελεῖς, ταῦτα μόνον ἐνομοθέτησεν ὁ Θεός, διὰ τὴν δὲν ἐθυμῶντο να ἀκῶσων καὶ να χωρέσων περισσότερα καὶ ὑψηλότερα.

4. „Καὶ

(1) Διὰ τὸτο, κατὰ τὸν Φίλωνα τὸν Ἰουδαῖον, θεὸς κατωκιδίαις ἀνομάζων οἱ Ἕλληνες αἰς γονεῖς. ὅθεν καὶ οἱ ἀδελφοὶ τῶν δέων πάντων, ἥτοι τῶν γονεῶν, ἐνομάζονται κατὰ παραγωγὴν θεοῦ.

(2) Σημειώσαι ὅτι κατὰ τὸν Θεοδώρητον, μετὰ τὰ λόγια ταῦτα εἰδὲν ὁ Ἀπόστολος „ὅτι καὶ μετὰ πε-

ριστὰ τῶν Νόμων (καθὼς ἦσαν τὸ τελετηρικὸν μέρος „αὐτῶν, τὸ περὶ τῶν θυσιῶν, καὶ τῶν ἄλλων διοριζόν) „μετὰ τὸν τὸν Νόμον δὲ παρὰ τὴν ἐπαύσαν. καὶ δὲ γε „φυσικὰ προηγοῦμένα (ὅποῖος ἦσαν ὁ Δεκαλόγος) „καὶ μετὰ τὴν καὶ τὴν Διαθήκην κρατᾷ.

4. „Καὶ οἱ πατέρες μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν“.

Δὲ εἶπεν ὁ Παῦλος ὅτι ἐσεῖς οἱ γονεῖς πρέπει νὰ ἀγαπᾶτε τὰ τέκνα σας, ἐπεὶ δὴ τὸ αὐτὸ ἡ ἰδία φύσις ἀπαιτεῖ ἀπὸ τῶν γονεῖς, καὶ χωρὶς νὰ θέλῃ, ἥτοι τὸ νὰ ἀγαπᾷ τὰ τέκνα τῶς· ἀλλὰ εἶπε, μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα σας, ἥτοι μὴ τὰ κάμνετε ἀποκλήρας τῆς κληρονομίας σας, μήτε ἐπιφορτίζετε εἰς αὐτὰ πόσον, ὥστε νὰ τὰ μεταχειρίζεσθε, ὅχι ὡσαύτ' ἐλθέτε, ἀλλὰ ὡσαύτ' σκλαβόπελα, γογγύζοντες πάντοτε, καὶ θυμονόμοιοι ὡντίον τῶς.

„Ἄλλ' ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ, καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου“.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἀναβιβάζει τὴν διδασκαλίαν τε ὁ Θεὸς Ἀπόστολος εἰς τὴν πρῶτῃ ἀρχῇ καὶ αἰτίαν τῆς ὑποταγῆς τῶν τέκνων, ὅστις ἐστὶν ὁ Θεός, καὶ δείχνει εἰς τῶν γονεῖς, πῶς θέλῃ καταπέσειν καὶ ὑποτάσσειν τὰ τέκνα τῶν· αἰσῶς, λέγει, ἐσεῖς οἱ γονεῖς καὶ θέλετε νὰ σᾶς ὑπακούῃ τὰ τέκνα σας, τρέφετε αὐτὰ μὲ τὰ θεϊκὰ λόγια, καὶ βάλλετε τὰ παιδία σας εἰς τὸ σχολεῖον, διὰ νὰ μανθάνωσι τὰ ἱερὰ γράμματα· μὴ εἰπῆτε, ὅτι τῶν Ἱερέων, καὶ τῶν Καλογέρων εἶναι ἴδιον νὰ μανθάνωσι γράμματα, καὶ νὰ διαβάζωσι τὰς θείας Γραφάς, καὶ ὅχι τῶν παιδίων τῶν κοσμικῶν, καὶ λαϊκῶν· εἰδὲ εἰπῆτε ἐκεῖνα τὰ βαρβαρικὰ λόγια· καὶ τί χρειάζεται ἐμὴν τὸ παιδί με γράμματα; ἐγὼ δὲ ἔχω νὰ τὸ κάμω Παπᾶν, ἢ Καλόγηρον, ἀλλὰ ἔχω νὰ τὸ κάμω κοσμικὸν ἄνθρωπον· διὰ τί καθε Χριστιανὸς εἶναι ἴδιον τῷ τὸ νὰ μανθάνῃ γράμματα, διὰ νὰ ἡξάρῃ νὰ διαβάσῃ τὰς θείας Γραφάς· καὶ μάλιστα τῶν κοσμικῶν, ἐπεὶ δὴ καὶ οἱ κοσμικοὶ περισσότεραν χρειαν ἔχον νὰ μανθάνωσι γράμματα, καὶ νὰ διαβάσῃ τὰς ἁγίας Γραφάς, παρὰ ὅπως ἔχον χρειαν οἱ Καλόγηροι καὶ Μοναχοί· διὰ τί οἱ κοσμικοὶ, μὲ τὸ νὰ εὐερίσκωνται μέσα εἰς τὰ αἰτία τῶν παθῶν, καὶ τῆς ἁμαρτίας, καὶ μὲ τὸ νὰ εἶναι ὡσαύτ' μέσα εἰς παντοτινὴν φερτῶν καὶ ζάλλῃ τῆς τῆ Κόσμου θαλάσσης, ἀκολούθως χρειάζονται καὶ περισσότεραν ἀπὸ τῶν Μοναχῶν βοήθειαν, διὰ νὰ σωθῶν· ταῦτ' δὲ τὴν βοήθειαν ἀπὸ ἄλλο μέρος δεῖ ἡμπορῆν νὰ ἀποκτήσῃ, παρέξ ἀπὸ τῶν ἀνάγνωσιν τῶν θείων Γραφῶν. Ἡ ἀνάγνωσις δὲ πάλιν τῶν Γραφῶν δεῖ ἡμπορῆν ἄλλῶς νὰ ἀποκτηθῇ, παρέξ ἐὰν μάθῃ τινὰς ἀπὸ παιδιόθεν τὰ ἱερὰ γράμματα· ὥστε, ἐὰν ἐσεῖς οἱ γονεῖς ἐπιμελήσθε νὰ μανθάνωσι τὰ τέκνα σας γράμματα, αὐτὰ μετὰ ταῦτα ἔχον νὰ διαβάσῃ τὰς ἁγίας Γραφάς, διὰ τὸ ἐδικόν σας καλόν, καὶ συμφέρον· ἐπεὶ δὴ ἀπὸ τῶν θείων Γραφῶν μανθάνοντες οἱ υἱοὶ σας τὸ „τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου“, ἔχον νὰ σᾶς τιμῶν, καὶ νὰ σᾶς περιποιῶνται ὡς γονεῖς τῶν ἡγαπημῶν. Ἐπειτα πολλοὶ Χριστιανοὶ ἀγαπᾷ νὰ βάλωσι τὰ τέκνα τῶν εἰς τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα, διὰ νὰ διαβάσῃ τὰς λόγους τῶν Ἑλλήνων, καὶ τῶν ὀξωτερικῶν Φιλοσόφων, ἀπὸ τῶν ὁποῖας λόγους μανθάνωσι τὰ παιδία ὅλα τὰ κάκιστα, καὶ διεφθαρμένα ἦδη, καὶ τὰς κακίας· καὶ λοιπὸν πῶς δεῖ πρέπει μάλιστα οἱ αὐτοὶ γονεῖς νὰ παραδίδωσι τὰ τέκνα τῶν εἰς διδασκαλίας, διὰ νὰ τὰ μανθάνωσι τὴν Χριστιανικὴν Διδασκαλίαν, τὴν Κατήχησιν τῆς Πίστεως, καὶ τὰ ἱερὰ Βιβλία τῶν ἁγίων Γραφῶν καὶ τῶν θείων Πατέρων; ἡ μάθησις γὰρ τῶν θείων Γραφῶν, αὕτη ἐστὶν ἡ παιδεία καὶ νουθεσία Κυρίου, μὲ τὴν ὁποίαν παραγγέλλει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος νὰ ἀνατρέφωσι οἱ Χριστιανοὶ τὰ τέκνα τῶν, καὶ ὅχι ἡ τῶν ἑξωθεν λόγων, καὶ μαθημάτων ἀσκῆσις καὶ ἀπόκτησις· αὕτη γὰρ περισσότερον βλάπτει τὰς νέας καὶ ἀρχαίους, παρὰ ὅπως τῶς ὠφελεῖ (1).

5. „Οἱ

(1) Διὰ τοῦτο καὶ οἱ Διδασκαλοὶ τῶν Ἑλληνικῶν Σχολείων, πρέπει νὰ μὴ παραδίδωσι εἰς τὰς πρωτοπύρας καὶ ἀρχαίους νέας, τὰς τεκνικὰς διαλόγους τῶν ἀδελφῶν Λυκίων, εἰδὲ τῶν Ὀμηρῶν, καὶ Εὐριπίδων, καὶ Ἀριστοφάνη, καὶ τῶν ἄλλων Ποιητῶν· ἀλλὰ διὰ τί οἱ παραδιδόμενοι ταῦτα νέοι, ἀρχαῖοι ὄντες καὶ ἀδιάκροτοι, πολλὰ πᾶν, καὶ ἰδιόμηναν ἀπὸ τῶν ποικίλων λόγων, καὶ ποιητῶν, καὶ ὡς κηρὸς ἀπαλὸς ἐντυπώνουσι ταῦτα εἰς τὴν φαντασίαν τῶν, καὶ

μέχρι τέλους ἀνεξάλεπτε διασώζουσιν· ὅθεν εἶπεν ὁ Θεὸς Χρυσόστομος· „πολλὴ γὰρ ἡ ἀνομία ἐν ἑκῇ τῇ ἡλικίᾳ τοῖς παισὶ· τῇ δὲ ἀνομίᾳ προδίκη γίνεται καὶ „τὰ παρὰ τῶν ἑξωθεν λόγων, ὅταν μάθωσι ἐκῇ τῶν „παρ' αὐτοῖς θαυμαζομένους Ἡρώας, παθῶν δούλους „ὄντας, καὶ θελοῦς πρὸς θάνατον“. (Ὁμιλ. κα. εἰς τὴν πρὸς Ἑβραίους.) Καὶ β. δὲ, διὰ τί ἐν τοῖς Ἑλλήνοισι Συγγράμμασι τῶν ἀνωτέρων Ποιητῶν, ἀναγιγνωσκόν-

5. „Οἱ δὲ δούλοι ὑπακούετε τοῖς κατὰ σάρκα κυρίοις“.

Επειδὴ ἡ πῶν δούλων ἀρετὴ συμφέρει πολλὰ εἰς τὴν σύστασιν τῶν οἴκων, καὶ τῆς φαρμ-
λίας τῶν Χριστιανῶν, διὰ τῶν καὶ ὁ Ἀπόστολος εἰς τὸ μέρος τῆτο ἀμελεῖ· ἀλλὰ τε-
λοῦταίον ἔρχεται μετὰ τὸν λόγον διὰ τὰ διδάξαι καὶ τὰς δούλους, καὶ τὰς συμβουλευσὶν τὰ
πρέποντα, ὥσπερ ὅτι οἱ δούλοι εἶναι ὑπερβόλοι καὶ τελούταίον ἀπὸ ὅλων, τὰξιν ποδῶν ἔχοντες
ἐν τῇ οἰκίᾳ, ὡς εἴπομεν. Δὲν ὁμιλεῖ δὲ εἰς τὰς δούλους ὁ Παῦλος ὥσπερ εἰς παιδία νη-
πία, καὶ ἀτελῆ, ἀλλὰ ὥσπερ εἰς τελείους ἀνδρας, καθὼς ἐμπροσθεν θέλομεν δεῖξομεν· κα-
τὰ σάρκα δὲ κυρίως ὀνομάζει τὰς προσωρινὰς αὐτῶν αὐτοκράτας· μετὰ τὴν λέξιν δὲ ταύτῃ εὐ-
θὺς παρηγορεῖ τὰς δούλους, δείξας, ὅτι ἡ δουλεία αὐτῶν εἶναι προσωρινή, καὶ ὅμως μετὰ τὸ
σῶμα καταλύεται, καὶ παύει καὶ αὐτὴ (1).

„Με-

κόντων πῶν νέων, καὶ πῶν διδασκάλων ὅμως τοὺς μύθους,
καὶ πῶς ψευδοποιῶν τῶν Ἑλλήνων καὶ τὰ ὀνόματα πῶν
ψευδοποιῶν, καὶ δαιμόνων ἐπὶ σώματι φερόντων, κίνδυ-
νοι ἀκολουθεῖ, μήπως καὶ ἐμβρὶ δαιμόνιον καὶ πνεῦμα
ἀκαθάρτων καὶ εἰς τὰς παραδίδοντας αὐτοὺς διδασκάλους,
καὶ εἰς τὰς παραδιδόμενους μαθητάς, καθὼς εἶπον οἱ θεοὶ
Ἀπόστολοι· „ὁ γὰρ ποι Χριστιανὸς ὁ πιστός, οὐδὲ ψ-
δὴν ἐθνικῶν ὀφείλει λέγειν, ἕτερον ἄσμα πορνικόν.“ Ἐ-
πὶ συμβιβάζεται αὐτῷ διὰ τῆς φωνῆς (προσδεδειγμένη καὶ
διὰ τῆς ἀναγνώσεως) εἰδῶτων μνημονεύειν ὀνόματα
δαιμονικά, καὶ ἀντὶ τῆς Ἁγίας Πνεύματος, ἐσφρήσθαι
ἐν αὐτῷ πρὸς πορνικόν.“ (Διαπ. Βιβλ. ε. κεφ. 1.)
Διὰ τῶν οἱ ἡμετέροι ἅγιοι Διδασκαλοὶ, ἀντὶ πῶν
Ἑλληνικῶν λόγων, καὶ ἐξωτερικῶν ποιητῶν, παρακα-
λῶ ὡς παραδίδειν εἰς τὰς νέας, τὰς ἱερὰς λόγους πῶν
θεῶν Πατέρων, τοὺς Ἑλληνιστὶ συγγεγραμμένους,
καὶ μάλιστα τὰς τῆς μεγάλης Πατρὸς Βασιλείας· καὶ ἀντὶ
πῶν ἐξώθεν ποιητῶν, ὡς παραδίδειν πρὸς τοὺς μεγάλους
Γρηγορίους ἐμμετρὰ ποιήματα· δύο γὰρ καλὰ ἐκ τῆς
παραδόσεως πῶν λόγων τέτων οἱ νέοι κερδίζουσιν, καὶ πρὸς
τὰς μανθάνειν τὴν τέχνην τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, καὶ
πρὸς τὰς τυπῆσαι τὰ ἥδη πρὸς ἀρετὴν.

Εἰδὲ καὶ προβάλλει τινὰς ὅτι ὁ μέγας Βασίλειος
γράφει λόγον ὁλόκληρον ὅτι τὰς παραδίδονται οἱ νέοι
τὰς Ἑλληνικὰς λόγους, ἀποκρίνομαι, ὅτι οὐ κατὰ προη-
γούμενον σκοπὸν γράφει, καὶ συμβουλεύει πῶς ὁ μέγας
Πατὴρ· ἀλλ' ἐπειδὴ πολλοὶ νέοι ἀναγινώσκοντες τοὺς
Ἑλληνικὰς λόγους, ἐβλάπτοντο εἰς τὴν ψυχὴν· τοῦτου
χάριν ἐσυγκατέβη ὁ Ἅγιος καὶ ἔγραψε τὸν Λόγον ἐκ-
κίνητον, πῶς, καὶ ποῖον τρόπον οἱ νέοι μεταχειρίζονται,
ἔχον τὰς ὀφειλόμεναι ἀπὸ τοὺς Ἑλληνικὰς λόγους, καὶ ὅ-
χι τὰς βλάπτονται· καὶ σημειῶσαι πόσα ἐκὼν προφυ-
λακτικὰ διορίζει ὁ θεὸς Πατὴρ, διὰ τὰς προφυλάττειν
οἱ νέοι πῶν ἐαυτῶν ἀπὸ τῆς βλάβης, καὶ τὸν κίνδυ-
νον· Ἀλλὰ τίς ἡ χρεία τὰς ῥίπτειν τινὰς πῶν ἐαυτῶν πρὸς
εἰς ποῖον κίνδυνον; Καὶ ἂν ὁ αὐτὸς μέγας Βασίλειος
ἐμποδίσῃ τὴν ἀναγνώσιν τῆς παλαιᾶς Ἀγίας Γραφῆς
ἀπὸ τῶν ἀτελειῶν, διὰ τὸν κίνδυνον τῆς βλάβης, ὡς γρά-
φει εἰς τὸν Χίλωνα πρὸς αὐτοῦ μαθητῶν· πόσῳ μάλλον
ἐμποδίσῃ τὴν ἀναγνώσιν καὶ παραδόσιν πῶν ἐξώθεν λό-
γων, ἀπὸ τῶν ὁποίων προφανῶς πολλοὶ ἐκινδυνώσαν, καὶ
ἐβλάβησαν, καὶ ὁλοσέως κινδυνώσαν καὶ βλάπτονται; Διὰ
τοῦτο παρηγορεῖ ὁ Χρυσόστομος πῶς πρὸς τὸν πα-
τέρα· „μή ζητῇ πῶς εὐδοκίμον ἐργάσθαι ἐν διδασκαλίᾳ
πῶς ἐξώθεν πῶν ὁν, καὶ ἐπιδόξον ποιῆσαι, ἀλλὰ

πρὸς τὸν διδάσκειν καταφρονῶν τῆς δόξης
πῶς ἐν τῷ βίᾳ πούτω· αὐτοὶ οὐκ εἰς διδασκαλίαν
μανθάνειν τιν, ἕτερον διὰ τέχνης, ἀλλὰ διὰ πῶν θεῶν
λογίων.“ (Λόγ. καὶ εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσ.).
Ἀκούον δὲ τί λέγει καὶ ὁ μέγας Βασίλειος· „ἐπὶ
καὶ ἡ πῶν μαθητῶν ἀναγνῶναι παιδεία λέγεται
(κατὰ τὸ γεγραμμένον περὶ τῆς Μωϋσεως, ὅτι εἶπα-
ν, δόξῃ ἐν πάσῃ σοφίᾳ Αἰγυπτίων, Πράξ. ζ'. 22.)
πρὸς τὴν τυχούσιν ἐαυτῶν μαθήμασιν ἐπιβάλλειν,
ἀλλὰ γινώσκων τὴν χρησιμότητα τῶν παιδείας, καὶ μικρὸν πρὸς
σωτηρίαν.“ Ἀκολουθεῖ δὲ λέγει ὁ Ἅγιος ὅτι πολλοὶ
μετὰ τὰς καταγίνονται εἰς τὴν Γεωμετρίαν, Ἀστρο-
νομίαν, Παιητικὴν, Ῥητορικὴν καὶ Σοφιστικὴν, παρέβλε-
ψαν τὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ· εἶπα φησὶν· „ἐπὶ οὖν πολ-
λοὶ τῇ περὶ πούτου σπουδῇ, πῶς περὶ Θεοῦ γνῶσεως
κατημέλησαν ἐν τῇ πῶν ματαίων ἐρδῇ καταγινά-
σαντες, ἀναγκαῖα ἡ τῆς παιδείας ἐπιγνώσις, πρὸς τε
τὴν ἀρετὴν τῆς ὀφειλόμενης παιδείας, καὶ πρὸς τὴν ἀ-
ποφυγὴν τῆς ἀνομιᾶς καὶ βλαβερὰς.“ (εἰς τὴν ἀρ-
χὴν πῶν Παραμυθίων.) Παραγγέλλει δὲ καὶ οἱ θεοὶ Ἀ-
πόστολοι παντὶ Χριστιανῷ εἰς τὰς Διαπλάσεις πῶν πούτων·
πῶν Ἑθνικῶν βιβλίων πάντων ἀπέχεσθαι· τί γὰρ σοι,
καὶ ἀποστρέφεις λόγους, ἢ νόμους, ἢ ψευδοπροφητείας,
καὶ δὴ καὶ παρατρέπεις τῆς πίστεως τὰς κεφαλὰς; τί γὰρ
σοι καὶ λήπῃ ἐν τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ, ἵνα ἐπ' ἐκκίνη-
σῃ τὸ ἐνδόμυδα ὁμῆσις; ἕτερον γὰρ ἰσορροπία θέλει διέρχε-
σθαι, ἔχῃς τὰς Βασιλείας· ἕτερον σοφιστικά, καὶ ποιητικά,
ἔχῃς τὰς Προφῆτας, πῶν Ἰσραὴλ, πῶν Παραμυθίων, ἐν
οἷς πᾶσι ποιήσεις, καὶ σοφιστικὰς πληροῦς ἀρχίνουσαν εὐ-
ρήσεις, ὅτι τοῦ Κυρίου πῶς μόνον σφῶν εἰς φέγγμα-
πῶ· ἕτερον ἀσματικῶν ὁρῶν, ἔχῃς τὰς Ψαλμοὺς· ἕτερον
ἀρχαιογονίας, ἔχῃς τὴν Γένεσιν· ἕτερον νομίμων πα-
ραγγέλματα, ἔχῃς πῶν ἐνδόξων τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ
νόμον. Πάντων συναντῶν ἀποστρέφειν, καὶ διαβολικῶν ἰσ-
χυρῶς ἀπέχεσθαι.“

(1) Σημειῶσαι, ὅτι δούλοι κυρίως ὀνομάζονται ἐκ-
κίνητοι, ὅτι ἐξαγοραδὸν ἀπὸ τοῦ αὐτοκράτου πῶν· οἱ δὲ με-
μῶν δουλεύοντες, κατωχρητικῶς ὀνομάζονται δούλοι,
κυρίως δὲ ὀνομάζονται μεμῶν· ὁ δὲ Ἀπόστολος εἰς τὸ
ἐκκίνητο διὰ τῆς κυρίως λεγόμενης δουλείας, ἥτις ὡς ἐξα-
γορασμένη, καὶ ὅχι διὰ τῆς μεμῶν· καὶ ὅρα εἰς τὸν
2. εἶχον τὸ 6. Κεφαλῶν τῆς πρὸς Τιμόθεον πρώτης.
Κατὰ πόσους δὲ τρόπους γίνεται τινὰς δουλος, ὅρα εἰς τὴν
ὑποσημειωσιν τῆς „δουλείας ἐκκλησίας· μή σοι μελετῶ.“
(α. Κορ. ζ'. 21)

„Μετὰ φόβῳ καὶ τρόμῳ, ἐν ἀπλότῃ καρδίᾳ ὑμῶν, ὡς τῷ Χριστῷ“.

Εἰς μὲν τὴν γυναῖκα εἶπεν ἀπλῶς ὁ Ἀπόστολος ὅτι νὰ φοβῆται τὸν ἄνδρα τῆς· ἐδῶ δὲ λέγει τὸν φόβον μὲ ἐπίτασιν, καὶ ὑπερβολῶν, διὰ τὴν λέγει, ὅτι οἱ δῆλοι νὰ ὑπακούω εἰς τὰς αὐθεντίας τῶν μὲ φόβον, καὶ τρόμον· ὁ δὲ τρόμος εἶναι ἐπίτασις τῷ φόβῳ καὶ ὑπερβολή· ἡ μὲν γὰρ γυναῖκα εἶναι ἴση καὶ ὁμοία εἰς τὴν τιμὴν μὲ τὸν ἄνδρα, καὶ ἐλδοθεῖρα· οἱ δὲ δῆλοι δὲ ἔχον τὴν ἴσιν, καὶ ὅμοιον τιμὴν μὲ τὴν γυναῖκα, δι' ὅ,τι, ἀγαθὰ καὶ οἱ δῆλοι εἶναι ἀδελφοὶ κατὰ Χριστόν, ἐπειδὴ ὅμως ὁ Ἀπόστολος προσάξει αὐτοτέρως, ὅτι ὅλοι οἱ κατὰ Χριστόν ἀδελφοὶ, καὶ ἐλδοθεῖροι ὄντες, νὰ ὑποτάσσωνται ὅσας εἰς τὸν ἄλλον, ὑποτασσόμενοι γὰρ φησὶν ἀλλήλοις ἐκ φόβου Θεοῦ (Εφ. 6. 21.) καὶ ἐπειδὴ ὁμοίως προσάξει ὅτι καὶ ἡ γυναῖκα νὰ ὑποτάσσεται εἰς τὸν ἄνδρα, πόσω μᾶλλον προσάξει τὰς δούλῃς νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τὰς αὐθεντίας τῶν; δι' ὅ,τι τὸ νὰ ὑποτάσσεται τις καὶ νὰ δαδῇ εἰς τὸν ἄλλον, τὸ δὲ εἶναι ἀτιμία τῷ γένει τῷ, καὶ τῇ ἀρετῇ τῇ, ἀλλὰ μᾶλλον αὐτὴ εἶναι πρώτη δουλεία καὶ ἀρχοντία, τὸ νὰ ἡξυρῇ τις νὰ ταπεινῶνται, καὶ νὰ ὑποτάσσεται εἰς τὸν ἀδελφόν τῷ· ὅθεν καὶ ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος ἔγραφεν εἰς τὰς Γαλάτας· „διὰ τῆς ἀγάπης δαδύετε, ἀλλήλοις“ (Γαλ. 6. 13.) Ἐπειδὴ δὲ πολλοὶ μὲν δῆλοι ὑποτάσσονται εἰς τὰς αὐθεντίας τῶν, ὅχι ἀπὸ ἀγάπης καὶ εὐνοίας θεληματικῶς, ἀλλὰ ἀπὸ φόβου καὶ τυραννίαν σαρικῶς, (ὅθεν καὶ κρυφίως οἱ πᾶσι δῆλοι ἐπιβεβλόνται, καὶ κακοποιῶν τὰς αὐθεντίας τῶν) διὰ ταῦτα, λέγω, ὁ Ἀπόστολος ἐπρόσθεσε τὸ „ἐν ἀπλότῃ καρδίᾳ“ διὰ νὰ διδάξῃ τὰς δούλῃς μὲ αὐτὸ, νὰ μὴ κακοποιῶν κρυφίως, καὶ μὲ πονηρίαν τὰς αὐθεντίας τῶν, ἀλλὰ νὰ τὰς δουλεύω, μὲ ἀπλῶν, καὶ ἁδολον καρδίαν.

6. „Μὴ κατ' ὀφθαλμοδουλίαν, ὡς ἄνθρωπάρεσκοι“.

Ηπὲρ ἐσεῖς οἱ δῆλοι μὴ δαδύετε τὰς αὐθεντίας σας μόνον ὅταν εἶναι αὐτοὶ παρόντες, καὶ σὰς βλέπουν; διὰ νὰ φαίεσθε ὅτι τὰς ἀρέσετε, ἀλλὰ πόσον ὅταν εἶναι παρόντες οἱ αὐθεντίας σας, ὅσον καὶ ὅταν λείπουν, ἐξίσου πρέπει νὰ τὰς δαδύετε.

„Ἀλλ' ὡς δῆλοι Χριστοῦ“.

Ως, ὅποιος εἶναι ἄνθρωπάρεσκος, αὐτὸς δὲν εἶναι δῆλος Χριστοῦ, καθὼς καὶ ἀλλοχού ὁ αὐτὸς Παῦλος τὸ λέγει· „εἰ ἄνθρωποις ἤρεσκον, Χριστοῦ δῆλος ἐκ αὐτοῦ ἦμην“ (Γαλ. 6. 10.) (1)

„Ποιῶντες τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἐκ ψυχῆς μετ' ἁγνοίας“.

Επειδὴ εἶναι δυνατὸν νὰ δαδῇ μὲν ὁ δῆλος τὸν αὐθεντῆ τῷ ἀδόλως καὶ μὲ ἀπλότῃ καρδίᾳ, ὅχι ὅμως καὶ μὲ ὀλίγῃ τὴν διύαμιν· ἀλλὰ νὰ κάμῃ μόνον τὴν διωρισμένην ὑπηρεσίαν τῆς αὐθεντίας τῆς, καὶ ὅχι ἄλλο τι περισσότερον· διὰ τὸ προσθέτει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ δῆλος πρέπει νὰ δαδῇ τὸν αὐθεντῆ τῷ ἀπὸ ψυχῆς, ἤγουν μὲ ὀλίγῃ τῇ διύαμιν, καὶ προθυμίαν· ἀλλὰ καὶ μὲ εὐνοίαν καὶ ἀγάπῃ, ἤγουν μὲ καθε ἀποδοχῇ, καὶ μὲ καθε τῇ θέλῃ τῇ, καὶ ὅχι ἀπὸ βίαν, καὶ ἀνάγκην. Μὲ ποιῶν τὸν τρόπον ὅταν ὁ δῆλος δαδῇ τὸν αὐθεντῆ τῷ, ἀσηκνέται ἀπὸ αὐτὸν ἡ δυσγνώεια, καὶ τὸ φαινόμενον ἄτιμον ἐπάγγελμα τῆς δουλείας, ὅταν δηλαδὴ θεληματικῶς κάμῃ τὸ καλόν, καὶ τὴν ὑποταγὴν εἰς τὸν αὐθεντῆ τῷ, καὶ ὅταν δὲν προσμνή νὰ ἀναγκάζεται, καὶ νὰ δέρεται διὰ νὰ ὑπακούῃ. Θέλημα δὲ Θεοῦ εἶναι, ἢ τὸ νὰ ὑποτάσσωνται οἱ δῆλοι εἰς τὰς αὐθεντίας τῶν, ἐπειδὴ τὸ θέλει ὁ Θεός, τὴν ἁπλῆν τὴν ἀνθρώπων· ἢ τὸ θέλημα τῷ Θεῷ τὸ δηλοῖ, ὅτι οἱ δῆλοι πρέπει νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τὰς αὐθεντίας τῶν εἰς ἐκεῖνα μόνον τὰ πράγματα καὶ τὰς ὑπηρεσίας, ὅπῃ θέλει ὁ Θεός. Τυχόν γὰρ οἱ αὐθεντῆ, βιάζοντο τοὺς δούλους εἰς αἰσχράς τινάς

(1) Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „ἐκ ψυχῆς“ ἄνθρωπάρεσκος, καὶ πῶς ἡμπορεῖ τις νὰ ἐλδοθεῖ αὐτοῖς ἄνθρωποις ἀρέσκον; (Γαλ. 6. 10.) ποῖος εἶναι ὁ πό τὴν ἀνθρωπάρεσκον.

τινας πράξεις, ἢ εἰς τὴν ἀσέβειαν, τὰ ὅποια δὲ εἶναι ἀρετὰ εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον μισητά. Εἰς ταῦτα λοιπὸν, κατ' ἑξῆς τρόπον δὲν πρέπει οἱ δᾶλοι νὰ ὑπακούουν, ἀλλὰ νὰ ἀντιστέκωνται εἰς τὰς αὐθεντίας των, καὶ κάλλιον νὰ προκρίνῃσι θάνατον, παρὰ νὰ κάμνῃ κἀνέστα παρανόμον, καὶ θεωρίστητον ἔργον (1).

7. „Δεχόμενοι τῷ Κυρίῳ, καὶ ἔκ ἀνθρώποις“.

Οἱ δᾶλοι, λέγει, δεχόμενοι τὰς αὐθεντίας των, πρέπει νὰ νομίζῃν ὅτι δελεύουν τὸν Κύριον, καὶ ὄχι ἀνθρώπους· ἐπεὶ δὲ ὁ Κύριος εἶναι ὅπῃ δέχεται εἰς τὸν ἑαυτόν τε τὴν εὐχάριστον διάθεσιν τῶν δέλων, μετὰ τὴν ὁποῖαν δελεύουν τὰς αὐθεντίας των, ὡσαύτῃ ὅπῃ ὁ Κύριος εἶναι ὅπῃ ἐνομοθέτησε καὶ τὴν εὐταξίαν ταύτην εἰς τὰς ἀνθρώπους, καὶ ἐδιόρισεν, οἱ μὲν αὐθεντοὶ νὰ ἐξουσιάζωσι τὰς δέλους, οἱ δὲ δᾶλοι νὰ ἐξουσιάζωνται ἀπὸ τὰς αὐθεντίας των, καὶ ὅποιος δὲν δελεύει εἰς τὸν αὐθεντὴν τε, καθὼς πρέπει, αὐτὸς ἀντιτίθεται εἰς τὸν θεῖον νόμον (2).

8. „Εἰδότες ὅτι ἐάν τι ἕκαστος ποιήσῃ ἀγαθόν, τὸτο κομιᾶται παρὰ τοῦ Κυρίου, ἢτε δᾶλος, ἢτε ἐλεύθερος“.

Επεὶ δὲ ἀκόλουθον ἦτον νὰ εἶναι πολλοὶ αὐθεντοὶ Ἕλληες καὶ ἄπιοι, οἵτινες δὲν ἔκαμναν κἀνέστα καλὸν, ἔτε μισθὸν ἔδιδαν εἰς ἐκείνους, ὅπῃ τὰς ἐδέχοντο ἐμπιστευόμενα καὶ καθὼς πρέπει, διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι ἐσεῖς οἱ δᾶλοι, καὶ μισθὸν δὲν λαμβάνετε ἀπὸ τὰς κατὰ σάρκα αὐθεντίας σας, ὅμως νὰ τὰς δελεύετε, καὶ τὸν μισθὸν θέλετε λάβετε ἀπὸ τοῦ Αὐθεντοῦ τῶν ἀπάντων Θεόν. Μετὰ ταῦτα δὲ τὰ λόγια δείχνει ὁ Παῦλος, ὅτι ὁμιλεῖ εἰς τὰς δέλους, ὡσαύτῃ εἰς τελειότερας κατὰ τὴν γινώσκιν, καὶ ὄχι ὡσαύτῃ εἰς ἀτελεῖα παιδία· διὰ τί, εἰς μὲν τὰ παιδία ἐπρότεινεν ἀνωτέρω μισθόν, τὴν ἐπὶ γῆς εὐτυχίαν, καὶ πολυχρόνιον ζωὴν, ἀνίσως ὑπακούῃν καὶ τιμῇν τὰς γονεῖς των, εἰς δὲ τὰς δέλους ἐπρότεινε μισθόν, τὴν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἀπόλαυσιν.

9. „Καὶ οἱ κύριοι τὰ αὐτὰ ποιεῖτε πρὸς αὐτούς“.

Καὶ ἐσεῖς οἱ αὐθεντοὶ, λέγει, πρέπει νὰ κάμνετε τὰ αὐτὰ εἰς τὰς δέλους σας· ποῖα δὲ τὰ αὐτὰ; ἦγουν τὸ νὰ δελεύετε εἰς τὰς δέλους σας, ὄχι ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλὰ μετὰ φόβον, καὶ τρόμον τοῦ Θεοῦ, δι' ὃ, τι καὶ ὁ Παῦλος δὲν εἶπε ταῦτα αὐτολεξεῖ, ὅμως αὐτὰ ἐκινεῖται πῶς θέλει νὰ κάμνῃν καὶ οἱ αὐθεντοὶ εἰς τὰς δέλους των, ἐπεὶ δὲ καὶ κάθε αὐθεντοῦς δελεύει διὰ τὸν δᾶλόν τε. Πῶς; καὶ μετὰ τί τρόπον; διὰ τί μεριμνᾷ, καὶ φροντίζει δι' αὐτόν· διὰ τί δίδει εἰς αὐτόν ὅλα τὰ χρειώδη τῆς ζωῆς τῆς· διὰ τί ὑπομένει τὰ ἐλαττώματά τε, καὶ συγκαταβαίνει εἰς τὴν ἀσθενειάν τε· καὶ ἀπλῶς, διὰ τί συμπεριφέρεται εἰς τὴν γνώμην τοῦ δέλου τε· ἄκκε δὲ καὶ τὰ λοιπά.

„Ἀνιέν-“

(1) Διὰ τοῦτο ἀναγινώσκωμεν καὶ εἰς τὰς Ἱστορίας ὅτι εἶναι νεὸς Σπαρτιάτης, αἰχμαλωτισθεὶς ἀπὸ κουρσάρους, ἐπωλήθη εἰς εἷς· προσαχθεὶς δὲ ἀπὸ τοῦ αὐθεντοῦ τῆς νὰ κάμῃ εἷς ἔργον ἀνάξιον τοῦ γένους, μετὰ ἐλευθερίαν ἀπεκρίθη, ὅτι δὲν ὑπακούει· λέγοντος δὲ τοῦ αὐθεντοῦ πρὸς αὐτὸν ναί, θέλω νὰ ὑπακούῃς, ὅτι ἐγὼ σε ἠγόρασα δᾶλον· σῶρα τοῦ ἀπεκρίθη ὁ νεὸς, σῶρα θέλεις ἰδεῖν ποῖον ἀγόρασες δᾶλον· καὶ εὐθὺς ῥίψας τὸν ἑαυτοῦ ἀπὸ τοῦ παραθύρου, ἐπρότιμῃσε κάλλιον νὰ ἀποθάνῃ, παρὰ νὰ πράξῃ κἀνέστα ἀνάξιον ἔργον.

(2) Ὁ γὰρ Θεὸς ἐνομοθέτησε τὴν δακτύλιν εἰς τὰς ἀνθρώπους· αὐτοὶ γὰρ ἔτε παρὰ τοῦ Ἡσαΐου „ὅτι ὁ μὲν δούλος σου ἐλάσσει“ (ἢ τῷ Ἰακώβ.) (Γεν. κ.ε. 23.) καὶ πρὸς τὰς Ἰσραηλίτιδας εἶπε· „Καὶ πᾶς καὶ παιδίσκη, ὅσοι ἂν γίνωνται σοι, ἀπὸ τῶν ἔδνων, ὅσοι κύκλωσέ εἰσιν, ἀπ' αὐτῶν κτήσεδε δούλον καὶ δᾶλον“ (Λευιτ. κ.ε. 44.) Σημείωσαι ὅμως

ὅτι ἀπ' ἀρχῆς ὁ Θεὸς δὲν ἔκαμε τοὺς ἀνθρώπους, διὰ νὰ ἦναι αὐθεντοὶ τινες εἰς αὐτοὺς καὶ δᾶλος· ἀλλὰ μετὰ τὴν παραβάσιν ἐμβήκεν εἰς τὸν κόσμον ἡ κακὴ διαίρεσις αὐτῆς τοῦ δεσπότη καὶ τοῦ δέλου, καθὼς λέγει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἐν τοῖς τετρασχιαῖς ἰάμβοις· „τί δὲσπότης, ἢ δᾶλος, ἢ φαῦλη τομή“, „εἰ πᾶσι πλάσας, εἰ νόμος, κελίσις μία“, „ὕπηρετ' ἐμὲν, ὡς δὲ σύν“, „δούλον βλέπε“, „ὅπῃ δὲ λυθῇ, τιμιώτερος φανῇ“, (ὅχι δὲ πᾶσι, δὲν θέλεις φανῇ ἐστὶ ὁ αὐθεντοῦς τῶ δούλου τιμιώτερος μετὰ τὸν θάνατον, ἴσως δὲ καὶ θέλεις φανῇ κατωτέρως, εἰάν ὁ δούλος ἦναι ἀπὸ ἐσέως ἐναρπατέρος.) Καὶ ὁ μέγας δὲ Βασιλεὺς λέγει· „παρὰ μὲν ἀνθρώποις τῇ φύσει δούλος οὐδεὶς... ὥστε, καὶ ὁ μὲν, δεσπότης, ὁ δὲ, οἰκέτης λέγεται, ἀλλ' ἐν πᾶσι, καὶ κατὰ τὴν πρὸς ἀλλήλους ὁμοτιμίαν, καὶ ὡς κτήματι πεποινηκότος ἡμᾶς, ἐμόδελοι“. (Περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, Κεφ. κ.)

„Αιέντες τὴν ἀπαλὴν“.

Δὲν εἶπεν ὅτι οἱ αὐθύνται νὰ ἀφίνεν τὰς δαρμὰς τῶν δέλων τες, ἀλλὰ καὶ αὐτὰς ἀκόμη τὰς φοβέρας τῶν δέλων τες· ὅθεν, αὐτὰς φοβερισμὰς τες κατὰ τῶν δέλων πρέπει νὰ ἀφίνεν οἱ αὐθύνται, πολλῶ μᾶλλον πρέπει νὰ ἀφίνεν τὰς τιμωρίας· ὥσαυτὸν νὰ τες λέγει· ἐσθὲς οἱ αὐθύνται πόσον δὲν πρέπει νὰ φαίνεσθε βαρεῖς καὶ φορτικοὶ εἰς τὰς δέλων τες, ὥστε ἐποῦ οὐδὲ πρέπει νὰ θυμόνεσθε, καὶ νὰ φοβερίζετε αὐτοὺς ὅτι ἔχετε νὰ τοὺς παιδεύσετε.

„Εἰδότες, ὅτι καὶ ὑμῶν αὐτῶν ὁ Κύριός ἐστιν ἐν ὕρανοῖς“.

Βλέπε, ὡ ἀναγνώστα, πῶς φοβερίζει ὁ Ἀπόστολος τὰς αὐθύντας· μετὰ τὸ μέτρον, λέγει, ὅπως ἐσὺ ὁ αὐθύντης μετρεῖς εἰς τὸν δελόν σου, μετὰ τὸ αὐτὸ μέτρον θέλει ἀντιμετρηθῇ καὶ εἰς ἐσθὴν ἀπὸ τὸν Θεόν, τὸν ἐδικόν σου Αὐθύντῃ καὶ Κυρίῳ τῶν ἀπάντων· „ἐν ᾧ γάρ φησι „μέτρῳ μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν“ (Ματθ. ζ'. 2.) ἤγειν, καθὼς ἐσὺ κάμνεις εἰς τὸν δελόν σου, ἔτσι θέλει κάμῃ καὶ εἰς ἐσθὴν ὁ Θεός· ὅθεν προσέχει, μήπως εἰπῇ καὶ εἰς ἐσθὴν ὁ Αὐθύντης σε Θεός· „πονηρὴ δέλε, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν ἀφῆκά σοι· ἐκ ἴδει καὶ σὲ „ἐλεῆσαι τὸν σωδελόν σου, ὡς καὶ γὰρ σὲ ἠλέησα“; (Ματθ. ιη'. 32.)

„Καὶ προσωποληψία ἐκ ἔστι παρ' αὐτῷ“.

Μὴ νομίσῃς, λέγει, ἐσὺ ὁ αὐθύντης, ὅτι αἰσῶς φανῇς σκληρὸς καὶ ἀπαύθρωνος εἰς τὸν δελόν σου, πῶς δὲν θέλεις ἐξετασθῇς διὰ τὴν σκληρότητα σου ἀπὸ τὸν Θεόν, ἐπειδὴ τάχα ὁ δελός ἐστὶν πρόσωπον εὐτελές; ὅχι, μὴ ἔτσι νομίσῃς· ὁ Θεός δὲν ἀποβλέπει εἰς πρόσωπα· διὰ τί οἱ ἐξωτερικοὶ νόμοι, αὐτοὶ εἶναι ὅπως κάμνεν διαφορὰς αὐθύντων, καὶ δέλων, εὐγενῶν, καὶ δυσγενῶν, μετὰ τὸ νὰ εἶναι νόμοι ἀνθρώπων θνητῶν, ἀλλ' εἰς τὰς νόμους τῶ Θεοῦ, τῶτο δὲν ἀκολουθεῖ· διὰ τί καὶ ἐσὺ ὅπως εἶσαι αὐθύντης, εἶσαι δελός τῶ Θεοῦ, ὅς τις εἶναι αὐθύντης καὶ ἐσθὴν, καὶ τῶ δέλων σου· ὅθεν αὐτὸ ἐσὺ φανῇς αὐστηρὸς, καὶ ἀσπλαγχνός εἰς τὸν ὁμόδελόν σου, ἡξοῦρε ὅτι θέλεις παιδολογῇς ἀπὸ τὸν κοινόν Αὐθύντῃ Θεόν· ἐπεὶ δὴ ἐδὲ ὁ Θεός ἔκαμνεν ἐξ ἀρχῆς κἀνόνᾳ ἀνθρώπων δελόν εἰς τὸν ἄλλον, ἀλλ' ἡ πλεονεξία τῶν ἀνθρώπων, καθὼς εἶναι οἱ τῶν ληστῶν καὶ πολεμίων, καὶ ἡ πρὸς τὰς πατέρας ὕβρις, καὶ ἀτιμία, καθὼς ἦτον ἡ τῶ Χανααν πρὸς τὸν Νῶε, αὐτὰ ἐμβασαν τὴν δελείαν εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἔκαμνεν τὰς ἀνθρώπων δέλων καὶ αἰχμαλώτους· (1) πλὴν, ἀγκαλὰ καὶ ὁ Θεός προηγεμένως δελείαν δὲν ἔκαμε, νομοθετεῖ ὁμως τὴν ὑποταγὴν, κατὰ συγχώρησιν, καὶ ἐπόμνον λόγον, ἤγειν διορίζει νὰ ὑποτάσσωνται οἱ ἀνθρώποι πρὸς τὰς ἄλλας, οἱ μικρότεροι πρὸς τὰς μεγαλιτέρας, διὰ τὴν εὐταξίαν καὶ σύστασιν τῶ κόσμου, καὶ διὰ νὰ μὴ γεμόζη ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ πολέμου καὶ αἱματοχυσίας, μετὰ τὸ νὰ μὴ θέλουν νὰ ὑποτάσσωνται οἱ ἀνθρώποι ὅπως εἰς τὸν ἄλλον.

10. „Τὸ λοιπὸν, ἀδελφοί μου, ἐνδυναμοῦσθε ἐν Κυρίῳ, καὶ ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ“.

Η οἰκία καὶ φανιλία τῶ καθε Χριστιανῷ παρομοιάζει μετὰ τὸ στρατόπεδον, καὶ τὴν παρεμβολὴν τῶν πολεμικῶν στρατωμάτων· ὅθεν ὁ Παῦλος ἀφ' οὗ ἔβαλεν εἰς τάξιν τὰ πράγματα τῆς οἰκίας καὶ τῆς φανιλίας τῶν Χριστιανῶν, πῶρα ἐδῶ εὐγάζει καθε Χριστιανὸν εἰς τὸν κατὰ τῶ διαβόλου νοστὴν, καὶ ἀόρατον πόλεμον· διὰ τί, ὅταν ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἡ γυνὴ, καὶ τὰ τέκνα, καὶ οἱ δέλοι φυλάττην τὴν πρέπουσαν τάξιν τες, καὶ δὲν εὐγαίνεν ἐξω ἀπὸ τῶ διαωρισμῶν ἐκ Θεοῦ νόμους, τότε καὶ ὁ πόλεμος, ὅπως ἔχεν νὰ κάμνεν κατὰ τῶν δαιμόνων, μέλλει νὰ εὐτυχίσῃ, καὶ νὰ κατὰβῇ· ἐπειδὴ δὲ ἐπράσαξε πολλὰ πράγματα ὁ Ἀπόστολος,

(1) Ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τῶ „δελός ἐκλήθη, μή σοι μελέτω“. (1. α. Κορ. ζ'. 21.)

„Πρὸς τὰς κοσμοκράτορας“.

Κοσμοκράτορας ὀνομάζει τὰς δαίμονας ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, (1) ὃχι πῶς κρατῶν καὶ ἐξουσιάζων τὸν κόσμον, ἦσαν τὰ τῷ Θεῷ κτίσματα· μὴ γένοιτο! ἀλλὰ κόσμον συνειθίζειν ὡς ὀνομάζει ἡ Ἀγία Γραφή, τὰς πονηρὰς καὶ κακὰς πράξεις, καὶ ἐκείνας τὰς ἀνθρώπους, ὅπως τὰς πράξεις ταύτας ἐργάζονται· διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Κύριος πρὸς τὰς Ἀποστόλους· „ὁμοίως ἐκ ἐσθ' ἐκ τοῦ κόσμου“ (Ἰωάν. 17. 19.) ἦσαν ἐσθ' ἐκ τοῦ κόσμου ἀπὸ ἐκείνων, ὅπως πράττειν τὰ πονηρὰ ἔργα, καὶ φρονέει τὰ τῷ κόσμῳ ὡς πράγματα. Αὐτὰ λοιπὸν τὰ πονηρὰ ἔργα, καὶ τὰς κοσμοφρονὰς ἀνθρώπους, κρατῶν καὶ κυριεύων οἱ δαίμονες, μετὰ τὸ νὰ ἐδεσπόδουν ἐκεῖνοι θεληματικῶς εἰς αὐτάς.

„Τῷ σκότειν τῷ αἰῶνι τῷ τούτῳ“.

Σκότος ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὴν κακίαν καὶ ἁμαρτίαν, ἡ ὁποία εἰς τὸν μόνον τὸν αἰῶνα ἀνεργεῖται καὶ φαίνεται, καὶ περισσώτερον δὲν ἔχει νὰ ἐνεργήσῃ.

„Πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας“.

Πνευματικὰ τῆς πονηρίας ὀνομάζει ὁ Παῦλος ἐδῶ αὐτὰς τὰς ἰδίους δαίμονας· ἐπεὶ γὰρ καὶ οἱ Ἄγγελοι εἶναι πνεύματα, διὰ τοῦτο ἐπρόσθεσεν ἐδῶ τῆς πονηρίας, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι οἱ μὲν Ἄγγελοι εἶναι πνεύματα ἀγαθὰ, καὶ φωτεινά, καὶ ἅγια· οἱ δὲ δαίμονες εἶναι ἐκ τῶ ἐναντίου πνεύματα πονηρὰ, σκοτεινὰ, καὶ ἀκάθαρτα. Ἀφ' ἧ δὲ εἶπεν ὅτι ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ δὲν ἔχομεν πόλεμον μετὰ αἵμα καὶ σάρκα, ἡμεῖς μετὰ σαρκικὰς, καὶ ὁρατὰς ἐχθρὰς, κάμνει τὴν διαφορὰν, ὅπως ἔχουν οἱ ἐχθροὶ μας ἀπὸ τῆς σαρκικῆς ἐχθρῆς, καὶ λέγει, ὅτι οἱ ἐχθροὶ, μετὰ τὰς ὁποίας ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ πολεμεῖμεν, εἶναι πνευματικοί, ἦσαν κῆφοι, καὶ ἐλαφροὶ (2) καὶ ἀόρατοι· εἶναι δὲ καὶ παντόκριοι, καὶ ἀκολούθως εἶναι δυσκολοπολέμητοι, καὶ δυσκολοκίνητοι. Εἶναι χρειαῖα λοιπὸν νὰ ἔχωμεν προσοχὴν μεγάλην, καὶ προθυμίαν εἰς τὸν κατ' αὐτὸν νοητὸν πόλεμον.

„Ἐν ταῖς ἐπιφανείαις“ (3)

Μετὰ τὸν λόγον τούτον ἐξυπνᾷ πάλιν ὁ Ἀπόστολος τὰς Χριστιανὰς, καὶ λέγει εἰς αὐτάς· ὦ Χριστιανοί, μὴ λογιστέτε ὅτι διὰ ἐπίγεια, καὶ φθαρτὰ, καὶ παραμικρὰ πράγματα μᾶς πο-

Εἰσφόρος ἀπὸ τοῦ πάγματος τὸν Σαραφίμ ἐξέπεισι· δὲν ὀνομάζεται ὁμοῦ Σαραφίμ, ἀλλ' ὁ Οὐρόνι, ἀλλ' ὁ Κυροπότης, διὰ τὴν πύσαν ὑπεροχὴν δηλοῦν, ἥτις ἐκ ἀρχῆς εἰς τὰς δαίμονας. Ὁ δὲ νεώτερος Θωμᾶς ὁ Ἀκρίνις, σὺν τῷ Διδασκάλῳ τῶν Γνωμῶν ἐνόμισαν, ὅτι ὁ Εἰσφόρος διαισθάνεται τὴν δαίμονα εἰς καθὲν ἀνθρώπον· καὶ ὁ Θεοδωρὸς δὲ λέγει ἐρμηνεύων τὸ ῥητὸν πύσαν τῷ Ἀποστόλῳ· „ἐκ τῶν Ἀγίων ἦσαν παγκράτων οἱ πονηροὶ δαίμονες, ἀλλὰ καὶ διὰ πονηρίαν, τῆς πύσης ἐκείνης ἐξέπεισαν, ἔχουσι δὲ καὶ νῦν τὰς προσήγορας, εἰς ἐλεγχον, τῆς βδελυρίας“.

(1) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἐρμηνεύων τὸ τῷ Ἠσαΐᾳ ἐκάνει· „Κύριος ἐντεταλταὶ εἶναι ὁπλομαχῶν“ (Ἠσ. 17. 5.) λέγει ὅτι Ἐδνος ὁπλομαχὸν εἶναι οἱ πονηροὶ δαίμονες, ὅπως γὰρ φησὶν· „ὅπλα ἔχουσιν οἱ πονηροὶ δαίμονες ἀπεικονιστικῶς διακείμενα τῇ κατὰ σκεδὴ τῶν ὀπλῶν τῇ διχαίᾳ· ὁ μὲν γὰρ δίκαιος, θυρεὸν ἔχει τίσεως· τῷ δὲ πονηρῷ ὁ θυρεὸς, θυρεὸς ἐστὶν ἀπιστίας· ὅπως μάχαιραν λόγου, ἐκάνει μάχαιραν ἀλογίας· οὕτως δῶρακι δικαιοσύνης ἡσθαλίσει, ἐκάνει δῶρακι ἀδικίας ἡμψίσει· ὡς τὴν κεφαλὴν περισφίγγει περικεφαλία σωτηρίας, ἐκάνει περικίλισται περικεφαλία ἀπολήσει· οὕτως ὡς πόδας ἔχει πρὸς

τὸ εὐαγγέλιον τῆς εἰρήνης, ἐκάνει οἱ πόδες τρέχειν, πρὸς τὴν ἀπαγγελίαν τῶν κακῶν“. Βλέπεις ἀγαπητέ μου ἀδελφε, μετὰ ποῖα ἄρματα εἶναι οἱ ἐχθροὶ μας ἀρματωμένοι; Ἀγρύπνη λοιπὸν, καὶ πρόσεχε ἀντιπολεμῶν αὐτὰς, καὶ μὴ φοβηθῇς· διὰ τὴν ἀγκαλιὰ καὶ οἱ δαίμονες, καθ' ὅσον αἰσώματα, εἶναι δυνατώτεροι ἀπὸ ἡμᾶς τὰς ἐχθρὰς σῶμα, ὁμοῦ ὁ Δυνατός μας Χριστός, ὅπως συμπολεμῇ μετὰ ἡμᾶς, εἶναι δυνατώτερος πάντων, καὶ οἱ Ἄγγελοι, οἱ μετὰ ἡμῶν συνεργούντες καὶ βοηθόντες, εἶναι περισσώτεροι ἀπὸ τοὺς δαίμονας, καθὼς εἶπεν ὁ Προφήτης Ἐλισαῖος πρὸς τὸ παιδάριόν αὐτόν· „μὴ φοβῇ, ὅτι πλείους οἱ μετὰ ἡμῶν, ὑπὲρ τῶν μετὰ αὐτῶν“ (8. Βασιλ. 5. 16.)

(2) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἱερειᾶς ἐθρήνη λέγων· „κούφοι ἐγένοντο οἱ δυνάστες ἡμᾶς ὑπὲρ αὐτῶν ἡμῶν“ (Θρην. 3. 19.) καὶ ὁ σοφὸς Νάβος· „εἰ γὰρ κηφοὶ εἰσιν οἱ δυνάστες κατὰ τὸν λόγον, (Ἱερειᾶν δηλ.) ἡμᾶς δὲ βαρύνομεν ἐκ τῶν κοσμικῶν πραγμάτων, διὰ τοῦτο ὅτι ἀργότερον κινούμενοι πρὸς δρόμον, εὐχερῶς παύει τὸν ἐχθρὸν καταληφθῆναι“ (Λογ. Ἀσκητ.)

(3) Ἐν τῇ δὲ ἀντιγραφῇ εὐρίσκειται, ὅτι τῶν ἐπιφανείων· „καθ' ὅτι οἱ δαίμονες ἔχουν τὴν ἐξουσίαν ὃχι εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ εἰς τὴν ὑπὲρ ἄνθρωπον, παντὶν ἐπὶ τῷ αἵματι, καθὼς καὶ ὁ Παῦλος εἶπεν ἀνωτέρω πρὸς αὐ-

14. „Στῆτε ὃν περὶ ζώσαμενοι τὴν ὁσφύν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ.“

Εἰς τὰ τακτικά καὶ πολεμικά στρατεύματα πρῶτον μάθημα εἶναι, τὸ νὰ ἡξάρη ὁ καθ' ἑνας στρατιώτης νὰ εἴκῃ καλῶς εἰς τὴν τάξιν τε· δεύτερον δὲ μάθημα εἶναι, τὸ νὰ ἡξάρη ὁ καθ' ἑνας στρατιώτης νὰ φορένῃ, καὶ νὰ μεταχειρίζεται καθὼς πρέπει τὰ ἄρματα τε· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἐδῶ ὡς στρατηγὸς τῶ νοτιῶ πολέμου τὰ κατὰ τῶν δαιμόνων, πρῶτον μάθημα δίδει εἰς τὰς Χρυστιανὰς, τὰς στρατιώτας τῶ Χρυστοῦ, πῶς νὰ εἰκωνταί εἰς τὴν τάξιν τῆς καλῆς, καὶ εὐτακτα, καὶ καθὼς πρέπει· δι' ὅ, τι ἐκεῖνος ὅπῃ τῇ ἀληθείᾳ εἴκει, αὐτὸς εἶναι ὁρθός, καὶ δὲν κλίνει μὲ τὴν καρδίαν τε, ἥτοι δὲν προσπαθεῖ εἰς κἀνένα πρᾶγμα τῶ κόσμου τούτου, καθὼς ἐκ τῶ ἐναντίου καὶ ὅποιος δὲν εἴκει, αὐτὸς ἐδὲ ὁρθός εἶναι· χάρις λόγῳ· ὅποιος εἶναι φιλήδονος, καὶ φιλάργυρος, καὶ τρυφηλός, αὐτὸς δὲν εἴκει ὁρθός, ἀλλὰ εἶναι κλιμενός, διὰ τὸ κλίνει μὲ τὴν προσπάθειαν τῆς καρδίας τε εἰς τὰς ἡδονὰς, καὶ τὰ ἀργύρια, καὶ τὰς τρυφάς. Ἀφ' ὅ, δὲ ἐδίδασκεν ὁ Παῦλος τὰς Χρυστιανὰς πῶς νὰ εἰκωνταί εἰς τὴν πολεμικὴν τάξιν τῆς, τότε δίδει δεύτερον μάθημα εἰς αὐτὰς, τὸ νὰ ζώνεται ὁ καθ' ἑνας τὰ ἄρματα τε· ὅθεν ὡσαύτῃ ἐμπειρος ἀρχιστράτηγος, ζώνει νοσητῶς τὸν καθ' ἑνα στρατιώτην τῶ Χρυστοῦ μὲ τὴν ζώνην, καὶ μὲ αὐτὴν περισφίγγει τὰς ἐπιθυμίας τῶ καθ' ἑνα Χρυστιανῶ, ὅπῃ διαρρέουσι καὶ κλίνουσιν εἰς τὰ κάτω καὶ γῆϊνα· καὶ ἡ ζώνη γὰρ ἡ αἰσθητὴ σφίγγει, καὶ συμμαζέουσι τὰ ἱμάτια τῶ ἀνθρώπου, καὶ δυνάμει νὰ σύρονται κάτω, εἰς τὴν ὁσφύν δὲ καὶ μέσλῳ ζώνει ὁ Παῦλος τὴν ζώνην ταύτην· διὰ τὸ ἡ ὁσφὺς δηλοῖ τὴν διύαμιν τοῦ ἀνθρώπου, τὴν βασάζουσιν ὅλον τὸ βάρος τῶ σώματος· δι' ὅ, τι, καθὼς εἶναι ἡ καρδία εἰς τὰ καράβια, ἐτὶ εἶναι καὶ ἡ μέση εἰς τὰ ζῶα· ἡ καθὼς εἶναι τὸ θεμέλιον εἰς τὴν οἰκίαν, ἐτὶ εἶναι καὶ ἡ μέση εἰς τὸν ἀνθρώπον· ὅθεν ὅταν τύχη νὰ κεραισθῶμεν, καὶ νὰ ἀποκαμώμεν, βάλλομεν τὰς χεῖράς μας εἰς τὴν μέσλῳ μας, καὶ ἐτὶ βασάζομεν τὸν ἑαυτὸν μας· καθὼς δὲ ἡ αἰσθητὴ ὁσφὺς καὶ μέση, βασάζει ὅλον τὸ βάρος τῶ σώματος, ἐτὶ καὶ ἡ νοσητὴ ὁσφὺς βασάζει ὅλον τὸ βάρος τῆς ψυχῆς· τὴν ὁποῖαν ὁσφύν προσάγει ὁ Ἀπόστολος νὰ ζώνωμεν, τόσον μὲ τὴν ἀλήθειαν τῶν ὁρθῶν δογμάτων, καὶ τῆς πίστεως, ὅσον καὶ μὲ τὴν ἀλήθειαν τῆς ἐναρέτου ζωῆς μας· (1) Ὅθεν κἀκεῖνος αἰρετικὸς, καὶ ψευδῆ δόγματα ἔχων, δὲν ζώνει τὴν μέσλῳ καὶ μὲ τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ ὅλοι οἱ κακόδοξοι εἶναι χωρὶς ζώνην, διὰ τὸ σύρονται εἰς τὰ κάτω, καὶ γῆϊνα, καὶ κἀνένα δόγμα ὑψηλὸν καὶ ἀληθινὸν νὰ νοήσῃ δὲν δύναται· ἀλλὰ μὲ ἀνθρωπίνους, καὶ ψευδεῖς, καὶ χαμερπεῖς συλλογισμοὺς, ἐξετάζουσι τὰ θεῖα καὶ ἐραῖα· ὁμοίως καὶ ἐκεῖνοι ὅπῃ ἔχον ζῶν πενητῶν, καὶ ἀμαρτωλῶν, καὶ ἐκεῖνοι ὅπῃ προσέχον εἰς τὴν ἀπάτην τῶ κόσμου τούτου, ἐδὲ αὐτοὶ ζώνον τὴν μέσλῳ καὶ μὲ τὴν ἀλήθειαν· διὰ τὸ ἔχοντες τὰς καρδίας τῶν κλινέσας εἰς τὰ γῆϊνα, χάσκουσιν εἰς τὰ ψευδῆ, καὶ τὰ μάταια· ἀλλὰ ἡμεῖς οἱ Χρυστιανοὶ δὲν πρέπει νὰ ἐμεῖθα ποῖστοι, ἀλλὰ ὅλα πρέπει νὰ μεταχειριζώμεθα μὲ ἀλήθειαν, καὶ δόγμα ἥναι καὶ νόημα πνευματικόν, πρέπει νὰ ζητήσωμεν τὸ ἀληθές· καὶ ἔργον καὶ πράξις ἡθικὴ ἥναι, πρέπει νὰ ἐργαζώμεθα τὸ ἀληθές, καὶ ὅχι τὸ ψευδές, καὶ ὑποκριτικόν, ἀλλοὶ φαινομένοι ἐξωθεν, καὶ ἄλλοι ὄντες ἔσωθεν· Ἐὰν ποικιλοτρόπως ἔχωμεν τὴν μέσλῳ μας ἐξωσμένῳ, καὶ κατὰ τὰ δόγματα καὶ κατὰ τὰ ἔργα, καὶ ζώμεν μίαν ζῶν ἀδολον, καὶ ἀνυπόκριτον, ταυτὸν εἰπεῖν ἀληθῆ, θέλομεν δυνηθῶμεν καὶ νὰ τρέχωμεν ἀπροσκόπως εἰς τὴν σφάταν τῆς σωτηρίας μας, καθὼς τρέχον ἐλευθέρα

καὶ

(1) Ποία δὲ εἶναι ἡ νοσητὴ ὁσφὺς καὶ μέση; εἶναι ἡ διάνοια τῶ ἀνθρώπου. Αὕτη λοιπὸν ἡ διάνοια δὲν πρέπει νὰ ἦναι λυτὴ καὶ ἄζωσι, ἥντιν δὲν πρέπει νὰ χύνεται εἰς τὰ ἐξω πρᾶγματα τῶ Κόσμου, καὶ νὰ πρέχῃ εἰς ἐκείνα ὅπῃ εἶδε τις, καὶ ἡκούσε, καὶ ὠφραμένη, καὶ ἐγδύνη, καὶ ἐπίσας· καὶ ἀπλῶς εἰπῇ, ὁ ἀνθρώπος δὲν πρέπει νὰ ἀφίη τὴν διάνοιάν τε νὰ περπατῇ εἰς τὰ αἰσθητὰ καὶ μάταια πρᾶγματα, ἀπὸ τῶ ὁποῖα δὲν σμύναται ἄλλο τι, εἰ μὴ πᾶσι, καὶ ἀμαρτίας, καὶ μολυσμας· ἀλλὰ πρέπει νὰ βαλῇ τὴν ζώνην εἰς αὐτήν. Ποία δὲ εἶναι ἡ ζώνη; εἶναι ἡ προσοχή, καὶ ἡ πρὸς τὴν καρδίαν βία ἐπιστροφῆς πρὸς αὐτὴν διάνοιαν. Μὲ τὴν προσοχὴν λοιπὸν ὡσαύτῃ μὲ τὴν ζώνην, καὶ μὲ τὸ κράτημα τῆς ἀναισθησίας, πρὸ-

καὶ νὰ σφίγγῃ τις τὴν διάνοιάν τε δυνατῶς, καὶ νὰ τὴν γυρίσῃ μέσα εἰς τὴν καρδίαν τε, καὶ ἐκὼν τραβί-ζωνταί τὴν, καὶ τὴν συνιδίξῃ νὰ μὲν, καὶ νὰ λέγῃ· „Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ Τίς τῶ Θεοῦ ἐλήησον με“· καθὼς ταῦτα πάντα φαινομένοι ὁ μέγας καὶ κορυφαῖος Πέτρος, μὲ ἐκείνα τὰ λόγια ὅπου λέγει· „ἀγαπήτωι, ἀναζώσαμενοι πρὸς ῥάφους πρὸς διάνοιαν ὑμῶν, ἡγορη-“ τες, τελίως ἐκείσαστε, ἐπὶ τὴν φερομένην ὑμῖν „χάρις ἐν ἀποκαλύψει Ἰησοῦ Χριστοῦ“· (ἀ. Πέτ. α. 13.) καθὼς ὡσαύτῃ ἐρητιρῶν τὸ ρητὸν τῶ τοῦ Κορυφαίου, εἰς τὴν ὑπόδειξιν ταύτην, ὁ μέγας τῆς Θεσσαλονίκης Γρηγόριος· (Λόγ. εἰς τὴν γ'. Κυριακὴν πᾶν Νηστεῖν.)

καὶ ἐκεῖνοι ὅπῃ εἶναι ἐξωσμένοι. Λέγωντας δὲ ὁ Παῦλος ὅτι νὰ εἴμεθα ἐξωσμένοι, φανεροῦν ὅτι ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ πάντοτε πρέπει νὰ εἴμεθα ἀρματωμένοι, καθὼς καὶ ὁ Δαβὶδ τὸ δηλῶν ἔλεγεν· „ὥσπερ ζώνη, ἣν διαπαντὸς περιζώννυται“· (Ψαλμ. ρή. 18.) καὶ ὁ Κύριος μᾶς προσάξει λέγων· „ἔσωσαν αἱ ὀσφύες ὑμῶν περιζωσμένοι“· (Λυκ. 12. 35.) Πρέπει δὲ νὰ εἴμεθα πάντοτε ἐξωσμένοι καὶ ἀρματωμένοι, διὰ τὴν καὶ πάντοτε θεωρούμεθα εἰς τὸν νουτὸν πόλεμον· καὶ ἐκεῖνοι γὰρ οἱ στρατιῶται ὅπῃ δέσονται εἰς τὸν αἰσθητὸν πόλεμον· ποτὲ δὲν λύνει τὴν ζώνην αὐτοῦ καὶ τὰ κοιμηθῆναι, ἀλλὰ κοιμῶνται ἐξωσμένοι· ῥαθυμία γὰρ, καὶ μαλθακὴ, καὶ ἐκλελυμένη ἀνδρεία εἶναι ἴδιον, τὸ νὰ λύσῃ τὴν ζώνην αὐτοῦ, καὶ νὰ κοιμηθῇ. Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος, ὁσφύ καὶ μέσῳ ἐννοεῖ τὸ ἐπιθυμητικόν· ἐπειδὴ εἰς τὴν μέσῳ εἶναι οἱ νεφροί, οἱ ὁποῖοι εἶναι σημάδι τῆς ἐπιθυμητικῆς κοιλίας εἰς τὴν θεῖαν Γραφήν (εἰς τὰς νεφρὰς γὰρ ὡς ἐπιτοπλεῖσιν δέσεται τὸ ἐπιθυμητικόν, καὶ ἡ γονὴ τῆς σπέρματος, κατὰ τὰς ἰατρὰς, καὶ φυσικὰς) (1)· ἀλήθειαν δὲ ὀνομάζει τὸ θεωρητικόν (2), διὰ τὴν ἀλήθειαν εἶναι τέλος τῆς θεωρίας, καθὼς καὶ τῆς πράξεως τέλος εἶναι τὸ ἀγαθόν. Λέγει λοιπὸν ὁ Θεολόγος, ὅτι ὁ Ἀπόστολος συμβαλεῖται ἡμᾶς τὰς Χριστιανὰς νὰ περισφίγγωμεν τὴν ἐπιθυμίαν μας μετὰ τὴν θεωρίαν καὶ κατανόησιν τοῦ Θεοῦ· διὸ ἐκεῖνος ὅπῃ θεωρεῖ τὸν Θεόν, καὶ ἠδύναται εἰς τὴν θεωρίαν αὐτῆς, ὡς ἀληθῶς ἐρασῇ καὶ ἀκρα ἐφετῇ, αὐτὸς δὲν θέλει ἀφήσει τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῆς νὰ καταβῇ εἰς τὰ κάτω, καὶ νὰ συρθῇ εἰς τὴν προσπάθειαν καὶ ἀγάπῃ τῶν γήινων πραγμάτων (3).

„Καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης“.

Δικαιοσύνην ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Ἀπόστολος τὴν καθόλου ἀρετὴν, καὶ τὴν ἐνάρετον πολιτείαν, καὶ ὡσαύτῃ λέγει· ἐγκολπωθῆτε ὡς Χριστιανοὶ, καὶ ἐνσπνιθῆτε ὅλα τὰ δίκαια πράγματα· διὰ τὴν καθὼς ὁ θώρακας, ἦγεν τὸ σιδηροποκάμισον ἀπλήγῳ διαφυλάττει τὸν στρατιώτην, ἐτζί καὶ ἡ δικαιοσύνη, καὶ ἡ καθόλου ἀρετὴ, ἀπλήγῳ φυλάττει ἀπὸ κάθε κακὸν τὸν Χριστιανόν.

15. „Καὶ ὑποδησάμενοι τὰς πόδας ἐν ἑτοιμασίᾳ τοῦ Εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης“.

Καθὼς ἐνδύει τὰς πόδας μας ὁ Ἀπόστολος μετὰ ὑποδήματα, καὶ κάρτζας· ἀπλοῖ δὲ μετὰ αὐτὰ, ἡ πῶς πρέπει νὰ εἴμεθα ἑτοιμοὶ εἰς τὸ νὰ διαγγελλίζόμεθα, καὶ νὰ κηρύττωμεν εἰς τὰς ἀλλὰς τὰς τοῦ Θεοῦ λόγια· λέγει γὰρ ὁ Ἡσαΐας περὶ τῆς „ὡραῖοι οἱ πόδες τῶν διαγγελλιζομένων τῶν εἰρήνῃ, καὶ τῷ ἀγαθῷ“· (Ἠσ. νβ'. 7.) ἡ πῶς ὅλοι ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ πρέπει νὰ εἴμεθα πάντοτε ἑτοιμοὶ, εἰς τὸ νὰ περιπατήσωμεν εἰς τὴν εὐαγγελίαν τῆς ἀλλοῦ ζωῆς, καθὼς μᾶς παραγγέλλει ὁ Παροιμιαστής· „ἐτοιμασθε εἰς τὴν ἐξοδὸν τῶν ἔργων“· (Παρ. κδ'. 27.) (4) Αὕτη δὲ ἡ ἐτοιμασία θέλει γινῆ εἰς ἡμᾶς, αἰσθῶν

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώριος λέγει· „ἐν γὰρ τῇ ἐσφύτῃ διακινεῖται οἱ νεφροί, ἐν ἐκείνοις δὲ ἡ τῆς ἐπιθυμίας ἐνέργεια“· οὕτω καὶ ὁ μακάριος ἔφη Δαβὶδ, τῶν τῆς μοιχείας ἀμαρτιῶν ὀλοφυρόμενος· ὅτι „αἱ πόδες μου ἐπλησθῶσαν ἐμπαιγμάτων· ἀπὸ τῆς ἐκ εἰς δέον ἐχρησάμην τῇ ἐπιθυμίᾳ τῆς φύσεως“· οὕτω καὶ περὶ τοῦ Λαὸυ ὁ Θεὸς Ἀπόστολος ἔφη· „ἐπεὶ γὰρ ἐν τῇ ἐσφύτῃ τῷ πατρὶ ἦν, ὅτε σπνιθῆσεν αὐτῷ ὁ Μελχισεδέκ“· (Εβρ. ζ'. 5.) Λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἐρμηνεύων τὸν Ἡσαΐαν ἐκεῖνον· „Διὰ τὸν ὅτι ὁσφύς τῆς Μωαβιτιδος βοᾷ“· (Ἠσ. ιε'. 5.) „ἡ ὀσφύς πολεμικῶς αὐτῇ τῶν γεννητικῶν λαμβάνεται... νοῦμεν ὅτι αὐτὴ ἀνίσταται συστῆλαι αὐτῇ εἰς γεννησιν ὑπεργάσας ὀρέξει“.

(2) Τὰ λόγια τοῦ μεγάλου Γρηγορίου εἰσὶ πρὸς τὴν „ζητῶ τί κοινόν ὀσφύ καὶ ἀλήθεια“· τί δὲ τῷ Ἀποστόλῃ Παύλῳ κοινὰ τὸ φάσκον· „ζητῶτε ἐν περιζω-

σάμενοι τῶν ὀσφύων ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ; μή ποτε ὡς τὸ θεωρητικὸν τὸ ἐπιθυμητικόν περισφίγγοντες, καὶ ἐκ τῶν ἀπᾶν φέρεσθαι· οὐ γὰρ ἐδέχθη τὸ περιεῖται διακείμενον ἐρωτικῶς, πρὸς τὰς ἀλλὰς ἡδοῖας τῶν αὐτῶν ἔχον δύναμιν“· (Λόγ. εἰς τὸ Πάχα)

(3) Ὁ δὲ Οἰκουμενικός λέγει, ὅτι δύνασαι νὰ νοήσῃς καὶ τὸν Χριστὸν ἀληθινόν· αὐτὸς γὰρ εἶναι ἡ ὄντως ἀλήθεια· καθὼς τὸ εἶπε μόνος· „ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδός, καὶ ἡ ἀλήθεια, καὶ ἡ ζωή“· (Ἰω. ιδ'. 6.) Τὸν Χριστὸν λοιπὸν πρέπει οἱ Χριστιανοὶ ὅχι μόνον νὰ εἶναι ἐξωσμένοι, ἀλλὰ καὶ ἐνδεδυμένοι, καθὼς ὁ Παῦλος πρὸς παραγγέλλει· „ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε“· (Γαλ. γ'. 27.)

(4) Ἰσως δὲ ἐξοδὸν ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Παροιμιαστής, ὅχι μόνον τὴν ἐκ τῆς παρόντος βίης, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκ τῆς ἀμαρτίας· ὅσοι δὲ θέλουσι νὰ εὕγῃ ἐξω ἀπὸ τῶν ἀμαρτιῶν, πρέπει νὰ φορῶν ὑποδήματα εἰς τὰς πόδας, καθὼς καὶ οἱ

ζῶμεν ἐν ἀρετίᾳ, καθὼς μᾶς προσάξει τὸ Ἅγιον Εὐαγγέλιον, διὰ τὴν τὰ ποδαῖα καὶ ἡ σῶμα, εἶναι σημεῖα τῆς ζωῆς ταύτης· διὰ τὸ καὶ ἀλλοτρίᾳ ὁ αὐτὸς Παῦλος εἶπε· „βλέπετε πῶς ἀκριβῶς περιπατεῖτε, ἵνα πῶς πολιτοῦσθε“· (Ἐφ. 6. 16.) εἰποιμασία δὲ τῆς Εὐαγγελίᾳ εἶναι, ἡ προθυμία τῆς καρδίας, καὶ τὰ καλὰ ἔργα, εἰς τὰ ὅποια προσέχει καὶ βλέπει ὁ Κύριος κατὰ τὸ ψαλμικόν· „τῇ εἰποιμασίᾳ τῆς καρδίας αὐτῶν προσέσχε τὸ „ἔσσε“· (Ψαλ. 9. 41.) Καλῶς δὲ εἶπε „τῇ Εὐαγγελίᾳ τῆς εἰρήνης“· ἐπεὶ γὰρ αἰέτερον αἰωτέρῳ περὶ πολέμου καὶ μάχης, δείχνει ἐδῶ, ὅτι τὸν πόλεμον τῶτον πρέπει νὰ ἔχωμεν μὲ τὰς δαίμονας, καὶ ὄχι μὲ τὰς ἀνθρώπους· μὲ τὰς γὰρ πρέπει νὰ ἔχωμεν εἰρήνην, διὰ τὴν καὶ τὸ Εὐαγγέλιον ὅπως κηρύττομεν, Εὐαγγέλιον εἰρήνης ὀνομάζεται· καὶ πρὸς τούτοις δείχνει μὲ τὸ ὅτι Ἀπόστολος, ὅτι ἐὰν ἡμεῖς ἔχωμεν μάχην μὲ τὰς δαίμονας, βέβαια ἔχομεν εἰρήνην μὲ τὸν Θεόν· καὶ ἐπεὶ τὸ Εὐαγγέλιον θέλει νὰ εἴπῃ, καλὸν μῆνυμα, λοιπὸν τὸ Εὐαγγέλιον τῆς εἰρήνης μᾶς δίδει καλὸν μῆνυμα, ὅτι ἔχομεν νὰ νικήσωμεν, καὶ λοιπὸν ἔς μὴ φοβηθῶμεν τὸν πόλεμον, καὶ τὰς ἐχθράς.

16. „Ἐπὶ πᾶσιν ἀναλαβόντες τὸν θυρεὸν τῆς Πίσεως“.

Τὸ „ἐπὶ πᾶσι δηλοῖ“ ὅτι ἐπαύω ἀπὸ τῆς ζωῆς τῆς ἀληθείας, καὶ ἐπαύω ἀπὸ τοῦ σιδηροποκαμίσου τῆς δικαιοσύνης, καὶ τὰ ὑποδήματα τῆς εἰποιμασίας τῆς Εὐαγγελίᾳ, πρέπει νὰ πάρωμεν τὸ σκεπτικὸν τῆς πίσεως, καὶ νὰ ἀρματωθῶμεν μὲ αὐτό· διὰ τὴν αὐτὰ ὅλα χρειάζεται τὴν πίσιν πρὸς τὸν Κύριον· ὅχι πίσειν πῶς εἶναι ἀληθὴς ὁ Θεός, ἀλλὰ πίσειν λέγει ἐδῶ, τὴν ἀδίστακτον, ἡ ὅποια κάμνει τὸν ἀνθρώπον νὰ πισδῇ τὰ μέλλοντα ὡς παρόντα, ἡ ὅποια ἐρεργεῖ τὰ σημεῖα καὶ θαύματα, καὶ ἡ ὅποια εἶναι τῶτον διάπυρος καὶ θερμὴ, ὥστε ὅπως μεταποτίζει τὰ ὄρη καὶ τὰ βελά. Καθὼς λοιπὸν ὁ θυρεὸς, ἦγεν ἡ ἀσπίς καὶ τὸ σκεπτικὸν βασαζόμενον εἰς τὰς χεῖρας, βάλλεται ἔμπροσθεν ἀπὸ ὅλον τὸ σῶμα, καὶ ὡσαύτῃ σιδηρὰ θύρα καὶ πόρτα, φυλάττει καὶ περικλείει αὐτὸ ἀπὸ τὰ κτυπήματα τῶν ἐναντίων ἐχθρῶν,

Εἰβραῖοι ὅταν εὐχῆσαν ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου, ἐπροσάχθησαν νὰ φορῶν ὑποδήματα· „Καὶ τὰ ὑποδήματα γὰρ φησὶν ἐν ταῖς ποσὶν ὑμῶν“ (Ἐξ. 13. 11.) ὅπερ ἐρμηνεύσαν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει· „τὰ δὲ ὑποδήματα, ὁμοῦ τῆς ἀγίας γῆς καὶ θεοσιβῆς φαῖνεν μέλλον, ὑπολήψω, καθὰ καὶ Μωϋσῆς ἐκείνος ἐπὶ τῇ ἁγίᾳ, ἵνα μὴ δὲ νεκρὸν φέρῃ, μὴδὲ μάταιον Θεὸν καὶ ἀνθρώπων·... ὁ δὲ φάσκων Αἰγυπτῶν τε, καὶ τῇ Αἰγύπτῳ, ὑποδείξω, πῶς τε ἀλλοτρίᾳ ἀσφαλείᾳ ἐνέκα, καὶ πῶς πρὸς τὰς σκορπίους, καὶ πῶς ὄφεις, ὡς πολλὰς Αἰγύπτου τρέφει, ὥστε μὴ βλέπτεσθαι παρὰ τῶν πρῶτων τῶν πατέρων, ὡς πατὴρ ἐκελεύσθημεν“· (Λόγ. εἰς τὸ Παρά.) Ταῦτα δὲ σχολιάζων ὁ τῷ Θεολόγῳ σοφὸς σχολιαστὴς Νικητὴς λέγει· πῶς ὑποδήματα, ποτὲ μὲν ἐνοῶνται εἰς τὴν κατηγορηματικὴν νέκρωσιν· ἐπεὶ αὐτὰ εἶναι ἀπὸ νεκρὸν δέρμα· ποτὲ δὲ εἰς τὴν ἐπαναγενετικὴν φυλακὴν καὶ ἀσφάλειαν. Ὁ Μωϋσῆς λοιπὸν ἐπαύω εἰς τὸ ὅρος τὸ Σιναιὸν ἐντασσόμενος, ἐπροσάχθη νὰ λυθῇ τὸ ὑπόδημα ἀπὸ τῆς ποδαῖα· ἐπεὶ ὁ σῶμα ὅπου ἐστὶν αἶμα, ἦσαν γὰρ ἁγία· δηλοῖ δὲ αὐτό, ὅτι ὅποιος δειλὴν νὰ ἀναβῇ εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ Θεοῦ, ἥτις εἶναι γὰρ ἁγία, ἐπαύω εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς ὁπλίνεται, αὐτὸς χρεώσθαι νὰ ἀποβάλῃ τὰς κοσμικὰς φροντίδας, ὡς νεκρὰς, καὶ ἀκαθάρτας, καὶ χωρίζουσαι τὸν νῦν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ... ὁποῖος δὲ φάσκει τὴν Αἰγύπτου, καὶ τῇ Αἰγύπτῳ, ἦγεν τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τὰς ἁμαρτίας γεννημένας, αὐτὸς πρέπει νὰ φορῇ ὑποδήματα, διὰ νὰ μὴ πληγωθῇ εἰς τὰς ποδας, καὶ βλάβῃ, πατῶντας ἐπάνω τοῦ αἵματος ἀκανθὰς καὶ βίου, ἥτοι εἰς τὰς μελάντας, καὶ ἀκαθάρτας, μὴ γυμνὰ καὶ ἀφυλάκτους ποδας· ὑποδημασά δὲ αὐτὸς ὁ ἑκατὸν καὶ ἑκατὸν βίος, ὁ ὅποιος κατατρεχάκιζεν τὰς κούφους τῶν ἀκανθῶν, καὶ ἐμποδίζετο νὰ

μὴν ἔμβαν εἰς τὰς ποδας ταύτας, καὶ ἀπὸ μίαν ὀλίγην καὶ ἀφανὴ ἀρχὴν νὰ ἐμπηχθῇ εἰς τὸ βάθος αἱ ἁμαρτίαι, ἡ καὶ αἱ μελάντας τῆς βίης. Πρέπει δὲ νὰ φορῇ τινὰς ὑποδήματα, καὶ διὰ τὰς ὄφεις, καὶ σκορπίους, τοὺς ὁποίους τρέφει ἡ ἁμαρτία, ἥτοι διὰ τὰς δαίμονας καὶ πανουργίας, καὶ κρυφίως ἐπιβυβλόντας, περὶ τῶν ὁποίων εἶπεν ὁ Κύριος· „ἰδοὺ δίδωμι ὑμῖν τὴν ἔξουσίαν τῇ πατὴρ ἐπάνω ὅφει καὶ σκορπίων“· καὶ ὄφεις μὲν δυνάμει νὰ νουθετοῦν, αἱ μεγάλας καὶ φανεραὶ ἁμαρτίαι· σκορπίοι δὲ, αἱ μικραὶ μὲν φαινόμεναι ἁμαρτίαι, πληροῦσαι ὅμως μὲ τὸ κέντρον τοῦ θανάτου, καὶ θανατεῖναι· εἶπε δὲ χωριστὰ περὶ τῆς ὄφειος ὁ Θεός· „αὐτὸς σε πρήσει κεφαλῇ, καὶ σὺ πρήσεις αὐτὸν πτέρναν“· (Γέν. γ. 15.) Διὰ τὴν ὁ μὲν ἀνθρώπος χρεώσθαι νὰ παρατηρῇ τὴν κεφαλὴν τῇ νουθεσίᾳ τοῦ διαβόλου, ἦγεν τὴν πρῶτην προσβολὴν τοῦ κακοῦ λογισμοῦ, μήπως ἐμβάζωντας εἰς τὴν ψυχὴν ὁ διάβολος τὴν κεφαλὴν τῆς πύλης, τραβίξῃ μαζί καὶ ἐμβάσῃ καὶ ὅλον τὸ λοιπὸν σῶμα τῆς ὁ δὲ ὄφεις πάλιν παρατηρῇ ὡς πτέρναν, καὶ τέλος τῆς τῶν ἀνθρώπων πράξεως καὶ τῆς ἁμαρτίας, ὁμοῦς καὶ τὸ τέλος τῆς τῶν ἀνθρώπων ζωῆς, ἦγεν παρατηρῇ νὰ τὸν πολεμήσῃ εἰς τὸ τέλος τῆς θανάτου τῆς. Διὰ τοῦτο λέγει καὶ ὁ θεὸς Νύκτος Γρηγόριος· „διὸ καὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς ἐπιτηρῇ ὁ πῶς ἀρετῆς ὑψηλότης ἐγκυβόρται (ἥτοι ὁ Θεός) κεφαλῇ ὀνομάζων τὴν ἀρχὴν τῆς κακίας· ἥς μὴ παραδεχθῆσιν· ἀπράκτων εἰς τὸ ληπτόμενον· ὁ γὰρ καδὸλου πρὸς τὴν ἡσυχίαν πολεμίας διαταγῆς, καὶ ὡς ταῖς μελάντας προσβολαῖς τῆς πύλης ὑπενεχθῇ· ὁ δὲ τὴν ἀρχὴν τῆς πύλης ὑποδεχόμενος, ἅπαν ἐν ταῖς αὐτῇ τῇ θέρμῃ συμπεριδέσσει“· (Ὁμιλ. δ. εἰς τὸν Ἐκκλησιαστήν.) Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημαίνωσαν τὰ μὴ δίδωτε πάντων τῶν διαβόλων“· (Ἐφ. 6. 27.)

Θρῶν, ἔτι καὶ ἡ ἀδίστατος πρὸς τὸν Θεὸν πίσις, φυλάττει ὅλῳ τῷ ψυχῷ ἀπὸ τῆς προσβολῆς τῶν δαιμόνων καὶ τῶν παθῶν. Ἡ πίσις λοιπὸν ἢ πρὸς τὸν Θεόν, ἢ πρὸς τὸν ἑαυτοῦ σκεπάζει, ὅπως σκεπάζει καὶ προφυλάττει τὴν ψυχὴν, καὶ ὅχι τὰ σαφίσματα καὶ οἱ ψευδοσυζυγισμοὶ τῶν ἀνθρώπων, τὰ ὅποια πλανῶσι καὶ κηρύττουν τὰς ψυχὰς, καὶ ὅχι τὰς προφυλάττει.

„Ἐν ᾧ διωθήσεσθε πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πετυρωμένα
„σβέσαι“.

Μετὰ τὸ σκεπάζει, λέγει, τῆς πίσεως, θέλετε διωκθῆτε νὰ σβύσετε ὅλας τὰς κακὰς ἐπιθυμίας, καὶ τὰς λογισμὸς τῆς ἀπιστίας καὶ βλασφημίας ὅπως σὰς προσβάλλει ὁ πονηρὸς διάβολος, καὶ σὰς λέγει· ἄρα γε θέλει γυνὴ ἀνάστασις; ἄρα γε θέλει γυνὴ κρείσσις; ταῦτα γὰρ ἀνόμασε σαίτας πετυρωμένους τῷ διαβόλῳ· διὰ τί ἡ μὲν ἐπιθυμία πυρόνεται, καὶ ἀνάπτει τὸ σῶμα εἰς τὰς αἰσχυρὰς πράξεις τῆς ἀμαρτίας, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐπιθυμίας κατακαίεται ἡ συνειδήσις μας ἰσώθην, ἐλέγχουσα ἡμᾶς καὶ πληγόνουσα, διὰ τί τὰς δεχόμεθα· ὁμοίως δὲ καὶ οἱ λογισμοὶ τῆς ἀπιστίας καὶ βλασφημίας καταφλέγουσιν ἡμᾶς, καὶ οἱ διάφοροι πειρασμοὶ ὅπως μᾶς ἔρχονται. Ἡ πίσις λοιπὸν τὰ σβύνει ὅλα αὐτὰ· διὰ τί αὐτὴ ἡ πίσις ὑποτάττει καὶ νικᾷ καὶ διώκει αὐτὰς τὰς ἰδίας δαίμονας, πόσω μᾶλλον ὑποτάττει, καὶ νικᾷ, καὶ διώκει τὰ πάθη, τὰ τῶν δαιμόνων γεννήματα; ὅθεν αὐτὴ ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς σὲ φλογίζει Χρυστιανέ, μὴ φοβέ· διὰ τί ἐσὺ πιστεύωντας εἰς τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ, καὶ εἰς τὴν χαρὰν ὅπως ἔχεις νὰ ἀπολαύσῃς μετὰ θανάτου, δυνάσται νὰ σβύσῃς τὴν φλόγα αὐτὴν, καὶ δικόλας νὰ τὴν ὑποφέρῃς· αὐτοὶ πειρασμοὶ καὶ θλίψεις σοὶ ἀκολουθήσου, μὴ φοβέ· διὰ τί ἐσὺ πιστεύωντας ὅτι διὰ τὰς προσκαίρας θλίψεις αὐτὰς, ἔχεις νὰ λάβῃς βασιλείαν ὑψίστην, θέλεις παρηγορηθῇς εἰς τὰς θλίψεις σου· ὁμοίως καὶ αὐτοὶ οἱ λογισμοὶ τῆς ἀπιστίας καὶ βλασφημίας ἰσώθην σὲ ἐνοχλεῖν, ἐσὺ ἔχωντας πίσιν ἀδίστατον εἰς τὸν Κύριον, θέλεις διασκορπίσεις αὐτὰς, ὡσανὺ ἀέρα καὶ καπνόν. Στοχάσου πῶς καὶ ὁ Ἀβραάμ ἐκατακαίετο ἰσώθην ἀπὸ τῆς λογισμῆς, καὶ τὸν πόθον τὸν φυσικόν, ὅταν ἔμελλε νὰ θυσιάσῃ τὸν υἱόν τε τὸν Ἰσαάκ· ἀλλ' ὅμως ἡ πολλὴ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν πίσις, ἰσώθηνε τὴν φλόγα, καὶ ἐνίκη τὸν πόθον τῆς φύσεως.

17. „Καὶ τὴν περικεφαλαίαν τῆς σωτηρίας δέξασθε“.

Περικεφαλαίαν, ἡτοι μπαρπῆταν, σωτηρίαν ὀνομάζει ὁ Παῦλος ἐδῶ, τὴν πρὸς Θεὸν ἀκλόνητον ἐλπίδα, ἡ ὅποια σφάζει καὶ διαφυλάττει τὴν κεφαλὴν μας, ἡτοι τὸν νῦν καὶ τὸ ἡγεμονικόν μας ἀπὸ κάθε προσβολῆς τῶν κακῶν λογισμῶν· διὰ τί ἐὰν ἔχωμεν τὴν πρὸς Θεὸν ἀδίστατον πίσιν, ἡτις εἶναι τὸ σκεπάζει τῆς Χρυστιανῆς, ὁ γλίσσαρος ἐλθόμενος λάβομεν ὁμοῦ μετὰ τὴν πίσιν, καὶ τὴν εἰς Θεὸν ἀδιάκριτον καὶ σερεὰν ἐλπίδα, ἡτις εἶναι ἡ τῆς Χρυστιανῆς περικεφαλαία· ἐπειδὴ αὐταῖς ἡ δύο θεολογικαῖς ἀρεταῖς, μαζί ἀγαποῦν νὰ διεξάγωται (1).

„Καὶ τὴν μάχαιραν τῆς Πνύματος, ὅ ἐστι ρῆμα Θεοῦ“.

Τὰ ἄρματα μὲν, ὅπως ἔδωκεν ὁ Παῦλος ἀνωτέρω εἰς τὰς Χρυστιανὰς, ἡτον διὰ νὰ δεφενδῶνται, καὶ νὰ μὴ πληγόνωνται αὐτοὶ ἀπὸ τῆς νοητῆς ἐχθρῆς· τὸ ἄρμα δὲ ὅπως πῶρα δίδει εἰς αὐτὰς, εἶναι διὰ νὰ πληγόνων, καὶ νὰ θανατόνων αὐτοὶ τὰς ἐχθρὰς· τῆτο δὲ εἶναι

(1) Διὰ τὸν περὶ τῆς πίσεως καὶ ἀγάπης πόλεμον τὸν λέγει ὁ ὁσὶς Χρυσόστομος εἰς τοὺς Χρυστιανούς· „εἰ σὺ σὺν πόλεμος εἶμι· εἰ ποιεῖται αἱ παραπτώματα εἰσὶν· εἰ ἀσώματοι αἱ ἀρχαί, ἡ κοσμοκράτειρα, ἡ πιδύμας, τὰς πονηρίας, τὰς πρὸς τὸν Θεὸν ἀπίστους, τὰς διακρίσεις, τὰς ἀφωτισμένους περιγυρεύει διηγεσθῆναι μεθ' αὐτῶν ἡμεῖς“.

„ραν, ὅταν ὑπὸ τῆς θυμῆς κρατῆται, ὅταν ὑπὸ ἐπιθυμίας, ὅταν ὑπὸ τῆς ἐχθρῆς βίον μακίμω καὶ ἐκτὸς ἐπίσταται· ἀκούσας αὐτοῦ μακαρίων Παύλου λέγοντος· „εἰ εἶμι ἡμεῖς ἡ πᾶσι, πρὸς αἵμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχὰς πρὸς τὰς ἐξουσίας· χαλεπώτερος ὅστις ὁ πόλεμος αὐτῶν αἰδυντὶ σφοδρότερα ἢ μάχη“ (Λόγ. κβ' εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσ.).

ἡ μάχαιρα τῆ Πνύματος, ἥτις εἶναι λόγος Θεῶ. Μάχαιραν λοιπὸν τῆ Πνύματος ὀνομάζει ὁ Παῦλος, ἢ αὐτὸ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, κατὰ περιφρασιν, ἥτοι τὴν χάριν τῆ Ἁγίου Πνύματος, ἢ τὴν πνύματικὴν πολιτείαν, διὰ μέσε τῆς ὁποίας πνύματικῆς μαχαίρας, κόπτεται ἡ κεφαλὴ τῆ διαβόλου· ἡ δὲ πνύματικὴ αὕτη μάχαιρα, ῥῆμα εἶναι Θεῶ, ἥγουε πρόσαγμα τοῦ Θεοῦ· διότι ἐὰν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ φυλάττωμεν τὰς πρόσαγὰς, καὶ ἐντολὰς τῆ Κυρίας, θανατόνομεν τὸν νοητὸν δράκοντα καὶ τὸν σκολιὸν ὄφιν, καθὼς λέγει ὁ Ἡσαΐας· „ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐπάξει ὁ Θεὸς τὴν μάχαιραν τὴν ἁγίαν, καὶ τὴν μεγάλην, καὶ τὴν ἰσχυράν, ἐπὶ τὸν δράκοντα ὄφιν φύγοντα, ἐπὶ τὸν δράκοντα ὄφιν σκολιόν· „αἰελεῖ τὸν δράκοντα“· (Ἡσ. κζ'. 1.) ἢ ῥῆμα Θεῶ λέγει, τὸ ὄνομα τῆ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τὸ ὁποῖον οἱ Ἀπόστολοι εὐχάναν τὰ δαιμόνια, καὶ ἰάτρον τὰς ἀσθενείας· „ἐν τῷ ὀνόματι γὰρ φησιν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆ Ναζωραίου, ἐγείραι, καὶ περὶπάτε“· (Πράξ. β'. 6.) (1) ἢ ἀπλῶς μάχαιραν τῆ Πνύματος ὀνομάζει, τὴν ἐν Πνύματι σοφίαν, καὶ καθὲ λόγον πνύματικόν· ἐπειδὴ, καθὼς ἀλλοχῶ λέγει ὁ αὐτὸς Παῦλος· „ὁ λόγος τῆ Θεῶ, ζῶν ἐστὶ καὶ ἐνεργῆς, καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίσκομον“· (Ἐβρ. δ'. 12.) ἀλλὰ καὶ ὁποῖος ἔχει τὸ χάρισμα τῆς πνύματικῆς ταύτης μαχαίρας, καὶ λαλεῖ τὰ τῆ Θεῶ λόγια μετὰ παρρησίαν, καὶ ἐλδθεροσίαν, ὁποῖος ἦν ὁ ἴδιος εἰς Παῦλος, (2) καὶ αὐτὸς, λέγει, φοβερός εἶναι καὶ ἀνίκητος ἀπὸ τῶν δαίμονας, καὶ ἀπὸ τὰ πάθη καὶ ἀπὸ τῶν ἀπίστων ἀνθρώπων.

18. „Διὰ πάσης προσδύχης καὶ δέησεως, προσδύχομενοι ἐν παντὶ
καίρῳ ἐν Πνύματι“.

Ἀφ' οὗ ὁ Παῦλος ἀρμάτωσε τὰς Χριστιανὰς μετὰ τὰ πνύματικὰ ἄρματα, τώρα ἐδῶ τὰς παρασαίνει καὶ ἐμπροσθεν εἰς αὐτὸν τὸν Βασιλέα Θεόν, διὰ τὰ παρακαλεῖν αὐτὸν νὰ τὰς δώσῃ βοήθειαν· ἐπειδὴ γὰρ ἀνωτέρω εἶπεν, ὅτι ἐσεῖς θέλετε διωκθῆτε νὰ σβύσετε τὰς πεσπυρωμένας τῆ διαβόλου σαίτας· διὰ τὰ μὴ ὑπερηφανώσθῃ, λέγει τώρα εἰς αὐτὰς, ὅτι χρεῖαν ἔχετε Χριστιανοὶ, εἰς τὸν νοητὸν πόλεμον, τῆς βοηθείας τῆ Θεῶ, τὴν ὁποίαν βοήθειαν θέλετε ἀποκτήσετε, αἰσῶς προσεύχεσθε, ὅχι ἀπλῶς, ἀλλὰ μετὰ καθὲ προσδύχῃ καὶ δέησιν, ἥγαν νὰ προσδύχεσθε εἰς τὸν Θεόν διὰ τὰ σὰς βοηθήσῃ, μετὰ καθὲ εἶδος προσδύχης καὶ μετὰ κλαυθμόν, καὶ μετὰ δάκρυα, καὶ μετὰ κτύπημα τῆ στήθους, καὶ μετὰ γονυκλισίας, καὶ μετὰ σρωτὰς μετανοίας, καὶ μετὰ ἐπαινον καὶ ὕμνον τῶν χειρῶν· νὰ προσεύχεσθε δὲ, ὅχι μόνον εἰς τὰς ἐπτά διωρισμένας καιρὰς τῆς προσδύχης, ἀλλὰ καὶ εἰς καθὲ καιρόν· καὶ νὰ προσεύχεσθε ἐν πνύματι, ἥγαν νὰ μὴ ζητῆτε κανένα κοσμικόν καὶ γήινον πρᾶγμα ἀπὸ τὸν Θεόν, ἀλλὰ νὰ ζητῆτε μόνον τὰ πνύματικὰ καὶ ἐπερανία· ἢ τὸ „ἐν Πνύματι“ δηλοῖ, ὅτι νὰ μὴ προσδύχεσθε μόνον μετὰ τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν νῆν καὶ καρδίαν, προσέχοντες εἰς τὰ τῆς προσδύχης λόγια. Λέγωντας δὲ ὁ Παῦλος ὅτι νὰ προσδύχεσθε μετὰ καθὲ προσδύχῃ, αἰνιγματωδῶς ἐφανέρωσεν, ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ προσδύχεται τις, καὶ πάλιν νὰ μὴ προσδύχεται, ὅταν τις προσδύχομενος βατπολογῇ, ἥγαν ὅταν λέγῃ λόγια πολλὰ, χωρὶς νὰ προσέχῃ εἰς αὐτὰ, νομίζοντας ὅτι μετὰ τὴν πολυλογίαν μόνον ἔχει νὰ εἰσακουσθῇ ἀπὸ τὸν Θεόν, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος· „προσδύχομενοι δὲ μὴ βατπολογήσητε“· (3) ἐν τῇ προσδύχῃ, ὥσπερ οἱ Ἑθνικοὶ· δοκᾶσι γὰρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν εἰσακουσθήσονται“· (Ματθ. 5'. 7.)

„Καὶ“

(1) Διὰ τὸ καὶ οἱ θεοὶ Πατέρες οἱ καλέμενοι Νηπτικοὶ, παραδίδοντες τὴν πρακτικὴν μέθοδον τῆς νοερᾶς καὶ καρδιακῆς προσδύχης, παραγγέλλουσιν εἰς ὅλους τὰς Χριστιανὰς νὰ ἐπικαλεῖνται τὸ ὄνομα τῆ Κυρίας Ἰησοῦ, καὶ νὰ λέγουν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν τὴν μονολογίαν προσδύχῃ· „Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ Τίε τῆ Θεῶ ἐλπίσόν με“· τὸ γὰρ ἅγιον καὶ φοβερόν ὄνομα τῆ Ἰησοῦ Χριστοῦ, λαλοῦμενον ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ ὡς μάχαιρα ἐκτενόμενον ἐν αὐτῇ, πληγνύει καὶ θανατοῖ τοὺς δράκοντα διαβόλον τὸν κατωκινῶν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς καρδίας· ὁδὸν εἶπεν ὁ Ἰωάννης τῶς Κλίμακος· „Ἰησοῦ ὀνόματι μάστιξις πολυμύς“· ἔπειτα δὲ καὶ ὁ θεὸς Διὰ τὸν

χρὸς· „τὴν πονηρὰ πνύματα περὶ τὰ μέλη τῆς καρδίας ἐνδιατρίβει· ὅπερ ὑδέποτε θέλωσι παρὰ ἀνθρώποις πισθῆναι οἱ δαίμονες, ἵνα μὴ ὁ νοῦς τῶν αὐτῶν εἰδῶς ἀκρωβῶς, τῇ μνήμῃ τῆ Θεῶ κατ' αὐτῶν ἐπλήξῃται“· (Κεφ. λγ'. Φιλοκαλ. σελ. 212.)

(2) Ὅρα ἐμπροσθεν τοῦ τῶν 19. καὶ 20. εἰχόν τῆ ἰδίου τῶν κεφαλῶν, ὅτε μάχαιραν τῆ Πνύματος ὀνομάζει ὁ Θεοφύλακτος τὴν παρρησίαν καὶ ἐλδθεροσίαν τῆ Παύλου.

(3) Ὁ θεὸς Χρυσόστομος ἐρμηνεύων τὸ ῥῆμα τοῦτο λέγει· „βατπολογίαν δὲ τὴν φλυαρίαν λέγει, ἢ τὴν πολυλογίαν, ἀπὸ Βάττον τινὸς Ἑλλήνου, μακρὸς καὶ πολυ-“

„Καὶ εἰς αὐτὸ τὸ αὐρυπνῶντες“.

Αυρυπνίαν ἐδῶ λέγει, ἢ τὰς παινυχίδας, ἢ γὰρ τὰς εἰς ὅλῳ τῷ νύκτι γινομένας προσδύχας καὶ δοξολογίας· ἢ λέγει τῷ αὐρυπνῶν προσοχῇ, καὶ ἡψιν τῷ νοός· διὰ τὴν καὶ τὰ δύο εἶναι δεκτὰ καὶ δάρετα εἰς τὸν Θεόν· ἅποιος γὰρ προσδέχεται, καὶ παρασέκεται ἀρματομνός· ἐμπροσθεν τῷ ἐρανίου Βασιλέως, πρέπει νὰ ᾖ καὶ αὐρυπνός, καὶ προσεκτικός.

„Ἐν πάσῃ προσκαρτερήσα καὶ δεήσα“.

Μὲ τὸν λόγον τῶν δείχνει ὁ Παῦλος, ὅτι πρέπει οἱ Χριστιανοὶ νὰ προσεύχωνται, ὅχι μίαν, ἢ δύο ἢ τρεῖς φορὰς, ἀλλὰ πολλάκις, καὶ μὲ καθελογῆς ὑπομονῇ καὶ καρτερίᾳ, καὶ ὅχι εἰς ὀλίγῳ ὥραν, καθὼς ἐπαρακάλει ἡ Χαναναία, ἡ Χίρα, ἡ Ἄννα· αὐτὴ γὰρ εἶναι ἀληθῶς προσδύχῃ, καὶ αὐτὴ εἰσακέεται ἀπὸ τὸν Θεόν, ἢ μετὰ ὑπομονῆς καὶ καρτερίας γινομένη.

„Περὶ (1) πάντων Ἀγίων, καὶ ὑπὲρ ἑμῶ“.

Εκ τῶν λόγων τῶν δείχνεται, ὅτι δεῖν πρέπει νὰ προσδύχόμεθα μόνον διὰ λόγους μας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς ἄλλας ἀδελφούς μας. Βλέπε δὲ, ὡς ἀναγνώσα, ταπεινοφροσυνῇ τῷ μεγάλῳ Παύλῳ διπλῶν, καὶ ὅτι ὕστερον ἀπὸ τὰς ἄλλας ἐβάλε τὸν ἑαυτὸν τε, καὶ ὅτι χρειάζεται τῶν μαθητῶν τὴν προσδύχῃ· καὶ πότε; ὅταν ᾖτον φορεμένος διὰ τὸν Χριστὸν δεσμὰ καὶ ἀλυσίδας εἰς τὰς χεῖρας· καὶ τῶπο δεῖν εἶναι παράδοξον, διὰ τὴν καὶ ὁ Πέτρος μὲ ἀλυσίδας ᾖτον δεμένος ἐν τῇ φυλακῇ· πλὴν δι' αὐτὸν ἐγένετο προσδύχῃ ἐκτενῆς εἰς τὸν Θεόν ἀπὸ τὰς ἄλλας πιστῆς, καὶ εἰσακκοθεῖσα, ἠλθ' ἐρώσας αὐτὸν ἀπὸ τὰ δεσμὰ καὶ ἀπὸ τὴν φυλακῇ, ὡς μαρτυροῦσιν αἱ Πράξεις. (Πράξ. ιβ'.)

19. „Ἴνα μοι δοθῇ λόγος ἐν ἀνοίξῃ τῷ σώματός μου“.

Απὸ τὸν λόγον τῶν συμπεραίνομεν, ὅτι ὁ Ἀπόστολος Παῦλος δεῖν ἐμελέτω πρόπερον τί εἴχε νὰ εἰπῇ· ἀλλ' ἐκεῖνα τὰ λόγια ὅπως τῷ ἐδίδοντο ἀπὸ τὸν Θεόν, ἐκεῖνα καὶ ἔλεγε· ἐφύλαττε γὰρ τῷ ἐπολλῷ τῷ Χριστῷ τῷ εἰπόντος· „ὅταν δὲ παραδιδῶσιν ὑμᾶς, μὴ μελετᾶτε πῶς, ἢ τί λαλήσετε· δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλήσετε· οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλῶντες, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τῷ Πατρὶ ὑμῶν τὸ λαλῶν ἐν ὑμῖν“. (Ματθ. ι. 19.) Ὅθεν καὶ ὁ Ἀπόστολος ἀνοίγωντας τὸ σῶμα τε, ἐλάλει ἐκεῖνα ὅπως τῷ ἐδίδοντο τότε ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· ἐτζί ὅλα ὅσα καὶ αὐτὸς ἔλεγε, καὶ ἔκαμνε ὁ Παῦλος, μὲ τῷ θείαν χάριν καὶ τὰ ἔλεγε, καὶ τὰ ἔκαμνε. Ἀπὸ τὸ ρητὸν δὲ τῶ θείας νοήσεως ἀγαπητῇ καὶ ποία εἶναι ἡ μάχηρα τῷ Πράματος· ὅτι δηλαδὴ εἶναι ρῆμα καὶ λόγος Θεοῦ, περὶ τῷ ὁποίῳ εἶπον ἀνωτέρω εἰς τὸν 17. εἶχον τῷ ἰδίῳ τῷ Κεφαλαίῳ.

„Ἐν παρρησίᾳ γνωρίσας τὸ μυστήριον τῷ Εὐαγγελίῳ“.

20. „ὑπὲρ ὃ πρεσβύω ἐν ἀλύτῃ, ἵνα ἐν αὐτῇ παρρησιάσωμαι, ὡς δᾶ με λαλῆσαι“.

Η γὰρ παρακαλέσατε, λέγει, ἀδελφοί, τὸν Θεόν, διὰ νὰ ἀπολογηθῶ καθὼς πρέπει, μὲ παρρησίαν, καὶ ἀνδρείαν, καὶ σωῶσιν πολλῶν, ἐμπροσθεν τῶν ἀπίστων διὰ τὸ Εὐαγγέλιον ὅπως κηρύττω. Πρὸς ποίους δὲ ἐσάλθης ἀπὸ τὸν Θεόν πρέσβις, ὡς μακάριε Παῦλε; πρὸς

„πολυσίχως ὕμνους ποιήσαντες εἰς τὰ ἑδωκα, καὶ συνηγοροῦντες ἵνα ἔχοντες βασιτολογία δὲ εἶναι, ὅταν τὰ μὴ προσ-
ῃ κεντα αἰσῶμεν παρὰ τοῦ Θεοῦ· οἷον δυνησάμε, καὶ

„τὸ ἐχθρῶν περιγενέσθαι, καὶ χρημάτων περιουσίαν, καὶ ἀπλῶς τὰ μηδὲν ἡμῖν διαφέροντα“.

(1) Ἐν ἅλλοις, ὑπὲρ.

πρὸς τὰς ἀνθρώπους, λέγει, τὰς ἀπίστας, διὰ τὰς τὰς φιλιώσω με τὸν Θεόν· ἀλλ' αὐτοὶ οἱ ἀχάριστοι μὴ γνωρίσαντες τὴν δωρεάν ὅπως τὰς κάμνω, με ἐδέσμευσαν με τὰς ἀλυσίδας, καὶ μὴ ὅλον ὅπως εἶναι νόμος, οἱ πρόσβεις καὶ μεσίται καὶ διαλλακταὶ καὶ ἐλτζίδες, τὰ μὴ παθαίνον κἀνὰ κακὸν ἀπὸ ἐκείνης τὰς ἀνθρώπων, πρὸς τὰς ὁποίας ἀποσέλονται. Ἡ μὲν ἐν ἀλυσίδα, λέγει, ἐβάλθη εἰς ἐμένα, διὰ τὰς ἐμποδίσθη τὴν πρὸς τὸ Εὐαγγέλιον παρρησίαν μου· ἡ ἐδικήσας ὅμως δὲχθ', ἐκ τῆς ἐναντίας θέλει ἀνοίξῃ τὸ σῶμα μου, διὰ τὰς παρρησιασθῶ, καὶ τὰ εἰπῶ ὅλα ἐκεῖνα, ὅσα με ἐπρόσβαζεν ὁ Χεῖσος, ὅπως με ἔσειλε πρέσβιν, καὶ μεσίτην εἰς τὰ Ἑθνη. Βλέπεις ἐδῶ ὡς ἀναγνώσῃ, μάχαιραν, τὴν παρρησίαν καὶ ἐλδ' ἀποστομίαν τῆς ῥήματος τῆς Θεῆς; τὸ ὁποῖον ῥῆμα ὁ Παῦλος ἐμέλλε νὰ λαλῇ ὡς ἀνοίξῃ τὰς ἐδέμας τῆς;

21. „Ἰνα δὲ εἰδῇτε καὶ ὑμᾶς τὰ κατ' ἐμὲ, τί πράξω, πάντα ὑμῶν
„γνωρίστα Τυχικός, ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφός, καὶ πιστὸς διάκονος ἐν
„Κυρίῳ.

Ὅσα μὲν ἦσαν περὶ δογμάτων, καὶ πολιτείας ἐναρέτης, καὶ παρηγορίας πνευματικῆς, πάντα πάντα τὰ ἐφανέρωσεν εἰς πλάτος ὁ Ἀπόστολος διὰ τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης· ἐπεὶ δὲ ἐδῶ ἀνέφερε διὰ τὰ δεσμὰ ὅπως εἶχε, δεῦν πολυλογεῖ δι' αὐτὰ, ἀλλὰ ἀφίνει νὰ τὰ εἰπῇ διὰ ζώσης φωνῆς ὁ τῆς παρέσης Ἐπιστολῆς διακομιστὴς Τυχικός, (1) διὰ τὰς μὴ φαίνεται πῶς εἶναι ἀχρηστὸς ἡ αὐτῆς παρυσία· ὅστις, ἐπεὶ δὲ, λέγει, εἶναι ἀγαπητὸς, βέβαια ἠξοῦρε ὅλα τὰ κατ' ἐμὲ περιστατικά· καὶ ἐπεὶ δὲ εἶναι πιστός, καὶ ἀληθής, δεῦν θέλει σὰς εἰπῇ ψεύματα· διάκονος δὲ εἶναι ἐν Κυρίῳ, ἦσαν διὰ τὸν Θεὸν διακονεῖ καὶ ὑπηρετεῖ· καὶ διὰ τὰ θεῖα πράγματα (ὅποια ἦσαν τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ τὸ κήρυγμα, καὶ αἱ τῶν Ἀποστόλων διακονίαι.) ὑπηρετεῖ, καὶ ὄχι διὰ κἀνὰ κοσμικὸν πρᾶγμα, ἢ γῆινον· ἢ τὸ σχῆμα εἶναι ὑπερβατὸν, καὶ σωπάττειται ἔτι· ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφός ἐν Κυρίῳ, ἦσαν ὁ πνευματικὸς καὶ κατὰ Θεὸν ἀδελφός.

22. „Ὅν ἔπεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τῆτο, ἵνα γνῶτε τὰ περὶ
„ἡμῶν, καὶ παρακαλέσῃ τὰς καρδίας ὑμῶν“.

Ὁ Θεὸς Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἔτ' ἀνέγνωσε τὸ ῥητὸν τῆτο· „ἵνα γνῶτε τὰ περὶ ἡμῶν“ ἦσαν διὰ τὰς σὰς φανερώσῃ τὰ ἐδικά μου πράγματα ὅπως ἔχουσιν, καὶ ἔτ' ἵνα μὴ σὰς ἀφήσῃ νὰ λυπησθῇ διὰ λόγους μου, πῶς τάχα δεινόςκομαι εἰς δεινὰ, καὶ φορῶ ἀλυσίδας· τῆτο δὲ φανερόν ἐστιν ἐν ταυτῷ καὶ τὴν ὑπερβολικὴν ἀγάπην, ὅπως εἶχεν ὁ Παῦλος διὰ τὰς Ἐφεσάικας, καὶ αὐτιστόφως, τὴν ἀγάπην ὅπως εἶχον οἱ Ἐφέσιοι διὰ τὸν Παῦλον.

23. „Εἰρμὴν τοῖς ἀδελφοῖς, καὶ ἀγάπην μετὰ πίστεως ἀπὸ Θεοῦ Πα-
„τρός, καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χεῖστος“.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα εὐχεται ὁ Παῦλος εἰς τὰς ἐν Ἐφέσῳ Χεῖσιανὰς νὰ ἔχον εἰρμὴν, καὶ μετὰ πίστεως ἀγάπην· τῆτο δὲ, πιστὸν ἔχει νόημα· ἢ ὅτι νὰ μὴ ἀγαπᾶν ἑτεροδόξους, ἀλλὰ μόνους τὰς πιστάς· ἢ ὅτι πρέπει νὰ ἔχον αὐτοὶ καὶ πίσιν, ὥστε νὰ θάρρῃν βεβαίως, ὅτι ἔχον νὰ ἀπολαύσων τὰ μέλλοντα ἀγαθά· ἐπεὶ δὲ χωρὶς τὴν πίσιν, ἡ ἀγάπη δεῦν ὠφελεῖ τίποτε· ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, εἰδὲ ἀγάπη ἠμπορεῖ ὅλως νὰ γόνῃ χωρὶς τὴν πίσιν· διὰ τοῦτο εἶπον εἰρμὴν, καὶ ἀγάπην μετὰ πίστεως. Διδάσκωντας δὲ πῶς ἠθελε νὰ ἀποκτηθῇ ἡ εἰρμὴ αὕτη, ἀκολούθως λέγει, ὅτι ἀποκτᾶται διὰ τῆς ἀγάπης· ἡ ἀγάπη δὲ πάλιν πῶς ἀποκτᾶται; εἰὼ ἔχωμεν πίσιν.

24. „Ἡ

(1) Ὁ Τυχικός ὅπως ἦσαν κατὰ τὸ γένος Ἀσιανός, μεθεὶν δ' αὐτὴν Ἐπιστολὴν (ἣτις εἶναι ἡ ἐσχάτη πασῶν καὶ ἡ ἰστορία ὁ ἱερός Λουκάς εἰς τὰς Πράξεις λέγων, ὅτι σωθήκαμεν παρὰ Παύλου· „Ἀσιανοὶ Τυχικός καὶ Τρόφιμος“ (Πράξ. κ'. 4.) Καὶ ἐν τῇ πρὸς Τι- μεθεὶν δ' αὐτὴν Ἐπιστολὴν (ἣτις εἶναι ἡ ἐσχάτη πασῶν καὶ ἡ ἰστορία ὁ ἱερός Λουκάς εἰς τὰς Πράξεις λέγων, ὅτι σωθήκαμεν παρὰ Παύλου· „Ἀσιανοὶ Τυχικός καὶ Τρόφιμος“ (Πράξ. κ'. 4.) Καὶ ἐν τῇ πρὸς Τι- σολλὴν τῷ Τυχικοῦ πᾶσι εἰς Ἐφεσον εἶπεν· „Τυχικόν“ δὲ ἀπέστειλα εἰς Ἐρετον“ (β'. Τιμ. δ'. 12.)

24. „ Ἡ χάρις (1) μετὰ πάντων τῶν ἀγαπώντων τὸν Κύριον ἡμῶν
„ Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν ἀφθαρσίᾳ. Ἀμήν“.

Εἰδὼς ὁ Ἀπόστολος ἐχώρισε τὴν εἰρήνην ἀπὸ τῆς χάρις, καὶ ἔβαλε χωριστὰ τὴν καθε μίαν, καὶ μόνον ὅτ' εἰς ὅλας τὰς ἄλλας Ἐπιστολάς τε τὰς βάλλει μαζί· τὸ δὲ „ ἐν ἀφθαρσίᾳ“ ἡδηλοῖ ὅτι ἐκεῖνοι ὅτ' ἀγαπῶσι τὸν Χριστὸν, πρέπει νὰ τὸν ἀγαπῶν με κοσμιότητα καὶ παρθενίαν· ἡδηλοῖ ὅτι, ὅχι διὰ πλῆτον, καὶ διὰ δόξαν πρέπει νὰ ἀγαπῶν τὸν Χριστὸν, ἥτοι διὰ φθαρτὰ, καὶ ῥέοντα πράγματα, ἀλλὰ διὰ τὰ ἀφθάρτα ἀγαθὰ καὶ χαρίσματα· ἡδηλοῖ ὅτι οἱ ἀγαπώντες τὸν Χριστὸν, πρέπει νὰ τὸν ἀγαπῶν διὰ τῆς ἀρετῆς, ἥτις εἶναι ἀφθαρσία, καὶ ὅχι διὰ τῆς ἀμαρτίας, ἥτις εἶναι φθορά· διὰ τὴν καθὼς λέγομεν, ὅτι ἡ κατὰ τὸ σῶμα παρθενία φθείρεται, μετὰ τὴν τῆς σώματος φθορὰν· ἔτι λέγομεν ὅτι καὶ ἡ κατὰ πνεῦμα παρθενία φθινοῖ, φθείρεται μετὰ πνευματικὴν φθορὰν, διὰ τῆς συγκαταθέσεως τῶν αἰσχυρῶν λογισμῶν· διὰ τὸ καὶ ὁ αὐτὸς Παῦλος ἔγραφε περὶ τῆς τοιαύτης πνευματικῆς φθορᾶς „ μήπως „ φθαρῇ τὰ νοήματα ὑμῶν“. (β'. Κορ. ια'. 3.) Καὶ ἀλλὰ καὶ „ ἄνθρωποι κατεφθαρμένοι τοὺς νῦν“. (β'. Τιμ. γ'. 8.) Ἀμποτε δὲ καὶ ἡμεῖς νὰ δείχνωμεν τὴν πρὸς Χριστὸν ἀγάπην τόσο μετὰ τὴν σεμνότητα καὶ κοσμιότητα τῶν ἡθῶν μας, ὅσον καὶ μετὰ τὴν ζήτισιν τῶν ἀφθάρτων ἐκείνων ἀγαθῶν· καὶ ἀπλῶς, μετὰ ὅλῳ τῷ ἐσάρτεον πολιτείαν μας, ἡ ὁποία διαφυλάττει ἀφθαρτὸν τὴν ψυχὴν, καὶ δὲν ἀφίνει αὐτὴν νὰ διαφθείρεται μετὰ ποιηρὰ ἐπιτηδεύματα, καὶ ἀμαρτίας· ἐν αὐτῷ Χριστῷ, τῷ ἀφθάρτῳ Νυμφίῳ τῶν παρθένων καὶ ἀδιαφθόρων ψυχῶν· ὃ ἡ δόξα σου τῷ Πατρὶ, καὶ Πνεύματι, εἰς τὰς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Ἡ πρὸς Ἐφεσίους αὕτη Ἐπιστολὴ ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης διὰ Τυχικῆς.

ΠΑΤ.

(1) Ὁ Θεοδώριτος λέγει ὅτι ὁ Παῦλος λέγωντες εἰδὼς ἡ χάρις, ἐφάνερωσε τὸ Πανάγιον Πνεῦμα (οὗ ἡ χάρις ἐστίν,) ὅτι εἶναι χορηγὸν τῆς εἰρήνης καὶ ἀγάπης καὶ πίστεως πρὸς ἀνθρώπων εἰρημερῶν μαζί μετὰ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν. Λέγει δὲ πρὸς τοὺς αὐτοὺς, ὅτι

τὸ „ ἡ χάρις μετὰ πάντων“ καὶ τὰ λοιπὰ, ἐσανείδξεν ὁ μακάριος Παῦλος νὰ γράφῃ ἰδιοχείρως ἀντὶ ἀσπασμοῦ εἰς ὅλας τὰς Ἐπιστολάς· καὶ ἡδηλοῖ ἐκεῖνο ὅτ' ἡμεῖς συνειδίζομεν νὰ γράφωμεν τώρα εἰς τὰ τέλη τῶν ἐπιστολῶν, ἔρρωσο, ἡ ὑγιαίνε.

Epistole di S. Paolo. Tom. II.

Pp

ΠΑΥΛΟΥ

ΤΟΥ ΕΝΔΟΣΟΥ ΚΑΙ ΠΑΝΕΥΦΗΜΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

ΑΙ ΔΕΚΑΤΕΣΣΑΡΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

Θεοφυλάκτου Ἀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας Ἑρμινεία εἰς τὴν πρὸς Φιλιππησίους τῆ Ἀποστόλου
Παύλου Ἐπιστολὴν, μεταφρασθεῖσα εἰς τὸ ἄπλοῦν.

Ὑπόθεσις τῆς πρὸς Φιλιππησίους Ἐπιστολῆς (1) κατὰ τὸν Χρυσόστομον,
Θεοδώριτον, Θεοφύλακτον, καὶ Οἰκουμένιον.

Οἱ Φιλιππηῖοι εἶναι ἀπὸ μίαν Πόλιν τῶν ἐν τῇ Μακεδονίᾳ εὐερισκομένων Φιλιππῶν, ἔτι καλεσμένῳ ἀπὸ τὸν καποικητὴν αὐτῆς Φίλιππον· ἦτον δὲ πρῶτον ἡ Πόλις τῶν Φιλιππῶν ὑπὸ τὸν θρόνον τῆς Θεσσαλονίκης, τῶρα δὲ ὑπόκειται εἰς τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Μητρόπολις ὑπάρχουσα μετὰ Μητροπολίτην, Φιλιππῶν καὶ Δράμας ἐπονομαζόμενον. (2) Πολλὰ δὲ καλὰ καὶ ἀρετὰς μαρτυρεῖ ὁ Παῦλος εἰς τὰς Φιλιππησίους. Ἐγράφε δὲ τῷ Ἐπιστολῷ ταύτῃ εἰς αὐτὰς, εὐερισκόμενος ἐν τῇ Ῥώμῃ δεδεμένος μετὰ ἀλύσεις, καὶ βαλμένος εἰς φυλακὴν· ἐπειδὴ ὕστερα ἀπὸ τῷ πρώτῳ ἀπολογίᾳ, ὅπως ἔκαμιν ἐνώπιον τῷ Βασιλεῶς Νέρωνος, τῷ ὁποίῳ ἀναφέρει εἰς τῷ πρὸς Τιμόθεον δευτέρῳ Ἐπιστολῇ, εἰπὼν „ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογίᾳ οὐδεὶς μοι συμπαραγενέτο, ἀλλὰ πάντες με ἐγκατέλιπον“ (β'. Τιμόθ. δ'. 16.) μετὰ τῷ πρώτῳ, λέγω, ἀπολογίᾳ, πάλιν ἐδέσθη καὶ ἐβάλλθη εἰς φυλακὴν. Ἐκεῖ ἔν εἰς τῷ φυλακῷ εὐερισκομένη τῇ Παύλῳ, ἔσειλαν οἱ Φιλιππηῖοι εἰς αὐτὸν τὰ πρὸς τῷ χρεῖαν, διὰ μέσων τῶ Ἐπαφροδίτου, καὶ ἠγάπαν νὰ μάθουν τὰ περὶ τῷ Διδασκάλῳ αὐτῶν Παύλῳ, πῶς ἔχουσιν· ἐπειδὴ ἀκούσαντες πῶς εὐρίσκεται εἰς τὰ δεσμὰ, ἐλυπῶντο καὶ ἐπαράττοντο. Διὰ ταῦτα ἔν, καὶ διὰ τὴν μερικὴν Ἰουδαίῳ ἐν σχήματι Χριστιανισμῷ, διέφθειρον τὰς ἀπλουτέρους, λέγοντες, ὅτι χωρὶς τὸν παλαιὸν Νόμον, καὶ τῷ περιτομῷ, δεῖ δύνανται νὰ δικαιωθῶν· δι' αὐτὰ, λέγω, ὅλα ἐπαρακινήθη ὁ Παῦλος νὰ γράφῃ τῷ Ἐπιστολῇ ταύτῃ· καὶ πρῶτον μετὰ τὰς διδάσκει, ὅτι τὰ δεσμὰ, καὶ ἡ διὰ τὸν Χριστὸν φυλακὴς, δεῖ εἶναι πρόξενον λύπης, καὶ παραχῆς, ἀλλὰ μάλιστα χαρᾶς, καὶ ἀγαλλιάσεως· ἀποδέχεται δὲ καὶ ἐπαινεῖ τῷ πίσιν αὐτῶν, καὶ λέγει, ὅτι τὰς ἐνθυμείται.

(1) Ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη ἐγράφη κατὰ τὸν Μελέτιον, ἔστι κ'. μετὰ τῷ Ἀτάληφιν τῷ Κυρίῳ. Τόμ. α'. σελ. 41. τῆς Ἐκκλησ. Ἱστορίας.

(2) Περὶ τῶν Φιλιππῶν αὐτὰ λέγουσιν αἱ Πράξεις

τῶν Ἀποστόλων „ἐκάθεν τε ἡλδομεν εἰς Φιλίππους, ὅστις ἐστὶ πρῶτη τῆς μερίδος τῆς Μακεδονίας Πόλις „Κολώνια““. (Πράξ. 15. 12.)

ται. Γράφει, ὅτι ἀπελογήσατο ἐν τῇ Ῥώμῃ, καὶ πῶς μερικοὶ ἀπὸ φθόροντες ἐπροξύνισαν εἰς αὐτὸν περισσοτέραν θλίψιν, καὶ κακῆσιν. Συμβιβλεῖται αὐτὸς περὶ ὁμοιοῦς, καὶ ταπεινοφροσύνης, καὶ φέρει εἰς παράδειγμα τῷ μέλει θανάτου θανατικῆς ταπεινώσεως τῶν Υἱῶν τοῦ Θεοῦ. Ἐπειτα ἀποδεικνύει ὅτι ὁ παλαιὸς Νόμος, καὶ ἡ περίεργη ἔμειναν ἀργὰ, καὶ ἀπραγματοῦνται, καὶ φέρει παράδειγμα εἰς ταῦτα τὸν ἑαυτὸν τε, ὅστις διὰ τὸν Χριστὸν ὅλα τὰ ἐνόμισε ζημίαν, καὶ σκύβαλα, κατηγορεῖ δὲ καὶ τὰς Ἰουδαίους ἐκείνους τὰς τῷ περιεργῶς διδάσκοντας, καὶ ὀνομάζει αὐτοὺς σκύλας, καὶ κακὰς ἐργάτας, καὶ ἐχθροὺς τοῦ Σταυροῦ. Ἀποδέχεται δὲ καὶ ἐπαινεῖ τῷ πρὸς αὐτὸν γνησιότητι ἐλεημοσύνην, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, μετὰ τῷ πρὸς τὰς Φιλιππησίας τῶς ὁμιλεῖ ὁ Ἀπόστολος, ἐπειδὴ καὶ τῇ ἀληθείᾳ πολλῶν ἀρετῶν, καὶ ἐπιτηδεύειται ἔδειξαν εἰς τῷ πίσιν τοῦ Χριστοῦ, διὰ τὴν, ἐδῶ εἰς τὰς Φιλίππας ἦτον ἡ πορφυρόπωλις γυνὴ Λυδία ἐκ πόλεως Θυατείρων, τῆς ὁποίας διήνοιξεν ὁ Κύριος τῷ καρδίαν, καὶ ἐπρόσεχεν εἰς τὰ λόγια τοῦ Παύλου, καὶ ἐπίστευσεν εἰς τὸν Κύριον, καὶ ἐβαπτίσθη μετ' ὅλον τὴν οἶκον. (Πράξ. 16. 14.) Ἐδῶ εἰς τὰς Φιλίππας ἐδάρθη ὁ Παῦλος ὁμῶς μετὰ τὸν Σίλωνα, καὶ ἐβάλθησαν εἰς φυλακὴν. ἐδῶ καὶ ὁ δεσμοφύλαξ ἀπὸ τοῦ εὐαγγελίου ὅπου εἶδεν, ἐπίστευσεν εἰς τὸν Χριστὸν, καὶ ἐβαπτίσθη μετ' ὅλον τὴν οἶκον. (Πράξ. αὐτόθ.) Ἐδῶ καὶ οἱ στρατηγοὶ ἀκούσαντες ὅτι ὁ Παῦλος ἔστιν Ῥωμαῖος, ἐφοβήθησαν, καὶ τὸν ἐπαρκαλέσαντο νὰ ἀναχωρήσῃ. Κοιτᾷ δὲ εἰς τὰ ἄλλα μαρτυρεῖ ὁ Παῦλος, καὶ πῶς οἱ Φιλιππησιοὶ ὑπέμεναν κινδύνους διὰ τῷ πίσιν, καὶ πῶς εἶχον εὐμετάδοτον, καὶ ἐλεήμονα προαίρεσιν, διὰ τὰ ὅποια ὅλα φαίνεται ὅτι τὰς ἀγαπᾷ, καὶ τὰς τιμᾷ μετὰ ὑπερβολῇ (1).

ΕΡ.

(1) Σημειώσαι ὅτι ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη ἐντάτη ἔχει κατὰ τὴν πλῆξιν, καὶ τὰς χρόνας, καὶ ὅς ὁ Παῦλος ἔγραψε τὰς Ἐπιστολάς ταύτας, μετὰ πέντε ἔτη πρὸς Θεσσαλονικεῖς δηλαδή, καὶ πέντε ἔτη πρὸς Κορινθίους, καὶ τῷ πρώτῃ

πρὸς Τιμόθεον, καὶ τῷ πρὸς Τίτον, καὶ τῷ πρὸς Ῥωμαίους, καὶ πρὸς Γαλάτας, ὡς λέγει ὁ Θεοδώρητος ἐν τῷ Προοιμίῳ τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΗΣΙΟΥΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Ι. „Παῦλος, ὃς Τιμόθεος δῶλοι Ἰησοῦ Χριστοῦ.“

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Εἰς τὴν Ἐπιστολὴν ταύτῃ δὲν βάλλει ὁ Παῦλος τὸ ἀξίωμα ὅπερ ἔχει, ἢ γὰρ τὸ, Ἀπόστολος, ἀλλὰ δὲλον Ἰησοῦ Χριστοῦ ὀνομάζει τὸν ἑαυτὸν τα· τὸ ὅποιον ὄνομα τῷ, ἀγκαλὰ καὶ ἦναι μέγαν, πλὴν εἶναι κοινότερον καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἀνθρώπους· εἰς δὲ τὰς Κορινθίους, καὶ εἰς τὸν Τιμόθεον γράφων, Ἀπόστολον ὀνομάζει τὸν ἑαυτὸν τα. Διὰ ποίαν δὲ αἰτίαν ποῦ ποιεῖ; ὅτι εἰς μὲν τὰς Κορινθίους, καὶ εἰς τὸν Τιμόθεον, ἔμελλε νὰ διαπύξῃ καὶ νὰ διορίσῃ ὡς Ἀπόστολος τὰ Κυρία πολλὰ πράγματα, καὶ διὰ τῷ εἰς τὴν ἀρχὴν ἔγραψε τὸ ἀξίωμα τῷ Ἀποστόλῃ· ἐδῶ δὲ, ἐπειδὴ δὲν ἔχει νὰ διορίσῃ τίποτε ἀπὸ ἐκεῖνα, διὰ τῷ τιμῇ τὰς Φιλιππησίας, ὡς ὁμοτίμους, καὶ ὁμοδέλτους τῷ Χριστῷ.

„Πᾶσι τοῖς Ἀγίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, τοῖς οὖσιν ἐν Φιλίπποις“.

Επειδὴ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ὀνομάζουσι τὸν ἑαυτὸν τὰς Ἀγίας, ὡς τὰ ὅπερ ἦν ποτὲ λαὸς Ἅγιος τῷ Θεῷ, διὰ τῷ ὁ Παῦλος ἐδῶ ἐπρόσθεσε τὸ „ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“· δι’ ὅτι οἱ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἢτοι οἱ διὰ τῆς πίστεως τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ ἁγιασθέντες, αὐτοὶ εἶναι ἀληθῶς Ἅγιοι· οἱ δὲ Ἰουδαῖοι, εἶναι ἀκάθαρτοι, ὡς μὴ διὰ τῷ Χριστῷ τὸν ἁγιασμὸν δεξάμενοι.

„Συνὲ Ἐπισκόποις, καὶ Διακόνους.“

Επισκόπους ἐδῶ ὀνομάζει τὰς Πρεσβυτέρους, καὶ Ἱερεῖς, ἐπειδὴ δὲν ἦν νόμιμον νὰ διεσχωρῶνται εἰς μίαν, καὶ τὴν αὐτὴν πόλιν πολλοὶ Ἀρχιερεῖς, καὶ Ἐπίσκοποι (1). τῷ τότε γὰρ καιρῷ τῶν Ἀποστόλων, δὲν ἦν ἐτὶ ξεχωρισμένα τὰ ὀνόματα τῶν Ἐπισκόπων, καὶ Πρεσβυτέρων, καθὼς εἶναι τώρα· ἐπειδὴ τώρα Ἐπίσκοποι λέγονται, μόνον οἱ Ἀρχιερεῖς, καὶ ὅχι οἱ Ἱερεῖς, ἀλλὰ πῶς Ἐπίσκοποι ὀνομάζοντο καὶ οἱ Ἱερεῖς, καὶ οἱ Διάκονοι· διὰ τῷ ὁ αὐτὸς Παῦλος ἔγραψεν εἰς τὸν Τιμόθεον ταῦτα „τὴν διακονίαν σου (ἢτοι τὸ Ἐπισκοπικόν σου ἐπάγγελμα) πληροφορήσου“· (β΄ Τιμ. δ΄. 5.) πάλιν „μὴ ἀμέλει τῷ ἐν σοὶ χαρίσματι, ὃ ἐδόθη σοι διὰ προφτείας, μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν Πρεσβυτέρων“ (α΄ Τιμ. δ΄. 14.) ἢτοι τῶν Ἐπισκόπων· ἐπειδὴ Πρεσβύτεροι δὲν ἐχειροτόνουν τὸν Ἐπίσκοπον, ἀλλ’ Ἐπίσκοποι, κατὰ τὸν α΄ Κανὸνα τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων λέγονται· „Ἐπίσκοπος χειροτονείσθω ὑπὸ Ἐπισκόπων δύο ἢ τριῶν“. Ἀντιστρόφως δὲ οἱ Πρεσβύτεροι, καὶ Ἱερεῖς, ὀνομάζοντο Ἐπίσκοποι τῷ τότε καιρῷ, καθ’ ὅτι ἐπισκόπων, ἢτοι ἐθεώρουν καὶ αὐ-

(1) Τὸ νὰ μὴ εἶναι δύο Ἐπίσκοποι εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πόλιν, φανερῶς μὲν ἐμποδίζει ὁ ἡ. Κανὼν τῆς Οἰκουμενικῆς πρώτης Συνόδου, συνεπτυγμένως

δὲ καὶ πλαγίως ἐμποδίζει ποῦτο, καὶ ὁ λ. ε. Κανὼν τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων, καὶ ὁ κ. τῆς Οἰκουμενικῆς 5.

αὐτοὶ τὸν λαὸν, διὰ τὰ καθαρίζεν, καὶ τὰ φωτίζεν ἐκείνους, ὅπως ἔχον ἰδίαν καθάρσει καὶ φωτισμῷ· καὶ τοῦτο δηλοῦται ἀπὸ τῶν πράξεων τῶν Ἀποστόλων, αἱ ὁποῖαι γράφουν ὅτι ὁ Παῦλος „ἀπὸ τῆς Μιλήτης πέμφας εἰς Ἐφεσον μετεκαλέσατο τὰς Πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας“· (Πράξ. κ'. 17.) καὶ παρακάτω, τὰς Πρεσβυτέρους αὐτὰς ὀνομάζει Ἐπισκόπους „προσέχετε γὰρ ἑαυτοῖς, καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἔθετο Ἐπισκόπους“· (αὐτόθ. 28.) καὶ πρὸς τοῖς γράφει ὁ Παῦλος „τὰς χάριν κατέλιπόν σε ἐν Κρήτῃ, ἵνα καταστήσῃς κατὰ πόλιν Πρεσβυτέρους“ ἢτοι Ἐπισκόπους, ὡς ἐρμηνεύει ὁ Χρυσόστομος· (Τίτ. α'. 5.) ἐπιφέρει γὰρ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· „δεῖ γὰρ τὸν Ἐπίσκοπον ἀνέγκλητον εἶναι“· (αὐτόθ. 6.) Διὰ ποίαν δὲ αἰτίαν γράφει ὁ Παῦλος ἐδῶ εἰς τὸν Κλήρον τῶν Φιλιππησίων, τὸ ὅποιον εἰς ἄλλῳ Ἐπιστολῷ δεῦν ἔγραψεν; διὰ τί ὁ Κλήρος, καὶ τὸ Ἱερατεῖον τῶν Φιλιππῶν ἔστειλαν τὸν Ἐπαφρόδιτον φέροντα εἰς τὸν Παῦλον τὰ χρειώδη, καὶ ἀναγκαῖα· ὅθεν καὶ ὁ Παῦλος δικαίως πρὸς αὐτὰς ἀποκρίνεται (1).

2. „Χάρις ὑμῖν, καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς, καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ“.

Τί σὰς λέγω ἐγὼ καὶ ὁ Τιμόθεος; ὅτι νὰ ᾔναι χάρις, καὶ εἰρήνη εἰς ἐσᾶς (2)· σωθήσεται γὰρ αὐτὰς ἐπὶ δόξῃ, καὶ προσαγορεύει, ὅτι νὰ ᾔναι χαριτωμένοι, καὶ εἰρηνικοὶ, ὥστε ὅπως νὰ μὴ ὑπερηφανώθῃ ἕνας κατὰ τὰ ἄλλα, καὶ ἀκολούθως νὰ μὴ ξεπέσῃ ἀπὸ τῆς εἰρήνης, καὶ τῶν ὁμόνοιαν· ἐπεὶ δὲ τὰ θεῖα χαρίσματα εἰς ἐκείνους, ὅπως δεῦν προσέχον, γίνονται πρόξενον τύφου, καὶ ὑπερηφανίας.

3. „Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ με ἐπὶ πάντῃ τῇ μνηαῖ ὑμῶν“.

4. „Πάντοτε ὡς πάντῃ δέησάμεν, ὑπὲρ πάντων ὑμῶν“.

Οσαις φοραῖς, λέγει, σὰς ἐνθυμηθῶ (καθὼς πάντοτε σὰς ἐνθυμῶμαι) δοξάζω τὸν Θεὸν ὅτι ἐπροκόψατε εἰς τὸς πᾶσι προκοπῇ ἀρετῆς· καὶ ἀγαθὰ ἐσῆς εἰσθε προκομμένοι, καὶ εὐδόκιμοι εἰς τὰς ἀρετάς, ἐγὼ ὅμως δεῦν παύω ἀπὸ τῆς νὰ παρακαλῶ τὸν Θεὸν διὰ ὅλας σας, ἵνα ἐννόμως προκόψετε, καὶ αὐξηθῇτε.

„Μετὰ χαρᾶς τὴν δέησιν ποιέμενος“.

Επεὶ δὲ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐνθυμᾶται τινὰς τὸν ἄλλον, καὶ νὰ παρακαλῇ με λύπῃ, καθὼς ὁ αὐτὸς Παῦλος ἔγραφε πρὸς Κορινθίους „ἐκ γὰρ πολλῆς θλίψεως, καὶ συνοχῆς, καὶ καρδίας ἔγραφα ὑμῖν“· (β'. Κορ. β'. 4.) διὰ τὸ ἐδῶ λέγει, ὅτι ἐνθυμεῖτο τὰς Φιλιππησίους, καὶ ἐπαρακάλει δι' αὐτὰς με χαρᾶν· τὸ δὲ εἶναι σημάδι τῆς ἐκείνων προκοπῆς, καὶ ἀρετῆς.

5. „Ἐπὶ τῇ κοινωνίᾳ ὑμῶν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, ἀπὸ πρώτης ἡμέρας ἡμεῖς“.

Μεγάλον πρᾶγμα, καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἀποστολικὸν μαρτυρεῖ ὁ Παῦλος μετὰ τὰ λόγια ταῦτα εἰς τὰς Φιλιππησίους· λέγει γὰρ ὅτι ἐσῆς ἐγίνετε συγκοινωνοί, καὶ συνίτροφοι τῶν κόπων ὅπως ἐγὼ ἐδοκίμασα εἰς τὸ Εὐαγγέλιον τὴν Χρυσῶν· ὅχι σὺν χρόνον, ἢ δύω, ἀλλὰ ἀκόμη ἀπὸ τὸν καιρὸν ἐκείνον, καθ' ὃν ἐπιστάσατε, ἕως τώρα. Πῶς δὲ ἐγίνετε συγκοινωνοί μου; διὰ τί μοι ἐσῆς λέγει τὰ χρειώδη, καὶ ἀναγκαῖα τῆς ζωῆς, καὶ διὰ τί εἶχετε τὴν φροντίδα, καὶ ἐπιμέλειάν μου· ἐπεὶ δὲ ὅποιος με καθ' ἑνὸς δυνατὸν τρόπον συνεργεῖ, καὶ συμβοηθεῖ ἐκεῖ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος ὅτι ὑποκἀνω εἰς τὸν Ἐπαφρόδιτον ἦσαν ὑποκείμενοι οἱ ἐδῶ ὀνομασθέντες Ἐπίσκοποι, ἢτοι οἱ Πρεσβύτεροι· ὥστε ὁ Ἐπαφρόδιτος φαίνεται ὅτι ἦσαν Ἐπίσκοπος τῶν Φιλιππησίων. (2) Ὅρα περὶ τῆς εἰρήνης εἰς τὸ α'. Κεφ. τῆς πρὸς Κορινθίους α'. σίχ. 3.

ἐκεῖνον ὅπῃ πράττει, καὶ μεταχειρίζεται τὸ καλόν· αὐτὸς γίνεται, καὶ σῶν τροφός, καὶ συμμοιραστής τῆ καλῆ ἐκείνου (1)· ἐτὶ χάριν λόγῳ, ὅσοι Χριστιανοὶ ἐπιμελήντο τῆς Ἀγίας Μαρτυρίας εἰς τὰς φυλακάς, καὶ ὅσοι προξενῶν ἀμελεμνίαν εἰς τὴν Ὀσίαν, καὶ Ἀσκητὴς, δίδοντες αὐτοῖς τὰ πρὸς τὴν χρείαν, καὶ ὅσοι κάμνουν τῆς Διδασκαλίας αὐτῶν ἀπεισπάτους διὰ τῆς δόσεως τῶν ἀναγκαίων, ὅλοι, λέγω, αὐτοὶ γίνονται συγκοινωνοί, καὶ συμμοιρασταὶ τῶν σεφαιῶν ἐκείνων, ὅπου ἔχουν νὰ λάβουν οἱ Μάρτυρες, καὶ οἱ Ὀσιοί, καὶ οἱ Διδασκαλοὶ (2).

6. „Πεποιθὼς αὐτὸ τῷτο, ὅτι ὁ ἐναρξάμενος ἐν ὑμῖν ἔργον ἀγαθόν ἐπιτελέσει“.

Εὐχαριστῶ, λέγει, καὶ χαίρω, θαρρῶντας ὅτι ὁ Θεὸς, ὅπῃ ἄρχισεν εἰς ἐσᾶς τὰ ἀγαθὰ ἔργα, αὐτὸς καὶ θέλει τελειώσει αὐτὰ, ἐπειδὴ ἀπὸ τὰ ἀπερασμύα συμπεραίνω καὶ τὰ μέλλοντα. Βλέπε δὲ πῶς διδάσκει τὰς Φιλιππησίους ὁ Παῦλος διὰ νὰ ταπεινώωνται διὰ τὴν ἀναφέρει, καὶ ἀφαιρόντο ὅλα τὰ καλὰ ἔργα πῶς εἰς τὸν Θεόν, καὶ ὅχι εἰς αὐτὰς μοναχῶς· πλὴν πάλιν εἰς ἐτὶ δυνάστησε τὰς Φιλιππησίους ἀπὸ ἐγκώμια· ἐπειδὴ εἶπεν ὅτι

(1) Πρέπει ὅμως ἐκείνους ὁ ἑνάρετος, ὅπου λαμβάνει τὴν παρά τῶν ἄλλων βοήθειαν, καὶ ἐλεημοσύνην, νὰ ἔχη χρείαν καὶ εὐδαιμονίαν τῶν ἀναγκαίων κατὰ ἀλήθειαν· καὶ ὅχι νὰ ἔχη μὲν τὸν τρόπον, νὰ ὑποκρίνεται δὲ πῶς δεῖ ἔχει, διὰ τὴν ἀμαρτάνει· ὅθεν γράφουσιν οἱ θάοι Ἀποστολοὶ εἰς τὰς Διακρίσεις τῶν· „Καὶ γὰρ ἀληθὴς μακάριός ἐστιν ὁ διωκόμενος ἑαυτῷ βοηθῶν, καὶ μὴ θλίβων τὸν ὄφρανον, ἢ χήρας, ἢ ἕρπον· ἐπεὶ καὶ ὁ Κύριος· Μακάριον εἶπεν ἵνα τὸν δίδοντα, ὑπὲρ τὸν λαμβάνοντα· καὶ γὰρ ποῦς ἔχουσιν, καὶ ἐν ὑποκρίσει λαμβάνουσιν, ἢ διωκόμενοι βοηθῶν ἑαυτοῖς, καὶ λαμβάνειν παρ' ἐτέρων βολομένων· ἑκάτερος γὰρ ἀποδίδει λόγον Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἐν ἡμέραις κρίσεως· ὁ μὲν γὰρ δι' ἡλικίαν ὀφρανίας, ἢ γυναικὸς, ἢ ἀδυναμίας, ἢ νοσήσαντος, ἢ τέκνων πολυτροφίαν λαμβάνων· ὁ ποιοῦτος, ὁ μόνον οὐ μισθωδύσεται, ἀλλὰ καὶ ἐπαινεθήσεται... ὁ δὲ ἔχων, καὶ δι' ὑποκρίσειν, ἢ ἀρχίαν λαμβάνων, κατακριθήσεται ὑπὸ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν“· διὰ τὴν καὶ ὁ Παῦλος, ὅπῃ ἐλάμβανεν ἐλεημοσύνην ἀπὸ τῶν Φιλιππησίων, διὰ τοῦτο τὴν ἐλάμβανε διὰ τὴν δὲν εἶχε τὸν τρόπον, καὶ διὰ τὴν δὲν εὐνοῦσε νὰ δαδῇ, μὲν τὸ νὰ εὐλοκετο εἰς τὰς δεξιὰς· ὅταν δὲ ἦσαν λεημενῶν ἀπὸ δεξιᾶς, τότε ἐδύλαδε, καὶ ἐλεημοσύνην παρ' ἄλλων νὰ λάβῃ δὲν ἐχρειάζετο.

(2) Καὶ τοῦτο δηλῶν ὁ Κύριος ἐλεγεν· „ὁ δεχόμενος Προφήτην εἰς ὄνομα Προφήτη, μισθὸν Προφήτου λήψεται, καὶ ὁ δεχόμενος δίκαιον εἰς ὄνομα δίκαιου, μισθὸν δικαίου λήψεται“· (Ματ. 10. 41.) ἡτοι τὸν μισθὸν ὅπῃ ἔχει νὰ λάβῃ ἀπὸ τὸν Θεόν ὁ Προφήτης, καὶ δίκαιος, τὸν αὐτὸν μισθὸν ἔχει νὰ λάβῃ, καὶ ὅποιος δέχεται, καὶ τρέφει, καὶ φιλοξενεῖ τὸν Προφήτην, καὶ δίκαιον, καὶ ἄν καὶ καὶ ἴσως ἦναι, καδῶς ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν τῷτο ὁ Χρυσόστομος· „τῆς ἐξουσίας, ἐάν μὴ διὰ βιωτικῶν προσασίαν, μηδὲ δι' ἄλλο τι τῶν ἐπικλήρων δέχεται, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ Προφήτης ἐστίν, ἢ δίκαιος, μισθὸν Προφήτη, καὶ μισθὸν δικαίου λήψεται· ἀντὶ τῆς, οἷον εἰκὸς τὸν Προφήτην, ἢ δίκαιον δεχόμενον λαβεῖν· ἢ οἷον ἐκεῖνος μέλλει λαμβάνειν· ὅπερ καὶ ὁ Παῦλος ἐλεγε· τὸ ὑμῶν περισσόμα, εἰς τὸ ἐκείνων ὑσέρημα, ἵνα καὶ τὸ ἐκείνων περισσόμα γένηται εἰς τὸ ὑμῶν ὑσέρημα“· (β'. Κορ. 13. 14.)

Καὶ εἰς τὸν πρῶτον δὲ λόγον τῆς πρὸς Φιλιππησίους

αὐτῆς λέγει, τὸ ῥητὸν τῷτο ἐρμηνεύων τὸ Παῦλου· „ὁ δύνασαι νηστεύσαι; οὐδὲ μοναθῆναι; οὐδὲ χαμδυνῆσαι; οὐδὲ παννυχίσαι· ἐνεσί σοι τῶν ἀπάντων μισθὸν λαβεῖν, ἂν ἐτέρως τὸ πρᾶγμα μεθοδεύῃς, τὸν ἐν τέτοις κάμνοντα δεραπδῶν, καὶ ἀναπαύων, καὶ ἀλφῶν συνεχῶς, καὶ τὸν ἀπὸ τούτων ἐπικυφίζον τὸν αὐτὸς ἐθηκε μαχόμενος, αὐτὸς τραύματα λαμβάνων, σὺ δεραπδῶς ἀπὸ τοῦ ἀγῶνος ἐπανιώντα, δέχου ὑπταίης χερσίν, ἀπόληχε τὸν ἰδρώτα, ἀναπαύων, παρακαλεῖ, παραμυθεῖ, ἀνακτῶ τὴν πεπονημένην ψυχὴν· ἂν μετὰ τῶν σῶντος προθυμίας διακονῶν, μὲν ποῖς Ἀγίοις, μεροῖς τῶν μισθῶν αὐτῶν ἐσόμεθα“· Λέγει δὲ καὶ ὁ Πηλυσιῆς Ἰσίδωρος· „ἐκ ἡμέρας καθ' ἑτέραν τινὰ χρείαν, ἢ προφασιν, τιμῆς ἀξιοῦ τὸ καλόν, ἢ καὶ τῆς τοῦ καλῶ μεδέει δόξης· ἀλλ' ἐκείνους τῶ ἀγαθῷ συνδοξαθήσεται, ὁ αὐτὸς τὸ ἀγαθὸν δι' αὐτὸ τιμῆσαι· πολλοὶ γὰρ Προφῆταις, ἢ δικαίους τιμῶσιν, ἢ διὰ δόξαν ἀνθρωπίνην, ἢ διὰ κέρδος βιωτικόν... ἀλλ' ἐκ ἀντιφάσει τῆς τῶν μισθῶν Προφήτου λαμβάνειν· εἰ δὲ τις ἀνὴρ τῶν ποιούντων ἐπικαλυμμάτων, γυμνῇ τῇ ψυχῇ πρὸς τὸ ἀγαθὸν βλέπων, τιμῆσαι τὴν Ἀγίαν, ὁ ποιούτος μετὰ τῶν Ἀγίων ἡκόπως συνδοξαθήσεται“· (Παρά τῇ σαφῇ τῇ κατὰ Ματθ.) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώρητος· „κοινωνίαν ἡκόπως ἐκάλεσε· καὶ γὰρ ὁ Κύριος ἐφ' ποιήσατε, ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας, ἵνα ὅταν ἐκλίπητε, δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους αὐτῶν σκηνάς· ὁ δὲ θάος Ἀποστολός, τὸ ὑμῶν περισσόμα, εἰς τὸ ἐκείνων ὑσέρημα, ὅπως γενήται ἰσότης· κοινωνία ποῖνται ἐς, καὶ ἀντιδόσεις· ὁ μὲν γὰρ δίδωσι χρέματα, ὁ δὲ ἀντιδίδωσιν ὀλογίαν, καὶ ἐστὶ τὸ δεομένην τὸ μήζονα“· Ὁρα περὶ τῶν ἐκινεζάντων καὶ δεξιουμένων τοὺς ἐναρέτους, ἐν τῇ ὑποσημασίᾳ τοῦ ἀσπάζεσθαι ὑμᾶς Γάιος ὁ ξένος μὲν, καὶ τῆς Ἐκκλησίας ὅλης· (Ῥωμ. 16. 23.) Διὰ τὴν δὲ ὀνομάζεται κοινωνία ἢ ἐλεημοσύνη, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημασίαν τοῦ εὐδόκησαν γὰρ, καὶ οφιλῆται αὐτῶν ἵσιν· (Ῥωμ. 16. 27.) καὶ ὅτι ὁ ἐλεούμενος χρεώσεται νὰ προσδύχεται ὑπὲρ τοῦ ἐλεῶντος, ὅρα καὶ τὴν ὑποσημασίαν τοῦ ὅτι πολλὰκις με ἀνέψυξε“· (β'. Τιμοθ. 4. 16.) ἵνα μάθῃς ὅτι καὶ οἱ φυλάττοντες τὰ σκῆψιν τῶν στρατιωτῶν συμμοιραζέσθαι τὰ κέρη μὲν τῆς στρατιώτης.

ὅτι ὁ Θεὸς ἄρχισεν εἰς ἡμᾶς τὰ ἀγαθὰ ἔργα, ἦγυν, καὶ ὁ Θεὸς ἄρχισεν, ἀλλὰ μὴ τὴν ἐδικλῶσας προαίρεσιν· διὰ τὴν αὐτὴν ἢ προαίρεσιν τῶ ἀνθρώπῳ δυνήσκει, εἰ δὲ ὁ Θεὸς θέλει ἐνεργήσῃ εἰς τὸν ἀνθρώπον τὴν χάριν τε. Καὶ γὰρ αὐτὸς ὁ Θεὸς ἐνεργᾷ τὴν χάριν τε ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, δυνήσκει τὴν ἐμπόδιον τὴν ἐνεργήσῃ ταύτῃ καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ εἰς ὅλους τὴν κακοπροαίρετους ἀνθρώπους· ὥστε μὴ τὰ λόγια ταῦτα δυνήσκει ἐγκωμιάζει ὀλίγον τὴν Φιλιππησίαν ὁ Θεὸς Ἀπόστολος· διὰ τὴν αὐτοὶ μὴ τὴν καλῶς προαίρεσιν ἐτράβιξαν τὴν χάριν τῶ Θεῷ εἰς τὸν ἑαυτὸν τῶς, διὰ τὴν τὴν συνεργῇ εἰς τὰ καλὰ ἔργα· καὶ διὰ τὴν πόσον μετὰ τὰ κατὰ νόμους, καὶ ἀρετὰς εἶχον, ὥστε ὅπως αὐτὰ δυνήσκει ἐδιδύκοντο τὴν ἐνεργήσῃ ἀπὸ δυνάμιν ἀνθρώπων, ἀλλὰ ἀπὸ δυνάμιν Θεοῦ· ὅμως δὲ καὶ παραθαρρύνει μὴ τὰ λόγια ταῦτα τὴν Φιλιππησίαν, ὥστε τὴν μὴ ἀμελεῖν εἰς τὸ ἐξῆς· διὰ τὴν αὐτὸς ὁ Θεὸς ἔχει τὴν τελειώσῃ τὰ ἀγαθὰ αὐτῶν ἔργα, λοιπὸν αὐτοὶ δυνήσκει ἔχον πόσον κόπον εἰς τὸ τὴν ἔργασθαι. Ὁρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τῶ „ὁ γὰρ Θεὸς ἐστὶν ὁ ἐνεργῶν ἐν ὑμῖν καὶ τὸ θέλει, καὶ τὸ ἐνεργεῖν“. (Φιλίπ. β'. 13.)

„Ἀχρὶς ἡμέρας Ἰησοῦ Χριστοῦ“.

Η' τοι ἕως τῆς παρυσίας τῶ Κυρίου· ἔτι, λέγει, ἐγὼ θαρρῶ ὅτι ὁ Θεὸς θέλει ἐνεργήσῃ τὴν χάριν τε, ὅχι μόνον εἰς ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἀπογόνους σας, ἕως τῆς σωτηρείας τῶ κόσμου· ἢ νοεῖ ἐδῶ ἡμέραν Χριστοῦ, τὸ τέλος τῶ καθε Φιλιππησίαν, καὶ τὸν θαύματον, ὅς τις, καὶ σωτηρία μερικὴ ὀνομάζεται.

7. „Καθὼς ἐστὶ δίκαιον ἐμοὶ τῷτο φρονεῖν ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, διὰ τὸ ἔχον με ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμᾶς, εὔτε τοῖς δεσμοῖς μου, καὶ τῇ ἀπολογίᾳ, καὶ βεβαίωσιν τῶ Εὐαγγελίου“.

Πληροφορεῖμαι, λέγει, ὅτι ἕως τέλους τοῖς τοῖς καλοπροαίρετοι θέλετε εἰσθε, ὡς ἀδελφοί, καὶ τῷτο φρονεῖν, καὶ σοφάζομαι διὰ λόγους· διὰ τὴν πάντοτε σὰς ἔχω εἰς τὴν καρδίαν μου, καὶ ἀκολούθως ἡξάρω τὰ κατὰ νόμους, καὶ ἀρετὰς σας, καὶ διὰ τὴν, μὴ ὅλον ὅπως εἰσθε μακρὰ ἀπὸ λόγους κατὰ τὸν τόπον, συνεδάξετε ὅμως, καὶ ἀγωνίζεσθε μὴ τὴν προαίρεσιν, καὶ γνώμην, τὴν γίνεσθε συγκοινωνοί, καὶ συντροφοί τῶς χάριτος τῶ Εὐαγγελίου μου, καὶ τῶν δεσμῶν μου· ὥστε δίκαιον ἔχω τὴν σοφάζομαι καὶ ἐγὼ διὰ λόγους τὰ τοιαῦτα, καὶ ἀπὸ τῶ προοίμια, καὶ τῶς καλὰς σας ἀρχάς, τὴν συμπεραίνω καὶ τὸ καλὸν σας τέλος. Θαυμάζον δὲ τῇ ἀληθείᾳ, καὶ μέγα ἐγκώμιον τῶν Φιλιππησίων εἶναι, τὸ τὴν δεισκωνται αὐτοὶ εἰς τὴν καρδίαν τῶ Παύλου· τῶ Παύλου, λέγω, ἐκείνους, ὅπως δυνήσκει ἡγάπα ἀπλῶς, καὶ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ ἡγάπα μὴ κρίσιν, καὶ ὁρθὸν λογαριασμόν, καὶ ἐκείνους ὅπως ἦτον ἄξιοι ἀγάπης· ἀλλ' εἰ δὲ ὅταν, λέγει, ἐπαράσεκα εἰς τὸν Βασιλέα Νέρωνα, καὶ ἀπελογέμην διὰ τὸ Εὐαγγέλιον ὅπως κηρύττω, εἰ δὲ τότε, λέγει, δυνήσκει ἀπὸ τῶ μνήμην μου. Βεβαίωσιν δὲ τῶ Εὐαγγελίου ὀνομάζει τὰ δεσμά, καὶ τῶς θλίψεις· ἀλλὰ καὶ ἀπολογίαν τῶ Εὐαγγελίου ἡθέλες εἰπεῖς, ὅτι τὰ δεσμά, καὶ ἡ θλίψεις εἶναι (1). Φανερόν γὰρ εἶναι εἰς τὸν καθε σῶα, ὅτι αὐτὸς ὁ Παῦλος δυνήσκει ἦτον βέβαιος πῶς ἔχον τὴν δοθῆναι εἰς αὐτὸν ἀπαμοιβαὶ ἀνεκλάλητοι εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν, καὶ ἄρρητα ἀγαθὰ, δυνήσκει ἡθέλες δεσμηταί, καὶ τὴν πᾶσχη, ἔτε ἡθέλες ἐναντιόηται εἰς σῶα Καίσαρα, καὶ Αὐτοκράτορα τῶ Κόσμου Νέρωνα, ἀνίσως καὶ δυνήσκει ἐβλεπεν ἐμπροσθέν τῶ νοεῶς, ἀλλ' ὅσον Βασιλέα μεγαλότερον, καὶ μονιμώτερον τὸν Χριστόν· ὥστε αἱ θλίψεις, καὶ τὰ δεσμά τῶ Παύλου, βεβαίωσις ἦτον τῶ Εὐαγγελίου.

„Συγ-“

(1) Καὶ ὁ Χρυσόστομος δὲ λέγει ὅτι „οὐ γὰρ μόνον οἱ ἀνίσταμενοι νεκροί, εἰ δὲ οἱ λεπτοὶ καθαίρουται, ἀλλὰ καὶ ἡμῖν δεσμώμενοι, βεβαιούμεν τὸ Εὐαγγέλιον· πῶς; καὶ τίνι τρόπῳ; ὅτι μὴ παύσονται, καὶ μὴ ἐνδιδόντες, ἀλλὰ προθυμοῦνται γενόμενοι, ἰκανῶς παρέχοντες ἀπόδοσιν, τοῦ ἀληθείας εἶναι κήρυκες· καὶ θάνατον τινὰ δυνάμιν ἐν ἡμῖν εἶναι,

καὶ πάντα πάντα ἐξδουλεῖν, καὶ ἐκ εἶναι τῶν πηρασμῶν τὸ πλῆθος περιγενέσθαι τῶν κηρυττοντῶν· ὅτι γὰρ εἶναι ἀνθρωπίνης δυνάμεως, διὰ πούνητων κρατῶν τῶν κωλύματων· εἰ τοῖς ἀλλοῖς δὲ μόνον πάντα βεβαίωσις τοῦ Εὐαγγελίου, ἀλλὰ καὶ ἡμῖν αὐτοῖς· δοκιμωτέρως γὰρ ἡμᾶς ἐργάζεται, καὶ ἰσχυρότερος κατὰ φρονεῖν τῶν ἐπιβλητῶν“.

„Συγκοινωνέσμοι τῆς χάριτος παῦτα ὑμᾶς ὄντας“.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Παῦλος, ὅτι δὲν ἀγαπᾷ τὴς Φιλιππησίας ἀδιακρίτως, καὶ χωρὶς λογαριασμόν· διὰ τὸ, λέγει, σὰς ἔχω εἰς τὴν καρδίαν μου, διὰ τὴν καὶ ἐσθὲς ἐσθὲς συγκοινωνοὶ τῆς εἰς ἐμὲ χάριτος, ἥτοι τῶν δεσμῶν, καὶ τῶν θλίψεών μου, καὶ σπευδάτε νὰ μὴ φανῆτε κατώτεροι ἀπὸ ἐμοῦ κατὰ τὰς θλίψεις, ἀλλὰ νὰ γινῆτε συνίτροι, καὶ συμμεοιρασαὶ τῶν πειρασμῶν, ὅπερ δοκιμάζω διὰ τὸ τῆς Χρυσῆς Εὐαγγελίου. Ὅτι δὲ τὰ δεσμά, καὶ οἱ διὰ τὸ Εὐαγγέλιον πειρασμοὶ, εἶναι χάρις, μάρτυς εἶναι ὁ Κύριος ὁ εἰπὼν εἰς τὸν Παῦλον· „ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου· ἡ γὰρ διωξις μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται“. (β΄ Κορ. ιβ΄. 9.) Μᾶλλον δὲ, φανερόν ἐστίν ὅτι ἀπὸ τὸν λόγον, ὅπερ λέγει παρακάτω ὁ ἴδιος Παῦλος· „ὕμιν ἐχαρίσθη τὸ ὑπὲρ Χρυσῆς, καὶ μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πισθεῖν, ἀλλὰ καὶ „τὸ ὑπὲρ αὐτῶν πάσχειν“. (Φιλιπ. α΄. 29.) Βλέπε δὲ, ὡς ἀναγνώσας, πῶς δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος τῆς Φιλιππησίας κοινωνέας, ἀλλὰ συγκοινωνέας, δείχνωντας μὲ τὸ, ὅτι καὶ ὁ Παῦλος πάλιν ἦτον μὲ ἄλλας συγκοινωνέας, καθὼς ὁ ἴδιος τὸ λέγει· „ἵνα συγκοινωνῶς τοῦ „Εὐαγγελίου γινώμαι“. (α΄ Κορ. θ΄. 23.) ἥτοι ἵνα συγκοινωνήσω καὶ ἐγὼ τὰ ἡτοιμασμένα ἀγαθὰ, μαζί μὲ ἐκείνους ὅπερ κηρύτταν τὸ Εὐαγγέλιον.

8. „Μάρτυς γάρμου ἐστὶν ὁ Θεός, ὡς ἐπιποθῶ παῦτα ὑμᾶς ἐν „σπλάγχνοις Ἰησοῦ Χρυσῆ“.

Δὲν φέρει ἐδῶ μάρτυρα τὸν Θεὸν ὁ Παῦλος, διὰ τὴν δὲν πισθεῖται ἀπὸ τῆς Φιλιππησίας, ὅχι, ἀλλὰ διὰ τὴν θέλει νὰ παραστήσῃ τὴν πολλὴν ἀγάπην ὅπερ ἔχει εἰς αὐτὰς, καὶ μὴ δυνάμενος νὰ τὴν φανερώσῃ διὰ λόγον, ἀφίνει τὸ εἰς τὸν Θεόν, τὸν ἐξετάζοντα τὰς καρδίας. Σημεῖον δὲ εἶναι πῶς λέγει ἀλήθειαν ὁ Παῦλος, τὸ νὰ φέρῃ μάρτυρα τὸν Θεόν· διὰ τὴν, αὐτὸς ἔλεγε ταῦτα μόνον διὰ νὰ κολακίσῃ τὴς Φιλιππησίας, ἥτοι αὐτὸς ἔλεγε ταῦτα ψευδόμενος, βέβαια δὲν ἠθέλων ὀνομάσῃ τὸν Θεὸν μάρτυρα τῶν λόγων τῶν „ἐν σπλάγχνοις „δὲ εἶπεν Ἰησοῦ Χρυσῆ“ ἥτοι ταῦτα σὰς λέγω, ὅχι διὰ κἀνὸς ἀνθρώπου τέλος, ἔτε διὰ τὴν ἵμενοι ἐπέμψατε τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν, ἀλλὰ τὰ λέγω μὲ κατὰ Θεὸν ἀγάπην· ἡ τὸ „ἐν „σπλάγχνοις Ἰησοῦ Χρυσῆ“ τὸ διηλοῖ, ὅτι, ἐπεὶ ἐγὼ ὁ Παῦλος ἐγὼ πνευματικὸς πατὴρ ἐδικός σας, διὰ τῆς εἰς τὸν Χρυσὸν πίστεως, τότε χάριν ἔχω εἰς ἐσὰς σπλάγχνα Πατρός· ὅχι ὅμως πιαῦτε σπλάγχνα, ὅποια ἔχουσιν οἱ σαρκικοὶ πατέρες, ἀλλὰ τοιαῦτα, ὅποια χαρίζει ὁ Χρυσὸς εἰς τὰς γυνήσας τὰ δέλας, οἵτινες γενῶσιν εἰς αὐτὸν τέκνα πνευματικὰ διὰ τῆς Εὐαγγελίας· ὅλας δὲ, λέγει, σὰς ἐπιποθῶ, ἐπεὶ καὶ ὅλοι εἰσθὲς συγκοινωνοὶ τῆς χάριτος τῶν δεσμῶν μου, καὶ ἀπλῶς, ἐπεὶ καὶ ὅλοι εἰσθὲς ἄξιοι τῆς πέρας, καὶ τῆς ἀγάπης μου.

9. „Καὶ τὸ προσδύχομαι, ἵνα ἡ ἀγάπη ὑμῶν ἔτι μᾶλλον, καὶ „μᾶλλον περισσάῃ“.

Καὶ μὲ ὅλον ὅπερ ὁ Παῦλος πόσον πολλὰ ἠγαπᾷ ἀπὸ τῆς Φιλιππησίας, ὅμως ἀκόμη θέλει νὰ ἀγαπᾶται ἀπὸ αὐτῶν περισσώτερον, ἐπεὶ τῆς ἀληθινῆς, καὶ γνησίης ἀγάπης μέτρον εἶναι, τὸ νὰ μὴ σέκεται ποτὲ, ἀλλὰ πάντοτε νὰ αὐξάνῃ (1). Βλέπε δὲ πῶς ἐμεταχειρίσθη ὁ Ἀπόστολος λέξεις ὑπερβολικὰς, εἰπὼν· „ἔτι, καὶ μᾶλλον, καὶ μᾶλλον, καὶ „περισσάῃ“. λέγει δὲ ταῦτα ὅχι μόνον διὰ νὰ ἀγαπῶσι τὸν Παῦλον οἱ Φιλιππησίαι, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀγαπῶσι καὶ αὐτοὶ ὅλας τὴν ἄλλον.

„Ἐν ἐπιγνώσει, καὶ πάσῃ αἰσθήσει“.

Ἡπι τὸ προσδύχομαι τὸ νὰ ἀγαπᾶτε ὅλας ἐσθὲς ἀδελφοὶ, ὅχι ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ μὲ κάθε δοκιμασίαν, καὶ γνώσιν, καὶ διάκρισιν· διὰ τὴν εἶναι πολλοὶ, ὅπερ ἀγαπᾶν

(1) Καὶ ὁ Θεὸς δὲ Χρυσόστομος λέγει, μέτρον ἀγάπης τὸ μηδαμὴ ἰσαῖναι. (Λόγ. β΄. εἰς τὴν πρὸς Φιλιππ.)

πᾶν ἀλόγως, καὶ ἀδιακρίτως· ὅθεν εἰς εἶναι σφραγὶ αἱ φιλίαι τῶν τοιούτων, καὶ αἱ ἀγάπαι· ἢ λέγει, ὅτι με δοκιμασίαν, καὶ ἐπίγνωσιν τὰ ἀγαπᾶτε, διὰ τὰ μὴ τύχη τὰ ἀγαπήσαν αἰρετικούς, καὶ φαυλοβίους ἀνθρώπους (1).

10. Εἰς τὸ δοκιμάζαν ὑμᾶς τὰ διαφέροντα·

Ητοι τὰ συμφέροντα· διὰ τί, λέγει, αἰσῶς με δοκιμῶ, καὶ κρίσιν ἀγαπᾶτε, ἡμπορεῖτε νὰ γνωρίσετε ποίους πρέπει νὰ ἀγαπᾶτε (δηλαδή τὰς ὁμοπίστους, καὶ ἐναρέτους Χριστιανούς) καὶ ποίους δὲν πρέπει νὰ ἀγαπᾶτε (ἡτοι τὰς ἀπίστους, καὶ ποινηρὰς.) Πῶς δὲ εἰς ἄλλο μέρος λέγει ὁ Παῦλος· „εἰ δυνατὸν τὸ εἶς ὑμῶν μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρηνίζετε“· (Ρωμ. ιβ'. 18.) Εἰς τὸτο ἀποκρινόμεθα, πρῶτον μὲν, ὅτι δὲν εἶπεν ἀπλῶς, εἰρηνίζετε μετὰ πάντων ἀνθρώπων, ἀλλὰ ἐξεχώρισεν τὸτο, καὶ ἐπροσδιώρισεν, εἰπὼν, εἰ δυνατὸν, μετὰ πάντων εἰρηνίζετε· δεύτερον δὲ, ὅτι ἄλλο εἶναι τὸ νὰ εἰρηνῶν τινὰς μετὰ τὸν ἄλλον, καὶ ἄλλο τὸ νὰ τὸν ἀγαπᾶ· δι' ὅτι, τὸ μὲν εἰρηνίζετε, ζητεῖ νὰ μὴ μάχεται τινὰς μετὰ τὸν ἄλλον· τὸ δὲ νὰ τὸν ἀγαπᾶ, ζητεῖ ψυχῆς φιλικῶς διάθεσιν, καὶ σωσιν, καὶ ὁμοιότητα τῇ ἡθῆς, τὰ ὅποια ταῦτα δὲν πρέπει νὰ τὰ δείχνωμεν εἰς τὰς αἰρετικούς, καὶ φαυλοβίους ἀνθρώπους· εἶπε γὰρ ὁ Κύριος περὶ τῶν τοιούτων ὅτι „Εἰ ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζεισε, ἔκκοψον αὐτόν.“ (Ματθ. ε. 23.)

„Ἵνα ἦτε ἐλικρινῆς, καὶ ἀπρόσκοποι εἰς ἡμέραν Χρυσῆ“.

Δὲν σᾶς λέγω ταῦτα, λέγει, διὰ τὸ ἐδικόν μου συμφέρον, ἀλλ' ἵνα ἐσεῖς μὴ δεχθῆτε κἀνεία αἰρετικόν, καὶ νεοθωμιστὸν δόγμα ἀπὸ τῆς αἰρετικῆς, θέλοντες τάχα νὰ τὰς ἀγαπᾶτε· εἶπε δὲ, τὸ μὲν νὰ εἰσθε ἐλικρινεῖς, ὡς πρὸς τὸν Θεόν (2), τὸ δὲ νὰ εἰσθε ἀπρόσκοποι, ἦσαν σκανδαλιστοί, ὡς πρὸς τὰς ἀνθρώπους· διὰ τί ἔσω, ὅτι ἐσθὶα δὲν βλάπτει τὸ νὰ ἔχῃς φιλίαν, καὶ ἀγάπην μετὰ τῶν αἰρετικῶν, καὶ φαυλοβίους ἀνθρώπων, ἀλλ' ὅμως τὸν ἄλλον βλάπτει· διὰ τὴν ὅποιον Χρυσιανός, βλέπει ἐσθὶα πῶς ἀγαπᾶς τοὺς αἰρετικούς, καὶ κακοτρόπους, σκανδαλίζεται, καὶ σὲ κατηγορεῖ πῶς εἶσαι καὶ ἐσύ ὁμοίος ἐκείνων κατὰ τὴν αἵρεσιν, καὶ κακοτροπίαν· ὥς πῶς ἐσύ θέλεις ὁρεθῆναι ἐλικρινῆς, καὶ καθαρός εἰς τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως τῇ Χρυσῇ, ὅταν σκανδαλίζῃς τὰς ἀδελφάς σου (3);

11. „Πεπληρωμένοι καρπῶν δικαιοσύνης, τῶν διὰ Ἰησοῦ Χρυσῆ, εἰς δόξαν, καὶ ἔπαινον Θεοῦ“.

Ητοι ἐγὼ, λέγει, προσδύχομαι διὰ τὰ ἔχετε ἐσεῖς οἱ ἐν Φιλίπποις Χρυσιανοὶ, μαζί με τὴν ὁρρότητα τῶν δογμάτων τῆς πίστεως, καὶ ζωῇ ἀκατηγόρητον· Δικαιοσύνην δὲ ὀνομάζει,

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ἐδῶ αἰνίσσεται ὁ Παῦλος τὰς ἀπατεῖνας ἐκείνας, τὰς ἐξ Ἰουδαίων πισδύσαντας, καὶ τὴν περιτομὴν καὶ τὰ ἔθιμα τῶν νόμων φυλάττεσθαι διδάσκοντας.

(2) Ὅτι δὲ ἡ ἐλικρινεία λαμβάνεται πρὸς τὸν Θεόν, μαρτυρεῖ μὲν καὶ ὁ Ἀπόστολος ἄλλαχού λέγων· „ἢ γὰρ καύχησις ἡμῶν αὐτῇ ἐστίν, ὡς μαρτύριον τῆς συνειδήσεως ἡμῶν, ὅτι ἐν ἐλικρινείᾳ Θεοῦ... ἀνεγράφημεν ἐν τῷ κόσμῳ“· (β'. Κορ. α. 12.) Μαρτυρεῖ δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, ὅστις τὸ ἴδιον πῶτο ρησὶν τῷ Ἀποστόλῃ ἐρμηνεύων, λέγει· „Εἰλικρινεῖς λογίζομαι εἶναι, ὡς ἀμιγής, καὶ ἄκρως κεκαθαρμένος ἀπὸ παντὸς ἐναντίας“· συντηγμένος δὲ, καὶ σπταγμένος πρὸς μὲν τὴν Θεοσέβειαν· ἢ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐκάστην καὶ πρᾶγματι πρὸς τὸν αὐτὸν (τῆς Θεοσεβείας δηλ.) σκοπὸν ἐπιζητούμενα (ἐλικρινῆ λέγονται) ὥς μὴδὲ πρὸς τὰ συγγενῆ τῶν κατηρωμένων ἀπομετεωρίζεσθαι τὸν ἑαυτοῦ παχέοντα“· Ὅτι δὲ πρὸς

μόνῳ τῷ Θεοσέβειαν διατηρούμενον, ἐλικρινεῖς λέγεται, φανερόν ἐστι ἀπὸ ἐκείνου ὅπου λέγει ὁ Ἀπόστολος· „οὐ γὰρ ἐσμεν ὡς οἱ πολλοὶ καπηλεύοντες τὸν λόγον“· τῷ Θεῷ, ἀλλ' ὡς ἐξ ἐλικρινείας“· καὶ δὲν εἶκα ἔως ἐδῶ, ἀλλὰ ἀκλεῖδως λέγει· „ἀλλ' ὡς ἐκ Θεοῦ, κατενωπίοντες τῷ Θεῷ ἐν Χρυσῇ λαλοῦμεν“· (β'. Κορ. β'. 17.) (Ὁρ. κατ' Ἐπιστ. σξδ'.)

(3) Διὰ τὴν ἀναγνώσκον ἐν τῷ Ἀγίῳ Γραφῇ, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Ἰωσαφάτ Βασιλεὺς Ἰουδα ἐφιλιώθη μετὰ τὸν παράνομον Ἀχαάβ, Βασιλεῖα Σαμαρείας, ἀπέστηκεν ὁ Θεὸς τὸν Προφήτην Ἰσοῦ, καὶ ἤλεξεν αὐτὸν μετὰ ταῦτα πρὸς λόγια· „Καὶ ἐξῆλθεν ἐς ἀπάντησιν αὐτοῦ (τοῦ Ἰωσαφάτ δηλαδή) Ἰσοῦ ὁ πῦρ Ἀνα· ἢ ὁ Προφήτης, καὶ ἔπειτα αὐτῷ· Βασιλεῦ Ἰωσαφάτ, ἢ ἁμαρτωλῶν σύ βοηθῆς; ἢ μισσημένος ὑπὸ Κυρίου, φιλιᾷς; διὰ τοῦτο ἐγένετο ἐπὶ σὲ ὀργὴ παρὰ Κυρίου“· (β'. Παραλ. ιδ'. 2.) Ὅρα καὶ τὸ „μὴ γίνεσθαι“ ἐπὶ τὸν Ἰωσαφάτ· (β'. Κορ. ε'. 14.)

μάζει, ἢ τὴν καθόλου ἀρετὴν, ὡς καὶ ἄλλοι ποιοῦμεν, ἢ τὴν ἐλεημοσύνην, μετὰ τρόπον ξεχωριστόν. Εὐχομαι δὲ, λέγει, ὅχι διὰ τὰ ἐργάζεσθαι τὴν ἀρετὴν, ἢ τὴν ἐλεημοσύνην ἀπελῶς, ἀλλὰ διὰ τὰ εἶσθαι γεμάτοι ἀπὸ πᾶς καρπῆς τῆς δικαιοσύνης, καὶ ἐλεημοσύνης· ἐπειδὴ δὲ καὶ οἱ Ἑβραῖοι ἐφαίνοντο ὅτι ἐργάζοντο ἀρετὴν, καὶ ἐλεημοσύνην, διὰ τὸ ποὺ ὁ Παῦλος ἐπρόσθεσε, τὸ, „διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ“ διὰ τὰ φανερώσθαι, ὅτι ἡ ἀρεταὶς μετὰ τῶν Χριστιανῶν γίνονται διὰ τῆς βοήθειας, καὶ χάριτος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀκολούθως εἶναι γεμάτοι ἀπὸ ταπεινώσεων· ἢ δὲ ἀρεταὶς τῶν Ἑβραίων, ἐγίνοντο διὰ τῆς ἐδικῆς τῶν δυνάμεως, καὶ ἀκολούθως ἦσαν γεμάτοι ἀπὸ κενοδοξίας, καὶ αὐθραπαρέσκειναν. „Εἰς δόξαν δὲ Θεοῦ“ εἶπε, καὶ ὅχι ἑμὲ τὸ διδάσκοντος ταῦτα· ὥστε, εἰς εἰς πρέπει νὰ ἐργάζεσθαι πᾶς ἀρετῆς, διὰ τὰ μὴ ἐμποδίσετε τὴν ἐκ τῶν ἀρετῶν σας προξενουμένην δόξαν εἰς τὸν Θεόν· ὁμοῦ δὲ, καὶ παραθαρρύνει τὰς Φιλιππησίους μετὰ τὰ λόγια ταῦτα, ὥσπερ ὅτι ὁ Θεὸς μέλει νὰ συνεργῇ εἰς τὰ ἔργα αὐτῶν, τὰ εἰς τὴν ἐδικὴν τε δόξαν ἀποβλέποντα.

12. „Γινώσκαν δὲ ὑμᾶς βέλομαι, ἀδελφοί, ὅτι τὰ κατ' ἐμὲ, μᾶλλον εἰς προκοπὴν τοῦ Εὐαγγελίου ἐλήλυθεν“.

Ακόλουθον ἦσαν νὰ παράττωνται, καὶ νὰ λυπῶνται οἱ Φιλιππηῖοι, μετὰ τὸ νὰ ἔμαθον, ὅτι ὁ διδάσκαλος αὐτῶν Παῦλος ἀλείσκεται εἰς τὰ δεσμά, καὶ ὅτι ἐξ αἰτίας τῶν δεσμών, ἐμποδίζεται τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου· ὅθεν ὁ Παῦλος διὰ τὰ ἀποτινάξαι τὴν παραχλὺν ταύτην, καὶ λύπειν ἀπὸ τῆς καρδίας τῶν, εἶπεν, ὅτι τὰ δεσμά, καὶ ἡ ἀλυσίδες, ὅχι μόνον δὲν μετὰ ἐμπόδισαν ἀπὸ τοῦ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, ἀλλὰ καὶ περισσώτερον αὐξήσαν αὐτὸ, καὶ ἐξάπλωσεν (1).

13. „Ὡς τὰς δεσμούς μου, φανερὸς γενέσθαι ἐν Χριστῷ, ἐν ὅλῳ τῷ πραιτωρίῳ, καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσι“.

Ητοι καὶ δεδεμένος, λέγει, ὥντας ἐγὼ, δὲν σιωπῶ, ἀλλὰ περισσώτερον παρρησιάζομαι, καὶ κηρύττω τὸ Εὐαγγέλιον, ὥς ὅτι τὸ κήρυγμα μου ἐφθασεν ἕως εἰς αὐτὸ τὸ πραιτώριον, ἦγαν ἕως εἰς αὐτὸ τὸ παλάτι τοῦ Νέρωνος, (2) καὶ εἰς ὅλην τὴν Πόλιν τῆς Ῥώμης· τὸ ποὺ δὲ ἔγινεν ἐν Χριστῷ, ἦγαν αὐτὸ εἶναι κατόρθωμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὅχι τῆς ἐδικῆς μου δυνάμεως· ἢ τὸ „ἐν Χριστῷ“ εἶναι σχῆμα ὑπερβατὴν, καὶ σωπάσσεται ἔτι· „ὥς τὰς ἐν Χριστῷ δεσμούς μου, φανερὸς γενέσθαι“.

14. „Καὶ τὰς πλείονας τῶν ἀδελφῶν, ἐν Κυρίῳ πεποιθότας τοῖς δεσμοῖς μου, πολλῶν περισσοτέρως, ἀφόβως λαλεῖν τὸν λόγον“.

Καὶ πρότερον μὲν, λέγει, οἱ ἄλλοι σωμαπόλοί μου ἐπαρρησιάζοντο, καὶ ἐκήρυττον· πόρα δὲ βλέποντες ἐμεῖα, πῶς δεδεμένος ὥντας, μετὰ περισσώτερον παρρησίαν κηρύττω, περισσώτερον καὶ αὐτοὶ ἐπαρρησιάζοντο, καὶ κηρύττουν τὸ Εὐαγγέλιον· διότι βλέποντες ἐμεῖα ἀλυσοδεμένον, ἐξεθάρρυνον περισσώτερον, καὶ εἰς τὸν ὅμοιον ζῆλον τὸν ἐδικόν μου ἐφλέχθησαν καὶ αὐτοί· ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἀπόστολος μέγαλον πρᾶγμα ἐφαίνετο πῶς λέγει, ὅτι ἐγὼ τὰς ἐπαραθαρρύνειν, διὰ τὸ ἐσύσειλν αὐτὸ, καὶ εἶπεν „ἐν Κυρίῳ“ ἦγαν μετὰ τὴν βοήθειαν, καὶ δύναμιν τοῦ Κυρίου, εἰς τὸ ἐξεθάρρυναν. Καὶ λοιπὸν, αἰσῶς ἐκεῖνοι ὅτι δεικνύονται ἐδῶ εἰς τὴν Ῥώμην κοντὰ μου, καὶ μετὰ βλέπων, δὲν λυπῶνται, ἀλλὰ παράττωνται διὰ τὰ δεσμά μου, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ περισσώτερον θάρρος λαμβάνειν ἀπὸ αὐτῶν· αὐτὸν, λέγω, ἔπει δὲν λυπῶνται διὰ τὰ δεσμά μου, πολλῶν μᾶλλον εἰς εἰς οἱ Φιλιππηῖοι δὲν πρέπει δι' αὐτὰ νὰ λυπῶνται, καὶ νὰ παράττωσιν.

15. „Τι-

(1) Καὶ ὁ Θεοδώριτος προκοπὴν τοῦ Εὐαγγελίου, πρὸς τὴν πληθύνειν τῶν πιστῶν ὡνομάσκει.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ἐστὶν νὰ ὡνομάζοντο κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, Πραιτώριον, καὶ Βασιλεῖα.

15. „Τινὲς μετ' διὰ φθόνον, καὶ ἔριν, τινὲς δὲ δι' ἄδοκίαν, τὸν Χριστὸν κηρύττουσιν“.

Ε-ἰδὼ καὶ ὁ Παῦλος ἐδεσμώθη, καὶ δεισκέτο εἰς τὴν φυλακὴν, διὰ τὸ πολλοὶ ἀπὸ τῶν ἀπίστων ἐκήρυττον τὸν Χριστὸν, ὅχι ἀπὸ τῆς εἰς Χριστὸν ἀγάπης παρακινήμενοι, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν φθόνου, καὶ τῆς κακίας ὅπως ἔχον ἐναντίον τοῦ Παύλου· δι' ὅτι αὐτοὶ μὲν τὸ κήρυγμα ὅπως ἔκαμνον τοῦ Χριστοῦ, εἶχον σκοπὸν νὰ ἀναφέρῃ τὸν Βασιλεῖα Νέρωνα εἰς περὶ σφόδρην θυμὸν, διὰ νὰ θανατώσῃ τὸν μακάριον Παῦλον, μίαν ὥραν πρότερον, διὰ τὴν αὐτὸς ἐγένετο αἰτία νὰ κηρύττῃ τὸν Χριστὸν οἱ ἀπίστοι, καὶ εἰδωλολάτραι, καὶ νὰ σπεύρεται πανταχῇ ἡ τοῦ Χριστοῦ πίστις· ἢ καὶ διὰ φθόνον τὸτο ἔκαμναν, διὰ τὴν ἡθέλον καὶ αὐτοὶ νὰ τιμῶνται, καθὼς ὁ Παῦλος, καὶ νὰ τραβίξῃν εἰς τὸν ἑαυτὸν τὴν τὴν δόξαν τοῦ Παύλου· ἐπειδὴ ἡ τιμὴ, καὶ δόξα τοῦ Παύλου ἦτον μεγάλη κοινὰ εἰς ὅλους· ἄλλοι δὲ ἐκήρυττον τὸν Χριστὸν δι' ἄδοκίαν, ἔχοντες χωρὶς καμμίαν ὑπόκρίσιν, ἀλλὰ μὲν ἀλήθειαν, καὶ καλῶς καὶ ἀδολογῶς γινώσκοντες.

16. „Οἱ μὲν, ὅτι ἐριθείας τὸν Χριστὸν καταγγέλλουσιν ὅχι ἀγνοῶς“.

Ε-πειδὴ αἰωτέρω ἀπέφερον ὁ Παῦλος ἐκεῖνους, ὅπως ἐκήρυττον τὸν Χριστὸν διὰ φθόνον ἐδικόν τε, διὰ τὸτο πῶρα ἐδῶ πλατύτερον ὁμιλεῖ περὶ αὐτῶν λέγων· ὅτι, ἄλλοι μὲν κηρύττουσι τὸν Χριστὸν, ὅχι καθαρῶς, ἐδὲ δι' αὐτὸ κατ' αὐτὸ τὸ καλὸν, ἀλλὰ διὰ τὴν φιλοκαίριον, καὶ τὸν φθόνον ὅπως ἔχουσιν ἐναντίον μου.

„Οἵ μόνον θλίβουσιν ἐπιφέρειν τοῖς δεσμοῖς μου“.

Αὐτοὶ, λέγει, ὅπως διὰ τὸν κατ' ἐμὲ φθόνον κηρύττουσι τὸν Χριστὸν, νομίζοντες, ὅτι μὲν τὸ κήρυγμα τοῦ Χριστοῦ ὅπως κάμνουν, θέλουν μὲν βάλῃν εἰς περὶ σφόδρην κίνδυνον, καὶ θέλουν προξενῆναι εἰς ἐμὲ θλίβουσιν ἐπαύω εἰς τὴν θλίβουσιν· ἀλλ' ὅμως δὲν ἀγαθὴν κατὰ τὴν θέλησιν τῆς ἡ τέχνης αὐτῆς, καὶ κακουργία· ἐπειδὴ ἀπὸ τοῦ κήρυγμα αὐτῶν, γίνεται λαμπρότερον τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ ἡ ἐδική μου χαρὰ γίνεται μεγαλειτέρα. Βλέπετε ἐδῶ, ὡς ἀνταγῶσα, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ κάμῃ τινὰς εὐα καλὸν ἔργον, ὅχι ὅμως ἀπὸ προαίρεσιν καλῶς; καὶ πῶς εἶναι δυνατόν, ἀπὸ εὐα καλὸν ὅπως κάμνει τινὰς μὲν καλὸν σκοπὸν, νὰ μὴ λάβῃ μισθόν, ἀλλὰ καὶ κόλασιν αἰώνιον (1);

17. „Οἱ δὲ, ὅτι ἀγάπης· εἰδότες, ὅτι εἰς ἀπολογία τὸ Εὐαγγέλιον λίσσεται“.

Αλλοὶ δὲ, λέγει, κινέμενοι ἀπὸ τῆς ἀγάπης ὅπως ἔχον εἰς τὸν Χριστὸν, καὶ εἰς ἐμὲ, κηρύττουσι τὸν Χριστὸν, ἠξέροντες, ὅτι ἐπειδὴ καὶ ἐγὼ μέλλω νὰ ἀπολογηθῶ εἰς τὸν Θεόν, ὅπως μὲν ἐπρόσβαλεν νὰ κηρύττω, διὰ τὸτο καὶ αὐτοὶ συμβουλεύονται εἰς τὴν ἀπολογία ταύτῃ· δι' ὅτι αἰσῶς εἶναι πολλοὶ ἐκεῖνοι, ὅπως πιστεύοντες εἰς τὸ κήρυγμα μου, εὐκολοὶ θέλει γένην

(1) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μέγας Βασιλεὺς, γραφάς πρὸς τὸν ῥήτορα τὸν Παῦλον, ὑπερὸν λέγει, ὅτι προσοχὴν μεγάλην χραιάζεται νὰ ἔχῃ καθεὶ Χρυσιστὸς, ἵνα φυλάττῃ τὸν ἑαυτοῦ καὶ τὴν τῆς καρδίας αὐτοῦ, καὶ ὅ,τι καὶ ἂν κάμῃ, νὰ πὴν κάμῃ εἰς δόξαν Θεοῦ μὲν σκοπὸν καλόν· „Πάντες ἂν λόγῳ ἀναγκαῖα ἢ ἐπιμέλεια τοῦ ἑαυτοῦ ἂν ὁρῶντες, ὡς ἐμετῶν ἂν ἴδωμεν τὸν τοῦτο καὶ ὡς περὶ δὴ προσοχὴν τῶν σκοπῶν τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης, ἵνα φυλάττωμεν τὸ πρόσωπον τοῦ Κυρίου ἐπὶ πάντας· ποιήσατε τὸ δένδρον καλόν, καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλόν“. Καὶ πάλιν „Φαροῦσαι τυφλὰ, καθεύετε πρῶτον τὸ ἑαυτοῦ· τὸ ποιεῖτε, καὶ τότε τὸ ἑαυτοῦ ἔσται καθεύον· ὅλοι· ἐκ περιουσίας καρδίας ἀγαθῆς καρποφορῶ-

„μεν, ὁ μὲν, ἑκατὸν, ὁ δὲ ἐξήκοντα, ὁ δὲ τετράκοντα, ἢ πέντε, ἢ ἑπτὰ, ἢ ὅ,τι ἐργάζονται, εἰς δόξαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ Χριστοῦ αὐτοῦ, φυλάττοντες πανταχοῦ τὸ ἅλυστον τῶν Ἁγίων Πνεύματι“ (Λόγ. ἀ. τῆς Βαπτίσματος)· δι' ὅ,τι ἐκείνοι, ὅπου μεταχειρίζονται τὰ χαρίσματα τοῦ Θεοῦ μὲν καλὸν σκοπὸν, ομοιάζοντες τῷ αὐτῷ Βασιλεῖ, μὲν ἐκείνους ὅπου μεταχειρίζονται τὰ ἱατρικὰ βότανα, ὅργανα εἰς τὸ νὰ θανατώσῃ τὸν ἀνθρώπου καὶ ὅχι εἰς τὸ νὰ τὸν ἱατρῶν, καὶ ὅτι αὐτοὶ ἂν ἐργάζονται τῆς ἀποτομίας, καθὼς ὁ Κύριος τῶν ἀνθρώπων, ἡπὼν εἰς τὴν προφητεύσαντας ἐπὶ τῶν νόμων τῶν αὐτῶν, καὶ δαυματορησάντας, ἀποχωρήτε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι ἐργάζομαι τὸν ἀποτομίας“ (Ματθ. ζ'. 23.)

ζώνῃ ἢ εἰς τὸν Θεὸν ἀπολογία μὲν, καὶ δὲν θέλω ἐντραπῶ δι' αὐτῶν· ὅσον γὰρ περαιοτέρως ἐπιστρέψω εἰς τὸν Χριστόν, τόσοι περαιοτέραν παρρησίαν θέλω λάβω ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως. Εἰς τὸ λοιπὸν μὲ συμβουθεῖν ἐκεῖνοι, ὅπως κηρύττῃσιν ὅς ἀγάπης με τὸν Χριστόν, μὲ τὸ νὰ κατῆλθον, καὶ ἐπιστρέψω πολλὰς εἰς τὴν πίσιν.

18. „Τί γάρ; πλὴν παντὶ τρόπῳ, εἴτε προφάσει, εἴτε ἀληθείᾳ, „Χριστὸς καταγγέλλεται“.

Καὶ τί πρέπει, λέγει, νὰ λέγω πολλὰ; ἢ τί με μέλει αὐτὸ ἀπὸ φθόρου, ἢ αὐτὸ ἀπὸ ἀγάπης τινὲς κηρύττῃσι τὸν Χριστόν; καὶ αὐτοὶ ἄλλοι μὲν ἀπὸ προφάσεων, ἕτεροι ἀπὸ φιλονεικίας, καὶ ὑπόκρισιν, ἄλλοι δὲ ἀπὸ ἀληθείαν, καὶ εὐθύτητα γνώμης, τὸν Χριστόν καταγγέλλουσιν; ἐγὼ οὐ μόνον φροντίζω, καὶ θέλω, τὸ νὰ κηρύττεται ὁ Χριστός· εἴτε ὅπως, εἴτε ὅπως. Ἀλλὰ μερικοὶ αἰσῆτοι, ἀπὸ τὰ λέγια ταῦτα τῷ Παύλῳ ἐνόμισαν σφαλῆσαι, ὅτι ὁ Παῦλος δίδει ἄδειαν εἰς τὰς αἰρετικὰς νὰ κηρύττῃ τὰς αἱρέσεις των· λέγει γὰρ ὁ Παῦλος ἐδῶ, ὅτι τὸν Χριστόν ἄς κηρύττῃ τις, καὶ ἡ αἰρετικὸς εἶναι, ἡ ὁρθόδοξος, τὸ εἶναι πρᾶγμα ἀδιάφορον· ἀλλὰ ἀποκρίνομαι εἰς τὰς ποικίλα ὑπολαμβάνουσας, ὅτι, πρῶτον μὲν ὁ Παῦλος, δὲν ἐνομοθέτησε τὸτο, ὅτε προσηκτικῶς εἶπεν, ὁ Χριστός ἄς κηρύττεται, ἀλλὰ εἶπεν, ὁ Χριστός κηρύττεται, ὁ ἕκαστος διὰ τὸ μόνον ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα ὅπως ἐγίνετο· δεύτερον δὲ, ὅτι, αὐτὸ καὶ τὸτο εἶπεν ὁ Παῦλος, ὡς νομοθετῶν, πάλιν ἐδὲ ἐτὶ δίδει ἔσοδον, καὶ ἄδειαν εἰς τὰς αἰρετικὰς νὰ κηρύττῃ τὰς αἱρέσεις των. Διὰ τί; ὅτι οἱ μὲν ἀνώτεροι, διὰ τὰς ὁποίας λαλεῖ ὁ Παῦλος, δὲν ἐκήρυττον δόγματα αἰρετικὰ, καὶ βλάσφημα, ἀλλὰ ἐκήρυττον ὁρθὰς διδασκαλίας· δὲν τὰς ἐκήρυττον ὁμῶς καὶ μὲ ὁρθόν, καὶ ἴσον σκοπὸν· οἱ δὲ αἰρετικοί, πρῶτον μὲν ὁρθὰς διδασκαλίας δὲν κηρύττῃσιν, ἀλλὰ διεστραμμένας, καὶ βλασφημίας· καὶ δεύτερον δὲ, διὰ τὴν καὶ ταύτας κηρύττῃσι μὲ σκοπὸν διεστραμμένον, καὶ μὲ γνώμην σκολιάν (1).

„Καὶ ἐν τῷ τῷ χαίρω, ἀλλὰ καὶ χαρήσομαι“.

Εκεῖνοι μὲν, λέγει, κάμνουν τὸτο, καὶ κηρύττῃσι τὸν Χριστόν διὰ νὰ μὲ λυπήσῃν, ἀλλὰ ἐγὼ χαίρω, διὰ τὴν ὁ Χριστός μὲ τὸν τρόπον τῶτον περαιοτέρον κηρύττεται· καὶ αὐτοὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἔχον νὰ κηρύττῃ τὸν Χριστόν κατὰ φθόρον, καὶ ἐγὼ ἀκολούθως ἔχω περαιοτέρον νὰ χαρῶ. Βλέπεις, ὦ ἀναγιγνώσκα, πῶς αἱ τέχναι, καὶ μηχαναὶ, ὅπως ὁ διάβολος μεταχειρίζεται ἐναντίον τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῶν αὐτοῦ δούλων, αὐτὸν τὸν ἴδιον πολεμοῦσι, καὶ θανατώνουσιν;

19. „Οἶδα γὰρ ὅτι τῷ τῷ μοι ἀποβήσεται εἰς σωτηρίαν“.

Τὸτο, λέγει, θέλει προξενήσῃ εἰς ἐμὴν σωτηρίαν· ποῖαν; τὴν νὰ αὐξάνῃ διὰ τὴν, καὶ νὰ ἐξαπλώνεται εἰς τὸν κόσμον τὸ κήρυγμα τῷ Χριστῷ, διὰ μέσῃ πρὸς ἐμὴν ἔχθρας, καὶ φθόνου τῶν τῶν κηρύττωντων.

„Διὰ τῆς ἡμῶν δεήσεως, καὶ ἐπιχορηγίας τοῦ Πνεύματος Ἰησοῦ Χριστοῦ“.

Βλέπε, ὦ ἀναγιγνώσκα, τὴν ταπεινοφροσύνην τῷ μακαρίῳ Παύλῳ· διὰ τὴν αὐτὸς χρεώσμενός τις σχεδὸν ἔχων τὴν σωτηρίαν τε, ἀπὸ τὰ μυρία κατὰδωμάματα, καὶ ἀρετάς τε, ἀλλ' ὁμῶς λέγει ἐδῶ, ὅτι ἀπίσως, ὦ Φιλιππησίοι, ἀξιώσῃ νὰ λάβω τὰς ἐδικὰς σας δυνάμεις· καὶ αὐτὴν

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρετος λέγει, ὅτι ὁ Παῦλος, ὅχι μόνον δὲν προσάγει, οὐτα νομοθετεῖ νὰ διδάσκῃ τὰς αἱρέσεις των αἱ αἰρετικοί, ἀλλὰ καὶ κατηγορεῖ αὐτοὺς· ἐτὶ κατηγορεῖ τὸν Φύγελλον, καὶ τὸν Ἑρμογένην· ἐτὶ

σημαίνει τὸν Τιμόθεον, καὶ Φίλητον, καὶ ἐτὶ λέγει· „αἰρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ πρώτῳ καὶ δευτέρῳ καὶ τριτίῳ παρακτοῦ“ (Τίτ. γ'. 10.)

αὐτὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ, δοθῇ περιωσώτερον εἰς ἐμὲ διὰ τῶν προσδωχῶν
σας, ἐκ τῶν θέλει γνῆ σωτηρία εἰς ἐμένα· ἐπιχορηγίαν γὰρ ὀνομάζει, τὴν περιωσώ-
τεραν δόσιν πῆς χάριτος τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι (1).

20. „Κατὰ τὴν ἀποκαταδόκιαν, ἢ ἐλπίδα μου“.

Αποκαταδόκιαν ὀνομάζει ὁ Ἀπόστολος, τὴν βεβαίαν, ἢ ἀμετάθετον ἐλπίδα, παρὰ τὴν
τὴν κάραν ἄλλω δοκεῖν ἢ ἐπιδοῦν εἰς τὸ βεβαίως ἐλπίζομενον. Λέγει λοιπὸν ὅτι, ἐλπί-
ζω βεβαίως, πῶς θέλω σωθῶ· σωτηρίαν δὲ ἡμπορεῖς νὰ νοήσης, ἢ τὴν ἀπολύτρωσιν καὶ
ἐλευθερίαν τῷ Παύλῳ, ἀπὸ τῆς τυραννίδος τῆς Βασιλείως Νέρωνος· δι' ὅ,τι, καθὼς, λέ-
γει, ἐγλύτωσα ἀπὸ τῶν πρώτων κινδύνων τῆς Βασιλείας, ἐτζί θέλω γλυτώσω, καὶ ἀπὸ τῶν
παρόντων. Διδάσκει δὲ ὁ Ἀπόστολος, πῶς δεῖ πρέπει νὰ ἀφίνωμεν τὸ παῦ εἰς τὰς προσδω-
χὰς τῶν ἄλλων, ἀλλὰ νὰ κάμνωμεν ἢ ἡμεῖς ἐκεῖνο ὅπῃ διωάμεθα, καθὼς ἢ αὐτὸς, ἢ
τὴν προσδωχὴν τῶν Φιλιππησίων ἐζητεῖ, ἢ τὴν ἐλπίδα βεβαίαν εἶχε, ἥτις εἶναι αἰτία
ὅλων τῶν ἀγαθῶν. Λέγει δὲ ἢ ὁ Προφήτης Δαβίδ· „γνώσιτο Κύριε τὸ ἔλεός σου ἐφ' ἡμᾶς,
„(ἰδὲ ἐκεῖνο ὅπῃ ἐζητεῖ ἀπὸ τῶν Θεῶν·) καθάπερ ἠλπίζαμεν ἐπὶ σέ“· (Ψαλ. λβ'.
28.) (ἰδὲ ἐκεῖνο ὅπῃ ἢ αὐτὸς ἐπρόσφερεν ἀπὸ λόγου, τὴν εἰς Θεόν, λέγω, ἐλπίδα·)
ἢ ὁ Σεραχ λέγει· „ἐμβλέψατε εἰς τὰς ἀρχαίας γενεάς, ἢ ἴδετε, τίς ἐνεπίδυσεν Κυρίῳ,
„ἢ κατησχύθη“; (Σεραχ β'. 10.) καὶ ὁ ἴδιος δὲ ἔπος Παῦλος λέγει· „ἢ ἐλπίς,
„ἢ κατασχύει“· (Ῥωμ. ε. 5.)

„Ὅτι ἐν ὁδῶν αἰσχυθήσομαι“.

Ητοι ἐλπίζω βεβαίως, ὅτι δεῖ θέλω ἐντραπῶ εἰς κἀνὴν πράγμα, ἀλλὰ θέλω λάβω
ὅλα τὰ αἰτήματά μου, ἢ ἔπε εἰς τὴν ζωὴν ταύτην, λέγει, θέλω ἐντραπῶ, διὰ τί κηρύτ-
τω τὸ Εὐαγγέλιον, ἢ τινὰς δεῖ θέλει με ἐμποδίσαι ἀπὸ τοῦ κήρυγμα· ἔπε εἰς τὸν θάνα-
τον, διὰ τί οἱ ἐχθροὶ πῆς πίσεως, δεῖ θέλουν με νικῆτεν· ἀλλὰ ἢ αἶμα θανατώσεν, τότε
μάλιστα θέλει γνῆ ἢ δόξα μου πεπαρρησιασμένη, καὶ ἀκαταίσχυτος· πλὴν ἐλπίζω ὅτι
ἐδὲ θέλουν με θανατώσεν τώρα.

„Ἀλλ' ἐν πάσῃ παρρησίᾳ μεγαλυθήσεται Χριστὸς ἐν τῷ σώματί
μου, εἴτε διὰ ζωῆς, εἴτε διὰ θανάτου“.

Εκεῖνοι μὲν, λέγει, οἱ φθόνον ἔχοντες κατ' ἐμὲ, κηρύττει τὸν Χριστὸν, μὲ σκοπὸν διὰ
τὰ προξενήσεν βάσανα περισσώτερα, ἢ θάνατον εἰς ἐμὲ, ὁ σκοπὸς ὅμως αὐτῶν δεῖ θέ-
λει λάβῃ τέλος, ἢ ἐκβασιν· διὰ τί μὲ κάθε παρρησίαν, ἥτοι φανερά, ἢ χωρὶς τινὰς νὰ
ἐναντιωθῇ, θέλει μεγαλυθῇ, ἢ δοξασθῇ ὁ Χριστὸς εἰς τὸ σῶμά μου· ἐπειδὴ δεῖ θέλω
ἀποθάνω κατὰ τὸ παρόν, ἀλλὰ ἔχω νὰ ζήσω ἀκόμη· καὶ τὸ σῶμα τὸ μέλλω νὰ περιφέ-
ρω εἰς δόξαν τῷ ὀνόματι τῷ Χριστῷ. Διὰ τὰ μὲν εἶπῃ δὲ τινὰς, ὅτι, καὶ ἐὰν ἐσὺ ἀποθά-
νης ὧ μακάριε Παῦλε, καὶ δεῖ ζήσης, ὁ Χριστὸς πλέον δεῖ θέλει μεγαλυθῇ; διὰ τὰ
λέγει ἀκολούθως, ὅτι ναὶ, ἢ μὲ τὸ μέσον τῷ θανάτῳ μου ἔχει νὰ μεγαλυθῇ ὁ Χριστὸς·
πῶς; διὰ τί με ἔκαμε δυνατώτερον ἀπὸ τὸν θάνατον, ἢ ἐγὼ δεῖ ἐφοβήθηκα αὐτὸν, ἀλλὰ
μὲ χαρὰν, ἢ γενναιοφυχίαν τὴν ὑπέμεινα· πλὴν κατὰ τὸ παρόν, μὲ τὸ μέσον πῆς ζωῆς
μου ἔχει νὰ μεγαλυθῇ ὁ Χριστὸς, διὰ τὴν μὲ ἐλευθέρωσεν ἀπὸ τὰς κινδύνους, καὶ μοι
ἐχάρισε τὴν ζωὴν (2). Λέγει δὲ ὁ Παῦλος, ὅτι ἢ μὲ τὸν θάνατόν τε ἔχει νὰ μεγαλυθῇ

(1) Καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει „Πνεῦμα δὲ Ἰησοῦ
„τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος προσηγόρευεν, ἐπειδὴ
„αὐτὸς πιστῶν αὐτοῖς ἐχορήγησε· κατὰ γὰρ τὸν θεσ-
„πιστὸν Ἰωάννην, ἐκ τῆς πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάν-
„τες ἐλάβομεν“· (Ἰωάν. α. 16.)

(2) Τὸ μεγαλυθήσεται ὁ Χριστὸς, ἔπει ἐρμηνεύει
ὁ Θεοδώριτος· „τὸ μεγαλυθήσεται ἔρμενεν, ἀντὶ τῆς

„δηχθήσεται ὡς ἐστὶ· διὸν αὐτοῦ τὸ πῆς διωάμεως γε-
„νήσεται μέγεθος... ἐὰν μὲν γὰρ κρείττων γενώμα-
„σιν κινδύνων, θωμάσουσιν ἅπαντες τὸν ἐκ ποιούτων
„με, ἢ πλίκουσαν ἀρκύν ἀπαύσαντα· εἰδὲ καὶ ἀνα-
„ρεθάλω, ἐκπλαγίσοντα τοῦ κηρύγματος τὴν ἰσχύν,
„ὅτι ἢ θανάτῳ κατὰφρονῶν παρὰσκόδωζεν τὰς χάρι-
„τας“.

ὁ Χριστός, ὅχι διὰ τὸ τότε ὀλίγωρα ἔμελλε νὰ ἀποθάνῃ, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ λυπηθῶν οἱ Φιλιππησίαι, αὐτὸν καὶ θανάτου, θετόν, ἥδελε τῷ ἀκολούθῳ, ἐπειδὴ πολλὰ ἠγάπων τὸν Παῦλον, καὶ ἀκολούθως ἐλυπῆντο διὰ τὸν θάνατόν τε (1).

21. „Ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν, Χριστός, καὶ τὸ ἀποθάνειν, κέρδος“.

Ητοι ἐγὼ δὲν ζῶ πλέον ζωῇ φυσικῇ, καὶ τῇ παλαιᾷ Ἀδὰμ, ἀλλὰ ζῶ μίαντινα καινέριαν, καὶ πνευματικῇ ζωῇ, διὰ τὸ ὅτι ὁ Χριστός ἐστὶν εἰς ἐμένα ὅλα τὰ πράγματα, καὶ ζωὴ, καὶ προή, καὶ φῶς, ἐπειδὴ τὸ ὄνομα τῆς ζωῆς τεῖα σημαίνοντα ἔχει· σημαίνει γὰρ πρῶτον, τὴν φυσικὴν ζωὴν. „ἐν αὐτῷ γὰρ φησὶν ὁ αὐτὸς Παῦλος, ζῶμεν, καὶ κινῶμεθα, καὶ ἐσμεν“· (Πράξ. 13. 28.) σημαίνει δεύτερον, τὴν ἀμαρτωλὴν ζωὴν, καθὼς ὁ ἴδιος πάλιν λέγει· „οἱ τινες ἀπεθανομεν τῇ ἀμαρτίᾳ, πῶς ἔτι ζήσομεν ἐν αὐτῇ“; (Ῥωμ. 5. 2.) σημαίνει τρίτον, τὴν αἰώνιον, καὶ κατὰ Χριστὸν ζωὴν, ὡς τὸ μαρτυρεῖ πάλιν ὁ αὐτός· „ἡμῶν τὸ πολίτευμα (ἡτοι ἡ ζωὴ) ἐν ἐρανοῖς ὑπάρχει“· (Κολ. 3. 20.) καὶ πάλιν „τὸ δὲ χάρισμα τῷ Θεῷ ζωὴ αἰώνιος“· (Ῥωμ. 5. 23.) Τὸ λοιπὸν ὁ Παῦλος δὲν λέγει ἐδῶ πῶς δὲν ζῇ τὴν φυσικὴν ζωὴν, ἀλλὰ πῶς δὲν ζῇ τὴν ἀμαρτωλὴν ζωὴν, τὴν δεισμονικὴν εἰς τὰ πάθη, καὶ εἰς τὰς ἐπιθυμίας τῶ κόσμου· ὁμολογεῖ δὲ πῶς εἶναι ὁ Χριστός εἰς αὐτὸν ζωὴ πνευματικὴ, καθὼς καὶ εἰς ἄλλο μέρος ὁ αὐτὸς λέγει· „ζῶ, δὲ ἐκ ἔτι ἐγὼ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός· ὁ δὲ νυνὶ ζῶ ἐν σαρκί, ἐν πίστει ζῶ τῇ τῷ Τίῳ τῷ Θεῷ τῷ ἀγαπήσαντός με“ (Γαλ. 1β. 20.). (2) Κέρδος δὲ ἦτον εἰς τὸν Παῦλον τὸ νὰ ἀποθάνῃ, διὰ τὸ μετὰ θάνατον ἔμελλε νὰ συνδεδείκεται μετὰ τὸν ἐρωμένον τε Χριστὸν καὶ θανάτου· ὥστε, λέγει, ἐκεῖνοι ὅπως σπαράττει νὰ μὲ εὐγάλην ἀπὸ τὴν παρῶσαν ζωὴν, αὐτοὶ θέλουν μοι προξενήσαν κέρδος, διὰ τὸ ἔχον νὰ μὲ πέμψεν εἰς τὸν Χριστόν, ὅς τις εἶναι ἡ ἐδική μου ζωὴ.

22. „Εἰ δὲ τὸ ζῆν ἐν σαρκὶ τὸτό μοι καρπὸς ἔργου, καὶ τί αἰρήσομαι, ὅ γινώσκω“.

Διὰ νὰ μὴ νομίσης ἐσὺ ὡ ἀναγνώστη, ὅτι ὁ Ἀπόστολος κατηγορεῖ τὴν παρῶσαν ζωὴν, διὰ τὸτο λέγει, ὅτι αἰσῶς τὸ νὰ ζῶ μετὰ τὸ σῶμα τῶτο, εἶναι εἰς ἐμένα καρπὸς ἔργου, ἡτοι εἶπον μετὰ αἰωτέρω, ὅτι τὸ νὰ ἀποθάνω, εἶναι κέρδος εἰς ἐμέ· ἐπειδὴ ὅμως καὶ τὸ νὰ ζῶ μετὰ τὸ σῶμα, τῶτο δὲν εἶναι ἄκαρπον εἰς ἐμένα· (διὰ τὸ κάμνω καρπὸν μετὰ τὴν ζωὴν αὐτὴν, διδάσκωντας, καὶ φωτίζωντας τὰς ἀνθρώπους·) τῆτε χάριν, δὲν ἠξέυρω ποῖον νὰ προτιμήσω ἀπὸ τὰ δύο καλλίτερα, τὸν θάνατον, ἢ τὴν ζωὴν. Ἀπὸ τὰ λόγια δὲ αὐτὰ, φράζονται τὰ σώματα τῶν αἰρετικῶν ἐκείνων, ὅπως κατηγορεῖ τὴν παρῶσαν ζωὴν, ὡς κακὴν· ἐπειδὴ ἡ ζωὴ αὕτη, δὲν εἶναι κακὴ, καὶ πονηρὰ, διὰ τὸ μᾶς προξενεῖ καρπὸς εἰς τὴν ψυχὴν· ὥστε διὰ νὰ συμπεραίνωμεν ὀρθῶς, ἡ ζωὴ αὕτη δὲν εἶναι κακὴ καθ' ἑαυτήν, (μάλιστα δὲ εἶναι εὖ ἀγαθὸν ἀπὸ τὰ πρῶτα, ἐπειδὴ διὰ μέστω αὐτῆς, ἡμποροῦμεν νὰ εὐαρεστήσωμεν τῷ Χριστῷ μετὰ τὴν ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν τε, καὶ νὰ κερδήσωμεν τὴν αἰώνιον ζωὴν·) ἀλλ' ἡ προαίρεσις ἐκείνων ὅπως, μεταχειρίζονται κακῶς τὴν ζωὴν ταύτην, ἐκείνη εἶναι

καὶ

(1) Ὁ δὲ Φώτιος ἐρμηνεύων τὸ ῥητὸν τῶτο λέγει· ὅτι ὁ Χριστός ἐμεγαλύνετο πάντοτε εἰς τὸν Παῦλον, καὶ ὅταν ἐσυγχώρη νὰ πάσχη βάσανα, καὶ ὅταν τὸν ἐλυδαιόνην ἀπὸ τὰ βάσανα· διὰ τί, ὅταν μετὰ τὸν ἀφίενον ὁ Θεὸς νὰ πάσχη, βλέποντες τὸν οἱ ἄπιστοι πάσχοντα, ἐσοχάζοντο ὅτι ἂν τὸ κήρυγμα τοῦ Παύλου δὲν ἦσαν ἀληθεῖς, καὶ δεῖκον, δὲν ἥδελε διδῶν ὁ Παῦλος τὸν αὐτὸν πρὸς τὰ βάσανα πῶς· ἐπειδὴ ἦσαν δυνατὸν νὰ παύσῃ τὸ κήρυγμα, καὶ εὐδὺς νὰ παύσῃ καὶ τὰ βάσανα πῶς· ὅθεν, ἐκ τῶν βασάνων τοῦ Παύλου ἐμεγαλύνετο ὁ Χριστός· ἐμεγαλύνετο δὲ πάλιν ὁ Χριστός, καὶ ὅταν ἐλυδαιόνην τὸν Παῦλον ἀπὸ τὰ βάσανα, καὶ τοὺς κινδύνους· διὰ τὸ ἐκείνοι οὗτοι ἐβλεπτοὶ τὴν ἐκ

τῶν βασάνων ἐλυδαιόνην τὸν Παῦλον, ἐσυχοῦντο, ὅτι ἂν δὲν ἦσαν ὑπὲρ ἀνθρώπων, καὶ ὑπὲρ φύσιν ἢ δυνάμεις, καὶ ἡ χάρις, ὅπως ἐλύτρωσε τὸν Παῦλον, πῶς ἥδελε λύνεται καὶ δεσμός; πῶς ἥδελε ἀνοίγει μόνως ἡ πόρτα τῶν φυλακῶν; ἢ πῶς ἥδελε γίνονται τὰ μεγάλα ἐκείνα θαύματα; Λοιπὸν ὁ μετὰ Χριστός, ἐμαρτύρει τὸν Παῦλον πῶς εἶναι ἐδικός του, μετὰ τὰ θαύματα οὗτοι ἐκείνην εἰς αὐτόν· ὁ δὲ Παῦλος πάλιν, ἐμαρτύρει πῶς εἶναι δεῖκον τὸ κήρυγμα πῶς, μετὰ τὰς παρασκευὰς οὗτοι ὑπάρκουν· καὶ μετὰ τὰς δύο ἐμὲ, ἐμεγαλύνετο, καὶ ἐδοξάζετο ὁ Χριστός. (Ἀμφιλοχ. ζήτημ. ρμ.)

(2) Ὅρα εἰς τὴν πρὸς Γαλατίας, τὴν ἐρμηνείαν τῶ ῥητὸς τῶτο, καὶ τὴν οἱ τοῦτο ὑποσημειώσιν.

ναι κακή. Πρὸς τέτοις δὲ, μὲ τὰ λόγια ταῦτα φανερόν· ὁ Παῦλος εἶνα μυστηριῶδες, καὶ ἀπόκρυφον ἰδιόμα· διὰ τὸ δείχνει μὲ αὐτὰ, πῶς αὐτὸς εἶναι κύριος καὶ ἐξουσιαστής, καὶ τῆς ζωῆς, καὶ τῆς θανάτου. Ἀνίστως, λέγει, ἐγὼ θελήσω νὰ ζήσῃς ἀπο τὸν Θεόν, θέλει μοι δώσει χάριν, μὲ τὴν ὁποίαν ὅταν θελήσω νὰ ἡμπορῶ, ἢ νὰ ζήσω ἀκόμη, ἢ νὰ ἀποθάνω· ὥστε, καὶ ἀπὸ τὴν χάριν ταύτῃ τῷ Θεῷ τὴν δυνατόν εἰς ἐμὲ, πρέπει νὰ παρηγορηθῇς ἐσεῖς ὡς ἀδελφοὶ Φιλιππησίου· διὰ τὸ αὐτὸ καὶ ἀποθάνω, δεῦν ἀποθαίνω ἀπὸ τὴν κακίαν, καὶ τὰ βάσανα τῶν τυραννῶν, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ θέλῃμα, καὶ τὴν οἰκονομίαν τῷ Θεῷ.

23. Σωζέχομαι γὰρ ἐκ τῶν δύο, τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀνα-
„λῦσαι, καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι, πολλῶν (1) μᾶλλον κρεῖσσον“.

24. „Τὸ δὲ ἐπιμελεῖν ἐν τῇ σαρκί, ἀναγκαιότερον δι' ὑμᾶς“.

Ταῦτα λέγει ὁ Παῦλος, προετοιμάζων τὰς Φιλιππησίους νὰ ὑπομείνουν μὲ γυναικοκαρ-
δίαν τὴν ἀκοὴν τῆς θανάτου, καὶ νὰ μὴ λυπηθῶν· τί, λέγει, λυπεῖσθε, ὡς ἀδελφοί, διὰ
τὸν θάνατόν μου; ἐγὼ τῆτον ἐπιθυμῶ· διὰ τὸ ὁ θάνατος εἶναι πρᾶγμα καλλίτερον εἰς
ἐμὲ, ἐπεὶ καὶ μοι προξενεῖ τὸ νὰ εὖρωθαι μὲ τὸν ἡγαπημένον μου Χριστόν, καὶ νὰ εὕρισ-
κωμαι πάντοτε μὲ αὐτόν· ὥστε ἐσεῖς, δεῦν πρέπει νὰ λυπησθε διὰ τὸ ποιεῖν καλόν μου.
Πλὴν πάλιν τὸ νὰ μὲνῶ ἀκόμη εἰς τὸ σῶμα, καὶ νὰ εὕρισκωμαι εἰς τὴν παρῶν ζωὴν,
τῷτο εἶναι ἀναγκαιότερον διὰ τὴν ἐδικήν σας ὠφέλειαν· ἐπεὶ ἐγὼ δὲν ζητῶ τὸ ἐδικόν μου
συμφέρον, τὸ ὁποῖον προξενεῖται εἰς ἐμὲ διὰ τῆς θανάτου, ἀλλὰ ζητῶ τὸ ἐδικόν σας συμ-
φέρον, τὸ ὁποῖον προξενεῖται εἰς ἐσᾶς διὰ τῆς ζωῆς μου. Στενοχωρέμενος λοιπὸν καὶ ἀπὸ
τὰ δύο ταῦτα, καὶ ἀπὸ τὸν θάνατον, ὡς συμφερότερον εἰς ἐμὲ, καὶ ἀπὸ τὴν ζωὴν μου, τὴν
συμφέρουσαν εἰς ἐσᾶς, καὶ μὴ ἡξεύρω πῶς ποῖον νὰ προτιμήτω καλλίτερα, ἐκεῖνα ἀναγκαιό-
τερον, τὸ νὰ ζῶ ἀκόμη διὰ νὰ ὠφελῶ ἐσᾶς· Ἀράγε εὕρεσκειται, ὡς ἀναγκῶσα, κἀνὶνα
πρᾶγμα ἀντάξιον τῆς τῆς Ἁγίας Παύλης μακαρίας ψυχῆς; ὅχι βέβαια δεῦν εὕρεσκειται·
διὰ τὸ αὐτὸς ὁ φιλαδελφώτατος τῆς Κυρίας Ἀπόστολος, ἐκεῖνο προτιμώτερον τὴν ὠφέλειαν
τῶν Χριστιανῶν, ἀπὸ τὴν ὠφέλειαν τὴν ἐδικήν τε, ἥτις ἀπὸ τὸ νὰ συνδρεύσκειται μὲ τὸν
Χριστόν· ἀγκαλὰ καὶ ἡ προτίμησις αὐτῇ τῆς ὠφελείας τῶν Χριστιανῶν, καὶ ἡ ἀργοπορία
τῆς Παύλης ἐν τῇ παρῶν ζωῇ, τὸν ἔκαμε νὰ οἰκiewθῇ μὲ τὸν Χριστόν περαιοτέρων (2).

25. „Καὶ τῷτο πεποιθὼς οἶδα, ὅτι μὲνῶ, καὶ συμπαραμενῶ πᾶσιν
„ὑμῖν, εἰς τὴν ὑμῶν προκοπὴν, καὶ χαρὰν τῆς πίστεως“.

Ἐπεὶ δὲ, λέγει, ἀναγκαιὸν εἶναι διὰ τὴν ἐδικὴν σας ὠφέλειαν τὸ νὰ μὲνῶ ἀκόμη εἰς τὸ
σῶμα, καὶ νὰ ζῶ, διὰ τῷτο ἐγὼ βεβαίως καὶ ἀναμφιβόλως ἡξάρω, ὅτι θέλω ζῆσω ἀκό-
μη, καὶ ὅχι ἀπλῶς νὰ ζήσω, ἀλλὰ νὰ ζήσω μαζί μὲ ἐσᾶς, ἥτοι ἔχω νὰ σας ἰδῶ πάλιν,
καὶ νὰ σιωπασφαλῶ μὲ ἐσᾶς. Διὰ ποῖαν ἀφορμὴν; διὰ νὰ προκόψετε ἐσεῖς εἰς τὴν
πίσιν, ἤγουν διὰ νὰ σφειχθῆτε, καὶ νὰ βεβαιωθῆτε ἐσεῖς εἰς τὰ δόγματα τῆς πίστεως, καὶ
εἰς τὴν ἐνάρετον ζωὴν· ἡ προκοπή σας δὲ αὕτη, εἶναι χαρὰ ἀληθινὴ ἐδική σας, καὶ ἐδική
μου. Μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα φοβίζει τὰς Φιλιππησίους ὁ Παῦλος, καὶ ὡσὺν νὰ τὰς λέγῃ·
βλέπετε ὡς Φιλιππησίου, ὅτι ἐγὼ μὲν διὰ τὴν ἐδικὴν σας ὠφέλειαν, ἐπροτίμησα νὰ ζή-
σω ἀκόμη, καὶ νὰ ὑπερβῶ τὴν εὖωσιν τῆς γλυκυτάτης μου Χρεῖς· ὅθεν καὶ ἐσεῖς μὴ δείξετε
ματαίαν, καὶ ἀνωφελῇ τὴν εἰς τὴν ζωὴν ταύτῃ ἀργοπορίαν μου· ἀλλ' ἴσως ἡθέλω εἰπῇ
τινάς, τί λοιπόν; καὶ διὰ μόνους τὰς Φιλιππησίους ἔμενον ὁ Παῦλος εἰς τὴν ζωὴν ταύτην;

Καὶ

(1) Ἐν ἄλλοις „πολλῶν γὰρ μᾶλλον κρεῖσσον“ ὁ καὶ
ὁρδύτερον εἶναι δοκίμ.

(2) Ὁ δὲ Θεοφόρος Μάξιμος ἀναγωγικῶς ἐρμηνεύει
τὸ ῥητόν· σὺν τῷ, λέγων· „Σημειώσιον ὡς εὐδὲς τῶν Ἀ-
„γίων ἐκουσίως φαίνεται κατελθόν εἰς τὴν Βαβυλῶ-
„νίαν· ὅ γὰρ θέμις, ὅτε σωεῖται ἐκ λογικῆς, τῶν
„ἀγαθῶν ἀνταρῆσαι· καὶ χεῖρα τοῦ τῶν Θεοῦ ἀγα-
„πῶντος· ἡ δὲ τινος αὐτῶν κατὰ βίαν ἐκ τῆς λαοῦ συν-
„απῆχθῃσαν, νοοῦμεν διὰ τῶν τοῦ μὴ προηγου-
„μεν, ἀλλὰ κατὰ περιστάσιν, σωτηρίας εὐεκεν τῶν χρη-
„ζόντων χρηραγωγίας, ἀφενταὶ τὸν ὑψηλότερον τῆς γνώ-
„σεως λόγον, καὶ τὴν περὶ παθῶν μετερχομένην διδα-
„σκαλίαν, καὶ ἢν καὶ ὁ μέγας Ἀποστολος ἐν σαρκί
„λυσιστελέστερον ἔκρινεν εἶναι· πᾶσι τῇ ἡδικῇ διδασκα-
„λίᾳ διὰ τοῦς μαθητάς, ὅλον ἔχον τὸν πόδον ἀναλύ-
„σαι τῆς ἡδικῆς διδασκαλίας, καὶ σὺν Θεῷ γενέσθαι διὰ
„τῆς ὑπὲρ τοῦν, καὶ ἀπλῆς θεωρίας“· (Κεφ. μ. δ'.
τῆς β'. Ἐκκλ. τῶν Θεολογικῶν.)

Καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι ὄχι διὰ τῆς μόνης, ἀλλὰ καὶ διὰ ὅλης τῆς τότε Χριστιανῆς· λέγει δὲ πῶ ἐν τῇ ὁ Ἀπόστολος, ὅσα μὲν, διὰ τὴν γλυκαίνῃ τῶν Φιλιππησίων περισσότερο, καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν παρακινήσῃ αὐτὰς εἰς τὸ νὰ ἔχεν περισσότεραν προσοχὴν, καὶ προφύλαξιν.

„26. Ἵνα τὸ καύχημα ὑμῶν περισσάῃ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐν ἐμοί, διὰ τῆς ἐμῆς παρυσίας πάλιν πρὸς ὑμᾶς“ (1).

Επειδὴ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι διὰ τὴν ἐδικλῶσας προκοπὴν ἀκόμη ἔχω νὰ μὲν εἰς τὴν ζωὴν ταύτην, διὰ τὸ ποῦ δέχεται ἐδῶ, ὅτι καὶ αὐτὸς κερδαίνει καποῖον κέρδος ἀπὸ τῆς ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ ἀργοποιίαν. Ποῖον δὲ εἶναι τὸ κέρδος αὐτοῦ; τὸ νὰ καυχᾶται δηλαδὴ περισσότερο διὰ τῶν Φιλιππησίων, πῶς προκόπτουσιν εἰς τὰ πνευματικά, διὰ μέσων τῆς αὐτῆς παρυσίας καὶ ζωῆς· ἀράγε δὲ, ἐπῆγε πάλιν ὁ Παῦλος εἰς τῶν Φιλίππων, καθὼς λέγει; τὸ εἶναι ἄδηλον, καὶ ζητῶμενον (2).

27. „Μόνον ἀξίως τῷ Εὐαγγελίῳ τῷ Χριστῷ πολιτεύεσθε“.

Τῷ, λέγει, μόνον ζητῶ ἀπὸ λόγους ἀδελφοί μου, τὸ νὰ προκόπτετε εἰς τὴν ἀρετὴν, καὶ νὰ πολιτεύεσθε ἀξίως, καθὼς προσάξει τὸ Εὐαγγέλιον τῷ Χριστῷ· ἀξίως δὲ τῷ Εὐαγγελίῳ πολιτεύεται, ὅποιος Χριστιανὸς ἀρνηθῇ τὸν ἑαυτόν, καὶ σηκώσας τὸν σταυρόν, ἀκολουθεῖ τὸν Χριστόν· ταύτῃ γὰρ τὴν διδασκαλίαν προσάξει εἰς τῶν Χριστιανῶν ὁ Χριστὸς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ λέγων· „ὅς τις θέλει ὀπίσω μου ἔλθῃν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν, καὶ ἀράγε, πῶ τὸν σταυρόν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθεῖτω μοι“. (Ματθ. 15'. 24.)

„Ἵνα εἴτε ἐλθὼν, καὶ ἰδὼν ὑμᾶς, εἴτε ἀπὼν, ἀκέσω τὰ περὶ ὑμῶν“.

Δὲν λέγει ταῦτα ὁ Παῦλος, διὰ τὴν ἐμπειρογνώμην εἰς ἐκεῖνα, ὅπως ἔλεγε πρότερον· ἢ διὰ τὴν δὲν ἠθέλε νὰ ὑπάγῃ εἰς τῶν Φιλίππων· ἀλλὰ λέγει ὅτι, καὶ ἐὰν, τυχόν, δὲν ἔλθω, ὅμως καὶ λείπωντας ἀπὸ ἐσᾶς, ἔχω νὰ ὀφραίνωμαι, ἀκέωντας τὴν Εὐαγγελικὴν ζωὴν ὅπως ζῆτε. Δοιοὶ μὲν ἀμελήσετε, καὶ ἐγὼ δὲν ἔλθω νὰ σᾶς ἰδῶ, ἀλλὰ προσέχετε, καὶ πολιτεύεσθε ἐναρέτως, διὰ τὴν ἐγὼ ἔχω νὰ μάθω τὴν ἐδικλῶσας κατέσασιν.

„Ὅτι ζήκετε ἐν ἐνὶ Πνεύματι, μιᾷ ψυχῇ“.

Εἴχω, λέγει, νὰ ἀκέσω, ὅτι ἐσεῖς σέκεσθε εἰς τὸ αὐτὸ χεῖσμα τῆς ὁμοιοῦσας· δι' ὅτι τότε σέκονται οἱ Χριστιανοὶ μὲ μίαν ψυχὴν, ὅταν ἔχεν ὁμοίαν, καὶ ὁμοψυχίαν ἀναμεταξύων, καὶ ὅταν ἔχεν ὅσα καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα.

„Συναθλῶντες τῇ πίσει τῷ Εὐαγγελίῳ“.

Ητοι συμπαραλαμβανόμενοι ὅσας τὴν ἄλλον, καὶ συμβοηθέμενοι εἰς τὴν ἀθλήσιν, καὶ τὴν ἀγῶνα τὴν διὰ τὴν πίσιν γινόμενον.

28. „Καὶ μὴ πτυρόμενοι ἐν μηδενὶ ὑπὸ τῶν ἀντικαμμένων“.

Εἴχω, λέγει, νὰ ἀκέσω, ὅτι ἐσεῖς οἱ Φιλιππησίοι, ὄχι μόνον δὲν νικᾶσθε ἀπὸ τῶν ἐναντίων τῆς πίσεως, ἀλλ' ἐδὲ πτύρεσθε, ἤγε ἐδὲ παράττεσθε ὅλως, ἢ φοβεῖσθε, καὶ

(1) Ἦτοι διὰ τῆς πρὸς ὑμᾶς πάλιν ἐμῆς παρουσίας, κατὰ σχῆμα ὑπερβατόν· τούτῳ διὰ τῆς παρουσίας ὅπου ἔχω νὰ κάμω δευτέρου εἰς ἐσᾶς.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι τέλος ἡ πρόρρησις ἔλαβε· διέφυγε γὰρ πρῶτον τοῦ Νέρονος τὸν θυμὸν· καὶ τοῦτο ἐν τοῖς πρὸς τὸν μακάριον Τιμόθεον δεδηλωκε γράμμασιν, εἰπόν· „ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπο-

„λογίᾳ ἐδάς μοι συμπαραγενέτω... καὶ ἐρύσθην ἐκ σώματος λέοντος“· (β'. Τιμόθ. δ'. 16.) καὶ αἱ Πράξεις δὲ ἱστοροῦσιν, ὅτι δύο χρόνους ὁ Παῦλος πρῶτον ἐν τῇ Ρώμῃ ἐπέραςεν ἐν ἰδίῳ μισθώματι· ἐκείθεν δὲ ἐπῆγεν εἰς τῶν Σπανίας, καὶ ἐκὼς κηρύξας τὸ Εὐαγγέλιον, ἐπανεγύρετο, καὶ ποτὶ ἀπετμήθη τὴν ἀγίαν τὴν κεφαλὴν.

καὶ αὐτοὶ φοβερίζον νὰ σᾶς προξενήσων κινδύνους, καὶ καὶ αὐτοὶ σᾶς προξενῶν θάνατον, διὰ τὸ μὲ αὐτὰ ὅλα, τίποτε δὲν κατορθώνον· ἀλλὰ μόνον σᾶς σαλεύον, καὶ ἄλλο τίποτε κακὸν δὲν ἡμπορῶν νὰ σᾶς κάμνῃ· πόσον εἶναι ἀδυνάτοι.

„Ἦτις (1) ἐσιν, αὐτοῖς μὲν εὐδαξίς ἀπωλείας, ὑμῖν δὲ σωτηρίας“.

Αὐτὰ ὅλα, λέγει, τὰ κακὰ, ὅπερ ἤθελεν σᾶς κάμνῃ οἱ ἐχθροὶ τῆς πίστεως, εἰς αὐτοὺς μὲν εἶναι σημεῖον, καὶ ἀπόδειξις ἀπωλείας, εἰς ἡμᾶς δὲ, εἶναι ἀπόδειξις σωτηρίας· διὰ τὸ, ὅταν αὐτοὶ ἴδωσιν πᾶς μὲν τὰ πόσα δεινὰ ὅπερ τεχνολογῶνται, εἰδὲ νὰ σᾶς σαλεύσων ἡμπορῶν, βέβαια τὸτο θέλουν τὸ σοχασθῶν εἰς σημάδι ἀληθινόν, ὅτι, τὰ μὲν δόγματα, καὶ φρονήματα τῆς ἐδικῆς των πλάνης, εἶναι ἀδυνάτα, καὶ χαϊμμένα, τὰ δὲ τῆς ἐδικῆς σας πίστεως δόγματα, εἶναι δυνατὰ, καὶ ἀνίκητα, καὶ ἀπὸ λόγων εἶναι στερεὰ, καὶ βέβαια εἰς τὸ νὰ σώσων τὰς ταῦτα πισύοντας.

„Καὶ τὸτο ἀπὸ Θεοῦ“.

29. „Ὅτι ὑμῖν ἐχαρίσθη τὸ ὑπὲρ Χριστοῦ, ὃ μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πισύαν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχαν“.

Χάρισμα ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Παῦλος, τὸ νὰ πάσχη τινὰς διὰ τὸν Χριστόν· καὶ ἐκ τῆς κατορθώσεως δύο καλὰ, ἓνα μὲν, τὸ νὰ μὴ ἐντρέπωνται καὶ νὰ λυπῶνται οἱ Χριστιανοί, ὅταν πάσχαν διὰ τὸν Χριστόν· ἐπειδὴ ὅταν τινὰς λαμβανῇ χάρισμα, δὲν ἐντρέπεται, ὅτε λυπείται, ἀλλὰ μάλιστα χαίρει. Καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ μὴ ὑπερηφανώωνται οἱ Χριστιανοί, ὅταν πάσχαν διὰ τὸν Χριστόν· ἐπειδὴ αὐτὸ εἶναι χάρισμα, καὶ δωρεὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὄχι ἐδικόν τις κατορθώμα. Διὰ τὸτο γὰρ ὁ Παῦλος καὶ τὰς ἀρετὰς, χάρισμα τὸ Θεοῦ ὀνόμασεν ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολῇ εἰπών· „ἔχοντες χάρισμα, κατὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσαν ὑμῖν διάφορα“ (Ῥωμ. 1 β'. 6.) ὄχι διὰ νὰ σηκώσῃ τὸ αὐτεξέτιστον, καὶ ὄχι πῶς ὁ ἀνθρώπος δὲν ἐργάζεται καὶ τὸ ἐδικόν τις μέρος εἰς τὰς ἀρετὰς, ἀλλὰ διὰ νὰ κάμῃ τὰς ἐναρέτους, ταπεινός· ἐπειδὴ χωρὶς τῆς βοήθειαν, καὶ χάριν τοῦ Θεοῦ, καμμίαν ἀρετὴν δὲν ἡμπορῶν μόνον νὰ κατορθώσῃ (2)· τάχα δὲ τὸ χάρισμα, τὸ νὰ πάσχη τινὰς διὰ τὸν Χριστόν, εἶναι μεγαλύτερον, ἀπὸ τὸ νὰ ἔχη χάρισμα νὰ θαυματουργῇ, καὶ νὰ ἀνασταίνῃ νεκρούς (3)· ἐπειδὴ διὰ τὸ νὰ ἀνασταίνῃ τινὰς νεκρούς, αὐτοὺς εἶναι χρεώτης τοῦ Χριστοῦ, ὅπου ἔδωκεν

εἰς

(1) Τὸ ἦτις, δὲν συνάπτεται μὲ τὰ προηγμένα, ἦγαν μὲν τὰ δεινὰ ὅπερ οἱ ἐναντίοι τῆς πίστεως ἐπρόξενον εἰς τὰς Φιλιππησίους· ἀλλὰ μὲν τὸ ἐπόμενον, ἦγαν κατ' ἐκείνο τὸ „πόλλαι ἐκινῶσι οὐς φωλευοὺς εἶναι νομίζουσιν“· ἢ πῶς, ἦτις, συνάπτεται μὲ τὸ ἐξῆς ἐννοούμενον, ἦτοι ἡ ἐπιχρήσις αὐτῶν, εἰς αὐτοὺς κατ'. ἐν ἄλλοις δὲ γράφεται οὕτω· „ἦτις, αὐτοῖς μὲν εἰναι εὐδαξίς ἀπωλείας“.

(2) Προδέχεται δὲ ὁ θεὸς Χρυσόστομος καὶ αὐτὰ· ὅτι ὁ Παῦλος, καὶ, ὀνομάζει χάρισμα καὶ τὰς ἀρετὰς, ἦγαν τὴν διακονίαν, τὴν ἐλεημοσύνην, τὴν προσασίαν πῶν ἀδελφῶν, τὴν ἀγάπην, καὶ τὰς ἄλλας· δὲν εἶναι ὅμως ἡ ἀρετὴ αὐταῖς χάρισμα καὶ ποιῶν, καθάπερ εἶναι ἡ προφητεία, αἱ γλώσσαι, αἱ ἐρμηνεῖαι πῶν γλωσσῶν· διὰ τὸ αὐτὰ μὲν εἶναι καὶ ὀνομάζονται χάρισμα, καθὼς ὁ λόγος διδόνται ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ὑπερφυσικῶς καὶ πλὴν τῆς πίστεως, ὁ ἀνθρώπος δὲν ἡμπορῶν νὰ κάμῃ καμμίαν ἔργον, προξενῶν πῶν ποιούτων χάρισμα· ἢ δὲ ἀρετὰς, ἀγαθὰ καὶ εἶναι χάρισμα, διδόμενα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ (πᾶσαι γὰρ αἱ ἀρεταί, κατὰ τὸν Ἅγιον Μαξιμόν, ἐκ τοῦ Θεοῦ εἰσίν, ὡς ἐνέργειαι αὐτοῦ, καὶ ὡς προσόντα, καὶ ἀκατάσφακτοι φυσικαί τοῦ Θεοῦ)· εἶναι ὅμως καὶ ἐδικαίαι, καθὼς καὶ ἡμῶς προσφέρωμεν τὴν ἐδικαίαν δύναμιν εἰς τὰς ἀρετὰς, διὰ τοῦτο,

Epistole di S. Paolo Tom. II.

καὶ λόγῳ, καὶ ἔργῳ· πλὴν ἐπὶ τῇ, καὶ τὸ περισσότερον μέρος πῶν ἀρετῶν, εἶναι ἐκ τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο καὶ τὸ ὅλον αὐτῶν λέγεται ὅτι εἶναι ἐκ τοῦ Θεοῦ. Ὁ δὲ Θεοδότορος ὕψος ἐρμηνεύει τὸ ῥῆσιν· „δῶρα Θεοῦ κέκληκε, καὶ τὸ πιστεύσαι, καὶ τὸ λαμπρῶς ἀγωνίσασθαι, οὐ τὸ ἀυδαίρετον τῆς γνώμης ἐκβάλλειν, ἀλλὰ διδάσκων, ὡς αὐτὴ κατ' αὐτὴν ἡ γνώμη, γεγυμνασμένη τῆς χάριτος, ἔδεν δύναται κατορθῶσαι πῶν ἀρετῶν ἀμφοτέρων γὰρ καὶ χρεία, καὶ τῆς ἡμετέρας προθυμίας, καὶ τῆς θεῆς ἐπιχαρίας, ὅτε γὰρ ποῖς τὴν προθυμίαν ἔκ ἔχουσιν, ἐπαρκῆ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἡ χάρις, ὅτε αὐτὰν ἡ προθυμία αὐτῆς ἐσχηματίζεται, τῆς ἀρετῆς δύναται συνανθροῖσαι πῶν πλεον“.

(3) Ὁ δὲ Χρυσόστομος Ἰωάννης δὲν λέγει διακριτικῶς μὲν τὸ τάχα, ὅτι εἶναι μεγαλύτερον ἀπὸ τὸ νὰ ἀνασταίνῃ τινὰς νεκρούς, τὸ νὰ πάσχη διὰ τὸν Χριστόν· ἀλλὰ τὸ λέγει ἀποφαντικῶς, καὶ ὀριστικῶς, χωρὶς τὸ τάχα· ὅπως γὰρ φησὶ· „χάριν εἶναι, λέγει, καὶ χάρισμα, καὶ δωρεάν, τὸ πάσχειν ὑπὲρ Χριστοῦ· καὶ γὰρ εἰς ὄντως, τὸ νεκρὸς ἀνίσταν πολλῶν, καὶ σημεῖα ποιῶν, θαυμαστότερον· ἐκὰ μὲν γὰρ (εἰς τὰ θαύματα δηλαδὴ) ἐφημέρι, τῆς εἰμῆς (τὸ Χριστοῦ δηλαδὴ) ἐπαυδα δὲ (εἰς τὸ πάσχειν ὑπὲρ Χριστοῦ) ἐφημέριον ἔχω τὸν Χριστόν· ὡς, ὃ μόνον ἀσχυρῶνται ἐν χρεὶ, ἀλλὰ καὶ ἐγαλλῶνται, ὡς χάρισμα ἔχοντες“ (Λογ. δ. εἰς τὴν πρὸς Φιλιππ.).

R r

εἰς αὐτὸν τοῖσιν χάρισμα· διὰ δὲ τὸ νὰ πάσχη τινὰς διὰ τὸν Χριστὸν, αὐτὸς δοῦναι χρεωφειλέτης εἰς τὸν Χριστὸν, ἀλλ' ὁ Χριστὸς εἶναι χρεωφειλέτης εἰς αὐτὸν, ἐπειδὴ καὶ πάσχει διὰ τὴν ἀγάπην τῆς. Ὡς μέγα θαῦμα, ὅπως εἶναι τὸτο κατὰ ἀλήθειαν ἀδελφοί! διὰ τί ὁ Χριστὸς εἶναι, ὅπως χαρίζει τὸ νὰ πάσχη τινὰς διὰ λόγον τῆς, καὶ ὁ Χριστὸς πάλιν εἶναι, ὅπως χρεωστὴς εἰς τὸν ἔχοντα τὸ χάρισμά τῆς τὸτο, καὶ πάσχοντα δι' αὐτόν.

30. „Τὸν αὐτὸν ἀγῶνα ἔχοντες, οἷον ἴδετε ἐν ἐμοί, καὶ νῦν ἀκθετε
„ἐν ἐμοί“.

Μετὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Παῦλος, ὅτι οἱ Φιλιππηῖοι ἠγωνίζοντο διὰ τὴν πίσιν, παρομοίως μὲν τὸν Παῦλον· καὶ τὴν ἰδίαν μὲν αὐτὸν ἀθλήσιν, καὶ μαρτύριον ἐδοκίμαζον· τὸ ὅποιον τὸτο μαρτυρεῖ, ὅτι οἱ ἐν Φιλίπποις Χριστιανοὶ ἔχον μεγάλῳ ἀρετῇ. Ἐχετε, λέγει, ἐμὴν παράδειγμα τὸν ἀγῶνα, καὶ τῆς ἀθλήσεως ἀδελφοί· διὰ τί ἴδετε πρότερον ποῖον μαρτύριον ἔλαβον, ὅταν ἤμην εἰς τὴν πατρίδα σας· εἰς τὰς Φιλίππας γὰρ δόρισκος, ἐδάρθη ὁ Παῦλος μὲν τὸν Σίλαν, καὶ ἐβάλετο εἰς φυλακὴν, ὡς μαρτυρεῖ τὸτο αἱ Πράξεις τὸν Ἀποστόλων· (Κεφαλ. 15.) καὶ τώρα δὲ πάλιν ἀκθετε, λέγει, πῶς ἐγὼ ἐδῶ εἰς τὴν Ῥώμῃ δόρισκομαι εἰς δεσμὰ, καὶ φυλακὴν, καὶ ὑπομείνω μαρτύριον.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Β'.

1. „Εἴ τις ἐν παρακλήσις ἐν Χριστῷ· εἴ τι παραμύθιον ἀγάπης· εἴ
„τις κοινωνία Πνεύματος· εἴ τινα σπλάγχνα, καὶ οἰκτιρμοί“.
2. „Πληρώσατέ με τὴν χαρὰν, ἵνα τὸ αὐτὸ φρονῇτε“.

Τὸ νόημα τῶν λόγων τῶν εἶναι τοῖσιν· αἰσῶς, λέγει, ὁ Φιλιππηῖοι, θέλετε νὰ προξενήσετε εἰς τὰ δεσμὰ, καὶ τὰς πειρασμῶν καμμίαν πιαυτὴν παρηγορίαν, ὅποιαν ἢ κατὰ Χριστὸν ἀγάπῃ γενῆ· αἰσῶς καὶ θέλετε νὰ δείξετε ὅτι ἔχετε κοινωνίαν τινὰ μὲ ἐμὴν εἰς τὰ πιδύματα· αἰσῶς καὶ μὲ σπλαγχνίζεσθε, καὶ μὲ λυπεῖσθε διὰ τὰ κακὰ ὅπως πάσχω· αὐτὰ ὅλα θέλετε τὰ δώσει εἰς ἐμὴν, ἐὰν καὶ ἐσεῖς ἀγαπᾶτε ἐμὴν τὸν ἄλλον. Βλέπετε ἐδῶ, ὁ ἀγαθὸς, πατρικὰ σπλάγχνα τῷ μακαρίῳ Παύλῳ! διὰ τί νομίζει ἐδικὴν τῆς εὐεργεσίαν, τὸ νὰ ἔχεν οἱ Φιλιππηῖοι ἀγάπῃ, καὶ ὁμόνοιαν ἀναμεταξύ των· καὶ τὸτο τὸ λογιᾶται, ὡς αὐτὸ νὰ λαμβανῇ αὐτὸς σπλάγχνος, καὶ παρηγορίαν ἀπὸ αὐτῆς. Δοῦναι εἶπε δὲ, προξενήσατέ μοι χαρὰν, ἀλλὰ πληρώσατέ με τὴν χαρὰν· ἀρχίσετε, λέγει, ἕως τώρα νὰ διδετε εἰς ἐμὴν τὴν χαρὰν, ἐπιθυμῶ ὅμως νὰ δείξετε πλήρη, καὶ τελείαν εἰς ἐμὴν τὴν πιαυτὴν χαρὰν, καὶ νὰ μὴν ἀφήσετε αὐτὴν ἀτελῆ, καὶ κολοβὴν. Ποία δὲ εἶναι ἡ ἐδική μου χαρὰ; αὐτὴ εἶναι· δηλαδή, ὅχι τὸ νὰ ἐλθῇ θρασυ ἐγὼ ἀπὸ τῆς κινδυνῆς· ὅχι τὸ νὰ λάβω τίποτε ἀπὸ λόγου σας, ἀλλὰ τὸ καὶ φρονῇτε ἐσεῖς ὅλοι ἐμὴν καὶ τὸ αὐτὸ, καὶ νὰ ἔχετε ὁμόνοιαν ἀναμεταξύ σας.

„Τὴν αὐτὴν ἀγάπῃ ἔχοντες“.

Τὸ εἶναι, λέγει, ἐδική μου χαρὰ, ὅχι μόνον τὸ νὰ φρονῇτε ἐμὴν καὶ τὸ αὐτὸ ἐσεῖς οἱ ἐν Φιλίπποις Χριστιανοί, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ ἔχετε ἀναμεταξύ σας τὴν αὐτὴν ἀγάπῃ, τὸ ὅποιον τὸτο, εἶναι μεγαλύτερον ἀπὸ ἐκεῖνο· ὅθεν αὐτὸ ἐσεῖς Χριστιανέ, ἀγαπᾶ ὑπερβολικὰ ὁ ἀδελφός σε, ἐσύ μὴ τὸν ἀπαγαπᾶς ὀλίγον τι, ἀλλὰ ἀγαπάς καὶ ἐσύ ὑπερβολικὰ, καὶ μὲ τὸ αὐτὸ μέτρον τῆς ἀγάπης, μὲ τὸ ὅποιον καὶ ἐκεῖνος σε ἀγαπᾷ.

„Σύμφυχοι, τὸ ἐν φρονῶντες“.

Τὸ εἶναι, λέγει, ἐδική μου χαρὰ, τὸ νὰ εἴσθε ὅλοι ἐσεῖς οἱ ἐν Φιλίπποις Χριστιανοί, μία ψυχὴ, ὅχι κατὰ τὸν αἰεθμόν, καὶ τὴν ποσότητα, ἀλλὰ κατὰ τὴν γνώμην, καὶ τὴν ὁμόνοιαν, καὶ κατὰ τὸ ἐν φρόνημα· ἡ γὰρ σύμφυχία καπορθύεται μὲ τὸ ἐν φρόνημα.

6. „Ὁς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ' ἀρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ“.

Μετὰ λόγια ταῦτα τῷ Παύλῳ πάμπολλοι αἵρετικοὶ κηρύττονται, καὶ ἀποσομίζονται· καὶ αἰεθμεὶ τῶρα αὐτὸς, ὃ ἀγαπητὴ ἀναγνώσα, Μαρκίαν, ὁ ἀπὸ τὸν Πόντον, ἦτοι ἀπὸ τὴν Μαύρην Θάλασσαν καταγόμενος, ἔλεγεν, ὅτι ὁ κόσμος εἶναι κακὸς, καὶ ἡ σὰρκα, καὶ διὰ τὸ δεῦν ἀνέλαβεν αὐτὴν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ κατὰ φαντασίαν ἐφάνη ἀνθρώπος. Μάρκελλος ὁ Γαλάτης, καὶ ὁ Φωτεινὸς, καὶ ὁ Σαφρόνιος, ἔλεγον, πῶς ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ δεῦν εἶναι εὐσία ἐνυπόστατος, ἀλλὰ μία ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ ἐνυπόστατος· αὐτὴ δὲ ἡ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, ἐκατοίκησεν εἰς τὸν ἐκ σπέρματος τοῦ Δαβὶδ γεννηθέντα Χριστόν. Παῦλος ὁ Σαμῳσατικός ἔλεγεν, ὅτι ὁ Χριστὸς ἔλαβε τὴν ἀρχὴν, καὶ τὸ εἶναι ἀπὸ τῆς Μαριάν, καὶ δεῦν ἦτον ἀπ' ἀρχῆς Θεὸς νομίζων αὐτὸν εἶναι ἀπλὴν Προφήτην, θείας χάριτος μόνον ἡξιωμένον. Σαβελλίος ὁ Λίβυς ἔλεγεν, ὅτι ὁ Πατὴρ, καὶ ὁ Υἱὸς, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, εἶναι ὀνόματα μόνον φίλα, εἰς εἷς πρόσωπον συλλαβεόμενα, ὅθεν ἐβλασφήμει, ὅτι ἡ Παρθένος ἐχρῆνισεν, ὅχι τὸν Υἱόν, ἀλλὰ τὸν Πατέρα, καὶ αὐτὸν νοτήν. Ἀπολλινάριος ὁ Λαοδικεύς ἐβλασφήμει, ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ δεῦν ἔλαβε ψυχὴν νοεράν· ἀλλὰ ἀντὶ τοῦ νοός, ἐνέργει ἡ Θεότης ἐν τῷ Χριστῷ. Καὶ ἄλλοι πολλοὶ, καθὼς ἦτον οἱ Νεσσεριανοὶ, καὶ οἱ Εὐτυχιανοὶ, οἱ ὁποῖοι ὅλον πίπτει καὶ θανατοῦνται μετὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν μάχαιραν, ἦγον μετὰ μόνον τὸν λόγον τῶτον τοῦ Παύλου, „ὃς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων“. Πῶς γὰρ ἐσεῖς οἱ Μαρκελλῖνοι λέγετε, ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ δεῦν εἶναι εὐσία, ἀλλὰ ἐνέργεια; ἰδὲ γὰρ ὁ Παῦλος ἐν μορφῇ Θεοῦ λέγει αὐτόν· μορφὴ δὲ Θεοῦ, ἡ εὐσία τοῦ Θεοῦ εἶναι, καὶ ὅχι ἡ ἐνέργεια, καθὼς καὶ δέλου μορφὴ εἶναι, ἡ φύσις τοῦ δέλου (1). Πῶς δὲ καὶ ἐσεῖς οἱ Παυλιανοὶ λέγετε, ὅτι ἀπὸ τὴν Μαριάν ἔλαβε τὴν ἀρχὴν τὸ Χριστός; ἰδὲ γὰρ ὁ Παῦλος λέγει ἐδῶ, ὅτι ὁ Χριστὸς κατὰ τὴν Θεοότητα προϋπῆρχεν ἐν τῇ μορφῇ, καὶ εὐσία τοῦ Θεοῦ. Βλέπε δὲ καὶ πῶς κηρύττεται ὁ Σαβελλίος· „ἐκ ἀρπαγμὸν ἡγήσατο, λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ“. Ἰσὺν δὲ, εἰς εἷς πρόσωπον μόνον ποτὲ δεῦν λέγεται, ἀλλὰ πλάχισον εἰς δύο· ἐπεὶ τὸ ἴσον, μετὰ ἄλλο εἶναι ἴσον· ὥστε δύο πρόσωπα παρασαίνονται μετὰ τὸν λόγον τῶτον τοῦ Παύλου. Ὁ δὲ Ἀρειος,

φροσύνη δεῦν σὰς βλέπτει, ὥστε σὰς ζημιῶν ὃ Χριστιανοί, εἰς σὰς κατεβάξῃ ἀπὸ τοῦ ὕψους ὅπου ἔχετε; ἀλλὰ μάλλον αὐτὴ εἶναι ἀπόδειξις τοῦ ἀληθοῦς ὕψους. σοχαζῶτε τὸν Χριστόν· διὰ τί αὐτὸς μετὰ τὸ μάλιστ' ἀπεδέχθη ὅτι εἶναι Θεὸς φύσις, μετὰ τὸ νὰ παπεινώθῃ, καὶ νὰ φορέσῃ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν· ἐπεὶ ἡξευρεν ὅτι ἀπὸ τῆς παπίνωσιν πάντῃ, δεῦν δέλη ζημιωθῇ ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ κατὰ φύσιν τῆς Θεότητός του· εἰ δὲ καὶ εἶχε τὴν Θεοότητα ἐπικτήτων ἐξωθεν, βέβαια ἦδεν φοβηθῇ νὰ παπεινώσῃ τὸν ἑαυτὸν, διὰ νὰ μὴ χάσῃ τὸ μόνον ἀποκτηθέν ἀπὸ αὐτὸν ἀξίωμα. Ἀποδείξει λοιπὸν τοῦ κατὰ φύσιν ὕψους τῆς Θεότητός του, εἶναι ἡ παπίνωσις· καὶ λοιπὸν ὅποιος εἶναι ὑψηλὸς κατὰ τὴν ἀρετὴν, καὶ ἀγαπᾷ νὰ ᾖναι μεγάλος, αἷς ταπεινοφρονη· ἐπεὶ ἡ παπίνωσις εἶναι ἐκὴν ὅτ' ἀέχνη, καὶ μαρτυρεῖ τὸ ὕψος τῆς ἀρετῆς· καὶ αὐτὸς αἷς μιμῆται τὸν Χριστόν, καὶ τίποτε δεῦν δέλη χάσῃ εἰς παπεινώθῃ, μαλιστα δὲ, καὶ μεγάλα δέλη κερδήσει· ὅποιος δὲ εἶναι πτωχὸς αἷς τὴν ἀρετῇ, αὐτὸς δεῦν δύναται νὰ παπεινώθῃ· ἐπεὶ φοβῆται μήπως ξεπέσῃ καὶ χάσῃ τὸ ἰσχυρὸν, καὶ ὑποκριτικὸν ὕψος τῆς ἀρετῆς του· ὁ δὲ τῇ ἀληθείᾳ πλάσιος, καὶ ὑψηλὸς εἰς τὴν ἀρετῇ, αὐτὸς παπεινώνεται· διὰ τί μετὰ τὸ δέχνη περισσότερο τὸν ἑαυτὸν, καὶ πῶς εἶναι τῇ ἀληθείᾳ ὑψηλός, διὰ τί δεῦν φοβῆται νὰ παπεινώθῃ. Ὁ Χριστὸς λοιπὸν καὶ Θεὸς ἡμῶν, δεῦν ἐξήτισσε μέγαν τὸν ἐδικόν του, ἀλλὰ καὶ τὸ συμφέρον, καὶ σωτήριον ὅλων τῶν ἀνθρώπων· διὰ τὸ καὶ ἐπαπένωσεν τὸν ἑαυτὸν διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως, καὶ διὰ μέσων τῆς

ἐδικῆς τῆς παπεινώσεως, ὕψους ὅλων ἡμῶν· ὅθεν ὅποιον παπεινώνον τὸν ἑαυτόν του, τὸ Χριστὸν γίνεταί μιμητής· καὶ μετὰ τὸν ὅτι, αὐτὸς Θεὸς ὢντας φυσικά, καὶ ὑψηλὸς κατὰ τὴν εὐσίαν, ἐπαπένωσεν τὸν ἑαυτόν του· οἱ δὲ παρὰ ἀνθρώποις ὑψηλοὶ, ἀποκτῶσι τὸ ὑψηλόν, ἢ ἀπὸ ἀρπαγῆς, ἢ ἀπὸ πλεονεξίας· διὰ τί ἡ φύσις αὐτῶν εἶναι ἴση, καὶ ὁμοίτιμος μετὰ τῆς λοιπῆς ἀνθρώπων, ἦτοι εἶναι παπεινῇ, καὶ εὐτελής· εἰς λοιπὸν ὁ κατὰ φύσιν Θεός, καὶ ὑψηλός, ἐπαπένωσεν τὸν ἑαυτόν του διὰ λόγους, πῶς ἡμεῖς οἱ ἀνθρώποι, ὅτ' εἰμεθα κατὰ φύσιν ὁμοίτιμοι, καὶ παπεινοὶ παρῳοίως ὅλοι, πῶς, λέγω, ἡμεῖς δὲν χρεωσόμεν νὰ παπεινώμεθα εἰς τὸν ἄλλον, καὶ νὰ γνωρίζωμεν τὰ ἐδικά μας μέτρα; Ἀνίσως λοιπὸν ἡμεῖς παπεινώμεθα, ὁ Θεὸς μᾶς υπερυψώνει, καθὼς καὶ τὸν Χριστόν ὑπερυψώσε κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, καὶ χαρῆς εἰς ἡμᾶς „ὃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη“.

(1) Κατὰ γὰρ τὸν Βλεμμίδην ἐν τῇ περὶ πίστεως, καὶ πάντας σχεδὸν τοὺς Θεολογῶντας, μορφὴ, καὶ φύσις, καὶ εὐσία, πάντων εἶναι ἐπὶ Θεοῦ ὁμοίως καὶ ὑπόστασις, καὶ πρόσωπον, καὶ ἄπομον. Λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος· „ἐγὼ γὰρ καὶ τὸ ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχον, ἴσον „διωκόμεν τῷ ἐν εὐσίᾳ Θεῷ ὑπάρχον φημι· ὡς γὰρ τὸ „μορφῇ ἀνελήφηναι δούλε, ἐν τῇ οὐσίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος τὸν Κύριον ἡμῶν γεγενῆσθαι σημαίνει“ ἔγω, λέγω, τὸ ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχον, τῆς εὐσίας εὐσίας, παρῳοῖσι πάντως τῇ ιδιότητι· ὁ ἐωρακώς ἐμὴ φησιν, „εἰράκε τὸν Πατέρα“ (Λόγ. α. κατ' Εὐνομίαν).

Ἄρειος, με πολλὰς μαχαίρας τὴ ρητὴ τέτε θανατοῖται· ἐπεὶ δὲ ὁ Παῦλος λέγει ἔδῳ, „ἐν μορφῇ Θεοῦ“ ἢτοι ἡσία· καὶ δὲν εἶπε πῶς ἐγίνεν, ἢ πῶς ἐκτίσθη, καθὼς ὁ Ἄρειος ἐβλασφήμει, ἀλλὰ πῶς ὑπῆρχε, καὶ ἦτον, τὸ ὅποιον τὸ εἶναι ὅμοιον μετ' ἐκείνου ὅπῃ εἶπον ὁ Θεὸς εἰς τὸν Μαῦσιῶν· „ἐγὼ εἰμι ὁ ὢν“. (Ἐξ. γ'. 14.) Καὶ πάλιν εἶπεν ὁ Παῦλος· „ἐχ' ἀρπαγμὸν ἠγάσαστο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ“, βλέπετε, ὡ ἀναγνώσας, τὴν ἰσότητά ὅπου ἔχει ὁ Υἱὸς μετ' τὸν Πατέρα; καὶ λοιπὸν, πῶς λέγεις ἐσὺ Ἄρειε, ὅτι ὁ Πατὴρ εἶναι μετ' ὑμῶν ὑπερβαλόντων, ὁ δὲ Υἱὸς εἶναι μικρότερος; ἀλλὰ τί σοφίζεται ὁ αἰόνητος καὶ λέγει, ὅτι μετ' ἡμῶν ἦναι μικρὸς Θεὸς ὁ Υἱὸς, δὲν ἀρπασε τὸ νὰ ἦναι ἴσος μετ' τὸν μεγάλον Θεόν καὶ ἦτοι τὸν Πατέρα. Εἰς αὐτὸ δὲ ἡμεῖς ἀποκεινόμεθα· πρῶτον μὲν, ὅτι ποῖα Γραφή, ὡ ἀνόντες, διδάσκει, πῶς εἶναι μικρὸς, καὶ μεγάλος Θεός; αὐτὰ γὰρ τὰ λόγια εἶναι τῶν Ἑβραίων ἱδίων, οἱ τίτες ἔλεγον πρὸς τοὺς Θεοὺς τῶν μικρῶν, καὶ μεγάλων, καὶ ὅχι τῶν ὀρθοδόξων Χριστιανῶν· ὅτι δὲ καὶ ὁ Υἱὸς εἶναι μέγας Θεός, ἄκουσον τὰ Παῦλος ὅπῃ λέγει· „προσδεχόμενοι τὴν μακροχρεὴν ἐλπίδα, καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ, καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ“. (Τίτ. β'. 13.) Δεύτερον δὲ λέγουμεν, ὅτι αὐτὸς ὁ Υἱὸς ἦτον μικρὸς Θεός, πῶς ἤθελεν ἀρπάσῃ τὸ νὰ γένῃ μέγας Θεός; Πρὸς τούτους, ὁ Παῦλος ἐδῶ θέλει νὰ διδάξῃ περὶ ταπεινοφροσύνης τῶν Χριστιανῶν· ἀποπᾶ δὲ βέβαια ἤθελεν εἰπῆ εἰς τοὺς Χριστιανούς, ὅτι ἐπεὶ καὶ ὁ μικρὸς Θεὸς δὲν ἀντιστάθῃ εἰς τὸν μεγάλον, διὰ τὸ τοῦ χρεώσεσθαι καὶ ἐπεὶ νὰ ταπεινώσεσθαι εἰς τὸν ἄλλον· ποῖα γὰρ ταπεινοφροσύνη εἶναι, τὸ νὰ μὴ ἀντιστάθῃ ὁ μικρὸς Θεὸς εἰς τὸν μεγαλύτερον; τὸ γὰρ δὲν εἶναι ταπεινοφροσύνη, ἀλλὰ ἀσθένεια, καὶ ἀδυναμία· τὸ δὲ νὰ γένῃ θεληματικῶς ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὅπῃ ἦν ἴσος, καὶ ὁμοδύναμος μετ' τὸν Θεόν, τὸ γὰρ τῇ ἀληθείᾳ εἶναι ἄκρα ταπεινώσεως. Καὶ ταῦτα μὲν εἶναι ἱκανὰ πρὸς ἀναίρεσιν τῶν μεγαλιτέρων αἰρετικῶν· τώρα δὲ πρέπει νὰ εἰπῶμεν καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῆς Ἀποστολικῆς ρητῆς. Τί λοιπὸν ἐννοεῖ ὁ Παῦλος μετ' ὅ, „ἐχ' ἀρπαγμὸν ἠγάσαστο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ“, ἄκουσον ἀγαπητέ· ὅταν τινὰς ἀρπάσῃ κτήμιαν ἐξουσίαν, ἢ ἄλλο τι ἀξίωμα, ἐπὶ δὲ δὲν ἦν ἐδικόν τε, φοβεῖται νὰ ἀφῇται αὐτό, διὰ τὸ μὴ πάρῃ αὐτὸ ἄλλος, καὶ τὸ χάσῃ, μετ' ὅ νὰ μὴ ἦν ἐξ ἀρχῆς ἐδικόν τε, ἀλλὰ τὸ ἀρπασε μετ' ἀδικίαν· ὅταν δὲ ἔχῃ τὴν ἐξουσίαν, καὶ τὸ ἀξίωμα αὐτό, φυσικῶς κληρονομίαν ἀπὸ τοῦ πατέρα τε, δικόλως ἀφίνει αὐτό, ἢ ἐξέδραται, ὅτι δὲν θέλει τὸ χάσῃ· ἀλλὰ, καὶ αὐτὸ φανῇ πῶς τὸ ἀφίνει πρὸς ἄλλαν, ὅμως πάλιν μέλει ἐξάπαντος νὰ τὸ πάρῃ· τοιαυτοτρόπως λοιπὸν, λέγει, καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, δὲν ἐφοβήθη νὰ καταβῇ ἀπὸ τοῦ θεϊκόν τε ἀξίωμα, ἦγεν ἀπὸ τοῦ νὰ ἦναι ἴσος μετ' τὸν Θεόν, καὶ Πατέρα· ἐπεὶ δὲ δὲν εἶχεν αὐτὸ ἀπὸ ἀρπαγμῆς, ἀλλὰ εἶχεν αὐτὸ φυσικόν· διὰ τὸ καὶ ἠθέλησε νὰ ταπεινωθῇ, καὶ νὰ γένῃ ἄνθρωπος, ἐπεὶ δὲ ἐν τῇ ταπεινώσει τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως γενόμενος, ἐφύλαττε τὸ ὕψος, καὶ ἀξίωμα τῆς Θεότητός τε (1), ἀγκαλὰ καὶ εἶχεν αὐτὸ σκεπασμένον εἰς τὸ ταπεινὸν σχῆμα τῆς ἀνθρωπότητος, τὸ ὅποιον καὶ

(1) Ἀπὸ τῶν ῥητῶν τούτων ἐδατοῖται ὁ δεσπότης μαλῶδός Κοσμάς τὸ τροπαιόλον ἐκείνου τοῦ α. ῥήδης τοῦ Τριμῶδου τοῦ μεγάλου Δευτέρου τοῦ λέγοντος· „Ἡ ἀπόρρητος λόγος Θεοῦ καταβάσις, ὅπερ Χριστὸς αὐτὸς ἐστὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, καὶ Θεὸς ἐχ' ἀρπαγμὸν εἶναι ἠγάσαστο, ἐν τῇ μορφῇ τοῦ δούλου, δεικνύει τοῖς μαθηταῖς“· ἢτοι ὁ Χριστὸς, ὅς ἐστι, Θεός, ὅμως καὶ ἄνθρωπος, αὐτὸς μετ' ὅ νὰ ἐμορφώθῃ πῶς δούλος, ἦγον τὴν τῆ δούλου ἀνθρώπου φύσιν, μετ' ὅ τῶν, λέγων, δεικνύει εἰς τοὺς μαθητάς του· τί; ἢ ὅτι δὲν εἶχεν ἀρπαγμὴν τὸ νὰ ἦναι ἴσος μετ' ὅν Θεόν, καὶ διὰ τοῦτο ἐκείνην καὶ ἐσυγκατέβη ἀπὸ τοῦ ἀξίωμα αὐτοῦ τῆς Θεότητος. Ὁ δὲ σοφὸς Θεοδόχος ὁ πτωχὸς Προδρόμος, ὁ τῶν Κανόνων ἐρμηνεύων, δὲν ἠξύνει πῶς δὲν ἐρμηνεύει ἐπὶ τῇ τῇ „δεικνύει τοῖς μαθηταῖς“, ἀλλὰ λέγει, ὅτι εἰς τὴν ἀκλήρωτα τροπαιόλον δεικνύει εἰς τοὺς μαθητάς του ὁ Κύριος τὴν ταπεινώσιν, καὶ τὴν ἀγάπην· ἐμοὶ ὅμως τῷ ἀμαθὲς ἐκ ἔδωκε νοῦσαι, πῶς αὐτὸς ἦναι. Σημειώσω δὲ ὅτι ὁ Κύριος προσηγορικῶς μόνον λέγεται δούλος, κατὰ τὸν δῆλον Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνόν, ἢτοι κατὰ τὸ ἀνέλαβε τὴν κοινὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων, τὴν δούλου ἴσαν κατὰ ἐαυτὴν, καὶ κατὰ τὸν Θεόν, καὶ κατὰ

τὸν ἡμέτερον πρόσωπον οἰκονομῶν, καὶ ἐν ἐαυτῷ ἐτύπε τὸν ἡμέτερον· „προσηγορικῶς δὲ λέγεται δούλος, ἐκ αὐτοῦ ὡς ὢν πῶς, δι' ἡμᾶς δὲ δούλου μορφῇ· ἐληφῶς, καὶ δούλος μετ' ἡμῶν κεκλημένος· ἀπαθὴς γὰρ ὢν, δι' ἡμᾶς ἐδέχθη πᾶσι, καὶ διάκονος τῆς ἡμῶν σωτηρίας γέγονε“. (Περὶ Πίς. βιβλ. γ'. κεφ. ξη.) κατὰ τὸν γὰρ καὶ ἀγνοῶν λέγεται ὁ Χριστὸς ὡς τὴν ἀγνοῶσαν φύσιν ἀναλαβὼν, ἢ μὴ αὐτὴ ἦν πῶς τῷ Θεῷ Λόγῳ· ἐπὶ τῇ δὲ αὐτῇ ἀπαθὴς ἦν πῶς τῷ Θεῷ Λόγῳ, οὐκ ἐστὶ δούλος· εἰς γὰρ ὢν ὁ Χριστὸς, ἐδωκεν δούλος εἶναι· αὐτὸς καὶ Κύριος, ἀλλ' ὅτε ἀγνοῶσα ἐστὶ· διὰ γὰρ τὴν τῆς ὑποστάσεως παντοπῆτα, καὶ τὴν ἀδιάσπαστον εὐνοσίαν, κατεπαλάττειν ἢ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν τὴν τῶν μεγάλων γὰρ· ὥστε διὰ τὸ συμπεράσασθαι τὸ πᾶν, λέγεται μετ' ὅν δῆλον Δαμασκηνόν· „οἱ λέγοντες τὸν Χριστὸν δούλον διδάσκει πᾶν εὐὰ Χριστὸν εἶναι δούλον, κατὰ τὸν Νεόστολον· ἡμεῖς δὲ διαπονοῦμεν αὐτὸν φανερὸν καὶ Κύριον, πᾶσις κτίσις πᾶν εὐὰ Χριστὸν πᾶν αὐτὸν ὅμως Θεόν, καὶ ἄνθρωπον, καὶ πᾶντα εἶδέναι, ἐν αὐτῷ γὰρ εἶσι πᾶντες οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀπὸ κρυφῶν“. (αὐτῷδ).

καὶ κλέψουσιν ὀνομάζει παρακάτω ὁ Παῦλος. "Ορα καὶ εἰς τὴν πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολὴν Κεφ. α'. στίχ. 2. πῶς ἐρμηνεύει ὁ Νύσης τὸ ῥητὸν τῶτο τῷ Παύλῳ ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῶ " καὶ χα-
ρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτῆς".

7. „Ἀλλ' ἐαυτὸν ἐκείωσε μορφῇ δούλου λαβών“.

Πᾶ είναι πόρα οἱ Ἀρειανοὶ, ὅπῃ λέγουν ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος ἐκατέβη καὶ ἔγινεν ἀνθρώπος, ὅχι αὐθεντικῶς καὶ θεληματικῶς, ἀλλὰ δαλικῶς, καὶ χωρὶς τῆς θέλης, πληρόνωντας τὴν προσηλὴν τῷ Πατρὶ τῷ ᾧ ἀπέσεν ἐδῶ τῇ μεγάλῃ Παύλῃ ὅπῃ λέγει, ὅτι ὁ Υἱὸς τῷ Θεῷ ἐκείνωσε τὴν ἑαυτὴν τῇ, ἦγεν Θεὸς μόναντας, εὐσυγκατέβη ἀπὸ τὴν δόξαν, καὶ τὸ ἀξίωμα τῆς Θεότητος τῇ, αὐθεντικῶς καὶ ἐξουσιαστικῶς, ὡς δεσπότης καὶ αὐτεξέστιος, καὶ ἔλαβε τὴν ταπεινὴν καὶ ἄδοξον μορφήν τῇ δέλῃ (1). μορφήν δὲ δέλῃ λέγοντας ὁ Παῦλος, κατασχύνει, καὶ ἐπισομίζει τὴν Ἀπαλινδύειον, ὅπῃ ἐφηνάρεν ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν εἶχε ψυχὴν νοερὰν· ἐπεὶδὴ ὁ Χριστὸς λαβὼν μορφήν, ἦτοι φύσιν τῇ δέλῃ, ἦτοι ἀνθρώπου, βέβαια ἔλαβε καὶ ψυχὴν νοερὰν, τὴν ἀναγκαίως συμπεριλαμβανομένην εἰς τὴν τῷ ἀνθρώπῳ φύσιν. Λέγει δὲ ὁ Οἰκεμενίος· βλέπε ἀσφάλειαν τῶν λόγων τῇ Παύλῃ· ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς Θεότητος, τὸ ὑπάρχων εἶπε, διὰ τὴν φανερώσῃ τὸ συναϊδίον τῆς Θεότητος· ἐπὶ δὲ τῆς ἀνθρωπότητος, τὸ λαβὼν, καὶ τὸ γινώσκοντος ἔγραφε, διὰ τὴν δείξῃ ταύτῃ ἐπίκλητον, καὶ ἔξωθεν προσληφθεῖσαν.

„ Ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γεγόμενος “.

Ἀπὸ τὸ ρητὸν τῆτο ἐπλανήθησαν οἱ Μαρκιωνισταί, καὶ εἶπον, ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος κατὰ φαντασίαν ἐσαρκώθη· βλέπεις (φλυαῶσιν αὐτοὶ) ὅτι ὁ Παῦλος λέγει, πῶς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἔλαβεν ἀνθρώπου ὁμοίωμα, καὶ ἐσχηματίσθη μόνον ὡς ἄνθρωπος, δὲν ἔγνω ὁμοῦ καὶ κατ' οὐσίαν ἄνθρωπος; τί δὲ ἡμεῖς εἰς τὴν ἀληθεῖ καὶ ἀπλῶν ἐρμηνείαν τοῦ ρητὸς τῆτο λέγομεν; ὅτι ὁ Κύριος δὲν εἶχεν ἔλα τὰ ἐδικάμας ἰδιώματα, ἀλλὰ ἦτον καὶ μερικά, ὅτῃ δὲν τὰ εἶχε· καθὼς δὲν εἶχε τὸ νὰ γεννηθῇ ἀπὸ συνουσίαν, καὶ σπέρμα ἀνδρὸς, καὶ τὸ νὰ κάμῃ ἀμαρτίαν. Καὶ πρὸς τούτοις, ὁ Κύριος δὲν ἦτον μόνον ἐκεῖνο ὅτῃ ἐφαίνετο, ἦγεν ἄνθρωπος φιλός, καθὼς εἰμεθα ἡμεῖς, ἀλλὰ ἦτον καὶ Θεός· ἐπειδὴ λοιπὸν ταῦτα τὰ ἰδιώματα δὲν εἶχεν ὁ Κύριος, διὰ τῆτο λέγει ὁ Παῦλος ἐδῶ, ὅτι ὁ Κύριος ἐγινέτο ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων· καὶ ὅχι πῶς ἐνοεῖ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι δὲν ἐγινέτο ὁ Κύριος κατ' οὐσίαν ἄνθρωπος· διὰ τὶ καὶ ὅταν λέγῃ, πῶς ὁ Κύριος ἦτον „ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἀμαρτίας“ (Ῥωμ. ἡ. 3.) δὲν ἐνοεῖ πῶς δὲν εἶχε σάρκα ἀπλῶς, ἀλλὰ πῶς ἡ Θεοῦπάσματος ἐκείνη σάρκα τε, δὲν ἡμαρτεν· ἀλλ' ἦτον μὲν ὁμοία μὲ τὴν ἀμαρτωλὴν σάρκα τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὴν φύσιν, δὲν ἦτον ὁμοῦ καὶ ὁμοία κατὰ τὴν ἀμαρτίαν τῆς σαρκὸς τῶν ἀνθρώπων· „ἀμαρτίαν γάρ φησιν ἐκ ἐποίησεν, ἐδὲ δῦρέθη δόλος ἐν τῷ σώματι αὐτῷ“· (Ἠλ. γγ'. 9.) Καθὼς λοιπὸν εἰς τὸ ἀνωτέρω ρητὸν, τὸ ὁμοῖον ἐνοεῖται, δηλαδὴ, ὅχι κατὰ τὴν φύσιν τῆς σαρκὸς, ἀλλὰ καθ' ὃ ὁ Κύριος δὲν εἶχε τὴν ἀμαρτίαν τῆς σαρκὸς· τοιοῦτοτρόπως καὶ εἰς τὸ ρητὸν τῆτο ἐνοεῖται τὸ ὁμοίωμα, δηλαδὴ ὅχι κατὰ τὴν φύσιν τῆς ἀνθρωπότητος, ἀλλὰ καθ' ὃ ὁ Κύριος δὲν ἐγεννήθη ἀπὸ συνουσίαν ἀνδρὸς, ὡς οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι, καὶ καθ' ὃ ἦτον ἀνιάμαρτος, καὶ καθ' ὃ δὲν ἦτον φιλός ἄνθρωπος, ὡς εἶναι οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, ἀλλὰ ἦτον ὁμῶς Θεός, καὶ ἄνθρωπος (2).

8. „Kad

(1) Οὕτως ἑρμηνεύει τὸ κενεῖσθαι ὁ θεολόγος Γρηγόριος εἰς δύο μέρη· ἐν μὲν γὰρ τῷ εἰς τὰ Γενεθλια Λόγῳ ὑπο λέγει· „Καὶ ὁ πλῆρης κενεῖσθαι, κενεῖσθαι γὰρ πᾶς ἐαυτοῦ δόξης ἐπιμικρὸν, ἵν' ἐγὼ πᾶς ἐκῆνω μετὰ λαβὴν πληρώσεως“. ἐν δὲ τῷ Λόγῳ εἰς τὸ ρητὸν ὅτι ἐπέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους “ ἔγω ρησιν“, ἀλλ' ἐπειδὴ κενεῖσθαι δι' ὑμᾶς, ἐπειδὴ κατέρχεται καὶ κενώσιν δι' λέγων, τῶν πᾶς δόξης, οἷον ὅτι ρησιν τε καὶ ἐλάττωσιν, διὰ τὴν χωρὶς γίνεσθαι“, στίγες δὲ καὶ τὸ ψαλμικὸν ἐκῆνω“. Κυρίως ἐκκλινεν ἀρραίνεσθαι καὶ κατέρχεται“ (Ψαλ. ιζ'. 11.) εἰς τῶν κενώσιν παύ-

πῶς τὸ Θεῷ Λόγῳ ἐκλαμβάνουσιν· ὅτι ἐκλινε τοὺς ἁ-
ρανὲς, ἥτοι ἀφῆκε πῶς ἐς ἄρανας δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐτ-
ξί ἐγένετο ἀνδραπός. Λέγει δὲ πρὸς ὁ σοφὸς Νικήτας
σχολιάζων πᾶν ἕως πρὸς Πάρα Λόγον Γρηγορίου τοῦ Θεο-
λόγου, „οἰκονομία ἐστίν, ἐπὶ μὲν ἀνδραπόσιν, μεταχέ-
ουσιν πραγμάτων πρὸς τὸ συμφέρον· ἐπὶ δὲ Θεῷ, ἡ
„τὸ οἰκὸν μεγέθους ἐκείσιν συγκατάβασις“.

(2) Ἄλλα καὶ τὰ καλόμενα φυσικά καὶ ἀδιάβλητα
πάθη πᾶσι ἐκ ἐφ' ἡμῶν ὄντα, κατὰ τὸν διόν Ἰωάννην τὸν
Δαμασκηνόν, ὅσα ἐκ τῆς ἐπὶ τῇ παραβάσει κατακρί-
σιως εἰς τὸν ἀνθρώπινον ἀσπλάγξι βίον· οἷον πᾶνα, δι-

κρινόμεθα· καὶ τί ἄτοπον ἀκολουθεῖ ἀπὸ τούτου, ὃ ἀνέτοι; καὶ ἡμεῖς πολλὰκις ὑπακούομεν εἰς τὰς φήλας μας· τὰς ἴσας ὄντας μετ' ἡμᾶς, καὶ ἡ ὑπακοὴ αὐτῇ, δὲν μᾶς κάμνει μικροτέρους πῶν φίλων μας· ἔτι καὶ ὁ Χριστὸς, ὡς Υἱὸς ὁμοούσιος ὑπήκουσε θεληματικῶς εἰς τὸν Πατέρα, διὰ τὴν δέξιν καὶ μετὰ τὴν ὑπακοὴν ταύτην, τὴν γνησιότητα ὅπως ἔχει μετ' αὐτόν· ἐπειδὴ ἴδιον εἶναι τὴν γνησίαν, καὶ ἀληθῆς ὡς, τὸ νὰ τιμᾷ τὸν πατέρα τὸν. Βλέπε δὲ, ὃ ἀναγνώστη, πόσας ὑπερβολὰς ταπεινώσεως λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι εἰδείξεν ὁ Υἱὸς τὸ Θεῖον· ἅ. ὅτι ἡγήνατο δέσλος· β'. ὅτι κατεδέχθη τὴν λαβὴν θανάτου· καὶ γ'. ὅπερ εἶναι μεγαλύτερον, τὸ νὰ λάβῃ καὶ θάνατον ἄτιμον, καὶ ἀναιδισμῶν· „μέχρι θανάτου γάρ φησι, θάνατον δὲ σαυροῦ“. ἔχον θάνατον ἐπικαταράτῃ· „κεκατηραμένος γάρ λέγει ὑπὸ Θεοῦ ἐστίν, πᾶς ὁ κρεμᾶμενος ἐπὶ ξύλῳ“· (Δούτερ. κ.α. 23.) θάνατον ἀτίμητον, καὶ θάνατον διωρισμένον διὰ τὰς παρανομίας ἀνθρώπων.

9. „Δὲ ὁ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε, καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα, τὸ ὑπὲρ πάντων ὀνομα“.

Ὁταν ὁ Παῦλος ἀρχίσῃ νὰ ὁμιλῇ περὶ τῆς σαρκὸς, καὶ ἀνθρωπότητος τῆς Χρυσῆς, λαλεῖ δι' αὐτὴν χωρὶς φόβου ὅλα τὰ ταπεινά, ὡς αὐτὸ ὅπως ἡ φύσις τῆς σαρκὸς εἶναι δεκτικὴ ταπεινῶν, καὶ ὅχι ἡ φύσις τῆς Θεότητος· ὅθεν καὶ ἐστὶν ὃ ἀναγνώστη, ὅταν ἀκούῃς τὰ ταπεινά ταῦτα ἰδιώματα, καὶ πᾶσιν, εἰς τὴν φύσιν τῆς σαρκὸς τῆς ἐκτὸς Χρυσῆς νὰ τὰ ἀποδίδῃς, καὶ ὅχι εἰς τὴν φύσιν τῆς Θεότητος αὐτῆς· καὶ μὴ χωρίζῃς τὸν ὅλον Χριστόν κατὰ τὴν ὑπόστασιν· ἐπειδὴ ὅσας καὶ ὁ αὐτὸς Χριστὸς εἶναι, ὅπως, κατὰ μετὰ τὴν φύσιν τῆς ἀνθρωπότητος ἐπαθε, κατὰ δὲ τὴν φύσιν τῆς Θεότητος ἔμεινεν ἀπαθής. Ποῖον δὲ εἶναι τὸ ὄνομα, ὅπως ἐχαρίσατο εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν τῆς ἐκτὸς Χρυσῆς (1) ; εἶναι τὸ ὄνομα, Υἱὸς Θεοῦ, τὸ ὄνομα, Θεός (2) · ἐπειδὴ καὶ ὁ εἰς Χρυσὸς, ὁ γερνηθεὶς κατὰ τὸ ἀνθρώπου, αὐτὸς φανερώθη Υἱὸς

(1) Σχεδὸν περὶ αὐτῆς λέγει μετὰ τὸν Παῦλον καὶ ὁ Κορυφαῖος Πέτρος ἐν ταῖς Πράξεσι πῶν Ἀποστόλων, ὅτι πῶν Ἰησοῦν ἐποίησεν ὁ Θεός (κατὰ τὸ ἀνθρώπινον δηλαδὴ) Κύριον, καὶ Χριστόν (ἦτοι Βασιλέα ὡς ἐρμηνεύει ὁ Νύσσιος Γρηγόριος ἐν τῷ ε'. Λόγῳ κατ' Εὐνομίαν) μετὰ τὸ πάθος καὶ πῶν σαυρόν, καὶ ὅτι ὕψωσεν αὐτόν ὁ Θεὸς τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ· οὕτως γάρ φησι ἐπὶ λέξεως „ἀσφαλῶς ἐν γινωσκέτω πᾶς οἶκος Ἰσραὴλ, ὅτι, Κύριον, καὶ Χριστόν αὐτόν ὁ Θεὸς ἐποίησε, πῶν πῶν Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς ἐσαυρώσατε“. (Πράξ. β'. 36.) Καὶ πάλιν „τῇ δεξιᾷ ἐν τῷ Θεῷ ὕψωσεν, τῷ τῷ ε'. παγγελοῖαν τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι λαβὼν παρὰ τῷ Πατρί, ἐξέχει πῶν, ὃ νῦν ὑμεῖς βλέπετε καὶ ἀκούετε“. (αὐτῷ. 33.) μετὰ ταῦτα δὲ φανεροῖται ὁ δῶν Νύσσιος Γρηγόριος, ὅτι ὁ αὐτὸς Χριστὸς, κατὰ μετὰ τὴν Θεότητα ἔχει τὸ ὑπὲρ πάντων ὄνομα, κατὰ δὲ τὴν ἀνθρωπότητα προσκυνῆται παρὰ πάντας τὰς κτίσεις· „ὁ γὰρ αὐτὸς καὶ τὸ ὑπὲρ πάντων ὄνομα ἔχει, καὶ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ πῶν κατὰ Ἰησοῦν ὀνόματι, περὶ πάντων προσκυνῆται τῇς κτίσεως“. (Λόγ. ε'. κατ' Εὐνομίαν)

(2) Οὕτως ἐρμηνεύει τὸ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πάντων ὄνομα ὁ Θεολόγος Γρηγόριος αὐτὸν· „τί δὲ μᾶλλον ἀνθρώπου, παπανότητι, ἢ Θεῷ πλακῆται, καὶ γενεσθαι Θεόν, ἐκ τῆς μίξεως; καὶ πῶν ἐπισκεφθῆναι ἀναπολὴ ἐξ ὕψους, ὡς καὶ τὸ γεννώμενον Ἅγιον, Υἱὸν Ὑψίστου κληθῆναι, καὶ χαρισθῆναι αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πάντων ὄνομα; πῶν δὲ, τίποτε ἄλλο ἐστίν, ἢ Θεός; καὶ τὸ πᾶν γόνυ κάμψαι τῷ κενωθέντι δι' ὑμᾶς, καὶ τῷ ὄντι εἰκόνα θελητικῆς μορφῆς συγκεράσαντι; καὶ γινώσκαι πάντας οἶκον Ἰσραὴλ, ὅτι καὶ Κύριον αὐτόν, καὶ Χριστόν ὁ Θεὸς ἐποίησε; γέγονε γάρ πῶν, ἐπὶ τῇ γενεᾷ μετὰ τὴν γεννημῆτος, ὁδοκίαν δὲ πῶν Γεν-

νήτρος“. (Λόγ. β'. περὶ Υἱοῦ) Ἀλλὰ καὶ ὁ Θεολόγος λέγει, ὅτι τὸ ὄνομα ἐδῶ, δόξαν ἡμεκλύσαν μερικῶς, αὐτὸς ὁμοῦς θέλει ὅτι πῶν εἶναι ἐκείνο ὅπου ὁ Παῦλος εἶπεν ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῇ „πῶν, σὺν τῷ κρείσσονι γενόμενος (ὁ Χριστὸς) πῶν Ἀγγέλοις“, ὅπως διαφανέστερον παρ' αὐτοῦ κεκληρονομῆκεν ὁ ὄνομα· τίνι γὰρ ἐστὶν ποτε πῶν Ἀγγέλων, Υἱὸς Θεοῦ ἐστίν, ἐγὼ σημεῖον γεγεννημένος; καὶ πάλιν ἐγὼ εἶσομαι αὐτῷ ὡς Πατέρα, καὶ αὐτὸς ἐστὶν μοι εἰς Υἱόν“. (Ἑβρ. α'. 34.)

Ὁ δὲ Νύσσιος Γρηγόριος· „ἡ ἀπόλητος πῶν τῆς ἀληθείας, φησι, δογματῶν, πῶν Θεόν, ὅπερ ἐστίν, ὑποτίθεται, ὅτε ὀνόματι, ὅτε διανοημάτι, ὅτε τινι ἄλλῃ, κατὰληπτικῇ ἐπινοίᾳ περιληφθῆναι θέλει μετὰ τῶν φρασόντων, καὶ ἀτεκνόντων, καὶ πάσης τῆς διὰ λόγων συνμασίας ἀνώτατον· ἐν ὀνόματι γνωριστικῶν τῆς ἰδίας ἐχόντων φύσεως, τὸ μόνον αὐτὸν ὑπὲρ πάντων ὄνομα· ὃ δὲ καὶ τῷ Μονογενεῖ κεχάριται· διὰ τὸ πᾶν ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, καὶ τὸ Υἱὸς εἶναι“. (Λόγ. α'. κατ' Εὐνομίαν) Ὁ δὲ δῶν Χρυσόστομος ὄνομα ὑπὲρ πάντων ὄνομα, τῷ δόξαν τὴν ὑπὲρ πάντων δόξαν, καὶ τῷ φήμῳ τῷ ὑπὲρ πάντων φήμῳ, τῷ χαρισθῆναι τῷ Χρυσῷ διὰ τὸ πάθος τοῦ θανάτου λέγει· συμφώνως δὲ τῷ δῶν Χρυσόστομῳ λέγεται καὶ αἱ θῶναι Γραφαί· ὁ γὰρ Κύριος ἐξήχησε μετὰ τῷ δόξαν τῆς ἀνθρωπότητος τῆς πρὸ τῶν πάθους αἰώνων „δόξαζόν με Πατέρα παρὰ σαυτῶν τῇ δόξῃ ἢ ἔχον πρὸ τῶν πῶν κόσμον εἶναι παρὰ σοί“. (Ἰω. ιζ'. 5.) ἔλαβε δὲ παντὶ μετὰ τὸ πάθος, καὶ τῷ ἀνάστασιν· ὅθεν ἐλέγεν· „ἐδόθη μοι πᾶσα θεσσία ἐν ἡμέρῃ, καὶ ἐπὶ γῆς“. (Ματθ. κη'. 18.) καὶ πάλιν ἐλέγεν· „ἐκίς πῶν ἐν παθῶν τὸν Χριστόν; καὶ ἡσυχῶν ἐκ τῶν δόξαν αὐτῶν“; (Λουκ. κδ'. 26.) καὶ ἄλλῃ οὗ Ἡαῦ-

Τίς Θεός· καθὼς καὶ ὁ Ἀρχάγγελος Γαβριὴλ εἶπε πρὸς τὴν Παρθενὸν ὅταν τὴν ἀγγελίσαι· ἡ δὲ καὶ τὸ γεννώμενον (1) Ἅγιον, κληθήσεται Τίς Θεός· (Λακ. α. 35.)

10. „Ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ παῦ γόνυ κάμψῃ, ἐπερανίῳν, καὶ ἐπιγείῳν, καὶ καταχθονίῳν“.

Ητοι ὁλος ὁ κόσμος, καὶ οἱ οὐρανοὶ Ἄγγελοι, καὶ οἱ ἐπίγαιοι ἄνθρωποι, καὶ οἱ καταχθονιοὶ δαίμονες, ἡ καὶ οἱ δίκαιοι, καὶ οἱ ἀεικτοιοὶ, καὶ οἱ ἀσεβεῖς, καὶ οἱ ἰσχυροὶ· οἱ δὲ ὅτι καὶ οἱ δαίμονες, καὶ οἱ ἀσεβεῖς, θέλουσι γνωρίσων τὸ ὄνομα, καὶ τὴν δόξαν, καὶ τὴν δυνάμιν τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κείσεως, καὶ σαρικῶς θέλουν προσπέσων εἰς αὐτὸν δολικῶς, καὶ νὰ προσκυρήσων, μετὰ τὸ νὰ μὴ δύνανται πλέον νὰ ἀντιμάχωνται εἰς τὴν ἀλήθειαν· δι' ὅτι αὐτοὶ οἱ δαίμονες καὶ πρὸς τὴν καιρὸς τῆς κείσεως ἔλεγον εἰς τὸν Ἰησοῦν· „οἶδαμεν τίς εἶ“· (Λακ. δ. 35.) πότε μᾶλλον τότε ἔχων νὰ γνωρίσων τὸν Ἰησοῦν, καὶ νὰ φοβηθῇ τὴν δυνάμιν αὐτοῦ (2); Ὁ δὲ Θεοδότης, καταχθονίως λέγει τὰς τεθνεώτας· ὅρα καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῆς „ὅταν καταργήσῃ πᾶσαν ἐσχάτην, καὶ πᾶσαν ἐξουσίαν, καὶ δυνάμιν“· (ἀ. Κορ. ιε. 24) καὶ τῆς „πάντα γὰρ ὑπετάξων ὑπὸ τῆς πόδας αὐτῆς“· (αὐτόθ. 27.) Τὸ ἴδιον τῆς, ὅπως λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, λέγει καὶ ὁ Ἰωάννης ἐν τῇ Ἀποκαλύψει· „Καὶ παῦ κτίσμα, ὃ ἐστὶν ἐν τῷ ὕδατι, καὶ ἐν τῇ γῇ, καὶ ὑποκάτω τῆς γῆς, καὶ ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἅεσι, καὶ τὰ ἐν αὐταῖς πάντα ἡκῶσα λέγοντα· „τῷ καθήμενῷ ἐπὶ τῷ θρόνῳ καὶ τῷ ἀρνίῳ ἡ δόξα, καὶ ἡ τιμὴ, καὶ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος εἰς τὰς αἰῶνας τῶν αἰώνων“· (Ἀποκαλ. ε. 13.) Σημείωσαι ὅτι ὁ Νύσσης Γρηγόριος θέλει νὰ δηλῶνται

ὁ Παῦλος ἔλεγε· „ὅταν δὲ βραχύτι παρ' Ἀγγέλους ἡλατ-
σωμεν βλεπομένη Ἰησοῦν, διὰ τὸ παθῆμα τοῦ θανάτου, δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφανωμένη“· (Ἐβρ. β. 9.) ὅθεν καὶ οἱ Ἄγγελοι ἐν τῷ ὕδατι, καὶ οἱ πρεσβύτεροι, καὶ πᾶς τέσσαρα ζῶα ἔλεγον αὐτῷ· „ἀξίον ἐστὶ τὸ ἀρνίον τὸ ἐσφαγμένον λαβεῖν τὴν δυνάμιν, καὶ πλῆθυν, καὶ σοφίαν, καὶ ἰσχύν, καὶ τιμὴν, καὶ δόξαν, καὶ εὐλογίαν“· (Ἀποκαλ. ε. 2.)

Ὁ δὲ Θεὸς Κύριος ὁ Ἀλεξανδρινός, πρὸς τὴν ἑρμηνείαν λέγει· „ἐπειδὴ ὁ Μονογενὴς τῷ Θεῷ Λόγος, Θεὸς ὑπάρχων ἐκ Θεοῦ, κεκένωκεν ἑαυτὸν κατὰ τὰς γραφάς, καὶ ἐδεδουλόγηται ἑαυτὸν εἰς ὅπερ ἐκ ἡμῶν, καὶ τὴν ἀδοξον πύτην σάρκα ἡμετέραν, καὶ ἐν τῇ τῷ δόξῃ μορφῇ πέφηνε, γεγονώς ὑπὸ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ μέχρ' ἀνάστα· Ταῦτα σοὶ λοιπὸν ὑπερῷον λέγει· σοὶ, καὶ ὡς ἐκ ἑαυτῶν, διὰ τὸ ἀνθρώπινον, μοιωνυχί, καὶ ἐν χάριτι μοῖρα λαμβάνει τὸ ὄνομα τοῦ ὑπὲρ πάντων ὀνόματος, κατὰ τὴν τοῦ μακαρίου Παύλου φωνὴν· ἀλλ' ἡνὶ τὸ χρῆμα κατὰ τὸ ἀληθές, ὡς οἶσιν, ὡς ἐν ἀρχῇ πάντων ἐκ ἐνόητων αὐτῷ φυσικῶς· πλάσσει καὶ δὲ νοοῖ τὸ ἀνμᾶλλον ἀναφοίσις, καὶ ἀναδρομὴ πρὸς τὸ ἐν ἀρχῇ, καὶ ἐσιώδως καὶ ἀναποδότητως ὑπάρχων αὐτῷ· τοιγάρτοι καὶ ἐφασκεν ὁ τῆς ἀνθρωπότητος τὸ σμικρὸν, πρεπὲς ὑποδύς οἰκονομικῶς· Πάτερ δόξαστέ με τῇ δόξῃ ἢ ἔχον πρὸς τὸν πᾶν κόσμον ἵνα παρὰ σοὶ“· (Ἰωάν. ιζ. 5.) (Σελ. 538. τῆς Πεντατεύχου.)

(1) Προσθεῖς ἐδῶ, δι' ὃ καὶ τὸ γεννώμενον ἐκ σοῦ, καθὼς ἀνεγνώσκει τὸν ὅτι ὁ Ἅγιος Ἐφραίμ, καὶ ὅρα εἰς τὸ δ. κεφάλαιον τῆς πρὸς Γαλάτας εἰς 4. ἐν τῇ ὑποσημείωσιν.

(2) ὁ γλυκὺς, καὶ παμπόδηνος, καὶ σωτήριος ὄνομα τῷ Ἰησοῦ, δὲν ἔστι ἀνθρώπινον, ἀλλὰ θεῖον καὶ ὑράνιον· οὐδὲ εἰσὶν ἀπὸ ἀνθρώπων εἰς τὸν Ἰησοῦν, ἀλλὰ ὁ ὑράνιος, καὶ ἀναρχὸς Πατὴρ ἔδωκε τοῦτο εἰς τὸν ἐνσαρκωμένον τῷ Ἰησοῦ, καὶ διὰ προσοχῆς τοῦ Πατρὸς ἔφερε τὴν

γνωσὶν πᾶσι ἀπὸ τῶν οὐρανῶν πρὸς τὴν Παρθενὸν, ὁ Ἀρχάγγελος Γαβριὴλ, καθὼς μαρτυρεῖ ὅσον Νικητὴς ὁ Σερρῶν (σηρὰ εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον, κεφ. α. 21.) ὅσον καὶ ὁ Θεὸς Εὐαγγελιστὴς Λακῆς· „ἰδὲ γὰρ φησὶ συλλήψῃ ἐν γαστρὶ, καὶ τέξῃς Υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦ“· (Λακ. α. 31.) Ἐστὶ δὲ τὸ ὄνομα τοῦτο, κατὰ τὸν Κορεσσινόν, ὅχι ἐκ τῶ ἱαν, πρὸς τὴν ἰατρικὴν, ἐτυμολογούμενον, καθὼς ἄπὸν, λέγει, ὁ, τε Ἐπιφανίος, αἰρέσ. κς'. καὶ ὁ Κύριος ἐν ταῖς καταχθονίαις· ἀλλ' ἵνα ἔξω τὸν ἐξουσίαν τοῦ ἰαχὰ παραγόμενον, ὁ δὲ ὅτι ἐστὶν· ἀπὸ οὗ λέγεται ἰεχὺς, ἡ γὰρ σωτήρ, ὡς ἐρρηται· „αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαόν αὐτὸν ἀπὸ πάντων ἀμαρτιῶν αὐτῶν“· (Ματθ. α. 21.) τὸ δὲ ἐστὶ τὸ κυριον ὄνομα τῷ Μωσέ, κατὰ τὸν Αὐγουστίνον, (ἐρμην. τῆς ἀ. Ἐπιστολῆς Ἰωαννοῦ.) καὶ συνεχὲς πᾶσι τῶν ἐνσαρκῶν οἰκονομιῶν, καὶ τῶν σωτήριον, καὶ δυνάμιν, καὶ ἀγαθότητα, καὶ τῶν πρὸς τὸν Θεόν· καὶ ἀπλῶς ἐπισημῶν εἰς πάντας τὸν πρὸς τὸν ἑξῶ ὀνομάτων τῷ Θεῷ. Ὅρα περὶ τῆς παμπόδηνου ὀνόματος πᾶσι καὶ ἐκῆνα, ὅτις ἔπομεν ἐν τῷ βιβλίῳ τῶ ἀόρατου πολέμου, σελ. 320. καὶ ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν πνευματικῶν γυμνασμάτων, σελ. 222. ἵνα μὴ πᾶσι αὐτὰ λέγωμεν καὶ ἐδῶ· ἐκῆνα δὲ μόνον προσδεσπομένη ὡς περιέργων, ὅπερ λέγει ὁ Θεοφόρος Μαξιμὸς περὶ τῆς θεῆς ὀνόματος τῷ Ἰησοῦ· ἀλλ' ὅτι γὰρ ἔπος τὸ „καὶ“ ἵνα δύω σφραῖδα ἀσφαλεῖς πωλῆται· λέγει „τί βού-
λεται πνευματικῶς δευρῶμενον, τὸ, δύω σφραῖδα ἀσφαλεῖς πωλῆται; φασὶ τινες τὸ ἀσφαλεῖς δεκάλογον ἵνα (ἡτοι δεκά νομία περιέχον, ἡδὲ δὲ μόνεδας τὸ νομίων) δηλῶται δὲ διὰ τὰ δέκα, τὸ ἰωπ γράμ-
μα· (τὸ γὰρ ἰωπ, δεκά ἀριθμὸς δηλοῖ) ἀρχὴ δὲ τῶ ἰωπ, καὶ ὀνόματος τῷ Ἰησοῦ· ἐξαγοράζεται οὖν διὰ τῆς ἐνομίας τῷ Ἰησοῦ ὡς οὗω σφραῖδα, ὡς παλαιὸς, ὡς ὁ νεὸς λαός, καὶ ὁ ἔσω, καὶ ὁ ἐξῶ ἡμῶν ἄνθρωπος“· (παρὰ τῇ σηρὰ κατὰ Ματθαῖον κεφ. ι. 29.)

Ss

Epistole di S. Paolo . Tom. II.

ται διὰ πῶν λόγων τῶν τῷ Παύλῳ, τὰ τέσσαρα μέρη τῷ Σταυρῷ· τὸ ὕψος διὰ τῶν ἐρα-
νίων, τὸ βάθος διὰ τῶν καταχθονίων, τὸ δὲ πλάτος, καὶ μήκος διὰ τῶν ἐπιγείων· „ἐν-
„ ταῦθα πῶν μέσῳ καὶ γαῖαν μίαν προσηγορίᾳ καταλαμβάνει, πᾶν τὸ διὰ μέσῃ, τῶν ἐπε-
„ ρανίων, καὶ ὑποχθονίων ὀνομάσας ἐπίγειον“. (Λόγ. κατηχητικ. κεφ. λβ'.)

11. „Καὶ πᾶσα γλῶσσα ὁμολογήσεται, ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χε-
„ ρὸς, εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρός“.

Η γὰρ διὰ τὰ εἶπεν ὅλοι καὶ Ἄγγελοι, καὶ ἀνθρώποι, τῶν τὸν λόγον, ὅτι ὁ Ἰησοῦς
Χερὸς, εἶναι Κύριος καὶ Θεός· τὸ τοιοῦτον δὲ εἶναι δόξα τῷ Πατρί, ὅτι ἔχει τοιοῦτον εὐδοξον
Υἱόν, εἰς τὸν ὅποιον τὰ πάντα ὑποκλίνονται. Βλέπεις, ὡ ἀναγνώστη, ὅτι ἡ δόξα, καὶ ὁ
ἐπαινος τῷ μονογενεῖ Υἱῷ, εἶναι δόξα, καὶ ἐπαινος ἐνταυτῷ καὶ τῷ Πατρί; ὥστε καὶ ἐκ τοῦ
ἐναντίου ἢ ἐλάττωσις, καὶ ἀτιμία τῷ Υἱῷ, εἶναι ἐλάττωσις, καὶ ἀτιμία τῷ Πατρί (1).

12. „Ὡς ἀγαπητοί μου, καθὼς πάντοτε ὑπηκούσατε“.

Αἱ συμβελαί, καὶ αἱ παραγγελίαι, πρέπει νὰ γίνονται ὁμῶς μετὰ ἐγκώμια ἐκείνων,
πρὸς τοὺς ὁποῖους αἱ συμβελαὶ αὐταὶ γίνονται, ἐπειδὴ ὅταν ἡ συμβελαὶς εἶναι εὐνοίας
μετὰ ἐπαίνου τινός, δικολώτερα δέχονται ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἐδῶ,
ἐγκωμιάζει τοὺς Φιλιππησίους, ὀνομάζωντας αὐτοὺς ἀγαπητοὺς, καὶ λέγων, ὅτι, καθὼς πάν-
τοτε ὑπηκούσατε· ὥσπερ νὰ τὰς λέγῃ μετὰ τοῦτο, ὅτι σὰς ἐδείξα, ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐγένετο
ὑπήκοος μέχρι θανάτου σταυρικοῦ, λοιπὸν καὶ ἐσεῖς μιμηθεῖτε ἐκείνον· μιμηθεῖτε δὲ καὶ τὸν
ἴδιον ἑαυτὸν σας, διὰ τὸ ἐσεῖς πάντοτε ἐφάνητε ὑπήκοοι εἰς τὰς παραγγελίας μου.

„Μὴ ὡς ἐν τῇ παρυσίᾳ μου μόνον, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον ἐν τῇ ἀπ-
„ σίᾳ μου“.

Τότε μὲν λέγει ἐφάνισθε, ὅτι ὑπηκούσατε καὶ ἐφυλάξατε τὰς παραγγελίας μου, διὰ τὴν
ἐντροπὴν τὴν ἐδικλή μου, ὅπως ἤμην παρὼν· τώρα δὲ, ἀίσις καὶ ὑπακούετε, καὶ αὐξήσετε
εἰς τὴν ἀρετὴν, βέβαια θέλετε δείξετε, ὅτι ὅχι διὰ λόγου μου ὑπακούετε, ἀλλὰ διὰ τὸν
Θεόν, καὶ διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ.

„Μετὰ φόβον καὶ τρόμον τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν κατεργάζεσθε“.

Δὲν σὰς παρακαλῶ, λέγει, Χριστιανοί, διὰ λόγους, ἀλλὰ διὰ τὸ καλὸν τὸ ἐδικόν
σας, καὶ διὰ τὰ ἐργάζεσθε τὴν ἐδικλή σας σωτηρίαν μετὰ φόβον, καὶ τρόμον· ἐπειδὴ, χωρὶς
τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐν καλὸν ἔργον δευ κατὰρθόνεται, ἔτε εἰς τὰς βαναύσους, καὶ σω-
ματικὰς τέχνας, ἔτε εἰς τὰς πνευματικὰς καὶ ψυχικὰς. Πῶς δὲ θέλει κατὰρθῶν ὁ φόβος
αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ; αἰσῶς καὶ σοχαζώμεθα ὅτι πανταχῶ, καὶ εἰς κάθε μέρος ἀνίσταται παρὼν
ὁ Θεός· καὶ ὅτι ἀκούει, καὶ βλέπει, ὅχι μόνον ὅσα ἔργα πράττουμεν, ἀλλὰ καὶ ὅσους λογισ-
μοὺς

(1) Ὁ μέγας Βασιλεὺς λέγει, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ ὑπὲρ
πάντων ὀνόμα, καὶ ἡ ὁμολογία πάντων γλώσσων, ἐδόθη εἰς
τὴν ἀνθρωπότητα τῷ Χερῷ, καὶ ὅχι εἰς τὴν Θεότητα·
διὰ τὸ ἂν αὐτὰ ἐχάρισεν εἰς τὸν Υἱόν ὁ Πατήρ,
καὶ ὁ Θεός, ἐχάρισεν δὲ πάντα εἰς αὐτόν, ἐκτὸς πρὸ
τῆς ἐνανθρωπήσεως, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησην, λοι-
πὸν ἀκολουθεῖ νὰ ἐγίνη μέζων ὁ Υἱὸς μετὰ τὴν ἐναν-
θρώπησην, παρὰ ὅπως ἦν πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως,
τὸ ὅποιον εἶναι πολλὰ ἀποτόν· ὥστε εἰς τὴν ἀνθρωπότητα
πάντα ἐννοεῖται, καὶ ὅχι εἰς τὴν Θεότητα. (Λόγ. δ'.
κατ' Εὐνομίαν.) Ὁ δὲ ἀδελφός αὐτῷ Θεῷ Νύσσης Γρη-
γόριος περὶ τῆς ὁμολογήσεως τοῦτο εἰσὶν φησιν· „ἐν
„, κυμβάλῳ ἢ ὑπερκόσμῳ πάντων Ἀγγέλων φύσις· ἔτε-

„ρον κύμβαλον, ἢ λογικὴ πῶν ἀνθρώπων κτίσις· ἀλλὰ
„, διέστηεν ἡ ἀμφοτέρω τοῦτο ἐκείνη· ὅταν ἔν παλιν ἡ
„, τῷ Θεῷ φιλανθρωπία σωθήναι ἀλλήλους ἀμφοτέρω, πό-
„, τε ἡγήσεται τὸν αἶνον ἐκείνον πᾶσι δύω μετ' ἀλλήλων γε-
„, νόμενα, ὡς φησιν ὁ μέγας Ἀπόστολος· ὅτι πᾶσα
„, γλῶσσα ὁμολογήσεται ἐπερανίων, καὶ ἐπιγείων, καὶ
„, καταχθονίων, ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χερὸς εἰς δόξαν
„, Θεοῦ Πατρός, ἡ γενόμενος, ἐπινίκιον ἀλαλάζει ὁ
„, πῶν κυμβάλων πᾶσιν ἡχοῖς διὰ τῆς κοινῆς σωφροσύνης,
„, ἐπὶ τῷ ἀφανισμῷ τῷ πολέμῳ γερόμενος“. (Βιβλ.
α. εἰς τὰς ἐπιγραφὰς πῶν ψαλμῶν, ρησὶν προφητικῶν
„, αἰνῶντες αὐτὸν ἐν κυμβάλοις δι' ἡχοῖς“.)

μὲς σοχασθῶμεν, καὶ ἐνοήσωμεν. Διὰ τῆτο εἶπε καὶ ὁ Θεὸς Δαβίδ· „δεκτέστε τῷ Κυ-
„εἶω ἐν φόβῳ, καὶ ἀγαλλιάσθε αὐτῷ ἐν τρόμῳ“· (Ψαλ. β'. 11.) ἀγαλλίασις δὲ μὲ
τρόμον εἶναι, ὅταν τινὰς κάμνωντας τὸ καλὸν μὲ τὸν τῷ Θεῷ φόβον, ἔχη παρρησίαν εἰς
τὴν ψυχὴν π., καὶ δὲν ἐλέγχεται ἔσωθεν ὑπὸ τῆς συνειδήσεως, ὅτι κάμνει κάμνοντα ἔργον
ἔξω ἀπὸ τῆς ἐντολῆς τῷ Θεῷ· κατεργάζεσθε δὲ εἶπε, καὶ ὅχι ἐργάζεσθε, ἦγαν μὲ πολ-
λὴν σπουδὴν, καὶ ἐπιμέλειαν ποιεῖτε τῆς σωτηρίας σας (1).

13. „Ὁ Θεὸς γὰρ ἐστὶν ὁ ἐνεργῶν ἐν ὑμῖν, καὶ τὸ θέλει, καὶ τὸ
„ἐνεργεῖν“.

Επειδὴ εἶπεν αἰωτέρω ὁ Παῦλος μετὰ φόβου, καὶ τρόμου, διὰ νὰ μὴ δειλιάσῃσιν οἱ Φι-
λιππησιοί, λέγει τώρα ἐδῶ, ὅτι μὴ φοβηθῆτε, ἀδελφοί, αὐτὸ ὅπερ σᾶς εἶπον· ἐπειδὴ δὲν
εἶπον τῆτο διὰ νὰ δειλιάσετε, καὶ νὰ ἀποκάμετε, εἰς τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς, καὶ τῆς σωτη-
ρίας σας, ὅχι, ἀλλὰ διὰ νὰ προσέχετε εἰς τὸν αὐτόν σας· διὰ τὴν αὐτὴν εἰς εἰς προσέχετε,
καὶ προσυλάττεσθε, βέβαια ὁ Θεὸς θέλει ἐργασθῇ ὅλα τὰ πρὸς σωτηρίαν σας· ἐπειδὴ ὁ
Θεὸς εἶναι, ὅπερ δίδει καὶ τὴν προθυμίαν εἰς ἡμᾶς διὰ νὰ θέλωμεν, καὶ νὰ ἀγαπάμεν τὸ
ἀγαθόν, καὶ ὁ Θεὸς εἶναι, ὅπερ φέρει εἰς τέλος αἰσίον, καὶ τὴν ἐργασίαν τῷ ἀγαθῷ ὅπου
κάμνομεν· ἐνεργεῖ γὰρ ὁ Θεὸς εἰς ἡμᾶς τὸ θέλει, ἦγαν συνεργεῖ εἰς ἡμᾶς, τὸ νὰ θέλω-
μεν τὸ ἀγαθόν, καὶ αὐξάνει τὴν πρὸς τὸ ἀγαθόν θέλησίν μας, καὶ ἀνίσταται αὐτὴν, εἰς τὸ
νὰ ἐργάζεται θερμότερα τὸ ἀγαθόν· καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον τῆτο νοεῖται, ἐπειδὴ γὰρ

(1) Ὁ δὲ σοφὸς Φώτιος οὕτως ἐρμηνεύει τὸ ῥήτον
τῷ Παύλῳ· πρέπει, λέγει, νὰ φοβέμεθα, καὶ νὰ
τρέμωμεν ὅταν ἐργαζώμεθα τὴν σωτηρίαν μας, μήπο-
τε ἀπληρώμεν, καὶ ἐκπέσωμεν ἀπὸ τῆς σωτηρίας·
ἐπειδὴ πολλοὶ εἶναι οἱ πειρασμοί, καὶ πολλοὶ οἱ ἐπιβ-
λόντες δαίμονες ὅθεν ἡς μερικῶς, καὶ αὐτὴ ἡ ἀσκη-
σις τῆς ἀρετῆς ἐγίνετο κακία, διὰ τὴν αὐτὴν ἐγίνετο εἰς αὐ-
τὰς αὐτὰς ὑπερφημίας. Διὰ τῆτο μετὰ φόβου, καὶ τρό-
μου, πρέπει νὰ ἐργαζώμεθα τὴν σωτηρίαν μας· διὰ τὴν
αὐτὴν ὁ Θεός, ὅπου βλέπει τὴν μετὰ φόβου σπουδὴν μας,
δὲν μᾶς συμβοηδύσει εἰς τὴν ἀρετὴν, καὶ αὐτὴ ἡ θέ-
λησίς μας δὲν θέλει λάβῃ τέλος ἀγαθόν· καὶ αὐτὴ ἡ ἐ-
κέργησίς μας δὲν θέλει νομιθῇ πράξις καὶ ἔργον ἀγαθόν·
ὅθεν ὁ Κῆρις, ἀγκαλὰ καὶ ἠδέλησε, καὶ ἐνέργησε πρᾶγ-
μα ἀγαθόν, προσευχῶν δυσίαν ἡς πὸν Θεόν, ἀλλ'
ἐμῶς ὁ Θεός, οὕτε τὴν θέλησίν π. ἐδέχθη, ἔτε τὴν
ἐνέργειαν, καὶ πρᾶξιν π. διὰ τί; διὰ τὴν δὲν ἦν μὲ
φόβον καὶ τρέμον· διὰ τῆτο ἐδῶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ἐσυμβου-
ήσεν, ἐδῶ ἡς τέλος Χριστὸν ἀπέβησαν ἡ θέλησις αὐ-
τῶ καὶ ἐνέργεια. Λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Μακάριος· „Α-
„γνοιστέον ποῖνον καὶ παραρρυακτέον καὶ ἡμᾶς πᾶσι συ-
„νεσι, μετὰ φόβου τὴν αὐτῶν σωτηρίαν κατεργάζε-
„σθαι, καθὼς γέγραπται· ὅσοι ἐν μέτωχοι τῷ Πνεύμα-
„τος Χορτὴ γεγονατε, ἐν μηδενὶ πράγματι, μήτε ἐν
„μικρῷ, μήτε ἐν μεγάλῳ καταφρονητικῶς διατεθῆτε,
„καὶ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος μὴ ἐνυβρίσητε, ἵνα μὴ
„τῆς ζωῆς ἐκπὸς γένηθε, ἡς μέτωχοι ἡδὴ γεγονατε“·
(Ομιλ. 16. Κεφ. δ').

Ἀλλὰ καὶ ὁ πελυμαδὴς Κορίνθιος, ὅτι πρέπει νὰ
ἐργαζώμεθα τὴν σωτηρίαν μας μὲ φόβον, καὶ τρέμον·
ἀ. διὰ τὴν δὲν ἡδύρεμεν, ἀνίσως καὶ εὐελσώμεθα εἰς
τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ· β'. διὰ τὴν δὲν ἡδύρεμεν, π. κρυ-
πτοῦ τῆς καρδίας μας, ἂν ἦναι καθαρὰ, οὐδὲ γινώσκο-
μεν πᾶ ἐκτὴ ἐμφωλδύοντα πᾶσι· γ'. διὰ τὴν πᾶ κέρμα-
ται Κυρίου εἶναι ἀβυσσος πονηρίας, καὶ ἄλλα μὲν εἶναι αἱ κρί-
σεις αἱ εἰδικαί μας, ἄλλα δὲ εἶναι αἱ κρίσεις τοῦ Θεοῦ· δι'
ὅ καὶ ὁ Δαβὶδ παρεκάλει τὸν Θεόν νὰ μὴ ἐσέλθῃ εἰς

κρίσιν μετὰ τῷ δέλωτι, ἦγαν νὰ μὴ πὸν κρίνῃ κατὰ
τὰ ἔργα καὶ τὴν πᾶς διαλογισμὸν π. Καὶ ὁ Ἰωβ εἶπε τῷ
πᾶ ἰδίῳ σχεδόν, μὲ ἄλλα λόγια· „ἀπόσα ἀπ' ἐμῶ·
„κενὸς γάρ μου ὁ βίος“· (Ἰωβ ζ'. 16.) Καὶ πάλιν·
„ἐκ ἀντιπῆς πρὸς εὐχὰ λόγον αὐτῶ ἐκ χιλιῶν“· (Ἰωβ
δ'. 3.) δ'. διὰ τὴν ἡ ἀδυναμία, καὶ τρεπτότης τῆς σαρ-
κός, εἶναι πολλή, δι' ἣν ἐγκυπται ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου
ἐπὶ πᾶ πονηρῇ ἐκ νεότητος αὐτῶ· ε'. διὰ τὴν ἐχόμεν
ἐχθρότης, δυνατῶς ἐχθρὸς φθονερὸς, ἐχθρὸς παγκρακί-
σις, καὶ αὐτῆς. Διὰ τῆτο καὶ ὁ Παῦλος εἶπε· „ὑπο-
„παίτω με τὸ σῶμα καὶ δουλώτω, μήπως καὶ ἄλλοις κη-
„ρύξαι, αὐτὸς ἀδοκίμος γένωμαι“· (Α. Κορ. δ'. 27.)

Οὕτως γὰρ ὁ φόβος, διαμονὴν ἐν τῇ χάριτι, καὶ
σωτηρίαν ἐργάζεται· ἐπειδὴ γὰρ ὁλος ὁ κόσμος εἶναι
γεμάτος ἀπὸ παγίδας τοῦ διαβόλου, καὶ εἰς καθεὲν πρᾶγμα
εἶναι κεκρυμμένη πᾶ βρόχια τῆς ἀμαρτίας καὶ τῶν πα-
θῶν, διὰ τῆτο ὁ παλαιῶτος ἄνθρωπος πρέπει νὰ περ-
πατῇ μὲ φόβον, καὶ εἰς καθεὲν βῆμα καὶ κίνημα, πρέ-
πει νὰ τρομάξῃ, μήπως καὶ πιαθῇ ἀπὸ κάμμιαν παγί-
δα, καθὼς καὶ πᾶ πετράποδα θηρία, καὶ πᾶ πετινὰ,
μὲ ποῖτον φόβον περπατοῦσι, καὶ πετῶν, καὶ πάλιν δὲν
ἔμπορουν πᾶ ἄδλια νὰ γλυτώσιν ἀπὸ τῆς κεκρυμμένης
παγίδας τῶν κυνηγῶν· ὅθεν, ὁ μὲν Σολομών ἀπὸ τῶ
εὐα μέρος, ἐτξί μᾶς παραγγέλλει· „μὴ δῆς ὑπὸν
„σοῖς ὄμματι, μηδὲ ἐπινυτᾶς σοῖς βλεφάροις, ἵνα
„σώζῃς ὡς περ δορκὸς ἐκ βρόχων, καὶ ὡς περ ὄρνειον ἐκ πα-
„γίδος“· (Παρ. σ'. 5.) Ὁ δὲ Σιμὼν ἀπὸ τοῦ ἄλλο·
„ἐπίγνωδι ὅτι ἐν μέσῳ παγίδων διαβαίνεις, καὶ ἐπὶ
„ἐπαλξεων πόλεως περπατᾷς“· (Σιμ. δ'. 13.) Ση-
μειώσαι ὅμως ὅτι εἶναι καὶ φόβος ἐχθρῶν, κατὰ τὸν
μέγαν Βασίλειον, περὶ τοῦ ὁποίου εἶπεν ὁ Δαβὶδ·
„ἀπὸ φόβου ἐχθροῦ ἐξελού τὴν ψυχὴν μου“· (Ψαλ.
ξγ'. 2.) ἐχθρὸς φόβος, ὁ πᾶ θανάτου ἡμῖν δειλίαν ἐμ-
ποιῶν, ὁ προσώπων ὑπεροχὰς καταπατήσιν ἡμᾶς ἀνα-
πείδων· πὸν ποῖτον φόβον φοβέσθαι ἡμᾶς ὁ Κύριος ἐβέ-
λεται λέγων· „μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτανόντων
τὸ σῶμα“· (Παρά τῇ σαρὰ τῷ κατὰ Ματθ. ι. 28.)

ὁ Θεὸς ἐπιτίθεται τὸ τέλος εἰς κάθε ἀγαθὸν ἔργον, οἱ δὲ ἀνθρώποι ἡμεῖς, βλέποντες τὰ ἔργα ὑπὸ Θεοῦ τελειούμενα, ἐκτείνομεν εἰς αὐτὰ καὶ τὴν θέλησιν μας περισσότερον, καὶ τὰ ἀγαπῶμεν. Διὰ τῆτο λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι καὶ τὸ θέλει ἐνεργεῖται εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὸν Θεόν· χάριν λόγῳ, ἐσὺ ἠθέλησας νὰ κάμῃς εὖ καλὸν ἔργον, καὶ ἄρχισες νὰ τὸ κάμῃς· αὐτίσως μὲν καὶ βλέπεις ὅτι τὸ ἔργον σε αὐτὸ δὲδοται, καὶ λαμβάνει τέλος δεξιὸν, τότε θέλεις καὶ ἀγαπᾷς περισσότερον ἐκεῖνο τὸ ἔργον· εἰ δὲ καὶ βλέπεις ὅτι τὸ ἔργον σε δὲν δίδεται, καὶ δὲν λαμβάνει τέλος δεξιὸν, αἰμωδιάζει καὶ ἀποκάμνει ἢ πρὸς αὐτὸ θέλησίς σου. Ἐπειδὴ λοιπὸν τὸ τέλος κάθε καλῆς ἔργου γίνεται ἀπὸ τὸν Θεόν, τὸ δὲ τέλος πάλιν παρακινεῖ, καὶ ἀνάπτει τὴν θέλησιν μας εἰς αὐτό, διὰ τῆτο ὁ Παῦλος δικαίως λέγει, ὅτι τὸ θέλειν δίδεται εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὸν Θεόν (1)· ἢ καὶ ἀπὸ πολλὴν διγνωμοσύνην, καὶ δι' χάριτον πρὸς Θεὸν διάθεσιν, λέγει ὁ Παῦλος ὅτι τὸ θέλειν ἐνεργεῖται εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὸν Θεόν· καθὼς καὶ τὰς ἀρετὰς καὶ καπρωμάτια, χαρίσματα τῷ Θεῷ ὀνομάζει (καὶ ὅρα εἰς τὸ ιβ'. κεφ. τῆς πρὸς Ῥωμαίους καὶ τὸν 29. σίχον τοῦ α. κεφαλαίου τῆς παρ' ἐσῆς Ἐπιστολῆς) ὅχι διὰ νὰ αὐαίρησιν τὸ αὐτεξέσιον τῶ ἀνθρώπου, ἀλλὰ θέλωντας διὰ νὰ μᾶς κάμῃ νὰ ἀχαριστοῦμεν πάντοτε τὸν Θεόν, καὶ νὰ ἀφιερώνωμεν ὅλας τὰς ἀρετὰς μας εἰς αὐτόν. Βλέπε δὲ καὶ τὰ λόγια τῷ Παύλῳ κατὰ λέξιν· εἶπε γὰρ, ὅτι εἰς ἐσᾶς τὰς κατεργαζομένους τὴν σωτηρίαν σας μὲ φόβον, καὶ τρόμον, εἰς ἐσᾶς, λέγω, καὶ τὰς ὁμοίους σας, ἐνεργεῖ ὁ Θεὸς τὰ πάντα.

„Ὑπὲρ τῆς δόξης“.

Ηπι διὰ τῆτο ὁ Θεὸς ἐνεργεῖ εἰς ἐσᾶς καὶ τὸ θέλειν καὶ τὸ ἐνεργεῖν διὰ νὰ τελειωθῇ εἰς ἐσᾶς τὰς Χριστιανὰς ἡ δόξα, καὶ τὸ ἀγαθὸν θέλημα τῷ Θεῷ, καὶ διὰ νὰ ζῆτε, καθὼς ὁ Θεὸς θέλει καὶ ἀγαπᾷ· ὥσε καὶ ἀπὸ τῆτο ἔχετε θάρρος καὶ μὴ δειλιάτε, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς βέβαια θέλει συνεργῆσαι εἰς ἐσᾶς, τὸ νὰ ζῆτε ὁρθῶς, καὶ ἐναρέτως, αὐ ὅχι δι' ἄλλο τι, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν αὐτὴν τῆτο θέλει καὶ ἀγαπᾷ.

14. „Καὶ“

(1) Ταῦτα μὲν λέγει ὁ Θεὸς Πατὴρ· σὺ δὲ ὦ ἀναγνώστη, ἤξευρε, ὅτι κατὰ τὴν μέγαν Βασιλείαν, ἡ θέλησις καὶ προαίρεσις τῶ ἀνθρώπου, μετὰ τὴν προπατορικὴν ἁμαρτίαν, ἐχωλάνθη, καὶ ἀπὸ λόγου σου δὲν δύναται νὰ κινηθῇ εἰς τὸ ἀγαθόν, αὐτίσως δὲν κινηθῇ ἀπὸ τὴν χάριν καὶ ἐνεργίαν τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῷ Παράδεισῳ, ἐδύνατο μὲν ὁ Ἀδάμ νὰ κινηθῇ εἰς τὸ ἀγαθόν, καὶ νὰ φυλάξῃ τὴν ἐντολήν, ἀλλ' ἠθέλησε δὲ· τῶς χάριν θέλει πάντα νὰ κινηθῇ εἰς τὸ καλόν, καὶ δὲν δύναται· καὶ μάλιστα εἰς τὸ ἀληθινὸν καλόν τῆς πίστεως, καὶ ἀρετῆς τὸ σωτήριον εἰς τὴν αἰώνιον σωτηρίαν· ὁ δὲν χρεῖαν ἔχει νὰ κινηθῇ ἀπὸ Θεοῦ. Διὰ τῆτο ἔπεν ὁ Σκωττων „ἡ ἐπιμαίεται θέλησις παρὰ Κυρίου“. (Παρ. ἡ. 35.) Τί λέγω; καὶ αὐτὸς ἀκομὴ ὁ νοῦς, ὁ προτερδύων τῆς δουλίας, δὲν δυνάται νὰ νοήσῃ, καὶ νὰ συλλογισθῇ ἀφ' ἑαυτοῦ μόνος τὸ καλόν, χωρὶς νὰ φωτισθῇ ὑπὸ τῆς προκαταρκτικῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ· καὶ τῶς μαρτυρεῖ ὁ αὐτὸς Ἀποστόλος λέγων· „ἔχ ὅτι ἱκανοί ἐσμεν ἀφ' ἐαυτῶν λογισασθῆναι, ὡς ἐξ ἑαυτῶν, ἀλλ' ἡ ἱκανότης ἡμῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ“. (β'. Κορ. γ'. 5.) Λέγουσι γὰρ οἱ Θεολόγοι, καὶ μάλιστα ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἐν τοῖς ἔπισιν, ὅτι καθὼς δὲν δυνάται νὰ κινηθῇ πρὸς πετηνὰ χωρὶς αἶρα, καὶ πρὸς ὁφθαλμὸν χωρὶς ὕδωρ, ποιεῖται τῶς καὶ ὁ ἀνθρώπος δὲν δύναται νὰ νοήσῃ, ἢ νὰ θελήσῃ, ἢ νὰ πράξῃ τι ἀγαθόν, χωρὶς τὴν θείαν χάριν καὶ βοήθειαν· ἐπειδὴ ὁ Κύριος ἔπεν· „ὅτι χωρὶς ἐμοῦ ὁ δούλος οὐδὲν“. (Ἰω. ιε'. 5.) Διὰ τῆτο καὶ ὡς ἀρετικοὶ ἀναδεματίσθησαν, καὶ ἀντράπησαν ἀπὸ τῆς κανόνος τῆς ἐν Καθαργείῃ Ἀγίας Σωφίας οἱ Πελαγίανοι, ὅτι ἐλεγον ὅτι ἀπὸ τῶ αὐτεξέσιον τῶ ἀνθρώπου κρέμεται ὅλη ἡ σωτηρία τῶ· ὁμοίως καὶ οἱ Ἡμιπελαγίανοι, ὅπου ἔλεγον ὅτι ἡ μὲν ἀρχὴ τῆς σωτηρίας

προέρχεται ἀπὸ τὸ αὐτεξέσιον, χρειάζεται ὅμως νὰ ἀκολουθῇ καὶ ἡ χάρις, καὶ ὅχι νὰ προηγῇται, εἰμὴ καποτε· ἀνατρέπονται γὰρ καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τὸ ῥήτον τοῦτο τῷ Ἀποστόλῳ· „ὁ Θεὸς ἐστὶν ὁ ἐνεργῶν ἐν ὑμῖν, καὶ τὸ θέλειν, καὶ τὸ ἐνεργεῖν“. καὶ ἀπὸ τὸν ρητὸν Κατὸν τῆς ἐν Καθαργείῃ, καὶ ἀπὸ τὸν ἱερὸν Αὐγουστίνον εἰπόντα· „τὸ ἐν αὐτῷ ἐνεργεῖν Χριστῷ, συνεργῇ ὁ ἀνθρώπος εἰς σωτηρίαν αἰώνιον, καὶ εἰς δικαιοσύνην“. (Βιβλ. εἰς τὸν Ἰωάννην.)

Ὁ δὲν καὶ ὁ σοφὸς Μελέτιος ὁ Πηγάς, ἐρμηνεύων τὸ ῥήτον τῶς τῷ Ἀποστόλῳ, λέγει· „αὐτὸς ἐστὶν ὁ ἐνεργῶν πᾶσι, πάντα ἐν πᾶσιν· αὐτὸς τοῖς βυλαμένοις, καὶ προαιρμένοις, τοῖς τὸ προαιρῆσαι παρέχων· θεῶν γὰρ, φησι Γρηγόριος, θεῶν τι δῶρον ἐστὶ τὸ προαιρῆσαι τὰ δέοντα· καὶ πῶς ὁ Θεὸς χαρίζεται· θεῶν γὰρ ἐστὶν ἡ πίστις, καὶ χρῆμα θεοδότης, καὶ δυνάμις ὁ Θεὸς χορηγῶν· αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ὁ ἐνδυναμῶν ὑμᾶς· πάντα γὰρ φησιν ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμούντι με Χριστῷ. Αὐτὸς ἐν ἐσῇ ἐν ἡμῖν ὁ ἐνεργῶν, καὶ τὸ θέλειν, καὶ τὸ ἐνεργεῖν ὑπὲρ τῆς δόξης“. (Βιβλ. α. περὶ Χριστιανισμοῦ.) Καὶ πάλιν λέγει ὁ αὐτὸς· „Εἰ γὰρ ἐσᾶς ὁλόκληρος καὶ ὑγιής, καὶ δυνατὸς σῆναι ὁ παλαιὸς Ἀδάμ, ἀφ' ἑαυτοῦ πέπρωκε, πῶς πεσὼν, καὶ ἐν ἀδυναμίᾳ κατὰς, ἀναστήσεται ἀφ' ἑαυτοῦ, χωρὶς τῆς βοηθείας τῶ νέου Ἀδάμ χάριτος; ὥστε φησὶ καὶ Αὐγουστίνος· ἡ γὰρ φύσις ἡ ἀνθρωπίνη, εἰ καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ὁλοκληρίᾳ διέμενε ἀν. ἐν ἡ ἐκτίσει, κατ' ἄδενά τρόπον ἐαυτῷ ἐφυλάξεν ἀν. μὴ βοηδούντος τῶ αὐτοῦ Ποιητοῦ. Ἐπειδὴ πῶς χωρὶς χάριτος Θεοῦ, ἔκ ἀν ἠδυνήθη φυλάξαι τὴν σωτηρίαν ἣν ἔλαβε, σὶνι τῶς χωρὶς χάριτος Θεοῦ δυνάται ἀναστήσαι, ἢ ἀπώλεσε;“ (αὐτὸς.)

14. „Καὶ πάντα ποιεῖτε χωρὶς γογγυσμῶν, ἢ διαλογισμῶν“.

Ὁ διάβολος ὅταν δυνῇ ἠμπορέσῃ νὰ ἐμποδίσῃ τὸν ἀνθρώπον μὲ τελειότητα ἀπὸ τὸ καλόν, καὶ τὴν ἀρετὴν, ἐμβάζει εἰς αὐτὸν ὑπερηφάνειαν, ἢ κενοδοξίαν, ἢ γὰρ παρακινεῖ τὸν ἀνθρώπον νὰ ὑπερηφανόβηται, καὶ νὰ κενοδοξῇ διὰ τὸ καλόν ὅπως κάμνει, ἢ αὐτὸν ἠμπορέσῃ νὰ ρίψῃ εἰς αὐτὰ τὸν ἀνθρώπον, τὸν κάμνει νὰ γογγύσῃ, ἢ νὰ ἀμφιβάλλῃ, καὶ νὰ ἀπίσῃ διὰ τὸ καλόν ὅπως ἐργάζεται· καὶ ἐκ τῆς γογγυσμῆς καὶ τῆς ἀπιστίας, κάμνει αὐτὸν, ἢ νὰ ὑπερήται τὸν μισθὸν τῆς καλῆς ἐκείνης, ἢ νὰ ἀμελῇ καὶ νὰ μὴ τὸ ἐργάζεται μὲ προθυμίαν, καὶ καθὼς πρέπει (1). Ἐπειδὴ λοιπὸν οἱ ἐν Φιλιπποῖς Χριστιανοὶ δρεῖσκοντο εἰς ἀδιακόπους κινδύνους, καὶ πειρασμούς, ἀπὸ δὲ τῶν πειρασμῶν πολλοὶ κηρυτίζονται εἰς γογγυσμούς, καὶ βλασφημίας, ὄντες ἀνυπομόνητοι, τέως χάριν ὁ Ἀπόστολος ἐδῶ λέγει εἰς αὐτούς, ὅτι ὅλα τὰ ἔργασας Χριστιανοὶ, νὰ τὰ πράττετε χωρὶς γογγυσμῶν· ἐπειδὴ ἐκεῖνος ὅπως γογγύζει, εἶναι ἀχάριτος εἰς τὸν Θεόν, καὶ βλάσφημος. Διαλογισμὸς δὲ οἰομάζει τὴν διάκρισιν, ἢ τὴν ἀμφιβολίαν καὶ τὸν δισαγμόν· χάριν λόγῳ, ὅταν τινὰς θέλωντας νὰ πράξῃ μίαν ἐντολὴν τῆς Χρείας, δισάζῃ, καὶ λέγῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν τὸ ἔτι· ἄραγε αἰσῶς καὶ ἐγὼ πράξω τέτλη τὴν ἐντολὴν, ἔχω νὰ λάβω μισθὸν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ἢ ὄχι; ἄραγε καλὸν εἶναι τὸ νὰ πράξω αὐτὴν τὴν ἀρετὴν; καὶ ἄλλα ὅμοια. Δυνῇ πρέπει δὲ εἰς τὰ ποιαῦτα νὰ δισάζῃ τινὰς, ἀλλὰ νὰ κάμῃ τὴν ἐντολὴν τῆς Θεῆς ἀδισάκτως, καὶ θαρρετὰ· καὶ κἂν κόπος ἀκολουθῇ, κἂν ἄλλῃ δυσκολία, νὰ μὴ διακρίνεται, καὶ ἀμφιβάλλῃ εἰς τὸν λογισμὸν τῆς

15. „Ἰνα γένησθε ἀμεμπτοι καὶ ἀκέραιοι“.

Ητοι διὰ τὸ νὰ γινῇτε κατὰ πάντα ἀκατηγόρητοι, καὶ καθαροί· ἐπεὶ δὲ τὸ νὰ γογγύζη-
 τινὰς ὅταν πράττῃ ἐν πλεῶν Θεῷ, δὲν εἶναι ὀλίγη μέμφει, καὶ κατηγορία· δὲν εἶπε δὲ ἐδῶ
 εἰς τὰς Φιλιππησίους ὁ Ἀπόστολος, καθὼς εἶπεν εἰς τὰς Κορινθίους, ὅτι χρεωδεῖται κό-
 λασις, καὶ παιδεία εἰς ἐκείτους ὅπῃ γογγύζεν· „μηδὲ γογγύζετε, καθὼς καί τινες αὐτῶν
 „ἐγόγγυσαν, καὶ ἀπάλλοντο ὑπὸ τῷ ὀλοθροῦ τῷ“· (ἀ. Κορ. ι. 10.) δὲν εἶπε, λέγω, ἔτι εἰς
 τὰς Φιλιππησίους, διὰ τὸ ὁμιλεῖ εἰς αὐτὰς ὡσαύτῃ εἰς ἐλθόντας ὑμᾶς, καὶ ὅχι ὡσαύτῃ εἰς ἄλλους
 ἀγνώμονας· ἄλλοι δὲ καὶ τὰ ἐπίλοιπα.

„Τέκνα Θεῶ ἀνώμητα“.

Ὡς τὸ γὰρ γογγύζει τιμὰς, τὸ εἶναι ἴδιον πῶν δέλων καὶ ἀχαρίων, καὶ ὅχι πῶν τέκνων τῷ Θεῷ πῶν ἐλπίθερων καὶ δυνειῶν, καὶ ἀκαπηγορήτων· ἐπεὶ ποῖος υἱός, κοπιᾶζοντας εἰς τὰς ἐμπλάς τῶ πατρός τε, καὶ διὰ τὸ καλὸν τὸ ἐδικόν τε, γογγύζει; βέβαια εἰδείς.

„Ἐν μέσῳ γενεᾷ σκολιᾷς ἢ διεσραμμένης“.

Ηξόριω, λέγει, ὅτι ἐκεῖνοι οἱ σχολιοὶ καὶ διεσπασμένοι αὐθραυποι, ὅπῃ σᾶς πολεμῶν εἶναι πολλοί, καὶ ἐκεῖνοι, ὅπῃ σᾶς βιάζων εἰς τὸ νὰ γογγύσετε· ἀλλὰ τότε μάλιστα εἶναι τιμὴς ἐπαυρετός, ὅταν καὶ παρακινούμενος ἀπὸ τῆς ἄλλης εἰς τὸ νὰ γογγύσῃ, αὐτὸς δυνάμει γογγύζῃ, ἀλλὰ μὴτε δόξαριζαὼν εἰς τὸν Θεόν.

„Ev

(1) Ὁδὲν σωθῆς ἔπειτα τῷ ἀξιωματικῷ σου λό-
 γῳ ὁ δὲ Ἰωάννης τῆς Κλίμακος, ὅτι τῆς ἡμῶν βοδύνες
 οἱ δαίμονες οὐρυσσῶσι καὶ πρῶτον μὲν παλαῶσιν ἵνα
 τὸ ἀγαθὸν κωλύσωσι γενέσθαι· δεύτερον δέ, μετὰ
 τὴν πρῶτην αὐτῶν ἔπαινον, ἵνα μὴ κατὰ Θεοῦ πᾶσι
 γένηται· ὅταν δὲ καὶ τοῦτο οἱ κλητὰι τῷ σκοπῷ
 ἀποτύχωσι, τότε λοιπὸν ἡσύχως ἐπιστάντες ἐν τῇ

„ἡμετέρα ψυχῇ, μακαρίζουσιν ἡμᾶς οἷς κατὰ Θεόν
„πολιτεύομεν“· (Λόγ. κς· περὶ διακρίσεως) Πα-
ραγγέλλει δὲ καὶ ὁ Σολομὼν νὰ φυλακτῶμεθα ἀπὸ γυ-
γυσμὸν ἀναρετῆ· „φυλάξασθε ποῖνον γυγυσμὸν ἀνῶ-
„φελῇ“· (Σοφ. α. 11.) Ὅρα δὲ καὶ τὴν ὑποσημείω-
σιν τῆς χειραγωγῆς αἰ. πρὸς Κορινθ. εἰς. 10. ὅτι
εὐρήσεις τὸ ῥητὸν τῷ Ἀββᾶ Ἰσαὰκ περὶ γυγυσμῶ·

„Ἐν οἷς φαίνεσθε ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ“.

16. „Λόγον ζωῆς ἐπέχοντες“.

Καθώς, λέγει, οἱ φωστῆρες λάμπουν εἰς τὸ σκότος, ἔτσι καὶ ἐσεῖς οἱ Χριστιανοί, ὅταν ᾗσθε ἄπλοοι εἰς τὴν γνώμην, καὶ ἄκακοι, λάμπετε ἀνάμεσα εἰς τὰς σχολιαῖς καὶ διεσπασμένους ἀνθρώπους, μᾶλλον δὲ καὶ σπενδάζετε πάντοτε· νὰ λάμπετε εἰς αὐτοὺς, ὡσανὺ φωστῆρες· τὸ γὰρ φαίνεσθε, νομίζω ὅτι δυνάμει εἶναι ῥῆμα ὀφειστικόν, ἀλλὰ προσηκτικόν· λόγον δὲ ζωῆς ἔχοντες ἔπουν, ἡτοι ἔχοντες εἰς τὸν ἑαυτὸν σας σπέρμα ζωῆς, καὶ μέλλοντες νὰ ζήσετε· ἐπεὶδὴ ἀπὸ ἐδῶ ἀκόμη, ἐλάβετε τὸν ἀρραβῶνα τῆς σωτηρίας· ἢ, καθὼς οἱ αἰσθητοὶ φωστῆρες ὁ ἥλιος, καὶ ἡ σελήνη, φωτίζοντες τὴν γῆν καὶ τὰς ἀστέρων, ἀνὰ τὰ σώματα μετὰ τὴν θέρμην (καὶ ἡ σελήνη γὰρ θερμὴ, καὶ ὑγρὰ εἶναι, κατὰ τὰς ἀστρονόμους, καὶ φυσικὰς) ἔτσι καὶ ἐσεῖς οἱ Χριστιανοί, σπενδάσατε νὰ εἰσθε εἰς τὰς ἄλλας ἀπίστας ἀνθρώπους, διὰ τῆς ζωτικῆς, καὶ μεταδοτικῆς ζωῆς καὶ σωτηρίας (1).

„Εἰς καύχημα ἔμοι ἀς ἡμέραν Χρῆσθ“.

Τόση, λέγει, ἂς ᾖ ἡ ἐδική σας ἀρετὴ, ὥστε ὅπως, ὅχι μόνον ἐσᾶς νὰ φέρετε εἰς τὴν ζωὴν καὶ σωτηρίαν, ἀλλὰ καὶ ἐμὲν τὸν διδάσκαλόν σας νὰ καμῇ λαμπρότερον, καὶ ἐνδοξότερον εἰς τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως.

„Ὅτι ἐκ ἀς κενὸν ἔδραμον, εἰ δὲ ἀς κενὸν ἐκοπίασα“.

Τῆτο, λέγει, εἶναι καύχημα εἰς ἐμὲν, ὅτι ἐγὼ σᾶς ἐδίδαξα, καὶ σᾶς ἔκαμα ποιήτας τελείας Χριστιανούς, καὶ ὅτι ὁ κόπος, ὅπως ἔκαμα εἰς ἐσᾶς, μαθητεύσας διὰ τοῦ Εὐαγγελίου, δυνάμει ἐγένετο εὐκέρως, καὶ μάταιος.

17. „Ἀλλ' εἰ καὶ σπενδόμεναι ἐπὶ τῇ θυσίᾳ καὶ λειτουργίᾳ τῆς πίστεως ὑμῶν, χαίρω, καὶ συγχαίρω πάνσιν ὑμῖν“.

Ανίσως, λέγει, καὶ ἀποθνήσκω· σπονδῶν γὰρ ὀνομάζει τὸν θάνατον, ὅμως ἀποθνήσκω ὕστερα ἀπὸ τὴν θυσίαν, καὶ λειτουργίαν τῆς πίστεώς σας, ἡτοι, προτίτερα ἐθυσίασα ἐσᾶς, καὶ ἐπρόσφερα λειτουργίαν, καὶ προσφοράν εἰς τὸν Χριστόν, μετὰ τὴν νὰ σᾶς ἔκαμα πιστὰς Χριστιανούς, καὶ ἔπειτα ἐγὼ ἀποθνήσκω· διὰ τοῦτο καὶ δυνάμει λυπεῖμαι πῶς ἀποθνήσκω, ἀλλὰ μάλιστα χαίρω, καὶ συγχαίρω μετὰ ὅλης ἐσᾶς· χαίρω μετὰ διὰ τὴν γίνομαι σπονδὴν, καὶ θυσίαν εἰς τὸν Χριστόν, συγχαίρω δὲ, διὰ τὴν προσφέρειν εἰς τὸν Χριστόν ὡσανὺ θυσίαν, τὴν ἐδική σας Πίσιν (2).

18. „Τὸ

(1) Τὸ „λόγον ζωῆς ἐπέχοντες“ ὅπως ἐρμηνεύει ὁ Θεοδώριτος ἀντὶ τοῦ τοῦ λόγου προσέχοντες τῆς ζωῆς, ὅπου γὰρ καὶ Τιμοθέῳ γράφων ἔφη· „ἔπεχε σεαυτὸν καὶ τῇ διδασκαλίᾳ“ (ἀ. Τιμόθ. δ'. 14.) ἀλλ' εἰς τὴν ἐρμηνεύει, ὁφείλει γράφεσθαι· λόγον ζωῆς ἐπέχοντες.

(2) Διότι δὲ νοηθῆναι τὸ „εἰ καὶ σπενδόμεναι ἐπὶ τῇ θυσίᾳ καὶ λειτουργίᾳ τῆς πίστεως ὑμῶν“ κατὰ τὸν Φωτίον, οὕτω· ἡτοι εὐσεβεῖς διὰ τὴν θυσίαν καὶ λειτουργίαν τῆς πίστεώς σας, καὶ χαίρω μετὰ ὡς ἀληθῶς, ἐπειδὴ χαρὰ τοῦ διδασκάλου εἶναι ἡ τῶν μαθητῶν τελειότης· συγχαίρω δὲ, ὅτι καὶ ἐσεῖς τελειώμενοι χαρὰς ἀπολαύετε μεγάλης· φαίνεται δὲ ὅτι τὸ „ἀλλ' εἰς καὶ σπενδόμεναι“ ὅτι ἐξωδὸν φέρει ἄλλαν ἐννοίαν· δηλαδή, ὅτι ἐν τῇ Παύλος δυνάμει ἀπέθνησκε διὰ τὴν θυσίαν καὶ Πίσιν τῶν Φιλιππησίων, καὶ ὅλων τῶν ἄλλων Χριστιανῶν, ἡ δὲ λυπηθῆναι καὶ λέγομεν, ὅτι καὶ ταῦτα τὸ νόημα,

δυνάμει εἶναι ἀποθνήσκω· ἐπειδὴ γὰρ ὁ Παῦλος προῆπεν, ὅτι ἔκρινεν ἀναγκαϊότερον εἶναι νὰ ἐπιμένῃ ἐν τῇ σαρκί, καὶ ἐν τῇ ζωῇ αὐτῇ, διὰ τὴν προκοπὴν τῶν μαθητῶν καὶ τελειώσιν, βέβαια ἤθελε λυπηθῆναι, ἀνίσως ἐθυσίαζετο καὶ ἀπέθνησκε, προὐχόν νὰ τελειώσῃ ἐκείνους, καὶ νὰ προσφέρειν εἰς τὸν Χριστόν ὡς θυσίαν, τὴν Πίσιν τῶν μαθητῶν. Δυνάμει καὶ ἐπὶ νὰ νοηθῇ· ἀλλ' εἰ καὶ εὐσεβεῖς ἀπὸ τῶν πηρασμῶν, καὶ πᾶσι θλίψεσι, καὶ πᾶσι μαρτύροις, ἀλλ' ὅμως διὰ τὴν θυσίαν, καὶ λειτουργίαν τῆς πίστεώς σας, χαίρω. Ὁ δὲ Θεοδώριτος ὅπως ἐρμηνεύει τὸ „ἀλλ' εἰ καὶ σπενδόμεναι ὑπὲρ τῆς ὑμετέρας πίστεως, καθάπερ θυσία τῇ Θεῷ προσφερόμενος, εὐφραίνομαι καὶ ἔδομαι·“ ἀποπροσέχει δὲ καὶ ὑμᾶς κοινωνοὺς μοι τῆς εὐφροσύνης. Ταῦτα δὲ λέγει ψυχολογῶν αὐτοὺς, καὶ διδάσκων τοὺς μαθητῶν, ὅτι σπονδῆς τινος, καὶ θυσίας, καὶ εἶναι ἐπέχει.

18. „Τὸ δ' αὐτὸ καὶ ὑμεῖς χαίρετε“.

Ομοίως, λέγει, καὶ ἐσεῖς χαίρετε, διὰ τὸ ἐπροσφέρθητε ἀπὸ λόγου μεθυσία εἰς τὸν Χριστὸν διὰ μέσου τῆς πίστεως.

„Καὶ συγχαίρετέ μοι“.

Ομοίως συγχαίρετε καὶ ἐσεῖς μαζί με ἐμένα, διὰ τὸ μέλλοντας νὰ προσφερθῶ μεθυσία εἰς τὸν Χριστὸν, χαίρω διὰ τοῦτο καὶ ὑφραίνομαι.

19. „Ἐλπίζω δὲ ἐν Κυρίῳ Ἰησοῦ, Τιμόθεον ταχέως πέμψαι ὑμῖν, ἵνα καὶ γὰρ ἀψυχῶ, γνῶς τὰ περὶ ὑμῶν“.

Ο μακάριος Παῦλος, καθὼς ὅλα τὰ πράγματα τὰ ἀφίερον εἰς τὸν Χριστὸν, ἔτσι ἀφιερώνοι ἐδῶ καὶ τὸ σάλισιμον τῷ Τιμόθεῳ· διὰ τοῦτο καὶ λέγει, ἐλπίζω εἰς τὸν Κύριον Ἰησοῦν, ὅτι θέλω πέμψω εἰς ἐσᾶς τὸν Τιμόθεον, ἥγην πληροφορεῖμαι ὅτι ὁ Κύριος Ἰησοῦς θέλει ἀποκλυθεῖ τὸν ἐρχομόν τε, ἵνα, καθὼς ἐσεῖς ἔχετε νὰ καλοκαρδίσετε, καὶ νὰ παρηγορηθῆτε, ἀφ' ἧς μάθετε διὰ τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης, ὅτι τὰ μὲν ἐδικά μας πράγματα ἔφθασαν εἰς προκοπὴν καὶ αὐξησιν τῆς Εὐαγγελίας, τὰ δὲ πῶν ἐχθρῶν τῆς Πίστεως, ἐγύρισαν εἰς ὀλιγόδοσιν, ἔτσι ἔχω καὶ ἐγὼ ἀμοιβαίως νὰ καλοκαρδίσω, καὶ νὰ παρηγορηθῶ, ἀφ' ἧς μάθω διὰ μέσου τῷ Τιμόθεῳ τὰ ἐδικά σας πράγματα καλῶς ἔχοντα.

20. „Οὐδεὶς γὰρ ἔχω ἰσόψυχον, ὅς τις γνησίως τὰ περὶ ὑμῶν μεμνήσῃ“.

Εἶχον, λέγει, τὸν τρόπον νὰ πέμψω καὶ ἄλλον ἀδελφόν εἰς ἐσᾶς, ἀλλ' ὅμως κανέναν ποῖτος δὲν εἶναι ἰσόψυχος με ἐμένα, ὥσπερ ὁ Τιμόθεος, ἥτοι δὲν εἶναι ἄλλος νὰ φροντίζῃ διὰ τὰ ἐδικά σας πράγματα, καθὼς φροντίζω καὶ ἐγὼ διὰ αὐτὰ, εἰμὶ ὁ Τιμόθεος· αὐτὸς γὰρ εἶναι, ὅπερ θέλει φροντίσει γνησίως διὰ λόγου σας, ἥγην πατερικῶς. Βλέπετε δὲ, ὡς ἀναγνώσα, ποῖαν πρόοιον πατερικῶς εἶχον ὁ φιλοσοργότατος τῷ Κυρίῳ Ἀπόστολος διὰ τῆς Χριστιανίας· ἐπειδὴ ὅταν αὐτὸς δὲν εἶχε καιρὸν νὰ πηγαίῃ μόνος νὰ ἐπισκέπτεται τὰς μαθητάς καὶ πνευματικὰς ὑμέτερας, ἔστειλεν ἄλλας εἰς αὐτάς· καὶ τοῦτο τὸ ἔκαμνε, διὰ νὰ μὴ ἀμελεῖν οἱ μαθηταὶ τε εἰς κανένα καιρὸν.

21. „Οἱ παῦπες γὰρ τὰ ἐαυτῶν ζητῶσιν, οἱ δὲ τῷ Χριστῷ Ἰησοῦ“.

Ηπι ὅλοι, λέγει, ζητῶσι τὴν ἐδικὴν τῆς ἀνάπαυσιν, καὶ τὸ νὰ εἶναι αὐτοὶ ἀσφαλεῖς, καὶ ἀκίνδυνοι· ἐπειδὴ κανέναν ἀπὸ τὰς ἄλλας ἀδελφάς, δυνάτως δὲν θέλει νὰ ἀναδεχθῇ τόσῳ πολλῷ ὁδοιπορίῳ διὰ ξηρᾶς, καὶ θαλάσσης διὰ τὴν ἐδικήν σας σωτηρίαν, ταυτὸν εἰπεῖν, διὰ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. Ταῦτα δὲ λέγει ὁ Παῦλος, ἵνα μὲν, διὰ νὰ ἐγκωμιάσῃ τὸν Τιμόθεον, καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ διδάξῃ τὰς Φιλιππησίους, ὅπερ τὸν ἀκούον, νὰ μὴ ζητῶν τὴν ἐδικὴν τῆς ἀνάπαυσιν· ἐπειδὴ ὁποῖος ζητεῖ τὴν ἐδικὴν τῆς ἀνάπαυσιν, δὲν ζητεῖ τὰ τῷ Χριστῷ πράγματα. Ἀλλοίμονον! πόσον ἡμεῖς οἱ πωρενοὶ Χριστιανοί, εἴμεθα μακριὰ ἀπὸ τὸν Χριστόν, διὰ τὸ πάντοτε ζητῶμεν τὴν ἐδικήν μας ἀνάπαυσιν, καὶ ἀσφάλειαν, καὶ διὰ τὸν Χριστόν δὲν θέλομεν νὰ λάβωμεν κανένα πειρασμόν, καὶ θλίψιν.

22. „Τὴν δὲ δοκιμὴν αὐτῇ γινώσκετε, ὅτι ὡς πατεὶ τέκνον, σὺν ἐμοὶ ἐδύλασεν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον“.

Εσεῖς, λέγει, οἱ ἴδιοι εἰσθε μάρτυρες, ὅτι ὁ Τιμόθεος ἐδύλασεν κοντὰ εἰς ἐμένα ὥσπερ υἱὸς κοντὰ εἰς τὸν πατέρα τε, ὅχι εἰς τὴν ὑπηρεσίαν μόνον τῷ σώματι, ἀλλὰ εἰς τὸ πολλὰ μεγαλότερον, ἥγην εἰς τὸ κήρυγμα τῆς Εὐαγγελίας· ὥστε, καὶ ὡς τέκνον ἐδικόν μου,

μα, πρέπει νὰ τὸν τιμήσετε, καὶ πολλῶ μᾶλλον πρέπει νὰ τὸν τιμήσετε, ὡς λειτουργὸν καὶ ὑπερέμν Θεοῦ. Μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα συσφαίρει τὸν Τιμόθεον εἰς τὰς Φιλιππησίους ὁ Παῦλος, τόσον διὰ νὰ κάμῃ χάριν εἰς τὸν Τιμόθεον, ὅσον καὶ διὰ νὰ κάμῃ χάριν εἰς τὰς Φιλιππησίους· δι' ὅτι αὐτὸν περιποιήσαν τὸν Τιμόθεον, ὡς ἄξιον περιποιήσεως καὶ τιμῆς, βεβαία ἔχον νὰ ὠφεληθῇ ἀπὸ τὰς λόγους, καὶ ἀκολέθως θέλουν λάβειν μισθὸν παρὰ Θεοῦ περισσότερον.

23. „Τὸτον μὲν οὖν ἐλπίζω πέμψαι, ὡς αὐτὸν ἀπιδώ τὰ περὶ ἐμεῖ
„ἔξ αὐτῆς“.

Αφ' ἧ, λέγει, ἰδῶ ποῖον τέλος ἔχον νὰ λάβειν τὰ ἐδικά μου πράγματα, τότε ἐξ αὐτῆς, ἦγον ἀπὸ τὴν ἰδίαν ἡμέραν ἐκεῖνῃ, καὶ ὥραν, ταυτὸν εἰπεῖν, ὁ Θεὸς θέλω πέμψω αὐτὸν εἰς ἐσᾶς.

24. „Πέποιθα δὲ ἐν Κυρίῳ, ὅτι καὶ αὐτὸς ταχέως ἐλεύσομαι πρὸς
„ὑμᾶς“.

Δὲν σᾶς πέμπω, λέγει, τὸν Τιμόθεον, ἀδελφοί, διὰ τὸ ἐγὼ ἀπὸ μιᾶς παραιτήθηκα, καὶ δεῦν ἔρχομαι εἰς ἐσᾶς, ἀλλ' ὅτι καὶ ἐγὼ ἐλπίζω εἰς τὸν Θεὸν νὰ ἔλθω· διὰ τὸτο σέλω αὐτὸν πρότερον διὰ νὰ μάθω πῶς ἔχετε. Βλέπε δὲ, ὡ ἀγαπῶσα, πῶς ὁ Παῦλος κρεμᾷ ἀπὸ τὸν Θεὸν τὸν πρὸς Φιλιππησίους πηγμένον· ἐλπίζω, λέγει, καὶ θαρρῶ εἰς τὸν Κύριον νὰ ἔλθω, ἦγον ἐὰν ὁ Θεὸς θέλῃ, διὰ νὰ διδάξῃ καὶ ἡμᾶς νὰ κρεμώμεν ἀπὸ τὸν Θεὸν ὅλα μας τὰ κινήματα, καὶ τὰς ὑποθέσεις (1).

25. „Ἀναγκαῖον δὲ ἡγησάμην Ἐπαφρόδιτον τὸν ἀδελφόν, καὶ συνερ-
„γόν, καὶ συσρατιώτην μου“.

Μὲ ἐπαίνας, καὶ ἐγκώμια ἀποσέλλει καὶ τὸν Ἐπαφρόδιτον τῶτον εἰς τὰς Φιλιππησίους ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, καθὼς μὲ τὰς αὐτὰς ἐπαίνας ἀποσέλλει καὶ τὸν Τιμόθεον, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, ὅπῃ εἴπαμεν ἀνωτέρω, ἦγον διὰ νὰ φροντίσῃ καὶ αὐτὸς γνησίως, ὡς καὶ ὁ Τιμόθεος, τὴν βελτίωσιν τῶν Φιλιππησίων· μεγαλύτερος δὲ εἶναι ὁ συσρατιώτης ἀπὸ τὸν συνεργόν· διὰ τὸ ὁ συνεργός, συνεργεῖ καὶ εἰς πράγματα, ὅπῃ δὲν ἔχον κίνδυνον ζωῆς· ὁ δὲ συσρατιώτης, βέβαια εἰς κινδύνους, καὶ πειρασμούς δύσκειται, συμπολεμῶν, καὶ συναγωνιζόμενος, μὲ τὰς λοιπὰς στρατιώτας· καθὼς καὶ ἔπος ὁ Ἐπαφρόδιτος συνεπολέμει μὲ τὸν στρατηγὸν Παῦλον, ἐν τῷ κηρύγματι τῆς Εὐαγγελίας.

„Τῶν δὲ Ἀπόστολον, καὶ λειτουργὸν τῆς χάριτός μου πέμψαι πρὸς
„ὑμᾶς“.

Ητοι αὐτὸν, ὅπῃ ἐσεῖς οἱ Φιλιππηῖοι ἐσείλετε εἰς ἐμένα, ἦτοι τὸν Ἐπαφρόδιτον, αὐτὸν τὸν ἰδίον ἀντισέλω καὶ ἐγὼ εἰς ἐσᾶς καὶ χαίρομαι· μὲ τὸ μέσον γὰρ τῶν Ἐπαφροδίτων τῶν ἐσείλαν εἰς τὸν Παῦλον τὰ πρὸς τὴν χρείαν οἱ Φιλιππηῖοι· ἡ Ἀπόστολον ὀνομάζει, ὡς διδάσκαλον ὄντα αὐτῶν (2).

26. „Ἐπει-

(1) Περὶ τούτου ὅρα τὴν ἐρμηνείαν τῆς „ἐλεύσομαι“ διὰ ταχέως πρὸς ὑμᾶς, ἐὰν ὁ Κύριος θελήσῃ“ (ἀ. Κορ. δ'. 19.) καὶ τοῦ „ἐάν περ ἐπιστρέψῃ ὁ Θεός“ (Ἐβρ. ε'. 3.).

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι Ἀπόστολον αὐτὸν ἀπέκληκεν αὐτὸν, ὅτι τὴν ἐπιμέλειαν αὐτῶν ἐμπιστεύ-

μένον· ὡς εἶναι ὁμολογούμενον, ὅτι ὑποκάτω ἐπὶ τὸν Ἐπαφρόδιτον τοῦτον ἀνέστηκεν οἱ ἐν ἀρχῇ τῆς Ἐπιστολῆς πύ-
τοις ὀνομαζόμενοι Ἐπίσκοποι, οἱ τὴν πρεσβυτερίαν δηλοῦ-
τι τὴν πᾶσιν πληρῆντες· ἡ δὲ τοῦτο, ἀκολουθεῖ ὅτι ὁ Ἐπαφρόδιτος νὰ ἦτον τῶν Φιλιππησίων Ἐπίσκοπος, ὡς προείρηται.

26. „Ἐπαδὴ ἐπιποθῶν ὑμῶν παῦταις ὑμᾶς ἰδᾶν, καὶ ἀδημονῶν δι' ὅ,τι
 „ἠκῶσατε, ὅτι ἡσθένησε.
 27. „Καὶ γὰρ ἡσθένησε παραπλήσιον θανάτῳ“.

Ηξόρωντας, λέγει, ὁ Ἐπαφρόδιτος ὅτι τὸν ἀγαπᾶτε, καὶ ὅτι ἐλυπήθητε διὰ τὴν ἀσθενείαν τε, διὰ τὸ ἐπιποθεῖν νὰ σᾶς ἰδῇ, διὰ νὰ σᾶς χαροποιήσῃ, καὶ νὰ σᾶς ἐλδύε-
 ρώσῃ ἀπὸ τῆς λύπης ὅπως εἴχετε διὰ τὴν αὐτὴν ἀσθενείαν. Κατασκληδάζει δὲ καὶ ἄλλο νόη-
 μα μὲ τὰ πιαῦτα λόγια ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, ἐπεὶ ἀπολογεῖται εἰς τὰς Φιλιππησίους διὰ
 τὴν πέμψει εἰς αὐτὰς τὸν Τιμόθεον, καὶ τὸν Ἐπαφρόδιτον μὲ πολυχρονιότητα, καὶ ἀργοπο-
 ρίαν, καὶ ὥσπερ νὰ τὰς λέγῃ· ὅχι διὰ ἀμέλειάν μου δὲν σᾶς ἐπεμψα τέτοις ὀλίγωρα, ἀλλὰ
 διὰ τὴν τὸν μὲν Τιμόθεον ὡς ἰσόψυχόν μου κρατῶ, καὶ ἔχω κοντά μου· ὁ δὲ Ἐπαφρόδιτος
 πάλιν ἡσθένησε, καὶ διὰ τὸ δὲν ἦλθε πρὸ πολλῶν· ἡ γὰρ ἀσθενεία αὐτῆς ἦτον πολυκαιρι-
 νή, καὶ παρομοία μὲ θάνατον, ἥτοι θανατηφόρος.

„Ἀλλ' ὁ Θεὸς αὐτὸν ἠλέησε“.

Τὶ λέγεις τώρα ὦ αἰρετικὲ Μανιχαῖς; αἰσῶς ἦναι ὁ κόσμος κακός, καὶ ἡ εἰς τὸν κόσμον
 τῶν ζῶντων εἶναι κατ' ἐαυτὴν κακὴ, καὶ πονηρὰ; καθὼς ἐσύ φλυαρεῖς, πῶς ἐδῶ ὁ Ἀπόστο-
 λος ὀνομάζει ἕλεος Θεῶν, τὸ νὰ ἀφήσῃ τὸν Ἐπαφρόδιτον ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ; ἀλλ' οἱ μὲν Μα-
 νιχαῖοι καὶ αἰρετικοί, δὲν ἔχον εἰς τὸ πᾶν τὴν νὰ ἀπολογηθῶν· οἱ δὲ Χριστιανοὶ τυχὸν ἤθελαν
 ζητήσαν, ὅτι, αἰσῶς ἦναι καλὸν τὸ νὰ ἀποθάνῃ τις, ὡς ἔλεγον ὁ αὐτὸς Παῦλος, καὶ νὰ
 ἦναι μαζί με τὸν Χριστόν· „ἐμοὶ γάρ φησι τὸ ζῆναι Χριστός, καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος“·
 (Φιλ. α. 23.) διὰ τί τώρα ὀνομάζει ἕλεος Θεῶν, τὸ νὰ μὴν τινὰς εἰς τὴν ζωὴν ταύτην;
 Πρὸς τὸ πᾶν τὸ ζήτημα ἀποκρινόμεθα, ἡ πᾶς ὁ Ἐπαφρόδιτος μὲ τὸ νὰ ἦτον Διδάσκαλος καὶ
 κήρυξ τῆς Εὐαγγελίας, ἐμελλε νὰ φέρῃ περισσώτερας ψυχὰς σωσμενάς εἰς τὸν Χριστόν,
 αἰσῶς καὶ ἤθελε ζῆσθαι καιρὸν περισσώτερον, τὸ ὅποιον πᾶν, ἥτοι ἡ σωτηρία τῶν ψυχῶν,
 εἶναι ἀναγκαιότερον ἀπὸ τὸ νὰ ἀποθάνῃ τις, καθὼς εἶπεν αἰωτέρῳ ὁ Παῦλος· „τὸ δὲ
 „ἐπιμένειν ἐν τῇ σαρκί, ἀναγκαιότερον δι' ὑμᾶς“· (Φιλ. α. 24.) ἡ ἀποκρινόμεθα πῶς
 ὁ Ἀπόστολος ὁμιλεῖ πολλὰ λόγια, καθὼς ἔχον συνήθειαν νὰ ὁμιλῇ οἱ ἀκούοντες τῶν λό-
 γων τε, καὶ πάντες, καὶ εἰς κάθε μέρος, δὲν φιλοσοφεῖ, καὶ δὲν ἀκριβολογεῖται. Ἐπεὶ γὰρ
 ἐλάλει πρὸς ἀνθρώπους κοσμικούς, οἱ ὅποιοι ἀκόμη ἐφοβῶντο τὸν θάνατον, διὰ τὸ πᾶν καὶ ποι-
 οτρόπως λαλεῖ, ὀνομάζων ἕλεος Θεῶν, τὴν εἰς τὴν παρῶσαν ζωὴν ἐπιμονὴν τῆς Ἐπα-
 φροδίτης. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, ἡ παρῶσα ζωὴ εἶναι πρᾶγμα ἀγαθὸν αὐτῇ κατ' ἐαυ-
 τὴν, διὰ τὴν δίδει καιρὸν εἰς τὰς ζῶντας νὰ μετανοήσῃ, καὶ νὰ ἐργασθῇ τὰς ἀρετὰς, καὶ
 τὴν σωτηρίαν τὰς· ὅθεν καὶ εἰς τὰς παιδείας καὶ τιμωρίας ἡ Ἀγία Γραφή βάζει τὰς ἀν-
 τὶς, καὶ παρὰ καιρὸν γινομένης θανάτου· ὅθεν ὁ Δαβὶδ ἔλεγε· „μὴ ἀναγὰγῃς με ἐν
 „ἡμίσει ἡμερῶν μου“· (Ψαλ. ρά. 25.) Καὶ πάλιν· „ἄνδρες αἱμάτων, καὶ δολιόπτοις, ἐμὴ
 „ἡμισθύσωσι τὰς ἡμέρας αὐτῶν“· (Ψαλ. νδ'. 27.) Καὶ ὁ Παῦλος δὲ ἄλλαχού ἔλεγε·
 „διὰ τὸ ἐν ὑμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς, καὶ ἄρρώστοι, καὶ κοιμῶνται (ἥτοι ἀποθνήσκουν πρὸ τῆς
 „καιρῆς) ἱκανοί“· (ἀ. Κορ. ια'. 30.) Ἡ γὰρ μέλλουσα ζωὴ δὲν εἶναι καλλίτερα ἀπὸ τὴν
 παρῶσαν ζωὴν, ὡς κακίῳ ταύτῃ ἔσαν· (διὰ τὴν αὐτὴν ἦτον ἐκεῖνη καλλίτερα ἀπὸ τὴν πονη-
 ρὰν καὶ κακίῳ ταύτῃ, εἰδὲ καλὴν, καὶ ἀγαθὴν κατ' ἐαυτὴν ἤθελε λογίζεσθαι ἡ ζωὴ αὐτῇ·)
 ἀλλὰ ἀπὸ τῆς κακίᾳ ταύτῃ ζωῇ, εἶναι καλλίτερα ἐκεῖνη.

„Οὐκ αὐτὸν δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐμέ“.

Βλέπεις, ὦ ἀναγνώστα, πῶς καὶ ἀπὸ τὴν λόγον τῶν κάμνει ὁ Παῦλος τὸν Ἐπαφρόδιτον,
 αἰεσίμον, καὶ ἄξιον δολαβείας κοντὰ εἰς τὰς Φιλιππησίους; ἐπεὶ δὲ, τὴν ἐκ τῆς ἀσθενείας
 αὐτῆς ἀνάρρωσιν, καὶ ὑγίαν, ἕλεος, καὶ ἐκ Θεοῦ δ' ἐργασίαν ἐδικλῶς τε νομίζει.

„Ἵνα μὴ λύπῃ ἐπὶ λύπῃ σχω“.

Τετὶς διὰ τὸ ὁ Θεὸς με ἠλέησε, καὶ ὑγίανεν τὸν Ἐπαφρόδιτον, Ἵνα μὴ κοντὰ εἰς τὴν λύ-
 πην ὅπως ἐδοκίμασα διὰ τὴν ἀσθενείαν τε, λάβω ἀκόμη καὶ ἄλλῃ λύπῃ διὰ τὸν θάνατόν τε.

28. „Σπευδαιούπερος δὲ ἔπεμψα αὐτὸν, ἵνα ἰδόντες αὐτὸν χαρῆτε“.

Η ἦγον χωρὶς ἀναβολῶ καὶρῶ, καὶ χωρὶς ἀργοποιεῖαν τὸν ἔσειλα, διὰ τὰ ἰδόντες αὐτὸν, καὶ ἀκολούθως διὰ τὰ ἐλθούσθην ἀπὸ τῶν λύπῶν, ὅπως ἐλάβετε δι' αὐτὸν, καὶ χαρῆτε ψυχῇ τε, καὶ σώματι.

„Καὶ γὰρ ἄλυπότερος ὢ“.

Π ὡς λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι ἐγὼ θέλω εἶμαι ἄλυπότερος; ὅτι δηλαδὴ αἰσῶς ἐσεῖς χαίρετε, καὶ ἐγὼ χαίρω· ὅθεν εἶπε δὲ ὅτι καὶ ἐγὼ θέλω εἶμαι ἄλυπος, ἀλλὰ ἄλυπότερος, διὰ τὰ δεῖξαι μὲ τῶν λέξιν ταύτων, ὅτι πάντοτε ἡ μακαρία τῆ ψυχῇ δέχεται εἰς λύπῶν· „τίς γάρ, λέγει, ἀσθενεῖ, καὶ ἐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλίζεται, καὶ ἐκ ἐγὼ πυρᾶμαι“; (β'. Κορ. ι α'. 29.)

29. „Προσδέχεσθε ὃν αὐτὸν ἐν Κυρίῳ μετὰ πάσης χαρᾶς“.

Η ἦτοι δεχθῆτε αὐτὸν μὲ κάθε ὑποδοχῇ τῶν κατὰ Θεὸν, καθὼς ὁ Θεὸς ἀποδέχεται· ἡ ταυτὸν εἰπεῖν, δεχθῆτε αὐτὸν ἀξίως, καθὼς πρέπει οἱ Ἅγιοι καὶ Ἀποστολικοὶ ἄνδρες τὰ δέχονται παρὰ τῶν Χριστιανῶν. Ταῦτα δὲ λέγει ὁ Παῦλος διὰ τὸ κέρδος, καὶ τὴν ὠφέλειαν τῶν Φιλιππησίων, ἐπειδὴ περισσότερον κέρδος ἔχει ἐκεῖνος, ὅπως δέχεται καὶ ἀεργετῇ τοὺς Ἅγίους, παρὰ οἱ ὑποδεχόμενοι, καὶ ἀεργετῶμενοι παρ' αὐτῶν Ἅγιοι.

„Καὶ τὰς τοιαύτας ἐντίμως ἔχετε“.

Διὰ τὰ μὴ φαῖν ὁ Παῦλος, ὅτι εἰς μόνον τὸν Ἐπαφρόδιτον κάμνει χάριν, καὶ λέγει τὰ τὸν περὶποιθῆν, διὰ τὸ προσθέτει ἐδῶ κοινῶς, ὅτι πρέπει τὰ ὑποδέχονται, καὶ τὰ τιμῶν ὅλως ἐκεῖνας, ὅπως ἔχεν τῶν αὐτῶν ἀρετῶν τῶν Ἐπαφροδίτων.

30. „Ὅτι διὰ τὸ ἔργον τῶ Χριστοῦ μέχρι θανάτου ἠγγίσε, παραβλάσάμενος τῇ ψυχῇ“.

Τὸν Ἐπαφρόδιτον ἔπεμψαν οἱ Φιλιππησίοι πρὸς τὸν Παῦλον ἐν τῇ Ῥώμῃ, φέροντα εἰς αὐτὸν τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν, ὡς εἶπομεν πρότερον· πηγαίνοντας δὲ εἰς τὴν Ῥώμην ὁ Ἐπαφρόδιτος, εὔρε τὸν Παῦλον εἰς κινδύνους καὶ δεσμά, καὶ φυλακῇ, ὅταν ἦτον ἐπικίνδυνον τὰ πλησιάζει τινὰς, καὶ τὰ συνομιλήσῃ μὲ αὐτὸν, διὰ τῶν ἔχθραν καὶ μῖτος καὶ τὸν θυμὸν ὅπως εἶχεν ὁ Βασιλεὺς Νέρων ἐναντίον τῶν. Τότε λοιπὸν ὁ Ἐπαφρόδιτος, καταφρονήσας κάθε κίνδυνον, καὶ τὸν θυμὸν τῶ Βασιλέως μὴ λογισάμενος, ἐπῆγε κοίτῃ εἰς τὸν Παῦλον, καὶ ὑπηρετήσεν αὐτόν· τὸ ἐν λέγει τώρα ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος. Βλέπε δὲ πῶς δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος ὅτι ὁ Ἐπαφρόδιτος παραβλάσασατο, ἦγον ἔρριψε τὸν ἑαυτὸν εἰς κίνδυνον θανάτου διὰ ἐμῶν, ἀλλὰ διὰ τὸ ἔργον τῶ Θεοῦ· εἰ δὲ καὶ ὅθεν ἀπέθανε, τὸ ἐν ὁ Θεὸς τὸ οἰκονόμησε, καὶ ἐφύλαξεν αὐτόν· αὐτὸς ὅμως ἔδειξε τῶν προαίρεσίν τῶν, καὶ ἐπροτίμησε τὸν θάνατον διὰ τὸ τῶ Θεοῦ ἔργον. Διὰ τὸ καὶ ἡμεῖς ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ ἂς πάραμεν παράδειγμα ἀπὸ τῶν μακαρίων Ἐπαφροδίτων τῶν, καὶ ὅταν βλέπωμεν τὰς ἁγίους ἀνθρώπους, καὶ διδασκάλους τὰ δέχονται εἰς κινδύνους, ἂς παραβλασάμεθα, καὶ ἂς ῥιψοκινδυνώωμεν δι' αὐτῶν, διὰ τὸ τὸ ἐν εἶναι ἀσφάλεια, καὶ σωτηρία ἐδικήμας, τὸ τὰ ῥιψοκινδυνώωμεν διὰ τῶν Ἁγίων (1).

„Ἰνα

(1) Προστίθεται δὲ ὁ Χρυσόστομος καὶ τοῦτοι· „ἐγὰρ μόνον ὑπὲρ τῶ μὴ εἶσαι μαρτυρεῖς εὐφρανέντιν ἀναθήσασθαι, ἀλλὰ καὶ αἱ τοιαῦτα προφάσεις (ἡτοι αἱ τῶν Ἁγίων ἐν κινδύνους ὄντων ὑπηρεσίαι καὶ ἐπισκέψεις) μαρτυρεῖται ποιεῖν... καὶ εἰ δὲ τι θανάτου ἐπ' αὐτῶν, πῶς μὴ αἱ τοιαῦτα, ἢ ἐκάνει· ὁ γὰρ ὑ-

πὲρ τῶ ἐλάχιστος καταπολεῖ τὸν θάνατον, πῶς μὴ ἄλλον ὑπὲρ τῶ μαζόνος; ὥστε καὶ ἡμεῖς ὅταν ἴδωμεν Ἁγίους ἐν κινδύνους, παραβλασάμεθα· οὐ γὰρ ἐνὶ μὴ πολυῶνται, γεννῶνται τι πράξιαι ποτε· ἀλλὰ ἀνάγκη τὸν ἡμῶν ἐνταῦθα ἀσφαλείας προνοούμενον, ἐκπεσθῆναι πρὸς μετάνοιαν.“ (Ὁμιλ. δ'. εἰς τὴν πρὸς Φίλιπ.)

„Ἴνα ἀναπληρώσῃ τὸ ὑμῶν ὑσέρημα τῆς πρός με λειτουργίας“.

Εσείς, λέγει, δεῦ ἦσθε παρόντες εἰς τὴν Ῥώμην διὰ τὰ με ὑπηρετήσατε, ἀγκαλὰ καὶ πὰ πρός τὴν χρείαν μοι ἐπέμψατε· τὸ λοιπὸν τὸ ἐδικόν σας ὑσέρημα, καὶ τὴν ἔλκειν πῆς πρός ἐμὲ διακονίας τῆς ἐδικῆς σας, πῆς διὰ χειρῶν, καὶ διὰ σώματος γινομένης, ὁ Θεὸς Ἐπαφρόδιτος ἀνεπλήρωσε, καὶ αὐτὴ διὰ ὅλης ἐσᾶς, αὐτὸς με ὑπηρετήσεν, ὥς ἐδικαίον εἶναι τὰ ἀπολαύσει καὶ αὐτὸς πῶρα τὴν ἀπὸ ὅλης σας ὑποδοχῇ, καὶ ἀγάπῃ· ὡς ἂν ὅπῃ, μόνον αὐτὸς ἀνεπλήρωσε τὸ χρέος τῆς διακονίας ὅλων ὑμῶν. Βλέπε δὲ, ἀγαπητέ, πῶς τὴν βοήθειαν, καὶ τὴν διακονίαν τὴν εἰς τὰς Ἀγίας, ὀνομάζει ὁ Παῦλος λειτουργίαν, καὶ ὑσέρημα, διὰ τὰ δείξῃ μετὰ λόγια ταῦτα, ὅτι χρέος, καὶ ὀφειλὴ εἶναι, τὸ τὰ βοηθεῖν μετὰ κατὰ λογικὴν τρόπον, καὶ μετὰ χρήματα, καὶ μετὰ ὑπηρεσίαν σώματος, ἐκεῖνοι οἱ Χριστιανοί, ὅπῃ δρέσκονται εἰς ἀρετὴν, ἐκείνης τῆς Χριστιανῆς, ὅπῃ δρέσκονται εἰς κινδύνους διὰ τὴν Πίσιν, καὶ διὰ τὴν τῇ Χριστῷ ἐκπλήξῃ, καὶ διὰ τὰς παραδόσεις τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ὅτι ὁποῖος Χριστιανὸς δεῦ βοηθεῖ τῆς ποιήσεως, αὐτὸς ὑσέρει, καὶ δεῦ πληροῖ τὸ ὀφειλόμενον αὐτῷ χρέος, καθὼς ὑσέρει καὶ ἐκεῖνος ὅπῃ δεῦ πληροῖ τὰ δημόσια, καὶ βασιλικά λειτουργήματα, ἢ τοῖς δασύματι. Καὶ λοιπὸν διὰ τὰ μὴ ὑπερηφανώσθαι οἱ Φιλιππησίους πῶς ἐπέμψαν εἰς τὸν Παῦλον πὰ πρός τὴν χρείαν, καὶ ἐκ τῆς ὑπερηφανίας χάσῃ τὸν μισθόν τες, διὰ τὸ τὴν βοήθειαν, ὅπῃ τῷ ἐσεῖλαν, ὀνόμασεν ὁ Ἀπόστολος λειτουργίαν, διὰ τὰ τῆς καμῆ τὰ ταπεινοφροσύνην, ὡς ἂν ὅπῃ ἐπλήρωσαν τὸ χρέος τῶν μόνον, καὶ δεῦ ἔκαμαν ἄλλο τι περαιότερον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

1. „Τὸ λοιπὸν Ἀδελφοί μου, χαίρετε ἐν Κυρίῳ“.

Επειδὴ οἱ Φιλιππησίους δρέσκοντο μετὰ εἰς λύπην, διὰ τὴν δεῦ ἤξουν πῶς δρέσκοντο πὰ τῇ διδασκάλῃ αὐτῶν Παύλῳ πράγματα, καὶ πῶς ἦν τὸ κήρυμά τε, καὶ ποῖον τέλος ἔλαβεν ἡ θανατηφόρος ἀσθενεία τῇ παρ' αὐτῶν ἀποσταλέτος Ἐπαφρόδιτος· διὰ τὸ ὁ Παῦλος ἔλυσεν ὅλην αὐτῆς τῆς λυπηρῆς λογισμῶν τῶν Φιλιππησίων, μετὰ τὴν εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι καὶ τὸ κήρυγμα τῇ Εὐαγγελίᾳ προκόπτει καὶ πηγαίνει εἰς αὐξήσιν, καὶ ὅτι αὐτὸς θέλει ὑπάγῃ εἰς αὐτῆς, καὶ ὅτι ὁ ἐδικὸς τῶν Ἀπόστολος Ἐπαφρόδιτος ὑγίαινε, καὶ πέμπεται εἰς αὐτῆς. Ὅθεν ἀκολούθως λέγει πῶρα εἰς αὐτῆς· „τὸ λοιπὸν Ἀδελφοί μου χαίρετε“· ἐπειδὴ καὶ καμμία πλέον αἰτία λύπης δεῦ μένειν εἰς ἐσᾶς. Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγνώστα, ὅτι τῆς μετὰ Γαλάτας, πεντὰ ὀνομάζει ὁ Παῦλος, ἐπειδὴ καὶ ἐχρεάζοντο διόρθωσιν· „πεντὰ μου, οὐς πάλιν ὠδίνω“ (Γαλ. δ'. 19.) τῆς δὲ Φιλιππησίους τῆς ὀνομάζει Ἀδελφούς, ἐπειδὴ μετὰ τὴν εἰς αὐτῆς ὀμιλεῖ· καλῶς δὲ εἶπε τὰ χαίρειν ἐν Κυρίῳ, ἐπειδὴ τὸ τὰ χαίρειν τινὰς, κατὰ τὴν χαρὰν τῇ κόσμῳ, αὐτὸ δεῦ εἶναι χαρὰ ἀληθινή· ἐν τῷ Κυρίῳ ὅμως, καὶ αὐτὰ αἱ θλίψεις ἔχον χαρὰν· ἢ λέγει ἐν Κυρίῳ, ὅτι ἐπειδὴ καὶ ὁ Κύριος ἐποίησε πὰ πράγματα εὐκολα, καὶ ἐδιέλυσεν ὅλα τὰ λυπηρά, διὰ τοῦτο χαίρετε ἐν αὐτῷ, καὶ ἀγαλλιάσθε.

„Τὰ αὐτὰ γράφον ὑμῖν, ἐμοὶ μετὰ ἐκ ὁκνηρὸν, ὑμῖν δὲ ἀσφαλές“.

Αφ' ὧ ἀνωτέρω ἐπαίνεσε πολλὰ τῆς Φιλιππησίους ὁ μέγας Ἀπόστολος, πῶρα φέρει εἰς αὐτῆς καὶ τὴν πρέπασαν συμβαλλὴ περὶ τῶν Ἰδαιοφρόνων, τῶν τὴν περὶ τὴν διδασκόντων, διὰ τὰ μὴ φατὴ φορτικός, καὶ βαρὺς, αἰσῶς ἔλεγε περὶ τῶν δούτῳ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Ἐπιστολῆς (1).

2. „Βλέπετε τὰς κινύας“.

Εἰς τὰς Φιλιππας ἦν μερικοὶ Ἰδαῖοι, οἱ ὅποιοι ὑποκρινόμενοι ὅτι εἶναι Χριστιανοί, καὶ ὅτι κηρύττων τὰ χατὰ τὸ Εὐαγγέλιον, μαζί μετὰ τὸ κήρυγμα τῇ Εὐαγγελίᾳ, ἐσμιγαν καὶ τὰ τῶν

(1) Τοῦτο ἐρμηνεύει ὁ Θεοδώρετος λέγει· „οὐκ ἄλλῳ αὐτοῖς Ἐπιστολῇ γέγραπεν, ἀλλ' ἐν ταύτῃ πολλὰς αὐτοῖς προσήνεγκεν ἐπαγγελίας.“

τῶν Ἰουδαίων ἔθιμα, καὶ τὰς παρατηρήσεις τῆς Νόμου. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἔτοι δυσκόλως ἐγνωρίζοντο ἀπὸ τῆς ἀπλυστέρης, διὰ τὸτο λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, βλέπετε καλὰ, ὡς Φιλιππησίοι, καὶ φυλάττεσθε καὶ προσέχετε, μήπως κρυφθῶσιν οἱ Ἰουδαϊόφρονες, καὶ δὲν τῆς γνωρίσετε. Σκύλοι δὲ, ἀνομάζοντο μετὰ πρότερον οἱ Ἑθνικοὶ, ὡς ἀκάθαρτοι, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος εἰς τὴν Ἑθνικῶν Χανααίαν· „ἐκ ἔστι καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ βαλεῖν τοῖς „κυναρίοις“. (Ματθ. 15. 26.) Τώρα δὲ, οἱ μετὰ Ἑθνικοὶ ὀνομάζονται υἱοὶ, οἱ δὲ Ἑβραῖοι, σκύλοι, ὡς αὐθάδεις, καὶ ὡς ἀναίσχυτοι ὁρμῶντες ἐναντίον εἰς τὸ φῶς τῆς ἀληθείας, καὶ Πίστεως τῆς Χρυσῆς, καὶ ὡς γαυγίζοντες κατὰ τῶν Χρυσιανῶν.

„Βλέπετε τὰς κακὰς ἐργαίας“.

Μὲν τὰ λόγια ταῦτα ὀνομάζει ὁ Παῦλος τῆς Ἰουδαϊόφρονος ἐκείνης, χειρότερης καὶ ἀπὸ τῆς σκύλης· διὰ τὴν, πολλοὶ μὲν σκύλοι δρέσκονται εἰς τὰς τραπέζας τῶν αὐτῶν τῶν, καὶ τρώγοντες τὰ πίπτοντα ἀπὸ τῆς τραπέζης φαγητὰ, φυλάττουσι τὰ ὀσπῆτιά των· οἱ δὲ Ἰουδαϊόφρονες ἔτοι, ἐργάζονται μετὰ καὶ δαδύων, ὅχι ὅμως διὰ καλὸν, ἀλλὰ διὰ κακόν· καὶ κάλλιον ἦν νὰ ἔμεινον τελείως ἀργοί, παρά νὰ ἐργάζωνται, καὶ νὰ κάμνουν τοιαῦτα ἔργα, χειρότερα ἀπὸ καθεὶ ἀργίαν· διὰτὶ μὲν τὰ ἔργα των αὐτὰ, δὲν φυτεύουσιν, ἐδὲ οἰκοδομοῦσι τὰς ἀδελφὰς των, ἀλλὰ ἀνασπῶσιν ἀπὸ τῆς ρίζης τὰς καλὰς φυτεύσεις, καὶ κρημνίζουσι τὰς οἰκοδομηθείσας.

„Βλέπετε τὴν κατατομὴν“.

Ηῖτοι προσέχετε, λέγει, καὶ φυλάττεσθε, ἀδελφοί, ἀπὸ τῆς Ἰουδαϊόφρονος, τῆς ἔχοντος τὴν περιτομὴν· πόσον δὲ τίμιον πρᾶγμα ἦτον κοντὰ εἰς τὰς Ἰουδαίας ἡ περιτομή, ὥστε ὅπου δι' αὐτὴν ἐλύετο τὸ Σάββατον· καὶ ὅταν ἐτύχαιε βρέφος νὰ ᾖναι ὀκταήμερον ἐν ἡμέρᾳ Σαββάτου, ἐπεριτέμνετο ἀπαραιτήτως, καὶ δὲν ἐμετατίθετο ἡ περιτομὴ διὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Σαββάτου. Καθὼς καὶ ὁ Κύριος ἔλεγον εἰς τὰς Ἰουδαίας· „εἰ περιτομὴ λαμβάνει ἄνθρωπος ἐν Σαββάτῳ, ἵνα μὴ λυθῇ ὁ Νόμος Μωσέως“. (Ἰω. 7. 23.) Λοιπὸν ἐπειδὴ ἡ περιτομή ἐγίνε ματαία καὶ ἀργή, ἀφ' ἧς ἦλθεν ὁ Κύριος, διὰ τὸτο αὐτὴν, ἄλλοι δὲν εἶναι πῶρα, παρὰ μία κατατομή ἀναφελής· ὅθεν τὴν σάρκα των μόνον κατακόπτουσιν οἱ νῦν περιτεμνόμενοι Ἰουδαῖοι, διὰ τὴν παρὰ νόμῳ περιτέμνονται ὕστερα ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιον· ἡ λέγει κατατομήν τῆς Ἰουδαϊόφρονος, διὰ τὴν ἐπεχείρουν μὲν τὰς διδασκαλίας των νὰ κατακόψουν καὶ νὰ διαιρέσουν εἰς πολλὰ σχίσματα τὴν μίαν Ἐκκλησίαν τῶν Χρυσιανῶν.

3. „Ἡμεῖς γάρ ἐσμὲν ἡ περιτομή, οἱ πνεύματι Θεῷ λατρεύοντες“.

Ανίσως, λέγει, καὶ πρέπει νὰ ζητήσῃ τις περιτομὴν ἀληθινὴν, ταύτῃ θέλει εὖρη κοντὰ εἰς ἡμᾶς τῆς Χρυσιανῆς· διὰ τὴν ἡμεῖς πνευματικῶς, ἤγουν μὲν ψυχῇ καὶ ἐν λατρεύομεν εἰς τὸν Θεόν. Ἐπειδὴ ἐκεῖνος ὅπως περιτέμνῃ τὰ πάθη τῆς ψυχῆς, καὶ διὰ τῆς ἀπαθῆς ψυχῆς λατρεύει, καὶ δαδύει τὸν Θεόν, ὅποιοι εἶναι οἱ Χρυσιανοὶ, αὐτὸς εἶναι ὅπου ἔχει τὴν εὐαγγελικὴν περιτομὴν, τὴν πόσον ὑπερέχουσαν ἀπὸ τὴν σαρκικὴν περιτομὴν, ὅσον εἶναι ὑπερέχουσα ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὴν σάρκα. Δὲν εἶπε δὲ ὁ Παῦλος ὅτι εἰς ἡμᾶς τῆς Χρυσιανῆς εἶναι ἡ περιτομή, ἀλλ' ὅτι ἡμεῖς οἱ Χρυσιανοὶ εἴμεθα ἡ περιτομή· τὸτο γὰρ εἶναι ὁ ἀληθινὸς Χρυσιανός, ἡ περιτομή τῶν παθῶν ἡ ἐνάρετος (1)· ἐδὲ πάλιν εἶπεν, ὅτι εἰς ἐκείνας τῆς Ἰουδαϊόφρονος εἶναι ἡ κατατομή, ἀλλ' ὅτι ἐκεῖνοι εἶναι αὐτόχρημα ἡ κατατομή, καὶ ἡ κακία, καὶ ἡ ἀπώλεια.

„Καὶ καυχώμενοι ἐν Χρυσῷ Ἰησοῦ, ὅτι ἐν σαρκὶ πεποιοῦσθε“.

Ποῖον λοιπὸν εἶναι καλλίτερον, λέγει, τὸ νὰ καυχώμεθα εἰς τὸν Ἰησοῦν Χρυσόν, ὅς τις περιτέμνῃ τὰ πάθη τῶν καρδιῶν μας, καὶ μᾶς ἀναβιβάζει εἰς τὴν εὐγένειαν τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ,

(1) Περὶ τῆς κατὰ Πνεῦμα περιτομῆς, ὅρα εἰς τὰς ἐρμηνείας, καὶ ὑποσημασίαν πρὸς „περιτομή μετὰ γὰρ ὡφελείας“, εἰς τὸν Νόμον πρᾶσις“. (Ῥωμ. β'. 25.) καὶ τοῦ „Καὶ περιτομή καρδίας ἐν Πνεύματι ὁ γράμματι“. (αὐτῶδ. σίχ. 29.)

Θεὸς, διὰ μέσων τῆς Πίστεως, καὶ τῷ Ἀγίῳ Βαπτίσματι τῆς ἀχειροποιήτης περιτομῆς, ἢ τὸ νὰ καυχώμεθα, καὶ νὰ ὑπερηφανώμεθα εἰς τὴν σάρκα; ἤσαν εἰς τὴν σαρκικῶς περιτομῇ, ἥτις μᾶς κάμνει μόνον ὑπὸς σαρκικὰς τῆς Ἀβραάμ; φανερόν ἐστὶν ὅτι τὸ πρῶτον εἶναι ἀσυγκρίτως καλλίτερον (1).

4. „Καὶ περ ἐγὼ ἔχων πεποιθήσιν καὶ ἐν σαρκί“.

Ανίστας, λέγει, καὶ ἐγὼ ἤμην ἀπὸ τὰ ἔθνη, εἶχε νὰ εἴπῃ τινὰς, ὅτι διὰ τὸ κατηγορῶ τὴν περιτομῇ πῶν Ἰουδαίων, διὰ τὸ εἶμαι ὑπερημένος ἀπὸ τὴν σαρκικῶς εὐσέειαν τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ· πέρα δέ, ἐπεὶ καὶ ἐγὼ ἔχω ταύτην, ὅπως ἐσεῖς ὀνομάζετε καύχῃσιν, καὶ πεποιθήσιν ἐν τῇ σαρκικῇ περιτομῇ, ἥτοι ἐπεὶ καὶ ἐγὼ εἶμαι περιτετμημένος, φανερόν εἶναι ὅτι δὲν κατηγορῶ τὴν περιτομὴν, διὰ τὸ εἶμαι ὑπερημένος ἀπὸ τῆς νομιζομένης ταύτης εὐσέειαν πῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ δι' αὐτὴν καθ' αὐτὴν τῇ ἀλήθειαν.

„Εἴ τις δοκᾷ ἄλλος πεποιθέναι ἐν σαρκί, ἐγὼ μᾶλλον“.

Βλέπε σοφίαν τῷ μεγάλῳ Παύλῳ· δὲν ἀναφέρει κατ' ὄνομα τὴν Ἰουδαϊκὴν ἐκείνης Χριστιανίας, ὅπως ἐπλάκυνεν τὴν Φιλιππησίαν, διὰ τὸ νὰ κάμῃ τὸν λόγον τῆς ἀβάρῃ, καὶ ὑπεράδεικτον εἰς αὐτὴς· λέγωντας δέ, καὶ ὅτι ὁποῖος ἄλλος φαίνεται πῶς καυχᾶται, καὶ ἐλπίζει εἰς τὴν περιτομὴν καὶ εἰς τὴν εὐσέειαν πῶν Ἰουδαίων, ἐγὼ ἔχω περὶ αὐτὸν δίκαιον νὰ καυχώμαι εἰς αὐτὰ, μὲν τὸν λόγον τῶν φανερόν, ὅτι ἄλλοι ἀνάγκασαν αὐτὸν νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν λόγους τάς, καὶ νὰ εἴπῃ ταῦτα, καὶ ὅχι αὐτὸς ἀπὸ λόγου τῆς εἴπε. Καλῶς δὲ λέγει ὁ Παῦλος τὸ, ὁποῖος φαίνεται πῶς καυχᾶται εἰς τὴν σαρκικῶς περιτομῇ· ἢ διὰ τὸ ἐκεῖνοι οἱ Ἰουδαῖοι δὲν εἶχον πόσον πολὺ δίκαιον νὰ καυχῶνται εἰς τὰ τῷ Ἰουδαϊσμῷ, ὅσον εἶχον αὐτός· ἢ λέγει τὸ, φαίνεται, διὰ τὸ ἢ διὰ τὴν περιτομῇ ἐλπίς καὶ καύχῃσις, δὲν ἦσαν ἀληθῆς, καὶ πραγματικὴ, ἀλλὰ φαινομένη μόνον.

5. „Περιτομὴ ὀκταήμερος“ (2).

Εκείνοι ὅπως οἱ Ἰουδαῖοι ἐκεῖνοι ἐκαυχῶντο, καὶ ἔλεγον πῶς εἶναι περιτετμημένοι κατὰ τὸν Νόμον, τῷ καὶ ὁ Παῦλος ἐδῶ πρῶτον ἔβαλε· προσθέσας δὲ τὸ „ὀκταήμερος“ ἐφανέρωσεν ὅτι ὁ Παῦλος δὲν ἦτον προσήλυτος, καὶ ἀπὸ τὰ ἔθνη ἐλθὼν εἰς τὸν Ἰουδαϊσμόν· οἱ γὰρ προσήλυτοι εἰς ὑλικίαν μεγάλῳ ὄντες, ἐπεριτέμνοντο· ἀλλὰ ἦτον ἐκ προγόνων Ἰουδαῖοι, καὶ ἡ περιτομὴ ἔγινεν εἰς αὐτὸν ὀκταήμερος, ἤσαν ὅταν ἀπέρασαν ὀκτὼ ἡμέραι ἀπὸ τῆς γέννησίν τε· „Παιδίον γὰρ φησὶν ὀκτὼ ἡμερῶν, περιτετμηθήσεται τῇ σάρκι τῆς ἀκροβυστίας“, αὐτὸς. (Γεν. 17. 12.)

„Ἐκ γένους Ἰσραὴλ“.

Ητι δὲν ἡμῶν, λέγει, ἀπὸ προσήλυτος γονεῖς καταγόμενος, ἀλλὰ ἀπὸ γονεῖς Ἰουδαίους.

„Φυλῆς Βενιαμίν“.

Ητι ἐγὼ ἡμῶν ἀπὸ τῆς φυλῆς τῆς Βενιαμίν, ἥτις φυλὴ ἦτον πολεμικὴ, καὶ τὸ εὐδοκίμον μέρος τῆς Ἰσραηλιτικῆς γένους· διὰ τὸ ἢ μητρόπολις Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἢ ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ δια-

(1) Τοῦτο τὸ ῥητὸν ἐρμηνεύων ὁ Ἀλεξανδρεὺς Κύριλλος λέγει· „καύχημα μὲν γὰρ τῆς κατὰ σάρκα περιτομῆς, ἡ μὲν νοοῖται, καὶ τὸ ἐκ τῆς θεωρίας καὶ ἐκ τῆς χάριτος κάλλος, ἡ δὲ οἷμαι παρὰ τῶς εὐφρανέσθαι ὡς ῥεθρὴν ποτε· ὅτε δὲ τῆς ἐν Πνεύματι περιτομῆς ἐστί· φέρει τὸν τύπον, καὶ τὸν ἐν καρδίᾳ καθαρισμόν· ὡς ποσημαίνεσθαι φαίνεται· τότε δὲ τῆς ἐπαινήσεως μὲν ἴσως,

ὡς ἄρτα σχηματίζεσθαι τὸν ἐν λογικῇ θεωρίᾳ κάμνον, ἀποφοιτῶν δὲ διηροτόν τῶν παθῶν, τὸν ἐν καρδίᾳ μελετῶν καθαρισμόν.“ (Ὁμιλ. 5. εἰς τὸ Πάσχα)

(2) Ἐκεῖναι τὰς εἰς, ἀναπληρῶνται δὲ τυχόν οὐκ· „ἐγὼ ἐγενόμην περιτομὴ ὀκταήμερος“· καθὼς καὶ ὅτι δὲν ἔρκεται· „ἡμῶς γὰρ ἐσμὲν ἡ περιτομὴ.“ εἰχ. 3.

διατειβὴ πῶν Ἰερῶν, εἰς τὴν κληροδοσίαν δέεισκειτο τῆς φυλῆς τῆ Βενιαμίν (1), καθὼς εἶναι γεγραμμένον εἰς τὸν Ἰησοῦν τῆ Ναυῆ· „Καὶ Ἰεβᾶς· αὕτη ἐστὶν Ἰερουσαλὴμ, καὶ Ἰαβαθ, Ἰαβὴμ, πόλεις δεκατρεῖς, καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν· αὕτη ἡ κληρονομία υἱῶν Βενιαμίν, κατὰ δῆμους αὐτῶν“. (Ἰησ. ιη'. 28.)

„Ἐβραῖος ὃς Ἐβραῖων“.

Ανῶθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς, λέγει, ἐγὼ εἶμαι ἀπὸ τῆς εὐδοκίμης, καὶ εὐγενεῖς Ἰουδαίος, δι' ὅτι ἦτον μετ' ὁσίων ναὶ ἦναι τινὰς ἀπὸ τοῦ γένους τῆ Ἰσραὴλ, ναὶ μὲν ἦναι δὲ καὶ Ἐβραῖος ἕτε ἀπὸ τῆς Ἐβραίας· δι' ὅτι, πολλοὶ ὄντες κατὰ τὸ γένος Ἰουδαῖοι, διέφθειραν τὴν εὐγενεαύτας· καὶ μετὰ τὸ ναὶ ἐσμίξαν μετὰ τὴν ἔθνη, δὲν ἤξωσαν τὴν Ἐβραϊκὴν γλῶσσαν· καὶ ἀκολούθως, δὲν ἐδύνατο ναὶ ἀναγινώσκειν, ἕτε ναὶ ἐξετάσαν μετὰ ἀκρίβειαν τὰς Γραφάς· ὅθεν καὶ ὡς δυσγενεῖς, καὶ χυδαῖοι ἐνομίζοντο· ἐγὼ ὅμως, λέγει, Ἐβραῖος εἶμαι, ἥτοι φυλάττω ὁλόκληρον τὸν χαρακτῆρα τῶν Ἐβραίων, διὰ τὴν ἡξυρῶ τὴν Ἐβραϊκὴν διάλεκτον, καὶ δι' αὐτῆς ἀναγινώσκω, καὶ ἐξετάζω τὰς θείας Γραφάς (2)· καὶ λέγει πῶς εἶναι Ἐβραῖος, διὰ ναὶ δείξῃ πῶς ἦτον εὐγενής.

„Κατὰ Νόμον Φαρισαῖος“.

Επειδὴ ὅσα εἶπον ἀνωτέρω ὁ Παῦλος, φυσικὰ ἦτον, καὶ ὄχι προαιρετικά, ἦγαν τὸ ναὶ περιτμῆθῃ, τὸ ναὶ ἦναι ἐκ γένους Ἰσραὴλ, καὶ τὰ λοιπὰ· πῶρα ἀπαριθμεῖ ἐδῶ καὶ ἐκεῖνα, ὅπερ ἦτον κατορθώματα τῆς προαιρέσεώς τε· καὶ λέγει, ὅτι ἦτον κατὰ Νόμον Φαρισαῖος, ἦγαν κατὰ τὴν τῶ Νόμου μάθησιν· ἐπειδὴ ἡ πλέον διδοκιμωτάτη αἵρεσις κοντὰ εἰς τῆς Ἰουδαίους, ἦτον ἡ τῶν Φαρισαίων.

„Κατὰ ζῆλον διώκων τὴν Ἐκκλησίαν“.

Επειδὴ ἦτον πολλοὶ μετὰ Φαρισαῖοι, δὲν ἦτον ὅμως πόσον ζήλωται τῶ Νόμου, διὰ τὸ τοῦ ὁ Παῦλος λέγει ἐδῶ, ὅτι ἐγὼ, ὄχι μόνον ἡμῶν Φαρισαῖος, ἀλλὰ καὶ πόσον ζῆλον θερμόν εἶχον, ὥστε ὅπερ ἐδίωκον τὴν Χριστιανίαν.

„Κατὰ δικαιοσύνην τὴν ἐν Νόμῳ γινόμενος ἀμεμπτος“.

Επειδὴ πολλοὶ ἔχουσιν ζῆλον, ὄχι διὰ τὸν Νόμον τῶ Θεοῦ, ἀλλὰ διὰ φιλαρχίαν, καὶ ἀνθρωπαρέσκειαν, καὶ διὰ ἄλλα αἰτία, τότε χάριν λέγει ὁ Παῦλος ἐδῶ ὅτι ἐγὼ εἶχον ζῆλον διὰ μόνον τὸν Νόμον τῶ Θεοῦ, ἐπειδὴ καὶ ἦμην ἀμεμπτος, καὶ ἀκατηγόρητος κατὰ τὴν δικαιοσύνην τῶ Νόμου· ὅθεν ἐπειδὴ καὶ ἦμην ποιῆς, πῶς ἤθελα διώκω τὴν Χριστιανίαν διὰ κἀνέναν τέλος ἀνθρώπινον, καὶ ὄχι διὰ τὸν τῶ Θεοῦ ζῆλον; τὸτο εἶναι πάντῃ ἀπίθανον.

7. „Ἀλλ' ὅτινα ὡς μοι κέρδη, ταῦτα ἡγήμαι διὰ Χριστὸν ζημίαν“.

8. „Ἀλλὰ μενῶν γε καὶ ἡγῶμαι πάντα ζημίαν ἔναι, διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ τῶ Κυρίου μου“.

Εδῶ εἰς τὰ λόγια ταῦτα τῶ Ἀποστόλου ἐπισημαίνονται οἱ αἰρετικοὶ Μαρκιωνισταὶ, καὶ οἱ Μανιχαῖοι, καταγορεύοντες τὸν Νόμον ὡς κακόν, καὶ λέγοντες· ναὶ ὅπερ ὁ Παῦλος ὀνομάζει ζημίαν τὸν

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος ἄλλως ἐρμηνεύει· „Καὶ οὕτως, πῶν ἡμιδύλων ἡμεῖς, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐλδοθέρας ἐβλάστησα, καὶ ἐκ τῆς Ραχὴλ τῆς ἡγαπημένης, ὑπὲρ ἧς ὁ Πατριάρχης Ἰακώβ ἐδεκάδωκεν“· ὅς γάρ ἦτον ὁ Βενιαμίν τῆς Ραχὴλ· Βενιαμίν δὲ θέλει ναὶ εἶπῃ ὅς οὐδύνης· ποῖός ποτε δὲ ἦτον καὶ ὁ Παῦλος· πρῶτον ὅς οὐδύνης, ὡς κατὰ τῆς Ἐκκλησίας τῶ Χριστοῦ φερόμενος, ὑστερον δὲ ἔγινεν ὅς διωκόμενος, καθὼς λέγει ὁ ἀδελφός ἐρμηνεύτης τῆς Γενέσεως. (Σαλ. 4. 14. τῆς Πεντατεύχ.)

(2) Καὶ ὁ Οἰκουμενικός δὲ λέγει, ὅτι διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος εἶπεν, ὅτι εἶναι Ἐβραῖος, διὰ τὴν δέξιν πῶς εἶχε τὴν ἡδυσίαν τῆς Ἐβραϊκῆς γλώσσας, καὶ ἐξηκρίβωνε τὰς Γραφάς, ὥσπερ ὅπερ οἱ ἄλλοι Ἰουδαῖοι μετὰ τὸ ναὶ ἐμίχθησαν μετὰ τὴν ἔθνη, δὲν ἤξωσαν τὴν πατέρα αὐτῶν γλῶσσαν, καὶ ἐξηκρίβωναν τὰς Γραφάς, καὶ τὸν Νόμον. Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημασίαν τῆς „Ἐβραῖοι ὡς καὶ ἐγώ“ (β. Κορινθ. ια'. 22.)

τὸν Νόμον· πῶς λοιπὸν ὁ Νόμος ζημιώδης ὢν, ἐδόθη ἀπὸ τὸν Θεόν; Ἡμεῖς δὲ ἀποκενόμεθα, ὅτι πρῶτον μὲν, πρέπει νὰ διχαιρῶμεν τὸν Θεόν, ὅτι οἰκονόμησε καὶ αὐτὸ τὸ νὰ θεχθῇ οἱ αἰρετικοὶ ἐπὶ τὰ λόγια ταῦτα τῷ Ἀποστόλῃ, νομίσαντες πῶς εἶναι βοηθητικά τῆς αἰρέσεώς των· διὰ τὴν αὐτὴν δὲ ἤθελαν τὰ νομίσαντες ὡς βοηθητικά των, ἴσως καὶ ἤθελαν ἐξαλείφειν αὐτὰ ἀπὸ τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης τῷ Παύλῳ, καθὼς καὶ ἄλλα πολλὰ ρητὰ ἐξάλειψαν. Δεύτερον λέγομεν, ὅτι σοχάσας ὁ αἰρετικὸς Μανιχαῖς, πῶς δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος ἀπλῶς, ὅτι εἶναι ζημία ὁ Νόμος, ἀλλ' ὅτι νομίζω αὐτὸν ζημίαν. Ἐπειδὴ, φυσικὰ μὲν δὲν εἶναι ὁ Νόμος ζημία· πῶς γὰρ ἤθελον ἦναι ζημία αὐτὸς, ὅπου καλῶς νοήμενος ὁδηγεῖ τὴν ἀνθρώπου εἰς τὸν Χριστόν; Ἐπειδὴ δὲ ἐγὼ ὁ Παῦλος πρότερον μὲν κακῶς νοῶντας τὸν Νόμον, δὲν ἐπρόσρεχα εἰς τὴν τῷ Χριστῷ Πίσιν, ὕστερον δὲ καλῶς νοήσας αὐτὸν, καὶ γνωρίζοντας τὴν ἀλήθειαν, ἐπρόσρεξα εἰς τὴν Πίσιν τῷ Χριστῷ· διὰ τὸ ἐφάνη, ὅτι ὁ Νόμος ἔγινεν εἰς ἐμὴν ζημίαν κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, κατὰ τὸν ὅποιον, κακῶς νοῶντας τὸν Νόμον, δὲν κατέφυγα εἰς τὸν Χριστόν (1)· ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἐδικὴν τῆ φύσιν ὁ Νόμος κέρδος εἶναι, καὶ ὄχι ζημία. Καὶ ἄκουσον ὅτι δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος· ἐκεῖνα ὅπῃ ἐνόμιζα κέρδη, ἀλλὰ ἐκεῖνα ὅπῃ ἦτον τῇ ἀληθείᾳ κέρδη· ἀληθῶς γὰρ κέρδος εἶναι ὁ Νόμος, διὰ τὴν ἐλπίδα ὁρῶντες τὴν ἀνθρώπου ἀπὸ κάθε ἀγγελίᾳ των ἡθῶν, καὶ ἀπὸ κάθε δεισιδαιμονίαν, καὶ πλάνην τῆς ἀσεβείας, καὶ γινόμενος ὡσαύτῃ σκᾶλα, ἀναβιβάζει τὴν ἀνθρώπου εἰς τὴν Πίσιν, καὶ ἐπίγνωσιν τῷ Χριστῷ. Καθὼς λοιπὸν ἐκεῖνος ὅπῃ ἀναβῇ ἀπὸ τῆς σκᾶλας, δὲν κατηγορεῖ τὴν σκᾶλαν, ἀλλὰ μάλιστα καὶ χάριν γνωρίζει εἰς αὐτὴν, διὰ τὴν αὐτὴν σκᾶλα αὐτὴ δὲν ἦν, δὲν ἤθελον ἀναβῇ· ποιητοτρόπως καὶ ὁ Νόμος, κέρδος μὲν ἦτον πρότερον, πῶρα ὅμως ζημίαν νομίζουν αὐτὸν οἱ Χριστιανοί· ὄχι διὰ τὴν ὅτι ὁ Νόμος εἶναι ζημία καθ' ἑαυτὸν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἡ χάρις τῇ Εὐαγγελίᾳ εἶναι κέρδος μεγαλύτερον· τὸ δὲ νὰ προτιμᾷ τινὰς τὸ μικρότερον κέρδος, καὶ νὰ ἀφίη τὸ μεγαλύτερον, βέβαια ζημιόεται· καὶ καθὼς, χάριν παραδείγματός, ὅταν βασιάζῃ τινὰς ἀσῆμι, ὕστερον δέεισκει χρυσάφι· καὶ ἐπειδὴ δὲν ἔμπορεῖ ἐν ταύτῃ νὰ βασιάζῃ καὶ τὸ ἀσῆμι, καὶ τὸ χρυσάφι διὰ τὸ πολὺ βάρος, ζημίαν νομίζει τὸ νὰ κρατῇ τὸ ἀσῆμι, διὰ τὸ ὀλιγώτερον κέρδος ὅπῃ ἔχει, ὅθεν ἀφίνωντας αὐτὸ, πέρνει μόνον τὸ χρυσάφι, καὶ τὸ βασιάζει· ποιητοτρόπως καὶ ὁ Νόμος, πρότερον μὲν ἦτον κέρδος, ὀλίγον ὅμως· μετὰ δὲ τὴν ἐνανθρώπησιν τῷ Χριστῷ, ζημία λογίζεται, διὰ τὴν μᾶς χωρίζει ἀπὸ τῆς Πίσιν καὶ χάριν τῷ Χριστῷ, τὴν κερδαλεωτέραν, καὶ πλεσιωτέραν ἀπὸ τὸν Νόμον. Ὅχι μόνον λοιπὸν, λέγει ὁ Παῦλος, ἐγὼ ἐνόμιζα παλαιὰ, πῶς ὁ Νόμος ἦτον ζημία, ἀλλὰ καὶ πῶρα τὸν νομίζω πῶς εἶναι ζημία· διὰ τί; διὰ τὸ ὑπερέχει, καὶ πλεσιώτερον τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ. Βλέπεις, ἀδελφέ, ὅτι σύγκεισιν κάμνει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος τῷ Νόμῳ, καὶ τῆς χάριτος (2); ἡ δὲ σύγκεισις τὸν ὁμογενῶν πραγμάτων, εἶναι σύγκεισις, καὶ ὄχι τὸν ἀνόμοιον, καθὼς λέγουσιν οἱ κανόνες τῆς γραμματικῆς (ἐδεῖς γὰρ συγκεῖται τὸν ἀνθρώπον μὲ τὸν λέοντα, ἀλλὰ τὸν ἀνθρώπον μὲ τὸν ἄλλον ἀνθρώπον) καὶ τὸ ὑπερέχει, τὸ ὁμοιογενὲς ὑπερέχει, καὶ ὄχι τὸ ἀνόμοιον· ὥστε καὶ ὁ Νόμος ἦτον μὲν γνωστὸς, ὀλιγώτερος ὅμως ἀπὸ τῆς γνωστῆς τῷ Χριστῷ· ὁμοίως ἦτον καὶ χάρις, ὀλιγώτερος ὅμως τῆς τῷ Χριστῷ χάριτος· „χάριν γὰρ φησὶν ὁ Εὐαγγελιστὴς ἐλάβομεν ἀπὸ τῆς χάριτος“· (Ἰωάν. 1.) καθὼς καὶ ὁ λύχνος εἶναι μὲν φῶς, δὲν εἶναι δὲ ποιῶν φῶς, καθὼς εἶναι τὸ φῶς τῇ ἰλίδι.

„Δι' ὃν τὰ πάντα ἐζημιώθην, καὶ ἡγεῖμαι σκύβαλα εἶναι, ἵνα Χριστὸν κερδήσω“.

Διὰ τὸν Χριστόν, λέγει, τὰ πάντα ἐζημιώθην, ἦγαν ἢ ἐλογίασα πῶς εἶναι ζημία, ἢ πῶς τὰ ἀπέβαλα ὅλα διὰ τὸν Χριστόν. Βλέπεις, ὡ ἀναγνώστα, ὅτι ὁ Νόμος δὲν ἦτον αὐτὸς

(1) Καὶ ὁ Οἰκουμενικὸς δὲ συμφώνως λέγει ὅτι ὁ Παῦλος ὁμιλεῖ ἐδῶ, ὅχι πῶς τῶρα ζημιώνεται ἀπὸ τὸν Νόμον, (ἐπειδὴ αὐτὸς ἤθελε τότε νὰ μεταχειρίζεται τὸν Νόμον πνευματικῶς, καὶ νὰ μὴ ζημιώνεται ἀπὸ αὐτοῦ· πνευματικῶς γὰρ νοήμενος ὁ Νόμος εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ Πίσιν παραπέμπει.) ἀλλὰ πῶς ἐζημιώθη πρότερον τὸν καιρὸν, καὶ δὲν ἐπίδωκεν εἰς τὸν Χριστόν, μὲ τὸ νὰ ἐφύλαττε τὸν Νόμον σωματικῶς· διὰ τὴν οἱ ἀνθρώποι, ὅταν πᾶσαν κημίαν ζημίαν, καὶ ἀφ' ἧς περάσῃ ἡ

ζημία ἐκεῖνη, ἐκθυμώμενοι αὐτῇ, σωμαδίζοντες νὰ λέν· ὡ καὶ τί ζημίαν ἐπάδαμεν!

(2) Καὶ ὁ Θεοδώρετος δὲ οὕτως ἐρμηνεύει τὸ ρητὸν „τῇ παραθέσει των χρημάτων, ζημίαν ἀνόμενα“, πᾶ ἐλάττονα· περὶ τὸ γὰρ ὁ λύχνος, τῇ ἰλίδι φανέντος· περὶ τὸς ὁ παιδαγωγὸς ποῖς τὴν τελειαν σοφίαν δεξαμένους· ἀχρηστον ἐστὶ πῶς τιτθῆς τὸ γάλα, ποῖς μεταλαχῶσι τελείας τροφῆς“.

τὸς καθ' ἑαυτὸν φυσικὰ ζῆμια, ἀλλὰ διὰ τὸν Χριστόν (1). σκύβαλα δέ, ὧς εἶναι φανερόν αὐτὸν ὠνόμασε τὸν Νόμον ὁ Παῦλος· ἀκόλουθον δὲ εἶναι τὰ λέγει σκύβαλα τὰ τῷ κόσμῳ πράγματα, πλεον, καὶ δόξαν, καὶ ἡδονάς, τὰ ὅποια ὅλα ἀπέρριψεν ὁ τεισματοκέραιος διὰ τὸν Χριστόν· δι' οὗ γὰρ εἶπε, τὰ πάντα ἐζημιώσω, ἦγεν τὰ τῷ παρόντος κόσμῳ τυχὸν ἀγαθά. Ἀνίσως δὲ καὶ νοήσωμεν, ὅτι καὶ τὸν Νόμον ὠνόμασε σκύβαλα, ἐδὲ μὲ τὸ ὄνομα τῷτο ὑβρίζεται ὁ Νόμος· διὰ τὴν σκύβαλα τῷ σιταίῳ, εἶναι τὰ ἄχυρα, ἦγεν ἡ καλαμία· ἀλλ' ἡ καλαμία, σιωπηλική, καὶ φυλακτική εἶναι τῷ σιταίῳ, καὶ σῆμα αὐτῷ· καὶ αὐτὴ καλαμία ὧς ἦτον, ἐδὲ τὸ σιταίῳ ὧς ἦθελε γούρη· ἀφ' ἧς ὅμως τὸ σιταίῳ ἦθελε φανῇ, καὶ διαλεχθῇ, ἡ καλαμία πλέον καὶ τὸ ἄχυρον εἶναι ἄχρηστον· ποιητοτρόπως καὶ ὁ Νόμος, εἶναι μετὰ βεβαιότητος, καὶ μάρτυς τῆς χάριτος τῇ Εὐαγγελίᾳ· ἀφ' ἧς ὅμως ἡ χάρις ἐφανῇ, ὧς πρέπει πλέον τὰ προσέχωμεν εἰς τὸ γράμμα τῷ Νόμῳ (2).

9. „Καὶ ἄρεθῶ ἐν αὐτῷ μὴ ἔχων ἐμὴν δικαιοσύνην τιῶν ἐκ τῶ
„Νόμου, ἀλλὰ τιῶν διὰ Πίσεως Χριστοῦ, τιῶν ἐκ Θεοῦ δικαιοσύνην“.

Ὅλα, λέγει, τὰ ἀπέρριψα, διὰ τὰ μὴ ἔχω ἐδικήν μου δικαιοσύνην, καὶ ἀρετῶν, τῶν ἀπὸ τῶν ἔργων τῷ Νόμῳ αποκλεισθῶν, καὶ διὰ τὰ μὴ καυχῶμαι πῶς ἐκαπώρθωσα τὰ τῷ Νόμῳ ἔργα, ἐπεὶ ἐδὲ δικαιοσύνη ἀπὸ τῶν ἔργων τῷ Νόμῳ τελείως αποκτᾶται, οὐδὲ ἐγὼ ἐκαπώρθωσα τὰ ἔργα ταῦτα, ἀλλὰ τὰ ἀφῆκα ὅλα, διὰ τὰ ἔχω τὴν δικαιοσύνην, ὅπερ αποκτᾶται διὰ τῆς Πίσεως τῷ Χριστῷ· ἡ ὅποια Πίσις τῷ Χριστῷ, εἶναι δικαιοσύνη ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ἥτοι εἶναι δῶρον Θεοῦ, καὶ κατὰ χάριν δικαιοῦναι ἐκείνους ὅπερ πιστεύουσιν· „ἐὰν γὰρ λέγῃ, πιστεύσῃς τῇ καρδίᾳ σου, καὶ ὁμολογήσῃς τῷ σώματί σου, σωθήσῃ“· (Ῥωμ. 10. 9.) ὅσα δὲ εἶναι δῶρα Θεοῦ, αὐτὰ ὑπερβαίνειν τὰ καπρωτάτα, καὶ τὰς ἀρετὰς, τὰς γινόμενας μετὰ ἀνθρωπίνῳ ἐπιμάλειαν, καὶ σπεδῶν, καθὼς καὶ τὸ σιταίῳ ὑπερβαίνει τὰ σκύβαλα· εὐτελής γάρ, καὶ εὐδαμνὴ εἶναι κάθε ἀνθρωπίνῃ ἀρετῇ, συγκρινομένη μετὰ τῇ Θεῷ χαρίσματά.

10. „Ἐπὶ τῇ πίστει τῷ γινῶναι αὐτὸν, καὶ τιῶν δυνάμειν τῆς ἀνάστα-
„σεως αὐτοῦ“.

Ἀπὸ τῶν λόγια ταῦτα τοῦ Ἀποστόλου συμπεραίνεται λοιπὸν, ὅτι ἡ γνώσις τῷ Θεῷ, καὶ τῆς ἀναστάσεως, διὰ πίσεως αποκτᾶται. Ἐπεὶ ποῖος νῆς, καὶ λογαριασμός ἀνθρώπου, ἡμπορεῖ νὰ γνωρίσῃ μετὰ ποῖον τρόπον ἔγινεν ἡ ἀνάστασις τῷ Χριστῷ; βέβαια κἀνός, ἀλλὰ μόνῃ ἡ Πίσις· ἀνίσως δὲ ἡ ἀνάστασις τῷ Χριστῷ, μετὰ μόνῳ τῷ Πίστιν καταλαμβάνεται, καὶ ὅχι μετὰ λογισμὸν ἀνθρώπινον, πῶς θέλει καταληφθῇ ἀπὸ λογισμὸν ἀνθρώπου τὸ μεγαλύτερον, ἦγεν ἡ ἄσπορος αὐτῷ ἐκ τῆς Παρθένου γέννησις; διὰ τί δὲ εἶναι μεγαλύτερον ἡ γέννησις τῷ Χριστῷ ἀπὸ τῶν ἀνάστασιν τῷ; διὰ τὴν, τῆς μετὰ ἀναστάσεως, πολλὰ εἶναι τὰ παραδείγματα· ἐπεὶ καὶ πρὸ τῷ Χριστῷ ὁ Ἡλίας ἀνέστησε τὸν υἱὸν τῆς χήρας, καὶ ὁ Ἐλισ-

(1) Ὁ δὲ Φώτιος λέγει, ὅτι τὸ μὲν, ἡγεῖμαι ζῆμιαν τὸν Νόμον, εἶπε, πρὸς σύγκρισιν τῆς καρδαλεωτέρας χάριτος τοῦ Εὐαγγελίου· τὸ δὲ, ἐζημιώσω, εἶπεν, ὡς πρὸς τῶν φύσιν τοῦ Νόμου· ἢ καὶ αὐτὸ λέγομεν, ὅτι ὁ Παῦλος δὲ φροντίζει νὰ διαλέγῃ πᾶς Ἑλληνικὰς λέξεις καὶ ὀνόματα· ἀλλ' εὖ αὐτὸν σοχάζεται πῶς νὰ φανερῶσιν τῶν προκειμένων ὑπόθεσιν· ὅθεν πολλὰς φοαῖς μετὰ εὐφημα ὀνόματα φανερῶναι τὰ δύσφημα πράγματα, καθὼς ὠνόμασε βασιλείαν, τὴν ἐξουσίαν, καὶ τυραννίδα τὴν θανάτῳ, εἰπὼν· „ἀλλ' ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος“· καὶ ἀντιστρόφως πρὸς εὐφημα πράγματα, φανερῶναι μετὰ δύσφημα ὀνόματα, καθὼς ἐδὴ τῶν ἀποβολῶν τῶν ἐπιζημιῶν, ὅπερ εἶναι εὐφημος, τῶν ἐφανερώσε μετὰ δύσφημον λέξιν τοῦ, ἐζημιώσω.

(2) Ὁ δὲ Οἰκουμενικός λέγει, ὅτι καὶ κατὰ ἄλλον

τρόπον χρεώδης ἦτον ὁ Νόμος, καθ' ὃ ἦτον μέσος τῆς εἰδωλολατρίας τῶν Ἑλλήνων, καὶ καὶ τῆς πίσεως καὶ χάριτος τῷ Χριστῷ· καὶ τῶν μετὰ Ἑλληνικῶν δογμάτων, ἦτον φιλοσοφώτερος, καὶ λεπτοτερος· τῆς δὲ χάριτος τῷ Χριστῷ, ἦτον παχύτερος· ὅθεν ποιητοτρόπως μετὰ τῶν εἰδωλολατρίας, καὶ τῆς πίσεως τῷ Χριστῷ, ἀπὸ μετὰ τῶν εἰδωλολατρίας εὐγαλεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τῆς ἀνθρώπου, καὶ ἀπὸ τῶν τῶν Ἑλλήνων παχύτητα, ἐκαμε δὲ αὐτῶς ἐπισημνότερος εἰς τὸ νὰ πιστεύουσιν, ὅταν ἦθελε φανῇ ὁ Χριστός. Ἐπεὶ λοιπὸν ὁ Νόμος ἐτελεύτησε τὸ εἰδικόντα ἔργον, καὶ ἔφερε τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὸν Χριστόν, περιστάνει νὰ φυλάττεται εἰς τὸ ἐξῆς σωματικῶς, καθὼς καὶ τὸ φῶμα εὐὸς μικρῆ παιδείας μετὰ ἄχρηστον, ὅταν τὸ παιδίον γούρη ἀνδρὲς τέλειος.

Ἐλισαῖος ἀνέστησε δύο νεκροὺς, ζῶντας μὲν, τὸν ἕνα, ἀποθανόν δὲ, τὸν ἄλλον· ἀπὸ παρθένου ὅμως κἀνένας ἀνθρώπος εἰς τὸν κόσμον δὲν ἐγεννήθη, ὥστε πρότερον, ὥστε ὕστερον, εἰ μὴ μόνος ὁ Χριστός. Ἡ ἐκ τῆ Θεᾶ λοιπὸν δικαιοσύνη εἰς τὴν Πίσιν εἶναι, ἥτοι ἐπαύω εἰς τὴν Πίσιν ἀκυβεῖται, καὶ σπείζεται, καὶ τὴν Πίσιν ἔχει θεμέλιον· δυνάμιν δὲ αναστάσεως εἶπεν, ἐπεὶ τῇ ἀληθείᾳ μεγάλη, καὶ τῆς Θεότητος δυνάμεις ἦν, τὸ νὰ ἀνασθῇ ἀπὸ τῶς νεκρῶς ὁ Χριστός. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, ἡ ἀνάστασις τῶ Χριστοῦ δυνάμιν θείαν ἐμβάζει μέσα εἰς τὴν καρδίαν μας, καὶ μᾶς κάμνει νὰ τρέχωμεν τὴν αὐτὴν σφάσαν τῶ Κυρίου, ἥγουν νὰ πάσχωμεν, καὶ νὰ ἀποθνήσκωμεν, διὰ τὴν πάλιν ἔχομεν νὰ ἀνασθῶμεν, καθὼς καὶ ὁ Κύριος (1).

„Καὶ τὴν κοινωνίαν τῶν παθημάτων αὐτοῦ“.

Ὅταν, λέγει, ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι, καὶ οἱ Χριστιανοὶ διωκόμεθα, καὶ θλιβόμεθα, τότε γινόμεθα συγκοινωνοὶ τῶν παθημάτων τῶ Χριστοῦ, καὶ τὸτο διὰ τῆς Πίσεως· διὰ τὴν αἰσῶς δὲν ἐπιστεύομεν πῶς ἔχομεν νὰ συμβασιλεύσωμεν μετὰ τὸν Χριστόν εἰς τὰς ἑρηνάς, πῶς ἦν διωκτὴν νὰ πάσχωμεν τοσαῦτα πολλὰ, καὶ τοιαῦτα ἀνυπόφορα πάθη, καὶ βάσανα; βέβαια δὲν ἐδυνάμεθα νὰ τὰ πάσχωμεν. Σημειώσαι δὲ τὸτο ὅπῃ λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι ἐκεῖνος εἶναι ὅπῃ πιστεύει μάλιστα, ὅτι ὁ Χριστός ἀνέστη, ὁποῖος πάσχει διὰ τὸν Χριστόν· καὶ ἄλλο τί λέγει παρακάτω.

„Συμμορφούμενος τῷ θανάτῳ αὐτοῦ“.

Ἡ τοι ἐγὼ ὁμοιοῦμαι μετὰ τὸν θάνατον τῶ Χριστοῦ· διὰ τὴν, καθὼς ὁ Χριστός ἀπὸ τοῦς ἀνθρώπων ἐπαθόν, ἔτσι πάσχω καὶ ἐγὼ· ἐπεὶ οἱ διωγμοί, καὶ τὰ παθήματα ζωγραφίζουσιν εἰς τὰς πάσχοντας τὴν εἰκόνα τῶ θανάτου τῶ Χριστοῦ· καὶ ὅσοι Χριστιανοὶ πάσχουν διὰ τὸν Χριστόν, χριστοὶ γίνονται καὶ αὐτοὶ κατὰ τὸτο, καθ' ὃ πάσχουν. Βλέπετε, ἀδελφέ μου Χριστιανέ, τί μέγαλον κατόρθωμα προξενῶσι τὰ διὰ Χριστόν πάθη;

II. „Εἴπως καταπνίγῃς εἰς τὴν θανάσιον τῶν νεκρῶν“.

Τί λοιπόν; καὶ αὐτὸν ἠθέλησεν πάθῃς ὡς μακάριε Παῦλε, δὲν ἐμελλες νὰ ἀνασθῇς; ὄχι, ἀποκρίνεται· ἐμελλον νὰ ἀνασθῶ, ἀλλ' ὄχι μετὰ εὐδοξίαν ἀνάστασιν, τὴν ὁποίαν ἀλλάξει ὀνομάζει κρείττονα ἀνάστασιν. „ἵνα κρείττονος ἀναστάσεως τύχωσι“ (Ἑβρ. ια'. 35.) θανάσιον γὰρ ἐδῶ νοεῖ τὴν μετὰ δόξης ἀνάστασιν, καὶ τὴν ἐπὶ τῶν νεφελῶν ὕψωσιν· δι' ὃ, τι ὅλοι μὲν οἱ ἄνθρωποι ἔχουν νὰ ἀνασθῶν, ὅλοι ὅμως δὲν ἔχουν καὶ νὰ θανατηθῶν· ἀλλ' οἱ μὲν ἁμαρτωλοὶ, κάτω μένοντες εἰς τὴν γῆν, προσμένουν τὸν Κεῖν· οἱ δὲ Ἅγιοι, καὶ δίκαιοι, αὐτοὶ, ἀφ' ὧς ἐνδόξως ἀνασθῶν, ἀρπάζονται ἀπὸ τῆς νεφέλας ὑψηλὰ εἰς τὸν αἶρα, διὰ νὰ προὑπαντήσων τὸν Κύριον, ἐρχόμενον ἀπὸ τῆς ἑρηνάς, ἵνα κείνη τὸν κόσμον· καὶ ἡμεῖς γάρ φησιν, ἀρπαγνόμεθα ἐν νεφέλαις, εἰς ἀπαύτησιν τῶ Κυρίου εἰς αἶρα“ (α'. Θεσσαλ. δ'. 17.) Θέλεις δὲ νοήσεις τὸ ρητὸν τὸτο, ἀγαπητέ, καὶ ἀπὸ τῶ ἀκολουθίαν, καὶ τάξιν ταύτην· ἀπέθανε, λέγει, ὁ Χριστός δι' ἐμὲ, ἀποθνήσκω καὶ ἐγὼ δι' αὐτόν· ἀνέστη ἐκείνος ἐνδόξως, σπευδάζω καὶ ἐγὼ νὰ ἐπιτύχω τοιαύτην ἀνάστασιν εὐδοξίαν (2). Βλέπε δὲ καὶ τὴν ταπείνωσιν, καὶ δολίβειν, καὶ συτολὴν τῶ τεισμακαχέως Πύλου· δι' ὃ, τι αὐτὸς ὅπῃ ἐκατόρθωσε τόσας πολλὰς ἀρετὰς, καὶ ἐγένετο ὑπὲρ ἀνθρώπων, αὐτὸς, λέ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριος τὴν δυνάμιν τῆς ἀναστάσεως, τὸν σκοπὸν· εἶπε τῆς ἀναστάσεως· „καθ' ὅτι ὁ Κύριος, διὰ τοῦτο ἀνέλαβε τὴν ἡμετέραν φύσιν, καὶ ἀνέστησεν, ὡς ἔλαβε σῶμα, τὴν κοινωνίαν ἀπάντων ἀνθρώπων ἀνάστασιν μηχανώμενος“.

(2) Ὁ δὲ μέγας τῆς Θεσσαλονίκης Γρηγόριος λέγει ὅτι ἀνάστασις μὲν εἶναι, ἡ πᾶν ἀνασθῆναι, καὶ πάλιν ἀποθανόντων ἐγερσις, ὡς ἡ τοῦ Λαζάρου, καὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἰαίρου, καὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ Χάρου, καὶ τῶν ἄλλων.

σηδεύων ὑπὸ Ἡλίου, καὶ Ἐλισαίου· θανάσιος δὲ εἶναι, ἡ πᾶν ἀνασθῆναι, καὶ ἄλλῃ φορὰν μὴ ἀποθνήσκοντων, οἰοῦν ἡ τελεία καὶ ὁλόκληρος ἀνάστασις, τῆς ἐξ ἐκείνης, ὅπου ὅλον καὶ τελειὸν σημαίνουσιν· ὅθεν ἡ τοῦ Χριστοῦ ἀνάστασις, ἐξαπάσας κυρίως λέγεται, ἐπεὶ ὁ Χριστός ἐκ νεκρῶν ἐγερθεὶς, ἐκ ἐπὶ ἀποθνήσκει· ὁμοίως καὶ ἡ πᾶν ἐν τῇ συντελείᾳ τῶ κόσμου ἀνασθῆναι νεκρῶν. Ὁρα καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῆς· „ἵνα κρείττονος ἀναστάσεως τύχωσι“ (Ἑβρ. ια'. 35.)

λέγω, πάλιν δὲν ξεθαρρεῖ νὰ εἰπῇ, ὅτι θέλω φθάσω βεβαίως εἰς τὴν ὁλοκαύστην τῶν νεκρῶν, ἀλλὰ λέγει μὲ δισταγμόν, αἰσῶς φθάσω· πόσον ἐταπεινοφρόνει ὁ πρὸς ἡμᾶς ὑψηλόπτερος· δι' ὃ καὶ ὁ αὐτὸς ἀλλὰχρὲ λέγει· „ὁ δοκῶν ἐσταῖαι βλεπέτω μὴ πέσῃ“· (ἀ. Κορ. ἱ. 12.) καὶ πάλιν· „μὴ πως ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γινώμαι“· (ἀ. Κορ. β'. 27.)

12. „Οὐχ' ὅτι ἤδη ἔλαβον, ἢ ἤδη πετελείωμαι“.

Επειδὴ εἶπον αὐωτέρῳ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι αἰσῶς φθάσω, κατασκιάζει τὸτο ἐδῶ καὶ λέγει, ὅτι διὰ τὸτο ἔττι εἶπον διστακτικῶς, διὰ τί ἀκόμη δὲν ἔλαβον τὸν στέφανον, ἔτε ἀκόμη ἔγινα τέλειος.

„Διώκω δὲ, ἢ καὶ καταλάβω, ἐφ' ᾧ καὶ κατελήφθην ὑπὸ τοῦ Χειροῦ Ἰησοῦ“.

Ακόμη, λέγει, εἰμαι εἰς ἀγῶνα· ἀκόμη διώκω, καὶ κυνηγῶ, ἀνίσως καὶ ἡμπορέσω νὰ φθάσω τὴν πλειότητα, καὶ τὸν στέφανον. Ἐπειτα θέλωντας νὰ δείξῃ, ὅτι ὁ ἀγῶνας αὐτοῦ, καὶ τὸ τρέξιμον διὰ νὰ φθάσῃ τὴν πλειότητα, εἶναι χρέος τε, τὸτο, λέγω, θέλωντας νὰ δείξῃ, λέγει ἀπολύτως· ὅτι διὰ τὸτο τρέχω νὰ πιάσω τὸν Χειρὸν, διὰ τί καὶ ἐγὼ ἐπιάσθην ἀπὸ τοῦ Χειρὸν, ἦτοι, ἐγὼ μὲν ἤμην εὖας αἰθροῦς ἀπολλυμένος, καὶ ἀπελπισμένος, καὶ μεμακρυμένος ἀπὸ τοῦ Χειρὸν· ὁ δὲ Χειρὸς μὲ ἐκυνήγησε, καὶ φεύγοντα ἀπὸ αὐτοῦ, αὐτὸς μὲ ἐκατάφθασε καὶ μὲ ἐπίασε, μὲ τὴν ὑπὲρ ἥλιον λαμπρότητα ἐκείνου, ὅπῃ μοι ἔδειξε ἀπὸ τοῦ ἑρανοῦ, εἰς τὴν σράταν τῆς Δαμασκῆ· καὶ πιάσας με, ἐπίσρεψεν εἰς τὴν αὐτὴ Πίσιν, καὶ χάειν· λοιπὸν χρεώσῃ καὶ ἐγὼ νὰ κυνηγήσω τὸν Χειρὸν, ἕως ὅπου νὰ τὸν πιάσω. Μὲ ἔμφασιν δὲ μεγάλῃ εἶπον ὁ Παῦλος πῶς διώκει, καὶ κυνηγᾷ τὸν Χειρὸν· ἐπειδὴ ὅποιος διώκει, καὶ κυνηγᾷ ἄλλον, εἰς ἄλλο κἀνείνα πρᾶγμα δὲν βλέπει ἀπὸ ἐκεῖνα, ὅπῃ τὸν ἀπαντᾷ εἰς τὸν δρόμον, εἴμῃ εἰς μόνον τὸν αἰθροῦς ὅπου κυνηγᾷ· ὅλα τὰ παρατρέχει· ὅλα τὰ καταφρονεῖ, καὶ τέκνα, καὶ γονεῖς, καὶ φίλους, καὶ αὐτὰ τὰ ἀναγκαῖα τοῦ σώματος· τοιοῦτοτρόπως χρεώσμεν καὶ ἡμεῖς οἱ Χειριανοὶ, νὰ κυνηγῶμεν τὸν Χειρὸν, καὶ ἀπὸ κἀνείνα πρᾶγμα τὸ κόσμῳ ὥστε νὰ μὴ ἐμποδιζώμεθα.

13. „Ἀδελφοί, ἐγὼ ἐμαυτὸν ἔπω λογιζομαι καταληφέναι“.

Επειδὴ ὁ Ἀπόστολος ἐπαίνεσε πρότερον πολλὰ τὰς ἐν Φιλίπποις Χειριανὰς, πῶρα ἐδῶ ταπεινῶναι τὸ φρόνημά τις μὲ τὸ ἐδικόν τε παράδειγμα, καὶ λέγει· ὅτι ἐγὼ ὁ πηλικῆτος, καὶ παῖς τῆς ἀρετῆς, ἐγὼ ὁ Διδάσκαλος ὁ ἐδικός σας, δὲν λογιᾶζω ἀκόμη νὰ ἐφθασα ὅλην τὴν γνώσιν, καὶ ἀρετὴν, καὶ νὰ ἔγινα τέλειος, ὅχι· καθὼς χάειν παραδείγματος, ἠθέλων εἰπῇ τινὰς καὶ διὰ τοῦτο στρατοκόπον, ὅτι ὁ στρατοκόπος ἑὸς, δὲν ἐτελείωσεν ἀκόμη ὅλῃν τὴν σράταν ὅπῃ ἔχει νὰ κάμῃ, ἀλλ' ἠθέλων ἀπορίσῃ τινὰς· καὶ πῶς εἰς ἄλλο μέρος λέγει ὁ αὐτὸς Παῦλος· „τὸν δρόμον πετέλεκα“; (β'. Τιμόθ. δ'. 7.) καὶ ἀποκεκινώμεθα, ὅτι τῶτον τὸν λόγον, ἦτον ἀκόλυστον νὰ εἰπῇ ὁ Παῦλος, διὰ τί τότε ἦτον κοντὰ εἰς τὸν θάνατον.

14. „Ἐν δὲ, τῶν μὲν ὀπισθεν ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτευνόμενος“.

Εἴνα, λέγει, μόνον φροντίζω καὶ μελετῶ (ἐλλείπει γὰρ ἔξωθεν τὸ ῥῆμα, κατὰ τὸν Φῶτιον) ἢ καὶ ἐν λογιζομαι κατεληφέναι, ἥτοι εὖ μόνον ἐκατάλαβα τέλεια· ποῖον; τὸ νὰ προκόπτω πάντοτε, καὶ νὰ πηγαίνω εἰς τὸ ἔμπροσθεν· πῶς; καὶ μὲ ποῖον τρόπον; ἀλησμονῶντας δηλαδὴ τὰς προτέρας ἀρετὰς ὅπῃ ἐκατόρθωσα, καὶ ἀφίνωντας αὐτὰς ὀπίσω με, καὶ εἰς ἐνθυμέμενος ταύτας ὁλόπελα· ἔττι τρέχω εἰς τὸν ἔμπροσθεν δρόμον τὸν ἀρετῶν ὅπῃ με λείπειν, καὶ τὸτο εἶναι ἡ πλειότης με, τὸ νὰ τρέχω πάντοτε, καὶ νὰ μὴ σέκω· ἐπειδὴ ὅποιος νομίσῃ ὅτι ἔγινα τέλειος, αὐτὸς πάυει καὶ ἀπὸ τοῦ νὰ τρέχῃ εἰς τὸ ἔμπροσθεν, ὥστε ὅπῃ λογιᾶζει ὅτι ἤδη ἐκατόρθωσε τὸ πᾶν, καὶ ἐφθασε τὴν πλειότητα, τὸ ὅποιον τῶτο εἶναι πλάγι μεγάλη. Τί δὲ θέλει νὰ εἰπῇ τὸ „ἐπεκτευνόμενος“; ἦγεν πρὶν νὰ φθάσω, τρέχω διὰ

καὶ λάβω τὴν πελειότητα, καὶ τὸν σέφανον· καὶ τρέχοντας, σπυδάζω νὰ προπεράσω μὲ τὸ ἐπίλοιπον σῶμά μου καὶ αὐτὰ τὰ ποδάριά μου ὅπως τρέχουν· καὶ ἡ μὲν κεφαλὴ μου, καὶ τὸ σῆ-
δος μου, καὶ ὅλον τὸ σῶμά μου κλίνων ἔμπροσθεν, καὶ τὰ χεῖρά μου ἐξαπλώνονται ἔμπροσθεν
ὡς πτερὰ, τὰ δὲ ποδάριά μου δὲσφράζαν τὸ ἐπίλοιπον σῶμα, ἀλλὰ μένουσιν ὀπίσθεν·
τὸ ὅποιον πῶπο ἀκολουθεῖ νὰ γίνηται ἀπὸ τὴν πολλὴν προθυμίαν, καὶ θερμότητα ἐκείνη ὅπως
τρέχει, καὶ σπυδάζει νὰ φθάσῃ τὸ ποθοῦμενον τέλος τῶν δρόμου μίαν ὥραν πρότερον (1).

„Κατὰ σκοπὸν διώκω, ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς αἰῶν κλήσεως τῷ Θεῷ,
„ὦν Χεῖρ Ἰησοῦ“.

Καθὼς ἀλλοχθὲς ἔλεγεν ὁ μακάριος Παῦλος· „ἔγω τρέχω ὡς ἐκ ἀδήλων, ἔγω πυκνῶ
„ὡς ἐκ ἀέρα δέρων“· (ἀ. Κορ. θ'.) ἔτι καὶ ἐδῶ λέγει, ὅτι δὲ τρέχω ἀσκόπως, καὶ
χωρὶς τέλους, καὶ λογαριασμοῦ, ἀλλὰ ἀποβλέπω εἰς τὸ τέλος, καὶ τὸν σκοπὸν· ποῖος δὲ εἶ-
ναι ὁ σκοπὸς αὐτός; εἶναι τὸ βραβεῖον, καὶ ὁ σέφανος τῆς αἰῶν κλήσεως, ἦγυν ἡ ἄφθαρ-
τος, καὶ ἑρμῆς βασιλεία τῶν Χεῖρ· δι' αὐτὴν, κάτω μὲν εἰς τὴν γῆν γίνεται ὁ ἀγῶνας, ἀλ-
λὰ ὁ σέφανος εἶναι αἰῶν εἰς τὸν ἑρμῆν, καὶ εἰς τὴν πᾶν Ἀγίαν λαμπρότητα, ἐπεὶ δὲ ὁ Βα-
σιλεὺς, καὶ σεφανοδότης Χεῖρ, δὲσφράζονται ἐδῶ εἰς τὴν γῆν· ἀλλὰ θέλωντας νὰ δοξά-
σῃ περὶ αὐτοῦ τὴν ἀγωνιστὴν, καλεῖ αὐτὸς εἰς τὸν ἑρμῆν, καὶ εἰς τὰ βασιλικάτα παλά-
τια, καὶ ἐκεῖ τοὺς σεφανοῦς μὲ πολλὴν δόξαν, ἐνώπιον ὅλων τῶν ἑρμῆν Ἀγγέλων
τῶν. (2) Διὰ νὰ δείξῃ δὲ ὁ Παῦλος ὅτι ἡ τῶν Χεῖρ βοήθεια, καὶ δυνάμις, αὐτὴ εἶναι ὅπου
κατορθοῦναι τὸ πᾶν, καὶ χωρὶς αὐτῆς μὴ εἶναι ὁ δρόμος ἀτελής, διὰ τὸ ἀκολούθως λέγει
„ὦν Χεῖρ Ἰησοῦ“ ἦγυν διὰ τῆς τῶν Χεῖρ συνεργίας, καὶ βοηθείας ἐγὼ τρέχω εἰς τὸ βρα-
βεῖον τῆς αἰῶν κλήσεως.

15. „Ὅσοι ὦν τέλειοι τῷ φρονῶμεν“.

Τοῦτο, ποῖον; τὸ νὰ ἀλησμονῶμεν διὰ τὴν ὀπίσθεν, καὶ νὰ τρέχωμεν εἰς τὰ ἔμ-
προσθεν· τοῦ τελείου γὰρ εἶναι ἴδιον, τὸ νὰ μὴ νομίζῃ τὸν ἑαυτὸν τὸ τέλειον· ἐπεὶ δὲ
τῷτο

(1) Διὰ τὸ γραφὴν ὁ χρυσοῦς πῶπο Ἰωάννης κάλα-
μοι „πῶπο ὦν ἡμᾶς δὲ ἀλλοιζέσθαι, καὶ μυρία
„κατορθώσασθαι ἀγαθὰ“· εἰ γὰρ Παῦλος μετὰ μυρίους
„θανάτους, μετὰ πόνους κινδύνους, τῷτο ἐλογίζετο, πολ-
„λὰ μᾶλλον ἡμᾶς; ἔγω καὶ ἡμᾶς χρῆσθαι ποιεῖν, ἐπι-
„λανθάνεσθαι τῶν κατορθωμάτων, καὶ ἀφίεναι αὐτὰ ὅ-
„πίσω· καὶ γὰρ ὁ δρομὸς, ἐχ' ὅσους ἠνυσεν ἀναλο-
„γίζεται διακῶς, ἀλλ' ὅσους λήπεται· καὶ ἡμᾶς, μὴ
„ὅσον ἠνύσαμεν τῆς ἀρετῆς ἀναλογίζομεθα, ἀλλ' ὅσον
„ἡμῖν λήπῃ· τί γὰρ ἡμᾶς ὠφελῇ τὸ ἀνυσθῆναι, ὅταν
„τὸ ληπομένο μὴ προσέθῃ“; (Ὁμιλ. ιβ'. εἰς τὴν
πρὸς Φιλίππ.) Ὅθεν καὶ ὁ θεὸς Ἰωάννης τῆς Κλίμα-
κος ἔπεν· „ἡ τελεία τῶν τελείων ἀτέλειος τελειότης“.
(Λόγ. κθ'.) Λέγει δὲ ὁ αὐτὸς Ἰωάννης τῆς Κλίμα-
κος, ὅτι τὸν λόγον τῶτον (δηλ. ὅτι ἡ ἀπάθεια εἶναι ἡ
τελεία τῶν τελείων ἀτέλειος τελειότης) ἔπεν εἰς αὐτὸν
ἕνας ὅπου ἐγώδῃ τὴν ἀπάθειαν „καθάμοι τις αὐτὸς
„γλώσσας, ὑψηλῶς“· ἔπος δὲ εἶναι ὁ Ἅγιος Ἐ-
φραίμ, ὁ πᾶν ἀπαθῶν ἀπαδέσσεως ἐκείνος, καθὼς ἐρ-
μηνεύει ὁ τῶν Λόγων ἐκείνους σχολιαστὴς. Καὶ ὁ θεὸς δὲ
Αὐγουστίνος λέγει· „τελειώσας ἀνθρώπων, τὸ λογίζεσθαι
„ἐαυτὸν ἀτέλειον“.

(2) Διὰ τὸ τοῦτο λέγει καὶ ὁ Χρυσόστομος· „ἀνὴρ ὁ πῶ-
„βραβεῖον διδοὺς ἐσηκεν· ἀνὴρ κατὰ τὸ βραβεῖον· ὅρα
„πόσον τὸ διάστημα τοῦτο διαδραμεῖν· (ἦγυν τὸ ἀπὸ
„τῆς γῆς ὡς ἐς τὴν οὐρανὴν) ὅρα πόσον τὸ ὕψος· ἐκ
„δὲ πεπαιδευμένους τοῦ πνεύματος πεποιοῖ· ἐτέρως.

„γὰρ ἐκ ἐνὶ τῷ ὕψος τοῦτο πεπαιδευμένους· μετὰ τοῦ σώμα-
„τος ἐκείνῃ δὲ βαδίσαι· ἔστι γὰρ... ὅθεν ἀνὴρ τὴν
„κεφαλὴν, ἀνὴρ τὸ ὄμμα, ἀνὴρ δὲ κατὰ νεύσης, κατεπε-
„σεις, ἐξεχύθη· ἀνὴρ βλέπει, ὅπως τὸ βραβεῖον ἐστίν· ἀν-
„τί τοῦ βραβεῖου ἡ ὄψις, μέζονα ποιεῖ τὴν προαίρε-
„σιν· οὐκ ἀφίησιν αἰδέσθαι τῶν πόνων· τὸ μήκος μί-
„κρον ποιεῖ φατέσθαι· τί δὲ τὸ βραβεῖον ἐστὶν· ἡ κλά-
„δος φοίνικος· ἀλλὰ τί; Βασιλεία Οὐρανῶν, ἀνάπαυσις,
„αἰώνιος, δόξα μετὰ Χριστοῦ, κληρονομία, ἀδελφότης,
„μυρία ἀγαθὰ, ἀλλ' οὐκ ἐνὶ ἡπύῃ· οὐκ ἐν τῷ βρα-
„βεῖν ἐκείνῃ τὸ κάλλος διηγέσασθαι· ὁ κρατῶν, αὐτὸς
„οἶδε μόνος, καὶ ὁ μέλλων αὐτὸ λαμβάνειν· ἐκ ἐστὶ
„Χρυσὸν, οὐκ ἐστὶ διάλιθον, ἀλλὰ πολλὰ τῶν τιμῶν
„περὶ· ὁ χρυσὸς, βορβόρος πρὸς ἐκείνῃ τὸ βραβεῖον ἐστὶ·
„λίθοι τίμιοι, πλίνθος, πρὸς τὸ κάλλος ἐκείνῃ τοῦ
„βραβεῖου“· (Λόγ. ιβ'. εἰς τὴν πρὸς Φιλίππ.) Λέγει
δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, ἐρμηνεύων τὸ ῥητὸν τοῦ Ἡ-
σαίου τὸ λέγον· „τοῦτο πρῶτον πῆς, παχύ ποιεῖ
„(Ἡσ. θ'. ι.)· μὴ χαλῶντας, μηδὲ καταβεβλακχυμέ-
„νους, μηδὲ ἀπόνδους, μηδὲ ἐκλύτους ἐπὶ τῇ τῆς ἐρ-
„γῆς ἐρχῃ παραδοχῇ· ἀλλὰ σωπῶντας, καὶ κατεπαύ-
„μενους· οἷος ἦν Παῦλος· ὁμοῦ τε ἐπὶ τῇ πίστει, καὶ
„ἐν τῇ καὶ ἀντιβίασιν πρὸς τὸ κίρυγμα· ὅς γε οὐ-
„δὲ προσανέειπε σαρκὶ καὶ αἵματι· ἀλλ' ὕδους, ὡσπερ
„τις δρομὸς, ὁμοῦ τε ἔλαβε τὸ τοῦ δρόμου σῶμα,
„καὶ πρὸς τὸ τέλος ἠπάγετο· κατὰ σκοπὸν διώκων ἐπὶ
„τὸ βραβεῖον τῆς αἰῶν κλήσεως“.

πῶτο εἶναι τελειότης, τὸ νὰ μὴ θάρρῃ ἵπote, καὶ νὰ νομίζῃ τινὰς ὅτι ἐφθασε πὴν τελειότητα (1).

„Καὶ ἄτι ἐτέρως φρονεῖτε, καὶ τῷτο ὁ Θεὸς ὑμῖν ἀποκαλύψαι“.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα προασφαλίζεται, καὶ προφυλάττει ὁ Ἀπόστολος τὰς Φιλιππησίους· λέγει γὰρ εἰς αὐτάς· αἰτίως ἐσεῖς Χριστιανοὶ καὶ νομίζετε κατὰ ἄλλον τρόπον, ἔξω ἀπὸ ἐκεῖνο ὅπῃ ἐγὼ σὰς εἶπον, ἤγουν αἰσῶς καὶ ἐσεῖς λογιάζετε, ὅτι ἐκαπορῶσθε τὸ πᾶν, καὶ ἐφθάσετε εἰς τὴν τελειότητα, βέβαια ὁ Θεὸς θέλει φανερώσει εἰς ἐσᾶς, ὅτι καλῶς πῶτο φρονεῖτε, διὰ τὸ νὰ μὴ πλανασθε· διὰ τὸ, ὅποιος φρονεῖ πῶς ἐφθασε τὴν τελειότητα, αὐτὸς γίεται ἀμελέστερος. Ταῦτα δὲ λέγει ὁ Θεὸς Παῦλος, διὰ τὴν ἐνταῦθα ἀπελὴν τελειότητα πῶς κατὰ Χριστὸν ζωῆς, καὶ διὰ τὸ νὰ μὴ νομίζαν τὸν ἑαυτὸν τὰς οἱ Φιλιππησίου τελειον.

16. „Πλὴν, εἰς ὃ ἐφθάσαμεν, τῷ αὐτῷ ζοιχᾶν κανόνι, τὸ αὐτὸ φρονεῖν“.

Κατὰ τὸ παρὸν ὅμως, λέγει, (ἤγουν ἔως ὅπῃ ὁ Θεὸς νὰ σὰς ἀποκαλύψῃ ἐκεῖνο ὅπῃ πρέπει νὰ φρονεῖτε, κατὰ τὸν Φῶτιον) ἄς κρατῶμεν ἐκεῖνο ὅπῃ ἐφθάσαμεν νὰ κατορῶσθαι, ἤγουν ἄς κρατῶμεν τὴν ἐκείνου, καὶ τὴν εἰρηνίαν, ὅπῃ προλαβόντως ἐκαπορῶσαμεν· καὶ ἄς ἀκολουθῶμεν ὅλοι εἰς τὸν αὐτὸν κανόνα, ἤγουν εἰς τὴν αὐτὴν πίσιν, καὶ εἰς τὸν αὐτὸν ὅρον, καὶ τὰ δόγματα· (2) ἐπειδὴ καθὼς ὁ κανόνας, ἔτε προσθήκην δέχεται, ἔτε

(1) Διὰ τὸ πῶς λέγει καὶ ὁ Νύσσης διὰ τὸς Γρηγόριος, ὅρα πῶς ἀσφαλτοῦσι πῶς πρὸς τὸν Θεὸν ἀνιούσιν ὁ δρόμος; πῶς τὸ εἶναι καταλαμβανόμενον, ἀρχὴ πρὸς τὸ ὑπερχέμενον γίνεται; τοῦτο οὖν διὰ τὸν ἡρμηνεῖαν τὸ δόγμα μανθανόμενον, ὅτι πάντοτε πῶς ἐπὶ τὰ μίξω προκρίπτουσιν ἀρμεδιὸς εἶναι ἡ τοῦ Ἀποστόλου φωνὴ ἡ λέγουσα, ὅτι εἴ τις δεκά ἐγνωκέναι, ἔπω ἐγὼ κατὰ δὲ γινώσκω. (Ὁμιλ. ια. εἰς τὸ ἄσμα.) Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἐρμηνεύων τὸ „ὑφ᾽ ἑτέ Κυρίου πᾶν Θεὸν ὑμῶν καὶ προσκυνεῖτε τῷ ὑποπόδιον πᾶν ποδῶν αὐτοῦ“ τοῦ 11. Ἐκκεῖ, ἔπω λέγει, ὅσον χωρὶς ὑμῶν ὁ λογισμὸς, παρὰ τὸν Θεὸν τὴν δόξαν ὑφ᾽ ἑτέρας, εἰδοῦσι, ὅτι ἔσονται ὑπερπᾶν ὑμῶν ἡ διακονία, καὶ πᾶσαν παρέλθῃ ὑψιπλῶ φαντασίαν ἐν ταῖς περὶ Θεοῦ ὑψηλῆσι, πότε τὸ παρ ὑμῶν εὐεχόμενον, καὶ προσκυνούμενον, οὐκ αὐτὴ ἡ μεγαλειότης τὰ ζητούμενα εἶναι, ἀλλὰ τὸ ὑπερπᾶν πᾶν ποδῶν αὐτοῦ, τὸ ὑπερβηκὸς διὰ τὰς πᾶς καὶ κάπως κίμενοι πῶς διανοίαι ἡμῶν, ἐν συγκεκρισιν τῆς ἀνεφίκατο κατὰ τὴν διερχομένην. (Τομ. α. εἰς τὴν ἐπιγραφὰς τῶν Ἐκκε. Κεφ. 5.) Καὶ πάλιν, τὸ εἶναι προκρίπτειν ἐν τῷ ζητῆν, καὶ μηδέποτε τῆς ἀνὸς δευτερεύον, πᾶν εἶναι ἡ ἀληθὴς καὶ ποδομένου ἀπολαύσις, πῶς πάντοτε πληρωμένης προθυμίας, ἐτέραν ἐπιθυμίαν τὴν ὑπερχέμεν ζήτουσι. (Ὁμιλ. ιγ. εἰς τὸ ἄσμα.) Καὶ πάλιν ἐρμηνεύων τὸ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν ἐκείνην, χωρὶς τοῦ ἐπὶ τῆς λέγει, τί μετὰ τῆς τῆς αὐτοῦ Κυρίου καὶ κραταιώθητε καὶ ζητήσατε τὸν Κύριον, καὶ ἐν τῷ εὐρίσκῃ αὐτὸν ἐπικαλέσασθε. (Ἦσ. ιε. α.)

Ἐγὼ τὸν διὰ τὸν ἡρμηνεῖαν ὅτι ζητῆσαι χρὴ, ὅτι πᾶν Θεόν· καὶ ἡ εὐρεσις εἶναι, αὐτὸ τὸ εἶναι ζητῆν· εὐ γὰρ ἄλλο εἶναι τὸ ζητῆν, καὶ ἄλλο τὸ εὐρεῖν· ἀλλὰ τὸ τὴν ἐκζητῆσαι χρεός, αὐτὸ τὸ ζητῆσαι εἶναι· βέβαια καὶ τὴν εὐκαίριαν μαθάν, τίς χωρὶς τοῦ ἐκζητῆν τὸν Κύριον; σωπῶμαι λέγω· ὁ βίος ὅλος, ἐπὶ τῷ τῷ γὰρ μόνον εἰς καὶ αὐτὸς εἶναι, ἡ σπουδὴ

πᾶσα· οὐ γὰρ ἀποταγμένην τινὶ καιρῷ, καὶ χρόνῳ ἀφαιρεμένην τὸ ζητῆν τὸν Κύριον, ἀγαθόν· ἀλλὰ τὸ μὴτε ὅλως διαλείπειν αὐτὸν ζητῶντα, τοῦτο εἶναι ἡ ἀληθὴς δικαιοσύνη. (Ὁμιλ. ζ. εἰς τὸν Ἐκκλησιαστικόν.) Καὶ πάλιν, τὸ ἀπερληπτικὸν, περιληφθῆναι φύσιν ἐκ ἐκείνου· ἀλλὰ πᾶσα πρὸς τὸ καλὸν ἡ ἐπιθυμία, ἡ πρὸς τὸν ἀνὸν ἐκείνου ἐφελομένη, εἰ τὸ δρόμον τὸν πρὸς τὸ καλὸν ἐκείνου σωπεπταίνεται· καὶ πᾶν εἶναι ὅπως ἰδῶν τὸν Θεόν, καὶ μηδέποτε πῶς ἐπιθυμίας κόρον· ὅρα· ἀλλὰ χρὴ πάντοτε βλέποντα, δι' ὧν εἶναι δυνατὸν ὅρα, πρὸς τὴν τῶ πλέον ἰδῶν ἐπιθυμίαν ἐκκαίεσθαι. (Ἦσ. τὸν βίον Μωσέως, Τόμ. α.) Ὅρα καὶ ἡ ἐκείνη ὁ Κορεασιος ἐρμηνεύων τίς εἶναι ὁ σκοπὸς ὁ ὑπὸ τοῦ Παύλου ἐνταῦθα δηλούμενος, λέγει, ὅτι σκοπὸς εἶναι ἡ Χριστιανικὴ τελειότης· ἀπὸ τῆς ἀπὸ τῆς πρὸς αὐτὸν πᾶν σκοπὸν, ὁ λογιζόμενος ἀτελῶς εἶναι· δι' ὃ, τὸ ποιῶν αὐτὴν πάντοτε καὶ προκρίπτει. Λέγει δὲ καὶ ὁ Ὁσιος Νήλος, ὅτι εὐκαίριος ἡ ἀπὸ τῆς πρὸς αὐτὸν πᾶν σκοπὸν, μίαν δὲ αἰώνιον· περὶ τῆς γὰρ φησὶ ὁ Ἀπόστολος, ὅταν δὲ εἴδῃ τὸ τέλειον, ὅτε τὸ ἐκ μέρους κατεργηθῆσθαι· τὸ γὰρ, ὅταν εἴδῃ τὸ τέλειον, σημαίνει, ὅτι ἐνταῦθα ἐδωάμεθα χωρῆσαι καὶ δεῖναι τελειότητα. Καὶ πάλιν λέγει, ὅτι ἐκ τῆς ἀπὸ τῆς πᾶν σκοπὸς Παύλος ὁ Θεοπέσιος ἐπίσταται, καὶ οἶδε πᾶν αὐτὸν τέλειον, καὶ ὁ τέλειον ἀνδρωτοκ· ὡς μετὰ πρὸς τὸν παρόντα βίον, τέλειον λεγόμενον ἀνδρωτοκ· ὡς δὲ πρὸς τὸν ἀληθῶς τέλειον, ὁ τέλειον· δι' ὃ φησιν· ὅτι ὅτι ἡδη εἴλαβον, ἡ ἡδη τέλειον· καὶ μετὰ ὀλίγα λέγει, ὅσοι εἰς τέλειον, πῶς φρονεῖμεν. (Παρά Καλλίστῳ τῷ Ζαυδοπούλῳ, ἐν κεφ. τζ.) Ὅρα καὶ πᾶν τὴν ὑποσημειώσιν πᾶν, ὡς ἀνδρα τέλειον. (Ἐφ. ε. 13.) ἵνα μάθῃς, ὅτι αὐτὸς εἶναι τέλειος.

(2) Ὁ δὲ Θεοδόσιος κανόνα λέγει τὸ Εὐαγγελικὸν κήρυγμα· ὁ δὲ κατὰ δύστυτος ὅρος, ὡς ἀπὸ προσδοκίαν. Παρεγγυὰ πᾶν αὐτοῖς μὴ ἀνέχασθαι, καὶ πᾶν τὸν τομικὰ τῷ Εὐαγγελικῷ παραμηνύσαν.

ἔπε ἔλπειν, ἔττι καὶ ἡ πίσις· ὥστε καὶ ἐσθὲς μὴ μεταβάλλετε τὰς παραγγελίας, καὶ δόγμα-
τα τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, ἀλλὰ μένετε ἀπαρασάλοτοι εἰς αὐτὰ (1).

17. „Συμμιμηταίμεν γίνεσθε ἀδελφοί, καὶ σκοπεῖτε τὰς ὁπῶ περι-
πατῶντας, καθὼς ἔχετε τύπον ἡμῶς“.

Εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἀπόστολος, βλέπετε τὰς σκύλας, ἡτοι τὰς Ἰουδαίους, καὶ μετὰ τὸν
λόγον τῶν ἐμάκρυνε τὰς Φιλιππησίους ἀπὸ τῆς συναναστροφῆς ἐκείνων· τῶρα δὲ συγκολ-
λᾷ, καὶ εὐνοοῖ τὰς Φιλιππησίους μετὰ ἐκείνας, ὅπως περιπατῶν καλῶς εἰς τὴν ἐράτην τῆς κατὰ
Χριστὸν ζωῆς· τὸ γὰρ δηλοῖ, τὸ „σκοπεῖτε“ ἡγὼν προσέχετε εἰς τὰς ποικίλας ἐναρέτας, ὡς
Χριστιανοί, καὶ βλέποντες εἰς αὐτὰς, ὥσπερ εἰς εἰκόνα καὶ πρωτότυπον, τυπὸντες τὴν ἀρετὴν
τὰς εἰς τὸν ἑαυτὸν σας· καὶ καθὼς ἔχετε ἐμὴν τύπον, καὶ παράδειγμα τῆς ἀρετῆς, ἔττι νὰ
ἔχετε καὶ ἐκείνας· ὁ γὰρ Ἅγιος Ἀπόστολος, δὲν ἐδίδασκε μόνον μετὰ τὰ λόγια τὰς Χρυσια-
νὰς, ἀλλὰ καὶ ἐπρόθεττον εἰς αὐτὰς τὸν ἑαυτὸν τῶν τύπον καὶ παράδειγμα διὰ τῆς ἐναρέτης
ζωῆς, καὶ τῶν θεοφιλῶν ἔργων· τὸ γὰρ εἶναι ἡ τελεία διδασκαλία, ἡ πείρασος τὰς
ἀκούοντας καὶ ὁρῶντας.

18. „Πολλοὶ γὰρ περιπατῶσιν, ὅς πολλάκις ἔλεγον ὑμῖν, νυνὶ δὲ
καὶ κλαίων λέγω“.

Δὲν ἀναφέρει κατ' ὄνομα τὰς Ἰουδαίους τέρας, ὅπως κατηγορεῖ ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, διὰ
τὴν μὴ τὰς ἐπιπλήξῃ· δίδει δὲ εἰς τὰς Φιλιππησίους νὰ καταλάβουν ποιοὶ εἶναι αὐτοί·
διὸ λέγει, ὅτι εἶναι ἐκεῖνοι, τὰς ὁποίας ἔλεγον πολλάκις φορεῖς εἰς ἐσθὲς· τῶρα δὲ, ἐπει-
δὴ αὐξήσων ἡ κακία αὐτῶν, καὶ ἐπλατυῖται, διὰ τὸ δὲν ἡμπορῶν νὰ τὰς ἐνθυμῶνται χω-
εἰς δάκρυα. Βλέπετε, ὡς ἀδελφεῖ, σπλαγγνα πατερικά, καὶ συμπάθειαν ἀποστολικὴν τῷ μα-
καρίῳ Παύλῳ! αὐτὸς δὲν ἔκλαιε διὰ τὰ ἐδικά του κακά (ἐπειδὴ δὲν εἶχεν) ἀλλ' ἔκλαιε,
διὰ τὴν ἄλλοι ἔμμενον αἰαίσθητοι, καὶ δὲν ἐφρόντιζον διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς, ἀλλὰ ἐξέσαν μετὰ
τρυφῆς καὶ ἡδυπαθείας.

„Τὰς ἐχθρὰς τῷ Σταυρῷ τῷ Χριστῷ“.

Ητὸν μερικοὶ εἰς τὰς Φιλιππας, οἱ ὁποῖοι ἐφαίνοντο μετὰ Χριστιανοί, ἔχον ὅμως μετὰ
τρυφῆς, καὶ αἰσιν· τέρας λοιπὸν ὁ Παῦλος ἐδῶ ὀνομάζει ἐχθρὰς τῷ Σταυρῷ τῷ Χριστῷ,
διὸ, ὅτι ὁ μετὰ Σταυρῷ τῷ Χριστῷ, ζητεῖ ἀπὸ τῶν Χριστιανῶν νὰ ἔχον ψυχῶν ἐτοιμασμένην
εἰς τὸν θάνατον, καὶ διψῶσαν κινδυνῶς, καὶ βάσανα· ἐκεῖνοι δὲ, ἦτον ἀμελεῖς καὶ παραλε-
λυμένοι, καὶ ζῶντες μίαν ζωὴν ἐναντίον τῷ Σταυρῷ, ἐπειδὴ, αἰσῶς ἡγάπων τὸν Σταυρὸν,
βέβαια ἠθέλουν σπευδᾶν νὰ ζῶν καὶ μίαν ζωὴν ἐσαυρωμένην, ἡγὼν νεκρωμένην, καὶ
πεθλημένην. Ἀς φεξώμεν, ἀδελφοί, ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί, ὅπως ἀναγινώσκοντες ταῦτα· διὰ
τὴν ὁ φίλος τῆς τρυφῆς, καὶ τῆς τῷ κόσμῳ ἀνέσεως, καὶ δυστυχίας, αὐτὸς εἶναι καὶ ὀνομάζεται
ἐχθρὸς τῷ Σταυρῷ τῷ Χριστῷ (1).

19. „Ὡς“

(1) Ὁ δὲ Φῶτιος λέγει· ὅτι „τὸ τῷ αὐτῷ σοιχεῖν
„κανόνι“, ἡ προτροπὴ καὶ συμβουλὴ εἶναι λόγος, ἡ εὐ-
χὴ· καὶ ἡ μετὰ εἶναι συμβουλὴ, πρέπει ἐξωδὸν νὰ ἐνοη-
ται τὸ δὲ, ἡγὼν δὲ ὅμως σοιχεῖν τῷ αὐτῷ κανόνι· τὸ αὐτὸ
φρονεῖν· ἡ δὲ εὐχὴ, πρέπει ἀπὸ κοινῆς νὰ ληφθῇ τὸ, ἀπο-
καλύψαι, ἡγὼν ὁ Θεὸς ἀποκαλύψαι ὑμῖν τῷ αὐτῷ σοι-
χεῖν κανόνι, καὶ τὸ αὐτὸ φρονεῖν· ὅχι μόνον περὶ τί-
σεως καὶ δογμάτων, ἀλλὰ καὶ περὶ πολιτείας· διὰ
τὴν, καθὼς ὁποῖος ἀποκρίσῃ καὶ ἀπὸ τῶν δόγματι τῆς
πίστεως, καπαλύει ἅπαντα τὰ ἐμπροσθεν ὅτι αὐτῶν πι-
εσόμενα, ἔττι καὶ ὅποιοι μετὰ δὲ τὴν ζωὴν, καὶ δὲν
φυλάττει τὴν αὐτὴν ἀκρίβειαν, καὶ τὰς προλαβούσας
καὶ ἀρετὰς ἡγάγισεν· ἔπειτα διὰ τὴν μὴ φαῖναι ὅτι τα-

ραγγέλλει εἰς αὐτὰς δύσκολον πρᾶγμα, τὸ τὴν γυμναζέσθαι
τὴν ὅλην τὴν τὴν ζωὴν μετὰ τὴν δύσβειαν, καὶ τὰς ἀρε-
ταῖς, ἀκολούθως λέγει· „συμμιμηταίμεν γίνεσθε“· εὐκολον
λέγει εἶναι τοῦτο ὅπως λέγω, καὶ ζητῶ ἀπὸ λόγου σας,
καὶ δὲ εἶναι ἀδύνατον· διὰ τὴν καὶ ἐγὼ ἄνθρωπος εἶμαι,
ὁμοιοπαθὴς ὥσαν ἐσθὲς, καὶ καθὼς ἐμὴν βλέπετε, καὶ
ἀγωνίζομαι, ἔττι καὶ ἐσθὲς ἀγωνίζεσθε.

(1) Διὰ τὸν αὐτὸν ὁ δὲ Χρυσόστομος· „ἐδὲν ὡς
τὴν ἀνάμνησιν, καὶ ἀπόστολον τῷ Χριστῷ, ὡς ἀνέστιν καὶ
τὴν ἀνάπαυσιν ζητεῖν· ἐδὲν ὡς τῆς ἐπαγγελίας, καὶ εὐα-
γγελίας ἀποδομῆς, ὡς τῷ παρόντι φρονητικῆναι βίβη·
ὁ Διδοσκῶν σε ἐσαυρώσει, καὶ σὺ ἀνέστιν ζητῶν· ὁ Διδο-
σκῶν σε προσηλώσει, καὶ σὺ τρυφῶν, καὶ πού ταῦτα
εὐα-“

19. „Ὡν ὁ Θεὸς ἡ κοιλία“.

Αὐτοὶ, λέγει, λατρεύοντες τὴν κοιλίαντες ὡσαύτῃ Θεὸν καὶ καθ' ἑαυτοὺς θεραπεύοντες, καὶ ἀνίστασιν εἰς αὐτὴν προσφέρουσιν· δι' ὅ,τι, εἰς ἄλλας μὲν εἶναι Θεὸς, τὰ χρήματα, καὶ ἡ πλεονεξία, περὶ τῶν ὁποίων εἶπεν ἄλλαχ' ὁ Παῦλος· „Πᾶς πόρνος, ἢ ἀκαθάρτος, ἢ πλεονέκτης, ὅς ἐστιν εἰδωλολάτρης“ (Ἐφ. ε. 5.) (1) εἰς ἄλλας δὲ, Θεὸς εἶναι ἡ κοιλία, καθὼς εἶναι αὐτοὶ, περὶ τῶν ὁποίων ὁμιλεῖ ἐδῶ ὁ Παῦλος· καὶ ἐκεῖνοι, περὶ ὧν εἶπεν ἄλλαχ' „φάγωμεν, καὶ πίωμεν, αὐτεὶον γὰρ ἀποθνήσκουσιν“ (ἀ. Κορ. ιβ. 32.) (2) Καὶ ἰδὲ πῶς, χωρὶς τῆς σαύνης ὁ Χερσιανὸς εἰδῶλα, καὶ ἀγάλλματα τῶν δαιμόνων, γίγεται εἰδωλολάτρης, ὅταν λατρῶν ἢ δηλαδὴ, καὶ προσκυνῇ τὰ πάθητα. Σημειώσαι ὅτι αὐτοὶ, περὶ τῶν ὁποίων λέγει τὰς ἀνωτέρας κατηγορίας ὁ Παῦλος, ἦτον οἱ ὅς Ἰουδαίων πιστεύσαντες· τῶς γὰρ κατηγορεῖ ὡς γαστριμαργῆς καὶ ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολῇ λέγων· „οἱ γὰρ ποιεῖτε, τῷ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐναντίον, ἀλλὰ τῇ ἑαυτῶν κοιλίᾳ“ (Ῥωμ. ις. 18.) καὶ ἐν τῇ πρὸς Τίτον· „κατὰ θηρία γαστέρες ἀργαῖ“ (Τίτ. ἀ. 12.) (3).

„Καὶ

„εὐφρανόμενοι γενναίως... σαύρωντες σεαυτὸν, καὶ μὴ εἰς σεαυτὸν σαύρωντες· σαύρωντες σεαυτὸν, λέγω, οὐχ ἵνα σεαυτὸν ἀνέλκῃς μὴ γεννοῖτο! τὸ γὰρ ἀσεβές· ἀλλ' ὡς Παῦλος ἔλεγεν, ἐμοὶ κόσμος ἐσαύρωται, καὶ γὰρ τῷ κόσμῳ“ ἡ φιλεῖς τὸν Δεσπότην σου, τὸν δάνατον ἀποδάνε τὸν ἐκένω· σαυρὸν ὁ Χερσιανὸς πᾶσι λέγει, ὡς ὅταν λέγῃ, ὅς τις δέλω ὀπίσω μου ἐλθεῖν ἀπαρνησάσθω ἐαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σαυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθήτω μοι“ (Ματθ. δ.) Ὁ γὰρ σαυρὸς ψυχῆς ἐστὶ παρατεταγμένης, δανασιώσης, ὅθεν ἀνεπὶ ἐπιζητήσης“ (Ὁμιλ. ιγ. εἰς τὴν πρὸς Φιλιππησ.). Λέγει δὲ καὶ ὁ Ὁσίου Ἡσαΐας· „ὁ σαυρὸς κατάργησις ἐστὶ πάσης ἀμαρτίας“· καὶ ὁ Ἅγιος Μάρκος· „πᾶσα ἀρετὴ σαυρὸς ἐστίν“· Ὁρα καὶ τὰς ὑποσημειώσεις τῆς „Χριστοῦ συνεαυρώμενος“ (Γαλ. β. 19.) καὶ τῆς „ἐμοὶ δὲ μὴ γεννοῖτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σαυρῷ“ (Γαλ. ε. 14.)

(1) Ὁρα τὴν ἐρμηνείαν τῆς ῥήτης τῆς.

(2) Σημειώσαι ὅτι τὰς λατρεύοντας τὴν κοιλίαν αὐτῶν ὡς Θεὸν, ἐγγαστριμύδους, καὶ ἐκ τῆς κοιλίας φωνῶντας ὀνομάζει ὁ μέγας Βασιλεὺς ἐρμηνεύων τὸ ῥητὸν ἐκένω τὸ Ἡσαΐου τὸ λέγον· „ζητήσατε τὰς ἐγγαστριμύδους... οἱ ἐκ τῆς κοιλίας φωνῶσιν“ (Ἠσ. η. 19.) φησὶ γὰρ, ἡ πᾶσα ἐκ τῆς κοιλίας φωνῶσιν, ἂν ὁ Θεὸς ἡ κοιλία· οἱ πάντες πραγματευόμενοι τῆς ἐν τῷ ἐδῶ, καὶ πίνοντες ἐκεῖ ἐκένω· ὡς ἂν ἀντὶς ἀμαρτίας εἶπεν ἐγγαστριμύδους, καὶ ἐκ τῆς κοιλίας φωνῶντας, τοὺς ὑπὲρ τῆς τῶν γαστέρας πληρώσαι διδασκαλίαν χημηατιζομένους, καὶ εὐλαβίας ἑαυτοῖς περιτιθεσθαι μετῶν· οἱ δὲ διὰ τὸ μὴ ἀπὸ διαθέσεως τὰς λόγους προφέρειν, καὶ κενολογεῖν, ἡκόσως· ὁ γὰρ μὴ ποιῶν, καὶ διδάσκων, ἀναξιοπιστὸς ἐστὶν εἰς ὠφέλειαν.

(3) Διὰ τὸ καὶ οἱ θεοὶ Πατέρες, δίκαιον ἔχοντες κατηγορεῖν τὴν τυφλίαν, καὶ τὴν γαστριμαργίαν μετὰ πολλὰς, καὶ διαφορὰς κατηγορίας· ὁ μὲν γὰρ μέγας Βασιλεὺς οὕτω φησὶ· „αἱ τυφλαὶ, καὶ οἱ κόροι, καὶ αἱ σωματικαὶ ἀπολαύσεις, ἔχουσιν τὸ ποικίλον τῶν νοσημάτων, καὶ τὸ πολυδές τῶν παθῶν“ (Ἐρμηνεία εἰς τὸν λγ. ψαλμόν.) Ὁ δὲ θεὸς Χρυσόστομος οὕτω λέγει· „Καὶ γὰρ τὸν Ἀδάμ ἡ ἀκρασία τῆς γαστρός ἐξέβηκε τὸν Παραδείσον· καὶ τὸν κατακλυσμὸν τῶν ἐπὶ τῇ Νῶϊ, αὐτὴν τεποίηκε· καὶ τοὺς Σοδόμων κερανοὺς αὐτὴν καταγαγεῖν· εἰ γὰρ καὶ πορνείας ἐγκλήμα ἦν, ἀλλ' ὅμως ἐκατέρωθεν τῆς κολάσεως ἡ ρίζα ἐντείνοντο· ἐφ' ἣν ὅτι ἐξέκλιπεν ἀνιστοπούμενος ἔλεγε· „πλην

τῶν τῶν ἀνόμιμα Σοδόμων, ὅτι ἐν ὑπερφανείᾳ, καὶ πλησμονῇ ἄρτων, καὶ ἐν εὐδαιμονίᾳ ἐσπατάλων“ (Ἐξ. ις. 48.) ὅταν καὶ Ἰουδαῖοι τὰ μέγιστα ἐργάσαντο κακὰ, ἀπὸ τῆς μέθης καὶ τῆς τυφλότητος ἐπὶ τῷ ἀνόμιον ἐξοκλήσαντες“ (Ὁμιλ. ιγ. εἰς τὸ κατὰ Ἰωάν.) Καὶ ὁ θεὸς Ἰσίδωρος ὁ Πηλυσσιώτης· „Τὸ σῶμα, ὃ βέλτεται, τροφῆς δίδται, καὶ τυφλότητος· ὀλιγοδείας, καὶ πλησμονῆς· ἀσπαραγμοὶ καὶ πολυτελείας· αἱ μὲν γὰρ, καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ τὸ σῶμα ὠφελεῖται, ὑγίαν, καὶ ῥώμην, καὶ διέξιναν τίκωσιν· αἱ δ' ἀμφὺ καταβλαπτεύουσιν, καὶ μόνον τὴν ψυχὴν διαφθείρουσιν, ἀλλὰ καὶ νοσήματα ἀργαλέοντα ὠδύνουσιν· ἀποδίδει δὲ σαφὴς τὸ τῆς ὀλιγοδείας ἀσκητικῆς τῶν τῶν ἀβροδιδίων ἐλομεθῶν βίον, καὶ σωπεωτέρους, καὶ σωφρονετέρους, καὶ ὁσιωτέρους εἶναι“ (Ἐπιστολ. νζ. Παλαδίῳ.) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος οὕτω φησὶ· „τὰ σώματα καίμενται μετ', αἱ δὲ θεραπεύονται ἀναφέρει καὶ αἱ ἐνδείαι· ἀνεργαζόμεναι δὲ, αἱ κατὰ μικρὸν ἀμεινῶνται, καὶ αἱ πλησμοναί, πάλιν υπορρέει, καὶ πρὸς τὰς αὐτὰς ἀρρώστιας ἐπανάσκει“ (Λόγ. β. κατὰ Ἰουλιανόν.)

Ὁ θεὸς Ἰωάννης ὁ τῆς Κλίμακος· „Κράτει κοιλίας, πρὶν αὐτὴν κρατῆσαι, καὶ τότε μέλλεις μετ' αἰσχύνης ἐγκρατεῖσθαι· οἶδας τὸ ἡρμενέον, οἱ τῷ ἀρρήτῳ τῇ βοῇ (τῆς πορνείας δηλ.) περιπεσόντες“ (περὶ τῆς δεσποίνης γαστρός Λόγ. ιδ.) Τὸ δὲ φοβερώτερον αὐτῶν ὅλα εἶναι ἐκένω ὅπου λέγει ὁ μέγας Βασιλεὺς· δηλαδὴ, ὅτι οἱ γαστριμαργοὶ εἶναι ἀδιορθώτοι· „πολυὺς ἐγὼ πᾶσι κρατηθεῖν, εἶδον ἐν ὑγίᾳ γενόμενος, εἶσα δὲ ἐκ πάντων λαθροφάγον, ἢ γαστριμαργον, ἢ εἶδον· ἀλλ' ἡ ἀπορραγμένης τῆς ἐγκρατὸς βίης, καὶ τῷ κόσμῳ διαφθαρεύεται, ἢ ποῖς ἐγκρατεῖς ἐναποκρύπτεσθαι παρωμένους, καὶ τῷ διαβόλῳ τῇ ἡδυνάτῃ θείᾳ συνασπίζομενους... ἵνα γὰρ τὸ τῆς γαστριμαργίας πάθος σκεπάζωσι, τῷ ἐσμῶ τῶν κακῶν περιπίπτουσιν, οἵτινες, τῷ μὲν χημηατὶ εἶναι ἐν ποῖς σφριζόμενοι, τῷ δὲ πράγματι ἐν ποῖς κατακεκορμένους... Διὰ τὴν τῆς γαστρός ἡδονὴν Νῶε γελᾷται, καὶ Χάμ καὶ κατήραται· Ἡσαὺ τῶν πρωτοπλάκων ἐκτίπτεται, καὶ ποῖς Χαναναίοι ἐπιγαμβρεύεται. Αὐτὸν θυγατρώγαμος γίνεται, γαμβρὸς αὐτοῦ καὶ πενδρὸς· ὁ πατὴρ ἀνὴρ, καὶ ὁ πατήρ πατήρ, ἐκατέρωθεν τὴν ὁρὴν τῆς φύσεως ἐνυβρίζων· αὐτὴν καὶ τὸν Ἰσραὴλ εἰδὼς προσκυνῆται, ἐποίησε, καὶ τῶν τῶν καλῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ περὶν παρρησκόσας“ (Λόγ. ἀσκητικῶν ἐν ᾧ παρατίθεται πε-

ει

„Καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχυρῇ αὐτῶν“.

Μετριοὶ ἐνοῦν πῶς λέγει τὸν λόγον τῶν ὁ Παῦλος, διὰ τὴν ἐν σαρκὶ πειρομὴν, τὴν ὅποιαν, οἱ μὲν Ἰουδαίφρονες Χριστιανοί, εἶχον εἰς δόξαν τας, αὐτὴ ὅμως εἶναι αἰσχυρὴ καὶ ἀτιμία τις· πλὴν δὲ ἐνοῦν καλῶς· ἐπεὶ δὲ ὁ Παῦλος μὲ τὰ λόγια ταῦτα, δείχνει τὴν αἰσθησὶν, καὶ ἀμετανοησίαν τῶν τρυφῶν, δι' ὅ, τι, αὐτὴ νὰ ἐντρέπωνται, καὶ νὰ αἰσχύωνται, αὐτοὶ ὅμως τὴν κατασχυρῶν νομίζεν ὡς δόξαν τας.

„Οἱ τὰ ἐπίγεια φρονῶντες“.

Οἱ Θεὸν, λέγει, ἔχοντες τὴν κοιλίαν, αὐτοὶ δὲ νοῦσι κἀνὰ πνευματικόν, καὶ ἑραῖον ἀγαθόν, ἀλλὰ μόνον τῆς γῆς ταύτης πρόσκαιρα ἀγαθὰ φρονῶν, καὶ συλλογίζονται (1).

20. „Ἡμῶν δὲ τὸ πολίτευμα ἐν ἑρανοῖς ὑπάρχει, ὧς δ' (2) καὶ Σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν“.

Η πολιτεία, λέγει, καὶ ἡ πατεὶς ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν, εἰς τὰς ἑρανοὺς εἶναι, καὶ ὅχι εἰς τὴν γῆν, ὥς, τὰ αὐτὰ πρέπει νὰ φρονῶμεν, καὶ πρὸς τὴν ἑραῖον πατείδα μας πρέπει νὰ ἀποβλέπωμεν, εἰς τὴν ὅποιαν ἐδιωρίσθημεν νὰ ζῶμεν, καὶ νὰ πολιτευώμεθα· ἐπεὶ δὲ εἰς τὰς ἑρανοὺς διερίσκειται καὶ ὁ ἐδικὸς μας Βασιλεὺς, καὶ Αὐτοῦτος, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, καὶ ἀπὸ τὰς ἑρανοὺς προσμύομεν αὐτὸν νὰ ἔλθῃ μὲ τὴν δόξαν τῶ Πατρός τε, ἡγοῦν μὲ τὴν δόξαν τὴν Θεοῦ, σωτροφόμενος μετὰ τῶν Ἀγγέλων, καὶ τῶν Ἁγίων. Λοιπὸν ἐντραπήτε καὶ ἐσεῖς ἀδελφοί μου Χριστιανοί, καὶ πεισθῆτε διὰ τὰ ζῆτε πνευματικῶς ζῶντες, καὶ ὅχι δι' ἄλλο, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν πόπον, ἡγῶν διὰ τὸν ἑρατὸν, ὅστις εἶναι ἡ πατεὶς μας, καὶ διὰ τὸν Βασιλέα ὃς προσμύομεν νὰ ἔλθῃ ἀπὸ τὰς ἑρανοὺς, ὅστις εἶναι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς

ἐν ἀποπηγῇ βίου, καὶ τελειώσεως πνευματικῆς γίνονται.) Κατεργάζονται δὲ καὶ οἱ Θεοὶ Προφῆται τὰς τρυφὰς· ὁ μὲν γὰρ Ἰερεμίας εἶπε λέγει· „οἱ ἐσδο-
„τες τὰς τρυφὰς ἠφάνισαν“ (Θρη. δ. 5.) Καὶ ὁ Μιχαῖς „ἀπορρίφθησαν ἐκ τῶν οἰκῶν τρυφῆς“ (Μιχ. β. 9.) Καὶ ὁ Σολομὼν δὲ λέγει „ἐσυμψέ-
„ρη ἄφρονι τρυφῇ“ (Παρ. ιδ. 10.) Καὶ ὁ Σαράχ· „μὴ εὐφραίνῃ ἐν πολλῇ τρυφῇ“ (Σαρ. ιη. 32.) Καὶ πάλιν „μὴ ἀπλησίου ἐν πάσῃ τρυφῇ“ (Σαρ. λζ. 32.) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεὸς Κύριος ὁ Ἀλεξανδρείας· „τρυφῇ μὲν γὰρ ἡ σωματικὴ, ῥίζατις ὡς περὶ ἐς καὶ γέ-
„νεσις πικρῶν καὶ ἀτιμῶν ἡδονῶν, καὶ ἀντεξάγει δι-
„νῶς ταῖς εἰς τὸ ἀγαθὸν προθυμίαις, ἀνεπιπληκτοῖς ὁ-
„μαῖς χωροῦσαι πρὸς τὰ αἰχίω“ (Ὁμιλ. κβ. εἰς τὸ Πάσχα.)

(1) Περὶ πάντων λέγει ὁ Θεὸς Χρυσόστομος· „οἱ ἐπί-
„γεια φρονῶντες· οἱ λέγοντες οἰκοδομήσωμεν οἰκίας·
„πῶς ἐν τῇ γῇ φθοῖ· κηρύσσομεθα ἀγῶν, ἐν τῇ γῇ
„πάλιν· ἐπιτυχώμεν ἀρχῆς, πάλιν ἐν τῇ γῇ· σὺ-
„χωμεν δόξης, πάλιν ἐν τῇ γῇ· πλετήσωμεν, πάν-
„τα ἐν τῇ γῇ“ (Λόγ. ιγ. εἰς τὴν πρὸς Φίλιππ.) Λέγει δὲ καὶ ὁ Κορέσιος, ὅτι εἶχε τὸ πολίτευμα ἐν ἑρανοῖς ὁ ἐγκόσμιος, καὶ μὴ ἐγκόσμιος ἄνθρωπος, ἀλλὰ τρέχων πρὸς τὸ οὐράνιον τέλος, καὶ προτιμῶν τῶν γῆινων τὰς ἑρανοὺς ἐμπορεύει, καὶ ὅπως ὁ τῶν ἑρανοῦν διανῶν πολιτῆας, ὡς λέγει ὁ Μαξιμὸς ἐν τῷ περὶ μοναδικῆς πολιτείας, ἐπὶ ἐστὶν διὰ τῆς ἐλπίδος ἑρανοῦ· ἐπὶ ἐστὶν ὁ ἑρανοῦς πολιτῆς, περὶ οὗ ἐγράφη πρὸς Ἑρε-
„σίως ὁ Παῦλος· „ἐκ ἐστὶν ἐξ ἑρανοῦ, καὶ πάροικοι, ἀλλὰ
„συμπολιτῆς τῶν Ἁγίων καὶ οἰκῆτοί τοι Θεοῦ“ (Ἐφ.

β. 19.) ἐπὶ ἐστὶν ὁ γραφόμενος Ὀγενὴς ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ζωῆς, καθὼς ἔλεγεν ὁ Δαβὶδ· „ἐπὶ τῷ βιβλίῳ σου πάντες γραφήσονται“ (Ψαλ. ρλ. σ.) Δύο λογίων δὲ ἄνθρωποι εἶναι, οἱ μὲν ἀγαθοί, καὶ μέχρη τέλους διαμείναντες ἐν τῇ χάριτι· οἱ δὲ κακοί, καὶ ἐξαλειφόμενοι ἀπὸ τῶν βιβλίων τῆς ζωῆς· κατὰ τὸ „ἐ-
„ξαλειφθήσονται ἐκ βίβλου ζώντων, καὶ μετὰ δικαίων
„μὴ γραφήσονται“ (Ψαλ. ξη. 33.)

(2) Δὲν εἶπεν ἐξ ὧν, (ἑρανοῦν ἀνωτῆρ) ἀλλ' ἐξ ὧν, ἀποδιδόντες πᾶσι, ὅχι πρὸς τὰς ἑρανοὺς, ἀλλὰ πρὸς τὸν πόπον, ἡγῶν ἐξ ὧν πᾶσι τῶν ἑρανοῦν· ἡ ἐπὶ δὲ ὁ ἑρα-
νὸς ὅλος μετὰ τῶν αὐτῶν μερῶν οὐρανῶν νομίζοντες εἶναι, καθὼς καὶ τὸ σῶμα ἐν εἶναι μετὰ τῶν αὐτῶν μερῶν, ὡς ἔλεγεν ὁ Πλάτων. Διὰ τοῦτο ὁ Ἀπόστολος ἀπέδωκε τὸ ἐξ οὗ, ὅχι πρὸς τὰς κατὰ μέρος ἑρανοὺς, πολλὰς οὐκ, ἀλλὰ πρὸς τὸν ὅλον ἑρατὸν, ὅστις εἶναι ὁ ἑρας. Σημιοὶ δὲ ὁ μέγας Βασίλειος, ὅτι καθὼς ἐκεῖ-
νοι ὅπως γεννηθῶν σαρκικῶς, ἀλλάζουσι τὸν πόπον, καὶ ἀπὸ τῆς κοιλίας τῆς μητρός ἐρχονται εἰς τὸν κόσμον πᾶσι· ἐπὶ καὶ οἱ Χριστιανοί, ὅπως γεννῶνται Πνευμα-
τικῶς διὰ τὸ Βαπτίσματος, ἀλλάζουσι τὸν πόπον, καὶ ἀπὸ τῶν κοσμοῦ πᾶσι, ἔχουσι τὸν οὐρανόν· „ἐν τῷ τῷ δὲ
„πάλιν μιμησώμεθα τὴν κατὰ σάρκα γεννήσιν· πρῶ-
„τον μὲν τὸν πόπον μεταλλάξάντες, καὶ τὸν τρέπον
„μετὰ σωματικῶν διὰ τοῦ κράταιωθῆναι Πνεύμα-
„τι τὸν ἐσθ' ἄνθρωπον, ὡς δύναται ἡμᾶς λέγειν· „ἡμῶν
„δὲ τὸ πολίτευμα ἐν ἑρανοῖς ὑπάρχει, τὸ μὲν σῶμα,
„ὡς σκιὰν περυσυρόντος ἐπὶ τῆς γῆς, τὴν δὲ ψυχὴν
„συμπολιτῶμεν τοῖς ἑρανοῖς φυλάσσοντες. (Λόγ. α. περὶ Βαπτίσμ.)

Ἰησοῦς Χριστός. (1) Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος· „περιπατοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς, ὡς ἐν ἑρανῶ ποιῶμεθα τὸ πολίτευμα, διαζῶν σπυδαῖοιτες, σαρκικῶς μὲν ἐκ ἐτι, ἁγιοπρεπῶς δὲ μᾶλλον, καὶ πνευματικῶς“. (Βιβλ. α. τῶν Γλαφυρῶν.)

21. „Ὅς μεταχηματίσει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν“. (2)

Τὸ σῶμα τὸ ἐδικόν μας, πολλὰ πάθη πάσχει εἰς τὴν παρῆσαν ζωὴν, δεσμοῖται, δέρνεται, φυλακίζεται, καίεται, κόπτεται, καὶ εἰς ἄλλα μυρία βάσανα ὑποβάλλεται· διὰ τὸ ὀνομάζει αὐτὸ ὁ Ἀπόστολος, σῶμα ταπεινώσεως, διὰ τὴν εἶναι ὀυτελὲς καὶ ὑποκείμενον εἰς πόεις, καὶ φθορὰν, καὶ θάνατον, καὶ τελούταιον εἰς τὴν ἐν γῇ διάλυσιν· „γῆ γάρ φησιν εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελῶσθ“· (Γεν. γ'.) ἀλλ' ὁμως αὐτὸ τὸ ταπεινὸν, καὶ ὀυτελὲς σῶμα· θέλει μετασχηματισθῆναι, ἵνα μόνον τὸ αὐτὸ κατὰ τὸ ὑποκείμενον, (ἐκ τῶν τεσσάρων γὰρ εἶσαι στοιχείων συγκείμενον καὶ τὸ μέλλον ἀνασθῆναι σῶμα, ἐξ ὧν καὶ τώρα συγκείται·) τὸ ταπεινὸν, λέγω, τὸ σῶμα, μόνον τὸ αὐτὸ θέλει ἐνδυθῆναι ἀφθαρσίαν· μετασχηματισμὸν γὰρ τὸ σώματος νόησον πῶς εἶναι, ἢ ἀπὸ τῆς φθορᾶς καὶ θνητότητος τῆς ἀλλαγῆς, εἰς ἀφθαρσίαν, καὶ ἀθανασίαν (3).

„Εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ“ (4).

Επειδὴ, λέγει, τὸ σῶμα τῶν ἀληθινῶν Χριστιανῶν, σύμμορφον ἔγινεν ἐν τῇ παρῆσῃ ζωῇ μὲν τὸ σῶμα τῷ Δεσπότῃ Χριστῷ, διὰ τῆς συγκοινωνίας, καὶ μετοχῆς τῶν ὑπὲρ Χρ.

58

(1) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἱερός Αὐγουστίνος δίκαιον ἔχει νὰ ἐπιθυμῇ πάντοτε τὴν ἑρανίον Πατρίδα, καὶ νὰ παρακαλῇ τὸν Κύριον νὰ ἐλθῇ νὰ τὸν ἐλευθέρωσιν ἀπὸ παντὶ τῷ ἐξορίῳ· „ὡ πατέρις ἡμετέρα, πατέρις ασφαλὴς, πόρρωθεν σὲ ὀρώμεν· ἀπὸ παντὸς σε πῶς θαλάσσης ἀσπαζόμεθα· ἐκ πῆς κοιλάδος πνυγῆς πρὸς σὲ ἀντιπνέομεν, καὶ πνυγόμεθα διὰ δακρύων, ἵνα δὴ δυνάμεθα καπεῖραι πρὸς σὲ· Ἐλπίς τῶ ἀνθρωπίνου γένους Χριστέ, Θεὸς ἐκ Θεοῦ, δυνάμις ἡμετέρα καὶ κατὰ φύσιν· ἐν τῷ φῶς ἐν ποῖς σκοτεινοῖς νέφεσι καὶ δακρύοις κλυδωνοῖς, ὥστε ἄστρον πῶς ἡμετέρους ὀφθαλμοῖς ἀκτινοβολῇ, ἵδοντες ἡμᾶς πρὸς τὸν λιμένα· κυβερῶντες τὴν ἡμετέραν ναῦν τῇ δεξιᾷ σου, καὶ ποῖς ἡλίοις σου στυροῦντες, ἵνα μὴ ἀπολωμεθα ἐν ποῖς κυμασίν“· (Εὐχὴ ἑρωτική λδ'.) Καὶ ἂν ὁ σφόδρος ἐκείνος Ἀναξαγόρας, καὶ μέλον ὅπως ἦσαν Ἑθνικαί, ὠνόμαζε πατρίδα αὐτῶν τὸν ἑρανόν, πόσῳ μᾶλλον πρέπει νὰ ἐνομαζέται τὸν ἑρανὸν πατρίδα τῶν οἱ Χριστιανοί; Ὁ Ἀναξαγόρας δὲν ἠδέλησε νὰ κερδῇ μὲν πῶς ἀντιζηλοῦς αὐτοῦ, οἱ πῶς τὸ ἐπῆραν τὸν πλεῶν αὐτοῦ κατηγορούμενος διὰ τὴν ἀφῆκε καὶ ἐπῆραν ἀδίκως τὰ ὑπάρχοντά του, ἐθέλει μὲν τὸν δακτυλοῦν αὐτοῦ τὸν ἑρανόν, λέγωντας „ἐκείνη ἐστὶν ἡ πατρίς μου· ἐκείνη ἐστὶν ἡ κληρονομία μου· ἐκείνη περὶ τὴν καὶ ὅχι παύεται ἡ γῆναι“. Καὶ οἱ Χριστιανοί, ὅταν ἀδικεῖνται, καὶ ὑπερβῶνται τὰ ὑπάρχοντά των, πρέπει νὰ μὴ ζητῶντες κείνην καὶ λογομαχίας, ἀλλὰ νὰ πᾶσι ἀφῶνεν αὐτοῦ εἰς πᾶσι ἀδικησάντες, καὶ νὰ λέγουν τὸ ῥητὸν αὐτοῦ πᾶσι Πάυλ· „ἡμῶν τὸ πολίτευμα καὶ ἡ πατρίς, ἐν ἑρανοῖς ὑπάρχει· ὁ ἑρανὸς εἶναι ἡ κληρονομία μας, καὶ ὅχι τὰ γῆναι παύεται αὐτοῦ κόσμου πράγματα“· (Ὅρα εἰς τὸ θεῖον τὸ πολιτικόν, Σελ. 320.)

(2) Σῶμα πῶς ταπεινώσεως, ἀντὶ τοῦ ταπεινῶν, κατὰ περιφράσιν ἴσως ἔρρηται.

(3) Σημειῶσαι ὅτι οἱ αἰρετικοὶ Μανιχαῖοι καὶ οἱ Ὠρειγενισαί, τὸ Ἀποστολικὸν αὐτοῦ ῥητὸν κακῶς ἑρμηνεύοντες, ἔφρονεν, ὅτι θέλουν μεταχηματισθῆναι εἰς τὴν

μέλει τὸ σώματος ἐν τῇ ἀνάστασι, καὶ νὰ λάβουν ἄλλου θεοῦ ἀπὸ ἐκείνου, ὅπως ἔχουν τώρα· τῶν δὲ τῶν αἰρετικῶν φρόνημα ἀνατρέπων ὁ θεὸς Τίτος, ὁ Ἐπίσκοπος Βόσρων, ἔφη φησιν· „ἐγὼ γὰρ σώματος ἐφῆ μετασχηματισμὸν ὁ Ἀπόστολος, ἀλλὰ πῶς τὸ σώματος ταπεινώσεως· τῆς ἐν θανάτῳ, καὶ φθορᾶς, καὶ ἀσθενείας, καὶ πῶς λοιπῆς κατὰ τὸν βίον ταπεινώσεως· περὶ ὧν σαφέστερον ἐν τῷ περὶ ἀναστάσεως, Κορινθίους γράφον φησιν· σπάρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ“, καὶ πᾶσι ἐξῆς. Φέρει δὲ καὶ παραδείγματα τὸ ὄνομα πῶς μετασχηματισμοῦ τῶ Κυρίου· ὅτι ὁ Κύριος μεταμορφωθείς, ἐν τῷ θεῷ ἡμῶν τῶ τοῦ προσώπου αὐτοῦ, ἀλλὰ τὴν δόξαν μόνον· (παρὰ τῷ Δαμασκηνῷ Ἰωάννῃ, Τόμ. β. σελ. 767.) ὁ δὲ συμφώνως καὶ ὁ Θεοδώριτος ἔπει· „ὡς δὲ μετασχηματίσει ἐκ ἐπὶ τῆς μεταμορφώσεως τὸ χημῶς σπάρει, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἀπαλλαγῆς τῆς φθορᾶς“.

(4) Ἐδῶ τῷ „σώματι πῶς δόξης“ κατὰ περιφράσιν νομίζω ὅτι ἔπειν ὁ Ἀπόστολος, ἀντὶ τῷ, τῷ σώματι τῷ ἐνδόξῳ καὶ τῷ δεδοξασμένῳ. Σημειῶσαι δὲ ὅτι ὁ Ἅγιος Μεθόδιος ἐν τῷ περὶ ἀναστάσεως λόγῳ, ἔφη φησιν· τὸ σῶμα τοῦτο ἡμῶν, ἦσαν ἐν αὐτῷ καὶ τῷ σώματι δόξης, πρὸ τῆς παραβάσεως τῆς Ἀδὰμ, καὶ πῶς ἐνδόξον ἦσαν, ὡς ἐπὶ μετὰ τὴν παραβάσιν, σῶμα λέγεται ταπεινώσεως, πρὸς σύγκρισιν ἐκείνης τῆς προτέρας δόξης, ἢ ἔπειν τῆς παραβάσεως· ἐπειδὴ, ἂν πρῶτον δὲν ἦσαν ἐνδόξον, δὲν ἠδὲν ὀνομάζετο τώρα ταπεινὸν· ταπεινότερα γὰρ, καὶ ὀυτελὲς γίνεται τὸ ἐνδόξον, διὰ τῆς ἀμαρτίας· ὅτι ἐκείνο ὅπως ἦσαν πάντοτε ταπεινόν, ποτε δὲν ἠδὲν εἰπῆ τίνας, ὅτι διὰ τὴν παραβάσιν ἐσταινῶν, καδῶς καὶ ἡμᾶς συνεκτιζόμεν νὰ λέγωμεν διὰ ἐκείνο ὅπως ἐκείνη, εἰν πῶς, ὅτι ἔπειν, καὶ ποτε δὲν λέγει τίνας, ὅτι ἔπειν, ἐκείνο ὅπως εἶναι πάντοτε ταπεινόν· ὡς αὐτὸ τὸ σῶμα, ἀφθαρτὸν, καὶ ἐνδόξον γινόμενον, ἀνίσταται, καὶ ὅχι ἄλλο, καδῶς ἐφῆλκεν ὁ Ὠρειγενισ.

ς ἃ παθημάτων, διὰ τοῦτο καὶ ἐν τῇ μελλομένῃ ἀνασάσει, σύμμορφον θέλει γινῆναι μετὰ τὴν δόξαν τῆ αὐτῆς σώματος τῷ Δεσπότῃ Χριστῷ· ὡς τῷ θαύματος! τί μέγαλον ἀξίωμα ὅπου λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος; ἦγεν, ὅτι τὸ παπινόν ἡμῶν τὸ σῶμα, θέλει γινῆναι σύμμορφον μετὰ τὸ σῶμα τῷ Βασιλείῳ Χριστῷ, τὸ ὑπὸ τῶν Ἀγγέλων προσκυλούμενον, τὸ ἐν τῇ δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς καθήμενον, τὸ εὐδοξον, καὶ δεδοξασμένον, καὶ ἔτι ἔχει νὰ δοξασθῇ τὸ σῶμα τὸ ἐδικόν μας, καθὼς ἐδοξάσθῃ καὶ ἐκεῖνο. Καὶ λοιπὸν, αὐτοὶ ὅλη ἡ οἰκουμένη ὅμῃ ἤθελε κλαύσῃ καὶ δακρύσῃ διὰ ἐκείνους τὰς Χριστιανὰς, ὅπως ἔχον νὰ χάσῃ τὴν ποιανύτην θεοπρεπῆ δέξαν διὰ τὰς ἀμαρτίας των, ἀλλὰ γε ἀξίως ἤθελε τὰς κλαύσῃ; ὅχι βέβαια, δεῦν δυνάται ποτε νὰ τὰς κλαύσῃ ἀξίως, καὶ καθὼς πρέπει, διὰ τὴν ἀπειρὸν ζημίαν ὅπου ἔχουν νὰ λάβουν οἱ ἄθλιοι (1).

„Κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ διωκτοῦ αὐτὸν, καὶ ὑποτάξαι αὐτῷ (2)
„καὶ παντα“.

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Παῦλος μέγαλον πρᾶγμα, καὶ σχεδὸν ἀπίστων διὰ τὴν ὑπερβολὴν, ἦγεν ὅτι ἔχει νὰ κάμῃ ὁ Κύριος τὸ παπινόν μας σῶμα σύμμορφον μετὰ τὸ δεδοξασμένον σῶμα τῷ· διὰ τοῦτο λέγει τώρα ἐδῶ· μὴ ἀπιστήσῃς εἰς τὸ ὅτι εἶπον Χριστιανέ· ἐπειδὴ ὁ Κύριος ἔχει δυνάμιν, καὶ ἐνέργειαν, μετὰ τὴν ὁποίαν ἐνήργησεν ὅλα, καὶ ὑπέταξεν Ἀγγέλους, καὶ Ἀρχαγγέλους, καὶ δαίμονας, ὥστε, ἐπειδὴ τὰ μεγαλύτερα ἐδυνήθη, καὶ ἐνήργησε, πολλῶν μᾶλλον δυνάται νὰ ἐνεργήσῃ καὶ τὸ, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀπὸ ἐκεῖνα κατώτερον; Ποῖος δὲ ὑπέταξεν εἰς τὸν Χριστὸν τὰ πάντα; τινὲς μὲν λέγουν ὅτι ὁ Πατὴρ· ἀνακόλυνθον ὅμως εἶναι τὸ τὸ νόημα· ἐπειδὴ ἀνωτέρω δεῦν ἀνέφερε περὶ τοῦ Πατρὸς ὁ Ἀπόστολος· ὅθεν ὀρθότερον εἶναι νὰ νοήσωμεν τὸ περὶ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ Χριστοῦ, ὅστις μετὰ τὴν δυνάμιν τῆς Θεότητος, ὑπέταξεν αὐτῷ, ἦγεν εἰς τὸ σῶμα τὸ ἐδικόν τῷ, ὅλα τὰ κτίσματα κατὰχθόνια, ἐπίγεια, καὶ ὑπεράνω· δι' ὅ,τι ἡμεῖς δεῦν θέλομεν φοβηθῶμεν μήπως μερίσωμεν τὸν Χριστὸν, μετὰ τὸν λόγον τῶν ὅτι εἶπομεν. Ἐπειδὴ μὲν τὴν διαφορὰν τῶν δύο φύσεων, τῆς Θεότητος λέγω, καὶ ἀνθρωπότητος, εὖ γνωρίζομεν καὶ ὁμολογούμεν τὸν Χριστὸν κατὰ τὴν ὑπόστασιν.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Δ'.

1. „Ὡς ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ καὶ ἐπιπόθῃτοι, χαρὰ καὶ σέφανός μου,
„ὅπως σήκετε ἐν Κυρίῳ ἀγαπητοί“.

Ὡς λοιπὸν, λέγει, ἀδελφοί μου Χριστιανοί, ἀίσις καὶ βλέπετε τὰς κοιλιὰς, καὶ τρυφήν Χριστιανὰς, πῶς χαίρουν, καὶ δοξάζονται εἰς τὸν κόσμον, ἐσὶς μὴ παραχθῇτε ἀπὸ αὐτῶν, καὶ ἐλκυσθῇτε εἰς τὴν ὁμοίαν αὐτῶν χαρὰν, καὶ δόξαν, καὶ τρυφήν, ἀλλὰ σέκεσθε

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος προσθέτει καὶ τὴν αἰτίαν διὰ τὴν ὁποίαν δεῦν δύναται ὅλη ἡ οἰκουμένη νὰ κλαύσῃ καθὼς πρέπει ἐκείνους, ὅτι διὰ τὸν μολυσμὸν τῶν ἀμαρτιῶν ὑπερηδὸν ποιανύτην ὑπερβάλλουσαν δόξαν ἐν τῇ ἀναστάσει, ὅτι, λέγει, ἐπαγγελίας ἡμῖν κηρύττει ἐκείνῳ τῷ σώματι τοῦ Χριστοῦ γενέσθαι σύμμορφον (τὸ σῶμα πάντων ἀμαρτωλῶν δηλ.) μετὰ τῶν δαιμόνων ἀπερχεται· ἡ μέλα μοι γενένης λοιπὸν· ὅσα ἂν ἦεν ὑδὲν νομίζω πρὸς τὴν ἐκπῶσιν παντὶ (Λογ. ιγ. εἰς τὴν πρὸς Φιλιππ.). Ὁ δὲ ἱερός Θεοδώριος τὸ ρητὸν τὸ τοῦτο ἔτσι ἐρμηνεύει· „σύμμορφον δὲ τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ τὸ ἡμέτερον ἐφ' ἡγενησάμεθα σώμα, ὡς κατὰ τὴν ποσότητα τῆς δόξης, ἀλλὰ κατὰ τὴν ποιότητα· φωτεινὸς γὰρ εἶναι καὶ πῶς· πῶς δὲ ποιῆσαι, ὅτε διὰ τὴν δυνάμιν ἀρρήτων ἔχων, καὶ ὥς καὶ τὴν φθορὰν, καὶ τὴν θάνατον καταπαύων,

Epistole di S. Paolo Tom. II.

„καὶ εἰς ἀθανάσιαν τὰ ἡμέτερα σώματα μεταβάλλον, καὶ παρασκηδίζων ἅπαντας εἰς αὐτὸν ἀπαβλέπειν“. Ἀλλὰ καὶ οἱ νεώτεροι Θεολόγοι κοινῶς δογματίζουσιν, ὅτι οἱ Μακάριοι, κατὰ μὲν τὸ ἦθος, καὶ τὴν ποιότητα τῆς δόξης, καὶ τὴν θύμω φῶς, τὰ ὅποια θέλουν μεδέξουν, διαφορὰν καμμίαν δεῦν μέλυν νὰ ἔχον, καδ' ὅ,τι πάντες εἰς τὸ αὐτὸ θνητὸν λήγονται, ἡτοι μίαν καὶ τὴν αὐτὴν Οὐράνιον Βασιλείαν, καὶ δόξαν· κατὰ δὲ τὴν ποσότητα τῆς δόξης, καὶ τὴν θύμω φῶς, μέλυν νὰ ἔχον διαφορὰν, καδ' ὅ,τι ἄλλος μὲν περισσότερον, ἄλλος δὲ ὀλιγώτερον τὸ φῶς ἐκείνο ἀπολαύουσιν, ἕκαστος κατὰ τὴν ἀναλογία τῆς αὐτοῦ καθαρότητος· δι' ὃ καὶ ἔρηκεν ὁ Ἀποστόλος· „ὅτι ἕκαστος ἀπὸ τῶν διαφόρων ἐν δόξῃ“ (ἀ. Κορ. ιε. 4.) ὡς καὶ τὴν ἐρμηνείαν, καὶ ὑποσημειώσεις.

(2) Ἐν ἄλλοις δὲ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ Θεοδώριτῳ γέγραπται „ἐαυτῷ“ ὅ καὶ ὀρθότερον.

X x

κροθε ἐτζί στερεοί, καὶ ἀκλόνητοι, καθὼς καὶ σέκεσθε, ἦγαν μὲ τὸ νὰ ἐλπίζετε ὅτι ἔχετε
 νὰ σωθοῦσασθῆτε μὲ τὸν Χριστὸν, ὡς προεῖπομεν. Βλέπε δὲ, ὡ ἀγαπῶσα, πόσα ἐγκώ-
 μια πλέκει ὁ Παῦλος εἰς τὰς Φιλιππησίους· πρῶτον τὰς ὀνομάζει ἀδελφάς, καὶ ὅχι ἀπλῶς
 ἀδελφάς, ἀλλὰ ἀγαπητάς ἀδελφάς· καὶ πρὸς πάντοια τὰς ὀνομάζει καὶ ἐπιποθήτας, ἦγαν ζη-
 τήτριες ἀπὸ λόγου μου, πότε νὰ φανῆτε νὰ σὰς ἰδῶ· δεύτερον, τὰς ὀνομάζει χαράς,
 καὶ τρίτον τὰς ὀνομάζει σέφανόν τε, ἀπὸ τὸ ὁποῖον τὸτο ὄνομα, καὶ ἐγκώμιον, ἄλλο ἐνδο-
 ξότερον δοῦναι· τί γὰρ ἄλλο ἢμπορεῖ νὰ ᾖναι ἴσον, ἢ μεγαλύτερον, ἀπὸ τὸ νὰ ᾖναι
 τινὰς τῷ Παύλῳ σέφαρος; Καὶ σοχάσῃ, ἀγαπητέ, πῶς καὶ πρὸ τῆς συμβελλῆς ἐγκωμίας
 τοὺς Φιλιππησίους ὁ Ἀπόστολος, εἰπὼν· „τὸ λοιπὸν ἀδελφοί μου, χαίρετε ἐν Κυρίῳ“
 (Κεφ. γ'. ι.) καὶ μετὰ τὴν συμβελλῶν, πάλιν ἐδῶ τὰς ἐγκωμιάζει· πόσον ἦτον ἐνάρετοι
 καὶ ἀξιόλογοι οἱ ἀλλοσημεῖοι, ὥστε ὅτε ἀξιῶθησαν νὰ λάβουν τίμας ἀπὸ τὸν μακά-
 ριον Παῦλον.

2. „Εὐδοσίαν παρακαλῶ, ἡ Σωπύχην παρακαλῶ, τὸ αὐτὸ φρονεῖν
 „ἐν Κυρίῳ“.

3. „Καὶ ἐρωπῶ καὶ σὲ γνήσιε σύζυγε, συλλαμβανὺς αὐτῶν“.

Αἱ γυναῖκες αὐταί, ὅπῃ ἀναφέρει ἐδῶ ὁ Παῦλος, νομίζω ὅτι ἦτον αἱ πρῶται, καὶ ἐναρπώτεραι τῆς Ἐκκλησίας τῶν Φιλιππῶν· ταύτας δὲ ἀφιερόιοι ὁ Ἀποστόλος εἰς ἓνα ἄνδρα θαυμαστὸν, καὶ ἐνάρετον, ὅς τις ἦτον ἡ ἀδελφὸς τῆς μιᾶς τῶν γυναικῶν τέτων, ἡ καὶ αὐδρας αὐτῆς. Ἴσως δὲ καὶ ἦτον ἕτος ὁ δεσμοφύλαξ Στεφανᾶς, ὁ πισθίσας εἰς τὸν Χριστὸν ἐν Φιλιπποῖς, καθὼς ἰσορῶσιν αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, (Κεφ. 15'.) καὶ ὥσαν νὰ λέγῃ εἰς αὐτόν· πῶρα εἶσαι γνήσιος ἀδελφός, πῶρα εἶσαι ἄνδρας γνήσιος, αἰσῶς συμβουθῆς πᾶς γυναικας ταύτας, καὶ μὲ τὸν αὐτὸν ζυγὸν πᾶς τραβίζῃς εἰς τὸ ἔργον τῷ Θεῷ. Μερικοὶ δὲ ἐπλανήθησαν ἀπὸ τὸν λόγον τῆτον, καὶ εἶπον, ὅτι ὁ Παῦλος προσκαλεῖ ἐδῶ τὴν γυναῖκά τε νὰ συμβουθῇ τὴν Εὐδοίαν, καὶ Σωτὺλῳ, τὸ ὅποῖον δὲν ἔχει ἔπως, καὶ διὰ νὰ ἀφήσω ὅλα τὰ ἄλλα, πῶς δηλαδὴ, αὐτὴ ἦτον γυνὴ τῷ Παύλῳ, πῶς δὲν ἀφῆκεν αὐτῷ εἰς Ταρσὸν τὴν πατερίδα, ἐν ἣ ἐγενήθη, ἢ εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, ἐν ἣ ἀετράφη; ἀλλὰ εἰς Φιλιππους· τὸτο μόνον λέγω, ὅτι ἔπρεπε νὰ εἴπῃ ὁ Παῦλος, ἐρωτῶ καὶ σὺ γνησίᾳ σύζυγε θηλυκῶς, καὶ ἔχι ἀρσενικῶς γνήσιε σύζυγε. Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει, ὅτι μερικοὶ θέλουν νὰ ᾔναι ὄνομα κύριον τὸ σύζυγε· ἐὰν δὲ ὁ Παῦλος ἦτον ἀνὺπανδρος, ἢ δὲν ἦτον, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τῷ ζ'. Κεφαλαίᾳ τῆς α'. πρὸς Κορινθ. σίχ. 8.

„Αἵτινες ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ σωθήσῃσιν ἡμεῖς, μετὰ καὶ Κλήμεντος,
καὶ πῶν λοιπῶν συνεργῶν ἡμῶν“.

Δυσκοι ἐβοήθησαν, λέγει. αἱ γυναῖκες αὐταῖς ὀλίγον εἰς τὸ κήρυγμα τῆ Εὐαγγελίᾳ, ἀλλὰ πολὺ· καὶ μὲ ὅλον ὅπε ἦτον καὶ ἄλλοι πολλοὶ οἱ εἰς τὲτο μοι συνερχέστες, καὶ μάλιστα ὁ Κλήμης, (1) συνήθλησαν γάρ, ἦγον συνηγωνίσθησαν καὶ αὐταῖς μαζί με ἐμεῖς. Ἐπει-
δὴ τῷ τότε καιρῷ οἱ Χριστιανοί, καὶ ἄνδρες, καὶ γυναῖκες, ἐσυμβουδέντο, καὶ ἐσυηγωνίζοντο
εἰς τὰ καλὰ, καὶ με λόγον, καὶ με ἔργον, καὶ με κάθε λογῆς τρόπον· καὶ ὁ κύας ἄνδρας ἐτί-
μα τὸν ἄλλον ἄνδρα, καὶ ἡ μία γυναῖκα, ἐσυμβουθεῖ τῷ ἄλλῳ γυναῖκα, καὶ οἱ ἄνδρες
ἐβοήθουν τὰς γυναῖκας, καὶ ἀντιστρόφως ἡ γυναῖκες ἐβοήθουν τὰς ἄνδρας· ἀλλὰ τώρα, πῶς
πολιτεύομεθα ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί; ἀποκρίνον· οἱ ἄνδρες τὰς γυναῖκας, καὶ αἱ γυναῖκες τὰς
ἄνδρας, καταβάλλομεν καὶ ἀποκλύομεν· διὰ τὲτο ἡ κατὰσσις τῆς ψυχῆς μας εἶναι ὅλως
ἐναντία με τῷ κατὰσσειν τῶν παλαιῶν ἐκείνων Ἀγίων Χριστιανῶν, ἦγον εἶναι διεσραμ-
μένη καὶ ποιητά.

„Ων

(1) Ὁ Ὁριγένης λέγει, ὅτι ὁ Κλήμης δὲσς, πὺν χρηματίσας Ἐπίσκοπος· πῇ ὅρα εἰς πὺν β. Τόμον πῇ ὅποιον ὁ Παῦλος ἐνδυμάται ἰδῶ, εἶναι ὁ πῇ Γώμης Οὐκτατῶχου, σελίδ. 199.

„Ὡν τὰ ὀνόματα ἐν βίβλῳ ζωῆς“.

Βλέπεις ἀγαπητέ, πόσῃ μεγάλῳ ἀρετῇ μαρτυρεῖ ὁ Παῦλος πῶς εἶχον αἱ αἰωτέραι γυναῖκες; δι' ὅ, τι ἐκεῖνο ὅπῃ εἶπεν ὁ Κύριος εἰς τὰς Ἀποστόλους „χαίρετε ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγγράφη ἐν τοῖς ἑβραίοις“ (Λεκ. ι. 20.) τὸτο τὸ ἴδιον λέγει καὶ ὁ Παῦλος εἰς τὰς γυναῖκας ταύτας, ὅτι δηλαδὴ ἐγγράφησαν τὰ ὀνόματα τῶν μαζι μετὰ τὰς λοιπὰς, ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς. βίβλος δὲ ζωῆς εἶναι ἡ γνῶσις καὶ ἡ φήρος τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία ἀπὸ ἐδῶ ἀκόμη, ἐφήμισε, καὶ ἐκύρωσε νὰ δώσῃ εἰς αὐτὰς τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, καθὼς καὶ ἐκ τῆς ἐναντίας ἐκεῖνος ὅπῃ δὲν πιστεύει, ἀπὸ ἐδῶ ἀκόμη εἶναι κατακεκρυμμένος, ὡς εἶπεν ὁ Κύριος. „ὁ ἀπίστων ἤδη κέκερται“ (Ἰω. γ'. 18.) καὶ τὰχα τὸ ὄνομα τῶν ἀπίστων, ἢ τῶν ἀποδοδεοκισμῶν, καὶ ἀμετανοήτων Χριστιανῶν, εἶναι μὲν ἐξαλειμμένον ἀπὸ τῆς βίβλου τῆς ζωῆς, γεγραμμένον δὲ εἰς τὸ βιβλίον τοῦ θανάτου.

4. „Χαίρετε ἐν Κυρίῳ πάντοτε“.

Καὶ αὐτὸ ὁ Κύριος λέγει, ὅτι „μακάριοι οἱ πενθῶντες“ (Ματθ. ι. 4.) καὶ „μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν“ (Λεκ. ι. 21.) πῶς ἐδῶ ὁ Παῦλος λέγει τὸ ἐναντίον, καὶ παραγγέλλει εἰς τὰς Φιλιππησίας νὰ χαίρουν; εἰς τὸ ἀποκεκρυμένον, ὅτι δὲν εἶναι ἐναντία τὰ λόγια τοῦ Κυρίου, μετὰ τὸ λόγιον τοῦ τοῦ Ἀποστόλου· διὰ τὸ τὸ νὰ πενθῇ τινὰς, καὶ νὰ κλαίῃ, πῶς ἐλύπησε τὸν Θεὸν διὰ τὰς ἀμαρτίας τὰς, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος, καὶ αὐτὸ χαρὰ εἶναι, καὶ χαρὰ προξενεῖ, καὶ εἶναι τὸ ἴδιον μετὰ τὸ χαίρειν ὅπῃ λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος. „μακάριοι γὰρ ὦσιν οἱ πενθῶντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται, καὶ μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν, ὅτι γελάσετε“. Βλέπεις, ἀδελφέ, ὅτι, τὸ πένθος καὶ ὁ κλαυθμὸς, χαρὰ καὶ γέλωτα προξενεῖσιν; ἔπειτα ὁ Παῦλος δὲν εἶπεν ἀπλῶς, χαίρετε, ἀλλὰ ἐπρόσθεσεν, ἐν Κυρίῳ. ὁποῖος δὲ εἶναι ἐν τῷ Κυρίῳ, καὶ φυλάττει τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου, ἀπεχόμενος ἀπὸ τὰς ἀμαρτίας, αὐτὸς πάντοτε χαίρει, καὶ σρέβλας, καὶ ἀλυσίδας λαμβάνει, καὶ ξέεται, καὶ βασανίζεται εἰς τὸ σῶμα· διὰ τὸ ἔχει ἔσωθεν τὴν συνείδησιν εὐφραίνεσθαι αὐτὸν, καὶ διὰ τὸ ἡ ἐλπίς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν τὸν χαροποιεῖ. (1) ὅθεν εἶναι γεγραμμένον περὶ τῶν Ἀποστόλων, ὅτι ἀφ' ὧ ἐδάρθυσαν, ἔχαιρον, διὰ τὸ μετὰ τὸν δαρμόν ἀτιμάσθησαν διὰ τὸν Χριστόν.

(1) Καὶ ἐν τῇ πρὸς Θεσσαλονικεῖς δε' Ἐπιστολῇ πάλιν τὸ ἴδιον παραγγέλλει ὁ Ἀπόστολος λέγων· „πάντοτε χαίρετε“ (α'. Θεσθ. ι. 16.) ἐπεὶ δὲ πολλοὶ ἀγνοοῦσι λέγουσιν, ὅτι ἐνταῦθα ἀδύνατον πᾶσι ὅπου λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, πᾶσι νὰ χαίρῃ τινὰς πάντοτε, διὰ τὸ πᾶσι ὁ μέγας Βασιλεὺς ἐγγράφειν ὁλόκληρον Λόγον περὶ πάντων, ἐπιγράφας αὐτοὺς περὶ Εὐχαριστίας· ἢ πᾶσι ὅποιον ἀποδεικνύει, ὅτι τὸυτο εἶναι δύνατον· ἐν ᾧ καὶ παῦτα λέγει· „οἱ ποῖν ἀπαιδεύσας ἔχοντες τῆς ἀποστολικῆς διανοίας, καὶ μὴ συνιέντες, ὅτι πρὸς τὴν εὐαγγελικὴν ἡμᾶς προσκαλεῖται ζωὴν, πολλῶς κατηγορήν τοῦ Παύλου, ὡς ἀδύνατον ἡμῖν διερρῆζοντες· ἀλλὰ μὴ διδάσκοντες, ὡς αἱ τὰ χαίρουν εὐλόγως ἀφορμαί, διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ μεγαλοδωρεᾶς ἡμῖν πρόκεινται· ὅπως δὲ ψυχὴ ἡ ἀπαξ προσδεθῆσα τῷ κατὰ τὴν κτίσιν, καὶ τοῖς ἐκείνῃς ἐνδυσμένῃς φαυλύνεσθαι, τὸ περιχαρὲς αὐτῆς καὶ εὐθυμον, ὑπὸ τῆς ποικίλης μεταπτώσεως τῶν σαρκικῶν παθημάτων, ἐμπαθεῖται· ἀλλὰ πᾶσι τοῖς αἰσιν λυπηρὰ, προσδίδωκεν εὐφροσύνην ποιήσεται· οἷος ἦν ὁ Ἀπόστολος, εὐδοκῶν ἐν ἀδελφαῖς, ἐν θλίψεσιν, ἐν διωγμοῖς, ἐν ἀνάγκαις, καὶ κατὰ τὴν ἐκείνῃς ἐνδύσας ποιούμενος· ἐν λιμῷ, καὶ δίψῃ, ἐν ψυχῇ, καὶ γυμνότητι, ἐν διωγμοῖς, καὶ σφοδραῖς· ἐφ' οἷς ἀλλοὶ δύσασιν ναχῶσιν, καὶ πρὸς τὴν βίον ἀπαγορεύουσιν, ἐπὶ ταῦτα·

αὐτοὺς ἀγαπῶμεν“. Οὐ μόνον δὲ τὸ πένθος, καὶ ὁ κλαυθμὸς διὰ τὴν ἐλπίδα τῆς μελλούσης μακαριότητος προξενεῖ χαρὰν, ἀλλὰ προξενεῖ χαρὰν καὶ αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ· καὶ ἐν ᾧ κατὰ τὴν πενθῆσιν καὶ κλαίειν, ἡδύναται καὶ χαίρει· ὅθεν καὶ χαρμολύπῃ τὸ πένθος εἶπεν οἱ θεοὶ Πατέρες. Καὶ ὁ μέγας δὲ Βασιλεὺς κατὰ φυσικὸν λόγον πᾶσι ἀποδεικνύει λέγων· „αἱ γὰρ ἐκ τῆς λύπης, ἀναδυμῆσιν, καὶ οἱ ἐκ τῆς ἐπὶ τὸ βάθος τοῦ δερμοῦ, συνολῆς ἀναπεμπόμενοι ἀτμοὶ, τὰ κοῖλα πληρύνετε, τὰ ἐγκεφάλῳ, περιδόντες τὴν κεφαλὴν, ἰλίγγες ἐμποιόντες, καὶ σκοτώσεις· ἔπα τὸ πάχος τῶν ἀτμῶν, ἢ τὸ ἐν τῷ τοῦ ὑγρῆ βάρει εἰς δάκρυον, ὡς περὶ νεφός, ἢς λεκάδα, διαλυόμενον, δι' ὅχρεων τινῶν πᾶσι κατὰ τὰς ὀφθαλμοὺς πόρων ἀποσκηδάζεται· εὐδεν καὶ ἡδονή, τις, φησι, τοῖς λυπημένοις περὶ τὸν θρήνον, λανθάνοντες διὰ τὴν κλαίειν κενεμένη αὐτοῖς τὴν βαρύνοντες“. Λέγει δὲ καὶ ὁ Κορῆσιος εἰς τὸ ρητὸν τοῦ τοῦ Ἀποστόλου παῦτα· „ὁ οὐράνιος ἐν μόνῃ τῷ Κυρίῳ τὴν χαρὰν ἔχει, ἢτε ἢ εὐφραινόμενος, ἢτε λυπούμενος· ἢτε χαίρει ἐν τῇ πίστει, ἐν τῇ χάριτι, ἐν τῇ εὐσεβείᾳ, ἐν τῇ ἐλπίδι, ἐν τῇ μίδῃ τῷ μέλλοντι· Ἀρμάρζῃ εἰς τὸ παρὸν ρητὸν καὶ ἐκεῖνο ὅπῃ εἶλετο ὁ μέγας Ἀνθωνίος, ὅτι κατὰ ἄλλον τροπὸν δὲν νικᾷ τινὰς τὸν ἐχθρὸν, παρὰ ἀνίσως πολεμῶντας αὐτὸν, ἐν τοῖς πνευματικαῖς εὐφραίνεται πάντοτε.

X x 2

507. „οἱ μὲν ἐν ἐπορεύοντο χαίροντες ἀπὸ προσώπου τῆ συσσεύει, ὅτι ὑπὲρ τῆ ὀνόματος
 „αὐτὴ κατηξιώθησαν ἀτίμασθῶναι“. (Πράξ. ε. 41.)

„Πάλιν ἐρῶ χαίρετε“.

Επειδὴ τῶν ἀνθρώπων πραγμάτων ἡ φύσις, καὶ μεταβολὴ λύπῃ προξενεῖ, διὰ τὸ
 ὃ Παῦλος μὲ τὸν διπλασιασμόν ὅπῃ κάμνει ἐδῶ τῆς χαρᾶς, ἀποδεικνύει εἰς τὰς Φιλιππη-
 σίους, ὅτι πρέπει νὰ χαίρουν πάντοτε κατὰ Κύριον.

5. „Τὸ ἐπιαχὲς ὑμῶν γνωσθήτω πᾶσιν ἀνθρώποις“.

Επειδὴ αὐτῶν ἐκατήγορησε τὰς τρυφίλας Χερσιανὰς ὁ Ἀπόστολος, ὡς ἐχθρὰς τῆ Σπαυ-
 ρα, διὰ τὸ ἐδῶ συμβαλλοῦν τὰς Φιλιππησίους, νὰ μὴ φέρονται πρὸς τὰς τοιαύτας μὲ ἐχ-
 θραν, καὶ μίσος, ἀλλὰ νὰ μεταχειρίζονται αὐτὰς μὲ ἐπιείκειαν, καὶ πραότητα, καὶ καὶ ἐχ-
 θροὶ αὐτῶν εἶναι (1).

6. „Ὁ Κύριος ἐγγὺς, μηδεὶν μεριμνᾶτε“.

Ισως ἐκ τῶν Φιλιππησιῶν τινες ὀλιγόπιστοι ἤθελαν εἰπῆν, ὅτι ζηλοῦμεν τὰς τρυφίλους
 Χερσιανὰς, διὰ τὴν αὐτοὶ μὲν δέσονται εἰς αἴεσιν, ἡμεῖς δὲ δέσονται εἰς θλίψιν καὶ
 στενοχωρίαν. ὅθεν πρὸς τῆς ἀποκρινόμενος ὁ Ἀπόστολος λέγει· ὁ Κύριος εἶναι κοντὰ νὰ
 ἔλθῃ, καὶ σχεδὸν ἐφθασεν ἡ ἡμέρα τῆς κείσεως, ὅθεν ἂς μὴ σὰς μέλη ἀδελφοί, διὰ τὴν
 ἐκείνων τρυφίαν, καὶ αἴεσιν, ἄτε διὰ τὴν ἐδικλῶ σας θλίψιν· ἐπειδὴ ἐκεῖνοι μὲ ἔχον νὰ
 δώσωσι λόγον εἰς τὸν Θεόν διὰ τὴν τρυφίαν σας, ἐσεῖς δὲ θέλετε ἀναπαυθῆτε διὰ τὰς θλί-
 ψεις σας, εἰς τὰς κόλπους τῆ Ἀβραάμ.

„Ἀλλ' ὦ παντὶ τῇ προσδύχῃ, καὶ τῇ δεήσει μετὰ εὐχαριστίας τὰ αἰ-
 „τήματα ὑμῶν γνωρίζω πρὸς τὸν Θεόν“.

Ιδὲ καὶ ἄλλῃ παρηγορίαν προσφέρει ἐδῶ εἰς τὰς Φιλιππησίους ὁ Θεὸς Παῦλος· αὕτη δὲ
 εἶναι, τὸ νὰ προσδύχωνται εἰς κάθε πρᾶγμα, καὶ περὶ αἴεσιν, ὅπῃ τὰς ἀκολουθεῖ, ἀλλὰ νὰ
 προσδύχωνται μετὰ εὐχαριστίας· ἐπειδὴ, πῶς θέλει ζητήσῃ τινὰς ἀπὸ τὸν Θεόν τὰ μέλ-
 λοντα ζητήματά τε, ὅταν δὲ εὐχαριστήσῃ πρῶτον τὸν Θεόν, διὰ τὰ ἀπερασμάζα ζητήματα
 ὅπῃ τὰ ἐχάρισεν; ὅτε διὰ ὅλα τὰ πράγματα, καὶ διὰ αὐτὰ τὰ φαινόμενα ἐναντία καὶ θλι-
 βερὰ, πρέπει νὰ εὐχαριστῇ οἱ Χερσιανοὶ τὸν Θεόν· δι' ὅτι, τὸ νὰ εὐχαριστῇ τινὰς τὸν Θεόν
 ὅταν ἀπολαμβάνῃ τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰς εὐτυχίας τῆ κόσμου, τὸ ἢ φύσις τῶν πραγμάτων
 χρεωστικῶς τὸ ἀπαιτεῖ· ὅθεν εἶπεν ὁ Παλμῶδός· „ἐξομολογήσεται σοι (ἤγαν θέλει δο-
 „ξολογήσῃ καὶ εὐχαριστήσῃ σε Κύριε ὁ ἀνθρώπος) ὅταν ἀγαθῶν αὐτῷ“· (Ψαλ. μὴ-19.)
 ἤγαν ὅταν δώσῃς εἰς αὐτὸν ἀγαθὰ, καὶ εὐτυχίας· τὸ δὲ νὰ εὐχαριστῇ τινὰς τὸν Θεόν καὶ εἰς
 τὰ ἐναντία, ἢπὶ εἰς τὰς δυστυχίας, καὶ θλίψεις, τὸ εἶναι τῇ ἀληθείᾳ ψυχῆς εὐγνώμονος,
 καὶ εὐχαρίστῃ κατόρθωμα. (2) Αἱ πικαῦται λοιπὸν εὐχαριστικαὶ προσδύχαί, φατερόντες τὰ
 αἰτήματά μας πρὸς τὸν Θεόν· τὰς δὲ προσδύχας, ὅπῃ δὲ προσφέρονται μὲ εὐχαρίστησιν,
 αὐτὰς ὁ Θεὸς δὲ τὰς γνωρίζει, καὶ ἀκολουθεῖ, καὶ τὰς εἰσακκεῖ.

7. „Καὶ“

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρετος ἔσως ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν αὐτῶν·
 „φέρετε γενναίως τὴν ἐναντίαν πᾶσι προσβολαῖς· μὴ ἀ-
 „μυνεῖτε κακῶ πρὸς κακόν“.

(2) Ὅθεν καὶ ὁ θῆος Χρυσόστομος ἐσυνείδιζε πάντω-
 ς νὰ λέγῃ τὸ πρὸς ἀξιωματικόν ἀπόφθεγμα εἰς κά-
 θε περὶ αἴεσιν· „δόξα τῷ Θεῷ πάντων συνέκλιν· ὅπερ
 „ὁ παύσεσθαι ἐπιλέγων καὶ ἐπὶ πᾶσι μοι ὡς συμβα-
 „ντιν“.

(Ἐπιστολὴ ι.α. πρὸς τὴν Ὀλυμπιάδα) Τὸν
 δὲ θῆον Χρυσόστομον πάλιν μιμουμένους ὁ μέγας πῆς
 Θεσσαλονικῆς Γρηγόριος, αὐτὸ αὐτῶν ἐσυνείδιζε νὰ λέγῃ
 εἰς κάθε ὑπόθεσιν, ὡς ἐν τῷ βίῳ αὐτῶν ὁράται· Ὅρα
 καὶ τὸν ι.σ. σίχ. πρὸ γ. Κεφαλ. πῆς πρὸς Κολλασαῖς,
 ἥτοι τὸ „εὐχαριστοὶ γίνεσθαι“.

7. „Καὶ ἡ ἀρλήν τῷ Θεοῦ ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν, φρενήσει τὰς
καρδίας ὑμῶν, καὶ τὰ νοήματα ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“.

Εἰρηνῶν τῷ Θεῷ ὀνομάζει ὁ Παῦλος, τὴν καταλλαγὴν, καὶ φιλίωσιν πᾶν ἀνθρώπων, ὅπως ἔκαμνον ὁ Υἱὸς διὰ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας μὲ τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα· αὕτη δὲ ἡ εἰρήνη, καὶ καταλλαγὴ, ὑπερέχει ἀληθῶς κάθε νῦν, ὅχι μόνον τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ τῶν Ἀγγέλων, ὥσπερ νὰ ἔλεγεν ἔτι· ὅτι ὁ Χριστὸς ὅπως μᾶς ἐλύτρωσε, καὶ μᾶς εἰρηνόωσε μὲ τὸν Θεόν, καθὼς δυνάταται νὰ καταλάβῃ τὸ πᾶν κτίσος νῦν, καὶ πεπερασμένος· (ἐπεὶδὴ τίς ἤθελεν ἐλπίζει ποτὲ, ὅτι ἔχεν νὰ χαλεθῇ εἰς ἡμᾶς τὰς ἀνθρώπους τόσα ἀγαθὰ; ἢ πῶς ἔχομεν νὰ φιλιωθῶμεν μὲ τὸν Θεόν, οἱ πρῶτοι ὄντες μεγάλοι ἐχθροὶ τοῦ Θεοῦ (1); βέβαια οὐδεὶς.) αὐτὸς, λέγω, ὁ Χριστὸς, ὅπως μᾶς εἰρηνόωσε, καὶ μᾶς ἐφιλίωσε ἔτι, αὐτὸς ἄμποτε νὰ σᾶς φυλάξῃ, καὶ νὰ προσφαλίσῃ τὰς καρδίας, καὶ τὰς διαλογισμέσας ἐν εἰρήνῃ καὶ ἀπαρξίᾳ, ὥστε ὅπως νὰ μὴ ἐκνοήσεται κανεὶς πονηρόν, καὶ μὴ ἀρέσκον εἰς τὴν θείαν μεγαλειότητα (2)· ἡ εἰρηνῶν ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος τὸ χάρισμα τῆς εἰρήνης, τὸ ὁποῖον ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὰς Ἀποστόλους, καὶ διὰ τῶν Ἀποστόλων εἰς πάντας τὰς Χριστιανούς, εἰπὼν· „εἰρηνῶν ἀρήνι ὑμῖν, εἰρηνῶν πᾶν ἐμὴν διδῶμι ὑμῖν“. (Ἰωάν. 14. 27.) Αὕτη λοιπὸν, λέγει, ἡ εἰρήνη, θέλει σᾶς φυλάξῃ ἡσυχῆς, καὶ ἀπαράχως, διὰ τὴν καὶ ἡ εἰρήνη αὐτὴ κάθε νῦν ὑπερβαίνει· ἐπεὶδὴ διὰ μέσου αὐτῆς μᾶς προσάξει ὁ Κύριος νὰ ἐφηνεύωμεν μὲ τὰς ἐχθράς μας, καὶ μὲ ἐκείνους ὅπως μᾶς ἀδικῶν, τὸ ὁποῖον εἶναι ὑπερφυσικόν, καὶ παράδοξον· „μετὰ τῶν μισάντων γάρ φησιν τὴν εἰρηνῶν, ἡμεῖς εἰρηνικός“. (Φαλ. 1. 6.) Ἀνίσως δὲ ἡ εἰρήνη τῷ Θεῷ ὑπερβαίνει κάθε νῦν, καὶ πέραν δυνάτῃ· „τῆς ἐφηνεύσεως γὰρ αὐτῇ ἐκ ἔστιν ὁλοκλήρως“. (Ἦσ. 54.) πόσῳ μᾶλλον ἡ εἰρήνη; ὅθεν αἰσχυρότερον οἱ Εὐνομιανοὶ, οἱ καυχώμενοι ὅτι καταλαμβάνουν τὴν εἰρήνην τῷ Θεῷ· τὸ δὲ „ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“ ἐπρόσθετον ὁ Παῦλος διὰ νὰ φανερώσῃ ὅτι ἡ εἰρήνη αὕτη θέλει τὰς φυλάξῃ ἐν τῷ Χριστῷ, ἡμεῖς διὰ νὰ μὴ ἐκπέσῃ ἀπὸ τὸν Χριστόν, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ μὴ ἐκπέσῃ ἀπὸ τὸν Χριστόν.

8. „Τὸ λοιπὸν ἀδελφοί“.

Τῆς πρὸς τὸν λόγον λέγει ὁ μακάριος Παῦλος, ὡσανὺ εἰς πᾶν ἐσπένδαζε καὶ ἀφήσῃ τὸν κόσμον τῶτον, καὶ ὡσανὺ καὶ μᾶλλον ἔχη πλεονεξίαν καὶ κοινωनीαν, καὶ σχέσιν πρὸς τὰ παρόντα πράγματα.

72 "Ὅσα ἀληθεύει.

Συμφορῶν, λέγει, καὶ σοφάξωθε, ἀδελφοί μου, ὅλα ὅσα εἶναι ἀληθῆ, ἤγουν ἐνάρετα, ἐπειδὴ ἡ κακία εἶναι ψεύδος, ὁμοίως καὶ ἡ τῆς κακίας ἀπόλαυσις, καὶ ἡδονή.

η Όσα

(1) "Ὁδὲν καὶ ὁ χρυσιόμυθος Διονύσιος περὶ τῆς ἡ-
 ρήνης ταύτης ἀπὸς ἐκφαντορικῶς λέγει", τί ἀντίς ἔποι
 21 περὶ τῆς κατὰ Χελσὸν ἡρηνόχουτο φιλενδρωπίας,
 22 καδ' ἦν ἔ μὴ μάδωμεν ἔτι πολέμων, οὔτε ἐαυτοῖς,
 23 ὅτε ἀλλήλοις, ὅτε Ἀγγέλοις; ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς πὰ θεῶν
 24 κατὰ δύναμιν συνεργήσομεν, κατὰ πρόνοιαν Ἰησοῦ,
 25 πᾶ πὰ πάντι ἐν πασὶν ἐνεργήσας, καὶ ποιήσας ἡρῆ-
 26 νῶν ἄρρητον καὶ ἐξ αἰῶνος προωραμενῶν, καὶ ἀποκα-
 27 τῶσας ἡμᾶς ἐαυτῷ ἐν Πνεύματι, καὶ δι' ἐαυτῶν,
 28 καὶ ἐν ἐαυτῷ, τῷ Πατρὶ. (Περὶ θεῶν ἐνεργα-
 29 τῶν. 1. α.) Καὶ πάλιν λέγει", Περὶ μὲν ἂν αὐτῆς ὁ, τι
 30 ποτὲ ἐστὶ, καὶ θεῶν ἡρῆνης, καὶ ἡσυχίας, ὡς ὁ ἰε-
 31 ρὸς Ἰῶσος ἀφῆκεν καλῆν, καὶ ἐπὶ πᾶσαν γινώσκο-
 32 μενῶν πρόδογν ἀκινήσαν. ὅπως τε ἡρεμῆν, καὶ ἡσυχί-
 33 αν ἄγν; καὶ ὅπως ἐν ἐαυτῇ, καὶ ἐν ἐαυτῆς ἐστὶ, καὶ
 34 πρὸς ἐαυτῇ ὅλῳ ὅλῃ υπερῆνωται, καὶ ὅτε εἰς ἐαυ-
 35 τῇ εἰσῶσα, καὶ πειλαπλῆσιαζέσα ἐαυτῇ, ἀταλῆν

22 πᾶσι ἐκπαῖς εὐνοῖαν· ἀλλὰ καὶ πρόσθιν ἐπὶ πάντα, εὐ-
 23 δον ὅλη μένεται δι' ὑπερβολῇ τῆς πάντα ὑπερεχούσης
 24 εὐνοίας, οὔτε κτήν, οὔτε ἐννοησάτινι πῶν ὄντων,
 25 ἕτε δαιμόνων, ἕτε ἐφικτών. (Αὐτοῦ.)

(2) "Ὁδὸν καὶ ὁ μέγας τῆς Θεσσαλονίκης Γρηγόριος δῶρον χωρητικὸν πᾶν χαρῶν πᾶσι τῶν Ἁγίων Πνεύματος, τῷ πᾶσι λογισμῶν εἰρήνῃ δόξασεν, ἐν τοῖς πρὸς τῷ Ξένῳ καὶ τῇ ἀληθείᾳ ὅπως ἀγαπᾶ νὰ κατοικήσῃ ἐν τῇ καρδίᾳ σου ὅτις εἶπες "Ἀρχὼν καὶ Βασιλεὺς Θεός, πρὶν πάντων νὰ φυλάττῃ ἐν εἰρήνῃ καὶ ἀπαρξίᾳ τὴν καρδίαν σου, καὶ διὰ κανένα πρᾶγμα νὰ μὴ παραστῇται πώποτε· ἐπειδὴ ὁ πόθος καὶ ἡ κατοικία τῶν εἰρηνικῶν Θεῶν, ἐν εἰρήνῃ πρέπει νὰ ᾖναι, καθὼς γέγραπται: ", ἐγένεθη ἐν εἰρήνῃ ὁ σπὺς αὐτοῦ"· (Ψαλ. 119. 2.) πόσων δὲ λογίων εἶναι ἡ εἰρήνη, ὅρα ἐν τῷ ὑποσημαίνοντι πᾶσι ", δικαιοῦνται ἐκ πίστεως εἰρήνῃς ἐκχωρεῖν πρὸς πᾶν Θεόν"· (Ρωμ. 8. 1.)

„Όσα σεμνά“.

Συλλογίζεσθε, λέγει, ἀδελφοί μου, ὅσα εἶναι σεμνά, καὶ ἄξια τῆς πῶν Οὐρανῶν Βασιλείας, καὶ ὅχι ὅσα εἶναι αἰσχρά, καὶ σιγχαμερά, πῶν γηϊνοφρόνων, καὶ σαρκικῶν ἀνθρώπων ἴδια.

„Όσα ἀγνά“.

Συλλογίζεσθε, λέγει, ἀδελφοί μου, καὶ ὅσα εἶναι καθάρᾳ, καὶ σὰς φυλάττειν ἐν παρθε-
νίᾳ καὶ σωφροσύνῃ, ὅποια μάλιστα εἶναι ἡ νηστεία, καὶ ἡ ἐγκράτεια τῆς γαστρὸς, καὶ πῶν τρυ-
φηλῶν βρωμάτων· τὸτο γὰρ φαίνεται ὅτι λέγει εἰς τὰς κοιλιόδύλας, περὶ ὧν εἶπεν αὐωτέ-
ρω τό· „ὧν ὁ Θεὸς ἡ κοιλία“.

„Όσα προσφιλῇ“.

Ηγὼν συλλογίζεσθε ὅσα εἶναι ἀγαπητὰ, καὶ εὐάρεστα εἰς τὸν Θεόν, καὶ εἰς τὰς ἀνθρώ-
πους· τοῦτο δὲ εἶπε, διὰ τὰ μὴ προσκρῆν, καὶ τὰ μάχωνται οἱ Φιλιππηῖοι μὲν τινα
ἀνθρώπων.

„Όσα εὐφημία· ἄτις ἀρετῇ, καὶ ἄτις ἔπαινος“.

Βλέπετε, ἀγαπητέ, ὅτι ὁ Ἀπόστολος θέλει τὰ προνοῦνται οἱ Χριστιανοὶ καὶ διὰ τὰς ἀν-
θρώπων; ὅχι δὲ ἀπλῶς, καὶ ὡς ἔτυχεν τὰ προνοῦνται δι' αὐτὰς, ἀλλὰ ἐργαζόμενοι τὰς
ἀρετὰς, καὶ τὰ καλὰ ἔργα, τὰ ὅποια εἶναι, κοιτᾷ εἰς τὰς ἀνθρώπων ἐπαινετὰ, καὶ εὐφη-
μισμὸν· ὥστε ὅπως, τὰ μὴ δίδεν εἰς αὐτὰς αἰτίαν σκανδάλου, μὲν καμμίαν κακίαν.

„Ταῦτα λογίζεσθε“.

Οὕτω τὰ ἄνω εἰρημονία καλὰ καὶ τὰς ἀρετὰς ἐδῶ τὰς ἀπέδωκεν ὁ Παῦλος εἰπὼν, ὅτι
ὅλα αὐτὰ τὰ συλλογίζεσθε, καὶ τὰ μελετᾶτε, ἀδελφοί μου Χριστιανοί· διὰ τί δὲ εἶπε, τὰ
συλλογίζεσθε; διὰ τί ἀπὸ τῆς καλῆς συλλογισμῆς γινώσκονται καὶ τὰ καλὰ λόγια, καὶ τὰ
καλὰ ἔργα· καθὼς ἐκ τῆς ἐναντίας, ἀπὸ τῆς κακῆς συλλογισμῆς, γινώσκονται καὶ τὰ κα-
κὰ λόγια, καὶ τὰ κακὰ ἔργα· ρίζα γὰρ εἶναι, ὁ λογισμὸς τῶν ἀνθρώπων· κλάδοι δὲ καὶ
καρποὶ, εἶναι τὰ λόγια, καὶ τὰ ἔργα (1).

9. „Α καὶ ἐμάθετε, καὶ παρελάβετε, καὶ ἄδετε ἐν ἐμοί“.

Επειδὴ δὲ ἦν δυνατὸν τὰ παραγγέλλει λεπτομερῶς ὁ Παῦλος εἰς τὰς Χριστιανὰς, διὰ
τὸ καθεὶς εἶναι ξεχωριστὰ, πῶς τὰ ἐμβαίνειν εἰς τὸν οἶκόν τες, πῶς τὰ ἀγαθὰ ἐξῶ, πῶς
τὰ λαλῶν, ποῖα σχήματα τὰ ἔχον, καὶ ἀπλῶς μὲν ποῖα χρῆσθαι ἡδὴ πρέπει τὰ πολιτεύων-
ται· διὰ τὸ τοῦτα πάντα εἰς εἰς κεφάλαιον συμπεριλαβὼν ἐδῶ λέγει, αὐτὰ τὰ συλλογι-
ζεσθε, καὶ τὰ μελετᾶτε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ὅσα ἐμάθετε, καὶ ἠκούσατε διὰ τὸ λόγος τῆς
διδασκαλίας μου, καὶ ὅσα παρελάβετε διὰ γραμμάτων, καὶ ὅσα εἶδετε εἰς ἐμένα διὰ τῶν ἔρ-
γων αὐτῶν· ἐπειδὴ, ὡς προείπομεν, τὸτο εἶναι ἀρέστη, καὶ ὠφελιμωτάτη διδασκαλία, τὸ τὰ
δείχον ὁ Διδάσκαλος τὸν ἑαυτὸν τὸ εἰς τὰς μαθητάς τες, τύπον καὶ παράδειγμα τῆς ἀρετῆς,
διὰ τῶν καλῶν τες ἔργων.

„Ταῦ-“

(1) Διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος· „πρώτως ἐν
μακαριστῶν πᾶσι τῇ διανοίᾳ ἡμῶν καθαρὸν· ἐπειδὴ ῥί-
ζα πᾶν διὰ τὴν σώματος ἐνεργειῶν, πᾶν ἐν καρδίᾳ βέ-
βηλός· ἡ γὰρ μοιχεία ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ φιληδέου
πρῶτον ἀναφλεχθεῖσα, ὅπου τίτλός τῆς σώματος φθο-
ραν ἀπαιτεῖται· ὅθεν καὶ ὁ Κύριος εἰδόμενος φησὶν

„εἶναι τὰ κοινῶν πᾶν ἀνθρώπων“. (Ἑρμηνεία εἰς τὸν
ἀ. Ματθ. 5.) „Ὅρα καὶ εἰς τὰς ὑποσημασθῆναι τῶν ποιούν-
των τὰ θελήματα πᾶν διανοῶν“. (Ἐφ. β. 3.)
Καὶ τοῦ „μὴ δίδοτε τόπον τῇ διαβολῇ“. (Ἐφ.
δ. 27.) Καὶ τῶν „ἡ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τὸ Πι-
νδύ-“ (Γαλ. ε. 17.)

„Ταῦτα πράσσετε“.

Δὲν εἶναι, λέγει, ἀρκετὸν εἰς ἑσᾶς Χερσῖανοι τὸ νὰ συλλογίζεσθε μὲ τὸν νῦν μόνον τὰ αὐτὰ εἰρηκεῖα καλὰ, ἕτε νὰ τὰ λέγετε μόνον μὲ τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ νὰ τὰ κάμνετε μὲ τὰ ἔργα.

„Καὶ ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης ἔσαι μεθ' ἡμῶν“.

Ἡτοι εἰς ταῦτα πάντα τὰ καλὰ συλλογίζεσθε, ἀδελφοί μου, καὶ λέγετε, καὶ κάμνετε, βέβαια θέλετε δέξεσθε πάντοτε εἰς εἰρήνῳ, καὶ ἡσυχίᾳ· δι' ὅτι, αἰσῶς εἰρηνδῶμεν πρῶτον μὲ τὸν Θεὸν διὰ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν τε, δούτερον μὲ τὸν ἑαυτὸν μας, διὰ τῆς ἀποδιώξεως τῶν παθῶν, καὶ τῆς ἡσυχίας τῆς σιωπῆς, μὴ ἐλεγχέσης ἡμᾶς εἰς κἄντ' αὐτὸ πρᾶγμα, καὶ τεῖπον, εἰς εἰρηνδῶμεν μὲ τὰς ἀνθρώπους, καὶ δεῦ μαχώμεθα μὲ αὐτὰς, βέβαια ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης, θέλει εἶναι μαζί με ἡμᾶς· διὰ τί, αὐτὸς ὁ Θεὸς μᾶς κυνηγᾷ νὰ μᾶς πείσῃ ὅταν φεύγωμεν ἀπὸ λόγου τε, πῶς δεῦ θέλει μένῃ με ἡμᾶς, ὅταν ἡμεῖς πλησιάζωμεν εἰς αὐτὸν διὰ τῆς τῶν ἀρετῶν ἐργασίας; Λέγεται δὲ Θεὸς εἰρήνης ὁ Θεός, διὰ τὸ αὐτὸς, ὅχι μόνον ἔχει καθε εἰρήνῳ, καὶ ἀπαρξίαν εἰς τὸν ἑαυτὸν τε, μᾶλλον δὲ, εἶναι αὐτοεἰρήνη, καὶ πέλαγος ἀπειρον εἰρήνης, ὥσπερ ὅτε δεῦ δέχεται κἄντ' αὐτὸ πάθος, καὶ ἔναντίον, νὰ τὸν ἐνοχλήσῃ ἕξωθεν· δι' ὃ καὶ „τῆς εἰρήνης Βασιλὸς λέγεται, καὶ ἀρχὴν εἰρήνης“· (Ἡσ. Σ'. β.) ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ αὐτὸς εἶναι ὁ αἴτιος, καὶ ἀρχηγὸς καθε εἰρήνης εἰς ὅλα τὰ κτίσματα, τόσον αἰσθητὰ, ὅσον καὶ νοητὰ (1).

10. „Ἐχάρην δὲ ἐν Κυρίῳ μεγάλως, ὅτι ἤδη ποτε αὐεθάλετε εἰς τὸ ὑπὲρ ἐμῶ φρονεῖν“.

Δὲν ἐχάρηκα, λέγει, κοσμικῶς, ἔδὲ καθὼς χαίρουν οἱ βιωτικοὶ ἄνθρωποι διὰ τὰ τοῦ κόσμου καλὰ, ἀλλὰ ἐχάρην ἐν Κυρίῳ καὶ πνευματικῶς· ὅχι διὰ τί ἐγὼ ἔρῃκα ἀνάπαυσιν ἀπὸ τὰ χρεῖωδι ὅπερ μοι ἐσείλτε, ἀλλὰ διὰ τὸ ἐσεῖς ἀδελφοί μου, ἐπροκόψετε εἰς τὴν ἀρετὴν τῆς μεταδόσεως, καὶ ἐλεημοσύνης· ὅθεν καὶ μεγάλως ἐχάρην, διὰ τὴν μεγάλῃ προκοπῇ, καὶ ὠφέλειά σας· ἡσυχῶς δὲ, καὶ ὀλίγον τι ἐπιπλήξας τὰς Φιλιππησίους ὁ Ἀπόστολος, διὰ τὸ ἐπέρασε πολὺς καιρὸς, καὶ δεῦ ἐφρόντισαν νὰ τῷ σείλῃν τὰ χρεῖωδι, καὶ διδάξας αὐτὰς νὰ κάμνῃσι συνεχῶς καὶ πάντοτε τὸ, καὶ νὰ μεταδίδῃσι, πάλιν ἐσυσκήσῃ τὴν ἐπιτίμησιν αὐτῶν καὶ ἐπίπληξιν· δι' ὃ, τι τὸ, „ἤδη ποτε“ χρόνον φανερόνι πολὺ καὶ τὸ, „αὐεθάλετε δὲ“ εἶπεν εἰς αὐτὰς, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι καθὼς τὰ δεῦδρα ὅτε βλασῆσαν, εἴπειτα ξηρανθῇ, καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν ἀναβλασῆσιν· ἔτσι, λέγει, καὶ ἐσεῖς ἀδελφοί, ἐφανήκατε μὲν εἰς τὴν ἀρχὴν μεταδοτικοί, εἴπειτα ἐπαύσατε τὴν μεταδοσιν καὶ ἐμαραῦθητε, καὶ πάλιν ἐφανήκατε ὕστερον μεταδοτικοί, καὶ ἐξαναβλασῆσατε· ὥς ὅτε ὁ λόγος εἶναι ἐν ταύτῃ καὶ ἐπίπληξις, καὶ ἐπαινος· ἐπειδὴ δεῦ εἶναι ὀλίγον κατόρθωμα, τὸ νὰ ξαναβλασῆσῃ πάλιν τινὰς ἀφ' ἧς μαραινῇ. Διὰ νὰ μὴ νομίσῃ δὲ τινὰς, ὅτι καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἀρετὰς ἐμαραῦθησαν οἱ Φιλιππησίους, διὰ τὸ ἀκολούθως λέγει εἰς „τὸ ὑπὲρ ἐμῶ φρονεῖν“ Εἰς τὸ, λέγει, μόνον ἐμαραῦθητε εἰς τὸ νὰ φροντίζετε διὰ τὰς ἀναγκαίας χρεῖας μου. Ἀξίον δὲ εἶναι νὰ ζητήσῃ τινὰς, πῶς ὁ Παῦλος ὅτε εἶπεν ἐκ μέρους τῷ Κυρίου ἐν ταῖς Πράξεσιν εἰς τὰς Πρεσβυτέρους τῆς Ἐφέσου· „αὐτὸς γὰρ εἶπε μακάριόν ἐστι διδόναι μᾶλλον, ἢ λαμβάνειν“· (Πράξ. κ'. 435.) καὶ πάλιν πρὸς τὰς Κορινθίους· „καλὸν μοι μᾶλλον, ἀποθανεῖν, ἢ τὸ καύχημά μου, ἵνα τις κενώσῃ“· (1. Κορινθ. Σ'. 15.) ἤγουν, τὸ νὰ μὴ

(1) Διὰ τὸ πάλιν εἶπε τὸ πετεινὸν τοῦ οὐρανοῦ ὁ Ἀρειοπαγίτης Διονύσιος περὶ τῆς θείας καὶ ἀρχισυνάγωγος εἰρήνης· „ἀγε δὴ τὴν θείαν, καὶ ἀρχισυνάγωγον εἰρήνῳ, ὑμῖν εἰρηνάει ἀνδρημῶμεν“ αὕτη ἐστὶν ἡ πάντων ἐνωτική, καὶ τῆς ἀπάντων ὁμονοίας τε, καὶ συμφυῖας γεννητική, καὶ ἀπεργασική· δι' ὃ καὶ πάντες αὐτῆς ἐφίεσται, τὸ μερῶν αὐτῶν πλεῖθος ἐπιστρέ-

φῆσιν, εἰς τὴν ὅλῃν ἐνότητά, καὶ τὸν ἐμφύλιον τοῦ παντὸς πόλεμον ἐνέσῃ, εἰς ὁμοιὴν συνοικίαν· προεσι γὰρ ἐπὶ πάντα, καὶ μεταδίδῃσι πᾶσιν οἰκείως αὐτοῖς ἑαυτοῖς, καὶ ὑπερβλύζῃ περικύβητος εἰρηνικῆς γονιμότητος· καὶ μετὰ δι' ὑπεροχὴν ἐνώσεως, ὅλην πρὸς ὅλῃν καὶ καθ' ὅλῃν αὐτῇ ὑπερνωμένη“· (Κεφ. 1. α. περὶ θείων Ὁνομάτων.)

11. „Οὐχ' ὅτι καὶ ὑξέρησιν λέγω“.

Δὲν σὰς κατηγορῶ, λέγει, διὰ τῷτο, καὶ σὰς λέγω ὅτι πόσον καιρὸν δεῦν ἐφροντίσατε διὰ λόγου μου· διὰ τί οὔτε ἐγὼ εὐρίσκομαι εἰς σῶδειαν, ἢ διὰ τί σοχάζομαι τῷ ἐδικῷ μου χρεῖαν.

„Εγὼ γὰρ ἔμαθον, ἐν οἷς ἔμι, αὐτάρκης εἶναι“.

Αΰεις, ἀδελφε Χριστιανέ, τί λέγει ἐδῶ ὁ μακάριος Παῦλος; ἐγὼ, λέγει, ἔμαθον ἀδελφοί, καὶ ἐγυμνάσθηκα νὰ εἶμαι αὐτάρκης εἰς ἐκεῖνο ὅπῃ ἔχω. Βλέπεις πῶς εἶναι δυσκολοκατόρθωτον τὸ νὰ χαίρῃ τινὰς καὶ νὰ εὐχαρισῇται εἰς τῷ αὐτάρκειαν, καὶ πῶς χρειάζεται διὰ νὰ μαθητεύῃ τῷτο, γυμνάσιν καὶ πράξιν· ὅθεν καὶ ἐσύ, ἐὰν θέλῃς νὰ ἦσαι αὐτάρκης εἰς ἐκεῖνο, ὅπῃ σοι δύρεσκειται, γυμνάξῃς, καὶ μάθῃς τῷ ποιούτῳ αὐτάρκειαν μὲ τὸ ἔργον, καὶ ἔταν σοι λείπητι χρειῶδες, μὴ γογγύξῃς, ἀλλὰ μόνε εὐχαριστοῦ.

12. „Οἶδα καὶ ταπεινῶσθαι, οἶδα καὶ περιουσίαν“.

Ητοι καὶ τὰ ὀλίγα ὅπῃ ἔχω, ἠξεύρω πῶς νὰ τὰ μεταχειρίζωμαι, καὶ νὰ ὑποφέρω πέναν, καὶ σέρησιν· καὶ πάλιν ἠξεύρω πῶς νὰ μεταχειρίζωμαι καὶ τὸ νὰ περιουσίαν, ἢτοι τὰ περιττὰ, καὶ ὑπὲρ τῷ χρεῖαν. Καὶ ποία ἀρετὴ εἶναι αὕτη, ὡ μακάριε Παῦλε, τὸ νὰ ἠξεύρῃς νὰ μεταχειρίζεσαι τὰ περιττὰ, καὶ ὑπὲρ τῷ χρεῖαν; Καὶ πολλὰ μεγάλη ἀρετὴ εἶναι αὕτη, μᾶς ἀποκρίνεται, διὰ τί περιουσιώτερος ἀνθρώπου κρημνίζει, καὶ ἀπολλύει ἡ περιουσία πῶν χρημάτων, παρὰ ἡ σῶδεια· ἐπεὶ καὶ εἰς περιουσιώτερας, καὶ χειροτέρας ἐπιθυμίας αὕτη τὴν ἀνάπτει (1). Πῶς δέ; καὶ μὲ ποῖον τρόπον ἠξούρῃς ὁ Παῦλος τὸ νὰ περιουσίαν; διὰ τί ἐξώδουεν εἰς ἄλλας ἐνδεῖς, τὰ περιουσιώοντα ἀπὸ αὐτὸν πράγματα· καὶ διὰ τί δεῦν ἔχαιρε διὰ τῷ περισσειαν ὅπῃ ἔχον, ἀλλ' ἦν ἴσος, καὶ ὁμοῖος πάντοτε, πόσον εἰς τῷ περιουσιαν, καὶ πλησμονῇ, ὅσον καὶ εἰς τῷ σῶδειαν, καὶ σέρησιν· καὶ ἔτε δι' ἐκεῖνον, ἐχαινονετο, καὶ ἐπλατυέτο, ἔτε διὰ ταύτῃ ἐθλίβετο, καὶ ἐσχοχωρεῖτο.

„Εν παντί, καὶ ἐν πᾶσι μεμύημαι“.

Εἰς κάθε πρᾶγμα, λέγει, καὶ εἰς κάθε καιρὸν, καὶ εἰς ὅλα τὰ ἐναντία περιουσιακά ὅπῃ ἀκολοῦθεν εἰς τὴν ἀνθρώπου, ἐγὼ ἔλαβον δοκιμῇ, καὶ ἐγυμνάσθηκα.

„Καὶ χορταίεσθαι, καὶ πέναν, καὶ περιουσίαν, καὶ ὑξερῶσθαι“.

Οἱ μὲν παλαιοὶ Ἰσραηλῖται ἔπεξούρην νὰ πέναν· ἐπεὶ καὶ ἐλάλησαν ἐναντίον τοῦ Θεοῦ καὶ εἶπον· „μὴ δυνήσεται ὁ Θεὸς ἐποίμασαι τράπεζαν ἐν ἐρήμῳ“; (Ψαλ. οζ'. 17.) ἔτε ἠξούρην νὰ χορταίναν· διὰ τί ἀφ' ἧ ἐχόρτασαν, ἀπελάκτισαν ἀπὸ πὺν Θεοῦ, ὡς γέγραπται· „Καὶ ἔφαγον Ἰακώβ, καὶ ἐνεπλήσθη, καὶ ἀπελάκτισεν ὁ ἡγαπημένος“· (Δούτερ. λβ'. 15.) ὁ δὲ μακάριος Παῦλος, καὶ οἱ κατὰ Χριστὸν ἄνθρωποι, δεῦν κάμνουν ἔττι· ἀλλὰ καὶ πὺν χορτασμον, καὶ τῷ περιουσιαν μεταχειρίζονται εἰς δόξαν Θεοῦ· καὶ τῷ πέναν καὶ ὑξέρησιν, ὑπομύνουν μετὰ εὐχαριστίας, καὶ χωρὶς γογγυσμόν. Δείχνει δὲ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἔτε πρότερον ἐλυπέτο, διὰ τί δεῦν τὸ ἐδίδαν οἱ Φιλιππηῖοι, ἔτε πῶρα

(1) Ὁ γὰρ πλοῦτος, καὶ ἡ περιουσία πῶν χρημάτων εἰς πολλὰ πᾶσι τὰς ἀνθρώπους κρημνίζει· τὰς ρίπτει εἰς κεκοδοξίαν· διὰ τοῦτο λέγει ὁ Σαρὰχ „πλοῦσις δοξάζεται διὰ πὺν πλοῦτον αὐτῶν“· (Σαρ. ι. 33.) τοὺς ρίπτει εἰς σκληρότητα καὶ θρηνηδίαν· ἐδεν λέγει ὁ Παροιμιαστής „ὁ δὲ πλοῦσις ἀποκρίνεται σκληρὰ“· (Παρ. ιη. 24.) τὰς ρίπτει εἰς τὸ νὰ νομίζων πῶς εἶναι σοφοί· δι' ὃ λέγει ὁ αὐτὸς Παροιμιαστής „σοφὸς παρ

„ἐαυτῷ ἀνὴρ πλοῦσις“· (Παρ. κη. 11.) καὶ ἀπλῶς, ὁ πλοῦτος τῷ σήμερον εἶναι ὑπερήφανος περιουσιώτερον τῆς κακίας, παρὰ τῆς ἀρετῆς· καὶ ὅρα πᾶς ὑποσημαίνωσι τοῦ „ποῖς πλοῦσις ἐν τῷ νῦν αἰῶνι παράγγελλε μὴ ὑψιζῶν, λοφρονεῖν“· (Α. Τιμοθ. ε. 17.) καὶ τοῦ „αἱ τινες βυθίζουσι τοὺς ἀνθρώπους εἰς ὀλιθον καὶ ἀπώλειαν“· (αὐτοδ. 9.)

πώρα ἐχάρη μὲ ἀνθρώπινον λογισμόν, διὰ τὶ τὸ ἔδωκαν· ἀλλ' ἐχάρη μόνον δι' αὐτοὺς, ἐπεὶ ὠφελήντο ἀπὸ τῆς ποιαύτης μετὰδοσιν, ὡς προεῖπομεν.

13. „Πᾶντα ἰχύω ἐν τῷ ἐνδυναμῶντι με Χριστῷ“.

Επεὶ δὴ αἰσθάνθη ὁ Ἀπόστολος ὅτι εἶπε μεγάλα τινὰ διὰ λόγους, διὰ τὸ διορθῶναι ταῦτα, καὶ λέγει ἐδῶ, δεῦν εἶναι ἐδικά μου τὰ κατορθώματα ταῦτα ὡς ἀδελφοί, ἀλλὰ τὸ Χριστῷ, ὅς τις δίδει τῷ δουλάμιν εἰς ἐμέ, διὰ τὸ κατορθάσω πάντα.

14. „Πλὴν καλῶς ἐποιήσατε, συγκοινωνήσαντές με τῇ θλίψει“.

Εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Παῦλος ὅτι ἠξέειρε νὰ ἦναι αὐτάρκης· διὰ τὸ μὴ σκανδαλισθῆν λοιπὸν οἱ Φιλιππησίαι, ὅτι δεῦν ἐδέχθη ὁμολογῶν τὰ παρ' αὐτῶν ἀποσάλυντα, ἀλλ' ἐνόμισεν αὐτὰ ἄχρηστα (συνειθίζον γὰρ ἐκεῖνοι ὅπῃ δίδον νὰ σκανδαλίζωνται, ὅταν ἐκεῖνοι ὅπῃ λαμβάνουν τὰ παρ' αὐτῶν διδόμενα λέγουν, δεῦν χρειάζόμεθα·) διὰ τὸ ὁ Ἅγιος Ἀπόστολος ἰατροῦει τὸν λόγον τῶν ἐδῶ, καὶ λέγει· ὅμως καλῶς ἐποιήσατε, ἦτοι ἀγκαλὰ καὶ δεῦν χρειάζωμαι, πλὴν διὰ τῷ ἐδικῷ σας χάειν, καὶ ἀγάπῃ, ἀπεδέχθηκα τὰ ἀποσάλυντα ἀπὸ λόγους φιλοφρόνως. Καὶ βλέπε, ἀγαπητέ, σοφίαν τὴν Ἀποστόλου, μὲ ποῖον τρόπον μεγαλύνει τῷ ἐλεημοσιύῳ τῶν Φιλιππησίων· ἐσυγκοινωνήσατε, λέγει, μὲ τῷ θλίψειν, καὶ μὲ τὰ διὰ Χριστὸν δεσμά μου διὰ τῆς ἐλεημοσιώσεώς σας, καὶ ἐγίνετε καὶ ἐσεῖς ἴσοι κατὰ τὸ μὲ ἐμένα· διὰ τὶ, ἐγὼ μὲν πάσχω διὰ τὸν Χριστὸν· ἐπεὶ δὲ καὶ ἐσεῖς ἐφροντίσατε διὰ λόγους μου, καὶ μὲ ἐπεσκέψατε, διὰ τὸ ὁ Θεὸς συμμαθλητὴς καὶ ἐσὺς μὲ ἐμένα λογίζεται. Μὲ τὰ αὐτῶν λοιπὸν εἰρημένα, ἐταπείνωσε τὸ φρόνημα τῶν Φιλιππησίων ὁ Παῦλος, μὲ τὰ παρόντα δὲ λόγια, τῷ προθυμίαν αὐτῶν ἐνεδυναμώσας.

15. „Οἴδατε δὲ καὶ ἡμεῖς, Φιλιππησίαι, ὅτι ἐν ἀρχῇ τῆς Εὐαγγελίης, ὅτε θῆλῃθον ἀπὸ Μακεδονίας, ἐδεμί μοι Ἐκκλησία ἐκοινωνήσας εἰς λόγον δόσεως, καὶ λήψεως, εἰ μὴ ὑμεῖς μόνοι“.

Επεὶ δὴ ἀνωτέρω ἐφάνη ὅτι ἐπέπληξε τὰς Φιλιππησίας ὁ Ἀπόστολος, μὲ τὸ νὰ εἶπεν εἰς αὐτὰς, ὅτι πῶρα ὕστερα ἀπὸ πόσον καιρὸν ἀνεθάλετε, καὶ ἐφροντίσατε διὰ λόγους μου, διὰ τὸ ἀπολογεῖσθαι ἐδῶ διὰ τὸν λόγον τῶν σοφῶν, λέγων ὅτι αὐτὸ ὅπῃ ἐφάνηκα ὅτι σὰς ἐπέπληξα, δεῦν τὸ ἔκαμα διὰ τὸ θέλω νὰ πέρω ἀπὸ λόγους σας, ἀλλὰ διὰ τὸ ἔχω πολὺ θάρρος εἰς ἐσάς, καὶ διὰ τὸ ἐσεῖς οἱ ἴδιοι εἰσθε αἰτίαι τῆς ἐπιπλήξεως ταύτης, ἐπεὶ δὴ πρῶτοι ἐσεῖς ἀπὸ ὅλων τῶν ἄλλων, ἀρχίσατε νὰ φροντίζετε διὰ τὰ χρειώδη καὶ ἀναγκαῖά μου· ὅθεν ἀπὸ τῆς ἐλαβὼν παρήσιν, καὶ ἐφάνηκα ὅτι σὰς ἐπέπληξα, διὰ τὸ ἀφήσατε τῷ παλαιᾷ σας συνηθειᾷ. Μέγα λοιπὸν εἶναι τὸ ἐγκώμιον τῶν ἐν Φιλίπποις Χριστιανῶν, καὶ διὰ τὸ εὐθύς εἰς τῷ ἀρχῇ τῆς Εὐαγγελίης, ἦσαν χωρὶς νὰ ἔχον ἄλλων Ἐκκλησιῶν παράδειγμα εἰς τὸ νὰ ἐλεῶν, αὐτοὶ ἀπὸ λόγους μου, καὶ ἀπὸ τὴν φυσικὴν, καὶ φιλόθεον αὐτῶν γνώμην παρακινῆμενοι, ὡς λέγει ὁ Χρυσόστομος, ἐφροντίζον διὰ τὰ χρειώδη τῆς Παύλου· καὶ διὰ τὸ ἔδιδον εἰς αὐτὸν τὰ ἀναγκαῖα, ὅχι μόνον ὅταν ὁ Παῦλος εὐρίσκετο εἰς αὐτὰς, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν, ἦσαν ὅταν ἐφυγεν ἀπὸ τὰ σινορά των, καὶ ἐπῆγεν εἰς ἄλλας πόλεις· ἤκουσαν γὰρ ἔπει τὸ σοφὸν Σειράχ λέγοντος· „μὴ ἐπιλάθῃς φίλος ἐν τῇ ψυχῇ σου, καὶ μὴ ἀμνημονήσῃς αὐτὸν ἐν χρήμασί σου“. (Σειράχ λζ'. β.) Δεῦν εἶπε δὲ, ἐδεμί μοι Ἐκκλησία ἔδωκεν, ἀλλ' ἐδεμί μοι Ἐκκλησία ἐκοινωνήσας εἰς λόγον δόσεως, καὶ λήψεως· ἐπεὶ δὴ ἡ πρὸς τὰς Ἀποστόλους, καὶ πρὸς τὰς Ἁγίας Χριστιανούς ἐλεημοσύνη, κοινωνία εἶναι· καὶ σὺ ὁ ἐλεῶν αὐτὰς Χριστιανὸς, δίδεις σαρκικά, καὶ πέρνεις ἀπὸ αὐτὰς πνευματικά, καθὼς εἰς ἄλλο μέρος τῆς λέγει ὁ ἴδιος Παῦλος· „εἰ ἡμεῖς ὑμῖν τὰ πνευματικά ἐσπέραμεν, μέγα εἰ ἡμεῖς ὑμῶν τὰ σαρκικά θείσομεν“· (ἀ. Κορ. θ'. ιι.) Αἱ ἄλλαι λοιπὸν Ἐκκλησίαι τῶν Χριστιανῶν δεῦν ἐκοινωνήσαν εἰς τὸν Παῦλον, εἰς λόγον δόσεως, καὶ λήψεως, ἦσαν δεῦν ἠθέλησαν νὰ δώσουν σαρκικά, καὶ νὰ πάρουν πνευματικά.

16. „Ὅτι ἡ ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἡ ἅπαξ, ἡ δις εἰς τὴν χρεῖαν μοι
ἐπέμψατε“.

Μεγάλον εἶναι καὶ τὸτο τὸ ἐγκώμιον τῶν Φιλιππησίων, ὅτι ἡ μικρὰ πόλις τῶν Φιλίππων, ἔτρεφε τὸν Παῦλον ὅταν εἰσέκετο εἰς τὴν Θεσσαλονικίαν, τὴν μητρόπολιν τῆς Μακεδονίας· χρεῖαν δὲ ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὰ χρεῖα δὴ, καὶ ἀναγκαῖα ἔξοδα διὰ τὴν ζωτροφίαν τε· ὥς καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί, καὶ οἱ τῆς Εὐαγγελίας Διδάσκαλοι, τὴν χρεῖαν μας μόνον πρέπει νὰ ζητῶμεν, καὶ μόνον τὰ ἀναγκαῖα, καὶ ὅχι τὴν τρυφὴν, καὶ ἡδονὰς, καὶ τὰ περιττά (1).

17. „Οὐχ' ὅτι ἐπιζητῶ τὸ δόμα, ἀλλ' ἐπιζητῶ τὸν καρπὸν, τὸν
πλεονάζοντα εἰς λόγον ὑμῶν“.

Επειδὴ καὶ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Θεὸς Ἀπόστολος ταπεινὸν λόγον, ὀνομάσας τὴν χρεῖαν τε, καὶ μὲν τὸ δείξας ὅτι εἶχεν ἀνάγκην τῶν φειρομένων πραγμάτων, τὰς χάριν διὰ νὰ μὴν ὑπερηφανώσιν οἱ Φιλιππησίοι, ὅτι ἐν χρεῖᾳ ὄντα τὸν Παῦλον τρέφουσιν, λέγει ἀκολούθως ἐδῶ· δὲν σὰς λέγω, ἀδελφοί μου, πῶς ἔχω χρεῖαν, διὰ τὴν ζητῶ νὰ μοι δίδετε, ὅχι· ἀλλὰ διὰ τὴν ἀγαπῶ τὸ συμφέρον σας, ἵνα ἐκ τῆς μεταδόσεως ταύτης, ἐσεῖς λαμβανέτε καρπὸν· ὁ ὁποῖος καρπὸς εἶναι εἰς λόγον ὑμῶν, ἦγαν ἐσὰς ὠφελεῖ. Βλέπετε ἐσὺ Χριστιανέ, ὅτι ὁποῖος δίδει εἰς τοὺς πτωχοὺς, αὐτὸς περισσότερον ὠφελεῖται ἀπὸ τὴν δόσιν ταύτῃ;

18. „Ἀπέχω δὲ πάντα, καὶ περιουσιάζω“.

Επειδὴ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Ἀπόστολος ὅτι δὲν ζητῶ νὰ μοι δώσετε, διὰ νὰ μὴ τὰς καὶ μὴ ἀμελεῖς εἰς τὸ νὰ δίδαν, (ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ὅπως ἔλεον, καὶ εὐεργετῶν τὰς ἄλλας, ὅσον εἶναι ἐναρετώτεροι, πόσον περισσότερον ζητῶν νὰ τὰς εὐχαριστῶν οἱ παρ' αὐτῶν ἐλεήμονες, καὶ δὲν θέλουν νὰ τὰς ψυχραίνω) διὰ τὸτο λέγει ἐδῶ· ὅτι ἀπέχω πάντα, καὶ περιουσιάζω, ἦγαν μὲν τὴν δόσιν σας ταύτῃ ὅπως μοι ἐσείλετε, ὅχι μόνον τὸ ἐκτελεσθῆναι σας χρέος ἀνεπληρώσατε, ἀλλὰ καὶ ὑπερβάλετε αὐτό· εἶπε δὲ τὸ, ἀπέχω, ἦγαν τὸ ὀφειλόμενον εἰς ἐμὲ χρέος ἔχω, διὰ νὰ μὴν ὑπερηφανώσιν οἱ Φιλιππησίοι, σοχαζόμενοι, ὅτι ὡς χρέος τὴν ἐλεημοσύνην ταύτῃ εἰς τὸν Παῦλον ἔδωκαν· εἶπε δὲ καὶ τὸ περιουσιάζω, διὰ νὰ τὰς γλυκαῖν πάλιν, ἐπειδὴ καὶ ἑκάμην περισσότερον ἀπὸ τὸ χρέος των, καὶ ἐπέμψαν περιουσιάζω ἐλεημοσύνην.

„Πεπλήρωμαι δεξάμενος παρὰ Ἐπαφροδίτου καὶ παρ' ὑμῶν, ὅσμιον
εὐωδίας, θυσίαν δεκτὴν, ἀάρεσον τῷ Θεῷ“.

Ω τὴν θαύματος! καὶ ἀνέβασε τὸ δῶρον, καὶ ἐλεημοσύνην τῶν Φιλιππησίων ὁ μακάριος Παῦλος; δὲν ἔλαβον, λέγει, ἐγὼ τὸ ἔλεος ὅπως μοι ἐσείλετε, ἀλλὰ τὸ ἔλαβον ὁ ἴδιος Θεὸς διὰ μέσων ἐμῶν (2)· ὥς, καὶ ἐγὼ δὲν χρειάζομαι, τὸτο ἂν μὴ σὰς μέλη· ἐπειδὴ ἔτε ὁ Θεὸς χρειάζεται, μὲ ὅλον τὸτο, μὲ πόσῃ εὐμένειαν, καὶ εὐαρέσειν ἐδέχθη τὴν πρὸς ἐμὲ ἐλεημοσύνην σας, ὥς ὅπως καὶ δι' αὐτῇ, ἐκεῖνο ὅπως λέγει ἡ Θεῖα Γραφή διὰ τὴν θυσίαν ὅπως ἐπρόσφερεν ὁ Νῶε· εἰς τὸν Θεὸν μετὰ τὸν κατακλυσμὸν· „καὶ ὡς φραγθῇ
„Κύριος ὅσμιον εὐωδίας“, (Γεν. ἡ. 21.) ἦτοι ὡς ὅσμιον εὐωδίας, καὶ ὡς θυσίαν εὐάρεσον ἐδέχθη τὴν ἐλεημοσύνην σας ὁ Θεός. Λέγει δὲ ταῦτα ὁ Παῦλος, διὰ νὰ μὴ σοχαζῶνται οἱ

(1) Ὅρα καὶ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ 9. σίχ. τοῦ β. Κεφ. τῆς α'. πρὸς Θεσσαλονικίας, καὶ τὴν δούτεραν εἰς ἐκείνους ὑποσημειώσιν, ἥτοι τοῦ „μνημονεύετε γὰρ ἀδελφοί τῶν κόπων ἡμῶν καὶ τῶν μόχθων“.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος· „ὑμῖς μὲν γὰρ Ἐπαφροδίτῃ δέδοκατε, Ἐπαφροδίτου δὲ ἐμοί· ὁ δὲ

„Θεός, δι' ἐμὲ προσεδέξατο τὴν θυσίαν· αὕτη δὲ αὐτῶν τῶν ἱστανῶν ἡ προσῶσα πένια· ἡ γὰρ ἀπορίαντες ἐπιμπτον, ἀλλ' ἐχάτη πένια σωσιζυγμένη“ καὶ τὸτο ἐν τῇ δευτέρᾳ πρὸς Κορινθίους ἐδίδαξε· λέγει δὲ ἔτι· „καὶ ἡ κατὰ βάθος πτωχία αὐτῶν, ἐπερίσσευσεν εἰς τὴν πλεονεξίαν τῆς ἀπληστίας αὐτῶν“ (β. Κορ. ἡ. π.)

οἱ Χριστιανοὶ πῶς ὁ Θεὸς δὴ χρειάζεται τιποτέ, καὶ διὰ τῆτο γινῆν ἀμελέστεροι εἰς τὸ νὰ δίδων· ἀλλὰ σοχαζόμενοι, πῶς ὁ Θεὸς δέχεται μὲ τόσῳ εὐχαρίστησιν τὸ ἐλεῶστων, ἀκολέθως γένων προθυμότεροι εἰς τὸ νὰ ἐλεῶν.

19. „Ὁ δὲ Θεὸς μὲ πληρώσαι πᾶσαν χράαν ὑμῶν, κατὰ τὸν πλῆ-
τον αὐτῷ ἐν δόξῃ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“ (1).

Επειδὴ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ ἑρανοβάμων Παῦλος ὅτι ἠκαιρεῖσθε, ἦγυν δὲν εἶχετε τὸν τρόπον, ἀλλ' ἐςνοχωρεῖσθε, καὶ διὰ τῆτο δένοι ἐσείλετε τόσον καιρόν· διὰ τῆτο ἐδῶ εὐχεται εἰς αὐτοὺς, διὰ τὰ ἔχον ὅλα τὰ χρειάζόμενα ἀγαθὰ, καὶ νὰ εὐρίσκωνται εἰς ἀπάρκειαν· δι' ὅτι, αἰτίως μὲν οἱ Φιλιππησίαι ἦτον φιλόσοφοι, καὶ ἀσκηταί, καὶ ἀγαμοί, δὲν ἤθελόν εὐχεται εἰς αὐτοὺς ὁ Παῦλος τὰ σωματικά ταῦτα ἀγαθὰ· ἐπειδὴ δὲ ἦτον ἀνθρώποι κοσμικοί, μὲ γυναῖκας, καὶ τέκνα, καὶ εἶχον καποῖαν ἐπιθυμίαν τῶν παρόντων ἀγαθῶν, διὰ τῆτο συγκαταβαίνει ὁ Παῦλος, καὶ εὐχεται εἰς αὐτοὺς, ὅχι νὰ ἔχον περίασειαν, καὶ τρυφήν, καὶ τὰ ὑπὲρ τὴν χράαν, ἀλλὰ τὸν πορισμὸν τῶν ἀναγκαίων· ἄμποτε γάρ, λέγει, ὁ Κύριος νὰ πληρώσῃ κάθε σας χράαν, ὥστε νὰ μὴ ἔχετε εἰδεῖαν, καὶ ὠσέρουσιν· Ἐπειτα, διὰ νὰ μὴ νομίσαν ὅτι θέλει τὰς ἐςνοχωρήσει ὁ Θεός, διὰ τῆτο λέγει ἀκολέθως, κατὰ τὸν πλῆτον αὐτῷ, ἦτοι ὁ Θεὸς πλεσίως δύναται νὰ σᾶς δώσῃ ὅλα τὰ χρειάζόμενα, διὰ νὰ μὴ ἐςνοχωρήσῃ· πλὴν ἐσεῖς εἰς δόξαν τῷ ὀνόματός τε πρόπει νὰ μεταχειρίζεσθε τὰ ἀγαθὰ, αὐτὰ, ὅπῃ ἔχει νὰ σᾶς χαρίσῃ. Τὸ δὲ „ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“ ἠμπορεῖ μὲν νὰ νοηθῇ, ὅτι ὁ Πατὴρ θέλει καμὴ ταῦτα εἰς ἐσᾶς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἦγουν διὰ μεσσιτείας τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ· ἠμπορεῖ δὲ νὰ νοηθῇ καὶ ἑτέρι· ὅτι ἐσεῖς πρέπει νὰ μεταχειρίζεσθε τὰ ἀγαθὰ ὅπῃ σᾶς ἐχάρισεν ὁ Θεός, ὅχι διὰ κενοδοξίαν, καὶ ἔπαινον τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ εἰς δόξαν, τὴν ἀναφερομένην εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν· λέγει γὰρ ἀκολέθως·

20. „Τῷ δὲ Θεῷ καὶ Πατρὶ ἡμῶν δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
Ἄμην“.

Επειδὴ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ μακαρίστὸς τῷ Κυρίῳ Ἀπόστολος εἰς δόξαν τῷ Χριστῷ, ἀκολέθως λέγει ἐδῶ, ὅτι αὐτὴ ἡ δόξα τῷ Χριστῷ, καὶ τῷ Πατρὶ εἶναι δόξα (2).

21. „Ἀσ-

(1) Ὁ μακάριος Θεοδώριος λέγει, ὅτι ὁ θεὸς Παῦλος μὲ πᾶς λόγια ταῦτα, καὶ τῷ λόγιαν ἠπείεν εἰς τοὺς Φιλιππησίαις, (δι' ὅ, τι καὶ ὁ Κύριος προσέειπεν εἰς τὸ Ἅγιον Εὐαγγέλιον νὰ ζητῶμεν τὸν ἄρτον τὸν ἐπίστατον) καὶ τῷ μέλλουσιν δόξαν, τῷ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· ἐπειδὴ ὁ Χριστός ἐστὶν ὁ δῶς καὶ ἐκάνην, καὶ πᾶσι· διὰ τὴν εἶχον τὸν πλῆτον ἀμέτρητον.

(2) Ἰσως δὲ, καὶ ἐπειδὴ ἔκαμεν ὁ Παῦλος εὐχὴν ἀνωτέρω, νὰ πληρώσῃ ὁ Θεὸς κάθε χρῆμας ἀγαθῶν εἰς τοὺς Φιλιππησίαις, διὰ τῆτο μετὰ τὸ τέλος τῆς εὐχῆς, ἀπέδωκε τῷ δόξαν, καὶ εὐχαρίστησιν εἰς τὸν Θεόν καὶ Πατέρα· πᾶσα γὰρ εὐχὴ εἶναι σωήθηνα νὰ ἔχῃ τοῦτον τέλος δοξολογητικὸν τοῦ Θεοῦ· ἀγκαλὰ ὁ Παῦλος καὶ εἶχον σωήθησαν, ὅχι μόνον ὅταν εὐχεται, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἡπὶ ἀπλῶς κανένα λόγον μεγάλον, καὶ νήμα, νὰ τοιμήσῃ τὸν λόγον μὲ δοξολογίαν Θεοῦ, καὶ εὐχαριστίαν· καὶ ὅρα τὸ 1. κεφ. εἰχ. 36. πῶς πρὸς Ῥωμαίους· τί λέγει; ὁ Ἅγιος Ἀπόστολος εἶχον πᾶσαν ἀγίαν συνήθειαν, καὶ ὅταν μόνον ἐνομάσῃ τὸ ὄνομα τῷ γλυκυτάτῳ Θεῷ καὶ Πατρὶ, διδύς ἀπὸ ἐνῶς ἐνδον σέβας κινῆται εἰς δοξολογίαν αὐτοῦ· ὅθεν καὶ λέγει, ποτέ μεν „τῷ νὰ δὲ δυναμένῳ ὑμᾶς σφίξαι... μόνῳ σοφῷ Θεῷ διὰ τοῦ Χριστοῦ“ ὅ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν“ (Ῥωμ. 1. 27.) ποτέ δὲ „ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ οἶδεν, ὁ ὢν εὐλογητός εἰς

τοὺς αἰῶνας“ (β'. Κορ. 1. 31.) Καὶ „αὐτῷ καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ εἰς πάντας τοὺς γενεάς τῶν αἰώνων τῶν αἰώνων· ἀμήν“ (Ἐφ. γ'. 21.) Καὶ πάλιν „τῷ δὲ Βασιλεῖ τῶν αἰώνων, ἀφθάρτῳ ἀράτῳ μόνῳ σοφῷ Θεῷ, τιμῇ, καὶ δόξῃ, εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν“ (2. Τιμοθ. 3. 17.) Καὶ πάλιν „ἐλατρώσαν τῇ κτίσει παρὰ τὸν Κτιστὰν, ὅς ἐστιν εὐλογητός εἰς τοὺς αἰῶνας“ (Ῥωμ. 1. 25.) Καὶ πάλιν „κατὰ τὸ θέλημα τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, ἡμῶν· ὅ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν“ (Γαλ. 1. 4.)

Ποιῶν δὲ τοῦτο ὁ εὐδαὶς Ἀπόστολος, διὰ τὰ διδάξῃ καὶ ἡμᾶς ὅλους, νὰ ποιούμεν τὸ αὐτὸ καὶ ὅταν ἀναφέρωμεν εἰς τὸν εὐλογητὸν ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, ἢ τοῦ Χριστοῦ, ἢ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διδύς νὰ ἐπιφέρωμεν καὶ τοῦτον τὸν λόγον· αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν“. Καθὼς καὶ ὁ Ἅγιος Ἐφραίμ ὁ Σύρος· εἰς μυθεῖς τοῦτον αὐτοῦ Λόγον, ὅταν ἀναφέρῃ τὸ εὐδοξόν ὄνομα τῷ Θεῷ, ἀκολούθως λέγει „αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν“, τὸν Ἀπόστολον Παῦλον ἐν τούτῳ μιμούμενος· Ἐπειδὴ καὶ τῇ ἀληθείᾳ, ὁ Θεὸς ἐστὶν ὁ πάντων εὐδαὶς, τὸσον μέγας, καὶ πόσον θαυμαστός, ὅπου εἶχον φυσικῶς, καὶ ἐσιώδη τῷ δόξαν· δι' ὅ καὶ Θεὸς πᾶς δόξης ἐνομαζέται παρὰ τῇ θείᾳ Γραφῇ, καὶ ἄποσι δὲ πᾶν πρὸς παρὰ δεξολο-

21. „'Ασπάσασθε πάντα 'Αγιον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“.

Δι' εἶναι ὀλίγης ἀγάπης σημείον τὸ νὰ ἀσπάζεταιται ὁ μέγας Ἀπόστολος διὰ γραμμάτων ὅλας τὰς Φιλιππησίας Χριστιανούς· ὅπως γὰρ ὀνομάζει „πάντα Ἀγιον“· ὁ δὲ Θεοδώρου λέγει· „οὐ πᾶς ὁ αὐτὸν Ἀγιον ὀνομάζων, Ἀγίός ἐστιν· ἀλλ' ὁ τῷ Κυρίῳ Ἰησοῦ πιστεύων, καὶ κατὰ τὰς αὐτῆ πολιτεύμενος νόμους“.

„'Ασπάζονται ὑμᾶς οἱ σὺν ἐμοὶ Ἀγιοι“.

Πολλοὶ ἀδελφοὶ ἦσαν μαζί με τὸν Παῦλον· ἴσως δὲ καὶ αὐτοὶ νὰ ἦσαν ἀπὸ τὴν πόλιν τῆς Ρώμης καταγόμενοι, πλὴν δὲν ἦσαν τόσο ἀρκετοί, ὥστε νὰ ἀναλαμβάνουν ἐπιστάσιαν, καὶ φροντίδα ἀποστολικήν, ἤσαν νὰ κηρύττουν Εὐαγγέλιον, καὶ νὰ κινδυνεύουν ὑπὲρ τῆς Πίστεως, ὡς οἱ Ἀπόστολοι· μέγας γὰρ ὁ Τιμόθεος ἦτον ποιῆτος, τὸν ὁποῖον διὰ τὴν καὶ ἰσοφύχον ἀνόμασαν ἀνωτέρω· πλὴν καὶ τῆς δὲν ἀφίνει ἀνεγκωμιάσας ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, ὀνομάζωντας αὐτὰς ἀδελφάς.

22. „'Ασπάζονται ὑμᾶς πάντες οἱ Ἀγιοι, μάλιστα οἱ ἐκ τῆς Καίσαρος οἰκίας“.

Ε παραθάρρυνεν ἐδῶ τὰς ἐν Φιλίπποις Χριστιανὰς ὁ Ἀπόστολος, καὶ ἐνεδυναμώσεν αὐτὰς, λέγωντας ὅτι τὸ κήρυγμα τῆς Εὐαγγελίας ἔφθασεν ἕως καὶ εἰς τὸ βασιλικὸν παλάτιον.

ξολογία, κράτος, αἰνεσις, καὶ ὕμνος ἀπὸ ὅλα τὰ λογικὰ κτίσματα, Ἀγγέλους καὶ ἀνθρώπους· καὶ ὅχι αἰς πεπερασμένον διάστημα χρόνου, ἀλλ' αἰς τὰς ἀτελεύτηταις αἰῶνας τῶν αἰώνων· ὅθεν καὶ ὅποιοι ἀμελεῖ νὰ δοξολογῇ τὸν Θεόν, αὐτοὶ δὲν θάλα ἐπιτύχῃ τὴν μελλουσαν δόξαν, καθὼς τὸν φοβερὸν πῦρον λόγον γράφει ὁ ἱερός, καὶ θεολογικῶς ἐκείνος Ἰωάννης ὁ Θεοκράτης, εἰς μίαν τὴν Εὐχὴν, ὅπως ἐπὶ λέξεως λέγων· „ὁ γὰρ ὀκνῶν δοξολογεῖν σε, πῶς μελλούσης δόξης οὐ τῶνεται“.

Διὰ τὴν καὶ πολλοὶ ἀπὸ τῶν Ἰταλῶν ἔχον μίαν καλὴν σιωπῆσαν, καὶ ὅταν ἀναφέρουν τὸν φοβερὸν, καὶ ἐδοξοῖν Ὀνομα τῷ Θεῷ, ἢ τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ, διδύς ἐκβάλλουν τὸ κατέλθον, καὶ σπένδον ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, διὰ τὴν δὲ ἔξω με τοῦτο, τὸ πρὸς Θεὸν εἶναι καὶ τὴν ἀλάβην, καὶ ἀκολουθῶν τὴν δόξαν ὅπου πρέπει αἰς τὸ Ἀγιὸν τὸ Ὀνομα· ἱεροῦσι δὲ οἱ πνεῖς, ὅτι καὶ ἐκείνους τὴν πνευμένῃ Φιλοσοφίᾳ, καὶ Μεταφυσικῇ, ἔχει ποιῶν τὴν σιωπῆσαν, καὶ ὅταν ἐτύχαιεν ἐν τῇ ἐμιλίᾳ τῇ νὰ ὀνομασθῇ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ἐτρεμεν ὅλος ἀπὸ κεφαλῆς ἕως ποδῶν, καὶ πάντα τὰ μέλητα ἐσείοντο· διὰ τὴν μαζί με τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, διδύς ἐσοχάζετο καὶ τὴν ἀπῆρτον τοῦ Θεοῦ δυνάμιν, καὶ σοφίαν, καὶ δόξαν, καὶ μεγαλοπρέπειαν, καὶ μὴ δυνάμενος νὰ ὑποφέρῃ μίαν πῶσιν φοβερὰν ἰδέαν, καὶ μεγαλοπρεπὴ ἔννοιαν τοῦ Θεοῦ, ὅλος ἐτρεμε. Καὶ πύτη ἔστιν ἡ ἀφορμὴ, διὰ τὴν ὁποῖαν καὶ ὅλα τὰ μυριάσματα, καὶ μακάριον πνεῦμα τῶν αὐτῶν Ἀγγέλων, θεωρῶν τὴν ἀσέκτον, καὶ ἀπρόσιτον δόξαν τῆς θεοκρατικῆς Τελεῆς, ἀπὸ τῶν πολλῶν δυνάμεων, καὶ τὴν ἐκπληξίν, ἄλλο δὲν ἤμπερον νὰ κάμνουν, παρὰ νὰ δοξολογῶν ἀκαταπαύτως τὴν Τελεῆν τῆς Θεοκρατίας, φωνάζοντες συμφώνως, ποτὲ μὲν „Ἄγιος, Ἄγιος, Ἄγιος Κύριος Σαβαώθ, πλήρης ὁ ἔρως καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης σου“ ποτὲ δὲ „ἀλογημένη ἡ δόξα Κυρίου ἐκ πῦρ τῆς αὐτοῦ“· ποτὲ δὲ „ἀλλήλοισι, ἀλλήλοισι, ἀλλήλοισι“ καθὼς περὶ τῶν ὑμνωδῶν πύσαν ὁ Ἡσαΐας καὶ Ἰεζεκιήλ, καὶ ὁ Ἰωάννης αἰς τὴν Ἀποκάλυψιν ἀναφέρει.

Διὰ τὴν λέγει καὶ Νικόλαος ὁ Καββάσιος· „ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ φύσις, καὶ τὸ εἶδος τοῦ πραγματοῦ ἐνταῦθα, πρῶτον αἰται τὴν δοξολογίαν· εὐδὺς γὰρ τῷ Θεῷ προσερχόμενοι, τὸ ἀπρόσιτον τῆς δόξης αὐτοῦ, καὶ τὴν δυνάμιν, καὶ τὸ μεγαλύνον κατανοούμεν, ὡς δαύμα, καὶ ἐκπληξίν, καὶ τὰ ποιῶντα ἀκολουθεῖ· τὴν δὲ ἡ δοξολογία“· (Κεφ. ι. τῆς ἐρμηνείας τῆς θείας Λειτουργίας.) Καὶ διὰ τὴν ἐκτὸς συνήθειαν, ὁ Θεὸς αἰται τὴν χρεωστικὴν, ὡς ἀπαραίτητον χρεὺς, καὶ δόσιμον, ἀπὸ τῆς ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ τῆς ἐν τῇ γῇ κτίσματος, δοξολογίαν καὶ εὐχαριστίαν· ὅθεν καὶ λέγει διὰ τοῦ Προφήτου Δαβὶδ· „τί γάρ μοι ὑπάρχει ἐν τῷ οὐρανῷ; (ἢ μὴ δοξολογία δηλ. καὶ εὐχαριστία.) καὶ παρὰ τοῦ ἀνθρώπου, τί ἠθέλησα ἐπὶ τῆς γῆς; (ἢ μὴ δοξολογίαν καὶ εὐχαριστίαν;)“· Διὰ τὴν καὶ ὁ Προφήτης Ἡσαΐας, ὅταν ἤκουσε τὴν Σεραφίμ νὰ λέγουσι τὸ „ἅγιος ἅγιος ἅγιος“ ἑκατανύχθην, καὶ παλιν ὀνόμασε τὸν αὐτὸν τὴν· διὰ τὴν, καὶ μετὰ Σεραφίμ πάντοτε δοξολογῶσι τὸν Θεόν, αὐτοὶ δὲ δὲν ἐκάμνουν τὴν· ἀλλὰ ἐμόλυνε τὰ χεῖλη καὶ γλώσσαν τὴν μετὰ καὶ ἀνθρώπιναν λογίαν· ἐπὶ ἐρμηνεύει ὁ μέγας Βασίλειος, „ἔοικε δὲ ὁ Προφήτης, ὅτε εἶδε πῶς Σεραφίμ τὴν ἐνέργειαν, ἐδὲν ἄλλο ποιοῦσαν, ἢ ἀγιαζόντων τὸν Θεόν, ποτὲ αἰς σιωπῆσθαι τῆς ἐν τοῖς ἰδίῳις χεῖλεσιν ἀκαθαρσίας ἐληλυθῆναι, ὅτι καὶ ἀνθρώπινα λαλεῖ, καὶ ἐμόλυνεν αὐτοῦ τὴν γλῶσσαν πολλὰ καὶ ποῖς περὶ τῆς ματαιότητος τῶν κόσμων ῥήμασι. Τῇ δὲ πρὸς ἐκείνους νὰ συγχέσθαι κατηνυγίαι, καὶ ὅτι τὰ μὲν, ἐδὲν ἐπερὶ φθέρηται, ἢ πᾶν ἀγισμὸς τῆς Θεοκρατίας· ἐκδοῦν αὐτοὶ δὲ τὸ πλῆθος τοῖς ἀνθρώποις πραγμασι τὴν· ἐκδοῦν φωνὴν ἀναφωσκύνειν ἔχει· αἰς τὴν ἴπτον· ὡς πᾶς ἐγὼ, ὅτι κατηνυγίαι“· (Ἐρμηνεία ἡς τὸ ε. κεφ. τῆς Ἡσαΐας.) Ὅθεν καὶ καθεὶς Χριστιανός, ὅπως φορεῖ ἀρχαγγέλην, πρέπει νὰ μετῇ καὶ νὰ λυπῇται αἰς ὁ Ἡσαΐας, διὰ τὴν ἐμόλυνε τὴν γλῶσσαν τὴν μετὰ ἀρχολογίας, καὶ δὲν τὴν ἠγάσεν μετὰ τὸν Θεὸν δοξολογίας.

τι τῷ Καίσαρος Νέρωνος, καὶ ὅτι οἱ εἰς τὴν Βασιλείαν εὐρισκόμενοι, κατεφρόνησαν δόξαν, πλεον, ἰδονάς, καὶ κινδύνους διὰ τὴν Πίσιν, καὶ τὴν ἀγάπῃ τῷ Χριστοῦ· ὅθεν αὐτοὶ οἱ εὐγενεῖς τόσον κατεφρόνησαν ταῦτα, πόσω μάλλον ἐσεῖς οἱ ταπεινοί, καὶ εὐτελεῖς χρεωσθεῖτε, λέγει, νὰ τὰ καταφρονῆτε διὰ τὸν Χριστόν; Δείχεται δὲ μὲν τὰ λόγια ταῦτα ὁ Παῦλος, ὅτι ἐνδυμάται καὶ ἀναφέρει τὴν ἀρετὴν τῶν Φιλιππησίων εἰς τὰς ἐκ τῆ βασιλικῆς παλατίης πισεύσαντας, καὶ διὰ τῶο ἐκεῖνοι ἤλθον εἰς τόσον πόσον τῶν Φιλιππησίων, ὥστε ὅπως καὶ νὰ ἀσπάζονται αὐτὰς, διὰ μέσε τῷ Παύλῳ.

23. „Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν.
„ Ἀμήν“.

Κατὰ τὴν συνήθειαν ὅπως ἔχει ὁ μακάριος Παῦλος νὰ τελειώσῃ εἰς εὐχὴν τὰς ἀγίας τῆς Ἐπιστολῆς, ἔττι τελειόνοι καὶ τὴν παρέσαν Ἐπιστολὴν τὰ εἰς εὐχὴν· ποιεῖ δὲ τοῦτο καὶ διὰ νὰ διδάξῃ τὰς Φιλιππησίδας, καὶ πάντας τὰς Χριστιανὰς, νὰ εἶναι πληροφορημέναι, ὅτι ὅσα κατορθώματα, καὶ ἀρετὰς ἔχον, τὰς ἔχουν μὲν τὴν χάριν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐκ τῆς πληροφορίας ταύτης, νὰ μὴ ὑπερηφανώωνται· διὰ τὸ μὲν τὸν τρόπον τῶν, θέλει εἶναι πάντοτε μὲν αὐτὰς ἡ χάρις τοῦ Χριστοῦ, εἰς δὲ δὴλονότι δὲν ὑπερηφανώωνται· ἀλλὰ ἄμποτε καὶ ἡμεῖς, ὅπως ἀναγινώσκοντες τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην, νὰ ἀποκήσωμεν καθεστὸς ἀλλήλων ἀρετῶν, καὶ ἑξαιρέτως τὴν ἐλεημοσύνην, μὲν τὴν χάριν, καὶ βοήθειαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα καὶ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ἀφελέμενοι, μὲν τὸ νὰ δίδωμεν εἰς ὅλας τὰς χρεῖαν ἔχοντας ἀδελφάς μας, καὶ μάλιστα εἰς ἐκείνας ὅπως πάσχον διαγωγὰς, καὶ βάσανα διὰ τὸν Θεόν, καὶ διὰ τὴν τῷ Θεῷ ἐντολήν, ἀξιοθώμεν νὰ ἀπολαύσωμεν τὸν πλεον τῆς αὐτῆς χρηστότητος, ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι· εἰς τὸν ὁποῖον Θεὸν ἂς ᾔναι δόξα, καὶ κράτος, νῦν, καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τὰς αἰῶνας. Ἀμήν (1).

Ἡ πρὸς Φιλιππησίδας αὐτῇ Ἐπιστολῇ ἐγγραφὴ ἀπὸ Ῥώμης διὰ τοῦ Ἐπαφροδίτου.

ΠΑΤ-

(1) Σημειώσαι, ὅτι τὸ „ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν, ἀμήν“ εἶναι ἀσπασμός τοῦ Παύλου, τὸν ὅποιον ἰδιοχέρως ἐγράφε· καὶ εἶναι, ἀντὶ τῆς „ἐρρώσθαι“ ὅπως ἡμεῖς τὰρὰ συνεδί-

ζομεν νὰ γράφωμεν εἰς τὸ τέλος τῶν Ἐπιστολῶν, κατὰ τὸν Θεοδώρετον· καὶ ὅρα εἰς τὸ τέλος τῆς πρὸς Θεσσαλονικεῖς β'.

ΠΑΥΛΟΥ

ΤΟΥ ΕΝΔΟΣΟΥ ΚΑΙ ΠΑΝΕΥΦΗΜΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΑΙ ΔΕΚΑΤΕΣΣΑΡΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

Θεοφυλάκτε Ἀρχιεπισκόπε Βελγαρίας Ἑρμινεία εἰς τὴν πρὸς Κολασσαεῖς, ἢ Κολοσσαεῖς
τῆ Ἀποστόλου Παύλου Ἐπιστολὴν, μεταφρασθεῖσα εἰς τὸ ἀπλὲν (1).

Ὑπόθεσις τῆς πρὸς Κολασσαεῖς Ἐπιστολῆς (2), κατὰ τὸν Χρυσόστομον,
Θεοδώριτον, Θεοφύλακτον, καὶ Οἰκουμένιον.

Καὶ ὅλαις μετ' ἡ Ἐπιστολαῖς τῆ μακαρίου Παύλου εἶναι τῇ ἀληθείᾳ Ἀγίαις, καὶ Θεό-
πιδαις· μάλιστα δὲ καὶ ἐξαιρέτως ἡ Ἐπιστολὴς ὅτε πέμπει ἀπὸ τῆς Ῥώμης, ὅταν ἦτον
δεδεμένος διὰ τὸν Χρυσόν, καθὼς εἶναι ἡ πρὸς Γαλάτας, ἡ πρὸς Ἐφεσίους, ἡ πρὸς Φιλιπ-
πησίους, ἡ πρὸς Φιλήμονα, ἡ πρὸς Τιμόθεον δούτερα, καὶ ἡ παρῶσα αὕτη ἡ πρὸς Κολασ-
σαεῖς (3). ἀγκαλὰ καὶ ἐπὶ ἐπέμφθη προτίτερα ἀπὸ τῆς δούτερας πρὸς Τιμόθεον, ὡς
λέγει ὁ Χρυσόστομος, καὶ ὁ Θεοδώριτος· δι' ὃ, τι καθὼς εἶας Ἀρχιεπίσκοπος, καὶ νικητής,
ὅτε ἐν τῷ μεταξύ τῆς ζωῆς τῆς καμῆ πολέμους, καὶ νίκας, καὶ ἀνδραγαθίας, φανεροὶ παύ-
τας διὰ γραμμάτων εἰς τὰς φίλους τῶ· ἐτὶ καὶ ὁ μακάριος Παῦλος ἔκαμνε, καὶ διὰ τῶν Ἐπι-
στολῶν τῶ ἐφάνεροντο εἰς τὰς αὐτὰς μαθητάς, καὶ φίλους, τὰ διὰ Χρυσόν δεσμὰ ὅτε ἔλαβε, καὶ
τὰς ἄλλας ἀνδραγαθίας τῶ. Ὁμολογεῖ δὲ καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος Παῦλος πόσῳ μέγαλον πρᾶγμα
εἶναι εἰς φιλοτιμίαν, τὸ νὰ φορῇ δεσμὰ διὰ τὸν Κύριον· ὅθεν καὶ γράφει εἰς τὸν Φιλήμονα
περὶ Ὀνησίμου· „ὃν ἐγκύνησα ἐν τοῖς δεσμοῖς μου“· (Φιλήμ. 10.) εἶπε δὲ τὸτο ὁ Ἀπόστο-
λος, διὰ νὰ μὴ λυπέμεθα καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ὅταν πάσχωμεν κατὰ διὰ τὸν Χρυσόν,
ἀλλὰ μάλιστα νὰ φιλοτιμώμεθα, καὶ νὰ ἐπαινέμεθα δι' αὐτὰ. Καθὼς δὲ ἔγραψεν ὁ Παῦλος
εἰς τὰς Ῥωμαίους, καὶ εἰς τὰς Ἑβραίους, καὶ μ' ὅλον ὅτε ἀκόμη δεὺν εἶχε τὰς ἰδῆς, ποιητοτρό-
πως γράφει καὶ πρὸς τὰς Κολασσαεῖς τῶτες, καὶ μ' ὅλον ὅτε δεὺν τὰς εἶδε (4). Κοιτὰ δὲ εἰς
τὰς

(1) Σημείωσαι ὅτι ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη δωδεκάτη εἶ-
ναι κατὰ τὴν τάξιν, καὶ τὰς χρόνας, καθ' ὅς ἐγράφη
ὁ Παῦλος τὰς Ἐπιστολάς τῶ, κατὰ τὸν σοφὸν Θεοδώρι-
τον, δηλαδή μετὰ τὰς β'. πρὸς Θεσσαλονικεῖς, καὶ τὰς
β'. πρὸς Κορινθίους, καὶ τὴν πρῶτην πρὸς Τιμόθεον,
καὶ τὴν πρὸς Τίτον, καὶ τὴν πρὸς Ῥωμαίους, καὶ τὴν
πρὸς Γαλάτας, καὶ πρὸς Φιλιππησίους, καὶ τὴν πρὸς
Φιλήμονα, καὶ τὴν πρὸς Ἐφεσίους.

(2) Ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη ἐγράφη κατὰ τὸν Μελέτιον,
ἐτη κζ'. μετὰ τὴν Ἀνάληψιν τῶ Κυρίου. Τόμ. α'.
σελ. 41. τῆς Ἐκκληστ. Ἱστορίας.

(3) Ποία εἶναι ἡ Πόλις τῶν Κολασσῶν, ἢ Κολοσσῶν
ὅρα ἐμπροσθεν εἰς τὸ πρῶτον Κεφ. εἰχ. 2.

(4) Ἀν' ὃ Παῦλος εἶδε τὰς ἐν Κολασσαῖς, καὶ πύς
ἐν Λαοδικείᾳ Χριστιανούς, ἢ δεὺν τὰς εἶδε, ὅρα εἰς τὴν
ὑποσημείωσιν τῶ β'. Κεφαλαίῳ τῆς παρούσης, εἰχ. 1.

τῆς Κολασσαεῖς τῆς, εὐρίσκειτο καὶ ὁ Φιλήμων, καὶ Ἀρχιππος ὁ Ἀπόστολος, ὁ ὁποῖος νομίζω, ὅτι εἶχε καὶ πρόσασιν Ἐκκλησίας τινός (1). Γράφει δὲ ὁ Παῦλος πρὸς τῆς Κολασσαεῖς διὰ τοιαύτης αἰτίας. Πονηρὸν δόγμα, καὶ αἵρεσιν ἔχον μερικοὶ ἀπὸ τῆς ἐν Κολασσαεῖς εὐεισχευμένης Χριστιανῆς· ἐπειδὴ καὶ ἐνόμιζον ὅτι δεῖ ἐπιδρομῆναι εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα διὰ μεσιτείας τῶ Τις ἐνανθρωπήσαντος, ἀλλὰ διὰ μεσιτείας τῶν Ἀγγέλων, νομίζοντες τάχα πῶς εἶναι ἄπονον, καὶ εὐτελὲς νὰ πισεύουν, ὅτι ὁ Τίς τῶ Θεοῦ εἶναι εἰς τῆς ἐσχάτης καιρὸς διὰ μίαν τοιαύτην μεσιτείαν, εἰς καιρὸν ὅπῃ οἱ Ἀγγελοι ἦτον ἀρκετοὶ νὰ μᾶς προσφέρναι εἰς τὸν Θεόν, καθὼς ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ὅλα διὰ τῶν Ἀγγέλων οἰκονομῆντο. Ἐλέγοντο δὲ οἱ ἔχοντες τὴν αἵρεσιν ταύτην, Ἀγγελικοὶ (2)· εἶχον δὲ καὶ παρατηρήσεις πολλὰς τῶν Ἰουδαίων, καὶ τῶ παλαιῶ Νόμου, καὶ τῶν Ἑλλήνων, παρατηρέμενοι τὰς ἡμέρας, καὶ τὰς καιρὸς, καὶ τὰ φαγητά. Διὰ ταῦτα λοιπὸν ὅλα, γράφει πρὸς αὐτὰς τὴν παρῶσαν Ἐπιστολήν, καὶ πρῶτον μὲν εὐχαριστεῖ εἰς τὸν Θεὸν λέγων ὅτι μετετέθησαν ἀπὸ τοῦ σκότους εἰς τὸ φῶς τῆς ἀληθείας· δεύτερον ὅτι ὁ Χριστὸς, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπίσδυσαν, εἶναι εἰκὼν καὶ λόγος τοῦ Θεοῦ, δι' ἧς τὰ πάντα ἐγένετο, καὶ ὅτι ἔπρεπεν αὐτὸς, ὅπῃ ἦτον δημιουργός, νὰ γένῃ καὶ πρωτότοκος τῆς κτίσεως, καὶ πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, διὰ νὰ σώσῃ καὶ νὰ ζωοποιήσῃ τὰ πάντα. Πρῶτον παρακινεῖ αὐτὰς νὰ μένουν εἰς τὴν Πίσιν, ἀποδείχνωντας ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Παῦλος εἶναι διάκονος καὶ ὑπηρετῆς τοῦ Εὐαγγελίου, εἰς τὸ ὁποῖον ἐκατηχθήσαν. Ἐπειτα ἐρμυνεύει καὶ διὰ τὸν Νόμον, καὶ τὰ ἐν τῷ Νόμῳ φαγητά, καὶ διὰ τὰς ἡμέρας, καὶ τὰς ἐνιαυτὸς, ἀποδείχνωντας ὅτι ἐπαύσαν τὰ παλαιὰ, καὶ ἡ περικοπή. Εἰς ὅλην δὲ σχεδὸν τὴν Ἐπιστολὴν διδάσκει αὐτὰς νὰ μὴ πλανῶνται, νομίζοντες ὅτι διὰ τῶν Ἀγγέλων ἐσώθησαν, καὶ ὅχι διὰ τοῦ Χριστοῦ· καὶ συμβελεύσας εἰς ὅλους περὶ πολιτείας καὶ ἡθῶν Χριστιανικῶν τελειῶναι τὴν Ἐπιστολήν.

E P.

(1) Οὕτως κατὰ τὸν Θεοδώρον ἦτον διδάσκαλος τῶν Κολασσαεῶν· καὶ ὅρα εἰς τὴν πρὸς Φιλήμονα, σίχ. 2.

(2) Σημειώσαι, ὅτι, κατὰ μὲν τὸν Ἅγιον Ἐπιφάνιον ἐν τοῖς Πανεραιοῖς, Ἀγγελικὸς ἐπὶ ὀνόμαζον τὸν ἑαυτὸν τῆς, ἢ διατὶ υπερφανιδύοντο πῶς ἔχον πῆξιν Ἀγγέλων, κατὰ τὴν πολιτείαν, ἢ διατὶ ἐφλυαροῦν, ὅτι ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἐκτίσθη ὁ κόσμος· κατὰ δὲ τὸν δῆον Θεοδώρον (Ἐρμην. εἰς τὴν πρὸς Κολασσαεῖς ἐπιστολήν) Ἀγγελικοὶ ἐλέγοντο διατὶ ἐλεγον, ὅτι ὁ Νόμος διὰ τῶν Ἀγγέλων ἐδόθη· διὸ καὶ ἐσεβον, καὶ ἐλάτρευον αὐτοῦ· ὅθεν καὶ ἡ ἐν Λαοδικείᾳ Σύνοδος, ἢ πλησίον ἕσα τῶν Χωνῶν καὶ Κολασσαεῶν, κατ' αὐτὴν τῆς αἵρεσεως ἐξέδωκε τὸν, λ.δ. Κανόνα τῆς, ὅπως λέγονται· „Ὅτι, ἐν δὲ Χριστιανῶν ἐγκαταλείπεται τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπείνῃ, καὶ Ἀγγέλους ὀνομαζέειν, καὶ σωάζει ποιῶν, ὅπερ ἀπηγορεύεται. Εἴτις, ἐν ἀρετῇ παύτη τῇ κεκρυμμένῃ εἰδωλοκατρία· σχο· λαζών, ἐξω ἀνάστημα, ὅτι ἐγκατέλειπε τὸν Κύριον· ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰδωλοκατρία προσήλθεν“. Ἡ αἰτία δὲ διὰ τὴν ὁποίαν ἐξέδωκε τὸν Κανόνα τῶν ἡ Σύνοδος αὕτη, ἵνα, διατὶ, ὡς λέγει ὁ Θεοδώρος, ἡ αἵρεσις αὕτη ἔμεινε πολλὰς χρόνους ἐν τῇ Φρυγίᾳ, καὶ Πισιδίᾳ, τῶν ὁποίων Μητροπολὶς ἦτον ἡ Λαοδικεία· ἡ δὲ Λαοδικεία πάλιν ἦτον πλησίον τῶν Κολασσαεῶν, τῶν ὑποκειμένων εἰς τὴν Λαοδικείαν· διὰ τοῦτο καὶ ἡ Σύνοδος ἐμπόδισε νὰ μὴ ἐπικαλεσθῇ τις τῶν Ἀγγέλων ὡς Θεοῦ, κατὰ τὴν λατρείαν τῶν.

Ὁ δὲ Θεολόγος ἐν τῇ κατὰ Κέλση βιβλ. ε. λέγει, ὅτι διὰ τοῦτο ἐπικαλεῖτο ὡς Θεοῦ τὸς Ἀγγέλους, διατὶ

εὐρίσκον αὐτοὺς ὀνομαζομένους ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ, Θείους· καὶ Θεοῦ. Ὁ δὲ Κορέσιος λέγει, ὅτι μερικοὶ δρησκίαν τῶν Ἀγγέλων, τὴν ἀναφερομένην ἐν ταῦτα ὑπὸ τοῦ Παύλου (Κολασ. β. 18.) ἐνόμισαν τὴν δόξαν τῶν Πλατωνικῶν, οἱ τινες ἐδόξαζον Ἀγγέλους ἀερώδης καὶ ὑρανίους· ἄλλοι δὲ νοῦσι τὴν κλήσιν τῶν μάγων, οἱ τινες, κατὰ τὴν Τερτυλλιανὸν ἐν τῇ Ἀπολογητικῇ, καὶ δαίμονας, καὶ Ἀγγέλους ἐκάλεον· Ἐν ταῖς μαγείαις ὁ δὲ Κλήμης (Σπρωμάτων σ.) καὶ ὁ Ἰερώνυμος (ζητήσεαι εἰς τὴν Ἀλφαζίαν) καὶ ὁ Ἀμβρόσιος, θέλουσιν ὅτι ὁ Ἀπόστολος κατηγορεῖ ἐδῶ τὴν εἰδωλοκατρίαν τῶν Ἰουδαίων, οἱ τινες τῇ ἡλίῃ, καὶ τῇ σελήνῃ (ἢ καὶ ὀνομαζῇ ἐν ταῦτα σοιχία τῶ κόσμου ὁ Ἀπόστολος) καὶ τοῖς Ἀγγέλοις, ὡς Θεοῖς ἐλάτρευον. Ἄλλοι δὲ δρησκίαν τῶν Ἀγγέλων νομίζουσι τὸν Ἰουδαϊκὸν Νόμον, τὸν δοθέντα τῷ Μωσῇ διὰ τῶν Ἀγγέλων ἐν τῇ ὁρᾷ τῇ Σινῇ. Ὁ δὲ Αὐγουστίνος (βιβλ. ἡ. περὶ Πόλεως Θεοῦ, Κεφ. 18.) λέγει ὅτι ὁ Μενάνδρος καὶ Σατορνίνος, καὶ ὁ Κηρίνδος, καὶ Βασιλίδης, καὶ ὁ Σηθιανός, καὶ Γαϊανός, ἐπὶ ἐσβῆσαν τινὰς Θεοὺς μικροτέρους, κτίσας τὸν ἀνθρώπου, καὶ τὸν κόσμον, καὶ διὰ τῶν Προφητῶν διαλεγόμενοι, κατὰ τῶν ὁποίων φέρεται ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος· καὶ διὰ τοῦτο ἀποδέχεται τὸν Χριστὸν ἀνώτερον τῶν Ἀγγέλων, ὡς ἐν ἐδῶ, ὅσον καὶ ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῇ καὶ ἐν τῇ πρὸς Ἐφεσίους· ἐπειδὴ ἐκάνοι ἐνόμιζον τὸς Ἀγγέλους μεγαλειότερους τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ὁ δῆλος δὲ Ἐπιφανίος λέγει, ὅτι οἱ Γαϊανοὶ ἐκάλεον τοὺς Ἀγγέλους εἰς τὰς πονηρίας αὐτῶν πράξεις διὰ νὰ τοὺς συμβουλεύσων· καὶ ἀληθῶς ἡ τοιαύτη πονηρία δρησκία τῶν Ἀγγέλων, ἐλάβε τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ Φιλοσόφου.

Ε Ρ Μ Η Ν Ε Ι Α

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ ΚΟΛΑΣΣΑΕΙΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

1. „Παῦλος Ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ θελήματος Θεοῦ“.

Ε Ρ Μ Η Ν Ε Ι Α.

Εὐθύς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς κηρύττει μὲ κρύφιον τρόπον, τὸ πονηρὸν δόγμα ὃν εἶχον οἱ Κολασσαεῖς, ὅτι διὰ τῶν Ἀγγέλων ἐσώθησαν, καὶ ὅχι διὰ τοῦ Χριστοῦ, ἐπειδὴ ὅχι Ἀγγέλων, λέγει, ἐγὼ εἶμαι Ἀπόστολος, ἀλλὰ τὸ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ εἶναι θέλημα Θεοῦ, τὸ γὰρ εἶναι ἐκεῖνος Ἀπόστολος, καὶ ὅχι τῶν Ἀγγέλων. Ἀπίσως λοιπὸν ἐγὼ εἶμαι Ἀπόστολος μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, φανερόν ἐστίν, ὅτι καὶ ἀληθινὰ εἶναι ἐκεῖνα ὃν σὺς κηρύττω, ὡς Ἀπόστολος τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ. Ποῖα δὲ εἶναι ἐκεῖνα ὃν σὺς κηρύττω; εἶναι αὐτὰ, ὅτι ἀπὸ τὸν Υἱὸν ἐπροσφέρθημεν εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, καὶ ὅτι ἐλάβομεν ἀποστολὴν ἡμῖς οἱ εἰς Χριστὸν πιστεύσαντες ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων, καὶ Ἑλλήνων παρατηρήσεις. Σημείωσαι δὲ, ὡς ἀναγνώσας, τὴν διὰ πρόθεσιν, ἐπὶ τοῦ Πατρὸς λεγομένην ἐνταῦθα, διὰ τῶν Ἀρειανῶν, οἱ ὅποιοι λέγουσιν ἐλάττω τὸν Υἱὸν ἀπὸ τοῦ Πατρὸς. „διὰ τὸ ὅ ἐὺαγγελιστὴς Ἰωάννης εἶπεν, ὅτι, ὅχι ὅς αὐτὸς, ἀλλὰ, ὅτι δὲ αὐτὸς τὰ πάντα ἐγένετο“. (Ἰωάν. ἀ. 2.)

„Καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφός“.

Λοιπὸν καὶ ὁ Τιμόθεος εἶναι Ἀπόστολος, ἐπειδὴ καὶ ὀνομάζεται κατὰ Χριστὸν ἀδελφός τοῦ Παύλου. ἦσαν δὲ ἀκόλουθοι γὰρ φανερώσῃ ὁ Παῦλος, καὶ τὸν Τιμόθεον εἰς τὰς Κολασσαεῖς, διατὶ ἦσαν ἀδελφοί τῶ, καὶ Συναπόστολοι.

„Τοῖς ἐν Κολασσαῖς Ἀγίοις, καὶ πιστοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“.

Αἱ Κολασσαί, ἢ Κολοσαί (1), εἶναι πόλις Φρυγίας τῆς Πακατιανῆς ὀνομαζομένης, καὶ ὅποια τῶν σήμερον ὀνομάζονται Χῶναι, ὅπως ὁ Ἀρχάγγελος Μιχαὴλ ἐποίησε τὸ θαῦμα. Φανερόν δὲ ἐστίν, ὅτι αἱ Χῶναι εἶναι αἱ Κολασσαί, διατὶ κοντὰ εἰς τὰς Χῶνας, εἶναι καὶ ἡ Λαοδικεῖα, Μητρόπολις ὅσα τῶν Κολασσῶν. Διὰ τὸ τοῦ προσάξει ὁ Ἀπόστολος τὰς Κολασσαεῖς γὰρ σέλην τῶν Ἐπιστολῶν ταύτῃ διὰ τὴν ἀναγνωστὴν καὶ εἰς τῶν πλησίον ὄσαν Λαοδικεῖαν. „Καὶ ὅταν ἀναγνωσθῇ παρ' ὑμῶν ἡ Ἐπιστολή, ποιήσατε ἵνα καὶ ἐν τῇ Λαοδικεῖαν „Ἐκκλησίᾳ ἀναγνωσθῇ“. (Κολ. δ. 6.) Πόθεν δὲ λέγει ἐσεῖς οἱ Κολασσαεῖς ἐγίνεστε Ἀγιοί;

(1) Παρὰ μὲν τῷ Θεοδώρῳ Κολασσαί ὀνομάζονται, καὶ παρὰ τοῖς περισσοτέροις. παρὰ δὲ τῷ ἱερῷ Θεοφύλακτῳ πανταχὲ Κολοσαί ὀνομάζονται. παρὰ δὲ τῷ θῆν Χρυσόστομῳ, ποτὲ μὲν Κολοσαί, ποτὲ δὲ Κολασσαί εὐρίσκονται ὀνομαζόμενα. Γεωργίος δὲ ὁ

Κεδρηνός λέγει, ὅτι ὁ μὲν ἐν τῇ Ρόδῳ Κολασσῆς ὀνομάσθη ἀπὸ τοῦ μέγεθος ὃν εἶχε. ἀπὸ δὲ τοῦ Κολοσσῆ πάλιν, ὀνομάσθησαν Κολασσαεῖς. Γράφει δὲ ὅτι ἐν τῷ δωδεκάτῳ ἔτι πρὸ Βασιλείου Κωνσταντίνου καὶ Κωνσταντίνου, τὸ καὶ Ἡρακλίου, τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐξισομενῆ.

Ἄγιοι; δὲν ἐγίνετε διὰ μέσῃ τῷ Ἁγίῳ Βαπτίσματι, τῷ πελαγμένῳ εἰς τὸν θάνατον τῷ Χριστῷ; Πόθεν δὲ πισοὶ ὀνομάζεσθε; δὲν ὀνομάζεσθε διὰ τῷτο, διατι πιστεύετε εἰς τὸν Χριστόν, καὶ διατι ἐμπισδύνητε τόσα μεγάλα μυήρια ἀπὸ τὸν Χριστόν; δι' ὅ, τι πισοὶ ὀνομάζονται οἱ Χριστιανοὶ, ὅχι μόνον διατι πισδύνει εἰς τὸν Χριστόν, ἀλλὰ καὶ διατι ἐμπισδύνησαν τόσα φοβερά μυήρια, τὰ ὅποια ἐδὲ οἱ Ἀγγέλοι τῷ ἡξώσαν, καθὼς καὶ πισδὸς λέγεται φίλος, ἐκείνος, εἰς τὸν ὅποιον ἐμπισδύμεθα, καὶ λέγομεν τὰ μυήριά μας. Πόθεν δὲ ὀνομάζεσθε ὑοὶ Θεοῦ, καὶ ἀδελφοὶ ἀναμεταξύσας; Ἀράγε ἀπὸ τὰ ἔργαςας, ἢ ἀπὸ τὰ κατορθώματά σας; ὅχι· ἀλλὰ ἀπὸ τῷ χάριν τῷ Χριστῷ. Καὶ λοιπὸν πῶς ἐπιγράφετε τῷ πρὸς τὸν Θεὸν προσαγωγῶ, καὶ σωτηρίαν σας εἰς τὰς Ἀγγέλους;

„Χάρις ὑμῖν, καὶ ἐρμῶν ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν“ (1).

Τὸ ὄνομα τῷ Χριστῷ δὲν προσθέττει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, καὶ μ' ἄλλον ὅτῃ ἔχει σωτήριαν νὰ τὸ προσθέττει εἰς ὅλας τὰς Ἐπισολάς· ποιεῖ δὲ τῷτο, διὰ νὰ μὴ ἐναντιωθῇ εἰς τὰς Κολασσαεῖς δῶν ἀπὸ τὸ προοίμιον τῆς Ἐπισολῆς, καὶ τὰς κάμη νὰ ἀναχωρήσιν ἀπὸ τὴν ἀκρόασιν τὸν ἐπιλοίπων τὰ λόγων· καὶ ἀκολούθως, διὰ νὰ μὴ ἀποτύχη τὸν σκοπὸν τῆς διορθώσεώς των, διὰ τὸν ὅποιον ἐκινήθη νὰ τὰς γράψῃ. Ἄ; εἰπῶν δὲ ἐδῶ οἱ πνευματομάχοι Μακεδονιοὶ, οἱ λέγοντες πῶς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον δὲν εἶναι Θεὸς, πάθεν ἔγινεν ὁ Θεὸς Πατήρ μας; δὲν ἔγινε διὰ μέσῃ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι; ποῖος δὲ ἐχάρισεν εἰς ἡμᾶς τὰ μεγάλα καὶ ὑπὲρ νῦν ἀγαθά; δὲν μᾶς τὰ ἐχάρισε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον; πῶς λοιπὸν εἰσὶν τὸ σμικρύνετε, καὶ λέγετε ὅτι δὲν εἶναι Θεός;

3. „Εὐχαριστοῦμεν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, πᾶντοτε περὶ ὑμῶν προσδύχομενοι“.

Ο Ἰησοῦς Χριστός, λέγει, εἶναι ὁ Κύριος καὶ Αὐτόντης ἡμῶν, καὶ ὅχι οἱ δῶλοι τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ Ἀγγέλοι. Δείχνει δὲ ὁ Παῦλος τῷ ἀγάπῳ εἰς τὰς Κολασσαεῖς, ὅχι μόνον διὰ τὴν εὐχαριστίαν ταύτῃ ὅτῃ κάμνει ἐδῶ ὑπὲρ αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ τῷ παντοτινῷ δέησιν ὅπου προσφέρει εἰς τὸν Θεὸν δι' αὐτὰς· διατι, καὶ ἐκείνης ὅτῃ δὲν ἐβλεπε σωματικῶς, νοερῶς τὰς εἶχε πάντοτε ἐμπροσθέντες, καὶ δι' αὐτὰς προσεύχετο ὁ τεισμανέριος τῷ Κυρίῳ Ἀπόστολος.

4. „Ἀκῶσαντες τῷ Πίσιν ὑμῶν, τῷ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“.

Εὐχαριστοῦμεν, λέγει, εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, διατι ἠκῶσαμεν ἀπὸ τὸν Ἐπαφραῦ τῷ Πίσιν ὅτῃ ἔχετε εἰσὶν οἱ ἐν Κολασσαεῖς Χριστιανοὶ, ὅχι εἰς τὰς Ἀγγέλους, ἀλλὰ εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. Προλαμβάνει δὲ καὶ πιάνει αὐτὰς μὲ τῷτον τὸν λόγον· ἀλλὰ καὶ τὰ ὀνόματα ταῦτα, τὸ, Χριστός, τὸ, Ἰησοῦς, σημεῖα καὶ ἀποδείξεις εἶναι τῆς εὐεργεσίας ὅτῃ ἔκαμεν ὁ Χριστός εἰς ἡμᾶς τὰς ἀνθρώπους· διατι αὐτὸς ἐχρίσθη διὰ τῷ ἀγάπῳ τῷ ἐδικῷ μας, (2) καὶ αὐτὸς εἶναι ὅτῃ ἔσωσε τὸν λαόν τε ἀπὸ τὰς ἀμαρτίας των, δι' ὅ καὶ ἀνομόσθη Ἰησοῦς. (Ματθ. α. 21.)

„Καὶ τῷ ἀγάπῳ τῷ εἰς πάντας τὰς Ἀγίους“.

Ηκῶσαμεν, λέγει, ἀπὸ τὸν Ἐπαφραῦ, καὶ τῷ ἀγάπῳ ὅτῃ ἔχετε, ὅχι εἰς τὸν οὐραῖον καὶ οὐραῖον, ἀλλὰ εἰς ὅλας τὰς Ἀγίους· ὥστε, τῷ αὐτῷ ἀγάπῳ ἔχετε καὶ εἰς ἡμᾶς· ὅθεν ἀκολούθως θέλετε ἀκῶσαι μὲ ἡδονῇ καὶ αὐτὰ ὅτῃ σᾶς γράφομεν. Μὲ αὐτὰ δὲ τὰ λόγια δείχνει ὁ Παῦλος, ὅτι ἔχει τὰς Κολασσαεῖς οἰκείας, καὶ φίλας τε· ἐγὼ δὲ νομίζω, ὅτι ἀγάπῳ ἐδῶ ὀνομάζει τῷ ἐλεημοσιῶν, καὶ τὸ μεταδοτικόν, καθὼς καὶ εἰς ἄλλο μέρος ἔττι ὀνομάζει αὐτῷ.

5. „Διὰ

(1) Περὶ τοῦ χάρις ὑμῖν, καὶ ἐρμῶν ἀπὸ Θεοῦ, ὅρα εἰς τὸ α. Κεφ. τῆς πρὸς Κορινθ. α. σίχ. 3.

(2) Περὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ, ὅρα εἰς τὸ α. Κεφ. τῆς πρὸς Ρωμ. σίχ. 1. ἐν τῇ ὑποσημείωσιν.

5. „Διὰ τῷ ἐλπίδα τῷ ἀποκαμείνω ὑμῖν ἐν τοῖς Οὐρανοῖς“.

Αγαπάτε, λέγει, τὰς Ἀγίας, ἀδελφοί μου, ὅχι διὰ κἀνενά τέλος ἀνθρώπων, ἀλλὰ διὰ τῷ ἐλπίδα τῶν μελλόντων ἀγαθῶν· ἡ νοεῖται καὶ ἐτζί· ὅτι ἡμεῖς εὐχαριστοῦμεν εἰς τὸν Θεόν, διὰτὶ ἐσεῖς ἔχετε τὰ κληρονομήσετε τὰ ἐλπιζόμενα ἐν πῖς ἔρανοῖς ἀφθάρτα ἀγαθὰ· ἐπειδὴ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ, δὲν εἶναι ἐποικασμὸς εἰς τῷ γλῶ, διὰ τὰ φθάρτα, ἀλλ' εἶναι ἐποικασμὸς εἰς τὰς ἔρανας, διὰ τὰ εἶναι ἀφθάρτα, καὶ αἰώνια. Μὴ ἀμφιβάλετε λοιπὸν διὰ τῷ ἐλπίδα ἐπεὶ ἔχετε, ἐπειδὴ αὐτὴ εἶναι ἀσφαλὴς καὶ βεβαία· τῆτον δὲ τὸν λόγον λέγει ὁ Παῦλος εἰς ἐκεῖνας τὰς Χεισιανὰς, ὅπῃ εἶχον, ἢ ἔχον θλίψεις καὶ περασμὸς, διὰ τὰ μὴ ζητῶν τῷ ἀνεσιν πῖς παρῆσης ζωῆς, μηδὲ τὰ κακίζον, καὶ τὰ ἀποκάμνον εἰς τὰς περασμὸς, ὡσανὺ ὅπῃ ἔχον δι' αὐτὰς τὰ λαβον εἰς τὰ οὐρανια μεγάλῳ μισθαποδοσίαν.

„Ἦν προηκέσατε ἐν τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας τῷ Εὐαγγελίῳ“.

Δὲν εἶπε τὸ κηρύγματος, ἀλλὰ τοῦ Εὐαγγελίῳ, διὰ τὰ ἐνθυμίση τὰς Κολασσαεῖς μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Εὐαγγελίῳ τὰς εὐεργεσίας καὶ τὰ ἀγαθὰ τοῦ Θεοῦ ὅπου ἔλαβον· ἐπειδὴ τὸ Εὐαγγέλιον ἐδόθη διὰ ἀγαθὰ, καὶ εὐεργεσίας, καὶ αὐτὸ δι' ἐξιομά τε δηλοῖ, καλὰ μνημόματα, καὶ χαροποιὰς ἀγγελίας· (ἔρα εἰς τὰς ὑποσημειώσεις ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ α. κεφ. πῖς πρὸς Ῥωμαίους, τί εἶναι τὸ Εὐαγγέλιον·) αἰσῶς δὲ καὶ τὸ Εὐαγγέλιον ἦναι λόγος ἀληθείας, λοιπὸν εἰς αὐτὸ δὲν εὐρίσκεται κἀνενά ψεύδος· ὅθω, πῶς ἐσεῖς κάμνετε ψυδῇ τὸν ἀληθινὸν αὐτὸν λόγον τοῦ Εὐαγγελίῳ; ἐπειδὴ καὶ δὲν πισεύετε, καθὼς προεδιδάχθητε ἀπὸ τὸν λόγον αὐτὸν, ὅτι παρὰ τοῦ Χεισοῦ εἶναι ἡ σωτηρία. Ποῖος δὲ ἦτον ὅπου ἐκήρυξεν εἰς τοὺς Κολασσαεῖς τὸ Εὐαγγέλιον; ἦτον ὁ Ἀπόστολος Ἐπαφρᾶς, καθὼς παρακάτω τοῦτο φανερὸν οἱ Παῦλος.

6. „Τῷ παρόντος εἰς ὑμᾶς, καθὼς καὶ ἐν παντὶ τῷ Κόσμῳ“.

Ωσανὺ τὰ ἦτον ἐμφυχον τὸ Εὐαγγέλιον, εἶπεν ὁ Παῦλος πῶς αὐτὸ ἦτον παρὸν εἰς τοὺς Κολασσαεῖς· δὲν ἤλθε, λέγει, εἰς ἐσᾶς τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ ἔπειτα ἐφυγεν· ἀλλὰ εἶναι παρὸν, καὶ κρατεῖ εἰς ἐσᾶς ἡ διδασκαλία. Μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα γλυκαίνει, καὶ ἡμερόνοι τοὺς Κολασσαεῖς· ἐπειδὴ δὲ οἱ περισσώτεροι ἀνθρώποι σκρίζονται καλλίτερα, ὅταν καὶ ἄλλος ἀνθρώπος ἔχῃ συκοινωνοὺς τῶν αὐτῶν δογμάτων, καὶ φρονημάτων, διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι τὸ Εὐαγγέλιον δὲν εὐρίσκεται μόνον εἰς ἐσᾶς, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλον τὸν Κόσμον· εἰς κάθε μέρος γὰρ εἶναι πῖς οἰκισμένης, καὶ εἰς κάθε μέρος κρατεῖ, καὶ φυλάττεται ἡ διδασκαλία.

„Καὶ ἔσι καρποφορέμενον, καὶ αὐξανόμενον“.

Καρποφορεῖται μὲν, λέγει, τὸ Εὐαγγέλιον, διὰ τὰ καλὰ ἔργα τῶν πισθύνων εἰς αὐτὸ Χεισιανῶν· αὐξάνεται δὲ, διὰτὶ κάθε ἡμέραν φέρει πολλοὺς ἀπίστους εἰς τὴν Πίσιν, καὶ διδασκαλίαν τε, καὶ τοὺς κάμνει πισοὺς· δὲν ἤθελε δὲ καρποφορῇ, οὔτε ἤθελεν αὐξάνῃ τόσοι πολλὰ τὸ Εὐαγγέλιον, αἰσῶς πρῶτον δὲν ἦτον βέβαιον, καὶ ἐσκειγμένον· διὰτὶ καὶ τὰ δένδρα, ὅταν σκειχθοῦν, καὶ ρίζωθουν καλῶς εἰς τὴν γλῶ, τότε κόμνουν καὶ περισσώτερον καρπὸν.

„Καθὼς καὶ ἐν ὑμῖν“.

Προλαμβάνει, καὶ πιαίνει τοὺς Κολασσαεῖς μὲ τοὺς ἐπαίνους τούτους ὁ Παῦλος, καθὼς καὶ ἀνωτέρω ἐποίησεν· ἵνα, καὶ αὐτὸς θελήσῃ, τὰ μὴν ἡμπορῇ τὰ ἀποφύγειν τοὺς λόγους τε· δι' ὅ,τι, αἰσῶς, λέγει, καθὼς εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἐτζί καὶ εἰς ἐσᾶς ἐκήρυχθη τὸ Εὐαγγέλιον, πῶς τώρα μερικοὶ ἀπὸ λόγους δογματίζον ἀλλοιότικα;

„Ἀφ' ἧς ἡμέρας ἠκούσατε, καὶ ἐπέγνωτε τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἐν
„ἀληθείᾳ“.

Καρποφορεῖ, λέγει, καὶ αὐξάνει τὸ Εὐαγγέλιον τῷ Χριστῷ εἰς ἑσᾶς, ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκεί-
νῃς, εἰς τὴν ὅποιαν ἐγνωρίσατε τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπιστάσατε· πῶς δὲ ἐγνωρίσατε,
καὶ ἐπιστάσατε; ὅχι δηλαδὴ μὲ ἀπάτῃ, καὶ μὲ λόγια μάταια καὶ ψευδῆ, ἀλλὰ μὲ ἀλήθειαν,
ἥντιν μὲ θαύματα, καὶ ἔργα ὑπερφυσικά, καὶ παράδοξα.

7. „Καθὼς καὶ ἐμάθετε ἀπὸ Ἐπαφρᾶ“.

Εἵτις, λέγει, ἐγνωρίσατε τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, μὲ αὐτὰ τὰ ἔργα, καθὼς καὶ τὴν ἐδίδα-
ξαν εἰς ἑσᾶς ὁ Ἀπόστολος Ἐπαφρᾶς· ἐπεὶ δὲ δεῖ σᾶς ἐδίδαξαν ἐκεῖνος ἄλλα, καὶ ἐσεῖς ἐμά-
θετε, καὶ ἐκάμπετε ἄλλα, ἀλλ' ἐκεῖνα τὰ ἴδια ὅπῃ σᾶς ἐδίδαξαν, ἐκεῖνα καὶ ἐμάθετε. Φαίνε-
ται δὲ ὅτι ὁ Ἐπαφρᾶς ἔπος, ἦν Κολασσαεύς, ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος, καὶ ἐκήρυξε τὸ Εὐαγ-
γέλιον εἰς τὰς Κολασσαεῖς, ὡς εἶπομεν καὶ αἰωτέρω (1).

„Τῷ ἀγαπητῷ σιωδελῷ ἡμῶν“.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Παῦλος εἰς τὰς Κολασσαεῖς, πῶς ἦν ἀξιόπιστος ὁ κήρυξ
αὐτῶν Ἐπαφρᾶς· ἐπεὶ δὲ δεῖ ἡμεῖς ἀγαπᾶν, λέγει, ἐγὼ αὐτὸν, καὶ δεῖ ἡμεῖς τὸν ὀνομα-
ζω σιωδελόν μου, αἰσῶς καὶ δεῖ ἡμῶν πιστὸς καὶ ἀληθινός.

„Ὅς ἐστὶ πιστός, ὑπὲρ ὑμῶν διάκονος τῷ Χριστῷ“.

Αντὶ διὰ λόγους, λέγει, ὑπηρετήσεν ὁ Ἐπαφρᾶς εἰς πράγματα, τὰ ὅποια ἀνήκουν
εἰς τὸν Χριστόν· ἐπεὶ δὲ τὸ νὰ ὑπάρῃ εἰς τὴν Ῥώμην ὁ Ἐπαφρᾶς, καὶ νὰ παρηγορήσῃ
τὸν Παῦλον ὅπῃ διεσκέτο εἰς τὰ δεσμά, καὶ τὸ νὰ φανερώσῃ εἰς αὐτὸν τὴν καπνίσασιν τῶν
Κολασσαέων, αὐτὸ λέγω, ἦν διακονία, καὶ ὑπηρεσία τῷ Χριστῷ. Αἰσῶς δὲ ὁ Ἐπαφρᾶς
εἶναι διάκονος, καὶ ὑπηρετῆς Χριστοῦ, πῶς ἐσεῖς λέγετε, ὅτι διὰ τῆς μεσιτείας τῶν Ἀγγέ-
λων ἐπροσφέρθητε εἰς τὸν Θεόν, καὶ ἐσώθητε;

8. „Ὁ καὶ δηλώσας ἡμῖν, τὴν ὑμῶν ἀγάπην ἐν Πνεύματι“ (2).

Αὐτὸς ὁ Ἐπαφρᾶς, λέγει, ἐφανερώσέ μοι τὴν πνευματικὴν ἀγάπην, ὅπῃ ἔχετε εἰς ἐμέ-
να· διατὶ αὐτὴ μὲν εἶναι βεβαία καὶ ἀληθὴς ἀγάπη, ἡ πνευματικὴ καὶ κατὰ Χριστόν·
ὅλαι δὲ αἱ ἄλλαι ἀγάπαι, πόσον αἱ φυσικαί, ὅποια εἶναι ἐκεῖνη ὅπῃ ἔχον οἱ γονεῖς εἰς
τὰ τέκνα, καὶ ἀντιστρόφως τὰ τέκνα εἰς τὰς γονεῖς· ὁμοίως καὶ αἱ ἀγάπαι ὅπῃ ἔχον οἱ φίλοι
ἀλλήματαξόντων, καὶ οἱ συντροφῶν τινὸς πράγματος, ὅλαι, λέγω, αὐταί, εἶναι ἀβέβαιαι, καὶ
εἰς καιρὸν πειρασμῷ διαλύονται.

9. „Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἠκούσαμεν, εὐπαινοῦμεθα ὑπὲρ
„ἡμῶν προσδεδωμένοι“.

Διὰ τοῦτο, ποῖον; ἐπεὶ δὲ, λέγει, ἠκούσαμεν ἀπὸ τῶν Ἐπαφρᾶν, τὴν Πίσιν, καὶ τὴν
ἀγαπῶσας, διὰ τοῦτο ἔχομεν καλὰς ἐλπίδας διὰ τὰ μέλλοντα, καὶ προσδεδωμένα διὰ λό-

78

(1) Λέγει γὰρ ἡμεῖς ὁ Θεοδώριτος περὶ τοῦ Ἐπα-
φρᾶ· „Πολίτης αὐτῶν ἀξιόπιστος ἔπος ἀνὴρ, ὁ Ἐπα-
φρᾶς φησὶ· εἰς δὲ τὴν Ῥώμην παραγενόμενος, ἐδί-
δαξεν πᾶσι τοῖς Ἀποστόλοις (ἦτοι ἐφανερώσεν εἰς τοὺς
Παῦλον) καὶ τὴν θερμὴν αὐτῶν περὶ τὸν Κύριον Πί-
στιν, καὶ τὴν γενναίαν παρὰ τινὸν ἐξουσίαν“· δι' ὃ

καὶ γράφει ἐν τῇ Ἐπιστολῇ αὐτῇ ὁ Παῦλος „Ἀσπά-
ζεσθαι ὑμᾶς Ἐπαφρᾶς, ὁ ὢς ὑμῶν δούλος Χριστοῦ“.
(Κολ. δ'. 12.)

(2) Σχῆμα ὑπερβατὸν μεταχειρίζεται ἔδῃ ὁ Ἀπό-
στολος, ὅτι ἔπος ὁμαλύνεται. „τὴν ὑμῶν ἐν Πνεύμα-
τι ἀγάπην“.

γυσας, ὅχι μίαν ἡμέραν, ἢ δύο, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡγά-
σαμεν πῶς ἀνώτερον κατέσασιν σας. Δείχεται δὲ ὁ Παῦλος μὲ τὰ λόγια ταῦτα, ὅτι καὶ πῶς, πῶς
ἀγάπῃ ὅπως ἔχει αὐτὸς πρὸς ἐκείνας· καὶ ἄλλο δὲ, ἡσυχῶς, καὶ ἀνεπαίσθητος κατηγορεῖ
τὰς Κολασσαεῖς· διατί, μὲ ὅλον ὅπως ἐκείνοι εἰς πᾶσαν καὶ βροχὴν ἀπὸ τὰς εὐχὰς
τε, ὅμως δὲ ἑκάστην τὴν ἐαυτὸν πρὸς τέλος, ἀλλ' ἀκόμη εὐρίσκονται ἀπελθεῖς. Βλέπετε δὲ
ἀγαπῶντες, ὅτι καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ χρειαζόμεθα τὰ ἑξῶς πολλὰς προσδύχας, καὶ παν-
τοίας, διὰ τὴν καὶ ὁ Θεὸς Πύλος πάντοτε προσνύχεται, καὶ ἀγκαλὰ δὲ ἐκατέρωθεν τί-
ποτε, προσδύχοντες διὰ τὰς Κολασσαεῖς, μὲ ὅλον τοῦτο δὲ ἀφ' ὅτου ὁ φιλαδελφότητος ἀπὸ
τὸ νὰ προσεύχεται δι' αὐτὰς, καὶ νὰ κάμνῃ τὸ ἐδικόν τε.

„Καὶ αὐτέμνοι, ἵνα πληρωθῇτε τὴν ἐπίγνωσιν τῷ Θελήματι αὐτοῦ“.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Παῦλος, ὅτι οἱ Κολασσαεῖς, ὅτε πάντῃ τέλει ἦσαν, ὅτε
πάντῃ ἀπελθεῖς· ἐπειδὴ αὐτοὶ ἦσαν πάντῃ ἀπελθεῖς, δὲ ἡθέλον εἶπῃ, διὰ τὰ πληρωθῇτε ἀπὸ
τὴν ἐπίγνωσιν τῷ Θεῷ Θελήματος, ἀλλ' ἡθέλον εἶπῃ, διὰ τὰ λάβετε τὴν ἐπίγνωσιν αὐ-
τῶν. Ἐχετε, λέγει, τὴν ἐπίγνωσιν τῷ Θεῷ Θελήματος, ἀλλὰ δὲ ἔχετε ἕλῳ, καὶ τελείαν
τὴν ἐπίγνωσιν ταύτην· καὶ ὅτι μὲν ἐπροσφέρθητε εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, τὸ τοῦ γνωρίζε-
τε· ὅτι δὲ καὶ ἐπροσφέρθητε διὰ μέσῃ τῷ Ἰησοῦ, τὸ τοῦ σὰς λείπει νὰ μάθετε· τὸ ὅποιον τῶ-
το, παρακαλῶ τὸν Θεὸν νὰ πληρωθῇ, καὶ νὰ γράῃ τέλει εἰς ἐσᾶς· Θελημα γὰρ τῷ
Θεῷ, καὶ εὐδοκία, ἡτοι προηγμένον αὐτῷ Θελήματι εἶναι (καθὼς ἐρμηνεύει ὁ Δαμασκηνὸς
Ἰωάννης εἰς τὸ Θεολογικόν τε, Βιβλ. β'. Κεφ. μς'.) τὸ νὰ δοθῇ ὁ Ἰησοῦς τῷ Θεῷ διὰ λόγον
μας, καὶ ὅχι τὸ νὰ δοθῇ οἱ Ἄγγελοι. Ἐπίγνωσις λοιπὸν νοεῖ πῶς εἶναι ἡ προσθήκη,
καὶ τελειότης τῆς γνώσεως τῷ Θεῷ Θελήματος (1).

„Ἐν πάσῃ σωείσῃ, καὶ σοφίᾳ πνευματικῇ“.

Επειδὴ τὰς Κολασσαεῖς ἐπλάων οἱ τῶν Ἑλλήνων φιλόσοφοι μὲ τὴν ἔξω, καὶ κατὰ σάρ-
κα σοφίαν· διὰ τὸ λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι ἐγὼ θέλω νὰ μάθετε τὸ Θεῖον Θελημα,
καὶ δόγμα τῆς Πίστεώς σας, μὲ σοφίαν Θεῖαν καὶ πνευματικῇ, καὶ ὅχι μὲ σοφίαν ἀνθρωπι-
νῇ, ἀπὸ τῆς ὁποίας τώρα πλανώμενοι, νομίζετε ὅτι ἡξ-ύρετε· αὐτῶς δὲ, διὰ τὰ μάθη-
ταις μόνον τὸ Θεῖον Θελημα, χρειάζεται νὰ ἔχη σοφίαν πνευματικῇ, τί πλέον ἡθέλον
εἶπῃ τινὰς διὰ ἐκείνης τῆς ἀφρονίας, (ὅποιοι ἐσάθησαν οἱ Εὐνομιανοὶ, καὶ ἄλλοι) οἵτινες
αὐθαδῶς καὶ ἀναισχυῶς καυχῶνται, ὅτι γνωρίζουν τὴν ἐσίαν τῷ Θεῷ ἀπὸ τῆς ἔξω σο-
φίας; Τί δὲ εἶναι ἡ σωείσις, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τῆς. „ὁ δὲ Ἰησοῦς χαρίσματα τῷ Ἁγίῳ Πνεύ-
ματι ὀνομάζει, τὴν σοφίαν, καὶ τὴν σωείσιν ἐν Κεφαλαίῳ εἰς δεκάτῳ, στίχῳ δέκατῳ· ὁ
δὲ Θεὸς Μάξιμος ταῦτα ἐρμηνεύων λέγει· „Σωείσεως ἴδιον ἢ πρὸς τὰ γνωσθέντα διόλου
„τῆς ψυχῆς σωδιάσεις, σοφίας δὲ ἡ πρὸς Θεὸν ἀδιάγνωτος ὥσις, κατὰ τὴν πῶς ἀξίους
„ἡ ἔφεσις, ἀπόλαυσις γίνεται, μετέχει ποῖσα Θεὸν τὸν μετέχοντα, καὶ τῆς Θεῖας αὐτὸν
„ὑποφύτῳ κατισῶσα Μακαριότης, κατὰ τὴν ἀνάγειν πρὸς τὰς δεομένης ἀνεκτόμπυτον
„προσβολῇ (ἢ προβολῇ) καὶ διέξοδον“ (Κεφ. λή. τῆς δ'. Ἐκατοστὰς. τῶν Θεολογικῶν.)

10. „Περιπατῆσαι ὑμᾶς ἀξίως τῷ Κυρίῳ“.

Εὐχομαι, λέγει, νὰ μάθετε ἐσεῖς ὅτι ἐσώθητε διὰ μέσῃ τῷ μονογενεῖ Ἰησοῦ τῷ Θεῷ,
εἰς τὸ περιπατῆσαι ὑμᾶς, ἡγὰρ διὰ τὸ νὰ πολιτευθῇτε ἐν ἀρετῇ· δι' ὅ,τι ὅποιος μάθῃ τὴν
φιλαν-

(1) Τί δὲ ἄλλο δηλοῖ ἡ ἐπίγνωσις, ὅρα εἰς τὴν
ὑποσημείωσιν τῆς „ὅς πάντες ἀνθρώποι θέλει σωθῆναι,
„καὶ ἡ ἐπίγνωσις ἀληθείας ἐλθῇ“ (ἀ. Τιμοθ. β'. 4.)
Περὶ δὲ αὐτοῦ Θελήματος, ταῦτα φησὶν ὁ Θεὸς Ἰωάν-
νης ὁ Δαμασκηνός· „Χρὴ εἰδέναι ὅς ὁ Θεὸς προηγμέ-
„νος θέλει πάντας σωθῆναι, καὶ ὅς Βασιλεὺς αὐτὸν τυ-
„χῶν· οὐ γὰρ ἐπὶ τῷ κολάσαι ἐπλάσεν ἡμᾶς, ἀλλὰ

„πρὸς τὸ μετασχῆναι τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ· ἀμαρτάνον-
„τες δὲ θέλει κολάζεσθαι ὡς δίκαιος. Λέγεται ἔν, τὸ
„μὲν πρῶτον προηγμένον Θελημα, καὶ εὐδοκία, ἐξ
„αὐτῶ ὅν· τὸ δὲ δεύτερον, ἐπόμενον Θελημα καὶ πα-
„ραχώρησις, ὅς ἡμετέρας αἰτίας“ (Βιβλ. β'. Κεφ. μς'.
τῶν Θεολογικῶν)

φιλανθρωπίαν τῷ Θεῷ, καὶ ὅτι ὁ Θεὸς ἔδωκε τὸν Υἱόν τε διὰ τὴν σωτηρίαν μας, πῶς αὐτὸς
 δεῦν ἡθέλει ἐκδώσῃ τὸν ἑαυτοῦ του ὅλως διόλου εἰς τὰς πόνας τῆς ἀρετῆς; ἢ πῶς δεῦν ἡθέλει
 σηκώσῃ τὸν Σταυρὸν τῷ Κυρίῳ τε; τὸ γὰρ περπατῆσαι, περὶ βίβη, καὶ ζωῆς ἐναρέτου εἶπον
 ἐδῶ ὁ Θεὸς Ἀπόστολος· καὶ εἰς καθὲρ δὲ μέρος τῶν Ἐπιστολῶν τε, εὐόνοι τῶν Πίστιν μετὰ τὴν
 ἐναρέτου πολιτείαν· ὁ δεῦν ἀκολούθως καὶ ἐδῶ τῶν Πίστιν εὐόνοι μετὰ τὴν καλὴν ζωὴν· καὶ κα-
 τὰ ἄλλον δὲ τρόπον τῶν νοεῖται, ἤγουν, ὅτι δεῦν ἐχόμεθα μόνον διὰ τὰ μάτερε ἐσείς τὴν
 ἐπίγνωσιν τῷ Θεῷ θελήματος, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ ποιῆτε μετὰ τὰ ἔργα τὸ τῷ Θεῷ θέλημα· δια-
 τί ὁποιος ἡξάρει μόνον, καὶ δεῦν κάμνει, αὐτὸς μέλλει νὰ κολασθῇ. Βλέπετε δὲ, ὦ ἀναγνώ-
 στα, πῶς περπατοῦν, καὶ εἰσάταν τῶν ζωῶν καὶ πολιτείαν ὀνομάζει ὁ Παῦλος, διὰ τὰ δείξαι
 μετὰ τὸ ὄνομα τῶν, ὅτι, καθὼς εἶναι ἀναγκαῖον εἰς ἡμᾶς νὰ περπατῶμεν πάντοτε, ἔτι
 παρομοίως εἶναι ἀναγκαῖον εἰς ἡμᾶς καὶ ἡ ἐναρέτος, καὶ καλὴ ζωὴ.

„Εἰς πᾶσαν ἀρέσκειαν ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ“.

Διὰ τὸτο, λέγει, παρακαλῶ τὸν Θεὸν διὰ λόγους, ἵνα ποιητοτρόπως ζῆτε, ὥστε ὅπου διὰ πάντων νὰ ἀρέσκετε εἰς τὸν Θεόν· πῶς δὲ θέλετε ἀρέσετε εἰς τὸν Θεόν; ὅχι μὲ ἄλλόν τρόπον βίβαια, παρὰ μὲ κάθε ἔργον ἀγαθόν· διατὶ, ὅπου γίνεται κάθε καλὸν ἔργον; ἐκεῖ βίβαια εἶναι καὶ ἡ τῷ Θεῷ ἀρέσκεια. Βλέπετε δὲ ἀγαπητέ, πῶς εἰς κάθε μέρος, τὸ πᾶν προσθέττει ὁ Ἅγιος Ἀπόστολος, λέγων, ἐν πάσῃ σοφίᾳ, ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ, εἰς πᾶσαν ἀρέσκειαν· καὶ παρακάτω λέγει εἰς πᾶσαν ὑπομονὴν, καὶ μακροθυμίαν· διὰ νὰ φανερώσῃ μὲ τὸτο, ὅτι οἱ Κολασσαεῖς, ἔχουσι καὶ ἡ νῦν σοφίαν καὶ ἔργα ἀγαθὰ, καὶ θεῖαν ἀρέσκειαν, καὶ ὑπομονὴν, καὶ μακροθυμίαν· δὲ ἔχον ὅμως ὅλῳ, καὶ πελείαν τῇ σοφίᾳ, καὶ τὰ ἔργα, καὶ τῇ ὑπομονῇ, καὶ μακροθυμίᾳ· διὰ τὸτο καὶ χρειάζονται νὰ λάβουν ἀκόμη καὶ τὸ πλεον ἐκ ὅλα αὐτὰ.

„Καρποφορῶντες, ἡ αὐξανόμενοι εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ Θεοῦ“.

Καθώς, λέγει, ἐσθὲς οἱ Χριστιανοὶ ἐγνωρίσατε τὸν Θεὸν καθαρώτερα, καὶ σαφέστερα ἀπὸ τῆς παλαιᾶς σοφῆς, ἢ καὶ ἀπὸ τῆς ἐν τῷ παλαιῷ Νόμῳ Ἰσραὴλ, ἐτὶ ἀκολούθως χρεωσθε καὶ νὰ αὐξάνετε εἰς τὴν ἐνάρτατον ζωὴν, κατὰ τὸ μέτρον ὅπῃ ἔχετε τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Θεοῦ· διὰ τὸ ὅποιος ἀξιώθη νὰ γινῇ Υἱὸς Θεοῦ διὰ τῷ Θεῷ Βαπτίσματος, ἕως πόσῃ ἀρετῇ χρεάζεται διὰ νὰ ἔχη; βέβαια μεγάλῃ, καὶ ὑπερβολικῇ· ἢ νοεῖται τὸ τοιοῦτον καὶ ἐτὶ ὅτι πρέπει μὲν νὰ καρποφορεῖτε ἐσθὲς οἱ Χριστιανοὶ πράξεις ἀγαθὰς, ἀλλ' ὅμως μαζὶ μετὰ τὰς πράξεις αὐτὰς, χρεάζεσθε νὰ ἔχετε καὶ τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ Θεοῦ, καθὼς πρέπει, καὶ ὅχι καθὼς πῶρα νομίζετε ὅτι τὴν ἔχετε· ἐπεὶ δὲ τί ὄφελος εἶναι τῆς καλῆς ζωῆς, καὶ πολιτείας, ἀνίσως δὲν γνωρίζετε πῶς ἐσώθητε διὰ μέσῃ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ; Βλέπε δὲ ἀγαπῆτε, πῶς ἀνωτέρω μὲν εἶπεν ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, ὅτι οἱ Κολασσιεῖς χρεάζονται τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ Θεοῦ θελήματος, ἡτοί τῆς τοῦ Θεοῦ λόγῃ οἰκονομίας, διὰ νὰ περιπατῶν, καὶ νὰ πολιτεύωνται ἀξίως τοῦ Κυρίου· πῶρα δὲ λέγει, ὅτι χρεάζονται νὰ αὐξάνῃν εἰς τὰ καλὰ ἔργα, διὰ νὰ γνωρίζῃν ὅμῃ καὶ τὸν Θεόν. Λέγει δὲ ταῦτα ἐτὶ, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι ἡ γνώσις, καὶ Πίσις, ὅμῃ καὶ ἡ καλὴ πολιτεία, καὶ τὰ ἔργα αὐτὰ, εἶναι πάντα τὰ ἄλλα συστατικά, καὶ πάντα ἀπὸ τὸ ἄλλο εἶναι ἀχώριστα.

11. „Εν πάσῃ δυνάμει δυναμέμενοι“.

Εὐχόμεθα, λέγει, ἀδελφοί, διὰ τὰ γεμίσετε ἀπὸ κάθε δυνάμιν, δυναμέωνος εἰς τὴν ; εἰς τοὺς πειρασμούς, καὶ τοὺς διωγμούς, καὶ τὰς θλίψεις, ὥστε ὅπως τὰ μὴ ὀλιγοψυχήσετε, μηδὲ τὰ ἀπελπισθῆτε.

„Κατὰ τὸ κράτος τῆς δόξης αὐτῶ“.

Εὐχομαι, λέγει, Χριστιανοὶ διὰ τὴν σᾶς δόσιν ὁ Θεὸς τοιαύτῳ δυνάμει, ὅποιαν πρέπει εἰς αὐτὸν τὴν δόσιν, ἤγουν ὑπερβολικῶς, καὶ ἀνεκδιήγητον· πλὴν τὴν δόσιν, καθὼς εἶναι δυνατὸν εἰς τὸν ἀνθρώπον τὴν λάβει. Μεγάλῃ δὲ παρηγορίᾳ εἶναι ὁ λόγος εἰς τὸν

τῷ Θεῷ Παύλος· ἐπεὶ δὲ εἶπε διῶμαι, ἀλλὰ κράτος καὶ κράτος δόξης, τὸ ὅποιον εἶναι μεγαλύτερον ἀπὸ τῆς διῶμαι· ὥσαυτὰ ἔλεγε, πανταχῶς ἡ δόξα τῷ Θεῷ κρατεῖ, καὶ κυριεύει· λοιπὸν καὶ ἐσὶς ἀδελφοί μὴ ἀδυνατεῖτε, καὶ ὀλιγοψυχεῖτε εἰς τὰ κακὰ ὅπως πάσχετε· ἐπεὶ δὲ θέλετε δυναμωθῆτε ἀπὸ τοῦ ἐνδοξοῦ κράτος τοῦ Θεοῦ, καθὼς εἶναι πρέπειν νὰ δυναμῶνται, ἐκεῖνοι ὅπως δαλεύειν τοῖτον Αὐτοκράτην κράταιον, καὶ ἐνδοξον.

„Εἰς πᾶσαν ὑπομονὴν, καὶ μακροθυμίαν“.

Εὐχομαι, λέγει, νὰ δυναμωθῆτε ἀδελφοί μου εἰς κάθε ὑπομονὴν, τῷ ὁποίῳ ἔχετε νὰ δείχετε εἰς τὰς ἔξω τῆς Πίστεως, ἥτοι εἰς τὰς ἀσεβεῖς, ὑπομύοντες ὀχραῖς τὰς πειρασμοὺς ὅπως αὐτοὶ ἤθελαν σᾶς προξενήσαν· εὐχομαι δὲ ἀκόμη καὶ νὰ δυναμωθῆτε εἰς κάθε μακροθυμίαν, τὴν ὁποίαν ἔχετε νὰ δείχνετε ἀναμεταξύ σας, εἰς τὰς ὁμοπίστους, καὶ ἀδελφούς σας· δι' ὅτι εἰς ἐκεῖνον τὸν ἀνθρώπον λέγεται τινὰς ὅτι μακροθυμεῖ, τὸν ὅποιον ἡμπορεῖ μὲν νὰ παιδεύσῃ, δὲ τὸν παιδεύει δὲ, ἔτε τὸν ἐκδικεῖται· ὑπομύει δὲ τὰς ἀνθρώπους ἐκεῖνας, τὰς ὁποίας δὲ δύναται νὰ παιδεύσῃ, καὶ νὰ ἐκδικηθῇ. Διὰ τὸ καὶ ἐπὶ τοῦ Θεοῦ δὲ λέγεται κυρίως ὑπομονή, ἀλλὰ μακροθυμία, ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ Θεός, δύναται μὲν νὰ παιδεύσῃ, καὶ νὰ ἀφανίσῃ τὰς κακὰς, μακροθυμεῖ δὲ, καὶ δὲ τὰς παιδεύει. Λέγει δὲ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι εἰς πᾶσαν ὑπομονὴν καὶ μακροθυμίαν νὰ δυναμωθῆτε, ἡμεῖς, ὅχι πῶς μὲν νὰ ὑπομύετε, καὶ νὰ μακροθυμῆτε, ὑμεῖς δὲ, ὅχι· ἀλλὰ πάντοτε, καὶ εἰς κάθε πρᾶγμα. Διὰ νὰ σωσάμεν δὲ τὸ νόημα ὅλων τῶν λόγων, λέγομεν, ὅτι τὰτο ἐννοεῖ ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος· εὐχόμεθα, λέγει, διὰ νὰ λάβετε τελείαν τὴν ἐπίγνωσιν τῆς δόξης τῆς Πίστεως, ὅχι μὲν σοφίαν κοσμικὴν, ἀλλὰ μὲν πνευματικὴν· εὐχόμεθα καὶ διὰ νὰ ἔχετε ζωὴν ἐν ἀρετῇ, εὐχόμεθα καὶ διὰ νὰ ἀρέσετε εἰς τὸν Θεόν· εὐχόμεθα καὶ διὰ νὰ δυναμωθῆτε νὰ σταθῆτε ὑπομένοντες εἰς τὰς πειρασμοὺς, μὲν τὸ νὰ δυναμωθῆτε, καθὼς εἶναι πρέπειν νὰ δυναμωθῇ τινὰς ἀπὸ τὸν Θεόν· εὐχόμεθα τελούταιον, καὶ διὰ νὰ δείχνετε, πρὸς μὲν τὰς ἔξω, ὑπομονὴν, πρὸς δὲ τὰς ἀδελφούς σας, μακροθυμίαν.

12. „Μετὰ χαρᾶς ἐχαίρεισθοντες τῷ Πατρὶ“ (1).

Επεὶ δὲ μέλλει ὁ Ἀπόστολος νὰ κατηγορήσῃ τὰς Κολασσαεῖς πῶς δὲ ἐφρόνουν ὀρθῶς τὸ δόγμα τῆς Πίστεως, προμαλίζει τὸν λόγον, διὰ νὰ μὴ φαίνεται πῶς τὰς κατηγορεῖ ὡς ἐχθροὺς. Ἀφ' οὗ λοιπὸν εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι εὐχομαι εἰς τὸν Θεόν νὰ σᾶς δοθῇ τὰ ἀνωτέρω καλὰ, καὶ ἡ ἀρεταὶς ὅπως εἶπε (τὸ δὲ νὰ εὐχεται τινὰς εἰς τὸν ἄλλον, τὰτο δὲ εἶναι ἴδιον ἐχθρῶν, ἀλλὰ μάλλον καλοθελητῶν)· πῶς λέγει ἐδῶ, ὅτι καὶ μετὰ χαρᾶς εὐχαριστῶ τὸν Θεόν καὶ Πατέρα διὰ τὰ ἀγαθὰ ὅπως προλαβόντως σᾶς ἐχάρισεν· ὥς δὲ σᾶς κατηγορῶ, λέγει, ἀδελφοί μου, ἀπὸ ἐχθρῶν, ἀλλὰ ἀπὸ ἀγάπης· καὶ ἤθελα μὲν πάντοτε νὰ σᾶς ἐγκωμιάζω, ἀπὸ τὴν ἀνάγκην ὅμως καὶ ἀγάπην τῆς σωτηρίας σας, παρακινῶμαι νὰ σᾶς κατηγορῶ. Τοιοτρόπως μεταχειρίζεται τὸν λόγον καὶ εἰς τὰς Κορινθίους ὁ Θεῖος Ἀπόστολος· λέγοντας δὲ, ὅτι εὐχαριστεῖ τὸν Πατέρα, μὲ τὸτο ἡσύχως ἐμβάζει αὐτὰς εἰς τὸν περὶ τοῦ λόγον· διὰ τὸ, ὡς ἐγώ, λέγει, μετὰ χαρᾶς εὐχαριστῶ τὸν Πατέρα, βέβαια μεγάλην εἶναι τὰ ἀγαθὰ ὅπως σᾶς ἐχάρισε, καὶ διὰ τὰτο ἐγὼ τὸν εὐχαριστῶ· ταῦτα δὲ τὰ ἀγαθὰ δὲ σᾶς τὰ ἐχάρισε διὰ μέσων τῶν δούλων Ἀγγέλων, ἀλλὰ διὰ μέσων τοῦ Ἀποστόλου Χειροῦ, τοῦ Τιοῦ αὐτοῦ. Διὰ τὸ δὲ εἶπεν ὁ Παῦλος, ὅτι μετὰ χαρᾶς εὐχαριστῶ· ἐπεὶ δὲ εἶναι δυνατόν νὰ εὐχαριστῇ τινὰς καὶ μὲ λύπην, καθὼς καὶ ὁ Ἰωβ εὐχαρίσκει μὲν τὸν Θεόν εἰς τὰς πειρασμοὺς ὅπου ἔπαθεν, εὐχαρίσκει ὅμως μὲ λύπην, καὶ πόνον δεινὸν τῆς καρδίας, ἀφ' οὗ ἔσχισεν τὰ ἱμάτιά του, καὶ ἀφ' οὗ ἐκούρδυσεν τὸ κεφάλι του, τὰ ὁποῖα εἶναι πόνος καὶ λύπης σημεῖα· τότε γὰρ εἶπεν· „ὁ Κύριος ἔδωκεν ὁ Κύριος ἀφείλετο“ (Ἰωβ. α. 21.) διότι δὲν πρέπει νὰ ἀφαιρῇ τινὰς ἀπὸ τὸν Ἅγιον Ἰωβ, τὸ νὰ λυπηταί, καὶ νὰ πονῇ εἰς τοὺς πειρασμοὺς ὅπου ἔλαβεν· ἐπεὶ δὲ αὐτὸς τὰτο ἀφαιρέσῃ ἀπὸ αὐτὸν, κρημνίζει καὶ ἀφανίζει καὶ τὸ ἐγκώμιον αὐτοῦ· διὰ τὸ μὲν τὸτο ὅπως λέγει πῶς δὲ ἐλυπητο, καὶ δὲ ἐπόνει, δείχνει, ὅτι ὑπέμεινε τὰς πειρασμοὺς, ὥσαυτὰς αἰνίσθητος. Ἡ ἀλήθεια

(1) Ἐν ἄλλοις „τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ“.

Θεὸς λοιπὸν εἶναι αὐτῇ, ὅτι ἐλυπέτο μὲν, καὶ ἐπίνει ὁ δίκαιος διὰ τὰς πειρασμὰς ἰοποῦ ἰδοκίμαζε, δεὶ ἐπληρόντο ἅμως, εὐδὲ ἐφαίνετο ἀχάριτος, καὶ αὐτομόνητος (1).

„Τῷ ἱκανώσαντι ὑμᾶς“ (2).

Τὸσον πολλὰ, καὶ μεγάλα, λέγει, εἶναι τὰ ἀγαθὰ ὅτ' ἅς ἐχάρισεν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ διὰ τὰ ἑαυτῶν, ὥστε ὅτ' ἔχοντες μόνον ἅς ἔκαμε πλεονεξίας ἀπὸ τὰ χαρίσματα ταῦτα, ἀλλὰ καὶ ἱκανότητα, καὶ δύναμιν ἅς ἔδωκεν εἰς τὸ νὰ φανῇτε ὅτι ἀξίως τὰ ἀγαθὰ ταῦτα ἐλάβετε· οἷον παραδείγματος χάριν· εἰς τὴν βασιλείαν ἐνεπιστάθη μὲν, καὶ ἔδωκεν εἰς εὐα δυνάμειν, καὶ ποταπὸν αὐθροπὸν, εὐα βασιλικὸν ἀξίωμα, δεὶ ἔδωκεν ὅμως εἰς αὐτὸν καὶ δύναμιν ἱκανὴν, εἰς τὸ νὰ λάβῃ, καὶ νὰ οἰκονομήσῃ τὸ ἀξίωμα ἐκεῖνο, ἀξίως καὶ καθῶς πρέπει· ὅθεν καὶ πολλὰς φορὰς ἀκολουθεῖ, ὅτι ἡ τιμὴ ἐκεῖνη καὶ τὸ ἀξίωμα, κάμνει αξιογέλασον τὸν αὐθροπὸν ἐκεῖνον ὅτ' ἐλαβε, διὰ τὸ δεὶ ἐσάθῃ ἱκανὸς νὰ τὸ κυβερνήσῃ καθῶς πρέπει· ὁ Θεὸς ὅμως καὶ Πατὴρ, δεὶ ἔκαμεν ἔτι, ἀλλὰ καὶ ἀξίωμα ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς τὰς Χερσιανὰς, καὶ ἐν ταυτῷ μᾶς· καμνὴν ἱκανὰς καὶ εἰς τὸ νὰ οἰκονομήσωμεν τὸ ἀξίωμα αὐτὸ καθῶς πρέπει· ὥστε διπλῶν τιμῶν, καὶ διπλῆν ἀξίωμα ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς ὁ Θεός, καὶ τὸ νὰ μᾶς χάρισῃ ἀξίωμα, καὶ τιμὴν, καὶ τὸ νὰ μᾶς κάμῃ ἐπιτηδεύας εἰς τὸ νὰ λάβωμεν, καὶ νὰ οἰκονομήσωμεν καλῶς τὴν τιμὴν ταύτην, καὶ τὸ ἀξίωμα.

„Εἰς τὴν μερίδα τῆς κλήρας τῶν Ἀγίων“.

Ηῖτοι διχαρισῶμεν, λέγει, τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, ὅτ' ἡμᾶς ἐσωσάμεθα εἰς τὴν τάξιν, καὶ τὸν χορὸν τῶν Ἀγίων· καὶ ὅχι μόνον τῷ, ἀλλὰ καὶ ὅτ' ἡμᾶς ἔδωκε νὰ ἀπολαύσωμεν τὴν αὐτὴν μακαριότητα μετὰ τῶν Ἀγίων· τῷ γὰρ ἐδήλωσε διὰ τῆς μερίδος· δι' ἣν εἶναι δυνατὸν νὰ συγκαταερθῇ τινὰς εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πόλιν μετὰ ἄλλων ἀρχόντων, καὶ ἀξιαματικῶν, νὰ μὴν ἔχῃ ὅμως καὶ τὴν αὐτὴν μερίδα, καὶ σιτηρίσιον μετὰ ἐκείνων· ὁμοίως πάλιν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχῃ τινὰς τὸν αὐτὸν κλῆρον μετὰ ἄλλων, νὰ μὴν ἔχῃ ὅμως καὶ τὴν αὐτὴν μερίδα, καὶ σιτηρίσιον· οἷον ἐπὶ παραδείγματος, εἰς τὸν αὐτὸν κλῆρον τῆς Ἐκκλησίας ὅλοι οἱ κληρικοὶ δέουσιν· δὲν ἔχουν ὅλοι ὅμως, καὶ τὸ αὐτὸ μερίδιον, ἀλλ' ἕκαστος ἔχει ἄλλο, καὶ ἄλλος, ἄλλο· εἰς τὴν βασιλείαν δὲ τῶν Οὐρανῶν ἀξιώσεν ὁ Θεὸς τὰς Χερσιανὰς, νὰ ἔχῃ καὶ τὸν αὐτὸν κλῆρον, καὶ τὴν αὐτὴν μερίδα. Κλῆρον δὲ ὀνομάζει ὁ Ἀπόστολος τὴν μετὰ τῶν Ἀγίων σωσάμεν, διὰ τὸ νὰ δείξῃ, ὅτι καθῶς ὁ κλῆρος δεὶ ᾔνιαι ἀποτέλεσμα τῆς αὐθροπίας σωδῆς, καὶ ἀρετῆς, ἀλλὰ φαίνεται μᾶλλον νὰ εἶναι τυχερός, ἔτι καὶ ἡμεῖς, λέγει, δεὶ ἀξιανόμεθα τῆς βασιλείας τῷ Θεῷ ἀπὸ τὰ κατὰ τὰ ἑαυτῶν, καὶ τὰς ἀρετάς μας, ἀλλὰ τὸ πᾶν εἶναι τῆς τῷ Θεῷ χάριτος, καὶ δωρεᾶς. Διὰ τῷ καὶ ὁ Κύριος ἔλεγεν „ὅταν ποιήσῃτε πάντα τὰ διαταχθέντα ὑμῖν, λέγετε ἅτι δούλοι ἀχρεῖο ἔσμεν, ὅτι ὁ ὀφειλόμενος ποιῇται, πεποιθήκαμεν“ (Λυκ. ιζ'. ιο.).

„Ἐν τῷ φωτί“.

Εὐχαρισῶμεν, λέγει, τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα ἐν τῷ φωτί, ἥτοι ἐν τῷ μέλλοντι φωτισμῷ τῆς ἄλλης ζωῆς, καὶ ἐν τῷ γινόμενῳ εἰς τὴν παρῶσαν ζωὴν· ταῦτον εἰπὼν εὐχαρισῶμεν ἐν τῇ διὰ τοῦ φωτισμοῦ γινόμενῃ γνώσει καὶ θεωρίᾳ εἰς ἡμᾶς τὰς Χερσιανὰς· ἐπειδὴ καὶ τώρα μὲν ἐφώτισεν ἡμᾶς ὁ Θεὸς μετὰ τὸ καὶ μᾶς ἀπεκάλυψε, καὶ ἐφάνερωσε τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας.

(1) Ὅρα περὶ τοῦ Ἰωβ εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „διὰ δυσφημίας καὶ εὐφημίας“ (β'. Κορ. γ'. 8.). Συμφωνῶς μετὰ τὸν ἱερόν Θεοφυλακτον λέγει καὶ ὁ σοφὸς Φώτιος, ὅτι δηλαδὴ ὁ Ἰωβ ἐκαπαράσθη τὴν ἡμέραν ὅτ' ἐγενήθη, διὰ τὸ νὰ μὴ φανῇ ὅτι ἦσαν ἀνυπόστατοι· ὅθεν καὶ τὴν ἀρὰν διὰ χηλῶν προῆγεν, ἵνα μὴ ποῖς πολλοὺς ἀκαθάρτους δόξῃ τὴν φοβερὰν ἐκάνειν φέρει συμφορὰν, εὐδὲ ἐστὶ ἐννοεῖν ἀπαικὸς· φέρει γὰρ αὐτὸν

„ῥαὶ, ὁ κατὰ τὸν ὑφαικτικὸν πρᾶγματος, ἀλλὰ μετὰ τοῦ γενέσθαι μηδὲν μηδὲν ὑφαικτικῶς· καὶ εἴη αὐτὸ ἡ ἀρὰ, καὶ τὸ μέγεθος τῶν παθῶν, καὶ τὴν αὐθροπὴν τῶν ἀλγυνῶν ἐπίδηλον ποιημένη, καὶ τὸν ἐπαρμένον μηδὲν ἐνοχὸν πλημμελείας ἀποφάνουσα· κατὰ γὰρ τῶν ἀνυπάρχων ἢ αὐτῶν ἢ ἀχρηστικῶν“ (Ἀμφιλοχίῳν ζήτηματι ρηδ.).

(2) Ἐν ἄλλοις ἡμᾶς.

λείας τῶν Οὐρανῶν, καὶ εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα δι', καθαρώτερα θέλει ταῦτα ἀποκαλύψει εἰς ἡμᾶς (1).

13. „Ὅς ἐρρύσατο ἡμᾶς ἐκ τῆς ὄξυσσας τῆ σκότης“.

Δεῖναι, λέγει, τοῦτο μόνον μέγαλον, διὰ τὸ ὅτι ὁ Θεὸς ἀξίωσεν ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς τῆς Βασιλείας τῆς ἀγάπης, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ἀξίωσεν αὐτῆς ἡμᾶς, ὅπου πρότερον ἡμεῖς ἀνάξιοι, καὶ οὐδὲν· ἐπεὶ δὲ δεῖν εἶναι εἰς αὐτὸ τὸ χάρισμα, τὸ νὰ δώσῃ τινὰς εἰς αὐτὸν ἀγαθὸν εἰς τοὺς ἀξίους, καὶ τὸ νὰ δώσῃ αὐτὸ εἰς τοὺς ἀνάξίους· τὸ ὅποιον τοῦτο ἐφανερώσῃ καὶ ἀλλαχῇ ὁ Ἀπόστολος εἰπὼν· „μόλις γὰρ ὑπὲρ δικαίαις τις ἀποθανεῖται· σωθήσεται δὲ τὴν αὐτῆς ἀγάπην εἰς ἡμᾶς ὁ Θεός, ὅτι ἀμαρτωλῶν ἔντων ἡμῶν, Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε“ (Ρωμ. 6. 7). Ἡμεῖς λοιπὸν ἠλδοθέρωσεν, ὅτε ἡμεῖς ὑπὸ κατὰ εἰς τὴν ὄξυσσιν τῆ σκότης, ἦσαν τῆς πλάνης, καὶ τυραννίδος τῆ σκοτεινῆς διαβόλου· δι' ὅ,τι δεῖν εἶπεν ὁ Ἀπόστολος ὅτι μᾶς ἐλδοθέρωσεν ἀπὸ τῆ σκότης ἀπλῶς, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς ὄξυσσιν τῆ σκότης· ἐπεὶ καὶ ὁ σκοτεινὸς διάβολος πολλὴν ὄξυσσιν, καὶ τυραννίαν εἶχε ἐναντίον μας, καὶ κατεκυριεύει ἡμᾶς· (δι' ὅ,τι, κακὸν ἐμὲ ἦν, καὶ τὸ νὰ ἡμεῖς ἀπλῶς ὑποκάτω εἰς τὸν διάβολον· τὸ δὲ νὰ ἡμεῖς καὶ ὑποκάτω εἰς τὴν ὄξυσσιν, καὶ τυραννίαν τῆς, τῆς ἡμῶν ἀκόμη χειρότερον·) δεῖν εἶπε δὲ ὅτι μᾶς εὐγάλην ἔξω, ἀλλ' ὅτι μᾶς ἐλδοθέρωσεν ἀπὸ τῆς ὄξυσσιν τῆ διαβόλου, διὰ τὸ νὰ δείξῃ, ὅτι ἡμεῖς ὀρεσκόμεθα αἰχμαλωτοὶ, καὶ σκλάβοι εἰς αὐτὸν, καὶ κακῶς ἐπαλαμπάρμεθα. Καὶ λοιπὸν ἡμᾶς τῆς τῶν ὑπὸ τῆ σκοτεινῆς διαβόλου ὄξυσσιν ὁ Θεὸς ἐλδοθέρωσας, μετέστησεν εἰς τὸ θαυμαστὸν φῶς τῆς αὐτῆς Βασιλείας, καὶ θειότητος.

„Καὶ μετέστησεν εἰς τὴν Βασιλείαν τῆς Τιμῆς τῆς ἀγάπης αὐτῆς“.

Μεγάλον μὲν εἶναι καὶ τὸ νὰ ἐλδοθεράσῃ ἡμᾶς τῆς Χριστιανῆς ὁ Θεὸς ἀπὸ τῆς ὄξυσσιν τῆ σκότης, ὡς εἶπομεν· τὸ δὲ καὶ νὰ μᾶς ἐμβάσῃ εἰς τὴν Βασιλείαν τῆς ἀγάπης, τῆς εἶναι πολλὰ μεγαλύτερον, καὶ ὅχι νὰ μᾶς ἐμβάσῃ ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ νὰ συμβατικῶς ἡμᾶς μαζὶ μετὰ τὴν Τιμὴν τῆς ἀγάπης τῆς, ἡμῶν τὸν Τιμὴν τῆς ἀγαπῆς, ἡμᾶς, λέγω, τῆς ἐχθρῆς τῆς, καὶ ἐσκοτισμένης· (2) τῆς δὲ καὶ ἀλλαχῇ ὁ αὐτὸς Παῦλος ἔλεγεν· „εἰ ὑπομείνομεν, καὶ συμ-, βασιλεύσομεν“ (β'. Τιμοθ. β'. 12.) Δεῖν εἶπε δὲ ὁ Παῦλος, ὅτι μετέστησεν, ἡ μετέφερον ἡμᾶς ὁ Θεὸς εἰς τὴν Βασιλείαν τῆς Τιμῆς (διὰ τὸ αὐτὸ ἔλεγεν ἔτι, ἡθελε νοῆται, ὅτι ὅλον τὸ πᾶν ἦν τῆ Θεῶς, τῆς μεταθέσαντος, καὶ μεταφέροντος ἡμᾶς ὡς αὐτὴν τινὰ ἄψυχα, καὶ ὅχι καὶ ἡμῶν) ἀλλὰ εἶπε μετέστησε, διὰ τὸ ἐννοῆται, ὅτι ἡ μετέστας αὐτῆς εἶναι καὶ τῆς ἐδικῆς μας προαιρέσεως, καὶ ἀρετῆς, δι' ὅ,τι χωρὶς νὰ θέλωμεν καὶ ἡμεῖς, δεῖν ἦν δυνατόν νὰ μετασφάσωμεν εἰς τὴν τῆ Θεῶς Βασιλείαν. Δείχνει δὲ πρὸς τούτους ὁ Ἀπόστολος μετὰ τὴν λέξιν ταύτην, καὶ τὴν δικολίαν τῆς τῆ Θεῶς δυνάμεως· ὅτι κατὰ εἰς εἰς Βασιλείαν, ἡ Ἀρχιστράτηγος, μεταβιβάζει ἀπὸ εἰς εἰς τὸν εἰς εἰς τῆς στρατιώτας τῆς, ποιητοτρόπως, καὶ μετὰ τὴν δικολίαν μετεβίβασε καὶ ἡμᾶς ὁ Θεὸς εἰς τὴν Βασιλείαν τῆς (3).

14. „Ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν, τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν“.

Επεὶ δὲ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Παῦλος ὅτι ὁ Πατὴρ μᾶς ἐλδοθέρωσεν ἀπὸ τῆς ὄξυσσιν τοῦ διαβόλου, διὰ τὸ νὰ μὴ νομίσῃς ἐσὺ, ὅτι ὁ Τίος δεῖν ἔδειξεν εἰς ἡμᾶς κἀκεῖνα ἀγαθὰ, διὰ τῆς λέγει ἐδῶ, ὅτι τὸ μεγαλύτερον ἀγαθόν, καὶ χάρισμα μᾶς ἔδωκεν ὁ Τίος· ἐπεὶ αὐτὸς εἶναι

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος οὕτως τὸ ρητὸν ἐρμηνεύει· „ὕμνησεν δὲ πᾶν φιάνθρωπον Δεσπότην, ὅτι ἡμᾶς ἀνάξίους ὄντας, κοινῶς ἀπέρηνε τὸ πᾶν Ἁγίον φῶς.“

(2) Ὁ αὐτὸς Θεοδώριτος οὕτως ἐρμηνεύει· „ὅ,τι ἀγάπης πᾶν Δεσπότην Χριστὸν προσηγόρευσε, διὰ τὸ δάσκων ὅτι ἐχ' ὡς κτίσμα, καὶ δούλος, ἀλλ' ὡς υἱὸς ἀγαπᾶται· οὗ γὰρ ἀγάπης (μόνον) υἱὸς, ἀλλὰ καὶ ἀγαπητὸς, ταῦτα γνήσιος· ἐπεὶ γὰρ καὶ ὁ Ἰσαὰκ ὠνόμαζεν· „μᾶς πο“· λαβεῖ γὰρ, ἐφ' ὅ,τι πᾶν υἱὸς πᾶν ἀγαπητὸν“

„ἀντὶ τοῦ, γνήσιον, πᾶν πᾶν ἀλλοιοὶ τιμωμένοι“· Ὅρα καὶ ἐν τῇ ὑποσημείωσιν τῇ „ἐν ᾧ ἔχουσιν“ ἡμᾶς ἐν τῇ ἡγαπημένῃ“ (Εφ. α'. 6.)

(3) Μὴ θαυμάσῃς δὲ, ὡς ἀναγνώσας, ἀνίσως ὁ μὲν Ἀπόστολος λέγει, ὅτι ὁ Πατὴρ μετέστησεν ἡμᾶς εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ Τίου, ὁ δὲ Θεοφύλακτος ἐδῶ λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς μετέστησεν ἡμᾶς εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ ἐπὶ τοῦ Πατρὸς, καὶ Τίου, καὶ Ἁγίου Πνεύματος μίαν εἶναι ἡ Βασιλεία.

εἶναι ὁ αἷτιος τῆ νὰ μετασθῶμεν ἡμεῖς εἰς τὴν Βασιλείαν τῆ Θεῆ καὶ Πατρὸς, μὲ τὸ νὰ ἐχάρισεν εἰς ἡμᾶς τὴν ἀπολύτρωσιν, ἤγουν τὴν ἄφεσιν πῶν ἁμαρτιῶν μας· δι' ὃ, τι αἰσίως ἡμεῖς δεῦ ἐλυτρωνόμεθα ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας, δεῦ ἡθέλαμεν μετασθῶμεν εἰς τὴν Βασιλείαν τῆ Θεῆ· ὥστε, ὁ Υἱὸς εἶναι ὅπῃ ἐπροκατεσκόπασε, καὶ ἔκαμε εὐάγαν εἰς τὸ νὰ λάβωμεν ἡμεῖς τὴν δωρεάν, καὶ τὸ χάρισμα τῆ Πατρὸς. Δεῦ εἶπε δὲ λύτρωσιν, ἀλλὰ ἀπολύτρωσιν, ἤγουν τελείως ὁ Υἱὸς μᾶς ἐλύτρωσεν ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας, ὥστε ὅπῃ νὰ μὴ πέσωμεν πάλιν εἰς αὐτάς, μηδὲ νὰ γυνῶμεν πάλιν θνητοί, ὡς εὐνοχοὶ εἰς τὴν προπατορικὴν ἁμαρτίαν τῆ Ἀδὰμ. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Υἱὸς μᾶς ἐλύτρωσε τελείως ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας, αὐτὸς εἶναι ὅπῃ μᾶς ἐπρόσφερε καὶ εἰς τὸν Πατέρα. Καὶ λοιπὸν πῶς ἐσεῖς οἱ Κολασσαεῖς λέγετε, ὅτι οἱ Ἄγγελοι μᾶς ἐπρόσφεραν; Σημειώσαι δὲ τὸ, ἐν ᾧ, τιθέμενον καὶ εἰς τὸν Υἱόν· διὰ τὰς πνιδυματομάχας ὅπῃ λέγουν, ὅτι, ἐπειδὴ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον σιωεῖσθαι ἡ Γραφή νὰ διδῇ τὴν ἐν πρόθεσιν, εἰς δὲ τὸν Υἱόν τὴν διὰ· διὰ τῆτο τὸ Πνεῦμα, δεῦ εἶναι μὲ τὸν Υἱὸν ὁμοῖον· ἰδὲ γὰρ καὶ εἰς τὸν Υἱὸν διδὲν ὁ Παῦλος τὴν ἐν, διὰ νὰ φανῇ ὅτι αἱ προθέσεις αὐταὶ μεταλλάττονται, καὶ δεῦ δηλοῦσι διαφορὰ φύσεως, καὶ οὐσίας ἐπὶ τῆς Θεότητος (1).

15. „Ὅς ἐστὶν εἰκὼν τῆ Θεῆ τῆ ἀοράτου“.

Τὸ εὐτιμον τῆς φύσεως, καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς ἀξίας τῆ μονογενῆς Υἱῆ γράφει ἐδῶ ὁ Παῦλος· ὁ Υἱὸς, λέγει, εἶναι εἰκὼν τῆ Θεῆ, ἤγουν ἀπαράλλακτος· ἐπειδὴ δεῦ ἡμπορεῖς νὰ εὐρῃς πόσον εἶναι μέγας ὁ Πατὴρ, διὰ νὰ εὐρῃς καὶ πόσον εἶναι κατώτερος ὁ Υἱὸς ἀπὸ τὸν Πατέρα· δι' ὃ, τι αἰσίως ὁ Υἱὸς κατ' ὃ αὐθροπὸς, ἐλέγετο εἰκὼν τῆ Πατρὸς, εἶχες νὰ εἰπῇς, ὅτι ἡ εἰκὼν αὕτη δεῦ ἐξιστάται κατὰ πάντα μὲ τὸ πρωτότυπον· ἐπειδὴ δὲ ὁ Υἱὸς εἰκὼν λέγεται τῆ Θεῆ, ὡς Θεὸς, καὶ Θεὸς Υἱὸς, διὰ τῆτο ἀπαράλλακτος εἶναι ἡ εἰκὼν, ὡς Θεὸς τῆ Θεῆ, καὶ ὡς ἀόρατος τῆ ἀοράτου· εἰς μὲν γὰρ τὰς τεχνητὰς εἰκόνας, ἐπειδὴ ἡ αὐθροπὴν τέχνη ζωγραφίζει τὴν εἰκόνα, ἡ ὁποία τέχνη εἰς τὰ πολλα δεῦ ἐπιτυχαίνει τὴν ἀκριβῆ ὁμοίωσιν τῆ πρωτοτύπου, διὰ τῆτο καὶ ἡ ζωγραφηθεῖσα εἰκὼν δεῦ εἶναι ἀπαράλλακτος μὲ τὸ πρωτότυπον. Ἐπὶ δὲ τῆς θείας φύσεως, δεῦ ἀκολουθεῖ καμμία ἀποτυχία, οὕτε σφάλμα, διὰ τῆτο καὶ ἡ εἰκὼν ἐκεῖ, ἔχει τὸ ἀπαράλλακτον μὲ τὸ πρωτότυπον (2), δι' ὃ, τι αἰσίως ὁ ἀόρατος Υἱὸς δεῦ εἶναι ἀπαράλλακτος εἰκὼν τῆ ἀοράτου Πατρὸς, τί ἐμποδίζει νὰ εἶναι καὶ οἱ Ἄγγελοι εἰκόνες τῆ Θεῆ; διατὶ καὶ αὐτοὶ ἀόρατοι εἶναι· ἀλλ' ὅμως εἰς καμνία μέρος τῆς θείας Γραφῆς δεῦ ὀνομάζονται οἱ Ἄγγελοι εἰκὼν τῆ Θεῆ (3). Καὶ
βλέ-

(1) Περὶ πῶν προθέσεων τῶν ὁρα διδασκαλίαν ἀκριβεστέραν εἰς τὴν τρίτην ὑποσημείωσιν τοῦ „ὁ δὲ „αὐτὸς Θεὸς ὁ ἐνεργῶν πᾶν πάντα ἐν πᾶσι“· (α. Κορ. 1β. 6.) καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τῆ „ἡ χάρις τῆ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ“ (β. Κορ. 1γ. 13.) διατὶ ἡ πᾶσι πῶν ὀνομάτων τῆς Ἁγίας Τριάδος ἐτέρως πρίσκειται παρὰ τῷ Παύλῳ.

(2) Τὰ αὐτὰ φερόν λέγει καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος, διατὶ ὁ Υἱὸς λέγεται εἰκὼν τοῦ Πατρὸς, καὶ ὁρα πᾶ λόγια πᾶ καμνία εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τῆ δ. Κεφ. τῆς πρὸς Κορινθ. β. εἰχ. α. Σημειώσαι δὲ, ὅτι ἡ μὲν φυσικὴ εἰκὼν παραλλάττει τῷ ἀρχετύπῳ κατὰ τὴν ὑπόστασιν· ἄλλην γὰρ ὑπόστασιν ἔχει ὁ Πατὴρ, καὶ ἄλλω ὁ Υἱὸς· ἡ δὲ μιμητικὴ καὶ τεχνικὴ εἰκὼν, παραλλάττει τῷ ἀρχετύπῳ κατὰ τὴν φύσιν· ἄλλω γὰρ φύσιν ἔχει ἡ ἀψυχὸς εἰκὼν, καὶ ἄλλην ὁ ἐκονιζόμενος ἄνθρωπος, καθὼς λέγει τὸ Συναδικὸν πρὸ ἐν τῇ Κυριακῇ τῆς ὀρθοδοξίας ἀταγινωσκόμενον. Καὶ ὁ θῆος Θεοδόχατος λέγει „ὅς ἐστιν εἰκὼν τῆ Θεῆ τῆ ἀοράτου“ ἐναργεῖς γὰρ φέρεται πᾶ γεγεννηκότος τῆς χαρακτῆρας· τῆτο ἐστὶ πρὸ ὑπὸ τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Φίλιππον ἐρμηνεύον „ὁ εὐρακῶς ἐμὲ, εὐρακε πὸν Πατέρα“· (Ἰωάν. 1δ. 9.) Καὶ „Ἀδὰμ ἐγέννησε κατὰ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, ὡς ἐστὶ κατὰ πάντα αὐτῷ εἰκόνα“.

(3) Ὁ Ἀρεοπαγίτης ὅμως Διονύσιος ὀνομάζει εἰκὼνα Θεοῦ πᾶς Ἀγγελικὰς δυνάμεις, διὰ πολλα αἷτια· ὡς γὰρ φησιν· „εἰκὼν ἐστὶ τῆ Θεῆ ὁ Ἄγγελος· φανερῶς πᾶ ἀφανῆς· φωτὸς ἐσπετρον ἀκραιφνές, διδόν, ἀλώβητον, ἀχραντον, ἀκηλίδωτον, ἐσδεχόμενον ὅλῳ, ἐν δέμῳ ἡπῶν, τὴν ὡραιότητα τῆς ἀγαθότητος θεοειδῆς, καὶ ἀμειγῶς ἀναλάμπων ἐν αὐτῷ, κατὰ ἀπερ οἶόν τε ἐστὶ, τὴν ἀγαθότητα τῆς ἐν αὐτῷ, πᾶσι σιγῇ“· (Περὶ θείων ὀνομάτων. κεφ. δ.) Λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Μακάριος σύμφωνα μὲ πὸν θῆον Θεοφύλακτον· „ὁμοίως σὺ καὶ περὶ τῆ ἀξιώματος τῆς „λυχῆς ἀκῶν, πᾶς ἐστὶ τιμία ἡ νοερά ὕψις, καὶ σπουδαία, ὅτι ἐκ ἐπὶ περὶ Ἀγγέλων, ἀλλὰ περὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως πᾶ „ποιήσωμεν κατὰ εἰκόνα ἡμετέρην, καὶ ὁμοίωσιν“· (Γεν. α. 26.) καὶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἡ γῆ παρέρχεται· σὺ δὲ εἰς ὑποστάσιν ἡ, εἰς ἀδελφότητα, εἰς νύμφην Βασιλείας· καὶ ἐν τοῖς φανερῶν τοῖς γὰρ, πάντα πᾶ τῷ νυμφίῳ τῆς νύμφης ἐστὶ, καὶ πάντα πᾶ τῷ Κυρίῳ ὅσα ἡσιν, ἐμπροσθέν σοι· ἡλλοὶ γὰρ, εἰς πρεσβίαν σὺ δι' αὐτοῦ, ἵνα σε ἀνακαλέσῃ, καὶ σὺ ἐδὲν νοῆς, ἐδὲ σωῆκας τὴν διγενεάν σου“· (Ὀμιλ. 15. κεφ. 1γ.)

βλέπει τὴν ἀρεβειαν τῆς Θεῆς Γραφῆς· τὸν μὲν ἀνθρώπον αὐτὴ ὀνομάζει εἰκόνα Θεοῦ, καὶ τὸν Θεόν· „Τὸς γὰρ φησι πρωτότοκός με Ἰσραὴλ· (Ἐξοδ. δ'. 22.) τὸν δὲ Ἀγγελον εἰς καὶ εἰς μέρος δὲ ὀνομάζει εἰκόνα Θεοῦ, διατι τὸ ὕψος τῆς ἀγγελικῆς ἀξίας, ἥθελε ρίψῃ ὀγλίζωρα τὰς ἀνθρώπων εἰς ἀσέβειαν· ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι ἀκούοντες τὸν Ἀγγελον πῶς εἶναι εἰκὼν τῷ Θεῷ, ἥθελαν τομίσαν αὐτὸν πῶς εἶναι τῆς αὐτῆς ἀξίας, καὶ φύσεως μὲ τὸν Θεόν· ἐπὶ δὲ τῷ ἀνθρώπου, τὸ ταπεινόν, καὶ εὐτελές τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως μᾶς προφυλάττει, καὶ δὲ μᾶς ἀφίνει ἀπὸ τοῦ νὰ ὑποπτευθῶμεν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει τὴν αὐτὴν ἀξίαν καὶ φύσιν μὲ τὸν Θεόν, ἀγκαλὰ καὶ νὰ ὀνομάζεται εἰκὼν τῷ Θεῷ. Συμπεραίνομεν λοιπὸν ἐκ τῶν εἰρημύων, ὅτι ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, μὲ τὸ νὰ ᾔηται ὁ αὐτὸς καὶ τὰ δύο παῦτα, καὶ εἰκὼν, καὶ ἀόρατος, καθ' ὃ μὲν εἶναι εἰκὼν, διαχωρίζεται ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους, οἱ ὅποιοι, εἶναι μὲν ἀόρατοι, δὲ εἶναι καὶ εἰκόνες Θεοῦ· καθ' ὃ δὲ ἀόρατος, διαχωρίζεται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι καὶ αὐτοὶ, λέγονται μὲν εἰκόνες Θεοῦ, (κατὰ τὴν ψυχὴν δηλαδὴ) δὲ εἶναι ὅμως καὶ ἀόρατοι, διὰ τὸ ὑλικὸν σῶμα. Μόνος λοιπὸν ὁ μονογενὴς, εἶναι κυρίως, καὶ ἀπαραλλάκτως εἰκὼν τοῦ Θεοῦ. Εἰ δὲ καὶ ἀκόμη ἐναγτιόνονται οἱ Ἀρειανοὶ, ὅτι ἡ εἰκὼν δὲν εἶναι ὁμοούσιος μὲ τὸ πρωτότυπον, ἃς ἀκούσαν τῆς Γραφῆς πῶς ὀνομάζει τὸν Σὴθ εἰκόνα τοῦ Ἀδάμ· „ἔζησε γὰρ φησιν Ἀδὰμ τελείοντα καὶ διακόσια ἔτη, καὶ ἐγέννησε κατὰ τὴν ἰδέαν αὐτῆς, καὶ κατὰ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, (καὶ) ἐπωνόμασε τὸ ὄνομα „αὐτῆς Σὴθ“· (Γεν. ε'. 3.) Ὁ Σὴθ λοιπὸν, ὅπου ὀνομάζεται εἰκὼν τῷ Ἀδὰμ, αὐτὸς, δὲν εἶναι καὶ ὁμοούσιος μὲ τὸν Ἀδὰμ; καὶ βέβαια ὁμοούσιος εἶναι· δι' ὅ,τι, αἱ μὲν τεχνικαὶ εἰκόνες, δὲν εἶναι ὁμοούσιαι μὲ τὰ πρωτότυπα· ἐπειδὴ τὰ μὲν πρωτότυπα, οἱ ἄνθρωποι δηλαδὴ, εἶναι ἔμφυχα, καὶ ζωντανά, καὶ λογικά, αἱ δὲ εἰκόνες τῶν ἀνθρώπων, εἶναι ἄφυχα, καὶ ἄζωα, καὶ ἄλογα· αἱ δὲ φυσικαὶ εἰκόνες (καθὼς εἶναι ὅλοι οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων) αὐταὶ εἶναι ὁμοούσιαι μὲ τὰ πρωτότυπα· καθὲ γὰρ υἱὸς, εἶναι τῆς αὐτῆς φύσεως μὲ τὸν πατέρα τῶν.

„Πρωτότοκος πάσης κτίσεως“.

Αφ' ὧς εἶπεν ὁ Ἀπόστολος ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι εἰκὼν τῷ Πατρί, τότε λέγει ἀκολούθως καὶ ὅτι εἶναι πρωτότοκος πάσης κτίσεως· εἰς τὰ λόγια δὲ ταῦτα σέκην ὄλαις ἢ μηχαναῖς, καὶ τὰ σοφίσματα τῶν αἱρετικῶν Ἀρειανῶν, διὰ νὰ ἀποδείξουν ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι κτίσμα· ἐπειδὴ γὰρ λέγουν, πρωτότοκος ἐδῶ ὀνομάζεται παρὰ τῷ Παύλῳ ὁ Υἱὸς πάσης κτίσεως, λοιπὸν πρῶτος τῶν κτισμάτων εἶναι· εἰς τὰ ὅποια ἡμεῖς ἀποκενόμεθα, ὅτι δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος πρωτόκτιστος, ἀλλὰ πρωτότοκος· ὥστε, κατὰ τὸν ἐδικόν σου λόγον, ὦ Ἀρειανέ, ἐσὺ θέλεις δώσει εἰς τὸν Υἱὸν καὶ ἀδελφὴς ἄλλης, καὶ ἐτὶ θέλεις εἶναι πρῶτος καὶ ἐμὴν τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῷ βατράχῳ, καὶ τῷ λίθῳ, καὶ τῶν ἄλλων ἀτίμων, καὶ ὀρεῶν κτισμάτων, καὶ ἀκολούθως θέλεις εἶναι καὶ ὁμοούσιος μὲ αὐτὰ ὅλα· ἐπειδὴ ὅποιος εἶναι πρωτότοκος ἄλλων, αὐτὸς εἶναι καὶ ὁμοούσιος μὲ αὐτὰ· ἀλλ' ὅμως εἰς τὴν κεφαλῶν σου ἃς γυρίσῃ ἡ βλασφημία αὐτῇ· ἐπειδὴ τὸ νὰ νοῇ τις ταῦτα εὐτελῆ νοήματα, διὰ τὴν ἀσύγκριτον δόξαν τῷ μονογενὴς Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, αὐτὸ εἶναι ἄθεον (1). Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον τῶτο νοεῖται· ὅτι ὁ πρωτότοκος δὲν

(1) Καὶ ὁ θεὸς Θεοδώριτος ὕψω λέγει· „ἄλλως τε „ὅτι πρωτόκτιστος αὐτὸν εἶπεν ὁ θεὸς Ἀπόστολος, ἀλλὰ πρωτότοκος“· αὐτῆς πρῶτον ὕψω καὶ πρωτότοκος „ἐκ τῶν νεκρῶν“· πρῶτος γὰρ ἀνέστη ὕψω καὶ Ἐκκλησίαν „πρωτότοκον τὸν πᾶν Ἀγίον Σύμβολον ὁ θεὸς Ἀπόστολος προσηγόρευεν, ἐκ ἐπειδὴ φύσει πάντες ἐλυσαν πρῶτον πᾶς τῶν μητέρων ὡδίνων· ἀλλ' ἐπειδὴ πλείων „πᾶς ἀφωρῶσα πᾶς πρωτότοκος κατὰ τὸν Νόμον τιμῇ, „τὸ τίμιον αὐτῶν διὰ τῆς δεξιᾶς προσήγορας δεδήλωκεν“· Ὁ δὲ Φώτιος πρὸς τὸν τῶτον ἐρμηνεύων λέγει, „ὅτι διττῶς λεγομένης τῆς κτίσεως, τῆς μὲν, γεγεννημένης, τῆς δὲ, ἀνακαινισμένης, πρωτότοκος λέγεται „ὁ Χριστὸς τῆς ἀνακαινισμένης κτίσεως ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου· ἐπ' αὐτῇ γὰρ „πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν“· ὡς ἀποσημειομένοις πρὸς τοὺς αἱρετικούς· λέγει καὶ γλα-

φυρὰ παῦτα· „ὦ κακῆς, καὶ ἀφρονος ὑμῶν γνώμης! ἢ λ- „δεν ὁ Χριστὸς πρὸς ὑμᾶς· ἔδοκεν ἡμῖν πρὸ αὐτοῦ· „Πνεῦμα, καὶ ἀπέλαβε τὸ ἡμέτερον σῶμα· καὶ πρὸς „ἀπαγμα προήλθε, καὶ λαβὼν τὸ φύραμα ἡμῶν, ἀνύ- „τωσεν αὐτὸ καὶ ἐκάτισεν ἐν δεξιᾷ τῷ Πατρί, καὶ „ἡ ἀγνωμοσύνη τῶν εὐεργεσιῶν ὑβρίζει· ἐλαβε παρ' ἡ- „μῶν τὸ πλάσμα, καὶ ἐκάτισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ Πα- „τρός· ἐλάβομεν ἐξ αὐτοῦ τὸ Πνεῦμα, καὶ ὑβρίζομεν „κτίσμασι καὶ δούλοις αὐτοῦ καταλέγοιτες“· (Ἀμφιλοχ. (ηθημ. ρ. π. β.))

Καὶ ὁ Νύσσης Γρηγόριος οὕτως φησι· „Πάσης τῆς „ἀρχαίας τῶν ἀνθρώπων κτίσεως παλαιωδῆς τε καὶ „ἀφηνιδῆς, καθὼς αὐτὸς ὀνομάζει, (ὁ Παῦλος δηλ.) „ἄλλης δὲ καινῆς κτίσεως ἐν Χριστῷ γενομένης, ἐδὲ „παύτης ἄλλος τις καθυχήσας· ἀλλὰ πάσης τῆς διὰ τῶν

δοῦ λέγεται κοινὰ εἰς τὴν Γραφὴν ὁ ἄπαυτος πρωτότοκος εἰς τὰς ἀκολούθως γεννηθείας ἀπὸ αὐτὸν ἀδελφές, ἀλλὰ λέγεται πρωτότοκος καὶ ἐκεῖνος ὅπῃ γεννηθῇ πρῶτος, καὶ ἡ δοῦ ἔχη ἄλλας ἀδελφές· ἔτσι ἡ Θεοτόκος Μαρία ἐγέννησεν αὐτὸν κατὰ σάρκα πρωτότοκον· „ἔτεκε γὰρ φησὶν ὁ Εὐαγγελιστής, τὸν Υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον“· (Λουκ. β'. 6.) ὡς πρωτογενέστατος, καὶ ὅχι πῶς ἔχον ἄλλας Υἱάς, ἀκολούθως ἀπὸ αὐτὸν γεννηθείας· μονογενὴς γὰρ ἔπος ἐγεννήθη ἀπὸ αὐτοῦ. Καθὼς λοιπὸν ὁ Υἱὸς κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ἐκ τῆς Παρθένου Μητρὸς ἐγεννήθη πρωτότοκος, ἦτοι μονογενής, ἔτσι ὁ αὐτὸς κατὰ τὴν Θεότητα, ἐγεννήθη ἀπὸ τὸν Πατέρα πρωτότοκος, ὅχι σχετικῶς ὡς πρὸς τὰ ἄλλα κτίσματα, ἀλλ' ἀπολύτως καὶ ἀσχετῶς· μονογενής γὰρ εἶναι, καὶ κατὰ τὴν αἰῶνα γεννησιν. Τί δὲ εἶναι τὸ νόημα ὅπῃ λέγει ὁ Παῦλος τώρα ἐδῶ, ἀντιστοιχῶν εἰς τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν, καὶ ἀνατρέπωντας τὴν τῶν Κολασσαέων ὑπόληψιν; τί ἐστὶ· διὰ τὰ μὴ νομίσαν οἱ Κολασσαεῖς, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι τῶν Ἀγγέλων νεώτερος, ἐπειδὴ, οἱ μὲν Προπάτορες, καὶ Προφῆται τῆς Παλαιᾶς διὰ μέσων τῶν Ἀγγέλων ἐπροσφέροντο εἰς τὸν Θεόν, ὁ δὲ Υἱὸς ἐν τῇ χάριτι τοῦ Εὐαγγελίου, λέγεται ὅτι ἐπρόσφερεν ἡμᾶς τὰς Χριστιανὰς πρὸς τὸν Πατέρα· διὰ τὸτο, λέγω, ὁ Παῦλος θέλει νὰ δείξῃ, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι προτίτερα ἀπὸ ὅλῳ τῷ κτίσιν, κατὰ τὴν Θεότητα· μὲ ποῖον τρόπον ὑπάρξεως ὦν; διὰ μέσων γεννήσεως τῆς ἐκ τοῦ Πατρὸς· ὥστε αὐτὸς ὁ Υἱὸς ἦναι προτίτερα ἀπὸ ὅλῳ τῷ κτίσιν, λοιπὸν εἶναι προτίτερος καὶ ἀπὸ τῶν Ἀγγέλων, καὶ ὅχι μόνον εἶναι προτίτερος, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐκτίσεν αὐτάς· λοιπὸν καὶ αὐτὸς εἰς τινα πράγματα, καὶ μυήματα ὑπηρετήσαν ἐν τῇ παλαιᾷ Γραφῇ οἱ Ἀγγελοι, τῶν Υἱῶν καὶ διὰ τὸν Υἱὸν ἦτορ ἡ ὑπηρεσία, καὶ διακονία τῶν αὐτῶν. Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγνώστα, τὴν σοφίαν τοῦ μεγάλου Ἀποστόλου· διὰ τὰ μὲν ἀκρίβη τινὰς, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι προτίτερα ἀπὸ ὅλῳ τῷ κτίσιν, καὶ ἐκ τῆς νομίσῃ ὅτι εἶναι ἀναρχος κατὰ τὸ εἶναι, διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος διδάσκει ἐδῶ ὅτι ὁ Υἱὸς ἔχει Πατέρα, καὶ ἀπὸ αὐτοῦ ἔχει τὸ εἶναι γεννητὸς· ἐπειδὴ γὰρ καὶ αὐτὸς, καὶ ὅλα τὰ κτίσματα εἶναι ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, αὐτὸ τοῦτο, λέγω, δείχνει, ὅτι ἄλλος εἶναι αὐτός, καὶ ἄλλα εἶναι τὰ κτίσματα· δι' ὅ,τι, αὐτὸς μὲν εἶναι ὡς Υἱὸς, γεννητὸς ἐκ τῆς θείας φύσεως, καὶ ὑποστάσεως τοῦ Πατρὸς, ἐκεῖνα δὲ εἶναι ἐκ τοῦ Θεοῦ, ὡς κτίσματα δημιουργικῶς κτισθέντα διὰ μέσων καὶ αὐτοῦ ἀκρίβη τοῦ Υἱοῦ, ἦτοι κτισθέντα ἐκ μόνῃς τῆς θείας θελήσεως, καὶ διουσίαν, καὶ ἀγαθότητος, καὶ τὸ ὅλον εἰπεῖν, ἐκ τῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅχι ἐκ τῆς φύσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅρα περὶ τοῦτο τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ· „τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ Θεοῦ“· (ἀ. Κορ. ια'. 12.) Λέγει δὲ ἀκολούθως ὁ Ἀπόστολος καὶ ταῦτα (1).

16. „Ὅτι

„Εὐαγγελίου τῶν ἀνθρώπων γενεομένης κτίσεως, αὐτὸς εἶναι ὁ πρωτότοκος... διὰ τῆς διπλῆς παλιγγενεσίας τῆς τε κατὰ τὸ Ἅγιον Βάπτισμα, καὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως, ἀρχηγὸς τῆς ζωῆς καὶ ἑκάτερον ἡμῖν γενόμενος, καὶ ἀπαρχὴ καὶ πρωτότοκος“· (Λόγ. β'. κατ' Εὐνομίαν.) Καὶ ἀπλῶς, ὡς πέντε μέρη λεγόμενα ὑπὸ τοῦ Παύλου περὶ τοῦ Χριστοῦ, ὅτι εἶναι πρωτότοκος „Πρωτότοκος πάσης κτίσεως“· καθὼς ἐδῶ, „ἐκ τοῦ εἶναι αὐτοῦ πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς“· (Ρωμ. ι'. 29.) „πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν“· (Κολ. α'. 18.) „ὅταν δὲ πάλιν ἐσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκὴν μνήν“· (Ἑβρ. α'. 6.) εἰς ὅλα τὰ μέρη πανταχὺ νοεῖται πρωτότοκος ὁ Χριστὸς καὶ ὁ ἄνθρωπος, ὡς λέγει ὁ αὐτὸς Νύκσης Γρηγόριος, καὶ διὰ τοῦτο ἔχει καὶ ἀδελφούς· καὶ ὅτι καὶ βαπτισθείς, ἀδελφούς ἡμᾶς ἐποίησε τὰς παρομοίας βαπτιζομένους· καὶ ἀναστῆναι, ἀδελφούς ἡμᾶς ἔχει, ὡς μένοντες ἀναστῆναι καθὼς αὐτός· καὶ ἐπειδὴ τρεῖς γεννήσεις εἶναι, ἡ ἀπὸ σώματος, ἡ ἀπὸ τοῦ Βαπτίσματος, καὶ ἡ ἀπὸ τῆς ἀναστάσεως, καὶ κατὰ τὰς τρεῖς ταύτας γεννήσεις πρωτότοκος ἐγένετο ὁ Χριστὸς, κατὰ τὸν αὐτὸν Γρηγόριον. (Λόγ. γ'. κατ' Εὐνομίαν.)

(1) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος, Λόγ. γ'. κατ' Εὐνομίαν. Ἀμεινῶν, καὶ ὁ Ἀλεξανδρινὸς Κύριλλος, Βιβλ. δ'. τῶν Ὁπισμῶν, κεφ. 4. 6. καὶ 8. καὶ ὁ θεὸς Αὐγουστίνος, Βιβλ. α'. περὶ Τριάδος, κεφ. 12. λέγουσιν, ὅτι τὸ Ἀποστολικὸν τὸ πρῶτον, ἦτοι τὸ „πρωτότοκος πάσης κτίσεως,

καὶ τὸ τῶν Σολομώντος ἔκαστος· „Κύριος ἐκτίσεν ἀρχὴν ὅδῳ αὐτῶν, πρὸ τοῦ αἰῶνος ἐδεμελιώσεν“· ταῦτα, λέγω, οἱ ἀνωτέρω θεοὶ Διδάσκαλοι, καὶ Πατέρες, λέγουσι πᾶς ἐννοῦνται διὰ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ὅχι κατὰ τὴν Θεότητα, διὰ τὴν ὡσαν Θεός, ὢντας ὁμοούσιους, καὶ ὁμοαἰδίους μετὰ τὸν Πατέρα, οὐτα ἐκτίσθη ἀπὸ τῶν Θεῶν, ἔτε εἶναι τὸ πρῶτον τῶν κτισμάτων, καθὼς ἐβλασφημεῖ ὁ Ἄρειος· ἀλλὰ ἐννοῦνται κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, τὴν ὁποῖαν δηλοῖ, περὶ παρὰ καὶ ἄλλο πράγμα, προεβέν ὁ Θεός, ἀρχὴν τῶν θείων καὶ αἰδίων ὁρισμῶν, πρῶτον πάντων τῶν ποιημάτων. Καὶ ὁ Ἱεροκλήζης δὲ Μηνιάτης ἐν τῇ πρὸ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως Λόγῳ, ὅπου λέγει· „τὸ μέγα μυστήριον τῆς ἐσάρκα Οἰκονομίας, καθὼς εἶναι τὸ ὑψηλότερον, τὸ εὐγενέστερον, καὶ τελειότερον ἐργον τῆς δημιουργικῆς θείας σοφίας, καὶ διουσίαν“· ἔτσι πρῶτον ἀπὸ καὶ ἄλλο ἐπρομελετήθη, καὶ ἐπρογενέσθη ἀπὸ τὸν παντέφορον νοῦν τοῦ Θεοῦ· πρὶν γὰρ προσελθῇ ὁ Θεὸς τῷ πλάσιν τῶν Ἀγγέλων, καὶ τῶν ἀνθρώπων, ἢ τινος ἄλλου κτίσματος, ἐπροώρισεν εἰς τὴν αἰδίαν βασιλίαν, τὸν σάρκωσιν τῶν θεῶν Λόγῳ· ὅθεν ἡ σάρκωσις τῶν θεῶν Λόγῳ λέγεται εἰς πᾶς θείας Γραφάς, ἀρχὴ τῶν ὁδῶν Κυρίου· καὶ αὐτὸς ὁ σαρκαθεὶς θεὸς Λόγος, πρωτότοκος πάσης κτίσεως·

Ὅτι δὲ πρὸ τῆς προγενέσεως, καὶ τοῦ προορισμοῦ πάσης κτίσεως, αἰσθητῆς, καὶ νοητῆς, ἐπρογενέσθη, καὶ ἐπροωρίσθη τὸ μυστήριον τῆς ἐσάρκα Οἰκονομίας, ὅρα

16. „Ὅτι ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα, τὰ ἐν τοῖς ὕρανοις, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς“.

Τὸ „ἐν αὐτῷ“ νοεῖται, αὐτὸ τὸ δι' αὐτῷ, καθὼς καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης λέγει· „δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο“· (Ἰωαν. α'. 3.) καὶ ὁ ἴδιος ἔπος Ἀπόστολος παρακάτω θέλει εἰπῆ. Βλέπε δὲ ὡς ἀναγνώσας, ὅτι ἐκεῖνο ὅπερ ἦτον ἀμφίβολον, ἤγουν ὅτι ἐκτίσθησαν διὰ τῷ Τίῳ τὰ ἐν τοῖς ὕρανοις, τὸ πρῶτον ἔβαλεν ὁ Παῦλος ἐδῶ. Ἀρίστως λοιπὸν καὶ οἱ Ἄγγελοι ἐκτίσθησαν διὰ τῷ Τίῳ, πῶς ἐσεῖς οἱ Κολασσαεῖς λέγετε, ὅτι οἱ Ἄγγελοι ἦτον πρότεροι τῷ Τίῳ, καὶ διὰ τὸ μᾶς ἐπρόσφεραν εἰς τὸν Πατέρα;

„Τὰ ὁρατὰ, καὶ τὰ ἀόρατα, ἅτε θρόνοι, ἅτε κυριότητες, ἅτε ἀρχαί, ἅτε ἑξουσίαι“.

Ἀφίσας ὁ Παῦλος τὸ νὰ λεπτολογῇ, καὶ νὰ λέγῃ κατὰ μέρος διὰ τὰ ὁρατὰ κτίσματα, τὰ διὰ τῷ Τίῳ κτισθόντα, ὥσπερ ὅπερ τὸ πᾶν εἶναι ἀμφίβολον, μόνον περὶ τῷ ἀμφιβαλλομένῳ κατὰ μέρος λέγει, ἤγουν περὶ πᾶν ἀοράτων, καὶ Ἀγγελικῶν δυνάμεων· (1) δὲ ἔγραψε δὲ ὁ Ἀπόστολος ὅλα τὰ ἐν τῷ τάγματι τῶν Ἀγγέλων χωριστὰ χωριστὰ, διατὶ ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα, καὶ ὑψηλότερα τάγματα, ἔδειξε καὶ τὰ κατώτερα τῶν, καὶ χαμηλότερα· ἀόρατοι δὲ βέβαια εἶναι καὶ οἱ Ἀρχάγγελοι, καὶ οἱ Ἄγγελοι, τὰ κατώτερα τάγματα τῶν Ἀγγέλων, ὁμοίως καὶ αἱ λογικαὶ ψυχαὶ ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων, διατὶ ἐκεῖτο ὅπερ εἶπεν ὁ Παῦλος, περὶ τῶν Ἀγγέλων, τὸ ἐνοεῖται καὶ περὶ τῶν ψυχῶν (2).

„Τὰ

ὅρα πλατύτερον ἀποδιδυμύμενον εἰς τὸ τέλος τοῦ πρὸς τὸν Ἅγιον Ἰωάννην Συμβουλευτικῶς, τὴν παρ' ἐμοῦ φιλοπονηδέντος, ὅπερ εἶναι ἡ ἀπολογία, ἣν ποιούμεαι διὰ τὸ ἐν τῷ Βιβλίῳ τοῦ Ἀρχαίου Πολέμου κείμενον σημείωμα· Ὁ δὲ Φῶτιος, ὡς προήτοκεν, πρῶτοτον ἐννοεῖ τὸν Χριστὸν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ὡς πρῶτον τῆς ἀνακαινιστικῆς κτίσεως, καὶ ὡς ἀρχηγὸν γεγονότα τῆς ἡμῶν Ἀναστάσεως, καὶ τῆς ἐκ φθορᾶς εἰς ἀφθαρσίαν μεταστροφῆς. (Ἀμφιλ. ζητήματ. ρ π β.) Ὅρα περὶ τοῦ καὶ τῷ ὑποσημειώσιν τοῦ „τὴν δοθέντων ἡμῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ πρὸ χρόνων αἰώνων“· (β. Τιμοθ. α'. 9.) καὶ τῷ ὑποσημειώσιν τοῦ „ὅτι ἐν αὐτῷ εὐδόκησε πᾶν τὸ πλήρωμα κατοικῆσαι“· (Κολ. α'. 19.)

(1) Ὅτι αἱ Ἀγγελικαὶ Δυνάμεις ἐδημιουργήσαν διὰ τῷ Τίῳ καὶ Λόγῳ, μαρτυρεῖ καὶ ὁ Προφήτης Δαβὶδ λέγων· „τῷ λόγῳ Κυρίου οἱ ὕρανοι ἐς ἐρεωδύθησαν, καὶ τῷ Πνεύματι τῷ σώματι αὐτοῦ πᾶσα ἡ δυνάμις αὐτοῦ“· (Ψαλ. λβ.) ὅπερ ἐρμηνεύων ὁ μέγας Βασίλειος λέγει· „ἅτε ὁ λόγος ἡ κινήσασα λαοὶ νομιθήσεται ἐξ ὀνομάτων, καὶ ῥημάτων τῷ σύσασιν ἔχουσα, ἅτε τὸ Πνεῦμα, ἀτμὶς εἰς αἶρα διαχυομένη· ἀλλὰ λόγος, ὁ ἐν ἀρχῇ ὢν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ὁ ἴδιος τῆς προσηγορίας πύσις τετύχηκε· Ἀγγέλων γὰρ, τῷ μὲν εἰς τὸ εἶναι πάροδοι ὁ Δημιουργὸς τῶν ὄλων, ὁ Ποιητὴς λόγος παρήχων, τὸν ἀγιασμένον δὲ αὐτοῖς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον συνεπετέρεον· ὁ γὰρ ἡπίοι κτισθέντες οἱ Ἄγγελοι, ἔπειτα τελευθύντες τῇ κατ' ὀλίγον μελέτῃ ὥσπερ ἄξιοι τῆς τῷ Πνεύματι ὑποδοχῆς γενέσασιν· ἀλλ' ἐν τῇ πρώτῃ τῇ αἰασί, καὶ τῷ οἰονεῖ φαρμάκῳ τῆς ὕσεως αὐτῶν

„συγκαταβληθῶσαν ἔχον τὴν ἀγιότητα· δι' ὃ καὶ δυσμενέσθαι ἐπὶ πρὸς κακίαν“.

(2) Ὁ θεὸς Θεοδότης λέγει „θρόνους ἡγῶμαι καὶ Χερυβὶμ αὐτὸν λέγειν“· αὐτοῖς γὰρ εἶδε τὸν θάρον ἐπι-κείμενον θρόνον ὁ Προφήτης Ἰεζεκιήλ· (Ἰεζ. ι. 1.) Τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Νύσσης Γρηγόριος (Λόγ. α. κατ' Εὐνομίαν.) „Κυριότητες δὲ, καὶ Ἀρχαί, καὶ ἑξουσίαι τὰς τῶν ἐδῶν πεπιτυμένους τὴν ἐπιμέλειαν· Ὁ Ἀρεοπαγίτης ὁμοῦ Διονύσιος, ὁ πᾶν Ἀπόστολον Παῦλον πλε-τήσας διδάσκαλον, τὸν δὲ ὑπερφύου ἀπαρχῆς μέχρη τρίτου ὕψους ἀναβάντα, καὶ πᾶς τοσούτῃ διακόσμου τῶν μακαρίων Ἀγγέλων μυηθέντα, ἄλλω πᾶσιν περὶ τῷ τῶν Χερυβὶμ, διδάσκει τῷ πᾶν ὑψηλοτάτων θρόνων· κατ' αὐτὸν γὰρ εἰς τῆς τετραδικῆς διακοσμῆσεως πάντες οἱ Ἄγγελοι διακρίνεται, εἰς ὑπερτάτῳ, μέσῳ, καὶ κατωτάτῳ. Καὶ ὑπερτάτῳ μετὰ Διακόσμης εἶναι, τῶν θρόνων, τῶν Χερυβὶμ, καὶ τῶν Σεραφίμ· μέσῳ δὲ, ἡ τῶν Κυριοτήτων, Δυναμῶν, καὶ ἑξουσιῶν· κατωτάτῳ δὲ, ἡ τῶν Ἀρχῶν, τῶν Ἀρχαγγέλων, καὶ τῶν Ἀγγέλων. Καὶ ὅτι, αἱ μετὰ ἀνώτεροι πᾶσαι μετέχουσι τὰς ἐλάμψας τῶν κατωτέρων· αἱ δὲ κατωτέραι ἡ μετέχουσι τὰς ἀνωτέρων ἐλάμψας· Ὅθεν εἶδε Σεραφίμ, καὶ Χερυβὶμ, καὶ θρόνοι, αἱ κατωτέραι πᾶσαι ὀνομαζόνται· Αἱ μετὰ ὑπερβιβηκῆς διακοσμῆσεως, περὶ τῶν ἐχουσι καὶ τῶν ὑψηλῶν ἱεράς ἰδιότητας· αἱ δὲ τελευτάται, τὰς τῶν προσηγοριῶν ὑπερκειμένης ὀλοότητας καὶ ἔχουσιν“· (Κεφ. ια. περὶ ἑρανίῃ Ἱεραρχίας.) Ὁ δὲ προφήτης Δαβὶδ Νύσσης Γρηγόριος λέγει, ὅτι ὁ Παῦλος ἐδῶ γενικοῖς τισι καὶ περιληπτικῶς ὀνόμασι τῶν ἀράτων Δυναμῶν τῷ διδάσκαλῳ ἐποίησεν· (Λόγ. α. κατ' Εὐνομίαν.)

„Τὰ πάντα δι' αὐτῶ, καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτισαι“.

Ιδὲ ἐκεῖνο ὅπῃ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Ἀπόστολος, ἦγαν τὸ „ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα“ ἰδῶν τὸ λέγειν „δι' αὐτῶ ἐκτίσθη τὰ πάντα“· καθὼς καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἐθεολόγησεν εἰπών· „πάντα δι' αὐτῶ ἐγένετο“· (Ἰωαν. α. 3.) λέγωντας δὲ ὁ Παῦλος, καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς, ὅλα, δυνάμει συμπεριέλαβον μαζὶ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καθὼς λέγουσιν οἱ πνιδματομάχοι, ἀπαγεῖ· ἐπεὶ δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, δυνάμει εἶναι εἷς ἀπὸ ὅλων τῶν κτισμάτων, ἀλλὰ εἶναι εἷς, ἀπολύτως, καὶ ἀσχετῶς, καθὼς λέγεται ἀπολύτως εἷς καὶ ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, καὶ εἷς ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός. Ὅλα λοιπὸν, ὅσα ἔγιναν, ἐκτίσθησαν διὰ τοῦ Υἱοῦ, καὶ χωρὶς αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν αὐτῶν δυνάμει ἐκτίσθη, καθὼς ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης τὸ τοιοῦτον μετὰ ἐξωχρῆσιν ἐφανέρωσεν τρόπον, εἰπών· „πάντα δι' αὐτῶ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτῶ ἐγένετο“, ἡ δὲ εἷς, ὁ γένετον. (Ἰωαν. α. 3.) Ἐπειτα διὰ τὴν μὴ νομίση τινὰς, πῶς ὁ Υἱὸς εἶναι ὑπαρξὸς τῷ Πατρί, διὰ τὸ τοιοῦτον ἐπρόσθεσεν ὁ Παῦλος καὶ τὸ, εἰς αὐτὸν, ἦγαν εἰς αὐτὸν κρέμονται τὰ πάντα· καὶ ὅχι μόνον αὐτὸς ἐποίησεν αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς εἶναι ὅπῃ τὰ συγκρατεῖ μετὰ τῷ πρόνοιᾳ τὸν τόσον, ὅπῃ αὐτὰ χωρεῖσθαι ἀπὸ τῷ πρόνοιᾳ τῷ Υἱοῦ, χαίονται, καὶ ἀφανίζονται. Δυνάμει δὲ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι αὐτὸς τὰ διακρατεῖ· ἀλλὰ εἶπε τὸ λεπτότερον, ἦγαν ὅτι εἰς τὸν Υἱὸν νεύουσιν ὅλα τὰ ὄντα, καὶ ἀπὸ αὐτοῦ κρέμονται· καὶ τὸ τοιοῦτον μοναχὸν τὸ νῦν εἰς τὸν Υἱὸν τὰ κτίσματα, εἶναι ἀρκετὸν νῦν τὰ διακρατῇ, καὶ νῦν τὰ συσφίγγῃ, καὶ νῦν μὴ τὰ ἀφίσῃ νῦν χάσῃ τὸ εἶναι τῶν (1). Τὸ δὲ τὸ νῦν διακρατῇ ὁ Υἱὸς τὰ πάντα διὰ τῆς πρὸς αὐτὸν μόνης νύσσεως τῶν, τὸ τοιοῦτον, λέγω, δυνάμει εἶναι κατώτερον ἀπὸ τὸ νῦν τὰ δημιουργήσῃ ἐκ τῶν μὴ ὄντων εἰς τὰ εἶναι, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, (ὅσον ἀπὸ τὰ κατ' ἡμᾶς, καὶ ἀνθρώπινα πράγματα) συμπεραίνομεν, ὅτι τὸ τοιοῦτον εἶναι ἀκόμη μεγαλύτερον καὶ ἀπὸ τῆς δημιουργίας. Διὰ τὴν καὶ ἡμεῖς, κατὰ ὑπόθεσιν, κατασκοπεύομεν μὲν εἷς φέρεμα, ἢ εἷς ὁσπῆτιον, νῦν φυλάξωμεν ὅμως αὐτὸ τὸ φέρεμα, καὶ τὸ ὁσπῆτιον, ἀπὸ τῆς φθορᾶς, καὶ τὸν χαλασμόν, δυνάμει δυνάμεθα· ὁ δὲ Υἱὸς τῷ Θεῷ, καὶ ἐποίησεν ὅλα τὰ ὄντα, καὶ συσφίγγει αὐτὰ, καὶ διαφυλάττει εἰς τὸ εἶναι (2).

17. „Καὶ αὐτὸς ἐστὶ πρὸ πάντων, καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ σωζέσθαι“.

Συνεχῶς τὰ αὐτὰ λέγει ὁ Παῦλος, ἵνα μετὰ τῷ σωζέσθαι πᾶν λόγον, ὡσαύτῃ μετὰ συνεχεῖς πληγὰς, κατακόψῃ καὶ ἀνασπάσῃ ἀπὸ τῶν ρίζων τὸ ὀλέθριον δόγμα ὅπῃ εἶχον οἱ Κολασσαεῖς, δηλαδὴ ὅτι ὁ Υἱὸς δυνάμει μᾶς ἐπρόσθεσεν εἰς τὸν Πατέρα, ἀλλ' οἱ Ἄγγελοι.

Βλέ-

(1) Νῦν δὲ εἰς τὸν Υἱὸν καὶ Λόγον τὰ κτίσματα, διὰ τοῦ φυσικοῦ ἔρωτος, καὶ τῆς ἀγάπης ὅπῃ ἔχον πρὸς αὐτὸν, πᾶν διακρατῶντα πάντα· καθὼς λέγει ὁ μέγας Βασίλειος· „δι' αὐτῶ (τῷ Υἱῷ δηλ.) πᾶσι πᾶσιν ἡ δικαιοσύνη, καὶ ἡ σὺνείκη· δι' ὃ δὲ καὶ εἰς αὐτὸν ἐπέστραπται“, τὰ σύμπαντα, ἀσχετῶς τινὶ πόδι, καὶ ἀρρήτῳ σοφίᾳ, πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς, καὶ χορηγὸν ἀποβλέποντα. (Κεφ. ε. περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος) Καὶ ὁ Ἀρεοπαγίτης δὲ Διονύσιος, διὰ τὸ τοιοῦτον, λέγει, πᾶς εἶναι Παντοκράτωρ ὁ Θεός, διὰ τὴν μετὰ τῷ ἀγάπῃ, καὶ πρὸς αὐτὸν ἔρωτι πᾶν κτισμάτων, κρατῇ πάντα καὶ τὰ σωζέσθαι. „Λέγεται δὲ Παντοκράτωρ ἢ Θεαρχία, καὶ ὡς πάντων κρατῶσα, καὶ ἀμειβόμενος τῶν διοικημένων, ἐπάρχουσα, καὶ ὡς πᾶσιν ἐφεστῇ, καὶ ἐπέρχεται ὅσα, καὶ ἐπιβάλλουσα πᾶσι τὰς ἐδουλεύσας ζυγὰς, καὶ τὰς γλυκίας ὡδεῖνας τῷ Θεῷ, καὶ παντοκρατορικῶς, καὶ αὐτοῦ τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ ἔρωτος“. (Κεφ. ι. περὶ θείων ὀνομάτων.) Λέγει δὲ καὶ ὁ θεὸς Μάξιμος, πρὸς τὸν φυσικόν, καὶ κινήτικόν πρὸς ἐρωτικῶς σωφρονισμῶν τῷ „ἐν Πνεύματι, πᾶν Θεὸν εἶναι μοι τόσην ἀντίθεσιν μετὰ τῷ σίτῳ πύτης, καὶ πρὸς αὐτῷ σωφρονισμῶν, τοῦ ἐπὶ ῥᾶσθαι αὐτὸν ὑπὲρ πάντων αὐτῶ ποιημάτων, καὶ ἀγαπᾶ-

„δα· κινήτικόν δὲ, ὡς κινῶντα ἕκαστα κατὰ τὸν οἰκῶν λόγον πρὸς αὐτὸν ἐπιστρέφειν“. (Κεφ. π. τῆς ζ'. ἐκαστον.) Καὶ ὁ λοιπὸν ἐκ τῶν Θεῶν ἀγαπητικὸς ἔρως προχέεται εἰς πάντα τὰ ὄντα, κατὰ τοῦτο λέγεται ὅτι ὁ Θεὸς κινῶνται· κατὰ τὸ δὲ πάλιν ὁ Θεὸς εἶναι ἀγαπητὸν, καὶ ἐρατὸν, κατὰ τὸ τοιοῦτον λέγεται ὅτι ὁ Θεὸς πᾶν πάντα κινῶ πρὸς αὐτὸν ἀγάπῃ, ὡς λέγει ὁ αὐτὸς Μάξιμος μετὰ τοῦ θεοῦ Διονυσίου. (Κεφ. πζ'. αὐτοῦ.) Ὁ δὲ Θεοδόθεος ἔπειτα τὸν ῥῆσιν ἐρμηνεύει· „τὸ πάντα“, δι' αὐτοῦ ἐκτίσται, τῷ πρῶτῳ δημιουργίαν δηλοῖ· „τὸ δὲ εἰς αὐτὸν, τῷ διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ γινόμενῳ ἐνέργειαν“, εἴτις γὰρ ἐν Χριστῷ φησι καὶ „τὴν κτίσιν“· καὶ πάλιν „ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ“. Καὶ ὁ Προφῆτης „ἐγὼ ὁ ὑπερὺν καὶ ὑπὲρ τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάσσης“. (Ἠσ. ξε. ιη.) Καὶ τὰ ἐρῶν καὶ παρῆλθεν, ἰδὲ γέγονε τὰ πάντα κατὰ τὸν ἐν ἐλπίσει δὲ ἔχομεν τῷ τοῦτον μεταβολῇ.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „πᾶντι γὰρ κινῶντι χαλεπώτερον εἶναι τὸ κατακτείναν τὰ ἀγαθὰ, τοῦ μὴ παρόντος κτείναντος· καὶ ῥᾶν ἀπελθεῖν, ὅσον εὐμερέαν ἀνακαλέσασθαι δι' ἐπιμελείας, ἢ πᾶν ὑπάρχον διασώσασθαι“. (κατὰ Ἰουλιανὸν σχολιστ. α.)

Βλέπε δὲ, ὡ ἀγαγνώσα, ὅτι δὲν εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, πῶς αὐτὸς ἔγινε προτίτερα ἀπὸ ὅλα, ἀλλὰ πῶς εἶναι, τὸ ὁποῖον τῆτο ὑπαρκτικὸν ῥήμα, εἶναι εἰς τὸν Θεὸν οἰκειότατον, διατὶ σημαίνει τὴν αὐτὴ αἰδιότητα. „Εγὼ γὰρ εἰμι φησιν ὁ ὢν“. (Ἐξοδ. γ'. ι. α.) Πού εἶναι πέρα ὁ αἰρετικὸς Παῦλος ὁ Σαμασατός, ὅπῃ ἔλεγεν, ὅτι ὁ Κύριος ἄρχισε νὰ ἦναι ἀπὸ τὴν Μαρίαν, καὶ προτίτερα δὲν ἦτον; ἄς ἐμφράξῃ τὸ βλάσφημον σῶμα ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα τῷ Ἀποστόλῃ „ἐν αὐτῷ δὲ τῷ Υἱῷ τὰ πάντα συνέστηκεν“ ὡς οἱ πῆχοι συνίστανται ἐν τῷ θεμελίῳ· ἔτσι γὰρ καὶ πρωτότοκος εἶναι τῆς κτίσεως, ὡς αὐτῆς θεμέλιος· τῆτο δὲ τὸ νὰ ἦναι θεμέλιος τῆς κτίσεως ὁ Υἱός, δὲν φανερῶναι πῶς αὐτὸς εἶναι ὁμοῦσιος μὲ τὰ κτίσματα, ἀλλὰ πῶς ὅλα τὰ κτίσματα φέρονται, καὶ συνέχονται ἀπὸ αὐτὸν, ὥσπερ ἀπὸ θεμελίον (1).

18. „Καὶ αὐτός ἐστιν ἡ κεφαλὴ τῷ σώματος τῆς Ἐκκλησίας“.

Ἀπὸ τῆς Θεολογίας, μεταβαίνει τώρα ὁ Παῦλος εἰς τὴν οὐσαρκὸν οἰκονομίαν· καὶ ἀφ' ἧς εἶπε διὰ τὴν φυσικὴν ἀξίαν ὅπου ἔχει ὁ Υἱός, ὡς Θεός, ἀκολούθως λέγει ἐδῶ καὶ διὰ τὴν φιλανθρωπίαν, καὶ οἰκονομίαν αὐτῆ· δι' ὃ, τι ἐκεῖνος ὅπῃ εἶναι ὅλων τῶν κτισμάτων ἀνώτερος, ὁ ποιητής, καὶ συνοχὴς τῶ παντός, αὐτὸς ὡῶσε τὸν ἑαυτὸν καὶ μὲ τὰ κάτω, ἥτοι ὡῶθη μὲ τῆς ἀνθρώπου γενόμενος ἄνθρωπος· καὶ δὲν εἶπε πῶς ἔγινε κεφαλὴ τῆς πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ τῷ σώματος, διὰ νὰ δείξῃ τὴν ἀκρίβειαν τῆς πρὸς ἡμᾶς τῆς ἀνθρώπου οἰκειότητος τῷ Υἱῷ· καὶ ὅτι ἀνέλαβεν εἰς τὴν ὑπόστασίν τε, σάρκα ὁμοῦσιον μὲ τὴν ἐδικλῆμας ταύτην, καὶ ὅχι ἔρανον, καὶ ἐξ ἔρανων, καθὼς ἐφλυάρην οἱ αἰρετικοί. Ἐκκλησίαν γὰρ ἐδῶ ὁ Παῦλος ἐκλαμβάνει, ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος, ὥσπερ νὰ ἔλεγεν, ὅτι ὁ Υἱός, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν κατὰ σάρκα γέννησίν τε, πρῶτος ὅλων τῶν ἀνθρώπων εἶναι, ὡς κεφαλὴ.

„Ὅς ἐστιν ἀρχὴ, πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν“.

Ἀρχὴ, λέγει, εἶναι ὁ Υἱός, καὶ πρῶτος, ὅχι μόνον κατὰ τὴν αἰῶν ἐκ τοῦ Πατρὸς γέννησιν, καὶ κατὰ τὴν κάτω ἐκ τῆς Παρθένου, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν· ἐπειδὴ δὲ ἔλυσε τὰς ὠδῖνας τοῦ θανάτου, ὡς εἶπεν ὁ Κορυφαῖος Πέτρος· „λύσας τὰς ὠδῖνας τοῦ θανάτου“ (Πράξ. β'. 24.) (2)· διὰ τῆτο δικαίως λέγεται, ὅτι εἶναι καὶ πρωτοτοκος ἐκ νεκρῶν· γέννησις γὰρ εἶναι καὶ ἡ ἐκ τῶν νεκρῶν ἀνάστασις (3)· ἀνάστα δὲ ὁ Χριστὸς ἀπὸ τῆς νεκρῆς, ὡς ἀπαρχὴ τῶν, ἔχει ἀκολουθῶντας εἰς αὐτὸν καὶ τὰς λοιπὰς νεκρὰς· ἐπειδὴ ἡ ἀπαρχὴ, δὲν εἶναι ὄνομα ἀσχετον, ἀλλὰ σχετικόν, καὶ δηλοῖ, ὅτι εἶναι τινῶν ἀπαρχή· καὶ καθὼς εἰς τὸν παλαιὸν Νόμον, ὅταν εἶα χειρόβολον ἐπιδροσφύρειν εἰς τὸν Θεόν, ὁλογοῦτο δι' αὐτὴν ὅλον τὸ θένος τῷ χωραφίᾳ ἐκεῖνη ὅπῃ τὸ ἐκαρποφόρησε.

(1) Ὁ μέγας Βασίλειος ἐρμηνεύων τὸ ῥήμα τοῦ Ἡσαΐα ποὺ λέγει „πῦρ πρῶτον πίε, παχὺ ποίη“ (Ἠσ. 41. 1.) λέγει „ὑποδέξαι τὴν ψυχὴν τὴν ἐν ὁροσύνῃ· εἴθε ποὺ δόγμα τῆς σωτηρίας, μὴ δεύτερον, ἀλλὰ ἡγήσῃ· μὴδὲ προτιμότερόν τι τῶν νομίμων εἶναι, τερὸν πρὸ πάντων εἶναι· ὥστε σοῖσι πρότερον νοηθῆναι, δυνάμει τοῦ κτίσαντός τε, οὔτε τῇ φύσει τιμωτέ· ῥόντι τῷ πρωτοτόκῳ πάσης κτίσεως· πρῶτον πίε· μά· ὅτι ἐν ἀρχῇ ὡς ὁ λόγος· ἔδεν πρὸ ἀρχῆς, ἔδεν πρὸ τῆς ἀρχῆς· μὴ αἰῶνα προτιμῆς· μὴ διάστημα· μὴ τόπον ἐρημον τῆς τοῦ Υἱοῦ ὑπάρξεως· μὴ χρόνον, μὴ καιρὸν· μὴδὲ τῶν κατὰ φαντασίαν ματαίων, δυνάμεων τῇ ψυχῇ ἐγγίνεσθαι“.

(2) Ἐν αἰῶνι δὲ ἀντιγράφοις κῆται „λύσας τὰς ὠδῖνας τοῦ θανάτου“.

(3) Τρεῖς γὰρ γεννήσεις λαμβάνει ὁ ἄνθρωπος· πρῶτην, τὴν κατὰ σάρκα ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς· δευτέραν δὲ, πνευματικὴν, ἥτις τὴν ἐκ τοῦ Ἁγίου

Βαπτίσματος, καὶ τρίτην, τὴν ἐκ τῆς ἀναστάσεως, τὴν ὅποιαν μέλλει νὰ λάβῃ ἐν τῇ συντελείᾳ τῆς κόσμου· καὶ κατὰ τὰς τρεῖς αὐτὰς γεννήσεις καὶ τόκους, πρωτοτοκος λέγεται ὁ Χριστός· ὅθεν ἀφ' οὗ ἐγεννήθη ἐκ τῆς Παρθένου, μετὰ τριακοντα ἡμέρας, ἐπροσφέρθη τῷ Θεῷ εἰς τὸν Ναόν, ὡς ἀπαρχὴ καὶ πρωτοτοκον, ὅτε καὶ ἐδέξατο αὐτὸν εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ ὁ Συμεὼν· ὁμοίως ἀφ' οὗ ἐβαπτίσθη, μετὰ τριακοντα ἡμέρας, ὡς ἐνήδυσεν ἐν τῷ ὄρει, ἐπρόσφερεν εἰς τὸν Θεὸν τὴν εἰς αὐτὸν τελειάν ἀγάπην, μὲν νὰ μὴ ἐνικήθῃ ἀπὸ τὴν φιληδονίαν, φιλοδοξίαν, καὶ φιλαργυρίαν, ὅπου τοῦ προσέβαλεν ὁ διάβολος. Τρίτην δὲ καὶ τελευταίαν, ἀφ' οὗ ἀνέστη, μετὰ τριακοντα ἡμέρας, ἀνελήθη εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ ἐπροσφέρθη εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, ὡς ἀπαρχὴ ἐκείνων, ὅπου μέλλει νὰ ἀναστηθῇ, καὶ νὰ ἀναληθῇ ὥσπερ αὐτὸν.

ρησε· τοιοῦτρόπως διὰ μέσε τῷ Τίῳ, τῷ προσφερθέντος εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, ὡσαύτῃ μία ἀπαρχὴ τῆς ἀνθρωπότητος, διὰ μέσε λέγω αὐτῷ ἐπροσφέρθημεν καὶ ἡμεῖς ὅλοι εἰς τὸν αὐτὸν Πατέρα, καὶ ἡγιασθῆμεν, καὶ ἐπειδὴ εἷς σῶμα ἀνέστη τῷ Χριστῷ, ἀκολούθως καὶ ὅλη ἡ φύσις τῶν ἀνθρωπίνων ἡμῶν σωμάτων ἡγιασθῇ τῆς ἀναστάσεως.

„Ἵνα γυνήται ἐν πᾶσιν αὐτοὺς πρωτότων“.

Διὰ τὴν γυνή, λέγει, ὁ Υἱὸς πρῶτος εἰς ὅλα τὰ περὶ αὐτὸν δημιουργικῶς (1) θεωρούμενα, διὰ τὸτο καὶ πρὸ πάντων τῶν κτισμάτων ἐγεννήθη ἀπὸ τοῦ Πατέρα κατὰ τὴν Θεότητά· καὶ πρῶτος πάντων ἀνθρώπων εἶναι κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ὡς κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας (2)· καὶ πρῶτος πάντων ἀνέστη, καὶ πλέον δὲν ἀπέθανε, χαριζόμενος εἰς ὅλους τὰς ἀνθρώπους τὴν ἀνάστασιν καὶ ἀφθαρσίαν, ὡς τῆς ἀναστάσεως ἀπαρχὴ (3)· διὰ τὴν ἀγκαλιὰ καὶ ἄλλοι ἀνέστησαν προτίτερα ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ πάλιν ἀπέθανον (4)· αὐτὸς δὲ τὴν τελείαν ἀνέστη ἀνάστασιν, ἣτις καὶ ὁ ἀνάστασις λέγεται (καὶ ὅρα εἰς τὸ γ'. Κεφ. τῆς πρὸς Φιλιππησίους σιχ. 11.) Βλέπε δὲ, ἀγαπητέ, πῶς ἐδῶ μετ' εἰς τὴν ἀνάστασιν, εἶπεν ὁ Παῦλος, ὅτι εἶναι ὁ Χριστὸς πρωτότοκος, ὡς ἀπαρχὴ τῆς τῶν ἄλλων ἀναστάσεως· διὰ τί ἡ καλιγγουσία, κατ' ὃ παλιγγουσία, καὶ ἡ διὰ τῆς ἀναστάσεως ἀνακαινίσις τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων, κατ' ὃ ἀνακαινίσις, εἶναι ἡ αὐτὴ μετ' αὐτῷ τῷ Χριστῷ (5)· ἐκεῖ δὲ εἰς τὴν ἀναρχὸν γυνήσιν, δὲν εἶπεν ὅτι εἶναι ὁ Υἱὸς ἀπαρχὴ τῆς κτίσεως, ἀγκαλιὰ καὶ τὰ ἵνα πρωτότοκος, ἐπειδὴ ὁ τῆς ἐσίας καὶ φύσεως λόγος, καὶ τρόπος τῷ Τίῳ, καὶ τῆς κτίσεως, δὲν εἶναι ὁ αὐτός, ἀλλὰ ἀπεὶρ' τῷ μέσω διάφορος· ὁ μὲν γὰρ Υἱὸς, σφόδρως ἐγεννήθη ἐκ τῆς ἐσίας, καὶ ὑποστάσεως τῷ Πατρί, καὶ εἶναι Κτίσις, καὶ Δημιουργός· ἡ δὲ κτίσις αὐτὸ τὸ εἶναι κτίσις, ἔχουν ἡ κτίσις ἐδημιουργήθη ἐν χρόνῳ, ἀπὸ τῷ Θέλῃσιν, καὶ ἐνέργειαν τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, καὶ τῷ Τίῳ καὶ λόγῳ αὐτῷ, καὶ ἐκτὶ ἀπὸ τῷ ἐσίαν, καὶ φύσιν τῷ Θεῷ, ὡς καὶ πρότερον εἶπομεν.

19. „Ὅτι ἐν αὐτῷ ἔδωκεναι πᾶν τὸ πλήρωμα κατοικῆσαι“.

Ητοι ἐν τῷ Χριστῷ λέγει ἐκατοίκισεν ὅλον τὸ πλήρωμα τῆς Θεότητος σωματικῶς· πετέσιν, εἶτι ἦτον ὁ Υἱὸς καὶ λόγος, ἐκεῖ ἐκατοίκισεν, ἐκτὶ καμία ἐνέργεια Θεῷ, ἀλλ' ἐστία· καθὼς ἐρμυνεύουσιν ὁ, τὸ Χρυσόστομος, καὶ ὁ Θεοφύλακτος· πᾶν τὸν εἶπεν, ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς μέλλας ὅπερ ἦτον Θεός, προσέλαβε καὶ ἀνθρωπίνῳ φύσιν, καὶ ἐγένεν ἀνθρώπος, ὅθεν καὶ ἐν αὐτῇ τῇ προσληφθείσῃ φύσει τῆς ἀνθρωπότητος, ἐκατοίκει ὅλον τὸ πλήρωμα

(1) Εἶπεν δὲ ὅτι ὁ Υἱὸς ἵνα πρῶτος πάντων περὶ αὐτὸν δημιουργικῶς θεωρούμενων, ἥτοι τῶν κτισμάτων· περὶ τοῦ Θεοῦ γὰρ πᾶντα εἰσι, δημιουργικῶς ὅμως· κατ' ὅ,τι εἶναι καὶ ἄλλα περὶ τοῦ Θεοῦ φυσικῶς θεωρούμενα, ὅποια εἶναι αἱ φυσικαὶ τοῦ Θεοῦ ἐνέργειαι, αἵτινες καὶ εἶνα προσόντα, καὶ τελειότητες κεινότερον ὀνομάζονται. Περὶ πάντων λέγει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ἐκ ἐκ τῶν κατ' αὐτὸν, ἀλλ' ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν (ἥτοι δημιουργημάτων δηλ. ἥτοι προσόντων φυσικῶς) ἄλλης ἐξ ἄλλων φαντασίας συζευγμένης, εἰς εἷς τῆς ἀληθείας ἰνδαλμα“ (Λόγ. εἰς τὸ Πάσχα.)

(2) Οὐ μόνον πρῶτος πάντων ἀνθρώπων γέγονε κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα· ἀλλὰ δι' αὐτοῦ καὶ πρῶτος ἐγένεν ὅλων τῶν κτισμάτων ἀσθητῶν τε, καὶ νοητῶν· ἐπειδὴ γὰρ ὁ ἀνθρώπος εἶναι μία ἀνακεφαλαίωσις τῶν ἀσθητῶν, καὶ νοητῶν κτισμάτων, ὡς ἐκ πάντων συγκείμενος· λοιπὸν καὶ ὁ Υἱὸς, εἰς αὐτὸς τοῖς ἀνθρώποις, καὶ γενομένοις ἀνθρώπος, δι' αὐτοῦ, καὶ ἐν αὐτῷ ἀνακεφαλαίωσεν ὅλῳ τῷ κτίσιν, ἀσθητῶν καὶ νοητῶν, καὶ πάντας πρῶτος ἐγένετο.

(3) Οὐ μόνον εἰς τὰς ἀνθρώπους ἐχάρισε τὴν ἀφθαρσίαν ὁ Χριστὸς ἀνάστας, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλῳ τῷ κτί-

σιν, ὡς ἀνακεφαλαίωσις αὐτοῦ ἐν· „Καὶ αὐτὴ γὰρ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς“ κατὰ τὸν Ἀπόστολον.

(4) Ἐπὶ ἀνάστασις ἀρδμῆνται αἱ πρὸ τοῦ Χριστοῦ γενομένης αἱ τῷ Τίῳ τῆς χήρας, τοῦ ἀνασηδενῆτος ὑπὸ Ἡλίου. β'. ἢ τῷ Τίῳ τῆς Σωμαντίδος, καὶ γ'. ἢ τῷ προαποθανόντος, ὅς ἦγενεν ὁ Ἐλισαῖος· ὁμοίως καὶ τῆς, ὅς ἐποίησεν ὁ Χριστὸς, τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἰακώβου, τῷ Τίῳ τῆς χήρας, καὶ τοῦ Λαζάρου· ἐβδόμη δὲ ἀρδμῆνται ἀνάστασις, ἡ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάθους γενομένη· „πολλὰ γὰρ φησι σώματα τῶν κοιμημένων ἀγίων ἡγέρθη“· πάντες δὲ εἰσι οἱ ἀνασηδενῆτες, πάλιν ἀπέθανον· πρῶτος δὲ ὁ Χριστὸς ἀποθανὼν, καὶ ἀνάστας, ἐκ ἐκτὶ ἀποδησκα· ὅθεν καὶ ὁ γόδον ἡ τοῦ Χριστοῦ ἀρδμῆνται ἀνάστασις, ὡς ἀτελεύτητος, καὶ ἀδιάδοχος, ἥτοι μὴ διαδεχομένη θάνατον· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν λέγεται.

(5) Σημειῶσαι, ὅτι, ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς εἶναι Θεός καὶ ἀνθρώπος ὁ αὐτός, καὶ Υἱὸς Θεοῦ, καὶ γόος Ἀνθρώπου· διὰ τὸ καὶ ἡμεῖς ἐν τῇ ἐρμυνίᾳ τοῦ ρήματος τούτου, ποτὲ μετ' αὐτοῦ, ὁ Χριστὸς, ποτὲ δὲ, ὁ Υἱὸς· ὅθεν αἱ μὴ συγχύζη τούτο πᾶν ἀναγνώσκω.

ρωμα τῆς Θεότητος (1)· τῆς δὲ κατοικήσεως ταύτης δὲν ἔχει νὰ εἰπῇ ἄλλω αἰτίαν ὁ Παῦλος, παρὰ τὴν δόξαν, καὶ θέλουν τὴν Πατρός (2), καὶ διὰ τὸτο εἶπε τὸ, „εὐδόκησε“.

20. „Καὶ δι' αὐτῶ ἀποκαταλλάξαι τὰ πάντα εἰς αὐτόν“.

Δι' αὐτῶ, ἥτοι αὐτὸς ὁ Υἱὸς ἐνεργήσας τὴν σωτηρίαν ταύτῃ εἰς ἡμᾶς, μᾶς οἰκειοποιήθη· διὰ νὰ μὴ νομίσῃς δὲ, ὅτι ὁ Υἱὸς ἔλαβε τάξιν ὑπερίτε καὶ δέλεα εἰς τὴν οἰκειοποιήσιν ταύτῃ πᾶν ἀνθρώπων, διὰ τὸτο ἐπρόσθεσον ὁ Παῦλος τὸ, εἰς αὐτόν, ἥτοι αὐτὸς εἰς τὸν ἑαυτὸν τε ἐφιλίωσε, καὶ οἰκειοποίησε τὰς ἀνθρώπους. Καὶ πῶς εἰς ἄλλο μέρος εἶπεν ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ Υἱὸς μὴ ἐφιλίωσε μετὸν Θεόν, καὶ Πατέρα; „ἀποκαταλλάξῃ γάρ φησι τὴς ἀμφοτέρων ἐν ἐνὶ πνεύματι τῷ Θεῷ“· (Εφ. β. 16.) καὶ ἀποκενόμεθα, ὅτι τὸτο τὸ εἶπε διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι τὰ τῶ Πατρός· εἶναι κοινὰ καὶ τῶ Υἱῶ· ὁμοίως καὶ τὰ τῶ Υἱῶ, εἶναι κοινὰ καὶ τῶ Πατρός· δὲν εἶπε δὲ καταλλάξαι, ἀλλὰ ἀποκαταλλάξαι, ἥτοι διὰ νὰ ἀποπληρώσῃ ὡς χρέος παλαιὰ χρεωσμένοι, καὶ τελείως νὰ εἰρυνεύσῃ, τόσον τὴς ἀνθρώπων, ὅσον καὶ ὅλα τὰ κτίσματα ὑψίστα, καὶ ἐπίγεια, ὥστε ὅπως αὐτὰ νὰ μὴ ἔχῃ πλέον ἐχθραν πρὸς αὐτόν, καὶ ἀναμεταξύων· δι' ὅ, τι δὲν ἐδόθη μόνον ὡς χρέος ἡ καταλλαγὴ, καὶ φιλίωσις τῶν κτισμάτων ἀπὸ τὸν Υἱόν, ἀλλὰ καὶ ὁ τρόπος αὐτός, μετὸν ὁποῖον ἐγένετο ἡ καταλλαγὴ, ἥτοι ἡ σφαγὴ καὶ ὁ θάνατος τοῦ Υἱῶ, καὶ αὐτὸς, λέγω, ἰσχυσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν φιλίωσιν ταύτην.

„Εἰρυνοποιήσας διὰ τῶ αἵματος τῶ Σταυροῦ αὐτῶ“.

Τὸ μὲν νὰ μᾶς φιλιώσῃ ὁ Υἱὸς, τὸτο δείχνει τὴν ἐχθραν, ὅπως ἔχομεν πρὸς τὸν Θεόν· τὸ δὲ νὰ μᾶς εἰρυνεύσῃ, τὸτο φανεροῖ τὸν πόλεμον, ὅπως ἔχομεν μετὸν αὐτόν Θεόν· ἐπειδὴ ἡμεῖς καὶ ἐχθροὶ εἴμεθα μετὸν Θεόν, καὶ πολέμιοι. Μεγάλον λοιπὸν χάρισμα εἶναι, τὸ νὰ μᾶς φιλιώσῃ καὶ νὰ μᾶς εἰρυνεύσῃ μετὸν Θεόν ὁ Υἱὸς· τὸ δὲ καὶ νὰ μᾶς φιλιώσῃ, ὅχι μὲν τὴν μεσιτείαν ἄλλου τινός, ἀλλὰ μὲν τὴν μεσιτείαν τῷ ἐδικλῷ τε, τὸτο εἶναι μεγαλύτερον χάρισμα· τὸ νὰ μᾶς φιλιώσῃ δὲ πάλιν αὐτὸς, ὅχι μόνον μετὸν ἐδικλῷ τε μεσιτείαν, ἀλλὰ καὶ μετὸν ἴδιον αἱμάτιον, καὶ μετὸν θάνατόν τε, τὸτο εἶναι ἀκόμη μεγαλύτερον χάρισμα· τὸ δὲ καὶ νὰ μᾶς φιλιώσῃ, ὅχι μόνον μετὸν θάνατον ἀπλῶς, ἀλλὰ μετὸν θάνατον, τόσον ἄτιμον, καὶ κατὰ φρονεμένον, ὁποῖος ἦτον ὁ σαυρικὸς, τὸτο εἶναι τὸ μεγαλύτερον χάρισμα ἀπὸ ὅλα· ἐπειδὴ δὲν εἶπε λόγιᾳ μοναχὰ, ὡσαύτως εἶναι πρέσβις καὶ ἐλπίς, καὶ ἐφιλίωσε τὴς ἀνθρώπων μετὸν Θεόν, ἀλλὰ ἔδωκεν εἰς θάνατον, καὶ θάνατον τοιοῦτον, καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον ἑαυτόν τε. Δὲν εἶπε δὲ ὁ Παῦλος ὅτι μᾶς εἰρυνοποίησεν ὁ Υἱὸς διὰ τῶ αἵματος τῶ σταυροῦ, καὶ ἐσιώπησεν, ἀλλὰ ἐπρόσθεσε καὶ τὸ, αὐτῶ· διὰ νὰ μὴ νομίσῃς ἐστὶ ὁ ἀναγινώσκων, ὅτι ὁ σταυρὸς εἶχε κάποιαν δύναμιν ἀφ' ἑαυτοῦ εἰς τὸ νὰ μᾶς φιλιώσῃ, ἐπειδὴ δὲν μᾶς ἐφιλίωσεν, ἔτε μὴς ἔσωσεν ἀπλῶς ὁ σταυρὸς, ἀλλὰ ὁ σταυρὸς αὐτοῦ

(1) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος πλήρωμα Θεότητος λέγει πάντα τὰ θεῖα προσόντα, τὰ φυσικῶς περὶ τὸν Θεὸν θεωρούμενα, καὶ αἰδίως, ἔπαιον τὰς θεῖας δυνάμεως καὶ ἐνεργείας. Καὶ ὁ θεὸς δὲ Χρυσόστομος ἐρμηνεύων τὸ „ἐξεχύθη ἡ χάρις ἐν χάρισι σου“, τῷ μὲν. Ἰωάννου ὅπου λέγει· „πᾶσα γὰρ ἡ χάρις ἐξεχύθη εἰς τὸν Νάον ἐκείνον (ἥτοι εἰς τὴν ἀνθρωπότητα τῶ Χριστοῦ) οὐ γὰρ ἐν μέτρῳ δίδωσιν (ὁ Θεὸς) ἐκείνῳ τὸ Πνεῦμα, ἀλλὰ ὅλοκληρον τὴν χάριν ὁ Νάος ἔλαβεν· ἡμεῖς δὲ μικρόν τι, καὶ ῥηνίδα ἀπὸ τῆς χάριτος ἐκείνης ἔχομεν“, ἐκ τοῦ πληρώματος γάρ φησιν, αὐτῶ, ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν· ὡς ἂν ἔποι τις, ἐκ σου ὑπερβλύζοντος, ἐκ τῶ περιττῶντος.

(2) Ἀνίσως δὲ δόξα Θεῷ ἦν τὸ νὰ κατοικήσῃ εἰς τὸν Χριστὸν πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς Θεότητος, ταύτην ἔπαιον ἀνίσως δόξα ἦν τῷ Θεῷ, τὸ νὰ λάβῃ σάρκα καὶ ὁ Υἱὸς τῶ Θεοῦ, ἡ δὲ εὐδοκία, τὸ προηγμένον ἐστὶ

δέλημα τῶ Θεοῦ, καθὼς ἀποφάνεται ὁ θεὸς Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, (βιβλ. β'. κεφάλ. μς'. περὶ Πίστεως.) ἄρα τὸ μυστήριον τῆς θεῖας Ἐνανθρωπήσεως, προηγμένον ἦτον δέλημα τοῦ Θεοῦ· διὸ καὶ προσεγνώσθη, καὶ προσεγνώσθη, πρὸ τῆς προγνώσεως, καὶ τῶ προορισμοῦ πάντων ὁμοῦ τῶν κτισμάτων, νοσησάν τε, καὶ αἰσθησάν· καὶ δι' αὐτὸ προσεγνώσθησαν, καὶ προσεγνώσθησαν ὅλα τὰ κτίσματα, καθὼς τοῦτο τὸ ἴδιον λέγει καὶ ὁ μέγας τῆς Θεσσαλονίκης ῥητόρικος ἐν τῷ εἰς τὰ Θεοφάνητα ῥήγῳ, σωματῶν τοῦτο ἐκ τοῦ λόγου οὐ ἔπειτα ὁ Πατήρ· „ἔπειτα“, εἰν ὁ Υἱὸς μετὰ ἀγάπης, ἐν ᾧ εὐδοκία“. Ὁρα δὲ καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ πρὸς τὸν Ἁγίον Ἰωάννην ἡμετέρου Συμβολοῦ· Ὁρα καὶ πᾶς ὑποσημνίως τῶ· „πρωτότοκος πάσης κτίσεως“· (Κολασ. α'. 15.) καὶ τῶ „τὴν δόξαν ἡμῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“· (β'. Τιμοθ. α'. 9.)

τῷ Χειρῶ (1), ἥτοι διὰ τὴν ἵπον σταυρὸς τῷ Χειρῶ, καὶ διατὶ ὁ Χειρὸς ἐν αὐτῷ ἔλαβε τὸν Δανάτον, διὰ τὸτο μᾶς ἐφιλίωσε καὶ μᾶς ἔσωσεν.

„Εἴτε τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ἢ τε τὰ ἐν τοῖς ὕρανοις“.

Τὰ μὲν ἐπὶ τῆς γῆς πρεπόντως ἐφιλίωσεν ὁ Χειρὸς διὰ τὴν αἱματός τε· ἐπεὶ δὲ καὶ ἐκαστὸς ἀπὸ τῆς ἐπὶ γῆς ἀνθρώπου ἐμάχετο πρῶτον αὐτὸς εἰς τὸν ἑαυτὸν τε διὰ τῶν παθῶν, καὶ τῆς ἀμαρτίας, καὶ δεύτερον ἐμάχετο καὶ μετὰ τὰς ἄλλας· ἀλλὰ καὶ μετὰ τὰς ὑρανίους Ἀγγέλους πόλεμον, καὶ μάχην εἶχον οἱ ἄνθρωποι· τὰ δὲ ἐν ὑρανοῖς, πῶς, καὶ τίνι τρόπῳ ἐφιλίωσεν ὁ Χειρὸς; ἐπεὶ δὲ σχισμὴν, καὶ χωρισμὸν ἦν καὶ τὰ ὑρανία ἀπὸ τῆς ἐπίγειας, καὶ ἐπεὶ οἱ ἐν ὑρανοῖς Ἀγγελοὶ, εἶχον καὶ αὐτοὶ ἀντιστρόφως πόλεμον μετὰ τὰς ἀνθρώπους· διὰ τὴν ἔβλεπον τὸν ἐδικὸν τῆς Δεσπότης Θεοῦ ὑβριζόμενον ἀπὸ τῆς ἀνθρώπου, διὰ τὰς πολλὰς τῶν ἀμαρτίας, καὶ μάστιγα, διὰ τὴν ἐθεοποίησαν τὰ κτίσματα· διὰ τὸτο καὶ εἰς τιμωρίαν τῶν ἀνθρώπων ἐπέμπετο, καθὼς ἐπέμφθησαν Ἀγγελοὶ εἰς τὸν καιρὸν τῷ Δαβὶδ καὶ ἐθανάτωσαν ἀπὸ πρῶτῃ ἕως μεσημβρίας ἑβδομήκοντα χιλιάδας· (β'. Βασιλ. κδ'. 15.) καθὼς ἐπορεύθησαν οἱ δύο Ἀγγελοὶ κατὰ τῶν Σοδομιτῶν· (Γεν. 19.) καθὼς ἐπέμφθη εἰς τὰς Ἰσραηλίτιδας Ἀγγελοὶ, καὶ εἶπεν εἰς αὐτάς· ὅτι, ἐπεὶ ἐσεῖς ἐπροσκυλῆσατε τοὺς Θεοὺς τῶν ἐθνῶν, διὰ τὸτο καὶ ἐγὼ δὴ θέλω ἐξαλείφω τὰς ἐχθράς σας, ἀλλὰ θέλω τὰς ἀφήσω ἐν εἰρήνῃ, ὡς εἶναι γεγραμμένον εἰς τὰς Κεφαλὰς ἐν Κεφ. β'. ὅτε ἀκούσαντες οἱ Ἰσραηλῖται τὰ λόγια τὰ λαλήσαντος ταῦτα Ἀγγέλων, ἔκλαυσαν μετὰ φωνῆς μεγάλης, καὶ ἐπαινόμασαν τὸ ὄνομα τῷ τόπῳ ἐκείνῳ „Κοιλὰς κλαυθμῶνος“· Ὁ Υἱὸς λοιπὸν τῷ Θεῷ, ἀφ' οὗ ἀνέβιβασεν εἰς τὰς ὑρανοὺς τὸν ἄνθρωπον, τὸν ἐχθρὸν, καὶ πολέμιον τῷ Θεῷ, καὶ τῶν Ἀγγέλων, ἔκαμε τὰς Ἀγγέλους ἐν ἑαυτῷ ἀπὸ τῶν χαράντων εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐν ἀκοῇ εἰς καθεστῶτα ἀπὸ τῆς βαπτισμοῦ Χειρῶν, φυλάττοντες αὐτάς· „οἱ Ἀγγελοὶ γὰρ φησὶν αὐτῶν, διαπαντὸς βλέψουσιν τὸ πρόσωπον τῷ Πατρὶ μὴ τῷ ἐν οὐρανοῖς“· (Ματθ. 18. 10.) φαίνεται μοι δὲ, ὅτι καὶ ὁ Παῦλος διὰ τὸτο ἀρπάχθη εἰς τὸν τρίτον ὕρανόν, διὰ τὴν διδασχῇ πῶς ἡ ἀνθρωπίνη φύσις εἶναι πῶς ἐν τῷ ὕρῳ, καὶ πῶς ὁ Υἱὸς τῷ Θεῷ ἐκεῖ ἀνελήφθη. Εἰς μὲν ἔν τῇ ἐπίγειᾳ, ἥτοι εἰς τὰς ἐπιγείας ἀνθρώπου, ἔγινε διπλὴ ἡ εἰρήνη, μία διατὶ αὐτοὶ εἰρηνόωσαν μετὰ τὸν ἑαυτὸν τῶν· καὶ ἄλλη, διατὶ εἰρηνόωσαν καὶ μετὰ τὰ ὑρανία· εἰς δὲ τὰ ἐπεραῖα, ἀπλὴ ἔγινε ἡ εἰρήνη· διατὶ οἱ ἐν ὑρανοῖς Ἀγγελοὶ, εἶχον μὲν εἰρηνῶν ἀναμεταξύων· εἰρηνόωσαν δὲ μόνον, καὶ ἐφιλιώθησαν μετὰ ἡμᾶς τὰς ἀνθρώπους, καὶ χαίρουσι διὰ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν. Καὶ λοιπὸν, αὐτὸς ὁ Υἱὸς ἐπρόσφερεν ἡμᾶς εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, καὶ μᾶς ἐφιλίωσε, πῶς ἐσεῖς οἱ Κολασσαεῖς λέγετε ὅτι διὰ μέσων τῶν Ἀγγέλων εἰς τὸν Θεὸν ἐπροσφέρθημεν; οἱ γὰρ Ἀγγελοὶ, τόσον μακρὰν ἦσαν ἀπὸ τοῦ να προσφέρων ἡμᾶς τὰς ἀνθρώπους εἰς τὸν Θεόν, ὥστε ὅπῃ ἦσαν καὶ πολέμιοι μετὰ ἡμᾶς· καὶ αὐτὸς ὁ Χειρὸς δὴ ἤθελε μᾶς φιλιώσῃ, ἐκεῖνοι δὴ ἤθελαν εἰρηνόωσαν, ὥστε ἤθελαν φιλιώσῃ μετὰ ἡμᾶς.

21. „Καὶ ὑμᾶς ποτὲ ὄντας ἀπηλλοτριωμένους, καὶ ἐχθροὺς τῇ διανοίᾳ, ἐν τοῖς ἔργοις τοῖς πονηροῖς“.

Αντιπρὸς μὲν εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἡμεῖς ἡμεθα ὑποκάτω εἰς τὴν ἐξουσίαν τῷ σκοπῶν, ἥτοι τῷ σκοτεινῷ διαβόλῃ· πῶς δὲ λέγει ὅτι ἡμεθα καὶ ἐχθροὶ τῷ Θεῷ μετὰ τὴν διάνοιαν καὶ τὸν λογισμόν· ὅχι πῶς λέγει ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ, ἀλλὰ διὰ τὴν μὴ νομίσῃς ἐσθ', ὅταν ἀκούσῃς πῶς ἡμεθα εἰς τὴν ἐξουσίαν τῷ σκοπῶν, πῶς ἀπὸ ἀνάγκης ἐξουσιαζόμεθα, καὶ ὅχι ἀπὸ προαίρεσίν μας· διὰ τὸτο ἀκολούθως λέγει, πῶς ἡμεθα καὶ ἐχθροὶ τῷ Θεῷ μετὰ τὴν προαίρεσίν μας· διὰ τὴν δέξῃ, ὅτι, καὶ μὴ ὅλον ὅπῃ ἡμεθα ἀνάξιοι θείας φιλιώσεως, ὥς

(1) Ἐν ἄλλοις δὲ Ἀντιγράφοις οὕτως εὐρίσκεται· „Εἰρηνοποίησας διὰ τὴν αἱματος τοῦ Σταυροῦ, δι' αὐτῶν· ἥτοι εἰρηνοποίησας δι' αὐτοῦ· σπένδον αὐτοῦ· ἀλλ' οὐδὲ ἐτέρων ἡμῖν πραγματεύσασθαι τὴν εἰρήνην· ποῖον δὲ τρόπον πάντῃν ἐργάσασθαι; διὰ τοῦ

αἱματος φησὶ τῆς σαυρώσεως αὐτοῦ· σαυρωθεὶς γὰρ, ὑπὲρ ἡμῶν, εἰρηνόωσας, καὶ κατήλασεν ἡμᾶς. Οὕτως ἐρμηνεύει ὁ Φώτιος τὸ ῥητόν· Καὶ παρὰ Θεοδώρου δὲ οὕτως εὐρίσκεται γεγραμμένον· „εἰρηνοποίησας, διὰ τοῦ αἱματος τοῦ Σταυροῦ αὐτοῦ δι' αὐτῶν“.

ὡς θεληματικῶς πολεμῦντες τῷ Θεῷ, ὅμως καὶ ποιήτες ὄντας, ὁ Υἱὸς μᾶς ἐφιλίωσε μὲ τὸν Θεόν· ἐπεὶ δὴ ὁποῖος κατὰ ἀνάγκην πάσχει, αὐτὸς εἶναι ἄξιός να ἐλεηθῇ· ὁποῖος δὲ θεληματικῶς πάσχει, αὐτὸς εἶναι ἄξιός να μισῇται. Ἡμᾶς λοιπὸν ὅπως ἀπεμακρυνόμεθα ἀπὸ τὸν Θεόν, ὅχι σαρκικῶς καὶ ἀπὸ ἀνάγκης, ἀλλὰ θεληματικῶς καὶ ἀπὸ προαίρεσίν μας, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, ἡμᾶς ὅπως ἡμεῖς τελείως ἀνάξιοι, μᾶς ἐφιλίωσε μὲ τὸν Θεόν ὁ Υἱὸς. Λέγει δὲ πᾶντα ὁ Παῦλος, ἐπεὶ δὴ ἀνέφερον ἀνωτέρω τὰ ἑρῆα, καὶ τὰς ἐν ἑρηνεῖς Ἀγγέλους· διὰ να δείξῃ, ὅτι ὅλη ἡ ἐχθρα προήλθεν, ὅχι ἀπὸ τὰ ἄνω, καὶ τὰς Ἀγγέλους, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ κάτω, ἥτοι ἀπὸ ἡμᾶς τὰς ἀνθρώπους εἶχε τὴν ἀρχήν, καὶ αἰτίαν πῆς· δι' ὅ,τι οἱ μὲν Ἀγγελοι, καὶ ὁ Θεός, ἠθέλον να φιλιωθῶν μὲ ἡμᾶς, ἡμεῖς ὅμως δὲν ἠθέλαμεν. Διὰ τὸτο δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος ἐχθραίνοντας ἀπλῶς, ἀλλὰ ἀπηλλοτριωμένους, ἥτοι τόσον, λέγει, ἡμεῖς ἀπεμακρυνόμενοι ἀπὸ τὸν Θεόν, ὥς ὅπου μὴδὲ ἐλπίδα εἶχομεν να ἐπαναγυρίσωμεν ἄλλην μίαν φοράν εἰς τὸν Θεόν· ἐχθροὶ γὰρ, λέγει, εἰσθε τῇ διανοίᾳ, ἥτοι τῇ προαίρεσει· καὶ δὲν ἐφθασεν ἕως τοῦτου τὸ κακόν, ἀλλὰ καὶ ἐν πῶς ἔργοις πῶς πονηροῖς, ἥτοι ἐχθροὶ τοῦ Θεοῦ ἦτε, καὶ τὰ πῶν ἐχθρῶν ἔργα ἐπράττετε. Μὲ τὰ λόγια δὲ πᾶντα δείχνει ὁ Παῦλος, ὅτι οἱ Ἀγγελοι δὲν ἐδιωκθήσαν, οὔτε να μεταβάλῃ πῆν γνώμην μας ἀπὸ τὴν κακίαν, οὔτε να μᾶς ἐλδιδερώσεν ἀπὸ τὸν διάβολον· ὥσαν ὅπως ἡμεῖς ἡμεῖς ἐχθροὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὥσαν ὅπου ὁ ἐξουσιάζων ἡμᾶς διάβολος, δὲν εἶχε δεθῇ ἀκόμη· ὁ δὲ Χριστός, καὶ τὸν διάβολον ἔδεσε, καὶ ἡμᾶς ἐπεισε να μακρυνώμεν ἀπὸ αὐτόν.

22., Νυνὶ δὲ ἀποκατήλλαζεν ἐν τῷ σώματι τῆς σαρκὸς αὐτῆς διὰ
τῆς θανάτου.

Πάλιν ἐδῶ ὁ Παῦλος λέγει τὸν τρόπον, διὰ τοῦ ὁποῖου μᾶς ἐφιλίωσεν ὁ Υἱὸς μὲ τὸν Θεόν καὶ Πατέρα· ὁ τρόπος ἔπος δὲ ἦν, ὅτι μᾶς ἐφιλίωσε διὰ τῆς σαρκὸς, καὶ διὰ τῆς σαρκὸς αὐτῆς· πῶς δὲ διὰ τῆς σαρκὸς αὐτῆς; ἄρα γε μασιγασθεῖς, καὶ ραπισθεῖς, καὶ παθῶν μόνον; ἔχι, ἀλλὰ καὶ ἀποθανὼν μὲ τὸν πλέον ἀτιμώτατον θάνατον.

„Παρασηῆσαι ὑμᾶς Ἀγίους, καὶ ἀμώμους, καὶ ἀνεγκλήτους, κατενώ-
πιον αὐτῆς“.

Πάλιν καὶ ἐδῶ λέγει ὁ Ἀπόστολος ἄλλην λειτουργίαν, τὴν ὁποίαν εἶπε καὶ ἀνωτέρω, ὅταν ἔλεγε· „τῷ ἱκανώσαντι ἡμᾶς εἰς τὴν μερίδα τῆς κλήρης τῶν Ἀγίων ἐν τῷ φωτί“· (αὐτῶς. εἰχ. 12.) τῶτο, λέγω, καὶ ἐδῶ γράφει, ὅτι δὲν μᾶς ἠλδιδερώσε μόνον ὁ Υἱὸς ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας, ἀλλὰ καὶ ἀγιοποιήσας ἐχάρισεν εἰς ἡμᾶς, ὅχι τὴν τυχεσαν, καὶ καθ' ὑπόκεισιν, ἀλλὰ τὴν ἐνώπιον αὐτῆς, ἥγαν τὴν ἀληθῆ, καὶ αὐτοπόκειτον, καὶ κατὰ Θεὸν γινομένην· καὶ πρὸς τῶτοις ἐχάρισεν εἰς ἡμᾶς τὸ ἄμωμον, καὶ ἀνεγκλήτον, ὥς ὅπως, ἐδὲ μὲ φιλὸν λόγον να κατηγορήμεθα ἀπὸ τινά, πῶς ἐπράξαμεν κακῶς καὶ ἐν τῇ μας ἔργον.

23., Εἴγε ἐπιμύνητε τῇ Πίσιν.

Ἐπεὶ δὴ ἀνωτέρω ὁ Παῦλος ὅλον τὸ παῖν τῆς ἐδικῆς μας φιλικίας, καὶ σωτηρίας τὸ ἔδωκεν εἰς τὸν Υἱόν, δι' ὅ,τι ταύτῃ αὐτὸς ἐκατέρωθε μὲ τὸν θάνατόν τε, τῶτε χάριν διὰ να μὴ εἰπῇ οἱ Κολασσαεῖς, ὅτι ἡμεῖς λοιπὸν δὲν εἶναι χρεῖα να κοπιᾶζωμεν διὰ τὴν σωτηρίαν μας, μίαν φοράν ὅπως μᾶς ἔσωσεν ὁ Υἱός, διὰ τῶτο λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι χρεῖαν ἔχετε καὶ ἐσεῖς ἀδελφοί να ἐπιμύνητε εἰς τὴν Πίσιν, καὶ να μὴ ἀμελήσετε, καὶ ἀμελεμένης.

„Τεθεμελιωμένοι, καὶ ἐδραῖοι, καὶ μὴ μετακινέμενοι ἀπὸ τῆς ἐλπίδος
τῆς Εὐαγγελίας“.

Ἐπεὶ δὴ εἶναι δυνατὸν να ἐπιμύνη μὴ τινὰς εἰς τὴν Πίσιν, να σαλιδέται δὲ, διὰ τῶτο ὁ Παῦλος ἀκολούθως λέγει, να εἰσθε τεθεμελιωμένοι, καὶ ἐδραῖοι, ἥτοι μὴ σαλιδόμενοι,

καὶ ὄχι μόνον τῷ, ἀλλὰ καὶ μὴ μετακινέμενοι. Δὲν ζητῶ, λέγει, ἀπὸ λόγους καὶ καὶ βαρὺ πρᾶγμα, ἀλλὰ ζητῶ τὸ νὰ μὴ μετακινήσθε ἀπὸ τὸν Χριστόν, ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ ἐλπίδα τῶ Εὐαγγελίου· καὶ ὅλοι, ὅσοι παραδέχονται τὸ Εὐαγγέλιον, εἰς αὐτὸν χρεώσθαι νὰ ἐλπίζον, ὥσπερ ὅτι αὐτὸς εἶναι ὅτι τὴν εἰρηνόποιήσει, καὶ τὴν ἐφιλίωσεν μετὰ τὸν Θεόν· ὥστε ὁποῖος ἐπιγράφει τὴν τῶν ἀνθρώπων εἰρηνίαν καὶ φιλίαν εἰς τὰς Ἀγγέλους, αὐτὸς μετακινῆται ἀπὸ τὸν Χριστόν (1). Ἐπὶ τῆς ἀρετῆς λοιπὸν δεῖν εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ σαλεύσῃ τινὰς, καὶ ὀλίγον, καὶ νὰ μὴ κλίνη εἰς τὸ κακόν, διὰ τὴν ἀσθενείαν τῆς ψυχῆς καὶ τῆς σώματος· ἐπὶ δὲ τῆς Πίστεως, τῷ εἶναι δυνατὸν· ὥστε ὁ Παῦλος ἐδῶ, κἀνὰ φορτικῶς δεῖν ἀπαιτεῖ ἀπὸ τῶν Κολασσαεῖς, καὶ ἀπὸ ὅλης ἀπλῶς τῶν Χριστιανῶν.

„Οὐ ἠκέσαστε, τῷ κηρυχθέντος ἐν πάσῃ τῇ κτίσει τῇ ὑπὸ τὸν οὐρανόν“.

Αὐτὸς τῶν ἰδίῃς Κολασσαεῖς φέρει μάρτυρας πρῶτον ὁ Παῦλος, ἔπειτα καὶ ὅλλω τὴν Οἰκουμένην· καὶ δεῖν εἶπεν ὅτι ἠκέσαστε τὸ Εὐαγγέλιον τὸ κηρυττόμενον, ἀλλὰ τὸ κηρυχθὲν, ἦτοι τὸ πισθῆναι πρὸ ὀλίγου ἀπὸ ὅλλω τὴν κτίσιν· ὥστε ἐντραπήτε καὶ τὸν ἑαυτῶν σας, καὶ ὅλης τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, διατὶ ἐσεῖς πισθεύετε τώρα, ἔξω ἀπὸ ἐκεῖνο ὅτι διδάσκει τὸ παγκόσμιον Εὐαγγέλιον (2).

„Οὐ ἐγενόμην ἐγὼ ὁ Παῦλος διάκονος“.

Καὶ τῷ συμβάλλει εἰς τὴν ἀξιοπιστίαν, καὶ βεβαιότητα τῶ Εὐαγγελίου, τὸ νὰ γινῇ κήρυξ αὐτῷ ὁ Παῦλος· δι' ὅ,τι μέγα ἦτον τὸ ὄνομα τῶ Παύλου, καὶ πανταχῶ ἐφημίζετο, καὶ σχεδὸν εἶχε περιλάβῃ τὴν Οἰκουμένην. Λέγοντας δὲ ὁ Παῦλος τὸν ἑαυτῶν τῶ, διάκονον τοῦ Εὐαγγελίου, περισσώτερον παρακινεῖ τῶν Κολασσαεῖς νὰ πεισθῶν εἰς τὰ λόγια τῶ· λέγει γὰρ, ὅτι δεῖν σᾶς λέγω ἐγὼ λόγια ἐδικά μου, ἀλλὰ ἄλλω, διατὶ εἰς ἄλλον ὑπηρετῶ, δηλαδὴ εἰς τὸν Θεόν· ὥστε, εἰς ἐκεῖνον πρέπει νὰ πεισθῇτε.

24. Νῦν χαίρω ἐν τοῖς παθήμασί μου ὑπὲρ ὑμῶν“.

Ὁ ὅτος ὁ λόγος τῶ Ἀποστόλου φαίνεται νὰ μὴ συμφωνῇ μετὰ τὸν ἀνωτέρω, πλὴν ἀκριβῶς θεωρούμενος, καὶ πολλὰ συμφωνεῖ· δι' ὅ,τι, ἐπειδὴ εἶπεν ὁ Παῦλος, ὅτι ἐγὼ ἔτινα διάκονος τῶ Εὐαγγελίου, ἀπὸ τοῦ ὁποῖον σᾶς παρακαλῶ νὰ μὴ ξεπέσετε, διὰ τὸ δείχνει τώρα ἐδῶ, ὅτι πόσον εἶναι ἀληθινὸν τὸ Εὐαγγέλιον ὅτι κηρύττω, ὥστε ὅτι, καὶ πάσχω δι' αὐτὸ, καὶ ὄχι μόνον πάσχω, ἀλλὰ καὶ χαίρω διὰ τὰ πάθη ὅτι λαμβάνω ὑπὲρ αὐτῶ· τὰ δὲ παθήματα ταῦτα πάλιν, διὰ λόγους εἶναι, ἐπειδὴ ἐγὼ πάσχω ταῦτα, διὰ νὰ διωκθῶ νὰ σᾶς ἀφελήσω.

„Καὶ ἀνταναπληρῶ τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τῶ Χριστοῦ ἐν τῇ σαρκί μου“.

Φαίνεται ὅτι ὁ λόγος ὅτος εἶναι ὑπερήφανος καὶ ἀλαζονικός, δεῖν εἶναι ὅμως, ἀλλὰ εἶναι καὶ γεμάτος ἀπὸ τῶ πρὸς Χριστόν ἀγάπῃ τῶ Παύλου· ἐπειδὴ καὶ ὁ Ἀπόστολος θέλει μετὰ αὐτὸν τὸν λόγον νὰ καταπέσῃ τῶν Κολασσαεῖς Χριστιανῶν, ὅτι ὁ Χριστὸς ἀκόμη καὶ τώρα πάσχει διὰ λόγους τῶν· καὶ δεῖν σᾶς προσφέρω, λέγει, ἀμέσως ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι εἰς τὸν Θεόν, ἀλλὰ ὁ Χριστὸς εἶναι ὅτι σᾶς προσφέρει, καὶ ἡμεῖς δὲν ἐπισκαίμεθα εἰς τὸ μέσον

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος, ἐλπίδα τῶ Εὐαγγελίου τὴν ἀνάστασιν καλῇ, καὶ τὴν ζωὴν τὴν ἀθάνατον, καὶ τὴν τῶν Οὐρανῶν Βασιλείαν“.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ἀπὸ τῶν λόγων ταῦτα τοῦ Ἀποστόλου, καὶ ἀπὸ τῶν ἀκολουθῶν, ἦγεν τὸ „οὐ ἐγενόμην ἐγὼ Παῦλος διάκονος“· καὶ τὸ „νῦν

„χαίρω ἐν τοῖς παθήμασί μου ὑπὲρ ὑμῶν“ γίνεται φανερόν ὅτι ὁ Παῦλος εἶδε τῶν Κολασσαεῖς, καὶ ἐκήρυξεν εἰς αὐτὰς τὸ Εὐαγγέλιον· ἐπειδὴ, λέγει, δεῖν εἶχε λόγον νὰ ὑπομὲν παθήματα ὁ Παῦλος δι' αὐτὰς, εἰς καιρὸν ὅτι ἔτε εἶδεν, ἔτε ἐκήρυξεν εἰς αὐτὰς.

σον· ὥστε, τί κάμνετε ἔτι, καὶ μακρυύετε ἀπὸ τὸν Χριστὸν, ὁ ὁποῖος καὶ ἀφ' ἑ ἀπέθανε, δυνάμει νὰ κινδυνώῃ διὰ λόγου σας; Τὸ δὲ νόημα τῆς λέξεως εἶναι τοιαῦτον· ἀνίσως καὶ ὁ Χριστὸς ἐχρεώσεται νὰ πάθῃ ἀκόμη, ἀπέθανε δὲ, καὶ δυνάμει ἐπρόφθασε νὰ πληρώσῃ ὅλον τὸ χρέος τῶν παθόντων· ἐγὼ ὁ Παῦλος τῷ τῷ χρέος τῶν Χριστῶν τὸ ἀποπληρόνω, καὶ πάσχω τὰ παθήματα ἐκεῖνα, ὅπως ὁ Χριστὸς ἐχρεώσεται νὰ πάθῃ διὰ λόγου σας, καὶ διὰ ὅλῳ τῷ Ἐκκλησίαν τῶν Χριστιανῶν (1)· καθὼς, χάριν παραδείγματος, καὶ ὅταν λείπῃ ὁ ἀρχιεραπὺς, ὑπερμαχεῖ, καὶ πολεμεῖ ὁ δειπνὸς στρατηγὸς διὰ λόγου σας, καὶ σταθεῖς εἰς τὸν τόπον τῶν ἀρχιεραπῶν, δέχεται εἰς τὸν αὐτὸν τὰς πληγὰς ἐκείνας καὶ τὰ τραύματα, ὅπως ἤθελε δεχθῇ καὶ ὁ ἀρχιεραπὺς· διὰ τὸ γὰρ καὶ ὑπερήματα ἀνόμασεν ὁ Παῦλος τὰ πάθη ὅπου πάσχει, διὰ νὰ δείξῃ μὲ τὸτο, ὅτι καὶ μὲ ὅλον ὅπως πάσχει τόσα διὰ τὸν Χριστὸν, νομίζει ὅμως πῶς δυνάμει ἐπαθεῖν ἀκόμη ὅλα τὰ πάθη, ὅσα χρεώσεται. Τόσον πολλὰ, λέγει, σὰς ἀγαπᾷ ὁ Χριστὸς, ὥστε ὅπως, δυνάμει ἐσάθηνσαν ἀρκετὰ τὰ πάθη, ὅπως ὑπέμεινε πρότερον διὰ λόγου σας, ἀλλὰ καὶ τώρα ἀκόμη πάσχει μυρία πάθη διὰ τῶν σώματός τῶν ἐδικῶν μου· λέγει δὲ ταῦτα ὁ Παῦλος, ὅχι διὰ νὰ ὑψώσῃ τὸν αὐτὸν, ἀλλὰ θέλωντας διὰ νὰ δείξῃ εἰς τὰς Κολασσαεῖς, ὅτι ὁ Χριστὸς ἀκόμη καὶ τώρα φροντίζει διὰ τῶν σωτηριάν των (2).

„Ὑπὲρ τῶν σώματος αὐτοῦ, ὃ ἐστὶν ἡ Ἐκκλησία“.

Επειδὴ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Ἀπόστολος ὅτι ἀγκαλὰ καὶ ἐγὼ πάσχω, τὰ παθήματά μου ὅμως, εἶναι παθήματα τῶν Χριστῶν, διὰ τὸτο ἐδῶ ἀξιόπιστον καὶ βέβαιον κάμνει τὸν λόγον τῶτον, καὶ λέγει, ὅτι διὰ τὸ σῶμα τῶν Χριστῶν ταῦτα γίνονται. Μὴ νομίζετε λέγει λοιπὸν ὑπερήφανον τὸν λόγον ὅπως εἶπα, ἀλλὰ πισθίστε, ὅτι ὁ Χριστὸς, ὅπως ἐκαταδέχθη νὰ ἐνώσῃ μὲ τὸν αὐτὸν τῶν τῶν Ἐκκλησίαν, αὐτὸς καὶ πῶς ἀκόμη πάσχει εἰς τὸ ἐδικόν μου σῶμα, διὰ τὴν Ἐκκλησίαν αὐτήν, ἥτις εἶναι ἐδικόν του σῶμα. Καὶ λοιπὸν, ἀνίσως ἡ Ἐκκλησία ἦναι σῶμα τῶν Χριστῶν, καὶ ἦναι ἐνωμένη μὲ αὐτὸν, καθὼς καὶ τὸ σῶμα εἶναι ἐνωμένον μὲ τῶν κεφαλῶν, διὰ τί ἐσεῖς οἱ Κολασσαεῖς ἐμβάζετε εἰς τὸ μέσον τὰς Ἀγγέλους; καὶ διὰ τί μὲ αὐτὰς διαχωρίζετε τῶν ἁμείνων ἐνώσειν, καὶ συνάφειαν, ὅπου ἔχει ἡ Ἐκκλησία μὲ τὸν Χριστὸν;

25. „Ἦς ἐγερόμην ἐγὼ διάκονος“.

Μὲ τὸν λόγον τῶτον δείχνει ὁ Παῦλος ὅτι αὐτὸς δυνάμει ἔκαμεν ἀπὸ λόγου σας τίποτε, ἐπειδὴ καὶ χρεωστικῶς εἶναι διάκονος, καὶ ὑπηρετῆς τῆς τῶν Χριστῶν Ἐκκλησίας· ἀνίσως δὲ, λέγει, ἐγὼ εἶμαι διάκονος τῆς Ἐκκλησίας, πῶς ἐσεῖς ἐξαθεῖν ἐμβάζετε τὰς Ἀγγέλους διακόνας τῆς Ἐκκλησίας, καὶ πῶς λέγετε, ὅτι αὐτοὶ σὰς ἐπρόσφεραν εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα;

„Κα-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι τὸ λατόμενον τῶν θλιφῶν τῶν Χριστῶν, ἀνεπλήρωτον ὁ Παῦλος· ἐλάπετο δὲ, τὸ κηρύττειν τοῖς ἔθνεσι, καὶ διὰ τὴν πῶς σωτηρίας τὸν μεγαλόφωνον χορηγόν.

(2) Ὁ δὲ Φώσιος οὕτως ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν τῶν τῶν ὁ Χριστὸς, λέγει· ῥαπισθεῖς, καὶ ἐμπαυχθεῖς, καὶ μαρτυρῶντες, καὶ σωφρονοῦντες ὑπὲρ ἡμῶν, ὅχι μόνον ἀπλῶς ἐπλήρωσεν ὅλα τὰ πάθη (ἡ χρεώσεως) ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ νῦν, καὶ ἀφρατὸν λόγῳ τὰ ἐξεπληρώσε· χρεώσεται λοιπὸν ἡμεῖς ἡμεῖς ὅλοι, ἀντὶ τὰς μυστῶν ἐκείνων, καὶ σωσίσκοςμα πάθη τα, νὰ ὑπομεινόμεν πάθη, καὶ θλίψεις διὰ τὸν Χριστὸν, καὶ διὰ τὸ σῶμα, ἵνα ἀντιπληρωσώμεν τὰ πάθη, ὅπως ὁ Χριστὸς διὰ λόγου μας ἐπαθεν· ἐπειδὴ δὲ ἀδύνατον εἶναι νὰ ἀντιπληρωσώμεν αὐτὰ ἴσως, καὶ ὁμοίως, καὶ χωρὶς νὰ ἐλάττω τίποτε, ἀλλὰ ὅσα καὶ ἂν πάθωμεν, ὑπερήματα εἶναι, συγκληνόμενα μὲ τὰ πά-

θη, καὶ θλίψεις τῶν Χριστῶν· ἐπειδὴ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἀντιπληρωθῶν τὰ πάθη ὅπως ὑπέμεινεν ὁ Δεσπότης διὰ τὸν δῶλον, μὲ τὰ πάθη ὅπως ὑπομείνῃ ὁ δῶλος διὰ τὸν Δεσπότην; πῶς γὰρ δυνάμει εἶναι ἴσων, ἔτε ὁμοίων, ἀλλὰ πολλὰ μακρὰν τῶν ἴσων, καὶ τῶν ὁμοίων· ἢ πῶς νὰ ἀντιπληρωθῶν τὰ πάθη, ὅπως ὑπέμεινεν ὁ ἀναμάρτητος Υἱὸς τῶ Θεοῦ, διὰ τὰς ἀμαρτίας, καὶ πταίσεις, μὲ τὰ πάθη ὅπου ἤθελεν ὑπομείνῃ ὁ ἀμαρτωλὸς ἄνθρωπος, διὰ τὸν ἀναμάρτητον, καὶ ἐνεργέτω τῶν; ἐπειδὴ, λέγω, πῶς εἶναι ἀδύνατον, διὰ τῶν, ὅσα καὶ ἂν πάθῃ τινὰς, θέλωντας διὰ νὰ ἀντιπληρωθῶν τὰ πάθη τῶν Χριστῶν, ὑπερήματα μόνον τῶν παθῶν καὶ θλίψεων τῶν Χριστῶν ἀντιπληροῖ, καὶ εὖ πολλοσημῶρον. (παρὰ τῷ Οἰκουμενίῳ) ἐν δὲ τῷ ρμβ. ζητήματι τῶν Ἀμφιλοχίων, καὶ αὐτὰ χεδὸν λέγει μὲ τὸν ἱερὸν Θεοφύλακτον.

„Κατὰ τὴν οἰκονομίαν τῆ Θεοῦ τὴν δοθεῖσαν μοι εἰς ὑμᾶς, πλη-
ρῶσαι τὸν λόγον τῆ Θεοῦ“.

Οἰκονομίαν τῆ Θεοῦ λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος ἢ πῶς ὁ Χριστός, ἀναληφθεὶς εἰς τοὺς οὐρα-
νοὺς, ἀφῆκεν ἡμᾶς τοὺς Ἀποστόλους εἰς τὸν τόπον τῆς, νὰ κηρύττωμεν τὸ Εὐαγγέλιόν τε,
ἵνα μὴ ἐσεῖς ἀπελπισθῆτε, ὡς ἐγκαταλειφθέντες, καὶ ἀποφανισθέντες ἀπὸ τὸν Χριστόν.
ἢ λέγει, ὅτι διὰ τοῦτο οἰκονόμησεν ὁ Θεὸς νὰ διώξω ἐγὼ πρῶτον τὴν Ἐκκλησίαν περισσό-
τερον ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους Ἰουδαίους, διὰ νὰ εἶμαι ἀξιόπιστος, καὶ βέβαιος, ὅταν κηρύσω
εἰς αὐτῶν τὸ τῆ Χριστοῦ Εὐαγγέλιον. ἢ λέγει καὶ τοῦτο, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἐζήτησεν ἀπὸ ἐμέ-
να ἔργα, καὶ ἀρετὰς διὰ νὰ μὲ σώσῃ, ἀλλὰ μόνον Πίσιν, καὶ Βάπτισμα, ἦγαν τὸ νὰ πι-
στύσω εἰς τὸν διωκόμενον παρ' ἐμοῦ Χριστόν, καὶ νὰ βαπτισθῶ. καὶ τοῦτο εἶναι ἡ τοῦ
Θεοῦ μεγαλωπία οἰκονομία. διατὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς ἐζήτην ἔργα ἀπὸ τῆς ἀπίστεως, ποῖος ἀπὸ αὐ-
τῆς ἤθελε σωθῆν, καὶ πισθῆν; Βέβαια εἰδείς. ἢ λέγει ἀπλῶς οἰκονομίαν τῆ Θεοῦ τὴν δο-
θεῖσαν μοι εἰς ὑμᾶς, ἥτοι εἰς ἐσᾶς τῆς Ἑθνικῆς. ταῦτόν εἶπεν, ἐγὼ ἔγινα διάκονος τῆς
Ἐκκλησίας, κατὰ τὴν χάριν, καὶ ἰκανότητα, ὅπως ἔδωκεν εἰς ἐμέ ὁ Θεός, διὰ νὰ φωτίσω τὰ
ἔθνη. ἐπειδὴ τὸ νὰ πείσω ἐγὼ ὁ θνητός, καὶ ἀσθενὴς ἀνθρώπος τῆς ἐσκοτισμένης, καὶ
αἰσθητῆς, καὶ ἀπειθεῖς Ἑθνικῆς νὰ δεχθῇν τοιαῦτα μεγάλα δόγματα τῆς Πίστεως τῆ Χρι-
στοῦ, τῆτο δὲν ἦτον ἔργον, καὶ κατόρθωμα τῆς ἐδικῆς μου δυνάμεως, ἀλλὰ τῆς οἰκονομίας τοῦ
Θεοῦ. Καθὼς δὲ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Παῦλος ὅτι τὰ ἐδικὰ τε παθήματα, εἶναι παθήμα-
τα τῆ Χριστοῦ, ἐτὶ καὶ ἐδῶ λέγει, ὅτι εἶναι οἰκονομία καὶ ἔργον τῆ Θεοῦ, τὸ νὰ πληρώσῃ
αὐτὸς εἰς τῆς Κολασσαεῖς τὸν λόγον τῆ Θεοῦ, καὶ νὰ κηρύξῃ εἰς αὐτὰς τὸ Εὐαγγέλιον (1).
Λέγωντας δὲ ὁ Ἀπόστολος ὅτι νὰ πληρώσῃ, καὶ νὰ τελειώσῃ εἰς αὐτὰς τὸν λόγον τῆ Θεοῦ,
φανερῶν, ὅτι οἱ Κολασσαεῖς εἶναι ἐλλειπείς, καὶ διὰ τῆτο χρειάζονται νὰ πληρωθῇν, καὶ
νὰ τελειωθῶσι. Νόησον δὲ καὶ τῆτο οἰκονομίαν Θεοῦ, τὸ νὰ φανερωθῇ, καὶ νὰ λαληθῇ πῶρα
τὸ μυστήριον τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τῆς Κολασσαεῖς, ὅταν αὐτοὶ ἔγιναν ἐπιτηδεῖοι εἰς τὸ νὰ
δεχθῇν, καὶ νὰ τὸ νοήσῃν. δι' ὅ,τι ὁ Θεός, ὅπως κάμνει ὅλα τὰ πράγματα οἰκονομικῶς,
καὶ πρὸς τὸ συμφέρον, καὶ τῆτο βέβαια ἔκαμε κατ' οἰκονομίαν, διηλαθὴ τὸ νὰ φανερωθῇ
πῶρα τὸ μυστήριον τοῦτο, ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἔμελλον περισσότερον νὰ τὸ δεχθῇν, καὶ νὰ
τὸ νοήσουν (2). ὥστε, μάταιοι εἶναι ἐκεῖνοι ὅπως σκανδαλίζονται, καὶ παράττονται, διατὶ
εἰς τοὺς ὑστερινοὺς καιροὺς λέγεται, ὅτι ὁ Τίς ἐπέσφραξε ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὸν
Θεόν καὶ Πατέρα διὰ τῆς ἐνσάρκου Οἰκονομίας τῆς. ἡ αἰτία γὰρ εἶναι, διατὶ τότε οἱ ἄνθρω-
ποι ἦτον ἐπιτηδείτεροι εἰς τὸ νὰ δεχθῇν, καὶ νὰ καταλάβῃν τὸ τῆς προσφορᾶς ταύτης τῆ
Τίς Μυστήριον.

26. „Τὸ μυστήριον τὸ ἀποκεκρυμμένον ἀπὸ τῶν αἰώνων, καὶ ἀπὸ τῶν
„γυνεῶν“.

Αφ' οὗ εἶπεν ὁ Ἀπόστολος ποῖα χαρίσματα ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἠξιώθημεν νὰ λάβα-
μεν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, διὰ τῆς ἐνσάρκου Οἰκονομίας τῆς Τίς τῆς, πῶρα ἐδῶ δείχνει καὶ ἄλλω ὑπερ-
βολῶν χάριτος. ὅτι τὰ χαρίσματα ταῦτα, κἀνέσας ἀπὸ τῆς προτερινῆς δικαίης τῆ παλαιᾶς
Νόμου, δὲν ἔμαθον. Ὀνομάζει δὲ μυστήριον, τὸ εἰς τὰ ἔθνη Εὐαγγέλιον τῆ Χριστοῦ, ἐπει-
δὴ κἀνέσας δὲν ἠξίωσε τῆτο, εἰμὴ μόνος ὁ Θεός. δὲν λέγει δὲ, ὅτι ἦτον κεκρυμμένον ἀ-
πλῶς, ἀλλὰ ἀποκεκρυμμένον, ἥτοι ἦτον ποῦν, καὶ μὲ ὑπερβολῶν κεκρυμμένον, πόσον ἀπὸ
Ἀγγέλους, ὅσον καὶ ἀπὸ ἀνθρώπων. Τὸ δὲ ἀπὸ τῶν αἰώνων δηλοῖ, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς ἦτον τὸ
ποῖτον μυστήριον ἀποκεκρυμμένον.

„Νυ-

(1) Καὶ ἀπὸ τῆς λόγια ταύτης τοῦ Παύλου, λέγει ὁ
Θεοδώριτος, συμπιναίνεται πῶς ὁ Παῦλος εἶδε πρότερον
τῆς Κολασσαεῖς, καὶ ἐκήρυξεν ἡς αὐτῆς, καὶ ἐποίησε ἔγρα-
ψε τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην.

(2) Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τῆς „ὅτι δὲ ἦλθε
τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου“ (Γαλ. δ. 4.) ἐν ἡ συμ-
φῶνως μὲ τὸ νόημα τοῦτο, ἐρμηνεύει τὸ πλήρωμα τοῦ
χρόνου ὁ δῶς Αὐγεῖντος.

„Νυνὶ δὲ ἐφανερώθη τοῖς Ἀγίοις αὐτῷ“.

Τὸ εἶναι ἡ Οἰκονομία, ὅπῃ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Παῦλος, τὸ νὰ φανερώθῃ πῶρα εἰς τὰς ἐσχάτας καιρὰς τὸ μυστήριον τούτο· δὲν εἶπε δὲ, ὅτι ἔγινε τὸ μυστήριον τούτο, ἀλλὰ ὅτι ἐφανερώθη, ὡσαύτῃ ὅπῃ ἦτον μὲν εἰς τὰς αἰδίους ὀνεισμαὶς τῆ Θεῆς, ἀποκεκρυμμένον ὁμῶς, πῶρα δὲ ὑπερον ἐφανερώθη (1)· πλὴν καὶ πῶρα δὲν ἐφανερώθη εἰς ὅλους, ἀλλὰ εἰς τοὺς ἁγίους ἀνθρώπους τῆ Θεῆς, ὥστε καὶ πῶρα ἀκόμη κεκρυμμένον εἶναι τὸ μυστήριον αὐτὸ ἀπὸ τὰς ἄλλας ἀνθρώπων, τὰς μὴ ὄντας Ἀγίους. Λοιπὸν ἂς μὴ σᾶς γελᾶν, ἀδελφοί μου, οἱ ἀπατεῶνες ἐκεῖνοι ὅπῃ σᾶς λέγαν, ὅτι δὲν ἐπροσφέρθητε ἀπὸ τὸν Ἰδὸν εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, ἐπειδὴ ἀνάθαρτοι ὄντες, δὲν γνωρίζετε τὸ μυστήριον τούτο.

27. „Οἷς ἠθέλησεν ὁ Θεὸς γνωρίσαι, τίς ὁ πλῆτος τῆς δόξης τῆς μυστηρίας τῆς ἐν τοῖς Ἑθνεσιν“.

Διὰ τὰ μὲν ἐρωτᾷς ἐσὺ ὁ ἀκροατὴς, καὶ λέγεις, διατὶ τὸ μυστήριον τῆ Εὐαγγελίας ἐφανερώθη εἰς μόνους τὰς Ἀγίους, καὶ ὄχι εἰς ὅλους τὰς ἀνθρώπους, διὰ τούτο ἐξακολουθεῖ ὁ Παῦλος καὶ λέγει· ὅτι ἐφανερώθη τούτο εἰς τὰς Ἀγίους ἐκείνας, ὅπῃ ἠθέλησεν ὁ Θεός, ἡ δὲ θέλησις τῆ Θεῆς, δὲν εἶναι χωρὶς λογαρισμὸν καὶ δικαίαν αἰτίαν· ὥστε ἐσὺ περὶ τούτου μὴν ἐρῶντῃς, διατὶ εἰς τὸ θέλημα τῆ Θεῆς τίς δυνάται νὰ ἀντισταθῇ; Καὶ μὴ ὅλον ὅπῃ ὁ Παῦλος ἠδυνάτο νὰ εἰπῇ, ὅτι τὸ μυστήριον αὐτὸ ἐφανερώθη εἰς τὰς ἀγίους ὄντας, ἀλλὰ δὲν τὸ εἶπε· διατὶ θέλει οἱ Κολασσαεῖς νὰ ταπεινοφρονῶν περιεσσότερον, ὡς ὑπόθυμοι, καὶ ἀνάξιοι ὄντες τῆς χάριτος ταύτης, παρὰ νὰ ὑπερηφανώωνται, ὡς ἀξιοὶ ὄντες τῆς τοιαύτης χάριτος. Μεγαλυνεῖ δὲ ὁ Παῦλος τὸ πρᾶγμα μὲ πολλὰς λέξεις, καὶ δὲν λέγει ἀπλῶς ὅτι ἠθέλησεν ὁ Θεὸς νὰ γνωρίσῃ τὸ μυστήριον, ἢ τὴν δόξαν τῆς μυστηρίας, ἀλλὰ τὸν πλῆτον τῆς δόξης τῆς μυστηρίας, τὸ ὅποιον μάλιστα ἐγνωρίσθη εἰς τὰ Ἑθνη τὰ ἐσκοτισμένα, καθὼς καὶ εἰς ἄλλο μέρος περὶ τούτου εἶπε· „τὰ δὲ Ἑθνη ὑπὲρ ἐλέες δοξάζουσι τὸν Θεόν“· (Ρωμ. ιε. 9.) φαίνεται μὲν γὰρ μέγα τὸ μυστήριον τούτο καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἀνθρώπους, τὰς εἰς Ἰουδαίαν ὄντας· ἀλλὰ δὲν φαίνεται πόσον μέγα, ὅσον φαίνεται εἰς τὰς Ἑθνικὰς ἀνθρώπους, ὅπῃ ἦτον ἀναισθητότεροι καὶ ἀπὸ τὰς πέτρας, καὶ ὅπῃ ἐπροσκύνουν ὡς Θεοὺς, τὰς πέτρας, καὶ τὰ ἔρπετα τῆς γῆς. Ἠκολούθησε λοιπὸν ποιῶν πρᾶγμα, ὡσαύτῃ χάριν παραδείγματος, νὰ ἤθελε πάρῃ τινὰς βασιλεὺς εἶναι σκύλον ψευδασμένον, καὶ ἐξηραμένον ἀπὸ τῆς πείνας, καὶ οὐδὲ δυνάμενον νὰ κινηθῇ· ἔπειτα ἠθέλε κάμῃ ἀνθρώπον τὸν ποιῶν σκύλον, καὶ νὰ καθίσῃ αὐτὸν εἰς τὸν θρόνον τὸν βασιλικόν· βέβαια ὁ ποιῶν βασιλεὺς περιεσσότερον ἠθέλε δοξασθῇ, αὐτὴν πιαύτῃ ἀεργεσίαν ἔκαμιν εἰς τὸν σκύλον, παρὰ αὐτὴν τῇ ἔκαμιν εἰς εἶνα ἀνθρώπον ταπεινόν, καὶ πτωχόν· πτωχότροπος καὶ ὁ Θεός, περιεσσότερον ἐδοξάσθη διατὶ ἐφανερώσῃ τὸ μυστήριον τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τὰς Ἑθνικὰς, ὅπῃ ὁμοιάζον μὲ τοὺς σκύλους· καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος· „ἐκ ἔστι καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ βαλεῖν τοῖς κυνέοις“· (Ματθ. ιε. 26.) καὶ ἐκάλεσεν αὐτοὺς εἰς τὴν Πίσιν, καὶ τὴν Βασιλείαν τε, παρὰ ὅπου ἐδοξάσθη, διατὶ τὸ ἐφανερώσῃ εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ὅπου ὁμοιάζον μὲ τοὺς ἵππους. Καλῶς δὲ εἶπεν ὁ Παῦλος „τῆς τοῦ μυστηρίου“ διατὶ εἶναι καὶ ἄλλα πολλὰ μυστήρια, ἀλλὰ τοῦτο εἶναι ἀληθῶς μυστήριον, τὸ ὅποιον κἀνέσας δὲν ἤξελε, καὶ τὸ ὅποιον ἦτον ἔξω ἀπὸ κάθε ἐλπίδα ἀνθρώπου, δηλαδὴ τὸ νὰ καλεσθῶν τὰ Ἑθνη εἰς τὴν Πίσιν, καὶ νὰ σωθῶν.

„Ὁς

(1) Δυνάται δὲ νὰ νοηθῇ καὶ ἐπὶ ὅτι ὁ Παῦλος δὲν εἶπεν ὅτι ἔγινε πῶρα τὸ μυστήριον τούτο, ἀλλὰ ἐφανερώθη, καθὼς ὅτι προλαβόντως ἔγινε, καὶ εἰς ἔργον προέβη διὰ τῆς οἰκονομίας τῆς Χερίδος· πῶρα δὲ, ἀφ' ὃ ὁ Χερίδος ἀνελήφθη, ἐφανερώθη τὸ μυστήριον αὐτὸ διὰ τῶν Ἀποστόλων κηρυγμάτων, καὶ μάλιστα τῇ Παύλῳ, τοῦ εἰς τὰ ἔθνη διορισθέντος· καθὼς καὶ εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους ἐγράφη· „ἐμοὶ τῇ ἐλαχιστοτέρῃ πάντων τῶν Ἀγίων ἐδόθη ἡ χάρις αὕτη, ἐν τοῖς Ἑθνεσιν εὐαγγελίσασθαι τὸν ἀνέξι· χρίστων πλῆτον τοῦ Χερίδος“· (Ἐφ. γ. 3.)

„Ὅς ἐςὶ Χειρὸς ἐν ἡμῖν (1) ἡ ἐλπίς τῆς δόξης“.

Εἰδὼ δὲ δηγεῖ ποῖος εἶναι ὁ πλοῦτος, καὶ ποῖον εἶναι τὸ μυστήριον, ἵπου εἶπεν αἰωτέρω, καὶ λέγει ὅτι εἶναι ὁ Χειρὸς, ἥτοι ἡ τοῦ Χειροῦ γνώσις, ὁ ὁποῖος Χειρὸς δέσκειται μέ-
σα εἰς ἡμᾶς· μὲ ἐγκώμια δὲ, καὶ ἐπαίνους λέγει τὸν λόγον τοῦτον, διὰ τὴν ἐλπίσιν εἰς τὸν
Χειρὸν πρὸς Κολασσαεῖς περαιότερον· δι' ὅ,τι αἰσῶς, λέγει, ὁ Χειρὸς δέσκειται εἰς
ἡμᾶς, καὶ μέσα εἰς τὰς καρδίας μας, πῶς ἐσεῖς λέγετε δειργέτας σας τοὺς Ἀγγέλους; καὶ
πῶς τὴν τῷ Χειροῦ δειργεσίαν καὶ λατρείαν τὴν ἀποδίδετε εἰς αὐτούς; Ἐλπίς δὲ δόξης λέ-
γεται ὁ Χειρὸς, ἐπειδὴ διὰ μέσα αὐτοῦ ἐλπίζομεν τὴν ἐπιτύχωμεν τὴν αἰώνιον δόξαν· καὶ
λέγεται ἔττι, διὰ τὴν ὁ Χειρὸς εἶναι ἡ εὐδοξία, καὶ ἀκαταίσχυτος ἐλπίς ἡμῶν τῶν Χει-
ριανῶν· εἰς τὸν ὁποῖον ἡμεῖς ἐλπίζοντες, οὐ καταίσχυόμεθα, ἀλλὰ λαμβάνομεν παρ'
αὐτοῦ ὅσα ζητήσωμεν εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν, εἰς δὲ τὴν μέλλουσαν, θέλομεν κληρονο-
μήσωμεν δι' αὐτοῦ τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν.

28. „Ὅν ἡμεῖς καταγγέλλομεν“.

Ημεῖς, λέγει, οἱ Ἀπόστολοι τοῦ Χειροῦ, καταγγέλλομεν, καὶ κηρύττομεν τὸν Χειρὸν
εἰς ἐσᾶς, καὶ ὅχι οἱ Ἀγγελοι· πῶς λοιπὸν ἐσεῖς λατρεύετε τὸν Ἀγγέλους, ὡς μεσίτας, καὶ
διακόνους τῆς Πίστεώς σας; ἐμφαντικῶς δὲ καὶ παρρησιαστικῶς εἶπε τὸ „καταγγέλλομεν“ ἡγὼν
αἰωτέρω εἰς τοὺς οὐρανοὺς δεισκόμενον τὸν Χειρὸν, ἡμεῖς ἀπὸ ἐκεῖ καταβιβάζομεν αὐτὸν
εἰς ἐσᾶς, διὰ τοῦ κηρύγματος (2).

„Νεθετεύοντες πάντα ἀνθρώπων, καὶ διδάσκοντες πάντα ἀνθρώπων“.

Δὲν προσάζομεν, λέγει, οὐδὲ ἀναγκάζομεν κανένα ἀνθρώπων τὴν δεχθῆναι τὴν τοῦ Χει-
ροῦ Πίσιν, καὶ τὴν σωθῆναι· ἐπειδὴ καὶ τοῦτο εἶναι ἴδιον τῆς τοῦ Θεοῦ χρηστότητος, καὶ φιλαν-
θρωπίας, τὸ τὴν μὴ τραβίξῃ τοὺς ἀνθρώπους τυραννικῶς, καὶ χωρεῖν τὴν θέλῃ εἰς τὴν Πί-
σιν· ἀλλὰ νεθετεύομεν κάθε ἀνθρώπων μὲ διδασκαλίαν, καὶ συμβαλὴν τὴν πιστεύσῃ. Θέλεις
δὲ ιοῦσαι, ὡς ἀναγιῶσα, τὴν μὲν νεθεσίαν, ἐπὶ τῆς πράξεως καὶ τῶν ἔργων· τὴν δὲ διδα-
σκαλίαν, ἐπὶ τῶν δογμάτων, καὶ τῆς Πίστεως.

„Ἐν πάσῃ σοφίᾳ“.

Νεθετεύομεν, λέγει, κάθε ἀνθρώπων μὲ κάθε σοφίαν· διὰ τὴν, τὸ τὴν διωκθῆναι τινὰς τὴν
διδάξῃ πιαῦτα μεγάλα μυστήρια τῆς Πίστεως τῷ Χειρῷ, τὸ χρειαζέσθαι τὴν ἔχει κάθε σο-
φίαν, ἡγὼν σοφίαν τὴν τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, σοφίαν τὴν ἀπὸ τῶν Ἁγίων Γραφῶν, σο-
φίαν τὴν ἀπὸ τῶν ὁρθῶν λογισμῶν, καὶ σοφίαν τὴν ἀπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἱστοριῶν, καὶ
ἀποφθεγμάτων, καὶ ὅτι ὁ ἴδιος Παῦλος εἶπεν ἀπὸ τῆς ἐπιγραφῆς „Ἀγνώστῳ Θεῷ“ ὅτι
εἶχον οἱ Ἀθῶναιοι εἰς τὸν βωμὸν, εἰκυσεν αὐτὸς εἰς τὴν Πίσιν, ὡς εἶναι γεγραμμένον εἰς
τὰς Πράξεις. (13. 23.)

„Ἰνα παραστήσωμεν πάντα ἀνθρώπων τέλειον ἐν Χειρὶ Ἰησοῦ“.

Τὴν λέγεις ὡς μακάριε Παῦλε; τὴν παραστήσῃς εἰς τὸν Χειρὸν τέλειον κάθε ἀνθρώπων;
ναί, λέγει· τὸ σπευδάζω, καὶ τὸ ποθῶ, εἰ δὲ καὶ δὲν γινῇ τὸ πρᾶγμα, καὶ δὲν σωθῇ
κάθε ἀνθρώπος δι' ἐμὲ, τὸ δὲν εἶναι σφάλμα ἐδικόν μου, ἀλλὰ τὸν ἀνθρώπων, ὅτι δὲν
ἠθέλησαν τὴν ἀκέσθαι τὸ κήρυγμά μου, καὶ τὴν σωθῆναι· ἐγὼ γὰρ τὸ ἐδικόν μου ἔργον ἐποίησα·
τέ-

(1) Ἐν ἄλλοις, ἡμῖν.

(2) Ἡ τὸ καταγγέλλομεν δηλοῖ, ὅτι μὲ πολλὰ
παρρησίαν, καὶ κόλμην, καὶ ἐλευθεροσμίαν κηρύττομεν

ἡμῖς τὸν Χειρὸν εἰς ἐσᾶς, καὶ κατὰ προθέσειν, τὸ
ὅλον, καὶ ἐπίστασιν δηλώσει.

πέλειον δὲ λέγει, ὅχι ἐν τῷ Νόμῳ, ὅχι ἐν τοῖς Ἀγγέλοις, ἀλλὰ ἐν τῷ Χριστῷ Ἰησοῦ, ἦσαν μὲν τὴν ἐπίγνωσιν, καὶ Πίσιν τῇ Χρυσῇ, ἐπειδὴ μὲν τὴν γνῶσιν τῷ Νόμῳ, καὶ τῶν Ἀγγέλων, δεῖν ἡμπορεῖ τινὰς νὰ γινῇ τέλειος.

29. „Εἰς ὃ καὶ κοπιῶ ἀγωνιζόμενος“.

Δὲν ἠρκέσθη εἰς μόνον τὸ ὄνομα τῷ κόπῳ ὁ Θεσπέσιος Παῦλος, ἀλλὰ ἐπρόσθεσε καὶ τὸ ὄνομα τῷ ἀγῶνι, διὰ τὴν δέξιν μὲν τὴν προσθήκην ταύτην, τὰς ἀγρυπνίας, καὶ τὴν ἀκρίβειαν ὅπως ἔχον εἰς τὴν διαίτην ὅλης τῆς ζωῆς τῆς, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ἔργα, ὅπως κάμνουν οἱ ἀγωνιζόμενοι πόσον εἰς τὰς σωματικὰς, ὅσον καὶ εἰς τὰς πνευματικὰς ἀγῶνας. „ὁ ἀγωνιζόμενος γάρ φησι, πάντα ἐγκρατεύεται“. (ἀ. Κορ. θ'. 25.) Ἀνίσως λοιπὸν ἐγὼ κοπιῶ, καὶ ἀγωνίζομαι πόσον, διὰ τὴν ἐδικλῶσας ὠφέλειαν, καὶ σωτηρίαν, πόσῳ μάλλον ἐσεῖς πρέπει νὰ κοπιᾷτε δι' αὐτὴν, καὶ νὰ ἀγωνίζεσθε;

„Κατὰ τὴν ἐνέργειαν αὐτῇ τὴν ἐνεργουμένην ἐν ἐμοὶ ἐν δυνάμει“.

Επειδὴ εἶπεν αἰωτέρῳ ὁ Ἀπόστολος ὅτι κοπιῶ, δείχνει ἐδῶ ὅτι καὶ ὁ κόπος αὐτοῦ ὅπως κάμνει, εἶναι δωρεὰ τῷ Θεῷ· διὰ τὴν ὁ Θεός, λέγει, ὅπως μοι ἔδωκε δυνάμιν, φανερόν ἐστίν, ὅτι θέλει διὰ τὴν κοπιῶν, καὶ νὰ μεταχειρίζομαι τὴν δυνάμιν αὐτὴν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, διὰ τὸ καὶ ἀρχιῶντας τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην εἶπε· „Παῦλος Ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ θελήματος Θεοῦ“. (σ'χ. 1.) Δείχνει δὲ μὲν τὰ λόγια ταῦτα ὁ Παῦλος, ὅπως λέγει πῶς ἐνεργεῖτο μέσα εἰς αὐτὸν ἡ ἐνέργεια τῷ Χριστῷ, δείχνει, λέγω, μὲν αὐτὰ, ὅτι πολλοὶ μὲν εἶναι ἐκεῖνοι ὅπως πολεμῶν αὐτὸν, καὶ τὸ κήρυγμα τῶν, ἀλλ' εἰς μάτῳ κοπιᾷσιν, διὰ τὴν ἡ δυνάμιν τῷ Χριστῷ δίδσκεται, καὶ ἐνεργεῖ εἰς αὐτὸν, ἡ ὁποία δυνάμιν, τότε μάλιστα φαίνεται, ὅταν εἶναι πολλοὶ οἱ ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Β'.

1. „Θέλω γὰρ ὑμᾶς εἰδέναι ἡλίκον ἀγῶνα ἔχω περὶ ὑμῶν, καὶ τῶν ἐν Λαοδικείᾳ, καὶ ὅσοι εἰσὶν ἐν ἐνσάρκῳ“.

Επειδὴ μέλλει νὰ ἔμβῃ εἰς τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν τῶν ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, καὶ νὰ ἐλέγξῃ τὸ ποιηρὸν, καὶ αἰρετικὸν δόγμα, ὅπως ἔχον οἱ Κολασσαεῖς, λέγοντες, ὅτι δεῖν ἐπροσφέρῃσαν εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα διὰ μέσου τῷ Χριστῷ, ἀλλὰ διὰ τῶν Ἀγγέλων· τὸ τοιοῦτον, λέγω, θέλωντας νὰ ἐλέγξῃ ὁ Παῦλος, δείχνει πρότερον πῶς ἔχει πολλὴν φιλοσοφίαν, καὶ ἀγάπην εἰς τὰς Κολασσαεῖς, διὰ τὴν δεχθῆναι τὸν λόγον τῶν δικολώτερων ἀγῶνα, λέγει, μέγαν ἔχω διὰ λόγους, ὡς ἀδελφοί· οἵτινες δὲ τὰς Κολασσαεῖς μὲν τὰς ἐν Λαοδικείᾳ Χριστιανὰς, καὶ τὰς ἄλλας ἀπλῶς, διὰ τὴν μὴ παραχθῆναι οἱ Κολασσαεῖς, ἀκούοντες πῶς ἔχει ἀγῶνα ὁ Παῦλος, καὶ νομίζοντες, ὅτι δι' αὐτὸς μόνος ἔλαβεν ὁ Ἀπόστολος πᾶσαν ἀγῶνα. Διὰ τί δὲ ἀγωνιᾷς, ὡς μακάριε Παῦλε; ἀράγε διὰ τί μᾶς κατηγορεῖς; ὅχι, λέγει· ἀλλὰ διὰ τὴν δεῖν εἶδετε αἰσθητῶς τὸ πρόσωπόν μου κάμμιαν φοράν (1)· ἐπρόσθεσε δὲ τὸ „ἐν σαρκί“ διὰ τὴν δέξιν θαυμασίως, ὅτι αὐτὸ καὶ μὲν τὸ σῶμα δεῖν εἶδον τὸν Παῦλον, ἀλλὰ μὲν τὸ Πνεῦμα ἐβλεπον αὐτὸν συνεχῶς.

2. „Ἰνα

(1) Ἀπορία γεννᾶται εἰς τὴν στήθεσιν διὰ τὴν ἐδῶ μὲν ὁ ἐρμηνεύτης Θεοφύλακτος λέγει, ὅτι ὁ Παῦλος δεῖν εἶδε τὰς Κολασσαεῖς, ὅτε τὰς ἐν Λαοδικείᾳ, ἐν δὲ τῷ τετάρτῳ Κεφαλαίῳ, σ'χ. 16. λέγει· „Ποιῶσα, τὴν τὴν ἐκ Λαοδικείας Ἐπιστολὴν (ἥτις ἐστὶν ἡ πρώτη πρὸς Τιμόθεον) ἵνα καὶ ὑμᾶς ἀναγνῶτε“; δι' ὃ, ὅτι ἂν ἡ πρώτη πρὸς Τιμόθεον ἐγγραφὴ ἀπὸ Λαοδικείας, φανερόν ἐστι τὸν Παῦλον εὐεστῶς ἐν Λαοδικείᾳ, ἐγγραφὴ πῶς ἐν λέγει ὁ ἱερός Θεοφύλακτος ὅτι ὁ Παῦλος δεῖν εἶδε τὰς ἐν Λαοδικείᾳ, καὶ τὰς ἐν Κολασσαῖς, συνηγῶν

τοῦτο ἀπὸ τῶν λόγων τῶν τῷ Παύλῳ; Ἡμεῖς δὲ λύομεν τὴν ἀπορίαν λέγομεν, ὅτι δεῖν συμπεραίνεται ἀναγκαστικῶς ἀπὸ τῶν λόγων ταῦτα τῷ Παύλῳ, ὅτι δεῖν ἦν αὐτὸς τὴν Λαοδικεάν, καὶ τὰς Κολασσαεῖς· θέλω γὰρ φησὶν ὑμᾶς εἰδέναι ἡλίκον ἀγῶνα ἔχω περὶ ὑμῶν, καὶ τῶν ἐν Λαοδικείᾳ· ὅχι διὰ τὴν δεῖν εἶδετε τὸ πρόσωπόν μου ἐν σαρκί, ἀλλ' ἀπλῶς διὰ ἐστὶν ἔχω ἀγῶνα. Καὶ πρὸς πάντας, ἔχω ἀγῶνα καὶ διὰ ἐκείνους, ὅσοι εἰσὶν ἐν ἐνσάρκῳ τὸ πρόσωπόν μου ἐν σαρκί· ὥστε ἔδωκεν ὁ Παῦλος τὰς ἐν Κολασσαῖς, καὶ τὰς ἐν Λαοδικείᾳ Χριστιανὰς,

2. „Ἵνα παρακληθῶσιν αἱ καρδίαι αὐτῶν, συμβιβασθέντων ἐν ἀγάπῃ“.

Τώρα ἐμβαίνει ὁ Ἀπόστολος εἰς τὸ πονηρὸν δόγμα, ὅπερ ἔχον οἱ ἐν Κολασσαῖς Χριστιανοί, καὶ ἔτε τὰς κατηγορεῖ φανερώς, ἔτε πάλιν τὰς ἀφίνει παντελῶς ἀκατηγόρητες· ἐδῶ δὲ γίνεται ἡ ἀπόδοσις τῆς ἀνωτέρας περιόδου· ἀγῶνα λέγει ἔχω μεγάλον· διὰ τὰ γινῆ τί; διὰ τὰ μὴ φρονεῖν, λέγει, διάφορα φρονήματα, ἀλλὰ διὰ τὰ συμβιβασθῆν, καὶ τὰ ἐνώθῃν ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ εἰς μίαν Πίσιν, καὶ εἰς εἷα δόγμα. Πῶς; καὶ τίνι τρόπῳ; ὅχι μὲ ἀνάγκῃ καὶ βίαν, ἀλλὰ μὲ ἀγάπῃ· τὸτο δὲ εἶπε, διὰ τί τὰ αἰρετικά δόγματα, γεννώσι καὶ σχίσματα, καὶ χωρίζουν τὰς ἀνθρώπους ἀναμεταξύων (1).

„Καὶ εἰς πάντας πλῆτον τῆς πληροφορίας τῆς σωτέσεως“.

Ητοι ἔχω ἀγῶνα, διὰ τὰ μὴ ἀμφιβάλλειν πάντες οἱ Χριστιανοὶ διὰ κἀνένα δόγμα τῆς Πίσεως, ἀλλὰ τὰ ἦναι διὰ ὅλα τὰ δόγματα πληροφορημένη πλυσίως, καὶ μὲ πολλῶν βεβαιότητα ἡ σωθεῖσι αὐτῶν, ἥτοι ἡ περὶ τῶν μυσηρίων γνώσις. Δὲν εἶπε δὲ εἰς τὸν πλῆτον ἀπλῶς, ἀλλ' εἰς πάντας τὸν πλῆτον· ἥτοι ἡξάρω, λέγει, ὅτι σωθεῖσιν, καὶ γνώσιν ἔχετε ἐσθεῖς ἀδελφοί μου τὰ μυσηρία τῆς Πίσεως, ἀλλ' ἐγὼ ζητῶ τὰ ἐκρίσκεται εἰς ἐσθὰς πλυσία ἡ πληροφορία τῆς σωτέσεως ταύτης· ἡ λέγει καὶ ἄλλως, ὅτι ἐγὼ θέλω τὰ πληροφορηθῆτε ἐσθεῖς μὲ σωθεῖσιν, καὶ μὲ λογαριασμόν, καὶ ὅχι ἀνοήτως, καὶ χωρὶς λογαριασμοῦ.

„Εἰς ἐπίγνωσιν τῶ μυσηρίων τῶ Θεοῦ καὶ Πατρὸς (2) τοῦ Χριστοῦ“.

Τί δὲ εἶναι τὸ μυσηρίον τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς; εἶναι τὸ τὰ γινῆ διὰ μέσσω τῶ Τιῦ τω, ἡ προσαγωγή καὶ σωτεία τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὅχι διὰ μέσσω τῶν Ἀγγέλων.

3. „Ἐν ᾧ εἰσι πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας, καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι“.

Αὐτὸς, λέγει, μόνος ὁ Χριστὸς ἡξάρει ὅλα, ὡς σοφός, καὶ ὡς ἔχων εἰς τὸν ἑαυτὸν τὰ ἀποκεκρυμμένα ὅλας τὰς θησαυρὰς τῆς σοφίας, καὶ γνώσεως· ἀνίσως δὲ αὐτὸς μόνος ἦναι σοφός, λοιπὸν μὲ σοφίαν ἤλθε καὶ εἰς τὰς ἐσχάτας καιρὰς, καὶ ἔγινεν ἄνθρωπος, καὶ δὲν ἤλθε προτίτερα· ὅθεν ματαίως μερικοί ἀνόητοι πιάνουσι τὸτο, καὶ κατηγοροῦσι, διὰ τί ὁ Χριστὸς ἤλθεν εἰς τὰς ὑστερινὰς καιρὰς, καὶ ἔγινεν ἄνθρωπος. Λέγωντας μὲν ἐν ὁ Παῦλος „θησαυροὶ“ φανερόντι μὲ τὸ ὄνομα τὸτο, τὸ πολὺ πλῆθος τῆς σοφίας καὶ γνώσεως τοῦ Χριστοῦ· ὅθεν γέγραπται· „ἐκ ἰδὲ ταῦτα συνήκται παρ' ἐμοὶ καὶ ἐσφράγισται ἐν τοῖς θησαυροῖς μου“; (Δευτ. λβ'. 34.) καθὼς καὶ οἱ αἰσθητοὶ θησαυροὶ τῶν Βασιλέων, πλῆθος πολὺ περιέχουσι χρυ-

νῆς, καὶ ἐκὼν ἀποσκόμμενος ἔγραφε τῷ πρὸς Τιμόθεον πρώτῳ· ἄλλως γὰρ ἔδωκα ταῦτα συμβιβάζειν, ἐναντιοφανῆ ὄντα· ἔχω μόνον ἂν θέλῃ τὰ εἰπεῖν τινὰς, ὅτι ἡ πρὸς Τιμόθεον ἐπέμψην μόνον ἐκ Λαοδικείας, καὶ ἐχὶ ἔγραφε ἐκ ταύτης· ἀλλ' ἐν ἄλλοις τόποις τῶ Παύλου ἀποσκόμμενος ἔγραφε, ἡ ὑπαγορεύει παρ' αὐτῶ· ἀλλ' ἐν ποίοις τόποις; τὸ ἄπορον ἐμνε πάλιν ἄπορον· καὶ ἔχω ἂν θέλῃ τὰ εἰπεῖν, ὅτι ἡ πρὸς Τιμόθεον ἔγραφε καὶ ἐπέμψην ἀπὸ ἄλλου τόπου. Ἐκ Λαοδικείας δὲ Ἐπιστολή, εἶναι ἡ παρὰ τῶν Λαοδικέων πεμφθεῖσα πρὸς τὸν Παῦλον, ὡς λέγει ὁ Φώτιος καὶ ὁ Θεοδώριτος· ὅτι δὲ ἀληθὴ τῷ λόγῳ τῆς ἀπορίας ἐποίησα, συμμαρτυρῶ καὶ ὁ σοφὸς Θεοδώριτος λέγων· „Τινὲς μὲντοι φασὶ μὴ εἶναι τὰς Κολασσαῖς τετακμένον γραφῆαι πρὸς αὐτὰς, τῷ Ἐπιστολῷ, καὶ τῷ σωιστῇ ἐκ τῶν ρητῶν, ἐκείνων ἐπιχειρεῖ· „θέλω γὰρ ὑμᾶς εἰδέναι ἡλίκοι

„ἀγῶνα ἔχω περὶ ὑμῶν, καὶ τῶν ἐν Λαοδικείᾳ, καὶ ὅσοι ἐχ' ἐωράκασι τὸ πρόσωπόν μου ἐν σαρκί“· εἰδὲ δὲ „σωιδὲν τῶν ρητῶν τῷ διανοίαν... ὁ δὲ πλῆθος ὡς „ἐπερὶ αὐτῶν τὰτο ἔρη, ἀλλὰ βεβαιώσαι πᾶσι κατ' αὐ- „τὰς βουλήδης, ἐκάνο τέθεικεν, ὅτι οὐ μόνον ὑμῶν, „ἀλλὰ καὶ τῶν μηδέτω τετακμένων με πολλῶν ἔχω φρον- „τίδα“ (ἐν τῇ ὑποθέσει τῆς πρὸς Κολασσαῖς Ἐπιστο- „λῆς) ἀλλὰ γὰρ καὶ αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων μαρτυ- „ροῦσιν, ὅτι ὁ Παῦλος διήρχετο καθ' ἐξῆς τῷ Γαλα- „τικῷ χώρῳ, καὶ Φρυγίᾳ, ἐπιστηρίζων πάντας τοὺς „μαθητάς“· (Πράξ. ιη'. 23.) ἐν δὲ τῇ Φρυγίᾳ αἱ Κολασσαῖς ἀποσκοποῦνται.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ἵνα παρακληθῶσιν „αἱ καρδίαι αὐτῶν“, ἐκ εἰπεν ὑμῶν, ἀλλ' αὐτῶν τῶν μηδέτω τετακμένων.

(2) Ἐν ἄλλοις, καὶ τοῦ Χριστοῦ.

κηρυκται, η ἀργυρεία· λέγωντας δέ, ὅλοι, φανερόνοι, ὅτι ὁ Χριστὸς ὁ ἔχων πρὸς Θεσαυροὺς ὅλας
 τῆς γνώσεως, αὐτὸς πάντᾳ πρᾶγμα δυνάμενος, ἀλλὰ ὅλα τὰ γινώσκει· ὅθεν ἔλεγε πρὸς
 αὐτὸν ὁ Πέτρος· „Κύριε, σὺ πάντα οἶδας“· (Ἰω. κ α, 17.) λέγωντας δέ, καὶ ἀποκρυφοί,
 φανερόνοι, ὅτι μόνος αὐτὸς ἠξιώρει, καὶ ὁποῖος θέλει νὰ μάθῃ σοφίαν καὶ γινώσιν, ἀπὸ
 αὐτοῦ μόνου πρέπει νὰ τῶν ζητῇ, καθὼς τῶν ἐξήτισε καὶ ὁ Σολομών· Βλέπε δέ, ὡς ἀνα-
 γνῶσα, ὅτι ἀγκαλὰ καὶ φαίνεται ὁ Παῦλος νὰ λέγῃ μεγάλον τι νόημα περὶ τῆς σοφίας, καὶ
 γνώσεως τοῦ Χριστοῦ, μετὰ τὸ αὐτὸ παράδειγμα τῶν Θεσαυρῶν ὅλων, καὶ ἀποκρύφων, ἀλλ’ ὅμως
 καὶ τὸ συγκαταβατικῶς τὸ εἶπε διὰ τὸς ἀπλῆστέρας· ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς, δυνάμει μόνον ἐν
 ἑαυτῷ ὅλας πρὸς Θεσαυροὺς τῆς γνώσεως, καὶ σοφίας ἀποκρύφους, ἀλλ’ εἶναι αὐτόχρημα, καὶ
 αὐτοσοφία, καὶ αὐτογνώσις (1).

4. „Τοῦτο δὲ λέγω, ἵνα μήτις ὑμᾶς παραλογίζηται ἐν πιθανολογία“.

Τῆτο, λέγει, τὸ εἶπον, δηλαδή ὅτι ὁ Χρῆστος ὅλα τὰ ἡξέβρει μόνος, διὰ τὰ μὴ σὰς πλανᾷ τινὰς μὲ τὰς πιθανολογίας καὶ τὰ σοφίσματα· δι' ὅ, τι ἀγκαλὰ καὶ ὁ ποιῆτος πιθανὰ φαίνεται τὰ σὰς λέγει, ὅμως τίποτε δυν' ἡξέβρει, καὶ οἱ συλλογισμοὶ τὰ εἶναι ὅλως παραλογισμοὶ καὶ σοφίσματα.

5. „Εἰ γὰρ ἐν τῇ σαρκὶ ἄπαμι, ἀλλὰ τοῦ Πνεύματος συνὺμῖν αἰμί“.

Τὸ ἀκόλουθον ἦτον γὰ εἰπῆ ὁ Παῦλος, ὅτι ἀγκαλὰ καὶ μὲ τὸ σῶμα δευ εἶμαι παρῶν, ὅμως μὲ τὸ Πνεῦμα εἶμαι μεῖ-ἐσᾶς, καὶ βλέπω πῶς ἀπαπειῶνας ἐκείνους, ὅπως σᾶς πλανῶν· πλὴν αὐτοὺς δευ εἶπεν ἔτι, ἀλλὰ ἐγύρισε πρὸς λόγον εἰς ἐγκώμιον τῶν Κολασσαέων· φησί γάρ (2).

„Χαίρων ἡ βλέπων ὑμῶν πῶς τὰξιν, ἡ τὸ σπρέωμα τῆς αἰς Χρυσόν
„Πίσεως“.

Εγὼ, λέγει, χαίρω, βλέπωντας τὴν δ'ταξίαν ὅπῃ ἔχετε ἀδελφοί μου, ἐπειδὴ εἰσεῖς, ὅχι μόνον δεῦν ἐπέσπετε εἰς ἀπιστίαν, ἀλλ' ἐδὲ ἐσυγχύσατε τὴν τάξιν σας, καὶ τὴν σφραγῆν Πι-

(1) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ θεοπρίστis τῆς Ἀλεξανδρίας Κύριλλος, „πὸ τέλος, καὶ ὑψηλὸν ἐν σοφίᾳ, καὶ γνώ-
σι, κερδαίνοντες διὰ Χριστοῦ μᾶλλον, ἢ διὰ Μυστέως,
ὁ μὲν γὰρ ἦν οἰκείως, καὶ παιδαγωγός· ὁ δὲ, ὡς
πάντων Κύριος, γνώσας ἡμῖν τεχνίως πέφινε δοτῆρ,
ἐν αὐτῷ γάρ ἐσι πάντες οἱ διασφαροὶ τῆς σοφίας, καὶ τῆς
γνώσεως ἀποκρυφοί, κατὰ τὸ γεγραμμένον· “ (Βιβλ.
β. πῶν Γλαφωρ.) Σημειώσαι ὅτι κατὰ τὰς Θεολόγας,
πρὶν γνῶσις ἦχεν ἡ θεοῦπόσεως ψυχὴ τῷ Κυρίῳ πῶν
μακαρίων, διὰ μίση τῆς ὁποίας, καὶ ἐπὶ γῆς ὄντος τοῦ
Κυρίου, ἐβλεπε μὲ πῶν ἀνίστατον αὐτοῦ νῦν καθαρῶς καὶ
ἀμέσως πῶν Θεῶν, εἰς τὴν μακαρίαν θεωρίαν τῶ ὁποίου
πάντοτε ἐνετρέφον καὶ ἠγαλλίον, ἀκούει καὶ ὅταν εὐ-
λόησεν μίση εἰς αὐτὰ πῶν πολυδωμάτων πατρί τῷ Σταυρῷ,
πῶ ὁποία ἠδάνον μόνον κατὰ τὸ αἰδητικόν, καὶ κατώ-
τερον μέρος· συνάγεται δὲ ἡ ποσὴ μακαρία ὁρασις τῷ
Χριστῷ, καὶ ἐξ ἄλλων ποσῶν, μάλιστα δὲ ἐξ ἐκένου τοῦ
ρητῷ, „ὅθεν ἀναβέβηκεν εἰς πῶν ὀρανόν, εἰ μὴ ὁ Τίος
πῶ ἀνδρῶν ὁ ὢν ἐν τῷ ὀρανῷ· “ (Ἰωάν. γ. 13.)
ἐπεὶ ἐρμηνεύεται ὁ Χριστὸς νῶ ἦτον, ἐν τῷ οὐρανῷ
κατὰ τὴν μακαρίαν ὁρασις πῶν πῶν πῶν ἐν τῷ ὀρα-
νῷ, τῷ διδομένῳ· “ ὅθεν ἔπεν ὁ ἱερός Αὐγουστίνος, „πῶν
ἀνδρῶν ὁ τῇ προσλήφῃ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο πῶν

„λοιπῶν ἀνθρώπων διαφέρειν· ὅτι ἕκαστὸν ἐν τῷ θε. τῷ
 „βίῳ δέδοται Θεὸν ἰδῆν, ὥσπερ· ἐκεῖν“· (Βιβλ. δ.
 „περὶ συμφωνίας Εὐαγγελισ. Κεφ. ἑκάτῃ)· Ὁρα καὶ τὸν
 Ἀδανασίον, Τόμ. α. σελ. 1037. εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν,
 καὶ τὸν Δαμασκηνόν Ἰωάννην, Τόμ. α. Περὶ Θεανδρῆς· ἐ-
 νεργείας· Εἶχε καὶ τὴν γῶσιν τὴν καλυμένην θεοπόνδου,
 τὴν ὅποιαν εἶχον καὶ οἱ Προφῆται, καθ’ ἣν ὁ Χερός
 ἤϊδρε· καὶ κρύφει· τὸν ἀνθρώπου, ὡς γέγραπται· „αὐ-
 „τὸς δὲ ὁ Ἰησοῦς· ἐκ ἐπίδοσιν ἑαυτὸν αὐτοῖς, διὰ τὸ
 „αὐτὸν γινώσκην πάντας“· (Ἰωάν. β’. 25.)· εἶχε
 καὶ τὴν γῶσιν τὴν ἐπίκαιον, ἥτοι τὴν φυσικὴν τὸν
 ὄντων φιλοσοφίαν, ἣ ὅποια ἦσαν μετ’ αἰς τὴν ψυχῇ τῷ
 Χριστῷ δεδωδεν ἐγκεχυμένη· ὡς καὶ ἡ τὸν Σολωμῶντα·
 κατὰ δὲ τὸ εἶναι καὶ τὴν φύσιν τῶν, εἶναι καὶ λέγεται
 ἐπίκαιον, διὰ τὴν μετ’ ὀνόνη ἀποκῆται καὶ μαῖδ· σιν·

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι καὶ ἀπὸ τῶν λόγων ταύτων δείχνει ὁ Παῦλος ὅτι εἶδε πῶς Κολασσαῖς· διατί καθὼς γράφει εἰς πῶς Κορινθίους, ὡς εἰδάσκαται, ὡς ἄπαν τῷ σώματι· παρὼν δὲ τῷ πιδύματι. (ἀ. Κορ. εἰ. 3.) ἐπὶ τὴν παρομοίαν γράφει καὶ εἰς πῶς Κολατ- σῆς πάντες, ἢ γὰρ καὶ τῇ σαρκὶ ἀπαιμι, ἀλλὰ τῷ Πνεύματι σοὺ ὑμῖν εἰμί.

Πίσιν σας· δι' ὅτι, καθὼς εἰς τὰ πολεμικὰ στρατόματα, ἡ διαξία πῶν στρατιωτῶν εἶναι ὅπῃ κάμνει σερεὸν καὶ δυνατὸν τὸ στρατόμα ἐν τῷ πολέμῳ πῶν ἐχθρῶν, ἐτζί καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶ Χριστοῦ, ἡ διαξία εἶναι ὅπῃ προξενεῖ, καὶ τὸ σερέωμα εἰς τὴν Πίσιν· μαζί δὲ μετ' αὐτῆς διαξίαν κατορθόνοι τὸ παῦ καὶ ἡ ἀγάπη πῶν Χριστιανῶν, ἥτις δὲν ἀφίνει νὰ ᾔηται σχίσματα εἰς τὸ μέσον τῆς· ἀλλὰ καὶ ἡ Πίσις μόνη καθ' ἑαυτὴν τῶ Χριστοῦ, σερέωμα εἶναι, καὶ σηειγμός πῶν Χριστιανῶν· ἐπειδὴ αὐτῇ, δὲν ἀφίνει νὰ ἔμβεν εἰς τὴν καρδίαν λογισμοὶ ἀπιστίας καὶ ἀμφιβολίας, οἳ τινες ἀμφίβολοι λογισμοὶ, ὅταν προχωρέσουν εἰς τὴν καρδίαν, σαλῶσαι τὴν πισδόντας.

6. „Ὡς ἔν παρελάβετε τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν τὸν Κύριον“.

Κἀνένα, λέγει, καινέριον κήρυγμα, καὶ δόγμα δὲν ἐμβάζομεν εἰς ἑσᾶς, ὡς Κολασσαεῖς, ἀλλ' ἐκείνο τὸ ἴδιον δόγμα, ὅπῃ παρελάβετε πρότερον, τῆτο πάλιν ζητῶμεν τώρα ἀπὸ λόγου σας, ἥτοι τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ ὅχι τὴν Ἀγγέλης.

„Ἐν αὐτῷ περιπατεῖτε“.

Ο Χριστός, λέγει, εἶναι ἡ σράτα ὅπῃ σᾶς φέρει εἰς τὸν Πατέρα· ὅθεν εἰς αὐτὴν τὴν σράταν, ἥτοι τὸν Χριστὸν, χρεωσείτε νὰ περιπατεῖτε, καὶ ὅχι εἰς τὴν Ἀγγέλης· διὰ τὴν ἡ σράτα αὕτη πῶν Ἀγγέλων, δὲν σᾶς φέρει εἰς τὸν Πατέρα.

7. „Ἐρρίζωμενοι“.

Ηῖτοι ἀμετίστατοι, καὶ ἀμετακίνητοι γίνεσθε εἰς τὸν Χριστὸν μόνον, ἀδελφοί, καὶ ὅχι ποτε μὲν νὰ σέκεσθε εἰς τὸν Χριστὸν, ποτε δὲ, εἰς τὴν Ἀγγέλης· διατὶ καὶ τὸ δυνδρον ὅπῃ εἶναι ἐρρίζωμενοι, δὲν μετατίθεται ἀπὸ τόπον εἰς τόπον, ἀλλὰ μένει ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ.

„Καὶ ἐποικοδομῆμενοι ἐν αὐτῷ“.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει τὴν Κολασσαεῖς ὁ Παῦλος, ὅτι ἐκρηνμίσθησαν ἀπὸ τὴν οἰκοδομὴν τῆς Πίσεως, καὶ διὰ τῆτο χρειάζονται ἐποικοδόμησιν, ἥγαν δευτέραν οἰκοδομὴν ἐπάνω εἰς τὸν Χριστὸν, ὡσανὲν ἐπάνω εἰς Θεμέλιον.

„Καὶ βεβαιῶμενοι τῇ Πίσιν“.

Ηῖτοι βεβαίως, λέγει, κρατεῖτε τὸν Χριστὸν διὰ τῆς Πίσεως, ἀδελφοί, καὶ ὅχι διὰ πῶν ἰδίων συλλογισμῶν, καὶ πιθανολογιῶν· διὰ τὴν ἡ οἰκοδομὴν, καὶ ἡ γυνὴ ἐπάνω εἰς Θεμέλιον, ὅταν ὁμως δὲν σέκη βεβαία, καὶ σερεᾶ, σφαλερὰ εἶναι καὶ ἀπολοκρήμνισος.

„Καθὼς ἐδιδάχθητε, περιουδόντες ἐν αὐτῇ ἐν ἀχαρισίᾳ“.

Πάλιν καὶ ἐδῶ λέγει ὁ Ἀπόστολος τὸ „καθὼς ἐδιδάχθητε“· ὃν τρόπον καὶ πρότερον εἶπεν· ὡς „ἐν παρελάβετε“· λέγει δὲ τῆτο, ἵνα οἱ Κολασσαεῖς, αὐτὸ ἄλλο τι δὲν ἐντραπῶν καὶ διορθωθῶν, καὶ ἐντραπῶν τὸν ἑαυτὸν τῆς· οἳ τινες, ἄλλως μὲν πρότερον ἐδιδάχθησαν τὴν Πίσιν, καὶ παρέλαβον τὸν Χριστὸν, ἄλλως δὲ τώρα τὸν φρονέσι. Ὁ μὲν ἔν λόγος ἔπος, ἥτοι „τὸ καθὼς ἐδιδάχθητε“ εἶναι ὡσανὲν Θεμέλιον τῆς Πίσεως πῶν Κολασσαεῶν, τὸ δὲ, νὰ περιουδῶν, εἶναι ἡ ἐπὶ τῷ Θεμέλιῳ τῆτο οἰκοδομὴ· ἐπειδὴ δὲν πρέπει τινὰς Χριστιανὸς νὰ ἀγαθὴν ἔξω ἀπὸ τὰ παραδεδομένα διδάγματα τῆς Πίσεως, ἀλλὰ μένωντας εἰς αὐτὰ, νὰ προκόπτῃ, καὶ νὰ φιλοτιμητῇ μᾶλλον νὰ δείχνῃ καὶ κάποιαν περὶ αὐτῶν καὶ αὐξήσιν εἰς αὐτὰ, ἀχαριστῶντας τὸν Θεόν, διατὶ ἡξίωσεν ἡμᾶς τὴν ταπεινὴν ἀνθρώπου, ποιαύτῃ μεγάλῃ χάρι, καὶ νὰ μὴ ἐπιγράψῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆ τὴν προκοπὴν ταύτην, καὶ αὐξήσιν.

8. „Βλέ-

8. „Βλέπετε μήτις ὑμᾶς ἔσαι ὁ συλαγωγῶν“.

Βλέπετε, λέγει, καὶ προσέχετε καλὰ Χριστιανοὶ, μήπως ὀρεθῇ τινὰς, ὅπῃ νὰ σᾶς πλανήσῃ ἀπὸ τῶν Πίσεων· ὁ ποιῆτος γὰρ εἶναι κλέπτης, καὶ ἔρχεται κρυφίως, καὶ σκάπτει ἀπὸ κάτω τὰς πόλεις, χωρὶς νὰ τὸ αἰσθανέσθῃ· καὶ ταῦτα ποιεῖ, διὰ νὰ σᾶς συλαγωγῇ, ἥτοι διὰ νὰ κλέψῃ, καὶ νὰ ἀπατήσῃ τὸν νῦν σας, χωρίζοντας αὐτὸν ἀπὸ τῶν ἀλήθειαν τῆς Εὐαγγελίᾳ· προσέχετε λοιπόν.

„Διὰ τῆς φιλοσοφίας, καὶ κενῆς ἀπάτης“.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Παῦλος εἰς τὰς Χριστιανὰς τῶν ἐσάτων, διὰ μέσου τῆς ὁποίας ἔρχεται ὁ κλέπτης, καὶ πλάνος ἀνθρώπος, ἡ ὁποία ἐστὶν αὕτη, εἶναι ἡ ἑξωθεν φιλοσοφία· ἐπειδὴ δὲ τὸ ὄνομα τῆς φιλοσοφίας εἶναι σεμνὸν, καὶ ἐπαινετὸν κοινὰ εἰς τὰς πολλὰς, διὰ τὸ ἐπρόσθεσε καὶ τὸ, κενῆς ἀπάτης (1), δι' ὃ, τι εἶναι καὶ καλὴ ἀπάτη, περὶ τῆς ὁποίας ἔλεγε πρὸς τὸν Θεὸν ὁ Ἰερεμίας· „ἠπάτησά με Κύριε, καὶ ἠπάτηδόν“ (Ἰερ. κ'. 7.) ὁποία ἦν καὶ ἡ ἀπάτη, μὲ τῶν ὁποίων ἠπάτησεν ὁ Ἰακώβ Ἰσαὰκ τὸν πατέρα του, καὶ ἔλαβε δικαίως τῶν εὐλογιῶν, τῶν ἀρμόζουσιν εἰς τὸν πρωτότοκον αὐτοῦ ὑπὸν τὸν Ἡσαΐ, (Γεν. κζ'.) (2)· τὸ ποιῆτον δὲ εἶδος τῆς ἀπάτης, δεῦν πρέπει εἰδὲ νὰ ὀνομάζῃ τινὰς ἀπάτην, ἀλλὰ οἰκονομίαν.

„Κατὰ τῶν παραδόσεων τῶν ἀνθρώπων“.

Βλέπεις, ὦ ἀναγιῶσα, πόθεν γεννᾶται ἡ ἀπάτη; διὰ τί, λέγει, ἐμβαίνει μετὰ εἰς τὰς Πίσεις, καὶ εἰς τὰ λόγια τῶν Γραφῶν, οἱ σαφεροὶ λογισμοὶ, καὶ αἱ παραδόσεις τῶν ἀνθρώπων· διὰ τὸ γὰρ καὶ αἵρέσεις, αἱ αἵρέσεις ὀνομάζονται, διὰ τί εἶναι δόξα, καὶ γνώμη ἀνθρώπων· ἡ δὲ τῶν Χριστιανῶν Πίσις δεῦν εἶναι δόξα, καὶ γνώμη ἀνθρώπου· διὰ τὸ εἰδὲ τοιοῦτον ὄνομα θέλει λάβῃ, καὶ νὰ ὀνομασθῇ αἵρεσις.

„Κατὰ τὰ σοιχεῖα τοῦ κόσμου“.

Μὲ τὰ λόγια ἀρχιῶν ὁ Παῦλος διὰ νὰ ἐλέγχῃ τὰς παρατηρήσεις τῶν ἡμερῶν, τὰς φυλαττομένας ἀπὸ τῆς Κολασσαεῖς, σοιχεῖα κόσμου ὀνομάζοντας τὸν ἥλιον, καὶ τὴν σελήνην· διὰ μέσου γὰρ αὐτῶν φαίνονται, ὅτι γίνονται αἱ ἡμέραι θερμαί, ἢ ψυχραί, ὑγραί, ἢ ξηραί, ἢ ἄλλας διαθέσεις φυσικὰς λαμβανούσι. Δεῦν εἶπε δὲ ἡμερῶν παρατηρήσεις ξεχωριστά, ἀλλὰ ἀναφέρει ὅλον τὸν κόσμον ὅμῃ, διὰ νὰ δείξῃ ἐκ τούτου, τῶν τῶν κόσμου ὅτι τελειαν· διὰ τί αὐτὸς ὁ κόσμος ἦναι ὁλοκληρῆς, καὶ εἰς αὐτὸν δεῦν, πολλῶν μᾶλλον τὰ τῶν κόσμου σοιχεῖα (3).

„Καὶ

(1) Κλήμης δὲ ὁ Στρωματώδης ἐρμηνεύων τὸ Ἀποστολικὸν παρ· „Βλέπετε μήτις ὑμᾶς ἔσαι ὁ συλαγωγῶν“, διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ κενῆς ἀπάτης· ἐρωτᾷ ποία εἶναι ἡ φιλοσοφία αὕτη; καὶ ἀποκρίνεται, ὅτι εἶναι ἡ Ἐπικουρεῖος· ἐπειδὴ αὐτὴ ἀναιρεῖ τῶν προνομιῶν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπαινεῖ τῶν ἡδονῶν, καὶ ὁποία ἀλλή ἀκόμη εἶναι πιαύτη, ἥτις ἐτίμησε τὰ σοιχεῖα, καὶ δεῦν ἐβαλεν ἐπάνω εἰς αὐτὰ, τῶν ποιητικῶν αἰτίαν (τὸν Θεὸν δηλ.) μὴτε ἐφαντάσθη τὸν Δημιουργόν. (Λόγ. α'. τῶν Στρωματίων.) Ὁ δὲ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, κενὴν ἀπάτην λέγει τῶν φιλοσοφίαν, ὅτι χήματι καπαπλήστη, καὶ πιθανότητι λόγων, μακρὰν τῆς ἀληθείας ἀφεστηκῆ. Τοιαύτη δὲ φιλοσοφία, καὶ κενὴ ἀπάτη εἶναι καὶ ἡ τιθαλογικὴ τῶν νωτέρων αἰδῶν· ὅθεν ὅσοι Χριστιανοὶ, κατὰ περιστάσιν, καὶ ἀνάγκην, τύχοι νὰ συνανασφύωνται μὲ τὸς πιαύτας, πρέπει πάντοτε νὰ ἔχον εἰς τῶν ἐνθυμῶσιν τὰς τῶν παραγγελίας παύτως τῆς Ἀπο-

στόλου, λέγοντες ὁ καθὼς ἐν ἐαυτῷ, καὶ ἐπάδοντες ὡσαν μίαν σωτηρίαν ἐπ' ἑαυτῶν· „Βλέπετε μήτις ὑμᾶς ἔσαι ὁ συλαγωγῶν διὰ τῆς φιλοσοφίας, καὶ κενῆς ἀπάτης“.

(2) Εἶπον δὲ, ὅτι δικαίως ἔλαβεν ὁ Ἰακώβ τῶν ἀρμόζουσιν εὐλογιῶν εἰς τὸν πρωτότοκον τῶν ἀδελφῶν Ἡσαΐ· διὰ τί προλαβὼν ὁ Ἰακώβ ἠγόρασε τὰ πρωτοτοκία τῶν Ἡσαΐ, δὲς εἰς αὐτὸν πινῶντα διὰ νὰ φαγῇ, τῶν ἐφημερίων κόκκινον φακίον· „ἀπέδοτο γὰρ φησὶν Ἡσαΐ τὰ πρωτοτοκία τῷ Ἰακώβ, Ἰακώβ δὲ ἔδωκε τῷ Ἡσαΐ ἄρπον, καὶ ἐφημα φακίον, καὶ ἐφαγε καὶ ἐπὶ, καὶ ἀνέστη ὡχιστο· καὶ ἐφάρισεν Ἡσαΐ τὰ πρωτοτοκία“ (Γεν. κζ'. 33.)

(3) Ὅρα εἰς τῶν ἐρμηνειῶν τῆς πρὸς Γαλάτας, καὶ αὐτὰ σοιχεῖα πᾶς ἐρμηνεύονται ἐν Κεφαλ. δ. Στίχ. 3. καὶ 9. Ὅρα καὶ εἰς τῶν ὑπόδειξιν τῆς Ἐπιστολῆς παύτως ἐν τῇ ἀρχῇ, πῶς ἐλάττωον τινὲς Ἰουδαῖοι τὸν ἥλιον, καὶ τῶν σελήνην, ὡς θεοὺς.

„Καὶ ὁ κατὰ Χειρῶν“.

Καὶ αὖ, λέγει, ἦτον διωκτὸν εἰς ἐσᾶς, ὃ Κολασσαεῖς, νὰ δαυδέτε εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν, καὶ τὸν Χειρῶν, καὶ τὰ σοιχεῖα τῶ κόσμου, πάλιν δὲν ἔπρεπε νὰ πείθεσθε, καὶ νὰ δαυδέτε εἰς τὰ σοιχεῖα, ἀλλ' ἔπρεπε μόνον τὸν Χειρῶν νὰ δαυδέτε. τώρα δὲ οὔτε καὶ τὰ σοιχεῖα ταῦτα, καὶ αἱ παρατηρήσεις τῶν ἡμερῶν, σὰς χωρίζουν τελείως, καὶ σὰς ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὸν Χειρῶν, πόσω μᾶλλον πρέπει νὰ μὴ ἀκολουθήτε, καὶ νὰ δαυδέτε ταῦτα; αἱ παρατηρήσεις δὲ αὐταὶ τῶν ἡμερῶν, ὅχι μόνον ἦτον νόμιμα τῶν Ἑβραίων, ἀλλὰ καὶ τῶν Ἰουδαίων. καὶ αἱ μὲν τῶν Ἑβραίων παρατηρήσεις, εἶχον τὴν ἀρχαίαν ἀπὸ τῆς φιλοσοφίας, αἱ δὲ τῶν Ἰουδαίων, ἀπὸ τὸν Νόμον.

9. „Ὅτι ἐν αὐτῷ κατοικεῖ παῦν τὸ πλήρωμα τῆς Θεότητος σωματικῶς“.

Ταῦτες, ὅτι εἶναι ὁ Θεὸς Λόγος, ἐν τῷ Χειρῷ κατοικεῖ σωματικῶς (1). Ἀκούοντας δὲ ἐσὺ, ὅτι ἐκατοίκησεν εἰς τὸν Χειρῶν ὁ Θεὸς Λόγος, διὰ νὰ μὴ νομίσης ὅτι ἐνεργήθη ὁ Χειρὸς μόνον ἀπὸ τὸν Θεόν, ἥτοι πῶς ἔλαβον ἐνέργειαν μόνον θείαν, καὶ χάριν, καθὼς οἱ Προφῆται, ὡς ἐβλασφήμει ὁ Νεσάριος. (ἐκατοικεῖ γὰρ καὶ εἰς ἐκείνας ὁ Θεός, κατὰ τὸ „Ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐμπεριπατήσω.“) (Λευ. κς'. 12.) διὰ νὰ μὴ νομίσης, λέγω, ἐσὺ τῶτο, διὰ τῆτο ἐπρόσθεσεν ὁ Παῦλος καὶ τὸ σωματικῶς, ἥτοι δὲν εἶναι ὁ Χειρὸς μερικὴ ἐνέργεια τῶ Θεοῦ, ἀλλὰ ὅσῃ καὶ φύσις Θεοῦ. καὶ λέγεται Χειρὸς, καθ' ὃ ἐσωματώθη ὁ Θεὸς Λόγος, καὶ ἔγινε μία ὑπόστασις ὁμῶς μὲ τὸ πρόσλημα τῆς ἀνθρωπότητος. καὶ γὰρ ἐσαρκώθη ὁ Θεός, καὶ μετὰ τὸν Πατέρα ἐστὶν ὁ Θεός, καὶ σώματι περιγραφτὸς ὢν, τῇ Θεότητι ἦτον ἀπερίγραπτος. ἢ νοεῖται καὶ ἐτζί, κατὰ τὸν Ἅγιον Κύριλλον τὸν Ἀλεξανδρείας. ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος ἐνοίκησεν εἰς τὸν Χειρῶν, καθὼς ἐνοικεῖ καὶ εἰς τὸ σῶμα ἢ ψυχὴ. ἐνοικεῖ δὲ εἰς τὸ σῶμα ἢ ψυχὴ, ἐχὶ σχετικῶς, ἀλλ' ἐσιωδῶς, καὶ ἀδιαίρετος, καὶ ἀσυγχύτως. ἀλλὰ ἡ μὲν ψυχὴ χωρίζεται ἀπὸ τὸ σῶμα μὲ τὸν θάνατον, ὁ δὲ Θεὸς Λόγος, ἀδέποτε ἐχωρίσθη ἀπὸ τῆς προσληφθεῖσας ἀνθρωπότητος, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν τάφον ἦτον μαζί μὲ τὸ σῶμα, καὶ ἐφύλαττεν αὐτὸ ἀδιάφθορον. καὶ εἰς τὸν ἄδην ἦτον μαζί μὲ τὴν ψυχὴν, κηρύττωντας εἰς ὅλας τὰς ἐκεῖ δεισσομομένας ψυχάς, ὡς λέγει ὁ κορυφαῖος Πέτρος. „ἐν ᾧ καὶ τοῖς „ἐν φυλακῇ πινόμεσι πορνεύουσιν ἐκήρυξε.“ (ἀ. Πέτ. γ'. 19.) ἥτοι δίδωντας εἰς τὰς ἐκεῖ αἰχμαλώτους ἐλπίδα θείαν, καὶ ἄφεσιν, καθὼς προσφῆτοσεν ὁ Ἡσαΐας. „Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ, ὃ ἐπέκειν ἐχειρὸς ἐπ' ἐμέ, διαγγελλίσασθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με, κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφεσιν.“ (Ἡσα. ξα'. 1.) Καὶ διὰ νὰ εἰπῶ συνοπτικῶς, ἑνωσίς ἦτον τῶ Θεοῦ Λόγου μετὰ τῆς Θεοῦ υποστάσεως αὐτῆς ψυχῆς, καὶ τῶ σώματος, ἀκόμη καὶ ὅταν αὐτὰ ἐχωρίσθησαν ἐνῶ ἀπὸ τὸ ἄλλο, εἰς τὸν καιρὸν τῆ ἐκστάσεως, καὶ τριήμερου θανάτου. καὶ τὸ μὲν σῶμα ἦτον ἐν τῷ τάφῳ, ἡ δὲ ψυχὴ ἦτον ἐν τῷ ἄδῃ (2).

10. „Καὶ

(1) Ὅρα καὶ ἐς τὸ ἀ. Κεφάλ. τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης στίχ. 19. πῶς ἐρμηνεύεται τὸ „ὅτι ἐν αὐτῷ δίδοκται“, ὅτι ἐν αὐτῷ δίδοκται. „ὅτι ἐν αὐτῷ δίδοκται“. Ὁ δὲ Θεοδωρίτης οὕτως ἐρμηνεύει τὸ ῥῆμα ταῦτο „δηλώσαι θέλων ὁ „Θεὸς Ἀπόστολος τῶ Νόμου, καὶ τῆς χάριτος τὸ διάφορον, τῇ τῶν σοιχείων πτωχείᾳ παρατέθεικε τὸν Χειρῶν, καὶ δέξαι τὴν ὑπερβολὴν ἐκ παραλήλου βολόμενος, προσέθηκεν, ὅτι ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς Θεότητος σωματικῶς“ ταῦτες ὡς ἐν ἰ. „διὸ σωματικῶς“ ὁ γὰρ μερικῶς τινὰ χάριν φησι, Μωσὴ „παραπλησίως ἐδέξατο“ ὁ Θεὸς γὰρ εἶναι ἄνθρωπος, καὶ „τὸ ὁρώμενον πᾶν, πᾶσαν ἔχει ἠνωμένῃ τῇ Μονογενεῖ τῇ τῷ Θεότητι“.

(2) Διὰ τῶτο, ἄλλοι μὲν ἀπὸ τῆς Θεοφόρου Πατέρας παρομοιάζον τὴν μετὰ τῆς ἀνθρωπότητος ἐνωσιν τῷ Θεοῦ Λόγῳ, μὲ τὴν ἐνωσιν τῶ πυρὸς καὶ τῶ σιδήρου,

ὡς ὁ Βασίλειος. ὅταν δηλαδὴ ὁ σίδηρος ὅλος τυρακτωδῇ ὑπὸ τῷ πυρὶ. ἄλλοι δὲ μὲ τὴν ἐνωσιν τῶ δένδρου, καὶ τῶ ἐν αὐτῷ ἐγκεντριζομένῳ ἀπογενεῖ δένδρου, ὡς ὁ Θεοδωρίτης. καὶ ἄλλοι, μὲ τὴν ἐνωσιν τῆς ψυχῆς καὶ τῶ σώματος, ὡς ὁ Ἀδαμάσιος ὁ Ἀλεξανδρείας, καὶ ὁ Θεὸς Κύριλλος ἀνωτέρω. καὶ ἄλλοι μὲ τὴν φωνὴν τῆς σημαντικῆς ἐνοίας, ὡς ὁ ἱερός Αὐγουστίνος. ἀδελφὸς ὅμως παραδείγμα, καὶ ὁμοίωμα εὐρίσκειται ἐν τῇ φύσει, ὅτε νὰ ὁμοιάξῃ κατὰ ἀκρίβειαν μὲ τὴν ἐνωσιν τῶ Θεοῦ Λόγου, καὶ τῆς ἀνθρωπότητος. ἀλλὰ πάντα τὰ φυσικὰ ὁμοιώματα, εἶναι ἐλάττωμα αὐτῆς. Λέγεται δὲ κατὰ τῶ Οἰκουμένη καὶ ταῦτα. Καὶ τῶς εἶναι διωκτὸν, καὶ εἰς τὴν σάρκα νὰ κατοικῇ ὅσῃ καὶ ὁ Θεὸς Λόγος, καὶ νὰ ἦναι ἐνωμένος μὲ αὐτὴν κατὰ ὑπόστασιν, νὰ εὐρίσκειται δὲ καὶ πανταχῶ, πληρὸν πᾶ πάντι, χωρὶς νὰ περιλείπεται εἰς τὴν σάρκα; Εἰς λυσιν τῆς ἀπορίας ταύτης, τοῖς-

10. „Καὶ ἔσε ἐν αὐτῷ πεπληρωμένοι“.

Ω καὶ τί θαυμασὸν λόγον εἶπον ἐδῶ ὁ ἐρανοβάμων Παῦλος! δὲν ἔχετε, λέγει, ἐσεῖς οἱ ἐν Κολασσαῖς Χριστιανοὶ τίποτε ὀλιγώτερον ἀπὸ τὸν Χριστόν, ἀλλὰ εἰσθε καὶ ἐσεῖς γεμάτοι ἀπὸ τῆς χάρις τοῦ αὐτοῦ Θεοῦ· πλὴν ἐν αὐτῷ ἔχετε τὴν χάριν ταύτην, ἣν διὰ μέσων τῆ προσλήψεως τοῦ ἀνθρώπου· ἐπεὶ γὰρ ἡ φύσις ἡμῶν πᾶν ἀνθρώπων ἐν ἑαυτῇ καθ' ὑπόστασιν μετὰ τὸν Θεὸν Λόγον, διὰ τοῦ καὶ ἡμεῖς ἐκοινωνήσαμεν ἐν αὐτῷ καὶ δι' αὐτοῦ τῆς Θείας φύσεως, καθὼς λέγει ὁ Κορυθαῖος Πέτρος· „Ἰνα διὰ τῶν γενησθε Θείας, κοινωνοὶ φύσεως“· (β'. Πέτρ. α. 4.) ἥτοι κοινωνοὶ ἐγίναμεν, ὅχι τῆς τοῦ Θεοῦ φύσεως, ἀπαγε! ἀλλὰ τῆς χάριτος, καὶ ἐνεργείας, τῆς ἀχωρείσας συνύστασιν τῇ φύσει τοῦ Θεοῦ· πανταχῶς γὰρ ὁ Παῦλος θέλει νὰ φέρῃ ἡμᾶς πρὸς Χριστιανὸν κοντὰ εἰς τὸν Χριστόν· διὰ τοῦ καὶ ἀλλὰ λέγει· „Συνήγερτε, καὶ συνεκάθισεν ἡμᾶς ἐν τοῖς ἐπερανίοις ἐν Χριστῷ“· (Εφ. β'. 5.) καὶ πάλιν· „Εἰ ὑπομύνομεν, καὶ συμβασιλεύσομεν“· (β'. Τιμοθ. β'. 12.) καὶ ἀλλὰ τοῦ· „κληρονόμους μετὰ Θεοῦ, συγκληρονόμους δὲ Χριστοῦ“ τοὺς Χριστιανούς ὀνομάζει. (Ῥωμ. ἡ. 17.)

„Ὅς ἐσιν ἡ κεφαλὴ πάσης ἀρχῆς καὶ ἑξουσίας“.

Δὲν λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος τὸν Χριστόν κεφαλὴν πάσης ἀρχῆς καὶ ἑξουσίας τῶν ἀγγελικῶν δυνάμεων, ὡς ὁμοῦσιον ὄντα μετὰ αὐτὰς κατὰ τὴν Θεότητα, ἀλλ' εἶπεν αὐτὸν κεφαλὴν τῶν Ἀγγέλων, ὡς αἰτίον αὐτῶν, καὶ δημιουργόν, καθὼς εἶπομεν ἀνωτέρω (1)· πῶς λοιπὸν, λέγει, ἐσεῖς οἱ Κολασσαεῖς ἀφήσατε τὸν Χριστόν, καὶ προστρέχετε εἰς τὰς Ἀγγέλους, τῶν ἐποίων εἶναι κεφαλὴν, καὶ δημιουργὸς ὁ Χριστὸς κατὰ τὴν Θεότητα; Μετὰ τὰ λόγια δὲ ταῦτα κηρύττει, καὶ καταβάλλει τὸ αἰρετικὸν δόγμα, ὅπως εἶχον, νομίζοντες ὅτι ἐπροσφέρθησαν εἰς τὸν Θεὸν διὰ μέσων τῶν Ἀγγέλων, καὶ ὅχι διὰ μέσων τῶν Χριστῶν.

11. „Ἐν ᾧ καὶ περιετμήθητε περιτομῇ ἀχαροποιήτω“.

Τὴν θαυμαστὴν ἐργασίαν τῶν Χριστῶν λέγει ὁ Παῦλος ἐδῶ, τὴν ὁποίαν ἐνήργησεν εἰς ἡμᾶς τὰς Χριστιανές· ἐπεὶ δὲ δὲν ἐνεργεῖ τὴν πνευματικὴν περιτομὴν τῶν Χριστιανῶν ἀνθρώπων χεῖρ, καθὼς ἐνήργει τὴν σωματικὴν περιτομὴν τῶν Ἰσρααλιν· ἀλλὰ ἐνεργεῖ αὐτὴν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· καὶ δὲν περιτέμνει μέρος καὶ μέρος, τὸ ἐξω σώματος, ἀλλὰ περιτέμνει ὅλον τὸν ἔσω ἄνθρωπον, διὰ μέσων τῶν ἁγίων Βαπτίσματος.

„Ἐν τῇ ἀπεκδύσει τοῦ σώματος τῶν ἁμαρτιῶν τῆς σαρκὸς, ἐν τῇ περιτομῇ τῶν Χριστῶν“.

Εκεῖ μετὰ εἰς τὴν σωματικὴν περιτομὴν ἐκδύετο καὶ ἀπέβαλλεν ὁ περιτεμνόμενος Ἰσρααλιν ὅτι μόνον μέρος τῶν σώματος, ἐπεὶ καὶ ἀφαιρέτο τὸ κάλυμμα τῆς σαρκὸς, ὅπερ

ποῦτον λέγει, πρέπει νὰ νοήσωμεν ὅτι ἐγένετο, ὅποιοι γίνονται καὶ εἰς τὸ φῶς τῶν ἡλίων· (ἀγκαλὰ καὶ κάθε παρὰ δαγμα αἰσθητῶν, ὡς εἶπομεν, κατώτερον ἵνα ἀπὸ τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς θύρας πράγματα) καθὼς λοιπὸν τὸ πρωτόγονον φῶς εἰς τὴν ἀρχὴν, ὅπως αὐτὸν τρόπον τινὰ καὶ ἀσώματον, ἐν ᾧ μετὰ τὸ σῶμα τῶν ἡλίων, ἥτοι τὸν δίσκον, καὶ ἐγένετο ἐν σώματι καὶ ὑλικόν· πλὴν καὶ εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἡλίου εὐλαχόμενον τὸ φῶς, δὲν περιελκνέται, εἴτε ἐμποδίζεται ἀπὸ τοῦ νὰ φωτίσῃ τὰ πάντα· ἐστὶ καὶ ὁ Θεὸς Λόγος, ἀσάρκος πρότερον ὢν, ἀφ' ἧς ἐν ᾧ μετὰ τὴν σάρκα, δὲν ἐμποδίζεται καὶ ἀπὸ τοῦ νὰ ἵνα ἐνωμένος καθ' ὑπόστασιν μετὰ τὴν σάρκα, καὶ πάλιν νὰ μὴ περιελκνέται εἰς αὐτὴν, ἀλλὰ τὰ πάντα πληροῖ· διὰ τοῦ νομίζω, ὅτι ὁ Κύριος ὀνομάζει τὸν ἑαυτοῦ τε

φῶς· (Ἰωάν. ἡ.) καὶ ὁ Μαλαχίας διὰ τῶν πᾶν ἀνόμασεν Ἡλίον δικαιοσύνης. (Μαλαχ. δ'.)

(1) Ἦγεν εἰς τὴν ἐρμηνείαν τὴν „πρωτόγονος πάσης κτίσεως“· (Κεφ. α. σίχ. 15.) πολλοὶ δὲ τῶν Θεολόγων λέγουσιν, ὅτι ὁ Χριστὸς ἵνα κεφαλὴ καὶ τῶν Ἀγγέλων, κατὰ τὴν αὐτὴν φύσιν αὐτοῦ, τὴν συγγενὴ πρὸς Ἀγγέλους κατὰ τὴν αὐτὴν φύσιν, καὶ ἀπλῶς, πῶς ἵνα κεφαλὴ τῶν Ἀγγέλων, κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ὡς ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς, καὶ ἑξουσίας ἀναβὰς μετὰ τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ πρῶτος καὶ ἡγεμὼν καὶ ἐξουσιαστικὸς πάντων τῶν κτισμάτων γεγονώς μετὰ τὴν Ἀνάστασιν· καὶ ὅρα τὴν ἐρμηνείαν τοῦ· „Καὶ αὐτὸν ἐδωκε κεφαλὴν ὑπὲρ πάντα τῇ Ἐκκλησίᾳ“· (Εφ. Κεφ. α. σίχ. 22.)

ὅπερ ἦτον ἡ ἀκροβυστία (1). ἐδῶ δὲ εἰς τὴν πνευματικῶς περιτομῇ, ἐκδυέται ὅλον τὸ σῶμα πᾶς ἀμαρτίας, πᾶς ὁποίας πράττομεν διὰ τοῦ σώματος· τὴν τοιαύτην δὲ πνευματικῶς περιτομῇ, δυνάμει ὁ Νόμος, ἀλλὰ ὁ Χριστός, διὰ μέσων τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος, μὲ τὸ νὰ μᾶς ἐκδύῃ ἀπὸ τῆς παλαιᾶς ἀμαρτωλῆς ζωῆς, τὴν οὖσαν ὅλῃ σαρκικῶς, καὶ ἐμπαθεῖ.

12. „Συνωπαφέντες αὐτῷ ἐν τῷ Βαπτίσματι“.

Εκεῖνο, ὅπου ἐκάλεσεν ὁ Ἀπόστολος αἰωτέρῳ περιτομῇ, τώρα ἐδῶ ὀνομάζει τάφον, φανερώνοντας μὲ τὸτο, ὅσα μεγαλύτερον πρᾶγμα ἀπὸ τῆς περιτομῆς· ἐπεὶ εἰς τὸν πνευματικὸν τάφον τοῦ Βαπτίσματος, δυνάμει ῥίπνεται τὸ ἀποτμηθὲν μέλος, καθὼς ἐρρίπτετο εἰς τὴν πᾶν Ἰσδαίων περιτομῇ, ἦσαν δὲ ῥίπνουνται εἰς αὐτὸν αἱ ἀποτμηθεῖσαι ἀμαρτίαι, ἀλλὰ φθείρονται τελείως, καὶ χάνονται εἰς αὐτόν. Ὅποιοι λοιπὸν βαπτισθῇ, αὐτὸς συνωπάπτεται μαζί μὲ τὸν Χριστὸν εἰς τὴν Ἁγίαν Κολυμβήθραν, ὥσπερ εἰς τάφον, ἐκονίζοντας τὴν τελευτήμερον ταφῇ τῇ Κυρίῃ, διὰ μέσων τῶν τελῶν καταδύσεων, καὶ ἀποθαίνοντας, ὅσον κατὰ τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, τὸν ἐμπαθεῖ, καὶ ἀμαρτωλόν (2).

„Ἐν ᾧ καὶ συνωγέρθητε διὰ τῆς Πίσεως τῆς ἐνεργείας τῆς Θεοῦ τῆς ἐγάραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν“.

Τὸ Ἅγιον Βάπτισμα δυνάμει εἶναι μόνον τάφος τῶν βαπτιζομένων, ἀλλὰ εἶναι καὶ ἀνάστασις αὐτῶν. Πῶς, καὶ μὲ τίνα τρόπον; διὰ μέσων τῆς Πίσεως· δι' ὅ,τι ἡμεῖς οἱ βαπτισθέντες Χριστιανοί, ἐπεὶ καὶ ἐπιστάσαμεν εἰς τὴν δυνάμιν, καὶ ἐνεργεῖαν τῆς Θεοῦ, ἡγούμεθα ὅτι ὁ Θεὸς δυνάμει νὰ μᾶς ἀνάσῃ, καὶ εἰς τὸτο ἔχοντες παράδειγμα τὸν Χριστὸν, τὸν ὁποῖον ἀνέστησεν ἀπὸ τῆς νεκρῆς, ἔτι ἀνέστημεν κατὰ δύο τρόπους, ὅσα μὲν, διὰ τὴν πίσεωσιν καὶ ἐλπίσεωσιν ἀνάσασιν, καὶ διὰ τῆς πίσεως, καὶ ἐλπίδος ταύτης, ἀπὸ τώρα φαινομεθα ὅτι ἐτύχαμεν τὴν ἀνάστασιν, ἀγκαλὰ καὶ εἰς τὸ μέλλον αὕτη ἔχει νὰ γένη πραγματικῶς εἰς ἡμᾶς· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν πνευματικῶς καὶ ψυχικῶς ἀπερρίψασιν τῶν νεκρῶσιν τῶν ἔργων τῆς ἀμαρτίας, καὶ ἀνέστημεν κατὰ τὴν ἐνάρτησιν ζωῆς, καὶ ἀπάθειαν· τὸ ὁποῖον τὸτο φανερὸν καὶ ἀκολούθως ὁ Ἀπόστολος.

13. „Καὶ ὑμᾶς νεκρὰς ὄντας τοῖς παραπτώμασι, καὶ τῇ ἀκροβυστίᾳ, τῆς σαρκὸς ὑμῶν, συνεζωοποίησε σὺν αὐτῷ“.

Ο μὲν Χριστὸς, λέγει, σωματικὸν θάνατον ὑπομείνας, ἐζωοποιήθη, καὶ ἀνέστη ἀπὸ τὸν Πατέρα· ὅχι πᾶς αὐτὸς ἦτον ἀδυναμία νὰ ζωοποιήσῃ, καὶ νὰ ἀνάσῃ τὸν ἑαυτὸν τε, ἀλλὰ διὰ τὴν ὅλα τὰ ἐδικά τε νὰ ἀναφέρει εἰς τὸν Πατέρα· ὅτι γὰρ καὶ αὐτὸς ἀνέστησεν τὸν ἑαυτὸν τε, μόνος τε τὸ λέγει· „λύσατε τὸν Νάον τῶτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν“ (Ἰω. β'. 19.) καὶ αἱ Πράξεις λέγουσιν· „οἷς καὶ παρέστησεν ἑαυτὸν ζῶντα, μετὰ τὸ παθεῖν αὐτόν“ (Πράξ. α'. 3.) Ἐσθὶς δὲ λέγει, οἱ Ἑθνικοὶ Κολασσαεῖς, οἱ νεκροί, καὶ τεθανατωμένοι ὄντες ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας, καὶ οἱ ὄντες ἀπερίτμητοι, ἦτοι οἱ ἔχοντες πολὺ καὶ περιττόν

(1) Ὅρα δὲ καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῆς 25. στίχ. πρὸς Ρωμ. Κεφ. β'. καὶ τὴν εἰς ἐκὼν ὑποσημείωσιν. Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει· „ἀποδείξιν ἂν τῶν ἔργων τῆς σαρκὸς, συμβολικῶς ὑποσημαίνει τὸ Βάπτισμα, κατὰ τὸν Ἀπόστολον λέγοντα· „ὅτι περιετμήθητε περιτομῇ ἀχειροποιήτῃ, ἐν τῇ ἀπικλύσει τοῦ σώματος τῶν ἀμαρτιῶν πᾶς σαρκὸς ἐν τῇ περιτομῇ τῆς Χριστοῦ, συνωπαφέντες αὐτῷ ἐν τῷ Βαπτίσματι“· καὶ οἰοῦνται καθάρσιόν ἐστι ψυχῆς, τὰ ἀπὸ τῆς σαρκικῆς φρονήματος αὐτῇ προσγενομένης ῥύψιν, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ὅτι πλυνῆς με καὶ ὑπὲρ χιόνα· λουκανθήσομαι“ (Κεφ. ιε'. περὶ τῆς Ἁγίας Πνεύματος)

(2) Οὐ μόνον τὴν παρὴν σὲ Κυρίῃ ἐκονίζετο τὸ Ἅγιον Βάπτισμα, ἀλλὰ καὶ τὴν εἰς ἄδου κατὰβασιν· ὅθεν ἔπειτα ὁ μέγας Βασίλειος· „πῶς ἂν καπορθμεύῃ τὴν εἰς ἄδου κατὰβασιν; μιμνήμενοι τὴν ταφῇ τοῦ Χριστοῦ· οἰοῦνται γὰρ ἐνδύεσθαι τῷ ὕδατι τῶν βαπτιζομένων πᾶς σῶματι“. Καὶ ὁ ἁγιώτατος Χρυσόστομος· „Καὶ τὸ βαπτίζεσθαι καὶ καταδύεσθαι, εἶπα ἀνανεῖν, τῆς εἰς ἄδου κατὰβασεως ἐστὶ σύμβολον, καὶ τῆς ἐκἄδου ἀνόδου“. (Ὁμιλ. μ'. εἰς τὴν α'. πρὸς Κορινθ.) Ὅρα καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῆς 4. στίχ. τοῦ ε'. Κεφαλ. τῆς πρὸς Ρωμαίους.

ειπόν τὸ φρόνημα πῶς σαρκὸς, τὸ ὁποῖον σὰς ἐνέκρουν· ἐσεῖς, λέγω, ποιῆτοι ὄντες ἐξω-
ποιήθητε μαζί με τὸν Χειρόν· διὰ τὴν καθὼς ἐκεῖνος αὐτῇ κατὰ τὸ σῶμα, ἐπὶ καὶ ἐσεῖς
ἀνέστητε κατὰ τὸ Πνεῦμα· πλὴν βέβαια θέλετε ἀναστῆναι καὶ μετὰ τὸ σῶμα ἐν τῇ συντελείᾳ
τῷ κόσμῳ (1). Ὁ δὲ μέγας Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος λέγει, ὅτι καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον δύ-
ναται εἶναι νὰ νοῦται ἡ νέκρωσις· ἐπεὶ διὰ τῆς ἀμαρτίας σας, λέγει, δεισκέσθε ὑποκά-
τω εἰς τὴν καταδίκην τῷ Θανάτῳ, καὶ ἐμείψετε ἀποθανεῖν, διὰ τὸ ἀπὸ τῆς καταδίκης
παύτῳ ὁ Χειρὸς σὰς ἡλδ' ἐρώσεν (2).

„Χαίρειν ἡμῖν (3) πάντα τὰ παραπτώματα“.

Ποῖα παραπτώματα μᾶς ἐχάρισεν ὁ Χειρὸς; ἐκεῖνα δηλαδὴ ὅπῃ ἐπροξέεν τὴν νέκρω-
σιν, καὶ τὸν Θάνατον εἰς ἡμᾶς. Βλέπεις Χειριανέ, ποίων κακῶν εἴμεθα ἄξιοι; ἦγαν Θά-
νατε, καὶ ἄδεν, καὶ πῶς ὁ Χειρὸς ἀπὸ αὐτῶν μᾶς ἡλδ' ἐρώσεν (4);

14. „Ἐξαλείψας τὸ κατ' ἡμῶν χαρόγραφον τοῖς δόγμασιν, ὃ ὡς
„ὑπεναντίον ἡμῖν“.

Επεὶ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ὁ Χειρὸς ἐχάρισεν εἰς ἡμᾶς τὰ παραπτώματά
μας, διὰ νὰ μὴ νομίσῃς ἐσὺ ὁ ἀναγιώσκων, ὅτι ἀφῆκεν αὐτὰ νὰ μένῃ, καὶ νὰ φαίνων-
ται, διὰ τὸ, λέγει, ὅτι δὲν τὰ ἀφῆκε νὰ μένῃ, ἀλλὰ τελείως τὰ ἐξάλειψε, καὶ τὰ ἔσ-
βυσε· χαρόγραφον δὲ πρέπει νὰ νοήσωμεν, ἢ τὸν Νόμον, καὶ τὴν ὑπὲρ τοῦ Νόμου γεννομένην
διὰ τοῦ σώματος ὁμολογίαν, τὴν ὁποῖαν ἔκαμεν, ὡσαύτῃ εἰς ἰδιόγραφον γράμμα, ὁ Ἰσραη-
λιτικὸς λαὸς πρὸς τὸν Μαῦσιν, εἰπόντες εἰς αὐτόν· „Πάντα ὅσα εἶπεν ὁ Θεὸς, ποιήσο-
μεν, καὶ ἀκούσμεθα“· (Ἐξ. ιθ'. 8.) ἢ τὴν φοβερικὴν ἐκείνῃ συνθήκῃ, καὶ συμ-
φωνίᾳ ὅπῃ ἔκαμεν ὁ Θεὸς μετὰ τὸν Ἀδὰμ, αἰσῶς παραβῇ τὴν ζωοποιὸν ἐντολήν, εἰ-
πὼν εἰς αὐτόν· „ἢ δ' αὖ ἡμέρα φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, Θανάτῳ ἀποθανεῖσθε“ (Γεν. β'. 16.)
(5); παύτῳ γὰρ τὴν φοβερικὴν συνθήκῃ ἐκράτει ὁ διάβολος ὡσαύτῃ εἰς ἡμᾶς χαρόγραφον,
καὶ αὐτὴ ἐναντιόνητο εἰς ἡμᾶς, καὶ δὲν μᾶς ἄφινε νὰ ἀνιδέσωμεν καὶ νὰ ἡλδ' ἐρωθώμεν,
μετὰ τὸ νὰ εἴχε τὸ δίκαιον (6). τὸ λοιπὸν τὸ χαρόγραφον ἐξάλειψεν ὁ Χειρὸς μετὰ
τὰ δόγματα, ἦγαν μετὰ τὴν Πίσιν, ἐπεὶ ὅχι μετὰ ἔργα, ἀλλὰ μετὰ τὰ δόγματα τῆς Πίσεως τὸ
πρῶτον ἔλυθη χαρόγραφον (7).

„Καὶ

(1) Διὰ τὸ λέγει καὶ ὁ μέγας Μακάριος· „ἀνά-
σας πᾶν νεκρὸν ψυχὴν ἀπὸ τοῦ νῦν γίνεται· ἀνά-
σας δὲ πᾶν σωματικόν, ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ“.
(Ὁμιλ. λς.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος, λέγει, ὅτι ὁ Ἀπόστολος ἀ-
προβυσίαν πῶς σαρκὸς τὴν πονηρίαν ἐκάλεσε, διδάσ-
κων „ὡς ἡ μετὰ τὸ σῶμα ἀπροβυσία, ὡς ἡ λωβή·
ταῖς τοῖς ἐχασιν, ἢ δὲ πῶς ψυχῆς, καὶ σωματικῇ λυ-
μαίνεται καὶ ψυχῇ· ἐκ δὲ τούτου δέκνεται ὡς ἡ τὸ σώ-
ματος περιτομή, ὡς δὲ πᾶς περιτομημένος ὀνίησιν·
ἢ δὲ πῶς πονηρίας ἀφαιρέσει, τὴν ἀληθὴν πραγμα-
τεύεται σωτηρίαν“.

(3) Ἐν ἄλλοις, ὑμῖν.

(4) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „πάντες ἡμᾶς ἀ-
νέχον ἡ ἀμαρτία· αὐτὴ γὰρ ἡμῖν τοῦ Θανάτου τὴν
ψῆφον ἐπὶνενγκεν· ἀλλ' ὁ πᾶν ὅλων Θεὸς κοινῶς ἡμᾶς
ἀπέφινε πῶς τὸ Δυσπότη Χριστῷ ζωῆς, καὶ πᾶν ἀμαρ-
τημάτων ἡμῖν ἀφῆκεν ἐδωρήσατο“.

(5) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ἐρμηνεύειν τὸ πᾶν Ἡσάμ
ἐκείνο· „ὡς πᾶς γράφει πονηρίαν“ (Ἡσ. ι. 1.)
λέγει· „ὡς ἕκαστος ἢ ὑπὲρ ἑαυτοῦ συγγράφει, καὶ
ἀγαθὰ πράσσει, ἢ κατ' ἑαυτοῦ ποίων χαρόγραφοι,
κατατίθεται πονηρία· εἰς ἐν τῷ χαρόγραφῳ, κατ' ἡ-

μῶν χαρόγραφον ὑπὸ πᾶν ἡμετέραν χαρῶν, ὅ-
ταν πράξωμεν τὰ χαίρονα· καὶ εἰς τὴν ὑπὲρ ἡμῶν χα-
ρόγραφον, ὅταν πράξωμεν τὰ βελτίονα“.

(6) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ἡγῶμαι ποῖναι καὶ
τὸ σῶμα ἡμῶν (τὸ ἐμπαδὲς δηλαδὴ) καλῶσαι χα-
ρόγραφον· διὰ τὸ γὰρ πᾶσαν παράνομον πλημῶμεν
πράξιν· διὰ μὲν πᾶν ὀφθαλμῶν, ἀκολούτως ὀφθαλμοῦ· διὰ
δὲ πᾶς γλώττης, φθεγγόμενοι τὰ μὴ δεόντα· διὰ δὲ
πᾶν ἀκοῆς, βλαβεράν διδασκαλίαν δεχόμενοι· ταῖς
δὲ χερσὶ, κλοπῇ, καὶ πλεονεξίᾳ, καὶ μισοφονίᾳ πολ-
μῶντες· Ὁ ποῖναι Θεὸς Λόγος πᾶν ὑμῶν φύσιν ἀνα-
λαβὼν, πάσης αὐτῇ ἀμαρτίας ἐλδ' ἐράν ἐφύλαξε,
καὶ ἐξήλειψε τὰ κακὰ ὑφ' ἡμῶν ἐν αὐτῇ γενόμενα πᾶν
ὀφλημάτων γράμματα· πύπλιν δὲ συγχωρήσας τῷ
σαυρῷ προσηλωθῆναι, τὸ πάντων ἡμῶν ἐξέτισε χρεὸς·
καὶ πᾶν Νόμον πεπληρωκὴς, ἐκάνον μὲν ἑαυτοῦ, ὡς
Ἰουδαίους μετὰ πάλα μόνοις γενόμενον χρησίμον, ἡμῖν
δὲ ὡς ὡς ἐπιπρόσωπον· ἔδωκε δὲ ἡμῖν τὸ εὐαγγελικόν
δόγμα, ἐν τῇ τῶν φυλακῇ τῇ σωτηρίᾳ ἡμῖν
ἐπαγγελλόμενος“.

(7) Ὁρα καὶ πᾶν ις'. Στίχ. π. β'. Κεφ. πρὸς
Εφεσ. πῶς ἐρμηνεύεται τὸ „πᾶν Νόμον πᾶν ἐντολὴν
ἐν δόγματι καταργήσας“.

Epistole di S. Paolo. Tom. II.

Ddd

„Καὶ αὐτὸ ἦρεν ἐκ μέσθ, προσηλώσας αὐτὸ τῷ Σταυρῷ“.

Δὲν ἐξάλειψε, λέγει, μόνον, καὶ ἔσβυσε τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον ὁ Χριστός, ἀλλὰ καὶ ἐσῆκωσεν αὐτὸ ἀπὸ τοῦ μέσου, ἥτοι τὸ ἔκαμιν ὅπως μὴδὲ νὰ φαίνεται. καὶ ἔτε εἰς ἡμᾶς τὸ ἔδωκεν, ἔτε αὐτὸς τὸ ἐφύλαξεν, ἀλλὰ καρφώσας αὐτὸ εἰς τὸν Σταυρὸν, κατεξέσχισεν εἰς πολλὰ κομμάτια, τὸ ὅποιον εἶναι ἴδιον νὰ κάμῃ ἐκεῖνος, ὅπως μετὰ χαρᾶς συγχωρήσῃ τινὸς τὸ χρέος, καὶ σχίσῃ τὴν χρεωσικὴν τὴν ὁμολογίαν. δι' ὃ, τι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἴμεθα ὄφιοι, καὶ ὑποκείμενοι ὑποκάτω εἰς ἁμαρτίας, καὶ παιδεῖας· αὐτὸς δὲ ὁ ἀναμάρτητος Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, παιδιδύει αὐτὴν διὰ λόγους, καὶ σταυρωθεὶς, μετὰ τὸν Σταυρὸν ἔλυσε τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τὴν παιδεῖαν τὴν ἐδικλὴν μας· ὅθεν ἐκεῖ εἰς τὸν Σταυρὸν ἐξέσχισε καὶ τὸ ἐναντίον μας χειρόγραφον (1).

15. „Ἀπεκδυσάμενος τὰς ἀρχάς, καὶ τὰς ἑξουσίας“.

Αρχάς, καὶ ἑξουσίας λέγει ἐδῶ ὁ Θεὸς Ἀπόστολος τὰς διαβολικὰς δυνάμεις, ἐπεὶ αὐτὰς ἐνεδύθη ἡ ἀνθρωπίνη φύσις, ὡσαύτῃ φέρεται, μορφωθείσα ὅλη, καὶ ποιωθείσα ἀπὸ τὰ πάθη, καὶ τὰς κακίας αὐτῶν. ἡ λέγει πῶς ἐκδύθη ταύτας ὁ Χριστός, ἐπεὶ αὐτὸς ἄνθρωπος γενόμενος, εἶχεν ὡσαύτῃ μίαν λαβὴν, καὶ πιάσιμον τῆς διαβολῆς, αὐτὸ τὸτο τὸ νὰ ἦναι ἄνθρωπος, καὶ νὰ φορῇ τὴν ἁμαρτωλὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων. διὰ τὸ καὶ ἐκδύθη τὴν λαβὴν καὶ τὸ πιάσιμον αὐτὸ τῆς ἐχθρῆς ὁ Δεσπότης Χριστός, ἥτοι ἀπίστος ἐρέθη ἀπὸ τὰς ἀρχάς, καὶ ἑξουσίας τῶν δαιμόνων. δι' ὃ, τι, ἀγκαλὰ καὶ προσέλαβε τὴν ἁμαρτωλὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ τὴν προσέλαβε, καὶ τὴν ἐφύλαξε χωρὶς ἁμαρτίαν (2). Δυνάσαι δὲ ὡς ἀναγνώσας, καὶ ἄλλως νὰ μάθῃς τὸτο ὅπως λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος· ὁ διάβολος κατεκράτει, καὶ ἑξουσίαζε τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν μετὰ δύο γενικά, καὶ καθολικά πάθη, ἦσαν μετὰ τὴν ἡδονὴν, καὶ μετὰ τὴν ὀδυμὴν, ἦσαν τὸν πόνον· ὁ Κύριος λοιπὸν, ἐπεὶ διὰ τὸτο ἀνέλαβε τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν διὰ νὰ πολέμησῃ, καὶ νὰ παλῶσῃ διὰ λόγους μετὰ τὰς ἀρχάς, καὶ ἑξουσίας τῆς διαβολῆς· ὅχι μόνον δι' αὐτὴν ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς προσλήψεως τῆς ἀγίας σαρκὸς τῆς ἐκλήσεως τὰς δαιμονικὰς ἑξουσίας· διὰ τὴν, συνηλῆθη μετὰ, χωρὶς ἡδονῆς, ἥτοι χωρὶς σποραὶ ἀνδρὲς, ἐγεννήθη δὲ, χωρὶς ὀδυμῆς, ἥτοι χωρὶς κοιλοπονίαν· τῆς Παρθένου Μητροῦς· ἀλλὰ καὶ ἀφ' ἧς ἐγεννήθη, καὶ ἐγένον ἀνδρας τέλειος, ἐπειράσθη μετὰ πρότερον ἐπάνω εἰς τὸ σατανάειον ὅρος μετὰ τὰ δολώματα τῆς ἡδονῆς, τῆς γαστριμαργίας λέγω, τῆς φιλοδοξίας, καὶ τῆς φιλοπλετίας, ἔταν αὐτοπροσώπως καὶ αἰσθητῶς ἐπρόσβαλεν εἰς αὐτὸν ὁ διάβολος· ὁ δὲ Κύριος, μετὰ τὸ νὰ μὴν ἐπιείσθη τελείως ἀπὸ τὰ δολώματα ταῦτα τῆς ἡδονῆς, ἐνίκησε τὸν πειράζοντα καὶ τὴν κατ' αὐτὸν νίκην ἐχάρισεν εἰς ἡμᾶς. Μετὰ ταῦτα δὲ πάλιν, ἐσπένδασεν ὁ διάβολος νὰ νικήσῃ τὸν Κύριον μετὰ τῆς ὀδυμῆς τὰ ἄρματα, καὶ νὰ τὸν κάμῃ νὰ μισήσῃ τὰς πλησίον ἀνθρώπους· ὅθεν καὶ μὲ ὅλον ὅπως ἐπεβέβλυσε τὸν Κύριον διὰ μέσου τῶν Φαρισαίων, καὶ Γραμματέων, καὶ διὰ μέσθ ἐκείνων τῶν ἰδίων ἀνθρώπων, ὅπως ὁ Κύριος ἀνεργήσας, δὲν ἐδωκῆν ὅμως νὰ κατορθώσῃ τὸν σκοπὸν τῆς, καὶ νὰ κάμῃ τὸν Κύριον νὰ μισή-

(1) Πρέπει ὅμως νὰ νηδύρουν οἱ Χριστιανοί, ὅτι ἀντὶ διὰ τὸ χειρόγραφον, ὅπως ἐξηλήθη ὁ Χριστός τὴν ἁμαρτιάν αὐτῶν, αὐτοὶ ἔδωκαν ἄλλο χειρόγραφον εἰς τὸν Χριστόν· ποῖον δὲ εἶναι αὐτό; εἶναι ἡ συμφωνία ἐκείνη καὶ ὁμολογία ὅπου ἔδωκαν εἰς τὸν Χριστόν, ὅταν ἐβάπτισαν, τὸ νὰ ἀποτάσσονται τὸν σατανᾶν, καὶ ὅλα τὰ ἔργα αὐτοῦ, καὶ ὅλην τὴν λατρίαν αὐτοῦ, καὶ ὅλην τὴν πομπὴν αὐτοῦ, καὶ τὸ νὰ σωπάζονται μετὰ τὸν Χριστόν, καὶ νὰ ζῶν, καὶ νὰ πολιτεύονται κατὰ τοὺς νόμους, καὶ τὰς ἐντολάς, καὶ κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Χριστοῦ· ὅθεν πρέπει νὰ φυλάττουν τὴν ὁμολογίαν τῆς πύτης βεβαιώσεως εἰς θανάτου αὐτῶν· διὰ τί εἰς πρᾶξιν καὶ τὸ χειρόγραφον αὐτοῦ, καὶ ὁμολογίαν αὐτοῦ, ποῖος πλέον θέλει ἐξαλείψῃ αὐτό; ἡ ποῖαν ἀπολογία θέλει δώσῃ ὑπὲρ τῆς αἰσθητῆς εἰς τὸν Χριστόν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως; ὅθεν ἔγραψε καὶ ὁ Θεὸς Χρυσόστομος· „Ἀλλὰ γέγονεν ἕτερον χειρόγραφον πᾶ-

„λιν, οὐ ποιῶν, οἷον τὸ πρότερον... μετὰ τὸ εἶπέν „γὰρ, ἀποτάσσομαι τῷ σατανᾶ, λέγῃσι, σωπάζομαι „σοι Χριστέ“ μάλλον δὲ ἐκ αὐτῆς κληθῆναι τὸτο χειρόγραφον, ἀλλὰ σωθῆναι χειρόγραφον γὰρ εἶναι, ὅταν τις „ὀφληματὸν ὑπεβύδῃ κατεχεται“ πῶς δὲ σωθῆναι „εἴσι... Τὸ δὲ ἀποτάσσομαι σοι σατανᾶ δηλοῖ, ἀντὶ „τῆς, ὅπως αὐτὸς ἐκ ἀκούσμαι σου“ (Ὁμιλ. ζ' εἰς τὴν πρὸς Κολασσάειν.)

(2) Ὁ σοφὸς Θεοδώρετος ὡς ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν τοῦτο· „ἐπεὶ διὰ τῶν τῶ σώματος παθῶν ἔχον καθ' ἡμῶν τὴν δυνάμειν οἱ δαίμονες, αὐτοὶ δὲ σῶμα περικείμενοι κρηστῶν ἁμαρτίας ἐγύρετο, κατέλυσε τὸν „ἐναντίων τῶν δυνάμεων καὶ δὴλῃ αὐτῶν ἀπᾶσιν ἀνδρῶν „ποιεῖ τὴν ἀσθενεῖαν ἐδεξε, διὰ τῆς οἰκίας σώματος „πᾶσιν ἡμῖν τὴν κατ' αὐτῶν χαρισάμενος νίκην.

μισήσῃ τὰς ἐπιβάλλας τὰ τέλος πάντων, ἐκίνησε κατὰ τὴν Κυρίαν καὶ τὴν διωκτοῦντάς τινι μηχανὴν ὅπως εἶχεν, ἤγειν ἐκατάπεισε τὰς Ἰουδαίας νὰ σαυρώσῃν τὸν Κύριον· ἀλλ' ὁ Κύριος τόσον πολλὰ δυνάμει ἐκίνησε εἰς τὸν σκοπὸν καὶ θέλημα τὸ διαβόλου, ὥστε ὅπως, καὶ ἐπὶ τῷ Σταυρῷ κρεμάμενος, ὅχι μόνον δυνάμει ἐμίσησε τὸν πλησίον, ἀλλὰ ἀκόμη προσήνετο καὶ ἐπαρκαλεῖται τὸν Πατέρα διὰ νὰ συγχωρήσῃ τὰς σαυρώσας τὴν, λέγων· „Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἶδασιν τί ποιοῦσι“. (Λουκ. κγ'. 34.) (1) Μὲ τοιοῦτον τρόπον λοιπὸν, ὁ Κύριος παντέλως ἐκδύθη τὰς δαιμονικὰς ἀρχάς, καὶ ἐξουσίας· καὶ καθὼς ἐκοιμώμενος τὴν ἐδικήν μας φύσιν, ἐτίθει καὶ ἐχάρισεν εἰς ἡμᾶς, ὅπου ἐνεδύθημεν τὰς ἀρχὰς ταύτας διὰ τῆς ἁμαρτίας, τὴν ἐκδυσιν τῶν, καὶ ἀπογύμνωσιν.

„Ἐδαγμάτισεν ἐν παρρησίᾳ“.

Ητοι ὁ Κύριος ἔκαμε, λέγει, τὰς δαιμονικὰς ἐξουσίας νὰ ἐντροπιασθῇ, καὶ νὰ ἀσχημονήσῃ μετὰ παρρησίαν· δι' ὃ, τι δυνάμει ἐντροπιάσθη ἄλλω φορὰν τόσον πολλὰ ὁ διάβολος, ὅσον ἐντροπιάσθη εἰς τὸν καιρὸν τῆς σαυρώσεως τῷ Κυρίῳ· διὰ τὴν εἰς αὐτὸν καιρὸν, ὅπου αὐτὸς ἐπρόσμενε πῶς ἐκίνησε τελείως, καὶ ἐξουσίασε τὸν Κύριον, ὅχι μόνον τὸν Κύριον δυνάμει ἐξουσίασεν, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ἔχασεν ὅσας ἄλλας πρότερον εἶχεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τὴν· τὸ δὲ ἐν παρρησίᾳ δηλοῖ, ἀντὶ τῆς δημοσίως, καὶ ἐμπροσθεν πάντων τῶν ὁρώντων· „εἰσὶν γάρ, φησιν, ὁ λαὸς θεωρῶν“· (Λουκ. κγ'. 35.) ὅθεν ὁ διάβολος μὴ ὑποφείρωντας τὴν τοιαύτην ὑπερβολικὴν ἐντροπίαν, καὶ ἀφανισμόν τινι, καθὼς τρόπον δυνατὸν ἐμεταχειρίσθη ὑπερτον, διὰ νὰ καταπέσῃ τὰς ἀνθρώπους, ὅτι ὁ Χριστὸς τῇ ἀληθείᾳ δυνάμει ἀπέθανεν, ἀλλὰ κατὰ φαντασίαν· ἐπεὶ δὲ τὸ ἦτον ἡ μεγάλη τὴν νίκη, καὶ ἡ τελεία τὴν κατάργησις, τὸ νὰ θανατώσῃ ἀνθρώπον ἀναμάρτητον· καὶ ἐπειτα διὰ τῆς θανάτου αὐτοῦ, νὰ θανατωθῇ ἀνελέπτως αὐτὸς ὁ ἴδιος ὅπως τὸν ἐθανάτωσε, καὶ νὰ μείνῃ ἀνένεργος· διὰ τὸ καὶ μυρίας αἰρέσεις ἐσήκωσε, καὶ πολλὰς αἰρετικὰς ἐπαρκαλίσθη νὰ εἰπῇ, ὅτι ὁ Κύριος κατὰ φαντασίαν ἀπέθανε, καὶ ὅχι κατὰ ἀλήθειαν· ἐπεὶ δὲ αὐτὸν δυνάμει ἀπέθανεν ἀληθῶς, ἐδὲ ἀνέστη· καὶ αὐτὸν δυνάμει ἀνέστη, ἐδὲ ἀνελήφθη, ἢ μᾶλλον εἰπῇ, αὐτὸν δυνάμει ἀπέθανεν ὁ Κύριος, ἀρα ἐδὲ ἀνθρώπος ἦτον ἀληθής· εἰ δὲ μὴ ταῦτα, ἀρα ἐδὲ Θεὸς ἦτον, ἀλλὰ πλάγιος, καὶ ἀπατεῶν. Βλέπετε, ὡς ἀναγιγνώσκοντες, ὅτι ὅλα κρέμονται ἀπὸ τὸν θάνατον τῷ Χριστῷ (2)· διὰ τὸ καὶ ὁ Κύριος τὸ πρῶτον προηλπίσθη, ἀπέθανε μὲν φανερώς, καὶ ἐμπροσθεν πάντων, δυνάμει δὲ φανερώς, διὰ τὴν, τῆς μὲν ἀναστάσεως τῆς, ἐμελλε νὰ γινῇ μάρτυς, καὶ βεβαιωτὴς ὅλος ὁ μετὰ ταῦτα κυριὸς (3)· τὸ δὲ θανάτου τῆς, αὐτὸν ὁ τότε καιρὸς δυνάμει ἐτίθει μάρτυς, ἄλλος καιρὸς μετὰ ταῦτα δυνάμει ἤθελε γινῇ τότε βεβαιωτής.

„Θεομ-“

(1) Ὅρα περὶ τούτου τὸν γ'. Συλλογισμὸν τῆς κγ'. Μιλεῖται περὶ τῆς ζωῆς τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ γενικῶς θεωρουμένης ἐν τῇ Βίβλῳ τῶν Πνευματικῶν γυμνασμάτων.

(2) Διὰ τὸ καὶ ὁ Νύκτος ἦτο Γρηγόριος· „πᾶσα δ' ἀντίς δι' ἀκομμάτως κατὰ μυστήριον, ἀλλο- γώτερον ἔστι, μὴ διὰ τὴν γένεσιν συμβεβηκέναι τὸν θάνατον, ἀλλὰ τὸ ἐμπροσθεν τῷ θανάτῳ χάριν πα- ραληφθῆναι τὴν γένεσιν· ὅ γὰρ τὸ ζῆσαι δεόμενος ὁ αἰετὶ ζῶν, τὴν σωματικὴν ὑποδύεται γένεσιν, ἀλλ' ἡμᾶς ἐπὶ τὴν ὥν ἐκ τοῦ θανάτου ἀνακαλούμενος“.

(Λόγ. κατηχητικ. Κεφ. λβ'.)

(3) Σημειώσω ὅτι ὁ Κύριος δυνάμει ἀνέστη φανερώς ἐμπροσθεν πάντων ἀνθρώπων· α'. διὰ τὴν ἡ ἀνάστασις τῆς ἦτον μυστήριον ἀπόκρυφον, καὶ εἰς μόνον τὸν Θεὸν δυνατὸν καὶ καταληπτὸν, ὡς ὑπὲρ φύσιν ὅν· τὴν δὲ μυστήριον τοῦ Θεοῦ, δυνάμει ἀνὰ δεξιὴν νὰ φανερονῶνται εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὡς μὴ καταληφθῆναι δυνατὸν, ἀλλὰ διὰ πί- στως μόνως δεχομένης. β'. διὰ τὴν καθὼς τὴν πρῶτον πλάσιν καὶ γένεσιν τῆς τῆς τοῦ Ἀδάμ, ὁμοίαν ἀνθρώπου δυνάμει· ἐτίθει ἡτὶ ἀκόλουθον νὰ μὴ ἰδῇ ὁφθαλμὸς ἀνθρώπου καὶ τὴν ἀνάστασιν καὶ δὲ ἀναστάσεως.

γεννησθαι τοῦ δευτέρου καὶ νέου Ἀδάμ, καθὼς τὸ πρῶτον λέγει ὁ Θεσσαλονίκης θ'ος Γρηγόριος· καὶ γ'. διὰ τὴν ἀν- τιστοιχίαν ὁ Κύριος ἤθελεν ἀναστήθῃ ἐμπροσθεν πάντων Ἰουδαίων, οἱ Ἰουδαῖοι ἤθελεν ζῆται νὰ σωτηρώμεν, καὶ νὰ συμπί- νων καὶ νὰ σωματοσφύρονται μετὰ αὐτὸν, καθὼς συνανέσ- τρετο καὶ σωματοσφύρον μετὰ τὸν ἀναστῆντα Ἀδάμ, ἢ καὶ μετὰ τὸν ἴδιον Κύριον πρὸς τὴν πλάσιν· ἐπειδὴ δὲ τὸ σῶ- μα ἐκάνο, ἀφάρτων ὅν, δυνάμει ἐχρημάζετο τῆς ποιότη- τος καὶ σωματοσφύρης, ἐντεῦθεν οἱ Ἰουδαῖοι ἐμελλαν νὰ ἦσαν ὅτι κατὰ φαντασίαν ἀνέστη, καὶ ὅχι ἀληθῶς καὶ πραγματικῶς· καὶ ἀκόλουθον περισσότερο ἤθελεν νὰ βλα- φῇ, παρὰ νὰ ὠφεληθῇ. Διὰ ταῦτα ὅν τὰ αἰτία φα- νερώς δυνάμει ἀνέστη ὁ Κύριος, ἀφῆκε δὲ νὰ ἀποδηνκνύουν τὴν ἀνάστασιν ὡς ἀληθῆ, ὅσον τὴν θανάτου ὅπως ἐ- νήργησαν οἱ Ἀπόστολοι ἐν τῷ ὀνόματί τῶν, ὅσον καὶ τὴν βί- βλιν, καὶ οἱ θάνατοι ὅπως ἐλάμβανον αὐτοὶ διὰ τὸ ὄνο- μά τῶν· ποῖος γὰρ ποτε φρόνιμος ἀνθρώπος ἤθελε πιστώ- σῃ, ὅτι νὰ ἀνίστῃ νεκροὺς, καὶ νὰ ἐνεργῇ θάνατον, καὶ σημεῖα ὑπερφυσικὰ καὶ παράδοξα τὸ ὄνομα ενός ἀνθρώπου ἀποθανόντος, ὅπου δυνάμει ἐδωκῆναι νὰ ἀναστήθῃ τὸν αὐτὸν τῶν, ἀλλὰ ἐμνησθῇ εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν θανάτων καὶ τῆς φθορᾶς, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἀνθρώποι· ἢ τίς ἤθελε πισθῇ ὅτι

„Θελαμβάσας αὐτὸς ἐν αὐτῷ“.

Ητοι ὁ Κύριος, λέγει, ἔδειξε νικημένους τὰς δαίμονας ἐν τῷ Σταυρῷ. Θελαμβος γὰρ ὀνομάζεται, ὅταν τινὰς Βασιλεὺς, γυρίζοντας ἀπὸ τὸν πόλεμον πῶν ἐχθρῶν τιν νικητὴς, καὶ τροπαῖχος, κάμνῃ δημοσίαν προπομπήν, καὶ δείχνῃ τὰς νικηθέντας παρ' αὐτῷ ἐχθρὸς, δεδεμένους, καὶ ἐντροπιασμένους ἔμπροσθεν εἰς ὅλους (1). Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ὁ Κύριος μετὰ τὸν Σταυρὸν ἐνίκησε τὸν διάβολον, καὶ τὰς ὑπηρετάς τιν δαίμονας, καὶ κατ' αὐτῶν τὸ τροπαῖον ἐση-
σε (2), διὰ τοῦτο, ὡσαν ἔμπροσθεν εἰς εἷνα δημοσίον θέατρον Ἐβραίων ὁμοῦ, καὶ Ῥω-
μαίων, καὶ Ἰουδαίων πῶν θεωρούντων τὴν σαύρωσίν τε, ἐθελαμβάσε τὰς δαίμονας, καὶ ἔδει-
ξε αὐτὰς νικημένους, καὶ δεδεμένους. Ἄν λοιπὸν οἱ Ἀγγελοι δεῖν ἀπέθανον διὰ λόγους μας,
ἀλλὰ ὁ Χριστὸς, πῶς ἐσεῖς οἱ Κολασσαεῖς λέγετε, ὅτι ἐπροσφέρθητε εἰς τὸν Χριστὸν διὰ
μέσιν πῶν Ἀγγέλων, καὶ ὅχι διὰ μέσιν τῶν Χειρῶν;

16. „Μὴ ἔν τις ὑμᾶς κελεύω ἐν βρώσει, ἢ ἐν πόσει, ἢ ἐν μέραι ἐορ-
τῆς, ἢ νεμηνίας, ἢ σαββάτων“.

Οσα εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Θεὸς Παῦλος εἰς τὰς Κολασσαεῖς, τὰ εἶπε σκιαδῶς, καὶ αἰνιγμα-
τωδῶς, καὶ ὡς μάλιστα εἶπεν ἀνωτέρω τὸν λόγον ἐκεῖνον. „Βλέπετε κητίς ὑμᾶς ἔσαι ὁ
„συλαγωγῶν“ (αὐτόθ. 8.) πῶρα δὲ ἐδῶ φανερώτερα λαλεῖ πρὸς αὐτὰς, διὰ τὰς παρα-
τηρήσεις ὅπῃ εἶχον, ἀφ' ἧς πρότερον ἀρξάμενος τὰς τῶν Χειρῶν ἐργασίας. δι' ὅ,τι αἰτίαι,
λέγει, ἐσεῖς ἀδελφοί, ἀπολαύσατε τοιαύτας μεγάλας ἐργασίας ἀπὸ τὸν Χριστὸν, διὰ τί
να κάμνετε τὸν ἑαυτὸν σας ὑποκείμενον καὶ δῆλον εἰς τὰ ὀφελή, καὶ παραμικρὰ τῶν Ἰου-
δαίων παρατηρήματα; λοιπὸν μὴ, ὑπομύετε να σὰς κατακρίνῃ τινας, πῶς τάχα δεῖ
„φ“

ὅτι οἱ Μαθηταὶ καὶ Ἀποστόλοι περὶ ἡδελαν βασανίζονται,
καὶ προθύμως να ἀποδύσκειν διὰ εἷνα φίλον ἄνθρωπον,
νικρὸν καὶ διαλελυμένον εἰς τὸν πάρον; τοῦτο γὰρ εἶναι
πάντη ἀδυνατον, καὶ ἀπίθανον. ὅθεν καὶ ὁ Θεὸς Χρυ-
σόστομος λέγει, ὅτι διὰ τοῦτο μετὰ τῷ Πάτρῃ καὶ τῷ
Αἰνάσῃ ἀναγινώσκονται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ αἱ Πρά-
ξεις τῶν Ἀποστόλων. διὰ τί τὸ κήρυγμα πῶν Ἀποστό-
λων, καὶ τὰ ὑπ' αὐτῶν γινόμενα θαύματα, πᾶσι ἐν ταῖς
Πράξεσι περιεχόμενα, αὐτὰ βεβαιούσι καὶ ἀποδεικνύ-
σιν ὡς ἀληθῆ τῷ τῷ Κυρίου ἀνάσσειν.

(1) Ἡ λέξις δὲ τῷ θριαμβῇ ἐτυμολογῆται ἀπὸ τῆς
θρία. θρία δὲ ὀνομάζονται πᾶσι φύλας τῆς συκῆς ὡς εἰς
τρία μέρη διηρημένα. ἐπειδὴ οἱ παλαιοὶ νικηταί, ὅταν
ἐγύρουν ἀπὸ τὸν πόλεμον, ἦτον σεφανωμένοι μετὰ τῶν
θρία, ἦτοι πᾶσι τῆς συκῆς φύλας (Ὁρα τὸν Βαρίον).

(2) Τρέπων δὲ ἦτον ὅταν τινὰς, ἀφ' ἧς ἡδελε νι-
κήσῃ τὰς ἐχθράς τε, ἐσπνε μίαν πέτραν μεγάλην, ἢ
ἐκαπσκάδαζεν εἷνα τοῖχον, ἐπάνω εἰς τὸν ὅποιον ἐ-
γραφε τὴν νίκην ὅπου ἔκαμε κατὰ τῶν ἐχθρῶν του,
διὰ να βλέπεν καὶ να ἐνδυμνῆται αὐτῷ οἱ μεταγενέ-
τεροι. Ἐλέγετο ἔν ὁ τοῦτοιοι τοῖχος, ἢ ἡ πέτρα, τρώ-
παον, ἐπειδὴ ἐσώετο, καὶ ἐγύρετο ἐπὶ τῇ τροπῇ,
ἦγαν διὰ τὴν νίκην πῶν ἐχθρῶν (παρὰ τοῖς ἁλο-
λίοις τῷ Ἀριστοφάνει) τοῦτοιοι δὲ τρώπαον ἐσησε καὶ
ὁ Χριστὸς τὸν Σταυρὸν, ἐπὶ τῇ τροπῇ καὶ νίκῃ πῶν δαι-
μόνων, ἐν ᾧ πραγματικῶς ἐγράφε διὰ τῶν θανάτων,
τὸν τρόπον τῆς νίκης πῶν ἐχθρῶν του. ὅθεν ἡμεῖς, ὁ-
σάκις βλέπομεν τὸν Σταυρὸν, ἐνδυμνῆμεθα τῇ τοιαύ-
τῃ τοῦ Κυρίου κατὰ τοῦ διαβόλου, καὶ τῶν δαιμόνων
νίκῃ, καὶ εἰς τὸν κατ' αὐτῶν πόλεμον ἀνδραιομένεσθε.
Ἀρίστοιμοι καὶ ἐκάνο τὸ παράδειγμα ὅπου φέρουσιν εἰς
τοῦτο τινες διδάσκαλοι. καθὼς, λέγουσιν, εἷνα ὁμοιωτός,

καὶ ἔμπροσθεν παλαστή, ὅταν παλαίῃ μετὰ τὸν ἀντίπαλόν
τε, ὅχι μόνον ξιγυμνοῖται, καὶ ἀλείφεται διὰ να μὴ
δυσταῖ να τὸν πιάσῃ ὁ ἀντίπαλος τε, ἀλλὰ παρατηρή-
σας τὸν ὑψηλόν, ἐκεί ἐπάνω τὸν ἀναβιβάζει, καὶ ἀπὸ
ἐκεί τὸν ρίπτει κάτω, καὶ τὸν σωτρίζει. ἐπὶ καὶ ὁ
Δεσπότης μας Χριστὸς, παλαίσας μετὰ τὸν διάβολον πρό-
τερον ἐπὶ τῶν ὅρων, καὶ νικῆσας αὐτὸν μετὰ τῷ ἀποστο-
λῷ τῆς ἡδονῆς, ὕστερον ἐπάλασεν αὐτὸν καὶ μετὰ τῷ
ὀδυμνῷ. ὅθεν γυμνωθεὶς πᾶσι ἰματίαις καὶ πιασθεὶς με-
τὰ τὸν ἀνέβασεν ἐπάνω εἰς τὸν ὑψηλόν τῶν τοῦ
Σταυροῦ. καὶ ἀπὸ ἐκεί τὸν ἐτίναξε κατὰ μετὰ παρρησίαν
μεγάλην καὶ θριαμβῶν, καὶ ὡς αὐτὸν ἐσωτρίφε καὶ ἡ-
φάνισεν. ὅθεν ἐγράφεν ὁ Χρυσόστομος. „ὡς περὶ γὰρ
„μοτομαχίαν γέγονεν“ ἐπληξε τὸν Χριστὸν ὁ θάνατος,
„ἀλλ' ὁ Χριστὸς πληγῆς, ὕστερον αὐτὸν ἀνέλε“ νικρῶ σώ-
„ματι κατελύετο, ὁ δοκῶν ἀθάνατος εἶναι“ καὶ τοῦτο
„ἡ οἰκουμένη ἐώρα“. (Ὁμιλ. 5. εἰς τὴν πρὸς Κολασσ.)
Καὶ ἦτον να ἰδῇ τινὰς παραδοξὰ καὶ ἀντίστροφὰ πράγ-
ματα. διὰ τί, ὁ μετὰ διάβολος ἔκαμε καθεὶς τρόπον να
θανατώσῃ τὸν Κύριον, ὅχι μετὰ ἄλλο εἶδος θανάτου, ἀλλὰ
μετὰ τῶν σαυρῶν, ἵνα εἰς τὸ ὕψος τῶν σαυρῶν κρεμάμενος,
θριαμβώδῃ καὶ ἀτιμαδῇ περισσώτερον. ἀπέβη ὁμοῦ τὸ
ἐναντίον. διὰ τί ὁ μετὰ Χριστὸς ὕψηλός σαυραδὴς, ἐ-
κείθεν ἠλκυσεν ὅλους τοὺς κατὰ εὐερισκομένους εἰς τὴν
ἑαυτοῦ ἐπίγνωσιν, καθὼς μόνος περὶ προφήτευσεν. „εἰάν
„ἐγὼ ὕψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντες ἠλκύσω πρὸς ἐμεῦ-
„τὸν“ (Ἰωάν. 12. 32.) καὶ ἀκολούθως περισσοτέ-
ρον ἐδοξάσθη καὶ ἐτιμήθη. ὁ δὲ διάβολος ἐκείθεν ἀπὸ
τῶν ὕψους τῶν Σταυρῶν ριφθεὶς καὶ πεσὼν πτώμα ἐξέμισεν,
μετὰ παρρησίαν μεγάλην ἐθριαμβώδῃ, καὶ ἀτιμαδῇ ἀ-
τιμίαν αἰώνιον.

φυλάττετε τὰς Ἰουδαϊκὰς παρατηρήσεις, εἰς φαγητὰ, καὶ ποτὰ. Μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα, ἐπαινεῖ τρόπον τινα τὰς Κολασσαεῖς ὁ Ἀπόστολος, πῶς δὲ ἐφύλαττον τὰς τῶν Ἰουδαίων συν-ηθείας. „ὅν μέρες δὲ ἑορτῆς“ εἶπε, διὰ νὰ φανερώσῃ ὅτι οἱ Κολασσαεῖς δὲν ἐτόλμων νὰ φυλάττων ἐλοκλήρως τὰς ἑορτὰς τῶν Ἰουδαίων· δι' ὃ, τι ἀγκαλὰ καὶ ἐσαββάτιζον, ἤτοι αὐτὸ καὶ νὰ ἐφύλαττον τὰ σάββατα, ἀλλ' ὅμως μὴ τὸ νὰ ἦτον Χεῖς. δὲν τὰ ἐφύλαττον μὲ τὴν ἀκρίβειαν ἐπεινῶν, ὅπως τὰ ἐφύλαττον οἱ Ἰουδαῖοι. Δείχεται λοιπὸν μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Παῦλος, ὅτι εἶναι ματαίᾳ ἡ ποιαὺτὴ μερικὴ φυλακὴ τῶν Ἰουδαϊκῶν ἑορτῶν, αἰσῶς καὶ δὲν ἦναι ἡ φυλακὴ τῶν καθολικῶν εἰς ὅλα· καὶ ὅτι, ἀπὸ τῆς μερικῆς ταύτης φύλαξιν τῶν Ἰουδαϊκῶν ἑορτῶν, ὅχι σωσιζῶνται, ἀλλὰ ἀνατρέπεται τὸ ὅλον τῶν ποιῶν ἑορτῶν· ἐπειδὴ αὐτοὶ ἦτον καλὸν νὰ φυλάττωνται αἱ ποιαὺται Ἰουδαϊκαὶ ἑορταί, ἔπρεπε νὰ φυλάττωνται τέλειαι, καὶ κατὰ πάντα, καὶ ὅχι νὰ φυλάττωνται ἀτελεῖς, καὶ κατὰ μέρος (1).

17. „Ἄ ἐς σκιά τῶν μελλόντων“.

Μέλλοντα ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος τὰ τῆς καινῆς Διαθήκης μυστήρια, τὰ ὅποια, ὅσον πρὸς τὴν παλαιὰν Διαθήκην, ἦντις ἦτον τῷ τότε καιρῷ ἐνεσῶσα, ἐμμελὸν νὰ γινῶν, καὶ παρόντα δὲν ἦν.

„Τὸ δὲ σῶμα, τῷ Χεῖς. μηδὲς ὑμᾶς καταβραβδέτω“.

Ἄλλοι μὲν εἰς τὸ, Χεῖς, κάμνουν τελείαν σιγμῶ ἔγω, καθὼς γράφεται ἐδῶ, καὶ εἶναι τὸ νόημα τῶ λόγου τῶτο· καθὼς τὸ σῶμα κάμνει σκιά, ἔτσι καὶ ἡ παλαιὰ Διαθήκη, ἦν σκιά τοῦ σώματος τοῦ Εὐαγγελίου· τὸ δὲ σῶμα, ἦν τὸ πραγμα καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ τὸ Εὐαγγέλιον, εἶναι τὸ Χεῖς (2). ὥστε τί πρέπει νὰ κρατῆτε ἐσεῖς οἱ Κολασσαεῖς; τὴν σκιά τοῦ σώματος, εἰς καιρὸν ὅπως τὸ σῶμα εἶναι παρόν; ἄλλοι δὲ ἐνόησαν τὸ σῶμα τῷ Χεῖς μὲ τὸ „μηδὲς ὑμᾶς καταβραβδέτω“· τότε δὲ τὸ νόημα εἶναι τῶτο, ἡγοῦν ὅς μὴ καταβραβδῶν, ἦτοι ὅς μὴ ἐνοχλῇ τινὰς ἐσᾶς ὅπως εἰσθε σῶμα τῷ Χεῖς· δι' ὃ, τι καταβραβδύειν θέλει νὰ εἴπῃ, κατὰ τὸν Φώτιον, ὅταν ἄλλος μὲν, νικᾷ, ἄλλος δὲ, πέρνει τὸ βραβεῖον τῆς νίκης (3). Καὶ ἐσεῖς λοιπὸν ἀδελφοί ἐνίκησατε τὸν διάβολον, καὶ ἐγίνεστε τότε ἀνώτεροι· ὅθεν διὰ τί πάλιν νὰ ὑποδιδόνετε τὸν ἑαυτὸν σας εἰς τὴν ἀμαρτίαν, μὲ τὸ νὰ φυλάττετε τὸν παλαιὸν Νόμον, ὅστις δὲν δυνάται νὰ σας ἐλθῇ ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας, καὶ νὰ σας δικαιώσῃ; Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον ἐσεῖς καταβραβδύετε, ἦν δὲν δίδετε τὸ βραβεῖον, καὶ σέφαιον εἰς τὸν Χεῖς, ὅπως ἐνίκητε τὸν ἐξουσιάζοντά σας διάβολον, ἀλλὰ τὸ δίδετε εἰς τὸν Νόμον, καὶ εἰς τὰς Ἀγγέλους, οἵτινες δὲν ἐνίκησαν τὸν ἐχθρόν· ὅθεν εἰς τὸν νικητῶν Χεῖς πρέπει νὰ δίδετε τὸν σέφανον, καὶ εἰς τὸν ἑαυτὸν σας, ὅπως ἐνίκησατε τὸν ἐχθρόν, καὶ εἰσθε σῶμα Χεῖς, καὶ ὅχι εἰς τὸν Νόμον, καὶ τὰς Ἀγγέλους· φανερόν γὰρ εἶναι ὅτι, αἰσῶς φυλάττετε τὰ ἔθιμα τῶν Ἰουδαίων, ἀκόμη ἔχετε δεσπότιν καὶ ἐξουσιάζοντά σας τὸν παλαιὸν Νόμον, καὶ ἀπὸ ἐκεῖνον φαίνεσθε ὅτι ἐσώθητε· ἐπειδὴ δὲ, ὁ μὲν Νόμος ἦν σκιά τοῦ σώματος τοῦ Εὐαγγελίου, τὸ δὲ Εὐαγγέλιον καὶ τὰ τῷ Χεῖς, ἦν αὐτὸ τὸ σῶμα, διὰ τῶ

το

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώριτος εἶπε· „καλῶς δὲ προσέθηκε καὶ „ὅν ἐν μέρεσι ἑορτῆς“· ἀλλὰ γὰρ ἡδυνάστο „παύσαι πληρῶν“ πῶς γὰρ οἶόν τε ὡς τρεῖς τὰ ἔτη ἀπὸ τῆς Φρυγίας εἰς τὴν Ἰουδαίαν στέχον, ἵνα ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐπιτελέσῃ κατὰ τὸν Νόμον πᾶς ἑορτή; καὶ μάλιστα τῆς Πεντηκοστῆς, πελαγίστης τῇ Πάσχᾳ; πλεονῶν γὰρ εἶναι, ἢ πεντήκοντα ἡμερῶν ὁδός“. Τρεῖς φορές δὲ ἐπρόσθεεν ὁ Νόμος νὰ πηγύνον οἱ Ἰουδαῖοι εἰς Ἱεροσόλυμα διὰ νὰ ἑορτάσων τὴν Πάσχᾳ, τὴν Πεντηκοστήν, καὶ τὴν Σκηνοπηγίαν, τρεῖς καιροὺς τοῦ ἑαυτοῦ ὀφθίστασαι πᾶν ἀρσενικόν σου ἐναντὶ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐν τῇ πόλει, ὃ ἐάν ἐκλήξῃται αὐτὸν Κύριος· ἐν τῇ ἑορτῇ τῶν Ἀζύμων, καὶ ἐν τῇ ἑορτῇ τῶν Ἑβδομάδων, (ἡτοὶ τῆς Πεντηκοστῆς) καὶ ἐν τῇ ἑορτῇ τῆς Σκηνοπηγίας“. (Δευτερον. 16. 16.).

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος ὑποὶ αὐτῇ ἐρμηνείᾳ· „ἡ εὐαγγελικὴ πολιτικὴ σώματος ἐπέχει πᾶσιν· ὁ δὲ Νόμος, σκιά· προλαμβάνει δὲ ἡ σκιά τὸ σῶμα, ἀνιχνόσας τὸ φῶς· ὡς εἶναι, σκιά μὲν, τὸν Νόμον, σῶμα δὲ, τὴν χάριν, ὡς δὲ τὸν Δεσπότην Χεῖς“.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι βραβδύτης ὀνομάζεται αὐτὸς πᾶς ἀγωνιζόμενος κερπὶς, ἐπειδὴ αὐτοὶ ἐδίδαν εἰς τὰς νικῶντας τὴν ἡφον, καὶ ἀπόφασιν τῆς νίκης· καταβραβδύειν δὲ εἶναι, ὡς νὰ βραβδῶν τινὰς ἀδίκως. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ἐκεῖνοι, ὅπως ἐσμεν πᾶς νομικαὶ παρατηρήσει μὲ τὸ Εὐαγγέλιον, ἐκρῆμνιζον τὸν ἑαυτὸν σας ἀπὸ τὰ κακίτερα καὶ ἀνώτερα, εἰς τὰ κατώτερα καὶ χειρότερα· διὰ τῆς λέγει πρεπόντως ὁ Παῦλος· „μηδὲς ὑμᾶς καταβραβδέτω“.

19. „Καὶ οὐ κρατῶν τὴν κεφαλὴν, ὅξ οὐ παῦ τὸ σῶμα διὰ τῶν
 „ἀφῶν, καὶ στυδέσμων ἐπιχορηγόμενον, καὶ συμβιβαζόμενον, αὐ-
 „ξία τὴν αὐξήσιν τῆ Θεῶ“.

Εκεῖνος, λέγει, ὅτι δογματίζει ταῦτα, δὲ κρατεῖ τὴν κεφαλὴν, ἥτοι τὸν Υἱόν· ὁ Υἱὸς γὰρ εἶναι κεφαλὴ τῶν Ἀγγέλων, ὡς Ποιητὴς αὐτῶν καὶ Δημιουργός· ἀλλὰ καὶ ὅλης τῆς Ἐκκλησίας αὐτὸς εἶναι κεφαλὴ· ὅχι μόνον κατὰ τὸ πᾶν, καθ' ὃ δηλαδὴ εἶναι Ποιητὴς αὐτῆς καὶ Δημιουργός, ἀλλὰ καὶ κατ' ὃ ἡ Ἐκκλησία, ἥτοι ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί, εἴμεθα σῶμα αὐτοῦ, καὶ μέλη, μετὰ τὸ νὰ ἐκοινωνήσῃ ὁ Υἱὸς τῆς αὐτῆς ἡμῶν φύσεως. Ἀπὸ τὸν Υἱὸν λοιπὸν, ὅλον τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τὸ ἀπλῶς εἶναι ἔχει, καὶ τὸ εὖ εἶναι· καὶ ὁποῖος ἐκπέσῃ ἀπὸ αὐτοῦ, ἀποθνήσκει, δι' ὅ,τι καθὼς τὸ αἰσθητικόν, καὶ ζωτικὸν πνεῦμα ἀπὸ τὸν ἐγκέφαλον δίδεται εἰς ὅλον τὸ σῶμα διὰ μέσων τῶν νεύρων· καὶ καθὼς ἀπὸ τῆς αἰσθητικῆς κεφαλῆς προέρχεται καθε αἰσθησις, καὶ καθε κίνησις ὅλων τῶν μελῶν τοῦ σώματος, ὡς λέγουσιν οἱ φυσικοί, καὶ οἱ ἰατροί, τοιοῦτοτρόπως καὶ τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας ἐπιχορηγείται, ἥγαν λαμβάνει τὸ νὰ ζῇ, καὶ νὰ αὐξάνῃ πνευματικῶς. Πότε δὲ τὴν αὐξήσιν ταύτην λαμβάνει; ὅταν συμβιβάζεται, ἥγαν ὅταν ἔχη σωμαθεῖαν μετὰ τὸν Υἱόν· δι' ὅ,τι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα δίδει εἰς τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας τὴν ἐπιχορηγίαν καὶ αὐξήσιν, διὰ μέσων τῶν ἀφῶν, ἥγαν τῶν ἐνώτικων στυδέσμων τῆς κεφαλῆς· ἐπειδὴ αὐτὸ σῶμα γινώσκει αἰσθάνειν, καὶ δὲ σωμαθεῖται μετὰ τὴν κεφαλὴν, οὐ συμβιβάζεται μετ' αὐτὴν, ἥγαν ἐὰν μετ' αὐτὴν δὲ συμφωνήσῃ, βέβαια ἔτε ἡ ἐπιχορηγία τοῦ Πνεύματος γίνεται, ἔτε ἡ αὐξήσις τῆ Θεῶ, ἥγαν ἡ αὐξήσις τῆς κατὰ Θεὸν ἀρίστης πολιτείας (1).

20. „Εἰ ἔν ἀπεθανέτε σὺν τῷ Χριστῷ ἀπὸ τῶν σοιχείων τῆ κόσμου,
 „τί ὡς ζῶντες ἐν κόσμῳ δογματίζεσθε“;

Εσῆς, λέγει, διὰ μέσων τῶ Ἁγίου Βαπτίσματος ἀπεθανέτε μαζί μετὰ τὸν Χριστόν, καὶ ἐν-κράθητε εἰς ὅλῳ τὴν προτέραν ζωὴν σας, ὥστε ὅτι ἄλλῳ μίαν φοράν νὰ μὴ δευδέτε πλέον τὰ σοιχεῖα τοῦ κόσμου, εἰς τὰ ὁποῖα πρότερον δευδέτε παρατηρήντες ἡμέρας καὶ νομυμίας, καὶ ἄλλα ὅμοια τὰ ἐν τῶν φασήρων, καὶ σοιχείων γινόμενα. Καὶ λοιπὸν πῶς πάλιν πόρα δευδέτε εἰς αὐτὰ, ὥσων νὰ ἠθέλετε ζῆτε πάλιν τὴν προτέραν ζωὴν σας; δογματίζεσθε γάρ, ἥγαν διδάσκεσθε, ὅτι ἡ ὁδεῖνα ἡμέρα εἶναι καλὴ καὶ δεξιὰ, ἡ δὲ ἄλλη, εἶναι κακὴ, καὶ ἀπαίσιος· τὰ ὁποῖα αὐτὰ, εἶναι παρατηρήματα τῶν Ἐκκλησιῶν. Βλέπε δὲ, ὡς ἀναγνώσας, πῶς ἡτύχως περιγελαῖ αὐτοὺς ὁ Ἀπόστολος, λέγωντας, ὅτι δογματίζεσθε· διὰ τὴν καθὼς τὰ παιδία, λέγει, τὰ νεομαθεῖν, ἔτσι καὶ ἐσῆς καθήσθε δογματίζόμενοι, καὶ νεομαθεῖνοι, τί πρέπει νὰ κάμνετε.

21. „Μὴ ἄψῃ, μηδὲ γόση, μηδὲ θίγῃς“.
 22. „Ἀ ἐς πάντα ἡς φθορῶν τῇ ἀποχρήσῃ“.

Καὶ ἄλλῳ παρατήρησιν λέγει ἐδῶ πῶς εἶχον οἱ Κολασσαεῖς, τὴν τῶν φαγητῶν, ἥτις ἦτον Ἰουδαϊκὴ, καθὼς καὶ ἡ παρατήρησις τῶν ἡμερῶν, ἥτον Ἑβραϊκὴ· θέλωντας δὲ νὰ ταπεινώσῃ τὸν τύπον, καὶ τὴν ὑπερηφάνειαν ἐκείνων ὅτι ἐδογματίζον τὰ ποιαῦτα, λέγει, ὅτι ταῦτα τὰ παρατηρήματα, δὲ εἶναι μεγάλατινα, καὶ ἀξιόλογα, ἀλλὰ τελείονον εἰς φθορῶν κοινὰ εἰς ἐκείνους ὅτι τὰ τρώγον· διὰ τὴν τὰ φαγητὰ φθειρόμενα καὶ χωνυόμενα εἰς τὴν κοί-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ὥσπερ ἐπὶ τοῦ σώματος, ῥίζα τῶν νεύρων εἰναι ὁ ἐγκέφαλος, διὰ δὲ τῶν νεύρων ἔχει πᾶς αἰσθησις τὸ σῶμα, ὥσων παρὰ τῷ Δεσποτῇ Χριστῷ, καὶ πᾶς τῆς διδασκαλίας πηγὴς,

καὶ τῆς σωτηρίας πᾶς ἀφορμὴς, δέχεται τῆς Ἐκκλησίας τὸ σῶμα· ὅπερ δέ ἔστιν ἐν τῷ σώματι σωδεδ-μοι, πᾶν Ἀπόστολοι, καὶ Προφῆται, καὶ Διδάσκαλοι ἐν τῷ τῆς Ἐκκλησίας συστήματι“.

κοιλίαν, μεταβάλλονται εἰς κόπρον, καὶ ἐκβάλλονται διὰ τοῦ ἀφειδρᾶνος. Τὰ τοιαῦτα λοιπόν, ὅτε ὠφελοῦσιν αὐτὰ κατ' ἑαυτὰ, ὅτε βλάπτουσιν (1).

„Καὶ τὰ ἐντάλματα, ἡ διδασκαλίας τῶν ἀνθρώπων“.

Δὲν εἶναι, λέγει, τὰ διδάγματα ταῦτα Θεϊκὰ, ἀλλὰ εἶναι ἐντάλματα, καὶ διδασκαλίαις πῶν ἀνθρώπων. Τί λοιπόν; ὁ Νόμος δὲν εἶναι διδασκαλία Θεῶ; Ναὶ διδασκαλία μὲν ἦτον Θεῶ, ὥς ὅτε εἶχε πὺν καιρόν· πῶρα ὁμως δὲν εἶναι Θεῶ διδασκαλία, μὲ τὸ νὰ μὴ ἔχῃ πλέον καιρόν· ἢ λέγει πὺν νόμον διδασκαλίαν πῶν ἀνθρώπων, διὰ τί οἱ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις Πρεσβύτεροι, καὶ Ῥαββίνοι ἐπαρχάρατον αὐτὸν, παραδιδόντες ποῖα ἔξω τῷ Νόμῳ, καθὼς καὶ ὁ Κύριος πῶτο ἐν Εὐαγγελίοις μαρτυρεῖ λέγων πρὸς τοὺς Γραμματεῖς, καὶ Φαρισαίους· „Διὰ τί καὶ ὑμεῖς παραβαίνετε τὴν ἐντολήν τῷ Θεῷ, διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν“· (Matθ. 15. 3.) (2) ἢ λέγει ἐντάλματα πῶν ἀνθρώπων, τὰ πῶν Ἐβραίων ἔθιμα, καὶ τὰς παρατηρήσεις πῶν ἡμερῶν, τὰς ὁποίας ἐφύλαττον οἱ Κολασαεῖς.

23. „Ατινά ἐσι λόγον μὲν ἔχοντα σοφίας ἐν ἐθελοθρησκείᾳ, ἡ πα-
 „πανθοροσυή, ἡ ἀφαιδία σώματος, οὐκ ἐν τιμῇ τινὶ πρὸς πλησ-
 „μονίῳ τῆς σαρκός“.

Τὰ τοιαῦτα, λέγει, παρατηρήματα τῶν φαγητῶν, λόγον μόνον, καὶ σχῆμα ἔχον σοφίας, ἀλλ' ὄχι διύλαμιν σοφίας, ἔδῃ ἀλήθειαν. Φαίνεται γὰρ ἐκεῖνος ὅπῃ δογματίζει ταῦτα, πῶς εἶναι τινὰς ὀλαβῆς τάχα, καὶ ταπεινός, καὶ πῶς καταφρονεῖ τὸ σῶμά τι, μετὰ τὸ νὰ ἀπέχη ἀπὸ τῶν φαγητῶν (3). Καὶ μὲν ὅλον ὅπῃ ὁ Θεὸς ἐτίμησε τὸ σῶμα, καὶ ἔδωκε τὰ φαγητὰ, ἵνα τὸ σῶμα τρώγοντας ἀπὸ αὐτὰ, σωθῇ, καὶ κυριεύῃ τὰ πάντα θεληματικῶς· οἱ δὲ τὰ βρώματα παρατηρῶντες, δὲν μεταχειρίζονται τὸ σῶμά των μετρίῳ, διὰ τὸ ἀποσερεῖσιν αὐτὸ ἀπὸ τῶν συγκεχωρημέων φαγητῶν, καὶ τὴν ἐξουσίαν, ὅπῃ ἔλαβον νὰ τρώγῃ τὰ φαγητὰ, τὴν σιμῶν ἀπὸ λόγων, καὶ δὲν συχωρεῖσι νὰ κρατῶσι τὰ πάντα θεληματικῶς, ἀλλὰ σαρικῶς, διὰ τῆς ἀποχῆς τῶν βρωμάτων (4).

KE-

(1) Σημειώσαι ὅτι ὁ μέγας Βασιλεὺς, ἐρμολογῶν
 πρὸ τοῦ Ἑσαίου ἐκάνο· „Νησίαν, καὶ ἀργίαν ὑμῶν
 „μισὴ ἢ ψυχὴ μου“ (Ἠσ. α. 13.) λέγει· „ἄσ-
 „περ οὐν καὶ ἐπὶ πᾶν ἄλλων, ἵνα μέντοι πρὸ ἀπο-
 „βίησιν, εἶναι δεῖται πρὸ εὐπρόσδεκτον τῷ Θεῷ ἐδίκηνυ-
 „σθαι· καὶ ἐπὶ τῆς νησίης· τίω μὲν, πρὸς ἐπίθεξιν
 „γυνομένων ἀποχρὴν πὴν βρωμάτων. ἐν τῷ, καὶ τῇ
 „μυδῇ γούστῃ, μηδὲ δίγην, πρὸ τέλους ἔχων, μισὴ ἢ
 „ψυχὴ τοῦ Κυρίου· τίω δὲ, ἐπὶ τῷ δολαγωγῆσαι
 „τὸ φρονίμα πῆς σαρκὸς παραλαμβάνομεν, ἀγαπᾷ,
 „διὰ τοῦ ὑπερπαισμοῦ τῆς σαρκὸς πὴν ἀγκαμῶν καπορ-
 „θῶσαι· οὐκ ἐξαρκεῖ δὲ καὶ ἑαυτὴν ὃ ἀποχρὴ πᾶν
 „βρωμάτων, πρὸς τὸ ἐπαινετικῶς ποιῆσαι τίω νησίαν,
 „ἄλλῃ δὲ καὶ τῇ λοιπῇ ἀγωγῇ προσεῖται, εἴτε λό-
 „γιος, καὶ ἀντιστροφάς, καὶ τῇ πρὸς τὴν ὠφέλειν δυνά-
 „μειν σημείωσις“.

(2) Καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει σαφίτερα· „ἴδιον εἰς-

„ φέρει δόγμα, καὶ οὐκ ἀκολουθεῖ τῷ τοῦ Νόμου
„ σκοπῷ ἡ γὰρ ἐπιλοθρησκεία τῷ αἰνιττεται“.

(3) Ὁ αὐτὸς Θεὸς ὁ ὠκεανὸς ἐπὶ τῇ ἐρημῳδῶνι, πῇ κομ-
ψία πῶν λόγων ἐξαπατῶσι, καὶ απενερροσυνῶν κα-
λῶσι τοῦ Νομοῦ πλὴν φυλακίῃ, λέγοντες, μὴ δὲν
παρεβλήνῃν τὸν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δεδομένον.

(4) Τὸ δὲ „ἐκ ἐν τιμῇ τινι“ ὑπολαμβάνεται πα-
ρὰ τῷ Οἰκουμενῇ· ὁ Θεός, λέγει, τιμῆσας πᾶν αἰ-
δρωτόν, χερσὶ διέπλεσεν αὐτόν, καὶ πᾶς τροφὰς ἔχα-
ρισάσθ· ὑποὶ δὲ, δὲ μακροχρόνιοι ὡς τιμῇ τοῦ
σώματος τὰ δοθέντα φαγεῖν πρὸς τροφήν, ἀλλὰ ἀπο-
γρῆφονται αὐτὰ, ὡς φύκτις καὶ βλαβερὰ. Καὶ ὁ Θεο-
δωλὸς λέγει· „Ἀφείδαν σώματος καλῶσιν οἱ ἀντιτέ-
„ρω καὶ μὴ πάντων ἔχιν ἐκδῶς τῷ ἀπολαύσιν· τὸ
„δὲ προφαίνεαι δυνάει, καὶ τῆς τιμῆς πῶς δεδομένης ἀφαι-
„ρῶσι· γνώμην γὰρ ἀποχευομένην, ἐκ ὡς βδελυκτὴν,
„ἀλλ' ὡς ἡδίστην“.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Γ.

1. „Εἰ ὃν σωτηγέρθητε τῷ Χριστῷ, τὰ ἄνω ζητᾶτε, ὃ ἐστὶ Χριστὸς ἐν τῇ δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ καθήμενος“.
2. „Τὰ ἄνω φρονεῖτε, μὴ τὰ ἐπὶ γῆς“.

Αφ' ὧς εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἐσεῖς ἀπεθατέτε μαζὶ μετὰ τὸν Χριστὸν διὰ τὸ Βαπτίσματος, καὶ ἀφ' ὧς κατὰ τὸ σιωπώμενον, ἔδωκεν εἰς τὰς Κολασσαεῖς νὰ νοήσῃ, ὅτι καὶ συνανέστησαν μετὰ τὸν Χριστὸν, (ἐπειδὴ τὸ Βάπτισμα, καθὼς εἰκονίζει τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ διὰ τὸν καταδύσεων, ἔτσι εἰκονίζει καὶ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ διὰ τὸν ἀναδύσεων) ἀφ' ὧς λέγω, εἶπε ταῦτα, πῶρα λέγει ἐδῶ, ὅτι αἰσῶς καὶ ἐσεῖς συνανέστητε μετὰ τὸν Χριστὸν, λοιπὸν χρεωσείτε νὰ εἰσθε καὶ ἄνω, ὅπου καὶ ὁ Χριστὸς δέσκεται καθήμενος ἐν τῇ δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ (1), καὶ χρεωσείτε νὰ φρονῆτε τὰ ἑρηνικά, καὶ ὅχι νὰ φρονῆτε τὰ κάτω καὶ γήινα· ἐπειδὴ τὰ παρατηρήματα τῶν φαυτῶν, καὶ τῶν ἡμερῶν, εἶναι γήινα, καὶ σωματικὰ πράγματα, καὶ κανένα ὑψηλόν, καὶ πνευματικόν δεῖ ἔχειν, μετὰ τὸ νὰ εἶναι ἀνθρώπων γνησίωνων παραδόσεις, καὶ διδασκαλίαι. Δεῖ ἀρκέσθαι δὲ ὁ Παῦλος νὰ εἴπῃ μόνον τὰ ἄνω, ἐδὲ νὰ εἴπῃ, ὅπου εἶναι ὁ Χριστὸς, ἀλλὰ ἐπρόσθεσε καὶ τὸ „ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ καθήμενος“ ἵνα μετὰ τὴν προσθήκην ταύτην, χωρίσῃ περαιοτέρων τὸν νῦν τῶν Χριστιανῶν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ τὰ γήινα.

3. „Ἀπεθατέτε γάρ, καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ“.

Απὸ τὰ δύο μέρη, ἦγεν καὶ ἀπὸ τῆς γένεσιν, καὶ ἀπὸ τῆς ζωῆς, παρακινεῖ ὁ Ἀπόστολος τὰς Χριστιανὰς νὰ μὴ ζητῶν τὰ παρόντα τοῦ κόσμου πράγματα· ἀπεθατέτε, λέγει, ἐσεῖς ἀδελφοί, ἀπὸ τὰ κάτω καὶ γήινα· διὰ τὴν ἐνεκρῶσθαι, καὶ ἐνταφιάσθαι μαζὶ μετὰ τὸν Χριστὸν εἰς τὸ Ἅγιον Βάπτισμα· λοιπὸν δεῖ χρεωσείτε πλέον νὰ τὰ ζητῆτε· πάλιν ἡ ζωήσας εἶναι ἄνω εἰς τὰ ἑρηνικά, διὰ τὴν συνανέστητε μαζὶ μετὰ τὸν Χριστὸν εἰς τὸ Ἅγιον Βάπτισμα· λοιπὸν τὰ ἄνω πρέπει νὰ φρονῆτε καὶ τὰ ἑρηνικά. Σπευδάζει δὲ ὁ Παῦλος νὰ δείξῃ μετὰ ταῦτα τὰ λόγια, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ κἀθῶνται ἄνω εἰς τὰς ἑρηνάς, καὶ ζῶσιν ἄλλω ζωῇ τῇ ἐν τῷ Θεῷ, τῇ κρυμμένῃ ἦσαν, καὶ μὴ φαινομένη· καθὼς γὰρ ὁ Χριστὸς δεῖ φαίνεται, ἔτσι ἐδὲ ἡ ζωὴ ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν φαίνεται, κρυπτὴ ἦσα καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ τῇ ψυχῇ ἀόρατος ἐνεργημένη (2). Καὶ λοιπὸν αὖτὴ ἡ ζωήσας, λέγει, ἦναι κρυπτὴ, μὴ φαι-

νομέ-

(1) Ὁ Κορίνθιος λέγει, ὅτι ὁ Χρυσόστομος δεξιὰν τὴν Πατρός ἐνοῖ, τὸ ἰσοτίμον ἦν τὸν Τίον μετὰ τὸν Πατέρα, συμφώνως τῷ Ἀθανασίῳ, ἐν τῷ κατὰ Ἀριανῶν Λόγῳ· ὁ δὲ Αὐγουστίνος ἐν τῷ περὶ Πίστεως καὶ Συμβόλου, Κεφ. ιζ'. ἔπειτα, ὅτι τὸ ἐν δεξιᾷ σημαίνει, ὅτι ὁ Χριστὸς ἀπολαμβάνει ἑρηνίαν δόξαν· ἄλλοι δὲ εἰπὼν, ὅτι ὁ Χριστὸς κἀθῶνται ὡς ἄνθρωπος δεδοξαμένος, ὃν ὁ Θεὸς ὑπερύψωσε καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα πρὸ ὑπὲρ πάντων ὀνομάτων· ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι ἡ δεξιὰ σημαίνει τὸ παντοδυναμον, καὶ αἰώνιον, καὶ τὴν δόξαν, πᾶσι ὅποια ἔχει ὁ Τίος μετὰ τοῦ Πατρὸς. Σημειώσαι ὅτι τὸ „ἐν δεξιᾷ“ πνευματικὸν ἐστὶν ἐπίρρημα, καὶ ὅχι ἄρδρον, ἀντί τῆς, ὅπου ἐστὶ Χριστός.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεὸς Μάρκος ἐν τῷ περὶ Μοναχικῆς Πολιτικῆς Λόγῳ, ὅτι ἡ ζωὴ τῶν Ἀγίων εἶναι κρυμμένη ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ἦγεν ἦναι ἀγνωστὸς καὶ ἀφανής· ἡ δὲ τῶν ἀρχόντων καὶ πλεονούντων ζωὴ, εἶναι φανερά ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, διὰ τὴν ὅς ὁ κόσμος τιμᾷ τὰ ἐγκόσμια ἀγαθὰ, τὰ δὲ πνευματικὰ καὶ τὰ ἑρηνικά ἀποστρέφεται, καὶ ἀτιμάζει· ἡ κρυμμένη ἐστὶν ἡ ζωὴ τῶν

ἀληθινῶν Χριστιανῶν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, καὶ ἐν τῷ θνητῷ σώματι, καθὼς ὁ μαργαρίτης εἶναι κρυμμένος ἐν τῇ πίννᾳ, καὶ τῷ ὁσρέφῳ· ὅταν δὲ ἡ πίννα, καὶ τὸ ὁσρέον συντριφῇ, ἦγεν ὅταν τὸ παπτικὸν τῶν σώμα συντριφῇ διὰ τὴν θανάτου, τότε φαίνεται ὁ κρυμμένος λαμπρὸς ὡς ψυχῆς μαργαρίτης, ὡς λέγει παρακάτω καὶ ὁ ἱερός Θεοφύλακτος· διὰ τὴν αἰ χάριτες τοῦ Θεοῦ, καὶ αἱ ἀρεταὶ εἶναι κρυμμένα μέσα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἐνερῆτος ἀνθρώπου. Διὰ τούτου ἔπειτα ὁ Θεὸς Διάλογος (ἐ. πὺν Ἡδονῶν) ὅτι ὁ νεκρωμένος ἔχει τὰ πάθη, αὐτὸς εἶναι ἐσβυσμένος μετὰ ἡς τὸν κάτω κόσμον· τῆτον, ἀνάπτυ δὲ, καὶ λάμπει ἡς τὸν ἄνω κόσμον· καὶ ἐν τῇ ἐξηγήσει τῆς α. τῶν Βασιλειῶν, ρητὴ προκεμήνη· „Κύριος θανάτου καὶ ζωογονεῖ“ λέγει ὅτι ἐάν τις ἀποθάνῃ ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ, δεῖ θελομένον ζήσμεν ἐν τῷ Θεῷ διὰ τῆς ἀγάπης· ἐξῆ, λέγει, ὁ Παῦλος, ἀλλ' ὅχι μετὰ τῶν ἐγκόσμων πνεύματι ζῶν· ἐπαθὴ ἔλεγεν· „ἐμοὶ ὁ κόσμος ἐκέρωται· ἀλλ' ἐξῆ μετὰ τῆς ζωῆς τοῦ Κυρίου· ὅθεν ἔλεγε· „ζῶ δὲ οὐκ εἶμι· ἐγὼ, ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός“· Ἐφῆ δὲ καὶ ὁ Ἀβ-

νομῶν, διὰ τί ἐσεῖς Χριστιανοὶ νὰ ζητῆτε τὰ φαινόμενα· τῆτο δὲ προλέγει ὁ Ἀπόστολος, διὰ νὰ πέσῃ ὁ θυὸς εἰς τὸν ἡθικὸν λόγον. Συμῆθειαν γὰρ ἔχει ὁ μακάριος Παῦλος νὰ κατασκοπᾷ μὲν ἄλλα, νὰ μεταπηδᾷ δὲ εἰς ἄλλα· καθὼς καὶ εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους ἐποίησεν Ἐπιστολῶν, καὶ διαλεγόμενος διὰ ἐκείνας ὅπῃ ἐπρολάμβανον πρὸς πτωχοὺς ἀδελφοὺς, καὶ ἔτρωγαν μόνοι τὰς ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις γινόμενάς σωματικὰς τραπέζας, ἀπὸ ἐκεῖ αἰφνιδίως ἔπεσεν εἰς τὸν λόγον περὶ τῆς πνευματικῆς τραπέζης τῶν θείων Μυστηρίων.

4. „Ὅταν ὁ Χριστὸς φανερωθῇ ἡ ζωὴ ὑμῶν, τότε καὶ ὑμεῖς σὺν αὐτῷ φανερωθήσεσθε ἐν δόξῃ“.

Εἰς τὴν δούτεραν, λέγει, παρσῖαντε ἔχει νὰ φανερωθῇ ὁ Χριστὸς, καὶ τότε ἔχει νὰ δειχθῇ εἰς ὅλους ὡσαύ Θεὸς, ἐρχόμενος μὲν δόξαν, καὶ μετὰ τῶν Ἀγγέλων αὐτῶν· δι' ὃ, τὴν πῶρα πόσον εἶναι κεκρυμμένος, καὶ ἀφανὴς, ὥστε ὅπῃ καὶ διαβάλλεται, καὶ κατηγορεῖται ἀπὸ τῶν ἀπίστων, διὰ τί δὲν δείχνει τὴν δόξαν αὐτοῦ· τότε λοιπὸν, λέγει, καὶ ἐσεῖς οἱ Χριστιανοὶ θέλετε φανερωθῆτε μαζὶ μὲν τὸν Χριστόν, ὅχι ἀπλῶς, ἀλλὰ μὲν δόξαν καὶ λαμπρότητα· ὥστε, ἐκείνῳ τῷ ἡμέραν τῆς δούτερας παρσῖας ζητεῖτε, καὶ ὅχι τὰς ἡμέρας τῆς παρσῖας ζωῆς· πρὸς ἐκείνῳ σπεύδαζετε νὰ ζῆτε· τότε γὰρ ἔχει νὰ φανερωθῇ ἡ ἀληθινὴ ζωήσας· διὰ τὴν ποιητὴν ζωὴν, δὲν εἶναι ζωὴ, ἀλλὰ θάνατος, ἐπεὶ καὶ μὲν φθορὰν συνίσταται, καὶ ῥέει, καὶ ἀπορρέει καθ' ὥραν, καὶ καθ' ἑστῆν (1). Μὴ ζητεῖτε ἐδῶ τιμὰς, καὶ δόξας, διὰ τί ἐκεῖ εἶναι ἡ ἀληθινὴ δόξα, καὶ ἡ τιμήσας· τὸ μαργαριτὰν εἶναι κρυμμένον, ἐν ὅσῳ εὐρίσκεται εἰς τὸ σείδι μέσα, ἢ εἰς τὴν πίνναν· ὅταν δὲ τὸ σείδι καὶ ἡ πίννα σωτηριωθῇ, τότε καὶ τὸ μαργαριτὰν φανερόνεται, καὶ λάμπει μὲν δόξαν· ἐτὶ καὶ ἐσεῖς οἱ Χριστιανοὶ, ἕως ὅπῃ εὐρίσκεσθε εἰς τὸ φθαρτὸν τῆτο σῶμα, χρεωσθεῖτε νὰ ζῆτε ὡσαύ κεκρυμμένοι καὶ ἀφανεῖς, καὶ νὰ μὴ ζητῆτε δόξαν· ὅταν δὲ τὸ φθαρτὸν τῆτο σῶμα διαλυθῇ μὲν τὸν θάνατον, τότε ἔχει νὰ φανῇ καὶ ἡ δόξας, αἰσῶς καὶ εὐρεθῇτε ἄξιοι αὐτῆς διὰ τῶν καλῶν σας πράξεων.

5. „Νεκρώσατε ὃν τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς“.

Δὲν εἶπον ἀπορρίψατε, ἀλλὰ νεκρώσατε τὰ μέλη σας, εἰς τρόπον ὅπῃ νὰ μὴ ἀναστῇτε πάλιν, καὶ νὰ πράξῃτε τὴν ἁμαρτίαν· μέλη δὲ ἐπὶ γῆς, ἴσως μὲν λέγει τὰ μέλη τῆς σωματικῆς, τὰ ὅποια, ὅταν μὲν δὲν ἐνεργῶν τὰ εὐαγγέλια, καὶ πνευματικὰ ἔργα, λέγονται ὅτι εἶναι ἐπὶ τῆς γῆς· ὅταν δὲ ἐνεργῶν τὰ εὐαγγέλια ἔργα, τότε δὲν λέγονται πλέον πῶς εἶναι εἰς τὴν γῆν· χάριν παραδείγματος· ὅταν οἱ ὀφθαλμοί μας δὲν βλέπω κακῶς, καὶ μὲν προσπαθῶμεν τὰ ὁρατὰ πράγματα τῶν κόσμων· ὅταν τὰ αὐτίμας δὲν αἰσθῶν τὰ κακὰ, καὶ αἰσχυρὰ λόγια, καὶ ὅταν τὰ χεῖρά μας δὲν κλέπτω, εἰδὲ ἀρπάζω, εἰδὲ κτυπῶ, τότε τὰ μέλη μας

βάς Ποιμῶν, ὅτι ἐκείνος ἀποθάνει εἰς τὸν κόσμον πῶς, ὅποιοι ἀποβάλλει ἀπὸ λόγου τὴν ἀνάπαισιν τοῦ σώματος, καὶ τὴν κενοδοξίαν τῆς ψυχῆς. Ὁ δὲ μέγας Ἀντώνιος εἶπεν· ἀπέχου τῆς τρυφῆς, καὶ τῆς κακῆς ἐπιθυμίας καὶ φιλοτιμίας, ὡσάν νὰ μὴ ἦσιν εἰς τὸν πρῶτον κόσμον. (παρὰ Κορεσίῳ.) Ἔως καὶ ὁ Βίας ἐκλήνος, ὁ εἰς τὸν ἐπὶ Σοφῶν, ἐσυμβέβηκεν ὅτι πρέπει νὰ ζήσῃ τινὰς εἰς τὸν κόσμον πῶς, χωρὶς νὰ τὸν ἡξέωρῃ τινὰς, „λάβε βιώσας“.

Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἅγιος Βαρσανούφιος· „τὸ ἀμερομνήσαι ἀπὸ παντὸς πράγματος, ποιῆσε προσεγγίσει τῇ Πόλει, καὶ τὸ μὴ φημισθῆναι ἐν ἀνθρώποις, ποιῆσε οἰκῆσαι τὴν Πόλιν· καὶ τὸ ἀποθανεῖν ἀπὸ παντὸς ἀνθρώπου, ποιῆσε κληρονομήσαι τὴν Πόλιν καὶ τὰς θησαυρούς· ἢ σὺ δὲναι θέλεις τὸ ἀφίρτον κράτος, καὶ τρεῖς πρὸς τὸ προκείμενον“. Προστρέγαται δὲ ἔπειν εἰς τὸ ῥῆγόν τῶσδε τὸ Ἀπόστολος καὶ ὁ μέγας Μακάριος· „ὡσπερ ἡ Βασιλεῖα τῶν σκότων, καὶ ἡ ἁμαρτία κεκρυπται εἰς τὴν ψυχῇ, ἕως ἡμέρας τῆς ἀναστάσεως,

„ὅταν καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα τῶν ἁμαρτωλῶν τῷ σκότειν καλυφθῇ, τῷ ἀπὸ τοῦ νῦν κεκρυμμένῳ εἰς τὴν ψυχῇ· ὥστε καὶ ἡ Βασιλεῖα τῶν φωτῶν, καὶ ἡ ἐπαράνιος εἰκὼν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μυστικῶς νῦν τὴν ψυχῇ φωτίζει, καὶ βασιλεύει εἰς τὴν ψυχῇ τῶν Ἀγίων, κεκρυμμένως δὲ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἀνθρώπων... ἕως ἡμέρας τῆς ἀναστάσεως, ὅτε καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα ἀνακαλυφθήσεται καὶ δοξασθήσεται τῷ τοῦ Κυρίου φωτί, τῷ ὅντι ἀπὸ τοῦ νῦν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ εἰς τὴν ψυχῇ· ἵνα καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα συμβασιλεύσῃ τῇ ψυχῇ, τῇ ἀπὸ τοῦ νῦν λαμβανέσῃ τὴν Βασιλείαν τοῦ Χριστοῦ, ἀνατανομένη, καὶ φωτίζομένη φωτὶ αἰωνίῳ“. (Ὁμιλ. β'.)

(1) Ὅθεν ἔγραφε πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ὁ Θεοφόρος Ἰγνατίος· „Συγγνωμονῆτε μοι ἀδελφοί· μὴ ἐμποδίσῃτέ μοι εἰς τὴν ζωὴν θάνατος· Ἰησοῦς γὰρ ἐστὶν ἡ ζωὴ τῶν πιστῶν· μὴ δειλητῆτέ με ἀποθανεῖν· θάνατος γὰρ ἐστὶν ἡ ἀντὶ Χριστοῦ ζωὴ“. Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημαίνωσιν τῆς ζωῆς δὲ ἐκ ἐτι ἐγώ. (Γαλ. β'. 20.)

μας αὐτὰ, δὲν εἶναι πλέον εἰς τὴν γλῶ. Ἰσως δὲ καὶ μέλη ἐπὶ γῆς ὀνόμασεν ὁ Παῦλος τὰ ἁμαρτήματα, ὅπῃ γίνονται εἰς τὴν γλῶ διὰ μέσε τῶν μελῶν τῆ σώματος, καὶ ὅποια ἁμαρτήματα καὶ εἰς τὴν γλῶ παύτως μένουσι, καὶ ἐδῶ φθείρονται· ἐπειδὴ τὰ μέλη τῆ σώματος, ἀγκαλιὰ καὶ εἶναι ἀπὸ τῆς γλῶ, ὅμως δὲν μένου εἰς τὴν γλῶ, ἐδῶ φθείρονται παντελῶς, ἀλλὰ ἀσπασίνονται ἀφθαρτιζόμενα. Διὰ τί δὲ ἀνωτέρω μὲν εἶπεν ὁ Παῦλος ὅτι συνιέσθοντε μετὰ τὸν Χριστόν, καὶ ὅτι ἐκδύθητε τὸ σῶμα τῶν ἁμαρτιῶν τῆς σαρκὸς, τὰρα δὲ πάλιν λέγει, νεκρώσατε τὰ μέλη σας; ὅτι, ἡ μὲν προτέρα νέκρωσις, ἦτον τῆ Βαπτίσματος δωρεὰ, ἡ ὅποια ἐνέκρωσε, καὶ ἐθανάτωσε τὰς ἁμαρτίας, ὅπῃ ἐγέναν πρότερον εἰς ἡμᾶς, τὴν τε προπραγματικὴν δηλαδὴ, καὶ τὰς προαιρετικὰς, ὅπῃ πρὸ τῆς Βαπτίσματος ἐπράξαμεν· ἡ δὲ παρὲν νέκρωσις, ὅπῃ λέγει ὁ Παῦλος, εἶναι ἔργον τῆς ἐδικῆς μας προαιρέσεως, ἡ ὅποια νέκρωσις αὐτὴ ἀφανίζει τὰς ἁμαρτίας, ὅπῃ κάμομεν ὑστερὰ ἀπὸ τῆς Βαπτίσματος· ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, αὐτὴ ἡ νέκρωσις δὲν ἀφίνει τελείως ἔτι τὰ ζήση ὅλως ἡ ἁμαρτία, μετὰ τὸ τὴν θανάτῳ τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς· καθὼς χάριν παραδείγματος, αἰσῶς τινὰς, ἀφ' ἧς ἀναχωρεῖται εἰς ἄλλοιον ἀνδραγαθία, ὅπῃ ἐσκυρίασε πρότερον, καὶ ἀφ' ἧς λαμπρυνῶν αὐτὸν, πάλιν ἤθελε συμβεβληῖ ἐκείνου, ὅπῃ ἔχει τὸν πῦρ ἀνδραγαθία, τὰ ἀποβάλλῃ τὴν σκυρίασιν, ὅχι δηλαδὴ τὴν παλαιὰν ἐκείνου, ὅπῃ εἶχε, διὰ τί αὐτὴ ἀπεβλήθη· ἀλλὰ τὰ ἀποβάλλῃ τὴν σκυρίασιν, ὅπῃ ἤθελε γούνη εἰς αὐτὸν μετὰ ταῦτα.

„Πορνείαν“.

Ιδὲ ἐδῶ ἐρμηνεύει ὁ Ἀπόστολος ποῖα εἶναι τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς· πρῶτον δὲ ἀναφέρει τὴν πορνείαν, ἐπειδὴ καὶ τὸ πάθος αὐτὸ ἐνοχλεῖ καὶ κυριεύει τὰς αἰθρώπους μάλιστα, καὶ περισσότερον ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα πάθη, ὡσαν ὅπῃ ἔχει ἐκ τῆς φύσεως τὴν αἰτίαν.

„Ἀκαθαρσίαν, πάθος“.

Αφῆκεν ὁ Ἀπόστολος τὸ νὰ εἴπῃ χωριστὰ χωριστὰ τὰ ἄλλα πάθη τῆς σαρκὸς, ἐπειδὴ δὲν ἦτον καλὸν νὰ τὰ εἴπῃ διὰ τὴν αἰσχροπῆταν· μετὰ τὴν ἀκαθαρσίαν δὲ καὶ τὸ πάθος, ἐφατέρωσε καθολικῶς καὶ περιεκτικῶς ὅλα τὰ εἶδη τῶν σαρκικῶν σμίξεων (1)· τῇ ἀληθείᾳ γὰρ πάθος εἶναι ἡ λύσσα τῆς ἐπιθυμίας τῆς σώματος, καθὼς εἶναι πάθος σώματος καὶ ἡ θέρμη, ἡ μία πληγὴ, ἡ ἄλλη σωματικὴ ἀσθένεια πολυχρόνιος, καὶ αἰάτος.

„Ἐπιθυμίαν κακὴν“.

Ιδὲ καθολικῶς καὶ ἐδῶ περιέλαβε κάθε εἶδος ἁμαρτίας σαρκικῆς, ἐπειδὴ καθε σαρκικὴ ἐπιθυμία εἶναι κακὴ· πλὴν εἶναι καὶ ἐπιθυμία καλὴ, ἡ τῆς Θεοῦ, καὶ τῶν θείων, καὶ πνευματικῶν πραγμάτων· διὰ τὴν ὅποιαν καὶ ὁ Δανιὴλ ὀνομάσθη ἀνὴρ ἐπιθυμιῶν, (Δαν. 9. 23.) δηλαδὴ τῶν τῆς πνεύματος ἐπιθυμιῶν, καθὼς προσθέττει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος (Λόγ. παραμυθητικῶν εἰς τὴν αὐτὴν μητέρα) „καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν τῶν κρεῖττων“ κατὰ τὸν αὐτὸν Θεολόγον· (Λόγ. εἰς τὸν Νύκτες Γρηγορίου.) καὶ ὁ Δαβὶδ δὲ ὅλως τὴν ἐπιθυμίαν τε ποιήσας πνευματικὴν, ἔλεγε· „Κύριε ἐναντίον σου πᾶσα ἡ ἐπιθυμία μου“. (Ψαλ. 137. 9.) Περὶ τῆς κακῆς ἐπιθυμίας λέγει ὁ Παροιμιαστής· „ἀσεβὴς ἐπιθυμεῖ ὅλως τὴν ἡμέραν ἐπιθυμίας κακῆς, ὁ δὲ δίκαιος ἐλεεῖ, καὶ οἰκτεῖρει“ ἀφειδῶς. (Παρ. κα. 26.)

„Καὶ“

(1) Διὰ τὴν αἴτιαν καὶ ὁ μέγας Βασίλειος· „Πόσα δὲ εἶδη ἅλα τῶν ἀκαθάρτων παθῶν, καὶ μὲν τῶν δαιμονίων διδασκαλῶν ἐξέυρεν, ἡ δὲ θεία Γραφὴ αἴτε σιωπῆσε, καὶ σεμνὸν ἑαυτὴς ταῖς τῶν αἰθρῶν ὀνομασίαις κατεπάρρησεν· ἔχ' αἰρετικῶν, ἀλλὰ γενικῶς ὀνομασίαις τὰς ἀκαθαρσίας διελαβεν, ὡς ὁ Ἀπόστολος Παῦλος

φησὶ· „πορνεία δὲ καὶ ἀκαθαρσία πάντα, μηδὲ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν, καθὼς πρέπει Ἀγίοις“ (Ἐφ. 5. 3.) „(πρόδες καὶ τὸ παρὸν ῥητὸν τῆς Ἀποστόλου, „Πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος“) τῇ τῆς ἀκαθαρσίας ὀνομασίᾳ, τὰς τῶν ἀρρένων ἀρρητοποιίας, καὶ τὰς διηλικίων πειρῶν, λαμβανῶν“. (Ἐπιστολὴ πρὸς Διόδωρον Ἐπίσκοπον)

„Καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἣτις ἐστὶν εἰδωλολατρεία“.

Η πρώτη θυγατέρα τῆς κακῆς ἐπιθυμίας εἶναι ἡ πλεονεξία, τὴν ὅποιαν ἐνόμασαν εἰδωλολατρείαν ὁ Παῦλος (1)· διὰ τὴν λατρεύει τὸ χρυσίον καὶ τὸ ἀργύριον ὡς εἰδωλά· ἐπεὶ καὶ τὰ εἰδωλά, χρυσίον ἦτον, καὶ ἀργύριον, καὶ ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων, ὡς λέγει ὁ Δαβίδ. (Ψαλμ. ριγ'. 12.) (2)

6. „Δὶ αὖ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τῷ Θεῷ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας“.

Διὰ τὰ ποιαῦτα, λέγει, πάθη, καὶ ἀμαρτίας, καταφθαίει τοὺς ἔχοντας, καὶ ποιῶντας ταῦτα, ἡ ὀργὴ τῷ Θεῷ, ὅχι μόνον ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι· ἀπειθείας δὲ υἱὸς ὀνομάζει ὁ Παῦλος τοὺς ἔχοντας τὰ ποιαῦτα πάθη, διὰ τὰ δειξέει, ὅτι οἱ ποιεῖσι δὲν εἶναι ἄξιοι συγχωρήσεως, ἐπεὶ δὲν δύνανται εἰς τὰ πάθη ταῦτα ἀπὸ ἀγνωσίας τῆς, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς ἀπειθείας, ὅπως ἔχοντες εἰς τὰς ἐπιτολάς τῷ Κυρίῳ, τὴν ὅποιαν ἀπειθεῖαν πόσον πολλὰ ἐχυρίσθησαν, ὥστε ὅπως ἔγιναν ὡσαύτως υἱοὶ τῆς, καὶ τέκνα τῆς, καὶ ἀπὸ αὐτῶν γνωρίζονται, καὶ σημαδύονται, καθὼς καὶ τὰ τέκνα γνωρίζονται ἀπὸ τὰ φυσικὰ σημάδια, ὅπως ἔχοντες τὴν πατρὸς των, ἢ τῆς μητρός των (3).

7. ἡ Ἐν

(1) Ὅθεν ἦκεν ὁ μέγας Βασιλεὺς· ὁ ἀγαπῶν ἀργύριον ὥπως, ὡς ἀγαπᾷ ὥραλη Κύριον τὸν Θεὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας αὐτοῦ, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας αὐτοῦ, ὁ ποιῶνς ἀντὶ τοῦ δουλεύει τῷ Κυρίῳ, δουλεύει τῷ μαμωνᾷ, τὸ τῷ Θεῷ ὀφειλόμενον τῆς ἀγάπης μέτρον, ἐπὶ τὸ ἀργύριον μεταδίδει· διὰ τοῦτο γὰρ ἡ πλεονεξία εἰδωλολατρεία, ἐπειδὴ τὰ Κυρίῳ τῷ Θεῷ προσφερόμενα δῶρα, ἐπὶ τὰ γῆνα μετενέγκη. Προσιπαγμένα οὖν μὴ ἀγαπᾷ τὰ δῶρα, ὥστε τοῦτων ἐνεκα, πολλὰ τὴν ἀπηγορεύμενων συγχωρῶν ποῖς προσποιεῖται· καθόλου δὲ, καὶ πᾶσι ποιαῦτα δῶρα ἀγαπᾷ ἡμῖν ὁ λόγος δίδωσιν, οὐδέ ἐμπροσθεν διακῆσθαι περὶ αὐτὰ· ἀμήχανον γὰρ τὸ ἐξ ὅλης καρδίας ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν μετὰ μὲν εἰς ἑταῖρον ἐπιδιδέσθαι· ὥστε γὰρ ἐν ἀγγέλῳ πεπληρωμένῳ πνίος ὕψους, ὅσον αὐτὸν ἐκρυβὴ πρὸς τὸ ἐξω, ποσὸν ἀνάγκη τῆς πληρώσεως ἀποδοῖν· ὥστε καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς· ὅσον αὐτῆς κενωθῇ τῆς ἀγάπης ἐφ' ἃ μὴ προσήκει, ποσὸν ἐνδὲν ἀνάγκη πρὸς τὸν Θεόν· ὁ δὲ ἀπαξ ὀμνήσας ἀγαπᾷ ἀργύριον, πᾶσαι ἐκεί μετὰ πακινὴ τὴν ἀγάπην. (ἐρμηνεύει τὸν Ἡσαΐαν, προκειμένου ρητοῦ· ἀγαπῶντες δῶρα. (Ἠσ. α'. 23.) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώρου· τὴν μὲν πλεονεξίαν εἰδωλολατρείαν ἐκάλεσε, ἐπεὶ τὸν μαμωνᾶν Κύριον ὁ Σωτὴρ προσηγόρευσε. (Ματθ. ε'. 24.) διδάσκων, ὡς ὁ τῷ πατρὶ τῆς πλεονεξίας δουλεύων, ὡς Θεὸν τὸν πλῆτον τιμᾷ.

(2) Ὅρα τὴν ἐρμηνείαν τοῦ· Πᾶς πλεονεξίας, ὅς ἐστιν εἰδωλολατρεία· ἐν Κεφ. ε'. τῆς πρὸς Ἐφεσ. σιγ. 5. καὶ τὴν εἰς ἐκείνο ὑποσημαίνωσιν· ὥστε δὲ καὶ ὁ μέγας Μακάριος· ὁ Κύριος λέγει ὅτι ὁ νῦν σου, ἐκεί καὶ ὁ Θεσαυρὸς σου· ὅτι ὁ Θεσαυρὸς ὑμῶν, ἐκεί ἐστὶ καὶ ἡ καρδία ὑμῶν. (Ματθ. ε'. 21.) εἰς ὃ γὰρ πρᾶγμα ἡ καρδία τίνος δέδεται, καὶ ὅτι ἡ ἐπιθυμία ἐλκεν αὐτὸν, ἐκείνο ἐστὶν αὐτοῦ ὁ Θεός· εἰάν ἐπιθυμῇ ἡ καρδία πάντοτε τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς ἐστὶν Κύριος τῆς καρδίας αὐτοῦ· εἰάν δὲ τις δαδῇ εἰς τὰ κοσμικὰ πράγματα, ἢ εἰς οἰκίαν, ἢ εἰς φίλους γονέων, ὅπου εἰδὼν αὐτοῦ ἡ καρδία, ἐκείνο αὐτοῦ ἐστὶ Θεός· (Ὁμιλ. κ. κ. Κεφ. γ'.)

(3) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς ἐρωτηθεὶς, κατὰ τί τὸν ἡμαρτάνει μετὰ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας, καὶ τέκνα ὀργῆς, ὥπως ἀποκρίνεται· τὰ τέκνα καὶ υἱοὶ τῆς ἀπειθείας ὀνομάζονται, οἵδε δὲ ὁ Κύριος, τοὺς ποιῶντας τὰ δειλήματα· ἢτε ἀγαθῶν, ἢτε κακῶν· ἢ τέκνα γάρ φησι τῷ Ἀβραάμ ἡμεῖς, τὰ ἔργα τῷ Ἀβραάμ ἐποιεῖτε. (Ἰωάν. 8. 39.) Καὶ πάλιν· ὑμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐστέ, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν· ὥστε καὶ ἀπειθείας υἱοί, ὁ πᾶς τῆς ἀπειθείας ἐργαζόμενος γίνεται· πᾶσα δὲ, ὥστε οὐχ ἀμαρτωλὸς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀυτοαμαρτία ὁ διαβόλος ὀνομάζεται, διὰ τὸ ἀρχηγός, ὡς οἶμαι, γεγονέναι τῆς ἀμαρτίας, ὥστε καὶ αὐτοαμαρτία λέγοιτο αὐτὸς ὁ διαβόλος διὰ τὴν αὐτῶν αἰτίαν. Τέκνοι δὲ ὀργῆς ἐστὶς τις κατ' ὃ ἄξιον, εἰσὶν πεποιθότες τῆς ὀργῆς· ὡς γὰρ τὸς ἄξιους τῷ Κυρίῳ, καὶ τὸς ποιῶντας τὰ τῷ φωτὶ καὶ ἡμέρας ἔργα, καὶ ὡς φωτὶ, καὶ ὡς ἡμέρας ὁ Ἀπόστολος προσηγόρευσε· ὡς ὡς ἀκολούθον νοῦν καὶ πνεῦμα τῆς ὀργῆς. Εἰδέται μὲντοι γε χρὴ, ὅτι ὁ υἱὸς τῆς ἀπειθείας, ὁ αὐτὸς ἐστὶ καὶ τέκνον ὀργῆς, τῷ Κυρίῳ ἀποσημαίνεται· ἢτε ὁ ἀπειθὴς τῷ Τίτῳ ἐκ ὀφείλει τὴν ζωὴν· ἢ ἡ ὀργὴ τῷ Θεῷ μὲν ἐστὶ αὐτῶν. (Ἰω. γ. 36.) (Ὁρᾷ κατ' ἐπισημ. σ. 59.) Ὁ αὐτὸς δὲ Βασιλεὺς προσδέσσει εἰς τὸ ρητὸν τοῦτο τοῦ Ἀποστόλου καὶ παῦτε τὰ ἀξιάγασα· νεκρῶσθε, φησὶν ὁ Ἀπόστολος, τὰ μέλη ὅσων πᾶσι ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακὴν, καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἣτις ἐστὶν εἰδωλολατρεία· δι' ἃ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ καθολικώτερον ἐπηγάγεν· ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας· ὡς μηκέτι, μηδὲ τῆς προσκαιροῦς ἡδονῆς τῆς κατὰ φύσιν τοῦ σώματος τὴν διάνοιαν, παρενοχλήσας τῷ συμφυτεύοντι τῷ Χριστῷ ἐν τῷ ὁμοιωματι τοῦ θανάτου, (ἢ καὶ τῷ βαπτισμένῳ Χριστιανῷ) διὰ τὸ μισθὸν, καὶ βδελύσσειν τὰς αἰσας κακίας, ἀχρεὶ καὶ τῆς προσπαδοῦς ἐνθυμώσεως τὸν καθαρόν τῆς καρδίας ἐνδεδυμένον, κατὰ τὸν ὁ Δαβίδ· ἐκ ἐκκαθάρσεως καρδίας σκαμβῇ· ἐκκαθάρσεως αὐτὸν ἐμὲ τῶ ποτηρῷ, ἐκ ἐγνώσκον· ἐπεὶ πάντως ἐδὲ ἐγγίζοντες αὐτῷ ἐπὶ ἐραφί. (Λόγ. πρὸς Βαπτίσματος· πῶς βαπτίζεται τις ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τῷ Κυρίῳ.)

7. „Ἐν οἷς καὶ ὑμεῖς περιεπατήσατέ ποτε, ὅτε ἐζητε ἐν αὐτοῖς“.

Μὲ ἱπαινον, καὶ ἐγκώμιον εἶναι σμιγμένα τὰ λόγια ταῦτα τῷ Ἀποστόλῃ, διὰ τὸ δὲ λέγει πῶς ἐσεῖς οἱ Κολασσαεῖς πῶρα ζητε εἰς τὰ πάθη αὐτὰ, ἀλλὰ πῶς ἐζητε εἰς αὐτὰ καιρὸν, ὅταν δηλαδὴ ἦσθε ἄπιστοι, ἐθνικοὶ γὰρ ἦσαν· ἐτζί καὶ πρὸς τὰς Κορινθίους ἔγραφε· „Καὶ ταῦτα τίνες ἦτε· ἀλλ' ἀπελύσασθε· ἀλλ' ἠγιάσθητε· ἀλλ' ἐδικαιώθητε, καὶ τὰ ἐξῆς“· (ἀ. Κορ. 5. 1.)

8. „Νυνὶ δὲ ἀπόθεσθε καὶ ὑμεῖς τὰ πάντα“.

Καὶ πῶς ὁ Ἀπόστολος ἀνωτέρω εἶπεν, ὅτι ἐσεῖς οἱ Κολασσαεῖς ἐζητε ποτὲ εἰς τὰ πάθη, καὶ φανερώσας ὅτι πῶρα δὲ ζῶσι, πάλιν λέγει ἐδῶ, ἀπόθεσθε καὶ ἐσεῖς τὰ πάντα; φανερόν γάρ εἶναι ὅτι εἶχον τὰ πάθη ταῦτα, καὶ διὰ τὸ λέγει εἰς αὐτοὺς νῦν καὶ ἀπορρίψαν· ἐπεὶ πῶς ἤθελε τὰς προσάξῃ νῦν ἀπορρίψαν ἐκεῖνα ὅπῃ δὲ ἔχον; εἰς τὴν ἀπορίαν ταύτην ἀποκρινόμεθα· ὅτι καὶ ἐκεῖνα ὅπῃ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Ἀπόστολος, ἡγουν τὸ, „ὅταν ἐζητε εἰς τὰ πάθη αὐτὰ“ καὶ αὐτὸ, λέγω, συμεργεῖ εἰς τὸτα ὅπῃ πῶρα λέγει ἐδῶ· δι' ὅ,τι ὡσανὺ νῦν φανερόν αἰνιγματωδῶς μὲ τὰ λόγια ταῦτα, καὶ νῦν τὰς λέγει· ὅτι παλαιὰ μὲν ἡ κακία ἐξουσίαζεν ἐσᾶς, καὶ τὴν ζωώσας ἐκράτει, καὶ κατετυράννει, πρὸ τῆς δηλαδὴ νῦν βαπτισθῆτε, καὶ δύσκολος ἦτον εἰς ἐσᾶς ἡ ἀπὸ τὰ πάθη ἐλευθερία· πῶρα δὲ, ἐπεὶ καὶ ἐνεκρώθη ἡ εἰς ἐσᾶς δεισμονικὴ ἀμαρτία διὰ μέσσω τῷ ἁγίῳ Βαπτίσματος, διὰ τὸ εὐκόλον εἶναι νῦν ἀποβάλετε τὰ πάθη αὐτὰ, καθὼς ἀποβάλλει τινὰς καὶ ἐκδιώκεται τὸ ῥυχόν τῃ. Καὶ δὲ ἔχετε πλέον νῦν προφασισθῆτε, ὅτι ζητε πῶρα ὑποκάτω εἰς τὴν τυραννίαν τῆς διαβολῆς, καὶ τῶν παθῶν, ἐπεὶ ἐνεκρώθητε εἰς αὐτὰ διὰ τῷ Βαπτίσματος· ὅθεν καὶ ἀλλὰ καὶ ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος ἔλεγεν· „ἀμαρτία γὰρ ὑμῶν ἐκυριεύσει· ἐγὰρ ἐσεῖς ὑπὸ νόμον, ἀλλ' ὑπὸ χάριν“· (Ῥωμ. 5. 14.)

„Ὅργην, θυμὸν, κακίαν“.

Τὴν μνησικαλίαν ἐδῶ ἰδιαίτερως ὀνομάζει κακίαν ὁ Ἀπόστολος, τὴν ὁποίαν μνησικαλίαν μερικοὶ ὠνόμασαν καὶ πικρίαν (1)· ὅταν δηλαδὴ τινὰς φυλάττη μέσα εἰς τὴν καρδίαν τῇ, τὴν κακίαν ὅπῃ τῷ ἑκάμην ἄλλος, καὶ ζητῇ καιρὸν διὰ νῦν καμῇ ἐκδίκησιν κατ' αὐτῇ. Τί δὲ εἶναι ὁ θυμὸς, καὶ τί εἶναι ἡ ὀργή, ὅρα τὴν ἐρμηνείαν τῇ· „πάσα πικρία, καὶ θυμὸς, καὶ ὀργή, ἀρθῆτω ἀφ' ὑμῶν“ ἐν Κεφ. 8. 51. πρὸς Ἐφεσίους.

„Βλασφημίαν“.

Τὰς λοιδορίας, καὶ ὕβρεις, καὶ δυσφημίας λέγει ἐδῶ βλασφημίαν ὁ Παῦλος, πῶς ἐκ τῷ θυμῷ γνωμοσύας κατὰ τῷ λυπήσαντος ἀδελφῷ.

„Αἰσχρολογίαν ἐκ τῷ σώματος ὑμῶν“.

Μὲ ἔμφασιν καὶ παρήσιν εἶπεν ὁ Παῦλος ἐδῶ, τὸ „ἐκ τῷ σώματος ὑμῶν“ ἡγουν ἀποβάλετε λέγει, ἀδελφοί μου Χριστιανοί, κάθε αἰσχρολογίαν ἀπὸ τῷ σώμασας, ἐπεὶ τὸ σώμασας αὐτὸ, ἀγιάζεται διὰ τῇς κοινωνίας καὶ ἐπαφῆς τῷ ἀχράτῃ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου· ἀποπὸν δὲ εἶναι κατὰ ἀλήθειαν νῦν μολυνῆται μὲ βλάσφημα, καὶ αἰσχροὶ λόγια, τὸ ποιῶν ἅγιον σώμασας, ὅπῃ δέχεται τὸν Χριστόν, τὸν ἅγιον τῶν ἁγίων (2).

9. „Μὴ

(1) Περὶ τῇς μνησικαλίας ταῦτα γράφει ὁ Δῖος Γισδώρος ὁ Πηλουσιώτης· „Γεννάει μὲν ἐκ ἐστὶν ἐργον θυμὸς τὸ μνησικαλῆν, ἀλλὰ σκληρότερον, καὶ φύνος“· (Ἐπιστολὴ ζ'. Ἀντιόχῳ) Καὶ ὁ Παροιμιαστής λέγει· „ὁ μνησικαλὴς, παράνομος“· (Παρ. κ. 24.) Καὶ ὁ Ζαχαρίας· „κακίαν ἔμασας τῷ ἀ-

„δελφῷ αὐτοῦ μὴ μνησικαλῆται ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν“· (Ζαχ. ζ'. 10.) Καὶ πάλιν ὁ Παροιμιαστής· „ὁδοὶ μνησικαλῶν εἰς θάνατον“· (Παρ. ιβ'. 29.)

(2) Ὅρα καὶ εἰς τὴν ἡμετέραν Χρυσόμην τὸν λόγον ὅπου γράφομεν, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ δὲν πρέπει νῦν αἰσχρολογῶν.

9. „Μὴ ψάδεσθε αἰς ἀλλήλους“.

Επειδὴ, λέγει, ἑσπεῖς οἱ Χρῆστιανοὶ, ἐνεδύθητε τὸν Χρῆστον, ὅτε εἶναι ἀλήθεια, καθὼς τὸ ἔπε μοῖος· „ἐγὼ εἰμὶ ἡ ἀλήθεια“ (Ἰω. 14. 6.) πῶς τώρα ἐδιδάσθε ἀλλήλους μορφῶν τῶ ψάδεσ, μὲ τὸ γὰρ λέγετε ψάματα εἰς αἰς τὸν ἄλλον; φανερόν γάρ εἶναι ὅτι, λέγοντες ψεύματα, ἐνδύθητε ἀπὸ τῆς μορφῆς ἐκείνης καὶ τὴν χαρακτῆρα τῆς ἀληθείας τοῦ Χρῆστῃ, ἀπὸ τοῦ ὁποῖον πρότερον εἰσθε μεμορφωμένοι· καὶ εἰς ἐναντίας ἐνδύθητε τὸ ψεύδος, ὅστις εἶναι μορφή, καὶ χαρακτῆρ τῆς διαβόλου, τῆς πατρὸς τοῦ ψάδεσ· καθὼς εἶναι γεγραμμένον· „ἐκεῖνος ἐν τῇ ἀληθείᾳ ἐχ' ἔσκηκεν ὅτι ψεύτης ἐστὶ, καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ“ (τῶ ψεύδεσ δηλαδὴ.) (Ἰω. 8. 44.) (1)

„Ἀπεκδυσάμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ“

Διὰ ποίαν ἀφορμὴν ὁ Παῦλος ὀνομάζει μέλη, καὶ σῶμα, καὶ ἄνθρωπον τῶ διεφθαρμένῳ, καὶ ἁμαρτωλῶ ζῶν; ὁμοίως καὶ διὰ τί ἐν τῇ ἐναντίᾳ ὀνομάζει σῶμα, καὶ ἄνθρωπον, τῶ ἐνάρτεον, καὶ ἀγίαν ζῶν; διὰ γὰρ δείξῃ μὲ τῷτο, ὅτι ἡ προαίρεσις τῆς ἀνθρώπου, διὰ τῆς ὁποίας τελεῖται ἡ κακὴ, καὶ ἡ καλὴ ζῶν, αὐτὴ εἶναι κυριώτερα ἀπὸ τὴν οὐσίαν, καὶ φύσιν τῆς ἀνθρώπου· καὶ αὐτὴ εἶναι ἄνθρωπος, καὶ σῶμα καὶ μέλη ἀνθρώπου, περιεσσότερον, παρὰ ὅτε εἶναι αὐτὴ ἡ φύσις τῆς ἀνθρώπου, καὶ τῆς σώματος, καὶ τὴν μελῶν τῶ· καὶ ὅτι περιεσσότερον ὀνομαζόμεθα ἀπὸ τῶς προαίρεσιν, παρὰ ἀπὸ τῶς οὐσίας, καὶ φύσιν μας (2). Διὰ τῷτο καὶ ἡ Θεία Γραφὴ δὲν ὀνομάζει τῆς ἀνθρώπου ἀπὸ τῶς φύσιν καὶ οὐσίαν αὐτῶν, ἀλλὰ ἀπὸ τῶς κακῆς αὐτῶν, ἢ καλῆς προαίρεσιν, μὲ τῶς ὁποῖαν ἐμορφώσαν, καὶ ἐποίησαν τῶς φύσιν τῶς· ὅθεν ποτὲ μὲν, αὐτῶς ὀνομάζει ἵππας, καὶ ἄλογα· „ἵπποι θηλυμανεῖς ἐγεννήθησαν· ἕκαστος ἐπὶ τῶς γυναικὶ τῆς πλησίον αὐτοῦ ἐχρεμέτιζον“ (Ἰερ. 5. 8.) ποτὲ δὲ τῶς ὀνομάζει σκύλας· „Πᾶντες κύνες ἐνεοί“ (Ἠσ. 55. 10.) Καὶ πάλιν· „κύνες ἀναιδεῖς ψυχῇ“ (Αὐτῶ. 11.) Ἄλλοτε δὲ ὀνομάζει τῶς ἀνθρώπου λύκας· „οἱ ἄρχοντες αὐτῶς ἐν μέσῳ αὐτῶς ὡς λύκοι ἀρπάζοντες ἀρπάγματα, τῶ ἐκχέαι αἷμα, ὅπως πλεονεξία πλεονεκτῶσι“ (Ἰεζ. κβ'. 27.) Καὶ ἄλλοτε καλεῖ αὐτῶς ἀλώπεκας „Ἀλώπεκες διήλθον ἐν αὐτῇ“ (Ὀβλῶ. 18.) Καὶ πάλιν· „Οἱ προφήται ὡς ἀλώπεκες ἐν ταῖς ἐρήμοις“ (Ἰεζ. 17. 4.) Καθὼς δὲ ὀνομάζει ἡ Γραφὴ τῶς κατὰ φύσιν ἀνθρώπου μὲ τὰ ὀνόματα τῶν ἀνωτέρω ζῶν, διὰ τὴν ὁμοιωθῆσαν μὲ αὐτὰ κατὰ τὴν κακὴν προαίρεσιν, ἔτι εἰς ἐναντίας ὀνομάζει τῶς ἀνθρώπου, ὡς Θεοῦ, καὶ Θεῶς, διὰ τῶς καλῆς προαίρεσιν· „ἐγὼ γάρ φησιν εἶπα Θεοὶ ἐσε, καὶ οἱ υἱοὶ ὑψίστου πάντες“ (Ψαλμ. π' 6.) ἀλλὰ καὶ εἰς τῶς κόλασιν, ἢ εἰς τῶς Βασιλείαν τῶς Θεοῦ, δὲν ἐμβάζει τὸν ἄνθρωπον ἢ φύσιν καὶ οὐσία, ἀλλὰ ἢ κακὴ, ἢ ἡ καλὴ προαίρεσις. Παλαιὸν λοιπὸν λέγει ἄνθρωπον ὁ Ἀπόστολος, τῶ διεφθαρμένῳ, καὶ κακῶν τῶς ἀνθρώπου προαίρεσιν· διὰ τῷτο καὶ ἀκολούθως λέγει· „σὺν ταῖς πράξεσιν“ ἡγὼν ἐκδυθῆτε, ὡς Χρῆστιανοὶ, τῶ μετὰ τῶν πονηρῶν ἔργων διεφθαρμένῳ προαίρεσιν· ὠνόμασε δὲ ἄνθρωπον παλαιὸν τῶ διεφθαρμένῳ καὶ κακῶς προαίρεσιν ὁ Παῦλος, διὰ γὰρ δείξῃ μὲ τὸ ἔνομα τῶ παλαιῦ, τῶ αἰσχροπότη, καὶ ἀσχημίαν, καὶ ἀσφονείαν αὐτοῦ. Βλέπε δὲ, ὡς ἀναγνώστα, καὶ πῶς ἀπαρίθμησεν ὁ Ἀπόστολος τὰ μέλη τῶ παλαιῦ τῶς ἀνθρώπου. Καὶ διὰ μὲν τῶ ψεύδεσ, ἐφάνέρωσε τῶ διεφθαρμένῳ διάνοιάν τῶ· διὰ τῶ θυμῶ δὲ, ἐφάνέρωσε τῶ πονηρῶν τῶ καρδίαν, ἐν ἣ ὁ θυμὸς κινεῖται· διὰ τῶς βλασφημίας, ἐφάνέρωσε τὸ βρομερὸν εἶμα τῶ· διὰ τῶς πορνείας, ἐφάνέρωσε τῶς πορνικὰ βλέποντας ὀφθαλμῶς τῶ· διὰ τῶς πλεονεξίας, ἐφάνέρωσε τῶς ἀδίκας χεῖράς τῶ· διὰ τῶς κακῆς δὲ ἐπιθυμίας, ἐφάνέρωσε τὰ κρυπτὰ μέλη, καὶ μάλιστα τὸ σηκώτι καὶ τῶς νεφρῶς τῶ, εἰς τὰ ὁποῖα δρέσκειται ἡ ἐπιθυμία· Ὅρα καὶ τῶ ὑποσημείωσιν τῶ 5. Κεφαλ. 6. τῶς τῶς Ῥωμαίους, διατὶ παλαιὸς ἄνθρωπος ὀνομάζεται (3).

10. „Καὶ

(1) Ὅρα καὶ τῶ ἐρμηνείαν τῶ· „δι' ὃ ἀποδέμενοι τὸ ψεύδος, λαλεῖτε ἀλήθειαν ἕκαστος μετὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ, ὅτι ἐσμεν ἀλλήλων μέλη“· εἰς τὸ δ' κεφ. τῶς πρὸς Ἐφεσίους 5. 25. γλαφυράν εἰσιν.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ἐπειδὴ καὶ ἀνωτέρω ὠνόμασεν ὁ Παῦλος μέλη τῶ σώματος, τῶς κατὰ μέρος

κακίας, τώρα ἐδῶ λέγει καὶ ποῖον εἶναι τὸ ὅλον σῶμα τῶ ἀνθρώπου, τῶ ὁποῖου εἶναι τὰ ποικίλα μέλη.

(3) Ὁ αὐτὸς Θεοδώριτος παλαιὸν ἄνθρωπον ἐνόησεν ἐδῶ τὴν προτέρα ζῶν τῶν Κολασσάων, τὴν ὁποῖαν εἶχον πρὸ τῶς Βαπτίσματος, ὡς ἀνωτέρω εἶρηκεν· „ἐν οἷς καὶ ὑμεῖς περιεπατήσατέ ποτε, ὅτε ἐζήτε ἐν αὐτοῖς“ (Κολ. β'. 7.)

10. „Καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν νέον, τὸν ἀνακαινόμενον εἰς ἐπίγνωσιν“.

Καθὼς τὴν κακὴν, καὶ ἐφάμαρτον προαίρεσιν ἀνόμασεν ὁ Παῦλος αἰωτέρω, παλαιὸν ἄνθρωπον· ἔτι καὶ νέον ἄνθρωπον ὀνομάζει ἐδῶ, τὴν καλὴν, καὶ ἐνάρητον προαίρεσιν, ἐπειδὴ αὐτὴ δὲν παλαιότεται, ἀλλὰ πάνποτε νεάζει, καὶ ἀκμαίνει εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ Θεοῦ, καὶ τῶν θείων πραγμάτων· καὶ αἰεὶ, καὶ πάνποτε κινεῖται, καὶ δείχνεται νεώτερα, χωρὶς ποτε νὰ σταθῇ, καὶ νὰ παλαιώσῃ· καὶ ὅσον λάβῃ περισσοτέραν τὴν τοῦ Θεοῦ γνῶσιν, πόσον περισσότερον δυναμόνεται, διὰ νὰ λάβῃ ἀκόμη αἰωτέραν, καὶ τελειωτέραν τὴν τοιαύτῃ γνῶσιν.

„Κατ' εἰκόνα τῆς κτίσαντος αὐτόν“.

Ἡτοι ὁποῖος λέγει ἐνδύσῃ τὸν νέον ἄνθρωπον, καὶ τὴν κατὰ Θεὸν προαίρεσιν, καὶ πολιτείαν, αὐτὸς ἀνακαινίζεται εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ Θεοῦ, καὶ γίνεται νέος, καὶ ὡραίος κατὰ τὴν εἰκόνα· τῆς Χρυσῆς· δι' ὃ, καὶ ὁ Χρυσὸς ἦτον νέος, καὶ ὡραίος κατὰ τὴν ἡλικίαν, καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ σώματος, ἐπειδὴ καὶ δὲν ἐγήρασε, διὰ τὰ γένη ἐκ τοῦ γήραος ἀσχημος, καὶ δυσειδής, καθὼς γίνονται ὅλοι οἱ γέροντες φυσικὰ· ἀλλὰ πόσον ἦτον ὡραίος, ὥστε ὅπως δὲν ἤμπορεῖ τις νὰ περιγράψῃ τὴν ὡραιότητά του. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Δαβὶδ ἔλεγεν· „ὡραίος κἀλ-
„λει παρά τας ἡγῆς τῶν ἀνθρώπων“· (Ψαλμ. μδ'. 3.) (1) ἦτον δὲ νέος, καὶ ὡραίος ὁ Χρυσός, καὶ κατ' ὁ ἀναμάρτητος· διὰ τὴν δὲν ἔκαμν ἀμαρτίαν, ἡ ὁποία παλαιόνοι, ἀσχημίζει, καὶ φθείρει τὸν ἄνθρωπον. Καὶ ἡμεῖς λοιπὸν οἱ Χρυσιανοὶ, ἐπειδὴ καὶ ἐκτίσθημεν ἀπὸ τοῦ Χρυσόν, διὰ μέσων τῆς Ἀγίας Βαπτίσματος, καὶ τῆς ἐναρέτης ζωῆς (ταῦτα γὰρ νοεῖ κτίσιν) (2), διὰ τοῦτο χρεωσθῆμεν νὰ ἀποβάλλωμεν τὴν ἀπὸ τῶν ἀμαρτιῶν παλαιότητα, καὶ φθορὰν, καὶ νὰ γινώμεθα νέοι, καὶ ὡραῖοι εἰς τὴν ψυχὴν, κατὰ τὰς ἀρετὰς, κατ' ὁμοιότητα τῆς Χρυσῆς.

11. „Ὅπως ἔκ ἐνι Ἐλλῶ, καὶ Ἰδαῖος“.

Ἡγὰρ εἰς τὸν κατὰ Χρυσὸν νέον ἄνθρωπον, δὲν θεωρεῖται λέγει διαφορά Ἐλλῶος προσηλύτου, ἦγαν τῆς Ἐθνικῆς, ὅπως προστέλθῃ εἰς τὴν πίσιν, καὶ Ἰδαίης, ἦτοι τοῦ ἐκ προγόνων ἔξ Ἰδαίων καταγομένου (3).

„Περὶ-

β'. 7.) Λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Μακάριος· „Ὅταν λέγῃ „ὁ Ἀπόστολος ἐκδύσαδε τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, τέλειον· λέγει ὀφθαλμοῖς ἔχοντα πρὸς ὀφθαλμοῖς, κεφαλῇ πρὸς κεφαλῇ· ὅσα πρὸς ὅσα· χεῖρας πρὸς χεῖρας· πόδας πρὸς πόδας· ὅλον γὰρ τὸν ἄνθρωπον ψυχῇ, καὶ σώμα· ἐμίανεν ὁ ποιητὴς, καὶ κατέσπασε, καὶ ἐνέδυσεν τὸν ἄνθρωπον, παλαιὸν ἄνθρωπον καὶ μισρόν, ἀκάθαρτον, καὶ διεμαχόν, καὶ μὴ ὑποκατάμενον τῇ Νομῇ τοῦ Θεοῦ, αὐτὴν τὴν ἀμαρτίαν· ἵνα μικρὴν βλέπῃ, ὥς θελεῖ ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ' ἵνα ποιηθῇ ὅρα, καὶ ποιηθῇ ἀκμή· καὶ πόδας ἔχῃ σπένδοντες ἐπὶ κακοποιίαν, καὶ χεῖρας ἐργαζομένας ἀντιμίαν· καὶ καρδίαν πᾶν ἡνὲρ διανοηζομένην. Παρακαλέσμεν ἂν καὶ ἡμεῖς τὸν Θεόν, ἵνα ἐκδύσῃ ἡμᾶς τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, ὅστις αὐτὸς μόνος ἄρει ἀφ' ἡμῶν τὴν ἀμαρτίαν διώκεται“· (Ὁμιλ. β'. Κεφ. β'.)

(1) Ὡραῖος γὰρ ἦτον ὁ Κύριος καὶ κατὰ τὸν σωματικὸν χαρακτῆρα, ὡς λέγει ὁ θῆος Χρυσόστομος, ὁ Γερώντιμος, ὁ Δαμασκηνός καὶ ἄλλοι· καὶ ἐπὶ τῆς σωματικῆς ὡραιότητος ἐξέλαβον τὸ ἀντιπερὶ ῥητὸν τοῦ Δαβὶδ· ἄλλοι δὲ Πατέρες ἐκλαμβάνουσιν τὸ ῥητὸν τοῦτο ἐπὶ τῆς ὡραιότητος τοῦ Θεοῦ τοῦ Κυρίου, καὶ ἐπὶ τῆς ὡραιότητος τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὡς ὁ Κλήμης ὁ Στρωματιδὴς, ὁ Ὡριγένειος, ὁ Κυπριανός, ὁ Βασίλειος, καὶ ὁ Αὐγουστίνος, καὶ ὁ Τερτυλλιανός.

(2) Ὅτι δὲ κτίσις ἐδῶ νοεῖται ἢ ἐπὶ τῷ κρῖστον

μεταβολῇ, ὅρα ἡς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ· „ἔτις ἐν Χρυσῷ καὶ κτίσις“· (β'. Κορινθ. ε'. 17.) Περὶ τῆς ἀνακαινίσεως πύτης καὶ ἀναμορφώσεως τοῦ ἀνθρώπου, αὐτὴ γράφει ὁ βασιλικὸς τοῦ Ἐκκλησιαστικῆς κάλαμος· „Ἰνα, ὡς περ ἀνδρείας τιμηθῇς, σωθῇς καὶ σε καὶ ἀφανίσας τὴν ἐνδοξὸν μορφὴν τοῦ Βασιλείου, ἀνα-
„δεν μορφῇται ὑπὸ τοῦ σοφοῦ Τεχνίτου, καὶ ἀγαθῆς Δη-
„μιουργῆς, ἀντιποιούμενος τῆς δόξης τοῦ ἰδίου πλάσμα-
„τος, καὶ ἡς τὴν ἀρχαίαν δόξαν ἀποκαθίσταται· ὅπως
„καὶ ἡμεῖς παρόντες διὰ τὴν παρακλήσιν τοῦ ἐντολῆς, κα-
„τὰ τὸ γεγραμμένον· ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὧν ἐ συν-
„ῆκε, παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνθρώποις, καὶ
„ὁμοιωθῇ αὐτοῖς, ἀνακληθῆμεν εἰς τὴν πρώτην δό-
„ξαν τοῦ ἐκόντος τοῦ Θεοῦ· κατ' εἰκόνα γὰρ φησι, καὶ ὁ
„μοῖωσιν Θεῷ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον“· (Λόγ. α'. περὶ Βαπτίσματος, ἐν τῷ „πῶς βαπτίζεται τις
„ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Κυρίου.“) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώ-
„ρειτος ἐρμηνεύων τὸ ῥητὸν τοῦτο· „ἀνῶθεν γὰρ ἡμᾶς ἐ-
„δημιουργήσεν ὁ πᾶν ὁλὸν Θεός, καὶ τὸς τοῦ Θεοῦ ἐκόντος
„χαρακτῆρας, οὗς ἡ ἀμαρτία διέφθαρεν, ἀκρεβέστερον
„ἐν ἡμῖν ἐξέστυπσε“· τὸτο καὶ ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους
„ἐπι“· „ὡς προσέγνω καὶ προώρισεν συμμόρφους τοῦ εἰκόντος
„τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ“· (Ῥωμ. η'. 29.)

(3) Ὅρα καὶ ἡς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ· „ἔκ ἐνι Ἰδαίης, ὅδε Ἐλλῶ, ἔκ ἐνι δούλῳ ὅδε ἐλεύθερος“ (Γαλ. γ'. 28.) πῶς ἐρμηνεύει ταῦτα ὁ μέγιστος Μάξιμος.

„Περιομὴ, ἢ ἀκροβυστία· βάρβαρος, Σκύθης, δούλος, ἐλεύθερος·
„ἀλλὰ τὰ πάντα, ἢ ἐν πᾶσι Χριστός“.

Ιδὲ ἐδῶ γράφει ἢ ἄλλο ἐγκώμιον τῇ κατὰ Χριστὸν νέῃ ἀνθρώπῃ, ἣν ὅτι δὲν θεωρεῖται εἰς αὐτὸν καμία διαφορά, μήτε Ἑθνικῆς, μήτε ἀξιώματος, μήτε προγόνων, ἀλλὰ μόνος ὁ Χριστός, ἢ ἡ κατὰ Χριστὸν πίσις ἢ πολιτεία εἶναι ὁ χαρακτήρ, ἢ ἡ μορφή τῇ ποιεῖται νέῃ ἀνθρώπῃ· διὰ τὸ εἰς ὅλους ἐκείνους, ὅπῃ εἶναι μεμορφωμένοι μετὰ τὴν ἐνάρτετον ζωὴν, τὰ πάντα εἶναι ὁ Χριστός, ἢ γένος, ἢ ἀξίωμα, ἢ ἐπάγγελμα, ἢ τὰ λοιπὰ ἄλλα· (1)· ἢ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον νοεῖται τὸ ρητὸν τῷ, ὅτι ὅλοι οἱ ἀκρόβυτοι, ἢτοι οἱ ἀπερείτητοι Ἑλλήνες, ἢ οἱ περιετμημένοι Ἰουδαῖοι, ἢ οἱ βάρβαροι, ἢ οἱ εὐγενεῖς, ἢ οἱ δούλοι, ἢ οἱ ἐλεύθεροι, ὅλοι λέγω, αὐτοὶ, πιστεύσαντες ἐγιναν ὡς Χριστός, μετὰ τὰ εἶναι ὅλοι σῶμα Χριστοῦ (2).

12. „Ἐνδύσαθε ὧς ὡς ἐκλεκτοὶ τῷ Θεῷ ἅγιοι ἢ ἡγαπημένοι“.

Ο Θεὸς Παῦλος πάντοτε σιωπῶν εἰς τὰς Χριστιανὰς τὴν εὐκολίαν, ὅπῃ ἔχει ἡ ἀρετή· διὰ τὸ καὶ ἐδῶ παρομοιάζει τὴν ἀρετὴν μετὰ τὸ φόρεμα, διὰ δύο αἰτία, ὡς μὲν, διὰ τὸ, καθὼς μετὰ εὐκολίαν ἐνδύεται τις τὸ φόρεμα, ἐτὶ μετὰ πῶς εὐκολίαν διδάσκονται οἱ Χριστιανοὶ εἰς τὴν ἀρετὴν, εἰς τὴν ἀρετὴν· ἢ ἄλλο δὲ, διὰ τὸ καθὼς πρέπει νὰ φορῇ τινὰς πάντοτε τὸ φόρεμα, διὰ νὰ ἐσολίζῃ τὸ σῶμα, ἢ νὰ μὴ φαίνεται γυμνός, πικιστρόπως ἢ οἱ Χριστιανοὶ πρέπει πάντοτε νὰ φορῇ τὴν ἀρετὴν, ἢ νὰ τὴν μεταχειρίζονται ἐσολισμόντες· ἐπεὶ δὲ ὅποιος τὴν ἀρετὴν δὲν φορεῖ, αὐτὸς φαίνεται γυμνός, ἀσεμνός, ἢ ἀσώλινος. Διὰ τὸ καὶ ὁ Κύριος ἔλεγε τῷ Λαοδικαίᾳ Ἐπισκόπῳ· „Συμβελέωσοι ἀγοράσαι παρ' ἐμοῦ ἱμάτια λευκά ἵνα περιβάλῃ, ἢ μὴ φανερωθῇ ἢ αἰσχυνῇ τῆς γυμνότητός σου“ (Ἀποκ. γ'. 18.) Ἡ συμβελὴ δὲ αὕτη τῷ Ἀποστόλῃ

(1) Ὅτι δὲ ἡ τοῦ Χριστοῦ μορφή δὲν εἶναι σωματική, ἀλλὰ ψυχική, ὅρα τὸ ρητὸν τῷ Νύκτι Γρηγορίου ἐν τῇ ὑποσημείωσιν· (Γαλατ. γ'. 27.)

(2) Κυρίως δὲ ὅτε δεῖται γενῇ ὁ Χριστός πᾶσι τὰν, ἢ ἐν πᾶσι, ὅταν πάντες ὑποταχθῶμεν εἰς τὸν Χριστὸν, καὶ γενώμεν αὐτῷ μέλη, καθὼς ἐρμηνεύει ὁ μέγας Ἀθανάσιος· ὅτε γὰρ καὶ ὁ Χριστός δεῖται ὑποταγῇ τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ πᾶσι πάντι Πατρὶ, ὡς ἔπεν ὁ Ἀπόστολος· (ἀ. Κορινθ. ιε'. 28.) ὅθεν λέγει καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ἐν ἐκείνῳ ποίῳ τῷ βίῳ, πὺν νέον, ἀκρεβῶς ἀνδρωτὸν ἐνδύμεθα· ἐν ἐκείνῳ γὰρ τῆς φθορᾶς ἀπαλλαγόμεθα, καὶ τῷ ἀφθαρσίᾳ ἀμφιενόμεθα“ ἐν δὲ τῷ βαπτίσματι πὺν ἐκείνῳ τῷ βίῳ τύπον ἀποπληρῶμεν“. Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος, ἐρμηνεύων τὸ ρητὸν τῷ· „τοῦτο ἡμῖν ὁ ἐνανθρωπήσας δι' ἡμᾶς, καὶ πτωχίσας Θεός, ἵνα ἀναστήσῃ τῷ σάρκα, καὶ ἀναστήσῃ τῷ εἰκόνα, καὶ ἀναπλάσῃ πὺν ἀνδρωτὸν ἵνα γενώμεθα οἱ πάντες ἐν τῷ Χριστῷ, γενόμεν πᾶσι πάντι ἐν πᾶσι ἡμῖν τέλει, ὅσα περ εἰσιν αὐτοῖς, ἀντὶ πὺν νῦν ἐν ἡμῖν ὑπαρχόντων σαρκικῶν, καὶ ἀνδρωτῶν· ἵνα μηκέτι ὦμεν ἄρρεν, καὶ δῆλον, βάρβαρος, Σκύθης, δούλος, ἐλεύθερος, πᾶσι τῆς σαρκὸς γνωρίσματα· μόνον δὲ φέρωμεν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς, πὺν δῆλον χαρακτήρα, παρ' ἐκείνῳ ἐν γεγόναμεν· πὺν δῆλον αὐτῷ μορφωθέντες, ὡς καὶ ἀπὸ μόνου γινώσκουσα“.

(Λόγῳ ἐπιτοφίῳ πρὸς Καισάρην.)
Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος αὐτῷ τῷ ρητῷ τῷ Ἀποστόλῃ προστιθεὶς λέγει· ἀναγκαῖον, καὶ ἀκόλουθον εἶναι, ὅποιος γεννηθῇ, αὐτῷ νὰ ἐνδύῃ· χρειάζεται ὅμοι, ὅτι

καθὼς ἡ σανίδα, ὅπου μέλει νὰ γενῇ ἡκὸν βασιλική, ἢτε ἀπὸ ξύλου εἶναι αὕτη, ἢτε ἀπὸ μαλακίου, ἢ ἀσπίου, ἢ ἄλλου ὕλης, καθὼς, λέγω, ἡ σανίδα ἐκείνη χρειάζεται νὰ ἀποβάλῃ κατὰ ἀνωμαλίαν καὶ ἀνισότητα μετὰ τὸ ξύσιμον, καὶ ἔπειτα νὰ δεχθῇ ἐπάνω καὶ νὰ ἐνδύῃ τῷ ἡκόνῃ τοῦ Βασιλέως, καὶ ὅτε διαφορά πλεον τοῦ ξύλου, ἢ τῷ μαλακίᾳ, ἢ τῷ ἀργύρῳ δὲν γνωρίζεται· ἐπεὶ δὲ τῷ διαφορᾷ τῆς ὕλης, σκεπάζει ἢ ἀκρεβῶς πὺν εἰκόνα, τῷ ὅποιον ἔχει μετὰ τὸ πρῶτον, καὶ τραβίζει εἰς τῷ θεωρίᾳ τῆς ὁμοίας ἐκείνης ὅπου τῷ βλέπει, καὶ γίνεται τιμιώτερα ἀπὸ κατὰ ἀρχὴν, καὶ ἔξωθεν· ποιουτρόπως καὶ ὁ βαπτιζόμενος, ἢτε Ἰουδαῖος εἶναι, ἢτε Ἕλλην, ἢτε ἀνδρᾶς, ἢτε γυνῆκα, ἢτε δούλος, ἢτε ἐλεύθερος, ἢτε Σκύθης, ἢτε Βάρβαρος, ἢτε ἄλλος τις ἀπὸ τῶ ὅποιον ὅποτε γένος, χρειάζεται, ἀπὸ ἐκδύῃ πὺν παλαιὸν ἀνδρωτὸν μετὰ πᾶσι πράξεσιν, καὶ διὰ μέτε πὺν ἐν Πνεύματι διδασκαλίᾳ τῷ Χριστῷ ἐνδύῃ πὺν νέον, πὺν κατὰ Θεὸν κτισθέντα ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ ὁσιότητι πὺν ἀληθείᾳ, πὺν ἀνακαίνιστον εἰς ἐπίγνωσιν κατὰ εἰκόνα τοῦ κτιστῆτος αὐτοῦ, ἐτὶ νὰ φθάσῃ εἰς τῷ εὐδοκίᾳ τῷ Θεῷ, ἢν ὁ Ἀπόστολος παρὶδῶκεν εἰπὼν· „οἰδαμεν ὅτι ποῖς ἀγαπᾷ πὺν Θεὸν, πάντα σμερνεῖ εἰς ἀγαθόν, ποῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς εἰσιν· ὅτι οὐς προέγνω, καὶ προέωρε συμμόρφους τῆς εἰκόνης τῷ Τίῳ αὐτοῦ· ποῖς γὰρ ὡς Τίῳ Θεῷ ἐνδύμενοι, σάμενοι, καπαξιούται τῷ τελείῳ βαδμοῦ.... χάρει· τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐν ᾧ ὅτε περιωμήντι, εἰσιν, οὐτε ἀκροβυστία· ἀλλὰ πίσις δι' ἀγάπης ἐνεργούμεν“ (Λόγ. περὶ Βαπτίσματος, τῷ βαπτίζεται τις ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ.)

τόλμα εἶναι σμιγμένῃ με ὑπερβολικὸν ἐγκώμιον· διὰ τὶ, πολλοὶ μετ' ἔγιναν Ἅγιοι, ἀλλ' ὅχι καὶ ἐκλεκτοί, ἐδὲ ἡγαπημένοι· ἐσεῖς δὲ, λέγει, οἱ ἐν Κολασσαῖς Χριστιανοί, ἔχετε ταῦτα πάντα.

„Σπλάγχνα οἰκτιρμῶν“.

Δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος, ἐνδυθῆτε ἔλεος πρὸς τὰς ἀδελφίσσας, Χριστιανοί, ἀλλὰ σπλάγχνα οἰκτιρμῶν· οὐ μὲν, διὰ τὰ μὴν ἀτιμάσῃ με τὸ ταπεινὸν ὄνομα τῷ ἔλεος τὸς πτωχὸς ἐκείνης, ὅπερ ἦτον ἄξιοι ἔλεος, καὶ οἰκτιρμῶν· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὰ δείξῃ, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ πρέπει νὰ συμπονῶν, καὶ νὰ βοηθῶν τὰς χρεῖαν ἔχοντας, ὅχι ἔξωθεν, ἀλλὰ ἔσωθεν ἀπὸ τὰ σπλάγχνα καὶ τὴν καρδίαν τὰς, καὶ ὅχι καθὼς οἱ ἀδελφοὶ βοηθῶν τοὺς ἀδελφίσκων, ἀλλὰ καθὼς οἱ γονεῖς σπλαγχνίζονται τὰ τέκνα των. Καὶ μήμου εἰπῆς, λέγει, Χριστιανέ, ὅτι ὁ δεῖνα πτωχὸς ἤμαρτε, καὶ διὰ τὸ δεῖν τὸν ἔλεος, ὅχι· ἐπειδὴ διὰ τὸ εἰς ζήτην νὰ ἐνδυθῇς σπλάγχνα οἰκτιρμῶν, διὰ νὰ σπλαγχνίζεσαι ὅλους ἐξέσῃ, καὶ νὰ μὴ κάμνης διαφορὰ ἀμαρτωλῶν, καὶ ἐναρέτω.

„Χρηστότητα, ταπεινοφροσύνη, πραότητα, μακροθυμία“.

Εἰς ἐκείνον, ὅπερ φορέσῃ σπλάγχνα οἰκτιρμῶν, ὡς αὐωτέρω εἶπεν ὁ Παῦλος, εἰς αὐτὸν ἀναγκαίως ἀκολουθεῖν καὶ ἡ χρηστότης, καὶ ἡ ταπεινοφροσύνη, καὶ ἡ πραότης, καὶ ἡ μακροθυμία, τὰ ὅποια ἀρεθμεῖ ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος· ἐπειδὴ ποῖος πατὴρ δεῖν δείχνει χρηστότητα, καὶ ἀγαθωσύνην εἰς τὸν υἱόν τε; ἡ ποῖος πατὴρ δεῖν φέρεται με ταπεινοφροσύνην, καὶ πραότητα καὶ μακροθυμίαν εἰς τὸ τέκνον τε; ἡ ποῖος πατὴρ φιλοεικεῖ, καὶ δεῖν συγχωρεῖ ὅλα τὰ σφάλματα τῷ παιδίον τε; βέβαια κάθε πατὴρ τοιαῦτα σπλάγχνα δείχνει πρὸς τὰ φίλτατα τέκνα τὰ. Μάθε δὲ σὺ, ὦ ἀναγιᾶσα, ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα τῷ Ἀποστόλῃ, τίς ἀρεθὴν ἀρετῶν· διὰ τὶ ἡ χρηστότης (1) γεννᾷ τὴν ταπεινοφροσύνην· ἐπειδὴ ὅποιος ἔχει ἡθὴ χρηστὰ, αὐτὸς εἶναι καὶ ταπεινόφρων· ἡ ταπεινοφροσύνη δὲ πάλιν γεννᾷ τὴν πραότητα· διὰ τὶ ὅποιος εἶναι ὑπερήφανος, αὐτὸς εἶναι καὶ θυμώδης, καὶ δεῖν ἔχει πραότητα· ἡ πραότης δὲ πάλιν, γεννᾷ τὴν μακροθυμίαν, ἥτις εἶναι μία ἐγκράτεια τῷ θυμῷ μέρης τῆς ψυχῆς εἰς τὸ νὰ κάμῃ τινὰς ἐκδίκησιν· ταῦτον εἰπεῖν, εἶναι μία μεγαλοψυχία (2).

13. „Ἀρε-

(1) Τί διαφέρει ἡ χρηστότης ἀπὸ τῆς ἀγαθωσύνης ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τῇ „χρηστότης, ἀγαθωσύνη“ (Γαλ. ε. 22.)

(2) Περί τῆς μακροθυμίας λέγει ὁ Προϊμιολογὸς· „ἐν μακροθυμίᾳ ἐσθία Βασιλεία“ (Παρ. κ. 15.) καὶ ὁ Σαραχ λέγει· „ἐν μακροθυμίᾳ φθέρῃ ἀπόστολοι“ (Σαρ. ε. 13.) χρυσὰ δὲ ἀληθῶς, καὶ ἀποσάζοντα μέλι εἶναι τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ Χρυσόστομου, μετὰ τὰ ὅποια ἐπαίνει τοῦ μακροθύμου ἀνδρώτε τὴν ψυχὴν· ὅταν γὰρ φησιν ἡ καλὴ ἐκίνη καὶ εὐλαος, καὶ ἀπτικίζουσα γλώσσα· „ἡ τοῦ μακροθύμου ψυχὴ κορυφῇ“ σιν εἰσικεν ὅρε, λεπτὴν μετ' ἔχοντος τὴν αὐραν, „καθαράν δὲ τὴν ἀκτῖνα δεχομένη, διηδὴ δὲ τὰ νάματι προχέοντες τὸν πηγῶν, καὶ πολλὰς τὸν ἀνδῶν, „προβαλλομένης τὰς χάριτας, τὸν ἐσθίων ὁμοίως λειμῶν τε καὶ παραδείσων, φυτῶν καὶ ἀνδῶν κομῶντων, „καὶ κατὰ τὴν ὕδατιν· ἥτις δὲ καὶ ἡχὴ γέλοισι, λιγυρά, καὶ πολλὰ κατὰ τὴν αὐραν τὴν ἡδονῶν· ἡ γὰρ ὀρνίθες ὠδικοὶ ἀκροῖς τὸν δευτέρων ἐφίζανται τοῖς πετάλοις, καὶ τῆς τῆς, καὶ ἀνδῶν, καὶ χελιδόνες συμφῶναις μίαν τινὰ ἀποσάζοντα μεσικὴν· ἡ ζέφυρος ἡρέμα τοῖς πετάλοις τὸν δευτέρων προσπίπτων,

Epistole di S. Paolo. Tom. II.

„πίστις, καὶ πόθος συζητῶν, καὶ κύκλος πολλὰς μιμήται· ἡ λειμὼν ῥόδα προβάλλων, καὶ κέρνα ἀλλήλοις προσκεκλιότα, καὶ κυανίζοντα, καθάπερ πέλαγος κυτῶν, ἡρέμα κυματούμενον δάκνυσι· μάλλον δὲ πολλὰς ἐκόντας εὐροῖς τῶν ὅταν μετ' ἔχῃ τὸν ῥόδατις ἀποβλέψῃ, τὴν ἰερὰν οἰήσεται καθορᾶν· ὅταν δὲ εἰς τὴν ἰα, θαλάσσαν κυματωμένην· ὅταν δὲ εἰς τὴν κέρνα, τὸν οὐρανόν· οὐ τῇ θεῇ δὲ μόνον, οὐδὲ τῇ ὅταν ὁ ποῖος, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα αὐτό, τὸ πρὸς τὸν λειμῶνα ὁρῶντος ἐκένον, μάλλον ἀνίσταται καὶ ἀναπνέει ποῖα, ὡς νομίζον ἐν οὐρανῷ μάλλον εἶναι, ἢ ἐπὶ γῆς· ἐστὶ καὶ ἑτέρα τις ἡχὴ, ὅταν ὕδωρ ἀπὸ τῆς ἀκρῆρας διὰ χαράδρων αὐτομάτως φερόμενον, καὶ ταῖς ὑποκαμῆταις φηφίσιν ἡρέμα ἐπιφορῶν, ἡσύχω κτύπῳ, ὥστε ἐκλύῃ τὰ μέλη ἡμῶν τῇ ἡδονῇ, ὥστε καὶ ταχέως τὸν λυσιμελὴ ὕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐπάγῃ. Ἡδεῖς ἡκούσας τὴν διηγήμασι· πᾶσα δὲ καὶ ἐρασά γεγόνατε ἐρημίας· ἀλλὰ πύστις τῆς ἐρημίας ἡδῶν πολλὰ τὴν μακροθυμῶν, ἡ ψυχὴ“ (Ὁμιλ. ε. εἰς τὴν Πράξιν) Ὅρα καὶ τὸ μετὰ μακροθυμίας ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ“ (Ἐφ. δ. 2.) καὶ τὸ „ἡ ἀγάπη μακροθυμῶν“ (ἀ. Κορ. ιγ. 4.)

Fff

13. „Ἀνεχόμενοι ἀλλήλων, ἡ χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, ἑαυτίς, πρὸς τι-
να ἔχη μομφή“.

Ητοι βασιάζετε, λέγει, υἱας τὸν ἄλλον, Χριστιανοί· ἐσὺ βάσαζε τὸν ἄλλον, καὶ ὁ ἄλλος ἂς βασιάζῃ ἐσένα, καὶ μὴ πικρῶς ἐξετάζετε τὰ σφάλματα, καὶ ἐλαττώματα τῶν ἀδελφῶν σας· ἀλλὰ νομίζετε αὐτὰ πῶς εἶναι μικρὰ, καὶ ἄξια εἰς τὸ νὰ τὰ συγχωρῆτε, καὶ νὰ τὰ παραβλέπετε. Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνώστα, πῶς καὶ ὁ Παῦλος ἐξοδέτελισε καὶ ἔδειξε μικρὰ τὰ σφάλματα τῶν ἀδελφῶν μας, μὴ τὸ νὰ ἀνόμασεν αὐτὰ μομφὴν, ἢ γὰρ ὀλίγον μέμφιμον, καὶ φιλιῶν κατηγορίαν.

„Καθὼς ἡ ὁ Χριστὸς ἐχαίσατο ὑμῖν, ἔτω ἡ ὑμῶν“.

Εκείνο ὅπῃ ὁ Παῦλος σιωπεῖται νὰ κάμνη πάντοτε, ἦγεν τὸ νὰ παρακινῇ τὰς Χριστιανὰς εἰς τὴν ἀρετὴν, φέρωντας τὸν Δεσπότην μας Χριστὸν παράδειγμα εἰς τὸ μέσον, τῷ κάμνει τώρα καὶ ἐδῶ, καὶ ἀπὸ τὸν Χριστὸν παρακινῇ τὰς Κολασσαεῖς νὰ συγχωρῶν τὰ σφάλματα τῶν ἀδελφῶν τας. Χαρίζετε, λέγει, ἑσεῖς Χριστιανοὶ τὰ σφάλματα τῶν ἀδελφῶν σας, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἔχασεν τὰ σφάλματα τὰ ἰδικά σας· ἀλλὰ, αὐτῶτέρω μὲν ἔκαμεν ὁ Παῦλος νὰ φαίνωνται μικρὰ τὰ σφάλματα τῶν ἀδελφῶν μας, μετὰ τὸ νὰ τὰ ἀνόμασε μέμψιμον ὀλίγον· ἐδῶ δὲ, φέρωντας τὸν Χριστὸν εἰς παράδειγμα, παρακινῇ ἡμᾶς νὰ συγχωρῶμεν ὅλα τὰ τῶν ἀδελφῶν μας σφάλματα, καὶ καὶ μεγάλα εἶναι· καὶ καὶ ἡμεῖς εἰμεθα διεργέται ἐκείνων ὅπῃ μᾶς ἔσφαλαν, καὶ καὶ ἡμεῖς μὲν εἰμεθα μεγάλοι, οἱ δὲ ἀδελφοὶ ὅπῃ μᾶς ἔσφαλαν, εἶναι μικροὶ, καὶ ποταποὶ. Καὶ ἔ μόνον μᾶς παρακινῇ ὁ Ἀπόστολος νὰ συγχωρῶμεν τὰ σφάλματα τῶν ἀδελφῶν μας, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀποθνήσκωμεν δι' αὐτοὺς, καὶ ἔ μόνον νὰ ἀποθνήσκωμεν δι' αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ μετὰ θάνατον ἀκόμη νὰ τὰς διεργετῶμεν· διὰ τὴν καὶ ὁ Χριστὸς ἔτιζεν ἔκαμε, καὶ ἐσυγχώρησεν τὰ σφάλματά μας, καὶ ἀπέθανεν διὰ τὴν σωτηρίαν μας, καὶ ἀφ' ἧς ἀπέθανεν πάλιν μᾶς διεργέτισεν, καὶ τώρα ὁλονοῖα μᾶς διεργετῇ μετὰ μυστα ἀγαθὰ, καὶ πρὸς τοῖς ἔχει καὶ αἰωνίως νὰ μᾶς ευεργετήσῃ εἰς τὸ μέλλον· δι' ὅ,τι τὸ „καθὼς“ ἦτοι ἡ ὁμοίωσις τῷ Χριστῷ, ταῦτα πάντα ἀπαιτεῖ νὰ κάμνωμεν καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ, οἱ μιμηταὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀκόλουθοι, καὶ οἱ καθ' ὁμοίωσιν ἐκείνου πολιτεύομενοι (1).

14. „Ἐπὶ πάνσι δὲ τέτοις τῷ ἀγάπῃ“.

Επειδὴ εἶναι δυνατὸν νὰ χαρίζῃ μὲν τινὰς εἰς ἄλλον, καὶ νὰ συγχωρῇ τὸ σφάλμα τε, ὅχι ὅμως καὶ νὰ κάμῃ τὸ τοιοῦτον μὲ ἀγάπῃ καθαράν, ἀλλὰ μὲ σχῆμα μόνον καὶ ὑπόκεισιν· διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος δείχνει ἐδῶ τὴν ἀγάπην, ὥσται μίαν εὐρίαν, διὰ μέσεως τῆς ὁποίας ἡμποροῦμεν νὰ χαρίζομεθα ἐν ἀληθείᾳ, καὶ νὰ συγχωρῶμεν τὰς ἀδελφάς μας. Καὶ πάλιν, ἐπειδὴ καὶ εἶναι δυνατὸν νὰ φαίνεται μὲν τινὰς πρᾶος, καὶ ταπεινόφρων, νὰ μὴν ἀγαπᾷ δὲ τὸν ἀδελφόν τε· διὰ τοῦτο παραγγέλλει ὁ Παῦλος, ὅτι ὕστερα ἀπὸ ὅλας τὰς ἀρετὰς, πρέπει νὰ ἐνδυθῇτε τὴν ἀγάπην, διὰ νὰ δυνήθητε μὲ αὐτὴν νὰ κατορθώσετε καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς ἐν ἀληθείᾳ (2).

„Ἡτις ἐστὶ σωφροσύνη τῆς πελειότητος“.

Οὐκ ἔστιν ἡ ἀγάπη ἡ ἐκ τῆς φύσεως, ἀλλ' ἡ ἐκ τῆς χάριτος. ὡς καὶ λέγει, τὰς αὐτῶν εἰρημνύσας ἀρετὰς ἡ ἀγάπη τὰς συσφίγγει, ὅταν ᾖναι παρῶσα· καθὼς ἐκ τῆς ἐναντίας, ὅταν ἡ ἀγάπη λείπῃ, ὅλαι αἱ εἰρημνύσας ἀρεταὶ διαλύονται, καὶ δείχνονται ὅτι εἶναι ὑπόκρισις, καὶ σχῆμα, καὶ οὐκ ἐστὶν ἐκ τῆς χάριτος. δι' ὅ,τι καθὼς εἰς τὴν οἰκοδομίαν τοῦ οἴκου, ἀνίστως δοῦν βαλῶν εἰς τὸ μέσον τῶν τοίχων, αἱ ἱμαντάσεις, ἤσαν τὰ καλούμενα

(1) Σημειώσαι ότι από κοινού πρέπει να προσυπακουίται εξωθεν εἰς τὸ ῥητὸν πᾶσι, τὸ ἀληθὲς χαρίζεσθε, ὡς καὶ ὁ Χρῆστος ἐχαρίσατο ὑμῖν, ὅτι καὶ ὑμεῖς ἀληθῶς χαρίζεσθε.

(2) Ὅτι δὲ ἀπὸ τῆν ἀγάπην γεννῶνται, ἢ καρπο-
δοῦνται αἱ ἄλλαι ἀρεταί, ὅρα τίς μαρτυρεῖται τῇ Θεο-
σαλονικίᾳ Γρηγορίου ἐν τῇ ὑπόσημειάσῃ π. „συγχαί-
,,ρεα δὲ τῇ ἀληθείᾳ“. (ἀ. Κορ. ιγ. 6.)

μετα ζωνάρια, καὶ δέματα, εὐκόλως κρημνίζεται ἡ οἰκία· καὶ καθὼς εἰς τὸ σῶμα, αὐτὸν εἶναι οἱ σύνδεσμοι, καὶ τὰ ἄρθρα, εὐκόλως διαλύονται τὰ μέλη τῷ σώματι, τοιαυτῶς καὶ εἰς ὅλας τὰς ἀρετάς, τὰς προξενήσας τὴν τελειότητα, ἡ ἀγάπη εἶναι ὅπῃ τὰς συσφίγγει, ὥσπερ εἷς ὁ μέγας δέσμιον, καὶ σύνδεσμος, καὶ χωρὶς τὴν ἀγάπην καμμία ἀρετὴ εἶναι πλεία, ἔτε τελείος ἡμπορεῖ νὰ γένη τινὰς ἐνάρετος, ἀλλὰ καὶ ὅλας τὰς ἄλλας ἀρετὰς φαίνεται νὰ ἔχη, ἀτελής εἶναι χωρὶς τῆς ἀγάπης· καὶ διὰ τὸτο εἶπεν ὁ Παῦλος ἀλλὰ τοῦ „ ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει“· (Ἀ. Κορ. ιγ'.) καὶ ὅρα τὴν ὁποσημείωσιν τοῦ ρητὸς τούτου.

15. „ Καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ βραβδέτω ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν “.

Τὸ νόημα τῷ Ἀποστολικῷ ρητὶ πάντε σαφηνίζεται μετὰ πλείονα τρόπον· ὑβείσθῃ, καθ' ὑπόθεσιν, τινὰς ἀπὸ εἰς ἀδελφόν, καὶ ἀφ' ἑ ὑβείσθῃ, ἀγωνίζονται καὶ παλαιῶν δύο λογισμοὶ εἰς αὐτὸν· καὶ ὁ μὲν εἰς λογισμὸς παρακινεῖ τὸν ὑβείσθοντα νὰ κάμῃ τὴν ἐκδίκησιν κατὰ τὸν ὑβείσαντα, ὁ δὲ ἄλλος λογισμὸς, παρακινεῖ αὐτὸν νὰ δείξῃ μακροθυμίαν εἰς τὸν ὑβείσαντα, καὶ νὰ τῷ συγχωρήσῃ. Ἀνίσως λοιπὸν ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ εἰσέλθῃ μέσα εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ὑβείσθοντος, ὥσπερ εἷς βραβδότης, ἤγειν ὥσπερ εἷς κριτὴς δίκαιος, καὶ ἀγωνοθέτης, καὶ δώσῃ τὸ βραβεῖον καὶ σέφανον τῆς νίκης εἰς τὸν λογισμὸν, ὅπῃ τὸν παρακινεῖ νὰ μακροθυμήσῃ, πότε θέλει παύσει ὁ ἄλλος ἐναντίος λογισμὸς, ὅπῃ τὸν παρακινεῖ διὰ νὰ κάμῃ ἐκδίκησιν. Αὐτὴ λοιπὸν, λέγει ὁ Παῦλος, ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ, ἡ βραβεῖα, καὶ ἡ νίκη εἰς ἐσᾶς, Χριστιανοί, καὶ ὅχι ὁ θυμὸς, καὶ ἡ φιλονεικία, ἡ καὶ ἡ διὰ τῆς ἀνθρώπου γινομένη εἰρήνη· διὰ τὴν, ἡ μὲν δι' ἀνθρώπου, ἡ διὰ τὴν κοσμικὸν τέλος γινομένη εἰρήνη, ὁ γλίσσῃ διαλύεται, (πολλὰς δὲ, καὶ ἀφ' ἑ τινὰς ἐκδικηθῇ τὸν ἐχθρόν τε, τότε εἰρηνεύει· ἥτις καὶ αὐτὴ ἀνθρωπίνῃ εἰρήνῃ λέγεται, μᾶλλον δὲ κακὴ, καὶ ψευδὴς εἰρήνη) ἡ τῷ Θεῷ ὅμως εἰρήνη, ἤγειν ἡ διὰ τὸν Θεὸν γινομένη, αὐτὴ εἶναι βεβαία, καὶ δὴ διαλύεται, διὰ τὴν δὴ γίνεται διὰ καὶ καὶ κοσμικὸν τέλος, ἀλλὰ μόνον διὰ τὸν Θεόν, καὶ διὰ τὸν τῷ Θεῷ ἐντολήν· καθὼς καὶ ἡ εἰρήνη ὅπῃ ὁ Θεὸς ἔκαμε μετὰ ἡμᾶς τοὺς ἐχθρούς τε, δὴ ἔγινε διὰ καὶ καὶ ἄλλο τέλος, παρέξ διὰ μόνον τὴν εἰς ἡμᾶς φιλανθρωπίαν καὶ ἀγάπην. Διὰ τὴν δὲ ὁ Ἀπόστολος ἐνθυμίζῃ μὲν ἀνωτέρω τὴν ἀγάπην, καὶ ἔπειτα ἀφήσας τὴν ἀγάπην, ἀρχινᾷ νὰ λέγῃ περὶ τῆς εἰρήνης; φαίνεται γὰρ ὅτι εἶναι περὶ τῆς εἰρήνης διδασκαλία, ἐπειδὴ καὶ μέσα εἰς τὴν ἀγάπην, ἐμπεριέχεται καὶ ἡ εἰρήνη. Εἰς λύσιν τῆς ἀσφαλείας ταύτης ἀποκεινόμεθα, ὅτι, ἐπειδὴ πολλὰς φοαῖς καὶ ὁ φίλος κατηγορεῖ, καὶ ταράττεται μετὰ τὸν φίλον τε, καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν πολλὴν ἀγάπην μερικαῖς φοαῖς κινεῖται φιλονεικίαι, καὶ ὑβρεῖς καὶ μάχαι· διὰ τὸτο λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι ἐγὼ δὴ θέλω νὰ ἔχετε, Χριστιανοί, τοιαύτην παραχοποιὴν ἀγάπην, ἀλλὰ μαζὶ μετὰ τὴν ἀγάπην, νὰ ἔχετε καὶ τὴν εἰρήνῃν τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία ὅλα τὰ κρίνει ὑψύτως, ὅλα τὰ δίκαια, καὶ ὅλα τὰ εἰρηνεύει (1).

„ Εἰς τὴν καὶ ἐκλήθητε ἐν ἐνὶ σώματι “.

Ηπι ὁ Χριστὸς, καλῶντας ἡμᾶς τὴν Χριστιανὴν εἰς εἰρήνῃν, μᾶς ἔκαμεν ὅλας εἷς σῶμα, τὸ ὅποιον σῶμα αὐτὸς ἔγινε κεφαλὴ· ἐπειδὴ διὰ τὴν ἄλλο ἡμεῖς εἴμεθα εἷς σῶμα, παρέξ διὰ νὰ εἴμεθα εἷς τὸ ἄλλο μέλη, καὶ ἔτσι νὰ ἐνέμεθα μετὰ τὴν κεφαλὴν μας, καὶ νὰ μὴ χωρίζομεθα ἀπὸ αὐτῆς; ἡ τοῦτο ὁ Παῦλος καὶ ἔτσι, ὅτι, ἐκαλέσθητε, λέγει, εἰς εἰρήνῃν, ἀδελφοί, ἤγειν διὰ τῆς εἰρήνης νῆξιάθητε νὰ λάβετε ἀπὸ τὸν Θεὸν μυστήρια ἀγαθά· ἐπειδὴ ἐὰν δὴ εἰρηνόνομεν πρῶτον μετὰ τὸν Θεόν, δὴ ἡθέλαμεν καλεσθῶμεν ἀπὸ αὐτοῦ, εἰς τὸ νὰ εἴμεθα δούλοι, καὶ νὰ ἀπολαμβανώμεν τὰ ἀγαθά τε (2).

„ Καὶ

(1) Ὅρα καὶ εἰς τὸ δ'. Κεφ. τῆς πρὸς Φιλιππησίους εἰς 9. διὰ τὴν ὅτι ὁ Θεὸς λέγεται Θεὸς τῆς εἰρήνης· ὁμοίως ὅρα καὶ τὸν 7. εἰς 10. Ὅρα καὶ πόσων λογισμῶν εἶναι ἡ εἰρήνη εἰς τὴν ὁποσημείωσιν τῇ „ δικαιωθέντες ἐκ πίστεως, εἰρήνην ἔχομεν πρὸς τὸν Θεόν “· (Ῥωμ. ε. 1.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδωρίτης ἐπεὶ τὸ ρητὸν ἐρμηνεύει „ ἐν

„ σῶμα ἐκ πάντων ὑμῶν ὁ καλέσας ὑμᾶς Θεὸς συνεστήσατο “ μὴ ποῖναι τὸτο μερίζετε· ἀλλὰ καὶ τὴν λυπηρὸν τινος παρατινὸς παραδῆ, ἔχουσιν τὴν εἰρήνῃν ἐν τῇ καρδίᾳ, ἀγωνοθετήσαντες καὶ βραβύσαντες, καὶ τὴν „ Θεὸν φίλον πραγματευόμενον ὁμόνοιαν “.

„Καὶ Δ'χαρίζοι γίνεσθε“.

Ευχάριτοι, λέγει, ὦ Χριστιανοί, γίνεσθε πρὸς τὸν Θεόν· εὐχάριστος δὲ γίνεται πρὸς τὸν Θεόν τις, ὅταν, καθὼς ὁ Θεὸς ἔκαμε χάριτας εἰς αὐτὸν, ἔτσι καὶ αὐτὸς κάμνῃ χάριτας εἰς τοὺς ἀδελφούς· διὰ τὴν ὅποιον εὐχαρισεῖ τὸν Θεόν, διὰ τὴν ἐσυγχώρησεν τὰς ἀμαρτίας του, αὐτὸς δὲ θέλει κάμῃ ἐκδίκησιν εἰς τὸν ἀδελφόν, ὅπως τὸ ἔσφαλεν· ἐπειδὴ ὅποιος κάμνῃ ἐκδίκησιν, αὐτὸς ἀληθμονεῖ τὴν διεργασίαν, ὅπως ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀκολούθως φαίνεται ἀχάριστος εἰς αὐτὸν, καθὼς ἐφαίνῃ ἀχάριστος, καὶ ὁ πονηρὸς ἐκεῖνος δῦλος, εἰς τὸν ὁποῖον εὐχάρισεν ὁ αὐθιγὴς τὰ μυρία τάλαντα (1) ὅπως τὸ ἐχρεώσῃ, αὐτὸς δὲ ὡς ἀχάριστος, δὲν ἠθέλησεν νὰ χαρίσῃ εἰς τὸν συυδελόν του, εἰδὲ τὰ ἑκατὸν δυνάμια, ὅπου τὸ ἐχρεώσῃ, καθὼς ἀναφέρει ἡ ἐν Εὐαγγελίοις παραβολὴ τῆς Κυβίβ. (Ματθ. ιγ.) Ἄς εὐχαριστοῦμεν λοιπὸν πάντοτε, ἀδελφοί, τὸν Θεόν, εἰς ὅλα τὰ κατὰ ὅπως ἠθέλαμεν πάσῳ· εἴτε ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, εἴτε ἀπὸ τῶν δαίμονων, εἴτε καὶ ἀπὸ τῶν διεφθαρμένων μας φύσιν· καὶ διὰ τῶν εὐχαριστῶν μας ταύτην, θέλομεν λάβωμεν μαρτυρίαν στέφανον (2).

16. „Ὁ

(1) Σημειώσαι ὅτι καθὼς λέγει ὁ νεώτερος Καλμέ-
τος εἰς τὸ Λεξικὸν τῆς Γραφῆς, τὸ κατὰ τάλαντον κάμνῃ
σχεδὸν τετρακόσια ὀγδοήκοντα ἐξ φλωρία βενέτικα· τὰ
δὲ μυρία τάλαντα, ἦτοι ἡ δέκα χιλιάδες τὰ τάλαντα,
κάμνουν σχεδὸν τέσσαρα μιλιοῖνα, καὶ ὀκτακοσίας ἐξήντα
χιλιάδας φλωρία βενέτικα· καὶ πόσα ἦσαν ἑκάνα ὅπου
ἐχρεώσῃ ὁ πονηρὸς δῦλος εἰς τὸν βασιλέα του, ἦτοι ὁ ἀ-
μαρτωλὸς ἄνθρωπος εἰς τὸν Θεόν· τὰ δὲ ἑκατὸν δυνά-
μια, κάμνουν οὐδὲ δύο ὀλόκληρα φλωρία βενέτικα,
κατὰ τὸν αὐτὸν Καλμέτον, καὶ πόσον ὀλίγα ἦσαν ἑκάνα
ὅπως ἐχρεώσῃ εἰς τὸν πονηρὸν δῦλον ὁ συυδελός του, ἦτοι
ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν ἄλλον ἄνθρωπον.

(2) Διὰ τοῦτο καὶ ἡ εὐλαὸς γλώσσα τῆς Χρυσόστομος,
ἀπὸ τῶν ὁποῖον ἐρανίδη ὁ ἱερός Θεοφύλακτος τὸ ὅπου
λέγει, καὶ πᾶσι προδίδει· „εὐχαριστοῦμεν σὺν ὅν
παῖσιν, ὅπως ἂν γενήται· τοῦτο γὰρ εὐχαριστία“ τὸ
καὶ μὲν γὰρ ἐν εὐπραγίᾳ τοῦτο ποιεῖν, οὐ μέγα· αὐτὸ
γὰρ τῶν πραγμάτων ἡ φύσις ἐπὶ τῷ ὧν· ὅταν δὲ
ἐν τοῖς ἐσχάτοις ὦντες, εὐχαριστοῦμεν, τότε ἐστὶ θαυ-
μαστόν· ὅταν γὰρ ἐφ' οἷς ἕτεροι βλασφημοῦσι, καὶ ἀπο-
δυσπετοῦσιν, ἡμῖς εὐχαριστοῦμεν, ὅρα πόσα ἡ φιλοσο-
φία! πρῶτον, τὸν Θεὸν εὐφραναι· δεύτερον, τὸν διά-
βολον κατήσχωσαι, τρίτον, καὶ τὸ γινόμενον οὐδὲν
ἀπεφῆναι· ὁμῶς γὰρ σὺτε εὐχαριστοῖς, καὶ ὁ Θεὸς τῷ
ὁδῶν ὑποτασσεται, καὶ ὁ διάβολος ἀφίσταται· Καὶ
παλιν, οὐδὲν τῆς γλώττης ἐκείνης ἀγιώτερον τῆς ἐν
τοῖς κακοῖς εὐχαριστοῦσιν τῷ Θεῷ· ὅντως τῆς πᾶν
Μαρτύρων ἔδει ἀποδοῖ· ὁμοίως καὶ αὐτῇ, κακῆτος
σεφάντα· καὶ γὰρ καὶ πᾶσι ἐφέσκει δημῶς ἀναγκα-
ζὼν ἀρτήσασθαι τὸν Θεὸν διὰ τῆς βλασφημίας· ἐφέ-
σκειν ὁ διάβολος, δημῶς λογισμοῖς κατωξάνων, ἀ-
θυμίας σκοπῶν· ἂν ποῖναι ἐνέγκῃ τῆς ἀληθοσύνης,
καὶ εὐχαριστοῦσιν, Μαρτυροῦν σεφάνον ἔκαβεν· (Λό-
γος ἡ. εἰς τὴν πρὸς Κολασσ.).

Διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς ὁ Χρυσόστομος, εὐχαρίσῃ πάν-
τοτε τὸν Θεόν, καὶ ὅρα εἰς τὸν 6. σίχ. τῆς ὁ. Κεφ. τῆς πρὸς
Φιλιπ. ἐν τῇ ὑποσημνώσει. Λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασι-
λειος· „ἀφ' ὅν γὰρ εὐλογῶν μετ' ἡμᾶς ἐπὶ τοῖς χριστοτέ-
ροις, σιωπᾶν δὲ ἐπὶ τοῖς σκυθρωποτέροις, καὶ ἐπιτόνοις
πράγμασιν· ἀλλὰ τότε, καὶ πλέον εὐχαριστῶν δὲ, εἰδο-
ναι, ὅτι ὁ ἀγαπᾷ Κυβίβος παιδεύει· ματιγοὶ δὲ πάν-
τα ὧν ὁν παραδέχεται“· (Ερμηνεία εἰς τὸν λγ. Φαλ.)
Τί λέγω; ὅχι μόνον πρέπει νὰ εὐχαριστῇ τινὰς τὸν

Θεὸν διὰ τῆς θλίψεως, καὶ παρασῆς τῆς παρούσης ζωῆς,
ἀλλὰ ἀκόμη πρέπει νὰ τὸν εὐχαριστῇ καὶ διὰ τῶν μέλ-
λωντων κόλασιν· ἐπειδὴ καὶ ἡ κόλασις συμφέρον ἔχει, καὶ
ωφέλιμον εἰς τὰς κολαζομένους· διὰ τί; διὰ τὴν ἡ κόλα-
σις ἔχει ἐμπόδιον τῆς ἀμαρτίας καὶ τῆς κακῆς· ὅθεν καὶ
κόλασις ὀνομάζεται, διὰ τὴν κόλασιν, καὶ ἐμπόδιον τὸ
κακόν· καὶ ἂν κόλασις δὲν ἦσαν, ἡ ἀμαρτία, καὶ τὸ κα-
κόν ἠδὲν ἐκτείνεσθαι εἰς ἀπῆρον διάστημα, καὶ ποτὲ
δὲν ἠδὲν λάβῃ τέλος. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ σοφώτατος Μάρ-
κος ὁ Ἐφέσιος ἔπειν ἔπειν τὸν παραδόντα μετ' εἰς τὴν
ἀκοίαν, ἀληθινὸν δὲ ὁμοῦ λόγον, καὶ βεβαιῶν· „ὅτι
„συμφέρει τῆς κολαζομένους, ἵνα κολάζωνται“· ὅθεν
καὶ ὁ Ὁσίος Θεόκτιστος ὁ Στυδίας, ἐν τῇ Γροπασίᾳ τῇ
εἰς τὸν Κύβιν ἡμῶν Ἰσὺν Χριστὸν κατανυκτικῇ Κα-
νόνοσιν αὐτοῦ, ἐπὶ λέξεως φράζει· „Καὶ ἐν τῇ κολά-
σει εὐχαριστῶ“ διὰ τὴν ἡ κόλασις δὲν ἔχει κακόν
καθ' ἑαυτὴν, μάλλον δὲ ἔχει καλόν, εἴα μεν, διὰ τὴν
ἐμπόδιον, καὶ συσέβῃ τῷ ἀμαρτῶν, καὶ δὲ ἀφίει
αὐτῷ νὰ ἐνεργῇ εἰς ἀπῆρον, ὡς ἡπομέν· καὶ ἄλλο
δὲ, διὰ τὴν ἡ κόλασις ἔχει ποινὴν, καὶ παιδείαν τῆς κακῆς,
καὶ δι' αὐτῆς ἡ τῇ Θεῷ δικαιοσύνη πληροῦται· ὅθεν, ἂν
καὶ ἡ κόλασις δὲν ἦναι προηγούμενον δέλημα τῇ Θεοῦ,
ὁμοῦ ἔχει ἐπόμενον δέλημα αὐτῇ, κατὰ τῆς ἱερῆς Θεο-
λόγος· μὴν δὲ ἡ ἀμαρτία ἔχει αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν κα-
κόν, καὶ ὅτε κατὰ προηγούμενον δέλημα τῇ Θεοῦ γίνε-
ται, ὅτε κατὰ ἐπόμενον, ἀλλὰ κατὰ γνώμην μοχθη-
ρὰν τῶ ἀνθρώπου.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ὁσὶς Χρυσόστομος παραγγέλλει εἰς τὰς
Χριστιανὰς παῦσι· „τὸ ἔργον ὑμῶν ἔτω ἐν ταῖς εὐ-
χαῖς εὐχαριστῶν, καὶ ὑπὲρ τῶν φανερῶν, καὶ ὑπὲρ τῶν
ἀφανῶν, καὶ ὑπὲρ ὧν ἐκόντες, καὶ ὑπὲρ ὧν ἀκούσας
ἐποιήσεν εὐ· καὶ ὑπὲρ βασιλείας, καὶ ὑπὲρ γενέτης, καὶ
ὑπὲρ θλίψεως καὶ ὑπὲρ ἀνέσεως· ἔτω γὰρ ἔδος τοῖς
ἁγίοις εὐχεσθαι, καὶ ὑπὲρ τῶν κοινῶν εὐεργεσιῶν εὐ-
χαριστῶν· οἶδα ἐγὼ τινὰ Ἀγίον Ἄνδρα ὅπως εὐχομέ-
νοι· ἔδωκεν πρὸ πάντων τῶν ῥημάτων ἔλεγον, ἀλλ' ὅτι·
εὐχαριστοῦμεν Κύβιν ὑπὲρ πάντων τῶν εὐεργεσιῶν σου
πάντες ἐκ πρώτης ἡμέρας μέχρι τῆς παρούσης εἰς ἡ-
μᾶς τὰς ἀναξίας ἐπιδοκνυμένων· ὑπὲρ ὧν ἴσμεν
καὶ ἐκ ἴσμεν· ὑπὲρ τῶν φανερῶν, ὑπὲρ πάντων ἀφ' ὧν
ἴσμεν, πάντες ἐν ἔργῳ γενόμενοι, πάντες ἐν λόγῳ, πάντες
ἐκόντες, πάντες ἀκούτες, πάντων πάντων εἰς τὰς ἀναξίας
ἡμᾶς γεγεννημένων, ὑπὲρ θλίψεων, ὑπὲρ ἀνέσεων,
ὑπὲρ

16. „Ὁ λόγος τῷ Χριστῷ ἐνοικᾷτω ἐν ὑμῖν πλεσίως“.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Παῦλος εἰς ἡμᾶς τὰς Χριστιανὰς εὐφραν, καὶ μέθοδον, διὰ μέσων τῆς ὁποίας θέλομεν γνῆναι πρὸς τὸν Θεὸν εὐχαριστοί, δι' ὃ, τι, αἰσίως κατοικῇ εἰς ἡμᾶς ὁ λόγος τῷ Χριστῷ, ἥτοι ἡ διδασκαλία, καὶ τὰ δόγματα, καὶ αἱ συμβεβηκυῖαι, μετὰ τὰς ὁποίας μᾶς διδάσκει νὰ καταφρονῶμεν τὴν παρῆσαν ζωὴν, καὶ τὰ πρόσκαιρα ἀγαθὰ, αἰσίως λέγω, τὰς διδασκαλίας ταύτας τῷ Κυρίῳ ἐνθυμώμεθα, καὶ φυλάττωμεν αὐτὰς εἰς τὴν καρδίαν μας, βέβαια δὲν θέλομεν νικηθῶμεν ἀπὸ κἀνενός περασμόν, καὶ θλίψιν, ἀλλὰ ὑπομείνοντες ὅλα τὰ δεινὰ μετὰ γονυοκαρδίαν, θέλομεν εὐχαριστήσομεν τὸν Θεόν, διὰ ὅσα μᾶς ἀκολουθεῖν. Βλέπε δέ, ὡς ἀναγνώστα, πῶς δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος ἀπλῶς, ὡς ἦναι ὁ λόγος τῷ Χριστῷ εἰς ἐσᾶς, ἀλλὰ ὡς κατοικῇ μέσα εἰς ἐσᾶς, καὶ ὡς κατοικῇ πλεσίως· ἐπειδὴ αἰσίως καὶ ἔμεθα πλεῖστοι ἀπὸ τὴν γνῶσιν, καὶ διδασκαλίαν τῶν θείων Γραφῶν, βέβαια δὲν ὁλοκλήρως θέλομεν ὑπομείνομεν ὅλας τὰς συμφορὰς, μετὰ τὸ νὰ λαμβανώμεν παρηγορίαν ἀπὸ τῶν Γραφῶν λόγια, καὶ ρήματα· ὅθεν ἔλεγε πρὸς τὸν Θεὸν ὁ Ἰερεμίας· „καὶ ἔσται ὁ λόγος σου ἐμοὶ εἰς ἀφροσύνην καὶ χαρὰν καρδίας μου“· (Ἰερ. ιε'. 16.) καθὼς καὶ ὁποῖος ἐννοεῖται πλεῖστος εἰς τὰ ἄσπρα, αὐτὸς ὑπομείνει τὴν ζημίαν ὅπως ἤθελε τῷ ἀκολουθεῖν, διὰ τὴν ἔχει, καὶ δίδει· καὶ ὡς ἔχασεν ὀλίγα τιμὰ, ὅμως ἔχει ἄλλα πολλὰ ὅπως τῷ ἔμειναν (1)· ὅθεν καὶ ὁ Δαβὶδ ἔλεγεν, ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἐκρύψα τὰ λόγιά σου „ὅπως ἂν μὴ ἀμάρτω σοι“· (Ψαλμ. ρι'. η.) Τῆτο τὸ ἴδιον λέγει καὶ ὁ Θεοδώριτος, δηλαδή ὅτι προσάξει ὁ Θεὸς λέγων· „Καὶ ἔσται τὰ ρήματα ταῦτα ἃ ἐγὼ ἐντέλλομαι σοι σήμερον ἐν τῇ καρδίᾳ σου καὶ ἐν τῇ ψυχῇ σου· καὶ προβιβάσεις αὐτὰ τὰς ὑούσας, καὶ λαλήσεις ἐν αὐταῖς καθήμενος ἐν οἴκῳ, καὶ „πορεύομενος ἐν ὁδῷ, καὶ κοιταζόμενος, καὶ διανιστάμενος“· (Δούτ. ε'. 7.)

„Ἐν πάσῃ σοφίᾳ“.

Ηῆτοι ὡς κατοικῇ, λέγει, μέσα εἰς ἐσᾶς πλεσίως ὁ λόγος τῷ Θεῷ ὅμως μετὰ καθε ἀρετῇ· ἐπειδὴ καὶ μόνον τὰ λόγια δὲν εἶναι ἀρκετὰ πρὸς ὑπομονὴν τῶν πειρασμῶν, αἰσίως δὲν εἶναι συντροφιδμενὰ καὶ τὰ ἐνάρτητα ἔργα. Σοφίαν δὲ ὀνομάζει τὴν ἀρετῇ, καθὼς τὴν ἀμαρτίαν ὀνομάζει ἀφροσύνην· ὅθεν εἶπεν ὁ Δαβὶδ· „εἶπεν ἄφρων (ἥτοι ὁ ἀμαρτωλὸς) ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῷ, ἔκ ἐστὶ Θεός“· (Ψαλμ. ιγ'. 1.) Καὶ πάλιν· „προσάξουσιν, καὶ „ἐσάπισαν οἱ μάλοπές μου, ἀπὸ προσώπου τῆς ἀφροσύνης μου“ (ἥτοι τῆς ἀμαρτίας μου.) (Ψαλ. λζ'. 6.) Δύναται δὲ νὰ γρηθῇ τὸ „ἐν πάσῃ σοφίᾳ“ ἀντὶ τῷ, μετὰ καθε φρόνησιν, καὶ διάκρισιν, καθὼς καὶ ἔμπροσθεν λέγει ὁ Παῦλος· „ἐν σοφίᾳ περιπατεῖτε πρὸς τὰς „ἐξω“, (Κεφ. δ'. 5.) ἥτοι μετὰ φρόνησιν, ὡς ἐρμηνεύει ὁ αὐτὸς Θεοφύλακτος· πολλοὶ γὰρ ἀναγιγνώσκουσιν τὰς Γραφὰς, ἀλλὰ χωρὶς φρόνησιν, καὶ διάκρισιν (2).

„Διδά-

„ὑπὲρ τῆς γενέσεως, ὑπὲρ τῆς κολασεως, ὑπὲρ Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν“· (Ὁμιλ. ι'. εἰς τὴν πρὸς Κολασσάς.) Ὁ δὲ Ἅγιος Ἰσαὰκ εἶπεν· ὅτι ὁποῖος εὐχαριστῇ, παραινῶν τὸν εὐεργετήσαντα νὰ τὸ δίδῃ περισσότερα εὐεργεσίας· „ἡ εὐχαριστία τὸ λαμβάνοντος ἐρεθίζει τὸν δότην“· „δόντες σὺ δούναι δωρήματα μαζότερα τῶν προτέρων“· (Δόγ. λ'. σελ. 186.) Καὶ πάλιν λέγει ὁ αὐτὸς θῆτος Ἰσαὰκ· „ὁ μὴ εὐχαριστῶν ἐπὶ ποῖς μικροτέροις, καὶ ἐπὶ τοῖς μέζουσι φεύγει εἰς τὴν ἀδικίαν“· Καὶ πάλιν· „ὁ ὁδηγῶν τὰ χαρίσματα τῷ Θεῷ πρὸς τὸν ἄνθρωπον, καὶ καρδία ἐστὶ κινεμένη πρὸς εὐχαριστίαν ἀδιάλειπτον.

(1) Διὰ τὸ καὶ εἰς τὰς Μακκαβαίους ἔστι γεγραμμένον, ὅτι τὰ βιβλία τῆς Ἁγίας Γραφῆς, εἶναι παρηγορία μεγάλη εἰς τὰς θλίψεις καὶ πειρασμούς· „Καὶ ἡμῶν οὖν ἀπρσδεῖς ταῦτων ὄντες, παρακλήσιν ἔχοντες τὰ βιβλία τὰ ἅγια τὰ ἐν ταῖς χερσίν ἡμῶν“· (1. Μακκαβ. ιβ'. 9.) Ὅθεν καὶ ὁ θῆτος Χρυσόστομος παραινῶν τὰς κοσμητικὰς Χριστιανὰς νὰ ἀγοράζωσιν καὶ νὰ ἀποκτοῦν βιβλία, ἢ τὸ ὀλιγώτερον ὀλιγώτερον νὰ ἀγοράζωσιν τὰ βιβλία τῆς νέας Γραφῆς, „διὰ τὸ ἡμποροῦν νὰ παρηγο-

ρῶνται ἀπὸ αὐτὰ εἰς τοὺς πειρασμούς των“· οὕτω γὰρ λέγει· „Ἀκούσατε παρακαλῶ, πάντες οἱ βίωτικοί καὶ „κτῆδε βιβλία φάρμακα τῆς ψυχῆς· ἢ μηδὲν ἔτερον βούλεθε, τὴν γαῖαν Κανὼν κτήσαδε, τὸν Ἀπόστολον, τὰς Πράξεις, τὰ Ἐυαγγέλια, Διδασκαλίας διηγεῖς· ἂν λύτῃ συμβῇ ὡς εἰς ἀποθήκην φαρμάκων ἐγκυψον, λάβε παραμυθίαν ἐκασθεν τῷ διητοῦ· ἂν ζημίαν, ἂν θάνατον, ἂν ἀποβολὴν οἰκείων, μάλλον δὲ μὴ ἐγκυπτῃ, ἀλλὰ ἀνάλαβε πάντα· ἔχει ἐπὶ τῆς διανοίας· τοῦτο πάντων αἰτίων τῶν κακῶν, τὸ μὴ εἶναι δεῖμα τῆς Γραφῆς· χωρὶς ὅπλων εἰς πόλεμον βαδίζομεν, καὶ πῶς ἔδει σωθῆναι; ἀγαπήτων μετὰ πάντων σωθῆναι, μήτιγε χωρὶς τούτων“· (Ὁμιλ. θ'. εἰς τὴν πρὸς Κολασσάς.) Πόσον εἶναι ωφέλιμος ἡ ἀναγνώσις τῶν θείων Γραφῶν, ὅρα εἰς τὸ γ'. Μέρος τῆς α'. Ἀναγνώσεως τῶν Πνευματικῶν Γυμνασμάτων.

(2) Ἀναγνώδι καὶ τὸ ρῆτον τῷ Θεοφίλῳ Ἀλεξανδρείᾳ εἰς τοῦτο σωτῆριον, ἐν τῇ υποσημειώσῃ σου· „ὡς ἐρχομαι, πρόσεχε τῇ ἀναγνώσῃ“· (2. Τιμοθ. δ'. 13.)

17. „Καὶ παῦ, ὅ,τι αὐ ποιῆτε ἐν λόγῳ, ἢ ἐν ἔργῳ, παῦται ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ“ (1).

Ανίστως, λέγει, Χριστιανοί, τρώγετε, ἢ πίνετε, ἢ περιπατῆτε, ἢ δαυλύετε, ἢ ἄλλο τι κάμνετε, ὅλα τὰ κάμνετε ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ, ἤγαγον τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν νὰ καλῆτε βοηθόν σας, προσδύχοντες πρότερον καὶ λέγοντες· „Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ Υἱέ τοῦ Θεοῦ ἐλέησόν με“. „Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ βοήθησόν μοι“ καὶ τότε νὰ ἀρχίζετε τὸ ἐργόχειρον, καὶ καθὲς ἄλλω σας ὑπηρεσίαν. Ἐπειδὴ αὐτὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, καὶ τὰ διώκει, πῶς δὲν θέλει δικολυεῖ καὶ ὅλα τὰ ἐδικά σας πράγματα, καὶ τὰς ὑποθέσεις; ἢ λέγει τὸ τοῦ Παύλου ὅτι ἐσεῖς Χριστιανοὶ πρέπει νὰ ὀνομάζετε, καὶ νὰ λατρύετε πάντοτε τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅπως σὰς ἐπρόσφερον εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, καὶ ὅχι νὰ λατρύετε τὸς Ἀγγέλους.

„Εὐχαριστοῦντες πρὸ Θεοῦ καὶ Πατρὸς δι' αὐτοῦ“.

Ανίστως, λέγει, ἐσεῖς οἱ Χριστιανοὶ καλῆτε τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ εἰς βοήθειάν σας, βέβαια καὶ τὸν Πατέρα καλῆτε· καὶ αὐτὸ εὐχαριστῆτε τὸν Υἱὸν, βέβαια διὰ μέσου τοῦ Υἱοῦ, εὐχαριστεῖτε καὶ τὸν Πατέρα· ἢ λέγει τὸ τοῦ Παύλου· ὅτι καθὼς ὁ Υἱὸς ἐπρόσφερον ἡμᾶς τὴν ἰδίαν εἰς τὸν Πατέρα, ἔτσι καὶ τὴν εὐχαρίστησιν μας αὐτὸς τὴν προσφέρει εἰς τὸν Πατέρα· ἐπειδὴ αὐτὸς εἶναι μεσίτης καὶ ὅλων τῶν ἀγαθῶν, ὅπως ἐκ Θεοῦ εἰς ἡμᾶς καταφέρονται, καὶ ὅλων τῶν προσδύχων, καὶ εὐχαριστῶν, ὅπως ἡμεῖς πρὸς τὸν Θεὸν ἀναφερόμεν. Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „δι' ἐλάβομεν χάριν, καὶ ἀποστολὴν“. (Ῥωμ. α. 5.)

18. „Αἱ γυναικες, ὑποτάσσεσθε τοῖς ἀνδράσιν ὡς αὐτῷ Κυρίῳ“.

Διὰ ποίαν αἰτίαν ὁ Θεὸς Παῦλος δὲν γράφει εἰς ὅλας τὰς Ἐπιστολάς περὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, καὶ γονέων καὶ τέκνων, καὶ δούλων, καὶ αὐθιγῶν, ἀλλὰ μόνον εἰς τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην, καὶ εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους, καὶ εἰς τὴν πρὸς Τιμόθεον, καὶ εἰς τὴν πρὸς Τίτιον; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι τὸ τοιοῦτον ὁ Ἀπόστολος, ἢ διατὶ εἰς τὰς πόλεις ταύτας ἦσαν διχόνοιαι ἀνάμεσα εἰς τὰς ἀνδρας καὶ εἰς τὰς γυναῖκας, ἀνάμεσα εἰς τὰς γονεῖς, καὶ τὰ τέκνα, καὶ ἀνάμεσα εἰς τὰς αὐθιγὰς καὶ δούλους· ὅθεν καὶ ἀναγκάσθη νὰ γράφῃ περὶ αὐτῶν ὁ Ἀπόστολος· ἢ διὰ τὴν αἰ Ἐκκλησίαν μὲν, πρὸς τὰς ὁποίας γράφει περὶ τέκνων, ἦσαν σφεαῖς εἰς τὴν Πίσην, καὶ εἰς τὰ ἄλλα, καὶ διὰ τὸ τοιοῦτον περὶ τέκνων μόνον ἦσαν ὑπόλοιπον διὰ νὰ γράφῃ εἰς αὐτάς· αἱ δὲ ἄλλαι Ἐκκλησίαι, μὲν τὸ νὰ ἦσαν ἐκλιπείας, καὶ ἀσυνέτοιμας εἰς τὰ ὑψηλότερα δόγματα τῆς Πίσεως, διὰ τὸ τοιοῦτον ἀναγκαιότερον νὰ γράφῃ ὁ Παῦλος περὶ ἐκείνων, καὶ νὰ ἀμελῇ τὰς τοιαύτας ἡθικὰς παραινήσεις, ὡς κατωτέρας ἐκείνων. Πολλὴν δὲ ὁμοιότητα ἔχει ἡ παρῶσα Ἐπιστολὴ μὲν τὴν πρὸς Ἐφεσίους, καθὼς εἶναι φανερὸν εἰς τὰς ἀναγινώσκοντας ταύτας· μάλιστα κατὰ τὰς ἀκολούθους ἡθικὰς παραινήσεις τῶν ἀνδρογυνῶν, τῶν γονέων,

„οὐδὲν ἐντευθεὶν ὑποσέση δυνόν· ἀλλ' ὡς ἐν μενα-
„σηρῷ δυνήσει καθέζεσθαι· οὐ γὰρ ὡπὼν ἐπιτη-
„δειότης, ἀλλὰ τρόπων ἀκρίβεια τὴν ἡσυχίαν ἡμῖν
„παρέξειται“. (Ἀνδρ. κα.) Λέγουσι δὲ καὶ οἱ θεοὶ
Ἀπόστολοι παῦται εἰς τὰς Διαταγὰς τῶν· „ἐκ ἐσθ' ὡς
„πεπόμενοι, καὶ ἐμπειροπατῶν ἀλόγως ἐν ταῖς ρύμαις,
„ἀκαίρως ὀπίσθι πῶν κακῶς ζώντων· ἀλλὰ τῇ τέχνῃ σου,
„καὶ τῷ ἔργῳ σου προσέχων, τὰ τῷ Θεῷ φίλα ἀναζη-
„τεῖ, καὶ τὰ τοῦ Χριστοῦ λόγια ἀναμνησκόμενος, δι-
„νεκῶς μελέτα“. (Διαταγ. βιβλ. α. κεφ. δ.) Καὶ
πάλιν λέγει ὁ Χρυσόρρηνος· „οὐ χρεῖα πόπου, οὐ
„χρεῖα χρόνου, ἀλλὰ καὶ ἐν παντὶ πόπῳ, καὶ ἐν παντὶ
„καρῷ ἰαλλῶν ἔξει κατὰ διάνοιαν, καὶ γὰρ ἐν α-

„γορᾷ βαδίσης, καὶ ἐν ὁδοῖς ἡς, καὶ φίλοις σιωδρεῖς,
„ἔξει διεγέραι τὴν ἰαλλίαν· ἔξει σιγῶντα βοᾶν· ἔτω
„καὶ ὁ Μωϋσῆς ἐβόα, καὶ ὁ Θεὸς ἤκουσε· καὶ χερσὶ
„χρῆς ἡς ἐν ἐργασίᾳ καθημενοι, καὶ ἐργαζόμενοι,
„δωρὶ ἰαλλῶν, καὶ στρατιῶν ἡς, ἐν δικασίᾳ προσε-
„δρόντων, δυνήσῃ πρὸ αὐτῶν ποιῶν· ἔξει καὶ χωρὶς φωνῆς
„ἰαλλῶν, πῶς διανοίαι ἐνδον ηἰχάσῃ· ἢ γὰρ ἀνδρῶσι
„ἰαλλόμεν, ἀλλὰ Θεῷ τῷ δυναμένῳ τῆς καρδίας α-
„κῶσαι, καὶ εἰς τὰ ἀπέρρητα πῶς διανοίαι ἡμῶν εἰσελθῶν“. (Ἐρμηνεία εἰς τὸν μ. α. ἰαλλῶν)

(1) Ἐδῶ ἡμᾶς ἐλλητικὸν μεταχειρίζεται ὁ Ἀπόστολος· ἐλλήτι γὰρ τὸ ποιῆτε, ἥτοι πάντα ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ποιεῖτε.

νέων, καὶ υἱῶν, καὶ πῶν δέλων καὶ αὐθεντῶν. Τί δὲ θέλει νὰ εἰπῇ „ἐν Κυρίῳ“; ἤγουν διὰ τὸν Κύριον ὑποτάσσασθε ἐσεῖς αἱ γυναῖκες εἰς τοὺς ἀνδρας σας· ἐπεὶδὴ ἐγὼ, λέγει, δεῦν ζητῶ ὡς χρέος ἀπὸ λόγου σας, τὸ νὰ ἔχετε εἰς τοὺς ἀνδρας σας μόνον τὴν ὑποταγὴν ἐκείνων, ὅπου ἡ φύσις ἀπαιτεῖ νὰ ἔχον αἱ γυναῖκες εἰς τοὺς ἀνδρας, ὡς καπότεραις ἐκείνων, καὶ ὡς ἐκ τοῦ ἀνδρὸς πλασμοῦναις (τῆτο γὰρ δηλοῖ τὸ „ἀνῆκον“ ὅπῃ λέγει ἐδῶ, ἥτοι καθὼς εἶναι τὸ καθῆκον τῆς φύσεως) ἀλλὰ ζητῶ μάλιστα νὰ ἔχετε ἐσεῖς αἱ γυναῖκες πρὸς τοὺς ἀνδρας σας καὶ τὴν διὰ τὸν Θεόν, καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον ὑποταγὴν, ἤγουν νὰ ὑποτάσσασθε εἰς τοὺς ἀνδρας σας, διὰ τὴν ὁ Θεὸς σας εὐλόγησε διὰ τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου, καὶ σας ἑσμιξε· „Παρά Κυρίῳ γὰρ φησιν, ἀρμόζεται γυνὴ ἀνδρί“ (Παρ. εἴ. 14.) (1).

19. „Οἱ ἀνδρες ἀγαπᾶτε τοὺς γυναῖκας, καὶ μὴ πικραίνετε πρὸς αὐτάς“.

Βλέπε πῶς ὁ Παῦλος συμβιβλεῖ τὰ πρέποντα εἰς τὸ κάθε γένος· καὶ πᾶς μὲν γυναῖκας συμβιβλεῖ νὰ ἔχουν ὑποταγὴν εἰς τοὺς ἀνδρας των, τοὺς δὲ ἀνδρας νὰ ἔχουν ἀγάπην εἰς τὰς γυναῖκάς των· ἐπεὶδὴ δὲν εἶναι τόσον ἀναγκαῖον νὰ ἔχῃ ἀγάπην ὁ ὑποκείμενος πρὸς τὸν ἀρχοντὴν, ὅσον εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἔχῃ ἀγάπην ὁ ἀρχοντας πρὸς τὸν ὑποκείμενόν τε. Ἀπὸ τὴν ἀγάπην λοιπὸν ὅπου ἔχει ὁ ἀνδρας πρὸς τὴν γυναῖκα, ἀναγκάζεται καὶ ἡ γυναῖκα νὰ εἶναι φιλική, καὶ ἀγαπητικὴ πρὸς τὸν ἀνδρα της. Καὶ πάλιν ἀπὸ τὴν ὑποταγὴν καὶ εὐπειθείαν, ὅπῃ δείχνει ἡ γυναῖκα πρὸς τὸν ἀνδρα της, ἀναγκάζεται ὁ ἀνδρας νὰ γίνεταί ἡμερος, καὶ πρῶτος πρὸς τὴν γυναῖκά τε· ἐπεὶδὴ δὲ, εἶναι δυνατὸν νὰ ἀγαπᾷ μὲν ὁ ἀνδρας τὴν γυναῖκά τε, νὰ πικραίνεται δὲ, καὶ νὰ μάχεται πρὸς αὐτήν· (δι' ὅ,τι ἡ μάχαις ὅπου γίνονται ἀνάμεσα εἰς τὰ ἀγαπώμενα πρόσωπα, αὐταῖς εἶναι μάλιστα πικραῖς) διὰ τῆτο, λέγω, ὁ Παῦλος εἶπε, νὰ μὴ πικραίνωνται οἱ ἀνδρες, καὶ νὰ μάχωνται μὲν τὰς γυναῖκάς των· ἐπεὶδὴ καὶ τῇ ἀληθείᾳ τὸ νὰ μάχεται τις, καὶ νὰ ἔχῃ διχόνοιαν μὲν τὸ ἴδιόν τε μέλος, τῆτο προέρχεται ἀπὸ τὴν πολλὴν πικρίαν τῆς καρδίας, καὶ παραχλῆ.

20. „Τὰ τέκνα ὑπακούετε τοῖς γονεῦσι κατὰ παῦτα· τοῦτο γάρ ἐστιν „ἰσχυροῦν ἐν Κυρίῳ“.

Πάλιν ἐδῶ ἐπρόσθεσεν ὁ Ἀπόστολος τὸ „ἐν Κυρίῳ“ ἐπεὶδὴ δεῦν θέλει μόνον νὰ ὑπακούον τὰ τέκνα εἰς τὰς γονεῖς των διὰ τῆς νόμου τῆς φύσεως, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἡ εἰς τὰς γονεῖς των ὑπακοῇ, εἶναι ἰσχυρὸς εἰς τὸν Θεόν, καὶ νομοθετημένη ἀπὸ τοῦ Θελήματος, καὶ τὴν ἐντολὴν τῷ Θεῷ τὴν λέγουσαν· „τίμα τὸν πατέρα σου, καὶ τὴν μητέρα σου“. (Ἐξ. κ.) Καὶ ἔτι τὰ τέκνα ἔχον καὶ μισθόν, ὡς τὰ ὅπῃ κάμνον ὑπακούειν εἰς τὰς γονεῖς των διὰ τὸν Θεόν· ὅτι, αὐτὸ ὑπακούειν μόνον διὰ τὴν φύσιν, μισθὸν δεῦν ἔχουσιν· ἐπεὶδὴ δὲ ὁ Ἀπόστολος ὁμιλεῖ εἰς παιδιὰ πατέρων Χριστιανῶν, διὰ τῆτο εἶπον, ὅτι κατὰ παῦτα νὰ ὑπακούον εἰς τὰς γονεῖς των· διὰ τὴν εἰς τὰς ἀτεβεῖς γονεῖς δεῦν πρέπει τὰ τέκνα νὰ ὑπακούον κατὰ παῦτα· ὅθεν ὅταν οἱ γονεῖς βιάζον τὰ τέκνα νὰ ἀρνηθῶν τὴν διέβαν, ἢ νὰ παραβῶν καὶ μίαν ἐντολὴν τῷ Θεῷ, τότε τὰ τέκνα δεῦν πρέπει νὰ πείθωνται εἰς αὐτούς (2).

21. „Οἱ

(1) Βλέπε δὲ, ὡς ἀναγνώστα, ὅτι εἶπεν ὁ Παῦλος νὰ ὑποτάσσωνται αἱ γυναῖκες εἰς τοὺς ἀνδρας των, ὡς ἀνῆκον, καὶ ἐν Κυρίῳ, ἤγουν εἰς ἐκείνα ὅπου πρέπει καὶ εἶναι νόμιμα, καὶ εἰς ἐκείνα ὅπου εἶναι κατὰ Θεόν· ὥστε αὐτοὶ οἱ ἀνδρες ζητοῦν νὰ τοὺς ὑποτάσσωνται αἱ γυναῖκες των, εἰς πᾶ ἀπρεπὰ, καὶ παράνομα, καὶ παρὰ φύσιν πράγματα, καὶ εἰς ἀπίστιαν, καὶ παράβασιν αὐτῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, εἰς αὐτὰ λέγω αἱ γυναῖκες κατ' αὐτὰς τὰς ἀπρεπὰς δεῦν πρέπει νὰ ὑποτάσσωνται, καὶ νὰ κάμνον τὸ κακὸν θέλημα τῶν ἀνδρῶν αὐτῶν· διὰ τὴν κολλῶνται ὅμως μὲν τὰς ἀνδρας των· πόσον δὲ εὐτυχεῖς εἶναι οἱ ἀνδρες ἐκείνοι, ὅπῃ ἔχον γυναῖκας καλὰς, καὶ φρονημοῦς, μαρτυρῇ ὁ σοφὴς Σηράχ λέγων· „μακάριος ὁ συνουσιῶν γυναικὶ σωτηρῇ“ (Σερ. κ.ε. 11.) Καὶ πάλιν

„γυναικὸς ἀγαθῆς μακάριος ὁ ἀνὴρ“. (Σερ. κ.ε. 1.) Ὅρα καὶ τὸ ε. Κεφ. τὴν πρὸς Ἐφεσίους, εἰχ. 25. Ὅρα δὲ καὶ εἰς τὸ ε. Κεφ. εἰχ. 22. τὴν πρὸς Ἐφεσίους, τὰ περὶ γυναικῶν, καὶ ἀνδρῶν καθήκοντα, πλατύτερον διδασκόμενα.

(2) Ὅρα τὰ περὶ τῶν γονέων καὶ τέκνων καθήκοντα πλατύτερον διδασκόμενα εἰς τὸ ε. Κεφάλαιον τῆς πρὸς Ἐφεσίους, εἰχ. 1. Τῆτο δὲ προέστη ἐδῶ, ὅτι παράνομα κάμνον ὑπακούειν εἰς τὰς γονεῖς των, καὶ δεῦν θέλουν οἱ ἡμεῖς ἐκείνας τὰς γυναῖκας, ὅπου εὐρίσκον εὐλογον νὰ δώσων εἰς αὐτούς οἱ γονεῖς των· οὐδὲ θέλουν αἱ θυγατέρες των ἐκείνας τὰς ἀνδρας, ὅπῃ εὐρίσκον εὐλογον οἱ γονεῖς των· ἀλλὰ ζητῶν καὶ οἱ ἡμεῖς τὰς γυναῖκας, καὶ αἱ θυγατέρες.

21. „Οἱ πατέρες μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἵνα μὴ ἀθυμῶσι“.

Η γὰρ ἐσθὺς οἱ γονεῖς, μὴν ὀξετάζετε, λέγει, πικρῶς ὅλα τὰ σφάλματα ὅπῃ κάμνουσι τὰ παιδία σας, ἀλλὰ ἰὰ παραβλέπετε καὶ μερικὰ σφάλματά των, διὰ ἵνα μὴ τὰ κάμπετε μετὰ πικρᾷ ταύτῃ ὀξετάσιν σας, καὶ γινῆναι φιλόνηκα, καὶ ἀκολέθως διὰ ἵνα μὴ προξενήτε λύπῃ εἰς αὐτά. Βλέπε δὲ, ὡ ἀναγιῶσα, σοφίαν τῆ Ἀποστόλου, διὰ τί λέγωντας εἰς τοὺς γονεῖς, ὅτι ἵνα μὴ λυπῶνται τὰ τέκνα σας, δεῖν μὲ τὸν λόγον τῶν, ἐτζάκισε τὴν σκληρότητα τῶν γονέων, καὶ ἐμαλάκωσε τὰ πατρικὰ σπλάγχνα των· ἐπειδὴ φυσικῶς τῷ τρόπῳ ὅλη ἡ σπουδὴ, καὶ ὁ ἀγῶνας τῶν γονέων εἶναι, τὸ ἵνα μὴ λυποῦνται τὰ τέκνα των (1).

22. „Οἱ δοῦλοι ὑπακούετε κατὰ πάντα τοῖς κατὰ σάρκα κυρίοις“.

Εὐθύς πρῶτον δικαίωμα διὰ ἵνα ὑπακούῃ οἱ δέσποιναι εἰς τὰς αὐθεντίας των, βάλκει ὁ Παῦλος αὐτὸ τὸ ὄνομα τῶν δέσπων· δι' ὅ,τι ὅποιος εἶναι δέσπης, ἀπὸ αὐτοῦ μόνου τὸ ὄνομά τε, πρέπει ἵνα παρακινῆται εἰς τὸ ἵνα ὑπακούῃ τὸν αὐθεντῆν· διὰ ἵνα μὴ λυπηθῶν δὲ οἱ δέσποιναι, ἐπρόσθεσε ἵνα ὑποτάσσονται εἰς τὰς κατὰ σάρκα αὐθεντίας των, καὶ ὡσαύτῃ ἵνα λέγῃ εἰς αὐτοὺς· μὴ λυπήσθε ὡς ἀδελφοὶ πῶς εἴσθε δέσποιναι, διὰ τί τὸ κακίπιδόν σας μέρος, ἦγεν ἡ ψυχὴ σας, δεῦν εἶναι δέσπῃ, ἀλλὰ ἐλδοτέρα· τὸ σῶμα μόνον εἶναι δέσπον, καὶ ἡ δουλεία ὅπῃ ἔχετε, εἶναι προσωρινή, καθὼς εἶναι προσωρινὸν καὶ τὸ σῶμά σας. Λοιπὸν ὑποτάξτε θεληματικῶς καὶ τὴν ψυχὴν σας εἰς τοὺς αὐθεντίας σας, διὰ ἵνα ᾖτε θεληματικὴ καὶ ἡ δουλεία σας, καὶ ἀκολέθως, διὰ ἵνα ἔχετε καὶ μισθὸν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν θεληματικὴν ταύτην ὑποταγὴν σας (2).

„Μὴ

γατέρες των ἀνδρας κατὰ τὴν ὁρεξίν, καὶ τὸ κακόν σας δέλημα· καὶ ἐκ τούτου ἐγέμωσεν ἡ ζωὴ τῶν Χριστιανῶν ἀπὸ μυελῶ ἀποπᾶ· ὅθεν ἀπὸ πάρα καὶ ὑστερα αἱ ὑποτάσσονται εἰς τοὺς γονεῖς των, καὶ αἱ λαμβάνουν αἱς γυναικάς, ἡ τοὺς ἀνδρας ἐκένε, ὅπῃ οἱ γονεῖς των εὐρήκασιν εὐλογον. Πρέπει ὅμως καὶ οἱ γονεῖς ἵνα δίδωσι γυναικάς γνωστικὰς, καὶ θεοφοβούμενας εἰς τοὺς ἡοὺς των· ἐμοίως ἵνα δίδωσι καὶ ἀνδρας σωστῶς καὶ φρονίμους εἰς τὰς θυγατέρας των, καθὼς τὴν συμβαλόντα ὁ σοφὸς Σαρὰχ· „θυγατέρες σοὶ εἰσὶ· πρόσθετε τῷ σώματι αὐτῶν, καὶ μὴ ἰλαρώσθαι πρὸς αὐτὰς τὸ πρὸς ὁπῶν σου“· ἔκδο θυγατέρα, καὶ εἴη τετελεσμένον ἔργον μέγα, καὶ ἀνδρὶ „σωστῶς δώρησαι αὐτῇ“· (Σαρ. ζ'. 24.) Καὶ πάλιν „ἐπὶ θυγατέρα σερίωσον φυλακὴν“· (κς'. 11.) Καὶ πάλιν „θυγάτηρ, πατρί ἀγρυπνία“· (μβ'. 12.)

(1) Σημειοῦμεν ἐδῶ ὅτι καὶ οἱ γονεῖς δεῦν πρέπει ἵνα λυποῦσι τὰ τέκνα των, ἀλλὰ ἵνα παραβλέπουν ὅταν σφάλουσιν αὐτὰ, καὶ ποιατινα παρὰμικρά, καὶ ἀνδραπίναι σφάλματα· ὅταν ὅμως τὰ τέκνα σφαλῶν κενεῖν μέγαλον σφάλμα, τὸ ὅποιον εἶναι ἐναντίον τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, καὶ προξενῇ σκάνδαλον εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἡ ὅταν τὰ τέκνα βλασφημοῦσι κατὰ τῆς πίστεως, καὶ κινεῖν δύνανται νὰ πέσουν εἰς αἵρεσις, ἢ εἰς ἀδιαφορίαν, καὶ ἀθέαν, τότε οἱ γονεῖς δεῦν πρέπει νὰ παραβλέπουν τὰ σφάλματα ποῦται τῶν τέκνων σας, φοβούμενοι πῶς νὰ μὴ τα λυπήσων, ὅχι· ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐλέγχων τὰ ποιαὶ παρὰνομα τέκνων των, καὶ ἵνα πᾶς ὑβρίζων μετὰ καδὲ αὐστηρότητι, διὰ ἵνα δειρυνθῶν· εἰ δὲ καὶ δεῦν διορθωνται, πρέπει καὶ νὰ πᾶς δέρνουν, καὶ νὰ πᾶς ἐξορῶν ἀπὸ τοῦς οἴκας των, καὶ εἰς πύργους, καὶ μοναστήρια, καὶ φυλακὰς νὰ πᾶς ἐγκλῇσιν, διὰ ἵνα ἔλθουν εἰς τὸν ἑαυτῶν, καὶ νὰ σωφρονίσων· ἀρμοζὴ γὰρ εἰς τὰ ποιαὶ τέκνα ἐκείνα ὅπου λέγει πρὸς τοὺς γονεῖς ὁ σοφὸς Σαρὰχ·

Epistole di S. Paolo. Tom. II.

„τέκνα σοὶ εἰσι· παιδύσων αὐτὰ, καὶ κάμψων ἐκ νεότητος, τοὺς τὸν τράχηλον αὐτῶν“· (Σαρ. ι'. 23.) Προτιτέρα ὅμως ἀπὸ ὅλων, πρέπει οἱ γονεῖς ἵνα ἐμποδίζων τὰ τέκνα των ἀπὸ τοῦ νὰ σωματοτρέφονται αὐτὰ μετὰ φουλοβίους ἀνθρώπους, μετὰ αἵρετικούς, καὶ ἀδιαφορίτας, καὶ ἀθέους· ἐμοίως πρέπει νὰ πᾶς ἐμποδίζων, καὶ ἀπὸ τοῦ νὰ διαβάζων βιβλία τῶν αἵρετικῶν, καὶ ἀθέων· διὰ τί ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπὸ τῶν σωματοτροφῶν ποιούτων πανουκλιασμένων ἀνθρώπων φθάνοντα πρὸς χριστὸν ἦδη τὸν νέον, καὶ κατανῶν τὰ τῶν καλῶν Χριστιανῶν τέκνα, νὰ γίνωνται κακοὶ βίαι ἀνθρώποι, καὶ αἵρετικοί, καὶ ἀδιαφορίται, καὶ ἀθεοί· Ἐὰν δὲ οἱ γονεῖς, ἀπὸ μίτην ἀλογον ἀγαπῶν κινεῖν μὲν καὶ προσπαθῶν, παραβλέπουν τὰ ποιαὶ μετὰ, καὶ θανατοφόρα σφάλματα τῶν τέκνων σας, καὶ δεῦν μεταχειρίζονται κατ' αὐτῶν τὴν πρέσβαν αὐστηρότητα, πῶς νὰ μὴ τὰ λυπήσων, ἀς ἡξέωρουν οἱ ποιῶντες γονεῖς, ὅτι ἔχουν νὰ πάθουν τὴν καταδικαίαν ὅπῃ ἐπαδεν ὁ Ἥλιος ὁ Ἰερὺς, ὁ ὅποιος ἡλεγε μὲν τὰ τέκνα ταυ διὰ τὴν παρὰνομίαν ὅπῃ ἔκμνον, λέγωντας εἰς αὐτὰ· „ἵνα τί ποιεῖτε κατὰ τὸ ρήμα τοῦτο, ὃ ἐγὼ ἀκούω ἐκ σώματος παντός τοῦ λαοῦ Κυρίου; μὴ τέκνα· ὅτι ἐκ ἀγαθῆς ἡ ἀκροῆ, ἦν ἐγὼ ἀκούω“· (α'. Βασιλ. β'. 23.) ἐπειδὴ δὲ, δεῦν πᾶς ἡλεγε, καὶ δεῦν τὰ ἐπαίδευσεν μετὰ τὴν πρέσβαν αὐστηρότητα, ἐθαυσιώθη καὶ αὐτοὶ, καὶ τὰ τέκνα των· ἐτζί καὶ οἱ ποιῶντες γονεῖς δέλων κολαδοῦν μαζί μετὰ τὰ τέκνα των.

(2) Τὰ περὶ τῶν δούλων καθήκοντα ὅρα πλατύπερον διδασκόμενα εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους Κεφ. 5. σίχ. 5. ἵνα μὴ δευτερον πάλιν λέγῶμεν ταῦτα καὶ ἐδῶ· Ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „δούλος ἐκκλησίας· μητοὶ με“, λέγω· (α'. Κορ. ζ'. 21.) ἵνα μάθῃς πῶς ὁ λογὸν εἶναι οἱ δούλοι.

Ggg

25. „Ὁ δὲ ἀδικῶν κομιᾶται ὃ ἠδίκησε, καὶ ἔκ ἐστι προσωποληψία“.

Οποῖος, λέγει, δῆλος ἀδικεῖ τὸν αὐθιγνῶτα, ἢ μὲ τὸ νὰ τὸν δαλέυῃ ὀκνηρῶς καὶ ἀμελῶς, ἢ μὲ τὸ νὰ κλέπτῃ, καὶ ἰδιοποιῇται τὰ ἄσπρα, καὶ πράγματα τὰ αὐθέντη, αὐτὸς θέλει λάβῃ τὴν ἀνταπόδοσιν, καὶ καταδικῶ ἀπὸ τὸν Θεόν· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς δὲν εἶναι προσωπολήπτης, ἔτε ἀποβλέπει εἰς πρόσωπα, ὥστε ὅπῃ νὰ ἐλεήσῃ τὸν δῆλον, ὡς τάχα ἀσθενὲς μέρος, καὶ νὰ μὴ τὸν παιδεύσῃ· διὰ τὴν αὐτὸς ἐπρόσβαξε διὰ τὴν νόμον, νὰ μὴ ἐλεῇ ὁ κριτὴς τὸν πτωχόν, ὅταν ἔχῃ ἀδικον· „καὶ πᾶντα ἔκ ἐλεήσεις ἐν κρίσει“· (Ἐξ. κ γ'. 3.) Καὶ πάλιν· „ἐποιήσετε ἀδικον ἐν κρίσει· ἐλήψῃ πρόσωπον πτωχῆ“· (Λευίτ. ιθ'. 15.) Ἡ νοεῖται καὶ ἄλλως τὸ ρητὸν τῆτο, ἦγυν ὁποῖος Χριστιανὸς εἶναι δῆλος εἰς Ἑλλῶνα αὐθέντη, καὶ ἀδικήσει τὸν αὐθέντην, αὐτὸς ἄς μὴ νομίζῃ ὅτι θέλει γλυτώσῃ ἀπὸ τὴν κρίσιν καὶ καταδικῶ τὴν Χριστῶ· διατὶ ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι προσωπολήπτης, διὰ νὰ συγχωρήσῃ μὲν τὴν ἀδικίαν εἰς τὸν δῆλον, ἐπειδὴ τάχα εἶναι Χριστιανός, νὰ παραβλέψῃ δὲ τὸ δίκαιον τῶ αὐθέντη, ἐπειδὴ καὶ εἶναι Ἑλλῶνας, ὅχι· πλὴν, ἀγκαλὰ καὶ ὁ λόγος ἔτος τῶ Ἀποστόλου φαίνεται ὅτι ἐρρέθη διὰ τῆς δάλης, ὅμως καὶ οἱ αὐθιγνοὶ ἄς δέχωνται τὸν λόγον τῶτον καὶ διὰ λόγου, διατὶ καὶ εἰς αὐτὴν ἀρμάζει· ἦγυν ὁποῖος αὐθιγνὸς ἀδικήσῃ τὸν δῆλόν τε, ἢ μὴ τρέφοντάς αὐτὸν, καὶ ποτίζοντάς με ἀνάρκειαν, ἢ μὴ ἐνδυνάμωτάς αὐτὸν μὲ ἀρκετὰ φορέματα, ἢ καὶ μεταχειριζόμενος αὐτὸν σκληρῶς καὶ μὲ τυραννίαν ὑβρίζοντάς, ἐπιπλήττωντάς, ἢ καὶ δέρνοντάς αὐτὸν, καὶ αὐτὸς, λέγων, θέλει λάβῃ διὰ ταῦτα παρὰ Κυρίου τὴν καταδίκην· καὶ ὁ Θεὸς δὲν θέλει κάμῃ προσωποληψίαν, καὶ νὰ τὸν ἐντραπῇ διὰ τὴν εἶναι αὐθιγνὸς, ἐπειδὴ αὐτὸς εἶναι καὶ τὸν αὐθιγνῶν αὐθιγνὸς, καὶ τὸν κυρίου Κύριος, καὶ δὲν θαυμάζει πρόσωπον δυναστεύει, κατὰ τὸ γεγραμμένον· „ἐμὴ θαυμάσεις πρόσωπον δυναστεύει· ἐν δικαιοσύνῃ κρινεῖς τὸν πλοσίον σου“· (Λευίτ. ιθ'. 15.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

1. „Οἱ κύριοι τὸ δίκαιον, καὶ τὴν ἰσότητά τοῖς δούλοις παρέχετε“.

Τὴν θέλει νὰ εἰπῇ τὸ δίκαιον ὅπου λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος; θέλει νὰ εἰπῇ τὸ νὰ ἀνταμείβουν οἱ αὐθιγνοὶ πρὸς δούλους τὸν διὰ πρὸς κόπους ὅπου τὸν κάμνουσι· τὸ νὰ δίδαν εἰς αὐτοὺς ὅλα τὰ ἀναγκαῖα μὲ πλουσιότητα, καὶ τὸ νὰ μὴ τοὺς ἀφίνουν νὰ χρειάζωνται ἀπὸ ἄλλους. Καὶ ἐπειδὴ ἦκεσαι, λέγει, ἐσὺ ὁ αὐθιγνὸς, ὅτι οἱ δῆλοι ἔχον νὰ λάβουν τὸν μισθόν τὴν ἀπὸ τὸν Θεόν, μὴ πλανηθῇς ἀπὸ τῆτο, καὶ σερίσης τῆς δάλης σου, ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπῃ ἐσὺ χρεωσθεῖς νὰ τῆς δίδῃς, ὅχι· ἀλλὰ δίδε εἰς αὐτὴν ὅ,τι εἶναι δίκαιον καὶ ἐσὺ νὰ δάσῃς, καὶ ἐκεῖνοι νὰ λάβουν.

„Εἰδότες, ὅτι καὶ ὑμεῖς ἔχετε Κύριον ἐν Οὐρανοῖς“.

Καθὼς, λέγει, οἱ δῆλοι ἔχον ἰσᾶς αὐθιγνῶτας, ἔτσι καὶ ἐσὺ οἱ αὐθιγνοὶ, ἔχετε αὐθιγνῶτας τὸν εἰς τῆς ὑμεῶν Κύριον· μὲ τὸ μέτρον λοιπὸν ἐκεῖνο, μὲ τὸ ὅποιον μετρεῖτε ἐσὺ εἰς τῆς δάλης σου, μὲ τὸ αὐτὸ μέτρον θέλει μετρήσῃ καὶ ὁ Κύριος εἰς ἰσᾶς· „ἐν ᾧ γὰρ φησὶ μέτρῳ μετρεῖτε, ὡς μετρηθήσεται ὑμῖν“· (Ματθ. ζ'. 2.) ἦγυν ὅποιοι φαίνεσθε ἐσὺ εἰς τῆς δάλης σου, τοῦτο θέλει φανῇ καὶ ὁ Κύριος εἰς ἰσᾶς· ἢ λέγει τῆτο ὁ Παῦλος, ὅτι καὶ ἐσὺ οἱ αὐθιγνοὶ μαζὶ μὲ τῆς δάλης σου, ὅλα αὐθιγνῶτα καὶ Κύριον ἔχετε, καὶ ὁμοῦλοι εἰσθε καὶ οἱ δύο· ὅθεν καθὼς οἱ δῆλοι φέρονται εἰς τῆς ὁμοδύλης σου, ἦγυν πρᾶως καὶ ταπεινῶς, ἔτσι καὶ ἐσὺ οἱ αὐθιγνοὶ πρᾶως καὶ ταπεινῶς πρέπει νὰ φέρεσθε εἰς τῆς δάλης σου (1). Ὁ δὲ Θεοδώριος ἐρμηνεύων λέγει· „ἰσότης ἐστὶν ἰσοτιμίαν ἐκάλεισαν, ἀλλὰ τὴν προσήκεσαν ἐπιμέλειαν, ἥς παρὰ τὸν δεσποτὴν ἀπολαύειν χρὴ τῆς οἰκίας“.

2. „Τῇ

(1) Διὰ τῆτο καὶ ὁ Σιράχ παραγγέλλει εἰς τοὺς αὐθιγνῶτας ταῦτα· „μὴ ἴσθι ὡς λέων ἐν τῇ οἰκίᾳ σου, καὶ φανησικωπῶν ἐν τοῖς οἰκέταις σου“· (Σιρ. δ'. 30.) Καὶ πάλιν· „μὴ κακῶς οἰκέτῃς, ἐργαζόμενον ἐν

ἀληθείᾳ· μηδὲ μίσθιον, δίδόντα ψυχῇ αὐτῇ· οἰκέτῃ, τὴν σωτηρίαν ἀγαπάτω σου ἡ ψυχὴ, καὶ μὴ σερίσῃς αὐτὴν ἐλευθερίας“· (Σιράχ ζ'. 20.) Καὶ πάλιν· „ἐἴ σοι οἰκέτης, ἐσὺ ὡς σὺ“· (Σιρ. λγ'. 35.)

2. „Τῇ προσδύχῃ προσκαρτερεῖτε, γρηγοροῦντες ἐν αὐτῇ ἐν δόξῃ· εἰσία“.

Επειδὴ ὁ διάβολος ἠξέδρει πόσον μέγαλον καλὸν εἶναι ἡ προσδύχη, διὰ τὸτο μᾶς πα-
ρακινεῖ νὰ μὴ ἐπιμενώμεν πολλὰ ὥραν εἰς αὐτὴν, ἀλλὰ νὰ τὴν ἀφίνωμεν καὶ νὰ φέ-
ρωμεν· πῶς χάριν ὁ μακάριος Παῦλος μᾶς προσάξει ἐδῶ νὰ προσκαρτερεῖμεν, καὶ νὰ
ἐπιμενώμεν εἰς αὐτὴν· ἐπειδὴ δὲ πάλιν ἐκεῖνος ὅπῃ ἐπιμενεῖ πολλὰ ὥραν εἰς τὴν προσ-
δύχην, πολλὰκις ἀμελεῖ, καὶ νυσάζει, διὰ τὸτο ἀπολέθως μᾶς παραγγέλλει νὰ σεκώμε-
θα εἰς τὴν προσδύχην ἐξυπνοί, ἦγεν προσεκτικοί, καὶ νεαροὶ πάντοτε εἰς τὸ ἔργον τῆς
ιεραῆς προσδύχης· καὶ ὅχι μόνον νὰ ἐμεῖθα ἐξυπνοί, ἀλλὰ καὶ ἐν δόξῃ εἰσία, ἦγεν νὰ κά-
μνωμεν τὴν προσδύχην μας με δόχαις· ἐπειδὴ αὐτὴ εἶναι ἡ ἀληθινὴ προσδύχη, ἐκεί-
νη ὅπῃ ἔχει δόχαις πρὸς τὸν Θεόν, διὰ ὅλα τὰ ἀγαθὰ ὅπῃ αὐτὴς μᾶς ἐχάρισε, διὰ
ὅσα ἠξέουρμεν, καὶ διὰ ὅσα δεύ ἠξέουρμεν, καὶ διὰ ὅσας εὐεργεσίας ἐλάβομεν, πόσον
κοινὰς ὅλα τὰ ἀνθρώπων γένης, ὅσον καὶ μερικὰς ἐδικὰς μας· ὁμοίως ἡ προσδύχη πρέπει
νὰ ἔχη εὐχαριστίαν καὶ διὰ ὅσας συμφορὰς εὐδοκίμασάμεν· ἐπειδὴ καὶ αὐταῖς ἐσυγχωρήθη-
σαν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ νὰ μᾶς ἔλθουν διὰ τὸ συμφέρον μας (1).

3. „Προσδύχομενοι ἅμα καὶ περὶ ἡμῶν“.

Βλέπε, ὦ ἀναγιῶτα, ταπεινοφροσύνῃ τῷ Θεῷ Παύλῳ· ἐπειδὴ ὁ πόσον μέγας, καὶ θαυ-
μαστὸς τῷ Κυρίῳ Ἀπόστολος, λέγει, ὅτι χρειάζεται ἀπὸ τὴν προσδύχην τῶν Κολασσαέων.

„Ἰνα ὁ Θεὸς ἀνοίξῃ ἡμῖν θύραν τοῦ λόγου λαλῆσαι τὸ μυστήριον τοῦ
Χριστοῦ, δι' ὃ καὶ δεδεσμαι“.

4. „Ἰνα φανερώσω αὐτὸ, ὡς δεῖμε λαλῆσαι“.

Ηπι προσεύχεσθε, λέγει, καὶ διὰ λόγους, ἀδελφοί, διὰ νὰ μοι δώσῃ παρρησίαν ὁ
Θεός, ὅχι διὰ νὰ ἐλθῇ ἀπὸ τὰ δεσμά, ἀλλὰ διὰ νὰ λαλήσω, καὶ νὰ παραστήσω
διὰ λόγων τὸ μυστήριον τῆς ἐνσάρκου Οἰκονομίας τοῦ Χριστοῦ, καθὼς πρέπει νὰ λαλήσῃ, καὶ
νὰ παρασταθῇ, ἦγεν ὅχι με συστολῇ, καὶ φόβον, ἀλλὰ με πόλμῳ, καὶ παρρησίαν. Διὰ
τί δὲ ὁ Ἀπόστολος δεδεσμένος ὄντας διὰ τὸν Χριστόν, παρακαλεῖ τὰς ἀλλὰς; καὶ διὰ τί
ἔχοντας τὸ χάρισμα τῷ νὰ λαλή με παρρησίαν τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ, δεέται νὰ τῷ δο-
θῇ ἐκεῖνο ὅπῃ εἶχε; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι τὸτο ποιεῖ ὁ Ἀπόστολος διὰ τρία αἴτια· πρῶ-
τον διὰ ταπεινοφροσύνῃ· δεύτερον διὰ νὰ δεῖξῃ πόσῃ δυνάμει ἔχει ἡ φιλάδελφος προσδύ-
χη· ὥστε ὅπῃ δυνάται νὰ βοηθῇ καὶ αὐτὸν τὸν Παῦλον, καθὼς ποτε ἐβοήθησε καὶ τὸν Κο-
ρυθαῖον Πέτρον, καὶ ἐλύτρωσεν αὐτὸν ἀπὸ τὰ δεσμά, καὶ τὴν φυλακὴν τῷ Ἡρώδῃ, ὡς
διηγῶνται αἱ Πράξεις· (Κεφ. ιβ'.) ἐχρειάζετο γὰρ καὶ ὁ Παῦλος τὴν αἰσθητικὴν βοήθειαν,
τὴν ὅποیان ἔμελλε νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν περαιοτέραν καὶ πλεσιωτέραν ἡ κοινὴ τῶν ἀδελφῶν
προσδύχη (2)· καὶ γ'. διὰ νὰ παρακινήσῃ τὰς Κολασσαεῖς νὰ προσεύχωνται καὶ διὰ λόγ-
ων, δι' ὃ, τι ἀνίσως ἐκεῖνοι διὰ τὸν Παῦλον προσεύχοντο, πόσῃ μᾶλλον ἔπρεπε νὰ προσ-
εύχωνται διὰ τὸν ἑαυτὸν τῆς;

5. „Ἐν

(1) Τέσσαρα γὰρ μέρη ἔχει ἡ ἀληθινὴ προσδύχη·
α'. δεξιολογίαν Θεῷ· β'. εὐχαριστίαν τῶν εὐεργεσιῶν τῶν
γ'. ἐξομολόγησιν τῶν διὰ τῶν λογισμῶν, καὶ λόγων,
καὶ ἔργων γινομένων σφαλμάτων μας· καὶ δ'. αἴτησιν τῶν
ἡμῖν συμφερόντων, καθὼς λέγει ὁ μέγας Βασιλεὺς,
(Ἀσκητικ. διατάξ. α.) καὶ ὁ δεῖος Ἰωάννης τῆς Κλί-
μακος. (Λόγ. περὶ Προσδύχης) Ὅρα καὶ ἡς τὸ προσίμιον
τῷ νεοτυπῶν Ἀπανθίσματος τῶν Ἱερῶν Εὐχῶν, καὶ
ἐσιώδῃ περαιοτικά, ὅπῃ πρέπει νὰ ἔχη ἡ προσδύχη,
διὰ νὰ ἐσκαρτοθῇ ἀπὸ τὸν Θεόν· ὅτι δεῖ πρέπει νὰ εὐ-

χαριστοῦμεν τὸν Θεόν διὰ τὰς συμφορὰς καὶ θλίψεις ὅ-
πῃ ἐλάβομεν, ὅρα τὴν πλατύναν ὑποσημειώσιν τῶν „καὶ
εὐχαριστοὶ γίνεσθε“ (Κολ. γ'. 15.)

(2) Ὅρα εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους, Κεφ. ε'. 19. πῶς
ἐρμηνεύεται τὸ „ἵνα μοι δοθῇ λόγος, ἐν ἀνοίξει τοῦ
σώματός μου“... νομίζω γὰρ ὅτι εἶναι παύσων ἐκῆνο,
μὲ τὸ ὅπου λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος· „ἵνα ὁ Θεὸς ἀ-
νοίξῃ ἡμῖν θύραν τοῦ λόγου λαλῆσαι τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ“.
ὑπερβατόν δὲ χῆμα μεταχαιρίζεται ὁ Παῦλος ἐδῶ,
κατὰ τὸν Φώτιον, ὅτι ἐστὶν σωπάζεται „ἵνα ὁ Θεὸς
ἀνοί-

5. „Ἐν σοφίᾳ περιπατεῖτε πρὸς τὰς ἑξῶ“.

Εκείνο ὁπῶ ὁ Κύριος παρήγγειλεν εἰς τοὺς Ἀποστόλους λέγων· „Ἴδὲ ἐγὼ ἀποστέλλω
„ ὑμᾶς, ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων· γίνεσθε ἔν φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι, ὡς
„ αἱ περὶ σερφαί“· (Ματθ. 10. 16.) τῶτο τὸ ἴδιον παραγγέλλει καὶ ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος εἰς τοὺς
Χριστιανούς λέγων· φυλάττεσθε, ὡ Χριστιανοὶ ἀδελφοί μου, καὶ μὴ δίδετε εἰς τοὺς ἐξωπεικούς
καὶ ἀπίστους κάρμυϊν λαβίῳ καὶ αἰτίαν κατ' ἐπαύστας εἰς ἐκεῖνα, ὅπῃ αὐτοὶ δοῦν σὰς βλάβη-
των κατὰ τὴν πίσιν καὶ ἀρετὴν, καὶ μὴ σκανδαλίζετε αὐτοὺς ἀκαίρως, καὶ ἀνωφελῶς. Ἐξω δὲ
ὀνομάζονται οἱ ἄπιστοι, ὅχι μόνον διὰ τὸ δοῦν εἶναι συνήθεις, ἥτοι ὁμοῦθεις καὶ ὁμότροφοι
μὲ ἡμᾶς, καὶ ἔξω τῆς ἐδικῆς μας αὐλῆς καὶ τοῦ οἴκου· ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ αὐτοὺς κατοικεῖν μαζὶ μὲ
ἡμᾶς εἰς τὸν αὐτὸν κόσμον, ἢ καὶ αὐτοὺς κατ' ὑπόθεσιν αὐτοὶ ἤθελαν κατοικεῖν εἰς τὸν
αὐτὸν οἶκον μὲ ἡμᾶς, ὅμως πάλιν ἔξω εἶναι καὶ λέγονται· διὰ τὸ εἶναι ἔξω τῆς Ἐκ-
κλησίας τῶ Χριστοῦ, καὶ ἔξω τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν· διὰ τῶτο μὲ φρονιμάδα πρέπει ἡμεῖς
οἱ Χριστιανοὶ νὰ φερώμεθα πρὸς αὐτοὺς, ὡσαύτῃ ὅπῃ εἶναι ἔξω, καὶ ἀνόμοιοι μὲ ἡμᾶς· (σοφίαν
γὰρ ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος τὴν φρονιμάδα.) ἐπειδὴ πρὸς τοὺς ὁμοπίστους μας Χριστι-
ανούς, δοῦν χρειάζομεθα νὰ ἔχωμεν πόσῳ φρονιμάδα, καὶ πόσῳ προσοχὴν, καὶ ἀσφάλειαν.
Ὀνομάζοντες δὲ ὁ Παῦλος ἔξω, τοὺς ἀπίστους, καὶ Ἑθελῶς, παρηγορεῖ μὲ τῶτον τὸν λόγον
τοὺς Χριστιανούς, ὅτι αὐτοὶ εἶναι ἔσω τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, καὶ ἔσω τῆς Βασιλείας τῶν
Οὐρανῶν, διὰ μέσους τῆς πίστεως, καὶ τῶν χριστιανικῶν ἔργων τῶν·

„Τὸν καιρὸν ὄξαγοραζόμενοι“.

Δὸν λέγει τὸτο ὁ Θεὸς Ἀπόστολος διὰ τὰ κάμη ἡμᾶς τὰς Χριστιανὰς νὰ εἴμεθα πολυποίκιλοι, καὶ ὑποκειτὰι, καὶ κατὰ τὸν καιρὸν, καὶ τὰς γνώμας τῶν ἀνθρώπων νὰ μεταμορφόμεθα, ὅχι· ἀλλὰ τὸτο λέγει, ὅτι ὁ καιρὸς ἐπὶ τῆς παρέσης ζωῆς εἶναι τῶν ἀπίστων, καὶ ὀξυτερικῶν, καὶ ὅχι τῶν Χριστιανῶν· ἐπεὶ οἱ Χριστιανοὶ εἰς τὴν ζωὴν ταύτην εἶναι πάροικοι, καὶ παρεπίδημοι, καὶ ὡσανὺ ὀξόριστοι, οἱ δὲ ἄπιστοι, εἰς τὸν καιρὸν τῶτον ἔχον νὰ κάμνῃ τὰ κακά των θεληματα. Πάλιν, λέγει, ἐσεῖς οἱ Χριστιανοὶ, ἡμπορεῖτε νὰ κάμνῃτε καὶ πὺν καιρὸν τῶτον ἐδικόν σας μὲ ἄλλον τρόπον, ἦγον αἰσίως περιπατῆτε, καὶ πολιτεύεσθε μὲ φρονιμάδα· καὶ αἰσίως δὸν κάμνῃτε μὲ τὰς ἀπίστες, πολέμους, καὶ μάχας αἰωφελῆς, ἀλλὰ ἀποδίδετε εἰς αὐτὰς τὴν πρέπυσαν ὀξυτερικῶν τιμῶν, ὅταν εἰς τὴν ψυχὴν σας δὸν βλάβετεσθε. Θέλεις, Χριστιανέ, νὰ καταλάβῃς τὸτο καλλίτερα; ἄκουσον τὸν ἴδιον τοῦτον Παῦλον τί λέγει πρὸς τὸν Βασιλεῆ Ἀγρίππαν· ὅτυχῃ καὶ καλότυχον νομίζω τὸν ἑαυτὸν μου, ὃ Βασιλεῦ, διὰ τί σήμερον ἐνώπιον τῆς δικαίας σου Βασιλείας ἔχω νὰ ἀπολογηθῶ. „Περὶ πάντων, ὧν ἐγκαλεῖμαι ὑπὸ Ἰουδαίων, Βασιλεῦ Ἀγρίππα, ἢ ζημαὶ ἑμαυτὸν μακάριον, μέλλων ἀπολογεῖσθαι ἐπὶ σὺ σήμερον“. (Πράξ. κς'. 2.) Μὲ τοῦτον τρόπον ὅταν καὶ ἡμεῖς φερώμεθα εἰς τὰς ὀξυτερικὰς καὶ ἀπίστες, θέλομεν προσφέρουμεν αὐτὰς εἰς τὴν Πίσιν τῶ Χριστοῦ, διὰ μέσου τῆς ἐπιεικείας μας καὶ πραότητος (1).

6. „Ὁ λόγος ὑμῶν πάντοτε ἐν χάριτι, ἅλατι ἡρτυμένος“.

Ας ἔχη μὲν, λέγει, ὁ λόγος σας, Χερσιανοὶ, χάριν καὶ γλυκύτητα, πλὴν ἂς μὴ πίπ-
τη εἰς ἀδιαφορίαν καὶ χαύνωσιν, ἀλλὰ ἂς ἦναι καὶ εὐφρός· τὸτο γὰρ σημαίνει τὸ νὰ ἦναι
μὲ τὸ ἄλλας ἀρτυμένος· ἐπεὶ καὶ τὸ ἄλλας εὐφεί καὶ συγκρατεῖ τὰ κρέατα ἐκεῖνα, εἰς τὰ
ἑποῖα βάλλεται· ὥσε ὅπως, μήτε πολλὰ χαρίζεις, καὶ γλυκύς πρέπει νὰ ἦναι ὁ λόγος, μή-
τε πάλιν πολλὰ αὐστηρός· ἀλλὰ νὰ ὁμοιάσῃ μὲ τὸ νόστιμον φαγητὸν, τὸ ὅποιον, αὐ μείνῃ
ἀνά-

3, ἀνοιξὴ ἡμῖν θύραν τῶ λόγῳ, λαλήσωμεν τὸ μυστήριον τῷ
 3, Χριστῷ, ὡς ὅτι με λαλήσωμεν, δι' οὗ καὶ δέδεσμαι, ἵνα φανε-
 3, ρώσω αὐτό. Ὁ δὲ Θεοδώρετος σὸ ῥητὴν τῶ ἐρημίτιδων
 3, λέγει, ἔδειξεν ὁ Παῦλος τῶν δεσμῶν τὴν αἰτίαν. παύ-
 3, πη γὰρ φησι, ποιῶ τὸ κήρυγμα φανερώτερον. Οὐ τῷ καὶ
 3, ἐκ τῆ πρὸς Φιλιππησίους ἐφη, ὥστε τοὺς δεσμούς μου

„ φανερούς γινέσθαι ἐν ὅλῳ τῷ πραιτωρίῳ, καὶ τοῖς λοι-
ποῖς πάνσιν“. (Φιλιπ. α'. 13.)

(1) "Ορα καὶ πάλιν ἐρμηνεύει τὸ „ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραὶ εἰσιν“. εἰς τὸ ἐν Κεφαλ. αὐτῆς πρὸς Ἑφ. σιχ. 16.

ανάλατον, είναι αἴσον, καὶ πάλιν αὐτὸ ἀλατισθῇ πολλά, δὲν ἡμπορεῖ νὰ τὸ δεχθῇ ἡ γεῦσις τῆς σῶματος· καὶ κατὰ τὰς δύο τρόπους τὸ φαγητὸν ἐκείνο δὲν ἡμπορεῖ ἀπὸ κανένα νὰ φαγηθῇ (1). Δὲν βλέπεις, ἀγαπητέ, τὸν Προφήτην Δαυὶδ, πῶς ὑπηρετεῖ ἀνθρώπων ἀσεβῶν τὸν Βασιλέα Ναυεχοδονόσορ; δὲν βλέπεις τὰς τρεῖς παῖδας, πῶς δὲν λέγουν κανένα θρασυῶ, καὶ βαρύν λόγον εἰς τὸν αὐτὸν Βασιλέα, ἀλλὰ μόνον δείχνουν ἀνδρείαν καὶ παρρησίαν; ἐπειδὴ τὸ νὰ θρασυεῖται τινὰς μετὰ τὰ λόγια, δὲν εἶναι ἴδιον παρρησίας, καὶ ἀνδρείας, ἀλλὰ κενοδοξίας καὶ ὑπερηφανίας (2).

„Εἰδέναι πῶς δὲ ὑμᾶς ἐνὶ ἐκάσῳ ἀποκρίνεσθαι“.

Χρῆσεϊτε, λέγει, νὰ ἡξάρετε ἐσῆς οἱ Χριστιανοί, πῶς πρέπει νὰ ἀποκρίνεσθε εἰς τὸν κάθε σῶα, ἢ γὰρ ἄλλῳ ἀποκριτὴν νὰ δίδετε εἰς τὸν πλεσίον, καὶ ἄλλῳ εἰς τὸν πτωχόν· ἐπειδὴ, τῷ μὲν πλεσίῳ ἡ ψυχὴ, μετὰ τὸ νὰ ἦναι ἀσθενής, χρειάζεται καὶ πολλὴν συγκατάβασιν εἰς τὴν ὁμιλίαν· τῷ δὲ πτωχῷ ἡ ψυχὴ μετὰ τὸ νὰ ἦναι δυνατωτέρα διὰ τὴν θλίψιν τῆς πτωχείας, διὰ τὸ καὶ δύναται νὰ βασάσῃ, ὅταν τινὰς λαλήσῃ πρὸς αὐτὸν ἐπιπληκτικώτερον λόγον· ὅθεν ὅταν δὲν ἦναι ἀνάγκη, μὴ ὀνομάσῃς Χριστιανέ, τὸν Ἐβλῶα μιᾶρόν· μὴδὲ νὰ ἦσαι ὑβριστής, ἀλλὰ καὶ παρασαθῆς ἐμπρὸς εἰς ὀχρυσιαλῶ ὀχρωπερόν, ἀποδίδε εἰς αὐτὸν τὰς πρεπέσας τιμὰς· αἰσῶς δὲ ἐρωτηθῆς ἀπὸ αὐτὸν περὶ τῆς δόγματος τῆς θρησκείας, λέγε αὐτὸν μιᾶρόν, καὶ ἀσεβές. Καὶ βλέπε τὸν Παῦλον, πῶς εἰς μὲν τὰς Ἀθηναίους, ὡμίλησε μετὰ εὐφημον γλώσσαν, (Πράξ. 17.) τὸν δὲ Ἑλύμαν τὸν μάγον ἐκακολόγησε, διὰ τὸ ἦτον ἄξιος κακολογίας, ὡς διασφύραν τὴν ὁδὸν Κυρίου τὴν εὐαγγελίαν, καὶ ὡς ἐναντιόμενος εἰς τὴν τῷ Χριστῷ Πίσιν. (Πράξ. 17. 10.)

7. „Τὰ κατ' ἐμὲ πάντα γνωρίσα ὑμῖν Τυχικός“.

Καὶ τὸτο εἶναι τῆς σοφίας τῆ Παύλου ἴδιον, τὸ νὰ μὴ γράφῃ ὅλα τὰ περιστατικά καταλεπτῶς εἰς τὰς Ἐπιστολάς, ἀλλὰ μόνον τὰ ἀναγκαῖα, καὶ κατεπείγοντα· πρῶτον μὲν, διὰ νὰ μὴ γίνωνται ἡ ἐπιστολαὶ μακραίς, καὶ ἐκτεταμέναις· δεύτερον δὲ, ἵνα καὶ ὁ τὰς ἐπιστολὰς βασάζων, ἔχῃ τί νὰ διηγηθῇ, ὅπου δὲν εἶναι γεγραμμένον εἰς τὰς ἐπιστολάς, καὶ ἔτι ἐκ τῆς διηγήσεως ταύτης νὰ γίνεταί αἰδεσιμώτερος εἰς τὰς ἀκάντας τῆς Χριστιανότητος· καὶ τρίτον, δείχνει μετὰ τὸτο ὁ Ἀπόστολος τὴν ἀγάπην, καὶ εὐνοίαν ὅπως ἔχει πρὸς τὸν ἐπιφέροντα τὴν ἐπιστολήν· ἐπειδὴ δὲν ἤθελεν ἐμπισδύσῃ διὰ λόγους εἰς αὐτὸν τὰ ἐδικὰ τῶν πραγμάτων, αὐτὸν δὲν εἶχεν εἰς εὐνοίαν· καὶ τέταρτον, διὰ τὸ ἦτον καὶ πολλὰ μυστικά, τὰ ὅποια δὲν ἔπρεπε νὰ γραφθῶν, καὶ νὰ φανερωθῶν διὰ τὸν ἐπιστολῶν, ἀλλὰ διὰ ζώσης φωνῆς τῷ ἐπιφέροντι τὰς ἐπιστολάς.

„Ο

(1) Καὶ ὁ Φώτος δὲ λέγει· „ὥστε οὐδὲν τῶν σῶμα τρεφόντων χρεὶν, χωρὶς αἵματος ἡδυνῶν, καὶ εἰς τὸν προφῶν εὐχριστὸν ἀναδίδεται· οὕτω καὶ ὁ διδασκαλικὸς λόγος ὁ τὴν ψυχὴν τρέφων, αὐτὸν μὴ ἢ τῇ χάριτι ἡρτυμένος, ὅτε θρέψῃ, οὕτε ἀναδοξάζεται“. Τούτων χάριν εἶπεν ὁ Εὐαγγελίστης „βέλτερον λίδον βαλάν· εἰς, ἢ λόγον“. καὶ ὁ Φίλων „λάλησθαι δὲ, καὶ ὅτε δὲ, καὶ ἐκ ἀκρίβειας αὐτὸν δὲ“. Ἐλεγε δὲ καὶ ὁ σοφὸς Σωκράτης πρὸς τὸν βασιλέα Ἀρκάδιον· „κρίε μὲν γὰρ οὐκ ἐφ' διαρρύνην σοφίας αἶσαν, γνώμην δὲ βασιλείας ὑπ' ἐξουσίας οἷαν τύχῃ βαδισομένου, συνέχευε λόγων ἀλήθειαν“. (Λόγος περὶ Βασιλείας.) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι αἵας ὀνομάζει ὁ Παῦλος, τὴν πνευματικὴν σωσίαν· „ἔγω καὶ ὁ Κύριος ποῖς Ἀποστόλοις“, αἵας ἔχον προσέταξε (Μάρκ. 9. 5.) καὶ αἵας αὐτοῦ προσηγόρευσε. (Ματθ. 12.) ἐπειδὴ δὲ ὁ λόγος ὁ προφητικὸς γεννᾶται ἐκ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας, ὡς ἔπρεπε ὁ Κύριος, διὰ τοῦτο ὅποιος θέ-

λει νὰ ἦναι ὁ λόγος τῶν ἡρτυμένων μετὰ τὸ αἵας, πρέπει πρῶτον νὰ ἔχῃ ἀλατισμένον τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν· ἀπὸ γνώσεως καὶ συνείσεως πνευματικῆς, καὶ νὰ μὴ ἔχῃ φρονήματα κοσμικά, καὶ ἡδονικά· ἐτὶ τὸ ἀποφασίζει ὁ Θεωπίσιος Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρινός λέγων· „πῶς δὲ ἐκ ἐπαίνου παντὸς ἀξιώσομεν τὸν διὰ τὴν Παύλου βοήμενον; ὁ λόγος ἡμῶν πάντοτε ἐν χάριτι, αἵας ἡρτυμένος· ἀλλ' οἶμαι μὴ πρότερον δυνατὸν ποιῶν ὁ ρῶσαι τὸν λόγον, πρὶν ἂν ἡμῖν πᾶσι κατὰ γνώμην ἔχοι καλῶς· ἀπὸ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας, τὸ σῶμα καλῶν· ἀλλ' ἐγὼ πίνυν τὸν εὐσεβοῦσιν ὁ νοῦς· ἀπορρίπτω καθάπερ τι περιττώμα τὴν ἀμαρτίαν· μὴ μαλακίζεω πρὸς ἐκσώπας ῥεμβόμενος ὑδνας“. (Ὁμιλ. β. εἰς τὴν Πάσχαν.)

(2) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Σιναχ γνωμοδοτῇ λέγων· „αὐλὸς καὶ φαλτῆρον ἡδυνῶσι μέλη, καὶ ὑπὲρ ἀμφοτέρων ρε γλώσσα ἡδύνα“. (Σιναχ. μ. 21.)

„Ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφός, ἡ πιστὸς διάκονος, ἡ σωδουλὸς ἐν Κυρίῳ“.

Καὶ λοιπὸν, αὐτὸς ὁ Τυχικὸς ἔπος ἦτον ἀγαπητὸς τῷ Παύλῳ (1), βέβαια ἤξελε καὶ ὅλα τὰ μουσικὰ τῷ Παύλῳ· ἐπεὶ δὴ ἡ ἀγάπη καὶ ἡ φιλία κοινὰ ποιεῖ τὰ τῶν ἀγαπητῶν καὶ φίλων μουσικα· „ὡμὰς γάρ φησιν ὁ Κύριος, εἰρηκα φίλους· ὅτι πάντα ἃ ἤκουσα παρὰ τῶν Πατρῶν, ἐγνώρισα ὑμῖν“· (Ἰω. 15.) Ἔθεν αὖτὸς ὁ Τυχικὸς ἦτον πιστὸς, λοιπὸν δὲν ἤθελεν εἰπῆ ψόματα, καὶ αὐτὸς ἦτον σωδουλὸς τῷ Παύλῳ, βέβαια ἐκοινώνησε καὶ ἀπὸ τῆς πειρασμῶν τῷ Παύλῳ.

8. „Ὁν ἔπεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τῆτο, ἵνα γνῶ τὰ περὶ ὑμῶν, καὶ παρακαλέσῃ τὰς καρδίας ὑμῶν“.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Παῦλος τὴν ἀγάπην ὅπως εἶχεν εἰς τὰς Κολασσαεῖς, ἐπεὶ δὴ διὰ τῆτο ἔστειλε πρὸς αὐτὰς τὸν Τυχικόν, διὰ νὰ μάθῃ πῶς ἔχουσιν τὰ κατ' αὐτὰς πράγματα, καὶ ὅχι διὰ νὰ μιλῷσιν εἰς αὐτὰς τὰ ἐδικά τε, ἀλλὰ διὰ νὰ παρηγορήσῃ ἐκεῖνους· δείχνει δὲ ἀκόμη μὲ τῆτο, ὅτι οἱ Κολασσαεῖς δύναντο εἰς θλίψεις, καὶ πειρασμούς, καὶ διὰ τῆτο ἐχρειάζοντο παρηγορίαν.

9. „Συνὸν Ὀνήσιμῳ τῷ πιστῷ καὶ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ, ὅς ἐστιν ἐξ ὑμῶν“.

Οὐνήσιμος ἔπος εἶναι ὁ δῆλος τῷ Φιλήμονος, πρὸς τὸν ὅποιον ὁ Θεὸς Ἀπόστολος γράφει ξεχωριστὴν ἐπιστολὴν, ὡς τῷ Θαύματι! ὅτι ὁ δῆλος πρότερον ὢν, εἰς ποῖον μέγαλον ἀξίωμα ἀνέβη, ὥστε νὰ γυνῇ καὶ ἀδελφὸς τῷ Παύλῳ κατὰ Χριστόν, καὶ ὁ μέγας Παῦλος νὰ μὴ ἐντρέπεται νὰ ᾔνῃ, καὶ νὰ ὀνομάζεται μόνος τε, ἀδελφὸς τῷ δέλῳ· ἐγκώμιον δὲ εἶναι τῆς πόλεως τῶν Κολασσῶν, τὸ νὰ κατάρχεται ἀπὸ αὐτῶν ὁ Ὀνήσιμος· τῆτο γὰρ διηλοῖ τὸ, „ὅς ἐστιν ἐξ ὑμῶν“· λέγει δὲ τῆτο, διὰ νὰ καλῶπιζονται οἱ Κολασσαεῖς πῶς ἐβλάστησαν τοιοῦτον Ἀπόστολον.

„Πάντα ὑμῖν γνωριοῦσι τὰ ὧδε“.

Οὕτω λέγει τὰ ἐδικά τε πράγματα θέλων σὰς φανερώσῃν ὁ Τυχικὸς, καὶ ὁ Ὀνήσιμος, ἦσαν καὶ τὰ δεσμὰ, καὶ τὴν φυλακὴν, καὶ τὰ ἄλλα δεινὰ ὅπως πάσχω· ἐπεὶ δὴ αὐτὸς ἦτον ταῦτα ἐμπόδιον, ἤθελεν ἔλθω μόνος νὰ σὰς ἰδῶ (2).

10. „Ἀσπάζεταιται ὑμᾶς Ἀρίσαρχος ὁ συναιχμαλώτός μου“.

Οὕτως ὁ Ἀρίσαρχος εἶναι ὁ ἀπὸ τῶν Ἱεροσολύμων ἀποπλύσας εἰς Ῥώμην μετὰ τῷ Παύλῳ· λέγουσι γὰρ αἱ Πράξεις· „ὥς δὲ ἐκρίθη τὸ ἀποπλεῖν ἡμᾶς εἰς τὴν Ἰταλίαν...“

„ἐπι-“

(1) Ὁ Τυχικὸς οὗτος ἦτον Ἀσιανός, καὶ συνακόλουθος τοῦ Παύλου· „συνήγοντο γάρ φησιν αὐτῷ (τῷ Παύλῳ) Ἀσιανός, Τυχικός, καὶ Τρόφιμος“· (Πράξ. κ. 4.) Λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, ἐρμηνεύων πρὸς τὸν Κυρίῳ ἐπαινεῖσθαι τὴν ψυχὴν τοῦ λ. γ. φαλμοῦ· ὅρας τὸν Ἀπόστολον, πῶς τοὺς συνεργούς τῷ Εὐαγγελίῳ ἐπαινεῖ; ὅς ἐστι σωδουλός, καὶ διάκονος ὑμῶν ἐν Κυρίῳ· εἰς μέντοι ἐπὶ σώματος καθεῖς, ἡ γονεῖν περιφρονεῖται ἐπαινεῖται, καὶ ἐν Κυρίῳ ἐπαινεῖται αὐτοῦ ἡ ψυχὴ, ἀλλ' ἐν τῇ ματαίωσιν ἐστὶ πᾶν ποιῶν ἕκαστος“.

(2) Σημειώσαι ὅτι ὁ Θεοδώριτος λέγει, πῶς τὸν Ὀνήσιμον πρῶτον ἐστειλεν ὁ Παῦλος πρὸς τὸν αὐθιγνῶτα Φιλήμονα, ὅταν ἐγράφε καὶ τὴν πρὸς Φιλήμονα Ἐπιστολὴν, (πρότερον γὰρ ἐκείνη ἐγράφη τῆς πρὸς Κολασσαεῖς παύσης) διὰ τὴν χάριν τὴν ἔδωκεν τοῦ Φιλή-

μονος, δὲν ἤθελε νὰ κρατήσῃ τὸν Ὀνήσιμον, ὡς πρὸς γράφει ἐν τῇ πρὸς Φιλήμονα· ἀφ' ἧς δὲ ὁ Φιλήμων ἀπέστειλε τὸν Ὀνήσιμον εἰς τὸν Παῦλον, τότε ἀπέστειλεν αὐτὸν ὁ Παῦλος μετὰ τὸν Τυχικόν εἰς τὰς Κολασσαεῖς, ὅπως ἐκαποῖκα ὁ Φιλήμων, ὡς ὑπεργόν τοῦ κηρύγματος, ὡς Εὐαγγελιστὴς. Βλέπε δὲ, λέγει, σοφίαν τῷ Παύλῳ, ὅτι γράφει πῶς καὶ οἱ δύο μὲν, ὁ Τυχικός, καὶ ὁ Ὀνήσιμος θέλουν φανερώσῃν εἰς αὐτοὺς τὰ ἐδικά τε πάντα· πρὸ δὲ νὰ γνωρίσῃ, καὶ νὰ παρακαλέσῃ τὰς καρδίας τῶν Κολασσαίων, εἰς μόνον τὸν Τυχικόν πρὸ ἔδωκεν ὁ Παῦλος, ὑποπτόμενος, μήπως οἱ Κολασσαεῖς, γινώσκοντες πῶς ἦναι δῆλος ὁ Ὀνήσιμος, ἤθελεν τομίσαν τὴν βαρύν· ὅτι ὁ χρεῖνός, καὶ προχρεῖνός δούλος, ἐγίνετο παρὰ τοῦ ἀξίους νὰ παρηγορῇ, καὶ νὰ διδάσκῃ ὁλόκληρον Πόλιν καὶ Ἐκκλησίαν.

„ἐπιβαίντες πλοίῳ Ἀδραμυττινῷ ἀνέχθημεν· ὄντος σὺν ἡμῖν Ἀριστάρχης Μακεδόνης Θεσσαλονικεύς“· (Πράξ. κζ'. 1.) (1) Μεγαλότερον δὲ λόγον εἶπεν ἐδῶ ὁ Παῦλος ἀπὸ τῶν παλαιῶν Προπάτορας, καὶ Προφήτας, διὰ τὴν ἐκείνοι μὲν ἀνόμαζον τὸν ἑαυτὸν τῶν ἑσθίων καὶ παροίκων τῷ κόσμῳ τῶν· „παροίκος γάρ εἰμι ἐγὼ παρὰ σοί, καὶ παρεπίδημος, καθὼς „πάντες οἱ πατέρες μου“· (Ψαλ. λή. 17.) ὁ δὲ Παῦλος δὲν εἶπε τὸν ἑαυτὸν τῶν παροίκων, ἀλλὰ αἰχμάλωτον, ἦσαν σκλάβον· ἐπειδὴ ὡσαν σκλάβος ἐφέρετο εἰς τὸν κόσμον τῶν, μάλλον δὲ καὶ χειρότερος ἀπὸ σκλάβον, ἐπειδὴ, ἐκείνοι μὲν ὅπως νικήσαν καὶ πάρων σκλάβους, ἐπιμελῶνται αὐτῶν ὡς ἐδικὰ τῶν πραγμάτων, διὰ τὴν τῶν πᾶσι ἀκριβώτερά· τὸν δὲ Παῦλον κἀνείνας δὲν ἐπιμελεῖτο, ἀλλὰ ὅλοι εἶχον αὐτὸν ὡς ἐχθρόν, καὶ πολέμιον. Ὁ λόγος δὲ ἔπος εἶναι καὶ εἰς τῶν Κολασσαεῖς παρηγορία, ἐπειδὴ καὶ ὁ Διδάσκαλος τῶν Ἑθνῶν Παῦλος, ἦτον ὡσαν σκλάβος, καὶ εἰς τοιαῦτα δύνεικετο βάσανα.

„Καὶ Μάρκος ὁ ἀνεψιὸς Βαρνάβα“.

Καὶ τῶν τὸν Μάρκον ἐγκωμιάζει ὁ Παῦλος ἀπὸ τὴν συγγούειαν ὅπως εἶχε μὲ τὸν Βαρνάβαν (2)· μέγας δὲ Ἀπόστολος ἦτον ὁ Βαρνάβας, ὡσαν ὅπως αὐτὸς ἦτον σωκένδημος τῶν Θεῶν Παύλου, καὶ αὐτὸν ἀφώρισε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον νὰ ἀποσείλῃ μετὰ τῶν Παύλου εἰς τὸ κήρυγμα τῶν Εὐαγγελίων· „Εἶπε γάρ φησι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· ἀφορίσατέ μοι τὸν τε Βαρνάβαν, καὶ τὸν Σαῦλον, εἰς τὸ ἔργον ὃ προσκέκλημαι αὐτῶν“· (Πράξ. ιγ'. 2.) (3)

„Περὶ οὗ ἐλάβετε ἐντολὰς, εἰὰ ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς, δέξασθε αὐτόν“.

Περὶ Βαρνάβα ἴσως ἔλαβον τὰς ἐντολὰς οἱ Κολασσαεῖς, διὰ τὴν δεχθῆν αὐτὸν μὲ τιμῶν· διωσασθαι δὲ νὰ κάμῃς σιγῶν εἰς τὸ „ἐλάβετε ἐντολὰς“· καὶ ἔπειτα νὰ αἰσχυρῶν ἀπὸ ἀλλήλων ἀρχῶν, τὸ „εἰὰ ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς ὁ Κολασσαεῖς, δέξασθε αὐτὸν μὲ τιμῶν“· ἀγράφως δὲ ἐπετέλλετο εἰς τῶν Κολασσαεῖς ὁ Ἀπόστολος, ὡς λέγει ὁ Οἰκουμενιστὴς· διὰ τὸ ἐν ἄλλοις ἀντιγράφοις ἔπω γράφεται· „εἰὰ ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς, δέξασθε αὐτόν“.

11. „Καὶ Ἰησοῦς ὁ λεγόμενος Ἰούδας“.

Ισως ἔπος ὁ Ἰούδας ἦτον Κορίνθιος· λέγει γὰρ αἱ Πράξεις, ὅτι ὁ Παῦλος ἐν τῇ Κορίνθῳ δεισκόμενος, ἐπῆγεν εἰς τὸν οἶκον τῶν Ἰούδων· „καὶ μετὰ τὸς ἐκεῖθεν, ἦλθεν εἰς οἰκίαν „τινος, ὀνόματι Ἰούδα, σεβομένου τὸν Θεόν, ὃ ἡ οἰκία αὐτοῦ συνομορεῖται τῇ συναγωγῇ“· (Πράξ. ιη'. 7.) (4)

„Οἱ

(1) Ὁ Ἀριστάρχης ἔπος ἦτον σωκένδημος τῶν Παύλου, πὸν ὁποῖον ἤρπασαν ἐν τῇ Ἐφέσῳ· „ἠρμήσαν γάρ φησι· „σιν ὁμοθυμαδὸν εἰς τὸ δέσποτον, σωκαπασάντες Γάτον· „καὶ Ἀριστάρχον Μακεδόνας, σωκένδημος τῶν Παύλου“· (Πράξ. ιδ'. 29.) Καὶ πάλιν· „σωκένδημος δὲ αὐτῷ· „(τῷ Παύλῳ) ἀχρὶ τῆς Ἀσίας, Σώπατρος Βερροιαῖος, Θεσσαλονικέων δὲ, Ἀριστάρχος, καὶ Σεκάνδος“· (Πράξ. κ'. 4.)

(2) Μήπως δὲ ὁ Μάρκος ἔπος ἦτον ὁ υἱὸς Μαρίας, εἰς τὴν ὁποίαν τῷ οἰκίαν κατέφυγεν ὁ Πέτρος, ἀπὸ οὗ ἐλυτρώθη ἀπὸ τῶν φυλακῶν, καθὼς ἰσορῶσιν αἱ Πράξεις; (Πράξ. ιβ'. 12.) διὰ τὸν Μάρκον τοῦτον γράφει ὁ Παῦλος τῷ Τιμοθέῳ· „Μάρκον συμπαράλαβόν, ἄγε μετὰ σεαυτοῦ· ἔστι γὰρ μοι εὐχρηστὸς εἰς τὴν διακονίαν“· (β'. Τιμοθ. δ'. 11.)

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριος λέγει, ὅτι καὶ τοῦτο δηλοῖ, ὡς πειθαρχοῦν αὐτῶν ἐγράφη τῇ Ἐπιστολῇ· „μετὰ γὰρ „τῷ γεννημένῳ αὐτῷ καὶ τῷ μακαρίῳ Βαρνάβᾳ· „περὶ τῶν Μάρκου φιλονεικίαν, τῇ Φρυγίᾳ (ἐν ἣ καὶ αἱ „Κολασσαεῖς ἀφίσκονται) καὶ Γαλατίᾳ τῷ διδασκα-

„λίαν προσήνεγκαν· ἡκός ἐν, ὅτι τότε πᾶς περὶ αὐτῶν δέδωκεν ἐντολὰς· τῶν κελῶν παραγενόμενον, „διδασκαλικῆς ἀξιώσθαι τιμῆς“.

(4) Ἦτον δὲ καὶ ἄλλοι Ἀπόστολοι ἐκ τῶν ἐβδομήκοντα ἐπονομαζόμενοι Ἰῆσοι ὁ διαλεχθεὶς ὅμως μὲ τὸν Μασθιαν ὑπὸ τῶν ἐνδεκα Ἀποστόλων· „ἐστησαν γὰρ „φησι δύο· Ἰωσήφ τὸν καλούμενον Βαρσαβάν, ὃς ἐπεκαλέσθη Ἰῆσος, καὶ Ματθίαν“· (Πράξ. α'. 23.) Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος ἐν τῷ Περὶ θείας ἐρήνης, Κεφ. ια'. παύσαι· „περὶ μὲν εὖν αὐτῶν ὅ, τι ποτε „ἔστι τῆς θείας ἐρήνης, καὶ ἡσυχίας, ἣν ὁ ἱερός Ἰούδας „ἀφδεγξίαν καλεῖ“· ἀλλὰ τίς ἀπὸ τῶν δύο τῶν Ἰούδων λέγει τὸ, εἶναι ἀδελφόν· φαίνεται δὲ ὅτι ὁ Ἰούδας ἔπος, περὶ οὗ λέγει ὁ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος, σωεγράφε βιβλίον, ὡς συμπεριλαμβάνει ὁ χολασσιῆς πῶς θείας Διονυσίου μέγιστος Μάξιμος· πὸν ἐπὶ τὸν αὐτὸν βιβλίον νῦν οὐ σφύζει· ἴσως δὲ καὶ ἀμέσως ἤκουσε τῶν θείων Ἰούδων, καλεῖται ἀφδεγξίαν τῷ θείαν ἐρήνῳ, ὁ σωκαπασας πῶς Ἀποστόλοις Ἰσαπόστολοις Διονύσιος.

„Οἱ ὄντες ἐκ περιτομῆς, ἔτοι μόνοι συμμεργοὶ εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ“.

Αφ' ἧς εἶπεν ὁ Παῦλος τὸ ξεχωριστὸν ἐγκώμιον τοῦ καθ' ἑαυτοῦ, τώρα λέγει καὶ τὸ κοινόν, ἦγαν ὅτι αὐτοὶ ὅλοι ἦσαν ἀπὸ τοῦ γένους τῶν Ἰουδαίων· μέγαλον γὰρ ἐγκώμιον ἐφαίετο τότε εἰς τὰς πολλὰς, τὸ νὰ κατὰγεται τις ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας· ἐπειδὴ δὲ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Παῦλος, ὅτι ἦσαν αἰχμαλώτος καὶ σκλάβος, διὰ νὰ μὴ λυπήσῃ τὰς ψυχὰς τῶν Κολασσαέων, τὰς παρηγορεῖ πάλιν μὲ τὸν λόγον τῶτον, εἰπὼν, ὅτι αὐτοὶ συμμερῶσι μὲ ἐμὴν εἰς ἐκεῖνα τὰ μέσα καὶ αἰτία, τὰ ὅποια φέρει τὰς ἀνθρώπους εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, ἦγαν συμμερῶσι μὲ ἐμὴν, εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ τῆς Πίσεως· ὥστε αὐτοὶ ὅπως συγκοινωνῶσι τώρα μὲ ἐμὴν εἰς τὴν σκλαβίαν, αὐτοὶ θέλουν συγκοινωνήσῃν τότε μὲ ἐμὴν καὶ εἰς τὴν Οὐράνιον Βασιλείαν. Ὁ δὲ Θεὸς Χρυσόστομος ἔτι ἀνέγνωσε τὸ ρητὸν τῆτο, ὅτι σκιωδῶς ἐφανερώσων ὁ Παῦλος, ὅτι αὐτοὶ μόνοι ἦσαν ἀπὸ τοῦ γένους τῶν Ἰουδαίων, οἱ δὲ ἄλλοι ὅπως ἦσαν μαζίτε, ἦσαν ἀπὸ τῆς Ἑθνικῆς· συνάπτων δηλαδὴ τὸ „ἔτοι μόνοι“ μὲ τὸ „οἱ ὄντες ἐκ περιτομῆς“ ἥτοι οἱ ὄντες ἐκ περιτομῆς ἔτοι μόνοι· ὕστερον δὲ ἀπὸ ἄλλω ἀρχῇ ἀνέγνωσε τὸ „συμμεργοὶ εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ“.

„Οἱ τινες ἐγενήθησαν αἱ παρηγορίαι“.

Μὲ τὸν λόγον τῆτον δείχνει ὁ Παῦλος δύο τινα, εἴα μὲν, πῶς αὐτὸς δέρισκετο εἰς μεγάλας θλίψεις, καὶ κακοπαθείας, καὶ ἄλλο δὲ, πῶς οἱ ἀνωτέρω Ἀπόστολοι, ἦσαν μεγάλοι τινες, διὰ τὴν ἔγνων παρηγορία εἰς εἴνα μέγα Παῦλον. Βλέπε δὲ, ὡ ἀγαθῶς, πῶς ὁποῖος Χριστιανὸς παρηγορεῖ ἐκεῖνος, ὅπως δέρισκονται εἰς φυλακάς, καὶ δεσμά, αὐτὸς κηρύττεται πῶς εἶναι κοινωνὸς τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν· διὰ τὴν καὶ τῆτες, ὅπως ἐπαρηγόρησαν τὸν Παῦλον εἰς τὰ δεσμά τε, κοινωνὸς ἐκήρυξεν ἀνωτέρω τῆς Βασιλείας ὁ αὐτὸς Παῦλος· ὥστε πρέπει οἱ Χριστιανοὶ νὰ περιποιῶνται ἐκεῖνος, ὅπως κακοπαθεῖν διὰ τὸν Χριστόν, καὶ νὰ τὰς παρηγορεῖ διὰ λόγον, καὶ ἔργον, καὶ ὑπηρεσίας.

12. „Ἀσπάζεται με ἡμᾶς Ἐπαφρᾶς ὁ υἱὸς ὑμῶν, δοῦλος Χριστοῦ“.

Καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς Ἐπιστολῆς, καὶ τώρα πάλιν εἰς τὸ τέλος σιωπῶν εἰς τὰς Κολασσαεῖς καὶ ἐγκωμιάζει τὸν Ἐπαφρᾶν τῆτον ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, ἵνα καὶ ὡς συμπατριώτῃ καὶ ὡς ἀγαπῶνται αὐτὸς, καὶ αὐτοὶ ὁμοίως ἀνταγαπῶσιν αὐτόν, καὶ γλυκέως ἀκέσιν ἐκεῖνα ὅπως τὰς διδάσκει· διὸ, τὸ νὰ ἦναι αἰδέσιμος, καὶ σεβασμιὸς ὁ διδάσκαλος, τῆτο γίνεται ὠφέλεια εἰς τὰς μαθητάς· διὰ τὴν ἐκ τῆς σεβασμιότητος τῆτες, πείθονται, καὶ ἀκέσιν τὰ λόγια τε· μέγαλον δὲ ἐγκώμιον εἶναι, τὸ νὰ δομάζεται ὁ Ἐπαφρᾶς ἕως δούλος Χριστοῦ. Δόξα λοιπὸν λέγει εἶναι ὁ ποιῶν εἰς ἐσᾶς τὰς Κολασσαεῖς, διὰ τὴν ἀπὸ ἐσᾶς ἐγενήθη, καὶ λύθησε.

„Πάντοτε ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ ὑμῶν ἐν ταῖς προσόχαις“.

Ο Ἐπαφρᾶς, λέγει, δυνεῦχεται ἀπλῶς διὰ λόγους, ἀλλὰ ἀγωνίζεται καὶ τρέμει διὰ τὴν σωτηρίαν σας· καὶ ὅχι μόνον τώρα ἀγωνίζεται διὰ λόγους εἰς τὰς προσόχας, ἀλλὰ καὶ πάντοτε.

„Ἰνα σῇτε τέλει“.

Εγγίζει τὰς Κολασσαεῖς μὲ τῆτον τὸν λόγον ὁ Παῦλος, δείχνωντας ὅτι εἶναι ἀκόμη ἀπτεῖς· ἐχῶλαιναν γὰρ εἰς τὸ πονηρὸν δόγμα τὸ περὶ τῶν Ἀγγέλων· ἐπειδὴ δὲ εἶναι δυνατὸν, νὰ ἦναι μὲ τις τέλειος, νὰ μὴ σέκεται δὲ εἰς τὴν τελειότητα ταύτην· καθῶς χάριν λόγον, ὅταν τινὰς ἤξῃ μὲ ὅλα, καὶ ἦναι τέλειος εἰς τὴν γνώσιν, δυνεῦχεται δὲ βεβαίως εἰς τὴν γνώσιν ταύτην διὰ τῶν ἔργων, διὰ τῆτο λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι ἀγωνίζεται εἰς τὰς προσόχας ὁ ἐδικός σας Ἐπαφρᾶς, διὰ νὰ σαθῇτε ἐσεῖς τέλειοι, ἦγουν καὶ εἰς τὴν γνώσιν τῶν δογμάτων τῆς Πίσεως, καὶ εἰς τὴν ἐνάρετον ζωὴν, καὶ τὰ ἔργα.

Epistole di S. Paolo Tom. II.

H h h

„Πε-

„Πεπληρωμένοι ἐν παντὶ θελήματι τοῦ Θεοῦ“.

Ηῖτοι διὰ τὸ νὰ μὴ κάμνετε ἄλλο θέλημα, παρὰ μόνον τὸ τοῦ Θεοῦ· τοῦτο γὰρ διηλοῖ, τὸ νὰ εἰσθε πεπληρωμένοι ἢ τετελειωμένοι· δείχνει δὲ μὲ τοῦτον τὸν λόγον ὁ Παῦλος, ὅτι οἱ Κολασσαεῖς, ἄλλο μὲν θέλημα ἐτελείοναν τοῦ Θεοῦ, ἄλλο δὲ, δυνάμει ἐτελείοναν· ἢ διὰ τὸ ἐχρηιάζοντο νὰ εἶναι πεπληρωμένοι εἰς αὐτὸ, ἢ τετελειωμένοι, ἢ γὰρ νὰ κάμνεσι πάντοτε, ἢ πανταχῶς μόνον τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα.

13. „Μαρτυρῶ γὰρ αὐτῷ, ὅτι ἔχα ζῆλον πολὺν ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ τῶν ἐν Λαοδικαίᾳ ἢ τῶν ἐν Ἱεραπόλει“.

Καὶ τὰ δύο ὅπου λέγει ἐδῶ ὁ Παῦλος, ὅτι εἶχεν ὁ Ἐπαφρᾶς, εἶναι ὑπερβολικά, διὰ τὴν καὶ ζῆλον· λέγει, αὐτὸς ἔχει, καὶ ζῆλον πολὺν διὰ ἐσᾶς, διὰ τοὺς Λαοδικεῖς, καὶ διὰ τὰς Ἱεραπολίτας. Σιωπᾷ δὲ μὲ τῆτα τὰ λόγια τὸν Ἐπαφρᾶν εἰς τὰς ἐν Λαοδικαίᾳ, καὶ εἰς τὰς ἐν Ἱεραπόλει Χριστιανὰς, διὰ τὸ ὅταν ἡ Ἐπιστολὴ αὐτῇ ἔμελλε νὰ ἀναγνώσῃ εἰς τὰς Κολασσαεῖς, βέβαια ἤθελαν ἀκούσαν διὰ τὸν Ἐπαφρᾶν, καὶ οἱ Λαοδικεῖς, καὶ οἱ Ἱεραπολίται (1).

14. „Ἀσπάζεταιται ὑμᾶς Λουκᾶς ὁ ἰατρός, ὁ ἀγαπητός“.

Ο Λουκᾶς οὗτος εἶναι ὁ Εὐαγγελιστὴς, τοῦ ὁποῖου εἶναι μεγάλον ἐγκώμιον τὸ νὰ ᾔνῃ ἀγαπητὸς τοῦ Σαυμασοῦ Παύλου· δυνάμει ἔβαλε δὲ τὸν Λουκᾶν ὕψερρον διὰ τὸ νὰ τὸν ἐξυπελίσῃ, ἀλλὰ διὰ τὸ σεμνύνει τὸν Ἐπαφρᾶν εἰς τοὺς συμπατριώτας τε, διὰ τοῦτο ἔβαλεν ἐκείνον πρῶτον, καὶ τὸν Λουκᾶν ὕψερρον· ἐνδέχεται δὲ νὰ εἶναι καὶ ἄλλοι Ἀπόστολοι ἀπὸ τοὺς ἐβδομήκοντα, οἵτινες ἀνιμάζοντο μὲ τὸ αὐτὸ ὄνομα τοῦ Λουκᾶ (2).

„Καὶ Δημᾶς“.

Επειδὴ, ὡς φαίνεται, ὁ Δημᾶς ἀκόμη δυνάμει εἶχεν ἀφήσῃ τὸν διδάσκαλόν τε Παῦλον, διὰ τὸ συμμαρτυρεῖ αὐτὸν ὁ Παῦλος ἐδῶ μὲ τὰς λοιπὰς Ἀποστόλους· ὕψερρον γὰρ ἔπος ἐγκατέλιπε τὸν Παῦλον, καὶ ἠγάπησε τὰς ἀναπαύσεις τῶν νυκτῶν αἰῶνος· „Δημᾶς γὰρ με φησιν ἐγὼ, κατέλιπον, ἀγαπήσας τὸν νυκτῶν αἰῶνα, καὶ ἐπορεύθην εἰς Θεσσαλονίκην“· (β'. Τιμοθ. δ'. 10.) Ἐντεῦθεν δὲ γίνεται φανερόν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὅτι ἐσχάτη ἀπὸ ὅλας τὰς Ἐπιστολάς εἶναι ἡ πρὸς Τιμόθεον δεύτερα.

15. „Ἀσπάσαοθε τοὺς ἐν Λαοδικαίᾳ ἀδελφούς“.

Βλέπε, ὡς ἀναγνώσας, πῶς ὁ Παῦλος ἐδῶ συγκολλᾷ τὰς Κολασσαεῖς μὲ τὰς Λαοδικεῖς καὶ ἐόντοι αὐτὰς ἀναμειγνύων διὰ μέσας τὴν ἀσπασμῶν.

„Καὶ Νυμφᾶν, καὶ τῶν κατ' οἶκον αὐτῶν Ἐκκλησίαν“.

Μεγάλος ἦτον ὁ Νυμφᾶς ἔπος, διὰ τὸ ὅλον τε τὸ ὁσπῆτιον εἶχε μέσα πρὸς Χριστιανὰς, ὥστε ὅπως καὶ νὰ ὀνομάζεται Ἐκκλησίᾳ ἀπὸ τὸν Παῦλον, καὶ διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην κάμνει χάριν ὁ Ἀπόστολος, καὶ χαιρετᾷ αὐτὸν μὲ ξεχωριστὸν χαιρετισμὸν ἀπὸ τὰς ἄλλων. Κάμνει δὲ τὸτο ὁ Παῦλος, καὶ χαιρετᾷ αὐτὸν ξεχωριστῶς, διὰ τὸ παρακινήσῃ καὶ τὰς ἄλλων Χριστιανὰς νὰ μιμῶνται εἰς τὴν δόξιν καὶ ἀρετὴν τὸν Νυμφᾶν, ὃς θέλει καὶ αὐτοὶ νὰ τιμῶνται, καὶ νὰ χαιρετῶνται ἀπὸ τὸν Παῦλον μὲ ξεχωριστὸν τρόπον.

16. „Καὶ

(1) Σημειῶσαι ὅτι κατὰ τὸν Θεοδώριτον αἱ πόλεις τῶν Κολασσῶν, καὶ τῆς Λαοδικαίας, καὶ Ἱεραπόλεως, πλησιάζουσιν μία μὲν τῇ ἄλλῃ, καὶ αἱ τρεῖς εὐρισκονται εἰς τὴν Φρυγίαν.

(2) Σημειῶσαι ὅτι ὁ Λουκᾶς ἔμενε μόνον μὲ τὸν Παῦλον εἰς Ρώμην, καθὼς πρὸ λέγει μόνος ὁ Παῦλος· „Λουκᾶς ἐστὶ μετ' ἐμοῦ“· (β'. Τιμοθ. δ'. 11.)

16. „Καὶ ὅταν ἀναγνωθῇ παρ' ὑμῖν ἡ ἐπιστολὴ, ποιήσατε ἵνα ἢ ἐν τῇ Λαοδικέῳ ἀναγνωθῇ· ἢ τινὶ ἐκ Λαοδικέας ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀναγνώτε“.

Εγὼ νομίζω πῶς ἦτον μερικὰ λόγια εἰς τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην, τὰ ὅποια εἶχον ἀναγνώσειν ἢ ἀκούσειν ἢ οἱ Λαοδικεῖς· ἢ πάλιν ἦτον πολλὰ γεγραμμένα εἰς τὴν ἐκ Λαοδικέας ἀποστέλλουσαν Ἐπιστολὴν, τὰ ὅποια ἐχρειάζοντο νὰ ἀκούσῃν ἢ οἱ Κολασσαεῖς οὗτοι· δι' ὅ,τι περισσότερα ὠφέλεια γίνεται, ὅταν, εἰς καιρὸν ὅπῃ ἄλλοι κατηγοροῦνται, οἱ ἄλλοι γνωρίζουν τὰ σφάλματά των διὰ μέσσω τῆς κατηγορίας ἐκείνων, καὶ διορθοῦνται, παρὰ ὅταν κατηγοροῦνται ἀμέσως οἱ ἁμαρτάνοντες· „λοιμὴ γάρ φησι μασιγυμένους ἄφρων πανουργότερος ἔσται“ (ἢτοι φρονιμώτερος.) (Παρ. ιθ'. 25.) (1) Ποία δὲ εἶναι ἡ Ἐπιστολὴ ἡ ἐκ Λαοδικέας ἀποστέλλουσα; εἶναι ἡ πρὸς Τιμόθεον πρώτη· αὕτη γὰρ ἐγράφη ἀπὸ τῆς Λαοδικέας, καὶ ἐπέμφθη πρὸς τὸν Τιμόθεον (2). Μερικοὶ δὲ, ἢτοι ὁ Φώτιος, καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγουσιν, ὅτι εἶναι ἡ ἐπιστολὴ, τὴν ὁποίαν ἔστειλαν οἱ Λαοδικεῖς πρὸς τὸν Παῦλον· καὶ μέσα εἰς αὐτὴν, ἀκόλουθον εἶναι, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, νὰ ἐκατηγοροῦν οἱ Λαοδικεῖς τὰ ἐν Κολασσαῖς γινόμενα, ἢ καὶ αὐτοὶ οἱ Λαοδικεῖς νὰ εἶχον τὰ αὐτὰ αἰρέτικα φρονήματα μὲ τὰς Κολασσαεῖς.

17. „Καὶ ἔπατε Ἀρχίππῳ“.

Διὰ ποίαν αἰτίαν δεῦν γράφει χωριστῶς ἐπιστολὴν ὁ Παῦλος πρὸς τὸν Ἀρχίππον τῶν, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης συμβαλλέει καὶ αὐτόν; ἴσως διὰ τὴν ἡν ἀνὴρ συνεπὴς, καὶ ὀλίγην μὲν ἐνθύμησιν ἐχρειάζετο, καὶ ὅχι γράμματα χωριστὰ πρὸς Παῦλον (3). „δίδε γάρ φησι, σοφῶ ἀσφρμῶ, καὶ σοφώτερος ἔσται“ (Παρ. θ'. 8.) Καὶ πάλιν· „αἰσθησὶς δὲ παρὰ φρονίμοις ὀχρήσῃ“ (Παρ. ιδ'. 6.)

„Βλέπετε τινὶ διακονίαν, ἣν παρέλαβες ἐν Κυρίῳ, ἵνα αὐτὴν πληροῖς“.

Ο λόγος ὅπως ὅπῃ λέγει ὁ Παῦλος εἰς πολλὰ μέρη, ἦγεν τὸ „βλέπετε, καὶ βλέπετε“, εἶναι λόγος ὅπῃ φοβίζει, καὶ φέρνει τὰς ἀκούοντας εἰς προσοχὴν, καὶ προφύλαξιν. „Βλέπετε μή τις ὑμᾶς ἔσται ὁ συλαγωγῶν“ (Κολασ. β'. 3.) „Βλέπετε ἐν πάσι ἀπειθῶς περιπατεῖτε“ (Ἐφεσ. ι'. 15.) Βλέπετε τὰς κυώας, βλέπετε τὰς κακοὺς ἐργάτας, καὶ βλέπετε τὴν κατατομὴν“ (Φιλιπ. γ'. 2.) Καὶ πάλιν· „Βλέπετε μήπως ἡ ἐξουσία ὑμῶν αὕτη, πρόσκομμα γένηται τῆς ἀσθενείας“ (1. Κορινθ. ιη'. 9.) Ἐτὶ καὶ ὁδῶ φέρνει ὁ Ἀπόστολος τὸν Ἀρχίππον εἰς προσοχὴν, καὶ φύλαξιν, καὶ τὸ νὰ τὴν λέγῃ· „Βλέπετε καλὰ, καὶ πρόσεχε ὡς Ἀρχίππε, διὰ νὰ τελειώῃς τὸ ἔργον, καὶ διακονήσῃς ὅπῃ παρέλαβες ἐν Κυρίῳ, ἦγεν διὰ τὴν Κυρίαν· ἐπειδὴ ὁ Κύριος εἶναι ὅπῃ σοὶ ἔδωκε τὸ ἔργον αὐτὸ, καὶ ὅχι ἐγώ“· ποῖον δὲ ἦτον τὸ ἔργον καὶ ἡ διακονία τῆς Ἀρχίππου; τὸ νὰ προβλέπῃ, καὶ νὰ προνοῦται τὰς Κολασσαεῖς. Αἰγώνων δὲ ὁ Ἀπόστολος τὸ „ἐν Κυρίῳ“ δύο πράγματα κατασκοπεύει, εἴα μὲν, διὰ τὴν κάμνει τὸν Ἀρχίππον νὰ ἦναι σπουδαιότερος, καὶ προθυμότερος εἰς τὸ νὰ τελειώῃ τὸ ἔργον τῶν, ἐπειδὴ αὐτὸ εἶναι δεσποτικόν, καὶ θεῖον· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν κάμνει καὶ τὰς Κολασσαεῖς νὰ ὑποτάσσονται εἰς

(1) Αὐτὰ πᾶσι ἴδια λέγει καὶ ὁ Φώτιος, διὰ τὰ ὅποια γράφει ὁ Παῦλος εἰς τοὺς Κολασσαεῖς νὰ σέβωνται τὴν ἐπιστολὴν ταύτην εἰς τὴν Λαοδικέαν, καὶ νὰ ἀναγνώθῃ καὶ ἐκεῖ. Σημειώσαι δὲ, ὅτι ἡ φερομένη πρὸς Λαοδικεῖς ἐπιστολὴ πρὸς Ἀποστόλου Παύλου, εἶναι ἰσόθεος, καὶ ὡς νοθεὺς ἀπέβαλεν αὐτὴν ἡ Ἀγία καὶ Οἰκουμένη Ἐκκλησία. Σύνθετος ἐν τῇ ε'. Πράξει αὐτῆς.

(2) Ὅρα τινὶ ὑποσημειώσιν εἰς τὸ β'. Κεφάλαιον τῆς παρήκης, εἰχ. 1. ἀπαρχαίαν ἔσαν εἰς τὸ παρὸν ρητόν.

(3) Ὁ δὲ Φώτιος λέγει, ὅτι ὁ Ἀρχίππος οὗτος, ἴσως νὰ ἦσιν Ἐπίσκοπος, καὶ ἔχον εἰς χάριν· τυχὼν διακονίαν· προσδέσκει ὅμως ὁ Θεοδώριτος, ὅτι δὲν ἦτον ὅπως τῆς Λαοδικέας διδασκαλός, καθ' ὅστις ὑπέλαβον, ἀλλὰ τῶν Κολασσῶν, διὰ τὴν ὁ Ἀρχίππος ἐκατοῖκε εἰς τὰς Κολασσάς· ἐπειδὴ καὶ ὁ Παῦλος συνηγορεῖ αὐτὸν μὲ τὸν Φιλήμονα ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν Ἐπιστολῇ (Φιλήμ. 2.)· ὁ δὲ Φιλήμων ἐκατοῖκε εἰς τὰς Κολασσάς.

εἰς τὸν Ἀρχιππον, ἐπειδὴ αὐτὸς ἐνεχειρίσθη ἀπὸ τὸν Θεὸν τῷ ἐπιστάτῃ τῶν καὶ διὰ τὰ εἰπῶν μὲ σωτηρίαν, διὰ τὸ γράφει ὁ Ἀπόστολος εἰς τὰς Κολασσαεῖς· νὰ εἰπῶν ταῦτα εἰς τὸν Ἀρχιππον, ἵνα, ὅταν ὁ Ἀρχιππος τὰς ἐπιτιμὰς, πῶς δὲν περιπατῶν καλῶς, νὰ μὴ ἔχεν νὰ τὸν κατηγορῶν ὡς πικρὸν, καὶ αὐστηρὸν, μὲ τὸ νὰ ἠξίωσεν πρότερον, ὅτι ἡ ἐπιτίμησις, ὅπως κάμνει ὁ Ἀρχιππος εἰς αὐτὰς, εἶναι προσηγὴ τῷ Παύλῳ καὶ ποιαύτῃ προσηγὴ, ὅπως αὐτοὶ οἱ ἴδιοι, μὲ τὸ σώματων ἐμύυσαν αὐτῷ εἰς τὸν Ἀρχιππον. Διὰ τὰ ἐπιστομίσῃ λοιπὸν ὁ Παῦλος τὰς Κολασσαεῖς, διὰ τὸ μὲ μέθοδον γράφει εἰς αὐτοὺς νὰ εἰποῦν τῷ προσηγνύτῃ εἰς τὸν Ἀρχιππον· ἐπειδὴ κατὰ ἄλλον τρόπον, ἄποπον εἶναι οἱ μαθηταὶ καὶ διδασκόμενοι Κολασσαεῖς νὰ προλέγαν, καὶ νὰ προσάζαν τὸν διδάσκαλόν τες Ἀρχιππον.

18. „Ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χαρὶ Παύλῳ“.

Τὸ εἶναι σημεῖον γνησιότητος καὶ ἀγάπης τῷ Θεῷ Παύλου πρὸς τὰς μαθητάς τε, τὸ νὰ γράφῃ ὁ ἴδιος μὲ τὰς ἀγίας τε χεῖρας τὸν ἀσπασμὸν εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς Ἐπιστολάς τε, διὰ τὰ βλέπουν οἱ λαμβάνοντες τὰς ἐπιστολάς, τὰ ιδιόχειρα γράμματα τῷ Παύλῳ, καὶ νὰ προσπάτῃεν εἰς αὐτὰ μὲ πάντα καὶ ποιοῦν πάθος ἀγάπης. Παρὰ τῷ Θεοφυλάκτῳ ὅμως, δὲν ἠξίωσεν πῶς λείπει ἀπὸ τῷ ἐπιστολῷ ταύτῃ ὁ ἀσπασμὸς εἰς τὸν Παῦλον· ἀσπασμὸς δὲ ιδιόχειρος τῷ Παύλῳ εἶναι, τὸ τέλος τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, ὅπως γράφεται παρακάτω, ἦγεν τὸ „ἡ χάρις μετ' ὑμῶν Ἀμὴν“· καθὼς λέγει ὁ Θεοδώριτος· ὅπερ εἶναι ἀντὶ τῆ „ἐρρώσθε“ ὅπως ἡμεῖς τώρα συνειδίξομεν νὰ γράψωμεν εἰς τὸ τέλος τῶν ἐπιστολῶν· καὶ ὅρα εἰς τὸ τέλος τῆς β'. πρὸς Θεσσαλονικεῖς.

„Μνημονεύετε με τῶν δεσμῶν“.

Ενθυμεῖσθέ με, λέγει, πάντοτε, ἀδελφοί, τὸν δεδεμνόν, καὶ κατὰ κρείον, καὶ εὐερισκόμενον εἰς τῷ φυλακῷ Παύλον. Μεγάλῃ δὲ παρηγορίᾳ ἦτον εἰς τὰς θλίψεις τῶν Κολασσαέων, τὸ νὰ ἐνθυμῶνται αὐτοὶ τὸν Παῦλον δεδεμνόν, καὶ φυλακωμένον. Τῷ ἴδιον λέγει καὶ ὁ Φώτιος, ἐμυλῶν τὸ ῥητὸν τῶ· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι τὸ „μνημονεύετε με τῶν, δεσμῶν“ εἶναι ἀντὶ τῆ, ζηῆτε, καὶ μιμῆσθε (τὰ δεσμά μου), καὶ τὰ προσπίπτοντα λυπηρὰ φέρετε καρτερῶς.

„Ἡ χάρις μετ' ὑμῶν. Ἀμήν“.

Οὕτως, λέγει, ἡ χάρις τῷ Θεῷ ἵνα μὲ εἰσᾶς, καὶ θλίψεις ἔχετε, καὶ δεσμά φορῆτε, καὶ ὅ,τι ἄλλο πάσχετε, δὲν θέλετε νικηθῆτε, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸ τῶ· τὸ νὰ πάσχετε θλίψεις, καὶ νὰ φορῆτε δεσμά, τῆς χάριτος ἔργον εἶναι, μᾶλλον δὲ καὶ χάρις παρὰ Χριστοῦ εἶναι τῶ· „ὕμιν γάρ φησιν ἐχαίρειν τὸ ὑπὲρ Χριστοῦ, καὶ μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πισδεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν“. (Φιλιπ. α'. 29.) Καὶ πάλιν· „οἱ μὲν ἐν ἐπορεύοντο χαίροντες (οἱ Ἀπόστολοι δηλαδὴ) ἀπὸ προσώπου τῆ συνουσίας, ὅτι ὑπὲρ τῆ ὀνόματος τῆ Χριστοῦ, κατὰξιώθησαν ἀτιμασθῆναι“. (Πράξ. ε'. 41.) Βλέπεις, Χριστιανέ, ὅτι τὸ νὰ ὑβερωθῇ τις, καὶ νὰ δαρθῇ διὰ τὸν Χριστόν, εἶναι τιμὴ καὶ ἀξίωμα; Καὶ ὅπως μέγα εἶναι τὸ ἀξίωμα τῶ· Ἀμποτε δὲ καὶ ἡμεῖς οἱ ἀνάξιοι, νὰ ἀξιοθῶμεν τῆς θείας χάριτος εἰς τὰς θλίψεις μας, ἵνα μὲ τὸ νὰ βασάζῃ, καὶ νὰ ἐνδυναμώῃ τῷ ἀσθενείᾳ μας ἡ χάρις αὕτη, γινῶν αἱ θλίψεις, ὅπως λαμβάνομεν, πρὸς ὠφέλειάν μας, μὲ τὸ νὰ σφίγγωσι, καὶ νὰ λεπυνώσῃ τὸ πολὺ πάθος τῶν ἀμαρτιῶν μας, εἰς δόξαν Πατρὸς, Υἱοῦ, καὶ Ἁγίου Πνεύματος, ὃ ἡ δόξα εἰς τὰς αἰῶνας τῶν αἰῶνων Ἀμήν.

Ἡ πρὸς Κολασσαεῖς Ἐπιστολὴ αὕτη ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης, διὰ Τυχικοῦ, καὶ Ὀνησίμου.

„Εἴληφε τέρμα ὥδε Δέύτερος Τόμος.

„Τῷ συνελεγεῖν τῶν καλῶν Θεῷ χάρις.

ΠΙΝΑΞ ΤΟΠΟΛΟΓΙΚΟΣ

ΤΩΝ ΕΝ ΤΩ ΔΕΥΤΕΡΩ ΤΟΥΤΩ ΤΟΜΩ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΑΞΙΟΜΝΗΜΟΝΕΥΤΩΝ ΚΑΤΑ ΑΛΦΑΒΗΤΟΝ.

Α

Αββᾶ ὁ Πατὴρ πῶς ἐρμυνδεται. Σελ.	173	Ἀγαπῆτος ποῖος εἶναι, καὶ τί θέλει	209
Ἀβραμῶ πῶς ἐφάνη ὁ διάβολος, εἰς	100	τὴν εἰπῇ, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	
τὴν ὑπόσημ.		Ἀγαπῶν ἀργύριον, τὴν πρὸς τὸν Θεὸν	
Ἀβραὰμ διὰ πίστεως ἐδικαιώθη.	160	ἀγάπην εἰς τὸ ἀργύριον μετατίθησι,	
Τίτοι αὐτῆ τίνες εἶναι.	160	εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	404
Πῶς ὦν αὐτῶ εὐλογήθησαν ὅλα τὰ	161	Ἀγαπῶν, δελοῦται τὸν ἀγαπώμενον.	188
ἔθνη.		Ὁ ἀγαπῶν τὸν Κύριον ἐκ ἀφθαρ	
Τῷ σπέρματι αὐτῶ, καὶ ἐ πῶς ἀνέρι-	163	σία πρέπει νὰ τὸν ἀγαπᾷ.	297
μασιν ἐδόθησαν αἱ ἐπαγγελίαι.		Ἀγαρ τίνος τύπος ἦτον.	180
Δύω ὑἱὸς εἶχεν.	179	Ἀγγελικοὶ ποῖοι ἀνομάζονται.	360
Αἱ γυναῖκες αὐτῶ ἡ Σάρρα καὶ Ἀγαρ	180	Ἄγγελοι δὲν εἶναι εἰκὼν τῶ Θεῶ.	371
τίων ἦσαν τύποι.		Εἶναι, καὶ διὰ τί αἷτια.	371
Ἀβραμ τί θέλει νὰ εἰπῇ, εἰς τὴν γ'.	181	Πόλεμον εἶχον μετὰ τὸν ἀνθρώπου.	378
ὑπόσημ.		Εἰρήνευσαν μετὰ τὸν ἀνθρώπου.	378
Ἀβραὰμ ἡγάπα τὴν γυναῖκα τῶ, καὶ ἐκεί-	278	Δὲν ἐπρόσφεραν ἡμᾶς εἰς τὸν Θεόν.	378
νη τὸν Ἀβραὰμ, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.		Ἄγγελοι διὰ τί δοξολογοῦσιν ἀναπαύ-	
Ἀγαθὰ τὰ μέλλοντα χωρὶς ἀποκάλυ-	215	ψως τὸν Θεόν, εἰς τὴν ὑπόσημ.	357
ψιν τῶ Πνεύματος δὲν μανθάνονται.		Διὰ τῶ Τιῶ ἐκτίσθησαν.	373
Ἀγαθὸν καὶ ἀγαπῆτον τὸ αὐτὸ εἶναι, εἰς	209	Οὐκ ἠπίοι ἐκτίσθησαν, εἰς τὴν α'. ὑπόσ.	373
τὴν β'. ὑπόσημ.		Εἰς ἐννέα τάξεις διακρίνονται, εἰς τὴν β'. ὑπ.	373
Ἀγαθωσύνη τί διαφέρει ἀπὸ τὴν χρη-	193	Εἰς τὸν Ἀγγέλων βραβεῖον τῆς νί-	
στότητος.		κης δὲν πρέπει νὰ δίδεται.	397
Ἀγάπης σημεῖον ποῖον εἶναι.	17	Ὁρισθεῖα Ἀγγέλων ποῖα ἦτον.	398
Ἀγάπην καὶ φιλίαν δὲν πρέπει νὰ ἔχη		Ἄγγελοι δὲν εὐαγγελίζονται ἔξω ἀπὸ	
ὁ Χριστιανὸς μετὰ αἰρετικῶν καὶ φαυλο-	305	τὸ Εὐαγγέλιον.	140
βίους, ἀλλὰ μόνον εἰρήνῃ.		Διὰ τί ἀναθεματίζει αὐτῶς ὁ Παῦλος.	140
Ἀγάπη ποῖα εἶναι ἡ ἀληθείης καὶ βε-	364	Διὰ μεσιτείας τῶν Ἀγγέλων ἐδόθη	
βαία.		ὁ Νόμος.	165
Πῶς εἶναι συνδεσμός τῆς τελειότητος.	410	Τειχῶς ἔλαβον τὴν χάριν παρὰ Χρι-	
Ἀγάπη μετασχηματίζει τὸν φιλοῦντα εἰς	155	στῶ, εἰς τὴν ὑπόσημ.	208
τὸ φιλάμενον, εἰς τὴν ὑπόσημ.		Κεφαλὴ αὐτῶν εἶναι ὁ Χριστὸς κατὰ τί.	211
Διὰ τὴν ἀγάπην τῶ Θεῶ πόσοι ἐ-	155	καὶ ἄλλαι δυνάμεις Ἀγγέλων εἶ-	
σαυρώθησαν, εἰς τὴν ὑπόσ.	156	ναι, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα δὲν ἡ-	
Ἀγάπη πάντα νόμον περιέχει, εἰς τὴν	189	ξόρομεν.	217
α'. ὑπόσημ.		Ἄγγελοι δὲν ἤξεραν τὴν δόξαν ὅτι	
Ῥίζα εἶναι τῶν ἀρετῶν, εἰς τὴν α'. ὑπ.	193	ἐμελλον νὰ λάβουν οἱ ἔθνηκοι.	237
Πόθεν ἐτυμολογεῖται.	193	Πῶς διὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐγνώρισαν	
Ἰδιον αὐτῆς τί εἶναι.	196	τὴν πολυποίκιλον σοφίαν τῶ Θεῶ.	237
Ἀγάπη Χριστὸς ὑπερβαίνει καθε γινώσκον.	241	Ἀγγέλων τέγματα, διὰ τί Πατεῖαι ὁ-	
Ὡς ἰατρικὸν τῆς σωτηρίας μας πρέ-	263	νομάζονται.	238
πει αὐτῶ νὰ τιμῶμεν.		Ἄγγελος σατὰν ποῖος ἦτον.	115

Ἀγία

Αγία μὴ ῥίπτειν τοῖς κυσὶ πῶς ἐνοεῖται, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	35
Αγίος ὁ δεχόμενος μεγαλύτερον κέρδος ἔχει ἀπὸ τῆς παρ' αὐτῷ δεχομένης.	330
Ἡ εἰς τὰς πύς βοήθεια, ὑτέρημα εἶναι καὶ δόσιμον χρεωσικόν.	331
Αἱ ἐπισκέψεις τῶν κινδυνολόγων Ἀγγίων, μαρτυρίου σέφαρον προξενεῖσιν, εἰς τὴν ὑπόσημ.	330
Οἱ μεταχειρισθέντες δόλον καὶ ψεύδος δι' ὠφέλειαν, καὶ λέγονται ψεύσαι καὶ δολεροί, εἰς τὴν ὑπόσημ.	121
Διὰ τί λέγονται ἄντες, εἰς τὴν ὑπόσ.	206
Ἄγιος ποῖος εἶναι.	208
Ἀγίος κακοπαθεύων οἱ παρηγορῶντες κοιωνοὶ σὺν αὐτοῖς γίνονται τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν.	425
Ἄγιοι πολλοὶ μὲν εἶναι, ὅχι δὲ καὶ ἐκλεκτοί, καὶ ἡγαπημένοι.	409
Ἀγνότης ποῖα ὀνομάζεται.	54
Ἀδὰμ ἐφοβερύσθη νὰ ἀποθάνῃ ὡς ὅτι ὅπως φάγη ἀπὸ τοῦ ξύλου τῆς γνώσεως, καὶ ἀπέθανε δὲ, εἰς τὴν β'. ὑπόσ.	124
Ἀδὰμ ἐδύνατο νὰ κινήσῃ εἰς τὸ καλόν, καὶ ἠθέλησε δὲ, εἰς τὴν ὑπόσημ.	324
Αἰῶν πονηρὸς διὰ τί λέγεται.	137
Αἰῶνος τῆς Θεοῦ ποῖος εἶναι.	34
Εἰς τὸν αἰῶνα τοῦτον μόνον εἶναι ἄπιστοι καὶ ἄθεοι, ὅχι δὲ καὶ εἰς τὸν μέλλοντα. 35. καὶ εἰς τὴν ὑπόσ.	227
Αἰὼν ὁ παρὼν πῶς εἶναι τύπος τοῦ μέλλοντος, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	48
Ἀδιαφορία πῶς καλὸν εἶναι, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	139
Ἀδόκιμοι τί θέλει νὰ εἰπῇ.	127
Ἀδυναμίας ἡμῶν γνώσις δυνάμεις εἶναι, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	116
Αἶμα Χριστοῦ ποῖος ἔλαβεν, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	209. καὶ 210
Ἀδης τόπος ἴδιος εἶναι τῆς καταδίκης τῶν δαιμόνων, εἰς τὴν ὑπόσημ.	221
Κατώτερα μέρη τῆς γῆς εἶναι.	247
Αἵρεσις πόθεν γεννᾶται.	192
Αἰχρολογίας δὲν πρέπει νὰ λέγῃ οἱ Χριστιανοί.	405
Αἰὼν ὁ παρὼν ἐδόθη εἰς ἡμᾶς ὁδηγὸς πρὸς τὸν Θεόν.	219
Ἀκαθαρσία ποῖα ὀνομάζεται. 403. 123. καὶ 191	
Ἀκρασία ποῖα εἶναι, εἰς τὴν α'. ὑπόσ.	191
Ἄλως ποῖον ὀνομάζεται. 421. καὶ 422	
Ἀλήθεια τί ὀνομάζεται.	291
Ἀλλάξαι τὴν φωνὴν μετὰ τὴν διηγοί.	178
Ἀλληγορίαν ποῖος πρῶτον ἐποίησεν εἰς τὴν παλαιάν Γραφήν, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	179
Ἄλυσις Παύλου πῶς ἦτον τιμία εἰς τὸν Χρυσόμορον, εἰς τὴν ὑπόσημ.	243
Ἀμαρτία διὰ τί εἶναι σκότος, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	265
Ἀμαρτία ὅταν ἦται σκεπασμένη, πράττεται ἀφόβως, φανερωμένη δὲ γίνεται φῶς.	267
Ἰπνός εἶναι ἡ ἀμαρτία, εἰς τὴν ὑπόσημ.	268
Ἀμαρτία γυμνὴ εἰς τὰς ἀνδράπας δὲν δείχεται, ἀλλὰ μετὰ τὸ δόλωμα καὶ τὸ μέλι τὰ καλὰ σκεπασμένη, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	286
Ἀμαρτία φθορὰ εἶναι.	297
Ἀμαρτία διὰ τί λέγεται, εἰς τὴν α'. ὑπόσ.	254
Ψεύδος εἶναι καὶ ὑπόσασιν δὲν ἔχει.	254
Ἀμαρτία μισουμένη εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς προσβολῆς τῶν λογισμῶν, δὲν ἔρχεται εἰς τὴν πράξιν, εἰς τὴν ὑπόσημ.	257
Δὲν εἶναι ἀρκετὸν μόνον τὸ νὰ κάμῃ τις ἀποχὴν τῆς ἀμαρτίας.	258
Ἡ ἀποχὴ μόνη τῆς ἀμαρτίας κολλάζει, εἰὰ δὲν πράξῃ τις καὶ τὰς ἀρετὰς.	261
Ἀμαρτίας ἐνθύμησις, ἀνανεοῦν τὴν ἀμαρτίαν, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	263
Ἀμαρτία ἀσχημίζει τὸν ἀνθρώπον.	407
Φραγμός εἶναι καὶ μεσότοιχον.	228
Ἀμαρτίαι ποῖαι ὀνομάζονται ὄφεις, καὶ ποῖαι σκορπίοι, εἰς τὴν ὑπόσημ.	292
Ὁ φύγων τὴν ἀμαρτίαν, πρέπει νὰ φορῇ ὑποδήματα, εἰς τὴν δ'. ὑπόσημ.	291. καὶ 292
Ἀμαρτάνων, κοιμώμενος καὶ νεκρὸς εἶναι.	268
Μισεῖ τὸ φῶς.	268
Ποῖος εἶναι ὁ ἀμαρτάνων καὶ κοιμώμενος, καὶ ποῖος ὁ ἀμαρτάνων καὶ νεκρὸς.	268
Μετὰ τὸν νεκρὸν Λάζαρον ὁμοιάζει, εἰς τὴν ὑπόσημ.	268
Ἀμεμπτος τί διαφέρει ἀπὸ τὸν ἀνέγκλητον, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	52
Ἀμὴν, διατὶ εἰς μόνον τὸν παρὸς Γαλάτας Ἐπιστολῶν ἔγραψεν ὁ Παῦλος.	138
Ἀμωμος ποῖος εἶναι, εἰς τὴν β'. ὑπόσ. 52. καὶ 208	
Ἀνάβασις Παύλου ποῖα ἦτον, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	112
Ἀνάγνωσις ποῖα ὀνομάζεται.	10
Ἀνακεφαλαίωσις ποῖα λέγεται.	211
Ἀνάληψις Παύλου ποῖα ἦτον, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	112
Ἀνάσσω Χριστὸν ἀνωτέρα εἶναι ἢ γεννησις αὐτοῦ.	330
Ἀνάστασις Χριστοῦ ὁρδὸν εἶναι, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	179

Δουαμίς αἰσάσεως διὰ τὴν λέγεται. 179
 Ἀνάσας Χριστὸς διὰ τὴν δὲ ἔγινε φα-
 νερός, ὡς περ τὸ πάθος, καὶ ὁ τῆς
 θανάτου. 395
 Ἀνάσας τὴν διαφέρει τῆς ἐξωαστά-
 σεως, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 337
 Ἐν τῇ ἀναστάσει δὲ ἔχομεν νὰ
 γνωρίζωμεθα ἀπὸ τὴν ἐξωαστὴν χα-
 ρακτῆρα τῆς σώματος, εἰς τὴν β'.
 ὑπόσημ. 41
 Ἀπὸ τί ἔχομεν νὰ γνωρίζωμεθα. 41
 Ἀνάσας πόσαι ἀειθμεῖται. 407
 Ἀνδρας πρώτη ἀρχὴ εἶναι εἰς τὴν οἰκίαν. 277
 Ὡσαν Βασιλεὺς εἶναι, εἰς τὴν β'. ὑπ. 278
 Ἀνδρας ὁ ἔχων γυναῖκα φρονίμην καὶ
 καλὴν, μακάριος εἶναι, εἰς τὴν α'.
 ὑπόσημ. 416
 Πρέπει οἱ ἄνδρες νὰ μὴ πικραίνων-
 ται ἐναντίον τῶν γυναικῶν τες. 416
 Μὲ τὴν ἀγάπην πρέπει ὁ ἄνδρας
 νὰ πείθῃ τὴν γυναῖκα τς εἰς τὸ
 νὰ τὸν ἐντρέπεται. 277
 Ἀνδρας κεφαλὴ εἶναι τῆς γυναικός. 273
 Πρέπει νὰ ἀγαπᾷ τὴν γυναῖκα τς,
 καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησε τὴν
 Ἐκκλησίαν. 274
 Καθὼς ἀγαπᾷ τὸ σῶμά τς, ἔτι πε-
 ρεῖ νὰ ἀγαπᾷ καὶ τὴν γυναῖκα τς. 275
 Πρέπει νὰ ἀγαπᾷ νὰ κάμῃ τὴν
 γυναῖκα τς ὡραίαν κατὰ τὴν ψυ-
 χὴν καὶ καθαράν. 275
 Ἀνδρας πρέπει νὰ ὑποφέρῃ τὰ ἐλαττώ-
 ματα τῆς γυναικός τς. 277
 Ἀνδραγαθὶ σωτηριεῖται καὶ ἀνακαινισθῇ
 τι πάλιν, ὁ ἄνθρωπος ὁμοιοῦται,
 εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 407
 Ἀνέγκλητος τί διαφέρει ἀπὸ τὸν ἄμεμπ-
 τον, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 52
 Ἀνθρωπάρετος ποῖος εἶναι, εἰς τὴν γ'.
 ὑπόσημ. 140
 Πῶς ἐλευθερώνεται τις ἀπὸ τὴν αὐ-
 θρωπαρέσειαν. 140
 Δὲ εἶναι ὁ Χριστὸς. 141 καὶ 283
 Ἀνθρωπος μέγας ὁ αὐτὸς κατὰ τὸ ὑπο-
 κείμενον, ἀποβάλλει τὴν παλαιότη-
 τα καὶ γίνεται νέος κατὰ τὴν γνάμω. 255
 Ἀνδραγαθὸς νέος ποῖα εἶναι τὰ ἰδιώματα. 255
 Ἀνθρωπος νέος μὲ τί γίνεται. 255
 Ἀνθρωπος παλαιὸς ποῖος ὀνομάζεται. 406
 Ποῖα εἶναι τὰ μέλη τς. 406 καὶ 254
 Φθίρεται αὐτὸς ἀπὸ τὰς ἐπιθυμίας. 255
 Ἀνθρωπος νέος ποῖος εἶναι. 407
 Ἀνθρωπος ἔξω καὶ ἔσω ποῖος εἶναι. 40
 Ἀνθρωπος μόνος κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐγέ-
 νετο, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ. 49

Υπὲρ τῆς Ἀγγελίας ἐποίησαν αὐτὸν
 ὁ Θεός. 49
 Ἀντίχριστος διὰ τὴν λέγεται ὁδὸς ἀπω-
 λείας, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ. 222
 Ἀποκαδοκία τί εἶναι. 309
 Ἀποκάλυψις τῆς Παύλας νόθος εἶναι. 112
 Ἀποκάλυψις τί διαφέρει ἀπὸ τὴν ὀπτα-
 σίαν. 110
 Ἀποκάλυψις τοῦ ὅλας ὁ Παῦλος δὲ
 λέγει. 110
 Ἀποκαταλλάξαι τὴν διηλοῖ. 230
 Ἀποκόφονται οἱ ἀνασταυνοῦντες ὑμᾶς,
 τὴν διηλοῖ. 187
 Ἀπόκριμα θανάτου, ποῖον ὀνομάζεται,
 εἰς τὴν ε'. ὑπόσημ. 7
 Ἀπόκριμα Μωϋσέως πῶρα δὲ σφύζον-
 ται, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 203
 Ἀπόκριμα Ἰερεμίου κυρτοῦ οὐ σφύζονται,
 εἰς τὴν ὑπόσημ. 268
 Ἀπολλὼς ἐπέμφθη μὲ τὸν Βαρνάβαν
 διὰ νὰ ὑπηρετήσῃ εἰς τὴν ἐλεημοσύ-
 νην τῶν Κορινθίων, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ. 78
 Ἀπόστολοι συνδεδεμένοι εἶναι τῆς Ἐκκλη-
 σίας, εἰς τὴν ὑπόσημ. 399
 Οἰκονομικῶς συνεχώρου τὴν περι-
 τμήν. 150
 Μεγαλότεροι ἦσαν ἀπὸ τὸν Μωϋσῆν. 25
 Διάκονοι μόνον ἦσαν καὶ ὑπηρετοῦν
 Θεοῦ. 33
 Τὴν ὑπηρεσίαν ἔλαβον τῆς μετὰ Θεοῦ
 φιλιώσεως τῶν ἀνθρώπων. 50
 Ἀντὶ τῆς Χριστοῦ παρεκάλει. 51
 Διὰ τὴν ἤρχοντο εἰς αὐτὴς παιδείας. 56
 Ἀπεσάλθισαν ἀπὸ τὸν Πατέρα διὰ
 νὰ ἀρραβωνιάσων τὴν Ἐκκλησίαν
 μὲ τὸν Υἱόν τς. 93
 Δὲ ἐσυγχωρῶντα νὰ κάμῃ θάυ-
 ματα ὅσα ἤθελον, εἰς τὴν β'.
 ὑπόσημ. 109
 Πῶς ἦσαν ἀσθενεῖς ἐν τῇ Χριστοῦ,
 καὶ δυνατοὶ ἐν τοῖς πιστοῖς. 127
 Πρῶτοι εἶναι. 248
 Ἀρεταὶ διὰ τὴν λέγονται χαρίσματα Θεοῦ. 313
 Ἀρετῆς ἡσυχίας πολλὰς γίνεται κα-
 κία, εἰς τὴν ὑπόσημ. 323
 Κερυμμένας εἶναι εἰς τὴν ψυχὴν,
 εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 401
 Ἀρετὴ εὐκολος εἶναι. 408
 Στολίζει ὡσαν ῥῆχον τὸν ἔχοντα. 408
 Υπὲρβολαὶ καὶ ἐκλείψεις αὐτῶν, εἶ-
 ναι τῶν δαιμόνων, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 20
 Ἀρετὰς δὲ πρέπει τινὰς νὰ ἐπιγράψῃ
 εἰς τὸν ἑαυτόν τς, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ. 22
 Τὰς ἀρετὰς ποιεῖν κατ' ἐπίδειξιν μό-
 νων, ἰδιώματα τῆς διαβόλου εἶναι. 100
 Ἀρε-

Ἀρετῶν ἡ φανέρωσις εἰς τοὺς ἄλλους, ὑπερφηναίαν προξενεῖ.	110
Ἀρεταὶ Θεολογικαὶ ποῖαι εἶναι.	293
Ἀρετὴ μία δὲ εἶναι ἀρετὴ νὰ μᾶς σώ- σῃ, ἀλλὰ ὅλαι χρειάζονται, εἰς τὴν ἀ. ὑπόσημ.	226
Ἀρετὴ ἀλήθεια εἶναι, καὶ παῖγμα ὑ- φετός.	254
Φῶς εἶναι, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	265
Ἀρετὴ ἀφθαρσία εἶναι.	297
Ἀρετὴ διὰ τί ὀνομάζεται, εἰς τὴν ἀ. ὑπόσημ.	82
Τὸ σαρκῶς γινόμενον, ἀρετὴ δὲ εἶναι, καὶ κολοβὸν ἔχει τὸν μισθόν.	82
Διὰ τί ὀνομάζεται καρπὸς τοῦ Ἀ- γίου Πνεύματος.	192
Ἀρχὴ τῶν ἀρετῶν καὶ τέλος πόθεν προέρ- χεται, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	192
Ἀρεταὶ κρέμονται μία ἀπὸ τὴν ἄλλω, εἰς τὴν δ'. ὑπόσημ.	193
Ἀείσαρχος ποῖος ἦτον.	423. καὶ 424
Ἀρματα τῆς δικαιοσύνης δεξιὰ καὶ ἀρι- στερά ποῖα εἶναι.	55
Ἀρπαγὴ θεία πῶς γίνεται, εἰς τὴν ὑπόσημ.	111
Καὶ ἀπὸ τὴν αἰσθησιν ὅξισα, εἰς τὴν ὑπόσημ.	112
Οὐ φανταστικὴ δυνάμει γίνεται, ἀλλ' ἀρρήτῳ δυνάμει Πνεύματος, εἰς τὴν ὑπόσημ.	111
Εἰς τί ἀνάγει τὸν νέον.	111
Εἰς πολλὰ σπανίως Ἀγίως δίδεται, εἰς τὴν ὑπόσημ.	112
Πότε τις αὐτῆς ἀξιεῖται.	112
Ἀρσεν καὶ θῆλυ ποῖα εἶναι, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	169
Ἀρσενίῳ πῶς ἐφαίνῃ ὁ διάβολος, εἰς τὴν ὑπόσημ.	100
Ἀρχιερέων τῶν ἀδίκως ἐπιτιμώμενων εἰς τὴν ὁρμᾶς, δὲ συνωρεγῇ ὁ Θεός, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	128
Ἀρχιππος τί ἦτον, εἰς τὴν ἀ. ὑπόσημ.	360
Ἀσέλγεια τί εἶναι, εἰς τὴν ἀ. ὑπόσημ.	191
Ἀσθενεία τριχῶς λέγεται.	125
Ἀσθενεία τῷ Χριστῷ, ποῖα εἶναι, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	125
Ἀπειροδυνάμος καὶ Θεαρχικὴ ὀνομάζεται.	125
Ἀσθενὴς διὰ τῆς ἀσθενείας ἃς ὁ χα- ρισμῇ, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	116
Ποῖαι ἦτον αἱ ἀσθενεῖαι τοῦ Παύ- λου.	116. καὶ 117
Ἀσμοδαῖος τί θέλει νὰ εἰπῇ, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	58
Ἀσπασμός ἐν φιλήματι ἀγίῳ διὰ τί γίνεται.	130

Καὶ πότε ἐγίνετο, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	130
Ἀσπασμός ἐν ὁ Παῦλος ἐγράφει ἰ- διοχείρως, ποῖος ἦτον, εἰς τὴν ὑ- πόσημ.	132. 297. καὶ 428
Ἀσπρα πρέπει ὅλα νὰ τὰ δίδεν οἱ Χρι- στῖανοι εἰς τὰς ἀπίστους, μόνον διὰ νὰ γλυπώσων τὴν πίσιν τας.	269
Αὐγὴ διὰ τί ὀνομάζεται ὁ τῷ Θεῷ φω- τισμός.	35
Αὐθενταὶ οἱ μὴ καθῶς πρέπει τὰς δέ- λας τῶν μεταχειριζόμενοι, θέλουν λάβεν τὴν καταδίκην.	419
Πρέπει νὰ δίδουν τὸ δίκαιον εἰς τὰς δέλας τῶν.	419
Πρέπει νὰ τὰς ἀγαπῶν.	419
Κάθε αὐθεντὴς πρέπει νὰ δαλῶν μὲ φόβον εἰς τὸν δοῦλόν του, καὶ πᾶς.	284
Πρέπει νὰ μὴ τὰς φοβερίζεν.	285
Αὐτομεμφία ἀρχὴ μετανοίας εἶναι, εἰς τὴν ἀ. ὑπόσημ.	266
Ἀφείδεια σώματος ποῖα εἶναι, εἰς τὴν δ'. ὑπόσημ.	400
Ἀφροσύνη εἶναι τὸ νὰ καυχᾶται τις ἀπλῶς, χωρὶς νὰ λάβῃ ἀνάγκην.	101
Ἀφορμὴ δὲ πρέπει νὰ δίδῃ τινὰς εἰς τὰς θέλοντας καὶ ζητῶντας ἀφορμὴν.	99

B

Βαβύλας παρήγγειλε νὰ τὴν καταφιά- σαν μετὰ δεσμὰ, εἰς τὴν ὑπόσημ.	243
Βάθος ποῖον εἶναι.	240
Βάπτισμα περιτομὴ εἶναι ἀχειροποίη- τος, καὶ τάφος.	391. καὶ 392
Βασίλισσα εἶναι.	392
Κατὰ τὴν ψυχὴν μεταβάλλει τὰς βαπτίζομενας, οὐ κατὰ τὸ σῶμα, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	169
Πόθεν γινώσκει ὁ ἄνθρωπος ὅτι ἐβαπτίσθη, εἰς τὴν ὑπόσημ.	178
Ὅποιος βαπτισθῇ, χρεώσῃς εἶναι νὰ φυλάξῃ ὅλον τὸν νόμον, εἰς τὴν ἀ. ὑπόσημ.	184
Βάπτισμα διὰ τί λέγεται, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	245
Θεμελιεῖται διὰ τῆς πίστεως.	245
Βάρη ἀλλήλων βασάζετε, πῶς ἐρμηνεύε- ται, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	195
Βαρνάβας τί ἦτον.	76
Ἀπεσάλη μετὰ Τίτῳ διὰ νὰ ὑπη- ρετήσῃ τὴν ἐλεημοσύνην τῶν Κο- ρινθίων.	77
Ἐδωκαν δεξιάς εἰς αὐτὸν οἱ Ἀπό- στολοι.	150

Συμπενδείθη μετὸν Πέτρον, καὶ ἐ- χωρίζετο ἀπὸ τῶν Ἑθνικῶν.	152
Βασιλεία τῶ φωτὸς καὶ τῶ σκότους κε- κρυμμένη εἶναι πῶρα εἰς τὴν ψυχὴν, καὶ τότε ἔχει νὰ φανερωθῇ, εἰς τὴν ὑπ.	402
Βασίλειος ἡ κατὰ προηγμένον σκοπὸν ἔγραφε νὰ ἀναγνώσκων οἱ νέοι τὰς Ἑβραϊκὰς λόγους, εἰς τὴν ὑπόσημ.	282
Ἐμποδίζει τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Πα- λαιᾶς, καὶ διὰ τί.	282
Βασιλεὺς πῶς ὀνομάζεται κάθε Χει- σιανός, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	14
Βασάσει τὸ κείμενον ὁ παράστατον ὑμᾶς, πῶς ἐρμηνεύεται.	186
Βατολογία ποία λέγεται, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	294
Βεελζεβὺλ, τί θέλει νὰ εἰπῇ, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	58
Βενιαμὴν τί θέλει νὰ εἰπῇ, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	334
Πόσαι πόλεις ἦτον κληρονομία τοῦ Βενιαμίν.	334
Βιβλία πρέπει νὰ ἀγοράζων οἱ Χει- σιανοί, καὶ νὰ τὰ ἀναγνώσκων, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	413
Βιβλίον ὁ Ἀπόστολος Ἰῆσους συνέγραψε, καὶ ἐσφράζετο, εἰς τὴν δ'. ὑπόσημ.	424
Βίβλος ζωῆς ποία εἶναι.	347
Βλασφημία τί εἶναι.	260
Βλέπε ὑπὸ τῶ Παύλου λεγόμενον, τί σημαίνει.	427
Βλεπόμενα, εἶναι πρόσκαιρα.	41
Βέλδωμα τῆς καρδίας ρίζα εἶναι τῶν ἐνεργειῶν τῶ σώματος.	189
Ὅρα καὶ εἰς τὴν λέξιν Λογισμὸς ἐν τῷ παρόντι Πίνακι.	
Βραβεῖον τῆς αἰῶν κλήσεως ποῖον εἶναι.	339
Βραβεύεται ποῖοι ὀνομάζονται, καὶ κατα- βραβεύω τί θέλει νὰ εἰπῇ.	397
Βυθός, εἰς τὸν ὁποῖον ἔκαμψεν ὁ Παῦ- λος, τί ἦτον.	105

Γ

Γαλάται πόθεν ὀνομάσθησαν, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	133
Τὴν πρὸς αὐτοὺς Ἐπιστολὴν ἰδιοχεί- τως ἔγραψεν ὁ Παῦλος.	134
Ἐπεριτέμνοντο, καὶ τὰς ἑορτὰς τῶν Σαββάτων, καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ Νόμου ἐφύλαττον νόμιμα.	133
Δὲν ἐπέιδοντο εἰς τὸν Παῦλον ὡς μὴ ἰδόντα σωματικῶς τὸν Χριστόν.	134
Διὰ τί ὀνομάζει ὁ Παῦλος αὐτοὺς ἀσκήτως.	158

Epistole di S. Paolo. Tom. II.

Διὰ τῆς πίστεως εἶδον ἐσαυραμμένον τὸν Χριστόν.	158
Ἐδέχθησαν τὸν Παῦλον ὡς Ἀγγε- λόν, καὶ ὡς Χριστόν.	175
Διεφθαρμένα ἐδέχοντο δόγματα.	189
Γάμον εἰς τὸν πνευματικὸν ἐκείντον παρὰ γ- μα ἀπολαβεῖ ἀπὸ ἐκείνου, ὅπως ἀπο- λαβεῖ εἰς τὸν σωματικὸν γάμον.	93
Περὶ τῶν ποῖοι Προφῆται λέγουσιν.	93
Διὰ τῶν γάμων ὅλη ἡ ζωὴ τῶν Ἀν- δράπων συσαίνεται.	273
Γάμος μυστικὸν μέγα εἶναι.	276
Ποῖοι κακῶς κατηγοροῦσιν αὐτόν, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	277
Γενήσεις τρεῖς εἶναι, εἰς τὴν ὑπόσημ.	372
Γενήσεις Χριστὸς ἀνωτέρα εἶναι τῆς Ἀνα- στάσεως αὐτοῦ.	336
Γονόμενον ἐκ γυναικὸς διὰ δύο ἡν, χρειάζεται, ἢ διὰ οὐδὲς, εἰς τὴν ὑπόσημ.	172
Γῆς κατώτερα μέρη ποῖα εἶναι.	247
Γνώσις Θεοῦ μετὰ τί ὁμοιάζει.	21
Ἡ ὀπαῦδα, μερικὴ εἶναι καὶ ὅχι τελεία.	21
Γνώσις Θεοῦ διπλῆ εἶναι, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	174
Γνώσις πόσα σημαινόμενα ἔχει, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	95
Γνώσις τῆς ἐδικῆς μας ἀδυναμίας δού- ραμις εἶναι καὶ τελειότης, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	116
Γνώσις Θεοῦ ποῖα εἶναι, εἰς τὴν ὑπόσημ.	240
Ποῖον εἶναι τὸ ὕψος, καὶ βάθος καὶ μῆκος καὶ πλάτος τῆς γνώσεως ταύτης.	24
Τρεῖς γνώσεις εἶχεν ἡ ψυχὴ τῶ Χρι- στοῦ, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	387
Γογγυστὰς τίνας εἶναι ἴδιον.	325
Γονεῖς δὲν πρέπει νὰ λυπηθῶσι τὰ τέκνα τῶν. Πρέπει νὰ δίδων εἰς τὰ τέκνα τῶν γυ- ναϊκᾶς Θεοφοβουμένης, εἰς τὴν ὑπ.	417
Πρέπει νὰ τὰ παιδεύουν αὐστηρῶς, ὅταν μεγάλως σφάλλων καὶ βλασ- φημῶν εἰς τὰ τῆς πίστεως, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	417
Οἱ γὰρ μὴ παιδεύοντες αὐτὰ, θέλουν κολασθῆναι.	417
Πρέπει νὰ θησαυρίζων διὰ τὰ τέκ- νων, καὶ ὅχι τὸ ἀνάπαλιν.	119
Γονεῖς Θεοὶ ὀνομάζονται, εἰς τὴν α'. ὑπ.	280
Πρῶτοι πρέπει νὰ ἀπολαμβάνων περὶ- τε τιτὰ παρὰ τῶν τέκνων τες.	280
Δὲν πρέπει νὰ θυμούνται κατὰ τῶν παιδίων τες.	281
Πρέπει νὰ βάζων τὰ παιδιά των εἰς τὰ Σχολεῖα, καὶ νὰ μαθητεύουν τὰ ἱερὰ γράμματα, καὶ τὰς Βίβλους τῶν Ἀγίων	

- Α' γίων Γραφών, καὶ τῶν θείων Πα-
 τέρων, καὶ ὅχι τῶν ὕψωτικῶν Ἐλ-
 λιών. 281
 Πρέπει νὰ φροντίζεν πῶς νὰ κάμην
 τὰ τέκνα τῶν νὰ καταφρονῇ τὴν δό-
 ξαν, εἰς τὴν ὑπόσημ. 282
 Πρέπει νὰ μὴ χωρίζονται ἀπὸ τὰς
 ὑψώνων, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 278
 Θεοὶ ὀνομάζοντο, εἰς τὴν α'. ὑπόσ. 280
 Γράμμα πῶς ἀποκτείνει. 26
 Γράμμασι πηλίοις πῶς ἐρμυνόεται. 199
 Γραφῶν λόγια πρέπει νὰ κατοικῇ πλε-
 σία εἰς τὰς καρδίας τῶν Χριστιανῶν. 413
 Αἱ γραφαὶ προξενῶν ὑπομονὴν, καὶ
 παρηγορίαν. 413
 Γρηγόριος ὁ Θεσσαλονίκης πάντοτε δι-
 χαρίζει, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 272
 Γυμνὰς ποιεῖς ὀνομάζει ὁ Παῦλος. 42
 Γυναικες ποῖαι ἐβοήθησαν εἰς τὸ κή-
 ρυγμα τοῦ Παύλου. 346
 Γυναικες ἢ παλαιαὶς ἐβοήθησαν τὰς ἄλ-
 λας γυναῖκας καὶ τὰς ἀνδρας εἰς τὸ
 καλόν, ἢ δὲ πωρεναὶς ἀπολλύουσιν. 346
 Πῶς πρέπει νὰ ὑποτάσσονται εἰς τὰς
 ἀνδρας τῶν ἁσῶν εἰς τὸν Κύριον. 273
 Εἰς τὰ νόμιμα μόνον, καὶ ὅχι εἰς τὰ
 παρανόμα καὶ παρὰ φύσιν πρέπει
 νὰ τὰς ὑποτάσσονται, εἰς τὴν ὑ-
 πόσημ. 274
 Γυναικες εἰς κάθε πρᾶγμα φωνάζουσι,
 καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ σιωπῇ ἀπὸ
 αὐτὰς κάθε κραυγὴ, εἰς τὴν γ'. ὑπόσ. 260
 Γυναικὸς εἶναι ἴδιον νὰ γελάται. 94
 Καὶ διὰ τί. 94
 Ἐκ γυναικὸς διὰ τί εἶπεν ὁ Παῦ-
 λος, καὶ ἔχι διὰ γυναικός. 172
 Ὀνομα γυναικὸς δύο σημαίνοντα
 ἔχει, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 172
 Γυνὴ ὡς σῶμα πρέπει νὰ ὑποτάσσεται
 εἰς τὴν κεφαλὴν τὸν ἄνδρα της. 273
 Ὡς ἡ Ἐκκλησία ὑποτάσσεται εἰς τὸν
 Χριστόν, ἔπει καὶ ἡ γυνὴ εἰς τὸν ἄν-
 δρα της. 273
 Μὲ τὴν ἐντροπὴν πρέπει νὰ πεί-
 θῃ τὸν ἄνδρα της εἰς τὸ νὰ τὴν ἀγα-
 πᾷ. 277
 Δύοτερά ἀρχὴ εἶναι ἐν τῇ οἰκίᾳ. 278
- Δ
- Δαίμονας πῶς ἐξεδύθη ὁ Χριστός. 394
 Μὲ ποῖα πάθη ἐξασίαζον τὴν φύ-
 σιν τῶν ἀνθρώπων, εἰς τὴν ε'. ὑπ. 393
 Δαίμονας πᾶς ἐδελάμβλετο ὁ Χρι-
 στός. 396
- Δαίμονες τίνι τρόπῳ παλαίσαντες ἐν-
 κήθησαν ἀπὸ τῶν Χριστῶν, εἰς τὴν
 β'. ὑπόσημ. 396
 Δαίμονες βιαζόμενοι εἰς ποῖον εἶπον
 τὰ περὶ τοῦ Παραδείσου, εἰς τὴν γ'.
 ὑπόσημ. 113
 Ὑποτάσσονται εἰς τὸν διάβολον νυν,
 ὕστερον δὲ θέλουν ὑβρίσκειν αὐτόν, εἰς
 τὴν α'. ὑπόσημ. 220
 Καὶ πῶρα εἰς τὸν αἶρα διατρέβου-
 σιν. 219. καὶ 221
 Ἐν τῇ αἰᾷ κατακλειθίσονται, εἰς
 τὴν ὑπόσημ. 221
 Ἀπὸ πολλὰ τὰγματα τῶν Ἀγγέλων
 ἐξέπεσον, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ. 287
 Μοιράζονται εἰς τὰς ἀνθρώπους ἀπὸ
 τῶν Ἐωσφόρων, εἰς τὴν ὑπόσημ. 288
 Ἐθνὸς ὀπλομάχων ὀνομάζονται εἰς
 τὴν α'. ὑπόσημ. 288
 Ἄρματα φορεῖσιν ἐναντία μὲ τὰ ἄρ-
 ματα τοῦ δικαίου. 288
 Διὰ τί λέγονται κοσμοκράτορες. 288
 Κῆφοι εἶναι καὶ ἐλαφροί. 288
 Διὰ τὰ ἐπεραῖα μᾶς πολεμῶν. 289
 Δαίμονες πᾶ διατρέβουσι, εἰς τὴν α'.
 ὑπόσημ. 294
 Μασίζονται ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ. 294
 Ἐξετάζουσι τὰς ψυχὰς τῶν ἀποθανόν-
 των ἐν τῇ αἰᾷ, εἰς τὴν ὑπόσημ. 220
 Τῶν περισσοτέρων ἀνθρώπων πέρνε-
 σιν τὰς ψυχὰς. 220
 Δαίμων διὰ τί λέγεται, εἰς τὴν β'.
 ὑπόσημ. 58
 Δαμασκὸς πῶς πῶρα ὀνομάζεται. 108
 Δεξιὰ τοῦ Πατρὸς πῶς ἐννοεῖται, εἰς
 τὴν α'. ὑπόσημ. 401
 Δεσμῶν τοῦ Παύλου ὡραῖοι ἔπαινοι, εἰς
 τὴν ὑπόσημ. 243
 Δημᾶς ποῖος ἦτον. 426
 Δημήτριος ὁ Ἀργυροκόπος θλίβει ἐφο-
 ξήσεν εἰς τὸν Παῦλον, εἰς τὴν δ'.
 ὑπόσημ. 7
 Δημιουργίας μεγαλύτερον εἶναι τὸ νὰ δια-
 κρατῶνται εἰς τὸ εἶναι τὰ κτίσματα. 374
 Διωγέιον πόσα φλωρεῖα κάμνει, εἰς τὴν
 α'. ὑπόσημ. 412
 Διὰ τὸ ὅτι αὐτὴ τῆς σωτῆς ἐννοεῖται,
 εἰς τὴν α'. ὑπόσημ. 237
 Διάβολον εἰς τὴν ἀρχὴν πρέπει νὰ
 ἀποδιώκωμεν, εἰς τὴν ὑπόσημ. 257
 Μὲ τὰς λογισμὰς τῶν δοκιμάζει
 τὴν καρδίαν, εἰς τὴν ὑπόσημ. 257
 Αἱ μεθόδευται πολλὰ καὶ ποικίλαι
 εἶναι, καὶ δυσκολοῦνται, εἰς τὴν α'.
 ὑπόσημ. 286
- Δσν

Δεν δείχνει φανερά τὰς ἀμαρτίας.	286	Διδάκοντες διδάσκαλοι εἶναι ὡς καθαρ- τικοί.	248
Μὲ τὰ δεξιὰ πλανᾷ τὰς περισσοτέ- ρες, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	286	Διαλογισμὸς ποῖος διορίζεται ὑπὸ τῆ Α' υποσημ.	325
Δράκων εἶναι μέγας καὶ ἀρχαῖος ὄφις, εἰς τὴν ὑπόσημ.	287	Διανοῶν ἔργα ποῖα εἶναι.	221
Διάφορα τέγματα ἔχει εἰς τὴν γλῶ.	287	Καὶ θελήματα τῶν διανοῶν.	221
Καὶ ἀφ' ἑ νεκρωθῇ πάλιν ἀναζῇ.	289	Διαφορὰ ἄρρενος καὶ θήλειος ἀπὸ τῆς πα- ραβάσεως δὲν ἐγνωρίζετο, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	169
Τὸ τέλος τῆς πράξεως, καὶ τῆς ζωῆς τῆ ἀνθρώπου παρατηρεῖ, εἰς τὴν ὑποσ.	292	Διδάσκαλοι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ποῖοι εἶ- ναι, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	248
Τὴν κεφαλὴν αὐτῆς, ἥτις τὴν προσ- βολὴν τῆ λογισμοῦ ὁρᾷ νὰ πα- ρατηρῶμεν.	292	Διδάσκαλος ὁρᾷ νὰ δείχνῃ τὸν ἑαυ- τόν τε παράδειγμα εἰς τὰς ἄλλας.	350
Σαίταις αὐτῆς ποῖαις εἶναι.	293	Διδάσκαλος καὶ ἐν ἑαυτῷ μόνον ὠφελήσῃ, καὶ ἐν ἑαυτῷ, τὴν μισθὸν τέλειον ἔχει νὰ λάβῃ, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	106
Διὰ ποῖα αἰτία ἔγινε πολυμήχανος, εἰς τὴν ὑπόσημ.	287	Πρέπει νὰ τρέφεται ἀπὸ τὰς μαθη- ταῖς τῆς.	197
Διάβολος ἐσυντρέφει μὲν τὴν κεφαλὴν μετὰ τὴν ἐσθαρκὸν Οἰκονομίαν, ἥ ἐράτω δὲ μόνον ἔμεινε σαλεύουσα, εἰς τὴν ὑπόσημ.	221	Καὶ διὰ τί.	197
Εἰς τὴν δολιγὴν Παρεσίαν καὶ αὐτὴ ἡ ἐράτω νεκρωθῇ.	221	Διδασκὰς τί εἶναι ἴδιον.	248
Ἡ ἀρχὴ τῆς πείρας ἦτον, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	220	Διδάσκαλοι δὲν ὁρᾷ νὰ παραδίδουν μαθήματα τῶν ἐξωτερικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Ποιητῶν, εἰς τὴν ὑπόσημ.	281
Διάβολος ποτε δρέσκει τόπον, καὶ ἐμ- βαίνει εἰς ἡμᾶς.	257	Δικαιοσύνη εἶναι ἡ καθόλου ἀρετή.	255
Ἔχει τόπον τε τὴν καρδίαν, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	257	Δι' ὃ λέγει· ἐγείραι ὁ καθόλου ἀρετὴν καὶ ἀνά- στα ἐκ τῶν νεκρῶν, πόθεν ἐρανίσθη ὁ Παῦλος.	268
Πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν Ἰεῖδαν.	257	Δόγματα πονηρὰ φθείρουν τὴν ψυχὴν, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	189
Διάβολος διὰ τί λέγεται, εἰς τὴν β'.	58	Δόγματα ποῖα ὀνομάζονται.	229
ὑπόσημ.		Δοκῶ, πῶς τὸ ἐννοεῖ ὁ Παῦλος.	148
Διὰ τί εἶναι ἀρχὸν τῆς ἐξουσίας τῆ ἀέρος.	219	Δολιότης μισητὴ εἶναι εἰς τὸν Θεόν, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	120
Α'ρχων εἶναι παντὸς ἐξουσίας πινύματος.	219	Ποῖοι Ἅγιοι ἐμεταχειρίσθησαν αὐ- τῶν διὰ τὴν ὠφέλειαν ἑαυτῶν, ἡ ἄλλων, εἰς τὴν ὑπόσημ.	121
Μὲ τὰς ἐν τῇ ἀέρι φαντασίας ἀπα- ταῖς, εἰς τὴν ὑπόσημ.	219	Δόλω ὑμᾶς ἔλαβον, πῶς ἐρμηνεύεται, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	120
Πατομύμητος ζωγράφος εἶναι.	219	Δόξα ἡ Θεότης λέγεται.	214
Διαβόλος αἱ μηχαναὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον θα- νατύνει.	308	Καὶ διὰ τί.	214
Εἰς αὐτὸν ἔβαλον ὁ Παῦλος ὄρεα πό- σον νὰ παιδεύσῃ.	115	Δόξα Θεῷ ὁρᾷ νὰ ᾔται ὁ σκοπὸς ὁ- λῶν τῶν ἔργων τῆ Χριστιανῆς, εἰς τὴν ὑπόσημ.	307
Εἰς αὐτὸν οἱ δαίμονες ὑποτάσσονται, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	220	Δόξαν Θεῷ, ὅποιος ὑπερβῇ, ἔπος δὲ ἡμπορεῖ νὰ θρηνηθῇ ἀξίως ἀπὸ ὁ- λῶν τῶν Οἰκουμενῶν.	345
Ἔχον νὰ ὑβρίσῃ αὐτόν.	220	Δόξα πῶς γίνεται ἄρμα δεξιὸν δικαιο- σύνης.	55
Δεν ἐξέπεσαν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῶν δαιμόνων, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς τυραννι- κῆς ἀρχῆς τῶν ἀνθρώπων, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	220	Δόξαν τῷ Πνεύματι πῶς λαμβάνουσιν οἱ Χριστιανοί, καὶ πῶς δίδουσιν αὐτῶν εἰς τὰς ἄλλας, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	33
Διαβόλος πλεονεξία ποῖα διορίζεται.	20	Δοξολογίαν ὁρᾷ νὰ προσφέρουν οἱ Χριστιανοί, ὅταν ὀνομάζον τὸ ὄνομα τῆ Θεῶ, ἡ τῆ Χριστοῦ, ἡ τῆ Πνεύμα- τος, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	356
Ποῖος εἶναι ὁποῦ ἡξοῦρει τὰ νοήματά τε, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	20		
Διαθήκη νέα τί διαφέρει ἀπὸ τῆς πα- λαιᾶς.	25		
Διαθηκῶν δύο τίνες εἶχον τύπων.	180		
Διαθήκῃ ἀνθρώπου κεκυρωμένῃ ἐδεῖς ἀκυροί.	163		

οἱ Ἄγγελοι τῷ πολυποικίλῳ σοφίᾳ τῷ Θεῷ.	237	πῶς ἐναρέτοις οἱ δίδόντες, σύγκοινωνοὶ γίνονται τῆς ἐκείνων ἀρετῆς.	301. κ' 352
Ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ εἶναι ἡ δόξα τῷ Θεῷ.	242	Ἐλεημοσύνη ὁ λαμβάνων, πρέπει νὰ ἔχῃ χρεῖαν, εἰδὲ μὴ κατακρίνεται, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	352
Ἐκκλησίαι διὰ τὴν ἀνομάσθησαν ἡ Γαλιλαία, κ' ἔχῃ Ἐκκλησία.	136	Ἐλεημοσύνη κοινωμία ὀνομάζεται, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	302
Ἐκκλησία πότε ἀρχίζει τὸ Νυχθήμερον, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	36	Δὲν κάμνει διαφορὰν ἀμαρτωλῶν καὶ ἐναρέτων.	409
Ἐκκλησία τῶν Χριστιανῶν νύμφη εἶναι Χριστῷ.	93	Ἐλεημοσύνη πῶς γίνεται ἰσότης.	75
Προΐκες αὐτῆς ποῖαι εἶναι.	93	Οἱ ἐλεούμενοι πτωχοὶ περισσώτερον δίδουν εἰς τὰς ἐλεήντας, παρά ὅπῃ λαμβάνουσιν παρ' αὐτῶν.	75
Τύπος τῆς νυμφόδεως αὐτῆς τίς ἦτον.	93	Γονήματα δικαιοσύνης ἢ ἐκ τῆς ἐλεημοσύνης ἀφέλεια ὀνομάζεται, εἰς τὴν ὑπόσημ.	84
Συνήθειαν ἀρχαιοπατίῳ εἶχεν ἡ Ἐκκλησία τὸ νὰ ἀσπάζονται ἀλλήλους ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ εἰς κάθε λειτουργίᾳ, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	130	Καὶ ἀνεκδιήγητος δωρεά.	85
Ἐκλογή τῶν προαιρετικῶν διὰ Χριστῷ ἐγίνετο, εἰς τὴν ὑπόσημ.	208	Μετὰ πλεονεξίας πρέπει νὰ γίνε-ται ἡ ἐλεημοσύνη.	81
Ἐλεγχος τί διαφέρει ἀπὸ τῶν κατὰ κείνους.	267	Ἐλεήμων εἶναι ὀλογοημένος καὶ αὐτὸς καὶ τὰ τέκνα τῆς.	83
Ἐλεγχον δὲν πρέπει τινὰς νὰ ἀποσρέφεται, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	266	Ποῖα εἶναι ἡ δικαιοσύνη τῆς.	83
Ὁ ἀποσρεφόμενος αὐτὸν, ἀποσρέφεται καὶ τῷ σωτηρίᾳ τῆς.	266	Εἰς τὰς ἐλεήμονας εὐχεταὶ ὁ Παῦλος νὰ ἔχουν τροφὴν, καὶ ὅχι τρυφὴν.	83. κ' 84
Ὁ ἐλέγχων, μὲ ἀγάπῃν πρέπει νὰ ἐλέγχῃ.	266	Ἐλδοθεῖα Πνεύματος μὲ πόσα σω-ίζεται, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	31
Ἐλεημοσύνη ποροθύμως πρέπει νὰ δίδεται, καὶ πλεονεξίας.	81	Ἐλδοθεῖαν δὲν πρέπει νὰ ἔχωμεν εἰς τὰς ἐπιθυμίας τῆς σαρκός.	188
Σπόρος ὀνομάζεται.	81	Ἐλισάβηθ διὰ τὴν, ἰάλλοντος ἄλλου, αὐτὸς ἔλαβε Πνεῦμα Ἅγιον, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	271
Εἰς ὅλους πρέπει νὰ γίνεται, καὶ μά-λιστα εἰς τὰς πιστοὺς.	199	Ἐμῶν δὲν πρέπει νὰ ὀνομάζῃ τινὰς μιὰν, χωρὶς ἀνάγκης.	422
Ἐλεημοσύνη δὲν κρίνεται εἰς τὸ πλῆθος τῶν διδομένων, ἀλλὰ εἰς τὴν ἐλδοθεῖαν τῇ διδόντος προαίρεσιν. 69. κ' 73	73	Ἐμῶν ποῖοι ὀνομάζονται, εἰς τὴν ὑπόσημ.	147
Τὸ ἐλεῖν μετὰ ποροθυμίας μεγαλί-τερον εἶναι τοῦ ἀπλῶς ἐλεῖν, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	73	Ἐλπίς βεβαία αἰτία ἐστὶ τῶν ἀγαθῶν. Περιεφραλαία εἶναι.	309
Διὰ τὰς ἀξίους πρέπει νὰ ἐλεῖνται καὶ οἱ ἀνάξιοι, καὶ ὅχι τὸ ἀνάπαλιν, εἰς τὴν ὑπόσημ.	74	Ἐν, πρόθεσις, ἀντὶ τῆς διὰ ἐννοεῖ-ται.	293
Κατὰ διὰμιν πρέπει νὰ δίδεται, καὶ ὅχι ὑπὲρ διὰμιν.	73	Ἐνδύεται, εἰς τὴν μεταχειρίζεται ἡ Γραφή.	212 229 232. κ' 235
Καὶ ὑπὲρ διὰμιν πρέπει νὰ δίδεται.	74	Ἐνδύμα τῶν βαπτισμένων ποῖον εἶναι.	255. κ' 256
Ἐλεημοσύνη διὰ τὴν ὁ Παῦλος ὀνομά-ζει χάριν. 68. 70. κ' 84	84	Ἐνδύσεις μόνον ἀναεῖς τὴν ἡσυχάζε-σαν ἀμαρτίαν, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	168
Ἐλεημοσύνη μεγαλιτέρα χάρις εἶναι ἀπὸ τὴν νὰ ἀνασείη τινὰς νεκρῶν, καὶ νὰ κάμῃ θαύματα, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	70	Ἐντολὴ ἄλλος εἶναι ὁ λόγος, καὶ ἄλ-λος εἶναι ὁ τρόπος, εἰς τὴν ὑπόσημ.	263
ὑπερβολὴ εἶναι τῆς ἀγάπης.	71	Ἐντολὴ πρῶτη ἐν ἐπαγγελίαις ποῖα εἶναι.	235
Ὅμοιοι τῶν ἀνθρώπων μὲ τὸν Θεόν.	70	Ἐν σοί, πῶς ἐρμηνεύεται.	280
Μακάριος εἶναι ὁ ἐλεήμων, καὶ διὰ τὴν, εἰς τὴν ὑπόσημ.	71	Ἐνυπόστατος διὰ τὴν λέγεται ὁ Θεὸς φωτισμὸς, εἰς τὴν ὑπόσημ.	161
Ἐλεημοσύνη καὶ τὰ χρεῖα τῆς ζωῆς		Ἐξανάστασις τί διαφέρει ἀπὸ τῶν ἀνά-στασιν, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	111
		Ἐξω, ποῖοι ὀνομάζονται.	337
		Ἐορ-	421

Εὐρητῶν ἐν τῷ καιρῷ ὅταν χαίρῃ τι- νάς, τὶ σημεῖον εἶναι, εἰς τὴν ὑπ.	178	τὸν Ἀβραάμ ἐπαγγελίας μέχρῃς ἔ- δεδῆν ὁ Νόμος, πῶς ἀριθμῶνται, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	163. καὶ 164
Εὔπαινεῖται ἐν Κυρίῳ τίς; εἰς τὴν α. ὑπόσημ.	423	Εὐαγγελίᾳ βεβαίωσις ποῖα εἶναι.	303
Εὔπαρῶς τὶ ἦτον.	364	Λόγος ἀληθείας εἶναι.	363
Πάντοτε ἀγωνίζετο ἐν ταῖς προσδ- χαῖς διὰ τὰς Κολασαεῖς.	425	Μὲ τὶ καρποφορεῖται καὶ αὐξάνει.	363
Εὔπαφροδίτος τὶ ἦτον.	328	Ἀπὸ τοῦ Εὐαγγελίου ὅποιος μετασα- λῶσιν ὀλίγον, ὅλον τὸ Εὐαγγέλιον ἀνατρέπει.	139
Τὶ δηλοῖ ὅτι ἔπος παρεβελόσατο τῇ ψυχῇ.	330	Καὶ τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια εἰς αὐτὰ εἶναι.	139
Εὔπινωσις τὶ εἶναι.	365. καὶ 249	Εὐαγγέλιον μὲ τὶ ἐγράφη.	25
Εὔπιθυμία εἶναι καλὴ καὶ κακὴ.	403	Ζωοποιεῖ.	26
Εὔπιθυμίαν σαρκὸς ποῖος δὲν τελεῖ.	189	Νουτῶν δόξαν ἔχει.	27
Εὔπιθυμία κακὴ, δαίμων εἶναι, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	190	Διακονία τῶ Πνεύματος εἶναι καὶ δια- κονία τῆς δικαιοσύνης.	27
Εὔπιθυμίαι τῆς ἀπάτης διὰ τὶ λέγον- ται.	254	Μόνον εἶναι.	28
Βλασφεία αὐτῆς ποῖα εἶναι.	263	Τὶ εἶναι τὸ τῶ Θεοῦ Εὐαγγέλιον, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	49
Πάθῃ αὐτῆς ὀκνητάγωνιστότερα εἶναι ἀπὸ τὰ τῶ θυμοῦ, εἰς τὴν δ'. ὑπόσ.	262	Εὐαγγέλιον λόγος ῥητορικὸς δὲν χρειά- ζεται.	95
Εὔπισκοποι καὶ οἱ Πρεσβύτεροι ὀνομά- ζονται.	300	Ἀλήθεια Εὐαγγελίᾳ ποῖα εἶναι.	153
Εὔπιστολὴ Χριστοῦ ποῖοι ἦτον.	25	Εὐαγγέλιον σωτηρίας διὰ τὶ ὀνομάζε- ται.	212
Εὔπιστολὴ ἡ ἐκ Λαοδικείας ἀποσταλθεῖσα, ποῖα εἶναι.	427	Δόγματα ὀνομάζεται.	229
Οἱ Λαοδικεῖς ταύτῃ ἀπέστειλαν τῷ Παύλῳ.	427	Τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον πα- ρὰ τίνος μετεφράσθη Ἑλληνιστῇ, εἰς τὴν ὑπόσημ.	146
Εὔπιστολὴ Παύλου ἡ φερομένη πρὸς Λαο- δικεῖς νόθος εἶναι, εἰς τὴν α'. ὑπόσ.	427	Εὐαγγελιστὰ ποῖοι ἦτον.	248
Εὔπιστολὴν δὲν ἄλλαν πρὸς Ἐφεσίους δὲν ἔγραψεν ὁ Παῦλος, εἰς τὴν β'. ὑπ.	234	Εὐδοκῶ τὶ θέλει νὰ εἰπῇ.	117
Εὔπιτιμία ὁρᾷται νὰ διορίζονται κατὰ τὴν διάθεσιν τῶ ἀμαρτήσαντος.	18	Εὐλογία ἡ τῶν Χριστιανῶν διαφέρει ἀπὸ τῶν τῶν Ἰουδαίων.	207
Ἔργα ἀγαθὰ ὅλα ὁρᾷται νὰ τὰ ἔργα- ζώμεθα, καὶ ὅχι εἰς αὐτὰ, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	226	Εὐνεχίζοντες ἑαυτοὺς πῶς κανονίζονται.	188
Δι' αὐτὰ ἐκτίσθημεν.	225. καὶ 226	Εὐσεβείος οὐ καλῶς νομίζει, ὅτι ἄλλος Πέτρος ἀπὸ τῶς ἐβδομήκοντα ἐπετι- μήθη ἀπὸ τὸν Παῦλον.	153
Χωρεῖς αὐτὰ ἡ πίσις εἶναι νεκρά.	185	Εὐταξία ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, τῆς Πίσεως εἶναι σερέωμα.	388
Ἔργα ἀμαρτωλά διὰ τὶ λέγονται ἀμαρτα.	266	Εὐχαριστίας ὁρᾷται νὰ προσφέρωμεν εἰς τὸν Θεὸν εἰς αὐτὰς διὰ τὸν ἄλλον.	9
Ἔργα ὀνομάζονται, καὶ τὰ λόγια, καὶ οἱ λογισμοί, καὶ πάντα ἡ τῶ ἀνθρώ- που διάθεσις, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	259	Εἰς τὸ ὄνομα τῶ Χριστοῦ ὁρᾷται νὰ ἐκχαριστῶμεν.	272
Εὔρεται τὶ εἶναι, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	123	Εὐχάριστος πῶς γίνεται τινὰς εἰς τὸν Θεόν.	412
Εὔρεται τὶ εἶναι.	123	Πάντοτε καὶ διὰ ὅλα καὶ διὰ τὴν κό- λασιν ὁρᾷται νὰ ἐκχαριστῶμεν.	412. καὶ 413
Ἔρωθς Θεὸς ἐκστατικὸς εἶναι.	46. καὶ 47	Ὁ ἐκχαριστῶν εἰς τὰς δυσυχίας καὶ ἀσθενείας, μαρτυρεῖ λαμβάνει ἐν- φανον.	412
Ποῖος εἶναι ὁ ἐκπληκτικὸς, καὶ ποῖος εἶναι ὁ ἐκστατικὸς, εἰς τὴν ὑπόσ.	111	Ἐφσος τίνος ἦτον νεωκόρος.	204
Ὁ ἐκστατικὸς καὶ ἀπὸ τὴν αἰσθησιν αὐτῶν ἔξισα τὸν θεοφορέμενον.	111	Δεύτερον Ἐπιστολῶν πρὸς Ἐφεσίους δὲν ἔγραψε, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	234
Ἔρωθς Θεὸς πόσα εἶναι τὰ ἔργα, εἰς τὴν ὑπόσημ.	155	Ἐχθρὰν τρεῖς ποῖαι ἦτον, εἰς τὴν ὑπ.	229
Διὰ τὸν Θεὸν ἔρωθς πόσοι ἐξαιρώ- θησαν, εἰς τὴν ὑπόσημ.	156	Ἐχθρὰν πῶς ἀπέκτεινεν ὁ Χριστός.	231
Ἐπὶ τετρακόσια τετράκοντα ἀπὸ τῆς πρὸς		Ἡ πρώτη Ἐχθρὰ δὲν ζωντανά πλέον, ἀλλὰ ἄλλη.	231

Εἰς ἑσθροῖς συγχωρεῖν πόσῳ καλὸν εἶναι. 261
Διὰ τὴν σωτηρίαν αὐτῶν ὥρεται νὰ
πάσχωμεν κακὰ, καὶ νὰ ἀποθάνωμεν. 262

Ἡμέραν πονηρὰν ποῖαν ὀνομάζει ὁ
Παῦλος. 289
Ἡμέραι καλαὶ καὶ κακαὶ δεῦν εἶναι. 173. καὶ 174
Ἡμέραι πονηραὶ διὰ τὶ λέγονται. 269

Z

Ζῆλος δύο λογίων εἶναι. 176
Ζηλοτυπία εἰς ποίους ἀνάμεσα γινώσκειται. 92
Ζητεῖν τὸν Θεὸν πρέπει πάντοτε, καὶ ὅχι εἰς
διωρισμένον καιρὸν, εἰς τὴν ἀ. ὑπόσ. 340
Ζῶ δὲ ἐκ ἐτι ἐγὼ, πῶς ἐξηγεῖται. 156
Τὰ πρὸ χρεωστῶν νὰ λέγῃ καὶ ὅλοι οἱ
Χριστιανοί, εἰς τὴν ἀ. ὑπόσ. 156
Ζωὴ τεῖα σημαίνει. 310
Ζωὴ ἡ παρῆσα δεῦν εἶναι κακὴ. 310
Ἡ ἐν τῷ Κόσμῳ τέτρω ζωὴ, ἔλεος
Θεοῦ εἶναι. 329
Ἀγαθὴ εἶναι. 329
Διὰ τὶ ὀνομάζεται σφάτα καὶ περὶ πατος. 360
Ζωὴ Χριστιανῶν, πῶς εἶναι κεκρυμμέ-
νη ἐδῶ. 401
Ζωὴ Θεοῦ ποία εἶναι. 252
Ζωὴ ἀνθρώπων, ποία εἶναι. 252
Ζωὴ ἀμαρτωλῆ, καὶ ἐνάρητος, σῶμα καὶ
μέλη διὰ τὶ ὀνομάζεται. 406
Κυριώτερα εἶναι ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ
ἐστίαν τῶ ἀνθρώπου. 406
Ὁ καιρὸς τῆς παρῆσης ζωῆς δεῦν εἶ-
ναι γέλωτος, ἀλλὰ καιρὸς κλαυθμοῦ. 263
Ζωὴ αὐτὴ πῶς ὀνομάζεται. 42
Ἐν τῇ παρῆσῃ ζωῇ πρέπει νὰ κά-
μνωμεν ἀλύπως τὸ καλὸν εἰς ὁ-
λας, καὶ ὅχι εἰς τὴν ἀλλήλῃ. 198
Ζωὴ ἡ κατὰ Χριστὸν, πῶς ὀνομάζεται. 202
Ζωὴ τῶ Χριστιανῶ, ποία εἶναι. 290

H

Ἡ γαπημένος ποῖος εἶναι. 209
Ἡ γλασμένος ἐκ κοιλίας μητρός των ποῖος
εἶναι, καὶ διὰ τὶ ἐτὶ λέγονται, εἰς
τὴν β'. ὑπόσ. 142
Ἡ δονὴ ἡ ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας τῆς σαρ-
κὸς γεννωμένη, φεδῶς ὀνομάζε-
ται, πικεῖα ἔσα. 254
Ἡ θικὴ, πρῶτος ἔρανός εἶναι. 113
Ἡ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισ-
μῷ ὑμῶν, πῶς ἐρμηνεύεται. 256
Ἡμέρα ὁ γδὸν ἔσαι ἀφ' ἧς παύσῃ ὁ ἐβ-
δοματικὸς ἔπος χρόνος, εἰς τὴν β'.
ὑπόσ. 36
Ἡμέραν ὁ γδὸν ἄλλος ποιῇ ἥλιος. 36
Ἡμέρα διαυγάση, καὶ φωσφόρος ἀνα-
τείλῃ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, πῶς
ἐρμηνεύεται, εἰς τὴν ὑπόσ. 111

Θάνατος ἀπόκριμα ποῖον εἶναι. 7
Θάνατον ποῖον ὀνομάζει ὁ Παῦλος. 38
Θέλημα Θεοῦ ποῖον εἶναι. 51
Θέλημα Θεοῦ εἶναι τὸ νὰ ὑποτάσσονται
οἱ δῶλοι εἰς τὰς αὐθεντίας των. 283
Θελήματα σαρκὸς καὶ διανοιῶν ποία εἶναι. 221
Θέλημα εἰς τεῖα διαιρεῖται, εἰς Θεῖον,
Φυσικὸν, καὶ Σαρρικὸν, εἰς τὴν ἀ. ὑ-
πόσ. 221. καὶ 222
Θελήματα Θεοῦ δύο εἶναι, καὶ πῶς ὀνο-
μάζονται, εἰς τὴν ὑπόσ. 365. καὶ 209
Θελήσεις ἀνθρώπου ἐχολαῖν μετὰ τὴν
παράβασιν, εἰς τὴν ὑπόσ. 324
Θεοὶ ποῖοι ὀνομάζοντο, εἰς τὴν ἀ. ὑπόσ. 280
Θεοὶ διὰ τὶ λέγονται. 280
Θεολογία, τρίτος ἔρανός εἶναι. 113
Θεὸς ἀπροσωπόληπτος εἶναι. 150. καὶ 285
Ὀνομάζεται διαφόρως ἀπὸ τὰς εὐερ-
γείας ὅπως κάμνει. 4
Γινώσκis αὐτὸν μὲ τὴν ὁσμὴν ὁμοιάζει. 21
Ὅτι μὲν εἶναι γινώσκειται, τὶ δὲ εἶ-
ναι κατὰ τὴν ἐστίαν δεῦν γινώσκειται. 21
Θεὸς ὁ προσεδρόων, Θεοειδὲς χαρακτῆ-
ρας λαμβάνει, εἰς τὴν ἀ. ὑπόσ. 33
Θεὸς ὁ κοινὸς πάντων, πότε γίνεται ἱ-
δριος τῶ ἀνθρώπου. 59
Πῶς κατωκεῖ, καὶ περιπατεῖ εἰς ἡμᾶς. 59
Φοβεῖται μὲν νὰ κάμῃ κακὰ, ἀργο-
πορεῖ δὲ νὰ τὰ κάμῃ. 124
Δεῦν ἔχει χρεῖαν ἀπὸ δόξαν. 209
Τίνι τρόπῳ ἐχαλεπώσεν ἡμᾶς. 209
Θεὸς ἐνεργεῖ εἰς τὸν ἀνθρώπον καὶ τὸ θε-
λεῖν, καὶ τὸ ἐνεργεῖν, πῶς ἐρμηνεύεται. 323
Θεοῦ εὐρεσις εἶναι τὸ αἰετὶ ζητεῖν αὐτὸν,
εἰς τὴν ἀ. ὑπόσ. 340
Θεὸς εἰρήνης διὰ τὶ ὀνομάζεται. 351
Ζητεῖ χρεωστικῶς νὰ τὸν δοξολογῶσι
τὰ λογικὰ κτίσματα τὰ, εἰς τὴν ὑπόσ. 357
Καὶ αὐτὴν τὴν πίσιν χαλεῖται, εἰς
τὴν ὑπόσ. 324
Ἐπὶ τῷ Θεῷ κυρίως ὑπομονὴ δεῦν
λέγεται, ἀλλὰ μακροθυμία. 367
Διὰ τί λέγεται Παντοκράτωρ, εἰς
τὴν ἀ. ὑπόσ. 374
Τὰ περὶ Θεὸν θεωρούμενα, δύο λο-
γιῶν εἶναι. 376
Δεῦν ἔχει εἶδος, εἰς τὴν β'. ὑπόσ. 44
Ἐχει εἶδος. 44
Θεὸς

Θεός ζηλοῦει τὰς ἀνθρώπους διὰ τὴν ἀγάπην.	92
Ἰπὸσχεταὶ νὰ μᾶς ἐλεήσει διὰ τὸ ὀνομάζει καὶ δόξαν τὴν.	213
Θεὸς τὰ ἀνθρώπους εἶναι ἐκείνο ὅπως ἐπιθυμεῖ, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	404
Θεὸς τὰ αἰῶνος τέτε ποῖος εἶναι.	34
Πῶς λέγεται ὅτι ἐτύφλωσε τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων.	35
Θεὸς δὲν ἀπολαθεῖ εἰς τὰς ἀλόγους ὁρμὰς τῶν ἀδίκως ἐπιτιμώμενων, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	128
Διὰ τὴν συνεχώρησε νὰ προσκυνῶνται τὰ κτίσματα, εἰς τὴν ὑπόσημ.	171
Διπλὴν ἔχει γνώσιν, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	174
Δὲν μυκτεῖται.	197
Θεοτόκος μήτηρ ἐνομιζέτο τῶν ἡν Ἰωσήφ, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	145
Διὰ τὴν ἡ τῆς Ἰωσήφ θυγάτηρ, ἀδελφὴ τῆς Θεοτόκου λέγεται.	145
Θεσσαλονίκη ἐπαινεῖται διὰ τὴν ἐλεημοσύνην, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	68
Θεωρία ποία καλεῖται, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	201
Διὰ τὴν ὀνομάζεται ἀλήθεια.	291
Θεώσις ἀγνήτης εἶναι, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	49
Θησαυρὸς τῶν Χριστιανῶν, ποῖος εἶναι, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	37
Θλίψεις ὅσον περισεύει, τόσον περισσεύει καὶ αἱ παρηγορίαι.	5
Ἀλλὰ καὶ ὑπερπερισεύει τὰς θλίψεις.	5
Θλίψεις πότε γίνεται χειροτέρα.	20
Αἱ θλίψεις δόξα εἶναι.	238
Θλίψεις τὸ νὰ πάχῃ τινὰς διὰ τὸν Χριστόν, τῆς χάριτος ἔργον εἶναι, καὶ χάρις παρὰ Χριστοῦ.	428
Καὶ ἀξίωμα.	428
Θρίαμβος, τὴν θέλει νὰ εἰπῇ.	396. καὶ 21
Θρόνοι λέγονται τὰ Χερσβίμ, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	373
Χαρεῖς τὰς εἶναι εἶποι.	373.
Θυμίαμα τὸ εἰς τὸν Θεόν προσφερόμενον, διὰ τὴν ἀνθρώπος δὲν ἐμεταχειρίζετο, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	22
Θυμὸς, ἀπὸ τὸ ψεύδος γεννᾶται πολλὰκις.	256
Δὲν πρέπει νὰ θυμῶνται τελείως οἱ Χριστιανοί, εἰδὲ καὶ θυμωθῶν πρέπει ὀλίγωρα νὰ τὸν καταπαύσουν.	256
Ποῖος θυμὸς μόνος εἶναι χωρὶς ἀμαρτίαν.	256
Θυμὸς δίδει τόπον εἰς τὸν διάβολον.	257
Νεῦρον εἶναι τῆς ψυχῆς, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	256
Τί εἶναι.	260

Καβαλάρης εἶναι εἰς ἵππον.	260
Θυμὸς μὲ τὴν καταπαύει, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	260
Τὴν διαφέρει ἀπὸ τὴν ὀργήν.	260
Τὰ τῆς θυμὸς πάθη δυσκαταγωνισόπερα εἶναι ἀπὸ τὰ τῆς ἐπιθυμητικῆς.	262

I

Ἰάκωβοι πόσοι ἦσαν, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	145
Ὁ Ἀδελφός Θεὸς ἐλέγετο μικρός.	145
Ἡγιασμένος ἦσαν ἐκ κοιλίας μητρός.	145
Τὰ εἶδη τῆς ἀσκήσεως αὐτῆς καταγράφονται.	145
Ὁβλίας ἐπωνομάζετο, εἰς τὴν ὑπόσημ.	146
Τὸ πέταλον ἐφόρει.	146
Ἐχειροτονήθη ὑπὸ Κυρίου Ἐπίσκοπος.	146
Μαρτυρικὴ τέλος ἡζιώθη.	146
Ἐνομιζέτο σύλος.	150
Μετέφρασαν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν τὸ πῦ Ματθαῖος Εὐαγγέλιον εἰς τὴν ὑπόσημ.	146
Ἰάμα καταπαύσει ἀμαρτίας μεγάλας, πῶς ἐρμηνεύεται, εἰς τὴν ὑπόσημ.	257
Ἰγνάτιος ὁ Θεοφόρος τῶν τῆς Χριστοῦ ἐπὶ πολεῖτο ἔρωτι, εἰς τὴν ὑπόσημ.	155
Ποία εἶναι τὰ ἐρωτικὰ λόγια ἐπὶ ἔλεγον, εἰς τὴν ὑπόσημ.	155. καὶ 157
Ἰερεῖς Ἄγγελοι λέγονται.	140
Ἰερεῖς ἀποκριθεὶς τὸν ἐ σφάζονται, εἰς τὴν ὑπόσημ.	268
Ἰερεὺς πῶς ὀνομάζεται καὶ Θεὸς Χριστιανός.	14
Ἰεροσολύμων Πατριάρχαι διὰ τὴν ἐλδοκφορὴν, εἰς τὴν ὑπόσημ.	146
Ἰερουσαλὴμ ἐν τῇ κληροδοσίᾳ ἦσαν πῦ Βενιαμίν.	333. καὶ 334
Ἰερουσαλὴμ ὄνομα, πόθεν συντίθεται, καὶ τὴν θέλει νὰ εἰπῇ, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	180
Ἡ ἀνω Ἰερουσαλὴμ ἐλδοθέρα εἶναι.	180
Ἰκανότης ἡμῶν ἐκ τῆς Θεοῦ εἶναι.	26
Ἰκανότης, ὅπου μᾶς ἐχάρισεν ὁ Θεός, ποία εἶναι.	368
Ἰεδαῖοι δὲν ἤξεραν τὴν πάτερον γλῶσσαν τῆς τὴν Ἑβραϊκὴν.	334
Βάλλεν σκέπασμα εἰς τὸ πρόσωπον ὅταν ἀναγινώσκον τὸν Νόμον.	30
Ὅταν γυρίσεν εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἄγιον, τότε θέλουν ἰδεῖν ἀσκέπασον τὸ πρόσωπον τῆς Μαυσέως καὶ τὴν δόξαν τῆς Εὐαγγελίας.	31
Εὐλογία αὐτῶν ποία ἦσαν.	207
Κοιτᾷ ἦσαν εἰς τὸν Θεόν.	231
Ἰεδαίως εἰς ποῖα μεγαλύνει ὁ Παῦλος, καὶ εἰς ποῖα κηρύττει.	226
Ὡς υἱοὶ ἔσφαλαν εἰς τὸν Θεόν.	228
Ἰεδαίως πῶς ὀνομάζει ὁ Παῦλος.	332

Γα-

Γαστρίμαργοι ἦτον καὶ τρυφίλοι.	341
Γέσος ὁ Ἀπόστολος Βιβλίον συνέγραψε νῦν ἔσφζόμενον, εἰς τὴν δ. ὑποσημ.	424
Ἰσαὰκ διὰ τὴν περιετμήθη ἐν τῇ ὁγδόῃ, εἰς τὴν α. ὑποσημ.	179
Ὁ τῷ Θεῷ Λόγος τῆτον διέπλασε.	179
Ἐδιώκετο ἀπὸ τὸν Ἰσμαήλ.	182
Ἰσμαήλ διὰ τὴν δὲν περιετμήθη ἐν τῇ ὁγδόῃ, εἰς τὴν α. ὑποσημ.	179
Κατὰ σάρκα ἐγεννήθη.	179
Ἐδιώκε τὸν Ἰσαὰκ.	182
Παίξιμον αὐτῷ μετὰ τῷ Ἰσαὰκ τὶ ἦτον, εἰς τὴν α. ὑποσημ.	182
Ἰωάννη Ὁσίῳ, πῶς ἐφάνη ὁ διάβολος, εἰς τὴν ὑποσημ.	100
Ἰωάννης ὁ Θεολόγος ἐπελόγησε, καὶ πῆ.	204
Ἡλᾶν, καὶ ἡδὴ ζῇ, εἰς τὴν ὑποσημ.	205
Ἰωβ ἀχαρίζεται μὲν τὸν Θεόν, μετὰ λῦπην ὁμῶς καὶ πόνον.	367
Ἐπίνει μὲν καὶ ἐλυπεῖτο, δὲν ἐπλη- γόνετο δὲ, ὅτε αὐτοπομόνητος ἦτον.	368
Βαρύτεραις ἐφάνηκεν εἰς αὐτὸν ἡ δυσ- φημίαις ἀπὸ ὅλας τὰς συμφορὰς.	55
Ἰωσήφ καὶ ὁ Κλωπᾶς ἀδελφοὶ ἦτον.	145

K

Καινότης συνειδίζει νὰ ἔλῃ τὰς ἀπ- λαστέρας, εἰς τὴν α. ὑποσημ.	95
Καιρὸς ἀπορόσδεκτος ποῖος εἶναι.	51
Καιρὸς ὁ παρὼν μνησεῖας καὶ ἀρράβω- νος εἶναι, ὁ δὲ μέλλων εἶναι τῶν γάρμων.	93
Καιρῶν πλήρωμα ποῖον εἶναι.	211
Καιρὸν πῶς ἀρέπει νὰ ὀξαγοράζεν οἱ Χεῖριανοί.	269
Κακία γυμνὴ εἰς τὰς ἀνθρώπους δὲν φαίνεται, εἰς τὴν β. ὑποσημ.	286
Κακὸν κατὰ συμβεβηκὸς ἔχει τὸ εἶναι.	286
Ὡς ἀγαθὸν νομίζεται.	286
Κάλλος ἀληθινὸν ποῖον εἶναι, εἰς τὴν ὑποσημ.	27
Κανὼν τὶ εἶναι.	91
Κανόνας δὲν διορίζεται κατὰ τὸ ἀμάρ- τημα, ἀλλὰ κατὰ τὴν διάθεσιν τῶν ἀμαρτήσαντων.	18
Καρδία εἶναι τόπος τῶν διαβόλων, εἰς τὴν α. ὑποσημ.	257
Καρδίαι Χεῖριανῶν διὰ τὴν λέγονται σάρκιναι.	25
Καρδία τῶν δικαίων μετὰ τὴν γράφεται, καὶ τῶν ἀμαρτωλῶν μετὰ τὴν, εἰς τὴν β. ὑποσημ.	25
Εἰς τὴν καρδίαν ὁ προσέχων, διώ- κει τὰς πονηρὰς λογισμὰς.	189

Epistole di S. Paolo. Tom. II.

Καρδίας ἀνοῖγμα ὁφθαλμοὶ εἶναι τῆς ψυχῆς, εἰς τὴν γ. ὑποσημ.	215
Καρδία τῶν Χεῖριανῶν κατοικία εἶναι τῶν Χεῖριανῶν.	240
Ἡ καρδία γίνεται κατοικία καὶ τῶν δια- βόλων, εἰς τὴν β. ὑποσημ.	239
Κατάκεισιν τὴν διαφέρει ἀπὸ τὸν ἑλεγ- χον.	267
Διὰ τὴν εἶπεν ὁ Κύριος μὴ κείνεται.	267
Καταλαλιά ποῖα εἶναι, εἰς τὴν α. ὑποσημ.	123
Καταποθῇ ἀπὸ τὴν λύπην, τὴν δηλοῖ.	18
Καταναρκῶν τὴν θέλει νὰ εἰπῇ.	97
Καταχθόνιοι οἱ τῶν Χεῖριανῶν γόνυ κλί- νοντες, ποῖοι εἶναι.	321
Καύχησις δὲν εἶναι κατὰ Κρείας.	101
Εἶναι ἀφροσύνη.	101
Ἡ κατὰ κόσμον, ποῖα εἶναι.	101
Εἶναι πόλμα.	103
Κεῖνσις τῶν Θεῶν Λόγος τὴν θέλει νὰ εἰ- πῇ, εἰς τὴν α. ὑποσημ.	318
Κεφαλὴ δίδει καθε αἰσθησιν καὶ κίνη- σιν εἰς τὰ μέλη.	399
Κλαίειν καλῶς, ἀφροσύνης εἶναι ἀρ- χή, εἰς τὴν β. ὑποσημ.	64
Κλέπτειν ἀρέπει νὰ παύῃ ἀπὸ τὴν κλε- ψίαν.	258
Καὶ νὰ δαδῶν καὶ νὰ ἐλεῇ.	258
Ἡ τιμωρία τῶν κλεπτῶν ἔργον εἶναι τῶν ὀξωπεικῶν κειπῶν.	258
Κλεψίας αἰτία εἶναι ἡ ἀργία, εἰς τὴν α. ὑποσημ.	258
Κολασαεὶς τὴν αἵρεσιν εἶχον.	360
Εἶδεν αὐτὸς ὁ Παῦλος, εἰς τὴν β. ὑποσημ.	380. 385. καὶ 386
Κολασαεὶς ποῖαι εἶναι, καὶ διὰ τὴν λέ- γονται ἐτῆ.	361
Κλῆρος διαφέρει ἀπὸ τὴν μερίδα.	368
Διὰ τὴν κλῆρος ὀνομάζεται ἡ μετὰ τῶν Ἀγίων συναρέθμισις.	368
Πῶς λέγεται ὅτι ἐκκληρώθημεν ἐν τῇ Χεῖρι.	211
Κόλασις δὲν εἶναι κακὸν, ἀλλὰ καλὸν καὶ συμφέρον, εἰς τὴν β. ὑποσημ.	412
Διὰ τὴν ὀνομάζεται κόλασις.	412
Κολυμβήθρα μήτρα, ἡ κοιλία εἶναι τῆς Ἐκκλησίας.	181
Κόπος δωρεὰ ἐστὶ Θεῷ.	385
Κορένθιοι ἀδελφοὶ καὶ πλεσίαν ἐλεημοσί- νῳ ἔκαμαν.	77
Μεγαλιτέρως ἐνόμιζον τοὺς ψευδαπο- στόλους ἀπὸ τὸν Παῦλον.	118
Κορένθιοι πολλοὶ εἰς πολλὰ εἶδη τῆς ἀσελγείας ἀείσκοντο.	124
Δοκιμῶν ἐζήτην αὐτὸς ὁ Χεῖριανὸς κατι- κῇ εἰς τὸν Παῦλον.	124

Kkk

Kos-

Κόσμος ποῖος ὀνομάζεται.	288
Κόσμος καταβολή διὰ τί ὀνομάζεται.	207
Κρασί πολὺ πινόμενον πόσα κατὰ πο- ροξενεῖ.	270
Κρασί κατ' αὐτὸ δυνάμει κατηγορεῖται, ἀλλ' ἢ ἅτε ἀμετρος πόσις.	271
Κρασί ὀλίγον πινόμενον ὑγίαν καὶ δι- φροσύνῃ ποροξενεῖ.	271
Κραυγὴ ἵππος καὶ ἀναψίς εἶναι τῷ θυ- μοῦ.	260
Κτίσις διττῶς λέγεται, εἰς τὴν ὑποσ.	371
Ἐκ τῆς θελήσεως ἔγινε τῷ Θεῷ, καὶ ἐχὶ ἐκ τῆς φύσεως.	372. καὶ 376
Κτίσις καινὴ ἐν Χριστῷ ποῖα λέγε- ται.	48. καὶ 202
Δύω λογίων εἶναι ἡ κτίσις, εἰς τὴν ὑποσ.	49
Κτίσματα πῶς νοῦν εἰς τὸν Υἱὸν καὶ Λόγον.	374
Τὸ νὰ διακρατῶνται εἰς τὸ εἶναι με- γαλίντερον εἶναι τῆς δημιουργίας των.	374
Διὰ τί ἐκτίσθημεν.	225
Κυβόβται ποῖοι εἶναι.	250
Κῶμοι τί εἶναι.	192

Λ

Λίθοι τετράγωνοι πῶς δυνάμεθα νὰ γινώσκον ἐπιτήδειοι εἰς τὴν οἰκοδό- μῳ τῷ ὄντι Κυρίῳ, εἰς τὴν ὑποσ.	232
Λιμὸν διὰ τί ὁ Παῦλος ἔπασχον, εἰς καιρὸν ὅτ' ὁ Σολομὼν εἶπεν ὅτι „οὐ λιμοκτονήσει Κύριος ψυχὰς δι- „καίων“, εἰς τὴν β'. ὑποσ.	106
Λογισμοὶ δειλοὶ πῶς ἐξηγεῖται, εἰς τὴν ὑποσ.	87
Λογισμοὶ εἶναι ἡ ρίζα τῆς πᾶξεως τῆς ἀμαρτίας.	189
Πῶς διώκονται.	189
Ἐκ τῆ λογισμοῦ πορεύεται τὸ κα- λὸν ἢ τὸ κακόν.	190
Λογισμοὶ ἐκ τῶν δαιμόνων πρῶτον γί- νονται ποροβολαί, εἶτα πάλιν, εἶτα ὑψώματα.	88
Εἰς ὅλα τὰ πάθη πρωτοπαθὴς εἶναι ὁ λογισμὸς, εἰς τὴν δ'. ὑποσ.	190
Θελήματα εἶναι πῶν διανοιῶν, εἰς τὴν α'. ὑποσ.	221
Λογισμὸς κατηγορίας ἄξιος εἶναι, ὅχι ἡ σάρκα.	221
Λογισμοὶ ποιητοὶ σαίταις εἶναι τῷ δια- βόλῃ.	293
Καὶ οἱ λογισμοὶ, καὶ πᾶσα ἡ τῶ ἀν- θρώπου διάθεσις, ἔργα ὀνομάζον- ται, εἰς τὴν α'. ὑποσ.	259
Λογισμὸν αἰσχροὺ καὶ ποιητοὺ πορεύει ἐκ πρῶτης ποροβολῆς νὰ ἀποδιώκω- μεν, εἰς τὴν ὑποσ.	257
Μὲ τὰς λογισμὰς πρῶτον ὁ διάβολος μᾶς πολεμεῖ, καὶ μάλιστα μὲ ἐκεί- νας ὅτ' ἐχομεν ποροπάθειαν.	257
Καθὼς πολεμοῦμεν τὰ πονηρὰ ἔρ- γα, ἔτι πορεύει νὰ πολεμοῦμεν καὶ τὰς λογισμὰς.	257
Οἱ τῶν νικῶν, Βασιλεὺς εἶναι.	257
Λογισμὰς πορεύει νὰ κηρύττωμεν, καὶ νὰ ὑποτάσωμεν αὐτὰς εἰς τὴν ἀλή- θειαν.	87
Ὀμοίως καὶ κατὰ νόμῳ μας πορεύει νὰ ὑποτάσωμεν εἰς τὴν ὑποκοὴν τῷ Χριστῷ.	87
Τὴν ποροβολὴν τῶ λογισμῷ πορεύει νὰ παρατηρῶμεν ὡς κεφαλὴν τοῦ ὄφους, εἰς τὴν ὑποσ.	292
Λόγος πόσα σημαίνοντα ἔχει εἰς τὴν β'. ὑποσ.	95
Λόγος σαφὲς ποῖος εἶναι.	258
Καὶ διὰ τὸν ἀργὸν λόγον ἔχομεν νὰ κατακλεισθῶμεν.	259
Ποῖος εἶναι ὁ ἀργὸς λόγος, εἰς τὴν α'. ὑποσ.	259
Ἀγαθὸς πορεύει νὰ ᾔηται.	259
Ὁ ἀγαθὸς μὲ τί παρομοιάζει.	259
Ὁ ἀργὸς λόγος λυπεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἄγιον, εἰς τὴν β'. ὑποσ.	258. καὶ 259
Οἱ λόγοι εἶναι σφάτα εἰς τὰ πᾶρα- ματα.	263
Μὲ χάριν καὶ ἄλλας πορεύει νὰ ᾔηται ἀρτυρμένος ὁ λόγος.	421
Ὁ πῶτος λόγος ἀλατυσμὸν νῦν καὶ καρδίαν χρειάζεται, εἰς τὴν α'. ὑποσ.	422
Τὸ νὰ θρασύνεται ἐν λόγοις τινας, εἶναι ἴδιον κενοδοξίας.	422
Ληκὸς τί ἦτον.	76
Ἀπεσάλη μὲ τὸν Τίτον διὰ νὰ ὑπη- ρεπήσῃ εἰς τὴν ἐλεημοσύνην πῶν Κο- ρινθίων.	76
Δυνάμει ἀναφέρει εἰς τὰς Πράξεις ὅλα ὅσα ἔπαθεν ὁ Παῦλος.	104
Ἰατρὸς καὶ ἀγαπητὸς τῷ Παύλῳ ὀνο- μάζεται.	426
Λύπη ἡ περισσοτέρα πῶς καταπίνει τὰς ἀνθρώπους.	18
Λύπη ἡ κατὰ Θεὸν μετάνοιαν κατεργά- ζεται, ἡ δὲ κατὰ κόσμον, θάνατον, καὶ ποῖα εἶναι αὐτή.	64
Εἶναι καὶ λύπη κακὴ, καὶ λύπη καλὴ.	65
Λύπῃ τῷ ἐμβάλλουσιν εἰς ἀπόγνω- σιν πορεύει νὰ ἀποδιώκῃ ὁ μετανῶν, εἰς τὴν β'. ὑποσ.	65

Ἡ κατὰ Θεὸν λύπη πόσα καλὰ πο- ρῶσιν.	65. καὶ 66
Ἡ λύπη πρέπει νὰ γίνεταί ἀνάλο- γος κατὰ τὴν ἁμαρτίαν, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	65
Λυπεῖν τὰς ἡγαπημένους πρὸς διόρθω- σιν, σημεῖον εἶναι ἀγάπης.	17
Λυπεῖν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἄγιον, πόσον εἶναι κακὸν, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	258
Μ	
Μαθητευόμενοι τί πρέπει νὰ κάμνουν πρὸς τοὺς διδασκάλους των, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	68
Μακάριοι ἀπὸ τί ἔχουν νὰ γνωρίζουν ἀλλήλους, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	41
Μακάριοι εἶναι οἱ τὰς ἀτιμίας ὑπομέ- νοντες.	55
Μακάριοι κατὰ μὲν τὴν ποιότητα καὶ τὸ εἶδος τῆς θείας δόξης καὶ τῆ φωτὸς, διαφορῶν δὲ ἔχον, ἀλλὰ κατὰ τὴν ποσότητα, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	345
Μακεδόνας ὑπὲρ τὴν δυνάμιντες ἠλέη- σαν.	73
Καὶ ἀπὸ τὸν ζῆλον καὶ ἔπαινον τῶν Κορινθίων παρεκινήθησαν εἰς ἐλεη- μοσύνην.	79
Μακεδονίας αἱ Ἐκκλησίαι καὶ πτωχαί εἶναι, ἐπαινοῦνται ὁμῶς διὰ τὴν πλεσίαν ἐλεημοσύνην ὅπου ἐποί- ουν.	68 69. καὶ 70
Μακροθυμία πᾶς δείχνεται.	367
Τί διαφέρει ἀπὸ τὴν παρότητα.	193
Μακροθυμία εἰς ποῖας δείχνεται.	54
Μακροθύμου ἔπαινος θαυμαστός, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	409
Μαμμωνᾶς ποῖος εἶναι, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	264
Μάνα συμμάζωξις τίνος ἦτον τύπος.	75
Μανιχαῖοι πολλὰ ρητὰ ἐξήλειψαν ἀπὸ τὰς Ἐπιστολάς τῶ Παύλου.	335
Ποιητὰν λέγουσι τὴν ζωὴν ταύτην.	137
Μαρκιανισαὶ οὕτως Εὐαγγέλιον μόνον δέχονται.	139
Μάρτυρες τῇ προαιρέσει ποῖοι εἶναι, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	264
Μαρτυρεῖν νόμος ποῖος εἶναι, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	109
Μάταια ποῖα ὀνομάζονται.	252
Μάχαιρα τῶ Πνεύματος ποῖα εἶναι. 293. καὶ 294	
Μέθρι πόσον κατηγορεῖται καὶ πόσα κα- κὰ πορῶσιν.	270
Τελῶν λογίων εἶναι ἡ μέθρι, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	270

Εἶναι καὶ μέθρι καλὴ ἀπὸ τὴν θείαν ἀγάπην, εἰς τὴν ὑπόσημ.	271
Μέλη σώματος δὲν λέγαν ἰδιώματα οὐα εἰς τὸ ἄλλο.	256
Μέλη ἐπὶ τῆς γῆς ποῖα εἶναι.	402
Μέλη Χριστοῦ ἀναπληρῶνται ἀπὸ τὸν κάθε Χριστιανόν.	218
Μελίσση ποῖοι εἶναι ὅμοιοι, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	260
Μερίς διαφέρει ἀπὸ τὸν κλῆρον.	368
Μέση Χριστιανῶν μὲν τί πρέπει νὰ ᾔηται ζωσμένη.	290
Ποῖα εἶναι ἡ μέση αὕτη.	291
Μεσίτης δύο τινῶν, ἢ καὶ περισσοτέρων πρέπει νὰ ᾔηται μεσίτης. 165. καὶ 166	
Περὶ τῆς μεσιτείας τῶ Χριστοῦ γλαφυ- ρόν παράδειγμα, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	166
Μεσότοιχον τῶ φραγμοῦ ποῖον εἶναι.	228
Διπλὸν ἦτον καὶ τριπλὸν, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	229
Μεταμορφώμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν πῶς ἐνοεῖται.	32
Μετανοίαν πῶς δέχεται, ὁ Παῦλος. 123. καὶ 258	
Διὰ μετανοίας δύναται πάλιν τινὰς νὰ λάβῃ τὴν χάριν ὅπου ἔχατε, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	177
Μετανοίας ἀρχὴ ποῖα εἶναι, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	266
Μετανοία ὥραϊαν κάμνει τὴν ψυχὴν.	275
Μετανοῶν ποῖαν λύπην πρέπει νὰ ἀπο- διώκῃ.	65
Μέτρον κανόνος ποῖον ὀνομάζει ὁ Παῦ- λος.	91
Μῆκος ποῖον εἶναι.	240
Μικρῶν ἁμαρτημάτων καταφρόνισις γιν- νὰ τὰ μεγάλα.	139
Μνητιανία κακία ὀνομάζεται.	405
Τίνος αὕτη εἶναι ἴδιον, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	405
Μολυσμός σαρκὸς καὶ πνεύματος, ποῖος εἶναι.	60
Μομφή ποῖα ὀνομάζεται.	410
Μορφὴ τί θέλει νὰ εἴπῃ.	316
Μορφῶται πῶς ὁ Χριστὸς εἰς ἡμᾶς.	177
Μύρε μυστήριον διὰ τίνων λόγων διδάσ- κεται.	22
Μυστήρια κεκρυμμένα, φωτισμὸν καὶ ἀποκαλύψιν τῶ Πνεύματος χρειάζον- ται νὰ γνωρισθῶν.	215
Μυστήρια οἱ μεταλαμβανόντες ποῖαν χρέος ἔχον, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	47
Μυστήριον Θεολογίας, τὴν ἀβασανίσον πίσιν ζητεῖ, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	39
Μυστήριον τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας πρῶ- τον ἀπὸ κάθε ἄλλο κτίσμα πορ- κκκ 2	εγινω-

Χειρὸς, ἢ ποῖον ὄχι, εἰς τὴν β'. ὑπ. 229
 Νῆς ὑπὸ τῆς χείματος ἀρπαζόμενος, κα-
 θαρὸς ἢ ἀτάρachος μόνει, ὃ δὲ ὑπὸ
 δαιμόνων ἐνεργέμενος παράττεται,
 ἢ πάσχει ἀλλοίωσιν εἰς τὸ χεῖρον,
 εἰς τὴν ὑπόσημ. 111
 Νῆς ἀρπαχθεὶς δὲν ἤξείρει νὰ εἰπῇ αὐ-
 ῖναι ἐν σώματι, ἢ ἐκτὸς τῶ σώμα-
 τος, εἰς τὴν ὑπόσ. 111
 Χρειάζεται ὁ νῆς ἢ ὀφθαλμῶς, καὶ
 φῶς ὑπὲρ τὴν αὐτὴ φύσιν, εἰς τὴν
 γ'. ὑπόσημ. 215
 Τόπος ἅγιος εἶναι, ἢ ἐν αὐτῷ ἴσα-
 ται τὸ εἶδωλον τῆς ἀμαρτίας, εἰς
 τὴν ὑπόσημ. 265
 Νυχθήμερον ἢ Ἐκκλησία πότε ἀρχί-
 ζει, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 36

Ξ

Ξυλίας διὰ τὶ πεσaráκονται παρὰ μίαν
 ἐλάμβανον οἱ ξυλιζόμενοι. 104

Ο

Οἰκίας πάλαι μεταβάλλει τὸν ἔχοντα
 νὰ λέγῃ ἄλλοτε ἄλλα, εἰς τὴν α'. 175
 Οἰκὴν ὅσον ὅσον ἔραν, ποῖον εἶναι. 42
 Οἰκία ἀχειροποίητος, ποῖα εἶναι. 41
 Οἰκία, μικρὰ Ἐκκλησία εἶναι, εἰς τὴν
 α'. ὑπόσημ. 278
 Πότε γίνεται ὁμόνοια εἰς τὴν οἰκίαν
 τῶ καθε Χριστιανῶ, εἰς τὴν β'. ὑπ. 278
 Τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ὁ διοικῶν, θέλει
 διοικήσῃ καὶ Ἐκκλησίαν, εἰς τὴν α'.
 ὑπόσημ. 278
 Κάθε οἰκία καὶ ὁσμήτιον εἶναι μία
 ὁλόκληρος πόλις, εἰς τὴν β'. ὑπόσ. 278
 Κάθε ὁσμήτιον ἢ φαμίλια Χριστιανῶ
 πρέπει νὰ ᾖναι κοινόβιον, εἰς τὴν
 ὑπόσημ. 279
 Κάθε οἰκία ὁμοιάζει μὲ τὸ στρατόπε-
 δον καὶ τὴν παρεμβολὴν τῶν στρα-
 τολμάτων. 285
 Οἰκονομία τὶ θέλει νὰ εἰπῇ, εἰς τὴν
 α'. ὑπόσημ. 318
 Οἶνος ὁ πολὺς πινόμενος πόσα κακὰ
 προξενεῖ. 270
 Καὶ πόσον κατηγορεῖται ἢ τῶ οἴνου
 ἄμετρος πόσις, εἰς τὴν α'. ὑπόσ. 271
 Οἰνήσιμον πρῶτον ἐσεῖλκεν ὁ Παῦλος εἰς
 τὸν αὐθιγὴν τε, ἔπειτα εἰς τὰς Κο-
 λασσάς, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 423
 Ονόματα θεολογικὰ τί δείχνει τῶ Θεῷ,
 εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 21

Ονόματα δύο φημι νὰ ὑπομείνηται,
 μέγα ἔργον εἶναι. 55
 Εἰς αὐτὰ μόνη ἢ ψυχὴ λαμβάνει τὸν
 πόρον. 55
 Ὅπτασία τὶ διαφέρει ἀπὸ τὴν ἀποκα-
 λυψιν. 110
 Ὅργη τί εἶναι. 260
 Οὐάλοισι πῶς ἐφανῇ ὁ διάβολος, εἰς
 τὴν ὑπόσημ. 100
 Οὐρανὸς τρίτος ποῖος εἶναι. 111. ἢ 113
 Ἔνας εἶναι κατὰ τὸ ὅλον, ἔχει δὲ
 μέλη πολλὰ, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ. 112
 Ὅσιότης ποῖα λέγεται. 255
 Ὁφείας κεφαλῶν διὰ τὶ ἐπροςάχθημεν
 νὰ τρώμεν, εἰς τὴν ὑπόσημ. 292

Π

Παγίδων εἶναι γεμάτος ὁλος ὁ Κόσ-
 μος, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ. 323
 Πάθεσιν ὁ δαλδῶν τὸν Ἰησοῦν ἀρεῖται
 καὶ εἶδωλα προσκυρεῖ, εἰς τὴν γ'.
 ὑπόσημ. 264
 Πάθη προξενούσι μέθην, εἰς τὴν β'.
 ὑπόσημ. 270
 Πάθη ὁ νικήσας πρέπει νὰ σέκεται διὰ
 νὰ μὴ πέσῃ πάλιν εἰς τὰ αὐτὰ. 289
 Πάθη φυσικὰ ἄλλως εἶχεν ὁ Χριστὸς,
 καὶ ἄλλως ἡμεῖς, εἰς τὴν β'. ὑπ. 318. ἢ 319
 Πάθη δύω φυσικὰ ποῖα εἶναι. 394
 Πάθη μὴ ἐπιτιμώμενα εἰς τὴν ἀρχὴν,
 ὅλως κυριεύουσι τὴν ψυχὴν, εἰς τὴν
 α'. ὑπόσημ. 257
 Τὰ τῶ θυμικῶ δυναταγωνιστότερα εἶ-
 ναι ἀπὸ τὰ τῶ ἐπιθυμητικῶ, εἰς τὴν
 δ'. ὑπόσημ. 262
 Παθήματα ὅσα περὶ αὐτὸν, πόσον πε-
 ρισθεῖ καὶ ἡ παρηγορία. 5
 Ὅσα πάθεσιν οἱ Χριστιανοί, παθή-
 ματα τῶ Χριστῶ λέγονται. 5
 Ποῖα ὀνομάζονται. 194
 Παθοκτόνοι ἐμεῖς, ὅχι σωματοκτόνοι. 194
 Παίζειν πῶς μεταχειρίζεται ἡ Γραφή,
 εἰς τὴν α'. ὑπόσημ. 182
 Παλαιὰ πῶς ἔγνωσαν καινέρια. 48
 Παράδεισος ἄλλος εἶναι ἀπὸ τὸν Οὐρα-
 νόν. 113
 Ὁ αὐτὸς εἶναι. 113
 Τὶ λέξις εἶναι, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ. 113
 Τὰς ἀποκρύφους λόγους αὐτῶ ἐμυήθη
 ὁ Παῦλος. 113
 Παράδοσις τῶν ἀνθρώπων κακῶν αἰτίαι
 εἶναι, εἰς τὴν ὑπόσημ. 88
 Παρακολῶ πᾶσαν πῶς ὁ Παῦλος ἐνδι-
 κῆσεν. 88

Πα-

Πῶς ἀνέωγε τὸ στόμα τῶς εἰς τὴν Κορινθίους. 56. καὶ 57
 Εἰς τὴν καρδίαν τῶς εἶχε τὴν Χειρῶν. 61
 Αἰνιγματωδῶς παρακινεῖ νὰ κάμνουν οἱ Χειριανοὶ ἐλεημοσύνην ὑπὲρ τῶν δυνάμειν τῶς. 74
 Καὶ τὴν Μακεδόνας παρακίνησε νὰ δώσῃ ἐλεημοσύνην μετὰ τὸ μέσον τῶν Κορινθίων, καὶ τὴν Κορινθίους μετὰ τὸ μέσον τῶν Μακεδόνων. 79
 Ἡ δὲ πρὸς Κορινθίους ἐγκώμιον εἶναι τῶ Παύλῳ. 85
 Τί δηλοῖ, τὸ „αὐτὸς δὲ ἐγὼ Παῦλος“. 85
 Ἐξουσίαν πνευματικῶν ἔδωκεν αὐτῷ ὁ Θεὸς προηγουμένως εἰς οἰκοδομίαν, ἐπομένως δὲ εἰς καθάρσεις. 89
 Δὲν ἐκαυχᾶτο εἰς τὰ ἄμετρα. 90
 Ἀπὸ μεγάλῃ αἰσχύνῃ ἤλθεν εἰς τὴν ἐδικὴν τῶς ἐπαίνους. 92
 Τὰς συγκαταρθείσας ἀμαρτίας τῶς ἐνθυμείτο πάντοτε. 92
 Νυμφαγωγὸς εἶναι. 93
 Διὰ τί ἐζήλωσε τὴν Χειριανὴν. 92
 Νομίζει ὅτι δὲν ἦν κατώτερος τῶν Κορυφαίων Ἀποστόλων. 95
 Ὅτι δὲν ἦν αὐτῶν κατώτερος ἀποφαντικῶς εἶπε. 95
 Ἰδιώτης πῶς ἦν τῷ λόγῳ, ἀλλ' οὐ τῇ γνώσει. 95. καὶ 96
 Δὲν ἦν ἰδιώτης κατὰ τὸν λόγον καὶ τὴν ῥητορικὴν εὐλογιστίαν, καὶ πάλιν ἦν, εἰς τὴν ἀ. ὑπόσημ. 96
 Διὰ ταπεινώσιν γράφει τὸν ἑαυτὸν τῶ ἰδιώτῃ. 96
 Διὰ τί ἐταπεινῶσε τὸν ἑαυτὸν τῶ. 96
 Στρατιώτης ἦν καὶ εἶχε δίκαιον νὰ πέρη σιτηρέσιον, εἰς τὴν ὑπόσημ. 97
 Παραπῶ ἀπὸ τὴν χρεῖαν δὲν ἐλάμβανε. 98
 Διὰ τί ἀπὸ μὲν τὴν Μακεδόνας ἔπερυν ἐλεημοσύνην, ἀπὸ δὲ τὴν Κορινθίους δὲν ἔπερυν, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 98. καὶ 161
 Ἡ καύχησίς τῶ αἰμοιάζει μὲν μετὰ ἀφροσύνην, δὲν ἦν δέ. 101
 Κατὰ τὰ φυσικὰ προτερήματα ἦν ἴσος μετὰ τὴν Ἰουδαποστόλους· κατὰ τὰ πνευματικὰ δὲ ἦν τῶν ἀνώτερος, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ. 103
 Τὰ ἀκέραια πάθη καὶ οἱ κίνδυνοι, ἐκείναι ἀρεταὶ τῶ Παύλῳ ἀριθμῶνται. 103 104 105 106 107 108. καὶ 109
 Καὶ ἐν τῇ φυλακῇ εὐερισκόμενος ἀγρύ-

πνα καὶ ἐδοξολογεῖ τὸν Θεόν, εἰς τὴν ἀ. ὑπόσημ. 106
 Πειρασμένος καὶ διψασμένος καὶ γυμνός ἦν. 106
 Διὰ τί ὁ Παῦλος ἔπασχεν ἀπὸ τὸν λιμόν, εἰς καιρὸν ὅπου ὁ Σολομών εἶπεν „ὁ λιμοκτονήσει Κύριος Ἰσραὴλ“. εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ. 106
 Διὰ τί δὲν εἶπε πόσα ἔθνη ἐπίστρεψεν. 106
 Τῶν μέλειναν εἶχεν ὅλης τῆς Οἰκῆς. 107
 Δὲν ἐσυγκοινωνεῖ μόνον εἰς τὴν λύπην τῶν ἀδελφῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὡς ἀσθενής ἦν. 107
 Διὰ τί ἐφυγεν ἀπὸ τῆς χειρὸς τοῦ Ἐθνάρχου τῆς Δαμασκῆς. 109
 Διὰ τί δὲν ἐσύμφερε νὰ καυχᾶται εἰς τὰς ἀποκαλύψεις τῶς. 109 110. καὶ 111
 Δὲν ἐμελέτα τί εἶχε νὰ εἰπῇ. 295
 Παρηγορεῖται ποῖος ἔγινε. 62. καὶ 63
 Παῦλος μίαν μόνην ἀποκάλυψιν ἀναφέρει. 110
 Πῶς ἠρπάγη εἰς τὸν τρίτον Οὐρανόν, εἰς τὴν ὑπόσημ. 111
 Διὰ τί εἰς τρίτον πρόσωπον λέγει ὅτι εἶδε τὴν ἀποκάλυψιν. 110
 Τί ἔμαθε, καὶ τί εἶδεν ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀρπαγῆς, εἰς τὴν ἀ. ὑπόσημ. 113
 Θεὸς ἐγένετο, καὶ ἐκαλεῖτο, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 112
 Διὰ τί ἀρπάχθηκεν εἰς τὸν Παράδεισον. 112
 Ἀποκάλυψις Παύλῳ νόθος εἶναι. 112
 Ἐμυήθη τὴν περὶ τῶν αἰσθητῶν παραδείσεων ἀποκρύφους λόγους, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ. 113
 Διὰ ποίαν αἰτίαν ἠναγκάσθη νὰ εἰπῇ ὅτι ἠρπάγη, εἰς τὴν ὑπόσημ. 114
 Διὰ τί ὁ συνεχωρήθη νὰ λαλήσῃ τὰ ἄρρητα ῥήματα, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ. 113
 Σκόλοφ αὐτῶ ποῖος ἦν. 115
 Ὅταν ἰσχυρῶς, τότε ἦν δυνατός. 117
 Πάντα τὰ σημεῖα τῶ Ἀποστόλου ἐποίησεν. 118
 Ἐξίτηι τὰς ψυχὰς τῶν Χειριανῶν, καὶ ὅχι τὰ ἄσπρα. 119
 Γλυκυτάτα ἐξόδοι πρὸς ἑαυτὸν τῶ διὰ τὰς ψυχὰς τῶν Χειριανῶν. 120
 Πῶς λέγει ὅτι μετὰ δόλῳ ἔλαβε τὴν Κορινθίους, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 120
 Ἀρετὴ αὐτῶ πόσους βαθμοὺς ἔχει. 120
 Πενθεῖ καὶ κλαίει διὰ τὰς ἀμαρτίας τῶν ἄλλων. 123
 Νόμοι ἦν τὰ λόγια τῶ, εἰς τὴν ἀ. ὑπόσημ. 125
 Ο'

Ο Χειρὸς ἐλάλει ἐν αὐτῷ.	125	Μεγαλιτέραν διακονίαν εἶχε, καὶ με-	
Πῶς ἦτον ἀσθενὴς ἐν τῷ Χειρῷ, καὶ		γαλιτέραν χάριν.	236
ἐν ποῖς πιεσὶς διωγτός.	126	Τὰ γόνατα ἐκλινεν ἐν τῇ προσά-	
Δυνῆτον ἀδόκιμος.	127	χῇ τε.	238
Υπὲρ τῆς ἀληθείας εἶχε δύναμιν, καὶ		Παῦλος δεσμὰ καὶ αἰχμαλωσίαν πόσον ἦτον τί-	
ὄχι κατὰ τῆς ἀληθείας.	128	μία εἰς τὸν Χρυσόστομον, εἰς τὴν ὑ-	
Ἐξουσίαν ἔδωκεν αὐτῷ ὁ Κύριος νὰ		ποσημ.	243
τιμωρῇ τὴν ἀδιορθώτως.	129	Ποῖον ῥητὸν ἐρανίδην ἐκ τῶν ἀποκρύ-	
Διὰ τί ἄλλως βάλει τὴν τάξιν τῆς		φων τῶ Ἱερειῶν, εἰς τὴν ὑποσημ.	268
Ἀγίας Τριάδος, εἰς τὴν γ'. ὑποσ.	131	Ὡς ἀν' ἀρχιερατικῆς διηγεῖται εἰς τὰς	
Ἡγιασμένος ἦτον ἐκ κοιλίας μητρός		στρατιώτας Χριστιανούς τὴν δύναμιν	
τε, εἰς τὴν β'. ὑποσημ.	142	τὴν ἐχθρῶν τῆς δαιμόνων.	287
Ἐσάλθη εἰς τὰ Ἑθνη.	150	Καὶ ἀρματόνοι αὐτῆς.	290
Εἰς τὸ κήρυγμά τε οἱ μεγάλοι Ἀπό-		Ὁ ἀσπασμός ὅπως ἔγραφεν ἰδιοχεί-	
στολοι τίποτε δὲν ἐπρόσθεσαν.	150	ρως ποῖος ἦτον.	428
Διὰ τί ἀντιστάθην εἰς τὸν Πέτρον, καὶ		Σκλάβον ὀνομάζει τὸν ἑαυτὸν τε.	424
δὲν εἶπε τὴν οἰκονομίαν διὰ τὴν		Παχωμίου πῶς ἐφάνη ὁ διάβολος, εἰς	
ὁποίαν ὁ Πέτρος ἐσυγχώρει νὰ πε-		τὴν ὑποσημ.	100
ριτέμνωνται.	151	Πειρασμοῖς δὲν ἀρέπει νὰ ἐπιρρίπτωμεν	
Διὰ τί ἔλεγε, „ζῶ δὲ ἐκ ἔτι ἐγὼ,		θεληματικῶς τὸν ἑαυτὸν μας.	109
„ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χειρὸς“.	156	Πρέπει εἰς τὰς πειρασμοὺς τὰς συμμέ-	
Ἀκτιστος γέγονε, εἰς τὴν α'. ὑποσημ.	156	τρως νὰ ἐπινοῶμεν καὶ ἡμεῖς τέχνας	
Διὰ τί εἶπεν, ὅτι ὁ Χειρὸς παρέδω-		διὰ νὰ γλυτώσωμεν.	109
κε τὸν ἑαυτὸν τε διὰ λόγον τε.	157	Πειρασμός, ποῖος ὀνομάζεται παλὴς	
Πᾶν τὸ παρὰ τῶ Παύλου γινόμενον καὶ		θανάτος.	7
λεγόμενον εἰς ποῖον ἀναφέρεται,		Πότε γίνεται χειρότερος.	20
εἰς τὴν α'. ὑποσημ.	156	Πείσαι ψυχῇ μεγαλιτέρον εἶναι ἀπὸ	
Πρώτος ὁ Παῦλος ἔκαμεν ἀλληγορίαν		τὸ νὰ ἀναστήσῃ τινος νεκρὸν.	216
εἰς τὴν Γραφῇ, εἰς τὴν β'. ὑποσ.	179	Πεποιθήσιν ποῖαν ὀνομάζει ὁ Παῦλος.	86
Περιτομῇ δὲν ἐκέρυττε.	186	Περικεφαλαία τε Χριστιανὲ ποῖα εἶναι.	293
Διὰ τί ἐπερίτεμε τὸν Τιμόθεον, γλα-		Περιποίησις πῶς νοεῖται.	213
φυρὰ αἰτία καὶ ὁμοίως, εἰς τὴν α'. ὑποσημ.	187	Περιτομὴ ἀληθινή, ποῖος εἶναι.	332
Διὰ τί καταράται, εἰς τὴν β'. ὑποσ.	187	Περιτομὴ τίμιον ἦτον παρὰ Ἰουδαίοις.	332
Διὰ τί εἶπεν ἀλλήλων τὰ βάρη βασά-		Τώρα κατατομὴ εἶναι.	332
ζε· ἐπειτα λέγει, ἕκαστος τὸ ἴδιον		Περιτομῇ ὅς τις λαμβάνει, ἀπὸ τὸν	
φορτίον βασάσει, εἰς τὴν α'. ὑποσ.	197	Χειρὸν τίποτε δὲν ὠφελεῖται.	183
Δὲν ἤξευρε νὰ γράφῃ εὐμορφα γράμ-		Ἡ πρὸ τῶ πειθεῖσαι, εἰδὲν βλάπτει.	185
ματα.	200	Πέτρος ἐπιστεύθη τὸ Εὐαγγέλιον τῆς	
Ὅλῳ ἔγραφεν ἰδιοχείρως τὴν πρὸς		περιτομῆς.	150
Γαλάτας.	199	Στύλος ὀνομάζετο πῶς εἶναι.	151
Διὰ τί εἰς τὸν σαυρὸν ἐκαυχᾶτο.	200	Διὰ τί ἀντιστάθην εἰς αὐτὸν ὁ Παῦλος.	151
Ποῖον ῥητὸν ἐρανίδην ἐκ τῶν ἀποκρύ-		Ἐσυγχώρει κατ' οἰκονομίαν νὰ περ-	
φων τῶ Μαυσέως, εἰς τὴν β'. ὑποσ.	202	τέμνωνται.	151
Τὰ εἴγματα τοῦ Χειρὸς ὡς διάδημα		Διὰ τί ὑπέμεινε τὴν ἀντίστασιν Παύλου.	152
ἐβάσταζεν.	203	Διὰ τί ὁ Παῦλος ἀνέβη εἰς Ἱεροσό-	
Εἶδε τὰς Ἑφesus.	214	λυμα διὰ νὰ τὸν ἰσορήσῃ.	145
Διὰ ὅλας τὰς Χριστιανὰς ὁ Χειρὸς εἶ.	214	Οὐκ ἄλλος Πέτρος ἀπὸ τῆς ἐβδομῆ-	
Δέσμιος ἦτον διὰ τὰ Ἑθνη.	233	κορτα ἐπετιμήθη ἀπὸ τὸν Παῦλον.	145
Ἐπιστολῇ δεικτέραν πρὸς Ἑφesus		Διὰ τὴν θείαν ἀγάπην ἔλεγε νὰ τὸν	
δὲν ἔγραψεν, εἰς τὴν α'. ὑποσημ.	234	σαυρῶσεν κατακέφαλα, εἰς τὴν ὑποσ.	256
Συμῆσιν εἶχεν ἐν τῷ μυσηρίῳ τοῦ		Διὰ τί ὁ Πέτρος ἐχρηάσθη ἀπακά-	
Χειρὸς.	234	λυφιν ἀντὶ τὰ Ἑθνη δέχεται ὁ Θεός,	
Ἐλαχιστότερον ἀπὸ ὅλας τὰς Χριστι-		εἰς καιρὸν ὅπως ὁ Χειρὸς εἶπε· „πο-	
νοὺς ὀνομάζει τὸν ἑαυτὸν τε.	236	„ῥαθυμῆς, μαθητεύσατε πάντα τὰ	
		„Ἑθνη“· εἰς τὴν ὑποσημ.	235

Πικρία τί είναι.	260	Τὸ αὐτὸ δέρεται καὶ εἰς τὴν πα-	
Πικροὶ μὲ τὴν Μέλισσαν ὁμοιάζουσιν τὴν		λαιάν καὶ νέαν Διαθήκην.	39
ἀποθήσκουσιν μαζί με τὴν πλη-		Οἱ φορέντες αὐτὸ, ἀφ' ὧν φορέ-	
γνῶ, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	260	σι, εἰς τὴν ὑπόσημ.	43
Πίσιν ὁ Θεὸς χαρίζεται.	224	Πῶς λέγεται εὐδυνα, εἰς τὴν γ'. ὑπ.	168
Διὰ πίσεως περιπατοῦμεν, καὶ διὰ εἰ-		Πόθεν γινώσκει τινος, ὅτι ἔλαβε	
δης, πῶς ἐρμηνεύεται.	44	Πνεῦμα Ἅγιον, εἰς τὴν ὑπόσημ.	178
Εἰς δύο διαμερίζεται ἡ πίστις, εἰς τὴν		Πνεύματι ὁ περιπατῶν ἐπιθυμίας σαρ-	
β'. ὑπόσημ.	44	κὸς καὶ τελεῖ.	189
Πίστις ἀκριβέστερα βλέπει ἀπὸ τῆς σω-		Καρπὸς αὐτῆς τί είναι.	192
ματικῆς ὀφθαλμῆς.	158	Διὰ τί λέγεται Πνεῦμα ἐπαγγελίας.	212
Ἐκ τῆς πίσεως λαμβάνει τὸ Πνεῦ-		Διὰ τί λέγεται ἀρραβών.	213
μα.	259	Ἐνέργεια Πνεύματος πῶς δέρεται	
Καὶ τὴν ἐπαγγελίαν τῆς Πνεύματος.	263	ἐν τῇ καθαρᾷ ψυχῇ, εἰς τὴν γ'. ὑπ.	215
Διαθήκη εἶναι ἀρχαιοτέρα τῆς Νόμου.	263	Πνεῦμα Ἅγιον ποῖος λυπεῖ, εἰς τὴν	
ζωοποιεῖ.	267	β'. ὑπόσημ.	258. καὶ 259
Υἱὸς Θεὸς κάμνει τὴν ἀνθρώπου.	268	Δι' αὐτῆς ἐσφραγίσθημεν.	259
Πίσεως πόσα εἶδη εἶναι εἰς τὴν γ'. ὑπ.	284	Ποιμενεῖς ποῖοι εἶναι.	248
Πίστις πῶς ἐνεργεῖ δι' ἀγάπης, εἰς τὴν		Πόλεμος τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν Χριστιανῶν	
γ'. ὑπόσημ.	184	τὰ ἄρματα ποταπὰ εἶναι.	87
Χωρὶς ἔργων εἶναι κενρά.	185	Ὁ κατὰ τὴν ἐχθρὴ πόλεμος, ἅγιος	
Πίσεως θυρεὸς ποῖος εἶναι.	292	καὶ ἱερὸς ὀνομάζεται.	287
Πίστις δῶρον εἶναι.	225	Πόλεμος μαθήματα ποῖα εἶναι.	290
Διὰ τῆς πίσεως ἐσώθημεν, καὶ ὅχι ἐκ		Πορείας ὄνομα εἶδὲν ὀνομάζεται ἀρέ-	
τῶν ἔργων μας, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	225	πει εἰς τῆς Χριστιανῆς.	262. καὶ 263
Δόγματα ὀνομάζεται.	229	Πραιτώριον ποῖον ὀνομάζεται.	306
Διὰ τί προηγείται τῆς Βαπτίσματος,		Πρακτικὴ πρῶτος Οὐρανοῦ εἶναι.	113
εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	245	Τὸ τέλος αὐτῆς τὸ ἀγαθὸν εἶναι.	291
Διὰ τῆς Βαπτίσματος τελειῖται.	245	Πράξις ποῖα καλεῖται, εἰς τὴν α'. ὑπ.	201
Πίσεως κύριος, ποῖα εἶναι.	249	Πρεσβύτεροι Ἐπίσκοποι ὀνομάζονται.	300
Πλάνης σημεῖα τί διαφέρουσιν ἀπὸ τῶν		Προαίρεσις δίδει τὸ ὄνομα εἰς τὸν αὐ-	
τῆς χάριτος, εἰς τὴν ὑπόσημ.	100	θρῶνον περὶ ὅσον ἀπὸ τὴν ἐστίαν	
Πλάτος ποῖον εἶναι.	240. καὶ 241	καὶ φύσιν τε.	406
Πλεονέκτης πῶς εἶναι εἰδωλολάτρης.	264	Αὐτὴ ἐμβάζει εἰς βασιλείαν, καὶ κό-	
Πλεονεξία διὰ τί λέγεται εἰδωλολα-		λασιν, καὶ ὅχι ἡ φύσις.	406
τρέα.	404	Παλαιὸς καὶ νέος ἀνθρώπος ὀνομάζε-	
Οὐδὲ ἀρέπει νὰ ὀνομάζεται ἀπὸ τῆς		ται.	406
Χριστιανῆς.	262	Προαιρέσεως ἔργα εἶναι ἀρεταὶ καὶ κα-	
Πλήρωμα χρόνος ποῖον εἶναι.	172	κίαι.	192
Καὶ πλήρωμα καιρῶν.	211	Προζύμι ποῖον εἶναι, εἰς τὴν α'. ὑπ.	186
Πλήρωμα Θεότητος, ποῖον εἶναι.	376. καὶ 377	Προθέσεων τάξις ἐπὶ τῆς Τελευτῆς ἀδιά-	
Πλήρωμα Θεῶ, ποῖον εἶναι.	241	φορος εἶναι παρὰ τῷ Παύλῳ.	135
Πλῆθος σκορπισθέντος μέλει, συμμα-		Ἡ διὰ, καὶ ἐν, καὶ εἰς τὸν Πατέρα δι-	
ζωνόμενος δὲ, χάνεται.	83	δονται.	245
Πῶς ἀρέπει τινος νὰ τὸν μεταχειρίζε-		Προκαλέμενοι τί θέλει νὰ εἰπῇ.	195
ται.	84	Πρόνοιαν ἀρέπει νὰ ἔχῃ τινος ἐνώπιον	
Σπόρος πνευματικὸς γίνεται εἰς τῆς		Θεῶ, καὶ ἀνθρώπων.	77
πρωχῆς διδόμενος.	83	Πρόδος Παύλου εἰς τὸν τρίτον Οὐρανὸν	
Πλῆθος ὑπερβάλλον τῆς χάριτος ποῖος		τί ἦτον, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	112
εἶναι.	224	Προσεσμερῶν τῶν προειρημένων κεφαλῇ	
Πνεῦμα πῶς ζωοποιεῖ.	26	εἶναι ὁ Χριστός.	210
Διὰ τί Κύριος ὀνομάζεται.	31	Προσέχῃ ποῖα εἶναι ἡ ἀληθινή.	420
Ἐλδοθερόνοι ἡμᾶς.	33	Πόσα μέρη ἔχει, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	420
Ὁμοῦσιον εἶναι μὲ τὸν Υἱόν, εἰς τὴν		Ἡ φιλάδελφος τὸν Παῦλον καὶ Πέτρον	
γ'. ὑπόσημ.	31	βοηθεῖ.	420. καὶ 8
Epistole di S. Paolo. Tom. II.		LII	Πρε-

Πρέπει νὰ προσδωχώμεθα οὕτως διὰ διὰ τὸν ἄλλον.	9. καὶ 295
Μαζὶ μετὰ τὸ Θεῖον ἔλεος, πρέπει καὶ ἡμεῖς νὰ προσδωχώμεθα.	9
Προσδύχῃ τί ἐστίν, καὶ ἡ αὐτῆς κατὰσσις, εἰς τὴν ὑπόσπιν.	112
Προσδύχῃ τῶν τελείων τί ἐστίν.	112
Διὰ πάσης προσδύχης καὶ δεήσεως πῶς ἐννοεῖται.	294
Προσδύχαις τῶν ἄλλων δεῖν πρέπει νὰ ἀφίνωμεν τὸ παῦ.	309
Προσδύχῃ πόσον καλὸν εἶναι.	189
Προφήται ἀπεσάλθισαν ἀπὸ τὸν Πατέρα διὰ νὰ ἀρράβωνίσουν τὴν Ἐκκλησίαν μετὰ τὸν Υἱόν τε.	93
Δύοτεροι εἶναι ἀπὸ τῆς Ἀποστόλης.	248
Προφήτης πῶς ὀνομάζεται καθεὶς Χριστιανός.	14
Πρωτότοκος ποῖος λέγεται.	372
Πτύρεσθε τί σημαίνει.	312
Πτωχοὶ περὶ αὐτοὺς διδόντες εἰς τὰς ἐλεῖντας αὐτὰς πλεονεξίας, παρὰ ὅπως λαμβάνουν ἀπὸ αὐτὰς.	75
Πτωχῶν τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ κοινὴν εἶχον τὴν φροντίδα ὁ Πέτρος καὶ Παῦλος.	151
Πυρεῖται, τί θέλει νὰ εἰπῇ.	107
Πωρεῖ τί ἐστίν.	30. καὶ 253

P

Ρῆμα Θεοῦ, ποῖον εἶναι.	293
-------------------------	-----

Σ

Σάββατα δεῖν πρέπει νὰ φυλάττεται οἱ Χριστιανοί.	396. καὶ 397
Σαργαίνῃ τί ἐστίν.	109
Σάρκα καὶ αἷμα, ποῖος ὀνομάζει ὁ Παῦλος.	143
Κατὰ σάρκα ἄλλως μετὰ λέγεται εἰς ἡμᾶς τὰς ψυχὰς ἀνθρώπων, καὶ ἄλλως εἰς τὸν Χριστόν.	48
Σαρκοῦς μολυσμὸς ποῖος εἶναι, εἰς τὴν ὑπόσπιν.	60
Σαρκοῦς θελήματα καὶ ἔργα ποῖα εἶναι.	221
Σάρξ Χριστιανῶν, Χριστὸς εἶναι σάρξ, εἰς τὴν ὑπόσπιν.	194
Εἰς τὴν σάρκα ὁ ἀσείρων τί φέρει.	197
Σάρξ πῶς ἐπιθυμεῖ κατὰ τὴν πνεύματος.	190
Δεῖν εἶναι ἐναντία τῆς ψυχῆς.	190
Ὅταν αὐτὴ νικᾷ τὴν ψυχὴν, τί ἀπολεθεῖ, εἰς τὴν γ'. ὑπόσπιν.	190
Ἐφθάρη μετὰ τὴν παράβασιν, εἰς τὴν δ'. ὑπόσπιν.	190

Οὐκ ἔστιν ἐναντία τῆς ψυχῆς ἀμέσως, ἀλλὰ ἐμμέσως, εἰς τὴν ὑπόσπιν.	191
Σάρρα καὶ γερρόντισσα ἦτον καὶ εἶρα, καὶ πάλιν ἐγέννησε.	179
Τίνος ἦτον τύπος.	180
Σάρρα τί θέλει νὰ εἰπῇ, εἰς τὴν γ'. ὑπόσπιν.	181
Σατανᾶς τί θέλει νὰ εἰπῇ, εἰς τὴν β'. ὑπόσπιν.	58. καὶ 115
Πῶς εἰς Ἀγγελὸν φωτὸς μετασχηματίζεται.	100
Εἰς ποῖας ἐφάνη τοῖς τοῖς, εἰς τὴν ὑπ.	100
Καὶ οἱ διάκονοι τῷ Σατανᾷ μετασχηματίζονται εἰς διακόνους δικαιοσύνης.	100
Σιδηροποκάμισον τῷ Χριστιανῶν ποῖον εἶναι.	291
Σιλβανὸς καὶ Σίλλας οὕτως καὶ ὁ αὐτὸς εἶναι, εἰς τὴν α'. ὑπόσπιν.	13
Σινὰ Ὅρος διὰ τί ὀνομάσθη Ἀγαρ.	180
Σκανδαλὸν αἰτίαν δυνάμενοι νὰ διορθώσωμεν καὶ δεῖν διορθώσωμεν, κατακεννόμεθα.	45
Σκηναὶ ποῖαι ὀνομάζονται.	41. καὶ 42
Σκόλοψ τῷ Παύλῳ ποῖος ἦτον.	115
Σκοπὸς ὁ ὑπὸ τῷ Παύλῳ δηλούμενος, τίς εἶναι, εἰς τὴν α'. ὑπόσπιν.	340
Σοφίας τί ἐστίν ἴδιον.	365
Σταυρεῖ μέρη διὰ τίνων λόγων δηλῶνται.	321. καὶ 322
Σταυρὸς καύχημα εἶναι τῷ Παύλῳ, καὶ καθεὶς Χριστιανῶν.	200. καὶ 201
Σταυρεῖ μέρη τέσσαρα διὰ τίνων δηλοῦνται.	240
Σταυρὸν ὁ Χριστὸς ποῖον ὀνομάζει, εἰς τὴν ὑπόσπιν.	342
Τί ἐστίν Σταυρὸς.	342
Σταυρὸς τρόποιον εἶναι.	396
Ἐν αὐτῷ προσηλωθῇ τὸ χειρόγραφον ἡμῶν.	393
Ἀπὸ τὸ ὕψος τῷ Σταυρῷ ἐτινάχθη ὁ διάβολος κάτω καὶ ἠφανίσθη, εἰς τὴν β'. ὑπόσπιν.	396
Σταυρεῖ θάνατον πόσοι Ἄγιοι ἔλαβον διὰ τὴν θείαν ἀγάπην, εἰς τὴν ὑπ.	156
Σταυρὸς καθεὶς ἀρετὴ εἶναι, εἰς τὴν ὑπ.	201
Μονιμώτερον εἶναι τῆς κτίσεως τὸ τῷ Σταυρῷ μυστήριον.	201
Εἰς τὸν Σταυρὸν ὁ Παῦλος ἐκαυχᾶτο.	200
Ἡ ἀρετὴ αὐτῆς διπλὴ εἶναι, εἰς τὴν α'. ὑπόσπιν.	201
Σταυρεῖσι πῶς τινὲς τὴν σάρκα σωτῆς παθήμασι, καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις.	194
Ἐμοὶ ὁ κόσμος ἐσαύρωται, καὶ γὰρ τῷ κόσμῳ, πῶς ἐρμηνεύεται.	201

Στοι-

Στοιχεῖα τῶ κόσμου ποῖα εἶναι. 389. καὶ 170
 Στοιχεῖα δὲ εἶναι καθὼς νομίζουν τι-
 νες αἰσθητοὶ Χριστιανοί, εἰς τὴν ἀ.
 ὑπόσπιν. 174
 Διὰ τί ὀνομάζονται πτωχὰ καὶ ἀδελφὴ. 174
 Συμεὼν τῷ Στυλῆτι πῶς ἐφαίνετο ὁ διάβο-
 λος, εἰς τὴν ὑπόσπιν. 100
 Συναγωγὴ Ἰουδαίων διὰ τί ὀνομάζεται
 γυνή. 181
 Συγχωρεῖν τὰ σφάλματα πῶν ἀδελφῶν
 πόσον καλὸν εἶναι. 261
 Σωδεσμον ἀναιρᾶν πῶς ἐρμηνεύεται,
 εἰς τὴν ἀ. ὑπόσπιν. 73
 Σωιδήσεως μαρτυρία καὶ χησὶς εἶναι. 9
 Παρηγορίαν ποιεῖν. 129
 Σωκλῆσει πῶς ἐρμηνεύεται. 167
 Σωδεσμός τί εἶναι ἴδιον. 365
 Συνήγειρε καὶ συνεκάθισεν ἐν τοῖς ἐπα-
 ρανίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ πῶς ἐρμηνεύ-
 εῖται. 223
 Συνήθεια ἡ κακὴ ἀπατᾷ, εἰς τὴν ὑπόσπιν. 88
 Σῶμα τῆς ταπεινώσεως πῶς θέλει γινῆ
 σύμμορφον τῷ σώματι τοῦ Χρι-
 στοῦ. 344. καὶ 345
 Μέλη αὐτῶ δὲ θέλουν λάβειν ἄλλω
 θέσει ἐν τῇ ἀνάστασι, εἰς τὴν γ.
 ὑπόσπιν. 344
 Τὸ αὐτὸ ἀνασηθῆναι, καὶ ἐχθὲρ ἄλλο. 344
 Ὁσράκιον σκεῦος λέγεται, καὶ τὸν
 θησαυρὸν ἔχει πῶν χαρισμάτων τῶ
 Πνεύματος. 37
 Ἀχειροποίητος οἰκία εἶναι, καὶ διὰ τί. 42
 Διὰ τί ὀνομάζεται σκηνός. 42
 Διὰ τί τὸ φθαρτὸν σῶμα βαρυνόμεθα. 43
 Ἐνδημῶντες ἐν τῷ σώματι, ἐκδημῶ-
 μεν ἀπὸ τῶ Κυρίου πῶς ἐρμηνεύεται. 44
 Ποῖον εἶναι ὅπῃ συγκατεῖ τὸ φυσικόν
 σῶμα. 244
 Ποῖον εἶναι ὅπῃ δίδει τὴν κίνησιν καὶ
 αἰσθῆσιν εἰς τὰ μέλη τῶ. 251. καὶ 252
 Μέλη σώματος δὲ λέγουσι φέματα
 οὐα εἰς τὸ ἄλλο. 256
 Σώματα πῶν ἀνθρώπων σύμμετρα
 ἔκαστον ὁ Θεὸς διὰ τὰ ἀρκεῖνται εἰς
 τὰ ὀλίγα. 271
 Σωτηρία μετὰ φόβου πρέπει νὰ ἐργά-
 ζεται. 322. καὶ 323
 Σωτηρία μὲ τὴν ὑπομονὴν πῶν θλίψεων
 κατορθώνεται. 6

Τ

Τάλαντον πόσα φλωρία κάμνει, εἰς
 τὴν ἀ. ὑπόσπιν. 412
 Ταπεινώσεις θεμέλιον εἶναι καθε ἀρετῆς. 243

Μὲ καθε τρόπον πρέπει νὰ γίνε-
 ται. 243
 Πρὸ τῶ με ταπεινωθῆναι ἐγὼ ἐπλημ-
 μέησα, πῶς ἐρμηνεύεται, εἰς τὴν
 ὑπόσπιν. 257
 Τέκνα δὲ θισαυρίζουν εἰς τὰς γονεῖς
 των, ἀλλὰ τὸ ἐναντίον. 119
 Τρίτη ἀρχὴ εἶναι εἰς τὴν οἰκίαν. 278
 Πρέπει νὰ ὑπακούειν εἰς τὰς γονεῖς των
 κατὰ τὸ θέλημα τῶ Κυρίου. 278
 Κατὰ τί πρέπει νὰ ὑπακούειν εἰς τὰς
 γονεῖς των. 416
 Τέκνα πῶν Χριστιανῶν δὲ πρέπει νὰ
 παραδίδονται τὰς Αἰγυπτῶν πῶν ἐξω-
 τερικῶν Ἑλλήνων, εἰς τὴν ὑπόσπιν. 282
 Τέλειοι τί πρέπει νὰ φρονέω. 339
 Τελειότης ποῖα εἶναι. 340
 Δύο εἶναι ἡ τελειότης, εἰς τὴν ἀ.
 ὑπόσπιν. 340
 Τέλειον ἄνδρα ποῖον ἐκνοεῖ ὁ Παῦλος. 249
 Δυνατὸν εἶναι νὰ γινῇ τινὰς τέλειος,
 δύσκολον δὲ, εἰς τὴν ὑπόσπιν. 250
 Ὅσον καὶ αὐτὸ γινῇ τινὰς τέλειος ἐν ἀν-
 θρώποις, πρέπει νὰ νομίζῃ πῶς εἶ-
 ναι μακρὰν τῆς τελειότητος. 250
 Τέχνῳ νὰ δαδῶν τινὰς καὶ ἐργόχειρον
 δὲ εἶναι κατηγορημένον καὶ ἄτιμον,
 εἰς τὴν ὑπόσπιν. 72
 Τέχνῳ ἐδίδωκε καὶ ὁ Κύριος. 72
 Τεχνῶνται, ὅταν δαδῶν πρέπει νὰ φά-
 λαν, ἢ μὲ τὸ σῶμα, ἢ μὲ τὸν νῦν. 414
 Τραγωδία οἱ Χριστιανοὶ δὲ πρέπει νὰ
 λέγουν, εἰς τὴν ἀ. ὑπόσπιν. 272
 Τίμα τὸν πατέρα σε καὶ τὴν μητέρα σου
 διὰ τί λέγεται πρώτη ἐντολὴ ἐν
 ἐπαγγελίαις. 280
 Τιμόθεον διὰ τί ὁ Παῦλος περιέπεσε,
 εἰς τὴν β. ὑπόσπιν. 149
 Μὲ διάφορα ὀνόματα ὀνομάζει αὐτὸν
 ὁ Παῦλος. 3
 Τίπος καὶ Ἑλλῶ ὦν διὰ τί ἐπεριετμή-
 θη. 148
 Ἡ ὑσέρησις τῶ ἐθλίβε τὸν Παῦλον,
 καὶ ἐμπόδιζε τὸ κήρυγμα. 20
 Ἡ παρυσία τῶ ἐπαρηγόρησε τὸν Παῦ-
 λον. 62. καὶ 63
 Διὰ αὐτῶ ἐσάλη ἡ πρὸς Κορινθίους
 β'. Ἐπιστολὴ, εἰς τὴν ἀ. ὑπόσπιν. 63
 Ἐπαινῆται παρὰ τῶ Παύλου. 70
 Ἐπηρεῖσεν εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς ἐλε-
 μοσύνης πῶν Κορινθίων. 76
 Τριάδα πῶ ἐδήλωσεν ὁ Παῦλος, εἰς τὴν
 ὑπόσπιν. 15
 Εἰς τὰς πόλεις τῆς Ἀγίας Τριάδος
 βαθμοὶ καὶ ἀναβάσεις εἶναι. 113

Τειάδος ἐνέργεια μία δέκνυται, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	131. κ' 248
Αἱ ὑποστάσεις αὐτῆς διὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀριθμῶνται ἀπὸ τὸν Παῦλον, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	131
Ἡ τάξις τῶν ὀνομάτων αὐτῆς ἐσημαίνει φύσεως ἐτερότητα.	131
Ἡ ὁσία αὐτῆς μία εἶναι.	240
Τρόπαιον τὶ ἦτον, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	396
Τροπάειον „ Ἡ ἀπόρρητος Λόγος Θεοῦ „ κατὰ βασις “ πᾶς ἐρμυνόεται, εἰς τὴν ὑπόσημ.	317
Τροπάειον τῆς Λιτῆς τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων πόθεν ἐρανίσθησαν, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	107
Τροπάειον „ Δύμῳ συγῆσα τῷ Θεῷ „ δαί τῇ πλαγῇ “ πᾶς ἐρμυνόεται, εἰς τὴν ὑπόσημ.	171
Τροπάειον „ Ἰνα σὺ τῆς δόξης τὰ πᾶν „ τα πληράσῃς “ πόθεν ἐρανίσθη, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	247
Τρυφῶν καὶ γαστριμαργίαν διαφόρως οἱ Θεοὶ Πατέρες κατηγοροῦσι, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	342
Ἀπὸ αὐτῶν γεννῶνται ἡ περισσότεραι ἀσθενείαι, κ' θάνατος.	198
Τρυφήλοι ἐχθροὶ τῷ Σταυρῷ ὀνομάζονται.	341
Καὶ ἐγγαστριμυθοὶ, εἰς τὴν β'. ὑπ.	342
Ἀδιόρθητοι εἶναι, εἰς τὴν γ'. ὑποσ.	342
Τὰ ἐπίγεια φρονεῖν.	343
Τυχικὸς ποῖος ἦτον, εἰς τὴν ὑπόσημ.	296
Υ	
Υβρεις πόθεν γεννᾶται.	260
Υἱοθεσίας ποῖον εἶναι μεγαλότερον χάρισμα.	210
Υἱοὶ ἀπειθείας διὰ τὴν ὀνομάζονται.	404
Οἱ αὐτοὶ εἶναι καὶ τέκνα ὀργῆς, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	404. κ' 220
Υἱὸς ἀγάπης διὰ τὴν ὀνομάζεται, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	369
Ἀπαράλλακτος εἶναι Εἰκὼν τῷ Πατρί.	370
Πρῶτος ἔχινεν εἰς ὅλα τὰ περὶ αὐτὸν δημιουργικῶς θεωρέμενα.	376
Υἱὸς ἀποκαλύπτει τὸν Πατέρα, κ' ὁ Πατὴρ τὸν Υἱόν, εἰς τὴν β'. ὑποσ.	143
Ἐλθετέροινοὶ ἡμᾶς.	31
Διὰ τὴν λέγεται Εἰκὼν τῷ Πατρί.	36
Υἱὸς διὰ μέσου παρακαλεῖ ὁ Πατὴρ τὴν αἰσθάνειαν ἐν φιλιῶθῃ μὲ αὐτόν.	5
Υἱὸς δόξα, δόξα εἶναι κ' τῷ Πατρί, κ' ἡ ἀτιμία αὐτῷ, ἀτιμία εἶναι κ' τοῦ Πατρός.	322
Υποδήματα διὰ τὴν ὀνομάζονται ἵνα φορῶν οἱ Χριστιανοί, εἰς τὴν δ'. ὑπ.	291. κ' 292
Ποῖα εἶναι ταῦτα.	291. κ' 292
Υπομονὴν πᾶσαν ὀνομάζονται ἵνα ἔχον οἱ Χριστιανοί.	367
Ποῖος λέγεται ὁ ὑπομνή.	367
Υποσχέσεις τῷ Θεῷ βέβαιαι εἶναι.	13
Διὰ τὴν, κ' πᾶς αὐταὶ τελειούνται.	13
Υψος ποῖον εἶναι.	240
Υψωμα ἐπαυρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τῷ Θεῷ, τὶ εἶναι.	87
Φ	
Φαντασία γέφυρα εἶναι τῶν δαιμόνων, εἰς τὴν ὑπόσημ.	219
Φθόνος ἐμποδιστικὸν εἶναι τῆς ἀποκοπῆς τῷ φθονομνή.	158
Σατανικὸν πάθος εἶναι.	249
Φθορὰ λέγεται κ' ἡ τῆς ψυχῆς.	297
Φίλημα διὰ τὴν κάμνουν οἱ Χριστιανοί.	130
Δὲν ὀνομάζεται ἵνα ἦναι αὐτὸ δολερὸν.	130
Ἄγιον κ' καθαρὸν ὀνομάζεται ἵνα ἦναι.	130
Φιλιππησίου ἐπαινεῖται διὰ τὴν ἐλεημοσύνην, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	68
Οἱ Φιλιππησίου ἔτρεφον κ' ἀπέστειλαν εἰς τὸν Παῦλον τὰ πρὸς τὴν χρείαν.	98
Φίλιας ἴδιον τὶ εἶναι.	7
Φίλοι τῷ Χριστῷ, κ' φίλοι τῷ κόσμῳ τὶ διαφέρουν.	120
Φιλονεικία τὰς αἰρέσεις γεννᾷ.	192
Φιλοδοξία ἔσχατος χιτὼν εἶναι τῶν παθῶν, εἰς τὴν ὑπόσημ.	55
Φιλοσοφίαν ποῖαν ὀνομάζει ὁ Παῦλος καὶ ὁ ἀπάτης.	389
Φίλων ὁ Ἰεσσαὶος δὲν ἔκαμε πρῶτος ἀλληγορίαν εἰς τὴν Γραφῇ, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	179
Φίλων ἴδιον τὶ εἶναι.	7
Φοβερίζει ὁ Θεὸς κακὰ, ἀργοπορεῖ δὲ ἵνα τὰ κάμῃ.	124
Φόβος τῷ Θεῷ πᾶς κατορθύεται.	322
Διαμονὴ ἐν τῇ χάριτι ἐργάζεται, εἰς τὴν ὑπόσημ.	323
Ποῖος εἶναι ὁ ἐχθρὸς φόβος.	323
Φορτίον ἐδικὸν τῷ κατὰ ὅσας θέλει βαρύνει.	196
Φραγμὲν μεσότοιχον ποῖον εἶναι.	228
Διπλὸν κ' τριπλὸν ἦτον, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	229
Φυσικὴ θεωρία τῶν ὄντων δόξιος Οὐρανός εἶναι.	113
Φύσις ἀνθρωπίνῃ πᾶς ἐκινῶναι τρεῖς, καὶ πᾶς νυχθημέρον ἐν τῇ βυθῷ ἐποίησε, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	105

Φυσίωσις τί ἐστίν. 123
Φῶς τῷ διαβόλῃ τί διαφέρει ἀπὸ τοῦ τῆς
χάρτος φῶς, καὶ ἀνάπαλιν, εἰς τὴν
ὑπόσημ. 100
Φῶς νοητὸν, ζωὴ πᾶν ἀνθρώπων εἶναι. 252
Φωτισμὸν τῷ Πνεύματος χρειαζόμεθα διὰ
να γνωρίσωμεν τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ. 215
Φωτισμὸς διαφέρει ἀπὸ τὴν ὄρασιν, καὶ
ἀποκαλύπτει. 110
Φωτισμὸς ὁ ἐν καρδίᾳ διὰ τί λέγεται
ἐνυπόστατος, εἰς τὴν ὑπόσημ. 111
Χαρεὶς τῆς τῆς θείας ἀρπαγῆς ἐκ
ἀξιεῖται ὁ νῆς. 111
Φωτισμὸς τῆς χάριτος ὑποστατικῶς φω-
τὸς ἐστὶν ἑλλαμψίς, εἰς τὴν α. ὑπόσ. 37

X

Χαίρετε ἐν Κυρίῳ πάντες πῶς ἐρμυ-
νεύεται. 347
Χαρακτῆρα ἀπὸ τὸν ἔξω τῷ σώματι δὲν
ἔχον να γνωρίζωμεν οἱ ἀναγιγνω-
στες, εἰς τὴν β. ὑπόσημ. 41
Χαράττις οἱ πληρόντες Χριστιανοί,
μακάριοι εἶναι, καὶ μετὰ θάνατον
ἔχον να κατηκίωσιν εἰς φωτεινὰ πα-
λάτια, εἰς τὴν ὑπόσημ. 269
Χάριν Θεοῦ πᾶς διώκεται τινὰς να μὴ
δεχθῇ εἰς κινδύν. 51
Χάρις καὶ δωρεὰ ἐν τῇ Τειλᾷ δίδεται,
εἰς τὴν β. ὑπόσημ. 131
Ἡ χάρις ἄκτιστος εἶναι, εἰς τὴν α. ὑπ. 156
Καὶ τὸ τῆς χάριτος ἀποτέλεσμα. 156
Τὶ ἐνέργησον. 206
Χάρις ἡ εἰς τὰς ἄλλας, εἰς τὸν ἑαυτὸν
μας γίνεται. 261
Χάρις εἶναι οἱ διὰ τὸ Εὐαγγέλιον πει-
ρασμοί, καὶ αἱ θλίψεις αἱ διὰ τὸν
Χριστόν. 304. καὶ 428
Πῶς τελειῖται. 116
Ἀποκρίται διὰ μετανοίας ἡ χαρὶς
σα, εἰς τὴν β. ὑπόσημ. 177
Χάρισμα μεγαλότερον ὁ λαβὼν, καὶ κό-
πον ἔκαμε μεγαλότερον. 248. καὶ 249
Χαρίσματα εἰς τὰς μὴ προσέχοντας, προ-
ξενῶν γίνονται ὑπερηφανίας. 301
Οἱ μὴ μεταχειριζόμενοι πάντα με-
σκοπὸν καλόν, με ποιῶν ὁμοιάζον,
εἰς τὴν ὑπόσημ. 307
Χάρισμα εἶναι τὸ να πάσχη τις διὰ
τὸν Χριστόν. 313
Καὶ μεγαλότερον τῷ θαυματουργεῖν. 313
Χαρίσματα διὰ τί λέγονται αἱ ἀρεταί. 313
Χάρις τὰ σημεῖα τί διαφορᾷ ἔχουσιν
ἀπὸ τῆς πλάτης, εἰς τὴν ὑπόσημ. 100

Χάρις ὁ ἀπολαύσας καὶ σεμνός,
ὑπόθετος εἶναι τιμωρίας μεγαλιτέ-
ρας, εἰς τὴν α. ὑπόσημ. 160
Τί τὸν τρόπον ἐχαριτώθησαν οἱ Χρι-
στοί. 210
Χάρις πλεονεξίας ποῖος εἶναι. 224
Χεὶρ ὑπερηφανίας ποῖα εἶναι, εἰς τὴν
ὑπόσημ. 87
Χειρὶ γραφὸν ἡμῶν ποῖον ἦτον.
Καὶ ποῖον δίδομεν εἰς τὸν Χριστόν,
εἰς τὴν α. ὑπόσημ. 394
Χειροτονίαν ἀναιρῶν πῶς ἐρμυλεύεται,
εἰς τὴν β. ὑπόσημ. 73
Χορατᾶδες τῆς πορνείας εἶναι ἀποσανάμ-
ματα. 263
Χορατᾶζῆς τί εἶναι. 263
Οἱ χορατᾶδες μετὰ λόγια τῆς Ἁγίας
Γραφῆς, πόσον ἀμαρτάνουσιν, εἰς τὴν
α. ὑπόσημ. 264
Οἱ χορατᾶδες λέγοντες, χορατᾶδες
ἔχον να ὑπάγῃν εἰς τὴν κόλασιν. 264
Χριστοῦ πᾶς δείχεται. 34
Τί διαφέρει ἀπὸ τῶν ἀγαθωσύλων. 193
Χρονολογία ἀκριβὴς πόσοι χρόνοι ἐπέ-
ρασαν ἀπὸ τῶν ἐπαγγελίῶν τὴν
πρὸς Ἀβραάμ, ἕως τῆς ἐξόδου τῶν
Ἰσραηλιτῶν ἐκ Αἰγύπτου, εἰς τὴν γ.
ὑπόσημ. 163. καὶ 164
Χρόνος πλήρωμα ποῖον εἶναι. 172
Ὅρα καὶ εἰς τὸ, Καιρῶν πλήρωμα,
σελ. 211.
Χριστιανὸς ὅλα τὰ ἔργα τε ἀρέπει να τὰ
κάμνη εἰς δόξαν Θεοῦ, εἰ δὲ μὴ, ἐρ-
γάτης εἶναι τῆς ἀνομίας, εἰς τὴν ὑπ. 307
Ποῖος εἶναι ἐκεῖνος ὅς ἐστι πολιτεύεται
ἀξίως τῷ Εὐαγγελίῳ. 312
Χριστιανοὶ μετὰ τῶν πεπεισφορῶν
ἀρέπει να νομίζῃν ὅτι τὸν ἄλλον
μεγαλιτέρας. 315
Με φόβον καὶ τρόμον ἀρέπει να ἐργά-
ζονται τὴν σωτηρίαν τὴν διὰ πάντες
τινά. 322. καὶ 323
Ὅς φωστῆρες ἀρέπει να λάμπῃν εἰς
τὸν κόσμον. 326
Περιτομὴ ἀληθινὴ εἶναι. 332
Οἱ Χριστιανοὶ οἱ διὰ τὸν Χριστόν πά-
χοντες, Χριστοὶ γίνονται. 337
Ὅσοι νομίζῃν ὅτι ἔφθασαν τῷ τε-
λειότῃ, οὐ καλῶς φρονέουσιν, εἰς τὴν
α. ὑπόσημ. 340
Κανὼν ἀρχῆς δεῦν εἶναι πόσον ἀλ-
λότερον τῷ Χριστιανῷ, ὥσπερ τὸ να
ζητῇ ἀνάπαυσιν καὶ τρυφῇ. 341
Ὅποιος προσκυρεῖ τὰ πάθη, εἰδωλο-
λάτρης εἶναι. 342
Χρι-

Χειριανοὶ ὅλοι σῶας Χειρὸς εἶναι.	408	Κάθε Χειριανὸς πρέπει νὰ εὐχαρι-	
Χειριανοὶ πρέπει νὰ ριψοκινδυνεύουν		σῇ ὥσάν νὰ ἤθελον ἀποθανῇ δι	
διὰ τῆς Ἀγίας.	330	αὐτὸν μόνον ὁ Χειρὸς.	157
Χειριανοὶ πόθεν ὀνομάζονται.	337	Πῶς ἐκδιώκονται πῶν Χειρὸν.	168
Χειριανοὶ Ἅγιοι ὀνομάζονται.	3	Διὰ τί διώκονται ἀπὸ τῆς Ἰεραίας.	182
Ἡ σωτηρία τῶν διὰ τῆς ὑπομονῆς τῶν		τίττε εἶναι τῆς ἐλδοθέρας Σάρρας, εἰς	
θλίψεων κατορθώνεται.	6	πῶν ἁ. ὑποσημ.	183
Μαζὶ μὲ τὸ Θεῖον ἔλεος πρέπει καὶ		Εἰς ἐλδοθερίαν ἐκαλέσθισαν.	188
αὐτοὶ νὰ κάμνουν τὸ ἐδικόν τας, καὶ νὰ		Χειριανοὶ διὰ λόγῳ Θεῷ ἀναγινώσκονται.	179
παρακαλῶν.	9	Διὰ τῆς ἀγάπης πρέπει νὰ δουλεύουν	
Κάθε Χειριανὸς εἶναι Προφήτης, καὶ		σῶας τὸν ἄλλον.	183
Βασιλεὺς καὶ Ἱερεὺς.	14	Σφάλματα τῶ ἀδελφοῦ τῶν πρέπει νὰ	
Χειριανοὶ Ἐπιστολὴ Χειρὸς εἶναι.	25	βασάζουν.	196
"Ὅσοι πληροῦν χαράν μετὰ χα-		Ποῖον ρήτῳν πρέπει νὰ ἔχουν εἰς τὸ	
ρὰς μακάριοι εἶναι, καὶ μετὰ θανά-		σώματος, εἰς τὴν ἁ. ὑποσημ.	201
τον ἔχουν νὰ κατοικήσιν εἰς φωτεινὰ		Χειριανῶν ἡ ζωὴ καινὴ κτίσις ὀνομάζε-	
παλάτια, εἰς τὴν ἁ. ὑποσημ.	269	ται.	202
Χειριανοὶ πρέπει νὰ μὴ χωρίζονται		Κάθε Χειριανὸς ἀναπληροῖ σῶα μέ-	
ἀπὸ τῆς ὑπέρ των, ἀλλὰ νὰ συγκα-		λος Χειρὸς.	218
τοικῶν ὅλοι μαζὶ καὶ γονεῖς καὶ τέκ-		Χειριανοὶ δεὺν πρέπει νὰ δίδουν ἀφορμὴν	
να, καὶ νὰ ἔχουν τὸν οἶκόν τας κοινό-		εἰς τὰ Ἐθνη νὰ βλασφημοῦν, εἰς	
βιον, εἰς τὴν β'. ὑποσημ.	278. καὶ 279	τὴν ὑποσημ.	99
Χειριανῶν ὀφθαλμοὶ δεὺν εἶναι ἀδιώ-		Χωρὶς ἀνάγκην δεὺν πρέπει νὰ καυ-	
τοι, ἀλλὰ δυνατοί.	29	χῶνται.	103
Εἰς τὸ Πνεῦμα ἐπιστρέφει τὸ πρόσω-		Μέσα εἰς τῆς Χειριανούς ὁ Χειρὸς	
πόν τας.	32	κατοικεῖ.	127
Χειριανοὶ καθαριζόμενοι διὰ τῆς Πνύ-		Χειριανῶν ἡ καρδιά τί εἶναι, καὶ τὸ σῶμα.	130
ματος, καὶ ἀπὸ ἐκεῖνο λαμπρόμε-		Χειριανοὶ διὰ τῆς πίστεως ἀκριβέστερα	
νοι, ἀντελάμπουν καὶ αὐτοὶ εἰς τῆς		βλέπουν τὸν Χειρὸν ἐσαυρωμένον	
ἄλλας.	32	ἀπὸ τῆς σωματικῶς αὐτὸν ἰδόντας.	158
Χειριανῶν Θεσαυρὸς ποῖος εἶναι, εἰς		Πόθεν πρέπει νὰ γνωρίζουν αὐτὸν ἐβαπ-	
τὴν β'. ὑποσημ.	37	τίσθισαν, εἰς τὴν ὑποσημ.	178
Διὰ τῆς Χειριανῆς εἶναι ὅλα τὰ ἁ-		Χειριανῶν Μήτηρ ποῖα εἶναι.	180
γαθὰ.	39. καὶ 40	Χειριανοὶ μὲ τὸν Χειρὸν πῶς συνανέ-	
Ὅλοι ἔχουν νὰ φανερωθῶν ἔμπροσθεν		σισαν, καὶ πῶς ἔχουν νὰ καθίσαν	
τῆς Βήματος τῆς Χειρὸς.	45	εἰς τὸν Θρόνον τας.	223
Δεὺν πρέπει νὰ σμίγουν μὲ τῆς ἀπί-		Ἐὰν εἶχον μυρίας ψυχὰς ἔπρεπε νὰ	
στες.	58	τῆς ἀποκλύουν διὰ τὴν ὑπερβολικὴν	
Ναὸς Θεῶν εἶναι.	59	τῆς χάριτος ὅπως ἔχουν νὰ λάβουν.	224
Πῶς κατοικεῖ καὶ περιπατεῖ μέσα εἰς		Ἐχουν νὰ συγκαθίσουν μὲ τὸν Χει-	
αὐτῆς ὁ Θεός.	59	ρὸν.	224
Τίττε Θεῶν εἶναι.	60	Οὐδεὶς συγκαθίσκει μὲ τὸν Χειρὸν ἐν	
Χειριανοὶ σωματικὰ μὲν ἀγαθὰ, ἃς		τῇ κείσῃ.	224
ἔχουν αὐτάρκη, πνύματικὰ δὲ, ἃς		Διὰ τῆς ἐκτίσθισαν, διὰ νὰ κάμνουν	
ἔχουν πλῆσια.	83	ἔργα καλὰ, εἰς τὴν ἁ. ὑποσημ.	225
Εὐλογία αὐτῶν ποῖα εἶναι.	207	Πῶς διώκονται νὰ γόναν λίθοι τετρά-	
Κάθε Χειριανὸς σῶα μέλος ἀναπλη-		γωνοὶ διὰ νὰ μὴ ἐκπίπτουν ἀπὸ	
ροῖ τῆς Χειρὸς.	218	τὴν οἰκοδομικὴν τῆς οἴκῃς Κυρίας, εἰς τὴν	
Ποῖος θρῖνωει διὰ τὴν δόξαν ὅπου		ὑποσημ.	232
λαμβάνουν οἱ Χειριανοὶ ἐν τῇ Βαπ-		"Ὅλοι ὁμοῦ οἱ Χειριανοὶ Ναὺς Θεοῦ	
τίσματι, καὶ τὴν χάρισιν, εἰς τὴν		εἶναι.	232
β'. ὑποσημ.	32	Ποῖοι δεὺν ἡξέουσι τὴν ὑπερβολικὴν	
Οἱ Χειριανοὶ ὅλοι χρεωσθῶν νὰ λέ-		ἀγάπῃ τῆς Θεῶν.	241
γουν μὲ ἀλήθειαν, „ζῶ δὲ ἐν ἔτι		"Ἐνα σῶμα πρέπει νὰ ἦναι καὶ σῶα	
„ἐγώ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χειρὸς“.	156	πνεῦμα διὰ τῆς ἀγάπης.	244

Χρι-

Χριστιανῶν ἴδιον τί εἶναι.	251	Ὅσοι παρηγορᾷ τὸς Ἀγίους κακοπα-	
Κάθε Χριστιανὸς νέος ἀνθρώπος πρέ-		θεύεται, κοινωνοὶ γίνονται τῆς Βασι-	
πει νὰ ᾔναι.	255	λείας τοῦ Θεοῦ.	425
Ἐργονήθη διὰ τὸ βαπτίσματος, διὰ		Τὸ νὰ πάσχειν οἱ Χριστιανοὶ θλίψεις	
νὰ ἐκδυθῇ τὸν νέον ἀνθρώπον.	255	διὰ τὸν Χριστὸν, χάρις παρὰ Χρι-	
Χριστιανὸς σῶμα σφραγισμένον εἶναι μὲ		σὴ εἶναι, καὶ ἀξίωμα.	428
τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον.	259. καὶ 260	Χριστιανῶν Πατρίς καὶ πολίτευμα πᾶς εἶναι.	343
Κάθε θυμὸς πρέπει νὰ λείψῃ ἀπὸ		Χρεώσῃν νὰ δοξολογοῦν ὅταν ὀνομάζῃ	
τὸς Χριστιανούς.	260	τὸ Ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ἢ τοῦ Χριστοῦ,	
Ὅσας χάριτας κάμουν οἱ Χριστιανοὶ		εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	356
εἰς τὸν ἀδελφόν τες, εἰς τὸν ἑαυτὸν		Ὁ μὴ δοξολογῶν τὸν Θεόν, τῆς μελλέ-	
τες τὰς κάμνεν.	261	σης δόξης ἐπὶ τὸν ἑαυτὸν, εἰς τὴν ὑπόσ.	357
Μιμνῆται πρέπει νὰ εἶναι οἱ Χριστι-		Κάθε ὑπομονὴ καὶ μακροθυμίαν	
ανοὶ τῷ Θεῷ.	261	πρέπει νὰ ἔχῃ.	367
Δού πρέπει νὰ χορατεύῃ.	263	Πρέπει νὰ γνωρίζῃ τὴν τιμὴν καὶ δι-	
Ὡς τέκνα φωτὸς πρέπει νὰ περιπατῇ.	265	γνοίαν τῆς ψυχῆς τῶν, εἰς τὴν γ'.	
Πρέπει νὰ ἐλέγχῃ οἱ Χριστιανοί, καὶ		ὑπόσημ.	370
ὄχι νὰ κητερεύῃ.	267	Ποῖον εἶναι τὸ χειρόγραφον, ὅπῃ ἔδω-	
Χριστιανὸν διὰ τί ἔβαλον ὁ Θεὸς εἰς τὸν		σαν εἰς τὸν Χριστὸν, εἰς τὴν α'. ὑπ.	394
κόσμον, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	267	Ὅποιος βαπτισθῇ χρεώσῃ νὰ φυ-	
Πρέπει νὰ ἐξαγοράζῃ οἱ Χριστιανοὶ		λάττῃ ὅλον τὸν Νόμον.	183. καὶ 184
τὸν καιρὸν τῶν.	269	Χριστιανῶν ἡ ζωὴ κεκρυμμένη εἶναι εἰς τὸν	
Ὅλα τὰ ὑπάρχοντά των πρέπει νὰ τὰ		κόσμον τῶν.	401
δίδουν, διὰ νὰ φυλάξῃ τὴν πίσιν		Χριστιανοὶ καὶ τὴν ἐμπαθῇ ἐνθυμήσιν	
τες.	269	πρέπει νὰ μισθῇ καὶ νὰ ἀποβάλλῃ,	
Τραγῶδια δού πρέπει νὰ λέγῃ.	272	εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	404
Πρέπει νὰ ὑποτάσσονται ὅσας εἰς τὸν		Πῶς ὁ Χριστιανὸς γίνεται Εἰκὼν βα-	
ἄλλον.	272	σιλική, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	408
Χριστιανοὶ ἔξυπνοι καὶ προσεκτικοὶ πρέ-		Χριστὸν διὰ τί τινὲς ἐκλήρυτον διὰ φθό-	
πει νὰ εἶναι εἰς τὸν κατὰ τὸ διαβό-		νον καὶ ἔρειν.	307
λε ἀόρατον πόλεμον.	287	Χριστὸς καὶ χαρίζει τὸ πάσχειν, καὶ χρεώ-	
Πρέπει νὰ εἶναι ἀρματωμένοι, διὰ		σεὶ μισθὸν εἰς τὸν πάσχοντα δι'	
τί καὶ οἱ δαίμονες ἐχθροὶ των εἶναι		αὐτόν.	313. καὶ 314
καὶ αὐτοὶ ἀρματωμένοι, εἰς τὴν α'.		Πῶς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ	
ὑπόσημ.	288	ἀρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ.	316
Οἱ ἐχθροὶ των δαίμονες οἱ τέως κυ-		Ἀποδείξεις τοῦ ὅτι τῆς Θεότητος τῆς εἶ-	
νηγεῖτες εἶναι ἐλαφροί.	288	ναι ἡ ταπεινώσεως, εἰς τὴν ὑπόσημ.	316
Εἶναι δυνατὸν νὰ νικήσουν τὸν διάβο-		Καὶ ἐν τῇ ταπεινώσει τῆς ἀνθρωπίνης	
λον καὶ τὰ πάθη.	289	φύσεως τὸ ὕψος ἐφύλαττε τῆς Θεό-	
Πάντοτε πρέπει νὰ εἶναι ζωσμένοι καὶ		τητος, σκεπασμένον ὅμως.	317
ἀρματωμένοι.	291	Δῆλος λέγεται προσηγορικῶς μόνον,	
Πρέπει νὰ φορῇ σιδηροποκάμισον.	291	εἰς τὴν ὑπόσημ.	317
Καὶ ὑποδήματα, εἰς τὴν δ'. ὑπ.	291. καὶ 292	Δεσπότης ἐστίν.	317
Καὶ σκεπτεῖ.	292	Πῶς λέγεται ὅτι ἐν ὁμοιώματι ἀν-	
Καὶ περικεφαλαίαν.	293	θρώπων ἐγένετο.	318
Καὶ μάχαιραν.	293	Πῶς εἶχε τὰ φυσικὰ πάθη, εἰς τὴν	
Χριστιανοὶ κατηγορεῖται διὰ τί χρεῖς		β'. ὑπόσημ.	318
ἀρματα πολεμῇ, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	294	Σχήματι ἀνθρώπου ὡς ἀνθρώπος ἐπ'	
Τί πρέπει νὰ λέγῃ πάντοτε.	294	αὐτῷ πῶς ἐρμηνεύεται.	319
Πρέπει νὰ προσδύχωνται μὲ κάθε		Πόσας ὑπερβολὰς ταπεινώσεως ἔδει-	
προσδύχῃ.	294	ξεν.	320
Μὲ φρονιμάδα πρέπει νὰ φέρωνται		Ποῖον εἶναι τὸ ὑπὲρ πάντων ὄνομα, ὄνο-	
πρὸς τὸς ἔξω ἀπίστους.	421	μα ὅπῃ ἔλαβεν.	320
Πρέπει νὰ ἡσυχάζουν πῶς νὰ ἀποκεί-		Ἡ Γόνισις αὐτῷ ἀνώτερα εἶναι τῆς	
νῶνται εἰς τὸν κατ' οὐα.	422	Ἀναστάσεώς τε, καὶ διὰ τί.	336. καὶ 337

Κατὰ τὴν λέγεται πρωτότοκος πάσης κτίσεως.	371	Γονεῖς πτωχοὶ εἶχον, εἰς τὴν ὑπόσ.	72
Ἡ Ἀνάσασις αὐτῆς ἐξανάσασις λέγεται.	376	Καὶ οἱ γονεῖς αὐτῆς πτωχοὶ ἦσαν.	72
Πῶς εἰρήνευσε τὰ ἐπίγεια καὶ ἑρηνία.	377	Οἰκίαν οὐκ εἶχον.	72
Ὁ Χριστὸς μόνον ἐπρόσφερεν ἡμᾶς εἰς τὸν Θεόν.	378	Πτωχικὰ ἐφόρει ἐνδύματα.	72
Πῶς καὶ πῶρα πάσχει διὰ λόγου μας.	380. καὶ 381	Ἐδέλωσε περὶ τὴν ἑως τὰς τετάρκοντα χρόνους τῆς ἡλικίας τῆς.	72
Ἐπὶ τῷ Βήματι αὐτῆς ὅλοι ἐχον ἐν φανερωθῆν.	45	Πῶς προεγράφη εἰς τὰς Γαλάτας ἐς αὐρωμένους.	158
Ὁ Χριστὸν φιλῶν μεταμορφοῦται εἰς τὸν Χριστὸν, εἰς τὴν ὑπόσ.	155	Πῶς μορφεῖται εἰς ἡμᾶς.	177
Μέλη αὐτῆς κάθε Χριστιανὸς αἰσθητοί.	218	Ἐν τῇ καρδίᾳ μορφεῖται αὐτομάτως, εἰς τὴν β'. ὑπόσ.	177
Πῶς ἔλυσε τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ.	228	Πάντοτε γεννᾶται.	177
Χριστὸς πλεῖστός ἐστι καὶ μυστήριον.	383	Αἷμα αὐτῆς ποῖος ἐδέχθη.	209
Ἡ τῷ Χριστῷ ἐπίγνωσις καὶ πίσις τέλειον κάμνει τὸν ἄνθρωπον.	384. καὶ 385	Κεφαλὴ εἶναι τῷ προορισμῷ πᾶν προορισμῶν.	210
Αὐτοσφία ἐστίν.	387	Κεφαλὴ εἶναι καὶ τῶν Ἀγγέλων κατὰ τὴν.	211
Κεφαλὴ εἶναι τῷ σώματι τῆς Ἐκκλησίας.	375	Καὶ τῶν ἀνθρώπων.	211
Καὶ πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας.	391	Αὐτὸς ἐαυτὸν ἀνέστησε.	216
Πῶς ἐξεδύθη τὰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας.	394	Μιᾶ προσκυνῆσαι προσκυνεῖται ἡ Θεὸς φύσις αὐτῆς καὶ ἡ ἀνθρωπίνη, εἰς τὴν β'. ὑπόσ.	217
Διὰ τί ἀπέθανε μὲν φανερώς ἔμπροσθεν πάντων, ἐκ ἀνέστη δὲ φανερώς.	395	Πάντα ὑπετάχθησαν εἰς αὐτόν.	217
Ἀπὸ τὸν θάνατον αὐτῆς ὅλα κρέμονται.	395	Καὶ ἐν δεξιᾷ τῷ Πατρὶ καθεήμενος, εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων βλέπει, εἰς τὴν β'. ὑπόσ.	223
Διὰ τὸν θάνατον ἔλαβε καὶ τὴν γενήσιν, εἰς τὴν β'. ὑπόσ.	395	Χριστὸν τὴν πράξιμα μεσιτείαν βάλει ὁ Παῦλος.	85
Τίνι τρόπῳ ἐπάλασε τὰς δαίμονας καὶ ἐνίκησεν, εἰς τὴν β'. ὑπόσ.	396	Ὁ Χριστὸς εἶναι ἀνὴρ τῆς νύμφης Ἐκκλησίας.	93
Εἰς τὸν Χριστὸν δίδεται τὸ βραβεῖον τῆς νίκης.	397	Χριστὸς πῶς εἶναι δυνατὸς εἰς τὰς πίστες.	125
Ὡραῖος ἦν κατὰ τὸν σωματικὸν χαρακτήρα.	407	Καὶ ἐχὶ εἰς τὰς ἀπίστες.	125
Πότε θέλει γενῆ τὰ πάντα ἐν πᾶσι, εἰς τὴν β'. ὑπόσ.	408	Πῶς ἐσαυρώθη ἐξ ἀσθενείας.	125
Καὶ τὰς ἐκχαριστίας μας προσφέρει εἰς τὸν Πατέρα.	415	Ἐκ τῆς κατάρτας τῷ Νόμῳ μᾶς ἠλώδης-ρωςεν.	162
Διὰ τί λέγεται, ὅτι ὁ Πατὴρ τὸν ἀνέστησεν.	135. καὶ 136	Χριστὸς μεσίτης εἶναι Θεὸς καὶ ἀνθρώπων.	165
Καὶ ἐαυτὸν αὐτὸς ἀνέστησεν.	136	Καὶ ἀπὸ πότε.	166
Πόθεν ὀνομάζεται Χριστός.	137	Γλαφυρὸν εἰς τὸ το παραδειγμα, εἰς τὴν α'. ὑπόσ.	166
Ὡς δὲ ὅλος δὲν ὑπέρβησεν εἰς τὴν οἰκονομίαν.	137	Ἐν τῷ Χριστῷ πῶς δὲν εἶναι ἄρρεν καὶ θῆλυ.	169
Χριστὸς βασιλεύς, βασιλεύει τὸν βασιλεύοντα.	21	Χριστὸς ποῖον μέρος τῷ Νόμῳ κατήργησε, καὶ ποῖον ἐτελείωσε, εἰς τὴν β'. ὑπόσ.	229
Ἐλυε τὰ σάββατα, καὶ τὴν περιτομήν.	30	Τρεῖς ἔχθρας ἔλυσεν, εἰς τὴν α'. ὑπ.	229
Πῶς ἐν αὐτῷ κατήργηθη ὁ Νόμος.	30	Πῶς ἐκτίσεν τὰς δύο λαοὺς εἰς ἓνα ἄνθρωπον.	229. καὶ 230
Πῶς πῶρα δὲν γινώσκεται κατὰ σάρκα.	48	Λίθος ἀερογωνιᾶτος.	230. καὶ 232
Πῶς, καὶ διὰ τί ἔκαμνεν αὐτὸν ὁ Πατὴρ ἁμαρτιαν.	50. καὶ 51	Πλεῖτος αὐτῆς ἀνελιχνίστος εἶναι.	236
Πτωχὸς ἦν κατὰ τὴν ζωὴν.	71	Γνώσεως αὐτῆς ποῖον εἶναι τὸ πλάτος, καὶ μήκος, καὶ βάθος, καὶ ὕψος.	240
		Ἀγάπη αὐτῆς κάθε γνώσιν ὑπερβαίνει.	241
		Χριστὸς καὶ ἔλαβε καὶ ἔδωκε χαρίσματα εἰς τὰς ἀνθρώπους.	246
		Σκλάβος, ποῖος ἔκαμνεν.	246

Κα.

Κατέβη πρῶτον, καὶ ὕστερον ἀνέβη. 246. καὶ	247
Ἐπλήρωσε τὰ πάντα.	247
Αὐτὸς διαμοιράζει εἰς ὅλους τὰ χαρίσ-	247. καὶ 248
ματα.	
Χεῖρ τὰς ἡλικίας πρέπει νὰ περιπατή-	250
σωμεν, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ. 249. καὶ	251
Χεῖρ ἴδιον τί εἶναι.	
Χεῖρ θυσία διὰ τί λέγεται ὁσμὴ δώ-	262
δίας.	
Ὁ Χεῖρὸς εἶναι μεσίτης καὶ αὐτὸς τὴν νὰ	272
εὐχαριστῶμεν τὸν Θεόν.	
Πόσον ἠγάπησε τὴν Ἐκκλησίαν.	274
Ἀπὸ τὴν σάρκα, καὶ ἀπὸ τὰ κόκκα-	276
λα εἰμεθα τῷ Χεῖρ.	
Χρυσόφομος ἐδόξαζε καὶ διχαρίζει πάν-	348
τες τὸν Θεόν, εἰς τὴν β'. ὑπ. 272. καὶ	125
Εἰς τὸν Παῦλον κατέφυγε συνεχῶς,	
εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	
Ποῖα θαυμασιὰ λόγια εἶπε διὰ τὴν	224
ὑπερβολὴν τῆς χάριτος, ὅπως ἔχει	
νὰ χαρίσῃ ὁ Θεὸς εἰς ἡμᾶς.	
Πόσους ἐπαίνους κάμνει εἰς τὰ δεσμά	243
τῷ Παύλῳ, εἰς τὴν ὑπόσημ.	

Ψ

Ψάλατε συνεπῶς πῶς ἐρμηνεύεται, εἰς	414
τὴν δ'. ὑπόσημ.	
Ψάλλοντες ᾠσματα πνευματικὰ γεμίζον	271
ἀπὸ Πνεύμα Ἁγίου.	
Καὶ διὰ τί.	272
Καὶ μετὰ τὸν νῦν καὶ τὴν καρδίαν πρέπει	272
νὰ ψάλλωμεν.	
Ψάλλουσιν πρέπει νὰ ψάλλωσι οἱ Χριστιανοί.	414
Ψάλλοι διὰ τί ἐπαινοῦνται.	414
Διαφέρουν ἀπὸ τῆς ὕμνης.	414
Οὐ διαφέρουν, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	414
Ψάδδαδέλφες ποίους ἐνομάζει ὁ Παῦλος.	149
Τὸ νὰ ἐπιβεβλήται τινος ἀπὸ τῆς	105
φαινομένης μετ' ἀδελφῆς, ψάδδαδέλ-	
φους δὲ ὄντας, λυπηρότατον εἶναι.	
Ψάδδαπόστολοι εἰς πολλὰς τόπους ἐπήγα-	91
ναν χωρὶς νὰ κηρύττουν.	
Τὸν αὐτὸν τὴν ἐσύσαινον.	90
Εἰς τὰς ξένους κόπας τῶν Ἀποστόλων	91
ἐκαλλωπίζοντο.	
Ὡς ὁ ὄφις ἐγέλασε τὴν Εὐάν, ἔτξι	94
καὶ αὐτὸς ἐγέλασαν τὰς Χριστιανές.	
Ἐκαυχῶντο πῶς ἔκαμαν περισσότερα	94
καλὰ ἀπὸ τῆς Ἀποστόλης.	
Μετὰ περισσότεραν αὐθουσίαν καὶ ῥητο-	95
ρεΐαν ἐκήρυττον ἀπὸ τῆς Ἀποστόλης.	
Ψάδδαπόστολοι λαμβάνοντες ἅπαντα κρυ-	33. καὶ 99
φίως, ἐφαίνοντο εἰς τὰ ἔξω ὅτι δὲν	
λαμβάνουν.	

Epistole di S. Paolo. Tom. II.

Αἰσχροποιοὶ ἦσαν καὶ ἀνάθαρτοι.	33
Ἐδόξαν τὸν λόγον τῷ Θεῷ.	34
Εἰς τὸν αὐτὸν τὴν οἰκεῖντο τὴν χάριν	40
τῷ Θεῷ.	
Ἐν προσώπῳ μόνον καὶ κατ' ἐπίδειξιν	46
ἐκαυχῶντο.	
Διέβαλλον τὸν Παῦλον ὡς ἀγράμμα-	85
τον, καὶ ὡς μὴ ἔχοντα χαρίσματα	
ἀποστολικὰ.	
Ἐμεγαλαύχον πῶς εἶναι μαθηταὶ τῷ	89
Χεῖρ.	
Ἐλεγον ὅτι ὁ Παῦλος φοβερίζει μετὰ	90
τὰ γράμματα, καὶ ὅτι ἐλθὼν παρῶν,	
εἶναι ἄξιος καταφρονήσεως.	
Ψάδδαπόστολοι λέγοντες καλὰ, καὶ τὰ αὐ-	95
τὰ μετὰ τῆς Ἀποστόλης, ἔσμιζον καὶ	
τὰ κακά.	
Ἀπροφάσιτος ἦσαν ἢ πρὸς αὐτὴν ἀγά-	95
πην τῶν Κορινθίων, εἰς τὴν α'. ὑπόσ.	
Ἐκαυχῶντο, ὅτι δὲν ἦσαν ἰδιῶται καὶ	95
ἀμαθεῖς ὡς ὁ Παῦλος, κατὰ τὴν	
ἔξωθεν διγλωττίαν.	
Κατὰ τὴν ἀληθινὴν γνώσιν τῷ Θεῷ, ἰδιῶ-	96
ται ἦσαν καὶ ἀμαθεῖς.	
Ἐλεγον ὅτι ὁ Παῦλος κηρύττει διὰ	99
νὰ σωθῇ ἀργύρια.	
Μετὰσχηματίζοντο εἰς ἀληθινὰς Ἀπο-	99
στόλους Χεῖρ.	
Δὲν θέλουν γλυτώσων ἕως τέλους.	101
Ἐπερνον ἅπαντα μετὰ ὑπερβολῇ.	102
Ὡσαν σπλάγχνος ἐμεταχειρίζοντο τὰς	102
Κορινθίους.	
Δὲν ἦσαν διάκονοι Χεῖρ.	103
Καὶ χωρὶς νὰ ἔχουν χαρίσματα Θεοῦ	110
καὶ ἐκαυχῶντο.	
Ἐκαυχῶντο εἰς τὰς δόξας καὶ εὐτυ-	117
χίας.	
Ἐδίδασκον νὰ παρατηρῶν τὰς ἡμέρας	174
οἱ Γαλάται.	
Ψεύδος μορφή τῷ διαβόλῳ εἶναι.	406
Ψεύδος δὲν πρέπει νὰ λέγουν οἱ Χρι-	406
στιανοί.	
Μισητὸν εἶναι κοντὰ εἰς τὸν Θεόν, εἰς	120
τὴν β'. ὑπόσημ.	
Τίνες Ἅγιοι μετεχειρίσθησαν αὐτὸ	121
διὰ αἰφύριαν ἐδικλῶ τὴν ἡ ἀλλων,	
εἰς τὴν ὑπόσημ.	
Διὰ ποῖα αἰτία δὲν πρέπει νὰ λέ-	256
γουν ψέματα οἱ Χριστιανοί.	
Ψευδισμὸς τί εἶναι.	123
Ψόγος ἢ κολάσεως, ἔδειξ ἄξιος, ὁ μὴ	74
ποιῶν, ὁ ποιεῖν ἐδωῖται, εἰς τὴν	
ὑπόσημ.	
Ψυχὴ αὐθουσία τὸ νὰ πεισθῇ νὰ ἀφή-	να-
σῃ τὴν πλάττω τῆς, μεγαλιτέραν δύ-	

M m m

ναμιν χρειάζεται ἀπὸ τὸ νὰ ἀναστή- σῃ τινὰς νεκρὰς.	216	ἡ ἐνέργεια τῷ Πνεύματος, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	215
Ψυχὴ πῶς ἐπιθυμεῖ κατὰ τῆς σαρκός.	190	Ψυχῆς μακαρία κατάστασις ποῖα εἶναι, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	263
Δὲν εἶναι ἐναντία τῷ σώματος.	190	Ψυχὴ ἡ κατὰ Πνεῦμα παρθενός, φθεί- ρεται.	297
Ὅταν αὕτη νικᾷ τὴν σάρκα, τὶ ἀκο- λεθεῖ.	190	Ψυχῆς ἀκροβυστία ποῖα εἶναι, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	393
Ψυχὴ ἐὰν δὲν ἔχῃ τὴν Εἰκόνα τῷ Ἐπερα- νίᾳ Πνεύματος, ἀπόβλητος γίνεται τῆς Βασιλείας, εἰς τὴν ὑπόσημ.	178	Ψυχῆς ποῖον εἶναι τὸ σημάδι, ὅτι συνέ- λαβε τὸν Χριστὸν, εἰς τὴν β'. ὑπόσ.	177
Ἐκ ποίων φθείρεται περισσώτερον ἀπὸ τὸ σῶμα, εἰς τὴν β'. ὑπόσ.	189	Μήτηρ παρθενός γίνεται τῷ Χριστῷ.	177
Ἡ βλάβη αὐτῆς χαλεπωτέρα εἶναι τῷ σώματος.	189	Εἰς τὴν ψυχῇ ὁ σπείραν, τὶ θέλει θερίσει.	198
Ψυχὴ πᾶσα παρθενός ἢ νύμφη Χριστῷ εἶναι, εἰς τὴν β'. ὑπόσημ.	93	Ψυχῆς ὀφθαλμοὶ τί εἶναι, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	215
Ἐξ αὐτοῦ τίκτει σπέρμα Πνεύμα- τικόν.	93	Αὐτοὶ δὲν βλέπουν χωρὶς τὸ θεῖον φῶς.	215
Ψυχὴ πόρνη γίνεται, ὅταν δεχθῇ τὸν διάβολον.	93	Ψυχῆς ἐστὶ πόσον εἶναι τιμία, εἰς τὴν γ'. ὑπόσημ.	370
Ψυχὴ μία ἀπὸ μυρίας ὀξέρεται ἐκ τῷ σώματος ἐν χερσὶν Ἀγγέλων, εἰς τὴν ὑπόσημ.	220	Νύμφη εἶναι τῷ Θεῷ.	370
Ψυχὴ ἐν τῷ Βαπτίσματι μεταβάλλε- ται, ἐπὶ σῶμα, εἰς τὴν β'. ὑπόσ.	169	Ψυχικὸν πνεῦμα ποῖον εἶναι.	244
Ψυχὴ ὑπὲρ πάντων τῶν δημιουργήματα εἶ- ναι τιμία, εἰς τὴν α'. ὑπόσημ.	49	Αὐτὸ δίδει τὴν αἰσθησιν καὶ κίνησιν εἰς τὰ μέλη.	251. καὶ 252
Πῶς ὀρίσκειται ἐν τῇ καθαρᾷ ψυχῇ			

Ω

Ὡς εἰκόνης δὲν ἔκαμε πρῶτος ἀληθο-
εἶαν εἰς τὴν Γραφῇ, εἰς τὴν β'. ὑπόσ. 179

Τ Ε Λ Ο Σ.

